ANUL XVII
Nr. 27(636)
Sîmbătă
6 iulie
1974
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Exigența comunistă

Aceasta este expresia de sinteză pe care evenimentele vieții social-politice ale țării din această săptămînă o îndreptățesc pe deplin. Așa cum o dovedește practica muncii partidului nostru, cu deosebire în anii ce au urmat Congresului al IX-lea, analiza periodică, profundă a stadiului realizării obiectivelor propuse, punerea în valoare a experienței pozitive precum și nominalizarea fără echivoc a neajunsurilor constatate s-au afirmat ca modalități de intervenție eficientă pentru perfecționarea continuă a activității.

Dezbaterile prilejuite de consfătuirea cu activul de partid și de stat din centralele industriale și întreprinderi, ampla cuvîntare rostită de tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, președintele Republicii Socialiste România, constituie o edificatoare expresie a modului revoluționar, partinic, științific în care sînt abordate la noi complexele probleme ale construcției socialiste. Ca în atîtea rînduri tovarășul Nicolae Ceaușescu a propus, prin spiritul înalt științific, de o manifestă combativitate revoluționară a expunerii prezentate, un model de investigare realistă, responsabilă a realităților vieții noastre social-economice.

Cu justificată satisfacție au fost reținute succesele înregistrate în înfăptuirea mobilizatoarelor obiective economice, faptul că primii trei ani ai actualului cincinal coincid cu o depășire a producției industriale de circa 30 miliarde, că s-a realizat un ritm de creștere de aproape 13 la sută față de 11,3 cît era planificat. Dincolo de sobrietatea cifrelor, de lapidaritatea lor se poate descifra rodul efortului colectiv, pasionat al unui întreg popor, conștient de menirea sa istorică, de înalta misiune creatoare pe care și-a asumat-o. Dincolo de lapidaritatea cifrelor, vedem o țară aflată într-un proces dinamic de înflorire, vedem o țară în care — stăpîn pe destinele sale — omul muncitor a devenit cu adevărat autorul propriilor proiecte de viitor și făurarul devotat al acestora.

Dar, așa cum în repetate rînduri a arătat partidul, conducătorul său, a evidenția ca pe o necesitate a mersului înainte izbînzile obținute, nu înseamnă a închide ochii, nici măcar pentru o clipă, în fața neajunsurilor, și a le căuta acestora diverse justificări care nu pot face altceva decît să întîrzie procesul normal și necesar al perfecționării, al înlăturării a tot ce ar putea împiedica mersul cît mai repede spre materializarea țelurilor năzuite. Iată de ce, pentru fiecare comunist, pentru fiecare om al muncii expunerea rostită în cadrul recentei consfătuiri se constituie într-o veritabilă lecție de morală comunistă, într-un îndreptar ferm al activității individuale și colective.

Afirmînd că „prezentarea în roz a realității, îngîmfarea, atitudinea de paradă față de realizări dăunează intereselor partidului și poporului nostru", că „asemenea atitudini și practici ne împiedică să cunoaștem în profunzime și la timp cerințele vieții, să luăm măsurile cele mai corespunzătoare, să asigurăm înlăturarea rapidă a neajunsurilor și accelerarea mersului înainte", secretarul general al partidului aducea încă o dată dovada imperativității în practica muncii politice și sociale a exigenței și combativității comuniste, atrăgea atenția că trebuie făcut totul pentru a înlătura orice element care, prin existența sa, s-ar putea opune climatului de autoperfecționare fără de care progresul este de neconceput. Euforia gratuită, automulțumirea îngîmfată, atitudinea festivistă, toleranța față de lipsuri, indisciplina, tendința de mistificare a realizărilor în scopul eludării neajunsurilor de natură organizatorică, profesională sau morală nu au nimic comun cu climatul de responsabilitate ce se cere să tuteleze viața și activitatea fiecărui colectiv de muncă.

Desigur, realizările sînt numeroase, impresionante ; ele dau măsura capacității creatoare, a dăruirii oamenilor muncii. Dar acolo unde există rezerve nevalorificate, unde, din cauze de natură subiectivă, resursele umane și materiale nu cunosc materializarea lor plenară se cere acționat cu intransigență, în numele eticii și exigenței comuniste. Arma puternică a criticii și autocriticii trebuie mînuită cu consecvență, suplețe și eficiență, dublată fiind în permanență de adoptarea unor măsuri practice, în vederea soluționării problemelor cu care sîntem confruntați la un moment dat. Toate acestea presupun inițiativă responsabilă, cunoașterea profundă a realităților, permanentizarea spiritului de exigență.

Investigînd amplu structurile, stilul de muncă, practicile existente în activitatea centralelor și întreprinderilor, direcționînd căile prin care rezultatele muncii pot fi augmentate, atrăgînd atenția asupra rolului ce revine educației comuniste, conștientizării activității fiecăruia expunerea secretarului general al partidului devine și pentru omul de artă, pentru creator, o lecție vie, un model de înțelegere fecundă a realității. Nu ca ceva osificat, de neclintit, ci ca un fenomen în devenire, față de care singura atitudine acceptabilă este cea izvorîtă din dorința de continuă perfecționare, din conștiința, dialectic fundamentată, că progresul este condiția durabilă a existenței sociale. În acest spirit am privit evenimentele acestei săptămîni, iar examinarea la fața locului a stadiului lucrărilor agricole ne-a întărit convingerea că ideile cu adevărat eficiente nu pot fi decît cele aflate în deplină concordanță, într-o superioară armonizare cu realitatea însăși.

Luceafărul

Arborii drepți

E seară înaltă, și peste pămîntul răscolit de pași se întoarnă pace adîncă. Drumul l-am lăsat undeva, spre stînga, de unde cu greu se mai încrucișează luminile unui sat oltean în devălmășie cu zumzetul tot mai depărtat, mai picios, al Lotrului, amintind că acolo, în șantier, ziua de muncă nu înseamnă nici măcar zi-lumină, iar ziua astronomică, a celor 24 de ore, face eforturi să cuprindă ziua de efort a constructorilor. Vîntul aduce doar uneori acest zvon neîntrerupt de muncă. Sub un stejar rotitor și drept se întrupează, din pînza serii, contur de tînăr. A trecut poate peste zi pe aici, s-a odihnit cîteva clipe sub arborele drept și arborele îi reține încă, în ramuri, căldura siluetei. Stejarul însuși îmi pare un tînăr și legendar constructor, ținînd în rădăcini solul fierbinte al istoriei.

Și poate că stejarii au fost cîndva oameni...

Astăzi, unii dintre asemenea arbori figurează în statistici drept monumente ale naturii, *ocrotite prin lege. Cei mai mulți dintre ei se bucură de acest statut pentru că au devenit exemplare rarisime în ceea ce privește specia ori vîrsta atinsă. Nu asupra acestora însă întîrzie emoția mea. Ci asupra acelor* arbori drepți, *cumpănă peste destine, echilibru rotind în juru-i aripi de soartă și năzuințe de o viață, loc de popas și plecăciune gîndului mărturisit de aproape, ca izvoarele în fîntîni, sevă în care sufletul se revitalizează, cadran solar cu orele bătute grav și cuvenit peste o istorie în mișcare ; arborii drepți, acești arbori nemuritori, prin frunzișul cărora vîntul țese povești de baladă. Doi dintre ei îmi zăbovesc în fereastra dinspre amintiri a memoriei, ochi de uimire prelungiți pe degete de crengi. Răsar focuri, iată, se-arată sclipăt de coasă, chiot de luptă moțească și întreagă Țara Zarandului e în picioare. Iată-l pe Horea, briu înfășurat cu armele disperării, suflet pînzuit cu*

tînăr în agora

zăbranic negru, de moarte, Horea cel fără de Moarte, rostind către ortacii pregătiți de luptă, aici, sub gorun, *cuvinte de îmbărbătare și dreptate, năzuințe limpezi și drepte, ca și arborele care-i sprijină umbros mintea înfierbîntată. Și astăzi gorunul din Țebea,* Gorunul lui Horea, *stă mărturie timpului și oamenilor despre toate cîte s-au întîmplat. Și parcă un destin anume avea să apropie mai tîrziu de acest loc pe un alt mare iubitor de neam — Avram Iancu, al cărui mormînt se află la doi pași de Gorunul lui Horea.*

La alt capăt de țară, un alt arbore drept *arde. Luminare și inimă, dintr-o imensă suferință preschimbată-n poezie și nemurire. Versurile se împletesc, cuvintele se caută și se adună, silabele scînteie sonor, totul se leagă pentru a nu se mai dezlogodi niciodată.*

„Adormind de armonia
Codrului bătut de gînduri,
Flori de tei de-asupra
noastră
Or să cadă rînduri-rînduri".

Ați recunoscut, desigur, versurile Luceafărului poeziei românești — Eminescu — ați recunoscut și teiul sfînt, și fără de murire, precum cel ce i-a conferit această sublimă ipostază și l-a fixat definitiv aici, în grădina Copoului din Iași, poate tocmai pentru că aici fremăta, mai pătruns decît oriunde de veșnicie, Luceafărul. Teiul, Teiul lui Eminescu, altfel decît Gorunul lui Horea, mai duios, dar la fel de drept, din același neam al arborilor drepți.

Teiul și Gorunul — două cumpene drepte rotind aceeași planetă a durerii, curcubeu la fruntariile aceleiași dragoste de țară.

De aceea vin și zic : treceți în panteonul arborilor drepți *și* stejarul. *Semn de dreptate și împlinire în istorie, de legendă nouă ctitorită de urmași demni ai demnilor ctitori de țară, urmași ai unui timp devenit istorie încă de la cea dintîi lovitură de tîrnăcop. Vor fi trei arbori drepți în grădina istoriei cît țara de întinsă, li se vor alătura alții, le vom călători meleagul și vom pica lacrimă de suflet pentru tot ceea ce înseamnă luceferii aceștia, dar mai ales în coroana celor dintîi — trei — vor anina creangă albastră de gînd urmașii, pentru ca umbra de răcoare să ne cutreiere pașnic somnul.*

Ion Andreiță

XXX deceniile demnității

Contract cu viitorul

Este datul reporterului de a reveni mereu și mereu — asupra locurilor și oamenilor, asupra întîmplărilor și ideilor. Pentru că este datoria lui — nu numai a lui, dar în primul rînd a lui — să „descopere" și să „redescopere" — **locurile și oamenii întîmplările și ideile.** Iar toate aceste elemente ale ritualului său cotidian de participare neostenită la viața cetății posedă, astăzi mai mult ca oricînd, stenica proprietate a unei evoluții accelerate. Spre mai bine. Spre mai durabil. Spre mai înalt. Evolutie care se cere consemnată, moment cu moment, atît în reperele sale de marcă — locuri sau oameni, întîmplări sau idei —, cît mai ales, în sensul său : construirea societății socialiste multilateral dezvoltate pe pămîntul României, făurirea omului nou, constructor al socialismului și comunismului.

— Cum ați ajuns să îmbrățișați meseria pe care o practicați, ce anume v-a determinat ?

În numeroasele-mi peripluri reportericești, nu cred să fi poposit vreodată undeva — pe vreuna dintre mai noile sau mai vechile platforme industriale — fără ca discuțiile purtate să nu fi trecut — obligatoriu ! — și pe puntea acestei întrebări. De ce ? Fie numai și pentru faptul că roadele muncii unui om — oricît ar fi ele de mari și de elocvente — nu pot fi apreciate la adevărata lor valoare decît numai după ce, dedesubtul lor, așternem, asemeni unei linii drepte, răspunsul primit...

— Vedeți, noi am fost cinci frați: ai noștri nu aveau însă decît o sfoară de pămînt — și aia cocoțată pe muchea dealului, numai bolovani. Așa că, pe la vreo treisprezece ani, am plecat la oraș, după lucru. Am nimerit aici, la „Malaxa"...

Așa arată, în primele sale fraze, unul dintre răspunsurile primite. Unul dintre numeroasele răspunsuri primite. Înlocuiți însă în rîndurile de mai sus numărul fraților, scrieți în dreptul „sforii" fișteică sau, cel mai bine, nu scrieți nimic, schimbați cei treisprezece ani cu zece sau paisprezece — dar nu mai mult ! —, spuneți-i uzinei atelier sau prăvălie ș.a.m.d. și veți obține, în ciuda lor exactitate, nu un răspuns, ci o categorie întreagă de răspunsuri. Sînt răspunsurile unora dintre cei care pășeau în viață acum mai bine de trei decenii. Iar verbul a „nimeri" reliefează nu o anume stare de fapt, o modalitate personală de integrare în muncă și viață a unuia sau altuia, cum ar putea pare, cît statutul social al unei întregi categorii de oameni : alegerea profesiei, a propriului drum în viață, — fie numai și pentru început — sub imperiul nevoii. Și nu al unei nevoi oarecare, ci al celei mai neiertătoare dintre nevoi — nevoia de a-și cîștiga pîinea cea de toate zilele.

— Am visat la meseria mea încă de mic. La sfîrșitul școlii generale știam deja unde merg — cu grupul școlar al uzinei noastre făcusem cunoștință în timpul orelor de practică...

Meseria — bobinator. Întreprinderea — U.C.M. — Reșița. Continuînd artificiul propus, treceți în locul lor oricare altele — profesie sau întreprindere. (Viața procedează așa în fiecare zi !) Oricare ar fi ele, rezultatul obținut va desemna, și de data aceasta, nu atît un răspuns, cît o întreagă categorie de răspunsuri. O largă, foarte largă categorie de răspunsuri. Generală, aș spune ! Sînt răspunsuri le majorității celor care au intrat în viață dincoace, uneori chiar mult dincoace, de istoricul act de la 23 August 1944. Iar verbul „a visa" nu reliefează nici el o anume stare de fapt particulară, de caz, cît un statut social. Statutul social al tuturor tinerilor care au pășit în viață în aceste ultime trei decenii : alegerea profesiei, a propriului drum în viață, sub semnul opțiunii.

De o parte — imperiul nevoii. De cealaltă — opțiunea. Față în față — bucata de pîine și visul !

Este datul reporterului de a reveni mereu și mereu — asupra locurilor și oamenilor, asupra întîmplărilor și ideilor. Și este bucuria lui — nu numai a lui — să constate că tot ce s-a petrecut în acești ultimi treizeci de ani în destinul oamenilor și al patriei sale, sub glorioasa conducere a Partidului Comunist Român, se înscrie sub semnul opțiunii. Al opțiunii omului asupra viitorului său.

Titus Andrei

opțiuni

Lecția adevăratei literaturi

Cocoțat deasupra hîrtiei ca într-un preacunoscut turn, nevăzătorul va rămîne continuu la părerea că neschimbîndu-se el, nici împrejurul nu se schimbă. Ori că schimbîndu-i-se în cel mai bun caz secreția nazală, fenomenul ar putea fi general. Cu neliniște mă gîndesc la acest specimen, ca la arhaice creaturi încremenite în vreme și împinse de vreme înspre ziua de azi pentru a ține atenția trează. Dacă feciorul din părinți străvechi de țară a ajuns să descopere, să zicem, cafeaua, el va considera cu siguranță că întreaga literatură e necesar să consemneze minunea. Șansa lui devine astfel mărturisirea de sine. Va și profeți că în afara nevoii de mărturisire nu există altceva. Pentru ciudatul personaj degeaba bat clopotele : el își are clopoțelul său, ca eternul Agamiță Dandanache. El nu va căuta să priceapă ceva din ecoul ce plutește în aer, ci-și va umple timpanul cu zgura dangătului asurzitor pentru a asurzi instantaneu și mai tare. Neaparținînd viitorului, nu aparține nici trecutului. El ține zgomotul de fond al unei mașini grele ce-i trece prin preajmă, neputînd preciza dacă e camion, macara, tractor, tanc ori avion ; neputînd preciza încotro se îndreaptă și de unde vine. El nu aparține adică nici măcar prezentului.

Tînărul scriitor trebuie să aibă (cred) înainte de toate simțul și nostalgia viitorului, să caute și să știe care sînt motoarele ce împing înainte complicata navă a prezentului.

Vîrsta biologică a personajului nu mi se pare esențială ; nici a autorului. Sînt bătrîni înțelepți și adolescenți senili ; sînt bărbați maturi nepricepuți și tineri vizionari. Și sînt și avorton de toate categoriile. Eroul tînăr e tînăr întru viitor.

Întreaga viață social-politică și familială românească este cuprinsă de patosul viitorului ; întreaga revoluție de treizeci de ani a patriei este săvîrșită într-un riguros cult pentru viitor. Erich Fromm vorbește, surprinzător, de o idolatrie a viitorului, a istoriei, a posterității, din care poate rezulta și o alienare a speranței. Cine stăruie în a eluda sensul și repeziciunea mișcării, stăruie în propria-i moarte. Să ne amintim : facem cunoștință adeseori cu eroi (tineri) lipsiți de vlagă, secătuiți de ideal, lingave incropeli schematice (și nu e de vină numai absența talentului, ci și suficiența puterii de pătrundere a realității ;) mă întreb : ce pot comunica personajele plasate cu insistență în cafenele, între pahare de alcool, între bețe și negura unei existențe insipide ? Cu certitudine — nimic. Nici măcar nu exprimă o stare.

Or, un personaj nu poate suferi de progerie, fiindcă autorul, la rîndul său, suferă de progerie ! Uităm că am învățat (ori că nu am învățat) cum trebuie lecția adevăratei literaturi, lecția elementară ; uităm hotarele teritoriilor pe care ea pe drept și le-a cucerit. Un curios obicei țărănesc din Ardeal din vremea obștilor libere prevedea ca atunci cînd obștea își reîmpărțea pămîntul, stabilindu-se noile hotare, să fie aduși pe locurile respective copiii și bătuți cu nuiaua pentru ținere de minte. Noi mai putem chibzui cîți simțim biciuirea învățămintelor unei literaturi românești mereu angajate, mereu în campanie pentru viitor ; cîți simțim sficuiala necruțătoare a realității, cîți ghicim semnele ei distincte de trecere spre anul unu al mileniului următor. Dintre noi cei tineri, ar trebui toți. Pare așadar cu atît mai surprinzătoare apatia unei părți a prozei tinere. Ne mai putem menține, mă întreb încă o dată în transcrierea unor obscure senzații și îndeletniciri minore ? Cînd fiecare palmă din pămîntul natal cere ocrotire ? Cînd pacea dobîndește., pe zi ce trece, alte înțelesuri și alte argumente ? Dacă vreunul dintre cei chemați a înțelege astăzi lumea rămîne corigent tocmai la înțelegerea ce i se cuvine, e limpede că nu are ce căuta în imperiul literelor. Aș zice chiar că nu are ce căuta în mijlocul poporului pentru a i se arăta lui prin cuvînt. Aici văd miezul implicării fiecăruia în istorie, toată responsabilitatea și toată libertatea.

La Beliș, în Apuseni, în vara trecută am asistat cîteva momente la reîngroparea morților. Satul vechi fusese ridicat, casă cu casă, sus pe un întins platou — și odată cu el și osemintele bărbaților dintru început ai satului, adică ziditorii și cei ce l-au numit. Campania, ca să rămîn în termenii însemnărilor de față, pentru viitorul acestui sat de munte, devenit pe neașteptate port la imensul lac de acumulare, a început prin omagierea celor vechi. Simțul viitorului nu poate fi despărțit, îmi apare tot mai limpede, de simțul trecutului, cum rămășițele pămîntești ale bătrînilor Belișului n-au putut fi despărțite de cele cîteva scînduri cafenii ale lăzilor-luntre. Cutiile pe care le-am zărit coborîte în gropi erau de mici dimensiuni, ca niște urne. Într-o altă posibilă strămutare (mă bate gîndul) vor fi și mai mici. Și tot așa, în scădere, cu trecerea ciclurilor firești. În vreme ce povara amintirilor devine covîrșitoare. Ei nu mai pot fi, e adevărat, niciodată tineri : tinerețea lor e eternă. De aici obsesia acelor saga minunate din romanul actual. Căci memoria înaintașilor direcți se hrănește din ciudatul sentiment al convietuirii : în paturi, ca într-o piramidă, stau suprapuse de veacuri osemintele bărbaților și femeilor și copiilor neamului. Le mutăm din loc în loc, și din pat în pat, pentru ca spre dimineață să ne trezim obosiți de nesomnul lor. Astfel campania pentru viitor își găsește de fiecare dată argumente în plus. Și o mai temeinică înverșunare.

Vasile Sălăjan

a patriei cinstire

Dragoste

Dragoste și necesitate
pulsează inima voastră în piața publică.
Limba mea ca un șoim veghează nașterea
tuturor noutăților.
Am un cuvînt care se scrie pămînt
și fruntea mi-o lipesc de-acest cuvînt
cum spiritul strămoșilor de tricolorul sfînt.

Foarte frumoasă pasăre e melancolia
și face pereche cu libertatea de-a fi
fericit.

Uite-le, sărută-le !
Din palma ta întinde-le să ciugulească
semințe dulci din holda românească.

Ovidiu Genaru

IN ACEST NUMĂR : Convorbire cu I. Peltz la rubrica „Biografia debuturilor" ● Cronica literară de M. Ungheanu ● Viața cărților ● Colocviile Luceafărului : Generație și tradiție ● O poemă inedită de Ion Vinea ● Petre Pandrea și rolul exponențial al criticii ● Profil : Grigore Arbore ● Repere ● Cariatide : Poeme de A. I. Zăinescu și Marin Mincu ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Cartea de debut ● Parodii ● Sport de Adrian Păunescu

cronica literară

Mihnea Gheorghiu: „Ultimul peisaj"

Chiar dacă n-a produs mari opere avangardismul român a zgîlțîit inerții și a făcut loc unui curent de aer proaspăt în literatura română. Răsfoirea revistelor vremii ne indică o violentă schimbare de atmosferă, o stare de revoltă artistică, o neliniște programatică a formelor, o căutare surprinzătoare și înnoitoare totodată. Scriitorii curentului nu s-au ferit de detaliul brutal, de titulatura țipătoare, de pseudonimul belicos sau exotic. E un freamăt al marii libertăți de inițiativă în aceste publicații. În vremea aceea Geo Bogza semna André Far și scria un **Poem ultragiant,** altcineva semna Jack Spintecătorul și cititorul putea întîlni în „oficioasele" avangardei astfel de versuri : „Pe marginea mării, suspină în tăcere / o gîscă. / Cu coadă și coamă de cal, / Și-o muscă ce-ar vrea să se ducă la bal / Dar n-are picere". Teribilismul era la el acasă aici și un desenator ne arată, pur și simplu, un „portret inedit al lui Dumnezeu" în care esențialul pare a fi un cuier pe care stă agățat un costum de stradă. Titlul unei poezii e, nici mai mult nici mai puțin, **Libertatea de a trage cu pușca** (Geo Dumitrescu), alta se cheamă **Femur sintetic** (Aurel Baranga), V. Dobrian scria poeme „angulare", primăverile erau roșii, femeile cafenii, poemul lui Virgil Teodorescu e scris în „leopardă". Surrealiștii sînt neobosiți în a găsi soluții de mare efect și călătoria prin literatura lor echivalează cu o expediție printr-o pădure a surprizelor. Dacă ne-am opri însă doar la nota epatantă am limita înțelegerea acestei literaturi. Suprarealismul n-a fost doar o goană după imagini și combinații noi de cuvinte, n-a fost doar o insurecție a formei. Literatura, poezia este pentru acești partizani ai ideii de revoluție un mod de existență. Ei creează o floră de imagini sub care încearcă să înece realitatea, trăind mai ales în acest univers suprarus și mult mai revelator, afirmau ei, decît însăși realitatea. Ideea de revoltă însoțește nuantat, de la caz la caz, această literatură fiind una din notele ei definitorii. Geo Bogza, personalitate proeminentă a suprarealismului românesc, mărturisea în fața realității o stare de adîncă nemulțumire, o exasperare pe al cărui teren crispat și agresiv și-a ridicat creația. Este de altfel expresia spirituală cea mai înaltă a mișcării. Suprarealismul nu se mai mulțumește în acest caz cu persiflarea realității, cu alcătuirea unei măști aberante a lumii ci își transformă paroxistica nemulțumire în motor al actului creator.

Efervescența insurecționară a acelei literaturi e un cîștig de tradiție literară. E o prospețime de expresie și de spirit în paginile ei care ține spiritul în stare de continuă tensiune. Recuperarea ei devine o obligație inevitabilă. Desigur nu se poate recupera o atmosferă și ni se poate spune că tentativa de a scoate din reviste produsele specifice și a le presa într-un volum e totuna cu a încerca să înghesui marea într-un acvarium. Fără îndoială că atmosfera singulară a unei epoci e ireproductibilă, dar dacă nu putem citi mari opere avangardiste, dacă nu putem citi, uneori, nici mari autori reprezentativi, putem, în schimb, citi o **literatură** suprarealistă, creație colectivă, de cea mai bună calitate. Mulți dintre foștii colaboratori ai revistelor de avangardă și-au părăsit prin reviste productiile de epocă. Nu credem că e gestul cel mai nimerit. O culegere din poeziile lui Geo Bogza al acelor vremi ne-ar restitui un poet de mare forță, după cum, la alt registru, n-ar fi lipsite de interes nici poeziile de atunci ale lui Aurel Baranga.

Mihnea Gheorghiu, unul din poeții avangardei, și-a strîns într-un singur volum versurile din **Anna Mad** (1941), **Ultimul peisaj al Orașului Cenușiu** (1946) și **Primăvara în Valea Jiului** (1949). Mihnea Gheorghiu face parte din acel grup avangardist al cărui sediu publicistic n-a fost **Unu** sau **Integral, Punct** sau **75 H.P.**, publicații de mare faimă surrealistă, ci **Meridian** (Craiova, 1934—1946, redactor șef Tiberiu Iliescu), revistă a cărei pleiadă de colaboratori o ridică însă la același nivel de importanță cu celelalte. Aici au scris : Gellu Naum, Miron Radu Paraschivescu, Frost, Virgil Teodorescu, Gherasim Luca, C. Nisipeanu, Geo Dumitrescu, Virgil Gheorghiu, Virgil Carianopol și alții, mănunchi literar expresiv și caracteristic pentru avangardismul românesc. Cartea lui Mihnea Gheorghiu, **Ultimul peisaj**, e, pentru noi, mesajul reprezentativ al acestei reviste și acestui select mănunchi de colaboratori tratați încă periferic la capitolul avangardei și suprarealismului românesc. **Meridian** înscrie însă în istoria noastră literară unul din capitolele semnificative. **Anna Mad** este un poem de dragoste febril și patetic amintind pe cele scrise de Geo Bogza. Iubirea e atît de cotropitoare încît transfigurează totul și realitatea este negată aici, ca și în versurile altor poeți de generație și crez comun, prin chipul neașteptat pe care îl iau peisajele cunoscute : „Anna Mad, toată viața vei prețui / seara fadă a întîlnirii noastre în nobilul oraș. / lîngă casa călugărițelor ursuline. / (O paliditate nefirească stăruia pretutindeni) / degetele felinarelor invitau spre constelații / multe și reci: / / la vîntul tăcut, erau acoperișurile un port cenușiu / al pînzelor fără mări. / Sub stele, corăbiile moarte semnalizau / clătinitor c-u-f-u-n-d-a-r-e / cu o chemare sfîșietoare, de dragoste, cu / o chemare apăsătoare și sigură". Scriitorul are grandioase viziuni și spațiul de predilecție e marea care facilitează evadarea, gestul negator al celor nemulțumiți de prezent. „O, melancolia atlasului geografic", exclamă în același poem autorul. Sufocării burgheze i se preferă un aer mai pur. Ochii iubitei sînt o promisiune a emancipării totale : „Înfiorat de lună citeam în ochii tăi / la fel niciodată. / umbra albastră și vîntul iute de larg / și apriga amețeală a culmilor".

Ultimul peisaj al Orașului Cenușiu pe care poetul îl dedică „prietenilor mei, poeții Brigăzii Internaționale" este o paraschivescă „declarație patetică : „Nici o evadare nu mai era posibilă / și, la intervale, ca niște rachete luminoase, / mă izbeau ultimele visuri ale omenirii. / cu drapelele lor perforate... // Mîngîindu-le lin le repezeam / înapoi, în spațiu, indicîndu-le o sinucidere violentă (de la acea poetică / altitudine / fericirea era o garoafă roșie) / și nimeni nu cunoștea adevărul / și nimeni nu știa că port în buzunarul de la piept / piatra filozofală și toate marile scopuri ale umanității". Iubita, undeva deasupra orașului, oferă simbolic poetului o cutie de chibrituri pentru un mare incendiu. Gestul e programatic și spiritul de insurecție al avangardei se deconspiră aici : „Ai aruncat în aer literatura, ți-am răspuns, / mă înșelăminț întîlnindu-i ruinele pe străzi, / în tramvaie". Literatura, poezia au un alt rost, ne lasă să înțelegem Mihnea Gheorghiu : ele trebuie să fie acolo unde se joacă în mod direct, violent, patetic soarta omenirii : „Era în Octombrie 1936 și în toate capitalele lumii, inscripțiile de pe ziduri / invitau poezia la Madrid, unde / ÎNCEPEA O MARE ÎNTÎLNIRE CU OAMENII". Versurile lui Mihnea Gheorghiu respiră atmosfera acelei poezii de ardentă aspirație și de dinamitardă revoltă care a făcut emblema celor mai bune produse ale avangardei. **Jurnalul de război** e „redactat" în stilul fără menajamente al vremii, de un prozaism voit : „În altă parte trec șiruri lungi / de prizonieri a'iniate cu focuri / de arme automate". Duritatea era programatică în poezia lui Mihnea Gheorghiu : „Caii uciși / cu ochi mari, umezi, întorși spre intestinele încurcate între hulube / păstrează ceva de copil inteligent / și de transă".

Al. Piru l-a plasat pe Mihnea Gheorghiu în descendența bogziană datorită poemului **Anna Mad.** Sînt însă, credem la mijloc, mai curînd trăsăturile comune ale unei generații de creatori. **Primăvara în Valea Jiului**, „proză ritmată", zice Al. Piru, este într-adevăr mai aproape de viziunea lui Geo Bogza decît alte poezii, dar și aici credem că trebuie să căutăm un sigiliu de generație.

Ultimul piesaj de Mihnea Gheorghiu ne prilejuiește reîntîlnirea cu fructuoasa stare de spirit a unei generații exacerbate moral și artistic și cu poezia ei. Febra militantă pe care poezia românească a cunoscut-o atunci străbate și acest volum în care, ca într-o scoică, se aude vuietul unei convulsii veritabile.

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

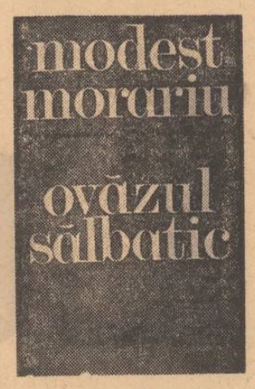

Modest Morariu : „Ovăzul sălbatic"

În acest elegant volum, apărut la editura **Cartea Românească**, se pot întîlni multe din preocupările poeziei moderne. Dar ceea ce trebuie menționat de la bun început este faptul că aceste preocupări sînt mai puțin ale unui poet și mai degrabă se dovedesc a fi eșantioane dintr-o colecție sentimentală a unui foarte bun cititor de poezie, cititor care s-a familiarizat așa de bine cu poezia, încît, atunci cînd vrea, o și poate produce. În acest sens nu e deloc inutil să reamintim că în volumul **Poveste cu fantome, 1968**, Modest Morariu, pe lîngă versuri originale, înmănunchea și prelucrări din lirica modernă contemporană.

Fondul poeziilor din **Ovăzul sălbatic** este unul etic. Modest Morariu punînd în discuție — uneori cu ironie alteori cu scepticism dar aproape întotdeauna cu inteligență a meșteșugului — atitudini individuale sau colective față de marile ori micile probleme care formează spațiul nostru moral imediat. Iată de pildă, în **Spirit științific**, cum ni se reamintește că foamea lumii moderne de a clasifica, eticheta fenomenele ce ne înconjoară, ne îndepărtează de receptarea inefabilului aflat în esența „obiectelor noastre de studiu" : **„Foarte sistematic, foarte științific, / numărăm stele și le punem un nume, / le înciuiem în cataloage ca să le stăpînim mai bine ; / numărăm flori și le punem un nume. / le închidem în ierbare ca să le stăpînim mai bine." (...) „Numărăm și numărăm și tot numărînd / pierdem pilpîirea stelelor, / pierdem miresmele florilor, / pierdem cîntecul păsărilor. / Orbi și surzi, numărăm, pe bîjbîite, / ne îngropăm sistematic sub mormane de registre".** Indiferența, ca permanentă stare amorală, constituie materia dar și ținta actului demascator dintr-o poezie ca **Eternul cuplu**, unde aluzia la pînza lui Breughel cel Bătrîn, copiată cu voluptate de Breughel cel Tînăr, cel al Infernului, celebra **Ucidere a pruncilor**, dă versurilor nu numai un spor de plasticitate, ci și unul de gravitate a accentelor : **„— De ce nu spui nimic ? te-am întrebat / Ah, da ! e ora de ceai, mi-ai răspuns, / și barbarii beți din burg / înjunghie copiii. / Într-adevăr, oraș dispăruse demult, / sau poate se înecase doar în cețurile negre. / — Nu simți, te-am întrebat din nou, / ce gust omenesc are fumul cuptoarelor astăzi ? / Încet ne răsuceam în fotolii, / precaut ridicam picior peste picior, / schimbam piciorarele între ele, / auzeam scuturile zăngănind / și urletele celor striviți sub șenile. / — Dă, e timpul de ceai, mi-ai răspuns".** Eternului spirit războinic i se opune natura, a cărei nestinsă forță de regenerare poate șterge, de fiecare dată semnele catastrofale ale înfringerii.

Din păcate, acolo unde autorul renunță la ironia care-i servește atît de bine, poeziile sale intră sub conul de umbră al unui fatalism atît de ostentativ, încît poetul devine, în mod evident, victima unei mode poetice deloc fertile și ale cărei accente sumbre nu pot fi surse pentru o adevărată poezie. În asemenea cazuri, din nefericire prea numeroase în **Ovăzul sălbatic**, scepticismul se transformă în crispare, iar versurile, în mod implicit, devin de-a dreptul cinice, lipsite de minima căldură pe care o presupune orice poezie autentică.

Exprimîndu-l mai fidel pe Modest Morariu ni se par cele cîteva reverii cuprinse în volum, poezii în care autorul dă versurilor ceva din ingenuitatea acuarelei : **„Prea dulce lumina printre sălcii, / prea limpede lacul în adînc, / mult prea aproape cerul, scobit peste umerii noștri. / Și fluturele acela haihui / care ne închidea și ne deschidea / în rotocoalele lui... / Eram doi maci într-un cîmp de grîu, / și ne legănam, și ne legănam, / în vremelnica noastră eternitate".** (Zi de vară).

Comentarii lucide, deseori ironice, versurile lui Modest Morariu au uneori ceva din didacticismul brechtian, pe care-l nuanțează prin scepticism. Alteori, ele se folosesc de șarja soresciană, cu predilecție pentru „demitizare". Ce nedumerește la un autor cu inteligență lirică a lui Modest Morariu sînt excesele de falsă virtuozitate dintre care cel mai supărător ni s-a părut versificarea aporiei lui Zenon din Eleea, **Ahile și broasca țestoasă.**

Dorin Tudoran

proză

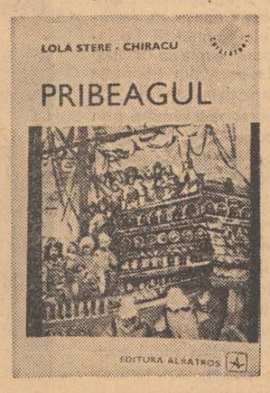

Lola Stere — Chiracu : „Pribeagul"

Deși compromisă, într-o anume măsură, în ultima vreme prin osîrdia vulgarizatoare, neștiințifică, a unor literați improvizați, restituirea unor figuri proeminente din istoria noastră națională a fost asumată, în continuarea unei vechi tradiții de scriitori. Din păcate, însă, după Sadoveanu și Camil Petrescu, nici unul dintre prozatorii contemporani cu adevărat remarcabili nu a mai abordat trecutul îndepărtat, spre a-i reliefa eroii, personajele deja existente, care peregrinează prin timp, în căutarea unui autor și a unei opere. Ceea ce au vițat sau n-au îndrăznit noii maeștri, au cutezat **noii epigoni** — înfeudați, pînă la pastișă, tiparelor stilistice sadoveniene — și **scriitorii de mai mică notorietate.** Cutezanța celor dintîi s-a tradus în parodii involuntare, în mimetisme constiincioase, dar inabile și — odată cu maculatura lor — personalitățile mai puțin cunoscute ale istoriei noastre mai vechi au trecut, într-o relativă celebritate, într-un anonimat literar desăvîrșit. Dincolo de aceasta, există — prea puțin cunoscută și rar comentată, însă — o apreciabilă literatură, bazată pe o informație istorică riguroasă și realizată cu un talent apreciabil. Moderna tetralogie **„Vulturii"** (din care au apărut, deocamdată, trei volume) de Radu Theodoru, purtînd efigia marelui voievod Mihai Viteazul, o ilustrează din plin. Acesteia din urmă i s-ar putea alătura, între altele, **„Pribeagul"** de Lola Stere-Chiracu — pentru perioada abordată și pentru acuratețea desenului epic — o meritoasă „romanțare" a vieții rătăcitoare a lui Petru Cercel, unul din frații lui Mihai Viteazul.

Narațiunea acestui roman cursiv și de aventuri se derulează fluent, captivant, în sensul unui exotism temperat, cu ecouri din W. Scott și din **„Halimă"**, fără adîncimi problematice deosebite. Ea se structurează, în general, în funcție de tema „pribegiei", privită ca o predestinare. Autoarea întrerupe, cam arbitrar, narațiunea în momentul primirii, de către Petru, de la împrohor, a însemnelor domniei (sangiacul și tuiurile), în sunetele talbuhanalei care-i cîntă o zi întreagă : odată cu preluarea veșmintelor de Domn (cuca și cabanița) și cu primirea firmanului, pe care, la sosirea în București, un capugiu avea să-l citească norodului, Pribegiile fiului lui Pătrașcu cel Bun — se știe — nu au luat sfîrșit în clipa investiturii. După doi ani de domnie — și cu cîtă ușurință a renunțat scriitoarea la excepționalul material pe care i-l oferea această perioadă, cea mai interesantă pentru noi ! — principele avea să fie mazilit, redat „soartei" sale itinerante, neodihnei „proorocite", sub soarele arzător al Arabiei, de către un derviș muribund. Neodihnă care avea să-l conducă dintre zidurile cetății maramureșene Hust, spre Ediculé și, de aici, către mormîntul său transparent, din adîncurile Bosforului.

Surprinzătoare renunțarea Lolei Stere-Chiracu de a urmări avatarurile acestui prinț umanist și nerăzboinic, care, în secolul tuturor cruzimilor și al vînzării, a încercat să guverneze prin cultură și omenie ; care a visat, cu o doză de utopism, să ofere poporului său asuprit, o integrare mai rapidă în universul civilizației și al artei. Cu atît mai curioasă apare absența episodului „muntean" al existenței eroului, cu cît rătăcirile sale pe alte meridiane sînt urmărite minuțios, excesiv chiar, cu înregistrarea temperaturii locului și epocii, cu surprinderea acelui idealism arhitectural, prin care viața se diviza în noțiuni distincte, cu forme exterioare mult mai precis conturate, care se grupau, apoi, în sisteme ierarhice, supuse unor legi, reguli, unei etichete ce se cerea riguros respectată de lumea medievală. Lume care căuta „moralitatea" fiecărui lucru și își cristaliza atitudinea în proverbe, sentințe, zicale.

Propunîndu-și însă, prea puțin, Lola Stere-Chiracu a scris o carte notabilă numai, susceptibilă — la lectură — de satisfacții și regrete limitate.

Nicolae Baltag

critică

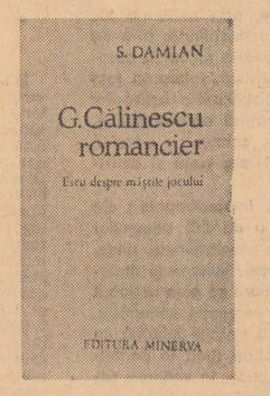

S. Damian: „G. Călinescu romancier"

Cel mai interesant, fără îndoială, dintre capitolele care compun studiul lui S. Damian despre „G. Călinescu romancier" este capitolul ultim, intitulat „Jocul", acesta justificînd, de altfel, și subtitlul întregii sale cărți : „Eseu despre măștile jocului". Pînă la această parte a eseului, criticul își demonstrează rigoarea gîndirii și seriozitatea demersului, finețea analitică a înregistrării amănuntelor, tactul avansării opiniilor, prudența mișcării pe un teritoriu străbătut, strategia atacului din redută în redută, deplasarea meticuloasă a unor păreri contrarii, scoase din angrenajul lor cu gesturile de vată ale unui ceasornicar pentru care uitarea pe masă a vreunei piese ar fi fatală ; în fine, aduce dovada tuturor acelor atribute care converg spre ținuta metodică și alcătuiesc platosa „ultraserioasă" a unui critic. Din această pricină, cartea demarează cam greoi, lipită de asfaltul trotuarului sale, desenate cu echerul, pînă ce spuiezează aproape total resistematizarea și rectificarea drumurilor parcurse. Materia epică a romanelor călinesciene e citită cu un ochi pătrunzător, interesat, în acest stadiu, în a o distribui pe motive tematice și în jurul unor antinomii fundamentale, de tipul fecunditate-sterilitate. Criticul trece prin filtrele „puterii centripete" și „puterii centrifuge" aspectele *negative* și aspectele *pozitive* din proza lui G. Călinescu, cu alte cuvinte versanții „uritului" și ai „frumosului". De la antinomia centrală, fecunditate-sterilitate, se trag apoi firele celorlalte polarități care structurează materialul romanesc călinescian : inerție-creație, construcție-natură, boală-sănătate etc. O nouă triere a materiei este întreprinsă pe coordonatele cadrului specific narativ și ale mijloacelor puse în funcțiune de romancier. Toată analiza e serioasă și compactă, bine înfiptă în sectoarele repartizate, dusă la capăt într-un stil încolor prin care se străvede, însă, cu limpiditate, prundișul argumentației. Ceea ce poate stîrni ușoare nedumeriri este faptul că S. Damian ia prea de aproape „subiectele capitale" expuse de Călinescu în *Adev. lit. și art.* din 1933. În fond, aici și în alte intervenții teoretice despre roman, G. Călinescu dezvoltă un univers al prozei, comparabil cu închegatul „univers al poeziei", stabilind, prin urmare, aposteriori, cîteva atitudini românești esențiale, poziții privilegiate de observare a umanității. Tot astfel, unele din temele cercetate de S. Damian în capitolul dedicat cadrului fizic călinescian („Orașul") pot fi comparate cu convențiile stimulatoare artistic din universul poeziei, și „casa cu molii", de pildă, din „Cartea nunții" este un tipic inventar de obiecte și elemente cu funcție evocatoare, de regăsit atît în proză, cît și în lirică. Este greu de spus cîtă proiecție personală cuprinde această catagrafie și cîtă intuire a unor momente care nu trebuie să lipsească dintr-o descripție. Ideea unui Călinescu înspăimîntat de proliferarea necontrolată a materiei și adept exclusiv al „sterilității" orașului intră în contradicție cu alte imagini, furnizate de operă cu cel puțin aceeași frecvență.

La cu totul altă temperatură e scris ultimul capitol al eseului, porțiune unde criticul își permite virajurile jocului speculativ, asociațiile surprinzătoare, viziunea de sus și cotrobăirea prin sertarele frazelor, și unde tocmai digresiunile, aprig reprimate pînă acum din necesități de metodă, dau farmec analizei. Este o evidentă prefacere a tonului, o inhalare de oxigen, destinzînd pagina și nu-i de mirare că însuși criticul simte schimbarea de altitudine, îngăduindu-și o propoziție caracteristică pentru stilul său prudent-protocolar : „După ce a stabilit aceste adevăruri și le-a sprijinit pe analize metodice, autorul își îngăduie, o vreme, pînă nu indispune prea tare pe exegeții ultraseriosi, să se dedice unor digresiuni. Poate că digresiunile, jocul speculativ ajută, cine știe, la dezlegarea unor taine mai adînci". Nelăsîndu-ne înșelați de asemenea retractilități, vom descoperi aici nu numai formulări pregnante („G. Călinescu e un prinț al teritoriilor în care fantasticul și tenebrosul se acoperă adesea de chipul farsei"), dar și interpretări de certă acuitate a ideilor. Merită a fi semnalată originala privire a romanelor călinesciene ca un itinerar de la joc la gravitate, ca și depistarea modernității lor în colorarea și corectarea realismului de tip balzacian de o viziune comică. Două chestiuni ar necesita o discuție mai lungă. În primul rînd, absența tragicului la Călinescu (temă mai veche la S. Damian), absență convertită într-o tratare ludică. Rămîne de văzut dacă acest fapt constituie o „limită" sau, dacă, cum spune Jan Kott, grotescul nu este mai nemilos decît tragicul. De asemenea, pe de altă parte, „oroarea" de metafizic a lui G. Călinescu este o afirmație care se susține cu mare greutate. Metafizica nu stă la un romancier numai în reflectarea crizelor de conștiință și un plan metafizic la autorul „Bietului Ioanide" e croit de însăși alegerea tipului genial drept personaj de referință.

Dan Cristea

prezențe

La Casa de cultură din localitatea Pucioasa, județul Dîmbovița, a avut loc o ședătoare literară la care au participat scriitorii Liviu Bratoloveanu, Constantin Nisipeanu, Gheorghe Istrate, Lucian Dumitrescu și Mihai Gavril.

□

Comitetul județean pentru cultură și educație socialistă Dolj a organizat cea de-a 2-a ediție a festivalului „Omagii doljene", în cinstea celei de-a 30-a aniversări a Eliberării. Manifestarea cuprinde simpozioane, expuneri, dezbateri literare, mese rotunde și întîlniri cu oameni de cultură și artă. Temele principale : „Țara mea de glorii" și „Literatura română la cota anului XXX". În cadrul acestui program de manifestări, a avut loc, la Casa de cultură din Filiași, un festival literar cu participarea poeților Ștefan Bossun, Eugen Constant, Mihai Dușescu, Sina Dănciulescu și Ilarie Hinoveanu, iar la Căminul cultural din Amărești de Jos o întîlnire a cititorilor cu scriitorii Mihai Dușescu, Ovidiu Ghidirmic și Vlad Rodnei.

□

Asociația scriitorilor din Timișoara a organizat la Deta o ședătoare la care au participat : Alexandru Deal, George Drumur, Dorian Grozdan, Al. Jebeleanu, Ioja Öden, Nicolaus Berwanger, Mircea Șerbănescu și Nicolae Țirioi. În aceeași localitate a mai avut loc și o dezbatere despre literatura de actualitate cu participarea redactorilor de la revista „Orizont".

□

La Casa de cultură din Rupea, județul Brașov, scriitorul Haralamb Zincă a vorbit despre literatura celor 30 de ani și a răspuns întrebărilor cititorilor.

□

Asociația scriitorilor din Cluj, în colaborare cu Comitetul județean U.T.C., a organizat o ședătoare literară la Întreprinderea forestieră din Bucea. Au participat : Horia Bădescu, Doina Cetea, Negoiță Irimie, Gabriel Pamfil, Adrian Popescu, Nicolae Prelipceanu și Constantin Zărnescu.

□

La Casa scriitorilor a avut loc o seară omagială Nicolae Tăutu. Au vorbit scriitorii : Ion Bănuță, Gh. Băjancu, Traian Iancu și Haralamb Zincă, iar actorii Marieta Ciurea și Mihai Dinvale au citit din versurile omagiatului.

□

Sub egida Comitetului municipal U.T.C. Sibiu a avut loc o întîlnire a poetului Ion Bănuță cu membrii Societății literare „Radu Stanca".

aqua forte

• O oarecare neliniște, fără urmări prea vizibile în chiar paginile lor, au arătat, nu de mult, unele reviste cu privire la inexistența unei istorii a literaturii contemporane. Intre timp, numărul cărților care încearcă să depășească viziunea fragmentară tinzînd către construcție și ierarhizare s-a mărit. Amintim aici Panorama deceniului literar românesc. 1940-1950 *de Al. Piru,* Poezia unei generații *de Ion Pop,* Modalități lirice contemporane *de Petru Poantă, și, în sfîrșit,* Scriitori români de azi *de Eugen Simion, cea mai amplă și recentă tentativă, din păcate prea puțin comentată.* Revista de istorie și teorie literară *(2/1974) ne aduce însă știrea că se află în lucru mai multe istorii literare pe care le înșirăm aici spre știința cititorului : Paul Anghel lucrează la o originală carte intitulată* O istorie posibilă a literaturii române ; I. *Negoițescu continuă publicarea unor fragmente din anunțata sa* Istorie a literaturii române ; *o Istorie a literaturii române contemporane, al cărui prim volum va fi poezia, anunță Institutul de istorie și teorie literară „G. Călinescu" ; pentru străinătate se pregătește, în colectiv, o* Istorie a literaturii române ; *în fine, amintim că O* istorie polemică și antologică a literaturii române de la origini pînă în prezent *a lui Eugen Barbu tinde să ajungă cu adevărat pînă în prezent. Nu ne rămîne decît să așteptăm ducerea la bun sfîrșit a acestor proiecte.*

• Unitar și bogat ultimul număr (2/1974) al Revistei de istorie și teorie literară *(Director : Zoe Dumitrescu-Bușulenga, redactor șef : George Muntean). Sub titlul general* Probleme literare contemporane *se publică mai ales studii de sociologia literaturii ori fragmente din lucrări de amploare care-și propun să traverseze întreaga literatură română. Numărul tinde să incite la dezbatere în spiritul cel mai angajat cu putință : revista „face prin acest număr al său un prim pas în discuția asupra orientării și sarcinii actuale în istoria și critica literară", subliniază directoarea publicației, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, în articolul de deschidere. Remarcabile sînt articolele de sociologie literară semnate de Paul Cornea, Mioara Apolzan, Dorina Grăsoiu. O judecată independentă, neinfluențată de contradictoriile opinii exprimate în legătură cu* Idei și forme critice *de G. Grigurcu dă Nicolae Mecu la* Crisc*rie cu o fină aplicație Ion Negoițescu care ne dă o imagine surprinzătoare, mai completă a poeziei lui. Criticul găsește, între altele, că M. Beniuc este „cel mai percutant poet al iubirii, din literatura noastră, după Eminescu". Comentariile lui Eugen Barbu pe marginea prozei lui G. Călinescu ne confirmă încă o dată că acolo unde există reale afinități scriitorul este fără îndoială un critic de mîna întîi. Eugen Barbu observă că opera literară a lui G Călinescu este „fructul unei lecturi intense" și că „o nevoie de colosal domina sufletul său demiurgic", observații decisive pentru înțelegerea marelui predecesor. Și mai interesantă este însă rețeaua de afinități literare pe care Eugen Barbu o găsește lui G. Călinescu : Boccaccio, Marsilio Ficino, romanul picaresc spaniol, Quevede, Caragiale, Poe, Lampedusa, literatura fantastică germană etc. Cu atît mai interesantă cu cît de obicei, G. Călinescu a fost așezat într-o suită de determinări care nu fac corp firesc cu opera lui. Situat pe o platformă spirituală care nu e străină de călinescianism, Eugen Barbu ne-a dat cîteva revelatoare pagini despre creația călinesciană în chiar stilul marelui predecesor.*

Memorabile

„Picăturile de cerneală pe masa unui scriitor sînt ca stropii de sînge pe un cîmp de bătălie".

OCTAVIAN GOGA

tică și bibliografie. O sintetică privire asupra poeziei contemporane propune Aurel Martin în Prolegomenele *publicate, fragment dintr-o viitoare istorie a literaturii române de inspirație colectivă. Despre Mihai Beniuc*

în librării

EDITURA CARTEA ROMÂNEASCĂ

— ALEXANDRE DUMAS : „Doctorul misterios" vol II : „Fiica marchizului". În românește de Neli Arsenescu Costinescu — 334 pag. 10 lei.

EDITURA EMINESCU

— MIHAI DUȚESCU : „Dulcea pierdere", versuri — 96 pag. 7 lei.

— TITUS VIJEU : „Deplasarea spre roșu", versuri — 76 pag. 5 lei.

— ALECU IVAN GHILIA : „Ploi de lumină", versuri — 56 pag. 6.50 lei.

— ION ARIEȘANU : „Lumini peste Apuseni", reportaj — 172 pag. 1,75 lei.

— SOFOCLE : „Antigona-Electra" (Biblioteca Eminescu) — 188 pag. 8 lei.

EDITURA ION CREANGĂ

— CONSTANȚA BUZEA : „Cărticica de patru ani", versuri — 48 pag., 5,50 lei.

— ALBIN STĂNESCU : „Primul meu dicționar" — 80 pag., 22,50 lei.

— ȘTEFAN BERCIU : „Armata de pitici", roman (col. Biblioteca contemporană) — 380 pag., 5,25 lei.

— COSTACHE ANTON : „Neuitatele vacanțe", roman (col. Biblioteca contemporană) — 212 pag., 3,50 lei.

— ILIE TĂNĂSACHE : „Amiralul și piratii" roman — 280 pag., 7,75 lei.

— ION MARINCA : „Popasul pescarilor", povestiri — 120 pag., 5.75 lei.

EDITURA ALBATROS

— EUGEN BARBU, NICOLAE PAUL MIHAIL : „Războiul undelor", ciné-roman (col. Cutezătorii) — 532 pag., 16 lei.

— OTILIA NICOLESCU : „Ora clopot", versuri — 86 pag., 7,75 lei.

EDITURA KRITERION

— VERESS PAL : „Vallatás vad kűzdelem" (Viața unui utecist), în lb. maghiară — 384 pag., broșat : 11 ; legat : 17 lei.

— HORNYAK JÓZSEF : „Evek, órangyalok" (Anii, îngeri păzitori), nuvele în lb. maghiară — 176 pag., broșat : 5.25 ; legat : 9.75 lei.

— SZABO GYULA : „Gólya szált a csürre" (Barza coboară pe șură), în lb. maghiară — 280 pag., broșat : 10 ; legat : 19 lei.

Începînd cu data de 10 iulie 1974, noua adresă a Editurii „Junimea" este următoarea :

Iași, str. Gh. Dimitrov nr. 1 tel. (980) 17.29.0, 16.05.1

biografia debuturilor

Convorbire cu I. Peltz

Planeta cartierului

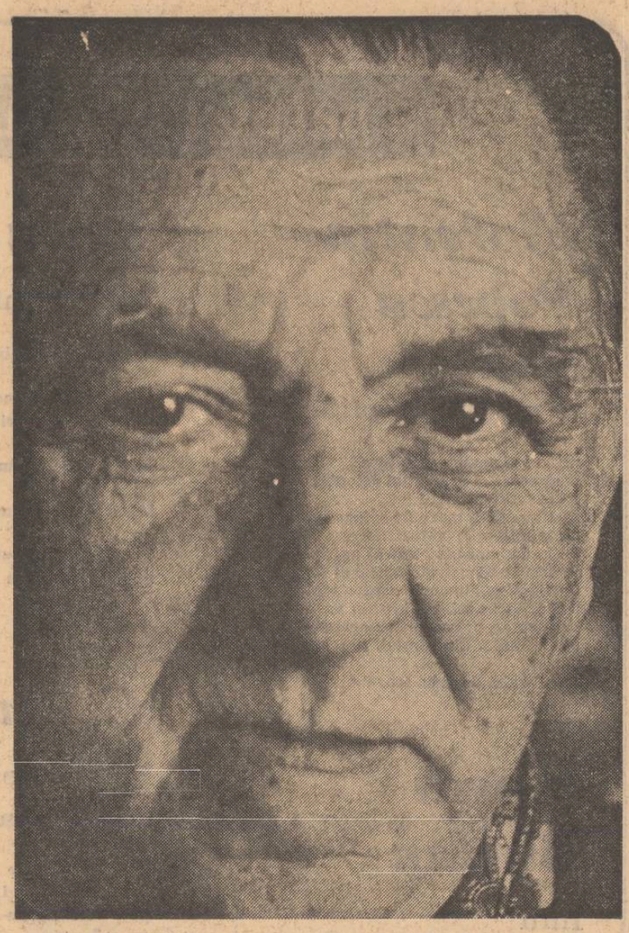

— Cărțile dvs. se intîlnesc adesea cu sentimentele mele din copilărie și adolescență. De pildă într-un moment al tinereții am trăit ca și Ficu, eroul din Calea Văcărești, sentimentul copleșitor de proaspăt că nu mai pot să stau acasă. Acasă însemna pentru mine mahalaua celestă, o mahala care avea legături cosmice cu tot universul unde mișună oamenii tirînd după ei un aparte miros de la egal la egal cu animalele și plantele, de la egal la egal cu planetele surori de care e strîns legată și planeta cartierului în care te găsești. Am folosit scrisoarea lui Ficu, ceva din tonica ei tristețe, tristețe răcoritoare ca să anunț plecarea sau amăgitoarea dorință de a pleca de pe planeta cartierului. Pentru cei care n-au trăit în astfel de mediu e dificil să înțeleagă ce plină e expresia „planeta cartierului" în vorbirea mea. Deci, din leagănul acestei mici planete cum a sărit talentul dvs. de scriitor, ce fel de copil ați fost și ce întîmplări au pregătit destinul dvs. ?

— Nu știu dacă am fost cîndva copil. La vîrsta de 5 sau 6 ani începusem să mă pasionez de cărți. Citeam mult.

— Ce anume ?

— Ispirescu, Biblia, Creangă...

— Înțelegeați tot ?

— Aproape tot.

— Ce erau părinții dvs. ?

— Tata descindea dintr-o familie de cărturari. El, însă, n-a urmat vreo școală laică. Făcea diferite meserii, pe ajucate : dregea scaune, era chelner, garderobier... Mama era cusutoreasă, cununată parcă pe vecie cu mașina ei de cusut.

— Înainte de a fi ajuns la Creangă, cine v-a îndrumat, dacă mă pot exprima astfel ?

— În mahalaua noastră, pe care am descris-o, trăia un boem bătrîn, un fel de rubedenie de-a noastră, o figură simpatică de care îmi amintesc și acum cu drag. El îmi povestea, aproape seară de seară, tot felul de istorii care mai de care mai senzaționale. M-a impresionat, de pildă, o poveste în care fata prigonită de tîlhari era salvată de un cavaler viteaz de care se și îndrăgostea. Citeodată imaginația acestui bătrîn depășea tot ce auzisem prin vecini care își povesteau și ei seara, isprăvi din timpuri duse. Erau oameni de condiție modestă pentru care ziua de mîine nu era niciodată sigură. Pentru ei problema existenței era problemă majoră, condițiile în care trăiau erau destul de grele, mai mult alergau după lucru decît lucrau.

— Cum mai aveau chef să povestească ?

— Găseau alinare în asta, se adunau în fața casei, vara, în locuința vreunui cunoscut, iarna și realizau în poveștile astea un fel de evadare din prezent.

— Considerați ascultarea acestor povești drept o ucenicie a dvs ?

— Practic n-am făcut niciun fel de ucenicie. Am învățat singur să scriu. Apoi am rămas toată viața lîngă o călimară și un condei.

— Dar mai aproape de dvs. cine se afla ?

— Mama, care a murit la 38 de ani. Era și ea o mare povestitoare, — dar nu-l întrecea pe bătrînul boem.

— De ce era boem ?

— Așa mi se înfățișa. Un om blînd, mic de stat, cu fața brăzdată, tristă. Era croitor, dar neavînd de lucru își făcea veacul prin cafenelele și circiumile cartierului. Nu s-a chivernisit niciodată.

— Tinea la dvs. ?

— Da, îl impresiona cazul copilului, prea încruntat la vîrsta lui de 5 sau 6 ani, și căuta să mă înveselească. Toate poveștile lui, parte auzite din bătrîni, parte născocite de el, sfîrșeau cu bine : răii pedepsiți, cei buni glorificați.

Eram atît de pasionat de ele, încît, dacă în timp ce vorbea, scăpa vreun amănunt, îl întrerupeam : — Nu, n-a fost așa ! Și-i reaminteam „cum a fost, într-adevăr".

— Mama dumneavoastră știa să povestească ?

— Știa și ea. Știa să și cînte. Dar — cînd ? N-avea timp.

— Ce povești știa mama dvs. ?

— Dintre toate, una în care era vorba de o mamă tînără care își pregătea copilul cu ideea morții, mi-a rămas în minte. Voia să mă impac cu apropiata ei moarte, în alt chip.

Începusem să scriu. Ea, care se simțea atît de bolnavă, îmi repeta povestea cu titlu : povestea unui copil care își iubea foarte mult mama, dar ea l-a făcut să înțeleagă că oamenii nu trăiesc o veșnicie și el trebuie să se împace cu gîndul că într-o zi părinții săi vor trece pe celălalt tărîm. Cînd ajungea aici izbucnea în plîns. Îmi repeta mereu această poveste ca să mă încurajeze, să mă pregătească.

— Cum vă amintiți de ea acum ?

— Era mai înaltă ca tata, slabă, cu o față palidă, cu ochi luminoși. La 38 de ani s-a prăpădit. Aveam 11 ani și, în amintirea ei, am scris un poem.

— M-am gîndit de multe ori dacă asemenea dureri pot contribui la nașterea unui scriitor.

— M-a marcat această durere și ea, într-adevăr, a contribuit la — cum spuneți — „nașterea unui scriitor".

— Erați un copil extraordinar, așa a făcut ca la 11 ani să colaborați la diferite reviste ?

— Da la 11 ani colaboram la revista „Critica", o publicație a unui oarecare lipsit de cultură, nici ziarist, nici scriitor care vorbea cam așa : „Pentru bucata dumitale o să-ți achit suma de 2 lei, dar trebuie să mergi la casierie pentru că de chestiuni **banale** (adică de bani) eu nu mă ocup"...

Mai tîrziu, la 16 ani, am scris la **Revista ilustrată** al cărei director părea geamăn cu primul. M-a dus acolo I.U. Soricu, vedea că citesc mult, că scriu. Semnam și cu un pseudonim, — semnam cu numele directorului. Acolo l-am condus pe Tudor Teodorescu-Branișteare, acum 58 de ani, semna Andrei Branișteare. Avea 17 ani. La rugămintea mea Branișteare a început să colaboreze cu cîte un articol. Directorul i-a zis „De azi înainte te iau sub **pelerinajul** meu". Avea directorul un vocabular pitoresc, mai zicea „Cutare a făcut o **confuzie** cerebrală...".

— Aveați un model pentru poezie ?

— Citeam mult pe Eminescu, știam pe dinafară „Luceafărul", „Sara pe deal", care m-a entuziasmat. Rîvneam să scriu ca el. L-am cunoscut apoi, pe Alexandru Macedonski. Era poet în scris, poet și în viață. Voi mai pomeni de el...

— Pentru munca dvs. de redactor la Gazeta ilustrată ce salariu primeați ?

— La **Gazeta ilustrată** primeam, la începutul anului 1916, exact 80 de lei lunar. Se trăia greu.

— Dar debutul, cînd a fost ?

— Cam tot pe atunci. Aveam 17 sau 18 ani. Ne asociasem cîțiva adolescenți pasionați de literatură și cu puținii noștri bani am înființat o bibliotecă : **Torța.** Vă puteți imagina condiția noastră socială : băieți fără nici un rost într-o lume robită banului, niște sărmani care își iau de la gură ca să publice literatură. În această bibliotecă am publicat niște schițe sub titlul de „Stafia roșie". Consider, însă, că am debutat printr-un eseu : **Menirea literaturii.** Aveam 17 ani și mă războiam cu Kant, elogiindu-l pe Maxim Gorki.

— Cînd ați devenit scriitor profesionist ?

— Un an sau doi mai tîrziu am fost angajat la ziarul **Scena.** Acolo publicam poeme în proză schițe, cronici literare. Acolo l-am cunoscut pe Adrian Maniu, pe Scarlat Froda, pe A. de Herz... Odată s-a ivit printre noi înalta (în toate felurile înalta) statură a lui Liviu Rebreanu. Pe-atunci făcea cronici teatrale și puțini ar fi bănuit că va deveni marele romancier, autorul lui **Ion** și al **Pădurii spînzuraților.**

— Vorbiți-mi de cei din redacția „Scenei".

— Să vă vorbesc despre directorul ei, A. de Herz. Mi-a făcut o deosebită impresie acest om, înzestrat cu multe talente : dramaturg, poet, prozator, actor, regizor. Era un om bun, gata să sprijine îndeosebi pe tineri. Se comporta simplu și făcea să-ți dispară orice sfială, cînd i te adresai cu vreo rugăminte sau cînd îți ghicea vreo dorință nemărturisită. Dar nu numai cu tinerii se purta astfel : era cu toată lumea, un om de omenie.

Tot la **Scena** l-am cunoscut pe Ilie Moscovici, care a fost secretarul de redacție al ziarului. Deși cu vreo douăzeci-douăzeci și cinci de ani mai în vîrstă ca mine, ne împrietenisem repede și prietenia noastră s-a menținut tot timpul. Era un intelectual în deplinul înțeles al cuvîntului și ocrotitor al tinerelor talente.

— Cînd ați fost redactor al Literaturului lui Alexandru Macedonski ?

— În 1918.

Acum, de curînd, cu prilejul unei seri consacrate memoriei sale, Barbu Solacolu a precizat că în **Manuscriptum** greșit s-a scris că redactor al revistei (seria 2-a) a fost Tudor Vianu. Eu am fost întîi redactor literar. După mine a venit Tudor Vianu.

— Ce fel de om a fost Macedonski ?

— O grădină de om, un generos, un vizionar, întruparea altui Don Quijote. Cine bătea la ușa casei sale bătea și la inima sa. Se dăruia primului venit. Deși o ducea foarte greu, își dădea ultimul ban celui aflat în nevoie. Scria mult, dar era foarte exigent cu literatura sa. Refăcea adesea poezia și ne spunea că așa a lucrat dintotdeauna. L-am prețuit și iubit și amintirea lui va stărui în mintea mea cît voi mai trăi. Nu era **un** mare poet : era **Poetul.**

La înmormîntarea lui, am rostit și eu un cuvînt. (În „Viața lui Macedonski", a lui Marino, greșit se spune că a vorbit Ion Peretz, profesorul universitar și dramaturg).

— Dar despre N.D. Cocea ce ne puteți spune?

— Că semăna, temperamental, cu Macedonski. Era și el înrudit cu sublimul erou al lui Cervantes. Un luptător. Un pasionat luptător pentru dreptate și adevăr. Și-a depășit condiția de clasă și încă din adolescență, s-a alăturat **stîngii.**

I-am fost redactor — și la „Facla" — și la „Chemarea". A fost un director inimos, prietenos, aș putea spune sentimental.

Despre el circulau tot felul de zvonuri. Unele le-a răspîndit chiar el în chip de frondă, ca să „sperie, să îndigneze pe burghez" — cum se exprima.

Înainte de a fi intrat ca redactor la ziarele lui i-am dat să-mi citească două caiete : un roman („Beția") și o nuvelă („Fiul poporului").

Pe ambele le-a pierdut în timpul primului război mondial, cînd s-a refugiat întîi în Moldova, apoi în Rusia.

La întoarcere, m-am interesat de soarta „operele" mele.

„Le-am pierdut, mi-a spus surîzînd (avea un suris fermecător) dar nu te mîhni. Ai să scrii alte cărți, mai bune !"

— Ați publicat, tot în prima tinerețe, o plachetă de poeme în proză : Fiori.

— Da, și m-am bucurat de atenția cu care m-a cinstit Topîrceanu care a recenzat-o favorabil. (El nu prea făcea cronică literară).

— Ați frecventat și cercul „Sburătorului" ?

— Da, de la început, adică de prin 1919. Pe Lovinescu (ca pe Macedonski, ca și pe Cocea) n-am să-l uit niciodată. Era un mare critic, un mare prozator și un mare om. Sub aspectul său oarecum distant, tăinuia o inimă fierbinte, generoasă. La Sburătorul veneau mulți aspiranți la gloria literară : rămîneam puțini care se realizau. Pe cei talentați Lovinescu îi ajuta, scriind despre ei, recomandîndu-le manuscrisele editorilor care — firesc — luau în considerare cuvîntul său competent.

Datorită lui Lovinescu— care a convins editura Alcalay să mă publice, — am apărut cu o carte de schițe și poeme în proză **Fantoșe vopsite.** Era în anul 1924 — aveam 25 de ani. Tot datorită lui am publicat romanul „Viața cu haz și fără a numitului Stan", premiată de Societatea Scriitorilor Români în 1929.

Comisia de premiere a fost prezidată de Liviu Rebreanu

Tin să-ți mai spun că Lovinescu a fost un mare, un foarte mare nedreptățit. Academia s-ar fi onorat cu prezența lui. Universitatea la fel. Toată viața a lucrat pentru sporirea tezaurului cultural al țării, toată viața și-a consacrat-o literaturii. Monumentala lui operă ca și amintirea admirabilei sale omenii vor trăi în veac

— Dar primul d-voastră critic care v-a încurajat cine a fost ?

— Cînd aveam 14 ani am dat un caiet cu nuvele lui D. Tomescu care a lucrat pe atunci la revista **Ramuri,** era sufletul publicației. Un tipograf craiovean care-l cunostea m-a condus la el, la **Tereasa Oteteleșanu.** Acolo am dat cu ochii pentru prima oară de mulți scriitori.

— În ziua aceea cine era acolo ?

— Îi știam pe toți numai din fotografii. Erau acolo Minulescu, Cazaban, Adrian Maniu, Grigorescu...

— D. Tomescu a fost prietenos ?

— Mi-a promis că o să citească și într-adevăr a citit caietele și mi-a scris pe copertă : „Știi să privești în viață și pînă la un punct știi să povestești". Încheia astfel : „talentul înseamnă, înainte de toate, răbdare".

— Am văzut cu uimire cum de la început și pînă astăzi v-ați urmat chemarea d-voastră fără nici o ezitare.

— Din capul locului, de cînd am început să scriu, am avut convingerea că în viață nu voi face decît asta.

— În afară de faptul că v-ați născut cu talent pentru literatură, că ați fost precoce, se poate spune că ați avut și norocul să întîlniți oameni extraordinari, personalități ale culturii noastre.

— Într-adevăr, am avut norocul să întîlnesc asemenea oameni.

Așa, de pildă, la vîrsta de 18 ani, datorită poetului I. U. Soricu, l-am cunoscut pe marele nostru Coșbuc. Trebuie să observ că tocmai atunci îi murise unicul său fiu — Alexandru — și poetul nu se putea consola de această cumplită pierdere. Într-o asemenea imprejurare, a avut, totuși, buna voință să primească pe tînărul pirpiriu care eram și să stea de vorbă cu el preț de un ceas și mai bine.

A evocat anii adolescenței și ai tinereții sale. Ne spunea că de copil scria versuri și că toată viața a rămas credincios Poeziei. Ne-a vorbit de Dante. A fost o adevărată prelegere universitară. S-a interesat de lecturile mele, cam împrăștiate, și m-a sfătuit să le selectez.

Tot atît de atent cu mine a fost și Duiliu Zamfirescu la care m-am dus să-i solicit o schiță pentru biblioteca **Torța.** M-a primit cu o bunăvoință care mi s-a părut la început exagerată, dar m-am convins mai tîrziu că această comportare constituia fațada **autentică** a caracterului său. Și ceea ce m-a surprins, era că n-a băgat de seamă nici sfiala mea, nici vestimentele mele ponosite, nici pantofii mei obosiți și m-a întrebat cu toată seriozitatea dacă... am văzut Italia ? !

Puteam să cred că-și plătește capul meu ?

Puteam să cred că mă ironizează ?

Puteam ! Și totuși, Duiliu Zamfirescu nu glumea. Atunci ? Singura explicație : scriitorul care era și moșier, și viticultor plutea în nori. Vorbea cu vizitatorul său — un biet adolescent sărac ca vai de lume — cum ar vorbi cu un om de condiția sa socială.

L-am cunoscut și pe Barbu Delavrancea într-un „moș ajun", cînd la vîrsta de 12 ani conduceam un cor improvizat și ne-am oprit și la casa lui să-i cîntăm și să-i urăm sărbători bune de Crăciun.

I-am „zis" și un cîntec „original".

Delavrancea — cum era și normal — nu-l cunoștea și s-a interesat :

— Ce fel de cîntec e ăsta ? N-am mai auzit nici cuvintele astea !

Un tovarăș de colind, arătîndu-mă, l-a lămurit :

— El le-a făcut ! Le face mereu !

Într-adevăr, compusesem un cîntec. Barbu Delavrancea a zîmbit și punîndu-mi mîna pe umăr, mi-a spus :

— Va să zică... sîntem scriitori !

Tot în tinerețe l-am cunoscut pe Const. Mille. Se înapoiase tocmai de la Paris și făcuse să reapară ziarele sale „Adevărul" și „Dimineața". În 1919, la vîrsta de 20 de ani, fusesem angajat ca redactor la aceste ziare. S-a interesat, cu multă atenție, de mine, cum trăiesc, dacă sînt mulțumit de salariu, ce anume cărți citesc, ce scriu ?

Publicasem în „Adevărul" un foileton intitulat : „Contra pragmatismului", și Mille credea că am studii de specialitate. Nu l-am dezamăgit, însă, cînd i-am spus că nu le am, dar că m-am instruit singur. S-a întreținut cu mine cum s-ar fi întreținut cu un om de vîrsta lui.

— Acolo, în redacție, am avut prilejul să-l cunosc și pe Cincinat Pavelescu care, după doi-trei ani, m-a onorat cu prietenia lui. Tot acolo ni s-a prezentat într-o bună zi, nouă colectivului, gazetarilor, angajat ca redactor (și asta puțină lume știe) Cezar Petrescu.

Atunci, în 1919, ne-am cunoscut și am rămas prieteni, pînă la săvîrșirea sa din viață. Nici un nor n-a întunecat această prietenie.

— V-ați căsătorit de foarte tînăr. Spuneți-mi drept, sînteți mulțumit de familia d-voastră.

— Foarte ! Trebuie să vă spun însă că orice soție de scriitor e, într-o măsură mai mică sau mai mare, o martiră. Nici soția mea n-a făcut excepție de la regulă. Da ne-am luat de foarte tineri — eu aveam 22 de ani, ea 19. Eu, boem incorigibil, ea foarte „practică". Vă închipuiți cît a trebuit să sufere de pe urma „extravaganțelor" mele. M-am bucurat de afecțiunea celor două ființe ale mele : Tia, pictor-desenator, și Lia, profesoară de educație fizică.

— Personajele din cele 40 de cărți ale d-voastră (poate mai multe...) le-ați cunoscut îndeaproape ?

— Toată lumea descrisă am cunoscut-o. Am cunoscut o lume cu destinul ei trist. Inima mea bătea cu inima personajelor cărților mele, cu acele personaje care au trăit visînd, care s-au amețit cu hașișul aspirațiilor, nicicînd împlinite. N-am fost „obiectiv" cu oamenii mei : i-am iubit, (așa cum am urît aparițiile antiumane în lumea cunoscută de mine : mă refer, de pildă, la eroul central al „Focului în Hanul cu tei".).

— Dacă n-ați fi fost scriitor, ce-ați fi dorit să fiți ?

— Cosmonaut.

— Lovinescu scria despre d-voastră : „Peltz este un poet, un mare poet liric... Nici un scriitor român n-a sugerat mai impresionant melancolia labilității cosmice... Peltz e cel mai mare urzitor de tristețe din literatura noastră".

Sînteți de acord cu această opinie ?

— Întru totul de acord.

— D-voastră care ați fost un copil precoce și l-ați convins cu inteligența și talentul d-voastră pe ceilalți, ce l-ați sfătui pe un tînăr care simte că literatura e vocația lui ?

— Să fie fidel cu sine însuși, să nu facă concesie modei (care se demodează). În toate manifestările lui, ca scriitor și ca om, să practice onestitatea absolută.

— Poeții dacă au scris și nu au, să zicem, decît 14 ani, să se grăbească să publice ?

— Pentru poet nu există vîrstă. Poeții (spre deosebire de prozatori) pot publica oricînd : timpul îi va confirma sau infirma.

Gabriela Melinescu

colocviile luceafărului

Generație și tradiție

Semnificația implicării

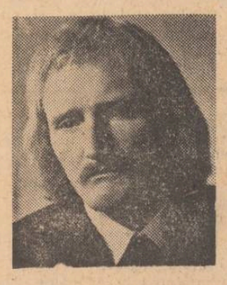

Spiritul creator, în unicitatea sa, se revelează sieși în chip necesar ca mijlocitor și, totodată, ca punct de despărțire între două șiruri : șirul celor ce-l preced și al acelor ce-i urmează. Astfel el este, în același timp, un fine și un început, dar nu mai puțin puntea și ușa, mediatorul infinitesimal dintre cele două fețe ale filei : de aceea, în exultanța experienței sale de fiecare dată unice, el trăiește sentimentul deplinei și completei permanențe în act, „de-a pururi ziua cea de azi". Acest sentiment nu poate fi decît reflexul individual al indestructibilității energiei spirituale în general, ca formă supremă a existenței în Univers ; fiecare lucrează ca și cum el însuși ar fi marele Zidar al lumilor, înșelîndu-se și avînd dreptate în aceeași măsură, căci de fiecare dată el este mesagerul investit și, de asemeni, simbolul, cosubstanțial și identic în esență cu cel simbolizat.

Ce este tradiția decît o probă infailibilă a permanenței valorii spirituale ? decît Oceanul din care elementul ajunge, prin intermediul înălțării, în riul al cărui întreg efort este acela de a se resorbi în unanima matcă universală ?

Cred că prin tradiție trebuie să înțelegem transpoziția în planul uman-istoric a principiului universal al continuității și indestructibilității energiei în general ; în absența acestuia nu numai cultura ar fi cu neputință, ci însăși conștiința de sine a umanității, deci existența ei specifică ; el lucrează cu forța tenace și fără greș a legilor naturale.

Ne situăm astfel într-un punct din care se deschide contemplării tezaurul de necuprins al întregii spiritualități anterioare, în care și noi ne vom dizolva în clipa imediat următoare ; dar, înainte de această definitivă alăturare la fondul pasiv, punctul de care vorbeam constituie locul adimensional și privilegiat în care acțiunea este șansa și măsura eficienței și existenței noastre mai mult sau mai puțin distincte în tezaurul deschis ochiului pentru șirul infinit al celor ce urmează.

Poziție care, ca tot ce e uman, nu e lipsită de voluptate, dramatism și indeciziune În spatele meu văd spectacolul covîrșitor al valorilor consfințite : din grotele din Altamira, trecînd prin civilizații multimilenare din care mai persistă doar sonuri estompate, culturile de aur ale Orientului. Greciei și Romei, pînă la Shakespeare, Goethe și Th. Mann, Eminescu și Ion Barbu ; în fața mea un văl impenetrabil ascunde cu strășnicie ceea ce nu voi vedea niciodată. La mijlocul dintre acestea două, punct infinitesimal aproape de inexistență, este foarte ușor să te lași de două ori covîrșit, ratînd astfel unica șansă, simbolică în unicitatea ei, de a consuma extraordinarul, aș zice nenaturalul privilegiu acordat : acela al actului. Privilegiu pe cît de fabulos pe atît de încărcat cu riscuri și implicînd o datorie a cărei gravitate este incomensurabilă.

Se aud uneori astfel de justificări ale neputinței și inacțiunii : „după Eminescu, Macedonski, Bacovia, Barbu, Arghezi, ce ne mai rămîne nouă, poeților tineri ? Este dezavantajos să scrii după ce au scris mai întîi ei". Cred că lucrurile pot fi văzute tocmai dimpotrivă. Arghezi nu s-a simțit anihilat de anterioritatea lui Eminescu, ci, asumîndu-și experiențele esențiale ale marelui poet, devenite un bun general al oricui vrea și poate să și le asume, a căutat în propria-i ființă puterea de a fi aceea ce a vrut, adică el însuși. Desigur că simpla ulterioritate este departe de a însemna superioritate, dar o conține ca pe o potență, realizabilă sau nu, în funcție de forța și destinul (înțeleg prin ultimul cuvînt circumstanțele accidentale ale vieții unui creator) celui implicat. Dar în nici un caz ea nu poate fi contrariul, sau rațiunea suficientă a inferiorității și slăbiciunii ; sentimentul cu care ne considerăm înainte-mergătorii trebuie să fie cu atît mai tonic și fecund cu cît ei se proiectează mai înalți în conștiința noastră ; este ceva din măreția lor, ce se transmite ochiului acelui ce-i privește, după cum îi vedem cu atît mai mari cu cît sufletul nostru conține dimensiunea măreției în el însuși.

O chestiune ce se referă de obicei la acest subiect este aceea a originalității, a posibilității ei față cu imensa acumulare de cultură umană de care este conștientă civilizația actuală. Nu voi spune un lucru nou afirmînd că dilema tradiție-originalitate este o falsă dilemă, fiind totuși o problemă ; în planul teoretic se poate dezvolta o întreagă dialectică asupra relației dintre acești doi termeni, al cărei rezultat în ordinea faptelor poate fi însă cel mult ipotetic.

Creatorul adevărat, cutremurat continuu de conștiința gravității și semnificației misiunii sale, este original prin el însuși, chiar și atunci cînd, deliberat sau nu, revitalizează idei străvechi sau forme arhaice, considerate irecuperabile și abandonate uitării ; el este original chiar fără să o pară și fără să o vrea ca scop anume. Este posibil, paradoxul, ca originalitatea să uzeze de mijloace curat tradiționale, ba

Mihai Ursachi

Continuare în pag. a 6-a

Căile vorbirii

Tradiția există în noi așa cum există vorbirea. Cînd ne dăm seama de ea, tradiția deja trăiește în noi, ea s-a insinuat în ființa noastră odată cu creșterea. În această chestiune trebuie să admitem cel mai simplu postulat ; sîntem ființe sociale, deci trăim prin istorie și prin tradiție.

Dar abia atunci cînd începem să fim conștienți că în compoziția noastră individuală a încăput tradiția, și că tradiția este inseparabilă de ins, ca aliajul unei compoziții chimice, atunci, deci, începem să ne întrebăm. Cum există tradiția în noi ? Cine poate să-și răspundă se naște a doua oară, conștientizarea aceasta fiind de fapt adevărata naștere a unui poet.

Să exemplificăm printr-un experiment simplu, aproape copilăresc. Ne amintim cît de surprinși sîntem atunci cînd ne auzim propria noastră voce înregistrată, cît de străină ni se pare ea. Glasul nostru comunică direct cu urechea noastră, vocea merge spre auz pe căi interioare, și de aceea trăim toată viața (la propriu) numai cu impresia vocii noastre interioare. Nimeni nu cunoaște vocea interioară a celuilalt, fiindcă această voce nu este comunicabilă. Este atît de ciudat să te gîndești că indivizii comunică doar prin vocile lor exterioare. Și poezia sosește în auzul nostru pe ambele căi ale vorbirii, dar nimeni nu cunoaște vocea interioară a celuilalt, acea voce care transportă pentru el însuși poezia în auz și în suflet. Putem însă aproxima amplitudinile acestor timbre ascunse, putem să bănuim din ce tradiție s-au format și cărei tradiții îi urmează.

Tot așa, poezia înaintașilor ne parvine pe o cale interioară, prin spunerea ei lăuntrică, și cît de greu ne putem detașa, dacă ne putem, ca să auzim amplitudinile exterioare ale ei. Nici un poet nu urmează toată tradiția, pentru că direcția de influență a tradiției este extrem de sinuoasă. În literatură, cine este cu toată tradiția, este în afara tradiției. Marii poeți nu se instalează o dată, definitiv, în sufletul tău, ei se completează în tine, te locuiesc tot mai insistent, pe măsură ce tu însuți ești tot mai pregătit să-i primești. Pe măsură ce se lărgește și se diversifică în tine cunoașterea despre cunoașterea prin poezie. Labiș a găsit glasul poeziei prin Eminescu, dar acest lucru este ciudat, dacă ar fi să ne luăm după principiul continuității de generații. În mod teoretic, tînăra poezie din vremea lui ar fi trebuit să redescopere tradiția cea mai recentă, tradiția furioșilor interbelici, acea poezia autentic modernă pe care a dispersat-o războiul, dar care a lăsat un experiment deschis. Și totuși, Labiș este eminescian, asta pentru că un întreg complex de factori sociali și culturali cerea reafirmarea unor mai vechi și mai limpezi principii poetice. Tradiția este așadar chemată, chemată de un anumit moment literar, chemată de structura intimă, pînă la urmă, a fiecărui poet în parte.

Poetul trăiește în vecinătatea clasicilor numai în momente esențiale, numai atunci cînd dorește și poate să-și conștientizeze timbrul interior pe care-l aude. Trebuie să-i uiți pe poeții care te-au înrobit, trebuie să-i redescoperi numai în acele clipe cînd ești în stare să dai sens de exprimare faptelor tale de viață. Întîi i-ai descoperit pe acești poeți numai din cărți, din text, prima experiență a tradiției este exclusiv livrescă. Adevărata fixare, echivalînd acum cu înțelegerea înaintașilor, ți se întîmplă abia la maturitate. Tradiția trăiește în tine numai dacă este văzută prin viață. Din păcate spunem prea des acest lucru, dar trebuie zis, pe lîngă afirmații generale, că nu există absolut nici o rețetă universal valabilă pentru descoperirea tradiției. Viața ta trebuie să intre în reacție cu tradiția. Poate de aceea suprarealiștii, și în general poeții neconformiști, au fost și buni cunoscători ai înaintașilor.

Multe teze frumoase s-au scris despre felul cum se continuă și se influențează generațiile literare, dar ceva rămîne totdeauna, fatalmente, pe dinafară. Asta pentru că normele de crez ale unei generații, suma de experiență literară, nu se transmit obligatoriu pe ștafete lungi. Generațiile se influențează succesiv într-un mod indicibil. Precumpănește starea de spirit a unei generații, iar această stare cere, caută, experiențe literare consacrate pentru a-și limpezi mai degrabă starea de spirit, decît pentru unicitate estetică. Apoi tradiția influențează prin intermediari, prin accidente, prin extreme. Însă dacă ar fi să distingem cei mai ascunși curenți subterani, care influențează ocult, aproape indistinct, nu ar trebui să le căutăm originea totdeauna în trecutul mai îndepărtat. Nichita Stănescu, Ioan Alexandru, Marin Sorescu i-au influențat imediat pe alți tineri poeți, de care îi despărțeau doar cîțiva ani. Uneori influența este mai vizibilă, alteori este doar sugestivă. Acești poeți care au apărut după Nichita Stănescu, sau după Ioan Alexandru, vorbesc de cei autentici, nu s-au simțit însă deloc niște „epigoni", chiar dacă li se semnalau, cu creionul pe hîrtie, influențe clare. Explicația este simplă. Pe o anumită durată de timp literar există o sumă de preocupări, o stare de spirit, care aparține tuturor. Cei care descifrează primii pulsul contemporan nu înseamnă că iau în stăpînire exclusivă simțirea comună. Ei deschid drumuri, ei incită. Timpul îi va reține poate doar pe aceștia dintîi, dar numai pe baza acestui argument de perspectivă, nici un poet nu se poate abține să nu exploreze din fondul comun.

Dinu Flămând

a patriei cinstire

Florentin Popescu

rotund
și rumen ca pîinea

rotund și rumen ca pîinea
și aburind și aromat și așteptat
e cuvîntul poetului
rostit peste-o mare de spice
unduindu-se-n valuri de aur
de la un capăt la altul al patriei ;
se-ndoaie-albastrul cerului și flamură mare
devine lîngă bucuria oamenilor
din priviri aprinzîndu-se-n vară
precum pe-orizonturi se-aprinde
din mîinile, din gîndul, din inima noastră
rodit
ca o boabă de grîu, soarele

Florea Burtan

Imn

Părinților, ce încă nu mai sînt
Decît mari flăcări scurse în pămînt,
Le ungem rana grea și milenară
Cu dragostea eternă pentru țară.

Părinților jertfiți și fără moarte
Le dăruim un zbor spre mai departe,
Un vis ce îl visară lîngă spice
Cînd nu puteau nici fruntea să-și ridice
Către lumina clară și firească
Cioplită pe o poartă românească.

Aici au lăcrimat în plină vară
Părinții noștri aplecați spre țară.
Aici sub glie e un cer de oase
S-avem noi azi văzduhuri de mătase.

Ei s-au născut sub formă de aripă
Înnobilînd istoria cu-o clipă
Din viața lor durută și fugară,
Cu glasul lor redeșteptînd o țară.

Părinților — columnă nesecată
S-avem noi azi lumina vast durată
Le ungem rana grea și milenară
Cu dragostea eternă pentru țară.

Constantin Voiculescu

Permanență

Atîtea zări prin ochiul lăuntrului, înalt...
Curg rănile luminii — milenii — în
bazalt,
se fac deodată inimi și suie — soare
drept —
și-ngenunchiază-n lutul cu doine, ca-ntr-un
piept.

Mă vremuiește tainic o ceață voievod
să-i dau din limpezimea de liniște și rod,
dar mi-e sămînța toată un tulbur legămînt
și negura-nțelege și-i simt slăvitul vînt

cum trece ca un cîntec de leagăn dintre Jii
pe fruntea mea — sudoare și ziurel de zi ;
se-ncheagă — aspru august întîii încolțiri
și rădăcină celor treizeci de nemuriri !

Am să rămîn, tulpină vrîstată cu peceți,
aici, lîngă răscrucea acestor dimineți
să-ntîmpin călătorul cu umbră de la noi
și apă din răcoarea tăcînd peste eroi !

Cu vîrstele de pîine de-a valma și deplin
să torn o sevă mîndră stejarilor ce vin,
vrăjite ghinde poarte-mi spre marile tării
memoria putinței de-a tot fi fost și-a fi !

Mara Nicoară

Zidirile mîinilor

Te poți trezi dimineața cu albastru sub
unghii
Semn că printre cocori ai zburat
Pe munții albaștri îmi așez tîmpla
Pe cîmpiile verzi, sufletul, ca un porumbel.
Întotdeauna sădim o floare pentru o
eternitate
Întotdeauna sădim un arbore pentru o
eternitate
Zidirile pe acest pămînt românesc
Sînt veșnice, cum veșnică este țara.

G. Rusu

Închinare
lui Mircea cel Bătrîn

Te văd pe poarta Dobrogei întrînd
Să îi alungi pe veci uzurpatorul.
Sub frunte-ți arde focul unui gînd :
În țărna vechii Dacii pui piciorul.

Îți spun părinții țării cei bătrîni.
Cu dreapta ta de domn să judeci vina.
Te-apleci cu patru săbii strînse-n mîni,
Spre porțile închise din Vicina.

Și noaptea te-a aflat înfipt în șea
Scrutînd pămînturile dintre ape
În liniștea ce-n codrii grei mustea,
Cînd praf de stele ți se așeza pe
pleoape.

„Io, Mircea-Voevod și mare domn
Al Țării Românești, născută-n luptă,
În noaptea asta lungă, fără somn.
Această coastă, ce din mine-l ruptă

Voi alipi-o iară-n al ei trup,
Tămăduindu-mi rana-n sarea mării
Și poftele dușmane-am să le-astup
Cu dosul palmei și voința țării."

Vărsînd dogoarea lor peste păduri,
Se aplecau spre tine dealurile-nclnse
Și Dunărea, pe cele șapte guri,
Îți răcorea tîmplele ninse.

Sfios aceste versuri le rostesc,
Cu capul înclinat sub Ursa mare
În graiul nostru dulce românesc,
Prin gura ta de lut scăldat de soare.

Căci pașii ți s-au cufundat în mit
Și părul s-a prelins peste cîmpie,
În care scutul tău a înflorit
Și gura ta-i izvor de apă vie.

Nicolae Oancea

Rămas

Și vin strigînd peste cîmp unde valul
de iarbă apasă cu ani în pămînt,
rămas sînt aici din rotunde-neputuri
cum ceru-mi dă roată căzînd, lunecînd

Și roată-mi dă locul, cu rîuri, și rîuri
ivite din venele mele, nicicînd
fără de voia-mi timpul să curgă
pe munții din clarul, stelarul meu gînd.

De-o oră albă, peste întinderi
ca-n văi de cronici plutind, mi-e dor
și-aștept din păsări să se deslege
prima ninsoare, asurzitor.

Tîrziu, acasă

Aud în arbori doar o tresărire
de vînt înăbușit, de ceas închis,
și parcă am venit cu ispășire,
și parcă am venit trimis.

Tu dormi și brațele întinzi de parcă
m-ai fi găsit pe undeva zăcînd,
și degetele tale mă dezbracă,
și unghiile tale-mi umblă-n gînd.

Nu poți, oricît de multă amintire
păstrezi în suflet anilor nebuni,
nu poți să nu mă iei în vis de mire,
și-n fața lumii iar să te cununi...

Dar am venit cu-adevărat acasă,
și mai supus acum și mai iubind,
tu dormi, și somnu-i vechi și nu te lasă
s-aprinzi în ochi cuțitele de-argint.

Eu am venit, tu dormi și încăperea
își umflă umbrele, și-abia mă țin
de scaunele toate, cu puterea
celui din urmă balerin...

Interior, iarna

Îmi spui de ierburi, și din cer cade
potop de zăpezi, cum să rămîi
în vara ierboasă, cu mere coapte,
dacă ninge afară ca-n iarna dintîi ?

Mai bine să ne așezăm, are să bată
de nemaipomenit un vînt
peste cuvintele de altădată.

Și dă-mi să beau un vin întunecat,
din strugurii ce nu i-am apucat...

Dimineață

Tîrziu, în pădurea umbrelor secetoase
bate ciocănitoarea de urît,
și tu îmi arunci copacii în brațe
și mă blestemi să dorm și s-o ascult

Tace iarba, vîntul mut se coboară,
nimeni nu mă trezește, nimeni nu mă strigă
din vis,
soarele numai, călcînd afară
trece și-mi uită ochiul deschis...

Dacă

Și adorm cu muguri în gînd, și e mare
liniștea acestui somn păgîn,
dacă mîine crengile vor da în floare,
prieten pomilor am să rămîn...

Brațele tale

Capăt de vlagă dus peste gînduri,
poate în cîmpuri, poate în clăi
de fîn aprins între două
geruri distincte din ochii tăi.

Trecem de oră către copacii
falnic întorși dintr-un vis,
de la fereastră în mijlocul casei
un spațiu necunoscut s-a deschis

Umbra acelei păsări sau firul
de amintire, acum secetos,
brațele tale spre miază-noapte
iarăși din umeri le-a-ntors.

Și vom dormi pentru nașterea
zilei de mîine dintr-un descînt,
albul perdelelor se risipește
în somnorosul nostru cuvînt.

Ruga Anei

Mult mă mai pierd în atîta risipă
departe e sudul, de nord mi-e frig
haide, Manole, să sfîrșim cetatea,
vreau să mă-nchid înăuntru și să te strig...

În mijloc de lumi, voi trăi, cerul s-o strînge,
grabnic de sufletul meu, ca-ntr-un punct ;
acela în care se-ntoarce Minerva
să-și mai audă tatăl născînd

în așteptarea

Constantin Zărnescu

...Și dacă ați văzut cumva, din noaptea aia nebunească de april, oamenii din Primuși merg unii pe lîngă alții foarte repede și își dau bună ziua, își întind, poate, și mîinile, și se îndepărtează cu grabă unul de altul, privindu-se cu coada ochiului ; s-ar zice că se suspectează reciproc de ceva, nu mă credeți ? Și nimeni din ăia din sală nu știau ce trebuia făcut. Și el, Dragu, a așteptat, era pregătit și se aștepta chiar și să fie lovit și călcat în picioare ; nu se apropia însă nimeni și nu blestema nimeni, toți paralizaseră acolo, în bănci, cu mîinile duse spre falcă. L-au întrebat : cîți ani *aveți*, așadar ?... Iar el ar fi răspuns : șaizecișisase *numai*. Și altul : *e prea tîrziu, e prea tîrziu, pentru a...* Și nimeni nu a înțeles despre ce era vorba, nici însuși fratele meu, poate. Apoi, după toate astea, fiindcă el nu ieșea afară, ci stătea în picioare, așteptînd să se hotărască odată ceva asupra lui, implorînd o sentință, oamenii s-au scurs pe lîngă ușa cea mare, deschisă, au plecat toți ; și a ieșit și el imediat, pe urmă-le, chiar ultimul, nu înainte de-a le striga cît a putut : Cuim, cuum, ați uitat că v-am făcut atît de mult rău ? Că... v-am spart magaziile și casele, că, unora, v-am înjunghiat chiar porcii ăi de crăciun și că vi i-am vîndut ?... La care, cineva i-ar fi răspuns : nu, măi, to'ar'se nu, deloc, deloc, ori se prea poate că... *om fi uitat*, cum spui dumneata, *însă ne-am refăcut, ne-am refăcut* și a trecut mult timp, foarte mult timp, de atunci, înțelegi ? Ce să îți mai facem, la o adică ?... Apoi, bătrîna care-i zisese : aah, să te ardă focul, focul de iad, văzîndu-l și amărît pe Dragu, și lăcrimînd (el, care, Doamne-Dumnezeule, niciodată nu lăcrimase și rîdea al dracului, cînd vedea), îngenunchiat fiind de cuvintele grele, i-ar fi strigat : sărmanul, bietul om, e prăpădit tot ; însă greu o să ne facă să îl credem : *ce-a fost*, ce grozăvii a săvîrșit, la viața lui, că doar l-am cunoscut cu toții, și a fost un consătean de-al nostru ; nu mai e-n mînți, se vede lucru, s-o fi scrîntit, oho-ho-ho... ; „Ce tot sporovăi, măi femeie ? Să fi fost el, Dragu (oare ?) omul ăsta ?" — zise Marcu și ceilalți să bătească cu mîinile pe genunchi și nu prea le venea chiar bine la socoteală ; iar Victoria-i răspunse ca în transă : „Așa a fost, nu a fost altfel și nici un jandarm nu l-a pipăit vreodată ; și lui i se cam urise să tot stea așa, nu-l mai ținea, să mă credeți, nici umerii și, iată, a spus tuturora și numai eu am scăpat. Însă, la ceea ce consider că era mai important și că trebuia neapărat să vă povestesc, nu am ajuns : știți... înțelegeți... a fost nevoie să mă duc pîn' la oraș, pentru o zi sau două, la Rîmnic și să îmi schimb buletinul, că se-nvechise și se rupsese ; și i-am zis așa lui Dragu al meu : ești cam bolnav, bătrîne, se simte cît de colo, stai liniștit pe prispă ; eu ți-am făcut mîncare ; poți să pași cățirii și oile, numai dacă vrei ; eu o să caut să mă întorc cît mai repede... El tăcea și se uita aiurea spre dealurile cele înalte, dinspre Serv, unde odinioară, prin surpăturile straturilor galbene de pămînt, se descoperiseră vederii lumii, niște cazane cu argint și cu aur, ascunse acolo de hoții de demult cu mari jurăminte fioroase ; și poate că la hoții ăia se gîndea el, la soarta lor ; mai totdeauna întristătoare. Din vîrful dealurilor ălora se putea zări în anii cu multă-multă căldură uscăcioasă și piața cea mare din mijlocul Craiovei... Așa l-am lăsat pustiit pe dinlăuntru, ros de ceva și fără de nici un chef, fără nici o putere cît de mică acolo de a-și mișca un pic dintr-o parte în alta picioarele și eu mi-am spus (aproape că am știut ce va fi avut să se întîmple, dar tot n-am crezut) : dacă nu mă întorc repede, să îți minte, n-o să îl mai găsesc, n-o să îl mai găsesc, *și are să se lase să moară*. Și nu am stat decît o zi și jumătate la oraș, mi-am luat o fustă și o pîine neagră și m-am întors acasă cu primul autobuz. Intrînd pe poartă, imediat am văzut că lucrurile nu aveau un curs firesc, cuminte, că trebuia să se fi petrecut ceva : răgeau cățirii, cu ochii mari, visînd verdeață și la fel — caprele, înfiorînd liniștea umedă de roua serii ; iar ieziI urcaseră pe gard, cătînd să sară dincolo ; se atîrnaseră-n uluci. Am intrat în casă, și-n pragul ușii, rezemat de o butie spartă, stătea și rece, ca un lemn, și strîns în el, ajuns aproape nimic, cu genunchii la gură și cu capul în piept, cu mîinile parcă dispărute înăuntru-i, retrase în trupu-i, la fel ca coarnele melcilor — fratele Dragu ; am țipat și l-am scuturat, l-am frămîntat... Și atunci, ce am văzut, o Doamne ; avea într-o mînă un fîrnîm muc de seu pe care, nici nu mi-a trecut prin cap să mă îndoiesc, îl aprinsese și și-l ținuse, ca *să aibă lumină ;* așa am gîndit, iată, văzînd aceasta ; și-l aprinsese — veghind cu bună știre și cu voință (ultima rămășiță, de fapt, care mai este în om : *voința de a nu mai voi nimic*), veghind singur asupra săvîrșirii sale dintre noi. O amărăciune care a venit din neînțelegerea sătenilor din Primuși, cărora, ca un tîlhar potopit de mari și grele păcate, ce a fost, li se spovedise, o amărăciune dintr-aceasta, nu eu, îl storcise de vlagă și îl făcuse să se prăpădească, încă înainte de a fi moș, în lipsa mea ; pentru că atîta vreme cît îl văzusem și îl zgîiiisem, el nu se gîndise, doamne, nicidecum, la moarte păcătoasă... Apoi, a aflat toată lumița, neicutule Ionas și domnilor, de pierderea lui, și i-au adus flori, dar, hm, hm... de îndată ce i le-au pus pe piept, sau pe lîngă el, oamenii... s-au repezit cu cizmele în uși și în dulapuri și în podele, tot căutînd și răvășind lucruri vechi, pierdute, de-ale lor. Unii și-au scos de pe sub pat și din butoaiele căpăcite și închise paltoanele lungi, ponosite și cămășile, pline de mucegai, iar Gheorghe al Dinei lui Nae al Arsulescului și-a luat înapoi linul de vin și storcitoarea, linul lui taică-său. Alții au găsit albii și piei de oaie și scule de arnici și brătări și tot ce a mai fost. Și mulți au furat (da, da, *au furat*, acesta e cuvîntul) lucruri care nu le-au aparținut niciodată (fiindcă nu fuseseră ale lor), numai așa, din ură". Și domnul Mateiu : „Ah, așa se explică, vedeți, vedeți, de ce unii-mi spuneau : știi moșule, ăia spărgeau de față cu ea, dar bătrîna nu se opunea și, de la capul, peste noapte, înălbit al mortului, plîngînd și tînguindu-se (că l-a lăsat să se prăpădească, mergînd pe la oraș), ea aproba într-un fel de ne-nțeles hotîile, pe față, ale vecinilor...". „O, da, da, și-au luat înapoi lucrurile unii dintre ei, în adevăr, însă alții, au furat ca din codru și eu nu am găsit că era rău, nu, nu am găsit, căci, parcă astfel *se împărțeau un pic păcatele*, dacă nu chiar scăpa de ele bietul de Dragu, de o parte din ele, se-nțelege... Și s-a întîmplat, măi domnule Ionas și domnule Mateiu, că exact în urma lui frate-meu, știți și dumneavoastră, să răposeze, sărmanul de el și Ioan al lui Vizanti, bătrînul ăla de o sută și vreo douăzeci și șase de ani ; și popa Iancu a zis : *Vizanți a fost un bun enoriaș și va trebui să îi cîntăm lui întîi*... Apoi, l-am dus pe Dragu la biserică, cu cățirii și cu cărușul meu, hih, hih, și pe cînd lumea se bulucise lîngă mușa lui Ioan, într-un număr de douăzeci sau treizeci, de rude și prieteni, răsfirîndu-i barba încă neagră și plîngîndu-i, în urma lui Dragu crau, zgomotoși, o sută de calici și jumătate, de parcă ar fi fost, zău așa, ministru de finanțe ori de război ; (și i-am dușmănit în cugetul meu pentru curiozitatea aproape ciinească, tîlhărească, neavînd de unde să le dau atîta pomană). Avea o faimă rea, de acum, fratele meu și asta l-o fi făcut probabil să aibă la moarte-i (dacă în timpul vieții-i, nu se întîmplase, nu se știuse) rîsul și batjocura tinerimii și a lumii cinstite. Am văzut, vă jur pe ochii mei din cap, băieți pupîndu-și fetele, pe urma cărului, de parcă s-ar fi plîmbat duminica, pe aleile bătătorite al zăvoiului Cernei, așa zic, și oameni rîzînd, așijderi, într-o poziție care nu aducea cîtuși de puțin a omenie și a onoare, a pioșenie, pentru un mort amărît. La fiecare trecere de pod, cum este obiceiul oltenesc, aruncam în sus cu mărunțiș, cu bănuți ; și monezile cădeau prin noroi, iar Ică al lui State îi ridica de jos, îi ștergea și îi arunca, exact ca pe niște alice, în ciorile și vrăbiile de pe garduri. Și în fața portilor schitului ăluia, au început roatele să scîrțîie ciudat, adică, pardon, osiile, și eu m-am gîndit că ăsta era un mare semn (că avea să se petreacă ceva nemaiîvăzut). Și popa Enache și popa Ioan stăteau în poartă și ziceau : ho, ho, ho, opriți-vă, diavolilor, nu are ce căuta înlăuntru tîlharul de Dragu, tîlharul, care mi-a furat mie mustul și oile și lui Enache — purcelul. Și eu ca o turbată : lăsați-l, oameni buni, că, uite, vă cad la picioare și vă rog, a fost și el un om, nu e așa, iar dumneavoastră nu aveți chemarea să hotăriți pentru sufletul său, cîntați-i și salvați-l. Și stăteau în plină după-amiază de primăvară (pe unii dintre Dv. v-am văzut, ați fost acolo, vă mulțumesc), stăteau, ca două stane de piatră carele, gălăgioase și nevoiașe : unul tras de cățiri, și ăla era al lui Dragu și altul — tras de-o vacă și de-un viței — și era al moșului Ion Pîrciu Vizanti și popii — la mijloc, în cumpănă grozavă ; că, adică, cui se întrebau, și se căinau, cui să îi oficieze întîi-și-ntîi pomenirea : lui Dragu (că pusese bani spre făptuirea zidirii bisericii) ori lui Ioan, că și așa fusese și așa. Și amîndoi, în cele din urmă, l-au părăsit pe Dragu și asijderi toți oamenii ; și s-au îngrămădit înspre Ioan, l-au înconjurat precum pe un sfînt pe bătrîn și ascultîndu-le popilor cîntecele și laudele ; și eu

teatru

Actorul

Teatrul grec, sublim cu coturnii și măștile sale, și teatrul elisabethan, tumultuos și vulgar, reprezintă pentru noi, pînă astăzi, repere absolute, cristalizări supreme ale artei dramatice. Însă atîtea alte forme de-a lungul timpului, le-au precedat și, mai ales, le-au urmat. A fost commedia dell'arte, unde suverană era improvizația plină de vervă și de bun simț. Ansamblul țopăia, măștile se schimbau, lacrimile se amestecau cu rîsul sănătos. Mai tîrziu teatrul burghez. Catifea vișinie, loje aurite și acel candelabru somptuos din centrul plafonului care, căzînd, ar fi strivit întreg parterul. Lumea venea aici ca la un bal din Viena lui Johann Strauss. Spectacolele aveau pauze lungi, dedicate mondenităților. Scena se deschidea sub o lumină verzuie, de acvariu. Priveliștea era fascinantă prin răceală și grație spectrală. Actorii erau studiați, celebri. În intimitate conservau manii și superstiții, pe scenă adorau florile. Cafenele scumpe adăposteau leșinul lor nocturn, epuizarea cauzată de o prea intensă trăire a rolurilor. S-a născut apoi un teatru sărăcăcios. Sala mirosea de la ultima dezinfecție. Publicul se arăta grosolan și nerăbdător : rîdea, bătea din picioare. În cabine actorii se îmbrăcau singuri, mureau de frig, erau nefericiți. Dar printre ei se găsea, june sau ingenuă, vedeta următoarei stagiuni a teatrului elegant. A existat, iarăși, un teatru cerebral, ai cărui slujitori se temeau parcă de ironia partenerului. Gesturile descriau geometrii desăvîrșite, vocile se modulau ca la operă. În sfîrșit un teatru pasionat, plin de hohote, de tropăială, de nenorocire. Interpreților le curgeau bale sîngerii.

Cu puțină exagerare s-ar putea spune că destinul teatrului este **Actorul.** Au fost timpuri cînd acesta își purta scena cu sine asemenea melcului casa. Nimic din cele evocate mai sus nu s-ar fi întîmplat fără el. Adică fără dorința nesăbuită, faustică, de a avea simultan mai multe identități. Epoci istorice întregi, se cunoaște, persoana actorului a fost urmărită de dispreț. Iar dincolo de boema de care se va fi făcut vinovat, sursa acelui dispreț era o întrebare firească și profundă. Oare poate omul să aibă mai multe înfățișări, se poate el desface în, teoretic, oricîte ipostaze fără a ataca și corupe **eul** genuin, inocent, personalitatea sa autentică ? Nici nouă, astăzi, răspunsul nu ne stă cu ușurință pe buze. **Hypocrites** era numele grecesc al actorului. Suficient ca să ne pună pe gînduri, corpul sonor al acelui cuvînt a ajuns să însemne ceea ce știm : hypocrites — ipocrit. În afara personalității de toate zilele, scriitorul are, spun unii, un **eu** intermitent. Acesta se manifestă exclusiv în clipele de creație, de inspirație. Actorul nu are (sau n-ar trebui să aibă) clipe de inspirație. Deoarece nu poate amîna, el e mereu gata să-și servească arta. Orice separație între **om** și **artist** devine astfel nespus de dificilă. Dar la ce bun s-o mai încercăm ? De fapt ne propunem numai ca, de-a lungul cîtorva numere, acest colț de revistă să adăpostească portretele unor tineri actori, care, încă de pe acum, și-au legat numele de importante realizări ale scenei noastre. Fie să se continue în ei pasiunea marilor ctitori : Millo, Grigore Manolescu, Nottara.

Marius Robescu

film

A trăi pentru iubire

Filmul iugoslavului Kreso Golik ne-a reținut în această săptămînă atenția din mai multe motive : prin el ni se vorbește despre virtutea de a iubi, despre oameni tineri, despre pasiuni, despre virtejul și furtunile vieții care te cheamă să fii pregătit să le înfrunți în fiecare clipă ; e o peliculă despre realitate, despre curajul realității. Tema, deși nu e nouă, rămîne mereu generoasă și proaspătă. Kreso Golik semnează pe lîngă regie și scenariul filmului, luînd asupră-și toate reușitele și nereușitele. El dă viață unor personaje viabile, unor tineri pe care-i surprinde într-un moment al vieții cînd e necesară opțiunea, cînd jocul cu dragostea e mai de nepermis decît oricînd, cînd impasurile vieții reclamă tărie de caracter, sinceritate, puterea de a exista ca personalitate umană. Evident e vorba de un film cu teză, spectatorul trebuind el însuși să opteze, participînd sufletește, după cum îi dictează conștiința, la drama unei tinere familii

Trebuie să recunoaștem că actorii (Vlasta Knezović, Rade Sebedzija), nu-s niște personalități, dar dincolo de acest lucru **A trăi pentru iubire,** nu-i mai puțin, un film trist și frumos, al realității, al tinereții. Doi tineri studenți se iubesc ; e o dragoste supusă micilor bucurii, generoasă. Peste plăcuta reverie se abate, ca bruma rece peste flori, dușmănoasa neliniște a lipsei de bani necesari ca tînărul să-și continue studiile. Într-o clipă de tristețe cei doi se căsătoresc : e o căsătorie fără fast și tocmai prin aceasta emoționantă. Tînăra soție renunță la studii pentru a lucra undeva în învățămînt, cu dorința ca din retribuția ei să-și ajute soțul să termine medicina. Va trebui să plece undeva, departe de Zagreb, într-un sat pierdut pe hartă (și o face fără sentimentul că s-ar umili), undeva unde meschinăria oamenilor, durerile și bucuriile se împletesc, ca oriunde în lume. Idealurile ei se prăbușesc lin : ea întîmpină totul cu bărbăție. Își așteaptă soțul, care nu mai vine, îi trimite micul ei salariu, în vreme ce pentru el flacăra pură a dragostei se stinge imediat ce reîntîlnește o fostă iubită (îmbogățită printr-o căsătorie din calcul). O viață ușoară înseamnă pentru el renunțarea la examene, la nobila povară a căsătoriei în cele din urmă.

Kreso Golik nu moralizează ; el alege niște fapte și fragmente de viață și te pune în fața lor : filmul e o rememorare a unei iubiri, dar mai ales o fină analiză de sentimente. Sîntem martorii unui abandon de la puritatea conștiinței și ai unui devotament dincolo de care nu poate exista nici cel mai mic reproș făcut unui om mic sufletește ; asistăm la o confruntare, (implicit la o experiență) analizată subtil, neostentativ, un îndemn la a **trăi pentru iubire,** un îndemn la lupta cu greutățile vieții care uneori atît de lacome te sorb fără a-ți mai lăsa putința să te întorci lîngă cei cu care poți împărți durerile luptei, culorile ei.

Poate că personajele, atît cele principale cît și cele secundare, suferă de un ușor schematism, deseori ele sînt niște fulgerări de o clipă, niște sondări de conștiință, dar în ansamblu filmul are vibrația necesară de a invita la meditație.

Dumitru M. Ion

Monica Pillat

De-a v-aţi ascunselea

Pădurile-miini ; şi părul în lanuri creştea.
— Întoarce-te ! strigai, lipit de pământ,
Dar glasu-mi ca dîra de nor
Spre tine suia fără sunet,
Şi umerii — vîsle de fum
Sub degetul tău lunecau.
De unde să vin înapoi ?
Picioarele — păsări ; şi cerul mă-nghite ;
Pe pietrele-dinţi rătăcind,
Limba-i secure de vînt.
Răspunde ! Răspunde ! strigai,
Şi trupul meu cimp se făcea,
Rotindu-se-n somnul luminii.
Mă respirai şi totuşi...
Fruntea-aer, ochii tăi
Cît de departe mă duceau
O, nu mă mai chema ! În tine
Cum aş putea să mă ascund
Ca să mă vezi ?
În braţele tale acum
Mai nimeni ca dunele apelor
Sînt.

Noapte medievală

Cetatea se roti spre miazănoapte.
Limbile vîntului peste cadranul apei
Bătură-a somn. În zale de-ntuneric,
Neliniştiţii sfetnici unelteau.

Înconjurat de ghicitori, pierdutul rege
Cu hohot sec răstălmăci tăcerea,
Bufonul se tîra prin încăpere,
Ivind pe ziduri hamuri lungi de umbre.

— Ascunde-ţi mîinile, măria ta ! ţipară-n cor
Năucii saltimbanci, şi cavalerii
Cu săbii bete spintecau oglinda,
Dar regele rînjind îşi privi palma.

Atuncea degetele codrii se făcură,
Sub piele limpezire fără de margini mirişti,
Şi carnea necheză călcînd palatul
În clocotul copitelor sihastre.

— Acela nu e cal ! se-nfricoşară caii,
Trezindu-se cu coifuri şi armuri — Acela nu e om !
Gemeau supuşii galopînd. Necunoscute coame
Din umeri le creşteau pînă la cer.

Cornel Udrea

Călătorind noaptea

Ştiu un sat cu streşini în care stele de salcîm
vorbesc în somn, lumină galbenă se cerne
din albine
în moara de sticlă verde se spovedeşte grîul
ştiu un sat cu nume de fată
unde ciocîrlia este pusă în altar

acum îmi duc umbra în braţe, istovită
de privelişti
nouă, poate acum nu-i decît un nor de
busuioc
poate eu însumi nu mai sînt, ori ceea ce
îşi strigă copiii îngropaţi pînă la git
în spuma merilor, ca într-o apă,
este parola pentru a intra în veşnicie
prin poarta de sunete ce-o ridicară
ciinii stîrniţi de parfumul unui minz

ştiu un sat, acum ţărm de mare
unde corăbii pe roţi aduc livezile
la locul lor pentru încă o vară....

Desen de
MIHAI GHEORGHE

George Buzinovski

departe...

stele depărtate şi misterioase
în fiecare noapte se rotesc
deasupra capului meu

cine sunt mă întreb
în mijlocul nopţii care-mi apasă
sufletul şi umerii şi pieptul

trebuie să tac, îmi răspund,
trebuie să ascult în adînc,
dar unde e adîncul şi unde
ard cuptoarele marilor răspunsuri

vezi, tu, femeie, care dormi şi sîngele tău
împins prin corp
de pompa rudimentară a inimii
te curăţă de zgura amară a zilei

stelele deasupra capului meu
se învîrtesc încet deasupra pămîntului,
o planetă plină de clorofilă
şi de seminţe

şi acolo, departe, infinitul
ca o sferă uriaşă de fier,
acolo, departe...

Daniel Turcea

Transparenţă

„Dimineaţa se apropie, de asemenea
şi noaptea
Dacă voiţi, întrebaţi, întorceţi-vă,
reveniţi"

prin reverenţa morţii intrînd cum intră
apa-n interior de crin
cameleon de texte — atît de vii
privelişti pentru ochi de mandarin
în fast, una prin alta plutind,
fără-a se-atinge
în dans
încet
mimînd atît de vechi
ceremonii cu prinţii castei sale
ce n-au intrat nicicînd în lume, sau
s-a întîmplat în somn, asemeni mască
dar
procesiuni de texte către seară
tristeţea lumii dacă nu le-nvinge

ar aminti un început de cale
aici vroiam s-ajung cînd vă spuneam
că-n soare
văd, ştiu cum
sufletele noastre ning
idei şi state, lacuri, muzici, ore

cînd Mandarinul din districtul Ming
pe malul apei
a început să cadă
dintre camelii floarea şi el
văzu
cum transformat în apă cu un gest
de plecăciune parcă se primeşte pe sine
veşmînt
în zbatere informă aruncînd
a izbucnit cu linişte enormă
de zori aduşi în ceai
sau de-amintiri

de vechi imperii care-au modelat
figuri de oameni, ginditoare plante
acvatice, de sufletul e apă

(dar ce descriu într-n metrica
fixă ?
a sunetului limbii (ah, insule !)
atît de discontinuu
încît de v-aş cunoaşte, dacă v-aş
întîlni
şi dacă v-aş descrie grădina
japoneză
sau numai malul unde
să putem sta aproape cu pleoapele
plecate
prin gene-ntredeschise
am retrăi-ntîmplarea
de altfel petrecută pe pămînt
de 4 ori în 4 lumi distincte
şi-n mine a cîncea oară sau atunci

oricum, cînd scriu prin capilaritate
ca un întors rubin printre memorii
unde n-aţi fost nicicînd
se-inscintelază
şi aducînd la suprafaţa vorbelor
o boare
vă amintiţi cum în copilărie
priveaţi un lac
înmiresmat din ţărmul
de porcelan
cu flori de tei plutind
cînd v-a strigat o voce nevăzută

desigur
e un fel de-aţi aminti
dar despre
Mandarinul din districtul Ming
în meditaţii lungi v-aş arăta
cum nu-n cădere, ci întrînd, atinse
deodată locuri foarte depărtate
unul de altul fără-a se-mpărţi

cum munţii cu leoparzi sunt pentru ei
gesturile voastre cînd depind de iod
sau, mai exact, c-un număr de cuvinte
şi fapte-n joc de şansă şi penumbră
prin labirint mergînd pe-o certă cale)

sala din stînga, unde poţi rămîne
se va desface în amiază-n aer
şi chiar coboară, iată
un om, în violet şi alb, parcă-n lumină
ca-n somn înveşmîntat
un prinţ al castei
— întoarce-te, revino
ei e-n trecut sau în prezent
şi numai ritm, proporţie, alaiuri
de întîmplări
o, dac-a-ţi şti ce-nseamnă Neutorino
ce-nseamnă transparenţa lumii, vai
— Întoarce-te, întoarce-te, revino.

iertării

am plîns văzînd asta ; şi i-am blestemat (în gînd) şi lui Dragu şi mie viaţa-ne atît de hulită şi de sălbatică, *la margine de lume*, dacă nimenea pînă atunci nu ne-o ştiuse, că să o izbăvească. Apoi, l-au băgat pe Ioan în pămînt, cu mare-mare migală, l-au lucrat ; şi a urmat şi o grăbită slujbă şi pentru Dragu al meu. Femeile se cam plictisiseră, chiar păreau obosite şi unii bărbaţi fumau ; maşini mici urcau pe şosea, abia de le vedeam fulgerînd, înspre ouăle fierte şi vopsite şi înspre carnea de curcan, friptă, a paştelor apropiate. Popii rînjeau, rînjeau — iar nu cîntau, şi le picau bale din gură, le lăsa gura apă, după pomenile de la urmă, ziceau pe nas' Doamne-he-he, miluieşte-he-he ! Veşnica-ha-ha, lu-hu-hu-i pome-he-he-ni-hi-hi-hi-re ; amii-hi-hi-in şi tot aşa, mereu, şi căzîndu-le cărbunii şi tămîia din cădelniţă şi aplecîndu-se să le ia şi împiedecîndu-se-n odăjdii. Şi au făcut tot timpul pe măscăricii şi pe glumeţii, de se tăvăleau unii de ris, pe jos, cînta-le-ar buha ! şi toată după-amiaza aia l-au beştelit pe bietul frate-meu. Şi auziţi, auziţi, neică Ionas şi neică Marcule, se poate oare aşa ceva ? : să-şi facă semne popii între ei, să se-ntrerupă din slujbă, să-şi facă cu ochiul în faţa lumii, ca şi cînd Dragu un cîine ar fi fost şi nu o fiinţă, un om...". Şi aici tăcu brusc şi se porni să plîngă din ce în ce mai tare şi mai smiorcăit, gîndind la moartea ei, foarte probabil, (doar bănuiam eu) şi cu nişte sughiţuri ce îl treziră pe domnul Ionas ; şi astfel, bătrînul se ridică în şezut, puţintel, îşi trase brutal braţele din mîinile femeii, şi ea, simţind aceasta, şi văzîndu-l oarecum împrospătat — restabilit pentru o clipă, (ah, cîtă amăgire !), se repezi iarăşi înspre el, i le-apucă mai bine şi îi zise, bolborosind, e drept, şi cu poticneli intermitente : „te rog, te rog, bunule Ionas, bunicuţule, căci pentru asta... am şi venit *la patul dumitale de moarte, să ne ierţi că ţi-am furat rachiul şi vinul, auzi, şi să ne ierţi pentru tot răul pe care ţi l-am făcut cu voia, sau fără voia noastră, din sărăcie prea veche, pe atunci, şi pe el şi pe mine ; dar pe el, pe Dragu, mai ales*".

Ionas Praporgescu, auzind asta, se mai uită într-o parte, se mai uită într-alta ; apoi la figurile tuturora, încîntate şi toropite şi lenevoase, şi îi zise mirat : „Cuum ? Cee ? Ai zis... *că ai avea nevoie tu de mine* ? Nu prea pricep, ce ai spus ?...". Şi ea — de tot disperată, şi fără ajutorul nimănui, însă pe mai departe umilă, rugătoare : „Nu ai auzit deloc, o-ah, o-ah, ce am spus ? N-ai fost atent deloc ?! Ah, iată, iată, neicuţule, te implor să ne ierţi şi pe mine şi pe Dragu, doar atît..." şi îl trăgeau tare de mînecă, de guler şi de umeri, „te-aş ruga, ah, aş face mătănii, pentru dumneata, dacă-aş putea, aş plăti şi la popi...". Iar bătrînul, încă neînţelegînd prea bine despre ce era vorba, parcă totuşi ar fi ţinut minte (aşa se văzu) cuvintele răspicate — implorînd milă, ale femeii ; şi zise, neconvins, repetînd după Victoria (şi punîndu-i mîna în cap cu o înaltă expresie de bunătate şi de blîndeţe zeiască) : „iată, eu te iert ! Să fii iertată !"...

★

Suferinţa noastră a celor din cameră, în minutul acela, venea şi din temerea că domnul Ionas n-are să ştie ce să-i răspundă şi nici măcar nu o să poată să aplece din cap, ceea ce ar fi însemnat pentru bătrîna Victoria o mare, înecăcioasă tristeţe. Bucuria ei însă se gudura linguşitoare pe lîngă muribund. Şi arăta că ar voi să-i spună ceva, chiar îi zîmbi, se ridică şi porni înspre uşă, pe urmă o deschise şi un întuneric nefisurat năvăli peste noi ; îi privi pe toţi cîţi erau în cameră (şi pe mine) cu o secundă înainte însă de-a ieşi, apoi se mai uită o dată la domnul Ionas, după care, văzîndu-l pleoştit, în patul său, acolo, plictisit aproape, gîndindu-se cine ştie unde, se duse iar la el, îl apucă de mîini, şi-i contemplă slăbirea ; noi ne uitam unii la alţii, umiliţi de libertatea mişcărilor ei, de firescul lor, căutînd mobilul acelor viitoare acţiuni ce se lăsau simţite în femeie. Şi atunci se apucă domnul Marcu să o injure şi să îi strige : „ieşi afară, afară, nebuna lumii, nu ai tu voie să îţi permiţi astfel de constatări, fiindcă, în primul rînd, domnul grefier a fost de cînd îl ştiu eu un credincios, un străşnic credincios...". Femeia însă nu îl auzea şi părea aproape stăpînită de ceva (ori de o obsesie a gîndului, ori de o putere neştiută) şi se-aplecă din nou asupra lui Ionas, îi mîngîie obrajii cu degetele, ciupindu-i-i exact ca la copii, apoi îşi plezni palmele, de parcă s-ar fi apucat să ne facă un dans nebun, îşi zguduia carnea, zvîcnind încins din braţe şi deveni se într-atît de zgomotoasă, în mişcările ei, (scîrţîia şi podeaua) încît ne părea un obiect greu, în cădere, o piatră

celţuroasă, pe coastă în vale ; strigă în faţa bătrînului întorcîndu-se brusc dintr-o parte în cealaltă, mişcînd energică din cap, zvîcnindu-l şi clipind, chircîndu-se lîngă bătrîn, strigă — astfel : iachamu, macha-iu, hiu-ius, hiù-ius — privindu-ne pe urmă pe toţi, însă cu insistenţa disperată pe bătrîn, ţinîndu-l de mîini, iachamu, mâcha-iù ; şi brusc, în chip incredibil şi ininteligibil, căzu de pe masă, mâcha-iu, hiu-ium, cana de sticlă — plină cu apă, hiù-ium, hiù-ius, deşi neatinsă de nimeni ; limbi de apă lunecară pe podele şi femeile ţipară : „nu ! ah !... şherpii..." ; iar în curtea Leonorei cîntă cocoşul şi scremut şi lung ; şi nu era dimineaţă, ci numai seară, nici măcar prea tîrziu şi aşa ceva nu se prea putea explica. Repetă iarăşi acele cuvinte necunoscute Victoria şi îl văzurăm pe domnul Ionas, cum — singur, rezemîndu-se-n mîini *se pregătea să se coboare din patul său*, făcea acest gest uimitor, apoi gîndul îi merse mult înaintea gestului ; privea prin casă, tot căutînd ceva, un suport ; probabil că îşi spunea : voi trece printre Vase-cizmarul şi nevastă-sa Ioana şi peste picioarele aruncate prea departe de trup ale vecinei Sofia, această fostă jumară a mea. Făcea un plan al viitorilor săi paşi şovăitori printre noi şi ăsta îi va fi părut un lucru nemaiîntîlnit : era ca o lărgire a universului său restrîns la patru mici stîlpi, plus două late stinghii... Bătrîna domnişoară Victoria se lipise de el, părea că-l suie-n spate — şi asta obţinu respectul, groaza şi nemişcarea paralizată a tuturora (şi a mea), lucru pentru care nu mai găsea nimeni curajul să scoată o vorbă şi pot chiar să vă încredinţez că n-am văzut în momentul acela nici măcar o singură gură închisă sau vreo privire lenevind şi absentînd spre păianjeni. Şi domnul Ionas avu intenţia nemărturisită de a îşi trage braţele din mîinile ei; Victoria însă iarăşi i le-apucă ; stătea în faţa lui. Şi pentru a mia oară (căci turuise spre stupefacţia noastră mereu-mereu acele cuvinte *iacha-mu, macha-iu-hiulum, hiu-ius*) domnul Ionas pipăia podeaua în coborîrea-i pe pat, numai că nu prea arăta că e sigur de ce urmează să facă, poate uitase; Victoria aproape că îl trase spre ea, îl îmbrînci, îl obligă să-şi caute un echilibru şi să se mişte : se aflau acum amîndoi deja în mijlocul camerei. Pe urmă îl învită să păşească *singur*, grozăvie ce îl făcu pe bătrîn să se crăcănească puţintel, tremurînd şi bălăbănîndu-şi mîinile. Făcu trei paşi şi, Doamne-Dumnezeule mare, ce mai ironie cumplită .se rostogoli înspre parchet, scoţînd pe nas şi pe gură fel de fel de interjecţii îngrijorătoare. Săriseră mai mulţi (Sofia, Alexandru şi maică-mea) să îl ridice şi, în clipa aceea, Vase îi trase Victoriei două palme, lip, lip, şi îi strigă: vrăjitoare, vrăjitoare, de trei sau de patru ori (cum îi strigase *burghez! burghez!*... Ioan al Catîrului, mai de mult, primarului Primuşilor) vrăjitoareo, ce îţi închipui — şi unde îl duceai, arză-te-ar focul să te ardă, focul de iad". Victoria însă, în chiar momentul în care s-ar fi crezut că e gata-gata să închidă uşa, în urmă-i, şi s-o ia la fugă, fiindcă îşi făcuse apariţia o atmosferă nu tocmai favorabilă ei, se uitase iarăşi la domnul Ionas; ba îl apucă de braţe şi îi zise : *„mai încercăm o dată, haidem, vino !"* şi răcni: „iacha-mu, iacha-mu, hiu-ium, hiu-ius, macha-iu, iacha-mu..." în vreme ce Ionas începea, văzînd cu ochii să capete (să posede) *o cît de mică putere* în mîini, se sprijini în ele şi aproape că se mira de acest lucru; şi le reabilita şi le reconsidera: şi iarăşi fu în picioare, în mijlocul camerei şi iarăşi se crăcăna ; şi unii jurau (Marcu şi Vase laolaltă) cu mîinile întinse şi cu ochii ţîşniţi în unghiul de unire al picioarelor, că se zărea o pată de umezeală pe pantaloni, hi, hi, hi, ceea ce ar însemna, hm, (bătrîna Sofia zise) „că urinase pe el", închipuiţi-vă; dar nimănui nu îi trecea prin cap să ia în seamă acel amănunt... Şi bătrîna Victoria era de un timp în încruntată transă, stătea înfiptă în uşă şi-l urmărea; i-o deschise, apoi ieşi şi îl chemă — fără grai, ci numai întinzînd mîinile şi făcînd semn *să vină, să vină*; bătrînul se lăsa în genunchi, îl învăluiau de afară întunericul, mirosul florilor de mărăcin şi de salcîm; se ridică şi căzu din nou, de data aceasta de-a latul, însă nu se apropie să îi ofere nimeni ajutorul, fiindcă *se văzu că se poate ridica şi de unul singur;* şi îşi întinse atunci mîinile înspre zid şi se rezemă tot de el (se ridică pe el, în sus, bîjbîind) apoi tot rezemîndu-se, tot pipăindu-l, făcîndu-şi-l proptea, ieşi afară, coborî scările, Lelia scoase lampa parcă tîmpindu-se şi ea, fiindcă călca, să mă credeţi, exact ca un minz orb... Chiar şi el, învăţătorul Mateiu S. deveni se nebun, nebun periculos, tot răcnind încontinuu: „unde îl duce, măi?"... Şi eu: „Unde să îl ducă? i-am replicat, poate la aer, poate în drum, cine să ştie?" Şi iarăşi am spus (tot eu): „cărţile, lumii, citite pînă la capăt, neică Mateiule şi neică Marcule, istorisesc mereu, înţelegeţi, *cum că oamenii mor;* dar ăsta e un lucru pe care pînă şi blîndul Gheorghe al Dinei lui Arsulescu îl ştie, îl ştie, eeeh!... De ce, am întrebat eu, spuneţi-mi dv., pînă a nu îi obliga pe alţii, care nu se găsesc, de ce ni se tot aminteşte într-una de chestia asta, *de îndată ce se vede cît de colo că nu putem face mai nimic, vai de zilele noastre*"... Cum însă toţi îl priveau cu uimire neroadă pe Ionas, Praporgescu şi nu puteau crede în puterile (văzute) ale sale, *nu credeau ce vedeau*, nici Mateiu şi nici Marcul nu mi-au auzit fraza aceea. Pe urmă — odată ieşind Victoria şi Ionas, am ieşit şi noi, ceilalţi, ne-am strecurat bulucindu-ne şi fără să îi treacă vreunuia prin cap, desigur, că ar fi trebuit, în chip obligatoriu, să facă ceva pentru moşneagul intrat la apă, precum domnişoara bătrînă. Domnul Ionas mergea în continuare pe lîngă zidul casei, ba chiar reuşise să lase mult în urmă scările (şase, şapte metri!) şi un zid, la colţ, şi tocmai cînd să treacă spre celălalt şi să se rezeme mai departe, căzu, vai, din nou — şi Victoria îl ridică şi nu-l mai lăsă să se ducă spre zid şi îi spuse : *„mergi, mergi singur, făr' să te mai reazimi..."* şi el aşa făcu, încercă, se crăcănă şi urină; şi iar căzu; şi atunci în sfîrşit îl duse lîngă zidul al doilea, pe care-l părăsiseră pentru cîteva clipe, înşirînd cam în zig-zag o potecuţă, pe care paşii săi o făureau întîi şi-ntîi ;— paşi tremurînd puţintel pe lîngă viţa de vie şi îi mîngîie frunzele mici şi abia ţîşnite din mugur, apoi — fereastra propriei sale camere, spre ale cărei ochiuri prea vechi şi minuscule, tînjise de o jumătate de an, fără să creadă *că poate să le-atingă* — de o jumătate de an din viaţa lui!...

Şi atunci se întîmplă şi lucrul acela despre care s-a povestit nu doar o săptămînă de zile ci un întreg anotimp, acel neprevăzut şi stupid incident, care a făcut ca d-şoara Victoria să fie luată la bătaie cu parii şi hulită, scoasă afară din curte; pentru că în clipa în care sporovăielile ei neînţelese luaseră sfîrşit, căzuse jos (ea) în genunchi, epuizată oarecum şi şoptind: „am să mai viu şi mîine, neicuţule Ionas, şi am să te-ajut să ieşi pe afară şi să-ţi paşti oile ; şi nu o să mai fie nevoie de nici un zid ; o să te reînveţi să faci paşi din nou şi să calci, ca şi mai înainte. Dumneata nu trebuie să socoteşti, of, neicuţule, neicuţule, că dacă o suferinţă s-a aşezat pe creanga dumitale, o să şi trebuiască să te bagi imediat sub aşternuturi; şi să aştepţi... *Boala*, mai spuse (şi eu şi toţi ceilalţi crezuserăm că are să ne spună un lucru nemaiauzit pînă atunci, fiindcă femeia îşi ridicase şi braţele şi glasul) *Boala este şi ea... o fiică hulită a vieţii noastre, măi oameni...*"

televiziune

De vară

I. Cum ne aşezăm în fotoliu aşteptînd o emisiune „intervizion" ? Cît mai comod : confortabil, cu mare încredere. O emisiune de muzică uşoară difuzată şi peste hotare este un afiş de mare atracţie. Plus titlul : „Succese". Adică producţii sigure, verificate la public, gata-şlagăre. Noaptea de vară ridică-n ferestre perdelele ca să intre în casă infuzii de muşeţel. Pe micul ecran, trompeţi nevăzuţi anunţă cu fast serbări de imagine. Oare ce întîmplare de peste zi ne mai dă senzaţia asta de cuibăreală comodă în perne, cu luna-n fereastră şi-un miracol de văzut pe televizor ? Ci numai atît : că de-o bună bucată de vreme totul se isprăveşte înainte de ridicarea cortinei şi ce urmează are nevoie de-un spaţiu şi mai întins decît răbdarea fără de margini. Ce urmează este sărac şi bicisnic, fără de fantezie, nici artă, de parcă emisiunile de divertisment sînt făcute în ultima vreme sub pedeapsa corvoadei şi prin constrîngere fizică. Dar nici măcar prin bătaie nu se încheagă mai silnic şi mai fără de viaţă o întreprindere numită „spectacol" şi prezentată „succes". Jalnic au cîntat : Dorin Anastasiu, Doina Spătaru, Stela Enache. Melodii neştiute de nimeni, imposibil de reţinut, enervante, mai mult text decît muzică. Cînd, în sfîrşit, cu nervii circei şi cîrlige, ne-am bucurat să-i vedem pe Anda Călugăreanu şi Aurelian Andreescu — emisiunea s-a terminat. Transformată în felinar, repetată la saţiu, nesfîrşita coloană a lui Brâncuşi a închipuit un decor de araci. Bun prilej să ne-aducem aminte că dacă în secţia de divertisment a televiziunii se dă, cum se spune, „rasolul" sub anotimpul fierbinte plesneşte vremea păstăilor. Tot e ceva.

II. La două zile distanţă, în divertismentul de duminică după-amiază se distribuie bancul cu un prieten care în loc de apă înghite benzină şi ca urmare sughite clacsoane. Ce-i drept, spus liber de Aristide Buhoiu, fără text. Un banc transmis în direct. Încorporat într-un raliu al fîntînilor Capitalei din care, după două zile distanţă, nu mai ţinem minte nimic. Desigur : sînt în lumea aceasta milioane de legături, dar ce legătură poate să fie între „Mioriţa" — fîntîna şi „Mioriţa" balada, între fîntîna cu zodii şi simpaticul trio Ra-Ta-Ta, iată o enigmă de nedezlegat. Noroc că reporterul emisiunilor de duminică după-amiaza e vesel perpetuu, pus pe glume şi şotii, sigur de sine şi prea-fericit. Sau cum spune — în oracol : duh puţin promite raiul fără sfîrşit.

Mult prea uşoare ca să fie chiar şi „de vară", transparente, subţiri din cale afară, emisiunile de divertisment, reclamă în ultima vreme un S.O.S. Retransmitem apelul sperînd ca micul ecran să-şi procure, cît mai devreme, o secţie proprie Salvamar.

Sânziana Pop

P.S. Mare consolare, în schimb, din partea secţiei film. Excelentă reprogramarea „Pădurii spînzuraţilor". Excelent debutul serialului „Un August în flăcări". Programări tot „de vară", dar în tonul atît de fierbinte — aur copt — al sezonului. De altfel, vom reveni.

plastică

Absolvenţii

O serie de galerii bucureştene găzduiesc, în aceste zile, lucrările absolvenţilor Institutului de arte plastice „N. Grigorescu". Mai mult decît în oricare alt an se manifestă interesul pentru cea mai tînără promoţie de artişti. La întrebarea ce se întîmplă cu tinerii înzestraţi, după absolvire, cînd ar trebui să se integreze de fapt, vieţii culturale din diverse zone ale ţării, se caută un prim răspuns în invitaţia generoasă pentru o confruntare cu publicul. Exemplară ni se pare iniţiativa Oficiului de expoziţii de a oferi prestigioasa sală a Ateneului Român absolvenţilor secţiei de pictură, clasa profesorului Gheorghe Şaru. Generoasa primire făcută tinerilor absolvenţi se justifică prin prezenţa citorva expozanţi de remarcabilă înzestrare, care încetează de a mai fi o promisiune, afirmîndu-se ca artişti de referinţă ai actualei mişcări plastice.

Un loc cu totul aparte îl deţine pictorul **Corneliu Vasilescu**, artist complex, matur, de incontestabilă vocaţie. De altfel, el nu se află la prima întîlnire cu publicul, fiind, caz rar, un artist pe deplin afirmat. Grupajul său de lucrări denotă o concepţie modernă asupra operei de artă pe care o scoate din sfera dialogului intim şi o aduce într-un spaţiu de dezbatere gravă de mare audienţă socială. Operele sale care se impun cu forţă priceperii, avînd, în acest sens, atributele unei arte de for public, captează privitorul pe traseul unei inepuizabile descifrări, spre o bogată substanţă umană, cu aluzii la diverse cîmpuri de experienţă socială, imediată şi culturală. În această descifrare condusă subtil de un sistem restrîns de semne, bine ordonat, al artistului, fragmentele de realitate se integrează perfect, iar între mijloace şi substanţa operei nu există o ruptură ci se constituie în una din acele unităţi inepuizabile şi coerente care se numesc, în definitiv, opera de artă. Cu o impresionantă experienţă de viaţă, cu mari disponibilităţi afective, artistul este, în acelaşi timp, posesorul unei vaste culturi plastice, spontaneitatea cea mai pură întîlnindu-se cu elaborarea savantă. (Ciclul „Anotimpuri", „Panoul închinat gărzilor muncitoreşti" etc). Există, în imaginile sale, o secretă dialectică între ansamblu, monumental, şi sensibilitatea detaliului, în care regăsim o mare plăcere a analizei cromatice.

Lucian Georgescu propune, la rîndul său, un univers artistic surprinzător de unitar, demonstrînd cunoştinţe plastice profunde şi o orientare decisă, degajată de ezitările şi influenţele anilor de formare. Claritatea reprezentării, prestanţa imaginii, tensiunea care străbate pînzele, agitînd fizionomiile, şi ordonînd compoziţia pe linii de forţă dinamice, culorile pure, transante, transcriu o anumită neliniştе, o nevoie acută de comunicare. Artistul impune un discurs care angajează conştiinţele prin forţa de şoc, a unui mesaj clar transcris într-un limbaj lapidar. Luciditatea şi pasiunea cu care abordează comunicarea, realele calităţi plastice, anunţă o evoluţie interesantă şi generoasă.

Un talent remarcabil este şi tînăra pictoriţă **Paulina Mihai**. Stăpînirea decisă a compoziţiei, simţul plastic rafinat, filtrul foarte personal al materialului figurativ sînt calităţi deloc obişnuite la un debutant. Registrul cromatic e sobru, de un dramatism reţinut, instaurînd o atmosferă densă de emoţie.

La pragul cristalizării, aflaţi într-o căutare nu lipsită de interes, manifestînd calităţi care ni-i impun atenţiei, sînt prezenţi la confruntarea cu publicul şi : **Florin Axinte, Mihai Burugă, Emil Ciocoiu, Anghel Neagu, Paul Rădulescu, Horia Roşca, Zemlényi Csaba.**

Constantin Prut

tinerețea clasicilor

O POEMĂ INEDITĂ DE ION VINEA

Rîuri avem...

Rîuri avem și zăpezi și stînci
aer în care vinezi stelele
pentru toți izbucnește soarele
și scrie în ochii noștri chipul lui
mai sînt culorile
cari dau fața și adîncimea
și în uimiri fragede ne poartă
Sunt sunetele, pentru cari am făcut clopote
strune și fluere
dar cele mai frumoase sunt încă libere
ca jivinele pădurilor
și sînt miresmele mai grele ca lumina
decît sunetul mai subtile
și din toate împletim dragostea
focul, lemnul piatra și metalul
și timpul l-avem
să ne perinde viața
și spiritul să ne cufunde într-însa
mișcarea să tresărim
răsufletul să ne înfrupte
și beția care crește pînă la sațiu
și nălucile care schimbă ceea ce-i aevea
și cheia comorilor ne-o dărue
și-avem cuvinte pentru fiecare lucru.

Dincolo de o extremă mobilitate a mijloacelor artistice, recunoscută la Vinea, poezia sa dispune în delimitarea strictă a motivelor lirice, de o constantă varietate a temelor. Solitudinea, amintirile, tăcerile, chemările, eternitatea, orizonturile nemărginite, tristețile, rătăcirile, spațiile dintre cer și pămînt, pauzele, clipele statice au fundamentat ideea structurii elegiacice a poeziei sale. Dar tot aici se află și sursa dinamismului său liric.

O asemenea concentrare pe direcții unice adîncește unghiurile de investigație ale poetului, dă acestuia perspectiva lărgirii orizonturilor lirismului. În raport cu gîndirea proprie a poetului, asemenea coordonate fundamentale ale universului creat de el, se convertesc la Vinea în neobișnuite căi de explorare a lumii sensibile. O luciditate mereu prezentă, însoțită adesea de autoironie înfuzează accente de vigoare, celor mai autentice elegii. De aceea, la un examen mai atent, se descoperă un filon stenic, străbătînd etapă cu etapă întreaga poezie.

Poema fără titlu, rămasă inedită... **Riuri avem și zăpezi și stînci...** poate fi asociată unor repetate aspirații, de a descifra mișcările imperceptibile ale naturii terestre. Și există în structura acestei poezii o perfectă afinitate cu versurile din **Velut Somnia** și varianta acesteia **Continuare : „Ascult pămîntul, arborii, pietrele / drumul arcuit în tăcere / printre avîntul izvoarelor / sub tărmurii fără pași ai stelelor". Riuri avem...** exprimă însă mai plenar, decît oriunde sensibilitatea naturistă a lui Vinea, amintind succesivele etape în care a scris **Septembriile. Dintr-o vară, Soliloc, Dintr-o toamnă.** Lumina și coloristica celorlalte este însă compensată aici, de un activism afirmativ al existenței unui univers total — supraevaluînd puternicul simțămînt de **a avea.**

Riuri avem... este de-altminteri, una dintre puținele poeme, în care se produce o ieșire deliberată din forul lăuntric, intim spre spațiul material, deschis privirii și comunicării directe ; o alcătuire arhitectural concretă proprie frumuseților țării. În fond, poezia poate fi un cintec al creației și al izvoarelor ei deopotrivă ; a materiei din care ne «creiem chipul» și al poeziei înseși. Poema a fost transcrisă dintr-un carnețel, purtînd pe aceeași filă datele 17/4 iulie 1923 și 1925. Devenit o agendă de lucru a directorului revistei **„Contimporanul"**, se găsesc consemnate aici adrese ale unor colaboratori străini : însemnări privind îndeosebi relațiile cu poeții belgieni... G. Linze, «articol p. [entru] **7 art.» ;** de unde se confirmă că era colaboratorul acesteia.

Marcel Iancu, apare, din referințele poetului, ca om de legătură cu scriitorii francezi. El a și realizat atunci o suită de interviuri pentru **„Contimporanul"** cu Jean Cocteau, cu Bréton etc...

În sfîrșit, alături de sumarul calendar al sarcinilor redacționale urgente, apar și calcule contabile : cheltuieli pentru hîrtie, culori, paginație, de care scriitorul, cum se vede, se ocupa nemijlocit.

Constandina Brezu

Petre Pandrea și rolul exponențial al criticii

Petre Pandrea este un personaj călinescian. Cînd spun aceasta nu intenționez a-l evoca astfel — am făcut-o cînd însuși autorul trăia și mi-a dat semn a se fi recunoscut — ci vreau să spun că scriitorul se pretează în primul rînd la portret. La unul care ar intra în galeria de portrete călinesciene.

Pandrea avea un pitoresc anume, sublimat în finețuri de cărturar, ce se impunea de la prima vedere. Nu știu dacă își cultiva sau nu cu bună știință poza sa exterioară, aceea din anii unei bătrînețe ce n-a ajuns a fi liniștită precum și-o dorise cîndva. Dar este sigur că Pandrea s-a numărat printre puținii eseiști români care au dat un înțeles superior artei portretului. Și căreia i-au împrumutat ceva din propria lor personalitate. Mai mult chiar, au și teoretizat în acest sens.

Desigur, vocația de portretist a lui Pandrea (ca și aceea simetrică de autoportretist) s-a precizat prin meserie. Alta decît aceea a scrisului. Fusese jurist, avocat cu mare clientelă, în baroul român. A scris o duzină de cărți de specialitate, cu predilecție înclinate spre a descoperi metodele cele mai eficace în elucidarea cauzelor penale, în descifrarea psihologiilor de culpabili sau neculpabili. Căuta o dialectică a salvării sau condamnării însului ajuns la tribunal. Căuta omul, imaginea lui secretă, înainte de orice, interes pe care l-a păstrat și în literatură.

După un debut teribilist, mă refer la acela al Manifestului (numit și al Cavalerilor Botanici de către un Camil Petrescu), scris și subscris în paginile unei reviste pe care evoluția sa ulterioară a contrazis-o în tot ce făcea, deci după niște oscilații mai mult livrești și temperamentale decît sociale, Petre Pandrea descoperă că adevăratul conținut al unei vieți intelectuale i-l oferă *poziția* social-politică a scriitorului. Sau, cum spune el ceva mai tîrziu, (în *Portrete și controverse), exponența* acestuia. Mi se pare că în epocă nimeni în afara scriitorului și publiciștilor comuniști sau numai simpatizanți nu a spus-o cu atîta fermitate ca Petre Pandrea. Fermitatea aceasta mai venea și de acolo că el este cel care aplica la literatură, poate, și în studiile sale juridice, (lăsăm specialiștilor să se pronunțe în acest sens), materialismul dialectic și istoric.

Respectînd cronologia scrierilor sale, vom constata că întîia replică la teribilismul gregar și adolescentin din paginile *Gîndirii* o reprezintă lucrarea *Germania hitleristă*, apărută în acel 1933, anul atît de semnificativ pentru cursul politicii interne și internaționale. Pandrea se adresează cititorului în stilul său ex-abrupto, pentru a preîntîmpina orice confuzie : „Înainte de a începe lectura acestei lucrări, cititorul are dreptul să mă întrebe : *Din ce punct de vedere* ai conceput lucrarea ? Ești hitlerist ? Ești marxist ? Esti democrat ? Esti prieten ori dușman al capitalismului ? Cititorul înțelege just, că *lipsa de atitudine* se cheamă pe adevăratul ei nume nesinceritate, lașitate ori înșelătorie. În chestiile sociale și politice nu există „obiectivitate" selenară, nu te poți retrage în Sirius ca să contempli aventurile și războaiele nămîntenilor, ca pe un mușuroi de furnici. Fiecare *aparține unei clase*, se integrează, fără să știe și fără să vrea, într-un cerc de oameni cu opinii și idealuri. Orice opinie a lui se colorează, fatal, în culoarea cercului intereselor și a spiritualității clasei boltite deasupra destinului individual. Pentru analiza fenomenului hitlerist am utilizat metoda dialectică a materialismului istoric si am insistat asupra laturii economice a claselor."

Am subliniat în acest citat elocvent sinonimele conceptului de *exponență* teoretizat de Pandrea, de fapt, corolar firesc al frecventării materialismului dialectic și istoric. Ceea ce a rezultat din aplicarea acestuia este un reportaj sociologic, un serial de portrete și controverse în culorile tari ale detaliului ironic și ale pamfletului strecurat printre datele științei. Desigur, nu face obiectul articolului nostru a cerceta izvoarele cunoașterii marxismului de către Pandrea și nici limitele eseului său antihitlerist, a cărui valoare de document istoric nu poate fi contestată. Ne interesează faptul că aici, ca și în întreaga sa activitate publicistică, se prefigurează și în același timp este statuată concepția sa despre literatură și, implicit, despre critica literară.

S-ar părea că Petre Pandrea este adeptul criticii sociologice, în descendență ibrăileneștă, căreia (folosim terminologia lui) însă îi adaugă metoda materialismului dialectic și istoric. Lucrurile nu stau tocmai astfel. Mai întîi, pentru că Petre Pandrea nu putea fi un epigon. Avea o violentă personalitate stilistică, un dar înnăscut al limbajului pregnant, cu unghiuri tăioase, care și astăzi mai determină pe unii exegeți, (fără stil acești) să-l creadă confuz. De fapt, e vorba de transcrierea (fără cenzură) a unei anumite gîndiri dialectice în care, nu de puține ori, con-

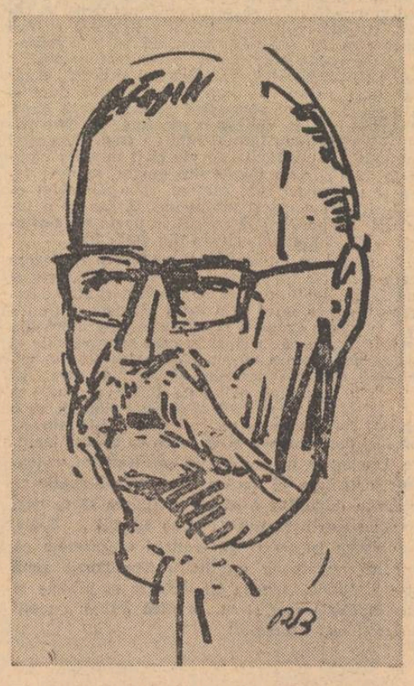

sumat-o, în mod conștient sau fără să-și dea seama, în misiunea pe care o implică automat orice creație și orice existență înlăuntrul unei societăți. În calitatea sa de exponent, scriitorul poate fi explicat numai cu metoda sociologică. Enigma este ușor de descifrat, dacă se întrebuințează metoda materialismului istoric. Te duci la biografie și la operă, fiindcă între biografie și operă există întotdeauna o strînsă, naturală, subtilă și fatală interdependență. Cu materialul biografic și cu materialul adunat din operă se luminează pînă la orbitoare claritate enigma exponenței scriitorului. Coordonatele din acest domeniu sînt cunoscute : clasa din care face parte și conștiința ori lipsa de conștiință de clasă." Aceasta este numai una din definițiile pe care Petre Pandrea le propune criticii literare. Ea nu reflectă întru totul modul în care ea a fost aplicată — de însuși autorul lor. Rezultatele analizelor sale au fost mai întotdeauna superioare tezelor emise, mult prea tranșante, uneori chiar utopice, însă niciodată nealunecînd în sociologism-vulgar sau aplicabilitate mecanică. Intuiția sigură a valorilor din literatura română, ca și permanenta raportare, în cursul demersului eseistic, la ansamblul social-istoric, le dau o justețe principială în fond, amendabilă doar în amănunt. Unul din aceste amănunte ar fi acela că Petre Pandrea nu decelează în suficientă măsură teoretică, metoda critică de mijloacele ei. În schimb în practică, ea funcționează corect. De pildă, aplicînd metoda dialecticii materialiste la analiza doctrinei lui Freud, printre primii în epocă, Pandrea ajunge la concluzii echitabile, logice, el cel înclinat spre entuziasm cu privire la îmbogățirea repertoriului de mijloace al criticii literare. Așadar, pentru Pandrea psihanaliza nu va oferi o metodă critică ci, mai ales, un nou procedeu de investigare a operei literare care se adaugă în evantaiul criticii sinergeticiene : „...nu ne însușim pretenția altor discipoli ai lui Freud, care, prin patografia sexuală a scriitorului, cred că înlocuiesc definitiv critica literară. E o exagerare inutilă, critica psihanalistă e o ramură mai nouă a criticii psihologice și completează pe cea literară, oferindu-i ipoteze și orizonturi noi". Operînd în creațiile momentului literar cu conceptele freudiene descifrate cu liniște didactică, aproape științific, (*Psihanaliza judiciară*, 1934) Petre Pandrea depășește orizontul strict fiziologic al problemei pentru a extrage observații de tehnică literară. În capitolul «„Delicventul" oedipian P. Istrati» el oferă una din cele mai fine analize a operei lui Istrati, nelipsită de sincronism cu ceea ce scria Bachelard în Franța. E un aspect care a scăpat atît comentatorilor operei lui Panait Istrati, cît și celor a criticii literare interbelice.

Fără a se lăsa influențat de gînditori și critici străini, cu toate că Taine, Brandes, Fr. Bacon etc. pare că i-au fost modele, Petre Pandrea înțelege disciplina criticii literare drept „disciplina de bază a lectorului modern,cu gustul universalității și al unității, (...)adică o disciplină cu vederi de ansamblu asupra omului descifrat prin creația lui". Dar umanismul total care ar putea fi presupus criticii literare semnate de Pandrea, nu este deloc unul static, de erudiție tratată cu farmec stilistic. Chiar dacă în definițiile date de el criticii literare — și reluate, modificate, completate, dar nicicînd definitivate — el nu este consecvent cu formula, ci cu principiile, unul din acestea fiind coeficientul angajant, de luptă implicat actului critic. Desigur, el derivă din poziția adoptată de critic în fața fenomenului literar și istoric, precum și obligația în a stabili „poziția aștrilor" în același fenomen. De aici, caracterul de controversă, de dialectică aplicată și bătăioasă pe care îl atribuie Pandrea criticii literare. În Introducerea la *Portrete și controverse*, vol. I — fără îndoială, capitolul programatic al cărții — autorul realizează un remarcabil excurs asupra criticii literare din epoca 1920-1944 „care se reduce la futilități de tehnică poetică, de extaze minore, de arabescuri gingașe, și de impresionism desuet" Concluzia e dură, poate exagerată în ceea ce privește activitatea unor personalități ale acestor ani, dar care nu poate să nu dea de gîndit asupra rolului pe care trebuie să-l joace critica literară într-o cultură Un rol asumat de viziunea științifică asupra lumii și culturii umane Un rol militant. Deși n-a avut fericirea să-și îndeplinească misiunea de a pune tineretul „la curent cu marile controverse și probleme care au agitat problematica și sensibilitatea românească timp de aproape un secol". Petre Pandrea, în tot ce a scris, ne-a indicat cîteva poziții demne de cercetat.

M. N. Rusu

tradiția este o subiectivitate ce se confundă cu sinceritatea patetică. E vorba în fond de stilul baroc al unei gîndiri clare, de umanist. Ceea ce spune despre stilul lui George Brandès se potrivește și scriitorului nostru : „a adus verva foiletonistică în sînul acestei școale științifice de critică literară, lipsită în genere de pitoresc și truculență". Punctul maxim al personalității sale stilistice îl găsim în monografia sui-generis *Brâncuși* (1967), dar și în amintirile despre Ibrăileanu, Sadoveanu ș.a., parte inedite, parte din ele comunicate de noi în revista *Familia*. Aici raportul dintre exegeză și detaliu memorialistic necunoscut își găsește măsura cea mai echilibrată.

Dar stilistica lui Pandrea (care în nici un fel nu poate fi privită doar formal) nu este decît pandantul unei concepții unitare și consecvente despre critica literară. Această „disciplină culturală binecunoscută" este o artă a portretului. A portretului nu în sens pictural sau epic ; Pandrea înțelege prin portret faptul că actul critic trebuie să uzeze de un cumul de mijloace în analizarea obiectului ce și-l propune. Aceste mijloace sînt de ordin sociologic, psihologic, filosofic, politic etc. Constituind astfel ceea ce aș numi o *critică sinergetică*. La rîndul său, cumulul de modalități trebuie să detașeze din obiectul literar, imaginea, portretul *ideologic* și valoarea lui estetică. În acest fel, sarcina criticului literar este de a lămuri două aspecte : „1. *enigma personalității* sale (a scriitorului, n.n.) și 2. *enigma exponenței* pe care și-a a-

profil

Grigore Arbore

Născut la 11 iunie 1943. Absolvent al Universității din București, Facultatea de istorie.
Bibliografie : Exodul, *poezii, E.P.L., colecția „Luceafărul", 1967 ;* Cenușa, *E.P.L., 1969 (poezii) ;* Auguralia, *versuri, ed. „Cartea Românească", (1972).*

În primul său volum Grigore Arbore cîntă nostalgic marile forțe vitale, cadențînd solemn largi perioade: „Pe tine te implor ploaie fantastică, reptilă umedă / inundînd răsăriturile: îngroapă trîmbe de semințe / pe tăietura văilor, fă să rodească cenușa celor duși, / înalță suliți verzi deasupra lor și ei / vor sta sub scutul gliilor mereu victorioși". Atitudinile favorite sunt contemplarea eternului circuit al naturii, înfiorarea în fața misterului rodirii, scrutarea genealogiei, dar ceea ce le unește este gustul poetului pentru reveria studiată, un pic teatrală și mai puțin percepția devenirii perpetue, simplu pretext de fapt pentru melancolii controlate. De aici un interes precumpănitor pentru crearea unui cadru propice, a unei atmosfere favorabile: „Mă-nchide iar în glasul ei de aur toamna mamă / și mă mîngîie nostalgia unui riu / pe-acest platou unde aprinde ruguri / îngălbenita suliță a ierbii...". În aceste somptuoase ceremonii răzbat uneori, deși repede înăbușite de rigoarea declamației impersonale, accente confesive: „Dacă este adevărat că trăiesc pentru că sper / pentru ce m-aș teme de lumină — / sau cumva și ea e o patimă refuzată / a acestui trup? / Dacă este adevărat că pot muri / pentru ce mai zidesc întîmplări — / sau cumva acesta este refuzul vieții / lîngă stagnanta moarte? / Timp simplu, dimensiune transfigurată: / închis între aceste axe sînt firul / care a străbătut azi noapte pămîntul / și s-a prăbușit în azur de partea cealaltă".

Grigore Arbore este în primul rînd un creator de „peisaje" decorative, ușor abstracte, ușor convenționale, nu fără oarecare risipă de materii lucitoare dar stoarse de concreteție: „Încă e toamnă iubita mea și încă timp / să ne îmbrățișăm pînă la moarte. Iarba e astăzi / stropită cu aur, privighetorile înnebunesc în cer / melancolic platanul — sub el / părul tău înflorește asemeni zăpezilor / în știutul noiembrie". Prin sensibilitate, poetul este un antichizant ce-și potolește emoțiile subordonîndu-le retoricii. Echilibrul sugerează interiorizarea, măsura este un indiciu aj reculegerii grave. Tumultuoasa deșteptare a naturii este evocată sacerdotal, convenția avînd rolul de a atenua vibrarea : „Lăsați să crească iarba peste lucruri grandioasă, / asemeni unei prăbușite voci în lungile ecouri, / cînd vara se deschide hohotind și ape curg / în nori și în albastru-mpotmolite, / mereu lovind în zidul unui fluviu / pierdut sub stelele de martie. / Deci înc-o dată spun : lăsați să crească iarba : / e-n lucruri îndoit fior de moarte și-n-noire / ploi trag în sus sămînța ca pe-o punte / către azur a-ntinderii htoniene".

Cînd încearcă a da acestor calme tablouri pregnanța plastică a viziunii, poetul devine strident : „Duse culori. Pești scheletici / umblă pe mal după furtună / fluierînd prin bronhii melodii de recunoaștere" sau „Iarăși bufnesc prin păduri avalanșe de platină / la distanțe uriașe de mine îngropînd vietăți / în sicrie informe de unde răcnetul mortii / dezordini de cruste despică sugrumîndu-se-n cețuri". Cele mai bune poezii din volumele următoare sunt de aceea pastelurile hieratice, compuse cu o reală știință scenografică : „Iarna azvîrle în noi cu lăncii mari de ramuri / feeric înghețate sub crusta de zăpadă, / un bulgăre de ierburi rostogolit de urlătorul crivăț / bate adeseori în geam și ne trezim înspăimîntati / imaginîndu-ne ținuturi verzi / din zodia sudului, acolo unde poate / destinul altora,legat de noi cu fir necunoscut, / își împlinește soarta prin ghețurile veșnice". Poetul este însă tentat să îngroașe liniile, uneori priveliștile sale căpătînd un aer excesiv în sensul abuzului de teribilități inexpresive, decolorate i mai prin aglomerare. O adjectivare enormă își face apariția, sterilizînd orice tensiune : „Era octombrie, **un amurg înalt** / cădea în **valuri mari** de claritate. / **Prin codrii misterioși** un **sunet aspru** / a răsunat **prelung** pînă în zori / cînd plînse **lin** o pasăre în ceruri / cu **lacrimi de argint** ce izvorîră / dintr-un **noian de sori strălucitori."** (s.n.). În ciuda acestor eforturi de hiperbolizare, Grigore Arbore rămîne un poet al amplitudinii stilizate și al domolirii melancolice a marilor elanuri : „Totul îndeamnă la vis. / pierderi trecute asculti cum răzbesc / prin ungherele inimii, singele / curge amar ca un riu monoton / către alte priveliști".

Mircea Iorgulescu

repere

Manzoni

Profesorul Alexandru Balaci este una din personalitățile noastre culturale care tind să se confunde cu un domeniu. Autorul **Studiilor italiene** și al monografiilor consacrate lui Dante, Machiavelli sau Leopardi reprezintă un nume de referință în exegeza autorilor peninsulari și o intruchipare a tipului universitar, pe latura lui cordială, adunînd o seamă de virtuți tradiționale, cum ar fi soliditatea interpretării și rigoarea informației, sub semnul unui ideal armonios. Pentru Alexandru Balaci, literatura este mediul unor aspirații care înalță pe om și îl fac mai demn de condiția sa.Scriitorul devine un fel de erou, o intruchipare a celor mai alese calități Cercetătorul se oprește mai puțin la disonanțe, punîndu-le pe seama tensiunii creatoare. El este atent cu osebire la ceea ce sporește frumusețea în lume și ocolește cu grație orice deplasare de linii.

Cu aceste date, am spune că Alexandru Balaci trebuia, în mod necesar, să devină un cititor aplicat al romanticilor. Setea de armonie vine de la preocupările italienizante, însă temperamentul său este în permanență exaltat de sublimul artistic. Monografia consacrată lui Manzoni vibrează de o aderență totală, neumbrită de nici o îndoială sau rezervă. Iată o caracterizare a **Logodnicilor :** „Romanul lui Alessandro Manzoni este un imens receptacol al tuturor ecourilor sonore ale veacului său, o sinteză în care freamătă existența, realitatea contemporană în fuziune plasmotică cu arta literaturii. Gnoseologia exprimată în roman este a epocii și a scriitorului ei, martorul cel mai credincios. Pe fondul romantic al narațiunii, Alessandro Manzoni își transmite meditația profundă asupra lumii" Înțelegem că Alexandru Balaci practică o critică admirativă, iar efortul analitic este îndreptat către descifrarea măreției unei opere și a autorului ei. Numele scriitorilor universali care survin în discuție sînt citate cu calificative : Baudelaire este „nemuritorul autor al diamantelor negre ale **Florilor. răului"** și apare mai întîi prin împrejurarea că tatăl său (!) făcea parte dintr-un cerc de prieteni ai mamei lui Manzoni. Goethe este „genialul autor al capodoperei **Faust"** ș.a.m.d Cititorul simte întotdeauna că termenii criticului traduc un mod de considerare a realității literare. Pentru Alexandru Balaci artistul înseamnă geniu, iar puterea creatoare îl înzestrează pe om cu atribute divine. Mai mult, persoanele din anturajul său primesc și ele nimbul lor, atunci cînd se devotează cu adevărat valorii. Enrichetta, prima soție a lui Manzoni, devine pentru exeget „celestina Enrichetta". El o privește cu aer familiar, ca pe o bună cunoștință, în timp ce păstrează distanța admirativă pentru erou.

Monografia Manzoni este scrisă în forma cea mai simplă, ca un șnur am spune noi, urmărind etapele importante ale vieții și succesiunea cărților pînă la moartea scriitorului. Comentariul limpid nu exclude însă adîncimea și adeseori forța de caracterizare. Alexandru Balaci recurge chiar la mijloacele romancierului, atunci cînd trebuie să nareze Surpriza mare vine odată cu descoperirea că este mai spontan și mai fermecător cînd se adresează naturii și se lasă în voia intuiției, decît în momentele de exegeză universitară, cu tot aparatul, ca în paginile consacrate romanului **Logodnicii.** Iată-l pe Manzoni copil : „...culorile obrazului micului Lissandrino sînt trandafirii iar liniile obrazului rotunde, necunoscînd tristețea. Va veni și melancolia la șase ani și jumătate cînd Giulia, în octombrie 1791. îl va conduce pe Lissandrino la școală, în colegiul din Merate al Călugărilor din ordinul Somaschilor. Era o zi de toamnă cu ploi putrede și rămas singur, a plîns îndelung. Va fi trezit la realitatea și mai dură a vieții printr-o palmă puternică, prima palmă fizică a vieții, pe care i-o aplicase un preceptor pentru a-l face să înceteze vărsarea inutilelor lacrimi". Cartea folește totuși de referințe bogate, adunate cu o mare putere asociativă, urmărind traiectoria lucrărilor lui Manzoni în conștiința publică, sursele autorului și schimbarea de optică a contemporaneității. Mai surprinzătoare mi s-a părut omisiunea totală din comentariu și de la bibliografie a celor două articole călinesciene, **Al. Manzoni și romanul istoric** și **Donabbondianismul.** mai ales că se refereau la romanul cel mai rezistent al autorului italian. Alexandru Balaci nu citează nici lucrarea din 1933 a lui Zottoli, **Il sistema di Don Abbondio,** care l-a inspirat pe Călinescu, deși reține de la criticul italian o lucrare mai tîrzie, dacă nu mă înșel, **Umili e potenti nella poetica del Manzoni.**

Monografiile lui Alexandru Balaci au un farmec indicibil, care vine din capacitatea autorului de a iubi pe marii scriitori, din patetismul atitudinii sale culturale.

Aurel-Dragoș Munteanu

Semnificația implicării

Urmare din pag a 3-a

chiar „conservatoare", avînd însă întotdeauna caracterul de ranversiune, a cărui evidență poate fi percepută sau nu de contemporaneitatea imediată ; în ori ce caz, nu originalitatea ci esența constituie finalitatea efortului creator ; apropierea de esență atrage cu necesitate acea aură de unic și de nemaivăzut pe care o poartă întotdeauna valorile reale.

A fi de fiecare dată unic și de strălucitoare noutate și totuși din aceeași ființă, solidar pînă la contopire cu cei de înainte și cu cei de după, aceasta este condiția — efort mistuitor și grație izbăvitoare — a celui împovărat cu libertatea creațiunii. Este de fapt însăși condiția umană dusă la maxima sa consecință.

Închei cu gîndul că timpul artei se poate reprezenta ca un continuu potențial al cărui moment de actualitate este individul creator ; că acesta din urmă, punct fără dimensiuni dar simbol al permanenței, are menirea și puterea distinctivă de a conserva și înnoi prin același act ; că față de cugetarea discursivă, oricît de utilă apare cu atît mai gravă semnificația implicării fierbinți în **fapta** esențială, singura care dă dimensiuni, de a „revoluționa" tradiția și a face tradițională revoluția artistică.

atelier literar
poșta redacției

I. AARA : Stăruie o impresie de afectare și prețiozitate, de „făcătură" zeloasă, greoaie ; rareori, pagina curge firesc și cîntă de bună voie, fără codeli și mofturi. De menționat (oarecum) : „M-am săvîrșit", „Sînt atît de plecat" și, poate, „Elegie pentru îndepărtarea...". Despre proze (ne-ați mai trimis cîndva pagini similare) nu vă putem spune lucruri noi, față de cele spuse anterior. E uimitor că puteți prelungi această întreprindere dubioasă, în care un firicel de umor (rareori vizibil) este înecat într-un potop de „bancuri" și calambururi ieftine, puerile, uneori întristătoare (vezi, în special, nenumăratele, obositoarele embleme și titulaturi, gen „D.T.C.L.— Dispeceratul pentru topit Carențe în Lapsusuri", ori „Institutul de Patronare al Balamalelor Intolerabile Acustic" etc., etc., dar și alte perle „spirituale", ca : „forfota era în fierbere de clocot", „caviar de icre negre", „cît trăiește... omul sare, și cînd moare... mai că nu mai trăiește", „slobozi prin esofag Indiscutabilul Edict Imprevizibil și Iminent Aplanat prin Neînțelegere", „iar acum cînd era pe punctul sau virgula de a ieși". etc., etc.)

VIVI ANGHEL : În plicul trimis la „România literară" observam prezența unor bune promisiuni, mai ales în paginile scrise de mînă (probabil, mai recente) : „Fiecărui lucru", „Invocație iernii", „Peisaj intim", „Să inventăm". Dar și în cîteva din celelalte : „Rod", „Rotund". „De vei rămîne", „Omenesc", „Invocație la floarea soarelui". În plicul venit aci, regăsim o serie de lucruri cunoscute, dar, parcă și unele noutăți („La cumpăna zăpezilor", „Și grîul", „Acord"). Trimiteți-ne o scurtă prezentare, ceva texte noi, o poză, o semnătură definitivă.

ALPHA : Ne bucurăm de revenire și vă dorim sănătate și spor la muncă. (De asemeni, vă mulțumim pentru vorbele bune). Pentru plicul anterior vă spuneam : Pe aceeași linie, convingătoare, autentică, în general, în care poetul se simte mult mai sigur de sine și de cuvinte : „Miorița", „Tristețe printre poeți", „Lautreamont I, 3", „Misiune", „Laborator". Uneori, alunecări în retorică uscată, ori în dăscăleală didactică. Va veni și grupajul, la timpul potrivit. N-am avea de adăugat acum decît „Meșterul Manole" și „Lautreamont 2".

H. STÎNCARU : Piesa dv. e destul de șubredă, și ca motivație istorică, și ca realizare literară (schematism, locuri comune etc.).

PRICOP CRISTINEL : E păcat că nu izbutiți (sau nu vă străduiți deajuns ?) să supuneți unei viziuni creatoare acest prelungit delir metaforic, în care nu sînt puține semnele fanteziei și talentului. **M. COSMETTO :** Pe aceeași linie, la același nivel, nițică stagnare, nițel conformism, teamă de zbor, de necunoscut. Ceva mai bune, „Aprilie", „Ziua ploilor galbene", „Tu care știi". Dar trebuie să vă feriți mereu de repetări, de locuri comune, să îndrăzniți mai mult, să vă confruntați neîncetat cu marile vîrfuri ale poeziei lumii. **D. SALCÎM :** „Poștașul" e surprinzător de slabă, superficială, schematică. **M. N. Roșculeț, I. Bortiș, Ion Cătălin, Em. Tarmiliu, I.D.F., Glicon, C. Sînpetreanu, Al. Frunză, I. Dobrogeanu, Szegedy Attila, Ion Codreanu, Kocsis Francisco, Gim Lăutaru, Aurelian Bălulescu, Mănăilescu Lucian, Venera A., Liana Marcu** (ceva în „Pan"-nu Pann ! — și „Superstiție"), **Ion Ar.** (ceva, în „Decor de noapte"), **Ianoș Ion, D. Hrenciuc, Rapsodul Delasăbăoani, M. Tazi, M. Arafura, Nicolae Stoia, Ion Vergu Dumitrescu :** Nimic nou !

Andi Vito, Leonida Brotac, Vladimir Hossu, Nicea Eftimie, T. Sabin, Petre Ioan, Xipi Puiu, Ucenicu Proză, Anton Gagiu, Afrodita Surdeanu, Nicolae Șerpe, Lell Veveyde, Pavelescu Ionel, S.A. Lucescu, Daniil (Sibiu), **Silviu Justinian, Dr. I. Negru, Ionică Lodi, Ioan Marin, Adina Iz. Vulcan, Pană Petre, Lungu Constantin, Pavel Șușară, D. Vida, Mircea Roșu, G. Florea Papp, N. I. Ocară, C. Ungureanu Decuseară, N. Mălini, Marin Constantin** (ceva, în „Eroii lui August"), **Rodian Vasilache, C. Postolache, V. Pencu, Al. Ch. Georgescu** (ceva, în „Oamenii s-au întors", „Un deget și-l întinde"), **Doina Dor, Mîndruță Constantin, Filofi, Iulia Stan, Rodica Băscău, Gh. Bulancea, Ion Amuzie, Lascu P. Lenuța, Paraschivoiu D. Viorel, Floarea Apusenilor, Stelian Alfianu, Gavrilă Pompei, Zuzica, Dolăriță Camelia, Matei Mara, Hîrschpek A.-M., Marcu Theodor, Bobic Nicolae, N. Vis, Medeleț Petre, Nelu Huban, Ion George Boaru, Nicolae Nicoară :** Compuneri mai mult sau mai puțin îngrijite, dar de nivel modest, fără calități deosebite.

Geo Dumitrescu

Transparența patriei

Soarele brodează
Transparența patriei
În fapte oglindindu-ne.
Aripile anilor
Poartă garoafe
Spre deslușite culmi.
Patria e-atît de transparentă
Încît ne vedem unul pe altul prin trupul ei
Cum așezăm între secunde
Columne de durată.

NICOLAE MIRON-OȚEȘANI

S-ar putea

S-ar putea
Ca-ntr-o bună zi,
Să trec peste bunul simț
Care mă oprește să mă constitui
Și să pun mina
Pe cîteva materiale,
Pe care le cred fundamentale,
Ca să-ți construiesc
O casă.
N-am să nesocotesc pămîntul,
Nici ierburile, nici vîntul,
Dar o să fie fără colțuri.
Unde să-ți pui icoane,
Fără flori de var.
N-o să ai nici uși
Și nici balcoane...
Vezi bine,
O casă-n care
N-ai să locuiești :
Odăile-s putrede
De ferești.
Te va găsi, oricum, singurătatea
Fără să știe bine
Unde ești...

ANCA PEDVIS

Pe insula noastră

Pe insula noastră din balta numită
în glumă Caraibe
ascultam buletinele de știri întinși
pe terasa lacustrei noastre colibe
pe blănurile a doi lei din greșeală
împușcați,
se vorbea despre un prieten comun
plecat să semene trandafiri la pol
într-o ghinionistă zi de marți,
se vorbea despre balena albastră care
iscase
războaie între cîteva state
doar prin faptul că plictisită
începuse să înoate pe spate,
închideam radioul, puneam patefonul
și ne îngropam inimile pe mal sub
tufe de trandafiri
tu te depărtai pe clape de pian
cu degete lungi și subțiri
urmărind printre gene zborul albatroșilor
pe cerul liliachiu
crezind în întoarcerea primului iubit
și-n îngroparea lui lîngă tine de viu
așa cum și eu speram să revină fata
în care m-am uitat tînăr ca-ntr-o poiană
simțeam trupurile leilor zvîcnind de putere
închegîndu-se spre seară la loc sub blană
cu toate că pirați triști încercau pe maluri,
ademenindu-ne, în fața ochilor noștri
impasibili,
să se sinucidă
șerpi rubinii alunecau din ochii lor
printre lacrimi căzînd în iarba
aspră ca părul de omidă.

THEODOR PURICE

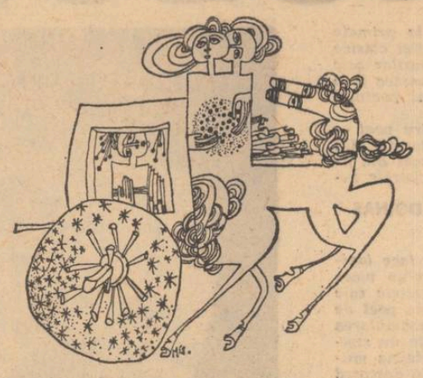

Se poate da cu pietre

Il chema Orfeu și nedespărțit de lyra-i
plutea printre noi muritorii.
Războinicii cînd îl zăreau își lepădau
sulițele rușinați.
Arborii ieșeau din pămînt
și-l urmau lunecînd ca sunetele.

Nu era nici om, nici zeu
ci poet,
întemeietor de seminție necunoscută.

Ne copleșea felul său inefabil de-a fi
și puterea lui ne părea mai presus
de a stăpînilor Olimpului...

Pînă într-un tîrziu cînd, pe tărîmul lui
Hades,
înaintea ultimului pas,
întoarse capul —

Văzurăm atunci că moartea și nimicnicia
îl stăpînesc ca pe oricare dintre noi
și mulțumiți ne frecarăm palmele :

Poetul, un zeu în care se poate da cu
pietre.

GABRIEL CHIFU

Cîntă primăvara

Cîntă primăvara la geamul etajului doi
Prin crengile salcîmilor care se luptă cu
ploile.
Pomii sînt cît casele, dar oamenii sînt mai
înalți
Ca să poată învinge nevoile.

Fruntea lor e-nconjurată de un nimb
albastru
Ca o aripă rotundă care-i ferește de
lucrurile trecătoare.
Afară plouă, bate vîntul, cad stelele
ca niște albine ucise —
Înăuntru, toate se transformă în sunet,
plutiri și visare.

Înăuntru e bine și e departe ; ard mirodenii
Al căror fum suie drept fiindcă jertfa
e primită
De cineva care nu se vede și pe care-l
căutăm inutil pe afară
Cu mintea de-atîtea întrebări chinuită.

Cîntă primăvara la geamul etajului doi
Și mă gîndesc că se putea să fiu altceva
decît sînt.
Dar, altă bucurie mai mare decît să respiri,
să gîndești,
Mai poate exista undeva, pe pămînt ?

EMIL GAVRILIU

Contemplație

Nu mai pot împinge aerul să trec
s-a născut de partea cealaltă cineva
cu umărul la fel de puternic
și tăcerea de grea
ne desparte acest aer
dinapoia căruia ne pîndim
ne desparte credința
se întoarce zăvorîndu-se în el
că ne-am născut
unul pe celălalt
din drum să-l oprim
nu mai pot împinge aerul să trec
mîna mea întinsă înainte
este egală cu ea însăși
și nu se mai prelungește în zbor
cuvîntul nu mai trece semeț
pe deasupra tuturor
pierzîndu-și unul după altul
trupurile orbindu-ne
devenind mai ușor
ci izbindu-se de acest aer
se întoarce zăvorîndu-se în el
doar privirea se pierde
în grosimea acestui aer
nemainimerind drumul înapoi
neîntîlnindu-se cu privirea celuilalt
pe lîngă care trece oarbă
atît de aproape
prin aerul nepăsător

FLORIANA TEI

cartea de debut

Primele iubiri

Recitind volumele cu care debutau tinerii poeți ai „deceniului 7" (colecția „Luceafărul") impresia dominantă este că versurile urmează un program de întinerire forțată a poeziei. Rar de tot cerul mereu senin al poeziei se tulbură de cîte un nor decorativ, iar ploile par și ele un grațios joc de fîntîni arteziene. Însă nota de juvenilitate forțată a debutului se modifică tot atît de rapid în opusul ei. Poezia cunoaște o metamorfoză spectaculoasă și, în general, volumele următoare arată o „îmbătrînire" prematură și ea. Temele debutului suferă dintr-o dată modificări radicale : contactul prin toate simțurile și de foarte aproape cu lucrurile este înlocuit cu un fel de înălțare paradisiacă la stele, universul prea accesibil tînărului marcat de adolescență ca de o întîmplare neprevăzută se îndepărtează brusc, cu viteza unei nave cosmice. Apare astfel nostalgia tărîmului inaccesibil după care tînjesc, în unele versuri, simțurile umflate de nefolosire. În sfîrșit, după ce în primele volume universul era cucerit „tinerește" prin cuvinte docile și familiare, ce păreau că se supun inconformismului structural caracteristic unei „noi generații", apare apoi tragedia cuvîntului, neîncrederea în cuvînt. Temă obsesivă ce semnifică, poate, mai mult remușcarea lăsată de o iluzie decît sincronizarea cu un motiv predilect al poeziei moderne. Debutul s-a produs așadar sub semnul unei senzaționale lipse de memorie iar poezia lua chipul imaginilor de o alarmantă inocență, însă volumele ce-i urmează sînt pline de ploi neguroase, bacoviene, de ninsori grele mai mult eminesciene decît decorative, ca la Alecsandri, de încăruntiri surprinzătoare. Distanța pe parcursul căreia se produc toate aceste modificări este atît de mică încît putem vorbi de inventarea unei biografii imaginare al cărei punct de pornire este menit doar să „încarce" memoria neliniștită a poeziei ulterioare, o memorie fulgerată de comete ciudate, elemente sfărîmate, dezmembrate, ale virstei lirice anterioare. Volumele următoare debutului își scot lirismul din forma lor de osuarii, de cimitire melancolice ale primelor teme dintr-o virstă iluzorie în care totul părea apropiat, accesibil, familiar. Cîteva dintre cele mai pregnante definiții ale acestui tip de naștere poetică aparțin lui Cezar Baltag : „Astfel vin eu din tînărul meu mormînt", vers simbolic pentru o întreagă generație. În tînărul mormînt nu sînt osemintele înaintașilor direcți ci poate fantoma acelei virste lirice — început de memorie — de care instinctul de opoziție ce naște poezia avea atîta nevoie. Noile, proaspetele arome ale lirismului vor avea, de aceea, un iz funerar. Oricum, neobișnuitul consta în caracterul radical pe care-l luau schimbările, transformarea „primelor iubiri" în opusul lor. „Schimbarea la față" este rapidă și violentă. De la primele volume la cele următoare schimbarea nu pare evoluție ci ruptură. Noua poezie a început printr-o părăsire de sine. Ea și-a inventat — cu un rar orgoliu — o virstă de care a presimțit că are nevoie numai pentru a și-o anula în gestul următor cînd apare subit „îmbătrînită", copleșită de tristețea — uneori falsă, fadă — a unei precocități construite. Nu s-a rupt de ceea ce i-a premers ci a avut orgoliul de a-și dori propria ei negare imaginîndu-și propriul ei început. Întoarcerea la izvoarele lirismului nu a însemnat atît revoltă pe față contra unei formule anterioare cît schițarea unei istorii interioare a poeziei însăși. Iată de ce primele teme sînt dacă nu părăsite, privite altfel, acordurile se modifică în contrariul lor. După o scurtă și destul de sumară tinerețe poetul „vrea să pască pe celălalt mal al inimii", memoria, neverosimil încăruntită, se neliniștește. „Să dau foc văduvei mele uitarea" devine o temă obsedantă, ca la tinerii îmbătriniți prematur, apăsați de propriul lor trecut. Timpul fictiv al vîrstei juvenile este furnizorul temelor următoare, dominate însă de „ruperea" memoriei, de pierderea întîmplărilor (motiv reluat și în proza unor autori din aceeași generație). Și astfel, după un proces de îmbătrînire fabricat în laborator „noua poezie" va începe să fie ea însăși : nu în numele unei generații — ficțiune necesară — ci al talentului individual, trecut prin proba unei etape artificiale, riscante și inedite prin nota de forțare a destinului pe care o implică, prin adoptarea unei virste prea tinere doar pentru a o învechi mai repede. Ea își va scoate din acest proces „artificial" temele unui lirism adevărat și, în cîteva rînduri, profund. Această auto-provocare a biografiei interioare constituie un moment de excepțională importanță în poezia contemporană. Precipitarea și neliniștea izvorîte dintr-o experiență inventată nu atît pe seama altora, a înaintașilor direcți în linie istorică, ci pe cont propriu, riscînd pierderea momentului firesc al primei virste, reintroduc în poezie lirismul insurgent. Ineditul — relativ, desigur — experienței constă în aceea că neputînd să existe fără a-și lua un factor de opoziție — cel reprezentat de lirismul imediat anterior neputînd juca acest rol — noua poezie sacrifică un timp al său pentru a-și imagina un chip fals pe care imediat și-l va repudia, scoțîndu-și deci lirismul din propriul ei sacrificiu. Aceasta ar fi „soluția de continuitate" cu care a venit o generație poetică altminteri alcătuită din talente foarte diferite și care au evoluat fiecare pe alt drum.

C. Stănescu

revista străină

• **ÎN EDITURA ROBERT LAFFOND,** tradus în limba franceză de Andrée Fleury, a apărut volumul de nuvele al lui Vladimir Colin, „Les dents de Chronos" (Dinții lui Cronos). În cîteva povești marcate de nostalgie și de încredere de nezdruncinat în viitorul omului, scriitorul introduce în genul știință-ficțiune o notă inedită de prospețime și de poezie.

• **ÎN COLECȚIA „LES ESSAIS"** a Editurii Gallimard a apărut culegerea de eseuri a lui Jacques Borel : **Comentaires.** Aceste eseuri explică opera romanescă și autobiografică referindu-se la volumul „L'Adoration", care a obținut Premiul Goncourt 1965, la lucrările „Le Retour" și „La Dépossession". Culegerea cuprinde cinci texte : „Sur Rousseau", „Stendhal prisonnier", „Proust", „L'Effacement de Jean Duval" și un ultim eseu, „L'Aveu, aujourd'hui ?".

• **PIERRE SEGHERS** este prezent în librăriile franceze cu volumul „La Résistance et ses poètes", amintiri, poeme, anecdote, toate încercînd să cuprindă o scurtă istorie a Rezistenței, așa cum a fost trăită de autor și de poeții contestatari Eluard, Aragon, Pierre Emmanuel, Jean Tardieu, Jules Supervielle, Jean Cassou, Max Jacob și mulți alții dintre care unii și-au lăsat viața acolo. Bazată pe mărturii, amintiri, texte și informații, lucrarea reînvie antologic o epocă și accentuează un fenomen literar. Gîndindu-se la tovarășii de luptă, Pierre Seghers se adresează tinerilor : „Tineri care mă veți citi, totul poate începe din nou. Nu acceptați niciodată să deveniți rătăcitii unei generații pierdute".

• **ACADEMIA GONCOURT** a atribuit „Bursa povestirii istorice", creată de curînd, lui Georges Bordonove, șef de serviciu la Arhivele Parisului, pentru lucrarea sa intitulată „Le Radeau de la Méduse" (Pluta meduzei). Juriul care s-a pronunțat se adunase la Troyes cu ocazia „Festivalului primăverii".

• **TOUT L'OEUVRE PEINT DE DEGAS,** în culori, a fost editat de Flammarion, în colecția „Les Classiques de l'art". Reproducerile, catalogul ilustrat cu aproape două mii de picturi, caruia i se adaugă cel al sculpturilor, sînt precedate de o introducere a lui Jacques Lassaigne, situînd între tradiție și mișcare, pe Degas care spunea : „Nici o artă nu este mai puțin spontană decît a mea".

• **LA AMSTERDAM** i-a fost remis coregrafului francez Maurice Béjart premiul Erasme, pe care l-a împărțit cu Ninette de Vallois, fondatoarea companiei „Royal Ballet" din Londra. Maurice Béjart este cel de-al șaptelea laureat al acestui premiu, după Robert Schuman, Marc Chagall, René Hyghe, Gabriel Marcel, Olivier Messiaen și Claude Lévi-Strauss. Premiul Erasme a fost creat în 1958 și atribuit de către o fundație olandeză persoanelor sau instituțiilor care se disting în domeniul insuflețirii spiritului. De reținut că englezoaica Ninette de Vallois este prima femeie care a primit acest premiu.

• **ÎN TIMPUL „SĂRBĂTORII PRIMĂVERII"** orașul Troyes a remis premiul Guillaume Apollinaire poetului Léopold Sedar Senghor, președintele Republicii Senegal. În cuvîntul său de mulțumire, laureatul a subliniat înclinația spiritului lui Apollinaire asupra artei negre și a creației poetice înseși, atît de fidelă esteticii negro-africane prin viziunea ei, prin magia, asimetria și unele ritmuri ale parodiei ei.

• **FESTIVALUL „CELE XV ZILE ALE MUZICII DE CAMERĂ"** care a luat sfîrșit la Castelul Muzeu Lancut (Polonia), s-a încheiat cu un concert al orchestrei de cameră din Versailles. În afara ansamblurilor poloneze, s-a remarcat prezența celor din București, Dresda, Moscova și Paris. Conform tradiției, o zi a festivalului a fost consacrată muzicii de orgă executată în celebra biserică din Lezajsk.

parodii

GEORGE ALBOIU

Elegia peregrinărilor. Eterne

Rătăcesc pe Cîmpia Eternă
cu un astru în mînă,
trupul meu poartă un mort
sau un animal bătrîn
care-a fost odată cățelandru.
Vai, vouă, nu vedeți că sînt singur
ca un dovleac de prăsilă
și lupii mă latră : bau, bau, bau,
pînă cînd ostenesc
și nu mă cunosc fiindcă
demult mi-am schimbat numele
și ținuta vestimentară.
O, magii ciulinilor, lințița,
crinul degetului mare
plesnind din bocancii cu ținte
și nici o fîntînă în jur,
numai cerul greu ca o lacrimă
mi-a udat manuscrisul.
Voi mai trăiți ? mai aveți grijă de vite ?
mumele voastre mai cîntă seara
și groapa aceea cu lei
o mai întrețineți ?
Vai mie, cît umblu cu morții de mînă
și cu servieta în cealaltă.
Trei fecioare de nalbă mă țin
de subțiori și de cozondraci
și mă feresc să nu mă calce
Marele Corb, Marele Corb,
sau tramwayul 26...

Mircea Micu

CUVINTE RARE : cîmpie, astru, mumă, carne, viermi, munte.

SELECȚIE METAFORICĂ : „Prăpastia din degetul mic se deșiră". „Capul meu, brațele, pieptul / sînt mai goale decît cîmpia / și acolo nu umblă nimeni". „Vino suflete al meu, spînzură-te / între pămînt și cer / ca între două cămile voievodale". „În patru labe am să umblu pe țărm / dar nu este țărmul, nu este".

sport

Adevăruri elementare

Fără să vreau, devin rapidist. Iau cunoștință cu tristețe de incetineala cu care se acționează și de greutățile întîmpinate, în aflarea adevărului despre campionatul care abia s-a încheiat. Lumea vorbește, lumea aude. Nu voi cădea în greșeala de a ataca pe nedrept Federația de fotbal. Totuși, federația a întreprins primele măsuri, chiar dacă ele n-au fost suficient de severe, iar uneori au fost nedrepte. E păcat, însă că aceeași federație nu-și duce la capăt propriile elanuri, nu-și finalizează ideile și nu-și respectă principiile. La ora de față, federația e în căutarea unor... evidențe. Sînt așteptate probele că echipa C.F.R.-Cluj a furat, iar echipa F. C. Argeș a vîndut. Dar aceste probe există deja. Culmea e că în chiar meciul direct, dintre aceste echipe, s-a petrecut lucrul pe care-l caută federația în alte meciuri ! Ce să mai așteptăm noi probele de la Arad sau de la meciul F. C. Argeș-Dinamo, cînd în meciul F. C. Argeș-C.F.R.-Cluj s-au petrecut fapte cu totul reprobabile. Odată dovedită corupția, trebuie acționat radical. Să nu mi se spună că e prea tîrziu pentru o asemenea acțiune. Oricît de întîrziată ar fi această pedeapsă, ea nu poate fi în nici un chip mai nedreaptă (nici nu e vorba de fapt de nedreptate) decît scoaterea echipei Rapid București din divizia A, prin păstrarea în această divizie a unor echipe care au furat puncte. Solicit încă o dată, în numele principiilor noastre morale dreptate pentru Rapid !

Că, uneori, echipa Rapid București a jucat foarte prost, asta e altă poveste. N-a jucat hotește și despre asta e vorba acum. Rapid București nu și-a apărat șansele pînă la capăt în meciul cu Sportul studențesc, acel meci nul părîndu-ne și nouă aranjat și fiind huiduit de un întreg stadion. Trebuie întreprins ceva de esență împotriva corupției, nu trebuie în nici un chip acceptate, printre divizionarele A, echipele erorilor morale ! Echipa atît de iubită a ceferiștilor bucureșteni, echipa marilor pasiuni ale oamenilor simpli și muncitori, echipa atîtor iluzii și deceptii, echipa unui atît de mare elan și a unor la fel de mari naivități are dreptul la un loc în prima divizie, așa cum nici Petrolul, nici Sport Club Bacău nu au greșit mai mult decît C.F.R.-Cluj și F. C. Argeș.

★

La un moment dat, în campionatul nostru de fotbal, se ajunsese ca în coada clasamentului, de atîtea aranjamente, să se rămînă exact în poziția în care s-ar fi ajuns dacă s-ar fi jucat cinstit. Erau vreo șase cetățeni, care avînd un singur leu la dispoziție, și-l furau unul altuia și ziceau că fac comerț. De fapt, există și un banc foarte bun.

Un cetățean a vrut să-și cumpere un papagal, s-a dus în talcioc și cînd l-a întrebat pe proprietarul unei asemenea păsări cît costă, acela i-a răspuns : **două milioane.**

— **Ei, cum două milioane ?** s-a mirat celălalt care, bineînțeles, nu era milionar, ci mijar.

— **Două milioane, atîta face, atîta îți cer.**

Solicitantul a plecat lăsîndu-și partenerul de discuție cu papagalul său. După vreun ceas, l-a regăsit, acela nu mai avea papagalul.

— Fiți amabil, spuneți-mi, unde e papagalul ?

Celălalt, firesc :

— L-am vîndut.

— Cu cît ?

— Cum cu cît ?

— Cu cît l-ați vîndut ?

— Cu două milioane, așa cum vă cerusem și dumneavoastră.

— Păi cine v-a dat două milioane ?

— Păi, uite, dumnealui, de acolo, a venit, i-a plăcut papagalul, i-am spus prețul, l-a acceptat, două milioane ai zis ?, două milioane am zis, și mi-a dat pe el... două pisici care costă cîte un milion fiecare.

Așa și cu lupta pentru retrogradare. Bietele echipe au vîndut ori au cumpărat papagali de două milioane lei bucata, oferind în schimb cîte două pisici de cîte un milion fiecare. Pentru că, la urma urmei, ce rost mai avea să aranjezi un meci cînd aranjau aproape toți ? Norocul lor a fost naiva echipă Rapid !

★

Semnatarul acestor rînduri se bucură să constate că Olanda a făcut carieră mare în acest Campionat Mondial. Contra lui Teașcă, sprijinitor al Braziliei, desigur al vechii Brazilii, dar și admirator al Olandei, în ultimă instanță, cînd jocul acesteia i-a impus, contra a tot felul de oameni fără intuiție, care dădeau ca sigură participarea Italiei la finală, chiar a Argentinei și alte comedii, am susținut înainte de mondiale, aici, în această rubrică : Olanda e o mare echipă. Și susțin și azi, cu o zi înainte de marea finală. Cred că Olanda va învinge pînă la urmă, deși nu e ușor să joci pe terenul adversarului, cînd adversarul mai e și bun. Dar Olanda va învinge ! E micul meu pariu și n-am cum să-l sparg acum.

Trebuie să învățăm și noi alt fotbal. Vremea Braziliei a trecut. Vremea tehnicii perfecte, folosită însă într-un joc lent, a expirat încă din Mexic, unde venise vremea fotbalului vest-german, expirat, după părerea mea, el însuși la această oră, chiar dacă prin miracol echipa Republicii Federale Germania va cîștiga titlul suprem. Fotbalul în viteză, circulația rapidă a mingii, începerea luptei cu adversarul încă din terenul lui, devierile, pasele înapoi și lansările iuți în adîncime, altoite toate pe personalitatea unui mare jucător, cum e cazul lui Cruyff, reprezintă noutatea de structură a spectacolului, aș îndrăzni să spun a marelui spectacol olandez, chiar dacă acest spectacol e umbrit de duritatea jocului în apărare. Lumea progresează. Trebuie să observăm asta și, sigur, trebuie să luăm contact cu noutățile lumii. Vedeți dumneavoastră ? Ai noștri au făcut 0—0 cu Olanda. Ce folos ! Olandezii plecau spre finala cea mare, iar noi plecăm să jucăm miuțe de cartier. Nu acuz pe sportivi. Sportul e sport. Adică trebuie să existe un învingător și un învins. Îmi pare însă rău că fotbalul nostru se joacă prost, învechit. Și ce păcat ! Avem fotbaliști ! Un rău învăț se poate deslușI în felul lor de a juca. Și multă blazare ! Sistemul de încurajare a valorilor e, după opinia mea, defectuos. Ceea ce un fotbalist excepțional poate obține în urma unui meci excepțional nu înseamnă mult mai mult decît poate obține un fotbalist prost în urma unui meci prost. De aceea e și posibil ca fotbalistul prost să-i ofere celui bun cu ușurință ceea ce a obținut el, cel mai puțin înzestrat, pentru a-l face pe cel bun să pară la fel de prost ca și cel prost. Sînt probleme de care depinde viitorul fotbalului nostru. Nu rezultatele contează în primul rînd, ci sportul. Desigur, rezultatele trebuie să fie urmarea firească a unui sport bine practicat. Cînd vom înțelege, oare, pînă la capăt aceste adevăruri elementare ?

Adrian Păunescu

c a r i a t i d e

a.i. zăinescu

„Un poet autentic e capabil să aibă, aproape de la primele versuri publicate, un ton propriu — în pofida prozodiei clasice pe care o utilizează. Întîrziind mai mult asupra versurilor sale (care, de altfel, nici nu-şi dezvăluiau pe deplin frumuseţea la o lectură grăbită), ne-am dat seama că tonul aparte al poetului rezulta dintr-o extrem de personală frazare (...).

Credem că — în ceea ce îl priveşte pe tînărul nostru poet — tonul său propriu rezultă, deocamdată, firesc — tocmai din lupta spectaculoasă cu chingile prozodiei clasice, tocmai din această continuă cîştigare a libertăţii de expresie în cadrele înseşi ale unei constrîngeri acceptate".

ŞTEFAN AUG. DOINAŞ

„Stringenţa excepţională şlefuieşte versul pînă ce-l face lapidar. De aceea, pe autor ni-l închipuim înfăşurat într-un mare şorţ de piele, ca pe un pietrar, săpînd în granit. Uneltele sale de bază sînt dalta şi ciocanul. A. I. Zăinescu este un poet de atelier, de forjă, preocupat într-un chip exemplar de asamblarea şi finisarea versurilor. Ceea ce nu înseamnă că el este un simplu meşteşugar. Atelierul său e în mod cert sub protecţia muzelor, în lama de oţel a dălţii pe care-o mînuieşte se descarcă din plin fulgerele inspiraţiei".

VALERIU CRISTEA

„Zeii neatenţi" (1967) este volumul unui poet solar, armonios în gesturi, meditînd asupra destinului uman pe care-l raportează la natură prin relaţii primordiale. Titlul însuşi exprimă un avertisment pentru omul ajuns zeu, conştiinţă şi voinţă care se poate primejdui pe sine, devenindu-şi victimă sau călău. Poezie de valorificare a situaţiilor originare, amintind uneori de lirica lui Blaga. Caracterul metafizic amortizat prin concreteţea detaliului ; luciditate uşor amară".

MARIAN POPA

„Ca orice poet adevărat, A. I. Zăinescu ştie să imprime peisajului agrest dimensiuni cosmice şi ritm etern.

Acceptînd un pariu de durată cu verbul, creîndu-şi singur dificultăţi spre a le învinge, el îşi forjează din ce în ce mai convingător un limbaj care este al său şi va fi tot mai mult al său".

MIRCEA MARTIN

N. 22 octombrie 1939, comuna Pietroasele, judeţul Buzău. Studii : şcoala pedagogică din Buzău (1957) şi facultatea de filologie — secţia critică literară, Bucureşti, 1962. Debutează cu poezie în revista Luceafărul, în 1957. Debut editorial, în 1967, cu volumul de poezii „Zeii neatenţi" (Editura M. Eminescu). Alte volume : „Recviem într-un cimitir de maşini" (versuri, 1969, editura M. Eminescu). „În zale albe" (versuri, editura M. Eminescu, 1971) şi „Tinerii" (publicistică, 1971), carte distinsă cu premiul Uniunii Tineretului Comunist.

marin mincu

„Cumpănă conţine poezii adevărate, străbătute de un straniu suflu liric, de viziuni groteşti şi teribile... Abia cu ciclul Păcat, *ne dăm seama de structura, gîndită atent, a întregii cărţi. Viziunilor apocaliptice din* Lut, *materiei dense de aici, li se opune, în* Păcat, *viziunea unei spiritualizări, a unei evadări din terestru".*

NICOLAE MANOLESCU

„Teribila criză mărturisită de Marin Mincu e aceea a spiritului degradat în materialitate, incapabil să-şi regăsească paradisul primordial... Cumpănă *atestă prezenţa lirică a încă unui poet, original tocmai prin spaima sa de ancestral, de materialitate, de „umbletul străin" ale unor fantome ce asediază spiritul".*

ŞTEFAN AUG. DOINAŞ

„Străbate prin unele poeme ale lui Marin Mincu, prin versurile a căror ordonare nu poate stăvili haosul sensibilităţii, suflul primordial al organicului, unda apelor germinale. E citeodată irezistibila dorinţă de întoarcere-n umidităţi amniotice, alteori senzualitatea redată primului element, ca pentru a-i semnifica universalitatea şi mitologia difuză".

I. NEGOIŢESCU

„Se întemeiază aşadar un univers distinct, inconfundabil, lucru firesc la un poet care, în ipostaza lui de critic, caută la alţi creatori tocmai structuri irepetabile... Semnul poeziei mari e de căutat şi în curajul spunerii necomplexate şi necăutate, ceea ce se întîmplă în cartea din urmă a lui M. Mincu. Am cita în acest sens întreg ciclul Alint, *pe care îl vom numi, pentru puritatea lui, pentru ingenuitatea sentimentului, un alb epithalam".*

HRISTU CÂNDROVEANU

„Remarcabil poet, nu îndeajuns observat nici în calitatea sa de critic literar, Marin Mincu comunică tocmai calvarul raţiunii stelare în drumul ei către absolut... Poezia lui Mincu în general fiind expresia zbaterii între tentaţii, nu este atît o lirică a ontologicului, cît o adevărată ontologie lirică... Ca şi alţii, foarte puţini confraţi, Marin Mincu e preocupat de găsirea drumului de vis al străvechilor noastre mituri, ori să le capteze pe acelea contemporane în curs de zămislire".

M. N. RUSU

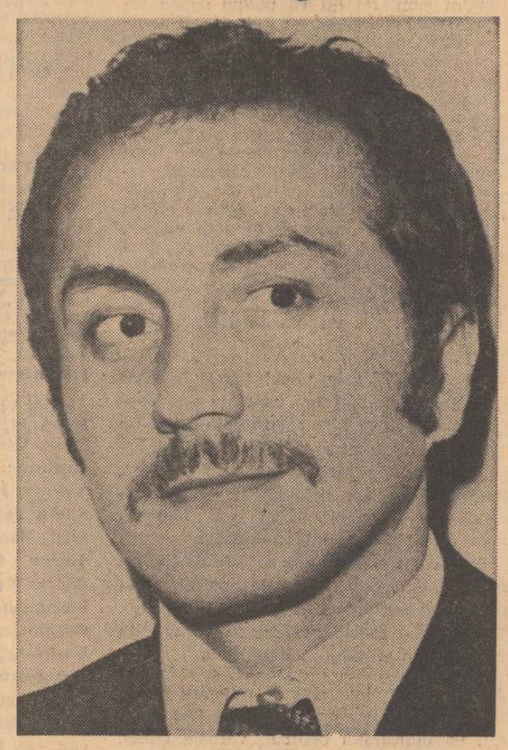

Născut în 28 august 1944 la Slatina. Liceul şi-l face în oraşul natal. Studiază la Facultatea de limbă şi literatură română din Bucureşti. După absolvire, va lucra în învăţămîntul universitar. Şi-a luat doctoratul în filologie în anul 1971.

Alternează în mod programatic poezia cu critica. Cărţi : „Cumpănă" (poezii, 1968) ; „Critice I" (1969) ; „Calea Robilor" (poezii, 1970) ; „Critice II" (1971) ; „Eterica noapte" (poezii, 1972) ; „Văile Vegherii" (poezii, 1974).

Doar cît am adormit

Oho, doar cît am adormit şi vederea
– a fost blind
Invadată de păsări prin aer şi plante
Şi a fost văzut însumi ochiu-alergînd,
Mi se spărgeau aripi în el, obsedante.

Ca o vietate pe deal roşie, hăituită de
sori,
Însumi sîngele – arzînd, izbucnind fraged,
Însumi trupul prins parcă de subsiori
De o ploaie fantastică ce se retrage.

Însumi umbletu-adînc, vuitor prin feresti,
Însumi auzu-n pereţi precum carii,
Lîngă o scoică trezind înmulţirea de peşti
Însuşi cerul explodînd în acvarii

Însumi părul curgînd, înnămolit
de-albatroşi,
Însuşi ţipătul lor şiroind pe spinare
Lîngă o corabie trasă la maluri pe coji
De seminţe şi groşi drugi de sare

Nemaisfîrşitul o ghiară în mine-nfigînd,
Noaptea ca o rostogolire, oho, de pe
pante.
Doar cît am adormit şi vederea-a fost
blind
Invadată de păsări, prin aer şi plante.

Hornari

Ca nişte hornari ochii mei au curăţat
Toată noaptea stelele şi-acum
Mă-ntrebaţi de ce sînt roşii, de fum,
Pe pămînt de ce sînge se vede, uscat.

Pentru cine funinginea, purpura, sorţii,
Zarul şi cumpăna, unde poruncă,
blestem ?
Unde-ndoială, lumină şi tot ce avem,
Dacă prin unghia lor rouă văd morţii ?

Mi s-au aprins, de-azur, pleoapele, nu
vedeţi ? !
Ochii mei au curăţat stelele numai,
şi-atît.
Şi îmi legaţi acum mîi de-ntrebări de gît,
De-ce-a-nflorit, îmi cereţi, caria-n pereţi.

Cine cu crudă răsuflarea gurii-a spart
Pînza păianjenilor, moale, şi-a trecut ?
În cearcănul privighetorii cine suferă,
temut ?
Ce zic de frunze arborii cînd se despart ?

Nimic, nimic mai mult ca un hornar
Şi-acela-ncovoiat de aripi încă,
somnambul.
Uitat cînd somnul, totuşi, vi-e destul
Şi vă uitaţi la el c-un dulce ochi, amar.

Vă-ntoarceţi lumi

Vă-ntoarceţi lumi cu stelele pe faţă.
Pierdutei veri nu-i mai lăsăm nimic,
Decît această vie rază ce se-agaţă
De mîne şi mă-mprejmuie cu frig.

Un taur ochii şi-i roteşte, parcă,
Se uită crunt prin miez de inroşite
grînzi,
Prin cărnurile bălţilor pe unde-aleargă
Şi sîngerează-n trestii dulci,
uitate-oglinzi.

Vom troieni cu sufletele noastre apa
Şi ne vom trage tot mai mult la mal,
O ireală vîslă-atînsă cu pleoapa
Din care păsări curg în mineral

De fosfor norii ce ne-au scos afară
Şi ne-au culcat prin piatră, pe seminţe,
goi.
Un curcubeu ce-a ars în formă de vioară
Şi şi-a înfipt adînc culorile în noi.

Noaptea

Al scufundatelor privelişti gustul
Sării ce ne atinge ca un polen sîngele.
Un trandafir lumina ce-o rup stîncile
Şi-n care de gheaţă marea îi dă lustru.

Corăbii ce se-apropie neîndurător
Sau numai vîntul, poate, îngrozind petale,
În spini de rouă, reci, înmărmurite hale
Cu mirosuri dulci de stele care mor

Şi pinze, depărtate pinze-apoi, cereşti,
Cum împietrite voci scăpate apei,
Ce-aproape-i somnul, marea ce aproape-i
Ca prin cristale-adînci o forfotă de peşti.

Un curcubeu ce-ating cu mîna în străfund
Şi altul în afară, cercuri între ele, suple.
Golul de care ochiul meu se-mpiedică şi
umple
C-un cearcăn, aerul, rotund.

Prin fermecate-oglinzi

Prin fermecate-oglinzi coborau fiinţe,
Curăţau de focuri moarte grădini,
De cuiburi moarte, năpădite de spini,
Aerul ce viscolea albastru cu seminţe.

Un curcubeu părea-ntre ziduri, neînceput,
Acea mulţime tînără de ceaţă,
Oameni sau numai gesturile lor prin
care-nvaţă
De trandafiri cuvîntul să se umple mut.
Eu mă uitam la ei, înfiorat
Iluminau rînd pe rînd şi deodată,
Toţi şi unul cu faţa-n văzduh îngropată,
Urmat de steaua din care-a plecat.

Scuturau virful copacilor aprig ceilalţi,
Îmi scuturau mie însumi genele parcă
Şi se umpleau de funingine-nalţi,
De o roşie flacără, neagră
Piramide de ochi mişcătoare păreau,
Tărgi de gheaţă-asvîrlite-ntre ape,
Bandajau cu pleoapele lor mii de sori,
Dulce aerul ca o apăsare de clape.

Îngîndurat, singur el nu făcea nimic,
Sau aproape nimic, cel cu faţa-ngropată,
Cel cu-auzul şi tîmpla de rouă muşcată,
Cutremurată de lungi nori de frig.

A rupt un spin şi l-a ridicat încet la gură
Şi faţa lui a înflorit, atunci, de scîntei
Şi am văzut că faţa lui era o hartă a
lumii,
Că el nu era decît un cîntec al ei.
Şi-a apăsat buzele arse pe-acel
Spin şi stoluri de privighetori au zvîcnit,
vii.
Închise-n ţipete şi colivii,
Toate culorile luminii-ardeau în el.

Toate culorile luminii, desmorţind,
Se luau după el fragede.
El nu mergea, ci însuşi cîntecul lui
Era-n văzduh lumina care-l trage
Se scufunda încet în vieţile şi morţile ei
lungi,
El sta pe loc şi aştrii-nfloreau pe gură.
Abia sfîrşiseră enormele lor munci
Ceilalţi şi zorii-i curăţau acum de zgură
Ceilalţi sau alţii-ntr-un acelaşi pur,
Unic ecou cu zidurile-n aer sparte
Se închideau grădinile-n oglinzi pe-o
parte
Şi se deschideau pe cealaltă, de-azur.

Şi dintre toţi el singur nu făcea nimic,

Sau aproape nimic, îşi apăsa de moarte

Gura pe spini.

Un corb în mijlocul zăpezii, uitat

Un corb în mijlocul zăpezii, uitat,
Cum aştrii într-o clătinare-ascunsă,
Pendulă-a lumii din văzduh şi frunză,
Foc negru în pleoape ce se sbat.

O înfiorare-a mării ce întreabă : cînd ?
Şi unde în întunecimea deasă ?
I-aud cum aripa spre viermi se lasă,
Spre aerul din plante, tulburînd.

O nelumină pasăre ce îmi adoarme-n
glas
Şi fumegă peste cuvînt, străină,
Un corb, statuie parcă a zăpezii, lină,
Punte din care ape s-au retras.

Din nălucirea albă-a ghearelor îi ies
Flăcări cum lănciile, de pradă
Şi el se-ngroapă, parcă, în zăpadă,
Un munte-i luminează-n aripi, des.

Bătrîn, abia-şi aduce-aminte stîncile,
Păduri ce stăpînise dintr-un stei,
Călca pe blănuri lungi de cîrtiţă şi miei,
Din fulgere-şi trăgea sîngele.

El absolut tăriilor ochean,
Prin el se uitau peştii în năvoade,
În scoici rotundă perla ce le roade,
Nisipul în popoare de mărgean.

Templele mării brusc scăldate-n rouă
Şi despicînd asemenea lui sori,
Prin el fosforescente, verzi ninsori,
Piatra rodind cele mai albe ouă.

De toţi hulit, el străbătînd prin toţi,
Iubit de aer doar şi de mişcare,
Se-aşează pe un ram în fiecare
Cum spiţa în virtejul unei roţi

Şi iată-l, iată-i aripile-acum, pustii,
Cum şade, trist, o urnă pare.
Pare un rece semn de întrebare
Pus la căpătîiul lumii, în cîmpii

Pe arşiţa din oase ce se scurge lent
Roteşte încă-adînci, pierite văi
Şi se rotesc fîntîni în ochii săi,
Prin ochi vijiie aerul, torent.

Sămînţă-a nopţii, nopţilor arzînd,
Prin piatră gura-i aburește, vie.
Spune ceva şi nimenea nu ştie,
Nu înţelege nimenea ce spune blînd

În suflet mi se uită pătrunzător.
Mi se agaţă, orb, de mîini şi moare.
Îmi ciuguleşte roşii urmele din soare
Un corb, statuie parcă-a unui nor.

Istorie

Izvodiţi din verdele frunzelor
din arborii cutremuraţi de vis
din apele descîntate cu licoarea lui
Dyonisos
şi din rărunchii zdraveni ai lutului
neiertător

treziţi din amorţeala istoriei
ca ursul marele domn al somnului
cînd simte zvonul pricolicilor
vestitori de primăvară şi lumină

ei acceptară înfrîngerea aparentă
şi urcară tăcuţi Columna învingătorului
aşa îşi începură calea netulburată
ridicînd altarul sacru al Patriei
sîmbure viu rupt din plasma
de lumi-nmugurite pe care vînturi solare
etern o cutreieră

Împăcare

Aleargă halucinant după noi bulgărele
de zăpadă
al naşterii prime
minjit şi micşorat mereu
cu fiecare urmă lepădată-n ţărînă ;
pe la răspîntii uitate rămîn mamele cu
ochii pe zare întorşi

albite de bucurie şi aşteptare
cînd trecem noi falnic înjugaţi la
drumurile sorţii
ele se apleacă în praf cu gesturi stranii
şi pipăiesc direle întortocheate lăsate
în iarbă
ca să ne recunoască mersul
după linia dreaptă şi altfel a fiecăruia
dumirite apoi de jertfa cu rost a trupului
blînd se retrag în regnuri.
ca să nu se confunde fatal cu noi
înşine

Noapte

Lîngă talpa casei
lutul se înmoaie la paşii
mei desculţi hăţişul
de buruieni se culcă la pămînt
ca un pat umed
şi verde pîntec nou
în care să intru cu pojghiţa
ochilor neruptă de aer
pe prag ies boii domnului
defilînd în şiruri sărbătoreşti
înconjuraţi de cohorte galbene
de furnici greierile adormit
în grindă cîntă noaptea
alungînd duhurile rătăcite
prin somnul meu paparude
cu rugii sinilor goi îmi
ferecă poarta să nu mă fure
rusalcele despletite alergînd
după bărbaţii puri întorşi
lîngă ceasul naşterii casa
întreagă se aciuieşte de-a
buşilea lîngă malul Lunii
să nu mă sperie suflarea
vaierului surd ce se scurge din
calea Robilor

Vale

În Valea pardosită cu lacrimi de argint
plămadă enormă de viaţă se coace
curgînd înteţit din ţiţina zeului
se desfundă canalele zăgăzuite
spartă închisoarea seminţei adunată
peste hotarele blînzi ale Patriei
gîlgîind precum ploaia de vară
în ierburi pe vreme de secetă năvăleşte
pofta de facere
se umple răzorul de ouăle gîngăniilor
brazda crapă sub lăcustele
umflate de prea multă căldură
sar şopîrlele pe poteci
groase cît nu s-a văzut
buruieni puturoase cresc în tot locul
că nici vitele nu mai pridideşc
să le pască
ies vătuii şi-ţi chiţcăie
sub talpa piciorului
rătăciţi de cuibul lor prea strîmt
unde calci se mişcă pămîntul
ca şi cum ar fi viu
mişună lighioane
pe sub scoarţa planetei
aşteptînd doar un semn
iute să se sloboadă-n afară
cine să stăvilească puhoiul de viaţă
din Valea pardosită cu lacrimi de argint
cînd mieii se-ncură pe dealuri
albinele zumzăie spornic
şi iubirea trece în fructe
făcîndu-le mai dulci şi mai rumene

Alerg, alerg

Alerg alerg pulbere
bătută de vînturi nestinse
nici o iubire nu mă opreşte
către mine zăpezile nu se mai surpă
peste cumpăna aceasta nimeni
nu mă mai poate trece
nici iarba crescută între unghii
nu mă va ţine în loc
turme întregi de vise
pierdute de ceilalţi care-au fost
zac în sîngele meu
un dor mă soarbe încet
şubrezindu-mă
şi mă dărîm peste cîntecul meu
ca peste un tumul bătrîn
unde sînt zilele acelea copile
unde veverita sărind printre crengi
mă voi întoarce ca un fiu rătăcitor
din Veghile iernii
îndulcind aerul Patriei

Cutezătoare cumpănă

Cutezătoare cumpănă le e dată
Marilor Bărbaţi
Ei-veşnic la pîndă
asupra timpului
catarge singuratice în care doar
furtunile se odihnesc
Ei-singuri veghind
să ne naştem
dar să nu murim
surghiuniţi în soarta lor
precum verdele-n frunze
peştii în ape
şi păsările în zbor
Marii Bărbaţi sînt piatra solidară
peste întinsul treziei şi somnului
Ei – piatra la temelia Patriei.
bătuţi de grijă şi speranţă
fără bucurie sau întristare
coboriţi în destinul Patriei
ca-ntr-o matrice pură ;
să ne bucurăm noi preafericiţii
că Patria noastră-mumă
naşte la timp
cîte-un Mare Bărbat

Cor

În zori cînd se surpă bezna în sine
se întîmplă mereu revărsarea
paternă a soarelui
peste ochiul de foc al lui Zamolxe
rotînd un roi de lumini
în alba noapte
ce se culcă pe străbunii mei

dar poetul pasărea albastră
picură fulgi sihaştri în haos
şi descuie neprihănitele muzici,

din toate mai presus nimic nu poate să
fie
decît stîlpul de Veghe
al Patriei crescut falnic
pe nesomnul poeţilor

Vale

Despletite aleargă ploile
prin ierburi zălude
curcubeu falnic se sparge pe cer
înmugurind piscul Patriei
pasărea îşi sfîrtecă-aripa
vestind clipa de rod a pămîntului
zăpada ne potoleşte la toţi visele
centauri zac în sîngele nostru
un astru ne soarbe suav
micşorîndu-ne
din toate doar iarba ne suferă.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIU DE REDACŢIE
Redactor şef : Nicolae Dragoş
Ioan Alexandru, Teodor Balş (secretar general de redacţie), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct).

L

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii, Nr. 1
ADMINISTRAŢIA : Şoseaua Kiseleff 10, tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVII
Nr. 30 (639)
Sîmbătă
27 iulie
1974
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Decretele bunăstării

Au trecut trei decenii de cînd poporul, condus de partid, înfăptuia unul din actele fundamentale ale istoriei sale, de cînd patria s-a eliberat de sub dominația fascistă. Răsfoind documentele vremii, citind manifestele, apelurile adresate în acel început de nou ev al țării, descoperim, cu legitimă emoție, lozincile care sintetizau imperativele majore ale timpului. „Totul pentru front, totul pentru victorie" — iată una din chemările lansate de partid în perioada ce a urmat insurecției, chemare la care poporul, decis să-și asume destinele, a răspuns cu o patriotică participare, făcînd totul pentru a scoate țara din ruină, pentru a-i hotărî un nou sens de existență.

Au trecut trei decenii de atunci. Fiecare perioadă a fost marcată de un obiectiv de construcție economică sau socială, exprimat în patetice și istorice chemări. Rînd pe rînd, România și-a hotărît căile prin care avea să-și împlinească țelurile. Cronica acestor trei decenii consemnează victoriile revoluției populare — primul guvern democratic, înfăptuirea reformei agrare, proclamarea Republicii etc. — victoriile revoluției socialiste — actul naționalizării, crearea primelor cooperative agricole, înfăptuirea socialismului la orașe și la sate, edificarea unei industrii moderne, introducerea masivă a cuceririlor tehnico-științifice etc. ; toate acestea subsumate țelului suprem al politicii partidului — slujirea omului, crearea condițiilor pentru creșterea nivelului său de trai și civilizație, pentru afirmarea multilaterală a personalității umane. „Totul pentru om, pentru bunăstarea sa materială și spirituală" — este deviza căreia întotdeauna partidul comuniștilor i s-a dedicat. O confirmare recentă : ședința Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R., în cadrul căreia s-au examinat măsurile de aplicare a Hotărîrii Comitetului Executiv din 13 iunie 1974, cu privire la majorarea eșalonată, pe ramuri și activități, a retribuției oamenilor muncii. Realizările importante obținute în dezvoltarea economică a țării, creșterea venitului național, industrializarea în ritm înalt, dezvoltarea intensivă a agriculturii, înfăptuirea, într-un cuvînt, a politicii economice și sociale a partidului — iată baza datorită căreia a fost posibilă această nouă măsură, implicînd în sine grija față de om, umanismul vieții noastre sociale. Majorarea retribuției, care se va aplica începînd de la 1 august a.c., continuînd în 1975, urmărește asigurarea unei proporții echitabile între venitul minim și maxim, aplicarea în practică a principiilor echității socialiste pentru toate categoriile de personal. Veniturile suplimentare pentru oamenii muncii din industrie, construcție, transporturi și pentru militari concretizate în 3 miliarde 600 milioane lei, pînă la sfîrșitul anului, și circa 23 miliarde lei la nivelul unui an ; sporirea veniturilor garantat al membrilor cooperativelor agricole, asigurînd venituri suplimentare de circa 250 milioane în acest an și aproximativ un miliard la nivelul unui an ; mărirea substanțială a burselor studenților precum și majorarea soldelor și retribuțiilor personalului Ministerului Apărării Naționale și Ministerului de Interne atestă, prin existența condițiilor necesare acordării lor, vigoarea economiei noastre, justețea politicii noastre economice. Decretele Consiliului de Stat, adoptate în acest sens, pot fi considerate, pe drept cuvînt, decrete ale bunăstării. Grija față de om, consacrarea în fapt a omului drept cel mai de preț capital, aduc dovezi grăitoare asupra consecvenței cu care partidul comunist își îndeplinește programul politic. Obiectivele stabilite de Congresele al IX-lea și al X-lea ale partidului, de Conferințele Naționale prind viață.

Mesajele de mulțumire, telegramele și scrisorile trimise pe adresa Comitetului Central al Partidului, a conducătorului său, tovarășul Nicolae Ceaușescu, exprimă larg ecou, primirea plină de satisfacții pe care oamenii muncii de la orașe și sate au făcut-o acestor noi dovezi ale prețuirii omului și muncii sale ; ele sînt totodată mărturia elocventă a hotăririi clasei muncitoare, țărănimii cooperatiste, a tuturor celor ce muncesc de la orașe și sate, de a trăi nici, prin eforturile și dăruirea lor, prin spiritul de disciplină, ordine și economie, cuceririle dobîndite în aceste trei decenii, de a îmbogăți cu noi realizări chipul țării. Este marele omagiu, omagiul muncii, este expresia recunoștinței față de partid, prin care oamenii muncii înțeleg să întîmpine cele două istorice evenimente din viața patriei — aniversarea a trei decenii de la înfăptuirea insurecției naționale și Congresul al XI-lea al Partidului. Sub semnul acestor legitime aspirații, al devotamentului profund față de partid, față de secretarul său general, sînt prezenți oamenii muncii, cu fapte pilduitoare, pe frunturile vaste ale întrecerii socialiste prin care patria își prefigurează un destin înălțător și luminos.

Luceafărul

ANOTIMPUL RECOLTEI

a patriei cinstire

Certitudine

Nu cred că Ioan Fără Țară
era într-adevăr Ioan Fără Țară
nu cred că el putea să fie
nu cred că el s-ar fi-ntrupat
fără adînca țării lui melancolie

Nu cred că nu era în el
săpat dar nu știu sigur unde
canalul țării lui și el fiind
peste acest canal o punte

Și dacă totuși Ioan Fără Țară
era într-adevăr Ioan fără de țară
atunci regret că mi-am închipuit
aceste rînduri despre el
și trebuie să recunosc deschis :
eu sînt altfel.

Nicolae Prelipceanu

opțiuni

Moralitatea originalității

Un termen emancipat în epoca modernă și care primește o mare pondere în sistemul categoriilor vieții și ale creației culturale este cel de „originalitate".

A fost aceasta un sens pozitiv al individualității și originalității artistice. Termenul e preluat în poetici, în tratate de estetică și de teoria valorilor. El devine o noțiune esențială în definirea calității unei opere și în concepția multor exegeți original ar fi sinonim cu valoare. Ecuație foarte apropiată de realitate, cu rezerva însă a unei bune înțelegeri a noțiunii de original.

Cu atît mai mult cu cît modernitatea are tendința de a-și exagera ideile și categoriile adesea pînă la desfigurare. Iată, în veacul nostru, apar curente ca suprarealismul, dadaismul în care noțiunile de individual și original își pierd contururile devenind neinteligibile și inacceptabile. André Breton numește poezia pe o linie freudistă, „dicteu al subconștientului în absența oricărui control exersat de rațiune". Propozițiile lor sînt concepute uneori ca metafore, dar și ca idei-program. În conjunctura istorică revolta ființei individuale împotriva rațiunii, avea drept sens protestul social față de ordinea rațională burgheză. Dar studiate în detaliu, se poate vedea că manifestele moderniste se ridică împotriva oricărei rațiuni, împotriva rațiunii în sine. Imprejurare mai greu de înțeles, mai greu încă de primit. „Dada — scrie Tzara — tinde la restaurarea idiotului pretutindeni". Asemenea propoziții, luate chiar ca metafore, nu pot sugera idei estetice acceptabile. Dezlănțuirea inconștientului în absența oricărui element rațional, nu poate produce fapte sau opere viabile. Subconștientul e dus apoi pînă la confundarea lui cu instinctele primare.

Nu întîmplător, manifestările modernistilor — care au adus firește și contribuții de neignorant la evoluția poeziei — s-au întîmplat să fie trist de vulgare. Oare ființa cu adevărat individuală și originală, să consiste în irațional și în instinct ? Ar urma să căutăm originalitățile printre ierbivore, crustacee etc. Or, două ființe nerationale nu se deosebesc întru nimic, în condiții identice ele se comportă identic. Pe cînd în speța rațională nu aflăm doi oameni identici.

Iată deci că rațiunea nu e uniformizantă, ci dimpotrivă este disociativă. În fața unei acțiuni, omul rcționează dacă e bine sau nu să o împlinească. El alege un drum propriu, dictat de rațiunea binelui, ci nu se aruncă în virtejul evenimentelor doar în virtutea inconștientului și a instinctelor.

Așa se face că originalitatea se află și ea în strins raport cu conștiința morală. Și nu întîmplător oamenii cei mai originali, mai stranii în sensul bun al cuvîntului, se dovedesc a fi fost pătrunși de o adîncă, fundamentală moralitate. Stranie li s-a părut contemporanilor lor opera unor scriitori ca Alfred de Vigny, Tolstoi sau Destoevski, dar descoperindu-se mai tîrziu jurnalele lor intime, s-a dovedit că gestul și scrisul lor izvorau dintr-o acută preocupare morală.

De-atîtea nopți aud plouind
Aud materia plîngînd ;

Ciudat sunet au versurile lui Bacovia, dar ele exprimă un profund sentiment al omului care adunase în el durerile tuturor celor nefericiți de soartă și de o societate nedreaptă. Sînt, așadar, nu numai originale, ci și morale.

Marian Vasile

Gîndind viitorul

— În preajma Conferinței Mondiale a Populației —

În acest an jubiliar al României Socialiste și al oamenilor ei, Bucureștiul va găzdui unul dintre cele mai importante evenimente ale anului : CONFERINȚA MONDIALĂ A POPULAȚIEI. Așadar, începînd de la jumătatea lui august, timp de aproape două săptămîni, capitala României va deveni locul în care OMUL se va afla față în față cu unele dintre marile sale probleme de azi și, mai ales, de mîine. Căci viitorul ne aparține în mai mare măsură decît trecutul, fie și numai pentru simplul motiv că, dacă asupra celor ce-au fost nu mai putem interveni în nici un chip, asupra structurii viitorului ne putem pune amprente decisive. Acest viitor va fi, în bună măsură, oglinda în care se va deslușì ce a fost și ce nu a fost conștiința noastră de azi. Dar care sînt cîteva dintre problemele de mare însemnătate cu care participanții la această conferință se vor afla față în față ? Cred că numai simpla lor enumerare are darul să ne facă a înțelege răspunderea ce le revine reprezentanților noștri, ai tuturor oamenilor de azi. Iată : populația și dezvoltarea ei, familia și viitorul ei, resursele de existență și limitele lor, mediul înconjurător, drepturile mulțimilor de oameni care alcătuiesc populația globului și populațiile statelor etc. Așadar, resurse și sporirea lor, limite și înlăturarea lor, drepturi și obligații. Toate însă discutate și înțelese printr-o prismă ale cărei laturi esențiale se impun a fi luciditatea, rațiunea, răspunderea. Sigur, scopul fundamental al Conferinței este găsirea celor mai potrivite măsuri de rezolvare a problemelor demografice, și anume a acelora care să dovedească, o dată în plus, că nu forța, nu armele pot rezolva aceste probleme, ci înțelepciunea, răspunderea față de ceea ce obișnuit numim prin viitor. Bineînțeles, soluțiile nu vor fi de un singur fel. Ele se vor numi totale, parțiale, de moment, de perspectivă. În alte cazuri ele nu vor apare, dar ceea ce va rămîne important este că oamenii au început să le caute cu răbdare și responsabilitate.

În acest context, este lesne de înțeles că alegerea Bucureștiului ca loc de desfășurare al acestei conferințe dovedește o dată în plus respectul de care se bucură azi România, politica sa internă și internațională, dorința oamenilor ei de a fi cetățeni cu drepturi și răspunderi din ce în ce mai mari ai unei planete pentru care viitorul trebuie să însemne demnitate, pace și înțelepciune. Că alegerea Bucureștiului nu este întîmplătoare ei firească o poate dovedi faptul că în multe probleme ale demografiei, România a găsit deja soluții salutate cu respect de opinia publică internațională. Să nu uităm, așa cum nici organizatorii acestei conferințe n-au uitat, că România este una din puținele țări care pentru relația mediu ambiant-demografie a găsit o reglementare legislativă prin care se stabilește obligația ocrotirii mediului înconjurător. Este, poate, una din cele mai nobile legi al legislației noastre.

Pe lîngă cinstea de a fi gazda Conferinței Mondiale a Populației, România are și bucuria de-a avea acești oaspeți de pretutindeni chiar în ziua marii ei sărbători naționale. Bun prilej de a fi cunoscuți așa cum sîntem azi, la trei decenii de la Eliberare, așa cum dorim să fim în viitor.

Dorin Tudoran

Scriitori participanți la lupta antifascistă

Zilele Genezei

Abia împlinisem 20 de ani. Eram student la Drept. Locuiam în căminul din Calea Plevnei, în spatele facultății, aproape de stadionul Venus. Trecusem botezul focului la 4 aprilie, cînd masivul bombardament al aviației anglo-americane a distrus căminul. Între primul și al doilea val de avioane, care aruncau de-a lungul Căii Plevnei covoarele de bombe, am reușit să ies din hol, tîrîndu-mă amețit spre peluzele de iarbă ale parcului. Asistam înspăimîntat la ruinele ce se nășteau sub ochii mei. Pămîntul se cutremura, văzduhul sfîrtecat de explozii și de huruitul greu al motoarelor se prăbușea peste noi. Înaintea celui de-al treilea val, printr-un salt (pe care aveam să-l repet peste trei luni într-o margine nordică a orașului) — am ajuns la un adăpost-tranșee întesat de lume. După încetarea alarmei, pe Calea Plevnei puteai culege fluturași cu chemări la luptă împotriva dictaturii fasciste Din dreptunghiurile mici de hîrtie, cuvintele bătute la mașină țipau violete după trecători.

A doua zi primeam ordin să mă prezint la regiment. Garda Călare era la cîteva sute de metri de cămin. Curtea cazărmii — o grădină în mijlocul căreia se decupa, străjuit de plopi, careul de raport. Acolo aveam să-mi încep a doua etapă a vieții mele de ostaș, după un scurt intermezzo studențesc.

Au urmat zile și mai ales nopți de bombardamente, sub candelabrele parașutelor luminoase, ale proectilelor trasoare și ale reflectoarelor care înfloreau pe cerul de mai și iulie al Bucureștilor focul de artificii al morții.

AUGUST

De aproape două luni sîntem cantonați în comuna Progresul, la marginea orașului, pe șoseaua Giurgiului. Dimineața traversam cîmpul spre Sabar. Lîngă o lizieră de salcîmi facem zilnic teme de luptă. Și tot aproape zilnic sună alarma aeriană. Pe deasupra noastră trec în zbor fulgerător avioanele de vînătoare să întîmpine grupurile de bombardiere. Ieri am asistat, ascunși între salcîmi, la o luptă aeriană. Lupinguri, căderi în picaj. Priveam întins pe spate, ca la un miting aviatic, ecranul cerului de vară. Un avion a tăiat azurul în diagonală, lăsînd în urmă o dîră groasă de fum. A căzut în cîmp, spre Giurgiu, zguduind pămîntul. Altul a explodat în aer, pulverizîndu-se. Apoi hora aeriană s-a îndepărtat, lăsînd cîmpiei cerul limpede să-i refacă liniștea. Abia spre amiază a reînceput cîntecul greierilor.

23 AUGUST 1944

Azi noapte am fost de gardă. În zori încerc să dorm. Nu pot. Ies în curtea casei unde sînt cantonat ; o gospodărie cochetă, la capătul unei uliți, spre cîmp. În via tolănită la soare strugurii s-au copt. Dincolo de ea începe Bărăganul.

La circiuma din șosea lume pestriță : localnici, țărani din satele vecine, în drum spre București, soldați. Beau berea adusă de circiumar și aprind o țigară. Se discută despre frontul din Moldova. Comunicatele oficiale nu mai pot decît cu greu ascunde adevărul. Oamenii știu mai mult. Un fel de telegrafie fără fir circulă între front și restul țării. În ultima săptămînă au sosit în sat cîteva plicuri. Și tot atîtea femei s-au îmbrăcat în negru.

După prînz urc totuși într-un pod cu fîn peste care își arcuiește crengile enorme un nuc bătrîn. O briză ușoară clătină răcoarea de sub frunzele nucului. Aținesc.

La cinci spre seară mă trezesc trompetii regimentului. Alarmă ! Tot satul iese pe uliți ca la cîntatul cocoșilor. Cu tot echipamentul de război ne incolonăm pe șosea. Pedeștri. Fără cai. Pornim în marș forțat. În ritm de metronom pătrundem pe șoseaua Giurgiului în oraș. Nu se aude decît răpăitul cizmelor. Se discută în mers : „Plecăm pe front". „Ne-ntoarcem la cazarmă". „Schimbăm cantonamentul". Se fac fel de fel de supoziții.

Coborîm pe lîngă liceul Șincai spre Piața Mare.

Lumina amurgului aprinde acoperișurile. Case sfîrtecate de bombe apar din loc în loc, cu ziduri sparte, ca niște gigantice măsele de mamut, cariate. Străzile-s pustii. Cîte-un tramvai somnolent macină sub roți tăcerea.

Lîngă cheiul Dîmboviței, pe un zid ieșit în stradă, afișe și reclame. Printre ele unul mare : un cap de om cu lacăt la gură și un distih cu litere groase dedesubt :

Teodor Balș

(Continuare în pag. a 5-a)

Ideea de „jurnal" la Rebreanu

Se știe cu certitudine că Liviu Rebreanu ne-a lăsat mai multe jurnale. Nu este vorba numai de reluarea, de mai multe ori, a unor însemnări, ci de existența mai multor tipuri de jurnal : note privind comportamentul și relațiile personale sau sociale ale scriitorului, un „jurnal de bord" al refugiului de la Valea Mare, file confesive, intitulate fie **Mărturisiri** fie **Spovedanii,** caiete numite cînd **Spicuiri,** cînd **Note din mers,** file de memorialistică sau cu mențiuni ale lecturilor sale etc. Compartimentările de mai sus au fost operate de noi pentru ușurința demonstrației, în realitate diversele tipuri de consemnări întretăindu-se și completîndu-se.

Dacă, formal, diversitatea însemnărilor jurnaliere ale lui Liviu Rebreanu par a pulveriza structura unui jurnal tradițional, conținutul lor vizează un singur sens : **creația.** Marele nostru romancier este foarte departe de așazisul „jurnal intim", specific, în special naturilor abulice. Anume pasaje, îndeosebi în paginile păstrate de familie, amintesc — dacă ar fi să găsim o filiație — de Tolstoi sau de tînărul Maiorescu prin ideea „perfecționării morale". Dar dominant rămîne caracterul de „jurnal-instrument de lucru", autorul român urmărind, uneori decenii de-a rîndul, fantomele personajelor sale. Chiar și caietele începuturilor sale literare, semnalate de noi încă din 1965, dovedesc aceeași structură, încît ne gîndim dacă la o viitoare publicare integrală, nu ar fi bine să se adopte metoda facsimilării, așa cum a procedat editorul francez al „caietelor de creație" ale lui Paul Valéry. Extrăgînd citate din Shakespeare, Montesquieu, Bossuet, Schopenhauer, Byron, Zola, Flaubert, Tolstoi, Hamsun, Gorki, Sinkiewicz, Alecsandri, Anton Pann, G. Ibrăileanu, M. Sadoveanu ș.a., Rebreanu tindea nu numai să se formeze intelectual, ci și să transsubstanțializeze esențele unor celebre pasaje în propria sa operă. La fel, unele pasaje sau idei din notele memorialistice din copilărie migrează spre schițe sau romane ulterioare. În caiete există, de altfel, frecvente sublinieri a unor paragrafe și distribuirea lor spre personaje ale propriilor sale preocupări literare din acea vreme.

Străbătînd filele jurnalului, sau jurnalelor lui Liviu Rebreanu, criticul are posibilitatea unică să pună față în față „materialele" marilor construcții rebreniste și opera sa finită, refăcînd o aventură spirituală extraordinară și încercînd a răspunde măcar la unele din tainele atelierului de creație al romancierului. De pildă, în textul pe care îl tipărim, preotul Vasile Groze nu este pus în conflict cu învățătorul, ca în schița **Vrăjmașii** sau în romanul **Ion.** Acest conflict „mai mult de obișnuință decît de substanță", G. Călinescu îl apropia de un alt conflict devenit celebru dintre părintele Bournisien și farmacistul Homais din binecunoscutul roman al lui Flaubert. Intuiția marelui critic pare că se verifică. Alteori, conflictul îl schițează „după natură", cînd, la circiuma lui Tuptil, izbucnește bătaia între Ion și Petre, nume care vor deveni celebre în cele două romane despre țărani. Coroborat și cu alte date, cum ar fi rolul dramei **Țesătorii** de G. Hauptmann în punctul de pornire al **Răscoalei,** se poate trage o concluzie importantă, fundată pe fapte incontestabile : Liviu Rebreanu este un dramaturg în romane, nu un povestitor. Jurnalul lui Rebreanu nu este un monolog, de factură narativă ; chiar evocarea unor „icoane din copilărie" sînt de natură conflictuală.

Obișnuința însemnărilor jurnaliere a avut un rol însemnat în construcția romanelor sale. Dar tot jurnalul — literatură subiectivă în fond, fie el intim sau de creație — avea să-l pună în contradicție cu propria sa literatură obiectivă. S-a vorbit relativ mult în critica noastră despre faptul că Liviu Rebreanu, după **Răscoala,** nu mai dă nimic reprezentativ. S-au adus invariabil argumente extraliterare : oboseala scriitorului, apropierea sa de cercurile politice de dreapta etc. Fără a neglija asemenea motive trebuie căutată și o altă explicație, de ordin intern, întrinsecă propriei creații. În ultimii ani ai vieții, Liviu Rebreanu se îndrepta spre alte orizonturi artistice și toate eforturile sale tindeau către consolidarea unui nou stil. Numai moartea prematură l-a împiedicat să dea literaturii române o capodoperă a romanului subiectiv. Acest roman ar fi fost, poate **Păcală și Tîndală,** pe care îl vroia un fel de **Don Quijotte** al românilor „cartea vieții sale". Văzută în această perspectivă și în lumina completoare a însemnărilor de tip jurnalier, creația din ultimii ani a zbuciumatului scriitor Liviu Rebreanu va fi cu siguranță altfel considerată.

★

Paginile pe care le dăm azi publicității sînt, desigur, doar fragmente alese de noi din două caiete aflate în arhiva de la **Biblioteca Academiei : II ms. 8 și I (1) ms. 19.** În primul caiet, intitulat chiar cu cuvîntul francez „Journal", însemnările polilingve sînt, uneori, datate (1907—1903), deși impresia noastră este că aci sînt transcrise pagini mai vechi.

Pînă la publicarea lor integrală în volum, ne-am permis să prezentăm cititorilor, în traducere românească, unele texte redactate sau extrase de Rebreanu în limbi străine, notînd pe margine, prescurtat, limba originalului, și anume : f) = franceză, g) = germană, m) = maghiară, r) = română.

(În pagina a 8-a — fragmente dintr-un jurnal inedit al lui Liviu Rebreanu.)

Stancu Ilin

IN ACEST NUMĂR

Literatura celor trei decenii : Poezia antirăzboinică de Emil Manu ; Proza contemporană și însemnele tradiției de N. Ciobanu ● Liviu Rebreanu : File dintr-un jurnal inedit ● Contemporanii noștri : Eugen Jebeleanu ● Ion Gheorghe : Logostelele ● Casa din valea cu pietrele de Dinu Săraru.

cronica literară

G. Călinescu: „Gîlceava înțeleptului cu lumea" II

Sub acest titlu, pe care cititorul nu-l intilnește pentru prima dată, se ascunde o culegere de articole publicate de G. Călinescu in presa vremii. E o parte din obolul său de publicist, altceva decit activitatea de literat prezent in periodicele literare. Sint aproape 900 de pagini care adăugate celor peste 600 din volumul anterior pot să dea o idee aproximativă despre volumul de muncă investit de G. Călinescu in jurnalistică. Faptul nu e nou. Ion Heliade Rădulescu, cu care G. Călinescu credea, nu o dată, că emulează, credință secretă desigur, a făcut și el gazetărie. Istoria presei românești e de altfel plină de nume de scriitori nu o dată mari. Alături de ei trebuie să-l așezăm și pe G. Călinescu care oficiază ani de zile in diferite, dar nu indiferente, organe de presă, viu, inteligent, pasionat, surprinzător. Cel mai adesea scriitorul se așează impotriva gindirii plate, a ideilor preluate fără examen. Multe din foiletoanele lui demască inerția de gindire, platitudinea, mai simplu spus prostia, conjurația spiritelor mediocre.

Cine crede că aici scriitorul s-a risipit impersonal și neconvingător se înșeală. Intilnim nu o dată pagini demne de cel mai bun G. Călinescu pe care-l cunoaștem. Scriitorul n-a trișat nici aici. Era același in articolul de gazetă, după cum același era in pagina criticului și istoricului literar sau romancierului. De altfel convingerea lui declarată era că nu-i bun gazetar cel ale cărui articole, odată strinse intr-o carte, rămin pulbere fără adeziune organică. Puse unele peste altele foiletoanele de gazetă trebuie să divulge, in cele din urmă, un spirit, să indice un fel de a gindi cu consecvență, să creioneze o structură. Intreg Călinescul din paginile sale cele mai cunoscute și recunoscute este in Gilceava înțeleptului cu lumea. Sint foiletoane ce ne amintesc de istoricul literar, de plăcuta și surprinzătoarea lui erudiție, articole care ne improspătează impresiile pe care ni le-au lăsat jurnalele lui de călătorie, portrete care concurează incisivitatea celor din romane, simple foiletoane in care pulsează un singular spirit polemic. Ochiul autorului lor nu mai contemplă acum doar cărți ci mai ales viața. Jurnalistul e oportun și combativ și avem surprinderea să aflăm un G. Călinescu informat asupra celor mai varii aspecte ale existenței cotidiene. E vizibilă plăcerea de a trăi in social, in cetate, de a participa la viața ei și a dezbate cu intenția clarificării.

Ultimele articole ale culegerii alcătuite metodic de Geo Șerban sint din 1949. Iată titlurile lor : M. Eminescu — membru al Academiei R.P.R., Pentru o nouă metodă de lucru în universitate, V. I. Lenin, Muncitorimea și cultura, Ne-am făcut datoria. Cel din urmă parafează ultimul număr al Națiunii : „Nu fără emoție ne despărțim de mesele, de condeiele noastre. La drept vorbind despărțirea este cu totul iluzorie. Căci in fond nu ne despărțim. Schimbăm, lărgim orizontul. Ne luăm rămas bun azi de la o etapă a muncii noastre, spre a ne reintilni miine, in etapa a doua, totul reprezintă, in definitiv, o redistribuire a forțelor".

Nimic nu are sfirșit. G. Călinescu se simte intr-un continuu proces de elaborare, cu sentimentul că se schimbă doar aspectul exterior, chestiunea de fond rămînind aceeași. Nu peste mult timp scriitorul își va relua in Contemporanul postura gazetărească scriind, de data aceasta, o Cronică a optimistului. Ea era probabil o urmare a unei afirmații mai vechi : «Pină și scriitorii sint căinați, fiindcă li se „impune o atitudine uniformă de mercenari", cu lipsa „libertății de manifestare a spiritului". Ba, să avem iertare. Nici un scriitor, zice G. Călinescu, (1946, 23 octombrie, Națiunea) nici d. M. Sadoveanu, nici d-na Papadat Bengescu n-au suferit in libertatea lor de a scrie cum poftesc, și pe mine, dacă mi se dă voie, nu m-a impiedicat nimeni să scriu sincer și aici că Ion Pillat e un poet de seamă. Nu ne place să fim căinați pentru ce nu suferim".» O tentativă de liberă manifestare a spiritului a fost și Cronica optimistului care incerca să reia spiritul și dezinvoltura acestor mai vechi articole de care vorbim aici.

Ziceam că nu de puține ori avem impresia că citim pagini din istoria lui literară sau din inimitabilele lui eseuri. Iată un portret al lui Bălcescu, extras din documente, gravat cu apa tare a afinității de spirit : „Acest om cu chip occidental și plin de expresie, ras la față europenește intre contemporanii săi hirsuți, inverosimil de osos și extatic, cu frunte enormă ca de craniu gol, pletos, gituit, intr-o mare cravată neagră, cu privirile rătăcite ale unui mistic meridional, cu uscăciunea asimetrică a personagiilor lui El Greco, este marele N. Bălcescu." Iată insă și altul, un M. Manoilescu, pe care marea istorie l-a prăfuit, este salvat de uitare ca o insectă absorbită in chihlimbarul foiletonului călinescian. M. Manoilescu a fost un ins de dreapta, un agitator de spirite, un corupător al tinerimii. Aparent M. Manoilescu este un domn stimabil și elegant. Dar nu trebuie să ținem seamă de aparențe ne avertizează jurnalistul : „M. Manoilescu, cel cu nasul indrăzneț, după care femeile intorceau capul, era un aventurier sinistru, surpind zimbitor și parfumat, ca un perfect om de lume, temeliile țării, impingind pe tineri la crime și moarte. De pe urma agitațiilor lui distinse a curs singe, in numele miinilor lui inmănușate, barba lui Nicolae Iorga a fost smulsă cu piele cu tot." Mirarea foiletonistului incepe acolo unde află că M. Manoilescu era profesor la Politehnică, director oficial, deci, de conștiințe. Alta era credința lui G. Călinescu despre ce trebuie să fie un profesor și despre cum trebuie indoctrinat un amfiteatru de tineri. „Alți profesori ne trebuiesc, profesori ca Maiorescu, ca Hajdeu, ca Haret, care și ei făceau politică, dar de la altitudini morale alpine." Alpină era și aspirația sufletească a profesorului Călinescu atras mereu de o lume inexistentă, proiecție a minții sale ardente, lume pe care n-a incetat niciodată s-o opună celei prezente.

Spiritul imaginativ, fantast, himeric, creator de utopii al lui G. Călinescu e bine ilustrat de articolele sale de presă. „Ca să trăiesc ca oamenii, am nevoie să mă scol dimineața, fie și la mansardă, in muzica savantă a unei game de clopote abațiale sau la semnalul orar al unui orologiu uriaș de turn comunal ; să-mi arunc ochii spre o pădure de cupole, turle, frontoane, clopotnițe. Ințeleg ca sub pașii mei să răsune mari lespezi de piatră, ca in drumul meu să găsesc la umbră bănci de marmură concave, cu picioare de leu." Dorințele nu se sfirșesc nici pe departe aici : „Ca intelectual, vreau cărți peste cărți și nu mă mulțumesc cu citeva volume in ediții superficiale și economice. Vreau să am pe masa mea manuscrise celebre, incunabule, ediții unice." Ochiul scriitorului clădește plantind spațiile cu o arhitectură nouă și demnă. „Dacă aș fi pus să reconstruiesc Bucureștiul sau alt oraș, eu aș face așa", exclama el in 1944, creionind un București masiv și elegant, de vaste și aerate construcții sigilate de geniul arhitecturii grecești. Este aceasta o lipsă de realism, un fel neeconomicos de a gindi arhitectura unui oraș ? Scriitorul combate cu brio ideea că a concepe astfel urbanismul e o chestiune de lux : bunurile colective fac un popor mai bogat și mai puternic și inalță spiritul. In aceste „utopii" la care G. Călinescu n-a renunțat niciodată e cazul poate să-l descifrăm pe adevăratul G. Călinescu. El căuta prin acest tărim de ficțiune arhitectonică un teritoriu adecvat spiritului său. O preocupare continuă a creatorului a fost aceea de a fi inteles in spirit și nu in aspectul său nesemnificativ, diurn. Pasionat de monumental G. Călinescu l-a transformat in imperativ al vieții sociale și artistice. Scriitorul e mult mai la el acasă decit oriunde in universul spațiilor fictive. Glasul său a tremurat de repulsie sau indignare ori de cite ori temperaturii lui spirituale nu i s-a oferit un plan spiritual pe măsură. Poziția omului de excepție printre contemporani este frecvent reluată și discutată in articolele lui de ziar. Inapetența, opacitatea la sublim a unor contemporani il exasperau. Avea o intelegere confraternă pentru oricine se inscrie in același registru spiritual sau in același plan utopic. Un arhitect ii scrie despre o catedrală a poporului și G. Călinescu răspunde avintat : „Tineri arhitecți ! Renașterea voastră va veni, visați forme mărețe fără stinjenire. Lăsați avarul ingust să zimbească. Alăturați-vă viziunilor mele pozitive spre o lume mai luminată. Visul nostru aburos de azi va fi miine un monument de piatră. Noi visăm pentru Miine, noi sintem Pionierii."

G. Călinescu hrănea speranța intr-un viitor minunat și se considera, după război, un combatant disciplinat al mișcării democratice. Un document al atitudinii lui de atunci găsim in articolul Stilistica, (Națiunea, 6 august 1948), pe care Geo Șerban nu-l reproduce. Țintă a unor observații critice cu privire la stilistică, semnate de N. Tertulian, G. Călinescu răspunde astfel : «Cum eu sunt singurul care a ridicat problema oportunității stilistice, e clar că „nemarxistul", admițind totuși critica marxistă, sunt eu. Asemenea afirmații gratuite și arbitrare, cu aspect de denunț, sunt deci afara eticei și disciplinei progresiste. Eu fac aici politică in perspectiva marxismului, sint marxist, și membru disciplinat al Partidului Național Popular. Nici un for autorizat nu mi-a adus obiecția abaterii. Prin urmare deciziile privind direcția insăși a unui important organ de luptă progresistă sunt ușurințe literare. După opinia mea, polemica trebuie să aibă rostul de a clarifica spiritele și a aduce o intărire a pozițiilor, iar nu de a trimite poante burgheze. Cind insă e vorba de marxism in literatură, nu e nevoie să fiu josnic ipocrit și să afirm că am fost marxist, cind toată lumea știe că nu e așa. Am fost mai deschis intelegerii decit alții, iar acum, nu mai tirziu decit alții, mă pregătesc cu bună credință pentru o viziune culturală in acord cu cea politică. Insă fiindcă sunt serios, vreau să mă lămuresc in toate chestiunile și caut să mă documentez. Schimbările la față superficiale nu sunt in genul meu și nu folosesc nimănui.» Gilceava înțeleptului cu lumea relevă tocmai admirabilul act al unui cărturar de a se pune in acord cu lumea, de a fi, mai presus de orice, un cetățean de superioară viziune.

E discutabil că G. Călinescu — deși dă dovezi neașteptate de implantare in concret, știe cit e chilogramul de zahăr sau făină, ce cartier e bombardat, ce valoare reală au salariile, care e situația invățătorilor sau studenților, cum mor de foame țăranii, cum cerșesc moldovenii —, ar fi fost un ins de un perfect realism. Avem nu o odată incredintarea că privea toate aceste fapte, avalanșa cotidiană de intimplări, de după geamul purificator al lentilelor sale cu ochi inflăcărați de mari chemări. Fapt indiscutabil sint insă convingerile lui democratice, adeziunea la principiile unui Miine superior zilei de Azi, angajarea jurnalistică neobosită pentru cauza Viitorului. G. Călinescu era un intelectual care voia să se implice, să facă politică din convingerea intelectual născută că omul de litere TREBUIE să fie și un om al cetății.

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

Dușan Petrovici: „Obelisc"

Produs in urmă cu doi ani, **(Lebede ale puterii, 1972, Editura Albatros, Premiul de debut al Uniunii Scriitorilor)**, debutul lui Dușan Petrovici anunța, printre altele, și un poet preocupat de definirea spațiului moral al țării, un poet cu vocația liricii sociale. El se anunța insă, de la bun inceput, nu ca un observator comod al suprafețelor netede, ci ca un veritabil explorator al adincului fluviului pe care-l numea Patrie : **„Deseori, in nopți de palidă veghe, / inima mea coboară, ca o piatră grea coboară, / plină de auz, colorată de ploi, / iradiată de asceze lunare, / o piatră doar, in plutire, / un copil al lumii, / coboară inima mea in adincul acestui fluviu / cu nume de Patrie. / Și iată un inceput de iluminare : / piatra crește in rădăcini de aur și zăpezi / cu oasele strămoșilor alături, / piatra crește trepidind intr-un mioritic vaier ; / piatra crește pentru pașii celor neinfricați / călcind pe un drum de biruință".** Așadar, un poet interesat de aflarea liniilor de forță ale destinului țării. Odată descoperite, acestea fac, nu de puține ori, ca discursul poetului să devină patetic, plin de entuziasm : **„Vino să vezi țara aceasta renăscind din neguri / umezește-ți ochii in fintina ei limpede / ascultă balada mioriticului pintec / eu nu sint poet / trăiesc doar aici și cint / vino să vezi uriași din piatră cu ochi albaștri / mușcind din lună / să-ajungă mai repede la soare...**

In **„Obelisc", Editura Facla,** Dușan Petrovici revine cu o poezie social-patriotică ale cărei registre se intind de la simpla adeziune **(„trăiesc așa cum ați spus că se poate trăi / îmi privesc cu uimire palmele colorate de grîu / aș spune : pentru toți a venit timpul să jure că ar fi prietenii mei", Adeziune.)** pină la mărturisirea unor stări mai dificile dintr-un destin personal **(„poete ascultă : pe ulițe strimte / ne mai mincăm petalele sorții / pe bicicletele cu spițele frinte / mai pedalind vîii, mai pedalind morții / poete ascultă : prietenul nostru singe / ne mină din urmă și ne tot latră / să scoatem piciorul din pantoful ce stringe / din poartă in poartă, din vatră in vatră / poete ascultă : rivali in candoare / mai rupem floarea nopților caste / cind la piciorul cel svelt ne mai doare / un drum de visare pe mările vaste")** ; de la un retorism patetic **(„tineri / sub coaja voastră de portocală / fierbe sărbătoarea unui vis / și poate sinteți stilpii de rugăciune / ai poemului meu / iată vin inspre brațele voastre aprinse / aveți in gură măsele de zeu / cu care veți sfărima timpul / pină veți da de istorie / eu sint doar cel care spune : / fiți duri cu neantul, invățați zborul / cățărătul pe brinci dacă-i nevoie — / dezlegați țărina din jurul inimii voastre")** pină la meditația gravă și responsabilă ; de la certitudinea că azi se infăptuiesc lucruri care altădată nu puteau fi decit obiectele unor reverii **(„visind / poate visind / de la o vreme ne desprindem / de tot ce altădată am visat / și intrăm aievea / in lanurile propriului nostru singe / ne facem scări de inălțare / apoi / cu mina in mănușa zilei noi / ne facem alte scări / și tot mai sus ne inălțăm / ca sunetele-n tuburile orgii")** pină la interogația plină de căldură, semn al dragostei pentru cei care, cu eforturi deosebite, implinesc destinul de azi al țării **(cei care / se plimbă prin noile orașe / rumegind lumina stărilor incerte / oamenii tineri cu multicolore cronometre / ale țării in palmă / de cită iarbă să aibă parte, de cită rouă ? / .../ „intreb : / de cită zăpadă se vor topi / trupurile lor de fluturi / pină la osul curat al istoriei ? / intreb : / de cită dragoste se-ncarcă o ființă / să poată zbura pe cerul patriei" /.../ intreb : / cu cit abur vor răsufla / ca să impingă moartea tot mai departe ?")**.

OBELISCUL pe care-l ridică Dușan Petrovici este unul inchinat muncii, patriei de la care poetul își innobilează propria muncă : **„innobilează-mi vorbele acum / cu tot omenescul tău dor / de a nu greși visul durut".** Chiar dacă in acest volum se mai pot intilni ticuri ale unei poezii leneșe **(„foale verde trei culori", „iar a treia să se știe / este sora omenie", etc.). OBELISC** rămine una din cărțile de bună ținută artistică, o carte aflată in reală consonanță cu pulsul acestui an jubiliar.

Dorin Tudoran

proză

Al. I. Ghilia: „Intoarcerea"

Reușitele tentativei de evocare istorică — vizind personalitatea lui Nicolae Bălcescu — țin, la Alecu Ivan Ghilia, tot de abilitatea creatorului de **atmosferă.** Intoarcerea eroului bolnav, spre patrie, este o călătorie agonică. Peisajul pe care-l străbate vaporul exilatului are, desigur, contururi apocaliptice. O piclă șovăitoare invăluie totul, lăsind privirii numai zborul greoi și alb al pescărușilor, iar auzului — vuietul dezolat al valurilor murdare, mincate de ceață. Pentru patriotul ardent, alungat pe drumul pribegiei și mistuit de dorul pămintului natal, totul in jurul său lasă impresia unui spațiu mohorit, de instrăinare. Marea și noaptea au un aer spectral, adăpostind fantomele unor amintiri dureroase, cerul apăsător cade pe catarg ca o lespede, zorii transpar prin unde ca un lichid uleios, iar — pe retina celui doborit de ftizie — ca o respirație bolnăvicioasă. Din această lumină difuză, opacă aproape, plăsmuiește autorul și chipul **personajelor.** Profiluri vagi, abia bănuite, de o consistență incertă, a căror realitate pare s-o probeze mai ales zgomotul pașilor — in urma cărora nu intotdeauna se ivește cineva — și timbrul vocilor. Portretele sint sumare, schițate din linii ușor convenționale : Bălcescu e un tinăr cu fața „palidă", „prelungă", „incadrată de o barbă neagră" ; Frossy (Eufrosina Băl-Ceaurescu) crește in lumina azurie „ca o fantasmă", „somnoroasă incă și cu atit mai frumoasă" ; doctorul este infățișat ca un domn „roșcat", „cu figură de nordic sau irlandez" și cam atit ; celelalte personaje aproape că nici nu sint individualizate, ele apar mai mult ca un fel de zgomot strident, colectiv, inoportun și agresiv. Pe undeva, totuși, aceste statui fără relief — in măsura in care se integrează discret in atmosfera creată cu atita meșteșug — nu impietează prea mult asupra valorii cărții.

Vulnerabilitatea acesteia — anunțată, numai, de lipsa de pregnanță a personajelor — constă, in fond, in subțirimea **desenului epic.** Neavind, de fapt, ce să nareze (scriitorul trece in goană peste o criză maladivă, citeva incidente provocate de cheflii petrecăreți in salonul de dans al vaporului și, doar cu ceva mai mare răbdare, peste dramatica scenă in care muribundului i se refuză intrarea in țară), Alecu Ivan Ghilia incearcă să se salveze printr-o aproximativ ingenioasă suprapunere de planuri, prin narația discontinuă, incrucișată, a faptelor din prezent și din amintire. Ar fi de căutat, aici, obsesiile unui erou care trăia mai mult, voluntar chiar, intr-un **timp al revoluției,** asumindu-și destinul acesteia și al poporului și făcind abstracție, cu o sublimă generozitate, de destinul propriu ; după cum am putea, de asemenea, descifra, in această invălmășeală de planuri, efectele unui **stil al delirului,** absolut legitim in prezentarea destrămării unei existențe. Din păcate, insă, intoarcerile in timp, pe care le provoacă autorul, nu aduc mai nimic nou. Se apelează, in general, la evocări de intimplări știute — din **„Un om intre oameni"** sau din corespondența, cunoscută și ea, a marelui revoluționar : se citează abundent din lucrările istoricului și aproape fiecare atitudine a sa este confruntată, cam forțat, cu cite o atitudine tip a lui Mihai Viteazul, prilej de noi citate, de astă dată din **„Istoria românilor supt Mihai-vodă Viteazul".** De altfel, scriitorul pare a nutri iluzia că belșugul de citate și rememorări poate substitui fluxul acțiunii, neintuind faptul că imaginile pe care le repune in circulație sint statice, iar „viața" cuprinsă in ele are o incremenire muzeală.

Există, in schimb, un episod in care retrăirile eroului au mai multă culoare și, oricum, accente mai ferme, mai credibile decit in secvența omologă din trilogia lui Camil Petrescu : restituirea avatarurilor călătoriei in Ungaria, la Kossuth, și in Transilvania, la Avram Iancu, și tentativele de conciliere și armonizare a luptei revoluționarilor români și maghiari, tentative eșuate din cauza trufiei, șovinismului nemeșilor și a miopiei politice a conducătorilor lor.

Acceptabilă, sub raportul atmosferei, insuficientă sub acela al derulării epice, cartea lui Al. I. Ghilia ne convinge numai in parte pentru intreruperea fortată și tragică a trilogiei lui Camil Petrescu.

Nicolae Baltag

critică

Eugen Barbu interpretat de...

După culegerile de texte critice consacrate mai multor scriitori clasici, văzuți in diferite interpretări, seria „Biblioteca critică" a Editurii Eminescu a pătruns, o dată cu volumele dedicate lui Zaharia Stancu, Al. Philippide, Eugen Barbu, Marin Preda (in curs de pregătire), in spațiul literaturii române de azi, oferindu-ne prilejul de a confrunta păreri și imagini despre opere și autori care domină neindoielnic peisajul scrisului contemporan. Este o binevenită ocazie de a cerceta, de la caz la caz, atit fidelitatea și adecvarea receptării critice, in decursul timpului, cit și ecourile produse de cărți pe care astăzi le trecem in rindul operelor ce reprezintă unele dintre reperele certe ale configurației literaturii actuale. Dar iată că, scriind această frază, am și formulat aproape in intregime exigențele care se impun unei astfel de antologii, adevărat caleidoscop critic pe marginea unui autor. Ea trebuie să redea, in primul rind, din selectia textelor prezentate, oglinda cea mai complexă a scriitorului de care se ocupă, chipul său de istorie literară, creionat din suprapunerea celor mai profunde analize. Parcurgind paginile reținute din bibliografia autorului, cititorul trebuie să se afle in posesia celor mai avizate opinii avansate asupra sa, a acelor opinii capabile să detașeze un portret sigur din spuma rindurilor nesemnificative sau ocazionale ce insoțesc de multe ori scriitorii de prestigiu. Nu **orice** critic trebuie ilustrat prin cite un text, ci numai aceia care și-au dovedit semnificația și oportunitatea părerilor. In același timp insă, constituindu-se ca o imagine cit mai fidelă a scriitorului, a fațetelor lui demne de o interpretare cit mai nuantată, antologia de acest gen presupune exactitate și inspirație in urmărirea diagramei critice. O opinie exprimă nu numai pe critică care a emis-o, dar și contextul in care s-a produs. In măsura in care reflectă personalitatea autorului, e nevoie ca această selecție de texte să oglindească și eforturile critice depuse pentru apropierea cit mai completă a operei. Receptarea critică este un indiciu atit al valorii operei, al complexității și originalității ei, cit și al atmosferei literare, al climatului social și ideologic in care și-a făcut apariția. Bine așezate in pagină, interpretările pot figura o mică istorie a stării critici și o descindere in antenele de care dispune aceasta la un moment dat. Este de la sine inteles că pentru implinirea acestor cerințe, de semnificație personală și de semnificație de context literar, nici curtoazia, dar nici idiosincrazia nu-și găsesc indreptățirea in alegerea numelor.

Emil Manu, care ingrijește recentul volum „Eugen Barbu interpretat de...", cade, in unele locuri, in păcatele amintite mai sus. Astfel, citeva texte introduse in selecția sa își datorează prezența, in mod aproape sigur, amabilității criticului, ele neaducind nici un spor la cunoașterea creației lui Eugen Barbu. Pe de altă parte, deși își incepe „Cuvintul inainte" avertizind că „Eugen Barbu este un scriitor singular, a cărui operă a format obiectul unor mari procese literare", aceste contestări sau receptări incomode își află o palidă reflectare. Cititorului de azi îi va fi greu să refacă, de pildă, violentele acuzații la care a fost supusă „Groapa" la vremea apariției și să-și dea seama, și din această perspectivă, de ceea ce a reprezentat romanul lui Eugen Barbu, atit pentru literatură, cit și pentru critică. De asemenea, din cronicile și articolele care au insoțit „Princepele", Emil Manu nu reține, din păcate, decit ecourile favorabile. Cartea, cum bine se știe, a provocat vii discuții și din inserarea acestora nu cred ca valoarea ei să fi ieșit acum diminuată. Se operează astfel, in unele cazuri, o „indulcire" a tonurilor criticii, fapt care nu lasă să se intrevadă postura scriitorului „contestat", aflat intr-o permanentă polemică. Este o estompare cu care presupun că nici Eugen Barbu insuși nu s-ar impăca. Procedeul ca atare, imi pare a dezavantaja pe scriitorul comentat. Dar, trecind peste aceste minusuri ale selecției, care este impresia generală pe care o dă diagrama critică insoțitoare a operei lui Eugen Barbu ? Observind și bibliografia, e de semnalat, mai intii, faptul că s-au scris despre autorul „Princepelui" puține articole de sinteză, articole care să-i cerceteze opera in totalitate, desprinzindu-i particularitățile și frecvențele caracteristice (impresie produsă, poate, și din pricina impărțirii pe genuri a opiniilor critice). Oricum, criticii par cei mai adesea preocupați să infirme păreri anterioare, lucru care acordă receptării o nuanță de provizorat și aminare. Cele mai pătrunzătoare opinii se exprimă după anul 1962 (deși „Groapa" apare in 1957) și printre analizele și formulările cele mai pregnante se inscriu cele semnate de Al. Piru, Nicolae Manolescu, Eugen Simion, critici care discută lirismul romanelor, ironia, gustul pentru spectaculos și culoare, viziunea fantastă, trăsăturile, intr-un cuvint, definitorii ale scrisului lui Eugen Barbu. Neașteptat de puțin relevat e umorul prozatorului. Incadrări de nuanță fac tinerii critici, precum Marian Popa și Dana Dumitriu, in legătură cu suprapersonajul existent in „Groapa" ori cu neorealismul aceluiași roman. Deficitar analitic imi pare capitolul „Princepelui", ilustrat aproape numai poematic. In concluzie, comparind imaginea propusă de antologia de față (care vădește efortul alcătuitorului de a desprinde cit mai multe opinii critice exprimate) cu opera scriitorului — operă de prim plan a prozei contemporane — s-ar putea spune că Eugen Barbu își așteaptă criticul sau criticii.

Dan Cristea

prezențe

Joi, 18 iulie a.c., la sediul Uniunii Scriitorilor a avut loc o intilnire a Societății mexicane de prietenie și schimburi culturale, compusă din Miguel Arroyo de la Parra, Ricardo Pozas Arciriego și Jesus Romero Flores, cu scriitorii Laurențiu Fulga, Romul Munteanu, Szasz Janos, Radu Lupan și Darie Novăceanu, in cadrul căreia s-au purtat discuții privind dezvoltarea relațiilor de prietenie și schimburi culturale dintre cele două țări reprezentate.

■

Centrala cărții și centrul de librării București organizează intre 12 și 21 august „Decada cărții românești", amplă manifestare constind din intilniri ale scriitorilor cu cititorii, expoziții de carte și acțiuni de difuzare a cărții, precum și din ședători literare. La 15 august, la librăria „Mihail Sadoveanu" din Capitală, va fi sărbătorită Ziua Editurii „Albatros", iar Editura Militară va organiza o expoziție cu ultimele apariții la Uzina de reparații București. La 17 august, Editura „Cartea Românească" va lansa ultimele ei noutăți la librăria „Mihail Sadoveanu".

■

Asociația Scriitorilor din Cluj, in colaborare cu Comitetul județean U.T.C., a organizat o ședătoare literară, care s-a ținut in Tabăra de muncă patriotică de la Petrești. Au citit poeme patriotice Vasile Grunea și Constantin Zărnescu.

■

Aceeași asociație, cu sprijinul Frontului Unității Socialiste, a organizat un festival literar la Tabăra interjudețeană de pionieri de la Năsăud, unde au citit : Petre Bucșa, Ion Drăgănoiu, Ileana Mălăncioiu, Claudiu Moldovan, Teohar Mihadaș, Gabriel Pamfil, Petru Poantă și Nicolae Prelipceanu.

aqua forte

• O retrospectivă asupra prozei contemporane pentru copii, scoate in relief un fapt de natură să-l facă pe editor, educator sau părinte, să se intrebe in ce constau atractivitatea, ineditul, noutatea acțiunii și in special a aventurii.

Pentru că aventura a inceput să imbătrinească. Și imbătrinește prin reluarea acelorași teme.

Din domeniul atit de larg al surselor de inspirație — la fel de larg ca și domeniul literaturii de aventuri — autorii se opresc, in exclusivitate am putea spune, asupra realității, fie ea prezentă sau istorică. Desigur, e un fapt meritoriu că realitatea constituie substanța de bază a prozei noastre contemporane pentru copii, insă limitarea numai la acest context (cel de anticipație e aproape inexistent) duce, in cazul literaturii de aventuri, la o ingustare a funcționalității sale.

Cu elementele aventurii, ca de pildă faptul de excepție, faptul misterios, nepreväzutul, enigma etc., se petrece in proza contemporană o sinteză anormală cauzată de tocirea imaginației, de visul pedestru al unor autori. Toate aceste elemente ajung să poarte un singur nume : ruina, construcția părăsită. (fie ea moară, fort sau tunel).

Pornind de la cărțile model ale genului (intre care, pentru noi, „Ciresarii") ele au căpătat o răspindire deosebită.

Iată de ce aventura incepe să se repete. Nepreväzutul, faptul misterios se rezumă la descoperirea, dintr-o joacă (similitudinea e evidentă) a unui tunel, și in romanul lui Ilie Tănăsache „Bomba din fort" și in „Enigma pesterii din Timpa" de Ioan Micu și in recentul roman „Taina pergamentului" de Constantin Georgescu. Acest tunel trebuie să ascundă neapărat o toină, fie ea o comoară a unor răufăcători, fie vreun... pergament. Și exemple se pot da incă multe. Cu toate că ar fi nedrept să afirmăm că sint lipsite de valoare artistică din punctul de vedere al aventurii, asemenea romane sint repetate și repetabile.

Incitind la acțiune, făurind visuri și modelind pe nesimțite caractere la temperatura inaltă a emoțiilor pe care le implică, aventura trebuie să fie cit mai diversă, mai surprinzătoare. Aventura trebuie să spargă tiparele, să se regăsească pretutindeni, fiind un atribut sine qua non al tinereții. Aventura adevărată, pilduitoare fără ostentație, făcindu-te să crezi in ea și prin ea in viața adevărată, in omenie, va găsi drumul spre sufletul copiilor. (MIHAI CAZIMIR).

• Citim in continuare rubrica Dezbaterile Contemporanului. *Penultimul număr aduce sub titlul :* O problemă importantă a politicii noastre culturale : Ce traducem ? Cum traducem ? *semnăturile lui Alexandru Balaci, Mihnea Gheorghiu, Aurel Covaci și Laurențiu Ulici. Articolele lor sint interesante și la obiect. Ceea ce rămine de făcut după sondajul de opinie al cunoscătorilor este insă o analiză de fapte, cifre și titluri, adică plasarea problemei in cimpul sociologiei literaturii care-i poate oferi prin metodele ei de investigație girul concluziilor științifice.*

● Literatura română in lume *se numește masa rotundă a revistei* Ramuri *la care participă : Paul Anghel, Nicolae Balotă, Ov. S. Crohmălniceanu, Nicolae Manolescu, Edgar Papu, Eugen Simion și M. Ungheanu. In discuție : e cazul ca literatul român să asculte de comanda și solicitarea cititorului și pieței străine de carte sau să țină seamă de solicitările de acasă ? Discuția merită citită. Semnalăm* Cronica literară *semnată de Al. Piru* (Poezia lui Radu Cărneci) *și prezența lui Eugen Simion scriind despre G. Călinescu, ca și doctul articol semnat de Adrian Marino. Spațiul care se acordă fenomenului oltenesc este mai mare și bine marcat.*

● *Penultimul număr al* României literare *inchină lui Mihail Sadoveanu trei pagini de revistă cu prilejul implinirii a 70 de ani de la apariția primelor volume ale marelui scriitor. Bun prilej de retrospective.. Remarcăm in ultimul număr ciclul de poeme inspirat de legendarul Horea, poeme semnate de Leonid Dimov.*

● *Revista* Tribuna *dedică mai multe pagini din ultimul său număr publicisticii recenzind mai multe cărți de publicistică Semnalăm articolul lui Al. Oprea despre publicistica lui Eugen Barbu și pe cel despre Marin Preda semnat de Mircea Popa. Ideea unor numere unitare ca temă și problematică este solicitantă cu condiția de a nu fi redusă doar la alinierea de rezonanță.*

Tineri critici despre prozatori tineri *e o rubrică promițătoare.*

● *Substanțial ultimul număr al* Convorbirilor literare. *Sectorul ei cel mai tare rămine cel critic unde evoluează condeie tinere, dar nu o dată pline de aplomb. Al. Călinescu se ocupă de recentul volum* De la Sainte Beuve *la noua critică publicat de Savin Bratu. „Dacă toată această carte a fost scrisă ca să ne sugereze reintoarcerea la Sainte-Beuve atunci ceva nu e in regulă — scrie bănuitor recenzentul — deși, personal, nu ne indoim de bunele intenții ale autorului".*

Memorabile

Marile opere de artă nu sint mari decit pentru că sint accesibile și comprehensibile de toată lumea.

Lev Tolstoi

DE LA ASOCIAȚIA SCRIITORILOR BUCUREȘTI

Colectivul de redacție al „ALMANAHULUI LITERAR" îi invită pe toți cei dornici să onoreze cu colaborarea lor ediția 1975 a publicației să trimită poezii, proze scurte, pagini de publicistică și divertisment, amintiri literare, memoriale de călătorie, traduceri etc pe adresa : ASOCIAȚIA SCRIITORILOR BUCUREȘTI Str. N. Golescu nr. 15, sector I, (Pentru Almanah)

In măsura in care este posibil, colaboratorii Almanahului sint rugați să trimită redacției și material iconografic adecvat. Ultimul termen de predare a textelor este 1 septembrie a.c.

literatura celor trei decenii

Proza contemporană şi insemnele tradiţiei

Una dintre importantele izbînzi circumscrisă conştiinţei estetice a prozatorului român contemporan constă — fără îndoială — în renunţarea la mistica ideii de originalitate dobîndită, chipurile, prin evitarea contactului cu modele tutelare, cu tradiţia, de teama alunecării în imitaţie.

Lăsînd la o parte anumite forme de epigonism inevitabile în orice epocă literară — cum ar fi, de exemplu, încă nu de tot stinsele recrudescenţe ale sadovenizării în povestire sau ale hiperbolizării factice, pe urmele lui Geo Bogza, în reportaj —, să observăm numaidecît că, aparent paradoxal, drumul parcurs de proza românească actuală în vederea edificării condiţiei sale estetice este organic legată de temeinicia şi varietatea raportărilor la tradiţie. În fond, niciuna din cuceririle sale, fie în cîmp tematico-problematic, fie în cîmp stilistic, nu e de înţeles în afara acestui înfrigurat şi grav dialog străbătut de un spirit polemic prin excelenţă creator. Deosebit de subtilul „joc" asociativ-disociativ cu marile repere ale tradiţiei, iată, de fapt, tema critică cea mai largă în unghiul căreia se cuvine să ne situăm dacă dorim să identificăm cu adevărat specificitatea artistică a epicii româneşti actuale. Îndrăznim deci să afirmăm că absenţa unei atare dimensionări a perspectivei critice echivalează cu însăşi eludarea criteriului istorico-literar implicat obligatoriu în actul judecăţii de valoarea propriu-zisă.

A vorbi de originalitatea unui roman sau a unei culegeri de nuvele semnate de un autor contemporan înseamnă, în primul rînd, a ne întreba în comparaţie cu ce anume modele propuse de tradiţie se relevă atributul respectiv. E o mare naivitate a se crede că originalitatea problematică şi, fireşte, artistică a unei opere se obţine pe loc, adică într-un moment de inspiraţie aşa-zicînd pură, desprinsă de contingenţa istoric-literară.

Referindu-ne la proza românească de azi, e de observat în acest sens că însemnele maturităţii ei artistice nu rezidă — aşa cum s-ar putea crede — într-o presupusă inventare totală a propriei tematici. Pentru cine sesizează clar raporturile interioare dintre, pe de o parte, tema unui roman ori a unei nuvele şi subiectul acestora implicat într-un conflict şi o intrigă narativă distincte, pe de altă parte, îşi poate da seama lesne că elementul dintîi îşi relevă prezenţa ca rezultat al *redescoperirii* şi nu al inventării lui, cu preţul implantării sale organice în contextul epic şi analitic propus de materia timpului social-istoric investigat. Cînd G. Călinescu afirmă că ambiţia multor romancieri de a inventa noi teme ţine de domeniul deşertăciunii, întrucît aceste teme există de cînd lumea, nu face nici un fel de butadă, criticul neputînd fi, de asemenea, suspectat de rigiditate scolastică. Dreptatea e de partea sa cînd spune următoarele: „Romancierul ar trebui să ştie că temele nu trebuiesc inventate, ci numai scoase din îndelunga observare a marii literaturi şi tratate". Nici măcar lista „temelor capitale" întocmită de G. Călinescu, interpretată în spiritul ei cel mai larg, nu merită ironia cam grăbită şi superficială a unor teoreticieni literari, pentru că ea, această listă, fără a avea pretenţia exhaustivităţii, ne atrage luarea aminte asupra ideii de universalitate, idee spre care se cuvine să aspire orice operă literară viabilă.

Dar să revenim la fraza călinesciană de mai înainte şi să insistăm în continuare asupra a ceea ce se spune în cea de a doua partea a ei. Cu alte cuvinte, să ne întrebăm ce vrea să însemneze faptul că, de pildă, prozatorul român de azi este dator să-şi extragă temele operelor sale „din îndelunga observare a marii literaturi", pentru ca pe urmă aceste teme să fie, cum zice marele critic, „tratate". Evident, din punct de vedere teoretic, chestiunea poate să apară oarecum limpede, dar cînd e să trecem la observarea modului în care preceptele călinesciene prind viaţă artistică, ea capătă dintr-o dată o înfăţişare extrem de complicată. În momentul de faţă, pe drept cuvînt, putem vorbi de o istorie a literaturii române actuale delimitată — la scara cronologiei istorice — de deceniile ce s-au scurs de la încheierea celui de al doilea război mondial. În atare condiţii, ce presupun o incontestabilă diferenţiere şi maturizare a însuşi cadrului estetic, sîntem nu numai îndreptăţiţi ci şi obligaţi să operăm cu criterii selective de maximă exigenţă, precum cei propuşi de G. Călinescu. O posibilă istorie a prozei româneşti actuale (ca, de altfel, o tuturor celorlalte genuri literare) călăuzită realmente de spiritul ierarhizării valorice, e în măsură să-şi dovedească eficienţa revendicîndu-şi fundamentele tocmai de la asemenea premise. Corelate, ideea de „îndelungă observare a marii literaturi" şi aceea de „tratare" a temelor permanente dau conţinut palpabil actului de creaţie epică în intimitatea sa însondabilă. Ceea ce numeam mai înainte *redescoperirea* temelor consacrate de tradiţie în proza noastră de azi îşi probează realitatea tocmai în acest mod. Nu e de loc dificil să observăm că această redescoperire a temelor fundamentale se produce efectiv datorită procesului de „tratare" a acestora, proces care, la rîndul lui, nu înseamnă altceva decît redimensionarea social-umană, adică *actualizare intrinsecă* şi nu extrinsecă, ilustrativ-schematică, vulgarizatoare.

Scrutînd de pe o astfel de platformă critică peisajul epic contemporan, ne dăm seama cu destulă claritate cum se desprind, parcă de la sine, apele de uscat. Izbînzile sînt de căutat numai acolo unde *valoarea istorică* a unui roman sau a unei nuvele (în sensul că acestea reflectă realităţi social-politice, morale sau de altă natură majore) se înscrie în circuitul redescoperirilor tematice revelatorii. La nivelul analizei critice conduse din acest unghi de percepţie, panorama prozei româneşti de azi se caracterizează printr-o varietate de „forme" nu o dată demne de cea mai mare admiraţie. Fertilitatea dialogului cu tradiţia se soldează cu rezultate a căror valoare, adesea, e mai presus de orice îndoială.

În liniile ei directoare, panorama prozei noastre actuale îşi dezvăluie cu excepţională pregnanţă filoanele continuităţii. Dacă mari prozatori precum Mihail Sadoveanu, Camil Petrescu, G. Călinescu şi Geo Bogza răspund la solicitările contemporaneităţii noastre graţie spectaculoasei redescoperiri a temelor „tratate" de ei înşişi în opere anterioare, în schimb, cînd e vorba de prozatorii generaţiilor următoare, fenomenul surprinde prin aspecte avînd alte caracteristici. În momentele de mare împlinire, de data aceasta, redescoperirea tradiţiei se materializează în opere în a căror substanţă, deşi sesizabile, temele consacrate, prin recreerea lor, se individualizează, constituindu-se în sinteze de sine stătătoare. Aşadar, la o altă treaptă a istoriei

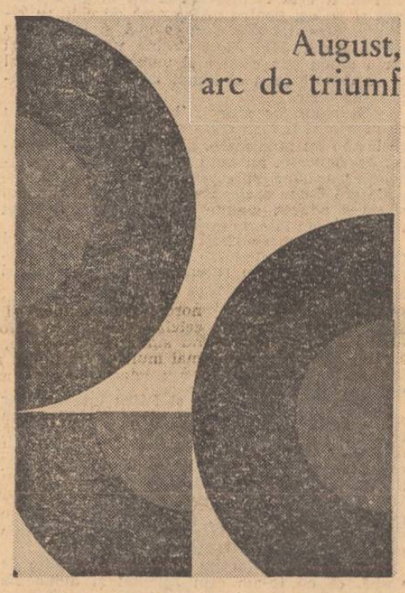

literare, dat fiind caracterul său ciclic, fenomenul se repetă soldindu-se însă cu rezultate noi. Amintita sinteză epică de sine stătătoare se structurează şi acum pe terenul unor confluenţe ale tradiţiei imprevizibile; uneori atît de imprevizibile, încît la prima vedere totul pare că ţine de domeniul incredibilului. Numai analiza critică metodică, emancipată atît de superficialitatea pseudoimpresionistă cît şi de fixaţiile dogmatismului estetic, poate explica aparentul eclectism (noi am vorbi, mai degrabă, dacă ne putem exprima astfel, de un eclectism de structură!) ce străbate operele celor mai reprezentativi prozatori români de azi.

Nu dorim să întocmim o listă completă, dar cîteva exemple vor fi, sîntem siguri, concludente. De fapt, nu ne propunem decît să enunţăm pe scurt o suită de „teme" critice referitoare la opera unor prozatori precum cei ce urmează: *Desculţ*, roman poematic, axat pe o temă umană de anvergură social-istorică, dar redactat după tehnica „subiectivă", proustiană, declanşată de mişcarea capricioasă a memoriei „involuntare" (Zaharia Stancu); *Morometii*, roman al istoricităţii şi al etnicităţii rurale — o linie dublă, deci: Sadoveanu şi Rebreanu —, dar şi roman al analizei psihologice infinitezimale, în sfera căreia personajul, deşi ţăran, se angajează lucid, avînd deplina conştiinţă a eului său dilematic (Marin Preda); *Principele*, parabolă mitic-istorică, cu imagini de o somptuoasă tentă decadent-bizantină, beneficiind de un limbaj şocant prin artificialitatea lui funcţională — amestec rafinat de „cuvinţele" balcano-munteneşti şi cronicăreşti —, la toate acestea adăugîndu-se suita personajelor demoniace, descinse cînd din apocalipsă cînd din romanul gotic (Eugen Barbu); *Alexandra şi Infernul*, roman al conştiinţei individuale tragice şi al destinului uman traumatizat de stihia războiului — tema romanului de război din deceniile trei şi patru ale veacului nostru este evidentă, deci —, dar şi roman al obsesiilor erotice transcendente, proiectate în coşmarul oniric, precum la un Mircea Eliade sau la un Gib Mihăescu (Laurenţiu Fulga); *Îngerul a strigat*, roman al pitorescului, al aventurii picareşti şi al spiritului de vendetă — în linia lui Panait Istrati —, roman al stărilor poetice inefabile obţinute pe calea descripţiei peisagistice inimitabile — în linia lui Sadoveanu —, dar, peste toate acestea, şi unul dintre cele mai viguroase romane de conflict social din cîte s-au scris la noi în ultimele decenii (Fănuş Neagu); *Animale bolnave*, roman de dezbatere etic-filozofică tipic dostoievskiană.

PĂDUREA DE STEME
EDITURA EMINESCU

Ne oprim aici cu exemplificările, cu toate că ne este deosebit de greu să renunţăm la caracterizări similare consacrate unor prozatori de certă individualitate artistică precum Titus Popovici, D. R. Popescu, Nicolae Velea, Alexandru Ivasiuc, Sorin Titel, Mircea Ciobanu, Ion Băieşu, Teodor Mazilu, Constantin Chiriţă, Alexandru Simion, Horia Mircea Simionescu, Vasile Rebreanu, Augustin Buzura şi alţii. Nu avem nici o îndoială că cele mai de seamă din scrierile acestor autori constituie şi ele argumente tot atît de convingătoare menite a demonstra procesul de maturizare artistică a prozei româneşti contemporane, aflată, la ora de faţă, într-unul dintre cele mai creatoare dialoguri cu tradiţia.

Nicolae Ciobanu

Poezia antirăzboinică a deceniilor IV-V

Ca eveniment de răscruce în istoria patriei, ziua de 23 August, ziua Eliberării de sub jugul fascist, a devenit o temă literară şi artistică de prima mînă. Poporul, condus de Partid, prin insurecţie armată, a alungat trupele germane croindu-şi astfel un nou destin. Istoria momentului ne este cunoscută din documentele şi din materialele de sinteză publicate; mai necunoscută este — sub forma unei sinteze — reflectarea în literatură a acestui moment.

Aşa cum pe plan politic Eliberarea a fost pregătită în ilegalitate de comunişti şi pe plan teoretic a existat o pregătire prin literatură a momentului. Dacă ar fi să amintim numai cîteva din revistele literare conduse sau influenţate de partid şi tot am schiţa un fragment din această acţiune: **Veac nou, Bluze albastre, Cuvîntul liber, Era nouă, Meridian, Cultura proletară, Cadran, Critica, Ecoul, Viaţa imediată, Şantier, Umanitatea, Manifest, Critica actualităţii, Tînăra generaţie, Vremuri noi, Reporter, Fapta, Albatros.** Aceste reviste au publicat articole teoretice, au polemizat cu presa burgheză, dar, cele mai multe au promovat în paginile lor o poezie în al cărui spirit s-a format poezia nouă. Astfel la **Cadran** (1931—1937) scriu versuri Mihai Beniuc, Mihu Dragomir, Şt. Popescu, Al. Balaci; debutează Geo Dumitrescu. Din gruparea literară a **Cadranului** făceau parte studenţii: Manea Mănescu, Miron Constantinescu, Corneliu Mănescu, Mihnea Gheorghiu, Alexandru Balaci, Şt. Popescu, D. Corbea, Ligia Macovei, Silvian Iosifescu etc.

Revista **Cadran** a promovat în mediile literare ale tineretului lupta pentru o literatură realistă, moment important al rezistenţei literare româneşti. Aici studentul Alexandru Balaci scria versuri adecvate tonalităţii ideologice a revistei: **Lori, poetul tău muncitor / L-au dus încrucişat şi trecător / Pe-un cîmp foarte trist şi întins. / Vezi, toţi macii din lume s-au stins.**

Geo Dumitrescu publica versuri manifeste: **Ce le pasă că-mi strivesc degetele sub ciocan. / Ce le pasă că-mi dogoresc sufletul în iadul cuptoarelor / că-mi strig robia în golul ponoarelor?**

În 1941, un grup de tineri, studenţi şi elevi, în frunte cu Geo Dumitrescu, au scos, între 10 martie — 11 iunie (7 numere) revista antifascistă **Albatros.** Revista intenţiona să impună o altă poezie; chiar în articolul program din nr. 7 **(Între poezie şi cuvinte încrucişate)** se preciza refuzul acestei generaţii de tineri care nu voiau să se alăture noii ordini şi nu admiteau să se absoarbă în burghezie: „Cei ce se pregătesc să întreprindă spoirea templului literar cu o altă culoare, cei ce-şi imaginează că înfăşurînd ciocolata poeziei naţionale într-o poleială de culoarea lanurilor sau a cerurilor ne vor mîntui literatura, vor avea decepţia timpului pierdut". Caracterul de literatură a rezistenţei este evident în acest articol în care este atacată poezia momentului, creaţie a unor „spirite oţioase" şi „superficiale". Numărul 7 al **Albatrosului** a apărut în 15 iunie 1941; o săptămînă mai tîrziu, România avea să intre în război.

Poezia **Albatrosului** se deosebeşte fundamental de cea a revistelor timpului, în primul rînd definind figurat noţiunea de libertate. Dimitrie Stelaru publica în manieră villoneşcă un **Cîntec de neguri,** nelipsit de accente protestatare: **Dormiţi, temnicerilor, dormiţi! / Lăsaţi-ne dracului un ceas / ... / Mai rugaţi-vă domnilor şi pentru noi, fraţilor, / Cum v-aţi ruga pentru viaţa împăraţilor.**

După interzicerea revistei, grupul albatrosist se restructurează parţial în cercul revistei **Gîndul nostru,** la grupare adăugîndu-se Ion Caraion. **Gîndul nostru,** în noua serie, a fost interzis, după primul număr: tinerii încearcă o nouă formulă de apariţie şi deci de luptă politică prin intermediul literaturii întocmind un **caiet de poezie** intitulat manifest **Sirmă ghimpată,** cuprinzînd versuri de Geo Dumitrescu, Marin Preda, Ben Corlaciu etc. Manuscrisul a fost interzis de cenzura militară.

În lupta antifascistă se înscrie şi revista bucureşteană **România viitoare,** în noua sa formulă, din 1944, primăvara, condusă de Al. Cerna Rădulescu, avînd printre colaboratori pe Victor Eftimiu şi Ion Caraion. În numărul apărut în 12 martie 1944 revista a publicat o poezie cu titlul **Cîntecul unui luptător,** „traducere" de Mircea Hanuţiu din poetul chinez Li-Tai-Pe: **Generale! / Noi sîntem scara şi treptele împăratului! / Noi ne-am împrăştiat ca apa pe riu, / Zadarnic ai risipit tu sîngele nostru roşu... / Generale! / Noi sîntem vulturii şi bufniţele împăratului! / Copiii noştri flămînzesc... soţiile noastre plîng. / Oasele noastre putrezesc în pămînt... / Generale! / Ochii tăi împrăştie nimicirea, / Mamele noastre sînt răsplătite calic... / Care mamă mai are un fiu??? / Generale!**

Poezia era în realitate confecţionată în redacţie iar aluzia la Ion Antonescu apărea extrem de străvezie; autorităţile antonesciene au confiscat numărul, au interzis publicaţia şi au trimis pe front pe redactorul şef.

Aproape în acelaşi timp (1943—1944) la Sibiu se configurează în mediul universitar o grupare nonconformistă, un „cerc literar", care mai tîrziu, în ianuarie 1945, a scos şi o revistă (Revista Cercului literar). Primul „manifest" al grupării apare în primăvara anului 1943, în ziarul **Viaţa** din Bucureşti, conţinînd, pe linia concepţiilor lui E. Lovinescu un apel la idei umanitare: al doilea manifest, mai apropiat de realismul ce se impunea treptat în literatură, a apărut în primăvara anului 1945. De o acţiune nonconformistă se poate vorbi şi la Iaşi, unde G. Călinescu, prin **Jurnalul literar** (1939), promova principiul estetic şi libertatea creaţiei.

În Bucureşti sînt numeroase acţiuni nonconformiste şi implicit antifasciste în domeniul literaturii. Astfel Editura „Prometeu" scoate două cărţi de poezie, **Cîntice ţigăneşti** (1941) de M. R. Paraschivescu şi **Panopticum** (1943) de Ion Caraion, ultima interzisă după apariţie şi confiscată din librării. În acelaşi an, manuscrisul lui Geo Dumitrescu, **Pelagră,** publicat deabia în 1946 sub titlul **Libertatea de a trage cu puşca,** n-a primit în 1942 viza cenzurii.

Prin ziarul **Ecoul** (redactor Mircea Grigorescu) se încerca o conciliere posibilă cu lumea, numită atunci, **de mîine.** Astfel în paginile **Ecoului,** în lunile de dinainte de 23 August 1944 a fost posibilă publicarea unor articole critice la adresa poeziei şi, în genere, a pseudoliteraturii de război. Articolul lui Ion Caraion din 5 ianuarie 1944 era dedicat poetului sublocotenent Gh. Vasilescu, mort pe front, autor al volumului **Examen.** „Poetul acesta anonim, scrie autorul articolului, nu va figura în nici o antologie eroică. Aşa-i trebuie, fiindcă el n-a potrivit poeme de război, pe unde se poate şi pe unde nu se poate / ... / Dumneavoastră, domnilor poeţi de război, pentru că nu sînteţi în meserie, n-aveţi nici un motiv să vă supăraţi".

Plin de implicaţii, pentru psihologia politică a momentului, e articolul lui Geo Dumitrescu, **O altă estetică** (nr. 30 I 1944): „Formula paşnică, gratuită, a devenit imperialistă, străşnică şi intolerantă. Ea a stabilit şi continuă să prelungească o distanţă între literatură şi popor, a întemniţat talentele şi a lăsat neamul fără cîntăreţi. Ţinuţi departe, cu ochii legaţi, creatorii s-au pierdut în mărunte rafinamente, în lucruri subţiri, îmbîcsite, ieşite dintr-o alureală neurastenică ce nu-şi mai ştie singură sensul şi rezultatul".

În ziar se vorbeşte despre „condiţia politică a literaturii viitorului", este atacat „scrisul frumos", se trimit scrisori deschise „poetului tînăr", se condamnă războiul ca „deformator de conştiinţe".

Cam în aceeaşi vreme, la Timişoara, un grup de tineri din jurul ziarului **Vestul,** manifestă împotriva acelei **Deutsche Kultur Kammera;** se ţin conferinţe despre **Lirica antirăzboinică a lui Rainer Maria Rilke,** se fac traduceri din opera poeţilor antifascişti Umberto Saba, Ernst Toller, din poezia neagră etc. Pe această linie se înscrie, cu oarecare timiditate, revista de poezie **Claviaturi,** scoasă de Gherghinescu Vania la Braşov.

Toate aceste publicaţii ne confirmă că în întreaga ţară, cu o pondere deosebită în Bucureşti, a existat în acei ani o literatură insurgentă, antirăzboinică, anticonformistă chiar dacă acest anticonformism era uneori din motive lesne de înţeles, exprimat ca un subsidiar. În esenţă aceste manifestări au format un fragment din marea rezistenţă românească.

Emil Manu

colocviile luceafărului

Energia personajului

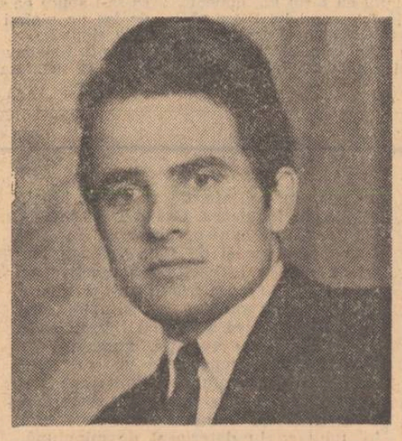

„...se simţi mic şi slab cît un vierme pe care îl calci în picioare sau ca o frunză pe care vîntul o vîltoreşte cum îi place. Suspină prelung, umilit şi înfricoşat în faţa uriaşului: — Cît pămînt, Doamne! —".

Şi de aici încolo drumul către moarte al feciorului Glanetaşului nu mai poate fi oprit: uimirea în faţa nesfîrşirii pămîntului, evlavia şi spaima se transformă în iubire pătimaşă, iubirea devine repede dorinţă orbitoare, pentru ca totul să se sfîrşească jos, în întuneric, lîngă gardul de nuiele, sub acea cumplită şi înfiorătoare izbitură de sapă... Sîntem în zbuciumul primelor veacuri ale secolului douăzeci, şi sîntem în faţa unuia dintre cele mai energice personaje din proza românească: Ion; o energie naturală — cum s-a zis —, o flacără şi un impuls ce nu pot fi stăvilite decît prin omor; o sinteză, o personificare a setei de pămînt care a zguduit atîta timp existenţa unei întregi clase sociale...

Să ieşim acum din mirajul creaţiei lui Rebreanu. Ce este dar energia personajului literar şi cum ni se relevă ea din paginile cărţilor? Nu voi risca bineînţeles să încerc, în cîteva file de manuscris, tratarea unei atît de vaste şi de pretenţioase teme, aşa că articolul acesta trebuie judecat mai degrabă ca o succintă şi nu tocmai organizată conversaţie interioară.

Energia — zice **Dicţionarul limbii române moderne** — înseamnă forţă, putere, tărie, vigoare, capacitate de a acţiona. În tradiţia romanului de la noi şi de aiurea, aceste atribute umane şi-au găsit, cum ştim, o foarte bogată ilustrare. Fiecare etapă istorică, fiecare eveniment, fiecare moment au transmis şi transmit literaturii datele esenţiale pe care ea şi-a clădit şi îşi înalţă continuu monumentala galerie a eroilor. Am văzut cohorta personajelor antrenate în goana banului, acea mişcare — numită specula? — ce transformă totul în bani lichizi, în bancnote multicolore, al căror vîrtej nu putea să se sfîrşească decît undeva dedesubtul moralităţii; era lumea capitalului, cu energia sa specifică. De acolo şi pînă la invazia imperialismului lui Kipling a trebuit un singur pas în adîncime.

Dar mi-e teamă că nu ţin firul. Cînd au încercat o estetică a romanului, francezii au descoperit că există roman al aventurii, roman al plăcerii, roman al durerii, roman al familiei... etc. şi, mă rog, **roman al energiei.** Mărturisesc că nu înţeleg prea multe din această clasificare pur speculativă şi pur convenţională. Cum adică roman de aventuri, dar fără acţiune? — sau roman al durerii, dar fără tărie, fără vigoarea personajelor? Nu mi-a fost dat pînă acum să citesc o carte adevărată — indiferent pe ce meridian şi în ce timp ar fi fost scrisă — o carte, zic, unde să nu întîlnesc acel flux şi reflux de energie, acea mişcare vitală care, ca şi o armătură metalică, leagă şi susţine întreaga zidărie a cuvintelor. „Fraţii Karamazov" constituie, pînă la un anumit punct, istoria unei familii — şi cîtă energie fizică clocoteşte în sîngele lui Mitea, şi cîtă chinuitoare energie morală ascunde sufletul lui Ivan, şi cît elan pur în fiinţa lui Aleoşa! Mergînd în spiritul rigidei clasificări de mai sus, „Casa Buddenbrook" ar putea fi constrînsă şi ea la definiţia de carte a vieţii de familie, adică a prăbuşirii unei familii — chiar dacă familia aceea reprezintă o lume. Dar lipseşte oare de acolo energia? Nicidecum. Chiar şi Hanno, micuţul Hanno închide în sufletul şi în plămînul său bolnav o tărie copleşitoare...

Exemplele sînt infinite. Vreau să zic: nu se poate scrie un roman pur şi simplu al energiei. Iar dacă o să se scrie vreodată aşa ceva, produsul acela se va numi oricum, numai roman nu. Energia, ea însăşi, nu se poate constitui în temă literară, după cum nici durerea, nici frumuseţea şi nici iubirea — considerate în stricta lor autonomie, rupte adică de armonia complexă a vieţii — nu au şansa de a deveni subiecte sau — cu atît mai puţin — personaje de roman. Artele plastice se revendică dintr-un sentiment sau dintr-o idee — romanul mai puţin, sau chiar de loc. Michelangelo: ce calitate artistică se va găsi superioară tragismului pietrei sale? Sau, mai înainte, Praxitele: opera unei vieţi, în slujba idealului de frumos: ochii umezi, umbriţi ai Afroditei, ochi fără de culoare despre care Vergiliu spunea că scot viaţa din marmoră; şi surîsu-i enigmatic, abia perceptibil, şi draperia care îi lunecă pe şolduri într-o beţie de parfumuri, de linii şi de forme...

Pictura, sculptura şi desigur muzica îşi pot, va să zică, afla punctul de pornire într-o idee: romanul trebuie să nască — el — o lume de idei. Considerat în întreaga sa evoluţie, romanul poate fi numit acumulare — în sensul timpului trăit care se suprapune şi al memoriei reci care se formează neîncetat. Proust, singur, deţine o bună parte din acest depozit universal. Altfel spus, romanul este viaţă şi este natură. Teatrul la fel. Piesa „Romeo şi Julieta" nu trebuie luată numaidecît ca o poveste de iubire, căci nu-i poveste de iubire; e o poveste de viaţă; sau mai exact, este viaţa însăşi surprinsă, cum spunea Călinescu, „într-un moment de maximă expansiune"...

Şi atunci spun că energia personajului este coloana vertebrală a cărţii, indiferent de problematica pe care ea o propune. Dacă ne-am întoarce încă odată la clasificarea romanului, ar trebui să acceptăm că, în plan absolut, Ion al Glanetaşului ar fi exclusiv ambiţios, Stănică Raţiu exclusiv canalie iar Ilie Moromete exclusiv ironic. Nimic mai fals. Romanul, ca şi autorul său şi ca şi eroii săi, trebuie luat şi judecat cu necesităţile interioare cu care vine şi care constituie în fond tocmai organismul lui. Iar organismul acesta conţine, în proporţii cerute de viziunea de ansamblu a operei, atît plăcerea cît şi durerea, atît speranţa cît şi desnădejdea, ura cît şi fericirea — totul sudat de forţa, de tăria, de vigoarea şi de capacitatea de acţiune a personajelor.

Dar problema care se pune în faţa generaţiei literare de azi este tocmai o problemă a acţiunii. Viaţa tumultuoasă, viaţa fără precedent pe care o trăim se refuză şablonării în artă. Un roman al iubirii este tot energie, pentru că iubirea, este şi ea creaţie, operă spirituală, sau deci mişcare. Sau romanul urban: el nu poate exista fără să le conţină pe toate celelalte numite mai sus. Şi atunci adevăratul roman al energiei va fi romanul unei vieţi ce asumă şi radiază această energie. Şi am ajuns de unde am plecat.

Sursa imediată de energie este organismul uman, dar istoria literaturii române cunoaşte destule cazuri cînd rolul pasional şi voluptuos al organismului, funcţia sa erotică au întunecat total funcţia motrice, valoarea sa ca energie. E uşor să scrii o carte lascivă. E deajuns să dai dovadă de oarecare îndemînare. Dar cînd ţi-ai cîntat doar plăcerile, crezînd că faci din asta artă, ai ajuns repede la capătul acelei presupuse arte, aşa cum ajungi repede la capătul plăcerilor dacă te decizi cumva să le consacri viaţa.

E mai dificil să captezi pe plan literar suferinţa omenească şi, mai ales, energia ce încearcă a o domina. Să găseşti elanul, pîrghia ce împinge la acţiune pe individ. Să echilibrezi umbrele şi luminile din cîmpul estetic şi uman şi să chibzuieşti forţele de energie şi de relaxare ce compun materia brută a lumii. Cînd vei reuşi asta, vei depăşi starea civilă: vei făuri fiinţe mai mari decît natura, adică oameni nu aşa cum sînt, ci cum ar trebui să fie; vei surprinde fiinţa lor ideală, în care ei se vor recunoaşte şi spre care vor tinde neîncetat... Şi romanul românesc va cunoaşte atunci — în plan cantitativ şi calitativ —o continuitate, o abundenţă şi o forţă în stare să formeze o durată vie în istoria literaturii. Dar dacă în lungul şi anevoiosul drum al creaţiei ai suprimat obosit, orice posibilitate de eveniment sau de confruntare dramatică, dacă ai tocit caracterele aruncînd asupra lor dureroasa umbră cenuşie, atunci centrul de greutate şi de radiaţie al romanului nu va mai fi realitatea de mişcare şi de acţiune vitală, ci un gol de plictiseală şi de moarte asemenea celui închis în fiinţa Emmei Bovary. Iar aici, la noi, un autor nu-şi poate dori o asemenea perspectivă literară.

Titu Constantin

Ileana Roman

Visîndu-te mă voi trezi

Voi fi mai vie decît visul
Căci nu sînt liberă de tine
Cum nu-i de cer pămîntul, plînsul

De-subtul lui poate fi marea
De-a dreapta eu ca o cişmea
Deasupra noaptea mea deodată
Ca o viaţă în şa.

Tu raza mea străcurgătoare

Pe sub pustiile curate
Cînd ziua-şi netezeşte vina
Şi ninge pururea din Noapte

Din care tu cobori asemeni
Aprinderii. Deasupra fumul
Ca un alai de nuntă trece
Iluminîndu-ţi drumul.

Aş vrea să fii frumos şi să scrii

Adevărate poveşti
O confuzie aş vrea să fii
De care să te plictiseşti.

Nedesăvîrşit trebuie să fii
Ca un vas ce nu se mai umple
Ca să avem cu ce trăi
Pînă la mai pînă la timple.

Şi să auzim desluşit
Copilul nostru cît griul
Şi un soldat cu trupul lui
Cum luminează rîul.

Piatră să facem că-i mai tare
Şi-aprindem lumina să se vadă
...Iar cei mai tineri ca un spic de grîu
Încep să scrie şi să creadă.

Mariana Costescu

Pămîntul e rotund

Deşi în colţuri desenată pare
rotundă steaua-n cer răsare
şi stema ţării e un cerc pe soare
şi ţara e-o rotundă planetară zare.

Şi steaua are mersul ei tenace
în jurul simburelui care-o coace
şi steaua are flori şi panglici de lumină
născînd mari suliţe de soare s-o susţină.

În fiecare stemă flori şi soare
În fiecare casă sărbătoare.
Soldatului întors acasă
i-e ţara soaţă şi mireasă.

Florentin Popescu

Frumoase imnuri...

Frumoase imnuri şi zări şi poeme
creşte-n azururi cercul de grîu
rotindu-se pe ţară-n dimineţi
ca o horă-a bărbaţilor
cu trup de spic şi-n piete cu lumină ;
mă pierd întreg în rîul de recoltă
pe umeri şi pe piept şi pe picioare
curg boabele ca ape mari pe prunduri
şi se aude-n matca ţării cum se string
riu lîngă riu, bob lîngă bob
nemaisfîrşindu-se, venind mereu
ogoarele, în fluvii mari de rod
pe cînd — lîngă cercul de grîu —
poeţii naltă imnuri gliei
şi mută-n cîntec ceasul de lumină
şi mută-n slavă ţara şi bărbaţii !

Între spic şi-ntre cer

Între spic şi-ntre cer
curat în Cîmpia Română
stă gîndul poetului
închipuind o ţară-a grînelor prin care
trec păsări mari statornicind lumina
ca pe-o mare-nfrunzire
la hotare de sunet ;
între spic şi-ntre cer
curat în Cîmpia Română
stă gîndul poetului
închipuind, de două mii de ani,
poemul prin care să urce
rîul şi ramul şi omul şi ţara
trupul albastru, nimbat de istorie
de glorii obosite şi-nsetate de drum
spre-naltul pisc de stea ;
între spic şi-ntre cer
curat în Cîmpia Română
stă gîndul poetului
inima lui cît o inimă bate
inima lui e-ntr-un cîntec
şi inima lui e-ntr-o stea
cîntecul trece prin inima mea !

casa din valea cu pietrele

Dinu Săraru

— Mă Năiţă, deschise Pătru cel scurt vorba cînd nu mai aveau mult pînă la poarta acestuia. Se vedea zidul roşu, netencuit, al casei sale şi din spatele casei, cum veneau ei către ea, se ridica un gorun retezat pe care fusese pusă o roată de carbună să-şi facă berzele cuib. Însă, pînă atunci nu veniseră şi roata aştepta streină şi nelalocul ei în virful gorunului.

— Măi Năiţă — deschise Pătru cel scurt vorba — e adevărat că ai vorbit tu la raion cu primul secretar ceva ?

Nu spunea ce, nu-i convenea să spună ce anume, însă ştia bine că Năiţă înţelege unde bate el, şi cum erau ei numai amîndoi, socotise că poate să-l întrebe iar Năiţă să-i spună că nu, asta era speranţa lui, iar el, Pătru, să-şi iasă din păreri şi să-şi vadă de-ale lui, cîte şi le închipuise el în cap, toată iarna, cu privire la gospodăria pe care şi-o întemeiase.

Năiţă mergea înainte, împingînd cu pieptul ca şi cînd i s-ar fi opus cineva. Mergea mai repede acum şi Pătru cel scurt gîfîia şi mai tare ca să se ţină de pasul mare şi iute al lui Năiţă, venea după el dintr-o parte, încercînd să-i prindă cu privirile faţa şi să citească pe ea răspunsul înainte de a deschide acesta gura.

Nu mai aveau mult pînă să ajungă la poarta casei lui Pătru cel scurt şi mersul lui Năiţă era tot iute, tot grăbit, ca şi cînd l-ar fi mînat cineva de la urmă.

Cînd ajunseră în dreptul casei, Năiţă se opri şi îl aşteptă nitel pe Pătru care rămăsese în urmă cîţiva paşi.

Cerul se limpezise şi luna care pînă atunci era ca o tinichea de aramă coclită se împlinise şi strălucea argintie.

Se uitau unul la altul, Pătru aşteptînd un răspuns, Năiţă gîndindu-se cum să înceapă vorba ca să nu pară chiar în nevoie şi meşterii, dintre care unul era de faţă, şi era chiar prietenul lui bun, să nu-i ceară prea mult.

— Cît o fi dat Petre pe dinţii ăia — se interesă el ca din senin, dar Pătru cel scurt înţelese unde avea de gînd să bată Năiţă şi chiar prinse un fel de nădejde că, astfel, va veni şi răspunsul pe care îl aştepta el, şi de care el lega viitorul întreprinderilor sale din această primăvară, şi din această vară cu privire la casa lui şi la ce avea el de gînd să mai facă pe lîngă ea.

— Dracu ştie, răspunse el, însă eu nu cred că sînt de aur, se îndoi Pătru de cele ce credeau toţi că ar fi dinţii puşi de acel evreu la atîţia oameni şi la atîtea muieri în acel sat.

— Păi de unde putea avea el atîta aur făcut gata dinţi ?, se miră Pătru. Însă lui Petre îi trebuia un dinte doi — că îl cam lăsaseră şi gingiile, nu mai putea roade numai cu ele.

— M-aş apuca de casă, continuă Năiţă Lucian cu aerul că pînă atunci numai de casă vorbiseră şi ce rămăsese era cînd să se apuce el de ea.

— Acum, pe primăvară ? zise Pătru şi el ca şi cînd pînă atunci numai despre asta vorbiseră. Fiecare spuneau alte cuvinte şi alte înţelesuri lua fiecare din ele, însă se înţelegeau, căci fiecare se gîndea la acelaşi lucru şi în felul acela îşi răspundeau unul altuia, dar fără să se angajeze în vreun fel, rămînîndu-le libertatea să hotărască aşa cum îi va tăia pe fiecare capul.

— Da, zise Năiţă Lucian, mă gîndeam să încep să le fac copiilor ăştia partea, că acum se măresc, trece timpul şi ei vin la tine şi te apucă, ăştia nu ştiu multe.

— Mda, întări Pătru cel scurt îngrijorarea lui Năiţă, fără să pară cituşi de puţin interesat, ca şi cînd ar fi vorbit despre planurile cuiva din altă parte, care pe el, Pătru, nu aveau cum să-l intereseze, şi de ce să-l intereseze. Întrebă căutînd însă cu privirea nu la Năiţă, fiindcă nu se făcea să te uiţi în ochii omului cînd acesta avea să-ţi spună un gînd al lui mai secret, ci la cuibarul berzei alcătuit de el cu vreo două săptămîni în urmă şi care acum stătea pustiu şi trist.

— Şi cînd ai vrea tu să începi lucrul ? Dar nu aşteptă ca Năiţă să-i răspundă şi adăugă ca din senin.

— Vatra de casă nu se ia ?

Năiţă înţelese întrebarea şi înţelese că Pătru bănuise grija lui şi graba lui de a începe zidirea unei case în **Valea cu pietrele.**

— Măcar să pun temelia, închise Năiţă amîndouă întrebările şi Pătru pricepu că nu mai are rost să-l întrebe nimic. Năiţă îi dădu mîna repede şi grăbit şi strecurîndu-se pe lîngă gardul de fag verde încă, al curţii lui Pătru, ieşi în drumul carelor care îl ducea acasă.

Femeia lui Pătru stătea în săliţa din spatele casei şi se făcea că are de lucru deşi, de fapt, nu făcea nimic, se sforţa doar să prindă ceva din vorbele celor doi bărbaţi.

— Păi nu te culcaşi ? — se miră Pătru cel scurt arătînd cu ochii la luna care se pregătea să treacă Măgura să mai lumineze şi la Sacoţ.

— Nu, zise ea, că pînă le termini pe toate, pînă le potriveşti, cum e acum la noi şi cu oile astea, fire-ar ele ale morţii, te apucă miezul nopţii.

Firească, Pătru nu putea crede că treburile casei lor de cu seară erau aşa de multe şi de grele, fiindcă mare lucru nu aveau ei pe lîngă casă, afară de cele două oi, dar îi plăceau cuvintele muierii şi falsa ei supărare că nu le mai termină, fiindcă asta însemna că au şi ei cite ceva, că nu închid porţile ca să ascundă pustiul, iar femeia vicleană ştia ce bucurie îi face lui dacă i se pomeneşte de existenţa celor două oi.

— Mîine le tund — se hotărî Pătru ca şi cînd s-ar fi răzbunat pe ele şi în felul acesta le pedepsea. Le tund se înfurie el urcînd treptele scării din spatele casei, iar femeia îl aprobă cu aerul că astfel, tunzîndu-le, ele, oile, se mai potolesc şi se mai uşurează şi viaţa lor.

. . . . . .

Se făcuse cald, Pătru asudase tunzînd lîna mare, încurcată şi unsuroasă dar mulţumirea lui se cam topise, fiindcă deşi lucrul său începuse în mijlocul zilei, iar ziua se nimerise cum nu se putea mai bună pentru lucrul acesta şi soarele cuprinsese pămîntul cu focul lui, nimeni nu trecea pe drumul din faţa casei lui Pătru să vadă îndeletnicirea acestuia şi cum se chinuia el cu tunsul oilor pentru care se pregătise toată toamna şi toată iarna şi primăvara. Lîna bogată se strînsese maldăr şi fusese pusă de femeia lui Pătru pe o altă pătură, şi ea la vedere, dar nu trecea nimeni, nu vedea nimeni şi Pătru simţea că oboseşte, iar mîna începuse să-i amorţească, deşi nu tunsese decît o jumătate din lîna oii întinse pe pătură.

Nu vorbeau între ei, ca deobiceiu, cu toate că în vremea din urmă simţeau şi unul şi altul că e ceva care pare să-i lege. Era mai ales grija lui Pătru cînd fusese la Năiţă Lucian şi acolo aflase că acesta vorbise ceva cu primul secretar al raionului şi cu toate că nu izbutise să afle de la Năiţă cine ştie ce, şi cu toate că nici nu puteau crede că Năiţă ar fi pus ceva la cale fără ştirea lor şi împotriva lor, numai să scape el din ce scăpase, o grijă se strecurase în sufletul lor şi se strecurase în sufletul lui Pătru cel scurt, mai ales de cînd aflase că Năiţă vrea să zidească o casă în Valea cu pietrele. Ostenind, Pătru cel scurt se ridică în capul oaselor şi se întinse piriindu-şi oasele, iar oaia se sculă şi ea repede de jos pocită cum era şi începu să rumege liniştită.

— Cam prăpădite, observă Pătru cel scurt, uitîndu-se la cît mai rămăsese din biata oaie după tunsoare şi femeia clătină din cap făcîndu-se că înţelege dar nu are nici o putere.

Ceea ce spunea Pătru acum, însemna că oile acelea care îi fuseseră date de zestre nu prea erau cum trebuie şi că socru-său îl cam înşelase şi acum se vedea înşelăciunea.

Cînd termină de tuns şi cînd termină şi de strîns şi lîna şi păturile, la poarta din spatele casei se auzi cineva bătînd în uluca gardului, însă fără să strige. Nici ciinele nu se dădea, nu se auzea decît bătaia în uluca, rar, ca şi cînd cineva nu se grăbea, avea răbdare.

Femeia lui Pătru era în casă, nici ea nu auzea bătaia în uluca gardului şi Pătru cel scurt întîi rămase uimit de liniştea în care se auzeau bătăile acelui om negrăbit, apoi mirîndu-se că nici ciinele nu simţise şi nu auzise nimic, se dădu uşurel pe după gard, ocolind casa pentru a ajunge pe nesimţite în spate, unde se afla musafirul acela.

La colţul casei se opri şi, ca şi cînd s-ar fi ferit să fie văzut că e acasă, întinse gîtul şi trase cu ochiul să prindă poarta în care se auzea iar bătînd rar, cineva.

Stîlpul porţii era însă înalt şi gros, acoperea pe cel care bătea şi Pătru se văzu nevoit să treacă de colţul casei.

Dar nici aşa nu izbuti să-l vadă pe acela şi neavînd încotro întrebă cu un glas de om supărat însă cam piţigăiat, căci sforţîndu-se să fie şi să pară supărat, întrebarea lui mai mult şuieră răguşit.

— Cine e, mă, acolo, ai ? — iar acest ai se auzi răstit şi Pătru chiar se înfurie şi se desprinse de gard pentru a i se vedea, însfîrşit, bine faţa.

La poartă stătea Craina, singur şi lovea cu un fel de baston de corn cu care umbla el cînd pleca prin sat de unul singur.

— Păi dumneata erai ? se minună Pătru cel scurt, dar glasul său nu mai părea supărat, de uimire se subţiase de tot şi în sinea lui îl şi înjură pe Craina, cum putuse el veni tocmai în ziua asta frumoasă cînd tunsese oile şi cînd încercase să se bucure şi el de visul lui vechi de a avea oi şi de a le tunde în bătătura casei şi în văzul tuturor.

— Sînteţi acasă ? — întrebă Craina fără nici un rost, fiindcă vedea bine că Pătru este acasă de vreme ce se afla acolo, dinaintea lui.

— „Nu mă vezi, îi răspunse Pătru în gînd, ori eşti şi chior, că numai la tine nu mă gîndeam eu acum", adăugă el tot în sinea lui în timp ce deschidea poarta şi îl poftea pe Craina în casă.

— Intraţi, zise el, dacă tot aţi venit pînă aici la noi, intraţi, să şedem nitel la umbră, că văz că s-a pus soarele ăsta pe noi, nu ne mai iartă.

— Nu e nevoie — se opuse mai mult de formă Craina, nu e nevoie, putem sta şi pe iarbă, altfel nici n-am avea aşa mult de vorbit.

— Mult, puţin, se iuţi Pătru cel scurt şi mai mirat de venirea la el acasă a acestui Craina, mult, puţin, să poftim înăuntru că e mai răcoare : dar tot poftindu-l se oprise dinaintea scării căci pe uşa deschisă se vedea în sălită, pusă jos pe pătură, lîna oilor şi nu-i convenea să dea Craina cu ochii de ea.

— Atunci, să stăm aici, pe lemnele astea, se lăsă Pătru cel scurt cu viclenie convins de slaba împotrivire a primarului care şi ochise lîna pe pătură şi cînd Pătru vru să se repeadă să închidă uşa sălitei, Craina se făcu că întreabă aşa, într-o doară.

— Păi aveţi şi oi, parcă nu v-aţi trecut cu ele la cote ?

Pătru cel scurt văzu dinaintea ochilor ca o fulgerare de parcă atunci, pe căldura aceia nefirească şi sub soarele acela de foc ar fi fulgerat din senin şi nu se mai putu stăpîni şi se repezi la Craina cu glasul lui şuierat, acum înrăit şi uscat de parcă s-ar fi înecat cu fum de făină de porumb arsă pe tăciuni.

— Acum dumneata venişi cu cotele ori venişi ca omul pe la noi ?

— Nu cu cotele, îi întoarse Craina vorba, dar văd că ai oi şi nu le-ai declarat. Sufla iar în batista aia mototolită din mînă şi făcea iar cih, ciih de parcă s-ar fi sugrumat ca un ciine în juvăţ sau aşa i se păru lui Pătru cel scurt care îşi aduse aminte de ciinele său şi de faptul că nu-l înştiinţase de venirea acestui Craina.

Ciinele dormea dus, la umbra unui coteţ, şi pe spinarea lui se întinsese leneşă pisica aceia neagră ca un drac, iar Pătru avu impresia că cele două animale care nu se ştia cum se împrieteniseră, dorm numai aşa, de-ale dracului, ca să-l apuce pe el nebunia şi se şi aplecă şi luă de jos un pietroi lovind în acelaşi timp şi ciinele şi pisica.

— Au, fir-aţi voi ale dracului ! şuieră el, dormiţi ziua-namiaza mare şi vine dracul peste voi şi o să vă şi ia, niee, strigă el la ciinele care sărise în picioare şi acum schelălăia.

Şi Pătru iar se aplecă să ia un pietroi să mai lovească odată ciinele, dar acesta se zmulse de frică din lanţ şi scăpînd, sări peste curtea înaltă şi în cîteva clipe se auzi lătratul lui în faţa casei, un lătrat îndirjit şi hiriit şi Pătru nici n-apucă să se dumirească bine la cine latră ciinele şi pe cine goneşte el, că după colţul casei apărură cele două oi tunse căpreşte de el şi ciinele după ele, lătrînd, fiindcă aşa tunse nu le mai cunoştea.

— Nee, se repezi Pătru la ciine lovindu-l iar cu pietroiul şi sărind să potolească fuga speriată a celor două oi arătînd ca vai de capul lor, pocite de tunsoarea neindeminatecă a lui Pătru.

— Astea sînt oile ? întrebă Craina cînd Pătru cel scurt reuşi cu chiu cu vai să le bage în curte şi să potolească şi ciinele care, lăsînd oile, se apucase să-l latre pe Craina, descoperindu-l în sfîrşit cu o uimire nemaipomenită, căci în primele momente, cînd dăduse cu ochii de el, rămăsese ca hipnotizat, după care se îndreptase spre el ca o vijelie cu botul întins, gata să-l sfîşie.

— Acum le-am primit şi eu de la socru-meu, datorie de la zestre, se explică Pătru. Nu e nimic de capul lor, nişte prăpădituri, dar aşa e cînd iei zestrea muierii cu ţiriita, adăugă el uitîndu-se spre sălita casei să vadă dacă îl aude cum ar fi vrut el muierea şi tot în gînd o înjură şi pe ea, pentru prima dată de cînd se însurase, pentrucă era o mototoală şi lăsase uşa sălitei deschisă şi acest Craina văzuse lîna şi acum dracu ştia ce-şi mai putea închipui el şi la ce datorii avea să-l mai bage pentru nedeclararea oilor.

— Să stăm jos atunci, îl îndemnă iar Pătru pe primar şi îi făcu semn să se aşeze pe o stivă de lemne nu prea mare, de fag sănătos si Craina, asezindu-se, nu putu să nu observe că lemnele erau bune şi curate şi chiar întrebă de unde are Pătru asemenea lemne bune, pentrucă el nu-şi aducea aminte ca Pătru să-i fi cerut vreun bon de tăiere din Măgură.

Şi Pătru iar se simţi ars de întrebarea lui Craina şi scărpinîndu-se cu mîna pe sub pălăriuara de ungurean rotundă ca o crăticioară şi neagră, dată cu smoală, ca să ţină la ploaie, răspunse cu aerul unui om necăjit, vai de capul lui cîte a pătimit, iar lemnele acestea nu făceau altceva decît să arate cîte a pătimit el.

— Mi-au rămas de la casă, minţi el cu un gest de lehamite, adică vai de mama lor de lemne, nişte rămăşiţe.

Însă Craina nu-l crezu şi Pătru înţelese, dar se feri să mai adauge ceva, schimbînd vorba şi arătînd o curiozitate aprinsă, adevărată însă, căci prezenţa lui Craina aici, la el în curte, şi calmul acestuia şi hîrîitul pe nas şi iscodeala, îl cam scoseseră din sărite.

— Care ar fi însă rostul, zise el fără să termine ce avea de spus, dar se înţelegea deştul de clar că se referea la rostul venirii lui Craina pînă la el, în virful Măgurii.

— Rostul ar fi, începu Craina, ca să stăm de vorbă, că eu te-am cam aşteptat şi dumneata n-ai venit şi atunci am venit eu.

— Păi noi sîntem cu treburile, mai ales acum, primăvara, că dacă nu te apuci serios de treabă înseamnă că n-ai, şi dumneata vii şi ceri, la cote iar se cere, la fonciere iar se cere, — făcea Pătru socoteala, numărînd pe degetele scurte şi butucănoase felurile dărilor şi ale datoriilor. La impunere se cere, mai închise el un deget în podul palmei rotunde ca un cuib, mai ni se cere şi nouă să mîncăm, fiindcă am apucat aşa, de mai mîncăm şi noi de două trei ori pe zi şi dacă stai pe la mat nu ai nici de unde da, nici de unde mînca.

Craina se simţi atîns de Pătru şi cum era el vînăt la faţă, se întunecă şi mai mult şi cu mîna în care ţinea mereu o batistă mototolită se şterse bine pe buze, „dar se ştergea degeaba, că n-avea nimica", povestea Pătru peste cîteva zile lui Năiţă Lucian această vizită neaşteptată.

„ — Stătea domnule pe lemnele mele, după ce le măsurase bine, şi nu se grăbea de loc. Zicea că să mai stăm şi noi de vorbă, să mai tăinuim, să ne mai înţelegem, cu unele, cu altele şi să vedem cum să facem că ar fi cazul ca să mă aleg eu deputat, fiindcă la toamnă ar fi cazul să se facă nişte alegeri". Năiţă se uita la Pătru ca şi cînd atunci l-ar fi văzut prima dată după război şi el îl crezuse mort şi acum înviase şi stătea mortul de vorbă cu el. Dar Pătru cel scurt vorbea serios, nu se arăta deloc glumeţ, ba chiar părea îngrijorat de perspectiva aceasta de a se alege el deputat. Năiţă venise la el să discute chestiunea cu casa, adică să vadă dacă poate el, Pătru cel scurt şi cu Petre al lui Toma, să se angajeze la lucru la el, dar de cînd acesta îi spusese că e vorba să se aleagă deputat nu ştia dacă e cazul să mai deschidă gura cu casa, însă inima nu-l răbdă şi nitel mai smerit în glas, tot îl întrebă.

— Şi de unde pînă unde i-a venit lui Craina ăsta să te facă el pe tine deputat ?

Întrebarea l-ar fi făcut şi pe Năiţă să rîdă, cum rîdea el oridecite ori punea cîte o întrebare ca să facă el pe prostul şi să se mire el de anume întîmplări care i se păreau lui nefireşti şi fără noimă. Dar acum nu-i prea venea să rîdă, deşi ideea cu Pătru cel scurt deputat i se părea absolut de neînţeles şi dacă stătea bine să se gîndească o asemenea idee nici nu prea avea ceva vesel în ea. Se uita la Pătru cel scurt şi la înfăţişarea acestuia şi i se părea că nimic în fiinţa lui Pătru cel scurt nu se arăta demn de a-l recomanda pe acesta pentru a fi ales el deputat. Pipernicit şi rotogol cum era Pătru, bondoc şi cu capul lui rotund şi tuns mereu ca la şcoală şi cu pălăriuţa aceia neagră şi rotundă, ungurenească, Pătru cel scurt numai a deputat nu arăta, se gîndea Năiţă Lucian, însă nici chiar aşa de mirare nu i se mai părea pe măsură ce se gîndea mai bine şi pe măsură ce se gîndea că nici primul secretar al raionului, care îi dăduse lui drumul acasă, nu era mai breaz la înfăţişare ca Pătru cel scurt.

— Şi ce ţi-a mai spus ? îl întrebă Năiţă pe Pătru cel scurt văzîndu-l pe acesta dus pe gînduri şi parcă trist.

— Ce să-mi mai spună ? răspunse acesta ! Să mă duc mîine şi să mă trec cu oile la rol şi să dau lîna de cote că altfel mă amendează.

— Păi ori te face deputat ori de amendează ? — se înveseli pe neaşteptate Năiţă Lucian, prinzînd un fir din care se înţelegea că povestea cu deputăţia lui Pătru nu e prea adevărată.

— Întîi mă amendează, zise Pătru oftînd, însă să văz eu de unde iau eu lînă să duc de cote, fiindcă asta pe care am tuns-o nu ajunge şi nu mi-a primit-o, ar mai trebui să le dau un chilogram şi nu se găseşte şi nici bani nu prea am.

— Atunci nu te mai face deputat ? se interesă totuşi Năiţă Lucian care încă nu era sigur de adevărul poveştii lui Pătru cel scurt.

— Cum dracu să m-aleagă, domnule, pe mine, deputat — se răsti el la Năiţă, păi el a venit la mine să mă aleagă deputat, ori să mă cheme să dau lîna oilor de cote ?

— He, he, he, făcu Năiţă Lucian uşurat. Atunci dacă nu te mai face deputat şi eşti mai liber, vii la mine la lucru la casă, cu Petre al lui Toma, dar să nu-mi luaţi pielea după mine că atunci mă fac eu deputat, că pă mine chiar m-a rugat.

— Cînd te-a rugat ? tresări Petru cel scurt care acum se gîndea că dacă se duce la Năiţă la lucru, acesta e cazul să le dea şi lor o arvună şi cu arvuna ar putea el să plătească kilul acela de lînă diferenţă la ce nu ajungea lîna oilor lui.

— M-a rugat el cine m-a rugat, rise Năiţă Lucian, dar Craina de unde ştia el că ai tu două oi şi că le tunzi ?

— Păi m-a văzut cînd le tundeam, mama lui, m-a văzut cum trecea el la vale pe drumul ăsta şi eu tundeam oile în faţa casei, pe poiană. Şi răspunzînd, Pătru înţelese că tot îl văzuse cineva, cum ar fi vrut el să fie văzut, cum tunde oile şi cum are şi el ceva în curtea casei lui şi cum a prins şi el nitel chiag, nu e chiar lipit, aşa, ca nimeni de pe lume.

Era cald şi primăvara se trecuse înainte de vreme, cădeau florile de prun singure, parcă ningea, fără să bată vîntul, fără să adie măcar. Un cuc netrebnic se omora într-un vişin care şi el se scutura singur, deasupra pămîntului ars de secetă, şi din cînd în cînd de sub poalele măgurii îi răspundea alt cuc, unul bătrîn sau bolnav, că era răguşit parcă şi cîntecul lui huruia.

De undeva, din sălita casei lui Pătru, se auzea glasul certăreţ al muierii acestuia, însă nu se înţelegea cu cine vorbea ea şi pe cine pedepsea ea cu gura.

— Cînd vrei să începi ? întrebă Pătru într-un tîrziu, cînd cucii tăcuseră şi nu se mai înginau, şi cerul se lăsase jos, peste ei, negru şi greu.

— Păi după Paşti, răspunse Năiţă. Şi Pătru cel scurt făcu socoteala că pînă la Paşti mai erau două zile şi că se dusese şi bucuria şi visul lui de cînd era mic şi se ducea la denii şi cîntau ei toţi prohodul. Lîngă biserică stătea una Bădoaica, o văduvă de la primul război şi cum făcea ea, cum dregea, în săptămîna mare tundea oile, iar ei treceau seara pe lîngă casa ei şi furau flori din grădina ei ca un rai şi se duceau cu ele la biserică.

Treceau şi acum pe drumul din faţa casei lui Pătru nişte copii cu flori în mînă şi nişte muieri, ai cui or fi fost nu se putea vedea căci se întunecase bine de tot. Unii din ei cîntau încetişor ca la o repetiţie prohodul, dar nu de la început, ci sfîrşitul, şi Năiţă zise : ăştia cîntă starea treia.

— Da, zise Pătru cel scurt şi gîndul lui fugise la ziua cînd tunsese el oile şi cînd aşteptase el să-l vadă cineva şi să-i dea bunăziua, şi el să se vaite că numai poate de treabă şi acum mai stă şi de tunsul oilor, fir-ar ele ale morţii, cum zicea nevastă-sa.

„Primăvară dulceeee" se auzi glasul copiilor care se duceau pe drum la vale, nişte glasuri curate şi parcă triste. „Primăvară-duuuleeee, fiul tău prea dulce, cum..."

Însă nu se mai putu desluşi cîntecul si Năiţă se ridică, fiindcă stătea în curte, pe aceiaşi stivă de lemne.

— Cît să vă dau arvună ? întrebă el scotocind cu mîna în buzunarul de la spate al pantalonilor unde ţinea un portofel cusut de mina lui cu aţă de cînepă, dintr-un chimir vechi.

Dar Pătru nu răspunse la această întrebare.

— Şi lemnele mi le-a măsurat şi m-a întrebat dacă am bon pe ele — zise el.

— Dar parcă, spunea că să te duci tu pe la el, să staţi de vorbă, se arătă Năiţă surprins că totuşi povestea cu Craina nu se limpezea de tot.

— Nu mi-a spus nimic. Dracu ştie, se arătă şi Pătru nedumerit.

(Fragment din romanul „Nişte ţărani")

teatru

Dan Nuţu

Mai celebri decît actorii de teatru, actorii de film sînt totuşi mai puţin „actori". Ei ilustrează cu fiinţa lor o *anumită* închipuire. De aceea sînt şi mai sinceri. Atît de sinceri încît în teatru (cînd joacă şi teatru) nu-şi pot părăsi, uneori în dauna rolului, poza consacrată. Simetrică celei de mai sus, e posibilă (teoretic) şi distincţia între actorul cu *personalitate*, căruia rolurile îi sînt totdeauna datoare, şi actorul, să-i zicem aşa, *complex*, capabil să se modeleze după rol pînă la incredibile metamorfoze. Dan Nuţu este, hotărît lucru, un actor cu personalitate. El îşi asumă personajul pînă la a-i ignora datele, îl sileşte să semene cu sine. În cazul său concluzia logică ar fi că doar greşelile de distribuţie pot conduce la eşecuri. În realitate, desigur, chestiunea comportă nuanţe. A debutat, după cît ştiu, în film, în acel inspirat *Duminică la ora 6*, consacrînd un tip de adolescent şi consacrîndu-se totodată el însuşi în această postură. O va relua de altfel în filmele următoare. Cu mai mult noroc ar fi putut deveni un James Dean sau un Olbriţki al nostru, înrudindu-se temperamental cu aceştia .Ceea ce l-a împiedicat a fost mediocritatea majorităţii peliculelor în care a apărut. Întîmplarea a făcut să-l văd şi într-una din primele sale creaţii pe scenă. Era încă student şi-l juca pe Odoacru din *Romulus cel Mare*. Ţin minte că aducea o notă de originalitate discordantă printre colegii săi. Era abrupt şi decis exact în felul în care îl cunoscusem prin film, dar rolul îi mergea şi asta era suficient. Mulţi spectatori sînt de părere că cea mai importantă realizare în teatru i-a fost prilejuită de spectacolul cu piesa *Îngrijitorul* de Pinter. Îl servea, în calitate de partener ideal, Vasile Niţulescu. Cea mai palidă evoluţie a avut-o, probabil, în *Zadarnice jocuri de iubire*. Stagiunea de curînd încheiată i-a oferit, se poate spune, cîteva partituri întrutotul convenabile. În *Chiţimia*, comedia tragică a lui Ion Băieşu, susţine doar o apariţie, aceasta însă extrem de importantă pentru mesajul spectacolului. Întoarcerea camaradului ucis în război semnifică persistenţa binelui în conştiinţa unui cuplu deteriorat de minciună. Acestui camarad Dan Nuţu a ştiut să-i confere o aură specială, înfăţişîndu-l deopotrivă străin şi prezent, selenar şi terestru. Clădit parcă pe datele sale interpretative, personajul Petre din piesa *Într-o singură seară* de Iosif Naghiu l-a menţinut, cu acelaşi succes, în registrul cunoscut. Recent însă a lăsat să se întrevadă o neobişnuită forţă tragică, direcţie în care talentul său are toate şansele să se completeze. De o robustă înzestrare naturală, în măsura în care îşi va întui singur căile de realizare iar împrejurările îl vor servi la rîndul lor, Dan Nuţu se va putea chema un mare actor.

Marius Robescu

film

Raţiunile comediei

În filmul lui Carol Reed, **Urmăreşte-mă!** pare să triumfe în primele minute o oarecare plictiseală datorită temei pe care o enunţă cu prefăcută grabă şi de la care, drept să fiu, nu mă aşteptam să mă mai poată lăsa măcar o clipă legănat în braţele bucuriei. Iată, mi-am zis, încă un film în care un englez spilcuit şi **prea** intelectual se căsătoreşte cu o frumoasă femeie în care şade ascuns un potop de inocenţă şi nişte presupuse adieri blînde, suave, de prefăcătorie.

Ros de întrebări, torturat de fiinţa inocentă, avidă de vis şi mereu în întîrziere acasă (tocmai cînd ţi-e lumea mai dragă), domnul nostru hotărăşte să-şi tocmească un detectiv care să-i urmărească făptura cu care împarte casa, pentru a şti despre ea adevărul. Pînă aici toată povestea pare a avea două căi de a se termina: doamna va trebui să fie ori vinovată, ori nevinovată, iar gelosul ei soţ mulţumit, şi într-un caz şi în celălalt, că detectivul şi-a făcut datoria.

Comedia însă îşi are raţiunile ei şi cînd e bine dozată, cînd are parte de nişte actori excelenţi care să-i slujească drepturile şi năravurile, te trimite acasă fericit. Este tocmai ceea ce se întîmplă cu această peliculă a regizorului Carol Reed, un regizor care pe orice pune mîna transformă în aur. Aureolat de nenumărate premii, avînd în spate o filmografie bogată, Reed face din piesa „Ochiul public" a lui Schaffer o peliculă plină de sare şi miere, un triumf al inocenţei feminine.

De unde ne-am aştepta să vedem încă un soţ încornorat, încă o femeie făcînd un joc dublu, încă un detectiv cu sînge rece care vine şi spune în doi timpi şi trei mişcări adevărul, asistăm la o răsturnare a tuturor posibilităţilor de final a poveştii, răsturnare pe care o pune la cale chiar detectivul, care în zece zile de urmărire a inocentei îşi descoperă propria lui dorinţă de viaţă, înţelegînd ca nimeni altul rostul hoinărelii într-un oraş, fantastica bucurie de a face cele mai plăcute călătorii alături de o femeie care e fericită ca un copil că există, uitînd de toate cerinţele unei lumi de salon, de morga întîlnirilor cu persoane diverse, înspăimîntător de serioase şi neinteresate, care trec prin casa soţului său.

Soţul gelos merită cea mai grozavă pedeapsă care s-a dat vreodată unui astfel de soţ: zece zile de urmărire în tăcere, alături de soţia sa, într-o tăcere decentă din care, de la distanţă să reînvie iarăşi dragostea.

Filmul **Urmăreşte-mă!** este o plăcere, căci alături de semnătura regiei, Carol Reed, pelicula ne prilejuieşte o desfătătoare întîlnire cu Mia Farrow (soţia) şi Topal (detectivul), amîndoi cuceritori. În ceea ce-l priveşte pe Michael Jayston (soţul cu ochi de purcel) parcă mai degrabă am fi avut bucuria ca gelozia să aibă un sfîrşit mai demn de cruda realitate.

Dumitru M. Ion

a patriei cinstire

Ion Segărceanu

Cînd spun România

Cînd spun România,
spun pămînt innobilat de istorie,
mingiiat și-nflorit
de miinile noastre
ca un tărîm de iubire și vis.
Spuneți-mi : unde ați mai văzut,
dar unde oare ați mai văzut
munți maiestuoși, precum
străbunii Carpați,
rîuri gemene, ca Oltul și Mureșul,
un fluviu așa de albastru, ca
Dunărea
și-o deltă atît de rîvnită
de plante și păsări
prin care țara respiră frenetic
spre Mare ?

Cînd spun patria mea,
spun Republica Socialistă România
și numele — corolă vrăjită
de seve și soare —
se transformă în flamură tricoloră
și flamura în silabe aprinse
de cîntec
iar cîntecul, prelungit în zenit
de ecou,
se răspîndește ca un refren
îndrăgit
în cele patru zări ale lumii...

Horia Gane

Ființă — sunet

O, țara mea, eu sînt ales de tine
să-ți fiu Ființă-Sunet. Mă ivește
în zori de zi pistilul unei flori
cu dreptul celui ce cîntînd iubește.

Mi-ai dăruit pămîntul. Spre-al
cuprinde
las marginile să-mi coboare lin
pînă-n luminile îndepărtate
ale-așezărilor ce navighează-n
munți.

Foarte bogat acum de-asemănări,
ajuns odihna țărmului la mare,
tu mă primești spre-a mă renaște,
țară,
în suflet pururea de
bine-aducătoare.

Aurel Butnaru

Inima și vatra mea

Și unde-i iarba strună de vioară
Și împletim pentru copii cununi,
Acolo-i casa, și îi spunem țară,
Acolo dorm străbunii noștri buni.
Și unde răsărim în val de vreme
Și asfințim ca luna după munți,
Acolo-i matca sacrelor poeme,
Acolo-i focul visului sub frunți.
Și unde floarea lasă-n urma ei
Sămînța veșnică de început,
Acolo sînt bătrînii părinții mei,
Acolo în lumină m-am născut.
și unde lanțuri singerară mîini,
Purtînd credință neclintit în stea,
Acolo fost-am, și sîntem stăpîni,
Acolo-i inima și vatra mea !

Ion Mărgineanu

Portret Albei Iulii

de din alba din cetate
curge fără de oprire
dulce pasăre de țară
simburele de unire

cer se face și-n nemoarte
crește harnică iubire
singe limpezit în graiul
simburelui de unire

ia aminte riul ramul
înfloriți într-o simțire
caldă brazda toarce-ntr-una
simburele de unire

de din alba din cetate
curge fără de oprire
dulce-n steaguri tricolore
simburele de unire.

Cornel Brahaș

Descoperirea lutului

scena pe care mă aflu
este mult sub nivelul
obișnuit al pămîntului
este o scenă adîncă
un nou tip de scenă, nu am celule
de erou
nu sînt trecut prin filozofii
rămîn marea
sub corăbiile voastre
eroic suspendate, nu departe de ele
soarele devine palpabil
sînt marea
sub corăbiile voastre
înălțător suspendate

între multele zile ale patriei
care se iubesc reciproc
se completează reciproc de milioane
de ani
cu gîndul la ea sînt un om întreg
pregătit de luptă, da ! ne-apropiem
de-o lumină
pe care strămoșii o așteptau, ne
apropiem de această lumină
acum cînd lumea — stea de mare —
continuă să trălască
la cele mai mari adîncimi ale
cosmosului

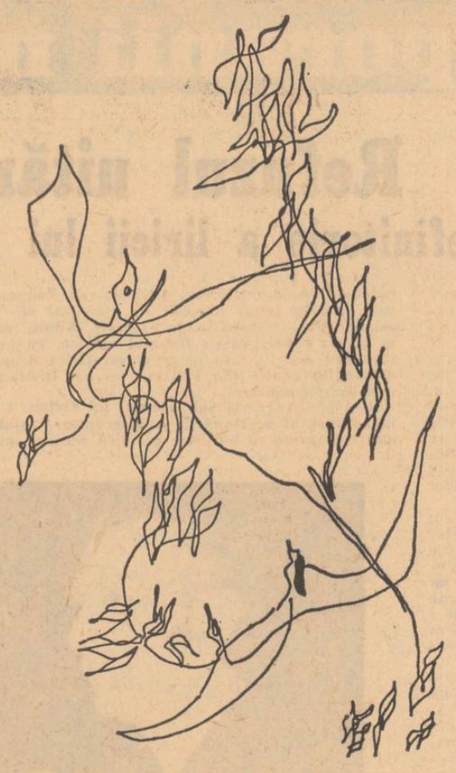

Desene de
COSTEL E. DRĂGAN

Elena-Cătălina Prangati

Noi

Putem tristețea însăși s-o învingem
Ca pe-un taifun lăuntric, temerari,
Copilăroși să fim ca firul ierbii
Uitînd puțin că totuși sîntem mari,

Putem să ne-ncolțească focu-n singe.
Doar prin iubirea gliei creștem puri
Ca Dunărea ce marea o sărută
Cu dulcea limpezime a trei guri

Noi sîntem seva ce-n văzduh irumpe
Încît o flacără de floare-i vîntul
Cît țara-i fruntea noastră gînditoare
Și-n piept ne bate, inimă, pămîntul.

Ci iată...

Tăcută, iată-mi dar recunoștința,
O alta decît e prietenia
Uitucă, uneori săracă,
În fața căreia mereu tot noi rămînem,
Ci iată simpla mea recunoștință,
Putința de-a iubi fără răsplată
Îngăduindu-mi bogăția
De-a nu trișa pe nimeni, niciodată.

Lucian Avramescu

Portret de țară

tu-nnalți aceste griuri la subsuori de soare
faci lanul să se-atingă cu fruntea de cuvînt
și lucrului îi dărui a altă-asemănare
și-n ochiul tău sînt toate mai sigure că sînt

doar pruncii tăi adorm cu stele-nchise-n
palme
și-un cîmp este privirea întîiului născut
în care semănăm un cer cu zodii calme
uitînd că într-o vreme și cerul ne-a durut

tu-ntorci acestor lucruri puterea de a fi
genunchii tăi mai blînd se odihnesc în toate
și-n cumpene de aur ai slobozit o zi
să-și risipească părul spre noi în libertate

tu-nnalți aceste griuri la subsuori de soare
faci lanul să se-atingă cu fruntea de cuvînt
și lucrului îi dărui a altă-asemănare
și-n ochiul tău sînt toate mai sigure că sînt

Cîntec de amintire

ca pe spinări de bivoli aprindeam
pe culmi de dealuri focuri lîngă sate
și dealurile se urneau prin nopți
ducîndu-și grele focurile-n spate

în urmă rămînea pămîntul gol
arse cîmpii ne despărțeau de lume
și rînduiam neajlovuri de nămol
în calea celor ce ne vreau anume

la porți de văi lăsam să stea de veghe
mai bunii fii ce îngrășau țărîna
în timp ce-n munți dormeau la mii de leghe
femeile-nvelindu-se cu luna

se întîmpla apoi o nălucire
cînd toate se-ntorceau în matca lor
și dealurile coborau acasă
și cîmpul se umplea ca un ulcior

Ion Andrei

Cîntă trezirea

Prețuri mari plătesc dimineții
Îi povestesc
Cît de greu se urcă dealul
La arborele înstrăinat
De pădure
Cît de greu luminat
De steaua căzătoare
Prețuri mari plătesc dimineții
Într-o noapte am visat
Gura imensă a vîntului
Devora zăpezile pămîntului pentru
Bezna trupului său
Prețuri mari plătesc dimineții
Pasărea gutuiului se lupta cu
Zorile și învinsă
Cînta trezirea spre mine —
Dintr-o singură aripă
Lovea zidul.

Blînd te odihnești

Uneori norii sînt
Pentru nimeni
Sînt prea albi din albul adevărat
Al universului

Înapoiat de cîteva clipe din
Marginea rece a soarelui
Călătorie pe care o fac
Cînd pe tine blînd te odihnește
Împărăția viselor — iubito —
Steaua mea lumină îmi cere
Să depun din nou
Jurămîntul —
Miezul dulce de fruct
Va fi și trupul meu
Și curcubee ce stau pe ape-nalte
Și toate lucrurile pe care le știm
Liberi în ochiul dimineții.

Scriitori participanți
la lupta antifascistă

Zilele Genezei

Urmare din pag. 1

„Cine limbă lungă are / Cinci ani va săpa la sare..."
Trecem de piață și urcăm pe bulevard spre Brătianu. Nu mergem, deci, spre regiment. Pe Magheru, la Scala și la Aro, reclame mari, țipătoare. La casele cinematografelor doar cîțiva clienți. (N-am mai văzut nici un film, din aprilie).
Cîțiva trecători și mașini oprite lîngă trotoare. Din Piața Romană o luăm spre Președinție, apoi pe șoseaua Jianu.
Se înserează. Pe aleile de la șosea băncile sînt goale. In preajma Comandamentului Militar al Capitalei, animație. Oprim. Lt. Smărăndescu, comandantul escadronului, dispare în clădire. La poartă, civili grăbiți intră și ies tot atît de iuți, cu arme. Mă apropii de poartă și trag o scurtă ochire în grădină. Civilii se duc și vin din spatele clădirii. Intreb sentinela ce se întîmplă. Nu știe. Mă întorc la ai noștri. Nu peste mult timp reapare locotenentul. Pornim spre Piața Confederației, apoi spre Arcul de Triumf. De aici spre Fîntîna Miorița. Trecem de Muzeul satului ; nu se vede decît turla de lemn a bisericii din Albac, țîșnind dintre copaci, ca o săgeată aurită de soarele ce se stinge peste oraș.
Dinspre lacuri umbrele sălciilor încep să se ridice în văzduh. E ora în care ziua se pierde într-o dungă a orizontului și peste oraș coboară liniștea serii. O, serile de august ale Bucureștilor, din copilărie ! Se strecoară pe străzi mărginașe, din Bărăgan, cu miros de fîn și țîrîit de greieri.
Cîteva stele neliniștite, venind de departe, urcă sfios spre Tunari și Floreasca.
Trecem de fîntînă și pe sub podul de cale ferată și oprim în dreptul stației de benzină „Distribuția".
Scurt conclav al ofițerilor. Se împart ordine. Intrăm în dispozitiv de apărare pe întreaga zonă cuprinsă între podul peste lac al șoselei București—Ploiești, gara Mogoșoaia și podul de cale ferată. Săpăm gropi individuale în rambleul căii ferate, sus, la capătul podului. Lumina lunii joacă pe casmale. Plutonul anticar al sublocotenentului Bediteanu și-a plasat cele trei tunuri în dreapta și în stînga podului de peste lac. Plutonul sublocotenentului Spiroiu baricadează podul cu bărcile trase la mal și crengi de salcie. Se muncește rapid, pe tăcute. Nu se văd decît umbre îngenunchiate în fața gropilor, săpînd sau lunecînd grăbit în văpaia lunii.
Mi-am terminat groapa și cobor cu sergentul major Jorăscu și cîțiva soldați la stația de benzină. Intrăm în sala de primire. Un aparat de radio hîrîit transmite muzică. Din cînd în cînd spicherul anunță că va urma un comunicat important. Sporovăim vrute și nevrute în legătură cu blocarea șoselei. O stare de neliniște, de încordare ne stăpînește pe toți. Simțim că s-a întîmplat ceva. Dar ce ?
Muzica a încetat ; știrile explodează, una după alta, ca niște grenade : Antonescu a fost arestat. Am ieșit din război. S-a constituit un nou guvern în care intră pentru prima oară un reprezentant al Partidului Comunist Român — Lucrețiu Pătrășcanu. (Era clipa care declanșa oficial insurecția națională armată, pregătită temeinic și condusă de partid. Cum puteam bănui atunci că noi înșine îndeplinim primele sarcini ale partidului ieșit din ilegalitate ?).
Un chiot lung de bucurie a izbucnit din piepturile noastre. Ne îmbrățișăm. Alergăm afară să ducem vestea camarazilor. Va să zică, asta era ; am ieșit din război !
Și totuși... Vagi presimțiri ne spun că pacea e încă departe. Primim ordine precise : nici o unitate germană nu trebuie lăsată să intre sau să iasă din București.
Același cuvînt de ordine ca la Mărășești : Pe-aici nu se trece !
Ne retragem în gropi, în așteptare.
O larmă nedeslușită de cîntece, plutește în urmă, peste oraș.
În peluzele de iarbă din fața amplasamentului grelerii au înnebunit. La mesele grădinii de vară de dincolo de pod, cei din mahala cîntă în cor :
„Deșteaptă-te române din somnul cel de moarte"... uitînd de afișul omniprezent cu sloganul : „Cine limbă lungă are"...

24 AUGUST

După miezul nopții ne inspectează pozițiile colonelul nostru comandant, Marcel Olteanu.
Pe la două, două jumătate, o mașină este oprită la pod. Ceva mai tîrziu a doua. Se face un culoar și sînt lăsate să iasă din București. Baricada este închisă din nou. (În prima era generalul nazist Alfred Gerstenberg, comandantul forțelor aeriene germane din România și locotenent-colonelul Șelescu, care avea misiunea să-l însoțească, în cea de a doua

locotenent-colonelul Bogdan Florescu care a adus ordinul de serviciu semnat de colonelul Dămăceanu, în baza căruia aveau liberă trecere spre Otopeni. Gerstenberg își dase cuvîntul de onoare generalului Sănătescu — primul ministru al țării — că dacă i se permite să ajungă la trupele sale va asigura retragerea lor în liniște de pe teritoriul României. „Onoarea" generalului nazist avea să se manifeste altfel : cei doi ofițeri români au fost arestați iar armatele germane au primit ordin să atace Capitala...).
Peste noapte motăim pe rînd, ghemuiți în gropi. În zori ne trezește un huruit puternic. Scrutăm drumul spre aeroport ; nu se vede nimic, deși zgomotul vine dintr-acolo, din ce în ce mai apropiat și mai puternic, pînă cînd pe coama pantei, unde șoseaua începe să coboare spre lacuri, apar primele mașini și tunuri naziste.
Alarmă ! Privim îngrijorați coloana motorizată înaintînd spre noi. O precede un tun antiaerian greu, de 88 mm. Opresc pe pod, în fața baricadei. Ariergarda nu se vede încă. Soldații lui Gerstenberg sar din camioane. Unii vor să înlăture bărcile, alții se desfac în evantai, în poziție de luptă. Avertismentul sublocotenentului Spiroiu este zadarnic. Ofițerul nostru se retrage. Tunul antiaerian își coboară țeava amenințător, spre noi. În clipa aceea trag tunurile noastre anticar. Primele proiectile nimeresc în plin. Tunul nemțesc rămîne blocat de explozie, cu țeava îndoită. Dezlănțuim un foc concentric spre pod. Camioanele cu muniții explodează în lanț. Nemții sînt prinși între două focuri. Încearcă o manevră de răspîndire pe celălalt mal al lacului. Renunță apoi, dîndu-și seama că nu au nici o șansă. Își concentrează din nou asalturile asupra podului, forțînd trecerea. Sînt opriți de rafalele noastre. „Strașnică recoltă !" țipă Pietraru din groapa vecină, schimbînd încărcătorul. Puse în bătaie terestră, mitralierele antiaeriene ale inamicului meliță fără încetare. Le aud și le văd gloanțele șuierînd peste capetele noastre ca niște stoluri de vrăbii zvîrlite din praștie. Explozii de branduri, de proiectile anticar. Toaca neîntreruptă a mitralierelor cea gifiită a puștilor mitraliere și a pistoalelor automate, a carabinelor țese o plasă de plumb sub care rănițiii se zbat ca peștii prinși în năvod. Dinspre aeroport le vin mereu întăriri. Coboară în salturi scurte pe marginea șoselei. Noi, mai puțini. Avem răniți și morți. Focul se întețește. Țevile armelor încep să frigă. Aruncăm grenade. Pe pod e o viermuială de nedescris. Bărci sfărîmate, camioane arse, tunuri distruse. În spatele lor guri de foc nimicitoare. De sub podul de cale ferată o mașină blindată de-a noastră intră și ea în luptă. Văzhudul miroase a ars. Trei plopi tineri, de lîngă depozitul de benzină, mor retezați, în picioare. Soarele ne-a încins căștile unse cu nămol. Repetăm mecanic manevrele scurte de tragere. Din ce în ce mai repede. Nu-i timp de răgaz : ochim și tragem, ochim și tragem.
Dinspre Otopeni apar cîteva avioane de recunoaștere. Se rotesc deasupra noastră, ca ulii, și dispar. Nu le dăm atenție. Canonada se întețește iar. Privesc o clipă grădina de vară a circiumii de dincolo de lac, unde azi noapte cei din mahala cîntau „Deșteaptă-te române"... Zidul s-a prăbușit pe trotuar, mesele răsturnate și rupte, geamurile sparte.
Încet, încet focul slăbește în intensitate. Au trecut aproape patru ore de lupte grele. Buzele îmi sînt arse de sete. Beau o gură de apă din bidonul lui Jorăscu. Acum se aud doar schimburi răzlețe de focuri. Răsuflăm ușurați. În cringul de sălcii din dreapta, brancardierii noștri ridică răniții. Se tîrăsc cu ei prin iarba necosită, în spatele liniilor noastre. A fost rănit grav slt. Spiroiu. Este dus la spital.
În spatele nostru, liniile de cale ferată, încinse de căldură, poenesc. Aerul cald joacă de-a lungul lor ca o apă a morților. Nici un fir de vînt nu clatină aerul. În urechi vuiesc încă ecourile exploziilor.
Vin Stukas-urile ! În șir indian, lucitoare, vin pe deasupra șoselei. Fac un arc de cerc peste noi și cad pe-o aripă, în picaj. Le privim înspăimîntați cum ni se înșurubează în ochi, din ce în ce mai mari, pînă cînd pe retină nu mai înregistrăm decît boturile lor de știuci, trasoarele mitralierelor și bombele ce se desprind de sub aripi... La 50 de metri se desfac din cădere, ca la capătul unui tobogan, și dispar în văzhud. Bombele șuieră ca niște sirene și explodează aruncînd în aer trîmbe de pămînt și pietre cubice care se revarsă peste noi ca o ploaie apocaliptică. Al doilea Stukas, al treilea, al patrulea și al cincilea. Toate urmează aceleași desene în aer, mitraliind și bombardînd în picaj. Pămîntul se cutremură. Șoseaua și pozițiile noastre sînt arate de bombe. Un fum gros acoperă soarele. Cu batista la nas respir greu, ca în galeria unei mine prăbușite. Din cer pietrele cubice și pămîntul continuă să cadă. Și totuși, după primul val sîntem toți la posturi. Nu mai așteptăm să se limpezească văzduhul ; tragem în disperare, cu toate armele, spre pod. Să nu aibă răgaz inamicul să deblocheze trecerea. Ne strigăm de la o groapă la alta. Sîntem toți. Nici un mort, nici un rănit. Încurajați, intensificăm focul.
Al doilea val de bombardamente se repetă după mai puțin de un sfert de oră. Rezistăm. Începem să ne obișnuim cu moartea care vine din văzduh. Acum tragem și în timpul bombardamentelor. Nu ne mai uităm în sus. Apelecați pe arme tragem fără să ne mai gîndim la uraganul de deasupra noastră. Nu sîntem vulnerabili decît dacă bombele cad direct pe noi. Și fiecare speră... Ne dăm seama, de asemenea, că mitralierele Stukas-urilor ne-ar fi fatale doar dacă avioanele ar zbura în lungul liniilor noastre. Cum însă vin perpendicular — șansele noastre cresc.
La pod inamicul își întețește presiunea. Tunurile anticar intră din nou în horă. Un parapet al podului este spart în cîteva locuri. Din păduricea din spate brandurile bat încrucișarea de drumuri de dincolo de lac.
Al treilea val de Stukas-uri. Aud șuieratul unei bombe aproape, foarte aproape. O clipă îi văd umbra fulgerînd în fața noastră. S-a înfipt, la cîțiva metri, în peluza de iarbă a taluzului, fără să explodeze. Pămîntul a înghițit-o nemestecată. Stăm cu moartea în coastă și nu ne gîndim la ea. Cu ochii pironiți pe cătare tragem fără oprire pe suprafața șoselei arcuită peste lac. Vălmășagul de bărci ciuruite de gloanțe, de mașini sfîrtecate de explozii, de morți și motocicletele răsturnate nu poate fi trecut de inamic decît dacă îi lăsăm răgazul s-o facă. Ei cred că Stukas-urile le asigură acest răgaz. Dar gurile noastre de foc nu tac nici cînd văzduhul este sfîșiat de bombe. Tragem, tragem cu disperare, de pretutindeni : din dreapta și din stînga șoselei, de pe taluzul căii ferate, de sub pod, din cringul de sălcii, din coasta bisericuței de pe promontoriul din stînga... Un foc concentric, neîntrerupt tocind cu plumbi limba de beton îngustă a trecerii.
Liniștea amiezii trece peste fronturi, mutilată. Nu se mai aud împușcături. Soarele unge cu lumina fierbinte trupurile retezate ale plopilor, rănile deschise ale pămîntului. În păduricea din spate marmidele așteaptă aburind.
Un steag alb flutură pe pod. Un ofițer hitlerist și un soldat se strecoară cu greu spre pozițiile noastre. Cer un scurt armistițiu, să-și ridice rănițiii și morții. Pentru răniți cer îngăduința să fie internați în București. Apar brancardierii și mașinile sanitare.
Mă duc la pod. Imagine goyescă. Cadavrele și muribunzii zac într-un amestec de furnicar : întinși pe caldarîm, grămădiți sub camioanele arse, căzuți peste lăzi de muniții goale, încleștați de roțile motocicletelor.
Rezemat cu spatele de afetul tunului cel mare, un soldat cu vintrea spartă își ține măruntaiele cu mîna. Nu mai are putere să le apese înapoi. Pe fața galbenă doar ochii albaștri privesc stins, parcă de dincolo de apele Styxului. Chem brancardierii să-l ridice. Îmi arată pistolul automat de lîngă el, făcîndu-mi semn să-l iau... În mișcarea înceată a pleoapelor e și recunoștință și un tăcut adio...
Cu acel pistol automat aveam să-mi croiesc drum prin celelalte patru zile ale luptelor.

televiziune

A obosit reportajul?

Chiar și fără identitate școlară, emisiunile de pe micul ecran numără anual corigenți. Pelicula nu schimbă datele fundamentale ale problemei. Și prin ochiul aparatului de filmat promovații se văd spoiți din tălpi pînă-n creștet cu fericire, în timp ce corigenții stau ofiliți. Și nu sînt puține emisiunile pe care oricum le-ai lua și întoarce, nu le poți scoate din moleșire cu-un 5. Intră-n categoria aceasta tocmai emisiunile pentru copii ! Cît s-a scris, cît s-a avertizat. De astă-iarnă și pînă acum a fost timp să se facă ce nu s-a făcut : să se scoată emisiunea dintre paie și dintre cartoane — afară, la aer curat. Să se renunțe odată la decorul de cîrpă vopsită, la păpușa pe sfoară, să se spargă undeva o fereastră prin care să intre lumina și-o rafală de vînt în aerul sufocant. Și să se pompeze imaginație ! Să se procure idei. Copiii nu sînt naivi. Nu-i faci să rîdă stîlcind pe jumătate cuvintele. Nici obligîndu-i pe bieții actori să-și întindă fața ca aluatul în strîmbături. Nu cred că „Lumea Copiilor" arată așa cum am văzut-o duminică seara... Oare nici un reporter cu inimă roșie nu se poate desprinde de studiouri și de platouri ca să facă trei pași la mare și trei la munte și să filmeze cum șade sub soare, pe cocoașa pămîntului, acum, la ora mare-a vacanței, un copil care știe să rîdă adevărat ?
După o revenire „în forță", reportajul a ajuns în coada plutonului. Bicicleta pe care rulează de-o vreme are pneurile lăsate și face opturi pe asfalt. Toată toamna și iarna i-am aplaudat pe așii probei cu microfonul — pentru tenacitate, temeritate, frecvență înaltă și, iată-i acuma abandonînd. Unele emisiuni de reportaj din ultima vreme se petrec pe porțiunea de stadion unde publicul în loc să aclame, bate nerăbdător din picior. Și Carmen Dumitrescu și Alexandru Stark, Rodica Rarău și Anca Arion au ieșit din ritmul cu care ne-au obișnuit. Cîte o apariție pe micul ecran seamănă mai mult a umbra trecutului. Noroc că emisiunile-agrare, în perpetuă condiție fizică exemplară, au preluat pentru ele ștafeta, și Ștefan Racoviță, de pildă, stabilește duminică de duminică performanța genului. După cum a semnalat toată presa, ultima emisiune a fost chiar „record".
În sfîrșit, semne de oboseală și îmbătrînire pre-timpurie vădește emisiunea „Vetre Folclorice". După ce-o primăvară întreagă a fluturat chiar însemnele primăverii — renașterea și-nnoirea, arătînd o mare schimbare în bine pentru destinul folclorului televizat, emisiunea a redevenit ceea ce fusese odinioară : o scenă improvizată pentru soliști îmbrăcați în veșminte de naylon, turnați în paiete, cîntînd cu mîna pe suflet — doina cu acompaniament de țambal.
Sperăm cît cuprinde că și pentru corigenții de pe micul ecran există meditații, constrîngeri de la vacanța de vară și, mai cu seamă, examinatori.

Sânziana Pop

muzică

Opera — mărturie a istoriei

În contextul muzical contemporan, problema creației lirice constituie unul dintre cele mai controversate subiecte de dezbatere.
Izvorîtă din prea-plinul multicolor al Renașterii — opera venea să sintetizeze în cadrul unui singur gen, experiențe, stiluri și forme de artă. O atestă partiturile semnate de Glück, Mozart, Verdi, Puccini, Wagner, Richard Strauss, Debussy, Enescu, Prokofiev sau Alban Berg.
După 20 de secole, în condițiile atît de controversatei renunțări la melodism, simetrie, etc., în condițiile unor noi relații între creator și public, generate firesc de super-avalanșa de avangardă, la porțile cunoașterii și acceptării unor stiluri mai comode, muzicienii se întreabă : rezistă oare opera ? Cît și cum ?
Faptul că aproape majoritar, publicul de operă preferă încă, de pildă „Traviata" — „Wozzeck"-ului, nu este deloc îmbucurător, mai ales că preferințele nu se bazează pe criterii valorice, ci de comoditate.
Desigur, de ce să nu recunoaștem, din toate punctele de vedere, „Traviata" este mai accesibilă decît „Wozzeck" — motiv pentru care după aproape 200 de ani de la premieră, mai face încă săli pline.
Tot atîția ani va trebui să așteptăm pentru „Wozzeck" ? Firește, nu ! Am sentimentul, însă, că s-a făcut prea puțin pentru opera contemporană, prea puțin pentru a-i deschide drum către publicul larg !
Localizînd... Gheorghe Dumitrescu, Pascal Bentoiu, Doru Popovici, Tudor Jarda, Mihai Moldovan, Liviu Glodeanu se bucură de succes de public. A propos de toate considerațiile anterioare, mă întrebam nu o dată care este explicația !
Un răspuns posibil ar consta, cred, în faptul că însiși creatorii sînt puternic înrădăcinați în spiritualitate, în problematica majoră a neamului, într-atît, încît reușesc să transforme „starea" de muzică, izvorîtă din mituri, legende și doruri, într-o realitate palpabilă, emoțională.
De fapt, aceste gînduri mi-au fost sugerate de vizionarea pe micul ecran, săptămîna trecută, a dramei muzicale „Pădurea vulturilor" de Tudor Jarda, într-o versiune interpretativă de referință, semnată de studenții Conservatorului clujean.
Scrisă pe un libret de Pompiliu Gîlmeanu și Corneliu Rusu, lucrarea rememorează un episod real al luptei maselor populare conduse de Partid, în preajma zilei de 23 August 1944.
Accesibilitatea melodică bazată pe prospețimea cîntecului și dansului popular, sugestivitatea imaginilor, actualitatea mesajului, în fine, ca un corolar al tuturor acestora — înalta măiestrie, harul compozitorului clujan, conferă operei unui dintre cele mai fericite calificative. Fără îndoială, „Pădurea vulturilor" de Tudor Jarda își reprezintă cu cinste locul în agenda manifestărilor muzicale dedicate celor două mari evenimente ale anului !

Mariana Cristescu-Petrache

P.S. Începînd din 21 iulie, dedicată marilor evenimente, din inițiativa Radioteleviziunii, se desfășoară „Luna culturii muzicale românești" !

contemporanii noștri

Refuzul uitării

atitudine definitorie a liricii lui Eugen Jebeleanu

Pare paradoxal că romanticul vizionar și patetic care este Eugen Jebeleanu a putut fi tentat inițial de ermetism. Azi, cînd contemplăm traiectoria lirică a poetului, înțelegem clar că „perdeaua aluzivă" de simboluri hieratice masca nu un deficit de emoție, ci un surplus. Surplus care, imprudent dezvăluit într-o lume de contemporani cu idealuri domestice, l-ar fi făcut vulnerabil pe autor. Ceea ce ar fi fost absolut inacceptabil pentru un temperament liric orgolios, prea puțin dispus să meargă la Canossa pentru a capta bunăvoința unui public suficient. Decomprimarea tumultului interior nu s-a lăsat mult timp așteptată. Ea este corelativă metamorfozelor existenței sociale.

Eugen Jebeleanu este prin excelență poetul care nu uită, cel care refuză perpetuu moartea amintirilor. Memoria lui este fabuloasă („O memorie de optsprezece carate", sîntem avertizați în Ceea ce nu se uită), conservînd intact trecutul, atît pentru a face posibil un teribil act justițiar : „Morți neștiuți, purtați-mă pe vînturi, / Căci eu sînt cel ce vrea și pentru voi / Topor să fie, flacără cu gheare / Sau o pădure-n mers răzbunătoare !...", cît, mai ales, pentru a-i recupera neantului victimele. Fiindcă pentru autorul Surîsului Hiroshimei uitarea semnifică o a doua moarte, cea definitivă. În concepția sa cei duși mor încă o dată atunci cînd dispar din amintirile celor ce i-au îndrăgit. De aceea își avivează poetul rănile sufletești, din această rațiune face din suferințele sale și ale umanității un necontenit prilej de cutremurătoare memento-uri. Memoria este investită în lirica lui Jebeleanu cu o funcție agonică, de neacceptare a dramei existențiale, de tăgadă a morții : „Nu cred în adevărul omului trăind / chiar și un secol, și-apoi dispărînd. / Absurdu-l văd, însă nu cred în el, / nu tot ce nu se vede e fantasmă /... / Nu cred în cei ce vor să uite, / și cît mai repede pe cei plecați din viață, / fiindcă ei sunt cei care astfel / vor să dea pradă Morții Spiritul" — se confesează Jebeleanu într-un dramatic poem. Nucleul coagulant al liricii sale este constituit de veșnica înfruntare dintre viață și moarte, dintre creație și distrucție, dintre existență și opusul ei. Dacă există un sentiment care domină copleșitor universul poetic al lui Jebeleanu, atunci acesta nu este altul decît sentimentul tragic al vieții. Resemnarea, impasibilitatea, apatica îngăduire a sărbătorilor demențiale ale morții, iată ceea ce este statornic abhorat, fie că este vorba de accidentul biografic intim, fie că ne gîndim la flageluri ce au ulcerat existența umanității. În fond, și Ceea ce nu se uită, și Surîsul Hiroshimei, și Elegie pentru floarea secerată sau Hanibal sînt tot atîtea cîntece împotriva morții. Dar resorturile psihologice nu sînt identice. Punctele de maximă amplitudine între care oscilează discursul liric sînt extravertirea și introvertirea.

În Ceea ce nu se uită negarea uitării implică o fulminantă acuzare a celor vinovați de hecatombele de morți în război. Drama personală există, desigur, și aici, dar ea palpită în subteran, aidoma pînzelor freatice. Cea care se manifestă fiind indeosebi o conștiință exponențială. Aceeași retragere a suferințelor proprii într-un plan secund este detectabilă în Surîsul Hiroshimei și în Cîntece împotriva morții. Amintirea — apocaliptic figurată — a uriașei crime de la Hiroshima împrumută ceva din concretețea dură a rocilor : „Iau amintirea / și fac din ea beton / făclii și scuturi". Cel ce se judecă cu trecutul în fața unei supreme instanțe are facultatea grozavă a miticei Gorgone de a putea trece chipurile asasinilor în neființă : „Și dați-mi chipurile vii / ale-asasinilor / ca să le pot preface în / neant. / Veniți și ajutați-mă / să fac pe omul Om / să stea de strajă / și chiar și-n somn / să-i fie pletele cabrate de memorie" (Ca să pot apăra). Un complex de culpabilitate începe însă să se contureze de pe acum, chiar dacă cuvintele mai poartă încă „coifuri de fier", marcînd coborîrea în subteranele eului. Cei morți îl resping tacit pe poet, pentru marea vină de a nu fi știuț să-i apere (Morții acestia).

Elegie pentru floarea secerată și Hanibal sînt însă cărțile radicalei schimbări la față. Purificată de truculență, de intemperanță lexicală, de congestii verbale, poezia (aliaj inefabil de suavități și durități eshatologice) vizează acum esențele. Nimic mai opus, la prima vedere, decît lirismul elegiac, cu inflexiuni thanatice din Riul pe obraz și sarcastica denunțare a apostolilor răului din Parabole civile. Ipostazele sînt însă complementare.

Riul pe obraz stă sub semnul lui Orfeu. Un refuz înverșunat al resemnării, o inacceptare absolută a morții imprimă o tensiune patetică acestui „monodialog". Urmele dispăruței sînt căutate în Tot, dar și în toate, în enigmatica schelărie a cosmosului, dar și în obiectele ce au aparținut celei duse, în peisajul exterior, ca și în spațiul de suflet, pierderea amintirilor fiind echivalentă cu un cataclism. A uita înseamnă pentru acest Orfeu modern însăși renunțarea la conștiința de sine, metamorfozarea pînă la nerecunoaștere : „Cînd nu voi mai avea nimic de la tine / nici un nasture orb, nici o cămașă de lună zdrențuită / nici un flacon aburit în care a mai rămas o lacrimă suspendată / cînd nu voi mai avea nici o oglindă, / nici o pupilă de apă în care să mă recunosc... / Ce va fi atunci, nu știu... / Dar cum aș mai putea fi eu ? (s.n.) / Voi fi un cărăbuș orb, mă voi lovi / de cîteva mobile de praf / voi întreba în stînga și în dreapta / dacă mai este un drum și unde duce — / și / cum mă cheamă și ce / au fost toate acestea. /.../ o, draga, draga, draga mea, / atunci fără de chip și fără amintire". Prezența celei pierdute este bănuită pretutindeni ; chip de a spune că absența ei este una perpetuu prezentă. Dar mitul orfic este departe de cel clasic. Orfeul imaginat de Jebeleanu este un voluptos al automistificării. El caută sistematic fericirea negativă a iluziei. Așa se explică de ce fluxul evocării nu este unul intermitent, supus capriciilor memoriei afective ci unul coerent, provocat programatic, biciuit, exersat cu sistemă. Tragicul este rezultatul veșnicei dueluri între părere și certitudine, între iluzia recuperării ființei iubite și conștiința imposibilității acestui act. Tentativa lui Orfeu eșuează, nu din cauza elanului intempestiv : „Acum, te voi lua și te voi smulge / din nepăsarea pietrei, din acel / loc al cîinilor vîntului / și a ceea ce nimeni nu poate / să înțeleagă / Acum, te voi smulge din acel loc / (nu vreau să-l numesc) / te voi scăla cu mîinile mele / și te voi repune / în imperioasa înălțare a luminii" (Hotărîrea), nu prin încălcarea prematură a interdicției privirii retrospective, cum ne-am aștepta citind următoarele versuri : „Sunt cel ce nu ascult, deși aud — / că întorcîndu-mi ochii spre iubire / voi cîștiga doar umbra" (Orfeu). Însăși Euridice refuză întoarcerea : „Crescuseră ierburile încă o dată / M-am dus s-o deștept. / — Lasă-mă, te rog, lasă-mă să mai dorm puțin... — / m'a rugat." (Iarbă prea spată). Noul Orfeu trăiește nu drama aedului ce pierde în ultimul moment victoria asupra neființei, ci tragedia celui care, știind că totul este guvernat de același implacabil fatum, sfidează totuși destinul, cercînd imposibilul : „Îndepărtez imposibilul și-i dau un nume ca să-l cunoaștem, / și să știm că poate fi înfrînt. /.../ Căci totul trebuie trăit și trebuie / făcut să trăiască și fără sfîrșit / să fie". (Fără oprire). De unde turnura de tragedie antică, filonul, paradoxal, eroic, afin optimismului grec. De unde, totodată și acel ton de bocet folcloric, tincturat metafizic, prin care ființa de abur a iubitei nu se evocă, ci se invocă, în pofida unei voci a luciditătii care șoptește mereu : „Ceea ce a fost nu mai este / și ceea ce este nu va mai fi" (Firescul nefiresc). Chiar dacă memoria nu mai poate salva decît o umbră, o iluzie, aceasta este o iluzie fortifiantă. Un poem, Da și nu, conciliază lirismul thanatic cu energetismul, aparenta pasivitate în fața marelui „Sol nevăzut" cu acel activism structural implicat în poezia lui Eugen Jebeleanu. Se poate surîde peste moarte. Din dezolanta panoramă a devastărilor interioare se poate înălța, surîzînd îndurerată, efigia poetului conștient că dacă moartea este aparent invincibilă, apostolii ei pot și trebuie să fie înfruntați. Amintirea fericirii pierdute devine reazemul solid al unei conștiințe ce a străbătut nemaculată ororile acestui veac. Viața pierde bătălii cu fiecare om dispărut, nu însă și războiul cu moartea. Acesta este marele, fundamentalul adevăr din Hanibal. Căci nu cuceritorul de o „violenie mai mult decît punică" atrage sarcasmul poetului. El vizează un obiectiv cu mult mai mare. Hanibal asediind Roma reprezintă Neantul asaltînd însuși principiul vieții. Care nu poate fi nimicit, deși dăinuie prin indivizi efemeri. În perspectiva absolutului, efemeridele triumfă, căci fiecare om este un Fabius Cunctator ce amînă moartea prin urmași.

Imagine : V. Blendea

De reținut că și reconstituirea insistentă a ororilor, departe de a reprezenta o voluptate a poetului, cum s-a insinuat uneori, devine de fapt, contemplată prin această prismă, un act de partizanat în favoarea forțelor vieții. Cum ades se întîmplă, terifiantul este lespedea ce ascunde tainicul drum spre suav. Și chiar o poezie ce imaginează înfricoșătorul supliciu al jupuirii de viu, are ceva din seninătatea personajelor din planșele lui J. Valverde, sugerînd ca și la acesta perenitatea, îndărătnicia vieții, pe care nici o suferință și nici o brutalitate nu o pot anula : „M-au jupuit de piele de sus și pînă jos / și mi-aruncară pielea la fel ca pe o plasă. /.../ Voi tremura, probabil, un pic, că-s jupuit / de piele, și sunt roșu în veacul generos / și n'o să vadă nimeni cum sunt și, negresit, / privindu-mă vor spune : — Ce trandafir frumos !" (A doua ediție specială). Evocarea crimelor, prezența teratologicului sînt investite și cu o funcție premonitorie. Uitate, ororile se vor repeta, potențate prin sadice rafinamente. Impotriva lor trebuie așezată de veghe Memoria. Nu una fugară, sinuoasă, înclinată spre estompe și indulgențe, ci una colțuroasă, totală, necruțătoare. Între „băuturile memoriei cîntăritoare" și cele ale „memoriei imprudente", Eugen Jebeleanu le-a ales pe cele dintîi. De aici s-a înălțat un patetic NU spus morții, rostit uitării.

Ioan Adam

profil

Emilian Bălănoiu

Născut la 5 noiembrie 1939. Absolvent al Facultății de mecanică.

Bibliografie : Adam, *nuvele, 1969* ; Absenții de la dragoste, *1970 (nuvele)* ; Copilăria, adolescența și tinerețea lui Nicolae Ostia, *roman, 1971.*

Autor de proze cu aparență bizară prin lipsa determinărilor logice ale desfășurării narative, Emilian Bălănoiu reprezintă în chip alegoric abstracțiuni comune servindu-se, însă, de mijloacele cele mai simple ale epicii. Iată curioasa aventură a unui inginer „cu oarecare vechime" care voia să meargă „două zile acasă", la București, pentru a-și întîlni nevasta, pe care n-o mai văzuse de patru luni. Plecînd fără invoire de pe șantier, cu ajutorul unui șofer binevoitor, care îl ascunde sub prelata unui camion, inginerul trece prin cea dintîi împrejurare neobișnuită dintr-un lung șir. Sub prelată, el are surpriza de a simți *„apropierea unui trup cald"*, văzînd apoi *„cît de rotunde și dure sînt formele femeii care șerpuiesc într-o atîtare evidentă"* pe rogojina din camion. Femeia îi acoperă gura *„cu o palmă fină"*, îl sărută *„cu o incitenteală de iubire ultimă"* grație căreia inginerul îl înțelege pe Rodin (*„Atunci l-am înțeles pe Rodin. Da, în această alintare simplă de femeie simplă, l-am pătruns pe Rodin"*), ceea ce nu-l împiedică totuși, să refuze plăcuta agresiune, motivînd că este însurat. Femeia însăși, o zdravănă muncitoare de pe șantier (cîndva, îi arătase inginerului *„un biceps puternic și o pulpă de fotbalist"*), mergea la București pentru a-și întîlni logodnicul. Atrăgîndu-i atenția că nu se cuvine să păcătuiască, inginerul îi vede *„chipul superb, copt de soare, îmbujorat de patimă, buzele răsfrînte, ochii fierbînd în mici retorte cu smoală"*. La București el află că va avea un copil, deși ultima dată cînd își văzuse soția hotărîseră să divorțeze. Descoperă, apoi, că este încornorat. Pleacă de acasă. Intră într-un bar *tixit de fete foarte ademenitoare"*, își găsește la o masă fratele și constată că *„după aspectul feții e aproape beat"*. O fată *„blondă, cu un cap prelung"* și ochi *„oblici"*, *„de un verde mat"*, care *„îi dădeau un aer hieratic"*, se așează lîngă masa inginerului. Pleacă împreună din bar, intră într-un restaurant, de aici pornesc în căutarea unui Peter, iubitul trădător al fetei. Pe stradă inginerul își reîntîlnește fratele, ajung la restaurantul de mai înainte, unde acesta îl instiințează că, aici, va avea loc nunta lui. Printre invitați se află și Aura, soția inginerului, împreună cu amantul ei. Din cînd în cînd, invitații intră într-un frigider pentru a se răcori. Intră și inginerul, dar fiindcă ușa era încuiată pe dinafară începe să se congeleze. Luptînd cu frigul, el trăiește — halucinînd, probabil — alte stranii imprejurări. Succesiunea aceasta de fapte formează conținutul nuvelei *Capcana* din volumul *Absenții de la dragoste*. Autorul rupe legăturile dintre întîmplări pentru a scoate în evidență înțelesul lor simbolic.

Copilăria, adolescența și tinerețea lui Nicolae Ostia este, de asemenea, o alegorie a claustrării. Fiindcă se temea că îl va compromite, tatăl-adoptiv al eroului narator îl pune în lanțuri și-l ține închis în casă vreme de 15 ani, punînd în circulație zvonuri că a murit în munți. Sechestratul este păzit de o soră vitregă, adevăratul copil al familiei Ostia, o ființă biologic decăzută. Autorul faptei criminale este procuror, om al legii, ceea ce explică perfecta punere la punct a înscenării. Nicolae Ostia va fi eliberat după moartea tatălui său, dar cade victimă unei neînțelegeri și este arestat sub acuzația de a fi vrut să jefuiască. În detenție, el își scrie „povestea vieții", este apoi eliberat, dar intră din nou în captivitatea unei familii, care-l luase drept bandit. Considerat de noii paznici *„un element corijibil"*, *„fiindcă el nu protestează și nu se zbate să rupă frînghiile"*, prizonierul nu este predat autorităților, „cazul" fiind adus la cunoștiință unui prieten al familiei, psihiatru. Romanul debutase, însă, cu un răspuns al acestuia la scrisoarea prin care fusese chemat. Psihiatrul considera că prietenii lui vor să-l înșele dînd drept realitate materia unui roman — *„cazul de care îmi vorbești în scrisoarea dumitale seamănă cu cel întruchipat de personajul Nicolae Ostia în romanul de ficțiune pe care îl anexez și pe care, de fapt, îl socotesc răspuns la epistolă"*. Echivocul este, astfel, amplificat prin existența celor două versiuni asupra biografiei lui Nicolae Ostia : o ficțiune, care este întreg romanul, conține o alta, dar pentru a-i dovedi caracterul de produs al imaginației și pentru a o compromite. Întrucît era necesară această răsturnare parodică a schemei „romanului găsit", cartea lui Emilian Bălănoiu nu o probează. Trucul este gratuit : autorul și-a însușit o formulă narativă constînd în compromiterea celor obișnuite și o utilizează excesiv, poate și pentru a suplini prin artificii compoziționale caracterul tern, deseori impropriu, al expresiei.

Mircea Iorgulescu

logostelele

de Ion Gheorghe

Scriitorul român a fost chemat nu o dată, de vocea enigmatică a începuturilor. Miron Costin scria un De neamul moldovenilor căutîndu-ne obîrșia într-un spațiu misterios, și îndelung, vorbindu-ne de massageți și alte tulburi popoare. D. Cantemir era preocupat, descriind Moldova, de ciudatele ansambluri de piatră din Carpați căutîndu-le o origină sacră.

O obsesie a străvechimii, a începuturilor, a originarului traversează întreaga istorie a spiritului românesc. Ion Gheorghe e unul din scriitorii care a atins acest itinerariu spiritual al înaintașilor și s-a lăsat marcat de el. Poetul crede în documentul folcloric ca și M. Eliade și cercetătorii moderni. Demersul său se păstrează însă la granița dintre poezie și știință. Logostelele ne-ar înapoia cheia pierdută a unui cifru străvechi, posibilitatea decriptării unor inscripții lapidare a căror încifrare ține de știința astrologiei ș.a.m.d.

Fantezie sau adevăr ?

Discuția rămîne deschisă.

Red.

După cei mai prestigioși subiecți ai anchetelor folcloristice, ar exista șapte stele cu ajutorul cărora cei cunoscători ar înțelege semnele cerești ; că aflîndu-le careva, învață să citească în toate graiurile lumii, dinainte de potop... Acelea se numesc Logostele, astre ale logosului.

Mitul este fascinant : el nemaigăsindu-se la alte popoare, se va fi izvodit din niscaiva realități ale omului carpato-danubian și conține un mesaj de mare valoare științifică. O informație tulburătoare s-a păstrat într-acest loc, — asupra scrisului și cititului la o colectivitate dintre cele mai vechi ale lumii. Logostele înseamnă nu numai stele vorbitoare, ci și pietre ale cuvîntului.

Era într-o toamnă cu lumină fabuloasă, cînd am descoperit pe una din numeroasele noastre statuete de betoane arhaice, o suită de semne. Stîrniți de-acel inceput, am reexaminat statuetele la care ne-am mai referit, și-am descoperit că toate poartă inscripții. A urmat o perioadă de cercetări și confruntări cu izvoare arheologice care ne-au dus la rezultate ce vor părea de domeniul fantasticului.

Piatra care avea să fie cheia unei culturi, figurează un cap de om. După cum aveam să constatăm mai apoi, acel cap de zeu este împărțit în patru sectoare unde au fost executate patru grupuri de semne. Într-unul din sectoare, am sesizat la început numărul 2, urmat de trei zerouri, alcătuind, prin urmare, cifra 2000 — ceea ce înseamnă un ciclu cosmic — EONUL.

Cercetînd cu lupa am putut constata că numărul 2 este deopotrivă literele S, Z și J. Acest ciudat însemn se alcătuiește, la rîndul lui, din șapte minuscule semne cum nu mai văzusem în nici-o scriere. Mai tîrziu aveam să ajungem la concluzia că acele trei majuscule sînt zeii Joe, Sobazios, Zamolxe.

Interesantă a fost apoi constatarea că schimbînd locul din care privim statueta-cap, cele șapte semne apar modificate de fiecare dată altfel, ele metamorfozîndu-se radical în funcție de lumină — caracteristică principală a statuetelor noastre ce dezvăluie imagini diferite — după variația surselor luminoase. Transcriind prima variantă a celor patru semne am avut revelația cheii unui mecanism : cele șapte sînt stelele Carului Mare. Descoperearm LOGOSTELELE.

Prin urmare legenda nu era oarecare basm : întreaga materie ni s-a impus a fi cercetată cu disciplină și răbdare — încît astăzi putem face publice cîteva concluzii ce le vom ilustra cu cîteva din sursele arheologice la care ne-am verificat. Aceste surse constituie și azi enigme ale istoriei, locuri nerezolvate ale paleografiei trace. Le vom expune în ordinea în care pot sugera pantheonul unei lumi cunoscute mai mult din legende și speculații.

Iată pe scurt, două dintre variantele inscripției de pe piatra ce-am descris-o :

1) „EON : ZRA — MOX — ZREG — ZEIOS XLEIKIO KZERF".

Alcătuit din trei aliniamente diferite : din Eon, din Carul Mare și din Carul Mic — înscrisul de mai sus se traduce : „Vejnicul Zramox, (adică divinitate complexă, zeu, zeiță, om și bou mocs), rege al zeilor, cel cu cheile pămîntului ; și-al jertfelor Kezar ; Tatăl Fiilor jertfiți". Aici anunțăm că într-un tablou votiv figurînd un ciudat cavaler trac bifrons, am citit o serie de nume ale eroilor danubieni, ai diferitelor triburi de traci, toți aceștia ilustrînd ideea că sînt fiii zeului suprem, trimiși pe pămînt, ca eroi civilizatori. În ceea ce privește atribuțiile de purtător al cheilor porților cerului și pămîntului, PORTRIKEOS cum am citit într-un alt loc, bocetul de SKALOIAN a conservat nealterat o informație de necontrazis.

2) „EON : ZAMOX — DEOM ; KSTAR — KORN ; KIER ZRABOZ — ZENZEX — ENSKRIZ — EN — ON — SZEMN — JOI — APOL — HIPERION — ZMAX — HIPER — PELIKEOM".

Este locul să spunem că inscripțiile ce-am extras noi din multe surse, impun, prin natura lor de extracție stelară, o serie de combinații, din care rezultă pantheonul, poporul, atribuțiile zeilor descendenți, și chiar BIOGRAFIILE lor. Vom avea, de aceea, inscripții-fragment, totul începînd cu un zeu ATLANTPTOH, căruia i se enumeră descendenții ; aceștia, la rîndul lor au cîte trei, cinci, șapte, zece fii. În aceste cazuri pantheonul bărbătesc monom — este triad, sinqvirun, și pleiad, cît cel feminin este MONEMA, troiza, montat în DIADEMAS — după constelațiile ce le simbolizează.

A doua inscripție se poate traduce : „Vejnicul — ZAMOX — Zeul cel Bătrîn, bou mocs, cu două chipuri de om, doi oameni și Steaua Polară ; Kronos ; Zeu și zeiță cu keile ; Zece-zei ; cuprins într-un SEMN — într-un INS-semn ; zeul cel mare al oamenilor Pelasgi".

INSCRIPȚIA DE LA LETCANI

Făcută publică nu de prea mult timp, inscripția pe-o fusaiolă, a fost atribuită unei populații germanice pentru faptul că ar fi avînd aceleași caractere runice, precum ar fi și inscripția de pe colanul din tezaurul de la Pietroasa. Nu vom face polemică ; vom prezenta considerațiile noastre și vom citi cu cheile ce le-am aflat în Logostele.

Inscripția aci în discuție, se prezintă ca o fracție ordinară : cu numărător și cu numitor. Primii termeni sînt așezați la extremele înscrisului ; se compun din cîte trei semne. Sub acestia, ca numitorul unei fracții dezvoltate, se află zece membri. Descifrarea inscripției ne va motiva de ce-am ales noi în descriere, denumiri din aritmetică.

Iată traduși numărătorii, citiți de la stînga la dreapta : „SZOBAZ — PLAGI ; HIPERBOR — IOVI" — ceea ce se traduce : SABAZIOS — ZABAL al Pelagilor, IOVI — JOE al Hiperboreilor. Sub cei doi, și-n complicate relații de determinare, adică descinzînd din ei, în sensul că ideogramele numelor lor dau, supuse unor calcule ce nu le expunem acum, cîte alte zece nume de zei — fii, se află scrise, ca termeni numitori, zece semne. Citite ca sumă separată rezultă atributele zeului. Inscripția în întregime zice : a) „SKABAZ — IOVI — KHIR — MANEM — STRIVILK — KARON — KEIROBOLGES" b) „IOVI — SKHABEZ — ZLER — MENHIRI — MOVILKS — BOZ — KEOMORGSOL".

Traducerea acestei inscripții sintetice este complicată : a) „SKHABAZ — IOVI — Domn atotputernic, omoritorul strigoilor, KARON, cel ce ține de constelația Carului Mare, Cărăușul morților, cel cu cheile bolgiilor", b) IOVI — SKABEZ — „Zeul-Cap, rege al uriașilor impietriți, idolul stăpîn al cheilor și solul morților".

După cum scriam mai sus, toți cei zece numitori alcătuiesc mai apoi zeii descendenți : ai pelagilor și-ai tracilor, ei fiind *peleia qvinta*, cît și Zex-sinqvirunal, la hiperborei.

Termenii încă neoperați sînt următorii :

— ZOR, MORGIS, MEZIL, OGLIN, PFILAE, ZGLABD, BOZAI, KHALOS, OIAN, MANOL. Toți aceștia sînt zabazionii — cei ce-și află obîrșia în zeul bifrons mai sus numit — ZABAZ — JOVI. Se înțelege că întreprinderea noastră este fragmentată și că nu-i locul să descompunem mai departe cele zece semne-constelații pentru a ne susține descoperirea. Atragem doar atenția asupra celui de-al zecelea nume conținut în ultima ideogramă-logostea — MANOL, unul dintre zabalzei — a cărui biografie a păstrat-o balada populară românească „Meșterul Manole". Poate că nu-i lipsit de interes să spunem în acest context că zeul suprem însuși ne apare, într-un tablou votiv, ridicînd cu brațul său drept nu fulgerul, nu orice altă unealtă de autocrator al cerului, ci *firul cu plumb* ; cît în cealaltă mînă ține *mistria*. Astfel, coordonatele fundamentale ale pantheonului hipermoreu-pelag-trac, ne apar fără asemănare.

INSCRIPȚIA DE LA KYOLMEN

Pe cît de celebră între paleografii de cultură tracă, pe-atît de controversată, inscripția aceasta găsită în Bulgaria, ne-a atras atenția prin cîteva atribute ce le vom expune mai jos.

Din capul locului se impune observația că inscrisul se desfășoară în așa fel încît semnele tipic tracice, să alcătuiască monograma „j". Pornind de-aici și recunoscînd ca atare procedeul pelago-trac prin care *numele zeului, cu atributele lui, alcătuiesc o inscripție desfășurată în corpul majusculei — însemn — lagostea*, noi am citit altfel și altceva decît cei ce-au încercat să interpreteze prețioasa inscripție.

Pornind de la minerul de cîrjă al „J"-ului-inițială, am aflat ceea ce transcriem : „ZEG — SHABAZ, BDIVI PLAGI — TRAKIS : / TREPOLI, TRIPEDI, DREADIS, TRIOEDIPFIE, / TRIZIDVA, TRIVLUPKI, TRIZMEG — DOG — / STRIG, DZEXIMNOL — VOEVODAX, DZE — MONZIX, TRESILENI, TREZBOZAD — / DOKEIPSIO".

Iată traducerea noastră modestă :

„Zeus rege Zabhazios, *bi-div* ; de două ori divin ; ca zeu și ca zeiță ; al pelagilor — tracilor ; zeu tripolar, cumulînd cele trei dimensiuni ; zeu în cer, semizeu pe pămînt, zmeu în adîncul pămîntului ; triad ; ca zeu al driadelor, al nimfelor ; cuprins în semnul-tripodului în trei fii scalzi, daini, cîntăreț de ode, *oedip* ; și cu trei picioare ; cu trei suflete ; trei lupi, trei-zmei — ciini-strigoi ; *din zece semne — într-unul*, Domn al Osiei Polare ; de zece ori daimon și de trei ori sylen ; trei arbori-brazi ; cu două capete — toate închizîndu-le în sine — Unul ZHABAZ...".

Aceste lucruri le-a citit un amator ; să lăsăm savanții să ne învețe...

INELUL DE LA IEZEROVO

Eroarea ce se comite de către paleografii tracologi, constă în aceea că inscripțiile ce ne-au ajuns de la strămunii noștri sînt socotite a fi fost scrise cu litere grecești.

Ceea ce am aflat noi din Logostelele statuetelor de betoane arhaice de pe Istrița ne obligă să susținem că *populațiile carpat-danubiene și balcanice, au practicat numeroase scrieri cu semne cosmice, cu ideograme de extracție naturală, precum și c-o serie de suite alfabetice de concepție sintetic-matematică, cu valori proprii și contextuale — prea puțin înrudite cu unitățile signice grecești.*

Situația pe scurt enunțată pînă aici se ilustrează și de către cazul celebrului inel de aur. Nu vom face nici într-acest loc istoricul descifrărilor propuse.

Începînd de la cele patru semne gravate pe muchea discului „ce se învîrte liber" * pe-o axă fixată între cele două capete ale verigii inelului, noi am aflat următoarele : „ATLANT DIADEMA — MONADI : PTOH — MHATRI, / SKHABAT FAT" — Divinitatea Atlantă ; Diademă, / și Monadă, PTOH — MHATRI, naște pe SKHABAT : / „SKHABAT, SHETSTELOS, HIPERMAXKHARON" — Sabazios, / cel din șapte stele, Carul Mare, Marele Cărăuș al Hiperboreilor". „ZABAKS — ZOROX PELITRAKHOM, REPEDZISOL — ET STEHS" — ZABAKS — Zabazios, Zorox al pelagilor — tracilor, sol iute de picior, călcînd peste Styx.

Dar inscripția de pe inel abia începe — acolo pe muche ; discul fiind dedicat precum se va vedea, zeiței morților la traci : „RODIS GHEINEAM ZREGDEIA PERENEI BOLGEAM / SERPFEO, TREIADA — BOZMORTREM — MATRAK — GONA — / ZIGRAI — IAGA — BENDIKIA — AGAPKINA, KEPTINA / SCHARPINA — STRIKESPSINONA, PORTIKIA MOVILKS — MORTVI ; / NAX TRIKINI — ZMEGS — / ZLEIT ZEND KALI STARPKIA ; / HITRIGAIM — HOITDOMANKA ; / SIMIL PELIKI ZGLAIVIDMA ZEGSAM — MORTEAM ; / DEAMATRI ZLOTRON — MSCALOIAN — LADO — / STRI — ZVERKOLAX — MORTEOM ZGLAB — KRON — STRAKEO — / SKHABAZ / ZOROX — PELI KHARNIC REGZISOL — / KAROM — ETS — STEHS".

Iată cum traducem noi inscripția de pe inelul de la Iezerovo :

„Născătoarea neamului Gheenei, *TRIADA* ; regina vejnică, nemuritoare, a bolgiilor și-a șerpilor, boaza morților, mumă Gorgonă a tracilor, — ZIGRAI / IAGA — BENDIKIA, care se ospătează cu ciini, figurată cu semnul piepteneului, Scorpia — constelație ; cu trei capete de ciini, purtătoarea cheilor movilelor morților, născătoarea a trei fii — ciini — zmei ; Leită — asemănătoare, zendei KALI, bătrîna Strekie ; (adică purtătoare a cheilor stelelor). Muma — Gaia, vitrega, mîncătoarea de hoituri ; Similară, asemenea Zgaiei, diva pelagilor ; Zeița mare a celor muriți, cu semnul capului-de-mort : Zeie mamă a lui ZLATRON-MSKALOIAN-LADO ; trei zvircolaci ; sclav al lui KRONOS, al Tracilor — SKAHABAZ ; ZOROX — pelagul cărăuș solul cel — cirnic (mîncător de carne) și cel — harnic al zeilor, peste apa Styxului".

Atragem atenția că inscripția nu-i nicidecum epuizată cu ceea ce am citit noi.

Posibilitatea unor numeroase combinații — este atributul exclusiv al acestor relicve ale culturii strămoșilor noștri ; scrierea cu Logostele asemănîndu-se celor 10 cifre cu ajutorul cărora numără și copilul dar calculează și savantul.

Poate în contextul în care învățații intru cibernetică fac efortul să elaboreze un cod universal al limbilor, aceste considerații ar merita atenția.

*) I. I. RUSSU — „Limba traco-dacilor".

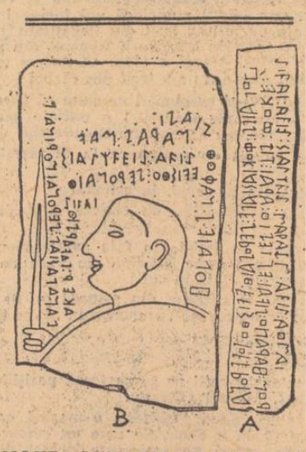

„ZAMOLXE LUNA-CU-SOARELE ; ZIDITORUL ; CAP-DE-BOUR"

În stela funerara de la Kaminia, insula Lemnos, citim următoarele :

A) „SILFIDAI DAFINIS ZIRTFIS TRIVIS SMERDAI, / DAIMON DAFINI DOMNAI IADONAI — PAN — / PANORAM PANURGIS BRANO SZAP IADFIS ; / PTOH — JOL — VALENSI = FOKI, VDA, ZOLIS ; / ZEIS FIARES ZEBOLDIV FEIZ-ZABOZIORI — / I ORFEIS BOLTKEIA"

B) „ZIDBAZI MARTVI RAZGRAF SEMELIA DOKI / ZMEIA ZREG FEIS DAFINS ; / FEIZOXO ZERAPOL GAIOS ZAPFIS ; DOKEPSIO / ZGRAV MARZOL FARAON ZABAL-ZAD / ZEROGS DAIMON RIGAIS —/ BOGDAHI GAIE — FIALBOR / ZAMOLX ZGLABORZGRAF, — DOKIO DOFIASTRIS-SELEN I SOR"

A) Daimonul Silfilor, al dumbrăvilor de dafin ;/ al celor ce-aduc jertfe TRIVIEI — ZEIȚEI-CU-TREI-SUFLETE : fiul acesteia și-al zmeului ; lui PAN, al spectacolelor și-al orgiilor, / daimonul dafinului ; Domn al naiului, zeu al iadului— geniul berbec, țap, fiul TRIADEI ; PTOH, JOE, VALENTI (PUTEREA), / similar focului, apei și pămîntului ; zeu al fiarelor autozămislit, / zeu deabol și div al zinelor ; ZABOZIOS, orficilor Keie de boltă"

Amintind că cheia de boltă a orficilor era constelația Carul Mare, să traducem și a doua inscripție :

B) „Bazileul zidar, adică Dumnezeu ziditorul, MARTVI ; / Unul marele și puternicul : fiu al SEMELIEI — DOKIA, / zmeoaica — regina șerpilor, zină din dafin ; Dumnezeu al zinelor, eroul-zeu ca APOLLO, / moștenitor al GAIEI ; MARZOL-CEL-FRUMOS ; cel cu două chipuri divine, / faraon, rege al eroilor ; ZABAL ZAD, rigă al daimonilor ; / într-unul Dumnezeu dac, cel zămislit ca arbore și ca bour de zină / GAIA-DOKEIA ; ZAMOLXE — Fiu al Omului ; cap de bour ; zidar ; — doi — / fii ăștri : SOARELE CU LUNA", etc.

Toate acestea privitoare la Zamolxe, se știau de către Dimitrie Cantemir, cînd scria în STEMA MOLDOVEI : „Soarele—cu—Luna—preună—zei—fii de Luceafăr ; / Adecă în tot locul slăvit ZAGREFIOM : ZAMOLX—ZAGREU—FIUL OMULUI".

N-avem aici spațiu cîte episoade prin basmele românilor documentează cele aflate mai sus ; cît despre traducerea inscripțiilor, atragem atenția că noi am transcris numai cîte-o variantă dintr-o anume sumă de combinații obligatorii.

atelier literar
poșta redacției

I. E. BOCĂNEȚ : Versificări în general îngrijite, conștiincioase, nedepășind, însă, nivelul unor compuneri convenționale, de amator. Proza, modestă și ea, e mai aproape de reportajul banal decît de beletristică. În ultimele plicuri, nimic nou.

G. GRINDINĂ : De data asta, mai puțin, mai slab. Ceva mai bine, în „Fluierul", „Romanță" (așteptăm și o prezentare).

IDANAR : Sînt aproape în fiecare pagină, semne indiscutabile de talent, și în schițele mici, „Te chem", „Întoarcere", și în compozițiile mai ample, „Cîntecul femeii fără copii", „E o vîrstă" și „Inscripție pe noaptea ultimei copilării" (acestea două din urmă, mai tulburi, răvășite, nebuloase). Dar lucrurile sînt, totuși, abia la început, șovăielile nu sînt puține, procesul de cristalizare e încă insuficient, vorbele inutile, fără aport („zgura") destul de numeroase, etc. Rămîne să vă luați în serios această preocupare, să-i dăruiți mai mult decît pînă acum (atît în efortul pe manuscris, cît și în pregătirea lui, a „condiției lirice", în studiu și acumulare diversă, în formarea unui gust și discernămînt artistic din ce în ce mai sigur, etc.). Așteptăm rezultate și mai bune (și o semnătură definitivă).

M. N. FLORIAN : Pagini foarte inegale, cu aspect, în general, greoi, bolovănos, scrîșnit, cu aglomerări retorice, dificile, rebarbative (uneori sforăitoare), cu multe imagini forțate, trudnice, imposibile, de gust îndoielnic („sîngele ce ne ridică-n tîmple barăci", „oamenii sînt simburi de păci", „se fac nunți în maci", „miros de idei", etc. etc.). Dar nu e numai atît. Sînt și pagini sau pasagii echilibrate, de autentică vibrație, sînt și multe imagini frumoase, ingenioase, revelatoare, sînt și piese care atestă, fără îndoială, o vocație lirică : „Cu setea e altfel", „Sudoarea", „Sinele poporului", „O albă cale" (încă insuficient limpezită), „Cor pe mapamond", „Index la uman", „Sănătatea întîrzie", „Mă gîndesc la soarele ăsta bătrîn" (ultimele patru încă tulburi, insuficient decantate, la care ar mai fi de lucrat) și altele. Rămîne să trageți singur concluziile : ce anume s-ar cuveni să faceți pentru perfecționarea gustului artistic, pentru cîștigarea unui discernămînt mai sigur în alegerea cuvîntului și metaforei, pentru un plus de exigență, scrupulozitate, ambiție, în fața manuscrisului. Sîntem în așteptarea unor rezultate mai bune (și a unei scurte prezentări).

PAUL TRAIAN : Da, într-adevăr, semnătura e splendidă, foarte clară, caligrafică, „conform indicațiilor" noastre — după cum ne atrageți atenția în P.S.-ul scrisorii (am fi observat probabil și fără P.S.), ne-a făcut o reală plăcere s-o citim (detestăm iscăliturile pompoase, de gust semidoct, mitocănesc, cu floricele, cîrlige, bucle, funde, etaje etc., imposibil de descifrat de unde și formula „ss. Indescifrabil") și vă mulțumim din suflet pentru bucuria pe care ne-ați prilejuit-o. Din păcate, însă, semnătura e aproape singurul lucru clar din manuscrisul dv. Zicem „aproape", întrucît ar mai fi ceva care se lasă citit și înțeles, și anume primele două pagini din poemul „Imposibilul zbor" (promițînd o desfășurare majoră, la o înaltă tensiune, care, însă, nu mai are loc). În rest, o vastă forfotă de vorbe, cochetînd cînd cu dicteul suprarealist, cînd cu o discursivitate de tip folcloric. Prin aceste torente verbioase, lucesc ici-colo, pierdute fără nădejde (ce păcat !), frumoase imagini și scurte tentative de zbor, care adeveresc primele noastre impresii asupra unui potențial de sensibilitate, fantezie, vibrație, care vă cheamă spre poezie. Rămîne să căutați în continuare drumul.

GH. DUȚĂ CONSTANTIN : Parcă e ceva mai bine (în „Remember", „Gest ca un arbore") ; continuă să precumpănească, însă, un delir verbal dezlănțuit colecționînd toate extravaganțele uzate ale unui așa zis modernism (capcană fatală pentru atîția diletanți lipsiți de discernămînt, ori refugiu dulce pentru atîția navigatori în derivă și cîntăreți „după ureche"). Sperăm să vă găsiți calea și uneltele proprii.

DAN ROȘCA : Mai bine ca data trecută. Caligrafii subțiri, tremurătoare, transparente (uneori, cam chlorotice, alteori cam seci, livrești „făcute"), cîteodată simple metafore ușor dilatate. Sînt de menționat : „Flori", „Apoi", „Aș putea oare", „Copacii", „Mînăstirea Neamț". Un plus de substanță, de nerv, de amplitudine a respirației, ar fi, desigur, binevenit.

Aurică Oprea, Radeș Eugen, Bogdan Dan, Gabriela Dinea, Ioan Sebastian, Niculescu Vasile, Rudo And, Procop Ștefan, Codan Sineu, Aurel Luță, Pârvu Elena, Ploșnea Iulian, Morogan A., Onofrei Radu, Costinel Cristescu, Niti Sado, M. Pilgrim, I. Demidov, Șerban Gheorghiu, Baba Eugen, C. Roșca, Latian Alsav, Petre Ioan, Marineață Elena, Mihail Anastasiu, V. Huțu, Corina Dima, A.V. Delachioar, Ela L., Roșu Teodor, Acis, Victor Prelucă, Ciurea Mariana, Epure M. Ioan, Vasile Lup, Mihaela Savin, Traian T. Velea, Maria Cune, Nelu Dumitru, P.D. Chinezu, L. Tudor, D.R. Rold, C.S.U., Nicolaus Dolas, Amicus, Ilie I. Mirea, Ion Manea, Dumitru Paul Oprescu, Ionescu Dan, Lespezi Ștefan, Dan Pavelescu, Zaharia Pleșa, Vasile Radu, Makakiteran, B. Felix, Gerasim Constantin, G. Băiculescu, Popa Dan Mihail : Încercări mai mult sau mai puțin îngrijite, dar de nivel modest, fără calități deosebite.

Geo Dumitrescu

Elegie pentru armura de bărbat

In multe am crede noi de nu ne-ar fi
memoria mereu trează reculeasă
am crede în noaptea corupătoare
încovrigată-n pat ca o mireasă

am crede în vorba goală ce iute
înfioară epiderma ușuratică
am crede într-un paradis pierdut
— cum ne-ndeamnă nebunii — și-n fauna-i enigmatică

dacă nu ne-am aminti cu mîndrie
că ne-am născut într-o țară de pămînt
și dintr-un popor de oameni care
toți sînt sfinți și nu mai au nevoie de un alt sfînt

în multe povești de adormit pruncii
am crede de-am mai fi pruncii de-altdat'
dar Timpul ne-a poleit cu-nțelepciune pe dinăuntru
și pe dinafară ne-a încins cu armură de bărbat.

MIHAI CRĂIESCU

Cerul din podul casei

Noaptea se urcă nebună în podul casei
de unde aruncă în grabă stele,
la marginea satului latră fiara pămîntului.
Mugurii rotesc amenințător seve necunoscute.
Porumbii și-au aprins luminările
să lumineze drumul de la tine pîn' la tine.
Iubiții trec din unul în altul.
Mîine-i iarmarocul cel mare.
Vom scoate toți la vînzare
ce ne-a mai rămas prin case.
Un pumn de fericire, un ghem de clipe
colorate, o viață prea purtată.
Doar zarva dimineții îndoaie
tabla liniștii întinsă peste sat
iar soarele se leagă între ochii zilei.

LILIANA URSU

Trecerea semințelor în viitor

Se aud semințele
izbindu-se de fața gliei
și semănătorul
trece solemn
aruncînd în față viitorul.

Cu sunete de lacrimi
cad semințele în eternitate
căci pămîntul ne dăruie
tot alte semințe
în fiecare an.

Dar noi
privim uimiți
lăcrimarea văzduhului
pentru trecerea semințelor
în viitor.

GRIGORE POP

Pot !

Pot, pînă la-ntîlnirea a două paralele,
Să spun că sînt mai tînăr decît dușmanii : SÎNT !
Ciulendre declanșate îmi zbîrnîie-n pingele;
Prin gușa filomelei nocturn mă înfierbînt.

Pot să ridic stindardul hulubilor în slavă;
Să mă întrec cu șoimii și caii din tabun;
Să oblojesc cu miere o inimă bolnavă,
Și-n orice-mprejurare să fiu un cîine bun!

Pot spune că durerea o știu pe dinafară ;
Că n-are insomnia secret să nu-l descui ;
Că nu răsar în mine silabe de ocară,
Și că n-am pus neghină-n tarlaua nimănui!

Pot, pentru fiecare chiștoc luat în parte,
Să port la îndemînă un franc sau un pișcot,
Și să-mi astup meteahna iluziilor sparte,
Și să-mi snopesc dușmanii, întotdeauna : POT !

GHEORGHE AZAP

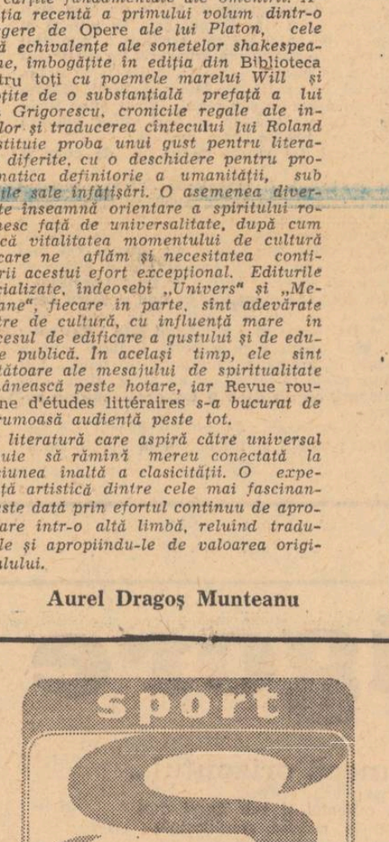

Desen de COSTEL E. DRĂGAN

Marea încolțire

Cînd vremea va uita
Să înalțe
Albitu-mi trunchi
C-un nou inel
Despovărat de păsări
Voi căuta cîmpia
Și mă voi naște încăodată aici
Cînd lîngă fruntea-mi
De țărînă blîndă
Se vor opri în nopți aduse de Drăgaică
Nebănuite turme
Venite de la Pind
S-asculte cum se dezbracă
Pin'la rod
Semințele din marea încolțire.

CORNEL NEGREA

Vizita de dimineață

Acum deschide lada cu minuni

i s-a făcut dor de o lacrimă
și a venit

el întreabă
și lucrurile sînt răspunsuri clare

el tace
si se poate vedea
în piept
inima ținînd predică

el ar vrea să plece
dar a împărțit și puterea de-a uita

el rămîne deci
un ochi fără pleoape
atoatevăzător
boabele de grîu
îl strigă
boabele de grîu
știu ce le-așteaptă.

VALERIU VELIMAN

Piatra

In dîre lungi
Cu mers furiș
de ființă alungată,
intră-n ritmul timpului
răbdarea apei
și nerăbdarea vîntului trudind,
să macine,
să usture,
să taie.

Piatra,
se-adună albă
închisă-n creneluri ciudate,
să rabde,
să tacă,
să ierte,
ca,
singura știind
intru rămînere-ndurarea.

LILIANA POPESCU

repere

Deschiderea spre lume

Momentele de efervescență literară coincid în general cu o mai amplă conștiință a realității artistice. Scriitorul își caută reperele în opere definitive, care exprimă umanitatea integrală, iar publicul se orientează după autoritatea răspîndirii pe meridian și a durabilității în timp. Cu cît o carte este mai cunoscută, iar audiența sa trece peste ani, cu atît primește o adîncime mai mare și un înțeles mai general. Atunci cînd saltul istoric este incomensurabil, rămîne totuși un model de atitudine în fața lumii, acuratețea unui gînd îndrăznet și a unei imagini edificatoare. Citim astăzi autori de care ne deosebește contemplarea unei realități intelectuale foarte diferite, dar această lectură este importantă în actualitatea ei, pentru că nici o idee mare nu se perimează, Ea devine o formă de viață majoră, un exemplu de construcție a omului însetat de absolut. Atunci cînd literatura noastră își căuta un Eminescu, în prima jumătate a secolului trecut, atunci cînd geniul se presimțea în ambițiile lui Heliade, în meditațiile lui Grigore Alecsandrescu și în romantismul lui Cîrlova, viața literară era dominată încă de traduceri. La confluența dintre apetitul scriitorilor autohtoni și operele mari ale Europei, dintre gîndul necuprins al lui „Șacspir", cum era ortografiat în epocă, și cazna traducătorilor de a-i găsi o echivalență românească avea să se nască splendida generație de mai tîrziu, junimiștii, iar mai apoi socialismul Contemporanului *și tot ce a urmat.*

Traducerea este un act responsabil, cu implicații în evoluția literară. Un fenomen semnificativ a avut loc în ultimele decenii, cînd „Biblioteca universală", cum i-ar spune același Heliade, s-a îmbogățit la noi cu serii spectaculoase din clasicii literaturii universale și cu studii autohtone de cea mai frumoasă ținută. Faptul că cititorul român a putut să aibă în mînă romanele lui Balzac și ale lui Joyce, cărțile lui Stendhol și ale Virginiei Woolf, lui Dostoevski și Goethe, eseurile lui Montaigne și scrierile lui Francis Bacon sau ale lui Leibniz își pune o pecete neîndoielnică asupra stilului nostru de gîndire, precizează scopurile acțiunii culturale și creează premisele unei emulații. „Nasc și la Moldova oameni", spunea cronicarul, iar G. Călinescu relua motivul său, cu legitimă încredere, comparînd pe autorii de la noi cu marile personalități ale literaturii universale, pentru a sublinia valoarea contributiei românești. Aceasta înseamnă că publicul a fost informat asupra marilor tentative de aiurea și că prețuiește îndeajuns eforturile scriitorului de a-și lărgi aria investigației artistice și de a-și rafina mijloacele de expresie. Un cititor care cunoaște cărțile lui Proust este mai sensibil la literatura Hortensiei Papadat-Bengescu, după cum un tînăr care l-a citit recent pe Henri Michaux, în colecția Poesis, va primi cu mai multă căldură versurile lui Cezar Ivănescu.

Cu osebire, este notabil efortul editorilor de a publica, în ultima vreme, o serie din cărțile fundamentale ale omenirii. Apariția recentă a primului volum dintr-o culegere de Opere *ale lui Platon, cele două echivalențe ale sonetelor shakespeareene, îmbogățite în ediția din* Biblioteca pentru toți *cu poemele marelui Will și însoțite de o substanțială prefață a lui Dan Grigorescu, cronicile regale ale incașilor și traducerea cîntecului lui Roland constituie proba unui gust pentru literaturi diferite, cu o deschidere pentru problematica definitorie a umanității, sub variile sale înfățișări. O asemenea diversitate înseamnă orientare a spiritului românesc față de universalitate, după cum indică vitalitatea momentului de cultură în care ne aflăm și necesitatea continuării acestui efort excepțional. Editurile specializate, îndeosebi „Univers" și „Meridiane", fiecare în parte, sînt adevărate centre de cultură, cu influență mare în procesul de edificare a gustului și de educație publică. În același timp, ele sînt purtătoare ale mesajului de spiritualitate românească peste hotare, iar* Revue roumaine d'études littéraires *s-a bucurat de o frumoasă audiență peste tot.*

O literatură care aspiră către universal trebuie să rămînă mereu conectată la tensiunea înaltă a clasicității. O experiență artistică dintre cele mai fascinante este dată prin efortul continuu de aproximare într-o altă limbă, reluînd traducerile și apropiindu-le de valoarea originalului.

Aurel Dragoș Munteanu

PARODII

CEZAR BALTAG

„Descîntec cu urzici"

Euridice, prințesă zveltă
ce-o ține-n talger Absalom,
cu gleznе lungi și delicate
ca gîtul sticlelor cu rom,
am fost gelos pe tot ce trupu-ți
atinge-n mers cu foșnet clar,
am fost gelos pe crini, pe-o barcă,
și pe un critic literar.
Erai frumoasă ca o scoică
demon marin cu lustru lin,
cruce de camfor care-o poartă
pe piept călugări Caputini.
Cu șerpi ți-am descîntat făptura
drogați cu ierburi din Corint
și-am scris pe bluza ta poeme
cu cinci cuțite de argint.
Făptura magică, bacantă,
arzînd pe cer ca un păun,
abdic de dragul genei tale
de la alcool, de la tutun...

Mircea Micu

Cuvinte rare : Hematii, fosil, Neclipei, dodecafon, muttinguitorul, despreunare, Fărănimeneo, omagul, stacojul.

Selecție metaforică : „Totu-atunci a fost zburare, însă mai cu scăzămînt/ căci eu nu zburam la stele, ci zburam pe sub pămînt". „Forfotim, forfotim lasă-ne forfota, doamne,/ chiar dacă s-a întunecat". „Noateno, nenăscuto,/ trandafir nechezător..."

LA ANIVERSAREA INSURECȚIEI NAȚIONALE CUBANEZE

NICOLÁS GUILLEN

Cînd privighetoarea cîntă pe vîrful Turquino

Călători în tranzit, schimbați avionul ca să visați.
— Da, domnule ! Si, señor !
M-am născut în Cuba, departe,
lîngă-o pădure de palmieri.
În tranzit, da. Merg către casă.
Zahăr ? Da, domnule.
Zahăr în inima mării.
— A mării ? O mare de zahăr, desigur.
— O mare.
— O mare de tutun ?
— Da, domnule.
Fumul în inima mării.
Asemeni căldura.
— Dansați rumba ?
— Da, domnule.
Nu știu s-o dansez.
— Engleza vorbiți ?
— Nu, domnule. Nó señor !
Niciodată n-am putut s-o vorbesc.
Călători în tranzit,
schimbați avionul ca să visați.

Vin apoi lacrimile, vine durerea.
Și viața curge-nainte.
Ca sîngele și-a lui strălucire.
Și iată-mă aici.
Ziua de mîine o văd conturată în ziua de azi.
. . . . . .
E devreme ; și e timpul de muncă.
E tîrziu ; se luminează de ziuă.
Și printre stînci curge fluviul...
— Bună dimineața, Fidel !
Bună dimineața, drapel,
stemă, bună dimineața !
Palmier, săgeată-nfiptă-n pămînt, bună dimineața.
Bună dimineața, profil de bronz,
bărbat violent
cu arma speranței în mînă.
Bună dimineața, rocă dură,
val împietrit al Sierrei Maestra.
Bună dimineața, mîini ale mele, lingură, supă,
biroul meu, casa și visele mele ;
bună dimineața orez, porumb, încălțăminte
și veșminte-ale mele ;
bună dimineața, cîmpul meu, cartea mea,
soarele meu, sîngele meu în sfîrșit liber !
Bună dimineața, patria mea în veșmînt de duminică ;
bună dimineața, domnule, doamnă
bună dimineața ;
bună dimineața. muntene ce cobori înspre viață ;
bună dimineața, tinere ce ieși în stradă
cîntînd, cu-aurora odată.
Muncitori înarmați, bună dimineața.
Bună dimineața, pușcă.
Bună dimineața, tractor.
Zahăr, bună dimineața.
Poeți, bună dimineața.
Bună dimineața, defileu,
parola e „bună dimineața".
Bună dimineața, eroice fete,
caste trestii de zahăr.
Cîntece, stindarde, bună dimineața.
Bună dimineața, o, pămînt al vinelor mele,
pumni strînși ca un știulet de porumb,
clopoțel al victoriei.

Cîmpul adulmecă proaspăta ploaie.
Un cap negru și unul blond
cu-același laur frățesc încununate
se duc de-a lungul drumului umed,
pe lîngă păduri.
Văzduhul e limpede. Și privighetoarea
cîntă pe vîrful Turquino.
— Bună dimineața, Fidel !

În românește de
Teodor Balș

sport

Victorioasa tăcere

Cunosc eforturile mai tuturor celor responsabili de destinul tenisului românesc pentru reconstruirea cuplului Țiriac-Năstase. Salut de aici strădania conducătorilor C.N.E.F.S. și a diriguitorilor Federației de tenis pentru readucerea lui Țiriac în echipa națională de tenis a României. Sigur că asta se putea rezolva și anul trecut, dacă s-ar fi acționat cu tot atît de multă hotărîre, inteligență și talent. Însă valoarea unui om se vede mai bine cînd el lipsește. Dacă Țiriac juca și anul trecut, probabil că anul acesta ni s-ar fi părut din nou că îl putem înlocui ușor. Așa, însă, fără el, ne-am putut da seama ce înseamnă el. În vreo 10—15 ani vom ști exact ce mare a fost Țiriac. Deocamdată, începem să înțelegem, să facem totul, pentru a-l readuce în echipa țării sale. Pentru că Țiriac este începutul unui nou stil de afirmare a sportului românesc în lume : pe ușa din față. Uriașul mustăcios, inteligent, și poliglot, făcînd joc și antijoc, semănînd fără îndoială mai mult cu un pirat decît cu o victimă de piratî, este un deschizător de drumuri, un îndrăzneț de mare farmec. Sigur că Năstase este cel mai mare tenismen din România pentru că, indiferent de unele rezultate, Năstase este și cel mai mare tenismen din lume. Dar cine sădește zizanie între ei nu face deloc bine. Năstase și Țiriac au jucat la București fără să-și vorbească. Acum, sinceri să fim, nu ar trebui să ne intereseze atît de mult ce-și spun jucătorii de tenis în timpul unui meci. Problema pentru noi este să joace și, eventual, să cîștige, nu să-și vorbească. Eu de exemplu am văzut nenumărate cupluri de bărbați (deși formularea este cam anevoioasă) plimbîndu-se prin București exact în ziua de 20 iulie. Doi cîte doi, cetățenii aceia își vorbeau și, cu toate astea, de calificat în etapa următoare a Cupei Davis ne-a calificat perechea Țiriac-Năstase, adică acei care nu-și vorbeau. Eu zic că de preferat este ca Țiriac și Năstase să joace, decît să-și vorbească. Ideal ar fi și să joace și să-și vorbească. Le mulțumesc deocamdată pentru rodnica, superba lor tăcere care a învins cu 3—0 perechea vorbitoare a francezilor. Însă, cunoscînd toate eforturile celor responsabili pentru refacerea numitului cuplu, nu îmi pot opri bucuria de a transcrie pentru cititori un adevăr emoționant : o mare dorință ca perechea Țiriac-Năstase să se refacă a manifestat-o însuși Năstase... Cu o zi înaintea plecării sale la marile turnee, Năstase se afla împreună cu un grup din care nu lipseau profesorul Ștefan Georgescu și cel ce semnează aceste rînduri, în București. În cursul unei agitate discuții, în care Năstase vroia să fie convins și formal de ce trebuie ca el să facă primul pas în direcția refacerii cuplului, minunatul om de tenis și remarcabil gazetar Ștefan Georgescu, omul care a fost așezat de soartă undeva la mijlocul balanței dintre Țiriac și Năstase, a pledat frumos și m-a asociat în ideea ca Năstase să i se adreseze printr-o telegramă lui Ion Țiriac aflat în străinătate. Telegrama a fost compusă, semnată de Năstase și expediată lui Ion Țiriac cu exact trei luni înaintea meciului pe care acești doi mari sportivi aveau să-l cîștige zilele trecute pentru echipa țării lor. Această telegramă are două variante. Pe prima o încredințez acum tiparului, mulțumind încă o dată atît celui care a scris-o cît și celui care a primit-o. Este foarte posibil ca altele să fie motivele pentru care Țiriac a venit din nou în echipa națională. Mie îmi place să remarc însă nobletea și sportivitatea cu care Ilie Năstase a știut și în acel prilej să lupte pentru gloria sportivă a țării sale. Răspundem în acest fel și scrisorilor insolente, jignitoare, ale unor corespondenți care nu încetează să-l atace pe Năstase, ori de cîte ori îl prind pe picior greșit. Să fie limpede, Năstase joacă, iar noi îl privim. Nimic nu ne dă dreptul de a-l obliga la mai mult decît poate și de a-l timora, de a-l enerva, de a-l face să se simtă mai bine pe terenurile unde este apreciat decît în fața unora dintre noi. Așa dar, iată ce scria Ilie Năstase lui Ion Țiriac :

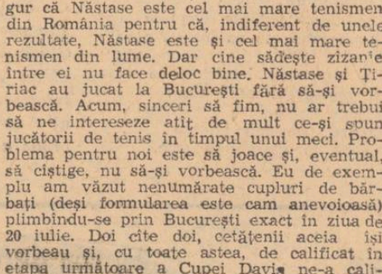

„Către, Ion Țiriac
Ce zici ? Luptăm împreună anul ăsta pentru Cupa Davis ? I. Năstase. 20 aprilie 1974".
Să fie acesta un nou și mai bun început !

Adrian Păunescu

revista străină

• REGIZORUL POLONEZ JAN RYBKOWSKI a terminat de curînd filmul istoric „Nodul", al cărui subiect se referă la începuturile existenței statului polonez. Personajul central al filmului, este Mieszko I, primul rege al Poloniei, șef de stat cu o inteligență superioară celor din jurul său, care a înțeles să dea statului său o structură feudală modernă. Rolul lui Mieszko I este interpretat de actorul Wojciech Pszoniak, cunoscut din filmele lui Andrzej Wajda.

• KRZYSZTOF ZANUSSI, autorul filmului „Camera de alături" a început turnarea unui nou film psihologic, „Bilanț trimestrial". Interpreta personajului feminin este actrița Maja Komorowska, vedeta tuturor filmelor lui Zanussi.

• REVISTA LUNARĂ POLONEZĂ „LITERATURA NA SWIECIE", care apare la Warșovia, a decernat premiul anual pentru cea mai bună traducere scriitoarei Kalina Wojciechowska. Într-adevăr, culegerea de nuvele de Carlos Fuentes, „Cintecele orbilor", apărută în editura „Czytelnik", a fost unanim recunoscută ca cea mai bună traducere a operelor literare străine din 1973. Kalina Wojciechowska a mai tradus și „Sartoris" de Faulkner, „Oamenii din Dublin" de James Joyce, cît și „Călătorie la tzvoarele timpului" de Alejo Carpentier.

• ARHIVELE „OSKAR KOKOSCHKA" amenajate în casa natală a artistului, la Poechlarn (Austria de Jos), s-au îmbogățit cu o importantă colecție de documente cuprinzînd activitățile lui Kokoschka din anul 1926 pînă în 1929 timp în care preda ca profesor la Academia din Dresda.

• CEL MAI IMPORTANT SANCTUAR ROMAN aflat pe teritoriul austriac a fost situat în Austria de Jos, pe muntele Pfaffenberg, în apropiere de Deutsch-Altemburg, unde se găsea cartierul templelor din tabăra militară romană Carnuntum. Din inscripțiile descoperite cu ocazia săpăturilor efectuate sub auspiciile catedrei de Arheologie clasică a Universității din Viena, reiese că acolo era venerat Jupiter Optimus Maximus, divinitatea cea mai mare și cea mai bogată a romanilor.

• PREMIUL ÎNTÎI AL CONCURSULUI INTERNAȚIONAL „PRINCE RAINIER III" din Monaco, a fost decernat compozitorului polonez Juliusz Luciuk pentru ciclul de cintece intitulat „Portrete lirice" pe texte de poeți polonezi contemporani. Juliusz Luciuk, care a studiat la Școala Superioară de Muzică din Cracovia, autor a numeroase opere vocale și compoziții teatrale, cum ar fi „Crucișătorul Potemkin", este laureat și al altor concursuri poloneze și străine.

• ÎN EDITURA ENGLEZĂ „ROUTLEDGE" a apărut volumul „The Notebooks of Samuel Taylor Coleridge — 1808—1819" în îngrijirea lui Kathleen Coburn. De-a lungul carierei sale de scriitor, Coleridge a avut întotdeauna la îndemînă niște carnete în care-și nota ginduri sporadice, idei centrale pentru poeme, sau impresii despre cărțile pe care le citea. Kathleen Coburn, profesoară la Universitatea din Toronto (Canada) a extras și a clasat cronologic, timp de mai mulți ani, mii de note de acest fel pentru a realiza o lucrare de înaltă ținută, completînd ediția cu un cuvînt introductiv în care a inclus extrase din cronicile vremii respective. Coleridge fiind unul din precursorii lui Byron și ai romantismului.

• AUTORUL VOLUMULUI DE POEZII „DRUMUL STELELOR", apărut în editura „Bolgarski Pissatel", Lubomir Levtcew, este socotit printre poeții bulgari cei mai interesa Intrat în literatură după 1956 cu așa numita „generație poetică din aprilie" Levtcew crează o poezie care exprimă sinteza problemelor etice cele mai actuale și mai stringente ale epocii noastre. El caută dimensiunile omenești, legăturile nevăzute care stabilesc corelații între om și viața pe care omul și-o poate croi. Culegerea cuprinde douăsprezece poeme, cu o vastă varietate de teme : Japonia și problemele ei sociale, Vietnamul, lupta popoarelor arabe împotriva ocupanților străini, Grecia, Cercul Polar.

• DOCTOR MARGARET A. REES, lector la catedra de limbă franceză la Universitatea din Liverpool, a îngrijit tipărirea volumului „Alfred de Musset : Contes d'Espagne et d'Italie" în colecția „The Athlone Press" (French Poets) a Universității din Londra. Autoarea stabilește un raport între opera lui Musset și viața poetului, sursele lui de inspirație, idealurile și dezamăgirile lui, și mai cu seamă nefericitele lui probleme de dragoste. Lucrarea prezintă un interes deosebit mai ales pentru istoricii literari.

liviu rebreanu

m) Îndrăgostitul tăcut este un îndrăgostit plictisitor. Îndrăgostitul care oftează e insuportabil.

Henri J (ames)

Oamenii cei mai de treabă nu sînt cei ce trăiesc în saloane.

Nu e mare lucru să ne facem iubiți, trebuie să iubim noi înșine.

Tinerețea nu este o știință, ci o lumină ce sălășluiește în inimă.

Uneori plîngem și în timp ce ne jucăm.

Orice om e o problemă vie.

Știința de a aștepta este cheia norocului.

Toate femeile sînt la fel în dragoste, numai forma dragostei este mereu alta...

Pasiunea care nu a putut fi distrusă nici de cea mai mare piedică devine neputincioasă o dată cu trecerea timpului.

[1907] XII/14 D'Annunzio : Triumful dragostei

g) Mergeți despărțiți, dar acționați uniți !

m) Una din principalele trăsături caracterizatoare ale artei Renașterii este mărirea proporțiilor și de aci grandiozitatea operelor.

În sufletul mare al marilor poeți, fie ei și filozofi, fantezia și inteligența sînt în armonie.

Eu sînt cinstit, ca toată lumea; dar pot să-mi găsesc atîtea vini, că ar fi fost mai bine să nu mă fi născut. Sînt prea mîndru, răzbunător, ambițios; port în mine mai multe jigniri decît gîndire ca să torn în ele, închipuire să le dau veșmînt, sau timp să le prefac în fapte. De ce să umble semeni ca mine între cer și pămînt? Sîntem cu toții niște răufăcători sus-puși; să nu crezi în nici unul din noi!

Shakespeare : Hamlet

Îl mai văd și acum, dar foarte vag, ca prin ceață, pe bătrînul popă: Vasile Groze. Cît de înfricoșător, de impunător, de măreț era! Și nu numai în sat, ci și în împrejurimi; și nu numai față de țărani și de copii — era mare și față de tata care despre notar vorbea înjositor; iar mama i se spovedea... Îl văd îndesat, de statură mijlocie. Fața rotundă îi e înconjurată de o barbă deasă, albă. Poartă pe cap o pălărie moale cu boruri largi. Are mîini groase ca și cînd ar fi căptușite din belșug cu grăsime. Poartă o haină simplă, scurtă și ponosită pe care n-o încheia niciodată... Și tata ne-a povestit că omul ăsta mănîncă cu mîinile [...][1] și zice: cea mai bună e furculița cu patru... cu cinci brațe... Ne-am îngrozit. Popa Groze a fost și la Roma la papa, aducînd de acolo o țăndărice din crucea lui Christos pentru biserica noastră... Că doar popa Groze era prieten intim cu groful Zichy... Ei, ei, popă Groze !

Grigore Ilieșiu ! Necredincioșul, păginul, amicul satanei... Nu-mi amintesc cum arăta... La auzul numelui văd doar un om gîrbovit care, sprijinîndu-se într-o cîrjie, traversează satul în fiecare dimineață, apoi merge de sfredelește stîncile uriașe, cît e ziua de lungă, pe malul Someșului cu apă clevetitoare și argintie. Oamenii spuneau că nu e în toate mințile. La ce bun drumul acela printre stînci ? Pentru că e mai scurt ? Păi dacă drumul care ocolea stîncile a fost bun timp de cinci sute de ani, pentru ce să construiască el unul nou ? E nebun de-a binelea ! Dracul îi încurcă mințile... De-asta vorbește atît de sucit. Notarul e un om foarte glumeț și în fiecare dimineață îl întîmpină spunîndu-i :

r) — E frig, domnule Ilieșiu !

— Rece !

m) răspunde el și își vede liniștit de drum.

[...] Schau ! Bătrînul Schau ! O barbă scurtă, mătăsoasă, puțin gălbuie — mai ales la margini — și lucioasă! Și nasul... moale, rotund, neted... mi-ar fi plăcut să-l pipăi !

Avea ochi albaștri, de un albastru blînd, melancolic, ca ai unei fete... Era un om tare de treabă bătrînul! Nu purta baston, deși trecuse de mult de șaptezeci de ani. Și avea un zîmbet... atît de deosebit. Era un zîmbet negustoresc, dar plin de dragoste... Felul de a fi al negustorilor i-a rămas din vremurile de demult cînd își conducea circiumioara; dragostea îi izvora din suflet.

Acum trăiește de pe o zi pe alta, mănîncă dacă i se dă de mîncare, bea dacă are ce bea, doarme dacă este lăsat s-o facă și face politică... lucru care nu-i poate fi interzis de nimeni. Vine la noi zilnic și discută cu tata despre evenimente... „Ehei, înainte era altfel, era mai bine !" zice... Niciodată nu se ceartă cu tata. Totdeauna sînt de aceeași părere. Le place deopotrivă puterea lui Bánffy și îl injură pe Wekerli pentru că l-a făcut popă pe notar.

— La ce bun un preot fără post ? obișnuia să spună.

Pe vremea aceea locuiam în casa colectorului și eram vecini. Îi plăcea foarte mult stupăria noastră. (Pe atunci aveam mulți stupi și o grădină frumoasă). Îi era frică de albine pentru că i se furișau în barbă, dar mierea o adora. Odată, în timp ce mîncam miere, ne-a povestit că el se piaptănă totdeauna deasupra unei coli albe de hîrtie.

— Știți... dacă pică ceva, văd și-l distrug. Dar nimeni nu s-a supărat. Nici măcar nu ne-am strîmbat. L-ar fi durut dacă ar fi observat că nu ne-a fost pe plac.

Nevastă-sa era o femeie arțăgoasă. Era vioaie ca o șopîrlă și avea niște ochi ca de viperă. Tot timpul se mișca și vorbea... Pe bătrîn îl făcea toată ziua : derbedeu bătrîn, trîndav, putregai. Bătrînul ridea îngăduitor la ieșirile Xantipei cu fața zbîrcită și de regulă evada la noi :

— Fierbe oala bătrînă ! aducea el vestea.

Bătrînul avea și două fete. Îmi amintesc numai de una din ele, vag, ca prin ceață. Venea la tata s-o învețe scrisul și cititul. Și acum mai rîdem acasă de bilbîiala acestei fetișcane blînde cînd citea din abecedar :

r) — Fală goală, traista-moș !

m) Hei, ce vreme lipsită de griji a fost aceea cînd era suficient acest „traista-moș !" [2]) pentru ca toți să izbucnească într-un rîs vesel, adevărat !...

Bătrînul Schau era îndrăgit și de țărani. Ca dovadă — nu i-au dat poreclă. Singurul evreu din sat care a ajuns fără poreclă în cimitirul de dincolo de rîu, neîmprejmuit, năpădit de buruieni. Cimitrul acesta e un loc trist și înfricoșător. Doar murmurul monoton al Someșului îl face mai puțin îngrozitor.

. . . . . .

Tuptil [...] [3]) cel cu ochii strălucitori, cu barba ascuțită se învîrte febril în cușca cu zăbrele de lemn ; e cel mai respectat dintre urmașii lui Moise. Omuț e pe de-a-ntregul vioi și plin de viață deși are peste șaizeci de ani. Măsoară sîrguincios și repede rachiul de grîne în sticla de jumătate de litru și îi pune și geist ; în timpul ăsta se uită și la client : pe bani, ori în credință.... Zîmbetul stereotip, forțat, îi era înfrigurat de parcă s-ar plînge de faptuț că foarte multă lume îi lua rachiul în credință... Mă văd stînd în fața lui, un puști de șapte ani. Într-o mînă țin o sticlă cu etichetă, în cealaltă string moneda tocită, netedă de patru creițari :

r) — Să-mi dai vinars de patru... da pune și geist !

m) El ia banul, îl cercetează... Trage sertarul unde, în căni de lemn murdare, sînt clasificate monedele : într-una arginți de șase, în alta de douăzeci, în cea de-a treia forințîi, într-o cutie ruptă bani de hîrtie, cei mai mulți de un forint, dar și cîte o hîrtie de cinci sau chiar de zece.. Pe fundul sertarului stau grămadă monedele de unu și patru creițari.

— Da' bogat mai e jidanul ăsta ! îmi spun în gînd și-mi vine o poftă teribilă să bag mîna în grămada murdară de bani... Îmi pune sticla în mînă, iar eu alerg, alerg, căci tata mă ceartă dacă îl fac prea mult să aștepte....

— E duminică.. În arini [4]) dansul s-a terminat ; băieții și fetele vin la Tuptil. Se aș-

(Din jurnalul unui debutant)

ează de jur-împrejurul meselor lungi de culoare albă-maronie flăcăi, bătrîni, fete, copii, toți de-a valma. Într-un colț, lipiți de perete, doi țigani ; contrașul e pe jumătate orb, vioara are numai două strune... Pe mese, sticlele de jumătate de litru... Pahare... pline, goale... Obrajii oamenilor sînt roșii, transpirați, ochii strălucesc ametiți, glasurile sînt răgușite de parcă mîini nevăzute i-ar sugruma.

r) — Tuptil !... Măi Tuptil !... Domnule Tuptil !... Jupîne !...

m) Zeci, sute de glasuri răcnesc din toate părțile. Toți vor băutură. Tinerii cîntă, sau

croncănesc. Glasuri groase și pițigăiate se străduiesc să se potrivească. Lăutarul acompaniază cu șiretenie acest vacarm jalnic, contrașul scoate doar din cînd în cînd cîte un sunet pe coarda de sol pentru că deja e beat. În această muzică de iad se amestecă cîte o injurătură, sau țipătul strident, sfredelitor al vreunui copil de țîță a cărui mamă nu mai conteneșe să-și laude bărbatul față de o vecină, în timp ce golește fără încetare paharele pline cu rachiu. Apoi își descopere sînul și-i dă copilului să sugă, care gîngurește mulțumit... Copiii se adună cu interes în jurul a doi bătăuși. În timp ce-i privesc, fac rămășaguri :

r) — Laș că-i vedea că badea Ion e mai tare !

— I vedea că badea Petre ! [...]

. . . . . .

m) Dihorul ! [5]) ce nume potrivit ! Uneori poporul vede foarte adînc înăuntrul omului... Plin de viață, dornic să se îmbogățească, arivist, ager, sîrguincios, fără să-i pese de nimic (...) însetat de bani (...) Niciodată nu l-am văzut zîmbind, rîzînd. Sugea în permanență niște bomboane, sau poate își sugea măselele. Nu pot să știu. A venit aici de-abia de cîțiva ani. Atunci nu avea nimic, iar acum a devenit concurent periculos. Face negoț de coloniale, dar ține de toate... chiar și țuică. Și nu dă nimic pe credit. Primește numai bani gheață și îi cercetează îndelung ; monedele de argint le lasă de mai multe ori să cadă pe tejghea înainte de a le vîri în sertar, ca să vadă dacă nu sînt false... Un vampir care ar vrea să sugă bani de la orice om... Nevastă-sa i se potrivește de minune. (...) Și fabrică la copii an de an și le face rost de ce să le lase moștenire.

. . . . . .

Și mai este unul Cocoșul [6]), băiatul lui Schau ! Ar mai fi încă unul, Păduchele [7]) dar ăsta stătea departe de noi. Locuia dincolo de Someș... Nici nu bănuiesc cum arăta !

Cocoșul [8]), sau mai bine-zis Cocoșelul [9]), pentru că prima poreclă era deja rezervată pentru un armean. Nici de el nu-mi amintesc prea clar și el locuia departe... Înalt, slab, cu orbite adînci, nasul subțire... Îmi amintesc mai degrabă de nunta lui... Da, a fost prima nuntă evreiască pe care am văzut-o... S-a desfășurat în fața școlii lui tata. Au venit mulți evrei frumos îmbrăcați. Bărbații toți în negru, unii cu mănuși, femeile în mare parte în alb... S-au îndreptat frumos, ordonat spre piață și au format un cerc. În mijlocul cercului, acoperiți de un fel de mantie, rabinul și fericita pereche... Preotul a început să slujească pe evreiește, iar ceilalți să-i țină isonul. Apoi mirele a aruncat jos un pahar pe care voia să-l sfarme cu piciorul, dar mergea greu... Ceea ce i-a făcut pe unii să zîmbească discret. Apoi a urmat un mare bairam în casa lui Schau... I-au invitat și pe părinții mei, dar nu au vrut să se ducă. Seara a venit la noi Schau în persoană, dar mama nu a acceptat să meargă la nuntă decît după ce a aflat că s-a dus și notarul. S-au pregătit și au plecat. M-au luat și pe mine... sau mai degrabă m-am luat eu după ei. Mi se pare că am văzut multe femei și bărbați de loc. Poate erau în altă cameră. Erau și lăutari... Cîntau un cîntec vestit evreiesc... Femeile s-au luat de mînă și au început să joace. Mi se părea foarte hazliu faptul că nu se arăta nici un bărbat. Am rîs și i-am spus și mamei îndoielile mele. M-a liniștit spunîndu-mi că așa se obișnuiește la evrei. Mai tîrziu a intrat mireasa cu un platou mare plin cu tot felul de prăjituri. A venit și la mine, m-a sărutat și m-a servit. M-am apucat de treabă... Mi-am umplut buzunarele, în timp ce mama dădea din cap a dezaprobare, dar mireasa mi-a spus rîzînd :

— Mai ia, micuțule ! pune-ți și în pălărie !

Iar eu nu m-am lăsat rugat. Mărturisesc că i-am dorit miresei tot binele. În ochii mei era cea mai suavă femeie din lume, cu toate că a venit pe lume cu un obraz tare urît.

Nu vreau nimic de la lume : numai privesc și lumea devine frumoasă înaintea mea.

Schopenhauer

Omul e fericit pînă cînd tremură prima dată.

Zola

Teama de moarte deschide pungile cu bani.

Zola

E drept că nevastă-ta te-a înșelat, dar e vina ta că ai aflat.

Murget, Henri

Trăiesc, dar numai ca să mor !

Kain, Byron

Cultura poate să fie o urmare a bunei stări și a igienei personale, dar nu se împacă cu ușurința științei de carte.

Spencer

Dacă omul caută perfecțiunea, nu va fi niciodată mulțumit.

Tolstoi

Minciuna este moartea căsniciei.

Ellen Key

r) Omul pînă nu pătimește
Niciodată nu să-nțălepțește.

Ori vorbește cum ți-e portul ori te poartă cum vorbești.

1908 12/II Ant. Pann

Sau taci, sau zi ceva mai bun ca tăcerea.

Vorbele celor mari sînt ca smochinele de dulci
Iar vorbele celor mici sună ca niște nuci.

Dacă unui om mediocru îi luăm minciuna, îi furăm fericirea.

H. Ibsen

Toamna este carnavalul vieții trecătoare.

Knut Hamsun

Sînt suferințe nobile din fața cărora este rușine să fugi...

Maeterlinck

Din aforismele lui Oscar Wilde :

Misterul amorului e mai mare ca misterul morții.

Despre natura omului numai una se știe sigur — cum că e schimbătoare.

Trecutul omului e ceea ce a devenit. Numai după aceea ar trebui judecat.

Idealele sînt periculoase. Lucrurile drepte sînt mai bune. Rănesc dar sînt mai bune.

Numai aceea e de modă ce iese din modă.

A fi în societate e într-adevăr jug, dar a nu fi în ea, aceea e simplă tragedie.

Oscar Wilde

Arta este reproducerea liberă a frumuseții.

Imaginația, sentimentul și rațiunea fac gustul.

Expresia este legea supremă a artei.

Cousin

g) Mult mai bine e să spunem întregul adevăr...

Schnitzler

f) Nu înțeleg cum prinții cred atît de ușor că ei sînt totul și cum popoarele sînt atît de dispuse să creadă că ele nu sînt nimic.

Montesquieu

Pasiunile sînt singurii oratori care conving întotdeauna.

La Rochefoucauld

Se spune că noaptea e un sfetnic bun, natural... noaptea albă.

g) Fără iluzie se poate trăi, însă niciodată supraviețuit.

m) Nimic nu e pierdut dacă omul simte că e în stare să înfrunte, să lupte și să învingă orice obstacol.

Gorki

E la fel de stupid să fii un pesimist cu orice preț, ca și un optimist de paradă.

May

Soarta nu-ți dă nimic pe gratis, totul trebuie cîștigat.

Biró Lajos

Din infern te mai poți răscumpăra, dar din disprețul oamenilor niciodată.

Jókai

---

[1]) Cuvinte indescifrabile
[2]) În limba română.
[3]) Un cuvînt indescifrabil
[4—9]) Cuvinte în limba română

grigore arbore

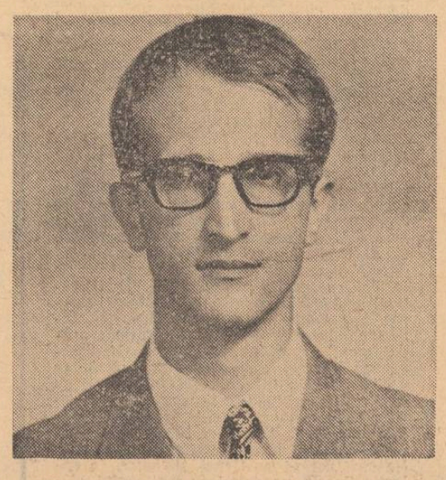

Născut în 11 VI 1943 la Pietroșița (Dîmbovița). Absolvent al facultății de istorie (Cluj, București) și al Institutului de arte plastice „N. Grigorescu" secția istoria și teoria artei. Fost redactor al publicațiilor : **Scînteia, Luceafărul, Scînteia tineretului.** A debutat în 1963 în revista Luceafărul. A publicat studii și articole despre arta plastică și volumele de poezie : **Exodul** (1967), **Cenușa** (1969), **Auguralia** (1972), **Poeme** (1974). Premiul de poezie al revistei **Luceafărul** 1963.

EUGEN BARBU :

O tristețe curată domnește în această poezie, totul este nobil și pur. Cu ce pot să compar lirica lui Arbore după lectura celor mai reușite poeme ale sale? Poate cu aerul localității Assisi, cu muzica lui Glück din Orfeu și Euridice, *cu acel largo din concertul pentru flaut al lui Vivaldi. Toate evocînd o pace astrală, o binecuvîntată liniște interioară, o melancolie peste care nu a trecut încă vălul cel negru al disperării. E numai tristețe curată, stăpînită, trecută prin sita de bronz a acelui ce știe a se stăpîni.*

Autocontemplare

Plantele și riurile se autocontemplă,
semințele retrag tulpinele către interior,
orbecăie cetatea în propriile-i ferestre
precum în vizuina strîmtă un dihor.

Numai Efraim bolovanii-i aruncă
nebun, spre pustie, făcînd să rodească
lemnul mustos de măslin peste stîncile
arse de muzica nepămînteacă.

Numai el mai pipăie pe întuneric
celulele universului sperînd
din gelatina vie fără chip și număr
rugi să înalțe pentru toți curînd.

Numai el mîngîie reptila
care se apropie, îl sărută pe mînă
devoră ciocîrliile și-n silă
se aruncă îndărăt în fîntînă.

Cuvintele trubadurului

Peste plăminii uscați ai cetății
ceața se lasă surprinzătoare convertind
la mutenie ferestrele. Vino tu
aeriană ființă din spatele
tuturor lucrurilor, înlățuie
trilul de bronz al orologiilor, destupă
gîlgîitorul, tomnatecul trup presat
între străzi fără ieșire. Cuvintele
trubadurilor vlăguiți
le putem proslăvi împreună alegînd
fructele potrivite pentru
înțelepciunea fiecăruia. În citadelele
înzăpezite
vei auzi într-o zi înverșunată
pasărea sub ale cărei aripi acum
întuneric mare descinde lovind
cu un sunet sec cristalinii
pereți ai amăgirilor tale.

Se-ntunecă orizontul...

Se-ntunecă orizontul și sub arțari auzi
dizolvîndu-se în nisipuri mortificatele
valuri. Istoria contemporană
pătrunde în mărunțaiele terestre
părăsind edificiile
durate de Servius. Miroase
a case, a convorbiri și a utopie
pînă în estuare. Între
speciile plutitoare încep
lungi tratative asupra protecției
florei periclitate. O confuzie nouă
trece pe podurile cetății
spre cîmpia
purificatoare. Abandonează
ultimul cîntăreț grădinile ruinate
de invazia licuricilor. O cumpănă uriașă
se apleacă
spre rădăcina plantelor răsturnînd
ultimele încărcături de miere în pîrîul
înghețat peste crupele cailor.

Pentru sine

Fiecare se roagă pentru sine și astfel
zeitățile sînt tot mai nedeslușite.
Numai chipul tău păstrează imaculată
aureola începutului de zi.
Liniștea lui îndepărtează navele pe niare,
arde pilcurile de aluni, împarte
în rătăcitoare stoluri orele
Pentru el se revarsă
din pîntecele copacilor mugurii și triumfă
verdele peste culcușurile
tîritoarelor hibernante.
Pentru el se deschid toate lucrurile
scufundîndu-mă între ele ca într-un corp
cunoscut.
Din lacurile friguroase întorcîndu-se
ciocîrliile îl proslăvesc scăldîndu-l
în melodii imperfecte.
Sub nisipuri se consumă flacăra
amurgului stins în deșerturile sale.

Se înverșunează ninsoarea

Se înverșunează ninsoarea deasupra
cărărilor și
palidului aprilie îi devine funestă
rătăcirea printre templele
dedicate imperatorilor. Este desigur
prematur să încerci
rezistența statuilor, lumea
e sufocată de alb, între două
răsuflări ale echinoxului abia se mai naște
pe covoarele dealurilor
iluzia stabilității. În mîinile înghețate
poți sufla încă puțin coborînd
către locul unde
riul uită de sine
măcinînd parapetele
anotimpului. Calde
pot primi palmele tale umerii
vestitorului înaripat. Cu umilință
îmbrățișează el cărarea decăzută, cu
umilință
te călăuzește încet prin pustiitul
oraș atîrnat de oscilațiile clopotelor.
Dimineață simplă. Perseverează
privighetorile
deasupra răscrucilor.

Tribut

În jurul cetății toate făpturile
simulează curgere și viață.
Se dilată în cercuri de lemn aventurile,
ochii seacă în cîmpuri de spini invocînd
mult nedecisa noastră dimineață.

Singuri locuim teritoriul arat
de un riu fără ape, plăpînd.
Strîns într-o carapace de argilă, perforat
de trei ființe zburătoare care scurmă
în solul sterp și putred rînd pe rînd.

Sub poarta decumană au ajuns
fără-a lăsa sub rădăcini vreo urmă.
Simt doar ceva în pieptul tău străpuns :
templul rotund acoperit de brumă
sub care un conclav secret se-adună.

În perimetrul unde cerul înflorește
în trup ca într-o caldă rouă
se-oprește hoarda minusculă țipînd
triumfătoare.
Cere tributul cuvenit ce se plătește
blindeții nevăzutelor viețuitoare.

Melodia celestă

E toamnă și cuvintele se așternmai greu,
simți pe buze mireasma castanelor,
rostogolirea
veștedă a pămîntului întrerupe
vînătorile înverșunînd
planarea ultimelor răpitoare. Singură
urmărești în cîmpie cortegiul asasin
așteptînd să renască mai blînd anotimpul
înfipt în pîntecele echinoxului. O convenție
absurdă
obligă animalele să accepte
în liniște sosirea întunericului. Dar tu umbli
încet peste miriști călcînd
printre umilele lăcașuri ale cîrtițelor,
printre
chezășiile unei ierni
fără memorie. Ele sfredelesc
îngustul canal prin care
cobori psalmodiind
melodia celestă cîntată
sub digurile cetății binecuvîntate.

Italia, Pisa — 1973.

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar general de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct).

REDACȚIA : București, Piața Scînteii, Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVII
Nr. 33 (642)
Sîmbătă
17 august
1974
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Nobilul mesaj

Presa de săptămîna trecută a relatat pe larg întîlnirea din staținuea Neptun, într-o ședință de lucru, a secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, cu membrii ai conducerii Uniunii Scriitorilor, secretari ai Asociațiilor Scriitorilor, directori și redactori șefi ai revistelor, publicațiilor și editurilor literare. Un nou și minunat prilej de trecere în revistă, acum, în pragul marei aniversări a Eliberării Patriei, a realizărilor obținute în domeniul creației artistice, a direcțiilor în care se cere acționat cu perseverență și responsabilitate, pentru ca literatura, arta românească să se dovedească la înălțimea epocii, a încrederii cu care partidul și poporul îi înconjoară pe creatori.

Ca în atîtea alte rînduri, secretarul general al partidului a ilustrat, prin însăși inscrierea pe agenda sa de lucru atît de încărcată a acestei întîlniri, ca și prin amplul cuvînt rostit în încheierea discuțiilor, înalta prețuire pe care conducerea partidului o acordă făuritorilor de frumos. În inimile și conștiința celor ce slujesc cu talentul, cu scrisul lor opera de educație cetățenească și estetică amplu desfășurată în patria noastră, și-a aflat un puternic ecou aprecierea deosebită pe care partidul o acordă scriitorilor, eforturilor nobile de realizare a unei literaturi militante, în care viața și munca eroică a poporului, transformările revoluționare ce au avut loc în țara noastră, preocupările statornice pentru perfecționarea continuă a societății să-și afle o fidelă și expresivă reflectare.

Cu sentimentul înaltelor răspunderi ce le revin, au primit participanții la întîlnire, ca de altfel toți scriitorii noștri, indiferent de naționalitate, angajați în slujirea idealurilor măreți ale socialismului, îndemnurile ce le-au fost adresate de conducătorul partidului, hotărîți să răspundă prin scrisul lor sarcinilor mari ce stau în fața literaturii, exigențelor sporite pe care le manifestă societatea noastră față de creatorii de literatură și artă, să ridice la un nivel și mai înalt creația literară. Nu puteau afla decît un teren fertil recomandările ca scriitorii să manifeste mai multă îndrăzneală și perseverență în abordarea problemelor majore ale realității noastre socialiste, în înfățișarea tradițiilor glorioase ale partidului și poporului, ale luptei revoluționare pentru libertate și dreptate socială, pentru o viață mai bună.

Evocînd marile transformări care au avut loc în istoria nouă a patriei, secretarul general al partidului spunea : „Numai străduindu-se să dea expresie acestor mari transformări revoluționare, relațiilor noi ce s-au statornicit în societatea românească, vieții actuale, modului înaintat de gîndire și simțire a poporului nostru, scriitorii vor putea realiza opere demne să intre în patrimoniul spiritual al națiunii noastre socialiste și să-l îmbogățească, ducînd, în același timp, și dincolo de hotarele țării, mesajul luptei și muncii poporului român, al existenței sale noi, al aspirațiilor sale de pace, înțelegere și colaborare între națiuni. În felul acesta, literatura și arta se vor adresa atît poporului nostru, constructorilor socialismului din România, cît și forțelor progresiste din întreaga lume, maselor largi care se ridică pentru transformarea progresistă a societății, împotriva imperialismului, a vechii politici de dominație și asuprire, pentru o lume mai bună și mai dreaptă".

Vasta arie de probleme abordate în cadrul dezbaterilor, în cuvîntul tovarășului Nicolae Ceaușescu — între care la loc de frunte s-a aflat problema tinerilor creatori, a formării și educării lor politice și morale în așa fel, încît să-și poată valorifica plenar talentul prin realizarea unor opere inspirate din realitatea noastră socialistă, din viața constructorilor noului edificiu al patriei — fac din întîlnirea de la Neptun un moment important al vieții noastre spirituale.

Fără îndoială, în conștiința fiecărui scriitor tînăr îndemnurile, indicațiile formulate cu acest prilej își vor găsi ecoul cuvenit, determinînd un și mai mare efort de creație, o mai susținută preocupare pentru investigarea realităților patriei, pentru făurirea unor creații artistice, demne de prezentul eroic al poporului, de bogata și nobila tradiție a culturii românești, a unor creații în care idealurile și aspirațiile celor ce muncesc, cutezanța lor creatoare și visul lor înaripat să-și afle întruchipări cît mai strălucite, cît mai demne.

Adevărul vieții noastre, patosul ei fără seamăn, frumusețea morală a eroilor prezentului — iată marea ofertă pe care realitatea socialistă o face creatorului, marele izvor de inspirație din care trebuie să se nască, și se vor naște, durabilele opere ale literaturii noastre contemporane.

Irepetabilul, inegalabilul poet urase țării la trecutu-i mare — mare viitor. O urare profetică, care se materializează sub ochii și din eforturile noastre. În acest nobil și necesar efort pentru destinele țării, în mod legitim își află locul său distinct și scriitorul. Este sentimentul esențial care s-a degajat din întîlnirea secretarului general al partidului cu oamenii scrisului, este adevărul fundamental al realității actuale a vieții noastre spirituale.

Luceafărul

IN ACEST NUMĂR : **Pasiunea pentru istorie** — convorbire cu Scarlat Callimachi, la rubrica noastră „Biografia debuturilor" ● Antologie lirică „Luceafărul" ● Scriitori participanți la lupta antifascistă : Emil Manu — Mica mea eroică ● Itinerarii în august — reportaje de Eugen Seceleanu, Victor Marin Basarab, Paul Silvestru, Radu Anton Roman.

a patriei cinstire

23 August

Războiul murea în săbii de soare
cerul de neguri devenea cicoare
speranța lumii se făcea virtute
răstignită-n inimile durute.

Românii suiau drapelul în oră
floarea-soarelui îmi devenea soră
mă vedeam în ea ca în oglindă
Libertatea mă întîmpina în tindă.
Tinda mea o închisoare din Arad
unde visurile cresc, dușmanii scad.

Floarea-soarelui suna din acest neam
peste gratii, paznici, peste geam.
August suia în drapelul iubirii
în 23, în clipa dovedirii.

Fraților ! Priviți-mi laurii de pe frunte
azi sînt cer, pămînt, floare, munte.
Cetatea Libertății mă aclamă...
Zi și noapte o chem, tată și mamă.

Ion Bănuță

Gheorghe Turcu : ELIBERARE ȘI INDEPENDENȚĂ
(Din expoziția „Tineretul — factor activ în construirea societății socialiste multilateral dezvoltate")

O cinste care obligă

Este desigur de un maxim interes pentru scriitorul tînăr întîlnirea cu șeful statului și al partidului. Mai ales cînd șeful statului și al partidului este tovarășul Nicolae Ceaușescu, conducătorul care a reușit prin personalitatea sa remarcabilă să atragă atît de mult atenția asupra țării noastre.

Întîlnirea cu reprezentanții scriitorilor a însemnat, pe lîngă altele, și respectarea unui principiu fundamental al României de azi : **Democrația.** Această întîlnire a avut darul, totodată să ne edifice asupra unui alt aspect, — și anume **simțul istoriei.**

Istoria trecută, aceea care rămîne, înseamnă cultură. Activitatea istorică însăși e cultură, dar istoria eficientă, aceea care leagă omul de azi de ceea ce e mai stabil în ființa națiunii, este desigur cultura artistică. Iată cîteva pilde : „Miorița" și „Meșterul Manole", „Românii subt Mihai Vodă Viteazul", „Deșteaptă-te române", „Hora Unirii" și „Ostașii noștri", „Pseudokynegetikos", „Glosă" și „Împărat și proletar", „Răscoala" și „Ion", „Creanga de aur" și „Nicoară Potcoavă", „Flori de mucigai", „Plumb", „O scrisoare pierdută", monumentala „Istorie a literaturii române de la începuturi și pînă azi", „Mirabila sămînță", „Rapsodia română", „Coloana infinitului", „Crații de curte veche", „Joc secund", „Desculț" și „Șatra", „Desfășurarea" și „Moromeții", „Cartea Oltului", „Setea", „Groapa", Ateneul Român ori complexul de statui de la Cîmpia Libertății, statuile de la Măgura ori ceramica de la Medgidia sau cele trei Teatre Naționale noi...

La întîlnirea tovarășului Nicolae Ceaușescu cu reprezentanții scriitorilor prezența cea mai pregnantă a fost istoria. Omul care conduce țara și partidul s-a întîlnit cu oamenii care dau națiunii imaginea pentru viitor. Simțul istoriei, prezent în toți, a tresărit și a vibrat, sensibil la toate perspectivele și nuanțele prezentului deschis către viitor.

Și, cum era și de altminteri firesc, literatura autorilor tineri a constituit unul dintre punctele de referință a majorității celor ce au participat la discuție. Nu vreau să fac un rezumat al celor spuse atunci, de altfel comunicatul fidel și succint publicat în presă reflectă bine substanța discuțiilor, dar consider util să accentuez unele aspecte mai importante ce privesc literatura noastră, a tinerilor.

Este important de spus chiar de la început că principala caracteristică a autorilor tineri din ziua de azi este faptul că ei reprezintă prima generație a socialismului. Sînt primii cetățeni ai patriei crescuți în condițiile social-politice ale noii societăți iar literatura lor este, în mod necesar, determinată de aceste condiții. Cu atît mai mult responsabilitatea față de activitatea lor sporește. Și aceasta se simte.

Este nevoie în primul rînd de cunoaștere. Multă cunoaștere. Atît din cărți precum și din viață. Este știut că fără o cultură serios construită e dificil de obținut și susținut povara publicității și, de ce nu, a celebrității. Un scriitor tînăr începe prin a citi, altminteri nici prin gînd nu i-ar da că există o meserie de scriitor, altminteri nici prin gînd nu i-ar da să dorească a deveni scriitor.

Este de la sine înțeles că dota talentului în realizarea unei literaturi bune este precumpănitoare. Dar aici nimeni nu poate face nimic în afară de a-și cultiva talentul de care dispune. Și acest lucru se petrece întîi prin cărți. Un scriitor tînăr, deci, trebuie — prin forța împrejurărilor — să „citească mai repede" decît înaintașii lui. Valoarea unui volum nu se judecă după vîrsta autorului său decît în al doilea sau al treilea rînd. Deci scriitorul tînăr se simte îndemnat să treacă prin experiența cărților mai rapid, să-și ajungă din acest punct de vedere înaintașii din urmă. Fiindcă aici lucrurile depind de el.

Dar în egală măsură, dacă nu cumva în primul rînd, i se cere scriitorului tînăr cunoașterea vieții. Fără o experiență personală bogată, fără o viziune de ansamblu a realităților sociale și politice contemporane nouă, nu vom reuși niciodată să scriem o literatură a adevărului, o literatură cu șansă istorică — pentru noi și pentru

Alexandru Papilian

Continuare în pag. a 6-a

XXX decenii demnității

Mîinile comunistului

Ne aflăm în împărăția loviturii de ciocan. Foaia de tablă, ca un taur lovit de un colț de stîncă în timp ce paște, își destramă pînza puterii încît mîna omului ar putea-o depăna în gheme. Într-un colț al halei, arcul electric îmbată metalul pe unde trece și-n urma lui rămîne o adevărată tăietură de chirurg. Orchestra laminoarelor a amuțit de mult în foile de tablă peste care o mînă trage de zor linii cu acul de trasat, linii de-a lungul cărora va trece, în compania miilor de grade, arcul electric tăind cu grabă omenească o dungă de metal moale, o dungă asemănătoare cu o cărare care împarte în două un lan de grîu peste care trec nori cusuți din loc cu un fir de ploaie trecut cu meșteșug prin acul fulgerului.

Arcul electric este în toiul trebii. Foaia de tablă, ca un copil trezit brusc la mijlocul somnului, nu se mai recunoaște. Din mîinile comunistului Moisei Mihai ies cabine aclimatizate pentru tractoare, așa cum din mîinile altora ies medicamentele sau cartofii. Scînteile de la sudură ilustrează un adevărat rai metalic care își pune culorile ce se iau la întrecere cu altele tot la fel de vii dar care populează ochiul și nu se sting.

— Astă-vară, tovarășe Moisei, v-am văzut cu un băiețel pe care-l duceați de mînă. Băiețelul ținea strîns la piept un mănunchi de flori de cîmp și după ce mi-ați spus că după flori vă mai place să simțiți mirosul brazdei pe care plugul o trage în mustul zăpezii, a trecut pe lîngă noi un tractor și fără să țineți seama de praful lăsat în urma lui pe drumul de țară v-ați uitat lung după tractor.

— M-am uitat pentru că mi-a rămas inima la cabină. Atunci mi-am zis că nu mă las orice ar fi să se întîmple pînă nu vom reuși și noi, la Berești, să confecționăm cabine la fel. Fiindcă facem tot felul de dispozitive de ce să nu fim în stare să facem și cabine, ce, mîinile noastre nu pot ? Deja pusesem ochii pe cîțiva meseriași destoinici despre care știam sigur că, la fel ca și mine, și noaptea visează foi de tablă pe care să le croiască cu plăcerea unor croitori care abia așteaptă să bage foarfeca într-o stofă scumpă și, neluînd în seamă oboseala, nu se lasă pentru nimic în lume pînă cînd nu au în fața ochilor un costum de haine care să stea scris, nu alta. Așa și noi, cînd am văzut prima cabină că-i gata și o putem da jos de pe banc, parcă ne lua ochii la toți și ne uitam cînd la mîinile noastre, cînd la cabină. Deși programul de lucru se terminase de mult, toți cei care lucrasem la ea așteptam cu nerăbdare s-o vedem cum arată și vopsită și aproape fiecare arăta cîte un colț al cabinii în care n-a pătruns vopseaua cum trebuie, fiecare dorea s-o vadă mai ceva ca un bec spre supărarea vopsitorului care deși mult în vîrstă arăta ca în fața unei severe comisii de examen. Ba unul ținea morțiș să nu plecăm din hală pînă n-o montăm pe un tractor și tot ieșea afară și se uita în sus să vadă dacă nu cumva vine ploaia să-i putem face cabinei o primă probă, mai bine zis un botez în bătaia ploii pe care în secret o doream cît mai nemiloasă și amestecată cu vînt. După ce-am văzut-o vopsită, am luat-o către casă și nici n-am apucat bine să deschid poarta că primii stropi de ploaie căutau să-și facă cuib la început în sprîncenele mele apoi, fiindcă aici nu mai aveau loc, jos între firele de iarbă. Începuse să plouă cum trebuie și o clipă mi s-a părut că mă aflu în cabina pe care o lăsasem proaspăt vopsită în hală. Poate tot la fel gîndeau în momentul acela și tovarășii mei care, prin ploaie, se grăbeau să ajungă la casele lor.

Ce-a fost a fost dar ieri mi-am văzut băiețelul cum se învîrtea, dezorientat, în jurul săniei. Degeaba i-am tot spus că iarna s-a supărat pe sănii și din cauza asta nu ninge că n-a crezut nici o vorbă, căuta din ochi un petec de zăpadă și negăsindu-l încerca mîhnit să miște din loc sania neputincioasă. L-am lăsat să aștepte zăpada și am plecat la lucru. Cînd am pășit în hală, un muncitor tînăr număra foile de tablă cum numără un școlar din clasele mici filele unui caiet și însemna ceva cu creta pe ele. Știam că altă cabină ne așteaptă.

— Înainte de toate, oamenii, la fel ca dumneavoastră, tovarășe Moisei, iubesc fierul de plug și bobul de grîu. Și iubesc și copiii. Ați spus că vă place să priviți brazda trasă în mustul zăpezii. Vreți să fiți mai clar ?

— Uite așa, vine răspunsul, eu n-am să înțeleg niciodată de ce-i pămîntul negru și pîinea albă cînd amîndouă merită să aibă o singură culoare. La mine, vă spun cu mîna în dreptul inimii, nu trece zi în care să nu iau în mînă cleștele de sudură și cînd îmi potrivesc masca de protecție și văd cum fierbe metalul mă gîndesc la grîu. Între obrazul unui copil în care cresc buchete de trandafiri și grîu nu-i diferență. În mustul zăpezii începe călătoria grîului, după care aștept să vină vara să pot trece pe marginea cîmpului așa cum trec copiii, bineînțeles numai în gînd, prin nisipul încins sau răcoros de pe malul unor lacuri în care se scaldă zîne.

— Am înțeles că iubiți vara, așa-i ?

— Da, și mai aduc o completare. Cum vine vremea secerișului trec la urgențe. Și aveți idee cum e aici ? Într-un fel e ca la spital și să vă spun eu cum. Numai că nu vine autosalvarea cu bolnavul întins pe targă, ci vine un tractorist, mai mult gîfîind cu o piesă și mi-o întinde ruptă în două. Îmi spune, cu glasul pe care-l folosesc neamurile unui bolnav atunci cînd se adresează medicului care-l consultă, ca să nu-l las, că stă tractorul și-i păcat. Nici nu mai încape vorbă că nu-l las. Tractoristul stă lîngă mine, piesa ruptă în două îl stînjenește de parcă tractorul, speriat de năvala grîului, n-a mai făcut față. Cît ai bate din palme mă pun la treabă, locul umplut cu sudură mai scoate încă fum și deși nu pun țigară în gură totuși fumul acesta îmi place pentru că îmi dă impresia împlinirii. Cînd piesa e gata, nici n-apucă să se răcească bine că ajunge să se rotească cu mii de ture pe minut în strung. Asta-i bucuria noastră, să știm că tractorul nu stă pe loc. Sînt sudor și îmi iubesc meseria ca pe ochii din cap. Cînd nu-mi iese cîte ceva uit și de duminică și tot și nu mă las pînă nu-mi iese totul ca la carte, îmi place să mă lupt cu milimetrii și nu mă dau bătut. Am învățat să am încredere în oameni, și am învățat să fiu și sever cu mine.

Mîinile comunistului Moisei Mihai, dacă s-ar afla în mănuși transparente, n-ar fi cu nimic mai prejos decît mîinile unui chirurg. Comuniștii de la S.M.A. Berești au încredere în el și l-au ales secretar al Comitetului de partid. Moisei Mihai este comunist. Arcul electric, aflat în hora miilor de grade și condus de mîini harnice, dezgheață somnul metalului.

Ion Trif Pleșa

Autor — Personaj; Personaj — Autor

opțiuni

Călătoria personajului de-a lungul paginilor și capitolelor unei cărți nu face altceva decît să respecte un traseu pe care autorul singur îl gîndește și îl pune în aplicare punct cu punct, etapă cu etapă. Poate unele abateri de la itinerariul inițial, cu mici sau mai mari modificări pe care, fără îndoială, evoluția evenimentelor le impune și le introduce în materie epică, dar pe care tot autorul le hotărăște, suveran atît cît poate fi cu ei însuși. Pentru că, oricare ar fi identitatea personajelor, a tuturor personajelor unui volum, ele reconstituie în final o carte de vizită care nu este alta decît aceea a creatorului lor și pentru că, prin imaginarea unor trăsături ale personajelor sale, scriitorul se recomandă de fapt cititorilor. Mi s-a părut, de aceea, deosebit de interesantă și sugestivă afirmația, făcută la un moment dat pe parcursul acestei dezbateri, că personajul nu este, nu are cum să fie mai inteligent decît autorul său și că, prin urmare, limitele personajului trădează limitele scriitorului însuși. Aș mai adăuga aici, doar pentru a aduce încă un argument, că nici experiența de viață a personajului nu poate fi alta, mai întinsă, mai bogată, decît aceea a creatorului său, că oricît de numeroase ar fi personajele unui roman, ele nu pot pune în circulație cu nici un chip mai mult — mai puțin da, desigur ! — decît realitățile cunoscute și oferite de scriitor ! Sînt adevăruri ce aparțin, poate, unui bun simț elementar dar a căror reformulare poate fi utilă cel puțin pentru a atrage atenția că dilema oul — sau — găina n-ar avea nici o șansă de izbîndă pe acest teritoriu.

Și totuși. Afirmațiile de pînă acum, atît de tranșante în favoarea scriitorului, nu trebuie interpretate nici la modul despotic inflexibil la nuanțe. Există și situații — multe, puține, asta este o chestiune ce privește dimensiunile fiecărui act de creație în parte — în care personajele, la rîndul lor, manifestă o împotrivire tacită față de ideile sau dorințele tale, sau, în cel mai bun caz, îți sugerează atît de insistent o altă atitudine, încît în cele din urmă te obligă să te supui. Poate că un astfel de conflict subteran nu ia niciodată forme determinante, în mod sigur deci nu va ajunge nici să-l subjuge total pe creator eroilor săi — ceea ce ar însemna, după părerea mea, o adevărată răsturnare a raporturilor de creație — însă în orice caz,

D. Matală

Continuare în pag. a 7-a

cronica literară

I. Constantinescu: „Caragiale și începuturile teatrului european modern“

Nici un mare creator nu este, nu poate fi un caz clasat. A exclama, cum fac unii, „iarăși Eminescu, iarăși Caragiale, iarăși Sadoveanu ?“ e tot una cu a intoarce spatele literaturii române. Opera literară de preț nu-și lichidează semnificațiile de la primul contact și rămine mereu deschisă interpretărilor. Sint scriitori capabili de a rămine mereu noi, de a da impresia că opera lor a fost scrisă ieri și că spiritul lor în ciuda distanței istorice ne este foarte contemporan. Caragiale este dintre aceștia.

Istoria receptării și interpretării lui, pe care nu intenționăm s-o facem în rindurile de mai jos, rămine dintre cele mai instructive. Caragiale a fost adesea negat sau rău înțeles. Cînd a voit să arate cum a fost comentat marele dramaturg, Șerban Cioculescu a recurs la un mic studiu intitulat Detractorii lui Caragiale. Șirul acesta de neînțelegători sau adversari declarați ai operei comediografului număra semnături celebre. Între ele pe cea a lui E. Lovinescu, care acuza efemeritatea observației umane și prin aceasta caducitatea operei. Verdictul lui E. Lovinescu a fost refuzat de istorie, dar în dialogul pe care posteritatea l-a angajat cu detractorii lui Caragiale nu întotdeauna argumentele au inclinat balanța. O conjurație a marilor spirite a stăruit în a susține preeminența dramaturgului față de orice rivalitate. Vrem să spunem că puține comentarii reușesc să-l extragă cu adevărat pe Ion L. Caragiale suitei de întîmpinări la care a fost expus. Chiar provocate de faimosul și reprobabilul articol al lui N. Davidescu nu aduc un spor de argumentare, cît, mai ales, precizează un partizanat. Partizanatul valorii.

Un punct de vedere superior aduce în această veche dispută I. Constantinescu, autor al unui studiu intitulat incitant, Caragiale și începuturile teatrului european modern. Ca și alții și I. Constantinescu a fost sesizat de anume corespondențe ale comediilor lui Caragiale cu dramaturgia modernă occidentală. Ochiul său nu se oprește însă numai asupra acestor apropieri. Autorul studiului face o operație mult mai firească decît aceea de a compara un scriitor din secolul 19 cu scriitorii secolului 20 : el il introduce pe Caragiale între contemporanii săi, oamenii de teatru ai secolului trecut, și-l examinează în raport cu contribuția acestora. I. Constantinescu e deplin conștient de eroarea celuilalt procedeu : „modernitatea dramaturgului nu reiese din suprapunerea făcută uneori la întîmplare a unor texte din comedii și din Momente și schițe pe unele texte din Beckett, Ionescu ș.a.“ Superioritatea sa e mai întîi de metodă. Eroarea procedeului invers era de a crede că din decuparea porțiunilor coincidente ca spirit din Beckett și Caragiale se poate scoate o judecată de valoare pentru scriitorul român. Valoarea lui Caragiale, ține să ne demonstreze I. Constantinescu, nu stă în această relație, ci într-un mod original de a gîndi teatrul.

Pentru I. Constantinescu, Caragiale este unul din marii novatori ai teatrului european, care prin Tzara și Eugen Ionescu a participat la actuala mișcare de modernizare a teatrului. Caragiale reacționează atît împotriva teatrului romantic, cît și împotriva infiltrației naturaliste în viața scenei. El propune un teatru în care nu cuvîntul să aibă primatul, ci vizualul. Pe drumul pe care și-a propus să meargă autorul, exegeza de referință nu-i putea fi de mare folos. Criticul literar a analizat textele lui Caragiale, urmărind, indeobște, să-i evidențieze valorile literare. I. Constantinescu urmărește, dincolo de acestea, valorile lui teatrale. Întreaga sa argumentație are în vedere ceea ce este profund teatral în opera dramaturgului român. Situat din capul locului astfel, autorul studiului are posibilitatea să formuleze interesante constatări și concluzii. El vede în I. L. Caragiale un adept al teatrului total și al omului de teatru total. Omul de teatru trebuie să fie în egală măsură autor, regizor, actor, scenograf etc. Biografia lui Caragiale ni-l arată nu numai ca adept al teatrului total, ci ca un om de teatru a cărui practică realizează acest deziderat. Era, ni se precizează în conformitate cu ideea de a compara pe Caragiale cu marii săi companioni teatrali din Europa, atitudinea și concepția cea mai modernă a vremii. Numele invocat în sprijin e cel al lui Gordon Craig. Nu ne aflăm în fața unor supoziții ci a unor demonstrații temeinice. Autorul nu folosește alte texte decît cele cunoscute, dar superioritatea lecturii lui vine din discernămîntul pe care i-l procură o lectură preocupată, exclusiv, de viziunea lui Caragiale despre teatru. O coerență nouă ne e descoperită în spatele acestor pagini de atitea ori răsfoite. Prin ea, Caragiale intră în dialog cu Gordon Craig, Tairov, Jarry și alții.

Formula în care intră și pe care o reprezintă Caragiale este aceea a reteatralizării teatrului, a intoarcerii lui la izvoarele și formele prime. I. Constantinescu își aliază, paradoxal, dar eficace, în această demonstrație pe adversarii lui Caragiale, pe toți acei ce reproșau acestuia caracterul de farsă, de mitocănie al comediilor lui. Și au intuit, poate cel mai bine, caracterul arhaic și etern al formelor teatrale revivificate de Caragiale, cu precizarea că nu le-au înțeles semnificația estetică și că au făcut din ele un cap de acuzare. Marea forță a teatrului lui Caragiale stă, însă, tocmai în legătura cu „vechea comică“, cu formele originare ale comediei : mimusul, gluma mimica, farsa, sottia, marionetele, teatrul „karagiozilor“, soitariile. Dramaturgul român prefera caricatura, grotescul masca, pantomima, acțiunea, costumația tipică comediei etc. Scriitorul e scos, acum, din conexiunile mai vechi ori mai noi, care nu-i epuizau nici pe departe extraordinara intuiție și audiență a formelor antice de teatru. Autorul descoperă chiar prototipurile comediei antice în piesele lui Caragiale. Cu alte cuvinte, nu e vorba numai de un fel de a vedea teatrul, de a-i minui procedeele comice ci chiar de întoarcerea la vechile lui personaje. Sub hainele unor ipochimeni ai secolului 19 ne sînt descoperiți vechi protagoniști ai comediei. Chiriac, de pildă, sluga mai deșteaptă decît stăpînul, este vechiul servus al comediei latine. Ipistatul din D-ale carnavalului nu e decît o versiune modernă a Pulcinellei. Miles gloriosus sau Il capitano pot fi recunoscuti în comandanți ai gărzii civice bucureștene ca Jupîn Dumitrache. Cît despre sotul sau bărbatul păcălit nu mai e nevoie să dăm nume. Chiar un personaj atît de tipic cum este bărbierul comediei tradiționale poate fi regăsit la Caragiale. Senex, bătrînul ramolit, este și el o „piesă“ de bază a teatrului caragialian. Nu lipsesc femeile vesele, pedagogii, cuplurile de clovni. Toată această figurație veche, redeșteptată în piesele unui autor al secolului 19, face din Caragiale, cum spune I. Constantinescu, un „profet“ al teatrului nou. Cîștigul incontestabil al acestui studiu, deci și plin de juste intuiții, este că privit dinspre formele vechi de teatru (comedia latină, farsa populară, teatrul „karaghoz“, commedia dell'arte) teatrul lui Caragiale își relevă mai bine esența și marea sa calitate de a fi actual și inactual, de a fi al acestui timp, dar și al formelor veșnice ale comicului.

Principala obiecție care s-a adus comediilor dramaturgului cade : mai poate fi vorba de o comedie ancorată în perisabil și în imediat, așa cum credeau Gherea și E. Lovinescu, atunci cînd noua analiză ne indică o situare în afara imediatului ? Piesele lui Caragiale nu pot fi decît tot atît de caduce pe cît poate să fie farsa veche sau commedia dell'arte. Ne aflăm, poate pentru prima dată, în fața unor argumente indubitabile care anulează teoria efemerității comediilor lui Caragiale.

Două capitole sînt consacrate structurii dramei și deriziunii absurdului. Ce-l desparte pe Caragiale de spumoșii comediografi francezi cu care a fost mereu comparat și ce-l apropie adesea în chip profund de literatura modernă, încearcă să ne arate aceste capitole. Mai întîi ni se demonstrează cum teatrul lui Caragiale se inscrie în acea criză a dramei ce caracterizează la sfîrșitul secolului trecut metamorfoza teatrului. Caracteristică e mai ales criza acțiunii, absența a ceea ce se înțelegea în mod tradițional prin acțiune în teatru. Drama e circulară, personajele ies din scenă așa cum au intrat : nemodificate. Caragiale, ne zice I. Constantinescu, inaugurează stagnarea scenică, adică regresiunea. Spațiul e închis în mod nefiresc, pare o cutie etanșă, așa cum pare, și este, spațiul în teatrul lui Ibsen, Maeterlinck, Strindberg, Cehov. Alături de aceștia, Caragiale pregătește literatura viitorului. Demontată, structura personajului caragialesc arată și ea direcția literaturii ulterioare. Personajul său e dezorientat, absurd, neameliorabil. Comediile ne oferă o stranie colecție de marionete pe care autorul le compară adesea cu absurdele întrupări din fanteziile lui Jarry. Deriziunea absurdului are în vedere carnavalescul comediilor lui Caragiale a cărui semnificație nu e decît aceea a întoarcerii lumii pe dos, a degradării valorilor. „Lumea pe dos“, care e o răsturnare radicală a valorilor, e unul din motivele centrale ale operei scriitorului român, care, prin amploarea și acuitatea folosirii lui, îl anticipează cu brio pe Alfred Jarry cu ale sale universuri degradate de metamorfoze absurde.

Dimensiunea lui Caragiale iese fericit precizată din demersul lui I. Constantinescu. Om de teatru total, în deplina accepțiune a noțiunii, Caragiale este și unul din marii reformatori ai teatrului, unul din marile spirite de avangardă ale secolului trecut, tinzînd către întoarcerea teatrului la izvoarele și formele lui originare, aspirînd către o autonomizare a lui. Oricît ar părea de ciudat pentru Caragiale, nu cuvîntul era cel ce trebuie să domine scena, ci vizualul, scenicul, formele vechi ale comicului în care cuvîntul avea un rol auxiliar. Autorul menționează cum falsa înțelegere a lui Caragiale a dus la alcătuirea unor caiete de regie și la montarea unor spectacole străine spiritului teatral pe care opera lui Caragiale îl deconspiră la o lectură atentă. Semnificativ este și că acele piese în care noutatea teatrului caragialian s-a realizat în chip pregnant, Conu Leonida față cu reacțiunea și D-ale carnavalului, des investigate de exeget, au fost cele care au prilejuit și cele mai îndrăznețe tentative de interpretare contemporană a teatrului lui I. L. Caragiale. Carte inteligentă, plină de sugestii, o reală revizuire a cazului Caragiale, volumul lui I. Constantinescu interesează în egală măsură pe omul de litere ca și pe cel al teatrului.

Criticul literar de profesie va putea găsi cărții diverse cusururi. Volumul e scris neindoielnic greoi, cu repetiții dese, fără eleganța cu care ne-au obișnuit unele foiletoane de gazetă ori revistă. Dar el are ceea ce acestea de multe ori n-au : substanță și originalitate. Cîți critici au reușit de la prima lor carte să propună o interpretare rezistentă plecînd de la un scriitor de o asemenea importanță ?

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

Valeriu Armeanu: „Imn la cetatea luminii“

Prima parte a volumului — dedicată celor care au construit sistemul hidroenergetic Porțile de Fier — este subintitulată **reportaj liric**. De fapt este vorba de un poem alcătuit din unsprezece părți în care fiorul liric este înlocuit, mai tot timpul, de datele directe, caracteristice elaborării reportajului. Asta nu înseamnă că din acest poem lipsesc datele poeziei, metaforele, ci că ele sînt folosite, adaptate unei construcții, ce-i drept puțin cam specioase. Fiindcă oricît ar încearca autorul să alieze datele poeziei cu cele ale reportajului, poemul său rămîne un produs hibrid, care în loc să se apropie fie de statutul poeziei, fie de cel al reportajului, mai mult se îndepărtează de ele. Așadar, produsul acestei temerare încercări trăiește prin realizările fragmentare și nu prin cele ale întregului.

Ca și multe alte poeme închinate unei ctitorii, și cel al lui Valeriu Armeanu începe prin a ne spune cine și cum sîntem : **„Da, sîntem valahi și avem dreptul / la rîu și la ram / fiindcă n-am avut niciodată / pohta aurului și-a singelui / și ne-am trudit pămîntul / la Egeta și la Pontes“.** Ceea ce în urmă cu ani apărea, fie în poezie, fie în reportaj, drept „o copilărie frustrată“ la Valeriu Armeanu se transformă într-o copilărie marcată de imnuri ale muncii, de imnuri ale marilor fapte : **„și-am zis : / Laudă fie Anei lui Manole, / și-atîtea imnuri în răbojul palmei / au înflorit, / atîtea imnuri, mi-au străjuit copilăria“.** Trecînd apoi la rememorarea lucrurilor care l-au impresionat pe șantierul Porților de Fier, autorul se apropie tot mai mult de reportaj : **„Îmi aduc aminte / de primii pași / făcuți pe șantier / și stropii de ploale / cum se prelingeau / pe geam, / ca niște boturi de melc. / Apoi, ploaia a stat. Undeva, / la Cornul Caprei, / soarele fumega / și avea ceva de iad / bătut cu trandafiri“.** Încercînd să scape de metaforizarea reportajului său, Valeriu Armeanu reușește, pe alocuri, ca printr-un limbaj direct, de reporter sensibil, să comunice emoții mai autentice decît toate încercările de liricizare a datelor, așa cum încearcă în alte momente : **„Am văzut salopeta / unui dulgher / și nu era de rouă / și nici de zefir, / cum citeam, uneori“.** Iată-l deci pe Valeriu Armeanu chiar în dezacord cu cei care transformă în metafore aromate viața aspră de șantier. De altfel, autorul **Imnului la cetatea luminii** surprinde cu exactitate pînă și gesturile mici dar reprezentative pentru viața celora despre care scrie : **„Îmi voi aminti de lumină, / căci amintindu-mi de ea, / voi fi din nou / sub prelata / unui camion / peste care ploua, / cînd o țigară / pornise tăcut / din mînă în mînă“.** Viața constructorilor despre care scrie Valeriu Armeanu apare străbătută de dramatismul condiției acestei meserii, în care depărtarea de familie la uneori aspecte dureroase, peste care nu e tocmai ușor să treci. Și aici autorul reușește nuanțe ce trădează un bun observator. Iată un ton liniștit, avînd ceva din firescul unei ilustrate : **„Dar au fost și nopți / adevărate / cînd femeile noastre / plecau la părinți / în Ardeal, / în Moldova, / să le spună / că sîntem sănătoși / cu toții, / care sănătate / le-o dorim și lor...“,** dar și un fragment, care, deși la suprafață poate avea caracteristicile unei butade, este de fapt o întîmplare dramatică : **„Opresc acest muncitor care / trece legănat, / în mîini c-o parimă / pentru cei care-l / așteaptă-n aval : / îl întreb ce mai face / și el îmi spune, / ca și cum / ai bea apă : / „Aș face multe, / dar ultima dată / cînd am fost acasă, / fetița mi-a zis nene“...**

În ceea ce privește cea de-a doua parte a volumului, intitulată cam pretențios **Poeme** pentru cele opt versuri din care se compun aceste poezii, ea este sub nivelul **Imnului la cetatea luminii.** Și asta pentru că pe Valeriu Armeanu nu-l avantajează lirismul tensionat, poezia contorsionată pe care o încearcă aici. Cel mult, aceste poezii împrumută, pe alocuri, melodia unor versuri din Goga ori St. O. Iosif. Cînd reușește, atît cît îi ajută puterile, în această a doua secțiune, Valeriu Armeanu o face tot cu versuri simple, directe, afirmative : **„Vreau să vă spun, de fapt, că la noi / Se umflă cocoșii în lapte, în grîne, / Că țara înseamnă pămînt cu eroi... / Vreau să vă spun, de fapt, că e bine“.**

Dorin Tudoran

critică

Misiunea scriitorului contemporan

Idei și atitudini literare

Militantismul artei

Sub titlul „Misiunea scriitorului contemporan — Idei și atitudini literare“, Antoaneta Tănăsescu întocmește o interesantă antologie (tipărită de Editura Eminescu) a opiniilor scriitorești exprimate în presă, pe parcursul ultimelor trei decenii, între august 1944 și august 1973, opinii vizînd în genere însăși structura nouii morale a omului de condei din România socialistă. Este o panoramă de idei literare, concepută din unghiul de vedere exclusiv al scriitorilor, care oferă un tablou complex al problemelor, atît de atitudine civică cît și decurgînd din creația propriu-zisă, cu care s-a simtit confruntat scriitorul român, conștient de faptul că sub ochii săi se făurește o nouă realitate istorică, în continuă și dinamică devenire și că această realitate trebuie să fie în consonanță cu un nou climat de ideologie literară și oglindită artistic prin cele mai adecvate modalități. Antologia de față își propune, așadar, să figureze din însumarea opiniilor celor care scriu literatura momentului actual diagrama viziunii interioare a acestei literaturi începută acum trei decenii.

Aspectul cel mai voluminos ilustrat în cuprinsul ei este acela referitor la relația dintre literatură și societate. Și, într-adevăr, dacă am dori să sintetizăm cît mai pregnant transformarea cea mai acută petrecută în ideologia literară a ultimelor trei decenii ar trebui să ne raportăm, din capul locului, la definirea misiunii scriitorului, ca și la îmbogățirea legăturilor sale cu timpul și cu oamenii care formează publicul său cititor. Dacă perspectiva scriitorului-cetățean, ca manifestare a idealului patriotic, a constituit întotdeauna pentru creatorul român, refractar din fire „turnului de filde$“, un nobil deziderat, niciodată implicarea creatorului în destinele societății, în acțiunea de modelare a conștiinței ei, angajarea sa militantă în plină istorie și viziunea politică responsabilă, a unui loc și timp de neconfundat, nu și-au pus mai ferm pecetea pe reflecțiile sale asupra literaturii și, implicit, pe scrisul său. Imaginea scriitorului-cetățean, dar și posibilitatea înfăptuirii acestei meniri sînt legate de existența unei culturi revoluționare, unde scriitorului îi este rezervat statutul de conștiință politică a vremii sale. Cu asemenea ideologie, literatura română a ultimelor decenii și-a anexat domeniilor sale de reflectare actualitatea cea mai stringentă. Pledoaria pentru misiunea militantă a artei, pledoaria pentru rolul scriitorilor de a fi martori lucizi și, în același timp, activi ai epocii lor, „cum mărinarii unei corăbii în largul mării“, cu frumoasa echivalență a lui Geo Bogza, îndemnul la o literatură socială, angajată față de popor și de telurile lui fundamentale, confruntarea cu istoria, accentuarea legăturilor specifice dintre creație și viață, convingerea că politicul e o trăsătură definitorie a spiritului modern, impunînd radicalitatea atitudinii sînt cîteva din marile repere și marile imperative care călăuzesc gîndurile creatorilor români contemporani, aparținînd tuturor vîrstelor literare. Este o îmbucurătoare constatare faptul că reflecția asupra actului scrisului și întrebările legate de geneza creației s-au esențializat și au devenit norme curente, de existență, pentru scriitorul român, mai predispus astăzi ca oricînd în a-și teoretiza arta. Glasul care răzbate din paginile acestei panorame este glasul unei literaturi aflate într-o rodnică efervescență, cu o invidiabilă minuire a ideilor literare. Așa-zisa înapetență a autorului român pentru aspectele teoretice ale profesiei sale se vede astfel contrazisă.

Cum observă, de altfel, și autoarea antologiei de care ne ocupăm, dezbaterile de idei și luările de poziție în problemele artei se concentrează pe cîteva constante de atitudine și gîndire. Poate că ar fi fost preferabil ca acestea să fie dispuse în jurul unor concepte de mai mare amploare și de circulație mai largă, precum tradiție, generație, moștenire culturală, realism, stiluri, originalitate etc. Avantajul ar fi fost de a arăta și transformarea peisajului literar, nu atît de armonios de-a lungul celor trei decenii, și dinamica dezbaterilor, de fapt „sarea și piperul“ confruntărilor în materie de teorie a literaturii. Ceea ce remarcă, însă, bine Antoaneta Tănăsescu în prefața sa, sorijiningu-și totodată argumentele prin textele selectate în antologie este „încadrarea în tradiție“ („Încadrarea în tradiție constituie pentru ideologia literară a ultimelor trei decenii o formă de definire a conștiinței de sine“). Problema tradiției are, aici, două aspecte : pe de o parte, constă în relevarea faptului că unele din întrebările și răspunsurile care incită actualmente conștiința estetică românească (misiunea scriitorului, literatura socială, condiția romanului etc.) sînt puncte de dezbatere asa-zicînd „tradiționale“, că atitudini progresiste din trecut au defrișat calea noilor perspective, situate, fireste, pe un alt plan al înțelegerii dialectice ; iar, pe de altă parte, afirmarea tradiției presupune continuitatea procesului de creație, cu alte cuvinte „continuitatea, de esență, a noii culturi în raport cu cea anterioară“. Între cele două perioade de literatură contemporană nu există hiatusuri sau rupturi, ci o evoluție organică, scoțînd cu atît mai mult în evidență moduri specifice de a aborda artistic realitatea vieții sociale. „Regăsirea generațiilor“ e, din acest punct de vedere, unul din cele mai instructive capitole ale lucrării.

Această panoramă de idei literare (care se cere neapărat completată cu una de idei critice) dă, prin multe din textele sale, măsura angajată, de o deosebită responsabilitate și forță ideologică a scriitorului român contemporan.

Dan Cristea

prezențe

În cinstea celor două mari evenimente ale acestui an, a avut loc, vineri, 9 august, a.c., la tabăra școlară Bucium — Iași, un recital de poezie patriotică susținut de poeții Florin Mihai Petrescu, Mihai Platon, Aurel Butnaru, Emilian Marcu, Daniel Lascu, Ana Maria Nițu, D. Constantin și Mihail Horea.

■

În cadrul Festivalului cultural anual de la Slănic-Moldova, duminică 11 august, în centrul orașului a avut loc un amplu recital la care au participat : Sergiu Adam, George Bălăiță, Daniela Caurea, Calistrat Costin, Ion Cringuleanu, Mihail Davidoglu, Horia Gane, Valeriu Gorunescu, Constantin Nisipeanu, Dumitru Pricop, Alexandru Raicu, Mihai Sabin și Octavian Voicu.

■

În cadrul manifestării „Decada cărții românești“, organizată de Centrala cărții în colaborare cu principalele edituri din țară, a avut loc la Tîrgoviște deschiderea unei expoziții jubiliare la care au fost prezenți scriitorii : Valeriu Răpeanu, Mircea Horia Simionescu, Alecu Ivan Ghilia, Nicolae Oancea, Daniela Crăsnaru și Nicolae Dragoș.

■

Marți, 13 august, la Buzău, a avut loc un festival de poezie organizat sub egida Frontului Unității Socialiste, la care au fost prezenți academicianul Eugen Jebeleanu, Ion Bănuță, Vlaicu Bîrna, Dan Deșliu, Violeta Zamfirescu și Traian Iancu.

■

În cadrul aceleiași manifestări prilejuite de sărbătorirea celor două mari evenimente ale acestui an, la Timișoara s-a ținut ieri o sezătoare literară la care au fost invitați scriitorii Ion Hobana, Szasz Janos, Nicolae Dragoș, Grigore Hagiu, Franz Liebhardt, Endre Karoly, Ion Arieșanu, Damian Ureche, Dușan Petrovici și Lucian Bureriu.

■

La Păulești lîngă Ploești a avut loc simbătă o sezătoare literară dedicată eroilor căzuți în luptele de la Păulești din 1944 la care au citit versuri poeții : Gabriela Melinescu, Dorin Tudoran, Grigore Hagiu, Matei Gavril, Nicolae Dragoș, Mircea Florian Sandru, Dan Verona, Corneliu Șerban, Dorel Trifu, Ion Vergu Dumitrescu, Nicolae Alexandru, Doru Mihai, Martin Culcea, Nicolae Stanciu și Claudiu Avramescu.

Să ne cinstim eroii

Eschil, autor a peste optzeci de tragedii antice, punea mai presus de gloria literară faima de luptător. În tinerețe el fusese soldat și participase la bătălia de la Maraton. Pe piatra funerară de pe mormîntul lui a rămas săpat celebrul epitaf care exprimă această idee : „Aici zace Aeschylos, soldat la Maraton. Dacă vreți să știți cine a fost, întrebați perșii, ce i-au știut de frică“.

Dacă la greci, ca și la romani, statuile — a căror ridicare constituia o datorie sacră pentru popor — răsplăteau în eternitate eroii naționali, la noi, astăzi, eroii se sărbătoresc. Aniversările au în sine un rol educativ și o valoare morală. Orice popor își sărbătorește eroii din dorința de a păstra cît mai vie memoria lor, atît pentru a-i cinsti pe aceștia, ca și pentru a avea cît mai multe exemple demne de urmat. Eroismul este o trăsătură de caracter specifică indivizilor și comunităților de oameni viguroși. Popoarele tinere — cum este poporul român — se bucură din plin de această virtute.

Amintirea vechilor fapte de arme ale poporului român poate constitui o lecție de înalt patriotism într-un moment hotăritor. Istoria se predă, de aceea, în școală, încă din primele clase. Istoria luptei muncitorești și a partidului comunist am făcut-o și eu în școală, la facultate. Am vizitat și Muzeul Doftana. Eram elev în clasa a zecea, la Cluj, și am trecut atunci prima dată Carpații.

Simbătă, 10 august, la Ploiești, unde am plecat împreună cu un grup de colegi de redacție, ne-am reîntîlnit cu istoria. Am plecat cu un microbuz din fața Comitetului Central U.T.C. care, împreună cu revista „Luceafărul“ a organizat anul acesta, în cadrul celei de-a XXX-a aniversări a eliberării și în întîmpinarea lucrărilor celui de-al XI-lea Congres al P.C.R., o serie de manifestări culturale menite să întrețină în conștiința tinerilor flacăra vie a eroismului celor mai devotați fii ai poporului nostru.

Programul acțiunii desfășurate simbăta trecută în orașul Ploiești și la Păulești a fost emoționant. El a început cu vizitarea plăcilor comemorative. Cîteva sute de tineri din principalele întreprinderi ploiștene, elevi și militari au participat la această manifestare gîndită și organizată cu prîcepere de Comitetele județean și municipal al U.T.C. Prahova.

Lîngă liceul „I.L. Caragiale“ pe strada Soarelui, la numărul 24 într-o clădire modestă, s-a constituit în anul 1925 organizația județeană U.T.C. Prahova, care inițial număra 8-10 membri, dar care mai tîrziu, prin anii 1929-1933, lărgindu-și rîndurile, a devenit principalul ajutor în propagarea ideilor Partidului în rîndurile muncitorilor. Pe strada Gheorghe Doja, într-o casă obișnuită a fost găzduit în anul 1936 tovarășul Nicolae Ceaușescu, pe atunci secretar al Organizației județene U.T.C. Prahova. Este casa conspirativă în care se țineau ședințele organizației. După o astfel de ședință, actualul președinte al României, pe atunci în vîrstă de optsprezece ani, a fost arestat și închis la Doftana, unde l-a cunoscut scriitorul Eugen Jebeleanu, autorul acelui memorabil portret, care ni-l relevă pe tînărul comunist ca pe un om dîrz, ca pe un revoluționar înnăscut.

În locul unde a fost casa, cu o singură cameră și cu prispă, în care a trăit Ștefan Gheorghiu, luptător pentru independența, libertatea și fericirea poporului român, în afară de placa comemorativă care indică și datele vieții sale (17. I. 1879 — 19. III 1914), cîteva flori sînt menite să arate celor ce trec pe strada Tudor Vladimirescu din Ploiești că viața pentru care s-a jertfit luptătorul e acuma în floare. Casa a fost darimată într-un bombardament din '44 și nu a mai putut fi reconstituită. Dar împrejmuirea de flori e cu atît mai impresionantă, mai proaspătă și vie.

În centrul geografic al orașului, o placă fixată pe un obelisc : „În acest loc a fost casa unde în zilele de 3-4 octombrie 1922 în condițiile teroarei burghezo-moșierești s-a ținut semilegal Congresul al II-lea al Partidului Comunist Român“. Atît spune inscripția. Dar ce va fi însemnînd cuvîntul „semilegal“ sau „teroare“ se va putea înțelege numai cu precizarea că pentru a putea avea loc congresul a trebuit să se fixeze o altă dată, fictivă, care să inducă oficialitățile în eroare. A fost nevoie de un șiretlic pentru a se putea întruni cele 34 de organizații din țară și două delegații de peste hotare. Despre toate acestea îi s-a vorbit sutelor de tineri prezenți, veniți aici să afle, să învețe istoria de luptă a partidului. Aceasta este istoria. Un șir întreg de fapte care ies și rămîn la lumină. La lumina nestinsă a timpului.

La Casa de cultură a sindicatelor am asistat la vernisajul expoziției jubiliare intitulată „30 de ani de la Eliberarea României de sub dominația fascistă“, ilustrînd momente ale mișcării muncitorești de eliberare socială și națională, de la eroicele lupte ale muncitorilor petroliști și ceferiști din ianuarie-februarie 1933, actul insurecțional din august 1944 pînă în zilele dezvoltării economice și sociale pe drumul construirii socialismului și comunismului în România.

Victor Teodorescu, directorul Muzeului de istorie al județului Prahova, a vorbit cu convingere și căldură, atît la deschiderea expoziției cît și la festivitatea care a avut loc la Monumentul eroilor din Păulești o comună din imediata apropiere a orașului Ploiești — punct strategic hotăritor în luptele de eliberare a Văii Prahovei de sub ocupația armatelor fasciste.

În fața Monumentului eroilor din Păulești un grup de poeți, redactori ai revistei „Luceafărul“, precum și membri ai cenaclurilor literare din Ploiești au recitat poezii inspirate de sentimentul istoriei și al patriei, pătrunși de emoția amintirii celor căzuți.

Și am trăit în acele momente emoția evocării eroismului celor ce au apărat cu bărbăție pămîntul patriei. Iar pămîntul patriei este trupul eroilor, eroii fiind sufletul ei. Eroii sînt viața Patriei veșnic vie.

Matei Gavril

repere

Johan Huizinga: „Erasm“

Johan Huizinga este autorul binecunoscut al **Amurgului Evului Mediu**, o lucrare fundamentală, în care partea de cercetare istorică era sublimată în tipologii fascinante. Lumea aceea violentă și plină de fervoare, trăind parcă într-un fluid continuu, își găsise în savantul olandez un cercetător înzestrat cu cea mai bună percepție posibilă, aceea bazată pe afecțiune și pe rigoare în același timp. Huizinga este profesoral și doct, apropiindu-se de obiectul său cu grijă, pe drumul unei documentări aride, pentru ca în cele din urmă să dezvăluie un suflet însetat de absolut, care cercetează trecutul pentru a afla ceea ce este mare și demn de admirat în natura umană. Cu aceste date, m-am întrebat cum poate să fie **Erasm**-ul său, o lucrare scrisă pentru colecția **Olandezii de seamă**, publicată în America, și avînd un caracter de popularizare. N-am să ascund faptul că mi-era teamă de o asemenea carte, supusă inerentelor exigente, formulate chiar de titlul colecției. Marele Erasm mi-a apărut întotdeauna cam antipatic, din studenție, cînd elanurile mele juvenile nu s-au împăcat cu prudența și zîmbetul rece al elenistului și latinistului portretizat de Holbein. Buzele subțiri și nasul ascuțit, pedanteria mîinilor pe scrisoarea abia începută, toate semănau cu împielițatul ascuns în **Elogiul nebuniei**, o carte delicioasă, dar prea relativistă, pe gustul meu de atunci. Mai tîrziu, mi s-a părut ciudat ca elenistul să nu fi deprins nimic din monumentalitatea și vastitatea sufletului antic și să rămînă la subtirimea de poighiță a ceea ce văzusem în cărțile lui Erasm : grămătichie și critică de texte.

Huizinga este chiar mai sever cu Erasm, subliniind labilitatea de caracter și lipsa adîncimilor în scrisul său. Fără pretenții prea mari, monografia **Erasm** este totuși un Huizinga de frumoasă ținută, iar lipsa incursiunilor prelungite în texte este suplinită de observații caustice foarte bine susținute prin aglomerarea de observații mărunte. Corespondenta mi s-a părut mai amplu consultată chiar decît cărțile umanistului, ceea ce explică și faptul că lucrarea a fost dedicată soților Allen, editorii scrisorilor lui Erasm. O observație surprinzătoare și plină de finețe privește de altfel caracterizarea corespondenței ca o formă de presă a epocii. Dincolo de nevoia lui Erasm de afecțiune, scrisorile erau mediul în care se năștea gloria sa, iar strălucirea adeseori facilă a remarcabilei sale inteligențe se putea produce mai ușor. Huizinga a înțeles că Erasm era totuși un medieval, în prima tinerețe, atunci cînd vărsa lacrimile cu atîta ușurință și intra în ordin. Ecloziunea spiritului erasmian este sinonimă cu cea a spiritului modern în general, cînd apare îndoiala și criticismul, fie el chiar filologic. În clipa cînd intelectia este mai tare decît credința, indiferent dacă umanistul se preocupă sau nu de științele naturii și are în vedere tot ansamblul de cunoștințe ce au determinat apariția omului nou, el rupe cu trecutul. Atacurile la care Erasm a fost supus din partea conservatorilor apar cititorului de astăzi ca îndreptățite, iar grija lui de a evita neplăcerile aduce de multe ori ca lașitatea. Erasm era o lumină prea mare pentru a nu arde și a nu consuma într-un destin eroic o atît de splendidă vocație pentru adevăr. Este drept, însă splendoarea mîntii sale ar fi trebuit să apară pe o constituție morală mai robustă. În lipsa ei, a preferat probleme artificiale și un mod de existență adesea periferic, bine cercetat de Huizinga.

Profesorul olandez este sever, desigur, iar proprie noastră judecată s-a nuanțat între timp. Am contemplat încă o dată, citind cartea lui Huizinga, în versiunea românească a lui H. R. Radian, victoria esteticului asupra eminentei intelectuale. Dacă Erasm ar fi scris numai splendidele sale comentarii la textele vechi, numai Apologiile și toate subtilitățile filologice, ar fi rămas un nume strălucit în galeria numeroasă a umaniștilor, circumscris la o epocă. Scriind **Elogiul nebuniei** și **Colocviile**, a făcut operă de creație și a rămas viu pînă astăzi.

Aurel-Dragoș Munteanu

biografia debuturilor

Convorbire cu Scarlat Callimachi

Pasiunea pentru istorie — una din constantele activităţii mele

— Reluînd multe lucruri din prefaţa la Căderea Babilonului, **1956, Eugen Jebeleanu scria în prezentarea ce v-o făcea la volumul de versuri** Ritmuri de clopote, **1968 : „Scriitorii tineri şi virstnici au datoria (şi, la urma urmei, norocul) de a înconjura cu dragoste şi gratitudine o asemenea viaţă. O viaţă care este o lecţie : de demnitate, de modestie, de onestitate şi de curaj". Aşadar, v-aş ruga, stimate Scarlat Callimachi să ne spuneţi de unde şi cum a început această viaţă ?**

— Am să-ţi dau cîteva repere ale începutului vieţii mele morale, spirituale şi nu date biografice, care sînt mai puţin importante într-o astfel de discuţie. Crescînd într-o familie lipsită de griji materiale, pînă la o anumită vîrstă am cunoscut viaţa printr-o perdea de fum, înşelătoare. Cu toate acestea, cred că aveam încă de mic o înclinaţie spre ceea ce, cu un termen consacrat, se înţelegea prin norodnicism. Mi s-a părut încă de foarte devreme că, în mod firesc, toate bunurile materiale şi spirituale ar trebui să aparţină celor ce le zămislesc. Dar începuturile adevăratei mele vieţi se leagă de trei evenimente importante. Primul a fost întîiul război mondial. Am participat la el în calitate de ofiţer de cavalerie şi am avut prilejul să-i cunosc altfel, cu adevărat, pe ţărani : nu ca proprietar de pămînturi, nu ca odraslă a unei familii lipsită de griji, ci ca om egal în şansa sau neşansa în faţa morţii, spaimei, gloanţelor. Al doilea eveniment l-a constituit peregrinarea mea prin Rusia revoluţionară într-o perioadă în care se trecea de la revoluţia burghezo-democratică la cea care avea să se numească Marea Revoluţie din Octombrie. Am stat trei luni la Leningrad unde am asistat la mari meetinguri politice, luînd contact cu conducători ai revoluţiei proletare. Tot acolo l-am văzut, printre alţii, pe marele Şaliapin cîntînd în faţa unor mase imense de flămînzi pe care-i încuraja cu arta sa, pe care-i făcea să uite, pentru o jumătate de oră, de greutăţi, de raţiile foarte mici de pîine şi alimente. Al treilea a fost prietenia mea de-o viaţă cu N. D. Cocea. Ne apropiau foarte multe lucruri. Şi el provenea dintr-o familie lipsită de griji — tatăl său fusese aghiotantul regelui Carol I. Într-un fel, ne găseam similitudini cu viaţa lui Herzen, şi el copil al unei familii înstărite.

— În prezentarea din care am citat deja se mai poate citi : „Scarlat Callimachi, strănepotul voievozilor, zvîrlise tihna şi celelalte avantaje pe care o asemenea ascendenţă i le garantau, acceptase cu un suris dezmoştenirea şi anatema familială şi se încadrase nu printre stăpîni, ci în frontul celor care luptă împotriva lor". Aş dori să ne vorbiţi, să ne spuneţi cîte ceva despre ascendenţa dumneavoastră. Ce a însemnat dezmoştenirea ? Ce şi cît aţi pierdut ? Ce a însemnat anatema familială ? Şi cine a fost cel sau cea care a aruncat-o împotriva dumneavoastră ? Din toată ascendenţa dumneavoastră voievodală aţi nutrit stimă pentru cineva ? De ce ? Vă întreb toate acestea pentru că nu am la îndemînă decît nişte „mărturisiri" dintr-o poezie : „Mîine / voi fi un domn al Ţărilor Române. / Coroana grea de aur şi oţel / cu lacrimi şi cu suferinţă / va-nsîngera neîntinata-mi frunte. / Destul ! / Nu vreau palate scumpe, / nu vreau nici „jaguar", / nici turle vechi de fildeş".

— N-aş vrea să vorbim despre dezmoştenire şi asta din două motive. Mai întîi pentru că ea a fost „înfăptuită" de oameni care azi nu mai sînt. În al doilea rînd, pentru că eu, după ce am înţeles foarte sigur că voi trăi altfel decît ai mei, nu am mai fost niciodată interesat de bani şi de tot ce decurgea de aici. Ba mai mult, n-am ştiut ce să fac să scap mai repede de ce aveam mai mult decît îmi era necesar. Uite, de exemplu, imediat după 23 August, cînd a murit mama, vrînd-nevrînd m-am trezit drept unul din stăpînii moşiei Tunari. Printre altele aveam dreptul să stăpînesc 50 de hectare. Cea mai mare parte a acestor hectare am folosit-o la „împroprietărirea" unor prieteni, majoritatea comunişti. Cu acte în regulă, le-am dat fiecăruia cîte două hectare şi jumătate cu gîndul că-şi vor face pe el, cîndva, cîte o căsuţă. Nu-i mai ţin minte pe toţi „împroprietăriţii" mei, dar printre ei se aflau Jebeleanu, Ghiţă Roll, Popescu-Puţuri, prietenul meu de-o viaţă Zava şi alţii. Şi tot pentru că vrînd-nevrînd, dar nu numai de asta, un timp am avut bani, m-am gîndit să fac cu ei lucruri utile nu numai mie. Deci pentru că aveam bani, şi nu numai pentru asta, am tipărit una din primele noastre reviste de avangardă, „Punct". La ea colaborau Vinea, Tzara, Roll, Voronca, Fundoianu, Maxy, Victor Brauner, Marcel Iancu, Miliţa Pătraşcu şi mulţi alţii. Cînd am devenit şi mai bun prieten cu Vinea, „Contimporanul" său şi „Punctul" meu au fuzionat.

O altă parte din banii de care-ţi vorbeam i-am investit în Teatrul „Caragiale", care se afla exact unde azi este Teatrul Mic şi în activitatea grupării teatrale „Insula", care-şi avea sediul pe strada Gabriel Péri, în spatele Athenée-Palace-ului. Printre alte nume, de „Insula" se leagă şi cel al lui Fundoianu.

În ceea ce priveşte ascendenţa mea familială am să-ţi răspund relatîndu-ţi o întîmplare din care s-a păstrat butada după care deveniserm foarte cunoscut. Eram la „Capşa" şi participam la o discuţie în care aveam alte păreri decît un cunoscut profesor universitar, istoric ori arheolog, cred. La un moment dat, universitarul agasat de opiniile mele, care-l deranjau, m-a întrebat iritat : „La ascultă, domnule, dar dumneata ce te tot amesteci, ce legătură ai dumneata cu istoria ?". I-am răspuns : „Patru domnitori şi doi mitropoliţi". Şi pentru că mata m-ai întrebat dacă din ascendenţa mea familială am nutrit o anumită stimă pentru cineva şi de ce, îţi spun : Da. Pentru Scarlat Callimachi, ultimul domn din neamul Callimachi, care a făcut şi o treabă bună pentru Moldova. Primul cod de legi. Aşa cum era acel cod, era primul după care s-a condus multă vreme ţara. În sfîrşit, îţi pot spune că noi, Calimachii din Moldova, ne tragem din Teodor Călimaşul, răzeş din părţile Cîmpulungului.

— Cînd aţi scris primele dumneavoastră poezii şi unde au apărut ?

— Cînd le-am scris, nu-mi mai amintesc foarte bine. Ştiu că unul dintre primele mele poeme l-am consacrat Nevei, rîul care străbate Leningradul şi-mi reamintea viziuni din timpul încleştării revoluţionare. De apărut, primele mele poezii cred că au apărut prin „Lumea bazară" unde scria Arghezi şi apoi, bineînţeles, în „Punct". Erau poezii neacademice, adică fără rimă, în versuri albe.

— În anul 1921 aţi debutat editorial ca poet cu plachetele „Frunze" şi „Tăceri imobile". Vă mai amintiţi cine a scris despre ele ? Cine v-a lăudat ? Cine v-a contestat ca poet ?

— Iartă-mă, dar după atît amar de timp nu-mi mai amintesc. Pot să-ţi spun doar că în vremea „Punctului", într-o lucrare de doctorat, intitulată : „Anarhismul poetic", un profesor universitar m-a desfiinţat ca poet alături de mai mulţi avangardişti. Cu timpul, a mai făcut el unele reveniri, a mai îndulcit-o pe ici, pe colo. Atunci însă a fost foarte categoric în a ne nega. I-a răspuns Saşa Pană.

— În anul debutului dumneavoastră editorial care erau poeţii pe care-i citeaţi, autorii preferaţi ? Cine erau prietenii dumneavoastră pe atunci ? Şi pentru că pomeneaţi de Arghezi, v-aş ruga să ne spuneţi cînd l-aţi cunoscut şi cum ? Cum arăta mediul literar al acelor ani ?

— Nu numai în anul debutului meu, ci întotdeauna poeţii români ai mei preferaţi au fost şi au rămas Eminescu şi Bacovia. Pe Bacovia îl iubeam încă înainte de a-i strînge Ionel Pillat poeziile în volum. Mă apropia de el forma pură a simbolismului poeziei sale. Prieteni aveam mulţi. Pomenidu-i pe unii, i-aş uita pe alţii şi n-ar fi drept. Important e că îi am şi acum în inimă. Dacă ai fi olecuţică mai în vîrstă nu m-ai fi întrebat cum l-am cunoscut pe Arghezi. Bineînţeles, la cafenea. Cum se zice pe la noi, pe atunci nu se exista scriitor care să nu fie bun băutor de cafea. De Arghezi m-a legat o mare şi trainică prietenie încă de pe cînd nu era poetul cunoscut care a devenit. Dacă nu mă înşel, Ely, băiatul său cel mare, fire de boem incurabil, la care eu ţineam foarte mult a fost unul din firele legăturii mele cu Arghezi. Da, da, chiar Ely ăsta care a plecat la Paris ascuns undeva între roţile trenului, Ely — care s-a ocupat în Franţa cu tot felul de expediente şi căruia îi plăcea foarte mult arta fotografică în care s-a ilustrat cu succes, pare-se.

— Cînd aţi publicat primul dumneavoastră articol şi unde ?

— Cred că în jur de 1921 la o gazetă a lui Cocea, „Chemarea" ori „Facla".

— Sînteţi născut la Bucureşti dar prima revistă pe care aţi condus-o „Clopotul", apărea la Botoşani. Cum aţi ajuns în orăşelul moldovean ? Cu cine scoteaţi gazeta şi cine colabora la ea ?

— Aveam obligaţii deosebite la Botoşani. Printr-un legat testamentar am devenit la un moment dat unul din epitropii Fundaţiei de binefacere Sofian. Această fundaţie trebuia să întreţină 3 şcoli de agricultură pentru fii de ţărani şi un azil de bătrîni. Şi pentru că era vorba să ajut oameni, n-am stat pe gînduri. M-am dus la Botoşani. Apariţia „Clopotului" a fost pregătită de o sumedenie de acţiuni pe care le-am gîndit multă vreme împreună cu profesorul universitar Niculai Lăbuşcă. Cam prin anii '30, '31, împreună cu soţia mea, actriţa Dida Solomon şi cu prietenul Zava, am organizat numeroase festivaluri consacrate literaturii progresiste şi cu deosebire celei sovietice. Astfel de manifestări au avut loc în acei ani la Botoşani, Dorohoi. Mi-aduc aminte de cel de la Fălticeni pe care l-a „pus la cale" Zava, pe atunci corespondent al „Adevărului" pentru nordul Moldovei. Se numea „Curente noi în lirica modernă". Biletele au fost vîndute în majoritate prin garnizoana oraşului. Cînd am început, sala era plină. Eu am vorbit despre Maiakovski, Esenin, Block, iar Dida a recitat. Cînd au văzut ofiţerasii cam despre ce era vorba au trimis pe cineva la Uzina electrică şi au oprit curentul. N-am mai apucat nici să ne încasăm banii. Ei, cînd a apărut „Clopotul" cuziştii, Siguranţa şi toţi cei de teapa lor mai credeau încă, se linişteau cu asta, că tot ceea ce fac eu nu sînt decît toanele unui om bogat care face pe nonconformistul. Mai tîrziu aveau să se convingă că nu era vorba de aşa ceva şi m-au poreclit „Prinţul Roşu". Cînd am scos „Clopotul" eu eram director, Mărculescu administrator şi Zava redactor. Dintr-o publicaţie destul de eclectică „Clopotul" a devenit organ legal al mişcării antifasciste, evident sub conducerea şi îndrumarea partidului comunist, „Clopotul" şi-a întărit rîndurile prin diferiţi alţi colaboratori prestigioşi, prin numirea comunistului dr. Salzberg ca prim-redactor. Legătura cu partidul o făceam direct prin Ilie Pintilie. Era mare lucru, mai ales că majoritatea organelor de presă de stînga fuseseră suprimate. Scriau la noi Cocea, Arghezi, Constantinescu-Iaşi, Mihai Cruceanu, Ilie Cristea şi alţii.

— În „Clopotul" din 1 iunie 1934 anunţaţi dezbaterea procesului ce vă fusese intentat pe baza mult hulitei de dumneavoastră legi Mîrzescu-Mironescu. În „Clopotul" din 7 septembrie 1934 anunţaţi că fuseseţi condamnat la un an închisoare, un an interdicţie şi o amendă de 10 000 lei. Totul pornise sau cel puţin aşa se pretexta de la articolul dumneavoastră „Căderea Babilonului" („Clopotul", 28 iulie 1933), în care demascaţi procesul intentat greviştilor de la Griviţa. Ce ne puteţi spune despre procesul ce v-a fost intentat ?

— În apărarea mea au sărit foarte mulţi oameni de bună credinţă, oameni progresişti. Pentru ei, ca şi pentru mine, era limpede ca lumina zilei că nu era vorba de un proces intentat mie, Scarlat Callimachi, ci de unul împotriva mişcării antifasciste ce luase naştere în România. S-au oferit să mă apere avocaţi de pretutindeni, din Iaşi, Cluj, Bucureşti, Timişoara etc. Printre cei care m-au apărat a fost şi prietenul meu, Adonis Popov, de la care am primit chiar azi dimineaţă o nouă scrisoare. De fapt cuziştii, ei, făcuseră denunţul împotriva mea, doreau neapărat suprimarea „Clopotului". Îi iritase foarte mult dezvăluirea adresată Ministerului de interne în care protestam împotriva maltratării tînărului Nicolae Ceauşescu. De altfel, prin '34 am fost la rîndu-mi maltratat, iar ziarul „Dimineaţa" publica o fotografie a mea în care eram plin de plăgi. Oricum, am fost atunci singurul gazetar din presa română condamnat. Tudor Teodorescu Branişte în „Adevărul" şi Roll în „Cuvîntul liber" au protestat vehement împotriva sentinţei. „Clopotul", deşi a devenit rînd pe rînd „Soarele", „Horia" etc şi-a văzut mai departe de drum şi-a urmat programul de demascare a crimelor fasciştilor.

—Deşi vă aflaţi în detenţie apăreau materiale semnate de dumneavoastră. Cum se explică acest lucru ?

— N-au apărut decît foiletoanele mele istorice pe care, prin bunăvoinţa prietenului Şerban Cioculescu, le predasem deja la „Adevărul".

— Spuneţi-mi cîteva cuvinte despre pasiunea dumneavoastră pentru istorie. Ea este evidentă, chiar dacă ar fi să numim aici, pe lîngă pomenitele foiletoane măcar „Paginile inedite despre Moldova", „Însemnările unui călător străin din 1-a parte a veacului al XIX-lea", o lucrare despre Dimitrie Cantemir, tradusă în mai multe limbi străine.

— Pasiunea pentru istorie a fost una din constantele activităţii mele spirituale. Am avut norocul că bunicul, Teodor Callimachi, investise sume imense în manuscrise istorice unice, în incunabule etc. Am încercat, pe cît mi-a stat în putinţă şi pe cît m-am priceput să dau la iveală lucruri care nu trebuiau să moară într-o bibliotecă particulară. De altfel, prin '28, '29, în „Premiera" am susţinut o polemică încinsă cu unul din generalii cunoscuţi ai vremii. Eu susţineam că avem posibilitatea şi că acest popor merită să aibă un alt Muzeu al Oştirii decît cel pe care-l avea pe atunci.

— Pentru că tot sîntem la istorie aş vrea să vă întreb ce v-a rămas întipărit în memorie din perioada în care aţi fost întemniţat în lagărele de la Miercurea Ciuc, Caracal şi mai ales Tg. Jiu ? Pe cine aţi cunoscut atunci şi ce v-a impresionat la acei oameni ?

— Ei, despre asta s-ar putea scrie o broşură, dacă nu o carte. Am cunoscut oameni minunaţi, comunişti de frunte ai timpului. I-am văzut demni în cele mai grele momente. De relatat însă am să-ţi relatez altceva. Iată ce. Împreună cu prof. Ilie Cristea şi Vidraşcu am protestat împotriva regimului neomenesc la care erau supuşi comuniştii din lagăr. Pentru asta, şeful lagărului, colonelul Zlătescu, ne-a trimis la carceră. Stăteam acolo în nişte condiţii de nedescris. Mi se umflaseră picioarele ca nişte busteni. Aveam însă o satisfacţie imensă : prin unicul ochi de geam prin care puteam privi nu se vedea nimic altceva decît sculpturile lui Brâncuşi. I-am povestit întîmplarea lui Brâncuşi la Paris. Vechea şi neprecupeţita mea dragoste şi înţelegere pentru inegalabila artă a lui Brâncuşi a căpătat astfel noi şi adînci semnificaţii. Cu vocea lui aspră de gorjan mi-a spus : „E, ţi-am fost de folos" !

— În anul 1934 s-a creat Comitetul naţional antifascist. Aţi fost membru al acelui comitet ?

— Am fost, sigur că da. Mai mult, una din plenarele sale s-a ţinut în 1934 chiar în casa mea din Aleea Română nr. 55. Cu acest prilej l-am ascultat vorbind şi pe tovarăşul Nicolae Ceauşescu, care era foarte tînăr şi care mi-a produs o impresie deosebită. Erau acolo şi alţi comunişti care se manifestau pentru prima oară într-o întrunire mai mare căci se aflau în cea mai deplină ilegalitate. În acel comitet, eu am avut sarcini chiar în cadrul coordonării acţiunilor ce urmau să se desfăşoare în secţiile diferitelor judeţe.

— Dintre gazetarii acelor timpuri de care v-aţi simţit mai apropiat ca formă de manifestare ?

— Am fost mai apropiat ca spirit de toţi cei care-şi propuseseră demascarea fascismului, a monarhiei şi a camarilei sale. Adică de un Octav Livezeanu cu a sa „Opinie publică", de un Tudor Teodorescu-Branişte. Evident că gîndirea şi activitatea mea politică se alăturau acelor care urmăreau schimbări fundamentale în structura statală... Momente deosebite : activitatea la Asociaţia amicilor U.R.S.S., la Blocul democratic, colaboratori la presa progresistă de peste hotare (de pildă la ziarul redactat în româneşte „Deşteptarea", care apărea în S.U.A.).

— Se spune că ziaristica este absorbantă. L-a reprimat gazetăria dumneavoastră pe poet ?

— Un lucru este cert, mai mult decît literatura, gazetăria este acţiune. Şi acţiunea, oricît de rapidă ar fi ea, cere timp. La mine cred că a fost aproape o semirenunţare la literatură în favoarea gazetăriei militante, în favoarea unor acţiuni care se cereau neapărat îndeplinite.

—După 23 August 1944, aţi lucrat în redacţia „Victoriei", condusă de Cocea. Cine mai era în redacţie în afară de Cocea şi Jebeleanu ? În ce a mai constat activitatea dumneavoastră de după Eliberare ?

— La „Victoria" mai erau Ivaşcu, Beniuc şi încă mulţi alţii. După Eliberare am fost în conducerea Radioului, în conducerea sindicatului ziariştilor şi am lucrat la Ministerul Informaţiilor, pe vremea cînd era condus de Petre Constantinescu-Iaşi, de care mă lega o prietenie trainică şi în sprijinul căruia, în 1934, cînd i s-a înscenat un proces odios, am participat la organizarea unui comitet de apărare, solicitîndu-i pe francezii Pierre Lamour şi Jourdain să-l apere.

— La lunga listă a prietenilor care s-a alcătuit de-a lungul acestei convorbiri aţi mai dori să adăugaţi vreun nume ?

— Nu unul, mult mai multe. Din păcate, chiar dacă aş face eforturi nu mi-aş putea aminti numele tuturor prietenilor adevăraţi pe care i-am avut de-a lungul vieţii. Din fericire, chiar dacă le uiţi numele, pe prieteni îi porţi în suflet. Uite, mai scrie-i pe Jean Richard Bloch, care în timpul celui mai crunt asediu al Uniunii Sovietice era crainicul de limbă franceză al radiodifuziunii ruse. Sus, în bibliotecă, am multe scrisori de la el. Pe Mişu Macavei, pe Pătrăşcanu, Grigore Preoteasa, o sigur, pe Lucreţiu Pătrăşcanu. Ce om ! Da, da, notează-l şi pe Pandrea. Nu-l uita. Prieteni de nădejde în aceşti ani din urmă cînd vîrsta, durerea de a-mi fi pierdut soţia şi suferinţele şi-au pus pecetea îmi sînt Eugen Jebeleanu şi Vlaicu Bârna.

— Cred că şaptezeci şi opt de ani pot fi numiţi, fără nici un risc, o viaţă de om. Este viaţa dumneavoastră de pînă acum, este viaţa căreia i se vor adăuga anii viitori. V-aş ruga să decupaţi din această viaţă o imagine nu numai simbolică dar şi care vă urmăreşte cu adevărat. Care, poate, într-un fel vă defineşte.

— Cred că n-o să te surprindă dacă am să-ţi spun că e foarte greu. Dar pentru că mi-am amintit de ea, azi, aş alege-o pe cea în care, deşi cu picioarele cît butucii, priveam sculpturile lui Brâncuşi la Tg. Jiu. Închis, maltratat, umilit, slăbit şi revoltat descopeream printr-un petec de geam una din cele mai fascinante imagini ale libertăţii spirituale. Aveam în faţa ochilor o probă divină că orice i s-ar întîmpla, oricît de greu i-ar fi uneori, Omul are posibilitatea să fie liber chiar în inima celei mai negre constrîngeri.

Dorin Tudoran

colocviile luceafărului

Stilul lecturii

Teoria geniului autosuficient, a inspiraţiei transpusă în cuvinte fără existenţa unor modele capabile să o ordoneze mi s-a părut totdeauna suspectă şi menită a justifica nu atît lipsa de cultură cît, mai mult, dorinţa de afirmare cu orice preţ a propriei originalităţi în detrimentul unor opere deja recunoscute ca atare. Impulsul creator, se ştie bine, îşi are, nu arareori, originea în cărţile altor autori. Nu doresc a susţine prin acestea că în spatele fiecărui rînd trebuie căutat un maestru, că în fiecare frază poetică se ascunde un înţeles deja rostit ci doresc, pur şi simplu, să reactualizez opinia potrivit căreia stilul şi concepţia asupra sensului şi menirii scrisului sînt, pentru toţi cei care ţin în mînă condeiul, tributare, direct sau mai puţin direct, unui anume stil al lecturii, unei anume selecţii operată, metodic sau mai puţin metodic, în hăţişul de sugestii cu care îl asaltează pe cititorul avid de înţelesuri noi fiecare operă asupra căreia se apleacă. Scriitorul este prin definiţie un asemenea lector avid, un devorator de informaţii, un însuşitor de tehnici literare şi, mai grav, un individ care îşi asumă cu seninătate opinii ale altora pentru a le transforma într-un patrimoniu personal dîndu-le o nouă, strălucire, îmbogăţîndu-le înţelesul sau, pur şi simplu răstălmăcindu-l.

La întreţinerea mitului autosuficienţei eului au contribuit cu bună ştiinţă autori de primă mărime. Revelator este cazul unui mare prozator american care, susţinea cu tărie, în puţinele declaraţii publice făcute, că lecturile sale favorite puteau fi numărate cu ajutorul degetelor unei mîini. Declaraţia respectivă o făcea într-o epocă de deplină maturitate creatoare însă, cînd deja o experienţă formidabilă a vieţii şi intelectului, se cristalizase într-un mod ce făcea inutile trimiterile livreşti — amănunt ce adeseori se uită.

Preferinţele literare ale subsemnatului, în virtutea consideraţiilor de mai sus, sînt uşor de ghicit. Ele converg către acele opere în care orice eveniment existenţial se transformă într-o dezbatere spirituală. Nu înţeleg să absolutizez această preferinţă şi să decretez că ea ar trebui transformată în regulă general valabilă după cum nu cred că pot fi luaţi în serios acei autori, mă refer în acest caz doar la prozatori, care teoretizează exclusivist, importanţa „cunoaşterii vieţii" pentru întocmirea unei opere. Scriitorul, fie el poet, prozator sau dramaturg, pe lîngă faptul că e un individ social e şi un purtător de cultură. Din nefericire, uneori, chiar noi, scriitorii, uităm că ambele aceste funcţii sînt complementare şi că există între ele un fel de echilibru armonic a cărui ignorare dăunează totdeauna creaţiei şi nu totdeauna, în circumstanţe pe care le cunoaştem, carierei literare. E limpede că un vehiculator de fapte — căci uneori prin scriitor s-a înţeles şi se mai înţelege doar acest lucru — nu e tot una cu un purtător de cultură. Primul trăieşte istoria la nivelul senzaţiei directe, al doilea o recreează transformînd-o în istoria propriului său spirit. E limpede că cel de al doilea tip de scriitor se naşte în urma unor lungi acumulări. E, desigur, de neconceput o operă precum Muntele vrăjit *a lui Thomas Mann în afara biografiei interioare a autorului, capabilă a reface drama şi destinul unei culturi la nivelul personalităţii. Dramă şi destin care sînt în acelaşi timp reflexul şi mărturia unei situaţii social-istorice determinate. Iată de ce cred că vorbind despre tradiţie, despre totalitatea factorilor de cultură istorici incorporaţi de un autor, e necesar să ne referim la un anume* stil al lecturii. *Prin cultură se poate descifra istoria şi nu altfel. Exemplul cel mai elocvent este chiar sub ochii noştri : nu urmează oare aventura spiritului contemporan însăşi istoria frămîntată a acestor ani ? Mi se pare de prisos să mai adaug adevărul, cunoscut de toată lumea, că aparţinem unei culturi tinere unde romanul, ca gen, a apărut acum o sută de ani iar poezia cultă nu cu mult înainte. Scriitorul nostru dispune, e drept, de înţelepciunea geniului popular şi a tradiţiilor literare orale dar în teatru şi în proză ele nu pot suplini cele cîteva milenii de experienţă ale literaturii de pe alte meridiane. Ne aflăm, ca scriitori, în faţa unei situaţii aparent dilematice : aceea prin care sîntem obligaţi să trăim interior propria noastră cultură, propria noastră istorie şi să refacem, simultan, un itinerar spiritual ce aparţine umanităţii şi care nu se poate transforma într-un bun dobîndit prin naştere. Cînd Goethe cobora în 1786 în Italia şi scria* Italienische Reisen *admirînd monumentele renaşterii şi vestigiile impunătoare ale antichităţii cunoştea deja opera lui Winckelman iar printre ruinele din forumul roman măsura înălţimea coloanelor rămase în picioare cu tratatul lui Vitruvius în mînă. Dintr-o aspiraţie structurală spre echilibru se va plămădi şi figura lui Faust, scrutătorul unui univers pentru a cărui măsurare creatorului său nu-i lipseau mijloacele. Dacă într-adevăr, ca scriitori, aspirăm spre o literatură care să rămînă ca mărturie a timpului nostru atunci ea trebuie să fie imaginea fidelă a ceea ce am gîndi noi în şi despre timpul nostru. E o iluzie faptul că scriitorul este un transformator nemijlocit al istoriei. El e doar un contribuabil indirect, prin scrisul său, la cauza evoluţiei ei, e un purtător al sensului umanismului în interiorul ei. Acest sens el învaţă să îl cunoască, precum un ucenic sirguincios, de la alţii, trecuţi şi prezenţi. Constiinţa că datoria sa este să recupereze din istoria culturii elementele ce mărturisesc efortul spiritului de a umaniza istoria închegîndu-le într-o viziune personală este pentru el stimulul demersului cunoaşterii. Noţiunea de tradiţie transcede astfel hotarele culturii naţionale şi se regăseşte în fluxul uriaş al culturii universale din care neputinţa noastră de a cuprinde totul ne lasă să asimilăm în mod preferenţial date folositoare propriei viziuni şi posibile a fi integrate în ea. Tradiţia devine pentru fiecare scriitor demn de acest nume, în ultimă analiză, şi un stil al lecturii.*

Grigore Arbore

antologie lirică «Luceafărul»

AL. ANDRIȚOIU

Fîntîna oarbă

Fintina oarbă ca Homer
au cutropit-o mărăcinii.
Uitînd uimirile luminii,
ea nu mai are astăzi cer.

Ea nu mai are astăzi cer
iar stelele o văd în silă,
căci apa s-a făcut argilă
și piatra s-a făcut de fier.

Și piatra s-a făcut de fier
și s-a ascuns, sub mușchi, înfrîntă.
Ascult-o, cum, în vînturi, cîntă
fintina oarbă ca Homer.

Fintinii oarbe ca Homer
istoria îi este tutor.
Aicea craniul lui Tudor
a fost zvîrlit de-un ienicer

A fost zvîrlit de-un ienicer
și apa s-a umplut de singe
Și s-a uscat. Și iat-o, plînge,
fintina oarbă ca Homer.

Luceafărul nr. 6 — 15 martie 1961

TEODOR BALȘ

Valea Voievozilor

La poalele mănăstirii Dealu — unde zace capul lui Mihai Viteazul — începe Valea Voievozilor

Cu clopotele-n nouri, tăcută, mănăstirea ;
tăiat în calcar — craniul voievodului ivit
pe umerii de stîncă — își caută oștirea
cu-orbite-adînci de neguri, și trupul părăsit.

Dar numai munții, poate, și-albastra lor secure
să-și amintească brațul ce-a vînturat imperii ;
aici fîntîna-ascunde însemnele pandure
și-n loc de apă, sînge aprinde-n ochiul serii.

Coroană voivodală-a cetății vechi, de scaun,
Turnul Chindiei-i semnul bărbaților munteni
cu trupuri sfîrtecate, pe care-l naltă ca un
inel al măreției întregii țări prin vremi.

Pe-aici unde pămîntul e plin de oseminte
și nu pădurea sună ci oștile pe grînd,
trec brîncoveni și tudori cu umbrele lor sfinte
să cerceteze-n margini cetățile veghind.

Deschisă vale verde cu drumuri voivodale,
tu nu doar călărime și lupte-ai cunoscut ;
descălecatul însuși al versului în zale
cu Văcărești, domnii de limbă-ai început.

Și ce voivozi ai slovei în scaun se urmară !
Măria Sa Cîrlova cu verb de clopot vechi,
Grigorie cel Mare de-Alexandresc, sub tiară
de aur punînd stihul cu capete perechi ;

În manta albă domnul de Eliad, tribunul
cu-argint în călimară și zvon de corn latin,
gherganul Ghica, apoi, acid ca alaunul,
catifelînd culoarea vocabulei de chin
în aburul de floare cu arome dulci de miere...

Acest pămînt de-obîrșii în veci fie slăvit
că a trecut din spadă condeiului putere
vestind o altă lume de aur și de mit...

Luceafărul, — 5 mai 1973

ION BRAD

Transfigurare

Lumina-ochilor, îngîndurată,
Viu ritm al inimii, demult rîvnit,
Izvor în care fapta ni-i scăldată,
Partid, numai prin tine, acum, întîia dată,
Străvechiul meu popor a-ntinerit.

Cutremurat din rădăcini la frunte
De focul energiilor, avid
Să biruie nu doar mereu să-nfrunte
Tăcerea timpului ce-n el ascunde
Superbul cîntec, astăzi izbucnit.

Stejarul și-a făcut coroana soare
Și fiecare creangă vis lucid,
Cu frunzele tăios fremătătoare
În demnitatea calmă și candoare,
Pe cît de-adînc, pe-atît de larg boltit.

Luceafărul nr. 22 — 16 octombrie 1965

NINA CASSIAN

Pace, pîine, libertate

— Uite, acolo pe zid,
e urma lăsată de scrisul nostru
lucid.
Privește ce litere mari, inegale,
semne-ale vechii lozinci de partid,
din nopți ilegale.

— Nu văd nimica pe zid.

— Da. Zidul e nou.
— Uzina e nouă.
Și nou e fulgerătorul contur
al luminii pe care-o atingi.
Dar toate,
și noile vise,
sînt scrise, acolo,
în litera vechii lozinci.

Luceafărul nr. 9 — 1 mai 1961

DAN DEȘLIU

Motiv

Sublimul fruct al cunoștinței
asemeni tîndrei altădat
Și-n el cărări vor fi brăzdat
ființe ale neființei

suind pe trunchiu-mpovărat
de crengi cu viscole și stele
precum în mine toate-acele
metehne fără de păcat

porniri firești imbolduri pure
sălbăticii de-adevărat
De mult mîncat sau îngropat
într-o făptură sau pădure

cu obîrșia confundat
revine-n florile velinței
sublimul fruct al cunoștinței
rîzînd pe-o poală de macat.

Luceafărul, nr. 13—30 martie 1974

KOCSIS ELOD : INSURECȚIE

ȘTEFAN AUG. DOINAȘ

Azi

Fruntea cea din mijloc a lui Cronos
e o spadă : un extaz al faptei.
Fetele sărută fruntea asta.
Munții se izbesc de fruntea asta.
Laurii tînjesc spre fruntea asta.
Nemiloasă frunte ! Se încruntă
de-amintiri și scapără de visuri.
Își împarte, ca un fruct, dreptatea.
N-are timp să-și cruțe dreptatea.
Cei flămînzi îi gustă-ntîi dreptatea.
Nu se-nchină-n pulberi niciodată
fruntea asta : cîntă și sfidează.
La amiazi, privește fix spre soare.
Cît trăim, se mișcă după soare.
După moarte, se preschimbă-n soare.

Luceafărul nr. 8 — 10 aprilie 1965

ION HOREA

La Cetatea Devei

Iată-mă sus pe ziduri dominînd
Și dominat de-atîta frumusețe !
De-aceste limpezimi eram flămînd,
Eram setos de înălțimi semețe.
Peste păduri și dincolo de-această
Dezlănțuire-a munților, ascult
Un vuiet parcă, stins din creastă-n creastă
Ca un ecou rămas de mai de mult.
Un colț de piatră ca un tulnic cheamă
Și ard sub soare văile și stenii,
Înspre cetatea Devei, fără teamă,
Coboară către Mureș Apusenii.
Pe drumul care șerpuie și urcă
Văd de la umbra zidurilor, joasă,
Un moț ce-nalță soarele-ntr-o furcă
Și poartă cerul într-un vîrf de coasă.
Și voi dormiți, zidirilor trufașe,
Sub talpa mea simt visul vostru dur !
Și urcă dinspre sate și orașe
Foșnire de lumină și azur.
Sub ochii mei ca o minune-aeve-i
Și Mureșul de toate pomenind,
Iar dincolo de dealurile Devei,
Peste păduri și drumuri de argint,
Se vede-ntoarsă către-aceste locuri
Pulverizată sus peste cetăți
Ca o suflare-a munților, ca focuri
Rămase prin păduri din alte dăți,
Pădurea de văpăi a Hunedoarei
Sub cerul ei de pulbere și fum
În largul căruia de-aici să zboare-i
Luat și gîndul meu acum.
Primește-mă întreg, suflare-naltă,
Cu-acest pămînt pe care-l reînvii,
Cu libertatea mea îndepărtată
De suferinți trecute și stihii.
Luați-mă cu voi, apropiate
În clipa-aceasta veacuri viitoare
În fața mea de-aici desfășurate
Mulțimilor biruitoare.

De-aceste limpezimi eram flămînd,
Eram setos de înălțimi semețe,
Și-ntîrzii sus pe ziduri dominînd
Și dominat de-atîta frumusețe.

Luceafărul, nr. 13—1 iulie 1961

VASILE NICOLESCU

...Pe nimb de vulturi

Jurăm pe-un astru fără asfințit
pe sîngele rămas nedespărțit,
pe gloria izvorului în zori,
pe nimb de vulturi răzvrătiți în nori,
pe blîndul echinoțiu de argint
și sabia cu vîrf de mărgărint,
jurăm pe-albăstrii, tutelarii zei,
pe ziua-aceasta, arcuind scîntei,
pe stînca neclintită de furtuni,
pe înfrunzirea sacrilor goruni,
pe guri de iarbă, șoapte de eroi,
pe tot ce dăinuie mai pur în noi,
și pe sămînța vie din pămînt,
jurăm cu toți, pe toate cîte sînt
să stăm de veghe-acestui jurămînt !

Luceafărul nr. 13 — 30 martie 1974

VICTOR TULBURE

Poezia

...Și ce-ar fi poezia dacă nu-i
Un cuib pe ram adăpostind un pui ?

...Sau gură de izvor întremătoare
La care oameni vin și căprioare ?

...Sau scoica numai, ce-n sidef ascunde
Tălăzuiri trecute și profunde ?

...Sau doar găleata plină de jăratec
Pe schele cînd e gerul mai sălbatec,

La care rînd pe rînd să poposească
Zidarii, mîinile să-și încălzească !

Luceafărul — 30 ianuarie 1965

TIBERIU UTAN

Pentru prieteni

Priviți, priviți, se luminează
un cer de primăvară, pur, —
e-un fulger fiecare rază
și să mă-ntunec nu mă-ndur,

o robustețe socială
simt într-al mugurilor puls,
și ca dintr-o fereastră goală
priviți, priviți, în zbor m-am smuls,
și n-o să fie-ntunecată
de nici o întîmplare grea
această inimă curată
prinsă-n tărie ca o stea !

Luceafărul nr. 13 — 19 iunie 1965

mica mea

Scriitori participanți la lupta antifascistă

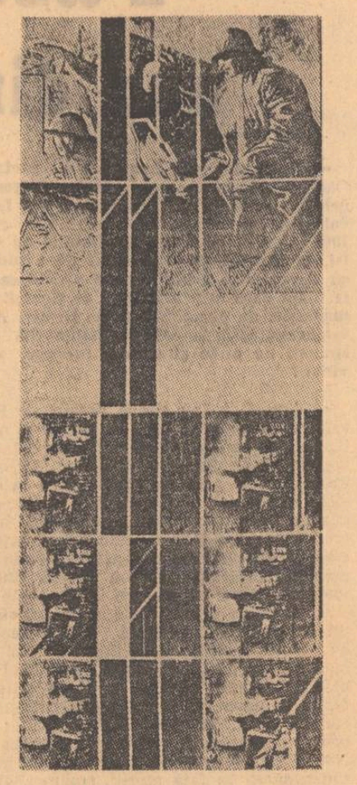

TITU DRĂGUȚESCU : INSURECȚIE

Emil Manu

În jurnalul de front în care mi-am notat zilnic întîmplările și mai ales gîndurile, mi-am regăsit aproape intact un film poetic al unei vîrste, în mod inevitabil, romantică. Dacă aș încerca să refac azi acest scenariu liric, pentru o ecranizare reală și figurativă, mi-ar fi greu să aleg întîmplările, visele, lecturile, personajele, în primul rînd personajele, pentru că cei mai mulți dintre colegii mei nu pot figura decît în jurnale. Literaturizarea jurnalului, transpunerea lui în paradigmele unui scenariu, ar însemna o implicare a biografiei mele în romanul unei epoci pe care o știu *acum* în toate amănuntele ei. Retrospectiva, informațiile ulterioare, datele de ordin documentar, experiența mea și a generației mele, iată cîteva posibilități de a transforma totul, din jurnal spontan într-o carte lucidă, poate barocă, mai interesantă din punct de vedere estetic, dar mai puțin sentimentală.

Scriam poeme de dragoste, descopeream pe Valéry și pe Rilke, ținusem o lucrare la seminarul de estetică al lui Tudor Vianu, audiasem un an cursurile lui Mircea Florian și Dimitrie Gusti, aplaudasem în amfiteatrul Odobescu întoarcerea lui Mihai Ralea din lagărul de la Tîrgu Jiu, îl văzusem — la o conferință — pe Neculai Hartmann, recitam versuri din Blaga... Hotărîrea de a avea un jurnal nu era pentru mine un fapt literar ci unul psihologic, era o nevoie. Trebuia să discut sincer cu mine. Uniforma mă despersonalizase, criza de timp mă obliga să notez succint și direct totul. Renunțasem la meditație nu și la vis. Și-n acest jurnal îmi înregistram totul ; chiar și proiectele de cărți, imaginile încă amorfe ale unor poezii viitoare.

Deschid la întîmplare *jurnalul :*

„26 august 1944, Chesinț. Tragerea, cu toată aparența de poligon improvizat, mi-a dat o certitudine în plus : pușca nu mai este un obiect decorativ, știu s-o utilizez. Și așa știam destul de bine, dar acum s-a îndeplinit și formalitatea „calificării". Comandantul de pluton m-a urmărit personal. „Acasă", în cantonament, îmi dau seama că n-am scris prea mult de cînd sînt aici. Singurele rînduri, în esență neliterare sînt aceste pagini de jurnal. Poate am să scriu... Simt însă că în spatele nostru, dincolo de orizontul care închide localitățile prin care mărșăluim, clocotesc evenimentele. Nu avem un radio la care să ascultăm, n-au venit ziare. Deși sînt tare obosit, mai ales seara (ce frumoase sînt serile de august !) mă apropii în mod programat de acest caiet, în timp ce colegii mei de grupă dorm duși. Deși îi știu și îi simt, reușesc să fiu singur. Cred că am voință, că pot să fac ce vreau și mă conving din ce în ce mai mult să-mi pregătesc un doctorat în știința singurătății. Întîi vreau să-mi păstrez exercițiul spiritual al scrisului, dar în același timp să-mi notez toate evenimentele, în seva lor crudă, nefiltrată de amintire. Un singur lucru intenționez să realizez : o autobiografie morală o participare a mea la acest fragment de istorie. Nu știu în ce măsură evenimentele rămîn în artă și literatură. Mă gîndesc la prodigioasele campanii militare ale lui Alexandru cel Mare care au schimbat destinul istoric al Indiei, dar care n-au rămas deloc în literatura indiană. Cîte opere se vor scrie din marea dramă reală a istoriei moderne ? Îmi dau seama deși nu suficient de clar, că alte forțe politice au intrat pe arenă ; se clatină statele totalitare, fascismul e gata să piardă meciul, nu la puncte ci prin knockout. Sentimental sînt alături de forțele noi. Dar numai sentimental ? Frontul acesta nu înseamnă nimic ? Compun în gînd un roman cavaleresc (modern) și uneori, tot seara, mă visez într-o unitate de infanterie care a cucerit multe orașe (Nu știu de ce masinile și armamentul automat nu mă încîntă, regret armurile, arbaletele și chiar paloșul la două mîini). Cîntînd, cu minecile bluzelor suflecate, cu o alură sportivă, intrăm într-un vechi oraș nordic (Ce demonstrație de gotic și baroc !) Alteori aș vrea să fac parte din prima unitate ce cucerește Dresda. Acolo, într-un popas de o zi, mă afund 12 ore în galeriile de tablouri : Rembrandt, Breughel, Velasquesz, Tizian, Tintoretto, Canaleto Van Dyck, Utrecht, Bassano, Carlevaris, Giorgione, Caravagio...

Ce multe comori ! Dar dacă războiul cu beznele lui le-a distrus ? Nu, nu, nu-mi vine să cred, nu trebuie să-mi spulber și acest vis... Alteori mă visez într-o unitate care eliberează Viena ; vienezii ne primesc cu valsuri din Strauss și cu simfonii... e o confuzie de muzică și viață și nu mai poți reface limitele realității... Războiul mi-a închis tinerețea în cutia opacă a unei vieți mărunte. Mîine vom colinda prin toată Europa, ne vor sosi cărți din toată lumea...

28 august 1944, G... Ne așteptăm la evenimente mari. Nemții nu s-au retras de bună voie. Distrug totul în urma lor. În București sînt încă lupte puternice. La noi, aici, se pare, au dispărut din sat foarte mulți. Mă întreb unde e Trixy ? Ce mîini lungi avea mai ales seara !

Peter a venit azi la noi și ne-a adus un coș mare de struguri „Hamburg". Și-a manifestat îngrijorarea că Trixy plecase la Arad să se opereze de apendicită. El este omul ordinii ; nu face politică, așteaptă desfășurarea evenimentelor în liniște : războiul l-au făcut nemții din Germania, nu ei, cei de aici. Pe ei nu contau hitleriștii, în ei nu aveau încredere. Nu știu de ce Peter ne face curte. Pînă acum două-trei zile ne sfida și el, ne ocolea și ne reclama că-i devastăm via. Acum ne-a adus chiar el un coș imens.

Ce-o căuta Trixy la Arad ? Cum de s-a îmbolnăvit de apendicită tocmai acum ? Și gîndurile mă fură iar : sînt în război, alerg prin puste, prin păduri, trec prin ape... și mai ales prin orașe gotice ireale... În urechi îmi sună un poem pentru Ariadna :

Te-am așteptat cu ochii calmi și mari
Deschiși mereu spre altă formă.
Să descifrezi sub calmii ochelari
Caligrafia mea cuneiformă
Sînt versuri scrise-n uniformă
Cînd pe cîmpiile cu aromate izme
Striveam aroma toamnelor sub cisme...

Dar cînd visele mă fură prea mult, mă scutur și mă întorc la realitate. Concret : în jurul nostru se întîmplă ceva. Nemții ne vor da de lucru. Chiar Peter, cu atitudinea lui de azi, nu e străin de asta.

30 august 1944. Nu s-a întîmplat nimic deosebit. Un singur lucru totuși ; un început. Anul al II-lea a fost mobilizat. S-a constituit o linie de apărare pe Mureș, care să preîntîmpine un eventual atac al trupelor germane rămase în Ungaria. Am văzut întregul batalion de anul al II-lea trecînd, cu echipament de război, cu tunurile acoperite de crengi. Cîntau : „Pornim din plaiuri arădene, / Ostași cu suflet de eroi / Să răzbunăm răpirile viclene, / Să ne luăm Ardealul înapoi... „Era compoziția simplă dar foarte adecvată a unui elev anonim din anul al II-lea, al cărui text nu atrăsese atenția instructorilor germani. I.C. trecea în fruntea companiei, cu aceeași față plină de soare cu care mă întîmpina la seminariile de istoria filozofiei. Cu o seară mai înainte, sub lună, spre marginea satului am vorbit pînă tîrziu despre „lumea de mîine" pe care el o vedea „deplasată mult spre stînga".

2 septembrie 1944. Azi dimineață n-am ieșit la instrucție. Am predat salopetele, ne-am strîns tot echipamentul și sub privirile mirate ale lui Peter am pornit în marș. Nu știam unde. Pe drumul care ducea spre Lipova, în satul Neudorf, întîlnim elevi de la Școala de ofițeri din Ineu și de la Școala de subofițeri din Radna. Pe unii îi știu de la Săcălaz. Pe iarba, încă verde, într-o haltă de un ceas încerc să ațipesc. Nu reușesc. Gîndurile îmi fug în toate părțile. Îmi dau seama că se așteaptă un atac al nemților din Ungaria ; sîntem a doua linie de foc între Guttenbrun și Neudorf.

La ora 3½, pe plutoane, ocupăm poziția de luptă. Plutonul meu este amplasat pe un bot de deal la nord-vest de sat, într-o pădurice săracă și rară. Deși n-am primit încă un ordin de luptă și nici un cartuș, sînt emoționat și știu că vom începe *repetițiile* pentru un mare *spectacol*. Ne săpăm gropi tătărăști, cu lopețile *Linemann*, camuflăm bine locul și privim cu încordare înainte. Pe la ora 6 p. m. ni s-a transmis *ordinul de luptă* și am primit o unitate de foc (50 cartușe). Din jurnalele de cinematograf ca și din lecțiile teoretice știam că trebuie să avem căști. Școala noastră nu are echipament de război. Și cu toate acestea trăiesc emoționat atmosfera frontului. În față la cîțiva kilometri sînt amplasate companii de anul al II-lea.

Pînă la ora 7 ne-au vizitat aproape toți ofițerii din școală Comandantul companiei ne-a învățat să facem și un „crochiu de reperaj", să ne camuflăm, să ne aranjăm pentru dormit, ne-a încurajat, spunîndu-ne că sîntem „pe învățătură".

Ce frumoasă noapte ! Nu pot dormi, cerul e atît de albastru ! Acoperit cu foaia de cort (Trixy avea ochii de culoarea foilor noastre de cort), stau de vorbă cu G.B. El e convins că e o simplă manevră. Nemții sînt epuizați și nu se mai încumetă să atace. Noi îi așteptăm zadarnic... Eu totuși cred că vor apărea. Trixy trebuie să fie acolo. Ce falsă imagine mi-am făcut atunci despre ea, și asta numai din cauza pianu-

teatru

Trei spectacole

Întrucît la ora compunerii articolului nostru, *Festivalul dramaturgiei românești*, se află încă într-o fază de început, amînăm deocamdată discuția despre desfășurarea propriu-zisă a Festivalului, despre valoarea actuală a spectacolelor așa cum se prezintă ingenuității spectatorului cît și sagacității unui juriu ce va trebui să aleagă, sperînd să reușim cuprinderea complexei manifestări într-un articol viitor. Încercăm, pe cît ne stă în putință, să spunem cîteva vorbe despre o tînără personalitate artistică a acestui Festival, regizoarea Cătălina Buzoianu. De memorabilul „Peer Gynt" de odinioară am luat seamă aflînd că montează la „Bulandra", pentru stagiunea viitoare, o altă dramă a lui Ibsen, „Hedda Gabler", dar cum în aceste zile am avut surpriza să asistăm la nu mai puțin de trei recente premiere ale tinerei regizoare, vom îndepărta ispita unui bilanț, limitîndu-ne la spectacolele în chestiune.

Poveste de iarnă de W. Shakespeare, spectacol prezentat în afara concursului, în cadrul turneului Național ului ieșean, credem că prezintă o fină fisură între prima și a doua parte, remediabilă : dacă a doua parte traduce prin verva jocului actoricesc metafora timpului ca mișcare, pînă la sugestia finală a inaudibilei muzici armonice a sferelor, prima parte, prea rigidă, prea „raciniană" cheltuie prea mult timp cu expunerea unei intrigi. Dacă nu greșim, ni se pare că o mai exactă „descriere" a celor două concepții despre amor (amour courtois și amor înțeles în baza dreptului feudal) ar fixa mai bine, în prima parte a spectacolului trecerea de la jocul gratuit la sumbra dramă interioară ; deasemeni credem că e necesară mai multă ambiguitate în această primă parte a spectacolului, ambiguitate exprimînd nota fundamentală a acestei drame a valorilor relative. Amărăciunii acestei viețuiri în saeculum, îi răspunde, „începutul mitic" al amorului celor doi tineri, Florizel și Perdita, „l'amor che muove il sole e l'altre stelle" și povestea de iarnă e credibilă scenic, iubirea devenind principiul universal care „învie morții". Persoană plină de blîndețe și de credință în perfectibilitate, ne imaginăm tot spectacolul desfășurîndu-se surprinzător și vivace ca în a doua parte a sa. Oricum, după montarea lui Dinu Cernescu („Hamlet" la „Nottara") spectacolul Național ului ieșean rămîne să se constituie ca posibil eveniment teatral.

Într-o singură seară, (Iosif Naghiu) spectacolul care reprezintă Teatrul „V. Alecsandri" la Festival, este, comparat cu spectacolul de la „Bulandra", deasemeni o certă reușită actoricească (excelenți actorii Puiu Vasiliu, Florin Mircea, Teofil Vîlcu, Liana Mărgineanu) și dacă e să-i găsim amprenta regizoarei, credem că nota originală a spectacolului ieșean e dată de o anume minuție realistă, sugestivă adeseori. Primejdia unui academism somnolent ni s-a părut evidentă totuși de astă dată, primejdie neocolind, textul, talentul regizoarei și al actorilor.

În sfîrșit, mai greu de prevăzut, un spectacol montat de Cătălina Buzoianu la Teatrul „Țăndărică", *Cununa soarelui*, basm vitejesc de Nela Stroescu, text a cărui valoare literară întrece cu mult pe aceea a unor texte serioase pentru maturi.

Indiferent de mobilurile care au îndemnat-o pe tînăra regizoare să monteze acest spectacol pentru copii, credem că secretele expresive ale marionetelor pot reaminti regizorilor tineri unele din secretele dintotdeauna ale teatrului.

Cezar Ivănescu

film

Documentarul

În urmă cu cîteva seri la Casa filmului a avut loc gala filmelor documentare ale studioului **Alexandru Sahia** închinate celor treizeci de ani de la Eliberare. Un prilej de meditație asupra muncii unor regizori, operatori și scenariști cu vechi și mai noi servicii aduse documentarului românesc. Iată ce ne-a oferit această gală, căci dincolo de cifrele și de faptele clocotitoare și de realitatea consemnată cu precizie, am fost deseori în pragul exclamației în fața unor pelicule care s-au întrecut în a ne desfășura amplu, convingător, de la cele trei etape ale veacului socialist al României, un peisaj în care oamenii, comuniștii, construiesc viitorul. A fost o răsuflare înaltă de umanism, de superbă etalare a forțelor poporului român liber și stăpîn pe destinele mirajului de la Carpați. Nu au fost de față toate peliculele realizate în ultima vreme, dar floarea regiei documentarului, a operatorilor, ceea ce a realizat studioul **Sahia** mai bun a fost arătat ochilor noștri. Aproape fiecare scurt metraj în parte ar merita o analiză mai amplă, fiindcă aceste filme ne-au convins încă o dată că documentarul românesc merită toate laudele. Înaltul profesionalism, tematica revoluționară, ne-au convins că documentarul românesc este adeseori deasupra filmului de lung metraj. Am văzut o seamă de filme de montaj, filme-dezbatere, filme cu un remarcabil filon poetic, educativ, filme-document, filme-omagiu. **România — cronica eliberării** (scenariu Ion Moscu, regia Ion Moscu, Dumitru Done, imaginea Kiamil Kiamil), **Un minut ieri și azi** (scenariu Natalia Petrut, regia Doru Chești, imaginea Victor Popescu) precum și **A doua scrisoare** (scenariu și regie Nicolae Gabel, imaginea Romeo Chiriac), sînt trei filme de montaj care, fiecare în felul său, folosesc documente consemnate pe peliculă cu ani în urmă. Primul film utilizează o metaforă a României de azi, de la al cărei nobil chip razele amintirilor și ale sufletului românesc se întorc către trecutul de lupte și jertfe ale românilor pentru păstrarea unui leagăn al națiunii, pentru independență. Lupta comuniștilor, lupta împotriva fascismului, evenimentele de la 23 August 1944, războiul și mai apoi înălțarea patriei socialiste sînt tot atîtea vii imagini ale luptei de ieri și ale construcției de azi. **Un minut ieri și azi** compară valoarea unui minut la treptele economiei socialiste 1949 și 1974. Se face apel la un film al momentului 1949 realizat de Ion Bostan. **A doua scrisoare**, ne vorbește despre prefacerile satului românesc. O întoarcere în satul Sudiți din Bărăgan, pe urmele lui Victor Iliu și ale operatorului Ovidiu Gologan care, prin 1950, realizaseră **Scrisoarea lui Ion Marin către „Scînteia"**, ne darul de a ne înfățișa un sat românesc în două momente ale adevărului socialist. Am remarcat în mod deosebit filmul-omagiu **România azi** de Octav Ionită și Ion Visu (imaginea Dumitru Gheorghe, Sorin Constantinescu, comentariul Paul Anghel) și filmul **Dunărea — un fluviu în formă de legendă** (de Mirel Iliescu, comentariul Ioan Grigorescu, imaginea Doru Segall). **România azi** e o peliculă cu o rară forță de sugestie reliefînd virtutile eroismului construcției socialismului, o privire cu mîi de ochi și cu o aprobare unanimă a milioanelor de oameni, din pragul acestui an aniversar, a muncii de ieri, de azi și de mîine într-o Românie cu viitor rodnic, comunist. **Dunărea — un fluviu în formă de legendă** e o peliculă cu o înaltă ținută, cu fibră poetică și patetică care ne vorbește din amintirea trecutului și din inima prezentului despre marea cheie de apă a strămoșilor și a contemporanilor. Despre celelalte documentare sperăm că vom mai avea ocazia să vorbim, căci ele merită cu mult mai mult — datorită temelor și rezolvărilor artistice — decît simpla consemnare a titlurilor și a autorilor.

Dumitru M. Ion

«eroică»

lui, numai din cauza lui Beethoven, cînta „Sonata lunii"...

3 septembrie 1944. Plouă mărunt. Din cort nu mai aud nimic ; în depărtare nici o lumină. Pe noapte ca asta e posibilă *invazia cenușie*. Să-și ude Trixy *desuurile* ei saxone. Nu știu ce-ar avea de cîștigat ? Pentru ce ar face-o ? Nu știu nimic despre ea, dar bănuiesc, uneori sînt chiar sigur, că a fugit acolo în ceață, unde cerurile se închid seara în bezne și de unde vor țîșni tăncurile spre noi. Și asta o vor face pînă sosește grosul armatei noastre. Știu doar că nu sîntem nici măcar instruiți.

Elevul care doarme în cortul de alături visează un examen la dreptul roman ; strigă în somn : *mancipatio, mancipatio.*

Și plouă mărunt : preludiu la „invazia cenușie" ; așa ar suna o compoziție în *la minor*...

5 septembrie 1944. Azi am primit ordin să ne deplasăm spre Lipova : vom face jonctiunea cu Școala de subofițeri de la Radna. Compania noastră va ocupa poziție tocmai în stațiunea balneară. [...]

În băile Lipova e un sezon mort. Cîțiva vizitatori locali. Bazinul cel mare e aproape părăsit. Sanatoriul e ocupat de armată ; în prezent e un spital pentru convalescența răniților gravi. Am văzut cîțiva mari mutilați de război. Parcul oferă un peisaj de apocalips vegetal. Pe bănci, pe iarbă, în cărucioare metalice se pîrlesc la soare rănitii. Unii citesc niște cărți soioase, cu foile răsucite la colțuri. În spatele spitalului o groapă de gunoi în care se amestecă bagaje cu flori uscate. Nu știu de ce mă gîndesc la un fel de *Zauberberg* în care aș putea specula nu numai peisajul interior al războiului.

În pădure cîteva izvoare cu apă puturoasă. Pe pereții de scîndură ai barăcilor o întreagă literatură pornografică. Alături de acest folclor inedit o însemnare în alt stil : „Patronajul guvernează și guvernul patronează".

13 septembrie 1944. La miezul nopții s-a dat alarma. Pe foile de cort a căzut un fel de rouă rece, așa cum cădea la munte în copilărie pe Rădocheasa sau la Frunțile Cernii.

La jumătate de oră de mers am auzit tunurile spre Arad, cîteva avioane ne-au dat tircoale. Departe vedeam jocul proiectilelor antiaeriene — am bănuit acolo linia de foc a anului al II-lea. Deci „invazia cenușie". Despre ziuă am ajuns la Șiștarovăț. Un sat sărac, așezat între niște dealuri ripoase. La marginea satului ne așteptau oamenii. Legăturile cu Aradul erau întrerupte. Deabia ne-am așezat pe poziție și în sat au și intrat refugiații și soldații în retragere.

Am înțeles că aici se vor regrupa unitățile decimate ale P.S.-urilor din Arad. Pe marginea drumurilor, în spatele nostru se înșiruie soldați ai unităților scoase din luptă, cai, harnașamente, bucătării militare.

Unități germane puternice, formate din resturile armatei din România și Ungaria, împroșpătate cu tancuri și avioane au atacat granița dintre Curtici și Pecica, cu direcție principală de atac Aradul ; 3 divizii dintre care una blindată. Tancurile au distrus ușor rezistența organizată pe graniță și în Arad, cu trupe inferioare ca pregătire de luptă și numeric și au luat contact cu a doua linie de rezistență, elevii școlilor militare. Înțeleg din tot ce se face că nemții au fost opriți pe linia ce trece prin Păuliș, Simbăteni Soimoș, Lipova. Se pregătesc pentru a doua ofensivă. Dar le-o vom lua-o înainte..."

Cînd se va scrie în amănunt istoria acestor zile de front se va vorbi de un miracol : o întreagă armată blindată a fost oprită pe loc de cîteva mii de elevi ce nu aveau asupra lor decît grenade de mînă, sticle de benzină, puține brandurî și tunuri de instrucție și armament ușor de infanteriști. Acești elevi (mulți au căzut în lupte) au întors pe dos planurile comandamentului german. Pe Trixy am întîlnit-o într-un lot de prizonieri. Aceleași mîini, care cîntau la pian și care, în imaginația mea înfuzată de lecturi, îmi aminteau de Lorelei, mînuiseră aruncătoarele de flăcări.

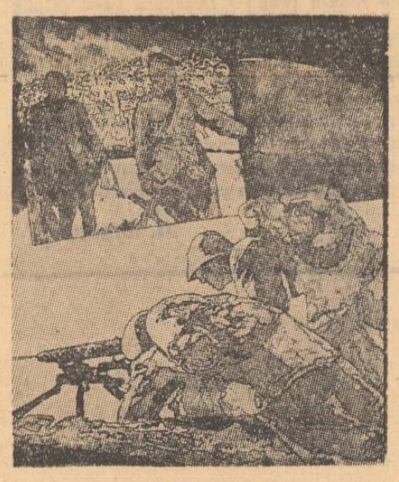

ALEXANDRU BĂLAN : SECVENȚĂ DIN INSURECȚIE

Dar într-un *jurnal* nu poți prinde decît starea ta psihologică, imaginile literare ale războiului ; stampele reale au rămas în gropile tătărăști de la Sistarovăț și Păuliș, au rămas pe cîmpia Aradului, pe valea Mureșului, unde noi cei care aveam atunci 20 de ani am luat contact cu primele ore ale istoriei contemporane.

IOAN ALEXANDRU

Și iată

Și iată că de la o vreme-nveți
Cu voie, fără voie, tot ce trebuie să știe
Un om pentru-a fi frumos
Și socotit de omenie.

Mama te-nvață să plîngi
— cînd te doare sufletul din cale-afară.
— Și noaptea, cînd nu poți dormi,
Să ieși pe deal sub stelele de vară.

Să stai întins pe spate și s-asculți
Cum ruginește toamna pămîntul pe orbită
Și-n zarea aceea spintecată-n vînt
Se aprinde-n hohot urma de copită.

Și mama-ți spune să te duci mereu
Cu ceilalți, să nu te lași de drum,
Să nu-ți lipești obrazul de geamul orșicui
Și mai ales la casa ce dă cu ușa-n stradă
Și fără iarbă prin ogradă.

Apoi vin alții, tată, frați
Îți spun atenți părerea, te iubesc și pleacă
Vin alții-apoi și altă placă
Repetă-n alte vorbe tot ce știai de mic
Te duc de mînă,-ți spun, ți-arată,
Încă o mamă, încă un tată.
Binevoitori cu toți peste măsură
Unii tăcuți în modestie,
Alții limbuți în sărăcie.

Apoi e vîntul, ploaia, norii întunecați
Și mai departe vremea. O aud
Cum bate-n geamuri noaptea, cu degete de ceață
Asta pentru că uneori e toamnă ca acum,
Dar alteori e numai dimineață.

Și iată că de la o vreme-nveți
Cu voie, fără voie, tot ce trebuie să știe
Un om pentru a fi frumos
Și socotit de omenie.

Luceafărul Nr. 1 — 4 ianuarie 1964

CEZAR BALTAG

Poetul și Patria

Gura mea rostește cuvinte de Dunăre,
cuvinte care privesc,
ziua e patria soarelui. Te iubesc — strigă frunza
copacului ei. Te iubesc.
Gura mea rostește cuvinte de Dunăre,
cuvinte care privesc.

Tu amintire neîntîmplată,
tu fructul meu nevăzut,
fiul ochiului meu, fiul auzului meu,
reazămă-ți timpla de scut,
tu, amintire neîntîmplată,
tu fructul meu nevăzut.

Atomii vremii se-ndrăgostiră.
Soarele e-adevărat,
ora palpită, forme respiră
spațiul pasionat.
Prea fericit fie sînul de lîră
care m-a alăptat.

Gura mea rostește cuvinte de Dunăre,
cuvinte care privesc.
Văzul e patria ochiului. Te iubesc — strigă inima
sîngelui ei. Te iubesc.
Gura mea rostește cuvinte de Dunăre,
cuvinte care privesc.

Luceafărul — 13 februarie 1965

ANA BLANDIANA

Drum în Maramureș

„Ce ochi frumoși au aici oamenii"

Peste tot ochii. Cascade fierbinți
Cad fără punți între mine și ei.
Lumina mă-nvîrte în jurul meu însămi,
Peste tot ochii lor, ochii mei.

Privirea se-ndoaie și nu poate ține
Lumina aceasta enormă și grea.
Zeci de sori cad spre mine și vor să mă ia
Peste tot ochii cu gene de stea !

Munții se cațără unii pe alții cînd trec
Ca să zărească fulgerul trupului meu.
Peste tot, ochii, priviri topite
Curg peste mine — halucinant curcubeu.

Lebede galbene, lebede negre, lebede albe,
Mîinile oamenilor necunoscute vîslesc în vînt,
Mereu spre mine, mereu în urmă lăsate de mine,
Salutul lor tandru îmi face privirea pămînt.

În jurul meu ochii iubiților mei, și ochii luminii,
Și ochii vîntului, și ochii munților, și ochi de fum,
Privirea mea trece prin ei, trece de ei cîntînd, țipînd.
Țipînd, cîntînd trupul meu se rostogolește pe drum.

Sînt fiica pămîntului acesta și duc spre zare solia lui,
Iarba gonește cu mine și-mi pune salbe,
Mîinile oamenilor necunoscute mă-mping în vînt,
Lebede galbene, lebede negre, lebede albe...

Luceafărul nr. 14—15 iulie 1961

CONSTANȚA BUZEA

Laudă României Socialiste

De la nașterea privirii, și-a auzului, și-a mîinii,
De cînd fața mea formase primul cer în jurul ei,
De la gustul dimineții, și al frunzei, și al pîinii,
De la prima aventură în natură și-n idei,
E ceva ce nu sfîrșește în a spumega pe ape,
În a bîrui în fructe, în a rătăci pe sus,
Mi-a rămas în trup atîta țară cît aveam sub pleoape
De la prima izbitură a luminii în auz.
De eroi ne e pămîntul, cu eroi privirea simte.
Dincolo de mine însămi reprezint acest pămînt,
Cu o flamură de sînge urmărită de cuvinte
Să mi se adune trupul într-un gînd în care sînt.
Laud pentru totdeauna patima de înnoire,
Zidurile-nturnurate ale noilor clădiri,
Laud veri intimidate de un greu pămînt de lire,
Coacerea de cîmp, polenul vegetatelor iubiri.
Și cînd vine viitorul, și egal în noi există
De coloana lui de lume leg un cîntec de noroc,
Luminat pămînt eroic, patrie socialistă,
Românie, timp de aur, spațiu cu cetăți de foc,
Astfel trupurile noastre ce prin naștere ni-s date
Și în viață sînt hrănite de pămînt necontenit,
Sînt acele părți de țară și de suveranitate
Date-n grija celor care de la timp le-au cucerit.

Luceafărul nr. 14—3 iulie 1965

ROMEO ZAMFIRESCU : GĂRZI PATRIOTICE

ION GHEORGHE

Marea captivă

Marea mișcă-n mine, grav retrasă,
și căzînd cu despletire de cometă ;
eu o văd trecînd prin mine luminoasă,
dar de-acum pricep că se repetă.

A strîns ape dulci, cu stele și cu chipuri
de cetăți, de poduri, de palate,
și aud cum i se mișcă pe nisipuri
luptele de oameni pururea purtate.

Vremea clipocește-n ritmul meu sanguin
rupt, după surparea crestelor de mare:
și respir un secol condensat deplin
precum sarea strînsă-n apele amare.

Mîinile-ncărcate, duse lîngă tîmple,
freamătă de apele molipsitoare,
încît astăzi casa mi se umple
de priveliștea cuprinsă de pe mare ;
bîntuie prin sînge, se rotește fără sine,
amenințîndu-mi sufletu-n derivă...

Nu-ți atinge tîmplele de mine,
te vei rupe de stihia apelor captiv.

Luceafărul nr. 15 — 20 iulie 1963

antologie lirică «Luceafărul»

GABRIELA MELINESCU

Mișcarea culorilor

Culorile-s iubirea nimănui
dar din iubirea fiecărui om născute.
Am nobilat natura și i-am dat
nuanțele de ea necunoscute.
Mi se rotesc în simțuri flori aprinse,
cuvinte mici și simple, ale noastre,
petalele, mari raze imitînd,
perpetue mișcări de astre.
Și-apropiate-mi turbură obrajii
cămăși și bluze-ntinse la uscat,
multicolore steaguri de familii
imensul glob cu ele-mbrățișat.
Și simt cum izbucnesc în univers
culorile, cutezătoare-antene
și se adună-atît de omenesc
în curcubeul zilei pămîntene.

Luceafărul nr. 2 — 15 ianuarie 1963

ADRIAN PĂUNESCU

În lunga noapte

În lunga noapte a acestui veac,
în care toate clopotele tac,
în care neamurile își cer loc,
în care capete de sfinți se coc,
în care însumi nu știu ce să fac,
să apăr, să adorm sau să provoc,
în lunga noapte a acestui veac,
de-o apă repede, care-și dă foc,
e atăcat bătrînul lumii rac
O, de n-aș fi deodată soț și tată,
și de n-aș fi intoxicat de milă,
de n-aș avea o soartă tulburată
în lumea surdo-mută și umilă,
de bunăvoie m-aș zvîrli pe roată,
doar ochii să-mi rămînă vii, să poată
străbate, triști, continentala silă,
prin iarba lumilor, asfixiată
la umbra împăraților-gorilă.
Fii, țara mea, așa cum spui, și-ascult,
fii cum voiești și te ascult mai mult,
du-ți soarta sub strepezitoare stele,
du-ne pe toți, eroi, poeți, lichele,
du-ne, păstrează-ne și ne ridică,
fii dacă trebuie, voce mai mică,
fii, dacă trebuie, cuvînt mai larg
fîntînile strămoșii le despică
din cînd în cînd, și liniștea ne-o strică,
atuncea sînt nemulțumiți adică,
iar cînd pămîntul tău în pumni îl sparg,
înseamnă că salută c-un catarg
pe cei ce de la sine nu abdică.
Fii, țara mea, așa cum simți că poți,
du-ne pe toți hrănește-ne pe toți,
eroi, poeți, plugari,
jertfește-ne, alege-ne, cum poți,
la faptă și la rang, mai mici, mai mari,
du-ne pe toți așează-ne pe toți
la jugurile propriului destin,
pe cei ce-au fost, pe cei ce sînt și vin,
o, țara mea, dumnezeiescul nostru
pămînt, cuvînt, miraj și chin.
Sîntem ai tăi, căci nu putem mai mult,
căci sîngele atît ne e de scurt,
sîntem ai tăi, și vom rămîne-ai tăi,
aceștia care sîntem, buni și răi,
sîntem ai tăi, cu toată deznădejdea,
fiindcă din cînd în cînd pe noi aceștia
gîndul — ca tu să nu mai fii — ne doare,
în coșul pieptului, ca o surpare.
În lunga și ploioasa noapte deci,
prin care și tu, țara noastră, treci,
în noaptea marilor fărădelegi,
în noaptea secolului douăzeci,
cînd nu Bălcescu se născu, ci noi,
cînd nu Viteazul se născu, ci noi,
cînd ne trezirăm în lumină, goi,
că de plăcere ni se umflă nara,
aflarăm că se poate întreba
de-a lungul, ori de-a latul, cineva :
pe mîna cui, în grija cui e țara ?
Și-atunci vedem că veacul e al tău,
că binele apare brusc din rău,
că harul tău născut a fost din plînsu-ți,
că, neamul meu, ai devenit tu însuți,
că noi sîntem copiii frunții tale,
și singuri și-n cortegii sociale
cuprinși de lene ori de-un patos sfînt,
lași uneori, viteji din cînd în cînd,
dar gata, ca nebunii și ca proștii,
să aruncăm prudențe și odăjdii,
și stemele îmburghezirii strîmte,
și tot ce micșorează, tot ce minte,
pentru a fi cu tine, fără leac,
cînd zorii zilei tale se desfac,
în lunga noapte a acestui veac.

Luceafărul 1971

MARIN SORESCU

Trebuiau să poarte un nume...

Eminescu n-a existat.

A existat numai o țară frumoasă
La o margine de mare
Unde valurile fac noduri albe
Ca o barbă nepieptănată de crai.
Și niște ape ca niște copaci curgători
În care luna își avea cuibar rotit.
Și mai ales au existat niște oameni simpli
Pe care-i chema : Mircea cel Bătrîn, Ștefan cel Mare
Sau mai simplu : ciobani și plugari
Cărora le plăcea să spună
Seara în jurul focului, poezii —
„Mioriția" și „Luceafărul" și „Scrisoarea a III-a",
Dar, fiindcă mereu auzeau la vatra lor lătrînd ciinii
A primejdie,
Trebuiau să se bată cu goții,
Și cu tătarii, și cu avarii, și cu hunii
Și cu leșii și cu turcii.
În timpul care le rămînea liber
Acești oameni
Făceau din fluierele lor jghiaburi
Pentru lacrimile pietrelor înduioșate,
De curgeau doinele la vale
Pe toți munții Moldovei și ai Munteniei,
Și ai Țării Bîrsei, și ai Țării Vrancei
Și ai altor țări românești.

Au mai existat și niște codri adînci
Și un tînăr care vorbea cu ei
Întrebîndu-i ce se tot leagănă fără vînt ?
Acest tînăr
Cu ochi pătrunzători și mari
Cît istoria noastră trecută și viitoare
Trecea bătut pe gînduri,
Din cartea cirilică în cartea vieții
Tot numărînd plopii-lumină, ai dreptății, ai iubirii
Care îi ieșeau mereu fără soț.

Au mai existat și niște tei.
Și cei doi îndrăgostiți
Care știau să le troienească toată floarea
Într-un sărut.
Și niște păsări ori niște nouri
Care tot colindau pe deasupra ei
Ca lungi și mișcătoare șesuri
Și pentru că toate acestea
Trebuiau să poarte un nume,
Un singur nume
Li s-a spus
Eminescu.

Luceafărul nr. 12—6 iunie 1964

NICHITA STĂNESCU

Sufletul de metal al orașului

Se face seară și orizontul coboară.
Orașul își ridică un cartier spre lună.
E un sunet de fier, de cabluri întinse.
Umbrele oamenilor încep să apună.

Cînd ridic brațul, umbra lui ascuțită
izbește capătul străzii de unde vii, necunoscut
de parcă-aș fi zvîrlit la întreceri, o lance
pe care o primești nepăsător în scut

Ești sufletul de metal al orașului.
În amurguri apari în piețele ovale :
— Cetățeni, s-a făcut seară. Încep serbările
(brațele tale bărbătești par două macarale).

Te-ntîlnesc uneori cînd mă-ntorc de la lucru
Gîndurile izbesc în stele și ele răsună.
De-a lungul stîlpilor svelți cînd mă-ntorc de la lucru
un cartier al orașului se ridică spre lună.

Nu te recunosc niciodată de la prima privire
iei mereu un alt chip.
Azi mi-apari ca o schelă îndrăgostită
de tainicul zenit.

Luceafărul, nr. 6—15 martie 1961

GH. TOMOZEI

Partidului

Coralul spart de sare nu-l mai schimb
Într-alt coral cînd sînge mă inundă,
Tu iai din oră numai o secundă
Și o prefaci apoi în anotimp !

O zi mai mult, din clipele-frînturi,
Partidu-n vîrsta noastră o adună,
Lumina stelei noastre-o suie-n lună
Și ploile le-ntoarce în păduri...

Pîini străvezii, aceste ore duble
Răsar în vatra pîinii ieri săracă,
Pe pat de lespezi și pe frunze suple

Și-și lasă-n noi căldura lor să treacă
Iar trupurile noastre fără umbre
Ca pe cadrane suprapuse joacă...

Luceafărul, nr. 16—31 iulie 1965

televiziune

Drumul național

Imaginile fluide care printr-un consemn, la fiecare cădere de noapte spală ecranul televizoarelor cu rîuri mari de lumină — ne-au creat deprinderea de-a apăsa negreșit pe buton. Dimineața pe care tocmai am transformat-o-n trecut ne mai șade o dată în față sub forma fotografiei mobile, înainte de-a fi absorbită de infinit. Și iată că fotografiile de pe micul ecran ne creează surpriza ca, uneori, prin hățișul evenimentelor importante care se desfășoară, să distingem figura și glasul, alura știută, gestul familiar al vreunei persoane cu care ne-am mai întîlnit. În chipul acesta, nenumărați „foști" eroi ai reportajelor mele, îmi ies în cale seară de seară în emisiunile de pe micul ecran. Și nu în prim-planuri sau interviuri de mare întindere. Ci în secvențele atît de fugare ale telejurnalelor, în emisiunea „Anul XXX", în cele mai scurte secvențe care închipuie o antologie a muncii pe micul ecran. Cunoștințele mele, ingineri agronomi sau simpli țărani, ingineri oțelari sau oțelari pur și simplu, nici măcar cu numele și pronumele declarate, răspund la întrebările cheie prin care — un reporter încearcă să tragă concluzii de anvergură pentru întîmplări pe o durată de 30 de ani. „Dacă după atîta vreme trecută îi întreabă și alții, îi găsesc și îi caută, înseamnă că oamenii-aceștia stau la posturi ca bornele kilometrice care indică perpetuu de-a-lungul țării — drumul național. Statornici pentru vecie în locul acela. De neclintit". Așa m-am gîndit cînd l-am revăzut pe maistrul Sfercocia, de pildă, de la oțelăriile Reșița. Și pe maistru Demetru, tot de la Reșița. Cumva cu spatele către fotografie, dar tot așa, iluminați de jerbele albe de foc din cap și pînă-n călcîie, plini de dinți, chipeși și arătoși, veseli nevoie mare la o sută de grade, zimbitori în infernul capitonat doar cu foc. Au răspuns la întrebări peste umăr, ca mai demult, cu linguroaiele-n mînă, mulțumiți că în partea aceea de lume, la Reșița muncitorească, rostul nu s-a oprit nici o clipă, și bătrînii bătrînilor sau numai bătrînii, pot să fie mai departe înmormîntați în cimitirele de pe dealuri, să vadă în lumina limpede-a zilei, — de-acolo unde focul nu mai ajunge — ce fac urmașii care lucrează cu foc. Și urmașii fac bine. Toți urmașii urmașilor muncitori pe care i-am întîlnit vreodată, fac bine, uneori foarte bine, eroii de-odinioară s-au înmulțit și sînt acum la ordinea zilei. După treizeci de ani de muncă continuă, reporterul îi caută unde i-a căutat și-altădată îi găsește unde i-a găsit și-altădată, borne kilometrice neclintite, pe marele drum care este — drumul nostru național.

Sânziana Pop

plastică

Imaginile epocii

Poate cel mai profund sens iubiliar al activității artistice îl constituie **starea de creație** care animă, în aceste zile de august, atelierele artiștilor. Este o atmosferă în care se afirmă o vocație constructivă, o permanentă tensiune creatoare, eforturile artiștilor de a se confunda cu ființa unui popor-ctitor al civilizației socialiste românești. Operele pe care pictorii, sculptorii, graficienii, întreaga obște a creatorilor de artă le dedică marilor evenimente politice ale anului depășesc astfel semnificația unui simplu gest aniversar și înseamnă, în esența lor, un mod de participare nemijlocită la construcția socială.

Din perspectiva celor trei decenii care au trecut de la Eliberare, operele create în succesiunea anilor ne apar ca documente de o ireductibilă forță ale unei aspirații spre identificare în procesul devenirii istorice. Suma lor — muzeul ipotetic al operelor cu adevărat reprezentative aflate în cele mai diverse colecții sau în spațiul public — este imaginea vie a unei epoci, o imagine pururi sensibilă la actualitate. Vîrsta monumentelor este, înainte de toate, una morală. Ele evocă un anume moment dar trăiesc prin capacitatea de referință la existența noastră, la clipele prezente.

Un strălucit ansamblu sculptural a apărut în ultimii ani este cel pe care Vida Gheza l-a închinat țăranilor martiri de la Moisei. Evocarea jertfei țăranilor căzuți în lupta împotriva fascistilor pentru eliberarea patriei se face prin crearea unui spațiu intens spiritual în care triumfă gîndul demnității umane, al libertății. Un alt monument — treaptă necesară a evoluției civilizației românești — este consacrat de Constantin Popovici constructorilor hidrocentralei de pe Argeș. Un simbol al luminii, al prezentei raționale, active, al sublimării efortului material într-o dimensiune spirituală. Fixînd un anume moment din fluxul activității curente, monumentul lui Constantin Popovici adună toate clipele acestei epoci de construcție.

O impresionantă mărturie asupra realităților României contemporane o aduce creația unor venerabili maeștri cunoscuți între cele două războaie mondiale, împlinindu-și destinul artistic în anii de după Eliberare. Printre ei, Dimitrie Ghiață, Gheorghe Anghel, Lucian Grigorescu, Paul Miracovici, Henri Catargi, Ion Irimescu, Ion Jalea, Lucia Demetriade Bălăcescu, Ion Musceleanu și mulți alții.

O remarcabilă galerie de artiști s-au realizat în spațiul istoric al celor treizeci de ani, devenind prezențe prestigioase ale actualității noastre artistice. Numeroși sînt artiștii tineri, unii foarte tineri, ce se anunță ca mari speranțe ale artei noastre contemporane. Mai mult ca oricînd, acum, sub semnul retrospectivei Eliberării, artiștii tin să se prezinte publicului, deschizîndu-și, larg, atelierele. În zeci și zeci de centre ale țării, au apărut expoziții cu opere recente. O amplă expoziție cuprinzînd lucrări de pictură, grafică și sculptură realizate de tineri artiști plastici din toată țara s-a deschis la Pitești, sub egida C.C. al U.T.C. și U.A.P., în vreme ce Bucureștiul este gazda unor surprinzătoare manifestări republicane, o sinteză a creației al cărei program clar formulat îl constituie angajarea. Rezultat al pasionatei investigații a realității sociale, a universului uman, creațiile cu care se prezintă creatorii de artă plastică sînt un omagiu adus epocii socialiste, epocă a afirmării depline a valorilor umane.

Constantin Prut

Însemnări despre proza de război

Într-un precis eseu, intitulat **Fapt istoric, fapt literar** și apărut în **Secolul XX** (nr. 6—7, 1971) Ștefan Augustin Doinaș propune cîteva disociații cu privire la relația dintre eveniment obiectiv și scriitor: „Există însă și posibilitatea de a te apropia de un eveniment istoric și de protagoniștii săi cu un pronunțat efort de obiectivare, de-a-l prelua ca un simplu «subiect» literar: subiect interesant tocmai prin faptul că poate să ofere un așa-zis **conflict alb**, adică indiferent pentru autorul de azi [...] Operele care reflectă asemenea situații sînt, în general, străbătute de un sentiment al **presiunii istoriei**, care forțează la angajare".

Această posibilitatea este incompatibilă cu proza noastră contemporană: nici unul dintre autorii notabili de la noi, care după sfîrșitul celui de-al doilea război mondial au publicat romane sau proză scurtă, pornind de la evenimentul care a zguduit catastrofic lumea, nu a fost tentat să facă efortul de obiectivare la care se referea eseistul citat mai sus. Atitudinea inițială a fost întotdeauna marcată de o opțiune foarte clară.

Privind, de data aceasta diacronic, ansamblul cărților de proză ce se revendică temei războiului, se poate observa o evoluție de la condamnarea explicită a războiului și de la prezentarea unor întîmplări ilustrative pentru atrocitățile acestuia la realizări în care războiul este un ecou, ce se face simțit prin doar cîteva semne. O situație intermediară este aceea în care războiul apare nu numai ca spectacol al iraționalului terifiant, ci și ca element ce pregătește revelații politice. Trebuie însă precizat că în toate aceste cazuri atitudinea prozatorilor este constantă: condamnare a războiului nedrept, aprobare a acțiunilor militare românești, ce au avut loc după întoarcerea armelor împotriva armatei hitleriste.

Prima carte de proză în care se condamnă războiul este romanul lui Eusebiu Camilar, **Negura** (1949). Cu personaje puțin memorabile, cartea are anumite calități în ceea ce privește atmosfera. Fără voia autorului apare însă un efect de anihilare a terifiantului prin monotonie, ca în orice proză senzațională ce depășește o anumită întindere. Lipsită de suficientă energie estetică, **Negura** interesează astăzi mai ales ca document asupra felului în care se poate scrie despre un eveniment catastrofic imediat după încheierea lui. Un schematism dictat de apropierea istorică a evenimentelor descrise acuză și romanul **Mitrea Cocor** (1949) de Mihail Sadoveanu. Modul în care eroul principal participă la război și evoluția lui în prizonierat sînt convenționale. Imediat după apariție însă, **Mitrea Cocor** a avut succes, în ciuda structurii sale de „reportaj fictiv", deoarece reprezenta un efort pozitiv (deși simplist sub raport ideologic) de ilustrare a unor convingeri progresiste.

În 1955 apare romanul **Eroica** de Laurențiu Fulga. Deși fusese participant la război, romancierul adoptă o anumită distanțare reflexivă față de întîmplările relatate. În **Steaua bunei speranțe** (1963), următorul roman al unei trilogii neterminate, Laurențiu Fulga dovedește o accentuare salutară a acestei atitudini. Înfățișînd evoluția ideologică a ofițerilor români aflați într-un lagăr sovietic de prizonieri, autorul lasă materialitatea războiului pe un plan secundar, preocupîndu-se de ecourile ei în conștiințe. În **Alexandra și infernul** (1966) tendința aceasta este dusă și mai departe, războiului fiindu-i opusă funciara forță a iubirii. Iar în ultimul roman tipărit pînă acum de Laurențiu Fulga (**Moartea lui Orfeu**, 1970) războiul apare extrem de rar în amintirile eroului principal. Drumul prozei lui Laurențiu Fulga este semnificativ pentru evoluția unei relații dintre un eveniment atroce și conștiința scriitorilor care îl succed.

Romanele lui Mihai Beniuc, **Pe muche de cuțit** (1959) și **Dispariția unui om de rînd** (1963) se revendică unei orientări analoge, urmărind o evoluție spirituală, ce se desfășoară parțial pe fondul conflagrației mondiale. **Străinul** (1955) de Titus Popovici adoptă, la un nivel artistic mai convingător, un punct de vedere similar. Criza istorică se transformă pentru eroul principal într-o criză existențială, a cărei rezolvare se produce prin apropierea acestuia de reprezentanții forței sociale celei mai înaintate. O evoluție asemănătoare are eroul principal din nuvela **Îndrăzneala** (1959) de Marin Preda. Luptînd pe frontul de vest, el are revelația propriei sale valori umane, revelație ce se îmbogățește ulterior cu aflarea sensului politic al epocii în care trăiește.

Este de remarcat în toate aceste scrieri, după cum arătam și mai sus, angajarea politică foarte netă a scriitorilor. Față de **Le feu** de Barbusse sau față de **Im Westen nichts Neues** de Remarque (două romane de război dintre cele mai cunoscute), unde epopeea războiului era privită din punctul de vedere al tragediei individului, care se zbate animalic pentru supraviețuire, sau față de celebrul roman de război al lui Camil Petrescu, în care conflictul armat are mai mult un rol de catalizator metafizic, deosebirea este importantă, toate cărțile pe care le-am amintit avînd un pronunțat caracter de opțiune politică.

O mențiune se cuvine și pentru „proza de război" minoră, ce nu a lipsit în deceniile de după 1944. În cazul ei, senzaționalul mecanic și schematismul s-au dovedit factori de perisabilitate.

În jurul anului 1960 începe o etapă relativ distinctă în proza noastră cu subiecte luate din război (la cîteva cărți ale acestei perioade ne-am referit deja, evidențiind anumite modificări semnificative). Îndepărtarea în timp a evenimentului și vindecarea tot mai deplină a consecințelor sale nefaste îl transformă din cosmar recent în imprejurare-limită capitală, capabilă să dezvăluie energii umane latente. Fără să renunțe în vreun fel la exprimarea unei atitudini politice, prozatorii folosesc războiul ca fundal, centrul de greutate căzînd tot mai mult pe urmărirea unor fire mutatii de conștiință sau pe o simbolistică ce primește uneori valori lirice. Nu lipsesc proze în care întîmplări din război sînt prezentate într-o manieră comportamentistă (ca, de pildă, povestirea **O canistră cu apă**, din volumul **Prinzul de duminică** de Eugen Barbu, apărut în 1962), dar nota dominantă este dată de realizări în care războiul este o prezență deviată. Caracteristice sînt pentru această situație cîteva dintre povestirile lui D. R. Popescu. Eroii acestora sînt ființe pure, profund morale, ce se opun războiului, de multe ori prin mijloace strict simbolice (ca de pildă în povestirea **Morolul**, apărută în volumul **Umbrela de soare, 1962**). Alteori, la același scriitor, întîlnirea cu războiul capătă o simbolistică largă, ce vizează condiția umană, ca în povestirea **Mări sub pustiuri** (din același volum), unde eroul principal, un adolescent ce participă la o diversiune îndreptată împotriva armatei hitleriste, moare în mod stupid, ucis parcă de însăși absurditatea războiului. O prezență și mai rarefiată o are războiul în una dintre cele mai interesante nuvele ale aceluiași prozator: **Duios Anastasia trecea** (1967), unde o conștiință luptă cu dezumanizarea celor din jur. Într-un mod aproape exclusiv simbolic este tratată relația individ (colectivitate) — război în cîteva povestiri din volumul **Iarna bărbaților** (1965) de Ștefan Bănulescu. Războiul este o forță îndepărtată, ce emană radiații ucigătoare.

Asemănătoare ca modalități cu povestirile lui D. R. Popescu este nuvela **Moartea lui Ipu** (1970) de Titus Popovici. În ea războiul prilejuiește doar relevarea unei bărbății autentice, pe care o dovedește un om „sărac cu duhul", comportarea acestuia fiind opusă lașității filistine a cîtorva intelectuali rurali dintr-o localitate din Ardeal.

Două scrieri pot fi amintite în încheierea acestor însemnări, datorită calității lor de a jalona etapele recente ale seriei pe care am descris-o. Este vorba despre romanul **Șatra** (1968) de Zaharia Stancu și de povestirea intitulată **O oră din august** (1969) de Marin Preda.

În **Șatra**, povestea unei peregrinări tragice se petrece pe fundalul îndepărtat al războiului. Doar cîțiva emisari brutali ai acestuia apar în cursul acțiunii. Războiul s-a transformat în bună măsură într-o pedeapsă covîrșitoare la care o vreme vicleană îi condamnă pe „oamenii tuciurii". În mod semnificativ, în afară de cîțiva dezertori ce se ivesc periodic în sălașul țiganilor, războiul se face simțit concret doar prin bubuitul îndepărtat al tunurilor.

Foarte interesantă este, din punctul de vedere, pe care îl urmărim, povestirea lui Marin Preda. Ea relatează un episod din luptele eroice ale ostașilor români împotriva armatei hitleriste. În epilog prozatorul se referă la viața unuia dintre eroi după terminarea războiului. Îndepărtat, condamnat de trecerea timpului, războiul apare în iremediabil trecutului.

Privită în ansamblu, proza la care ne-am referit este unificată de o atitudine: nici o clipă războiul nu se transformă într-o aventură animată de o mecanică inumană a competitivității; totdeauna el este privit în ceea ce îl leagă sau îl desparte de un ideal de umanitate.

Voicu Bugariu

profil

Emil Brumaru

Născut la 1 ianuarie 1939. Absolvent al Facultății de medicină generală din Iași. Medic de circumscripție la Dolhasca, județul Suceava.

Bibliografie: Cîntece naive, *biblioteca* „Argeș", *1970;* Versuri, *1970;* Detectivul Arthur, *1970;* Julien Ospitalierul, *1974.*

Referințe critice (selectiv): Gheorghe Grigurcu *în* Teritoriu liric, *1972, p. 236—240;* Petru Poantă *în* Modalități lirice contemporane, *1973, p. 236-238;* Paul Georgescu *în* Printre cărți, *1973, p. 210-212;* Eugen Simion *în* Scriitori români de azi, *1974, p. 210—215;* Victor Felea *în* Secțiuni, *1974, p. 230—234.*

Sub aparența unei poezii de atmosferă evocînd universul casnic și provincial Emil Brumaru deschide o perspectivă lirică nebănuită, în materia de tot umilă a cîntecelor sale „naive" revelîndu-se miracolul unei prezențe transfiguratoare: a erosului ca forță primordială a vieții. Ceea ce desparte hotărît poezia lui Emil Brumaru de poezia „tradițională" a roadelor și a legumelor, a interioarelor demodate și a priveliștilor bucolice este această intuiție a unui principiu vital, perceput sub regimul unei candori nesfîrșite. Atitudinea caracteristică e beatitudinea, ambianța cea mai prozaică se transformă, contemplată din unghiul unei erotice inocente, în cadru paradisiac: „O, vechi și dragi bucătării de vară, / Simt iar în gură gust suav de-amiază / Și în tristețea care mă-nconjoară / Din nou copilăria mea visează: / Ienibahar, piper prăjit pe plită, / Pești groși ce-au adormit în sos cu lapte, / Curcani pătrați în zeama lor o noapte / Spre o delicatețe infinită, / Ciuperci cît canapeaua, în dantele, / Icre cu bob bălos ce ochiu-și cască, / Aluaturi tapisate crescînd grele / Într-o dobitocie îngerească, / Moi miezuri de ficați în butoiașe / De ou de melc, înlăcrimate dulce, / Mujdeiuri ireale, șunci gingașe, / Cînd sufletu-n mușchi vrea să se culce, / Și-n ceainice vădindu-și eminența / prin fast de irizări și toarte fine / Ceaiuri scăzute pînă la esența / Trandafirie-a lucrului în sine!" Fructele, alimentele din cămară, vesela, mobilele, curtea părăginită, ierburile, viețuitoarele mărunte alcătuiesc un spațiu vrăjit aflat sub stăpînirea unui erotism primar. Imaterial și angelic, igenuu, impulsul erotic domină această poezie de voluptăți serafice, atingînd fabulosul prin amplificarea proporțiilor. Puritatea este descoperită în vetust și în mizer, pe calea unei comuniuni franciscane poetul simte freamătul erotic însinuat sub cele mai umile aparențe; iar senzualitatea, deși totalitară și pătimașă, este nu mai puțin suavă, de o grație divină: „Dacă iei o portocală / Și-o dezbraci în pielea goală / Ca să-i vezi miezul adînc / Peste care îngeri plîng / Cu căpșune-n loc de ochi / Și aripi din foi de plopi / Se întîmplă să uiți totul...". Înmărmurirea, uitarea de sine, trăirea de spaime imposibile („Brațul tău prins în somn se-alungea / Visător. Oh, să nu se desprindă!") trădează sufletul infantil, explicîndu-se astfel puterea poetului de a scoate viziuni celeste din materii chiar triviale în mod obișnuit: „Trăiam în bulion, trăiam în fructe, / În dulci latrine cu hîrtii murdare, / În untdelemn duceam naive lupte, / Sticlele mele aveau dop de soare. / Iubeam păianjeni fără ca să-mi pese / Și lingă ziduri mirosul de var; Pe tăvi dormeam alături de mari fese / De piersice roz-albe / ce transpar. / Iar perna mea, ca laptele de moale, / Puf de cocor ce zboară-n ea avea. / Piperele cu rangurile sale / Vechi pretendente-au fost la nara mea. / Și pentru-a-mi fi stăpînă și regină / Peste imperiul vast de lene calmă / În fața mea creștea ciuperca fină / Cu reverențe și cu spori în palmă". Se tinde către o moliciune universală, obiectele solide se lichefiază întinzîndu-se uleios, mirosurile devin palpabile („Un miros gros de pîine mă mîngîie pe mînă"), descompunerea sugerează o lascivitate incredibilă: „Nimeni și nimic nu mă poate opri, la ora cinci după masă, / Cînd lumina e albă și-n magazii toamna miroase a praf adormit, / În iarbă să pun un pantof cu șireturi subțiri de mătasă, / Așteptînd să se umple cu flori, și să fiu fericit...". Mișcarea esențială este **ascunderea**, sunt căutate interioarele sau ungherele sub protecția cărora se petrec orgii inocente: „O, dac-ai vrea să ne-ascundem de lume în vechiul dulap / Plin cu jachete și rochii din marea sufragerie, / Cînd după-amiaza ne tulbură mințile-n cap / Și prin unghere sînt nasturi pierduți ce se roagă acolo pe veci să rămîie... / Toți s-ar gîndi c-am fugit de prea multă iubire... / Singur, motanul tău blînd ne-ar cunoaște teribila taină / Și ne-ar aduce, pe-ascuns, portocale, prin rostogolire, / Ca să mîncăm, ghemuiți, de plăcere,-ntr-o haină... / Iar apoi, dac-ai vrea să ieșim, către seară, / Ne-am întrista atît de adînc clătinînd un albastru sifon, / Că, uluiți de obiectele strînse-n lumina aceea amară, / O, ne-am ascunde din nou sub patul imens de mahon...". În universul mic al spațiului familiar Emil Brumaru, poet profund și de o subtilă originalitate, descoperă adîncimi astrale: „Ce gratii mătăsoase am la geamuri, / Ce moi capcane-mi pune roua-n prag! / Deasupra casei pilpîie pe flamuri, / Muiat în ceaiuri, auriu posmag / Pe care-o să ți-l dau în seara clară, / Îmbujorat și tandru, să-l mănînci. / Cînd flăcările-ncep suav să doară / În plitele și-n lămpile adînci, Și-amurguri fericite-adorm în fluturi, / Și se topesc în jgheaburi lujeri vechi. / Destinu-i plictisit. Crude perechi / De miei ling sare. Lin pocnesc săruturi...", încercănîndu-și exaltările cu o melancolie ironică.

M. Iorgulescu

O cinste care obligă

Urmare din pag. 1

România. Trăim o epocă de continue transformări. Toate ritmurile cresc. Cresc fără preget. Ritmul de dezvoltare economică și socială — proiectul de Directive al Congresului al XI-lea, Programul de dezvoltare a țării pînă în 1990, o dovedesc — a crescut și va crește în mod evident. Ritmul de creație științifică și tehnică a crescut și el — conform uneltelor perfectionate ce stau la îndemîna științei. S-a intensificat și așteptarea cu care sînt întîmpinate cărțile de actualitate. Toate ritmurile s-au mărit. Ritmul individual al creației artistice, se știe, nu poate fi stimulat independent de însușirile creatorului. El este ca și talentul, un dar natural. Ceea ce poate fi stimulat însă este **ritmul cunoașterii.** Scriitorul tînăr poate și trebuie să cunoască mult mai multe lucruri despre viața oamenilor din România de azi decît, de pildă, un muncitor, un inginer, un economist, colegi de generație. Te și întrebi dacă nu cumva chiar și în aceasta constă meseria scriitorului de azi!

Organizația U.T.C. de la Uniunea Scriitorilor și proaspătul înființat Cerc al creatorilor tineri din Capitală își desfășoară activitatea cu sprijinul C.C. al U.T.C. și al Uniunii Scriitorilor — pornind tocmai de la considerentele de mai sus. Călătoriile de documentare în țară, întîlnirile cu cititorii, reportajele și discuțiile pe teme și probleme ale actualității publicate în reviste **Luceafărul**, întîlnirile cu cadre de răspundere din aparatul de partid și de stat, toate acestea sînt menite să stimuleze întîi interesul creator al tinerilor și să-l îndrepte către problemele actualității, iar apoi să stimuleze creația propriu-zisă; sînt menite să creeze condiții prielnice documentării pe teren, a contactului viu, uman, cu acela care făurește avuția materială a țării.

Din cele discutate la întîlnirea conducătorului statului și partidului cu reprezentanții scriitorilor a reieșit că mai sînt lucruri de făcut, că tinerii pot și trebuie să depună eforturi și mai mari, cu cîștiguri în cantitatea și calitatea literaturii lor, că tinerii de azi, generațiile socialismului, trebuie să se aplece cu și mai mare interes și dragoste asupra realităților noastre de azi, asupra realităților de azi ce le pregătesc pe acelea de mîine. Aportul tineretului scriitoricesc la afirmarea noii noastre literaturi trebuie să sporească pe măsura marilor realizări economice, sociale și politice ale țării. Dintre toate șansele ce stau în fața tinerilor, cea mai mare este aceea a viitorului. Și ei trebuie să vrea să o fructifice monumental. Fapt care se și întîmplă. Fapt care este cunoscut. Ca dovadă stă participarea celui ce semnează aceste rînduri, a secretarului organizației U.T.C. de la Uniunea Scriitorilor, la întîlnirea tovarășului Nicolae Ceaușescu, șeful statului și al partidului, cu reprezentanții oamenilor de litere din România. Ca dovadă stă acest semn de mare cinste. O cinste care obligă. O cinste care ne obligă pe toți cei de o seamă să cinstim această țară și pe oamenii ei cu tot ceea ce are scriitorul mai bun, cu tot ceea ce avem mai bun, cu munca și cu viața noastră.

EDITURA EMINESCU

Cărți noi în Editura „Eminescu"

Nuvela și povestirea românească contemporană

Ce ar putea aduce nou o panoramă a nuvelei și povestirii românești contemporane (1944—1974), prevăzută cu o antologie, față de lucrările anterioare ale genului? Și totuși, performanța aceasta Cornel Regman o realizează — din perspectiva rotunjită a timpului trecut — nu fără efecte în planul așezării naturale a valorilor și în decantarea lor prin acțiunea criticii literare, maturizată și, la rîndul ei, aptă să domine complexitatea materialului în sinteze cuprinzătoare.

Studiul atent al direcțiilor tematico-ideologice, al definitivării unor serii metodologice, al tendințelor și modalităților artistice, al precizării și modernizării mijloacelor, în fine capacitatea de a surprinde originalitatea de ansamblu a intersecției specifice dintre nuvelă, schiță și povestire — fiecare dintre acestea continuînd o tradiție de formule mai vechi în proza epică românească — sînt cîteva din ideile studiului, cu repercusiuni în organizarea selecției și în caracterul comparativ mai complet al aparatului bio-bibliografic. (Fiecare capitol se deschide cu o notă biografică, scurtă bibliografie a operei, profesiuni de credință ale scriitorilor antologați, izvoare critice, citate din critica literară despre scriitor și operă; în fine, o bibliografie generală a genului încheie sumarul). Ar mai fi de menționat faptul că au fost antologate numai texte complete, cititorul putînd să le considere și ca lecturi de sine stătătoare.

Reportajul românesc contemporan

Panorama reportajului românesc contemporan, alcătuită de George Muntean, Nicolae Mecu și Vasile Teodorescu, rod al unor investigații relativ cuprinzătoare în privința devenirii genului în ultimii treizeci de ani, fixează o imagine de ansamblu asupra evoluției acestuia. Antologia reliefează direcțiile și modalitățile reportajului contemporan, de la reportajul tradițional la literatura-document, reportajul-portret, reportajul-eseu, reportajul-evocare. Ceea ce unifică reportajele, dincolo de diversitatea tematică și stilistică, este sentimentul implicării scriitorilor din toate generațiile în realitatea imediată. Bibliografia anexată volumului e menită să dea un tablou al dezvoltării reportajului în acești ani.

Realismul în literatura română

Volumul **Realismul în literatura română** este o amplă antologie cuprinzînd texte teoretice (studii, articole, cronici literare), confesiuni, corespondențe sau interviuri care aparțin celor mai reprezentativi scriitori și critici români din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și pînă în zilele noastre. Marea utilitate a cărții — prima apariție de acest gen în România — este incontestabilă fiind un instrument de lucru indispensabil atît pentru elevi sau studenți pentru pregătirea examenelor cît și pentru cadrele didactice de specialitate.

Antologia realizează o istorie vie a celei mai caracteristice tendințe a literaturii române — realismul. Prevăzut cu trei studii introductive care urmăresc definirea în timp a celor trei etape (1850-1920, 1920-1944, 1944-1974) ale realismului românesc, volumul dă o imagine completă a dinamicii literaturii noastre.

Romanul românesc contemporan

Istorie vie a romanului românesc din ultimele trei decenii, volumul cuprinde un studiu introductiv de sinteză, fragmente din romanele reprezentative ale literaturii românești contemporane, profesiuni de credință și note bio-bibliografice. Cunoscutul critic Ion Vlad fixează direcțiile romanului românesc contemporan, avînd în vedere interferențele complexe dintre realitatea istoriei și literatură, și le ilustrează prin selecția întreprinsă. Autoportretele și notele bio-bibliografice completează imaginea fiecăruia dintre scriitorii antologați, fiind de o mare utilitate cititorilor de toate vîrstele și din toate categoriile pentru orientarea lor în fenomenul literar contemporan.

Volumul înmănunchiază o selecție din opera poetică a cunoscutului scriitor Zaharia Stancu. Este un omagiu pe care poetul îl aduce celei de a 30-a aniversări a eliberării patriei și apropiatului Congres al P.C.R.

atelier literar
poșta redacției

E. ROȘIANU : S-ar putea să nu fie decît o schimbare de nume, dar trebuie menționat un plus de limpezime și calitate, în piese ca „Nu" și mai ales „Hărnicie". Să vedem ce mai urmează.

MĂNĂILESCU L. C. : „Sună" ceva, pe ici pe colo, dar grafia și așezarea în pagină sînt ingrate, defavorabile, interzicînd o părere definitivă. Reveniți, cu texte scrise ca lumea.

I. N. GIPȘ : Este o anume îndemînare de povestitor, deocamdată nu destul de concludentă, dar lăsînd loc pentru unele speranțe („Povestea se terminase"). Să mai vedem.

V. PRUTEANU : Sînteți din nou într-o fază de teoretizări și cazuistică ; din păcate, n-avem loc să zăbovim asupra scrisorii, care colecționează sofisme (cînd nu truisme — uneori delectabile). „Starea" se extinde însă și asupra versurilor care, în general, par o întoarcere din drum (ceva mai bine, în „Puncte cardinale", „În această noapte").

I. ZUBAȘCU : Există o vibrație lirică, o vigoare pamfletară, asociate în chip interesant, promițător („Sacrificiu", „Te aștept, luptătorule", „Insurecție", dar și în „Cîntec de fată" și „Uneori prea multă lumină"). Stăpînirea mijloacelor e însă, deocamdată nesigură, deficitară ; explozia metaforei — adesea șocantă, cuvîntul — uneori neîndeminatic, brutal, „zgîrie" și dispersează contextul etc. Dar sînt bune motive să insistați, cu și mai multă ambiție și cu preocuparea de a ridica neîncetat condiția vorbei la un indice artistic. Mulțumiri pentru generoasele, amicalele salutări.

E. PAȘADIA : Manuscris contradictoriu, în care alternează frînturi de poezie adevărată, cu lungi depănări de vorbe inerte, uscate, obscure. Sînt de așteptat rezultate mai bune, pe măsura unei mai susținute, mai profunde decantări, mai decise delimitări tematice.

TEODORA MALȘ : Dincolo de o nebulozitate stăruitoare, se aud parcă și niște sunete adevărate („Acele cuvinte", „Acropole"). Să vedem ce mai urmează.

G. OSTR. : Rezultă din scrisoarea dv. că vă puteți totuși explica „tăcerea care s-a așternut", etc., de vreme ce vă referiți la „problema spațiului de debut". Orice întrebări și reproșuri sînt, deci, de o certă inutilitate. Nu știm nimic de „Primul an de școală" și nici de „Neliniște" (în general, plicurile care nu primesc răspuns sînt doar acelea care, din cine știe ce cauze, n-au ajuns pînă la noi). Cele două fragmente de-acum („Umilințele" și „Sub semnul fatalității") sînt pe linia lucrurilor anterioare, confirmînd (fără superlative) aptitudinile semnalate. Rămînem în continuare datori cu cele făgăduite, dar e nevoie de răbdare, în așteptarea prilejului nimerit.

VAL. VEL. : Lucruri frumoase, mature, omogene, ce să mai vorbim...

A. FRUNZĂ : Confirmări, în bine și în rău. Predomină lucrul greoi, de efort, livresc, didactic, programatic cu evidență și sfătoșenie, în dauna spontaneității, freamătului, fluidității. Cîte ceva, prin „Ecoul oglinzilor", „Spectacole gratuite", „Cărțile și licuricii" (prima parte, frumoasă, pînă la „fii exotic"...), „Pămînt de flori".

MIHAI ALEXANDRU : E ceva mai bine în „Călătorii", „Omul cu vioara", „Secetă", „Căutătorul de comori" (finalul). S-ar putea să fie drumul cel bun. Firește, primim și proză. În plicul următor, nimic nou.

C. POENARU : Ceva mai bine, în „Ochean", „Mai am un anotimp", dar mai e încă mult de făcut pentru înlăturarea balastului de locuri comune și de metafore forțate, în doi peri (ex. „ocheanele unghiilor noastre", etc.).

V. P. GAJ : Aproape în fiecare pagină (din prea multele pe care ni le-ați trimis !) există semnele, mai mult sau mai puțin concludente, ale unor aptitudini lirice. Adesea, însă, lucrurile sînt compromise (pare-se, din grabă, neglijență, scăzută exigență de sine) de invazia banalităților, a vorbelor și imaginilor de umplutură, seci, inerte, fără aport. Ceva mai echilibrate, „Pe sînul tău", „Arta de a închide ochii".

M. M. MORARU : Versurile sînt, în general, alcătuiri mimetice, în care nu se simt semnele vocației. Proza e mult prea frugală, ca să putem trage o concluzie.

Avram Apostolescu (manuscrise dactilografiate !), **Laura, Nicolae Militaru, Viorel Munteanu :** Sînt unele semne bune, merită să insistați.

Billy I., Beno Ion, Constantin Costea, Aurel V. Popa, Rapsodul Delasăbăoani, S. Justinian, I. Părălanu-Nenciulești, C. H.-Bucovina, Em. Albișor, Gina Ion (ceva, în „Plaja goală"), **Dela deal de Septuaginta, Basil** (ceva mai bine în „Cazone"), **Gh. Fometescu** (ceva în „Totul"), **Ravy, Ion Teodorescu, Sânziana Tabacu, Silofi, N. I. Ocară, Radu Negru, Aurica Pelea, N. M.-Otești** (inconsistente, declarative), **I. V. Periam, M. Arafura, Amalius Papinus, Ion Radu Călin, Ion Cătălin, S. Zefir, Iulian Crudu, Transilvănean, N. M. Firuleasa** (ceva în „Roată", „Litera", „Pasărea dinspre tine") : Nimic nou !

Index

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Sinele poporului

Să fie umană istoria-nvață,
oamenii merg paralel cu ideile lor,
și cum moartea depinde numai de viață,
de libertatea sa depinde un popor

sinele unui popor e patria care-l hrănește
fiecare om rămînind veșnic prin acest sine,
prieteni, viața numai cu moarte se plătește,
patria plătind mereu pentru propriile
noastre destine

ne-mbrăcăm numele cu chipul acestui
popor
și pentru-o altă patrie-n noi nu mai e loc
cînd gîndurile noastre oameni se vor
troznind în noi ca sarea azvîrlită în foc

să fie umană istoria-nvață,
oamenii merg paralel cu ideile lor,
și așa cum moartea depinde numai de
viață,
de libertatea sa depinde un popor.

M.N. FLORIAN

Transpunere

Să fii mai întîi sămînță,
rotundă sămînță
și numai după aceea
să pleci
spre un cer de petale
Mai trebui să rabzi
de sete
un timp,
apoi,
din piatră
să crești
pe o inimă primitoare
de om
Numai așa
vei înțelege o floare.

COSTEL ȘTEFANESCU

Miorița

Revin la dragostea dintîi pentru țărînă,
pentru sevele pămîntului, pentru sobolii
care vom fi. Îmi simt brațele topindu-se
în pulbere, ochii amestecîndu-se în apele
începutului. Plutește o boare, aducîndu-ne
mereu spre adînc.

Repetăm nunțile : — Va cădea o planetă
și vor veni pădurile să ne cunune. Va fi
liniște. Zimbrii vor împietri și păsările
se vor îngropa în retine.

Nu ne va căuta maica pe cîmp. Ne va
aștepta
în pînze. Și iată nu ne e frică de mireasă.
Se va cobori încununată cu umbre. Ne va
risipi oile în transhumanțe ciudate. Și ne va
duce de mînă aici, unde se pregătesc
simburii
plantelor și formele.

Mă numesc prin această putere a mea de a
rămîne. Și scriu duios : Sîntem semințele.
Și toți vom aluneca nesfîrșit, lăsînd aripi
agățate prin ramuri.

ION ALEXANDRU ANGHELUȘ

Cînd rădăcina ne-o numim țară

Anii ni-i începem totdeauna,
Din sămînța căzută sub brazdă,
Unde primim ploile
Și soarele-n gazdă.

Apoi ne-ncepem drumeția,
Cu seva pomilor, spre fructe,
Cuprinși de beția
Coacerilor de sub frunte.

De obicei vine cîte o căprioară-nsetată,
Să ne dea soarele pe-un strop de apă,
Și-atunci, deși avem ploaie-ndestulată,
Cumplita sete și pe noi ne-ncearcă.

Vine, apoi, în vîrstă o oră,
Cînd rădăcina ne-o numim țară,
Cînd putem să ne prindem în horă,
Bogat anotimp lîngă Iarnă și vară.

G. GRINDINA

Ora izbînzii

A fost o oră lungă
De beznă și-ndoială
De moarte și iubire
În care nu s-a mai văzut nimic
Decît încleștarea mută
A singelui cu focul :
S-a frămîntat durerea,
A izbindit dorința.
Și-apoi s-a făcut liniște...
Și niște mîini murdare de trudă
S-au spălat în lumina zorilor
Și-au urcat razele soarelui
În zenitul speranței
Să cearnă ploi de flori
Și amintiri din viitor
Asupra mormintelor celor căzuți
Ca un suris pe armele sufletului
La poalele cîmpiilor de nu-mă-uita
Ale vremurilor de azi.

MIHAELA DAVIDESCU

Cu patria

Lumina țării albă de calcar
lasă sentimentul de vultur pe cîmp
în somnul verii o iubire ne macină
înconjurat de arbori de coline drepte
cu patria în singe colindă poetul
și sămînța ei uriașă îl copleșește,
— Jos înfierbîntate oasele strămoșilor au
încolțit
și revarsă deasupra pămîntului
o putere imensă.
Cu siguranța trandafirului în mulțime
Poetul poartă în palme zilele verii
din inima ploilor adormite pe cîmp
Veacul slobozește o lumină albă de calcar.

VALERIU BÂRGĂU

Cîntec pașnic

Între două răni am scos gresii
Să hulim oțelul cu tăișuri noi,
Am îngenunchiat să batem coasa,
Blînzi ucigași de rouă și trifoi.

N-am galopat să prindem orizontul
Cu tigve spînzurate de oblinc,
Noi retrăim simbolul temeliei
De două mii de ani, tot mai adînc.

VICTOR RUSU

Odă majestății sale, Cîmpul

= Îmbrăcîndu-și firesc, în tăcere,
mantia aurită de soare,
Majestatea Sa, Cîmpul își leagănă
gloria încărcată de vreme.

= Veacuri lungi de nesomn și durere
Iluminînd timpla lui visătoare,
într-un grai ce adîncul ți-l tulbură
nu-ncetează nicicînd să te cheme.

= În genunchi, lîngă sfinte odăjdii,
copleșit de imensa lumină,
se aude ecoul domniilor.
suveran absolut să rămînă.

= N-a fost domn și nici rob să priceapă
însușirea-i adîncă și rară:
el e suflet din sufletul nostru,
temelia și piscul de țară.

SORIN PLANETARU

A fi al țării...

Republica nu-i un cuvînt, nu-i o idee
de care ne-amintim din cînd în cînd,
a fi al țării, dreptul de-a te naște
și dreptul de-a trăi pe-acest pămînt.
Republica-i istoria, cea vie și cea pe
care am moștenit-o cu tot ce e al ei,
porți semnele țării, semnele țării sînt —
numele ei nu-i doar prilej de sărbătoare
de cîntece de imnuri și de slăvi,
republica e munca noastră, visul nostru,
și dreptul de-a fi liber, mîndrie de român.
Mai sînt încă din cei ce își măsoară timpul
după o altă oră,
neînvățați cum din acest pămînt se naște
grîul
din care noi ne coacem pîinea zi de zi,
ei nu știu că la noi e marea — Mare
Că Dunărea aici se-ntinde către larg,
nu știu Carpații cum se sprijină-n țării.
A fi al țării înseamnă a fi cu țara
înseamnă iubirea gliei că e scrisă în tine,
refac itinerarii cu gîndul în istorii
poate sînt munții mai înalți acum
și Marea mai albastră.
Ne cîrmuie în timp o altă lege,
legea pămîntului pe care crește rodul,
grîul, porumbul și sus pe dealuri
drămuie lumina să se prefacă-n vin
A fi al țării înseamnă să-ți numești
iubirea —
Republica ce nu-i doar un cuvînt sau o
idee
de care ne-amintim din cînd în cînd.

VICTOR CROITORU

cartea de debut

Neliniști discursive...*)

Trebuie să admitem ca pe o expresie a nevoii prezente de identitate retorica sentimentală covîrșitoare ca și discursivul patetic — pur și simplu prozaic — din multe volume de debut. Acestea conțin, ce-i drept, numeroase indicii asupra combustiunii spirituale și sufletești, dar rămîn pe dinafara poeziei din pricina aspectului și rolului lor strict biografic. Versurile sînt, în acest caz, simple declarații despre vagi neliniști existențiale, despre iubire și ură, prietenie, viață, moarte. Deficitul de imaginație și transfigurare caută a fi suplinit printr-un zornăit de vorbe minioase și interogații violente : „Și ce urmează ?", „E-o datorie să fii fericit ?". „Pentru tine și pentru voi / cine sînt eu ? / Și voi, pentru mine, cine sînteți ?". „Te-ai împăcat cu lumea — / altfel cum ?" — iată cîte întrebări grave, importante, neliniștitoare. Și încă : „Întotdeauna undeva e răscruce. / Sărmane prinț, / pe unde ai s-o iei ?", „Ce-am de lăsat ?" ș.a.m.d. Simple formule menite să atragă șocant atenția, să spargă prezumtiva liniște confortabilă a cititorului. Și ce urmează ? Dintr-o dată o scădere amețitoare a tensiunii promisă de întrebarea gravă, tulburătoare : „Te-ai împăcat cu lumea — / altfel cum ? / Scara, / Odaia, / cuțitul, / firește, cuțitul la urmă. / Virtutea răscolește / sub geam, grămezile puternice de frunze /. Mari platoșe de aer fumegînd / anunță metafizica-n delir. / Fără milă, / ora cu toate secundele-ascutite". Poezia se intitulează „Astre palide". S-ar putea vorbi, în alte versuri din volumul lui Andrei Savu, de o invazie insidioasă a **atoniei.** Însă ar fi să exagerăm identificînd cu starea de spirit dominantă ce alimentează aceste versuri în realitate aflate încă în stadiul declarativ, retoric. Caracteristică pentru natura încă neidentificată — la nivelul expresiei, se înțelege — a valorilor sufletești autentice este pornirea superficial persiflantă, introducerea glumei vulgarizatoare : „Cauze obscure, / salcîmii... / Duminică, / tăcerea albă de carton. / Ziua se tîrîie ca o femeie mică, bătrînă. / Explodează-n adînc pești luminî. / Cît face atîta regret adunat, / plus remiza ? / Restul de viață la-l ca bacșiș. / Azi punga mi-e plină". Altădată, o blocare a percepției timpului real, favorabilă spațiului moral al memoriei, este subminată de aceeași pornire echivocă : „Dar unde sînt răspunsurile vechi, / bunele mele răspunsuri vioaie ? / S-au adunat în colocvii de seară, / au schimbat cîteva impresii / pe cîteva iluzii / și s-au împrăștiat fiecare la umbra salcîmului său". Goliciea de sens, conventionalismul chiar sugerate aici pierd șansa de a fi receptate din pricina tonului neadecvat. În general rămîne impresia că, neputîndu-le aduce la viziuni și metafore probante, „nelinistile" interne sînt expediate în simple jocuri de cuvinte sau declarații prozaice. O mai generală stare de spirit vrînd să se exprime prea direct, dar și neîngrijit, sfîrșește prin a fi suspectată mereu de contrafacere și schematism. Pentru că nu numai optimismul poate fi schematic dar și neliniștea ori durerea afișată și discursivă.

Ar fi nedrept să nu semnalăm în aceste **Astre nolide** și cîteva imagini, versuri frumoase. În **Ceas**, de exemplu, „Privirea mi-e grea /ca o vîslă" rezumă fericit întreaga poezie, în altă parte frigul crește „venind prin vinele albastre ale zorilor" ca să dăm în **Vară** peste alte versuri izbutite : „Soarele izbucnește ca un strigăt / într-un tunel de întuneric / și fiecare lucru de pe lume / se umple de lumină, / ca un zmeu printre nori" sau, în fine, acest frumos **Vis :** „Contrar obiceiului, / m-am trezit peste noapte. / O lumină albă m-a trezit. / Ochii mei erau plini de / imaginea zveltă / a unui meșteacăn".

C. Stănescu

*) **Andrei Savu : Astre palide.**

revista străină

• **FESTIVALUL DE MUZICĂ ȘI ARTĂ CONTEMPORANĂ „TOAMNĂ STYRIANĂ"** organizat la Graz (Austria), se va desfășura anul acesta între 5 și 25 octombrie ; vor fi prezentate opt creații mondiale și opt premiere austriace de compoziții muzicale și piese de teatru. Diferite ansambluri austriace și străine își vor da concursul la „Protocolurile muzicale", în timp ce actorii teatrelor din Graz vor fi interpreții părții teatrale. În acea perioadă se vor deschide și expoziții ale numeroșilor artiști participanți. Un program complimentar va cuprinde „Zilele internaționale ale jazzului" și „Zilele scurtului-metraj", sub deviza „Noile căi ale cinematografului".

• **ÎN EDITURA ENGLEZA DEUTSCH,** Edward Miller publică lucrarea „That Noble Cabinet, a Hystory of the British Museum". În momentul în care British Museum se adaptează perspectivei unor iminente schimbări, autorul aruncă o privire asupra genezei și dezvoltării instituției, care este cel mai renumit muzeu din lume. El descrie cu claritate și concizie o seamă de evenimente, cititorul urmărind istoria Muzeului de la începuturile lui. — achiziționarea colecției lui Sir Hane Soane, trecînd ușor peste secolele 18 și 19, — pînă în prezent, și dezvăluind puterea și continuitatea tradiției de erudiție în fața luptei nesfîrșite cu trezoreria și obiceiurile mic-burgheze ale englezilor. Edward Miller a fost membru al conducerii muzeului și biograful celui mai renumit director al acestuia, Antonio Panizzi.

• **EDITURA ȘTIINȚIFICĂ POLONEZĂ DE STAT „P.W.N."** a pregătit o valoroasă publicație „Polska-Zarys encyklopedyczny", — cunoașterea Poloniei de la origini pînă în zilele noastre, o lucrare colectivă a unor eminenți specialiști, cuprinzînd informații despre istoria, economia, sistemul național, organizarea vieții sociale și politice, știința și cultura cît și rolul și locul Poloniei în lumea contemporană.

• **LUCRĂRILE LUI PICASSO,** care impodobesc de un an de zile zidurile de piatră ale Palatului Papilor din Avignon au fost completate de Jacqueline Picasso cu opere din perioada 1970—1971, ajungînd la două sute una piese și formînd astfel o impresionantă antologie a nestatorniculului pictor. Ansamblul s-a mai îmbogățit și cu două sute douăzeci și cinci de gravuri și piese de ceramică, precum și cu o colecție particulară de cărți ilustrate de Picasso, unele din ele inedite, trase doar în cîteva exemplare.

• **O NOUĂ PREZENTARE A LUI JOSEF HAYDN** și a epocii sale va face obiectul unei mari expoziții pe care Burgenlandul o va organiza la Viena în 1977. Experți austrieci și străini precum și numeroși istorici și muzeologi s-au și întîlnit la Eisenstadt, în vederea punerii la punct a proiectului acestei expoziții.

• **LA QUINZAINE LITTERAIRE** consacră un număr special (1—31 august a.c.) femeilor. Femeilor americane, femeilor sovietice, chineze precum și liberalizării femeilor din Franța. Acest număr este completat de o serie de întrebări puse scriitorilor, avînd ca temă : „Scrisul are sex ?" Julien Gracq, Eugen Ionescu, J.M.G. Le Clezio, Pascal Lainé, Marthe Robert, Robbe-Grillet, Nathalie Sarraute, Geneviève Serreau, Claude Simon răspund acestei întrebări.

• **PENTRU PRIMA DATĂ,** au fost adunate la un loc patruzeci și două de sculpturi ale lui Matisse. Mai puțin cunoscut ca sculptor decît ca desenator, operele lui Matisse (publicul va avea o adevărată revelație) sînt expuse la Muzeul Cantini din Marsilia, care, împreună cu Muzeul Henri Matisse din Cimiez vor constitui două însemnate manifestări ale muzeelor franceze de provincie, ocazionate de comemorarea a douăzeci de ani de la moartea artistului.

• **ÎN PROGRAMUL CELUI DE-AL 25-LEA FESTIVAL INTERNAȚIONAL DE MUZICĂ DE CAMERĂ** care se desfășoară la Menton (Franța) în Piazetta barocă a bisericii Saint-Michel începînd de la 6 — 28 august a.c., sînt înscrise anul acesta în program douăsprezece seri clasice. Vor fi auzite orchestra de cameră din Stuttgart și cele din Sofia și Berlin, orchestra Franz Liszt din Budapesta, Academy of Saint-Martin in the fields, quator-ul Via-Nova, pianistul Byron Janis și pentru prima oară violoncelistul sovietic Rostropovici. În cadrul acestui festival vor avea loc două concerte extraordinare : al lui Gheorghe Zamfir cu naiul și orchestra sa, precum și al pianistului Cziffra cu orchestra din San-Remo.

Autor — Personaj; Personaj — Autor

Urmare din pag. 1

odată ce apar primele simptome ale vreunei contradicții, ele trebuie considerate niște semnale de alarmă la adresa conștiinței artistice, iar existența lor nicidecum ignorată. Dacă scriitorul este într-adevăr un suveran, așa cum spuneam deja, atunci personajele trebuie să-i fie sfetnici buni, a căror părere trebuie să știe s-o asculte ori de cîte ori ia o hotărîre.

Nu poate fi întotdeauna o soluție plasarea personajelor într-o perioadă clasificată și „rezolvată", eventual, de istorie. În felul acesta, implicit, nici disputele de idei ale personajelor nu s-ar mai adresa unei actualități imediate, ci alteia ceva mai depărtate. A obliga personaje ale prezentului să se refugieze în trecut înseamnă a-ți schimba deliberat însuși sensul cărții, a-i anula sau măcar atenua autenticitatea. De altfel, cel mai de netrecut obstacol în acest caz ar fi însăși opoziția personajelor. Modul lor de a gîndi, sistemul lor de a privi lumea și viața care nu pot fi, bineînțeles, decît un reflex al condițiilor sociale, spirituale reale în care își duc existența. O logică elementară obliga la opunere față de „exilarea" unor personaje ale actualității în trecut. Numai astfel scriitorul își va face din fiecare personaj un aliat de încredere.

O ureche atent aplecată spre ființele de tine create este întotdeauna un prilej de a da mai multă înțelepciune hotărîrilor luate. Literatura nu se poate mulțumi să consemneze fapte și întîmplări consumate mai demult sau mai de curînd ; misiunea ei nu este aceea de a rezolva situații deja rezolvate. Actul creației și roadele sale își justifică existența atunci cînd devin instrumente active, de intervenție militantă și transformatoare a realităților imediate — iar mesajul lor, sau cel mai important dintre ele, tocmai acesta trebuie să fie.

PARODII

Mircea Ciobanu: „Greu printre pietre"

Greu printre pietre strecoru-mă, osia zilei
taina pătrunde, inima sieși se bate.
Lamă de iad am și varul mă umple
cum pe-o odaie de bidinea controlată
Cele ce sînt nu mai sînt, dedesubtul alege,
piatra în pintec dospește ; rumegă oi
în civilizate saivane mult-tinguindu-mi-se.
Aferim, aferim, aferim, lebădă-și scarpină
spirala ciocului și se prevestește pe ea.
Burnița burei burează burguri burgonice
ca-ntr-un concediu cînd plouă des de al
naibii.
Se mai cuvine numărul șapte să-l laud
ca pe un prinț deșelat de atîtea priviri.

Mircea Micu

Cuvinte rare :*alboare, zinc, laur, năimitul, mandibulă, bolgiei, bulboană, traverse.*
Selecție metaforică : *„Umărul cum s-a golit, cum îl umple durerea — / sting i s-amenință casa de sarcina ploii" ; „Pruncul stă orb în lăuntru, cu fața la sine, / semn femeiesc arată fără nume — că fapta / miezului roșu crescînd învelită în giulgii / inima sieși, de singe, dura la-ntuneric".*

sport

Diverse

Într-o noapte rece a săptămînii acesteia, pe plaja din fața uneia dintre cele mai frumoase realizări arhitectonice ale litoralului românesc, hotelul Panoramic, mi s-a părut mie că văd venind un om al cărui pas îl cunoșteam. M-am uitat din nou, după ce însul s-a apropiat și, într-adevăr, nu mă înșelasem, era dramaturgul Radu Dumitru, fostul titular al acestei rubrici, după ce ea îmi aparținuse într-o altă ediție mie. Nici bună seara, nici ce mai faci. În semiîntunericul unui tărmure de mare, bătut de luminile așezărilor, dramaturgul a ridicat puțin mîna și, trecînd pe lîngă mine, mi-a spus doar atît : „Am văzut C.F.R. Cluj jucînd cu F. C. Galați. Am văzut cel mai prost meci din viața mea". Și a trecut mai departe. Trebuie să recunoașteți că e destul de sinistră împrejurarea de a întîlni pe cel căruia i-ai luat rubrica de sport dintr-o revistă, pe o plajă pustie și de a auzi de la el această frază de mijloc de discuție, pentru că, totuși, o discuție nu se începe așa. Dramaturgia modernă oferă însă și alte surprize de acestea, încît corbul croncănitor al lui Poe nu mi s-ar fi părut mai rău venit decît vocea de acea dată bubuitoare a lui Radu Dumitru. Zic eu, să fi asistat oare într-adevăr la cel mai prost meci din istoria fotbalului ? Să fi atins noi cotele cele mai de jos ale spectacolului sportiv ? Tare m-aș îndoi ! Dar pe Dinamo ce s-a petrecut ? Dar la Cluj, meciul Universitatea Craiova — Universitatea Cluj n-a fost tot un meci penibil ? Să nu ne grăbim să încoronăm un meci drept cel mai prost din viața noastră. Căci viața noastră nu s-a terminat. Vom urmări și alte meciuri și eu nutresc speranța că adîncimea penibilului nu se va ogri aici, chiar dacă e greu de găsit pe teritoriul României o echipă mai slabă, mai fără vlagă, mai fără talent ca biata trupă de naufragiați C.F.R. Cluj. Groaznic fotbal ! Cu atît mai groaznic cu cît echipa a și cîștigat ! Am o presimțire : pe gazonul pe care calcă echipa C.F.R. Cluj nu se mai poate juca fotbal. Începe o combinație de popice, oină și aranjamente. Eu nu cred că F.C. Galați e o echipă slabă. Vom avea multe surprize în continuare cu ea. Cine i-a dat însă ca adversar pe C.F.R. Cluj a pedepsit-o cum nu se putea mai rău. Se cunoaște sistemul în care orice stație electronică poate detecta chiar și o pasăre care trece pe deasupra ei, de avioane nici nu mai e vorba. Cred că F. C. Galați a fost în situația unei stații electronice pe care prezența echipei C.F.R. Cluj n-a impresionat-o, deoarece a fost sub baremul la care ea poate reactiona. Mai puțin decît o pasăre. Joc de gîză ! Nu F.C. Galați e de vină. F.C. Galați e o echipă care s-ar putea pune pe picioare. I-o dorim din toată inima !

★

Aud că studenților craioveni le-a fost milă de studenții clujeni și că egalarea s-a produs în clipa cînd ochii aparatorilor din Oltenia erau împăienjeniți de lacrimile compasiunii. Păcat că nu-și aduc aminte campionii ce lipsiți de milă au fost clujenii cu ei. În orice caz, aș vrea să avertizez echipa Universitatea Craiova că și actualul campionat se joacă tot pe puncte, nu pe milă.

★

Acum cîteva luni, în returul campionatului, meciul Dinamo București — Reșița a fost arbitrat pe stadionul Dinamo de Mircea Rotaru din Iași. Duminică, meciul Dinamo București — Reșița a fost arbitrat pe stadionul Dinamo din Capitală de Mircea Rotaru din Iași. Pe cînd cununia civilă ?

★

Un remarcabil om de radio, care nu se manifestă întotdeauna fericit în sport (de pildă, a fost într-adevăr slab la meciurile din Cupa Davis), este Ion Ghițulescu. Cred că la ora de față el este prezența cea mai interesantă dintre oamenii de radio, așa cum Tudor Vornicu se arată a fi în compartimentul televiziunii. Salut prezența crainicului, a gazetarului și a omului de radio Ion Ghițulescu.

★

După un campionat dezastruos, după un debut sub orice nivel în noul campionat, jucătorul Năstase de la Steaua este chemat în națională. Pe ce criterii ? În ce scop ? Cum e ajutat clubul Steaua să-și educe jucătorii, dacă, după perioade întregi de refuz de a se pregăti ale lui Năstase, el e adus în prima echipă a țării ? Grav ni se pare și că Sandu Gabriel de la Dinamo este convocat la lot în ciuda opiniei clubului Dinamo, care nu l-a introdus nici măcar în echipa sa de club.

★

Simt, știu, sînt convins că astăzi, la Craiova, va debuta Dobrin. Cum va fi ? Abia așteptă marele spectacol al întîlnirii oltenilor cu cel mai mare fotbalist al țării. Publicul de nota zece va întîlni pe fotbalistul de nota zece. Păcat că la club la Craiova mai sînt de pus la punct destule lucruri și că unele din verigile administrative nu sînt încă pregătite pentru a ajuta cum se cuvine o mare echipă.

Adrian Păunescu

itinerarii în august

Acolo unde recoltele nasc eroi

Înainte de a deveni Erou al Muncii Socialiste, Molnar Iosif a avut grijă să se facă inginer și, înainte de aceasta, a muncit acolo unde, după propria-i expresie, de fiecare dată visele se întîlnesc cu pămîntul, altfel spus, în agricultură.

— Discuția cu un ziarist mi se pare foarte interesantă. Spun asta pentru că singurul loc în care noi, cei care muncim și unii dintre noi devenim eroi ai muncii socialiste, deci singurul loc în care noi nu ne schimbăm sau ne schimbăm prea puțin, este ziaristica. Nu de puține ori am citit în presă articole despre mine sau despre colegi de-ai mei și, dincolo de faptul că m-am mirat, m-am dus acasă, m-am uitat în oglindă, ba am mai și întrebat-o pe nevastă-mea dacă în ultimul timp a observat ceva deosebit la mine. În articole, eu, și colegii mei, ne sculăm primii și ne culcăm ultimii. Trebuie să știți că dacă ar fi așa, ar însemna că am putea s-o ducem tiriș-grăpiș vreo doi-trei ani. Eu nu pot să cred că un om care se scoală primul se culcă și ultimul. Mai departe. Sîntem prezentați ca niște oameni care, după ce li se pune o întrebare de genul „ce realizări aveți în ultimul timp ?“, stăm puțin, ne gîndim, devenim plini de modestie, după cîteva clipe plini de hotărîre și lansăm chemarea : să mergem pe cîmp, acolo veți vedea totul ! În lanul, care de cele mai multe ori ne ajunge la umeri, ni se face și o fotografie, mai cutreierăm cîteva parcele și ele foarte bine întreținute, apoi raportăm niște cifre ametitoare și, în final, declarăm că singura și cea mai mare satisfacție a noastră este munca. Așa stînd lucrurile, vă spun că un asemenea ins seamănă foarte puțin cu mine și, nu de puține ori mă gîndesc, că la urma-urmei nu mi-am dorit niciodată să fiu așa.

Molnar Iosif, din comuna Sînzieni, județul Covasna, este, după cum se vede, un om inteligent și plin de umor, care a reușit să-și facă din muncă un mod de existență, ale cărui virtuți se exprimă și prin titlul ce-l are. Bineînțeles că, atunci cînd avea șase ani și părinții săi l-au dus la cîmp, nu pentru a-i arăta florile acestuia, ci pentru a-l supune acelui proces pe care-l numim muncă, Iosif Molnar nu avea umor, după cum nu avea nici prea multă putere. Mi-a spus că-și aduce aminte cu precizie de acea primă zi, de seara acelei zile, cînd, foarte obosit fiind, tatăl său i-a spus că va deveni un bun agricultor pe cele două hectare de pămînt ale sale. Tot atît de bine-și aduce aminte că mama sa a spus :

Nu este adevărat. Băiatul se va face inginer, pentru că el este capabil să devină cineva în acest domeniu.

În acest domeniu, Molnar Iosif a muncit liniștit și conștiincios și-n vacanțe, iar în liceu, deși niciodată nu s-a gîndit, cosind trifoiul, la probleme de trigonometrie, s-a hotărît ca, la absolvire, să se înscrie la facultatea de agronomie. „Eram convins că o agricultură modernă i-ar face fericiți și pe acei care au murit înainte de a o vedea. La ora actuală, dacă printr-un miracol unul mort ar învia și-ar vedea tot ceea ce am făcut noi, s-ar speria și-n funcție de rezistența sa fizică și psihică ar fugi în alte părți sau ar rămîne pe loc. Nu cred că tata și-ar fi închipuit că eu, fiul său, voi lua de pe un singur hectar, 35 000 de kilograme de sfeclă, după cum nu sînt deloc convins că mama ar crede cu adevărat că am devenit un atît de bun organizator. Nouă industria ne-a răpit foarte mulți oameni și nu ne-am supărat, pentru că de fiecare dată vine un moment în care fără ajutorul ei ne-am simți neputincioși și aruncați cu două-trei secole înapoi. Oamenii puțini care ne-au rămas, au înțeles pe deplin că doar de ei depinde viața bună pe care, pe bună dreptate, o pretind și s-au supus organizării, obținînd de fiecare dată recolte foarte bune de pe un pămînt sănătos. Am căutat, desigur, să nu cer nimănui mai mult decît ceea ce pot sau ceea ce știu să fac și, fără a mă învăța nimeni, am știut să le fiu alături, atunci cînd le-a fost greu. Atunci cînd le-a fost bine, am știut să mă retrag discret, pentru că nu cred că este bine să-ți faci o virtute din a fi alături de un om atunci cînd toate lucrurile îi merg din plin. An de an, urmînd aceste lucruri, am reușit să ne îndeplinim sarcinile de plan, uneori le-am depășit, iar desemnarea mea ca Erou al Muncii Socialiste a venit și fără ca să o simt și fără ca să o aștept. Atunci cînd am aflat, am simțit că trebuie să mă bucur și asta am și făcut. Oamenii lîngă care lucrasem au considerat în mod automat — și pe bună dreptate — că sînt și eroi și, desigur, nu am avut nici cel mai mic motiv să-i contrazic. Pe lîngă asta, am scris celor doi băieți ai mei, aflați la școli, ei mi-au răspuns, iar cel mic — închipuiți-vă ! — după ce pe prima pagină nu s-a ținut decît de felicitări, pe a doua mi-a scris o frază din care am înțeles că, aflat în această situație, nu l-ar deranja deloc dacă i-aș trimite bani mai mulți. Am primit însă recent o scrisoare de la el, în care-mi spunea că nu mai este cazul, întrucît, în urma recentelor decrete ale Consiliului de Stat, i s-a mărit bursa, lucru pe care-l știam și eu dealtfel, deoarece și veniturile mele au suferit o mărire substanțială.

Toată discuția aceasta a avut loc într-un birou, deci nu pe cîmp, s-a desfășurat sub semnul unei depline sinceități și la capătul ei Eroul Muncii Socialiste urma să se ducă la o ședință la care se discutau treburi ale comunei, treburi pe care, de fiecare dată, ține să le rezolve cinstit și în termen.

Acolo unde pămîntul este lucrat pe măsura capacității oamenilor, acolo unde recoltele obținute nasc satisfacții și eroi, acolo, cred eu, nu este loc pentru încropirea unor tablouri idilice, pentru încropirea unor tablouri în care grîul ajunge la umeri și ajunge atît de tare încît din cauza sa nu se mai vede omul.

Eugen Seceleanu

Dintr-o uzină în alta

Cînd zice AUGUST, Dumitru Dumitru pune un alt accent decît cel obișnuit, mi se pare, mai asemenea celui latinesc și cred, mai încărcat de frumusețî și mai înalt. Dumitru Dumitru are treizeci de ani, de cînd... O vreme, l-a chemat Anton Filip și a plecat dintr-o uzină ca să pună temelie alteia. De atunci sînt treizeci de ani sau chiar mai puțin, nu mult mai puțin. Pe un caiet de tează la Limba română, am citit : „Eroul, Anton Filip...“. Dumitru Dumitru, Directorul I.A.S. Pietroiu zice : „Asta e casa de care e vorba în carte. Locurile nu mai sînt, adică nu mai găsesc eu vreun lucru, vreun amănunt care să le asamene... Mai întîi că nu știam atunci, acum douăzeci și șase de ani, cît pămînt e aici și am numărat cu roata docarului înconjurînd Balta. Apoi, am văzut cum arată pămîntul și am adăugat neîncrederea unora și nepăsarea celor pe care i-am găsit stăpînind ca la carte și furînd. Dar pe mine nu mă trimisese partidul aici ca să mă mir“.

Dumitru Dumitru era atunci aproape singur aici dar nu avea cîtuși de puțin sentimentul singurătății aspre pe care ți-l dă înstrăinarea de locuri. Simțea numai că și-a făcut o casă nouă cu acoperiș de pînze pescărești și că dincolo de ferestre e un întuneric dureros cu care trebuie să lupte așa cum trebuie să lupți cu gerul care te înșală punîndu-ți flori cu geometrie perfect mincinoasă.

Cînd a fost făcut Erou al Muncii Socialiste, s-a mai uitat o dată în apele Borcei și și-a mai amintit de povestea aceea cu digul care nu e chiar poveste. Amiroseau sălciile și apa. „Cînd m-am întors de la București, cu titlul de Erou, am trecut în Baltă și mi-am amintit. Era ca după o luptă în care îți dai seama că n-ai fi putut niciodată să cîștigi singur“. „Altfel, vorbele sînt degeaba și dor, adică, vreau să spun, dacă nu ai conștiința luptei, de victorie să nici nu vorbești“.

Am trecut de multe ori Borcea împreună și am intrat în această uzină a pîinii și a atîtor alte bucurii ale pămîntului. Odată, toamna tîrziu, înaintea primelor zăpezi, cînd e pămîntul negru ca o altă dimensiune a coloanei, Dumitru Dumitru zicea : „Aici o să crească grîul, aici sfeclă, aici floarea soarelui, aici...“ și din negrul acela total, comunistul Anton Filip mai deslușea culorile cuvenite curcubeului care înseamnă un brat întins cuprinzător pentru zare. Și mi-am amintit iarăși de încredere și de visare. „Dacă acestor sentimente cu care venim din țăranii noștri părinți, adaugi știința pămîntului...“.

Eroul, Dumitru Dumitru, directorul I.A.S. Pietroiu-Ialomița are treizeci de ani, sau chiar mai puțin, nu mult mai puțin de cînd a trecut dintr-o uzină în alta.

Victor Marin Basarab

Fapta, marea prezență

— Tovarășe Man Dionisie, ce înseamnă să fii Erou al Muncii Socialiste ?

— Sarcini. Foarte multe sarcini. Și răspunderi mari.

— Adică lucrați mai mult ca alții ?

— Nu-i vorba de munca propriu zisă, pe care o facem cu toții cam la fel, ci de alt lucru, cea cu oamenii. Mult mai complicat.

— Îmi spuneți și mie în ce calitate lucrați cu oamenii uzinei „Steagul roșu“ ?

— Ca secretar de partid.

— Dumneavoastră ați lucrat și înainte de 23 August în această uzină. Ce ați făcut în acea perioadă ? Ce se întîmpla atunci cu dumneavoastră ?

— Eram foarte tînăr pe atunci. Am știut că se va schimba ceva din temelii, ne-o spuneau tinerii din jurul nostru, cei cîțiva uteciști cu care lucram. Toți eram însă foarte aprinși. Am ieșit pe străzi, am demonstrat ; ne-am dus la patron și am cerut tot ce nu aveam și era drept să avem. Salariu îndestulător, opt ore de muncă, condiții omenești de lucru și viață. Dar nici asta n-a durat mult cînd mă gîndesc acum. Eram așa de hotărîți că nu se putea să nu învingem.

— Asta s-a întîmplat definitiv în '48...

— Nici nu vă puteți închipui dumneavoastră care sînteți așa de tineri și nu erați pe atunci, cît de impresionați au fost oamenii cînd s-au naționalizat mijloacele de producție. Să fi văzut bărbați în toată firea cum mîngîiau mașinile speriosi ca niște copii.

— Și după naționalizare ce ați făcut ? Era mai simplu ? Era mai greu ?

— Simplu n-avea cum să fie. Greu trebuia să fie. Fabricile au trebuit reconstruite, războiul lăsase urme grele. Eram organizați în brigăzi de tineret și munceam de dimineața pînă seara. Și apoi mai era ceva. Războiul transformase toate fabricile în mașini de război. Acum era pace, loc pentru pace, totul trebuia reconstruit pe acest loc al păcii. În producția de pace ne făceam singuri tot ce aveam nevoie ; mai ales mașini unelte și relații comerciale. Aici la „Steagul roșu“, de pildă, s-au făcut primele sape petroliere din țară. Tot aici primele autocamioane românești, apoi „Carpați“ și „Bucegi“. Tot aici în Brașov am văzut crescînd Fabrica de rulmenți. Ce să vă mai spun ? Am făcut singuri o mulțime de lucruri. Dacă mă gîndesc bine am făcut singuri o industrie. Din nimic.

— Mi-ați spus că erați foarte tineri la suflet sau așa am înțeles eu. Ce era această tinerețe ?

— Eram mobilizați. Partidul Comunist ne învăța să fim tineri atunci ca și acum.

— Ce însemna atunci un om de partid ?

— Erau, ca și acum tovarășii noștri de muncă. În plus ne vorbeau, ne explicau ce se întîmplă în jurul nostru și ce ar trebui să se schimbe. Înainte de '44 pe vremea ilegalității, mai puțin, mai pe ascuns, era greu. Mai apoi tare, din toată inima pe străzi, între mulțimile de oameni. Oamenii știau că partidul le vrea binele, știau asta din totdeauna. Comuniștii noștri au rămas neschimbați.

— Cum simțiți dumneavoastră, chiar subiectiv dacă vreți, prezența partidului ?

— În primul rînd prin fapte. Partidul ne-a demonstrat grija pentru oameni. Tot ce face, face pentru bunăstarea noastră și oamenii știu asta.

— La ce fapte se gîndesc oamenii, cînd spun partid ?

— Parcă dumneavoastră nu știți ? Înainte stăteam cîte șapte într-o singură cameră, acum fiecare are apartamentul lui. Sau, s-ar putea să nu știți, cîți oameni sînt acum în cartierul ăsta erau cu totul în Brașov în '31. Eu călătoresc foarte mult prin țară și în fiecare an văd că s-a mai construit ceva. Ce alte fapte mai vreți ?

— Cele care se petrec astăzi în uzina „Steagul roșu“, de pildă...

— Întreprinderea se automatizează, munca este mult ușurată, oamenii muncesc mai puțin și mai curat. Asta e și țelul nostru, al comuniștilor. Și bineînțeles crește producția.

— Și mîine ?

— Mîine ? Știu și eu ce să spun ? Mîine vor veni alții, mai tineri, în locul nostru, al bătrînilor. Am doi băieți. Am fost sculer în uzina asta din '39. Cred că e bine ca omul să treacă prin toate, să știe de toate. Am vrut ca și copiii mei să învețe o meserie și i-am lăsat pe ei să aleagă. Într-o zi m-am trezit cu ei aici în uzină : acum muncesc lîngă mine.

Paul Silvestru

Portret

— Spuneți-mi dumneavoastră despre ce ați vrea să vorbiți, tovarășe Aurelian Dinescu.

— Despre taina ce face un popor să-și urmeze conducătorii, fără preget. Și vă răspund așa. În această țară omul are încredere. S-a creat un suport material vizibil. Și oamenii cred în asta. Nici n-aș putea spune cu cît e mai ridicat nivelul de trai ca înainte. Asta poate să vadă oricine. Un popor întreg muncește. De asta avem o țară așa de frumoasă. Cînd la o țară cu munți și cu lacuri și cu mări adaugi industrie, e o minune. Și o mîndrie. E ceva !

— Ce ați făcut dumneavoastră în acești ultimi treizeci de ani ? Vă întreb asta și pentru că ați primit Ordinul Muncii Clasa I.

— Că am Ordinul Muncii clasa I., o să vă spun că nu am făcut ceva deosebit, pentru asta. Sînt mulți care au aceleași merite ca și mine. Asta nu înseamnă că nu sînt mulțumit de ce am făcut. Sînt chiar foarte multumit. Nu am studii prea înalte. Dar am făcut șapte ani de liceu seral și școală de maiștri și nu se trece prin șapte ani de școală ca valiza prin gară. Și am muncit mult, întotdeauna, pentru că nu concep viața fără muncă.

— În acești treizeci de ani, ce s-a schimbat în oameni ?

— Nu prea știu cum erau comuniștii înaintea eliberării, știu doar din cărți. Adică nu îi cunoșteam cum îi cunosc azi. Astăzi știu însă că un comunist e puternic ca stînca. Nimeni nu se mai îndoiește de victoria și puterea partidului. Dacă trebuie să se facă ceva, se face !

— Dacă mai sînteți țăran, și cred că mai sînteți măcar cu sufletul, ce schimbare credeți că sare în ochi într-un sat?

— Antena de televizor. Dacă are televizor are și casă, și casă bună, dacă are televizor are și curent are și duș umea. Că nu-și pune nimeni televizor fără casă bună, și fără să aibă de toate și bani de cheltuială. Apoi, se vede munca. Adică munca e alta. Cam de zece ori mai ușoară, mai mecanizată. Nu mai e la noroc.

— Despre fabrica în care lucrați, nu e copil care să nu poată spune aproape totul. Despre trecutul ei. În prezent însă Grivița e schimbată și ea. Cum s-a schimbat Grivița ?

— Mă întrebați mereu despre schimbări ca și cum nu s-ar vedea foarte bine. E mai puțină muncă. Adică mai puțină muncă fizică. Și mult mai multă muncă intelectuală. Un ucenic știe astăzi mai mult ca un mecanic înainte. Sîntem acum fabrică de utilaj chimic și asta cere într-o singură zi zeci de operații în premieră.

— Dacă tot vorbim despre schimbări, urmează să vă întreb : dumneavoastră cum v-ați schimbat ?

— Eu cred că sînt tot la fel. Nu pentru că scrieți aici vă spun, dar m-am simțit mereu, cum să vă zic, mobilizat.

— Care credeți că este lucrul cel mai important la noi în țară ?

— ...Viața. Viața mai bună a celor de aici. Nu pentru că scrie în documente ci pentru că așa este. Și se simte. O simt toți. Aici la cazangerie, sau la Constanța, sau la Sighet. Tot ritmul acesta în care creștem și care ne unește cu lumea. Cîtă industrie facem, cît oțel, așa trăim de bine și de ușor.

Radu-Anton Roman

cariatide

ion crînguleanu

Pe munți

Un răsărit de pasăre pe munți
E toiul verii care va începe —
Dintre cei vii sînt încă mulți
Cu frunțile ca niște stepe
Crăpate grav de visuri grele
Și munci curate, fără somn
Cînd, încă dintr-un grai de stele
Marele grîu, ni se anunță domn :

Din fiecare ochi și gură, el invie
Cu nesfîrșire, fără-ngenunchere
Ca fluviul roșu pe-o planetă vie
Strigînd, în ritm latin, cită lumină cere.

Turnul timpului

Un ritm al lunii, zilnic și interior,
În mine zguduit, pe nevăzute căi,
Îmi dă un drept anume de-a încerca să zbor
Înțelegînd că timpul mă rupe-n nervii săi.
Nu zei, nici nouri supli sau viscoliri orbite
De trenuri fără capăt, ori fierul, mă adună
Într-o concavă urmă sau vamă de uimite
Înmormîntări de iarbă și logos fără lună ;

Nu pacea unei arme înflorită-n rana
Nefericitei fiare, mă face demn de-o rază,
Nici răcnetul spre fluviu ce-și bintuie sutana
Pe grîiele nevinovate cînd răul se-ncuibează.

Vreau doar atît : să-mi pot rosti, pe-o cale
Mai pură, dar trecută prin foc, puterea ce-o resimt
În viața lumii mele ancestrale,
Prezentă-n arderi, vie, pururi sub verdele pămînt.

Cu cine să mă-ntreb cît timp durează ploii
Nevoia de-a ucide o secetă alpină
Cînd totdeauna fulgerul nevoii
De pace sau furtună, e-o spuză de albină ?

Oh, nu așa, nu gîngurind, nu milă vrînd
Spre vechile, durabile, litanii să mă-nchin,
Ci, ca un sclav sau voievod, prin lume mai curînd
Tirit să fiu sub pietre și venin.

Așa, printre zidiri, clădit sau dărîmat
Cu viața în luceafăr, cu țărmul meu bătînd
Să-mi știu destinul, de nimeni căutat
Dar viscolit, rodit, rîvnit de regele pămînt.

pe care mi-l slujesc, în taină, cu sîngele mirat
De-atîta ritm al lumii ce mi-o port
Intim clădită, în turnul ce mi-i dat
Mereu să-l știu cu verbul în acord.

Doină

Licăriți lumini curate
Pentru fruntea ce nu poate,
Pentru gura ce nu știe
Să vă strige-n cununie, —
Licăriți curat și tînăr
Omului venit, pe umăr,
Licăriți lumini plăpînde
Cît vecia, spre oriunde, —
Licăriți cît licăre
Țara să vă bucure,
Iarba să vă înflorească
Licăriți-o, fără vină
Pe smerita de albină,
Licăriți pămîntul teafăr
Dinspre tîmplă de luceafăr —
Drumul din eternitate,
Și departe.

Este născut la 28 martie 1937 în comuna Coșula, județul Botoșani. Absolvent al Facultății de filologie din București în anul 1964. Debutează la rubrica „Corespondență“ din „Contemporanul“ susținută de M. R. Paraschivescu și, concomitent, la „Steaua fără nume“ din nr. 2 al primei ediții a revistei „Luceafărul“- 1958 : Volume tipărite : „Anotimpurile Grivitei“ (1962), „Lumina de dragoste“ (1964), „Minus durerea“ (1966), „Emoții la trapez“ (1967), „Sonete mute“ (1968), „Ritmuri române“ (1968), „Omul de rînd“ (1969), „Traversarea nedreptății“ (1970), „Flori pentru sarea pămîntului“ (1973), „Poeme“ (1973), „Ridică mîna și vei primi o floare“ (proză) 1972. „Cavalerii portilor albastre“ (proză) 1973, „Bucurii pentru copii“ (versuri) 1966.

„Ceea ce-l definește pe tînărul poet este simplitatea cîntecului său, ingenuu și plin de substanță lirică. Pe această strună cristalină sînt cîntate prefacerile, izbînzile epocii noastre. Imaginile lui nu sînt construite, ci izvorăsc firesc din această înțelegere luminoasă a realității“.

MIHU DRAGOMIR

„Izbitor la lectura versurilor lui Ion Crînguleanu e sentimentul, niciodată desmințit, că te afli în fața unui poet înnăscut, poezia fiind pentru el un mod de existență, iar existența trecînd în poezie în chipul cel mai direct“.

MIRCEA IORGULESCU

Imn

Nebănuită frica mă încearcă-n zori
Că bruma a trecut prin vii și trandafiri
Dar mă iluminez de tot atîtea ori
Cînd sufletul naturii tremură psaltiri.

despre căldură și curată rouă
Ce umple viața unor mari hotare
Cînd bate-n ceruri, albă, luna nouă
Iar țara-și toarnă laptele-n șiștare.

Mari mistuiri de foc și inimă se cern
Prin probe grave de idei și nervi
Cînd orice clipă-i rază, ori infern,
Acestor ani atît de tineri și superbi.

Din toate cîte sînt ori se zidesc în țară,
O vină de-aș purta, că nu-s părtaș la ele,
Nu inima, ci piatra să mă doară
Cînd m-ar zvîrli pulverizat spre stele.

Terase carbonice

(din copilărie)

Bunii mei, însingurați, arini lunari
Duși prin lacrimi și copilărie în infern
Cînd împleticit de schije, satul de orfani
S-a tot eclipsat, cu somnul lung, fratern,
Vai, și voi ca niște zei de ceață
Rupți la inimă și ramuri, arși de vii,
Ați văzut cum, chiar prin foc înghețată
Sufletul privighetorii în copii ;

Vai, și voi cu zdrențele pe rană sau pe stingeri
Învîrtiți de-același inimaginabil con,
Vă ademeneați, murind, ca niște îngeri
Devenid, prin plins, terase de carbon.

...Să-mi sărut pămîntul tînăr și rodit
Ca un om ce știe cum să uite totul...
Totuși, citeodată, nu știu, sînt prin vis, mă mint
Sau prin straturi de carbon, spre voi alerg de-a-notul.
Clopotele lumii bat de pace și luceafăr,
S-ar părea că fluviile nu mai pling demult,
Numai eu visînd, prin ceturi, deși teafăr
Plînsul vostru, din adîncuri neștiute, îl ascult...
...Dau terasele carbonului în floare,
Vara asta-i grea de grîu și miere blîndă —
Împletiți-mi peste frunte o cunună de arini,
că-mi pare
Mai curată luna ce mi-o fac oglindă.

Odihnă

Destinul meu, ca un sihastru înflorit
În mai din urmă, vremurile lui
Mă vrea o lance fără de sfîrșit
Stînd pavăză, de inimă, pămîntului.

Carbonul stinge unghiile mării
Dar codrul veșnic, înflorește dur
Ca un bărbat în vămile arsurii verii,
Cînd munca lui, e-n luptă sub azur ;

Ca un bărbat care-și împarte cerul
Între iubire și puterea dreaptă
Să-i fie bună pîinea și fierbinte fierul
Chiar dacă moartea din neant așteaptă.

...Să fii o vreme glas iubirii și-n unealtă
Tot sîngele și sensul tău să știe
Că, pentr-un simplu strugure, înaltă
Se cațără de lună, lujera de vie !...

Destinul meu, nu pentru mine-i sine, —
În vreun cuvînt își reazămă suflarea,
Dar pentru cerul ce i se cuvine
S-a rupt cu muntele și s-a trudit cu marea

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar general de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct).

L

REDACȚIA : București. Piața Scînteii Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10. tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII“
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVII
Nr. 34 (643)
Joi
22 august
1974
8 pag.

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

TRĂIASCĂ 23 AUGUST!

Mîine, în tradiționala Piață a Aviatorilor, zeci de mii de oameni ai muncii din Capitală vor participa la marea demonstrație de 23 August. De asemenea, în întreaga țară, în toate orașele și localitățile sale, oamenii muncii vor sărbători, cu inimile încărcate de bucurie, cu conștiința datoriei împlinite, trei decenii de viață liberă și pașnică, trei decenii de construcție socialistă.

Poporul întreg, strîns unit în jurul partidului, păsește în acest august aniversar, în coloanele marii sărbători, cu fruntea sus, cu demnitate, cu satisfacția de a se ști autorul unor mărete înfăptuiri. În cei treizeci de ani de viață nouă, România s-a schimbat radical. Chipul ei reprezintă astăzi rodul hărniciei și eforturilor noastre.

Este una din caracteristicile esențiale ale poporului român încrederea sa în viitor. Chiar și în momente grele, de cumpănă, cînd — peste voința sa — a trebuit să suporte împilarea, dominația străină, poporul nostru și-a păstrat nestrămutată încrederea că, mai devreme sau mai tîrziu, va fi stăpîn pe bogățiile țării, pe roadele muncii, hrănind ca pe o flacără veșnic nestinsă sentimentul de libertate și dorința de independență. Partidul Comunist Român, partidul care și-a propus în programul său de luptă înlăturarea exploatării, făurirea unei societăți a dreptății și adevărului, a militat în permanență pentru idealurile libertății și independenței, pentru înfăptuirea înaltelor vise, clădite prin lupte și jertfe, prin încredere în ziua de mîine în inimile tuturor fiilor patriei. Lupenii, Grivița, tenacea împotrivire în fața fascismului, faptele de eroism, de cutezantă revoluționară înscrise de comuniști în toată această perioadă stau mărturie. Comuniștii, partidul clasei muncitoare au pregătit, cu o pilduitoare încredere în ziua de mîine, prezentul de azi al patriei.

Între momentele decisive, istorice, ziua de 23 August 1944 se înscrie drept piatră de hotar pentru noul destin al României. După cum este cunoscut înfăptuirea cu succes a actului de la 23 August, care a dus la răsturnarea dictaturii militaro-fasciste și la ieșirea României din războiul dus alături de Germania hitleristă împotriva Uniunii Sovietice, s-a realizat în condiții istorice deosebite. Ura poporului român față de cotropitorii hitlerești, față de cei ce jefuiau bogățiile naționale, față de cei ce tîrîseră țara noastră într-un război nedrept a crescut în toți anii ocupației ca un val uriaș care avea să măture din calea sa pe dușmani. Acțiunile de masă organizate de partidul comunist, în colaborare cu alte forțe progresiste, împotriva războiului, acțiunile de partizani, sabotarea mașinii de război hitleriste, starea de spirit generală creată în țară au permis să se organizeze cu succes acțiunea de înlăturare a dictaturii fasciste, de alăturare a țării noastre armatelor sovietice, coaliției antihitleriste. Desigur, realizarea acestor acțiuni a fost posibilă datorită condițiilor internaționale favorabile determinate de strălucitele victorii obținute în lupta împotriva Germaniei hitleriste de armatele sovietice.

Desen de MIHU VULCĂNESCU

Partidul nostru comunist a știut ca în aceste împrejurări istorice să conceapă și să organizeze mărețul act de la 23 August. Așa cum spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, „Este un mare merit al partidului nostru comunist că a știut să folosească în mod corespunzător această situație, să organizeze activitatea sa proprie, a celorlalte forțe, inclusiv a forțelor militare, pentru înfăptuirea insurecției naționale armate, antifasciste și antiimperialiste".

Poporul nostru a considerat drept o sacră datorie a sa să-și aducă contribuția la lupta împotriva fascismului, să participe la izgonirea hitleriștilor de pe teritoriul întregii țări, la eliberarea altor popoare aflate sub ocupația fascistă. Jertfele de sînge, paginile de eroism înscrise de ostașii și voluntarii români pe cîmpurile luptei antifasciste, contribuția materială și umană adusă la înfrîngerea agresorilor dovedesc că poporul nostru și-a slujit cu demnitate credințele, și-a făcut pînă la capăt datoria față de sine și față de istorie.

În cele trei decenii care au trecut din acel august glorios, țara a parcurs drumul victorios al noii sale istorii. Țara s-a transformat din temelii. Socialismul a învins definitiv în România. Sub conducerea partidului comunist, în toți acești ani, și cu deosebire după Congresul al IX-lea, s-au obținut realizări remarcabile în toate domeniile — în industrie și agricultură, în cultură și știință, în consolidarea unui nou climat social și spiritual, în afirmarea în viață a principiilor democrației și echității socialiste. Prin realizările sale, prin politica sa, România își înscrie astăzi un nume prestigios și stimat printre națiunile lumii. Toate acestea, înfăptuirile și sentimentele noastre de profundă mîndrie patriotică sînt indisolubil legate de vasta și clarvăzătoarea activitate a tovarășului Nicolae Ceaușescu, de exemplul viu, revoluționar pe care îl dă, zi de zi, ceas de ceas întregului popor. Un asemenea exemplu află ecouri adînci în conștiința fiecăruia. Un asemenea exemplu este urmat cu devotament și abnegație.

Ne aflăm în acest august aniversar într-un moment înalt al dezvoltării noastre pe toate planurile. Avem în față un program luminos, așa cum se conturează din Proiectul de Directive ale Congresului al XI-lea al partidului. El prevede continuarea dezvoltării multilaterale a patriei în ritmuri dinamice, prevede făurirea unei țări a bunăstării și civilizației, a posibilităților nelimitate create pentru afirmarea puterii de muncă și vocației fiecărui.

Avem o țară și, mai ales, ne vom construi o țară pe măsura idealurilor și dăruirii noastre. O țară așa cum i se cuvine unui popor muncitor și demn cum este poporul român. Stau garanție pentru certitudinile noastre de azi și de mîine politica marxist-leninistă a partidului, unitatea de neclintit a poporului în jurul partidului, al secretarului său general.

Privind chipul țării de azi, imaginîndu-ne cu ajutorul obiectivelor propuse fața ei de mîine, putem afirma cu bucuria certitudinii că acel August 23 se înscrie ca un moment istoric în viața României. Cu această convingere, în acest prag de sărbătoare, ne alăturăm conștiințele, inimile celor ce, celebrînd marea victorie națională, scandează la unison: „Trăiască 23 August 1944, ziua libertății patriei !".

Luceafărul

Oglinda țării

O mare afluență de vizitatori a marcat în chip sărbătoresc deschiderea marii expoziții a realizărilor naționale de anul acesta, EREN '74 nu este însă o expoziție obișnuită. Împlinirea celor treizeci de ani de la eliberarea țării prilejuiește totodată și o fericită oră de bilanț. Deschiderea expoziției coincide cu posibilitatea de a trece în revistă rezultatele muncii conjugate pe care un popor întreg o dedică programului economic de edificare a unei Românii socialiste puternice. În pavilioanele expoziției se află adunate toate dovezile unei capacități de muncă neobișnuite, închinate unui țel măreț.

Deschiderea expoziției s-a făcut în prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu, președinte al Republicii Socialiste România, secretar general al Partidului Comunist Român, și a altor tovarăși din conducerea de Partid și de Stat. Entuziasmul cu care au fost primiți înaltii vizitatori ca și festivitatea de deschidere a subliniat grăitor unitatea dintre popor și partid. Această expoziție jubiliară prezintă tocmai realizările maselor muncitoare călăuzite de înțeleapta previziune a Partidului Comunist Român, factor hotărîtor în viața poporului român, garanția suveranității și independenței sale, a bunăstării întregului popor.

Pavilioanele și standurile expoziției sînt o demonstrație a justeții orientării economice și politice a Partidului Comunist Român : ele arătînd că grelele eforturi ale începutului aveau în vedere mai presus de orice, crearea unor condiții economice care să ducă România pe calea progresului socialist.

La 30 de ani de la Eliberarea țării saltul economic este evident. Iată două cifre grăitoare : 90 000 de exponate diferite se află în pavilioanele acestei sărbătorești expoziții, iar industria chimică românească a anului 1974 realizează în două zile producția industriei chimice românești din 1938. Impresionantă prin produsele ei arătate vizitatorilor EREN-ului este industria constructoare de mașini, adică a acelui sector industrial care asigură dinamismul celorlalte sectoare. Sînt expuse aici mașini de un gabarit impresionant și de un mare nivel al performanței, strunguri și mașini de frezat, motoare de mare capacitate și productivitate, ca Diesel Alco de 400 CP, instalații pentru prelucrări mecanice superfine prin intermediul laserului și atîtea altele. Elocvente sînt și machetele marilor instalații pentru foraj marin și terestru, adevărate uzine autonome realizate după concepție românească. Șirul dispozitivelor și instalațiilor, care arată progresul tehnologic al industriei românești și nu o dată contribuția originală a oamenilor de știință români, nu se încheie aici. Variat e și sectorul mijloacelor de transport în care se află expuse vehicule ieșite din mîinile muncitorilor și tehnicienilor români, mașini capabile de performanțe la nivel european. De altfel, nivelul competitiv al exponatelor trebuie subliniat pentru toate sectoarele. Șantierele navale românești, care înainte de 1944 produceau nave de mic tonaj, sînt prezente în actuala expoziție cu exponate care subliniază distanța de la pitic la uriaș pe care au parcurs-o constructorii români de nave. Industria extractoare își prezintă și ea realizările de seamă a căror cotă nu e mai prejos de alte sectoare economice. Imagini elocvente aflăm în expoziție și despre dezvoltarea agriculturii socialiste, despre înzestrarea ei tehnică, despre succesele pe linia productivității muncii.

Un bogat pavilion este cel al industriei chimice românești, ramură de un dinamism special în contextul industriei și economiei românești. Succesele cercetării chimice românești sînt legate strîns de persoana tovarășei academician Elena Ceaușescu a cărei muncă neobosită asigură înflorirea acestei ramuri de importanță esențială în economia actuală. Alte pavilioane sînt dedicate industriei ușoare. Menționăm pavilioanele închinate învățămîntului ca și pe cel închinat culturii și artei în Republica Socialistă România, pavilion care arată grăitor importanta contribuție adusă de oamenii de cultură și artă la edificarea unei noi vieți în România aflată pe calea construirii socialismului. Exponatele de aici sînt expresia fidelă și semnificativă a înțelegerii înaltelor idealuri ale României de azi de către intelectualii și creatorii de pe întreg cuprinsul patriei.

EREN '74 arată o Românie puternică, o țară care a progresat din toate punctele de vedere, o capacitate de muncă și o producție de valori care îi dau dreptul să intre în competiția de valori a lumii.

EREN '74 este o adevărată frescă a forței de manifestare a unui popor liber, o adevărată oglindă a marilor realizări pe care și le-a propus și pe care și le propune în continuare.

Dinu Adrian

Portretul României socialiste

Chipul României contemporane este chipul oamenilor ei înțelepți. Superba demonstrație a geniului cetățenilor ei am trăit-o cu toții în cele trei decenii de la Eliberare. Cum e patria mea, care e chipul ei în acest August aniversar ? Ce cîntec poate fi mai profund decît însăși teama că nu pot să o cînt cum o putem cînta cu toții laolaltă legănați de miresmele marelui fruct pe care-l culegem din grădina izbînzilor celor trei decenii de miracol comunist ? Eu sînt numai o notă din acest cor unanim care urcă din piepturi către arșița din steaguri, către lumina viitorului. Să spun că țara mea e țara armoniei, să spun că țara mea e casa în care m-am născut și-i trăiesc respirația, să spun că pentru a-i cînta cum se cuvine fiecare fărîmă ginditoare trebuie să fiu zilnic printre țăranii, printre muncitorii și intelectualii acestui popor mîndru, liber, care înalță comunismul ? Poate că aș putea spune prea puțin și nu aș îndura acest lucru fiindcă eu singur nu pot să fac deodată toate muncile pe care țara le cere.

România acestui August duce în desagii memoriei sale jertfele tuturor apărătorilor de țară, ale tuturor domnilor și cărturarilor, ale luptătorilor, ale comuniștilor, ale celor care clipă de clipă au ridicat pe umerii lor pildele virtuților celor născute în leagănul de la Dunăre și Carpați. Niciind România nu a cunoscut un asemenea gigantic mod de-a-și gîndi prezentul și viitorul ca acum, sub geniala conducere a Partidului Comunist, a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Avem mai mult decît am avut vreodată sentimentul certitudinii faptelor noastre. Țara prin noi se înalță pe sine. Rosturile noastre sînt rosturile tuturor celor ce gîndesc destinele libertății, prosperității, păcii noastre. Transformările revoluționare, care au cuprins România ultimelor trei decenii, au făcut să se vorbească în lume de miracolul românesc. Miracol, simplu miracol ? Poate miracol al voinței și al capacității noastre de a modifica peisajul pămîntului străbun. Astfel, da, putem vorbi despre un miracol care pornește de la egalitatea în drepturi a tuturor cetățenilor patriei, și mai din adînc, din conștiința că avem puterea și dreptul de a vorbi viitorimii despre acești ani care obligă, care nu ne pot ierta nici greșelile, nici lenea, dacă ea mai există într-un proces de mari prefaceri patria și-a desăvîrșit armonia. Industriile pitice au devenit gigantice. Modificări ale structurii sociale s-au petrecut dintr-un impuls normal al cerințelor acestor ani. S-a desăvîrșit imaginea unei noi țărănimi, muncitorimi și intelectualități. Plecînd de la țară, copiii au devenit intelectualii și muncitorii prezentului, și ca-ntr-o migrație reciprocă, intelectualii și muncitorii au luat drumul satelor ridicîndu-le la nivelul unei agriculturi civilizate.

Portretul României socialiste în acest August este portretul superb al unei națiuni de revoluționari, căci nu-i de ajuns să fii un revoluționar atunci cînd glasul poporului te cheamă să aperi, ci trebuie să rămîi și atunci cînd îi înalți pacea, să simți clipă de clipă legătura și forța comunismului care te cheamă să fii în fruntea prefacerilor munților și văilor noastre, a satelor și a orașelor. În trei decenii țara a devenit un șantier, cetățile luminii, ale oțelului, ale construcțiilor de mașini și utilaje, ale chimiei, au împînzit-o, i-au dat puterea de a se număra printre țările cu cel mai înalt ritm de dezvoltare din lume. Știința românească, agricultura, și-au îngemănat roadele înălțînd pe culmile cele mai înalte ale izbînzilor un popor avid de setea de cunoaștere, un popor care știe să dea exemplu de înțelepciune în politica internă și externă. Programul de lucru al Partidului Comunist ne arată calea care trebuie urmată astăzi și mîine. O țară care își desăvîrșește construcția socialistă se poate mîndri cu ginditori, cu figuri de mari comuniști care au luptat în anii ilegalității pentru viitorul nostru de aur, comuniști care prin vizionarismul lor au visat aceste zile de mari elanuri

Dumitru M. Ion

Continuare în pag. a 7-a

Poarta

Nu cred că o iubeau mai mult ca mine,
Dar poate totuși o cîntau mai bine
Și poate că și eu, cuprins de fală,
Mai bine o cîntam pe nicovală.

Ori poate că din secere prin spice
Eu o cîntam, cum alții nu știu zice,
Dar s-a-ntîmplat că-n loc să fac am zis,
Ori poate c-am gîndit mai mult și-am scris

De ursul românesc, de alte cele
Ce-au fost și n-au fost treburile mele.
Dar de-ale mele nici că mi-a păsat —
Plecasem cu-ale satului din sat

Și cu-ale țării, căci erau totuna
Și-n aluatul lor dospea furtuna.
Aceasta mi-a fost patriei plămadă
Și orice peste cap era să-mi cadă

Primeam pătruns de-acest statornic gînd,
Dreptatea tuturora pe pămînt !
Și nu știam secretul cum deschidu-l...
Dar poarta am găsit-o : E Partidul !

Mihai Beniuc

O lume mai bună și mai dreaptă

Luni, 19 august, în Sala mare a Palatului Republicii s-au deschis lucrările Conferinței Mondiale a Populației, cea mai mare manifestare de acest fel de pînă acum desfășurată sub egida Organizației Națiunilor Unite. Scriam în urmă cu cîteva săptămîni că alegerea Bucureștiului ca loc de desfășurare a acestui important eveniment nu este deloc întîmplătoare, ci confirmă, o dată în plus, marele prestigiu internațional de care se bucură România socialistă, țară care susține cu consecvență recunoscută o politică în care interesele majore ale umanității au un loc de frunte. De altfel, în cuvîntarea sa de deschidere a Conferinței, secretarul general al O.N.U., Kurt Waldheim a ținut să sublinieze în repetate rînduri marile merite ce revin României în organizarea acestei mari reuniuni — „Conferința este un eveniment care a putut avea loc datorită generoasei ospitalități a guvernului Republicii Socialiste România", — interesul personal manifestat de însuși președintele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, față de cît mai buna organizare a Conferinței : „Sîntem onorați, astăzi, de prezența președintelui României, Excelența Sa Nicolae Ceaușescu, și doresc să-i exprim Excelenței Sale, președintelui, recunoștința noastră călduroasă și sinceră pentru faptul că s-a interesat personal de această conferință și că a făcut multe eforturi personale pentru a facilita succesul ei".

Așadar, după Conferința de la Teheran, din anul 1968, consacrată „Drepturilor Omului", după Conferința de la Stockholm, din 1972, care a dezbătut probleme ale „mediului înconjurător", deschizînd multiple perspective Conferinței din 1976, Vancouver, privind „Așezările omenești", Conferința Mondială a Populației de la București se constituie într-un autentic eveniment istoric pentru conștiința de azi a planetei. Că este așa o poate dovedi și simpla enumerare a unor cifre ce vorbesc despre enormul interes trezit de acest mare eveniment. Să amintim deci că la această primă conferință la nivel guvernamental se află la București 133 de delegații guvernamentale, reprezentanți a 16 organisme și instituții specializate ale O.N.U., 10 organizații interguvernamentale, 158 organizații neguvernamentale. De asemenea, se mai află reprezentate prin delegații numeroase 14 mișcări de eliberare națională recunoscute de O.U.A. și Liga Arabă. În total 5 000 de participanți și 700 de atașați de presă, radio și televiziune.

Onorind cu prezența sa deschiderea conferinței, președintele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a ținut o cuvîntare primită cu viu interes și subliniată în repetate rînduri cu vii aplauze de către asistență. În cuvîntul său,

C. Martinescu

Continuare în pag. a 7-a

IN ACEST NUMĂR : ● **Poet al cetății** – articole consacrate unor reprezentanți de seamă ai liricii românești contemporane : Tudor Arghezi, G. Bacovia, Lucian Blaga, G. Călinescu, M. Beniuc, Eugen Jebeleanu ● **Țara mea de dor** – poezii dedicate Patriei, Partidului, Zilei de 23 August ● **Călătorind prin România la ceas de sărbătoare** – reportaje semnate de tinerii scriitori Dorin Tudoran, Gabriela Melinescu, Iulian Neacșu, Mircea Constantinescu, Doru Moțoc, inspirate din realitatea noastră socialistă ● **Literatura celor trei decenii** (răspund la ancheta revistei noastre Alexandru Balaci, M. Beniuc, Ovid Crohmălniceanu, Adrian Marino, G. Dimisianu, V. Felea, Mircea Iorgulescu, Ioan Adam, Alexandru Papilian) ● **Țara are forma inimilor noastre** – versuri semnate de colaboratorii rubricii „Atelier literar", selectați de poetul Geo Dumitrescu ● **Scriitori participanți la lupta antifascistă** – evocare de Petru Vintilă ● **Marile amintiri ale prezentului** – reporteri pe urmele cărților lor.

literatura celor trei decenii

poet al cetății

Patosul „cuvintelor potrivite"

Tudor Arghezi reprezintă cazul ciudat al unui mare poet pentru care ceea ce numim în mod obișnuit lume exterioară nu este o prelungire a celei interioare, expansiunea, dezvăluirea multiplă a unui tip de eu, ci o realitate distinctă și autonomă, cu mecanica gesturilor ei proprii, specifice, oricum disjuncte față de energia latentă a conștiinței individuale. Acest prim pas pe care îl facem în aproximarea drumului urmat de poetica lui Arghezi — și anume că între eu și lume nu se stabilește

relația de tipul **ego și alter ego**, ci aceea de **ego și non ego** — fixează, de fapt, ecuația generică în virtutea căreia se desfășoară, cu o forță dramatică unică, procesul cunoașterii și comunicării la autorul **Cuvintelor potrivite** : cunoașterea implică dedublarea polemică (în toate formele ei) iar comunicarea dialogul (pe toate tonurile).

Așadar, această individuație extremă a personalității arghieziene, conștiința ocupării unui loc fix în lume și a absenței din toate celelalte locuri (poetului i s-a refuzat ubicuitatea sau, cum spune N. Manolescu, i s-a luat harul), explică tensiunea extraordinară a tentativelor de comunicare, calitatea generală a poeziei sale de a fi **un mesaj reluat într-o infinitate de variante**. Calea religioasă, abandonată imediat în favoarea celei morale ca mai apropiată practicii umane, este un simptom al încordării poetului de a stabili o legătură, cu restul lumii, de a transmite și a primi vești de la aceasta. Într-o astfel de perspectivă ne vom da seama cu mai multă claritate de ce opera lui Arghezi este alcătuită în mare parte din poeme cu un caracter direct social și politic, de ce poetul reacționează cu atîta promptitudine la evenimentele care fac viața, amară sau fericită, a semenilor săi. Ținînd seama de datele individuației sale (expuse mai sus, paradoxul aparent face ca Arghezi să fie poate și cel mai integrat în social dintre marii noștri poeți.

Din acest unghi, ce altceva înseamnă celebru său **Testament** cu care se deschid **Cuvintele potrivite** decît încercarea de reconciliere cu ea însăși a unei conștiințe scindate în ipostaziera părinților și fiilor, a strămoșilor ce-și lasă bogăția materială urmașilor în forma sublimată a bogăției spirituale ? „Nu-ți voi lăsa drept bunuri, după moarte. / Decît un nume adunat pe-o carte. /.../ Așeaz-o cu credință căpătîi. / Ea e hrisovul vostru cel dintîi. / Al robilor cu saricile, pline / De osemintele vărsate-n mine. // Ca să schimbăm, acum, întîia oară, / Sapa-n condei și brazda-n călimară. / Bătrînii-au adunat, printre plăvani, / Sudoarea muncii sutelor de ani. /.../ Durerea noastră surdă și amară / O grămădii pe-o singură vioară / Pe care alcutind-o a jucat / Stăpînul, ca un țap înjunghiat" etc. Dramatismul izvorăște aici nu numai din metaforele contrastante, dintr-o tehnică stilistică fără cusur, ci și din înfruntarea de clasă a stăpînilor și robilor, din substratul ei revoluționar. Mesajul poetului este orientat fără echivoc într-o perspectivă militantă, într-o viziune activă a structurilor sociale : „E-ndreptățirea ramurii obscure / Ieșită la lumină din pădure / Și dind în vîrf, ca un ciorchin de negi / Rodul durerii de veci întregi".

Arghezi este unul dintre aceia care, trudind o viață întreagă la șlefuirea cuvîntului cu o statornicie fără egal, a știut ce înseamnă încordarea muncii și a celebrat-o ca pe esența sfîntă, inalterabilă a omului : „Plugule, cin' te-a născocit, / Ca să frămînți a șesurilor coaje / Și să-nlesnești îndătinată vraje / De-a scoate-n urmă-ți bobul însutit ? /.../S-a-ndătinat copilul cel pitic / Să are și să stringă avuție / Osînda și-a schimbat-o-n bucurie. / Clădindu-și slăvi și veacuri din nimic" **(Plugule)** ; „El, singuratec, duce către cer / Brazda pornită-n țară, de la vatră / Cînd îi privești împiedicați în fier / Par, el de bronz și vitele de piatră ! / Griu, păpușoi, săcară, mei și orz, / Nicio sămînță n-are să se piardă / Săcurea plugului, cînd s-a întors / Rămîne-o clipă-n soare ca să ardă" **(Beișug)**.

Lauda muncii este însoțită de aceea a trudtorilor. Exemple vom găsi peste tot în opera poetului de la început pînă la sfîrșit, dar sensul activ, dialectic al acestei atitudini îl vom descoperi, deasemenea ca pe o trăsătură permanentă, în sarcasmul negării oricărei forme de opresiune și dispreț a tuturor călăilor, morale și economice, de brutalizare a omului, de încătușare a esenței sale — libertatea gîndirii și acțiunii. Paleta cu otravă și venin a lui Arghezi, în sensul pamfletului, al invectivei și blestemului, este prodigioasă, inepuizabilă, unică. Să amintim tablourile apocaliptice de foame, revoltă, secetă și război din ciclurile **Letopiseți** și **Carnet** precum și **Peizajele** din ciclul **1907** unde poetul angajat în destinul celor mulți acuză cu o luciditate neiertătoare și condamnă cu o virulentă inegalabilă forțele obscurantiste, opresive ale istoriei. Ciclul **Cintare omului**, reluînd o temă mai veche a poetului este, așa cum o arată și titlul, imn polivalent înălțat ființei umane în orizontul larg deschis de noile realități social-politice ale țării, în lumina ideilor materialismului dialectic și istoric : **Cintare omului** este nu numai un poem al speranței, dar și al triumfului.

Tudor Arghezi nu a încetat pînă în ultima clipă a vieții sale să devină ceea ce era : adînc implicat în mișcarea valorilor social-politice cu o strălucită conștiință a cuvîntului potrivit, el rămîne un caz exemplar de mare artist care trăiește viața cetății ca pe a lui însuși, care-și face din evenimentele și preocupările semenilor preocupările și evenimentele vitale ale propriei sale opere.

Dan Laurențiu

Acel viitor promis

Poeții mari par născuți pentru a da glas unor sentimente majore, ei sînt expresia vieții colective a țării lor ; precum Hamlet vorbind despre sine, despre întîlnirile sale personale, despre tot ce face, tot ce simte el vorbește în numele tuturor, la scara lumii întregi. Astfel înțeleasă poezia devine un mod de cunoastere a lumii prin participare. Nu există poet mare care să fi fost străin de lumea în care trăia. Poetul aparține cetății sale după cum cetatea în care se află își asumă existența lui ca artist.

„Artiști proletari culți", îi numea Gherea pe poeții din ultimul deceniu al secolului trecut. Nu știu dacă acest termen e potrivit și pentru Bacovia dar îl luăm ca reper pentru a fixa ideea că poetul a avut o atitudine limpede exprimată față de societatea în care s-a găsit.

Încă de pe vremea cînd era elev, Bacovia frecventa împreună cu fratele său Eugen clubul socialist din strada Cîmpineanu, nefiindu-i străine ideile socialiștilor. Undeva e consemnat faptul că împreună cu Neculuță participă de 1 Mai în sala Dacia la o întrunire violent reprimată de poliție.

Poezia sa cuprinde unele note protestatare, starea sa de depresiune, tristețea, deznădejdea, pricina acestora nefiind imaginară. Poetul se arăta îndurerat de tot răul din societatea în care trăia, suferea de sentimentul damnării, era purtătorul acelei triști tuturor, se simțea chemat să exprime această tristețe ca pe o ispășire : „Eu trebuie să plec, să uit ceea ce nu știe nimeni, / Mihnit de crimele burgheze fără a spune un cuvînt, / Singur să mă pierd în lume, neștiut de nimeni, / Altfel e greu pe pămînt."

Tristețea bacoviană e o tristețe violentă, protestatară, îndreptată împotriva unei lumi în descompunere, în dezorganizare. Dezmoșteniții acestei societăți sînt acea fără de apărare „ceată tristă" din „Împărat și proletar". Vom spune că Bacovia a descris ca nimeni altul peisajul în descompunere în care se sfîrșea acea lume. O lume în care frigul și căldura, soarele și vîntul iernii, ploaia, ninsoarea, nu înseamnă nimic decît dezorganizează obiectele și ființele din miezul lor către margini. Orașul burghez din „Stanțe burgheze" și din alte volume e fixat ca un infern gata să se tragă înspre pămînt cu tot ce se petrece deasupra lui, ca o lume cu resorturile sociale în prăbușire, deasupra căreia strălucește speranța unei înnoiri. Înnoire presimțită din structura intimă a ființei sale : „Cîntec, deasupra cetății / Îmbătrînire ? ! / Eternității, i-am zis : / La muzica asta frumoasă / Sînt lipsuri / În sîngele meu".

În orașul provincial burghez poetul pare închis, aproape de sufocare în acel infern nedorit în care lipsesc bucuria, rîsul, starea de mulțumire așa cum lipsesc în mod limpede fericirea, rîsul, mulțumirea din versurile poetului și

asta pentru că poetul le-a dorit și le-a amintit tot timpul prin absență.

Din „cafeneaua cu visători damnați", din cimpul pe care calcă „eroua clasă muncitoare", din „statica uitării" se vede orașul, altul decît cel prezent, un oraș „destul frumos", „destul departe"...

Dar cu mult înaintea „Stanțelor burgheze" poetul scrisese cel mai protestatar poem al său, „Serenada muncitorului" : „Eu sînt un monstru printre voi / Urzind un dor de vremuri noi / Și-n lumea voastră-abia încap..."

Poetul e menit să spună adevărul în numele tuturor. Poezia ia cunoștință de ea însăși, de noblețea misiunii sale.

În una din prozele sale, referindu-se la misiunea poeziei, Bacovia găsea că „menirea poeziei e de a fi cunoscută cît mai mult de toate clasele sociale de cititori de unde apoi ar putea evolua spre acel viitor promis pe care îl așteptăm". Căci poetul gîndea mereu „acel viitor promis", tînjea apropierea lui paradisiacă, evadarea din lumea infernală în care se găsea. Aspirația sa a rămas în versuri pe care mintea noastră și le-a însușit ca expresii ale limbii române : „O, vino odată măreț viitor", „Zvon de vremuri noi", „O, cînd va fi un cîntec de alte primăveri"...

Poetul gîndea acel viitor : nu există aproape nici o poezie în care să nu se facă o referire la o ordine nouă de lucruri. El a exprimat cu vigoare și precizie acest dor al său de vremuri noi și l-a transmis cu o inimitabilă măiestrie în versuri de neuitat : „Va trece o pasăre / Departe / Ca printr-un parc... / Gîndește-te atunci / La fastuosul basm".

Gabriela Melinescu

Una din trăsăturile literaturii române de la începuturile sale este militantismul ei firesc. Prima generație masivă și solidară, pașoptiștii, au arătat ce poate să facă literatura în slujba înaltelor idei ale revoluției și iubirii de patrie. Scriitorul român s-a simțit întotdeauna angajat și întotdeauna gata să răspundă marilor apeluri ale Cetății și ale Istoriei. Literatura română modernă începe cu această generație și militantismul ei e marcat încă din debuturi. Poezia modernă română începe cu Alecsandri, Alexandrescu, Bolintineanu, Heliade și printre cele mai frumoase pagini de patriotism și dăruire față de marile idei se află, neîndoielnic, și pagini din poezia lor. Eminescu, care avea nostalgia pașoptiștilor, nu s-a ferit de exemplul lor. ci, dimpotrivă, l-a aprofundat. Manualele au popularizat Scrisorile *lui care au devenit bun al celor mai largi mase de cititori. Vehemența lor critică, înaltul lor patriotism au stabilit o cotă de tensiune poetică, spre al cărei patos au aspirat și urmașii săi. Între aceștia Vlahuță și Coșbuc nu s-au dezis de tradiția înaintașilor. Cu aceste elemente n-am epuizat încă șirul poeților angajați, al poeților cetățeni. Lirica lui Tudor Arghezi, Ion Pillat, Lucian Blaga, Bacovia poate fi așezată la locuri de frunte în galeria nobilă de Poeți ai Cetății. Adînca implicare în actual, „suflet în sufletul neamului meu" cum spunea G. Coșbuc, vibrația marilor devoțiuni, iată cîteva din trăsăturile poetului cetățean. Am încercat să dăm în pagina de față o sumară idee — sumară pentru că numărul celor care ar fi putut fi prezenți aici e cu mult mai mare — despre angajamentul poeziei românești contemporane, despre marile ei repere artistice sau morale. În istoria literaturii române aproape fiecare poet adevărat este și un poet al durerilor și năzuințelor colective.*

Permanența crezului civic

Căutînd o imagine globală a întinsei activități lirice a lui Mihai Beniuc, ar trebui să recurgem la una dintre numeroasele **arte poetice** pe care poetul le-a scris. Poate chiar la cea care așa și este intitulată : **Arta poetică** (din volumul **Mărul de lîngă drum**). Există în această memorabilă poezie un **crescendo** semnificativ. Mai întîi, poeziei i se recomandă un statut miniaturist : „Fie versul cît un fir de iarbă / Ce-l răsfață-ntîia vară vîntul ; / Cît pufosul început de barbă / Chipul de copil în om schimbindu-l". Apoi, după cîteva etape intermediare, ce marchează trecerea treptată de la descriptiv la o ipostază activă, versul este legat fățiș de timpul istoric : „Fie cît sclipirea unei săceri / Din străbune vremi de răzvrătiri ; / Cît durata unei reculegeri / Pentru cei căzuți, pentru martiri" ; pentru ca, în fine, poezia să apară ca o forță colosală, capabilă de intervenții miraculoase : „Fie cît un fulger ce despică / Dintr-o dată pieptul unui nor ; / Cît un braț ce strașnic se ridică / Spre dușmanii tăi, o drag popor !"

Cele trei strofe citate ilustrează credința lui Mihai Beniuc în puterea versului, convingerea sa că, în ipostazele ei superioare, poezia nu trebuie să se piardă într-un susur intimist, ci să pătrundă în auzul obștei, modificînd mentalități, stîrnind ecouri energice. Această încredere în forța poeziei este substratul efigiei vaticinare a poetului. Ea explică și specificul „sentiment al auditoriului", pe care creația poetică a lui Beniuc îl exprimă în mod constant, adesea chiar în contextul unor note elegiace.

Sublinierea acestui aspect este importantă : numai atunci cînd simte și crede că verbul său liric este puternic, miraculos de puternic, un poet poate fi convingător în poezia socială. Tocmai această ipostază o ilustrează cu strălucire Mihai Beniuc în cele mai reprezentative dintre poemele sale închinate patriei, nădejdilor poporului, partidului. Cîntînd eroii legendari ai trecutului, făcîndu-se glasul suferințelor vechi ale celor mulți, intonînd imnuri în cinstea marilor realizări ale prezentului, poetul crede în permanență, cu fervoare, în posibilitățile cuvîntului său poetic și exprimă în mod constant acest sentiment cardinal.

Înțelegerea exactă a poeziei lui Mihai Beniuc trebuie să se sprijine pe postulatul că în conștiința poetului realitatea socială deține o preeminență asupra celei subiective. Încrederea în forța poeziei (unul dintre straturile adînci ale liricii lui Beniuc) trebuie urmărită în raport cu acest adevăr. Vocea poetului din multe poeme scrise la

persoana întîi pare a depune, într-adevăr, mărturie asupra unui „egocentrism liric". Ansamblul creației poetice probează însă că, deși se referă uneori la sinele poetului, poezia tinde tot timpul realitatea obiectivă. Iată, de pildă, cîteva versuri din **Inima bătrînului Vezuv** : „Alții s-or nălța cu strălucire / Din al vremii frămîntat vulcan / Ca un fum de sus, ușor, subțire / Numai eu m-oi stinge an de an / ... / Omenire fără de-mpărați / Crește peste somnu-mi temporar. / Dar băgați de seamă, nu mișcați / Că-n străfunduri mai mocnește jar / / Liniște-i, tăcere-i, e și pace / Și e nea pe creștetul plesuv / Însă-n miezul muntelui mai zace / Inima bătrînului Vezuv !". „Inima bătrînului Vezuv", despre care poetul spune că este încă vie, reprezintă tocmai tendința funciară a poeziei de a se integra în realitate, de a participa la modificarea acesteia. De aici și imensul număr de versuri scrise : o aspirație irezistibilă dictează un neîntrerupt avans al poeziei spre realitatea obiectivă. Acest efort cantitativ, specific lui Mihai Beniuc, tinde să echivalarea infinității de aspecte ale realității. Modul concret în care poeziile țintesc atingerea realității este de multe ori acela al elogierii unei alcătuiri sociale perfecte, ideale. Încrederea în poezie se dovedește a conține credința în posibilitățile realității sociale, în puterea infinită a umanității.

Voicu Bugariu

Înaltele rosturi

Între marii scriitori ai țării se numără poetul Lucian Blaga. În anii 1959 și 1960, **Contemporanul, Scînteia, Tribuna, Steaua**, îi numărau printre semnatarii lor cei mai aleși. Un articol publicat în **Contemporanul, „Probleme și perspective literare"** a devenit, în mod obișnuit, loc de referință, de unde azi se citează adesea fraze de crez artistic și cetățenesc. **„S-au înfăptuit în acești ani în țara noastră, în toate sectoarele activității, și îndeosebi în acelea care sunt legate de ideea colectivului uman și de interesele într-adevăr obștești /.../ mari progrese. Aceastea nu mai sunt o chestiune de apreciere pe scara aproximațiilor, ci de constatare pur și simplu, pe scara matematic controlabilă".**

Dar muncea mai cu seamă **poetul** Lucian Blaga astfel că, apreciind acum din urmă importanța și cantitatea producției lirice din acești ani, vedem că ele sînt enorme. Apărut postum, volumul de **Poezii** din 1962 ne oferă încă din **Mirabila sămînță** tabloul unor transformări interne prin care a trecut poetul în ultimii ani ai vieții. Nu poți să nu-l compari pe acest Blaga cu **Faustul** ultimei părți, în vecinătatea căruia s-a aflat poetul român atîta vreme. Faust din final este Faust constructorul, cel care descoperă oamenii și le dăruiește un dig ca să-i apere de urgia mării. Dar este și un Faust senin, bucuros de a putea prețui frumusețile elementare, pe lîngă care trecuse în tinerețe nepăsător. În ce-l privește pe Blaga, citim parcă în replică, asemenea sugestive versuri din poemul sămînței : „Mi-ai dibuit aplecarea firească și gustul ce-l am / pentru tot ce devine în patrie / pentru tot ce sporește și crește-n izvornică. / Mi-ai ghicit încîntarea ce mă cuprinde în fața / puterilor, în ipostază de boabe. / în fața mărunților zei, cari așteaptă să fie zvîrliți / prin brazde tăiate în zile de martie".

Nu mai este o noutate, a fost remarcată cu prisosință „clasicitatea" spre care se îndreaptă poetul în ultimii săi ani. Blaga începe să agreeze ritmul cu sugestii populare, fiindcă acum găsește în noua structură a versului și o posibilitate atît de probă de a transmite entuziasmul, simțirea. „Prinși de duhul înverzirii / prin grădini ne-nsuflețim / Pe măsura-naltă-a firii / gîndul ni-l desmărginim". Este însă atît de particular acest clasicism al lui Blaga, atît de neașteptat. Dacă ar fi fost la mijloc numai exemplul goethean, sau exemplul altor mari poeți care s-au clasicizat prin temperanță, ne-am fi așteptat să găsim numai un Blaga echilibrat, armonios, dar distant. Pe cîtă vreme poetul român trăiește, după propria sa mărturisire, o a doua tinerețe, o „vară de

noiembrie", un adevărat anotimp solar, ca dar al naturii și dar de vîrstă. Atît de explicită, dar atît de imprevizibilă totodată această „vară de noiembrie". Spațiile se deschid, versul devine exclamativ, bucuria erupe. Sînt parcă versurile unui tînăr plin de sevă : „Lumina ce largă e ! / Albastrul ce crud ! / Unei noi creșteri, văratice-n toamnă, se pare / c-am fi hărăziți și aleși. / Și-o clipă ne e-ngăduit / bănuitului Sud / să-i trimitem un gînd fără greș".

Aflăm, din mărturisirile sale postume, că poezia se năștea „în ritmul pasului", că era purtată în suflet, ademenită, „iscodită" pînă ieșea la lumină. Blaga păși spre tinerețe și a murit mai tînăr ca niciodată.

Dinu Flămînd

Lauda faptei

Cultul cetății este una din componentele fundamentale ale gîndirii călinesciene, vizionară a unei vieți publice desfășurate într-un perimetru de piatră și de statui. A trăi în cetate, în mijlocul unei lumi comunale, diriguit de privirea monumentelor el, dar a contribui, în același timp, la zidirea acestor repere perene de spirit și civilizație a însemnat pentru G. Călinescu nu un vis utopic, ci o necesitate. Vocația monumentalului reprezintă mereu, în cazul său, nu lenea contemplație, degustătoare de bunurile create de alții, ci participare directă, patetică, la zămislire, fie prin înaltă concepție de constructor, fie, cel puțin, prin aportul de simplu zidar. Creația perpetuă este pentru G. Călinescu o chestiune de crez artistic, un „exegi monumentum". Întreg exemplul marii personalități călinesciene stă într-un exemplu al muncii și al operei pe care aceasta o incorporează. Ce e scriitorul, privit din această perspectivă ? Ne răspunde Călinescu însuși într-un articol, chiar cu acest titlu, publicat în „Națiunea" din oct. 1947 : „Un creator de monumente morale făcute cu spiritul și cu mîna. Totdeauna am avut sentimentul de a fi frate cu lucrătorul din uzină (...) Degetele mele sînt pline de cerneală, ale minerului sînt pline de cărbune, doar asta este deosebirea. Și unul și altul ausdăm în urma unui contract de muncă. Muncim și unul și altul ca să trăim, dar amîndoi înfăptuim valori care depășesc existența brută. Noi promovăm civilizația, cultura, fericirea, într-un cuvînt, a poporului, facem operă de construcție depășind limitele unui răsărit de soare. Numai artistul și lucrătorul au sensul valorilor stabile și transcendente, fiindcă din imaginația și sforțarea lor mușchiulară se ridică opere de folos colectiv".

Așadar, scriitorul este un om al faptei, un devot al muncii, deosebit de semenul său muncitor doar prin uneltele diferite, sensul existenței sale fiind tot creația, de obștească folosință. Iată, nu mai departe, una din temele noii poezii călinesciene : lauda acțiunii umane utile, transfiguratoare a realității. Din acest punct de vedere, autorul **Laudei lucrurilor** este nu numai un cîntăreț al elementelor, în care „doarme un cîntec", dar și un cîntăreț al gestului care preface materia și îi dă forme necunoscute ; gest cotidian mult mai eroic, în fond, decît toate isprăvile războinice ale unui Darius : „În nouri ca profeții să nu stai niciodată, / Nu te răzni de-ai tăi, / Tristețea este stearpă, iar fapta lăudată, / Volos să cînți prin văi. // Fii fraților tăi pildă, de ești cu-nvățătură, / De mari isprăvi te-apucă, / De cremenea cea tare fă loc de arătură / Și mările usucă. // Pădurea nu te-nșele cu plinsetele-i vane, / Înfinge-n trunchi toporul. / Cuptorul înroșește, fă secere, ciocane / Pentru întreg poporul. // În loc să-nalți cu spada, sălbatic călăreț, /

Un groaznic osuariu, / Tractorul ia de hățuri și fi-vei mai măreț / Decît trufașul Darîu".

Lauda materiei se transformă astfel într-o glorificare a lucrurilor care vorbesc omului ca ființă eminamente constructoare. Dar a te entuziasma de „tractor", de „electrificare" sau de „grîul nou" care se coace în lanuri presupune o semnificativă contopire cu timpul prezent. Altitudinea este, la G. Călinescu, o zonă meditativă care se hrănește din extraordinara capacitate de cuprindere a concretului diurn. Scriitorul privește de sus după ce mai întîi s-a coborît în văi, amestecîndu-se printre semeni și surprinzînd esența prezentului. Treburile „obștii" și participarea la ele, cu o exultantă pornire, constituie o altă temă a acestei lirici cultivînd elogiul muncii și creația înfăptuitorului. Abstragerea ca și tristețea sînt atitudini sterpe ; dimpotrivă, geneza „cinturilor noi" stă în descoperirea sensului colectivității : „Descălecai. Le-am zis : În obște mă prenumăr, / Lăsați-mă bușteanul să-l țin și eu pe umăr, / Din moară să scot sacii, albiț tot de făină. / Să trag cu voi din baltă de pește plasa plină. / Veghea-voi turma noastră-n ocolul de nuiele, / Cu plumb și cu mistrie urca-mă-voi pe schele. / Frățește mi-au strîns mîna : — Tovarăș fii cu noi. / Un fluier simplu taie-ți și fă-ne cînturi noi".

Pentru aceste cînturi noi, Călinescu, firește, nu și-a tăiat un fluier, dar le-a scris cu o cerneală deopotrivă de hieratică și clocotitoare : „Cerneala mea e o esență rară / Bătînd în purpură și aur iu, / O apă vie într-o călimară, / Fierbînd atunci cînd scriu".

Dan Cristea

Continuitate și individualitate

O definire cît mai puțin aproximativă a liricii lui Eugen Jebeleanu nu poate să nu aibă în vedere particularitățile poeziei sociale românești de la începuturi și pînă azi. Dacă în 1848 poezia românească era eminamente politică și vehicula mai mult concepte politice și mai puțin de ordin moral **(Sila** lui Bolliac), și vizionar, aceasta fiind una din caracteristicile poeziei create de scriitorii munteni, momentul Eminescu reprezintă sinteza eticului cu politicul pe un fond etnic specific. Mai puțin legată de eveniment, sîntem într-o fază de lentoare a revoluției burgheze, poezia lui Eminescu fundamentează caracterul vizionar și etern al celei sociale, legată firește de imaginea unei Românii ideale. Eminescu însă subliniază mobilul real al poeziei sociale : îndemnul la revoltă **(Zdrobiți orînduirea cea crudă și nedreaptă).** E o direcție pe care o va continua Coșbuc cînd va scrie despre războiul pentru independență și cînd va dezvălui soarta neagră a țărănimii. Se observă acum încă o notă specifică a poeziei militante românești, notă adusă de către scriitorii din Ardeal. Transilvănenii sînt, în poezie, mai preocupați de cadrul geografic în care se mișcă, de universul natal, îi dau acestuia un loc mai mare decît conceptelor propriu-zise. Este ceea ce face lirica lui Goga în care simbolurile geografice ocupă locul de frunte. Tot acum aspectul vaticinar al poeziei patriotice românești se accentuează pînă a se constitui într-un reper tipologic pentru întreaga evoluție a spiritului nostru liric. Direcția geografică, la urma urmei politică, a poeziei românești, caracteristică lui Goga, este continuată de poeți cu vocație socială, între care și Mihai Beniuc, fără a lipsi din matca mai largă a poeziei lui Blaga, Bacovia, Maniu ș.a. Afirmarea cu putere a mișcării revoluționare muncitorești, a reactualizat aspectul inițial al poeziei noastre sociale, și anume cel de **revoltă** ca factor genetic principal. Revolta față de o anumită stare de lucruri a fost în literatura noastră, principalul factor de poezie socială, progresistă. În deceniile grevelor muncitorești, poezia românească mai înregistrează un revoltat, care în evoluția sa ulterioară va adăuga noi trăsături poeziei noastre sociale. Se cheamă Eugen Jebeleanu. Conștient de această geneză a poeziei sale, autorul lui **Hanibal** își facsimilează în fruntea recentelor sale **Scrieri,** (opere definitive), poemul **Răscoala,** scris în 1932. Este, fără îndoială, un gest programatic. Mobilul fundamental al poeziei lui Jebeleanu l-am fi recunoscut și fără acesta, dar el are darul de a sublinia, pentru noi, consecvența unei constiințe poetice actuale afirmată de la **Inimi sub săbii** (1934), **Cintecele regilor de jos** (1944), **Ceea ce nu se uită** (1945), **Surisul Hiroșimei** (1958), **Oratoriul Eliberării** (1959), **Cintece împotriva morții** (1963), **Elegie pentru floarea secerată** (1967), la **Hanibal** și **Parabole civile** (1973). **Revolta** lui Jebeleanu a fost principala stare poetică (ca altă dată **sila** la pașoptiști, mai fiind și alte aspecte comune cu poezia acestora) : „Revoltat sînt pe mine că am răbdat atît. / Pe țara asta că rabdă încă. / Lanțul mi-a ajuns pînă sub git. / Prostia ne pune juguri și ne mănîncă. / / Cerul e ca o cerneală și nu am scris / nici unul drep-

tatea cu el sau cu sînge. / Pumnul stă doar în cuget închis... / Ajunge !" **(Răscoala,** 1932). Fără îndoială, aceasta este structura fundamentală din care se desface mai tîrziu lirica militantă a lui Eugen Jebeleanu. Mai întîi, revolta față de sine se arată după un deceniu de tăcere lirică, în **Ceea ce nu se uită** (1945) cînd poetul aproape că își repudiază gestul prețios și livresc din volumul **Inimi sub săbii.** El se întreabă, în continuarea acelei revolte inițiale, programatice : „Cum voi putea, schiloade stanțe, / Prin voi să răzbun în veci în veci, / Plînsul acela din ochii reci / Ai mortului tînăr în albe sandale, / Sandalele sparte și fără aripe, / Hainele roase pe care adaugă timpul / Cu sceptre de apă și plete de jale, / Le destramă și el încă o dată ?". Jebeleanu nu mai invocă în 1945 imagini ale unor victime abstracte, din **Inimi sub săbii** („doar morți de brom, plutind fără de steme"), ci pe cei căzuți anonim pentru un ideal social sau pur și simplu victime ale unei epoci nefaste. Poetul însuși se leagă în a-i răzbuna : „Morți neștiuți, purtați-mă pe vînturi, / Căci eu sînt cel ce vrea și pentru voi / Topor să fie, flacără cu gheare / Sau o pădure-n mers răzbunătoare !". Așadar, revolta poetului nu mai este doar față de sine, ci este o revoltă în numele mulțimilor, **al milioanelor** de frustrați ai vieții. Jebeleanu adaugă acum poeziei de revoltă autohtonă dimensiunea unui umanitarism planetar, ca acela din **Surisul Hiroșimei.** El adaugă deci poeziei militante românești o coordonată universală, fără a ieși din tiparele spiritului autohton. Astfel, lirismul lui Jebeleanu se reintoarce la tipologia poeziei sociale a cititorilor munteni, îmbogățind-o. Continuitatea reală a poeziei militante românești nu este o chestiune de filiație. Ea trebuie descoperită în cadrul limitat al fiecărei personalități poetice în parte. Abia atunci putem vorbi de valoarea ei intrinsecă, organică, unitară. Eugen Jebeleanu semnifică un astfel de moment individual și național.

M. N. Rusu

ţara mea de dor

NICULAE STOIAN

Astfel dar a fost să-nceapă epopeea...

August — luna, ziua — a douăzeci şi treia,
An o mie nouă-sute-patruzeci-şi-patru...
Astfel dar, a fost să-nceapă epopeea,
Grav sunind in timp ca intr-un amfiteatru.

Astfel dar ! Adică, cum ştim noi, românii,
De la Ştefan-Vodă, de la Domnul Tudor :
Să ne fim la ceas de cumpănă stăpinii
Fără cnut in ceafă, nici pe cap vreun tutor.

Şi făcurăm epocă din oră
La răscrucea crincenă-a restriştii
Cind ne-am pus brasarda tricoloră
Semn c-am fost cu ţara una — comuniştii

Un viteaz „Acum, ori niciodată !",
Cum Mihai jurase la Călugăreni :
Pentru noi şi pentru lumea toată
Fost-am toţi — o ţară de oşteni

Greu plătite-s toate — cite sînt —
Libertăţile-ncercatei noastre naţii :
Nu din cer, ci de pe-acest pămint
August s-a-nălţat, precum din mări, Carpaţii.

A. I. ZĂINESCU

Spre rădăcina numelui

Un orologiu sfint ce-anunţă naşterile, iată,
Prodigios precum un tren alb in amurg,
Acele cimpuri dulci, sămînţa ce le-mbată,
Minunea de-a trăi mari sori ce curg

Şi-acele dealuri — umbletul meu fraged, parcă,
Ciorchine-al mării vintul cind se coace lin,
Iluminat de roua care cade cearcăn
Şi-n loc de pleoape-un trandafir albastru ţin,

Munţii de gind pe care marea-i spală-n trepte
Cum piramide-adinci de spumă-ntr-un tirziu.
Spre rădăcina numelui şi către seve drepte
Din care se trage, ţară, şi sunetul meu viu.

FLOREA BURTAN

Către sărbătoare

Curge mierea spre albine, ţara către sărbătoare
Şi lumina infloreşte precum timpu-n calendare.
Inălţind columnă vie de aici spre mai departe,
Vom fi tineri totdeauna, cintăreţi fără de moarte.

Creşte ţara. Spicul arde pină sub arcada minţii.
Noi impodobim cu rouă locul unde-au plins părinţii,
Piatra-n care dorm eroii, vatra noastră milenară
Prefăcute in stindarde şi-n azur in plină vară.

Trei decenii de cetate, trei decenii de lumină
Intru demnitatea piinii, intru stupii din grădină,
Trei decenii, trei arcade implinite şi solare
Rotunjesc destinul ţării sub văpăi de sărbătoare.

Trei decenii. August urcă in corole de mătase
Cintecul fără de virstă — mari talazuri glorioase.
Azi văzduhul infloreşte precum timpu-n calendare,
Mierea curge spre albine, ţara către sărbătoare.

DIM. RACHICI

Lie-România

Pămint care zboară,
Pămint care cintă,
Dragoste-vioară —
Intimplare sfintă.

Pămint care-nvaţă,
Pămint care ştie
Patima de viaţă —
Lie-România.

Dor şi alinare,
Inimă fierbinte —
Pajişte cu soare
Peste oseminte.

FLORIN COSTINESCU

Dintr-o zi de august

Zilele tale, patrie, sint transparente ca aripile de albină
ele incep dintr-o sămînţă şi se termină intr-un fruct
sub acoperişurile lor cimpurile sint aurării de polen,
razele soarelui inele de logodnă.

Nu pot face un pas fără ingăduinţa iubirii tale
ei mă supun — cunună şi pecete, sceptru in formă de pasăre,
in faţa ei, cu capul plecat, descopăr in straie ţesute in fir
fiinţa solară a demnităţii

Meşteri mari sint Carpaţii, Dunărea, Oltul — Istoria
îi văd lucrind in vetrele zilelor tale cu spor, patrie
Şi ei mă văd : să făurim impreună frumuseţea — imi spun
călătoriile mele se petrec înlăuntrul luminii.

Dintr-o zi de august, patrie ţi-ai făcut chip
dintr-o zi pe care n-a născut-o anotimpul, ci inima,
cugetul,
revoluţia.

ION IUGA

Urme de lună

Ţara s-apleacă de lună
poverile verii ard dinspre om
mină albă coboară-n străfund
spre ochiul iubirii prin apa colind

urme de lună pe umeri, de munte,
urmele văii urcate la cer —
paşii ţării prin noi cutremuraţi
de suflet şi lumini botezaţi

urme de lună viaţă-n miracol
duce gorunul lui Horia in sus —
imprăştie lumină miinile ţării
semne la care-am ajuns

urme de lună pe porţile ce vin
pe riurile noastre cite le-avem
un cer mai senin

DAN DEŞLIU

Ţară de vis

Treizeci de ani or fi din dimineaţa
cind ne-am trezit
visind această ţară
această România
şi dulce
şi amară
ca doina
şi ca vinul
şi ca viaţa
in chip de astru la zenit
soare de oameni
rază lingă rază
din tot ce-i bun
şi rodnic
şi drept alcătuit
Şi visul dăinuie
durează.

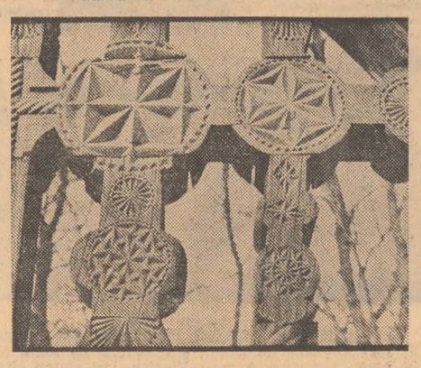

CEZAR BALTAG

Stejarul Mioriţei

Cred, iarbă, şi mărturisesc lumina
acelui dulce diamant de deal
in care suntem şi ne e tulpina
copacului din noi, primordial

De-o veşnicie in acelaşi punct al humii,
dintotdeauna sub aceeaşi stea,
el creşte-n noi de la-nceputul lumii,
nimic nu-l poate dezrădăcina

Din roata albă-a neopririi, care
aprinde in spiralele furtunii
o nuntă gravitaţie, in stare
să nască oul de argint al lumii

foşneşte larg cu stelele-mpreună
un pururi şi inalt cuvintător
frunziş diademă, care incunună
fruntea de cer a Mirelui păstor

In rădăcini de oase-i trecutul
urcind precum sămînţa, din nadir
clopot inalt zenitului, cu lutul
plin de văpaie grea, ca un potir

Dom de eroi şi nimb de crengi sticloase
rostind nemuritorul vetrei da,
a cărui sfinte rădăcini de oase
sub lutul cald vom fi şi noi cindva

Din noi şi peste noi vor lumina
crengile lui, copac de nuntă-al lumii,
intotdeauna sub aceeaşi stea,
de-o veşnicie in acelaşi punct al lumii.

DUMITRU M. ION

Trandafiri

Treizeci de trandafiri infloresc la fereastra
Patriei mele :
— Bună dimineaţa, flori surioare, voi sinteţi
Sîngele picurat din durerea luminii
Pe inaltele temple ale lumii noastre române.

Trandafiri la fereastră : cămăşi albe şi roşii
Ale eroilor din casele de pe coline de miere.
O, planete de rouă, blinde şi clare,
Cum mă umpleţi de fior cu luminile voastre

Precum veşnicul strigăt de libertate.
Aş vrea să respir cu toată fiinţa aceste arome
Ale mulţimilor de jertfe şi imi aud inima
Ca pe-o picătură care imi bate la geam :

— Trandafirii precum libertatea infloresc in spini —
Vino in zori pe cimpia lui August, vino
Şi-ascultă ciocirlia cum cintă-n văzduhuri
Şi se jertfeşte de mii şi milioane de zile
Pentru oul de furnică al soarelui !

Trandafiri la fereastră : bătăile inimii noastre.

DINU ADAM

Un poem despre el

Un poem pentru el nu poate vorbi decit despre noi,
despre mările noastre sărate de ierburi,
despre foşnitoarele noastre de păsări păduri,
despre vinul care sapă curat in boabe de strugure...

E-o singerare, iubito, de flăcări in adinc —
inima noastră arde precum un fruct ce s-a copt,
căci un poem pentru el nu poate vorbi decit despre noi
cum s-ar putea visa nespusa putere a pietrei,
sarea pămintului şi lumina curată-a pămintului...

Cad pe străzi felii dintr-un somn orbitor
pe care-l frămintă cascadele,
creşte nisipul in oase de păsări cum in clepsidrele din care
tăcerea, răbdătoare, coboară —
dar unde, iubito, inmuguresc aceste albine,
această istovitoare veşnicie-a luminii...

In inima mea se trezeşte o pasăre —
in inima fiecăruia se trezeşte, tăcută, o pasăre,
iar un poem despre el este-un cintec cu păsări...

RADU CÂRNECI

Pe Valea de cintece, la Muntele de miresme

Pe Valea de cintece, la Muntele de miresme,
dorul meu veghează, veghează, veghează
şi vă aude şi vă respiră, pe voi,
bărbaţi ai anului mare !

Pe Valea de cintece, la Muntele de miresme,
păsările invaţă imnuri, arborii au ochi
şi miini şi suflete, iarba e de evlavie —
dinspre voi arde lumina de facere !

Pe Valea de cintece, la Muntele de miresme,
femeile şi bărbaţii sunt asemenea zeilor :
frumoşi, puternici şi fără de moarte —
de la voi trăinicia de neam !

Pe Valea de cintece, la Muntele de miresme,
dorul meu veghează, veghează, veghează
şi este un freamăt in Cetatea subterană,
acolo printre sceptre şi capete...

O, Neinvinşilor ! de la voi cimpiile dreptăţii
şi ţărmul de zi şi seminţe mirabile
şi piinea şi vinul pentru noi,
pentru ce-i ce-n veac după noi, preamărindu-ne,

Pe Valea de cintece, la Muntele de miresme...

FLORENŢA ALBU

Consens

Luni, dimineaţa metalelor, sonorităţii,
dimineaţa oamenilor cu paşii răspunzători,
dimineaţa activă, utilă, matură,
dimineaţa orelor, minutelor,
cronometrărilor.

Ochi concentrat pe linia dreaptă,
pe cifre, pe ocularul preciziei,
mina fermă pe comutatoare.

Ţară de rezonanţă.
Ediţia specială
celei mai obişnuite zile de muncă —
retorica e ritmul frazei fără tobe,
fără semnele exclamaţiei —

Luni dimineaţa. Inceputul lumii
cu gust neinceput.
Ţeluri exacte, viteze,
consens.

FLORENTIN POPESCU

Treizeci de lumini

Spun patrie şi-n trupu-mi se dezlănţuie lumina
Treizeci de aştri se aprind pe aer,
Pe braţul meu se-nalţă largi cupole
Străluminate din adinc de-un sunet
Mai pur, mereu mai pur venind
Din piatra şi fierul şi lemnul
In viori şi in imnuri mutate
De bărbaţii acestui pămint
De glorii nimbaţi
Precum de albastru-n amiază Carpaţii.
Spun patrie şi-o flamură-şi desface braţul
De treizeci de ori la pieptu-i adunind
Nesfirşitele treceri ale materiei
După gindul şi vrerea şi inima
Acestor bărbaţi ctitorind
Mai pure, mereu mai pure şi-nalte
Rotundele zări peste care
Deopotrivă-şi revarsă bogatele roade
Spicul de griu şi stejarul.
Spun patrie şi inima mea e-n drapele
Şi-aud cum riul şi ramul din ţara aceasta
Din istorii venind se mută-n azur
Şi oamenii in treizeci de lumini
Mereu mai puri, işi măsoară victoria,
Pe cind orele, — aici, lingă Dunăre
Cu zborul şi visul nostru-mplinindu-se,
Bat pe inălţimea Comunei !

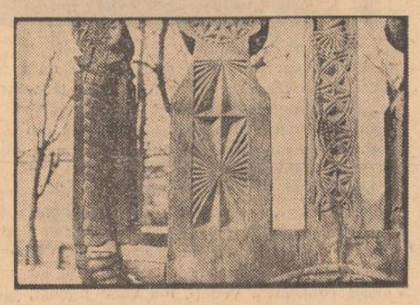

ION VERGU DUMITRESCU

Inima marelui imn

Inima patriei e insăşi fintina aceasta
Unde venim cu toţii spre inceputul setei
Şi-apoi, spre potolirea ei.
Aici cresc laolaltă inimile noastre.
Cunună lor — timpul prin care trecem
Umăr lingă umăr ca ulcioarele la apă !
Inima patriei — deci inima ciocirliei
Răsărită din marele imn.

CONSTANŢA BUZEA

Ţărmuri

Vino la mare,
Lasă-te lunii
Care de vid e,

Fii ca de sare
Peste păunii
Nopţii lichide,

Oarbă-n culoare-i
Limba minunii
Ce ne divide.

Ţărmuri pustii
Şi poezii
Te ţin in sine,

Stau mărturii
Coralii vii —
Raiuri marine.

Va fi să vii,
Ori să nu vii
Tot un senin e.

MARIN MINCU

Numele patriei

Numele Patriei se rosteşte grav
in vechea şi dulcea
noastră limbă Românească
ca un jurămint dur de credinţă
sau ca o aspră pedeapsă

Numele Patriei se scrie solemn
in vechea şi dulcea
noastră limbă Românească
ca o tablă de legi strămoşeşti
sau ca o inscripţie nepămintească

Trebuie să gindim numele Patriei
cu-nfiorare inaltă şi sfintă
in el se zideşte fiinţa noastră
pe care aştrii-o descintă.

GEORGE COANDĂ

Prispă în azur

Sudoare de boabe, dulce, os domnesc
de Valahia-n test de aur elibereză,
ţara ţipă-n rădăcini albe la Tirgovişte
şi oaste de griu pustieşte-n miază-zi prispe de loess.

Un cerb plesnind de stele aleargă
in munte. Doarme un lotru in zimţ
de frunză şi sinziene aprind focuri
de fructe, inalte, in mari panere de azur.

Şi doar nişte voievozi sub rădăcini,
neodihniţi in ţărină
cu cenuşă de oase albastre
şlefuiesc un Luceafăr.

TRAIAN IANCU

Din braţul mulţimii

Marmora de Ruşchiţa, marmora-vioară
sună sub dalta de cioplitor ;
ţara de pretutindeni coboară
in nervurile scrise cu dor.

Se reintrupează din chipuri şi forme
in blocul acesta de marmoră, pur,
Ţara Zarandului, Moldova cu Dorne,
codrii şi munţii atinşi de azur.

Porţile de Maramureş, deschise
către lumină, biruitor,
la temelie au singe şi vise :
Horea şi Pintea zac sub tălpile lor.

Şi dalta se pierde şi sculptoru-i doar
braţul mulţimii care inscrie
comunista-ntrupare, in ev legendar,
a marelui tău viitor, România.

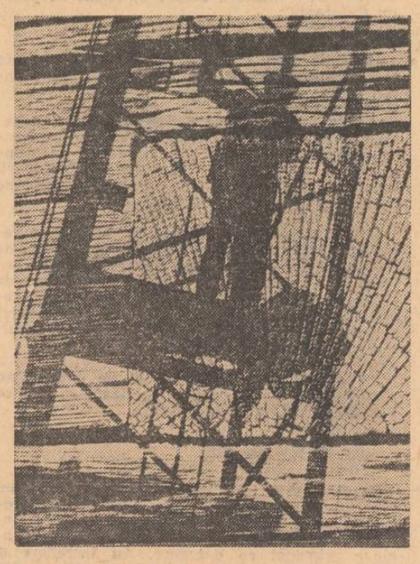

FÁBIÁN SÁNDOR

Lauda zilelor noastre

Lauda setei de viaţă
vintului de ziuă i-aş incredinţa-o —
vintului ce-alungă spaima din ramuri
şi-n locul ei pune frunze
pe care foşnind
le-nvaţă să cinte.

Lauda dragostei sincere
ploii de primăvară i-o dărui
care in zilele calde
astupă-n pămint crăpăturile
zămislind germeni cereşti,
afinind brazdele, făcind să se prindă altoii.

Lauda fericirii
flăcării cărbunelui i-aş incredinţa-o.
ce prin arderi rememorează stelele
din arhaice nopţi —
poate de-aceea cărbunele devine incandescent,
poate de-aceea şi zgura-n focul lui luminează.

Iar lauda zilelor noastre
raţiunii pure i-o dărui —
raţiunii ce-aduce necesarul de apă :
in grame — rădăcinilor din răsadniţe,
in milioane de metri cubi — rotirii turbinelor.

In româneşte de
Dim. Rachici şi Csire Gabriella

DINU ADAM

Un poem despre el

Un poem pentru el nu poate vorbi decit despre noi,
despre mările noastre sărate de ierburi,
despre foşnitoarele noastre de păsări păduri,
despre vinul care sapă curat in boabe de strugure...

E-o singerare, iubito, de flăcări in adinc —
inima noastră arde precum un fruct ce s-a copt,
căci un poem pentru el nu poate vorbi decit despre noi
cum s-ar putea visa nespusa putere a pietrei,
sarea pămintului şi lumina curată-a pămintului...

Cad pe străzi felii dintr-un somn orbitor
pe care-l frămintă cascadele,
creşte nisipul in oase de păsări cum in clepsidrele din care
tăcerea, răbdătoare, coboară —
dar unde, iubito, inmuguresc aceste albine,
această istovitoare veşnicie-a luminii...

In inima mea se trezeşte o pasăre —
in inima fiecăruia se trezeşte, tăcută, o pasăre,
iar un poem despre el este-un cintec cu păsări...

RADU CÂRNECI

Pe Valea de cintece, la Muntele de miresme

Pe Valea de cintece, la Muntele de miresme,
dorul meu veghează, veghează, veghează
şi vă aude şi vă respiră, pe voi,
bărbaţi ai anului mare !

Pe Valea de cintece, la Muntele de miresme,
păsările invaţă imnuri, arborii au ochi
şi miini şi suflete, iarba e de evlavie —
dinspre voi arde lumina de facere !

Pe Valea de cintece, la Muntele de miresme,
femeile şi bărbaţii sunt asemenea zeilor :
frumoşi, puternici şi fără de moarte —
de la voi trăinicia de neam !

Pe Valea de cintece, la Muntele de miresme,
dorul meu veghează, veghează, veghează
şi este un freamăt in Cetatea subterană,
acolo printre sceptre şi capete...

O, Neinvinşilor ! de la voi cimpiile dreptăţii
şi ţărmul de zi şi seminţe mirabile
şi piinea şi vinul pentru noi,
pentru ce-i ce-n veac după noi, preamărindu-ne,

Pe Valea de cintece, la Muntele de miresme...

LEONID DIMOV

Imn unui stol de cocori

Macină o moară, macină tirzie
Griul ca de zmoaică zmuls din nopţi pustii.
Umed, urluitu-i naşte o ţarie
De făinuri negre peste razăţii.

Da, au fost şi vremuri care n-or să vie,
Da, ne-au fost in noapte doar lătraturi vii
Singura speranţă căci au să mai fie
Gînduri de mărire in amiezi mierii.

Ce-ţi doresc eu ţie, dulce Românie,
Vis de direptate necurmat să-l ţii !
Spumege pocalul intr-o bucurie
De poeţi lunatici strinşi in utopii !

Pe deasupra mării arză stele-o mie,
Depărtării scumpe dulci ucenicii !
Dar din lemnuri vase clătind mărturie
La un semn, catarge urce sus : făclii.

CONSTANTIN DUICĂ

23 August

Venim la porţile luminii
Ca la izvoare limpezi, cintătoare
Privim adinc in noi şi-ntrezărim
Ţărmul de vis al lumii viitoare.

Da, ştim, in clipa de visare
Că viitorul a-ncoltit in noi —
Holdă mănoasă peste care
Cad tinere şi roditoare ploi.

De două mii de ani sintem aici,
Ţărani de sirg — pămintu-i şcoală bună !
El ne-a-ntărit cind ne-am simţit prea mici
Şi ne-a-nvăţat răbdarea impreună.

Cum creşte el pădurile şi holda,
Cum iarba o invaţă inălţarea
Pămintul bun, rotund ca bolta
Şi fremătind profund, ca marea,

Ne-a invăţat să creştem pruncii
In holda vieţii, roditori şi plini
Să caute-n sudoarea muncii
Coroana de nădejde şi lumini.

Cind soarele pe cer a răsărit
Şi-a pus in trunchiul vechi altoi,
Cind s-a-nălţat, fierbinte, spre zenit,
El strălucea de mii de ani in noi.

CORNELIU ŞERBAN

Din înălţimea clipelor de-acum

Cum riurile albii noi parcurg,
La fel şi viaţa noastră — a tuturor,
Noi căi străbate către viitor
Croite de Partidul demiurg.

Atunci, in August douăzecişitrei,
Un inceput pentru noi toţi s-a scris
Şi-o patrie destinul şi-a decis,
Către-mpliniri cu socialist temei.

...Din inălţimea clipelor de-acum,
Privind prin timp, ne recunoaştem paşii
Şi-avem incredinţarea că urmaşii
Vor duce mai departe-acelaşi drum.

Căci e un drum al dreptei omenii
Şi al vegherii sacrei libertăţi —
Ins lingă ins, ne ştim in veci cetăţi
De strajă stind acestei Românii.

Călătorind prin România,

In cei treizeci de ani ce s-au scurs de la înfăptuirea marelui act insurecțional de la 23 August 1944, moment al unității de voință și de aspirații a întregii națiuni, carnetele reporterilor au consemnat mii de fapte eroice, semne ale conștiinței unei Românii demne și libere.

In acest an jubiliar, cînd multe din visurile României noi sînt astăzi înfăptuite și constituie momente de căpătîi ale istoriei contemporane, reporterii au fost prezenți alături de oamenii ce muncesc și gîndesc pentru România de azi și de mîine. Reportajul de mai jos încearcă să constituie o selecție a cîtorva momente din viața țării care nu ar fi fost posibile fără evenimentul căruia i-am închinat în acest an toate realizările noastre. Nu întîmplător, locurile pe unde au trecut reporterii noștri în acest august de purpură au consemnat și în urmă cu treizeci de ani momente de înaltă conștiință patriotică.

Paginile de mai jos sînt închinate acestor trei decenii ale demnității și efortului oamenilor României care prin faptele lor au făcut posibilă această punte de lumină.

Memoria vie

Constanța august 1974. Capitala unui județ în care, în urmă cu treizeci de ani, comuniștii, toți oamenii cinstiți, au format un front al demnității. Oameni care, asemeni tuturor celor organizați în gărzi muncitorești, în grupe de luptă, adevărate unități ale Libertății, au format, alături de cei de pe Valea Prahovei, din București, din Moldova, Oltenia și Transilvania alături de toți oamenii care doreau un alt viitor României, marele moment de conștiință din august 1944.

Constanța de azi, un județ acoperind 7 055 km. pătrați, întindere locuită de 513 000 de oameni, județ care constituie poarta României spre mările și oceanele lumii.

Constanța, județ pentru care vorbesc faptele oamenilor săi. Fapte care sintetizate în cifre pot însemna fie 15,7 la sută, adică ritmul mediu anual de creștere în perioada 1951—1973, fie 28,7, adică creșterea producției globale-industriale în 1973 față de 1950, fie 10 928 000, adică numărul tonelor la care s-a ridicat traficul portuar al Constanței în anul 1973.

Constanța, adică primul dintre județele țării care a realizat cooperativizarea agriculturii, județ care, în anul 1973, a înregistrat medii de 3 420 kg. grîu la hectar, 4 649 kg. porumb boabe, 2 051 kg. la floarea soarelui și 10 000 kg. la struguri.

Constanța, județ în care printre marile obiective pe care și le-a propus să le realizeze țara în următorii ani, are înscris și pe cel ce se va numi Canalul de navigație Dunăre — Marea Neagră, arteră de-a lungul căreia vor fi amplasate mari obiective industriale, dintre care pomenim aici doar Șantierul și portul de la Mangalia ori portul Constanța Sud—Agigea.

Constanța, județ al turismului care oferă, tuturor celor de bună credință, posibilitatea de a ne cunoaște așa cum sîntem, așa cum dorim să devenim.

Citim în cronica acestei părți de țară :

„Muncitori, Țărani, Intelectuali, Femei, Tineri.

Dragi Tovarăși și Tovarășe,

Guvernul trădării naționale, guvernul de slugoi ai hitlerismului, guvernul dictaturii antonestilor, a fost doborît.

Teroarea criminală exercitată asupra tovarășilor noștri din Partidul Comunist (...) care a dus la arestarea, schingiuirea și asasinarea atîtor muncitori, țărani și intelectuali (...) a încetat."

(„Cuget liber", nr. 1, 30 august 1944.)

„Pentru rezultatele obținute în industrie, investiții-construcții, transporturi și circulația mărfurilor, precum și pentru contribuția adusă la dezvoltarea economică a țării, județul Constanța a ocupat în 1973 locul 1 pe țară și a fost distins cu „Ordinul Muncii", clasa 1".

(„Flacăra", nr. 27, 29 iunie 1974)

„Țărani ! Aderați și sprijiniți lupta contra nemților și a trădătorilor din slujba lor ! Organizați comitete patriotice în sate, comune, plăși".

(Chemarea către Țară a Partidului Comunist din România, „Cuget liber", nr. 1, 30 august 1944.)

„Agricultura județului Constanța a obținut în anul 1973 locul întîi pe țară și „Ordinul Meritul Agricol" pentru îndeplinirea și depășirea sarcinilor de plan la principalii indicatori".

(„Flacăra", nr. 27, 29 iunie 1974)

„Muncitori și Muncitoare !
Soldați ! Țărani ! Meseriași !
Funcționari ! Intelectuali ! Tineri și Femei !
Patrioți Români !
Partidul Comunist din România este partidul muncitorimii și reprezentantul întregului popor muncitor, inițiatorul și elementul cel mai activ al Frontului Național Patriotic".

(Chemarea către Țară a Partidului Comunist din România, „Cuget liber", nr. 1, 30 august 1944)

„...În același timp a crescut an de an zestrea flotei noastre comerciale. De la 969 000 tone mărfuri operate în anul 1949, traficul portuar a ajuns la 10 928 000 tone mărfuri în 1973. Numărul și capacitatea navelor românești au crescut de la numai 6 în 1949, cu un deplasament de 36 000 tone, la 69 nave în 1973, cu o capacitate de 608 000 t d w. iar în acest an, flota maritimă a primit și va primi 22 de nave noi, majoritatea construite în țară, cu o capacitate de aproape 400 000 t.d.w. Se înțelege că întregul port a fost modernizat, gradul de mecanizare al operațiunilor fiind în 1973 de 90 la sută, față de numai 33 la sută în 1939. Lucrările de extindere a Șantierului Naval Constanța, șantierul de performanță al țării în viitorul apropiat, docul uscat, marile hale, construcția primului vas de 55 000 t.d.w. avansează în ritm febril".

(Vasile Vîlcu, prim-secretar al Comitetului județean Constanța al P.C.R.)

Primul an

(Din „Cronica evenimentelor", — 1944—1974 —, întocmită de Biblioteca Municipală Constanța pe baza colecției ziarului „Cuget liber")

„28 ian. 1945. Frontul Național Democrat Constanța prezintă raportul de activitate politică și administrativă. Se adoptă o moțiune prin care muncitorimea și cetățenii Constanței își iau angajamentul să lupte pentru nimicirea rămășițelor fasciste, pentru mărirea producției necesare frontului, pentru ajutorarea țărănimii la realizarea reformei agrare. Este ales primar al Constanței Ion Popescu, primul primar muncitor al orașului".

„18 febr. 1945. Victor Dușa, prefectul Constanței, instalat de cetățeni, primește o telegramă de la generalul Rădescu : „Dacă nu opriți imediat operațiunile de împărțire în mod ilegal a moșiilor, voi dispune imediata dv. arestare".

„25 febr. 1945. 20 000 de cetățeni ai Constanței au manifestat împotriva guvernului Rădescu. Au fost expediate telegrame regelui în care se cere demiterea și arestarea lui Rădescu".

„7 martie, 1945. După constituirea guvernului Petru Groza, 7 000 de persoane au manifestat în fața prefecturii în favoarea noului guvern".

„10 martie 1945. În cadrul săptămînii „Totu pentru front, totul pentru victorie", sindicatele unite din Constanța au atins suma de 4 928 250 lei".

„22 martie 1945. Cînd la 22 martie a fost dat decretul de reformă agrară, 80 la sută din împroprietăriri fuseseră făcute anticipat în județul Constanța".

„15 iulie 1945. Are loc primul congres liber al „Frontului plugarilor" din județul Constanța".

„23 iulie 1945. Prima conferință liberă regională a Apărării Patriotice. Regionala Constanța a Apărării Patriotice a participat la campania de ajutorare a Ardealului și Moldovei, colectînd și trimițînd 6 794 420 lei, 15 vagoane porumb și 3 lăzi cu îmbrăcăminte".

„13—14 august 1945. A avut loc conferința regionalei P.C.R. Dobrogea cu următoarea ordine de zi : 1. Darea de seamă asupra situației politice și economice ; 2. Mărirea eforturilor de muncă pentru refacerea țării și consolidarea regimului democratic ; 3. Discuții și propuneri asupra expunerilor făcute ; 4. Alegerea Comitetului regional ; 5. Diverse".

„23 august 1945. Peste 30 000 de oameni au participat la demonstrația organizată în cinstea zilei Eliberării, în Piața Ovidiu".

Tînăr la 65 de ani

Pavel Popa a ieșit la pensie acum patru ani ca inginer principal. „N-am avut eu studii de inginer, dar conducerea șantierului a avut încredere în mine și în 1960 am fost numit inginer principal cu derogare. Au încredere și azi, și de-aceea m-ați găsit aici, în birou. Am fost chemat și am venit. Ajut fiindcă am fost ajutat și pentru că am trăit în șantier cincizeci de ani".

Pavel Popa n-a muncit cincizeci de ani în Șantierul Naval Constanța ; a trăit în șantier cincizeci de ani. În ultimii treizeci și trei n-a fost singur. „S-a luat după mine un pirlit de ulcer. Cînd a văzut ficatul asta, s-a apucat și el să-mi facă festa. Dacă nu era așa, azi mă găseați aici drept Pavel Popa, șeful secției mecanică și nu Nea Popa, pensionar sufletist, om cu experiență în etate de 64 de ani. Dar așa a fost să fie și nici n-avea cum să se întîmple altfel, că eu plecam de la șantier numai cînd nu mai puteam să stau în picioare. Vedeți dumneavoastră, de la niște coji de nucă, așa le zicem noi ălora mititele de tot, și pînă la mineralierele astea de 55 000 t.d.w. nu se-ajunge fluierînd. Așa și cu viața. Fiecare trage cît poate și cît îl împinge sufletul, numai că mai e și trupul, taică, trupul ăsta, care te mai lasă dacă n-ai grijă de el. De, noi am avut alte griji, mari, ale noastre și dacă nu le-am fi avut, dacă nu le-am fi rezolvat noi, acum nu s-ar fi putut gîndi nimeni ca șantierul ăsta să aibă cîndva o hală cu performanțe de 150 000 de tone. Numai că degeaba vă spun eu astea, că doar îmi spuserăți de ce mă căutați. De, dacă n-ar fi fost haimanalele alea de la Siguranță, ar fi avut și el azi vreo 58, 59 de ani și l-ați fi găsit în șantier, nu m-ați fi căutat pe mine, Pavel Popa, care i-am fost maistru. Ați fi vorbit cu el și nu i-ați fi găsit strungul în hol dat cu vopsea gri, că e piesă de muzeu, și nici tabloul acela de deasupra strungului. L-ați fi găsit pe Filimon și v-ar fi povestit el cum a fost. Și cu activitatea ilegală și cu toate. Vedeți dumneavoastră, dacă nu l-ar fi împușcat în '41, azi nu mai purtam nici eu „titlul" ăsta de „Meșterul lui Filimon Sîrbu". Aș fi fost colegul lui, că noi asta am vrut să fim : colegi, că nu ne despărțeau decît cîțiva ani ; oameni, că asta ne născusem ; prieteni, că amîndoi eram săraci și puneam osul la muncă. Cum arăta ? Nu mult mai mare ca mine. Să fi fost și el, acolo, de vre-un metru și șaizeci și cinci. Era subțirel, nici n-avea cum să fie altfel, că era băiat sărac, iar tac-su, un pirlit de acar în port. Și nu era doar el, mai era și Victor, frate-su, mîncau și ei cînd apucau. Așa eram mai toți. El, Filimon, în 1929, cînd l-am cunoscut, avea fața ovală și un defect la un ochi. Purta și ochelari citeodată. Eu ziceam că i-o fi rușine din cauza ochiului, dar pe urmă am aflat că așa mai păcălea citeodată copoii de la Siguranță. Prea multe n-am știut eu despre el. Fusese întîi ucenicul lui Moș Costescu. De la el citea și cărți socialiste. Prindea repede ; și cînd citea și cînd îi arătai ceva la „revolver", la strung, adică. La început, nu știam eu ce treabă avea cînd îmi cerea voie să plece ici, colo. Cînd îl vedeam strîngînd bani cu alții de vîrsta lui, eu ziceam că se duc și ei, ca băieții, să se plimbe cu o fată. De, eu fiind mai mare, mai îi dădeam și cîte un franc. Pe-atunci n-aveam familie, n-aveam obligații. De-abia mai tîrziu am aflat că băieții ăștia făceau o treabă de bărbați ; periculoasă și grea. Eu m-am luminat la un 1 Mai. Încolo, spre Abator, era berăria „Gruber". De 1 Mai, nu ne duceam la servici, ci la „Gruber". Mîncam o bucățică de carne, beam o bere, cîntam „Internaționala". A doua zi ne mustruluiau ei bine, dar n-aveau ce ne face. Numai că la un 1 Mai, pe băieții ăștia, pe Filimon și ceilalți, i-a luat Siguranța cu o zi înainte și le-a dat drumul după două, trei zile. Anul următor, tot așa. Începuse să fie clar și pentru noi, că băieții nu se țineau de fleacuri. Cînd l-a dat afară pe Filimon, ne-am despărțit cu două, trei vorbe. Nu știam că n-o să-l mai văd niciodată. Ba mint. L-am mai văzut o dată în mașină — se angajase controlor la „Săgeata", adică rupea bilete, dar de fapt își îndeplinea sarcinile de comunist. Era tot cu ochelari. N-am putut vorbi. Ei, dacă aș fi știut, atunci, cînd vă spusei că am vorbit ultima dată, că era chiar ultima, i-aș fi spus și eu două, trei vorbe. Nu prostii, nu să-l cert, nu să-l laud. I-aș fi spus că e un om adevărat, i-aș fi strîns mîna, ca între bărbați și i-aș fi urat noroc. Cînd am auzit că n-a vrut să se lase legat la ochi cînd l-au împușcat, deși plîngea inima-n mine, eram mîndru de el. Mi-aduceam aminte de băiatul respectuos și muncitor din '29. De, dacă nu l-ar fi împușcat, poate ar fi fost el, și nu eu, ofiter de serviciu în noaptea de 22 spre 23 august. În '44. El ar fi simțit mai bine ca mine ce însemna asta".

Pavel Popa nu trebuie să facă pe modestul pentru simplul motiv că este modest. Cînd e vorba despre el, se lasă mai greu la vorbă. Despre necazurile lui crede că sînt numai ale lui : „Păi de, taică, ce, strică cineva că în '52 a dat hepatita și ulcerul peste mine. Și cînd o fi de n-oi mai putea eu deloc, o să-și crească fiu-miu singur băiețelul. Aci, la șantier, o să rămînă Gheorghe Popa, unul din băieții mei. Lucrează la proiectări. În port rămîne ălalalt, Nicolae, că lui i-a plăcut ce nu mi-a plăcut mie : să se îmbarce. Acu e pe mineralierul „Anina". Pleacă și vine, pleacă și vine".

Am mai aflat de la Pavel Popa : că în ziua în care l-am cunoscut lucra la planurile unei instalații pentru realizarea tubulaturii unui vas, că dintre toate lucrările pe care le-a făcut și trăit în cei cincizeci de ani pe șantier cel mai mult i-au plăcut cele de centrarea motoarelor, instalațiilor de guvernare (cirma) și cele pentru linia de axe. Că pentru ulcer perioadele cele mai grele sînt primăvara (aprilie, mai) și toamna (septembrie, octombrie) și că de amar de ani el, Pavel Popa, nu mai poate bea decît un șpriț — „vorba vină că șpriț, că o olecuță de Murfatlar, dulceag, că acritura nu mi-a plăcut, cu un pahar de apă" — și că pe cuvîntul lui de cinste că marile lui bucurii sînt legate tot de șantier și anume de momentele în care „Șantierul nostru a rezolvat probleme mari, cum ar fi de exemplu docul uscat, unde faci vaporul pe chei". Mi-a mai spus Pavel Popa că el e mulțumit de cum a muncit în viață și că dac-o fi, și-o fi să nu mai poată veni mîine pe șantier, n-are nici-o grijă. Rămîn acolo oameni adevărați cum adevărată a fost viața lui și-a altora, dar că eu, dacă vreau, să-l caut și la anu, că poate o să-l găsesc, tot pe șantier, pe el, Pavel Popa, om în vîrstă de 65 de ani.

„Pentru mine e o mîndrie să muncesc la S.N.C."

„Tineri și Tinere,
Miercuri 30 August 1944, ora 18, are loc la Casa Roșie din str. Tudor Vladimirescu nr. 7 Adunarea Tineretului Comunist. Veniți cu toți să îngroșăm rîndurile noastre !" („Cuget liber", nr. 1, 30 august 1944)

Meseria lui Ion Dobre este aceea de mecanic rectificator. Funcția însă este cea de secretar al comitetului U.T.C. al Șantierului Naval Constanța. „Așa se face că la 25 de ani sînt scos din producție. Cred că asta s-a întîmplat pentru că am răspuns de fiecare dată chemărilor și sarcinilor care mi s-au dat și atunci, probabil, cineva s-a gîndit : „Ia să-l luăm noi, să-l cooptăm pe Dobre ăsta în aparatul U.T.C., că poate face treabă".

De treabă, Ion Dobre nici nu duce lipsă, nici nu se plînge. Pînă ajungem în Șantier îmi povestește toată istoria lui. A șantierului, firește, deși nici viața lui nu e deloc neinteresantă și mai ales pentru el. Astfel se face că pe lîngă faptul că aflu, de pildă, că un vapor „poate fi în cîmpul muncii 10, 15, 20, ori 50 de ani — depinde la ce te gîndești cînd îl faci ; vopseaua înseamnă foarte mult la un vapor și noi românii nu ne zgîrcim la vopsea" — descopăr că Ion Dobre nu stă într-unul din noile blocuri ale Constanței, ci într-o locuință veche. Cînd îmi spune asta, Ion Dobre zîmbește desi, după cum spune o butadă, parcă nu zîmbește cu zîmbetul lui. Și nici n-ar putea fi altfel, fiindcă Ion Dobre s-a însurat iar „nevasta, nu rîdeți, e femeie și ca toate femeile întreabă. A mea, Viorica, îmi spune citeodată : Bine mă, tu cu U.T.C.-ul, tu te zbati pentru alții, muncești de te vede omul acasă numai noaptea și nu poți să faci și tu rost de o casă ca lumea".

Sigur, Ion Dobre nu e oricine, adică e ceea ce v-am spus de la bun început, și spune : „Stai nevastă, că eu pe lîngă familie mai am și Șantierul". Și nu glumesc, îmi spune, fiindcă jumătate din cei care lucrează la S.N.C. sînt tineri, uteciști, și peste 10 ani ori peste 15 ei vor fi „înțelepții șantierului și trebuie s-o-nceapă cu dreptul, să știe ce e munca, cum e, în folosul cui se fac toate, da, și vapoarele, și nu numai astea".

De muncit, Ion Dobre spune că știe să muncească. „Nu vă gîndiți că am renunțat la producție, ca să fiu activist. N-a fost vorba de nici un avantaj, ci de faptul că eu am învățat să primesc orice sarcină așa cum se cuvine. Sarcinile dacă există, dacă ți se dau, trebuie să le îndeplinești. O sarcină nu e sarcină decît dacă o duci la bun sfîrșit".

Ion Dobre ar fi putut mînca o pîine bună la aviație, dar „erau prea mulți decibeli, și-apoi, eu sînt dobrogean de pe lîngă Adamclissi. M-a tras ața spre casă". Despre tinerii din S.N.C. vorbește ca despre frații lui. Îi mărturisesc că mi se pare puțin exaltat. „Sigur, dumneavoastră să nu înțelegeți acum că toți sînt nemaipomeniți. Nu. Eu nu arunc cu praf în ochii ziariștilor. Ba chiar pot să vă spun că mai sînt unii care nici nu știu bine cîți ani au, alții, chiar de-ai mei, mecanici, pun ei ulei la vapor, dar nu știu de ce și nici nu se-ntreabă. Numai că aceștia sînt puțini, dar nici nu zic că or să dispară cu totul și foarte repede. Știți și dumneavoastră cum e cu conștiința, cu nivelul politic. Nu cresc, așa, cum ai bate din palme".

— Cum simți dumneata, ca secretar U.T.C., că nivelul politic al tinerilor crește ? Ai vreo „sondă" ? Chiar, cum te descurci ?

— M-ați luat cam tare, dar eu ca să vă răspund cu aceeași monedă o să vă spun adevărul : după felul cum răspund ei la acțiuni. Nu că dacă vin la aceste acțiuni, gata, nivelul politic, conștiința lor comunistă a mai făcut un pas ori zece. Nu, ci după felul în care se apropie de acțiunea respectivă, după cum cît de mult ori de puțin înțeleg necesitatea ei, după sufletul pe care-l pun în rezolvarea ei și mai ales, dar,

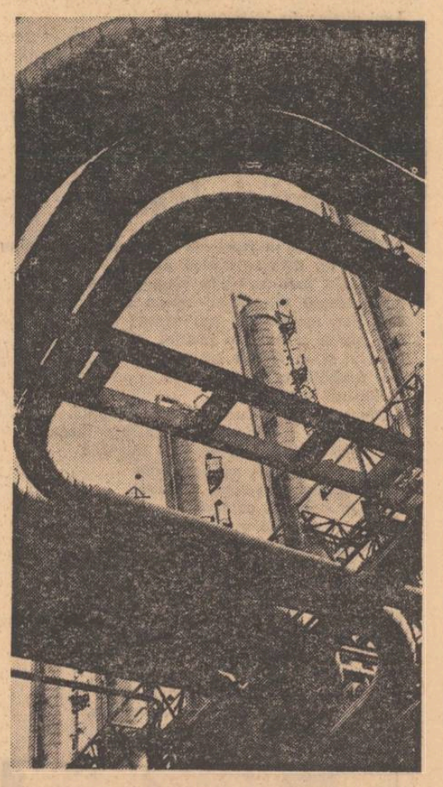

mai ales, da, mai ales, după cît de mult își dau seama că o fac nu pentru alții, ci pentru ei. Adică dacă înțeleg ei că „Societatea" nu e doar un cuvînt, ci o realitate formată din noi toți. Din dumneavoastră, din mine, din ei, din necazurile și bucuriile noastre".

Ion Dobre îmi dă și un exemplu: „Noi, cei de pe Șantier, avem pentru acest an datoria de a stringe și preda 640 tone de fier vechi. Adică aveam căci acum am mărit cantitatea. Oricum, pînă azi am dat deja 600 de tone. Și iar am mărit cantitatea. Vedeți, n-a venit nimeni, nici unul din tinerii aceștia să-mi spună. „Băi, frate, ce tot tragi de noi cu fierul ăsta vechi, că mai avem și alte treburi. Noi ne-am angajat pentru 640 de tone și acum o tot mărîți". Nu. Continuă să participe la această acțiune, conștienți că pot face mai mult și că, dacă s-a hotărît să se stringă mai mult, înseamnă că e nevoie și că nu se face pentru că vrea unul ori altul să-și facă merite pe seama și eforturile lor". Dar pentru că veni vorba, aș vrea să vă spun ce mă deranjează pe mine. Uitați, de pildă cînd primesc un telefon și mi se spune (mai ales că noi am făcut mult mai mult decît ne planificasem). „Băi, Dobre, fii atent, dacă nu realizezi cifra la fier vechi, te dau la nicovală". Păi, mai întîi, că nicovala, munca la ea nu e cel mai de ris lucru, adică e la fel de nobilă și utilă ca munca mea de activist. Apoi, cu amenințarea nu se poate face nimic bun și eu amenințarea n-o suport. De altfel, sînt destul de rari cei care au rămas la un asemenea stil de muncă. Știu eu care sînt defectele mele.

— Care, dacă tot ați deschis discuția ?

— N-am un stil de lucru format. Mi-au spus-o doi, trei tovarăși, și pentru că n-a fost unul, ci mai mulți, înseamnă, că așa e, fiindcă eu știu de-acasă, de la tata, că dacă îți spun trei oameni... știți zicala... Dar mai știu și altceva, și anume că eu am învățat să muncesc, că muncesc și că asta e destul de bine. Prefer oamenii care muncesc și n-au chiar un stil de muncă închegat, decît pe cei care au un stil de muncă foarte bine consolidat... dar muncesc mai puțin ! Stilul ți-l mai formezi, deprinderea de-a munci cinstit și pe rupte, mai greu. Cred că uteciștii din Ș.N.C., colegii mei adică, au încredere în mine, și pentru că dacă e de strîns fier vechi ori de făcut altă treabă, pun salopeta pe mine, pufoaica, și merg cu ei. Uitați-le în cuier. Sînt murdare ; și șalopeta ori pufoaica nu le murdărești plimbîndu-te sau la cinematograf. Și-apoi, dacă am salopetă și pufoaică, de ce să fiu demagog ?"

După ce îmi spune că pe Șantier se muncește nu glumă îl întreb pe Ion Dobre dacă n-a fost tentat să plece în altă parte, undeva unde e mai ușor și unde poate cîștiga și mai bine. L-am mai întrebat și dacă n-ar fi mai ușoară chiar viața de activist, să zicem, într-o fabrică de covrigi. „Ar fi, știu eu ce să zic. Dar pe mine nu mă interesează. Și-apoi deși n-am nimic cu covrigii, ba dacă mi-aduc aminte chiar îmi plac, dar pentru că activitatea politică, chiar este în general aceeași oriunde în această țară, ea se mai și diferențiază după profilul fiecărei întreprinderi ; eu o prefer pe cea de aici, adică munca pe care o fac azi, și asta nu numai pentru că mi-e ușor să vă spun că navele nu sînt numai niște covrigi care plutesc și pe care muncesc oameni, ci pentru că, ce mai încoa-și-ncolo, pentru mine e o mîndrie că muncesc la S.N.C. și nu în altă parte și, poate, după ce veți sta aici, cum mi-ați spus, cîteva zile, o să înțelegeți de ce".

Dorin Tudoran

Un port din porturile lumii

În dicționarele vechi portul era acel loc în care corăbiile se adăpostesc de furtună, locul unde se încarcă și descarcă, loc de adăpost și de liniște, un oraș zidit lîngă mare. Nu știu în ce măsură portul Constanța e definit de dicționarele vechi, dar ceea ce se vede astăzi e un adevărat oraș în oraș, și în același timp un loc de adăpostit corăbiile, un loc de liniște.

Portul — loc din care vapoarele noastre străbat mările și oceanele pe o sută de linii de navigație. Portul — o arie de muncă de 700 de hectare, 150 de linie de cale ferată, 7 kilometri de cheiuri, 40 de nave operînd zilnic, 1 000 de utilaje macarale de cheu, macarale auto, tractoare, poduri rulante, uriașe poduri descărcătoare toate lucrînd din plin în toate orele zilei. Portul — capacitatea de trafic de aproximativ 20 de milioane tone anual (performanță comercială pentru țara noastră) capacitate care situează poarta maritimă a României pe locul 22 pe scară mondială.

Portul — 79 de vapoare ale marinei noastre comerciale dintre care 74 de vase construite pe șantierele românești, la Galați, Constanța, Brăila, Drobeta Turnu-Severin.

Muncesc aici oameni în majoritate tineri veniți din toate colțurile țării : marinari, muncitori aducînd în acest haos al portului fiecare ceva al său, personal, impestrițînd mulțimea, colorînd-o făcînd vacarmul pitoresc și de necuprins. Ca niște mari făpturi pe deasupra oamenilor sînt vapoarele. Și de acest peisaj 50 000 de oameni au viața legată. Nimic nu e neinsemnat pentru locuitorii portului ca și pentru acei care pleacă mereu înfruntînd crestele valurilor asumîndu-și tot timpul greutatea luptei lor.

Un tînăr ca mulți alții

Pe Șantierul Naval Constanța lucrează mii de tineri. S-a întîmplat să facem cunoștință cu unul dintre ei : Panait Dumitru, 24 de ani, mecanic. Venise la sediul U.T.C. (fiind casier) să predea cotizațiile. Auzind că se vorbește despre vapoare s-a băgat în vorbă și nu s-a mai dus. Arată ca un miner : cu hainele negre, cu pielea din pricina îmbrăcămintei arămie lăsînd vii doar ochii ca niște butoni verzi care se întunecă și se aprind, exprimîndu-l.

A stat în prag și a povestit despre vapoare. Părea că le cunoaște viața, bolile și moartea lor. Vapoarele ca și oamenii au suferințe, se întîmplă ca ele să moară. Ca mecanic Panait Dumitru știe mereu ce se întîmplă pe nave, „cu oamenii de pe mare te lovești mereu ca de prieteni". Știe în amănunt cum s-a scufundat cutare vapor, din ce cauză, în amănunt pricina tehnică a accidentului. De pe hărțile mari ale lumii golful Biscaia i se pare cel mai periculos loc din lume, cimitirul navelor, locul în care se întretaie curenți periculoși acolo multe relicve de nave au rămas. Ca un om care a fost la fața locului trăiește în amănunt toate momentele încordate ale drumului pe apă. Pare un marinar simplu, desfăcut pentru un timp de mare. Deși „aici pe uscat e ca și cum ai fi tot timpul pe mare. Ești logodnicul ei". Nimic nu e idealizat în tot ce spune, dimpotrivă tot ce am aflat de la el îmi dă convingerea că a fi marinar astăzi în marina română e dificil : înseamnă în primul rînd să știi multe meserii, să ai o experiență de muncă, să știi cît mai multe meserii e una din calitățile marinarului, apoi să fii tînăr, în jur de 23 de ani, cu armata făcută, să fii sănătos, destoinic, capabil să înfrunți greutăți neprevăzute.

Drum la navă

Pentru prima oară am urcat pe o navă care în curînd peste 3 zile, va porni, probabil, spre Brazilia, nava „Dunărea", lungă de 185 de metri, încărcată cu minereu. Drumul la navă e neterminat începe și se sfîrșește undeva pe ape, nava e ea însăși întreagă numai pe ape, în larg. Acum se vede în întregime uriașă. Intrînd am impresia că trebuie să adopt forma ei, intri în ea și ești al ei se zice, te cuprinde forma ei. Toți marinarii au forma navei pe care s-au îmbarcat. Unii se strecoară pe scara de sfoară cu agilitate, alții greoi. Dar, odată ajunși în navă sînt înghițiți de forma ei, potriviți, îmbinați, cuprinși perfect, avîntați, făcuți una cu ea. Știu că atribuțiile unui ofițer mecanic sînt multe, de aceea îl întîlnim pe Nemeș Vasile, ofițer II mecanic în cabina sa în timpul unei pauze. O curățenie mare în tot vaporul. Cabina sa și cabinele tuturor au ceva auster, nimic în plus de la o linie sobră de eleganță și confort. Ofițerul II mecanic al navei „Dunărea" se pregătește de plecare, pare un om timid, își freacă mereu mîinile, asudă, se înroșește, vorbește cînd stins, cînd tare, cu mult curaj.

la ceas de sărbătoare

— Spuneți-mi ce intră în atribuțiile unui ofițer II mecanic, cît de importantă e această funcție pe vapor ?

— Intră cam multe în atribuțiile sale. Dacă țineți cont că trebuie furnizată energie electrică pe toată nava. Fără această energie nu merge absolut nimic. Am în grijă toate instalațiile electrice ale navei, ale mașinilor, frigiderele care păstrează provizia noastră de hrană pe tot drumul, adică zarzavaturi, carne, aceste frigidere sînt de trei ori cît camera asta.

— În condițiile navigației moderne fiecare om de pe vas trebuie să știe cît mai multe meserii ?

— Marinarul trebuie să aibă multe cunoștințe din multe domenii, se pot ivi situații în care toți marinarii să fie chemați să ajute sau să înlocuiască pe cineva, un om pe bord trebuie să cunoască aproape totul despre navă. Serviciul nostru e organizat pe carturi, adică pe ture fiecare avînd atribuții precise în funcție de mărimea și felul navei. Pe mine mă ajută un motorist. Am lucrat pe 7 nave și cam toate sînt la fel din punctul de vedere al meseriei mele, deci aceleași răspunderi peste tot. Dar navele sînt și totuși nu sînt la fel. Trebuie pentru fiecare navă să faci o serioasă documentație tehnică înainte de a porni la drum.

Coborîm în sala mașinilor locul în care ofițerul mecanic își petrece mult din timpul său. Aici nu intră decît el și ajutorul său, curățenia o fac tot ei, o curățenie cu moț, orbitoare am spune. Sala mașinilor este cea mai importantă parte din vapor, ea se află mereu sub nivelul apei, ea trebuie mereu supravegheată. Aici se vede clar omul și inteligența lui. Nenumărate butoane, nenumărate țevi, într-o combinație care te face să crezi că tehnica în exuberanța ei întrece natura și devine artă.

Cînd sîntem în marș fereastra asta e sub nivelul apei, iar valul bate mai sus la altă fereastră ca și cum ți-ar bate o femeie cu o floare în geam.

Cînd mă aflu în cart sînt atît de concentrat că urechea, stă lipită pe toate sunetele, pe fiecare sunet din sala mașinilor, le cunosc pe toate, simt imediat dacă ceva nu merge bine după sunet. Trebuie să ai ureche de muzicant.

„Apreciez răsăritul de soare și apusul"

— Cum ați ales meseria asta din attea meserii ?

— Sînt din Brașov. Visul meu nu era să ajung aici, vroiam să dau la medicină, mă pasionează psihologia. Practic am dat la medicină și n-am reușit, făcusem realul și m-am înscris repede la o școală tehnică de automobile și vapoare, așa am ajuns aici. Am lucrat pe multe vapoare dar pe „Dunărea" sînt de o lună și jumătate, am călătorit mult.

— Vă amintiți de prima călătorie ?

— Prima cursă a fost lungă : Franța, Anglia, Belgia, Olanda, Gibraltar. M-am simțit bine.

— Noi cei de pe uscat citim cărți de călătorie, ne imaginăm că dv. vedeți altceva decît noi, ce vedeți în mijlocul apei ?

— Apreciez răsăritul și apusul de soare. Sigur un simț artistic e în fiecare om, dar nu faci poezie din treaba asta. Ați vrea să vă spun că uneori luna e atît de mare pe cer încît pare un bostan galben sau o mămăliță ? Ne uităm și pe cer dar mai rar. Dacă vrei poți să faci fotografii peste tot.

— Dintre navele pe care ați lucrat care vă place cel mai mult, care vi se pare mai bună.

— Nava „Slatina", era și nouă, avea calități tehnice deosebite, ușor de întreținut, condiții foarte bune. De altfel nava trebuie să aibă niște baremuri internaționale, să îndeplinească un număr de calități bine determinate ca să poată să-și înceapă, să-și trăiască viața ei. Navele sînt specializate după transporturi. Pe mine poate să mă trimită oricînd pe altă navă și pe marinari la fel.

— Dintre toate țările pe care le-ați văzut care v-a plăcut cel mai mult ?

— Toate au frumusețea lor : într-o parte vezi mai multă tehnică, în alta mai mult peisaj frumos, natură frumoasă și tehnică de loc ; ai ce vedea în orice loc numai ochi să ai.

— Peste trei zile veți pleca în larg. Cu ce viteză va merge „Dunărea" pe drumul către Brazilia ?

— Cu 16 noduri adică 16 mile marine pe oră, adică 30 km pe oră.

— Se zice „drum bun" ?

— La noi se zice : vînt din pupa !

— Vînt din pupa peste toate apele !

Gabriela Melinescu

N-atinge cerul de pămînt

În august 1944 bogata și frumoasa vale a Prahovei se afla în „traista nemțească". Lanțul care stringea traista avea 30 000 de soldați hitleriști, jumătate din toți cîți erau atunci în România. Înrobită mai mult decît orice altă palmă de pămînt a țării pentru farmecele sale economice, Prahova părea ocupanților locul ideal de jaf și crimă, din România. Kilometri de cisterne cărau în Germania „aurul negru", țintă dintotdeauna a războinicilor noștri neprieteni. Astfel își pierdeau prahovenii marea lor bogăție, unul din însemnele țării, petrolul. Desigur, hitleriștii nu luau numai atît, ei luau tot ce găseau, aveau această plăcere diabolică de a lua ce nu era al lor, ori aici, în Prahova, nimic nu era al lor. 30 000 de oameni bine înarmați furau în văzul lumii, la drumul mare, tîlhăreau, de fapt.

— Noi de tîlhari n-am dus lipsă, zice și oftează moș Lică, cu nume întreg Alexandru Ispas, un bătrîn din Păulești împreună cu care voi scrie acest reportaj copiind dintr-o monografie pe care a întocmit-o la aproape 70 de ani și pe care o numește „mica și umila mea încercare făcută spre amintirea tineretului de azi, ca un imbold pentru a mă urma, cituș de puțin, spre binele viitorilor urmași". Întemeietorii satului, Păulești, tot de tîlhari au fost omoriți într-o noapte, ăia însă au fost spînzurați și aruncați într-un puț părăsit. Dar nemții hitleriști..." Nu, n-au scăpat pînă la urmă nici ei de binemeritata pedeapsă. Declanșarea insurecției pe Valea Prahovei a găsit formațiunile de luptă patriotice și unitățile militare române din Corpul 5 teritorial gata pregătite să înfrunte trupele hitleriste. Începînd din noaptea de 23 spre 24 august, povestește prof. dr. Ion Baicu, muncitori ploieșteni înarmați și subunități ale armatei române au alungat gărzile naziste și au preluat paza întreprinderilor petroliere, „Astra Română", „Româno-Americana", „Vega" și altele. Prahovenii luptă cu îndîrjire 8 zile pentru lichidarea punctelor de rezistență inamice din Ploiești, Bucov, Boldești, Păulești, Lipănești, Tîrgșor, Comarnic, Cîmpina și din alte numeroase localități prahovene. În jurul satului și în pădurea Păulești cercul de foc al românilor strînge mai bine de 10 000 de soldați hitleriști.

— În seara zilei de 26 August pe la orele 19 nemții care patrulau prin comună au strîns toți oamenii pe care i-au putut prinde, i-au luat în camioane și i-au dus la comandamentul lor din capul pădurii Misleanca. Acolo i-au băgat într-o baracă și i-au încuiat acolo punîndu-le pază.

Zilele încleștării din august s-au încrustat adînc în memoria prahovenilor. Bombardamentele urmau continuu, zi și noapte... Erau bombe grele și de o tonă una. Mulți din Ploiești nu găseau decît ruini fumegînde și lucrurile aruncate în toate părțile sau îngropate sub ruini...

Tabloul Prahovei în septembrie 1944 era sumbru. Aici, din cauza bombardamentelor și a frontului se înregistrară mari pierderi în 35 de localități, în valoare la „prețul zilei" de 38 720 601 lei. Inima județului, Ploiești, avusese cel mai mult de suferit. Orașul, lăbărțat și scund între prunduri, nu fusese niciodată înainte, cum se spune, frumos, însă acum rănile războiului prin focul căruia trecuse ca niměni altul îl desfigurașeră. În jurul său rafinăriile și sondele, țintele de predilecție ale aviației, suferiseră mari distrugeri. Prahovenii aveau inimile îndoliate, muriseră eroic în luptă mulți dintre ei, foametea bîntuia țara, spectrul mizeriei era coșmarul fiecăruia. Aveau însă mereu bucuria de a se ști liberi și vroiau cu orice preț să-și apere libertatea cucerită cu arma în mînă împotriva oricărui dușman. Acest adînc sentiment îi întărea, insuflîndu-le entuziasmul cu care au început să reconstruiască totul, de la început. Se simțeau datori față de cei ce se jertfiseră pentru zilele lor de libertate și vroiau să arate că niciunul dintre ei nu murise zadarnic. Într-un singur fel puteau arăta aceasta, muncind, reconstruind și construind în Prahova astfel încît amintirile criminale ale războiului să fie șterse o dată pentru totdeauna de pe pămîntul lor. Ei prețuiau cu toată ființa lor pacea, pentru că resimțiseră foarte puternic ororile războiului. Cerul prahovean se dezvelise, aruncase în urmă plapuma de bombe care îl înăbușise atîția ani, oamenii începuseră să-l privească din nou fără teamă, cu prietenie. Prahovenii auzeau din nou pacea.

— Pentru noi pacea a fost prima mare schimbare în Prahova. Era atîta pace, încît ni se părea că auzim din nou.

Au trecut de-atunci 30 de ani. Trei decenii de pace și libertate. Astăzi, în Prahova, numai monumentele pentru cei ce au murit apărînd pămîntul țării mai amintesc de război. Culoarea albă a păcii a dat o nouă strălucire Prahovei, o strălucire care emoționează, dacă ne gîndim la cei ce n-o mai pot vedea. Ploieștiul este astăzi un oraș greu de recunoscut chiar și de ploieșteni. Un oraș modern, cu clădiri noi, cu un centru larg, aerisit, departe de „corso-ul" antebelic pe care își trăgeau agale pașii localnicii. La fel cu el, celelalte orașe prahovene au beneficiat de industrializarea țării, schimbîndu-și, odată cu noile preocupări ale celor ce le locuiesc, profilul. Vast șantier după 23 August, întreg județul Prahova renaște, ridicîndu-și bazele noi pentru construcția împunătorului edificiu socialist. Peisajul industrial se transformă, dintr-o regiune care însemna aproape numai exploatarea țițeiului, Prahova se transformă radical și începe să se distingă în țară și în lume cu utilajul său petrolier și chimic produs la „1 Mai", ori cu produsele sale petrochimice de la marele combinat de la Brazi, ori de la Teleajen. Noi industrii completează fericit industria tradițională a județului, agricultura cunoaște o dezvoltare fără precedent. Bineînțeles că toate aceste impresionante realizări au influențat nemijlocit viața prahovenilor.

„Să stăm strîmb și să judecăm drept, vorba românului. Înainte de instaurarea puterii populare ce a fost comuna noastră, Păulești ? Și ce e azi ?

— N-atinge cerul de pămînt.

Azi avem autobuze moderne la fiecare sfert de oră, pe șoseaua asfaltată, pînă la Ploiești. Asistența sanitară în trecut era aproape inexistentă. Singurul agent sanitar era unul Niculae Limbidie, din Plopeni, care venea aici, dar mai mult la circiumă, „s-o inspecteze" o dată pe lună. Doctorul din Slănic venea la două luni, la primărie, făcea proces verbal, semna în condica de la școală și pleca. Azi avem dispensare cu medic și asistență medicală. Bolnavii grav și lehuzele, la prescripția medicului, sînt transportați cu auto-sanitare la spital. Toate acestea gratuit. Avem aici baie populară. Avem medic veterinar și personal de specialitate. Școala era ca vai de lume, o singură sală de clasă pentru satele Păulești și Găgeni. Azi avem în fiecare sat școli cu săli de clasă suficiente, spațioase și înzestrate. N-aveam apă. Azi localitatea este alimentată din destul cu apă în toate trei satele și chiar și prin curți se găsesc pompe cu apă. Lumina electrică luminează noaptea comuna și casele locuitorilor aproape în întregime. Aparatele de radio și televizoarele nu lipsesc din case. Distracții : avem trei cămine culturale moderne în toate satele comunei, unde rulează filme, iar tineretul are întîlnire în permanență la conferințele, serbările și balurile organizate de cămin. Bătrînii care au lucrat în întreprinderi sînt pensionați și își primesc pensia regulat. De asemenea membrii cooperatori își primesc pensia respectivă la timp.

Partidul Comunist Român, sub conducerea neobositului conducător, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ne-a făcut toate aceste îmbunătățiri, iar noi, la rîndul nostru, sîntem datori să muncim, să muncim, să muncim cu tot efortul, în așa fel ca scumpa noastră patrie, Republica Socialistă România, să prospere spre fericirea și bunăstarea fiilor ei. Trăiască Republica Socialistă România !"

Astfel își încheie „mica și umila sa încercare" de a oglindi prezentul în trecut și viitor bătrînul țăran Alexandru Ispas din Păulești, sat în marginea căruia prahovenii au înălțat un monument în amintirea celor ce și-au jertfit viața în acel sfîrșit de august, pentru că au dorit cu prețul sîngelui să fie liberi, ei și urmașii lor, de a făuri un nou destin țării.

Iulian Neacșu

Dialog cu generațiile lui August

„Muncitori ! Organizați-vă în comitete de fabrică, în sindicatele voastre de breaslă, înrolați-vă în gărzile patriotice !" (Din **Apelul Comitetului Central al Partidului Comunist Român din anul insurecției.**).

„În ciocnirea inevitabilă cu trupele hitleriste. Partidul Comunist Român cheamă muncitorimea țărănimea, intelectualii și pe toți cetățenii României, la luptă fără cruțare, cu toate armele, împotriva dușmanului de moarte al poporului român, pentru asigurarea viitorului său". **(România liberă**, 24 august 1944).

Frenetică și bolnavă, canicula înțepa privirile cu opiu. Bețe albă pentru creier, pentru pămîntul zdrențuit de secetă, tectonic, crispat în așteptarea așteptărilor. Pantelimonul, tras deoparte de orașul-mumă, inspira aer zgrunțuros, cu grohotiș murdar. Peste șinele de tren și de tramvai călcaseră elefanții senilelor, lătîndu-le. Barăci cocoșate, un pumn de case costelive, cîtiva salcîmi schilozi, niște plopi agonizînd, cu tepușele zgîriind burta de peruzea a cerului nemilos, păgîn. Și marile ateliere ale lui Malaxa ... „Oamenii nu mai răbdau timpul, povestește lăcătușul-mecanic Prodan Ștefan (născut în 1923 la Jurilofca, Tulcea). În august '44 eram încă elev la Școala militară. Bucureștii erau bombardați, mulți civili au murit atuncea. Femei, copii, bătrîni, cîți mai erau, cîți nu plecaseră, care încotro... Populația Capitalei cerea ajutor și umblau tot felul de zvonuri despre noi mișcări de trupe, chiar despre trupe noi. Am primit armament, trebuiau sprijinite gărzile patriotice ! Am sosit din garnizoana noastră la Băneasa, pe aeroport. Misiunea : să scoatem aeroportul de la nemți ! Luptele au durat o zi și-o noapte și n-aveam voie să mîncăm și să bem nimic, ordin, căci toate puteau fi otrăvite. Casele părăsite, pustii, ce e mai trist decît asta, să vezi orașe fără copii, fără stăpîni... Veneau avioanele aproape de pămînt și mitraliau, că parcă se coborîse cerul pe noi. Nemîncați, nedormiți, nebăuți, nu făceam decît să tragem, trăgeam întruna, demential, că la un moment dat, servantul meu îmi face semn că-mi zburase mansonul puștii-mitralieră și rămăsesem doar cu țeava-n mînă ! Peste 4 500 de prizonieri am făcut atunci. Gărzile patriotice ne-au ajutat mult, ele știau cuiburile unde se-ascundeau nemții...

Partidul comunist ceruse cu fermitate să apărăm posturile telefonice... Ai mei mă credeau mort, mama îmi făcuse parastasul, cineva venise la Tîrgoviște să-mi caute mormîntul, să-mi aprindă o luminare. Noroc că m-a găsit. I-am scris mamei, n-au crezut la-nceput că mai trăiesc... Mai tîrziu am primit decorația **Dezrobirea de sub jugul fascist.** Pe ea scrie : **„În slujba poporului muncitor !"**

Strungarul Dumitru Nicolae spune : „Sînt din Domnești, Ilfov, născut în 1915. Am făcut școala de meserii Polizu, la atelierele de aparate fizico-chimice, am lucrat la pirotehnia armatei, apoi la Arsenal. Armata mi-am făcut-o la Brăila, la infanteriști, după care, aflînd că se caută strungari, m-am angajat în '940, atunci era fabrica de țevi a lui Malaxa. Sînt specialist în filetare de 34 ani. Țin minte ce zi călduroasă a fost de 23 august, aerul tot era o văpaie, te topeai de căldură, și-afară, și-n ateliere. Ziua și noaptea, o oră sau mai mult, fugeam din ateliere și ne-ascundeam prin adăposturi, se dădeau alarme după alarme. Membrii verificați de partid păzeau utilajele, cu schimbul, aici aveam și-un depozit mare de arme. Muncitorii s-au unit ca unul auzind de insurecție, li s-a arătat importanța ei, s-au făcut grupe de pază și de luptă care să ajute gărzile, partidul ieșit din ilegalitate. Oamenii lui Malaxa sabotau pînă... și mîncarea, aveam aici la uzină un economat, abia după aproape un an, cînd muncitorii au controlat și rationalizat dis-

tribuția, am dus-o mai bine... Gărzile muncitorești vegheau zi și noapte. În brigăzi și plutoane, fuseseră instruite cîte două ore după program, de cadre ale armatei. În timpul insurecției și după, pînă prin octombrie, terminam schimbul și ne înapoiam la uzină. Colo, peste drum, unde întorc acu tramvaiele, erau cîteva barăci, acolo sedeam și păzeam, erau și grupe care patrulau prin curtea uzinei. După alungarea definitivă a nemților, paza s-a restrîns numai în curte, oricînd erau posibile sabotajele, nu uitați că se mentinuseră partide burgheze. De la sase la doisprezece tovarăși ne schimbam din 2 în 2 ore, la terminarea programului de lucru. Încă înainte de naționalizare, Malaxa și clica lui au plecat. Muncitorii au fost foarte solidari, altfel n-ați mai vedea ceea ce-i acum aici la **Republica...**".

„Da, astăzi la uzina asta lucrează mulți, foarte mulți tineri, afirmă Nicolae Lache (născut în 1944 la Sărulești, Ilfov). Sînt lăcătuș-mecanic, am urmat cursul de calificare și, după stagiul militar, m-am angajat aici la secția laminor 6/2 toli. Soția mea e la postăvăria română, pe Pantelimon, tot acolo avem și casa, nu-i departe. Am urmat școala, m-am calificat, am o meserie. Cîștig bine aici, am lucrat atîția ani fără întrerupere, îmi place să muncesc, nu e o vorbă goală. Uite, cînd simt că iese ceva din mîinile mele, mă umple o fericire... nu știu să v-o descriu, dar așa e ! Toți tinerii trebuie că simt la fel atunci cînd iese ceva din mîinile lor, cînd au plămădit ceva !... Eu cred că astăzi, la **Republica** și pretutindeni în țară, a fi un tînăr comunist înseamnă a fi devotat țării, exemplu peste tot. Înseamnă să te autoeduci și să educi pe alții, să cauți și să aduci dreptatea".

„Să fii un tînăr comunist, completează Vahniuc Elena (născută în 1944 la București) este totuna cu a fi curajos tot timpul, plin de abnegație, de încredere în oameni, în tine și-n ceilalți, înseamnă să nu obosești, să nu cedezi. Nu e ușor, natural, dar nici nu-i vorba de-a fi ușor. Ce, părinții noștri au dus-o ușor ?

Cred că noi, născuți în acel an de răscruce, sîntem, adică am fost niște copii cu ochii deschisi la realitate, mult mai devreme decît alții. Poate mult mai devreme decît trebuia, însă asta ne-a și ajutat, nu-i așa? Noi am luat și luăm totul pieptiș, noi știm ce vrem și știm pentru ce vrem. De aceea mă simt bine aici la **Republica**, după ce am lucrat, însotindu-mi sotul, sase ani la Reșița. Acum sînt operatoare la mașinile de calcul, e o muncă plăcută, deși nu chiar ușoară. Îmi dă atîtea satisfacții — la asta contribuie și colectivul nostru, — încît, sincer să fiu, am uitat demult că-mi făcusem calcule prin liceu s-ajung profesoară de istorie. Dar se poate și operatoare, nu? Se poate, și încă foarte bine ! Totul e să te simți util, responsabil. Și mai ales în armonie cu tine, cu ceilalți tovarăși, cu familia, da, locuiesc în bloc nou, am și o fetiță, nu-mi văd capul de treburi, dar sînt fericită, și asta contează !"

Mircea Constantinescu

Timpul fără moarte

O parte din adolescență mi-am petrecut-o pe aici, prin apropiere, pe Șerban Vodă. Știam, deci, cîte ceva despre uzină. „Lemaitre" era pentru mine un fel de bornă pe o graniță invizibilă, pe care n-o depășeam decît rareori. Știam că, pe vremuri, aici se reparau locomotive. Acum totul este de nerecunoscut. „Timpuri noi" ? Da, timpuri noi. Dar ce înseamnă, de fapt, asta ?

Cu treizeci de ani în urmă vechea fabricuță se zbătea din încheieturi să existe. Războiul nu se terminase. Rănile lui necicatrizate erau vizibile dureros și aici. Am privit cîteva fotografii făcute aici, la „Lemaitre", cam pe atunci, înainte de naționalizare. Peisaj dezolant. Cîteva cosmelii insalubre, numite pompos „hale". Dezordine. Mizerie. Utilaje rudimentare. Nimic nu părea să anticipeze „timpurile noi" de azi. Și totuși...

A venit naționalizarea. Fabrica a trecut în mîinile celor cărora le aparținea de drept. În mîinile celor care trei pătrare de veac munciseră aici, ca robii, pentru un coltuc de pîine. Erau, e drept, doar vreo 600 de oameni. Dar în fruntea lor se aflau comuniștii. Grație lor, grație politicii partidului, timpurile noi ale „Timpurilor noi" au început să-și facă simțită prezența. Și să-și afirme calitatea. O vreme, întreprinderea și-a păstrat vechiul profil. Dar în România, ca în orice țară ce pășește pe calea socialismului, construcția economică trebuia să înceapă prin dezvoltarea industriei grele, cu pivotul ei, industria constructoare de mașini. Și „Timpuri noi" a devenit una din întreprinderile de bază ale tinerei industrii constructoare de mașini românești. Primele produse noi au început să iasă de pe benzile de montaj în 1949. Au urmat motocompresorul M.C.-4 electrocompresorul 3-A-320 m, motorul Diesel D-15, motorul cu aprindere prin scîntei D-110. Acestia au fost „copiii primului deceniu" de istorie nouă a întreprinderii „Timpuri noi". După 1960 produsele s-au diversificat simțitor, atingînd înalți parametri calitativi.

Astăzi, la aniversarea a 100 de ani de existență, la împlinirea a 25 de ani de la fabricarea primelor motoare și compresoare, întreprinderea cunoaște o dinamică a dezvoltării fără precedent. Producția globală și productivitatea muncii au înregistrat de la an la an creșteri spectaculoase, căci angajamentele inițiale au fost depășite cu o regularitate de metronom.

Am privit, într-o expoziție sui-generis, cîteva din produsele realizate la „Timpuri noi" în actualul cincinal — compresorul M.C.-10 compresorul C-700, electrocompresorul F.C.R.-350, motorul D-4 și motorul Diesel D-120. Veritabile opere de artă, cu reflexe de bijuterie, produse ale inteligenței românești. Asemenea produse, este limpede, nu pot izvori decît dintr-o mare dragoste. Și nu pot fi modelate decît de mîini de artiști. Cine sînt autorii lor ? Simplu : oamenii întreprinderii. Strungari ca Petre Feleagă, Ștefan Ivan, Gheorghe Niculescu, Petcu Văleanu, lăcătuși ca Nicolae Mateescu, Dumitru Răducanu, Nicolae Dombi, electricieni ca Mihai Borangic, frezori ca Emil Vladu, forjori ca Nicolae Vasile, turnători ca Alexandru Sîrbu, maiștri și șefi de echipă ca Ion Manolescu, Constantin Ciobanu, Valeriu Suhăteanu, Gheorghe Aurelian și mulți alții, prezenți lună de lună pe panoul fruntașilor. Și ca ei sînt mulți, nenumărați. Dar aici, la „Timpuri noi", s-a ridicat în ultimii ani o tînără generație muncitorească demnă de tradițiile înaintașilor. Iar această generație se afirmă viguros pe fronturile muncii neobosite pentru configurarea chipului de mîine al patriei.

★

Mihai Saulea, șeful serviciului planificare, este un bărbat încă tînăr. Vorbește încet, fără ostentație, cu calmul și siguranța pe care i le dă realitatea că cifrele evidențiate nu sînt doar simple semne grafice. Încearcă să-mi definească plastic „ora August" a întreprinderii, amintind despre materializarea eforturilor și inițiativelor oamenilor, despre realizarea planului producției globale pe 7 luni în proporție de 101,2 la sută și a exportului în proporție de 137,4 la sută. Această ultimă cifră mi s-a părut indeosebi revelatoare pentru nivelul tehnic și tehnologic al întreprinderii. Pentru prețuirea și pasiunea oamenilor. Să faci față, de o asemenea manieră, unor solicitări mereu crescînde pe piața extremă, în condițiile competiției duse cu firme cunoscute, ale căror tradiții în construcția motoarelor, compresoarelor și agregatelor nu se rezumă doar la 25 de ani — iată un lucru care-l scutește pe reporter de comentarii superflue. Mai ales că o altă cifră este de natură să ne dezvăluie pulsul real al producției, vitalitatea ei ieșită din comun. În 1974, exportul întreprinderii a crescut, față de 1970, cu — citiți bine — 904 la sută !

Aceasta este însă doar o etapă, doar „rampa de lansare" spre viitor. În cincinalul următor definit de secretarul general al Partidului drept „cincinalul construcțiilor de mașini", la „Timpuri noi" se va realiza un ritm de creștere superior mediei pe ramură, **ceea ce va face ca, în 1980, aici să se realizeze un volum al producției dublu față de nivelul anului 1975.** Uzina își merită și-și onorează numele.

★

Acestea sînt, surprinse în cîteva instantanee revelatoare, prezentul și viitorul întreprinderii. Dar trecutul ? Spațiul fierbinte al genezei ? Locul de taină unde trebuie căutat izvorul adînc al tuturor izbînzilor de azi ?

La plecare recitesc cuvintele gravate pe placa de marmură de pe zid : „ÎN AMINTIREA EROICELOR LUPTE GREVISTE DUSE DE MUNCITORII FABRICII LEMAITRE. ÎN ACEST LOC A FOST ASASINAT MIȘELEȘTE, ÎN ANUL 1930, DE ZBIRII REGIMULUI BURGHEZO-MOȘIERESC ROMÂN, MUNCITORUL CAZANGIU PETRE IONESCU. SLAVĂ EROILOR CARE AU CĂZUT ÎN LUPTA PENTRU LIBERTATE, PACE ȘI SOCIALISM".

Acel timp fără moarte al luptei comuniștilor pentru o viață mai bună stă — ca un izvor subteran — la originea tuturor izbînzilor de azi. Iar sîngele vărsat atunci, sîngele acela sublim, al cărui roșu aprins se reverberează perpetuu în drapelele ce fluturâ victorioase pe verticalele noilor ziduri, n-a curs în zadar. Din el izvorăște timpul socialist al tuturor împlinirilor, timpul nostru fără de moarte.

Doru Moțoc

După August totul a căpătat sens

August. August — veșmînt al Eroilor.

August — orgă celestă în care Istoria română își adună constelațiile fără de număr, constelații de aur într-o damică risipire pe bolțile Țării.

Orgă celestă înțelegînd prin aceasta și o nemaivăzută distilerie de Cîntece.

Toată durerea și toată bucuria unui neam s-au petrecut, prin țevile de crin ale lui August, în Cîntece Esențiale.

August — veșmînt al Eroilor. Al Eroilor dintotdeauna, strînși cu blindețe în strălucitul potir al României.

Prin August s-au îmbrăcat într-o nouă aură și constelația Mircea cel Bătrîn și constelația Ștefan cel Mare și constelația Bălcescu și constelația Eroul Necunoscut.

Prin August toate cîte formau carnea României — deal, munte, cîmpie, om, grîu, miere, morminte și iarăși grîu, miere și iarăși morminte — s-au luminat dintr-o dată și au căpătat Sens.

Pînă în August exista Speranța.

August a fost pentru poporul român un eveniment social teribil, de proporții cosmice, care are puterea să reașeze lumea pe o nouă temelie.

După August totul a căpătat Sens.

Și ideea de libertate a prins pe ea carnea necesară.

Rațiunea existenței unui neam nu poate fi decît Libertatea. A fi liber să cugete, să viseze, să iubească, să construiască, totul mergînd spre triumful împlinitului.

Și August ne-a învățat ce înseamnă să fim Liberi. Ce înseamnă să respirăm în România văzduhul teilor înfloriți. Ce înseamnă să înălțăm orase. Ce înseamnă cuvîntul Dunăre. Și ce înseamnă trecut și viitor. Și ce înseamnă la o masă cu prunci aburul pîinii umanizînd universul.

Din August 1944 istoria țării se scrie în fiecare zi. În fiecare zi, de fiecare Cetățean al României. Fiecare dintre noi se simte răspunzător de destinele Țării, de ceea ce este în prezent și de ceea ce va fi. Nimeni nu poate să se retragă astăzi în prooria-i cochilie.

Meditație zilnică trebuie să ne fie viitorul României și al acestui popor drept ca o sabie înfiptă în veșnicie.

Dan Verona

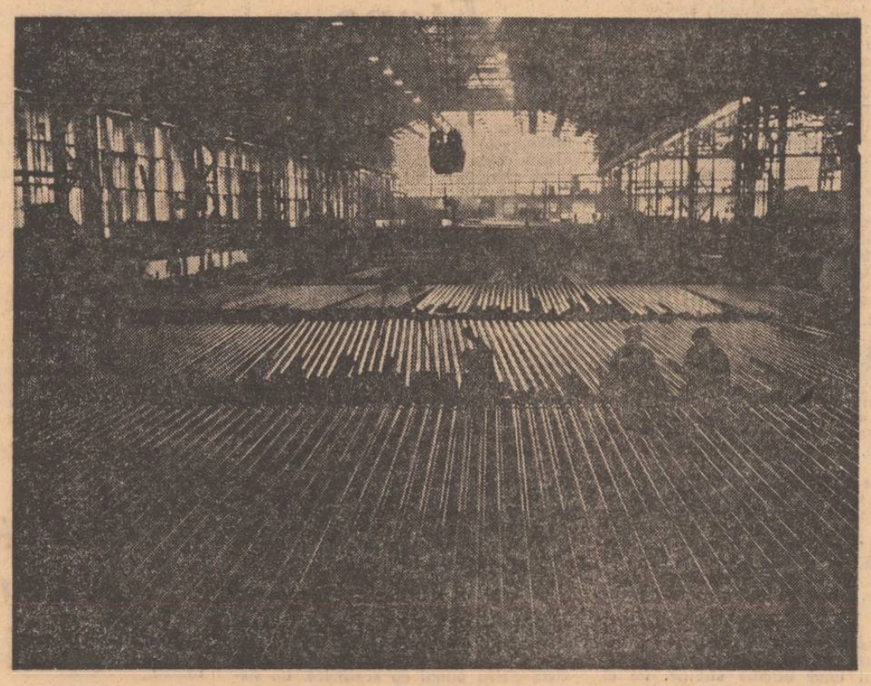

literatura celor trei decenii

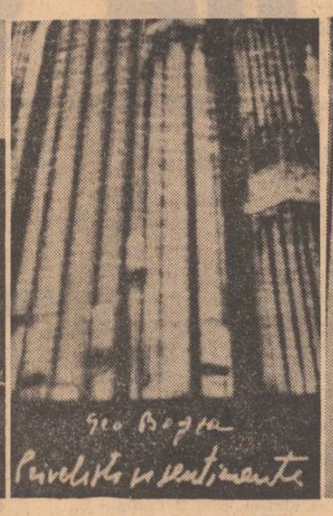

Treizeci de ani pot însemna o epocă literară și perioada 1944—1974 este o importantă etapă literară. Ne-o arată nu numai operele apărute în acest interval ci chiar opiniile despre ea, după cum și conținutul acestei pagini. Scriitorii solicitați de noi să ne vorbească despre semnificația și crezul acestei epoci literare atrag atenția asupra singularității ei. Dincolo de reușitele sau nereușitele ei stă ca o stea polară mărețul ideal uman, care a stimulat nețulburat scriitori de toate vîrstele. De unde, în contextul varietății de talente, stiluri, nuanțe, impresia, convingătoare, de omogenitate a efortului creator.

Implicarea în social

Tensiunea către o cuprindere integrală a problemelor societății mi se pare că este una din dominantele epocii noastre de creație. Nu e vorba de a regăsi acest aspect în oricare operă ivită în decursul celor treizeci de ani, dar privind lucrurile în latura lor de generalitate constatăm că literatura românească de după Eliberare și-a realizat o tendință definitorie implicîndu-se bogat și decisiv în materia socială.

Anii de început, 1944, '45, '46, preiau gesturile de violență contestatară ale generației războiului, antrenată să descalifice valorile burgheze, într-un climat de manifestări care aprofundau criticismul antifilistin pînă la o atitudine de clasă.

Către 1950 se profilează altă preocupare : revoluția crease raporturi noi între straturile sociale, schimbase radical natura relațiilor individului cu grupul mai larg ce-l conținea, modificase în totul instituțiile vieții publice, raporturile de convețuire s.a.m.d., realități care cereau imperios să fie transpuse, bogat, în reprezentările literare. Este perioada cînd se cultivă, în lirică, insistent, poemul cu schemă narativă, iar în proză romanul-cronică sau romanul-frescă.

Este adevărat că aviditatea de a îmbrățișa cît mai multe și cît mai vaste domenii ale socialului a rămas de multe ori, în epocă, la forme de ilustrare exterioară, schematice, dar tendința exprima sensul major al unei evoluții, izbutind pînă la urmă să se materializeze în cîteva opere de anvergură, sub toate raporturile : „Un om între oameni", „Desculț", „Morometii", „Bietul Ioanide" s. a.

Omul profilat pe pînza istoriei, omul raportat la destinele colectivității ce-l însumează, iată nucleul unei problematici care a continuat să furnizeze literaturii noastre substanța cea mai fecundă. Scrierile lui Marin Preda sînt foarte semnificative pentru această îndrumare căci toate aduc în centrul preocupărilor raporturile individului fie cu timpul istoric (cu timpul „răbdător" în „Morometii" I, cu timpul precipitat, ieșit din matcă, în „Morometii" II), fie cu organismul social, cu existența socială („Intrusul", „Marele singuratic"). Noul val realist în epica românească, printre ai cărui exponenți sînt de amintit Augustin Buzura, Virgil Duda, Petru Popescu, Mircea Cojocaru, George Bălăiță, și, desigur, încă mulți alții, se revendică de la această atitudine de variate și strînse contacte cu socialul, cu problematica epocii răsfrîntă în evenimentele caracteristice. Sînt destule semne că în anii ce vin, aici se vor produce manifestările cele mai pline de interes, domeniu deschis unor generoase posibilități de afirmare. Căci treizeci de ani, marcînd o dată sărbătorească, nu încheie un ciclu de evoluție literară ci dimpotrivă. Ne aflăm în faza maturității, a împlinirilor fecunde și activizatoare și nu la capătul unui proces care să-și fi consumat resursele.

G. Dimisianu

O literatură a făuritorilor de istorie

Literatura noastră din ultimii treizeci de ani se distinge, cred, în primul rînd, printr-un sentiment al istoriei, considerabil mai puternic ca înainte.

În acest scurt răstimp, poporul român a înfăptuit o operă constructivă atît de uimitoare, încît conștiința lui că, sub conducerea partidului, poate acționa cu succes asupra mersului vremii, a devenit o realitate trăită nemijlocit. O asemenea experiență fără precedent a căpătat un original și semnificativ reflex literar. Istoria a constituit neîntrerupt obiectul meditației scriitorilor noștri, de la cronicari la Sadoveanu, fie și pentru simplul motiv că a fost mult prea vitregă cu noi. Ne aflăm și astăzi în linia unei solide tradiții, dar al cărei sens s-a modificat fundamental. Afirmația lui Blaga că românii ar fi „boicotat" istoria a fost interpretată abuziv după ureche, fără o cunoaștere exactă a textului, cum se întîmplă adeseori. Filozoful nu ne atribuie deloc vocația aceasta; el se mulțumește să constate doar că împrejurările neprielnice ne-au împiedicat de la o angajare creatoare plenară în planul istoriei, ca pe timpul domniei lui Ștefan cel Mare. Virtutile noastre constructive, dovedite din plin atunci, dar păstrate într-o stare de latență, le vedea svicnind iarăși după 1918. Sub efectul revoluției socialiste, explozia lor are loc de trei decenii; de la 23 August 1944, istoria nu se mai face peste noi, ci cu participarea noastră neîndoielnică. E un sentiment viu, confirmat necontenit și care străbate literatura română contemporană. Îl vădește nu atît interesul enorm crescut pentru evenimentele și figurile istorice, cît mai ales felul cum el se manifestă.

Să ne oprim, de pildă, o clipă la romanul lui Camil Petrescu, „Um om între oameni". Puterea fascinantă a acestei vaste pînze epice, pe nedrept uitată de unii, stă în viziunea cu totul nouă care o animă. Istoria nu mai e privită aici ca o fatalitate oarbă; autorul face să-i transpară resorturile secrete, punctele nodale unde ea putea lua alt curs și schimba evoluția societății românești. Implicațiile unui act istoric apar în toate urmările lor socio-morale grave, sugerîndu-ne teribil de grăitor, ce ar fi însemnat pentru o întreagă umanitate evitarea lui. Ideia că istoria nu trebuie acceptată cu resemnare dobîndește astfel o acuitate tulburătoare și conferă romanului revoluției de la '48 o exemplară actualitate.

Am pronunțat cuvîntul decisiv. Actualizarea vibrantă a istoriei e o caracteristică a celor mai bune cărți românești cu subiecte din trecut, de la „Desculț", la „Bietul Ioanide", și „Principele".

Abia însă, răsturnînd observația, îi descoperim întregul sens. Prin operele literare cele mai valoroase, inspirate chiar din anii puterii populare, filfîie mereu istoria. Nu-i înregistrăm oare prezența aproape palpabilă în grandiosul ciclu al „Morometilor"? Faptele vieții cotidiene se prezintă încărcate de istorie în „Străinul" și „Setea", în „Îngerul a strigat", în „F", „Cei doi din dreptul Țebei" și „Vînătoarea regală", în „Francisca", „Apa", „Absenții" sau „Dulce ca mierea e glonțul patriei". Ce dă acoperire acestei afirmații? Întîi, faptul că destinele individuale ni se înfățișează implicate strîns într-o mișcare mare de forțe sociale pe care le-a declanșat revoluția. Dar nu numai atît. Istoria încetează să fie un dat inexorabil în afara deciziilor și actelor individuale. Răspunderea lor apasă asupra soartei fiecăruia dintre eroi și a colectivității întregi. Istoria apare **problematizată.** Acesta este semnul incontestabil că ea a devenit pentru scriitorii noștri cu o optică materialist dialectică, un domeniu al activității omenești conștiente bazate pe cunoașterea legilor dezvoltării sociale și nu cîmpul hazardului nelimitat.

Avem deci și dreptul, ba chiar datoria, să chemăm istoria la judecată, cum a făcut cu atîta patos liric înalt Eugen Jebeleanu. Un dialog neiertător cu rostogolirea haotică a evenimentelor a intrat nu o dată în substanța poeziei lui Ion Caraion, Geo Dumitrescu sau Ștefan Augustin Doinaș, Mihai Beniuc își ține neabătut făgăduiala de a fi „toboșarul timpurilor noi". Putem găsi încă alte nenumărate exemple de reacții lirice active în fața istoriei la Maria Banuș, Virgil Teodorescu, Nina Cassian, Marin Sorescu, Adrian Păunescu și atîția alți poeți ai noștri. S-a observat gustul tinerilor pentru dimensiunea mitică a existenței. Cuvintele riscă însă, tocite

prin uz, să ne înșele de multe ori. Marile mituri universale și naționale, așa cum le cultivă Ioan Alexandru, Nichita Stănescu ori Ion Gheorghe nu sînt altceva decît istorie milenară actualizată, făcută prezență perpetuă, înscriere a vieții zilnice în semnificația durabilă măreață pe care le-o dă „murmurul" muncii pașnice a unui „neam cîntăreț".

Ovid Crohmălniceanu

Pecetea socialismului

Am început seria marilor aniversări, în 1949 cu Eminescu, de la a cărui naștere se împlineau 100 de ani. Cheia acțiunii comemorative, sub îndemnul Partidului Comunist Român, l-au constituit, pe lîngă cîțiva comuniști din generația mea, Mihail Sadoveanu, Perpessicius și G. Călinescu. Inițiativa, din iunie 1949 pînă în ianuarie 1950, a căpătat amploare de masă și a devenit sărbătoare națională. Apoi au venit Caragiale, Creangă, Slavici, pînă la modernii Arghezi, Bacovia, Blaga, Ion Barbu, fără să fie însă pierduți din vedere marii pașoptiști : Bălcescu, Alecsandri, Negruzzi, Bolintineanu... Baza de pornire se cimentase marxist-leninist, fără a se pierde din vedere străvechile tradiții populare.

„Un om între oameni", „Desculț" ș.a. sînt lucrări care marcau o mai justă viziune a trecutului, iar autori ca A. Mihale, E. Camilar, L. Fulga schițau marea epopee a eliberării, cum în „Morometii", Marin Preda prevedea destinul țărănimii, iar în „Groapa", E. Barbu zugrăvea destine ce nu trebuie să se repete în noua Românie.

Firește că aproape fiecare cinci ani au adus schimbări structurale și noi contingente de poeți, prozatori, dramaturgi, cineaști și critici. Sînt doar în total șase lustre! Pădurea bătrînilor s-a rărit, cringul celor tineri s-a îndesit.

Și ce e nou? Un simț al prezentului socialist și o previziune vaticinară a comunismului inspirată de vertiginoasa evoluție agricolă și industrială a țării sub călăuzirea frunții comuniștilor, în literatură, de la Labiș pînă la Nichita Stănescu, ca să consemnez două borne marcante, noua realitate se simte pregnant.

Dar o simțim noi mai ales, cei bătrîni, prigoniți de regimul trecut și ținuți și azi, pentru satisfacția noastră, sub focul unor oficine străine. Pe ei îi doare invincibila victorie a socialismului în progresie geometrică de trei decenii în toate domeniile și cîtuși de puțin nu în regres în creația literară.

E o efervescență multilaterală dar convergentă, cu o unică finalitate, anume de a se pune în serviciul social obștesc, al socialismului constructiv, în vederea comunismului.

Drumul pe care merge ireversibil poporul nostru, este socialismul multilateral dezvoltat, este drumul comunismului. Această realitate se cere întruchipată artistic de către scriitorul din România după 30 de ani de la eliberare. Că, în acest sens, fiecare va scrie despre trecut, prezent ori viitor, e indiferent. Cine n-ar înțelege mesajul revoluționar și militant socialist al României contemporane, inclusiv în literatură, ar putea liniștit să se retragă din cîmpul scriitoricesc. Literatura nouă e patriotism, revoluție și combativitate socialistă.

Mihai Beniuc

Perpetua evoluție

Literatura românească a acestor ani a fost orientată în general spre direcția unei viziuni estetice realiste. După o anumită oscilare, fără amplitudini de valoare, scriitorii români au ajuns să privească realismul drept o modalitate artistică largă, apt să includă în aria sa, integral, variatele curente înnoitoare ale secolului al XX-lea. Fiecare artist caută să răsfrîngă prin prizma propriei personalități trăsăturile care conturează omul contemporan, liniile de forță care îi dimensionează universul în perpetuă evoluție. Putem să repetăm o afirmație relativă la problematica generată de condiția umană contemporană, arătînd, că în suprastructura românească se poate sublinia existența unui criteriu general de concordanță între estetic, etic și social.

Operele cele mai valoroase ale prozei demonstrează abandonarea descriptivismului și a calofiliei, preocuparea pentru făurirea unei noi tipologii, în măsură să exprime dimensiunile sociale și spirituale ale epocii. Apropiindu-se de realitatea vieții multiforme, prozatorii români contemporani caută să se ridice la idei generale, la idei simbol. Sporește caracterul problematic al prozei, care, nemărginîndu-se în a înregistra documentaristic faptele și construcțiile realității, le face să fuzioneze într-o sinteză superioară, sugerînd concluzii estetice și filozofice, apte să ia parte la procesul universal de confruntare a concepțiilor și realizărilor creatoare. Literatura tinerilor prozatori, indiferent de modalitățile exprimate prin simbol, analiza psihologică, narațiunea concentrată, parabolică, supune unui sever examen critic reminiscențele concepțiilor perimate, convențiile. Există un climat de înaltă tensiune în viziunea nouă despre lume și societate care a polarizat în jurul nucleului său iradiant toate generațiile, cu diversitate armonică de accente și stiluri, cu varietatea proteică a personalităților. Sentimentul fundamental al literaturii este al unei dialectici umane, al perpetuei mișcări care schimbă liniile istoriei și vieții. Se pledează, artistic pentru încrederea în om și în posibilitățile sale, pentru destinul său „deschis". Se dă o replică emoționantă, generată de sensul solidarității umane, disperării și imposibilității de a comunica.

Scriitorii români de astăzi își examinează cu luciditate „armele", își însușesc experiențe și le depășesc, investighează continuu noi drumuri literare, în deplină concordanță cu diversificarea proceselor vieții contemporane, cu psihologia complexă a omului care o reprezintă, cu confruntările actuale pe planul creației universale.

Alexandru Balaci

Etape ascendente

Privesc drumul străbătut de critica românească în ultimele trei decenii și cîteva etape ascendente se desprind cu toată claritatea. Nu mă preocupă acum nici confuziile inițiale, nici unele obstacole îndepărtate pe parcurs, nici o serie întreagă de fenomene specifice unor „crize" de creștere, de maturizare, ale oricărei noi critici. Încerc să desprind direcția sensului interior, marile faze de dezvoltare ale unui proces în plină evoluție în care am deplină încredere.

Mai întîi, privind retrospectiv, constat cu cea mai mare satisfacție că critica noastră a luat un alt curs decît cel implicat în textul și subtextul unui titlu simbolic. **Critica criticii**, cu semnificație de „document". Eveniment hotărîtor : critica actuală și-a redescoperit toți precursorii viabili, marele fir al tradiției criticii românești a fost regăsit și reînnodat cu pasiune. Maiorescu, Gherea, Dragomirescu, Lovinescu, Călinescu, Vianu și ceilalți au fost reeditați masiv, studiați în prefețe, comentarii și monografii importante. Criticii ultimei generații își dau seama că stau pe fundamente solide, că reflexia critică românească are izvoare puternice și fecunde, că asimilarea și recuperarea dialectică, selectivă, ea însăși critică, a marilor noștri precursori reprezintă un proces viu, creator, organic. Criticul actual știe și simte că la spatele său există cîțiva piloni de susținere, un sistem de referințe bine verificat, de la care nu poate abdica. Consolidarea adevăratei ierarhii a valorilor critice reprezintă, de altfel, un succes al întregii noastre noi culturi, literaturi, vieți literare. Progresul criticii actuale n-ar fi fost și nu este posibil fără această constiință a continuității, confruntării și responsabilității față de trecut și prezent.

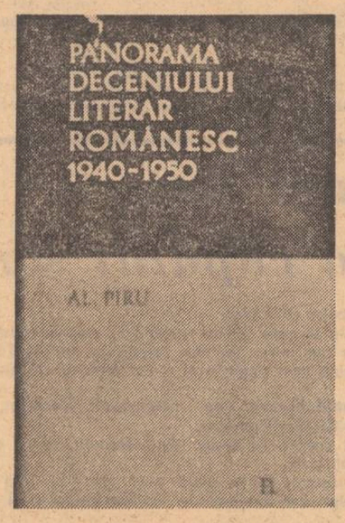

În același timp, critica românească actuală, mai ales în ultimul deceniu, a știut să descopere atît izvoarele fundamentale ale criticii străine cît și noile metode. Faptul că în aceeași epocă se traduc Sainte-Beuve, Taine, Thibaudet, dar și structuraliști, semioticieni și poeticieni, vorbește de la sine. Atît „vechea" cît și „noua critică" sînt tot mai bine cunoscute prin traduceri, pe scară largă, cît și prin consultare directă. Critica noastră nu se poate dezvolta în izolare : pentru ea ieșirea dintr-un anume „provincialism" este, pe un plan, hotărîtoare. A face abstracție de întreaga mișcare pozitivă de idei și de metodele criticii contemporane — printr-o confruntare deschisă, lucidă, bine orientată ideologic — este greu de conceput în etapa actuală. Dar, în același timp, se impune cu aceeași acuitate, ca întreg acest proces să se integreze și să contribuie la dezvoltarea unei critici literare românești marxiste, tot mai capabilă de contribuții originale, de soluții proprii. Traducerea și prefațarea critică a esteticienilor marxiști străini este, fără îndoială, o inițiativă necesară, utilă. Dar cel puțin tot atît de necesară, de utilă, este și orientarea criticii românești actuale — teoretice și aplicate — spre sinteze, constructii, contributii critice românești originale. Maturizarea acestei critici se dovedește nu numai prin ce „ia" ci și prin ce „dă", în spirit creator, gîndirii critice universale. Acest fapt implică depășirea fenomenelor de imitație, epigonism facil, pentru a nu mai vorbi de spiritul de compilație, de repetarea mecanică a unor dogme și clișee. Am ajuns, în cele din urmă, la stadiul cînd și această etapă ascendentă poate fi parcursă și realizată în condiții tot mai bune. Critica românească actuală — prin ceea ce are ea efectiv creator, prin întregul său spirit de inițiativă, prin afirmarea conștiinței de sine — a început să-și facă simțită prezența și în acest domeniu-cheie : al lucrărilor și contribuțiilor de concepție originală. O serie de lucrări de poetică, stilistică, structuralism, critică a ideilor literare, etc. se înscriu în acești parametri superiori. De asemenea, unele sinteze, istorii literare, panorame critice, monografii. Adevăratul critic român actual părăsește inhibiția și imitația, spre creație și inovație. Destinul ascendent al criticii românești depinde integral de consolidarea acestui spirit, cu bune premize de dezvoltare.

Fenomen care face parte din întregul proces de cunoaștere și recunoaștere al valorilor culturii românești în străinătate : critica românească actuală a început să participe și să parcurgă și această etapă ascendentă a afirmării sale. Pentru prima dată în întreaga lor istorie (cu excepția lui M. Dragomirescu), criticii români încep să fie traduși, să colaboreze tot mai frecvent la publicații străine de specialitate, să ia parte — printr-o prezență activă și adesea remarcată — la numeroase congrese, colocvii și reuniuni critice internaționale.

Eveniment într-adevăr unic în întreaga istorie a criticii noastre : criticii români dispun de curînd și de un organ științific de exprimare în limbi de circulație internațională : **Cahiers roumains d'études littéraires**, capabil să întrețină un dialog critic real, exigent, fecund, cu toți prietenii și partenerii criticii noastre de peste hotare.

Adrian Marino

Energii tinere

Revoluția de la noi ne-a învățat să reluăm experiența milenară a poporului român.

Revoluția a însemnat un „nou început", dar „un nou început" care ne e propriu, care se bizuie dialectic pe ceea ce a fost înainte.

În lumea modernă, unii sînt îngrijorați de șocul viitorului. Revoluția de la noi ne-a învățat că sîntem în stare să prelucrăm tot ce e bun pe glob — și să adaptăm acest tot la spiritualitatea noastră.

Revoluția aceasta — care este, de fapt, propria noastră revoluție — ne-a învățat să fim dinamici fără a ne pierde stabilitatea. Să ne adaptăm fără a ne schimba esența. Ne-a reînvățat, tocmai prin aceste două caracteristici, să creăm — mai ales acum cînd se întîmplă atîtea pe pămîntul țării, și cînd avem atîtea de spus!

Fapt este că revoluția, acest proces ramificat și teribil de complex, a adus după sine noi probleme și noi subiecte de dezbatere literară, noi surse de inspirații. Fapt este că revoluția a determinat schimbări în tematica operelor literare, a determinat în mod cu totul particular, specific, apariția noilor scriitori. Și tot revoluția ne-a învățat că există întotdeauna o continuitate în viața unei națiuni.

Așadar, dacă ar fi să rezumăm întregul proces de creație literară din ultimele trei decenii, imaginea cea mai potrivită ar fi poate aceea a unui trunchi, trunchiul nostru, propriu și stabil, din care țîșnesc energii fabuloase. Un mare proces de reîntinerire și înflorire. Mărturie stau cărțile apărute pînă acum. Mărturie stau tinerele talente cărora azi le-a venit rîndul să-și încerce forțele, nerăbdătoare, la porțile eternității. Mărturie stau speranțele noastre.

Alexandru Papilian

Vocația exemplarului

O tenace nostalgie a exemplarului e vizibilă în proza acestor ultime trei decenii. Într-un interval temporal de parcursul căruia pe alte meridiane se bate excesiv monedă pe tema eroziunii personajului, a iminentei agonii a acestuia, scriitorul român este preocupat de esențele umane semnificative, și, mai ales, **reprezentative.**

Semn al tinereții unei literaturi, în cadrul căreia însuși romanul are o invidiabilă tinerețe? Desigur, putem vorbi și despre asta. Dar, îndeosebi, trebuie să vedem aici însemnele distinctive ale unei opțiuni fundamentate atît estetic cît și politic, o opțiune care nu exclude, ci dimpotrivă, implică mesajul, în cel mai înalt grad. Darie, Ioanide, Niculae Moromete, Filipache, Mitru Moț, Alexandru Severin (reținînd aici doar cîteva nume dintr-o panoplie onomastică de dimensiuni impresionante) sînt tot atîtea simboluri ale unei existențe înțelese în sensul ei activ.

Sînt personaje care vorbesc despre demnitatea vieții și, de ce nu, cea a morții, despre responsabilitatea socială, despre implicarea în istorie nu la modul

apatic, glacial, ci la temperatura înaltelor combustii, despre vocația construcției ; sînt eroi care — reluînd o observație a lui Marin Preda — „ne fac să simțim incendiul înalt al conștiinței neliniștite a creatorilor lor".

Ei întruchipează prin excelență **învingătorul** (Lovinescu avea dreptate considerîndu-l drept personajul definitoriu al prozei românești), dar de la o altitudine morală superioară. Asemenea personaje triumfă în confruntarea cu ipostazele răului, dar și în lupta cu propriile slăbiciuni, cu clipele de inerență oboseală. Exemplaritatea lor nu este una a **cazului.** Ea nu presupune ființa rigidă, canonică, epurată de omenesc, ci dialectica trăirilor, succesiunea de sistole și diastole, de certitudini și nesiguranțe de căderi și înălțări. Reprezentativitatea acestor personaje este dominată de luminile omenescului.

Ioan Adam

Capacitatea de înnoire

Ceea ce frapează în literatura noastră din ultimele decenii este vitalitatea ei, capacitatea de înnoire. Se știe că o literatură viabilă nu e făcută din repetarea unor tipare sau formule vechi, fie ele cît de ilustre. Gestul fidelității cuminți, al preluărilor timorate înseamnă aici epigonism, literă moartă. După o perioadă relativ scurtă, scriitorii s-au întîlnit cu spiritul viu și dinamic, impetuos și vizionar al epocii contemporane și au simțit că înnoirea nu e posibilă decît prin acordul intim, fără fisuri, cu acest spirit ce punea în mișcare întreaga lume modernă și cu atît mai mult realitățile românești, cele care îi interesau îndeaproape. Și astfel, peste producțiile obișnuite și fără semnificație, în ciuda inerțiilor existente, s-au ivit, ca o explozie tinerească la început, apoi ca un proces de adîncime, operele care au marcat și marchează veritabila originalitate a literaturii noastre de azi. Fenomenul înnoirii s-a produs mai întîi în poezie, apoi și în celelalte genuri. Am asistat la restructurarea deplină a creației literare în sens valoric, la conturarea acelei **densități** care echivalează cu diversitatea talentelor și cu plenitudinea expresiei, densitate fără de care o literatură nu poate fi socotită un organism integru și reprezentativ. Am fost martori la apariția unor opere, în poezie, proză, dramaturgie, publicistică, de o vitalitate și originalitate a temelor și a expresiei care ne îndreptățesc să afirmăm că literatura noastră de azi are un profil distinct, de o inedită strălucire și forță, capabil să stîrnească un profund interes atît aici cît și peste hotare. Să ne gîndim doar la cîțiva autori ca Zaharia Stancu, Geo Bogza, Eugen Jebeleanu, Maria Banuș, Gellu Naum, A. E. Baconsky, Ion Caraion, Geo Dumitrescu, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ioan Alexandru, Constanța Buzea, Adrian Păunescu sau Marin Preda, Eugen Barbu, Fănuș Neagu, D.R. Popescu, Ștefan Bănulescu, Nicolae Velea ete., și ne vom da seama în ce măsură lucrările scriitorilor actuali sînt cu totul **altceva** decît producțiile generațiilor interbelice, în ce măsură fermentul înnoirilor istorice și sociale a dus la o nouă viziune literară, unde conștiința lucidă, angajată, și sentimentul unor dramatice confruntări cu problemele epocii au căpătat adîncimi și reliefuri artistice neatinse înainte.

Victor Felea

Conștiința istoriei

Pentru conturarea în linii cît mai exacte a profilului literaturii române post-belice determinantă mi se pare a fi **relația cu istoria,** cu evenimentele propriu-zise — sfîrșitul războiului, prefacerile democratice, începutul revoluției și diferitele sale etape pînă la cea actuală — dar și cu conștiința acestei istorii, care, dacă nu s-a născut dintr-odată și într-o formă neschimbătoare, a avut o înrîurire profundă asupra evoluției literaturii. Această relație este esențială pentru înțelegerea **noutății** reale a literaturii românești de după Eliberare. Punctul de pornire al noii literaturi se află în reacția de revoltă și protest împotriva războiului, care adusese, cum mărturisește un poet, un „peisaj sfîșietor — traversat de crime, de obscurantism și atrocitate" (Ion Caraion), în, pe scurt, constatarea unei lumi agonice („Suntem o generație fără dascăli și fără părinți spirituali. Ne caracterizează revolta..." — declară, în 1945, Geo Dumitrescu).

Schimbarea hotărîtă a cursului istoriei, prin actul Eliberării, a creat sentimentul începerii unei ere noi. Dominantă este acum **conștiința conflictului** între cele două lumi, a trecutului și a viitorului, și ne putem face o idee mai precisă despre intensitatea cu care a fost resimțită apelînd la o altă mărturie de epocă : „Am ieșit (cu bucurii, cu amintiri, cu învățăminte, și cu aspirații) dintr-un război în care noi personal n-am avut ce cîștiga și nici n-am fi avut cum să cîștigăm" — scria, în 1946, Ion Caraion. Și continua în acest chip foarte sugestiv pentru starea de spirit a epocii : „A rămas — dincolo de 1940 — o lume, o serie de inimi întîrziate în alte întrebări și-n alte timpuri. Pe cele mai multe nici nu le înțelegem. Nu le vom înțelege niciodată și nu le vom accepta. Mii de tineri ca noi, mii de prieteni au murit. Cîmpurile de luptă au învățat cîntecele lor. Cei întorși acasă (tăcuți, schilozi sau aprigi) aduc în priviri kilometrii depărtărilor și viziunea unei alte vieți, cu alte griji, cu alte zîmbete, cu alte discipline. De aici un conflict nu numai politic, dar și social, psihologic. (...) dezacordul dintre reprezentanții lui **ieri** și mesagerii lui **azi** e mai mult decît unul strict biologic și mai puțin decît unul numai politic..."

Acest „dezacord", cum îl numește poetul (unul dintre scriitorii tineri ai epocii) era în realitate conflictul istoric dintre două lumi opuse într-un mod ireductibil, conflictul dintre un tip de societate și o ideologie pentru care Eliberarea marcase începutul unei agonii rapide și o societate și o ideologie fundamental deosebite, afirmate pe cale revoluționară. Vom avea, în continuare, de urmărit felul în care se manifestă **conștiința revoluției** și, în actualitatea cea mai recentă, **conștiința istoriei în mers,** ca forme ale conștiinței istorice despre care afirmam la început că este una dintre trăsăturile impunînd personalitatea literaturii noi.

Mircea Iorgulescu

atelier literar
poșta redacției

C. G. NAIDIN-: Ceva mai bine, în „Semnul dintîi", „Monco", „Latină", „Aus gefühl". Dar e încă loc pentru și mai bine.

G. Chifu: Sînt și lucruri frumoase, în ultimele două plicuri. (Scrisoarea, interesantă, dar discutabilă). Prea multe, însă, reziduurile livrești, retorismul, înghebările chinuite, greoaie, cu un metaforism baroc, încîlcit, artificial, incongruent („cioplește cu sînge o lebădă", etc.), disproporțiile, disonanțele, în general elementele unui lucru de efort grafic (și mai puțin de inspirație și spontaneitate). Ieșind, mai mult sau mai puțin, din limitele acestor neajunsuri (fie pe linia unui fantastic nu întotdeauna convingător) -: „Destin", „Asupra-mi", „Într-o iarbă", „Soarele", etc., fie pe linia mai veche: „Dimineață de mai", „Și ce dacă", „Familia", „Gabriel", „La marginea pădurii". Propunerile din scrisoare, foarte judicioase, sînt de mult în intențiile noastre și ne străduim să le punem în practică. Sperăm să reușim măcar în parte.

D. CERNESCU: Mai bine, în „Voi veni simplu", „Da, știu", „Grotescă", „Studiu".

MIRIAM: Mulțumiri pentru vorbele bune și pentru încredere. Ar fi interesant să știm și ceea ce vă place mai puțin sau deloc. Reveniți.

GHEORGHIU VIRGILIU: „Pavilionul cu iluzii" și „Pasărea" sînt niște încercări naive, modeste, deși redactate destul de curat. Mai încercați. (Întîrzierea răspunsului se explică — dacă mai era nevoie să precizăm — prin marele număr de corespondențe ce ni se adresează).

G. D. LUNGU: Sînt, în fiecare pagină (dar mai ales în „Zămislire", „Cîntec de leagăn"), indiciile unor aptitudini lirice. Așteptăm vești noi, și mai bune (împreună cu o scurtă prezentare).

ALPHA: Întrebarea din scrisoare nu poate căpăta răspuns decît din partea celui ce o formează. Versurile, mai nebuloase, livrești, vorbărețe, părăsesc factura (și nivelul) recentelor pagini care marcau un anumit progres și o certă maturizare. Mai reușite: „Toiag", „Supraom", „Poem". „Minz".

G. B. — ZIMBRUL: Versurile sînt de nivel modest, fără perspective. Rubrica pe care o propuneți nu și-ar găsi loc — cel puțin în actuala condiție de restrîngere a spațiului grafic — în paginile „Luceafărului". Multe mulțumiri pentru vorbele bune și pentru încrederea mărturisită.

I. ZETOR: Ne pare rău, dar indicațiile privind structura și orientarea revistei fac ca prelungirea dialogului nostru să fie lipsită de utilitate. Vă dorim succes.

PORȚI DE LEMN: Din ultimele două plicuri: „Marile cuptoare", „Cu patria", „În numele poetului".

M. P. COMȘA: Versurile sînt modeste, naive (ceva mai înfiripată, „Mi-ai luat păpușile"); desenele, mimetice, în marginea diletantismului.

Șt. M. Gb.: Interesante amîndouă, în maniere diferite (fragmentul făgăduind mai mult). Vom încerca să le facem loc, uneia sau alteia, în coloanele revistei.

A. DAN: Ceva mai bine, în „Inel". „Și nici nu știm", „Dorința de a mă pierde". Dar mai e încă mult loc pentru și mai bine.

T. GLIGA: Lucruri surprinzător de modeste, șovăitoare, în care destul de rar se mai fac vizibile semnele atît de promițătoare de odinioară (ceva, în „Adolescenta", etc.). Să fie oare efectul unei inactivități prelungite? Sperăm!

M. DAVIDESCU: Aceleași calități și aceleași neajunsuri se fac vizibile și în noile manuscrise. Ceva mai reușite: „Cintec de pace", „Ora izbînzii", „Corijență". „Vizită". Sînt de așteptat rezultate și mai bune.

DELAGLIE: Mulțumiri pentru prea darnicele cuvinte. Din ultimele trimiteri: „Sînt multe", „Introspecție", „Păsăriadă". Ne preocupă de mult „veșnica noxă" de care vorbiți și încercăm să facem ceva, dar împrejurările, mai ales în ultima vreme, nu prea ne ajută.

Const. Drăghici, Boșog Șt. Ilie, S. O. Florian, Elena Filip, Dan P. Stănciulescu, Galiocor, Badea Nicolae, Dan Mircea, Petcu Victoria, Antip Litera, Doru Juncu, Ștefan Maria, Vasile Nistor (ceva în „Spleen", „Obsesii"), **Nora Damian, V. V. I. Didin, Sofia Rugină, Sora Ion, I. Fenești anul, Petru Codrescu, Tache Roman Tic, Mitru Marin, Indrieș Emil, Crețu Livia, Ilvia-Ineu, Simion Cosma, Nae Eugeniu, Vera Val, Spic de grîu, M. Tomescu, Bucur Sanda, Petrică Liculescu, M. V. Cetățuie, Mladin Titi, Vladimir P.D., Mihai Sultana Vicol, Grama George, Levi, I. Felix Inău, Costache din Moldova, Rodion Pokobrej:** Încercări mai mult sau mai puțin îngrijite, dar de nivel modest, fără calități deosebite.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

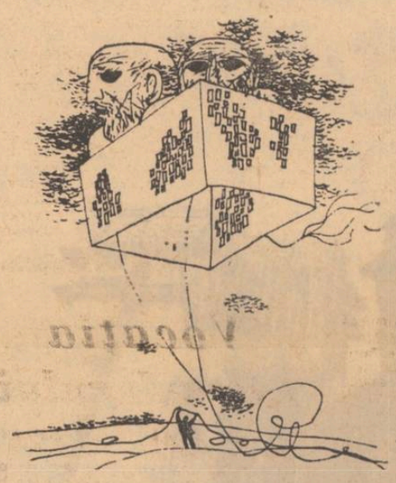

Țara are forma inimilor noastre

Prin inima mea

Care grele cu grîu nemuritor trec
prin inima mea
și-n ochii mei locuiesc fîntîni vechi
fîntîni pentru diminețile tale patrie —
nemărginit
crește numele tău precum iubita în gîndul
bărbatului —
fără tine eu nu aș fi —

slavă pămînturilor tale care cunosc
drumul spre soare slavă fluviului
care ne presimte
și se oprește în dreptul inimilor noastre
slavă bărbatului descoperind cu
uimire pe tîmpla iubitei chipul său
sculptat acolo de mult dinainte
de a se fi întîlnit
slavă timpului tău cu sunet
de rouă și salcîmilor
printre care Pacea ca o pasăre trăiește
și iarăși slavă ogoarelor
ce sînt la intrarea în primăvară
o harfă
slavă celui ce-și îngroapă soția cu gîndul
la viață
la pruncii de acasă
slavă —
nimic nimic neobișnuit în cîntul
acesta
pămîntul fluviul timpul totul alcvea
aievea țărani aceștia cîntărind
grîul
(pe un taler spicele și pe altul veșnicia)
aievea...

slavă și fîntînii vechi ție patria mea —
lacrimă triumfătoare.

GABRIEL CHIFU

Să cădem la picioarele țării

Pentru ca șerpii
Să nu mai mînjească cu moarte
Peste prispele noastre,
Pentru ca păsările negre
Să nu mai mînjească cu moarte
Cerul nostru,
Pentru ca înnoptatele gînduri străine
Să nu mai treacă
Strigoi
Peste curțile noastre
E bine
Ca-n fiecare seară
Să cădem la picioarele țării
Cu truda de-o zi.

CORNEL NEGREA

Sărbătoare

Soarele năvălește la noi
prin toate firele de iarbă,
păsări mondiale alcătuiesc
fragile curcubee,
lebăda luminii zburdă prin văzduh
ca la prima ei apariție în lume
se face cald în floarea de salcîm
prieteni, țara a luat forma inimilor
noastre

V. P. GAJ

Timp zidit românește

Țara din adîncuri suie prin semințe
Vuietul rodirii asprei biruințe.

Dreaptă glăsuire ierburile lasă
În pridvor de suflet și la hram de casă.

Riuri gînditoare, sub cupole-albastre,
Leagănă pe valuri anii altor castre.

Ramurile zilei au zidire nouă,
Trandafirii țării se măsoară-n rouă.

Împotriva morții, o pădure crește
Într-un timp al nostru, zidit românește.

NICOLAE MIRON OTEȘANI

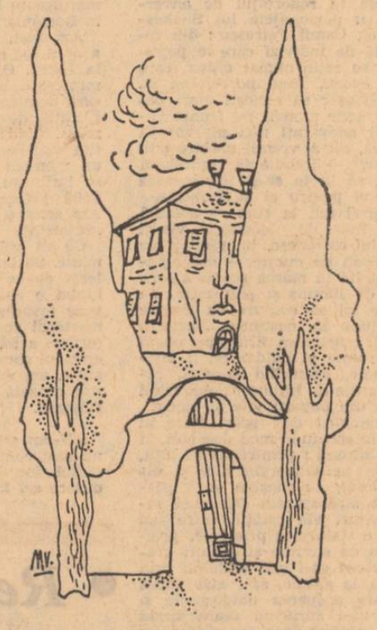

Desene de
MIHU VULCĂNESCU

Zicem țară...

Zicem țară cum am zice iarbă
La un sfat de taină cu pămîntul,
Unși cu rouă, voievozi credinței
Într-un singur rai, strălucmindu-l.

Zicem țară cum rostim fîntînă
Într-o însetată aiurare,
De aceea ctitorim în luturi
Turlele inverse, de răcoare.

Țară zici de parcă-ți strigi pe nume
Chipul izvorît într-o fîntînă
Și-i destinul sfintelor silabe-n
Rădăcini de cîntec să rămînă.

VICTOR RUSU

Eroii lui August

Aduce grîul țării vești bune de la cei
Ce pun lumină-n piine și gust de miere-n flori
Se contopesc cu țara și timpul intră-n ei.
Îi simt pulsînd în miezul acestei sărbători

Aduce iarba țării vești bune de la cei
Ce ne sfințiră brazda cu sînge cald și bun.
O fragedă lucernă tresare peste ei
Și-abia de mai miroase a schije și a tun.

MARIN CONSTANTIN

În numele poetului

Tineri încuviințăm rodul patriei, rodul de aur
În iulie orice povară valahă e semn
de la fructe, de la rădăcinile cuvintelor noastre
pornește riul neamului primăvăratec.
— Virtutea se adîncește în flăcările verii
În numele poetului finul se coace pe piatră.
Oamenii nu sînt singuri, soarele arde pe boltă
o lumină a conștiințelor.
În numele poetului, patria, muma mulțimii
înflorește și se coace pe Cîmpia Română.
Carpații se trag din cer în istoria lor veșnică
În numele poetului, un calcar alb,
un grîu care se coace, sub aripi de vulturi,
un neam latin călătorind de două mii de ani
sub galbene și înțelepte scuturi.

VALERIU BÂRGĂU

Voi veni simplu

Țării mele

Spre limpezimea
Miezului tău
Nu voi veni
Cu florile de tablă
Ale fanfarelor,
Pline de sclipiri
Și goale de seva
Unui cîntec adevărat...

Nu voi veni
Sunînd pe pieptul poeziei
Rime nichelate
Nu voi veni ca să repet,
Ușor și ieftin
Și fără spaime,
Cercul vicios
Al literelor mari...

Voi veni simplu,
Cu tot ce mă cutreieră,
Ca-ntrebătoarea, trează, rîvnă
A celui ce caută
Spre-a se găsi,
Sore a se ști, spre-a fi
Limpede în limpezimea
Miezului tău.

DAN CERNESCU

Am fost și am rămas un simplu soldat

După bombardamentul aviatic din 4 aprilie 1944 s-au închis cursurile universitare din București și am fost trimiși acasă. În bagajul meu, urcat anevoie în tren la Chitila, aveam cîteva amintiri de război: tubul unui cartuș de mitralieră antiaeriană, un ghemotoc de fișii de staniol aruncat din avioanele ce bombardaseră Bucureștii, cîteva numere din **România liberă** ce apărea în clandestinitate și pe care prieteni sau necunoscuți binevoitori mi le puseseră sub pernă la căminul studențesc, precum și un program de cinematograf care era în realitate un manifest de partid.

Devenise evident că Hitler, numărîndu-și înfrîngerile, se apropia cu pași repezi de mormînt. Plănuisem, în caz că aveam să primesc ordinul de incorporare, să nu mă prezint la unitate. O scrisoare, primită nu prin poștă, ci printr-o cunoștință, de la poetul P.S. din Timișoara, mă vestea că el primise ordin de chemare, dar că nu se prezentase la regiment și că stătea ascuns la Lipova. Mă hotărîsem să-l imit. Dar, la 1 iulie 1944, un sergent de poliție mi-a adus ordinul de chemare. I-am spus să mi-l lase și că voi pleca la regiment, dar nu l-am putut convinge. A stat lîngă mine pînă mi-am pregătit lădița de lemn cu merinde și schimburi și m-a însoțit pînă în curtea regimentului 96 infanterie. De aici, în aceeași seară, sub escortă, eu și încă vreo douăzeci de tineri, am plecat spre Orăștie, la regimentul 92 infanterie. În cursul călătoriei de la Caransebeș la Orăștie, pe ruta Bouțari — Subcetate — Simeria, am stat păziți într-un vagon de vite. În ușa rulantă a vagonului ne păzeau cîțiva ostași. Dacă le-ar fi dispărut un singur recrut, și-ar fi găsit beleaua. Subofițerul care comanda ne-a atras atenția să fim cuminți, să nu ne trezim cu un glonte în fund. Dar pe urmă, tot el ne-a spus că nici dracul nu-l atît de negru și că războiul se va termina înaintea încheierii perioadei noastre de instrucție. Atunci, în noaptea de 1 spre 2 iulie 1944 am auzit pentru prima oară în viața mea expresia ce avea atît de curînd să devină proverbială: Hitler kaput.

A doua zi dimineața am ajuns la Orăștie. A urmat rapid ritualul clasic: baia, tunsul, primirea marelui și micului cazarmament și repartizarea pe companii. Dintre cei de-o seamă cu mine mi-amintesc pe Ion Apostol Popescu și pe fratele vestitului fotbalist Marian. Cei cîteva sute de recruți constituiau un batalion de marș ce urma să fie trimis pe front. Perioada de instrucție, aveam să ne dăm seama chiar a doua zi, trebuia să fie rapidă. S-a trecut cu sufletul la gură peste primele noțiuni de militărie: salutul, întoarcerile, recunoașterea gradelor și, în aceeași săptămînă, instructorii germani au trecut la exercițiile de luptă și la tragerile cu armamentul în dotare: pușca, aruncătoarele de mine, arma anti-tanc, pistolul, grenada, pistolul-mitralieră, pușca mitralieră și mitraliera. Batalionul de marș era încartiruit în comuna Castău din vecinătatea Orăștiei. Instructorii germani veneau cu un camion și o mașină de teren în fiecare dimineață la Castău, și seara pe la orele șase erau îndărăt la Orăștie, unde stăteau într-un hotel rechiziționat. Erau foarte aroganți, de-o asprime neomenească și era clar că ne considerau pe toți, de la maiorul-comandant al batalionului de marș pînă la ultimul soldat, niște subalterni a căror unică șansă era de a crăpa pentru ei. Nici chiar ziua de 20 iulie 1944, cînd a eșuat atentatul asupra lui Hitler, nu i-a schimbat cu o iotă din aroganța lor sălbatică, ba i-a înrăit și mai mult. S-au întețit pedepsele disciplinare, dar seara, cînd batalionul rămînea necontrolat de ochiul lor, ofițerii noștri anulau ordinele nemțești, înjurîndu-i pe instructori. Mi-am dat seama tot mai evident că în mijlocul unității noastre domnea un marcat climat anti-hitlerist, o stare de spirit în care lucrul cel mai prețios și dramatic era voința tenace de a-i alunga pe cotropitorii fasciști de pe pămîntul țării. Soldat fiind, n-aveam acces la secretele militare, dar, am observat un lucru pe care mult mai tîrziu l-am înțeles. Duminica, urcați în camioane, veneau la Castău, în excursie, muncitori de la o uzină chimică militară din Orăștie. Veneau cu familiile lor, cu ofițeri din conducerea uzinei și păreau că singurul lor gînd era să petreacă o zi de relaxare departe de oraș. În realitate ei erau membri ai formațiunilor patriotice și astfel păstrau o legătură discretă, dar strînsă, cu unitatea noastră. I-am văzut apoi, în zilele de 23—27 august, înarmați cu pistoale automate din dotarea batalionului nostru, cu brasarde tricolore la mînecile salopetelor, dînd un ajutor prețios la apărarea orașului și a uzinei lor.

Scriitori participanți la lupta antifascistă

În seara zilei de 23 August batalionul nostru a intrat în „stare de alarmă". Asta s-a întîmplat în amurg, îndată după plecarea instructorilor germani la Orăștie, cu cîteva ore înainte ca aparatele de radio să difuzeze istorica știre a ieșirii României din război și a întoarcerii armelor împotriva cotropitorilor fasciști. Am mai avut cîteva exerciții de alarmă, dar acum, pentru prima oară ni s-au dat încărcătoare de cartușe, grenade și din tot ceea ce a urmat, am înțeles că se petreceau lucruri de o extremă gravitate și însemnătate.

La orele 22 și un sfert, batalionul s-a pus în mișcare spre Orăștie. Făceam parte din compania a 4-a mitraliere. Exista fără îndoială un plan de acțiune minuțios pus la punct, deoarece tot ceea ce a urmat s-a desfășurat rapid și precis. Gara, oficiul poștal și telefonic, primăria, depozitele din oraș, cazarma, fabricile, intrările în oraș au fost ocupate de subunitățile batalionului nostru, singura forță militară din localitate. Șoseaua a fost obturată prin posturi de luptă înzestrate cu saci de nisip, arici de sîrmă ghimpată, cu tunuri anti-tanc și cuiburi de mitraliere. Hotelul ocupat de grupul instructorilor germani a fost cucerit, hitleriștii au fost dezarmați, luați ostatici și transportați în cazarmă. Spre zorii zilei de 24 august s-au produs primele schimburi de focuri cu convoaiele hitleriste care veneau dinspre Sebeș-Alba. Erau convoaie motorizate, compuse fiecare dintr-un număr variabil de camioane, iar hitleriștii erau evident înspăimîntați și intrați în derută. Primul convoi care vroia să traverseze orașul spre vest, după incendierea camionului cap de coloană, a făcut cale întoarsă încercînd desigur să-și caute un alt drum spre a scăpa. În 24 august și în zilele următoare, tot ce era coloană germană și încerca să treacă prin oraș a fost primită cu foc. Sute de militari din Wermacht și circa treizeci de camioane, numeroase tunuri și o mare cantitate de armament au fost capturate de batalionul nostru de marș. Erau primele noastre bătălii adevărate și, deși cei cîteva sute de tineri încorporați cu puține săptămîni în urmă, erau de fapt niște recruți cu o instruire militară incompletă, examenul de luptă l-au trecut într-un mod exemplar. La începutul lunii septembrie batalionul nostru de marș a fost trimis pe front în sectorul Aiud—Turda. Insurecția populară antifascistă condusă de partid reușise. Începuse războiul antihitlerist. În bătăliile pentru eliberarea localităților Vințul de Sus, Aiud, Mirăslău, Mihai Viteazul, Turda, la care batalionul nostru de marș a luat parte și în cadrul cărora s-au clădit caracterele de ostași ale tinerilor recruți, batalionul nostru a trăit momente emoționante.

De cîte ori călătoresc azi prin Ardeal, pașii mă duc magnetic spre locurile de care tinerețea mea de soldat este atît de strîns legată. Fac parte dintr-o generație mîndră de a fi luptat pentru eliberarea patriei de sub jugul fascist și fericită de a-și vedea țara unită în jurul ideii de construcție socialistă. În ce mă privește, am fost și am rămas un simplu soldat.

Petru Vintilă

An istoric

Sînt momente în viața unui popor care declanșează o înaltă conștiință a existenței, accentuînd — în toate articulațiile sale — un traiect cu precădere istoric. La toate timpurile verbului a fi și în rezonanță cu toate aspirațiile și înfăptuirile sale, prag viu, cutezător, de pe care se poate privi drept, mai departe, mai proaspăt, mai clar. Noi am făcut din zilele și nopțile noastre sărbători ale muncii și creației, treizeci de ani bat în tîmpla de rouă a munților, treizeci sună treptele în sus ale desăvîrșirii. Timpul trăit rotește în miezul său de foc oglinzi ce ne arată așa cum sîntem azi și cum nu am fost ieri, dar am hotărît, sub zodia revoluției, o transformare a tot ceea ce atingem și-n tot ceea ce se află, revoluția producîndu-se, în primul rînd, în noi. Și iată, acest an acum, jubiliar, iată-l istoric în toată întinderea sa, un an-cheie, an-soare, an-eveniment. Îndrăznește poetul să spună că toți, om și arbor și floare, tînăr și vîrstnic, copil, mamă și tată, riuri, sgra. frate, împlinim treizeci de ani!

Ca o exclamație cerul în august, ca o respirație limpede în care dogoresc mii de sori și fîntîni. Țara va defila prin fața ei însăși, istoria va trece în revistă bătăliile de pînă acum cîștigate. Și vom întări și mai mult ceea ce știm și trebuie mereu să se știe, vom simți și mai adînc ceea ce simțim și trebuie mereu să se simtă: vîrsta noastră de acum este o vîrstă în profunzime politică, socială în cel mai înalt grad, sunetmatcă a libertății, sens al victoriei, spațiu al ei. Și aceasta, fiindcă am avut și avem în partid tăria și știința de a învinge, de a ne depăși, de a fi și de a putea să fim noi înșine, explorînd mereu în noi acele vii și inepuizabile resurse care să ne așeze treptat sub incidența progresului, a dezvoltării și civilizației socialiste. A fost ușor, a fost greu? — asta o știm fiecare. Și știm, de asemeni, cum va fi. Mîndria noastră nu în lucruri ușoare stă.

Istoric este acest an, jubiliar, prin sentimentele ce ni le trezește, prin bilanțul său. Istoric este acest an și prin marea sa proiecție de lumină asupra viitorului apropiat și depărtat despre care deținem, sintetic, sub formula Proiectului de Directive ale Congresului al XI-lea al P.C.R., liniile de sprijin ale propriului nostru efort, la scară de masă, făcînd încă din aceste clipe, din aceste ore, ancore la un țărm fertil dinspre care semne de izbîndă vin. Deținem, din față, imaginea a ceea ce vom fi. Ne redescoperim în ipostaza continuării pe altă treaptă a ceea ce am realizat pînă acum, dînd un nou impuls creșterii economice, intensificării acesteia. E una din bătăliile cele mai spectaculoase. Purtate în noi și cu noi toți, deopotrivă, în ritmurile și la cotele fierbinți care ne sînt demult obișnuite și care au încetat să mai fie o simplă formulă economică, o metaforă matematică a specialiștilor, ci un scop, un mijloc totdeodată, o deviză clară, a tuturor. Fapt care va duce, neîndoielnic, la o nouă afirmare în contemporaneitate a României socialiste, la o nouă afirmare în planul personalității și al voinței de acțiune a fiecăruia, la un nou reflex de angajare și participare. Se redescoperă astfel, în etape succesive, în plenitudinea muncii și vieții sale, poporul angajat în dialog cu el însuși, cu idealurile și înfăptuirile sale, spre fericirea sa.

Istoric este acest an, jubiliar, prin marea sărbătoare din august, o carte imensă parcă, prefațată magistral de Proiectul de Directive și urmată de zile și nopți de muncă fierbinți, emblemă a ceea ce va fi și va însemna pentru noi toți Congresul al XI-lea al Partidului.

A. I. Zăinescu

Portretul României socialiste

Urmare din pag. 1

constructive. Știm cu toții că începuturile au fost grele, că s-a pornit deseori de la cifra zero către cifrele astronomice de azi, știm că a construi e greu că a zămisli înseamnă a te bucura că aparții unei familii, unei cetăți, unei țări, știm mai ales că fără știința de a citi și a plănui viitorul aceste cifre nu ar avea noimă și mai știm că tot ceea ce am gîndit să facem mîine va depăși toate așteptările. Să vorbim iarăși de miracol? Politica înțeleaptă a Partidului, Proiectul de Directive al celui de al XI-lea Congres ne îndreptățesc să spunem că poporul român își plămădește deplin conștient istoria sa urmînd drumul de aur al celor trei decenii: a poseda știința de a plămădi istoria unei națiuni înseamnă a avea geniu. Da, menirea noastră este astăzi și va fi cu atît mai mult mîine să facem cu mintea și cu mîinile noastre istoria României. A lăsa să curgă istoria în voia soartei nu mai este de mult posibil. A o anticipa, a-i dirija cursul viitor, da, este posibil și trebuie să fie posibil. Văzute prin prisma viitorului deceniu sarcinile științei, industriei, agriculturii, culturii nu se pot exprima prin cifre decît pentru a demonstra puterea noastră de a măsura anii care vin cu sentimentul cu care măsurăm viitorul luminii. Șansa marelui scriitor român de azi și de mîine este sigur puterea aceasta mirifică de a măsura lumina, de a fi martorul și de a avea geniul să recreeze lumea pe care o trăiește și din care el trebuie să fie un bulgăr solar de entuziasm, un zămislitor sever și bogat de căldura pe care o poate revărsa în inima milioanelor de țărani și muncitori ai României.

Chipul țării mele în August 1974 este chipul unei națiuni mîndre: ai înălța o casă, poți fi fericit, ai înălțat un oraș, poți fi fericit, ai înălțat o hidrocentrală, vei avea bucuria luminii, ai inventat, ai scris o carte, ai cîntat, ai zămislit, poți fi fericit: cine își împlinește în fiecare zi datoria față de țară poate spune: nu am trăit degeaba, prietenii mei, eu am înțeles sensul luminii, al bucuriei și al libertății.

O lume mai bună și mai dreaptă

Urmare din pag. 1

președintele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a reafirmat încă o dată poziția României față de marile probleme ale omului contemporan, fermitatea cu care țara noastră dorește să fie prezentă la rezolvarea marilor probleme ale lumii de azi. Scoțînd în evidență principiile pe care România socialistă le pune la baza politicii sale demografice, tovarășul Nicolae Ceaușescu a cerut participanților la conferință să se călăuzească în elaborarea documentelor de marea răspundere față de viitorul omenirii, față de o lume care trebuie să devină mai bună și mai dreaptă: „Iată de ce apare evident că problemele populației, perspectivele dezvoltării diferitelor popoare și națiuni, ale umanității în ansamblu sînt legate nemijlocit de lichidarea politicii imperialiste, colonialiste și neocolonialiste, de realizarea unei lumi mai bune și mai drepte, a unei societăți în care omul să se bucure din plin de cuceririle civilizației contemporane".

Așadar, la București, și-a început lucrările o conferință de mare însemnătate, al cărei scop suprem este o lume mai dreaptă și mai bună!

Numărul viitor al revistei noastre apare sîmbătă 31 august

marile amintiri ale prezentului

Reporteri pe urmele cărţilor lor

Oameni de cursă lungă

Oare ce mai fac vechile mele cunoştinţe, eroii reali din paginile pe care le-am scris de-a lungul a vreo douăzeci de ani petrecuţi pe drumurile ţării ? De la această întrebare, în care se amestecau dorul şi curiozitatea profesională, s-a născut ideea cărţii „Ce lăsăm în urma noastră". Practic era o imposibilitate de a-i reîntîlni din nou, acasă la ei sau la locurile lor de muncă, pe toţi aceşti oameni risipiţi în zeci şi zeci de locuri din toată ţara.

Soluţia ? O anchetă epistolară. Le-am adresat cîte o scrisoare, cu rugămintea de a-mi povesti ce s-a mai întîmplat în viaţa lor de la data ultimei noastre întîlniri, care avusese loc în urmă cu trei, cu şapte, cu doisprezece sau cu douăzeci de ani. Cu alte cuvinte, le-am cerut să arunce o privire peste umăr ; să se confrunte o clipă cu propria lor tinereţe ; să scrie ei înşişi replica maturităţii. Am primit 30 de răspunsuri : tot atîtea documente umane reale, autentice, multe adevărate fişe de roman. Autorii lor sînt mineri, petrolişti şi siderurgişti, constructori şi profesori, geologi, ingineri, arhitecţi, cercetători. Parcurgînd aceste mărturii directe şi sincere despre împliniri şi insatisfacţii personale, despre greutăţile învinse şi despre proiectele de viitor, reconstitui un întreg peisaj social, întrevezi în destinele individuale însuşi destinul înnoit şi înnoitor al României de azi.

După apariţia cărţii, am avut bucuria de a primi o nouă serie de scrisori din partea lor. O nesperată reîntîlnire epistolară, continuarea dialogului dintre eroi şi autor. Dar autorul, în acest caz, nu este cel care i-a adus în pagină ; este cel care a format biografiile acestea exemplare. Aşadar, viaţa. Munca modelatoare de personalităţi în matca generoasă, fertilă a celor trei decenii de libertate.

Spaţiul nu-mi îngăduie să prezint pe larg scrisorile care, prin mărturiile aduse, se înscriu ca o emoţionantă „erată" umană, ca un epilog îmbogăţit dincolo de ultima filă a cărţii. Există însă o notă comună tuturor acestor mesaje — sentimentul stenic pe care ţi-l transmit **oamenii de cursă lungă**. Sentimentul de biografie aflată sub semnul certitudinilor sociale, profesionale, umane. Sentimentul că îi afli întotdeauna acolo, neclintiţi de la datoria, de la convingerile şi proiectele lor. Sentimentul de viaţă trăită cu seriozitate şi răspundere comunistă. Aceştia sînt oamenii pe care-mi place să-i numesc „de cursă lungă", asemănători cu temerarii navigatori ce-şi urmăresc cu bărbăţie ţinta. Pentru astfel de oameni, răspunsul la întrebarea „ce lăsăm în urma noastră ?" e conţinut în înseşi faptele lor de fiecare zi, nu totdeauna spectaculoase dar mereu luminate de spiritul revoluţionar al autodepăşirii. Este mesajul pe care colectivitatea îl recepţionează continuu, pe lungimea de undă interioară, din partea oamenilor de cursă lungă. Ceea ce mi-a şi sugerat finalul „deschis" : ...iar în răstimpul cît cartea s-a scris şi s-a tipărit, cineva, undeva (cu un termen generic : viaţa) a adus şi aduce „erate". Încît, încheind paginile cărţii, viaţa le lasă, paradoxal, deschise.

Aştept şi pregătesc de pe acum ediţia noului deceniu, nerăbdător să văd „ce lăsăm în urma noastră" în 1984 !

Victor Vântu

Eroul comunist

De fapt, un unic erou. Multiplicat în mii şi zeci de mii de înfăţişări umane. Ridicat la puterea conştiinţei unei întregi naţiuni. Definit prin strălucitele săvîrşiri şi desăvîrşiri ale mîinilor şi minţii sale. Găsind în sine tot ce se înfăptuieşte şi regăsindu-se pe sine în tot.

Fie că e vorba de maistrul zidar Ion Chietreanu, întîlnit într-o iarnă geroasă de acum cincisprezece ani sus, pe schelele viitorului combinat de cauciuc sintetic din Valea Trotuşului, fie că mă poartă gîndul spre Eroul Muncii Socialiste Marin Ioniţă de la Uzina bucureşteană de pompe, pe care acum peste un sfert de veac, la naţionalizarea fostei „fabrici de cîntare şi terezii D. Voina et Comp.", îl găsisem, în curtea întreprinderii, ca tînăr ucenic, făcînd parte din prima gardă muncitorească pusă să păzească uzina de sabotajul duşman, fie că îmi amintesc de betonistul Traian Lazăr, a cărui biografie e un autentic itinerar pe harta marilor şantiere ale socialismului, de la Salva-Vişeu la Bicaz, Argeş, Porţile de Fier, Lotru, fie că îmi răsare în faţa privirilor cunoscutul om de ştiinţă timişorean Dan Teodorescu, autor a aproape o sută de invenţii multe brevetate şi peste hotare, care acum două decenii şi-a părăsit postul comod dintr-un institut ştiinţific din Capitală ca să întemeieze la „Electromotor" primul laborator uzinal de cercetări — toţi, în pofida uriaşei lor diversităţi de trăsături fizice şi psihice, de temperamente şi înclinaţii, de pasiuni şi chiar de fireşti slăbiciuni omeneşti, se contopesc acum, la această cotă a bilanţului tridecenal, într-un singur chip, proteic şi atotcuprinzător : chipul eroului comunist, al constructorului înflăcărat şi lucid de edificii industriale, de noi caractere şi relaţii umane.

Un adevăr fundamental care mi s-a impus cunoscîndu-i pe toţi aceşti oameni — şi pe mulţi alţii asemeni lor — e că nimic nu caracterizează mai pregnant pe plan omenesc epoca actuală din istoria poporului nostru decît dimensiunile cu adevărat naţionale pe care le-a căpătat o vocaţie atît de specifică spiritualităţii româneşti cum e vocaţia creaţiei. Cele trei decenii de viaţă liberă a României socialiste au însemnat şi anii cînd, prin împlinirea aspiraţiilor seculare ale poporului nostru, vocaţia creatoare a celor ce au dăruit omenirii nepieritoarea legendă a Meşterului Manole a devenit o coordonată esenţială a întregii noastre realităţi. Din acest izvor inepuizabil de forţe îşi trage seva efortul materializat în realizările ce au împînzit pămîntul patriei, de la Dunăre pînă la obcinele Ţării de Sus şi de la ţărmul mării pînă la Sighetul Marmaţiei. Iar eroii reportajelor mele — mai bine zis, eroul cu sute şi mii de feţe pe care m-am străduit să-l surprind în ipostazele sale definitorii — nu este decît întruchiparea vie şi patetică a acestei vocaţii, VOCAŢIA DEVENITĂ OM !

Victor Bîrlădeanu

În lumina munţilor

Se întîmplă în reportajul de anvergură ca şi cu personajele lui Shakespeare, Tolstoi, Camil Petrescu : din zecile şi sutele de indivizi care le populează opera se reţin numai cîţiva, care dau contur epocii, fiind port-vocea ei. Desigur, nu-i uşor să cunoşti atari oameni, nu le scrie nimeni pe frunte calităţile, eroii adevăraţi nici nu vor să se recunoască, cei ai vremii noastre ştiu un singur lucru — trebuie să muncească dăruindu-se, să lupte să-şi împlinească visurile creînd pentru ei şi societate.

Bătînd Lotrul ani la rînd — această „ţară" cu mii de locuitori, veniţi din tot spaţiul românesc, împrăştiaţi pe 8 000 km pătraţi de munte — distingîndu-i clasa înaltă în marea şcoală a constructorilor de lumină şi civilizaţie, un drum aparte mi se contura cu fiecare nouă incursiune în destinele acestui imens şantier ; urcasem firul apei odată cu primele rulote şi buldozere, îl vizitasem periodic, măsurînd barajul, intrînd în galeriile de întuneric, admirînd ridicatele ca din poveşti vile şi blocuri. Dar nu parametrii de specialitate ai lucrării mă interesau în mod deosebit, ci oamenii ei, lotrenii ; printre mulţi alţii, îl urmărisem pe Gheorghe Cocoş, directorul general, cu maşina şi în prezenţa căruia străbătusem cele mai îndepărtate colţuri ale cetăţii. Între noi se stabilise o statornică prietenie, prietenie dincolo de cuvinte şi gesturi gratuite, îmi plăcea să-l văd umblînd prin noroaie pînă la glezne, să-i aud vocea guturală, care acoperea buldozerele şi pikamerele, să-l surprind seara tîrziu în biroul de şantier deasupra planurilor în ozalid, calculînd cote şi parametri, rezolvînd chestiuni de aprovizionare, hrană, învăţămînt, distracţii — acolo, în creierul munţilor, unde cu cîtva timp înainte hălăduiseră numai vîntul, vînătorii, ciobanii şi uneori împătimaţii drumeţiei. Şi rămîneam ore în şir urmărindu-l cum îşi aprinde ţigară de la ţigară — „Snagov" fumează — insensibil parcă la ozonul din spatele ferestrelor mici, în care băteau brazii... Îl întîlnisem de cîteva ori şi în sălile Marii Adunări Naţionale, unde, ca deputat, îşi spunea punctul de vedere tot atît de răspicat şi tare ca pe şantier.

Terminasem cartea, chiar dădusem manuscrisul editurii, şi totuşi simţeam că lipseşte ceva, un arc cu care să închei cercul, o trăsătură definitorie nu atît pentru „biografia" Lotrului, cît pentru istoria de aproape două decenii şi jumătate a hidroenergeticii româneşti, care crease în munţi amfiteatre de mare prestigiu — Bicaz, Argeş, Porţile de Fier — tot atîţia ani-etape într-o permanentă întrecere de autoritate şi prestigiu. Şi aflu, dintr-un comunicat de presă, că ing. Gh. Cocoş a fost numit adjunct al ministrului energiei electrice. Şi iată-mă în cabinetul său, rememorînd drumul început cu aproape trei decenii în urmă de fiul unui miner, venit la Bicaz ca inginer stagiar în construcţii hidrotehnice, terminîndu-l ca şef de lot, urmînd „clasa" Argeş ca şef de şantier. Cînd era pe sfîrşite noua cetate de lumină, inginerul a primit numirea de director general al Lotrului — cînd Lotrul mai trăia încă la dimensiunea rîului-haiduc.

Sigur, toate astea le spun acum, aici, în fugă, treptele urcate de eroul meu n-au fost precum o scară de mătase. Îmi spunea, în acea seară finală :

— Îţi trebuie curaj, crez şi voinţă. Iar de vrei să ajungi la „sosire" înaintea altora, mai e nevoie şi de puţină nebunie, nebunia renunţărilor.

Aşa se face că ultimul capitol al „Ţării Lotrului" l-am intitulat „Cum se ajunge ministru ! ?", o retrospectivă despre şcoala constructorilor hidroenergeticieni, prin care a trecut ca elev-profesor un mereu tînăr şi entuziast erou comunist, crescut, alături de mulţi alţii, la flacăra permanent vie a patriei eliberate, a muncii dăruite poporului, a încrîncenărilor creatoare. Pentru că azi, un erou adună în el istoria acestor ani, mai multă istorie decît ar cuprinde o pagină de cronică.

Valentin Hossu-Longin

Sugestii pentru Diogene

Vîlcea — Gorj — Hunedoara — Sibiu — Alba. Cinci judeţe îşi împart răspunderea şi mîndria de a găzdui pe teritoriul lor şantierul hidro-energetic al Lotrului. Trei la sută din suprafaţa României. 9 000 de constructori. Împreună cu familiile lor : 18 000 de componenţi ai unei noi aglomerări ivite pe harta ţării. O populaţie răsădită în locuri unde boncăluiau cerbii şi se hîrjoneau urşii, locuri cunoscute astăzi şi ca superbe zone de drumeţie sportivă de agrement şi odihnă : Voineasa, Mănăileasa, Jidoaia, Ciungetu, Vidra, Petrimanu...

Lotrul de azi înseamnă aproape un deceniu de luptă cu natura, de ridicare a unei întregi zone geografice la puterea industriei, de domesticire a unei vaste reţele de ape. Înseamnă blocuri, vile, drumuri, şcoli, edificii artistice pe care generaţiile tinere le vor găsi amplasate ca de cînd lumea pe vatra vechilor sălbăticii... **Dar vor găsi şi o legendă.** Nealterată de scurgerea vremii, dimpotrivă, mereu amplificată, mereu îmbogăţită în frumuseţe : legenda constructorilor lotreni, a **umanităţii** care a dat acestor locuri viaţă din propriul suflu vital. Despre aceasta vreau să mărturisesc în cele de mai jos.

...S-a întîmplat să mă aflu la Lotru, cu treburi de reporter de cotidian, în cîteva momente esenţiale.

De pildă, am fost acolo atunci cînd, preluîndu-se tradiţia Bumbeşti-Livezenilor, se inaugura la Lotru primul mare şantier naţional al tineretului de după cel de-al X-lea Congres al Partidului. Am cîntat împreună cu cei mai tineri brigadieri vechiul cîntec „Răsună Valea" — şi am scris despre aceasta în ziarul de tineret.

Am fost, iarăşi, atunci cînd la Centrală se producea prima rotire productivă. Un foarte tînăr inginer mi-a vorbit atunci despre marea distanţă tehnică existentă între străvechiul „Hei rup" şi modernitatea constructivă de azi. De pildă : betonatul prin torcretare. Am scris şi despre aceasta cîteva rînduri mărturisite la microfonul emisiunii „Azi în România".

Am fost, iarăşi, de faţă, atunci cînd a avut loc cea de-a 17-a străpungere de la Lotru. O întîlnire între două brigăzi mineneşti, la mijlocul unei galerii pe care acestea o săpau, prin piatră şi infiltraţii, de mai bine de doi ani. Întîlnirea, fiind a 17-a, ar fi putut fi socotită una banală, dacă ea n-ar fi oferit un moment inedit : pentru prima oară se întîlneau, pe cale subterană, cele două judeţe vecine : Vîlcea şi Gorjul. Am scris şi despre acest eveniment în „Scînteia".

Cu alt prilej am scris un reportaj dramatic. Se întîmplase un incendiu pe galeria de la Mănăileasa şi oamenii s-au luptat o noapte întreagă ca să-şi salveze tovarăşii. Am fost în acea noapte martorul zbaterii bărbăteşti a constructorilor, a tehnicianului Ion Bolnavu, secretarul comitetului de partid — şi, desigur, am scris, tot în „Scînteia" şi despre această zbatere, pînă la urmă biruitoare.

...N-am scris, în schimb, niciodată — nu ştiu cum s-a făcut — despre comunistul Ion Bolnavu, despre el anume, despre cei 25 de ani şi mai bine de cînd străbate el toate marile şantiere ale ţării, despre carnetele sale de activist (şi scriitor ?) în care-şi notează, de peste un sfert de veac, tot ce se întîmplă pe şantierele unde munceşte, ce oameni noi cunoaşte, ce oameni reîntîlneşte, cum evoluează şi cum se comportă aceştia în întîmplări cotidiene sau în împrejurări excepţionale, în esenţă, cum se naşte, în această epocă în extraordinara ambianţă a marilor constructori, o nouă umanitate, un om nou : creator ca un demiurg şi dezinteresat ca un cavaler romantic.

O carte întreagă s-ar cuveni dedicată acestor carnete — şi poate că Ion Bolnavu se va hotărî în sfîrşit să urmeze îndemnurile celor care le-au citit, şi s-o scrie... Pînă atunci, să-mi îngăduie să-l „prefaţez", evocînd un gînd al său despre oamenii şantierului, rostit în zorii care au urmat crîncenei nopţi de la Mănăileasa. S-a întrebat atunci Ion Bolnavu, cu ochi strălucind de febra izbînzii, luminat din cap pînă-n picioare de bucuria încă unei întîlniri cu gestul înalt omenesc, de superbă solidaritate şi neprecupeţire comunistă : **„Unde e, dom'le filozoful ăla antic, Diogene, care umbla ziua-n amiaza mare cu luminarea aprinsă şi nu găsea, neam, oameni adevăraţi ? Unde e, să-i arăt oamenii noştri, constructorii, să-i vadă, să-i cunoască, să li se uite-n ochi şi-n suflet, şi pe urmă să-l văd cum... îşi suflă singur în luminare ?"** „Sugestii pentru Diogene". Sugestiile unui comunist pentru aşezarea umanităţii româneşti contemporane în rama luminată a istoriei.

Petre Dragu

Drumul artei

Nu trecuse nici măcar un ceas de la verdictul juriului, cînd vestea prinse a circula prin Capitala stăpînită încă de febra muzicii : premiul întîi pentru violonişti i-a revenit lui Ştefan Ruha. Toate comentariile vizau subiectul acesta. Evenimentele celui dintîi Festival Enescu zbucniseră cu forţă elementară dintre zidurile sălilor de concert, cucerind victorioase strada, masele ; întreaga Capitală — de la şoferii taxiurilor, pînă la primul dirijor al Filarmonicii — făcea apologia muzicii, se lăsa covîrşită de vraja ei.

Holul hotelului „Ambasador" — unde locuiau participanţii înaltei competiţii — a trebuit să suporte asaltul colegilor, prietenilor, cunoştinţelor, melomanilor, solicitatorilor de autografe. În afară de muzicieni se aflau la hotel, în acele zile, şi sportivii veniţi la campionatele internaţionale de atletism. L-am însoţit pe Ruha la ascensor, unde, creîndu-se o oarecare îngrămădeală, am devenit martor al unei scene menite să mă impresioneze deosebit de plăcut : Albert Azarian, gruzinul chipeş, cu păr negru ca pana corbului — altminteri campion mondial la gimnastică — îi deschise drum lui Ruha, cu un gest şi elegant şi energic, oferindu-ne apoi întîietatea.

Am golit primul pahar închinat victoriei, sus, în odaia soţilor Ruha, şi nu mai conteneam să-i strîngem mîna datorită căreia vioara sa ne dăruise splendidele sunete. Şi îl felicitam pe maestrul său, profesorul Balogh Ferenc, domol şi modest, dar nu lipsit de mîndrie în bucuria resimţită pentru succesul discipolului.

Fireşte, în asemenea clipe nu se putea pune problema unui interviu, Ştefan Ruha era prea fericit şi prea obosit în momentele acelea : finalul concursului se desfăşurase abia cu cîteva ore în urmă, şi însemnase, practic, un concert de şase ore încheiate, confruntînd opt violonişti de frunte. Cînd englezul Ralph Holmes interpretase — nemijlocit înaintea lui Ruha — (şi încă foarte frumos) acelaşi concert de Ceaikovski pe care îl pregătise şi amicul nostru, noi clujenii — sincer vorbind — am năduşit de-a binelea. Zece minute în şir au ropotit aplauzele şi au răsunat exclamaţiile admirative. Publicul îl readucea mereu la rampă pe simpaticul insular, voind să-i împărtăşească o parte din bucuria sa, din recunoştinţa desfătării depline. Ce mai putea urma după aşa ceva ?

Cînd Ruha s-a înfăţişat sălii deliberante, spre a repeta ceea ce publicul auzise cu cîteva minute în urmă, datorită unui alt arcuş — toată lumea sesiza dezavantajul evident ; îl sesiza în atare măsură, încît publicul nu mai contenea cu aplauzele, ca pentru a sugera că emoţia trăită adineaori nu se poate repeta : păcat de orice reluare, de orice tentativă a unei noi interpretări... Ruha stătea în lumina rampei, palid, cu umerii aduşi, cu ochii în pămînt. Vioara îi atîrna în mînă ca o povară uriaşă. Artistul aştepta să contenească ovaţionarea lui Holmes. Pînă la urmă, cu un gest dîrz, a dus vioara sub bărbie şi şi-a început numărul. În primele clipe, instrumentul părea că se zbate neputincios : avea un glas de pasăre rănită. Ruha se lupta cu arcuşul, aproape paralizat ca de o prăbuşire lăuntrică. Deodată însă, trupul său fin şi zvelt a intrat în mişcare, tensionîndu-se treptat ca o coardă. Bărbia a ţîşnit înainte, pometţii s-au conturat acut, privirea şi-a recîştigat fermitatea : toată făptura iradia o crîncenă luptă lăuntrică, furtună, dîrzenie. Şi s-a înfăptuit miracolul. Violonistul a devenit stăpîn pe sine, pe încrederea în puterile sale, pe voinţa şi pe arta sa. Treptat, publicul s-a trezit din reverie ; nu trecuse încă un minut, cînd sala s-a lăsat acaparată de arcuşul lui Ruha : vioara oferea un Ceaikovski cu totul inedit, un alt Ceaikovski, izvor de tăinuite comori şi frumuseţi. Muzica lui Ruha plana liber în tăcerea pioasă. Efectul performanţei de mare virtuozitate a fost de nedescris. Nu era un simplu succes. Publicul a ovaţionat timp de cincisprezece minute, dînd o sentinţă fără apel. În ziua aceea de septembrie, un tînăr artist clujan pornea spre succesul de anvergură mondială.

Cu doi ani în urmă, îl priveam din sala unui alt concert al său, la Roma. Cetatea Eternă sărbătorea acum un artist matur, deplin, cu experienţă.

Miko Ervin

În româneşte : Gelu Păteanu

Simbolul spicelor

Odată, Petre Ghelase, preşedinte în cîmpia Brăilei, la Romanu, se căznea să înfăţişeze meritele unui om şi, cum i se părea lui că o face cu prea puţin har, m-a dus într-un lan de grîu. Lanul, înfrăţit cu linia orizontului, fără dropiile de cîndva ale lui Odobescu. Înfrăţit cu vuietul draglinelor ce săpau şanţurile largi din vastul sistem circulator al terasei irigate. Grîul era înalt, trecea de brîu, udat la rădăcină de ploaia zgomotoasă a nopţii de vară. Petre Ghelase a cules cinci-zece spice ce se îndreptau spre culoarea pîinii. Le-a luat pe cele care răsăreau deasupra mării mişcătoare, împinse mai sus de nu ştiu ce forţă ori orgoliu, urcate de cine ştie ce izvor secret de seve miraculoase. „Vezi spicele astea de sus ? Le-a săltat lanul, dar s-au silit şi ele. Au fost harnice, n-au obosit în creşterea lor nici în zilele cu arşiţă, cînd Bărăganul răscoace pînă şi ouăle şerpoaicelor. Una au ştiut : să aducă mai lîngă soare pîinea din boabele lor. Şi, uite, au izbutit. Aşa e şi cu omul de care-ţi zic. Treapta de cinste prinsă o merită. Munca şi viaţa lui l-au urcat la suprafaţă".

Spicele „urcate la suprafaţă" se legănau orgolioase în suflarea fierbinte a pămîntului şi în locul lor eu vedeam atîţi oameni cunoscuţi pe care munca şi viaţa lor i-a adus pe merit în rîndul dintîi al notorietăţii. Despre unii am scris, despre alţii voi scrie, alte sute şi mii de milioane aşteaptă popasul „în lan" al cuiva să descifreze, dacă poate, miracolul acestei creşteri, sevele secrete care au grăbit atingerea altitudinilor posibile uneori numai în năzuinţă. Scriu rîndurile de faţă şi mă gîndesc la Nicolae Foltozan. Constructorul care ştie pe de rost toate şantierele. Omul care a purtat şi poartă după el o echipă mereu împrospătată din satul lui de lîngă Brateş. Şantieristul trecut deopotrivă prin şcoala succesului şi a eşecului. Statornic în profesie, dar fără rădăcini undeva anume. Cincinalele l-au chemat pe rînd în altă parte. A lăsat în urma lui însă rădăcinile de beton şi abia apoi a plecat. Biografia lui şi a echipei ? Una din biografiile simbolice pentru miile şi miile de ctitori de ţară nouă în lungul celor trei decenii de măreţie.

Scriu rîndurile de faţă şi mă gîndesc...

Mă gîndesc la viitorul în marginile căruia ne aflăm în acest august cu treizeci de cununi pe fruntea lui. Vedem înainte siderurgia Călăraşilor, fulgerele albastre ale altor hidrocentrale, croazierele acvatice în spaţiile ce vor fi străpunse între Mare, Dunăre şi Bucureşti. Dar, cu deosebire, din marginile acestui viitor mă gîndesc la oamenii ce vor „răzbi la suprafaţă", cum ar zice Petre Ghelase. Prin zbaterea lor, prin şansa care o au de a se cheltui pentru ani şi mai frumoşi, pentru realităţi gîndite acum, măsurate riguros, cu rigla de calcul a previziunii comuniste. Sublima matematică a viitorului cuprinsă în proiectul de Directive al Congresului al XI-lea al partidului îşi cheamă eroii să o transpună în istorie Care dintre noi va izbuti să cuprindă această uriaşă cohortă **de spice**, urcate la suprafaţă, într-o tulburătoare şi simbolică biografie, demnă de Adevărul epocii pe care o trăim ?

Ilie Tănăsache

Drumuri fără odihnă

Petrolul a fascinat şi a învins. Mai tîrziu a făurit oameni de-un anume fel şi a înfierbîntat instincte. În preajma izvoarelor controversate şi, după cum se părea, eterne, s-au scris paginile tulburătoare ale atîtor drame colective, sau, ceva mai simplu, ale mizeriilor omeneşti. Cînd păcura era „a moşiei", cum zic cronicile îngălbenite, oamenii o arătau luminii în găleată. Cînd dohotarii au început să dispară copleşiţi de puterea capitalului şi frustraţi în vocaţia lor seculară, găleţilor le-au luat locul uneltele scumpe. Un progres real, fireşte, dar numai tehnic. Căci, cu mai bine de trei decenii în urmă, spectaculoasă în lumea petrolului românesc era moartea...

Dacă Dimitrie Cantemir se exalta frumos pomenind licoarea, pe atunci şi cu însuşiri vindecătoare împotriva muşcăturilor de ţînţari — şi nu era puţin lucru de vreme ce zonele malarigene punctau geografia ţării cu triste recorduri de longevitate ce nu depăşeau vîrsta copilăriei — apoi pe la începutul secolului nostru, cînd ţiţeiul românesc căpătă antete aristocratice şi melodioase, iar dohotarii sărăciţi colibe asemănătoare ironiilor macabre, colibe presărate prin preajma puţurilor ce vărsau bănet bun în seifuri neautohtone, spectaculoasă în lumea petrolului era şi jecmăneala. Dibaci în căpătuială şi indiferenţi din interes, „contribuabilii" la averea ţării numită ţiţei, ne-au lăsat drept mărturie a trecerii lor pe-aici un ostenitor şir de matrapazlîcuri, o fantastică risipă şi cîteva fotografii...

Am parcurs ca reporter un singur drum al petrolului românesc. Mi-au trebuit cîteva luni întregi ca să-mi limpezesc impresiile din paisprezece combinate vieţuind prin ţiţei şi născute în anii din urmă. Foarte subtila modalitate de metamorfozare a materiei ce se cheamă aur negru era vocaţia noastră. Am descoperit-o comparîndu-ne cu alţii şi am numit-o deprindere firească. Nu întîmplător spiritul revoluţionar s-a afirmat pregnant şi în lumea petrolului. Ce înseamnă însă azi, în anul 1974, petrolul românesc ? Am pornit în anul 1948 cu ceea ce se numea „trei produse de bază", pentru ca în deceniul al şaptelea să realizăm din ţiţei şi gazele de sondă nu mai puţin de **două mii de produse.** Sau, ce înseamnă industrie, specializare, eficienţă : prin prelucrarea în retortele petrochimiei, o „materie primă" provenită din ţiţei îşi sporeşte valoarea de douăzeci de ori...

Asemenea comparaţii pot fi notate pe multe pagini. Este vorba de elogiile aduse petrolului de oamenii drumurilor fără odihnă, de petrolişti. Şi numele lor s-au metamorfozat. Cel iniţial ţine de-un fel de legendă, şi-i la hotarul dintre găleată şi dohotar. Petroliştii acestui an se numesc operatori, laboranţi, ingineri de înaltă specializare, economişti, tehnicieni şi, fără a fi o curiozitate, mai toţi pe care i-am cunoscut în drumul meu sunt pasionaţi de pictură şi de arheologie, de literatură şi sport...

Ion Ţugui

Lumea faptei

Odată, pe cînd aveam şaptesprezece ani, iar asta se întîmpla în 1951, pornisem de dimineaţă pe strada mare a Galaţiului, oraşul în care trăiam atunci. Era duminică şi nu mă gîndeam decît la plăcerile de duminică ale adolescentului. De fapt, nu prea ştiam încotro s-o apuc. Aşa încît, atunci cînd am văzut două camioane în care se înghesuiseră şi cîntau cîteva zeci de tineri ca mine, mi-am spus că cel mai bun lucru pe care l-aş avea de făcut ar fi să mă urc alături de ei. Apoi camioanele s-au pus în mişcare, cîntecele s-au înteţit şi, cînd am ajuns la barieră, am constatat că devenisem un adevărat convoi ale cărui capete nu se zăreau. După vreo zece kilometri, un alt convoi ne-a ieşit în cale, ne-a aşteptat să trecem şi ni s-a adăugat. Venea de la Brăila. În următorul sfert de oră, cîteva mii de tineri au populat cu voioşia lor cîmpul cu semănături al unei întreprinderi agricole. S-au împărţit unelte şi parcele, s-au alcătuit echipe şi s-au dat instrucţiuni. Trebuiau săpate canale de irigaţii, trebuia prăşit şi plivit. Şi cînd întreaga suflare s-a aşternut la treabă, deasupra acelei întinderi colorate, s-au ridicat aburi de transpiraţie şi cîntece. Era o forfotă şi o voie bună de neînchipuit. Şi, pentru că vedeam pentru prima oară aşa ceva, spectacolul m-a tulburat, m-a înrobit. M-am simţit îndemnat să ştiu cine sînt şi ce resorturi i-au adus aici şi-am colindat cîmpul în lung şi în lat întrebînd. Apoi m-am aşezat pe iarbă şi-am scris. Am scris cu toată încîntarea ce se născuse în mine, cu înfrigurare, cu teama că rîndurile mele n-or să fie demne de cele ce se întîmplau. Pentru că ceea ce se întîmpla acolo reprezenta o idee pe care o vedeam acţionînd cu o forţă impresionantă. Nu ştiam cum se numeşte ce-am scris. Cînd, a doua zi de dimineaţă, am pătruns cu sfială în redacţia ziarului local, am aflat că ceea ce scrisesem se numea reportaj. Am mai scris de atunci cîteva mii. Reportajul mi-a devenit profesie. Vreau să spun că, aşa cum atunci, la Galaţi, o anume realitate, a epocii, un anume fapt izvorît dintr-un spirit copleşitor, s-a cerut a fi scris hotărînd, prin el însuşi, genul, stilul, cuvintele, tot aşa s-a întîmplat şi mai tîrziu, mereu. Mereu am scris cu sentimentul că ceea ce se întîmplă în jur şi constituie obiectul reportajelor mele, este o realitate infinit mai vrednică de elogii, nemăsurat mai generoasă decît va putea să apară în rîndurile mele oricît de meşteşugite. Ascendentul acestei realităţi asupra celui care încearcă s-o cuprindă vine, desigur de la aceea că trăim într-o societate aflată în continuă transformare. Niciodată nu vei avea răgazul să înţelegi pînă la capăt şi să înfăţişezi o imagine a realităţii că o alta, nouă, încă şi mai tulburătoare, ţi se oferă. Şi astfel, vei înţelege, prin intermediul propriei tale profesii, că legea fundamentală a acestei societăţi este dezvoltarea.

Aş putea spune că o bună parte din cele ce s-au clădit în aceste decenii au intrat, măcar o dată, în unghiul meu de contemplaţie. Şi-am cunoscut pe cei mai mulţi dintre făuritorii lor celebri. Şi chipurile, şi gîndurile, şi evoluţia lor întreagă mi-au dezvăluit aceeaşi lege a dezvoltării.

Mihai Caranfil

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACŢIE
Redactor şef : Nicolae Dragoş
Ioan Alexandru, Teodor Balş (secretar general de redacţie), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct).

L

REDACŢIA : Bucureşti. Piaţa Scînteii. Nr. 1
ADMINISTRAŢIA : Şoseaua Kiseleff 10. tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVII
Nr. 37 (646)
Simbătă
14 septembrie
1974
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Literatură și platitudine

A scrie împotriva platitudinii poate să pară pentru mulți o luptă cu morile de vînt, într-atît platitudinea pare o fatalitate a literaturii. Acolo unde există beletristică tipărită există și literatura de excepție și platitudinea. Caragiale găsea, și ca el și alții astăzi, că invenția lui Gutenberg a făcut un mare rău literaturii pe lîngă extraordinarele foloase pe care le-a adus omenirii. Posibilitatea literaturii de a influența a crescut enorm, dar totodată au apărut și imitatorii ei. Mania literară este endemică și fiecare redactor de revistă sau editură știe că există inși care înnegresc cu o răbdătoare convingere pachete întregi de hîrtie fără ca în sutele de pagini să existe nu dram de vocație literară. Grafomanul este un produs tipic al epocii Gutenberg. Unicatul produce în cei ce-l văd dorința de a-l multiplica. Marea literatură provoacă în rîndul admiratorilor o stare de imitație.

Literatura română a cunoscut un avînt remarcabil între cele două războaie mondiale. Numărul revistelor ei literare cunoscute era mare, dar pot fi numărate oare revistele, revistuțele, foile satelit apărute în cine știe ce colț de țară ? E o constatare obiectivă că acolo unde există tradiție, acolo unde există o literatură constituită, și literatura română e una dintre acestea, se scrie mult și că anume produse și subproduse sînt inevitabile, că asaltul redacției de revistă sau editură este și el previzibil. Totul este însă ca sita să fie deasă. Un proces riguros de selecție, un criteriu superior de promovare poate feri cititorul de tot felul de subproduse literare sau de cele mediocre.

Există însă și o altfel de literatură care poartă însemnele literaturii adevărate, pare a face parte dintre scrierile ei necesare, dar la un mai atent examen constatăm că ne aflăm în fața impostorii. Literatura plată face parte dintre aceste insinuate produse. Ea este bine ancorată în tema aleasă, corect scrisă, dar lipsită de gust, culoare, miros. Nimic n-o evidențiază cu adevărat din serie. E ca produsul artificial pe lîngă cel autentic.

Zicem și ceas extraplat și literatura plată. Dacă în primul caz este excelent că e așa, în al doilea este extrem de rău. Ceasul e un produs de serie. Literatura nu trebuie să fie un produs de serie. E un adevăr care trebuie reamintit de oricîte ori se scrie un rînd despre literatură. Creația literară nu poate ieși în calupuri egale, frumos orînduite ca pungile cu turtă dulce sau pachetele de macaroane. Literatura plată tocmai împotriva acestui principiu vital al literaturii se ridică. În corectitudinea ei incoloră ea caută și dă impresia că literatura nu e în ultimă instanță decît o chestiune de fabricație îndeminatică la care totul e un anume dozaj. Nu ne referim aici doar la produsele de serie ca romanele de senzație și acțiune ci la cele care nu-și propun, cel puțin în aparență, succesul imediat. Platitudinea e ca pecinginea și se întinde oriunde. Fie că scrie despre muncitori sau intelectuali, fie că scrie inspirat de James Joyce, fie că scrie despre patrie, autorul plat va înjgheba o literatură banală. Există credința că anume trăsături exterioare, deci extrinseci procesului artistic, pot să înnobileze și să salveze produsul plat. Mai ales către astfel de suporți se îndreaptă platitudinea. Cineva va scrie bunăoară o proză de factură nouă, perfect executată, crezînd de pildă că a scrie imitîndu-l pe Robbe-Grillet sau orice alt reprezentant al romanului francez recent îi justifică platitudinea. Mîndrie de meșteșugar mărunt care a învățat o nouă cusătură. Platitudinea snobilor este dintre cele mai neplăcute ea fiind însoțită și de îngîmfare, de iluzia unei superiorități pe care cîtiva ani, dacă nu cîteva luni, o transformă în zdrențele unui balon umflat prea tare. Altcineva scrie, să zicem, o carte despre mineri, sondori, strungari convins că indiferent de putința lui de a ne vorbi profund și interesant despre acești oameni cartea sa e *tabu*, fiind ocrotită de temă. Platitudinea rămîne însă platitudine indiferent de sursa de inspirație. În primul caz pașaportul platitudinii îl dă, în ochii autorului plat, modelul străin, în al doilea — un mediu esențial al realităților românești. Dar vorbește cu adevărat cititorilor săi, de multe ori de aceeași profesie cu eroii cărților la care ne referim, această literatură fără relief și adîncime ?

Desigur că nu. La fel de puțin inspirată e și platitudinea poeziei. Ceea ce supără astăzi în poezia românească este numărul mare de redactări poetice corecte. Citim mulți autori care sînt departe de a fi stîngaci, care și-au însușit o manieră sau alta și produc fără intermitență poezii lustruite, bine executate dar fără fior personal, fără un mesaj adînc. Platitudinea lor se bizuie pe imitarea unui mare model de obicei dar are și pretenția de a fi tratată la același nivel cu modelul. Cui se adresează și cu cine concurează aceștia ? Se știe că și mașinile cibernetice fac astăzi poezii publicabile. Esențial pentru scriitorul adevărat e să nu producă o literatură concurabilă de mașini. Să iasă din serie, să refuze platitudinea. Literatura plată mai are și nocivul dezavantaj că poate da rele deprinderi cititorului, că-i poate învăța cu literatură de dubioasă calitate, că-i poate da iluzia că aceasta e veritabila literatură. Literatura confecționată e o primejdie cu multiple consecințe. Datoria scriitorului este nu numai de a scrie opere care s-o copleșească prin valoarea lor, dar și de a o denunța acolo unde ea se insinuează atît de inofensiv în aparență. Să declarăm, deci, război literaturii plate.

Luceafărul

BUCURIA RECOLTEI — Desen de Nicăpetre

Menirea scriitorului

În contextul actual este potrivit să ne reamintim îndatoririle ce ne revin ca scriitori în lumea în care trăim. Scriitorul este un om al muncii de mărturia căruia se ține cu precădere seama în istorie mai ales după ce mărturia lui a fost depusă. Există anumite lucruri pe care numai scriitorul le poate spune ; despre o epocă și un loc pot exista dovezi istorice, arheologice, dar cum viețuia omul ca suflare vie, în ce familiaritate se afla față de semeni și cosmos, aflăm la modul cel mai nemijlocit, de la cuvînt, de la grai, de la ce-și spuneau oamenii unii altora în ceasurile lor cele mai profunde : lumile vechi le cunoaștem, pe cele care le prețuim și astăzi indeosebi și din care deprindem mereu fel de viețuire, din mărturiile poeților în primul rînd, din căldura suflării lor rămasă în fraza imnică de pe papirus ori marmură.

Poetul ca om al cuvîntului are darul de-a spune mai potrivit ceea ce-i în inima multora, el spunea în cuvînt căldura, bucuria și pacea multora și acest cuvînt rostit ceilalți și-l socot al lor îl iau ca valoare de schimb între ei și rostindu-l adesea, treptat se îmbogățesc și astfel îmbogățiți se statornicesc, nasc prunci, înalță case, trudesc și viețuiesc un loc în căldura acelui cuvînt rostit bine, din inimă potrivit pentru toți și căldura asta a multora laolaltă în același grai bun și potrivit în care oamenii se pot mișca întregi și în care se simt acasă la un moment dat și pentru vremi îndelungi dacă-i slujită cu aceeași rîvnă, se numește o Patrie, o lume de oameni ce se recunosc în graiul cald al poeților de aceeași origine și cu drag se îndreaptă laolaltă spre un destin luminos prevăzut și el în grai la modul liber și profund nimerit și drept și de către poeți.

Odată cîtitorită Patria poeții au menirea de-a o dura, de-a păstra și statornici duhul de origine, căldura de la început, de-a face să se simtă acasă și la larg lor și noii veniți. Din această pricină poetul trebuie să fie o ființă istorică mai întîi, trebuie să fi viețuit, să fi crescut în căldura strămoșilor, în graiul lor în duhul lor, în casele lor sufletești, să se fi hrănit cu piinea lor, să fi băut din izvoarele lor în așa fel că suflarea lui de acum să fie una îndelungă și cu drag primitoare, dragă de auzit și cu drag de-a rămîne în ea pe mai departe. Numai fiind o ființă istorică poetul este și o ființă socială adică adeverită de mai mulți, cerută cu necesitate într-un loc pentru ca oamenii să se poată socoti acasă, într-o Patrie.

Scrisul nu-i o treabă personală în cazul unui scriitor adevărat, decît în al treilea rînd.

Întîi poetul trebuie să fie o ființă istorică apoi una socială și în al treilea rînd el trebuie să fie o persoană care viețuiește în istorie și societate la modul exemplar.

Scriitorul are datoria de-a aduce înaintea ochilor și auzului contemporanilor săi, a generației sale la modul convingător, felul de viețuire al părinților, al martirilor și eroilor unei Patrii : trebuie să fie limpede arătate valorile pentru care s-au jertfit aceștia în lumina cărora s-au bucurat și le-au fost dragi și s-au simțit acasă în Patria lor, în acest loc în care viețuim noi. Ce i-a fost drag lui Neagoe sau lui Brîncoveanu, pentru ce s-a jertfit Meșterul Manole sau Păstorul sau

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 7-a

a patriei cinstire

Această nemurire

Eterni și drepți noi vom iubi-nceputul :
bătaia frunzei calde-n Munții Dava,
hotarul apei, codrul vechi și scutul
din care-a izvorît, curată, slava !

Strămoșii mei sînt martori de lumină,
strămoșii mei sînt martori la cuvînt,
ei au decis sub tălpi să le rămînă
pămîntul care-a-mbrățișat pămînt !

Un riu cu apa năduşind de sete
și-a înălțat făclia-ntoarsă-n vînt,
ca semn că-n malul dogorît de oameni
pămîntul a îmbrățișat pămînt.

Aici demult lăsase Miorița
sigiliul tainei sale în stejari
și voievozii-aici și-au scris porunca
pe clopotele veacurilor mari.

Noi azi avem o matcă de iubire
și păsări albe ducem în cuvînt,
căci Patria e-această nemurire :
pămîntul care-a-mbrățișat pămînt !

Gheorghe Istrate

țara de mîine

Scriitori tineri despre Proiectul de Program al partidului

Oglinda viitorului

Pentru toți cei care trăim, muncim și visăm pe acest pămînt liber al patriei, proiectul de Program al Partidului Comunist Român constituie nu doar oglinda vie, fidelă, a unui drum străbătut, a unei istorii dobîndite prin lupte și efort unanim, ci și perspectiva generoasă și atît de umană a ceea ce va fi mîine. De pe acum, întinsele grădini primesc sămînța de aur a viitoarelor rodiri. Idei fără de seamăn se rotunjesc sub frunte. Totul poartă însemnul magistral și distinct al clarviziunii cu care comuniștii români știu să prefigureze încă de pe acum zidirile viitoare ale patriei. La temelia lor stau chezășie munca neobosită, dăruirea și ordinea, încrederea în puterea noastră de a fi. Programul dezvăluie, cu o extremă rigurozitate științifică, direcțiile principale de acțiune, de transpunere în fapt a înaltelor idealuri comuniste. Nimic nu rămîne al umbrei, totul se dezvăluie ochilor noștri cu plenitudine, așa cum un izvor la cumpăna munților, din care alte și alte izvoare pornesc. Armonia și echilibrul guvernează mersul nostru pe mai departe. Hazardul este exclus, întrucît Programul relevă necesitatea cunoașterii și folosirii legilor economice ale socialismului, dirijarea lor în direcția unei cît mai bune îndepliniri a tuturor obiectivelor impuse de edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate.

Cartea comuniștilor români adaugă o nemărginită încredere potențelor noastre creatoare. Noi înșine ne propunem obiective precise, demne de epoca aceasta efervescentă și purcedem de pe acum să conturăm fizionomia lor.

Noi înșine ne gîndim pe noi, răsfrîngîndu-ne chipul în unda generoasă a razei care bate în geam.

Societatea socialistă de mîine poartă pecetea unei fără precedent ascensiuni a forțelor de producție, a unei judicioase amplasări a lor, pentru ca România să atingă nivelul de dezvoltare a țărilor celor mai avansate din punct de vedere economic.

Ca oameni de litere, înțelegem odată mai mult să depunem întregul nostru efort creator, talentul nostru, pentru triumful nobilelor idealuri înscrise în Programul partidului nostru.

Cărțile pe care le vom scrie au menirea de a prezenta faptele și oamenii minunați care, pretutindeni în patrie, fac totul pentru o mai rapidă ridicare a columnelor ei.

Cărțile pe care le vom scrie au menirea de a aduce în prim-plan chipurile luminoase ale celor ce se dovedesc necontenit oameni drepți, cinstiți, apărători și cîtitori ai grădinilor noastre de mîine, ai cetăților noastre de mîine.

George Chirilă

Măreția istoriei

Profunzimea, capacitatea de a stîrni un interes major, calitatea de instrument de mare randament într-o acțiune politică și socială sînt atribute pe care i le conferă oricărui document-program spiritul și concepția sa vizionară. Trasarea fermă și concisă a coordonatelor fundamentale ale unui timp viitor, precum și sublinierea amănuntelor semnificative, asamblarea multitudinilor de aspecte ale realității în concordanță cu exigențele perspectivei într-un sistem de ireproșabilă coerență, aducerea tuturor fenomenelor sociale, politice, economice, culturale la numitorul comun al sintezei comuniste nu este o întreprindere ușoară.

Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism (proiect) ni se înfățișează chiar de la prima vedere, ca o imensă panoramă a adevărurilor la care am ajuns prin investigație lucidă și practică neobosită, a acelor adevăruri care au devenit fapte de viață și s-au integrat în structura noastră socială și politică, în structura ființei noastre. Măreția istoriei este, în fapt, măreția omului care a făurit-o și o făurește din ce în ce mai responsabil, mai stăpîn pe destinele sale, iar a te bucura de ea nu înseamnă altceva decît a o serba mereu în gîndurile tale, în forul intim al sensibilității. Întîlnirea noastră cu istoria în materia densă a Programului este una dintre cele mai fericite întîlniri, deoarece are loc într-un moment cînd noi înșine, ca cetățeni ai acestei patrii, simțim acuta nevoie de implicare în istorie, de a ne proba și desăvîrși vocația de constructori ai unui nou timp, ai unei noi civilizații. Programul, expresie deopotrivă a unei puteri de teoretizare exemplară și a unei remarcabile forțe de pătrundere în concret, constituie o cartă a revoluției noastre, ale cărei legități vizează permanența devenirii sociale și umane, devenire ce ilustrează un ritm înalt al progresului. De o atenție plină de căldură se bucură în contextul Programului problemele de artă și literatură. Regăsim aici aceeași grijă pentru mesajul politic și social al artei, pentru definirea precisă a rolului lor în societatea noastră. Sarcinile artei și literaturii nu pot fi mai mici, mai restrînse, decît sarcinile ce revin celor-

Florin Costinescu

Continuare în pag. a 7-a

Universitarii

tînăr în agora

Bucureștiul nu este un tipic oraș studențesc, Bucureștiul are prea multe pe cap pentru a-și permite luxul să-și mai ia încă ceva. Între cei un milion și jumătate de locuitori stabili ai săi (cîți alți turiști se mai perindă zilnic ?) apariția a încă o sută de mii ar părea ceva neinsemnat. Știu însă că apariția studenților aduce un suflu nou chiar și în orașul ăsta plin de istorie, de istorii și de sine însuși. Noi, bucureștenii, pentru că ori de unde ai fi, în timpul studenției petrecute aici, ești bucureștean, nu avem strada Lăpușneanu, nici berăria Ursus, noi, bucureștenii, avem cheiul Dîmboviței și tramvaiele 13 și 14, noi, bucureștenii, avem troleibusul 85. Noi iubim voroava rea și ascuțită a încasatoarei și îndemnurile șoferilor, noi ne conformăm imperativelor lor dulci ca apa Dîmboviței, cum spune șlagărul nostru de trei ori pe zi. Noi iubim ceasul rotitor și bila A.S.E.-ului, noi iubim glumele cu studenții de la Politehnică, holul Filologiei și revista lui satirică „Radical". Noi știm locurile de taină ale Bucurescilor și-l iubim pe Mateiu Caragiale, noi știm că există un specific al vieții universitare în general și o condiție a studentului bucureștean în particular. Noi am așteptat răbdători tot timpul studenției (și ce înseamnă, la urma-urmei, patru ani ?) ca o revistă studențească să facă un reportaj de început de an și în tramvaiul 13, de exemplu. Noi am așteptat și am citit cu toată atenția „Viața studențească", în fiecare miercuri, noi ne-am bucurat de succesele colegilor noștri la învățătură și de aspirațiile lor de îndeplinire a nobilelor idealuri inspirate de facultatea urmată. Dar n-am aflat niciodată pentru ce un gorjan primește „afurisenia" cetății Bănei pentru a se „hirotonisi" bucureștean, pentru ce a lăsat el dulceața perfectului simplu pentru un perfect compus auster și pretențios.

C. Stan

Continuare în pag. a 2-a

Privirea lui Orfeu

Arta, ca răspuns vital conținut în interogația morții, este un privilegiu al omului. Cîntecele lui Orfeu țineau la distanță universul sălbatic, amenințător, ipostaziindu-l într-o armonie paradisiacă, armonie a cărei lege de onoare era iubirea, ca promisiune și scut al ordinii împotriva haosului și morții. Dar privilegiul suprem al armoniei trebuia plătit : Orfeu a privit-o pe Euridice. Aceasta nu a fost doar o greșală, o încălcare a cuvîntului, ci o vină tragică, începutul mitic al unei realități profunde pe care a simțit-o omul încă din zorii zilei sale europene.

Văzul, ca prelungire abstractă a instinctului vital, cuantifică realitatea obiectivă, despărțind-o în regnuri, clase, genuri, specii etc, cale pe care trebuie s-o urmeze în mod fatal orice cunoaștere prin concept. Astfel Universul omogen al lui Orfeu supus normei de integrare auditivă a tuturor regnurilor, normă al cărei nume este iubirea, a căzut în ruină. Formele concrete ale materiei ținute în lanț ca niște umbre de vraja cîntecului („sufletele noastre se iubeau / trupurile le urmau ca niște umbre") pîndeau clipa de rătăcire a îmblînzitorului, privirea întoarsă peste umăr ca o abdicare, o renunțare la murmurul fabulos al biciului său muzical, și l-au trădat minate de o feroce heterogenie și de un implacabil egoism. Din această clipă toți poeții orfici vor încerca să refacă armonia lumii într-un efort cu atît mai eroic cu cît asupra lor apasă blestemul morții lui Euridice.

Semnificația mitului pune în valoare mai întîi relația indestructibilă dintre artă și

Dialectica limbajului poetic

dragoste ca forme absolute de exorcizare a morții, ca șanse posibile de restabilire a echilibrului cosmic deteriorat în urma unei curiozități limitate, disonante. A exorciza moartea înseamnă a crede că înșeși cuvintele sînt atît de reale încît pot s-o reînvie pe Euridice, criteriu de reconciliere a unei lumi disjuncte, înstrăinată de ea însăși. În acest caz mitul ne dezvăluie calitatea limbajului liric de a se autodetermina într-o cosmogonie proprie antrenînd întreaga istorie materială pentru a o însoți într-un reflex paralel de o clipă, clipa individuală a lecturii. Poetului căruia i s-au promis toate cuvintele în starea lor virginală, dominatoare, limbajul realității îi este dat de realitatea limbajului, univers coerent în sine, depășind informația diurnă, schimbul reciproc de utilități imediate necesare, desigur, dar insuficiente pentru a o readuce la viață pe Euridice.

Poetul deci trebuie să asculte prin straturile geologice depuse de epocile succesive murmurul dintîi, auroral al cuvîntului, fluxul vital capabil să ordoneze lumea discordantă după norma invincibilă a iubirii Coborînd în lumea spiritelor infernale după soția sa, lui Orfeu i s-a promis că Euridice îi va fi redată dacă nu o va privi pînă cînd nu ajung iar pe pămîntul oamenilor, la lumina zilei înainte de a sfîrși drumul chinuitor de la moarte la viață. Orfeu s-a îndoit o clipă că cea care-l urmează este cu adevărat iubita și în beznă subpămînteană, și-a aruncat peste umăr privirea fatală.

Dan Laurențiu

Continuare în pag. a 7-a

ÎN ACEST NUMĂR:

● Biografia debuturilor : „Drum spre legendă" — convorbire cu Maria Banuș ● „Glasul poetului și al fluviului" — proză de Gabriel Iuga ● Cariatide : Ileana Mălăncioiu și Ion Lotreanu ● Contemporanii noștri : Ștefan Bănulescu ● Opinii : „O selecție binevenită, dar aproximativă" ● Atelier literar ● Sport de Adrian Păunescu.

cronica literară

Angela Marinescu: „Poezii" • Grigore Arbore: „Poeme"

Poezia Angelei Marinescu s-a cristalizat într-o formulă de acută intensitate și concizie. Strigătul pur și inalt poate fi socotit emblema poetei. Poeziile se articulează rareori în desfășurări de durată. Poeta preferă scurtimea elocventă a agregatelor poetice complicate și poziția ei este favorabilă lirismului. Receptacolul cel mai fericit pentru poezie este poemul scurt, zicea Edgar Poe, deoarece emoția are intensitate, dar nu și durată. Poezia se cuvine, deci, să aibă intensitate și să renunțe la lungimi. Piesele cele mai bune ale poetei se aleg semnificativ în primul rînd dintre cele scurte. „Floare sfîșietoare a nopții / Glasul meu. / Dar singur se ridică / Și patima lui o-nțeleg / Abia cînd soarele / Taie cu flăcări lungi cerul. / Cîntînd, simțirea-mi se desăvîrșește". (Glasul). O combustie particulară hrănește versuri de o ardoare puțin comună. „El îmi aruncă vasul cu busuioc, / Punindu-mi, în loc, o băutură rafinată și scumpă. / Nu mai simt mirosul curat, de fecioară, / Înfiorîndu-mi trupul. / Stau nemișcată ca taurul negru, / Înnebunit de pînza roșie din fața lui, / Absolută și pură, ireală și plină de primejdii". (Licoarea) Crisparea, teama, neliniștea, ardența sînt stările frecvente și din aliajul lor se desprinde un sunet inalt și curat care face interesul prim al acestor poezii.

Angela Marinescu este o poetă monocordă, dar cîntecul său unilateral are avantajul de a fi trăit artisticește profund. Poezia este în acest volum chiar viața. Ne-o arată numeroasele arte poetice insinuate, cu și fără știrea autoarei, în versurile ei. Iată o neliniște care e în egală măsură a omului și a artistului: „Păsări răzlețe brăzdează cerul / Și țipă, fără să știu de ce. / Iar țipetele lor sînt înfiorate. / De-aș putea țipa și eu astfel, / Cînd mi se va duce viața." (Păsările). Iată, de altfel, o definiție patetică și enumerativă a poeziei : „Poezie, / Fiică a pămîntului și a cerului, / Potir plin de foc, / Început și sfîrșit, / Floare deflorată, / Triumf al celei mai îndelungate speranțe / Și al celui mai puternic dintre învinși, / Ură și iubire, / Detașare și pătrundere, / Limbă pură, / Carnagiu de cuvinte, / Incantație de cuvinte și caracatiță absolută, / Riu sfînt și mare, / Fruct al întregii mele ființe." (Artă poetică). Viața e concepută ca dăruire și ardere, poezia aidoma. Versurile țîșnesc ca dintr-un sentiment comprimat, ele ne lasă mereu impresia a nu fi spus totul, a fi lăsat ceva suspendat, dar de a fi spus mereu ceva esențial și înfiorat. Un rug arde fără întrerupere trupul poetului, veșnicul jertfit, și acceptarea acestui sacrificiu îl cîntă mereu poeta: „Înflăcărare, amăgire a vieții mele. / Un suflet, ca o cîmpie de maci tineri. / / Doar vîntul, tremurînd, îi apleacă florile. / Le culeg cu sfințenie, cu adorare plină de taină. / / Înflăcărare, de cîte ori nu mi-am aruncat trupul / În albia ta sfîntă. În arenă, taurul e un înger / / Focul tău mă amenință, puterea ta mă / Înlănțuie. Ca taurul, ard de puritate, veșnic" (Înflăcărare).

Poeziile grupate sub titlul În metru antic au toate ca motiv central această mistuire necruțătoare într-un foc veșnic. E evident că poeta a găsit o corespondență în Oda în metru antic a lui Mihai Eminescu și vrea să se alinieze marelui model. Formula sa, strigăt eliberat, nu rezistă însă în limitele unui model chiar dacă acesta e prestigios și în ciuda tonului personal și a unor versuri frumoase ciclul În metru antic menit să sublinieze o corespondență adîncă a poeziei Angelei Marinescu nu e și cel mai reprezentativ.

Cu mijloace dintre cele mai simple, cu extrem de puține cuvinte, multe revin obsesiv, poeta încheagă o poezie a purității și ardorii a cărei forță și intensitate e nu numai autentică ci și greu concurabilă. Este dificil pentru un autor monocord care-și propune intensitatea ca țel să se păstreze la înălțimea dezideratului său. Remarcabil la Angela Marinescu este că deși monocordă poezia sa nu se face vinovată de mari inegalități. Același suflu arzător plutește peste mai toate versurile, iluminîndu-le. Pentru sensibilitatea, delicatețea și precizia de hai-kai japonez citățm Lacul : „Vislim, printre nuferi, pe lacul nemișcat. / Pescarii așteaptă, lacomi și cruzi, prima zvîcnire / A undiței. Broaștele intră sub lespezi de piatră. / Sirenele sună ingrijorat deasupra orașului. / / Pe mal, o fetiță în bluză albă se joacă cu cercul. / În restaurante, orchestra pătrunde tinere / Domnișoare de friguri. Lumina lunii apune. / Năvălește răcoarea. / / Ah, sufletul! În curînd are să se oprească. / Ceru coboară deasupra noastră, luminîndu-ne. / Se zărește drumul adînc."

Un manierist, în înțelesul superior pe care-l dă Gustav René Hocke cuvîntului, este Grigore Arbore. Poezia lui conține o afectare ascunsă sau bine însușită fiind capabilă de discrete prețiozități. „Un trandafir / delirează sub portalul traversat / de corăbii insingurate." (Din spini și rouă). „Ciudată zi! Începe o tristă vînătoare : / de-a lungul parapetelor din miază-zi / un șoim deja e fugărit de o privighetoare, / bivoli uriași răcnesc în codrii străvezii / cu coarnele ingreunate de ninsoare." (Fosile calcinate). Alt citat : „În selenarele păduri unde păsări albastre / imagini sorb din ochii celui adormit / imprevizibil ecoul absoarbe / șoaptele animalelor blocate / în craterele continentului". (În pieptul suavului platan). Nostalgia, neliniștea sînt figurate în acest chip, nu o dată bizar.

Sînt și poezii care divulgă într-un mod mai puțin acoperit, mai puțin manierist deci neliniștea care adie prin versurile poetului. „Susținută de o coloană de fum este sfera / cu morți și hotare, podgorii și cetăți / întunecată sub picioarele noastre. Flăcări / Orizontale se plimbă / încet prin apele primare legănate de torsul bătătorit al elefantului." Poetul jelește fără patos, solemn, ritual pe ruinele unei cetăți risipite, ale unei lumi dispărute. Nu un bocet este textul poemelor lui ci un recitativ discret, ceremonios, inflexibil în ținuta sa ireversibilă. Sînt momente ale acestei poezii cînd influența lui Blaga pare să-i fi dat o bună parte a conturului. Ne gîndim la Pașii profetului și la poezia ulterioară acestui volum în care universul liric e crispat la Lucian Blaga de semne și de așteptări. „Printre salcimii îngropați în neguri coboară / cortegiul mierlelor în vatra satului psalmodiind / imnurile închinate zăpezii, Nemișcat / într-o albă poiană zilnic ascult / în glie fremătînd un zvon de eliberare /, nemișcat urmăresc / omătul trimițînd semnele / către ființele și plantele de dedesubt, nemișcat / ascult cum cîntătoarele se așează / pe o tînără floare."

Inima poetului este totuși altundeva, într-un teritoriu sau cetate dispărută („Numai cu imnuri pot învia cetățile"), despre al cărui dezastru ne vorbește cu accente din Blaga: „În patria albinelor iarăși se-naltă / fumul din stupi, incepe exodul / pașnic al melcilor, în alunișurile / invadate de umbră. În dimineață adulmeci / fluviul de ambrozie spintecînd / coloanele din văi către așezarea crescută-n munte ca un orologiu. Latră / un ciine lîngă statuia / de cupru a soldatului /adormit pe lespedea funerară. E iunie, / trompeții vestesc pe străzi / sosirea armatelor de îngeri. Îndurătoare / intră acum în odăi animalele strigînd / numele stăpînilor dispăruți". Poetul caută un paradis pierdut. Versurile lui ne propun întoarceri într-o epocă străveche ale cărei ecouri le aflăm mai peste tot în versurile lui. „Viața mea e aici / la cîțiva metri / sub pămîntul eternei movile". Nostalgia, se împletește cu dorința de a afla „ordinea tainică a lucrurilor", „ritmul secret al cosmosului", de a ieși prin cunoaștere din complicația labirintică pe care i-o propune un univers devastat. Labirintul nu mai e ascuns ci la vedere și poetul care-l trăiește și descrie are nostalgia unei coerențe care să-l cuprindă și să-l anihileze. „Suspendați deasupra grumazului său călător / mereu temindu-ne să nu obosească / șuierătoarea-i răsuflare, căutăm / semne în ochii orbi ai melcilor, întrebăm confreriile cîrtițelor. Ele / pot spune cîte lumini / mai circulă pe sub riuri, ele / cunosc răstimpul cînd va urca / valul secetos de tristețe în coroana platanului / încolțit în pieptul tău".

Ceea ce distinge această poezie este absența trăsăturii profetice, a clamoroasei ieremiade, scoaterea ei de sub regimul oricărei stridențe sau violențe. Vocea poetului curge solemnă și suavă într-un recitativ egal cu sine însuși. Modernitatea de substanță și formă a poeziei lui Grigore Arbore, deși marcată de influențe, e ajutată de acest timbru particular să-și exprime profilul propriu.

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

Adi Cusin: „Starea a treia"

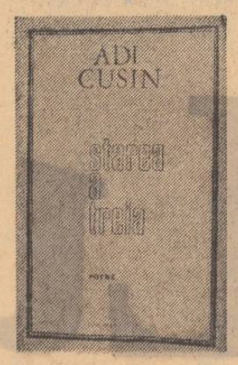

Un sentimental care se teme să fie astfel este Adi Cusin. El brave-ază, se alintă chiar, încercînd, ca un adolescent, să-și îngroașe vocea pentru a impresiona, pentru a fi crezut mai ușor atunci cînd se vrea ironic ori de-a dreptul flegmatic. Tocmai pentru că este o carte cu prea multă intenție ca să nu-i spun — n-ar fi cazul — programatică, „Starea a treia" nu acreditează poezia pe care o scrie acum Adi Cusin.

Volumul începe și se termină cu două poeme, le-aș spune în proză, un gen de tablete înțelepte, și din care se reține nu numai versul „Icoana sfîntului Abandon tremură în lumina de la amiază", ci chiar starea de renunțare, desprinderea de un spațiu care altădată pare să-l fi interesat pe poet : poezia. Cîteva din poeziile volumului ni-l arată pe poet ba mirîndu-se că POETUL mai există („Trage-ți un scaun — nu-i nevoie să bem — / Să vorbim, să vorbim despre ce nu sîntem. / După zodii cu tîlc, după semne cerești, / Ar trebui să te miri că mai ești"), ba îndoindu-se de poezia însăși, care n-ar fi decît șiretlic, distrugătoarea misterului cuprins de tăcerea, pare-se, mai poetică decît orice poezie („Metafora ce n-o poți stăpîni / Se duce într-o vale de ispită, / Întoarce spaimele din bălării / Mereu în vîrful gloriei rănită. / Dar cum mai simt ce spadă grea ridic / Cînd adevăr ar fi numai minerul, / Înversunat adînc de șiretlic / Aprind luminile și calc misterul. / Din mările ce-n noi s-au întrupat / Nici un pahar cu apă nu se-adună. / Cărarea-i fum și templu-i încuiat, / Metaforă, vitala mea minciună !"). Mai mult, în „Bună seara, poeți", un fel de adio adolescentin-teribilist, Adi Cusin mimează o renunțare totală la poezie : „Voi pleca să ascult muzici scrise de alții / Și mai cu seamă să-nvăț / viața / trăită de alții. / Eu de la mine nimic — / Versul împinge perdeaua" / ... / „E timpul acum să mă scol / Și să aplaud în lege. / Putem face un mare ocol, / La braț, pe cîmpii de nămol. / N-ai teamă — cu mine nimic / Nu se mai poate petrece". În asemenea condiții „dezabuzarea" poetului față de propriu-i destin de creator capătă extinderi cu implicații „planetare", căci, dacă metafora — poezia — nu este decît un șiretlic, o minciună vitală, pămîntul — năpădit de întîmplări mai mult sau mai puțin logice — nu trăiește decît din necesitate : „Aici este inima. / Aici e pămîntul. / Ascultă, ascultă-l cum bate — / Din ură, din dragoste, / din NECESITATE".

În mod aproape necesar Adi Cusin este și un „dezrădăcinat", orașul terorizîndu-l („Orașele din care nu faci parte. / În lumea cărora mereu te scuzi. / Mulțimea străzilor — ca ape moarte / Prin care-ai trece fără să te uzi") ori provocîndu-i reacții ironice dar de un plăpînd nivel artistic („Duminică deci — și încerc o plimbare. / (Port o carte cu-n vers ce nu-mi spune nimic) / Pe un zid în ruină rafale de soare. / Nu mai sînt singur. Abdic. / În tramvai o lume atît de străină / Mă privește c-un viu interes. / Cum m-am urcat cu o parte din vină / Ce greu sînt lăsat să mai ies ! / Dintr-o dată mulțimi ce-au scăpat de la meci / Minate de-un scor în derivă. / Odată cu umbra din tine tu treci / Într-o vopsea colectivă / Acolo la fund, sub imensul ei scut, / Iată găsind mîntuire. / Și mă ucide un braț cunoscut / Într-o frățească iubire".

Ceea ce mi se pare precar în acest volum este marele chef de vorbă al poetului. El se pierde în reverii stîrnite de „mărunțișul unei taxatoare", în despicarea firului în patru pentru a ne face să înțelegem ce miracol stă în EDVISIA, cuvînt scăpat de un chelnăr al unui vagon restaurant, etc. Și ca foarte mulți poeți ai Moldovei de azi, Adi Cusin nu poate scăpa de tutela lui Mihai Ursachi : „Pe o stradă din Suceava mirosea a mere coapte — /Ca frunzișul de pe creanga sfinților mă risipeam, / Se zăreau printre brizbrizuri pregătirile de noapte. / Fericirea unei doamne se aprinse după geam".

Cînd nu se mai teme să fie așa cum este, Adi Cusin scrie poezia autentică la care-i dă dreptul talentul său incontestabil : „Tu m-aștepți, deschisă floare. / De la cap pîn' la picioare. / Dorul meu se-ntunecă / Și cu tine-alunecă. / Parc-aș bate cuie-n gard / Care singeră și ard ! / Vai, grădinile se scutur / De pe aripe de flutur ! / Și ni-e dat să ostenim / De gîndul care-l gîndim / Și de fapta ce-o sfîrșim". „Dar niciodată n-ai să poți opri / Frumoase lebede în lunecare. / Fringe-te ceas, întunecă-te zi / Și fă din umbră pod pentru fecioare !". Dar și în poeziile mai reușite ale acestui volum există inegalități mari de la vers la vers ; plată cerută poate tocmai de ostentativă persiflare a poeziei.

Dorin Tudoran

proză

Documente de epocă

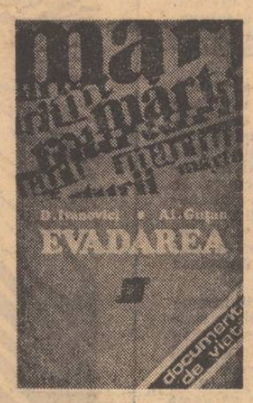

Astăzi, aproape cu fiecare lectură, cititorul cărților inspirate din istorie intentează un, de multe ori secret, dar neîndurător proces, trecutului.

Atîta vreme cît viața mai afișa un văl romantic, cît cangrena a două războaie mondiale și fantoma fascismului nu uciseseră ultimele iluzii, trecutul echivala, adesea, cu o călătorie inactuală și exotică, în care pașii „călătorului" căutau deliciile atmosferei și psihologiei, un decor pentru plasarea cîtorva evenimente știute, un refugiu. Retrospectiv, vremurile trebuiau să restituie un anume „parfum", un „farmec" pierdut sau uitat. Și, de cele mai multe ori, un ideal etic. Motive suficiente pentru ca autorul preferat al acestor „restituiri" să fie un artist, apt a înfrumuseța realitatea rămasă în urmă, a o „perverti" — prin metaforă — la modul epopeic sau legendar.

Prigoana fascistă și războiul aveau să refuze, însă, cu sălbăticie, viitorului, convenționalismul unei asemenea imagini despre sine. Contemplată ulterior, prin perdeaua de fum a crematoriilor, prin celulele milioanelor de captivi, prin instituționalizarea sclavajului, schingiuirii, crimei la un anume meridian, epoca prezenta o „originalitate" sinistră. Trecutul — „paradis pierdut", în limitele unei viziuni de rutină — devenise, în cazul dat, un „infern" neverosimil de concret, ale cărui „bolgii" sfidau virulența oricărei imaginații dantești. Într-un univers al alienării, cu legi abominabile și absurde, realitatea dovedea mai multă „imaginație" atroce decît ficțiunea. Neputînd oferi mai mult, narațiunea tradițională începea să se devalorizeze. Acolo unde funinginea acoperea orice glazură legendară sau epopeică, unde extazul se degrada în supliciu, iar voluptatea în cruzime, modulațiile cîntului înălțător, tragic, dispar. Rămîne, cutremurătoare, **mărturia** directă. Neînzorzonată în imagini căutate și neornată cu performanțe de stil, ea detestă retorismul, afectarea, invenția — „profanări" ale unei suferințe care nu avusese în sine nici un sens literar. Autorul ideal al unui asemenea dosar al mărturiei nu este, neapărat, scriitorul profesionist. El nu trebuie să aibă orgolii artistice, pretenții de creator, ci, într-un fel, de reporter. Calități absolut indispensabile : **sinceritatea** și o **memorie fidelă, exactă.** În plus, autorul este, de regulă, un **supraviețuitor** care, date fiind condițiile din închisoare, lagăr sau prizonierat, nu a putut ține un jurnal la zi ; așadar, la data redactării memoriilor, unele detalii îi scapă, niciunul, însă, dintre cele esențiale, care i-au marcat dureros viața de calvar. Lucru extrem de important pentru „atitudinea" consemnărilor ulterioare, autorul lor a fost, în anii detenției, un **militant,** un om din **rezistență.** Amintirile lui, expresii ale unei înalte conștiințe, transmit nu atît fluidul unei neclătinate dorințe de viață (desigur, și aceasta), cît dorința afirmării demnității umane, în mijlocul celei mai abjecte tentative de terfelire a ei.

Dincolo de manifestările de eroism ale victimelor, spectrul acestui trecut nu are în sine nimic fascinant. El este un trecut „blestemat", negație a tuturor valorilor morale, la care gîndul nu se mai întoarce nostalgic, ci cu oroare : din **datoria de a reține,** însă cu dorința de a-l părăsi cît mai curînd, de a evada, chiar și din amintire. Eliberați la propriu, cîțiva dintre captivi nu și-au găsit liniștea pînă cînd nu s-au „eliberat" și de povara mărturiilor aduse de „acolo". Două dintre documentele de viață (și de moarte) pe care le vom răsfoi, în continuare, au o astfel de provenință.

D. Ivanovici, Al. Guțan : „Evadarea". O mărturie a forței de organizare a luptei comuniștilor în condițiile captivității este **„Evadarea"** lui D. Ivanovici și Al. Guțan. Acțiunea, plasată în părțile Severinului și ale Gorjului, are, aici, un ritm ceva mai calm, tabloul schingiuirilor înfiorătoare — care va ocupa prim-planul rememorărilor lui Iosif Micu — s-a retras, parcă, dincolo de orizont și figurează, acum, numai ca un coșmar posibil, ca o amenințare de la distanță. Esențială pentru eroii acestor pagini nu mai era supraviețuirea, ci, ceva mai mult, ideea evadării din atmosfera apăsătoare a spațiului zăbrelit, marcat de jaloanele dezolante ale santinelelor înarmate și ale sîrmei ghimpate. Pregătirea și desfășurarea evadării, etapele și peripețiile ei capătă nu numai tiparele aventurii reale, ci și ale cadrului favorabil înfruntărilor decisive dintre caractere sau conștiințe. Deși, uneori, redactarea are un caracter mai puțin îngrijit, relatarea nu e lipsită de culoare sau dramatism. Ea se desfășoară, în genere, fără sincope, alert.

În ansamblu, cartea are o bună valoare documentară, neștirbită nici de încercarea autorilor de a-și masca, sub nume de împrumut, participarea directă la întîmplările descrise, și nici de tentativa travestirii materiei, a drapării ei în haina ficțiunii. Căci însertul relatării efective într-o relatare-pretext ține, totuși, de o anume tehnică a confesiunii învăluite, de introducerea discretă a unor fapte reale, într-o ramă, la urma urmelor, reală, poate, și ea.

Iosif Micu : „41 de zile în ghearele DEF-ului". Fagini sobre, de un dramatism aspru, convalescent, cuprinde „memorialul" lui Iosif Micu. „Glasul" naratorului, de o căldură nealterată cînd evocă episoadele întrării în viitoarea luptelor conspirative din Sălaj sau chipul participanților la acțiunile ilegale, inițiate de comuniști mai ales în urma odiosului Dictat de la Viena, capătă reflexe scrumite, de un patetism simplu și pur, cînd este obligat să relateze suferințele celor martirizați în camerele de tortură, și, desigur, accente dure, sarcastice, la adresa profesioniștilor crimei și ai supliciilor, angajați în solda faimosului DEF (așa-numita secție „defensivă" a jandarmeriei hortyste, asmuțită mai cu seamă împotriva patrioților ardeleni care nu puteau accepta ideea amputării țării și înstrăinării unei părți însemnate din teritoriul ei). Nimic schematic sau artificial nu deformează — la modul tezist sau teatral — transcrierea fidelă a faptelor consumate. În cele 41 de zile de coșmar trăite în ghearele DEF-ului, autorul și tovarășii lui au suferit prea mult și Iosif Micu știe prea bine că unul din prețurile acestor suferințe a fost **adevărul,** de aceea respinge, acum, cu demnitate, din „depoziția" sa, orice „poză", orice notă emfatică sau de văicăreală care s-ar fi putut însinua. Cu discreția celui ce-și propune să transcrie conturul unor „cumplite vremi", el are tactul de a-și ascunde, adesea, făptura în umbra faptelor descrise, de a nu fi numai banda de magnetofon a unei existențe, ci — prin prisma ei — și conștiința unei comunități. Meritul principal al filelor de captivitate ale lui Iosif Micu constă în obstinația de a prezenta, cu naturalețe, chipul autentic al întîmplărilor și nu cel retușat după o rețetă idilică sau veleitară. Cu amintirea nealterată a tovarășilor de luptă și suferință, el proiectează în fața noastră profiluri vii, neliniare, caractere nuanțate și nu o galerie de manechine încremenite în atitudini tip. Desigur, autorul se străduiește să rămînă obiectiv, însă fără a-și atrofia, în acest scop, sentimentele. De aceea, fraza sa are „nerv" și — fără a apela la imprecații sau blesteme — anume modulații de ton, vizînd anume personaje, sînt un reper sigur pentru poziția autorului față de ele și o primă „cheie" în descifrarea caracterului acestora.

Fluente, în ciuda unor aglomerări de fapte de interes mai scăzut, „restituirile" lui Iosif Micu impresionează prin exactitatea și firescul rememorării.

Nicolae Baltag

prezențe

FIII GORJULUI

Există un loc miraculos de unde ți-ai tras glasul, inima și spiritul, un loc a cărui imagine e pe peretele frunții tale cel mai frumos tablou; un fel de ființă ciudată care-ți spune că oricît te-ai depărta de copilărie prin vîrstă, te apropii de ea prin dor și înțelegere. Acesta e locul natal. Pentru cei care l au vizitat acum o săptămînă, luînd parte la o impresionantă întîlnire, locul acesta se numește județul Gorj, și el ne-a apărut ca un pămînt colorat într-un mod uluitor de vegetație începutului de toamnă, cu arbori de cîteva ori seculari care se aruncă spre cer într-un șir nestăpînit ca să atingă norii, precum acea Coloană a lui Brâncuși, precum coloanele înaltelor sonde risipite pe fața lui întocmai ca marile păduri : și dincolo de pădure, altă pădure și între ele o uzină, un combinat, apoi orașul, apoi satele, apoi un șantier uriaș purtînd numele de Rovinari sau Motru sau Rogojelu, apoi altă pădure pînă-i acoperă, cu totul, trupul întortocheat și înălțat deodată în văzduh. Flindcă, iată, în zare, se ridică munții Parîngului și ai Vîlcanului, și una dintre călătoriile pe meleagurile natale va fi spre acești munți superbi prîntre cheile Sohodolului, valea cu păstrăvi și solzi de piatră. Întîlnirea la care au luat parte aproape 300 de gorjeni veniți din alte locuri ale țării a fost, de fapt, un răspuns dat de Comitetul județean de partid sugestiei cuprinsă într-una din cuvîntările secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, rostite cu prilejul vizitei sale în județul Gori : „...avem milioane de oameni care au plecat din sate și lucrează în fabrici și zeci de mii în munci de conducere. Dacă s-ar duce măcar o dată pe an să stea cîteva zile în comună, în satul unde s-au născut, să-și ajute comuna, cred că am rezolva mai rapid multe probleme".

Au venit astfel pe locul unde s-au născut zeci de oameni de cele mai diferite profesiuni și ocupații, unii avînd munci de înaltă răspundere în activitatea de partid și de stat — miniștri, generali, conducători de mari unități socialiste. Programul la care au luat parte a creat tuturora momente de intensă emoție fiindcă nimic n-a fost convențional, ființa aceea numită locul natal avînd clină de clină în cuvinte inima iar pe buze — surîsul părintesc. Programul de două zile care a cuprins o evocare a trecutului, prezentului și viitorului Gorjului, făcută de primul secretar al Comitetului județean de partid, tovarășul Gheorghe Pașoș, și urmată de vizite la expoziția realizărilor economico-sociale, la obiective industriale din platforma Rovinari și din alte zone ale județului, precum și de o călătorie prin locuri pitorești s-a încheiat cu aplicarea în practică a următorului punct de o profundă și tulburătoare obligație : „În ziua de 8 septembrie fiii Gorjului se vor deplasa în localitățile natale, la părinți, la rude, la prieteni unde vor ajuta la rezolvarea problemelor ce se vor pune în fața lor".

Și iată cum această acțiune a căpătat firescul soarelui și sensibilitatea florilor, de fapt acel firesc al vieții de fiecare zi. Și nimeni, cred, n-ar fi surprins dacă ar citi despre acest eveniment chiar în paginile unei cărți sau l-ar vedea ridicat pe scenă sau transcris într-o simfonie, fiindcă, între sutele de fii ai Gorjului despre care am vorbit s-au aflat și cîțiva scriitori, muzicieni și actori precum artistul poporului Marcel Anghelescu, poetul Dumitru Bălăeț, prozatorul Tudor Bălan, muzicologul Petre Brâncuși, publicistul Vasile Blendea, poetul Nicolae Dragoș, poetul Ion Lotreanu, poetul Adrian Păunescu (invitat, prieten al județului cu care se învecinează locul său de origine, Doljul) și prozatorul și criticul Grigore Smeu.

Vasile Băran

aqua forte

CÎND O CARTE NU MAI ESTE O „PROBLEMA PERSONALĂ"

• La noi, de un număr știut de ani, actul editorial a dobîndit, grație unui dialog viu între scriitor și cititor, dimensiunea și calificativul de bun social accesibil și indispensabil. *Avansăm chiar convingerea că trăsătura fundamentală a acestei întreprinderi ar trebui să fie, absolut în toate cazurile,* spiritul critic *înaintat la rangul de lucidă responsabilitate față de efectul educativ, penetrant-educativ. De aceea gestul secret și suprem de creație nu-l angajează numai pe scriitor căci, fără partea cealaltă a „cuplului estetic", parte subînțeles constituită, opera n-ar avea izvor. O carte bună îl obligă pe autor să mențină tensiunea și temperatura relației precedente și, în mod ideal, să le amplifice în următoarele. Din perspectiva acestei sarcini solubilizate în criteriu, o carte divulgă cosmosul uman cu un anume bun simț al proporțiilor, oferind o istorie memorată, un punct de vedere, o atitudine exprimate limpede și elocvent.*

Nu este cazul cărții lui H. Panaitescu, Probleme personale

Maniera de a îneca epicul în divagații conjuncturale, de a pierde, voit, capacitatea de selecție a informației necesare armăturii întregului, conferă arhitecturii soluții confuze fiindcă autorul nu proiectează eroi, ci mimează interesul pentru perspectivare.

Marin Preda, D.R. Popescu, Titus Popovici, Augustin Buzura ș.a. rezolvă o temă de gravitate și proporțiile celei pe care o anunță „romanul" lui H. Panaitescu (Probleme personale) *cu sentimentul statornic al participării acute, punîndu-i pe eroi să dezbată continuu și consistent, să mediteze nu steril, ci în acțiune.*

Romanul lui H. Panaitescu nu e roman, nici „povestire mai amplă", e o lucrare de sertar, o lucrare cu argumentație neconcludentă, cu informație lacunară și cu șanse minime de a elucida raporturi interumane, de a problematiza aceste raporturi, de a le vitaliza. Or, în păienjenișul de stări sufletești interogative, puține ni se par fundamentale. În general, pagini de jurnal intim lipsite de demersuri substanțiale.

În ultimă instanță, timpul acestei cărți nu coincide cîtuși de puțin cu timpul eroilor ei pentru că vagul imperfectului (a se citi : narațiunii) distonează cu recentul relației autor-cititor, transbordarea lectorului într-o realitate reconstituită, operîndu-se artificial. Verlerim, singurul care putea deveni un personaj interesant, nu are nici consistența epică, nici febra eroului. Calitățile morale indiscutabile nu se încheagă într-o structură superioară, nu prind carnație în planul discursului narativ. Ceilalți nu există ca eroi pentru că nu-și pot consolida și apăra identitatea.

Cît despre felul în care H. Panaitescu încearcă să ne demonstreze că un număr de pagini înseamnă literatură, nu ne rămîne decît să citățm din oricare din cele douăzeci și cinci de capitole : „Nu, nu era nici o primejdie, zăcea țeapănă, neînsufletită...". (I), „Tramvaiul venise *numaidecît" (VII), „Gata să-i cadă cartea din mînă, ziarul" (XVII), „Antonia se îmbujorase și vorbea în șoaptă cu Silvia parcă mai dezinvolt". (XIX). Dar, pentru „virtuozitate" a fost și rămîne preferat cel din care nimeni nu are nimic de aflat, capitolul XX : „Adieri. Miresme. În jur. Pretutindeni. Învăluitoare. Foșnete. Pe stradă, în curte, pe scări, în casă. Penumbră. Doarme. Umbre, întinse alungite. E acolo, aici. Ea. El, umbră dreaptă, nemișcată, mișcătoare. Oprită. Lîngă. Aplecat. ...".*

Din celelalte, aflăm și mai puțin.

V.M. Basarab

Memorabile

Cele mai bune cărți sînt acelea pe care le intregesc cititorii.

VOLTAIRE

in librării

— ZAHARIA STANCU: „Poeme cu lună" — 356 pag., 23,50 lei.

— MIHAI BENIUC : „Focuri de toamnă", versuri — 76 pag., 10,50 lei.

— ȘERBAN CIOCULESCU : „Caragialiana", critică (colecția Biblioteca Eminescu) — 392 pag., 11 lei.

— RADU POPESCU : „Cronici dramatice" (colecția Masca) — 232 pag., 9,75.

— GABRIELA MELINESCU : „12 revelații", proză — 92 pag., 4,50 lei.

— FLORIN COSTINESCU : „Ramura de veșnicie", versuri — 53 pag., 5 lei.

— CORNELIU ȘTEFANACHE : „Speranța care ne rămîne", roman — vol. I, 272 pag., 8,75 lei.

— TRAIAN COȘOVEI : „Lauda fluviului", poeme — 128 pag., 10,50 lei

— CORNELIU STURZU: „Anotimpul încrederii", versuri — 56 pag., 3,50 lei.

Universitarii

Urmare din pag. I

București, Bucuresci, tulbure și amar, iubit și afurisit, aduni și desfaci, aduci către tine și împarți apoi în toată țara, dar fiii tăi risipitori se întorc mereu la tine, visele lor circulă tot în triunghiul Universitate -Arhitectură- Teatrul Național.

Nu am avut niciodată prilejul, în răstimpul celor patru ani de Universitate, să scriu despre studenți, adică despre noi înșine, într-o revistă studențească. Mi-au rămas dintr-un proiectat roman (căruia cineva dintr-o redacție îi găsise un titlu de senzație : „Examenul de vară", fără să bănuie măcar cît adevăr putea să cuprindă acel titlu ales!) cîteva nuvele. Am renunțat la el socotindu-l doar un roman despre tineri, iar eu voiam să scriu unul chiar despre studenți, adică despre acea îmbinare de seriozitate (numai cine a trăit emoțiile unui examen și spaima de un „cui" poate să-și revendice dreptul de a vorbi despre munca studenților) și exuberanță (examenele sînt, totuși, doar de două ori pe an, hai să spunem de trei ori, socotind și „septembriada"), despre amfiteatre și holuri, despre profesori și alte examene despre nocturnele pe cheiul Dîmboviței și culesul de porumb.

O remarcă în tramvaiul ce mă ducea acasă mi-a atras atenția : studenții ! Cineva remarcase un grup de tineri ce ajuta la construirea marei artere de circulație. Da, aceiași studenți puțin inconformiști, dispuși de dragul unei glume să-și atragă oprobriul vreunui domn, puțin poate prea gălăgioși, erau acolo, lucrau ca adevărați muncitori. Peste cîteva zile, cineva mulțumea studenților, într-o scurtă notă apărută în „Informația Bucureștiului", pentru ajutorul dat „la începerea cu bine a celei de-a doua porțiuni a șoselei Colentina". Remarca omului din tramvai, de fapt singurul cuvînt pronunțat : studenții ! însemna elogiu și admirație. Studenții lucrau în marele lor oraș, își creau ei înșiși temelia visurilor și a amintirilor viitoare. Un nou examen, un adevărat examen de vară, dar cu mai mulți profesori, era trecut și intra în panoplia faptelor obișnuite, de zi cu zi, ale unui student.

Spuneam că Bucureștiul nu este un oraș tipic studențesc, dar, fără a fi un paradox, prezența studenților nu poate fi trecută cu vederea.

Fapta aceasta nu are nimic din ineditul sau senzaționalul care face obiectul unui reportaj, dar vine să amintească celor dispuși să uite (și vai, ce repede uităm fiecare dintre noi !) că noul an universitar începe și cu larma de pe platforma tramvaiului 13 și pe marile șantiere, că stiloul și lopata nu sînt incompatibile, că, de fapt, imnul studențesc începe cu Gaudeamus.

Începe un nou an universitar.

Universitarii împînzesc din nou Bucureștiul. Vor răsuna, pentru boboci, acordurile unui „Gaudeamus", profesorii vor fi din nou sincer emoționați, apoi totul va intra în normal : cursuri, seminarii, biblioteci, examene, generațiile viitoare învață să trăiască și să muncească.

14 SEPTEMBRIE 1974
L2

biografia debuturilor

Convorbire cu Maria Banuș

Drum spre legendă

Cartea dvs. de debut „Țara fetelor" a fost pentru mine o legendă. Toată adolescența se umflă, cum spuneți, ca marea în ea și e pe punctul de a exploda. Cum să ajungem acum la o legendă ? La acea lume din 1937, lumea adolescenței dvs, la extazul acelui pămînt numai strigăt pe care au călcat pașii dvs, ușori ca de ogar, cum să ne reamintim acel portret în extaz al tuturor adolescenților despre care ați scris ?

Am recitit înainte de a veni la dvs, Țara fetelor și am avut senzația că în timpul citirii am pierdut din greutate precum călătorii în cosmos și pe măsură ce pierdeam din greutate atacul meu împotriva aerului era mai direct, mai suplu. În timpul recitirii am fost, cum n-am fost niciodată, adolescentă, alergînd așa : „cu pulpanele clămpănînd și pieptu-n bulboană..."

În privința primei cărți unii caută să zboare pe aripa unui vînt cît mai prielnic, alții imită, am impresia că drumul pînă la cartea dvs, e fără sfîrșit. V-am căutat și v-am găsit astăzi, în 1974, atît de subțire semănînd cu portretul din 1937. Facem drumul invers către Țara fetelor. Începem.

— Literatura nu e o vorbă, e o supracompensație a unor boli sufletești, a unor goluri, a unei maladii puternice. Cred că nu copilăriile fericite dau artiști ; cred că ceva nedefinit, nu neapărat copilăriile nefericite și cînd spun asta nu înseamnă că n-ai avut un pat curat, unt sau pîine ; eu am avut și pat curat și pîine și unt. Trebuie să existe o nefericire a unui copil.

— Ce nefericire a avut copilăria dvs ?

— Nefericirea mea vine din faptul că mama a pierdut un copil și ea și-a reproșat mereu că n-a supravegheat-o îndeajuns pe sora mea, Madeleine care a murit la doi ani și jumătate. Mama a vrut s-o îmbrace frumos într-o zi, i-a luat o pereche de ghetuțe albe și o rochie la fel de albă și plimbîndu-se a venit o ploaie și copilul a răcit, s-a îmbolnăvit și a murit. Mereu își aducea aminte că din pricina asta ar fi murit. A suferit mult și ca să nu se sinucidă m-a făcut pe mine și toată grija pe care i se păruse că o uitase cu sora mea și-a revărsat-o asupra mea. Nefericirea a făcut ca și eu să fiu la fel de bolnăvicioasă. Răceam mereu, aveam febră, se întrebau de unde vine febra. Îi era teamă mereu să nu mă piardă. Nu mă simțeam liberă. Aveam sentimentul că un ochi mare ședea ațintit asupra mea și mă cercetează.

— Ochiul acela era și protector.

— Privirea atentă a avut și urmări bune dar și rele. M-a învățat să fiu curată, să nu fac lucruri de care să mă rușinez mai tîrziu, pentru ca ochiul să fie satisfăcut. Am căutat în timp să scap de tirania acelui ochi. Am dorit întotdeauna să fiu la înălțime. De mică mi-am dat seama că sînt o ființă cu trup, vroiam să fiu ceva pur, aveam repulsie de tot ce era urît în mine, în natura mea umană, fizică. Îmi făcea greață orice lucru urît.

— În familia dvs. se citea mult ?

— La noi în casă nu aveam o bibliotecă mare. Se citea în general presa, se mergea la teatru, se mai citea cîte ceva. Nimeni nu era amator de poezie. Am avut o mătușă bătrînă, un personaj ciudat care citea multă poezie Heine, Goethe — o soră a tatălui meu. Pe tata l-am pierdut cînd aveam nouă ani. Dar începusem să umblu devreme prin librării, la 12 ani am citit **Ion** al lui Rebreanu, eram entuziasmată de Arghezi, citeam Eminescu.

— Erați un copil curajos, vă impuneați în fața celorlalți copii ?

— Eram timidă, sfioasă. Nu aveam curaj să mă joc cu ceilalți copii. Aveam o curte mare cu oameni săraci și cu alții mai puțin săraci, era o piață mare cu o măcelărie în care soseau mereu trupuri de animale și erau atîrnate în vitrină pentru vînzare.

— Ca în poezia lui Jacob Sternberg.

— Halele, piața întreagă, vitele omorîte mai ales mieii jupuiți mă impresionau. Era o atmosferă orientală în cartierul nostru : Piața Mare, Bazaca, Hanul cu tei.

— Vă amintiți de primul drum la școală ?

— N-am mers la școală, din pricina bolii, mereu aveam febră, venea ca din senin, fără vreo pricină cunoscută.

— Cum ați învățat să scriți și să citiți ?

— Venea o profesoară acasă, domnișoara Hubs. De la cinci ani am știut să scriu pe tăbliță, mama mă îndemna cu o lingură de dulceață. Tot atunci am învățat să citesc. La sfîrșitul anului dădeam examen. Profesoara mă învăța să spun poezii. Îmi plăcea mult Bolintineanu.

— Ce anume ?

— Mama lui Ștefan cel Mare. Spuneam musafirilor poezia asta. Îmi puneau o fundă roz și părinții sperau să vadă ce deșteaptă fată au. Îi uram pe toți în acele clipe. Abia așteptam să merg la culcare, atunci singură vedeam stînca, ca prin vis castelul, pe mama lui Ștefan, o femeie impunătoare care-mi plăcea, mi se părea că știe ce să ceară de la viață ; ea îi cerea fiului ei să se întoarcă plin de răni dar victorios, să domnească peste țară.

— În București copiii se joacă neînchipuit de mult, ce jocuri jucați ?

— Cea mai mare dorință a mea era să mă joc. Aveam o droaie de copii în curte. Ne jucam la gropiță cu bile colorate, dar nu mă simțeam integrată printre ei din cauza bolii, din pricina mamei care mă supraveghea tot timpul să nu mă îmbolnăvesc. Băieții îmi spuneau „Marioara fasonata", adică una care face fasoane. De fapt boala m-a interzis, nu mă simțeam învingătoare printre copii în competițiile fizice. De pildă, ce chin a fost pentru mine să învăț să sar coarda, mă treceau toate nădușelile. Pînă la urmă am reușit. Am fost fericită. Nu eram îndemînatică.

— Asta credeți că v-a făcut să căutați prietenia cărților și apoi a scrisului ?

— Citeam mult, e adevărat. La început rimam. Erau jocuri ale copiilor. Îmi plăcea să rimez orice. Prelucram întîmplări scurte. Nu aveam nici o legătură cu viața. Urechea era fascinată de ritm și rimă și mă lăsam în voia ei. Erau niște jocuri naive. Pe urmă am început să citesc poeții noștri din sec. XIX. Am citit Eminescu. Scriam versuri pe melodia eminesciană. Îmi plăceau : **Atît de fragedă, Mai am un singur dor, Pe lîngă plopii fără soț**, poezii care ajunseseră la mine pe cale orală, prin lăutari și apoi prin carte.

— Ce ziceau ceilalți de faptul că scrieți ?

— Rîdeau de mine, ziceau că „Marioara e poiată".

— Dar cînd credeți că ați simțit cu adevărat că sînteți poetă ?

— În criza pubertății, aveam 13—14 ani. Această criză a declanșat acele resorturi din care se naște poezia. Am trăit o mare dramă atunci, am simțit pur și simplu că fuge copilăria, că începe brusc altceva necunoscut, înspăimîntător, că mă pierd pe mine că n-o să mai fiu eu. Copilăria o simțeam ca pe o veșnicie, a fost o veșnicie, timpul veșniciei.

— Ați mai simțit asta și altădată, înainte ?

— Aveam cinci ani, știam că am cinci ani, m-am întins — era vară, era penumbră, aveam o sufragerie urîtă, era o mobilă de început de secol cu bufete mari, amenințătoare, cu coronamente de lemn, frize de lemn sculptate deasupra, cu picioare mari și grele, aveam și o canapea de pluș vișinie, roasă, cu picioare mari cu spătar. M-am întins ca un mort, stăteam așa și spuneam : am cinci ani, am cinci ani, simțeam veșnicia în jurul meu în acel timp, acea dedublare, simțeam că totul merge pe două planuri : aveam cinci ani, simțeam veșnicia celor cinci ani, dar presimțeam că o să vină un timp în care n-o să mai fie. Spuneam să nu uit cum stau întinsă și repetam mereu că am cinci ani. Simțeam cum e cînd ai cinci ani : un sentiment de nesfîrșire și de contopire cu universul.

— Cum se înfățișa oare universul la cinci ani ?

— Proprietarul tuturor caselor în care trăiam era domnul Constantinescu, un fel de moș, de Dumnezeu pletos. Iubea copiii, mă lua în brațe, îmi arăta cerul : uite acolo e Carul Mare, acolo e Carul Mic, acolo sînt stele și iarăși îmi spunea că pe cer trece o caleașcă ; eram și în cer și pe pămînt. În cerul mare aveam sentimentul că e ceva etern, era în cer dureros și bine, parcă simțeam că n-o să mai fie așa, că n-o să mai fiu la domnul Constantinescu în brațe, nu știam ce e depărtarea.

— Mitul veșniciei cînd s-a prăbușit ?

— La pubertate am simțit că începe altceva, începe tulburarea, dorul, dorința senzuală, sentimentul morții puternic. S-a prăbușit dintr-odată veșnicia. Am început să scriu. Începusem că am un oarecare gust literar. Îmi plăcea Eminescu în continuare. Abruptul Arghezi era mai aproape de mine. La mine nu mai era nimic lin din seninătatea romanticilor. Arghezi era dur, abrupt, luptător cu îngerul, cu destinul ; expresia lui era crudă nu transfigurată ca a romanticilor. Am simțit ceva tutelar în Arghezi. Aveam multe caiete în care scriam versuri naive, despre toamnă, despre primăvară. Deodată am simțit că trebuie scris despre ceea ce trăiești. Am scris și am trimis la **Bilete de papagal.**

— Aveați numai 14 ani. De unde citeați Bilete de papagal ?

— Începusem să cunosc un cerc de suprarealiști condus de Paul Păun, de fapt, sora lui era colegă de liceu cu mine și prin ea l-am cunoscut pe Paul Păun și pe Gherasim Luca.

Aveam și un văr care citea revistele și mi le dădea și mie.

— Bilete de papagal a fost revista în care au debutat cei mai de seamă poeți din acea perioadă iar Arghezi personalitatea care polariza în jurul ei ca un magnet tot ce era de seamă printre tineri. Ați fost la redacție ?

— Am trimis prin poștă pe adresa redacției, asta în 1928, a apărut poezia intitulată „14 ani".

— „Te caut pe tine suflet frumos"... Arghezi v-a dat un răspuns ? L-ați văzut ?

— Nu mi-a răspuns nimeni, mi-au publicat poezia pe pagina a doua. Eram fericită. Nu l-am văzut pe Arghezi decît foarte tîrziu.

— Ceilalți ce-au zis ?

— Eram îndemnată să fac o meserie serioasă, cum ar fi medicina. Nu puteam, am făcut literele și dreptul, o vreme am fost și secretară de advocat.

— Și poezia ?

— M-a inhibat faptul că Arghezi m-a publicat. Simțeam că nu am stăpînire pe mine. 2—3 ani n-am mai trimis nimic dar am scris mereu. Eram nemulțumită.

— Geo Bogza spunea că arătați ca un fir verde de iarbă.

— Eram subțire, cu niște ochi care mîncau lumea, fiind naivi în același timp. Dar mă simțeam urîtă, teribil de urîtă, încît m-am mirat cînd m-a iubit un om. Scriam mult, începusem încă de la 19 ani să traduc din Rilke. Abia la 18 ani mi s-a părut că pot să public din nou. Să încerc. Era revista „Azi" a lui Zaharia Stancu. Mi-am luat inima în dinți și m-am dus pe Aleea Cornea unde știam că e redacția. Acolo era și casa. Făcea el singur revista ; aduna materialele, le dădea la tipografie. Am bătut. Cine bate ? a întrebat. N-am știut ce să răspund că dacă mi-aș fi spus numele tot nu știa de el. Am spus : o fată !

— Cum arăta atunci Zaharia Stancu ?

— Avea 30 de ani, publicase „Poeme simple", arăta ca un minereu de radium, adică emana energie, ca o ființă telurică, părea pornit să-și cucerească destinul. A citit poeziile : să știi că te public, a zis. Mi-a apărut un grupaj, apoi traduceri, cronici literare.

— Ce fel de revistă era „Azi", pe cine publica ?

— Publica poeți de toate felurile, diferiți ca prestigiu, de toate vîrstele, nu făcea deosebire. Au publicat : Jebeleanu, Cicerone, Peltz...

Majoritatea poeziilor din cartea de debut le-am publicat întîi în **Azi.** Am publicat multe traduceri, am fost mult încurajată să scriu, să traduc, traduceam Rilke iar Zaharia Stancu traducea atunci Esenin. A fost o perioadă a studenției în care am citit mult, citeam poezie și proză franceză, germană și engleză. Am tradus Rilke.

— Umblați pe la redacții ?

— Nu prea, eram neîmblînzită, eram prietenă cu Lucia Demetrius, cu Șuluțiu. Nu aveam prea mulți prieteni.

— Cum ați dus cartea la editură și cum a apărut ?

— Lucia Demetrius a încercat să-mi facă legături pe la diferite edituri dar n-a reușit. Tot ea mi-a făcut cunoștință cu Lovinescu care încuraja mult tineretul. Era pontifical, amical, avea zile în care primea pe tinerii scriitori, îi făcea mare plăcere să-i primească.

— Pînă la urmă cine v-a ajutat să publicați Țara fetelor ?

— Zaharia Stancu mi-a făcut cunoștință cu Virgil Montaureanu care avea o editură „Cultura poporului". Era greu să publici, te luptai să-ți apară o carte.

— Succesul dumneavoastră în presa vremii a fost extraordinar.

— A fost un succes fulgerător. În 1938 am publicat o selecție din poemele lui Rilke, cu sprijinul lui Al. Rosetti, la editura Fundații. M-a publicat fără nici o ezitare. Cartea a apărut foarte repede.

— Cine a scris în mod deosebit despre dvs. ?

— A scris Miron Radu Paraschivescu, Pompiliu Constantinescu. Dar succesul m-a inhibat ca și prima dată. De altfel au intervenit schimbări de ordin biologic, apoi de ordin social-politic care m-au influențat : fascizarea țării, ce se întîmpla în lume, valul de hitlerism.

— Ați aderat la mișcarea comunistă ?

— Am început să am legături cu oamenii din mișcare. L-am cunoscut pe Miron Constantinescu, în 1937—'38. De la început am avut casă conspirativă ; ilegaliștii se întîlneau la noi. În 40 a căzut Miron Constantinescu și a venit soția lui la noi, la mine, să mă întrebe dacă vreau să preiau secretariatul pentru strîngerea de haine pentru deținuții politici. Am devenit secretar al celulei 40, secretar al acestei celule pe linie de apărare patriotică condusă direct de partid. Soția lui Miron Constantinescu a fost condamnată la moarte ; a stat și la noi. Adunam manifestele, manuscrisele, strîngeam bani ; la noi, aveau loc întîlnirile între ilegaliști, adăposteam oameni.

— Cît de mult riscați ?

— Riscam propriile noastre vieți.

— Nu e vorba numai de o tinerețe romantică ci de una a demnității, a idealului. Din perspectiva acelor vremuri grele și strălucite pentru literatura pe care o scriați, cum priviți acum cartea dvs. de debut ?

— Multă vreme m-a obsedat, am avut niște sentimente negre ; mi se părea că această carte mă acoperă că totul, mă anihilează, tot ce aș face mai departe ar fi sub umbra acestei cărți. Există și un destin : scriitorul unei singure cărți. Asta m-a tulburat, mai ales cînd a venit generația voastră, cînd oamenii au negat niște ani, cînd nimeni n-a mai vrut să existe decît printr-o singură carte. Mi-era ciudă, pe urmă cînd a apărut **Portretul din Fayum** eram mereu judecată în comparație cu **Țara fetelor.** O referință obsesivă care a devenit și pentru mine obsesivă. Orice aș face, orice aș scrie, tot **Țara fetelor** e cea mai bună.

— Orice poet își reconsideră meșteșugul în lumina primului pas făcut în literatură, pas care-i conține și pe ceilalți.

— Acum am ajuns la o înțelepciune sau vitalitate, am sentimentul că dacă aș rămîne în conștiința vieții literare și dincolo de ceea ce e efemer, adică de viața mea, dacă aș rămîne pentru o carte și mi se pare foarte mult. Ambițiile mele de perenitate sînt pe deplin satisfăcute, nu e un plus de modestie ci de înțelepciune pentru că sînt atîția scriitori care au avut atîtea cărți de succes la vremea lor și care au dispărut.

— Multă fericire v-a adus literatura ?

— Să scrii, acela e momentul fericirii. Atunci ți se pare că ai spus tot, și pe urmă vezi că tot mai ai ce spune.

— Gîndindu-vă la debutul dvs. ce șanse credeți că pot avea acum tinerii scriitori în încercarea lor de a se impune ?

— Viața literară se desfășoară altfel astăzi. Se trimit la redacții, bănuiesc, mii de versuri. Cantitativ totul se petrece la altă scară. Există acum alt tip de veleitari, veleitari care existau și atunci. Există acum o bază materială pe care ți-o dă literatura. Mulți sînt chemați și vin, dar sînt alții care vin din spirit mimetic ; ei au abilitate în exprimare și ei cred că pot deveni scriitori cu statut de scriitor, cu volume care se plătesc. E ca o capcană pentru veleitar literatura.

— Este sau nu mai greu pentru un tînăr de talent în această situație să debuteze ?

— Sigur că scriitorul tînăr trebuie să se lupte cu greutățile. Dar n-am auzit de un scriitor de un real talent care să nu fi reușit pînă la urmă să publice. Tu ai văzut vreunul ?

— Am impresia că această întrebare conține în ea o simpatie particulară pentru acei oameni de talent pe care îi așteptăm să apară în fiecare moment al timpului. Scriitorul trebuie să lupte cu scrisul lui, cu el însuși ?

— E totdeauna o luptă. Eu am devenit literată mai tîrziu, nu sînt o literată de profesie, poetul nu poate să fie literat de profesie. Au fost ani în care am lucrat, mult, cu rezultate inegale, și lucrul harnic a ieșit prost. Am rămas poetă cu ceea ce n-am scris din hărnicie, a rămas poezie numai ceea ce am scris din absolută nevoie de a scrie, de a mă elibera de acele puternice trăiri interioare.

Gabriela Melinescu

● „La 12 ani am citit **Ion**" ● „M-a inhibat faptul că Arghezi m-a publicat" ● „Riscam propriile noastre vieți" ● Fericirea de a scrie

opinii

O selecție binevenită, dar aproximativă

Apariția în limba română a culegerii de studii Literar și social, *volum coordonat de R. Escarpit, reprezintă, între altele, un fenomen recrudescent. Să ne amintim că, în urmă cu cîțiva ani, apăreau monografii dedicate lui Sartre, Pirandello sau Brecht într-un moment cînd publicul nostru era departe de a se fi familiarizat cu opera acestora. S-a evidențiat și fenomenul opus : autori de largă notorietate, care însă nu erau monografiați.*

Pentru a nu fi bănuiți de frigiditate culturală, neavenită oricum, precizăm de la început că, după opinia noastră, pentru ca eficiența acestei culegeri să se exercite, de fapt, ar fi necesară coroborarea ei cu un mănunchi de alte traduceri. Ar fi fost mai nimerit — după apariția cărților lui Goldmann și Tr. Herseni — să se fi prezentat în românește lucrările concrete, aplicațiile, *cîte și cum sînt pînă azi, de sociologie a imaginarului literar. Se știe că acestea nu aparțin doar francezilor și se mai știe că reluarea lor în versiune românească ar fi pretins un efort considerabil. Din această perspectivă, desigur că tentativa lui Const. Crișan e mai mult decît lăudabilă. Adept al „școlii" din Bordeaux, chiar cînd face opinie separată, Const. Crișan o face numai și numai prin și față de reperele acestei orientări sociologice. Dar, fără a contesta valoarea în sine a culegerii de studii citată, credem că finalitatea ei vizează mai curînd interesul unui mic grup de amatori, de intelectuali dornici să se familiarizeze cu* preliminariile *unei sociologii a imaginarului literar. Din păcate pentru publicul nostru, culegerea de față depășește rareori faza teoretizărilor în spațiul foarte elastic, foarte prelungit al introducerilor, al reprecizărilor de poziții, al repropunerilor de metode și tehnici. Cine citește acest volum, dornic să se instruiască rămîne, credem, cu o impresie difuză, vagă și incompletă privind domeniul, orizonturile și metodologia științei în discuție. Or, pe plan internațional, chiar dacă răbufnesc ici-colo polemici privind cele mai eficiente proceduri sau ipoteze de lucru, sociologia imaginarului literar a* depășit *stadiul preliminariilor, existînd acum o bibliotecă de studii, lucrări, eseuri și rapoarte care reunesc cercetările aplicative ale numeroșilor oameni de știință de pretutindeni.*

De ce, dar, să ne aflăm tot la capitolul incipienței teoteoretic-metodologice ? Personal, sîntem convinși că, de departe, R. Escarpit rămîne cel mai interesant autor prezentat aici, avînd și cele mai multe și mai lungi contribuții din economia volumului. Într-un fel, prin articolele sale, el acoperă enunțiativ (uneori și analitic) mai toate problemele unei sociologii a literaturii, încît avem la urmă senzația că restul colaboratorilor săi contribuie doar prin nuanțări și prin unele delimitări de ideologia și practica „maestrului". Nu era, cumva, mai fructuoasă o prezentare selectivă doar a operei lui Escarpit ? Un singur exemplu : indiscutabil că e folositor să ne informăm despre mișcarea bibliologică rusă de la finele veacului 19, însă de ce într-o culegere de studii sociologice ? Mai mult, ce vor zice D. Simonescu, C.D. Drăgan sau M. Tomescu constatînd că Rubakin este prezent într-un asemenea florilegiu, atunci cînd contribuțiile biblioteconomice românești sînt demult recunoscute în lume ?

Revenind, nu putem reproșa nimic lui Escarpit. Sintetizările excesive se justifică prin aceea că domnia-sa a publicat destule cărți și studii pentru ca în prezentul volum să nu mai detalieze multe din ideile dezvoltate aiurea. Mărturie stau și cele 13 trimiteri de subsol din numai primul articol la... propriile lucrări ! Nu era deci firesc să avem întîi acces la lucrările sale esențiale ? De aici decurg două propoziții clare : dacă am avut șansa a le cunoaște, pe toate ori doar pe unele, atunci actuala contribuție a lui Escarpit este tardivă și aproape neinteresantă ; dacă, din contră, nu-i cunoaștem lucrările anterioare, atunci contactăm superficial cu ideologia și practica acestui remarcabil om de știință și artist. De ce să ne mulțumim cu o asemenea scară de incendiu ?

Nu apelăm la retorism de dragul retorismului, ci de dragul faptului că — și nu-i vorba aici de accente de patriotism local — există, așa cum însuși prefațatorul ediției punctează în comentariul său, unele marcante contribuții românești în acest domeniu. Eludînd situația particulară a regretatului om de cultură L. Goldmann, se știe că, simultan cu Guyau și Ch. Lalo, românii practicau sociologia literaturii prin Gherea, Ibrăileanu, Lovinescu, Brăiloiu, Ralea. Se mai știe că anterior *altor gînditori străini, Al. Claudian proiectează și realizează unele din obiectivele mari ale disciplinei în cauză. Ca să nu mai pomenim de sincronismul realizat de Ralea, Herseni ș.a. într-o perioadă cînd sociologia artelor și a culturii nu se bucură de atenție. Fiindcă veni vorba despre sociologia succesului literar, credem că aceasta e prezentată în culegerea de față la un nivel al generalităților, în timp ce publicul nostru cunoaște deja interesantele lucrări ale lui Culea, Pascadi, Balotă, Ianoși, care continuă excelenta* Sociologia succesului *a lui Ralea și Herseni. Etapa actuală, de după 1965, a contribuției românești este departe de a fi neglijabilă. Iată ceea ce face ca* Literar și social, *culegerea de care vorbim, să găsească un cititor avertizat.*

Cu toate că nu ne pronunțăm pentru colective de traducători, ne vedem obligați totuși să observăm în cazul de față că rigurozitatea traducerii e pe alocuri trădată. Nu-i reproșăm asta în mod special lui C. Crișan, ca știutor de limbă franceză, ci ideii sale de-a nu apela la un index de echivalențe noționale unitare și precise. La ora actuală, poate tocmai datorită inserției tardive a sociologiei în viața noastră științifică, terminologia a fost și este unificată, semantic, așa încît uzanțele diferite, cînd apar, sînt însoțite de precizările de rigoare. Sociologii români înțeleg anume lucru cînd citesc „public, clasă și pătură socială, sens și semnificație, cod și scriitură, palier și structură, succes și valoare, semn și simbol ș.a.m.d. Scriu însă și semnifică identic autorii francezi ? Nicidecum. Și asta chiar dacă și ei se dovedesc pro-marxiști (de altfel, destul de la modul general, chiar vulgarizator, cum e cazul lui Zalamansky). Apoi, am fi dorit ca într-o ediție în care se vădește o aproape pedantă grijă privind informația, să știm și noi, ca eventuali necunoscători ai limbii engleze, ce înseamnă teenager, software *ș.a. Am mai fi dorit, atunci cînd autorii înșiși nu o fac, să ni se precizeze accepția, distinctă contextual, poate și în raport cu cea curentă, a unor noțiuni foarte uzitate precum* temă, conținut, valoare, structură *care, se știe, chiar în studiile autohtone rețin un evantai de semnificații, nu totdeauna precizate, fapt ce creează lesne confuzii, mai ales în cazul citatelor implantate aiurea. Un Merton, un Max Bense sau un F. Saussure propun și apasă fiecare pe altă semnificare a semnificantului,* structură, *ca să ne păstrăm doar la acest exemplu. Și încă ceva : Orecchioni semnează articolul* Pentru o istorie sociologică a literaturii. *Ei bine, pledoaria sa cuprinde, în fapt, propoziții legate de o... sociologie istorică a literaturii ! Abia în final reia sintagma așa cum este ea antamată în titlu, vorbind despre „o cărămidă solidă la temelia unei istorii sociologice a literaturii". Din motive absolut personale, deoarece am propus într-o carte proiectul unei posibile istorii sociologice a literaturii române, semnalăm inadvertența, care poate ține foarte bine nu de tălmăcire, cît de ambiguitatea originalului francez privind plasarea atributului. Ambiguitate repetată deseori și atunci cînd se scrie sociologie literară, în loc de „a literaturii", situație flagrantă, evident, căci nu literară adică „frumoasă", artistică, livrească, este sociologia, ci a faptelor, a cîmpului literaturii.*

Notele stabilite de Fl. Gaba nu reunesc (nici nu și-au propus) toate participațiile străine și românești în materie. Libertatea alegerii, o știm, implică libertatea erorii. Dar nu de o apostrofă e vorba acum, ci de sugestii vizînd completarea lacunelor. Problemele unei sociologii marxiste a literaurii nu sînt atît de neelaborate cum se poate crede citind aceste note (chiar și prefața). A se vedea nr. 3/1973 al Viitorului social, *sau să se repereze lucrările sociologilor marxiști Höhle, Zolkiewski, Motileva, Hanke, Ziermann, Dreaghin, Morawski ș.a. De fapt, pentru a nu extinde acest articol, precizăm că numai la punctul 3 al notelor lipsesc nume care, credem, nu e recomandabil să absenteze, cîtă vreme aceste note se vor (și pot fi) un eficient instrument de lucru. Lipsesc, deci, D. D. Roșca, M. Ralea* (Explicarea omului), *etc., iar dintre străini se impunea, cred, a fi cel puțin citați Moreno, Lewin, Stoetzel, Klineberg...*

Iată, prin urmare, încă un prilej de a relua discuția privind urgentarea instituționalizării cercetărilor de sociologie a literaturii. Există nu numai o tradiție boantă, cel puțin prin comparație, dar există și cadre. În fine, iată încă un prilej pentru a sugera alcătuirea unor ediții antologice unde să fie reunite, selectiv, contribuțiile românești.

Mircea Constantinescu

glasul poetului

Gheorghe Lupaşcu

În munţii mei

Cunosc în munţii mei un loc de ape
Cu zile rotunjite în cristale,
Dacă atingi cu inima curată
Fiinţa lor sonoră,
Ţi se deschid văzduhuri minunate
Cu valuri de strămoşi pe cai de aur
Purtînd învăţături săpate-n scuturi.
Întinzi o mînă peste prag de vremuri,
Cuvintele au graiuri de legendă,
Eu însumi glasul mi-l aud ritmat
Pe treptele de unde luminoase
De parcă-aş fi ajuns în sanctuarul
În care timpul are
Chip de om.

■

Coman Şova

Imn

Faptele mele sînt trecătoare
Dar nu atît de trecătoare
Încît să te lase fără istorie

Vorbele mele sînt trecătoare
Dar nu atît de trecătoare
Încît să te lase fără statui

Visurile mele sînt trecătoare
Dar nu atît de trecătoare
Încît să te lase fără ninsori

■

Dumitru Stancu

Cînd gîndesc la tine

Cînd gîndesc la tine, scumpă Românie,
Sufletu-mi tresaltă spre al stelei zbor,
Soarele e palid lîngă-a ta sclipire.
Tu eşti însăşi soare pentru-al meu popor.

Şoapte de iubire îţi îngînă ţie
Marea cu susurul, munţii-n armonie
Despre timpuri 'nalte — timpului vorbesc,
Despre neamul mare, neamul Românesc,

Neamul care-n sfîntă bărbăţie
Steaua lui o poartă din strămoşi.
Cu dor, şoapte de iubire îţi îngînă ţie,
Scumpă Românie, tot al tău popor.

Cugetul de geniu veşnic să îţi fie.
Lîngă stînci bătrîne — falnic viitor.
Cînd gîndesc la tine scumpă Românie,
Sufletu-mi tresaltă spre al stelei zbor.

Pădurea

Nu ucide pădurea, pădurea e veşnică
Cum veşnice sunt păsările cerului,
Zborul lor o înalţă spre stele
Şi veşnică e lumina stelelor.

Nu ucide pădurea,
În ea trăiesc căprioarele,
Chiar dacă dobori arborii tineri
Vor creşte alţii cît soarele.

Pădurea e tînără, pădurea e veşnică
Cum veşnic e zborul stelelor.
Fără pădure urşii nu au putere,
De secetă mor căprioarele.

Păduri de narcise

Păduri de narcise, elipse ucise,
Păsări ce trec rotindu-se-n vise,
Unde albastre egale pe mare,
Delir, sfinte lucruri de sare,

Soarele cade, decade în unde,
În cete solstiţii prin ceaţă pătrund,
Apar şi dispar păduri de narcise,
Ucise elipse rotindu-se-n vise.

Pînă cînd, albastre, egale,
Noapte şi ziuă sînt genele tale
Crescute din neguri, solstiţii,
Sînt negre cascade cuprinse de-ambiţii.

Sînt freamătul orb, rotunde, egale,
Corăbii din Bosfor — pupilele tale,
Cad buzele mele în cete ucise,
Deliruri sfinte, păduri de narcise.

Lucian Avramescu

Recviem pe Cricov

din matca ta eu m-am născut sub stele
cu vinul roş arzînd la sărbători
şi-n vis mi se-arătau în joc de iele
sub scorburi de mesteceni ursitori

eu ţi-am strivit vadul de-argint sub pleoapă
şi m-am spălat şi m-am iertat de vină
şi tot de-aici smerit am băut apă
cînd mă uscam copac la rădăcină

tot matca ta m-a învăţat ce-i setea
cînd peştii putrezeau pe prundul sec
şi-am ascultat poveşti cu grindul letea
şi eu visam mari delte care trec

veneau apoi şi primăveri de jale
cînd cricovul ne căuta la porţi
şi troiţele se urneau la vale
şi mai trăgeau şi cîte-un prunc la sorţi

aici am aşteptat întîia noapte
să-mi cuibărească stelele la sîn
şi-am frămîntat ulcioarele de şoapte
şi m-am rugat să plec şi să rămîn

aici am fost la cimitir cu tata
de mînă-ntîi şi-apoi rămase el
sub bulgării întorşi greu cu lopata
şi aruncaţi ca-n sîngele de miel

aici mă-ntorc din cînd în cînd cu vină
şi vechi iubiri mă ceartă de la porţi
şi eu mai duc un cerc peste tulpină
şi greu mă recunosc întîii morţi

Naşterea seminţelor

cum se frămîntă turmele în cer
mari nori de grîu aştern peste coline
şi se întoarce bourul stingher
cu osul greu al frunţii către sine

cum se zidesc cu duh pe dedesubt
stîni răbdătoare-n clopotul amiezii
şi stelele în ieslea lor au supt
ţîţa cîmpiei bot la bot cu iezii

cum şi-au făcut din zorii zilei masă
au dat păstorii pîinea pe dinduă
şi roua lunii s-a fost dat culeasă
cinstind marama unei ierbi mai nouă

cum prinde-n plete pasărea pămînt
şi-l urcă-apoi în nori spre limpezire
de sus din bobul cerului dă vînt
ulciorului să se preschimbe-n mire

cum toate se preschimbă-n ce-i al lor
şi toate fără grabă se-nfioară
cosmice lămpi în buza unui nor
la naşterea seminţelor coboară.

Cîntec pentru venirea ploii

iată-nverzesc pe dunga zării ploi
parcă din nuntă ar cădea inele
şi-ar îmbrăca stejarii puşi în noi
să se păstreze sărutaţi de stele

iată aceste lujere de apă
cum se-nfiripă blînd la rădăcină
o constelaţie de prunci adapă
şi rugul sevei creşte în tulpină

o patrie se-adună către vad
şi umple-n fruct butoaiele cu miere
meteoriţii pomului cînd cad
se fac în lut cuibare de-nviere

stă tronul din sămînţă doar să crape
parcă-ar ciocni sub cojile de ou
tăişul crud al plodului să scape
şi să-şi slăvească lujerul din nou

■

Mariana Urbanovici

Poemul dintîi

Eşti cel mai frumos poem nescris
care aleargă pe
trupul cutreierat de eroi,
neliniştea baladei
cu ochii albaştri
stăpînind tot cerul
unde luceşte libertatea
în loc de soare.
Eşti bucuria cîmpiilor mele
fără sfîrşit
care-mi primesc
copilăria şi tinereţea
într-un singur timp
întîmplat în cea mai curată respiraţie.

Gabriel Iuga

Se auzeau valurile lovind betonul armat ritmic, din ce în ce mai puternic. Cei ciţiva întîrziaţi nu păreau neliniştiţi decît de vîntul care răscolea sălbatic arborii arşi de soare, piperniciţi şi aproape lipsiţi de frunze.

— Să mergem, spuse fata ridicîndu-se.

— Mai stai : Te rog să mai rămîi o clipă : Băiatul se gîndi că nici măcar nu reuşise să o sărute. I-a vorbit ca un nătărău despre cele cîteva idei importante ale filosofiei kantiene, fără să-şi dea seama că ea căscase discret în două rînduri, prefăcîndu-se atentă. Se vedeau pentru a treia oară şi el, doamne ce naiv, în loc să-i vorbească despre ea sau, mă rog, despre ei, i-a îndrugat poveşti despre Dostoievski, Brâncuşi sau, ca acum, despre Kant.

— Să mergem, repetă fata ridicîndu-se. Îmi este frig şi, pe urmă, avem de mers destul pînă în oraş.

El oftă şi se gîndi că nici măcar nu reuşise să o sărute, dar se sculă de pe bancă ştergîndu-şi ochelarii de praful fin, cenuşiu care acoperea lentilele. Ea îl luă cu mai mult curaj de braţ, se lipi de el parcă voind să-l liniştească. Tînărul tăcu intimidat şi fata zîmbi nevăzut simţindu-i tremurul.

Pe o bancă, nepăsător la tot ce se petrecea în jur, stătea un bărbat, după salopeta în care era îmbrăcat părea un muncitor de la fabrica de conserve care venise aici, departe de zgomotul oraşului, să se odihnească. De la distanţă ai fi crezut că citeşte ziarul, dar cînd s-au apropiat l-au văzut cu ochii închişi, dormind şi ea scoase un chicotit vesel.

— Ssst : o mustră în şoaptă băiatul. E obosit şi în orice caz aici este mai bine şi aerul este mai curat decît dincolo, arătă el spre oraş. Dar ea nu reuşi să-şi stăpînească rîsul, cu tot efortul şi izbucni într-o cascadă de nestăvilit. Muncitorul se trezi, înţelese despre ce este vorba şi zîmbi fără supărare.

— Am aţipit puţin, dar nici nu ştiu cum s-a întîmplat. Nu, nu este nevoie să vă cereţi scuze, o opri el înveselit de incident. Vin foarte des în parc, aproape zilnic, dar nu s-a întîmplat niciodată să dorm. Să fie tîrziu ? se interesă el. Tînărul îi spuse că nu trecuse de şapte, ceea ce înseamnă că este încă devreme după opinia lui. S-a gîndit că, deşi ziua s-a micşorat ca durată nu s-a întunecat totuşi.

— Mai avem timp să ne întoarcem pe lumină acasă, continuă el şi omul se ridică bucuros că nu va fi obligat să facă atîta drum pe jos, singur. Aleile parcului erau pustii, păreau tocmai de aceea triste şi neprimitoare, pentru că şi soarele se colora într-o nuanţă de roşu-sîngeriu, greu de suportat.

— Ar trebui plantaţi mai mulţi arbori, oftă fata lipindu-se mai strîns de cel de lîngă ea, marcată brusc de atmosfera pe care o străbăteau.

— Da, mai multă verdeaţă n-ar strica, căzu de acord muncitorul. Poate la primăvară se va gîndi cineva şi la asta.

De undeva din dreapta, o femeie striga ceva, parcă un nume, dar din cauza vîntului nu se auzea nimic. Cînd glasul începu să capete accente mai grave, aşa li s-a părut, s-au oprit neliniştiţi. Au zărit-o venind în fugă.

— Nu l-aţi văzut pe Alexandru, le strigă încă de la distanţă ? Vreau să spun, se corectă ea apropiindu-se, pe băieţelul meu, pe Alexandru. Îl caut de mult, de o jumătate de oră, dacă nu mai de mult. Pe unde poate fi ? Doamne, pe unde o fi umblînd, pe unde s-o fi ascuns copilul ăsta ? Muncitorul îşi aminti că erau nişti gropi mai la marginea parcului, spre dig, dincolo de aleea centrală, gropi care nu fuseseră astupate şi poate, copilul jucîndu-se pe acolo... Dar femeia nu-l mai asculta, o luase la fugă în direcţia arătată strigînd continuu numele copilului. Ei au rămas pe loc neînţelegînd nimic din gravitatea celor întîmplate apoi, fără să-şi vorbească, porniră înapoi spre gropi, dar mai grăbiţi ca înainte, chiar dacă nu fugeau. Au ajuns cu mult în urma femeii şi lîngă betoniera veche, uitată de la terminarea digului, din primăvară, au găsit-o alături de copilul care plîngea speriat. Încerca să-l liniştească dar el plîngea, îi era frică că va fi certat şi printre sughiţuri vorbea despre o pasăre albastră pe care o făcuse din noroiul din groapă şi care era pasăre pentru că avea aripi, el aşa s-a gîndit şi albastră, neaparat albastră pentru că aşa a văzut el una la mare. Au început să rîdă toţi ; maică-sa mai păstra încă ceva din agitaţia de dinainte, dar se linişti cînd îi văzu pe ceilalţi, cînd îi auzi rizînd şi mai ales cînd fata îl ridică pe Alexandru spunîndu-i să se facă aviator, cînd va fi mare, dacă iubeşte aşa de mult păsările şi mai ales păsările albastre.

— Nu, răspunse cu gravitate puştiul, cînd am să mă fac mare am să mă fac minz.

În faţă se adunau nori negri, grei, anunţînd o furtună pentru mai tîrziu, sau, poate era numai un întuneric mai dens decît cel prin care treceau acum. Fiecare dintre ei se gîndea că a rămas prea mult, mai mult decît se cuvenea pentru pustietatea asta, atît de îndepărtată de oraş. Fata chiar grăbi pasul întrebînd din ce în e mai îngrijorată, aproape la intervale egale, cît este ceasul şi de fiecare dată simţindu-se datoare să comunice celorlalţi cît de mult întîrziase de acasă, că lucrul acesta, nemaiîntîmplîndu-se, i-a alarmat, mai mult ca sigur, pe ai ei. Băiatul se mustra în gînd că ea va fi certată din cauza lui, că sigur, a doua oară poate n-or s-o mai lase şi îşi spunea că nici măcar nu reuşise să o sărute şi că de acum şi mai greu va reuşi acest lucru. Deodată auziră toţi un glas puternic, urlînd ceva, ceva ce n-au înţeles de la început.

— Laşilor, fugiţi !

Omul din faţă, cu mîinile ridicate, pregătit parcă de-a opri o herghelie din galopul ei, le blocase drumul şi părea, cu tot întunericul care deja venise, hotărît să nu-i lase să treacă. Prima care se opri a fost femeia şi din instinct întinse mîna spre bărbatul care-i purta băiatul, voind să-l protejeze. Încremeniră şi ceilalţi, neînţelegînd ce se petrece, ce vrea, în fond, omul acela, de ce-i opreşte cînd ei sînt şi aşa în mare întîrziere.

— Fugiţi, strigă neclintit acesta ! Părăsiţi ca şobolanii corabia, înaintea naufragiului. Aţi văzut că s-a spart digul şi alergaţi să vă puneţi carnea la adăpost în turnul oraşului. Nu v-aţi gîndit nici o secundă că va muri în noaptea asta, în somn, fără să ştie, toată suflarea oraşului.

Ei parcă tot nu înţelegeau. Îl priveau uluiţi pe necunoscutul acela care părea nebun sau beat sau , şi beat şi nebun, care le vorbea despre digul oraşului, construcţia aceea nouă cu care ei se mîndreau, digul pe care l-au văzut numai cu cîteva clipe mai devreme şi care era tot acolo, întreg, mîndru şi nevătămat. Muncitorul trecu repede copilul femeii de alături şi se repezi la cel ce bloca drumul, ca o pasăre întunecată, prevestitoare de rău.

— Care dig ? strigă, apoi îşi reveni. Unde ? Spune repede unde ?

Pasărea întunecată îşi cobori aripile devenind om, în ori ce caz, silueta unui om şi apucîndu-l de mînă pe cel care pînă atunci îl zguduise de umăr, urlă în urma lui :

— Veniţi : Alergaţi după mine :

Cei doi o şi luaseră la fugă cînd copilul trecu în braţele tînărului care o pornise după ei, apoi, ele două, buimace, neînţelegînd nimic, ştiind doar că trebuie să alerge, să vadă despre ce este vorba, să nu rămînă în urmă singure în întuneric.

Dinspre dig se vedea lumina galbenă a unei

N. Brana : „Mireasă din Oaş"

lanterne pe peretele de beton. De abia acum vedeau şuvoiul subţire ţîşnind printr-o crăpătură care se lărgea cu fiecare secundă.

Femeile se opriră cu respiraţia înăbuşită de efort la ciţiva paşi de zidul digului. Trezit din somn Alexandru alergă spre ele şi începu să plîngă speriat de agitaţia din jur. Se linişti în braţele femeii care o întreba din cînd în cînd pe fată ce vor face acum, ce-i cu năpasta asta. Fata încerca să o liniştească.

— Alerg în oraş după ajutor, îi spuse ea muncitorului. Acesta nu-i răspunse ocupat să-o prească lărgirea spărturii, fixînd bolovanii din jur în crăpătura digului. Odată şuvoiul oprit pe direcţia lui de forţă respirară toţi uşuraţi. Cei trei bărbaţi erau uzi, dar mulţumiţi că reuşiră să astupe spărtura.

— Eu voi rămîne aici pînă veţi anunţa echipa de urgenţă să vină să betoneze locul. Cred, continuă muncitorul, că pînă atunci va rezista improvizaţia noastră.

Într-o parte, cu spatele la ei, cel care-i alarmase, îşi storcea haina de apă, obosit. Celălalt repetă cele spuse, dar el nu auzea sau se prefăcea că nu aude. Aşteptau toţi nedumeriţi, neînţelegînd de ce nu răspunde.

— Eu voi rămîne aici, reîncepu muncitorul...

— Nu vei rămîne, se hotărî acesta pînă la urmă. Nu vei rămîne pentru că imediat cum ne vom îndepărta, apa va simţi că eşti singur şi se va năpusti din nou dărîmînd tot ce am clădit în noaptea asta. Tînărul rise înveselit ca de o glumă bună, riseră şi femeile, dar el repetă silabisind, cuvînt cu cuvînt, toată fraza.

— Atunci să plece numai unul dintre noi, propuse jumătate în serios jumătate în glumă, fata.

— Nu se poate. Va cădea unul dintre bolovani şi apa va sparge în partea lui restul de perete. Nu vedeţi că sînt exact cinci bolovani atîţi cîţi sîntem aici ? Fie aleşi, fie din întîmplare va trebui să rămînem definitiv.

Femeia se scutură de groază :

— Cum adică, definitiv ?

— Definitiv, dacă nu va veni cineva să ne înlocuiască. Dar pînă la ziuă este prea mult şi poate prea tîrziu.

Tînărul fluieră semnificativ, fluturîndu-şi mîna deasupra capului.

— Aiurezi, asta e. Se întoarse spre ceilalţi. Rămîneţi aici. Alerg să anunţ în oraş. O rupse la fugă dar se împiedică dintr-o dată şi căzu cu faţa la pămînt. Aşa întins cum stătea părea că nu mai respiră. Muncitorul îl smulse de jos, iar fata, îngrozită, începu să-l strige pe nume, frîngîndu-şi mîinile. El se clătină puţin, apoi deschise ochii, îşi recunoscu iubita şi îi zîmbi. Din tîmplă îi curgea sînge şi fata îl tampona în neştire, mîngîindu-i părul.

— O să-ţi treacă imediat. Auzi ce-ţi spun ? O să-ţi treacă.

Părea că-şi revine, dar era vizibil ameţit de căzătură, cineva îi aduse ochelarii cu o lentilă spartă şi el şi-i puse aşa cum erau, apoi se aşeză jos pe o piatră, cu capul în mîini. Atunci se desprinse ca aruncată de o forţă nevăzută, una dintre pietre şi apa se revărsă cu putere prin spărtură.

— V-am spus eu, urlă necunoscutul, căznindu-se să fixeze piatra la loc. Nu mai avem nimic de făcut.

Femeia începu să plîngă, apoi tăcu speriată, şi îşi strînse mai tare copilul la piept. După un timp, uitînd de tot, începu să strige :

— Minţi ! Minţi : Nu se poate să murim aşa.

— Altfel veţi muri înecaţi şi, cu voi, toţi din oraş.

Muncitorul se apropie de cel care fixa piatra, îi lumină pentru o clipă faţa, privindu-l atent. Ceilalţi tăcură, aşteptînd, dar el nu spuse nimic După un timp repetă :

— Eu rămîn aici. Dacă va fi nevoie am să proptesc bolovanii cu spatele sau cu umărul. Voi plecaţi ! Anunţaţi toată lumea, dar ştiţi, pe toţi. Cineva să bată clopotele. Tu, se întoarse el spre necunoscut, tu eşti Poetul. Te văd în fiecare seară plimbîndu-te pe aici sau sus pe dig, cred că înţelegi glasul materiei, cred că apa şi zidirea asta îşi cer jertfa, dar tu te poţi înşela. Trebuie să încercăm ceva. Dacă vrei, poţi rămîne cu mine.

— Nu mă înşel, spune Poetul ! Nimeni nu va putea să se mişte de aici. N-aţi văzut ce s-a întîmplat cu tînărul acesta ? Fiecare piatră aşezată în spărtură a salvat o parte din oraş şi trebuie apărată de cineva. Omul şi-a ales piatra dar şi piatra şi-a ales omul. Alegeţi, mai spuse, ori oraşul, ori vieţile voastre, vieţi care şi aşa nu ar scăpa de la înec după ce digul se va prăbuşi.

— Nu ! strigă din nou femeia. Eu nu vreau să mor. Nu vreau să-mi moară copilul. Se ridică de jos şi o luă la fugă cu copilul în braţe hotărîtă să se salveze cît mai era timp. În urma ei căzu o altă piatră şi apa ţîşni prin deschizătură. În spatele digului, fluviul urla hăituit. Priveau toţi spre cea care era tot mai departe, cu speranţa că evadarea ei va reuşi. Cînd nu se mai văzu respirară uşuraţi şi s-au apucat să fixeze piatra la loc. Dar piatra nu stătea şi fiecare, pe rînd, o sprijinea cu umărul pînă obosea şi altul îi lua locul.

— Urlă ca o fiară sălbatică, rise Poetul. E minios că i-a scăpat un suflet de om.

— Două, îl corectă fata.

— Unul. Numai unul singur, deoarece copilul mai face încă parte integrantă din mama lui, sîngele lui nu este încă desprins din al mamei sale, la fel şi simţurile şi tot.

Întîrziată în noaptea aceea apăru dintr-odată luna, luminînd ciudat feţele oamenilor.

— Parcă ai fi murit, şopti tînărul fetei de lîngă el. Şi Poetul parcă ar fi murit şi omul acela în salopetă, care propteşte zidul.

— Şi tu, completă fata mîngîindu-i mîna cu care el i-se juca prin păr.

— Parcă am fi murit cu toţi, zise Poetul. Parcă numai sufletele noastre mai luptă acum pentru salvarea oraşului.

— Ai auzit ce frumos a zis, şopti fata. Parcă sufletele noastre mai luptă acum pentru salvarea oraşului.

Muncitorul îi făcu semn tînărului să îi ia locul, apoi se îndreptă spre Poet. Îşi aprinse o ţigare şi în timp ce o fuma, întrebă :

— Crezi că a reuşit ?

Acesta dădu din umeri privind fix în depărtare, pe acolo pe unde dispăruse femeia.

— Dacă nu i-o încurca apa drumurile.

Cel cu salopetă se gîndi că, de fapt, toate speranţele lor se legau de această reuşită, fiind altfel nevoiţi să aştepte pînă vine cineva şi rar, foarte rar, şi doar în zilele fără nor se abăteau oamenii pînă aici. După terminarea digului, parcul nu fusese încă pus la punct. Ascultă dincolo de beton zgomotul din ce în ce mai puternic al apei.

— Crezi că vom rezista ?

— Nu, răspunse Poetul, dar trebuie încercat.

Lipit cu umărul de zid, tînărul se lupta din ce în ce mai greu cu apa care începuse să se infiltreze, apoi îl strigă pe muncitor, cerînd să-l ajute cineva. După o luptă scurtă, obosit, omul în salopetă, negăsind o altă soluţie se lipi cu spatele de spărtură oprind infiltrarea. Poetul se repezi să-l smulgă, strigă ceva, dar nimeni nu înţelese, după care se linişti, aşezîndu-se jos, direct pe iarbă.

— O să răceşti, constată fata neînţelegînd nimic din cele întîmplate.

— Apa e caldă, şopti într-un tîrziu Poetul, e foarte caldă, pentru el. Grav e altceva, continuă privind în altă parte, parcă supărat pe propria lui neputinţă. Grav e faptul că n-are să se mai poată desprinde niciodată de acolo.

Privirea celor doi era total inexpresivă, apoi băiatul păru că realizează ce spune, poate numai în parte, pentru că se apropie de muncitorul, care fuma liniştit, lipit perfect cu spatele de dig.

— Pleacă, strigă ! Te rog mult : pleacă ! Celălalt încercă, aproape demonstrativ, dar efortul se dovedi zadarnic. Prăbuşită în genunchi, fata hohotea înspăimîntată.

— Să mai încercăm o dată, se rugă tînărul, apucîndu-l de braţe. Uite, te ajut şi eu. Hai, te rog ! Încercară amîndoi dar fără nici un rezultat.

— Inutil. Se poate explica şi ştiinţific. Structura lui a intrat perfect în ritmul structurii intime a zidului. Se vor influenţa reciproc într-o interacţiune care, spre ziuă va impune caracterul mai puternic. Aici, oftă el, are un cuvînt de spus şi fluviul. Va învinge omul sau materia ?

— Omul, gemu fata încă îngenunchiată. Trebuie să învingă omul.

teatru

Eminescu despre teatru (II)

Fără îndoială articolul lui Eminescu cel mai semnificativ în materie este **Repertoriul nostru teatral.** Apărut în **Familia** cînd autorul avea abia douăzeci de ani, uimeşte în mai multe privinţe. Întîi de toate prin spiritul său critic. Se discuta pe atunci cu entuziasm ideea înfiinţării unui teatru naţional în Transilvania. Chestiunea este examinată de poet cu un „rece ochi", într-o formă sistematică şi cuprinzătoare. Nu încrederea îi lipsea tînărului Eminescu, dar el condamnă, cum o va face mai tîrziu toată viaţa, uşurătatea şi deşertăciunea. Analizează răbdător, pe puncte, zestrea dramatică a românilor din acel moment. Tonul este tăios, dar şi plin de amărăciune. Începe, desigur, cu Alecsandri şi prima frază chiar poate provoca lectorului perplexitate: „Comediile d-lui Alecsandri — pline de spirit însă pline, partea cea mai mare şi de imoralitate". Cum să interpretăm această amarnică imputaţie, adusă celui mai mare poet al timpului de un confrate încă nevirstnic şi nerealizat ? Ca pe un blam tineresc şi pripit ? Adevărul e că la vremea respectivă, încă înainte de a-şi desăvîrşi concepţia estetică, Eminescu era edificat din punct de vedere moral. Am putea adăuga că tocmai această precocitate etică a stat la baza multora din creaţiile sale. Aceeaşi necruţare o arată şi faţă de Bolintineanu, numindu-l totuşi „poetul cel mare şi iubit" iar la adresa piesei lui Hasdeu **Răzvan şi Vidra** îndreaptă cuvinte măsurate: „dramă în cele mai multe privinţi bună". Care anume erau pretenţiile sale cunoaştem dintr-un admirabil şi caracteristic pasaj: „În genere noi nu sîntem pentru traduceri, ci pentru compuneri originale; numai aceea voim, ca piesele de nu vor avea valoare estetică mare, **cea etică însă să fie absolută** (s.n.). Ni place şi nouă şi gluma mai bruscă, numai să fie morală, să nu fie croită pe spetele a ce e bun. Ni place nouă şi caracterul vulgar, numai corupt să nu fie ; onest, drept şi bun ca litera evangheliei, iată cum voim noi să fie caracterul vulgar în drame naţionale".

Faţă de obiectul limbii, grija şi iubirea lui Eminescu sînt covîrşitoare. În nici-un alt domeniu nu s-a implicat cu mai multă tărie şi, pare-se nicăieri nu s-a dovedit mai competent. Nenumărate pagini difuzate în întreaga sa operă mărturisesc nu doar o informaţie de specialist, de **filolog**, ci şi o ardoare de inspirat. În cronica, negativă pînă la pamflet, ce o face spectacolului cu piesa **Moartea lui Constantin Brâncoveanu** de Antonin Roques, poetul găseşte că: „...trei elemente pot fi într-o dramă, care să constituie valoarea ei. Unul caracterele, acestea fac ca ea să fie frumoasă, al doilea situaţiile (deci planul) acestea interesează, al treilea limba, care poate avea un farmec liric". Precum se vede, după Eminescu limba intră ca parte constitutivă în anatomia dramei, nu e numai un instrument de comunicare, un vehicol, un cod etc. Iată, în aceeaşi cronică, cum îi mustră pe actorul Galino pentru pronunţia lui defectuoasă: „Căci, într-adevăr, pentru ca un simplu actor să-şi închipuiască a reforma în sensul său (şi ce sens !) vocalele unei limbi plăsmuite de secole şi milioane de oameni îi trebuieşte neapărat ceva din instinctul nostalgiei îndreptate spre ţara păsărească". De altfel atunci cînd judecă jocul actorilor, nimic nu-l impinge mai mult în iritare decît siluirea sau ignorarea limbii române. Însă nu numai actorii îl obligau să revină cu mare frecvenţă asupra temei. Mulţimea adaptărilor şi chiar lucrările originale ce păcătuiau faţă de limbă atrag de fiecare dată intervenţia lui pasionată dar argumentată ireproşabil. Frédéric Damé e, probabil, improvizatorul literar cel mai detestat, după cum Olănescu-Ascanio, avînd şi meritul de a fi tradus pe Hugo, unul din dramaturgii preferaţi de poetul nostru, se bucură de aprecieri cordiale.

Abia găsind satisfăcute aceste două mari exigenţe ale sale — de etică şi de limbă — Eminescu trecea firesc la problemele specifice artei teatrale.

Marius Robescu

film

„Stejar — extremă urgenţă"

Filmul lui Dinu Cocea (scenariul Horia Lovinescu şi Mihai Opriş) „Stejar — extremă urgenţă", realizat cu concursul Ministerului Apărării Naţionale, este deopotrivă o încercare de reconstituire a istoriei reale (documentul de epocă mergînd pînă la inserarea în montaj a unor secvenţe cinematografice surprinzînd imagini ale acelui timp) cît şi de construcţie autonomă, artistică, elementul de pură ficţiune, verosimil, sensibilizînd actele unei acţiuni colective.

Proiectul net al filmului, glorificarea momentului insurecţional din august 1944, implica în planul realizării ca atare destule dificultăţi, pe care regizorul Dinu Cocea a ştiut să le depăşească, în primul rînd prin sobrietatea cu care locul comun a fost ocolit în favoarea fidelităţii documentului, sloganului luîndu-i locul participarea umană vie. Tensiunea provocată de urmărirea misiunii ofiţerului român Matei Udrea (Constantin Diplan), drama violonistei Corina (Irina Petrescu), patetismul interiorizat şi decizia în acţiune a comunistului Toma (Amza Pellea), implicarea profesorului Moga (George Cocea), reconstituie relaţia tensională a evenimentului, fragmentele unor trăiri personale intrînd în acord cu dorinţa irezistibilă, generală a unui popor de a se elibera.

Desigur, credem că filmul nu ar fi avut nimic de pierdut, ba dimpotrivă dacă s-ar fi renunţat la atîta minuţie descriptivă a legaţiei naziste şi s-ar fi oprit mai mult asupra „dramei sentimentale" care ar fi echilibat evoluţia spectaculoasă a ofiţerului Udrea ; spunem aceasta, probabil, impresionaţi şi de actorii celor două roluri de mai mică întindere (Irina Petrescu şi George Cocea). Cum nu ştim însă cîtă fatală determinare conţin scenariul şi regia în realizarea unui film, pe lîngă menţiunea ce am făcut-a à propos de excelenţa numiţilor actori, adăugăm de asemenea numele actorilor Ion Caramitru, Vasile Cosma, Geo Barton, Mihai Pălădescu, Cornelia Gheorghiu, Mircea Anghelescu, Jean Constantin şi ne mărginim a contura o unică obiecţie finală.

De ce oare cu un regizor, un scenarist şi o echipă de actori ale căror calităţi profesionale sînt evidente, nu putem spune după vizionarea acestui film că e un film „de neuitat" ? E prea mult previzibil şi prea puţină surpriză reală în aceste filme bine făcute. Oricum, depăşind secreta noastră insatisfacţie personală, sperăm ca masiva participare a scriitorilor importanţi de azi (Marin Preda, Eugen Barbu, Titus Popovici, Horia Lovinescu, Fănuş Neagu) la destinele filmului românesc să aducă într-o bună zi acel spor esenţial de autenticitate — unul dintre atributele capodoperelor.

Cezar Ivănescu

și al fluviului

Poetul dădu sceptic din umeri, ocolind răspunsul.

— Te rog să te liniștești, îi șopti tînărul. Ar fi absurd ca lucrurile să se petreacă așa cum spune el. Știi bine că obiectele, fenomenele, se supun efortului și inteligenței umane. Omul acela nu va muri fără ca noi să încercăm să-l salvăm.

Fata se prefăcu că-l crede, dar își ascunse capul în mîini continuînd să plîngă, de data asta mai liniștit. Așteptau amîndoi ca Poetul să vorbească, să formuleze o soluție, să încerce ceva, ceva care să-i pună în acțiune și să-i smulgă din starea aceea. Dar el tăcea fără să-i privească, jucîndu-se cu mîna prin firele de iarbă arsă.

— Cum e ? întrebă el pe muncitor. Acesta îi făcu un semn nepăsător din mînă.

— Cum vrei să fie ? Bine.

— Voi veni și eu lîngă tine, pentru că fluviul s-a deslănțuit de-a binelea. Se ridică în picioare calm, se întinse pînă îi trosniră oasele și porni spre dig.

— Stai, urlă tînărul apucîndu-l de mînă. Nu-ți dai seama ce faci ?

— Ba da, dar trebuie.

— Și cu noi cum rămîne ? Eu, vreau să zic, eu ce fac acum ?

— Așteptați. Dacă va fi nevoie vei veni și tu, dar poate nu va fi nevoie. Se întoarse și se lipi cu spatele alături de muncitor. Îl văzură cum se zbate pentru o clipă, apoi se liniștește ca trezit dintr-un leșin. Fata se repezi în brațele tînărului zguduită de spectacol, cerînd parcă protecție. Dincolo, părea că furia apei mai scăzuse, cum scade furia unui animal sălbatic odată sătul. El încercă să oprească plînsul iubitei sale, dar nu reuși să articuleze nici un cuvînt. Într-un tîrziu se apropie de cei ziditi.

— Vrei să fumezi, îl întrebă pe muncitor ? Acesta schiță, abia văzut un gest afirmativ și el îi aprinse o țigare. I-o ducea din cînd în cînd la buze, așa cum dai de mîncare unui copil sau unui neputincios.

— Ți-e frig, îl întrebă fata pe Poet ?

— Nu, de ce să-mi fie ? Nu ți-am spus că apa este caldă ?

— Poate vrei ceva. Să mănînci, sau poate vrei să-ți cînt ceva. Am voce foarte frumoasă. Știi, cînd eram elevă am cîștigat chiar și un concurs. El înclină din cap și spuse că nu vrea să-i cînte, să se așeze mai bine pe o piatră, să se odihnească, iar cînd observă că tînărul nu este atent o întrebă dacă îl iubește pe băiatul ei și ea dădu repede din cap privind într-o parte rușinată de această indiscreție.

— Atunci să ai grijă de el, îi șopti, pentru că s-ar putea să mai fie nevoie de cineva. Fata ascultă atentă și auzi cum crește huruitul acela amenințător. Se neliniști și apucîndu-l de mînă pe băiat, îl rugă să mai încerce odată să fugă, pentru că ea va rămîne aici și-l va aștepta. Tînărul ascultă și el apa și înțelese. Îi explică că orice tentativă este zadarnică, că trebuie să aibă încredere unul în celălalt și mai ales să fie sigură că femeia i-a și anunțat pe cei din oraș care, ei este convins, sînt în drum spre ei și îi vor salva. Fata aruncă o privire peste umăr și-l văzu pe muncitor cum închide ochii. Se sperie, repezindu-se spre el.

— A murit ! Acum a murit. Îl zguduie încercînd să-l smulgă din beton. Cu mare greutate, omul în salopetă deschise ochii.

— N-am murit, de fapt cred că am adormit. Am avut timp chiar să și visez.

— Asta pentru că presiunea este prea puternică și noi doi ținem locul la cinci oameni. Poetul vorbea obosit, articulînd cu greu cuvintele. Și ce-ai visat ?

— Parcă eram pe munte : un munte înalt, puternic și eu mă urcasem aproape de vîrf, acolo era un cuib de vultur. Știam că dacă ajung în vîrful muntelui voi fi fericit. Era chiar să ajung cînd s-a repezit vulturul și mi-a înfipt ghiarele în piept. Tocmai mă prăbușeam cînd m-am trezit.

— Asta era moartea. Am să încerc să duc mîna deasupra capului să te apăr de vultur. Cu greu mișcă mîna stîngă dar nu reuși să o deplaseze prin materia grea a betonului decît la jumătate; Fata se repezi să-l ajute împingîndu-i brațul care urca tot mai sus pînă se fixă definitiv deasupra lui.

— Să știi că ai scăpat de vultur. De fapt ar trebui să facem ceva, eventual să vorbim sau să cîntăm pentru că ne ajunge iar leșinul și poate nu vom mai scăpa din el.

— Auzi cum a început să urle iar ? E timpul să vin și eu lîngă voi, spuse tînărul.

— Mai stai, strigă Poetul oprindu-l la timp. Poate vin cei din oraș .

Numără pînă la o sută și dacă nu se întîmplă nimic, atunci te poți așeza lîngă noi. Tînărul

N. Brana : „Țărancă din Transilvania"

îl privi o secundă încercînd să afle dacă prelungirea timpului nu le va cauza. În cele din urmă se îndreptă spre bancă și începu să numere în șoaptă. Fata se așeză lîngă el și, îngenunchind îi cuprinse picioarele cu mîinile.

— Te rog, mai amînă, nu mă lăsa singură.

— Treișpe... paișpe... cinșpe... Nu pot, Ană. Nu-i vezi cît suferă ? Șaișpe... șaptespe... De ce să sufere altcineva și pentru mine ? Tînărul continuă numărătoarea privind atent spre oraș. Din cînd în cînd întorcea capul spre cei doi. Aceștia așteptau calmi, împăcați odată pentru totdeauna cu tot ce se întîmplă și tot ce urma să se întîmple. În spatele lor ,apa părea că e gata să tîrască beton și oameni sub adîncurile ei tulburi.

De undeva, dinspre oraș, urlă jalnic un cîine, apoi se auziră glasuri îndepărtate. Amîndoi se ridicară în picioare.

— Șaptezeci și unu... șaptezeci și doi, mormăia băiatul privind țintă spre oraș. Se părea că vin.

— Vin ! Vin într-adevăr ! strigă bucuroasă fata. Dar glasurile nu se mai auzeau. Se priviră dezamăgiți.

— Șaptezeci și șase... șaptezeci și șapte... șaptezeci și opt...

De departe se auzi cineva cîntînd, apoi risetele mai multor oameni, care păreau că se apropie. Muncitorul deschise ochii și ceru o țigară. Tînărul rostea rar și răspicat cifrele.

— Ai avut noroc, spuse Poetul. Vin spre noi. Glasurile se auzeau tot mai aproape. Cîntă ca să ne facă curaj. Tăceau ascultînd cu atenție, dar cîntecul cînd se apropia cînd se îndepărta, așa că un timp nu au știut ce să creadă. Oamenii trebuiau să apară de mult și nu apăreau.

— Nouăzeci și trei... nouăzeci și patru... șoptea tînărul.

Erau niște cheflii. Inconștienții naibii, blestemă acesta continuînd să numere. După un dîmb de pămînt apăru, într-adevăr, un grup care se întrerupse brusc din cîntat surprins de priveliște. Strigară, dar ei începură să rîdă și-i invită pe cei de jos la o plimbare pe dig, anunțînd solemn că au damigeana plină cu vin care le va ajunge sigur pînă în zori. Femeile chicoteau vesele, nepăsătoare la tot ce se întîmplă.

— Inconștienților, urlă Poetul. S-a spart digul, o să vă înecați. Toți o să muriți înecați. Ceilalți riseră de zbaterea neputincioasă a celui care debitase gluma aceea cu digul spart și unul dintre ei răspunse că digul era prea rezistent și prea proaspăt construit pentru ca să se fisureze măcar cu un centimetru. Mai strigă ceva, probabil o invitație la chef, apoi grupul întreg își reluă drumul, la fel de vesel ca la venire. În urma lor se lăsă o liniște grea, fiecare stăpînindu-și mînia, neîndrăznind să și-o manifeste. Singură fata nu rezistă să nu întrebe cu ură :

— Pentru ăștia să ne sacrificăm ? Pentru indivizii ăștia beți ?

— Nu, pentru ei.

— Liniștește-te Ana, te rog să te liniștești. Acum e rîndul meu, spuse tînărul și se îndreptă spre zid.

Ana strigă de groază și-l prinse de mîini apoi se repezi spre zid și se lipi lîngă Poet. Tînărul nu avu timp să schițeze nici un gest. Rămase uluit privind zbaterea febrilă a fetei ,aproape absorbită de peretele de beton.

Cînd Poetul deschise ochii îi văzu pe amîndoi alături ținîndu-se de mînă. Fata plîngea fără zgomot, iar tînărul o liniștea din privire, cu capul întors spre ea. Din cînd în cînd îl auzea spunînd :

— Liniștește-te, Ana, liniștește-te !

★

Trecuse de mult de miezul nopții cînd se auzi din nou glasul Poetului vorbind ciudat, la început aproape de neînțeles, părea că se adresează cuiva inexistent și totuși cunoscut, dar pînă la urmă cei doi au auzit, ca venind din piatra digului, glasul omului în salopetă :

— Ai reușit să urci muntele ? Acum nu te mai pot supăra vulturii pentru că te apăr eu.

— Mai am puțin. Am trecut de ultima pajiște și urc. Văd stîncile sclipind. În dreapta parcă ar fi iar o pajiște, nu pot să-mi dau seama prea bine pentru că a început să plouă.

— Spune-mi o poezie frumoasă, se rugă muncitorul.

— De dragoste ? Da, cred că ar trebui să fie de dragoste, pentru că nimic din tot ce există nu este de o frumusețe mai umană ca iubirea. Ascultă :

— Ascult.

— Și voi ? întrebă Poetul privind spre ceilalți. Fata înclină repede din cap și închise ochii.

— Un cîntec o, iubita mea, un cîntec
înseamnă o tristețe calmă
statornică pedeapsă pentru suflet
cum sîngele statornic încălzește
dorința noastră de pămînt...

Poetul se întrerupse și ceilalți urmărindu-i privirea fixă, descoperiră undeva, în întuneric, o umbră care alerga spre ei. Cu greu au putut să distingă, de abia cînd se apropie ceva mai mult, silueta femeii care fugise cu atîtea ore înainte. Speranțele înăbușite pînă atunci căpătaseră glas, fata chiar încercă un pas înainte, dar nu reuși să se desprindă din perete. Femeia încă nu-i văzuse, alerga strîngînd în brațe copilul adormit, ocolind din fugă pietrele și gropile drumului. Cînd se apropie la cîțiva pași îi zări, se opri brusc, se prăbuși la pămînt plîngînd în hohote. Ei tăceau așteptînd să vorbească. Printre strigăte înăbușite și lacrimi au înțeles că ea alergă de atunci încontinu, că a rătăcit drumul că spera să ajungă în oraș și să anunțe.

— Ți-a încurcat apa drumurile, femeie, șopti Poetul. Cum de ai putut fugi atîta timp și cum de n-ai murit ?

Ea plîngea strîngînd băiatul la piept, înțelegînd că nu mai are nici un fel de scăpare, că locul ei și al copilului era acolo, lîngă cei patru, că digul și apa o așteptau. Se duse și se așeză supusă, lipindu-se cu spatele de beton. Se auzi oftatul ușurat al femeii și deodată, apa încetă să se mai frămînte, lăsîndu-se o liniște de moarte.

— Continuă, se adresă fata Poetului. Dar Poetul tăcea și ochii stinși ascultînd, ca și muncitorul de alături, șoaptele apei și ale pietrei. Muriseră. Fata îl strigă pe tînărul de lîngă ea, dar și el căpătase de mult culoarea betonului și a fluviului, un cenușiu-albastru, de unde nu mai putea să audă.

Spre ziuă nu mai trăia nimeni. Murise și copilul care se visa un minz, zburdînd vesel peste o cîmpie verde și întinsă.

A doua zi oamenii care trecură prin parc, admirară basorelieful de pe digul lor, opera unui artist anonim și, ceva, mai tîrziu s-a aflat că o fată și un tînăr cu ochelari, au pus la picioarele celor cinci un buchet mare de flori de cîmp. Băiatul îi vorbea iubitei sale despre Kant și ea, prefăcîndu-se atentă, căscă de două ori discret, iar el se mîhni, gîndindu-se că deși se aflau la a patra lor întîlnire nici măcar nu o sărutase pînă atunci.

— Să mergem, spuse fata luîndu-l de braț. Îmi este frig și, pe urmă, avem de mers destul pînă în oraș.

George Țărnea

Coloana partidului

Rădăcinile sînt, le simțim, le avem
ca pe-un dar fără preț al acestui pămînt.
Rădăcinile sînt
neclintite și vaste precum
temelia de oase din numele patriei.
Rădăcinile sînt
mai adînci și mai vechi decît semnul găsit
în clepsidra istoriei
rădăcinile singelui
rădăcinile piinii
rădăcinile cerului
tricolor arcuit peste grijile noastre de buni
gospodari
peste apa comună din sînul fîntînilor
peste munții și horele noastre de piatră
peste vîrsta din datini a cuvîntului Patrie
a cuvîntului Libertate
a cuvîntului Dragoste

Rădăcinile sînt
le avem, le simțim
ca pe-un semn de curaj al acestui pămînt
al pămîntului cald strămoșesc și adînc
precum vraja din cîntecul mamelor

Rădăcinile sînt și vor fi
cîtă vreme noi toți sprijinim,
sub același rotund înveliș de iubire
adevărul coloanei crescînde

★

Creșteau bărbații vîrstei comuniste
pe fiecare treaptă un soldat
un om adevărat
un om lumină
un Prometeu al arderii supreme
care-n modestul titlu de tovarăș
adăpostea imensa claritate
din tot ce trebuia să se întîmple
în numele atîtor așteptări

Creștea coloana forței din sămînță
și cei căzuți în marș o sprijineau
cu mii de rădăcini nebănuite
și tot mai mulți purtau din mînă-n mînă
prin subterana beznă a torturii
efigia solarului nucleu
din care ni se-adapă nemurirea

★

În fruntea clasei un imens catarg
purta cu sine pulsul devenirii
spre dimineața-n care se deschid
corolele semințelor toride

La mult rîvnitul țărm de libertate
Partidul fericirii celor mulți
își arbora destinul neodihnei
într-o fecundă flacără de far

Și din oceanul sevelor străbune
urcau spre țărm mai tineri ca oricînd
argonauții spațiului sarmatic
purtînd pe umeri stele purpurii

Se destrăma o ceață milenară
lăsînd vederii marele întreg
al patriei trecute prin semințe
cu cel dintîi descălecat albastru

Anais Ner

Sucevița

Picase dintr-un colț de zugrăveală
cu fusta coșcovită pe la poale
și-avea pe pleoape abur de verzeală
și de la umăr brațe lungi și goale.

Privea buimacă-n jur și tremura.
Lumina dogora nedezlegate cringuri
și se-auzea un tropot de cai peste obcine,
un tropot surd de cete-n strînse rînduri,
cu fluturări de aspre și groase pelerine.

S-au adunat în jur uimiți mesteceni
tineri
cu rădăcini sfințite în albă zi de vineri
și ea era ușoară și străveziu avea
pajuri din fir de aur pe piept de catifea.

I se-nchinau și dealuri cu capete plecate
și ea stătea speriată sub zid unde căzuse
și aștepta să vină s-o ducă în cetate
voivodul zugrăvit ce o pierduse.

N. Brana : „Culesul cartofilor"

Pămîntului acesta

Pămîntului acesta ce nu știe prihana
i-am iubit cu suferință risetul și rana.
I-am strîns din ape sufletul și trupul
și am desferecat din bezne începutul.

Cu ploile i-am murmurat prin vene,
l-am învelit cu holde și cu steme
și-am izbăvit cu albul din ghețar
pădurile de jar din terțiar.

Legendelor le-am dăltuit viu chip
pe-un arc modern le-am trecut peste
timp
și pe grumazul lui am conturat cu dor
orașe vii de alb scăpărător.

Cuprind cu-ardoare glezna lui de rază.
— „Vlăstarul tău sînt, binecuvintează !"

Moment

Cutreierînd răcoarea
cu palmele de ierburi,
am sunat a clopot
și m-am tăiat în pietre.

Era și-un roi îngîndurat de patimi,
preaplinul luminii din lacrimi
și cercul de zare flămînd
la glezna tăcerii sunînd.

Daruri de nuntă
și un apus de nisip
pentru pierdutul meu chip,
pentru arșicele mele de oase
dintr-o vară cu flori cuviincioase.

În munții albi

În munții albi e albă noapte
și nici un zbor nu se rotește sus
și pașii sînt cristale sparte
dintr-o poveste ce s-a dus.

A luat cu ea un friu de-argint
o roasă șea bătută-n ținte.
un zvon de tropot ce-a lăsat
o rezonanță în cuvinte.

Le spun încet și mă-nfășor
în înțelesul lor topit.
Ași vrea să le întorc în basm
dar am uitat cum s-a sfîrșit.

Mihai-Dan Cantuniari

A fi

În spirit — ascensiunea. Vom porni
peste imemorialele zăpezi ce-ațin
sub rugii arși fruntariile pustii.

Vărs ultimele picături de vin
libație slovei, spre a dăinui
— mobil perpetuu — taina lui a fi.

Testament

Atunci cînd, aburind, o să încapă
rotirea bolții într-un ochi de apă,
cînd tot ce nu pot măsura cu pasul
va-nchipui sub auster priveghi compasul
cînd mările de bronz, prin patru steiuri
or să deșerte grelele temeiuri
și umbra umbrei mele-o să se-afunde
la ceas tîrziu în tot mai vaste unde,

atunci abia, în fraged caolin
să mă frămînte-un prea înalt olar. Amin.

Alchimie

Sub hat de in
trupuri de clisă
rotesc prin coroia deschisă
un cer străin.
Arareori
îngaimă-n vis știute cuvinte,
și sufiul urcă pe morminte
tulpini de flori.
Tot cauți mereu
frate luthier,
în vinele copacului de fier
lingoul greu ?

Cantuniari

Orga de vînt

Sosesc alene primii duși, năieri
peste oglinda apei revolute,
umplînd firidele deschise nicăieri
cu tot atîtea plute

ce-au navigat prea mult pe vis în sus
tăind spasmodic brațele letale.
Acum, fecioarele tărîmului abstrus
le-aruncă-în drum petale

ca marilor învingători de lumi de mit
unde toteme stau spre amintire
cu fața întoarsă după-acordul pustiit
al orgii în neștire.

Cine

...s-ar încumeta să încerce
înspăimîntătoarea indiferență a marelui
Poet
punînd jos tocul uscat
la rădăcina poemului,
ca pe o tulpină, ca pe un lujer
străjuind lespedea mortuară ?
Cît timp a compus
lumile încremeniseră suspendate,
fiecare
acolo unde o surprinsese
sufiul unui indicibil îngheț.
Acum,
ușuratice se aleargă,
se cheamă, se istovesc,
și nu-i mai rămîne
decît să se piardă
sub piatra albă a poemului său.

Domnița Văduva

Primele stele

Sorbind cu roua duh de zori, urcam
Eternul munte și tăgăduind,
Cuvîntul îl rosteam ca pe un murmur
De gînd, ecou pulsînd din alte sfere.

Alături tu, dogoritoare undă.
Chipul pierdut în ochii tăi privindu-mi
Lumini albastre am zărit arzînd
Pe fruntea mea, un cer nebun de flăcări,
Și am șoptit, sînt eu sau el minunea...

Și fruntea se nedumeri strivind
În cutele de gînd, primele stele.

Iubire

Iubește-te ca pe-un străin, mi-ai spus,
Nimic din ce ești tu nu e al tău,
Ți-e gîndul, fluxul gîndurilor mele
Iar carnea, delta sîngelui ce crește
Din seva mea, ești plaurul plutind
Pe ochiul meu, deschis doar pentru tine.
Dac-ai putea închide veșnic pleoapa
Și viu să te strecori prin vegetații
Din vis în somn, te-ai regăsi în mine.
Iubește-te ca pe-un străin, mi-ai spus,
Ți-e chipul, visul meu neîntrerupt
Iar eu sînt marele, sînt somnul veșnic.

televiziune

Unde sînt autorii

În comparație cu emisiunile în direct — filmul ocupă pe micul ecran un spațiu cu mult mai extins. Cu toate că ar trebui să fie invers. Venirea televiziunii pe lume s-a hotărît tocmai pentru ca omul să poată sta permanent în contact nemijlocit cu realitatea. Cu realitatea din preajma sa și cu aceea din zone foarte îndepărtate. Televiziunea preconizează un fel de intrare în stăpînire asupra lumii prin imagine. Ochiul omenesc se înalță într-un centru al universului de unde se vede în aceeași clipă tot. Ceea ce se vede nu este falsificat și emoția de a prelua zilnic istoria ca atare conferă televiziunii o forță de atracție extraordinară. Cine-și poate refuza spectacolul lumii la domiciliu ?

Iată însă că ea folosește „directul" numai în prilejuri excepționale. Ceea ce vizionăm seară de seară pe micul ecran sînt filme, peliculă impresionată, developată și montată după cele mai curate legi ale cinematografului. Iar în momentul acesta despre televiziune trebuie să se vorbească cu ochii într-un manual de estetică. Dacă ceea ce televiziunea ne oferă reprezintă, din punct de vedere al compoziției, o organizare complectă, înseamnă că avem a face cu o modalitate, cu un stil, cu un limbaj specific deci cu un autor. Iată însă că autorii de filme și de emisiuni sînt, cel mai adesea, necunoscuți. Dacă anonimatul de pe micul ecran ne-ar propune produse de factura capodoperelor folclorice, n-am ține cu tot dinadinsul la numele și prenumele realizatorilor. Dar sub lipsa persoanei se ascunde adesea un „lasă-mă să te las" care amenință cu epidemie. Am mai scris : avem adesea senzația că reportajul, emisiunea, sînt sarcini bifate pe carnetul de lucru prea încărcat al unui improvizat responsabil cultural.

Iată exemplul emisiunii de simbătă seara, lansată cu mare tam-tam în urmă cu o lună și lăudată — prea repede — chiar în spațiul acestei cronici T.V. a debutat sub tutela lui Tudor Vornicu foarte promițător. Ideea de a combina reportajul în direct cu pelicula era o înnoire pe micul ecran. Televiziunea dezvăluia una din nelimitatele ei posibilități de a se exprima. Oricum, efortul de a se afla un stil era evident. Dar numai după două săptămîni autorul inițial al emisiunilor de simbătă seara a dispărut, lăsîndu-și opera și neterminată și pe mîna altcuiva. Temele inițiale au fost abandonate, și modalitatea, emisiunea a fost adăogită mai mult prin cîrpeală și ce propune acuma este de neînțeles : un hibrid care n-a făcut florile pomului mai cărnoase și fructele florilor mai parfumate, ci l-a stîrpit de tot. Emisiunea de simbătă seara seamănă cu emisiunea de duminică după-amiaza care nu seamănă cu nimic. Tot ce rămîne de la alte emisiuni se adună cu cosul, se coase cu ață prea albă și se prezintă ca nou : Dar încercarea aceasta de-a face din cioară pasărea paradisului nu mai duce pe nimeni, nici măcar pe vînătorii fără permis.

Sânziana Pop

muzică

„Bălcescu" la Opera Română

Moment de vîrf al „Lunii culturii muzicale românești", premiera operei „Bălcescu" de Cornel Trăilescu este un fierbinte omagiu adus de colectivul Operei Române celor 30 de ani de libertate.

Înscriindu-se în bogatul tezaur al creațiilor lirice românești cu subiect istoric, „Bălcescu" este o operă originală, aflată la confluența dintre tradițional și modern, dintre liric și dramatic, dintre artă și document. Compozitorul Cornel Trăilescu a creat o muzică viguroasă și tulburătoare, îmbinînd elemente ale melosului popular cu îndrăznețe căutări în tratarea vocală, ca și în scriitura orchestrală. Scriind libretul operei Val Săndulescu a surprins (într-o manieră care e mai degrabă cinematografică decît teatrală) cele mai importante momente din viața marelui cărturar și patriot revoluționar. Numeroase fragmente de versuri și proză din literatura pașoptistă vin să întregească acel aspect de document despre care am mai vorbit.

Personajul central al operei, Bălcescu, este un erou romantic prin excelență. Tînărul întemnițat care jură „să lupte cu soarta", revoluționarul dîrz, care visează un „viitor de aur", cărturarul care a scris „Istoria românilor sub Mihai Vodă Viteazul" e, în același timp, tînărul care, de dragul cauzei pentru care luptă, își refuză dreptul la iubire, e omul matur care, asemeni lui Hamlet, se întreabă „ce-a însemnat pe-acest pămînt". Abordînd această partitură, deloc ușoară, Dan Iordăchescu dovedește, odată mai mult, ce înseamnă un interpret complex, excelent cîntăreț și actor, intuind perfect cele mai subtile nuanțe, cele mai diferite trăiri.

„Bălcescu" este o operă în întregime dominată de eroul principal, care polarizează în jurul său celelalte roluri, mai reduse ca întindere, concis conturate, schițe în cărbune încadrînd, punînd în valoare, un tablou în ulei. Sînt prietenii și tovarășii de luptă ai lui Bălcescu, neînfricații revoluționari de la 1848, sînt dușmanii lui Bălcescu și ai ideii pentru care luptă.

A remarca pe vreunul din interpreți înseamnă a-i nedreptăți pe ceilalți, pentru că s-a aplicat aici minunatul principiu — „în roluri mici, interpreți mari". Da, realizatorii spectacolului au avut fericita inspirație de a distribui în această operă pe cei mai de seamă interpreți ai primei noastre scene lirice, cîntăreți de renume mondial, integrați într-un ansamblu omogen, de înalt nivel.

Remarcabilă este și evoluția corului (pregătit de Stelian Olariu), nu numai în ceea ce privește partea vocală, dar și din punct de vedere scenic, compensînd cu succes absența totală a baletului. Excelentă scena în care „pe un picior de plai", versurile *Mioriței* se împletesc cu melodioasa proză ritmată a lui Bălcescu : „Pe culmea cea mai înaltă a munților Carpați se-ntinde-o țară mîndră și binecuvîntată", avîntat, plin de tensiune momentul eliberării guvernului de către Ana Ipătescu, emoționantă scena din tabăra lui Avram Iancu, ca și marele final.

Regizorul Hero Lupescu a realizat în decorul funcțional, extrem de sugestiv, al lui Ion Ciapan, un spectacol unitar, de o supravegheată ținută artistică. Un spectacol politic, profund patriotic.

În încheiere, fie-ne îngăduit a caracteriza acest spectacol al anului 1974 cu cuvintele scrise în 1850 de marele Bălcescu : „Un imn ție, țara mea mult dragă !".

Lucia Verona

contemporanii noștri

Real și iluzie în proza lui Ștefan Bănulescu

Ștefan Bănulescu a debutat editorial în 1960 cu o carte de reportaje („Drum în cimpie") din care merită a fi reamintite cîteva lucruri : o anume atracție către mister (realizat prin omisiune) ce încearcă să reveleze fața nevăzută a realității (în „Septembrie", „Drum în cimpie"), (mister ce eșuează însă în preajma facilității reportericești), o subiectivizare a cadrului în care se petrec faptele („Ger de februarie", „Sat în deltă"), meditația asupra temei literaturii și a literaturizării, a nevoii de literar ca dublu, nu paralel vieții ci inserat ei („În satul lui Ion") și, bineînțeles, atracția către spațiul continuu al cimpiei văzută acum însă prin prisma noului și a acuității cu care timpul acționează asupra locurilor și oamenilor de aici. Trebuie spus însă că această primă carte ar fi rămas complet uitată dacă autorul ei s-ar fi oprit aici sau ar fi continuat același drum. Merite deosebite nu are și rarele sclipiri ale gustului pentru ineditul existenței coroborate cu fine notații în frumoase expresii plastice arătau numai un autor înzestrat, promițător cu alte cuvinte.

Cu „Iarna bărbaților", Ștefan Bănulescu intră în rindul creatorilor, atît de rari totuși, care vin cu un spațiu propriu, despre care știu totul și în fața căruia nu mai există șovăiri. De fapt, debutul în literatură, scriitorul de-abia acum și-l face, cu acest volum de proză (singurul de altfel publicat pînă acum), dar, se pare, suficient pentru a marca o personalitate originală, puternică, atît de distinctă în teritoriul prozei românești contemporane. Titlul volumului de reportaje capătă o semnificație deosebită de-abia după „Iarna bărbaților", semnificație întărită apoi și de volumașul de poezii („Cîntece de cimpie"), înscriindu-l pe autor în categoria scriitorilor de cimpie (clasificare foarte contestată de unii ca neținînd seama de criterii estetice). Recent, E. Simion îl grupează împreună cu Fănuș Neagu și D. R. Popescu în „Realismul artistic și vizionar". De primul îl desparte mai profunda asimilare a elementelor de magie și fantasm popular, crearea mai acută a senzației originarului și a tragicului (de sorginte folclorică) prin scenele de apocalips ale apei și soarelui sub acțiunea cărora realul se subțiază pînă la transparență. De al doilea se delimitează prin omisiunea în seria interferentelor (de care vorbea Marian Popa) a fenomenalului. Pe toți îi leagă însă aderența la tulburătoarea placiditate a cimpiei dominată de apă și soare, spațiu al interferențelor de tradiții și obiceiuri, al încrucișărilor de familii și al încercării de menținere a autonomiei familiilor (este cazul familiei Nerejilor din „Vară și viscol") cauză deci a ciocnirilor cu turnuri adesea tragice.

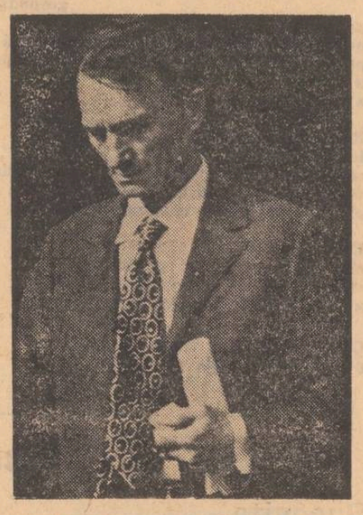

Bănulescu creează în „Iarna bărbaților" un spațiu continuu în care misterul (realizat de multe ori prin omisiune) concentrează simboluri (nu parabole așa cum s-a afirmat). Sub zodia elementarului dezlănțuit, viața oamenilor este supusă celor mai neașteptate (din punctul de vedere strict subiectiv al naratorului care este, în același timp, un intrus al acelor locuri) capcane, lupta pentru existență readucînd în cadre istorice nesemnificative cite ceva din viziunea originară. Nu întîmplător direct sau indirect nuvelele sale brodează în jurul limitei dintre existență și nonexistență („Mistreții erau blinzi", „Vară și viscol"). Dublat de un spațiu original în care elementele par a aparține unei lumi necunoscute, misterul se realizează prin citeva mijloace între care povestirea ca discurs (toate personajele lui Bănulescu au o viziune literară asupra celor trăite, în sensul că știu să povestească, ei înșiși conștienți că lumea care-i înconjoară reprezintă ceva aparte) ocupă un loc central. Exemplificatoare (și exemplară) este nuvela „Dropia". Situația epică dată este una specifică prozei lui Bănulescu : un străin face cunoștință cu o comunitate prin povestirea (povestirile) unui bătrîn în drum spre „dropie". Străinul, comunitatea închisă, povestirea (inițierea străinului) și drumul (căutarea) sînt elementele ce creează posibilitatea interferenței realului cu fantasticul, fără a determina apariția acestuia. Povestirile se desfășoară mereu în cadre istorice neprecizate, dar reperabile astfel încît misterul ce înconjoară proza lui Bănulescu poate fi interpretat și ca mister al existenței. Seriile de întîmplări au totdeauna un dublu în plan magic sau biblic (așa cum s-a afirmat despre nuvela „Mistreții erau blinzi") dar ele nu interferează, povestirile rămînind în cadre strict simbolice și nu parabolice. Astfel „Masa cu oglinzi" reprezintă un simbol al existenței supusă pe rînd jocurilor și fețelor istorice ale timpului. Un oraș a fost și se proiectează, dar deocamdată nu este. Viața oamenilor, existența lor este proiecția (virtualitatea) cuprinsă între două spații plane (cimpia sau apa și cerul). Iluzia și realul, aspirațiile și posibilitățile oamenilor sînt tot atîtea proiecții și imagini reale între care oamenii s-au obișnuit să trăiască fără a mai face clare deosebiri.

Aceeași pendulare între imaginar și real domină și existența lui Miron din „Dropia". Realitatea ființei iubite și căutate devine problematică : „Azi sînt nouă ani, dacă nu mai mult, de cînd am făcut încercarea să o văd, și tot nu pot spune cum mi s-a întîmplat cu adevărat. Poate pentru că eram prea tînăr și mintea mea punea prea multe deasupra întîmplărilor și sfărîma ce era de înțeles." Ca și pentru celelalte personaje (de altfel fugare apariții, mai mult creatoare de atmosferă și probleme general umane decît individualități distincte) important la Miron rămîne căutarea, înțelegerea și mai puțin obținerea certitudinii. „Fata pe care o caută omul crezi că este ? Și Paminode care stă cu casa peste islaz, cu streșinile prinse în cuie de vîrful gardului, crezi că e chiar Paminode ? Dacă nici Paminode nici ea nu sînt ?".

Proza lui Ștefan Bănulescu este, în primul rînd, una de atmosferă. Tulburătoare în special prin ceea ce se ascunde dincolo de evenimentele narate, prin gustul modern pentru misterul ce înconjoară existența, pentru fața nevăzută a realului unde acționează forțe obscure și, prin urmare, incontrolabile. Poate tocmai din atemporalitatea lor să izbucnească această forță de sugestie și de temporalitate acută, resimțită mai ales în nuvelele „Mistreții erau blinzi" și „Dropia". Păstrarea umanului (a tot ce poate fi mai uman, găsirea unui petec de pămînt pentru ca nu o datină să fie respectată ci însăși o componentă a condiției umane) în fața dezlănțuirii forțelor ostile ale naturii, căutarea (condiție și aspirație a omului) iubirii asigură perenitatea comunității de orice tip ar fi ea. Trei din cele mai importante elemente ale vieții umane : pămîntul, soarele (focul) și apa acționează în nuvelele lui Bănulescu fie în sensul existenței fie împotriva ei. Importantă este lupta pentru existență, o existență mereu refăcută pentru că așa cum spunea cineva „Și acum după facerea lumii, ce-ar mai fi de făcut decît refacerea ei ?". Iar în această refacere continuă existența este un joc de oglinzi, de imagini reale și virtualități.

„Masa cu oglinzi" ar fi cea mai bună formulare pentru formula de proză practicată de Bănulescu.

Constantin Stan

profil

Augustin Buzura

Născut la 22 septembrie 1938. Absolvent al Facultății de medicină, Cluj.

Bibliografie : Capul Bunei Speranțe, *1963 ;* De ce zboară vulturul, *1966 ;* Absenții, *1970 ;* Fețele tăcerii, *1974.*

Referințe critice (selectiv) : Valeriu Cristea în Interpretări critice, *1970, p. 135—137 ;* Al. Piru în România literară *nr. 9, 1971 ;* Cinci critici despre o carte (Valeriu Cristea, S. Damian, M. Iorgulescu, Al. Piru, M. Ungheanu), *dezbatere, în* România literară *nr. 10, 1971 ;* Nicolae Ciobanu în Panoramic, *1972, p. 194—198 ;* Ion Vlad în Convergențe, *1972, p. 287—291 ;* Liviu Petrescu în Scriitori români și străini, *1973, p. 142—144.* Eugen Simion în Scriitori români de azi, *1974, p. 329—334 ;* Mircea Iorgulescu în Rondul de noapte, *1974, p. 207—213 ;* G. Dimisianu în Valori actuale, *1974, p. 105—108 ;* Nicolae Manolescu în România literară *nr. 28, 1974 ;* M. Ungheanu în Luceafărul, *nr. 36, 1974.*

Greoaie prin punerea în tipare prea strîmte a unui fond tulbure și de o masivitate lipsită de relief, avînd o desfășurare analitică arareori suplă, cu o expresie rigidă, elaborată și totuși aluvionară, povestirile lui Augustin Buzura din primele sale culegeri **(Capul Bunei Speranțe ; De ce zboară vulturul)** nu anticipau decît parțial romanele de mai tîrziu, care aveau să-i aducă scriitorului notorietatea. Este meritul lui Valeriu Cristea de a fi întrevăzut, în materia stufoasă și contorsionată a acestor proze, însușirile ulterior confirmate ale autorului, „vigoarea, gravitatea, adîncimea".

La afara unei neîndeminări pînă la urmă explicabilă, insuficientele povestirilor de început ale scriitorului aveau la origine o incapacitate de obiectivare împotriva căreia el ducea o luptă fără alt efect decît o aglomerare crispată de planuri.

În romane, Augustin Buzura renunță însă la această opoziție ; inclinația pentru confesiune și subiectivizarea sînt lăsate în libertate deplină, chiar dacă, printr-o tehnică ingenioasă, se creează adesea aparența de analiză detașată și de reconstituire obiectivă. În ciuda cadrelor epice, foarte largi uneori, romanele **Absenții** și **Fețele tăcerii** sînt de fapt jurnalele unor conștiințe, avînd un caracter de mărturie și de dezbatere, foarte patetice ambele. Evenimentele care compun materia epică nu mai au însă rolul de a motiva și de a reflecta o anumită conștiință ; și nici nu se ajunge la ele prin intermediul conștiinței. La Augustin Buzura, faptele **se impun** conștiinței, printr-un fel de invazie brutală, printr-o imixtiune violentă și haotică, într-un flux enorm cărula i se face cu greu față. În ambele romane, un anume spirit și o anume sensibilitate sînt supuse la o încercare în esență similară : medicul Mihai Bogdan din **Absenții** și ziaristul Dan Toma din **Fețele tăcerii** suportă o „năvală" de fapte, pe care, înainte de a le analiza, de a le explica, înainte de a reflecta asupra lor și înainte de a le trăi, sînt obligați să le admită ca existente. Se produce, cu alte cuvinte, o „agresiune" ; înțelesul profund al celor două cărți este mai legat de acest „asediu" la care evenimentele supun conștiința decît de sensul fiecărei întîmplări în parte sau al tuturor în ansamblu. Raportul dintre fapte și conștiință nu mai este unul de cauzalitate ; aproape inexistentă pînă atunci în structurile romanului românesc, această relație este cu deosebire vizibilă în **Absenții.** În „confesiunea" medicului Bogdan interesul cade mai puțin pe faptele evocate, reconstituite, înregistrate (atmosfera coruptă din institutul condus de Poenaru, prietenia cu doctorul Nicolae, episoadele din copilărie, imaginile realității imediate — vecinii, strada, aspectul vremii, mobilierul etc.) și în primul rînd pe apăsarea exercitată de pătrunderea lor în conștiința eroului și pe variațiile determinate (tonul schimbat în raport de trecerile de la o stare de sensibilitate la alta constituie un al treilea plan al romanului). Înțelesul simbolic al evenimentelor este dependent de această „agresiune" pe care o suportă conștiința personajului, cartea conținînd în fond descrierea unei confruntări și a unei rezistențe ce are, nu o singură dată, accente disperate.

Nu cu mult este deosebit, sub această latură, recentul roman, **Fețele tăcerii.** Fostul activist Radu, așa-zisa lui victimă, Carol Măgureanu, mai tînărul activist Ursu, Anca, Melania ș.a.m.d. sunt, ca și personajele din **Absenții,** variante tipologice ale unui prototip. Scriitorul construiește serii de personaje și serii de evenimente, multiplicînd sub diverse înfățișări concrete o aceeași substanță. Ca și în **Absenții,** eroul de aici, Dan Toma suportă o „intervenție" din exterior pe care n-a provocat-o în nici un fel ; el ascultă, astfel, amintirile și explicațiile lui Radu și Carol Măgureanu, ia parte la cîteva împrejurări banale din existența fostului său coleg Ursu etc., intrînd fără voie în posesiunea unui uriaș depozit de fapte. Urmărim de-a lungul romanului un transfer de amintiri și explicații contradictorii, de evenimente mărunte sau zguduitoare, devenite prin acumulare o povară tot mai grea. **Fețele tăcerii** nu este un roman de tip obiectiv, cum s-a zis ; ci romanul preluării unei „moșteniri" nedorite, apăsătoare, romanul unui conflict surd între conștiință și memorie (nu alta este explicația titlului). Protagoniștii cărții, acumularea enormă de fapte sunt reprezentări ale unei confruntări interioare. Din contactul cu o realitate pe care o descoperă treptat, Dan Toma nu se schimbă ; el nu este nici judecător, nici apărător al vreuneia dintre părți ; ci o conștiință sufocată de întîmplări pe care trebuie să le primească, să le înregistreze existența, cărora este obligat să le facă loc. Roman deschis social, **Fețele tăcerii** este totuși mai mult în latura profundă decît în aspectele de suprafață, deși punerea limpede a problemelor unei epoci a făcut să primeze planul direct, material, „documentar".

În persoana lui Augustin Buzura, romanul nostru contemporan are unul dintre cei mai serioși reprezentanți.

Mircea Iorgulescu

Editura Minerva recomandă:

Colecțiile OPERE și SCRIITORI ROMÂNI

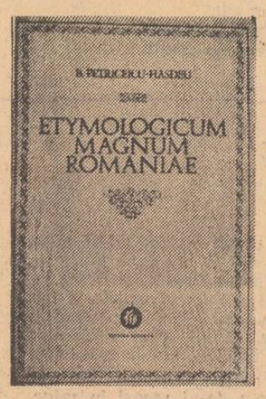

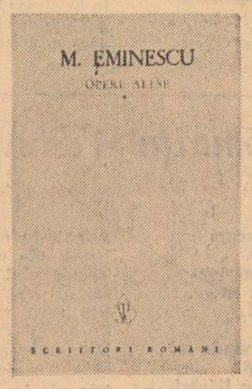

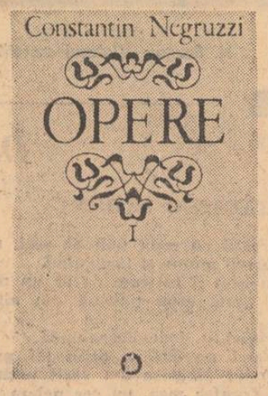

au apărut :

ION BUDAI-DELEANU :
Opere I (Țiganiada).
B. P. HASDEU :
Etymologicum Magnum Romaniae, I—II
G. ASACHI : Opere, I (Poezii)
M. EMINESCU :
Opere alese, I, II, III (Poezii). **Reeditarea ediției îngrijită de Perpessicius**
B. DELAVRANCEA :
Opere, IX (Corespondență)
CAMIL PETRESCU : Opere, I (Versuri).
GR. ALEXANDRESCU : Opere, I (Poezii)

sub tipar :

CONSTANTIN NEGRUZZI :
Opere, I (Păcatele tinereților).
LIVIU REBREANU :
Opere, VI (Adam și Eva, roman).

în pregătire :

B. P. HASDEU :
Etymologicum Magnum Romaniae, III
ANTON HOLBAN :
Opere, III (Eseuri, cronici).
ION MINULESCU : Opere, I (Versuri).
N. FILIMON : Opere, I (Nuvele, Memorial de călătorie)
I. HELIADE RĂDULESCU : Opere, III (Proză și teatru)

Seria PATRIMONIU

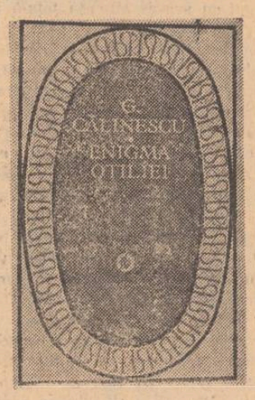

au apărut :

LIVIU REBREANU : Ion
MIHAIL SADOVEANU : Nicoară Potcoavă.
G. CĂLINESCU : Enigma Otiliei

Vor mai apărea în seria **PATRIMONIU** volume de : V. Alecsandri, Geo Bogza, Hortensia Papadat-Bengescu, Camil Petrescu, M. Sadoveanu, Ioan Slavici ș.a.

Seria ARCADE

au apărut :

M. EMINESCU :
Sărmanul Dionis **(ed. a II-a**
ION CREANGĂ :
Povești
G. CĂLINESCU :
Universul poeziei **(ed. a II-a)**
ION BARBU :
Poezii
POMPILIU CONSTANTINESCU :
Poeți români moderni
GALA GALACTION :
Moara lui Călifar
ALECU RUSSO :
Cîntarea României
AL. I. ODOBESCU :
Pseudo-Cynegeticos
CALISTRAT HOGAȘ :
Amintiri dintr-o călătorie
MAGDA ISANOS :
Poezii
CAMIL PETRESCU :
Bălcescu
MIRON RADU PARASCHIVESCU :
Poezii
MIHAIL SADOVEANU :
Zece povestiri

în pregătire :

TUDOR ARGHEZI :
Caligula, **poezii**
VICTOR EFTIMIU :
Înșir-te mărgărite
G. TOPÎRCEANU :
Balade vesele și triste
TUDOR VIANU :
Alecsandri, Eminescu, Macedonski

Seria UNIVERSITAS

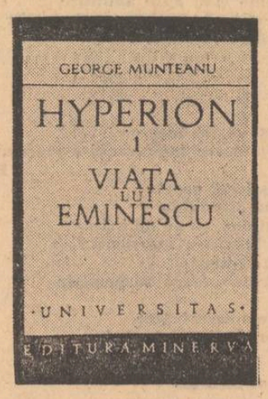

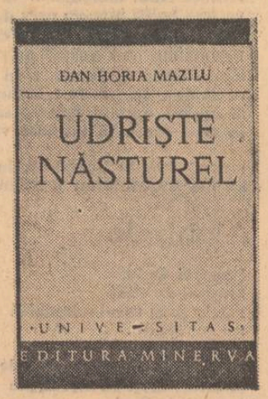

au apărut :

GEORGE MUNTEANU :
Hyperion 1. Viața lui Eminescu
MIRCEA POPA : Ilarie Chendi
FLORIN MIHĂILESCU :
E. Lovinescu și antinomiile criticii.
VASILE SANDU : Publicistica lui Hasdeu
MARIA PROTASE : Petru Maior
DAN HORIA MAZILU : Udriște Năsturel
LUCIAN DRIMBA : Iosif Vulcan

* * *

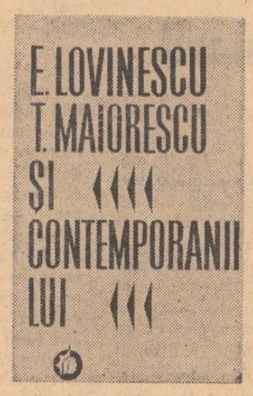

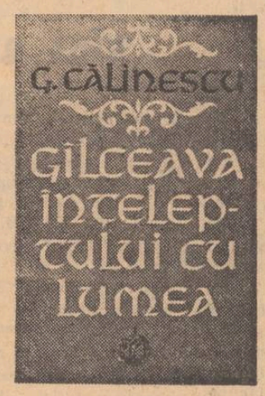

au apărut :

G. ASACHI :
Leucaida. **Ediție îngrijită de G. Sorescu**
NICOLAUS OLAHUS :
Corespondența cu umaniștii batavi și flamanzi. **Ediție îngrijită de Corneliu Albu.**
E. LOVINESCU :
Titu Maiorescu și contemporanii lui. **Ediție îngrijită de Z. Ornea și Maria Simionescu.**
M. EMINESCU :
Articole și traduceri. **I. Ediție îngrijită de Aurelia Rusu. Prefață de Aurel Martin.**
OCTAV ȘULUȚIU :
Scriitori și cărți. **Ediție îngrijită de N. Florescu.**
CONSTANȚA TRIFU :
Presa umoristică de altădată, **I.**

sub tipar :

GEO BOGZA :
Paznic de far, **tablete.**

atelier literar

poșta redacției

DAOS : Observațiile noastre au fost luate nițel anapoda; ele nu se refereau la zestrea dv. (care nu e deloc „puțină"), ci la un început de inerție și plafonare, cu care avem de luptat cu toții în permanență. Paginile trimise acum sînt toate „faine" („Dilemă", „Atît de rău", „Malariadă", „Cîntec"). Apropo, pentru o discreție și mai deplină, ținînd seama că, vrînd-nevrînd, sîntem nevoiți să citim aici, aproape de fiecare dată, unele dintre titlurile dv. (atît de personale, uneori) ar fi bine să le numerotați (vom cita deci numerele respective). În ce privește „meciul" cu editurile, nimeni nu scapă de asta (vă putem povesti și noi nenumărate întîmplări pline de haz, dacă nu de tristețe...). Trebuie răbdare și tărie. Adresa de care vorbiți (deși nu știm în ce măsură demersul vă va fi prielnic) n-o avem la îndemînă; o vom căuta și vă vom comunica-o. Succes și cele bune!

D. MUCENIC : Printre compuneri mai degrabă convenționale, mijlocii, cu versificația relativ curată, se ivesc și unele ecouri lirice promițătoare (mai ales în „Ascuns la rădăcina ierbii dintîi", „Fără gînd de adăpost"). Să vedem ce mai urmează.

LIVIU DAN: Mai întîi, un regret pentru marea (și inexplicabila) întîrziere cu care ne-a parvenit scrisoarea dv. Multă naivitate sensibilă și șovăială, prin pagini, inexperiență și grațioasă duioșie. „Și inima mea", „Sfere", „Cuvinte", „Lanțul slăbiciunilor" prezintă (în doze variabile) și semnele unei aplecări lirice. Mai puțin interesante, paginile de proză.

R. REDNIC : După ce ați publicat în atîtea reviste, nu mai e cazul să vă adresați „atelierului" nostru.

ION A. : Dincolo de tifle și petarde, se simte un zvon de poezie, mai cu seamă în „Joc incolor", „Din prispa memoriei". Să vedem ce mai urmează.

M. CRĂIESCU : În ultima vreme, lucru în galop, scădere de nivel, neglijență (într-o pagină, apare pînă și această grațioasă expresie : „tu maică care..." !?). Succesele de pînă acum vă obligă la mai mult (nu în sensul cantității cum, din păcate, ați înțeles), ci în sensul unui efort studios de perfecționare a mijloacelor, de exprimare mai deplină, mai înaltă, a gîndurilor și simțirilor (se poate lua drept judicioasă făgăduială strofa din „După boală" : „Totul trebuie luat de la început / Pe îndelete și mai blînd"... etc.). Ceva mai bine, în „Zadarnică alinare". „Toridă", „Lebădă albă".

C. MĂRĂSCU : Compuneri greoaie, tulburi, care, în ciuda eforturilor (prea vizibile), nu ajung la structuri convingătoare, la vibrație și ecou. Se zăresc, totuși, prin pagini, unele semne de perspectivă. Să mai vedem.

BASIL : Ceva mai bine, parcă, de data asta, mai cu seamă în „Iarba fiarelor", „Intrus". Rămîneți pe acest drum.

E.M.A. HAINAL : Mult mai limpezi, mai aerate, paginile de acum, care par să insemne descoperirea adevăratului drum („Miniatură", „Confesiune", „Fragede dovezi"). Continuați așa (și indicați-ne semnătura definitivă).

Gh. Paenaite, Dobre Ioan, Ion Diaconu, Vlad Tulnicu (ceva, în „Colind apus"), **Gh. Ionaș, Vlaicu Mirițe, Cristian Pal, Ioniță Cătălin, Thomas Leca, Andrei G., Popa C. Dorin, M. Nadiana, Borșoș Mihai** (delir verbal), **Cismașu Dumitru-Iulius, Dan Stănciulescu, Simonis Beldan, F. Buzescu, G.M.V., Simionica Vasile, Radu Riureanu, Dorel Sauciuc, Sofia Nucă, Grosu Angela Irina, Neghenauc Himai, Florica Costache, Tudorache Vasilica, Mircu-Lugoj, Mihail Chiriță-Hotarele, Gheorghiță Ioan-Corneliu, Sichitiu Vasile, Mihai M. Babei, D. Stoița, Mihai I.G. Poenaru, Cutieru Gheorghe, Marian Ion Gheorghe, E.D. Petrescu, N.G. Căruntu, Venera A., Isidor Cocuț, Finda Dalena, Eftimie Gheorghe, Doban Adrian, Costel Postolache, Costel Pipera, Radu Aurelia Cornelia, Stancu Ioan, Gh. Soran, Ion Diniaș, Nelu Ion Mica, M. Tronaru** (întîi ortografia !), **Santa Lucia, V.V. Proca, N. Utron, Tiubeică Marius, Manea Traian, V. Mardare Ghiță, N. Căpățînă, Fifirică, Văduva Florea, G. Maxa, Puiu Costea:** Încercări mai mult sau mai puțin îngrijite, dar de nivel modest, fără calități deosebite.

Index

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Marile cuptoare de calcar

Ochiul deschis în obrazul pămîntului
zvicnește alb între ploi
Prin inima poetului trec autocamioane
către marile cuptoare de calcar
iarba în munți sticlește de o aură ciudată
și cosmică
— se prinde de chipul muncitorului o
crustă de pămînt.
Călare umblă luna prin ploaia de grîu
funia de tei limpezește
apele scăpate din matricea lacrimei
în ochiul fîntînii e ochiul mare al țării
privind în susul și josul istoriei.

VALERIU BÂRGĂU

Cer etern

Dacă simțiți că nu mai
puteți spune nimic
adevărat convingător
despre cer
nu vă rușinați
copiați pe dinafară
ochii copiilor.

PATREL BERCEANU

Tramvaiul

Ploaie șiroind pe spinarea orașului
trupul meu rezemat într-o tăcere vecină
cineva își întinse ziarul pe umerii mei și
citea
eu așteptam tramvaiul să vină.

O femeie lunecă traversînd strada
își aduna de pe jos gîndurile sparte, în
mînă,
am vrut s-o ajut — îmi era teamă
eu așteptam tramvaiul să vină.

Pierdut ascultam ploaia încărunțindu-mă
ceasul de peste drum rămăsese în urmă
eram un teanc de scrisori neexpediate
și așteptam tramvaiul să vină.

Declamam în tăcere versuri perene
ploaia stătuse aproape de-o lună
în oraș se zvoni că tramvaiele au fost
scoase
eu tot așteptam tramvaiul să vină.

LUCIAN VASILIU

Taina

Nimic nou pentru mine :
Veniseră de mult
Vulturi
Să-mi spună :
„Cineva
Urcă pe munte
Înarmat
C-o rază de lună..."
„Ei și !? — mi-am spus,
Cocoașa asta de granit,
Cînd îi spun eu
Se face labirint.
Și-apoi,
Ce poate face-un om
A cărui mînă
Ascunde-n palmă
Tăișul
Unei străvezii
Fișii de lună !?..."

Tîrziu,
Printre dărîmături,
În soare,
Am știut.

ANCA PEDVIS

În oraș se topesc flașnetarii

Iată, în oraș se topesc flașnetarii
ca zdrențele de iarnă primăvara
papagalii lor de un verde coclit
care au determinat soarta
atîtor generații de bunici
nu mai au putere să extragă
nicio planetă
cine va mai răspunde întrebărilor vitale
care macină pîntecele fetelor bătrîne
și visele cu cosuri pe frunte
ale liceenilor ?
vor trebui înlocuiți
papagalii de un verde coclit
cu o papagaliceală nouă
stridentă ca goarna învierii de apoi
dar cu mult mai științifică
și complet mecanizată
semănînd a locomotivă cu aburi
și pufăind glorios în creierele înfierbîntate
de patimi nocturne refulate
o nouă flașnetă universală
va măcina scrîșnind din încheieturi
grăunțe pentru vrăbiile care
de-atîtea secole încoace
visează mereu același mălai.

ION ȘTEFAN

Mioritica

Bolnave sînt blîndele mele mioare
și ugerul plin de lumină le doare,
o seară pustie le-așteaptă la stînă,
durerea pădurile arse le-o-ngînă.

Se-afundă-n țărînă șiștarele pline
și nimeni nu pleacă și nimeni nu vine,
mioarele zac răvășite-n tăcere,
lumina din ugere curge și piere.

În veghea-mi tîrzie, cu inima frîntă,
nici cîinii nu latră, nici fluier nu cîntă,
și-aștept lîngă negrele mele mioare
să fremete codrul visînd în vlăstare.

Mioarele mele, oițe bîrsane,
de cînd v-ați născut vă cunosc năzdrăvane,
să treacă și noaptea și iar o să vină
cei mulți, rătăcind, însetați de lumină.

PETRE VLAD

Monologul unui pod

Voi treceți nepăsători peste mine ziua și
noaptea,
Și eu stau și tac cîntărindu-vă...
Unii parcă plutiți
atît de ușor pășiți tot timpul
pe voi vă doare să-mi apăsați cu călciiul
fața
sunteți urmașii celor ce m-au zidit
și un fel de frate vă sunt ;
alții însă au în loc de picioare lipitori cu
ventuze
și se înghesuie cu miile la intrări
morman înform viermuind
se cramponează, se zbat, cerșesc îndurare
și pier nimiciți de pavajul încins ;
alții, cei mai periculoși,
cu înfățișare și copite de rinocer
tropăind și urlînd nu cunosc legea
podurilor
și pătrund în cadență...
Sub ei, fără a șovăi la mijloc mă fring
și valuri iuți îi mistuie-ndată ;
dar veșnic intact rămîn pentru cei cu pasul
ușor
pe deasupra plutind fără oprire.

CONSTANTIN PALEOLOGU

revista străină

● **REVISTA CUBANEZĂ** „Casa de las Americas" reamintește cititorilor săi personalitatea scriitorului Manuel Rojas, de la a cărui moarte se împlinește un an. Rojas, deținător al Premiului Național de Literatură, este autorul unuia din romanele capitale ale literaturii latinoamericane „Hijo de ladrón", republicat, în 1968, de această revistă sub auspiciile căreia s-a alcătuit, în diferite ocazii, și juriul premiilor literare anuale. Respectat și apreciat atît de cititori cît și de cercurile literare, Manuel Rojas a fost un exemplu de vitalitate și energie, — cum îl caracterizа ziaristul cubanez Joaquin G. Santana.

● **ÎN VOLUMUL** „Sherlock Holmes Detected" (Sherlock Holmes descoperit) — **Ed.** David & Charles — Ian Mc Queen reia veșnic actuala problemă a personalității celebrului detectiv. Autorul susține teza, — împărtășită de altfel și de mulți alți scriitori, — că celebrul Holmes a existat în realitate și, dacă s-ar continua cercetările, s-ar găsi pînă la urmă chiar certificatul său de naștere și de moarte. Se presupune că atît el cît și asistentul său Watson s-au servit de Conan Doyle doar pentru a publica o seamă de întîmplări adevărate îmbrăcîndu-le în haina ficțiunii.

● **ÎN EDITURA EMMANUEL VITTE** a apărut lucrarea lui Florian Bruyas, „Histoire de l'opérette en France". Fost senator, fost consilier general al departamentului Rhône, autorul, cunoscînd perfect atît epoca lui Hervé și Offenbach cît și perioada dinaintea războiului din 1914 și a anilor 1925, povestește cum și de ce a fost creată opereta, cum a evoluat în contextul social și politic al regimurilor succesive ale Franței. Aprecierile sale critice asupra compozitorilor și operelor lor dau lucrării un caracter original. Opereta franceză este considerată ca o artă aparte, o artă care a rezistat influențelor vieneze aduse de Johann Strauss, Oscar Strauss și Franz Lehar, și comediei muzicale americane din anii 1930. Sînt citate nume de compozitori ca : André Messager, Maurice Yvain și Reynalde Hann.

● **ROMANCIERUL ȘI POETUL ITALIAN ALDO PALAZZESCHI** s-a stins din viață la Roma, în vîrstă de optzeci și nouă de ani. Născut la Florența, Palazzeschi a suferit influența futurismului chiar de la începutul carierii sale, colaborînd apoi la diferite reviste de avangardă. Poezia și romanele sale introduc fantasticul în descrierea cotidianului. În anul 1973 scriitorul a primit premiul „Marele Vultur de aur" al Festivalului internațional al cărții de la Nisa. Citîm dintre lucrările sale : **Surorile Materassi** (1934), **Frații Cuccoli (1948, reeditat în 1952), Dogele (1967, 1968).**

● **SCRIITORUL VEST GERMAN HEINRICH BÖLL** a primit diploma de onoare a Academiei americane și a Institutului Național de Artă și Literatură. Aceste două instituții i-au cerut lui Böll să fie membrul lor de onoare, considerîndu-l „cel mai remarcabil scriitor de după război". Aceeași distincție i-a fost atribuită și pictorului Karl Schmid-Rottluff, de 90 de ani, pentru a onora „rolul său în dezvoltarea artei expresioniste".

● **DUPĂ OPT ANI DE ABSENȚĂ DIN TEATRU,** actrița franceză Annie Girardot reintră pe scena la Théâtre Montparnasse, unde va fi unica interpretă din prima piesă a tînărului brazilian de 24 de ani, Roberto Athayde, „Madame Marguerite", adaptată de Jean-Loup Dabadie și pusă în scenă de Jorge Lavelli.

● **ÎN POLONIA** a fost sărbătorită aniversarea a 100 de ani de la nașterea poetului, dramaturgului, prozatorului, eseistului și traducătorului Jerzy Zulawski. Scriitorul a devenit celebru prin cea mai bună lucrare a sa, trilogia „Pe globul de argint", „Învingătorii", „Bătrînul pămînt". Istoricii literaturii consacră un loc marcant primei părți a acestei trilogii, operă de înaltă valoare, apreciată nu numai în Polonia. Trilogia „lunară" a fost creată între anii 1903—1911, cînd Zulawski publicase mai multe culegeri de poeme filozofice, un volum de poeme patriotice, piese de teatru precum și lucrarea fantastică și alegorică „Eros și Psyché". Opera scriitorului mai cuprinde numeroase eseuri și traduceri din poezia indiană și franceză.

● **ÎN CADRUL ROMANELOR DE FICȚIUNE,** editura Hamish Hamilton a editat lucrarea lui Jennifer Johnston, „How Many Miles to Babylon ?" Tînăra scriitoare este la al treilea volum și presa de specialitate o și consideră „un condei matur". Eroul său, condamnat la moarte, își trece în revistă scurta existență : o copilărie tristă, alături de răceala distructivă a mamei și lipsa de inițiativă a tatălui ; **singura lui bucurie — dragostea pentru animale și prietenia cu băiatul unui țăran, interzisă cu brutalitate de către mama sa. Tîrziu, își reîntîlnește prietenul în focul tranșeelor, în război. Prietenul fuge din post să-și salveze tatăl, care la rîndul lui e în altă tranșee, rănit. Nefiind prezent la apel, prietenul este condamnat la moarte de către Curtea Marțială. Îl vizitează în celulă și ca să-l scutească de plutonul de execuție, îl împușcă. Și astfel, în așteptarea propriei sale execuții își deapănă puținele amintiri sufocat de întrebarea care-i revine ca un leit-motiv : de ce război ? pentru cine atîta război ? de ce atîta neînțelegere ?**

Menirea scriitorului

Urmare din pag. 1

Bălcescu sau Antim Ivireanu ; ce l-a bucurat pe Ștefan cel Mare să fie un ctitor fără seamăn, să se simtă acasă aici și nu în altă parte. Scriitorul are menirea de-a-l deschide pe contemporanul său spre măreția părinților săi, în așa fel încît acesta să se simtă acasă în acest loc, în această Patrie, gata de trudă și jertfă precum strămoșii săi. Căci pînă la ora de față nu există poeți fără o Patrie, fără o tradiție puternică la care se adaugă și ei. Omul are nevoie de căldura înaintașilor în drumul său dur prin istorie ; pentru a-și tăia vad în stînca aspră a prezentului spre viitor, are nevoie de tăria și căldura înaintașilor, iar cei care descătușează și readuc în lumină această tărie din minele istoriei sînt în primul rînd poeții, iar dacă ei nu fac acest lucru atunci generația lor va simți această lipsă, va fi mai nepăsătoare și dezvăluită în istorie, mai puțin în stare să-și desferece izvoarele lăuntrice creatoare spre binele societății.

Poeții au menirea de a declanșa forțele latente ale compatrioților lor în așa fel încît aceștia să devină la înălțimea strămunilor lor și acestea n-o pot face dacă nu sînt ființe istorice, iar dacă ei nu o fac, atunci compatrioții lor se hrănesc din izvoare străine, își caută alte graiuri și alte culturi din care să deprindă căldura și bucuria și gustul unei patrii. Coeziunea lăuntrică duhul unei patrii îl pot păstra poeții, autonomia, independența unei patrii în grai este menirea poeților de-a o păstra și întări mereu. Omul are nevoie să simtă zvîcnind în grai toată povestea lui în istorie și în univers, el se hrănește, își astîmpără setea din pîinea și izvorul ce sălășluiesc în cuvîntul care taie în carne vie pînă la singele gîlgîitor al adevărului.

Fiind o ființă istorică poetul este și o ființă socială, adică odată declanșate forțele latente ale unei generații le îndrumă și nuanțează cu noul social în care viețuiește aceasta, cu ceea ce are ea ca datorie de împlinit în societatea aceasta.

Poetul nu trebuie să uite că evocarea virtuții și frumuseții trecutului, a strămoșilor nu poate fi un lucru în sine, nu poate fi un aristocratism, un fel de refugiu în trecut, ci din dragoste față de fiii zilei de azi, evocă trecutul. Și numai cel ce iubește din toată ființa lui oamenii generației sale, oamenii zilei de azi, știe să evoce trecutul, în așa fel încît aceasta să nu strivească prezentul, să nu copleșească pe fiii zilei de acum ci să-i hrănească și stimuleze pe drumul lor propriu.

Numai fiind așadar o ființă socială, poetul este și o ființă cu adevărat istorică.

Apoi poetul este o Persoană istorică și socială, o conștiință de-o înaltă moralitate, cum era și Eminescu, sortită fatalmente să spună adevărul, adică să creeze prin rostirea sa acea căldură comunitară în care compatrioții săi se simt acasă în Patria lor, acolo unde rodesc și se împlinesc și n-au nevoie de evadare pentru a avea tăria lucrătoare necesară. A fi Persoană înseamnă a viețui tu însuți, a degusta tu însuți mai întîi din toate virtuțile și valorile trecutului și prezentului, înainte de a le fi dăruit celorlalți. Poetul trebuie să treacă prin filtru propriu atît tăria prezentului cît și a trecutului pentru a fi crezut, pentru a putea fi realmente de folos compatrioților săi și sieși. Poezia are menirea în acest fel de a-l face pe om mai bun și mai profund, de-a fi mai atent la natură și la semenii săi, de-a-și iubi părinții și munca sa, de-a viețui pilduitor și rodnic, prețuind realmente ceea ce este valoare în istorie și societate. Toate acestea societatea noastră le cere de la oameni prin poeți, prin scriitori, prin arta lor care îi aduce pe oameni de bună voie să viețuiască plenar virtuțile Patriei lor de ieri și de azi, mai ales de mîine : în acest fel ne adeverim în societatea noastră, noi truditorii în cuvînt, ca o necesitate și sîntem recunoscuți ca atare.

Măreția istoriei

Urmare din pag. 1

lalte domenii de activitate umană. A scrie despre un timp, despre o societate înseamnă în viziunea partidului nostru a fi în slujba acestui timp, a acestei societăți. Militînd pentru adevărata artă **partidul cere din partea scriitorilor să manifeste o marcată responsabilitate pentru cuvînt, pentru idee. Cuvîntul și ideea, ca instrumente de lucru ale scriitorilor, trebuie să poarte spre cititori mesajul umanist al acestui timp, să servească marile lui adevăruri. Atemporalitatea vădușește, dintru început, arta, literatura de valoarea sa socială, lipsind-o de șansa afirmării. „Operele de literatură și artă au menirea de a înfățișa cît mai fidel, în limbajul lor propriu, realizările, preocupările, aspirațiile, gîndirea și simțirea maselor ; ele trebuie să se inspire permanent din izvorul viu al realităților sociale și naționale ale țării noastre" — se spune în Program. Iată în Programul partidului, un program al artei și literaturii care cheamă și îndeamnă în același timp, la realizarea unor opere artistice de valoare care să ajute la înălțarea spirituală a omului.**

Privirea lui Orfeu

Urmare din pag. 1

Euridice s-a destrămat ca un fum, întorcîndu-se pentru totdeauna în Hades.

Există aici, desigur, o anumită credință mai generală la cei vechi, anume că pentru a se naște, a veni în lumină, viața are nevoie mai întîi de ocrotirea magică a obscurității — planta în pămînt, copilul în pîntecele mamei — din care nu trebuie smulsă prematur. Dar mitul conține și drama poetului care, intrînd solitar în lumea tăcută a cuvintelor, trebuie s-o facă eliberat de orice prejudecată depusă asupra lor în straturi grele, lanternă de soare în lumea concretă, dar sărut mortal pentru camera obscură unde se developează imaginile miraculoase ale operei vii, ale veșnicei Euridice. „De la hotarul morții / aduci o știre despre viața ta".

În sensul în care Orfeu nu trebuie să se îndoiască de faptul că cea care-l urmează este Euridice tulburînd armonia senzuală, fluxul muzical al lumii cu obstacolul unei priviri aruncate peste umăr, se poate spune că poezia este iubire fără cunoaștere, trăire pură în iluzia nemuririi, în perpetua devenire a informului către o substanță formală prezentă și indestructibilă. Astfel dialectica limbajului poetic ordonat într-o operă, din punctul de vedere al scrierii și lecturii sale, capătă un caracter de două ori sacru, interdictiv, pentru a se realiza integral : lui Orfeu care nu are voie s-o privească pe Euridice în infern, poetului care a coborît în subconștientul limbajului pentru a pune bazele unei noi armonii, unei noi opere, li se spune : **noli me legere !** — nu mă citi, nu mă privi, scrie-mă, crează-mă ; poemul ajuns la lumina zilei, liber să înfrunte, să îmblînzească forțele agresive ale lecturii, avertizează : **noli me scribere !** — nu mă scrie, nu mă crea ; fiecare mă citește altfel pentru că în lume nu există doi oameni la fel iar eu îmi sînt suficient mie însumi, unic și inepuizabil ca însăși iubirea infinită din care m-am născut.

Lirica modernă saturată de inflexiunile pur teoretice în textul unei comunicări pasionale, de ochiadele diavolești aruncate în paradisul omului, reface interogația fatală, limitativă a privirii lui Orfeu. De la Baudelaire încoace asistăm la o ofensivă a demitizării, desacralizării, reificării în iluzia eliberării omului de sub povara fricii de idoli, a spaimei de singurătate și moarte. Hibridarea condiției specifice a scrierii operei-noli me legere — și a lecturii ei — noli me scribere — a dus la proliferarea fără precedent a tuturor formelor kitsch-ului, soluții de încîntare efemeră, fără trecut și fără viitor. Dar, oricîte semnale de alarmă s-ar trage, ne liniștește gîndul că despre amurgul artei se vorbește din totdeauna, însuși divinul Platon construind la vremea lui o teorie nouă pe marginea acestui subiect bătrîn.

PARODII

Gabriela Melinescu : „Eu am visat un cartier"

**Se scutură florile, cu briciul le taie
un pitic cu ciucure roșu la moț,
prin cartiere umblă feciori cu ochi negri
ferește-te Ralu de ei, dacă poți.**

**Au în loc de batistă cîte-o stea la rever,
pielea lor e unsă cu buruieni de noroc
ei sînt minji, ei sînt cai, mușcă rău
ferește-te Ralu de ei că e foc.**

**Am văzut un delfin baletînd prin ogrăzi,
Maica Maria cu o floare în cap îi dădea,
era bun fredona un tangou spaniol
ferește-te Ralu de muzica sa.**

**Printre gratii de piept a zburat și s-a dus
inima ca un dangăt de clopot. Amin !
Trece-un hoț de zulufi prin perdele de pluș
Ralu, să taci și să tremuri puțin.**

**Al văzut tu un cal cum se roagă la nori
cum îi crește și iarba din gene plîngînd.
Noi sîntem străbunici ai nepotului cal.
Ralu ține-mi la nunta de aur un rînd.**

Mircea Micu

Cuvinte rare : facies, Iosefina, basoaldă, cionț, mastraponț, tirtiță, felon, daravele, Aleluia, tucu-bau.

Selecție metaforică „Citeam, citeam / o carte care nu mi-e de nici un folos" ; „Fugi către nimic, către nimic / o piele galbenă, un șir de ochi / și o infinitate de sandale" ; „O, trageți pleoapele pînă la pămînt" ; „De sub rațiplu ieșea / un dar mic / de care mă prefac că nu mai știu".

sport

Jocul pe extreme

Ceea ce în jocul propriu-zis de fotbal ne lipsește avem din belșug în teritoriile complementare fotbalului : jocul pe extreme. Una dintre marile noastre carențe, neputința de a desfășura jocul rapid de la o extremă la cealaltă, este, citeodată, un mod de a acționa al Comisiei de disciplină, spre exemplu. Cititorul își poate lesne aminti că, în cuprinsul acestei rubrici, a fost de patru ori aspru criticat jucătorul Deselnicu de la Universitatea Craiova, pentru fapte concrete, între care jocul brutal, comportarea nesportivă, pofta de artag. Am criticat pe Deselnicu din conștiința că, mai ales în situația în care nu ești străin de o echipă, trebuie să-i vezi cusururile, să o ajuți cît poți să fie în afara criticii. Dar, criticînd destul de violent pe Deselnicu, o făceam în cunoștință de cauză, cercetînd realitatea, supunîndu-mă logicii implacabile a faptelor concrete. Cu aceeași tărie cu care l-am criticat, mă simt acum obligat să-l apăr. Suspendat trei etape de către Comisia de competiții, Deselnicu se poate considera un nedreptățit, pentru că în meciul de la Petroșani, Deselnicu s-a comportat excelent în teren, a jucat corect, iar la faultul pentru care a primit cartonaș galben, Deselnicu are numai o parte de contribuție. Admirabilul jucător Mulțescu a aplecat el însuși capul sub limita regulamentară și s-a expus. Apoi, Deselnicu a fost bruscat, devenind în starea de nervi creată, victimă iar nu agresor. Cînd l-a împins pe Tonca (gestul pentru care Deselnicu a fost scos de pe teren !) Deselnicu a făcut aceasta pentru a ajunge să-l vadă pe Mulțescu, care căzuse la pămînt și să cerceteze starea în care se afla. Își poate închipui oricine că eu, care am cerut scoaterea lui Deselnicu din echipa craioveană, numai din pură iubire față de dreptate, contest azi aberanta măsură a Comisiei de disciplină de a-l suspenda trei etape, cînd am văzut cu ochii mei că Deselnicu nu a făcut nimic anormal. Eu aș merge pînă acolo încît aș cere și părerea jucătorilor de la Jiul, pentru a afla un adevăr, care poate însemna mult pentru un om. Să nu facem dintr-un fotbalist, și nici dintr-altul, și nici din nimeni, ciuca tuturor melancoliilor noastre. Mare sufletist, nebun după fotbal, Deselnicu care și-a strîmbat nasul în lupta pentru minge, trebuie pedepsit cînd merită pedeapsa, nu cînd ni se pare că este momentul să-l distrugem. (Am impresia că măsura Comisiei de disciplină a fost luată în urma raportului întocmit de V. Căbulea, care, aflat pe stadionul Dinamo, la o distanță de cam 450 km de față, cu ochiul său bine exersat, a văzut cum, citățm, „Deselnicu a vrut să-l desfigureze pe Mulțescu". Se aude, de altfel, cu insistență, zvonul că, în curînd, Redacția sportivă a Radioului va recurge la serviciile acestui campion al văzului, V. Căbulea, punîndu-l să transmită de pe stadionul din Constanța, meciurile de la Satu Mare. Omul care vede prin zid s-a născut. E viu. E aici. Contemporanul Comisiei de disciplină lucrează cu o privire lungă de 450 de kilometri. Lunetele lumii cad moleșite de descurajare în țărîna cea încăpătoare. Acesta-i jocul nostru pe extreme. Cînd Deselnicu este dur cu adevărat, nu observăm, iar cînd joacă foarte corect, îi tăiem capul pentru trei săptămîni. Semnalez atitudinea fundașului Dodu, de la Jiul, care în momentele de falsă tensiune, potolea publicul, cu deosebită sportivitate.

★

Am văzut la lucru încă un mare jucător, Mulțescu. Ce înseamnă un om ? În prima repriză, Jiul era o echipă oarecare. Odată cu intrarea lui Mulțescu, jocul echipei din Petroșani s-a luminat. Parcă erau gînduri clare în niște filamente — că filamente trebuie să se găsească și în capetele fotbaliștilor după cum spun ultimele cercetări. De aceea se verifică încă o dată zicerea „Mai bine cu un deștept la pagubă, decît cu un prost la cîștig". Un mare jucător, chiar orb, chiar invalid, dă o altă morală — nu numai un alt moral — echipei în care joacă. Multescu este o asemenea substanță umană.

★

Auzisem despre galeria din Petroșani destule lucruri curioase. E o galerie fierbinte, cu multe calități. O galerie care joacă în forță. Și aici, însă, ca și la Reșița, ca și la Tg. Mureș și, uneori, la Craiova, apar tot felul de arătări zgomotoase și ofensatoare care, în loc să-și susțină echipa, injură echipa adversă. Cum, oare, se va ajunge și în alte orașe ale țării la nivelul de civilizație spirituală al suporterilor Politehnicii Timișoara care și-au făcut din modul cum susțin echipa lor un adevărat sport ? Lumea evoluează, destule galerii din păcate involuează. Cînd ajunge în mulțime, cîte un om, dacă el mai merită numele de om, își dă arama pe față. Scăpat de responsabilitatea identității sale, considerîndu-se apărat pentru că face parte dintr-o colectivitate frenetică, individul acela își permite grosolănii fără seamăn. El este exact în situația unui autor de anonime injurioase și murdare. Mi-e dor de o etică deplină a anonimatului. Asta înseamnă că atît gazdele de la Petroșani cît și oaspeții de la Craiova (dintre care unii își permit ei înșiși grosolănii incalificabile, stricînd liniștea oamenilor pe străzi, ori răvășind cofetării, săli de cinematograf și restaurante) ar trebui, dacă nu să se respecte măcar unul pe altul, să respecte sportul căruia susțin că-i sînt fideli. Ce-ar fi să încercăm interzicerea injuriei în tribune ? Ce-ar fi să plasăm grosolănia sub incidența pedepsei, așa cum este ea, de altfel, în toate domeniile vieții sociale ? De ce, la urma urmei, să le fie frică oaspeților de gazdele lor ? Tuturor, celor care urlă bezmetic, să-mi fie îngăduit să le spun, indiferent de pe ce stadion ar urca urletul, „Înapoi în groată ! Înapoi în copac ! Aici se face sport".

★

Din cînd în cînd, pe unul dintre terenurile de antrenament ale Stadionului Steaua, poate fi văzut un fotbalist în plină afirmare. Plasat îndeobște pe latura stîngă a terenului, exersînd îndelung preluări cu ambele picioare, fente nenumărate, șuturi din volé și stopuri, atît pe lobul urechii cît și pe piept, fotbalistul respectiv pare a se pregăti de o lungă și prodigioasă carieră sportivă. Salutăm această ambiție, cunoscută celor ce frecventează arena Steaua, sub numele mai popular de Eugen Barbu. Atenție, Marcule, te pîndește apusul. Eugen Barbu joacă extremă stîngă !

Adrian Păunescu

cariatide

ileana mălăncioiu

Născută la 23 ianuarie 1940, la Godeni, Argeș. Absolventă a facultății de filozofie București, a debutat la revista LUCEAFĂRUL în 1964. Volume: Pasărea tăiată **(Colecția** Luceafărul), 1964, Către Ieronim, 1970, Inima reginei, 1971, Poezii, 1973, Crini pentru domnișoara mireasă, 1973. **Premiul de poezie al revistei** Luceafărul **(1966) și Premiul de poezie al C.C. al U.T.C. (1973).**

„In datele ei fundamentale, lirica Ilenei Mălăncioiu merge împotriva curentului rural, merge spre izvoarele lui abisale. O tendință (de extracție) modernă, de imponderabilitate zguduie legăturile ideilor cu materia agrestă a imaginilor".

M. N. RUSU

„Poezie cu înfățișare de scoarță țărănească, îmbibată de substantive și conjuncții ca de niște culori tari, naive, deopotrivă însă fără simțul artificiului stilistic, de o simplitate deconcertantă la prima vedere, dar cu un ritm organic articulat. Orice rafinament calculat lipsește aici, cuvintele sînt parcă trimise în voie, libere să se înșiruie, lovindu-se și scrișnind între ele, pe firul pur al cîntecului și al plînsului".

DAN CRISTEA

„Departe de a fi echilibrată, satisfăcută de bucolic ca de o experiență autonomă, creația tinerei autoare mărturisește un dramatism acut, o ardoare a nimicirii și autonimicirii. Destrămarea psihică existînd tot timpul în subtext și zăgăzuită doar de actul creator, ne duce cu gîndul mai degrabă la Bacovia".

GH. GRIGURCU

iubitule și dacă sufletele noastre

iubitule și dacă sufletele noastre
vor sta unul lîngă altul în pustie
ca două picături dintr-o licoare
pe care el o bea fără să știe

și dacă în licoarea asta rece
vom ști că nu am fost doar niște pete
de apă răsărite în nisip
ca să îl potolim cerească sete

dacă vom vrea și atunci să fim noi
și sufletul ne va părea blestem
cînd nu vom avea ochi pentru a plînge
și gură pentru a striga ce vrem

nici ca acum cînd numai forma gurii
și glasul care pare slobozit
ne dă iluzia că plîngem încă
și că ne este plînsul auzit

dar mai amînă-ți bucuria

dar mai amînă-ți bucuria de a-mi
lua trupul fiindcă
e tot ce mai poți să-mi iei cu adevărat
de acum înainte
lasă ca sufletul meu să-ngenuncheze
și să se roage ție
căci niciodată nu se va mai ruga atît
de fierbinte

lasă-l acum cît am încă oase prelungi
pe care
le poate îndoi în fața ta cu frică
și cît durerea vie simțită-adînc în ele
nu i se pare nesfîrșit de mică

față de marea și adevărata sa durere
ce trece neștiută pe sub zare
pînă ajunge-n fața lui și pînă cînd
ai să te pierzi cu totul în uitare

căci știu bine că va veni o vreme cînd
te va uita și pe tine moarte cum
va uita și viața cea adevărată
pe care a dus-o aici pe pămînt
și pe care
nu are s-o mai ducă niciodată

dacă deci sufletele noastre

o, dacă am putea să ne apropiem
și-am putea
să schimbăm cîteva vorbe de la suflet
la suflet cîndva
cu adevărat — nu așa cum spun
oamenii adeș
cînd nici nu poate fi vorba de așa
ceva

dacă deci sufletele noastre desprinse
de trup
și-ar putea spune ceva cît de vag
între ele
dacă nu ar vorbi despre ceva anume
ci măcar despre soare sau despre
stele

dacă de fapt nici n-am vorbi ci pur și
simplu
am ști că stăm alături cînd soarele
s-a dus
dacă am sta alături chiar și fără
să știm
și-am contempla-n tăcere întinderea
de sus

dacă-am dormi de-a pururi chiar
fără să visăm
tot cred că nu se poate să nu simt
într-un fel
că în tăcerea asta nesfîrșită
ne întîlnim pe drumul ce duce către el

căutare

ci iar un suflet gol vrea să te afle
și iar te caută la răsărit și la apus
și la miază-noapte și la miază-zi
și niciodată nu află unde ești dus

e sufletul meu rupt de trup în visul
dulce
pe care îl visez la acest ceas de vară
și se îndepărtează asemeni unei umbre
înspăimîntat că poate să-ntîrzie-n
afară

trage spre tine acest cerc de abur
ce iese din pămîntul amestecat în noi
dacă nu ca pe-un suflet anume cel
puțin
așa cum ți-ai retrage suflarea înapoi

apoi vine o zi cînd

apoi vine o zi cînd asemeni
cleopatrei aș vrea
să bag mîna în oala cu șerpi și să pot
să m-apropii de tine nu numai cu
gîndul
ci cu însuși sufletul liber de tot

să-l uit chiar și pe el doamne cel în
care
ochiul meu a văzut suflarea divină
să uit și locu-acesta unde se-aude ea
cum vine-n crucea nopții prin grădină

și urcă-ncet pe firele de viță
pînă la geamul meu și bate liniștit
și-mi intră iar în craniu cum ar intra
un cuc
într-o pendulă veche din care a ieșit

nu te mai văd

nu te mai văd, începe să-mi fie
tot mai frică
în tîmpla mea e iarăși un gol
necunoscut
nu-nchipuit ci bine înfipt aici în os
cum lasă glonțul care a trecut

un simț bolnav m-adoarme și
mă trezește-ntr-una
te cat din nou în noapte ca pe cruce
am ochi deschiși pe trup adînc
cum este rana
fiarei care pîndește nainte de-a se
duce

calea

vin suflete din cer ca păsări albe
și trec ca duhul tău în taină peste ape
și aripile care le-aduc către pămînt
par niște vechi lopeți ce așteptăm să
scape

să le oprească-odată chiar numai din
greșeală
și numai pentru-o clipă în zările
albastre
să le vedem aevea cum nu le-am mai
văzut
decît în visul trist al morții noastre

dar ele vin ușor și nu simțim decît
că aburul lor cald a fost trecut
pe-aproape
anume să ne smulgă din amorțeala-n
care
un calm fără speranță începe să
ne-ngroape

și aripile lor ușoare precum pleoapa
ce bate peste ochiul deschis întru
mister
lasă-n văzduh doar calea abstractă
ca un unghi
prin care parcă s-au întors în cer

ningea pe trupul

ningea frumos pe munte către culmi
noi păream primii care umblam prin
iarna grea
cînd am găsit o dîră de sînge în
zăpadă
și trupul către care ducea

era pierdut aproape am fi crezut că
nu e
pierea și urma care spre el ne-a fost
purtat
doar sîngele-nchegat anume pe
zăpadă
trecea mereu prin albul ușor imaculat

priveam uimiți cum iese mereu aceeași
dîră
de undeva din munți de dedesubt
ningea pe trupul dinaintea noastră
ningea încet pe corbii ce l-au supt

și totuși cît aș vrea

ci iarăși sufletul desprins de trup
acea adiere nespus de ușoară pe care
uneori în nopțile foarte lungi
începem s-o vedem cum apare

ca prima jumătate a unui gușter
care speră că îi va crește iarăși cîndva
coada în care încă mai simte cînd și
cînd
o lovitură de pe cînd era

o ce trist trebuie să fie atunci cînd
te doare
chiar partea pe care nu o mai ai și
cînd
rănile-adînci care se simt în ea
pot să se vindece numai în gînd

și totuși cît aș vrea să văd odată un
suflet
să-l țin în palmă ca pe o pasăre și
să zic:
e sufletul omului acela care sta lîngă
noi sub soare
și din care mă temeam că n-a mai
rămas nimic

ion lotreanu

Născut la 2 mai 1940 în comuna Alimpești, județul Gorj. Absolvent al liceului militar din Cîmpulung Moldovenesc și al unei școli militare de ofițeri activi. Licențiat în filologie la Universitatea din București. Lucrează în redacția revistei Săptămîna. **Volume de versuri:** Azimut (1971), **Lăcuste și aeroporturi** (1972), **Aici, lîngă Carpați** (1972), **Aerul de sub fluturi** (1974).

„În cazul lui Ion Lotreanu, traume sentimentaliste încă pot fi identificate. Acel îngheț presupus al privirii lirice este aburit cînd și cînd de o emoție vie a versului care transpare cu ușurință în text. Efectele nu sînt deloc neglijabile. În general, poetul își impune o gesticulație rece, o abordare de chirurg a poemului, o supraveghere atentă a cuptoarelor. Poezia sa are o magie decantată, el construiește înginerește, folosește trimiteri întortocheate, nu are nimic săltăreț, în poezia sa, pentru că, dincolo de orice imagine, există, tiranică, o idee. Dificil joc și-a ales Ion Lotreanu..."

EUGEN BARBU

„...poet livresc și cerebral Ion Lotreanu este numai în măsura în care își mută emoțiile din ordinea afectivă într-una literară, substituirea de cadru producînd o tensiune lirică definitorie".

MIRCEA IORGULESCU

„Ion Lotreanu surprinde în natură acele mutații care tăinuiesc marele mister al vieții eterne, uimit totdeauna de forța germinației."

LIVIU CĂLIN

Poetul

El calcă pe aripi de fluturi
și zări de sub fluturi respiră.
Vin roiuri suave de fluturi
și-n somn i se-așează pe liră.

Așterne pe aripi de fluturi
poveri de cuvinte și umbră —
spre lampa la care el scrie
trec fluturi cu aripa sumbră.

Cînd plînge, cortegii de fluturi
din lacrime vin să se-adape...
Cad grele cortine pe lume
și-o sfîntă ninsoare pe pleoape.

Cantemir

Într-un cătun cu nume ușor de
pronunțat
ridică filosoful privirile din file —
și parcă pînze aspre se lasă din zenit
spre gemenele aripi bătînd sub cer
umile.

Și, urmărind plutirea, nu poate
înțelege
ce-nseamnă pentru aripi să fie jos și
sus,
ce-nseamnă pentru soare, cînd stă în
piscul verii,
a răsări din beznă și a-nnopta-n apus.

Cum se ridică pudra călcată de
copite?
Cum se comportă vîntul prin ierbile
din stepe?
E aerul pe lume atît de complicat:
privirea îl atinge, dar mintea nu-l
pricepe.

Acel ce poartă aripi și știe că ascunde
în centru ființei oase prelungi și prea
ușoare
atunci cînd zboară crede că e atît de
simplu
să desenezi sub lună detalii și chenare.

Și orice rezistență e blestemată scurt
și orice proptă pare o zestre inutilă...
Un porumbel pătrunde cutezător în
gol
și ochii mari ai lumii îi plîng de-atunci
de milă.

Mii lacrime coboară pe țări și
obiceiuri,
e secetă-n orbite, mor literele-n cărți
din aerul prea moale decad masive
roiuri
pe cringuri ce se-ndoaie în elegante
hărți.

O, voievodul vede pe drumuri de
costișe
cum cei învinși aruncă protezele în
vid...
Potecile-s înguste, iar fiarele pădurii
în gropi săpate-n ceară cu mîini se
închid;

Și vede-apoi războinici, în halte, cum
aruncă
provizii — să le fie sub soare mai ușor.
Albinele își uită în victime puterea
și-apoi în umbra florii se odihnesc
și mor.

Cînd are porumbelul o
aripă-mpușcată,
căderea se produce sub cer atît
de-ncet,
că nimeni nu observă cum steaua
polenește
în aerul fierbinte un nesfîrșit filet...

Stă aripa lipită de aer. Și stau
neamuri
lipite de țărîna pe care s-au născut —
așa cum gura moale a vitei stă lipită
de pajiștea pe care de mică a păscut
Se schimbă ape-n vaduri și frunzele
în cring,
rodește floarea-n cîmpuri și vorbele
în grai;
dar aerul de aripi nu vrea să se
despartă
și sufletul de trupuri prin vremi se
ține scai.

Pămîntul se-nvîrtește. Și ne uimim de
păsări
că nu rămîn în urmă, zburînd, în nici
un fel!
De-o ameți ogorul pe care cade
ploaia,
nu vom căuta un altul. Vom ameți cu
ei.

Pe schiuri de vis

Dorm fluturi pe boabe de rouă
și iarba suavă transpiră,
nu ninge în circuri, ci plouă,
spre vise cresc linii de mină..

Dorm fluturi în temple de ape —
prin spații o rază de soare
aleargă din somn să se-adape
și-un trup între aripe moare.

Dorm fluturi și doarme o eră,
trec păsări pe schiuri de vis;
îngheață în lume o sferă
ca viața cuvîntului scris.

Stau nații cu pieptul pe glie,
foșnesc gălbenușuri în ouă...
Cînd zarea-n pistil e pustie,
dorm fluturi pe boabe de rouă.

Desene de
Sabin Ștefănuță

Spre țărmurile mării

Dormea în cîmp cu fața-n sus poetul,
în lacrimă vederea-i scăpătase....
Fiorul vieții înfloarea în lume
ca vînturile-n pînza de la vase.
Și cînd o mînă albă a culcat
pe gulerul cămășii zări ușoare —
s-a așezat un fluture-n secret
pe-un nasture ce semăna cu-o floare!
A-ncremenit apoi ca-n insectar,
ca noaptea pe cuvintele nescrise.
De-atunci poetul doarme liniștit
vegheat de flori, de fluturi și de vise.
Lunare pudre-n plete-i se opresc
și ierbile de vînt încet se-apleacă.
Spre țărmurile mării de satin
poetul e lăsat în veci să treacă.

Amintirea zborului

Desprindem iarăși aripa de zbor,
la semeni ne uităm prin sticle mate.
Dar nu băgăm de seamă că de-un
timp
izvoarele-s în munți înregistrate.
Se sprijină zenitul uneori
pe umărul încins al unei zile
și fluturii orînduiesc în cîmp
între amurguri umbre inutile.
E multă umezeală-ntre polen
și praful ce se lasă-ncet din slavă;
în circuri saltimbancii știu precis
cît este pudra lumii de bolnavă.
Se-așterne o tăcere pe statui,
pe gene și pe cărți cu fila moale.
Dorm îngeri în castele. Draperii
ascund casete reci, dulapuri goale.
Un soi de fluturi dacă a murit,
doar zborul se păstrează-n amintire.
Pe zarea clipei trec schiori cărunți,
suveicile lucesc intens prin fire.

Eu, fiul...

Învățasem să lupt, învățasem să trag
în cartoane pustii cu pastile trasoare.
Însă eu nu știam, nu puteam învăța
cum se frînge-n cîmpii, sub mireasmă,
o floare.

Învățasem să tac, defilam elegant,
peste ape valsau fericiți amiralii.
Însă eu nu știam, nu puteam învăța
cum renunță la flori pentru fructe
migdalii.

Învățasem să scriu, denunțam încruntat
frigul ascuns în intenția ierbii.
Însă eu nu știam, nu puteam învăța
unde duc prin păduri bolta cerului
cerbii.

O frunză viseză

Populat de un singur om e orașul
singur pe cîmpul de luptă aleargă
ostașul

Pregătește asfaltul în zori tranșee
secrete
vin cercetași către front în ușoare
sarete

Poleit e somnul cetății cu lună
roți de șarete peste raze răsună

Tremură numai o frunză-n pădure
numai o stea cade-n cuibul mierlelor
sure

Doar un fluture-și lasă pudra pe lume
doar un riu își mai pune speranța în
spume

Doar o pasăre se odihnește pe-o rază
doarme planeta și numai o frunte
visează

Același soare se-ntristează mereu în
amurg
peștii rămîn între maluri apele curg

Are firul de iarbă veșnic umerii goi
norii-i trimit primăvara mesaje prin
ploi

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef: Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar general de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct).

REDACȚIA: București, Piața Scînteii Nr. 1
ADMINISTRAȚIA: Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18 33 99
ABONAMENTELE:
3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la:
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVII
Nr. 38 (647)
Simbătă
21 septembrie
1974
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Literatură și istorie

Nu se poate evada din istorie. Ar fi ridicol efortul de a nu-i aparține. Gestul superior este de a-i accepta atotputernicia și de a-i înțelege, pe cît posibil sensul. Dar Istorie este și evenimentul imediat și cel de ieri și cel foarte depărtat, toate aflîndu-se într-o ascunsă și subtilă interdependență. Putem concepe munca constructivă de astăzi a socialismului, succesele și dificultățile ei, fără o imagine a revoluției care a precedat-o ? Și putem înțelege necesitatea și direcția acestei revoluții fără a ne raporta la faptele care au determinat-o și care toate se înșiruie într-un lung lant istoric ? Pentru a explica unul din actele fundamentale ale noii orînduiri, reforma agrară, Lucrețiu Pătrășcanu studia „un veac de frămîntări sociale", secol care ducea, inevitabil, către această soluție ca la o concluzie firească. Esențial este că oricît ar fi de rapide prefacerile să nu pierdem contactul cu izvorul faptelor, cu elementele care au germinat situațiile prezente, care au contribuit la crearea sau consolidarea lor.

O nouă conștiință a dobîndit poporul român atunci cînd scriitorii revoluției de la 1848 au început, înainte de această dată, să se intereseze de trecutul neamului pentru care voiau să pregătească un viitor de aur. Publicarea vechilor cronici moldovenești, strîngerea de documente, apariția primelor studii de istorie românească ca și a primelor istorii ale poporului român — tot acestei generații entuziaste și mobilizatoare se datorează. Și tot de la ei avem primele pagini de literatură inspirată de istorie. Au fost ca niște ferestre surprinzătoare. Important este să observăm că atunci s-a căutat în trecut un punct de sprijin pentru prezent, că au fost solicitate figurile istorice care susțineau tezele mișcării social-politice a vremii. Pentru revoluționarii de la 1848 care visau, mai mult sau mai puțin în secret, Unirea Țărilor Românești, figura lui Mihai Viteazul devenise o scumpă relicvă spirituală și către el s-a îndreptat ardentul suflet al lui Bălcescu. Toate gesturile voluntare ale trecutului care arătau demnitatea și independența unui neam de veche și nobilă stirpe au fost convocate de pașoptist pentru a susține ideile revoluției. Literatura română a cunoscut atunci poeme avîntate ca **Michaida** lui Heliade Rădulescu, **Legendele istorice** ale lui Bolintineanu, pe cele ale lui Alecsandri, proza lui Constantin Negruzzi și atîtea altele. Ele s-au bucurat de un remarcabil ecou și au produs un larg curent de imitație. Un moment deosebit al literaturii de inspirație istorică îl constituie momentul Eminescu. Marele nostru liric intenționa să reconstituie prin vers o adevărată mitologie autohtonă, iar poeziile sale pe teme istorice sînt inegalabile pînă azi.

Literatura de inspirație istorică își are însă specificitățile ei. Ea cere o muncă de reconstituire a epocilor trecute care întîrzie succesul imediat. S-a scris multă literatură istorică în limba română, dar cota artistică a primilor ei pionieri n-a fost atinsă decît rar. Marii întemeietori nu-și găsesc întotdeauna continuatori pe măsură. După C. Negruzzi a venit de pildă Grandea. Libertatea inspirației din istorie înseamnă de data aceasta pierderea oricărei rigori. Momentele tulburi ale unor lungi epoci din istoria poporului român sînt de altfel și ele extrem de ingrate pentru îndrăznețul care se aventurează către această temă. Ion Slavici a încercat și el în două romane istorice să învie trecutul nostru medieval, nefiind ajutat nici de documentație, nici de propria-i formulă literară. Alte povestiri istorice din aceeași vreme sînt cu totul neglijabile. A trebuit să așteptăm pînă la Sadoveanu care după un roman de o focoasă juvenilitate, inspirat probabil de cronica moldoveneacă și mai ales de Hasdeu, **Soimii**, ne-a dat o primă capodoperă a suitei lui istorice : **Vremuri de bejenie.** Au urmat alte povestiri istorice care ne-au deschis un orizont nou asupra epocilor revolute : **Zodia Cancerului, Frații Jderi, Nicoară Potcoavă.** Nu reconstituirea istorică de tip Flaubert face interesul acestor volume ci lumina mitică aruncată asupra unor figuri acum redesteptate cu adevărat dintr-o uitare veche. Moldova istorică a lui Mihail Sadoveanu este o Moldovă utopică pe cît de seducătoare pe atît de adevărată în fond.

Creația sadoveniană de inspirație istorică a paralizat parcă pe urmași. Rare sînt romanele istorice ulterioare care încearcă altă formulă și propun altă viziune. Greutățile inerente genului ies astfel mai bine în evidență. Chiar Liviu Rebreanu cînd a scris despre răsculatul Horia a dat o carte, **Crăișorul Horia**, care n-a putut scăpa de o anume romanțare. Mult mai interesant ca roman istoric, deși n-a fost luat niciodată ca atare, este **Răscoala**, scris la nici treizeci de ani după răscoala țăranilor. Dar nu a stat la baza cărții o temeinică muncă de reconstituire a momentului ? N-a făcut scriitorul muncă de documentare sistematică ? Nu trebuie să uităm un roman ca **Un om între oameni** de Camil Petrescu, nu uităm **Turmele** lui Eusebiu Camilar sau trilogia lui Delavrancea, dar este oare deajuns ? Filele de cronică închid în ele fapte și personalități neobișnuite. Răscoala lui Horia, Closca și Crișan nu cunoaște decît romanul lui Oscar Walter Cisek, **Pirjolul,** și cîteva piese de interes inegal. Răscoala de la Bobîlna, în care țărănimea română și maghiară au acționat laolaltă, zace și ea în anale. Nici conflictul dintre seimenii lui Matei Basarab și voevodul lor, conflict spectaculos și caracteristic momentului, n-a atras pe poet sau prozator. Excepționale resurse se află și în disidența călugărului Sofronie din Transilvania care, deși sub rantia bisericească, era capul unei mișcări de esență social-politică în momentul în care românilor transilvăneni li se cerea să treacă la altă religie. O figură ca aceea a lui Vlad Țepeș, care a făcut de timpuriu carieră europeană și astăzi una internațională sub chipul fabulos al lui Dracula Voievod, nu și-a selectat scriitorul de talie care să ne dea o versiune românească profundă și durabilă a temei Dracula. Amintim că Marin Preda se arăta interesat, într-un interviu, de acest fabulos voievod român. Războiul pentru independență națională, jertfele de la 1877, pot fi și ele un izvor fecund pentru literatul de azi.

Putem înșirui aici lungi liste de situații istorice și de personaje exemplare de mari figuri de eroi, ori de mari gesturi de demnitate de care este plină istoria românească. N-am mai mers pînă la ultimele epoci, cele moderne, care cer și ele o documentare susținută și un ochi selectiv foarte atent. Sînt și aici fapte și personalități de prim rang. Ne gîndim desigur la lupta dusă de clasa muncitoare, de partidul comunist către care s-ar cuveni să-și îndrepte cu precădere atenția creatorul de azi.

Să-și fi pierdut scriitorul român dragostea de istorie ? Greu de crezut. Cititorul cere romane istorice și adesea i se oferă o proastă marfă. Confecțiile grăbite, fără documentare și fără înțelegerea epocilor trecute, fără talent și fără forță de evocare de o industriozitate acuzabilă, nu fac un bun serviciu acestei literaturi. Istoria glorioasă a țării merită, credem, mai mult.

În paralel cu efortul artistic de a surprinde în pagina de carte fațetele actualității, merită să fie permanent investigat cu foloase artistice trecutul. Eroarea de a i se reproșa lui Eminescu că se întoarce către 1400 a fost clasată de mult, ca eroare și n-are nici un rost s-o mai repetăm și astăzi.

Actualitatea nu poate fi înțeleasă fără trecut. Ele se află într-o simbioză profundă. Pornind de la acest adevăr, consacrăm numărul de față unei probleme atît de actuale ca relația literatură-istorie.

Luceafărul

„In general, pe parcursul dezvoltării istorice a României, în împrejurările deosebite și în marile momente ale evoluției naționale, ale luptei sociale, artiștii — scriitori, poeți, pictori, sculptori, compozitori — s-au aflat întotdeauna în rîndurile înaintate ale poporului. Ei au militat pentru progresul țării, pentru realizarea unității naționale, pentru dreptate socială și națională. Nu este întîmplător că cei mai mari poeți români au fost și oameni politici, militanți înflăcărați pentru idealurile de unitate, libertate și neatîrnare ale poporului nostru. Artiștii, poeții, sculptorii au redat în operele lor sentimentele maselor, năzuințele lor înaintate, lupta lor pentru o viață mai bună. Nu aș vrea să fac acum istorie, dar este greu să uiți versurile lui Vasile Alecsandri, ale lui Mihai Eminescu, care în poezia „Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie" a exprimat cu atîta forță și talent tocmai aceste aspirații, viziunea unui viitor nou. Sau pînzele lui Nicolae Grigorescu care a redat atît de emoționant și veridic imaginea luptei de eliberare națională a poporului, paginile glorioase ale războiului de independență. Nu este, poate, întîmplător faptul că în anii tinereții mulți din marii noștri artiști și-au realizat operele cele mai inspirate ; mă refer la exemplul lui Eminescu, al lui Ciprian Porumbescu și al altora".

NICOLAE CEAUȘESCU

Din cuvîntul rostit la întîlnirea cu un grup de scriitori și artiști plastici (22 august 1974)

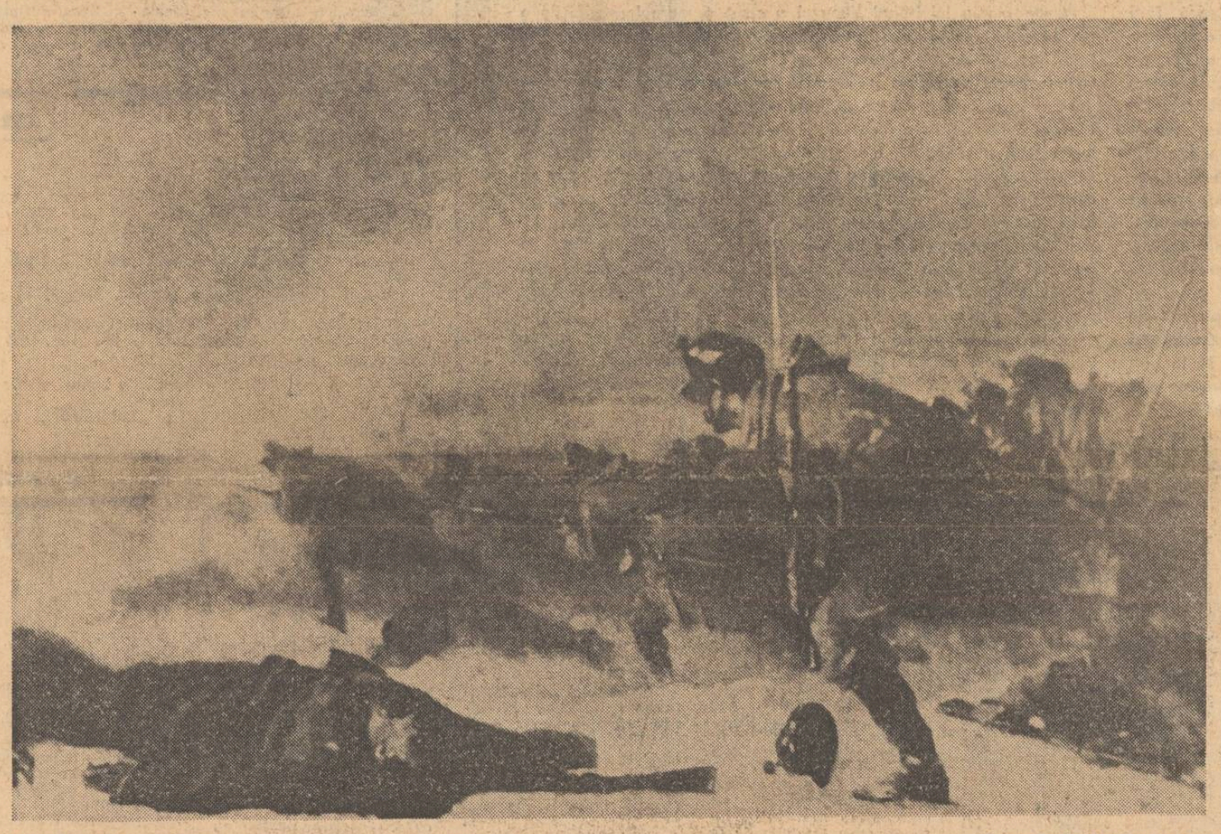

Nicolae Grigorescu : Atacul de la Smîrdan

Conștiința vremurilor

Literatura de inspirație istorică nu are valoare și vigoare decît în măsura în care este scrisă la temperatura epocii contemporane autorului și reprezintă, într-o bună măsură, un comentariu critic sau fățiș al acesteia. Cronicarii veacului al XVII-lea, Șincai și Maior, Bălcescu și generația sa, Hasdeu — dramaturgul și istoricul — n-au procedat altfel. Despot-Vodă *de Alecsandri este o dramă istorică al cărei tîlc trebuie căutat în toată reacția epocii la stilul în care neamțul Carol de Hohenzollern înțelegea să „civilizeze" țara. „Ereticul" Despot, care era, deși grec, de confesiune lutherană, adică germană, credea că poate călca în picioare o tradiție pluriseculară, exact ca și urmașul său, în numele superiorității civilizației străine. În* Vlaicu-Vodă *de Al. Davila este mult din atmosfera unei tensiuni politice acute între cei ce se înfeudaseră Habsburgilor, părăsind Transilvania și pe românii de peste munți și între partida națională. Tîlcul antidinastic al lui* Apus de soare *a fost foarte bine pus în lumină de Emilia Șt. Milicescu în notele la monumentala sa ediție. Capodopera dramatică a lui Delavrancea este răspunsul autorului la cruntele represiuni din 1907. Cît de actuala, de „scrisoare persană" este* Creanga de aur *a lui Sadoveanu ne-a arătat Paul Georgescu și nu încape îndoială că* Viața lui Ștefan cel Mare și Frații Jderi *sînt mai mult decît un refugiu din fața sălbăticiei dezlănțuite și a sub-istoriei interbelice. Ele reprezintă un protest în care lipsește doar partea a doua, explicativă, a* Scrisorii III.

Istoria prezentă lămurește adesea trecutul — a spus-o N. Iorga — și ne ajută să-l cuprindem mai bine. Excepționala istorie a ultimelor trei decenii a dat literaturii române citeva capodopere ce inscriu capitolul respectiv printre cele mai trainice. Dramele lui Horia Lovinescu și Paul Anghel, extraordinarul roman sadovenian Nicoară Potcoavă *care, scăpat de elogiile convenționale și didactice, poate fi redescoperit în liniște ca una din creațiile majore ale lui Sadoveanu și ale literaturii române de inspirație istorică, romanul nu mai puțin grandios al Ioanei Postelnicu,* Plecarea Vlășinilor, *cea mai clocotitoare frescă a luptei țărănimii ardelene în secolul XVIII, în ajunul răscoalei lui Horia, în sfîrșit incomparabilul și unicul* Princepe, *sînt titluri care demonstrează cît de fecundă a fost experiența contemporană pentru literatura de inspirație istorică.*

Există însă și un drum invers : dinspre istorie spre contemporaneitate ! O solidă familiarizare cu istoria patriei (ceea ce presupune o nouă lectură a documentelor *și izvoarelor deci, practic, rescrierea ei, căci o adevărată* Istorie a României *pentru timpul nostru nu s-a scris încă !) ajută la intuirea „profilului de epocă" al* timpului nostru. *Cînd vom înțelege că acei oameni care au construit România socialistă și i-au redat demnitatea și dreptul la existență nu sînt cu nimic mai prejos decît un Mircea, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul, Tudor Vladi-*

Dan Zamfirescu

Continuare în pag. a 7-a

Cantemir

Om cu plete de lumină
om cu sufletul departe
viitorului scriindu-i
cea mai înțeleaptă carte
om cu trupul de luceafăr
(incrementa, decrementa) —
cu privirile-n istorii
în trecuta și-n prezenta,
falnic domn vorbind cu fluviul
domn întreg la chinga mîntii
și la care se închină
și copiii și părinții,
și spre care merg în seară
cu argint în piept și rogu-l
să-mi citească vers în scară
ori isprăvi cu Inorogul,
Cantemir, ceas de baladă
al acestei țări române
peste care timpul trece
spre-a se-ntoarce și rămîne.

Titus Vijeu

Fascinația spiritului

Călinescu era, pentru mine, unicul Profesor. Student fiind, în ultimii săi doi ani de apariție publică pot spune că m-am format în atmosfera augustă de existență concretă a unui adevărat Mecena al spiritului. Ceva din portretul schițat de el lui Iorga i se potrivește. Cînd apărea la capătul holului întesat de lume, geamurile ușilor de la amfiteatrul Odobescu zăngăneau și, ca prin farmec, o liniște adîncă se instaura suverană peste vacarmul așteptării înfrigurate. Profesorul pășea jovial, înconjurat de o suită de privilegiați ce-l ocroteau, stinjeniți de atingerea prea violentă a masei pestrițe. Intrarea sa în amfiteatru însemna o victorie asupra propriilor emoții transmise electrizant și publicului. Cu ochii fosforescenți, Călinescu urca pe podium și-și căuta în sală un punct de sprijin. Laserii privirilor sale străpungeau zidul de oameni, proiectîndu-i la o distanță catastrofală. Parcă nemulțumit de lipsa de aderență spirituală, profesorul își îmblînzea fulgerele din ochi și întorcîndu-se către unul din însoțitori (de obicei spre G. Ivașcu) găsea, printr-o remarcă umilială, calea firească de comunicare afectivă cu asistența. Convins, după aplauzele jubilatorii, că atmosfera este propice începerii monologului său fastuos, profesorul ridica privirile în tavan și începea să declame cu patos un rol extraordinar. În fața noastră totul căpăta alt aer ; cadrul devenea dens scăpărînd de tensiuni acute. Uitam de colegi și de toate, înregistrînd în transă zările unei lumi feerice ;

tînăr în agora

profesorul lansa o idee fascinantă, se oprea confruntîndu-se negativ cu un adversar imaginar, începea o demonstrație filosofică ametitoare, o întrerupea imediat cu o anecdotă pentru a da prilej asistenței să-și odihnească spiritul, ca apoi să continue simfonia de idei în tonalități din ce în ce mai înalte. La sfîrșit, termina cu o metaforă frumoasă, calmînd încordarea sălii și coborînd pe pămînt. Demonstrația sa de idei constituia o desfășurare fundamental *muzicală*. Inflexiunile vocii călinesciene urcau foarte sus, transmițîndu-ți azurul ideii pentru ca apoi să te prăbușească în gol printr-o întrerupere studiată a *melosului* retoric. O dată început discursul, înfățișarea fizică a omului se estompa, totul reducîndu-se la gestul înaripat al mîinii și la tremolul sfîșietor al vocii. Călinescu *cînta* la o uriașă orgă a ideilor, cutremurîndu-te mai adînc decît muzica pură. Coborînd de pe podium, profesorul ne zîmbea șugubăț, mirîndu-se o dată cu noi de cele întîmplate și ne făcea blînd cu ochiul, scoțîndu-ne părintește de sub teroarea propriului său spirit. Cînd ieșea pe ușa amfiteatrului, părea îndepărtat și nepămîntesc ca un demon. Noi cădeam epuizați în băncile amfiteatrului ca și cum am fi ascultat „Dansul săbiilor".

Lecția lui Călinescu era un mare exemplu de dăruire spirituală, reușind să înnăbușe entuziasmul nostru de adolescenți.

Spiritul acelei atmosfere auguste emana, în primul rînd, de la *tinerețea* eternă a profesorului. Astăzi mi se pare că totul s-a întîmplat ieri, deși coama leonină a marelui bărbat nu mai flutură de nouă ani printre noi.

Marin Mincu

În curînd :

CENACLUL

REVISTEI LUCEAFĂRUL

TELEGRAMĂ

Tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU

Secretar general al Partidului Comunist Român,
Președintele Republicii Socialiste România

Stimate și iubite tovarășe Secretar General,

Plenara lărgită a Biroului Uniunii Scriitorilor și a Comitetului de partid de la Uniunea Scriitorilor, luînd în dezbatere proiectul de Program al Partidului Comunist Român și Directivele Congresului al XI-lea, precum și Tezele Comitetului Central al P.C.R. pentru Congresul al XI-lea al Partidului — sinteză a luptelor revoluționare desfășurate de-a lungul anilor de clasa muncitoare, a muncii de construcție a socialismului și de înaintare spre comunism în România — vă exprimă totala sa aderiune la aceste impresionante documente ale istoriei noastre contemporane.

Vă rugăm să primiți cele mai profunde sentimente de recunoștință pentru contribuția deosebită pe care Dumneavoastră personal, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, ați adus-o la îmbogățirea tezaurului marxism-leninismului aplicat creator în patria noastră și la trasarea direcțiilor de viitor ale politicii Partidului Comunist Român, menite să înalțe România pe cele mai luminoase culmi ale civilizației și progresului.

Scriitorii care se mîndresc a fi ajutoare de nădejde ale Partidului află în conținutul și rațiunea acestor documente însăși sursa vocației lor creatoare, pentru realizarea unei literaturi inspirate nemijlocit de marile adevăruri ale vieții noi, pe care Partidul și Poporul le edifică sub strălucita Dumneavoastră conducere. Fiindcă acolo unde sînt brațele celor ce muncesc, sînt și scriitorii dăruindu-se aceluiași scop. Acolo unde este geniul și înțelepciunea națiunii socialiste, sînt și scriitorii să le glorifice. Acolo unde se durează prezentul și viitorul României, sînt și scriitorii cu întreaga lor operă și conștiință patriotică.

Prin tot ceea ce vor înfăptui, potrivit muncii lor specifice și chemați de îndemnul Partidului, scriitorii din România se vor strădui să îmbogățească patrimoniul culturii naționale și universale cu noi opere de prestigiu. Scriitorii din România se angajează să lupte neabătut pentru realizarea Programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și a comunismului pe pămîntul patriei noastre scumpe, să ajute prin opera lor de creație la formarea omului nou, înaintat, și la ridicarea conștiinței sale socialiste.

BIROUL UNIUNII SCRIITORILOR
COMITETUL DE PARTID
DE LA UNIUNEA SCRIITORILOR

țara de mîine

Semnătura de adeziune

Cînd Nicolae Bălcescu redacta magistrala sa operă, dedicată unuia din marii bărbați ai istoriei noastre, lui Mihai Viteazul, autorul-patriot nu uita — cum o arată atîtea pagini — că această carte despre trecut are menirea de a sluji prezentului și viitorului țării. Al unei țări căreia, scrutindu-i cu lucidă cumpănire faptele trecute, marele Bălcescu avea să afle nenumărate temeiuri de mîndrie. Din același ardent impuls de patriotism va fi ivit tîmpla omului cu un destin atît de tragic, ce ne va urmări ca un nestins memento, acele pagini de sublimă admirație pentru frumusețea inegalabilă a Țării Ardealului către care, nu fără semnificație, privea în acele vremuri de la înălțimea Carpaților, de acolo de unde orizontul se întregea rotund și deplin.

Această imagine a Bălcescului, — a cărturarului și revoluționarului de neîntîlnită frumusețe morală, care-și privea țara din înălțime, nu din vreun impuls orgolios ci din dorința de a o cuprinde cît mai în profunzime, cît mai adevărat — mă urmărește ori de cîte ori mă aflu în preajma unor momente de bilanț contemporan, cum este cel pe care-l trăim acum, la puțină vreme de la aniversarea a trei decenii de libertate și creație demnă, la puțină vreme de la publicarea vastului proiect de Program al partidului, a Tezelor Comitetului Central al Partidului pentru cel de-al XI-lea Congres, forum suprem, pe care tot ce e conștiință vie, trează, practic o întreagă națiune, indestructibil unitară, se pregătește să-l întîmpine cu fapte pilduitoare, demne de un veritabil pantheon al muncii, al cinstei și omeniei.

Scriitorii tineri ai patriei — alături de cei care de mai îndelungă vreme, aduc în lumina paginii de carte gînduri și imagini ce întruchipează visul și simțirile nobile ale poporului nostru, trăitor pe aceste plaiuri mioritice pe care omul a învățat și învață ritmurile unei noi existențe, socialiste — au primit cu adeziune deplină a inimilor și conștiințelor lor documentele istorice ale partidului, văzînd în ele o strălucită și optimistă prefigurare a destinului lor, a cauzei lor de scriitori patrioți, de tineri revoluționari, conștienți că azi examenul pe care revoluția noastră socialistă ni-l cere să-l dăm este examenul faptei.

Această idee-adevăr străbate documentele partidului, străbate istoricul Program, profundele Teze cărora ne simțim nu numai devotați în calitate de cititori ci și de coautori, fiindcă în fiecare paragraf care consemnează o realizare, în fiecare paragraf care deschide o perspectivă de muncă și creație este încorporată existența, participarea trecută, prezentă și viitoare a fiecăruia dintre noi.

Da, în procesul profund de modernizare a bazei tehnico-materiale a societății, de ridicare a nivelului de trai al poporului în perfecționarea ușor demonstrabilă a relațiilor de producție, în dezvoltarea democrației socialiste, în creșterea rolului conducător al partidului în societatea noastră și perfecționarea muncii educative, în formarea omului nou, a constructorului conștient și demn, convins că cu cît dă mai mult societății prin munca sa cu atît roadele sociale îi fac viața mai prosperă, în prestigioasa politică internațională a partidului și statului se află adunate, ca într-o sinteză majoră, faptele fiecăruia, contribuția fiecăruia dintre noi.

De aici și sentimentele de legitimă mîndrie cu care luăm act de împliniri și răsunderea înaltă cu care privim obiectivele viitorului. De aici și sentimentul ușor detectabil în orice loc, că poporul român este un popor ce și-a asumat deplin și definitiv destinul. Destinul comunist — gîndit, proiectat, trasat științific de partidul comunist.

Nicolae Dragoș

Continuare în pag. a 7-a

cronica literară

Radu Theodoru: „Vulturul"

Din producția sporită de romane istorice a ultimului timp se detașează, prin amploare și scrupul reconstitutiv, cel dedicat de Radu Theodoru lui Mihai Viteazul. Personalitatea tumultuoasă a lui Mihai Viteazul, care a răscolit puternic Europa dintre Viena și Țarigrad la vremea lui, e o mai veche ispită pentru scriitorul român. Mihai Viteazul este una din temele tradiționale ale literaturii române dar asiduitatea cu care a fost înconjurată n-a produs și opere remarcabile, dacă exceptăm cartea neterminată a lui Nicolae Bălcescu despre românii sub Mihai Voievod Viteazul. Radu Theodoru nu se află la prima tentativă pe acest teren. Prima se numea Brazdă și paloș și era închinată tot lui Mihai Viteazul. Vulturul este, putem zice, o versiune nouă a romanului vechi, versiune, desigur revăzută.

Autorul n-a secționat din viața lui Mihai Viteazul un segment semnificativ, cum procedează de pildă Delavrancea în Apus de soare, cu Ștefan cel Mare ci a tins să cuprindă pe întinderea celor patru volume, cite are Vulturul, întreaga istorie a voevodului ucis mișelește la Cimpia Turzii. Ceea ce se reține în primul rînd la acest roman este amploarea, varietatea situațiilor și a mediilor, evitarea omisiunilor. Cititorul se află mereu unde se află Mihai, vede ce vede voevodul, află ce gîndește el, etc. Cartea e construită pe un tipar epic arhaic : nu există scenă în care eroul să nu fie prezent, tot ceea ce se întîmplă este transmis cititorului în majoritatea cazurilor prin ochii și urechile eroului. Așa procedau cîntecul popular și balada de la care Radu Theodoru ia evident cîteva elemente. Dacă optica e a cîntecului bătrînesc, mijloacele nu puteau însă rămîne, la dimensiunea aproximativă a celor 2000 de pagini cît are romanul, cele ale baladei. Romanul lui Radu Theodoru curge filmic punînd un mare accent pe vizual. Frecvența verbului a vedea este de la sine grăitoare. Luptele la care participă Mihai intră în carte ca lupte văzute de acesta. Către cititor nu ajunge deci decît fișia înregistrată ocular de o singură persoană care este voevodul, deci omul cel mai capabil să înțeleagă acuitatea ciocnirilor armate pe care le dezlănțuie.

Vulturul se constituie ca o lungă și fastuoasă enumerare : de vedenii, gesturi, fețe de oameni, strigăte, replici, zăngănit de arme, etc. Toate acestea curg într-un șuvoi bine dirijat și controlat pentru a reconstitui momentele importante ale vieții voevodului confundate cu traiectoria lui eroică. Romanul e de aceea foarte spectaculos și scrupulul detaliilor îi dă, pe lîngă infoierea globală, și o notă de autenticitate neașteptată la prima vedere. Autorul plasează fără efort și stridență elementele culorii locale de epocă, arătînd o erudiție pe care puține din romanele istorice curente o au. El știe ce culori aveau oștenii diferitelor grupuri aflate în luptă, ce detalii de costumație, ce arme, ce așezare în teren, ce gesturi ale tehnicei de luptă erau inevitabile acelui moment istoric. Cititorul nu se simte trădat printr-o improvizație neconvingătoare, chiar dacă unele elemente pot fi în ultimă instanță rod al purei invenții. Miezul faptelor e pătruns cu mijloace de cinema. Am spus mai înainte că romanul e enumerativ. E poate momentul să spunem că tot romanul e un enorm panoramic, o lentă sau rapidă plimbare a unui obiectiv cinematografic peste etapele importante ale biografiei eroului. De aici se poate extrage o idee și despre exterioritatea expunerii. Romanul e mai ales spectaculos, dar nu profund din punctul de vedere al cunoașterii omenești. Să numim totodată și simțul regizoral al autorului care știe să compună situațiile necesare și să le țină sub obiectiv cît este nevoie. Romanul pare în anumite momente a fi conceput strict ca scenariu, ceea ce nu-i scade interesul odată cîștigat. Sfîrșitul lui este sfîrșitul vulturului adică al lui Mihai Vodă în Cimpia Turzii. O notă liturgică însoțește cartea și asta provine din prezentarea lui Mihai Vodă ca trimis al unei misii divine : țelul său suprem e acela de a alcătui Magna Valachia. In acest punct descoperim influența precedentelor ilustre asupra autorului : influența lui Delavrancea și a lui Sadoveanu la care Ștefan este o prezență tutelară de nuanță sacră acceptată ca atare de supușii săi.

Vulturul, roman remarcabil prin spectaculozitatea și minuția lui documentară, își dovedește insuficiența atunci cînd se concentrează asupra lui Mihai Viteazul. Dacă acceptăm convenția lui Radu Theodoru chipul voevodului se ridică majestuos și domină magnific distanțele și timpul. Cerem însă unui roman istoric să se miște și în marginile documentului omenesc. Este oare Mihai Viteazul astfel în documentele păstrate ? Există elemente care arată că Ștefan cel Mare avea trăsăturile accentuate de Delavrancea și Sadoveanu în opera lor. Dar ele nu există în documentele despre Mihai Viteazul. Cumulul de trăsături și de calități pe care il operează Radu Theodoru pentru a contura pe Mihai Viteazul este enorm. Domnul n-ar fi numai un mare conducător de oști, ceea ce știm cu siguranță că a fost, ci și un om politic, ceea ce e mai puțin sigur. Autorul îi atribuie extraordinara năzuință de a înființa în chip deliberat un plan politic excepțional : de a reface vechea Dacie sub numele Magnei Valachia. Dar iarăși, deși amintirea Dachiei nu era pierdută în epoca lui Mihai, atribuirea nu corespunde în întregime mentalității de epocă. Pentru a căuta un punct de sprijin acestei grandioase aspirații autorul face din Mihai Viteazul nu numai un mare om de arme ci și un mare cărturar. El nu e numai omul securii de la Călugăreni, dar și un vorbitor de greacă veche, un cunoscător de literaturi moderne (Machiavelli) și mai mult decît atît un inițiat. In timpul unei bătălii se gîndește la inițierea orfică, altădată la numerele pithagoreice, într-o împrejurare anume stă de vorbă cu un bătrîn inițiat al misterelor egiptiene cu care se află într-o stare de perfectă comunicare. Este desigur prea mult și aici credem că lecția ascunsă în cărțile sadoveniene ca Creanga de aur și Frații Jderi n-a dat roadă bună. In sfîrșit nu recurgem la argumentele unei confruntări cu faptele documentare, ne păstrăm în convenția cărții, dar chiar în această convenție, unele din aceste precizări ne par nefirești. Mihai Viteazul mai e apoi un om de lume, iubitor și iubit de femei, numărul celor ce-au roit în jurul voevodului fiind în roman destul de mare.

Personalitatea lui Mihai Viteazul a creat o mare legendă. Pe o mare legendă se poate ridica o biografie fabuloasă și este cazul de față. Dar sînt anume note care se cer armonizate pentru ca țesătura rezultată să reziste pe deplin. Cu Mihai Viteazul se întîmplă ceea ce s-a întîmplat cu un alt mare Mihai, cel al poeziei românești. I s-a atribuit totul : s-a făcut din el nu numai un mare poet ci și un mare gînditor și savant, o ființă absolută sub unghi intelectual. G. Călinescu a avut de luptat cu această imagine care mărește dar, să observăm, uniformizează. Nu cumulul supără în astfel de cazuri, ci absența notei diferențiale. Nu gigantismul statuii, ci absența trăsăturilor care umanizează și particularizează cu adevărat. In sfîrșit, în portretul lui Mihai se transportă prea mult din epoci ulterioare domniei lui. Conținutul nu se sincronizează întotdeauna bine nici cu omul nici cu epoca. In acest punct Radu Theodoru n-a depășit în totul criza curentă a romanului istoric ce se scrie astăzi la noi. Altfel Vulturul este o scriere remarcabilă prin tonul inspirat, minuția reconstituirii, scenele de masă și prin înțelegerea tragismului unei existențe eroice fără șansă.

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

Constanța Buzea: „Pasteluri"

Teoretic mai toți ne arătăm încîntați de marii poeți monocorzi, de puterea lor neobosită de a nu se sustrage celor cîteva simboluri prin care-și afirmă și, mai ales, își reafirmă liniile de forță ale obsesiei ce guvernează lirica lor. Practic însă — atunci cînd trebuie citite cărțile lor — fidelii acestor autori rămîn mult mai puțin decît par. Cronicile sînt reverențioase, afirmative, dar le lipsește dinamismul oricărei recenzii banale despre noua carte a unui autor mediocru care dă cu fiecare volum o „nouă imagine" a liricii sale.

Incepînd cu **Agonice**, trecînd prin **Coline, Sala nervilor, Leac pentru îngeri** și oprindu-se, pentru moment, la **Răsad de spini**, poezia Constanței Buzea s-a acreditat în conștiința cititorului, a criticului, tocmai prin obstinația cu care poeta și-a reafirmat de fiecare dată teritoriul său liric atît de propriu, inconfundabil. Și iată, Constanța Buzea publică o carte de pasteluri, iar cartea — editată în condiții excepționale, pentru care „Albatrosul" merită toate laudele — cuprinde și șase ilustrații — două pe copertă, patru în interior — prin care și foarte talentatul Petre Botezatu ne face să credem că „Pastelurile" se rup de seria cărților numite mai sus. Mare deziluzie pentru amatorii spectaculoaselor „schimbări la față" ale poeților !

Natura — chiar locurile numite : Rucăr, Voronet, Cisnădioara, cimitirul din Săpînța — nu constituie decît pretextul unei călătorii într-un spațiu interior grav și tensionat în care resemnarea orgolioasă, scepticismul înveninat, meditația în interiorul unei lumi spiritualizate pînă la calcinare, nostalgia emblematică a unei purități pierdute și risipite în iluzii ce amenință să devină adevărate brațe de hydră, compun uriașa lacrimă de eter care este poezia Constanței Buzea.

Autoiluzia acestei „călătorii în natură" este denunțată chiar de poetă în „Muntele alb", simbol al butaforiei ce compune datele „concrete" ale călătoriei : „E o iluzie de puritate, / E o răscruce într-un potir / Demn de muzeul spart al naturii. / Muntele alb zgîriat de topiri, / Cît mai e vreme, cît mai există. / Vino la el, să te uiți, să te miri. / Cît mai rezistă lacrima asta, / Cît nu se zvîntă cu amintiri". Muntele alb, ca orice iluzie, este gol și nu poate susține decît povara unei povești : „Muntele alb, munte sărat, / Gol înăuntru ca un palat. / Ploile dulci, ploile dese / Acoperișul l-au scufundat. / Vis în cristale, crater de abur. / Mină de umbră, limpede pat. / Și o poveste cu o mireasă / Care-n oglindă s-a aruncat". Că natura nu este decît pretext, că un loc anume, o întîmplare n-a făcut decît să inițieze, să sugereze apariția unui peisaj interior, o dovedește și faptul că numele locului, întîmplării exterioare nici nu mai contează uneori : „Satul era în Moldova, / Numele lui l-am uitat, / Numele lui fără față, / Numele lui îngropat". Cînd locul nu este lipsit de față, de nume, — cum e de pildă cazul Vălenilor de Munte — chiar natura, datele reale, concrete, încep să se destrame în lipsa sufletului care le dădea o anumită structură, un anumit ritm și culoare, o traiectorie particulară (în cazul respectiv, Miron Radu Paraschivescu) : „Cîndva lăcătuită cu dichis / Și unsă, poarta, și prevăzătoare. / La iarnă auzim că s-a deschis / Și s-a pierdut ușor, din întîmplare, / Că lemnul ei dospit de multe ploi, / Ori atîrnat în vară, ca să fiarbă, / S-a risipit și-l poate ridica / Un frîguros care spre casă trece".

Căutată drept refugiu, iluzorie ieșire de sub tensiune, „călătoria în natură" este deseori înlocuită cu invocarea copilăriei, unică șansă de regăsire a purității, candorii, liniștii : „Copilăria e un har / Al spiritului fără trup. / Cînd creștem, ea se mai aude / Ca zumzetul închis în stup. / Să crezi un căprior de lemn / Că e în stare, și se duce, / Cînd nimeni nu-l poate vedea. / La-mpădurita lui răscruce !". Și pentru că nici copilăria nu mai este practic posibilă, ne rămîne amintirea : șansă unică, ea devine un țel : „Și amintirea e un țel, un zid. / În amintire poți, păstrînd, să fii / Risipitor cu viața și candid. / Mișcat în stări de mari călătorii. / Ai libertatea fără de cusur. / Netulburat de harnicele vești. / Tot ce durează și dispare-n jur / Rămîne viu cînd vrei să-ți amintești".

Primul regret al neputinței de a se desprinde de o stare devoratoare, care este tocmai puterea poeziei sale, este al poetei : „Pare-mi rău că printre rînduri / Riuri de venin, încete, / Lasă-n sînge, lasă-n gînduri. / Și pe mîini ne lasă pete". „Ratînd" această călătorie, fiindcă ea nu poate să aibă, așa cum își dorește — „Să ai un plop în care să te sui, / Un turn al păsărilor fără pui, / Tăcut, ori vesel, după cum amii / Lumina frunzei care naște-ntii" /.../ „Să le petreci pe toate cîte sînt, / Să le aștepți pe cele care vin, / Ca un veșmînt strălucitor de vînt, / Ca un vecin al cerului senin" — un loc de refugiu, poetei nu-i mai rămîne decît șansa contemplării celor care se pot apropia altfel de natură sau o pot inventa : „Și mi se face frig că n-am putere / Că nu te ocrotesc, ori tu nu vrei / Să-ți inventezi, dacă nu știi livada. / Un loc unde să chemi tu ochii mei. / Ce ne rămîne este contemplarea / Făpturilor care mai știu să fie / Intru natură, cînd din ea se rup / La cotituri stafii în agonie".

„Pastelurile" Constanței Buzea sînt încă o dovadă că drumul marelui artist — al artistului autentic în general — este fără întoarcere.

Dorin Tudoran

în librării

EDITURA „EMINESCU"

— EUGEN BARBU : „Princepele", roman (ediție ilustrată de Mihu Vulcănescu) — 340 pag., 65 lei.
— ALECU IVAN GHILIA : „Vremea demonilor", roman, 270 pag., 8,50 lei.
— AL. IVASIUC : „Pro domo", eseuri, 152 pag., 6,75 lei.
— LEONID DIMOV : „La capăt", poezii 52 pag., 4 lei.
— W. S. MAUGHAM : „Doamna Craddock", roman (Colecția Romanul de dragoste) — 294 pag., 8,50 lei.

EDITURA „DACIA"

— TUDOR ARGHEZI : „Povestirile boabei și ale fărîmei", 34 pag., 14 lei.
— FRANCISC PĂCURARIU : „Labirintul", roman — 458 pag., 19 lei.
— VICTORIA ANA TĂUȘAN : „Imn", versuri — 59 pag., 7,50 lei.
— VICTOR FELEA : „Popas între poeții tineri", antologie — 75 pag., 4.50 lei.

EDITURA „JUNIMEA"

— AMZA SĂCEANU : „Teatrul în cetate", 260 pag. 8,25 lei
— VICTOR TULBURE : „Zeciada", 108 pag., 13,50 lei

EDITURA „KRITERION"

— ION PILLAT : „Egyenes mérleg" (Cumpăna dreaptă), poezii alese, în limba maghiară — 232 pag., legat : 11,50 lei
— NAGY ISTVAN : „Dincolo de strada fericirii", povestiri, în limba română — 284 pag., broșat : 10 ; legat : 15 lei.

prezențe

Marți, 17 septembrie 1974, a avut loc plenara comună a Biroului Uniunii Scriitorilor și Comitetului de partid de la Uniunea Scriitorilor, cu participarea redactorilor șefi ai revistelor literare din București și a secretarilor de secții ale Asociației Scriitorilor din București.

Au fost supuse dezbaterii proiectul de Program al P.C.R. de făurire a societății socialiste multilaterai dezvoltate și de înaintare a României spre comunism, proiectul de Directive ale Congresului al XI-lea al Partidului și Tezele C.C. al P.C.R. pentru Congresul al XI-lea al partidului.

În numele scriitorilor din R.S. România, plenara și-a exprimat totala adeziune la politica internă și externă a Partidului și Statului nostru, la prevederile de importanță istorică pentru viața poporului nostru, cuprinse în aceste documente care conturează drumul patriei noastre spre cele mai înalte culmi ale civilizației și progresului.

Plenara și-a exprimat și cu acest prilej întreaga gratitudine față de contribuția de o excepțională însemnătate a tovarășului Nicolae Ceaușescu la elaborarea și fundamentarea teoretică a tezelor construirii societății socialiste multilateral dezvoltate și la înaintarea spre comunism a scumpei noastre patrii.

Plenara a aprobat o rezoluție în care sînt înscrise toate sarcinile ce decurg din aceste documente pentru scriitorii din România.

În încheierea lucrărilor plenara a adresat o telegramă tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președinte al Republicii Socialiste România.

■

Comitetul de Cultură și Educație Socialistă al județului Suceava organizează, în zilele de 21 și 22 septembrie, manifestările de închidere a Concursului național de poezie „Nicolae Labiș", ajuns la ediția a VI-a. Pe lîngă acordarea premiilor, se vor desfășura ședători literare atît în orașul Suceava, cît și la Mălini, comuna natală a lui N. Labiș. La aceste festivaluri literare au fost invitați : George Bălăiță, Radu Cârneci, Nicolae Dragoș, Mircea Radu Iacoban, Veronica Porumbacu, D.R. Popescu, Platon Pardău, Corneliu Ștefanache, Corneliu Sturzu și Ion Țugui.

■

La Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu" a avut loc, în cinstea celei de-a 30-a aniversări a eliberării Republicii Populare Bulgare, o seară de poezie la care au participat poeții Gheorghe Strumski, secretar al Uniunii Scriitorilor bulgari și Hristo Cerneav. Din partea Uniunii Scriitorilor din R.S. România a vorbit secretarul acesteia, Ion Hobana. A urmat un recital din lirica bulgară contemporană susținut de actorii Angela Chiuaru, Dinu Ianculescu și Ion Niciu.

■

Editura „Dacia" din Cluj a instituit un concurs de poezie pentru volumele de debut, care are drept scop publicarea poeziilor cu mesaj social, inlustrînd realitățile contemporane ale patriei, ideile Programului Partidului Comunist Român, de edificare a socialismului și comunismului în țara noastră. Manuscrisele se primesc pe adresa editurii str. 1 Mai nr. 23, pînă la 15 noiembrie a.c., dactilografiate în dublu exemplar, purtînd pe plic un motto, care trebuie reprodus pe un al doilea plic, conținînd numele, adresa și cîteva date biografice ale autorului. Juriul, alcătuit din critici și scriitori, va acorda trei premii, constînd în publicarea volumelor și plata drepturilor de autor. Rezultatele se vor anunța pînă la data de 15 ianuarie 1975, iar volumele premiate vor fi publicate pînă la sfîrșitul anului viitor.

aqua forte

Nici istorie, nici literatură

Au apărut, în ultimii ani niște cărți ciudate. Inspirîndu-se din istorie, ele au reușit să devină un soi de hibrid, ceva între literatura beletristică și istoria propriu-zisă. Nu este vorba de lucrări științifice scrise cu talent literar, ci de opere voit literare, aflate, însă, sub nivelul estetic acceptabil cu bunăvoință. Le vom judeca exclusiv din punctul de vedere al comentatorului de literatură. Am „selectat", astfel, trei volume elocvente pentru afirmațiile de mai sus : istorie romantțată fără nici un fel de originalitate, fără un cît de mic efort de ieșire din tiparele verificate, dar, totodată, epuizate de geniul sadovenian și compromise de platitudinile multor nechemați într-ale romanului de evocare istorică.

Al cui e urmașul ?

O asemenea mostră este „URMAȘUL" de MIHAIL CALMICU apărut mai de mult la Editura Eminescu. Se reconstituie, de-a lungul a peste 350 de pagini, vremea lui Ștefăniță, nepotul marelui Ștefan.

Ștefăniță, fiul nelegitim al lui Bogdan „cel orb" și al Stancăi, ajunge domn în urma morții fulgerătoare a tatălui său „ce s-o prăpădit de pintecare". Suspectîndu-i pe boieri de asasinarea voievodului, Ștefăniță, deși copil încă, dovedește o surprinzătoare abilitate politică, dirijînd din umbră toate acțiunile și reușind, în cele din urmă să probeze vinovăția hatmanului Luca Arbore și a fiilor săi Toader și Nichita, pe care îi ucide.

Viziunea lui M. Calmicu este, deci, diametral opusă celei consacrate în „Viforul" lui Delavrancea. Ștefăniță reprezintă, aici, dreptatea, cinstea, onoarea ; tot ce face e pus în slujba binelui țării, dar și a răzbunării tatălui ucis mișelește. Crimele lui Ștefăniță nu sînt semnul demenței și al cruzimii, ci tributul obligatoriu plătit adevărului. In schimb, Luca Arbore, vajnicul ostaș al lui Ștefan, apare ca un bătrîn intrigant, oricînd gata să trădeze Moldova leșilor, orgolios și dornic de putere, rob al propriilor interese. Uciderea lui înseamnă, așadar, un act justițiar binevenit. Mă rog, demitizările se poartă.

Scris greoi, cu fraze lungi și întortocheate, cu arhaisme sau regionalisme traduse în subsolul paginii, romanul suferă de o aglomerare monstruoasă de date, nume, întîmplări care ar fi putut lipsi fără ca „epicul" să se resimtă, din contră. Sub pretextul creării atmosferei și a culorii locale, autorul umflă romanul cu amănunte nesemnificative, precum intrigile de la curtea Poloniei, căsătoria lui Sigismund I cu principesa Bona Sforza, etc. Din mulțimea de fapte și figuri nu se reține mai nimic. Personajele sînt previzibile, schematice, tratate doar în alb-negru. O excepție — Gliga, cel de-al treilea băiat al hatmanului Arbore, ale cărui sentimente față de Ștefăniță pendulează între iubire și ură. Inițial, dușman al domnitorului, ulterior, slujitor credincios al acestuia, el ajunge în final să-i dorească moartea și să lupte pentru a-și răzbuna frații și tatăl. Este unicul personaj care trăiește, se zbate vrînd să cunoască adevărul : „Al cui, al cui dușman sînt, Doamne ? ! Milostivește-te de sufletul meu... Da, dușman al ucigașului părintelui și fraților mei. Sau poate și al...".

Un fulger care nu există

Editura „Junimea" a tipărit, cu cîtva timp în urmă, romanul „FULGERUL" de GEORGE CHI-

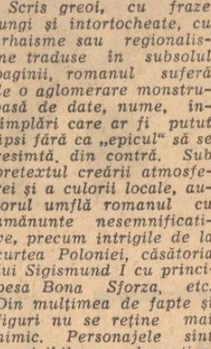

PER DINOGRANCEA, dedicat unei figuri de excepție : Ioan Vodă numit și „Cel Cumplit". Autorul are un ton de povestitor sfătos, neîndrăznind să iasă de sub aripa „ocrotitoare" a marelui Sadoveanu. El realizează, deci, o carte ultratradiționalistă, fără pic de subtilitate, cu o sumă de episoade inutile și interminabile. Stilistic-doar o pastișă : „Omăturile grămădite în cotituri și viroage, se lăsau mîncate de adîncile călduțe ale Austrului, slobozind ape grăbite care sunau, zi și noapte, mușcînd țărîna povîrnișurilor și purtînd-o către locuri așezate, hrană rodirilor viitoare". Cam așa se desfășoară toate descripțiile.

Memorabile

„Că mulți istorici streini, de alte țări, nu le știu toate cite se fac într-alt pămîntu. Tot mai bine știu cei de locu decît cei streini".

ION NECULCE

Analiza psihologică atinge performanțe rare, de tipul : „Și-n vreme ce bătrînul Șerbegan-Liteanul își făcea socotelile cîștigului de pe urma unei asemenea găzduiri a Înălțimii-sale, Ioan trăia clipa în care călărețul cu mușchi de oțel va umple casa cu bărbăția lui năvalnică..." (sic !). Personajele spun lozinci și profetizează chiar și atunci cînd fac dragoste : „Și de va fi cocon va sta în scaunul de la Suceava și va fulgera cu lumina dreptății Moldova, iar tu care te-ai dăruit o clipă, ai să trăiești prin el, o veșnicie". Vorbele aparțin lui Ștefăniță Viforul, tatăl neligitim al lui Ioan Vodă.

Portretele sînt scrise cu o deprimantă stîngăcie. Iată-l pe viitorul domnitor la 23 de ani : „ochi negri în care ardeau cu putere focurile sufletului său (n.n. observați clișeul, formula demonetizată estetic) așezate sub sprincenele arcuite (n.n. evident ochii stau sub sprincene și nu în altă parte !) pe o frunte înaltă încununată de păr ca păcura, trup bine legat și mușchi de criță (n.n. singurul epitet folosit de autor a propos de mușchii unui luptător). Ager la minte, milos cu oropsiții și crud — cumplit cu netrebnicii (n.n. cum i s-o fi manifestat cruzimea pe cînd făcea practică, să zicem așa, la un negustor din Liov, nu ni se spune).

Viața aventuroasă a lui Ioan Vodă este prezentată cu lux de amănunte ; îl vedem călătorind, suportînd o dragoste incestuoasă, dialogînd penibil cu frumoasa Xenia din Rhodos (pag. 86 și 87), luptînd-se ca un erou, oricînd e nevoie. Trecem peste unele greșeli elementare, ale autorului care îl enumără printre înaintașii lui Ioan pe ... Țepeș (pag. 196). Existența actualizărilor forțate, unele pastișe la cuvinte celebre (garda strigă : „murim dar nu ne predăm" — pag. 269), ratarea scenelor — cheie (Oștească adunare și lupta de la Jilițe, luarea Brăilei „măcel fără pereche, poate, în toată Istoria românilor"), titlul de cîntec de muzică ușoară al ultimului capitol (O lacrimă și o floare), totul lasă impresia de superficialitate, de „elogiu" deplasat adus peste patru secole viteazului voevod. Evident figura sa legendară merita altceva.

Prizonier, dar nu al Heracleei

LOLA STERE CHIRACU a publicat, în seria „Columna" a Editurii Militare (1974), nuvela istorică „PRIZONIERUL DE LA HERACLEEA". Urmărim, pe fundalul epocii lui Mihai, dragostea dintre tînărul Petru din Măldăr și tătăroaica Azalè, aflată la vîrsta Julietei. Abundă recuzita melodramatică de rigoare (un rob primește îngrijiri de la o necunoscută, fug apoi împreună, străbat păduri sălbatice, întîlnesc lotri mici și negri care sar din copaci, se iubesc sub clar de lună, fata se creștinează și cei doi se căsătoresc ; se adaugă lupte mai mult sau mai puțin motivate, etc.) ; dialogurile sînt reci și stupide (pag. 42, 43, 44 de exemplu), datarea unor hrisoave rămîne incertă (pag. 48 și 49), apar personaje fără legătură cu acțiunea (Maria a lui Putoian) sau citim descrieri senzaționale de chip uman : „Pe fața slăbită atîrnau... niște plete bălaie", cărora li se adaugă barbă și mustăți. Cum or fi încăput toate acestea pe obrazul junelui e cam greu de imaginat, dar așa a vrut autoarea, „Cetatea Haracleea" era „rămasă din vremea grecilor și romanilor", epocile măsurate în veacuri nemaicontînd. In alt loc, ni se descrie „mina albă ca de fecioară". a cui credeți ? A lui Mihai Viteazu ! Și cîte altele asemănătoare...

Se reține, însă, pentru calitățile ei certe scena miniei lui Petru care îi eliberează pe robii valahi și lasă în bătaia tunurilor grupul de tinere femei pîngărite de turci.

După lectura unor, astfel de „opere" nu se poate trage decît o concluzie, ce-i drept cam dură : păcat pentru literatura noastră contemporană de inspirație istorică.

Poluare haiducească

Ca realitate socială, haiducia vizează o epocă revoltă. Ea ilustrează, în fond, drama deposedării țărănimii de pămînt.

Deplasarea de la societate la natură nu are, în

cazul de față, nici un sens robinsonian sau londonian. Țăranul nu devine haiduc ieșind în afara timpului, ci în afara legii. Codrul nu este, pentru el, perimetrul recluziunii, al schivniciei, ci un spațiu justițiar, în care pribeagul instaurează un nou cod „juridic", mai drept. El este, de asemenea, cetatea sa de luptă, de răzvrătire și de răzbunare. El este libertatea. *Deosebit structural de „westman"-ul american, haiducul are o condiție duală; de hăituitor și de hăituit. Chipul său, păstrat mai cu seamă în creația folclorică, a cătpătat cu vremea trăsături legendare, idealizate. Romantic (Cozma Răcoare, la Sadoveanu) sau mai realist (Floarea Codrilor, la Panait Istrati), el își îmbogățește conturul eroic, atunci cînd narațiunea cuprinde un sens artistic superior. Campania de popularizare, cu semne vădite de inflație, desfășurată, fără strălucire dar cu mare ecou, de N.D. Popescu, cindva, ne poate lăsa indiferenți. Nu, însă, și osîrdia unor grafomani contemporani, care, prin lipsă de instrucție și har, duc o susținută muncă de degradare și compromitere a unei teme interesante, cu priză la public. Cîteva „cazuri" mi se par edificatoare.*

Iancu Jianu și manufactura de ocazie

Volumul, „Jienii. Teatru popular haiducesc", *publicat în colecția „Meșterul Manole" a Editurii Minerva, cuprinde 14 mici scenete dramatice, dedicate evocării lui Iancu Jianu, ale cărui fapte sînt transferate, în unele variante, în contul altor haiduci : Bujor, Groza, Codreanu, Radu din Motca, Nițu, Culiță ș.a. Alcătuite pentru uzul colindătorilor de Anul nou, textele au un relief hibrid ; aici decantarea populară se vede, deseori, înăbușită de contrafacerile de gen ale unor „urechiști", mai mult (din păcate) sau mai puțin (din fericire) „binevoitori" a colabora cu vechea baladă. „Jenații", se pare, de anumite naivități specifice, ei s-au străduit să „modernizeze", în spiritul prețiozității neologistice și al „grațiosului" de mahala, un material, la origine, nu lipsit de valoare. In varianta culeasă în Bicaz, de pildă, Iancu se*

etichetează profesoral „spaima fanarioților", în timp ce, cîteva pagini mai la vale, un soldat, ba nu, un „ostaș zdravăn, ostaș de frunte" intonează, mai întîi în stilul „patrioților" liberali, apoi în săltărețe ritmuri alecsandriniene, „consimțirea" sa la onoarea țării. Cîteva remușcări pare să-l încerce, totuși, în final, pe manufacturierul acestor contrafaceri neiscălite, care, după ce „poluează" zdravăn, haiducește, un spațiu — altădată ozonat — iese din scenă în manieră bonjuristă : „Bună seara de la noi, / Vă lăsăm în pace, / .../ De v-am greșit ceva, / Vă rog să ne scuzați, / Ce noi am cîntat !" La anu și la mulți ani !

Judocanii de la Moîleni

Roman „științific", (Constantin Streia : „Haiducii") am zice, cu mijloace mai pretențioase de compoziție (povestire în povestire), cu trucul cedării obligațiilor narative de la autor la erou. In fine, o haiducie tîrzie, postcuzistă, cu cete de o eterogenitate ciudată, alcătuite din bărbați cu deosebire virili, din femei inițiate în tehnica niponă a luptei (judo), din pasoptiști ardeleni, care desfășoară, în codru sau în lanuri, teoria luptei de clasă, din boieroaice tinere (rude sărace) care fac un fel de streep-tease spre a stoarce de la boieri banii adunați prin munca țăranilor (ideea de justiție !). De cealaltă parte, în primplan, o boieroaică cu apetit sexual exploziv, în satisfacerea căruia nu se dă înapoi nici de la crimă, jandarmi sadici și beți vi ș.a.m.d. Cită istorie mai încape în aceste scheme nu ne-am putut da seama. Am remarcat, în schimb, că haiducii au „simțul naturii", de parcă ar intra în codru cu pensule și acuarele și nu cu flinta sau pistolul ; au, de asemenea „simțul limbii" : „Nu știu de ce — recunoaște haiducița Zamfira — vorbele astea l-au supărat (pe boier, n.ns.), de parcă i-aș fi băgat o sulă-n dos" (pag. 17). O altă femeie, „muiere pofticioasă", îl „unge" cu următoarea „miere", pe haiducul Mihai Vizantea : „Tu ești un bărbat cum am visat de cînd a-nceput a-mi crește pieptu". Trecem peste alte pasagii la fel de picante, dar... nu prea avem unde : dăm peste discursuri. Printre ele, realitatea autentică se strecoară speriată, anemică, fără un relief ferm.

tinerețea clasicilor

literatură și istorie

„Moștenirea de îndemnuri"

Sadoveanu s-a inspirat, evident, din trecutul național, dar prozele lui se lasă cu greu integrate în așa numita categorie a romanelor istorice. Mai întîi, termenul însuși de „roman" poate stîrni — ceea ce s-a și întîmplat — obiecții deloc lipsite de îndreptățire. Prin tipologie și compoziție, prin amploarea și lentoarea desfășurării, creațiile lui compun mai degrabă o epopee.

Dar nu distincții generice ne vor reține în continuare, ci anumite aspecte ale atitudinii scriitorului față de istorie, mai bine zis cîteva sensuri ale experienței istorice pe care ni le propun romanele, povestirile ori epopeea lui.

Ceea ce se observă la toți autorii de romane istorice este ambiția de a-și „locui" epoca aleasă, tendința de a-i surprinde specificul nu altfel decît printr-o îndepărtare nevoită de prezent. Chiar dacă unii dintre ei cultivă cu intenție pilduitoare unele similitudini între conflictele pe care le resuscită în scris și cele la care participă în fapt, imperativele (nu numai estetice) ale „culorii locale" și ale atracției îi determină să despartă net lumea asupra căreia se apleacă de lumea căreia îi aparțin. De la romantism încoace orice epocă istorică trecută în literatură dezvăluie un pitoresc al ei, un exotism ireductibil.

O asemenea separație există desigur și la Sadoveanu și poate că niciunde ea nu apare mai evidentă, mai discursivă, decît în primul capitol — care e, de fapt, un prolog — din „Creanga de aur". Profesorul Stamatin evocă, nu fără un fel de orgolioasă resemnare, în fața elevilor săi, credința străbunilor „de la Burebista și mai de mult" : „Acolo unde dumneavoastră raționați și încercați a trece spre adevăr prin silogisme și ipoteze, înțeleptul de demult avea o cale deschisă, o împărtășire directă, o însușire de a pătrunde nesilit în miezul lucrurilor. Aspectele lumii și fenomenele naturii magul le prezenta în embleme : le punea, deci, o cheie veșnică. După aceeași metodă, sub simbol, adevărul cel mai abstract putea deveni sensibil, o propoziție uscată se mișca în imagini ; astfel necunoscuturile se îmblînzeau, zidirile neanimate și entitățile morale se poetizau : metafizica se înfățișa într-o horă de zeițe.

Dar din cuprinsul aceluiași discurs înțelegem că ruptura nu e totală, o transmisiune continuînd să se petreacă peste timp : „...Poporul încă practică legea veche. De aceea să nu vi se pară de mirare dacă voi invoca umbra severă a bătrînului preot păgîn care a sălășluit cîndva bolta unei asemenea peșteri. Pentru dumneavoastră poate fi o fantasmagorie ; pentru mine e o realitate. Duhul lui trăiește în mine, cum a trăit în atîtea generații succesive...".

Declarația de apartenență a profesorului Stamatin poate fi considerată exterioară spațiului artistic propriu-zis, dar în „Nopțile de Sînziene", de pildă, mentalitatea arhaică se constituie ca un factor de rezistență și ca termen al unui conflict latent ce întreține întreaga semnificație a povestirii. La fel, în „Baltagul", altă proză cu subiect „contemporan", urmărirea, descoperirea și pedepsirea vinovatului au loc în cadrele de viață ale unui popor de oieri, după legi nescrise, care probabil că nu s-au schimbat esențial din vremea lui Burebista.

Înțelepciunea domnului Ștefan al Moldovei nu e străină de aceea a magului din vechime. Kesarion Breb, și, nu întîmplător, una din expedițiile lui cinegetice sfîrșește la „izvorul alb", în pragul peșterii unui alt schivnic iluminat. Mai semnificativ pentru această comunitate transmisă de gîndire și simțire e faptul că, deși instruit în Egipt și menit unui cult ezoteric, Kesarion Breb rămîne un mag pămîntean ; el e anume ales și jertfit de neamul său de păstori, de la care își ia rămas bun în ziua urcării definitive în muntele ascuns.

Tendința sadoveniană profundă este de a face să comunice peste timp realități și mentalități diferite, de a surprinde prelungirile unora în celelalte, de a verifica și lumina o continuitate esențială. Filozofia și poezia prozei lui trebuie căutate, aici, împreună. Ca un alt mare scriitor, cu care se aseamănă în multe privințe, Sadoveanu face „schimb de taine cu strămoșii". Așa se explică fondul de liniște și reculegere din universul său. Povestirea sadoveniană este un scenariu ritual transcriind în variantă actul sacru al trecerii, al transmisiunii unei „moșteniri de îndemnuri".

Mișcarea regresivă din epica sadoveniană nu reprezintă altceva și sensurile ei nu sînt neapărat și exclusiv pașeiste. Nu se urmărește stagnarea, ci echilibrarea. Scriitorul nu neagă dinamica istoriei și nu i se împotrivește, dar se aplică să recunoască în desfășurarea ei de forțe elementele repetabile. Schimbarea, mai cu seamă ca varietate în spațiu, ca diversitate, nu scapă observației sale, dar fără să contrazică anumite statornice tipare.

Scriitorul știe să pună asupra lucrurilor și făpturilor o „cheie veșnică". În reprezentarea sa, creșterea este maturație organică și ciclică, devenirea e revenire. În operă circulă „un singur specimen uman în sute de ipostaze" : propoziția călinesciană este, desigur, exactă, ca și cea care urmează : „Prin gura lui vorbește un singur om simbolizînd o societate arhaică".

Ce semnificație are, însă, această prezență și, mai ales, această reminiscență ? Istoria nu înseamnă pentru Sadoveanu altceva decît tradiție, perpetuitate. Indiferența față de timp, față de urmările scurgerii lui, retrage chiar prozelor celor mai închegate calificarea de romane istorice. Legătura organică pe care ele o închipuie și o apără între diferitele vîrste ale acestui „popor de păstori și de plugari" le conferă, însă, alte dimensiuni și alte urmări.

Tocmai acest ecou prelungit pînă departe în prezent i-a dat autorului tăria să persevereze în trecut pînă dincolo de istoria propriu-zisă. Continuitatea în prezent devine pentru el un argument în favoarea continuității în trecut.

Căci lumea pe care o reînvie e o lume veche, nu primitivă. Regresiunea nu presupune decît aparent o reducție. Sufletul arhaic nu e sălbatic, vremurile patriarhale au civilizația lor.

Nimic mai specific sadovenian decît încercarea de a imprima aparițiilor de acum și din veac o aceeași mișcare ceremonială, atît de greu de confundat. Niciunde nu e mai vizibil acest efort și niciunde el nu e mai încununat de succes decît în planul rostirii. Mai ales prin știința de a da și de a retrage cuvîntul asigură Sadoveanu consistența personajelor lui.

Limba aceasta nu e limba țăranului moldovean dintr-o epocă istorică anumită — cum s-a crezut cîndva — arhaitatea ei e atribuită, nu regăsită. Dar impresia de autenticitate pe care o produce este atît de mare, încît Călinescu avea dreptate să spună undeva — citez din memorie — că, „dacă Ștefan cel Mare s-ar scula din mormînt, pe noi nu ne-ar înțelege vorbind, dar pe Sadoveanu e sigur că da".

Limba lui Sadoveanu și lumea lui nu ne apar ca rod al unei fantezii, ci al unei intimități cu izvoarele, al deținerii tainelor prețioase ale continuității. Căci scriitorul nu evadează în ficțiune neangajantă, ci într-o istorie posibilă. El încearcă, de fapt, să compenseze lacunele ei, să dea unei lumi fără istorie substanță istorică prin intuiție psihologică și lingvistică.

Trecutul nesigur e fortificat prin puterea artei, adevărul reconstituirii e validat prin propriul talent. În „Creanga de aur", de pildă, carte stranie și întrebătoare, ipoteza se ține mai ales prin infailibilitate stilistică. Orice ezitare, orice nepotrivire, orice accent exagerat ar fi stricat echilibrul ce se cuvine să însoțească întotdeauna adevărul.

Astfel se așează Sadoveanu alături de cronicari și înaintea lor. Astfel devine el **martor** al vechimii și al permanenței noastre, prelungindu-ne istoria dincolo de documente și de vestigii, imaginînd o lume care trebuie să fi existat de vreme ce ne seamănă.

A fost dintotdeauna rolul poeților să vorbească despre ceea ce cronicile tac, să întemeieze o viață nu numai din memorie, dar și din închipuire. Homer și Hesiod n-au făcut altceva. Opera sadoveniană închide în paginile ei o theogonie și o sociogonie.

Mircea Martin

Paul Vasilescu : ȘTEFAN CEL MARE (proiect de monument)

Viabilitatea prototipului clasic

Convingerea decenii de-a rîndul împărtășită după care adevăratul și marele întemeietor al nuvelei românești este Constantin Negruzzi avea să fie deplin ratificată după un veac de la apariția narațiunii **Alexandru Lăpușneanul**, capodopera scriitorului moldovean. Și ceea ce ni se pare cu adevărat extraordinar este faptul că exponentul acestui act de definitivă recunoaștere nu e altul decît Liviu Rebreanu cu a sa comunicare academică intitulată **Centenarul nuvelei românești, 1940**, al cărei text a fost tipărit de autor în volumul său de publicistică și eseistică **Amalgam** (Editura Socec, București, f.a.). Creatorul nuvelelor **Ițic Ștrul dezertor, Catastrofa** și **Proștii** afirmă răspicat că „cinstitul spătar Costache Negruzzi" este, incontestabil, „părintele nuvelei românești", întrucît scrierea sa deține, efectiv, calitatea de prototip al genului. Astfel, nuvela „bătrînului Negruzzi", precizează Liviu Rebreanu, între altele, atinge o atare poziție privilegiată întrucît ea „întrunește un subiect interesant și o acțiune puternică, o construcție solidă și bine închegată, cu gradație dramatică pentru fiecare tablou în parte și pentru fiecare împreună, o zugrăvire în reliefuri tari a personagiilor, într-un cadru de un realism viguros, o limbă mlădioasă, expresivă, sigură, păstrînd parfumul trecutului și rămînînd totuși modernă, o remarcabilă adîncire psihologică, izvorîtă dintr-o deplină obiectivitate a scriitorului față de creația sa și altele și altele..."

La prima vedere, cu totul simple, la îndemîna oricui să fie formulate, în realitate, caracterizările lui Rebreanu definesc o perspectivă critică a cărei deplină închegare s-a putut produce după abia un secol de la apariția capodoperei negruzziene.

În elementaritatea lor tranșantă, aprecierile lui Rebreanu dau conținut unei judecăți de valoare intrinsec estetică, deci o judecată care-și subordonează fără reticențe criteriul semnificației istorice și istoric-literare și care, în ultimă instanță, justifică cu totul atributul de prototip al genului conferit nuvelei **Alexandru Lăpușneanul**. Rezistînd fără clintire nesfîrșitului șir de exegeze documentaristice — astfel, necesare și nu o dată extrem de tentante —, grație marii ei valori literare, scrierea ajunge, în sfîrșit, să-și impună autonomia epic-problematică. Materia documentară de extracție istorică de la care se purcede (cum se știe, furnizată în cea mai mare parte de cronica lui Grigore Ureche și nu de letopisețul lui Miron Costin, așa cum, printr-un surprinzător **lapsus calami**, indică prozatorul) se sublimează în materie artistică inefabilă, obligîndu-l pe interpretul contemporan să adopte mișcarea inversă celei practicate de majoritatea înaintașilor. Datorită acestui fenomen de alchimizare narativă, fenomen care în cazul prozei de evocare istorică va cunoaște suprema lui împlinire odată cu Sadoveanu, scuturarea de avatarurile criticii exclusivist sau excesiv sursologice precum în „cronicile" shakespeariene, se soldează, la lectură, cu instituirea unui asemenea mod de receptare care, dintr-o dată parcă, ne relevă universalitatea operei și implicit valoarea ei de prototip. Raportată, de pildă, la proza de evocare istorică a lui Asachi, dincolo de multitudinea deosebirilor de viziune și, se înțelege, de calitate, nuvela lui Negruzzi se distinge prin decisa ei aspirație în direcția problematizării din unghi etern uman a datelor istoriei. Pentru Negruzzi, apelînd la un termen de circulație în critica actuală, materia istoriei pe care se sprijină are semnificația unui **pre-text**, folosindu-se de ea prin supunerea deliberată la obiectul creației epice. Eventualele infidelități depistate de cercetători în ceea ce privește respectarea adevărului istoric își pierd, așadar, orice importanță ca argument circumscris analizei critice. Uimitoare rămîne, astfel, constatarea că nuvela **Alexandru Lăpușneanul**, sub acest raport, se conformează în chip exemplar exigențelor referitoare la condiția eticii de inspirație istorică formulate de un alt mare prozator român modern — Camil Petrescu — după 115 ani de la apariția ei. Credem că nu se poate invoca un exemplu mai strălucit decît scrierea lui Negruzzi în cazul căreia „modul de a unifica necesitățile epicului cu necesitățile adevărului istoric" să-și găsească o rezolvare ireproșabilă, ca urmare a faptului că prozatorul izbutește, realmente, să creeze „o adevărată realitate secundă, a cărei valoare e dată de gradul în care se oglindește în ea realitatea originară" (Camil Petrescu, **Opinii și atitudini** pp. 265—276). Prin alte cuvinte, nuvela lui Negruzzi rămîne un model inegalabil de asimilare a temei istorice în temă literară, datorită indefinibilului „joc" dintre cele două „realități" delimitate de Camil Petrescu. Mergînd mai departe, trebuie arătat însă că în **Alexandru Lăpușneanul** disocierea celor două tipuri de „realitate", practic, este imposibilă : într-atît încît, la lectură, chestiunea poate fi dată complet uitării. Problematica etern umană despre care am amintit apare atît de organic implantată într-un sol epic sieși suficient încît iluzia ficțiunii așa-zicînd romanești devine atotcuprinzătoare. Nu încape îndoială că cea mai de seamă consecință a respectivului proces se vădește în identitatea caracterologică a personajelor și în problematica lor. Căci ceea ce știm, în această direcție, din cronica lui Ureche despre Alexandru Vodă Lăpușneanul, despre doamna Ruxanda, despre vornicul Moțoc și despre celelalte personaje nu constituie decît sursa unor sugestii, sincer vorbind, cu totul zgîrcite. Dacă în ceea ce privește trama epică a nuvelei Negruzzi are întreg beneficiul de pe urmele cronicarului (venirea lui Alexandru Lăpușneanul în a doua domnie, întîlnirea lui cu boierii trimiși de Tomșa Vodă să-l întîmpine, măcelul celor 47 de boieri, îmbolnăvirea și apoi moartea sa prin otrăvire etc.), în schimb procesul de definire a personajelor și de plasare a acestora în situații dramatice revelatoare îi aparține în exclusivitate. În acest punct, capacitatea prozatorului de a citi printre rînduri și de a intui valorile subtextuale se dovedește a fi suverană. Pentru edificare, să ne oprim doar la două exemple. Despre Lăpușneanul, la sfîrșitul pasajului în care este prezentat măcelul boierilor, cronicarul scrie : „Nici alegea pre cei vinovați, ci unul ca altul îi punea subtu sabie, cădea mulțime, di pre zăbrele săriia afară, de-și frîngiia picioarele. Și au pierit atuncea patruzeci și șapte de boieri, fără altă curte, ce nu s-au băgat în samă. Și așa după atîta nedumnezeire, îi păriia că și-au răscumpărat inima". Nu este nici o exagerare cînd afirmăm că atari sugestii, datorită neobișnuitei vocații a prozatorului de a percepe ființa umană în perspectiva universalității, se bucură de reîncarnări artistice de-a dreptul shakespeariene. Statutul de autocrat oriental, bîntuit de demonul puterii minuite cu o luciditate demențială, disimularea prin candoarea cinică a apetitului pentru crimă, asemenea trăsături proprii firii lui Lăpușneanu, care fac din el un „filozof" al violenței, nu sînt cu nimic mai prejos decît acelea cu care este dăruit, de pildă un Richard al III-lea. Astfel, avînd drept motto ultima propoziție cu care se încheie citatul de mai înainte extras din cronica lui Ureche („Și așa după atîta nedumnezeire, îi păriia că și-au răscumpărat inima"), studiul caracterologic al personajului întreprins din perspectiva psihologiei „abisale" este în măsură să ducă la rezultate de mare pregnanță. Urmărită în compartimentări foarte distincte (raporturile cu boierii, cu soția, cu fiii, concepția despre domnie, atitudinea față de divinitate, înțelegerea istoriei etc.), psihologia personajului își dezvăluie în acest chip nebănuit bogata gamă a valențelor. Inspirata caracterizare a lui G. Călinescu, din **Istoria literaturii române**, după care „Lăpușneanul e un damnat romantic, osîndit de Providență să verse sînge și să năzuie spre mîntuire", ca rezultat al „melancoliei lui sangvinare colorată cu mizantropie" — o caracterizare prea „literară", totuși — și-ar vădi pe deplin atît temeiurile cît și complexitatea formelor de manifestare.

Al doilea exemplu asupra căruia dorim să atragem atenția este, desigur, acela al doamnei Ruxanda. Pentru cunoașterea acestui personaj, Negruzzi s-a oprit fără îndoială mai ales asupra celor spuse de cronicar în pasajul intitulat **„De domnia lui Bogdan Vodă feciorul lui Alexandru Vodă Lăpușneanul, 7076 mart.,** de unde aflăm că fiica lui Petru Rareș „era o fămee destoinică, înțeleaptă, cu dumnezeire, milostivă și la toate bunătățile plecată". Deși amănuntul existent într-un capitol anterior, cum că Ruxandra a ajuns soția Lăpușneanului fiind luată de la Joldea, unul dintre rivali săi, „însemnat" la nas de noul domn și călugărit, nu a scăpat atenției prozatorului. Pe asemenea date — importante, desigur, dar destul de generale, la urma urmei — se exercită spiritul creator negruzzian schițînd în liniii de o conciziune clasică profilul memorabilului său personaj feminin. În cazul doamnei Ruxanda complexitatea condiției ei de personaj tragic apare cum nu se poate mai convingător relevată. Performanța scriitorului, de data aceasta, este de căutat în subtilitatea cu care psihologia prin definiție delicată, închisă într-o sensibilitate de mare gingășie, a doamnei Ruxanda își dovedește superioritatea, moral dar și prin fapte, în decursul durei confruntări cu despoticul monarh. În interpretarea acestui aspect, varietatea argumentelor ni se pare, de asemenea, hotărîtoare : descendența mușatină a doamnei față în față cu aceea de parvenit a Lăpușneanului („Un oarecare Petre Stolnicu, om prost și necunoscut", notează Negruzzi în **Scrisoarea a XIX-a**), condiția de soție frustrată de dreptul opțiunii pe acest plan, și de mamă al cărei fii sînt amenințați de propriul lor tată, dar și condiția de doamnă a țării hotărîtă ca odraslele ei să-și urmeze tatăl la tron ; toate acestea grefate, cum arătam, pe o structură psihică, la prima vedere inaptă pentru încercări precum acelea la care este supus personajul.

Încă o dată, deci : paradoxul artistic fundamental al nuvelei este acela că spectaculoasa autonomizare epică și problematică a materiei istorice originare nu face decît să potențeze în cel mai înalt grad sensurile sociale, politice și naționale ale acesteia. (De altminteri, Negruzzi însuși formula, după cinci ani de la apariția nuvelei, puncte de vedere cu totul ferme în această chestiune, în **Scrisoarea a XIX-a**).

Dacă la succintele considerații cuprinse în însemnările de față se adaugă și analiza elementelor de ordin compozițional și stilistic (analiză magistral întreprinsă de Tudor Vianu în **Arta prozatorilor români**), apare, sperăm, și mai limpede de ce **Alexandru Lăpușneanul** întrunește calitățile de autentic prototip al nuvelei românești.

Nicolae Ciobanu

Actualizarea trecutului

În sens substanțialist, *CAMIL PETRESCU pare să figureze istoria prin imaginea unei sfere, ce refuză existența unui punct privilegiat, cu valoare arhimedică. Volumul acestela poate fi intuit — în concepția scriitorului — pornind nu numai* dintr-un anume, *ci din fiecare punct aflat pe suprafața ei. Înțeleasă ca durată, istoria se manifestă în orice regiune a concretului. Pîrghiile ei vor fi, așadar, trecutul și prezentul, ascendenții și descendenții, individul și societatea, familia și clasele sociale, cultura și grupul spiritual, patria și omenirea. Ca roman al revoluției, mai mult decît al lui Bălcescu, „UN OM ÎNTRE OAMENI" nu se limitează strict la perimetrul evenimentului și nu așază în centrul său numai profilul eroului. Romanul debutează pe scena epocii lui Tudor Vladimirescu, unde înfățișează peisajul rural al societății, tratat la modul monografic. Capitolul următor aduce în prim-plan familia serdăresei Zinca Petrescu (Bălcescu) stabilită în București, anii de „formare" ai viitorului revoluționar și conjurația lui Mitiță Filipescu. Pregătirea și desfășurarea revoluției pașoptiste prilejuiește scriitorului performanțe compoziționale deosebite. Schimbările și intersecțiile de planuri, abandonarea sau reluarea unor episoade, deplasările ingenioase de accent, „peregrinările" autorului pe mereu alte și alte coordonate geografice, sociale, psihologice sau spirituale, într-un veritabil carusel de imagini, nu sînt emanații ale unei fantezii dezordonate, cu zone de erupție întîmplătoare. Artist de o luciditate imprescriptibilă, Camil Petrescu schimbă necontenit, metodic, unghiul de proiecție, spre a reface chipul autentic al vremurilor. El încadrează evenimentele și personajele în epocă, dar știe prea bine că aceasta rămîne de neînțeles în absența studiului atent al societății, în toate straturile ei — egal „expresive". În mod firesc, scriitorul ajunge la frescă. Nu, însă, pe căi străine, pornind, de pildă, de la voluptatea pictorică și descriptivă a lui Balzac sau străbătînd (și „preluînd", cum, în manieră abuzivă, s-a afirmat) parametrii viziunii globale asupra istoriei, specifice marilor ficțiuni rusești, de la Tolstoi la Șolohov. Ci — fapt absolut explicabil la un artist atît de original și polivalent — pe căi proprii, desprinse organic din gîndirea sa filosofică și estetică : propunînd o viziune „nearhimedică" asupra istoriei, oferind fiecărei calote din cele care o compun valoarea unei „chei".*

Pentru un spirit de rigoarea și de aplicația teoretică a lui Camil Petrescu, crearea trilogiei era de neconceput fără elucidarea unei probleme preliminare : cîtă istorie și cîtă ficțiune cuprinde romanul istoric ? Răspunsul era, în parte, dat, dar se reformulează, mai precis, acum ; desigur, tot în termeni substanțialiști. Epica istorică este, în mod egal, adevăr și ficțiune, recreație și creație. Se știe, autorul era un fanatic al documentului și, pînă la tipărirea cărții, nici o arhivă n-a rămas necercetată, nici o mare bibliotecă nerăvășită. El pornea la studiu, nervos, febril, ca într-o campanie de război în Piatra Craiului. Bibliotecile, aceste cîmpuri de luptă livrești, „cu rafturi și zăbrele", i se înfățișează înțesate de pergamente și colecții vechi, de tomuri grele, legate-n marochine, în care zac, ierarhic, „mii și milioane de idei", din alte timpuri. Zac, însă, ca în niște transee dezolante : „cadavre" de idei, căci scrisul, meditează artistul într-una din poeziile sale, e doar gîndire „vested conservată" și-nchisă sub formule și sub chei. Spre a le revitaliza, spre a le valorifica, astfel, „adevărul" și a restitui, prin ele, „icoana" unor vremuri apuse, Camil Petrescu va postula trăirea documentului, *prezentarea lui nu neutră, ci în lumina însuflețitoare a unei conștiințe unice. De aici — în afară de senzația pătrunderii într-un univers dinamic, fremătînd de viață — acea* actualizare substanțială, *atît de proprie romanului* „Un om între oameni". *În genere, timpul naratorului coincide cu timpul eroului, trecutul devine prezent, este actualizat, de regulă fără anticipări „deconspirative", fără plasarea creatorului într-un supraplan omniscient. Trilogia debutează brusc, programatic parcă, printr-o sintagmă integratoare, ce anihilează orice posibil decalaj temporal :* „Sîntem în 1821..." *Așadar,* „sîntem" *ca siglă a trăirii, nu* „era" *— prolog flexionar al* povestirii. *Desigur, însă,* „Un om între oameni" *nu s-a alcătuit numai prin montaj de documente, fie ele și trăite prin conștiința autorului. Romanul istoric este o construcție, în care* invenția *rămîne inevitabilă și absolut necesară : în limitele adecvării istorice, să precizăm. Acolo unde documentele lipsesc sau se dovedesc lacunare, unde, alteori, conținutul lor s-a banalizat prin repetiție, scriitorul are datoria să imagineze, în spiritul autenticului epocii. Și Camil Petrescu va imagina destul, dar... în felul său riguros, „intuind" concret scene, neintîmplate poate, oricum posibile. Reconstituind, la modul „paleontologic", din cîteva detalii arhivistice, „scheletul" unor întîmplări, biografia unor personaje sau conferindu-le acestora una verosimilă, pe de-a-ntregul plăsmuită. Lucru remarcabil, în interiorul operei, documentul și ficțiunea fuzionează intim, nu apar în postura de corpuri străine, nici față de întregul edificiu, nici în raportul direct dintre ele. Cele cîteva stridențe care se mai semna-*

Nicolae Baltag

Continuare în pag. a 7-a

Peisajele revoltei

Una dintre ideile critice devenite uzuale în ceea ce privește ansamblul operei lui Arghezi este constatarea unei diversități, ce nu se lasă sintetizată în formule unificatoare. Adevărat demiurg al cuvîntului, marele poet a produs infinite variațiuni pe tema limbii românești, a silit limbajul să intre în tipare noi, surprinzătoare. Pe bună dreptate, unul dintre exegeții săi recenți a constatat că această covîrșitoare lipsă de monotonie este rodul unei încercări de echivalare a vieții pe planul cuvîntului. Nu este însă o explicație suficientă în ceea ce privește extraordinara desfășurare de forțe creatoare a autorului **Cuvintelor potrivite.** Fără a fi numai semn al unei vitalități ieșite din comun și faptă a unei individualități violent-dominatoare, poezia lui Arghezi exprimă, prin unele dintre realizările ei cele mai semnificative, și opțiunea omului social, a creatorului străjuit în permanență de efigia suverană a patriei și a poporului său.

Este motivul pentru care un portret critic al lui Arghezi nu se poate rezuma la a-l opune și concilia pe poet (în cadrul unei pendulări caracteristice) cosmosului, ca individ. Fiindcă un nesfîrșit șir de strămoși vorbesc în vocea sa.

Două argumente esențiale sprijină aceste afirmații. Primul dintre ele este însăși fabuloasa bogăție lingvistică a operei argheziene, ce are printre principalele ei surse vorbirea populară. Munca asupra cuvîntului, pe care poetul a dus-o întreaga lui viață, semnifică iubirea pentru spiritualitatea românească, pentru poporul care l-a născut pe cel chemat să-i cînte sentimentele fundamentale.

Al doilea argument este persistența unui sentiment al istoriei patriei. Niciodată Arghezi nu s-a desprins pe deplin de înaintașii săi anonimi, de cei care au făurit istoria țării. Aspectul acesta este vizibil mai ales în volumul 1907, dar el se ivește, fapt demn de subliniat, și în alte ocazii, ca, de pildă, în ciclul **Letopiseți** (apărut în 1941). Iată două strofe dintr-o poezie a acestui ciclu, intitulată **Făt-Frumos**: „Cum va voi, căci vrednicul urmaș, / Al lui Ștefan și Țepeș împreună, / Ridică și altare din stei pentru vrășmaș / Dar și țăpoaie-nalte, cu proțăpirea bună. // Tu, Țara, așteaptă cîntecele iar / Să se strecoare-n ramuri liniștit, / Din răsăritul mare-n asfințit, / De la hotar, pînă-n hotar." Invocarea unui trecut glorios este folosită eminescian, pentru atacarea unor stări de lucruri contemporane.

După cum arătam, modul arghezian de reînviere lirică a unor evenimente istorice de deosebită rezonanță în viața poporului apare cel mai convingător în **1907.** Este un volum în care geniul unui mare poet înfringe o discursivitate inerentă. Întreaga artă a lui Arghezi se reîntîlnește aici. Un registru larg de sentimente este ilustrat, cu candoare și vehemență, cu ironie nimicitoare și mînie îndreptățită. Modurile lirice sînt diferite. În **Doină pe fluier** se trasează, în stilul poeziei populare, o schiță a marii mișcări a țărănimii și se sugerează groaza stăpînitorilor : „Vine toată omenirea / Să dea ochi cu stăpînirea. / Capitala răsfățată / E de-aznoapte-mpresurată, / Spune zvonul, și-un fior / Trece-n pielea tuturor / Deputaților din Sfat. / La un ceas întîrziat, / Cotropit de-atîtea slugi / N-ai nici cînd, nici cum să fugi." În altă poezie este înfățișată, fără ocolirea tonurilor tari, pedepsirea unuia dintre oprimatori. Arta argheziană găsește noi și noi resurse : „Ce s-a-ntîmplat atuncea nici nu s-a pomenit. / Tîrît, lungit, trîntit, / Sătenii îl călcară în picioare. / Desculți cu toții, rece fiecare. / Era și nu era o răzbunare / Era mai mult și nu-i găsești cuvîntul, / Era parcă dreptatea ce-o face chiar pămîntul, / Și toate cele ale, / Mocirle, sînge, bale,/ Ce înghițea cu liniște țărîna, / A toate peste oameni, și legi, și timp, stăpîna, / Ca stropul de cerneală hîrtia sugătoare".

Alteori, în **1907** apare vestitul ton batjocoritor al lui Arghezi, despre care Ralea scria că reprezintă o culme genială, neatinsă de alt reprezentant al literaturii române. În **Telegramă cifrată** pamfletarul irumpe în poezie : „Aștept rapoarte de urgență, / Că a-ncetat netrebnicia, / Și scrieți-mi cu titlul «Excelență». / Trăiască Regele și Dinastia !" Pentru ca într-unul dintre poemele cele mai memorabile ale volumului, prevestirea marii revolte să capete o palpabilitate excepțională, : „Viitori și limbi de flăcări / așteaptă să se miște, / Pitite după staul și curți, în porumbiște. / Din apele, aprinse pe matca lor de scrum, / Întunece și cerul puhoaielor de fum, / Nu mai rămîie piatră pe piatră, grinzi în grinzi, / Să cadă și Tăria în țăndări de oglinzi."

Poeziile dedicate de Arghezi marii mînii de la 1907 a țăranilor români constituie o sintetizare explicită a uneia dintre liniile care au însoțit în permanență, subteran, creația celui mai mare poet român de după Eminescu. După cum arătam, Arghezi exprimă o permanentă și vibrantă comuniune cu trecutul istoric al poporului său. Este o dimensiune definitorie, o calitate ce constituie un argument de perenitate.

Voicu Bugariu

Mircea Florin Şandru

Tinerilor eroi

Istoria se-ntoarce şi-şi filfiie culoarea
În zarea sîngerie o oră blîndă bate
Se-ntorc în mintea noastră azi tinerii prieteni
Cu virstele rămase atunci la jumătate
Se văd sclipiri de armă pe cercul alb al zării
Privirea lor curată s-a-nceţoşat şi doare
Cei ce-au murit sînt tineri ca noi şi ne fac semne
Reapăruţi din ierburi în calma înserare
Istoria se-ntoarce mai blînd şi mai aproape
Cei ce-au murit sînt tineri, sînt ţară, morţi nu sînt
Nici trecerea de vreme, nici curgerea de ape
Nu le vor şterge semnul lăsat peste pămînt.

Memorie

Celor care au murit ţinînd patria pe umeri
Pe iarbă, pe istorie, pe toate cîte au fost
Numărul lor e mai greu ca să-l numeri
Numele lor e mai greu să-l înveţi pe de rost
Dar acum că e vară şi istoria iese din somn
Măcar cu o floare să-i atingem şi să ne aducem aminte de ei
În locuri văzute şi nevăzute unde dorm
Vegheaţi de albine, de flori şi de miei.

Cornel Brahaş

Adevăr

în toată istoria
noi am avut
treizeci de ani de libertate adevărată

obrăznicia faunei, neliniştea florei
în toată istoria
ne-au lăsat
treizeci de ani de libertate adevărată.
Restul – să spună cerurile
care ne-au supt rănile...

am supus
toate izbucnirile obiectelor din rotund
toate destrăbălările obiectelor, ele
nu m-au trădat, au rămas lîngă mine
fie şi sub formă de capricii sufocante,
sînt iubit de uşi neîncercate
care-au ocolit popoare întregi, sînt
iubit de culisele mărilor
de lungimea poemelor antice...
poţi spune la toată lumea că m-am născut
toată lumea te va înţelege
liniştea pentru că mai crede în linişte,
patria pentru că vede viitorul cu ochi istorici,
focurile istoriei mă ştiu al lor, anunţurile senzaţionale
mă ştiu al lor... În toată istoria am avut
treizeci de ani de libertate.

Constantin Duică

A fi

A nu iubi uritul şi minciuna,
A nu te apleca vreodată,
A fi melodios ca struna,
A nu uita de mamă şi de tată,

A fi întreg la minte, îndrăzneţ.
A fi la locul tău, oricînd,
A preţui muncind şi-a pune preţ,
A nu rămîne ultimul în rînd.

A fi mereu în plinul vieţii, plin,
A nu rămîne singur, trist,
A fi stăpîn pe-al tău destin
Şi om de omenie, comunist.

Ioan Martiş

Cîntec pentru eroi

Murind, atîţia oameni au rămas
De inima noastră, la un pas.

Trăind, pe dinăuntru, în noi
Purtăm atîtea inscripţii de eroi.

Veghind, în orice gest al lor sînt eu
Cîntec şi flacără pe mausoleu.

Paul Vasilescu : MIRCEA CEL BĂTRÎN

Doina Uricariu

Acest pămînt

Ca şi cum nuiaua ar mişca pe cel ce-o asmute
Ca şi cum rădăcina ar înălţa pe cel ce nu este de lemn
Aleargă un zimbru pe frunze căzute
Atunci cînd tăcem

O sămînţă de ţară, un vultur de cer
O ceară de cuvinte faguri rostind
Ca şi cum zimbrul ar fi
Primul cuvînt un sigiliu topind

Ţară, pămînt, un fluture deschis
Zid vindecat în miez de crin
Tencuială coaptă de o vreme de linişti
Udată de lapte şi vin.

Mihai Traianu

Nu poate fi osîndă mai mare

şi totuşi totul e să nu te plîngă părinţii
însinguraţi de viaţa ta de zilele tale
şi de pămîntul pe care îl calci
să plîngă părinţii soarta lumina ta adică să te creadă
un fel de jefuitor de drumul mare
să plîngă traiul tău de rătăcitor fiu
şi frate bun privighetorii
nu poate fi osîndă în viaţă mai mare
legat fiind de iarbă iubind din suflet
şi astea nu sunt vorbe aburul vitelor pe o păşune
şi chiar peste măsure tu care divinizezi aerul
mereu mai poluat în zorii ferestrei
şi suferi de moarte iertat să ne fie din pricina
declinului salcîmilor şi părinţii să te plîngă
crezînd că nu-ţi va fi dat ţie fiului
şi numai ei avînd o dreaptă viziune a patriei
că ţie fiului nu-ţi va fi dat
anume un loc în săvîrşirile şi văzduhul şi drumurile
şi iarba patriei şi că rătăcit vei rămîne şi să te plîngă
părinţii şi nu poate fi osîndă în viaţă mai mare

marea rază

Viorel Ştirbu

Începea, începuse, de fapt, o zi agitată. Discuţiile urmau să continue şi poftim, acum această intrusiune ridicolă. Ce naiba căuta armata în aceste momente ? Bălcescu, şi nu numai el, regretau — o imprudenţă, poate, dar nu se izbutise altfel : fruntaşii de la Izlaz erau necesari la şedinţele urgente ale guvernului iar armata lor, cu un ritm mai lent de deplasare, venea şi ea, era aşteptată cu nerăbdare — întîrzierea, obiectivă, dar gravă. Forţele militare nu erau numeroase, dar erau capabile să neutralizeze garnizoana din Bucureşti, nesigură, şovăitoare din pricina ofiţerilor ei : două companii de linie, încă aproape un regiment format din dorobanţi şi voluntari, cam 1 500 de oameni, plus cîteva tunuri uşoare ce soseau şi ele din urmă. Din toată puterea adunată la Islaz, veniseră doar aghiotanţii, ordonanţele lui Magheru şi Tel, cîţiva ostaşi de încredere ce erau desemnaţi să alcătuiască paza, garda Palatului Administrativ. Odobescu fusese teribil de vexat că rezolvarea problemei nu-i fusese lui încredinţată, dar în afară de el şi de Cîmpineanu, nimeni nu-l lua în seamă. Nici Neofit, care îl sprijinea ca ministru, dar care nu dorea să se dea pe mîna lui totuşi. Cu foarte slaba lui experienţă politică, Neofit se bizuia doar pe intuiţie, pe instinct. Personal ar fi renunţat fără resentimente, fără să aibă senzaţia că face un sacrificiu, la armată. Om al bisericii, dispreţuia instituţia oştirii în sine iar, pe de altă parte, puţinul de care dispunea ţara i se părea ridicol. Cum tot ridicolă i se părea şi opinia alcătuirii unei armate regulate puternice. Era, mai degrabă înclinat să privească favorabil Garda Naţională — el înţelegînd prin ea faptul că fiecare cetăţean valid era şi un potenţial luptător. Desigur, chestiunea armamentului era şi aici la fel de gravă, dar un popor pus în linie de bătaie i se părea primejdios chiar dacă minuieşte unelte în genere paşnice, uneltele de zi cu zi, folositoare muncii de zi cu zi, chiar dacă eventuala cavalerie s-ar constitui din gloabe sau alte mîrţoage, şi ghioage, ori pari în loc de suliţe. În fine, el nu era războinic din fire. Lăsa altora grija asta şi lui îşi rezerva un loc —nu mai puţin important, ce-i drept — de a lupta prin forţa cuvîntului. Nu era singur nici aici, desigur. Deşi unele dintre motivaţiile propuse erau lipsite de acoperire. Eliade, invocînd morala şi legitimitatea dreptului, evoca existenţa unor acorduri mai vechi încheiate între Poartă şi Mircea I, ori Vlad Ţepeş. Neofit nu mai reţinea. Şi nu mai reţinea fiindcă de pe masa lui lipseau **actele scrise.** Şi Bălcescu se străduise să descopere acele hîrtii preţioase, ori măcar referinţe la acele hîrtii, dar nu se alesese cu nimic. Decît cu insatisfacţia îndoielii. Se pare, îşi zise, că ne furăm căciula ! Şi îşi corectă deviza : Românismul nu se va putea dezvolta şi scăpa de atîţia vrăjmaşi pînă cînd nu vom fi liberi şi suficient de bogaţi — avuţia naţională, mai exact — pentru a ne organiza o armată defensivă, dar puternică, atît de puternică încît să fie capabilă să-şi apere cu sabia hotarele naţionale ! Puterea publică a unui stat organizat este singura garanţie a sa ! «Dumnezeul meu politic de mai multă vreme este **puterea,** este **Iehova, Dumnezeul armatelor»** Da, îşi continuă gîndul — în vreme ce Odobescu se agita cu semeţie şi bonomie, totodată, în orice caz destul de ciudat — este vital să conducem o propagandă activă în acest sens. Este de trebuinţă să popularizăm între Români aceste idei şi de a le insufla convingerea că ţinta lor naţională stă în **puterea armei.** Căci — reflectă oarecum retoric — numai cu arma se vor elibera şi vor fi mari şi puternici şi-i vor obliga pe duşmani să-i respecte. Îi privi pe Eliade, pe Rosetti... Eu simt, îşi continuă meditaţia, că e nevoie să insuflăm şi printre membrii guvernului ideile acestea. Se află nu numai în rîndul intelectualităţii, dar şi aici, în sînul puterii, otrava acelei şcoli romantice şi absurde ce manifestă — asta e, indiferent cum am defini realitatea, indiferent la ce mărunţişuri am recurge — dispreţul faţă de puterea materială a statului şi se îmbată cu iluzia eficienţei absolute a puterii morale, a puterii dreptului. Firesc, aşa s-ar cuveni să fie... Numai că pentru a evoca această pace, ar trebui... În fine, toate argumentele morale şi a dreptului ar fi valabile într-o Europă firesc alcătuită, în care fiecare popor să-şi poarte existenţa independentă, suverană, în limitele graniţelor sale naturale, fără nici o ameninţare de amestec în trebile interne, fără spaima ciuntirilor teritoriale... Ei bine, îşi spuse iritat, Europa anului 1848 nu este decît ceea ce vedem. Poate peste o sută de ani... cine ştie ?...

Coloana mărşăluia... Mărşăluia şi coloana revoluţionară de la Izlaz. Destinaţiile erau aceleaşi, scopurile altele : ambele se îndreptau spre Palat... Regimentul numărul 3 era însă în capitală, în vreme ce companiile, dorobanţii şi voluntarii de la Izlaz veneau spre Bucureşti şi în timp ce primii se bucurau de privilegiul repeziciunii — îşi măsurau timpul destul de simplu, în ceasuri, minute — ultimii, la fel de iuţi, aveau încă de străbătut kilometri şi de îndurat zile fierbinţi şi nopţi senine de iunie... Griul cu aromele lui crude, galben, aproape bun pentru seceriş, se întindea nesfîrşit, unduitor, unduitor ca o speranţă tulburătoare. O speranţă de natură să consolideze moralul trupei, dacă mai era nevoie. Elanul ei fusese serios verificat şi se putea conta cu deplină încredere pe loialitatea şi spiritul ei de sacrificiu...

— Nici un proprietar nu a iubit vreodată pe oamenii sărmani exceptînd boierăşii ce şi-au dat adeziunea la Revoluţie, excepţie remarcabilă, desigur, dar care nu reprezintă nici majoritatea bogaţilor şi nici nu le acoperă moraliceşte şi social, civic, în fine, cum doriţi, atitudinea reală, se auzi vorbind. Bălcescu era surprins. Părea că nu era vocea lui. Fusese cu gîndurile aiurea, într-un anumit sens, totuşi, fără să-şi dea seama, înregistrase revenirea la discuţia despre problema alimentară. Secerişul, treieratul, semănatul, crearea rezervelor naţionale ridicau, a cîta oară ?, noi şi grave probleme. Ce voise să spună ? Nu era în apele lui şi tăcu, lăsîndu-i pe ceilalţi să-şi expună părerile, în vreme ce el căuta cu disperare să devină logic. Părea nepăsător, din pricina aerului concentrat statornicit brusc pe faţa înfierbîntată, asudată...

Cu cămăşile ferfeniţă, ude de transpiraţie, grele de praf, cu pălăriile decolorate — erau totuşi un scut împotriva unui soare bun, dar care nu se sfia să provoace durerile insolaţiei la expunerea îndelungată — ţăranii se refugiaseră printre salcîmii nu departe de şosea şi pîndeau scurgerea coloanei. Nu se auzea în aer decît ritmul surd, cadenţa marşului. Nici un cîntec — şi doar pe cîmp se cîntă adesea, ca o nădejde de îmblînzire a soartei, ori numai gratuit, oamenii nu pot fi mereu — mereu muţi, asta înseamnă înnebunire, lentă, dar sigură, şi ţăranii nu nutreau asemenea gînduri, erau ei mult prea obosiţi pentru a nu-şi îngădui lenea resemnării. Cadenţa obsedantă, prăfoasă, cîte un ordin scurt, repezit, aspru, cîte un gîlgîit — cineva, din cînd în cînd, bea cu o poftă nefirească apă sălcie dintr-o cană de lut mare — vegetaţia ce începea să ardă şi teama, inexplicabilă. Ceva, imprecis, inexprimabil, trăda sensul ascuns, periculos. Nu era o atmosferă de sărbătoare, cum firesc ar fi trebuit să fie. Armata venită cu supunerea ce-i datora guvernului, abia instalat, supunere datorată guvernului, deci Ţării şi Poporului...

Bălcescu se simţea ca ameţit, ca într-un vis întunecat, de parcă fiinţa nu mai putea respira aerul parfumat ; vegetaţia încinsă emana şi împrăştia miresmele cîmpiei prin geamurile larg deschise şi prin care aerul încremenit nu izbutea să purifice atmosfera. Auzi, prin ceaţă, strigăte.

— Ce se spune ? întrebă.

Membrii guvernului erau albi : un grup de agitatori ţipau în gura mare că Bucureştii au căzut pe mîna anarhiştilor. Cineva chema poporul pe un glas tînguitor : veniţi, fraţilor, guvernul ne ia casele şi curţile !

— Ce e timpenia asta ?, întrebă iarăşi Bălcescu.

Preşedintele se uita pe fereastră. Se întoarse şi spuse scurt :

— Boierii !...

Soldaţii călcau apăsat, se apropiau...

Odobescu, numai zîmbete, se adresă :

— Cetăţeni miniştri, să nu luăm în seamă prostiile. Ca în orice Revoluţie, grupările sînt diverse... Armata ar dori să-şi aducă încă o dată prinosul ei de recunoştinţă...

— Ce recunoştinţă, întrebă dureros Neofit.

— Ce-am făcut noi pentru armată ca ea să ne aducă „prinosul de recunoştinţă" de care vorbeşti, colonele ?

Odobescu păru încurcat, îşi reveni însă.

— M-am exprimat greşit, cetăţene preşedinte. Voiam să spun că am ordonat Garnizoanei din Bucureşti să-şi prezinte felicitările ei pentru triumful...

— Aha, exclamă Neofit. Dar pare-mi-se că armata a depus jurămîntul de credinţă noului guvern la Filaret...

Odobescu se trase puţin înapoi, stacojiu, apoi, cu o veselie oarecum forţată, vrîndu-se probabil un act de încurajare, se pronunţă optimist :

— E necesar ca armata să fie mereu conştientă de sarcinile ce-i revin... Şi apoi, zise — Bălcescu sesiză un aer de viclenie, de şiretenie stranie — vedeţi şi dumneavoastră... agitatorii ăştia...

Făcu un gest cu mîna spre ferestre. Într-adevăr strigătele se înteţeau. Obiectul nemulţumirii era univoc, repetat obsesiv : guvernul manifestă intenţia de a desfiinţa proprietatea ! Dar curînd lucrurile deveniră limpezi : desfiinţarea proprietăţii nu era privită ca un fapt absolut ! Era pur şi simplu o manifestare datorată nobilimii. Deoarece se şi auzeau glasuri : guvernul vrea să ne ia pămînturile şi să le dea ţăranilor !

Rosetti, care la început se temuse că toate relele i se vor sparge în cap, din pricina agitaţiei lui, se mai înseninâ. Deşi încerca un gust amar : el se lăsase furat de ideea fraternizării dintre boierime şi ţărănime. Ignorase interesele de clasă, mai presus de discursurile lui patetice.

— Eu cred, colonele, zise Neofit, că de vreme ce tot se află armata aici, ar fi bine ca ea să-i împrăştie pe provocatorii din faţa Palatului.

— O vor face, îl asigură ministrul, dar în Revoluţie fiecare are dreptul de a se exprima liber.

— Nu şi de a provoca, însă, îl-o reteză Bălcescu. Mi se pare că prevederile constituţionale sînt destul de limpezi şi destul de limpede sună şi dreptul cu privire la abuzul folosirii libertăţii de expresie !

Odobescu a fost binevoitor. Ca şi cum nici nu ar fi auzit cele spuse de Bălcescu. Lucrurile se lămuriră curînd. Soldaţii, transpiraţi şi beţi, cîntau cam aiurea, în vreme ce Solomon, întrînd hotărît şi salutînd, ca un automat, i se adresă ministrului :

— Sîntem pregătiţi să executăm ordinele !

Neofit ezită puţin, după care se decise :

— Adică ?

Solomon, îmbrăcat întotdeauna luxos, păru să-şi simtă uniforma strălucitoare murdărită de

Mircea Spătaru : BĂLCESCU

Luca Onul

Ţara de dor

Picior de plai, coline murfatlare,
Cer de bărbaţi în virste noi răsfrînt ;
Amiezi curgînd pe tolgere solare,
Între viori şi harfe de pămînt...

De păstrăvi dălţi străfulgerînd izvoare,
Suveici de rîndunici ţesînd culori ;
Seceri ce-adună-n clipe de dogoare
Secara noastră de privighetori...

Pămînt numit Ardeal, Ion, Maria,
Eminescu, Ştefan şi Mihai ;
Grîu hohotind de aur pe cîmpia
Mioriticelor guri de rai...

Picior de plai, coline murfatlare,
Cer de bărbaţi, azururi de femei ;
Aceasta-i ţara mea de dor şi soare,
Ce-o port fierbinte în irişii mei...

Strămoşii

Un braţ de fin sub pomii din livadă
Cosit pentru popasuri în amiezi ;
Acesta e bunicul meu pe care
Cu păsări albe seara îl visez...

Un braţ de fin sub piersicii de aur,
Cosit pentru jertfirea unei nopţi ;
Acesta este tatăl meu pe care
Îl plouă merii cu luceferi copţi...

Un braţ de-otavă sub caişi de spumă,
Cosit pentru nuntiri de vii lumini ;
Aceasta este mama mea pe care
O viscolesc zăpezile de crini...

Un braţ de fin, şi unul de otavă,
Un altul de lucernă sau trifoi ;
Aceştia sînt strămoşii noştri care
De două mii de ani înspică-n noi...

Rodian Drăgoi

Lumina de veac

Umblu prin sîngele neamului meu
şi-ncep drumurile toate sub talpă să-mi fiarbă,
oglinzile respiră lumina din cuvinte,
semînţele-ncearcă tot cerul să-l soarbă

pămîntul se urcă senin în balade ;
acolo adoarme şi visează frumos,
lumină de istorie pe frunte îmi cade,
o, ştiu că ţara este fluier de os

şi fără remuşcare dau clipei tot ce-mi cere,
mă bucur că sub piele îmi încolţesc izvoare,
un trandafir mă naşte în fiecare zi –
la mine-n trup mereu e sărbătoare

acum aud cum ţara îmi bate la fereastră,
o aripă-nstelată bea cîntecul ce sînt
iar soarele în formă de ciutură
se apleacă încet spre pămînt

Emilian Marcu

Poem pentru august de aur

Numai durerea lor
se poate măsura
cu bucuria pieptului nostru

„Marmora se deschide
în locul unde tulbure apa
frămîntase toate clipele zborului"

Numai aici în pămîntul străbun
oasele înfloresc ca nişte preapline luminări
adumbrite de pleoapa voievodului,

„Pus-am cămaşă din fire de grîu
peste rănile lui să se nască astăzi copilul
cînd gura încolţeşte într-un imn peste ramul de laur"

teatru

Eminescu despre teatru (III)

Din toate articolele lui Eminescu se desprinde idealul său — clasic — de artă. Nu fac primul această constatare, dar e cu neputinţă de revizuit evidenţa. Este vorba de un clasicism fundamental, la care poetul aderă indiferent de curente şi motive, de prescripţii şi norme. Între faptul că el însuşi a fost, după o expresie mnemotehnică, „ultimul mare romantic european" sau acela că nu-i stima pe Racine şi Corneille, reprezentanţi de seamă a ceea ce s-a numit tocmai clasicismul francez („Racine şi Corneille şi cum se mai numesc acei ilustri mergători pe catalici") şi năzuinţa mărturisită spre clasicitate nu există nici-o contradicţie. O compatibilitate pură, structurală, se afirmă între poet şi idealul menţionat. Pentru a o demonstra ar fi de ajuns o singură frază, scoasă dintr-o obişnuită cronică teatrală. „Să nu se uite un lucru : arta e senină" notează în treacăt dar cu atît mai revelator Eminescu.

Concepţia sa asupra reprezentării dramatice era absorbită aşadar într-o viziune mai largă despre artă. Credincios acesteia, Eminescu recunoştea primatul textului, spunînd „execuţie" acolo unde astăzi spunem **montare.** Textul era principiul de la care se pornea, actorii încorporîndu-i doar, supunîndu-i-se cu cît mai mare suplete. (Nu trebuie să uităm însă că pe atunci termenii unui spectacol erau în principal doi : **piesa** şi **actorii.** Regizorul, care în zilele noastre concurează cu atîta ambiţie pe autor, avea un rol mult mai modest). În legătură cu textul este operată următoarea distincţie : „Scrierile dramatice se deosebesc în două : în cele care interesează prin caractere şi cele care interesează prin planul sau fabula lor". Iarăşi în conformitate cu gustul clasic, Eminescu hotăra superioritatea celor dintîi. Prefera peripeţiilor caracterele. Melodramele vremii ce forţau participarea publicului ştiind bunul simţ prin aglomerare de orori îl dezgustau. Le respingea în numele regulei de aur a artei care este măsura. „Ce să zicem despre **Orfeline ?** O piesă de senzaţie, penibilă adesea, cumplită în dispoziţia ei. Avem aici un copil lepădat în zăpadă, o oarbă, un schilod (stîrpitură), o cerşetoare văduva unui hoţ spînzurat, o răpire ziua mare, o cădere în drum, de stă să treacă trăsura peste oarbă, o luptă la cuţite între fraţi, în care unul din ei cade, un penitenciar, c-un cuvînt o pasetă de crime, boale, vicii şi degradare omenească, care-ţi face părul măciucă în cap şi te scutură frigurile". Aceeaşi regulă a măsurii, a firescului, trebuie să prezideze şi jocul actorilor.

Cînd însă firescul e adîncit în sens visceral dincolo de limitele permise, poetul exclamă : „Pentru Dumnezeu ! Nu tot ce e natural e frumos". M-am întrebat care este sursa modului rezervat în care Eminescu l-a privit pe Grigore Manolescu, cel mai mare actor al timpului, comparat de Virgil Brădăţeanu în monografia sa cu poetul însuşi. Fără îndoială că excesele romantice din jocul acestuia îi vor fi temperat opinia. Dincolo de nuanţe, în aprecierea interpretării actoriceşti, cînd aceasta îl mulţumea, Eminescu poseda doi termeni suprapuşi precum gradele de comparaţie. Cel dintîi califica jocul drept **execuţie** bună (vorbire clară, neafectată, gesturi cuviincioase, echilibrate) cel de al doilea constata deplina **identificare** cu rolul şi reprezenta, desigur, culmea.

Este potrivit să încheiem cu încă o dovadă a gustului pentru clasic, împărtăşit de poet. Lăudindu-l pe Millo pentru evoluţia sa într-un spectacol, el critică diferenţa flagrantă dintre protagonist şi ceilalţi. Lipsa de unitate, disproporţia părţilor, îl supără vădit. „Esteticeşte o piesă (aici cu sensul de spectacol n.n.) e întotdeauna un întreg, ca şi un tablou, ca şi o statuă. Un tablou în care o singură figură e excelentă, foarte excelentă chiar, iar celelalte caricate, e un tablou rău".

Marius Robescu

film

Participarea eroului la destin

Iwaszkiewicz, autor tradus şi la noi („**Maica Ioana a îngerilor**") îi prilejuieşte lui **Wajda,** din nou, o operă remarcabilă ; sufletul tolstoian al scenariului, conţine, însă, şi acea nuanţă infinitezimală, care aminteşte continuu că această capodoperă cinematografică „**Cenuşa**", se înrudeşte mai puţin în spirit cu monumentala epopee ruseacă, grăind mai exact despre timpul altor „cenuşi", beckettiene mai degrabă. (v. „**Cendres**" de S. Beckett). Omonimia, în cazul celor două creaţii nu e deloc întîmplătoare, căci amîndouă trasează acea „metodă" proprie omului european, a trăirii integrale a existenţei, a confruntării, prin participare, cu destinul, participare paroxistică, uneori, pînă la „arderea de tot".

De la început trebuie să spunem că filmul lui Wajda, meditaţie în act, învinge masiva prejudecată care înscrie definitiv în efemer cea de a şaptea artă, „relectura" lui producînd aceleaşi surprize şi delicii ca şi aceea a unor autori precum Apuleius ori Petronius. Noblеţea, în artă ca şi în viaţă, nu ţine numaidecît nici de vechime, nici de obraz, calitate care se experiază, ea măsoară îndeobşte profunditatea demersului uman, cota de moralitate a persoanei istorice.

Opera lui Wajda păstrează cele două atribute esenţiale care o fac atît accesibilă tuturor, cît şi strict secretă : generalitatea destinului uman în istorie şi particularitatea experienţei unei naţiuni „cu istorie". Cu certitudine, Polonia nu a fost una dintre acele ţări „fără istorie", sintagmă de un nonsens total dacă am interpreta-o terre-à-terre şi nu am înţelege că exprimă un blam, întrucît în spaţiul european nu există în fapt ţări „fără istorie". Dar, pentru a decripta toate semnificaţiile acestei opere, nu e suficientă cunoaşterea unei stricte perioade istorice (timpul războaielor napoleoniene) şi atunci, pentru profanul privitor ca la cinematograf, esenţială rămîne moralitatea încorporată a operei de artă, înţelepciunea mai amară şi mai adevărată decît a acelor „sages d'autrefois" verlainieni, înţelepciunea cenuşii, căci istoria văzută de Wajda, negînd concepţia ca şi cutumele sacralităţii, ne descoperă o lume numai profană, profanatoare şi de profanat, singura sfinţenie posibilă regăsindu-se în totalitatea de necuprins de la firul de iarbă, la stele. Spuneam, deci, că e mai greu să înţelegem în amănunt istoria lui Wajda şi, în acelaşi timp, că e greu să nu-i recunoaştem exemplaritatea. Experienţa cenuşii şi renaşterea din cenuşă par a fi averea de abisalitate a timpurilor noastre ; pasărea Phönix, renăscută din propia-i cenuşă ca acele creaţii succesive ale lumilor brahmanice, poate fi de asemenea, metafora preferată a acelorăşi timpuri, singura chestiune care rămîne nedezlegată fiind, dacă, după aceste „arderi de tot" crematoriale, pasărea reînvierii mai păstrează imaginea lumilor dispărute, propriul ei corp de carne, memorie devenită moralitate şi care ridică istoria de la treapta simplei mecanici naturale.

Individul, poporul, naţiunea, nu-şi pot evita destinul s-a spus adesea în spaţiul european iar urmarea logică a acestei gîndiri activiste a fost participarea la istorie, soluţia orientală a retractivităţii fiind mereu refuzată. Fatalitatea istoriei, ca destin pe care nu-l poţi evita, încetează odată cu participarea eroului la destin.

Cezar Ivănescu

de lumină

Fragment din romanul „BALCESCU"

intrusiunea președintelui. Se scutură cu greață, neprotocolar, își scoase batista și-și tamponă ceafa cu multă atenție, extrem de preocupat de treaba asta. Era o tăcere stingheritoare. Neofit, crispat și nedumerit, se sufoca. Nu înțelegea cum un simplu colonel își putea îngădui atita insolență, fie ea și tolerată de ministrul lui. Ministrul de război era atita și nimic mai mult, și în orice caz un simplu membru al Guvernului. Ca să nu mai vorbim că în realitate comanda doar Garnizoana din București. Forța, puterea lui, emana nu din ceea ce avea în subordine, ci din natura funcției ce o deținea. În cele din urmă Neofit reveni :

— Ce se întîmplă, cetățene ministru de război? I se adresă de data aceasta lui Odobescu. Socoti, brusc, absurd să discute cu un ofițer oarecare, fie el și cu grad de colonel, de vreme ce îl avea înainte pe șeful oștirii. Nu era de demnitatea lui de președinte al Guvernului.

Pe neașteptate trezit, parcă, Odobescu, de unde își curbase spinarea și privirile, probabil o ultimă temere, șovăială, se semeți iarăși :

— Cetățene... Domnule... Sfinția Ta, își căută mereu cuvîntul potrivit, se întîmplă că armata se află în jurul Palatului, iar Dumneavoastră, Guvernul, veți demisiona !

Afară soldații cîntau, erau soldații regimului — Ce păziți, domnilor ? Nu sînteți capabili să stăpîniți două companii de soldați beți ? Nici măcar de atîta nu sînteți capabili și mai vreți să schimbați guvernul ? Rușine, domnilor ofițeri. Iar voi, nu-i cruță nici pe oșteni, ce-ați pățit ? Vi s-a urcat rachiul la cap ?...

Cei dinăuntru ar fi dorit să-l tempereze cumva pe Solomon, dar scăpaseră prilejul. Odobescu zăcea zdrobit pe un scaun.

Ofițerii, rușinați și nu, și mai degrabă nu, mai degrabă resemnați, făcură o ultimă încercare de a mobiliza companiile. Soldații erau demoralizați. Multimea în crestere tăcea, se crease însă un zid, un cordon prin care cu greu se putea străbate. Cineva zise tare :

— Măcar de am război printre ăștia...

Solomon auzi, vru să riposteze, să sancționeze pe loc, drastic, remarca defetistă. Renunță. Începu să-și facă și el griji. Mai că s-ar fi întors în Palat, lăsînd în plata domnului toate. Se temea însă de garda lui Magheru, de Magheru, de garda lui Tell. Nu exista scăpare decît să-și croiască drum cu forța spre cazarmă...

Cîmpineanu urmărea scena de afară cu un aer bizar : amestec de multumire și de nedumerire ! Bălcescu se afla în altă stare de spirit. Și nu numai el. Prezenta lumii neînarmate îi dădea sentimentul certitudinii... Și poate, își zise, aceasta era adevărata sărbătoare a Revoluției, iar nu parăzile, odăiddile, costumele pupurii de mare gală... Ci infuzia de aer ce îmbiba plămînii revoluției, ce purifica starea de spirit... Mii de resorturi intime se deschiseseră lăsînd loc înțelegerii mature... Cît trecuse de cînd ipocritii ăștia de colonei veniseră să făptuiască mîrșăvia ? Cîteva ceasuri și iată, capitala se și afla acolo, gata să moară odată cu Guvernul. Nu era cazul, firește. Și așa, neînarmată, populația se afla în situația de a spulbera orice veleitate militară. Numai prezența dîrză și era suficient ca ea să demoralizeze cîrdurile de soldați, în ciuda acceselor de isterie ale lui Solomon și ale unor ofițeri mai zeloși. O parte dintre ei se resemnaseră și singurul gînd ce îi chinuia era cum să iasă din presiunea aceea umană în care forța revoluției irumpea...

Neofit discuta ceva cu Odobescu. Bălcescu nu mai asculta. I se adresă lui A. Negru :

— Vezi ?, spuse satisfăcut. Ideile respiră, nădejdiile înfloresc... lumea, poporul, ne vrea...

A. Negru, posomorît, zîmbi cu putină amărăciune. Nu se explică, dar se vedea clar că regreta faptele. Erau nedemne. Și Bălcescu îi dădea dreptate. Oamenii din spatele lui Odobescu nu unelteau ei oare în acele momente ? Mavros, Ioanide, în legătură cu numitul Kotzebue, erau și ei resemnați ?... Greu de crezut. Ei nu se bizuiau pe două biete companii — demoralizate, bete, neînarmate, puse în fată cu părinții, frații, prietenii și cunoscutii lor, terorizați și de ideea că din moment în moment trupele de la Izlaz puteau sosi și despresura lesne Palatul — ei se bizuiau pe puteri uriașe... Ce-i drept, la oarecare distanță, dar asta nu schimba esența fenomenului, modifica doar chestiunea desfășurării lor în timp...

În Palat domnea calmul. Nu se vorbea. Neofit era gînditor. Probabil reflecta asupra dumnezeirii. Ori, tot probabil, se întreba, căuta o justificare capabilă să pună religia și politica în echilibru, să le aducă în starea de compatibilitate. „Cam dificil", gîndi Bălcescu, fără răutate ,sincer, conștient, însă, că în cazul în care președintele va insista în meditațiile lui, va ajunge la disperare. Biserica ortodoxă se subordona statului, iar Neofit era șeful statului. Și șeful bisericii. Ca prelat, evident, biserica era pentru el mai presus, se întemeia pe credința abstractă. Ca președinte, statul era și el mai presus, dar se baza pe actiune, pe lîngă credința în ideile și programul guvernului și dorința normală de a le îndeplini...

Bălcescu privea cerul albastru-decolorat. Pe cerul lăptos se învîrteau stoluri de păsări, porumbei, vrăbii, rîndunici, se învîrteau nervos, ca și cum ar fi fost și ele conștiente de cele ce se petreceau pe pămîntul încins. Îl trecu fulgerător un fior de tristete. Aripile ! Aripile de sus erau, oricum, inconștiente. Aripile de jos, ale oamenilor, se ridicau, erau ridicate, nu din inconștientă, ci din entuziasm. Un entuziasm în creștere pe măsură ce, de bine de rău, Solomon izbutea să-i domesticească pe ofiteri.

Romulus Ladea : HOREA

Împreună cu ei, deveniți unelte utile, colonelul își redobîndi încrederea în sine. Abia cînd se întorcea spre multime șovăia. Îi era frică și lui. Cînd ești decis să înfrunți opinia publică — și pricepu, în fine, că, poate, pentru prima oară, asta era acolo, mai puternic decît chiar prezența fizică a oamenilor — nu e suficient să fie doar ceva foarte important la mijloc ! Era ceva foarte important, desigur : înlăturarea Guvernului ! Dar Guvernul devenise al poporului și simpla lui înlăturare — admițînd că s-ar petrece în cele din urmă — nu soluționa criza. Țara era stirnită și dacă, prin absurd, Guvernul revoluționar ar fi totuși eliminat de pe scena politică, țara și-ar impune alți conducători. Solomon se surprinse repetînd cuvintele lui Bălcescu : Revolutia era ocazia, iar nu cauza, ea își trăgea seva din 18 secole de existență, de așteptare !

Afară soldații cîntau, erau soldații regimentului al treilea, iar ofițerii țipau cu disperare să-i potolească. Fără a înțelege, poate, cu exactitate cele ce se întîmplau, ofițerii intuiau că se petreceau evenimente însemnate... Ori căderea unui Guvern era în orice caz incomparabilă cu atitudinea soldaților. O abdicare în cîntece de bețe !...

— Straniu, murmură Bălcescu. Revoluția cade sau, mă rog, Guvernul abdică într-o manieră tipică de mahala. Se înroși, furios : dar ce sîntem noi, adunați să facem politică la cafenea, la circiumă ? Cum adică, am constituit un Guvern în cine știe ce local, am glumit, ne-am cherchelit și acum plecăm fiecare spre casele noastre ? Încă îmbătați de visul de o clipă de a făuri o țară nouă ? Îl privi cu ochii ficși pe Odobescu :

— Mi se pare că e o glumă proastă, în cazul cel mai bun... Evident, nu e o glumă... E mai mult...

— Întocmai, confirmă calm Solomon.

Odobescu tăcu încurcat. Curajul semeț, o disimulare, evident, se transforma încetișor. Figura lui exprima un complex ce, pe nesimțite, i se insinua în suflet. Își simți golul. Dar rămase rigid :

— E voința poporului !

Nu-și recăpătă liniștea, ce mai ! Voința poporului ! Afară grupul de agitatori își încetase orgia, soldații rideau grosolan acum cînd aceștia se îndepărtau.

Bălcescu socoti inutil să discute problema împroprietăririi. Provocarea demonstrase totul. Ministrul știa, ca toată lumea, în ce termeni se punea rezolvarea chestiunii. Sigur, își zise, boierimea se teme nu atît pentru cele ce se petrec în prezent, ci pentru ceea ce ar putea eventual urma. Asta era. Boierimea reacționară nici nu-și închipuia că s-ar putea lăsa în mîna guvernului Constituțional. Guvernul fusese adus la suprafață de mișcarea largă a maselor, inspira destule temeri, neliniști. Boierimea considera necesar să pună ea mîna pe putere pentru a preveni orice altă desfășurare posibilă...

Bălcescu se mira sincer, se cutremura, chiar, de atita stăpînire de sine pe care o constata la Solomon. Inconștiența, gîndi, și i se făcu rușine. Un ofițer superior... Odobescu, după o clipă de tăcere, începu să vorbească nervos, confirmînd temerile lui Bălcescu :

— Boierii nu se simt în siguranță...

Se opri. Ceilalți membri ai guvernului tăceau și ei. Aveau obrazurile cenușii de nesomn, brăzdate de cute adînci, chipuri de oameni obosiți și consumați. Ceea ce și corespundea adevărului...

Bălcescu își roti privirile căutînd în ochii celorlalți curajul și entuziasmul, în stare să readucă în lumină toate energiile politice și civice. Renunță jenat : nu avea dreptul să-și piardă încrederea în ei ! Și la urma urmelor cele căutate de el adineaori nu erau argumente, erau acte de credință ! Ori devenea normal ca oamenii să fie încă stupefiați de întoarcerea bruscă a situației. Abia trecuseră trei zile de la depunerea jurămîntului, nici nu avuseseră răgazul să se obișnuiască prea bine cu exercitarea puterii revoluționare. Plină nu de mult se gîndeau doar la ea, dar trăiau în prezent zile de **construcție**, nu se mai aflau în stadiul, abstract, ori concret, al **pregătirilor.**

— Așadar, spuse răgușit Bălcescu, boierimea vrea să dobîndească unele certitudini...

Odobescu înclină din cap.

— Dumneata te-ai gîndit bine la ce implicații s-ar ajunge ?

Ministrul nu răspunse, Solomon voi să-și zvîrle replica — cine știe ce replică, arogantă, oricum — dar Odobescu îi stăvili elanul. Subalternul se supuse cu un aer de nemulțumire...

Meditau fiecare pe cont propriu, confuz. Deodată își ascuțiră auzul. După ce grupul de provocatori se îndepărtase în risetele soldaților beți — și cu misiunea îndeplinită, în fond — se făcuse liniște. Soldații nu mai urlau din răsputeri. Să fi fost oare ratia de alcool prea mică ?... Țipetele zorite, de luptă, ale ofițerilor, însă, trădau alte evenimente. Bălcescu surise : așa vă trebuie, i-ați îmbătat pe soldați, adio mobilitate ! În jurul Palatului o rumoare în creștere, un flux continuu începu să li se infiltreze pînă și în suflete. Privi instinctiv pe fereastră : o mare mulțime, mută, deocamdată, doar freamătul, zumzetul mișcării îi demonstra prezența fermă. Soldații, înghesuiți, în dezordine, ofițerii amestecați printre ei, palizi, furioși, plini de teamă, asistau neputincioși la mișcarea masivă împotriva căreia nu aveau ce face. Neofit observă și el, un licăr de liniște îi fulgeră prin ochi. Coloneii așteptau. Solomon, nestăpînit, intempestiv, reveni :

— Prin urmare demisia ?...

Mai mulți membri ai Guvernului — observaseră și ei ce se petrecea afară — izbucniră într-un ris disprețuitor, deși, risul era mai degrabă o ușurare. Coloneii pălîră. Păreau deodată obosiți. Se întoarseră și ei cu fața spre ferestre și rămaseră așa, gîrboviți.

Bălcescu își simți forțele revenindu-i și lui : iată, poporul acesta preluase totul cu o rezeziciune extraordinară. Se prăbușiseră valori vechi, apăruseră altele noi, neconsolidate încă, era drept, dar nefiind apărute prin farmec, ci trezindu-se doar, iar poporul înțelesese totul. Un semn absolut de maturizare.

Constantin Voiculescu

Devenire

De-atita timp ne trecem haiducia
în stele și în grîne, deopotrivă,
sub țest se coace, demn, același ciclu
al azimei spuzite de luceferi...
Doar uneori, mai coborîm prin cripte
— ascunsă iarbă nalbelor ucise —
ne cresc în pumni stejari de neastîmpăr
să-mpădurim poveștile aevea.
Pînă mai ieri, visam pe lemn și piatră,
cînd blînd ca doina, cînd ca hora, aprig,
ne făuream din tulburi luminișuri
firava limpezime-a unei aripi.
Azi, sîntem zbor de imn și de columnă,
copiii-ntind spre noi solare brațe,
ne contopim nădejdea cu cimentul
istoria cu piinea și pămîntul !

Ion Dragomir

Valul Traian

Pămînt muncit în cei zece meri ai grădinii
mele,
pămînt putred de lacrima strămoșilor,
pămînt al casei
rămasă-ntr-o parte de la război, pămînt cu
clopote
în lacrima ochilor mei
Pămînt al merilor ce din flori cresc catedrale,
rostești epopei, ești cărămidă din
piramida neamului meu
Îți
sînt vlăstar de sabie,
sînt lumina ce pentru tine
am aprins-o.

Ion Popa Argeșanu

Poem pentru patrie

Cel ce-a iubit Carpații și Dunărea și grîul
Și florile și iarba și nopțile de lut,
și-a singerat vreodată la hramul libertății
cu trupul și cu mintea aicea s-a născut.
Ivind prin codrii aspri o datină și-o limbă,
prin virsta izbăvirii și-a pus în neam hotare
și și-a vărsat dușmanii sub brazda zămislirii
să-i fie casa casă și piinea roditoare.
Cel ce-a iubit femeia și pruncii și dreptatea,
și sîngele din sînge-i unit cu datoria,
nu va uita vreodată, oricare vînt l-ar bate,
că vatra lui e Țară și Țara-i România.

Ilie Tudora

Istoria

Aici, unde aurul se întunecă
lîngă cuvintele neosindite ruginei ;
aici, în locul de odihnă și veghe
sufletului acestui popor :
cel Mare,
cel Bun,
cel Viteaz ;

aici, unde ochiul acestui pămînt
cuprinde timpul, nemărginirea,
într-un singur cuvînt...

Aici, între scoarțe din sînge și lut
și niciodată închise, ale Istoriei,
mă regăsesc, regăsindu-mi străbunii
cu faptele lor — altare-nspre mine —

Aici, lîngă Adevăr, respiră sufletul
cuvintele neosindite ruginei !
— Istoria neamului acesta
cel Mare, cel Bun, cel Viteaz...

Florentin Popescu

Elegie cu Avram Iancu

Spune-mi, mamă, -n nopți cu lună
lîngă munți mi se adună
mi se-aud, mi se-ntilnesc
umbrele, trecutele
ori sînt numai ciutele
căutîndu-i urmele ?
Bate vîntul cel hai-hui
plînge frunza, plînge riul
ori prin codri cei silhui
se duc pașii lancului ?
Spune-mi, mamă, la izvoare
de-o veni, de-o să coboare
seara numai, la soroc,
pribegind cu visul lui
părăsită, -nsingurată
tristă, umbra lancului,
n-o să stea pasărea-n loc
și cărarea, părăsite,
să-i asculte în deseară
fluieru-i jelind ursita ?
Dar de-n codri noapte nu-l
și nici plînsul lancului,
spune-mi mamă, nu se-aude
sufletu-i cum se adună
și cum trece ca un dor
visu-i, peste țară, -n zbor ?

Constantin Piliuță : 1907

Ligia Tomșa

Monument

Pe-aici și timpul calcă mai încet,
Eroii dorm sub piatra ostenită,
Pădurea, cu ferestre la răscruci,
La căpătii,
Virtutea le-o recită.
Eroii tac sub rădăcini de lut,
De-aceia ierbile în jur sînt foșnitoare
Și e pămîntul cîntător și bun,
Ca pentru grîu
Și pentru-altare...

Dim. Rachici

Cu rîuri și ramuri

Cu rîuri și ramuri venim din istorie
ca niște munți păduroși
silabisiți în mări volute
de vulturi și astre.

Cu rîuri și ramuri —
semn c-avem izvoare și rădăcini,
că știm drumul ce duce la mare.

Cu rîuri și ramuri —
semn că știm înflori,
semn că știm ce-i rodirea.

Nicolae Ioan Stănescu

Rostim legămînt

Rostim legămîntul ce-i lege
prin sînge, hotare durate
în timp de granit,
columne rostim de la nașterea
noastră,
infinite coloane crescute din lut,
rostim jurămîntul ce-i cîntec
de leagăn,
iubire de mamă în simplu cuvînt
cetate de codrii, legendele mele
țară de doine, țară de cînt,
rostim de 30 de ani adevărul
cu mintea, cu brațele noastre
cînd fulgeră cerul, cînd apele strigă
și vîntul se prinde în lanț de furtuni
rostim jurămîntul ce-i lege
prin sînge, voievozilor noștri,
rostim legămînt

Alexandru Barna

Glose la carul cu boi

Faceți ce faceți, dar nu uitați de morminte
De cele din urmă și de cele ce vin dinainte.
Casele foștilor noștri strămoși și bunici
Din durerea cărora am ajuns pînă-aici.
De dragul și dorul lor pentru carul cu boi
Mai aruncați-vă, citeodată, ochii-inapoi,
Mai lăcrimați, mai sădiți o floare, un pom,
Să nu li se piardă urma de om ;
Pentru mamele noastre ce-au fost și ce sînt
Mai păstrați în suflet acel colț de pămînt,
Mai lăsați, pentru ele, genunchii-ndoiți
Și tot pentru ele nu vă lăsați umiliți ;
Pentru tații ce-au fost și sînt încă
Puneți în fapte și miere și stincă
Țineți-i aproape de suflet, cuminți
Să vă știe lumea de unde veniți,
Să înțeleagă incotro apucați
Și de sînteți muieri, ori bărbați,
Faceți ce faceți, și nu uitați de morminte,
Pe pămintenele oase, dar sfinte,
Din zăpezile lor neintoarse de plug
Bocite-n izvoare și arse pe rug
Mai puneți pe frunțile voastre, ca miril
Cununa de spini, a iubirii.
Ne trecem și fi-vom, ca mîine, și noi
Doar dorul urmașilor după carul cu boi.
Mai faceți ce faceți și nu uitați de morminte
De bulgării nopții inchiși în cuvinte
De cumpăna timpului inclinată-ntr-o parte
De viața puțină, de ură și moarte,
Mai faceți ce știți și priviți inapoi
La plinsul țărinii după carul cu boi
Mai faceți ce veacul vă cere-inainte
Să lăsați moștenire nu doar sfinte morminte
Că avem de-apărat, de ținut
Ca la ochii din cap, un viitor și-un trecut,
Preasfinte și unul și altul, știute
Plătite cu singe și multe
Ogoare de veacuri, cu lupte și chin,
De cei care-au fost pentru cei care vin.
Faceți tot ce puteți și nu vă luați inapoi
Jurămîntul iubirii pentru cei dinainte de voi,
Pentru flacăra veșnică a iubirii de țară,
Creșteți copiii să știe să moară,
Să nu mai rămînă nici unul de-acum
Bătrîn prea devreme la margini de drum ;
Mai faceți ce faceți, dar cinstit, să se știe
Că există aici și-o să fie
Un partid, un popor, un pămînt
Luminate de-același cuvînt
Rostit de la naștere pînă-n vremea de-apoi
Cînd ne pling cei rămași, după carul cu boi,
E-un cuvînt ca o miere de lună
România — buna noastră, maică străbună.

televiziune

Copiii, ei înșiși

Pe 15 septembrie ale anului ni se arată mereu un spectacol care ne umezește pupila și văzul vede ca spectrul : în toate culorile. Actori foarte mici, foarte dragi, foarte veseli, scapă pe sub cortină înainte de pornirea serbării. Pantaloni cu bretele, pînză în pătrățele, pantofi în odihnă pe canturi, iată detaliile de costumație. Iar cînd clopotul sună de intrare și reintrare în clase, în făptura naturii frunza e tot mai pălită și arată vederii o coastă de lemn.

S-au deschis școlile. Cel mai gingaș boboc dat la carte a zîmbit pe micul ecran fără dinți. Sentimentală ca o bunică, televiziunea a stat în mijlocul nostru și-a văzut cu ochiul ei de lentilă — toate cîte s-au întîmplat. Spațioase emisiuni au fost închinate evenimentului din 15 septembrie. Curate, alminteri decît am fost obișnuiți : vii. Ne-am bucurat să vedem pe micul ecran, în sfîrșit, copiii, ei înșiși, stăpîni ai emisiunilor.

De la un capăt la altul al lumii populația de elevi simte deschiderea școlii ca pe un început. Superstiția mică se lipește de ușă și, de acasă pînă în clasă — pragul se trece cu stîngul, linia de pe stradă cu dreptul și norocul se cumpără cu un buton de pe piept. Ce-ar fi dacă și pe micul ecran s-ar trage o linie de pornire cu creta ca pentru un început ?

Emisiunile de duminică dimineața, de pildă, să nu mai facă atita cu degetul. Acolo unde se caută cîntece și zîmbire n-are ce căuta un arătător. Copilașii aceia cu frezele linse, cu ochii măriți de aducerea-aminte a răspunsurilor gata învățate de-acasă n-au nici un haz. Dacă e vorba de-o lecție de morală mai bine să iasă de după cortină chiar autorul și să-și anunțe preceptele.

Și emisiunile de duminică după-amiaza : după decorul lor de cartoane stau tot adulți. Foarte mulți. Redactori foarte bătrînicioși. Afară e soare, lumină în explozie permanentă, ai spune că păsările călătoresc pe fluvii de apă, și nu de aer, spre sud. Florile ierbii își au rîndul acum în pădure, sînt de aflat pe marginea drumului, parfumate și lucitoare, se mai numesc și plante medicinale, bune pentru adunat în ierbare și bucătării. Rădăcinile noduroase au și ele dreptul la viață, coaja copacilor, castanele uleioase, lichenii și mușchii, papura ruginită, rășina-închegată aproape în chihlimbare și conurile sticloase de brad. O lume variată și odihnitoare, fabuloasă și tandră ne șade sub talpă, și numai bunăvoința de a o transporta pe micul ecran ne lipsește, așa cum șade sub vînturi, fără adaosuri de vopsele și cuie, fără cartoane și fără adulții de după decor.

Vrem să vedem un băiat pierdut în iarba cea mare, cu ochi prăfuiți de cenușa din păsări, și care să rîdă din toate puterile. Un copil lăsat în absolută libertate și fericire pe micul ecran.

Sânziana Pop

plastică

Imaginea plastică — istorie concentrată

Nici nouă, dar la alte registre, inspirația plastică de ordin istoric rămîne o piatră de încercare pentru orice artist. Într-un sens mai larg, nici-o operă adevărată nu poate fi străină de istorie. Rămîne de stabilit gradualitatea. Interpretarea directă însă a subiectelor istorice ne interesează în primul rînd. Noutatea ei, de valoare tot mai înalt spirituală, într-o relație tot mai profund așezată, cuprinzînd termenii de național și universal. Privite din acest unghi de vedere, fără a suplini artificial și cu orice preț golurile încă existente, să rememorăm uneori prin intermediul unor opere de vîrf, ceea ce prezintă mai temeinic în interpretarea marilor teme istorice.

Depozitară a unor vaste tradiții de artă populară, plurisimbolică, înălțată pînă la sensurile cele mai sublime și general umane, arta lui Brâncuși premerge orice încercare de generalizare istorică, este marea lecție de care au beneficiat artiștii contemporani. Complexul lui compozitional de la Tg. Jiu, un monument dedicat eroilor celui de-al doilea război mondial, și-a pus pecetea de aur pe orice întreprindere subscrisă genului istoric. Primordialitatea sensului asupra formei, într-o atît de caldă împreunare, înnobilînd abstracțiunea, înseamnă totodată o repliere la izvoarele de civilizație imemorabilă, reînviind trecutul într-o nouă aură de glorie, mai pură și perenă, cum este întotdeauna arta. Și cine, pînă la urmă, mai mult decît noi, ar fi putut să înțeleagă mai bine modernitatea de adîncime a cuvrinderii brâncușiene. Ne-am raportat mai puțin la Pallady. Totuși s-a învățat enorm de la el. S-a observat vigoare, deopotrivă în desen și culoare, a florilor lui. Geometrismul lor evident. Rămîne de stabilit în ce măsură Pallady este influențat de ornamentica populară, de semnul floral, domeniu împletit strîns și în adîncul artei lui. Cămașa românească trimisă lui Matisse, mesageră simbolică a țesăturilor noastre de lînă, în și borangic, înflorite cu o precizie și delicatețe care ne fac egali doar cîtorva popoare păstrătoare în asemenea grad de înalte tradiții, va fi însemnat, la vremea ei, cam tot ce a însemnat și stilpul ceresc al lui Brâncuși, mutat în centrul artistic al Parisului. Sau, dacă istoria nu ne înșeală, o înțelegere de ansamblu, diversificată, îmbogățită a potențialității unei arte care se impune lumii pornind de la vitalitatea rădăcinilor ei particulare. Lucru bine știut de Anghel, de Țuculescu. I-a fost dat unui sculptor, mai pregnant decît pictorilor, lui Anghel, să deriveze, să lege eroismul de reprezentarea iconică. Dramatică, alungirea corpului uman, spiritualitatea dominînd materia se încarcă la Anghel de stricta precizare și personalizare istorică. Apostolii lui de neam, intelectuali luminați, luptători pentru dreptate națională și omenească, născuți din trunchiul Coloanei infinite a lui Brâncuși, au devenit atît de mult bun comun artistic, încît, pînă la cei mai tineri plasticieni, figura unui Bălcescu, spre exemplu, aproape nu mai poate fi altfel imaginată. Este recunoașterea unei chintesențe necesare. Pentru amestecul artelor tinzînd la sinteza într-adevăr cuprinzătoare, am fi tentați să amintim imixtiunea sculpturală în opera unui pictor. Dar Țuculescu nu este numai creatorul acelor fabuloase troițe, întreite în peisajul mirific, desemnînd un timp și un spațiu de elevație spirituală profund românească, de reculegere anteică, general-umană. Opera lui, care poate fi numită în întregime Testament, cum singur și-a intitulat unul din tablouri, reface în planuri cînd interferențe, cînd paralele, istoria însăși a supraviețuirii noastre prin frumos, capacitatea ei, mereu reînnoită, de sporire a valorilor universale. Imaginea este istorie concentrată și destinul ei anticipă prin onestitatea mărturiei.

Grigore Hagiu

ancheta «Luceafărului»

istoria și prezentul literaturii

Viziune lucidă, realistă

Într-o epocă de rapide și tulburătoare mutații, a revoluției științifico-tehnice, a unui efort dramatic al omenirii îndreptat cu prioritate spre soluționarea problemelor viitorului, istoria — această memorie controversată a omenirii — mai poate constitui substanță pentru o creație literară inovatoare și grea de sensuri ?

Sînt convins că da, nu numai pentru simplul fapt că ziua de ieri a propriei noastre vieți aparține istoriei.

Literatura română cultă s-a dezvoltat sub semnul redescoperirii trecutului și mai ales al semnificațiilor sale. A fost firesc și necesar, deoarece formarea unei conștiințe naționale nu se produce în vid, nici nu este rezultatul mecanic al transplantării unor idei, fie ele cele mai avansate, ci este un fenomen de lungă durată care se desfășoară pe terenul propriei experiențe istorice cunoscute și mai ales înțelese. Iar dacă există o continuitate evidentă și incontestabilă în istoria dramatică și frămîntată a României, aceasta este năzuința permanentă spre independență (prezentă explosiv în marile momente ale unor Mircea, Ștefan, Mihai, sau latentă, dar fermă, în grelele epoci ulterioare) spre creerea liberă a acelor structuri care să asigure poporului român dezvoltarea sa naturală, conform aspirațiilor și capacității sale creatoare.

E de remarcat că cele mai bune creații ale genului, începînd cu opera cronicarilor și culminînd cu epopeea sadoveniană, a predominat o viziune lucidă, realistă în sens superior (portretul marelui Ștefan, la Ureche, e nuanțat, complex și nu apologetic) intuiția necesității de-a înțelege și de-a recreea — pe plan estetic — raporturile de forțe, desprinderea unui sens al devenirii. În eposul istoric românesc, istoria n-a fost privită ca exercitarea unei forțe oarbe, terifiante și de neînțeles, un fel de Fatum demonic, ci ca o sursă de cunoaștere. „Cu cele trecute să percepem cele viitoare".

Caracterul educativ (în sens superior, gnoseologic) al unei asemenea literaturi de inspirație istorică nu poate proveni, mai ales astăzi, din exaltare paseistă și cu atît mai puțin din exagerare și grandilocvență, indiferent de bunele intenții ; acest caracter educativ e implicat în plusul de cunoaștere, de înțelegere a legilor care guvernează istoria, legi pe care, în concepția marxistă, omul trebuie să le controleze, să le domine, pentru a trece din domeniul necesității, în domeniul libertății.

În ceea ce mă privește văd un mare filon posibil și necesar în dezbaterea momentelor problematice ale istoriei naționale, adică a acelor momente cruciale și complexe care se reverberează în prezent, conferind dezbaterii istorice o valență politică actuală, contemporană. Napoleon spunea : „La destinée moderne c'est la politique". În fond așa a fost întotdeauna. Trăim însă o epocă în care acest adevăr devine o componentă permanentă a gîndirii active a fiecărui om conștient de dreptul și datoria sa de-a-și făuri propria istorie.

Titus Popovici

Dialectica adevărului

Fascinația istoriei se numără printre constantele literaturii române. Înlesnind, de la romantici încoace nu puține opere exemplare, vibrant patriotice, cu larg răsunet afectiv. Eminescu, Sadoveanu și mulți alții stau mărturie, vorbindu-ne despre trecutul eroic, aducînd în prim plan virtuțile celor ce au asigurat, prin luptă, supraviețuirea națională. Virtuți care nu sînt ale unor indivizi oricît de excepțional ar fi ei înzestrați, ci ale națiunii în ceea ce are ea specific și permanent. Efortul scriitorului vizînd relevarea prin particular a acelui caracteristic care-i definește pe înaintași ca precursori. Indiferent la ce perioadă s-ar raporta, problema rămîne fundamentală. Istoria în desfășurarea sa consemnînd forme ale duratei. De unde, în cazul reușitelor, tentativa de a esențializa, de a desluși ceea ce ne reprezintă în strămoși, de a face actual demersul lor, de a reliefa ideea continuității idealurilor. Într-un context alimentat de setea umană de adevăr. Nu arareori tragic. Prin datele lui concrete. Deschizător însă de perspective înălțătoare. Prin spirala care ne leagă de fenomenul revolut. Și prin statutul nostru de interpreți, familiarizați în ceea ce legile obiective aveau să rezolve ulterior în complexa și complicata evoluție a civilizației. Perspectivă însemnează discernămînt. Detașare. Punct de vedere. Opțiune. La cota distilărilor. Vocația de a înțelege istoria din unghiul actualității și al viitorului. Cu alte cuvinte, din al militantismului comunist. În acest militantism stă, în fapt, originalitatea viziunii pe care epoca noastră o proiectează asupra vremilor de altă dată. Fie ele mai îndepărtate sau mai apropiate, mai limpezi ori mai confuze, mai liniștite sau mai zbuciumate, mai idilic-romantice ori mai dureros realiste. Funcția literaturii cu tematică istorică e prin excelență cognitivă și în ultimă instanță modelatoare. Adică politică. Ieșind din spațiul sentimental al simplei evocări. Ancorînd cu fermitate cu cel al intenției educaționale. Fără a deveni tezistă, didacticistă. Exploatînd, dimpotrivă, inefabilul marilor adevăruri, în dialectica lor interioară. Dialectică explicînd prin ea însăși fascinația pe care trecutul o exercită mereu asupra prezentului. Nevoia tuturor generațiilor de a se integra în fluxul continuu al timpului absolut. De a-și contempla ontogeneza în filogeneză și de a se considera, la rîndu-le, înaintemergătoare, visînd ceea ce va fi prin ceea ce este.

Aurel Martin

Program și conștiință

A simți și gîndi istoria, a o trăi : aceasta este, cred, postulatul oricărui poet, al oricărui creator, în afară doar de imprejurarea cînd conștiința sa artistică s-ar plasa în steril și gratuitate. Nu există o inaptitudine a poeziei față de istorie, după cum nu există nici un refuz al acesteia din urmă față de artă. Dar nu doar citarea, ca într-un lung și interminabil proces, nu simplul dat al istoriei și nici doar invocarea ei patetică, în manieră veche, romantică, mai pot azi să determine și să insufle creației forța necesară. Creatorul autentic își asumă istoria ca atare, ca sentiment propriu nașterii și continuității noastre aici, cu tot ce a însemnat și înseamnă pentru noi, de la începuturi și pînă acum, puterea permanent vie prin care ne provocăm într-un fel timpul și-l putem condesa în lucruri, în virste ale noastre suprapuse, dînd mereu, ca într-o imensă sforțare geologică, de aceeași și aceeași idee-matcă, patria în totala și tulburătoarea ei alcătuire, de la relieful ei de arbori și piatră, pînă la relieful ei de izvoare și om. Într-o concepție prin care orizontul nu se închide. ci trăiește tot mai clar sub incidența perspectivei.

Nu cred că fac o afirmație hazardată : mai înainte de cultură, noi am făcut Istorie. Am trăit în primatul istoriei, dînd adevăruri și nume acesteia, gestînd într-o oralitate a spiritului și pregătindu-ne pentru scris, secole în șir, pentru ca tiparelor de gînd și vorbire să le consacrăm apoi cele mai alese podoabe ale creativității noastre românești. O „Miorița" este irepetabilă ca și Eminescu, părți ale noastre de istorie, în suflet și trup. Cîți dintre noi, încă tineri, nu-și doresc cu orgoliul, cu frumoasa ambiție către perfecțiune, puterea de a deveni voci unice, distincte, irepetabile ale istoriei deloc mai simplă decît cea de ieri, dar cu atît mai concretă și mai pasionantă azi, cu cît mai dinamică mîine !

Între istoria ridicată la rang de program și conștiință de masă, în consens cu tot ceea ce aspirăm și nutrim mai frumos și poezia mare, autentică, nu există nici un divorț. Decît acela al poeziei proaste, al poeziei leneșe, deghizate-n armură și spadă de luptător.

A. I. Zăinescu

Concurența documentului

Existența romanului istoric în formula sa tradițională este serios pusă la îndoială de proliferarea în ultimele decenii a unei literaturi de evocare istorică de o excelentă calitate. E cît se poate de natural ca un cititor avid de a cunoaște marile sau mai mărunțele fapte ale istoriei să se intereseze de mărturiile directe asupra lor și nu de procedeele de reconstruire ipotetică sau literară a lor. Deplasare firească în locul surogatelor fanteziste sînt citite cărțile de istorie pură. Volumele a numeroși istorici înzestrați cu o forță evocatoare ieșită din comun au cunoscut succese de librării răsunătoare. Cum ar putea face față un roman istoric inspirat din viața curții bizantine concurenței scrierilor lui Charles Diehl sau Nicolae Iorga, e destul de greu de precizat. Celebra carte a lui Huizinga despre evul mediu — repetat citată în diferite ocazii de anumiți literați ce au descoperit-o cam tîrziu — taie unui cititor cît de cît exigent dorința de a mai citi un roman a cărui tematică să fie inspirată de același univers. Înaintea apariției cărții lui Hadrian Daicoviciu despre daci circulau tot felul de producții despre viața ilustrilor noștri strămoși. Atît de atrăgător scrisa carte a cunoscutului arheolog a obligat pe autorii de literatură să-și acordeze cunoștințele istorice cu cele deja căpătate de public. Deși și astăzi se mai vede pe ecrane un film în care dacii apără împotriva romanilor o tipică cetate medievală. Dar să lăsăm, pentru moment, la o parte problema adevărului istoric. E evident de altfel pentru toată lumea că funcția educativă unanim recunoscută a romanelor istorice nu se împlinește prin scrieri ce mistifică inconștient sau conștient fapte și evenimente reale. Cum autorul de romane istorice este înainte de toate scriitor și doar întîmplător istoric pericolul de a deforma realitățile istorice pîndește la tot pasul. Publicul pe de altă parte, avid de informații, cînd are la îndemînă o documentare excelentă, prezentată într-o formă chiar ceva brută, o preferă gloselor făcute pe marginea aceloraș date. E clar — și mi se pare că ceea ce am spus mai sus vine în sprijinul acestei afirmații — că pentru a rezista ca gen romanul istoric trebuie să lasă din fagașul său tradițional. Nu se mai pot scrie astăzi romane istorice în modul în care le scria Walter Scott sau Dumas deși autorii respectivi se citesc și astăzi cu plăcere. Romanul istoric a devenit tot mai mult, în ultimii ani, o modalitate de reprezentare simbolică. Trăsăturile ce îl definesc ca aparținînd literaturii se întăresc în dauna celor care îl apropie de istoria scrisă. Nu e nici o pierdere aceasta. Asistăm în fond la o nouă modalitate de proiectare și autoregăsire a individului în și prin istorie. În literatura noastră acest mare pas în reorientarea romanului istoric l-a făcut Eugen Barbu cu **Princepele**, operă tulburătoare care însă nu se poate constitui în nici un caz ca model dat fiind singularitatea mijloacelor cu care este realizată. Cum va arăta mîine romanul istoric vor decide autorii sub presiunea gustului publicului ci și a evoluției paralele, a literaturii ca artă.

Grigore Arbore

Roman istoric și istorie romanțată

Prin literatură istorică înțelegem foarte multe lucruri și rostul criticii este să facă o distincție, de pildă, între un **roman istoric** și o **istorie romanțată** sau între opera care fantazează în jurul documentelor și aceea care, pornind de la document, fixează o tipologie. Există, pe scurt, o veritabilă literatură de inspirație istorică și o **paraliteratură** ce folosește ca pretext istoria. Categoria din urmă este foarte răspîndită sub forma biografiilor romanțate sau a scrierilor de aventuri cu subiecte plasate în epoci îndepărtate, de felul acelora publicate de Cécil Saint-Laurent sau Serge și Anne Golon, autorii seducătoarei și neînfricatei **Angelica, marchiza îngerilor**. Literatura aceasta de larg consum simte tot mai mult în ultimele decenii concurența scrierilor ce vor să demitizeze istoria înfățișînd culisele ei. Multe dintre ele sînt demne de cel mai mare interes și depășesc, prin profunzimea meditației și puterea de sugestie a documentelor, operele de ficțiune pe aceeași temă. De altfel, o caracteristică a timpului nostru este pătrunderea masivă a documentului în literatură, inserția istoricului în sfera romanescului. Am citit recent un roman despre război, și autorul, un realist obsedat de raportul dintre destinul individual și mecanismul istoriei, nu ezită să ne introducă în anticamera marilor personaje ale epocii, voind să sugereze că circumstanțele determină într-un chip sau altul opțiunile morale ale individului. Istoria este, aici și în alte opere, temă de meditație, din ramă a evenimentului ea a devenit un obiect (un subiect) de observație.

Nu alta este condiția romanului istoric propriu-zis, specie dezvoltată în secolul trecut și confundată, pînă la un punct, cu romanul de aventuri și romanul exotic. Tendința romanului istoric modern este de a renunța la aceste alianțe și de a-și restructura formele devenind fie o parabolă, fie ceea ce un eseist contemporan numește **une recherche spirituelle**. În primul caz, intenția este de a folosi cadrul istoric pentru o narațiune cu înțelesuri actuale, adeseori polemice. Am putea cita la acest capitol **Princepele** lui Eugen Barbu sau mai vechiul roman inițiatic al lui Sadoveanu : **Zodia cancerului**. Scrierile lui Sadoveanu intră însă de regulă în cea de-a doua categorie : aceea care înfățișează, printr-un erou sau o întîmplare, o spiritualitate și o mitologie specifică. Documentul trece, la el, pe plan secund, creația (la recherche spirituelle) domină totul, omul și istoria întîlniți în spațiul unei existențe naturale. Cîtă vreme omul trăiește în natură, el există și în istorie, trăiește în sensul ei și în solidaritate cu ea. Înstrăinarea apare în momentul în care istoria începe să devasteze acest spațiu de împăcare și echilibru, împingînd destinul individului (locuitorul unei Moldove fabuloase) spre alte ritmuri de viață. Impresia mai generală este că Sadoveanu nu înfățișează evenimente și nici personaje ilustre sau obscure ci mituri și arhetipuri travestite în costumele unei epoci. Ambiția lui Camil Petrescu este, dimpotrivă, de a face radiografia unei epoci și romanul său **Un om între oameni** este o operă de erudiție și fantezie livrească. Intenția lui este de a înfățișa o epocă printr-o conștiință exemplară și, în acest sens, face biografie și istorie pură pînă în punctul în care documentul zdrobește ficțiunea. El a înțeles că, vorbind despre Bălcescu, romanescul se izbește de concurența foarte puternică a istoriei și a pus, în acest caz, accentul pe descriere și confesiune. Structura cărții este complicată și, cum am scris și altădată, romanul trăiește estetic în măsura în care reușește să fie mai mult decît un roman biografic. Eșecul este total în piesa **Caragiale și vremea lui**, unde Camil Petrescu, teoreticianul autenticității, are curioasa idee de a introduce ca personaj literar un mare artist, a cărui existență nu se poate înțelege în afara operei. Indiferent ce forme îmbracă, un fapt este sigur : literatura de inspirație istorică nu mai poate fi azi numai istorică, descripție, adică, de fapte colorate și înfricoșătoare. În ea trebuie să transpară neliniștea și setea de adevăr a omului modern. **Reconstituirea** trebuie să fie, în fapt, o **proiecție**, o căutare spirituală. Defectul multor scrieri de la noi pe teme istorice este că ele rămîn doar reconstituiri, cu tendința foarte răspîndită de a înfrumuseța istoria. Însă istoria nu trebuie nici înfrumusețată, nici detestată. Frumusețea ei stă în adevăr, bună sau rea ea există și, pentru un scriitor care nu vrea să fie nici adulatorul nici detractorul ei, atitudinea cea mai potrivită este să descopere în istorie o tipologie și o filozofie a existenței.

Eugen Simion

Brăduț Covaliu : GRIVIȚA 1933

Lena Constante : ȘTEFAN CEL MARE

Romanul istoric — roman politic

Cred că este esențială, în definirea romanului istoric modern, abandonarea matricelor romantice și considerarea lui ca roman politic, care nu exclude romantismul ; dar exclude evaziunea. Pornind de aici, concep romanul istoric ca pe un mijloc literar de mare complexitate, prin care scriitorul regăsește datele fundamentale ale poporului său și ale istoriei lui, exprimate în situații limită, situații în care se conjugă sferele ethosului, politicului, economicului. Cred că prin romanul istoric se poate investiga amplu o epocă și o societate, definind forțele care-o alcătuiesc, evenimentele hotărîtoare în care aceste forțe se angajează în virtutea deziderateloor care le pun în mișcare în procesul devenirii claselor și popoarelor. Mai cred că forțind matricele clasice ale genului, oricît de ilustre ar fi ele, romanul istoric modern trebuie să se facă beneficiarul cîștigurilor din proza modernă, abandonînd linearitatea, pentru structurile complexe, acest lucru ținînd mai ales de metodele de construcție epică. Același lucru despre limbă și stil. Arhaizarea cronicărească sau și mai rău, pseudoarhaizarea, sînt elemente derizorii. Făurirea stilului romanului istoric este o chestiune care ține strict de autor. Personal văd acest stil într-o interacțiune dialectică dintre limba vorbită, cea scrisă astăzi și limba documentelor de epocă, cărora li se adaugă culoarea, dinamismul și ritmul care definesc teritoriul lingvistic al acțiunii, ca și interpretarea folclorului contemporan evenimentului.

În metoda de lucru a unui scriitor cinstit față de sine și față de cititor (atunci cînd este vorba de a angaja o epocă, o personalitate istorică și un popor, nu de a divaga pe o temă morală, luînd pretext istoria) nu pot lipsi mijloacele de informare științifică. Volumul cercetării istorice moderne este uriaș. A-l ignora, situîndu-te pe poziția unui demiurg genial și intuitiv, este un profund act de incultură, dăunător. Esențială aici, mi se pare a fi perspectiva din care se redistribuie în actul creator suma documentării de arhivă și se discută prin mijloacele artei ; deci se interpretează faptul istoric și personalitatea. Felul în care se înțelege rolul personalității în istorie și al maselor. Felul cum scriitorul reintegrează lumea astfel recreată, în universul contemporan ei, univers complex : politic, economic, de cultură, de influențe reciproce. Și acest tot de subtilă complexitate, în lumea continentală ; în istoria europeană și, dacă este nevoie, în cea mondială. Iată o teză deloc neglijabilă : integrarea unui univers recreat, în sfera istoriei, din perspectiva materialismului istoric și dialectic.

Observați că intervenția mea este de natură strict profesională. Preocupat de romanul istoric politic ; acéla care afirmă dreptul la existență suverană al poporului român, am avut mereu în vedere mijloacele care pot asimila organic rezultatul „documentării" de arhivă ; al cercetărilor la fața locului, indiferent pe ce meridian se află „fața locului" și al tuturor celorlalte cercetări pe care le întreprinde un scriitor, de la observația minuțioasă a comportamentelor, pînă la meditația pe seama scrisorilor diplomatice, ori intime, pornite de la personajele sale istorice.

Spațiul nu permite abordarea diversității pasionante a muncii de acumulare, care precede epoca de subtilă voluptate a muncii literare propriu zise. Ceea ce rămîne de afirmat cu toată certitudinea, este că România modernă, cu rolul ei activ în politica mondială, este un teritoriu care fertilizează superlativ romanul istoric și că romanul istoric românesc se poate materializa în climatul contemporan, datorită faptului că gîndirea științifică românească, eliberată de paupertatea unui stat înapoiat în ordine economică, a beneficiat plenar de strădaniile înaintașilor și a investigat teritorii rămase pînă astăzi necunoscute.

Radu Theodoru

Fascinația prezentului

Literatura istorică, mai cu seamă romanul istoric, este unul din genurile cele mai noi. Datează abia din veacul trecut, din vremea romantismului. În acest interval, relativ scurt, literatura istorică a trecut printr-o însemnată evoluție. La început motivul istoric se identifica exclusiv în ceea ce este foarte vechi, din alte secole, pe cît posibil depărtate. Abia pe la 1870, Tolstoi, cu *Război și pace*, încearcă o adevărată revoluție în concepția genului. Marele scriitor își intitulează nu mai puțin capodopera *roman istoric*, fixîndu-i totuși evenimentele chiar în secolul cînd trăia el. De atunci ideea de *istoric* înaintează treptat și către prezent. Unii autori numesc *istorice* anumite evenimente trăite chiar de ei cu puțini ani înainte.

Această lărgire a noțiunii marchează incontestabil un progres în înțelegerea ei. Avantajul are totuși și un revers, literatura istorică se vede acum pîndită de un exces opus celui înregistrat la începuturile genului. Pe atunci se exagera pînă la deformare fascinația *trecutului* cît mai depărtat. Acum în literatura istorică domină adesea obsesia *prezentului*. Chiar cînd evocă episoade de demult scriitorul de astăzi închipuie, uneori slab deghizat, evenimente și împrejurări actuale. Faptul modifică însuși sensul istoriei și al pătrunderii ei. *Actualizare* nu înseamnă *actualitate*. Altceva este a selecta fenomene din trecut, similare celor actuale, și altceva a transcrie direct fenomene actuale, proiectîndu-le, sub mască istorică, într-un trecut arbitrar și inexistent. Dacă totul ar fi la fel, înainte ca și acum, s-ar distruge însăși dialectica istorică, care ne deslușește cum se trece de la o formă de viață la alta.

Tocmai aceasta am dori să sugerăm scriitorilor care se dedică literaturii istorice, un echilibru, o cale de mijloc. Nici un trecut desprins de prezent, ca la începuturile genului, dar nici un prezent proiectat fictiv în pretinse alte vremuri, detașate cu totul de coordonatele reale ale trecutului. Numai prin găsirea conexiunilor adînc semnificative dar deloc forțate și denaturate, între *odinioară și acum*, literatura istorică ar veni cu un mesaj efectiv rodnic pentru actualitatea noastră.

Edgar Papu

Reflexivitate

Ca să poți vorbi în deplină cunoștință de cauză despre literatura de inspirație istorică trebuie să fi vizitat în prealabil atît „paradisul" cît și „infernul" ei. Dacă cel dintîi mi-e bine cunoscut, mărturisesc că pe-al doilea l-am frecventat mai puțin, poate și din cauza figurilor care-și desfășoară activitatea „în zonă". Se pare că rețetele obținute sînt constant apreciabile, ceea ce-mi arată că spectacolele montate aici sînt pe placul a nu puțini Ivani Turbincă ai zilelor noastre, cărora superproducțiile de orice fel (în roman ele nu lipsesc) le satisfac o foame de butaforie și melodramatic la fel de imperioasă ca și pofta de „tabacioc" a poznașului erou de basm, pe care nu i-o încuraja deloc (chiar dimpotrivă) austerul portar al raiului.

Mult mă tem — pentru numeroșii amatori de spectaculos în serie — că tocmai rezerva aceasta a prea sfîntului portar s-a impus între timp ca regimul de lucru cel mai prielnic înfloririi adevăratei literaturi istorice, amenințată — ca și alte domenii, cum ar fi cel al fantasticului — de invazia industriosului. De fapt, spectacularul, fastuosul etc, pînă nu de mult componente spontane, firești „naive" (în înțeles schillerian) ale operei de artă, chiar reprezintă azi prelungiri ale artei spre industrie (sau viceversa), cu rezultatul, probabil scontat, de a nu se mai putea stabili cu precizie în al cui beneficiu.

În fața acestei primejdii (multă vreme latentă, dar presimțită), literatura și-a luat parcă tot atît de spontan, neprecugetat unele măsuri de apărare. Preocuparea prozatorului și dramaturgului și-a mutat tot mai mult centrul de greutate de pe expoziție și intrigă spre personaj și analiză, de pe text spre subtext, asociindu-și interesul pentru gestica interioară, pentru tilc și simbol. Spectacolul, la care nu se poate renunța așa de ușor (sîntem doar în teatrul istoric, în romanul istoric) e dominat de ironie, de aici rezultă adeseori grotescul, dizarmonia studiată, asistăm în tot cazul la dublarea aparenței printr-o peliculă abia vizibilă care ne pune în contact cu esența. Reflexivitatea, observația morală sînt, de la Thomas Mann încoace (**Iosif și frații săi**), bunuri cîștigate pentru narațiunea istorică, la care cu greu s-ar mai putea renunța. Pateticul existențelor în locul vechiului patos declamatoriu, iar descoperirea aceasta e de pus pe seama redescoperirii fibrei tragice, pe de o parte, iar pe de alta pe seama unei noi viziuni antropologice care privește eroul în strînsă relație cu colectivitatea umană, cu emanarea unei energii din adînc, și cu istoria (uneori ostilă, chiar sarcastică, alteori benefică, pentru pricini peste care intelectul sensibil nu mai poate trece).

Intuiția modificărilor intervenite în sensibilitatea moral-artistică a avut-o Mihail Sadoveanu, cînd în **Nicoară Potcoavă** a accentuat nota de reflexivitate a eroului (uneori — ce-i drept — exagerînd doza), dar mai ales cînd, densificînd detaliul la proporții necunoscute pînă atunci de scrisul său, a transformat textul într-o pastă melifluă extrem de hrănitoare care „cotidianizează" sugestiv și foarte uman veacul moldav. Intuiția aceasta a avut-o în și mai mare grad muncitul de autenticitate Camil Petrescu, la noi chiar anticipator (în **Danton**) al unor moduri netradiționale de a aborda artistic istoria. Mai aproape de noi, Eugen Barbu a izbutit în **Princepele** — în care prea ușor unii au văzut un pamflet mascat — o excepțională „lectură" felliniană, adînc revelatoare și prin aceasta și simbolică și avertizatoare, a **răului, abjecției** și **dejecției** unui secol de **articulație**, avînd de aceea toate bolile articulațiilor, cum a fost cel fanariot. Destul de puțin cunoscut, prozatorul Dionisie Stanca a schițat pentru povestirea istorică scurtă (mai puțin în **Harmuzul jupiniței**, mai mult în ciclurile **Roata cu șapte spițe** și **Pentr-un hoț de împărat**) gestul de a o desprinde de tradiția anecdoticului (oricît de rafinat) îndreptînd-o pe matca simbolicului grăitor, în care lucrurile, obiectele, incidentele cele mai umile se încarcă de un patetism concentrat.

Narațiunea și teatrul istoric — genuri de tradiție în literatura noastră — sînt menite azi unei virste mai mature, în care au și pătruns. Noua sensibilitate artistică a veacului, mai receptivă cu semnalele de adîncime, precum și mai ales, ambianța social-morală a patriei, în care se alcătuiește o umanitate nouă pe temelii și ele modificate, dar păstrînd cu scumpătate nucleul vetrei strămoșilor, constituie reperele acestei maturizări, care mai are totuși de învins, în poezie și filmul istoric, o pronunțată tendință festivistă, iar în teatrul de inspirație istorică, tentația intelectualismului, a simbolurilor complicate.

Cornel Regman

Spirit contemporan

Drumul literaturii de inspirație istorică a mers de la marile simboluri *umane* angrenate în acțiuni *politice* fundamentale dar imaginare către construcțiile documentar-istorice, de mare desfășurare, mai întîi politice, apoi și sociale. Între Homer și Shakespeare deosebirea nu e într-atît esențială, cît e între romanele lui Walter Scott și panoramicele lui John Reed (*zece zile care au zguduit lumea*) și Cornelius Ryan (*Ziua cea mai lungă*). Din punctul meu de vedere, cred că pentru o perioadă nu foarte mică literatura istorică ce se va scrie va fi o literatură predominant documentară și una de tipar shakespearean, așadar reconstituirea exactă (sau cît mai exactă) a faptului istoric și confruntarea între mari destine, virtuți, pasiuni, vicii, patimi etc. Prima va răspunde nevoii de adevăr, a doua preocupării pentru ceea ce e necunoscut în om însuși, în zonele lui greu sondabile.

Acestui public trebuie să-i răspundem cu reeditări și traduceri, nu cu o nouă fantazare în marginea istoriei. Trucajul cu personaje și fapte istorice, trucarea trecutului, reducțiile de conștiințe și de inteligențe la nivelul unor înțelegeri primitive, simpliste, mai pot captiva interesul criticii și al cititorului specializat dacă sînt despre un trecut îndepărtat și dacă sînt realizate (scrise) într-un secol care menținea cu amuzament serios naivitatea ca pe o emblemă a purității. Revoluția franceză, urmată de un secol întreg de romantism, cred că e ultima revoluție care a mai putut primi și despre sine, reprezentările amestecate cu eroi ca Lagardère, Rocambole, Pardaillan, Monte-Cristo, Fracasse, Schulmeister etc. Evenimentul istoric cată să fie abordat în contemporaneitate cu mijloacele realiste ale secolului. Nu-l văd pe Pardaillan în zilele Revoluției de la Leningrad, nici în debarcarea din Normandia, nici în Bucureștii lui august 1944 — iar dacă îl văd nu-mi transmite esențialul despre gravitatea evenimentelor. Firește, poate fi aici o chestiune de gust și de perspectivă proprie, deși afirmațiile de mai sus se consideră întemeiate pe oarecare experiență, care îndreptățește ideea unei restabiliri a spiritului contemporan științific al istoriei, atunci cînd se evocă istoria, atît cea veche, cît și cea nouă.

Mihai Gafița

Preponderența sentimentului patriotic

Literatura istorică este, prin excelență, literatura sentimentului patriotic. Înțeleasă simplist, această definiție poate justifica orice povestioară în care subiectul se reduce la descrierea unei lupte, a unei încrucișări de săbii, a morții dușmanului și victoriei eroului. Astăzi, însă, noțiunea de patriotism este mult mai complexă decît altădată. Ea s-a îmbogățit cel puțin sub două aspecte, care au influențat și literatura istorică. Mai întîi, eroismul și-a lărgit sfera de înțelegere. Eroi nu sînt numai acei care au știut să poarte un război, ci și acei care au știut să evite un război. Eroul nu are numai gloria morții pe cîmpul de bătălie, ci și gloria înțelepciunii diplomatice, cu care se pot cîștiga uneori victorii mai mari și mai trainice. Apoi, concepția materialistă despre lume a descoperit în patriotism esența socială a evoluției popoarelor și, prin aceasta, a înzestrat semnificația patriotismului cu ideile de dreptate socială, de libertate, de muncă, de înfrățire, adică a dat patriotismului nobila aureolă de umanism. Pornind de la aceste două aspecte moderne ale înțelegerii sentimentului patriotic, literatura noastră contemporană a dat opere istorice în care lupta și victoria au semnificații profunde și complexe, opere de valoare cu o puternică amprentă filozofică și politică. Petru Rareș și Mircea nu mai sînt niște minuitori de buzdugane, ci mari personalități politice, iar Mihai Viteazul nu este un simplu condotier, ci un mare vizionar. Și, mai ales, întreaga bogăție de istorie modernă și contemporană românească a fost și continuă să fie subiect major al literaturii noastre.

Dan Tărchilă

Eugen Popa : 23 AUGUST 1944 — GĂRZI MUNCITOREȘTI

atelier literar

poșta redacției

POPESCU VALENTIN : Drum greșit, în continuare, cu năstrușnicii ieftine, expirate, cu trucaje verbale și explozii metaforice de gust îndoielnic, departe de adevărata chemare spre poezie. Un început firav de limpezire, în „De eternitate".

C. CARANFIL : Semne vagi, șovăitoare, dar semne, în „Numai eu", „Eram", „Mi-e frică". Să mai vedem.

M. DELIMAN : Oscilațiile unui talent real între ideograme mimetice (criptice și ambigue) și un soi de joc sumar, primitiv, de sugestii imediate și încantație ușoară. Lucrurile n-ar trebui să se oprească aici, puterile poetului promițînd tensiuni și adîncimi mai mari. După cum se poate bănui din cele mai înfiripate pagini de acum : „Apocaliptică", „Bărbatule", „Ce adînc am căzut", „Facerea femeii", „Bărbat", „Descintec". Reveniți.

L. CISMAȘU : Nu sînt progrese notabile și rămîn încă prin pagini destule urme de sentimentalism dulceag și naivitate. Cîteva piese, însă, reînnoiesc niște promisiuni mai vechi, în care merită să credem în continuare („Întuneric", „Bunule", „Marți", — unele, parcă le-am mai citit și altă dată...).

THOMAS : Nu sînt noutăți deosebite ; aceeași curgere egală, monotonă, a notației discontinue, a dicteului, care lasă în urmă pagini dispersate, necoagulate, fără nerv, fără drum, fără ecou (tipic : „Dimineață ploioasă"). De ce nu încercați și altceva și altfel (posibilitățile dv. sînt mai mari), să sporiți adîncimea și tensiunea cuvîntului, a imaginii, împiedicîndu-le să se reverse în suprafață, prinzîndu-le într-o alcătuire, într-un sens. Unele premise și începuturi sînt deja sesizabile, în „Lacrima tăcerii", „Ne rămîne speranța". „Mai e timp", „Adevărata dimensiune", „Amurg peste Patrie".

P. CERNAT : Nu sînt noutăți, ci mai de grabă un fel de refuz al noutății și asta, în mod paradoxal, în contul celui mai ostentativ modernism avangardist (devenit, de altfel, printr-o prelungită și nemodulată practicare, destul de conservator, stagnant, evasi-profesionist !...). Nu mai reluăm lucrurile spuse anterior (deplin întemeiate și acum), vom nota, în schimb, cîteva din paginile care îndreptățesc (într-o măsură mai mică sau mai mare) speranțele noastre în legătură cu evoluția dv. viitoare : „Oropsit", „Sfat", „Schimb în trei", „Plictis II", „Zid", „Miine", „Omul orb", „Grămezi".

I. DAIA : Nu vă putem ajuta și alina cu nimic în legătură cu dezamăgirile și eșecurile dv. în contactul cu alte redacții. Nu ne putem spune părerea decît asupra unor texte ce ni se adresează direct, iar ceea ce ne-ați trimis nouă pînă acum (cîteva epigrame și poezia „Fata din Olt") sînt lucruri foarte slabe.

V. P. GAJ : Ceva mai bine, acum, mai cu seamă în „După copilărie", „Lașitate", „Va veni o vreme", „Săptămîna femeii", „Probabil va fi și cel mai bun". Trimiteți-ne o scurtă prezentare și o semnătură definitivă.

Bîra Cornelia-Doina, Damian Luz, Mircea M. Pop, F. L. Orian : **Sînt unele semne, merită să stăruiți.**

I. Plăieșu, Th. Bănățeanu, I. Corin **(texte dactilografiate !)**, Avram Apostolescu, I. Ar.-București, Laura **(mai bine, în „Reciprocitate", „Devenire")**, Sorin Ștefan, M. Haulică, M. Lău, Roșu Teodor **(să scrieți, da, în continuare, dar mai cu seamă să citiți !)**, Petru Codrescu, Popa Dan Mihail, Dumitru Nechifor, C. H. Bucovina, Nicu Ș. Iorga, Purcaru Victor, E. Tarmiliu : **Nimic nou !**

P. Gaetanos, Sorin Suceveanu, N. Delaploiești, S. O. Florian, Edgar Pallacios, Dumitrescu Toma, Asan Girdap **(mai bine, în „Orașul părăsit")**, C. Mocanu **(ceva, în „Atestat", „Pe riurile")**, Nicolae O. **(Oradea)**, Marin Păciurea, Mihai Constantinescu **(„În muguri", „A trecut")**, N. Cungrea, Radu Călin **(ceva, în „Fierul întunecat și rece". „Vară")**, V. Andreescu, Veniamin Lungu **(mai bine, în „Presimt în ulcioare", „Miniatură")**, Florin Grigoriu, Rodica Bilencu, V. Romanoff, Iosif Lahodni, Gh. V. Filipașu, Vladimir Bucur, Anișoara Micu, Antonescu Dumitru, Ioan I. Sida, T.M.B., Tudor Voinea, Croitoru Gheorghe, „Dum"-Cotnari, D. D. Sandu, I. Gamalie, Stanciu Radu Nicolae, Dincă Roman, Emilia Bratu, Ștefan Drăghia, Cristina Alexa, Ivan George Genar, Renil Cavio, Tudor Adrian, A. N. Munteanu, Chiribău Ioan, G. Nimigeanu, V. Em. Mușat **(mai bine, în „Album")**, Călinescu Marius, Vera Val : **Încercări mai mult sau mai puțin îngrijite, dar de nivel modest, fără calități deosebite.**

Index

N. R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Vă propunem un poet: Patrel Berceanu

Mai puțin decît lumina lunii

De cele mai multe ori iarba
Nu face altceva decît să repete
La o altă scară
Istoria unui popor.
Greșeala străinului nu este că o calcă
În copitele grele ale cailor lui
Nici că o arde în fața corturilor sale
Sau că o strivește sub argintul pintenilor lui.
Greșeala sa este că nu se
Întoarce în noaptea următoare
Să vadă ce s-a întîmplat cu iarba
După toate acestea,
Neavînd astfel putința să vadă că
Greutatea copitelor a încovoiat-o
Mai puțin decît lumina blîndă a lunii,
Că focurile sale au ars-o mai puțin
Decît cea mai pustiitoare secetă,
Că sunetul de argint al pintenilor
Înseamnă infinit mai puțin
Decît îmbrățișarea șuierată a vîntului
Privite cu sufletul ierbii
Strălucitoarele sale corturi
Par desigur cele mai trecătoare
Buruieni de pe pămînt.

Mi se pare drept și firesc

E-adevărat. Mă-ndoiesc că se poate zice :
niciodată n-ai dat înapoi,
ești dintre cei care nu se clintesc
în fața vieții.
Mi s-a părut firesc și drept
să te dai la o parte dacă de aceasta
are nevoie
bunul mers al razei de soare.
După cum mă-ndoiesc că se poate zice :
ești dintre cei care nu cred în moarte,
atîta timp cît mi se pare drept și firesc
cel care trăiește din mila trecătoarei
miresme de tei.
E-adevărat,mi-s umerii plecați.
Pentru că mi se pare drept și firesc
cel care intră-n cetate înhămat
la icoana patriei sale.
Iar dacă o pasăre cîntînd mi se
așează pe umeri
(și voi știți cît de rar se întîmplă aceasta)
mi se pare drept și firesc
să vă ziceți :
„pentru că-i era sufletul
tînăr de bunăvoie".

Sisif

de-ar fi numai această
pereche de îndrăgostiți
și tot aș avea un motiv
să urc și în seara aceasta
pînă în creștetul dealului
bolovanul meu de glorie
luna

Pentru atît de puțin

Unii își închipuie că brazii –
aceste viori naiv deghizate
în copaci –
vor deveni ramuri
într-un cuier pom
Unii își închipuie că un lan de grîu
va deveni neîndoios pesmete
într-o raniță de război
Alții nu-și pot închipui
că teiului îi vine peste mînă
să se lase turnat în flacoane de parfum

Doar pentru că
Soarele se lasă prostește asemuit
cu o monedă de aur.

Poeții ca și fluturii

dintre fluturi numai cei
cu aripile arse
ar putea să vorbească
despre lumină
în cunoștință
de cauză

Delict

a fost surprins la marginea verii
încercînd să oprească
de unul singur
căderea florilor de tei
în numele toamnei
va fi condamnat
pentru înaltă melancolie

Atît de multă lumină

Loviți de-o precurată lumină
și cu ceea ce mai știam
despre fericire
trăirăm o astfel de dimineață :
Ceea ce ne limpezise adesea ultimul vis
ceva „ca o apropiere de lacrimi"
erau zorii întorși în cetate
cu veacul legat de picioare
Ceea ce credeam că seamănă uimitor
cu plînsul unui bărbat
era un copac prăbușindu-se rușinat
sub rouă

O, și e atît de multă lumină
de parcă o tînără nevastă
ar aduce pe lume un prunc orb.

Să știm

Cei fascinați de pianele mecanice
să rămînă pe loc
în marșul pieptis
spre visatul tărîm al
Ciocîrliei de Aur
e important
să știm
pe cine contăm

Acum și totdeauna

ACUM ORI NICIODATĂ își zise floarea
de pe groapa comună
și se făcu soldat și merse acasă
de-și mîngîie copiii pe frunte
Acum ori niciodată își zise mărul
și se făcu floare peste octomvrie
Acum ori niciodată își zise amurgul
și se făcu dimineață și rouă
și merse de-și mîngîie cîmpia pe frunte
Acum ori niciodată își zise lumina
și se făcu drum nebătătorit
în orbitele orbului
Acum și totdeauna își zise poetul
și se făcu amurg și lumină și fruct
dar mai ales floare peste o groapă comună.

revista străină

● **REÎNCEPEREA SEZONULUI LITERAR ÎN FRANȚA** este marcată de prezența a o sută zece romane (dintre care douăzeci ale unor noi romancieri), care vor înfrunta criticii și verdictul juriilor pentru obținerea mult rîvnitelor premii ale Academiei Goncourt. Față de anii precedenți se observă o ușoară scădere în ce privește romanele noi — douăzeci față de treizeci în anul trecut. Majoritatea edițiilor, dintre care Belfont, Calmann-Lévy, Gallimard, Grasset, Juillard, Albin Michel, Flammarion, Laffont, Le Seuil, Plon — își păstrează, cu mici variații, ritmicitatea editorială a anilor precedenți.

● **REGIZORUL SOVIETIC** Cibukin realizează în Polonia vederi în aer liber pentru filmul „Soldatul Patriei", dedicat generalului Armatei roșii Karbycev, erou al celui de-al doilea război mondial, doctor în științele militare, profesor la Academia Militară și ofițer de Stat Major. Karbycev, fiind făcut prizonier și internat într-un lagăr de la Gross-Rosen, se fac presiuni asupra lui să colaboreze cu inamicul, dar generalul îi refuză — iar în final va fi în fruntea mișcării de rezistență din lagăr.

● **FESTIVALUL DE LA BAALBEK (LIBAN)** își va sărbători în 1975 douăzeci de ani de la prima sa manifestare. Conceput pentru a pune în valoare minunatul loc turistic, încadrat într-un ansamblu de ruine ale antichității romane, splendoarea nopților și senzația pornirii către infinit a deșerturilor apropiate, festivalul și-a deschis porțile pentru artele orientale. Baalbek este mai curînd un teatru decît un oraș al festivalului, vizitatorii de pretutindeni venind prin Beyruth doar pentru spectacole. Ultima manifestare a fost spectacolul dat de Trupa de Muzică Arabă înființată în 1967 de către statul egiptean. Sub conducerea dirijorului Abdel-Halim Noueyra au fost prezentate anul acesta scurte poeme de dragoste din lirica veche, acompaniate de muzică datînd din Andaluzia arabă a secolului XIX și purtînd denumirea de „Muachahat", după cel al vălurilor pe care îl purtau femeile care îl cîntau, cîntece răspîndite în întregul Orient și aduse de trubaduri și în Occident.

● **ÎN SALA SVERDLOV** din Kremlinul din Moscova au fost înmînate diplomele și însemnele Premiului Lenin pentru literatură și artă pe anul 1974. După ce, într-un cadru festiv N. S. Tihonov, erou al Muncii Socialiste, președintele Comitetului pentru decernarea Premiului Lenin și Premiului de Stat al U.R.S.S. în domeniul literaturii, artei și arhitecturii de pe lîngă Consiliul de Miniștri al U.R.S.S., a caracterizat operele care au obținut înalta distincție, a înmînat diplomele și însemnele următorilor laureați: E. E. Moiseenko, K. M. Simonov, M. B. Hraocenko, T. N. Hrennikov, V. I. Bredikis, G. S. Valjuskis, A. A. Klejnotas, V. I. Șileika, V. A. Cekanauskas.

● **EDITURA COLIN** a scos de sub tipar, în colecția Prisme, volumul lui Jacques Chevrier „Littérature nègre". Autorul, profesor de literatură comparată și literatură africană la universitățile din Paris, aduce o nouă lumină asupra acestui subiect, tratat pînă acum parțial de către alți autori. Lucrarea este în esență bilanțul selectiv al unei jumătăți de secol de literatură negro-africană, concentrat asupra conținutului și semnificației marilor opere demne de interes, printre altele lipsind literatura de limbă portugheză. Jacques Chevrier caută să explice literatura panafricanismului. Pe de altă parte, el insistă asupra importanței unor opere ca: „Batuala" a lui Antillas René Maran (premiul Goncourt 1921), „Doguecimi" a dahomeyanului Paul Hazoumé sau „Gouverneurs de la rosée" a haitianului Jacques Roumain. Partea cea mai interesantă a acestei lucrări este consacrată omului de cultură african și responsabilităților acestuia: trecerii de la tradiția orală la literatura scrisă.

● **ARHEOLOGII POLONEZI** de pe lîngă Academia Poloneză de Științe din Varșovia au început în luna august, sub conducerea profesorului Witold Hensel, săpături arheologice în Campania (Italia), ca urmare a cercetărilor întreprinse încă din 1973 în orașul medieval Capaccio Vecchia din provincia Saleme. Au fost date la iveală, cu această ocazie, vestigiile unui oraș construit în epoca romană tîrzie (sec. IV—V), oraș care a dăinuit pînă la declinul Evului Mediu. Grație acestor săpături au fost găsite resturi de construcții din piatră, fragmente de străzi, ceramică, monezi, obiecte de bronz și de sticlă.

Actualizarea trecutului

Urmare din pag. a 3-a

leză, mai cu seamă pe parcursul celui de al treilea volum, neterminat, se explică, fără îndoială, prin dispariția prematură a scriitorului, care n-a mai avut răgazul să-și definitiveze textul. Ori, un Camil Petrescu care să nu revină necontenit, cu fiecare lectură, la un text în continuă metamorfoză, chiar și — spre spaima tipografilor — în șpalt, poate fi cu greu „reconstituit".

Ferm — cîndva, aproape rigid — în urmărirea unui adevăr „absolut", scriitorul nu siluiește realitatea vieții de dragul unor patetisme romantice și nu sacrifică, **nota bene**, autenticitatea din motive sentimentale, subiective. El nu idealizează personajele „simpatice" și nu caricaturizează excesiv pe cele „antipatice". Nu le scoate, prin exagerări într-un sens sau altul, din concretul existenței, nu le sărăcește, printr-o anume „umoare", de complexitatea firească, naturală, a caracterului lor. Eroii au și părți negative, ticăloșii mai țin, încă, prin anume fire, de umanitate (boierul Băl-Ceaurăscu, Medelioglu etc.), în timp ce, în cazul altora, calitățile și defectele se echilibrează (Heliade, Eufrosina Băl-Ceaurescu, Sultana, Dobrotici) și tocmai această pendulare între „bine" și rău" dă măsura adevărată a acestor siluete și, într-un fel, măsura timpului. Bălcescu este, fără îndoială, protagonistul cărții, însă el nu ocupă întotdeauna scena și, mai ales, nu este adus, întotdeauna, în prim-plan. Cu o adîncă înțelegere a evenimentelor și cu o disponibilitate perpetuă pentru luptă, eroul se și deosebește, dar se și aseamănă cu „halucinații de idei" din literatura mai veche a autorului. Existența se găsește în iminența, „absolutul" morții nu motive de disperare, ci imbolduri la o trăire plenară, apogetică, în slujba dreptății și patriei. Trăind „înfrigurat" și „lacom de timp", cu sentimente nu cenzurate, dar influențate de „rațiune" și luciditate", Bălcescu, din **„Un om între oameni"**, nu se identifică perfect cu Camil Petrescu însuși, cum îi plăcea lui Șerban Cioculescu să-l tachineze pe autor, însă nici nu-i este străin.

În final, cîteva cuvinte despre limbajul personajelor și al autorului : ele tind să se contopească. Potrivit concepției scriitorului, limba operei trebuie să fie limba vorbită, vie, și nu cea scrisă, cu un caracter mai oficial, deci mai artificial. Personajele vor vorbi, prin urmare, în această carte, din contemporaneitatea artistului, cu accente arhaice discrete și organice, introduse fără ostentație și fără acel lustru muzeal care tronează țipător din paginile atîtor condeieri fără vocație.

Cu instinctul sigur al artistului veritabil, Camil Petrescu reface, din alt unghi și cu alte mijloace decît Mihail Sadoveanu, figura spirituală a unor epoci consumate și liniile imaginare ale unor destine cu care se simțea solidar, confratern.

Conștiința vremurilor

Urmare din pag. 1

mirescu sau Alexandru Ioan Cuza, cînd vom percepe măreția luptei ilegale a comuniștilor în același fel în care intuim grandoarea celor ce au luptat la Vaslui, Călugăreni sau Mărășești, cînd prezentul, care este deja Istorie, se va reflecta în conștiințe scriitoricești capabile să-l cuprindă deplin, atunci vom avea cea mai bogată și mai inedită literatură de inspirație istorică. Fiindcă niciodată, parcă, istoria nu ne-a pus mai multe probleme și nu ne-a obligat la răspunsuri mai clare, mai dîrze și mai total sprijinite pe întreaga suflare a poporului ce trăiește pe acest pămînt. Dar pentru aceasta e nevoie de un greu și îndîrjit travaliu. Căci, să nu uităm, fiecare mare epocă a literaturii noastre și-a avut marii săi istorici : pe Ureche, pe Costin, pe Cantemir, pe Bălcescu și Kogălniceanu. Hașdeu și Xenopol au însoțit generația „clasicilor" (Eminescu devora filele publicațiilor lui Hașdeu !), Iorga și Pârvan au fost dascălii sau colegii lui Sadoveanu. O cultură este un sistem în care toate elementele se află într-o interacțiune dialectică. Ce-i drept, se întîmplă uneori ca prefacerea să nu înceapă de la știință, ci din zona fanteziei. Primul istoric al grecilor a fost nu Herodot, ci Homer. Oricum, cultivarea acelor științe umaniste care, ca istoria, exercită o acțiune directă asupra conștiinței cetățeanului, este o datorie a oricărei epoci revoluționare și constructive. Oricît de mult se sprijină veacul nostru pe științele așa zise „pozitive", nu trebuie să uităm niciodată cuvintele marelui nostru Eminescu : „Dacă științele naturale și matematicile sunt prin chiar natura lor cosmopolite, știința istoriei, a limbii, a manifestărilor artistice ale unui popor, a vieții lui juridice, a datinelor este o știință națională. Acestea din urmă întăresc vertebrele naționalității, acestea fac pe un popor să se cunoască pe sine însuși, îl păstrează în originalitate și în tinerețea lui și-l mîntuie de platitudinea unei culturi cosmopolite" *(Timpul, 1 aprilie 1882)*.

Invităm pe autori ca, în măsura în care vor să fie în atenția noastră, să trimită cîte un exemplar din volumele recent apărute pe adresa revistei „Luceafărul", cu specificația : **Pentru secția de critică.**

PARODII

Gheorghe Istrate: „Aveți cumva un cal?"

Dați-mi un cal să plec pin-la Buzău
aceste suple paracopitate,
năluci de fum ce s-au născut din hău
de biciurile lunii însemnate.

Dați-mi un cal să-l scutur de nomol
ca pe un prune să-l scald, să-l scarpin iute
sub coama lui ce flutură domol
sub pleoapa unei stele nevăzute.

Dați-mi un cal oricît ar fi de slab
durerea după dinsul mă despică,
mi-e dor de el cum doar lui El Zorab
și cum unui pescar de o plătică.

Dați-mi un cal, un roib mustind de fin,
copita lui e-o secere subțire
extaziat în față să-i rămîn
cum stă în fața socrilor un mire.

Dați-mi un cal, să fie vorbitor,
să zică : hai, dragă Gheorghe Istrate
să ne mutăm imperiul într-un nor
departe de femei și de păcate.

Dați-mi un cal, de orice sex ar fi,
cu ochi frumoși ca două crizanteme
să-l culc în pat, să-i fac scamatorii
și să-i citesc cu glas duios poeme.

Mircea Micu

Cuvinte rare : *hamuri, deștul, fornăie, minji, pripoane, negii, dobitoacele, grajduri, șeile, potcoave.*

Selecție metaforică : *„Vom fi mai singuri într-o zi / fără părinți și fără voce" ; „Deci pîn-atunci lăsați-mă să latru / în animalul propriu, idolatru" ; „Voi fi mai drept în zodia cealaltă / Voi rupe ghimpii storși în talpă, / voi fi mai ager, mai decis. / n-oi mai întîrzia-n atîta vis...".*

Semnătura de adeziune

Urmare din pag. 1

Drumul este arătat cu precizie, cu claritate. Sînt cunoscute și dificultățile. Dar nici o victorie nu poate fi cu adevărat istorică dacă nu-și asumă toate momentele realizării ei, nu numai pe cele de jubilație ci și pe cele care cer eforturi și, poate, sacrificii. Răspunderile de azi sînt asumate în numele zilei de mîine, al generațiilor ce ne vor urma, în fața cărora — așa cum a spus în atîtea rînduri tovarășul Nicolae Ceaușescu, strălucitul arhitect al acestui măreț program, cel care în aceste zile se află din nou în mijlocul poporului, continuînd rodnicul, partinicul dialog început în viața noastră social-politică — cei de azi au însemnate îndatoriri.

Iar cînd, scriitori fiind, citim în Tezele C.C. al P.C.R. recent apărute : „Pornind de la rolul important al literaturii și artei în formarea și educarea omului nou, de la realizările dobîndite în dezvoltarea creației artistice, partidul va stimula și în viitor făurirea unei arte și literaturi de o înaltă ținută umanistă, bogate în idei și sentimente nobile, inspirate din viața și munca poporului, din idealurile socialismului și comunismului, realizate în stiluri și maniere de creație variate, care să îmbogățească patrimoniul culturii noastre socialiste și tezaurul artei universale, să contribuie la continua înflorire a vieții spirituale a poporului nostru" — încercăm acel tulburător sentiment de a fi aflat formulate cu exactitate propriile noastre idealuri artistice.

Ne așezăm în dreptul unui asemenea nobil program, cu patriotică răspundere, semnătura de adeziune.

Sport

Chemați tinerii!

Atunci cînd, într-o colectivitate, lucrurile nu mai merg, două sînt soluțiile, iar combinarea lor într-o soluție unică este foarte fericită : a se recurge la bătrînii înțelepți și a se recurge la tinerii curajoși. Aceasta este problema și a fotbalului românesc. Bătrîni înțelepți — în scaune de antrenori și tineri curajoși — în tricouri. Sigur că, așa cum de ani de zile vorbește în deșert Constantin Teașcă, e nevoie de crearea unui sistem de valori în fotbal, un sistem care să stabilească limpede atît obligațiile jucătorilor, cît și obligațiile cluburilor. Nu despre asta, însă, vreau să vorbim acum, ci despre **nevoia de tineri.** Universitatea Craiova are nevoie de o substanțială împrospătare a rîndurilor sale. Nu știu cum se întîmplă, dar unii oameni plini de idei și de generozitate devin, după trecerea unui anumit timp, conservatori și meschini. Poate că și aceste împrospătări a rîndurilor echipelor de fotbal se produc greu, pentru că ele au un substrat economic : un **jucător de fotbal trăiește mai bine decît un fost jucător de fotbal.** Cine este dispus atunci să părăsească de bună voie o echipă și să lase locul său altuia mai tînăr și, uneori, mai plin de defecte (dar și de calități) ? **Îndrăznesc o** profeție : ceea ce se întîmplă **anul acesta** cu Universitatea Craiova se va întîmpla **anul viitor** cu Dinamo. Motorul nu va mai trage decît rareori. Soluția e lansarea unei noi promoții, nu împănarea echipei cu 2—3 jucători noi, ci dezlegarea tinerilor și trimiterea lor în arenă. Cu cai legați la picioare nu se pot cîștiga curse de trap și nici măcar de galop. Scriu acestea toate după ce am văzut momente de excepțională dăruire și voință de victorie în meciul Universitatea Craiova cu Atvitaberg. Nu ar fi drept să nu recunoaștem dăruirea exemplară cu care a luptat Oblemenco, pasiunea celorlalți, dar ar fi tot atît de nedrept să nu spunem că un accent nou a adus în echipă tînărul Crișan. Nu tinerețe cu orice preț, desigur, dar o tinerețe cuminte, plină de vocație, își face simțită nevoia. Și asta cu atît mai mult cu cît, în echipa de tineret a Universității Craiova, se află tineri extrem de valoroși iar cîțiva dintre ei au și fost introduși în prima echipă din cînd în cînd. Mi-a plăcut meciul Universitatea Craiova — Atvitaberg. Nu am văzut pe olteni jucînd atît de dăruit de multă, foarte multă vreme. Dar oricît de bine ar fi jucat ei, în locul lui Bălan putea sta foarte bine un jucător tînăr, mai ambițios și mai util. Astăzi sînt pus pe profeții. Mai îndrăznesc una : dacă Universitatea Craiova nu își va reîmprospăta echipa, ea poate obține, cîteodată, rezultate dar va fi antipatizată pe toate stadioanele. Inclusiv pe propriul ei stadion.

★

Diriguitorii sportului din județul Dolj, cunoscînd marea pasiune a locuitorilor Olteniei pentru fotbal, s-au gîndit că ar fi bine să profite de asta și au fixat prețuri la bilete ca la bursa neagră. **Poate omul să-și cumpere 20 de piini cu banii** care i se cer pentru un bilet la tribună. Așa se face că stadionul nu s-a mai umplut ca altădată și de pierdut a pierdut tot sportul. Lăcomia strică, și de această dată, omenia.

★

Întreruperea campionatului este o gravă eroare. Sînt de acord să facem totul pentru echipa națională dar, prin „să facem totul" eu înțeleg „să facem tot binele", nu tot răul pentru echipa care ne reprezintă în lume : și, din păcate, observăm că lucrurile nu se petrec astfel. Se face mai mult rău decît bine, iar întreruperea campionatului, cînd îi trece prin cap lui Valentin Stănescu, este pur și simplu o aberație. Sînt curios cum va reacționa Valentin Stănescu cînd va fi antrenor de club și-i vor fi luați jucătorii săptămîni de-a rîndul pentru niște meciuri fără nici o importanță ale reprezentativelor ?

★

De ani de zile nimeni n-a plecat de la conducerea Federației de fotbal cu fruntea sus, așa cum a făcut-o Mircea Angelescu. Demisia sa a fost deplînsă și de prieteni și de adversari și lucrul ar putea părea dubios, dacă nu ar fi clar că în Mircea Angelescu, fotbalul a pierdut pe un om corect, curajos, chiar dacă puterile i-au fost limitate și bunele intenții decimate de permanenta stare de carambol a treburilor fotbalului. Sigur că fiecare om cu o stea a sa trece printr-un purgatoriu. Mircea Angelescu și-a ispășit purgatoriul la Federația de fotbal. Se poate considera, deci, absolvent merituos al celui mai complicat purgatoriu : Biroul federal. Nu mă pot opri să nu citez eu însumi, în această clipă în care toți se împacă, pe un vechi adversar, Fănuș Neagu, care a scris alaltăieri aproape memorabil : „Tovarășului Mircea Angelescu i s-a primit demisia din funcția de președinte al Federației de fotbal. Regret că i-au fost respinse sistematic idei excelente și că i s-a primit singura idee proastă : demisia".

...De acum încolo Mircea Angelescu își va consacra timpul liber creșterii fetiței sale, Raluca, în vîrstă de opt luni : el a și îmbăiat-o cu o neobișnuită dexteritate și cu un entuziasm (pe care fotbalul nu a putut să-l stingă) încă din vremea cînd mai era președinte. Un om tînăr, inteligent, dinamic este restituit astfel, viu, ocupației sale principale și plăcerii de a legăna căruciorul fiicei sale O prăpastie, ce mi se părea de nestrăbătut, se întinde între Federația de fotbal și Raluca M. Angelescu. Mulțumim tatălui tău, domnișoară Raluca, pentru tot ce a putut face.

Adrian Păunescu

cariatide

panteon autohton

Io Zamoksiskomazoi

EL, — citit din dreapta — şi din stînga-i tot EL.
şi de-acolo şi dincoace e tot una :
e tot Unul ; cit e moarte e şi viaţă :
doar la mijloc cel născut,
doar la mijloc cine naşte,
cin-se naşte, de la ISIS.
Unul ZAMOX KOMAZOI,
şi la mijloc este ISI, legătura
între doi : şi de la doi —
se-alcătuieşte : SOMA.
SI din stînga, SI din dreapta —
IO-ZAMOKS—ISIS—KOMAZOS—ZOI
De la stînga — IO, e JOE, Unul,
lunul, EONUL :
ZAMOKS — zeul AMON, Moş
mocsul, bourul, şi cel cu cheile,
şi cel ce are cap de boul.
Isis este Isis — coama sau mijlocul,
cea din coama bourului,
KOMAZOS — e tot Zamoxe,
cel ce poartă-n coamă ; duce-n circă
cela ce-a răpit-o : zeul de dincolo.
ZOI — din nou este Zamolxe, zeul-zeoi,
daxaes JOE dar şi Joia :
KOM, e impreunul, adunatul — KO
este KORE cea luată de zau-MOX
Pasărea zeiţei e cocora —
numele aşa o spune ; KO-KORA
însoţitoarea, pasărea cu fata
AZ — inseamnă la, acum, — inseamnă ZAua
KO şi AZ : acum şi impreună
cel comat cu zaua fac un tot —
ZAMOCSIO —
Unul ZAMOX—ZOI —
ZAMOXE cu joia, Unul cu Doimea
fac pe-al treilea KSLOBASIS :
zămislit de-acolo ;
de la Kapul zeului,
şi din mijlocul acelor oase
şi din oasele mijlocului aceleia
ce stă în coamă — ISIS

KSLOBAZIS — cel zlobozit din Isis,
cel ce-i singur şi e jos, la baza lumii
el citit din dreapta se numeşte
ZES ZAUBOLSKLES —
Zeul bou ; deabolul ;
cela ce închide-n sine,
cheia bolţii cheia boilor şi a bolilor.
De la dreapta iar citit
se-nţelege zeul cela ce ne slobozeşte,
şi de jos ne scoate, ne-aridică.
El e scris cu şapte Logostele :
Z.M.A.D.K.O.P. — Copilul Smad,
pruncul smead, adică negrul
zmeul demonilor; se-nţelege şi cap negru:
Se-nţelege cel născut din cap ;
de-opotrivă zămislit din coapsă
şi cu mintea-ntruchipat
KAPNEGRUIUL
ZAGREUIUS — VZEGS — PELAHES.

Slobtul

De la stînga — Slobtul
Trei cu unul patera se vede : Unul
bot de bou e semnul,
Esul ca şi Optul 8.
De la dreapta-i bulzul cel de lut
LUTBOLZ — bolovanul Caloianului
ZAMOPTES — al optulea Zamolxe —
SHET al poamelor, dar şi SETILA
cela ce dă apele dar şi le ia
cel ce slobozeşte sevele şi roiul
şi pe scurt se scrie SLOBTUL
ca şi SLOBKTUL —
de la dreapta se-nţelege cap de lut,
chip de lut şi cheile pămîntului ;
Unul Zeul Alk şi Alfa
Se mai zice SKHIABDOEAN
chipul celora doi EANUS
şi la mijloc cap de bours —
urs şi bour
Inapoi citindu-l iarăşi
se-nţelege zeul naiului
de două ori BAKHOS — adică
Zeul KAP
Citit iarăşi, iarăşi se desparte
SOKHAL — LADO — OIAN —
şi din nou întors într-unul
este al naiului, al Odelor durerii
şi al lacurilor — SKHALADOI
Două scări la stînga
şi în dreapta ; Duce şi aduce :
şi la mijloc Fiul coborînd —
şi se face bour pentru oameni ;
două scări : pe una
descinzînd trimis de Domnul zeilor
pe cealaltă merge om acolo
SOL — AD — SHOBOR — ZHAES
Sol al slobozirii,
singur, Doamne, Doamne
fiu trimis la Sfatul Zeilor.
AMON — AMEN — Neam şi nume
Unuia şi Unicului
ZAMOLX — ZAU.

Skaloian

Ianus cel frumos, al naiului
şi al laptelui — OIAN —
două nume ale unuia şi-acelaşi
Tată sieşi, una apele şi cu pămîntul
semnul lui e patera cu apă —
PATERAPS —
din stînga-dumnezeu al apelor,
ceea ce s-a ridicat din sine
cit din dreapta-i ceea ce de ape
se desparte —
de ofrandă un bardac de apă
azvîrlit, vărsat în cap.

Astfel se alcătuieşte
ZABHALDAKAPS —
Zabal cel cu două capete,
zeul zidvilor DAKSTHARTAS —
al giganţilor din Dacia tartară,
cei ziditi de vii acolo
de acela ce-a venit din astre
Inapoi citindu-i numele
este zeul dac al scăldătorilor,
al apei de scăldat, al moaşei
scăldătoare.
De la cap, din nou DABSTARTAS,
cel trimis din stele către daci
şi plecat din nou spre astre —
sol şi singur, unicul de pe pămînt —
cu trei soli ai zeilor s-a dus,
şi-au născut trei zei ;
SKALOIAN — PKAL — SOKAL
Inapoi citit e semn de ploaie multă,
lac de lacrime din streşini,
lapte mult şi PAN cu naiul —
un tot zeu făcîndu-se-ntr-altă —
Călăreţul — calul — Cela de sub cal,
unul şi-unul din trei inşi —
SKALABOS, e solul la zeiţa sporului,
a roadelor, SVASILAIKSAM,
basilisa Keia laptelui
semnul ei mască de vulpe,
e gheiavola — voinţă a pămîntului,
e împlinitoare a dorinţelor

XARSA apelor, izvorul va să zică
şi regina ce le izvorăşte şi le e stăpînă
SLOBOAZAPS — Slobozitoarea apelor la holde.
Singură zeiţă şi pereche : boază, daimon
DOIKIA — OINAS — una se alcătuindu-se
precum ochii lîngă nasul

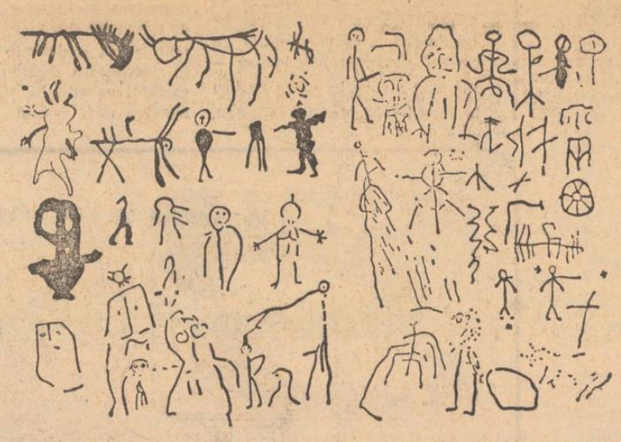

unicului chip al lui ZAMOLXELF
Elful Zamolxis SKALOIAN
tatăl şerpilor şi idol şarpe :
idol, breb, cel trăitor în ape —
SKALOEAN — EAN — pe cal, şi calul
şi subcalul : trei într-unul sol
către Apsarse ; el singur şi bocind
şi bocitul : trei buchetele de bozie
dajdie la plînsul tatălui —
zeul cu trei chei, al ploilor ;
KLEMNPSTREMBKHALBVOTA —
de la dreapta-i cel ce-a ridicat zăvorul,
porţilor din cer să vină ploaia ; bunul ;
semnul lui e Kleamnul
e lemnuşul clampei ; semn pus strimb —
căluş în gura calului —
şi scos, să vină apele :
E cel iute, venind trimbă, drept,
pe calul său bălan
e BVOIA — de-i citit din stînga
Căci citit din dreapta — vine OTOVA,
vine oarba înnecînd cu ape multe
şi pe calul lui cel negru, blak,
e PACALA, ploaie multă apa mari
cap de moarte şi stricare
Iarăşi de la cap e MELCUL — boul ploii
cel ce-aduce blînde ape calde.

Mvadram

MVADRAMAEMS
BHALBORIKRAIZ —
VBREZAEMS —
BORBORINDAX-SKHEIRODESA :

Muma-Mare Una — MHATRA :
patru-n trei şi trei în două
două-ntr-Una —
cite trei de fiecare,
capete şi chipuri i se află :
semnul ei e vadra pentru apă
neamul ei se-ntinde-n patru lumi

Şarpe-al raiului, jivina binelui
cînd citeşti din dreapta către stînga

ZAMBOL DIV — Zamolxe — al bolnavilor
divinul — div ; de două ori divin :
fiul Simbetei, născut cu Lucifer —
SKARAMBORTKIS — semnul
scara-n cer şi cheia
Izbăvind de boala Zburătorului
însuşi Zburătorul Tată.

Domistres-Dmedro

De la stînga-i zeul cel mezin,
fiul cel ce stă în mijloc
Prislea — între cel din stînga
şi-ntre cel din dreapta
Două suflete de urs şi-un ied.
In DRIADA, împărţiţi —
un singur nume DMEDRO.
De la dreapta se citeşte
URDEM — fiul DE-ME-TEREI —
deia mamă şi stăpînă şi regină
a pămîntului
care a născut pe URDEA-UDREA —
şi pe UNDREA
trei într-unul driad
DMEDRO
Totuna cu BOLKAN TRAKA
tracul BOLKAN, bou şi lup şi cîine
cu trei capete asemeni —
daos daboes, dumnezeul deabalilor ;
zeul BROMIS, zeul brumei :
şi berbec şi om şi taur —
monstrul deimon — Unul
dumnezeul taurilor daimoni

Trei syleni ai lemnelor —

Poeme de ION GHEORGHE

Zobozior

DAX ZABADIOS — e zeul fiu de zeu :
ZALMOLXFELCER —
zeul care-alină suferinţele
cu darul lui ceresc, e sfelcer,
primul fiu al cerului.

Semnele-i şi lucrurile-i de folos
simburi de cireşe, flori de soc
şi frunzele de mintă —
IZBOVISZOR BOLIKIAR —
zornicul, izbăvitor de vite —
este cel cu cheia bolilor,
raiul schilavilor, blazul
ASKLEIPIOS pelagul
zeul cu pelceaua se-nţelege —
pe bolnavi el pune pielea cea de oaie
şi-i tămăduieşte...

ai copacilor cei strîmbi
inşişi strîmbătorii arborilor —
STREMBOSILEMN — bozul de trei ori
cu trei suflete — puterea
arborilor trei : şi doi mistreţi.
Totuna cu ZHILTES —
şi cu TESEUS — e DMEDRO —
Cela ce-a zdrobit cu bolovani
şi-a orbit cu facla-n peşteră
pe monstrul DAIMONTHEOROS —
taurul cel roşu, tatăl daimonilor
şi stăpînul grotelor,
MEDRO — stîrpitorul taurilor monştri :
SLOBOZIS — KHAETARSIZEX —
eliberatorul cel prin suferinţă,
Keia Sol a marilor schimbări
a solstiţiilor vremii :
e stihiilor stăpînitor —
Eliberatorul obidiţilor !
Semnul lui, obada ruptă,
jugul desfăcut — şi numele la fel :
SIMEDARHTOADHARZAMBORSTREPKIS
TOADERII — omoritori de zambor.

Trianda

Trei în doi, şi doi într-unul
ZAMOLX DEMOM — zeul mulţi —
zei şi oameni laolaltă :
e triand în doi şi-n doi e unic,
semnul lui, zig-zag de foc —
e fulgerătorul AMON-ENS
ZADMOCSENZ — cînd este bozul
zeul codrilor : simbolul, zada ;
zada-n bol cu apă, semnul
ZADBOLAPS, — e boul Apis ;
se-nţelege deaubolul ;
boul daimon căruia să-i dai obolul ;
deabolul izvoarelor,
căci din dreapta recitit
este cel ce spală bolile —
ALKUL-APIS zeul Daciei, cel bou
ZAMOCSENES — zeu MOSENE —
spală şi adoarme pruncii —
DAVSIS TRIANDAVS — XAR — APIS

Cel de-al treilea-i ZADMOLNIS,
AMOLDENES,
zeul tînăr şi molid şi fulger :
ia puterea celorlalţi şi-o întreieşte —
de mai multe ori o-nzamolesepte !...
ZAMOLXDEOM —
Dumnezeu din zeii mulţi,
e triand : doi Moşi şi-un Făt —
Trei în doi, să facă Unul, e TRIANDA.

Zig-zag

PER SOL HOVE — Tatăl soare,
Unic hiperibóreos — HOVE,
cel ce rupe lanţul robilor,
rege-a tot ce-i viu ;
semnul : doi dolmeni
cu streaşina legaţi
Numele-ţi clamează sacerdoţii :
BOZIS MAXER DOX — zeu CAP-MARE,
zeu puternic al credinţei,
rege al soborului de zei —
HOVE, KEAR — KASA SAKHERDOX —
Dumnezeule, tu cheia casei preoteşti,
însăşi casa rugăciunii —
în cinci semne-i numele tău strîns
cum sînt buzele gigantului tău cap.

Domnul şi stăpînul ; Keia-Sol —
imnurilor : dumnezeul toatelor
pe lume : soare şi pămînt.
Făurarul şi stăpînul cheilor
închise-n sinea-ţi şi în semnul
cel de aur — SKARABEOM —
Scarabeul scara boului, a udului de aur
în zig-zagul streşinii ţi-e semnul —
sfînt înscrisul urmă zigurată :
ZIG-ZAG : ZAGREU-SIKGREU,
moarte, viaţă ; viaţă, moarte
înapoi citind că-i vergură şi vergur
însemnul sfînt AB KASA SAKERDOKS.

Zamoltpsest

Zeul mult, demult, tumult,
cu mai mulţi în sine,
cu mai multe chipuri
ZAMOLTSKEIPS : capete şi chipuri
chei pe piept cu multe
peste multe ;
ZAMOLXION — Zeul EON, Unul,
începutul, cel dintîi şi vejnic —
ZAMOLXSHAT — zeul OSUTA
tot atîtea case fiind sat —
ZAMOLPTSZES — al multului
şi-al mulţilor : şi al plămadei,
cînd citeşti din dreapta —
SEZTPLOMAZD —
pe cînd semnul lui e ţestul,
şi-al ţestoasei Maica Lumii
trăitoarea-n ZAMA începutului,
în primordiala apă.

Nod

De la stînga-i cap de bour — boz
SKHOBOZ ; capul cel de jos, la talpa lumii —
cel pe care se întemeiază omenirea :
de la dreapta-i ZABAZ, bohorul
cap de zamborus — leit.
BHOLDAX — dumnezeul boul dac
cel holbat ; e ochiul mare ;
este bolta şi e holda,
şi grădina
şi e boldul cel prin care
boii sînt la muncă înboldiţi :
şi imboldul însuşi este
KHOBUZ, cap de boz
şi cobuzul tatăl naiului
SKHOBAZ, SKHAFAS-SKHOBOZ
un Sabazios, un Hefaistos şi-alt Sabaziu
el trei chipuri arătînd într-una :
într-un singur nume ZAMBORZEX,
zeul bour, om bătrîn ;
totuna cu Zorox mazdeianul ;
doi, cei înţelepţi şi-un faur,
nume trei într-unul însemnate
şi de fluier şi de scafă şi de sobă,
al al turmelor fiind şi-al piinii
şi al vetrei faurilor — Unul
ZAUR — ZHAES TRAKHA
Zeus tracilor — cel triplu
şi multiplu :
cel ce stă în tron de aur
şi e Kronos şi Zlatronox ;
în căuşul palmei stă un şoim
şi el însuşi e acela —
parte-a sinelui multiplu,
ce-i aduce veştile de oameni
ENE COMODIN — il cheamă
Moşul EAN în scaon odihnind,
unul EAN — KOMAZOZ — ODIN — :
EAN şi ODIN şi la mijloc ZAMOX —
Unul şi al doilea şi iarăşi unul
Phatera e semnul
nod, sinod, adică adunat
strîns la sine şi în sine
Unul NOD — ZEO ZAMOLK — EO — NAI
un cobuz şi încă unul şi-ncă unul
strînse laolaltă şi făcute nai —
Citit iar — ZAMOLXE, cheia naiului,
ZEO, ZAMOLXEO — NAI
zeul însuşi nai — IANOE,
SOMA, ZAMOLX — ZEO — JOE !

Kroiţa

SIMILES — PLAHES — ZVIZAUA
VARTEMEISMEDRAENSTKROITZ —
Simil e zeiţa vieţii la Pelagi
este Vara, zaua plaiurilor,
este ziua mieilor :
E totuna cu Artemeda,
zeia mierei şi ursoaica ;
şi cu Zmedra e asemeni —
smeada, neagra a pămîntului
şerpara iadeşului ; para focului
şi apa din adîncuri
Una singură în KROITZA
alcătuindu-se din stînga —
SMB — MED — ART :
Simbăta semănăturilor,
a artelor şi a medicinii.
De la dreapta întorcînd citirea
o vezi pe traka Demertraens Bendi —
Stăpîna cu trei capete,
cu trei chei. BENDIKIA — VENDIKIA.
Vinerea, vindecătoarea.

Vodastris

ZABAL — trei cai, trei capete de cal,
zvada, lupta-i firea lui :
semne ; spada şi baltagul
şi zăbala — sînt trei semne
strînse laolaltă ; într-un nume
SPABAZAS —
Zeul povezelor apărării, —
Unic chip şi nume-al dumnezeului
cel dac — ZVLADMOCS —
lupta cu putere — şi năvala peste moarte ;
ZVODVOLPK KASTRIS — cel şiret şi lup —
cel puternic şi apărător al castrelor
şi-al davelor :
zăvod şi lup şi vultur —
unul cu trei capete,
în triadă se alcătuieşte
şi pe scurt VODASTRIS —
trei domni, trei ape şi trei stele.
Zeu-rege în trei fii
ZVLADMOS — SLATRON — GHEBELDEIS
numele triad ; trei chipuri
şi trei firi într-unul singurul numit
ZETSFLAMORS, zeul flamelor,
zeul morţilor cei arşi în flăcări
zeul focului hursuzul
căci din stînga-i ZEMORDSTEX
Zeul morţilor şi-al Styxului —
pe cei daţi în lupte petrecîndu-i.

Zalmisles

Cela ce s-a zămislit
gîndindu-se pe sine —
ZALMISLES — De-sine-gînditorul :
zeul viaţă, animal şi om,
bulgărele, zalul de pămînt
ce şi-a dat fiinţă snigur,
prin gîndire.

De la dreapta recitit
SMEL şi MOS să se-nţeleagă :
Smela-i cea dintîi femeie a pămîntului
şi bărbatul cel dintîi — MOSEAN —
cela ce-a întemeiat perechea
şi Mosia —
Zamisles — gîndindu-se pe sine...

Semnul lui e Koromisla :
se-nţelege : cel ce-a zămislit pe
cel din KORE :
Dar cînd semn e gusterul,
se-nţelege ZIGOSTERTZ
Zigos, cel de-al treilea :
Zeul, al pămîntului ZAGREU.

ZAU. Textele de mai sus sînt traduceri după sigiliul trac de notorietate arheologică mondială, descoperit la KARANOVO — R. P. Bulgaria — acesta conţinînd, de fapt, un număr de 50 de tablete.

Apariţia noastră în locul de faţă se susţine prin interesul literar-mitologic şi filozofic indiscutabil. Faptul însă face public un sistem de lucru ce ne-a ajutat pe noi să înţelegem scrierile arhaice şi arta carpat-danubiană şi să pătrundem în pantheonul daco-trac, pelago-hiperboreu. Textele au fost verificate prin inscripţiile numeroase ce-au fost descoperite de către arheologii români pe obiecte şi fragmente ceramice, dar cărora nu li s-a dat atenţia cuvenită, întrucît multe dintre inscripţiile în chestiune au fost luate drept semne magice în sine, cît noi le-am considerat ceea ce au fost ele la început — Ideograme — Logostele.

Întorcîndu-ne la Tableta-tabletelor — KARANOVO, putem face deja cîteva dezvăluiri în ceea ce priveşte conţinutul ei în sensul că sînt acolo înscrise ramurile genealogice ale mai multor pantheoane descinse din arborele sacru al unor familii aristocratice — divine — care au venit din ATLANTISLANDEIS — Insula fără a zeilor, Atlantis. Locul nu trebuie să nască suspiciuni asupra seriozităţii întreprinderii noastre — nici mistica, nici mistificarea, rugîndu-ne să nu ne fie nouă atribuite. Nici măcar bănuiala vreunui artificiu literar n-o acceptă în cazul de faţă.

I. Gh.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACŢIE
Redactor şef : Nicolae Dragoş
Ioan Alexandru, Teodor Balş (secretar general de redacţie), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct).

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii Nr. 1
ADMINISTRAŢIA : Şoseaua Kiseleff 10, tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVII
Nr. 39 (648)
Simbătă
28 septembrie
1974
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Viață și roman

Mulți exaltă poezia în dauna prozei sau a oricărei alte forme de literatură și întocmesc clasamente pe genuri. Dar nu toți scriitorii sînt poeți și nu toți poeții sînt scriitori. Poezia reprezintă adesea, pentru orice literatură combustia cea mai intensă și cea mai înaltă, dar nici o literatură nu se va bizui numai pe poeți. Gloria marilor literaturi n-au făcut-o, cel puțin în epoca modernă, poeții ei, deși ei au contribuit adeseori decisiv la consolidarea acestei glorii. Geniul fundamental al literaturii engleze este un dramaturg și sonetele lui Shakespeare sînt mai puțin cunoscute decît piesele lui. Hugo este mai cunoscut pentru romane decît pentru versurile lui, iar tirajele unui prozator ca Sienkiewicz o iau cu mult înaintea celor ale poetului Mickiewicz în ceea ce privește difuziunea. Franța a cucerit Europa literară prin prozatorii ei, și antibalzacianismul modern este o nouă dovadă a forței acestei cuceriri. Literatura rusă a devenit și ea cunoscută în lume mai ales prin prozatorii ei. Exemplele nu se opresc aici, să ne gîndim de pildă la scriitorii anglosaxoni, dar nu avem intenția să le epuizăm.

Din această demonstrație nu vrem să scoatem un argument capital în favoarea prozei, adică să cădem în greșeala pe care o combatem și să susținem, la fel de exclusivist, supremația prozei. Vrem doar să-i precizăm locul, unul dintre cele mai puțin neglijabile cu putință, și să arătăm totodată zădărnicia jocului de-a clasamentele.

Audiența prozei a fost și mai este încă enormă. Romanul, proza lungă, cum i s-a mai zis cu o formulă descurcăreață, deține un loc privilegiat. Sînt mulți cititori de literatură care citesc în exclusivitate romane. Producția de romane, și în acest caz cuvîntul producție e la locul lui, este extraordinară și într-o literatură cum e cea franceză unde apar mii de romane anual problema selecției e una dintre cele mai dificile. Pentru scriitorul român, romanul a fost multă vreme o specie dificilă cu care au cochetat mulți, dar puțini au reușit să și-o apropie. G. Călinescu observa că deși multe volume sînt intitulate romane, puține își merită numele și cauza pe care o divulga ne propune o temă de meditație în jurul speciei : prozatorul nostru, conchidea criticul, e fascinat încă de materia brută și nu e capabil de detașarea creației veritabile. Nu orice întîmplare care figurează la rubrica știrilor de senzație poate să procure, singură, romanul, ținea să precizeze el.

Cum gîndește astăzi scriitorul nostru romanul ? Observația dinainte de război mai e valabilă acum ? În bună măsură, deși nu sînt puține romanele de prim rang, insuficiențele romanului contemporan — ne referim, desigur, la producția medie — sînt aproape aceleași. Confuzia veche e alimentată de alte formule. Omul dinafara literaturii spune adesea cu toată convingerea „viața mea e un roman", punînd un semn de egalitate între cei doi termeni ai problemei. Nu e prea greu să demonstrăm că viața nimănui nu e niciodată roman chiar dacă ea ar conține premizele unui roman. Acesta există printr-un creator, prin cel ce-l scrie. Viața prin cel care o trăiește. Iată datele inconfundabile ale problemei. Că „romanul e viața" o poate spune uneori și omul de litere în cu totul alt înțeles. Sferele e necesar să fie bine definite. Viața nu trece direct în roman, după cum romanul nu trece direct în viață. Relația dintr-o parte în alta e mult mai subtilă decît o pot sugera aceste propoziții. Dacă prima propoziție ar fi adevărată ar însemna că avem potențial cam atîtea romane, cîți locuitori ai lumii sînt dați pe statisticile oficiale. Or, e foarte vizibil după acest exemplu, că viața nu produce în mod nemijlocit romanul. E de evidențiat, și nu fără un accent apăsat, persoana creatorului care e singurul ce poate transforma materia vieții în roman. Zeci de mii de vînători de balene au cutreierat mările sudului și ale nordului în căutarea cetaceelor prețioase, dar unul singur dintre aceste zeci de mii a scris **Moby Dick.** Putem trage de aici concluzia simplă, dar necesară, că viața nu e un roman și că romanul nu e pur și simplu viața. Viața e grandioasă și multiformă. O operă înseamnă fatalmente limitare și stilizare. Ea nu poate cuprinde toată viața, dar, desigur, nu poate fi ruptă de viață, de realitate. O anume viață, un anume univers, tipic literaturii și artei. Citind **Război și pace,** zicea Mihail Sadoveanu, simt că intru într-o altă lume. Proza a adus literaturii majestuosul prestigiu al creării de vaste și nebănuite universuri care au concurat în ochii cititorilor pe cele reale. Proza a adus literaturii pe creatorul de tip demiurgic, pe cel ce concurează prin crearea de personaje registrul stării civile. Nu e una din gloriile cele mai mici ale literaturii. E una din cele mai mari. Proza are meritul că deși nu este viața, în sensul strict al cuvîntului, se constituie într-un uriaș și magnific receptacol al ei dîndu-ne iluzia ei și nu doar o dată a unei realități superioare celei din care s-a inspirat. Să dăm, deci, prozei românești ce este al ei : adică locul și înalta ei menire. Și să-i cerem să fie la înălțimea acestei demne meniri. Iar pentru aceasta, să-i cerem în permanență să se inspire din viață, din realitate, să deslușească semnificațiile sociale și umane ale acestora.

Luceafărul

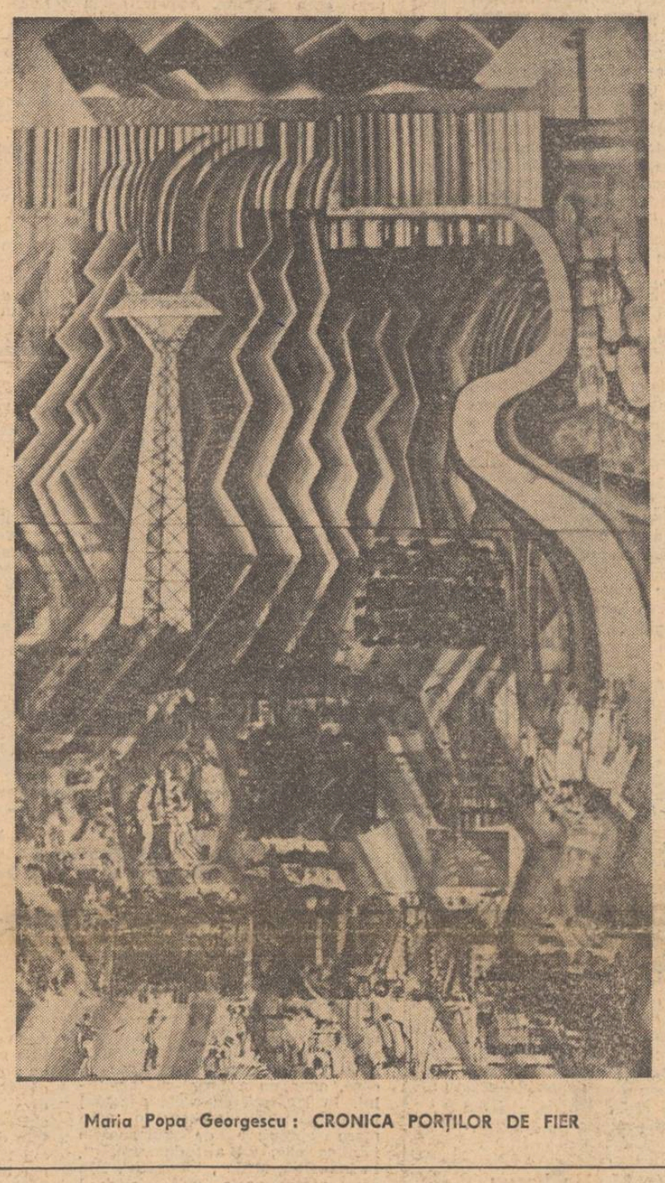

Maria Popa Georgescu : CRONICA PORȚILOR DE FIER

Un fluviu își adună apele

Izvoarele istoriei noastre noi, a celei scrise în anii puterii populare, își au locul de baștină în evenimentele epocale din urmă cu treizeci de ani, atunci cînd șuvoaiele au țîșnit victorioase la suprafață, anunțînd zorii unei orînduiri definitiv puse în slujba omului și bunăstării sale. Ele nu erau, desigur, posibile fără întreaga istorie de pînă atunci a țării, care începe din cele dintîi clipe de existență a poporului român și continuă cu luptele sale seculare, cu bătăliile forțelor progresiste și revoluționare, ale clasei muncitoare, sub conducerea partidului comunist, totul pregătind și apropiind actul insurecției de la 23 August. Atunci, însă, în ziua aceea a unui nou început, s-a semnat actul de naștere al existenței noastre socialiste.

Evenimentele din ultimii ani au marcat saltul societății românești pe trepte superioare de evoluție. Congresul al IX-lea al partidului, din anul 1965 a inaugurat o etapă de noi și substanțiale transformări în dezvoltarea socialistă a țării. O regăsim acum, la fel de simplu și convingător formulată, în proiectul Programului Partidului Comunist Român, în capitolul : „Consolidarea societății socialiste, a bazei sale tehnico-materiale". Congresul al X-lea a apreciat, apoi, că putem trece, în mod obiectiv, în concordanță cu legile dialectice generale și cu condițiile specifice țării noastre, la pasul următor, mai sus și mai departe, pe care proiectul Programului îl caracterizează drept „trecerea la edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate". Propunerile de măsuri prezentate de tovarășul Nicolae Ceaușescu pentru îmbunătățirea activității politico-ideologice și educarea marxist-leninistă a tuturor oamenilor muncii au stat la temelia programului ideologic adoptat de plenara din 3-5 noiembrie 1971 și au constituit seva proiectului de norme ale vieții și muncii comuniștilor, adoptat de Conferința partidului din iulie 1972. Le întîlnim și acum, în acest amplu program al partidului, sub titlul : „Promovarea principiilor eticii și echității socialiste". Întîlnirile de lucru ale tovarășului Nicolae Ceaușescu cu scriitorii, cu oamenii de artă, principiile clare și generoase formulate cu aceste prilejuri pot fi din nou descifrate, sub forma unor inalte imperative, în secțiunea privind „Rolul literaturii și artei".

Fiecare eveniment petrecut sau pe cale de a se petrece în viața patriei își are un loc bine delimitat în programul partidului nostru, ca într-un fluviu care își adună puterea și măreția din rodnicia nenumăratelor ape contopite în el.

D. Matală

Programul viitoarelor zidiri

Ne apropiem de un moment istoric în viața țării noastre. Despre cel ce-și întemeiază o familie, își face planuri pentru o viață, și-și pune toată energia pentru împlinirea visurilor, se spune că n-a trăit degeaba. Al XI-lea Congres al Partidului planifică pentru o perioadă îndelungată viața marii familii a națiunii noastre pentru ca toți să putem spune, n-a fost degeaba. Cel ce a studiat proiectul de Program al P.C.R. — care după ce va fi dezbătut de toți fii acestei țări va fi aprobat de Congresul al XI-lea — are sentimentul că privește într-o oglindă ce reflectă viitorul, scrutează munca întregului nostru popor, activitatea sa de viitor. Din această Cartă fundamentală se poate desluși soarta întregului popor și a fiecărui individ. Căci Programul partidului este *Marea Carte* a țării, cu douăzeci de milioane de eroi chemați să desăvîrșească noua și profunda trăsătură umană a vieții în România prin munca tuturora pusă în slujba armoniei și fericirii colective și personale, în condițiile social-economice interne și al locului nostru în lume.

Facem parte din acea generație căreia i-a revenit misiunea de a făuri societatea socialistă în patria noastră, și acum în condițiile istorice date să o desăvîrșească, s-o ridice la o nouă treaptă, străbătută de un înalt umanism. Sub conducerea partidului a fost făurit izvorul cel mai trainic al fericirii, atît pentru societate cît și pentru individ, asigurind o mai mare armonie între oameni, între om și muncă, între om și societate, între om și natură.

Gîndul cutezător cu care clasa noastră muncitoare modelează în fier și oțel soarta patriei, se poate asemui cu gîndurile înaripate și viziunea ale poeților. Programul partidului nostru este rodul strălucitor al spiritului revoluționar, al gîndirii creatoare, fiind o carte a umanismului revoluționar. Programul dovedește luciditate și curaj, conciziune și înaripare, un realism științific și o mare forță vizionară, patos revoluționar, patriotism și internaționalism, principialitate, cunoaștere și un înalt sentiment al responsabilității. Acestea toate străbat rîndurile Programului care așa cum se subliniază în recentele Teze ale Comitetului Central al Partidului Comunist Român pentru Congresul al XI-lea al P.C.R. : „reprezintă aplicarea creatoare a adevărurilor generale ale marxism-leninismului la condițiile istorice, sociale și naționale concrete ale României...".

Mobilizatoarele cuvin-

Miko Ervin

Continuare în pag. 2

țara de mîine

jurnal de poet

Interioritatea poeziei

Poezia nu se vede, nici nu se aude ci se grăiește. Graiul este expresia vieții interioare tainice a ființei omenești. Poezia apare în grai ; în timp ce graiul se rostește apare o înflăcărare lăuntrică a ființei rostitoare, un fel de luminare, de stare sărbătorească. Un fel de pace, un fel de bucurie ce vrea să se comunice în afară, care oprindu-se în sine, în contemplare devine evidentă și pentru în afară. Ca un roi de albine ce trece fulgerător prin pădure nevăzut iar într-o poiană se așază pe-o creangă și aici laolaltă roiul devine zumzet și-i văzut de departe astfel că poate veni cosnița să ctitorească o nouă semințe.

★

Culorile sînt în natură, sunetele în instrumente dar graiul vine dinăuntrul omului. A cunoaste lumea pe numele ei, elementele lumii în numele lor, constă menirea poetului. Fără această cunoaștere lumea rămîne străină poeziei, poetul abdică de la înalta sa chemare rămînînd la descriere picturală sau muzicală. Graiul are o origine, o istorie a lui, epoci de luminare, de înnoire lăuntrică, graiul devine Logos și trupul logosului se îngroapă în holde, se varsă în seminția vieții, se consolidează osămînt în vremea lumii. Din această menire, cel care știe ceva despre lume trebuie să fie mai întîi poetul. El este martorul cel mai din apropiere la Evenimentul și soarta graiului, el trebuie să știe întocmai ce s-a întîmplat cu cuvîntul în istorie, bolirea lui și zilele lui de slavă, el nu se poate desolidariza de cuvînt, de văpaia lui arzătoare, de legămîntul încheiat cu lumea... Poetul adevărat n-are viața lui, nu poate să-și croiască o viață a lui în afara logosului, destinul lui este strîns legat de al Logosului, graiul unui loc îl revendică de fiu și slujitor absolut. Poetul n-are viață decît în măsura în care viața lui devine viața logosului.

★

Natura trebuie știută, elementele ei, pe nume și-n amănunt și pe deasupra să bată acel vînt înalt purificator și păstrător care duce, nume din nume, la viața Logosului care este osatura și sensul oricărei rostiri adevărate. Față de Logos un poet stă sau cade, pentru că logosul este ființă

Ioan Alexandru

Continuare în pag. 7

Revelațiile documentării

insemnări de atelier

O experiență fascinantă : am scris o piesă politică, avînd temă un deceniu de mișcare muncitorească — 1890—1900. Titlul : „Sîntem și rămînem". Dar pentru aceasta a fost necesară o documentare ; o documentare cu valoare experimentală. Un hățiș absorbant de întîmplări, de acțiuni și gesturi, de practici și strategii politice, așa se prezintă concretul politic. Am urmărit destinul a trei partide politice : conservatorii, liberalii și socialiștii. Și presa lor. Oficioasele erau publicații cu tonul acid sau patetic și plin de o siguranță de sine aproape convingătoare.. Nu cunoșteam practica politică a epocii. Un același fapt economic sau social, grav sau de falsă importanță, era altfel despicat și comentat de fiecare ziar în parte. Adevărul — eu astăzi puteam verifica — se vădea a fi (pe neașteptate) performanța comentariului cine știe cărui contemporan. Nu mă puteam mulțumi doar cu radical-teoretica expresie instinct de clasă. Trebuia să reconstitui factologia acestui enunț. Exista o motivație imediată a conduitei politice a fiecărui om politic.

Trebuie să mă dezbar de înțelepciunea posterității, de retorica distanței istorice. Trebuia să gîndesc evenimentele crude, și să mi se arate în fața ochilor aceeași lumină care atunci a transformat un mănunchi de oameni în profeți ai socialismului.

Ei nu trebuiau să fie pentru mine doar expresia ci întruparea unui ideal social. Socialiștii noștri erau practicieni și ardoarea verbului lor exercita o sacră credință în puterea de a modifica conștiințele și de a provoca evenimente. Practică teoretică marxistă. Și asta în epoca în care se fabrica cochet mitul despre România-Belgie a Orientului și Bucureștimicul Paris.

O altă față a concretului politic. Epoca în care un „partid istoric" își număra efectivul printre clientela a două-trei restaurante de lux, a cuprins grupul de socialiști devotați pînă la sacrificiu ideii de a dezvolta o conștiință de clasă simultan cu creșterea clasei numită proletariat.

Știut sau intuit acest fapt a născut gesturi, atitudini, conduite, practici diverse și contradictorii : concretul politic. Unul dintre ei a considerat politica drept sociologie experimentală : Panait Mușoiu. Bătrînul Gherea avea să se retragă și să reflecteze amar despre starea unei națiuni — „Neoiobăgia.

O lege conservatoare — legea minelor. Deci capital străin, statut de dominion ; liberalii protestează. Ce vor zice socialiștii ? Consultații între Nădejde și tînărul Kautsky (Engels încă trăia). Și Nădejde aprobă. Nu și ceilalți socialiști. Dar ce era mai bine ? Falsa independență economică a unei țări înapoiate, sau industrializarea ?

Paul Cornel Chițic

Continuare în pag. 2

scrisoare deschisă

Deschidem cu însemnările de față o nouă rubrică pe care o punem la îndemîna scriitorilor. Nu sîntem de părere că opinia scriitorului despre literatură este mai puțin interesantă decît a criticului. Ea poate fi mai puțin organizată și mult mai subiectivă dar nu și neavenită. Nu de puține ori scriitorii au spus lucruri esențiale despre opera confraților. Deschidem, deci, această rubrică în dorința de a stimula o discuție colegială, rodnică asupra cărților care se scriu astăzi la noi, de a întreține un climat propice lucrului și onestității de opinie.

Perspectiva personajelor

Deși nu sînt critic literar și nu vreau să intru în tagma criticilor consider că a avea și a exprima opinii despre o carte este ceva extrem de firesc pentru un scriitor. Și mai firesc este pentru un scriitor ca ele să fie scrise și nu doar plasate în întîmplătoare formulări orale. Cărțile colegilor noștri nu ne pot fi indiferente și a vorbi deschis despre ele, este un lucru, credem, folositor.

Am citit ultimul roman al lui Gh. Suciu, **Botează-mă cu pămînt,** ca și citeva din comentariile care au apărut despre el. Nu sînt între totul de acord nici cu autorul cărții și nici cu recenzenții ei. Meritele romanului lui Gh. Suciu, cîte sînt, credem că stau în altă parte decît crede atît autorul cît și criticii săi. Îmi permit, în paginile care urmează, un dialog colegial, ieșit dintr-o lectură liberă de servituțile pe care le are lectura pe care o face un critic cărților despre care scrie. Prima ambiție a autorului cărții este aceea de a se lega de o problematică atît de vast tratată și comentată, cum este cea a transformării unei clase și anume a țărănimii, sau mai precis a transformării radicale a acestei clase. Problematică ce aparține mai degrabă sociologiei, ea putînd fi dezbătută și în literatură, dar cu condiția asimilării ei literare și a unei semnificații noi de ordin artistic. Ambiție nerealizată însă, deoarece Bătrînul și Aron, personajele centrale ale romanului, trăiesc drama vieții în sine și, poate, a desprinderii omului de natură și nu atît etapele chestiunii sociologice pe care o țintește autorul. Bătrînul și Aron sînt două destine care se ciocnesc și care pînă la urmă triumfă fiecare în parte. În acest punct intervine o altă ambiție a autorului, aceea de a pune față-n față doi oameni angajați într-un conflict, fără să poată însă să se detașeze și să ne relateze calm și nepăsător povestea lor. Ceea ce supără în această carte, și nouă ne pare rău că trebuie s-o spunem deoarece prețuim pasiunea autorului pentru lumea lui, provine din ambițiile, vrem să spunem, din faptul că nefiindu-i clare citeva idei, nefiind clarificate prin experiență proprie, năzuiește, totuși, să le dezbată și să le încarneze cu tot dinadinsul. Se simte fisura, acea ascunsă neconcordanță în sine însăși, a ființei cărții. Slăbiciune care se trage din prea marea dorință de a împlini și rotunji niște destine cu abstracțiuni, cu idei și nu cu viață. Iată-l de exemplu pe Bătrîn, după autor și chiar după unii comentatori, cel mai important personaj al cărții, cel care născut țăran, nu mai este țăran (fapt atît de des întîlnit, și de normal, ni se pare nouă), cum, pleacă în America, cum lucrează acolo în diferite locuri, cum se întoarce acasă unde realizează niște lucruri destul de obișnuite, realizări datorate de altfel hărniciei soției și copilului său, Aron. Nici un fel de bucurie și înțelegere nu arată acest „fantastic" personaj, pentru soția și

Angela Marinescu

Continuare în pag. 2

Imnul alinare

Căutînd la grîul țării împărat ne este gîndul
În cîmpii au curs luceferi tronul pîinii înstelîndu-l

Pîinea dulce, grea, stelară, pîinea cît un prunc de mare
Nu-i pe-acest pămînt de aur aprigă de vînt vinare

Două mii de ani pe suflet stema ei a fost iubire
Și a dat surpînd neantul neființei strălucire

Două mii de ani de veghe ne-au bătut în trup emblemă
N-am știut de vînt vinare dragostea ne-a fost supremă

Astrele se-nvîrt în jurul grîului, Măriei-Sale
Ți se fac la grîu de cauți oasele voievodale

Și de-și lasă ochiul mamei blînd privirea majestuoasă
Nu-i vreun neam să nu-și dorească pîinea aburînd pe masă

Dacă mai există pîine mai există-n cer și soare
Și mai poți privi în ochii pruncilor din scăldătoare

Dacă mai există pîine mai există și lumină
Și un cîine cu credință să se gudure la cină

Dacă mai există pîine mai există și iubire
Și ai lumii cosmice faguri n-or cerși doar cimitire

Pîinea dulce, grea, stelară, pîinea cît un prunc de mare
Nu-i pe-acest pămînt de aur aprigă de vînt vinare

Cei ce cred în limba pîinii nu-și iau țara drept povară
Strălucește-n vesnicie steaua lor vizionară

Cei ce cred în limba pîinii cred în Om și-n Poezie
Nu-și pun mamele ca pîinea s-o frămînte și-n sicrie

Dacă mai există pîine mai există și-alinare
Poți să-ntrebi un Om de-i singur, dacă-l doare ce îl doare

Dacă mai există pîine mai există și o apă
De la care laolaltă nori și oameni se adapă

Dacă mai există pîine mai există și amiază
Mai există-n lume demnă conștiința lumii trează

Pîinea dulce, grea, stelară, pîinea cît un prunc de mare
Nu-i pe-acest pămînt de aur aprigă de vînt vinare.

Dan Verona

ÎN ACEST NUMĂR:

● Contemporanii noștri: Marin Preda ● Viața cărților ● Al. Piru, Valeriu Cristea, N. Ciobanu și Paul Dugneanu despre Petru Popescu, Augustin Buzura, Sorin Titel, D. R. Popescu ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Proză de Fănuș Neagu și Mircea Popa ● Dialog cu cititorul ● Sport de Adrian Păunescu

cronica literară

Romulus Guga: „Paradisul pentru o mie de ani" • „Adio, Arizona"

Predispoziția lui Romulus Guga către personaje și situații extravagante nu ne împiedică să descoperim în ultimul său roman atît teza, cît și schema. „Paradisul pentru o mie de ani" este paradisul promis omenirii de Hitler. Sarcina pe care și-o asumă autorul e de a ne arăta că acest paradis nu este nici pe departe un rai, ci, dimpotrivă, o lume urîtă, care trebuie, pe drept, să moară și să fie înlocuită de alta. Personajelor reprezentative ale „paradisului pentru o mie de ani", de esență negativă firește, le sînt opuse altele, cele ale viitoarei lumi, de o esență net opusă. Locul întîmplărilor este un orășel pierdut prin sud-estul României, unde un ofițer neamț, Otto, supraveghează instaurarea „paradisului pentru o mie de ani" și face proiecte în vederea perfecționării lui. În jurul lui gravitează personajele de factură negativă : primarul Pitulice, comisarul Iulian Bardă, doamna Violeta Dicram, ziaristul Zeno Turcitu, agentul Bubu Rădulescu etc. Grupul de personaje cinstite are în centru pe șeful de gară Movilă, pe doctorul Mareș, pe acarul Răzvan, pe impiegatul Adam Bindea, pe Margareta, pe Eva. Sînt grupurile care vor angaja în chip direct conflictul decisiv. Un loc important îl ocupă în roman pensionarii unui azil de bătrîni ale căror tabieturi zilnice autorul le urmărește detaliat cu intenția de a ne vorbi, desigur, despre condiția omului. Romanul ni se pare însă fals pentru că personajele amintite nu se armonizează din punctul de vedere al compoziției, iar juxtapunerea lor dă sentimentul forțării, al lipsei de naturalețe. Prezența azilului nu pare a fi justificată, finalmente, decît pentru că aici își află ascunzișul un bătrîn aflat în mișcarea ilegală, ceea ce este foarte puțin față de proporția prezenței în roman a scenelor din azil. O altă justificare, nehotărîtă însă, este că ultimul administrator al azilului, Stănescu, ar fi cel care reface printr-o anchetă (moda prozei de astăzi) evenimentele petrecute în insignifiantul orășel. Cele trei mari felii de viață nu se jonciționează cu adevărat decît într-un final rapid și exterior într-o gară unde ofițerul Otto așteaptă un transport important, atacat însă de muncitorii îmbrăcați în uniforme germane care au de îndeplinit o misiune specială legată de același tren.

Schematismul e divulgat și de caracterul personajelor. Otto e vicios, cinic, monstruos. Violeta Dicram o ființă stricată, cu porniri ucigașe. De la portretul sinistru se trece apoi la caricatura odioasă. Iulian Bardă, un schizofrenic care se crede zeu și așteaptă clipa cînd va intra în manuale. Bubu Rădulescu e o lepădătură neputincioasă și melancolică. Primarul se numește Pitulice și este cules dintr-o latrină. Mai interesantă e Suzi, prostituata hotelului, capabilă de gesturi disperate pentru care plătește cu viața.

La antipod sînt doctorul și ceferiștii care-l ajută. În dorința de a-i umaniza, autorul cade în pasaje deplasate prin nepotrivirea dintre plantarea socială a eroilor și starea de visătorie și meditație în care-i întreține. Pe scurt, Romulus Guga vrea să înece schema într-o materie care să ne țină departe de ea, dar evidența e în cele din urmă constrîngătoare. Ceea ce mai e de adăugat este mulțimea locurilor comune. Paradisul pentru o mie de ani e o carte despre războiul și vom întîlni în ea figurile uzate de prea multă întrebuințare ale literaturii și filmului de război. Nu există, aproape, situație sau personaj pe care să nu-l fi întîlnit aiurea, într-o altă întruchipare literară sau filmică. Banalitatea lor vrea s-o compenseze autorul prin nejustificata insistență pe azilul de bătrîni, care se resimte însă mereu ca un corp străin în roman și contribuie pînă la urmă cel mai mult la divulgarea schemei atît de vreme aminată. Concluzia e că ne aflăm în fața unui roman de prefabricate, de mai mare sau mai mic succes, ceea ce ar defini indirect calitatea acestei literaturi. Pretenția autorului este, însă, de a fi modern și de a se adresa în chipul cel mai intim cititorului. Ca rezultat al contaminării de modernismul recent, romanul ne prezintă personaje complet nediferențiate. Nu vom ști niciodată cînd vorbește unul sau altul, cînd vorbește autorul sau unul din interpușii săi. Orice grijă pentru minima autenticitate este părăsită. Alte personaje și situații sînt de-a dreptul neverosimile. Trecem la această rubrică multe din cele legate de azilul de bătrîni ca și cazul comisarului Iulian Bardă care se plimbă prin orășel înarmat cu o furcă țărănească fără să sesizeze pe nimeni. Tot în aceeași serie a indiferenței față de autentic trebuie să trecem și construcția unilaterală a personajelor care, cînd nu ne supără prin stridență, ne atrage atenția prin șablon. De unde se vede că proza modernă, e înțeleasă de multe ori ca justificare a unui fel precar de a concepe și scrie un roman. Maldărului de locuri comune despre care vorbeam i se adaugă însă și un exces care e cel al pretenției filozofării. Se vorbește mult în romanul lui Romulus Guga și frecvența cuvintelor mari definește pălăvrăgeala continuă a interlocutorilor. Eternitatea, singurătatea, lașitatea, umilința, etc. revin fără stavilă. Pretiozitatea inundă de multe ori cartea și credem că de-ar scrie astăzi pudica și sentimentala Duducă de la Vaslui a junimiștilor ar semna multe propoziții ca cele ce urmează : „În fața mea mergea singurătatea", „Oamenii spun că trebuie să fii învățat ca să descoperi măreția", „Dar de ce să nu recunoaștem că e în noi, oamenii, o răutate nemaipomenită", omul „era singurul lucru cu adevărat serios, care merita să fie adorat, respectat, care merita un cult pe planeta asta mărunță", „Mulți oameni poartă în ochii lor pagini nescrise", „pasărea aceasta e sufletul meu", „voi povesti cuiva totul, pînă la cel mai mic amănunt, fie el cît de murdar sau cît de sublim" (aspirație scriitoricească de tipul kitschului), „cît de ciudate sînt menirile ceasurilor pe pămînt", „e un chin să nu găsești în jurul tău nici măcar un diftong care să te justifice", „toți naufragiem într-o zi", „Lumea e asemeni unui triunghi cu baza sprijinită pe pămînt", „Sînt fiara care mai înainte te pîndea, sînt Singurătatea", „dacă am aduna tăcerile noastre la un loc, ele ar însemna un timp cu mult mai îndelungat decît prezența noastră în cuvinte și fapte", „fiecare în felul lui își urcă pe cetate crucea lui", „oare de ce sîntem triști ?", „descopăr pe planeta asta prea puțin adevăr și prea multă fanfaronadă", „mi se pare că totul e un cimitir". Excesul de sentimentalitate, de tristețe, de nefericire, de autocompătimire de nota cea mai discutabilă a acestei cărți. Absentă e tocmai profunzimea pe care vorbele mari n-o pot înlocui.

★

Adio, Arizona, **subintitulată** Spovedania unui naiv făcută în fața unui autor din provincie, **e redactată mai strîns și mai îngrijit. Naivul care nu face altceva decît să converseze cu prietenii are o preocupare centrală : vrea să afle de ce a dispărut sau a murit Traian S. Informațiile obținute sînt insuficiente și contradictorii.**

Explicația o găsește în cele din urmă în propria lui evoluție sufletească fără ca prin asta să dezlege misterul. Căutarea lui Traian S. este însă mai mult un pretext decît o veritabilă acțiune de cercetare. Definitorie pentru carte e digresiunea. Firul principal e mereu trădat pentru o întîmplare nouă, prea puțin legată de precedenta, sau pentru un gînd colateral. Autorul se lasă în voia acestor ocoluri ingenioase și cartea este o pseudoanchetă, de unde-i vine și farmecul, atîta cît este. Arta ocolurilor, a amînării intrării în temă, a savantei învîrteli în jurul cozii o cunoaștem din Pseudo-kyneghetikos. Ea e prezentă și în Adio, Arizona, unde autorul o minuiește ca un virtuos, dar cu rezultate contradictorii. Romulus Guga nu scrie prefața unui roman, cum scria Al. Odobescu prefața unei cărți de vînătoare, ci chiar un roman și procedeul pe cît e de abil, pe atît e de nesatisfăcător la un moment dat. Ce poate fi mai substanțial decît materia unei anchete pentru un roman ? Dar nu această materie vrea să ne-o prezinte autorul, ci discursul discontinuu al unuia din personaje. Ideea e de a face o fotografie a vieții, a curgerii ei în care logica strictă nu-și are locul, pentru că faptele, gîndurile, vorbele, amintirile au o cu totul altă logică. Și aici autorul se mișcă în marginea unei idei moderne despre proză. Dar nu torentul existențial e captat de cartea lui, ci o palidă reflectare a lui. La D. R. Popescu, de pildă, care folosește și el procedeul anchetei, angajamentul e profund, serios și materia mult mai concretă și debordantă. Scrierea e o implantare în realitate, nu o evadare din ea cum se întîmplă în Adio, Arizona. Personajul umblă și nu umblă după Traian S., cert este că-l vom găsi în cele din urmă într-o circiumă sau cofetărie ori restaurant sau bar unde-și va depăna amintirile, supozițiile și panseurile.

Reproducem cîteva citate definitorii pentru viața personajului nostru : „Cînd ies, după închidere din bufet, în jurul meu toate se rotesc." „Luiza ne-a adus niște mititei nemaipomeniți, pe urmă e simbătă, Virginica iar a mai găsit un drum în ceașca mea de cafea și eu chiar n-am de ce să mă întorc acasă, așa că pot sporovăi cu dumneata liniștit." „Asta e local curat. Aici ne servește Adela, iar gestionar este Croitoru". „Acolo m-am dus cu B.B. Era un restaurant mic, cu un țigan mic care avea o vioară mică. Se putea consuma în liniște." „Cred că ar trebui să ne mutăm din sectorul ăsta, mai ales că nu-mi place deloc „Văduva veselă". indiferent cît de celebră e orchestra care o intonează..." „Într-o seară l-am întîlnit la Gambrinus și am băut cu el o bere." „Vinul ăsta e foarte bun. Cred că în cușeta asta nu ne va deranja nimeni. Eu la ospătara asta îi zic Bubulina". Și din local în local înaintam către cunoașterea adevărului. Limbuția cărții e neistovită. Încărcătura ei e procurată de aceeași pastă sentimentală pe care am recunoscut-o și în romanul anterior. Un mic „florilegiu" : „Sufletul lui e un morman de scoici de pe care se cojește, în bătaia soarelui, uitarea". „Unde migrează tinerețea cînd toamna e pe sfîrșite ?" „Prezentul este pentru toți un pretext de a vorbi despre viitor". „Eu am iubit puritatea." „Care e visul peștilor dormitînd aparent în lumea neschimbătoare a adîncurilor ?" „De ce trăiește unul și susține despre altul că este absent ?" Eternitatea, singurătatea, fericirea, cuvinte fără de care chansoneta n-ar mai putea exista sînt abundent folosite în Adio, Arizona. Nici literatura nu lipsește. În general, convivii găsesc mari subiecte de cărți pe care, bineînțeles, nu le scriu, deși unii din ei se pare sau chiar sînt scriitori. Confuzia aceasta a literaturii cu viața, lipsa unei conștiințe apăsate a rigorilor artei nu e cu totul întîmplătoare în Adio, Arizona. Literatura nu se face nici din orice, nici din nimic. A sporovăi, cuvînt cheie pentru asemenea proze, nu e echivalentul creației.

M. Ungheanu

viața cărților

proză

Corneliu Ștefanache : „Speranța care ne rămîne"

Emanație a unui **analist** este proza lui Corneliu Ștefanache. Privită la suprafață, fabulația este precară, iar personajele prezintă siluete inconsistente, ce suferă, adesea, de stereotipie. De altfel, nimic sau aproape nimic nu se petrece, efectiv, în momentul lecturii : totul pare să se fi consumat, deja, sau se consumă cu cortina lăsată. Ceea ce ni **se înfățișează** nu este decît un **ecou**, translație a acțiunii în planul conștiinței traumatizate prin acea acțiune. Așadar, scena imaginară a cărților lui Corneliu Ștefanache rămîne, necontenit, o scenă-oglindă : pe ea nu joacă nimeni, ea **reflectă** doar, prin fulgurații psihologice, hora răvășită a personajelor. În „culise", un anume accident — război, inundație, delațiune — a declanșat o tragedie ; **reflexele** acestei tragedii pe membrana vibratilă a cîtorva conștiințe, incapabile de uitare, formează plasma cărții.

Din acest punct de vedere, primul volum al romanului **„Speranța care ne rămîne"** — recent publicat — apare întru totul fidel tiparului obișnuit al scrierilor anterioare ale autorului. Cu deosebirile de rigoare, **„Speranța..."** nu face, totuși, figură „eretică" în raport cu **„Zeii obosiți", „Paralele", „Ziua uitării"** sau **„Așteptarea aproapelui".** Un război, moartea soțului, un alt război, spînzurarea tatălui, moartea celor doi fii (Luca și Adam) — în penumbra narațiunii ; un suflet răscolit profund, însă dîrz (învățătoarea Teodora), într-o lume postumă parcă, răvășită și ea — în planul imediat. Veștile nefaste, venite din afară, macină rînduiala tîrgului moldav și zdruncină multe existențe (Mavru, Luiza, Scrima, Cezara, Loga), dar nu reușesc să doboare pe cel mai greu încercat dintre personajele figurate, Teodora. Desigur, învățătoarea nu rămîne neschimbată în urma atîtor lovituri : un sentiment de **înstrăinare**, față de lume și față de sine, pune tot mai puternic stăpînire pe ea. Nici un moment, însă, înstrăinarea nu se interpune între Teodora și **memoria** ei și, mai ales, între Teodora **și datoria** față de ai săi. Sfidînd orice primejdie, ea pleacă și culege de pe cîmpurile de luptă **străine** trupurile copiilor, spre a le restitui — chiar neînsuflețite — familiei, pămîntului natal. De observat că **înstrăinarea** ființei proprii, în cazul Teodorei, se produce simultan cu încercările neostenite de **recuperare** a celor pierduți. Iscată din durere și din renunțările dictate de împlinirea unei datorii sfinte față de cei morți, alienarea personajului ia sfîrșit dintr-o altă datorie, la fel de înaltă : față de cei vii (nepotul Luca). Episodul final, al jocului cu mingea dintre bunica ce uitase parcă să și suridă și nepot, are, astfel, o semnificație precisă, care scapă înțelegerii superficiale (Ileana), nu, însă, și celor care știu să distingă ferm înțelepciunea de zminteala aparentă („Gheboasa", de pildă, tip faulknerian de **raisoneur**, ca și Scrima, de altfel, ca și, în alt plan, Ioachim, călugărul nebun). Aș remarca, totuși, că personajul cel mai viu al cărții, singurul cu adevărat memorabil, nu este întru totul original. De la Slavici la Sadoveanu — trecînd prin **„Năpasta"** lui Caragiale — și pînă la N. Breban chiar, literatura română a ilustrat adesea tipul femeii voluntare, cu un puternic instinct al familiei, care „răzbește", în ciuda tuturor obstacolelor, la adevăr, dreptate sau viață. În această galerie, Corneliu Ștefanache înscrie portretul Teodorei, cu unele trăsături epigonice, nesupărătoare, totuși, excesiv, grație variațiilor ingenioase la care-l supune autorul.

În rest, siluete mai mult sau mai puțin inconsistente, distribuite în tablouri mai mult sau mai puțin incerte, al căror caracter relativist, deloc ferm, este obținut prin procedee ce țin de proza modernă a unui (iarăși) Faulkner ori L. Durrell : proiecția încrucișată, definirea unei situații prin perspective luate din mereu alt centru, prezentarea unui eveniment, **a aceluiași** eveniment în viziune prismatică, din unghiul mai multor personaje. Un baron neamț, care a vrut să o silească pe Teodora chiar în patul soțului, este găsit mort. Bănuiala cade, imediat, asupra femeii, apare, însă, tatăl acesteia care ia vina asupra sa și este spînzurat, pentru ca, la investigațiile baronesei, fapta să fie însușită de întreaga colectivitate : **„toți l-am ucis, doamnă, nu numai tatăl meu"**, declară Teodora. Echivocul, ca în atîtea alte cazuri, nu este împrăștiat de autor.

Excelent rămîne romanul în cele cîteva analize psihologice pe care autorul nu le expediază neglijent și în cronica socială a primilor ani de după război, ani de dibuiri și confuzii, cu inițiative importante, necesare și greșeli dureroase, epocă pe care Corneliu Ștefanache o abordează frontal, cu curaj, cu o sigură înțelegere a evenimentelor și a sensului lor istoric. Trecute în planul confesiunii sau al rememorării, faptele și oamenii au și aici o prezență indirectă, contururi fluide și imprecise, imagini mișcătoare, înșelătoare, asemenea plantelor subacvatice traversate de curenți din adînc. Din păcate, forma lor se destramă pînă la schemă, apoi pînă la dispariție, către final, unde răbdarea și imaginația autorului par să se epuizeze prematur.

Vor resuscita ele, spectaculos, pe parcursul următorului volum ?

Nicolae Baltag

Cărți primite la redacție

Leonid Dimov : „La capăt", versuri, ed. „Eminescu".
Virgil Carianopol : „Elegii și elegii", versuri, ed. „Eminescu".
Grigore Hagiu : „Zenit de anotimpuri", versuri, ed. „Eminescu".
Ilie Purcaru : „Bunica Beps", versuri, ed. „Cartea Românească.
Adrian Beldeanu : „Ceasornicul de aur", versuri, ed. „Eminescu".
Ion Lotreanu : „Aerul de sub fluturi", versuri, ed. „Eminescu".
Dan Verona : „Zodia măslinului", versuri, ed. „Cartea Românească.
Vasile Băran : „Cascada", roman, ed. „Cartea Românească".
Virgil Petrovici : „Lumină și culoare în spectacol", ed. „Albatros".
Al. Raicu : „Rondelul grădinii de sidef", versuri, ed. „Eminescu".
Dim. Rachici : „Într-un auz de floare", versuri, ed. „Eminescu".
Ion Chirie : „Poeme", versuri, ed. „Eminescu".
Paul Balahur : „Anotimpul corăbiilor", versuri, ed. „Junimea".
Ion Tudor : „Efigii în pridvor", versuri, ed. „Eminescu".
Petre Dragu : „Sugestii pentru Diogene", publicistică, ed. „Scrisul Românesc".
Constantin Trifu : „Presa umoristică de altădată", istorie literară, ed. „Minerva".

Perspectiva personajelor

Urmare din pag. I

copilul său, stoici și îndîrjiți în sentimentele lor constante. O teroare mărunță, invizibilă aproape, din partea Bătrînului, un fel de tăcere silită și absurdă față de ei, denotă totuși că Bătrînul este mai mult o proiecție a ambițiilor autorului decît o creație în carne și oase, expresie a forței și talentului. În legătură cu acest personaj i-am mai putea reproșa o prea mare apropiere de personajele faulkneriene, tot atît de „simple", în aparență, și de „puternice". Din acest motiv, acolo unde bătrînul acaparează paginile cărții, ni se pare că bîntuie doar fantoma, sumar schițată, a unui om. Fantome sînt și personajele feminine, simplificate, reduse la condiția de roboți, de mașini care execută comenzi.

Asprimea judecății noastre se datorește faptului că alături de aceste umbre, de fantome mai mult sau mai puțin ieșite din ceață, există Aron, personaj pe care autorul l-a realizat cu o sete și o frumusețe neobișnuită. Desigur, nepropunîndu-și, de la bun început, să-l facă personajul central, neîncărcîndu-l cu sentimente și resentimente mărunte, autorul reușește să-l ridice într-un spațiu de o vitalitate a spiritului rar întîlnită în literatura noastră. O ușoară zădărnicie acoperă fiecare faptă a lui Aron și, trebuie să recunoaștem, nu oricine este în stare să meargă la rădăcinile cărnoase, pline de adîncime și de adevăr ale acestui sentiment. Paginile în care Aron se dezvăluie pe sine, cînd de pildă îl ajută pe Bătrîn să care un butuc, sau discuția din tîrg cu un fost prieten și, apoi, căderea lui într-un lung și amar monolog, sînt antologice.

După cum spuneam, Bătrînul și Aron trăiesc o dramă, care aparține mai degrabă vieții dintotdeauna ; conflictul care există și care dă vigoare cărții are rădăcini adînci, greu sesizabile și ni se pare că am da dovadă de superficialitate dacă l-am trece cu vederea și am rămîne doar să analizăm drama desprinderii țăranului de locul de baștină. Bătrînul și Aron au desigur destinul marcat și de experiența profundă a destrămării unei lumi în care ei au trăit și în care tot neamul lor a trăit și a murit. Dar, pînă la urmă, viața te absolvă de anumite drame și rămîi, pur și simplu, în fața oamenilor, adică cu niște oameni, oricare ar fi ei, și din orice parte s-ar ivi. De aici, abia, pornește conflictul adevărat al cărții, acela dintre Bătrîn și Aron, și nu de acolo de unde vrea să ni-l indice autorul : conflictul dintre omul de acțiune, sigur pe el, rapid în hotăriri, puternic din punctul de vedere al sănătății, practicist grosolan în viață, utopic în gîndire, cu o familie închegată fără trudă și fără dăruire și, de partea cealaltă, omul înclinat spre meditație și introspecție, ezitant dintr-un surplus de înțelegere și generozitate, fapt ce-l determină pe Bătrîn să-l disprețuiască.

Să ne dea voie autorul, ca descoperind aceste lucruri, să-l iubim pe Aron și să-l disprețuim la rîndul nostru pe Bătrîn.

Cele două destine există în **Botează-mă cu pămînt** pur și simplu deși s-ar fi cuvenit să ne putem îndrepta cu ajutorul autorului către unul din ele. Vrem să spunem că autorul a lăsat o prea mare libertate cititorului. Nu sîntem împotriva acestei libertăți, dar este necesară totuși o fină și cu atît mai profundă opțiune, în acest sens, a autorului. Altfel, iată-ne obligați să polemizăm, mai mult decît se cuvenea, pe marginea importanței și consistenței unor personaje.

Închidem în aceste rînduri o părere a noastră, de cititor spontan, pe care însă am putea-o răsfrînge și asupra altor cărți, ba chiar asupra unei stări de spirit, și anume, faptul că o insuficientă bogăție sufletească, din care decurge, credem o experiență de viață neconcludentă a autorilor duce, în mod logic, la creații mult prea „programatice" și prea „încrîncenate".

La urma urmei noi căutăm în fiecare carte nu demonstrații, de acest fel, ci o biografie spirituală exemplară, un destin pur, care să lase în noi sentimente și nu să ne exacerbeze instinctele. Noi iubim la oameni felul cum ei **învață** să trăiască, să sufere și să se bucure, putința lor de a renunța spre folosul îmbogățirii spiritului lor !

Și, din confruntarea Bătrînului cu Aron, în fața noastră, Aron a cîștigat și tot el a reușit, prin consistența lui de excepție, să dea cărții aura valorii.

prezențe

Revista „Luceafărul" la întîlnirea cu cititorii

Între 25 septembrie — 15 octombrie a.c. se desfășoară la Buzău „Zilele cărții pentru tineret", manifestare literar-culturală de mare amploare, cuprinzînd întîlniri ale autorilor cu cititorii, lansări de volume, dezbateri, întruniri etc.

Marți, 24 septembrie, la Buzău, au avut loc trei șezători literare, întîlniri ale scriitorilor, redactori și colaboratori apropiați ai revistei „Luceafărul", cu cititorii din localitate.

Întîlnirile-dezbateri pe tema „Tineretul și literatura", organizate de către Comitetul județean de Cultură și Educație Socialistă, Comitetul județean U.T.C. și Biblioteca județeană Buzău, cu sprijinul Comitetului Central al U.T.C. și cu participarea revistei „Luceafărul", s-au desfășurat la Liceul „Bogdan Petriceicu Hasdeu", la Întreprinderea de Polimeri și la Liceul pedagogic „Spiru Haret".

Dintre redactorii revistei „Luceafărul" au participat : Nicolae Dragoș, Mihai Ungheanu, Sânziana Pop, Gabriela Melinescu, Nicolae Velea, Ion Gheorghe, Nicolae Ciobanu, Dan Laurențiu și Matei Gavril, iar dintre colaboratori Alexandru Papilian și Angela Marinescu. La Liceul pedagogic „Spiru Haret", alături de scriitorii bucureșteni, au fost prezenți și poeți din localitate.

Atît la cele două licee, cît și la Întreprinderea de Polimeri, scriitorii participanți au citit din scrierile lor și au răspuns întrebărilor adresate, cele mai multe privitoare la relația tineretului cu literatura.

Poemele lui Ion Gheorghe, proza lui Nicolae Velea, creațiile celorlalți scriitori au fost primite cu un viu interes de cei prezenți.

Întîlnirile au fost urmate de lansarea cărților „Viața cere viață" de Sânziana Pop și Gabriela Melinescu și „Scut de etern" de Nicolae Dragoș. Aceste trei întîlniri de la Buzău au inaugurat cu mult succes o acțiune de larg ecou.

aqua forte

CONSECINȚELE „SALTULUI ÎN GOL"

Romanul Alexandrei Indrieș (SALTUL ÎN GOL — Editura Facla), rămîne o carte cu reputație de familie ; ea poate fi sărbătorită acasă, discutată lejer, printre altele. Acest „colocviu" intim, casnic, nu se constituie ca un criteriu de receptare, cel puțin deocamdată ; pentru a transforma publicul cititor într-un veritabil barometru al valorii artistice, trebuie provocate, *în conștiința estetică a acestuia, mutații esențiale, arta și literatura noastră contemporană fiind chemate să coopereze cu celelalte mijloace și forme de educație tocmai în acest înalt și nobil scop.*

Ce contribuție aduce cartea Alexandrei Indrieș ? Una minimă, deloc pe măsura speranțelor. „Meditată îndelung și elaborată cu migală", SALTUL ÎN GOL este o simplă punere în scenă. Decorul, actorii care se vieșează personaje, intenția regizorală sînt demodate, pentru că romanul are structura epică sufocată de artificii. Autoarea declară, nu demonstrează și nu construiește, cultivă „cu măiestrie" observația parțială, nu argumentează solid, astfel încît romanul dizolvă stările — prin realitatea lor — dramatice, într-o scriitură apoasă. Faptul nu se datorează incapacității de a surprinde nuanțele, ci neputinței, pe de o parte, de a incorpora într-un ansamblu viu și emoțional întîmplările și viețile „particulare", pe de altă parte, de a diferența autenticul de platitudine. Acum mai bine de un secol și jumătate, Ludwig Börne afirma că poți deveni un mare scriitor dacă pui pe hîrtie tot ce-ți trece prin minte, „fără falsificare și ipocrizie". SALTUL ÎN GOL nu este chiar o „ipocrizie", este numai o imagine deformată, o înțelegere extrem de sumară a vieții.

Autoarea „solemnizează", la modul bombastic, gestul banal. Viața pe care o descoperim, la invitația autoarei, pare un truc poate și pentru că proza Alexandrei Indrieș nu are „identitate proprie" decît prin subtitrarea total neinspirată și exagerat „elaborată". Cartea ambiționează să fie o suită de portrete. Ambiționează numai, fiindcă, în majoritate, personajele sînt „de o frumusețe excepțională, *cu păr blond auriu, spumos, obrazul alb, ochii negri, cu gene lungi și dese, trupul svelt mlădios și* bine proporționat, *mersul ușor și grațios — s-o fi măsurat cu milimetrul și s-o fi cîntărit la miligram și tot corespundea canoanelor frumuseții desăvîrșite. (p. 17). Pentru* arta portretistică *mai cităm :* „Ochii și ansamblul feței *îi fusese (sic !) sugerat de chipul* interesant *pînă la a deveni obsedant al mamei Margăi". (p. 187) și amintim, în treacăt, că eroii cărții mai au „bărbia puternică, ușor virilă, ușor adîncită la mijloc, gura bine formată, gene dese, părul ușor ondulat, fruntea bombată (în afară)..."*

Și, cu toate acestea, SALTUL ÎN GOL nu duce chiar la o catastrofă. Intențiile Alexandrei Indrieș de a dezbate probleme fundamentale ale existenței sînt lăudabile. Cartea ar fi putut conferi autoarei virtuți de prozator, dacă, în locul eroilor de carton, ar fi adus, în prim-planul dezbaterilor etice, oameni adevărați, fără stereotipii. Sînt, într-adevăr și pagini de profunzime, dar cu atît mai mult se justifică exigența față de multele pagini neinspirate.

V.M. Basarab

Memorabile

„Istoria noastră are destule fapte eroice, frumoasele noastre țări sunt destul de mari, obiceiurile noastre sunt destul de pitorești și poetice, pentru ca să putem găsi și la noi subiecte de scris, fără să avem pentru aceasta trebuință să ne împrumutăm de la alte nații". (1840)

MIHAIL KOGĂLNICEANU

Programul viitoarelor zidiri

Urmare din pag. I

te ale Programului fac o sinteză de mare importanță istorică, abordînd problemele vieții economice, sociale, preocupîndu-se de continua ridicare a nivelului de trai al celor ce muncesc, de munca educativă, de dezvoltare a științei și culturii, de activitatea externă a partidului, de continua dezvoltare și perfecționare a întregii activități economico-sociale. Laitmotivul care străbate toate cele patruzeci și trei de capitole ale Programului este desăvîrșirea *calității socialiste* a vieții. Căci țelul societății socialiste multilateral dezvoltate și a comunismului este asigurarea unei vieți mai bune, mai frumoase, mai îmbelșugate, mai pline de conținut, mai drepte. Toate referirile Programului în domeniul economic subliniază legătura indestructibilă între munca creatoare și desăvîrșirea omului. Prin creșterea cantității de energie pe cap de locuitor, sporește concomitent și lumina spirituală — cultura, știința, școala, toate sînt menite să contribuie la dispariția treptată a diferenței între munca fizică și intelectuală, între sat și oraș. O viață fericită se poate asigura doar prin dezvoltarea armonioasă a tuturor cerințelor umane — și nu numai cele de consum — și se poate realiza doar prin continua înflorire a societății socialiste. Concomitent cu creșterea venitului național, crește și etica și moralitatea societății, solidaritatea umană cîștigă noi valențe, se adîncește democrația socialistă iar personalitatea își găsește un drum liber de afirmare plenară.

Această nouă calitate socialistă a vieții unește și mai puternic pe toți fiii țării, indiferent de naționalitate. Egalitatea deplină în muncă, în viața socială, folosirea liberă a limbii materne, asigurarea învățămîntului în limbile naționalităților conlocuitoare, dezvoltarea armonioasă a tuturor regiunilor țării, toate acestea cimentează și mai mult frăția în muncă și în soarta comună a poporului român cu naționalitățile conlocuitoare, sentimente evidențiate profund de recenta vizită a tovarășului Nicolae Ceaușescu pe meleagurile unde trăiesc, muncesc și visează laolaltă oamenii muncii români, maghiari și germani.

Omul plenar, luminat, revoluționar, constient, gata să-și pună talentul și priceperea în slujba poporului său și a umanității, ne privește din oglinda istoricului Program al partidului. El este modelul scriitorului și artistului, modelul luminos al evului nostru. Prin zugrăvirea acestor eroi, la un nivel artistic demn de creatorii noii istorii a patriei, vom contribui la adîncirea umanismului socialist, la înflorirea vieții spirituale a poporului nostru și poate vom reuși să ne înscriem numele în timp.

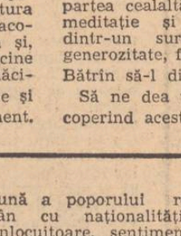

Revelațiile documentării

Urmare din pag. I

zarea ? Adică proletariat. Adică primordiala condiție a realizării crezului social ? De aici — dezidențe, fracțiuni. O altă față a concretului politic.

Socialiștii noștri sînt autorii priorității teoretice de înțelegere și practică marxistă în problema țărănească. Uluitoare și — față de masca epocii — incredibilă performanță teoretic-politică. De-a lungul acestui deceniu și în continuare s-a petrecut o revoluție a conștiinței. *Pe mine m-a interesat această revoluție. Destinul unei idei politice se ridică deasupra milioanelor din care și prin care s-a născut. Aceasta îmi pare o raționabilă duritate a istoriei. Tony Bacalbașa a murit după trei luni de deputăție conservatoare. Fapt care nu mai interesează. Și nici can-canurile, sau acea articulație morbidă de invective și calomnii care constituie auxiliarul „pitoresc" al concretului politic. Acest balast face ca o epocă trecută să pară, la prima vedere, ca o planetă necunoscută.*

Istoria nu se repetă ci se continuă printr-o dimensiune neîntreruptă, și printr-un mecanism complicat și adesea invizibil.

Astăzi exprimăm acea epocă printr-o expresie : primă etapă în unificarea socialismului științific cu mișcarea muncitorească. Epoca nu-și închipuia că va fi astfel și pe drept calificată istoric. Dacă istoria rezumă lapidar într-o frază, o uriașă arie de contrarietăți și consecvențe, probabil că mîine ea, pentru a ne califica printr-o expresie dorită azi de noi, ne cere o arie de fapte cu mult mai diverse și mai numeroase decît a epocilor traversate. Trebuia să fac prin text cunoscută nu expresia intrată de mult în uzanță — ci mecanismul fenomenelor politice și sociale care au dus la o astfel de exprimare rezumativă. Raporturile dintre epoca trăită, dintre iluzia epocii și iminenta formulă rezumativă, mi se pare a fi un mod de reperare a conștiinței de sine a epocii noastre. Un ideal artistic.

patru prozatori de azi

Substanţă şi formă

Universul romanesc al lui D. R. Popescu — luăm ca puncte de reper recentele apariţii editoriale, „Cei doi din dreptul Ţebei" şi „Vînătoarea regală" — se constituie sub semnul relativităţii. Evenimentul nu este tratat dintr-o perspectivă unică, a autorului omniprezent, a personajului principal, ci eliberat de latura anecdotică, este privit în context, în relaţionările sale, în şirul de reacţii pe care le determină.

Există *n* personaje, deci tot atîtea unghiuri de vedere. Naraţiunea este detaliată pînă la dizolvare, pulverizată pentru a se reconstitui apoi la nivelul ansamblului. În acest sens, „Cei doi din dreptul Ţebei" oferă un exemplu aproape schematic.

Evenimentul, cel de-al doilea război mondial, este receptat indirect, de pe poziţii morale şi psihologice, prin reacţiile pe care le produce în sînul unui anumit spaţiu etnic şi spiritual. Procedeul este asemănător celui din romanul „Ciuma" al lui Camus, numai că în timp ce acolo analiza merge spre psihologii individuale, D. R. Popescu încearcă recreerea unei stări psihice colective. Aleatoriul conştiinţelor individuale se integrează şi se circumscrie, astfel, istoriei.

Dar ce se întîmplă la un prim nivel, al naraţiunii, în „Cei doi din dreptul Ţebei" ?

Într-un sat ardelenesc, în care etniile sînt amestecate — români, maghiari, evrei — războiul determină o stare aparent nejustificată de agresivitate. Relaţiile obişnuite de prietenie, de înţelegere, sînt transformate în acte de ură, de suspiciune, de violenţă ; cei doi preoţi, români şi maghiari, omoriţi de o partidă sau alta, deznodămîntul tragic al dragostei dintre Ilonca şi Ilie etc. În acest context, moartea lui Tibor şi a lui Ilie, prieteni din copilărie deveniţi acum adversari neîmpăcaţi, răstigniţi pe acelaşi copac în mijlocul bombardamentului, capătă semnificaţie de parabolă.

Bineînţeles, faptele nu sînt relatate direct, ci reconstituite din mărturiile personajelor, care apar ca actori şi comentatori în acelaşi timp ai situaţiilor, ceea ce implică o accentuată doză de subiectivism, de ambiguizare a adevărului. Deci, o privire caleidoscopică a realităţii, singura cuprinzătoare, singura formă în stare să configureze dacă nu *adevărul*, cel puţin adevăruri parţiale.

Proteităţii funciare a omului i se opune un labirintic joc de oglinzi, capabil să-i releve tocmai trăsătura esenţială. Iată cum caracterizează, chiar unul dintre personaje, labilitatea acelui moment : „cred că orice este imprevizibil, nu numai omul şi e bine să te aştepţi la orice fantezie din partea oricui, dar mi se pare ciudat că acum după ce toate s-au încheiat, toţi descoperă în trecut, în purtarea unora, apucături neştiute sau fapte necunoscute şi astfel omul devine imprevizibil nu doar pentru ce o să facă în viitor trăind, dar şi pentru ce a făcut în trecut".

Dacă la nivelul particularului explicaţiile scapă, reverberează şi se multiplică la infinit, o explicaţie la nivelul generalului străbate de mai multe ori în declaraţiile personajelor ; starea psihică creată de groaza şi ororile războiului. În acest fel, autorul introduce un *unghi moral* care regizează discret întreaga substanţă a romanului.

Aceeaşi consubstanţialitate etică şi morală, de astă dată cu implicaţii mai adînci, se manifestă şi în „Vînătoarea regală". Situat tematic în prelungirea primului roman, scriitura acestuia este mult mai complicată. S-a spus de către unii comentatori că „Vînătoarea regală" ar fi o suită de nuvele, ceea ce nu este total lipsit de adevăr. Fiecare episod al cărţii are un înţeles independent, constituind adevărate nuclee semnificante, în acelaşi timp însă integrîndu-se structurii de ansamblu, punînd în lumină noi semnificaţii sau obliterînd altele prin relaţionarea lor la nivelul textului întreg.

Tematic, romanul ar putea fi foarte bine definit printr-un subtitlu de genul „Puterea şi adevărul". Ne aflăm în perioada imediat după război, în care noi relaţii sociale au fost stabilite şi s-au produs importante schimbări politice, sociale şi economice. Schimbarea fundamentală a raportului de forţe a dus la mutaţii importante în conştiinţa colectivă şi la noi conflicte, sublimate în alte forme, cu consecinţe din cele mai interesante în special în lumea satului.

Dacă în primul roman apar manifestările necontrolate, iraţionale ale puterii în cel de-al doilea se exercită formele ei mai rafinate şi mai insidioase. Exemplu tipic, dictatura complicată a lui Moise şi Gălăţioan, posesori ai unei adevărate ştiinţe a dominării, instaurată în Pătîrlagele şi satele din împrejurimi.

Originală este şi modalitatea prin care D. R. Popescu se apropie de substanţa romanului. Sub pretextul unei anchete întreprinsă de procurorul Tică Dunărinţu pentru elucidarea cazului morţii tatălui său, — investigaţiile se desfăşoară la mulţi ani după întîmplare — un presupus asasinat, se caută adevărul unui moment istoric.

Sînt din nou adunate şi confruntate amintiri, mărturii, relatări. Dar cronologia faptelor este abolită, întîmplările fiind relevate în ordinea în care pot deveni semnificante. Se aplică aici o adevărată tehnică a palimpsestului, fiecare afirmaţie a unui personaj — şi sînt extrem de numeroase — conţinînd în sine şi negaţia sau posibilitatea de a fi anulată. Ceea ce se întîmplă mai totdeauna prin declaraţia altui participant, în aşa fel încît lui Tică Dunărinţu îi este imposibil să restabilească adevărul.

Se constituie în schimb la nivelul cărţii o sumă de adevăruri ipotetice, cu un grad mai mic sau mai mare de verosimilitate. De aici o viziune complexă asupra conştiinţei, asupra adevărului uman şi istoric.

Fiecare fapt al romanului se situează într-un timp istoric, dar şi într-o simultaneitate a prezentului. Rezultă o circularitate a romanului şi un timp continuu, o durată.

Personaje din primele părţi abandonate pe parcurs reapar în ultimele capitole ; evenimente care se neagă şi se întregesc de la un fragment la altul, modalităţi ale fantasticului devenite metafore relevante pentru real ; iată numai cîteva dintre procedeele prin care D. R. Popescu realizează acea circularitate a construcţiei şi deschiderea spre multiple sensuri de interpretare. Timpul convertit în durată capătă funcţii simbolice.

În acest mod transpare din nou unghiul moral al cărţii semnificat în gestul de restabilire a adevărului încercat de Tică Dunărinţu.

Paul Dugneanu

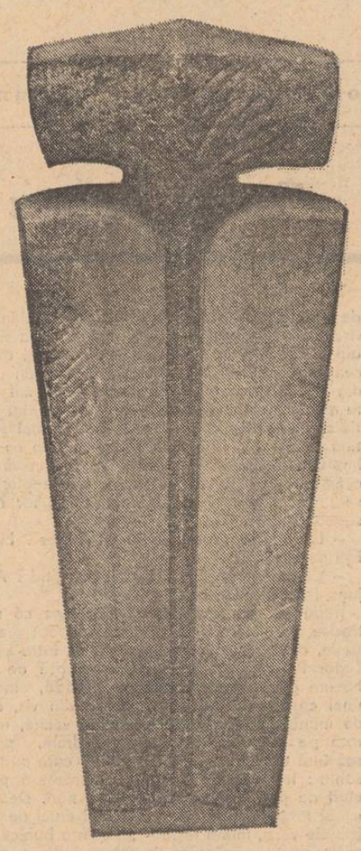

Nicăpetre : OMAGIU XXX

Unghiul adevărului

În anul 1969 sau 1970, cu ocazia apariţiei surprinzătorului roman **Prins**, am scris despre Petru Popescu un articol pozitiv, ponderat, socotit de unii elogios. Printre aceştia era însuşi autorul, foarte conştient de insuşirile sale, dar, în ciuda unor aparenţe exterioare, modest. Era, la vîrsta de 25 de ani, autor de două volume de versuri şi două volume de proză, ultimul, romanul **Prins**, situîndu-se, după părerea mea şi a altora, în fruntea romanelor publicate de tineri şi poate şi de scriitori mai în vîrstă în 1969. Prozatorul a refuzat demn un premiu sub motiv că nu era debutant, ceea ce a provocat replici. Petru Popescu are despre sine o opinie colosală, nu se mulţumeşte cu o recunoaştere oarecare, vrea totul sau nimic ! Ambiţia pusă la încercare a dat naştere unui roman, **Dulce ca mierea e glonţul patriei**, publicat la interval de numai un an şi care a avut aceeaşi priză la public (în 1971 a apărut a doua ediţie din **Prins**, iar în 1972 a doua ediţie din **Dulce ca mierea e glonţul patriei**). Petru Popescu, s-a spus atunci, e un scriitor precoce de succes, însă prea productiv şi facil, un nou Cezar, nu Camil Petrescu. Criticul român suferă încă de complexul scrisului scrupulos şi precar. Nu-i nevoie să te extinzi. O singură carte îngrijit scrisă ajunge. Dacă eşti poet nu fi critic, dacă eşti prozator nu fi poet, dacă eşti critic nu mai fi nimic. Petru Popescu e prea de toate, poet, nuvelist (şi-a reeditat, în 1970, sub titlul **Om în somn**, nuvelele din volumul **Moartea din fereastră**, cu o piesă în plus) romancier, critic. Volumul **Între Socrate şi Xantipa** (Eminescu, 1973), cu articole dintre 1965 şi 1972, nu e original. Că romanul românesc trebuie să se urbanizeze a susţinut şi E. Lovinescu, că scrisul frumos trebuie înlocuit cu autenticitatea a spus şi Camil Petrescu, că a fi modern nu e tot una cu a fi modernist a zis şi G. Călinescu, că realismul se impune literaturii române actuale mai mult decît orice altă orientare sînt de acord toţi. Nu e nimic nou sub soare. Petru Popescu publică un nou roman, **Sfîrşitul bahic** (Cartea Românească, 1973). Romancierul are sub treizeci de ani, ceva mai mult decît Raymond Radiguet care scrisese la 18 ani **Le diable au corps**, iar la 20 **Le bal du comte d'Orgel**.

Nu e momentul să reiau discuţia despre **Sfîrşitul bahic**, după mine un roman interesant şi curajos, alţi critici i-au luat pe drept cuvînt, la timp, apărarea, aş vrea să mă refer la ultimele sale cărţi (**Să creşti într-un an cît alţii într-o zi**, Eminescu, 1973, **Copiii domnului**, Eminescu, 1974) prin care autorul, la 30 de ani, ajunge la al zecelea volum. Ca o simplă curiozitate, menţionăm că, la aceeaşi vîrstă cel mai productiv scriitor român, Mihail Sadoveanu, era autorul a 18 volume, reduse în ediţia definitivă de **Opere** la 14 şi reunite toate doar în patru tomuri, cît despre Cezar Petrescu, alt autor român fecund, la 30 de ani nu publicase decît volumul de debut.

Cîteva idei din volumul de eseuri critice **Între Socrate şi Xantipa** merită să fie puse în evidenţă fiind vorba, dacă nu de teorii personale, de atitudini proprii.

Romanul românesc, afirmă Petru Popescu, trebuie deruralizat, adică emancipat de povestire, aceasta fiind liniară şi orizontală, în favoarea epicii care e bombată şi compactă. Povestirea e, geometric vorbind, o suprafaţă, epica, romanul, un volum. Povestirea cere întîmplări derulate exterior, romanul — intrigă determinată dinăuntru. Povestirea are eroi, romanul caractere. Povestirea, urmărind un şablon ca şi gîndirea neîncorporată în fiinţe vii, nu duce decît la schematism. „Fără carnea vieţii, gîndirea e anonimă şi macabră ca un schelet". „Romanul, prin firea lui, e genul realităţii, al existenţei autentice, al societăţii imediate, al omului modelat de mediul în care trăieşte... Toate încercările de a separa total şi definitiv romanul de viaţa amplă s-au soldat pînă la urmă cu un eşec". Modernitatea genului nu ţine de tehnică, ci de conţinut. „Ceea ce ne trebuie e un roman adevărat : modern prin esenţă, nu prin aparenţa abracadabrantă, substanţial ca idei şi probleme, răspunzînd frămîntărilor actuale, reproducînd evenimentele societăţii româneşti din ultimii treizeci de ani, creînd un real centru de atenţie pentru publicul larg... „Goana după formulele la modă sau refugiul în scrisul frumos numit de la o vreme şi „scriitură" duce la opere ininteligibile şi ilizibile pe care nu le citeşte nimeni, cel mult criticii obstinaţi. Dar şi aceştia sînt siliţi să observe că de pildă cutare „are scriitură, dar încă n-a ajuns să aibă scrieri". Forma care nu se poate instala şi preface singură în fond se cade, dimpotrivă, să fie limpede şi precisă. Un stil dezinhibat, scutit de orice convenţii, eliberează ritmul epic împotmolit în „scriitură". Literatura americană bogată în romane, „are subiecte, personaje, deznodăminte, idei, atitudini limpezi, fonduri comunicabile, autori serioşi, care îşi înţeleg rolul în societate". Literatura franceză îşi poate permite antiromanul, noi trebuie să ne creiem întîi romanul.

Să creşti într-un an cît alţii într-o zi, datat ianuarie 1971, este, mărturiseşte Petru Popescu, al patrulea roman al său înainte de **Sfîrşitul bahic**, ţinînd seama că primul, nepublicat, a fost doar un experiment.

„În mod intenţionat, zice autorul, am folosit pînă la abuz ochii, urechile, gura eroului, încercînd să redau trăiri şi atitudini aşa cum se întîmplă ele la o generaţie extrem de necunoscută lumii literare. În ea există şi tineri care încă nu şi-au precizat identitatea, şi şansa formării lor nu poate fi decît tratarea lucidă a vieţii pe care o duc, chiar dacă o asemenea tratare duce la episoade mai crude, pe care le pot incrimina pudibonzii". Romanul e la persoana întîia care, în concepţia autorului, e unghiul adevărului. Eroul, inginerul Mihai Antonescu, inginer de birou nu de întreprindere sau şantier, învaţă să conducă automobilul, visul copilăriei lui. Examenul de şofer fiind trecut, tînărul pleacă în vilegiatură pe litoral, în căutare de aventuri. Întîlneşte la Mamaia un amic ce trăieşte din expediente şi mici excrocherii, la Mangalia nimereşte într-o familie rustică, discută cu un grup de americani în care recunoaşte o colegă, pe Adriana Weiss, măritată cu Byron Kalikoff. Inginerul e pe punctul de a ucide o femeie băgată printre maşini în drum spre Constanţa, incident rezolvat cu bine prin obiectivitatea agenţilor de circulaţie şi faptul că victima nu păţeşte pînă la urmă nimic. Reîntors la Mangalia, e întîmpinat de Adriana Weiss care îşi părăseşte temporar soţul pentru el. Cu plăcute impresii, Antonescu revine la Bucureşti. Deşi faptele par la prima vedere şi sînt chiar realmente puţine, romanul se citeşte rapid. Încintă descrierile de peisaj citadin, evocările, citeva creionări de bărbaţi şi femei, discuţiile cu viligiaturiştii străini, povestea accidentului, episodul de dragoste. Naraţiunea e alertă. O femeie e „lupoaica roşie" care-şi pune geanta cu un „gest de toreador ce trage spada fatală", cineva are un „ciine de buzunar sau manşon de cucoană", altă femeie posedă „un balcon de sîni", eroul întîlneşte un „gagiu bubuitor", pe litoral soarele îl loveşte în cap „ca o bombă".

„Modul de a vorbi va fi poate acuzat de banalitate, — dar eu încerc să reabilitez limba naturală, care mi se pare mult mai interesantă şi esteticeşte mai valabilă, decît bizara confecţie „intelectualistă" pe care o articulează în cărţi, la teatru şi la cinematograf fantoşele construite de unii autori, care, probabil, n-au ascultat niciodată idiomul străzii".

Din dialogul cu americanii se transcriu unele replici în englezeşte. Un oarecare aer de frivolitate (nu mi se pare totuşi chiar aşa de important a insista asupra şcolii de conducere a unei maşini, ca şi asupra peripeţiilor examenului sau în genere asupra voluptăţilor oferite de volan) este recompensat de atenţia pe care romancierul o dă reacţiilor omului primejduit de viaţa violentă modernă, omului confruntat, de exemplu, cu un omor involuntar.

Într-un eseu din 1970 Petru Popescu vorbea de un spirit muntean al literaturii române, diferit de cel moldovean sau transilvan : „Ce ni se pare că aduce munteanul sceptic, relativist, cinic uneori, inteligent întotdeauna, filozof fără complicaţie, credincios fără mistică, îndrăzneţ fără sălbăticie, sentimental fără rătăcire, este simţul realităţii. În proză, marii noştri realişti moderni sînt muntenii".

Copiii domnului, publicată în colecţia „Romanul de dragoste" a editurii Eminescu în 1974, nu e un roman, ci, cum autorul însuşi şi-o intitulează, o „legendă munteană". Intenţia, dezvăluită într-o prefaţă, a fost aceea de a lărgi programul ciclului romanesc încheiat cu **Sfîrşitul bahic**. Povestirea, deşi lineară şi orizontală, deşi după un tipar acceptat, e „o axiomă frapantă prin evidenţă, prin genialitatea concizie şi simplităţii". Maestrul genului a fost la noi Gala Galaction. Povestirile lui sînt scrise „într-un spaţiu ritual şi mitic, unde există o tensiune aprioric şi unde evenimentele au o permanentă calitate iniţiatică şi simbolică, totul fiind simplu, dar arhetipal, firesc pînă la naivitate şi adînc pînă la filozofie".

Copiii domnului este legenda unei cete de hoţi de turme avînd drept cap un preot, pe Anichit, tras finalmente în ţeapă de ciobani cărora le dă binecuvîntarea să fugă cu prada luată de la ei. „Tare prin esenţa ei, scurtă ca soarta, refuzarea oricărui artificiu, cum e scurtă şi viaţa simplă a naturii, legenda haiducească şi călugărească este, prin atracţia ei, westernul superior, amar, sceptic şi totuşi plin de idealism şi delicateţe, a cîmpiei Dunării" — scrie Petru Popescu despre legenda munteană. În **Copiii domnului** el a izbutit exemplar să şi sublimeze personalitatea în favoarea mitului, să scrie un admirabil western românesc.

Al. Piru

Modernitatea viziunii româneşti

Comparat cu multe dintre cărţile sale anterioare, s-ar părea că romanul **Ţara îndepărtată** marchează momentul „cumînţirii" şi, fireşte, regăsirii de sine a lui Sorin Titel. Realismul epic aspru, direct, tonul amar-nostalgic al rememorării, universul uman izbitor prin specificitatea lui etnică şi socială, identitatea caracterologică a personajelor, în fine, exacta situare în timp, la scara istoriei, a acţiunii, iată — poate — cele mai de seamă elemente în măsură să susţină o asemenea aserţiune. Şi totuşi, pe de altă parte, romanul lasă impresia unei modernităţi narative cu adevărat acaparatoare ; în aşa fel încît, pînă la urmă, pur şi simplu, sîntem constrînşi a recunoaşte că efectele experienţelor încercate de prozator anterior nu pot fi, în niciun caz, trecute cu vederea.

Într-adevăr, noutatea cu care ne întîmpină romanul **Ţara îndepărtată** constă în renunţarea la artificiul simbolic şi parabolic, dominat în scrierile anterioare — **Dejunul pe iarbă** sau **Lunga călătorie a prizonierului**, de pildă. Toate acestea se produc însă cu preţul revalorificării celei mai pregnante însuşiri native a prozatorului : aceea de povestitor înfiorat de oralitatea înviăluitoare a dialogului, tulburat de nostalgia dulce-amară a aducerilor aminte.

Însă, cu precizarea importantă că o asemenea însuşire nativă, acum, îşi vădeşte modernitatea funcţională datorită modului extrem de ingenios în care autorul înţelege să se folosească de „serviciile" personajului narator al romanului, fermecătoarea Eva Nada. Gratie impresionantului său dar de povestitoare şi de interlocutoare, Eva Nada, autentică şi iscusită purtătoare de cuvînt a prozatorului, întreg mozaicul de fapte puse pe seama unor personaje avînd, epic vorbind, în sensul biografiei sociale, o existenţă disparată, se constituie într-o veritabilă cronică fixată în subteranele timpului istoric propriu-zis. Pasionanta „bîrfă" a Evei Nada cu stăpîna sa, „bîrfă" ce se desfăşoară la bucătăria de vară, poate fi comparată, ca putere de captare a realului, cu cel mai sensibil post de emisie-recepţie. Cu un inestimabil avantaj în plus pentru personajul lui Sorin Titel : radicala metamorfozare a materialului informativ în povestire ce se desfăşoară potrivit unui ceremonial inimitabil. Dubla existenţă românească a celor două interlocutoare — Eva Nada şi mama personajului narator (adolescentul Andrei) —, iată coordonatele ce delimitează acest ceremonial al povestirii cu ritmurile ei armonios-discontinui. Despre ce este vorba, pentru cititorul atent al cărţii, nu-i greu de aflat. Ne gîndim la perfecta mimare — în sens artistic — a banalităţii domestice în spiritul căreia sînt recepţionate şi interpretate de Eva Nada (stimulată, se înţelege, de aparent dezinteresata şi apatica sa interlocutoare) evenimentele înconjurătoare. Capacitatea povestitorului adevărat, se ştie, este aceea de a da celor care îl ascultă impresia că cele relatate de el, în ce-l priveşte, personal, nu-l interesează decît aşa, ca ceva ce ţine de domeniul taclalei deconectate, consemnate în treacăt, desprinse deci de preocupările serioase ale existenţei curente. Pentru Eva Nada şi pentru monosilabica sa interlocutoare **cuina** ar reprezenta totul în viaţă ; raţiunea supremă a existenţei lor ar consta, chipurile, în reuşita deplină a îndeletnicirilor culinare : prepararea dulceţurilor şi a gemurilor, supravegherea coacerii cozonacilor şi a altor bunătăţi de acest soi, tăierea mărunt a tăiţeilor, urmărirea atentă a oalei cu supă aflată pe plita încinsă, grija ca paharele să fie bine spălate şi să se evite spargerea lor etc. etc. Cît despre cele ce se întîmplă dincolo de pereţii **cuinei**, adică „vocea" timpului istoric, într-un moment de răscruce a acestuia — perioada ultimului război şi anii care urmează după aceea —, toate acestea se insinuiază în plasma povestirii aparent întîmplătoare. Ar avea loc deci un fel de intruziune nedorită a elementului extradomestic menit să clintească existenţa din habitudinile ei odihnitor atemporale. Într-un sens mai larg, din unghiul permanenţelor vieţii, una din subtilele idei artistice ale romanului **Ţara îndepărtată** constă tocmai în „demitizarea" banalului domestic conservat peste timp de steriotipia idilic-confortabilă a vieţii de familie şi chiar a micii colectivităţi sociale (satul), odată cu declanşarea marilor seisme ale istoriei. Iată de ce, împotriva evidenţei faptelor, Eva Nada, ezită adesea să dea crezare celor întîmplate, dramelor de pe scena timpului istoric, şi înclină mai degrabă să le prezinte interlocutoarei ei drept „poveşti", în legătură cu a căror autenticitate poţi să ai serioase îndoieli :

— „Umblă tot felul de poveşti, doamnă, — zice memorabilul personaj la un moment dat —, unele întîmplate, altele nu — dar ceva adevăr tot o fi în ele, e drept că e greu să afli care ar fi de-adevăratelea şi care nu, spun şi eu ce-am auzit de la alţii" etc. Dar tocmai acest mod de a conduce povestirea, tributar unei abile tehnici compoziţional-narative contrapunctice, desfiinţează căile de acces ale spectaculozităţii epice factice (păcat cronic al romanului axat pe tema războiului şi, în general, al romanului inspirat de evenimentele de anvergură), în favoarea manifestării spiritului vieţii sub formele lui perene şi totuşi extrem de sensibile la solicitările timpului istoric. Artistic, constatarea generală care se degajă în acest punct este cu totul surprinzătoare : dramatismul istoric al povestirii, în loc să-şi piardă din intensitate, dimpotrivă, datorită umanizării lui interioare, difuz dar tenace, apasă tot timpul conştiinţa cititorului. Amestecul indicibil de banalitate domestică şi de „poveste" incredibilă redimensionează totul, încadrînd adesea materia romanescă — altfel de un realism congenital — într-un halou fantastic-grotesc tulburător. Nu încape nici o îndoială că de aici provine valoarea celor mai multe dintre episoadele importante ale romanului, rememorate de eroul narator — adolescentul Andrei — prin intermediul aparent dezordonatelor dialoguri ce au loc între formidabila povestitoare care este Eva Nada şi stăpîna sa. Atragem astfel luarea aminte asupra „microromanelor" ai căror protagonişti sînt, succesiv, membrii familiei Binder, plutonierul de jandarmi şi soţia sa, primarul Bantu cu cei doi fii ai săi surdo-muţi, tînăra Dorca, cu visele ei sublim-terifiante, „soldăţelul" găsit spînzurat, cu stupefiantul şi grotescul ceremonial al înmormîntării şi altele. Acolo, însă, unde vraja „contrafacerilor" exercitate de Eva Nada nu îşi pune îndeajuns pecetea, povestirea pierde mult din dramatism, nu mai beneficiază de aura misterioasă ce o caracterizează în general. Este, de pildă, cazul capitolelor în care se relatează scurta şi idilica fericire sentimentală a inginerului agronom Cristea. Fără a pierde din vedere lirismul sentimental de bună factură, grav, ce străbate şi paginile acestor capitole, în ele se simte totuşi prea mult mîna autorului, în dauna purtătoarei lui de cuvînt, Eva Nada. Totodată, nu uităm episoadele de la începutul cărţii în care este surprins magistral „exodul" liceenilor (copii şi adolescenţi de la ţară) spre oraş, la şcoală, în zilele unei toamne amăgitor-romantice de după război. Dar, pe de altă parte, trebuie să arătăm că ceea ce urmează după acest moment — avatarurile timidului şi impresionabilului şcolar Andrei — nu mai prezintă acelaşi interes. De asemenea, trebuie să spunem că despre adolescenţa liceeană, Sorin Titel a dat, altădată, în schiţele şi povestirile lui, pagini mult mai consistente, adesea excepţionale chiar, în comparaţie cu acelea din romanul **Ţara îndepărtată**.

Dealtminteri, asupra filonului narativ în cauză se pare că nu e necesar să insistăm prea mult, devreme ce înspre finalul romanului scriitorul însuşi îl abandonează complet. Prin aceasta ni se dă de înţeles că marile deschideri epic-problematice ale romanului — în cel de al doilea volum — vor fi acelea tutelate de impulsul investigaţiei realiste în aria timpului istoric atotcuprinzător.

Nicolae Ciobanu

Forţa epicului

Observam, recenzîndu-i, în urmă cu opt ani, un volum de nuvele, puţin sau chiar deloc remarcat la data apariţiei lui (1966), că, în proza sa, Augustin Buzura crează o impresie „de opintire, de efort. Prin temă şi structură ea e sisifică". „Orice segment de drum — mai spuneam — se preface în proza lui Buzura în pantă de calvar. Personajele sale se mişcă despicînd parcă straturi de aer dens, refractar ; ele sînt ca nişte scafandri bizari, înaintînd şovăitori pe fundul mării". Ne amintim şi acum de una din povestirile incluse în culegerea de atunci, în care un bătrîn miner, cu sănătatea ruinată, parcurge, ca într-un coşmar, pe jos, douăzeci de kilometri, pentru a participa, în ziua naţionalizării, la un miting. Exact aceeaşi distanţă are a străbate zilnic, în romanul din urmă, Feţele tăcerii, şi tatăl, de asemenea miner, al ziaristului Dan Toma, unul din personajele principale ale cărţii. Se poate recunoaşte în proza lui Augustin Buzura un motiv al drumului : al străzii ; ca albie de descărcare a energiilor şi totodată de supremă încordare a lor, ca spaţiu al tenacităţii nedescurajate nici de cea mai jalnică istovire. Strada e întotdeauna în romanele lui Augustin Buzura scena unor „evenimente" de acest gen. În Absenţii, carte ce l-a impus pe scriitor, eroul are, într-un amurg pluvial, de diluviu, privind de la fereastra odăii sale, viziunea — memorabilă — a unui bărbat prăbuşit (un bolnav ? un alcoolic ?) care, în ciuda unei imense slăbiciuni fizice, încearcă, totuşi, tîrîndu-se, şi nu e nici un semn că va renunţa vreodată, să urce caldarîmul, împotriva şuvoiului galben de apă amestecată cu noroi. În Feţele tăcerii, într-o pauză a primului mare monolog al romanului, obiectivul scriitorului, părăsind încăperea în care interlocutorii, Dan Toma şi „socrul" său se înfruntă, se îndreaptă undeva în jos, spre pavajul străzii pustii, acolo unde, priveliştea stranie, o pasăre rănită agonizează îndelung, îndărătnic : „Sătul de linişte, spre a-mi atenua neîncrederea, m-am uitat pe geam spre a-l imita pe presupusul meu socru, care, o vreme, stătuse liniştit, cu fruntea lipită de sticlă, păruse doborît de oboseală, ca, deodată, agitat, să strige : «Uite, alături, a căzut o cioară. A murit. E jos. Uite !» Strada era goală, iar pe trotuarul vecin, o pasăre neagră mare, mişca imperceptibil din cap. Aripile-i erau larg desfăcute, iar ghiarele prinse de neputinţă erau deschise spre un cer negru şi el, apropiat, pustiu. «Nu vrea, striga el, nu vrea să moară !...». În această nerenunţare sisifică, în voinţa de a depăşi, cu orice preţ, impasul, de a nu ceda, în dirzenia specifică tuturor personajelor (şi, după cum am văzut, chiar fiinţelor) ce populează lumea cărţilor lui Buzura trebuie să căutăm sensul ultim, fundamental al literaturii acestui scriitor, inclusiv al ultimului său roman. Totul trăieşte şi se petrece în acest univers sub semnul unui mare consum de energii. Şi dacă o firească epuizare marchează uneori trăsăturile eroilor lui Buzura, nu putem să pierdem din vedere ce enorm rezervor de forţe proaspete, s-ar crede inepuizabil, le alimentează incontinuu faptele Personajele lui Buzura sînt nişte ciclopi ai efortului. Gesturile lor greoaie, încete, respiră putere. Chiar şi cele mai simple, elementare : cineva, în Feţele tăcerii, se apleacă să-şi descalţe bocancul şi mişcarea sa se prelungeşte, se amplifică nemăsurat, străbătînd parcă ere. Dar sentimentul de urnire greoaie, masivă, de opintire dureroasă îl datorăm, în Feţele tăcerii, într-o măsură decisivă, celor două mari monologuri, întinse pe sute de pagini, susţinute pe rînd, de Radu şi respectiv Carol. Gheorghe Radu, fost activist de partid care primise, în perioada colectivizării, la începutul anilor '50, sarcina de a lucra în satul Arini, în condiţii locale specifice, deloc uşoare (în împrejurimi acţiona o bandă condusă de un ex-legionar), şi care comisese — aceasta era cel puţin „faima" ce şi-o crease în familie — unele abuzuri, acum simplu pensionar, soseşte în casa ziaristului Dan Toma, „ginerele" său (legătura acestuia cu fiica celui dintîi, Melania, deşi de durată nefiind legalizată) pentru a-i solicita o intervenţie. Casei pe care şi-o construise în Arini (unde, pînă la urmă, se stabilise) i se pusese foc chiar în ziua inaugurării. Gheorghe Radu are certitudinea (însă nici un fel de dovezi în acest sens) că autorul incendiului nu putea fi decît Carol, feciorul cel mic, singurul supravieţuitor, din cei trei fraţi, ai bătrînului Măgureanu, declarat, în epocă, chiabur şi socotit de Radu, pe nedrept de altfel, ca principalul lui adversar în acţiunea de colectivizare a satului. Dan Toma nu acceptă însă fără probe concluzile „socrului" său, în spatele cărora simte o mare înverşunare ; el doreşte să afle adevărul, nu numai în legătură cu cauzele sinistrului dar, şi aceasta în primul rînd, cu tot ceea ce s-a petrecut în Arini, în urmă cu douăzeci de ani. Se va deplasa deci în acea localitate, va face cunoştinţa lui Carol şi-i va înregistra, după ce o audiase pe cea a lui Radu, „mărturia". O singură istorie în două variante ; variante care, departe de a fi identice, mai mult se completează totuşi decît se opun. Din confruntarea lor, Dan Toma, care judecă lucrurile din perspectiva schimbărilor care s-au produs între timp, speră să obţină, cu o precipitare oarecum juvenilă, adevărul ultim, pur ; reţese, în orice caz, complexitatea situaţiei, care nu mai poate fi redată într-un alb-negru simplificator, în cadrul unei meditaţii profunde, grave, asupra raporturilor dintre istorie şi individ, dintre necesitatea ineluctabilă a celei dintîi şi drepturile inalienabile ale celui din urmă. Dificultatea monologului pentru Radu constă mai întîi în aceea că îl obligă să se explice, să se justifice, pe el, omul de acţiune care se obişnuise să aibă idei clare, sigure, să dea dispoziţii, să comande ; apoi, în faptul că „dispoziţia" lui are de înfruntat, mai ales la început, neîncrederea şi chiar ostilitatea interlocutorului său. Suspiciunea pe care o arată Dan Toma crează, în raport cu mişcarea monologului, un mediu oponent, refractar. Monologul lui Carol, claustrat ani de zile într-o pivniţă, în spatele unui perete fals, presupune nu numai un efort moral (a-şi evoca suferinţele nu-i poate fi plăcut), ci şi un efort pur fizic (e bolnav de plămîni, tuşeşte şi se sufocă, a vorbi ore în şir zile chiar îi poate fi fatal). Romanul lui Buzura nu se mulţumeşte să însumeze aceste trudnice, greoaie confesiuni. Monologurile, adevărate blocuri epice, acţionează conjugat, şi totodată unul împotriva celuilalt, ca două pietre de moară, sporind sentimentul de opintire, senzaţia de asperitate, în punctele de contact ale planurilor. Consumul ridicat de efort caracterizează pînă şi momentele de „relaxare" din roman. Petrecerea în trei din casa lui Ursu, un Trimalchion modern, pare, într-o puternică scenă a cărţii, mai mult o tortură prelungită decît o distracţie, abrutizant maraton alcoolic degenerînd în promiscuitate.

O reuşită deplină a cărţii, în planul caracterelor, este Gheorghe Radu, personaj complex, viu, adevărat. Este un om puternic, aproape dur, unul din aceia pe care lecţia aspră a vieţii (foarte bune sînt paginile care evocă trecerea eroului prin închisorile hortyste, şi perioada de front) îi învaţă să nu fie, la rîndul lor, prea blînzi cu alţii — cînd, în condiţiile de după război, se va simţi destul de puternic, nu va ezita să-şi silească patronul să mănînce mămăligă unsă cu păcură, „glumă" crudă pe care tovarăşii săi, de altfel, o dezaprobă. Sinceritatea, neîndoielnică, a convingerilor sale politice se amestecă, la el, cu un fel de „realism" pliant, care-l face să se adapteze repede capriciilor şefilor săi ierarhici, să le accepte, ca pe un lucru inevitabil, ilegalităţile ; după cum, slujirea devotată a cauzei nu exclude urmărirea terminată, Radu nădăjduieşte a fi avansat într-un post mai liniştit, undeva la „regiune". De aceea, cei care se opun (sau doar i se pare lui că se opun) acţiunii sale sînt priviţi nu numai ca nişte adversari ai ideii de cooperativizare dar şi ca nişte duşmani personali, care-l împiedică să se reîntoarcă la oraş lîngă familia sa, într-o funcţie, în sfîrşit, mai comodă. Acest „vis" secret al personajului nu este, omeneşte privind lucrurile, de neînţeles : de tînăr a dus-o greu, de tînăr viaţa i-a fost, aproape neîntrerupt, în primejdie. Pe de altă parte însă, această dorinţă oricum meschină, în calea realizării căreia stă satul Arini, banda lui Stelian sau (aşa cel puţin crede el) familia Măgureanu, conferă eroului o tentă de mediocritate. Manifestările de brutalitate coexistă la Radu cu explozia de umanitate, cum se întîmplă în faţa sicrielor celor doi fraţi Măgureanu, ucişi în luptă sau poate sinucişi, în acest punct autorul lăsînd lucrurile neelucidate, ca pentru a se asigura că poziţia morală şi calitatea umană a personajului vor rămîne discutabile. Aşa se şi întîmplă, căci, pe măsură ce se desfăşoară, Gheorghe Radu cîştigă în complexitate şi, la sfîrşitul cărţii, opinia răspicat negativă pe care o are la început despre el Dan Toma în orice caz nu se mai poate susţine.

Un alt personaj memorabil al romanului este Carol, cel zidit de viu asemenea Anei lui Manole — o intenţie simbolică este de descoperit aici ca şi în alte episoade ale cărţii. Pentru a le realiza, scriitorul le subordonează uneori epicul. Astfel, după lunga confesiune a lui Carol, evocînd destule momente teribile, urmează, într-un chip credem excesiv, o nouă situaţie „tare" : Dan Toma rămîne prizonier într-o mină, a cărei intrare se blocase datorită unei surpări imediat după ce pătrunsese înăuntru, rătă-

Valeriu Cristea

Continuare în pag. a 7-a

mere coapte sub fulger

(Fragment din romanul „Frumoșii nebuni ai marilor orașe")

Fănuș Neagu

Sania era cît o moară de apă și era zugrăvită după gustul boierilor vechi, cu porumbei, cu flori, cu vulturi, cu vrăbii adunate-n stol pe ramuri înfrunzite — dorul, în rezumat, după zilele de vară, vesele. Caii, grași, rotunzi, în hamuri împletite, funii, mătase, curele roșii legate cu za de lanț, curele negre în legătură de alamă coclită, săltau prin zăpezi, pietroși, armonizîndu-și mișcările ca într-un exercițiu de manej. Vîntul ieșit din străzile înguste ridica labe de leu și Raminți, așezat pe capră, lîngă profesor, ținea mîna dreaptă întinsă lateral, parcă vrînd să-și zgîrie palma în labele alea încă prietenoase, încă neatente și neînsingerate de răzvrătire. De la spate păreau două turle — turlă cu clopote, profesorul, turlă pentru păstrat steagul morților, Raminți.

În noaptea fără sfîrșit a viscolului pluteau, lungi, pînze putrede în care se învesmîntează stațiile. Radu Zăvoianu, îngropat într-un morman de fîn, lîngă Laila și Tudor Fluture, trăia sentimentul, de-o nebunească desăvîrșire, că gonește printr-un București de demult și că la fiecare zdruncinătură vor fi azvîrliți în spații spre o stea în afara luminilor reale, și această împerechere nefericită și vulnerabilă, timpul mort și morții înșiși lăsîndu-se sorbiți în spații astrale, aruncînd prezentului aceeași privire nepăsătoare și goală pe care o armată înfrîntă și înfometată ar întoarce-o învingătorului aberant în momentul cînd acesta, despuind-o de ultimele zdrențe, ar alinia-o pe un platou pentru ca niște fotografi bezmetici să-și îngroașe albumele cu poze pornografice, ucise în el gîndul că n-are ce căuta la Asta Dragomirescu, că mergînd în casa Violatos sorții îl vor desemna pe el, irevocabil, ca să asculte vitele vorbind în noaptea sfîntului Vasile și apoi

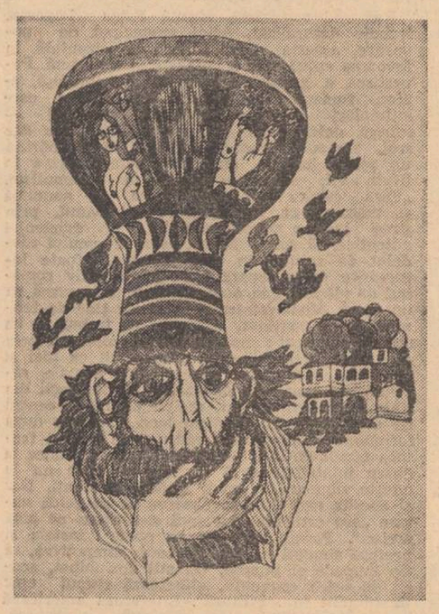

să piară. Dar mîndrele întoarceri ale viscolului, glossînd un vers din Nordul continentului, îi cîntau să fie beat de puterea lor. Pentru el, ca și pentru bunicul său înghinînd tropare între brațele Dunării înghețate, zăpezile erau icoana dulcei sărutări. Alături, Laila, păstrînd încă în brațe coșul cu flori, ca pe un semn al triumfului și seducției, mesteca în tăcere fericirea celei dintîi plimbări cu sania trasă de cai — „ și ce sanie, mamă-Doamne, cînd i-oi zice colonelului meu cum a fost și ce noapte deasă e aia care n-ai vrea să se mai termine, mai mare și mai viteză ca toate războaiele lui" — și-avea o singură părere de rău, în stratul ei de curvîștină, că nu sînt pe-acolo niște prietene din cartier, să crape fierea-n ele, cu cine e ea și cu cine se-ntind, ele !? Tudor Fluture, cel mai beat din grup, saluta, ridicînd căciula, balcoanele caselor, pline de damigene și de șunci, în care femeile, ieșind să ia sifoane, sticle sau tăvi, se scuturâ înfiorate : ce frig, diiir ! — atunci să te strecori după ele, să le săruți și să le pipăi ! — graba, frigul, amețeala petrecerii, dorința de-a nu pierde nimic din ce se discută în camere, atavica lor sete de evaziune le face, pentru o frîntură de secundă, accesibile, și multe rămîn să păstreze toată viața scurta, fugara, misterioasa despletire a simțurilor, vuietul de ploaie al ispitei, spaima exprimată printr-un gîlgîit de ris, gustul de măr copt sub fulger al sărutului furat, și unele nu vor mai atinge niciodată clipa aceea de nețărmurit extaz. Salutînd balcoanele, Tudor Fluture saluta toate locurile unde carnea femeii se lasă ruptă și ar fi vrut ca Raminți să îndrepte sania spre gară „Să luăm trenul și să ne oprim pe prispa munților Carpați, la taberele studențești". Adevărul e că toate casele orașului făceau mare caz despre asemănarea lor cu casele din cărțile de povești ilustrate ; toate aveau urechi de fum și se legănau între arbori de zăpadă și-n pereții lor, șarpele păzitor scutura solzi de aur. Ea legase de sania mare o sanie mică ,de copil, sterpelită de lîngă ușa circiumii, se suise în ea, cu picioarele atîrnîndu-i în zăpadă, și cînta colinde, amestecînd în tema lor fraze porcoase, fapt pentru care profesorul încerca să-l croiască cu biciul dar fără să-l ajungă.

— Pui de ludă ! Secătură !

Străbătură Dudeștiul și ieșiră în zona industrială și cînd sania coti printre niște depozite de cherestea, lăsînd în urmă două dîre lungi în care scăpărau pulberi de fier înobilat și copitele cailor se înfigeau adînc, Tudor Fluture îl lovi cu cotul pe Radu Zăvoianu și-i zise :

— Radule, ce salată e asta, mă ?

— Care ? întrebă Radu, pe jumătate adormit.

— Păi tu nu vezi ? Vulturii și porumbeii și vrăbiile alea de pe pereții săniei au înviat și zboară pe lîngă noi.

— Ai vedenii. După cît ai băut nici nu-i de mirare.

— Să căpiez dacă te mint. Nu simți că sîntem plini de fulgi de pasăre ? !

Radu se pipăi pe șuba de piele de drac, pe gulerul de iepure și nu găsi decît zăpadă.

— Du-te-n măta ! Ești nebun.

De pe capră, sau din strana lui de preot arhaic, profesorul aruncă grosolan, fără să se întoarcă :

— Domnule, dacă vă mai aud înjurînd, vă dau jos pe toți !

— Tăceți dracului și gîndiți-vă la ceva frumos, răcni și Raminți. Gîndiți-vă de ce ,biserica Sfîntul Spiridon vechi e mai jos cu doi metri decît nivelul orașului. Sau de ce-a închinat-o Nicolae-voievod neamului Antiohiei.

— Raminți e înțeles cu dobitocul ăla de profesor ca să ne risipească pe drum, îi zise Tudor Fluture lui Radu.

Dar Radu nu-i răspunse. Părăsise orașul, cu prietenii din circiumă, pentru bălțile Brăilei, unde luna atîrnă ca o mină tăiată din umăr, nu ajunseseră acolo, și nu înțelegea unde sînt și cînd vor ajunge. Sigur era că nu se mai aflau în oraș și că goneau prostește în cerc, ocolind pămîntul de trei ori, ca apa Simbetei, erau pe o cîmpie sau poate pe ulițele unei alte vieți, care nu-i accepta — iată, în dreapta, o casă de formă tubulară, din sticlă, luminată de suluri de argint, cu seră de portocali în care se vedeau și tufe de liliac, un arbore de busuioc, un smochin, apoi viscolul, orbindu-te și urlînd, și iar cîmpia și casa aia ciudată, și douăzeci de ciini apăruți din necunoscut, mari și tăcuți, n-aveau capete, cineva din apropierea zeului batjocorii sau zeul însuși le retezase capetele și ei galopau pe lîngă sanie, ridicîndu-se uneori pe labele de dinapoi și agitînd labele din față spre Tudor Fluture ca să le împrumute capul lui precum și capul nevăzut al ciinelui care-l sugea în ceafă, sau implorîndu-l să latre el pentru ei, să fie trîmbița lor rebelă săgetînd ninsoarea.

— Latră ! se repezi Radu în Tudor Fluture. Ești de-al lor.

— Ce-i, mă, cu tine ? Dormi mergînd ? Am ajuns, freacă-te la ochi.

Radu se uită mirat în jur, convins că nu se trezise. Dar era în picioare, „mă îmbăt prea repede, cînd am coborît din sanie ?", între Laila și Tudor Fluture, pe o peluză încadrată de două bazine ghiftuite cu troieni de zăpadă, înaintea unei case mai ciudată ca aceea din vis, un fel de mănăstire uitată sau o cetate veche, restaurată pe întuneric. În stînga, la drum, printr-o spărtură a gardului, descoperi caii care purtaseră sania : ieșiseră din hamuri, se urcaseră pe socluri de piatră și vărsau apă pe nări. Deasupra ușilor largi și pe laturi ardeau trei cruci de sticlă, brațele verzi, inima roșie — „credința bunicului că toate apele pămîntului izvorăsc dintr-un măr și că iarba pleacă din inima crucii,... om fi la Betleem ?" — și pe sub ele, prin niște țevi de aramă imitînd tulnicele din munții Apuseni suna vîntul, bubuind, răscolind sufletul nopții și cataractele zăpezii. Sus, unde se sfîrșeau treptele, casa se deschidea cu broderii de lemn alb, carne de mesteacăn tînăr lucrată cu dalta, mergînd spre un perete de oglinzi peste care cădeau de la cornișe cosițe de măzărichie, ramuri de fata galbenă ca somnul și, la colțuri, două șaluri grele, unul de lînă întunecată, avînd cusut pe el, cu fir auriu, chipul soarelui, altul din pînză groasă, tăbăcită în apă sărată, pe care se înfățișa luna, în viziunea unui artist înglodat în datorii : ban de argint găurit, cu marginile roase în dinți. Dincolo de ușă, pe un taburet, o căldărușă de aramă, plină cu grîu, amintind că Fiul Domnului, cel născut prin creștetul Maicii Sale cu 196... de ani în urmă, s-a urcat la ceruri, lăsîndu-ne veșnic trupul Lui cu care să ne hrănim și pe care să ne batem, încurca trecerea, și profesorul de horticultură vestit în tot Bărăganul și Cîmpia panonică, luă un pumn de boabe, semănă covorul în culoarea asfințitului murind în loc de șes, și :

— Domnilor, într-un glas cu mine : **Steaua sus răsare.** Stai ! Un, doi, trei !

Steaua sus răsare,
Ca o taină mare
Steaua luminează
Și adeverează
Că astăzi Maria
Naște pe Mesia...

Cîntecul, dominat de Zara nu de Radu Zăvoianu, „va să zică asta-i casa lui Violatos și Dragomirescu, secretul Astei, refugiul ei, unde se vinde ea, unde se întoarce ca să-și vindece rănilie", în loc să exalte bucuria ca imn al bucuriei sfinte și neîntinate, învia palate de lemn asiatice, lenea, nesăbuința și viciul, steaua era o piersică, fructul însingerînd poftele și aromind pașii inițiați

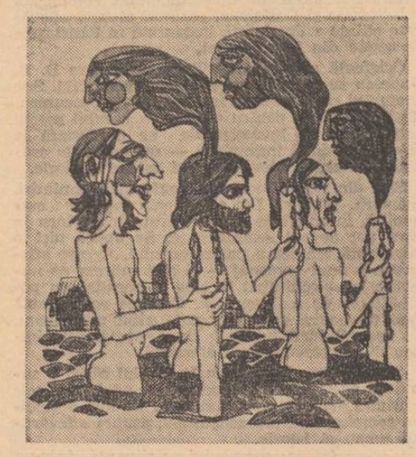

ților pe cărările din insulele Bosforului ajunse să fie deopotrivă ofensa Bibliei și a Coranului. Perdeaua de pluș cu franjuri argintii din stînga oglinzii se înfoie și se despică și doi bătrîni, costumați ca valeții din epoca de samur a Bucureștilor, își mișcară trupurile pătrunse de o ironie ceremonioasă pînă spre mijlocul salonului, unde se opriră surizînd (Raminți îl călcă pe Radu pe picior, arătîndu-i-l cu coada ochiului pe cel pieșuv și nimicit de-un tremur continuu iar Radu înțelese că ăla era primul șoț al Astei) și cel mai înalt dintre ei, cu capul mare, statuar, bine fixat pe umeri, care purta, înfiptă în butonieră, o imensă garoafă roșie, deschise gura și linse roua de pe piersica adusă de Zara :

— Bună dimineața-n seara de Moș Ajun. Poftiți, și vă rog să vă simțiți bine. Tonella, continuă el, vîrindu-și degetele sub revere, România e plină de fete frumoase.

Tonella Dragomirescu, hîrîind din pieptul scorojit, se îndreaptă spre Radu, întinzînd gîtul golaș și zbîrcit, și-l îmbrățișează, culcîndu-și timpla pe umerii lui :

— Îmi pare bine că ești aici. Nu ne cunoaștem, te știu numai din fotografii și de la televiziune, dar îți garantez că o să ne înțelegem de minune. Trebuie să-mi spui tot, tot, cum v-ați întîlnit, cum ați conspirat împotriva mea. Uite, ei e fratele meu George, venit din străinătate, special pentru noaptea asta.

— Să nu uităm datina străbună ! zise George Dragomirescu.

Pocni din palmele moi, de două ori, și printr-o ușă mascată de un val de iederă apăru un cocoșat, cu un coș de covrigi împletiți cu miez de nucă și înecați în miere, cu o ploscă plină atîrnînd în curele din brațele peste măsură de lungi. Puțea a pește. „Ăsta se-nvîrtea pe-aproape și ieri noapte, se gîndi Raminți, dar atunci puțea a pește fript, te pomenești că idiotul dansa cu picioarele goale pe plită".

— Dă-mi brațul, Dopogit, o invită George Dragomirescu pe Zara.

— Mă cheamă Zara, iar băieții îmi spun Laila.

— Depogit e un medicament de ultimă oră care reglează tensiunea și inspiră la aforisme. Un zîmbet al dumitale face cît o mie de drajeuri.

Vorbind, uza de gesturi puține și scurte, gesturi avînd grația unui madrigal. Se vedea că e obișnuit să comande și să fie ascultat cu evlavie. Mărul lui Adam, mare cît o grenadă, îi aluneca încet pe sub gușă, nehotărîndu-se să explodeze. Ochii mici, ascuțiți, mereu la pîndă, scormonitori păreau să întrebe : dar ce se întîmplă afară, ce-i cu viscolul, s-a oprit să-și încarce tunurile ?

— Sînt a dumneavoastră, spuse Zara, făcînd o reverență.

El îi oferi brațul și trecură, în același pas, printre aripile de pluș ale draperiei, în încăperea alăturată.

— Mamă mare ! aruncă Ed, în șoaptă, tipul habar n-are c-a-mbrăcat cămașa morții. Să n-ajung să mai pun piciorul pe minge în divizia A dacă nu-l dă gata țiganca.

Ți-ar place să te dea afară din toate echipele de A, zise Raminți, ca să le iei și ultimul șfanț ălora din B.

— Măcar un an, suspină Ed. M-aș face boier.

Încăperea în care pătrunseră cu toții, urmîndu-i pe George Dragomirescu și Zara, scundă și lungă ca o sală de han, pardosită cu cărămizi false, acoperită, ici și colo, cu petece de rogojină, cu trei ferestre înguste și tăiate cu zăbrele, cu coloane îngropate în butoiașe de piatră lustruită, pe care atîrnau brîie de Tripolis, cu tufe de liliac, lăzi cu flori de gheață și ghivece cu cactuși înșirate pe lîngă pereți, plină de un fel de energie întunecată și clandestină, concentra în ea întreagă esența casei, așa cum arăta casa privită din exterior. Un brad pitic, atrofiat, gol de seră, probabil scos din pădure cu multe săptămîni înainte, în care pilpîiau cîteva luminărele, nu reușea să vestească nașterea lui Isus, ci mai de grabă o mumificare, și Raminți, privind circumspect în jurul lui, se întrebă, mirat : care e centrul magic al tipilor ăstora? Spaima de moarte? Toate lucrurile, inclusiv florile și o pereche de bocanci, uitați între cactușii cît niște castraveți, păreau intoxicate de fumul timpului dus. „Toxicomani erotici, serai țigănesc", zîmbi el, convins că-i ghicise, lăsîndu-se într-un fotoliu de scîndură. „Sau poate au ajuns la poarta spre suferințele visului ?" Drept în fața lui în gura coridorului deschis spre măruntaiele casei, îl văzu apărînd pe Cezar Violatos, uscat ca o foaie de tutun, în costum negru, cu manșetele cămășii încheiate în butoni urlași, sigilii de aur în montură violetă.

— La mulți ani ! rosti Violatos, fluturînd mîna dreaptă afectuos.

Cu mîna stîngă apucă un șnur, smuci de el, și ceea ce păruse a fi peretele de la răsărit se văzu că era o cortină perfect întinsă, care se strînse sub tavan, dezvelind zidul pe care scînteiară în lucrătură de aur, icoane vechi, cu inscripții slave, sfinți în mantii verzi, profeți mesianici, mucenici, împărați-ctitori ai ortodoxismului, îngeri evanescenți, zborul lor fulgurat, arta Bizanțului pe ton de brunuri arse, kilograme de bronz topite sub forma de floare sau de conuri de brad, și sub ele, adîncindu-le miracolul, o pendulă turn, în cadru de argint, tăiat la intervale regulate de fișii de sare închise în sticlă, zodiile și însemnele lor ; cucul de tablă, anunțînd orele, slobozea din plisc două bile de plumb într-un vas de cristal, o frunză de aramă le dirija în două țevi verticale tot de cristal, gradate ca termometrele, și bilele cădeau încet, șaizeci de minute, ca să reintre, printr-un sistem de rotire, iarăși în burta cucului — destinul ineluctabil ; jos, la picioarele turnului, doi salcîmi pitici, din lut ars, în ramurile cărora se deșteptau și-și răsfirau cozile păuni de porțelan. „Ca să trăim, trebuie să uităm cine sîntem", sta scris pe o bandă de gips întinsă între salcîmi.

„Da, sîntem într-un serai țigănesc", se încredință Raminți, și din clipa aceea își simți inima lacomă de întîmplări. Și ele veniră.

Ion Tudor

Vulturi

În aceste pămînturi
oasele neamului
ascultă
cîntecele copiilor.
M-i zboară vulturii
deasupra cetăților.
Suntem aici
între soare și cîmpie,
între stele și rîuri,
între azi și totdeauna.
La proră
flutură steagul legendar !

Pasăre cîntînd

Tot socot că trebuie să-ncrust
Într-un lemn, un mire și-o mireasă,
Iar deasupra, pasăre cîntînd
Înaintea lor să iasă.

Nu singură, în cerul viu
Șapte pui aripa să-și rotească...
Șapte zile fluturînd pe cîmpuri
Mieii albi ca luna să se nască...

În jocul cailor

În jocul cailor alergăm și noi,
Adunăm aripă la aripă.
Ne facem înalți și așteptînd,
Despărțim o clipă de clipă.

În dangăt de clopote, fîntînile seci
Le umplem cu apă curată.
Bătrînii cu părul albit de frumos
Așteaptă turma plecată.

Ilustrațiile din paginile 4–5 semnate de Mihu Vulcănescu sînt reproduceri după ultima ediție a Principelui de Eugen Barbu.

Vasile Andronache

Inima poetului

Inima poetului
E o grădină cu pleoapele-n
Rouă
Inima poetului e roata
De purpură a unui astru
aprins de sîngele părinților
În constelația patriei

Cristalul cu inima îl trezesc

Sînt semănătura ta patrie
Plină de rouă și de stele
Privighetoare
Coboară din măceșul
Înflorit să doarmă
Sub ploapele mele

Din lumina ta cristalul
Cu inima îl trezesc

Iată sîngele meu
Arbore roșu unde aștri
Își fac cuibușul
Plin e de strălucirea ta

Roșul visător

Gîndești lumea cu sîngele
Desfăcut în harpă
Scoarța pămîntului se umple
Cu lumina grîului care-ncolțește
Genunchiul ți-e frate
Cu-această lumină

Păsări nevăzute măturâ
Ochiul crugului
De răcoarea nopții
Ochiul ți-e frate cu-aceste
păsări
O nouă dimineață își arată
Templul de purpură și grîul dă
vuiet vulcanic
În venele pămîntului și-ncepe
Plutirea-i în filtrele albe ale
luminii
Sîngele tău locuiește templul de
purpură
Al dimineții
De-aceea porți pe trup lumina
Răsăririi
Inima ți-e flaut roșu
Floarea soarelui mult o iubește
Pentru triumful roșului visător

teatru

„Școala bîrfelilor"

„Școala bîrfelilor" (comedie muzicală de Alecu Popovici și Edmond Deda după Sheridan) în premieră la Teatrul „Ion Vasilescu", spectacol regizat de Olimpia Arghir, nu ni se pare un act chiar atît de grav, în care „s-a mers prea departe, pierzîndu-se tocmai substanța operei", cum se afirmă într-un articol, publicat nu de mult. Credem mai de grabă că opiniile formulate de Radu Popescu, privitoare la acest spectacol, sînt exacte și demne de toată atenția. Autorii adaptării românești au mers exact pînă unde au putut, excelența ori mediocritatea unor atari întreprinderi nereușind totuși să compromită un autor și o operă a cărei valoare e oricum fixată. Un bun exemplu, în acest sens, ne este oferit de ecranizarea lui J. Losey după „Nora" lui Ibsen, rulînd zilele acestea cu maximum de efect adormitor și pe ecranele noastre, în ciuda prezenței trupeșei Jane Fonda. Încercarea de „actualizare" a lui Sheridan poate rămîne, simplu, fără efect, ori poate fi urmată de un spectacol întru totul fidel literei și spiritului comediei. Deocamdată, să încercăm să decelăm cauzele, greșelile de parcurs, care au făcut ca spectacolul să nu fie în întregime o reușită. Și pentru aceasta, vom cita din programul de sală cuvintele lui Alecu Popovici : „Am urmărit tendința principală a piesei, mesajul ei mereu atît de actual, semnificația ei umană. Mai mult, împreună cu realizatorii spectacolului ne-am apropiat de formula „musicalului" atît de iubit și gustat de la „Pygmalionul" lui Shaw, devenit „My Fayr Lady". Este aceasta o formulă de apropiere directă de publicul de toate vîrstele și mai ales de cel tînăr, o modalitate de a face ca umorul incisiv al lui Sheridan — de ieri — să aibă adresă directă către spectacolul de azi". Formula de apropiere urmărită de autori comportă anume dificultăți, căci „musicalul" are oarecum nevoie de „voci", „voci" care în spectacolul cu pricina ori lipseau cu desăvîrșire, (cum a fost cazul cu Alexandru Manolescu în Charles Surface), ori sunau neplăcut, în general absența „vocilor" combinîndu-se cu o grozavă lipsă de tact și uneori cu absența harului actoricesc. Prezența subretei I și II și a Valetului I și II a reușit aproape totdeauna să rupă ritmul spectacolului. Dar trecînd peste evidenta neomogenitate a echipei actoricești nu putem să nu apreciem creațiile indiscutabil reușite, dezinvoltura și firescul Adinei Popescu (Lady Teazle), jocul nuanțat și inteligent al Marianei Cercel (Maria), momentele de panică sinceră într-o creație inegală, ale lui Florin Crăciunescu (Ieseph Surface) și, bineînțeles, interpretarea bonomă, de bună calitate a lui Constantin Rășchitor (Sir Peter Teazle), actorul care a strălucit tot timpul într-un spectacol cu o distribuție nu totdeauna fericită. În privința muzicii, n-am reținut aproape nimic.

Cezar Ivănescu

film

Din nou Hamlet

Din discuțiile asupra temei am înțeles că filmul de televiziune e un copil al celuilalt, făcut să ruleze în săli special construite. Dimensiunile ecranului impun o anumită sobrietate tehnică în realizare (economie) tot așa cum presiunea altor programe obligă la o cît mai mare concentrare în timp. De aceea idealul filmului de televiziune pare a fi serialul. Iată însă că regizorul englez Peter Wood, avizat fără îndoială despre toate, a îndrăznit o versiune T.V. a celei mai dificile opere shakespeariene : **Hamlet.** Cu bună știință el a operat un anacronism, transferînd curtea Danemarcei în plină epocă rococo (caleși, peruci, bicornuri) și transformînd fără nici-o ezitare tragedia în dramă romantică. S-a spus, pe bună dreptate, că **Hamlet** nu poate fi prezentată exhaustiv ; că orice realizator e dator să exploateze verosimil și coerent una din numeroasele posibilități pe care textul le conține. Dacă acesta este adevărul, Peter Wood a urmat calea cea mai bună. Adaptarea sa lasă impresia că decurge aproape necesar, în orice caz firesc, pe de o parte din specificul televiziunii, pe de alta din înseși valențele poeziei dramatice shakespeariene. Oare nu romanticii l-au redescoperit, după cîteva secole, pe Shakespeare ? În principal două sînt modificările la care a procedat cu deosebit simț artistic Wood. Acoperind personajele cu bicornuri și tunici napoleoniene, îndepărtîndu-le de pe umeri o parte din gravitatea originară, a „suavizat" astfel întregul tablou. A sporit apoi viteza de acțiune, accentuînd caracterul impetuos al prințului și renunțînd la multe din meditațiile acestuia. La toate se adaugă opțiunea pentru o privire mai puțin simbolică, mai realistă, asupra faptelor. Interpreții sînt mai aproape de vîrsta eroilor, lucru cu deosebire subliniat în cazul lui Horațio și al Ofeliei. Primul, cu obrazul de piersică, are o înfățișare de poet prerafaelit, întreaga sa înțelepciune constînd dintr-o contemplare precoce. Cît despre Ofelia, pare victima propriei ei naturi șirete, de fecioară ajunsă la vîrsta primejdioasă. Ochiul spectatorului se îndreaptă însă cu mai mare curiozitate spre „dulcele prinț". Vădind mobilitate și căutătură de felină, talentatul Richard Chamberlain schițează o fire mai degrabă răzbunătoare, prea puțin încurcată de scrupule. Interpretarea sa — perfect onorabilă — nu are complexitatea precedentelor, pe care am putut să le cunosc. Și Lawrence Oliver și Inokenti Smoktunovski rămîn în memoria mea la o altitudine care interzice orice comparație. Doi minunați actori, Michael Redgrave (Polonius) și John Gielgud (Strigoiul) și-au adus din plin contribuția la reușita ecranizării. Precum au putut vedea miercuri spectatorii telecinematecii, prea cunoscuta și etern enigmatica tragedie a fost în stare să suporte încă o modificare în litera ei, impunîndu-și și de data aceasta spiritul.

Marius Robescu

Ion Bănuţă

Programul Ţării

Programul Lumii e-o idee, –
văd a iubirii orhidee.

Programul Vremii e un rost, –
văd al luminii adăpost.

Programul Sorţii e un joc, –
văd al norocului ghioc.

Programul Meu e-un foc de drum, –
Văd al Carpaţilor nefum.

Programul Ţării e-un drapel, –
nu vede nimeni fără el.

Ovidiu Genaru

Mai am de scris

S-au adunat într-o fierărie şi-au hotărît
să bată pe monezi chipul întemeietorului de patrie.
Foalele suflă pe nicovală vîntul norocului
am scris despre ei ca despre izvoarele focului.
Ei dorm puţin sînt prietenii cocoşului
al albastrului al galbenului al roşului.
Ei se hrănesc cu pîine şi cu apă vie.
Pe Zmeu l-au îngropat în spatele fierăriei.
Eu îi privesc pe geam ei nu mă văd
ei cred că sînt privighetoarea de omăt.
Ei locuiesc între scîntei ca într-un cort
sudoarea lor luceşte ca un ac.
Despre hotărîrea lor mai am de scris un veac...

Grete Tartler

Un fel de treaptă, cerc privighetor

Stau case transilvane peste munţi,
de zvonul lumii par a se ascunde,
de parcă locuim sub nişte frunţi
cu aură ce nu se-ntrepătrunde.

Sîntem un fel de gînduri de străbuni
sub cuşmele înalte aşteptînd
şindrila să le zboare prin aluni,
la cuib s-aducă fluturi de pămînt.

Bărbaţi în loc de stîlpii din tîrnaţ,
obraz de busuioc la căpriori,
copile prinse-n umerii crestaţi
ca nişte blide albe cu bujori,

Ulcior cu apă-n poartă, ca să bei
ce se adună-n cumpăna cea vie,
la grindă flori de leac şi flori de tei
şi şarpele-mblînzit de temelie

Noi stăm în capetele de strămoşi
din care cele mai înalte sînt
severe turnuri ca stejarii groşi
cu clopotele frunzelor în vînt.

Ca o fereastră sîntem ochii lor
şi ca o uşă devenim cîntări –
un fel de treaptă, cerc privighetor
aflată la mijlocul unei scări.

Elena Cătălina Prangati

Dor

Am băut dorul fîntînilor, dorul apelor,
Dor de ciutură visătoare,
Dorul – val care leagănă
Purtîndu-te către liman de la izvoare

Şi-am mai băut ceva de netrecut,
Un fel de abur luminos de ţară
Cu chipul mamei ca un dor de lut
Rămas în ţărna grea de primăvară.

Nu e de-ajuns

Nu e de-ajuns să-ngenunchezi
În faţa celor trişti şi goi,
În faţa sufletelor arse
Care pălind au dat lumină

Cum nu e deajuns în păsări
Să zbori, involburîndu-ţi cerul
Ca să convingi
Că marile furtuni sînt sus.

dimineaţa lui pavel

Dimineaţa, nimeni n-avea chef să-şi aducă aminte. Domnul Petrescu striga la oameni să folosească praful de dinţi, saboţii bocăneau pe duşumelele scîlciate, nimeni n-avea chef să trăncănească. Cînd sirena suna pentru a treia oară, Aron se afla pe scările de la Aglomerator. Horvat, secretarul de partid, îl aştepta sus pe estacadă.

— Ei, îţi place la noi ? îl întrebă Horvat.

— Cum să nu-mi placă, doar am venit din proprie iniţiativă.

— Eşti mulţumit la tabără ? Va trebui să mai stai acolo un timp, pînă ce-ţi găsim un loc la blocuri. Oricum, la blocuri sînt alte condiţii. Aron nu-i răspunse.

— Dacă vrei să te muţi la blocuri, n-ai decît să treci pe la directorul general. Ne-a întrebat dacă ai ceva probleme speciale, dacă ai condiţii bune de viaţă.

— Nu, n-am probleme. Încă n-am nici o problemă specială. Cînd voi avea, n-o să mă sfiesc, fiţi sigur, să vă caut.

Apoi discutară despre treburile din laborator, despre analize, despre secţia debenzolare care nu prea mergea, şi altele de acest fel. Aron se simţea important, implicat într-o activitate de mare responsabilitate. Îi făcea o imensă plăcere să-l surprindă pe Horvat cu informaţiile acumulate atît de repede despre sectorul chimic, despre procesul tehnologic şi despre oameni.

— Doar vin la mine cu probele pentru analiză şi nu mă sfiesc să-i întreb cîte una alta, se justifica Aron forţînd şi mai mult nota modestiei.

Încă se mai gîndea cu încîntare cum va reuşi el în timpul cel mai scurt să înveţe tot ceea ce se putea învăţa acolo, cum se vor cocoţa pe umerii lui încă firavi marile probleme ale fabricii, şi cît de principială va fi poziţia lui, cînd Aniţa (se aflau în vestiar) întrebă pe un ton provocator :

— Mă Aroane, tu de ce nu-ţi aduci mîncare la şut ? De mult vreau să-ţi pun întrebarea asta. Simţi provocarea şi răspunse fără a se întoarce :

— Noi cei din tabără mîncăm la bufet dacă ne este foame.

— Dacă vrei, îţi aduc eu cîte ceva... îi zise Aniţa rîzînd neruşinat de data asta.

. . . .

Din şapte laboranţi de schimb, doar doi erau bărbaţi. Şeful şi Aron. Restul erau fete, iar la Hunedoara, atîtea fete la un loc creau probleme foarte serioase.

Însuşindu-şi majoritatea analizelor, Aron putea fi utilizat din plin. Uneori, şeful de schimb îl invita la subsol la fumoar. Şeful de schimb, Furnică, era un om gras şi, ca toţi oamenii graşi, un om foarte blînd. Inginera Rogaru avea mare încredere în competenţa lui, dar ca şef nu prea ştia să se impună. De altfel, era şi greu de supravegheat activitatea a cinci fete într-un oraş în care bărbaţii necăsătoriţi formau o imensă majoritate. Toată ziua zbîrnîiau telefoanele, toată ziua avea ceva de discutat, de aranjat. Adesea i se plîngea lui Aron şi-şi dădea tot interesul ca Aron să înveţe toate analizele, pentru a nu mai apela la fete în situaţiile urgente. Furnică nu făcea parte din cei veniţi la Hunedoara, din categoria „imigranţilor", el era din Cinciş, un sat de pe valea Cernei, astăzi dispărut sub apele lacului de acumulare. Pe el nu-l tulbura Hunedoara, nici n-o prea vedea. Ieşind pe poarta 10 (zece), se urca pe bicicletă, pedalînd alene pe străzile oraşului vechi, iar după o jumătate de oră ajungea acasă. Pentru el, mersul la fabrică nu avea justificări spectaculoase. Fire delicată, nu înţelegea să-i chestioneze pe oameni, aşa cum făcea Aron înainte de a cunoaşte numele celui din faţa lui.

★

După jumătate de an, Aron se putea considera cu adevărat hunedoreanul anilor '58—'60. Lucra la fabrică, locuia în tabără, îşi cheltuia o parte din bani cu băieţii. Se oprise din goana aceea nebună, nebună, din fermă în fermă, din gară în gară, scăpase de teroarea lui Opepe, a lui George, scăpase de brutalitatea celor de la vila de pe Mureş. Putea respira, se putea plimba cu mîinile la spate fără teama de a fi atacat, fără ideea obsedantă de a născoci un truc strict necesar înaintării în hăţişul acceptat într-un moment de extaz, apoi însuşit din orgoliu, refuzînd ideea că a greşit, voind parcă să demonstreze că în viaţa unui om nu există GREŞEALĂ ci VINĂ. Într-una din serile acestei ascunse mulţumiri, a venit Nae agitat, mai bine zis a dat buzna în dormitor şi i-a spus gîfîind că „Gore a dat de dracu'". Imediat se formă o „echipă de intervenţii", condusă fireşte de Nae.

. . . .

În maşină, Gore începu să plîngă. La început ca un om beat, dar mai apoi plînsul căpătă inflexiuni deosebite. Într-un tîrziu, gemînd îi spuse lui Aron :

— Trebuie să ajung la Deva. Trebuie să ajung la Deva. Nu pot suporta baraca voastră împuţită. Au început să mă enerveze tot felul de lucruri în oraşul ăsta, au început să mă enerveze oamenii, maşinile, locomotivele, crîşmele lui, cam totul mă enervează de la o vreme. Înţelegi ? Oare poţi să înţelegi că între mine şi acest mediu s-a produs o profundă respingere ? Întreabă-l pe Nae, că din cînd în cînd îţi vine să te duci, dracu' ştie unde, dar îţi vine. Îţi vine aşa dintr-odată, fără să-ţi dai seama şi atunci înnebuneşti şi zdrobeşti tot ce-ţi iese în cale. Vei avea şi tu crize de acest fel. Toţi au acest „rău de Hunedoara", dar din fericire pe rînd. Azi unu, mîine altul...

— Dacă vrei neapărat să te duc la Deva, te duc, nu-i nici o problemă.

— Trebuie să te simţi foarte bine avînd grijă de mine. Te simţi cineva, te simţi important. Totdeauna ţi-a plăcut să faci pe grozavul, să faci excepţie de la regulă. Poate de aceea nu ţi-a plăcut să înveţi la şcoală. Acolo, pentru a te deosebi de ceilalţi, trebuia să înveţi bine. Efortul era prea mare pentru o atît de modestă evidenţiere. Gore rînji. Îl lovise în plin pe Aron. Cît crezi c-o să-ţi meargă din speculaţie în speculaţie ? Aici mai repede decît oriunde îşi vor da seama că eşti un aventurier, că nu te interesează decît un mare spectacol. Cu cît mai costisitor, cu atît mai bine. N-ai nimic de spus, băiatule ? Hai, combate, doar nu-ţi lipseşte îndeminarea.

— Crezi că cinismul te va ajuta să-ţi revii din starea asta jalnică ? Nu ţi-am făcut niciodată rău. De ce te repezi asupra mea ?

— Taci dracului din gură, nu vezi ce prăpădit eşti ? Cum îţi vine să vorbeşti de morală, cînd la tine necinstea este profundă. Tu te-ai născut necinstit.

— Oricum, eu am puterea de a te ierta. Mai mult, înţeleg că vrei să mă mînjeşti şi pe mine cu disperarea ta jegoasă, pentru a fi doi, pentru a nu fi singur într-un punct mort. Nu numai că înţeleg, dar mă şi las tîrît, fireşte formal.

— Nemernicule ! Vei coborî imediat din tren. N-are nici o importanţă faptul că trenul ăsta hodorogit merge. Vei plonja imediat, aşa cum ai făcut adesea în vagabondajul tău. Nu-ţi voi permite niciodată să faci pe generosul cu mine. Termină-ţi şcoala şi după aceea să-mi fii de folos cu aplecarea ta spre izbăvire. Gore se ridicase de pe banchetă, probabil pentru a duce pînă la capăt ameninţarea. Ameţit fiind, se sprijini cu mîna de speteaza băncii rămînînd cu plexul descoperit. Aron nu-l cruţă. Lovi sec şi Gore vomă aproape instantaneu.

În gară la Simeria, îi spuse lui Aron :

— Acum pot merge singur. Întoarce-te, să nu întîrzii la fabrică. Eu am tură liberă. Dacă poţi, uită tot, dar absolut tot, dacă se poate. Mă vei înţelege cînd o să-ţi vină şi ţie răul de Hunedoara. Pînă atunci, încearcă să uiţi. Vineri voi trece pe la cocserie. Vom lua hotărîri importante. Salut !

★

Îi plăcea intrarea prin poarta 10. Puhoiul de la ora şapte îi dădea sentimentul forţei necesare marilor izbînzi, puhoiul de la ora şapte materializa puterea, ideea de putere, cu atît mai mult cu cît se simţea integrat acelei mulţumiri. Putea spune NOI. Unui fost coleg de şcoală îi scrisese : „Dăm ţării un milion de tone de oţel. Noi asigurăm cea mai mare parte din necesarul de metal al ţării. Lucrez în laboratorul cocseriei. Laboratorul este o mică cocserie. De analizele noastre depinde fiecare şarjă de cocs". Nevoia de sentimente puternice îl împinsese spre acest mare centru industrial, spre acest mare centru muncitoresc. Bănuise că aici faptele capătă dimensiuni giganteşti, iar acum avea dovada concretă. Chiar şi întîmplarea nefericită cu Gore demonstra că se afla într-un spaţiu al trăirilor totale şi adevărate. Pentru el, Lenin a fost un geniu, în primul rînd datorită faptului că a simţit cu toată fiinţa lui că locul puterii absolute se afla acolo, în sînul clasei muncitoare. Neabdicînd, în ciuda dificultăţilor, a demonstrat acest adevăr omenirii întregi.

Cînd Furnică îi puse mîna lui mare pe umăr, tresări pentru a reveni pe pămînt.

— De ce vii pe poarta 10, azi-noapte n-ai fost acasă ?

— Fratele meu Gore a avut probleme la „Metalul" şi l-am dus la Deva.

— Tu nu bei ?

— Beau şi eu, dar nu chiar aşa.

— S-a întîmplat ceva grav cu fratele tău ?

— Nu, încă nu, dar în orice moment se poate întîmpla ceva grav cu el. Nu-şi mai cunoaşte interesele. El a fost totdeauna un băiat model. Mai exact, a fost un băiat model pînă la întîmplarea de la C.F.R. cînd, avînd o lipsă în casă, a trebuit să plece. Nimeni nu ştie cum s-a întîmplat. Pentru toţi a fost o mare surpriză delapidarea lui, căci la urma urmei a fost o delapidare. Tata a plătit imediat, iar el a venit aici la Hunedoara unde cei de la personal nu l-au întrebat prea multe. Aveau mare nevoie de un impiegat adevărat. De altfel a şi confirmat buna pregătire profesională. Are un salariu foarte bun, dar nu înţelege să-şi ducă tot restul vieţii aici, în această lume veşnic neliniştită, care trăieşte, spune el, încă în provizorat. În altă parte nu se poate duce. C.F.R.-ul nu-l mai primeşte. Cu toate astea, Gore nu s-a schimbat mai deloc. Cred că dacă ar veni mama şi l-ar scutura, totul ar fi în ordine. El mereu a avut nevoie de cineva, de mama în special. Dar nu-i pot scrie mamei. Ar afla tot satul (mama nu-i deloc un om discret) şi asta nu se poate.

— Pari un om cu judecată, nici nu s-ar zice că ai apucat să rămîi repetent de două ori. Cînd se întoarse, dădu cu ochii de Pavel.

— Dacă nu mă înşel, cu tine a fost la restaurant. De ce l-ai lăsat să se îmbete şi mai ales de ce l-ai lăsat să facă scandal ?

— Păi chiar eu l-am pocnit, se băgase peste tipa mea. I-am tot spus să se cuminţească, dar n-a înţeles şi l-am pocnit. Furnică, înalt şi gras, se afla între ei —

— Nu-i bine ce ai făcut. De altfel o să mai vorbim.

— Şi despre ce să vorbeşti cu mine ? Vrei cumva să-mi ceri socoteală ? Din cîte am înţeles, eşti o pramatie ca şi el ; nişte fugari, nişte prăpădiţi. Spune-i golanului să-mi trimită lucrurile la Hunedoara. Nu mai vreau să stau cu el. Înţelegi ? Să mi le trimită imediat.

Furnică nici nu şi-a dat seama din ce cauză s-a prăbuşit Pavel. L-a văzut doar chircit la pămînt, încercînd să respire. Oamenii se grăbeau spre secţii. N-a observat nimeni. Aron şi-a continuat mersul şi doar la ora 10, la pauză, Furnică, oferindu-i o plăcintă cu mere adusă special pentru el, îndrăzni să i se adreseze :

— De ce dracu l-ai pocnit aşa de tare ?

— Ştiu eu, poate din cauza adrenalinei.

— Este adevărat că ai rămas repetent de două ori ?

Mircea Popa

— Cît se poate de adevărat, dar nu pentru asta l-am pocnit. L-am pocnit pentru că vorbind despre amîndoi aşa, se înţelege că sîntem dintr-un neam prăpădit şi asta nu se poate.

În baraca 13, se răspîndii imediat zvonul că Pavel are de gînd să-l sancţioneze pe Aron. (fără Nae nu se întîmpla nimic), îl asigură pe Aron de întreaga lui protecţie. Şi domnul Petrescu îi garanta că acolo, în baracă, va fi în siguranţă şi că în general n-are nici un motiv să se teamă de Pavel, care nu pierdea nici un prilej să se laude cum o să-l „belească" pe „deşteptul ăla".

Şi totuşi, zarva iscată de Pavel nu putea dura la infinit. Dimineaţa, Gore, complet refăcut, fusese pe la Aron şi-i spusese să fie foarte atent că în curînd Pavel va ataca, în ciuda faptului că mai mulţi mecanici de locomotivă încercaseră să-l potolească. Într-adevăr, la patru, venind de la fabrică, îl zări la intrarea în tabără. Ninsese puţin. Strîns în pufoaică, trăgea cu sete din ţigară. Nu departe de Pavel se afla Nae, împreună cu băieţii lui, gata să intervină. Îi despărţeau cam o sută de metri. Aron păşea alene, în aparenţă fără nici o grabă, şi pe măsură ce se reducea distanţa dintre ei, şi Pavel o porni încet, inima îi bătea tot mai tare pentru a-l învălui o căldură nefirească în momentul în care Pavel începu să înjure. Aron se opri. Se vedeau crenelurile castelului, furnalele, fumul de la cocsitorie. Se vedea acea parte importantă din Hunedoara gîndurile lui ascunse, iar între el şi această realitate se interpunea Pavel, agresiv şi cu adevărat inconştient, şi acest Pavel îi cerea pur şi simplu să plece în alt oraş, să fugă din nou, şi acest Pavel miza pe diferenţa de greutate dintre ei, iar ceva mai spre intrarea în tabără, Nae aştepta un bun prilej să-şi manifeste dispreţul faţă de el, apărîndu-l. Trebuia să facă ceva pentru a nu pierde, pentru a cîştiga pe deplin dreptul de a rămîne acolo, în acea aglomeraţie umană de care îşi legase atîtea planuri. Trebuia deci să treacă peste frica nesuferită ce pusese stăpînire pe el, ce-l paralizase aproape, să scape, şi să facă rost de furie, singura şansă într-o luptă atît de inegală. Sări în lături. Pavel atacase. Se repezi din nou, dar şi de data asta Aron reuşi eschiva. De parcă pînă atunci ar fi stat la pîndă, oamenii ieşiră din barăci pentru a face un cerc mare în jurul lor. Îi mulţumea spectacolul. Le plăcea faţa desfigurată de furie a lui Pavel, abilitatea disperată a lui Aron, iminenţa unei drame adevărate îi excita peste poate. Pavel ambiţiona să-l prindă, să-l prindă şi să-l sugurme poate. Dar îi era din ce în ce mai greu să se mişte. Sudoarea le inundase frunţile. Aron, căzînd, începu să alerge în patru labe, urmat de Pavel, tot în patru labe, căci Pavel, spre amuzamentul general, nu voia să beneficieze de o situaţie avantajoasă, şi atunci, chiar în acea poziţie de patruped, furia, singura capabilă să-l propulseze într-o luptă atît de inegală, spulbera legile, şi răsucindu-se pe spate, îi propti bocancul în faţă. Răcnetul de durere îi parveni ceva mai tîrziu, iar cînd se încumetă să-l privească, Pavel, ascuns sub el, în zăpadă, acoperit cu pufoaica, plîngea ca un copil părăsit. Se gîndi cu sînge rece că ar trebui să se ducă la el să-l lovească cu picioarele, aşa încît niciodată să nu se mai atingă cineva de el. Chiar porni, cînd se puse în mişcare cercul viu din jurul lor. Adus în baracă, Pavel, cu buza crăpată şi un dinte în palmă, scîncea. Domnul Petrescu trimise după un doctor discret, iar Pavel se angajă să nu facă nici o reclamaţie. Nae forţă lada celui mai zgîrcit furnalist din lume şi ridicînd sticla plină cu ginars adevărat, toastă : Pentru vremuri mai bune !

★

Negăsind cheia la locul ei, se duse la „Corvinul", fiind sigur că Gore este acolo. Avu surpriza să-l găsească în compania lui Pavel. Un fior neplăcut, poate chiar de teamă, îi trecu prin şira spinării. Spre totala lui uluială, Pavel îl întîmpină zîmbind.

— Mi-au spus femeile că nu le dai pace, zise Pavel. Nu-i răspunse. Fără a se aşeza la masă, îi ceru cheia lui Gore.

— Ce te uiţi aşa la mine, doar ne-am dat mîna după povestea aceea ? !

— Ştiu eu dacă ne-am dat mîna ?

— Vezi, asta înseamnă să nu fi cu adevărat hunedorean. Nu ţi-a trecut nici după un an. Băieţii mi-au spus că în tabără, cît ai mai stat acolo, ai ţinut multe discursuri despre libertate, dar din cîte îmi dau seama, chiar libertatea de aici n-o înţelegi. Probabil că domnul Petrescu ţi-a vorbit despre faptul că l-am băgat pe Gore în crîşmă, că l-am încurcat cu femei dubioase. Nu-i singurul care spune asta şi totuşi, eu cu Gore ne-am întîlnit adesea şi cred că ne vom mai întîlni. Fără mine, Gore n-ar fi devenit un impiegat indispensabil al combinatului. Dacă nu te ajută mecanicii, nu poţi fi un impiegat grozav, iar cu mecanicii eu am discutat, eu le-am spus că băiatul ăsta are nevoie de ajutor, că trebuie să se reabiliteze după povestea aia urîtă de la C.F.R. Pe noi ne leagă, pe mine şi pe Gore, fire greu de sesizat, dar numeroase. Noi, toţi hunedorenii sîntem legaţi în acest fel între noi. Hunedoara este dură, dar nu o crescătorie de duri. Trebuie să trăieşti mult aici pentru a înţelege asta şi nu numai aici. Aş zice că trebuie foarte mult să te vrei al Hunedoarei pentru a ajunge cu adevărat hunedorean. Tu ai venit la Hunedoara crezîndu-te un dur, capabil să rezişti, ai venit aici să-ţi probezi capacităţile, ai venit aici să ataci, nu să te aperi aşa cum pretinzi pe toate drumurile. Am înţeles asta cînd m-ai lovit cu toată ura de care un om este capabil la un moment dat. Ura aceea am simţit-o, nu lovitura. Gore este mai laş decît tine ; am discutat despre asta de mai multe ori, dar el se răscumpără prin altele.

— Pur şi simplu îmi ţii un discurs, îl stopă Aron luînd loc.

— Nu-mi propun să te conving de ceva. Îţi explic doar că aici, în acest mare centru muncitoresc, oamenii se află într-un proces de continuă definire. Doar cei sincer interesaţi, doar cei ce doresc sincer să se dezvolte într-un mediu muncitoresc, ajung să înţeleagă, să se simtă fericiţi aici. Te asigur că sînt mulţi oameni fericiţi la Hunedoara.

— Îmi dai o lecţie pe care o ştiu foarte bine.

— Nu-ţi dau nici o lecţie, dar cineva trebuie să-ţi spună deschis cîte ceva despre acest oraş care oricum va intra în istoria mişcării noastre muncitoreşti, acest oraş care a educat zeci de mii de oameni. Te văd plin de planuri pompoase. Ţi-a spus cineva că aici îţi reuşeşte orice în chip de buldozer, dar nu ţi-a spus nimeni că aici te afli chiar în ceea ce cu destulă uşurinţă zicem noi, „sînul clasei muncitoare".

— Te asigur c-ai spus banalităţi. Te porţi ca într-o şedinţă nereuşită.

— Sînt comunist, de aceea îţi vorbesc astfel, pricepi ? Pavel aproape ţipase.

— În calitate de comunist ? Am auzit oare bine ?

— Exact aşa. Crezi că a fi comunist înseamnă doar a nu te îmbăta niciodată şi a vorbi despre sarcinile măreţe ale clasei muncitoare, aşa cum faci tu ? Crezi că a fi comunist înseamnă o afacere sau un anumit fel de a te deosebi de ceilalţi ?

— Totuşi, ai o reputaţie nu prea bună în oraş. Cu asta ce facem ?

— Dacă-i aşa, nimeni n-are reputaţie bună aici, înţelegi ? Nimeni n-are o reputaţie bună, iar dacă tu speri să-ţi faci o asemenea reputaţie purtîndu-te ca un domnişor, te înşeli. Ţi-am spus doar că legile de aici au particularităţi ce nu pot fi sesizate uşor.

— Încep să mă simt de prisos, protestă Gore mai mult pentru a zice ceva.

— Nu te simţi de prisos, vrei doar să-l aperi. Ştii mai bine decît mine că face pe grozavul şi că nu vreau decît să-i deschid ochii acestui băiat în aparenţă foarte de treabă, dar care se uită la noi ca la nişte animale, ce merită un studiu amănunţit. M-a interesat încă din prima zi, de la „Dunărea" din Deva. În ciuda entuziasmului, ne privea cu răceală şi calcula, dracu' ştie ce avea de calculat, dar o făcea.

— Eu plec, îl întrerupse Aron. Am venit după cheie şi nu pentru a asculta monologul tău. Era vădit iritat.

— Fireşte că-i plictisitor, dar mîine-poimîine, acest băiat va spune că a fost la Hunedoara, că a trăit viaţa dură a Hunedoarei, va ţine discursuri despre forţa creatoare a clasei muncitoare şi aşa mai departe. Se va întoarce apoi, şi-l vom primi în urale. Înţelegi Gore, se va întoarce şi vom fi mîndri că l-am cunoscut. Chiar îmi va spune : Ţii minte Pavele cum ai vrut să mă sugrumi în tabără şi am fost obligat să-ţi rup dinţii cu bocancul ? Iar eu voi fi foarte fericit că tovarăşul Aron Petric a avut prilejul să-mi rupă dinţii pe cînd îşi trăgea sevele din sînul clasei muncitoare. Adevărul este că n-am nimic cu el, dar m-a incitat. Gîndul că în preajma mea trăieşte un om ce-şi urmăreşte ţelul cu atîta perseverenţă, că în preajma mea este un om atît de necinstit ca Aron, mă înnebuneşte. Înţelegi ? Mă scoate din toate răbdările.

— N-ai nici o dovadă că sînt un om necinstit. Du-te în fabrică şi-i întreabă pe oameni cum îmi fac datoria, întreabă-i pe oameni dacă au motiv cît de mic să mă acuze de necinste. Întreabă-i şi pe cei din bloc, pe cei de la club, unde merg zilnic.

— De ce eşti altfel ? De ce-i priveşti atît de cercetător pe oameni ? Ce vrei de la ei ?

— Mă interesează, toţi mă interesează.

— Gura ! Urlase atît de tare încît se opri orchestra. Parterul „Corvin"ului amuţi în aşteptarea unei explicaţii parcă.

— Cîntaţi mai departe, nu s-a întîmplat nimic, mai zice Pavel şi părăsi localul cu paşi mari, trişti.

(fragment din romanul „Roşu de Hunedoara")

televiziune TV

Interzis pentru hîrtii

Televiziunea este o uşă la care bat foarte mulţi solicitanţi şi ea nu poate să rămînă deschisă un timp prea îndelungat. Audienţe particulare nu se acordă. S-a instaurat un regim democratic care prevede o intrare săptămînală pe post : şi pentru economie şi pentru agricultură şi pentru muzică. Şi asta mi se pare firesc, necesar. Literatura suportă acelaşi regim. O emisiune săptămînală pe postul I şi una bilunară pe II. În condiţiile acestea „presante" o întrebare este : căror genuri ale literaturii să li se acorde urgenţe ? Şi cum ?

Prin calitatea ei de spectacol, poezia are faţă de proză un regim preferenţial. Ea nu se difuzează numai în emisiunile literare ci cu orice prilej festiv. Popularizarea ei pe micul ecran are în chip vădit un caracter de masă. Intermediul unor actori — recitatori cunoscuţi cheamă atenţia publicului.

Dar proza nu se poate nara, nici cînta. Astfel zărită, ea şade pe micul ecran mai înspre cenuşă. Ascunsă vederii deşi poartă-n picioare coturni. Destinul ei, — uneori foarte mare — este pe micul ecran foarte scurt : 5 minute tratarea în cronica literară ; circa 7 minute tratarea în interviu. Şi-atunci : cum se poate difuza şi, mai ales, infuza proza marelui public ? Giganticului public posesor de abonamente T.V. ? Oare tratamentul care i se aplică pe micul ecran poate fi similar cu acela practicat de revistele literare tipărite ? Se prescrie o profilaxie specializată sau una de popularizare ?

Componenţa „marelui public" arată şi-o cantitate de public „avertizat". Acei minunaţi prieteni fideli ai literaturii cărora li s-ar cuveni emisiuni la cel mai înalt nivel al priceperii. Un fel de fond principal de ascultători ai literaturii române, în mijlocul unui număr de fluctuanţi. Ca în gramatică. Iată însă că restul fondului ca şi restul vocabularului este şi pe micul ecran foarte considerabil. Iar dacă limba română, prin rodaj de sute de ani, a învăţat să acorde perfect interesele celor două compartimente — comunicarea pe micul ecran nu poate decurge altfel. Cu dragoste mare de rădăcină, la nivelul tatonării cu exteriorul trebuie, totuşi, să fim mobili. Să descoperim şi pe micul ecran un limbaj comun care să nu deservească interesele literaturii şi să nu piardă interesul publicului. Poate că ORALITATEA, acest stil specific al televiziunii se recomandă a fi folosită cu succes nu pentru vulgarizare ci pentru popularizarea valorilor. Dar cronica literară, interviul, eseul, nu se deschid încă acestei oralităţi. S-a mai scris : textele la televiziune se citesc. Forţa televiziunii — imaginea este anulată prin „scris-citit".

În ce priveşte „Revista literară T.V." ea a avut cîteva iniţiative excelente care merită să fie continuate. Ne amintim de o anchetă privind romanul care a debutat sub accente critice necunoscute presei literare. S-au spus lucruri grave şi adevărate despre falsa literatură, despre maculatura care se strecoară în librărie pe sub ochii prea adormiţi ai redactorilor din edituri. A fost o mărturie, cum se spune, „pe viu". Directă. Orală. Nu s-a citit nimic în emisiunea aceea. Totul a fost spontan şi antrenant. Dar am aşteptat în zadar ca numărul preopinenţilor să sporească şi reporterul să ajungă chiar la autorii incriminaţi. Bisturiul s-a oprit la jumătatea inciziei.

Tratată monoton şi adormitor proza pierde. Este prea copleşită de discursuri şi pedantism. Seamănă foarte bine cu o institutoare de pensioane rigide care trebuie să fie dusă la ţară, la aer curat. Dar pentru asta este absolută nevoie ca inflaţiei de hîrtii din unele emisiuni literare să i se spună : interzis ! Pledează pentru aceasta înseşi emisiunile literare, multe bine gîndite, bine realizate, pe care le-am şi remarcat.

Sânziana Pop

plastica P

Orizont '74

Expoziţia recentă de la Orizont, întrunind cinci artişti, poate fi considerată un model al manifestărilor plastice de grup restrîns. Rareori, datorită atît naturii profunde cît şi, mai ales, alegerii special făcute a lucrărilor, mi-a fost dat să mai semnalez apropieri atît de izbutite. Figurile esenţializate ale lui Mircea Ştefănescu par să-şi continue umbra în tapiseriile cu linie precisă dar suavă a Annei Tamas ; exploziile de culoare de o rară preţiozitate şi armonie din graficele lui Constantin Baciu îşi găsesc un corespondent mai pe larg tratat în tapiseriile semnate de Mimi Podeanu ; în sfîrşit, Ovidiu Maitec, prin calda intuire a volumelor, stabile şi aeriene totodată, asigură fundalul şi întreita sorginte a formei, desenului şi culorii. Ceea ce trebuie remarcat pe marginea acestei expoziţii, în care sculptura în lemn, tapiseria de lînă, grafica de culoare, picturală în esenţă, îşi exprimă atît de limpede virtuţile, este convergenţa către un mod unitar de înţelegere artistică unind şi dînd în acelaşi timp mai multă vigoare unor personalităţi originale şi distincte.

O întruchipare stabilă a lumii, par să ne spună artiştii, nu poate fi realizată decît prin instantanee mişcate, adăugîndu-se esenţei lor şi luminînd-o din unghiuri mereu şi aproape insezizabil schimbate. Imaginea reluată, într-un proces al desăvîrşirii practic inepuizabil dar real continuat, chiar dacă fragmentar, în orice lucrare, traduce setea intimă, specifică omului modern, de cuprindere compoziţională, raportabilă cu mai multă claritate la dimensiunile unei vieţi şi unui destin artistic. Un sens polemic, existent în acest mod de a privi arta, există. Îndîrjirea cu orice preţ în epuizarea unei teme oarecare, oricît de preţioasă la un moment dat, decade în pură formalitate, în manieră dacă izvoarele ei mai adînci nu sînt mereu împrospătate. Artiştii despre care vorbim sînt mai ales preocupaţi să-şi stabilească în profunzime liniile de forţă directoare, atenţi la filonul ascuns de aur unificator, adesea acelaşi în ciuda disparităţilor nesemnificative. O astfel de artă are mai multă carne, mai mult sînge, porneşte din inimă şi se adresează inimii cu mai multă îndreptăţire. În teritoriile ei mai largi intuiţia nu este altceva decît un rafinament al gîndirii.

Am mai scris, cu alte ocazii, despre toţi artiştii care expun acum la Orizont. Dar niciodată, decît în acest context, nu mi-a fost mai limpede evoluţia lor. Sensul doimii frîntă şi echilibrată, deschisă către trecut şi viitor, într-o infinită senzaţie de zbor, transpare în sculptura lui Ovidiu Maitec cu mai multă naturaleţe decît oricînd. Se întrevede apariţia, necesară din interiorul artei, a cuplului uman. Zeităţile feminine din sculpturile lui Mircea Ştefănescu, păzitoare de fîntîni nevăzute, corespund tot mai mult unor sentimente de aşezare şi împăcare cu sine. Niciodată tinere, în pantheonul lor casnic totuşi misterioase, fragilitatea lor elansată, unduitoare, trasează un cerc luminos şi de netrecut pentru pînditoarele primejdii. Trecute în piatră sau bronz n-ar avea decît de cîştigat. În jocurile lor de oglinzi, pulverizînd materia pe lungimile de undă numai ale culorilor, Constantin Baciu introspectează perspective de suflet în care schimbarea unei singure linii este capabilă să răstoarne abia admisele centre de greutate, celebrînd altele, durata strecurîndu-se pe lîngă timp. Anna Tamas îşi scrie mai apăsat imaginile pe ecranele ei de lînă. Mimi Podeanu colorează tapiseria cu dezinvoltură şi calm în aparenţă, inspiraţie de moment a pictorului. O expoziţie, într-un cuvînt, cum am vrea să vedem cît mai multe în apropiatele saloane de toamnă.

Grigore Hagiu

contemporanii noștri

Proza evenimentului la Marin Preda

Cea mai recentă ediție a nuvelelor și povestirilor lui Marin Preda propune un alt mod de alcătuire a sumarului, decît acela tematic sau cronologic îndeobște cunoscut. **Întîlnirea din pămînturi** (Ed. Eminescu) este compusă în funcție de unele accepțiuni ale conceptului de **eveniment.**

Partea întîia ar părea că tratează personajul țăran puțin înainte de cel de-al doilea război mondial : **partea a doua**, prezența acestuia în război, în special după 23 August, iar **partea a treia**, țăranul aflat în bătălia pentru colectivizare. Aceasta ar fi, sumar, o împărțire tematică și cronologică. În realitate însă, cartea are o structură mult mai adîncă, ea însăși fiind aceea care indică unele noi semnificații ale povestirilor lui Preda. Pentru scriitor, personajul său predilect, țăranul, este în prima parte a cărții urmărit în funcție de întîmplările specifice universului său rural. Aici noțiunea de eveniment se confundă cu micile sau marile întîmplări din lumea satului. Ele sînt suficiente lor însele, senzația de autenticitate fiind maximă. Evenimentul se află aici în starea lui pură, străin de explicații din afara mediului său. El este imanent. În partea a doua a **Întîlnirii din pămînturi** — povestirile și nuvelele se organizează în funcție de o semnificație exterioară epifenomenului pe care îl creează personajele. Evenimentul capătă acum putere de destin. El singur este suficient pentru a modifica biografia oamenilor. Acesta este **evenimentul politic.** El nu se constituie întotdeauna centrul întîmplărilor ce vor schimba viața personajelor, ci, oarecum, consecința acestora. Partea a treia, și ultima, dezvăluie altă fațetă a personajului prins în chiar geneza evenimentului. Aceea că „situațiile" lui sînt pregătite de erou, că personajul lui Preda nu mai pare umbra de pe pereții peșterii, ci însuși modelul ei. Desigur, această sumară definire a modului în care Marin Preda și-a structurat noua ediție a prozelor sale, nu este **un alt fel** de a descrie compoziția cărții, decît cel tematic, ci vrea să demonstreze că însăși această compoziție se suprapune perfect cu sensurile interioare ale povestirilor alcătuind un univers cu **legi proprii** și suficiente lui însuși.

Pentru personajul lui Marin Preda din povestirile și nuvelele de război (termenul nu este exact, dar fixează spațiul și timpul personajelor), „evenimentele de ieri" reprezintă evenimentul politic, adică întoarcerea armelor împotriva „nemților". **Albastra zare a morții** — proza liminară din partea de mijloc a cărții — nici nu începe altfel. Sublocotenentul Roșu se miră că „evenimentele de ieri" nu l-au pus pe gînduri pe sergentul Ionescu. De fapt, nici nu era cazul. Sergentul participase oarecum inconștient la pregătirea lor sau poate că tocmai întîmplările prin care trecuse acesta anunțau necesitatea „evenimentului de ieri". S-ar părea că intrăm în narareа subiectului din **Albastra zare a morții.** S-ar părea. Precizez însă că, de obicei, descrierea operei nu trebuie confundată cu descrierea mecanismului prin care autorul izbutește să creeze ontologia semnificațiilor : ceea ce pare mai mult o imposibilitate de a separa modalitățile narative de conținutul însuși, literar al prozei înseamnă, de fapt, surprinderea dialecticii secrete a narației, a regiei epice.

Revenind la locotenentul Roșu, observăm că acesta intră în scenă **schimbat** psihic și comportamental, dar nu în funcție de un eveniment politic, ci de unul specific, cazon, petrecut în biografia sa anterioară. Acțiunea nu se desfășoară însă cronologic. Ea este întreruptă de retrospecții, așa că, numai din necesități de analiză, o recompunem astfel. Cum acționează cei doi în fața „evenimentelor de ieri" ? Sergentul este vesel. Cu puțin timp înainte fusese părtaș la uciderea unui soldat neamț trimis la bateria lui „să-i învețe" să lupte. Situația n-a fost suportată de către un oltean, astfel că neamțul este suprimat. Intervenția „evenimentelor de ieri" anulează iminența pedepsei cu moartea. Iată, așadar, primul efect al unui eveniment din afara cercului de viață al sergentului, care îi determină continuarea propriei sale vieți : „Dacă nu ne-am fi rupt de ei (de nemți, n.n.), reluă el, nu v-aș spune. Vedeți, îmi dau seama de consecința evenimentelor". Cu această replică a sergentului se închide cercul interogativ din prima frază a povestirii, dar se creează istoria unui nou eveniment : povestirea uciderii soldatului neamț. Noul episod este întrerupt de acțiunea prezentului : atacul aviației germane. Tehnica narației și mai ales a accelerării acesteia, constă în intersectarea prezentului (a evenimentului total, inedit, în curs de desfășurare) cu situații din trecutul fiecărui personaj. E procedeul înlănțuirii unor nuclee epice, dar și al creării de planuri concentrice. Un personaj nu admite să fie învățat de un soldat neamț cum se luptă. Un ofiter român nu admite sfaturi de la cel dintîi. În cele din urmă, supraviețuitorii descoperă că existența lor nu depinde de evenimentele anterioare, ci de **contopirea** cu cele de față. Este întregită aici — prin simpla schemă a racursiului — ideea sacrificiului, ideea că o anume colectivitate (orașul) este mai importantă decît colectivitatea lor (baterie, tunuri) : „Chestia mai supărătoare e că dacă aceștia distrug bateria, se duc pe urmă cu avioanele și cine știe ce fac cu ele, înecă țara în sînge".

Dar mecanismul povestirii la Marin Preda nu face decît să creeze ipoteze de lectură, să creeze un conflict tensionat, fără a-i putea preciza exact sorgintea : schema și conținutul sînt aproape imposibil de separat. E un soi de **fatum** pe care Marin Preda îl cunoaște în cele mai mici nuanțe, și pe care izbutește cu măiestrie să-l facă să acționeze și în ritmul povestirii. Sublocotenentul Roșu iese din eveniment pentru că — o aflăm abia la finele povestirii — el are o biografie tarată : copil de orfelinat, ceea ce, în cele din urmă, explică sadismul lui milităros. În fond, avem de-a face cu o convenție : motivația bizarei comportări a sublocotenentului, nu se află la începutul povestirii ori pe parcursul ei, ci în final. Efectul însă de destin inexplicabil se întreține misterios în rîndurile povestirii. Caporalul Ana este și el marcat în biografie de o căsnicie realizată prin „farmece". Episodul respectiv iradiază un aer folcloric. Marin Preda dovedindu-se — pe o suprafață epică redusă — un cunoscător perfect al tehnicii basmului și al modernizării sale. În fine, e de spus că mecanismul narației e acela care creează psihologiile în acțiune din **Albastra zare a morții,** iar nu descrierea acestora face să se nască un conflict epic. De fapt, adevăratul secret al invenției în proză. Intuind schemele ontologice ale realității să conturezi și să concentrezi estetic o realitate. Performanța aceasta o deține nuvela **Friguri,** unde evenimentul, în varianta sa complexă, se naște chiar sub ochii noștri.

În **Soldatul cel mititel,** Marin Preda ilustrează o nouă ipostază a evenimentului : aceea că, la un anumit nivel sociologic, el se constituie și dintr-o sumă imprevizibilă de factori. Una dintre acestea o formează comportarea tragi-comică a „soldatului cel mic". Fără să cunoască prea multe cu privire la schimbarea ce intervenise în țară, el acționează în direcția acesteia, zădărnicind retragerea în Bulgaria a unei unități germane. Pentru a ilustra și mai mult caracterul de hazard al relației personajului cu **marele eveniment,** Preda excelează în descrierea umoristică a momentului. Nuanța comică a episodului descinde din contrastul care se creează între situația dramatică a unei lupte posibile și mișcările soldatului mititel : „Stăpînit de ideea lui că primii dintre cei care trecuseră drumul urmau să înconjoare satul și că grosul abia venea în urmă, Vintilă părăsi salcîmii care îl adăposteau și începu să fugă tăind coltul satului în diagonală. Purcei guițind, găini zburătăcind, cîinii lătrînd speriați stîrni trecerea lui prin curțile și ogrăzile oamenilor. Dar nici o ființe de om" (p. 114). Iar „mai tîrziu, cînd Vintilă încercă să le povestească faptul celor din contigentul lui, rîseră de el, dar, netulburat, el nu se supără. Numai maiorul îl chemă, cîteva zile după, cînd

de cel metafizic. Este meritul lui Marin Preda de a fi anulat, prin aceste cîteva povestiri, o sumă de alte lucrări ale altor autori, cu privire la momentul respectiv, în care toate personajele sufereau „peste noapte" transformări și înțelegeri esențiale. Lucru care, dacă sub raport existențial nu este exclus, sub raport estetic contravine legilor realului, autenticității.

În **Îndrăzneala,** Marin Preda nu vorbește nicăieri despre trăsăturile luptei de clasă, ori nu îngroașe pe cele referitoare la categoria socială a personajului. El le indică în semnele, comportările, întîmplările și mentalitatea acestuia. E ca și cum ar încerca să citească de la mare distanță niște inscripții de pe un perete. **(Distanță** care, de altfel, este deseori folosită de unele personaje în a interpreta, a ghici, ce se întîmplă cu celelalte, v. **Friguri).** Nuvela începe cu o astfel de regie a descifrării : plecarea sătenilor în noapte — distanța e, deci, ilimitată — cu căruța la cîmp. Un anume Miulet privește secerișul lui Anton Modan de la depărtare, astfel că interpretează în felul său comportamentul ciudat al acestuia. Intervine parabola evenimentului. Seria succesivă de întîmplări mărunte prin care trece Modan cu femeia sa reprezintă decalajul dintre aparență (Miulet) și esență (Modan). Ca și cum ar simți decalajul dintre ceea ce face și ceea ce se interpretează pe seama lui, Modan pleacă spre Miulet, adică anulează unghiul de vedere al acestuia. Îl aduce la zero. Aparența și esența unui eveniment — rural — a dat naștere unui conflict. Scena rezolvării acestuia este memorabilă și constituie una din pagninile antologice ale literaturii noastre despre țărani, sub specia psihologicului obiectiv, atît de propriu lui Marin Preda. Dar evenimentul care s-a petrecut între cei doi protagoniști are substrat social. Deocamdată, tulbure, ascuns, Modan neputînd a-l limpezi singur. Îl va percepe astfel treptat, intrînd într-un eveniment politic care este războiul. (O scenă aproape similară din **Friguri** este explicată astfel : „Nang îl aflase de la alții și istoria, cu toate înțelesurile ei, i se limpezise deplin în minte, abia soldat fiind, auzind povestiri de același gen, de la soldați ca și el"). De acum, personajele din **Îndrăzneala** nu mai trăiesc „evenimentul de ieri", ca într-un ecou, ci sînt în centrul lui. Existența personajelor intrate într-un conflict limită, începe, din punctul de vedere al tehnicii povestirii, să fie intersectată de evenimente personale, mărunte, aparent, dar care treptat se colorează în culorile evenimentului cel mare. Ceea ce în alte proze și în chiar începutul acesteia era întîmplare pură, specifică mediului ei, acum devine ceva mai mult, capătă o semnificație peste limitele admise. Începe așa-numitul proces de **contaminare** al evenimentelor, de **înțelegere** al personajelor lui Preda, care nu este altceva decît descoperirea raportului exact dintre cauză și efect. Această situație a personajelor din **Îndrăzneala** și nu numai de aici vine de acolo că ele percep — la început — seismele istoriei la modul metafizic. Să nu uităm că multe din acțiunile prin care ele trec nu au o cauză limpede, pentru înțelegerea lor, ci o cauză **presupusă,** ori mai multe. E modul de gîndire al țăranului, apropiat misticului. Preda, de altfel, nu derogă de la acesta, fie în partea întîia a ediției, fie în povestirea **Albastra zare a morții,** unde caporalul Ana, își explică întîmplările vieții printr-un act de vrăjitorie ; figurat vorbind, aceasta este o parabolă a somnului rațiunii, din care se trezesc la un moment dat personajele lui Marin Preda. În altă parte, naratorul obiectiv notează, ca într-o paranteză : „băiatul de la țară e un om rezistent, dar cu o gîndire formată, că toate pe lume au un înțeles și cînd el nu-l vede îl cuprinde spaima". Desigur, aici este bine evidențiat modul în care se formează gîndirea mitică a țăranului, dar în cazul marilor evenimente social-politice ea nu se mai aplică întocmai. Neînțelegîndu-le pentru moment, ele nu îl sperie. Dimpotrivă, eroii intră într-un regim de căutare, de aflare, a rațiunii acestora. Personajele nu mai trăiesc evenimente pure, anecdotice într-un fel, ci evenimente care își relevă semnificații precise. Cînd una din acestea se cheamă supraviețuirea pentru ceva, înseamnă că viața intimă a personajului, aceea care produce seria infinită de mici evenimente, este contaminată inconștient de marele eveniment. În cazul nostru : întoarcerea armelor. Din acest moment, Anton Modan care avea de rezolvat un conflict personal, sătesc, cu Miulet, înțelege că nu-l mai poate rezolva decît în măsura în care participă la lichidarea **evenimentului colectiv** : războiul. El capătă, așadar, o direcție, el a descoperit „un înțeles". Sentimentul de compasiune, specific țăranului, pentru camarazii lui căzuți pe front capătă un înțeles superior în conștiința lui Modan : „— Ah, nea Ioane, dacă ai ști dumneata cîți morți zac în mine, artileriști de-ai mei, băieți nevinovați, răspunse Anton gîituit deodată de o emoție fără nume. Cît am stat la cazarmă nu m-am gîndit la ei, dar acuma mă gîndesc. Au murit, nea Ioane, fără nici un rost... — Neamțul e de vină, strigă Humă cu putere. Neamțul, Antoane ! El a dezlănțuit acest război. Am făcut și eu patru ani de concentrări și unul de front. Acum văd că m-au lăsat la vatră definitiv. Dar Anton, obsedat, nu vedea în sufletul lui decît fantomele camarazilor săi morți. Nici el nu-și dădea seama cum îl pocnise așa deodată amintirea lor. — Da, aproape că hohoti el, neamțul e de vină, așa e nea Ioane ! Parcă îmi stă pe inimă o piatră de moară. Am scăpat eu, dar ei au murit, n-au apucat să aibă și ei neveste și să se bucure și ei de viață. Cum să trăiesc eu, nea Ioane, cu greutatea asta care mă apasă ?..." Așadar, acest eveniment specific în psihologia generoasă a lui Modan, va fi eliberat de cel din afara ei, la care participă ca soldat : va spune ceva mai încolo : „Nu fu cea mai grea bătălie la care mai luă parte Anton pînă ce înamicul capitulă, dar fu cea care îi plăcu cel mai mult. Se răcorise acel ceva greu și dureros care îl apăsase cînd venise acasă, amintirea artileriștilor lui morți zadarnic i se ridicase pentru totdeauna de pe inimă".

Marea intuiție a povestirilor lui Marin Preda constă în aceea că personajele sale văd cauzalitatea ca pe o relație difuză între o mulțime de factori, o relație parcă de esență cosmică. Ei citesc în toate semnele din jurul lor, ei angajează astfel, indirect, istoria în fiece eveniment al istoriei lor personale. De aici, aburul de legendă al povestirilor lui Preda. Încercînd să povestească altora propria lor poveste, eroii constată că aceasta nu mai interesa pe nimeni. Povestea lor intrase, de fapt, în marea poveste a lumii, care este timpul, istoria, cosmicul. Intuiția epică a lui Marin Preda este desăvîrșită, iar din punct de vedere tehnic, conferă povestirilor sale, o sfericitate egală cu sine.

M. N. Rusu

profil

Titi George Cîmpeanu

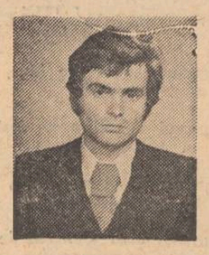

Bibliografie : MUȘCĂTURA DE ȘARPE, nuvele și schițe, 1971 ; NEVĂZUTA FAȚĂ A LUNII, roman, 1974.

Foarte promițătoare au apărut unora nuvelele și schițele lui Titi George Cîmpeanu la apariția primului său volum, *Mușcătura de șarpe* (1971). Notabilă aici era însă cel mult o anumită siguranță în folosirea citorva clișee ale prozei de mici dimensiuni, un indiciu, de fapt, al capacității autorului de a se conforma unui model, vădită din plin în a doua sa carte, romanul *Nevăzuta față a lunii* (1974), scriere, după părerea mea, neizbutită sub toate aspectele.

Lipsindu-i simțul epic, Titi George Cîmpeanu încearcă a-i suplini cultivînd „poezia", într-un chip foarte superficial și adeseori strident. Repetițiile și sacadările, stricarea unității frazei sunt procedee împrumutate din proza lui Zaharia Stancu, dar valoarea lor este una pur ornamentală, ajungîndu-se la un manierism insuportabil : „Deodată se aude un șuierat prelung. Și foșnetul ierbii culcate la pămînt. Și băiatul se oprește din mers. Sprijinit în baston, ascultînd. Și privind în jur. Unde verdele pomilor, unde verdele pomilor, unde verdele pomilor se amestecă în albastrul cerului. Și acum șuieratul se aude și mai deslușit, și mai deslușit, și mai deslușit. Iar privirile băiatului se opresc prin iarbă, unde zărește un șarpe. Unde zărește un șarpe. Un șarpe ascuns pe jumătate în desișul ierbii. Și băiatului nu îi este frică de șarpe. Și îl ascultă cum șuieră, cum șuieră și cum face să tremure iarba. Apoi își vede de drum. Și merge înainte fără să știe unde anume va ajunge". Eroii schițelor și nuvelelor fiind copii sau adolescenți, autorul se servește de indecizia psihologică a virstei ca de un element convențional. Infirm, David visează răzbunări teribile și simbolice împotriva prietenilor săi Cristian și Greti, ca și împotriva mamei ce pare a nu-l iubi suficient, întreprinderi în care e ajutat de făpturi miraculoase (șarpele Natrix, cățelul pămîntului Spalax, liliacul Vespertilio). O femeie „în haine de doliu" despre care se spune că ar fi „țicnită" umblă pe străzi și caută nu se știe pe cine, un copil probabil, prin curțile oamenilor ; o fetiță, fără părinți, o întîlnește și „în mintea ei începe să se zbată tot felul de întrebări. Care de care mai pline de taine, de subînțelesuri". Un colonel pensionar, fără copii, se retrage într-un mic oraș de provincie unde încearcă să adopte un băiat părăsit de mamă. Descoperind că în realitate colonelul era tatăl său, acesta refuză și bătrînul moare nemîngîiat. Copil lepădat este și eroul din „La modul conjunctiv", adolescentul Hendrik (autorul are de altfel o curioasă plăcere a numelor exotice, personajele sale chemîndu-se *Texa, Falo, Ivar, Hedda, Karin, Lili Vax, Kjell, Sieben, Golfin, Iorma*).

Plin de artificialități este romanul *Nevăzuta față a lunii*, un fel de biografie fantezistă a unui băiat de la mahala, George Pădeanu, ajuns revoluționar, luptător în ilegalitate, apoi activist și ucis enigmatic de o mașină în noaptea cînd se anunțase proclamarea Republicii. Narațiunea este sincopată cinematografic în secvențe, accentul fiind pus pe o aglomerare epică incredibilă și pe episoadele erotice, numeroase și de un gust îndoielnic. („Prin așternut îi ghiceam formele minunate, dar trupul arăta ca o pată, o pată care își avea copia în mine" etc.) Romanul exploatează de fapt un senzațional de duzină, îmbrăcîndu-l într-un veșmînt circumstanțial.

Mircea Iorgulescu

dreptul la replică

Primim din partea tovarășului Ovidiu Papadima o scrisoare referitoare la un articol apărut în revista noastră, din care publicăm cele de mai jos :

Stimate tovarășe redactor-șef,

De obicei și foarte de mult, nu răspund la criticile care se aduc în public scrierilor mele, pentru că experiența celor 50 de ani de participare la viața literară — de la prima poezie care mi s-a publicat într-o revistă — m-a dus la convingerea că acel ce publică trebuie să învețe a suporta și riscurile supunerii la judecata altora, chiar cînd uneori aceasta îl nedreptățește printr-o greșită înțelegere. Am învățat și că timpul aduce — mai devreme sau mai tîrziu — și reparația necesară, cînd e totuși meritată. Faptul că nu răspund polemic la criticile aduse s-ar părea că e cunoscut oarecum și de cîtva timp se abuzează de el, din partea acelor cronicari care — voind a-și menține reputația de executori teribili — își aleg victimile dintre acei care nu vor sau nu pot să răspundă polemic. Ceea ce însă mă obligă să ies din această rezervă și să apelez la dv. în virtutea dreptului de apărare, solicitîndu-vă publicarea acestei scrisori în revista pe care o conduceți — este un fapt care cred că contravine ținutei etice a unei critici, fie ea cît de severă.

În Luceafărul cu data de 7 septembrie citesc un „Profil" al scriitorului Corneliu Buzinschi — semnat de Mircea Iorgulescu — în care acest prozator cu numeroase volume apărute, dintre care unul premiat de Uniunea Scriitorilor, e desființat pur și simplu. Nu am intenția de a mă substitui lui C. Buzinschi într-o polemică, chiar îndreptățită. Dar în „profilul" respectiv sînt „desființat" și eu, — ca autor al unui studiu-prefață la romanul său Păcală și Tîndală. N-aș avea nimic de spus, ca de obicei, căci dacă eu am avut dreptul de a încerca să demonstrez pe larg — pe întinderea a 40 pagini de tipar — interesul care cred că îl prezintă acest roman, — are și confratele meu mai tînăr, Mircea Iorgulescu, dreptul de a avea o părere a sa, chiar opusă. Ceea ce însă mă îndurerează și mă face să văd în ea o nedreptate este modul cu totul pieziș, neloial, în care confratele Mircea Iorgulescu încearcă justificarea opiniei sale, absolut negative, asupra acestui studiu al meu, în care am căutat să înfățișez întreaga problematică — românească și universală — a eroilor populari de tipul lui Păcală și să situez romanul lui C. Buzinschi în contextul operelor române și străine cu asemenea eroi. Am considerat necesar acest studiu întrucît însuși Liviu Rebreanu plănuise, în ultimii săi ani, un roman despre Păcală și Tîndală, pe care îl voia opera cea mai de seamă a vieții sale. Opinia voit destructivă a lui Mircea Iorgulescu se întemeiază pe trei citate din prefața mea. Aparent, procedeul poate părea cît se poate de onest — dar numai celui care nu a citit această prefață, decretată în respectivul „profil" ca „erudită și confuză", fără a se arăta deloc în ce constă confuzia. Citatele au fost astfel înrămate pentru a da impresia că ele s-ar referi la întregul roman. În realitate, din contextul prefeței se poate observa ușor că citatele au ca obiect doar unele dintre multiplele componente ale acestui roman. Astfel, primul citat se referă la amploarea substratului folcloric al romanului și la buna cunoaștere a culturii noastre populare din partea custodelui său. Citatul al doilea — referirea la Țiganiada lui I. Budai-Deleanu — este însemnat de Mircea Iorgulescu imediat în continuarea primului, pentru a da impresia falsă că ar fi o apreciere a romanului în întregimea lui. În realitate, citatul se referă doar la episodul în care unele personaje meditează, împreună cu autorul rămas invizibil, asupra rosturilor monarhului și ale monarhiei. De asemenea, al treilea citat se referă în realitate numai la paginile de poezie a naturii din unele episoade.

Rememorarea „intimității dureroase cu fenomenul naturii" — din Opera lui Eminescu și a romanticilor germani, scriind despre romanul lui C. Buzinschi — poate apare ca o exagerare numai pentru cine nu cunoaște episoadele din roman, la care se referea citatul, și citatele din roman care în prefața mea sprijineau această afirmație — citate despre care criticul Mircea Iorgulescu nu spune dacă o confirmă sau nu.

Știu că Mircea Iorgulescu se bucură de renumele unui critic necruțător și vehement. Nu caut să-i modific dorința de a apare în public cu acest „profil". Dar discutîndu-i procedeele discutabile, caut să apăr un principiu mai presus de supărarea mea.

Cu vii mulțumiri și toată prețuirea.

Ovidiu Papadima

dialog cu cititorul

Aprecieri și sugestii

Mai multe scrisori primite în ultimul timp de la corespondenții noștri conțin aprecieri și sugestii privitoare la rubricile revistei. Iată trei extrase din rîndurile lor :

Stimate tovarășe Geo Dumitrescu,

Sînt un cititor pasionat de poezie și urmăresc — în afara volumelor apărute la zi — și rubrica pe care o realizați (acum) în **Luceafărul.** De multe ori **Atelierul dv. literar** este mai interesant decît unele poeme ale unor scriitori cu statute vechi în **Uniune,** ceea ce denotă, pe de o parte, un foarte bun gust al alcătuitorului, iar pe de altă parte, justețea afirmației lui George Călinescu după care a avea talent e una și a fi membru al unei uniuni de creație e alta !

Formula **Atelierului** este excelentă. Ea orientează primii pași și primele antrenamente de zbor. Prin criteriile sale democratice dă posibilitate unei generații să se structureze ca atare. Amabilitatea și priceperea dumneavoastră coroborată cu priceperea și bunăvoința redactorului șef, poetul și criticul Nicolae Dragoș, dau noi speranțe iubitorilor cuvîntului scris. Căci a lăsa la voia întîmplării noile talente însemnează a ne întoarce la o epocă dinainte de **Convorbirile** lui Jaques Negruzzi. Nu putem risca o apariție și o dezvoltare întîmplătoare a schimbului de mîine al culturii românești !

Tocmai de aceea apreciez că ceea ce faceți dv., ceea ce face **Luceafărul** este în linia bunei tradiții românești și în spiritul **lumii comuniste** pentru care vă pronunțați în 1945, în **Lumea de mîine,** și, desigur, mai înainte.

Dar dacă toate acestea sînt bune, nu pot în calitatea mea de cetățean, lector împătimit și, poate, recenzent de carte și critic literar (în perspectivă) — să nu fac vreo cîteva observații de care (în măsura în care le veți găsi de bun augur) sper că veți ține seama.

Iată aceste observații, pe scurt :

1) Nu e just ca unii să facă ucenicie îndelungată în penultima pagină, iar altora să li se facă pomană un spațiu pe care adesea nu-l merită.

2) Sînt poeți care ar putea fi publicați în revistă, nu la **Atelier.** Este cazul lui Gh. Azap, al Florianei Tei, al lui Ion Alex. Angheluș și Ancăi Pedvis. Cîțiva dintre aceștia au fost publicați de reviste ca : **Orizont, România literară, Familia, Ateneu, Tribuna ;** Gheorghe Azap a fost publicat într-o carte („Uneori, zborul") etc.

Dacă mi-este îngăduit aș observa că acești poeți au o personalitate a lor (e drept în formare, dar o au !). Versurile lor încep să le disting de ale celorlalți și fără semnătură. Gh. Azap este elegiac și tandru, cu unele interferențe de grotesc și sublim în amestec estetic. I. Al. Angheluș e autor de poeme meditative și vizionare, alcătuite într-o tonalitate majoră, dar neretorică. Fraza lui e inteligentă și lirică, ironică și optimistă. Sensul poeziilor lui e comunist ca la Eugen Jebeleanu sau Geo Dumitrescu. Lucruri asemănătoare se pot spune și despre poezia, „nefemininā" a Florianei Tei ori a Ancăi Pedvis, nefemininā dar adevărată !

Părerea mea și poate și a altora (inclusiv a dv. ?) este că locul acestor poeți este alături de Florea Burtan și George Buzinovschi în celelalte pagini ale revistei (fie și sub formula **„Planetă de tinăr",** remarcabilă în plan definitoriu, de altfel ? Căci, deși Gh. Azap are 34 de ani, tinerețea simțirii sale **și... a** erudiției de scriitor este evidentă !).

3) Este necesar să se publice cu o frecvență mai mare rubrica **Biografia debuturilor,** în cadrul căreia pot depune mărturie personalități literare autentice.

DAN BOGDAN ANGHEL

Apreciez în mod deosebit, prin natura profesiunii mele (lucrez la Biblioteca oraș Rm. Sărat) rubricile : „Biografia debuturilor", „Cariatide", „Profil". În cadrul acestor rubrici noi, lucrătorii din biblioteci, care facem cunoscută opera scriitorilor în rîndul cititorilor putem cunoaște mai bine, mai concret anumite date privind viața și activitatea scriitorilor noștri contemporani. Acest lucru ne ajută în munca noastră. Ne facilitează popularizarea scriitorilor și a operelor acestora în rîndul maselor largi de cititori.

COSTEL DOBRE
Rm. Sărat

Mi-ar face plăcere să citesc confesiunile lui Geo Bogza, Aurel Baranga, Radu Tudoran, Lucia Demetrius, Cella Serghi, Șerban Cioculescu, Ioana Postelnicu ș.a. Poate nu ar fi mult dacă ați rezerva în acest scop o pagină întreagă, pentru că niciodată nu te saturi cînd afli lucruri noi despre scriitorii care-ți umplu sufletul cu rodul muncii și gîndirii lor.

M-a îndemnat să scriu aceste rînduri rubrica „Dialog cu cititorul" și poate voi citi la „Biografia debutului" biografiile prevăzute să apară în perioada următoare.

ILEANA FLORESCU
București

Colaborare ?

Al. Bojin în volumul său „Valori artistice argheziene", în cadrul capitolului „Elemente de artă portretistică argheziană", caută să ne demonstreze meșteșugul poetului de a ne descrie eroii săi, care, cu deosebit talent, reușește în puține linii, să ne înfățișeze omul, în ce are el mai caracteristic și însemnat.

Printre alte argumente, la pagina 126, ne spune : „Sînt opere în care, chiar cînd portretul își poartă numele ca un accident neesențial, liniile lui interioare sparg limitele strîmte ale individualului, ridicîndu-l la proporțiile simbolului, cum se întîmplă, bunăoară în volumul „Poarta neagră", cu cele două magistrale evocări, Mitică Lăutarul, simbol al artistului, demoniac în inspirație și divin în misiunea lui spirituală, și Maria Nichifor, simbolul naturaleții poporului și al instinctului sfînt de maternitate".

Cele de mai sus, pentru noi nu sînt o noutate, căci iată ce scrie Pompiliu Constantinescu, în cartea sa „Scrieri alese" la pag. 120 și editată în 1957 : „dar chiar cînd portretul își poartă numele ca un accident neesențial, liniile lui interioare sparg limitele strîmte ale individului, ridicîndu-l la simbol, cum se întîmplă în două magistrale evocări, Mitică Lăutaru, simbol al artistului, demoniac în instincte și divin în misiunea lui spirituală și Maria Nichifor, simbol al naturaleței poporului și al instinctului sfînt de maternitate".

Deși fragmentul lui Al. Bojin, face parte din materialul bibliografic, citat la sfîrșitul cărții, socotim că el constituind un extras consistent din scrierea lui Pompiliu Constantinescu, ar fi trebuit reprodus între ghilimele, deoarece nu este dezvoltarea unei idei a criticului pe care autorul contemporan o reia, ci chiar cuvintele lui.

CRISTIAN ȘERBU

Altă colaborare ?

Tovarășe redactor-șef

Aflu cu surprindere citind caietul de poezie al concursului de debut al **Editurii Eminescu** pe anul 1973 că sub semnătura Nataliei Senin-Adam sînt publicate trei poezii aparținînd subsemnatului. Este vorba de titlurile „Țară suavă" (care a văzut lumina tiparului în revista **Familia** nr. 8 (84) august 1972), „Odă bucuriei" (publicată în **România literară** nr. 48 (164 din 25 nov. 1971, reprodusă apoi în **Viața studențească** nr. 20 din 17 mai 1972) și **„Această naștere dulce de zodii"** (poezie publicată în caietul de poezie al **Vieții Românești** nr. 5 (41) mai 1971). Toate sînt reproduse fără modificări.

Mă adresez dv și prin dumneavoastră revistei **Luceafărul** cu convingerea că publicînd această scrisoare se va restabili adevărul în legătură cu paternitatea celor trei poeme mai sus enumerate. În acest sens cred că semnatara acestora, în caietul de poezie apărut recent, cît și **Editura Eminescu** (respectiv redactorul de carte) îmi sînt datori cu cîteva explicații.

Primiți deci mulțumirile mele anticipate.

GABRIEL STĂNESCU

Scrisoare

Primim din partea tovarășului Dobrițoiu din Craiova o scrisoare din care reproducem :

„Redactorul Adrian Păunescu și-a permis să profereze la adresa mea o serie de cuvinte menite să-mi știrbească demnitatea și reputația mea, prestigiul meu social și profesional. Astfel mi-au fost adresate cuvinte ca : — „Are o înfățișare, o pregătire profesională și niște maniere bune cel mult pentru un campionat județean" ; — „Un secretar foarte impropriu, un individ probabil binevoitor în forul său interior (dacă o fi adevărat și acest lucru) dar pînă la urmă un om nepregătit pentru munca pe care o face" ; — „Simpatica sa înfățișare stîrnește îndeobște un irezistibil haz general".

Considerînd că, afirmațiile făcute de redactorul Adrian Păunescu cuprind date și fapte neadevărate, de natură a-mi vătăma interesele legitime și a-mi știrbi demnitatea și reputația mea, prestigiul meu profesional, cer a se rectifica afirmațiile relatate și a restabili adevărul obiectiv. Țin să precizez că subsemnatul conduc peste 5 ani acest club sportiv cu 9 ramuri de sport de performanță și an de an am obținut calificative profesionale de foarte bine. Sînt absolvent al școlii pedagogice de învățători, al I.E.F.S. București cu examen de Stat și absolvent al universității serale de partid de 3 ani, m-am bucurat de încrederea și aprecierea tuturor organelor de partid și de stat locale care ne îndrumă precum și a organizațiilor de masă cu care colaborez.

Pentru a vă convinge dacă figura subsemnatului stîrnește „Un irezistibil haz general" vă pun la dispoziție fotografia mea.

Prof. ION DOBRIȚOIU

Nota redacției :

Iată, așadar, tovarășe profesor Ion Dobrițoiu că prin înșeși cuvintele dv desmințim, așa cum ne cereți, „afirmațiile publicate". Din păcate nu putem găzdui și fotografia, revista noastră publicînd numai fotografiile oamenilor de literatură și artă. Publicăm în schimb în continuare, adeverința trimisă :

Universitatea din Craiova „Clubul sportiv" : **«ADEVERINȚĂ.** Se adeverește de noi prin prezenta că tovarășul DOBRIȚOIU ION — secretar al clubului — din anul 1969 are calificativele profesionale de F. BINE. Eliberăm prezenta spre a-i servi la Revista „Luceafărul"». Președinte, ss indescifrabil.

F. bine, zicem noi.

atelier literar
poșta redacției

ALPHA : Pe linia semnalată data trecută, de menționat : „Refuzul sfinților", „Grădină", „Pro Patria III", „Teatru", „Spre Canaan".

V. IONESCU : Parcă ceva mai bine acum, în transparență și, totuși, densitate : „Semne", „Evadări", „Pîinea așteptării", „Zăgazul privirii", „Simpatie".

T. CERNĂUȚEANU : Dintre ultimele: „Orașul", „Cădere".

EM. GV. : Vă credem, firește, lucrurile sînt bine cunoscute (ar fi fost ciudat să fie altfel !...). Din noile pagini : „Filă de jurnal", „Schiță de iarnă", „Schiță de vară", „Fata", „A doua noapte rurală", „Implorare". În răstimpul de care vorbiți", „Greierele" (nr. 24), „Cîntă primăvara" (nr. 27).

DORU MĂLIN: Reintrare în normal, poate chiar cu niște accente și sonuri în plus („Numai o umbră", „Puritate", „Pastel", „Zi", „Tu vei trăi", etc.). Sperăm să li se găsească loc cît mai curînd.

C. DOCHIAN : Nu sînt noutăți și lucruri deosebite. Parcă e mai mult o mimare a poeziei, decît un cîntec autentic. Cîteva pagini ne lasă să sperăm mai mult : „Prînzul pe iarbă", „Așa cum ne facem cafeaua", „Întoarcerea lucrurilor".

M. CRĂIESCU : Mult mai bine, de data asta : „Poezia e iubire", „Un copac vorbind", „Porumbelul", „Datoria de a aduce", „Soarele nu răsare", „Cuvintele de dragoste", „Elegia inocenților".

M. FOTACHE : Nu sînt, din păcate, noutăți față de lucrurile de odinioară.

G. CHIFU : Cele mai reușite, din ultimele plicuri : „Ochi închis", „El spunea : bine", „Unul și același", „Cu fiecare petală" (dar „geamu-mi", „aniversarea-mi" sînt cel puțin greu de pronunțat...", apoi : „Numai așa inima are rost". „Fereastra deschisă".

G. GRINDINĂ : „O altă față a coloanei" (ca și celelalte două, într-o măsură) sînt lucruri meritorii. Impresia noastră e că sînteți în stare de mai mult și mai altfel (dacă veți simți nevoia să ieșiți dintr-o arie tematică restrînsă, pîndită de monotonie și plafonare, dacă veți „apuca" versul și în alte feluri decît pînă acum — blajin, decorativ, duios —, dacă l-ați „apuca", bunăoară, cîteodată, și ca pe un bici sau o lance, sau măcar ca pe o daltă, ori un pahar cu rachiu...).

V. CROITORU : Scrisoarea dă la iveală un interesant condei eseistic (ispitit de paradox). Versurile, mai consistente, încep să legitimeze noua experiență : „Despre cuvinte", „Cu inima", „Dincolo de timp", „Despre mare".

I. AVĂDANEI : Mai reușite : „Negarea Vezuviului", „În apărarea greșelii", „Păsările sînt vinovate".

CORNELIU VASILE: Din păcate, n-am găsit elemente care să motiveze o speranță mai consistentă în perspectivele dv. lirice. Poate altădată.

I. BUNESCU : Vers mînuit cu destulă siguranță și vioiciune, dar pe un drum convențional, mijlocriu, deși unele sunete promițătoare nu lipsesc („Amenințarea lui Dante", „Cîntec de toamnă", „Trup neîncins", „Lună de mai", etc.). Să vedem ce mai urmează.

Aurora Cazan („Notații pesimiste", „Trăire patetică", „Cromatică"), **Paul Labirint, Nina M.** („Înserare"), **R. Pribeag** (texte dactilografiate !), **G. Mihalcea, Nominativ :** Sînt unele semne, merită să însiațți. **M.N. Firulescu** (mai bună, „Cerul în copilărie"), **Dan Roșca** („Toamnă", „Cred"), **Aurica Pelea** („Transparență"), **Constanța Popescu, Mănăilescu L.C., Dohi Alexandru, Cis-R.** („Ore prin care trecem", „Numele ei"), **Ioan Oara** (ceva mai bine, în „Apoi am stat de cart", „Să asculți Hoarda Albă", „Un fel de clepsidră"), **Paul Traian, Al. Frunză, Florin Pescaru, G. Vlăsceanu** (ceva mai bine, în „Maree", „Manole", „Umbrite grădini", „Neîmplinire I"), **St. Marcu Adrian, D. Amurg** (mai bine, în „Dimineață", „Dă timpu-n floare"), **M. Arafura, Ov. Predescu, T. Pirvan, I. Stancu, Laurian Cîmpeanu, N. G. Căruntu, Gh. Fometescu** („Cîteodată", „Lumen mundi"), **G. Dorian, I. Cosmineanu** („Pom singuratic"), **I. V. Strat, D. Hrenciuc,** Nimic nou !

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Numai așa inima are rost...

Iar dacă eu îmi sfîșii pieptul
și îți intind inima mea tu
primește-o dar dă-o mai departe
și celălalt la fel s-o dea
mai departe
mereu mai departe mereu
pînă cînd unul dintre voi
deschizînd palma nu va mai găsi
decît o pulbere subțire ca un polen —
de mult inima mea
se va fi depus pe degetele voastre
și de acolo va fi trecut în sînge
și apoi în piepturile voastre
bătînd amintindu-vă
că sîntem roua pămîntului.

GABRIEL CHIFU

Transparență

Podul suspendat spre abis
tremură de atingerea
aripilor fluturelui
cînd boarea dimineții
umezește pleoapele poetului
acum
aș întîrzia
pe umerii cerului

AURICA PELEA

Roata

Cel care te-a născut e un mister
Definitiv înfășurat în vreme
Nu știm pînă la roțile din cer
În cinstea cui să înălțăm poeme
Știm doar că de la meșteșuguri mici
Rămase prin legende și povești
În cosmice înalturi ne ridici,
O, dulce roată care ne strivești.

ION AVĂDANEI

Căprioara

Am săpat în munți fîntînă,
Cuib de cer am pus izvor,
Luceafărul – cumpănă,
Și eu, ciutură de dor.
Și-a venit o căprioară,
La fîntînă să se-adape.
Eu m-am scufundat în ape,
Aducîndu-i cer de vară.
Și-a băut încetișor,
Cerul otrăvit de dor...

G. GRINDINĂ

Odată cu grîul

Nefericit e cel ce n-a rupt
pe genunchi o pîine-n două
și n-a înfulecat-o – slăvind soarele și truda –
cu adevărul vieții sălășluind în rouă

ce deșteaptă-n inimă un
clopot de lumină adînc
cum e vederea cînd pur neatins
ochiul drept se varsă-n ochiul sting

nefericit e cel ce n-a dormit
în valurile stinse de fin
ori n-a simțit cum semințele
sub pămînt își dau mîna într-un

dans fierbinte clocotitor
în care te prinzi fără să vrei
o nefericit e cel ce n-a crescut
odată cu grîul pînă în faptul zilei.

MIHAI CRĂIESCU

Inel

Arșița lunii o să-ți taie calea
să n-ai vreo spaimă
eu voi fi cu tine
tu lasă depărtarea dintre noi
cenușa zilei
printre vorbe
să o cearnă.

În stînga ta
acolo unde-mi este locul
cu piatra licărind albastru
voi veghea
ca stînga ta să fie dreaptă
și dreapta ta
să fie călăuza mea.

ANCI DAN

Ce spune versul...

De ce păsările mai cîntă,
de ce lumina coboară în mine,
un cuvînt mai rar făurindu-se
pe masca lîncedă a unui alt gînd
împărtășește iubirea.
Vinul răsfrîngîndu-se în cupe
face să-mi străpungă setea, o dorință
mai aprigă.
Chiar florile celebrează un ritual
atunci cînd mor sau se duc înspre
prefacere,
melcii osificîndu-se în calcare votive
au amintirea ploii și bucuria ei,
ce armonie nouă poartă versul
și ce spune el între cuvintele lumii ?

VICTOR CROITORU

Interioritatea poeziei

Urmare din pag. 1

interioară a lumii și dacă poetul nu-i acasă aici, atunci a rămas pe dinafară, istoria se întîmplă fără știrea lui.

★

Așa cum sîngele picurat pe zăpadă dintr-o vietate hăituită, eliberează roșul zăpezii și zăpada eliberează albul sîngelui tot așa este întrepătruns graiul Poetului de viața logosului.

★

Sărbătoarea Poetului este sărbătoarea Logosului, el se bucură de bucuria altuia. Mă gîndesc mereu la acest poet și-l văd pe un drum printr-o pădure către seară mergînd cu pas măsurat spre un schit ce-și picură de departe bătaia clopotului, este senin, cu ochii blînzi și toată fața pătrunsă de o lumină tainică. Știu că acest om iubește și-i gata de-a se jertfi pentru altul. Că viața lui este un semn de departe, o arătare din vremi de demult și vremi viitoare, el este fericit pentru că nu-i singur, el trăiește din viața și lumina logosului, el este un om adevărat.

★

Oamenii trebuie să învețe să fie și rostească de la acești poeți robiți Logosului de bună voie, acești poeți la rîndul lor trebuie să știe că fiecare cuvînt al lor, fiecare faptă a lor este o mărturisire și poate înălța sau dobori pe cineva. Poeții trebuie să fie stîlpii morali și spirituali ai unei Patrii, pedagogii inițiatori în cele de durată ale unui topos.

Forța epicului

Urmare din pag. a 3-a

cînd multă vreme, alegoric, prin galerii. Mai puțin reușit ni s-a părut Dan Toma, personajul care relatează (sau care, cum se întîmplă de cele mai multe ori, înregistrează relatările altora), de o structurare exagerat hamletiană. Toate problemele lumii par a apăsa asupra lui, în așa fel încît nu e de mirare că în concediu el intră mai mult pentru a scăpa de ele decît de tracasările de la serviciu : „hai să ne odihnim două săptămîni, o lună, cît crezi — îi spune eroul Melaniei, — să uităm de toate și să ne gîndim abia pe urmă, și la noi și la alții,abia în prima zi după concediu să vedem ce e de făcut. Din clipa asta, vrei ? Nu ești și nu sînt nimic. Să ne jucăm adevăratul nostru rol : un el și o ea, doi oarecare din 3 miliarde de oarecare, doi care nu pot face mai mult decît au făcut... Să trăim de parcă n-am trăi... Fără formule și convenții... Și, la urma urmei, pentru Dumnezeu, hai să fim și oameni, nu mai pot, mă sufocă propriile-mi gînduri, luciditatea...". De dimineața pînă seara, s-ar zice, Dan Toma nu face decît să caute adevărul, ceea ce e neverosimil și naiv. Ar fi, pentru a folosi expresia lui Carol, aplicată sieși, o „idee absolută cu pantaloni". Îi lipsește într-adevăr carnea, viața celorlalte personaje și, parcă simțind acest lucru, exclamă : „Luciditatea asta împuțită și rațiunea îmi anihilează orice instinct, orice sentiment" — frază pe care, tocmai pentru că e la modă a te plînge de excesul lucidității care, chipurile, s-ar găsi pe toate drumurile, un lucid autentic nu s-ar grăbi să o formuleze. Oedip concurează pe Hamlet în persoana lui Toma, dar ambițioasele modele se „văd" prea mult : personajul vrea certitudini și pentru a le afla scormonește trecutul, se pasionează de enigme, se arată în orice moment amator de anchete : e gata să deschidă una și în orașul B. în legătură cu o sinucidere (crimă ?) de care află accidental, deși acolo venise pentru propria sa anchetă. E în tot ceea ce spune și face Dan Toma prea multă emfază. Asemenea unui personaj dintr-o piesă a lui Cehov, care se bate tot timpul cu pumnul în piept, strigînd : „Sînt un om cinstit", Dan Toma își exprimă onestitatea și bunele intenții într-un chip prea zgomotos, ceea ce de abia ne trezește neîncrederea. Convențional, idealizat „răsfățat" de autor, Dan Toma devine viabil în cîteva episoade, în sine excelente, ale „biografiei" sale (pensionul doamnei Socaciu, sau mediul rural alcoolizant, rupt parcă de lume, în care, neintrînd la facultate, eroul lucrează o vreme ca profesor suplinitor — echipa de mineri alcătuită din „foști" părîndu-ni-se însă de un comic grotesc forțat). I se mai poate reproșa scriitorului, și aceasta în primul rînd în legătură cu Dan Toma (care, lăsînd modestia la o parte, afirmă despre sine : „par un beat cu idei, sînt cherchelit cu idei"), dar și cu celelalte personaje (aproape toate, indiferent de profesie, cultură, vîrstă, dispoziție doresc a discuta, a problematiza) extinderea, prea mare, a părților de reflecție, abuzul de speculație, de (falsă uneori) subtilitate, manifestările, vorba sa, de „sofisticărie", bătînd pasul pe loc : „Eu, organic — spune cineva — pot fi numai ceea ce, de fapt, sînt". Printre atîtea personaje puternice unele fac simplă figurație, cum ar fi locotenentul Lutea, care prezintă condoleanțe bătrînului Măgureanu deși participase (n-avea cum să nu participe) la prinderea feciorilor săi. Sînt apoi cîteva detalii neverosimile : genealogia unei familii de țărani, a Măgurenilor, coboară pînă în secolul al XIV-lea ! „Gafe" mari însă (ca acelea ale unor colegi de breaslă) Buzura nu face, chiar dacă unele aspecte sau soluții sînt discutabile ; el știe să construiască pe suprafețe întinse, să țină „materia" sub ascultare.

În comparație cu volumele anterioare, de un psihologism tenace, în Fețele tăcerii, decisă abordare a istoriei, crește ponderea epicului, se intensifică mult, și, mai ales, se desfășoară în mari pînze capacitatea de reprezentare. Scriitorul are forța unui buldozer, ceea ce face ca masa narațiunii sale, nelipsită, după cum am văzut, de „goluri", să înainteze totuși implacabil și uneori de-a dreptul copleșitor.

cartea de debut

Rigorile reportajului

Succesul de care se bucură literatura „documentului de viață" revelator ar părea că pune în umbră literatura de ficțiune. În fond nu citim doar literară. Într-un sens mai general s-ar putea spune că în orice pagină de literatură căutăm de fapt și un reportaj trăit. Ne place mai mult să refacem, să reconstituim traseul decît să-l anticipăm. Cititorul, el nu seamănă cu Ianus : instrumentul lecturii este memoria. De aici provine și succesul reporterului și al reportajului : gen de scriere cu o singură dimensiune dînd sentimentul securității lecturii prin apelul implicit la memoria cititorului. Aici el este cu adevărat martor și, de ce nu, într-un fel, autor al faptelor scrise. În nici un alt gen suprapunerea emisiei cu recepția, a celui care scrie cu cel care citește nu este mai totală decît în reportaj, nicăieri în altă parte, memoria cititorului nu va mai fi atît de respectată. Norma genului este și condiția succesului său. Scriitorul de reportaje, chiar senzaționale, știe bine că lectorul său nu anticipează nimic și-l întoarce mereu în încăperea familiară a memoriei. Lectura reportajului se face mereu în trecut. Literatura de ficțiune induce în eroare tocmai memoria buuului cititor : promițîndu-i o istorie, ea îl aruncă într-o proiecție al cărei spațiu pretinde, pentru a fi străbătut, alte instrumente de lectură. Mi se pare că însuccesul unor cărți de ficțiune, romane, derivă din pretenția de a comunica adevăruri ce țin de natura reportajului. Și invers : un reportaj-român (sau roman reportericesc !) gen care produce stupoare ca și „lemnul de fier", zdruncină simțul organicului pe care-l posedă oricare cititor. Desigur, formele se pot împrumuta, o direcție foarte modernă a romanului include, subordonîndu-le, eseul ca și pagina de reportaj, știrea de ziar și poemul în proză. Nu atît pentru nota de „autenticitate", cum se spune, cît mai degrabă pentru a satisface vigilența crescîndă a cititorului ce-și simte amenințat instrumentul lecturii : simțul memoriei. Astfel suspiciunea față de ficțiune este învinsă, proiecția, anticipația sînt puse într-un limbaj mai familiar, spațiul memoriei, spațiul lecturii, este dinamitat din interior. Pentru că adevărata problemă a lecturii este învingerea memoriei celui care citește, constrîngerea de a accepta un alt tip de experiență. Gen de graniță, imposibil de prins într-o definiție, reportajul poate fi, pentru cititor, o bună școală de lectură literară. Cu condiția de a se feri de consecințele naturii lui ambigui și oarecum hibride : literaturizare, pretenții de construcție romanescă, generalizare șubredă, „stil literar" etc.

Din toate acestea găsim, în proporții diferite, în reportajul lui Dan Alexandru Bițică „Pe Argeș în sus" (premiul III la concursul Editurii Eminescu). Paginile bune sînt acelea în care reporterul se lasă „învins" de fapte și unde faptele vin fără nici o pregătire din memoria unui cititor nevăzut, suprapus peste vocea reporterului. Cînd se implică, inabil, în șuvoiul faptelor („Mi-a fost dat să am o discuție, în contradictoriu..." scrie reporterul și evident că pierdem dintr-o dată încrederea în ntaura revelatoare a celor ce urmează pentru bunul motiv că norocul de a discuta, fie și în contradictoriu, nu este chiar așa de neobișnuit) sau cînd califică în chip „literar" situații clare și simple, reporterul își trădează rolul. Mai curios e că, deși în mijlocul faptelor și al oamenilor, foarte aproape de ei, cantitatea de observații este foarte săracă. Să spun că spiritul de observație este redus. În fond ne-ar fi interesat ca reporterul să noteze reacțiile oamenilor: cum se bucură, cum suferă etc. În loc de artă, dăm de rele ticuri „literare" : pe cutare „îl macină un gînd", în inima altuia „amarnic mai băteau valurile", doi ingineri se frămîntă și ei, dar cum ? unul „Lasă capul în jos. Celălalt își pune coatele pe masă și-și pleacă încet capul..." „...Capetele celor doi ingineri se plecau tot mai jos"... Reporterul, n-are, hotărît lucru, imaginația vieții interioare și mă întreb chiar dacă trebuie s-o aibă. Analiza, în reportaj, este foarte dificilă dacă nu imposibilă. În plus, nici nu se ține de promisiune : pe șantier, ne asigurase, n-a avut timp de studii sociologice și psihologice. Foarte bine, dar demonul analizei ce trăiește, nu-i așa ?, în orice scriitor care se respectă nu i-a dat pace și, astfel, lungi și anoste considerații de acest ordin strică faptelor, atîtea cîte și cum sînt. Bucurie, tristețe, entuziasm — sînt în reportajul acesta simple vorbe. Autorul nu depășește denumirea lor comună. Defectul mi se pare mai adînc : m-a surprins cît de mult ezită autorul în fața unor situații mai complicate, mai triste ori de-a dreptul tragice pe care le-a cunoscut trăind pe șantier. Cum să izbutești să descrii bucuria cînd ocolești suferința, drama ? În cîteva rînduri, asemenea lucruri sînt ocolite cu o „eleganță" demnă de o cauză mai bună. Păcat. Un atît și nu doar pentru autorul premiat acum cît și pentru o concepție și o mentalitate mai generale : izgonirea complicațiilor, a dramelor din reportaj și trecerea lor într-o casă mai primitoare și mai arătoasă, în roman. S-ar putea să mă înșel și să fie o simplă impresie.

C. Stănescu

Dan Alexandru Bițică : „Pe Argeș în sus".

revista străină

● **O FOARTE VECHE** și frumoasă poveste, aceea a lui Artus (Arhur, rege legendar al Țării Galilor), suveran al Cavalerilor Mesei Rotunde, condamnat, ca și curtea sa, la o rătăcire veșnică, este prezentată de către Editura Robert Laffont în colecția „L'Ecart", sub semnătura lui Michel Cosem. Autorul reface, într-un stil somptuos, drumul eroilor, aventurile lor războinice pe care le investește cu semnificații ce depășesc sfera Evului Mediu din care au izvorît.

● **REGIZORUL** Lech Lorentowicz și Wolciech Solarz sînt pe cale să realizeze foiletonul pentru televiziune, în opt episoade, intitulat „Cea de-a treia frontieră", coproducție a studiourilor poloneze și ungare. Este povestea unor oameni care în timpul războiului asigurau legătura între mișcarea de rezistență din Polonia, centrele poloneze din Ungaria și țările occidentale, făcînd naveta între Zakopane și Budapesta.

● **ÎN STUDIOUL POLONEZ** de film „Atelier X" se turnează filmul „Imagini din viață" după un scenariu de Andrzej Kotkowski, inspirat de nuvelele scriitorului Jerzy Urban-Kibic publicate în revista „Kulis". Nouă regizori vor pune în scenă cele două episoade ale acestui foileton, prezentat sub o formă ironică, scoțînd în relief paradoxurile unor deprinderi.

● **PRINTRE ROMANELE** nou apărute se numără și „Ma grande-mère Héloïse" de Jilles Sedor-Roy (Ed. Robert Laffont). Personajele, sensibilitatea și prospețimea acestui roman l-au impus atenției cititorilor. În preajma bunicii Héloïse crește un copil, ce-și va aminti de ea ca de singurul om care i-a orientat pașii în viață. Héloïse cunoaște efectele tuturor planurilor, dar în aceeași măsură și tainele sufletului omenesc. Ea face parte din rîndul acelor ființe despre care ne place să fabulăm, e un fel de liant între realitate și lumea apusă a propriei noastre copilării.

● **ÎN EDITURA OXFORD UNIVERSITY PRESS** a apărut, sub semnătura lui Christopher Rocks, profesor de limbă engleză la universitatea din Bristol, lucrarea „Keats and Embarrassment". Autorul, ca și în volumele precedente despre Milton și Tennyson, analizează cu competență și meticulozitate sensurile și nuanțele poeziei supusă cercetării. Domeniul de referire este vast, accentul fiind pus însă pe analiza detaliilor extrase din poeziile și scrisorile lui Keats.

● **CONSILIUL DE DIRECȚIE** al Bienalei de la Veneția, prezidat de Carlo Ripa, a publicat programul viitoarelor manifestări datorită cărora Bienala va deveni un centru de dezbateri între spectatori și reprezentanți ai culturii. În acest an Festivalul se va desfășura la începutul lunii octombrie. Se va apela la colaborarea tuturor organismelor populare, consilii de cartiere, consilii de uzină, centre culturale și alte instituții. Pe toată durata festivalului — pînă la 10 noiembrie — se va folosi formula dialogului liber angajat în apărarea democrației, pentru demascarea recrudescențelor fasciste din Italia.

● **O EDIȚIE COMPLETĂ** în două volume, „Les Oeuvres poetiques de Marceline Desbordes-Valmore", întocmită și comentată de M. Bertrand a fost editată de Presses Universitaires din Grenoble. Adunate din publicațiile vremii și din diferite broșuri de amintiri, variantele și modificările pot fi consultate acum într-o singură lucrare. Marceline Desbordes-Valmore despre care Sainte-Beuve spunea : „Avea inima generoasă, pusă în slujba tuturor oprimaților" a văzut insurgenții din 1830 și 1831 la Lyon, a trăit răscoala din 1848, momentele ei înălțătoare și dramatice. Întreaga sa operă poetică, expresia unei voci unice în literele franceze, i-a influențat pe Baudelaire, Verlaine, Breton și Aragon.

PARODII

Ileana Mălăncioiu: „Ieronim fugea, săracul"

Ieronim, băiat frumos, te-am visat azi-noapte
trupul tău de fag prea tînăr tot cu rouă
era rupt în bucățele ca o cruce de durere
și mergea să își inscrie soarta benevol la
sfat.

Eu priveam cu-n ochi la tine, celălalt dormea
de spaimă,
nu știam de se cuvine să fiu atît de fără
sens.
Ieronime, Ieronime, templier al timpiei
mele,
cu nesăbuita-ți faptă m-ai rănit foarte intens.

Te-am strigat cu șoapte line, frunze de argint
în aer
și-am dansat prin neclintirea aerului de oțel,
luna ca un ochi de șarpe mă pudra ca pe-o
regină
și-și incolăcise trena după trupul meu, inel.

Unde mergi de unul singur fluture solitar și
rece,
vrei să vie vreo mașină peste tine nepermis ?
Ieronim băiatul mamei, e duminică afară
și funcționarul doarme și biroul e închis...

Mircea Micu

Cuvinte rare : *burtă, zeii, dezbrăcată, cîrje, Lenore, Poe, Hans, Isolda, Gheorghe, cucu, Aurelian.*

sport

Un pian dezacordat

Națională noastră a jucat la Sofia cel mai slab meci al său din ultima vreme. Faptul se datorează în întregime cuplului de antrenori Valentin Stănescu — Robert Cosmoc, care — transformînd campionatul intern într-o feudă în care au putut face tot ce au vrut — nu au reușit totuși să creeze o reprezentativă serioasă. Departe de a le folosi, bunul plac le-a fost fatal celor doi. Și asta exact în momentul cînd aveam nevoie de o echipă. Părerea mea este că Valentin Stănescu și Robert Cosmoc nu sînt niște antrenori de ținută. Valentin Stănescu a pîrjolit locurile pe unde a trecut, iar de această dată, la Națională, a reușit performanța absolut unică de a nu avea nici o ideie, de a instaura un vid strigător la cer în capetele unor jucători care, luați separat, sînt valori mari. Ani de zile i s-a spus lui Valentin Stănescu că Marcu este o extremă excepțională. Valentin Stănescu a considerat pe Marcu un nefotbalist. L-a introdus în echipă tocmai în momentul cînd Marcu era lipsit de formă sportivă. Fotbalist de primă mînă mi se pare Kun. Tocmai cînd nu are meciuri în picioare, el intră în Națională. Ani de zile Beldeanu i-a fost propus lui Valentin Stănescu și el i-a refuzat. Acum cînd Beldeanu nu este în formă, este chemat în schimb în Națională. Dumitru nu vrea să se antreneze serios, (dovadă — și întinderile pe care le face !) dar are locul asigurat în Națională. Dinu s-a consacrat ca fundaș central, Valentin Stănescu îl folosește mijlocaș. Iordănescu a jucat și joacă înaintaș (uneori chiar extremă). Valentin Stănescu vrea să-l transforme și pe acest jucător, în mijlocaș, fără a ține seama de capacitatea lui fizică mai redusă și de structura lui fragilă. Mulțescu joacă vîrf din vocație. Valentin Stănescu îi folosește mijlocaș. Un regal de erori care ne determină să ne întrebăm dacă acest om are cumva vreo concepție despre fotbal. Este evident pentru toată lumea că, la ora de față, echipa cea mai în formă este Dinamo București. Nimeni nu mă poate bănui că simpatizez pe Dinamo, totuși realitatea mă obligă să cer folosirea jucătorilor de la Dinamo, în primul rînd, în formarea acestei naționale. O echipă pestriță n-are nici o șansă. Păstrarea unui nucleu de echipă, în cazul de față nucleul echipei Dinamo, ne-ar da asigurarea cel puțin că jucătorii vor juca jocul de la Club, pe care îi l-au impus antrenorii lor firești, că la Națională tot nu au ce învăța.

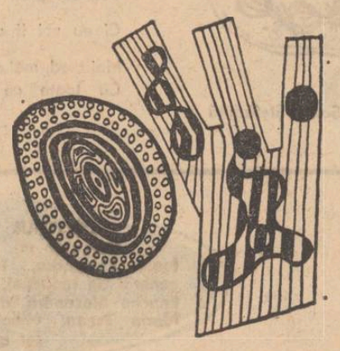

După un campionat făcut vraiște, după măsuri arbitrare, luate zice-se pentru protejarea șansei Naționalei, echipa noastră condusă de Valentin Stănescu ne-a arătat jocul penibil de la Sofia. Ce așteptăm ? Așteptăm să pierdem încă o posibilitate în meciul cu Danemarca ? Acum, după victoria Spaniei în deplasare la danezi, mi se pare și mai normal să cerem crearea unei echipe naționale viguroase, ofensive, capabile să ne scutească de un handicap inițial fatal. Un singur punct dacă pierdem în meciul cu Danemarca, plecăm la luptă deja invalizi. Firesc ar fi ca la Națională să fie chemat, de exemplu, antrenorul campioanei, Constantin Cernăianu, recomandat și de buna comportare a Naționalei studențești. De cîteva etape joacă extraordinar Radu Nunweiller. Cînd nu era în formă el era păstrat pe daiboji în Națională. Acum, cînd joacă așa cum joacă, parcă avem ochii morți. Om fi noi blestemați să lucrăm în fotbal mereu în contratimp ? Nu cred că poate lipsi din națională Dudu Georgescu, așa cum mă surprinde că antrenorii Naționalei nu îi cheamă la lot și pe cei mai buni doi fotbaliști români, Dobrin și Boc.

Mai este timp puțin. Drumul pe care merge reprezentativa e un fals. Echipei nu i se dă nici o partitură, toți componenții ei — de altfel majoritatea jucători de valoare — cîntă după ureche. Sub conducerea lui V. Stănescu, echipa noastră arată azi ca un pian dezacordat, la care încearcă zadarnic să cînte un pianist fără degete. Acordați pianul și așezați un pianist de vocație la acest pian !

Adrian Păunescu

tinerețea clasicilor

Proustianismul Hortensiei Papadat-Bengescu

Numeroși exegeți ai literaturii Hortensiei Papadat-Bengescu au asociat-o cu Proust, numeroși alții au ținut să corecteze această apropiere. Fapt curios, toți cei care au negat înrudirea cu scriitorul francez **în general** au recunoscut-o în cîteva trăsături **speciale**. Fiecare în alta. E. Lovinescu crede că alăturarea nu trebuie să meargă mai departe de sensul general al **aptitudinilor analitice**. Elementul de legătură e foarte vag, într-adevăr. Șerban Cioculescu respinge proustianismul Hortensiei Papadat-Bengescu pe motiv că nu există la ea demersurile naturale ale memoriei dar recunoaște că ar putea fi o punte de legătură în ce privește „devenirile" personajelor „atent construite după legile subiective ale structurilor particulare și prin metoda introspecției, cu deosebire". Tudor Vianu nota într-un studiu scris după moartea autoarei : „S-a vorbit despre influența tehnicii literare a lui Proust. Ipoteza, pe placul amatorilor de izvoare literare, n-are suficiente temeiuri", dar în **Arta prozatorilor români** subliniase cu același gest concesiv al criticii față de propriile ei înclinații asociative : „Uneori analizele acestea, pătrunse de numeroase elemente senzoriale, dobîndesc largi dezvoltări, încît un singur gest sau o singură reacție sufletească este intens urmărită, aprofundată în toate laturile ei, printr-o metodă de istovire a amănuntului psihologic, prin bogate asociații în jurul unui punct infinitesimal, care, **multiplicînd senzația prin reflecție,** (s.n.) amintește de aproape tehnica ingenioaselor și abundentelor analize ale lui Marcel Proust".

Fiecare critic, respingînd asemănarea, propune un element de legătură. Adunîndu-le, planurile sinonimice ale operei proustiene și ale operei Hortensiei Papadat-Bengescu s-ar lărgi considerabil. Cred însă că, mai puțin decît o influență (autoarea se pare că a citit **În căutarea timpului pierdut** fără entuziasm și a abandonat ciclul după al doilea volum) asemănările cu Proust vin dintr-o tendință generală la acea dată — de constituire a unei noi modalități epice, mai apropiate de temperamentul omului modern, erou și cititor al romanelor, o modalitate care să extindă ponderea psihologiei individuale, a introspecției, modalitate care a căpătat datorită unuia din eminenții ei practicieni, Henry James, numele de **realism psihologic.** Tendința nu cunoaște coeziunea unui program și zgomotul unei grupări literare se manifestă spontan și anarhic. Noțiunea de realism psihologic nu se suprapune peste cea de proză analitică — proză, de altfel, foarte intens cultivată cu mult înainte de apariția lui James, Proust, Virginia Woolf și alții — ea încerca să fixeze o nouă tehnică a narațiunii care dubla efectul prismei psihologice. Cititorul lua contact cu lumea cărții nu prin intermediul autorului (impersonal comentator al faptelor sau erou al dramei), prin intermediul atotcuprinzătoarei lui cunoașteri, ci prin cel al unui personaj a cărui cunoaștere parțială a faptelor și a cărui psihologie singulară deformează imaginea ca o lentilă prea slabă sau prea puternică. Lectura devine un exercițiu de descifrare a acestei priviri subiective asupra unor evenimente obiective. Dacă proza analitică tindea spre disecția obiectivă a unei subiectivități (chiar cînd era scrisă la persoana I eul narator avea față de sine o detașare prielnică autocontemplării lucide), proza psihologică tinde spre disecția subiectivă a unei lumi obiective, importantă devenind însăși deformata privire a personajului sau a personajelor care se interpun între evenimentele cărții și cititor.

Analistul de pînă la începutul secolului al XX-lea se mulțumea cu răceala chirurgicală a operației săvîrșite ; între el și subiectul său rămînea un spațiu izolator, „obiectiv". Că în procesul narativ această obiectivitate se dovedea relativă era o problemă secundară, un fapt natural și subînțeles, dar nu agravat. Încă **Adolphe** al lui Benjamin Constant era un roman de analiză psihologică (1806), confesiunea, în buna tradiție a memorialiștilor francezi cunoștea taina stărilor sufletești particulare, efuziunea îndărătnică a mărturisirilor. Lipsea romanelor de tipul lui **Adolphe** specificitatea perspectivei, ceea ce Henry James, cel dintîi, numește „the point of view". Între scriitor și cititor se crea o complicitate, erau amîndoi de acord în ce privește optica asupra evenimentelor, între ei nu intervenea nici o surpriză, nici o neînțelegere. Mai e și altceva. Proust observa că proza analitică are un povestitor „qui dit «je» et qui n'est pas toujours moi", care trăiește mai mult decît spune și inventează alte personaje, menite să arunce în locul lui privirile demascatoare. Analistul caută într-o galerie de oglinzi adevărul și trece privilegiul observatorului de la un personaj la altul, în așa fel încît cititorul poate avea șansa de a descoperi singur realitatea prin confruntarea eroilor. Proust, James sau Virginia Woolf oferă acest privilegiu fie unui singur personaj **(În căutarea timpului pierdut, Ambasadorii, Ceea ce știa Maisie, Spre far** etc.) fie mai multora, fără însă a da soluția psihologiilor, ele rămînînd să fie descifrate de către cititor. Privirea eroului astfel conceput nu se pretinde ca deținătoare a adevărului ci doar a unei **unități** de viziune ; acest subiectivism implică o cunoaștere mai amplă a vieții, mai nuanțată. Scriitorul agită de mai multe ori caleidoscopul pentru a dovedi cît de diferit pot fi observate aceleași evenimente ale realității.

În ce fel se integrează Hortensia Papadat-Bengescu acestei noi formule ? Fie prin Mini — personaj cu vocația contemplării subiective, fie prin tehnica colportajului **(Fecioare despletite, Concert din muzică de Bach),** fie prin anchetele retrospective ale lui Nory **(Rădăcini).** Scriitoarea nu este consecventă nici unei formule și oscilează între analiza de tip clasic și cea realist psihologică, dar acționează ferm în vederea unei structuri complexe.

Mini, mai întîi, este lentila deformatoare prin care autoarea îl obligă pe cititor să pătrundă în lumea Hallipilor. Să nu uităm că ea este aceea care ne „introduce" în conacul de la Prundeni, a ei este și privirea lirică și sintetizatoare aruncată asupra Cetății Vii, momente cu care se deschide și se închide romanul **Fecioare despletite ;** și că romanul **Concert din muzică de Bach** începe cu vizita ei la Rimi și sfîrșește cu scena înmormîntării Siei, la care Mini se cufundă în contemplarea reflexului vioriu al unui vitraliu din biserică, parcă desprinzîndu-se simbolic și pentru totdeauna de lumea Hallipilor, după ce determinase prin mărturisirea secretului Linei deznodămîntul fatal. Într-adevăr, nu va mai apărea în **Drum ascuns** și **Rădăcini.** Ea are această funcție de mesager și filtru optic, fiind și cel mai proustian personaj al scriitoarei. Dacă vrem cu tot dinadinsul să găsim asemănări cu Proust vom putea cita începutul capitolului al III-lea din **Fecioare despletite** unde prin efectul memoriei involuntare — cheia însăși a ciclului proustian — Mini trăiește o clipă senzația timpului subiectiv : „În dimineața aceea, scoțînd nasul devreme pe fereastră ca să dea drumul zilei să intre în odaia ei adăpostită, Mini simți dintr-o dată, de la întîia privire rotită în jurul cerului cît încă-

pea între coperișurile învecinate, simți de la prima răsuflare cu care gusta aerul, de la prima lui adulmecare o asemănare și lesne își dădu seama anume care, atît era de fățișă. Dimineața aceea era la fel cu cea dintr-un august trecut, cînd făcuse cu Lina și Nory o vizită la moșia Hallipilor... Cu aceleași elemente simple în liniile lor principale — cu cer, cu soare — succesiunea neisprăvită a acelor felii de timp în spațiu crea miracolul unei reînoiri de existență".

Nu lipsesc în opera Hortensiei Papadat-Bengescu desele reveniri la o anumită **teorie a senzației,** ca element existențial cu valoare revelatorie („Simt, deci exist"), declarațiile credinței în necesitatea aprofundării vieții senzoriale și a valorificării metaforice a impresiei. Scriitoarea dorea să ofere nu atît idei și sentimente, cît senzația lor, să redea „nu descrierea senzației ci senzația însăși".

În modul cum evoluează destinul eroului, cum în existența lui o senzație, o criză nedefinită, vagă, o impresie fugară poate căpăta valoare hotărîtoare, pondere absolută, poate modifica o conștiință și o biografie, stă vocația realismului psihologic al Hortensiei Papadat-Bengescu, a ceea ce în mod curent se numește „proustianism".

Dacă Mini, ca ambasador al autoarei, contribuie la integrarea ei în programul realismului psihologic nu înseamnă că abaterile de la această modalitate sînt neglijabile. Romanele adoptă în general planul unei analize pure, completată instinctiv cu tehnica „colportajului", care multiplică imaginile unuia și aceluiași eveniment în funcție de diversii colportori, mișcarea epică rezumîndu-se la succesiunea și îmbinarea lor într-o structură revelatorie. „Opera nu trăiește din acțiuni, remarca G. Călinescu, ci, ca o adevărată operă de femeie, din colportaj". Scheletul romanelor **Fecioare despletite** și a **Concertului din muzică de Bach** îl formează vizitele, seratele întîlnirile mondene, confesiunile făcute în grabă în jurul ceaiului de către personajele feminine care poartă știrile și le comentează din unghiuri de privire specifice temperamentului fiecăruia. Mini va da imaginea supl, spiritualizată, a dramei. Nory pe cea a „bunului-simț comun", Elena pe cea protocolară, rece, Ada Razu pe cea practică, Mika-Lé pe cea perversă. Adevărata imagine este uneori „dată" de către autoare, alte ori rămîne să fie dedusă de către cititor.

Construcția romanelor urmează concepția autoarei asupra personajului. Puțin preocupată de formele narațiunii Hortensia Papadat-Bengescu scrie după logica personajului. Caracterul static al prozei ei, lipsa acțiunii, a desfășurării epice concentrice intrigii rezultă, cum spunea Șerban Cioculescu, din „perspectivele individuale ale devenirilor morale, din singurătatea funciară în care se zbat cele mai reprezentative din destinele omenești ale D.sale".

Dacă **Ape adînci, Romanul Adrianei** sau **Femeia în fața oglinzii** dezvoltau erupțiile în plan liric ale subiectivității necristalizate, monologul interior, romanele, în formele lor „obiectivate", urmăresc cîteva **personaje centrale** — procesele lor de conștiință, sentimentele, stările lor, într-un cuvînt devenirile lor sufletești — prin oglinzile multiplicate ale altor **personaje-martori.** Împărțirea aceasta, a eroilor Hortensiei Papadat-Bengescu nu mi se pare nici schematică, nici excesivă.

Ce este în fond **Drumul ascuns ?** Romanul inițierii Cocăi-Aimée în lumea mondenă a Bucureștilor, trecerea ei de la adolescența naivă la maturitatea obosită a femeii de lume, și romanul inițierii doctorului Walter în viața senzațiilor puține și prețioase, în viața ipocriziei necesare în sine și pentru sine. În jurul acestor două personaje se învîrt celelalte : Lenora, surorile Persu, Hilda, Lică Trubadurul, Drăgănescu etc. La început o fată alintată și plină de ambiții, purtînd în ea germenele viciului și al voinței de afirmare, Aimée ajunge în final o femeie cu chipul de păpușă inexpresivă, bolnavă de propria ei izbîndă socială, care pe plan afectiv trăiește un deplin eșec.

Ce este în fond **Concertul din muzică de Bach,** dacă nu analiza a trei feluri de a iubi, cum remarca Ov. S. Crohmălniceanu : iubirea rece, protocolară, chinuită de prejudecăți și snobă a Elenei Drăgănescu, pasiunea carnală voluntară și întreprinzătoare a Adei Razu și atracția lubrică, morbidă a doctorului Rim pentru fata bunei Lina, „dolofana" Sia. Celelalte personaje sînt martorii, colportorii, observatorii atenți și subiectivi ai eroilor de prim plan. Arta romancierei de a impune eroii este remarcabilă. Pregătește cu minuție apariția fiecăruia. De obicei, personajul este anunțat de altul sau de alții, este văzut de depare, mișcîndu-se cețos dar cu mișcări sigure și individualizatoare, apoi erupe în scenă, se desprinde din oglinzile colportajului și se materializează, ajungînd în cele din urmă să-și poarte masca expresivă ca pe o carte de vizită. Gaetan Picon spune că personajul lui Balzac sau Stendhal „n'est pas seulment vu, il est aussi connu", efectul de surpriză ajungînd diminuat prin tipicitatea caracterelor. El observă la Proust o tehnică a surprizei, a răsturnărilor paradoxale ale constituției eroilor : ele nu sînt niciodată „cunoscute" ci doar „văzute", mereu și mereu din alt unghi de către același privitor care evoluează în timp. La Hortensia Papadat-Bengescu multiplicarea punctelor de vedere prin multiplicarea personajului martor provoacă o relativizare similară a naturii tipice a eroului, uneori pînă la negarea primei impresii. Astfel, buna Lina ajunge la un moment dat să-și nege natura. „Buna Lina, printr-o grozavă surpare de valori, devenise rea. Răutatea celor buni, proaspătă, neobosită, nesocotită, mereu susceptibilă, mereu agresivă". La fel Nory, cea generoasă, cea devotată, vesnic disponibilă pentru confesii, mereu ajutînd pe alții, are față de fata pripășită la oraș, Aneta Pascu, un fel de cinism : „Lui Nory îi plăceau jocurile hazardului — cum glumea ; îi plăceau cursele... Cine ajunge la ponton și cine nu ! Ar fi vrut să asiste la un naufragiu..." O simpatizează pe Aneta pentru că e mică de stat și „o puten domina". Aneta, de altfel, îi oferă spectacolul unui naufragiu lent pe măsura cruzimii altruiste a protectoarei ei. Capacitatea lui Nory de a se angaja în dramele altora e dezmințită de incapacitatea ei de a înțelege și ușura suferințele mamei ei Cornelia, pe care o detestă pentru legăturile ei cu boierul Dinu. Nory, atît de devotată în aparență cauzelor nobile, și ținînd discursuri despre moralitatea și sensibilitatea femeilor, este cea care se amuză de greșelile morale ale protejatelor ei și are un fel de plăcere de a constata că bărbații sînt încornorați de minunatele ființe sensibile.

Scriitoarea nu lasă nici un caracter rigid și fix, le nuanțează, le dă o complexitate și un relief mereu în mișcare, neferindu-se de răsturnări paradoxale de conduită. Avea desigur senzația că a creat o lume și aceasta o dovedește însăși ideea de ciclu și mai ales continuitățile personajelor care depășesc uneori limitele romanelor. Ea scria de la o carte la alta povestea aceleiași lumi, uneori schimbînd total optica, alte ori adăugînd doar o nouă trăsătură portretelor deja schițate.

Personajelor Hortensiei Papadat-Bengescu nu le lipsește cea de a patra dimensiune — evoluează în timp, se modifică păstrînd în desfășurarea destinelor lor o unitate de specie. Într-un sens mai larg, ele compun o lume dinamică și plină de viață — mulți critici au remarcat autenticitatea excepțională a tipologiilor. Acesta era de altfel idealul suprem al scriitoarei : „Socot romanul propriu-zis ca însemnînd realizarea vieții, deci a adevărului, în consecință ca pe ceva riguros și grav".

Dana Dumitriu

cariatide

petre got

Purificare

Voi decretați zăpada cadavru întinat,
Ci eu mă rog la arbori ca să vă deie minte ;
Mă limpezesc în cerul meu visat,
Să fie totul viu, ca mai-nainte.

Umblă prin voi ceva neluminat,
Vă traversează sîngele un negru dinte,
V-au părăsit acele aripi sfinte
Care în suflete candide bat.

Ingenuncheați pămîntului uitat.
Ingenuncheați la rîuri și morminte,
Planeta vă înalță-n trupuri vînt curat,
Ea vă purifică, nu minte...

Legămînt

De atîtea ori am trecut prin mine,
Prin propria lumină, prin propriul destin
(Acestea sînt cele mai importante treceri),
Poetul e mărul cu mere de aur,
Mărul cu mere de argint.
Harta cerului în priviri,
Care nu minte, nu minte...
Sînt omul-idee, omul-crez,
Între mine și sori
Legămînt veșnic există.

Ploile

Veniră obosite dinspre sud
Și îmi loviră arderea prelungă ;
De cîteva nopți tot șoptesc
Cîte-au pătimit ca să ajungă...

Desen de Sabin Ștefănuță

Eu le-am primit tăcut și înviat
Așa cum se primește-o rugă preacurată ;
Cum ne primește mama-n gări tîrzii,
Văzîndu-ne în an o dată.

Rămîne boabele să le tot scalde
Ca pe niște feți frumoși în sărbătoare,
Pînă cînd huma se va fecunda,
Țîșnind spre cer făclii de tînăr soare.

Mai cred

Așa ni-e dat, iubirile să fie tot departe,
Să le ghicim în toamnă ca-n oglinzi,
Pe toate le-am uitat cîte-au trecut prin mine,
Numai tu, uitării nu te vinzi...

Făptura ta arde-n icoana zilei,
Cu raze-paradis, dar și de smoală,
Te-au prins deja făgașuri neiertate,
Sufletul meu simte, nu se-nșeală.

Veni-vei prea tîrziu să-mi mîngîi pragul trist,
Ci eu voi fi absent deși o să-ți simt palma,
Mai cred, mai cred în oameni-zei,
Cu toate că furtunile ne-ntorc de-a valma...

„Petre Got este pătruns de senzații pline și caracteristice vieții de la țară, și le redă în elemente sugestive, de o mare și fermecătoare naivitate"...

DEMOSTENE BOTEZ

„Versul fraged, senin, sincer... al lui Petre Got acoperă o inspirație coerentă, „mioritică". Cele mai frumoase pasaje ale acestei lirici exprimă o tulburare gravă, un neastîmpăr din adîncuri în pragul unei ancestrale expansiuni în univers".

GHEORGHE GRIGURCU

„Discursul febril în care fiecare propoziție se străduiește să coincidă cu un vers poate fi recunoscut... în poezia lui Petre Got, nutrită de cele mai multe ori de o conștiință adevărată a tradiției, ca și de intuiția gesturilor sempiterne care se consumă sub „zarișteа cosmică"...

FLORIN MANOLESCU

S-a născut la 20 septembrie 1937, în comuna Deseși, județul Maramureș.

Absolvent al Facultății de filologie, Universitatea din Cluj, promoția 1962.

Debutează în 1964 la revista Steaua, **continuînd să publice și în** Familia, Tribuna, România literară, Luceafărul, Viața românească **etc.**

A tipărit volumele Cer înfrunzit **(1969) și** Glas de ceară (1972).

Are în curs de apariție Masa de mire.

Ipostază

Trupul meu urlă la mine
Pentru caznele la care-l supun ;
S-ar vrea mai bine iarbă,
Mai bine fum.
El nu pricepe, nicicum,
Zborurile pe care le zburăm,
Umbletele prin adînc
Pe care le umblăm.

Lut omenesc, lut al meu,
Nemulțumit ești de mine,
Dar și eu.
Mă vei înțelege, nespus,
Cînd voi pluti
Mai presus
De sus.

Întreb numai...

Iubirea mea se îndreaptă spre acela
Care se căznește să înalțe rîul
Ca pe o scară,
Spre a urca pe el
În cer...
Poate stelele sînt frunze,
Poate orele sînt pietre,
Poate vîntul sîntem noi.
Întreb numai, întreb
În care vizuină se ascunde
Fiara aceea roșcată,
Numită glorie...

Dacă amintirea

Îți spuneam să ne ascundem într-un crin,
Într-un strop de rouă, dacă amintirea nu mă înșeală ;
Curgea timpul de pe fața ta,
Ca o mică, neînsemnată greșeală.

Te-ai dus, apoi, în codrii de fum,
Vestindu-mă cu o tristă sfială ;
Sorii au ajuns, nu știu cum,
Într-o neagră învălmășeală...

Mai ești ? Eu mai sînt ? Cum făcum
Din marea lumină o noapte totală ?
Îți spuneam să ne ascundem într-un crin,
Într-un strop de rouă, dacă amintirea nu mă înșeală...

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar general de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct).

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10. tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVII
Nr. 40 (649)
Sîmbătă
5 octombrie
1974
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Tradiția reportajului

Reportajul — noțiune cuprinzătoare — a dat de furcă celor care au vrut să-l facă prizonierul unei propoziții foarte decise. Nu e mult de cînd o adevărată luptă se încinsese în jurul termenului. Ceea ce ne interesează sînt două poziții față de reportaj : una care-l consideră un fenomen recent, specific epocii moderne, alta care-l consideră un fenomen vechi, capabil de o explozie specifică în etapa modernă. Reportajul așa cum îl înțelege astăzi toată lumea — text informativ amplu tipărit într-o publicație de promptă audiență — este legat indubitabil de existența presei și mai ales a ziarului. Ziarul a apărut peste tot ca buletin de informații. Ulterior informația s-a extins devenind reportaj. A face reportaj însemna a relata pe larg un fapt petrecut recent și de interes public. A fi reporter însemna deci a fi la fața locului, adică acolo unde se întîmplă ceea ce e demn de a fi comunicat marelui public. În general, faptul de excepție, noutatea, fac obiectul reportajului. Mulțimea gazetelor, setea de informație, în sens larg, a cititorilor a dus la o dezvoltare extraordinară a reportajului. El n-a rămas, de multe ori, în paginile gazetelor ci a intrat și între coperte de cărți. Impactul reportajului cu literatura a fost astfel făcut mai evident. Uriașa lui difuziune a pus problema definirii speciei. S-a constatat atunci de către oameni de oarecare pedanterie și sînge rece că esența fenomenului nu e nouă și că reportajul modern, ca apanaj al rotativelor tipografice, are precedenți extrem de asemănători și stramoși ilustri. Reportajul a fost dezbrăcat de haina lui imediată și examinat în condiția sa adîncă. Ce este reportajul în optica detașată a acestor observatori ? Patru elemente determină în ochii lor definiția reportajului : faptul petrecut, martorul ocular, relatarea lui, auditoriul sau cititorii relatării. Gazeta, care condiționează pentru unii reportajul, e în această definiție un factor secund și nedeterminant. Multe reportaje au apărut în cărți și gazeta s-a arătat și astfel ca factor dispensabil.

Descojit însă, de aparențele lui recente reportajul se înfățișează ca o funcție psihică și spirituală a omenirii din totdeauna. Acolo unde există relatarea unui martor ocular, există pe scurt și reportajul. Obiecții se pot găsi, fără îndoială, dar consistența lor e mică. Această decupare care disolvă problema unui reportaj gazetăresc databil și ridică chestiunea la nivelul unei trăsături general umane este poate mai profitabilă pentru considerațiile în jurul reportajului. În fond și ziaristul care descrie desfășurarea unui incendiu și marinarul Shelkirk care istorisește felul cum a supraviețuit singur pe o insulă aproape pustie fac reportaj. Exploratorul care întîmpină dificultăți extreme dincolo de cercul polar sau în ținuturi necunoscute nu se mișcă în condiții mai lejere decît ale reporterului de război : și unul și altul scriu de fapt reportaj. Important este să nu ne împiedicăm de etichete. Ceea ce nu se face întotdeauna. O antologie de reportaje românești, **Reflector peste timp**, începea cu texte găzduite în primele perioade românești. Atitudinea reporterului nu este ea mai veche ? Legînd reportajul de cotidian, de presa epocilor recente, îi ingustăm implicit aria de existență. Fenomenul se cuvine privit în rădăcinile sale. Nu este în relatarea pe care o face cronicarul Grigore Ureche despre năvala lăcustelor prezent un ochi de reporter ? Și nu pulsează în anume pagini ale cronicii lui Ion Neculce vibrația specifică martorului ? „Nu i-au mai trebuit istoric strein, să citească și să scrie, ce au fost scrise în inima sa". Istoriile imperiului otoman scrise de D. Cantemir și Iancu Văcărescu nu sînt lipsite nici ele de relatarea și ochiul martorului. Memorialele de călătorie ale pașoptiștilor sînt tot atîtea prilejuri pentru reportaj de a se manifesta. **„Însemnarea călătoriei mele"** a lui Dinicu Golescu e un act de curat reportaj și îl înregistrăm ca atare. Daniil Scavinshi rămîne pentru noi o figură enigmatică dar ceea ce putem susține sigur este că poema sa, larg reprodusă de C. Negruzzi, despre băile de la Borsec nu e decît un reportaj versificat. După cum ce altceva decît un reportaj superior și ironic este proza intitulată **Balta Albă** semnată de Vasile Alecsandri ? Pașoptiștii și postpașoptiștii ne-au lăsat pagini demne de o antologie inedită a reportajului românesc. Nu ne gîndim doar la călătoriile lui Nicolae Filimon, oricum mai cunoscute, cît la explorări de tipul celor ale lui Cezar Bolliac, care îmbina excursia cu arheologia, sau la deloc frecventatele pagini ale lui Al. Pelimon, **Crimeea sau campania oștilor aliate la Sebastopol**, povestire reportericeasca, și la atîtea altele. Destinul presei românești s-a legat de destinul scriitorilor români așa că amestecul de gazetărie și literatură nu trebuie să mire. La moartea lui Odobescu, I. L. Caragiale, unul din marii gazetari ai presei românești, scrie un reportaj.

Amestecul gazetăriei cu literatura nu e bine văzut de unii critici, Ibrăileanu, E. Lovinescu, care-l denunță ca primejdios pentru cota literaturii veritabile. Interferența este însă pentru literatura română inevitabilă pînă la un punct. Mulți din scriitorii ei mari sînt publiciști mari iar la unii din ei gestul, atitudinea reporterului, adică a martorului ocular este extrem de puternică. Spiridon Popescu închina răscoalei de la 1907 o carte întreagă nedesprinsă încă cu totul de febra fenomenului : **Rătăcirea de la Stoborăni** dă pe lungi porțiuni impresia de reportaj. Nu avem cu ce măsura cîtă ficțiune și cît fapt autentic este în **Rătăcirea.**

Nota diferențială a reportajului față de literatură este nonficționalismul său. Marea artă a unor scriitori români este însă de a prezenta concretul cel mai palpabil drept ficțiune. Calistrat Hogaș descrie niște călătorii în munții Neamțului ca pe niște expediții odiseice. Mihail Sadoveanu descrie și el lungi itinerarii care nu sunt deloc rodul invenției. A înțeles bine chestiunea G. Călinescu cînd scria : „Odobescu, M. Sadoveanu au fost veritabili reporteri, descriind aidoma peisaje, pe care cititorii le-au luat drept ficțiuni literare". Notele de drum din Olanda sînt probante pentru cine ar manifesta exagerate rezerve, deși la fel de elocvente în același sens sînt și povestirile din **Valea Frumoasei** sau, parțial, **Poveștile de la Bradu Strîmb.** Și tot reportaj este începutul capitolului despre Octavian Goga din istoria literaturii lui G. Călinescu, sau descrierea Moldovei de sub munte și din cîmpie aflată în monografia despre Ion Creangă a aceluiași.

Reportajul este mult mai insinuat și prezent în existența și lecturile noastre decît ne-o arată definițiile lui. Specia este veche de cînd lumea și, după cum zicea Geo Bogza, cel ce povestea la focul de stină, astăzi în barăcile șantierelor, nu face altceva decît reportaj. Dacă reportajul e sau nu literatură nu merită să discutăm pentru că ar trebui să vedem dacă e literatură tot ce se numește roman, nuvelă, teatru sau poezie. Reportajul trăiește prin talentul partizanilor săi și este expresiv că cei ce l-au impus atenției înainte de ultimul război mondial au fost scriitorii de un remarcabil talent literar. Pentru ei reportajul a devenit adesea o armă și reportajele lui Geo Bogza sau M. R. Paraschivescu ne izbesc prin încordarea, patetismul și caracterul lor demascator. Purulența unei societăți injuste era denunțată violent și reportajul a trăit prin ele unul din momentele sale paroxistice. Faptul că reportajele lui Geo Bogza adunate acum în carte nu mai au deloc aerul gazetei de origină ci sînt citite ca literatură adevărată ne arată cît de relative sînt definițiile care limitează reportajul la spațiul presei.

Reportajul e o constantă a literaturii și nu o specie nouă cu reguli și rețete secrete. Esențială e întîmplarea, martorul ocular și talentul lui. De la Plinius, pe care reporterii moderni îl revendică drept venerabil înaintaș, și pînă la reporterii notorii de azi nu altceva s-a cerut reporterului. Ceea ce-i putem cere noi în plus este să se scuture de prejudecăți. Cu atît mai mult cu cît reportajul de azi are menirea să surprindă o realitate de inegalabil dinamism, de istorie vie.

Luceafărul

Din nou în mijlocul oamenilor muncii
Imagini din vizita tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU în județul Olt

Țara de mîine

Scriitori tineri despre Proiectul de Program al partidului

Totul pentru OM

Cu mîndrie și emoție întreaga țară a primit proiectul Programului Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism. Caracterizat printr-o deplină rigoare științifică, îmbinînd vizionarismul generos și realismul lucid, folosind creator întreaga experiență a partidului și a poporului, proiectul de Program este un eveniment ce se adaugă unui magnific bilanț, pe care poporul român, condus de Partidul său comunist, îl consemnează în acest an al marilor împliniri.

Avem în față o sinteză revoluționară, ce are în centrul său omul. Urmărind trecutul de luptă al poporului, trecînd în revistă marile momente de glorie ale istoriei patriei, rememorînd rolul istoric al clasei noastre muncitoare condusă de partidul comunist, trasînd cu îndrăzneală liniile viitoare ale dezvoltării națiunii române, proiectul de Program este străbătut de un umanism funciar, definitoriu pentru politica Partidului Comunist Român, pentru concepția secretarului general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Idei semnificative în legătură cu acest aspect se află în paragraful intitulat „Politica partidului în domeniul ridicării nivelului de trai al întregului popor", inserat în partea a treia a proiectului : „În centrul politicii generale a partidului și statului de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare spre comunism se va afla permanent omul — factorul esențial al întregii dezvoltări economico-sociale — satisfacerea plenară a cerințelor sale de viață în continuă creștere și diversificare, afirmarea neîngrădită a personalității umane".

Dar nu numai atunci cînd se referă în mod explicit la esența umanistă a politicii partidului, proiectul de Program amintește de scopul suprem al activității sociale. Întreaga sa structură conține ca idee fundamentală preocuparea pentru om. Eforturile prezentului, dezideratele grandioase ale viitorului, eșalonarea științifică a acțiunilor întregului popor pentru următorii 20—25 de ani — toate acestea gravitează în jurul omului, înțeles ca scop suprem al devenirii istorice.

Important este de subliniat în acest context faptul că proiectul Programului Partidului Comunist Român nu se referă numai la ridicarea continuă a nivelului de trai al întregului popor, ci abordează în mod generos și problema dezvoltării spirituale a omului. Importanța deosebită dată problemei educației tineretului, urmărirea consecventă a ridicării nivelului de cultură al tuturor membrilor societății, atenția acordată conștientizării activității sociale, sînt componente definitorii ale unei politici ce are drept dimensiune esențială umanismul socialist : „Întreaga activitate ideologică, politică, educativă trebuie să aibă drept țel făurirea omului nou, cu conștiință înaintată, făuritor al societății socialiste multilateral dezvoltate, al comunismului. Activitatea ideologico-educativă trebuie să fie pătrunsă de spiritul umanist al concepției noastre revoluționare, să pună în centrul ei omul".

Constructor al celei mai bune dintre lumi, dar și constructor conștient al propriei sale personalități — iată cum este omul pe care magnificul proiect al Programului Partidului Comunist Român îl înfățișează.

Voicu Bugariu

Această țară

Am dăinuit în vreme prin jertfă și prin foc
cînd lacrimile noastre se sublimau în nori
și se-ntorceau cu ploaia tot în același loc ?
Ce-a fost pămîntu-acesta, pe margine cu zori?

Trei stînjeni, jos, pămîntul țării mele
fu cîndva viu în daci ori în romani ;
sub noi — părinți, de-asupra noastră — stele,
o sfîntă simetrie de două mii de ani.

Cad în genunchi și iau pămînt în mînă
și string pămîntu-n mînă și dau de suferinți...
A fost aici o țară, și e, și-o să rămînă.
Și string pămîntu-n palme, și-n el dau de părinți.

Vasile Versavia

Autorul lui „Desculț" la 72 de ani

Azi 5 octombrie e ziua de naștere a lui Zaharia Stancu.

Adeseori, mai ales în singurătate, îmi vine să mă laud cu faptul de a fi cunoscut scriitori ca Zaharia Stancu, cu faptul că printr-o întîmplare fericită am avut prilejul să leg prietenie cu cărțile lor încă din timpul curat al adolescenței, că am avut parte de întîmplarea de a-i vedea în carne și oase printre noi, în locuri zgomotoase sau solitare întrebîndu-mă de fiecare dată, de unde îi vine artistului acea putere mare de a fermeca, de a impune celorlalți, de unde acea emanație de forță, de grandoare, de calm pe care le simțim în prezența lor, de unde acel aer care pare tuturor a zice : intră bine în ochii mei ca să-mi amintesc de tine !

Gîndind astăzi la opera sa o văd semănînd cu un mare șantier naval în care se găsesc toate uneltele de lucru, toate materiile posibile pentru înălțat și coborît, imaginabile și neimaginabile, proiectele vii ale iluziilor sale. Un șantier mare asupra căruia corpul suplu al lucrătorului se vede tot timpul aplecat cu mușchii încordați ca mușchii leului din Nemeea. Cu pasiune artistul revine asupra operei sale mereu, o corectează, o amplifică aprofundîndu-și lucrarea, ca lucrul naturii făcut asupra naturii însăși.

Scriitorul, ca toți marii scriitori, pare că nu a trăit și nu trăiește niciodată pentru sine. El crede în ceva cu mult mai mare ; destinul său e un destin încadrat. Mîinile sale ca mîinile lucrătorului au început să se îmbrace de mult numai în lumina cuvintelor, ele pot fi confundate cu instrumentele de scris ca mîinile muncitorului cu dalta și ciocanul. Scriitorul nu pare fericit decît dacă destinul lui mare din care face parte este fericit. Artistul a trebuit să facă mereu ceea ce se poate face și ceea ce nu se poate face.

Prozator, analist lucid dînd evenimentelor sociale acel realism pe care marii scriitori l-au dat operei lor, colorînd faptele lumii cu un lirism patetic care transformă totul într-o lamentație profundă, jurnalist de mare clasă, pamfletar rafinat, și poet, poet dînd lumii o asprime viguroasă, articulînd-o și imprietenind-o cu ea.

Facultatea artistului e de a absorbi viața agitată și calmă și a releva adevărul ei. Nu putem în nici un caz și nici nu încercăm să facem o sinteză în care să se oglindească întreaga sa operă, preferăm acest mod : de a sta ca neofitul atîrnat de buzele maestrului său și a asculta de acolo vorbirile sale încercînd să pătrundem misterul din care s-a născut un creator.

De ziua nașterii sale, pe 5 octombrie luminos, venim în fața lui cu urări de sănătate și fericire. La mulți ani, din partea cea mai limpede a noastră !

Gabriela Melinescu

CONCURSUL DE REPORTAJ CU TEMA : „SUB SEMNUL ACELEIAȘI GENERAȚII"

Comitetul Central al Uniunii Tineretului Comunist organizează, în colaborare cu redacția revistei „Luceafărul", concursul de reportaje cu tema : „Sub semnul aceleiași generații".

Concursul își propune să stimuleze creația de reportaje inspirate din viața și activitatea tineretului din întreprinderi industriale, din construcții și agricultură, de pe șantierele naționale, din școli și facultăți. Reportajele vor reflecta dragostea tineretului față de patrie, împlinirea îndatoririlor profesionale, marile transformări și mutații care au loc în conștiința tineretului de astăzi, angajarea responsabilă și contribuția sa la înfăptuirea programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate în patria noastră.

La concurs pot participa tineri scriitori, membri și nemembri ai Uniunii Scriitorilor, în vîrstă de pînă la 35 de ani.

C.C. al U.T.C. va acorda următoarele premii și mențiuni :

1. un premiu I în valoare de 2 500 lei
2. un premiu II în valoare de 2 000 lei
3. un premiu III în valoare de 1 500 lei
4. trei mențiuni în valoare de 1 000 lei fiecare

Reportajele premiate și menționate, precum și alte reportaje valoroase vor fi publicate în revista „Luceafărul", în ziarul „Scînteia tineretului" și editate, în volum de C.C. al U.T.C.

Lucrările vor fi trimise pe adresa : Redacției revistei „Luceafărul". Piața Scînteii nr 1. Sectorul 1, București, pînă la data de 31 decembrie a.c., data poștei.

Atitudine și opțiune

Vreau să transform în conștiință activă cît mai mult din experiența umană pe care o traversez ! Astfel aș putea rezuma rațiunea de a fi a travaliului reportericesc care nu m-a părăsit nici o clipă. Reportajul poate deveni mișcarea ce duce de la experiența individuală la idee, la raționament, puntea de platină dintre realitatea vie și atitudinea de scriitor, dintre clocotul vieții diurne și conștiința literară. În aceste împrejurări se naște, cred, nevoia miraculoasă de a re-crea viața prin cuvînt, reportajul.

Zic toate acestea din dragostea pentru reportaj și ceea ce ar putea fi acesta în zilele noastre. Zic toate acestea nu pentru a incita la noi discuții savante despre condiția reportajului care ajunseseră într-o vreme la saturație. Efortul prelungit de a defini, teoretiza cataloga actul reportericesc, virtuțile acestuia ține de talentul celor deprinși a stărui în elegante sterilități. Reportajul nu trebuie teoretizat, el trebuie practicat cu îndrăzneală și verb puternic, într-un cît mai larg evantai de modalități. Atît. El se refuză aș spune structural comentariului savant judecăților analitice, efortului de sinteză. De ce ? Pentru că el este chiar comentariu, judecată sinteză. Fiind umbra de lumină a clipei, reportajul nu suportă „alt reportaj" despre sine. O cale ar fi, deci, aceasta : să dezbrăcăm actul reportericesc de multele reguli și canoane cu care îl gratulăm. Să-l eliberăm de acele uniforme, mantii și toge, care nu-i sînt proprii.

Pentru a se exercita într-un verb, scriitorul (de proză, mai ales) își impune un efort cognitiv și cogitativ, asigurîndu-și astfel ambiția fertilă creației. Efortul cognitiv și cogitativ cel mai eficace mi se pare practica reportajului : deci, cunoaștere și cugetare. Dar este, în același timp, exercițiu disciplinator rigoare, atitudine civico-politică de scriitor. Această a doua fațetă nu trebuie ignorată deoarece — oricît de puternică ar fi personalitatea unui autor, oricît de bogată ar fi matricea lui potențială — artistul, în genere, este stăpînit de tendința firească de a coborî, mai repede sau mai încet, în lentoare și imobilitate. O imobilitate dictată de multiple comodități, vicisitudinile de virstă, dezamăgiri, prematură îmbătrînire spirituală etc. Reportajul, mai exact spus, disciplinarea prin reportaj este un excelent antidot, este izbăvire, este decantare, este atitudine militantă, este curaj, este angajament, este poziție spartană înlăuntrul cetății literelor. El, reportajul, fortifică civismul, întreține ideea, dă suport permanenței și continuității actului creator. Substanța invenției scriitoricești nu este, nu poate fi decît realitatea văzută, simțită, trăită. Reportajul este un fel intens, metodic și scriitorizesc de a trăi realitatea, de a te introduce firesc în densitatea acesteia, în fantastica și mereu schimbătoarea ei țesătură, sediul permanent al scriitorului.

Trăim înlăuntrul unui timp cu atîta mișcare materială dezlănțuită și atîta nepreväzut omenesc creator, rezultantă a celei dintîi, încît aria de acțiune a reportajului e practic nelimitată. Orice temă este de reportaj. Înseamnă că fenomenul de creație conștientă a maselor devine substanța de bază a practicii reportajului. Și lupta pentru adevăr. Și frumosul.

Pop Simion

Continuare în pag. a 6-a

Pledoarie pentru reportaj

CENACLUL „LUCEAFĂRUL"

Luni, 7 octombrie, ora 17, prima ședință a cenaclului revistei „Luceafărul".

Ședința inaugurală va avea loc la Ateneul tineretului din Aleea Alexandru nr. 38. Vor citi din cele mai recente lucrări ale lor invitații cenaclului, poeții : Ioan Alexandru și Adrian Păunescu. De asemenea, vor citi debutanții : Liliana Ursu și Ion Trif Pleșa.

cronica literară

Sânziana Pop, Gabriela Melinescu:

„Viaţa cere viaţă“

Prozele semnate de Sânziana Pop şi Gabriela Melinescu în Viaţa cere viaţă sînt, după subtitlul care ne întîmpină la începutul volumului, „reportaje“. Ar fi o mare eroare să ne lăsăm atraşi în cursa pe care ne-o pregăteşte această etichetă. O discuţie în jurul reportajului n-ar fi nici cu acest prilej mai fecundă decît au fost altele pînă acum. Pentru că nu există reportaj şi literatură, ci literatură viabilă sau nu, în care reportajul intră şi el în măsura în care este sau nu viabil. Dacă vom judeca cît şi ce este durabil în această carte vom judeca implicit şi valoarea reportajului din ea.

Prima observaţie la care ne obligă prozele de aici este că adoptînd reportajul autoarele nu-şi schimbă şi nu-şi trădează vechiul fel de a scrie. Semn că reportajul nu cere speciale schimbări la faţă. Pe Gabriela Melinescu din Bobinocarii, **volum de un mare răsfăţ lingvistic, sau pe cea din Şaisprezece ani ochi negri, ciclu poetic de pitoreşti cuvinte potrivite, o regăsim în predilecţia pentru enumerările de vorbe spectaculoase. Pagina de reportaj descinde firesc din mai vechile pagini ca în subcapitolul** Mergerii pe ape : Plăcute nume de peşti : „Zeus faber, Acul de mare, Dragonul, Corbul de mare, Aterina, Punga zeului, Cira, Fufa, Lufarul, Aţă de mare, Soretele, Cordeaua, Ateiina adevărată, Aspretele, Umflătura, Viza, Văduviţa, Zarganul, Avatul, Dentex-dentex, Hupa-Gupa, Milacopul, Barbunul, Mihaltul, Gambusia, Osarul“. **Reportajul devine aici simplu joc de cuvinte ceea ce ştim că nu intră în definiţia lui. Poeta nu se poate face cu totul nevăzută — am zice că reuşeşte rar performanţa obiectivării — în expediţiile ei reportericeşti şi multe paragrafe par a fi decupate din paginile cărţilor ei de poezie. Plecată pe teren să ne vorbească despre o tăbăcărie, G. Melinescu contemplă într-o vitrină pantofii din pielea prelucrată în tăbăcării. Iată ce ne spune : „Ca nişte mici monştri ne privesc familiar, cu boturile gata să se ridice şi s-o ia razna pe trotuar“. Ce credeţi că e un elefant trecut prin aceleaşi prisme ? „Elefantul e un megalit de carne cenuşie. Nu ştim dacă nu cumva e o piatră moale din lanţurile muntoase ale Himalaiei. Dacă ne gîndim că sîntem şi noi fiii naturii, cred că şi el ne priveşte în acelaşi fel. Lîngă elefant am stat ca lîngă o piatră mare“. Stilul e al poeziei şi mult mai puţin al prozei şi cu mult mai puţin al reportajului. Ca şi cum ar simţi că rătăceşte pe cărări nepotrivite, poeta se aruncă în cel mai succint stil documentar. Ea ne dă informaţii exacte despre peşti întocmai unui ghid zoologic, reproduce definiţia din dicţionar a pielii după Lazăr Şeineanu, enumeră, cu mai multă plăcere de a manipula cuvinte decît cu pedanterie, „ce se face din piele“, notează cu exactitate cîte kilograme de paie, fin, ovăz, morcovi şi sfeclă mănîncă un cal, cîte zeci de kilograme sînt necesare pentru hrana unui elefant, cum şi cu ce se îngrijesc animalele unui circ, etc. Autoarea pendulează între regimul de mare libertate a notaţiei şi cel de mare strictеţe. Procedeul ei e cel al montajului abrupt din filmele documentare. Unele din secvenţele montate astfel sînt de neuitat** (Cum se operează un elefant) **tocmai pentru că în ele se exclude orice ar fi de prisos. Relatarea e seacă, precisă, nu fără un efect contrar aspectului ei uscat.**

Cu astfel de momente ne aflăm la limita maximă, nu lipsită de reuşită, a incadrării Gabrielei Melinescu în ideea de reportaj. Dar reportajele ei sînt arareori în întregime aşa, ceea ce nu le scade interesul. Ele sînt, de fapt, impresii primite de la o situaţie, întîmplare sau om, transcrise liber şi inspirat, cu mijloace care, am spus, amintesc mai curînd de mijloacele poeziei. Gabriela Melinescu s-a încercat şi în dificila specie a interviului autentic scos din tiparele comune. Aici surpriza şi satisfacţia ne-o dau răspunsurile în care formularea e cu totul imprevizibilă şi involuntar ostentativă faţă de poncif. Poeta realizează un dialog sprinten, proaspăt, cu note de subliniată autenticitate (Măreţia bătrînului din Pămîntul de la marginea mării) **fără să ne dea sentimentul că aici stă tăria dotării ei scriitoriceşti. Transcriitoarea de răspunsuri e mai puţin interesantă ca autoarea de impresii. Felul cum sînt rezumate tablourile pictorului ţăran Ion Niţă Nicodin ne-o arată din nou pe poetă la largul său, pagina devine din nou surprinzătoare, sugestivă.**

Pentru Sânziana Pop reportajul e un alt fel de a înţelege proza. Aproape nici unul din reportajele ei nu este cu adevărat reportaj. Vrem să spunem că judecate după nişte canoane ale speciei zisă reportaj ele ar fi privite ca nişte erezii. Un reportaj trebuie să fie complet, fidel, antifictional. Reportajele Sânzienei Pop îşi îngăduie să selecteze aşa cum se face într-o nuvelă sau roman, un singur fascicol de situaţii şi de personaje,iar fidelitatea o bănuim păstrată mai mult în spirit decît în literă. Ca o culme a insubordonării reportericeşti se evidenţiază ultimul capitol al cărţii Cintarea cintării Moldovei, **unde** Coborîrea în timp pare a fi un roman istoric com-primat la dimensiunile unui rezumat oricînd extensibil. **Ce rămîne însă din limpedele subtitlu ? Ceva rămîne. Autoarea nu cochetează doar cu specia actualităţii. Ea e un om care se deplasează la „faţa locului“, un „martor ocular“, un căutător de oameni şi întîmplări de excepţie, un intermediar al gîndurilor şi dorinţelor lor. Ea se deplasează la Reşiţa pentru a vorbi despre siderurgişti, la Întreprinderea de maşini grele din Bucureşti unde s-a pus în funcţiune un turbo-agregat neobişnuit, descoperă la circul din Bucureşti o celebritate mondială de care bucureştenii n-au habar : pe clovnul Grigo, încearcă să refacă itinerariul lui Geo Bogza din Tăbăcarii, protestează împotriva devastării parcurilor şi pădurilor din ţară, găseşte în Apuseni un pictor naiv şi profund pe care-l prezintă publicului în rustica-i măreţie casnică. Amatorul de reportaj nu va fi înşelat : sînt în cartea Sânzienei Pop momente de maxim interes şi de mare emoţie. Dar :ceea ce ea scrie cu credinţa că face reportaj este în acelaşi timp mai mult şi mai puţin decît reportajul. Un reporter trebuie să manifeste o oarecare docilitate faţă de materia care-l inspiră. Ceea ce nu e cazul reporterului nostru. Descoperim în actuala carte a Sânzienei Pop modelul prozelor ei anterioare. E o comunitate de atmosferă şi de gestică, nu numai la autoare ci şi la personajele ei, care ne arată că peste realităţile văzute, trăite, reporterul şi-a proiectat făptura într-un fel mult prea dominator şi transfigurator. Rezultatul este că-l credem pe acest reporter nu pentru că sîntem convinşi de veracitatea paginii sale ci pentru că ne place să-l credem. Nu ştim cum arată între ştergarele ei de acasă Emilia Iercoşan, dar ne place să credem că e aşa cum ne-o prezintă Sânziana Pop. Nu putem şti nici dacă Ion Niţă Nicodin are înfăţişarea de împărat campestru pe care o are în** Viaţa cere viaţă, **dar acceptăm ca binevenită această imagine.**

Cauza esenţială a reportajului e „întîmplarea“ deci acţiunea. Altă derogare de la norma speciei : în reportajele Sânzienei Pop nu se întîmplă nimic. Ea nu caută întîmplări, cît oameni, şi reportajele ei sînt închinate mai ales lor. Aceşti oameni sînt însă în paginile ei mult mai puţin oamenii vii, adică persoane cu stare civilă precisă, cît personaje şi aici impactul reportajului cu proza este evident. Oamenii întîlniţi nu sînt „copiaţi“, „reproduşi“, ci recreaţi cu mijloacele prozatorului. Moş Izot sau nea Costică Zaman sînt văzuţi ca personaje desprinse dintr-un tablou mai vast. Ei sînt personaje ale unei ţesături de amploare din care privim doar un petec. Autoarea îşi priveşte şi descrie cu ochiul prozatorului care nu acceptă în raza privirii sale decît personaje puternic şi credibil individualizate. De altfel, unul din motivele de atracţie ale acestor reportaje este tocmai aceasta. Aşa cum apar în „reportajele“ Sânzienei Pop, moş Izot şi nea Costică Zaman sînt personaje de ficţiune şi nu de reportaj. Ficţiunea şi reportajul sînt însă elemente antinomice şi cine intră în teritoriul unuia iese din al celuilalt. Pe scurt spus, în majoritatea cazurilor, reportajele Sânzienei Pop sînt scrise cu ochiul autorului de ficţiune. Oamenii şi realităţile sînt travestite în aceste pagini şi rezultatul, chiar dacă înnobilează ideea de reportaj nu se înscrie în întregime în sfera lui.

Personajele „reportajelor“ vorbesc extrem de autentic, fără a se cădea în exagerări de transcriere, ceea ce ne arată încă o dată vocaţia prozatorului din cărţile anterioare. Priceperea autoarei de a edifica un portret cu ajutorul, exclusiv, al dialogului este de excepţie. Nu numai moş Izot sau Costică Zaman intră aici ci şi Emilia Iercoşan, Ion Niţă Nicodin, Onesim Cuciureanu, clovnul Grigo, inginerii, tehnicienii şi muncitorii Reşiţei. Tata de duminică, **schiţă bizuită exclusiv pe dialog, închide în chip concentrat acuta durere sufletească a unei fetiţe de 10 ani. Concluzia este că Sânziana Pop e o scriitoare a** imaginarului şi nu a nonficţiunii.

De cîte ori sînt în scenă personajele sale autoarea ştie să se retragă atît cît să nu strice firescul situaţiei. Partea slabă a acestor proze o dau momentele de solo, în care autoarea, adoptînd un stil confesiv sau evocator, susţine „uvertura“ reportajului. Stilul e, adesea, nemotivat precipitat, nejustificat patetic. Dacă prin exerciţiul a ceea ce ea numeşte reportaj, Sânziana Pop a consolidat cîteva din cuceririle ei mai vechi, libertatea pe care i-o lasă reportajul ameninţă serios capacitatea ei de „stăpînire“, de obiectivare şi aşa destul de şubredă. Înţelegem aceste reportaje ca pe o experienţă scriitoricească de caracter personal, încercare de a sfărîma un vechi registru literar şi căutarea altuia nou, un mod de a exersa fructuos din punct de vedere artistic. Totul e ca experienţa să nu se soldeze cu pierderi prea mari. Fără anume constrîngeri, libertatea, devine lejeritate. Dacă, totuşi, Sânziana Pop e adeptă fără rezerve a reportajului, prezenţa ultimului capitol în Viaţa cere viaţă **e cu totul inexplicabilă. Coborîre în timp este tot ce se poate mai antireportaj, curată ficţiune, unde prozatoarea imaginează o incursiune epică menită să explice frescele Voroneţului. Cele 16 pagini sînt de fapt ciorna unui roman istoric a cărui dezvoltare este oricînd posibilă. Cea mai interesantă promisiune a volumului de reportaje** Viaţa cere viaţă **rămîne în cele din urmă această neaşteptată incursiune în istorie. Volumul de reportaj se încheie în plină ficţiune, şi încă una istorică. Semnificativ pentru turnura oricărei incursiuni reportericeşti.**

M. Ungheanu

aqua forte

Ticuri, ticuri şi... reporteri

Între un copil de cinci ani şi unii reporteri există, dacă ne gîndim mai bine, o trăsătură comună: uimirea. Şi unul şi ceilalţi percep realitatea de la aceeaşi înălţime, care-i obligă să ţină capul puţin înclinat spre spate; amîndoi se străduiesc să explice cu abuz de metafore şi comparaţii ceea ce văd, sau au aerul că văd, pentru prima oară. Există, firească, şi diferenţe. Pentru primul mirarea este o stare, cum să spun, naturală, pentru cel de al doilea, de la caz la caz, cînd o condiţie a verosimilităţii, cînd o sursă a senzaţionalului. Primul se miră mai ales de tot ceea ce i se întîmplă lui, al doilea de tot ceea ce ni se întîmplă nouă. De pildă, primul este uimit că îngheţata se capătă numai în schimbul unor căpăcele de bere ori a unor şerveţele de hîrtie colorată, de regulă mototolite, pe care mămica le închide în dulap de două ori pe lună. Al doilea este uimit de faptul că pe şosele aleargă betoniere sau camioane ce transportă materiale. Că muntele e munte şi valea e vale. Că oamenilor le-a trecut prin cap să facă uzine şi baraje. Că poartă pe cap căşti de protecţie la care se uită (pentru noi cititorul, se înţelege) cam cum se uitau triburile precolumbiene la căştile lui Cortez sau Pizzaro. Că minierii îşi spun „noroc bun“ în loc de „la revedere“ ori „good bye“ şi că mai spun în loc de „schimb“ : „sut“. Că un şef de echipă îşi iubeşte oamenii deşi nu ni se dă a înţelege, şi nici noi nu descoperim indiferent de aceasta, de ce ar putea să-i urască. Că oamenii muncii au copii sau îşi completează studiile la seral. Că şi-au construit pe sau lîngă santiere locuinţe, cantine, creşe, dispensare Că citesc sau cultivă flori (..Begonii primule, muscate... Iată ceva senzaţional !“, exclamă, strigă aproape, un reporter aflat într-o excursie de lucru pe şantierul de la Mărişel cu uimirea celui care descoperă sub mai zdravene ghete din cite există, cum ar zice tot reporterul, nu se cătără zilnic pe o macara, ci pe „ichtiozaurul secolului nostru“, el nu transportă şi ridică materiale, ci visează cu ochii deschişi, nedezlipiţi de geana orizontului, el nu repară o defecţiune, ci înfringe timpul, şantierul nu e şantier, ci cea mai „spectaculoasă şcoală a desăvîrşirii din mers a caracterelor“, însfîrşit el nu e Dumitru G Dumitru ci Prometeu.

Dilatarea nu este singurul mod al reportajului. De la o vreme te obişnuieşti şi cu asta, acceptînd faptul că marile statui n-au fost create pentru a li se admira creştetul. Reporterul ne cunoaşte mai bine decît bănuim noi. Şi de aceea ne biciuieşte imaginaţia cu cifre şi comparaţii.

Într-un mic orăşel, în loc de ceea ce construim, am putea înălţa în trei ani piramida cea mare din Gizeh ori dispărutul colos din Rodos, ne sugerează el. Conductele de irigaţie ale unei gospodării colective ar putea înconjura ecuatorul de trei ori, un factor poştal a fost, în treizeci de ani de muncă, mesagerul sentimentelor unei populaţii cît a Ploieştiului, un mecanic de locomotivă ar putea realiza un Mont Blanc din coletele transportate într-o viaţă de om etc., etc. Te plimbi, deci, prin orăşelul natal ca prin capitala fostului imperiu aztec, vii acasă, învîrţi comutatorul şi pe loc te gîndeşti că energia electrică consumată într-o zi ar putea pune în mişcare un motoraş de atîţia cai putere care ar putea servi la realizarea atîtor piese, deschizi robinetul şi vezi deja o mică presă hidraulică care ar putea fasona atîtea... „A nu şti să socoteşti înseamnă că pe undeva miroase a furt“, scrie un reporter, şi tu ei fac totul, pentru că nu există minune mai mare decît omul, pentru că „nu există locuri fără oameni, fără procesul de umanizare impus de raţiunea superior organizată“. Peste tot este întîmpinat cu tremur în glas, ceea ce nu uită să noteze că-l emoţionează profund, peste tot oamenii îl privesc cu căldură, îi string mîna „cu toată fiinţa lor“, peste tot ei i se destăinuie fără rezerve, pentru că trăiesc numai conform sănătosului dicton : „Ce-i în guşe-i şi-n căpuşă“.

Bineînţeles, un asemenea reporter ne va avertiza că el nu este o fiinţă excepţională, este numai una pe măsura unora dintre eroii săi, reportajul nu este un inventar al existenţei, ci numai „realitatea văzută într-un fulger“. Ce i se poate reproşa sau pretinde atunci ? Ce i se poate reproşa unui copil care îţi arată un nor şi te întreabă dacă nu ţi se pare că seamănă cu un vapor, sau cu o trotinetă, sau cu o numărătoare, sau cu un ceas deşteptător, cu atît mai mult, cu cît, privind mai cu luare aminte, într-adevăr, începi să crezi că le distingi ? Ce poţi să-i răspunzi dacă el, după ce te-a ţintuit atent cu privirea îţi aruncă, moale : „nene, eşti un mare nehotărît“...

C. R. Constantinescu

P.S. Se-nţelege, sperăm, că ne referim numai la o anumită categorie de reportaje şi reporteri. Citatele sînt autentice.

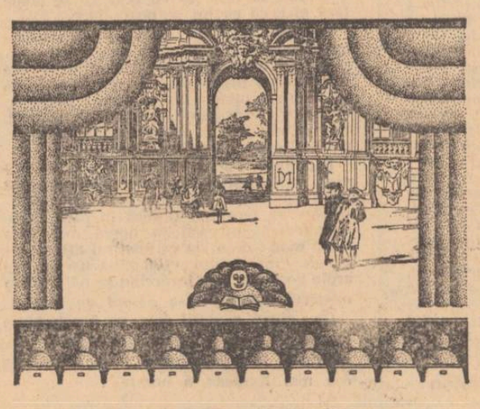

ION DOGAR-MARINESCU

viaţa cărţilor

Radu Cosaşu :

„Alţi doi ani pe un bloc de gheaţă“

De multă vreme Radu Cosaşu nu se mai duce la Gara de Nord pentru a-şi cumpăra un bilet de tren Bucureşti — Hunedoara, ci s-apuce „Monde“-ul. Nici pe la autogara de la Operetă nu mai trece pentru a se zbate să prindă cursa Bucureşti — Găeşti, ci să pună mîna pe „Sportul“. Altfel spus, Radu Cosaşu nu mai scrie de o vreme reportaje, ci, dacă vreţi, aşa cum alţii au ales „critica-criticii“, Radu Cosaşu a optat pentru „reportajul-reportajului“. În urmă cu un an, doi, tînăr reporter fiind, nu numai că-l citeam, ca şi azi, cu voluptate, dar îl invidiam zicindu-mi că ce diferenţă este totuşi între a bate nu ştiu ce şantier simbăta şi duminica, şi a citi liniştit „L'Humanité“-ul. Numai că în peregrinările mele reporterieşti aveam să aflu, nu în puţine locuri, că „pe la noi a trecut şi tovarăşul Cosaşu şi a scris minunat şi noi nu-l putem uita nici dacă, aşa cum spun unii, dînsul **nu mai face teren**, ci belote şi semnează Belphegor“, numai că, încet, ca orice dialectician riguros ce mă pretind, am înţeles că Radu Cosaşu nu a renunţat la reportaj din comoditate ori din nu ştiu ce spleen ce i se trage de prin cartierul Matei Voievod — Delea Veche — Hala Traian, ci pentru simplul motiv că el, Radu Cosaşu, vrînd-nevrînd, trebuia să ajungă ceea ce este : un excelent tabletar. Şi asta nu pentru că scrie „zăend“, „stanşibranii“ ori alte bobinocherii de felul acesta, ci pentru că un om care priveşte cu un ochi linia Szabo — Ferenczi — Szabo luptînd împotriva redutei Ganga — Flamaropol — Zografi iar cu celălalt ochi, tot cu lentilă fumurie, află, din „Figaro“, acolo lîngă petecul de gheaţă crescut sub poalele Turnului paraşutiştilor că lui Pierre Viers „îi făcea plăcere să vadă avioanele decolînd spre ţările îndepărtate“, că avea 13 ani, că „N-a supravieţuit frigului şi lipsei de oxigen la 12 000 de metri altitudine“ şi că astfel a devenit „Un băiat, mort în trenul de aterizaj“ al unui avion sosit la Abidjan şi, că băiatul în pantaloni scurţi „avea de asemenea o rană în piept, provocată probabil de o comandă hidraulică“. ei bine, un asemenea om nu putea deveni decît părintele „**Cronicii de trei secunde**“ şi al altora care au nu numai farmecul instantaneu, pe care-l întîlneşti şi în rîndurile unor confraţi ce mimează destul de bine **flash-ul**, ci şi acuitatea gravă a unei inteligenţe excepţionale, care ştie să pună tot timpul într-o cumpănă eterică dramatismul şi ironia, vremelnicia şi vremelnicia de mai lungă durată, muzica şi zgomotul, etc. şi etc.

Că Radu Cosaşu îşi înţelege foarte bine propria-i condiţie de rob al informaţiei o dovedeşte şi una din mărturiile nu puţine în acest volum .....Citind mereu ziarele, dezvoltîndu-ne zi şi noapte simţul informaţiei — pierdem totuşi ceva, treptat-treptat : simţul marilor poveşti. Faptele nu le mai înserăm ca basme, ca legende, nu le mai integrăm în acel fastuos vis eminescian care zice că „vis al morţii-eterne e viaţa lumii-ntregi“... Pentru Radu Cosaşu citirea gazetei este gestul fundamental din care se naşte puterea sa de a scrie la o gazetă sau la alta ; la urma urmei, puterea lui de a „supravieţui“. Radu Cosaşu ne-a povestit odată că un maniac, colecţionar de ziare, a murit zdrobit de maldărele de hîrtie care s-au prăbuşit într-o zi peste el în odaia în care convietuiau. Cel de-al doilea ce va pieri astfel va fi Radu Cosaşu.

Drama scriitorului Radu Cosaşu începe şi se termină între marea, nebuna lui iubire pentru real şi datoria pe care simte că o are (şi ca vocaţie) pentru ficţiune : „dar abia mai tîrziu am aflat că articolele mor repede, abia mai tîrziu am descoperit că mă pregătisem zadarnic să fiu şi eu curăţător de canale — adică reporter, ziarist, pamfletar — mai tîrziu am pus şi eu piciorul pe acea gură de rai numită ficţiune, păstrînd însă integrală nostalgia ziarelor...“

Petre Dragu :

„Sugestii pentru Diogene“

Deşi nu către reportajele-lirice se îndreaptă opţiunile mele, cred că din toată cartea lui Petre Dragu lucrul cel mai bun este reportajul-poem intitulat **„În loc de prefaţă“**. Dacă ar fi după mine, n-aş scrie o recenzie, ci aş cita tot acest reportaj-poem, mulţumindu-mă ca apoi să mai scriu două-trei cuvinte despre cîteva din mecanismele care ţin de arsenalul reporterului atît de cunoscut. Dar de citat, tot voi cita : „Votat în umanitate ! / Cum în umanitate ? / Cocsarul care conduce şedinţa, / secretarul celulei de partid / citeşte atent biletul / pe care i-l trimit din mînă-n mînă : / „Tovarăşe, se zice în unanimitate“. / Ridică privirea spre mine / Şi dă aprobator din cap. / Dar cînd se votează din nou, / el pune rar întrebările ştiute : / — Cine este pentru ?... / Cine este contra ?... / Cine se abţine ?... / şi după ce priveşte sobru pădurea de pumni ridicaţi / — pumni negri, uriaşi ca nişte segmente de maşină — / concluzionează limpede, apăsat : / Votat în umanitate ! / Apoi se-ntoarce spre mine / şi spune zimbitor, cu glas de tată : / Lasă, tovarăşu' să zicem în umanitate, / că sună mai frumos / şi mai adevărat“.

Al doilea reportaj al cărţii, **„Depoul nou : mesajul de la talpa construcţiei“**, este nu numai unul „à rebours“, excelent, ci şi o tulburătoare profesiune de credinţă a unui fost tînăr brigadier, care la 15 ani în loc să scrie poezii, aşa cum îl îndemna inima, lucra pe unul din şantierele de început ale noii ţări, aşa cum îl îndemna conştiinţa. În acest reportaj se află toată cheia cărţii, dedicată nu numai generaţiilor ce muncesc azi, ci mai ales celei dintîi care a trebuit să ridice Noua Cetate în chiar inima Vechii Cetăţi. Acest reportaj este un memento de mare conştiinţă profesională şi afectivă, după care celelalte reportaje vin firesc : scrise cu dibăcie, scrise mai în grabă, cu ticuri de gazetar obligat să n-aibă timp pentru a găsi totdeauna cuvîntul cel mai fericit, reportaje-anchetă cu întrebări şi răspunsuri adevărate, etc.

După ce termini această carte îţi pot rămîne în memorie numeroase fraze emblematice pentru conştiinţa generaţiilor care ridică noua Românie.

Dorin Tudoran

Ioan Grigorescu :

„Paradisul murdar“

Reporter de elită, peregrin pe aproape toate meridianele globului, Ioan Grigorescu îşi revendică, în limitele genului, un destin aparte, neguvernat de liniile magnetice ale geniului bogzian. El nu cunoaşte, la modul demiurgic, voluptatea scufundării în cercurile cele mai adînci ale erelor geologice, spre a **realcătui** universul sau numai o parte din el, şi nici nu-şi asumă intenţii acuzat descriptive, din obligaţia — tipic vlahuţiană — de a reface harta unei geografii „pitoreşti“. Interesat de **om** şi de condiţia acestuia în lumea contemporană, Ioan Grigorescu ignorează, adesea, aspectul turistic al itinerariului, retina sa fiind sensibilă mai ales la „mimica“ dinamică, surprinzătoare a **peisajului social**, contemplat lucid, cu o curiozitate mereu vie şi mereu obiectivă. „Spectacolul lumii“, în regia autorului, se joacă, azi, mai ales pe scena „megalopolisului“, a marii metropole care confruntă, dramatic, individul cu „paradisul artificial“ plăsmuit de el, în timp ce acesta încearcă, la rîndul lui, să-i remodeleze fiinţa. După imaginile cutremurătoare ale lagărelor de exterminare naziste, unde omul atenta la viaţa semenului său, potrivit preceptelor unei ideologii rasiste, sălbatice („**Obsesia**“), scriitorul-reporter pune, în **„Paradisul murdar“**, sub semnul acuzării o altă crimă, absurdă ca o sinucidere în masă : **ecocidul**. Şi acolo unde altul ne-ar fi „fericit“ cu o dizertaţie ecologică pe cît de savantă, pe atît de indigestă, Ioan Grigorescu — transpunînd problema în termeni politici şi de morală — ne oferă nu neapărat o panoramă agonică, într-un decor apocaliptic, bolnav, ci suportul „plastic“ necesar lansării unui patetic apel la reconcilierea omului cu natura şi, în ultimă instanţă, a unui sever avertisment : **„S.O.S. Natura ! Ecocid înseamnă genocid“.**

Figura palidă a planetei, cu metabolismul profund tulburat de floarea cancerigenă a poluării, prilejuieşte autorului, în **„Paradisul murdar“**, şansa nedorită a unei răvăşitoare **cărţi-anchetă** (şi cît şi-ar fi dorit scriitorul o **carte-pastel !**). „Subiecţii“ — eminenţi oameni de ştiinţă, ziarişti, medici, politicieni — folosesc ei înşişi un limbaj figurat, metaforele lor nepremeditate punînd o aureolă mată, picioasă, realităţii ce afişează, pe alocuri, un aer abulic, spectral. Combinînd cu fineţe declaraţiile-mărturii, cu observaţiile proprii şi cu reminiscenţele de lectură, reporterul realizează — parcă la masa de montaj — un scenariu sobru, fragmentat (în sens cosmaresc epopeic) în zece „anticinturi“, din care nu lipseşte nici fişa clinică a unei maladii nu doar organice (poluarea materiei), „clasice“, ci, de asemenea, etice (poluarea morală), spirituale (poluarea estetică, politică, religioasă) ; nici coborîrea în infernul halucinogenic (drogpolizia) sau pornografic (sexplozia) ; nici proiecţia acelor landouri în care copiii sînt scoşi la „gazare“ pe străzile londoneze, şi nu în zilele de groază ale „smogului“, cînd soarele glacial, topindu-se în norul de fum ca într-un acvariu tulbure, invită pămîntul să-şi pună masca cu oxigen, ci zi de zi, cu fiecare act reflex al căilor respiratorii. Dar, străbătînd aceste „bolgii“ ale supercivilizaţiei moderne, Ioan Grigorescu nu adoptă tonul pesimiştilor prin vocaţie, nu se lasă copleşit de nostalgii preistorice şi nu prooroceşte iminenţa unui viitor apocaliptic, după cum nu se contaminează nici de optimismul iresponsabil al ignoranţilor sau de optica mioapă, buimacă a „societăţii de consum“, care, ahtiată după profituri imediate fabuloase, stoarce planetei vlaga, fără a-i da posibilitatea regenerării. Spirit lucid, aparţinînd unei ţări în care luciditatea şi realismul caracterizează sistemul de guvernare, autorul mărturiseşte necontenit speranţa că multdiscutatul „homo faber“, creatorul supertehnicii, va şti să reciştige prietenia naturii şi să convertească zelul malign al industrializării, dintr-o eventuală otravă, într-un cert balsam pentru umanitate.

Dincolo de unele ecouri mai apăsate din lucrarea lui Jean Dorst, **„Înainte ca natura să moară“**, şi în ciuda unei aglomerări, uneori obositoare, de date, cartea lui Ioan Grigorescu rămîne documentul patetic al unei conştiinţe responsabile atît în plan artistic, cît şi social.

Ilie Purcaru :

„Un elefant pentru doi oameni“

Deşi reportajele **lui Ilie Purcaru** — un alt strălucit reprezentant al genului — aduc în prim-plan tot **omul**, perspectiva autorului este alta, iar tonul relatării — sensibil modificat. De regulă, personajele sale nu se recrutează dintre marii însinguraţi ai marilor oraşe, ci dintre cei implicaţi, încă intim, în **peisajul natural.** Peisaj plin, încă, de personalitate, neliniştitor şi misterios ca o trufaşă enigmă, fascinant în debordarea vegetală, ca şi, pe alocuri, în pustietatea sa morgantică ; fiinţă sălbatică, adesea, cu un vag asentiment la domesticire, el nu pare să intereseze pe reporter numai în ipostaza sa primordială. „bogziană“, ci, mai ales, în aceea de tranziţie, către primul impact cu civilizaţia. Demersul lui Ilie Purcaru se constituie, de altfel, în **„Un elefant pentru doi oameni“**, într-un scurt periplu prin cîteva dintre **civilizaţiile tinere ale** planetei, iar eroii acestui demers par, rînd pe rînd : **jungla** laoţiană şi patrioţii ei guerillarzi ; **deşertul** saharian, cu El Hoggarul, „placa sa turnantă“ şi primele bungalow-uri tuarege, încercînd să se substituie corturilor nomade ale „oamenilor albaştri“ ; **taigaua** siberiană, cu indescifrabila ei fantezie silvatică, şi silueta inverosimilă a Novosibirskului ori aceea „de seră“ a Akademgorodokului ; **munţii de gheaţă** ai Alaskăi, cu oraşele chaplin-iene, pustii, oraşe-fantomă „explodînd“ surprinzător în aer, din trei în trei luni, înviorate de avioanele petroliştilor în exod spre locurile de agrement ; în fine, **plantaţia** de trestie de zahăr din Cuba, unde soarele necruţător nu poate înfrîna nici munca, nici dansul tinerilor înrolaţi sub stindardul paşnic al Zafrei. **Omul în inima peisajului şi peisajul din sufletul omului** — iată cele două necunoscute care compun suportul ecuaţiilor propuse, de orice călătorie, reporterului. Iar aceasta le „rezolvă“, cum ar spune Ion Barbu, „la modul intelectual al lyrei“. În retortele ascunse ale autorului, reportajul devine poem sau seducător eseu politic. Indiscutabil, Ilie Purcaru are ceva din „sentimentul naturii“, nu, însă, în linie bogziană, ci, mai degrabă, sadoveniană, şi, în plus, gustul reflecţiei intelectuale şi pregnanţa formulărilor aforistice specifice „memorialelor“ lui Ralea.

Cu cîteva rezerve vizînd anumite ticuri jurnalistice mai puţin mascate şi cu observaţia că „Sigma siberiană“ resimte, pe undeva, excesiv modelul livresc al lui C. Stere, punem punct însemnărilor noastre despre **„Un elefant pentru doi oameni“**, carte exemplară sub multiple aspecte.

Constantin Vişan :

„Dorul zăpezii“

Un „poet“ al faptului divers pare a se recomanda, în **„Dorul zăpezii“**, Constantin Vişan. Proza sa cu aparenţe artistice este, în fond, un reportaj deghizat. Graţios şi convenţional, cu foşniri mătăsoase, orientale, ce înnăbuşă, însă, marile revelaţii, desenul stilistic al autorului are ca pretext, de cele mai multe ori, întîmplări legate de activitatea radiotelepublicistică. De aici, diversitatea cadrului, sarabanda imaginilor transpuse — prin transfocatorul memoriei — la cîţiva paşi de privitor sau la mii de kilometri depărtare. De aici, de asemenea, aerul circumstanţial, improvizat, de comentare a unui eveniment dat, pe care îl prezintă, pe alocuri, notaţiile.

Avînd o sensibilitate deosebită faţă de peisaj — lipsit, însă, în mod surprinzător, de **simţul naturii** —, Constantin Vişan deviază, nu rareori, reportajul în **pastel.** Cu o delicateţe notabilă, dar cam monotonă, el decupează, din realitate sau din reverie, tablouri feerice, hibernale de regulă — acestea fiind, de altfel, şi cele mai reuşite — pe care le proiectează, cu dexteritate, pe un ecran ce pare acoperit, deja, cu inscripţii livreşti. Rezultă un spectacol agreabil, cam artificial însă, textul neizbutind, întotdeauna, să iasă din graniţele locului comun : **„Munţii sînt pămîntul ridicat în picioare, pămîntul pe verticală, demnitatea pămîntului. Din această demnitate se nasc brazii, cei mai drepţi copaci ai pămîntului. Din ei se fac corăbii, catarge“.** sau **„Fulgii cad cu încetinitorul. Ca într-un film. Bărăganul.“** Mult mai bine lucrate sînt secvenţele cuprinse în tablete precum **„Dorul zăpezii“, „Garoafe de zăpadă“** ş.a., unde, peste decorul vătuit al iernii, se suprapun amintirile şi basmele copilăriei.

Aceleaşi atribute pot fi regăsite şi în însemnările de călătorie — prin Turcia, Iugoslavia, Italia, Cehoslovacia, China — incluse în cartea lui Constantin Vişan. Autorul a surprins cu siguranţă simfonia de forme şi culori a Domului din Milano, a ascultat şi a transpus tulburător bătaia tristă, îngrăsioasă, a timpului curgînd parcă spre trecut, prin atît de eminescienele „ore veneţiene“, după cum imaginea mişcătoare a marilor bulevarde chineze, alergînd pe pneurile a sute de mii de biciclete, se reţine.

Nicolae Baltag

grivița roșie: «linia 24»

I. O ZI DE MUNCĂ

La intrarea în hale, o locomotivă împinge cîteva vagoane goale. Pe linia a douăzeci și patra a triajului, la atelierele Grivița Roșie, lungile vagoane verzi, ridicate pe cricuri, devin schelete metalice oarbe, fără geamuri și fără uși. cu smocuri de fire electrice atîrnînd din plafonierele compartimentelor. Din cînd în cînd răzbat dinăuntru, violent, flamele albăstrii ale aparatelor de sudură.

Am văzut cu toții, de atîtea ori, trenuri trăgînd la peroane ; am coborît în gări păstrînd în amintire, pentru cîteva zile, imaginea unui pavilion din Călimănești fixată în ramă pe peretele din față al compartimentului ; am călătorit noaptea în vagoane goale zărind prin geamurile aburite lumini fugare ; am văzut cu toții din goana trenului, desigur, oameni făcîndu-ne cu mîna. Se cuvine, oare, să ne gîndim și la altceva decît la oamenii aceia pe care nu-i vom mai reîntîlni niciodată, la altceva decît la vecinii de compartiment care încep prin a vorbi despre recoltă și sfîrșesc prin a-și descoperi cunoștințele comune ? Trebuie să știm neapărat că la capătul celei de-a douăzeci și patra linii a triajului, vagoanele își întrerup pentru un timp existența ?

Poate că nu vrem să știm ce se întîmplă cu vagoanele, așa cum nu ne gîndim mereu de unde va fi venind lumina electrică pînă la becul din bucătărie, unde va fi fost făcută mobila din sufragerie, sau unde vor fi fost tipărite ziarele de pe noptieră. Poate că vrem să ne ocupăm locul în compartiment și atît.

Chiar dacă ni se pare că în atelierul de forjă metalul înroșit se zbate sub loviturile marilor ciocane pneumatice ca un pește aruncat pe mal, chiar dacă grămezile de șpan violet seamănă cu corzi de viță care vor da curînd struguri, va trebui să ne întoarcem la constatarea, cu nimic senzațională, că aici se repară vagoane de călători. Mașinile de rectificat aruncă jerbe de scîntei, oamenii stau aplecați deasupra bancurilor, deasupra strungurilor, ca în oricare altă întreprindere ; sînt și mulți adolescenți care privesc peste umărul muncitorilor, tapițeri așezați cu picioarele sub ei, tineri care pregătesc formele în turnătoria de neferoase.

Am văzut din tren, în apropiere de Ciulnița, următoarele : pe o întindere de cîteva zeci de hectare, cîmpia era răscolită literalmente de buldozere, de excavatoare și draglaine. Se petrecea acolo una dintre marile revărsări de forță umană, un spectacol pe care nu poți să-l uiți chiar dacă îl vezi numai pentru cîteva clipe. Prin valurile de praf, pe drumul din apropierea căii ferate, sute de basculante alergau una după alta. Ușile de la cabine fuseseră scoase și șoferii conduceau goi pînă la brîu, pe jumătate ieșiți din cabină, în căldura toridă a amiezii. Se cuvin căutate, mai ales, asemenea spectacole grandioase ? Se cuvine să vorbești despre ele mai curînd decît despre felul în care sînt reparate vagoanele la Grivița Roșie ? Dar poate că peste cîtva timp, lîngă Ciulnița, tractoarele vor ara cîmpul și nici unul din tractoriști nu se va gîndi la ce a fost acolo înainte.

Trecînd prin halele Griviței am auzit oameni care spuneau : dacă se-ntîmplă ceva cu un vagon, noi sîntem întrebați primii... Noi răspundem pentru ce facem. Lucrul cel mai important la un vagon e frîna... Lucrul cel mai important la un vagon sînt osiile, roțile... Aici, la controlul cu ultrasunete, noi avem o mare răspundere : un defect trecut cu vederea la o osie, nu e lucru de glumă...

Există ceva mult mai de preț decît halele, strungurile, șurubelnițele, circuitele tranzistorizate, ciocanele pneumatice și vagoanele care se repară aici : tradiția muncitorească a ceferiștilor, oamenii și sentimentul răspunderii transmis din generație în generație.

Trec dintr-o hală în alta, dintr-un atelier într-altul, uitîndu-mă la felul în care muncesc oamenii de astăzi ai Griviței : mai tineri sau mai bătrîni, în salopete, în tricouri pătate cu vopsele ; unul dintre ei manevrează comenzile strungului cu mănuși de automobilist ; de sus, de pe schelă, ne privesc cîțiva zidari — un atelier nou ; un secretar U.T.C. în atelierul de triple valve, în fața bancului de probă pentru frîne, maiștri, elevi ai școlii profesionale, oameni calificați la locul de muncă, o fată care abia a terminat liceul și a venit să lucreze aici. La fiecare pas, atîrnate deasupra capetelor, atîrnate pe pereți, văd panouri pe care sînt scrise cifre, angajamente, procente, angajamente mai noi adăugate vechilor angajamente. Trebuie amintite și acestea : fac parte din felul de-a munci al celor de-aici. În biroul U.T.C., pe o masă, un teanc de reviste : *Era socialistă*. Și iar grafice, iar cifre, pentru ca, din loc în loc, să văd pe pereții atelierelor, înrămate, atît de cunoscutele reproduceri din compartimentele trenurilor. „Avem și-un poet, spune cineva. Vrea condiții ca să creeze !...“

Poate că nu vrem să știm ce se-ntîmplă cu vagoanele în care călătorim, și e firesc să fie așa atîta timp cît la Grivița oamenii au conștiința faptelor lor.

Nicolae Mateescu

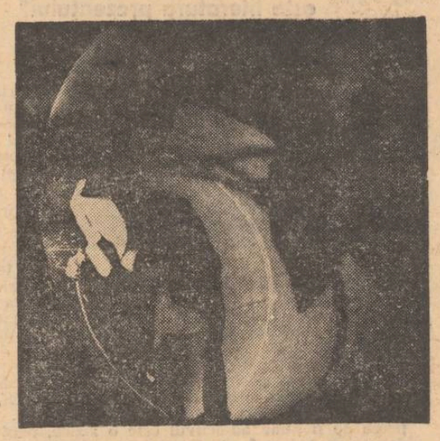

II. MÎINILE

Muscalu I. Ion 48 de ani, topitor la I.M.M.R. „Grivița Roșie“. 24 de ani vechime, navetist, din Leordeni-Argeș. Un ins nici scund, nici înalt, uscățiv. Îmbrăcat într-o cămașă cadrilată de finet, plină de pete de ulei și praf, încălțat în ghete fără șireturi ,cu boturile ridicate, cu limbile scoase în afară în chip de supremă ironie față de pămîntul deasupra căruia plutesc.

Dar, cel mai convingător indiciu al faptului că Muscalu I. Ion poartă asemenea ghete și o asemenea cămașă, că face zilnic naveta de la Leordeni-Argeș, că are 24 de ani vechime „plus cinci ani la plug și coasă“, că, mai ales, este topitor la această întreprindere, sînt mîinile sale.

Mîinile care ascund o adevărată arhivă secretă a propriei sale vieți. Un cod ușor de descoperit, dar greu de descifrat, în care sînt înscrise toate marile evenimente pe care le-a trăit topitorul Muscalu I. Ion.

Același lucru s-ar putea spune și despre mîinile lui Nicolae Voicu, ucenic într-ale topitoriei a lui Muscalu, navetist din Talpa-Teleorman, ca și despre mîinile lui Constantin Ion, tehnician în laboratorul de electronică.

Fiecare din aceste trei fragmente de roman are cîte un personaj bine conturat, plin de o viață bogată și aspră, cu o incredibilă putere de convingere : mîna.

Între „linia vieții“ și „linia fericirii“, cum zic chiromanții, în partea cea mai adîncă și mai moale a căușului palmei, a apărut într-o zi o pată alburie, translucidă. Asta era prin '50, cam prin primele zile după venirea lui Ion Muscalu aici. Într-o săptămînă pata a dispărut. Lichidul apos s-a uscat, iar în locul vechii pungi a apărut o mică umflătură solzoasă, tare, un fel de materie cornoasă, nedureroasă, vag incomodă, pe care topitorul Muscalu a descoperit-o cu o vădită surpriză în timp ce, mișcînd în bancheta vagonului de a II-a, mînca din căușul palmei cîteva boabe de cireșe pietroase. Surpriza a fost colosală. Aidoma aceleia trăită de Akakii Akakievici, în timp ce descoperă, în propriu-i blid cu mîncare, un nas.

Cîțiva ani mai tîrziu s-a schimbat și conturul falangelor. Dar, spre deosebire de partea cornoasă din căușul palmei, această schimbare a fost mult mai lentă, incredibil de lentă. Întîi s-au îngroșat și s-au înconvoiat unghiile, apoi s-au umflat încheieturile și, abia mai tîrziu, au dispărut și amprentele. Astfel, acum, după 29 de ani de muncă, mîna lui Ion Muscalu este de o simplitate fundamentală. Bătăturile, încheieturile, „linia vieții“ și „linia fericirii“, buricele degetelor, porii și „Cîmpul lui Marte“ s-au umplut de o pojghiță brun-cenușie, aspră sticloasă, asemenea focului, apei și pămîntului, asemenea patinei de pe somptuoasele arhitecturi seculare. Focul, în preajma căruia a petrecut opt ani bătuți pe muchie, i-a uscat și asprit trăsăturile. Nisipul și argila i-au acoperit amprentele cu un strat subțire de ciment cafeniu. Abia mai tîrziu a venit și apa și i-a adus acestui strat de pămînt, solidificat pînă la identificare cu propria-i piele o anume transparență ciudată. Astfel încît, uriașa mînă a topitorului seamănă cu un dreptunghi diform de ceară, care, trecut prin fața focului marilor cuptoare, își destăinuie identitatea. Fantastica și fascinanta sa identitate.

În această mînă nefiresc de mare stau suprapuse, ca într-o uriașă și greu de descifrat enigmă, mersurile persoanelor și acceleratelor, tăcănitul roților, figura crispată a acarilor, privirea grea a navetiștilor, siguranța călătorilor.

II

Cineva a spus odată că mîna este semnul distinct al evoluției. Înainte de el însă a mai fost cineva care a spus că în mînă sînt înscrise, ca într-un vechi papirus, semnele destinului. Din spectrul complicat al amprentelor, din configurația căușului palmei, din frecvența și lungimea liniilor care îl brăzdează poți reconstitui cu aproximație evenimente viitoare, evenimente probabile care te privesc direct și personal.

Mîna lui Ion Constantin a fost atît de plină de enigme, încît nici un chiroman n-a izbutit să le descifreze sensurile. „Te paște un drum lung, întortochiat, văd și un lac cu lebede“. „Ce ?“, a zis el. „Un lac cu lebede și o insulă cu arginți la mijloc. Trebuie să știi să înoți ca să ajungeți pînă acolo“. „O să învăț, nu-i mare lucru“. „He, he, he... a rîs bătrîna, e al mai al dracu lucru să înveți așa ceva“.

Mîna lui Muscalu e cît un calcan. E aspră asemenea pielii calcanului. Mîna lui Ion Constantin e aproape filiformă, cu degete lungi, fine, de o străvezime naturală, peste care nu s-a mai depus nimic altceva în afară de propria-i transpirație. Ion Constantin este unul din primii tehnicieni electroniști care lucrează în această mare uzină. El și alți cîțiva au adus în acest univers tradițional plin de invincibila fantomă a focului și pămîntului, formulele clare, ciudate și clare ale seleniului, siliciului, borului și germaniului. Mîna lui n-a putut întreține decît cel mult flacăra unei lămpi de spirt. Dar, tot mîna lui a știut să desconspire lumii discreta și fascinanta mișcare a electronilor, fără de care, la drept vorbind, nici un tren nu mai pleacă din gară. Și nici un acar nu-i schimbă mersul pe linia magistrală.

L-am rugat să-mi arate mîinile. Atît. Doar numele și felul în care arată mîinile voiam să știu.

Nicolae Voicu, 22 de ani, din Talpa-Teleorman, vechime la I.M.M.R. : 2 ani.

Așa arătau în urmă cu 22 de ani și mîinile lui Muscalu. Movila de carne tăbăcită din „cîmpul lui Marte“, dintre „linia vieții“ și „linia fericirii“, căpătase o culoare brun închisă. Amprentele începuseră să se șteargă. Buricele degetelor prinseseră culoarea și fizionomia buretelui de pădure. Mereu umed, jilav, moale, asemenea arborilor, asemenea mlaștinilor din marginea pădurii.

— Într-un fel e bine, a zis bătrînul muncitor. Într-un fel e bine. Tot săpunul din lumea asta n-ar reuși să-mi spele urmele de fontă și pămînt. Altfel n-aș mai fi Muscalu I. Ion. Și nici el n-ar mai fi Voicu Nicolae. Nu-i așa ?

— Este. Un singur lucru nu-mi place totuși : fetele aleg mai degrabă palmele curățele, moi, nu roase de pămînt și balustrade de curse de navetă. A rîs. A rîs și Muscalu ca de o glumă bună. Focul suia prin ajustaje, șuiera, țîșnea în peretele de fier al roților. Se călea o lume de nisip, o lume de metal, o lume împietrită, încinsă pînă la incandescență.

În serpentine calme cobora metalul. Patruzeci de ochi (doar o pereche au trăit vîrsta armatei) îl supravegheau. Patruzeci de brațe (doar o pereche erau cu porii prea deschiși în podul palmei) aveau tăria morală să-l supravegheze. Atîția erau : Douăzeci de oameni în cămăși cadrilate, în salopete pline de ulei, în bocanci fără șireturi, cu limbile scoase într-un rînjet înghețat.

— Sînt bătrîn, a mai zis Muscalu. Bătrîn și butăcit de muncă. Singura mea șansă sînt ăștia nouăsprezece cu armata încă nefăcută, ăștia două mii care sînt pe aici.

Obosise vorbind și gesticulînd. S-a așezat pe un butuc de lemn, și-a aprins o „mărășească“, a fumat-o, a aruncat-o într-o căldare cu nisip, apoi și-a desfăcut pachețelul cu mîncare. O sută cincizeci de parizer, o felie groasă, bolovănoasă de pîine, două roșii mari, culese din grădină.

— Îmi cam tremură mîna de la un timp. Mi-e frică să nu torn fonta pe de lături.

— De aia sînt toți cei nouăsprezece aici ?

— Poate. De ce ați venit, mă ? a strigat. Să-l lăsați pe bătrînul Muscalu așa cum e, sau să-l urcați acolo unde singur niciodată n-a putut să ajungă ?

A sunat sirena. Muncitorii s-au ridicat. Focul urca prin ajutaje pînă în peretele de oțel al roților.

Pavel Perfil

III. MAȘINILE

Așa cum se aud școlile, așa cum se aud cîmpiile tot așa se aude și uzina. Există o zonă ca o aură — zona uzinei — în care „ți se pun în gardă“ simțurile, o zonă în care te pregătești pentru întîlnirea cu oamenii și mașinile. Primul contact cu ceea ce este o uzină se realizează prin auz. Mașinile anunță uzina.

Intrînd în zona Uzinelor Grivița m-am surprins gîndindu-mă la mașini, la mașinile minuite de oamenii acestei „cetăți a comuniștilor“, iar cînd portarul ne-a adresat obișnuita întrebare „dumneavoastră pe cine căutați ?“ voiam chiar să-i spun că „eu caut mașinile“.

De fapt cu o mașină (și cînd spun asta mă gîndesc la strunguri și freze, la aparatul de sudură ori la ciocanele pneumatice) te poți împrieteni. O mașină poate fi iubită și este iubită. O mașină poate fi apreciată ori disprețuită. Dar o mașină poate fi și nerăbdătoare. Cu o mașină se poate vorbi. M-am convins că este așa urmărind oamenii în colaborarea lor cu mașinile, urmărind acea „prietenie“ și reciprocă înțelegere. **Mihai Matei** ajunge în fața mașinii la care lucrează și parcă „dă mîna“ cu ea. Tînărul acesta „boboc“ la subingineri (curs seral) știe că poartă o mare răspundere pentru ceea ce iese din mîna lui. El pregătește vagoanelor una dintre cele mai „sensibile“ piese : frîna. Dar cîți dintre noi, cei care zilnic populăm trenurile știu că numai o „mărgea“ din șiragul rulmenților poate duce la catastrofe ? Există însă acest tînăr modest și ortacii săi care stăpînesc cu pricepere „mărgelele“, și mai există mașinile — pupitre cu umeri de osii aidoma cu cele ale vagoanelor, pupitre cu ceasornice, care verifică sistemul și indică eventualele defecte. Mașina cu umerii de osii prelungește puterea ochiului și a mîinii. Dă siguranță.

Cu o mașină se poate vorbi se poate colabora. Colaborarea dintre oameni și mașini stă sub semnul înțelegerii reciproce.

„Un strung unic“

Dar mașinile au, și ele o viață a lor. Oamenii știu că și oțelul obosește, că uneori „moare“ și metalul. În fața grămezilor de șpan te poți convinge de „durerea“ lui. Reflexele „cernite“ sînt parcă semne ale regretelor. Mașinile, care în toată viața lor au fost „guralive“ se retrag tăcute. Oamenii se opun însă morții mașinilor. La Uzina Grivița un colectiv condus de inginerul **Nicolae Bereca** a găsit antidotul morții strungurilor, inventînd o mașină care, deocamdată, nu are nume. I se spune „strung unic“ din două motive :

Noua mașină a fost un strung mort, trimis la casare dar ing. Bereca s-a opus. I-a scos „mărunțaiele“ și a oprit carcasa în care a pus altele noi.

Invenția colectivului amintit este într-adevăr „unică“ ; prin utilizarea ei se obțin arcurile elicoidale (importate pînă acum) ceea ce va reduce foarte mult prețul de cost

„Strungul unic“ se află în faza de prototip, dar curînd se va trece la producția de serie cînd va fi și... botezat.

„Convertizorul de ras“

„Fără noi vagoanele nu pot fi date în exploatare. Ceea ce facem noi este absolut necesar pentru“... (ni se spune în fiecare dintre atelierele uzinei, urmînd apoi „funcția“ pieselor ce sînt executate în ateliere)... pentru siguranță, pentru viteză, pentru confort, pentru estetică, ș.a.m.d.

Aceleași cuvinte ni le spune și **Ion Constantin** din laboratorul electronic. Aici se execută sistemele de iluminat ale vagoanelor. Dar nici aici nu lipsesc mașinile. Printre lămpi, siguranțe, letcoane, convertizoare și reostate se văd „ochii“ voltmetrelor și ampermetrelor instalate în corpuri solide de metal. Aceste mașini suportă și „traduc“ cei 7 000 de wolți, tensiunea cu care se lucrează aici.

Pe mese, în fața muncitorilor stau cutii mici în care se înghesuie un „popor“ de piese prin țesătura roșcată a sîrmelor. Una dintre aceste cutii se numește convertizor, iar pentru că are o priză la care, în vagon se poate conecta aparatul electric de bărbierit, i se spune... de ras.

„Glasul roților de tren“

Refrenul pe care îl spune zilnic ing. **Mihai Oprescu**, nu are nimic comun cu melodia de muzică ușoară (între altele, fie spus, melodia este chiar banală). Un alt „glas“ al roților stă sub atenția sa, cel pe care îl spunea aparatul de înregistrat ultrasunete care verifică granulația oțelului discurilor și osiilor. „Aici nu se admite greșeală“ ni se spune. Siguranța și durabilitatea mișcării roților este validată de curbele verzi ce se succed pe panoul luminos din fața tehnicianului **Cornel Pavel.** Dar pînă să ajungă aici, terminate, roțile suportă un proces tehnologic pe două planuri : osii și discuri.

Osiile încep la debitare trec prin scurtare, ebosare-amborare (aici li se execută chernerele) apoi trec la pregătit fuse, opturare, filetare.

Discurile suportă trei operații înainte de „îmbrățișarea“ prin presare cu osiile. După rectificarea la obadă intervin spionii de 0,1 și 0.2 care fac „investigații“ și emit informații despre calitatea lucrării. De fapt abia acum se pun în mișcare detectoarele de fisuri ce se exprimă prin curbele verzi ale tehnicianului Pavel.

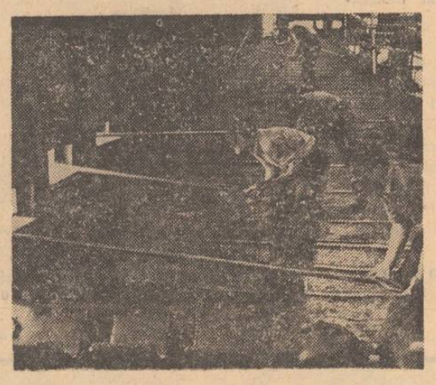

Peronul Griviței

Există o gară în care trenurile intră fără semnale, o gară în care trenurile poposesc tăcute, unde nu coboară nimeni, unde nimeni nu este așteptat, nimeni nu se desparte. O gară ca toate celelalte, cu mai multe linii, o gară cu peron mult mai întins decît cel puțin jumătate din gările țării : gara Uzinelor Grivița.

Aici se întorc, obosite, vagoanele.

Atelierele încep de la capătul liniilor, traversînd „peronul“ care este de fapt o hală imensă deasupra căreia culisează poduri rulante de 6 t 11 m.

La Grivița, procesul tehnologic începe cu demontarea.

Final deschis

Un reportaj despre oamenii și mașinile Griviței nu suportă fraza categorică a finalului. Reporterul poartă mult timp pe retină flăcările verzi de la turnătorie, „pasul“ ciocanelor pneumatice unde oamenii își sincronizează perfect mișcările, ori reflexele pe care le primește metalul la strung.

Dar ceea ce impresionează și se impune cu prioritate aici este colaborarea dintre oameni și mașini, dragostea oamenilor pentru aceste „suflete tari“ care sînt mașinile. Ele anunță uzina. Ele dau acea „zonă“ a muncii de care vorbeam mai sus, și fac să se audă uzina așa cum se aud școlile, așa cum se aud cîmpiile.

Nicolae Mircea Ben

IV. TINERII DE PE LINIA 24

Am scris mai demult un reportaj despre Grivița 1933. Un reportaj foarte bine documentat ; poate prea bine. Cîteva documente mi s-au lipit de retină ca timbrul fiscal Un timbru mare, foarte vizibil, fără valoare de expediție ci doar cu valoare de taxă înregistrată pe-un document. Așa s-a și întîmplat : documentul acela care înregistra urmările grevelor de la Grivița mi s-a fixat în memorie și-am crezut că în viața mea, de-atunci înainte, tinerii aceia întinși de vii pe zăpadă, vor fi îngerii mei păzitori : cu ochii albaștri sau negri sau poate verzi, în zăpadă, în zăpada de minus opt grade, întinși pe ea ca pe flăcări sau ca pe cuțite : tinerii aceia aruncați în zăpadă goi pușcă, ca vitele sîngerînd din abator. Doar atît : că băieților ucenici de la Grivița viața li s-a luat cu încetul : a fost absorbită în țărîna de dedesubt fără sînge, în trunchiurile lor de copii a intrat întîi frigul, pe urmă tuberculoza, moartea abia mai tîrziu Și din motivul acesta nici statisticile oficiale nu arată azi numărul jertfelor de la Grivița pe de-a întregul : arhivarii s-au grăbit să înregistreze doar împușcații, iar copii aceia pedepsiți să doarmă goi în zăpadă, au fost uitați. Mi-a povestit o femeie întîmplarea aceasta, în porțile cimitirului „Sfînta Vineri“, o fostă nevastă de muncitor ucis în felul acela, și care a stat de față lîngă trunchiul gol al mirelui tînăr și-a plîns la picioarele lui, fără valuri, pentru că pe Calea Griviței era iarnă cumplită, și vara eternă se află numai sub munții Nazaret.

De cîte ori trec prin fața uzinelor „Grivița Roșie“ îmi crește un gheb în spinare și mi-e frică să calc pe ce calc, și mă uit cu mare atenție pe unde, oare, să trec.

Și iată că ieri sau alaltăieri am fost dim nou în „Grivița Roșie“ și cineva a organizat o întîmplare atît de uluitoare, acolo, în burta uzinei, încît o nouă imagine, cu mult mai puternică decît aceea de atunci, altădată, mi s-a așezat înaintea privirii, m-a atras ca magnetul, m-a curentat la o mie de wați curent electric continuu, și pe retină îmi șade acuma alt timbru fiscal.

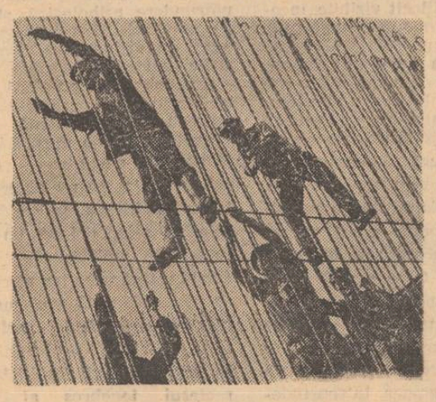

V-ați gîndit vreodată cum arată o uzină de mare răspundere și de mare tradiție muncitorească în care la munciile de cea mai mare răspundere și de cea mai mare tradiție lucrează „copii“ ? Sau cum să le spunem acelor băieți prea subțiri, prea înalți, prea fragili, prea timizi ca să fie bărbați ? Băieții aceia cu plete bălaie sau brune, cu priviriile încă sub tampoane de aburi, ca pruncii de lapte, ușor asimetrici, filiformi și stîngaci ? Și care sînt atît de frumoși și de vii și curge prin ei un izvor de viață atît de curat, că oricine pătrunde în halele acelea, e limpezit ca de-o apă prea minunată și vede lumea de la început ?

Dacă în „Grivița Roșie“ există o frezâ — și există secția frezâ, acolo — la frezâ lucrează un astfel de tînăr băiat. Dacă în „Grivița Roșie“ există un strung carusel, — și există secție strung în „Grivița Roșie“ — la strungul acela cît o jumătate de casă lucrează un astfel de tînăr băiat.

— Și-atunci cine face producția ? îl întreb pe maistru și îl întreb pe secretarul de U.T.C. și îl întreb și pe inginer.

— Ei, îmi răspunde și maistrul și secretarul și inginerul. De trei ori îmi răspund astfel : ei Iar ei sînt precum v-am spus : supli și neterminați în creștere : foarte atenți și hotărîți în muncă. Stăpînesc mașinile-acelea infernale cu o singură mînă. Trec dintr-un loc în altul de muncă prea ușor : filfiind. Pletele și le string peste frunte cu-o panglică lată á la Jimmy Hendrix pe care stă scris cu roșu „Secția Forjă“, cineva a avut ideea aceasta grozavă, că dacă planul se îndeplinește și producția merge, — băieții aceștia, ucenici, absolvenți de școală profesională sau proaspăt calificați să aibă voie și drept, ca autori ai producției, să se mai joace o clipă, acolo, la locul de muncă, înainte de-a trece, cu aripi cu tot, cu plete bălaie sau brune, cu ochelarii aceia — cercuri de sîrmă — direct în bărbați.

— Cît cîștigați ?

— Dacă facem planul, în acord, pînă la 3 000 lunar.

Îmi dau seama că s-a schimbat ceva. S-a întîmplat ceva dacă tinerii din licee, chiar și tinerii din licee, se așează cu atîta dezinvoltură pe un drum care-i poartă direct în producție. Tinerii aceia atît de romantici care în romanele de mare tiraj calcă numai pe frunze uscate, rătăcesc pe aleile toamnei, melancolici și înstrăinați ! S-a întîmplat, desigur, ceva, dacă băietii din generația care și-a ales drept simbol muzical o ghitară electrică, se pricep să spele șase schelete vechi de vagoane într-o baie acidă, să le introducă acolo acoperite de pecinginea roșietică de rugină și să le scoată afară curate ca rufa întinsă iarna direct pe suflarea gerului înghețat. Așa și par : rufe albe, uriașe, înlemnite pe vînt

S-a întîmplat desigur, ceva, dacă stînd acolo, de exemplu în secția forjă sau de exemplu în secția rotărie, în halele acelea cu încălzirea centrală produsă de mișcarea mașinilor, de îndeletnicirea mîinilor, de înfigerea picioarelor în podeaua dată cu motorină de fixarea privirii pe drugul solid de metal, de trecere, de respirație, de transpirație și de efort, ei da, dacă stînd în locul acela fierbinte de muncă, în nodul de întîlnire al mirosului de mașină și de metal învîrtit cu mirosul de om — orice s-ar întîmpla în clipa aceea în lume, un soare nou sau apa, pămîntul, — tu n-ai vedea. N-ai vedea toate astea. Subțiri și înalți, nesfîrșiți încă în creștere și netrecuți în bărbați, de văzut cu pupila cea mai curată pe care o avem — sînt adolescenții aceia din Grivița Roșie, făpturile acelea ca firul de iarbă în ploaie, filiforme și aburite, așezați pe mormanele acelea strălucitoare, metalice, ca niște învingători.

Linia „24“ este, în uzinele „Grivița Roșie“ locul pe unde intră pentru revizie sau reparație capitală vagoanele de cale ferată. Nu este un loc de muncă mai important sau mai puțin important decît alt loc de muncă obișnuit. Cu toate că pe linia „24“ în uzinele „Grivița Roșie“ odată cu vagoanele de cale ferată intră, alunecă și ocupă uzina, nu doar caroseria de tablă și roata de fier, ci și răspunderea. Vine grija pe linia 24. Și grija aceasta, prin marea tradiție de muncă a Grivitei Roșii, se lasă în familie din tată pe tată și din fiu pe alt fiu. Iar cine merge spre rădăcină pe legătura aceasta de muncă și pe rudenia aceasta de sînge ajunge, în urmă cu două, trei, generații, la tinerii aceia întinși în zăpadă, pe care documentele de arhivă i-au uitat, iar tradiția de muncă a Griviței Roșii i-a răscumpărat.

Sânziana Pop

ancheta «Luceafărului»

„Reportajul e o școală a vieții adevărate, prin care trebuie să treacă orice scriitor care vrea să fie un autor viu, în ale cărui cărți să se zbată de la pagină la pagină viața".

GEO BOGZA

„Un reporter are nevoie întîi de toate de idei, de capacitatea de a face relații între lucruri aparent îndepărtate, de spirit de claritate cu care, bunăoară, să ne lămurească cum e organizat un șantier și care e rostul fiecăruia pe locul său, un anume simț dramatic al efortului colectiv, un dar al dialogului cu oamenii".

G. CĂLINESCU

încotro merge

IOAN GRIGORESCU:

„Literatura — document este literatura prezentului"

— Discuțiile despre reportaj se poartă pe un ton ce pare să indice o anume fragilitate a genului. Este reportajul un gen fragil ?

— Se discută despre reportaj, ce-i drept, dar nu profund și serios. În toate dezbaterile se angajează mai mult reporterii, care fierb în sucul lor propriu ; iar acei critici de la care s-ar aștepta o valorificare a unui mare tezaur, și deloc neglijabil, atît cel tradițional cît și cel contemporan, evită să abordeze problemele reportajului ca literatură excluzîndu-l ab initio dintre genurile literare. Poate că o parte a acestei vini le revine și reporterilor care într-o perioadă destul de îndelungată au pervertit reportajul înzorzonîndu-l cu atribute improprii, făcîndu-l cu orice preț „literar", mitizînd falsul reportaj. Dacă pentru proza de ficțiune adjectivul este o acnee, pentru reportaj el devine un buboi. Încărcătura de superlative de ditirambe lexicale izvorite dintr-o atitudine contemplativă extaziantă în fața realității a dus la edulcorarea problemelor și la o ținută festivistă a „genului". Cred că aici s-a produs ruptura dintre **tradiția reportajului românesc și reportajul românesc contemporan. Din fericire, au existat opere memorabile** în acest domeniu, iar de cîțiva ani încoace, răsfoind presa, vizionînd emisiunile de televiziune sau ascultînd radioul, nu poți să nu recunoști o certă tendință de repunere a reportajului în drepturile sale. Iar această repunere înseamnă abordarea problemelor, privirea deschisă asupra realului, documentarea. De altfel, de la documentare, deci de la surprinderea vieții în formele ei cele mai inedite, mai frapante, mai exclamative, vine și termenul de literatură-document. Nu se poate pune o barieră netă între ficțiune și reportaje. Ele s-au întrepătruns reciproc, proza profitînd de reportaj, acesta din urmă nepermițînd prin legiile sale sacre, nu numai abuzul de ficțiune dar nici chiar întercalarea ei, ceea ce a dus la hibridizare.

— Care credeți că sînt problemele importante pe care a trebuit să le abordeze reportajul ?

— Lumea în care trăim. Lumea în perspectiva ei care trebuie descoperită în prezent. Reportajul nu este vizionar prin capacitatea sa de a face scenarii viitorologiste, ci un ochi scrutător, responsabil nu numai pentru modul cum scrie, ci pentru modul cum vede viața și cum o redă nedenaturînd-o. Aș spune că între temele cele mai imperios necesare s-ar include în primul rînd efortul de a desprinde lumea viitorului în prezentul ei, de a înfiera tot ce constituie piedică în acest proces de devenire, în a oferi cititorului o viziune realistă, științifică, și nu mă tem să spun acest cuvînt, — asupra existenței vieții. Nu un optimism desuet, și nici catastrofal apocaliptic nu pot fi măsura unei realități în complexul ei proces de dezvoltare. Nu mă refer la temele interne ci la ipostaza reporterului în confruntare cu viața socială de azi în toată dimensiunea ei. Să facem un inventar de teme mi se pare absurd. E suficient să privim în jur. Și nu cu un ochi de pește ci cu un ochi uman, călătorit — reporterul este în primul rînd un călător — el nu poate fi nici turist, nici căutător de noduri în papură, ci numai un om responsabil. De aici o problemă pe care o vom trata altădată : răspunderea reportajului ca gen militant.

— De ce nu acum ?

— Pentru că ar trebui să dezbatem amplu o latură esențială a profilului nostru, și anume, etica reporterului. Am văzut la T.V. într-o „Joie a tineretului" un film intitulat „Un reportaj ratat". Dădea drept adevăr verificabil prin nume proprii și localități existente o stranie elaborare de cabinet a unei minciuni destul de atrăgător ticluite. Intrigat de aparența veridică a cazului înfățișat am căutat oamenii și locurile : totul era o farsă. Mi-am zis : titlul firesc ar fi fost un reporter ratat. Asta, din simplul motiv, că dacă ficțiunea ridică minciuna la rang de adevăr artistic, reportajul exclude neadevărul. Iar un reporter mincinos nu poate fi reporter.

— În aceste condiții : ce este greu în reportaj ?

— Documentarea. Nu se poate face cu bloc-notes sau magnetofon, ci cu o profundă cunoaștere a vieții și cu o nețărmurită dragoste de oameni. Reporterul nu este plătit ca să suspecteze, să bănuiască, ci ca să educe.

— Ce este foarte frumos în reportaj ?

— Adevărul. Acea capacitate de a convinge și emoționa numai și numai prin adevăr, în asta constă adevărata virtute a reportajului și reala lui înfrățire cu proza de ficțiune. Amîndouă urmărind același scop folosesc doar modalități diferite de expresie.

— Și care sînt modalitățile reportajului ?

— În artele scrise reportajul este pentru mine patrula cea mai înaintată de scrutare a frontului care urmează să fie atacat. O astfel de patrulă nu-și poate îndeplini misiunea decît dacă stăpînește geniul artei militare, în speță — a artei scrisului. De aceea ea va cuprinde între armele sale și reflecția și descrierea și arta stăpînirii elipticului și invitația la gîndire cuprinsă în eseu și spontaneitatea interviului (cu condiția ca reporterul să apară în ochii celui intervievat drept un personaj interesant pînă la pasiune). Și dialogul...

— Cu alte cuvinte, proza viitorului ?

— Nu, deja a prezentului. Indiferent dacă asta se recunoaște sau nu.

NICOLAE MATEESCU:

„Angajare de partea adevărului"

— Ați debutat în proză dar critica v-a consacrat... reporter.

— A scrie proză, cred, înseamnă a face reportaj despre propria existență. Direct sau disimulat biografia proprie este punctul de pornire al prozei. Prima carte, de proză, am scris-o la 21 de ani. Am impresia că am scris-o ușor : și asta, pentru că, a scrie proză, înseamnă a crede pînă la nechibzuință în ceea ce ai de spus. Sîntem totuși, o generație care nu a fost constrînsă să se maturizeze mai devreme — nu am trăit războiul, ci ecourile sale, adică o epocă patetică, am trăit vehemența morală, politică și socială, entuziasmul, adevărurile rostite violent. Am gîndit polemic, trăind de fapt, fiecare din noi, mai mult sau mai puțin cuminte. De aceea, pentru generația mea, angajarea a devenit o problemă de conștiință. Răspunderea față de destinele epocii în care trăim, de destinul nostru comun, angajarea de partea adevărurilor care ne privesc pe toți, ne-o asumăm, numai dintr-o foarte acută înțelegere a datoriei noastre, și nu obligați de împrejurări. Falsele drame, intimismul, în general tot ceea ce face ca o carte să fie moartă de la început, izvorăște numai dintr-o falsă angajare.

Am scris reportaj convins că nu poți să-ți cunoști epoca de la masa de lucru, convins că numai în contact cu realitatea, experiența de cunoaștere a unui scriitor găsește cu adevărat curajul de a se opri și de a spune.

— Cartea pe care ați publicat-o exersează un gen nou : reportajul-monografie. Care a fost punctul ei de pornire ?

— Bărăganul are o putere aparte de fascinație. Am hotărît să scriu despre el. Am ajuns din întîmplare la Rusețu, pe Călmățuiul Buzăului, pentru a scrie despre oamenii de acolo. După cîteva zile mi-am spus că nu o să reușesc niciodată să scriu o carte de reportaj despre țărani. Am pus pe hîrtie atunci, tot ce am văzut, fără alegere, tot ce mi s-a spus. N-am simțit nici un moment, transcriind discuțiile cu oameni, că știu mai mult decît înainte de a veni acolo. Am plecat cu cîteva sute de pagini care mi se păreau lipsite de sens.

Reportajul începe, fără îndoială, de la faptul divers, de la senzațional ; încercînd să faci dintr-o banalitate un eveniment demn de atenție, riști să exagerezi, să umfli proporțiile pînă la ridicol.

Am recitit după o vreme, ceea ce scrisesem la Rusețu. Nu aveam nici o speranță. Și am fost uimit să descopăr că paginile acelea capătă un înțeles.

— Cît adevăr și cîtă ficțiune cuprinde cartea ?

— Sigur că, scrisă de altcineva, cartea ar fi arătat cu totul altfel. Semnificația nu însoțește în mod obligatoriu faptele. În ceea ce mă privește însă, cartea mi se pare singurul adevăr posibil. La întîlnirea cu oamenii din Rusețu, după apariția cărții, cineva mi-a mărturisit că e mîndru de a fi intrat „în istorie". De aceea, dincolo de autenticitate, cîștigul cel mai mare al cărții mi se pare a fi acela de a fi dat, citorva sute de oameni,conștiința locului lor în lume.

— Faceți diferența dintre reportajele de ziar și reportajele literare ?

— Cred că există reportaj bun și reportaj prost : că sînt reporteri care au ce spune și reporteri care se străduiesc cu tot dinadinsul să spună ceva. A-ți asuma rolul de reporter înseamnă, după mine a te strădui să înțelegi lumea.

— Există opinia că reportajul este chiar proză.

— A trăi efectiv între oamenii despre care vrei să scrii, a le împărtăși frămîntările, înseamnă a ajunge pînă la semnificațiile cele mai adînci ale existenței lor. Reportajul propriuzis s-a născut din criză de timp. Reportajul ideal, așa cum am spus, este reportajul despre propria existență, consacrat de mari nume ale literaturii universale.

Realitatea nu poate fi mai inventivă decît fantezia. Fiecare nouă „invenție" a realității vine să se adauge realității, lărgind domeniul realului, intrînd în cotidian, în timp ce fantezia înalță edificii morale. Senzaționalul sfîrșește odată și odată ca obișnuință.

Cît suflet ne costă faptele noastre și ale lumii în care trăim ? E o întrebare la care se poate răspunde la fel de bine în proză, sau în reportaj.

ILIE PURCARU:

„Publicistica marilor scriitori români a fost totdeauna o pledoarie"

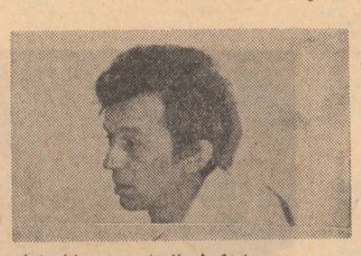

— Reportajul a suportat și suportă un tratament de indulgență silită din partea genurilor „nobile" ale literaturii. Cum se explică oare acest aer de superioritate ?

— Sînt mai multe explicații. Pe undeva de vină sînt chiar reporterii. A fost o prea mare insistență a reporterilor de a fi socotiți literați.

— Și nu sînt reporterii literați ?

— Reportajul aparține literaturii cînd e scris de scriitori și nu aparține literaturii cînd nu e scris de scriitori. Nu cred că este vorba de îndulgență și dispreț cît apare o confuzie de termeni, o neînțelegere a acestei împărțiri tranșante.

— Vreți să explicați această delimitare ?

— Reportajul făcut de scriitori e gîndit și organizat după mijloacele literaturii. Îți dă clar sentimentul că scriitorul a intervenit în realitatea pe care o înfățișează, și chiar în destine. Apare deci subiectivismul autorului. Celălalt tip de reportaj cere, în schimb, o maximă obiectivare a autorului față de realitate. Deși se produc și excepții. Există reporterii profesioniști care știu să-și organizeze reportajele ca și cînd ar fi scriitori : Brunea-Fox, de exemplu. Și sînt scriitori care fac reportaj după legile publicisticii — Călinescu, Rebreanu.

— Spuneați că sînt mai multe explicații pentru sub-clasarea reportajului.

— O altă cauză ar fi și confuzia care apare între eveniment și adevărul vieții. Reportajul care se salvează ca literatură iese din documentul zilei, din perisabil, și anume — nu oglindind evenimentul ci adevărul, marele adevăr al vieții. De asta Geo Bogza și Paul Anghel sînt literați și alții nu sînt.

— Am mai pus întrebarea aceasta : cum se explică revirimentul excepțional al reportajului în întreaga lume literară ?

— Cred că reportajul este un gen preferat astăzi de public și există multe țări ale lumii unde scriitorii scriu pentru public.

— Este asta o abatere de la literatură ?

— Nu mi se pare. În ultima vreme au apărut și la noi cîțiva reporteri tineri cu un succes de public pe care am fost gelos. Și cărțile lor sînt literatură. Cei tineri cultivă un reportaj mai aproape de adevăr, mai puțin birocratic. Fac un reportaj mai bun decît profesioniștii genului. Viața din cărțile lor este liberă, nu șade în cuști capitonate.

— Oare ce este atît de greu în reportaj de se ajunge atît de rar la izbîndă ?

— Organizarea vieții. Reporterului îi este cu mult mai greu decît autorului prozei de ficțiune. Ultimul inventează. Dar reporterul nu poate inventa. Reporterul trebuie să ia realitatea așa cum e și să o organizeze. Neputînd-o organiza cu mijloacele prozei clasice, e nevoit să-și caute mijloace noi, în funcție de realitatea pe care trebuie să o consemneze.

— Oare toate temele realității sînt apte a deveni reportaj ?

— S-a spus mult despre faptul mic cu valoare mare. Mi se pare o aserțiune discutabilă. Valorile mari dau faptele mari! N-am citit reportaje mari despre lucruri banale.

— Spuneați că organizarea materialului în reportajul literar este alta decît în reportajul de presă dar și alta decît în proză. Care sînt, oare, modalitățile reportajului ?

— În general, reportajul literar românesc este o pledoarie. Publicistica marilor scriitori români a fost, și ea, totdeauna o pledoarie. De unde și unele critici aduse publicisticii românești, că este patetică. Dar oare care este țelul reportajului dacă nu acela de a impune un exemplu uman, un adevăr ? De a modifica chiar, traiectoria unui destin înspre bine ?

— Să deducem că reportajul are și o funcție de influențare?

— Reportajul descrie destine concrete și ca atare influențează. Ca reporter te simți socialmente util. O carte mare poate schimba un om, o generație, o țară, chiar, dar în timp. Reportajul schimbă imediat și cu mai mare certitudine. Cititorul de literatură se recunoaște numai întîmplător în eroul unei cărți. Dar eroul de reportaj este obligat să se recunoască în paginile care îl consacră și este obligat chiar să țină seama de opinia reporterului.

— Să fie aceasta o satisfacție de excepție a profesiunii de reporter ?

— Da. Satisfacția unei confruntări mai directe cu cititorul.

SILVIAN IOSIFESCU:

„Atitudinea reporterului poate fertiliza literatura"

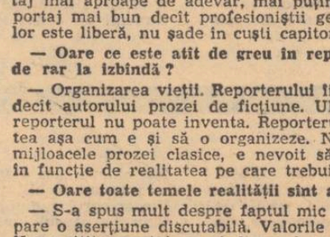

— În ciuda unei tradiții remarcabile, pornită chiar de la cronicari, practicat cu strălucire de aproape toți marii noștri scriitori, reportajul și estetica reportajului reprezintă o temă de predilecție a dezbaterilor din presa literară. Acum, cînd resurecția reportajului în peisajul literar este atît de spectaculoasă, oare se pot aduce noi precizări ?

— E o dezbatere care revine periodic. Situația și în oarecare măsură, chiar termenii discuției seamănă cu cealaltă întrebare reluată la patru-cinci ani odată : este scenariul cinematografic literatură sau nu ? Și cu privire la condiția literară a reportajului repetițiile devin inevitabile. Dar nu vreau să minimalizez interesul întrebării. Faptul că ea reapare periodic diagnostichează mai mult decît niște rezistențe și confuzii.

Negările mai mult sau mai puțin teoretice deghizează, cred, în haine aproximativ noi, prejudecăți străvechi, de tip foarte conservator. Recunoaștem ierarhia genurilor pe care nici clasicismul crepuscular n-o mai apăra prea convins. Parnasul ar avea fotolii de orchestră și galerie ori, dacă vreți, peluză. E o prezentare caricaturală. Dar obiecțiile teoretice, refuzurile de a acorda reportajului de orice fel cetățenie literară, mi se par prea șubrede, pentru dezbateri pe alt ton. Ele presupun să știm foarte clar ce este literatura — problemă aflată astăzi într-o dezbatere prelungită. Implică ecuații foarte simple : literatura egal ficțiune, ori, mai vag transfigurare. Confruntată cu faptele, afirmația e bizară. Ar ieși din literatură nenumărate tipuri de scriere. N-ar fi literară nici **Eseurile** lui Montaigne, nici **Pseudokinegheticos,** nici proza lui Bălcescu, nici scrisorile doamnei de Sévigné. Ar fi literatură **Noua Heloiză** pe care o citesc mai ales istoricii literari și studenții conștiincioși, dar nu **Confesiunile** lui Rousseau. Lista e foarte lungă.

Se pot pune diverse întrebări cu privire la cauzele acestei deprecieri a reportajului literar, cu privire la marea cantitate de texte proaste, aliterare, care revendică demnitatea artei așa cum fabricanții de texte versificate puse pe muzică vehiculînd un vocabular de 120 de cuvinte, sînt jigniți cînd li se refuză titlul de poeți. Conservatorismul teoretizat poate fi și iritația față de această maculatură care îl explică, dar nu-l justifică. Romanele eșuate și poezia proastă nu pun în discuție romanul sau poezia. Eșecurile reportajului stimulează discuția despre „hibrizi". Bogza fiind un artist incontestabil, e separat de reportaj, „devine numai autor de proză poematică". Se uită că o cotitură în scrisul lui Bogza, care a dus la **Țări de piatră...** s-a axat pe atitudinea reporterului, s-a materializat în reportaje despre tăbăcari și petroliști ori despre Spania din 1937. Se neglijează scrisul unor oameni cu talentul lui Coșovei, Paul Anghel și a atîtor altora.

Că reportajul a dat mai puțin decît am fi putut spera, e evident. Mai mult decît orice alt gen de literatură, reportajul e anihilat de convențional, de platitudinea împodobită sau nu, de lentilele colorate. Culorile lăcuite, convențional se trădează aici mai direct. Substituirea șabloanelor primitive, de felul celor de acum două decenii — „s-a dumirit și Moș Ilie" — prin șabloane sofisticate, eliptice, „moderne" nu schimbă nimic.

— Legați viitorul prozei de reportaj ?

— Bănuiesc că a doua dumneavoastră întrebare nu solicită profeții. Nici poeticienii matematicieni care încearcă să prindă în formule structuri de texte ori de figuri retorice nu-și propun să întrebe computerele despre viitorul literaturii. Sînt, în general, oameni serioși. În ce mă privește, nu sînt, din păcate, matematician. Nu pot face presupuneri cu privire la ponderea reportajului literar în proza anilor viitori și la formele concrete prin care atitudinea reporterului poate fertiliza literatura.

Cred însă că atitudinea reporterului poate deveni o direcție a prozei și a dramaturgiei, poate și a poeziei — cu toată oroarea purismului față de asemenea asocieri de vocabule — mai importantă, mai fertilă decît pînă acum. Subliniez, o atitudine. Pretenția de exclusivism ar duce la autoanulare. Literatura de astăzi traduce întrebările omului contemporan în forme și direcții ce se contrazic și se întregesc necesar. Alături de cele mimetice, cum e reportajul, cine poate contesta reînvierea fantasticului, stilizarea neoalegorică etc. ?

Mi se pare preferabil să vorbim de **atitudine reporterească.** Fenomenul devine mai flexibil fără a fi impus spre vag o atitudine care poate fi descoperită foarte de mult în istoria literaturii. Pentru a nu merge prea departe să ne gîndim la structura **Patului lui Procust,** la felul în care naratorul investighează, confruntă fapte și opinii, postulează autenticitatea și condamnă caligrafia. Ori la montajele de fapte diverse din care, cam în aceeași epocă, Dos Passos alcătuia unul din panourile ciclului său **S.U.A.**

Formele viitorului vor fi, desigur, altele. Cît timp nu vor repeta erori trecute, cît timp vor respecta faptele, nu le vor sili să intre în scheme și nu vor concepe atributul „literar" ca pe o podoabă adăugată modalitățile reportericești vor fi, cred, în stare, împreună cu celelalte, să împiedice literatura să atipească.

PAVEL PERFIL:

„Pentru proză reportajul este aidoma apei pentru celulele vii"

— Figurați pe lista de premiați a editurii Eminescu pentru reportaj. Ați fost remarcat ca prozator dar ați debutat, editorial, ca reporter. Cum se explică schimbarea ?

— Am crezut și mai cred încă în ideea că proza trece prin reportaj. De altfel, în perioada în care băteam la ușile redacției „Luceafărul" am publicat un microreportaj în revista „Amfiteatru". Era o îngemănare de fraze care suna a toamnă, a pești și a oameni. Zece fraze despre oameni, zece despre pești și alte zece despre toamnă. Așta credeam eu, e un reportaj. Într-o simbătă am citit la poșta redacției din „Luceafărul" : „Treci pe la redacție". Am venit, am bătut la ușă, am auzit un bărbat care a rostit baritonal : „Intră" ! I-am lăsat lui Fănuș Neagu două proze, din care una a apărut în numărul imediat următor. Am publicat și voi continua să public proză. Proză scurtă, vreau să spun. Pentru că de roman nu mă voi apuca decît atunci cînd voi avea certitudinea că am scris cel mai bun reportaj. M-ați întrebat „Cum se explică schimbarea" iar eu am să vă răspund : primul reportaj — **reportaj** tot Fănuș Neagu mi l-a publicat. Se numea „Selina, Selina..." și era de fapt o proză cu întîmplări care nu erau nici verosimile, nici plauzibile, ci, pur și simplu, autentice : un oraș care se năștea scuturîndu-și cenușa de pe creștet.

teatru

Teatru și document

Teatrul modern, sau ceea ce se înțelege îndeobște prin teatru modern de la romantism și naturalism încoace, a încetat de a mai fi esențial o formă literară. Cartea lui I. Constantinescu, **„Caragiale și începuturile teatrului european modern"** e revelatoare în acest sens, opera teatrală a clasicului român fiind dezvăluită și interpretată adecvat din unghiul teatralității ei mai ales. Ne putem, legitim, întreba astăzi în ce măsură chiar teatrul elen a fost o formă literară mai întîi și nu spectacol, act, cînd îi știm originea cît și rolul în cetate și mai ales cînd știm că numeroase alte **techne** decît cea literară îi compuneau seducțiunea și gloria (fără a mai vorbi de muzica limbii, formă de expresie fără echivalent în arta europeană).

Pierderea acestei iluzii a literarității (iluzie fără fisură pentru clasicismul francez de exemplu) se însoțește, se pare, cu descoperirea necesității unei „mitologii colective". Gaëtan Picon în „Panorama de la nouvelle littérature française" vorbind despre teatrul francez remarca : „E natural că teatrul, mai mult decît toate celelalte genuri artistice, suferă în urma acestei dispariții a locurilor comune, a terenului de întîlnire care caracterizează arta contemporană și explică depărtarea crescîndă care o separă de societate. Teatrul e inseparabil de o mitologie colectivă". Inseparabil de o mitologie colectivă (pe care filmul și-a conturat-o aprig) teatrul în căutarea modelelor mai vechi ori mai noi de reprezentație populară își căuta sursele, „locurile comune". Fără să credem că putem elucida o istorie atît de lungă în cîteva pagini, mai adăugăm totuși că ceea ce separă căutările unor Caragiale, Brecht ori Artaud de teatrul unui Claudel spre exemplu, se poate rezuma prin opoziția unor formule de teatru viu, activ, organic acționînd în societate ca o formă de viață fundamentală, la vechea formulă a unui teatru elitar. Istoria ultimelor decenii de teatru românesc cunoaște o anume situație întrucîtva paradoxală, căci un avans indiscutabil al tehnicilor teatrale în bună tradiție românească modernă s-a întîlnit cu venirea către teatru a numeroși scriitori, desigur, mai mult sau mai puțin convinși că „teatrul e literatură..."

Literatura dramatică a ultimului deceniu (al 7-lea) mai ales, prin suflul ei de autenticitate a reamintit teatrului românesc că trebuie să fie un document trăit, în primul rînd al realităților românești. Acest spor de autenticitate este însă de esență literară și ceea ce așteptăm ca eveniment revelator de la teatrul nostru este tocmai depășirea acestui stadiu literar. Avînd o ideologie revoluționară, moștenind formulele teatrului revoluționar al secolului nostru e mai firesc ca anume tehnici (happeningul spre exemplu) ale spectacolului de esență democratică, populară, să se impună în teatrul nostru care adesea ne dă bune reprezentații de „bun teatru burghez".

Șansa spectacolului românesc de a fi un document viu se întîlnește cu tradiția cea mai autentică a teatrului românesc dintotdeauna (Alecsandri, Caragiale, Blaga).

Cezar Ivănescu

film

Casa păpușilor

Ceea ce se întîmplă cu acest film e semnificativ și, poate, instructiv. Aș spune că eșecuri de un asemenea tip își au cauzele în specificul însuși al cinematografului, sclav al suprafețelor nemijlocit vizibile, incapabil să echivaleze sugestia literară. Vina imediată o poartă însă regizorul, de data asta nu o promisiune, nu un talent, ci de-a dreptul o celebritate : Losey. Pe scurt, spectatorul constată că atmosfera ibseniană i s-a transmis intermitent doar prin cadrele de natură — exterioare, cum se zice — și prin nimic altceva. Or, iarna norvegiană, de o apăsătoare poezie, putea constitui cel mult o introducere sau un ecou la drama Norei. Care dramă nu e de regăsit, ecranul fiind ocupat de sănii, blănuri, patinoare și alte obiecte somptuoase între care se prenumără și actorii. Față de un subiect atît de gingaș întreprinderea regizorului ar putea fi calificată drept o grosolănie pusă la cale cu mijloacele cele mai bune ale filmului. Din parte-ne preferam să-i reproșăm lui Losey numai lipsa de pătrundere psihologică, știut fiind că accentul piesei tocmai acesta era. În viziunea sa Nora e o femeie vulgară, ahtiată după dulciuri (pe care le mănîncă pe ascuns) iar greșeala ei pare mai degrabă o escrocherie conștientă. În zadar Torvald, soțul, o mustră că e copilăroasă și neștiutoare. Adjectivele lui, gratuite, nu au puterea să contrazică evidența. În condițiile date, relațiile celor doi au un bizar caracter de ambiguitate, explicația finală e fără sens iar plecarea Norei ar părea absurdă dacă nu s-ar insinua bănuiala că de mult o pregătește, în ciuda îngăduinței soțului, în ciuda căldurii familiale, etc. Caracterul tenebros al doctorului Rank, iubirea sa pentru Nora, sînt de asemenea aspecte ratate. Sub înfățișarea lui Trevor Howard, altminteri excelent actor, Rank e tratat ca un farsor pe jumătate bonom, pe jumătate macabru. De altfel eroilor le pasă foarte puțin de el, preocupați fiind de acțiunea, mai pozitivă, a recuperării poliței compromițătoare. Singură Delphine Seyring, cîndva necunoscuta „stranie din **Anul trecut la Marienbad,** posedă în rolul Cristinei ceva din misterul și durerea ibseniană. Desigur nodul gordian al tuturor acestora îl constituie interpreta principală, Jane Fonda. Dacă pe chip îi recunoaștem ușor trăsăturile părintelui ei, aceasta nu o face nici frumoasă, nici mai cu seamă, nu-i conferă mai mult talent decît unei figurante. Jane Fonda aduce pe ecran doar o agerime fizică oarecum improprie personajului și suficientă stupiditate. Circulă părerea că excesul de psihologie ar dăuna cinematografului, producînd pur și simplu plictiseală. În cazul nostru se verifică din plin contrariul acestei teze. Inaptitudinea psihologică provoacă echivocuri și, în cel mai înalt grad, plictiseală.

Marius Robescu

ancheta «Luceafărului»

reportajul ?

Reportajul a fost atît de compromis într-o perioadă nu prea depărtată de semnatari fără respect față de specificul speciei, încît este posibil ca mulți, să se îndoiască de oportunitatea și utilitatea unei discuții despre reportaj. Sterilitatea unor mai vechi schimburi de opinii în jurul reportajului se mai ține încă minte. Nu pentru a repeta ceea ce s-a mai spus am provocat discuția de față. Ci pentru a reconvoca în fața cititorilor sensul vechi al cuvîntului. Sînt cuvinte care obosesc, se uzează și termină chiar prin a însemna cu totul altceva decît au exprimat la origine. E necesar să restituim, reportajului sensul și funcțiunile lui specifice. Specie a trepidației și adevărului, reportajul ne conectează celor mai acute realități. Pentru literatură el a echivalat de multe ori cu un curent de aer proaspăt capabil să ozoneze un climat apatic. Un scriitor care vrea să fie un autor viu, zicea Geo Bogza, nu poate evita la un moment dat reportajul.

Am invitat pe cîțiva dintre susținătorii cunoscuți ai genului să ne vorbească despre condiția și viitorul reportajului.

TRAIAN COȘOVEI:

„Reporterul pleacă la drum cu sufletul lui"

— Ați spus : „Proza trece prin reportaj". Oare care este punctul de convergență ?

— Reportajul poate face uz de ficțiune, dar cu condiția ca această ficțiune să nu știrbească autenticitatea realității întîlnite. Prin această re-scriere reportajul ține de proză. Am citit cîndva afirmația unui reporter care pleda pentru această idee : reportajul este un gen literar deosebit, situat ca modalitate de scriere, între publicistică (ziaristică am înțeles eu) și proză (povestire, nuvelă, roman). Ideea mi s-a părut și nă se pare și acum cît se poate de falsă. Reportajul nu are decît două puncte de racord : realitatea-**realitate** și proza. Asta nu înseamnă că reportajul este treapta cea mai de jos a prozei, ci treapta ei strict necesară. Orice povestire, nuvelă sau roman cred că trec prin această treaptă. Artistul pleacă de la o realitate existentă sau posibil existentă, deci face reportaj fie că vrea, fie că nu vrea. Abia după aceea umple și rotunjește acel cadru, plin de oameni și întîmplări, cu elemente de ficțiune, trecîndu-le în sfera imediat superioară a plauzibilului. Toți prozatorii sînt, astfel, cu voința sau fără voința lor, și reporteri. Pentru proză reportajul este — dacă mi se permite o comparație — aidoma apei pentru celulele vii. Celulele care nu mai au nimic din starea ei fizică, și nimic din proprietățile ei caracteristice și totuși, în compoziția lor elementul predominant este apa. Reportajul este „ciné-ochi" pentru proză. Este privirea teribil de acuțită aruncată asupra vieții, dinlăuntrul ei înspre afară. Asemenea unui lampion din pepene de Dunăre, ciuruit de raze de lumină.

— Ce erori ar trebui evitate ca reportajul să-și păstreze, nealterată, calitatea sa literară ?

— S-au cultivat prea mult festivismul și așa-zisele cuvinte mari. Omul era comparat cu flăcările, cu energia electrică, cu lingourile de oțel ; comparat cu orice altceva numai cu el însuși nu. S-au cultivat prea mult, cred eu, portretul eroului ideal. Se enunța grandilocvent teza că omul este creatorul acestor bunuri, fără a se merge în adîncimea acestui enunț. Se scria, dacă vreți, despre un om care plutea peste evenimente, un om de celofan sclipitor înălțat peste un munte de cărbune.

Au fost desigur și reporteri de excepție care au deschis o nouă perspectivă reportajului. Consecvenți, ei nu au imaginat realitatea, ci au re-creat-o. Consecvenți, ei au optat pentru o anumită atitudine față de toate evenimentele. Aici mi se pare că este conținută și caracteristica reportajului de acum. Oricine și orice poate fi subiect de reportaj, depinde însă de atitudinea reporterului, de angajarea lui în fața acestor evenimente mai mari sau mai mici.

— Cum scrieți proză ? Cum scrieți reportaj ?

— Mă duc, văd o fabrică, văd un ogor cu rapiță sau porumb, văd un om care trece strada și scriu un reportaj despre toate sau numai despre unul din aceste fabuloase evenimente. Proza o scriu sau o voi scrie mult mai tîrziu, adică atunci cînd am văzut doi oameni care trec strada, sau lucrează la o mașină sau plutesc, cu bustul în aer, peste lanul de rapiță sau de porumb. Scriu proză cînd simt că cei doi oameni se ceartă sau se iubesc, discută aprins sau tac, privindu-se în ochi.

— Cum vă alegeți temele pentru reportaj ?

— Simplu. Acolo unde mă trimite „Scînteia tineretului", profit sau abuzez chiar de această trimitere și scriu un reportaj. Nu importă locul, nu importă faptele „de muncă și de viață", ci doar atitudinea pe care o iau față de realitatea întîlnită. Căci, înainte de orice, reportajul este o angajare a celui care îl scrie. O angajare care nu se confundă cu o obligație redacțională ci, cu una literară, de spirit.

MIRCEA IORGULESCU:

„Reportajul nu este un teren de manifestare a veleităților literare"

La întrebările pe care i le-am adresat, distinsul reporter ne-a comunicat următorul răspuns :

„Sînt supărat pe dta, Sânziana Pop, și pe întrebările dumitale ! Este limpede că reportajul este un gen inhibat sau ignorat — sau nu i se cunoaște puterea. Realitatea imediată ! Mii de întîmplări, mii de evenimente și fenomene, conflicte și încleștări, probleme și situații dramatice, fapte măreațe și josnicii, agresiuni, primejdii, lupte, jertfe, eforturi, biruințe, acte de noblețe și acte oribile — cu miile în fiecare minut — și reporterul nu este de față — asta este realitatea imediată, cu obișnuitul, cu banalul, cu neobișnuitul, cu senzaționalul ei, — în care ar trebui să se găsească și el, reporterul, imediat, urgent ! La toate întrebările trebuia să vă răspund ca un reporter care radiografiază cu sute de imagini pe secundă și ca un computer, cum se cuvine să lucreze reporterul. Și să constat repede din întrebările dumitale că nici dumneata, nici eu, nici colegii noștri nu sînt încă convinși sau nu au prins încă de veste că Geo Bogza există și ne vede și ne aude ! — că Geo Bogza este o realitate vie, uriașă, imediată, excepțională. Altfel, dacă ați fi convinși de realitatea lui — ce rost ar mai avea — și pentru cine — toate întrebările cu „ce este realitatea, cum e cu obișnuitul, cu senzaționalul, cum poate deveni realitatea obișnuită reportaj, cum devine omul obișnuit erou de reportaj, care este atitudinea reporterului față de realitate, cum este cu obligația reporterului de a respecta și de a spune adevărul, obligația morală a reporterului (! ! !)"

Unde este fraza divină pentru tot ce merită glorificat, divinizat ! Și unde este vitriolul de pe timpuri — pentru toate agresiunile, pentru toate josniciile, pentru tot ce trebuie vitriolat ! Bogza ne-a dat cel mai mare exemplu al marelui reporter, al marelui cetățean, poet și procuror suprem al societății. Pentru ce nu plecăm de la Bogza ori de cîte ori pornim pe drumurile țării ? Pentru ce nu plecăm la drum cu un suflet ca al lui Bogza — cu o osatură ca a lui Bogza ? Cînd toți scriitorii adevărați vor scrie — pe lîngă opera lor capitală, fundamentală, sacerdotală, — reportaj, pamflet, articol de atitudine — cu atitudine ! — atunci se va simți prezența scriitorului în Cetate. Este o sarcină a scriitorilor și o condiție, să-și cîștige respectul și încrederea Cetății.

O FEMEIE MĂNÎNCĂ UN MĂR. Și ce-i cu asta ? Miliarde de oameni mănîncă un măr atunci cînd îl au. Și ce înseamnă asta ? Miliarde de oameni mănîncă miliarde de turme, cirezi, livezi, păduri, podgorii, lanuri și tot ce se poate mînca. Din miliardele de gesturi obișnuite, repetabile la nesfîrșit, Bogza l-a ales pe acesta — o femeie mănîncă un măr. Într-o infinitate de chipuri poate fi mîncat, sfîșiat, rupt, sfîrtecat, forfecat, un măr. Dar Bogza a ales o femeie mîncînd un măr, într-un tren sărac, într-o țară de piatră — pentru că în gestul ei ochiul scriitorului a descoperit scînteind diamantul unui mare înțeles. Dacă această femeie ne-ar fi fost arătată mîncînd un măr — cu grație, cu eleganță, cu gingășie — stînd rezimată de tulpina unui măr într-o livadă de meri sau culcată pe o grămadă de mere — este limpede, ne-ar fi plăcut dar nu ne-ar fi interesat. Proiectată însă acolo, unde scriitorul a întîlnit-o — în universul ei, în trenul ei modest, privită de fețele severe și uscate ale munților și de oglinzile tăioase ale stîncilor, proiectată într-un univers sideral, femeia mîncînd un măr devine o capodoperă încărcată de semnificații dramatice. Mărul este simbolul vieții. Și femeia este simbolul vieții. O femeie mănîncă un măr — și cum îl mănîncă ! — într-un univers de piatră, într-un univers ostil vieții. Trebuie să cunoști foarte multe lucruri despre viață ; trebuie să iubești foarte mult oamenii și viața și să-i înțelegi ca să privești și să descoperi atîtea nuanțe, atîta gingășie în fiecare detaliu, în fiecare gest — și fiecare detaliu să fie o referire la universul arid, sever, în care se întîmplă O FEMEIE MĂNÎNCĂ UN MĂR.

Pentru că este vorba de întrebările noastre tulburătoare despre reportaj — am dat un exemplu, aproape la întîmplare, din opera lui Geo Bogza. Toată opera lui Bogza este o uriașă mină de uraniu. Cred că nimeni nu-și poate închipui că Geo Bogza a pornit la drum în țara lui de piatră, avînd notat în carnetul lui ca temă că trebuie să o întîlnească pe splendida, pe sublima și eterna lui Gioconda — țăranca mîncînd un măr. Să ne gîndim ce catastrofă ar fi fost dacă procedînd ca mulți dintre noi, reporterii de azi, Geo Bogza ar fi fost în stare să treacă pe lîngă această capodoperă vie a României și-a lumii fără să o vadă, fără să-i dea vreo atenție, pe motiv că nu figurează printre temele lui din carnet. Din viață — ca și dintr-o capodoperă — noi ne luăm numai mălaiul la care ne gîndim. Reporterul pleacă la drum cu sufletul lui. Nu sîntem încă în stare să putem folosi marile mesaje ale lui Geo Bogza — și ignorîndu-l sau ocolindu-l ne întoarcem mereu la întrebări pe care nici un reporter nu și le-a pus. Realitatea, realitatea imediată, tema imediată, obișnuitul, neobișnuitul, misia și datoria reporterului, obligația morală a reporterului, adevărul întreg sau adevărul pe jumătate, adevărul măsurat dinainte. Critica literară, critica și studiul din școli și universități poartă aici grave răspunderi.

Cum să pornim dar, mai departe, mai sus ? — dacă nu pornim de la Bogza ? Întîmplător, oare, o realitate imediată l-a scos din sinul ei pe Geo Bogza ? Un mare scriitor, un mare artist nu se poate dezvolta pînă ce el nu simte că un altul, mai mare decît el, și din care s-a desprins, nu a fost absorbit, descoperit, asimilat în întregime de marele public. Va trebui să ne gîndim și la asemenea legi — încă necunoscute — ale creației. Nu se poate naște un mare reporter — genul rămîne inhibat — pînă cînd cel dinaintea lui nu a fost descoperit în întreaga lui valoare și asimilat de umanitatea căreia i s-a dăruit.

Reporterul pleacă la drum cu sufletul lui — cu sufletul pe care i l-a îndesat în traistă lumea care îl trimite la drum — așteptînd sau neașteptînd să vadă cu ce se va întoarce. Totul depinde de el — și lumea are totuși nevoie de tinerețea și de forța, de curajul, de îndrăzneala și de frumusețea lui. Totul depinde de harul și de măreția lui de a o descoperi pe sublima Gioconda din Țara de Piatră, mîncînd cu sfințenie dintr-un măr, printre potrivnicile stînci de pe lună.

— Listele complete de cărți afișate atît de către editurile românești cît și de marile case de carte din lume fac loc tot mai cuprinzător reportajului. După „ani de poezie" și „ani ai romanului" să asistăm, oare, la afirmarea unui gen pe care literatura îl ține în carantină de atîta timp ?

— Interesul crescut pentru reportaj — mai bine s-ar spune interes pentru document și pentru documentar ! — se poate explica mai puțin printr-o imprejurare anume și mai mult prin efectul combinat al cîtorva cauze, unele fiind, fără îndoială, chiar cele enumerate de obicei (o modificare în gustul și în psihologia publicului ; o îndepărtare generală, foarte accelerată și deseori ostentativă a literaturii de obiectul oricărui limbaj ; o anumită neîncredere în valorile spiritului, cărora li se preferă imaginile directe ale realității). Dar mai presus de toate acestea se află o **nevoie de adevăr** mai puternică decît nevoia de bine și decît nevoia de frumos, documentul și documentarul părînd a o satisface într-o măsură mai mare decît orice altceva. Este o reacție de apărare. În acest secol omul a descoperit că formele și mijloacele de mistificare sunt atît de numeroase și de subtile încît poate fi orbit într-un chip inimaginabil și împins atît de jos cum nu-și închipuise nici în cele mai întunecate viziuni. De aici, îndoiala și nevoia de verificare, de aici atracția pentru document și pentru reprezentarea cea mai directă a vieții, fără intenții de „artă", de aici avîntul extraordinar al „literaturii de idei" în detrimentul celei poetice sau de ficțiune. A admira și a visa este mai puțin important decît a cunoaște.

— Care este situația reportajului românesc ?

— În ciuda unei „producții" deloc neglijabilă sub aspectul cantității, reportajul românesc post-belic impresionează tocmai prin absența însușirilor care au făcut din reportaj o „literatură" ; mă refer în primul rînd la multele volume de reportaje apărute între 1955 și 1965. „Literatura" este aici constant pusă mai presus decît autenticitatea relatării. S-a efectuat un transfer masiv de literatură în reportaj, acesta transformîndu-se într-un spațiu de întîlnire a tuturor convențiilor. Reportajul a devenit liric, dar a încetat să mai fie reportaj. Există în aceste cărți un exces de imaginație care contravine nu numai spiritului reportericesc, dar chiar condiției elementare a reportajului. Îndepărtîndu-se de rostul său esențial, reportajul a intrat, inevitabil, în eclipsă.

De cîțiva ani se poate observa o tot mai pronunțată tendință de resuscitare a reportajului românesc și chiar a documentarului istoric, prin, mai ales, strădaniile unor tineri autori. Aceștia au înțeles ori au intuit că reportajul nu este cîtuși de puțin un teren de manifestare a veleităților literare și că funcția lui nu este în primul rînd artistică. Vor continua ? Se vor lăsa ispitiți de „frumos" în dauna adevărului ? Este greu de răspuns la aceste întrebări.

— Revendicat și de presă și de literatură reportajul pare a fi un gen... fără gen. Unde înclinați să-l includeți ?

— Termenul de „reportaj literar" mi se pare întrucîtva abuziv și impropriu, lăsînd a se înțelege că un asemenea reportaj se recomandă fie prin calitățile lui literare, fie prin condiția de scriitor a reporterului. Spre deosebire de literatură, reportajul „literar" investighează o materie controlabilă, respectînd așadar adevărul documentar, faptic ; totodată, de reportajul „ziaristic" îl îndepărtează caracterul de experiență subiectivă revelatoare. Într-un fel, reportajul numit „literar" se găsește într-o situație analoagă cu eseul, și chiar poate fi considerat un corespondent al eseului, acționînd însă în domeniul realului concret, palpabil.

MIHAI STOIAN:

„Morala reporterului este morala adevărului de viață"

— Publicul larg vă cunoaște mai ales ca autor al unor anchete sociale. Dar dv. cultivați în egală măsură și reportajul literar. Ce părere aveți despre această vecinătate a ziaristicii cu literatura ?

— Mai întîi, nu cred că există reportaj literar. Reportajul este un gen independent de literatură. Ceea ce ne-am obișnuit să numim reportaj literar este de fapt proză sau poem în proză, cum este cazul de excepție numit Geo Bogza.

— Cum a intrat în circulație termenul „reportaj literar" ?

— Bănuiesc că o seamă de confrați gazetari de foarte curată meserie, siciiți de aerele de superioritate ale literaților, au cedat : vor să facă literatură chiar atunci cînd fac gazetărie. Așa s-a și ajuns ca o serie de volume de strict reportaj, să fie impuse de comentatori-critici drept literatură.

— Deci reportajele dv. nu sînt literatură ?

— Cînd scriu reportaj nu-mi propun să fac altceva : scriu reportaj. Am un fapt de viață reală, îl reorchestrez, îl „transgresez" (cum îi place unui renumit critic să spună) și e literatură-document.

— Deci nu reportaj-literar ci literatură-document ?

— Fără exclusivism : da ! Pentru că m-am plictisit pînă-n gît de subapreciere. Fiecare om are nevoie de compensație, vreau să spun — un om care lucrează permanent. Cred că sînt două căi : ori mă umilesc permanent, cerînd milă și înțelegere literaților, ori bravez... Cum firea mea este de tip care bravează, m-am gîndit să întind o cursă folosindu-mă de eticheta aceasta de literatură-document, să persiflez implicînd prejudecățile legate de genul respectiv. Fiindcă discutăm și acum la Mogoșoaia, precizez că scena s-a petrecut tot aici : aveam la mine un magnetofon cu benzi imprimate în institutul de reeducare pentru delicvenți minori. Mă aflam alături de cîțiva confrați literați, la o masă de toamnă, cu vin și nuci. Am pus benzile și ei le-au ascultat. Impresionați, la capătul audiției, noaptea pe la unu, m-au îmbrățișat. „Colosale ! au spus. Scrie-le !" După o săptămînă am scris două monologuri de absolută ficțiune pe baza acelui „suport" document adică, hm... cunoașteri. Am refăcut cadrul natural cu vin și nuci și le-am dat să citească amicilor literați textele : „Colosale ! au spus ei. Scrie-le !" Iar eu le **scrisesem** ! Jur.

— Ancheta socială este mai ferită de prejudecăți ?

— Nu știu dacă ceea ce fac eu numind anchetă socială este realmente o anchetă reprezentativă, în sens științific, pentru că nu respect legile organizării unui eșantion reprezentativ obținut fără criterii foarte stricte, statistice, etc. etc. Dar ideile pe care mi le fac — îndelung — asupra unui mediu pe care vreau să-l investighez, de exemplu al tineretului, îmi dă liniștea sufletească, seninul, — că deși „nereprezentativă" științific, ancheta pe care o practic este reprezentativă, uman. Cunoașterea mea prealabilă echivalează cu un calcul matematic pentru stabilirea unui eșantion etc. etc.

— Care este condiția anchetei ?

— Să nu pleci în anchetă cu un decupaj prestabilit, cum se întîmplă adeseori. Uneori am fost chemat în cîte o redacție, ca să mi se pună pe birou planul, minuțios elaborat — nu al investigației, asta ar fi normal, ci al ideilor care urmau să fie ilustrate prin anchetă. Confuzia e gravă. Ancheta nu ține locul unor desene la un text gata scris. Dacă ne interesează **adevărul vieții** — și ne interesează — nu știm decît încotro apucăm, pornind ancheta, dar niciodată ce trebuie... stabilit. Altminteri înhămăm căruța înaintea cailor și confundăm propriile dorințe, oricît de ideale, cu realitatea ; ceea ce, din păcate, nu-i deloc același lucru.

— Ancheta socială este o operație critică ?

— M-am ciocnit tot timpul de această optică, după părerea mea, eronată. Sînt gata oricînd să fac o anchetă total optimistă și vă rog să băgați de seamă că n-am folosit cuvîntul „pozitiv", ci optimistă. De ce asta ? Pentru că, după mine — și mă inspir, în fond, din documente de partid — cunoașterea adevărului vieții este un scop primordial ; și implicit scopul anchetei sociale, imposibil de atins fără un optimism perpetuu, inflexibil. Chiar dacă adevărul pe care îl descoperi este sancționabil ! De ce oare un om care descrie munții, acești munți nemișcați de milenii, este considerat un scriitor optimist, în timp ce un om care descrie oamenii și împrejurările permanent mobile ale vieții lor, cu lumini și umbre, este, cică, un om care descrie cu predilecție „aspectele negative ale vieții" ? Falsitatea unei asemenea poziții sper să fie limpede pentru toți. Dați-mi voie să cred că optimistul sînt eu, pentru că eu cred, cu adevărat, în capacitatea de perfecționare, de înfrumusețare a omului, ceea ce este infinit mai mult decît a înfrumuseța cu cuvinte niște lucruri și gata-frumoase și gata... finite.

— Funcția moralizatoare, prin concluzii, a anchetei sociale este atît de evidentă, încît nu ne putem împiedica de a întreba : oare care este, în aceste condiții, morala reporterului ?

— Morala reporterului este morala adevărului de viață. În fond, și literatura și reportajul au același tip de moralitate. Îmi permit să cred, totuși, că în anchetă, dacă se poate spune așa, spațiul acestei morale trebuie să fie neapărat mai cuprinzător... prin foraj adînc. Categoriile sociale pe care le angajează ancheta sînt mult mai ample. Ea vizează de obicei mase întregi de oameni.

— Le și influențează ?

— Reportajul este, prin excelență, un mijloc cultural de influențare. El pune la îndemîna celor ce vor să vadă un fel de incizii în realitatea socială și care, comode sau incomode, reprezintă un adevăr. Fără nici un fel de laudă, pot afirma astăzi, că multe din lucrurile dezvăluite de anchetele mele și care, la un moment dat, păreau incomode, au fost demult rezolvate și prin asta s-a demonstrat că problemele respective erau adevăruri... autentice. Iar undeva, unu la mie, la milion, cel care a făcut ancheta a avut, și el, un rol în această mișcare spre pozitiv.

— Să explice oare această legătură directă cu publicul succesul reportajului din ultima vreme ?

— De ce să exagerăm prin precizarea : „în ultima vreme" ? Lucrurile n-au început și nu sfîrșesc cu nici unul dintre noi. Relația autor-cititor este, se uită adesea, o relație reciprocă în care nu doar scriitorul visează o „luare în posesiune". Se pare că reportajul oferă publicului un acces ceva mai direct la cultură. Cred că așa se și explică persiflarea lui de către unii literați, fie critici, fie scriitori care s-au simțit iritați de faptul că se preciza un gen „nou" care, oricum, în zona lui limitată, era mai bun decît ceea ce fusese pînă mai ieri, alaltăieri ; și, foarte important că autorii reportajelor, pe lîngă talent (cît o fi) demonstrează că au o solidă cunoaștere a vieții. De ce nu spunem adevărurilor pe nume : au fost destui scriitori beletriști care fie că nu cunoșteau realitatea descrisă, fie că nu o intuiseră, fie că o epuizaseră de mult, fie că n-aveau „resurse artistice", mă rog. A fi confundați cu asemenea „beletriști" echivalează cu o insultă. Nimeni nu s-a dedicat reportajului fiindcă-ar fi o treabă mai ușoară, un drum mai lesnicios și așa mai departe. Ai sau n-ai **vocație** ? Iată întrebarea. Eu zic, fără falsă modestie, că am. În rest, autor-beletrist sau autor frust... să fim serioși ! Desigur, există autori care „gazetăresc" ideile, faptele în roman, și gazetari care se ridică, în mod categoric, la nivelul celor mai buni prozatori (în limitele genului lor).

Anchetă realizată de Sânziana Pop

televiziune

Reportajul T. V.

Reportajul de televiziune are aceeași condiție și suportă aceleași discuții ca și reportajul tipărit. Cînd se transmite în direct reportajul de televiziune se îngemănează cu reportajul de presă. Se comunică în chip perfect obiectiv o realitate-eveniment. Materialul transmis nu poate fi organizat decît parțial : reporterul își construiește dinainte emisiunea dar numai pe datele realității existente. Cînd repetițiile sînt prea numeroase, emisiunea în direct pierde : ea seamănă cu o lecție învățată pe dinafară. În comparație cu reportajul de presă, emisiunea în direct transmisă pe micul ecran are avantajul enorm al imaginii. Realitatea filmată nepregătit, prin surprindere, dobîndește prin înregistrarea pe peliculă o doză mare de imprevizibil. Cum vorbește un om, cum se mișcă, cum se vede peisajul înconjurător, toate aceste elemente nearanjate și neregizate fac un spectacol complet. Pelicula de celuloid și chenarul micului ecran au calitatea de a conferi întîmplărilor obișnuite o aură de festivitate. Cel mai mic amănunt ne atrage atenția, sîntem cîștigați de nimicuri pe care în viața de toate zilele nu catadicsim să le observăm. Prin imagine, reportajul de televiziune se deosebește, iată, substanțial de presă. Forța imaginii este alta decît forța cuvîntului și ar fi minunat dacă televiziunea ar întări mai mult rolul operatorului în fabricarea de emisiuni, ținînd partea... cuvîntătoare. Se vorbește mult prea mult pe micul ecran. Plăcerea noastră ar fi să ne lăsăm convinși de imagini, nu de cuvinte. Exprimarea realității în scris ne determină să ne abonăm la ziare, nu ni se pare firesc să privim mereu oameni cu nasu-n hîrtii pe micul ecran.

Am mai scris : cînd nu sînt transmise în direct, reportajele de televiziune respectă legile reportajului literar. Cînd pelicula developată la întuneric ajunge pe o masă de montaj, ea trece granița către artă. Montajul — atît în cinematograf cît și în televiziune — arată existența obligatorie a unui scenariu. Scenariul, atît în cinematografie cît și în televiziune arată creația : o temă a realității tratată cu mijloacele artei pentru a deveni mai pregnantă, pentru a muta forța demonstrației ideologice de la semnificația trecătoare a evenimentului la sensul fundamental al unui adevăr. Aceasta este, cred, justificarea pentru care reportajul cinematografic (?), cînd este la televizor și literar — cînd este tipărit — ține de artă ; ele recreează realitatea tot într-un limbaj al realității, accesibil perfect, pentru a se efectua o mutație fundamentală : de la eveniment la adevăr, de la perisabil la artă.

Dacă emisiunilor în direct ale televiziunii nu li se poate reproșa decît faptul că sînt foarte puține, în cazul reportajelor cinematografice (literare) se poate observa că rostul lor nu este de a transforma adevărurile, pe care vor să le demonstreze, în fapte banale ci dimpotrivă ; trebuie să pledeze cu suficient de multă vigoare pentru ca adevărul să devină prin mijlocirea peliculei foc viu. Și în cazul acesta, al reportajului de creație, imaginea este argumentul cerut de marele public. Cuvîntul este doar un suport.

Sânziana Pop

plastică

Izvoarele artei

Participarea artistului la eveniment, la existența socială, în condițiile concrete ale construcției civilizației socialiste românești, presupune situarea actului creator în corespondență imediată cu un fenomen de o extremă mobilitate, cu o realitate dinamică. Pentru a ne asigura această legătură de vase comunicante între realitate și creație e necesar un permanent și pasionat spirit investigator, o prezență directă, o deschidere spre procesul devenirii sociale. O privire retrospectivă asupra artei noastre din ultimele decenii demonstrează că numai o astfel de atitudine a artiștilor de adevărată vocație a făcut să apară opere care să poarte, cu autoritate, într-o structură artistică durabilă, un profund mesaj social. Cunoașterea pasageră a realității, înregistrarea unor detalii ce se referă la o anume realitate fără a-i surprinde esența dar mimînd efortul de a o surprinde, au fost atributele unor opere cu existență efemeră, care și-au dovedit inconsistența în foarte scurtă vreme.

Implicarea artistului în realitatea la care se referă, fapt pe care îl consemnează, cu pregnanță, anii din urmă, se realizează, mai întîi, prin conștientizarea acestei esențiale nevoi de aderență și integrare în social. Artistul nu mai străbate astăzi drumurile țării cu mentalitatea unui martor pasiv reținînd, conștiincios, o sumă de lucruri mai mult sau mai puțin relevante, ci tinde spre dobîndirea unei poziții din interior, de om al cetății care știe, cu mijloacele specifice artei sale, să sporească farmecul și valoarea umană a lucrurilor pe care le descoperă.

Pictorii, sculptorii, graficienii, toți creatorii de artă, cu o astfel de atitudine se află, credem, într-o neîntreruptă documentare, se mențin în fluxul evenimentelor, al vieții. Acestui contact cu cotidianul pe care îl oferă o existență angajată în problematica gravă a umanului, a socialului, i se adaugă un program complex, sistematic de studiere a realității. Organizarea unor documentări periodice pentru toți membrii noi. Este o excelentă inițiativă a Uniunii Artiștilor Plastici. Formele prin care se realizează această inițiativă sînt diverse. De la perioadele petrecute în șantiere (ne amintim de acea interesantă și bogată expoziție de la sala „Apollo", unde artiștii își aduceau roadele experienței lor de la Porțile de Fier), pe ogoare, în uzine, pînă la simpozioane de creație organizate în diverse unități ale industriei ușoare (vizînd, printre altele, ameliorarea estetică a produselor), sau taberele pentru sculptori. Un loc deosebit pentru taberele de sculptori și l-a cîștigat cea de la Măgura, o impresionantă școală a pasiunii, a dăruirii, a spiritului de echipă, a dragostei pentru locurile și oamenii care îi așteaptă pe sculptori în fiecare an.

Din peregrinările lor prin țară, din timpul petrecut în simpozioane și tabere de creație, artiștii se întorc cu ample carnete de schițe, cu lucrări terminate, și, mai ales, cu sentimentul unei țări și al unui popor în neostenită evoluție. Unele din operele lor le întîlnim pe simezele expozițiilor, altele abia așteaptă să se nască, aflate în fabuloasa și secreta lume a laboratorului de creație.

C. Prut

contemporanii noștri

Geo Bogza sau morala naturii

Nu există în literatura noastră actuală un scriitor cu o mai mare putere de pătrundere în intimitatea feței nevăzute a Naturii decît Geo Bogza. Descoperind natura, fără îndoială, dar ce ciudată descoperirea aceasta, căci nimeni nu poate pretinde, mergînd pe urmele scriitorului, că a verificat natura descoperită de el. Geo Bogza face descrieri de natură — cine să conteste o atare evidență ? —, propozițiile lui pe această temă au calitate taumaturgică, abia citite cuvintele se și încheagă în imagini, dînd viață lucrurilor pe care le numesc ; unui peisaj marin, unui fragment de cîmpie în vînt, unui rîu ce-și sapă cu tenacitate albia între stînci încinse de atîta insistență etc etc., dar imaginea ce ne-o facem prin lectură despre toate acestea nu ni se confirmă, **nouă**, dacă ne bate cumva gîndul să-i căutăm corespondențele în realitate. Pentru simplul motiv că ea nici nu există în ordinea aparențelor. Ca și cum ar fi vorba despre două naturi într-una singură. Comune sînt numai „obiectele" naturii : apa unui rîu sau a mării, o floare, o pasăre, soarele, munții, copacii, frunza, adică **elementele**. Restul, adică ordinea naturii, înlănțuirea elementelor, viața acestora, scriitorul singur le știe și le vede.

Iată, bunăoară, un peisaj văzut de toată lumea : un răsărit marin : „În fiecare dimineață, la ora cinci, priveam soarele răsărind din mare. Era un spectacol grandios, de o frumusețe bărbătească și metalurgică. La început, ca și cum marea ar fi fost o enormă gingie, un dinte roșiatic îi spărgea carnea, ieșind afară. Cîteva clipe rămînea astfel, strălucind, apoi, închipuite ciocane începeau să-l lățească într-o parte și alta. Era evident un dinte metalic, incandescent, aproape topit, încît ciocanelor nu le venea greu să-i schimbe mereu forma, pe uriașa nicovală din zare. O vreme, păru un rezervor de petrol, cilindric, cu capacul bombat. Apoi, strîngîndu-se puțin în partea de jos, avu silueta acestor grandioase răsărituri, nu fu rotund ca un disc, ci se văzu așa cum e în realitate : o masă fluidă, incandescentă, schimbîndu-și mereu forma. Cînd fu să se desprindă de mare, cînd de mult ar fi trebuit să fie un disc, deasupra apelor, se subție și mai mult în partea de jos și se transformă într-o ventuză, menținînd astfel mai departe contactul cu imensitatea lichidă din care ieșise și pe care voia parcă să o tragă după el. Marea păru că se urcă, el întîrzie pe cît putu, deformîndu-și circumferința, dar aceste mari eforturi geometrice avură totuși un sfîrșit : gîtul ventuzei se îngustă tot mai mult, iar în cele din urmă se rupse. Atunci, soarele și marea fură deodată departe, definitiv despărțite, ca și cum îmbrățișarea lor a fost un vis din care, în secunda sfîrșitului, nimic nu rămîne. Discul soarelui, perfect, se tălăzuia domol de la o zare la alta. Răsăritul se terminase".

Începutul pasajului acesta ține de pastelul clasic, adjectival și sentențios. De la a treia propoziție încolo descripția prinde concretețe, dar nu cum ne-am aștepta, prin copierea naturii ci, dimpotrivă, comentînd geometriile aparente ale răsăritului marin închipuie un tablou viu însă infrareal, plin de o mișcare secretă, infinitezimal descompusă, pe care, oricît s-ar strădui, un ochi profan nu o poate sesiza prin simpla privire. În cel mai static peisaj, Geo Bogza vede o întreagă aventură ce se consumă imperceptibil și strict interior. Gestica naturii, complicată dar nu lipsită de ordine, se relevă ochiului său la o scară mărită și-i obligă afectul să reacționeze cu promptitudine. Mișcarea lăuntrică a naturii se transmite psihologiei scriitorului, ar zice un comparatist. Avem însă motive să credem că, de fapt, este tocmai invers. O lectură atentă a călătoriilor lui Geo Bogza **(Cartea Oltului, Țara de piatră, Tablou geografic, Priveliști și sentimente)**, emancipată de dogma „reportajului literar" de care s-a făcut atîta abuz, va dovedi numaidecît particularitatea relației bogziene cu natura.

Natura din călătoriile lui se revendică de la o dublă ontologie : una proprie naturii așazicînd istorice, alta taumaturgică, natura ca operă de invenție prin cuvînt. Vlahuță din **România pitorească** era un călător patetic și cu frumoase însușiri patriotice. Hogaș, un călător și el, mai puțin patetic, superior însă prin sănătate și bun simț. Amîndoi aveau în fața naturii o atitudine de copiști sîrguincioși, ce se minunează de ceea ce văd și încearcă să reproducă întocmai văzutul, exclusiv în ordinea aparentă. Sadoveanu era natura însăși ; aproape nu avea nevoie să privească pentru a ști : trăia natura, deopotrivă în realitatea ei aparentă și în aceea ascunsă. Singur Geo Bogza face invenție de natură. Se poate merge pe urmele lui Vlahuță, mai bine pe cele ale lui Hogaș, mergînd prin Moldova, mergi, de fapt, prin Sadoveanu ; pe urmele lui Geo Bogza nu se poate merge. Miracolul taumaturgic durează în imaginația lectorului dar nimeni nu poate pretinde a fi regăsit natura așa de vie și, deseori, fascinantă, din pagini, în realitatea care le-a inspirat. Geo Bogza și-a păstrat pentru sine privilegiul de a fi unicul vizitator „in vivo" al acestei naturi. Să ne înțelegem : pajiștile ondulate ale Bucovinei, ori curgerea canonică a Oltului, ori biologia pietrificată a Dobrogei există ca realitate verificabilă, și n-ai decît să deschizi ochii și să întinzi mîna spre a o percepe. Ceea ce nu poate fi verificat este, de o parte, sentimentul consecutiv percepției și, de alta, modul de legătură afectiv întrezărit de scriitor în ordinea lăuntrică a realităților naturii. În sensul acesta face Bogza invenție de natură și aici este punctul în care proza lui se desparte de pastel și de literatura turistică a predecesorilor. Descrie și el ceea ce vede, dar ceea ce vede nu sînt întîi de toate „obiectele" naturii ci **relațiile** tulburi dintre ele.

Călătoriile prin natură ale lui Geo Bogza sînt, cele mai multe, tentative de disociere în psihologia naturii, contacte imaginare de la suflet la suflet, expediții în căutarea unui mesaj esențial

transmis prin vreme de structurile ciclice ale acesteia. Nu idealul rousseau-ist e căutat de autorul **Cărții Oltului** în natură — n-ar fi avut nevoie pentru asta de un asemenea efort imaginativ, simpla integrare prin descriere exterioară și nostalgică ar fi fost suficientă — dar nu-i mai puțin adevărat că pentru a găsi ceea ce caută scriitorul nostru pornește, ca și autorul lui **Emil**, de la credința că ființa omului ca ființă a naturii, nu trebuie să se îndepărteze de la matcă („În unele amurguri, în vreme ce în văile munților a venit noaptea, zăpezile de pe creștetul lor mai împrăștie asupra lumii o lumină difuză și blîndă. La lumina acestora, veacuri de-a rîndul oamenii de la poalele Carpaților și-au mai văzut o vreme fața, înainte de a fi acoperită cu totul de întunericul nopții"). Or, în epoca modernă, spațiul ce-l separă pe om de această matcă pare să fie mai mare ca oricînd, procesul distanțării fiind grăbit de invazia artificialului, a prefabricatului, ceea ce semnalează, ca pe o consecință ultimă, înlocuirea naturii „naturale" cu o natură de „laborator". Îi rămîne însă omului nostalgia — una problematizată, neidilică — și, poate, o intuiție de ceasul al doisprezecelea : prezența în natura ce descrește a unei ordini afective așa de apropiată lui însuși încît unei constrîngeri de mari proporții în ordinea naturii îi răspunde în afectul lui o cutremurare. Căci, se știe, natura este, prin excelență un domeniu al afectului, iar a o păstra cu această caracteristică echivalează cu un act de profund umanism, cîtă vreme cădem de acord că umanism înseamnă și încercarea de a conserva intactă ființa naturală a omului. Într-o asemenea conjunctură, apelul lui Geo Bogza la o natură ce e în bună măsură un produs al imaginației, dar un produs conform **întrutotul** naturii vii, are o valoare terapeutică excepțională.

Dacă natura este primul personaj al prozei lui Geo Bogza — mai mult decît un cadru, mai mult decît o atmosferă — un personaj de ficțiune desprins însă prin efort psihologic, din ceea ce s-ar putea numi infrarealitatea naturii, omul, al doilea personaj, nu mai ține de ficțiune ci de realitatea însăși, în ipostaza socială și individuală întîlnită de scriitor în călătoriile sale. Oamenii lui Geo Bogza se grupează într-o tipologie neobișnuită al cărei pivot este, într-un fel, chiar natura, mai precis, raportul dintre individ și natură. De o parte cei care au pierdut-o, vremelnic sau definitiv, — tăbăcarii, minerii — de alta cei care disperă întru a o păstra.

Primii, — fie că au pierdut natura prin detașarea fizică de ea (tăbăcarii), fie că au pierdut-o prin uitare, deși o locuiesc (minerii), — nu mai pot stabili contacte de ordin afectiv cu ea, se închid, adeseori fără să știe, în spațiul care le caracterizează, profesional vorbind, existența, ori, încă mai mult, împrumută detalii exterioare proprii acestui spațiu, confundîndu-se cu el. S-ar crede că există aici, totuși, o *relație prezentă* cu natura, de vreme ce spațiul acesta poate fi considerat un fragment al naturii. Numai că relația numită se produce exclusiv la nivelul simțurilor elementare și niciodată la acela al tensiunii psihologice. Minerii seamănă cu lumea minerală a cărbunelui — așa cum pe o coală albă amprenta unei mîini seamănă cu mîna însăși. E așadar, o legătură *obiectivă*, determinată de presiunea mediului natural asupra individului și de excepționalitatea unor împrejurări, dar nu una psihologică, stimulată afectiv sau condiționată de o conștiință a integrării dinspre om spre natură („Celui care a pătruns pentru prima oară în această lume întunecată și, copleșit, ar vrea să regăsească o trăsătură a ei, mai puțin grea, îi rămîne să se îndrepte spre oameni. Dar aceștia sînt la fel cu tot ceea ce îi înconjoară : grei, necunoscuți, întunecați. Stau de vorbă între ei, dar mai mult decît vorbele ceva nevăzut îi leagă, sudîndu-i în blocuri compacte și negre. Întîmplările la care au luat parte numai ei, lunga conviețuire în fundul pămîntului, în blocuri de muncă și primejdie, le-au dat nu numai o înfățișare asemănătoare, ci și o substanță comună, o densitate deosebită de a celorlalți oameni. Sînt mai negri decît întunericul și mai grei decît plumbul, așa cum stau nemișcați pe fundul nopții. S-ar putea crede chiar că nu sînt oameni, dacă n-ar avea toți o trăsătură comună, care îi reintegrează în umanitate : tușesc").

Ceilalți, păstrînd încă sentimentul naturii, dar dominați de și mai puternicul sentiment al pierderii iminente a celui dintîi, sînt cuprinși de o veritabilă furtună psihică, încearcă tot felul de căi și mijloace spre a-și conserva capacitatea de trăire a naturii, această calitate ereditară resimțită ca venind de la începuturile omului și ale umanității, se împotrivesc după puteri *uitării*, alteori înjumătățirii, căci pierderea sentimentului naturii are pentru ei o valoare, uneori recunoscută doar instinctiv, de înjumătățire a ființei. Scriitorul îi privește cu compătimire și pe unii și pe alții din motive lesne de înțeles.

La Geo Bogza descifrăm o atitudine de moralist întemeiată pe recunoașterea și implicarea insistentă în gestul literar a unei morale a naturii, în care principiul prim ar fi acesta : pierderea sentimentului naturii este un act alienant pentru ființa omului. De aici și imperativul, nu al întoarcerii rousseauiste la natură, ci al conservării legăturilor cu aceasta prin acțiunea umană care nu exclude modificarea aspectelor naturii, dar o modificare împotriva artificialului dezintegrator și în favoarea naturii înseși, a intimității psihologice dintre insul uman și ea. Iată, în sensul acesta, o imagine penetrantă a rostului înalt pe care îl poate avea acțiunea benignă a omului asupra naturii : „Este fără îndoială încărcată de o adîncă și calmă frumusețe priveliștea unei cîmpii în care lungi șiruri de plopi foșnesc sub razele lunii : dar, în același timp, nu cunosc priveliște mai pură și plină de poezie decît a unei pajiști asupra căreia cade lumina marilor becuri electrice. De fiecare dată, verdele proaspăt și crud al ierbii surprinde și încîntă prin intensitatea cu care pune în evidență adînca forță vitală a firii. Întîlnirea dintre marile lămpi electrice și bogata calitate de clorofilă a vegetației se dovedește a fi un spectacol reconfortant, terapeutic aproape". Idealul bogzian stă în împăcarea civilizației cu natura. Cîtă civilizație atîta natură, acesta este, în viziunea lui Geo Bogza singurul chip în care morala naturii ar fi satisfăcută în condițiile lumii contemporane. Poate că e numai o iluzie, poate că civilizația modernă ne oferă mai multe motive să fim sceptici în privința viitorului naturii decît optimiști.

Chiar și așa, în ciuda posibilului iluzionism involuntar, scrisul lui Geo Bogza trebuie să ne consoleze. E aceasta o funcție a lui pe care autorul *Cărții Oltului* nu și-a dorit-o dar care nu face decît să pună în lumină mai înaltă o atitudine umanistă de mare frumusețe, căci rațiunea ei mai adîncă este de a recunoaște omului apartenența la puritatea inexpugnabilă a naturii.

Laurențiu Ulici

Reportajul ca document social

Am scris și altă dată despre confuzia pe care o creează tendința de a literaturiza reportajul, — specie jurnalieră, hrănită din eveniment și sortită să-i supraviețuiască în măsura în care prezintă un document social și moral semnificativ. Reporterii noștri, luîndu-și un mare model (Bogza, un poet, în fapt, al vieții imediate) simt însă mai mare plăcere să poetizeze evenimentul și să se prezinte în fața cititorului cu evocări frumoase și discripții bine articulate stilistic, neglijînd, încă o dată, lecția pe care le-o oferă chiar marele lor înaintaș : înainte de a fi un document de virtuozitate formală, reportajul este un document uman, relatat pe scurt, cu cît mai puțină poezie (în înțeles de artificiu formal), ceea ce nu înseamnă numaidecît descripție aridă și plată. Reportajul românesc din ultimele trei decenii, făcînd exces de literatură (printr-un transfer facil, la suprafața textului, de procedee) are nevoie să se prozaizeze, să-și reia, cu alte vorbe, înfățișarea lui normal jurnalistică, singura poezie acceptabilă în astfel de cazuri fiind cea a autenticității faptelor. Respectarea acestei condiții mărește șansele reportajului de a intra în literatură nu în travesti, ci păstrîndu-și propriile veșminte.

Există încercări în acest sens, și din numărul mare de cărți care încearcă să ia temperatura momentului, aleg două : Miorița nu s-a născut lîngă stele de Mihai Pelin și Caractere de Alexandru Monciu-Sudinschi. Cea dintîi este o culegere de istorii (vom vedea în ce chip), între care se distinge ceea ce am putea numi istoria profană a unei ficțiuni. E vorba de Baltagul lui Sadoveanu și de sursele lui sociale posibile într-un perimetru pe care, de altfel, romancierul îl numește. Mihai Pelin reface itinerariul Vitoriei Lipan și încearcă să depisteze, la cîteva decenii după ce cartea a fost scrisă, reperele ei reale. Ideea nu este nouă (o reconstituire de acest fel s-a făcut și în cazul romanului Ion), dar nu noutatea ideii interesează aici, ci consecințele ei. O consecință neplăcută ar fi confuzia dintre operă (produs al imaginarului) și posibilul ei prototip. Mihai Pelin este avizat la acest punct și reportajul său nu urmărește să stabilească o corespondență între cele două planuri, vrea doar să relateze istoria unei iluzii colective : credința cititorilor de pe Valea Tarcăului și Valea Bistriței (spațiul în care se petrece acțiunea din Baltagul) că personajele cărții au existat în realitate și pot fi identificate. Ca fapt sociologic, fenomenul este important. Romanul, pătrunzînd în straturile cele mai adînci, începe să aibă și o altă viață decît aceea de ordin estetic : este asumat, implicat în istoria reală, socializat (luăm termenul în sens etimologic) în cel mai înalt grad, cu urmarea de a crea un nou roman, apocrif, în marginea celui real. Vînătorii, pescarii, învățătorii pe care îi consultă reporterul se referă la Nichifor Lipan, Vitoria, Calistrat Bogza și celelalte personaje ale cărții ca la niște indivizi cu o stare civilă precisă. Curios, această istorie apocrifă în loc să micșoreze dimensiunile cărții, cum ne-am aștepta, le amplifică. Romancierul însuși, cunoscut bine de acești oameni simpli, devine în istoriile lor o ființă misterioasă. Sadoveanu, aflăm și de aici, pescuia mai ales lostriță, un pește pe cale de dispariție. Vîna cu pasiune și participa la prînzuri cumplite, însă însoțitorii lui nu pot spune cu certitudine ce gîndea acest pescar și vînător interesat, dar cu discreție, de viața lor. Ceea ce știu cu siguranță este faptul că în cărțile pe care le-a scris, Sadoveanu a povestit întîmplări adevărate, bunăoară în Baltagul. Reporterul acceptă, tactic, această iluzie și cercetează temeiurile ei. Au existat Nichifor, Vitoria și cît de adevărată este drama lor ? La această întrebare criticul poate să zîmbească știind în ce încurcătură intră cine vrea să descurce astfel de chestiuni. Mihai Pelin ia, cum ziceam, în serios ipoteza și oferă cîteva documente. În arhiva din Pipirig descoperă actul de naștere al unui Alexandru Lipan, într-un schit de pe valea Bistriței constată că a funcționat ca stareț timp de cîteva decenii arhimandritul Ghenadie Carafu, modelul posibil al personajului din roman. Ar fi existat, află de la un cititor exigent, învățătorul Gh. Baltă, și hanul Donea și un alt han, ținut de David din Călugăreni și de soția lui, Blima, femeie aprigă. Reporterul reface, apoi, drumul Vitoriei Lipan cu detalii, încă o dată, care nu luminează cartea, ci istoria ei profană, trăită de niște oameni ce și-au asumat destinul unei opere de ficțiune. Fiind în discuție o crimă, Mihai Pelin transcrie din registrele judecătoriilor locale un șir de delicte săvîrșite în epoca 1920—1930. Petre Bîrzu, slugă timp de 20 de ani la maicile de la Agapia, ucide cu lovituri de topor pe Maria Enache Potcoavă. Călugărul Teodosit, om se pare cu carte, se împușcă în casa unei văduve cu care avea legături mai puțin spirituale ; un jandarm ucide un individ și parchetul consemnează declarațiile lui Teofan Gh. Iliescu „frate cu cadavrul Neculai Gh. Ilie" etc. Au toate acestea vreo legătură cu omorul despre care este vorba în Baltagul ? Evident, nu, și reporterul nu spune altfel. El dă doar niște documente ce personifică și colorează un spațiu intrat, prin vocația unui mare creator, în mitologia literară.

Interesante, sînt, de pildă, și relatările despre secta stiliștilor, răspîndită în regiune, sau acelea de ordin etnografic, intrate și în carte. Să reproducem acest crud blestem :

„De l-a deochiat o femeie / Să-i crape țîțele și să-i curgă laptele / De l-a deocheat o fată / Să-i crape ochii. / De l-a deochiat un bărbat / Să-i crape boașele / Și să i se scurgă sămînța pe piatră"...

Morala reportajului Miorița nu s-a născut lîngă stele ar fi că mitul unei mari creații artistice crește într-un sol spiritual ce poate fi determinat. Faptul este posibil, dar nu acest fapt se reține în primul rînd din cartea lui Mihai Pelin, documentele care arată forța de penetrație a unei capodopere. (Din cartea lui M. Pelin reținem și reportajul despre Sulina, prezentată ca un fel de Bruges românesc).

Și mai departe în sensul deliteraturizării reportajului merge Alexandru Monciu-Sudinski în Caractere, culegere de stenograme din viața muncitorilor siderurgiști de la Galați. Un mediu des cercetat de reporteri, cu efecte, totuși, puțin memorabile pe plan literar. Reporterul de acum înlătură orice preambul (tradiția înregistra aici fastidioase, inutile, prezentări, panorame !) și consemnează discuțiile libere avute cu niște oameni simpli, inteligenți, profunzi adesea, superficiali, robiți de automatismele verbale uneori, indivizi, prin toate acestea, reali, umani și, deci, interesanți. Nici o tendință eroică din partea lui, nici o intenție de idealizare din partea reporterului. Caracterul (subiectul) trăiește prin faptele lui, bune și rele. Zaharia Victor, furnalist, are 35 de ani, e, se pare, foarte priceput, își iubește meseria, a participat la fapte remarcabile, nu-i orgolios, nu se laudă, e doar jignit de atitudinea unui inginer, Banu, individ, după cîte ne dăm seama, inabil, brutal. Furnalistul are sentimentul injustiției, vrea o reparație morală și, pentru că agresorul întîrzie s-o facă, nu tace, se adresează unui for superior. Însă acolo dă peste alți birocrați care-l pun să iasă din birou ca să bată încă o dată la ușă, mai tare. Tot ceea ce cere el este ca șeful în cauză „să nu vorbească cu un om ca și cum ar da cu piciorul la o bucată de zgură".

Un altul, Mitache Dumitru, a venit la Galați „să schimbe locul, să cunosc peisaje și ținuturi noi". A devenit strungar deoarece „cînd eram mic, mergeam deseori la moară". Mitache are o fire melancolică și este mustrat din această cauză de colegii de serviciu, mai ales cînd nu se achită de sarcini. Din relatarea lui nu se înțelege dacă mustrarea vine din pricina melancoliei sau pentru că nu-și îndeplinește obligațiile profesionale. Astfel de confuzii, lăsate dinadins în text, definesc foarte bine firea cam bovarică a Caracterului. Viața lui e construită, se pare, pe un complex al melancoliei, căci predispoziția lui spre visare și tristețe determină și relațiile de producție. Strungarul stă într-o zi degeaba neavînd cuțite arămite. Alți colegi capătă de la sudorul din secție cuțitele în cauză. Mitache însă nu — pentru că nu știe să întrețină raporturi cordiale : „eu, dacă-s melancolic, nu m-am priceput ca să-l stimulez. Deci am stat ziua aia fără cuțite"...

Cercetat asupra preferințelor lui literare, melancolicul numește fără ezitare cartea vieții lui : „Cenușă și orhidee la München". Nu-i place Arghezi și, într-un pasaj de o fermecătoare naivitate, explică temeiurile rezistenței lui : „Chiar din școală aveam probleme cu Arghezi. Mai ales o poezie, ceva cu o albină... N-am putut s-o înțeleg deloc. A trebuit să mi-o povestească cineva de vreo două-trei ori ca să o înțeleg". Reporterul, la aceste vorbe îngrijorătoare, nu ia distanța pe care alții s-ar simți datori s-o ia : nu-și ironizează subiectul, duce, cordial mai departe dialogul notînd și fapte mai pozitive din viața melancolicului de la Galați. O impresie de autenticitate și culoare lasă aceste texte din care literatura, sub aspectele ei facile, este izgonită.

Adrian Mancovscki, alt caracter, este tipul lordului, un cavaler al politeții și al adevărului. Lordul făcuse în urma unei încăierări pușcărie, apoi, scăpat, supărat pe public și neavînd altă soluție, s-a apucat de băut „în localitatea Rădăuți". A venit la Galați și s-a vindecat de patima urîtă a alcoolismului. I-a rămas aceea a adevărului („Adevărul în față îmi place chiar foarte mult. Țin foarte mult la treaba asta"). Nu suportă lingușirea și detestă în termenii cei mai duri pe toți cei care codoșesc și caută să intre pe sub pielea șefilor : „Chiar și în întreprindere la noi sînt din ăștia care caută să intre pe sub pielea șefilor... Le fac cîte un serviciu și tot timpul caută să le-aducă cadouri sau mai știu eu ce. Cînd vine de acasă, vine plin de găini și de sticle cu vin ca să-l servească pe șef cu găina ; că poate și șeful, la rîndul lui... mă rog. Asta cred eu că e slugărie".

A săvîrșit fapte memorabile (a salvat, de pildă, cîteva vieți de la înec), dar n-are nici el orgoliul exacerbat. Le relatează cu modestie și chiar cu indiferență. Elena Vinău, în schimb, e foarte mîndră de vocația ei literară :

„Iată, eu, pînă acum cîteva zile, nu îndrăzneam să mă consider o poetesă. De joia trecută, însă, de cînd am debutat în cenaclul Petică, în aplauzele și aclamațiile asistenței, pot spune cu fruntea sus că mă consider într-adevăr o poetesă a acestei lumi"...

În această manieră sînt scrise și celelalte reportaje din care autorul aproape că lipsește. Personajele se definesc și se creează singure, vorbind într-un limbaj fără rafinament, plin de sublime naivități. Însă există în aceste texte mai multă viață și mai multă frumusețe morală decît în multe cărți de ficțiune care relatează pe sute de pagini lucruri asemănătoare, cu mai multă artă și cu mai puțină profunzime. Documentele lui Alexandru Monciu-Sudinschi au însă mai mare îndreptățire să intre în literatură deși, se vede atît de limpede, autorul face tot ce-i stă în putință ca să fugă de ea.

Eugen Simion

Desen de Mihu Vulcănescu

Atitudine și opțiune

Urmare din pag. 1

musețea. Și caracterele. Și atitudinile. Și toate evenimentele noului. Să menționăm, bunăoară, factorul de opinie comunistă, unul din țelurile constructive ale reportajului. Cum îl realizează ? Descriind ? Nu. Creînd o stare de spirit, de atitudine și comportament, mai exact, făcînd sinteza stărilor de spirit a colectivităților abordate. Deci, exprimînd puncte de vedere. Asta ține de funcția social-politică a reportajului, este chemarea sa de a cultiva virtuți civice, atitudini, opțiuni, umanități exemplare. Totul subordonat deliberatului gînd de a „contamina", a produce, a spori noi conștiințe.

În acest mod precis, socialmente util, înțeleg eu una dintre ideile pe care le afirmă Programul-proiect al partidului nostru, referitoare la rostul și menirile artelor, care „nu sînt creația unor aleși aflați deasupra vieții, trăind și gîndind în afara relațiilor sociale ; ele exprimă transformările care au loc neîncetat în societate, cuceririle forțelor revoluționare progresiste, gîndirea înaintată a fiecărei epoci".

La ora cînd scriu aceste rînduri, poporul nostru posedă întregul tablou al ideilor și orientărilor pe care le va promova al XI-lea Congres al partidului, limpede sintetizate în cele patru documente fundamentale : programul de concepție (Programul partidului), programul teoretic (Tezele), programul de construcție practică (Directivele), programul de atitudine și comportament comunist (Normele eticii și echității). Este o viziune revoluționară a prezentului și a viitorului comunist al țării. Este marele „reportaj" anticipativ pe care îl conturează clarviziunea științifică și concursul legilor obiective privitor la devenirea și autodevenirea societății românești pînă la finele secolului douăzeci. Mulți ani de acum încolo modul de a fi, a trăi, a gîndi, a visa al scriitorului va sta în cîmpul de intensă iradiație a enunțatului tablou. Încărcătura sa de frumusețe, putere și adevăr va transpare, într-o multitudine de forme, în pagina scriitorului. Datori sîntem să ne pregătim ca această pagină să fie autentică, a adevărului.

revista străină

● **ARHIVELE NAȚIONALE DE LITERATURĂ** expun la Schiller National museum din Marbach — R.D.G. — pînă la 31 octombrie a.c., în cadrul unei expoziții „Tinerețe la Viena" (după titlul unei autobiografii a lui Arthur Schnitzler) 450 de manuscrise, fotografii originale, prime tiraje, programe, scrisori și tablouri ale Vienei de la începutul secolului, aceasta cu ocazia anului jubiliar 1974 comemorînd centenarul lui Hugo von Hofmannsthal, Karl Kraus și Arnold Schönberg. Printr-o selecție făcută cu grijă, s-a căutat să se reconstituie climatul artistic propriu Vienei anului 1900. Prerafaeliții, Jugendstill și începutul secolului „la belle époque" al operelor prezentate. Concomitent cu această expoziție, tot cu ocazia comemorării centenarului nașterii lui Hugo von Hofmannsthal și pentru anunțarea apariției în acest an a primului volum al ediției critice al tuturor operelor sale, la Biblioteca din Frankfurt — care-i poartă numele — s-a deschis o expoziție cu piese provenind din epoca postumă a scriitorului.

● **LA CEA DE-A IV-A EXPOZIȚIE NAȚIONALĂ DE SCULPTURĂ** care a avut loc la Sopot, artiști din întreaga Polonie au prezentat mai mult de 230 de opere. Printre expozanți au figurat nume cunoscute ca: Stanislaw Chromy, Stanislaw Horno-Poplawski, Alfons Karny, Marian Konieczny și mulți alții. Grupate după centrele artistice din care proveneau, lucrările au încercat să redea diferențele formale și tematice, caracteristice fiecărui mediu artistic. Această manifestare, una din cele mai mari pe scară națională, inaugurînd „Trienala sculpturii poloneze", este o confruntare a noilor tendințe în acest domeniu.

● **ÎN NOUA COLECȚIE** „Seghers Philosophie" a apărut în toamna aceasta lucrarea lui André Robinet, „DOM DESCHAMPS le maitre des maitres du soupçon". Benedictin ateu, nihilist, distrugător de sisteme, aproape uitat pînă în zilele noastre. Dom Deschamps și-a făcut simțită influența în gîndirea contestatară a secolului al XVIII-lea. Duelînd cu cei mai mari — Rousseau, Helvétius, Diderot, Voltaire — ale căror argumente i-au înăbușit opera — scrierile sale acide și-au păstrat pînă astăzi întreaga lor putere corosivă.

● **CONSIDERAT** de la Hegel încoace, ca „tatăl filozofiei moderne", DESCARTES face obiectul lucrării lui Pierre Mesnard, apărut în editura Seghers Descartes, unul dintre cei mai mari savanți și matematicieni ai epocii sale, a avut, după cum se știe, o influență determinantă asupra geniului francez. Astăzi, cînd se pune serios problema dacă nu trebuie „omorît Descartes", pentru a se trezi la un mod de raționament mai intuitiv, autorul acestui volum încearcă să-l actualizeze.

● **DUPĂ VOLUMUL** „Les Cavaliers du Kham" de Michel Peissel, apărut în editura Robert Laffont și aducînd lumii revelația uluitoare a unui Tibet necunoscut, aceeași editură publică un nou volum **„Le Grand Passage de l'Himalaya" — de l'Inde aux frontières du Tibet en aéroglisseur"** — al aceluiași autor. În paginile acestei noi cărți este cuprinsă dovada grăitoare a imaginației, răbdării, tenacității și curajului cu care s-a transformat în realitate această „nebunie" fără precedent: traversarea masivului Himalaia în hidroglisor, — împlinirea visului considerat pînă atunci irealizabil, înfrîngerea giganticei siluete a muntelui Annapurna.

● **ÎN 1973**, cu ocazia împlinirii a o sută de ani de la moartea celebrului explorator David Livingstone, au apărut în Anglia numeroase lucrări, dintre care cităm o substanțială biografie de Tim Jeal, care încearcă să prezinte activitatea lui Livingstone în armonie cu vederile moderne și cercetările recente. Alte lucrări au prezentat studii asupra unor aspecte caracteristice geniului său, sau au repovestit în termenii obișnuiți întîmplări cunoscute. Anul acesta însă, Elspeth Huxley, cunoscut scriitor în problemele continentului african, a publicat în editura Weidenfeld & Nicolson (col. The Great Explorers") o nouă lucrare, — „LIVINGSTONE AND HIS AFRICAN JOURNEYS". Realizînd o excelentă selecție din amplul material apt să ilustreze călătoriile lui Livingstone, Huxley aruncă mai multă lumină asupra realizărilor unuia dintre cei mai mari exploratori ai Africii. Volumul, cu o introducere de Sir Vivian Fuchs — în care se ocupă îndeosebi de expediția din Zambezi (1858—64) și ultimele călătorii ale lui Livingstone din 1866 încoace, și completat cu ilustrații realizate de Juanita Grout, este demn de toată atenția.

● **EDITURA ENGLEZĂ THAMES & HUDSON** a tipărit de curînd lucrarea lui Kurt Mendelssohn, „The Riddle of the Pyramids". Față de susținuta atenție de care s-au bucurat piramidele Egiptului de-a lungul anilor, apare surprinzător faptul că mai pot fi făcute noi și semnificative observații. Autorul, eminent fizician, prezintă lucrarea sa ca un studiu asupra problemelor inginerești comparate cu ale vechilor constructori și în special cu abilitatea lor de a beneficia de un dramatic dezastru care s-a petrecut la un moment dat la una din piramide în cursul construcției. Organizarea puterii de muncă a fost o altă sarcină majoră întrucît construcția piramidelor era cea mai importantă industrie egipteană, menținută în mod permanent, iar autorul crede că acest fapt a jucat un rol pozitiv în societatea vechiului Egipt. Lucrarea, din punctul de vedere istoric al epocii, examinează într-un capitol ca termen de comparație construcțiile piramidelor din Mexic.

● **LA SFÎRȘITUL ANULUI** va începe la Leningrad turnarea unei coproducții sovieto-americane, „Pasărea albastră", o comedie muzicală după opera lui Maurice Maeterlinck, în regia lui George Cukor, avînd ca interpretă principală pe celebra Liz Taylor — în rolul Zinei. Sovieticii vor pune la dispoziție, pe lîngă actori, tehnicieni, coregrafi, și orchestra simfonică din Moscova, baletele din Leningrad și ale teatrului Balșoi. Scenariul a fost scris în comun de sovieticul Alexei Kapler și americanul Alfred Hayes, muzica, de asemenea, de maeștrii Andrei Petrov și Alex. North. Filmul, turnat în limba engleză, va fi executat în întregime în cunoscutele studiouri din Leningrad, renumite prin mărimea și instalațiile lor moderne.

● **ÎN EDITURA ENGLEZĂ PETER OWEN** a apărut volumul „The Byron Women" de Margot Stricland, cuprinzînd opt portrete biografice din galeria prietenelor apropiate ale marelui poet. Este vorba de sora lui, Augusta, soția sa Annabella, trei dintre iubitele sale, Caroline Lamb, Claire Clairmont și Teresa Guiccioli, fiica sa Ada, fiica sa prezumtivă Medora și confidenta ei, Lady Melbourne.

● **UN ASPECT** mai puțin cunoscut al artei impresioniștilor „negru și alb" a fost prezentat luna aceasta la pavilionul Vendôme din Aix en Provence. Doamna H. Krotoff a strîns laolaltă opere de Boudin, Jongkind, desene de Monet, desene monotip și gravuri de Degas, schițe și aqua-forte de Pissaro, stampe de Manet, desene și gravuri de Renoir, crochiuri, schițe și desene de Cézanne, creioanele și dălțile lui Sisley. Extinderea mișcării impresioniste în străinătate a fost marcată prin operele lui Max. Liebermann, Seymour-Haden, Penel, Whistler, Fattori. Printre numeroasele documente se găsesc și catalogul expoziției din 1874 și o seamă de articole apărute la epoca respectivă.

● **ÎN EDITURA ROBERT LAFFONT** a apărut volumul „L'or dans peau" de Robert Vergnes. Autorul, încă de copil avînd înclinații spre aventură, devine „vînător de comori" în America Centrală. Pătrunzînd singur în desișul pădurilor, el scoate la iveală extraordinare piese de artă îngropate de indienii Maya. În 1962 pornește însoțit de doi tovarăși spre legendara insulă El Coco, unde este ascunsă de secole faimoasa comoară a piratului Morgan. În urma unui naufragiu el își pierde tovarășii de drum și rămîne singurul supraviețuitor, izolat pe o insulă. Întocmai ca Robinson Crusoe — în luptă cu boala, foamea, nebunia și moartea. Toate acestea însă nu îl vor împiedica să pornească din nou în căutarea comorii. Jurnalul zilnic al acestei tragice experiențe face din lucrarea sa un document tulburător.

atelier literar

poșta redacției

I.D.D. : Nu s-ar putea spune că lipsesc aptitudinile prozatorului (în „Așteptare", mai ales, dar și în momentul „Soldatul și femeia", care surprinde cu oarecare acuitate o stare specifică, fără a reuși, însă, din păcate, s-o cuprindă, s-o fixeze mai bine, mai profund, dincolo de pragul intuiției — poate și din pricina, vizibilă și în alte pagini, a nesiguranțelor și neîndemînărilor expresiei). „Așteptare" păcătuiește și ea, des și grav, din aceleași motive (și din altele). E vorba de o proză narativ-descriptivă care părăsește, brusc și nemotivat, ritmul și tonul firesc, necesar, de dragul unor montaje și trucuri „de ultimă oră", al unor poetizări, proiectări (forțate) în fantastic, „fraze meșteșugite" etc., care pînă la urmă, încurcă totul (mai ales de la pag. 5 încolo, cînd personajele evocate se înmulțesc deodată, nereușind să capete identitate) și povestea devine încîlcită, imposibil de urmărit. Nesiguranțele stilului, ale expresiei, cum spuneam, capătă, uneori, răspunderea decisivă a impasului, într-o povestire căreia i-ar sta infinit mai bine un stil sobru, fără ambiguități căutate, fără floricele și întorsături de frază. Alteori, e vorba, pur și simplu, de stîngăcie și neputință („Întîi a fost împușcat Dumitru, împușcat de ochiul neadormit al neamțului (?!), pe care el (?), fratele lui (?), îl simte permanent în ceafă, pentru că el, Victor C., este dușmanul"... etc., sau : „...bocetul lovi fețele oamenilor ca o palmă pe sutele de fețe ale lui Dumnezeu", „se strecură în înțelegerea sa suferindă", „...din dulcea osîndă a copilăriei"... (?!), „...omul masiv ca o nedumerire își va fi scos pălăria (..) cu un gest care nu exprima nimic altceva decît pe el însuși" (n.r. comentariu strict inutil, gratuit), etc., etc. De altfel, toată pagina finală, preocupată de asemenea floricele și găselnițe, dar neatentă la succesiunea și semnificația faptelor, la mișcarea și devenirea eroilor, încununează deplin acest eșec. În același mod (și mai grav încă) este condusă și cealaltă piesă, „Vreme de păpușar", mai frugală ,de altfel, prin aceleași artificiale (și neîndeminatice) schimbări de planuri, „de cupaje", etc., combinate cu pompoase și neputincioase zorzoane și „bibiluri" stilistice, pînă la o totală, inextricabilă confuzie și obscuritate.

P. ANDY DUMITRESCU : Pentru un începător, lipsit de experiență e foarte riscantă recurgerea la savantlîcuri tehnice și stilistice, la rafinamente (discutabile) de tip modernist. La dv., efectul e trist: bucata e aproape ilizibilă. Ca să ajungi la non-figurativ și abstracționism, trebuie să înveți mai întîi desenul clasic, elementar (cam așa zicea, parcă, un mare artist de avangardă...).

M.C.S. : Nu e rău scrisă proza dv. (probabil un fragment), deși cam inconsistentă nițel expeditivă (cîteva momente sesizante, subtile, cîteva schițe de portret, etc.). Să vedem ce mai urmează.

G. OSTR : Noua transcriere a adus — ni se spune — și unele cîștiguri. Dar, mai ales, o anumită sărăcire a textului, precum și pagini de o neașteptată stîngăcie și nesiguranță. Cîștigul ar fi, în general, în structura mai echilibrată a piesei, în unele eforturi de concentrare, de limpezire și adîncire a unor momente, de înlăturare a unor lungimi parazitare, etc. Dar povestea e acum mai săracă, mai decolorată, mai șubredă. Nu mai avem versiunea anterioară, ca să putem compara și, eventual, descoperi explicația acestei pierderi (de altfel, această operație o puteți face și dv.), dar e cert că, în actuala variantă, întreaga aventură a tînărului student pare destul de searbădă, fără sens, fără substanță. Apoi, e vorba de neajunsurile de stil, izbitoare mai ales în primele trei pagini (dar prezente și în celelalte), pline de neglijențe, platitudini, superficialități (culminînd cu greșita întrebuințare a verbului „a epata", dar și cu alte nenumărate formulări indezirabile, ca, de pildă : „un bolnav destul de tînăr și palid", „nu-mi mai ajunge aerul inspirat în plămîni", „ținuta ei detașa o undă de candoare", „o stare mintală atît de grav zdruncinată", etc. etc.). Deasemeni, de riscanta abordare dezinvoltă a terminologiei medicale, fără preocuparea (de prudență elementară) de a o fi cercetat mai atent în prealabil (de a afla, de pildă, ce fel de maladie e schizofrenia, ce diferență e între o boală de nervi și una psihică, între un psihiatru și un neurolog, ce poate pune în evidență și ce nu o electroencefalogramă, etc).

Interim

NOTĂ. În dorința de a ușura operația de trierе și rezolvare (cît mai operativă) a abundentei corespondențe adresată „Atelierului literar" „poștașul" s-a văzut nevoit să apeleze la ajutorul (binevoitor și competent) al unui distins confrate prozator care, începînd cu numărul de față va discuta, în această coloană, o dată pe lună, manuscrisele de proză trimise „atelierului".

G. D.

Păsările sînt vinovate

E vinovată pasărea aceasta
C-o aripă albă și cu cealaltă neagră
Care în fiece noapte
Imi ciugulește din palmă
Semințele somnului
E vinovată fiindcă nu vă îndrăgește
Și pe voi de ajuns.
E vinovată și pasărea aceasta ciripitoare
Care umple copacii de cuiburi.
Cel mai vinovat însă e vulturul
Care plutește așa de frumos în văzduh,
Care se repede așa de frumos din văzduh,
E vinovat fiindcă ouăle lui uneori
Au coaja prea tare
Și puii mor înăuntru.

ION AVĂDANEI

Maree

Ne asemănăm foarte mult
Cu oceanele :

Purtăm în ochi același senin
Și aceleași taine sub pleoapă
(Cine poate ghici
Ciudatele vietăți ce ne locuiesc ?)

Dar mai ales
Înflorim
Și ne-nchidem
În ritualul mareelor
Sorbiți ca de gura femeii iubite
De ochiul neîndurător al lunii.

GEORGE VLĂSCEANU

Și fără de suflet

Eu am venit singur
și fără părinți
și fără de suflet și fără de soare
ochii-mi sînt umezi
de prea multă iarbă —
de prea multe oase avem nevoie
pentru a merge drepți și fără greșală
o, noaptea aceasta •
numai a mea
cînd am voie să cînt
și să strig
și să înot într-o mare adîncă
cine-mi va spune, și cînd,
că oamenii fac economie de suflet...

VALERIU DRĂGUȘANU

Fata

Trecînd pe strada aglomerată
Am întîlnit o fată mergînd în sens contrar,
Făcîndu-mă să-mi iau inima în dinți
Și să mi-o spoiesc cu var.

Casele au căzut una peste alta,
Peste moloz s-a suit o stea curioasă,
Chiar luna s-a uitat pe fereastra albastră
Așa cum este ea : bolovănoasă.

Mi-am rupt degetele unul cîte unul
E vis, ba nu, e realitate...
Fata mergea înainte fără să știe
Că duce ochii mei lipiți de spate.

Tot urmărind-o eu mă turtisem,
Mă făcusem lat ca o palmă
Țigarea îmi ardea buzele aprinse
În timp ce gura o devora calmă.

Fata a dispărut după colț
Nestrigată, nesărutată, nenimic.
Eu mă tiram mereu pe brînci
Incapabil să mă ridic.

Pe urmă m-am îngreuiat, toracele s-a mărit
Mările fremătau enorme și proaste.
Fata se uita la mine dinăuntru
Prin spațiul subțire dintre coaste.

EMIL GAVRILIU

Magie

Mărul știe
că atrăgînd asupra sa
mînia soarelui,
va rămîne verde
ca la început.
Pasărea știe,
dacă nu va cînta norilor,
se va prăbuși țipînd.
Iar nouă
ne mai umblă pe buze și acum
povestea cu piatra
ce urcă și coboară mereu.

COSTEL ȘTEFĂNESCU

Planeta

Aici oamenii au ucis cîndva
limpezimea de cristal a apelor s-a turburat
aici cîndva înțelepții au tăcut
pășind prin neprielnice ținuturi
nici ei nu mai puteau face ceva
aici pe această stea
unde oameni se nasc și mor
în fiecare clipă
cu ostenite aripe îngeri morți recad
în timp ce pămîntul
își trage pădurile pe ochi
și crede în alte începuturi.

RADU DRĂGAN

Așa cum ne facem cafeaua

Erau arbori pe marginea drumului
plini de cuiburi
și noi curățam acești arbori de uscături
ziua și noaptea
și cuiburile le așezam mai în lumină
mai aproape de ochi
așa să vedem
așa să auzim
cine bate-n cetate, dar mai ales
cu ce gînd, de ce pasăre.

Au venit furtuni, ape mari, grindină
arșită
și noi curățam arborii
așa cum punem ceasul să sune
la ora șapte în fiecare dimineață
așa cum ne facem cafeaua...

N-am ajuns nicăieri ?...
Dar unde mai crește în prag acest lemn de viori ?

C. DOCHIAN

Miracolul sublim

– Halucinant e ritmul devenirii,
că presiunea nici n-o mai resimt,
un straniu huruit îmi impresoară
aripile-n aprinsul labirint.

– Arzînd mă-nalț pe-o veșnică surpare,
necontenit prădat de tot ce am
și-adesea, sterp, sedus de amăgire,
nu mai aud nici foșnetul din ram.

– Pierdut printre giganți și abatoare,
mă-nstrăinez de ce voi fi iubit,
nici morții, nici cascadele de sînge
rupîndu-mă de piscul cucerit.

– Cînd vreun dement aruncă totu-n aer
de parcă pulsul firii s-a oprit,
un dinamism adînc mă-nfrigurează
să-mi desfășor mesajul infinit.

– Halucinant mă pierd în devenire
cu universu-mi mistuit de dor,
sămînța grea de har să-și împlinească
miracolul sublim, nepieritor. –

PETRE VLAD

MERIDIANE LIRICE

Poeți din R. D. G.

GÜNTER KUNERT

*

* *

Să stai pe dună. Să nu vezi nimic
în afară de soare. Să nu simți nimic
în afară de căldură. Să nu auzi nimic
în afara valurilor izbite de stînci. Să crezi
între două bătăi ale inimii : Acum
• pace.

SARAH KIRSCH

Despre casa mea

Eu spun : ești vîntul puternic
îmi sufli mihnirea-n obraji
tu spui : nu e furtună
• numai o briză caldă

Dar văd cum de pe casa mea
acoperișul vîslește asemenea unui fum de
mătase cenușie

cărțile își încearcă aripile
nimic nu rămîne acum necruțat, concertele de
pian,

o zbughesc pe talere negre, ferestrele
rămîn neclintite. Unde
să locuiesc începînd de mîine ?

Eu spun : totul mi-a plecat în zbor
tu spui : aici nu-i nici o furtună
Eu spun : vîntul e atît de puternic încît
țigările ard înainte de-a ajunge la buze
iar dacă ții un condei între degete
se înșurubează în masă.

JOHANNES BOBROWSKI

Cîntec în noapte

Pasăre, vino,
pasăre verde,
din înalta constelație vino,
sub arcada mea de frunziș, pasăre,
să vorbim împreună.

despre malurile fluviilor
respirînd, despre pămîntul negru
în ținutul pădurii,
despre casa zeilor,

unde începe omul,
unde deasupra lui întîlnește lumina,
o găsește în alt
ochi : astfel învață să cînte.

Pasăre,
pasăre verde,
sub bolta de frunziș
să vorbim despre asta.

În românește de Petre Stoica

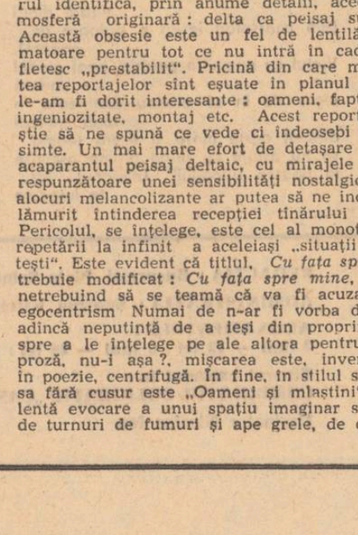

Desen de Gh. Ciuchete

prezențe

• *În cinstea celui de-al XI-lea Congres al partidului, luni seara, 30 septembrie a.c., a avut loc în sala Casei de cultură din Orșova, recitalul „Pădurea de steme", organizat de Radioteleviziunea română, în cadrul căruia, actori de la teatrele din București au citit din : Zaharia Stancu, Radu Cârneci, Anghel Dumbrăveanu, Niculae Stoian, Marin Sorescu, Emil Giurgiuca, Mihai Beniuc, Horia Zilieru, Tiberiu Utan, Grigore Hagiu, Victor Tulbure și alții, iar scriitorii Violeta Zamfirescu, Ana Blandiana, Nicolae Dragoș, Doru Moțoc, Claudiu Moldovan, Ion Petrache, Romulus Rusan, Veronica Galiș, Radu Felix, Victoria Dragu, Zamfir Vasiliu etc. au citit din creațiile lor dedicate patriei și partidului.*

• *În întîmpinarea aceluiași congres, la Casa de cultură din Călimănești a avut loc o sezătoare literară la care au participat : Camil Baltazar, Constantin Chioralia, M. Rădulescu-Lemnaru, Gheorghe Nica și Constantin Nisipeanu.*

• *Antologia-spectacol „Creșterea limbii românești și-a patriei cinstire", organizată de Comitetul pentru Cultură și Educație Socialistă și Muzeul de istorie, ale Municipiului București, în colaborare cu Uniunea Scriitorilor, a fost consacrată, la 30 septembrie a.c., lui Grigore Alexandrescu. Au vorbit : Nicolae Cenchir și Dan Simonescu. Au recitat din opera sărbătoritului : Florian Pittiș, Lucia Mureșan, Val Săndulescu, Elena Bog și Ion Popa.*

• *În cadrul înțelegerii de colaborare dintre Uniunea Scriitorilor din R.S. România și Uniunea Scriitorilor din R.P. Bulgară ne-au vizitat țara scriitorii bulgari Ivan Ivanov Argentinschi, Mihail Berberov, Bogdan Mitov și Kisiov Zdravko, iar în cadrul aceleiași înțelegeri cu Uniunea Scriitorilor din R.P. Ungară, scriitorii maghiari Tibor Tucskes, Zoltan Polner și Csontos Gabor. Se află, de asemenea, în țara noastră în cadrul înțelegerii de colaborare cu Uniunea Scriitorilor din U.R.S.S. Nicolae Mikava.*

• *Redeschiderea cenaclului „Junimea" de la Universitatea „București" a avut loc duminică, 29 septembrie, cînd au citit versuri Ioan Ivan și Elena Dobrescu și proză Magda Teodorescu. Au fost prezenți Ov. S. Crohmălniceanu, conducătorul cenaclului și, ca invitat, Nicolae Dragoș.*

• *Joi, 3 octombrie, a.c., orele 19 la sala „Dalles" s-a desfășurat spectacolul literar-muzical „Oratoriul pro patria", organizat de Universitatea populară „București", în regia artistică a tînărului poet Petru Jaleș cu concursul actorilor Dana Comnea, Mary Georgescu-Pătrașcu, Sebastian Radovici, Sabin Făgărășanu și Cornelia Pavlovici.*

PARODII

Ion Lotreanu:

Blues, Blues, Blues

(după poezia cu același titlu)

Pe Kilimanjaro cîntă Hemingway
la nai cîntă atît de frumos
că se topesc zăpezile
cum se topește înghețata Polar.
Mișcă un picior bătînd ritmul
sau poate se apără doar de fluturi
și de atîta singurătate
îi crește barba anapoda
cum numai lui Dumnezeu
cînd e cutreerat de păsări.

Blues, Blues, Blues

(variantă)

Pe Kilimanjaro, mai sus,
pe groaznicul, magicul stei
din nai, asudat dar supus
cînta ca un Pann-Hemingway.
Și ritmul bătîndu-l el rar
zăpezi de argint le topea
cum doar înghețata Polar
cînd nu muști la vreme din ea.
Ce singur, ce sus, ca un zeu
și barba-i creștea către cer
cum numai lui domn' Dumnezeu
certat „pour toujurs" cu-n frizer.

Mircea Micu

Cuvinte rare : *Amadeus, sportive, Ghion, Atlas, lampă, texte, insecte, penitenciar, aspiră.*

Selecție metaforică *„Oferiți semenilor voștri / cîte un poem vocativ în fiecare dimineață" ; „Un obiect ascundeți sub cortină / frumoasă doamnă" : „Fiul ne va însoți cu lira sub braț /și ne va amenința cu muzici celeste" ; „Să purtăm coale de sticlă în spate / lucrul nostru va fi foarte greu remarcat".*

sport

Curajul autoanalizei

Scriu la cîteva minute după ce am aflat că la Atvitaberg campioana țării noastre, Universitatea Craiova a fost eliminată din competiția europeană la care participa. Neglorios început și sfîrșit de carieră continentală. Echipa unei mari iubiri, cum am numit-o în urmă cu un an și ceva în **Flacăra**, nu și-a putut cîra suporterii cu toată iubirea lor pînă în Suedia spre a se lăsa încurajată de ei sub rafalele unei ploi dușmănoase, pe un teren care cu cîteva ore înaintea meciului părea impracticabil. În fond, fiecare își merită destinul. Deși scriu cu amărăciune, nu îmi pot opri luciditatea să lucreze și sînt obligat să văd tristă, uneori cinică, realitate : ne facem destinul, nu sîntem neapărat robii lui. Universitatea Craiova a fost anul trecut aproape o mare echipă, dar Universitatea Craiova nu a fost și nu este, din păcate, un club de fotbal. În interiorul acestui club acționează în continuare și văd că mai au și curajul fără margini de a lua cuvîntul în public, lăutari după ureche, bieți afoni în ale fotbalului, cetățeni cum este Dobrițoiu Ion, secretarul clubului respectiv, care în ziua în care trebuia să meargă — astă vară —, să rezolve transferul unui jucător dintr-un alt oraș la Craiova, dormea buștean în locuința sa, neavînd, sărmanul, bani de tren ca să ajungă în orașul unde era așteptat ! Păcat de sufletul pe care îl depun atîți oameni din acel județ, printre care și figuri importante ale locurilor, cînd clubul acționează ca o tristă și părăsită moară de vînt al cărei mecanism nu acționează decît atunci cînd bate vîntul. De fapt, nu-i întîia oară, acum, cînd trebuie să ne aducem aminte că sportul este sport, că unii cîștigă exact în momentul cînd alții pierd. Amărăciunea mea vine, însă, din altă parte. Eu cred că noi nu am făcut destul pentru ca echipa Universitatea Craiova să se comporte onorabil în Cupa campionilor europeni. Întregul ajutor pe care Federația de fotbal și Biroul executiv al CNEFS l-au acordat Universității Craiova a fost o vorbă goală. Lucru incredibil. Biroul CNEFS și-a permis să legitimeze pe unul dintre cei mai buni centri înaintași ai momentului, Kun, la F.C. Bihor în Divizia B, după ce fusesem anunțați public că acest jucător a fost suspendat pentru un an datorită unei acțiuni dubioase și n-a putut întreprinde nimic, pentru ca la Craiova să joace Dobrin, care nu se află în culpă față de nimeni. Lucruri mai grave s-au petrecut cu Steagul Roșu Brașov, superbă echipă a voinței și a luptei pe care nu numai că Biroul CNEFS și Federația de fotbal nu au ajutat-o să-și întărească lotul, în vederea ieșirii în Europa, dar care a fost lăsată să piardă numeroși jucători în indiferența generală. Mi s-ar putea răspunde că nu conducerea mișcării sportive și biroul federal de fotbal au dreptul prin regulament să facă lucrurile pe care le cer eu aici. Dar să mi se îngăduie întrebarea : ce drepturi au aceste două organisme ? Nu cumva ele nu și-au oprit nici un fel de drept de a legitima, în interesul fotbalului național, peste încăpățînarea unor cluburi, niște jucători tocmai din fuga de răspundere? Din fericire, echipa Steagul Roșu Brașov a știut să se întreacă pe ea însăși, a știut să se mobilizeze și, în frunte cu tînărul său antrenor, să reușească o performanță aproape unică în fotbalul contemporan : trei goluri în trei minute. A fost o victorie a unei umilințe învinse, a fost o victorie a curajului și onestității.

CNEFS și FRF și-au asumat de bună voie (și pentru că așa era convenabil), rolurile a doi tușieri plouați la un meci arbitrat de un imens arbitrariu. Ceea ce s-a realizat în aceste competiții europene nu poate purta semnele paternității CNEFS și FRF, ceea ce nu s-a realizat se datorează în bună măsură lipsei unui spirit militant, deschis, la urma-urmei, imposibilității de a acționa în favoarea fotbalului românesc.

Sigur că da, echipele de fotbal trebuie serios analizate și criticate pentru ceea ce nu au făcut. Dar în același timp CNEFS și FRF trebuie, după părerea mea, să se autoanalizeze și cerind cu curaj comunist tuturor celor ce pot spune un cuvînt, să și-l spună, să acționeze într-adevăr spre binele sportului românesc. Ne încearcă desigur o nemăsurată bucurie lăuntrică auzind că nu știu care tovarăș din conducerea CNEFS sau FRF sau antrenor federal se află la o mare competiție internațională sau într-o călătorie de informare. Dar noi ținem — înainte de a iubi CNEFS sau FRF — la sportul românesc, la fotbalul românesc pe care ele trebuie să le slujească și să le conducă. Iată Dumitru nu se simte bine acum la Steaua, Moldovan nu joacă la Dinamo, Dobrin face tușă la Craiova (deși în ultima vreme, din disperare, el poate fi semnalat deseori la Pitești). Nu poate întreprinde nimeni nimic, pentru ca acești jucători să fie determinați să joace acolo unde se află acum, sau acolo unde le convine lor cel mai bine ? Dar de asta nu trebuie să se ocupe în primul rînd organismele competente ale mișcării sportive ? De ce n-ar juca, de pildă, Dumitru la Dinamo, Kun la Steaua, Moldovan la Pitești și Dobrin la Craiova ? Sau de ce nu ar juca Lucescu la Steaua, și Dumitru la Dinamo ? Sau de ce nu ar juca Dumitru la Pitești și Dobrin la Steaua ? De ce nu ar juca Dumitru la Craiova și Dobrin la Steaua ? Multă inerție, multă absență. La ora cînd scriu, știu sigur că Universitatea Craiova și Jiul Petroșani nu s-au calificat pentru turul următor la campionatele europene. Aproape mai sigur, însă, știu că nu s-au calificat pentru continuarea competiției în sportul românesc cîțiva dintre funcționarii de la CNEFS și FRF. Și aceasta mi se pare un lucru mai grav decît celălalt.

Adrian Păunescu

cartea de debut

Peisaje imaginare

Reportajele despre Deltă scrise de Pavel Perfil (*Cu fața spre lume*, mențiune la concursul editurii Eminescu) surprind prin capacitatea autorului de a transfera asupra peisajului propria sa geografie sufletească. Ele sînt esențial lirice, subiective, și probabil nimeni nu va avea șansa de a le vedea aievea. Sînt peisaje imaginare, deci mult mai aproape de cadrul și atmosfera unei posibile literaturi fantastice decît de ceea ce înțelegem curent prin reportaj. Se poate spune doar că, deocamdată, „reportajul" lui Pavel Perfil ar fi o introducere în literatura pe care ar părea chemat să o scrie. De aici și dificultatea de a-i atribui meritul unei creații ca și riscul de a vorbi despre ceea ce nu este încă decît un exercițiu de adaptare și de verificare a posibilităților. Bucata probantă este „Oameni și mlaștini" (din ciclul al doilea, în general bine scris, „Amurgea grăbit peste ape"). Mai înainte de a o analiza să spun că tot ce mi se pare a avea o valoare în această plachetă de debut ține nu de varietatea peisajelor și nici de descoperirea unor oameni interesanți, surprinzători. Autorul nu este un curios de biografii spectaculoase. El nu ne arată nici un deosebit simț al epicului. Dimpotrivă, descrierile după documentare sînt neinteresante, situațiile banale, dialogurile plate. O concluzie fermă asupra șanselor autorului în proza de ficțiune nu se poate trage. El nu ne oferă nici un argument în această privință. Talentul său este de alt ordin și ține anume de o mare capacitate de a se recunoaște mereu în peisajul pe care ni-l propune și pentru descrierea căruia apelează la sugestiile atmosferei sentimental-exotice, la surse livrești, informații de ordin mitologic, atunci cînd nu încearcă el însuși să instituie o mitologie insolită (a cărei ultimă explicație este... propria sensibilitate). Prima parte a volumului ar fi complet neglijabilă dacă n-am reconsidera-o întrucîtva după lectura însemnărilor din Deltă cînd vom descoperi lucrul surprinzător că în lunca îngustă a Marei maramureșene sau pe podișul sucevean, pe Lotru sau pe Valea Jiului, peste tot autorul identifică, prin anume detalii, aceeași atmosferă originară : delta ca peisaj sufletesc. Această obsesie este un fel de lentilă deformatoare pentru tot ce nu intră în cadrul sufletesc „prestabilit". Pricină din care majoritatea reportajelor sînt eșuate în planul în care le-am fi dorit interesante : oameni, fapte, ritm, ingeniozitate, montaj etc. Acest reporter nu știe să ne spună ce vede ci indeosebi ceea ce simte. Un mai mare efort de detașare față de acaparantul peisaj deltaic, cu mirajele lui corespunzătoare unei sensibilități nostalgice și pe alocuri melancolizante ar putea să ne indice mai lămurit întinderea recepției tînărului autor. Pericolul, se înțelege, este cel al monotoniei, al repetării la infinit a aceleiași „situații sufletești". Este evident că titlul, *Cu fața spre lume* trebuie modificat : *Cu fața spre mine*, autorul netrebuind să se teamă că va fi acuzat de ... egocentrism. Numai de n-ar fi vorba de o mai adîncă neputință de a ieși din propriile date spre a le înțelege pe ale altora pentru că, în proză, nu-i așa ?, mișcarea este, invers decît în poezie, centrifugă. În fine, în stilul său, piesa fără cusur este „Oameni și mlaștini", excelentă evocare a unui spațiu imaginar străbătut de turnuri de fumuri și ape grele, de oțel, încremenit într-o stranie nemișcare, văzut ca sediu al unei morți aparente : „Aerul se despletește în suvițe subțiri de crivăț, stîrnind ecouri scitice peste acest ținut mlăștinos, îmbrăcat în stufării de culoarea mierii de salcîm. Galerele noctambule ale migratorilor s-au stins în sihăstrii sudice. Peștii au adormit în milurile groase, verzui ale bălților. Apele sînt grele, de oțel... Prin sate plutește un miros greu de stuf ars. Cît vezi cu ochii, garduri de trestie cu plase întinse la uscat. Ici-colo cîte un bot de lotcă părăsește țărmurile cătunelor și se pierde în masa nesfîrșită și ninsă a stufului. Oamenii sînt rari și posomoriți. Satele înalță turnuri de fum, care seamănă cu niște sfredele grosolane, înfipte în pîntecul fluid al norilor. Pămîntul se mai ține suspendat în cîțiva plopi..." Sugestia regresiunii și a pustietății stranii a locurilor amintește descrierea întinderilor înghețate din proza unui C. Stere. Apariția unei căruțe este un eveniment iar scîrțîitul roților, cu puțină imaginație, poate fi o muzică infernală. Ținutul este un univers părăsit și putred, la temeliile caselor au prins viață licheni grași, verzi-cafenii, umezeala urcă pînă-n acoperiș, satul gol „ca un ochi de apă toamna", o gură de infern acoperită de aburi groși deasupra cărora plutește un soare mort. Atmosfera reportajelor lui Pavel Perfil domină și anulează, deocamdată, orice sugestie mai vie a prezenței oamenilor și întîmplărilor.

C. Stănescu

m a p a m o n d

Roşul acela viu, înnoit în culoarea steagurilor

Gina Hagiu :Templu din Hangzkow

Unele lucruri sînt atît de simple, încît devin incredibile ; iar altele sînt într-atît de complicate încît nu numai că se înţeleg greu, dar uneori crează în spiritul celui ce observă un paravan dur, ca de beton, refractar la orice idee care, poate, ar începe să lumineze. În fiecare seară petrecută pe pămîntul chinez, duhul acesta al uimirii vine peste tine, european obişnuit cu armonii şi sunete clasate în octave. Vine şi te determină să descoperi în propria ta fiinţă elemente şi puteri nebănuite, nevisate.

Dantelăria e din piatră. Fineţea cîntăreşte greu. Marele zid există — de veacuri ! Oamenii aceştia scunzi, păşind neauzit, vorbind limbi diferite, cuprinse doar în hieroglifele pentru care trebuie să ai un simţ special ca să le pricepi, vorbind ca o muzică rafinată şi fascinantă, sînt în stare să mănînce cu beţigaşele, să străpungă un drum pe sub fluviu, ori să se stringă cu mile ca să vadă minunile făcute în vîrf de ac din Palatul de iarnă, la fel cum se string cu zecile de mii atunci cînd muncesc.

Nimic nu e de mirare în China de azi. Republica populară se structurează ca un continent. Predomină albastrul-cenuşiu de diferite nuanţe, apoi galbenul. Din această realitate ţîşneşte roşul, roşul acela aprins, roşul acela viu, vechi parcă de cînd lumea şi înnoit acum în culoarea steagurilor.

Cînd intri în Pekin, ceea ce te izbeşte cel mai mult este întinderea. Totul e lat, totul e vast şi în acelaşi timp cuprinzător. Cerul e deschis şi totuşi foarte jos. Totul e amplu, extins într-o majestoasă şerpuire care se oferă mai mult decît privirii, simţului de stabilitate, echilibrului.

Toată lumea e îmbrăcată la fel. Unii circulă pe biciclete, alţii pe jos... Autobuze... Se poate traversa pe oriunde, fără ca circulaţia să fie stînjenită.

La Şanhai lucrurile sînt puse pe verticală. Oraşul e industrial, cu blocuri de 10—15 etaje. Mugetul metropolei urcă — plasmă de sunete materiale — pînă dincolo de punctul cel mai înalt.

Fluviul curge, puternic, prin mijlocul oraşului, ducînd în spinare zeci de ambarcaţiuni. Pe străzi vezi camioane pline. Biciclete. Biciclete simple ori din acelea care remorchează unul, două cărucioare pe două roţi, pline cu zarzavaturi verzi.

Copiii te întîmpină cu toate gesturile unei gazde care ştie ce anume te va face să te simţi bine. Şi apoi intri în universul lor — Casa pionierilor. Unii fac aeromodelism şi rachete. Alţii cîntă. Desenează. Pictează. Radioamatorism. Gimnastică. Balet. Navomodelism. Teatru.. Dar cel mai mult te impresionează fetiţa care trece acul lung şi fin prin vîrful flăcării pentru ca apoi să şi-l înfigă şi să şi-l înşurubeze în propria-i mînă. Nici un muşchi de pe faţă nu se clinteşte. Acupunctură.

Multe dintre uzinele şi fabricile chineze sînt înconjurate de locuinţele muncitorilor.

Strada, în Şanhai, este de-a dreptul uimitoare. Tot ceea ce poate imagina mintea umană cu privire la tipologia şi firea omului, probabil că va fi întîlnit aici. Descoperirea fiinţei pentru care civilizaţia nu înseamnă un „şoc al viitorului" se poate face, cred, cel mai bine la Şanhai. Există o îngemănare a tuturor vremurilor, un aer de universalitate spaţială şi în timp care transformă această metropolă într-un loc de referinţă perpetuă. La Şanhai, printre cele unsprezece milioane de locuitori, trece sufluł istoriei către un viitor propriu celor peste şapte sute de milioane de chinezi.

Maşina de răsădit orez înlocuieşte munca a cîtorva zeci de oameni. Totuşi se mai lucrează mult cu mîna. Maşina e nouă. Abia de acum încolo va intra în producţie de serie...

Politehnica din Pekin are un fond de carte uluitor. Un milion şi jumătate de titluri. Un milion şi jumătate ! Se pot vedea manuscrisele unice — şi cărţi de ştiinţă tipărite în 1974. Există manuscrise din anul 1000 î.e.n., şi Morometii lui Marin Preda în traducere englezească.

Şi tot aici există laboratoare dotate cu o aparatură atît de fină încît la intrare trebuie să-şi schimbi încălţămintea ca nici un fir de praf să nu tulbure liniştita şi tăcuta sensibilitate a circuitelor electronice.

Hanceu (Hancijou), se zice, este unul dintre paradisurile pămîntene ale Chinei. O localitate extrem de frumoasă situată puţin mai la nord de paralela 30. E un oraş menit odihnei şi relaxării.

Pagoda înaltă de 13 etaje se deschide în perspectivă către fluviu. Pe malul celălalt se poate vedea, departe, o comună industrializată... Templul budist este un monument din lemn. Statuile mici sînt puternic colorate, îndu-ţi imaginea unei viziuni baroce care atinge maximum-ul de intensitate. Cele mari te umilesc. Atît prin proporţiile lor uriaşe, precum şi prin expresie. Afară, în stîncă sînt săpate basoreliefuri şi altoreliefuri. Într-o grotă se poate vedea un mic Budha care stă într-o nişă cu fundalul singeriu.

Totul e un muzeu.

Palatul de iarnă din Pekin e ca o pasăre enormă cu aripile larg desfăcute. Stă pe pămînt. Doarme.... Dar nu poţi şti cînd se va ridica şi cum o să privească lumea.

Se poate înţelege, în clipa cînd păşeşti pe piatra din curţile interioare, cînd păşeşti prin sutele de încăperi în care unele lucruri sînt păstrate aşa cum erau folosite de împăraţi şi altele sînt aşezate într-o logică de înaltă ţinută muzeală, se poate înţelege aşadar cum se face că în China au existat dinastii — mai mult decît împăraţi —, şi că dinastiile acestea se prăbuşeau sub lovitura răscoalelor populare ori ale duşmanilor cotropitori... pentru a face loc altor dinastii. Pînă în secolul XX.

Cîţiva stîlpi, nemaipomenit de groşi, au fost aduşi cale de zeci şi zeci de kilometri pe un pod de gheaţă.

Ţesături. Aur. Jad. Argint. Porţelan. Întuneric. Lumină. Umbră. Verde. Albastru. Auriu. Galben. Roşu...

Palatul de vară — fost imperial — e o cascadă de clădiri şi galerii minuţios pictate. Din vîrful dealului şi pînă în lacul artificial, în jurul lacului şi peste gîtuirile sale, zeci şi zeci de pavilioane şi de poduri molcom arcuite.

Culturile de orez sînt irigate. Culoarea răsadurilor este un adevărat andante majestoso. *Munca însă este teribilă.*

Cîmpurile galbene de rapiţă sînt o adevărată baie de bucurie.

Templul Cerului nu contrazice regula generală. Este o clădire, printre multe altele, care aduce cerul jos.

Şi totuşi, proporţia clădirii este astfel realizată încît deasupra capului ţi se deschide universul !

Paşi mici şi tăcuţi. Imense hale de lucru. Cîmpuri întinse. Deşert ars de soare. Himalaia arsă de gheaţă. Fluvii desfăcute în delte uriaşe. Artizanat minuscul. Priviri atente şi sclipitoare. Aglomerări uriaşe de oameni. Locuri pustii, coapte de căldură. Explozie de maşini industriale. Zgomot şi tăcere. Mult verde în natură. Mult albastru între oameni.

Şi din toate ţîşneşte roşul acela aprins, roşul acela viu, roşul acela de nedescris.

Alexandru Papilian

Mesteceni, oameni şi statui în Peninsula Scandinavă

Sfîrşit de vară nordică

Am ajuns în Norvegia către sfîrşitul lui august, cînd anotimpul subteran al Nordului începea să trezească verdele crud în molizi şi să sufle invizibil asupra mestecenilor. Schelete de ghips, păduri de aur căzător şi boala verde-albastră a ţinuturilor de dincolo de marile strîmtori cu rezonanţe eroice : Skagerrak şi Kattegat. Acolo unde aceste două strîmtori se unesc într-un unghi ascuţit pe care Jutlanda îl împinge în trupul Norvegiei, acolo unde Marea Baltică vine să se topească în apele glacial de albastre ale Mării Nordului, pe coama bătătorită a celor mai vechi pămînturi de pe continent, în locul unde resturile munţilor Hercinici coboară pînă-n mare — se împrăştie oraşul Oslo, alb şi misterios, tăcut şi închis în sine, năpădit de vegetaţie ca o veche aşezare europeană pe ecuatorul sud-american.

Cer, apă, cîteva insule în punga fiordului, brazi de-a lungul malurilor cît se poate cuprinde cu ochii, apoi în fund, departe, o barieră neagră, aproape compactă, de munţi, în calea temerarilor atraşi de chemarea nesfîrşirilor de zăpadă. Aici însă, jos, la răscruce de drumuri şi pe confluenţe multiple, Nordul a mai semănat un oraş gigantic, pe care turistul îl îmbrăţişează cu privirea de la picioarele uriaşei trambuline de ski de la Holmenkollen, din afara oraşului. O pată de civilizaţie pe întinsul naturii, cu conturele bine hotărîte. Civilizaţia în Nord ştie cît are dreptul să se întindă şi, ca în oricare din cele patru ţări, convenţiile odată stabilite, sînt respectate de toată lumea. De aceea, marea, chiar la ţărm, îşi păstrează limpezimea curată şi unitatea peisajului nu se fragmentează cu hîrtii, gumoaie, reziduri şi tot ce numim azi generic „agenţi de poluare".

Oraşul Oslo este pe drept cuvînt o metropolă. După calmul vienez al Copenhagăi, Oslo copleşeşte. Străzi largi pe care traficul inimaginabil le îngustează, autobuze cu turişti strecurîndu-se printre alte autobuze cu alţi turişti, maşini circulînd puzderie cu viteze maxime pe şoselele suspendate, printre săpăturile pentru viitorul metrou, care înaintează discrete pînă sub zidurile palatului regal, înconjurat de un parc de o modestie exterioară egalată numai de a palatului însuşi, gălbui, construit solid, fără ornamente, auster, ca şi viaţa marelui oraş. La stopuri se demarează imediat, cu o viteză care riscă să-l surprindă pe liniştitul pieton sud-european rătăcit prin aceste locuri.

Centrul ocupă o mică peninsulă chiar în extremitatea pungii fiordului Oslo şi are o formă asemănătoare cu a Indiei. Portul mărgineşte ieşirea oraşului spre mare, dar niciodată pînă-ntr-atît încît apa să nu se mai vadă de loc : în mijlocul docurilor printre care se circulă liber, se poate găsi totuşi un colţ de unde marea se vede altfel pentru fiecare şi pînă unde zgomotul metropolei se pierde. Şi cu toate acestea e centrul, grupat în jurul primăriei celei noi, emblema oraşului : o clădire modernă construită ca un bastion viking — două turnuri legate între ele printr-un corp de clădire şi continuate spre faleză cu un fel de hală lungă. O clădire simetrică, din orice parte ar fi privită. Cărămida aparentă roşie-brună singularizează în mod straniu construcţia noii primării în marea albă de la poalele munţilor şi o transformă în reperul cel mai vizibil şi mai sigur al capitalei. De regulă, punctul doi pe lista de obiective turistice ale oraşului, după trambulina de ski, noua primărie e o creaţie recentă, decorată pe dinăuntru cu mari fresce alegorice, realizate de pictorii norvegieni cei mai reprezentativi, printre care şi Edvard Munch. Am căutat prin toate sălile oferite în mod obişnuit publicului spre vizitare, pe străbunii bărboşi şi pletoşi ai norvegienilor de azi în drakkar-urile lor zvelte, descoperind America înaintea lui Columb. I-am aflat cel mult vizitatori ca şi mine, ascultînd explicaţiile în englezeşte ale ghidului despre destinaţia sălilor ce le străbăteam : sala de şedinţe a Parlamentului, aflată tot acolo, sala Consiliului etc. La parter, în marea sală, am descoperit că în această clădire nouă, istoria începe de fapt cu al doilea război mondial. Scenele prezentau în linii mari munca paşnică a norvegienilor, apoi invazia brutală a unor soldaţi fascişti, lupta de partizani, eliberarea şi din nou munca paşnică, dezvoltată în multe secvenţe simbolice pentru ceea ce s-ar putea numi „specificul naţional" al Norvegiei — anume ocupaţiile, regiunile, zonele ţării reprezentate prin elementele lor de tipicitate, virstele omului, dragostea de semeni, relaţiile umane în genere. Primăria din Oslo poartă în interiorul ei o poveste ilustrată, oarecum naivă, din cauza mesajului formulat în alegorii şi simboluri prin forţa lucrurilor transparente, realizate într-un fel de tezism şi meşteşug, de reportaj şi transfigurare, de realitate concretă şi mit etern.

În acest capăt de lume care este Oslo, viaţa pare să-şi aleagă, din mulţimea de manifestări virtuale, tocmai esenţele pe care distanţa şi sentimentul de graniţă a civilizaţiei europene în faţa imensităţii Nordului pustiu, le potenţează, turnîndu-le în pana pictorilor decoratori ai noii primării sau în dalta măiastră a lui Gustav Vigeland. Căci există, în partea vestică a oraşului, un parc de mari dimensiuni, parcul Frogner, conceput şi mobilat, prin deceniul trei al secolului nostru, de sculptorul Gustav Vigeland. Aleile tăiate după rigorile unei geometrii fără greş, corespund perfect împărţirii cu rigla a oraşului însuşi, construit parcă de matematicieni şi nu de arhitecţi sau edili în forme perfecte ce alcătuiesc o reţea vastă, un labirint regulat, fără putinţă de-a rătăci paşii turistului.

Parcul Vigeland este situat lîngă fosta locuinţă a sculptorului, azi muzeu, şi care conţine în parcul său propriu — loc de concerte vara — şi în interior : 1650 de sculpturi în piatră, 3 700 în lemn, 423 de tipare pentru sculpturi în lemn şi aproximativ 11 000 de schiţe. Oricît ne-ar fi cifrele de antipatice, nu putem să nu le citărn, fiindcă gigantismul operei lui Vigeland ne obligă la aceasta. Conduşi imperceptibil pe aleile parcului Frogner, străjuite de statuile lui Vigeland reprezentînd viaţa, moartea, dragostea, virstele omului, relaţiile părinteşti : mamă-fiică, mamă-fiu, şi tată-fiu, tată-fiică, raportul dintre generaţii, jocul copiilor, prima dragoste, mama şi tata, singurătatea bătrineţii şi alte momente ale ciclului vieţii, încremenite în mişcarea de piatră şi metal negru, traversăm lacul mic din mijloc şi ajungem în punctul central al ansamblului sculptural, compus din două realizări unice : o fîntînă arteziană în formă de tipsie imensă care e pe punctul de-a strivi patru Atlaşi sub ea, dar asupra cărora îşi revarsă generoasă apele reci, dătătoare de puteri. De jur împrejurul bazinului acestei fîntîni, o compoziţie într-o viziune ciclică de paisprezece statui reprezentînd un om şi un copac în momentele cele mai esenţial-simbolice ale vieţii omeneşti : de la copilul care se ţine de copac pentru a se ridica în picioare, trecînd apoi la adolescentul care se urcă din joacă în copac şi la tînărul ce-şi măsoară forţele cu copacul, către bărbatul matur ce coexistă cu natura şi isprăvind cu bătrînul care abia se mai agaţă de copacul din care şi el e o parte, în timp ce acelaşi copil de la început redeschide ciclul vieţii, de unde se va încheia în curînd. Omul şi copacul săpaţi în metal negru-verzui ; două existenţe paralele, împletite şi confundate în mitul etern al vieţii. Mit etern ce va culmina cu cel de-al doilea şi cel mai important monument al lui Vigeland din inima parcului Frogner : coloana celor o sută şi ceva de trupuri omeneşti încolăcite unul în jurul altuia, frămîntîndu-se în efortul general către vîrful coloanei, într-o viermuială ce ţine de măreţia luptei pentru existenţă, dar care umple şi de groază în acelaşi timp. Trupurile de marmură albă par că mişcă, par că urcă unele prin celelalte spre vîrful coloanei, femei bărbaţi, bătrîni, copii, apare cîte un braţ stîngher, o gură se deschide să strige, dar strigătul e mut, nici un centimetru pătrat nu rămîne liber în vinzoleala de muşuroi a omului care tinde mereu în sus. Ciudat însă, nimeni nu atinge vîrful coloanei, de forma Obeliscului din Place Concorde ; odată ajunşi sus, oamenii se spulberă în aerul limpede, dar în acelaşi timp, la baza monumentului, alte trupuri se nasc din piatră şi-şi frămîntă drumul spre înălţare.

Gabriel Gafiţa

cariatide

dinu flămând

„Dintre tinerii poeţi ai „Echinoxului", Dinu Flămînd este poetul care meditează cel mai mult asupra condiţiei poeziei, mărturisind astfel o clară conştiinţă de constructor. Acolo unde alţii pot să se piardă în imponderabil, într-o stare de comuniune magică cu cosmosul receptat extatic, el vine cu un sentiment de detaşare..."

ION POP

„Adevărata vocaţie a lui Dinu Flămînd pare să fie caracterizată de înclinaţia către surprinderea aspectului suav al lumii, în înţelesul nu atît de simplitate, cît în acela de purificare, de neprihănire. Surprinzătoare este sugestia unei fragilităţi, tinzînd spre imaterial".

MIRCEA IORGULESCU

„Un poet autentic al cîntecului dur, scos din viziune plastică, este Dinu Flămînd. Există la el o continuă pendulare între vitalism şi luciditate, pentru că nici una din aceste stări nu îi este suficientă construcţiei poemului".

PETRU POANTA

Născut în 1947 la Susenii Birgăului, în judeţul Bistriţa-Năsăud. Absolvent în 1970 al Facultăţii de filologie la Cluj. Publică în 1971 volumul de poezie Apeiron, ed. Cartea Românească, iar în 1973 ediţia Ion Barbu — Poezii, cu o postfaţă, ed. Minerva. Pentru volumul de versuri i se acordă în 1972 Premiul Festivalului de poezie „M. Eminescu", la Iaşi. Lucrează la revistele Amfiteatru şi Viaţa studenţească.

Vară în patrie

Vară în patrie, în amiază
vipii de foc urcă în trupul tînăr
cu mingiioase ferigi penate.
Vine un zumzet de la stupii solari,
şarpele ţine potecile pe unde umblăm
desculţi,
din ierburi halucinează albastrele
duhuri
ale cîmpiei.

Ne luminează această dreaptă amiază.
această lumină egală sub care stăm.
Cu o brazdă de iarbă mergînd spre sud,
într-un nor răcoros de sudoare,
cu zvîcnetul larg al muşchilor şi al
vieţii
tatăl meu trage din coasă
meridianul.

Icar

Acum el stă la gura unei văi,
el arborul plăminilor şi-ascultă,
curenţii marini aduc în el furtuna.

A fost în cer o zi obositoare,
„să nu treci pragul cerului" — i-a spus
Dedal, momindu-l.
O, perfidul !
„să nu te-ntreci cu şoimii în tărie".
De-odată aerul sub el s-a rupt,
apoi a fost o flacără-n cădere
şi-n mare s-a deschis o rană-ncinsă.
Acum el stă în marea de corali,
un simţ ciudat îi mai zvîcneşte-n umeri
şi pielea încă-l ustură de zbor.

Acum îl lasă arborul suflării
şi vin sărate ape, gîlgîind
pînă sub bolta inimii de carne.

Ora de fosfor

Nu ne-ajunge, nu ne-atinge
ploaia care-afară ninge
frigul care-n noi învinge.

Numai umbrele sînt ude
umbra nopţii ne pătrunde
mîna trage umbre ude.

Noaptea bagă umbre-n casă
umbra între noi se-ndeasă
teama umbrelor ne-apasă.

Numai ceasul meu cu fosfor
feţei tale-i dă contur,
mîngîi umbra împrejur.

Numai o lumină stearpă
fumegă din umbre ude
unde somnul tău se-aude.

Leandrul

Leandrul din casă la marginea frigului
respiră culori hibernale.
Verde se ţine în iarnă, prea sănătos
şi numai rar îi plesneşte un mugure
atins de glontele unei lacrimi,
şi numai rare flori se arată
împodobind o vigoare prea inutilă.

Asemeni lui, prin ani viguroşi
trăieşti în căldură de seră, în aşteptare,
asemeni lui, flori puţine
în sănătatea aceasta fără de leac.
Asemeni leandrului — prea domestic —
în timp ce te priveşte copilăria
cu ochiul ei de meduză şi
te-mpietreşte.

În timp ce ochiul Gorgonei te caută
şi-n luminişuri cereşti sticleşte
copilăria...

Inima

Ce se întîmplă — aud prin adînci galerii
mersul ciudat al vieţii mele ciudate,
galopul ei pe aceste cîmpii
ale trupului meu irigat de o inimă.
Şi ireala carne pulsează
dar viaţa ei stă în mine atît de străină ;
pe o colină văratecă amurgul ud îl
respir
şi aerul înveleşte sîngele-n mir.
Şi sîngele creşte în aer, un sînge ierbos
cum sarea din mări se alege şi urcă în
slavă ;
respiraţi-mă norilor, respiraţi-mă,
pînă la steaua din cer bate vena mea
cavă.
Pînă la astrele reci luminează
soarele inimii mele, de mine străin —
se pare că sînt mult prea gol
dacă pot să ascult liniştit acest astru.

O, dacă viaţa ar merge ca inima
heliotropul meu corp ar cînta,
prin marile sfere, rotindu-se, ar cînta
ca o floare de soare în noapte.
O, dacă viaţa ar fi ca inima !

Poemul cel nescris

Cuta pe frunte o are din somn,
mîinile lui o spală întins. Apă rece
şi (vag)
Palestrina. Undeva într-o casă acul
scîrţîie-n disc,
dimineaţă bălţată, ferestre, fumul
ţigării dintîi
(din cearşafuri ieşea o sudoare de
noapte).
Vîntul cu pumnii-n perdea, apoi gîndul
— „odată
pînze de în se albeau dimineaţa în
rouă, treceai
descult peste pînze şi ţi-era teamă
să nu astupi cu talpa albine ascunse
în floarea trifoiului". Telefonul... iar
te întoarce
din uşă : — „nerăbdătoare sînt viţile
noastre, dar lasă,
învaţă misterele mici înaintea
misterelor mari
cum spunea, mi se pare, în *Gorgias*".
Ziua deschisă apoi vieţii zilnice
iar cuta s-a dus de pe frunte —
„lucrează bine
acest sînge". Pe butucul de lemn,
cîndva, era
sînge uscat de cocoş. Era toamnă,
o, da,
încercau tată şi fiu un butoi de fag
verde iar fiul
atunci s-a vîrît sub butoi. Întunericul
mirosea
a pădure. „Cum stai afară tu, tată,
ţi-aş spune
că-ţi simt peste ani abia
naşterea".
Lungă zi
şi frunza arţarului e mai verde
pe dinăuntru
dar ochiul nostru se minte cu-arginturi,
dar viaţa noastră se minte cu blîndul.
Pe geam cum privea, altădată,
un mînz
da roată curţii de piatră în trap,
fornăia
şi atunci a văzut amintirea cum fi-va.
Şi atunci a ştiut deodată că pierde
poemul pe care-l vedea L-a văzut
aburos, deşirîndu-se din cheagul
memoriei, fluturare
a coamei în gol, spulberînd
albe zăpezi pe munţii de-aproape.
Iar viaţa
cobora din dezgheţuri pe văi, ca o
proză
vijelioasă. Viaţa umflată din albie.

Un pîlc de spini

Un pîlc de spini, ciudat, un pîlc de
spini
sora mea ţine-n braţe-un pîlc de spini,
în jur grădina are nuci bătrîni
şi meri bătrîni cu poame luminoase,
numai ea ţine-n braţe un pîlc de spini
pe muşuroiul trupului ei mic.

Pămîntul rabdă-acolo numai spini
pe trupul ei demult intrat în moarte ;
sora mea Livia — un pîlc de spini
şi flori de spini, flori albe şi sărace
cum numai prin sălbatice grădini.

Uşor îi număr anul ei de viaţă,
apoi vin anii mei — un pîlc de spini.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACŢIE
Redactor şef : Nicolae Dragoş
Ioan Alexandru, Teodor Balş (secretar general de redacţie), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct).

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii, Nr. 1
ADMINISTRAŢIA : Şoseaua Kiseleff 10, tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVII
Nr. 41 (650)
Sîmbătă
12 octombrie
1974
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Fructele pămîntului

Pentru sărbătorirea hărniciei, pentru celebrarea roadelor eforturilor depuse de-a lungul anotimpurilor pe ogoare, s-a ales un nume de poem : **Ziua Recoltei.** Nimic mai firesc, nimic mai încărcat de semnificații ca acest nume emblematic, ales să numească sintetic o sărbătoare a brațelor dăruite rodului.

În acest an, Ziua Recoltei a fost celebrată la Timișoara, în prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, a altor conducători de seamă ai partidului nostru. Prilej de strălucită trecere în revistă a succeselor obținute în agricultura socialistă, nu numai de-a lungul unui an, ci în toți acești ani de libertate a patriei în care satul românesc a cunoscut un drum de tot mai prestigioase împliniri, în care munca laolaltă a dovedit fără drept de apel superioritatea noii organizări a agriculturii, justețea drumului arătat țărănimii de către partid.

Au fost relevate la această simbolică sărbătoare recoltele record obținute în unitățile agricole, contribuția hotărîtoare la realizarea lor a extinderii mecanizării, gospodăririi rationale a pămîntului, vastelor lucrări de irigații, introducerii soiurilor productive, într-un cuvînt a supunerii pămîntului la un program sistematic de aplicare a cuceririlor științei agrotehnice. Dar, mai ales, a fost descifrată în rodul bogat al ogoarelor forța pe care a dobîndit-o țărănimea muncitoare în condițiile socialismului, capacitatea ei de organizare, de creație materială.

Așa cum ne-am obișnuit însă, chiar și la prilejuri sărbătorești, au fost înfățișate totodată și rămînerile în urmă care se exprimă în rezultate neconcludente, în nefolosirea resurselor umane și materiale la întregul lor potențial. Din acest punct de vedere, cuvîntarea rostită de secretarul general al partidului s-a constituit într-un veritabil program de acțiune, într-o vibrantă chemare la o mai minuțioasă și hotărîtă mobilizare a tuturor resurselor, la ridicarea tuturor unităților agricole la nivelul fruntașilor. „Desigur, pămîntul poate da mult, spunea în cuvîntarea rostită tovarășul Nicolae Ceaușescu. Depinde însă ce fi dai pămîntului. Agricultura noastră a ajuns la un asemenea nivel încît trebuie să nu ne mai mulțumim de a avea doar cîteva cooperative sau întreprinderi cu rezultate bune, ci să ne propunem să generalizăm experiențele bune ; să vedem ce s-a făcut într-un loc sau altul pentru a se obține recolte mari, ce trebuie să-i dăm solului ca el să ne răsplătească din plin".

Este un îndemn în care poate fi descifrată cu ușurință înțelepciunea născută dintr-o îndelungată tradiție a hărniciei. Este un îndemn care își află argumentul în numeroase exemple de unități fruntașe din agricultură, în recoltele de neimaginat doar cu cîteva decenii în urmă. Este un îndemn care a găsit un larg ecou în conștiințe, acum în pragul unui eveniment istoric pentru întreaga națiune — Congresul al XI-lea al partidului.

Întîlnirea secretarului general al partidului cu oameni ai muncii din întreprinderi industriale, unități de cercetare științifică, cu lucrători ai ogoarelor a constituit încă un minunat prilej de exprimare a adeziunii și căldurii cu care țara întreagă urmează cuvîntul partidului, al conducătorului său stimat.

S-a configurat încă o dată cu claritate ideea-forță a acestui timp, ideea că între partid și popor există o indestructibilă unitate, că programul partidului este programul întregului popor, pentru a cărui înfăptuire nu se vor precupeți zilele și nopțile de muncă și creație, avînd drept suport convingerea că tot ce se clădește în această țară aparține acestei țări, oamenilor ei.

Ziua Recoltei se sărbătorește o dată pe an. Dar ea este pregătită cu minuțiozitate, cu eforturi, cu dramatice încleștări în luptă cu natura în tot timpul anului. Pentru ca în această zi sărbătorească bilanțul muncii să fie optimist, să răspundă proiectelor și aspirațiilor demne de timpul în care trăim, se cere ca îndemnurile — formulate din perspectiva unei lucide și avîntate conștiințe comuniste — să devină comandamente ale fiecărei conștiințe, să devină program de acțiune pentru fiecare cetățean al patriei.

De fapt, Ziua Recoltei se sărbătorește, prin muncă, în fiecare zi — în fabrici, pe ogoare, în laboratoare, la masa de scris. Numai astfel recolta poate fi bogată.

Luceafărul

Iosif Matyaș : Gravură din ciclul „Cîntare omului"

Semnificația premiului literar

Un premiu înseamnă selecție, iar selecția înseamnă valoare. A vorbi despre cărțile onorate de un premiu literar e totuna cu a vorbi, implicit, de cele mai importante cărți ale momentului. Pentru că scoasă din șirul surorilor ei cartea premiată capătă un nimb de exemplaritate, de model demn de urmat. Premiile pot influența și orienta viața literară. Din acest unghi de vedere credem că ele n-au fost privite la noi întotdeauna cu suficientă seriozitate. Selecția este mai întotdeauna grea, dar ce cărți preferăm la premiu ? Pe cele reprezentative sau pe cele întîmplătoare, fără vreo semnificație specială nici în biografia autorului, nici în dialectica momentului literar ? Răspunsul nu poate fi decît unul singur : premiul trebuie să încerce să surprindă cartea de durată, cu o rază de acțiune asupra cititorului și scriitorului dintre cele mai mari. Este adevărat că premiile se decernează anual și că aceasta poate face uneori ca perspectiva marilor răspunderi literare să fie estompată și entuziasmul de moment să biruie exigența necesară. Cum s-ar putea explica altfel multe din premiile care s-au dat unor autori care n-au confirmat ulterior prin nimic că meritau premiul și cum altfel s-ar putea înțelege de ce alte cărți, fără cocarda distincției premiale, au o rezonanță mai profundă atît la cititorul simplu cît și la literat ?

Desigur, premiile anuale prin condiția lor fragmentară fac posibile erorile. Istoricul literar nu va pregeta să vină cu exemple și să ne arată că, bunăoară în cutare an cel ce lua premiul de poezie era un necunoscut și nu marele poet. Ceea ce nu înseamnă că lista premiilor literare trebuie să devină în chip obligatoriu o listă de erori. Sînt premii ce-și onorează titulatura, sînt altele care-i scad prețul. Este și o chestiune de juriu. Premiul depinde de capacitatea juriului de a realiza panorama întregului an literar și de a selecta în temeiul bunei informări cărțile cu adevărat meritorii ale etapei. Deși nu sîntem în situația literaturii franceze în care numărul volumelor de beletristică este anual amețitor, fiecare an literar românesc pune și el problema unei bibliografii inevitabil bogată și nu tocmai lesne de parcurs.

Dacă un concurs de vinuri cere excelenți degustători, pentru produsele aflate în competiție, concursul literar are și el nevoie de „degustătorii" săi. Membrul unui juriu pentru decernarea premiilor literare se cuvine să aibă o indiscutabilă pricepere în materia pentru care este ales să decidă. Nu ar putea fi conceput un juriu compus din oameni fără lecturile anului.

Juriile fac premiile, după cum uneori premiile fac juriile. Propoziție pe care n-o mai dezvoltăm, dată fiind fructuoasa ei ambiguitate. Suficientă însă pentru a susține ideea că juriile pentru premii literare să se constituie din membri care dau în chip convingător garanția contactului fidel și permanent cu literatura pe care premiile o au în vedere, ca numărul criticilor literari, adică al celor mai buni cunoscători ai fenomenului literar, să fie unul corespunzător în asemenea jurii.

Ce am putea zice despre jurii care — din grabă, din nepricepere ? — au trecut cu vederea peste cărți importante, ca **Imposibila întoarcere**, declarată de toți comentatorii literari drept cea mai bună care a unui an în care ea nu a luat totuși premiul cuvenit ? Nu este apoi nefiresc ca Eugen Barbu să nu se numere printre scriitorii premiați de Uniunea Scriitorilor ?

Desigur, ziceam, juriile sînt supuse erorii. Totul e ca erorile să nu se repete și să nu ia proporția gafei. Un juriu nu e doar o chestiune de bunăvoință ci și de competență și bunăcredință. Respectarea regulamentului de premiere și a înaltului țel al oricărui juriu este o condiție indispensabilă a muncii lui. Numai astfel premiile literare pot deveni o instituție cu valoare orientativă pentru literatura de astăzi.

Sînt de căutat între cărțile anului 1973 volumele de poezie cele mai profunde, cele mai sensibile, cele mai rezonante ; cărțile de proză cele mai ancorate în miezul problematic al realităților noastre, povestirile, nuvelele și romanele cele mai complexe ; cărțile de critică care se adresează nemijlocit literaturii de astăzi prin efortul sintezei sau al interpretării critice nedispersate ; piesele de teatru cele mai vii și mai comunicante ; gesturile publicistice cele mai apte să ne țină în contact cu episoadele acute ale contemporaneității. Nu este, fără îndoială, o muncă ușoară. Dar competența și imparțialitatea, exigența, fermele criterii ideologice și estetice îi pot da un binevenit prestigiu. A premia înseamnă, să nu uităm, și a orienta.

„L"

Cu bucurie, zic

Să nu ne molipsim de bolile veacului,
Noi sîntem tineri și avem multe de făcut, în această zi,
Într-un timp numai ritm, într-un grabnic deceniu,
Scleroza acestui popor nu are de unde veni.

Nu, nu ! Să nu ne amăgim cu vorbe, să nu ne mințim,
Ceasul cel mai fericit n-a venit, nici n-avea cînd să vină,
Povîrnișul din fața casei noastre e încă fertil,
Noi mai avem ce aștepta de la lumină.

Știu, compatrioți, n-a fost lesne de traversat
Momentul atîtor absențe pe piață,
Nervii neamului nostru au fost mereu liniștiți,
Într-un calm bărbătesc, de firești renunțări, ctitorind noua viață.

Nedreptatea se mai insinuează uneori în balanță,
Știu, compatrioți, știu că sînteți copiii răbdării,
De două mii de ani vi se cuvine fericirea deplină. Și trebuie să mai așteptați,
Nu putem trăi cu bucurii provizorii.

Nu putem cerși la curți imperiale,
Nu putem fura la drumul mare, sau pe ascuns,
Avem o istorie-n suflete — refuzînd atentatul pieirii —,
Trebuie să reparăm steagurile pe care ni le-am sfîșiat.

Trebuie să punem la loc pădurile care ni s-au ars,
Trebuie să umplem munții care ni s-au prădat,
Trebuie să purificăm memoria pe care ne-au sucit-o,
Trebuie să naștem, în locul fiecărui erou omorît, un bărbat.

Cînd ducem piinea la gură, n-o ducem, știți și voi,
Numai spre gura noastră, ci și spre gura părintelui flămînd
Spre gura strămoșului înfometat ; de aceea
La ora mesei, se-aud și mormintele mincînd.

Dar să nu ne molipsim de bolile veacului,
Ce tineri sîntem, mai tineri ca toți,
Nu ne-am născut acum, dar acum ne rostim suveran,
Nici morții noștri nu-s atît de morți.

Piinea e cită e, drumul nu e ușor, o simțiți,
Nici greșelile nu au lipsit, de tipar sau de soartă,
N-am văzut pe-a istoriei scenă doar muncitori și țărani fericiți,
De o cîrmă sau alta s-a agățat uneori cîteo mînă mai spartă.

Însă astăzi, aici, tot ce se poate face, se face,
Astăzi, aici, în încleștare zidim lumea cea dreaptă,
Fiii noștri se nasc pentru ea, în sacrificiul de sine
Al țării pe care un țărm fericit o așteaptă.

Și liberi, cu capetele pe umeri, liberi — zic —
Cu bucurie zic — liberi, visul nostru urmîndu-l,
Avem măcar orgoliul că la masa noastră modestă,
Șe-așează : leagănul, ființa și mormîntul.

Adrian Păunescu

țara de mîine

Zile ale împlinirii

Am ajuns din nou în această vară, acasă, acolo unde totul îmi este familiar, unde mă cunosc oamenii și pămîntul, unde — nu o dată — am stat de vorbă în taină cu florile merilor ori cu munții.

Faptul acesta nu comunică nimic neobișnuit la o primă vedere. Fiecare avem un loc pe care-l purtăm în noi cu sfințenie oriunde am fi, fiecare avem un loc din sevele căruia am prins putere, un loc ce se confundă cu întreaga iubirea noastră și pe care îl numim simplu, ACASA, așa cum am spune MAMA, așa cum am spune CREDINȚĂ așa cum am spune TARĂ.

Acolo, pe locurile despre care scriu, metaforele se alcătuiesc din marmură și pămînt, din mașini și oameni — acei oameni minunați care se salută între ei cu bucurie chiar dacă „nu au făcut cunoștințe", cum îmi spunea un proaspăt profesor Ioan Chiru, venit de prin părțile Hațegului. „Aici s-au schimbat mai întîi oamenii, adică s-au schimbat conștiințele, apoi oamenii aceștia noi au schimbat locurile", adăuga un alt „fost flotant" al acestor locuri, inginerul silvic Vasile Zaharia care a părăsit Calea Victoriei, (bucureștean fiind) pentru Văratec, pentru Moma fiindcă „am senzația că locurile sînt ca vietățile și pentru asta nu aș mai pleca de aici niciodată".

Și nu sînt puțini cei ce împărtășesc întru totul afirmația inginerului Zaharia. Mulți dintre ei nu știu însă că acolo unde se aud acum motoarele ce pun în funcțiune agregatele Exploatării de marmură, știam din toate verile mele că poposesc la amiază „păstorii" cu turmele. Mulți dintre ei nu știu că acolo unde în fiecară vară după ploaie se rupeau osiile căruțelor în pămîntul desfundat, acum se lucrează la construirea unei șosele durabile, peste care vor trece camioane de mare tonaj. Mulți dintre cei nou veniți pe aceste locuri nu știu că acolo unde s-a construit grădinița pentru copii era un loc sterp de unde vîntul stîrnea praful ca o ceață lăptoasă.

Dar nu consemnarea acestor împliniri stă acum în atenția mea fiindcă sînt sigur că nu le voi putea însera niciodată deoarece fiecare zi înseamnă o nouă împlinire. Și poate că denumerarea unor realizări nu mai impresionează pe nimeni dat fiind fluxul de vești din toate colțurile țării care spun despre REALIZĂRI. Această noțiune ne-a devenit atît de familiară în cei treizeci de ani ai libertății.

Dar trebuie spus — m-am convins pe deplin — că multe dintre „cărările de legătură" de care vorbeam sînt invizibile, trec prin conștiințele oamenilor iar altele se concretizează în fapte „obișnuite" cum ar fi abonamentul personal la unul dintre cotidiene, biblioteca personală, radioul etc. iar acest aspect de „fapt obișnuit" se desface lăsînd în urmă o lumină lină atît de scumpă celor ce au cunoscut absența „faptelor obișnuite" de care vorbeam sau, mai sugestiv, n-au cunoscut, — pînă nu de mult — existența lor, iar lumina ce se împletește organic cu viața acestor oameni se poate numi INCREDERE ÎN PARTID, se poate numi ADEZIUNE TOTALA FAȚA DE POLITICA PARTIDULUI. Tocmai de aceea nu m-a surprins ecoul de care se bucură proiectul de Program al partidului, elanul și dăruirea cu care este întîmpinat Congresul al XI-lea. Oamenii de aici, în majoritate comuniști, iubesc lumina faptelor ce AU DEVENIT OBIȘNUITE și am totala incredere că viitorul nu poate fi decît luminos.

Am ajuns din nou în această vară acasă și am văzut coridoarele largi ca niște arcuri de lumină aprinse în miezul pădurii traversînd Alunișul ca un simbol al ștergerii diferenței dintre sat și oraș, al legăturilor indisolubile dintre muncitorul ogoarelor și cel din uzină, preocupare statornică a partidului.

Nicolae Mircea Ben

Între analiză și sinteză

Cartea lui Eugen Simion *Scriitori români de azi* este, o spun sub rezerva unei demonstrații ulterioare, cel mai interesant volum de critică publicat în ultima vreme la noi. Eminent cunoscător al metodelor sau mai bine zis formelor tradiționale de critică și inițiat în metodele noi fără a cădea victima lor, Eugen Simion e un critic de vocație a cărui opinie începe să primeze. Ambiția pe care o are de a îmbrățișa pe de altă parte întregul fenomen literar românesc contemporan ne îndeamnă să vedem în el pe viitorul istoric al literaturii române actuale în viziunea criticului format și afirmat în ultimii treizeci de ani.

Obiecțiile care i s-au adus și i se pot aduce cărții lui Eugen Simion nu vizează nici substanța nici calitatea ei. Se poate spune că autorul e un analist stăruitor și fin, că intuiește din perspectiva amănuntului ansamblul, că, fără a renunța la preferințe, știe să selecteze, că are gust și facultatea deciziei. Comparîndu-l în chip experimental cu alți critici, am constatat apropape în majoritatea cazurilor că Eugen Simion spune cele mai multe lucruri și cele mai interesante despre o carte, că observă, înțelege și construiește cea mai plauzibilă imagine a unei opere.

Obiecțiile s-au adus mai ales titlului cărții lui Eugen Simion.

Ce înseamnă „scriitori români de azi" ? E vorba de cei mai reprezentativi scriitori români de azi sau de unii scriitori români actuali ? Evident, nici o istorie a literaturii nu conține toți scriitorii unei epoci decît poate pentru pitoresc, pentru a avea, cum spune G. Călinescu, toate intrările și ieșirile, dar cum am putea omite dintre scriitorii români de azi pe Lucian Blaga, Alexandru Philippide (ca poet), Mihai Beniuc, Emil Botta, Leonid Dimov, cînd punem pe Marcel Mihalaș și Vasile Vlad ? Putem omite pe Mihail Sadoveanu, Camil Petrescu și G. Călinescu printre prozatori, pe Vladimir Streinu și, dacă trecem pe Lucian Raicu și Mircea Martin, pe Mircea Zaciu și Ion Pop printre critici ? Nu mai vorbim de faptul că unii scriitori români de azi, ca, între alții, Tudor Arghezi, G. Călinescu și Perpessicius, apar cu opere de ieri.

Dificultatea esențială pe care a avut s-o înfrunte Eugen Simion a fost, credem, vastitatea cîmpului de investigat. A citit mulți scriitori reprezentativi și mai puțin reprezentativi, nu însă toate operele. Nu se vede bine prin ce Arghezi sau Călinescu au fost în afară de reprezentanți ai epocii dintre cele două războaie, scriitori de azi, reprezentanți ai literaturii noi. Nu se vede cel de al doilea Arghezi de la *Una sută una poeme* pînă la *Frunze* și cel de al treilea, de la *Frunze* pînă la postume, nu se văd romanele lui G. Călinescu, capitale în literatura nouă, nu se văd postumele lui Blaga, egale după noi antumelor, nimic despre strălucitul *Monolog în Babilon*, capodopera lui Alexandru Philippide. Se poate oare realiza sinteza literaturii ultimilor treizeci de ani fără aceste opere, dar cu operele lui Gheorghe Pituț, Iordan Chimet și Vasile Vlad ? Într-un spiritual articol din *Luceafărul*, Eugen Simion a respins clasificarea autorilor dintr-o epocă pe generații. Nu sînt nici eu total de acord cu un Thibaudet sau Gaëtan Picon. Cu toate acestea, există virste literare și-mi vine greu, chiar făcînd abstracție de valoare, să pun pe George Alboiu împreună cu Blaga, pe Ștefan Bănulescu cu Sadoveanu, pe Valeriu Cristea cu Vladimir Streinu. La „Evoluția criticii literare" (și am putea discuta și termenul de evoluție în literatură, de proveniență brunetieriană) însuși Eugen Simion simte nevoia de a vorbi de „critica nouă". Însă această critică nouă nu e „la nouvelle critique", provine mai ales din E. Lovinescu, G. Călinescu și Tudor Vianu, la distanță de una pînă la două virste, dacă nu generații.

Al. Piru

Inima stejarului

Cînd am ajuns la Sighet ieșise soarele. Străbătusem tot Maramureșul sub ploaie și sulițele înalte ale bisericilor de lemn, înfrățite cu norii joși, îmi mai înțepau încă ochiul, pe cel al fetei, și pe cel al memoriei, întors înapoi cu sute de ani. Aici, la Ieud poate, sub o streașină de șindrilă înnegrită de ploi, asemănătoare cu aceasta care abia contenise, fuseseră desigur încrustate primele cuvinte românești. Aici, de sute de ani, de mii de ani, meșterii caută cu barda inima stejarului, luminînd-o și nemurind-o.

Nemurind-o e un fel de-a spune, pentru că ploaia și vîntul și soarele și zăpada macină zilnic fibra vegetală și dacă nepoții nu refac ceea ce au înălțat moșii, totul se întoarce înapoi, la rădăcina pădurilor bătrîne. Să se fi născut aici oare mitul lui Sisif ? Nu cred, e prea multă liniște și siguranță și deloc sentimentul zădărniciei în sufletul oamenilor pe care i-am cunoscut.

Unul dintre ei, cel mai pitoresc, fără îndoială, se numește Hotea Nicoară și e cojocar în Șugatag, la cîțiva kilometri de Sighetul Marmației. La fel de cunoscut la noi ca și în Franța ori Germania, acest artist al poporului (și la propriu și la figurat, prin titlul decernat, nu de mult) are în el sămînță de moroșan străvechi și în graiul său asta se cheamă „inimă de rumân".

Cînd l-am întîlnit pe strada mare a Sighetului unde cunoaște toată lumea (și toată lumea îl cunoaște), acest Hotea Nicoară, ale cărui cojoace sînt ca niște dumnicei ale ochiului, umbla să facă rost de 8 (opt) metri cubi de lemn. Voia să așeze în fața casei lui din Șugatag o poartă cum n-are nimeni în tot Maramureșul.

„Să-mi deie popteruș să merg eu în pădurea aceea vergină unde cresc stejari de trei sute de ani și-apoi oți vide ce n-ați mai văzut".

Am înțeles că „popteruș" e o aprobare, deși Nicoară folosea același cuvînt pentru orice carnet sau hîrtie oficială. Ce n-am înțeles a fost cum va putea el să facă o poartă și-am privit neîncrezător la acul înfipt în pieptarul cojocului, ca o insignă a meseriei sale și i-am privit degetele colorate de vopsele și l-am întrebat dacă o va putea ciopli.

— „Ce-i aceea a ciopli ? Cînd știu. Tata a fost cel mai bun cioplitor de pe Mara. Tata făcea case din inimă de stejar".

Case din inimă de stejar... Cuvintele n-au luat-o pe calea lor obișnuită, prin ureche, spre creier, ci mi-au alunecat în dreptul inimii, unde le simt calde și acum. Case din inimă de stejar..

Crescut într-o asemenea casă, Hotea Nicoară, cel mai vestit cojocar al Maramureșului, vrea să facă o poartă din lemn, pe al cărei fronton să încrusteze motivele artei sale de cojocar. „Să rămînă". Acest să rămînă mi-a relevat substanța intimă a unei civilizații străvechi, a unei civilizații a lemnului sortit să rămînă în timp, prelungind de la o generație la alta o artă străveche, al cărei spirit va dăinui alături de fabricile ale căror coșuri amintesc aici de sulițele bătrînelor biserici de lemn de pe valea Marei ori a Izei.

Ion Drăgănoiu

IN ACEST NUMĂR:

● În discuție cartea de critică : „Scriitori români de azi" ● Proză de Eugen Barbu ● Cariatide : Adrian Păunescu.

cronica literară

G. Dimisianu: „Valori actuale“

A treia carte a lui Gabriel Dimisianu nu desminte postura de fidel al actualității literare pe care o arboraseră și primele lui două cărți (Schițe de critică, Prozatori de azi). **Titlul este grăitor in acest sens și pentru a ajuta pe cititor să-l înțeleagă mai bine vom reproduce un citat care dă cheia intitulării volumului :** „Un volum cum este Necunoscutul ferestrelor, impunătoare culegere antologică din versurile lui Ion Caraion, are efectul, printre altele de a ne face să reflectăm la cit de imperfectă și lacunară este imaginea incetățenită la un moment dat asupra epocii literare pe care o străbatem, la cit de fragile și intimplătoare sint criteriile după care această imagine s-a configurat. Autori și opere de interes mai mult conjunctural ocupă adeseori, și pentru destulă vreme, prim-planul scenei, in timp ce se intimplă ca scriitori care vor inriuri intr-adevăr, in profunzime, destinele literaturii, să își desfășoare acțiunea lor fecundă intr-o ignorare cvasi-generală“. (p. 63) Poziție clară. Dacă in alte volume de critică (Teritoriu liric de Gh. Grigurcu, Intre Scylla și Charybda de M. Nițescu) partizanatul unei noi ierarhii valorice era insoțit de gesturi vehemente, iconoclaste chiar, la Gabriel Dimisianu drumul către o altă scară de valori trece foarte rar prin zonele contestării. Criticul nu e un spirit războinic, n-are plăcerea negației. Gesturile polemice sint, la el, rare și aparițiile lor nedumerește chiar dacă există o motivare de principiu. Cele trei refuzuri existente in Valori actuale se indreaptă către Ion Maxim, admonestat grav mai ales pentru omisiunile cărții lui, observație și ea discutabilă, către Eugen Luca, pentru inadecvarea instrumentelor critice, și parțial către Petru Popescu, la care se vizează mai ales resentimentul scriitorului față de critică. Eliminind aceste nume din lista de autori pe care G. Dimisianu îi are in vedere vom obține propunerile sale pentru ierarhia valorică preconizată. Valori actuale incepe cu E. Lovinescu, continuă cu Tudor Vianu, (personalități de un rang necontestat azi de nimeni) pentru a trece apoi la poetul Eugen Jebeleanu și a poposi, mai apoi, asupra creației lui Marin Preda. După un scurt intermezzo Zaharia Stancu incep să apară noutățile care nu sint insă foarte noi : Radu Boureanu, Virgil Teodorescu, Laurențiu Fulga. Noutatea scării sale de valori nu aici poate fi căutată ci in seria numelor nu pe deplin consacrate, acolo unde opțiunile sînt, prin urmare, mai vizibile și indiscutabile. Chiar influențate de graficul capricios al foiletoanelor redacționale linia acestor opțiuni precizează o poziție personală. Mizele lui G. Dimisianu sint Ion Gheorghe, Adrian Păunescu, Virgil Duda, Augustin Buzura, Mircea Micu, Mihai Giugariu, Sorin Titel. M. H. Simionescu, Lucian Raicu, Valeriu Cristea, Mircea Martin, Ion Pop, adică scriitori care presupun o decizie a propriei opțiuni. Criticul e un căutător de valori in șuvoiul celor ce vin și-și face propunerile fără timiditate, dar și fără ostentație. De unde aparența lipsei de accent personal. Intărită, din păcate, și de o primă parte a cărții in care numele scriitorilor inserați nu par a fi alese de autor ci impuse lui de presiunea contextului. Pentru că organizarea suitelor nu scapă insă de conformarea — inițiativă a autorului sau edituri ? — la criterii exterioare literaturii (criteriul administrativ sau biologic de pildă) iar ierarhizarea presupune, pe de altă parte, evitarea omisiunilor. Nici tratamentul scriitorilor incluși nu este uniform, ci oscilează de la comentariul cu aspect de studiu la simpla insemnare succintă și neaprofundată.

„Scara de valori“ este insă aspirația cărții și nu principiul ei ordonator. Titlul prudent al volumului, acoperă mult mai bine conținutul său. G. Dimisianu scrie despre valori ale literaturii actuale de diferite mărimi și posibilități de expresie. El nu este susținătorul vreunei direcții procustiene, deși predilecțiile nu-i lipsesc, și este admirabil efortul său de a nu refuza nici un registru estetic. Poeți atit de diferiți ca Ion Caraion și Ion Gheorghe stau la egalitate de receptare in cartea lui G. Dimisianu, după cum proza lui Paul Georgescu este examinată cu egală atenție alături de cea a lui Titus Popovici. O atare deschidere este salutară deoarece arată lipsa prejudecăților, dar nu stă in practicarea ei programată ascunsă o nouă prejudecată ? Opțiunea cronicarului își are dramul ei de fatală subiectivitate și a incerca mereu să se transfere in rolul istoricului literar, care contemplă faptele de la altă distanță și din alt unghi, inseamnă a anula nota intimă a selecției. G. Dimisianu nu practică insă gesturile spectaculoase, opțiunile violente, voturile stridente. Nota criticii lui e dată de impletirea tactului cu discreția, incordarea polemică avind de aceea la el semnificația evenimentului. Ce e de spus este că nu o linie a opțiunilor personale lipsește criticului ci sublinierea lor deliberată. Cine citește articolele despre E. Lovinescu, Marin Preda, Virgil Duda, Mihai Giugariu, Sorin Titel, Vasile Băran, Mircea Horia Simionescu, Al. Piru (la care distinge ironia ascunsă, „ghimpii invăluiți“), Lucian Raicu, va înțelege unde se indreaptă simpatia criticului, către ce formule temperamentale și literare inclină el.

Este neintemeiată credința după care volumele de foiletoane n-ar aduce un spor de cunoaștere critică a literaturii. Nici principial, nici practic acesta nu e adevărul. Exemplul cel mai convingător ar fi foiletoanele critice lovinesciene care au dat corpul de Critice **al operei lui.** Valori actuale **aduce un spor de cunoaștere pe care nu i-l putem contesta. Cartea atrage atenția asupra unor personalități in formare asupra unor scriitori in plină confirmare a vocației și talentului lor, asupra unor lacune de optică și judecată literară.**

Valori actuale **conservă in paginile ei temperatura și aspirațiile momentului. „Proiectul“ cărții, ce poate fi citit printre rinduri ne amintește de recentele cărți de critică semnate de Eugen Simion și Mircea Iorgulescu. Se manifestă in aceste volume un spirit de insatisfacție față de cota aspirației critice anterioare și fiecare din ele, cu resurse și ambiții diferite, incearcă o ieșire din inerție. Interesant este că ele pot suporta, in mare, același tip de observații. Deși e vizibilă in ea intenția panoramei,** Scriitori români de azi **nu e incă o panoramă. Deși se intitulează** Rondul de noapte, **cartea lui M. Iorgulescu nu este un „rond“ complet. Deși are in vedere „scara de valori“, cartea lui G. Dimisianu nu este o reală scară de valori. Important este insă că ele tind să fie mai mult decit obișnuitele culegeri de cronici. Și că la grade diferite depășesc treapta amorfă a acestora. Conștiința unei alte responsabilități critice dinamizează volumul de** Valori actuale **semnat de G. Dimisianu și acesta e lucrul cel mai important pe care vrem să-l semnalăm cititorului in legătură cu cartea lui. Nu intimplător** Valori actuale **se termină cu un „epilog“ intitulat** Către sinteză.

M. Ungheanu

Concursul național de poezie „Nicolae Labiș“

Mirele poeziei

Acolo, sus, in septentrionul acestei țări, de la un timp, in fiecare an se sărbătorește cu ureșe dragoste — Poezia și Poetul.

Acolo, sub pleoapa pădurilor, lingă nemiscarea munților, s-a născut Nicolae Labiș, flacără din flacăra acestui pămint, arzind neostoit cu adolescența și fragedă lui tinerețe, dăruindu-se acestui neam și acestui timp cu toată ființa sa.

El este acum in duhul arborilor și al pietrelor, el este in duhul strămoșilor imnărătind ca un mire fără de moarte, frumos purtindu-și aura de veșnicie și albastru.

Lui i se inchină mereu cei ce rămin tineri, cei ce vin tineri, cei ce vor să rămină tineri.

Lui, acum, la timpul de sărbătoare al Poeziei, îi aducem florile și cuvintele de laudă și de recunoștință.

Lui, Poetului, lacrima araintuind ochii de tristețe ai fetelor, cintecul de dor inalt al bărbaților tineri, lui cele mai frumoase cintece ale noastre, cei ce sintem purtătorii de cintece...

Acestui mire care s-a nuntit doar cu Poezia, acestui print de o cutezantă romantică, acestui visător călărind pe caii de aer și foc ai duhului nostru dintotdeauna, fruntea mea inclinîndu-i-se.

Radu Cârneci

Simbătă și duminică, 21 și 22 septembrie a.c., s-au desfășurat la Suceava manifestările prilejuite de cea de-a VI-a ediție a Concursului național de poezie „Nicolae Labiș“ organizat de Comitetul județean de cultură și educație socialistă și Centrul de indrumare a creației populare și a mișcării de masă Suceava.

Desfășurat sub genericul „Trăim în miezul unui ev aprins“, programul a însumat o serie de întîlniri ale scriitorilor cu cititorii, șezători literare, momente poetice, recitaluri, concerte. Festivitatea de premiere a laureaților concursului a avut loc duminică, 22 septembrie, în sala Casei de cultură a sindicatelor din Suceava.

Au participat scriitorii : Arcadie Arbore, Andi Andrieș, Radu Cârneci, George Damian, Dan Deșliu, Nicolae Dragoș, Viniciu Gafița, Mircea Radu Iacoban, Negoiță Irimie, Aurel Dragoș Munteanu, Constantin Ștefuriuc, Corneliu Sturzu, Ion Țugui, Laurențiu Ulici și Stelian Vasilescu.

DORIN SĂLĂJAN

Student din Satu-Mare

Premiul I

Antirăzboinică

Atita vreme cit mai ninge-n arme,
Atita vreme cit depindem de-o gravă soluție,
Prin inima poetului trec absolut toate
Gloanțele plutoanelor de execuție.

Atita vreme cit pentru o șa
Pe alocuri se lucrează preț de o lună,
De inima poetului o, da, o, da,
Toți caii lumii impușcați atirnă.

Atita vreme cit privim in sus
Iar sub picior pămintul trișează intr-una,
E inima poetului mai sus
Decit nisipul veșted in care zace luna.

Atita vreme cit adorm soldații-n marș
Și ațipesc țăranii pe drumul de cimpie...
Poetul, de cunoaște tăcerea pe ascuns,
Să i se uște dreapta pe coala de hirtie –

NICOLAE PETRU

Premiul III

Iubirea dintîi

Ivoriu tainic-lebede subterane urcînd
în cuiburi de petale inmurmurate-n rouă
și astfel să poți lacrima s-o prelingi
peste pămintul iubit
glasul intre glasuri să-l ridici
frămintat de marile roți ale sufletului,
și astfel, auzul in tril de Măiastră să-l speli
oblojindu-l ca pe-o rană de cintec ;
magnolia zăpezii privind-o dezvelind
nemăsurata Cimpie a Neamului
ca o atingere a gindului să-ți fie ;
rivnit spre-o mărire să-ți lumineze ochiul
impărțind peste hramul înstelat al rodului
peste frunzișurile sălbatice
ale anotimpurilor veșnice ;
sub pleoapele umbrei
zbaterea pirgului, o, – dulce și crud adevăr
să-nvești iubirea dintîi
să-nvești iubirea de Patrie ce ne zace în os, preacurată.

PETRI DOMNIȚA

elevă din Bistrița

Premiul Special al Editurii Junimea

Toate cîntările

Mamă, de ce m-ai clădit din lumină și nor ?
Trupul cum nu s-a frint ca bucata de piine ?
Mamă, unge-mi cu toate ce sună a dor
griul din suflet, holda din mine.
Mamă, in ce vrăji ai găsit uriașul desfriu
al apelor fierte și roșii și cind ai vopsit
mamă tot cerul nașterii mele cu-n riu
învelit in pieptare din gind de granit.
Apele le-ai lăsat să colinde prin mine,
zănatic, nebune, fierbințile apele.
Arde sufletul pasăre-n nopți carpatine,
ci dorul și doina mea vremea adape-le !
De drumul tău spun și stelele, mamă,
cum despuiai de cintec poienile,
cum culegeai izvoarelor sufletu-n năframă ;
nevrednice, ciutele-ngenuncheau buruienile,
netezite, cărările-ți mingiiau talpa,
dar tu, mamă strîngeai mănunchi toate durerile :
durerea de dragoste, durerea de dor,
durerea pămintului, grea ca-ndoielile,
durerea cuvintului, durerea cocor.
în apele roșii, fierbinți, cu descintec,
fermecai frunza, soarele din toate durerile,
și-n ziua sortită ți-am ieșit prea devreme
din pintec,
aburită cu miros din toate cîntările, din toate
cîntările.

prezențe

● Săptămina trecută, editura „Facla“ din Timișoara a sărbătorit un moment important al existenței sale: apariția celui de-al 100-lea titlu de carte. La festivitatea care a avut loc la librăria „Eminescu“, Mircea Zaciu, prefațatorul volumului **Moara cu noroc** de Ioan Slavici, care constituie cea de-a o suta apariție a editurii, a dat autografe. Tot cu acest prilej, au fost lansate și volumele **Doi vikingi și o fată** de Petru Vintilă și **Amintirile unui mincinos** de Laurențiu Cernet. Au participat scriitorii timișoreni : Franyó Zoltán, Anghel Dumbrăveanu, Mircea Șerbănescu, Al. Jebeleanu, Andrei A. Lillin, Alexandra Indrieș, Ion Marin Almăjan, I.D. Teodorescu, George Drumur, Sofia Arcan etc. Despre activitatea editurii a vorbit directorul acesteia.

● Revista „Luceafărul“, în colaborare cu C.C al U.T.C., a organizat, vineri 4 octombrie a.c., la Tirgoviște, două întîlniri ale scriitorilor cu cititorii, la Clubul petroliștilor și la Școala profesională de mecanică. Au citit din creația lor și au răspuns numeroaselor întrebări ale participanților scriitorii Nicolae Dragoș, Sănziana Pop, Dorin Tudoran, Dan Verona, Mircea Florin Șandru și Nicolae Mateescu.

● **Rotonda 13 ; evocare V. Voiculescu.** Binecunoscuta „Rotondă“ a Muzeului literaturii române va găzdui în această lună, o seară de amintiri închinată personalității lui V. Voiculescu, de la a cărui naștere, la 13 octombrie, se vor împlini 90 de ani. Portretul autorului romanului **„Zahei Orbul“** și al **„Ultimelor sonete închipuite ale lui W. Shakespeare în traducerea imaginară a lui V.V.“**, va fi întregit din mărturiile unor scriitori și oameni de cultură care l-au cunoscut și prețuit : Șerban Cioculescu, Ovidiu Papadima, Ștefan Nenițescu, Valeriu Anania și Mircea Grigorescu. Se va audia mărturia lui Tudor Teodorescu-Braniște despre V. Voiculescu — înregistrare din Fonoteca de aur a Radioteleviziunii.

Seara de evocări va avea loc luni, 14 octombrie a.c., la orele 19,30, la sediul Muzeului literaturii române din strada Fundației nr. 4 (lîngă Piața Romană). Intrarea — numai pe bază de invitații și abonamente.

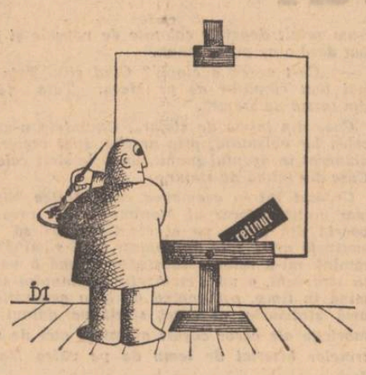

ION DOGAR-MARINESCU

viața cărților

poezie

Dumitru M. Ion: „Culoare și lumină“ ★ „Imnuri“

Dumitru M. Ion isi subintitulează acest volum „melanholii“. Dar melancolia din **„Culoare si aromă“** nu este cea pe care Blaga o numea **„disperarea ființei care nu-si mai simte inrădăcinarea organică in lume“** si nici melancolicul nu este cel despre care autorul **„Trilogiei culturii“** scria **„...nu are rădăcini infipte in humă, suferind cumplit de sovăire, de invirtire in cercul vicios al tuturor dilemelor“** omul chemat „să pretuiască pină la **exaltare valoarea hotăririi“.** Chiar dacă semne din toate acestea pot fi depistate in **„Culoare si aromă“,** alta este starea care a generat cele optzeci si sapte de poezii. Si anume, cea numită cu fină exactitate de către Lucian Raicu („România literară“ nr. 28, 1974) **„stare de fericire, de implinire erotică, chiar si relativa tristete, numită „melancholie“, de aici vine, dintr-un soi de ingrijorare pe care o dă preaplinul. Teama de a-l pierde si usoara neliniste de a se sti mereu in posesia sa“.**

Două mi se par reusitele certe ale acestui volum. Prima este aceea că, desi „melancholizează“ in conditiile numite mai sus, poetul reuseste să nu se divulge drept ipocrit. Altfel spus, el se află intr-un permanent si sensibil dialog cu ceea ce ii place să inteleagă prin **suflet.** Asa se face că, desi implinit, desi realizat pină la preaplin, poetul aduce in scenă o anumită dezrădăcinare exprimată printr-o lipsă de sincronizare intre datele exterioare si cele interioare, intre aparente si realitate, in ultimă instanță : **„De pe drumuri m-am adunat / Si totusi acasă / Eu nu am ajuns : / Sufletul prins mi-a rămas / In capcană“.** / ... / **„Doar să strige sufletul meu / Si să stiu că-i al meu, / Doar să plingă, / Numai să-l aflu, să-l legăn / O zi, două, pină la moarte. / Numai să nu se teamă de mine / Si să mi se potrivească / Sufletul“.** Teama nepotrivirii sufletului cu celelalte este una din permanentele poeziilor volumului fie că poetul se indoieste de temeinicia linistii ce-i este dată : **„Si floarea ciulinului / Laudă noaptea / Rădăcina sa. / Si cirisiul se teme / De pasarea mumă. / Ci dacă puternic eu sint / De ce scinciti / Printre crăpăturile vietii ?“.** fie că denunță imposibilitatea de primenire a unui statut confortabil dar rigid : **„Si nici o femeie nu-mi aruncă / Flori / Fiindcă miinile mele / Nu-s libere“.** fie că bucuriile nu mai au darul să-l multumească, ci ele incep să-l devore, să-l indurereze : **„(Care se leagănă cind mă frămint / Si cind respir / De bucurii indurerat)“.** Asemenea iubitei sale, poetul speră ca nefiresca liniste care il inconjoară să se surpe. De aceea el asteaptă vesti tulburătoare care să destrame această stare de letargie in care nici binele nici răul nu-l pot atinge, asteaptă nasterea unei stări mai dinamice : **„Leneveșc in frig si cu mă apasă / Nimeni ne suflet / Cu herghelii de crizanteme. / Nici cu mă-acoperă / Cu haine / De nufăr, trufase. / Nimeni nu mă asteaptă / Să vin / Pe fereastră. / Sincură tu / In patul meu vei astepta / Turme de vesti“.** De altfel, ultimul gest al poetului este tocmai acela al respingerii acestei melancolii hrănite de preaplin : **„Zăvorit sed in melanholie : / Nu mai pot să mă inchin. / Numai femeia mea mă aude / Cum mă zbat fără nici o clipire / A trupului. / Imi trece fără de rost mina pe frunte : / And ostirile ingeresti aruncind / Gunoaiele pe afară / Si după o mută, indelungă nemernicie / Mă revolt / Cum flacăra oarbă a lămpii spărgind / Melanholia“.** Pentru a sugera cit mai exact „vizuina enormă“ (melanholia) in care se află, poetul recurge deseori la un limbaj greoi, la o frazare veche. In ceea ce-l priveste pe Ian Demeter, fie că se intoarce **„din turnirul care iarăsi stins e cu pace“,** fie că ne mărturisește gindurile sale **„despre caii care au ris sorbind luminile orașului“,** fie că aflăm cintecul lui **„pentru indepărtarea rusinii, blestemului si mortii“** el nu este altcineva decit Dumitru M. Ion, poet cu darul inventiei onomastice.

Cea de-a doua reusită certă a volumului este aceea că, desi poeziile sale sint mărturii ale unei impliniri erotice, Dumitru M. Ion stie să conserve candoarea si misterul unui astfel de lirism si nu ne pune — asa cum din păcate o fac multi dintre confratii săi — in fata unui lirism al cărui fior a devenit deja mult prea domestic, i-as spune chiar casnic. Poet discret sensual, Dumitru M. Ion invocă si evocă femeia iubită numindu-i cu patimă dar si cu candoare una din minunile care-i alcătuiesc aura : părul : **„Lungă si lenesă-i coada / Părului tău : Negru-albastră ca a păunului“** sau **„Nu-mi aduc aminte părul alteia / Fiindcă peste mine / Părul tău plinge / Si imi mănincă ochii. / Mă voi inchide intr-o peșteră : / Voi astepta si voi crede / Că părul tău e ploaie / Păcatele spălindu-mi. / Tu urci pe-acoperisul dealului. / Imi las carnea-n prăpăd / Si părul tău se leagănă cu mine“.**

Dacă lipsa de profesionalism — inteles ca reală constiință a conditiei de scriitor — ii face pe unii dintre poetii nostri de azi să fie autorii unor intimplătoare si neconfirmate aparitii editoriale, Dumitru M. Ion este „victima“ profesionalismului său, fiind, la numai sapte ani de la debutul editorial, autorul unui număr impresionant de volume. Aproape inevitabil a apărut formula poetică, iar multiplicarea ei se face deseori simtită in cărtile poetului. Pentru că avem in Dumitru M. Ion nu numai un poet autentic, dar si unul important, si pentru a-l parafraza, credem că poezia sa are nevoie in acest moment de o culoare, de o aromă nouă.

★

In lirica noastră patriotică, Dumitru M. Ion nu aduce numai talentul său de bun mester al cuvintelor, ci mai ales o bună stiință de a-si afirma crezurile intr-o poezie care este organic legată de restul liricii sale. In **„Imnurile“** apărute la **editura Ion Creangă,** Dumitru M. Ion scrie despre țară dar mai ales despre constiinta de a fi, de a apartine țării. Scrie despre țară dar totdeauna este prezentă lingă ea munca artistului fără de care tara ar fi cu o idee, cu o faptă mai săracă. Iată țara : **„In tara mea trandafirul si iarna-infloreste : Imnul e pasărea pe care-o aud in inima mea cuvintind“** si iată fapta poetului : **„Cartea-i cetatea in care copilul citeste / Cum ne iubeste casa-n care noi ne-am născut“.** Tara nu trebuie doar cintată, ci si apărată, iar poetul o poate face, asemeni celorlalti oameni, numai prin fapte durabile, care să reziste si după trecerea lui : **„In fiece an țara e precum o cerboaică născind / Pe zăpadă : are o clipă de pace / Si-o adulmecă lupii din patru păduri. / Dar ea să apăr săminta mai bine / As vrea să fiu cind nu voi mai fi“.**

Iese in evidență preocuparea autorului de a vorbi despre conditia poetului fată de tara căreia il datorează atit de mult. El, poetul, artistul, este si un luptător : **„Poet si apărător-fiu geaman si unic si atita de sfint / Al unei singure mame cu nume soptit de privighetoare ! / Poet si poet — mereu al scris in cartea ta de pămint / Cite un poem nou cu versul cum murmurul izvoarelor clare“.** El poate fi util in vreme de cumpănă nu doar cu arta sa, ci mai ales cu ceea ce stă dincolo de ea : **„Dusmanii-s ca un zid de fier. / Un flaut ia / Si vom vedea / Prin el cum trebuie invinsi dusmanii“.** Conditia artistului, posibilitățile ca el să-si implinească, rosturile artei sale se constituie si intr-un barometru al echilibrului patriei : **„Vine amiaza ca floarea de rodie. / Eu cuget : / Dacă am vreme / Să cuget, eu si patria suntem fericiti“** / ... / **„Eu scriu despre lumină si libertate / Si cuget : / Dacă am vreme / Să cuget, eu si patria mea suntem un trup“.**

Pentru că astăzi artistul este un om al cetătii, un luptător pentru fericirea ei, el trebuie iubit asa cum se cuvine, pe măsura artei ce o dăruie cetății : **„De-ai să mergi către cimpiile toate / Si-ai să-ntilnesti poetul cintind / Fie-i ingenuncherile cit mai curate / Si bate-l cu flori albe nepătate de gind. / De-ai să mergi pre deal, prin păduri / Si-ai să-ntilnesti poetul ce crede / In rosia mantă a soarelui pur, / Tu bate-l cu flori albe si nu îl vei pierde. / De-ai să mergi prin munti si prin văi / Si-ai să-ntilnesti poetul zburind / Să-nvingă genunile, sclipirea-n cei răi. / Tu bate-l cu flori albe si sărută-l plingind“.**

„Imnurile“ lui Dumitru M. Ion sint inchinate unei tări in care dragostea pentru faptă si rod se perpetuează din generatie in generatie, spre intărirea unui neam ce se vrea liber si demn : **„Pe Bărăgan arde un abur de piine de casă, / Ființe-n ființe săminta isi lasă, / Oamenii merg de la o margine-a humii, / Le scirțiie-n vorbe cumpăna lumii — / Cind merg peste cimp cu femeile grele, / Neamul se-nduplecă si cintă in ele“.**

Dorin Tudoran

Cărți primite la redacție

— **M. Eminescu : „Floare albastră“, ed. Minerva.**
— **George Bacovia : „Plumb“, ed. Minerva.**
— **Pietro Aretino : „Scrieri alese“, vol. I. II., ed. Minerva.**
— **Liviu Rebreanu : „Adam și Eva“, ed. Minerva.**
— **George Mihail Zamfirescu : „Teatru“, vol. I. II., ed. Minerva.**
— **Panait Istrati : „Opere alese“, ed. Minerva.**
— **Panait Istrati : „Ciulinii Bărăganului“, ed. Minerva.**
— **I. Pelz : „Amintiri din viața literară“, ed. Cartea Românească.**
— **Victor Eftimiu : „Înșir-te mărgărite“, ed. Minerva.**
— **G. Asachi : „Leucaida“, ed. Minerva.**
— **Pompiliu Constantinescu : „Poeți români moderni“, ed. Minerva.**
— **Constantin Atanasiu : „Strofe din lupte“, ed. Militară.**
— **Constantin Atanasiu : „În ritmul ostășimii“, ed. Militară.**
— **Grete Tartler : „Chorale“, ed. Cartea Românească.**
— **XXX : „Miorița — Balade păstorești“, ed. Minerva.**

critică

Vladimir Streinu: „Pagini de critică literară“

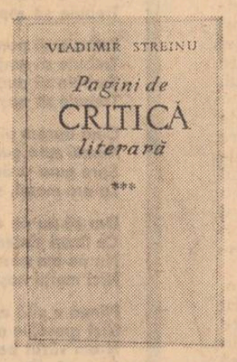

Volumul al treilea, postum, al **Paginilor de critică literară,** apărut intr-o ediție alcătuită de George Muntean, stringe o parte din publicistica din urmă a lui Vladimir Streinu. Majoritatea articolelor provin din perioada 1965—1968, cind criticul a deținut in revista „Luceafărul“ rubrica, intitulată montaigneian, „Distinguo“. In mare, recentul volum respectă atit compoziția, cit și impărțirea materiei operată și in culegerile antume, dispunind, prin urmare, textele pe capitole de poeți și prozatori, in timp ce mare parte din eseuri se ocupă mai cu seamă de critici și probleme ale criticii literare, de unele aspecte ale poeziei cit și de cîțiva scriitori străini. Un grupaj de articole pe teme de lingvistică și filologie rămine să vorbească de umorul lui Vladimir Streinu in materie de „filologicale“, poate unul dintre puținele puncte de apropiere mai intim evidentă cu congenerul său Șerban Cioculescu.

Cum bine se știe, Vladimir Streinu nu a fost ceea ce se cheamă un critic consecvent al actualității literare, domeniu in care s-a exprimat indeobște sporadic și capricios. După cum nici literatura interbelică nu a beneficiat de serviciile sale de zi cu zi, nici literatura deceniilor șase sau șapte nu-l numără printre observatorii săi statornici. Criticul s-a mărginit mai mult la luări de poziție, incercind, prin prestanța sa recunoscută, a da mai multă greutate unor păreri de oarecare rezonanță. Temperamentul său atic pare să-l fi reținut de la a intra in viltoarea cam haotică pe care o presupune orice literatură in plină desfășurare. Ceea ce a cultivat, in schimb, a fost eseismul estet, limpid prin condiția sa, elegant prin vocația și farmecul criticului. G. Călinescu a remarcat primul expresia protocolară, obsecvioasă a scrisului lui Vladimir Streinu, care ar putea fi definit, așa cum el insuși o zice despre Perpessicius, drept un gentilom al criticii literare. Polemica, atitudinile mai acuzat spectaculare ale personalității, mișcarea și tumultul repugnă, in chip firesc, unei atari structuri genioriale. De altfel, Vladimir Streinu a rămas in mod constant un iubitor de clasicități, capabile să-l răsfringă aidoma unor oglinzi versailleze, și alături de **Versificația modernă** și de capitolul **Estetismul** din **Istoria literaturii române moderne,** cartea sa din 1943, **Clasicii noștri,** se menține, fără indoială, printre lucrările cele mai reprezentative ale criticului. De aceea, pogorirea sa printre contemporani produce in genere uimire, iar cind aceștia se arată mai tineri uimirea devine, nu o dată, derută. Critica poeților tineri, de pildă, dintre care doi-trei sint elogiați, in vreme ce tot restul e respins in bloc nu nedumerește atit prin severitatea criteriilor, la urma urmei aceasta putind fi explicată, cit prin arbitrarietatea lor. Cum maliția nu figurează printre atributele sale de căpătii, criticul se mulțumește cu negări catedratice, lipsite de nuanță. Trecind peste această eclipsă de audiență, vai ! incă o piesă de dosar la binecunoscuta opacitate a criticilor in ce privește receptarea ultimelor voci scriitoricești, citirea in continuare a paginilor lui Vladimir Streinu, a celor mai consistente vreau să spun, este producătoare de reale satisfacții intelectuale. Impune, in primul rind, stilul : concis, penetrant, cu fraze atit de bine articulate incit pot fi scandate, așezarea meticuloasă a cuvintelor lăsind impresia unor pietre de riu, albe și lustruite, acoperite de pelicula rece a apei neologistice. Nici ideile nu sint, de multe ori, de toată mina. Dintre autorii români, cele mai izbutite pagini sint cele dedicate lui Sadoveanu, in definirea căruia Vladimir Streinu găsește o formulă de mare efect, atit de plăcută auzului și memoriei se vede treaba, incit o repetă discret in citeva rinduri. Eseul despre V. Voiculescu e dintre primele, dacă nu chiar cel dintii, care articulează ideea unui prozator excepțional in povestirile din **Capul de zimbru** și **Ultimul Berevoi.** Un eseu deosebit, de asemeni, este **Indreptar pentru citirea lui Proust,** prozator tradus, de altfel, de Vladimir Streinu. Dintre criticii interbelici, aproape surprinzător, Vladimir Streinu se arată a fi cel mai profund receptiv față de opera lui G. Călinescu, și nu numai in fraze de recunoaștere protocolară, dar și in analiza la obiect, in depistarea comprehensivă a unor revelatoare elemente de structură călinesciană, cum sint vibrația particulară la spectacolul intemperiei și al grandorii geologice, alături de aceste aspecte de nuanță trebuind a fi așezat neapărat acest frumos și memorabil portret spiritual : „Asia fiind patria barocului, criticul acesta, care este și un poet, un romancier, un dramaturg, un moralist și un filozof, se infățișează, in condiția lui intimă, ca un Gengis Khan, un asiat cu nostalgia cruntă a Europei. El visează, adesea, compensator, cite o Acropole. Dar instinctul stilistic i se satisface de fapt pe frontoane dorice, pe care le copleșește decorativ cu salamizdrele, cu caimanii și dragonii familiari. Această imagine se poate obține asupra lui G. Călinescu, din punctul de vedere cel mai inalt“. Să nu uităm, in fine, că acela care scria asemenea lucruri era, el insuși, un temperament direct opus, cu alte cuvinte un atic.

Dan Cristea

ancheta «Luceafărului»

În discuţie:

cartea de critică

Ana Blandiana, Nicolae Baltag, G. Dimisianu, Cezar Ivănescu, M. Ungheanu despre:

„Scriitori români de azi" de Eugen Simion

M. UNGHEANU: Discuţia noastră are în vedere cartea lui Eugen Simion **Scriitori români de azi** şi, implicit, problemele pe care ea le ridică. Revista **Luceafărul** a găzduit prin 1970 o lungă suită de răspunsuri pe tema „De ce nu avem o istorie a literaturii române contemporane ?", lanţ de intervenţii care făceau cunoscută, pe de o parte, insatisfacţia unora faţă de această lacună, pe de alta — cîteva din motivele care întîrziau o operaţie de asemenea anvergură. O anchetă întrucîtva similară a întreprins mai tîrziu şi revista **Tribuna**. Preocuparea este, desigur, meritorie, dar fără continuitate. Revistele n-au discutat, nici salutat, cărţile care într-un fel sau altul deschid drumul mult visatei istorii literare contemporane, deşi prilejurile n-au lipsit. Au existat cărţi în care se încerca o revizuire a scării de valori (**Teritoriu liric** de Gh. Grigurcu) sau care-şi propuneau pur şi simplu o panoramare a literaturii contemporane (**Panorama deceniului literar** 1940—1950 de Al. Piru **Poezia unei generaţii** de Ion Pop), şi care n-au produs ecoul firesc. Primirea făcută cărţii lui Eugen Simion se înscrie în această ciudată inerţie de atitudine, deşi **Scriitori români de azi** e o carte impozantă, scrisă cu mîna sigură a celui care nu mai e demult un începător. Cartea cuprinde 55 de scriitori contemporani, cifră suficientă în sine pentru a stîrni interesul necontrafăcut probat, de altfel, şi de epuizarea celor 2 500 de exemplare insuficiente evident, ale primei ediţii — şi cuprinde, cu mici excepţii, scriitorii cei mai importanţi şi viabili ai momentului. S-au făcut afirmaţii grăbite cum că **Scriitori români de azi** ar fi o panoramă a literaturii române contemporane, ceea ce cartea nu e, după cum altele, şi mai grăbite, au taxat-o drept o improvizaţie oarecare, ceea ce, de la prima vedere, e limpede că nu este. În cuvîntul său rostit la lansarea cărţii, Nichita Stănescu a avansat o afirmaţie colosală: **Scriitori români de azi** ar fi, după opinia poetului, cea mai importantă carte de critică românească de după istoria literaturii dată de G. Călinescu. Şi într-un sens şi în altul afirmaţiile sînt extreme. O discutare mai ponderată a acestei cărţi, indiscutabil însemnate, se impune, credem într-un moment în care se vorbeşte despre concentrarea forţelor către construcţia critică, către cartea de viziune sintetică. Este **Scriitori români de azi** o panoramă a literaturii române de azi şi în ce măsură asta condiţionează valoarea cărţii ? A depăşit Eugen Simion impasurile întreprinderilor similare anterioare ? Reuşeşte acest volum să fie o carte semnificativă pentru contextul criticii de astăzi ? Iată cîteva din întrebările privitoare la **Scriitori români de azi** pe care le propunem invitaţilor revistei **Luceafărul**.

ANA BLANDIANA: N-am citit nimic din ce s-a scris despre această carte, nu ştiu în ce măsură a fost primită bine sau rău, dar, înainte de toate, înainte de a discuta valoarea, calităţile, eventual defectele ei, stilul sau maniera în care este scrisă, mă bucur de simplul fapt că există — şi că există în acest moment —, dind scriitorilor români de azi, prin analiza separată a operei lor, sentimentul că sînt împreună. Într-o carte cel puţin, că nu sînt numai nişte personalităţi separate, mai mult sau mai puţin singulare, mai mult sau mai puţin discutabile sau capabile să suscite admiraţia, ci că la un loc formează o categorie specială, solidară, un front comun demn de stimă. Pentru că, deşi lipsită în mod explicit de ambiţii de sinteză lipsită chiar de un studiu introductiv purtător de idei generale, cartea lui Eugen Simion este prima operă unitară şi importantă, chiar dacă neexhaustivă, de după **Literatura română de azi** a lui Micu şi Manolescu, asupra scrisului românesc din ultimul sfert de secol. În plus, în timp ce alte asemenea cărţi, abordind enciclopedic aria literaturii, se adresau mai mult publicului de literatură şi mai puţin scriitorilor înşişi, **Scriitori români de azi** — observaţi diferenţa unghiului de atac încă de la titlu — mi se pare importantă şi pentru cei despre care se scrie, nu numai pentru cei pentru care se scrie. Dacă este sau nu o istorie a literaturii e, poate, hazardat să discutăm, pentru simplul motiv că autorul se fereşte să ne sugereze în vreun fel această idee. Asta nu mă împiedică să văd în Eugen Simion pe autorul, nu numai posibil, ci şi extrem de probabil, al unei apropiate istorii, a literaturii noastre contemporane şi, din această perspectivă privită, opera de faţă apare ca o acumulare de material de construcţie de cea mai bună calitate.

CEZAR IVĂNESCU: Pentru că s-a vorbit destul de concret despre cartea lui Eugen Simion, eu aş vrea să mai adaug nişte chestiuni de o natură mai generală. Aş aminti mai întîi faptul că anul apariţiei acestei cărţi marchează oricum — „o întîrziere" — a criticii în actul de receptare, validare şi fixare a valorilor produse de evoluţia literaturii române actuale. Dacă am

Cezar Ivănescu:

„Un critic literar trebuie să fie înainte de toate un excelent cititor"

compara situaţia actuală a criticii literare cu situaţia antebelică, am constata că — omiţînd epigonismul şi manifestările minore ale începutului de veac — tot după aproximativ trei decenii de evoluţie literară au apărut monumentale istorii ale literaturii române (Eugen Lovinescu, G Călinescu) şi am realiza „anormalitatea" acestei întîrzieri, care, firească, are anume cauze. Dacă admitem că actul critic este un act **a posteriori**, vom descoperi un lucru destul de grav şi anume „o întîrziere" a literaturii însăşi. Faptul că totuşi a apărut o carte care ambiţionează să devină o istorie literară actuală — lacunară, desigur, deocamdată, alcătuită după criteriul unui anume gust al lecturii — dovedeşte că, cel puţin virtual, critica literară românească şi-a recîştigat vechile poziţii şi vechiul rol şi şi-a clarificat o parte din principiile de bază.

G. DIMISIANU: Cred că această carte e cazul să fie privită ca una din expresiile semnificative ale momentului literar în care ne aflăm. Un moment de cristalizare, de structurare a tendinţelor, de afirmări mature, prielnic definirii mai limpezi a trăsăturilor caracteristice şi fixării retrospective a stadiilor străbătute. Fără a fi (şi fără a-şi fi propus să fie) o istorie a literaturii noastre din ultimele decenii **Scriitori români de azi** configurează un tablou cuprinzător al acestei literaturi, **o imagine animată**, expresivă, grăitoare asupra elementelor viabile din contemporaneitatea literară. Autorul trebuie salutat pentru faptul că e dintre acei critici ai generaţiei lui care, prin cărţi cum e aceasta, dovedesc că nu au abdicat de la misiunea lor: aceea de a se implica în destinul literaturii momentului, de a fi ai acestei literaturi prin solidarizarea cu tendinţele sale cele mai caracterizante. Cartea reprezintă, fără dubiu un act de implicare în mişcarea literară a clipei de faţă, de implicare în sensul că îşi asumă o perspectivă asupra acestei mişcări, formulează puncte de vedere la care, desigur, se poate adera sau nu, dar care, în nici un caz, nu s-ar putea ignora.

Titlul ales de Eugen Simion este prudent, previne că nu e încă vorba de o istorie a literaturii de azi, ci de o lucrare pregătitoare, ce ar putea sta, într-adevăr, la temelia unei astfel de istorii. Este drept să se ţină seama de acest lucru atunci cînd se fac aprecieri asupra sumarului, cînd se exprimă rezerve faţă de prezenţa unui autor sau altul şi mai ales cînd se critică omisiunile. Nefiind o **Istorie**, nu putem şti precis dacă omiterea unui autor exprimă o judecată valorică sau e un fapt întîmplător, corijabil la o eventuală viitoare ediţie a cărţii. Ceea ce, totuşi, se resimte ca o pierdere e absenţa unui capitol iniţial de punere în temă a cititorului în legătură cu concepţia de organizare; de asemeni, neexplicitarea clasificărilor propuse, nesusţinerea lor prin dezvoltări teoretice mai bogate. Chiar nefiind o istorie a literaturii române de azi, cartea ar fi avut de cîştigat de pe urma unor pagini de încadrare teoretică şi în genere, dacă s-ar fi deschis mai îndrăznel tentativelor sintetizatoare.

În materie analitică, autorul e, însă, peste tot, redutabil, puţine contestări se pot aduce interpretărilor sale, disocierilor atît de nuanţate şi de pătrunzătoare. Nenumărate sînt probele de fineţe critică, de aplicaţie, de justă definire şi încadrare.

NICOLAE BALTAG: Cartea lui Eugen Simion nu este, după opinia mea, nici o istorie şi nici o panoramă a literaturii contemporane. Nu este **istorie** nu numai prin absenţa cronologiei faptului literar, ci şi prin aceea că nu-şi propune o viziune sintetică asupra lui. Nu mi se pare, de asemenea, nici **panoramă** tocmai pentru că prezintă acele „pete albe", acele omisiuni de care amintea Gabriel Dimisianu. **„Scriitori români de azi"** conţine, însă, un excelent material pentru o eventuală panoramă ori — în perspectivă — pentru o posibilă istorie a literaturii române contemporane, întreprinderi de anvergură care ar găsi, în Eugen Simion, un autor ideal.

Revenind la „omisiunile" din sumarul volumului: unele divulgă, fără îndoială, preferinţe de lectură, judecăţi de valoare „în absolut"; altele, însă, sînt doar **absenţe aparente**, reperabile ca **prezenţe memorabile** în cărţile mai vechi ale criticului. Din tabla de materii a **„Scriitorilor români de azi"** lipsesc, de pildă, doi dintre poeţii importanţi ai epocii — Mihai Beniuc şi Miron Radu Paraschivescu. Neaderenţă critică la formula lor poetică ? Exclus ! Explicaţia este alta: atît autorul **„Cîntecelor de pierzanie"**, cît şi cel al **„Cîntecelor ţigăneşti"** beneficiază de un comentariu comprehensiv şi amplu, în **„Orientări în literatura contemporană"**. Acolo, criticul le fixase definitiv portretul, judecăţile sale dăduseră o imagine completă asupra operei lor. Neavind ce retuşa (sau ce retracta), autorul a considerat inutilă o reluare, o „refotografiere" a materialului pentru noua carte.

Şi dacă tot batem monedă pe sumar, de ce să nu remarcăm actul de temeritate şi de echitate, la urma urmei, pe care îl face Eugen Simion, aducînd pe scena **„Scriitorilor români de azi" critica.** Critica matură şi critica tînără — matură şi ea prin atitudine şi talent.

Şi dacă tot discutăm, cu predilecţie, despre omisiuni, de ce să n-o numim pe cea mai surprinzătoare: **literatura dramatică**, în întregime ? „Surprinzătoare" pentru că Eugen Simion „prizează", cu distincţie, teatrul de azi şi — cel puţin într-un recent articol apărut în „Luceafărul" — s-a dovedit un comentator entuziast şi competent al lui.

ANA BLANDIANA: Eu nu sînt critic literar şi vreau să spun cu toată subiectivitatea de care sînt capabilă — şi sînt capabilă de foarte multă — că dacă ar fi să judecăm criticii nu după calităţile, ci după defectele care le lipsesc, lui Eugen Simion îi lipsesc în această carte cel puţin două din defectele aproape curente ale criticii noastre. Pe unul l-aş numi, folosind o metaforă, **giruetism**, nonşalanţa de a scrie de la un articol la altul altfel, în funcţie de revista în care urmează să fie acesta publicat, de poziţia social-administrativă a scriitorului discutat. Cel de al doilea este o anumită afectare, provenită uneori din timiditate, alteori din snobism, care-i face pe critici să nu-şi mărturisească nelămuririle, ci să se încăpăţîneze, în faţa unei pagini de neînţeles, să eşafodeze explicaţii încă mai ininteligibile decît textul de bază. Mi-a plăcut la Eugen Simion o anumită franchеţe şi cinste, exersate în egală măsură faţă de sine şi faţă de scriitorul discutat.

NICOLAE BALTAG: Indiscutabil, analizele lui Eugen Simion sînt **la obiect şi obiective.** Autorul nu divaghează zadarnic, iar stilul său este, aproape întotdeauna, adecvat operei cercetate. Cu o suplеţe remarcabilă, el îşi permite — în funcţie de relieful textului ce-l are în faţă — să scrie şi „frumos", şi „plat", să-şi îmbrace frazele în haine „de lucru" sau „de gală". În

Ana Blandiana:

„Mi-a plăcut o anumită franchеţe şi cinste, exersate în egală măsură faţă de sine şi faţă de scriitorul discutat"

M. Ungheanu:

„Ţelul autorului este să ne arate că literatura română contemporană există cu adevărat"

analizarea operei este însuşi rostul criticii, Eugen Simion dă dovadă nu numai de maturitate, ci şi de curaj.

CEZAR IVĂNESCU: Este una din notele determinante ale cărţii **plăcerea** cu care e făcută lectura simpatetică a textului literar; astfel ni se reactualizează un adevăr esenţial: acela că un critic literar trebuie să fie înainte de toate un **excelent cititor**, un pasionat. Nu se poate fundamenta actul critic fără pasiune şi dacă operaţiunea critică se execută intelectual ea are o motivaţie pur sentimentală.

M. UNGHEANU: Scriitori români de azi se dovedeşte, după cîte se vede un incitant pretext de discuţie. S-a ajuns la chestiuni generale privind critica şi s-au rostit două vorbe grele la adresa ei. **Abdicarea** criticului şi **dezertarea** criticului. Venind de la un poet, deci de la un om din afara cercului de aspiraţii şi servituţi inevitabile criticii literare, una din formulări se justifică, dacă asta poate fi justificare, prin ignorarea problemelor de fond ale criticii literare de astăzi. Cealaltă aparţine însă unui critic. Se poate vorbi însă într-adevăr despre **abdicarea** ori dezertarea criticului şi a criticii ? Criticul nu este un autor de sertar. El trebuie să fie prezent, e un om public, iar critica nu se scrie cu creta pe ziduri. Pentru a se desfăşura plenar în exerciţiul tuturor funcţiilor sale necesare critica literară are nevoie de un spaţiu fizic şi moral pe care foarte mulţi îl uită adesea în discuţiile lor despre critică.

CEZAR IVĂNESCU: Nu e grav, nici primul, nici al doilea termen. Cărţile despre scriitorii români clasici ori despre scriitorii străini cu adevărat revelatoare sînt excepţii: cartea lui Ion Negoiţescu despre Eminescu, cartea lui Lucian Raicu despre Gogol. Apar deci foarte multe cărţi despre aşa numitele perioade **comode** ale literaturii, române sau străine şi în acest sens calific drept dezertare actul de aplicare al criticii, lăsînd numai pe umerii citorva povară fenomenului literaturii române actuale: nu-i consider absolviţi pe acei critici care semnează doar foiletoane de revistă, efemere, cînd misiunea lor este să scrie **cărţi** despre literatura actuală, căci şi poeţii şi prozatorii români de azi semnează cărţi.

Iată un exemplu. O carte a lui N. Manolescu („Teme") făcută din „efemeridele" publicate prin reviste nu se justifică decît ca act pur personal. De ce oare nu a avut criticul curajul să-şi facă în acelaşi fel o carte din cronicile literare ? Cînd te surprinzi făcînd confuzii între Dan Rotaru şi un poet de subtilitatea lui Paul Emanuel, desigur că e mai comod să scrii despre un clasic. A scrie acum o carte despre literatura română actuală este, oricum l-am numi, **un act de credinţă** în destinul literaturii române şi de aceea cărţii lui Eugen Simion îi

N. Baltag:

„Şi dacă tot batem monedă pe omisiuni, de ce să n-o numim pe cea mai surprinzătoare: literatura dramatică".

susţinut) şi despre resursele de regenerare. Etc. etc. Toate acestea şi încă altele sînt preocupări prezente în cartea pe care am dezbătut-o, e drept că uneori, doar ca realităţi de subtext. E de aşteptat ca autorul să le dea, în viitoarele sale elaborări, relieful mai apăsat de care au dreptul să beneficieze.

CEZAR IVĂNESCU: Cartea poate fi amendată şi pentru unele „preluări" necritice. Personal nu am citit cărţile unora dintre poeţii generaţiei mele, am contat pe părerile unor critici ai actualităţii şi trebuie să spun că lectura recentă a unor autori pe care-i include Eugen Simion în cartea sa, a fost absolut dezastruoasă. Poeţi, care păreau oricum stimabili au semnat cărţi nule şi Eugen Simion ar fi trebuit să reparcurgă neînhibat anumiţi autori. Pentru viitoarea panoramă care va fi cartea lui Eugen Simion trebuie mai exact marcată diferenţa între **opinia curentă** de revistă şi judecata de valoare cu şanse de a deveni definitivă.

ANA BLANDIANA: Subcapitolele etichetă sînt, de altfel, cele mai discutabile. Dacă aş fi critic, n-aş îndrăzni niciodată să împart pe categorii, oricît de judicioase, nişte personalităţi care, dacă există, există numai ca unicate. Îmi pare rău că nu participă la această masă rotundă mai mulţi dintre scriitorii discutaţi; reacţia lor în această privinţă ar putea fi dintre cele mai interesante. Trebuie să mărturisesc că pe mine — ca şi, probabil, pe colegele mele — mă stînjeneşte puţin clasificarea; pentru că, dacă pot să înţeleg, eventual, ce este comun între Ion Gheorghe şi Ioan Alexandru, nu mai înţeleg ce este asemănător, să zicem, între Gabriela Melinescu şi mine, căci nu vreau să merg pînă acolo încît să-mi închipui că, în acest caz, este vorba de o clasificare fiziologică, proprie mai curînd unui studiu de ştiinţe naturale decît de literatură. **Spiritualizarea emoţiei**, titlul capitolului, este, cu evidenţă, un dat al întregii literaturi moderne, ţinînd mult mai mult de secol. Dar acestea nu sînt decît mici prejudecăţi curente istoriei literare şi cine ştie dacă nu sînt de preferat prejudecăţile, prejudecăţii lipsei de prejudecăţi.

M. UNGHEANU: Nu ştiu dacă nu ne luptăm cu morile de vînt combătînd acest procedeu al etichetării capitolelor. Nu cunosc istorie literară în care clasificările, comasările

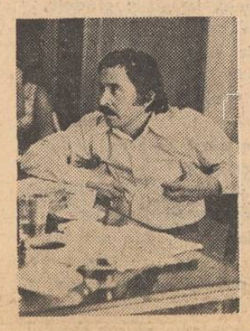

G. Dimisianu:

„...e dintre acei critici ai generaţiei lui care, prin cărţi cum e aceasta, dovedesc că nu au abdicat de la misiunea lor"

să nu fie discutabile sau chiar arbitrare. Nu cumva, să ne întrebăm, este o fatalitate a criticii şi istoriei literare ? Cade în acest păcat şi M. Dragomirescu cînd scrie şi E. Lovinescu şi G. Călinescu în istoriile lor literare. Orice carte care îşi propune să opereze disocieri în literatura contemporană ajunge în acest impas. **Prozatori români de azi** carte de viziune panoramică publicată de G. Dimisianu, conţinea şi ea clasificări nevralgice. Pînă la un punct, e în firea lucrurilor să ne aflăm în faţa unor asemenea stări de fapt. Cu atît mai mult cu cît criticul se adresează unui public larg, cum face şi Eugen Simion, pe care caută să-l apropie de literatura pe care o analizează. Or, ţelul lui Eugen Simion este să ne arate că literatura română contemporană există cu adevărat, că ea rămîne o puternică realitate a acestui moment.

CEZAR IVĂNESCU: Părerea mea este că un corp teoretic, chiar foarte dezvoltat este (era) foarte necesar. Dacă experienţa ultimelor trei decenii (experienţă nu numai pur literară) este o experienţă culturală de profunzime (înţelegînd că nu numai prin experienţă pozitivă se cîştigă ceva ci chiar şi prin aceea negativă a proletcultului) fixarea şi recîştigarea „purificată" a unei continuităţi în cadrul tradiţiei critice literare româneşti este un fenomen foarte important, cu atît mai important cu cît **misiunea** criticii la ora actuală ar fi să definească, să deceleze, liniile de forţă ale literaturii române dintotdeauna într-un corp de principii care i-ar reafirma rolul „formativ" într-o veritabilă renaştere a literaturii noastre. Pentru că, deşi critica literară românească se scrie în viziunea integratoare a filosofiei marxiste, nu se ţine cont adesea de acel dinamism al istoriei unei arte, determinism care în cazul literaturii închide multă fatalitate, determinism care ne impune nouă scriitorilor români de astăzi. Îi lipseşte cărţii, deci, acest corp teoretic care să-l delimiteze pe autor de poziţiile, erorile criticii. Nu dorim nicicum să se creadă însă că accentuînd această lipsă am vrea să obnubilăm calităţile de „practician" ale autorului.

Cartea conţine omisiuni regretabile şi prezenţe cu atît mai regretabile şi unele şi altele necumulînd însă adevărate păcate cînd cărţii îi lipseşte păcatul capital: orgoliul definitivului.

M. UNGHEANU: Cuvintele din urmă nu intenţionează să fie nişte concluzii. Discuţia rămîne deschisă şi e necesar să fie aşa. **Scriitori români de azi** e rodul unei conştiinţe critice active, care înţelege să-şi lege soarta de cea a literaturii române. Nu altfel a făcut E. Lovinescu, sau G. Călinescu scriind istoria sa literară şi în acest sens afirmaţia lui Nichita Stănescu se justifică. Cartea lui E. Simion nu este o însăilare de cronici pentru simplul motiv că cele mai însemnate capitole ale ei sînt proaspete treceri în revistă scrise special pentru acest volum. Nu este încă o panoramă din pricina omisiunilor, dar poate deveni o panoramă. Nu şi-a propus să fie o istorie a literaturii române de azi, dar uşurează sarcina viitorului întreprinzător. Este un semn al maturităţii criticii de azi, mai ales a aceleia care înţelege să facă mai mult decît declaraţii spectaculoase implicîndu-se în destinul celei mai recente literaturi. Să nu uităm că **Scriitori români de azi** trebuie judecată în şirul de încercări similare care au precedat-o şi pe care le depăşeşte atît ca anvergură, cît şi ca posibilităţi analitice. Ceea ce nu este puţin lucru. Critica, se spune, este oglinda sau conştiinţa literaturii. **Scriitori români de azi** încearcă să fie această conştiinţă. Chiar dacă discutabil, efortul lui Eugen Simion este dintre cele ce se cuvin preţuite la justa valoare a înălţimii intenţiilor şi nu de puţine ori a înălţimii rezultatelor. Fiecare avem în minte istoria noastră literară, clasificările noastre, ierarhia noastră. Dar **Scriitori români de azi** este o carte palpabilă, există aici în faţa noastră. Să dăm criticului ce e al său.

Ioan Alexandru

Vîntul

De unde vine vîntul neașteptat
Îl simt pe fața lumii cum adie
I s-a dat drumul singur din văzduh
Pe lanurile noastre să învie

După ce treci slăvit necunoscut
Pe urma ta de-a pururea rămîne
Stejarul spînzurat de rădăcini
Și vulturul de umbra din fîntîne

Rănile ustură pe trupul meu
Le-ațîți și-aprinzi pe mine pe sub ușă
Pe vatra mea în bundă ghemuit
Vîntul mănîncă jarul din cenușă

Te-ajezi pe pieptul omului sleit
Strîns în ungher ce-i gata de plecare
Îi storci din vlagă ultimul oftat
Și-l duci ștergar de flacără pe zare

În casa înghețată a tinerei femei
Ce stă să nască și se înspăimîntă
Te vîri în ea cu ghearele și smulgi
De nară fătul spînzurat în burtă

Îl pălmui vînăt cum l-ai tras din furci
Pînă ce scuipă-n beznă o făclie
Și-n acel boț de carne-nsuflețit
Se-aude un cor de îngeri din vecie

Leonid Dimov

Dintr-o altă carte

Ne place scrisul, pentru că ne place și olăria, pentru că ne place lumina electri/i, mecanica, pentru că ne plac mițele și cîinii.

TUDOR ARGHEZI

Treceau orele, treceau norii, treceau mamelucii,
Iar eu am visat azinoapte că mi-am pierdut papucii...
Deși știam încă din leneșa tinerețe
Că narațiunea, ironia, imaginile glumețe,
N-au ce căuta în cadențe :
Că poezia ține de esențe.
Eu însă – elev fiind – ca toți năucii
Îmi pierdusem – pe coridoare ori în săli – papucii
Și-i căutam deși era ora de fizică,
Deși acuzat eram că nu mă dedau la metafizică
De către ceilalți versificatori din urbe
Ci tot umblam prin scaieți, prin grohotișuri și turbe.
Îmi căutam, deci, papucii cu pompoane albăstrii
Pe sub bănci, pe sub catedre, pe sub șepcării
(Adică șirurile de șepci atîrnate de cuiere,
Dacă-mi îngăduiți această putere
De a da cuvîntului o semnificație
Alta decît cea oferită spre consumație)

Știind prea bine că la o anume etate
Se poate căuta un nasture căzînd în eternitate
Că poți, așa-ntr-o doară să-l chemi pe Cineva

Prin cîndeluri o rază silind a furnica
Și că poți sări, raiului, ulucii
Căutîndu-ți papucii,
Noaptea prin săli de marmură mulți coboară
Cuprins de spaimă că n-ajungi la oră,
Că poți face, culegînd zilnic în geantă
Cîte-un bulgăre ori cîte-o piatră boantă,
Precum a făcut acel factor poștal
Cu numele piesei de șah numită cal
Ducînd locuitorilor telegrama ori chitanța,
Un palat, să pui jos toată Franța.
Într-un cuvînt, să știe cei ce se uită pe gaura cheii
Că se-ntîmplă să se-ascundă zeii
Prin vespasiene, prin parcuri, prin viroage
Și nu prin stenahorii împrumutate din terfeloage

Ne'nțelese cumva,
Ci pe altundeva :
Pe subzidirile niciodată călcate
Printre șinele de căi ferate
Și așa mai departe...

Dar, asta pare-ar fi dintr-o altă carte.

bătrîna

Eugen Barbu

Cei care-i știuseră numele muriseră sau plecaseră în alte locuri. O dată pe an, la prima zăpadă, sosea un țăran ducînd de căpăstru un cal. Pe cal avea un sac de făină și unul de mălai ; deasupra un butoiaș de oloi. În spate căra și cîte o canistră de gaz. Așa era înțelegerea. Un top de chibrite, la urmă, și cam atît. Bătrîna se uita la omul din fața ei și aștepta. Acela descărca marfa, arunca sacii în fața casei, pe urmă descărca cu grijă oloiul. În zăpada proaspătă rămînea o urmă rotundă, grasă, iute mistuită de ninsoarea ce sosea dinspre munte. Își desfăcea frînghiile din jurul umerilor și lăsa ușor, la picioare, canistra cu gaz. Pe urmă întreba scurt :

— Unde e ?

— Aici, spunea bătrîna și țăranul deschidea portița țarcului, în care așteptau oile tîmpite de frigul aspru, sosit pe neașteptate, adunate cap la cap, o grămadă murdară de spinări.

Ciobanul, pentru că cioban era, își alegea din cei trei berbeci pe cel mai falnic. Semănau unul cu altul, aveau aceeași privire capie și încruntată. Dacă i-ai fi privit noaptea ți se făcea frică. Animalele scuturau din capetele mîndre ca și cînd i-ar fi izbit cineva cu un lanț. Nu voiau să se lase prinși. Ciobanul alerga după ei și-i suduia în limba lui mocănească :

— Sta-v-ar moartea la cap, ho...

Bătrîna privea. Îi părea rău de berbecul pe care trebuia să-l dea ciobanului, dar ea bani nu mai văzuse de la moartea bătrînului, ăsta era prețul. Ciobanii, din tată în fiu ținuseră tîrgul cu bătrîna. Soseau la prima zăpadă cu un cal răpciugos, cu cei doi saci, cu gazul pentru lampă și cu oloiul, cu topul de chibrite cumpărat din tîrgul din apropiere. Cîteodată bătrîna băga de seamă că omul care sosea cu proviziile se schimbase. Nu se mira.

— Al cui ești tu ? întreba.

— Alde tata a murit, spunea acela, acuș eu o să vin după berbec. Și la anul, tot la prima ninsoare...

Ea nu băga de seamă că bărbații aceia soseau tineri la ea, în Valea Orățiilor și pe măsură ce trecea timpul îmbătrîneau și pe urmă mureau și veneau copiii lor mai mari, ca într-o învoire pentru un veac. Nu se mirau că o găsesc tot acolo în fața casei acoperite cu o șiță putrezită de atîtea ploi și ninsori ce mereu se lăsa pe o parte ca și cînd ar fi apăsat toată casa și ar fi vîrît-o în pămînt.

Bătrîna nu mergea niciodată la tîrg. Aici nu venea nimeni în afară de ciobanul cu oloi și cu gaz, o dată pe an. Nu sosea nici poștașul pentru că ea nu avea pe nimeni, nu scrisese niciodată cuiva pentru că nu știa să scrie și cu atît mai mult nu primise nici o scrisoare pentru că nu avea cine să-i scrie. Nu vorbea cu nimeni, nici nu simțea nevoia să vorbească pentru că treaba asta ar fi obosit-o. Nici măcar cu ciobanul care-i aducea făina și mălaiul nu vorbea. Aștepta să-și aleagă acela berbecul care-i trebuia, să-l împiedice cu frînghiile lui și să-l arunce pe spinarea calului. Pe urmă pleca mulțumit.

— E bun de prăsilă, spunea de fiecare dată oaspetele. În fiecare an un berbec bun de prăsilă în schimbul a doi saci, a unei vedre de gaz și a unui butoiaș cu oloi. Nici un cuvînt în plus, nici o tocmeală. Atît : schimbau ceea ce avea fiecare, ciobanul își arunca mița lui flocoasă pe umeri în care mai atîrnau mărăcini de astă vară, pe unde dormise prin cîmpuri sau prin munte, sus, pe unde băteau vînturile cele mari pe care ea le știa după miros și după ceasurile soarelui, după ploi și duminici, într-o socoteală ciudată, fără greș.

După ce ciobanul pleca, bătrîna își căra sacii unul cîte unul în podul ce mirosea a sfoiegeală și a șoareci. Deșerta într-o ladă mălaiul și într-un fel de copaie pe care o acoperea cu un țol, făina. Se uita la mița care avea ochi ca ai diavolului lucind în întuneric și bodogănea ceva într-o limbă numai de ea și de animal înțeleasă. Pe urmă ducea butoiul cu oloi în magazia mică și șubredă și-l acoperea cu alt țol. Gazul stătea afară, sub streașină pentru că nu îngheța și de el nu se atingea nimeni. Chibritele le ascundea bine pe o policioară, erau totdeauna numărate, să-i ajungă în toate zilele, și dacă s-ar fi udat avea cremenea rămasă de la bărbatu-său cel mort, cu iască și cu cîrpă uscată și afumată.

Cînd totul era gata, ieșea afară și se uita la urmele lăsate de cioban și de calul său. Toate duceau în sus spre șoseaua pe care nu urcase decît de două ori în lunga ei viață. O dată ca să vadă la tîrg cum aleargă trenul pe o pînză și a doua oară ca să-l vadă pe bărbatu-său mort în parchetele pădurii Orățiilor. Răposatul fusese marinar și colindase lumea, băuse mult și jucase cărți, pe urmă îl apucase o streche să se întoarcă acasă, de unde plecase, în pădurile din Valea Orățiilor. Pe ai lui nu-i mai găsise, o găsise numai pe ea în bîlciul din tîrgul din apropiere. Era un ungurean înalt, cu ochi verzi și o căciulă brumărie lăsată peste sprîncenele galbene. Sta în cisme și o privea. Pe atunci era tînără. Bărbatul numai ce se uitase la ea și-o luase de mînă :

— Mergi ?

— Unde să merg ? se mirase.

— La mine în Valea Orățiilor, am o casă, cîteva oi și trei berbeci. Nu am cine să-mi facă de mîncare. Vreau să mă duc să tai lemne în pădure și cineva trebuie să îngrijească de ce las și să mă spele.

Nu înțelegea ce vrea de la ea, așa pe neașteptate, dar nu i se putea împotrivi. Îl urmase. Seara, pe la amurg, ajunseseră în valea asta îngustă de unde nu se mai mișcase. Locul nu era urît. Deasupra se vedeau munții amenințători ca și cînd s-ar fi prăbușit peste locul lor, plini de neguri și ștergîndu-se din priviri ca și cînd cineva îi fura și-i ducea în ceruri.

— Îți place ? o întrebase el. Și pusese mîna pe un topor cu care tocase niște lemne și-i arătase unde erau lucrurile. — Aș vrea să-mi faci o mămăligă. Urdă am, mai spargem o ceapă și-ți dau și rachiu că trec pe aici ciobanii și-mi lasă cîte o sticlă. Ori nu bei ?

Încă nu știa ce să spună, îl privea numai cu o spaimă mare. Era înalt și frumos, avea un mers ciudat de om la pîndă, furase în viața lui, ea simțea asta după priviri și după ce-i văzuse mîinile, avea niște mîini de hoț, ușoare, palide, subțiri. Numai puterea aceea nu știa de unde o are pentru că despica lemnele cu ușurință și rîdea cu o fericire mare.

Îi făcuse mămăliga la care poftise, nu ieșise sărată cum îi plăcea lui și îi spusese asta ca să știe pentru altă dată. Pe urmă îi arătase casa : o odaie mică, muruită cu bălegar și dată cu un var vechi ce se scorojea. O masă croită din lemne mari, două scaune cu trei picioare, un pat jos peste care era aruncată o blană neagră de urs, o lampă, o icoană de sticlă și o fereastră care dădea spre basna de afară. Aprinsese lampa și deschisese o ladă mare, plină de chingi din care scosese o cămeșoaie ciudată.

— De la America, se lăudase cu un glas ce lătra parcă. Își aruncase căciula și peste frunte îi cădeau lațele galbene ale părului netuns. Nu semăna cu flăcăii de pe aici, deși nu mai se putea spune că e flăcău. Era ciolănos, ager, o pusese să-i scoată cismele din picioare, pe urmă îi arătase cămeșoaia.

— Ia-o, ți-o dau... și mai scotocise în lădoi scoțînd niște veșminte muierești .

Le îmbrăcase, el adusese și un ciob de oglindă, nu știa de unde-l scosese și ea se privise.

— Parcă ești o doamnă, zisese bărbatul și ei îi plăcuse grozav acel cuvînt : „doamnă".

Rămăsese peste noapte la el și streinul o făcuse femeia lui, mirîndu-se :

— Tu, muiere, n-ai cunoscut bărbat, ori ce ?

Nu-i răspunsese pentru că nu știa ce să-i răspundă la astfel de vorbe și se dusese jos, la rîu, lîngă casă unde era o iarbă frumoasă, albastră, grasă și-și spălase cămeșoaia. Pe urmă el plecase în parchetele pădurii Orățiilor, cum îi spusese, să taie lemne.

— Îmi trebuie bani, am nevoie de bani mulți. O să-i string... Tu ai grijă pe aici, eu o să mai vin și o să-ți aduc ce-ți trebuie... Și o lăsase singură cu un cîine și cu oile lui puține și cu berbecii.

Se întorsese cam la o lună, era ars de soare, frumos, cu chipul acela de ungurean, cu niște ochi răzbunători, scormonit de ceva ce-l mînca pe dinăuntru. Adusese o bardacă de vinars și o băuse aproape singur tot îndemnînd-o și pe ea, dar ea nu băuse. Îl privea numai și încerca să înțeleagă. Cînd venise își înfipsese toporul în parul porții, cîinele nu-l lătrase, îl cunoștea după miros. Simțea, nu știa cum, de atunci cînd trebuie să sosească. Astă seară, spunea și cobora la rîu și se spăla toată și-și punea rochia de primeneală pentru că în lădoiul acela erau și fuste și alte drăcii muierești. Nu întrebase ale cui fuseseră și de ce-i trebuiseră lui aici, singur, într-un loc unde n-ar fi stat nici o altă femeie. Nu se mira de nimic, se împodobea ca o mireasă și-l aștepta cu lampa aprinsă. Bănuia că vine de departe, dintr-un loc de sus, de peste șoseaua aceea pe care treceau poștalioane și trăsuri. Dintr-acolo soseau și turmele cînd începea iernatul și se trăgeau la șes, înaintea ninsorilor celor mari cînd pămîntul tot duduia ca și cînd l-ar fi mărunțit cu picioarele un animal unanim, mare, cu o mie de picioare. Se auzeau copitele mici de oi și sforăielile berbecilor și răgetele măgarilor și larma ostenită a cîinilor care fugăreau mieii prin văioagele spre care apucau. Și pe urmă glasurile răgușite ale ciobanilor, de dimineață pînă noaptea tîrziu, și talăngi ostenite de tablă, care băteau ca niște toace de mînăstire și venea dinspre turme mirosul puternic de animale sbîrlite de frig și fugărite ceasuri întregi.

Bărbatul ei nu se odihnea niciodată. Nici vara, nici iarna. Venea o dată pe lună, aducea vinars și bea pînă cădea din pat și sforăia paisprezece ceasuri pe pămîntul gol, după ce o iubea dușmănos, cu sete, înfrigurat, grăbit, dorind parcă să-i lase toată puterea lui în ea, pe urmă pleca fără o vorbă, punîndu-și căciula din miel brumăriu pe o sprînceană. Cîteodată îi arăta banii cusuți într-o saltea de paie.

— Vreau să fac bani mulți, înțelegi ? spunea și număra niște hîrtii albastre. Noaptea auzea cum foșnesc banii sub ea și știa că are o mare răspundere și i se făcea frică să nu vină vreun hoț și s-o prade pentru că mai bine ar fi omorît-o decît să nu fie în stare să păzească ceea ce i se încredințase. I se părea că aude pași furișați pe sub pădure și se scula gîfîind și pipăia zăvorul ușii grele prin întuneric ca să se încredințeze că era bine pus. Dar nu venea nimeni pe valea asta uitată de oameni, erau numai vînturile neașteptate coborînd de undeva din munții sălbatici. Cînd se întorcea îl întreba :

— Ce vrei să faci cu banii ăștia ?

El rîdea cu ochii aceia verzi și veseli și spunea :

— Cînd o să string destui o să ne mutăm de aici.

— Unde ?

— Am eu un loc. Cumpăr o moară și ne îmbogățim. Ori nu știi ce-i aia o moară ?

— Cum să nu știe ? Ceea ce nu știa era cîți bani mai avea el de gînd să strîngă. Trei ani tăiase, iarnă și vară, pădurea din Valea Orățiilor, o pădure care trecea muntele spre altă țară parcă și pe care o vedea de aici din văioaga lor. Iarna pădurea era sură, cenușie și auiua la crivăț, ca un uragan, cum spunea el, ca un vînt mare care fuge pe mare pe unde umblase el ca marinar. Cînd simțea că vine primăvara și cădea o lîncezeală în sînge, cînd ofta fără să știe de ce, și cînd ziua se mărea încet, pe nesimțite, atunci pădurea aceea înverzea ca prazul, numai ea vedea asta pentru că mai mult ghicea că i-a sosit sorocul pădurii. Pe urmă, prin mai, odată isbucnea frunza și dinspre pădurea Orățiilor cădea un miros proaspăt de mugure, ceva ce-ți da amețeli. Nu mai dormea ca lumea și sgomotele nopții creșteau. Auzea turmele nesfîrșite urcînd înapoi în munte, parcă s-ar fi furișat și iar glasuri turburi, băute, de bărbați și mirosul acela de berbec în călduri și praful plutind prin aer și măgarii care răcneau, toți fugeau undeva, și talăngile umpleau muntele de sgomote mici ca și cînd cineva ar fi deschis niște porți tainice și de acolo ar fi curs gologani din comori. Pe urmă totul tăcea. Era numai isvorul care se auzea căzînd pe stînci, o apă grea de primăvară, limpede și rece și pe urmă soseau guzganii și șoarecii, urcînd spre locurile unde ar fi găsit ceva de mîncare, scodoleau pămîntul, își făceau galerii într-o muncă tainică, neîntreruptă care ținea pînă în iulie cînd coborau grăbiți, înfometați simțind mirosul grînelor coapte undeva, jos, la cîmpie spre care plecau tot în cîrduri, săpînd pe sub pămîntul casei ca și cînd ar fi vrut s-o surpe odată și-odată. De ei nu scăpa niciodată. În octombrie urcau iar în cîrduri mușuroind pămîntul pe unde era afînat, ocolind stîncile și căutînd magaziile. Ea știa ziua aceea și ceasul cînd în cerul de august, lumina pălea ca și cînd cineva ar fi spintecat albastrul acela pur, dureros și totul căpăta o leșie vînătă și soarele parcă învăluit de un abur. Sgomotele se auzeau mai vag, femeia simțea că surzește și că sufletul i se sfîșie de o grijă fără înțeles. Pe urmă cînd privea pădurea Orățiilor știa că a intrat moartea în ea, frunzele soseau dintr-acolo aduse de vînturi scurte și neașteptate, primele frunze îngălbenite numai pe jumătate, cărate prin văzduh și atunci păsările nu mai zburau în stoluri și nici viespile nu mai roiau și nu mai clupeau, parcă le-ar fi strîns cineva într-un sac. Chițoranii începeau munca lor sub pămînt, îi auzea noaptea săpînd ca ocnașii și oile rodeau ulucile țarcului și poarta, berbecii se băteau cu coarnele, orbește, fără pricină, nu mai încăpeau unul de altul. Atunci sosea și bărbatul ei și cerea țoale de iarnă și le lega cu o sfoară, o dimie mai groasă și cămașa de in bătut și de atîtea ori spălată, dată prin zer ca să nu facă păduchi și cismele și obielele și căciula, pentru că din septembrie nu mai purta pălărie de ungurean ,punea brumăria pe sprînceană și pleca în parchete cu toporul lui pe care-l lăsa în stîlpul porții pînă la întoarcerea la muncă, semn că se află acolo.

Ilustrații de Sabin Ștefănuță

Ultima oară cînd îl văzuse, băuse trei zile de bucurie, nu se mai înțelegea cu el, era vesel ca un copil și se uita la ea ca la o mamă. Descususe salteaua și scosese de acolo banii, îi numărase de trei ori și păruse mulțumit.

— Cumpăr și o căruță cu doi cai, hotărîse și luăm sdrențele astea de aici și ce mai avem și ne mutăm la moară...

La plecare ascunsese banii într-un săculeț pe care-l sugrumase la capăt. Hîrtiile foșneau, se mototoliseră, ei îi era frică că acel ce-i vindea moara nu o să-i primească.

— N-avea tu grijă, muiere, zisese bărbatul, îi ia așa cum sunt. Eu mă întorc în trei zile cu căruța și caii, tu să te pregătești și să fii gata.

Dar ea nu se pregătise. Știa că n-o să plece nicăieri de aici. Nu ghicise cum de știa, dar știa. Măturase ca de obicei ograda, adunase oile și le vîrîse în ocolul plin de balegă, bătuse un berbece cu un par că se tot încălăra pe o oaie și o mușca de ureche, privise cerul ce se iuțise parcă, avînd o otravă în el, ceva dușmănos și strein. Se gîndise mult cum o să arate moara aceea a lor. Trebuie să fi fost o magazie mare, plină de făină și de șoareci, dar nu chițorani ca ăștia care-i treceau ei pe sub casă, ci niște guzgani în stare să sfîșie un cal și să-i mănînce pîntecele. Vedea o roată și niște aripi și auzea zgomote grozave. În mintea ei totul se amesteca : văzuse o moară de apă și știa că aceea trebuia să aibe o roată mare cu sbaturi, dar auzise și despre morile de vînt și nu putea să-și închipuie moara lor fără niște aripi uriașe pe care le-ar fi mișcat văzduhul.

— Pe unde-i moara asta ? întrebase.

— Pe undeva pe lîngă Mureș... spusese el.

Era o apă din Țara Ardealului, peste muntele ăsta mare de unde soseau oierii și turmele, ducîndu-se spre Dobrogea, vara și de unde se întorceau prin noiembrie dosădiți de atîta drum.

— Și e mare apa asta ?

— Mare, zicea bărbatul ca și cînd ar fi vorbit despre fluviul Misissipi pe care-l văzuse la America.

Și ea visase de cîteva ori rîul acela învolburat și plin de pește și moara lor care avea și sbaturi și aripi de sîtă, o moară ciudată, plină de saci de făină albă, munți de saci care erau ai lor, ai ei și-ai bărbatului său...

A patra zi pe la toacă, cînd băteau maicile de la schitul Găvana, din munte ora vecerniei, sosise un cioban călare.

— Mă, muiere, ia ieși...

Ieșise. Ploua mărunt.

— Vin cu mine. L-au omorît pe al tău...

Nu întrebase nimic, ca și cînd ar fi așteptat vestea asta. O luase pe urma aceluia, pe jos. Merseseră trei ceasuri, trecuseră șoseaua și intraseră în pădurea Orățiilor care era ca o biserică. Urcau la pas, ciobanul ținînd calul mărunt de căpăstru și nespunînd nimic, ea neîntrebînd nimic. Cînd obosise zisese :

— Mai e mult ?

— Mai e...

Ajunseseră în parchete, într-un loc unde mirosea a copaci jupuiți, sus, deasupra șoselei celei mari, peste care se prăvăleau munții. Grămezi de brazi retezați stăteau în patru părți, rînduiți cu grije.

— Aici, spusese ciobanul.

Jos, pe un strat de frunze îngălbenite zăcea bărbatul ei cu capul despicat în două. Alături toporul lui, plin de sînge. Se bătuse cu cineva, dar ciobanul și ceilalți, că mai erau cîțiva pădurari, și ei tăietori de lemne, spunea că trebuie să fi fost doi ungureni cu care băuse în parchete cu o seară înainte, tocmindu-se pentru nu știau ce negustorie de-a lor. Din chipul lui frumos nu mai rămăsese decît un ochi verde, mirat, deschis care o privea ca și cînd ar fi rîs. Stătea parcă rezemat de un brad bătrîn, cu mîinile acelea frumoase de hoț, lungi și subțiri, dar pline de putere.

— Avea bani la el cînd a plecat de acasă ? întrebaseră bărbații aceia necunoscuți.

— Da. Tot ce strînsese. Voia să cumpere o moară...

Asta fusese tot. Pe urmă îl luaseră pe o targă din crengi și o întrebaseră :

— Vrei să-l duci acasă, să-l îngropi în curte ?

— Nu, de ce ? se mirase ea.

— Bine, atunci îi facem o groapă aici. Nu vrei să-l mai vezi ?.

— Nu.

Bărbații nu spuseseră nimic, se priviseră numai cu o uitătură prin care-și dădeau a înțelege că o socoteau zărghită.

Sosise și un jandarm și ea trebuise să povestească tot ce știa despre el și să pună degetul pe o hîrtie, un proces verbal, dar nu știa multe și ei se uitau îngîndurați la ea, dar femeia nu mai simțea nimic. Nu plînsese, nu se căinase. Numai cînd ajunsese acasă își dăduse seama că părul i-a albit și că îmbătrînise deodată. Se privise în ciobul acela de oglindă și văzuse o altă femeie, parcă o bunică de a ei care o privea mirată. Se așezase pe pat și stătuse nemișcată o zi și o noapte fără să se gîndească la nimic.

teatru

Cine ucide dragostea

După debutul său în teatru (**Casa care a fugit pe ușă**) primit în general favorabil, Petru Vintilă se adresează acelorași timpuri și aceluiași mediu, scriind **Cine ucide dragostea**. Chiar și o parte din personaje sînt aceleași, deosebite doar prin nume, sau prin profesie, sau printr-o abatere de vîrstă. Cuplul comic bunic-nepot, devine unchi-nepot, etc. Unui scriitor nu i se cere, nici vorbă, să se înnoiască fundamental de la o lucrare la alta ; ci, obligatoriu, cu mijloacele verificate, cu stilul acreditat, să aducă un spor de cunoaștere în chestiunile care-l frămîntă. Ceea ce noua piesă a lui Petru Vintilă, sîntem datori să o spunem, nu face hotărît. Ea pare doar o variantă a celeilalte, o redistribuire a materiei. Deocamdată faptul ne ajută în descifrarea metodei sale de a construi pentru scenă. Încă o reluare a termenilor cunoscuți ar însemna însă un abuz. Autorul nostru nu e un maestru al intrigii, nici al situațiilor dramatice. În ambele piese el izbutește mai ales — dar într-un fel cuceritor — să evoce cadrul în care vor avea loc peripețiile. Înzestrat mai de grabă ca prozator, surprinde existența cotidiană a unei familii, într-un orășel de provincie de acum cîteva decenii. Canavaua e autentică și uneori savuroasă. In **Cine ucide dragostea** cel mai bine o reprezintă Caius Filimon : avocat, proprietar de gazetă, politician și seducător local. Respirăm în prezența lui un aer de demnitate patriarhală și de dulce poltronerie. Duelurile în care îl atrage Zeno, nepotul său preferat, fac deliciul galeriei. În rest, deși tratează evenimentele de importanța cărora nimeni nu se mai îndoiește, acțiunea rămîne în faza de schiță naivă și convențională. Iarăși vine vorba de un fugar rănit, adăpostit în casa unor oameni cumsecade, se sugerează o idilă între acesta și fiica gazdelor, un polițist odios se dedă la tot felul de șantaje. În plus, față de vechea piesă, Petru Vintilă abordează acum problema contribuției militarilor patrioți la actul insurecției. Maiorul Filimon ca și fiul său mai mare, ofițer și el, sînt însă individualități palide, care săvîrșesc cam simplist ceea ce în realitate s-a petrecut mult mai adînc și mai complex.

Teatrul Giulești a montat piesa cu binecunoscuta-i seriozitate, reconstituind atent epoca în decoruri și costume, încercînd să pună carne acolo unde textului îi lipsea. Reprezentația se sprijină pe umerii excelenților actori Corado Negreanu și Florin Zamfirescu folosind, desigur, și „participarea extraordinară" a lui Ștefan Mihăilescu-Brăila. Ceea ce nu înseamnă deloc că Iulian Necșulescu, Lucia Cristian, Sebastian Radovici și ceilalți nu-și fac datoria. Regizorul Stelian Mihăilescu are meritul minuției și al acurateții.

Marius Robescu

film

Piele de măgar

A ecraniza o poveste de Charles Perrault, azi, presupune un prealabil travaliu de decriptare, travaliu al cărui rezultat e decis în ultimă instanță de cultura și rafinamentul regizorului, — regia, semnată de Jaques Demi, ne asigură aprioric, și spectatorul cu un dram de memorie măcar e destul să mai citească pe generic numele muzicianului Michel Legrand, pentru a fi încredințat că se va abandona feericului ca mai de demult cînd, surprins, urmărea povestea tristă, eternizată muzical a „Umbrelelor din Cherbourg". Poveștile populare, ori preluate de autorii culți, păstrează, „corpuri degradate și naive", simbolistica, adesea sofisticată, a miturilor ancestrale și această poveste a lui Perrault deși narativ pare a fi destinată gustului infantil, ascunde în fapt — ca și aparenta feerie din „Visul unei nopți de vară", — o semnificație străveche, tulburătoare și cu timpul devenită ocultă, pierzîndu-i-se sensul ei sacrificial. „Sacrificul cel mai demn de acest zeu (Priap, n.n.) citim într-un text roman din epoca imperială, cel mai pe placul lui dintre toate, era sîngele unui măgar..." Fata de împărat, celesta Catherine Deneuve, cerîndu-i tatălui său pielea fabulosului măgar, reitera și impunea propriului părinte gestul unui suprem sacrificiu erotic. Cu o ingenuitate care se cunoaște pe sine, personajele surîzătoare ale basmului ne spun mai departe apoi istoria drumului întortocheat al iubirii care e forță cosmică și ca orice forță cosmică trebuie stăpînită. Fermecătorul dialog dintre Catherine Deneuve și „feea" Delphine Seyrig pune în evidență „falsitatea" oricărei morale. Fina lectură ironică a interpretării freudiene, leitmotivul rigid reluat gutural și de mimetica pasăre zisă papagal, motivul medieval al „rosei" reluat cu un anume realism kitsch, gluma finală a elicopterului, fină șarjă la modernizările de toată ziua, fac din acest film al lui Jaques Demi o operă barocă, inteligentă ; excesul de sensibilitate fiind grațios supus unei ironii îngăduitoare, găsim că e deosebit de greu să-ți reușească un asemenea film care să farmece profund ca un vis. Marcați de o sensibilitate subiectivă în linie masculină, am realizat mai puțin originalitatea interpretărilor masculine (Jean Marais surîde dezarmant oricum, însă ni s-a părut puțin cam prea bățos) și, firește, ne-am pierdut cu totul firea la vederea unicei Catherine Deneuve care, în film ca și în viață repetă adevărul, desigur conservator pentru unii, că geniul feminin e de a fi profund femeie și numai femeie : nu numaidecît frumoasă : frumoasă nu a fost nici Sapho, cea de-a zecea Muză, cum ne încredințează o versiune antică a vieții inimitabilei poete, frumoasă nu, dar convinsă că aceea ce nu ni se dă de la natură, spiritul poate adăuga, cu condiția desigur ca spiritualul să nu-și găsească ținta într-o ființă barbară. Fără a-și arăta spre prețăluire goliciunile, (Delphine Seyrig se mai folosește cît de cît și de un distins joc de picioare dezvelite pînă în genunchi), Catherine Deneuve întruchipează fragil și primejdios forța integral feminină a iubirii, forță care se poate manifesta irezistibil și impudic, repugnant chiar ca mirosul, de nesusținut pentru nările prea fine, al acelei biete rămășițe animale — o piele de măgar.

Cezar Ivănescu

O scoseseră din starea asta berbecii care loveau cu coarnele ostrețele gardurilor, dînd să sară afară și să caute ceva de hrană. Ieșise în fața casei și privise totul ca la un loc străin. Viscolea puternic, dar zăpada aceea multă care se așternea, acoperind locurile îi făcea bine, parcă ar fi vrut să ascundă totul. La plecare, oamenii aceea, pădurarii și ciobanul care o dusese în parchetele pădurii Orătiilor îi spuseseră :

— Să nu ai grijă. Cînd dă prima zăpadă vine careva și-ți aduce de mîncare și tu numai să ne dai un berbece că așa ne-am înțeles cu al tău care știa că o să moară și că o să te lase singură. Și ne-a zis să nu te lăsăm...

Și ei nu o lăsaseră.

Timpul trecuse pe nesțiute. Ea nu ținuse socoteala anilor. Aștepta să moară pentru că îmbătrînise atunci, dar moartea nu venea. Mureau ciobanii care-i aduceau oloiul, gazul și făina. Trei muriseră și locul li-l luaseră fiii lor. Aceștia semănau între ei, aveau la început obrazul ca mărul, mustață și ochi vicioși, dar nu se uitau la ea ca la o muiere, se uitau ca la o bătrînă și ea poate nu era bătrînă nici acum deși trecuseră atîția ani peste ea și vremea se grămădise și mușcase din viața altora...

Citeodată cînd făcea socoteală cît a trecut de cînd venise aici urmîndu-l orbește pe ungureanul ei, se încurca. Trebuie că trecuse mult, dar pentru ea vremea nu mai avea nici un fel de însemnătate. Se scula devreme și robotea, îi mai murea cîte o oaie sau veneau lupii și-atunci ieșea în mica ogradă și urla la ei cu ciinii, avea ciinii răi, sălbatici cît niște viței și pe urmă duliii aceia îi muriseră și ciobanii îi trimiseseră alții : niște cățelandri care crescuseră mari cît viței și se bătuseră și ei cu lupii și pe urmă muriseră de bătrînețe și ciobanii îi trimiseseră și al treilea și al patrulea rînd de ciini, ba poate mai mulți, și pe toți îi boteza cu același nume pentru că erau răi și sălbăticiți și se luptau cu lupii iarna cînd viscolea puternic și haitele coborau flămînde și rupeau gardurile și ea, își auzea ciinii cum se luptau, cum rupea beregățile lupilor și cum curgea sîngele în zăpada proaspătă. Ieșea afară cu toporul și se arunca spre lupi și ei fugeau răniți și plini de sînge, sfîșiindu-se cu furie. Și oile speriate și berbecii, gemeau dincolo de gardul țarcului de o spaimă de moarte. Pe urmă venea primăvara și zăpada se lua pe la poalele munților și izbucnea o mare de iarbă. Numai aici rămînea o limbă mare, violetă de omăt vechi, din cauza curenților și a vîntului ce nu se domolea. În curtea ei avea zăpezi de o jumătate de veac și știa că dacă va mai trăi trei sute de ani zăpada aceea tot nu o

să se topească vreodată. Numai la riul limpede de la capătul grădinii, acolo unde vara punea zarzavat și unde ajungea soarele, acolo nu înghețа niciodată și în noroiul din jur ea vedea dimineața urmele ghiarelor de vulpe și pe urmă treceau iepurii care lăsau un miros undeva în frunzele vechi. Aduna crengi și punea capcane, prindea ciliva și-i jupuia și strînsese atîtea piei încît ciobanii îi aduseseră pentru ele botine de la tîrg și haine pentru că vechile rochii rămase în lădoiul cărat de la America pe care era pictat chipul lui Lincoln și stema Statelor Unite se tăiaseră și erau numai niște zdrențe.

Dar verile treceau repede, erau scurte și ploioase și pe urmă dinspre pădurea Orătiilor soseau stoluri de frunze uscate. De pe șoseaua de sus, de deasupra curții sale, bătrîna auzea altfel de zgomote și voci. Nu mai erau turmele coborînd din munte, ciobanii găsiseră cărări mai dosnice, nu mai erau nici măcar poștalioanele de altă dată, cu răcnetul acela de corn care vestea că sosește poștașul cu scrisori prin acele locuri pustii, urechea ei deslușea alte sunete : nu mai erau osiile neunse ale căruțelor rudarilor de la Comarnic sau dinspre Brașov acum uruiau niște mașini care alergau besmetic pe un fel de caldarîm lucios, negru, care vara mirosea puternic a catran. Fugeau pe patru roți și ea ridica ochii obosiți și zărea din curtea sa plină de oi, chipuri străine de bărbați și femei, cu pălării pe cap și cu geamuri la ochi, cum văzuse atunci la bilci pe pînză. Nu erau șburători, dar mașinile lor sforăiau și scoteau țipete ascuțite din niște goarne cu pompă. Bătrîna privea și nu se mira de nimic. Noaptea, cînd totul se liniștea, de undeva se auzeau muzici, melodii dulci, îngerești, asta numai vara cît nu începea frigul, că pe urmă totul se vătuia și nu se mai deslușeau decît motoarele acelea sforăind la urcuș ca niște armăsari și guițatul goarnelor terminate cu pompe de cauciuc ca niște mingi. Și totul era minunat vara, să tot privești. Bătrîna stătea pînă la miezul nopții și asculta acele muzici nemaipomenite sosite de undeva de deasupra șoselei celei mari. Într-o toamnă îl întrebase pe ciobanul care-și ale, berbecele :

— Da ce-i de cîntă sus pe munte ?

Acela se scărpinase pe ceafă și zisese cam cu dușmănie :

— Au făcut boierii sus, o Cazină, cu viori și cu cîte alea, joacă la o masă pe bani, cu furca stringi paralele și e și Regele între ei, stă și se uită și numai cuconet, să le vezi cum arată, parcă le-a scos careva din pozâ...

Asta era deci, o Cazină, cu muzici, cu dant, cu tot ce trebuia ca omul să se simtă bine. Bătrîna înțelegea și de atunci un gînd turbure o stăpînea. În singurătatea ei de atîția ani nenumărați Dumnezeau trebuie să-i dea și ei o bucurie. Simțea că așa trebuie să fie. De undeva de lume necunoscută trebuia să vină o bucurie mare, cum ea nu mai avusese de la întîlnirea cu bărbatul ei.

Asta se petrecuse după vreo zece ani, în ziua cînd ciobanul îi adusese oloiul și gazul și făina și mălaiul și chibritele. Acela coborîse de pe cal, luase canistra goală pe care ea o lăsa în schimb, lîngă poartă, se uitase la cerul sur și spusese :

— La noapte o să ningă, dacă nu, cel mai tîrziu mîine dimineață...

Mirosea văzduhul și căuta un semn pe cer.

Bătrîna cărase sacii și ciobanul se dusese în țarc să-și ia berbecul din acel an. Era unul cu un ochi scurs, dar voinic, pe el îl alesese și-l alesese bine, bătrîna o știa mai bine, un berbec bun de prăsilă, din neamul lor vechi.

Pe urmă ciobanul plecase la ale lui. Ploua mărunt, dar totul avea să se facă o lapoviță mai încolo Privea șoseaua plină de mașini care alergau de colo-colo, aruncînd cu felinarele lor fișii mari, lăptoase de lumină și măturînd ploaia care începuse să înghețe în aer și să se facă zăpadă. Stătuse singură și pindise nu știa ce. Nu se mișcase din locul ei deși frigul o cuprindea pe furiș. Pe urmă zgomotul acela surd de motoare huruind se stinsese. De aici se vedea șoseaua pustie pe care lapoviță o învăluia într-o blană ca a iepurilor. După miezul nopții intrase în casă și nu mai făcuse focul. Șoarecii săpau galeriile lor și ciinii urlau afară, pe urmă tăcuseră și ei. Adormise greu și spre zori bătrîna auzise un zgomot grozav, ca și cînd s-ar fi rupt un mal, doar atît. Ciulise urechile, ciinii tăceau speriați, luase atunci toporul de după ușă și deschisese clanțugul, privise în lumina chioară a începutului de zi. Ningea potolit, dar curtea nu era astupată de tot, copacii nu se clinteau, ningea domol, lin, era o liniște nefirească, dar ceva se întîmplase. Ieșise în prag, se lumina bine și atunci zărise în curtea ei ceva ce semăna cu o mașină din acelea care huruiau pe șus pe șoseaua cea mare. Era ca un salon de la America, așa cum îi povestise bărbatul ei, numai nichel sau ceva strălucitor și felinare argintii și un geam în care strălucea lumina dimineții. Se apropiase neînțelegînd cum ajunsese mașina asta minunată în curtea ei, ca și cînd ar fi căzut din cer. Nimic nu era stricat, totul lucea de curățenie, și bătrîna înțelesese că Dumnezeu o ascultase și că-i dăduse un dar. Privise prin geamul acela lucitor și înăuntru văzuse un bărbat tînăr și frumos care semăna ca două picături de apă cu omul ei. Nu avea mîinile muncite de rînit la oi și de săpat și de spart lemne cu toporul. Erau mîinile lui lenețe, moi și subțiri, de hoț. Stătea nemișcat cu ochii săi verzi și rîdea cu nerușinarea pe care tăietorul de lemne o avea cînd o luase de mînă și o adusese cu el în Valea Orătiilor să-i îngrijească de casă. Era îmbrăcat într-o haină neagră și pe cămașa albă, înghețată, se vedea numai o mică dîră de sînge, ca o urmă de furnică ce pornea de la tîmplă. Mai ținea colacul mașinii și surîdea și bătrîna înțelese atunci ceva grozav și știu că acela era mortul ei care se întorsese acasă. Și se rugă să ningă mult pentru ca toată curtea să se îngroape sub zăpadă și să astupe totul și numai ea să știe ce avea sub omăt și să vină în fiecare noapte și să privească la bărbatul ei frumos și bogat.

Și într-adevăr ninse puternic trei zile și mașina aceea fu acoperită de nămeți și cînd se potoli viscolul, peste încă o zi, sosiră niște oameni streini și o întrebă dacă nu știau ceva despre o mașină care se prăbușise de pe șosea pe undeva pe aici și ea dăduse din umeri că nu știe și că n-auzise nimic pentru că dacă ar fi știut le-ar fi spus și aceia plecară să cerceteze în alte văloage unde ar fi putut să cadă mașina aceea ce nu lăsase nici o urmă.

Pe urmă trecu iarna și nimeni nu mai întrebă nimic. În curtea bătrînei nu venea nimeni și cînd sosi iar ziua cînd i se aducea tainul de hrană și pică un cioban cu oloiul și cu gazul și văzu limba de zăpadă, veche, înghețată sub care stătea mortul nu se miră de nimic pentru că aici zăpada nu se topea niciodată din cauza curenților și el știa omătul vechi de o jumătate de secol, pe care-l văzuse și în urmă cu cinci ani și avea să-l mai vadă și de aci încolo.

Bătrîna îl lăsase să-și aleagă berbecele, cărase ca de obicei sacii aduși și cînd ciobanul dăduse să încalece îl întrebase într-o doară :

— Dar mașina aia, de astă iarnă, care a căzut de pe șosea, au găsit-o, or' n-ai auzit de ea ?

— Au găsit-o, spuse acela, dar mai încolo, undeva, spre Comarnic, nu știu de ce-o căutat-o pe aici..

Bătrîna tăcuse și-l lăsase să plece într-ale lui și pe urmă așteptase să ningă și ninsese, tot în zori, ca atunci, și ca în fiecare an, și mersese să și privească mortul ei care stătea nemișcat în mașina de sub zăpadă ca într-un salon și era tînăr și frumos așa cum avea să rămînă în vecii vecilor.

Cenaclul revistei „Luceafărul"

ȘEDINȚA INAUGURALĂ

Adrian Păunescu

Ioan Alexandru

Tudor Gheorghe

Luni 7 octombrie, ora 17, la Ateneul tineretului din Capitală, a avut loc ședința de deschidere a cenaclului revistei „Luceafărul". Prezidiul cenaclului (Nicolae Dragoș, Alexandru Piru, Mihai Ungheanu, Dorin Tudoran și Alexandru Papilian) și-a propus ca în cadrul acestei prime reuniuni firescul spirit sărbătoresc să se îmbine armonios cu acela propriu unui autentic laborator de lucru, deschis tuturor confruntărilor de opinie literară (și numai literară !). Într-adevăr, faptele s-au desfășurat conform așteptărilor. Considerațiile privitoare la sarcina revistei „Luceafărul" de a creia un climat optim necesar afirmării celor mai tinere talente — considerații formulate cu claritate de poetul Nicolae Dragoș în cuvintul său de deschidere — au început a fi transpuse în fapt încă de la prima întîlnire. Totodată, au fost invocate frumoasele tradiții ale revistei în acest domeniu de activitate, tradiții ai căror animatori prestigioși au fost, succesiv, Mihu Dragomir, Eugen Barbu sau Adrian Păunescu.

Invitații de onoare ai cenaclului la prima sa reuniune au fost poeții Ioan Alexandru *și* Adrian Păunescu. *Cei doi străluciți reprezentanți ai generației tinere, dînd citire poemelor lor, au înregistrat un adevărat triumf în fața celor peste o sută de participanți.* Buciumele, Toamna, Măgarul, Păianjenii *și* Clopotul, *iată titlurile celor cinci poeme inedite prezentate de Ioan Alexandru, impresionante prin adîncul lor fior meditativ-elegiac. Citind o suită de poeme din volumul* Repetabila povară, *în curs de apariție, la rîndul său, Adrian Păunescu a propus receptivilor auditori adevărate modele de poezie civică și patriotică* (Poem civil, Vinovăția, Masa noastră, Problema țărănească, Croitorul grăbit). *Ca o încununare a momentelor de elevată satisfacție artistică oferite de cei doi invitați de onoare, „doinirile" lui Tudor Gheorghe, acest strălucit prieten al poeziei prin cîntec, au stîrnit ropote de aplauze. Mare prieten al poeziei contemporane, inimitabil menestrel, însoțit de magica sa ghitară, a dat glas muzical poemelor* Zbor curat *de Ioan Alexandru și* Repetabila povară *de Adrian Păunescu.*

După o scurtă pauză, menită a atenua întrucîtva emoția pricinuită de desfășurarea solemnă a primei părți a reuniunii, s-a trecut la al doilea punct înscris pe ordinea de zi. Protagoniștii, de data aceasta, au fost tinerii Liliana Ursu *din București și* Ion Trif Pleșa *din Galați. Prima a citit un ciclu de nouă poeme, a căror alură intim feminină e divulgată chiar de titlu :* Pe altarele de iarbă ale primăverii, La vreme de lună păgînă, Mărul ce-l porți *etc. Printr-un contrast bine venit, Ion Trif Pleșa a supus atenției un ciclu de poeme îndrăzneț ancorate într-un registru poetic așa-zicînd obiectiv, susținut de o tematică inspirată direct din experiența social-spirituală a omului contemporan* (Cel mai bine, Ride strada, privește-o, O fi pămîntul bătrîn, Știu sigur *și altele).*

Impresia de moment că discuțiile nu vor beneficia de un început deosebit de aprins s-a dovedit neîntemeiată. Luînd primul cuvîntul, Ion Gheorghe a recomandat cu căldură pe cei doi tineri poeți, socotindu-i „două entități ce merită a fi tratate ca atare", despre Ion Trif Pleșa adăugînd, totodată, că este dăruit cu un temperament poetic major, fiind exponentul unei lumi aspre, mai îndulcit receptată, totuși, în plan poetic, decît la Adrian Păunescu, de

Debutanți în cenaclu : Liliana Ursu și Ion Trif Pleșa

pildă. Cum era și de așteptat, confruntările polemice nu au întîrziat să-și facă apariția. În intervențiile lor, de cele mai multe ori formulate limpede și beneficiind de un spirit critic avizat, „combatanții" nu au ezitat să-și exprime sincer adeziunea ori inadeziunea la poezia prezentată de cei doi tineri autori. Remarcăm astfel luările de cuvînt ale lui Ion Radu Zilișteanu, Grigore Georgiu, Ștefan Mihalcea, Stelian Tănase, Ana Mureșan, Al. Papilian, Paul Drogeanu, Neagu Vulcănescu. Extrem de instructivă și de o mare franchețe a fost intervenția lui Alexandru Piru. Considerînd că „cei doi poeți sînt buni pentru a citi în cenaclu", cunoscutul critic a pledat, prin apel la argumente deosebit de convingătoare, pentru o poezie de substanță ideatică, pentru o poezie unitară, coerentă în ceea ce privește ideia poetică și structura metaforică. Din această perspectivă, în continuare, vorbitorul și-a exprimat o seamă de rezerve pe marginea poeziilor citite de Liliana Ursu și Ion Trif Pleșa. Revenind, în replică, Ion Gheorghe a întreprins o analiză detaliată a poemelor lui Ion Trif Pleșa cu scopul de a scoate în evidență meritele artistice ale acestor poeme.

Produse mult așteptate ale oratoriei cenacliere deslănțuite, „formulările" memorabile nu au lipsit nici ele. Încredințați că posteritatea le va aprecia pe măsura valorii lor, dăruim și noi tiparului o parte dintre ele, abținîndu-ne de la orice comentariu : „Ion Trif Pleșa e un poet cu totul autentic, dacă se poate spune așa", (se poate, dar cu grijă), un poet „care nu se sfiește să așeze stelele și luna într-un borcan" (Vasile Andronache) ; „filozofia nu e feminină ci un fruct eminamente masculin" (Nicolae Mircea Ben) ; „cine se apucă de poezie ori să-și ia adio de la viața trăită, ori să se ducă dracului" (Neagu Vulcănescu) ; „poezia lui Ion Trif Pleșa mă sperie atît de mult încît altceva nu mai pot spune" (Alexandra Elena Gavrilă).

Luînd cuvîntul în încheierea pasionantelor dezbateri, Nicolae Dragoș a apreciat că activitatea cenaclului debutează sub bune auspicii, dată fiind prezența spiritului de emulație critică. Precizînd că un cenaclu nu e chemat să dea certificate de talent — chestiune ce cade exclusiv în sarcina autorilor în cauză și, evident, a timpului —, totodată, vorbitorul a conchis că prezența celor doi tineri poeți în cenaclu nu a fost deloc hazardată și că, dimpotrivă, această prezență și-a dovedit întru totul temeiurile.

Cronicar

Liliana Ursu

În întîmpinarea ploii

Săgețile ploii le-aștept cu pieptul dezgolit,
ca pe o pedeapsă.
Le simt cum s-apropie,
adunînd în ele greul munților,
setea verii, otrava culorii.
Încins e aerul de-a lutului suflare,
limbi de foc scutură cerurile ;
eu stau dreaptă în întîmpinarea ploii
stejar rătăcit într-o pădure de iarbă.

Într-o seară cu lună

Mărul ce-l porți în privire,
pe buzele mușcate de atîtea nopți,
îl potrivesc în geamul casei mele.
În iernile încercuite de zăpezi
lumina lui mi-aduce soarele și marea,
te-ntind atunci în nisipurile
încălzite în mîinile mele
și te iubesc.

Străfulgerările sîngelui mînat
din urmă de pulberea viselor,
transfuzii ale primăverii,
m-aruncă în zodia de Cumpănă.

Tu chemi cu-n glas
de-atîtea ori trecut prin mine
mărul, mărul, mărul...
...nu-l mai găsesc.
În locul lui, luna, bătrînă hoață,
mi-a pus în palmă un ban de lacrimă.

Ion Trif Pleșa

Gîndind la un joc bătrînesc

Putem spune că pămîntu-i negru
pentru că nu poartă cu el,
să se uite-n ea, oglindă-n buzunar ?
Lumina nu poate fi pusă la uscat pe nici-un grătar
și-apoi ochii și inima fug de uscătură.

În hale, ciocanele mari
le dau huța pe genunchi
ca într-un joc bătrînesc — pe cele mici
și iarba își bate capul
cît oțel duc pe zi uzinele la gură.

Iarba ca să fie iarbă
nu-și pune la ureche nici-un fel de cercel.
Bolovani tăvăliți mult și bine
în untul nopții nu mai sînt pe aici.

Dacă visu-i curat nu-i nevoie
să treci cu grapa de spini peste el
nici cînd simți noaptea ca-n vîrful bocancului
cînd dai prin iarba-n rouă de-un arici.

televiziune

Critica criticii...

Se mai întîmplă uneori să preferăm o anume revistă din pricina criticii. Cronica literară poate să fie un motiv pentru care să așteptăm dimineața sosirea presei la chioșcurile din cartier. Și nu doar cei care din întîmplare sîntem scriitori ; scriitori optimiști, cu destulă răbdare ca să căutăm săptămînă de săptămînă identitatea ultimei opere comentată în litere de tipar ; ci chiar cititori „puri și simpli", indivizi din marele public, pe care cîte-o peniță — totdeauna de aur și niciodată murdară — să-i împingă să facă gestul acesta (sau poate actul) : să șadă, acum, în brumele lui octombrie, să-aștepte presa la chioșcurile din cartier.

Bine ar fi dacă emisiunile literare de pe micul ecran ar beneficia, și ele, de privilegiul acesta : o măsură cît mai mare de public care abia să aștepte să apese butonul pentru a-și întîlni comentatorul de literatură favorit.

Nici prin cap nu ne trece să imputăm televiziunii refuzul criticii. Colegii de la emisiunile literare au o deschidere foarte largă către diversitatea opiniei. Bănuim chiar că lista de nume critice ale literaturii contemporane a fost epuizată alfabetic. Oare ce exeget, cît de aspru, al beletristicii n-a avut fericirea de a ședea, ca în ramă, în chenarul televizorului ? Micul ecran nu-și uită nici o clipă menirea : el este o fereastră deschisă spre un peisaj foarte larg ca întindere, foarte variat. Cîte teme ale realității literare sînt supuse privirii — tot atîtea nuanțe critice. Televiziunea nu poate fi subiectivă și nici nu este. Fluctuația numelor critice în emisiunile literare respinge ideea de grup. Dar condiția de „opinie largă" a emisiunilor T.V. nu trebuie să alunece nici într-o variație prea mare, care ar putea duce la o lipsă a opiniei. Iată de ce credem că emisiunile literare ar avea de cîștigat de pe urma unei cronici literare fixe, încredințată unuia și aceluiași comentator. O opinie fermă într-o varietate de alte opinii ar accentua caracterul de dezbatere și ne-ar determina să așteptăm emisiunile literare în imagini cum așteptăm, uneori, dimineața, presa la chioșcurile din cartier.

Nume critice care să nu fi fost surprinse în flagrant delict profesional mai avem. Radiografia lor literară s-ar vedea nepătată și pe ecranul televizorului. Invitați printre noi săptămînă de săptămînă i-am aștepta cu aceeași răbdare cu care înfruntăm în fața chioșcurilor, pentru adevărul din presă, brumele lui octombrie.

Sânziana Pop

plastică

Spațiu și lumină

Intitulată „Spațiu și lumină", expoziția deschisă de sculptorul Constantin Lucaci, la sala Dalles, sesizează două din constantele creației sale. Ne-am obișnuit să întîlnim lucrările acestui artist implantate în peisajul zgomotos al orașului, drapate în largi pînze de apă, captînd, în luciul suprafețelor polisate, mișcarea trecătorilor, a frunzelor, a automobilelor. Este cu siguranță, prin forța masivă, prin vitalitatea cu care se impune, prin jocul multiplicator de oglindă al suprafeței o sculptură adresată spațiilor largi, luminii, deschisă dialogului cu arhitecturile și strada. Expoziția de la Dalles reușește, însă, să reunească un mare număr de sculpturi, de mai mici dimensiuni, de machete de fîntîni (macheta fîntînii de la Constanța e printre ele), sau de monumente (cel din curtea Televiziunii, etc.) fără a le diminua vitalitatea. O lume de forme viguroase, dinamice, imperative, strălucitoare, aduce în sala expoziției respirația peisajelor. Executate la orice scară, lucrările lui Constantin Lucaci au același sens al monumentalului. Ele degajă o tendință explicită, irezistibilă, de instaurare în spațiu, de supunere a mediului. Masivitatea, plinul volumelor, agitația, calitatea materiei (oțel inoxidabil) vorbesc despre tensiunea permanentă a artei lui Constantin Lucaci. În cazul monumentelor, opțiunea pentru un anume cadru — o creastă de deal, un parc larg și cu copaci scunzi, o piață aerată — face vizibilă aceeași voință de înstăpînire în spațiu.

Pe de altă parte, lucrările sînt dovada unei munci minuțioase, complicate și tenace. Nimic nu e neglijat. Sculptorul are cunoștințe tehnice remarcabile (de precizat că la Constanța îi aparțin deopotrivă partea artistică a monumentului ca și proiectul mecanismului de funcționare). Studiază materialele, urmărind ceea ce au, fiecare din ele, specific, cu dificultățile și avantajele lor. Atunci cînd, de pildă, lucrează marmură (sînt expuse cîteva sculpturi în acest material, realizate cu o preferință pentru culorile închise) îi exploatează luciul adînc, polisînd-o și lustruind-o, dar păstrîndu-i o anume organicitate, o căldură a formelor. Poate că întrebarea ce îl atrage pe artist spre materiale dure — oțel și marmură — (lemnul nu intră prea mult în atenția sa, ca și pietrele moi și perisabile, cu suprafețe moi și accidentate) ne-ar aduce răspunsuri revelatoare despre temperamentul său artistic, concluzii ce se întîlnesc cu cele ale unei analize a formelor propuse. În majoritatea cazurilor, e vorba despre forme închise, bombate în spațiu, pline de o vigoare nedisimulată. Observația e valabilă și atunci cînd sculpturile sînt străpunse de goluri sau cînd se desfac în fascicole de volume. Efectul căutat nu e nici obținerea diafanului, a imaterialului, nici un tragic duel cu spațiul, ci implantarea triumfătoare și materială, acreditarea unei forțe vitale, impetuoase și ireductibile. Programul simbolic al sculpturii sale — fîntînă, soare, zbor — exprimă, la rîndul său, aceeași plenitudine și același optimism în concepera lumii, aceeași credință despre vocația artei pe care limbajul formelor o exprimă imediat, însuflînd-o privitorului.

Sculptura lui Constantin Lucaci este o artă civică, adresată publicului, cuprinzînd în sine o mulțime din problemele artei moderne — întîlnirea tehnicii cu meditația artistică, a discursului umanist cu forma abstractă.

Constantin Prut

contemporanii noștri

În umbra „Sonetelor...“

Lirica voiculesciană publicată postum este dominată, din toate punctele de vedere, de „Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare în traducere imaginară de...“. Și totuși, ediția de „Poezii“ din 1968 cuprinde încă două volume originale, ce nu au apărut niciodată de sine stătător. Este vorba de „Veghe“ și „Clepsidra“, impinse, printr-un explicabil concurs de împrejurări sub zodia tăcerii. Care a fost acel concurs de împrejurări ? Mai intîi, tipărirea „Sonetelor“, ceea ce i-a determinat pe cei mai mulți critici să exclame : „Un nou Voiculescu“ !, apoi apariția senzaționalelor proze care au făcut ca unele voci să afirme superioritatea prozatorului față de poet. Așa stînd lucrurile, despre „Veghe“ și „Clepsidra“ nu s-a prea scris, săvîrșindu-se o nedreptate involuntară, desigur, așa cum au mai fost și altele în legătură cu V. Voiculescu.

Îndrăznesc să afirm că atît „Veghe“ cît și „Clepsidra“ sînt volume de mare valoare, că ele marchează un pas important în evoluția poeziei voiculesciene, depășind poemele din ediția crezută definitivă (1944) și situîndu-se, în ansamblu, destul de aproape de nivelul estetic al „Sonetelor“.

„Veghe“ este o carte gîndită atent, ce nu lasă nici un fel de dubiu asupra faptului că poetul ar fi intenționat să o publice prin 1947—1948. Sînt aici numai poezii inedite, majoritatea fiind datate între 1940—1948, și elocvente pentru vitalitatea artistică neobișnuită atinsă de Voiculescu la bătrînețe ; iar dacă mai amintim și faptul că aici sînt cuprinse poeme precum „Lunaticii“, „Rapsodul“, „Inscripție pe un vas de Argeș“, „Amurg ardelenesc“. „Petec de veche frescă“, „Basm“, „Bivolii“, „Albă iarnă dunăreană“, „Inscripție pe o zi de toamnă“, „Ceasul de piatră“, „Veghe“ și altele, adică izbînzi excepționale ale liricii românești, totul capătă noi și multiple semnificații.

Pare ciudat astăzi (și de fapt, ce bine este că pare așa !) ca unui poet ce semnează „Țara“, „Albei-Iulii“, „Comoara“, „Amurg ardelenesc“, „Tristețea umblă-n țară“, „Strofe pentru un cimitir al eroilor“ să nu i se fi putut auzi glasul adevărat și să fi fost catalogat de tradiționalist în sensul cel mai rău al cuvîntului. E de mirare cum unii nu s-au înfiorat sau măcar n-au căzut pe gînduri citind : „Sîntem un neam ca grîul ce răsare / Din bezna brazdei, din minuni amare /.../ Din moși-strămoși noi ne-ngropăm aicea / Și tot din noi cresc codrii vremii grei“ („Țara“ — datată 19 iulie 1943).

Organizat pe cicluri (Veghe, Inter arma, Transilvania, Inscripții, Evocări-Priveliști, Oracole, Alte amăgiri, Meditații) volumul „Veghe“ permite însă, mai ales, reliefarea unui univers specific. Sentimentul obsesiv „ne dă ocoluri vremea cu pași mărunți de vulpe“ naște întrebări despre artist însuși, dacă e înzestrat el cu puterea de a scruta misterele lumii („tălmaci vremelnic al celor nevăzute“) sau structura sa este exclusiv pămînteană, iar rostul i se reduce la sporirea bogățiilor materiale („plămădim noptatici în gropile tăcute / La rădăcina lumii doar negre bogății“) ? Problemei odată pusă în „Inscripție pe o foaie căzută“, răspunsul i se dă, printr-o splendidă meditație asupra virstei : „Rodesc tot mai puțin și tot mai rar / Aceeași sevă crudă urcă, dar / Pînă ajunge-n virf se-nțelenește“ (Dodona). Freamătul sevelor existente încă face posibilă ascultarea glasurilor misterelor universale : „Stă veacul sus, se clatină și cîntă“ (idem). Din acest punct al înțelegerii, poetul își regăsește tonul în dialogul cu divinitatea : „Nimic nu mă-nspăimîntă, că mor sau că viez. / Ești început a toate și tuturor sfîrșitul : / De cînd m-am rupt de tine și nu mai încetez / Cumplita mea cădere ce umple infinitul. / M-apropii tot de tine pe cît mă depărtez“. Conștiința de sine îl înalță pe artist la înțelepciune, trecînd prin purgatoriul unei lupte neîntrerupte : „Ca să țin și să rămîn / Am luptat să mă-nfășor, / Ca o iederă, pe veac“ (Cimitir în sat sărac). Apare nevoia de așezare sub semnul eternității, de depășire a tot ce se înscrie în efemer (Actorul).

Poetul preferă să-și lase sufletul la „fereastra visării“, ascultîndu-și „privirea pe albul de-afară“ (Inscripție pe cartea cu povestea Genovevei). Constatarea că mărginirea eului nu poate reține și nici egala nemărginirea universală (Inscripție pe nisip) îi poartă gîndul la încercările spiritului uman de a contempla lumea „din unghiul de aur al eternității“. Simbolul pur devine „Arhimede“. Trăirea totală în idee poate duce, în final, la materializarea ei : „Cu chin și azur / Acoperit / L-a ctitorit / Sufletul pur // Aici s-așează / Dorul ucis / Și-ngenunchează / Vis după vis“ (Templul). Sau la depășirea integrală a condiției creativității : „Să urc în cerul sterp viața cu greul gînd de nălucire“ (Daedal). „Înaltul zbor de aur“ al cugetului nu va fi nicicînd înfrînt, căderea însăși devenind contrariul ei. (Icar).

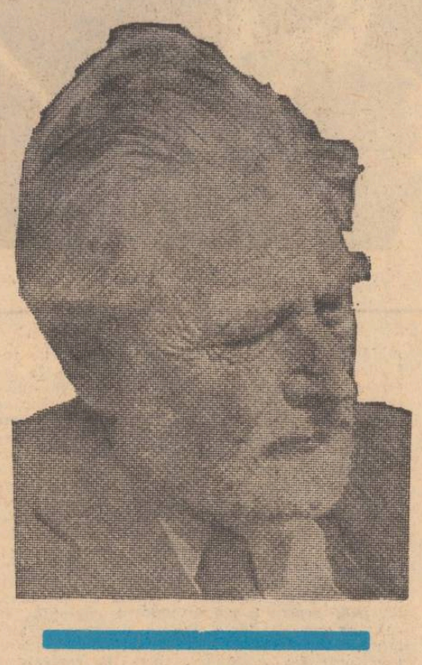

Omul are puterea detașării, a ridicării, prin suflet deasupra lor : „Eternitatea noastră e încă tot uitarea“ (Pronie săracă). Chiar dacă „zeii stau la pîndă“, neîngăduind „cereștile izbînzi“ pentru care își „ridică gîndul lancea“ (Idem), Exclamația : „Ce pronie săracă și-amar de economă“ explică și o altă atitudine fundamental voiculesciană : îndepărtarea de divinitate, chiar dacă i se recunoaște fapta atotcreatoare.

Deosebit de interesante în „Veghe“ sînt două secvențe : erotica și meditațiile despre artă și poezie.

În lirica de dragoste, forța picturală a lui Voiculescu pare a fi dezlănțuită, spre a da acoperire sentimentelor de virilitate explozivă : „Cînd vraja frunții-ncet se istovise, / Alunecam pe căi suave, drept, / Să mîngîi lung un zodiac de vise / Cu gemenii rotunzi ascunși la piept. // Cu-ntoarceri dulci și lîncede ocoluri / Te-am străbătut întreag, rînd pe rînd, / Și buzele pe albele simboluri / Întîrziau oracole cerînd“ (Cartea de magie). Tonul poate fi însă și diametral opus, prevestindu-l pe Marin Sorescu. Iată cum „explică“ autorul crearea femeii : În paradis, totul fusese aranjat, dar domnea o monotonie inexplicabilă : „Lei lungi lincezeau lîngă miori / Tigri și gazele moțăiau în flori, / Inorogul părea din cilți tors. /.../ La umbră dormea dus un maimuțoi — Adam“. Atunci Dumnezeu, jucîndu-se, a zămislit dorul după care și el tînjea : „...o făptură smălțată / Cu flori, cu fragi, cu mere toată, / Șuie, arșuie, / Tulburătoare / Cu gheare de petale la mîini și la picioare, / Cu nou și fraget iz de păcat“. Apare din căscat, / Fiarele săriră deodată, /.../ Centaurii galopau s-o vadă, și iată. / Îngerii se coborau ceată / Să-i cînte laude-n cor /.../ Albă, goală, nerușinată, / Eva zîmbea galeșă tuturor, / Inima paradisului începea să bată“ (Petec de veche frescă).

Meditațiile despre artă și poezie înseamnă elogierea unor maeștrii precum Villon, Michelangelo, Tudor Arghezi (în poeziile cu același titlu), a lui Virgiliu (în „Vis“), ca și definirea citorva simboluri în „Cartea“, „Orfeu“ ori „Ciocănitoarea și vioara“. Se poate spune, fără a intra în detalii, că toate aceste poeme, la care se mai adaugă „Inscripție pe un vas de Argeș“, „Inscripție pe fîntîna lui Narcis“ sau „Inscripție pe ușa unui atelier de artist“ se subsumează unei idei esențiale, prinsă de sonoritățile de bronz ale versurilor din „Rapsodul“ : „Nu piine, ci azur eu dărui plebei / Sînt unul din cei șapte contra Tebei“.

„Clepsidra“ cuprinde „un univers de patimi adînc pus sub zăvor“. Omul se identifică din ce în ce mai mult cu artistul, descoperind trăirea în spirit și, odată cu ea, suprema libertate, aceea a viețuirii în fantezie și creație. Iată motivația trufiei voiculesciene, a sentimentului de imensă superioritate a genului, suficient sieși și egal dumnezeirii : „Nu mai întreb ce vremuri bat afară ; / Privesc în mine pulberea de seară, / Și coborînd lăuntrica mea scară, / Mă sprijin în condei ca în toiag“ (Autoportret romantic).

Viața adevărată, spune poetul, se măsoară prin „timpul interior“, nu prin „nisipul sterp“ care se vîntură „dintr-un gol în altul“ (Clepsidra). Rememorînd „timpul interior“ constată că „Marile seve s-au furișat / Nesimțite / S-a ascuns tinerețea, s-a prelins bărbăția, / Sfîntenia a secat, a evadat bucuria“ (Bătrînețe). Cum anii sînt grei și totul are un aer dușmănos, Voiculescu notează : „Nu-mi trebuie nemurirea... / Nu jinduiesc nimic, la nimic alt nu m-aș bucura /.../ Doamne, numai dragostea ta aș fura“ (Tilhar). Rugăciunile sale sînt cutremurătoare, prilejuind și închegarea viziunii voiculesciene despre divinitate. Aceasta este de fapt viața însăși, cu tot ceea ce presupune ea (Nebunul). Umilința sa cerșește ridicarea vieții individuale fărîmițate, schilodite, la rangul de viață plenară. Curînd, poetul renunță la tonul de rugă și își cere aproape vehement izbăvirea : „Nu dragoste, nu milă, nu iertare, / Vreau dumnezeiasca mea stare, / Dă-mi-o, dă-mi înapoi ceea ce am avut. / Întregește-mă și întregește-te, Doamne, iar cu mine“ (De profundis). Reașezare deci sub semnul egalității aproximative cu Demiurgul care, prin crearea omului, nu mai reprezintă, perfecțiunea.

Inima devine centrul vital al reprezentărilor voiculesciene. Se deplasează astfel accentul de la suflet la inimă, de la cugetare la căldura sentimentului. Poetul crede mai ales cu inima, purtătoare a setei de absolut. (Din pietrele grele). Aventura lirică se desfășoară cu urcări și coboriri, înregistrînd curbe spectaculoase. Trufia romantică dispare în fața umilinței poetului, o umilință ușor vicleană, falsă : „Poate mă știi... sînt faur de sonete“ (Vorbesc și eu în dodii). Cînd însă se explică, poetul revine la siguranța dată de conștiința geniului creator : „Tînjesc după o faptă să-mi dea desăvîrșirea, / Rîvnesc o subțiune în care să mă torc, / O stare fără trepte, mai sus ca fericirea, / O luminare-n sine mai pură ca iubirea, / Un fără loc, din care să nu vreau să mă-ntorc. / Nu e un jind, ci-o aspră strădanie neștearsă“. (Babel).

Înnobilarea artistului se desăvîrșește prin deschiderea largă spre oameni ; poetul a dat umanității tot, pentru că așa se cade, pentru că destinul nu-i poate fi altul. De la semeni, a strîns în schimb „un munte de odihnă și nemingiiere“. (Povara). S-a produs, după totalitatea de experiențe, așezarea pe treapta ultimă a existenței, unde „veghează neagra pronie a morții“. Poetul se simte definitiv descătușat, desferecat din lanțurile pornite de la pămînt și de la cer : „Nu mai mă tem de ce se petrece... / Calc înainte pe tăiș de brici... / Nu caut, nu aleg... mă lasă rece / Toate dezlegările-ncîlcite de-aici“. (Marea siguranță). Păsirea pe straniul drum către neființă este însoțită de ecourile cadențate ale unui glas venit din depărtările absolute și care își afirmă răspicat împlinirea : „Chiar dacă ești la infinit de mine, / Dar știu că ești și-ți cat împărăția, / Nu-mi mai trăiesc în van nimicnicia... / O, Doamne, sînt contemporan cu tine / Și sînt contemporan cu veșnicia“ (Contemporan). Credința ultimă a modestului „faur de sonete“, un elogiu adus omului, superiorității sale.

Liviu Grăsoiu

profil

Valeriu Cristea

Născut la 15 ianuarie 1937. Absolvent al Facultății de filologie, Universitatea din București.

Bibliografie : Interpretări critice, *1970 ;* Tînărul Dostoievski, *1971 ;* Pe urmele lui Don Quijote, *1974 ;* Introducere în opera lui Ion Neculce, *1974.*

Referințe critice (selectiv) : Lucian Raicu *în vol. „Structuri literare“, 1973, p. 330—332 ;* Nicolae Ciobanu *în „Panoramic“, 1972, p. 313—316 ;* Gheorghe Grigurcu *în „Idei și forme critice“, 1973, p. 189—196 ;* Eugenia Tudor *în „Pretexte critice“, 1973, p. 184—190 ;* Liviu Petrescu *în „Scriitori români și străini“, 1973, p. 30—36 ;* Eugen Simion *în „Scriitori români de azi“, 1974, p. 543—548 ;* G. Dimisianu *în „Valori actuale“, 1974, p. 168—170 și în „România literară“ nr. 26/74 ;* M. Iorgulescu *în „Convorbiri literare“ nr. 4/1974*

Deși constantă ca preocupare, foiletonistica a însemnat pentru Valeriu Cristea mai mult o formă de revelare a personalității decît o direcție asumată de acțiune critică ; apărut după mai mult de o jumătate de deceniu de activitate, întîiul său volum era alcătuit dintr-o selecție de cronici și articole foarte diverse, părînd a-și păstra, în ciuda alăturării, deplina autonomie. Aspectul cărții era mozaical : texte despre Al. Philippide și Dumitru Mircea, despre Creangă și Truman Capote, despre Nicolae Țic și despre Swift, despre Veronica Micle și despre Virginia Woolf, despre Zaharia Stancu, Mihai Beniuc, Laurențiu Fulga, Nichita Stănescu, Nicolae Breban, Fănuș Neagu, despre Iorga, Arghezi, Urmuz, Ion Barbu și Pompiliu Constantinescu, despre Lesage, Sainte-Beuve, Dostoievski, Italo Svevo, Agatha Christie ș.a.m.d. Însă o culegere fragmentară **Interpretări critice** nu era decît prin varietatea materialului ; acest spațiu literar eteroclit și aglomerat, constituit parcă prin sfidarea oricărui principiu de organizare, este stăpînit de critic printr-o puternică sensibilitate estetică și printr-o forță analitică puțin obișnuită, lipsei de unitate din planul exterior al cărții opunîndu-i-se coerența metodei și a stilului. Trăgîndu-și vitalitatea dintr-un contact viu și direct cu opera, de o mare finețe prin cultul nuanței revelatoare, însușiri în slujba cărora este pusă o expresie mereu foarte plastică, abundentă în imagini îndrăznețe și sugestive, critica lui Valeriu Cristea din această primă fază poate fi caracterizată drept „impresionism analitic“. Metoda criticului constă în izolarea unei trăsături fără importanță aparentă și în reliefarea ei printr-o acumulare de argumente pînă la a-i da caracterul de „notă esențială“ a operei analizate, formularea memorabilă fiind căutată programatic, nu și fără excese. Pornindu-se de la nuanță și de la fragment, riscul unei anume partialități interpretative este implicit acestei critici, seducătoare prin însăși natura ei dar și lăsîndu-se citeodată sedusă de „frumusețile“ unor efemere originalități sau chiar de propria virtuozitate stilistică sau demonstrativă. Examenul critic e atunci urmat de un verdict unilateral, favorabil în mod neașteptat sau vădit neînțelegător.

Desen de Mihai Gheorghe

Tînărul Dostoievski analizează opera de început a marelui scriitor rus, în general ignorată, din perspectiva celei de maturitate, celebră, printr-un „comparativism intern“ urmărindu-se procesul organic de constituire a unei creații și a unei personalități creatoare de geniu. Punctul de pornire este polemic. Cercetarea nu are în vedere atît stabilirea **valorii** primelor scrieri dostoievskiene cît descoperirea unor elemente prefigurînd, marile opere ulterioare. „Tînărul Dostoievski“, dovedește Valeriu Cristea printr-o analiză convingătoare, nu este un alt Dostoievski decît cel matur, cunoscut ; **continuitatea** creației, subliniată neîncetat, este sprijinită prin evidențierea unui efort de precizare a identității.

De aceeași năzuință a cuprinderii unei creații fără a o limita prin interpretare este străbătut și eseul despre Don Quijote. Ideea de bază a criticului este că la Cervantes ambiguitatea este „un dat al expresiei, un procedeu de disimulare“, „se simte — precizează el — că peste umărul scriitorului veghează atentă Inchiziția“, de teama căreia romanul va fi prefăcut într-un „labirint“, elementul cel mai subversiv fiind „însuși Don Quijote“. Criticul face, prin urmare, o „lectură la pîndă“, scoțînd în lumină „acel mod propriu autorului de a se situa pe ambele poziții posibile în aproape orice problemă, afirmînd, șovăind sau chiar retractînd“, încurcînd „intenționat pistele“.

Un portret deloc convențional face Valeriu Cristea, în următoarea carte, lui Ion Neculce, ducînd mai departe o ipoteză susținută de Șerban Cioculescu, urmărînd-o însă nu numai în implicațiile morale și biografice, ci extinzîndu-i concluziile și asupra operei. Personalitatea cronicarului este supusă unui examen atent, nota dominantă fiind găsită într-o „indiferență“ sufletească, de om care „prin fire nu era făcut să-și forțeze condiția“. Antigrecismul, incapacitatea de a vibra la ideea originii latine a poporului român, prudența politică și inerția în care-l lasă moartea zguduitoare a Brâncoveanului sunt „probele“ principale pe a căror suprafață Valeriu Cristea proiectează un profil mai adevărat, nu și mai simpatic, al cronicarului. „Materia sufletească mocnește surd la Neculce, fără a da vreodată în clocot“, acestei structuri morale corespunzîndu-i în planul creației, o „contradicție între acuitatea observației și mica amplitudine a conștiinței“. Atitudine memorabil fixată : „cronicarul înregistrează nenumărate fapte, aspecte, situații, individualități, indiscutabil tragice, fără a le recepta și valorifica însă ca atare. Paradoxul lui Neculce e paradoxul lui Tantal : debordat din toate părțile de **tragic**, acesta îi rămîne intangibil“. Singura lui „groază“ este aceea a „neașezării“, care exprimă însă un sentiment colectiv, al unui popor pentru care istoria a însemnat o luptă continuă, „în condiții extrem de dure“, pentru „așezare“. Liniștirea apropae instinctivă a tuturor liniilor agitate, „calmarea“ zbuciumului, estomparea cruzimilor, atenuarea aspectelor atroce — trăsături specifice cronicii lui Neculce — dau „un sentiment de temeinicie, de calmă durată, de permanență și consolidare. Peste blocul pe care-l formează, valul istoriei trece fără să-l clintească“. Pe temeiul acestor note definitorii, criticul emite ipoteza — îndrăzneață în ea însăși — „opera lui Neculce prefigurează în mic ceea ce literatura română va deveni în mare“, făcînd o scurtă trecere în revistă a caracterelor literaturii naționale.

Cu această ultimă carte, critica lui Valeriu Cristea a intrat într-o fază de maturitate incontestabilă, examenul propriu-zis al operei fiind ridicat pe o solidă construcție de factură ideologică. Recunoaștem, în Valeriu Cristea, o personalitate de prim rang a criticii românești contemporane.

Mircea Iorgulescu

Lesne de înțeles ?

Oarecare nedumerire ne încearcă atunci cînd străbatem volumul, atît de util altfel, întocmit de Antoaneta Tănăsescu din textele scriitorilor români sub titlul edificator : Misiunea scriitorului contemporan. *Sumarul cuprinde titluri importante ca* Literatură și societate, Condiția poeziei, Unitate și diversitate de stiluri, *etc și chiar cercetătoarea declară că a avut în vedere mai ales textele teoretice ale vieții literare. Cartea vrea să dea seamă de cota de conștiință a scriitorului român în acești treizeci de ani și textele reproduse sînt de mare utilitate după cum a arătat-o și o recenzie publicată de revista noastră. Dar e uimitor să constați că în sumarul revistei nu se află introduși critici literari ai perioadei, care au avut de spus un cuvînt important și necunoscut ca atare. Și cine dacă nu criticii sînt capabili să dea seamă de starea și nivelul unei literaturi ? Cine dacă nu criticii ei sînt cei ce abordează în primul rînd chestiunile de domeniu teoretic ? Ciudata disociere care stă la temelia acestui volum este una dintre cele mai puțin justificate. Tabloul rezultat este, din această pricină, incomplet și, de ce să n-o spunem, inexact. Critica este parte integrantă a fiecărei epoci literare și locul ei se cuvine recunoscut și subliniat cu prisosință. Cercetătoarea nu explică suficient de clar motivele pentru care sînt absenți criticii din cartea sa, dar o frază din prefața ei merită reținută. Zice autoarea prefeței : „Călinescu și Vianu fiind introduși din motive lesne de înțeles“. Tocmai lesne de înțeles nu-s aceste motive și idiosincrazia care străbate în aceste pagini n-ar fi fost firesc să se comunice și editurii care a scos cartea.*

Intenția noastră nu este de a face observații inutile unor lucrări născute evident din bune intenții, dar cînd o falsă opinie se întreține ea trebuie destrămată. Poate exista literatura fără critică sau critica în afara literaturii ? Disocierea operată în volumul citat nu este însă singura. În seria de Panorame *a editurii Eminescu au apărut* Panorame *ale nuvelei, romanului, reportajului și nu și ale poeziei și criticii. Ceea ce părea să fie o întîmplare s-ar putea să nu fie doar atît. O panoramă a criticii contemporane n-ar fi fost la fel de utilă ca una a nuvelei sau romanului ? Nu e nevoie să argumentăm favorabil deoarece este o chestiune de bun simț în a spune „da“. Ne limităm să semnalăm doar atitudinea după care critica nu face parte din literatură și asta în împrejurări și cărți în care nu falsele disocieri trebuie să opereze. Sau poate că și în acest caz omisiunea a fost considerată lesne de înțeles. Rămîne de văzut.*

iată principalele calități ale televizoarelor VENUS, OLIMP, ARIA cu diagonala de 47 cm., OPERA, SATURN, DIANA cu diagonala de 59 cm. și ASTRONAUT cu diagonala de 65 cm.

Prezentate în casete furniruite, cu o linie modernă, asimetrică, televizoarele au o mare stabilitate în funcționare, imagine și sunet de calitate.

De vînzare și cu plata în rate lunare.

Invitație la

Motelul PRAID

În județul Harghita, la Praid, stațiune balneo-climaterică cu ape sărate foarte concentrate, Cooperația de consum a dat în folosință, recent, un elegant motel, care oferă condiții optime de găzduire (camere confortabile, restaurant, cofetărie).

Zonă pitorească, la poalele munților Harghita, lîngă o salină cunoscută încă de pe vremea romanilor.

Motelul PRAID vă așteaptă.

RECOOP

atelier literar

poșta redacției

P. UIDUMAC : Compuneri de efort grafic, uneori izbutind să scapere în scurte speculații metaforice, dar, în general, rămînînd uscate și reci, fără vibrație și ecou. Cîte ceva, prin „Unitate de măsură", „Joc în timp", „Ordinea lucrărilor", „Baladă pentru Vlad Țepeș". Să mai vedem.

BEBE : Experiența ar putea fi interesantă, așa cum o promit primele piese, limpezi, structurate (deși, pe alocuri, alterate de discursivități prelungite, de metafore forțate, ori seci, incongruente, fără transfer, gen „cu muzică albastră precum e-n întinderea petalelor de mac", „și Dumnezeu caută mușchi dureroși pe-acoperișuri de case", „Țipa-voi morții să mîngîie cocori suferinzi de pădure", etc.). Dar ciclul nu e omogen, unitar, și piesele următoare cad adesea în confecție mimetică ori programatică, sau în evaziuni delirante, neconvingătoare ca, de pildă, „Părerea noastră de rău", „Iubito, știi oare", „Marele poem", „Plecat", etc.). Ar mai fi de menționat, și pentru legătura lor, mai mult sau mai puțin organică, spontană, cu matca tematică, dar mai ales pentru nivelul emisiunii lirice, mai bun, mai adevărat, și „E-ntîia noastră noapte de zbor" (care începe bine și se pierde apoi în ambiguitate și făcătură, chiar după prima strofă), „Amîndoi ca niște lungi săgeți" (cu finalul ratat), „Am fost pasăre", „Copil încă nedeprins" și, firește, primele, pomenite deja, „Zburător", „Vă cer doar să credeți". Rămîne să mai vedem ce urmează.

B.V. GHIU : Mai întîi scrisoarea : un lucru frumos, o foaie de temperatură a vîrstei, un portret al purității și speranței generoase. Ea ne inspiră, însă, și o neliniște : indecizia, dificultatea (sau neputința ?) opțiunii. Firește, e încă prea devreme pentru alarmă. Dar nu strică să vă măsurați încă de pe acum, una cîte una, pasiunile și ispitele, ca să puteți ajunge cîndva să auziți mai clar adevărata vocație. Versurile trimise sînt încă foarte tulburi, șovăitoare, deși nu lipsesc unele semne de perspectivă (XI, VI, XII, XIV, XIII), ele nu denotă o prea bună pregătire în acest domeniu (implicînd, între altele, studiul aprofundat, sistematic, al tendințelor și performanțelor lirice din toate timpurile), care să asigure gustul, discernămîntul, opțiunea inspirată, siguranța expresiei, etc. Nu ne-ar mira, însă, deloc să primim, mai curînd sau mai tîrziu, din partea dv., niște pagini care să adeverească și seriozitatea ambițioasă a explorărilor pe care le întreprindeți, și existența certă a acestei vocații lirice, deocamdată mai mult bănuită.

G.A. BERA : În general, compuneri cuminți, modeste, din cînd în cînd înfiorate de o undă lirică (mai ales în „Eroi", „Ovidiu", „Tînăr olar", „Lîngă legenda de la Argeș".)

VIVI ANGHEL : Ați trecut prea repede la o producție de serie, în care substanța lirică descrește din ce în ce, înlocuită de confecție, mimetism, convenționalism. E timpul să prelungiți experiența dv. în adîncime, cu cărțile în preajmă și cu „lampa aprinsă". Din ultimele trei plicuri, n-am putut reține nimic.

THOMAS : Mai bine, de data asta, mai deschis și coerent, mai structurat și dens (deși peste toate plutește aripa grea a unei inavuabile tristeți, și mai mult încă...) : „Istorie", „Drumuri fără întoarcere", „Ultima cădere", „Scrijelăm stîncile", „Poem în Septembrie".

Bogdan Cristian Cucu, I. Smedescu (texte dactilografiate !), **G. Moroșanu, Vasile Manolescu, Hreniuc Gherghina, Gh. Păduraru, C. Cotea, Monica Rodica Iacob, Valentina Molocea, Tudor Alexandru, Traiana Făurar, C. Mezinca, Ana Maria Cristea, C. Al. Rezuș, Daniel Corbu, Arescu Cristina, Cristian Simion, M. Vitiuc, Cezar Cezar** (I.O. — redacția „Viața Românească") **Mihu Toader, Simion Gavrilă Fănică, Olimpia Ana Roșu, Ionatan, Al. Nima** (ceva în dragoste neterminată"), **Balau Ioan, Ioana Călin, Ioana Teodoru** (ceva în „Contradicție"), **Florin Mihălcescu, Mihail Alex. Agrigoroaei, Ian Ignat, Vlădescu Marian, P.C. Costian, N.I.F., M.V. Filon, Tisler, M. Roșculeț, M. Rosalba, Dumitru Vida, Vasile M. Ghiță, Paul Combiescu, Garușa** (mai bine, în „Satul meu", „Cascada") : Încercări mai mult sau mai puțin îngrijite, dar de nivel modest, fără calități deosebite.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Nuntă

In casa noastră cu belșug de ziduri
și încăperi menite procreării
cu falnice perdele peste riduri
și ceasuri adormite-ntru Cristos
în casa-n care fumegă pios
tăcerea sub icoane nepictate
și unde dansul, tolănit cuminte
pe clavecinul bine temperat,
mai toarce un ecou de bal mascat
și o romanță fără de cuvinte
aici, într-o edale nupțială,
preacuvioasă ca un vis de maică
sub foșnitoare ramuri de beteală
păși-voi împreună cu mireasa
în nuntă necurmată voi adormi și casa
se va închide-asupră-mi ca un potir de floare
și legănat de vînturi am să-mi visez sămînța
rodind de-a pururi o tăcere viitoare.

ION ȘTEFAN

Pe dinafară

toate lucrurile le știm
pe dinafară
n-am intrat niciodată
înlăuntrul nostru.
tacîmuri
locomotive
pompe
sicrie
mașini
borcane
toate acestea
sînt scoase afară
ca să le putem privi
o, dacă le-am putea privi la locul lor !
și chiar dacă
am intra — ceea ce este
imposibil —
ne-ar orbi
acel punct misterios
lucitor
din centrul ființei noastre...
știm totul
pe dinafară
din cauza asta
ne înșelăm întotdeauna
în ceea ce ne privește...

CORNEL PAROȘANU

Scrisoare fără adresă

Dragostea mea cuvintele mele
Au trecut de partea dușmanilor
Pe un cal prăpădit
Am ieșit singur
În cîmp
Drumul m-aruncă din drum
Cîmpul din cîmp
Din calul meu oasele curg
Nu mai poate
Să zboare
Sub stele
De atunci
În fiece noapte aud
Nechezind
Izolată
Ideea.

BORIS MARIAN

Desen de Mihai Gheorghe

Pîinea așteptării

Orașul prin aerul său
orașul apusurilor tremurătoare
sub frunzișul ploii
gratii și aripi întinde întemnițatului
ce găsește lîngă ulciorul zilnic de apă
așteptarea pe care o frînge
pierzînd-o printre degete
palide de timp.

VIORICA IONESCU

Descoperiri într-o frunză

In păduri aud plîngînd căprioarele,
toamna nu trebuie motivată
e cunosc bine dacă este pustiul
ce se desăvîrșește pe tîmpla mea,
amintirile și-au pus ochelari,
vîntul s-a urcat pe acoperișuri
de teama lupilor,
desfrunzit sîngele meu a emigrat
în cealaltă emisferă
se aud cum plîng căprioarele

V. P. GAJ

Cîteva scînduri

In nenumărate rînduri,
cîteva scînduri
care
prin hazard
făceau parte din acelaș gard
al unei grădini
din vecini,
își arătau nemulțumirea
pe un ton pesimist
față de destinul trist
pe care li-l hărăzise Firea :
— A cui să fie vina
că tocmai noi
care-am apărat grădina
de nenumărate ori
în fața feluriților răufăcători
umăr la umăr, într-o perfectă unitate
ca un simbol
al ideii de solidaritate
tocmai noi
rămînem zeci de anotimpuri
sub ploi
Și visăm la timpuri
viitoare
cînd va fi recunoscută
reala noastră valoare ?
Tocmai atunci, un lăstun
neavînd nimic mai bun
de făcut
decît o banală
escală
prin apropiere
emise o părere :
„Despre solidaritatea voastră
nu se poate afirma că nu e —
păcat însă
că-i hotărîtă de cuie".

D. MOCIOIU

DIN LIRICA PERUANĂ

JUAN GONZALO ROSE

Al patrulea cîntec

Mă-nec de-atîta cer.

Inima mea se tînguie
și insule verzi se pierd în valuri.
Dă-mi mîna dar,
aș vrea să mor atingînd
struna cea mai dulce a pămîntului.

Machu Picchu

Machu Picchu, de două ori
m-am cățărat pe povîrnișul tău
să-mi privesc viața.
Să-mi privesc viața
și nu s-o contemplu
fiindcă ne trebuie, Tată,
un dram de frumusețe
și multă-nțelepciune.

WINSTON ORILLO

O, zi, întredeschide buzele

O, zi,
întredeschide buzele
și spune un cuvînt.
Articulează
în gîtlejul tău înflăcărat
numele dragostei.

O, zi,
întredeschide ochii
și nu-i mai închide
niciodată.
Obișnuiește-te
acum
să privești de aproape
toate greșelile noastre.

O, zi,
întredeschide-ți făptura
și dă-mi
nestinsa ta prezență
luminată.

Dă-mi
limpedea
speranță
a sîngelui tău care
trăiește
pentru mine
în toate diminețile

O, inimă
a zilei,
învață-mă
graiul
tăcut
din inima lucrurilor.

ARTURO CORCUERA

Clasa întîi

discipolilor mei

Clasa a doua
clasa a treia
clase de tren.

Călătorește un bancher la cea dintîi,
un inginer la a doua,
la clasa a treia stă un muncitor :
muncitorul care a făcut trenul.
Dar poetul
unde se duce, unde se află ?

Pentru a scrie
ca pentru a călători cu trenul
nu are decît să fie în lună,
să fie în tren, într-o clasă,
în alta
să fie. sau să nu fie,
aceasta este întrebarea.

În românește de
Vasile Nicolescu

cartea de debut

Un început matur

Impresia de maturitate, de debut neobișnuit provocată de versurile Ștefaniei Plopeanu (*„Cum eu..."*, editura Cartea românească) se explică probabil prin unitatea de ton a întregii plachete ca și prin onorabila absență a inegalităților de valoare, altfel caracteristice debutanților. Este o carte îngrijită și, în plus, lasă impresia că autoarea își dirijează „inspirația" cu rigoare, constrîngînd-o să aleagă ceea ce i se potrivește. E în aceasta și un gest de renunțare, stimabil, dar și un anumit exces de premeditare. Sigur, dacă nu conține și un efort de constringere, libertatea inspirației se întoarce împotriva ei înseși iar autorii care nu știu la ce să renunțe, cei mai numeroși, resping oarecum din principiu orice critică. Un motiv în plus de a aprecia unitatea, obținută prin selecție și eliminare, a unui volum de debut.

Caracteristică universului Ștefaniei Plopeanu este o anume mișcare convergentă a elementelor componente, ideea și simțul ordinei disciplinind viziunile, elanurile inspirației. Indiferent de numele acestui univers, familial sau cosmic — lucruri greu de stabilit cu precizie și în orice caz nu acum — importantă ni se pare disputa dintre ordine și evaziune, dintre convergență și divergență. Lirismul nu este pur și simplu o emanație a universului „specific" — și deci nu poate fi „minor" sau „major" — dar al disputei, conflictului care se produce în interiorul acestui univers. Într-o formă sau alta, aproape fiecare bucată reia termenii disputei ilustrîndu-i cu situații și ipostaze felurite (care, ele, țin de metamorfozele vîrstei, de puterea și actualitatea sentimentului de iubire ori matern etc.). Dacă citim cartea ca pe un poem, atunci trebuie să spun că este un poem cam monoton, lipsit de surprize, previzibil. Acesta ar fi efectul excesivei premeditări pomenite mai înainte și satisfacția de a citi o carte „construită" este diminuată de lipsa de noutate a poemului. Dar să vedem „ce se întîmplă" în acest univers. (O prejudecată curentă după care în poezie nu se „întîmplă" nimic, nu mă împiedică să observ totuși că multe bucăți sînt concepute ca „povestiri" în versuri, cu introducere, definirea situației, răsturnare și deznodămînt !) Un mic război între nevoia de ordine, de stabilitate, pe de o parte, și răscoala simțurilor, evaziunea, destrămarea, în fine, modificarea ființei imaginate prin model mental de către alta, imprevizibilă, neașteptată, necunoscută — iată, prozaic, „ce se întîmplă", tema unică a variantelor ce pot fi citite și ca un poem. „Cheia" poate fi în asemenea versuri — pentru că sînt mai clare, mai directe, căci altfel fiecare „variantă" este lămuritoare asupra aceluiași sens : „Cum eu mergind prin acele ruine / seară era of Doamne / și-mi purtam trupul cu atîta grijă / ce lină mi-era carnea și cum șoptea / sîngele meu printre pietre atît de sigur / și obrazul vopsit mi-era / în culorile războiului și ale pietrei / nimeni nu putea vedea sîngele meu cum pulsează / îndrăgostiți ochii mei aveau o mască / și tare credeam că mă asemăn cu pietrele / ce ai avut cu mine o amurg / că au venit izbindu-mi fața liliecii / orbecăind eu prin acel vălmășag / nu puteam să-mi păstrez nemișcarea /și s-a văzut vai vai cîtă umilință / vopseaua curgind pe fața mea șiroaie / picioarele rănite pînă la os / și pieptul deschis spre frumosul meu sînge / cum am urlat coboară Doamne / o negură imensă căci se vede / umilita mea moarte cu pletele / neclăite în praf și mai bine / să nu mai văd stelele și / o iarbă să crească repede măcar / peste mine vai vai / eu care am vrut să trec acel zid / nevăzut cu fața vopsită / în temutele culori ale pietrei". Dacă nu ni se pare exagerată izbitura iubirii asemănată cu un dezordonat zbor de lilieci, „metamorfoza" („vopseaua curgind pe fața mea șiroaie / picioarele rănite pînă la os" etc.) suferă, vede oricine, de un exces de ilustrare. Emoția piere ca un fum, dispare în haina prea „elaborată" în care se îmbracă. Este „defectul" onorabil al acestei poezii ieșite din inteligență, bun gust și corectitudine măsurată în laborator. Cred că acestea la un loc pot da un debut matur.

C. Stănescu

revista străină

● **CU PRILEJUL** comemorării a treizeci de ani de la moartea lui Romain Rolland, vor avea loc manifestări culturale care au început în septembrie anul acesta și vor sfîrși în mai 1975. În cadrul lor, amintim întîlnirea, sub forma unor seminarii, a tinerilor francezi și germani între 18 și 25 de ani la Central Jean-Christophe din Vézelay — departamentul Yonne, și expoziția de la Kassel — R.F.G. care se va deschide sub semnul legăturilor particulare ale poetului francez în Germania și care va purta titlul „Romain Rolland și Malwida von Meysenburg".

● **MUZEUL ORAȘULUI PARIS** găzduiește pînă la 17 noiembrie o expoziție de acuarele, desene și proiecte de afișe ale lui Oscar Kokoschka. În vîrstă de optzeci de ani, vienez de origine dar stabilit în Elveția artistul — figură majoră a expresionismului germanic, care a condus pictura frenetică a portretului spre cele mai pătrunzătoare analize psihologice, — trăiește acum acest mare eveniment — de a-și vedea lucrările expuse într-un muzeu francez.

● **REGIZORUL SOVIETIC SERGHEI KOLOSOV** turnează filmul „Adu-ți aminte de numele tău" al cărui scenariu este semnat în colaborare cu scriitorii polonezi Janusz Krasinski și Ernst Bryll. Interpretat de artiștii polonezi Tadeusz Borowski și Ryszarda Hanin, subiectul filmului, o poveste adevărată și dramatică din timpul războiului, ne redă odiseea unei tinere rusoaice trimisă în lagărul de la Auschwitz.

● **ÎN COLLECTION BLANCHE** a editurii Gallimard a apărut volumul lui Maurice-Edgar Coindreau : „Mémoires d'un traducteur — Entretiens avec Christian Giudicelli". Autorul a descoperit în Statele Unite, unde a trăit aproape treizeci de ani, numeroși scriitori contemporani, al căror traducător a și fost. În culegerea de față el se inspiră din douăsprezece convorbiri ale lui cu Giudicelli și-i descoperim dintr-o latură cu totul necunoscută pe Faulkner, Dos Passos, Hemingway, Steinbeck, Caldwell, Truman Capote, Reynolds Price și mulți alții. La sfîrșitul volumului, cu mult spirit și mare simplitate, Maurice-Edgar Coindreau vorbește despre meseria de traducător dînd unele „rețete" pentru ducerea la bun sfîrșit a acestei spinoase îndeletniciri.

● **EDITURA ENGLEZĂ MICHAEL JOSEPH** a tipărit de curînd „Historical Enigmas" cuprinzînd „Romane polițiste istorice și enigme ale istoriei" — de Hugh Ross Williamson. Volumul conține douăzeci de istorisiri care examinează cîteva probleme istorice misterioase și cu ajutorul unor metode moderne de detectat, găsim răspunsuri originale la unele întrebări, cum ar fi : Cine l-a omorît pe William Rufus ? Ce e cu misterul prafului de pușcă ? Cine a fost omul din Masca de Fier ? — și multe altele. Cea mai mare parte din aceste probleme care au trezit un viu interes datează din secolele XVI și XVII, pe care autorul le-a studiat amplu și din care de altfel s-a și inspirat pentru romanele și piesele sale.

● **ÎN EDITURA GALLIMARD,** Bibliothèque des Histoires, a apărut — în traducerea din limba engleză a lui Daniel Arasse — volumul „L'Art de la Mémoire" al fostei profesoare de Istoria Renașterii de la Universitatea din Londra — Frances A. Yates. Arta memoriei inventată de greci, transmisă prin Roma și trecută în tradiția occidentală, este studiată de autoare începînd cu antichitatea pînă la forma ocultă din Renaștere și începutul secolului XVII, și, trecînd prin metamorfoza morală la care a supus-o Evul Mediu gotic, stabilește o legătură directă între istoria organizării memoriei cu punctele fundamentale ale istoriei psihologiei și filozofiei, ale artei și literaturii.

● **EDITURA POLONEZĂ OSSOLINEUM** publică volumul „Glosar al Trilogiei" de Wladyslaw Czaplinski. Pe fondul istoric al secolului al XVII-lea, autorul prezintă destinul națiunii poloneze și geneza eroilor Trilogiei lui Henryk Sienkiewicz — premiul Nobel : „Prin foc și sabie", „Potopul" și „Jupîn Wolodyjowski". Descrierea amănunțită a acțiunii și topografiei armatei și diplomației, dă o imagine viu colorată a Poloniei acelui secol, cu toate evenimentele vieții naționale, cititorul putînd afla numeroase detalii despre oamenii și personajele istorice care au servit drept model eroilor.

● **ARHITECTURA ROMÂNEASCĂ** de la sfîrșitul Evului Mediu pînă în zilele noastre s-a aflat în centrul unei interesante expoziții prezentate la Hamburg, München și Bonn. Materialul fotografic, alcătuit la București, a oferit vizitatorilor o amplă imagine a evoluției arhitecturii în România, de la monumentele artei sacre care reflectă influența bizantină, pînă la celebra Coloană a infinitului a lui Brâncuși, ilustrînd pe larg, alături de dezvoltarea istorică, arhitectura României moderne.

● **CU PRILEJUL** centenarului nașterii lui Arnold Schönberg editura S. Fischer din Frankfurt tipărește sub îngrijirea lui Ivan Vojtech, o ediție completă a scrierilor părintelui dodecafoniei. În același timp, University of Southern California din Los Angeles — orașul în care compozitorul a încetat din viață în anul 1951 — a hotărît să înființeze un institut care să poarte numele lui Arnold Schönberg.

PARODII

Marin Sorescu : „Cum a fost la oraș"

(fragmente)
după poezia „Craiova văzută din car"

— Mărine, zise mama într-o dimineață de marți încalță-te, spală-te în budurol, suflă-ți nasul și hai, să te tragem în chip că e cazul.
— Ce ziseși, fă, dau eu din clanță și odată mă încalț, și prind bourenii de coarne și-i pun la juvăț. Treanca-treanca, zuruie oiștea. Cît mai e bă ? întreb pe ăla din stînga care știa să vorbească. (Îl chema Bubu și era bun ca un bou) Muu, zise, și muu... Mă duceam să mă bage în poză, luasem și curca să nu fiu singur și ea, al dracului, ciriia a cuțit. Mergem lela și pe drum, iacă pe Nică Fifirențu ăl de se întorcea din oraș că fusese. Se uită la noi holbat și la boi mai frumos :
— Dați-le apă că crapă pielea pe ei de umblătură. Îi adap, mai bag și eu nasul lîngă buza lor roză și-mi venea să strănut de plăcere dar n-aveam vreme.
— Ce faceți, bă, la Craiova ? C-o fi, c-o păți, îi spune mama cum vrea să mă pună în ramă, că terminasem abecedarul.
— Nu-i acasă ăla cu magaoaia, lăsați-o moartă. Se uită boii la el crăciți de uimeală și ăl de vorbea : „săracul, e nebun". Ne luăm la revedere și pe curînd, mama îmi arde o palmă că mă așezasem pe curcă.
— Vrei s-o ologești ? Și cu ce plătim fotografistul ? Pișc curca să facă pe veselă și ne băgăm cu carul drept în poarta pozarului. La poartă, ce să vezi ? Un steag cam închis la culoare și ușa închisă și pozele din vitrină cu dosul la noi.
— Avu dreptate Fifirențu, nu-i acasă ăsta, Marine.
— Să-l mai așteptăm, zic eu, poate vine.

Mircea Micu

Cuvinte rare : *corlata, ududoi, govie, căbașă, cucumele, vășcălia, gagă, cauc, linciurea, bujdulă, coverca, pătuiag.*
Selecție metaforică : *„Nicăieri nu mănînci o varză cu carne / mai gustoasă ca-n cimitir..." ; „Fugind după curci, mi-am dat seama / cît de hurducat e globul pămîntesc..."*

sport

Forfait!

Rubricantul spațiului de față se declară forfait! Ambetat de dragostea sa pentru Universitatea Craiova tovarășul nostru colaborator rătăcește dezolat pe gazonul de la Ghencea fără să mai găsească nici o ieșire. Prilej fericit pentru că...

Vă informăm că în timp ce tovarășul nostru colaborator susținea rubrica sportivă a revistei noastre s-au petrecut următoarele evenimente sportive :

● Virginia Iona a încercat 1,95 la înălțime. N-are nici o importanță că a ratat. Totul era să se știe.

● S-a disputat turul ciclist al României.

● Năstase a învins pe Smith la Roma cu 3—0; neșansa lui este că nu l-a învins cu o minge de fotbal fabricată la Podari.

● Turneul de la Roland garros și-a trîmbițat rezultatele.

● Atletele române au obținut rezultate prestigioase într-un patrulater remarcabil.

● Pe Coasta de Azur s-a consumat într-un decor spendid și cu o cifră record de participare (74) Olimpiada de șah.

● Borg se afirmă în premiul F.I.L.T.

● Steaua a cucerit al 9-lea titlu la handbal masculin și Dinamo l-a ratat pe al 8-lea. Din nefericire cu un balon mai mic decît știm noi care...

● Echipa de handbal feminin a României s-a purtat modest la Trofeul Iugoslaviei. Nici apropierea Zagrebului de Craiova n-a contat.

● Mondialele de fotbal își desfășoară vertiginos dramele.

● România ciștiga locul trei pe echipe la pentatlon modern după Ungaria și U.R.S.S. Hm !

● Echipa de rugby Grivița Roșie se comportă remarcabil într-un turneu de la Moscova.

● Reprezentativa de rugby a Angliei pierde în Noua Zeelandă la Auckland în fața unei reprezentative locale cu 2:11.

● Campionatele Mondiale de box de la Havana nu dau nici o emoție rubricantului nostru, deși boxerii români nu-și dezmint talentul.

● Are loc turneul de la Forest Hills.

● Argentina Menis ia medalia de argint la Europenele de Atletism.

● Canotajul academic începe să însemne ceva pentru români.

● Alec Năstac e frustat de titlul suprem al competiției amatoare la box. Nu e oare nedrept?

● Fotbaliștii juniori ai României joacă în Cuba.

● Se vîntură replici între Clay și Foreman etc., etc.

Dar trebuie să ne grăbim pentru că cine știe cînd mai prindem ocazia să vorbim și despre ale noastre la această rubrică. Deci, să vedem ce s-a mai petrecut în afară de tribulațiile clubului craiovean ?

● Gimnastele României se comportă remarcabil la Balcaniadă. Nu s-a văzut și nu s-a auzit nimic pe ici colo.

● Edy Mercks continuă să fie un mare personaj al lumii cicliste.

● Universitatea Craiova pierde lamentabil o calificare posibilă.

● Giganții hocheiului încep o interesantă dispută : U.R.S.S. joacă în Canada cu profesioniștii. Pucul este după-cîte se pare pentru unii o chestiune complet neserioasă. Așa să fie ?

Ce-o mai fi făcînd Universitatea Craiova ?

● În Bulgaria la un turneu de rugby de amploare selecționata de rugby a României manifestă o poftă crescîndă de joc. Se apropie jocul cu Franța. Tovarășul nostru colaborator o fi știind acest lucru ?

● Îl informăm pe această cale că finala Cupei Davis se va disputa între India și Republica Sud-Africană.

● Tot pe această cale precizăm că echipa de fotbal Dinamo joacă remarcabil. E o părere personală.

● Carpov se anunță viitorul adversar sportiv al lui Boby Fischer.

● Dan Iuga a luat o medalie de aur la campionatele mondiale de tir. Știm noi unii care ar vrea măcar, una de bronz, dar la fotbal. Ce să-i faci !

● Nelu Nunwailer e încă antrenor la Dinamo. Ca pe vremea meciurilor de fotbal redus din sala cu același nume.

● Șahistele noastre pe locul 1—2 la Olimpiada de șah alături de șahistele sovietice. Cîtă cerneală ar trebui să consumăm pentru acest succes?

Am uitat cu toții de Gațu, Birtalan, Cozma, Voinea.

Profităm de absența tovarășului nostru colaborator ca să-l punem la curent cu ce se mai întîmplă pe ici colo prin părțile importante ale chestiunii cu un nume atît de bizar „sport" cînd ar trebui să se zică doar „fotbal". Nu de alta dar tot n-o să scrie despre ele Știți dumneavoastră ce grav e să răcească Marcu sau știți dvs. ce important e să fie sau să nu fie etc., etc.

Să ne deconectăm în timpul acestui „forfait" pentru că ne așteaptă momente foarte grele.

Adiddas

cariatide

adrian păunescu

Domnii de-a pururi

Eu v-am văzut în noaptea în care m-am născut,
voi traversați călare un cosmos numit Olt,
și apa lui murdară, lumina lui de lut,
în unduiri greoaie vă ajungea la șold.

Voi vă numeați nu Sinan, nu Kiselef, nu Carol,
ci Mircea, Ștefan, Țepeș, Mihai voi vă numeați,
rănit de ger primul, strigau toți ceilalți frați
„pe cel de dinainte pe inima ta cară-l"

Eu v-am văzut în noaptea în care am văzut,
treceați călare riuri de lacrimi și de sînge.
că dacă la Suceava-i măcel, Craiova plînge,
că n-are domnul Țării Române loc pe scut.

Numeniască-se ori Mureș, ori Argeș, Jiu sau Prut,
numească-se trei Crișuri, să se numească Olt,
Eu v-am văzut în noaptea în care m-am născut,
pămîntul gropii voastre vă ajungea la șold,
iar voi veneați înoace prin riuri, din trecut.

Trădătorilor de țară

Ați cultivat și vîntul și furtuna
Și n-ați avut măcar un lucru sfînt,
Ce iese după voi v-a fost totuna
Ați ofensat și oameni și pămînt.

Nu v-a fost milă nici măcar de mame,
Ați aruncat idei în pușcării,
Voiați să moară patria de foame
Și, dacă-ați mai putea, ați mai voi.

Ați ars cuvintele limbii române
Pe ruguri de-mprumut, duhnind urît
Din cîte trei ciobani aflați la stîne
Voi pe toți trei rizînd i-ați omorît.

Nu v-a fost greu și nu v-a fost rușine
Să măcinați ținuturi și statui,
Voi fii ai pustiirilor străine
Prinți sumbri ai domniei nimănui.

Trădînd pe Basarabi, pe Brâncoveanu
Ați încercat să stingeți acest neam,
Voi v-ați vîndut și inima și lanul
Și cîfru-n care noi ascunsu-ne-am

Ați îndoit lumina țării dreaptă
Și ați murit visînd-o în noroi
Iar azi cînd nici mormîntul nu vă rabdă
Mai reveniți în lume ca strigoi.

Voi, care cu o furie demență,
Sfidînd istoria acestei țări
Dăduseți România în arendă
Închiriînd-o celor patru zări

Ați dus în capitalele străine
Acelor ce și azi valeți plătesc,
Pămînt de-al nostru, soclu de suspine,
Și-ați dus chiar subpămîntul românesc.

Coșmare țin pe cer această noapte
Și voi mai apăreți din cînd în cînd
Cînd vă aruncă gropile urlînd
Că nu mai pot nici ele să vă rabde.

Însă acum, cînd șansă nu mai este
Să vîndeți patria, bătrîni strigoi,
Voi ne salvați de sumbra-vă poveste
Vînzîndu-vă din viciu voi, triștii, între voi.

Oltul în Ardeal

Ce mic e Oltul în Ardeal,
copil al vechii noastre soarte,
un fel de plîns înăbușit,
un fel de viață peste moarte.

Pe cît îi mergi înspre izvor,
îi vezi silabele latine,
mai limpede lumina lui,
el tot mai românesc devine.

Parcă din soare izvorînd,
dă semn celor ce-l apărară
că este riul dinăuntru,
că el nu fuge-n veci din țară.

Unde vă cară aceste oase?

Unde vă duceți copii,
Unde vă tot deșirați încolo,
Unde vă cară aceste oase
Ce nu încetează să crească,
Unde mergeți, copiii mei,
Voi nu vedeți că vă întră
Capetele, tot crescînd astfel
În cercul vîrstelor ultime ?

Pe-aici am trecut și eu
Și-a trecut și mama voastră,
Tot așa au făcut și părinții noștri
Și ne-au rugat să fim atenți
Și nu i-am ascultat.

O, doamne, parcă ați fi surzi,
Nu pierdeți o clipă,
Vă deșirați tot timpul,
Ba chiar, în ultimele momente
Începeți să și întindeți mîinile
Spre acel lat, ca pentru a vă
Legăna în el, de fericire.

Unde vă duceți, copii?

Albina

După atîta dulce ședere la lumină,
să ne-ntrebăm, părinte al miinii noastre drepte,
de mai vedem albina care aduce miere,
sau numai mierea însăși, cu miile-i de trepte.

Prea rar vedem albina, adesea nu vedem
decît întîrmurirea în mierea fără margini,
nu am văzut albina atîția secoli – sfîntă,
căzînd incinerată sub focul dulcei sarcini.

Să nu dormim în mierea unei zidiri la care
albina, doar albina, a tot urcat pereții,
iar cînd **vorbim** de miere, albina ne aduce
mirosul sfînt de ceară al morții și al vieții.

Nota de plată

Cînd luminat de sine pornise acel zbor,
Ce zguduia pămîntul cu groasa lui scînteie,
De șocul lui, atîta de falnic și sonor,
S-au prăbușit în tină o mie de bordeie.

Și mii și mii de oameni au suferit de ger,
Au suferit de frigul pămîntului rămas,
Cînd i-a fost cald luminii, sus în întregul cer;
Ce frig și zăpușală într-un același ceas.

Cînd s-au întors, cu zgomot și s-au lovit de-un val,
Într-un ocean în care pești fulgerau ca săbii
De apa ridicată spre dinșii triumfal,
S-au răsturnat în moarte o mie de corăbii.

Plătit pîn' la centimă — și zbor și lux — e tot.
Așa cum înălțarea la cer a lui Isus
Ei o plătesc într-una, cu fiecare mort
Căzînd adînc, sub scoarța pămîntului opus.

A trecut azi noapte

Ca un dulce tropot o stafie cal,
Stă a înșeuare la mormînt de domn,
A trecut azi noapte lancu prin Ardeal
Și-a trezit gravidele din somn.

Și le-a dat putere pentru rodnic plîns,
Și le-a spus ce fel de fii să nască,
Spre-a avea un vrednic neam pentru răspuns.
Muma noastră, Țara Românească.

Au născut femeile lumină,
Și-a crescut pe cer tropot de cal,
Semn că spiritul îi stă în rădăcină,
Spiritul lui Avram Iancu în Ardeal

Au copiii tații lor și nu-s
Niciodată fiii nimănuia
Avram Iancu însă îi-i părintele de sus,
Sfînt erou ce-și domină statuia.

De la curți mai nalte ne lătrară ciinii,
Cînd se auzi pocnet de bici pe cal,
Și-nfloriră-n aripi degetele mîinii
A trecut azi noapte prințul de Ardeal

A trecut azi-noapte – tunet și furtună –
Și-a trezit gravidele din somn,
Vorbe despre faptă să le spună
Nenăscuților, să stea de veghe împreună.

A trecut azinoapte Simplul, Asprul Domn.

Coș fără flori

Ți-am adus
acest coș,
despre care
nu pot să spun
că e cu flori
pentru că
acesta, iubito,
nu e
și nu pare
un coș cu flori.

Acesta e un coș
cu oasele mele,
lovite de țărmul
spre care
înaintăm.

Dacă poți,
și ai timp
și răbdare
încearcă s-așezi
aceste oase în ordine,
și vezi
ce se mai poate
alege din ele.

Ți-am adus
în dar
acest coș
plin cu
oasele mele.

Te-aș fi putut minți
încă un an
că sînt viu
și că-ți aduc
flori
în coșul acesta.

Cînd ai timp
și răbdare
descurcă puțin
albul neant
din coșul pe care
ți l-am lăsat
în dreptul ușii.

Ironică

Cleioasa, alba ceață, îmi pune capu-n piept,
Aici, la umbra lumii, stau singur și te-aștept.
E vînt și parcă plouă, nervos de jos în sus,
Au ațipit pîndarii la crucea lui Isus.

Prin colțurile casei, m-am învîrtit și-am fost,
De-atîta foc, eu ziua făcînd-o zi de post,
Pe plutele din curte cînta un biet nebun,
Parcă voia să-nghețe tot ce-aș fi vrut să-ți spun.

Din cauze diverse am fost răcit la piept,
În orele în care ședeam să te aștept.
Nici nu-nțeleg, iubito, de fapt de ce te-ai dus,
Și cît ești de departe, sau cît vei fi de sus.

Sub ochii mei văd lumea, cum ride violent,
Și peste mine plouă, ca peste-un monument.

Flaut de dragoste

Flaut bolnav, urmează calea ta,
ca înainte de-a îngenunchea
să cînți ce încă ai putea cînta,

Flaut bolnav, nu crede în nimic,
nici în ce-ți dau, necum în ce-ți tot zic,
fii surd și orb la bocetul lor mic.

Flaut bolnav, de-atîtea deznădejdi,
tu redevii exact ce te ferești
și-acum șira spinării mele ești.

Flaut bolnav, n-are tristețea rost,
să nu mai plîngă lemnul tău cel prost,
totul a fost, a fost, a fost.

Flaut bolnav, stăm amîndoi înfrînți,
eu nici măcar curat, plîng între punți,
iar tu, călcat de pașii lor, mai cînți.

Flaut bolnav, sufletul meu ia foc
de-atîta patimă și nenoroc,
pe care mi le chem și le provoc.

Flaut bolnav, tată al meu și fiu,
nu merită să fii, nu-i drept să fiu,
dă-ți cîntecul. Și haide. E tîrziu.

„Nu avem printre noi un poet care să dea o idee mai exactă despre organicitatea suflului liric. Dezinteresat de profiturile pe care le-ar putea desprinde din meditația asupra condiției poeziei și a istoriei ei, Adrian Păunescu nu caută niciodată în mod expres perspectiva cea mai rodnică în lirism. El este dintre aceia puțini care găsesc direct cuvintele, își iau în primire limbajul fără premeditare, scriu fără întoarcere, avînd chiar tentația de a face din această ușurință o performanță deosebită și... gratuită.

În același timp nici nu evită locurile comune ale poeziei, cu atît mai puțin procedeele consacrate, pe care le cultivă cu ingenuitate sau indiferență. Versurile lui abundă în antiteze spectaculoase, repetiții obsesive, invocații și exclamații, în turnuri previzibile ale frazei. Adrian Păunescu este, de fapt, un poet tradițional *și* retoric, *pe care numai îndrăzneala vizionară îl face modern. Mai exact spus, poezia sa reabilitează pentru noi retorismul."*

Mircea Martin

Noi sîntem doi

Suav calvar și meritată cruce
Noi doi abia acum te putem duce,
Apasă-ne cu-adîncul și cu-naltul
Zidește-ne deplin unul în altul.

Te semănăm peste pămînt și, iată,
Ființa ta tresare înviată
Mugurii tăi au început să fiarbă
Mormintele ni s-au umplut de iarbă.

A fost lumina tristă ca o vină
Peste cătușe s-a pornit rugină
Suav calvar și meritată cruce
Noi doi abia acum te putem duce.

Amestecate – fiere, mere, miere,
Ce e plăcere și ce e durere
Ce ne subjugă și ce ni se pare
Sărutul sfînt cu-amorul oarecare.

Noi sîntem doi și tu ești una, lume,
Stau munții între noi să se dărîme
Și stă lumina cerului răsfrîntă
Și stau ucise luminări de nuntă.

Îngenuncheasem eu, ea sta întinsă,
Eu – atîtare și ea – suferință,
Păgîni eram în lumea mea sordidă
Unde de mult, nu-i cer să se deschidă.

Și totuși cînd m-am ridicat din vale
Din jertfa ei, din rugul cărnii goale
Eu m-am lovit cu capul de lumină
Ca de o turlă sfîntă și senină.

Suav calvar și meritată cruce
Noi doi abia acum te putem duce,
Cît peste ce ne pierde și ne doare
Stă orizontul ca o-mbrățișare.

Viermi de mătasă

Și astăzi ochiul meu învață,
Cum ești și cum gîndești, cum tremuri,
Tu, pe deasupra de haremuri,
Tu, cea născută-n timp de ceață.

În carnea ta pocnește-un mugur,
Fereastra-i sufocată-n aburi,
Sar hainele de prin dulapuri,
Spre tristul rug unde mă bucur.

Eu fața ta atît de-ascunsă,
Și ție ți-am descoperit-o,
Și-acum părem cum stăm, iubito,
Viermi de mătasă pe o frunză.

Ba-i noapte, ba se luminează,
Securea tremură în rană,
O, tu iubită suverană,
Aprinde lampa că-i amiază !

Născută ești, sub ude fumuri,
Și încă ai pe buze ceață,
Stăm treji pe muchia semeață,
Despărțitoare de tărîmuri.

Atît ne-a mai rămas din viață,
Din tot adîncul și înaltul
Să mai zburăm unul într-altul,
Ca-ntr-o primejdioasă ceață.

Pentru că totul, totul, totul,
E fiu de ceață, fiu și fiică,
Pentru că toamna ceață pică,
Pe-aici pe unde ni-i înotul.

Iubita mea tăcută fiară,
A unei stirpe ce decade,
Tu, lanțuri ai peste arcade,
Și ai și lanțuri subsuoară.

Copacul de deasupra arde,
Frunzele lui dospesc otravă,
O, noi, în ceața lui bolnavă,
Viermi de mătasă și de moarte.

Despărțire

Cu lacrimi, pe chip, scriu aceste cuvinte
Cu lacrimi în ochi fuga ta voi privi-o
Ecoul mă strigă, ecoul mă minte
El spune **rămîi,** cînd eu murmur **adio.**

Fertil întuneric îmi cade pe față
Seninii mei ochi de pe-acum încolțiră
Ce simt, vai, se simte odată în viață
Fertil întuneric pe alba mea liră.

Cu lacrimi în ochi te conduc pîn' la poartă,
Te duci pentru veci în tăcerea comună
Adio iubito, iubita mea bună,
Credință și pace în clarul de soartă.

Eu știu, înțeleg că e drept și e bine
Să rupem veriga, să pleci mai departe,
Dar află, acum cînd în față-i doar moarte,
Că nimenea nu va urma după tine.

Tu fragedă taină a zilelor mele
Și-a nopților mele, tu sfîntă copilă,
Nu-s mări pe pămînt urma noastră s-o spele,
Cît timp a rămas, pentru care mi-e milă.

Dar dacă acum cînd și ochii aflară
Că nu prea tîrziu fuga ta vor privi-o
Dar dacă, acum, pentru ultima oară
Cînd spun „mai rămîi" se aude „adio",

Înseamnă că sîntem loviți de-o ursită
Înseamnă că nu împreună ni-i locul
Că mie iluzia-mi fu hărăzită
Iar ție logodnic ți-a fost nenorocul.

Pămînt invalid cu arterele sparte
Pămînt peste care mocirla se-ndeasă
Cînd spun „despărțire" de ce-auzi tu „moarte"
Cînd noaptea se lasă și moartea se lasă ?

Cu lacrimi în ochi și cu sare pe față
Eu vestea plecării așa am văzut-o
Să știi c-a fost vis și să știi c-a fost viață
Și moarte și foc, și iubire, pierduto !

Așteptare

Ascultă-nseninarea geroasă și promite,
Că vei deschide ușa blindată dinspre cer,
Cînd voi veni la tine ca buzdugan de ger,
Cu șaisprezece muchii arzînd înzăpezite.

Mor vulpile pe cîmpuri sau frunze vechi mai ard,
În orice caz e-un roșu spectacol în lumină,
O, doamne, tu ca mine ai fost un biet bastard,
Ajută-mă iubirea și patima să țină.

Cuvîntul «da» deodată cu silă zice «nu»,
Și nici nu mai știu bine ce-nseamnă și ce este,
Un dumnezeu al lumii și-o fată de poveste,
Cine din ei prin ființa, care mai sînt, trecu.

S-a -nseninat și cerul geros de ultim an,
Mor vulpile pe cîmpuri sau frunza se-ntețește,
Din chiciură și flăcări eu sînt un buzdugan,
Ce nu mai are formă în sfînta deznădejde.

Din cînd în cînd prin lume te mai aștept să treci,
Tu. Doamne, sau tu, doamnă, să-mi faci un semn cu mîna,
Pe noi, pe taina noastră să se înalțe Luna,
Un orizont de lacrimi, vechi, părăsite, reci.

Propoziții condiționale

Dacă te văd ca pe-o lumină, și te aud ca pe-o durere,
Dacă-nțelegi ce-ți spune glasul, ce se apropie și-ți cere
Dacă pe coapsa ta aprinsă, capului meu i-e dat să șadă
Ca o statuie-n rezemare, încopciată în zăpadă.

Dacă acest topor despică întreaga ta credință-n două
Și dacă-ntr-adevăr ți-e carnea un paradis de foc și rouă,
Dacă spre fruntea ta garoafa, brusc se-ntoarce și adie
Dacă din tot ce este lume, ființa ta mi-e dată mie,

Dacă impozitul pe care avem să-l dăm ca mîine morții,
E viața noastră rugătoare, la monstrul dinafara porții,
Dacă te cheamă cum te cheamă, dacă te doare cum te doare,
Dacă din nou îmi ești credință și-ncredere și-ncredințare
Atunci, la miezul nopții noastre, cînd însăși ploaia contenise
Eu am gustat eternitatea, cu buzele întredeschise.
Apoi m-am ridicat din locul, unde-au fost patul și mormîntul,
Și de genunchi mi se lipise, greoi și disperat, pămîntul.

Croitorul grăbit

Ascultă, trec primele păsări necunoscute
ale ultimei lumi, ascultă,
vinovații își trag gloanțe în cap,
mașinile pe-autostrăzi fug una după alta
și nu-nțeleg nici ele de ce fug.
ascultă,
prin cerul de wolfram
dumnezeul de vid
aprinde lumini, ascultă,
ascultă,
munții Carpați nesculptați,
munții Carpați ai noștri ascultă,
cheltuiesc semnale și cuiburi de vulturi,
ascultă,
vine cineva pe drumul de sus
tirîndu-și sandalele de cositor,
ascultă,
a crăpat cicatricea lui Iov
și l-a întors boala, și se aude sîngele
urcîndu-i iar în rănile de pergament,
ascultă, ascultă,
îți spun, Constanța, totul e răvășit în mine,
prin nedreptele mele cuvinte
suflă vîntul niciunei vreri,
ascultă,
în chiagul neamului meu urlă
broaștele tuturor bălților,
ascultă, ascultă,
tot acest infern plicticos
podidind cîmpurile și lovîndu-ne brațele,
justiția primară coboară peste noi.
Sînt vinovat, chiar acum, gîndind, sînt vinovat.
instrumentul meu de cîntat
a mucegăit
în vecinătatea umedă și răcoroasă
a inimii mele de fiară lașă.

Ascultă, ascultă pașii păianjenului
care mi-a făcut haine douăzeci de ani !
Vine să-i plătesc toată lucrarea.

Problema țărănească

Mihai Viteazu – în mormînt –
nu are somn, în țara lui
de vitejie, de încoronare și de jertfă,
Mihai Viteazu
este pedepsit de grîul Țării Românești.

Acum și-n vecii vecilor,
cît va ploua din nori,
cît vor fi nori pe cer,
cît va fi cer peste Carpați,
acum și-n veac,
cît va ieși semănătorul
pe cîmp punînd sămînța grîului,
și cîtă vreme
grîul va-ncolți și va fi grîu.
și cîtă vreme
grîul se va coace
Mihai Viteazu
fi-va pedepsit de grîul Țării Românești.

Peste mormîntul lui
mireasma grîului va suna ca un clopot,
peste hotarele pe care el cu dreptate le-a șters
grîul va trece ca o sentinelă
lăsată la vatră,
și peste osul lui pasul de grîu
de-a pururea va bate mustrător
grîul către Mihai Viteazu.

Se va-nălța peste mormîntul lui,
spicul de grîu
monumental, țepos și mustrător,
ca fața de un an nebărbierită
a unui țăran răsculat.

Mihai Viteazu
n-are somn în țara lui,
din lupta cu imperiile și cu umilința,
din lupta cu iuțeala și cu moartea
el n-a văzut problema țărănească.

...De care s-a interesat cinci veacuri grîul
ce crește liber peste mormîntul voevodului.

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar general de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct).

L

REDACȚIA : București, Piața Scînteii. Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10. tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVII
Nr. 42 (651)
Sîmbătă
19 octombrie
1974
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Cinstire istoriei, cinstire prezentului patriei

Permanența conștiinței patriotice

Un eveniment recent vine să confirme încă o dată prețuirea conducerii partidului, a secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu față de istoria glorioasă a patriei, de tradițiile progresiste de luptă pentru cucerirea și apărarea ființei naționale, a independenței și suveranității.

Sărbătorirea la Cluj a 18 veacuri și jumătate de la prima atestare a existenței sale ca municipiu a prilejuit o amplă evocare a istoriei încercate dar întotdeauna glorioase care s-a scris pe aceste meleaguri, a marilor izbînzi ale anilor socialismului.

In cuprinzătoarea, științifica și inalt patriotica expunere rostită la marea adunare populară de către tovarășul Nicolae Ceaușescu au fost evocate principalele momente, paginile de istorie care își leagă numele de vechea așezare dacică, Napoca, declarată municipiu acum o mie opt sute cincizeci de ani, drept recunoaștere a existenței aici a unei civilizații dezvoltate, a rolului important care i-a revenit în viața dacilor și mai apoi a romanilor. Un loc distinct în cuvîntarea rostită a revenit înfățișării luptelor comune purtate de români, maghiari, germani împotriva asupririi, a exploatării. Evocarea acestor lupte, a izbînzilor și satisfacțiilor, a bărbăției cu care laolaltă populația meleagurile transilvane a înfruntat vicisitudinile vremurilor, a eroismului iobagilor români și maghiari dovedit în marea răscoală din 1437 de la Bobîlna, în războiul țărănesc condus de Gheorghe Doja în 1514, în istorica răscoală a lui Horia, Cloșca și Crișan ; evocarea rolului important care a revenit maselor muncitoare în evenimentele de la 1848, în realizarea statului național unitar ; evocarea împotrivirii cu care oamenii muncii — români, maghiari, germani — s-au ridicat în 1940 împotriva Dictatului de la Viena, pentru apărarea integrității naționale a României — toate acestea atestă faptul, încărcat de permanentul adevăr al istoriei, și anume că aici, pe aceste meleaguri, s-a cimentat de-a lungul veacurilor o puternică frăție și solidaritate în muncă și aspirații a oamenilor muncii, indiferent de naționalitate. Acestei frății, acestei solidarități istorice anii socialismului le-au conferit o nouă strălucire, mărturisind prin datele nenumărate ale realității capacitatea partidului comunist de a soluționa în mod științific, marxist-leninist, problema națională.

Iată de ce sărbătorirea a 18 veacuri și jumătate de existență a municipiului Cluj, conferirea cu acest prilej a Ordinului „Steaua Republicii Socialiste România", clasa I, semnarea Decretului prin care orașului Cluj i se adaugă, începînd de la 16 octombrie 1974, străvechea denumire municipală, Napoca, entuziasmul în care s-a desfășurat marea adunare populară — expresie a patriotismului nemărginit care animă conștiințele, a devotamentului oamenilor muncii de la oraș și sate față de partid, față de conducerea sa în frunte cu secretarul general, fiul cel mai iubit al poporului nostru — se vor înscrie în cronica vremurilor noi cu litere de aur.

Intîlnirea cu zeci și sute de mii de oameni ai muncii din Cluj-Napoca ca și din vechea vatră a mineritului românesc, Baia-Mare, din Maramureș, Satu Mare, și Bistrița-Năsăud, se adaugă în mod firesc marelui dialog pe care mai mult ca oricînd, de la Congresul al IX-lea, partidul comuniștilor îl poartă în mod consecvent cu poporul.

S-a consolidat pe deplin în România un climat propice muncii creatoare, un climat de democrație, în care poporul este beneficiarul tuturor prerogativelor menite să-i asigure dreptul de a-și hotărî singur destinul. „Pornim în mod consecvent — spunea secretarul general al partidului — de la principiul socialist că orînduirea nouă se poate realiza numai împreună cu poporul și pentru popor ! In aceasta constă esența democrației noastre socialiste ! Vom acționa și în viitor — așa cum se subliniază în Programul partidului — pentru lărgirea continuă a democrației socialiste. Sîntem ferm hotărîți să asigurăm ca practica ce s-a încetățenit în ultimii ani, de a ne consfătui cu partidul și cu poporul asupra tuturor domeniilor, să devină o regulă generală a activității partidului și statului nostru socialist. Numai așa vom avea garanția că politica partidului corespunde pe deplin intereselor vitale ale întregii noastre națiuni".

Este sintetizată în aceste cuvinte o întreagă istorie contemporană, o istorie a adevărului. Sînt aceste cuvinte expresia adîncă a unuia din cuceririle de seamă ale anilor socialiști.

Sărbătorirea Clujului istoric, evocare demnă și înflăcărată a trecutului său eroic, înfățișarea amplă a realizărilor prezentului constituie, în fond, o formă concretă de manifestare a democrației socialiste. Cinstirea istoriei, cinstirea prezentului patriei vor fi întotdeauna în consonanță deplină cu conștiința națiunii, vor îndemna la mereu mai cutezătoare înfăptuiri. Cel care întîiul a militat și militează pentru ca acest sentiment fundamental să aparțină integral realității noastre contemporane este tovarășul Nicolae Ceaușescu. In semn de înaltă prețuire, de devotiune față de marele său exemplu comunist, oamenii muncii din județele vizitate au dat glas voinței unanime a poporului : la cel de al XI-lea Congres, tovarășul Nicolae Ceaușescu să fie reales în înalta funcție de secretar general al partidului. Este dorința fierbinte a întregii națiuni, a întregului nostru partid.

Luceafărul

Rădăcina

În pămînt te-nchegi și din lumină
Iei ce e mai tainic și mai sfînt,
Rodul tău hotărnicește matca
Zorilor c-un fraged legămînt.

Clară apa se cuvîntă-n tine,
Murmurul e calda adiere
De nectar învesmîntînd văzduhul
Scurs în giulgi împurpurat de miere.

Omului îi limpezești la masă
Sarea trupului întoarsă-n pîine,
Peste toate satele duci floarea
Vinului și nașterii de mîine.

Înălțării știi să-i pui cunună,
Veșniciei flacără nestinsă,
Miez de puritate și iubire
Strălucind de zare necuprinsă.

Plină izvorăște-n ea sămînța
Dezlegînd izvor de nemurire,
E o nuntă viața fără margini,
Bulgărul izvor de strălucire.

Astfel steaua picură-n țărînă,
Cerul cu pămînt se învesmîntă,
Păsările-ți tremură coroana
Ca pe-un nimb în care pacea cîntă.

Nicolae Lupu

Fascinația actualității

opinii

Dezvoltarea realităților noastre socialiste a fost și rămîne o sursă inepuizabilă pentru literatură, un izvor bogat și primenitor, creator el însuși de unghiuri noi și de noi perspective, pe cît de inedite, pe atît de relevante. Se poate vorbi, în ce privește viitorul, pornind de la recentele documente de partid, care deschid pîrtii ferme pentru progres, jalonînd înaintarea unui întreg popor spre o viață mai bună și mai demnă — de o imbogățire și mai mare a acestei surse, de o intensificare a izvorului din care poate că nu ne-am adăpat în suficientă măsură, fie pentru că nu am știut cum s-o facem, fie pentru că ne-am luat cu altele, căutînd adevărul și frumusețea acolo unde ele nu erau. Spunînd lucrul acesta, vorbind fără nici un ocol de dezvoltări și de progres, nu avem în vedere crearea unor raportări simpliste între viață și literatură și nici nu ne gîndim la o reflectare „pompieristică" a vieții, la zi, în funcție de evenimentul ultim și după importanța domeniilor productive ,cum s-a făcut cîndva, cum ar vrea, pare-se, să facă unii și acum, cei ce sînt în criză de cunoaștere și în deficit cu talentul, cei ce nu pot ieși la suprafața „apei" fără ajutorul schematismului și fără sprijinul declarativismului, fără mimarea unei anumite grabe neoromantice. Dimpotrivă, avem în vedere și ne gîndim, cînd spunem **imbogățire** și **intensificare**, la problemele noi care se vor ivi pe parcursul acestei dezvoltări, la contradicțiile care se vor naște pe drum, la intensificarea unora și la stingerea altora, la bucuria inevitabilă a împlinirilor dar și la regretul dureros, dramatic, față de ceea ce nu am reușit să împlinim ; ne gîndim, deopotrivă, la oameni mai în vîrstă, care mai stau cu un picior în trecut, chiar dacă trăiesc în prezent, fiindcă trecutul are acest obicei rău și perfid, nedisciplinat, de a nu muri cînd vrem noi și de a ne ieși înainte, în întruchipările cele mai ciudate și mai stînjenitoare, cînd nici nu ne așteptăm : ne gîndim, de asemenea, la oameni mai tineri, care nu au cunoscut **ruperile** și frămîntările pe care le-au trăit părinții și bunicii lor, care vor trăi și vor cunoaște însă altfel de drame și de frămîntări, știut fiind faptul că numai stagnarea naște liniște și pace și că acolo unde se muncește au loc frămîntări și ciocniri de idei și înfruntări de atitudini ; ne gîndim, așadar, la ceea ce a fost și rămîne fascinant în procesul complex și mereu nou al actualității noastre socialiste ,ne gîndim și avem în vedere o cercetare mai aprofundată a tuturor lucrurilor, chiar și a celor despre care s-a mai scris cîte ceva și la o reflectare a lor cît mai diversă, în opere literare cît mai durabile, de excepție, dacă se poate, fiindcă ne paște, dacă nu ne înșelă pe noi privirea, dacă nu vedem greșit cumva, din locul unde stăm (stăm la periferie, cum remarca mai anul trecut un pseudo-ideolog) — o automulțumire cam mediocrizantă, o stare care naște și consumă mediocritate, un anumit tip de mediocritate, ce-i drept, mai „elevată", mai „științifică", capabilă să-și acopere printr-un limbaj adecvat goliciunea și micimea.

Important e, într-o ambianță cum este cea de acum, din preajma celui de a XI-lea Congres al Partidului — și cum va fi, desigur, și cea de după Congres, — de a desprinde și de a urma cu adevărat și mai în profunzime sensul major al actualității, de a trece dincolo de suprafața lucrurilor, frumoase și captivante de multe ori, dar și înșelătoare, citeodată, de a intra cu și mai multă îndrăzneală în domeniul analizelor de amplă și profundă rezonanță, de a considera ceea ce am izbutit să dăm pînă acum la iveală (fiindcă literatura de astăzi, din România socialistă, a cunoscut izbînzi de seamă, noi nu ne mișcăm și nu evoluăm în gol) un simplu început, de a intra cu adevărat într-o nouă perioadă de dezvoltare a literaturii, într-un consens cît mai armonios cu dezvoltarea spirituală a întregii societăți, de a trece fără șovăire, prin gînd și prin creație, prin **faptă**, nu cu ajutorul altor „procedee artistice", — de a trece cu adevărat deci, — peste toate „tablourile critice", peste toate „scările de valori", mai ales că aceste „tablouri" și aceste „scări" nu se constituie — datorită subiectivismului lor, datorită ambiguității criteriilor care le animă — în factori efectivi de dezvoltare a literaturii, duc, dimpotrivă, la stagnări (sau creează o impresie falsă, de stagnare și de sărăcie, pentru cel ce nu cunoaște în profunzime fenomenul), datorită „procedeelor" cu ajutorul cărora au fost ele alcătuite, datorită caracterului lor „definitiv

Ion Lăncrănjan

Continuare în pag. a 7-a

Istorie și literatură

opțiuni

Una dintre cele mai vechi și mai pasionante controverse înregistrate de istoria meditației despre literatură (dacă nu cea mai veche în ordinea rezultatelor produse) este problema relației literaturii cu istoria. Pînă la apariția romanului de inspirație istorică, o categorie diferențiată prin motiv și soluții epice, documentul scris sau păstrat în memoria unei colectivități aparținea integral literaturii, ea însăși istorie vie și adesea confundată cu evenimentul evocat. Nu e lipsit de importanță, credem, să reamintim că romanul modern, în accepția de operă care re-creează un univers specific, o lume cu o fizionomie individuală inconfundabilă, s-a edificat sub specia evocării (Walter Scott) pe la începutul secolului trecut. Ideea că romanul istoric creează un timp determinat în spiritul istoriei e veche și amintim aici un dramaturg : George Büchner. Autorul Morții lui Danton *vorbea despre „poezia dramatică" și despre prerogativele ei estetice :* a crea a doua oară *o lume, situîndu-ne direct în viața unei epoci prin intermediul reprezentărilor (artistice) și al caracterelor. Cînd Mihai Eminescu elogia dramaturgia shakespeariană o făcea cu deplina convingere că o nouă dimensiune umană se impunea unei epoci noi, cu alte întrebări și comandamente istorice.*

Sigur, romanul istoric a pretins totdeauna respect față de adevărul istoric și nu față de amănuntul consemnat în file de cronici, iar tentativele cu adevărat viabile au refuzat pitorescul reconstituirilor sau exotismul extras din informații oricît de savante ar fi fost. Judecata de valoare a impus, cum era și firesc, romanul istoric atras de semnificațiile unei epoci, de evenimentele cu grave și ample consecințe pentru destinul unui popor, pentru existența lui. Credem că romanul cu date absolut exemplare pentru rațiunea de a fi a genului rămîne în literatura noastră Zodia Cancerului sau vremea Ducăi-Vodă *pentru că Mihail Sadoveanu a construit o lume (sfîrșitul secolului al XVII-lea) prin care se adresa timpului său, recomandînd o lecție excepțională despre adevăr, putere, rezistență și demnitate națională. Așadar, credem în romanul istoric scris pentru a provoca meditația noastră despre prezent și despre sensul propriilor noastre fapte ; un*

Ion Vlad

Continuare în pag. a 6-a

CENACLUL „LUCEAFĂRUL"

Luni, 21 octombrie, ora 17, la Ateneul tineretului din Aleea Alexandru, nr. 38, va avea loc a doua ședință a Cenaclului Luceafărul. • Invitatul serii : MIHAI BENIUC • În discuție poezii de Viorel Varga, Ioan Ivan și proză de Ștefan Pîrvu.

ÎN ACEST NUMĂR :

• Cronica literară : „Paznic de far" de Geo Bogza • Biografia debutului : Ben Corlaciu • Debuturi : Carmen Maria Mecu. Gh. V. Duță, V. M. Basarab • Poezie : Constanța Buzea, Marin Sorescu • Un erou al spiritului : Dosoftei.

țara de mîine

Demnitate

Să poți merge mai departe în timp trebuie să iubești această lume orfică, care este patria, să știi că sîntem distanțe între patrie și soare, că știi că așa vom rămîne tot prezentul, tot viitorul ; ca să poți merge mai departe trebuie să modelezi totul după forma viitorului, deci, după forma noastră.

Toamna roadelor muncilor și luptelor noastre, toamna Congresului, ne cheamă, să înțelegem rolul istoric al cuvîntului. Astfel reușim să privim mileniul trei ca pe o planetă cu roade îmbelșugate pentru România, cu ceruri prietene și rîuri limpezi pentru România, privim mileniul trei drept pace materializată. Astfel înțelegem mileniul trei, planetă de pe care ne vom întoarce cu dragoste oricînd în istoria noastră ; mileniu de aer curat și ploi prietene pentru România, ghirlande de munți prieteni.

Totdeauna cînd rostim cuvîntul toamnă, toamnă adevărată care intră în iarnă albă, imaculată, pentru că tot ce-a avut de dăruit a dăruit, rostim cuvîntul rod. O toamnă fără rod e ca o istorie fără eroi, spun oștenii victoriilor noastre. Numai toamna ne adunăm roadele muncii de peste an, roadele muncii de peste ani, știm numai toamna ce-am făcut peste vară, peste istorie, dar mai ales știm ce vom face.

Și-n toamna aceasta știm ce vom face, ni se va spune de către istorie, ne vom spune noi comuniștii români ce trebuie să facem. Cuvîntul nostru care se trage din tăcerea veacurilor la munca pămîntului strămoșesc, din strigătul de victorie al istoriei la răscruci hotărîtoare ale neamului, ne va întregi legile noastre.

Cine s-a gîndit vreodată că un popor din Carpați va aduna într-un singur anotimp un imens calendar, o istorie întreagă pentru a-și lua în stăpînire viitorul ? Cine s-a gîndit că viitorul poate fi un tot unitar cu acest popor ? Cuvîntul n-are odihnă, o toamnă rodnică îl va ridica la înălțimea sa istorică.

Cornel Brahaș

jurnal de poet

Despre natură

Pentru lumile vechi, natura avea două fețe în preajma omului : una de podoabă estetică și alta magică. În amîndouă felurile natura era la îndemîna omului, o folosea ca pe o copilărie cu potențe limitate, adesea oarbe.

Lumile mai noi, evul mediu timpuriu și tîrziu trăiesc altfel între elementele naturii. Naturii îi sînt văzute virtuți și potențe nemărginite, este socotită și natura ca și omul slujitoarea unei destinații de slavă, atitudinea față de ea nu-i estetică sau magică ci liturgică, natura dobîndește chip, față, treptat holdele și crinii, vița de vie și vînturile, apele și norii și pădurile se încorporează, devin viața spiritului, sînt înscrise în același trup ca trupul și firea omului. Natura se adeverește purtătoarea posibilităților infinite de creștere și arătare și într-o astfel de natură omul nu mai este stăpîn ci slujitor iar relația natură-om este de fraternă conviețuire într-o încordată și stimulatoare familiaritate.

La noi codrul este socotit frate, sora natură, sora lună și fratele soare, stelele surori și frații munți ; în căutarea Mioarei aflăm și mai mult despre această conviețuire, tot ce-i natural devine familiaritate și compărtășie de destin slăvit. Nașterea și nunta ăar și moartea sînt surorile noastre cele bune și ocrotitoare, Pămîntul este fratele cel cald și credincios, mormîntul este leagăn dulce și binecuvîntat, viața este o sacră curăție și bucurie ca și moartea de altfel.

★

Literatura evului mediu ca și arta acestor veacuri sînt oglinda cea mai limpede de felul cum trebuie viețuită și folosită natura. Perla și onixul, șoimul și arborele-n vînt, nînsoarea și columba, piatra și fluturii, oaia și mierea, garoafa și busuiocul, inelul și Cununa, aurul și argintul, căldura lor blîndă și mireasma lor eternă, zvîcnetul lor sideral, duhul lor pașnic și binevoitor, apele lor străvezii ce-i păstrează pe om într-o mirare curată și prospețimea dulce, cufundat în această bolboană de noroc ca un păstrăv zvîcnind în șuvoiul de munte.

★

Florile de la noi, arborii și păsările, munții și dealurile, stelele și soarele, aurul și argintul, petrolul și grîul, mălaiul și cînepa, busuiocul ca și martirii, ca și gențile și lucrul mîinilor lor, sînt frații și surorile, averea și bucuria noastră, cu toate trebuie să ne purtăm că și cu ființele vii ca și cu oamenii frații noștri, să le cunoaștem și ocrotim și folosim în sensul puterii lor a acelei părți din întreg gata să participe la limpezirea destinului celorlalți.

★

Atitudinea față de natură a omului trebuie schimbată sau îmbunătățită : este vorba, de-o aproape invizibilă conversiune lăuntrică față de elementele care singure pot realmente înnoi și elibera pe om din spaima morții pe de-o parte, și înălțindu-i viața pe înălțimi ce nu le poate nici visa. Cînd ne vom uita la o oaie cel puțin ca la un Rembrandt și la un stejar ca la un Ruysdael atunci sîntem pe drumul cel bun.

★

Fără înfrățirea cu natura poetul rămîne la descriere, în afara elementelor, sau în zodia magiei ; folosirea elementelor într-un context finit de reprezentări, tot exterior. Numai pe calea libertății se poate intra înăuntru firii lumii acolo unde își are sălașul cuvîntul. Numai răsadul sădit lăuntric poate prinde rădăcini și aduce roadă.

★

Natura e țesută în grai, lînă pe lînă ca într-un covor de primă clasă. Natura este inima cosmosului. Sîntem înăuntru, în natură, atunci cînd ne aducem aminte de noi cei de altădată oameni slujitori sacri și apărători trudind fața pămîntului de-a lungul istoriei.

★

Natură este tot ce ființează fără ca eu om ființînd și eu, să fi fost întrebat dacă floarea cutare sau animalul sau arborele acela este cazul să fie pe lume : tot ce există fără să-mi ceară mie socoteală.

Iată soarele răsare fără ca eu să fiu întrebat de-i cazul să răsară, iată smochinul își coace fructele fără veghea și truda mea, iată că albinele roiesc fără să le țin eu zborul. Sînt invitat la evenimentele naturii, nu implicat.

★

Nimic nu-i mai frumos și liniștitor pe pămînt decît gîndul că sîntem în sînul naturii a acestei maici eterne, bune și calde care ne primește în cele din urmă în somnul de veac. Intrăm în pămînt, în vînt și peste ape ne întoarcem în piatră, în cer, în anotimpuri, acolo unde este aurul și de unde vin holdele, unde pătrund ploile și-i noapte mereu, unde ne putem smeri cu adevărat pînă la pămînt, unde avem vremea cea mare de-a ne înfrăți cu nevăzutul din toată ființa.

Și totuși plîng din toată inima cînd se stinge cineva, oare plînsul nu-i tot un fel de mulțumire, de smerenie, de bucurie ?

★

Din ce în ce îmi crește respectul față de oameni, de cei ce rabdă greul cu bucurie, de cei ce nu se răzbună, nu mint, nu iau drumul ușor al efemerului, nu dau bir cu fugiții la greu, mai degrabă pier ei dacă pot să salveze în schimb pe altul, oameni ce nu-și sînt ai lor, oameni dăruiți altora, sfinții cum spuneau cei vechi despre aceste izvoare de dărnicie din calea tuturor. Dar respect și elementele, calul și oaia, focul și iarba, piatra și pasărea : sînt cuiburi de taină și eternă smerenie în calea mea. Din natură nu pot ieși așa cum nu pot ieși osemintele din suflet cîtă vreme viețuim.

Ioan Alexandru

cronica literară

Geo Bogza: „Paznic de far"

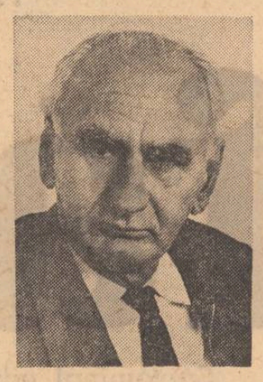

Orice carte de Geo Bogza ne propune o întîlnire solemnă și Paznic de far nu dezminte datul. Grăitor e finalul prefațiunii redactat în cunoscutul stil cadențat și solemn al paginilor despre Filding sau Whitman : „Aceasta e cartea care, timp de șapte ani, s-a zămislit din veghea și străduința mea, / și căreia potrivit cu chipul ei și al meu, îi dau acum un nume. /GEO BOGZA/ 1974, Echinoxul de primăvară". Într-adevăr titlul răspunde chipului cărții și chipului autorului ei. Paznicul de far ne vorbește despre singurătate și despre devoțiunea de a ține aprinsă torța unui salvator reper luminos, despre privirile întrebătoare aruncate deasupra întinderilor nesfîrșite de ape. „Paznic de far" este poate unul din cele mai inspirate titluri ale lui Geo Bogza și mai ales unul care ne vorbește concis și sugestiv despre semnificația adîncă a persoanei și scrisului său. Volumul strînge în ordinea apariției lor tabletele semnate săptămînal în Contemporanul pe o durată de șapte ani de autorul Țărilor de piatră, de foc și de pămînt. Este însă cu totul surprinzător să constați unitatea de ton și spirit a acestor tablete cărora frecvența lor hebdomadară nu le-a afectat intima organicitate. Geo Bogza este în aceste tablete el însuși poate mai mult ca oricînd. Fie că scrie despre lanurile de grîu din Bărăgan sau din Spania, despre constelația Orion sau a Lebedei, despre Călinescu sau N. Bălcescu, despre Guernica sau domnișoara Pogany, despre Maria Tănase sau sbururile extraterestre, despre cele mai stranii și îndepărtate teme, scriitorul vehement și pur din Cartea Oltului ni se înfățișează din nou.

Obiceiul de a rupe în două creația unui scriitor și de a-i aplica etichete mistificatoare a funcționat și în cazul lui Geo Bogza. Dar ruptura nu există. Rîndurile scrise în tinerețe pot prefața fără nici o modificare ultima sa carte : „Înaintașii noștri, scria Geo Bogza în 1931 în plină experiență modernistă, sînt toți aceia care de la început s-au zbătut și s-au zvîrcolit pe planetă, ca și cum coaja ei ar fi fost un grătar prin care s-ar fi prelungit limbile focului de dinăuntru". Ochiul „paznicului de far" de astăzi nu este mai puțin atent ca al tînărului care semna Exasperarea creatoare : privirea lui se îndreaptă către zbaterile umanității contemporane cu aceeași vigilență și același patos. Conștiința ascunsului grătar sub coaja pămîntului n-a pierit. Arestarea lui Iannis Ritsos smulge, de sub condeiul scriitorului, rînduri mișcătoare și patetice. Spiritul scriitorului n-a adormit. Motto-ul cărții o spune și el foarte bine, cu o claritate care nu mai are nevoie de explicitări.

Titlul cărții este extras dintr-o poezie expresivă și ea pentru ținuta dintotdeauna a scriitorului care părea a supraveghea mereu orizontul căutînd să prevină cataclismele. „Eu am ținut socoteala oricărei corăbii / ieșită în larg pe mările lumii, / Paznic de far cu sprinceana mereu încruntată. // Eu am ținut socoteala tuturor corăbiilor lumii. // De ce vă mirați că pe fața mea sînt urme de sare ?" Portretul scriitorului, „paznic de far", e al unui om adînc marcat, profund vulnerat de participarea sa la marile evenimente. Scrisul său se vrea și este strigătul unei conștiințe mușcată de nesomnul îngrijorărilor majore. Forța lui stă atît în veghere cît și în cuvînt. Multe din paginile pe care le scrie Geo Bogza sînt închinate scriitorilor, forței de comunicare pe care o are literatura și arta. Un creator este, pentru autorul tabletelor din Contemporanul, mai mult decît o carte sau un monument ci mai ales o forță vie, palpabilă, concretă, un părtaș activ la viața semenilor. Maria Tănase înseamnă o dată în biografia scriitorului : ea a restituit acestuia poezia și cîntecul popular în starea lui de acută și solemnă ingenuitate. Cutare scriitor deschide orizonturi neștiute, iar altul prin opera lui de sculptor ridică un monument simplu și grandios celor morți la Moisei. Festivitatea cerului nocturn, riguroasa și impresionanta pulverizare a stelelor pe firmament îi provoacă o stare de mută admirație, iar expresia izvorîtă spontan și fără pretenții din gura unui locuitor al plaiurilor montane, : „Parcă umblă sfinți pe cer !" i se pare cea mai exactă și artistică formulă care să „încapsuleze" astrala viziune a nopților din Carpați. Geo Bogza caută orizonturile siderale și în predilecția pentru spațiile stelare trebuie să recunoaștem preferința mai veche a scriitorului pentru spațiile pure, nemaculate, pentru zonele în care liniile armoniei dintîi n-au fost tulburate. Fidel lui Eminescu, Geo Bogza trăiește în paginile lui unul din versurile nemuritorului înaintaș : „Ochii mei înălțam visători la steaua / Singurătății".

Tutelat de nostalgia unor orizonturi galactice ochiul scriitorului descoperă lîngă noi forme și sensuri nebănuite. Nostalgia Septentrionului pentru care puncte de sprijin găsește sufletul său tot în Eminescu îl conduce către revelarea unui univers fantastic, modelat de zăpadă și gheață : „Bouri cu fruntea de o masivitate zdrobitoare, inotînd pînă la git în omăt, trec pe lîngă mamuți care duc în spate poveri colosale, poate pentru un turn Babel al speței lor. Și pe urmă sînt urșii, o lume întreagă de urși, un univers întreg de urși.

Unii stau la pămînt, în atitudini obosite și meditative, dar cei mai mulți, dați la iveală de crengile succesive ale brazilor se suie unii peste alții, alcătuind, de jur împrejurul trunchiului și pînă aproape de vîrf ciorchini întregi. De multe ori, din mormanul lor nu se zărește decît o mulțime uluitoare de labe cu unghii de gheață. Poate nici nu sînt născuți, ci stau învălmășiți în uterul enorm al iernii, cite zece cu o singură coapsă și o singură inimă, și de aceea nu pot veni pe lume.

Într-o poiană, traversată de pitici, un inorog singular curtează o speriată căprioară, și nimeni nu l-ar putea lua, după cornul din frunte, drept rinocer, într-atît silueta lui e nobilă, iar purtarea cavalerească".

Stîncăria albită și înghețată seamănă, altă dată, cu Moby Dick, iar alteori cu Domnișoara Pogany. Cicerone al neinițiatului în misterul privirii către fața ascunsă a lucrurilor, scriitorul ne conduce de mînă prin munții Carpați pentru a ne mira împreună de extraordinara bogăție de forme și de nesecata fantezie a naturii dezlănțuite. „O întreagă generație de oameni nu-și făurește poate atîtea visuri, atîtea iluzii spulberate, cîte lumi pune la cale, între cele două echinoxuri, munții și zăpada, cu o neobosită stăruință și fantezie".

Este o sete de măreție și de sublim în proza lui Geo Bogza care duce mereu către sesizarea grandiosului : „Drumul acesta prin Maramureș este un drum solemn și fermecător, care îmi potolește setea de măreție și în același timp nevoie de tandrețe. Sînt acolo simburi ai grandiosului și colosalului, și o pornire spre monumental, atît de evidentă încît, pe firul subțire al Izei, de multe ori mi-am adus aminte de Valea Nilului".

O temă nouă se cristalizează în acest volum. Geo Bogza este din ce în ce mai preocupat de pingărirea spațiilor sacre, de invazia elementului profan acolo unde nu-i este locul. Gesturile de profanare stîrnesc mînia și mîhnirea scriitorului. Pămîntul se schimbă, civilizația cucerește noi teritorii, dar prețul plătit i se pare scriitorului uneori prea mare. Pierderea de umanitate este ceea ce deplînge mai întîi Geo Bogza. Opera lui ultimă e plină de invitația de a înființa locuri de cult fie pentru Eminescu, fie pentru Luchian, fie pentru Bălcescu, de a izola orele spiritului de celelalte, de a ocroti ceea ce este fragil și prețios în om, de a proteja omul de o confuzie care-i poate fi periculoasă. Nu este vorba, după cum se vede de altfel, numai de poluarea naturii ci de tot ceea ce duce la deturnarea omului de la condiția sa de trestie gînditoare. Paznic de far dă cheia literaturii mai vechi a lui Geo Bogza arătîndu-i și astfel organicitatea. Scriitorul a fugit întotdeauna de artificial, de contrafăcut. S-a îndreptat cu precădere către autentic, către spațiile în care falsul nu-și avea locul. Țările sale și Cartea Oltului care e cartea altor țări sînt impresionante prin citimea mare de autenticitate, prin refuzul spațiilor în care omenia și-a pierdut orice sens. Astăzi cuvîntul „catedrală" ocupă un loc privilegiat în proza lui Geo Bogza. El ne vorbește de catedralele grîului, ale pădurii, de catedralele liniștii, de catedralele omeniei etc. Enumerarea noastră nu reproduce exact felurile de catedrale pe care ni le propune scriitorul, dar ele sînt atît de numeroase, atît de atotprezente, încît ridică întrebarea asupra frecvenței lor. Mai mult ca oricînd scriitorul refuză profanul și-și întoarce ochii către zonele nemirene. Puritatea constelațiilor, bogăția și frăgezimea lanurilor de grîu și ovăz, puritatea gesturilor de tinere femei, puritatea poeziei, puritatea naturii, puritatea gestului de adeziune, spirituală — iată ceea ce-i reține atenția. „Paznicul de far" este ca orice paznic un admonestator al elementelor intruse. Vehemența paginilor din tinerețe este atinsă de cîteva ori și în acest volum Geo Bogza nici nu recomandă de altfel (faurul) să avem îngrădire în aparența blîndeții : „Toți socoteau că e inadmisibil de blajin. // Venea boul și îi spunea : / De ce nu dai cu cornul, / Ca mine ? // Venea catîrul și îi spunea : / De ce nu dai cu copita ta, / Ca mine? / Dar el cu fruntea în pămînt se gîndea / La toreadorul pe care îl va ucide / Înainte de a fi ucis.//".

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

Ioanid Romanescu : „Lavă"

În bună măsură, acest volum este mai mult o justificare a poeziei pe care Ioanid Romanescu o scrie și pe care o parte a criticii o refuză iar o alta o acceptă ; ambele cu destulă vehemență. Dar această justificare nu este proprie numai recentului volum, ci pare a fi una din constantele cărților poetului. Iată ce spunea în „Poet al uriașilor" : „Poate că viața îmi este un șir de erori / însă ceea ce simt pentru voi / e un lux / care niciodată nu mi-a lipsit" /.../ „Sînt un poet fără cuvinte / sînt un poet fără masă de scris / eu sînt poet cu inima / spre voi mă apropiu de mine însumi / cîndva / în cer se va vedea și urma / zborului de pasăre — / sînt cel care vă apără de prea multe cuvinte". Cu o admirabilă consecvență poetul își reafirmă de fiecare dată crezul său poetic în versuri de un patetism nu obișnuit în lirica noastră tînără. Ideea că meșteșugul poetic, cuvintele potrivite se mai pot găsi și mai tîrziu, te mai poți deprinde cu ele, dar că poezia, dacă nu o ai în tine de la bun început, n-o mai afli niciodată reprezintă unul din „punctele" artei poetice ale lui Ioanid Romanescu. El are siguranța că, deși nu a spus în modul cel mai bine împlinit ceea ce are de spus, poartă în suflet Poezia. Iată două mostre din „Poet al uriașilor" și, respectiv, din „Lavă" : „Domnule nu mă mai bate pe umăr, / pentru că nu am spus tot — / fii atent la cuvintele / pe care le am în minte / gîndesc frumos / — urc o turmă de melci — / sînt / în transhumanță / fii atent la expresia feței / vecinului meu — / se observă : / gîndesc frumos", „eu încă nu pot să reprezint / acea forță, / eu încă sînt mai mult o îndepărtare / de la subiect / numai / demersul cîntecului / dar nu uitați : / cerneala aceasta păstrează / ceva din sîngele meu de visător". „Lava" este chiar poezia („o lavă, Poezia — cea mai fierbinte") a cărei materie de construcție îl stînjenește, îl încorsetează pe Ioanid Romanescu : „și încă mult mai greu să ieși / prin muntele acesta de cuvinte / prea dens și prea apăsător". Poetul nu vrea să fie ipocrit, nu vrea să-și ingroașe vocea, pledează pentru libertatea, care nu e doar a lui, de a lupta cu supremația cuvîntului : „sînt convins că libertatea mea / este un drept al vostru / și sînt convins că nu glasul meu / ci libertatea voastră-i mai presus / de aceea nu îmi îngroș vocea / și nu pipăi cu talpa un loc mai sus / decît cel de unde vă vorbesc", Ioanid Romanescu nu vrea să scrie versuri frumoase, nu vrea să fie un calofil ; pe el îl interesează doar să dea la iveală forța sa lăuntrică („iată, vă scutesc de efort : / nu mai scriu versuri frumos, versurile mele / nu mai sînt memorabile / puteți să le uitați în această clipă, / dar ele nu mai sînt candoarea : / sînt forța mea din lăuntru / și forța nu păstrează nimic din frumusețe") și această forță există : „Unde copita soarelui izbește dealul în frunte / pînă cînd îl desprinde de noapte / leagănul meu acolo se puse în mișcare".

Ioanid Romanescu este un poet al vitalului, trăiește cu maximă intensitate și condamnă indiferența : „tu nu știi că nu e totuna / tu nu știi că nu-mi e indiferent — / tu nu ai putea să conjugi / la timpul mai-mult-ca-prezent".

„Obraznic sensibil", „roată fără soț, cea zburătoare / de la toate trenurile lumii", Ioanid Romanescu, dacă ar respecta canoanele poeziei, s-ar simți asemeni ursului din poezia sa : „privește-amorul lui devastator / cum de pe labe de pe bot și de pe burtă / bucăți de carne îi rămîn pe lanțul înghețat, / privește animalul iubind în forță / cu toată forța ce i s-a luat".

Șansa poeziei lui Ioanid Romanescu nu este aceea de a se adapta, de a se rușina cîndva de marile ori micile ei erezii, ci aceea de a se disciplina în propria sa libertate, de a se împăca fericit cu cuvîntul — care face totuși poezia — insuflîndu-i cît mai mult și mai exact din sufletul neobișnuit al freneziei lirice de azi.

Dorin Tudoran

proză

Tabéry Géza : „Cerbul"

Tabéry Géza (1890—1958) a fost, în perioada interbelică, unul dintre cei mai importanți scriitori maghiari din România. Activitatea sa literară, diversă, bogată, a trebuit să treacă, mai întîi, prin poezie și proza scurtă, spre a ajunge și a se stabili, ulterior, în universul mai amplu al ficțiunilor românești — unde talentul lui Tabéry a găsit un spațiu larg de afirmare. Abordînd subiecte desprinse din istoria Transilvaniei, romanele sale — printre care **„Cerbul"** (1925), **„Pasărea de foc"** (1926), **„Turnul torturilor"** (1929), **„Fereastra neagră"** (1936) sau **„Palatul Frimont"** (1941) — includ, adesea, imagini din viața intelectualilor maghiari ardeleni, din rîndul cărora scriitorul își recrutează, cu predilecție, personajele.

Prin temă și stil, **„Cerbul"** este o carte de esență romantică, cu suficiente interstiții moderne, mai ales în maniera de configurare a personajelor. Romanul vieții marelui matematician Bolyai Jànos se înscrie în registrul cunoscut al „soartei geniului" într-o societate care nu-i înțelege și nu-i poate urmări aventura înaltă a spiritului. Tabéry Géza nu se mulțumește, însă, să circumscrie chipul eroului în cadrele convenționale, de acum, ale temei. El nu plasează un personaj real într-un cadru abstract, imaginar, ci — cu toate libertățile pe care și le permite orice artist — își transpune eroul pe scena reală a epocii și a provinciei în care și-a consumat viața. Drama acestuia — în viziunea autorului — nu provine numai din antagonismul „clasic", tradițional, dintre spiritul superior al creatorului și mărginirea celor din jur ; aici, antagonismul cuprinde și sfera iluziei, convertindu-se — în tiparele epocii — într-un antagonism de esență intelectuală, ce vizează alți termeni, și anume : occident-orient, metropolă-ținut provincial. Asemenea multor intelectuali din prima jumătate a veacului trecut, Bolyai János nutrea credința că numai occidentul cultural poate recunoaște și consacra valori, că numai acela are curajul „asumării" noutăților care revoluționează știința și arta. De aici, dilema : dezrădăcinare din solul provinciei iubite sau ofilirea propriei personalități. Bolyai nu s-a putut rupe de meleagurile natale. Aici a creat geometria neeuclidiană, aici și-a tipărit opera, acel **Appendix** extraordinar care încununa, la Tîrgu-Mureș, strădaniile bimilenare ale matematicienilor lumii, și tot aici și-a trăit cumplita dramă : a „deposedării", a frustrării de paternitatea creației. Ca o ironie a soartei, faptele acuză occidentul și îl acuză, mai ales, pe „pontiful" de la Göttingen, celebrul Gauss. Tatăl savantului transilvănean trimisese lui Gauss, **Appendix**-ul. Marele geometru de la Göttingen a intuit imediat valoarea remarcabilă a lucrării. Și, totuși, **cîțiva ani mai tîrziu,** cînd Lobacevski și, apoi, Riemann au ajuns, în mod independent, la același rezultat, Gauss s-a entuziasmat public de lucrările acestora, „uitînd", în chip straniu de „antecedentele" geometrului transilvan. „Amnezie" grație căreia, și astăzi încă, Riemann conteză drept „pionierul" unor teritorii științifice, defrișate deja de geniul unui tînăr din Carpați.

Tabéry Géza pune multă informație și destulă imaginație în conturarea destinului lui Bolyai. Faptul atestat documentar și legenda, împreună cu invenția de situații mai mult sau mai puțin verosimile, coexistă, pe parcursul romanului, și se împletesc armonios, nelăsînd să răzbată afară decît puține note dezacordate. Cu mijloace realiste, autorul creionează convingător tabloul societății aristocratice a vremii, prezintă cu dexteritate preocupările mondene, superficiale și imorale ale acesteia, fixează destul de pregnant tipuri, caractere. Eroul, însă, și multe din situațiile în care e pus acesta beneficiază de o tratare romantică. Figura lui Bolyai János pendulează continuu între extreme, cuprinde — într-o îngemănare specifică — trăsături demonice și angelice, geniu și demență, generozitate și egoism. Forțînd nota, autorul face din erou un personaj freudian, îl pune să trălască, apoi, și o falsă dramă erotică, inventează, în sprijin, un personaj adecvat, pe Teleki Anna — amestec de fascinație și viciu, insistă asupra eredității nevrotice, accentuează (cu o voluptate neînfrîntă), ori de cîte ori are ocazia, asupra **cruzimii** (un fel de blazon al tuturor personajelor, admirat excesiv de autor) lui János, aduce — fără acoperire documentară — în același cadru pe Bolyai, Chopin și Bem.

În ciuda acestor stridențe, precum și a unor poetizări fără un suflu deosebit, cartea lui Tabéry Géza, tradusă recent în românește, de Veronica Bârlădeanu, introduce în conștiința cititorilor noștri un scriitor interesant și un roman, pe alocuri, remarcabil. A se reține, printre altele, simbolul cerbului care se rătăcește și piere într-un cosmos iluzoriu de oglinzi, în luptă cu propria imagine, pe care nu și-o recunoaște.

Nicolae Baltag

critică

Valeriu Cristea : „Pe urmele lui Don Quijote"

În ce măsură e posibilă o nouă carte despre **Don Quijote,** după cele cîteva mari și prestigioase interpretări ale redutabilei opere și în ce măsură, mai ales, acest act de curată îndrăzneală critică, sosit după solide construcții de filosofie a culturii, poate fi plătit cu rezultate viabile ? Iată întrebări pe care, cu siguranță, și le-au pus unii cititori ai eseului lui Valeriu Cristea, bineînțeles chiar înainte de a fi deschis primele file ale cărții. Întrebările acestea prealabile ignoră, însă, atît condiția capodoperei, aceea de a constitui sursa potențială a unei infinite serii de interpretări, cît și unul din atributele capitale ale criticii de rasă, ca să spun astfel : acela de a fi însoțită de îndrumările de preț ale bunului simț. Or, Valeriu Cristea scrie, în primul rînd, o carte de bun simț : o carte care demonstrează cu strălucire cît de rodnică în sugestii e lectura fără prejudecăți, întreprinsă, însă, cu inteligență, fină intuiție critică, cu abilitate și putință de generalizare. Însăși ideea, simplă la prima vedere, de a citi **Don Quijote** în litera textului, de a cataloga și sistematiza arborescentele lui episoade este, indiscutabil, reversul bunului simț. Ceea ce ne propune criticul e o călătorie în interiorul operei, de obicei survolată la mare înălțime, trunchiată după diferitele nevoi de demonstrație. De asemenea, nu poate fi exclusă dintre temeiurile acestei abordări spectaculoase, doar aparent surprinzătoare, obligația oricărui critic care se respectă, aceea de a încerca vigilența unei mari opere. Valeriu Cristea, adept al „criticii afine" sau al „criticii alianțelor literare", a și teoretizat, a și implinit în fapt atari întreprinderi de curaj. În ochii săi, dealtfel, critica **infidelă,** critica foiletonistică, risipită în acolada cît mai multor cărți este mai încărcată de riscuri decît **critica-devoțiune,** pliată în jurul unor mari opere. Cu alte cuvinte, una din ideile cele mai dragi criticului, conducîndu-i atît orientarea practică, în alegerea subiectelor de eseu, cît și orientarea interpretativă, teoretică, în selecția motivelor și în dispunerea lor, este tocmai aceasta : operele importante reprezintă **realități protectoare,** ele oferind cititorului un „spațiu asigurat", în vreme ce, pe de altă parte, opera reprezintă pentru autorul ei tot un astfel de spațiu de protecție, un adevărat refugiu și un adăpost de siguranță. Cine citește cu atenție „Pe urmele lui Don Quijote" va observa, firește, cît de des, aproape obsesiv, e pusă la contribuție intuiția acestui spațiu privilegiat, atît în ce privește lectura, pentru care se transformă într-o intimitate familiară, străbătută de la un capăt la altul într-o tihnă și o voluptate caracteristice, cît și în privința operei, privită mereu în relația ei particulară cu autorul care s-a escamotat într-însa. Spațiul lecturii și spațiul operei, amîndouă deopotrivă de protectoare, sînt coordonatele demersului critic al lui Valeriu Cristea. Lectura, nu mai departe, comparată cu un zbor razant la nivelul operei, reține mai cu seamă, din multitudinea de aspecte ale romanului, pe cele ce pot configura un loc adăpostit, cu binefacerile sale adiacente. Impresiile criticului se coagulează pe traseele interioritații : Don Quijote e, astfel, romanul în care se spun și se ascultă cele mai multe povestiri ; e un mare roman de dragoste : „personajele sale iubesc, citesc despre iubire, născocesc și înscenează iubiri în chipul cel mai diferit cu putință" ; „Istoria cavalerului rătăcitor este totodată istoria popasurilor sale..." etc. Aș lega de această predilecție care seamănă, ea însăși, cu gestul ridicării unor creneluri de pază din materialele operei, în interiorul căreia călătoria să se poată desfășura în voie, un alt gest cu substrat etic-afectiv : priza lui Valeriu Cristea la valorile umane ale scrisului, cum ar fi, de pildă, întreaga teorie clădită pe absența orgoliului în reușita marilor creații. Am lăsat intenționat la urmă dezvoltarea ideii spațiului protector în tema centrală de meditație a eseului tocmai în legătură cu raportul mereu avut în vedere de critic, acela dintre autor, realitate și operă. Spirit dezabuzat, rebel, subversiv față de dogmele epocii sale Cervantes se apără de eventualele acuzații, disimulîndu-se prin ambiguitatea creației sale. **Don Quijote** e construit pe posibilitatea spațiului asigurat, de la adăpostul și sub mascarea căruia se pot rosti crude adevăruri cu privire la epocă. Monument al ficțiunii, al capacității de a fantaza halucinant, romanul, ca și creatorul său sînt, în același timp, presați din toate părțile de o realitate dramatică, șocantă, constrîngătoare. Datele ei acționează asupra ficțiunii ca un puhoi asupra digurilor. Cervantes își ia măsuri de precauție, dar totodată ne fixează mai bine în real. Cea mai frumoasă intuiție a lui Valeriu Cristea în această ordine a argumentației, este compararea „zborului" pe Lemnopiron, calul de lemn, cu procedeele astuțioase ale scrisului lui Cervantes : „Călătoria statică, zborul pe loc cu Lemnopiron constituie, totodată, metafora artei lui Cervantes".

Dan Cristea

prezențe

• În cinstea celui de-al XI-lea Congres al P.C.R. va fi decernat, luni, 21 octombrie, ora 18, la sediul Muzeului literaturii române, din strada Fundației nr. 4, premiul „Perpessicius" pentru cea mai bună ediție critică apărută în anul 1973. Distincția va fi acordată din partea revistei Manuscriptum, de către un juriu format din treisprezece critici și istorici literari, sub președinția lui Șerban Cioculescu, avînd ca președinte de onoare pe Iorgu Iordan. Același Muzeu al literaturii române organizează în colaborare cu Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Vîlcea, o manifestare literar-artistică în zilele de 19—20 octombrie, cînd va fi inaugurat, la Casa de cultură din Rîmnicu-Vîlcea, cenaclul literar „Casa de sub pădure" și va avea loc în comuna Vaideeni dezbaterea științifică „Balada populară și creația cultă" la care vor participa scriitori, critici, istorici literari și folcloriști.

• Asociația Scriitorilor din Iași organizează cea de-a IV-a ediție a Festivalului național de poezie „Mihai Eminescu" la Botoșani și Iași, în zilele de 27, 28, 29 octombrie a.c. Festivitatea de deschidere va avea loc duminică, 27 octombrie, ora 10, în Sala Filarmonicii „Moldova", cu un spectacol de poezie și muzică dedicat lui Mihai Eminescu în interpretarea unor actori ai teatrelor din Iași, Botoșani, București și Oradea. Programul cuprinde întîlniri ale poeților cu cititorii, recitaluri, concursuri, seri de poezie, spectacole, excursii la casele memoriale, programe speciale de filme la cinematografele ieșene, lansări de cărți, concerte de cîntece pe versuri de Mihai Eminescu, sesiuni de comunicări, precum și o festivitate a decernării distincțiilor Festivalului care va avea loc luni, 28 octombrie, orele 20, la Casa Sindicatelor din Iași. Se vor acorda următoarele distincții: 1. Premiul Asociației Scriitorilor din Iași pentru cel mai valoros volum de debut; 2. Premiul revistei „Convorbiri literare" pentru cea mai valoroasă carte de lirică patriotică; 3. Diploma Asociației Scriitorilor din Iași pentru popularizarea creației eminesciene peste hotare și 4. Premiul postului de radio și televiziune Iași pentru cel mai valoros cîntec pe versuri de Mihai Eminescu.

• Sub semnul celui de-al XI-lea Congres al Partidului Comunist Român, Comitetul municipal pentru cultură și educație socialistă Reșița a organizat o serie de manifestări artistice, care se desfășoară între 17 și 27 octombrie sub genericul **„Zilele culturii la Reșița".** Menit să satisfacă cerințele spirituale ale muncitorimii reșițene, programul cuprinde sesiuni de comunicări, vernisaje, întîlniri ale scriitorilor cu cititorii, premiere și matinee teatrale și cinematografice, spectacole de operetă, consfătuiri, montaje literare, dezbateri pe teme literare, lansări de cărți etc. Amintim premiera cu filmul „Tatăl risipitor", după scenariul lui Eugen Barbu și spectacolele cu piesa „Într-o singură seară" de Iosif Naghiu.

• Închinată Congresului al XI-lea al Partidului, în ziua de 17 octombrie a avut loc, la Muzeul memorial „George Bacovia", seara muzeală „O vis... o, libertate !"

• La 14 octombrie a avut loc la Biblioteca județeană din Botoșani „Ziua Editurii Junimea". Au fost lansate volumele „Satul fără țărani" de Ion Istrati și „Lîngă vetrele sacre" de Haralambie Țugui.

aqua forte

CAIETE ROMÂNEȘTI DE STUDII LITERARE

Sub titlul tematic „La littérature, l'humanisme et l'avenir", revista Cahiers roumains d'études littéraires nr. 2/1974 *grupează un număr de articole din care nu lipsesc semnături prestigioase internaționale, de un deosebit interes. Tema extrem de generoasă (fiecare termen în sine a constituit și constituie subiect de nenumărate tentative de definiri și redefiniri teoretice) beneficiază de aportul unor studii serioase, circumscrise exact obiectului. Dumitru Popescu analizează din perspectiva filozofiei marxiste într-un incitant articol „Nature, catharsis et l'homme", relațiile existențiale dintre om, mediu și natură. Dincolo de actualitatea și importanța ideilor, surprinde patetismul stilului și o sensibilitate aproape franciscană a naturii, care dau valențe artistice scriiturii.*

Delimitîndu-se de concepția althusseriană a anti-umanismului, Octavian Chețan își propune critica și fundamentarea din unghi marxist a conceptului de umanism (L'humanisme et les difficultés de l'ambiguité théorique").

Cunoscutul critic elvețian Jean Starobinski se ocupă într-un scăpărător și paradoxal eseu intitulat „La littérature et l'irrationnel" de raportul existent între cele două categorii. Dînd o accepție proprie conceptului de irațional și anume de : supra-raționalisme, „un ordre de verité plus «élevé» ou plus précieux", Starobinski ajunge să demonstreze prezența acestei categorii ca un dat fundamental al întregii istorii a literaturii. Relația dintre irațional și rațional, care nasc organic unul din altul, ar constitui mobilul creator, impulsul oricărei literaturi, iar doctrina antică a „utilului" și „plăcutului" nu ar face decît să traducă explicit acest paradox.

Jean Rousset, altă personalitate a școlii critice geneveze, analizează punînd la contribuție metoda sociologică, dar și pe cea stilistică, cu remarcabile rezultate, concepția rousseauistă a teatrului așa cum transpare în „Lettre à d'Alambert", *celebra scrisoare pamflet trimisă de Rousseau filozofului francez iluminist. Condamnînd teatrul și în special comedia ca instituții decadente în stare să vicieze moravurile și viața societății, J. J. Rousseau propune înlocuirea lor cu mari sărbători populare, carnavalești, în care fiecare spectator să fie în același timp și participant direct la spectacol,*

> ***Memorabile***
>
> **Arta nu poate exista desprinsă de viață și cu atît mai puțin împotriva ei.**
>
> **G. K. CHESTERTON**
>
> **Arta are o funcțiune socială bine definită, ea este o școală a moralei pentru cetățeni.**
>
> **G. CĂLINESCU**

actor. Evoluția ulterioară a teatrului a infirmat aceste deziderate, dar concluzie criticul francez, ideea spectacolului total, al spectatorului-actor, revine în actualitate. Dincolo de interesul strict literar, articolul lui Jean Rousset este o abilă demonstrație a perenității marilor idei. Nu mai puțin notabile sînt studiile cercetătorilor români. Continuînd preocupările sale în domeniul teoriei și ideologiei literare, Adrian Marino realizează în „The Future ; a Modern Topos" o schiță a acestei idei literare. Trecînd în revistă într-o perspectivă diacronică conotațiile acestui topos, *A. Marino ajunge să asocieze pe bună dreptate „ideea" de viitor cu cea de modernitate, de evoluție, de schimbare în sensul progresului.*

În „Futurism and fantasy in Romanian sciencefection" Ion Hobana desenează traiectoria unei posibile istorii a S.F.-ului românesc încercînd o „sincronizare" cu manifestările similare europene.

Victor Frnest Mașek își propune în „Art et littérature de computers" o definiție a creativității umane, spre deosebire de subprodusele literare ale computerelor. Romul Munteanu în „Reflexions sur les pouvoirs de la littérature" și Silvian Iosifescu în „Littéraire et nonlitéraire" glosează pe marginea unor controversate probleme de teorie literară cum ar fi aceea a raportului de influență dintre literatură și societate sau a specificității domeniului literar. Ca întotdeauna rubricile „La chronique des traductions, Comptes rendus ; Kaleidoscope", variate, susținute de note și comentarii competente. „Cahiers roumains d'études littéraires" *este fără îndoială o revistă de nivel internațional.*

P. D.

IDEOGRAME

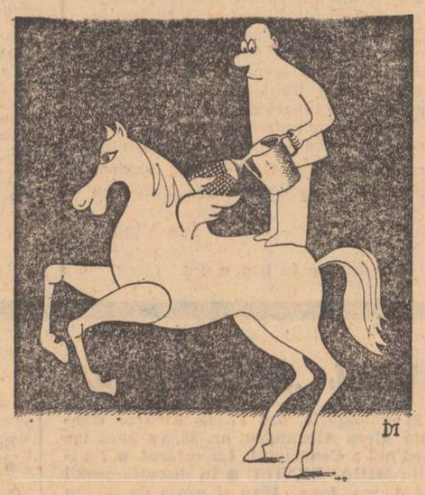

ION DOGAR-MARINESCU

biografia debuturilor

Convorbire cu Ben. Corlaciu

„Primul mare scriitor care m-a sechestrat sufletește pentru totdeauna este Eminescu“

— Stimate Ben. Corlaciu, am aflat despre dumneavoastră că sînteți născut la Galați în ziua de 6 martie 1924. Dumneavoastră ce credeți ?

— Îmi place, îmi place întrebarea ! Am aflat pînă și eu că m-am născut într-adevăr, iar datele respective, cu sau fără humor, sunt exacte. Numai că eu nu mă consider gălățean. Părinții mei sunt amîndoi transilvăneni ; mama mea din Maramureș ; tatăl meu de lîngă Blaj. Dealtfel am copilărit în Transilvania așa că orașul în care m-am născut nu este decît o întîmplare fără importanță în biografia mea.

— Ce fel de copilărie ați avut ?

— Esențială. Din ea s-a născut structura mea transilvană de nesupunere, nu anarhică, ci de nesupunere în fața greutăților, a vremurilor. Am considerat întotdeauna **am simțit** că rădăcinile mele sunt sub munții Țibleșului, iar necesitatea mea de libertate am simțit-o avîndu-și rădăcinile acolo, ca și sub cîmpia Blajului de unde era tatăl meu. Aceste două, stări vitale pentru mine, s-au reunit, mulțumită părinților mei, în ființa care sunt, i-aș zice, o ființă națională. Deci nu am o structură cosmopolită, cum o au de pildă cei cu obîrșia pe malurile marilor căi de comunicație, pe ape. Copilăria mea a fost mai puțin anecdotică, a fost o copilărie trăită în serios. Basmele păstorilor din Țibleș, pe care mi le spunea fratele mamei mele, Ion, n-au fost niciodată pentru mine niște basme, ci, bizar sau nu, au fost și au rămas niște stricte realități. Adesea fantastice, e drept, dar realități.

— Poate îmi și explicați.

— Iată un exemplu. Într-o noapte de vară, pe munte, la păscutul cailor, unchiul meu mi-a arătat deodată cerul : „Uite, mă coleșa !“ Era luna. O lună plină, apărută dintr-o dată de după creasta muntelui. Totul devenise fantastic, unii ar zice, metaforizînd, ireal, dar pentru unchiul meu luna era o mămăligă mare. Cum să-ți spun, ea simboliza nevoia acută a acelor oameni, din acele locuri, din acele timpuri, de a evada din nestatornicie. Acolo, în munții mei, a avea iarna mămăliga era vital. Asocierea lună-mămăligă nu era o metaforă de ordin estetic, era o transfigurare a realității într-un simbol.

— Cum ați intrat în felul de-a fi, de-a gîndi al acelor oameni ?

— N-am intrat în felul lor de-a fi, m-am pomenit în el și continui să exist ca atare pînă în ziua de azi. Ca să înțelegi mai bine îți mai dau un exemplu. Altădată, mult mai tîrziu, eram acum deja adolescent, într-o dimineață mergeam cu căruța pe dealurile Suciului. De fapt mergeam pe un platou și nu eram decît eu, caii și unchiul meu, Ion. A venit o clipă cînd m-am simțit deasupra lumii. Roțile căruței huruiau ca și acelea ale carului de foc cu care Sfîntul Ilie, așa cum știam tot de la unchiul meu, gonește prin ceruri înaintea ploii. Jos, în stînga, erau casele satului Rogoz și mai încolo se vedea, tot jos, Lăpușul Românesc. Am avut atunci senzația puterii mele umane. Mi-am dat seama că omul poate fi nemaipomenit de puternic, dacă reușește să se lepede de toate lucrurile mici, meschine, efemere. Mai ales calmul ca de piatră al unchiului meu m-a făcut să ajung la această revelație. El nu se temea de nimeni și de nimic ; i-ar fi fost frică numai de conștiința lui, dar conștiința lui era întotdeauna limpede. Dincolo de aspectul de basm al clipei am reținut, întotdeauna cu pregnanță, realitatea înălțimii ei morale și tot din clipa aceea a rămas permanent viu în mine disprețul pentru cei care confundă, mai ales cu deliberare, acest soi de forță umană cu goana după putere, vreau să spun, puterea personală. Acest dispreț a dat naștere unuia dintre aspectele protestelor mele lirice.

— Nu știu de ce, dar mi se pare că dumneavoastră ardelenii povestiți într-un fel, i-aș zice ostentativ, despre copilăriile dumneavoastră, încît, puse cap la cap, toate aceste amintiri au născut și susțin imaginea unei copilării transilvane fabuloase.

— Nu cred că ai dreptate. Am să-ți spun acum cîteva lucruri din care să poți înțelege că este vorba de cu totul altceva. Iată. Toată copilăria mea este plină de folclorul acelor locuri. Vorbeam despre basme dar poate și mai importante pentru mine au devenit cîntecele (versurile dar și muzica lor), jocurile, zicalele și mai ales un soi de replici ale dorului, schifuitoare, în aparență spontane, însă care vin din adîncurile bătrînești. Numai că eu nu le-am trăit aceste lucruri ca să le speculez, ca să-mi folclorizez versurile proprii ; nu am deliberat niciodată în fața hîrtiei, din acest punct de vedere. Un asemenea procedeu programatic, impus fie din afară, fie de tine însuți, îl consider nu numai ineficient pe plan estetic, ci chiar nociv. Ca să mergem la alții, ne vom gîndi la opera lui Creangă, a lui Enescu, a lui Eminescu. Aproape pretutindeni în creația lor avem de-a face, într-un fel sau altul, cu izvoare folclorice dar niciodată nu avem de-a face cu ostentația folclorică. Evident, sunt de părere că arta noastră modernă, cu toate primenirile prin care trebuie să treacă, nu va putea deveni perenă, ci va rămînea o „metodă“, dacă nu-și are rădăcinile chiar acolo în cîntecul freatic al obîrșiei și al straturilor noastre istorice pe care în atîtea rînduri timpul și împrejurările le-au despicat în falii dureroase. Dar, a lua pur și simplu elementele folclorice și a le pastișa, a le reproduce **tale quale** făcînd abuz de ele toată ziua, e un mare pericol pentru literatură, pentru artă în general. A apărut o boală, în acest sens. O boală căreia eu îi spun „folclorită“. Folclorul, da, poate să regenereze arta folclorita însă o duce la vulgaritate, dacă nu de-a dreptul înapoi la primitivism. Nu ți le-aș spune toate astea, dacă nu aș fi într-un fel alarmat de folclorita care a cam început să bîntuie de la o vreme în multe dintre producțiile lirice. Sunt convins că aceia care se gîndesc cu calm și cu inteligență la prezentul ca și la viitorul literaturii românești nu pretind să facem „folclorită“. Dorința și necesitatea ne conduc, cred eu, la esența folclorului, iar nu la demonetizarea lui.

— Pentru că pomeneați ceva mai înainte de protestele dumneavoastră lirice, m-ar interesa să-mi spuneți cînd și cum au apărut între dumneavoastră și realitatea fantastică a copilăriei propriile producții lirice, literatura în general.

— Da, spuneam adineauri ceva despre protestele mele, bunăoară, lirice. În substrat aveau, desigur, în vedere protestele omenești, protestele omului care, nu se știe de ce, se exprimă cu precădere liric. Scriind pe hîrtie, m-am pomenit încă de pe la 12 ani. Nu fac din aceasta o vechime, bună, cum ar fi, pentru cartea de muncă, mai ales că nici nu mă pot lăuda cu calitatea primelor mele începuturi literare. Momentul din care aș îndrăzni să mă mîndresc apare abia după cîțiva ani, corespunzînd bio și bibliografic cu atașarea mea de gruparea „Albatrosului“. Pînă atunci, însă cu o mare sete reușisem să mă umplu de lecturi. Nu am avut pe atunci un criteriu didactic sau științific al lecturilor mele, ceea ce nu înseamnă însă că citeam chiar la întîmplare. Un soi de simț al meu, necunoscut, mă făcea să mă opresc și chiar să caut cu timpul tocmai acele cărți, fie de filosofie, fie beletristice în care clocotea suferința omenească, în care omenirea întreagă se zbuciuma. Primul mare scriitor care m-a sechestrat sufletește pentru totdeauna este Eminescu. Asta, de la români. Dar, în aceeași vreme, stăteam nopți întregi cu Lermontov, cu Esenin, cu Dostoievski.

— Să înțeleg de aici că, încă de atunci, în afară de lecturile în limba română puteați citi și în cîteva limbi străine ?

— Citeam în limba română, învățam cu îndîrjire și mai mult singur limbile franceză, italiană și latină. Am pomenit numai în treacăt doar cîțiva mari scriitori ai protestelor umane. Au fost, evident, și alții, dar suferința din operele celor numiți m-a reținut îndeosebi. Precum, de pildă, mai tîrziu, suferința tragică a universului ovidian sau aceea, de o seninătate mușcătoare, a lui Exupèry.

— Amintiți foarte des de „suferința umană“. Aș zice că o căutați cu luminarea. Cum se împacă această „sete“ de suferință cu, de pildă, lumea de basm a copilăriei dumneavoastră transilvane ?

— Tocmai din ea s-a și născut căci trebuie să-ți spun că locurile copilăriei mele erau frumoase naturistic, iar oamenii aveau o frumusețe sufletească, o seninătate a neputinței proprii, dar condițiile erau, practic, aride. Plus condițiile istorice ostile care sedimentau în acei oameni, de sute de ani, în permanență straturi de suferință, de nostalgii, de răscoală, de resemnări. Era un amestec adînc și care dincolo de aparențe a adăpostit întotdeauna vulcani. Întorcîndu-ne la lecturile mele, la primele mele creații lirice, cam ce-ți pomenisem eu mai înainte era bagajul cu care veneam în mine în momentul primului contact cu „Albatrosul“, la vîrsta de 17 ani, adică în martie 1941.

— Înainte de a trece la „Albatros“, v-aș ruga să-mi spuneți ce găseați în Bucureștiul acelor vremuri. Apoi, pentru că știu că ați lucrat la „Timpul“, v-aș ruga să-mi spuneți cum ați ajuns acolo și ce vă amintiți azi despre spiritul acelei redacții.

— În București găseam o suferință socială, de astă dată specifică marelui oraș, pistoalele „morții verzi“, amenințarea războiului și asupra țării noastre după ce Hitler ocupase Austria, Cehoslovacia, Polonia, Franța. Aveam, încă de pe atunci, conștiința că mizeria, suferința, asasinatul politic, războiul nu puteau face parte dintr-un univers uman drept și echitabil. Eram însă fără o busolă sigură. Această busolă, mai întîi cetățenească și apoi literară, mi-a întins-o, primul, Miron Radu Paraschivescu, la ziarul „Timpul“, unde am fost corector de noapte încă din toamna lui 1940. Tot el m-a luat apoi, pentru o vreme, în redacție, la „Pagina a doua“, cum se numea pe atunci pagina culturală a unui ziar. Într-o perioadă de formare și de efervescență esențială pentru destinul unui adolescent am avut, deci, norocul de a da peste omul, peste mentorul cel mai potrivit. Căci de la sufletul și noblețea lui „Merepe“ după cum mai apoi de la apartenența mea la gruparea „Albatros“, pornește și continuă pînă azi tot drumul vieții mele literare. Mă întrebai de „Timpul“. Acolo era un climat cu desăvîrșire democratic, absolut opus năvalei legionare și hitleriste. Acolo au avut, de asemenea, o înrîurire prielnică asupra mea oameni ca Ștefan Roll, George Macovescu, Mircea Grigorescu, care lucrau chiar în redacție, și nu o dată scriitori ca Geo Bogza sau Eugen Jebeleanu, care vizitau redacția pe înserat din considerente afective.

— Cum v-ați întîlnit cu „Albatrosul“ ?

— Eram deci corector și versificator încă nepublicat, la începutul lui martie 1941, cînd am dat peste primul număr al revistei „Albatros“, apărută tocmai atunci. M-au izbit din capul locului două aspecte : era scrisă foarte ager și era împănată cu proteste, mai mult sau mai puțin deghizate. Nu pot uita nici azi, de pildă, rubricile în care erau atacați pistolarii, tromboniștii festivi, conformiștii publicațiilor stipendiate, note semnate cu pseudonime care nu știam că-i aparțin lui Geo Dumitrescu deoarece nu-l cunoscusem încă ; dealtfel nu cunoșteam încă pe nici unul dintre membrii acelei grupări, căci în fond era vorba despre o grupare cu context politic și nu doar despre o revistă oarecare. Citind și răscitind acel prim număr, am hotărît că este ceea ce îmi trebuie și că trebuie să fac pe dracu în patru să-i cunosc pe acei oameni și să mă alătur lor.

— Cum l-ați făcut pe dracu în patru ?

— Cîteva seri mai tîrziu, își face prima apariție la **Café de la Paix** — unde eu eram ceva mai vechi — Geo Dumitrescu. Dimitrie Stelaru îmi spune cu cine am de-a face, Geo Dumitrescu mă întreabă ironic „Ce mai faceți maestre ?“, eu — în ciuda firii mele — nu ricanez pentru că eram în fine bucuros. Am avut din prima clipă siguranța că prin persoana lui Geo Dumitrescu fac cunoștință chiar cu „Albatrosul“ și n-am putut răspunde decît cu satisfacție la întrebarea lui, de după cîteva minute, dacă aș vrea să merg cu ei. Astfel am devenit albatrosist cu începere de la numărul 2 al revistei, cînd oricine mă poate găsi alături de ceilalți în caseta de lîngă titlu pînă la ultimul număr al revistei (7) suprimată de cenzura antonesciană.

— E ușor de zis „oricine mă poate găsi alături de ceilalți...“ mai greu este însă de căutat acest lucru, fiindcă „Albatrosul“ este o colecție rară. De aceea v-aș ruga să-i numiți dumneavoastră pe albatrosiști.

— Componenții acestei grupări literare de atitudine antifascistă, erau, aproape toți, studenți ai Facultății de litere și filosofie ale cărei cursuri aveam apoi să le audiez și eu. Mi-a făcut întotdeauna plăcere să-i amintesc pe toți. În caseta cu pricina eram trecuți cu toții în ordine alfabetică, lucru care simboliza și el o atitudine deliberat democratică în vînzoleala totalitaristă a vremii, dar eu ți-i voi spune acum la repezeală, cum îmi vin în minte : Geo Dumitrescu, Dinu Pillat, Marin Sărbulescu, Tiberiu Tretinescu, Elena Diaconu, Ovidiu Riureanu, Florin Lucescu ; în afară de aceștia, adică de cei permanenți, mai sunt la un moment sau altul Marin Toma, Onca Talpa și (dar numai la numărul 1, deoarece imediat a divorțat de noi) Al. Cerna-Rădulescu. Ca director figura profesorul universitar Raoul Teodorescu de la catedra lui Tudor Vianu, întrucît nici unul dintre tinerii inițiatori ai revistei nu ar fi putut obține, fiind doar niște copilandri, încă anonimi, autorizația de apariție. Revista, deci, o făceam noi între noi, de la A la Z, ceea ce nu înseamnă că putem trece peste prezența nominală a lui Raoul Teodorescu, care vedea din ce în ce mai bine că girează o publicație antifascistă și care, spre meritul lui, nu s-a lepădat de noi.

— Dacă în casetă erați trecuți într-o ordine deliberat democratică, ordinea în care mi i-ați enumerat pe albatrosiști nu este cumva una afectivă, sentimentală ?

— Nu i-am pomenit în ordine afectivă, ci întîmplătoare. Dacă însă îți, pot să-mi declar afecțiunea, atunci mă văd în plin subiectivism și trebuie să recunosc că m-am simțit întotdeauna cel mai atașat de Geo Dumitrescu, care era, aș zice, șeful spiritual al grupării, și de Marin Sărbulescu, care a reprezentat întotdeauna pentru mine bunătatea sufletească și probitatea de caracter.

— În ce raporturi și-a propus să se afle „Albatrosul“ cu literatura română a vremii ?

— Toți acești tineri, chiar foarte tineri, de pe atunci erau, în primul rînd, niște revoltați spirituali. Literatura noastră din vremea aceea, deși apucase să-i aibă pe un Blaga, pe un Călinescu, pe un Arghezi, pe un Ion Barbu, respectați și admirați de noi toți, trebuia totuși primenită. Așa cel puțin simțeam noi. Nu o primenire neapărat estetică, nu doar o primenire formală a tiparelor, ci una de substanță, frizînd socialul și atitudinea politică. Conformismul de toate nuanțele, demagogia, drapelul mincinos al morții politice sau al războiului, academismul mucegăit, anchiloza intelectuală, oportunismul și carierismul, aceste plăgi canceroase care începuseră să roadă, în primul rînd societatea și implicit literatura, artele trebuiau arătate cu degetul, trebuiau condamnate. Aș zice, cum e și firesc, trebuiau extirpate, dar nu-mi permit să spun una ca asta, mai exact că am fi făcut-o noi, căci noi eram doar cîțiva tineri și, e de la sine înțeles nu ne putem aroga o acțiune de asemenea amploare. Dar noi am luat atitudine și cred și astăzi, după 33 de ani, că nu am făcut, totuși, puțin lucru.

— Care a fost prima dumneavoastră atitudine personală și împotriva cui ați luat-o ?

— Prima mea atitudine în această contextură a grupării am marcat-o prin includerea imediată a numelui meu în caseta revistei, căci imediat după apariția primului număr a și început să se întindă vestea că „Albatrosul“ e un protest, iar apartenența la această revistă este prin ea însăși o atitudine. Apoi am publicat poezii, pe atunci nu făceam publicistică, mă pregăteam studiind. În afară de asta am muncit și eu în tipografie, la paginele revistei, am cărat și eu sub brat, alături de alții, exemplare la chioșcuri, am lipit afișele pe ziduri împreună cu Geo Dumitrescu și Marin Sărbulescu, am participat permanent la ședințele de alcătuire a sumarelor etc.

— Cum și unde se stabileau sumarele „Albatrosului“ ?

— Eram urmăriți dar trebuia să ne adunăm undeva pentru a face munca de redacție. N-aveam sediu. Sediul moral era acasă la Geo Dumitrescu, pe Calea Griviței, dar nu ne puteam întîlni acolo pentru că era prea multă lume în jur. Uneori ne vedeam la cîte o bodegă ; prefăcîndu-ne că bem, discutam apariția numărului viitor al revistei. Pînă la urmă am găsit casa cea mai sigură ; nimeni nu putea bănui : locuința lui Tiberiu Tretinescu. Tatăl său lucrînd în magistratură era pentru noi un paravan sigur. Se cuvine, deci, să aduc un elogiu și acestui om care știa ce facem noi acolo împreună cu băiatul lui și care niciodată nu ne-a închis ușa.

— De ce publicații ale vremii era legat, măcar sentimental, „Albatrosul“ ?

— De nici una. Reviste sau alt soi de publicații antifasciste nu puteau să apară, deci nu aveam de cine să ne atașăm, în mod public, firește, iar celelalte publicații, mai mult sau mai puțin literare erau fie pe de-a-ntregul fasciste, fie impregnate cu fascism sau cel puțin cu conformism, iar revista și gruparea tocmai pe acestea le și combătea. Ți-aș atrage atenția în acest sens, de exemplu, asupra notelor polemice ale lui Geo Dumitrescu semnate mai cu seamă Ion Călimară, Felix Anadam etc.

— Nu știu de ce, dar astăzi albatrosiștii mi se par mai numeroși decît în 1941.

— După cum constatăm, într-adevăr, prea mulți nu am fost în această grupare. Dacă astăzi dumneata și alți oameni tineri aveți impresia că am fost foarte mulți, asta, în fond, mă bucură. Poate fi o dovadă că actul nostru de atunci a avut o direcție bună și era, într-adevăr, una dintre modalitățile de atitudine ale vremii respective, care, firește, au fost mult mai numeroase și mai variate. E bine să constați peste decenii că lumea prezentă ia în considerație pozitivă faptele adolescenței tale. Dar cred că mai există o explicație a acestei impresii de — dacă pot să-i spun așa — **mulțime locală**. Am și eu senzația că de la un timp încoace a fi fost albatrosist a devenit o modă. În vreme ce unii dintre albatrosiștii reali își văd de treaba lor în liniște, scriind și astăzi fără a se bate cu pumnul în piept, în vreme ce de cîțiva, cum ar fi de pildă Elena Diaconu, nu mai știu nici eu nimic, iar unul dintre noi, adică Marin Sărbulescu, a binevoit chiar să și moară, mă pomenesc, din cînd în cînd, cu cîte cineva de care acum aud întîia oară că susține a fi fost albatrosist. Și, după cum îmi spuseși chiar dumneata, se pare că se înmulțesc mereu. E sublim. Dacă interiorul unei gogoși poate fi sublim. Bunăoară, chiar colegul nostru Al. Cerna-Rădulescu, publică în **Viața Românească**, 6/1974, niște pagini cu titlul **„Simulînd evadarea“**. Nu vreau să împietez cu nimic asupra calității sale de literat, dar nici nu e echitabil și onest ce afirmă Domnia Sa acolo. Dacă stai să crezi ce citești, poți ajunge la eroarea că Al. Cerna-Rădulescu a fost nu numai cel mai (!) permanent, dar și cel mai înfocat albatrosist. Este drept, la primul număr, el apare în casetă, deoarece era nevoie de un tehnician în ale tipografiei. Dar atîta tot. Și ca prezență și ca atitudine. Imediat după aceea, nimeni nu-l mai poate găsi printre noi, oricît l-ar căuta. Firește, era la latitudinea Domniei Sale de a se despărți de o asemenea grupare, dar prin despărțirea de atunci și-a anulat singur dreptul de-a intra acum în corul modei, iar noi, supraviețuitorii, ca să zic așa, avem obligația de a vă transmite dumneavoastră, celor care sunteți azi la virsta noastră de pe atunci, adevărul și numai adevărul. Căci la urma urmei nu este vorba despre o persoană sau alta, ci despre un fenomen literar, pe un stringent fundal social-politic. În altă ordine de idei, dar tot legat de istoria „Albatrosului“, și în orice caz fără a face nici un proces de intenție, m-aș referi la „reconstituirea“ pe care stimatul nostru coleg Emil Manu o face în lucrarea sa **Reviste românești de poezie.** Sunt în această carte cîteva erori mai mult decît regretabile de ordinul documentarului iscate, probabil, de goana condeiului, sau de cine știe ce vicisitudini ale vieții. Dealtfel legat de istoria „Albatrosului“ ți-aș recomanda să revezi revista „Amfiteatru“ (Anul I, nr. 11 și Anul II, nr. 14), unde Geo Dumitrescu, după mine cel mai autorizat, spune toate aceste lucruri de istorie literară cu o mare exactitate și corectitudine. Iar dacă cineva vreodată, ne va face cinstea de a se ocupa de această mișcare a noastră, tot în acele pagini ale lui Geo Dumitrescu va găsi fundația unei construcții adevărate.

— Cum a dispărut „Albatrosul“ ?

— În vara lui 1942 studențimea era în vacanță. Noi pregăteam numărul 8. Antonescu declarase încă de un an război Uniunii Sovietice alături de Hitler. Cum noi, cei de la „Albatros“, eram, după unii gata vopsiți în roșu ne-am pomenit cu revista suprimată. După ce poliția făcuse descinderi acasă la Geo Dumitrescu, iar eu și Dimitrie Stelaru fuseserăm anunțați discret de un chelnăr de la **Café de la Paix**, anume Filipescu, să nu mai dăm pe-acolo deoarece ne caută Siguranța. Noi nu ne-am astîmpărat. Printr-o întîmplare Geo Dumitrescu află că o revistă studențească, **Gîndul nostru**, nemaiavînd nici un mijloc material de apariție, e pe punctul de a muri cum se zice cu humor, de la sine. El, Geo Dumitrescu, ne convoacă imediat și ne propune să preluăm această revistă. Ceea ce am și făcut pe loc. Cu acest prilej grupării noastre i se adaugă, de astă dată în mod public, Dimitrie Stelaru care ne și dă poezia „Maria Maria“. Revista apare cu absolut aceeași configurație, pe fondul aceleiași atitudini protestatare și cu aceeași tineri romantici și progresiști. Numai titlul era altul. Noi credeam că vom reuși să scoatem măcar cîteva numere, dar ne-am înșelat. Imediat după primul număr, generalul Ion Antonescu însuși dă un comunicat în toată presa de atunci prin care anunță interzicerea acestei publicații „ostile“. Era, desigur, un avertisment drastic, mai cu seamă pentru alții care ar fi avut, eventual, intenția de a merge pe același drum antifascist.

— Cum s-a produs debutul dumneavoastră editorial ?

— Prima mea plachetă de versuri, mă refer la **Tavernale**, a apărut în toamna lui 1941 în **Editura Revistei Cadran**, aceeași în care apăruseră de curînd Mihnea Gheorghiu cu **Anna-Mad** și Alexandru Balaci cu **Dolores**. Această editură volantă (am zis volantă pentru că din motive de prudență nu avea nici un sediu, ea fiind continuarea, mai mult sau mai puțin subterană, a fostei reviste **Cadran** de la Craiova, la ora aceea suprimată de cenzură) era condusă de poetul Ștefan Popescu pe care-l cunoscusem în cadrul intim al „Albatrosului“. Lui i-am dat acele prime versuri ale mele, el a crezut că, acum citez din prefața lui, „experiența lui [adică a mea] merită să fie făcută cunoscut“. Așa m-am pomenit eu debutînd editorial la o vîrstă foarte fragedă și mai ales în niște vremuri în care, mi-aduc aminte, unii tineri poeți își copiau acasă versurile în mai multe exemplare și ni le dădeau pe urmă la **Café de la Paix** într-o copertă cu mențiunea **Editura Mîinile Autorului.**

— Cum a fost primită de critica literară plachetă dumneavoastră ?

— Această carte nu a făcut gaură în cer, dar nici nu a fost ignorată. S-a ocupat de ea, la un oarecare timp, de pildă, Pompiliu Constantinescu, care, în cronica la **„Pelerinul serilor“**, a doua mea carte, o cercetează și pe cea dintîi: la fel procedează și Perpessicius cînd se ocupă de **„Manifest liric“. Tavernale** a produs totuși un scandal — nu de ordin estetic, ci chiar politic. Într-o revistă prohitleristă de atunci „Chemarea Vremii“, cineva a intervenit cu o cronichetă în care, pornind de la faptul că placheta mea apăruse la Cadran și avînd în subtext și apartenența mea la grupurea albatrosistă, o declara „O carte inutilă“ încă din titlu. Și demonstra în ce consta „inutilitatea“ ei. Era inutil, după acel cineva, ca asemenea autori să mai apară într-o vreme care, credea el, se înscria exclusiv și ireversibil în „neue ordung“-ul hitlerist. Cu calm, dar cu o fermitate acută, au intervenit imediat Miron Radu Paraschivescu, prin două articole consecutive în ziarul **„Evenimentul zilei“** și Geo Dumitrescu în ziarul **„Timpul“.**

Eu știu și azi, cum știam chiar de atunci, că apărîndu-mă pe mine, amîndoi apărau, în fond, libertatea și principiile progresiste. Din momentul acela, indiferent de calitatea în sine a **Tavernalelor**, m-am văzut instalat în rîndurile poeților cu talent din generația mea.

Dorin Tudoran

● O copilărie esențială ● Luna era o mămăligă mare ● Folclorita ● Protestele mele, bunăoară lirice ● Eram în primul rînd niște revoltați ● A fi albatrosist a devenit modă ● Cartea n-a făcut gaură-n cer ● „Tavernalele“ a produs totuși scandal ● A intervenit Miron Radu Paraschivescu.

Un poet al universului citadin

Poezia lui Dan Laurențiu (n. 10 august 1937 la Podul Iloaei) din Poziția aștrilor (1967), Călătoria de seară (1968) și Imnuri către amurg (1970) seamănă, dacă autorul ar avea cunoștință de Colocviile lui Guido Gozzano, cu a crepusculariilor italieni, fiind mai sigur, cum s-a și observat, o nouă versiune a lirismului melancolic și damnat bacovian, nu chiar atît de renovat tehnic, dacă ne gîndim la formula stanțelor și versetelor.

Ca și Bacovia, Dan Laurențiu își compune o mască de tristețe misterioasă pe care, prinț al neantului, o poartă sub soarele negru (metafora nervaliană e luată ca emblemă) al melancoliei. El e „efebul de aur“ care trece pe drum de seară printr-un „frunziș albastru“ (violetul bacovian), rătăcind fără rost, obsedat de apropierea întunericului:

„Amurgul s-a-ntors pe partea cealaltă / Mutîndu-și cotul șiroind de umbre / Către obrazul meu palid și tras...“

„Dar m-am aplecat încet spre amurg / Și cu palme fierbinți / Am trezit păsările culcate în umbre / Și-mi era frig, și mi-era frig...“

„Amurg surizînd umil sub fereastră / ciine pierdut în valurile mării / vino aici eu sînt fratele tău / tremur din palme nesigure...“

„Și acum iată amurgul / tîrîndu-se ca un rob la picioarele tale / ochii mei au știut ce e focul sacru / gura mea a știut ce e setea zeilor...“

„Va trebui să dorm tu citește-mi / dintr-o carte sfîntă / în acest amurg eu trebuie să dorm / un ochi se deschide în haos...“

„O penumbră de aur în amurgul / acela culcat pudic într-o țară neprihănită / îți sărbătorea chipul de efeb glorios / și lira ta cucerise favoarea zeilor...“.

„Între aceste ziduri palide / în această lumină obscură / de zori sau crepuscul amar / stă demiurgul de gheață...“

Dan Laurențiu e un citadin devitalizat, acuzînd „nepăsare la binele și la răul care poate veni“, „fără gînd răzbunător și fără iubire“ care-și tîrăște aripile cu pene albe ale solitudinii spre rîul negru al neființei. Totul e bacovian, dar în decorul, ca și în filozofia opusă facticelui **homo sum**, intră elemente noi, aproape de ultimă oră, de la beton și autobuz pînă la mizantropia existențialiștilor:

„Acum se lasă toamna și luna / cu slab romantism se gudură pe străzi de beton / și lungi autobuze se deplasează spre roșu / și ce îngrijorați ne sînt ochii / / fiară sînt și nimic / din ce e feroce nu mi-e străin / strigă-n primăvara neagră soarele / grăbindu-se cu biciul prin ceața meridianelor / / cu toții vrem să atîrnăm de știreang / stăpînul vai ne mînă cu biciu-n paradis / voi astupa cu mine groapa cerului / prin care trece lumina feroce a soarelui / Soleil, soleil, faute éclatante...“.

Originală la Dan Laurențiu e o anume inocență, o stare de extaz și de suavitate cu care așteaptă trecerea în lumea spiritului, a marii izbăviri **(Acea grădină)**:

„Sfînt este clopotul acesta / sub care îți faci rugăciunea / sfînt este clopotul vieții tale / cu aripi tandre / zboară glasul tău în azur / / speranță și teamă ascunde bunul / cel albastru niciodată / însă el nu va arunca fulgerul / pe creștetul suav al pietrei funerare / / aici a început viața / aici a murit iubirea / spune-mi draga mea / cînd ne vom întîlni în această grădină.“

Poetul e totdeodată posesor al grației celeste și un predestinat al slăbiciunilor **(O cită pace)**:

„Pieptul meu respiră cu durerea plină de grație a cerului care m-a trimis la voi / cerul a vrut să-și cunoască / puterea și setea de glorie... / / sînt vulnerabil ca un mormînt / unde a fost îngropată însăși divina sensibilitate umană / ochii mei rid în tăcerea nopții...“

Speranțele care făceau sufletul fericit trezesc prin eșec regretul, bezna vieții dă o bucurie amară **(Binele serii)**:

„O cîtă părere de rău / în acest suflet fericit cîndva / de cîntecul fără prihană / al sirenelor / / și cîtă amară bucurie / bate în această inimă / obișnuită cu vastul întuneric / al zilei fără nici o candelă în cer...“

Cu această sensibilitate, erosul lui Dan Laurențiu nu poate fi decît elegiac și funebru **(Apele somnului)**:

„Suris de catifea în amurg / tu spui nimic nu este pierdut / guri uriașe de aur / mă strigă din apele somnului / / numai o frunză vei păstra / din toată iubirea noastră / totul a fost luat de valurile / sărate ale mării și vîndut zeilor / / copacul alb și negru / se clatină acum între nouri / meduzele reci îi sărută / crengile / / nu va rămîne acolo / unde a plecat îngerul cu aripi negre / decît privirea mea fixă / iluminînd pustiurile mării“.

Sînt, ca și la Bacovia, alte versuri unde voita neglijență sau afectarea, chiar absurditatea, izbesc :

Căci vin din țara unde pling umbre fără număr
Și mi-au crescut în ceață copite de cristal
Și seara cînd vă bat pe umăr
Vă bate vremea cu brațul social

Studiul melancoliei reclamă condiții **sui-generis:**

„Studiul profund al melancoliei / cere o masă de brad și / un ciine roșu trebuie / să latre pe o mare neagră.“

Dragostea bărbatului și a femeii de muzică are efecte neașteptate:

„Femeia iubește muzica / bărbatul iubește muzica / iubirea lor e muzica sferelor / ha-ha-ha un crocodil se va naște.“

Limbajul se dezarticulează:

„Vai vai vai / trece vremea trece uite-așa / mai spuneai tu / ce pot să fac ce pot să fac și totuși...“

Cînd versifică rimind, foarte rar, Dan Laurențiu pare a parodia, o dată pe Arghezi:

Iubito cu părul de aur
ascultă cum plînge un taur
acum și în lumea de-apoi
lumină vom fi amîndoi

Un lied constă din simpla enunțare a titlului unei cărți și a conceptelor fundamentale ale filozofiei lui Heidegger:

Sein und Zeit
Angst und Sorge
Sein und Zeit
Angst und Sorge...
Quid obstat
quominus
beatus
sis

(Cine se opune ca să nu fii fericit?)

Al. Piru

Constanța Buzea: „Nervi de toamnă“

Nervi

Cuvinte, cuvinte și-o pasăre lină în minte.
De suflet, de suflet, că este, tu adu-mi aminte.
Nădejde, nădejde, chiar dacă pădurile-s vineți.
Iubire, iubire, cînd viața, cînd moartea revine-ți.
Cu mine, cu mine, o șansă ce nu se revarsă.
Cu tine, cu tine, lumina de ceară nearsă.
De fosfor, de fosfor, de nervi răzvrătiți ne e boala.
Și totuși, și totuși, tot nouă ni-e dată sfiala.

Frunze

Fără nădejde îngropat în liniștea unei chilii,
Trezindu-se fără păcat, sufletul tău înnebuni,

Și se mută din acel loc în negura pădurii sfinte
Amenințată de un foc care din ea se va aprinde.

A tuturor și-a nimănui, pădurea se umplu de miri,
Privirea caprei amărui, de-un cerb cu gleznele subțiri.

Nerăbdătoare frunze bat, și păsările sunt mai vii
De visul alb în care-a stat noaptea, întinsă peste zi.

Urmat, în taina bunei firi, de lupta tulburilor pui,
Dind vieții scurte, amăgiri, durerii morții te supui.

Cu-atît mai des ți-e dat să fii al fricii de-a nu fi deloc,
Cu cît, legat de lumea gri, îi judeci lipsa de noroc.

Mai bine taci decît să spui că patimile sunt pustii.
Vei fi lovit, și-ai să apui hulit de cete de copii.

Paloare

Numai durerea de-a fi pămînt
Și a gîndi în continuare
Fără mișcare, fără cuvînt
La înverzire și la răbdare
Rătăcitor sub cerul mare
Sub lunatecul, albul veșmînt,
Demon sărac într-o sete-paloare,
Caută-și sufletul trupul de rînd,
Carnea și lacrima în repetare.

Nimeni

Dacă îmi ceri să nu te mint de-aci-nainte,
Pui făclieri cu foc de-argint să mă-nveșminte ?
Arzi tu pe rug ceară topită, vin vinovat,
Mereu să fug și de ispită, și de păcat ?
Cum aș mai spune : Mare amară, vrei să mă ierți ?
Luna apune, ca să răsară între coperți.
Ciți vor să fie prinți în palate pure de sare,
Văd poezie și nestemate simt sub picioare.
Robi ai candorii, trec ei călare ritmic pe rime ?
Rid trecătorii, ori mi se pare, nimeni de nime.

Aripi

Oricît trecuse sufletul de pur,
De dor de moarte se îmbolnăvi.

Înfășurat în aripi de mercur,
Surizător, cuvîntu-l umili.

Dar fără suflet nu avem contur,
Suntem săraci fără melancolii.

Sufletul meu, visez să te îndur
Umbrit în setea lumii pămîntii.

Ca să te-ascult, ar trebui să fur,
Și, undeva, să mint ar trebui.

Cu milă răzvrătită vrei să jur
Că mă voi naște spre a te iubi,

Fiind păcat de tot acel murmur
Promis, retras, de sorți și de stafii.

Umilință

Deschide Mare drumul tău rotund
Sub cerul îmbicsit de ceață verde,

Întreabă-mă, acum am să răspund
Cu umilința celui care pierde.

Nu încerca în valuri să amii
Cuvintele de umbră care vin

De dincolo, și-mi intre în călcîi
Ca limbi de șarpe limpezi de venin.

Nu-mi arăta orbitele sărate
Ale pescarilor săraci în zile.

Sunt adormiți, sunt morți pe jumătate
În temnița fierbinte din pupile.

Valeriu Bucuroiu

Plopii

M-am hirotonisit. Îmi fac în fiecare dimineață
slujba. Cuvinte lîngă fagurii de rouă.
Florile sînt enoriașii mei ascultători. Bat
mătănii lîngă trandafiri. Și-atunci cînd plouă

Mut desaga norilor deasupra sălciilor
încovoiate pe caldarîmul apelor fierbinți.
Cerul, acum, de-abia mi-ajunge la tenăr. Iar plopii
stingheri. Plopii. Sînt pentru mine adevărații
părinți !

O zi

Dacă aș fi cineast, filmul vieții mele ar fi :
O zi pe șantierul
Fără scenariu, fără actori, fără trucaje, fără decoruri
și, mai ales, fără mister

Ar fi limpede ca o petală de nufăr
scăldată-ntre ape
Și secerat ca un fulger cînd norii sînt grei
și ploaia-i aproape !

Operatorul meu, neprofesionist, nu ia unghiuri fericite,
el lasă aparatul în voie
Să vadă, s-audă, să memoreze și să nu revină,
chiar dacă e nevoie !

Mișcările unui fierar betonist sînt mai pure și mai
grațioase decît ale unui strălucit campion la
paralele.
Piine și cîntec sînt mîinile aprinse ale dulgherului,
și patimi în ochi pentru stele !

Albia de mărgean

Macaraua gigant are în primul rînd relații
cu cerul. Interesele ei sînt sus.
Își plimbă destinul peste arbori și case. Are
întotdeauna ceva de făcut. Ceva de spus.

Acum duce cu grijă albia de mărgean în care
mama își va spăla pruncul cu sănătate.
Pereți întregi cu ferestre de gînduri gata
făcute duce. Simplu, fără vanitate.

Ce închegat sună : cărăușie pe verticală !
Din carlingă pilotul dă norii la o parte să-și
vadă mai bine aripile cum vîslesc încordate.
Urmează pauza de prînz. Și din nou setea de urcuș
pune stăpînire peste toate.

debut

Victor Marin Basarab

«ai auzit, mă,

lui Marin Preda

Intercalînd nenumărate sintagme de tip oral într-o montură narativă fluentă, Victor Marin Basarab reușește o proză remarcabilă prin ritm și culoare. O serie de personaje pitorești, aflate într-o descendență decentă față de proza țărănească a lui Marin Preda, sînt atrăgătoare prin farmecul replicilor, ce îmbină umorul cu înțelepciunea tradițională.

Voicu Bugariu

Un țăran nu e ce-și închipuie unii, oarece, e puternic ca un plop, dar nu dintre aceia pricăjiți, cu frunze strălucitoare dimineața frumos, de care știți că avea Ungureanu la capu'locului, ci dintre aceia înalți și drepți de pe șoseaua Turnului spre Olt. Dacă e singur ca al lu' Mierloiu și puțin trecut peste vreo patruzeci, își face socoteli ca un înțelept, simplu, de la sine și migălos : „Casa m-ar costa în jur de cincizeci de mii, dac-am fost prost și mi-a luat-o apa din anul ăsta c-am făcut pe deșteptu' și n-am pus-o mai în deal, spre alde Drăgăniță, că mi-a și spus Firican, nu e bine. Țircă, acolo or să te umfle apele ca p-alde Ionică a lu' Pomană, da' nu l-am ascultat că ce făcea el pe deșteptu' să-mi dea el mie directive. Acu, dacă e să-i fac casă fetii, la București, îi dau ce pot, aici i-o fac din temelie că și am eu socotelile mele, o fi ea deșteaptă da' e-n felu' ei, că fiecare le știe p-ale lui. Nu așa că și eu am fost prost cu casa și cu alte alea, da' vacile p-alde Mostofilcă îi usucă, că dracu i-a pus să le lase la lucernă, c-au adormit, fir-ar ai dracu', de proști, că erau brune și holștaine, nu oarecșcare și ne-am spetit pentru ele, sute de mii sunt bani, dăgeaba zicea Fane al lu' Repez că face și drege, că nu-ș' cum și nu-ș' ce, c-o să le-o tragem, de-o să-i ardă la ficați...“.

Doi țărani, cînd stau ca Țircă, al lu' Mierloiu și Anghel al lu' Mostofilcă, pe podișcă, așa, unu' pe-o stănoagă, la marginea din dreapta, celălalt pe cealaltă stănoagă, la marginea din stînga, ca și cum ar mai trebui să mai vină încă doi, unu' lîngă unu', altu' lîngă celălalt, au între ei o atît de neîndemînatecă tăcere că e greu să-ți închipui, cum zicea învățătorul Broșteanu, că s-ar putea înțelege. Unu zice una și se gîndește la altceva sau, să zicem, la ce ar putea să înțeleagă celălalt cînd va avea el să spună ce are de spus, celălalt se gîndește să răspundă cu oarecare trufie întrebărilor celuilalt pe care îl știe al dracului, că nu e lucru de care să nu se lege. De cînd au copiii pe la școli, au devenit mai suspicioși și mai inegali, tăcerea îi face mai singuri. Odată, Anghel a spus despre un mort că ar putea să fie ceva mai ambițios „nu să stea ca prostu'“, altădată, tot Anghel ar fi zis că fata lui „degeaba învață că tot n-o să poată face ceva pentru că nu sînt vremuri dă romane“ pe urmă și-a dus mîna la gură ca și cum ar fi spus o mare prostie că chiar spusese. Povestea cu podișca o aduceau în discuție întotdeauna mai către sfîrșit ca să se înțeleagă și ora și locul întîlnirii lor de mîine. Mergea fiecare acasă și mai făcea restul de treburi vorbind cu lucrurile și cu vitele sau cu muierile astfel încît să știe și unul și celălalt ce se întîmplă dincolo.

Trei țărani nu înseamnă că sînt doi țărani și o femeie, ci trei țărani, oameni. Unul, Tănase Costelivu, stă mai mult cu spatele l-alde Mostofilcă și Mierloiu, cu mîinile în buzunarele lăsate pînă la genunchi, de la pantalonii cărora nu le scosese, „că n-avusesem de ce“, vipușca de subofițer. Îi trimisese fi-so cînd s-a dus Ana lu' Pielelungă, nevastă-sa — da' așa-i zicea el cînd vorbea mai oficial, — la oraș, la tîrg, unde era reangajat, „cu acte și răspundere mare, domnule, ce te joci“, Trică, „ia-le mamă“, îi zisese, „că eu am și peste trebuință, și dă-i-le lu' tata ca să le poarte, să aibe așa, prin curte, auzi prostu', cît o fi el de angajat, care curte, parcă la șosea îl ceartă carevașilea dacă-l vede cu ele !“ Altu' era Mierloiu care ar fi fumat și cu ochii dacă ar fi putut și altu' Mostofilcă, Anghel ăsta care nu-și aprindea țigara decît cînd n-avea ce să mai spună. Fuma mult.

Între ei mai putea fi o nepăsare sau numai o ploaie și o după-amiază lungă. Toamna nu însemna nimic înafara cîmpului. Fiecare face numai ce crede el de cuviință. De pildă, Tănase Costelivu, cînd se bărbierește, înjură de toți dumnezeii și de candelă și-și stringe copiii pe lîngă el, unu', Mitică, șontic și cu un ochi de o culoare cu altul de alta, să-i țină cureaua pentru brici că, „al dracului, n-a tăiat niciodată ca lumea, oricît ar fi ei dă nemți, păcat că e o necesitate dă țolingher“, altu' Petre, cu apa-ntr-o mînă, deasupra gropii de lîngă dud, unde are Tănase bătute, pe trup de arbore leneș, o oglindă și o scîndură pentru săpun cheia, „că e fin“. Mai stau și fetele și se zgîiesc la cum se strîmbă, „ce vă uitați, fă, proastelor ca proastele“ și se tăia că vorbise.

La podișcă, cei mai mulți nu vorbesc numai ca să se afle în treabă. „Bă, ai lu' Mostofilcă-bă, ai auzit tu de Achile ? N-ai auzit, nu fă pe deșteptu' c-ai auzit, că n-ai auzit. Auzi, ce-mi spune el mie că poate, după la copii, poate. Nici un poate, bă, al lu' Mostofilcă-bă, aici nu merge cu poate. Ai auzit, zici și cine e, n-ai auzit, zici, n-am auzit. Ce, îți taie carevașilea beregata ? Nu ! Atunci ?... Ascultă aici la mine ! Achile ăsta a fost un fel de Mitică al lu' Onciu, puternic care va să zică-bă, puternic și mare. Ai văzut cum ridică Mitică sacu' dă opt duble, sau îți aduci aminte, cînd cu apele, d-a ținut cu șezutu, sprijinit în sacii cu pămînt, năvala spre ruptura digului ? E, ăla, adică Achile ăsta, da care-ți zic, și mai și“.

Țircă se oprea din povestit ca dintr-o înjurătură, adică ștergîndu-și cu dosul palmei drepte, buzele puțin umezite la colțuri

și mai zicea : „Acum, spune-mi, tu ce știai ?“ Al lu' Mostofilcă nu știa nimic sau nu știa mare lucru dar răspundea și el așa, într-o doară : „Păi, tot cam atît, ce mai mult ?“ Adevărul era că Anghel al lu' Mostofilcă nu știa nimic, poate numai auzise și ar fi vrut să nu se bănuie carecumva că el nu știe chiar nimic despre un lucru sau despre un fapt petrecut în lumea asta. Astălalt, a lu' Mierloiu' adică Țircă, nu-l lăsa nici să răsufle : „Aia e, că nu e numai atît. Ce-ți spusei e nimic pe lîngă ce fu. Auzi, acolea ! I-a lipit nuș'cine o frunză pă călcîi sau mai sus, pă tindon și aia i-a fost moartea. Vreau să zic că de-aici i s-a tras. El a făcut și-un război sau mai multe, că, de, el nu era țăran, sau era da' nu ca unu d-alde noi sau ca unu d-alde tine, ci războinic“. De la gîndul ăsta, a trecut mai departe deși, cu o parte a singurătății urmărea dacă celălalt înțelesese la ce se referise. Apoi : „E, și avea el, cum care el, el Achile de care zisei și ceva de sfînt că și dacă ar fi știut de tindon, tot nu putea să-l omoare fitecine fără cuviințarea împrealabilă a unuia de sus. D-aia și cred c-a făcut mai multe războaie. Nu-i vorbă, era și plătit, cam cu cît crezi tu, al lu' Mostofilcă ?“ Celălalt făcuse probabil vreun semn cum că n-ar prea putea să-și dea cu părerea. „Ei, lasă, nu te sforța, că nici nu prea se știe ce parale umblau pe timpul acela ; da' nu despre asta vreau să-ți spun în principiu, că astea pot fi și baliverne dacă vrei. Vreau să zic, dacă mă pricepi, că el putea să fie omorît de mai multe ori, de cîte ori vroia celălalt, mai marele peste un munte. Or, eu, tocmai asta vreau să aflu de la tine, ca o părere, să zicem, de opinie, dacă e drept sau nu să omori pe cineva de cîte ori vrei sau chiar să-l judeci pentru o faptă pe care n-a făcut-o sau n-a gîndit măcar s-o facă. Tu ce zici ?“ Acum discuția lor devenea o discuție serioasă, poate prea serioasă și întoarsă prea repede, fapt la care al lu' Mostofilcă chiar nici nu se gîndise.

Tănase Costelivu încă nu venise și, dacă era ceva de pus la cale, atunci, neapărat, trebuia să fie și el de față, măcar să tacă, dar să nu zică mai tîrziu că el decе n-a fost chemat.

Alexandru era obligat, de zece luni de zile, să povestească mereu cum a fost și cum de s-a ajuns la o așa încurcătură dă nici dracu cît o fi el de drac nu poate s-o mai dezlege. Alexandru făcea drumu' Turnului, la două zile o dată, și mergea direct la raionul de partid. De la o vreme, acolo nici nu-l mai aștepta primul secretar sau economicul sau altcineva din biroul raional, ci colonelul Opran. Povestea era aceeași, de fiecare dată aceeași. Dispoziția lui Udrescu nu era dată decît în scopul de a-l compromite pe el ca președinte pentru că, numai dispărînd Alexandru, Udrescu și-ar fi putut vedea mai departe, liniștit, de treburile lui. Cum în privința acestei afaceri, Alexandru nu putea să se bazeze decît pe mărturia Dumitriței și cum de această mărturie nu se putea folosi (Udrescu știa, sau numai miza pe acest amănunt, de atîta vreme), colonelul Opran, chiar presimțind nevinovăția omului ăsta drept și singur, nu putea închide cercetările pentru că nu putea trage absolut nici o concluzie. Despre Udrescu se știa ce se știa și urma să fie discutat fără menajamente și fără patimă ; despre Alexandru de asemenea se știa și existau dovezi probatorii că încălcase brutal prevederile statutului, că, abuzînd de puterea cu care îl investiseră cooperatorii, operase astfel cu avutul obștesc, aducînd un grav prejudiciu statului. Nu furase cum încercase să demonstreze, în urmă cu un timp, Udrescu. Nu furase. Singurul martor pe depoziția căruia s-ar fi întemeiat concluzia că este nevinovat era Dumitrița, dar în declarația ei, oricît s-ar fi străduit să ocolească adevăruri, tot ar fi trebuit să amintească lucruri pe care Alexandru se chinuia să le țină în taină chiar cu prețul condamnării sale. Aceste lucruri poate că nu erau deloc străine nici lui Anghel al lu' Mostofilcă, nici lu' ăsta, mutu', al lu' Mierloiu și nici lui Tănase Costelivu pentru că vorbe umblaseră mult mai înainte și se știau. La ce avea de pătimit Alexandru se gîndise Țircă făcînd „pe deșteptu' cu Achile ăsta al lui sau la oareșcare alte lucruri“. Nu s-ar putea spune că Anghel se chiar trudea cu gîndul să afle un anume răspuns la această întrebare. Oricum tăcea și-și freca podul palmei drepte de capul stănoagei. S-a arătat și Tănase bărbierit proaspăt. Acum puteau sta foarte bine singuri și chiar așa păreau a fi, dacă-i priveai cam din dreptul școlii vechi. Se uitau așa, parcă unu' peste întrebările celuilalt și parcă ar fi hotărît să facă ce-or face și să meargă toți într-o zi la Turnu și să ceară să fie primiți de colonelul ăla, Opran sau cum îl cheamă și să-i spună ei ce fel de om este președintele lor că l-ar cîntări „nu așa, oarecum, la zile mari, ci cam cînd a fost mai greu“.

O jumătate din duminică trecuse și, din acest motiv, plopii din dreptul Bărăitarului

Nora Iuga

Aș fi vrut...

Aș fi vrut un leagăn
undeva poate urechea blondă
a unei surori
m-ar fi ocrotit într-o veșnică muzică ;
palmele mele visau
trupuri de sunete
și răcoroasa ta suflare
venind dintr-un flaut depărtat
mă dezvelea de cuvinte...
un cer eram toată
deasupra acestei lumi dansatoare
care-a uitat să vorbească.

Într-un cer mai înalt

Și tu ai simțit
pasărea prin aerul tău
trecînd ;
acea singerie diră de seară
cînd ochiul se-nchide
să-și vadă materia sufletului...

Ce așteptări în apele negre
dezvelesc roci fără culoare
în carnea taurului
dureros încrustate ?

În singurătate păcatul
își află lumina
și știu un frate
într-un cer mai înalt
care ride

Într-un fruct de aer

Simburii mei
într-un fruct de aer
cuțitul omului
urma și-o pierde,
dintele șarpelui
urma și-o pierde
și coridorul vital
al viermelui pașnic
urma și-o pierde.

Într-un fruct de aer
simburii mei deschid ochii
și zei transparenți
apar și dispar
cu chipul meu
desenat pe-o năframă

teatru

Reactivarea energiilor

Trei seri consecutiv am fost martorii turneului Teatrului municipal „Maria Filotti“ din Brăila. Spectacolele, foarte deosebite ca modalitate artistică, prezentate s-ar putea spune gradat, au avut darul să ilustreze atît neajunsurile cît și virtuțile acestui colectiv. Primul dintre ele a adus pe scenă piesa **Adincimi**, elaborare a romancierului Constantin Chiriță. E vorba de o dramă contemporană (o parte din spectatori au avut prilejul s-o urmărească și la televiziune) înfățișînd activitatea petroliștilor. În conflictul fundamental social autorul împletește fire sufletești, astfel ca personajele sale să se caracterizeze și intim în cursul acțiunii. Unele din aceste personaje trebuie s-o spunem, ni s-au părut cam exaltate. Un exaltat „pozitiv“ este inginerul Victor Iorga care, deși prevenit de eventualitatea unei erupții, nu întreprinde totul pentru a o împiedica, pierind în numele unei concepții confuze despre fericire, în timp ce Tit Nistor face figura unui tipic exaltat „negativ“, zugrăvit cu negru din cap pînă în picioare, manifestînd o adevărată frenezie a răutății. Încercatul profesionist Iannis Veakis s-a străduit să îmbine accentele de psihologie individuală cu tumultul general, izbutind aceasta aproape întreaga reprezentație, dar sărind peste cal în ambele direcții atunci cînd arhivarul Ion Popescu se confesează plîngăreț sau cînd, erupția odată declanșată, tropăiala și vacarmul se dezlănțuie la rampă.

A urmat **Insula**, comedia neterminată a lui Mihail Sebastian, o parabolă despre fericire. Doi bărbați și o femeie, rupți de lume din pricina unui război cotidian într-o anonimă republică bananieră, trăiesc, meditează și se îmbată împreună cu iluzii și amărăciune. Apoi se despart lăsînd spectatorilor descriptibil al vieții. Tabloul este mai întîi comic și luminos, apoi cenușiu și grav, străbătut arar de raze filtrate parcă prin jaluzele, în sfîrșit trist, iremediabil trist (finalul, compus în spiritul originalului, aparține de fapt lui Mircea Ștefănescu). Tonul teatrului lui Sebastian nefiind greu de prins, spectacolul brăilean ne-a mulțumit, în ciuda unor mici abateri sau imperfecțiuni. Așa sînt, de exemplu, glasul Ancăi Alexandra sau mișcările cam anchilozate ale lui Petre Simionescu. Bujor Macrin, șarjînd ușor la public, a fost totuși revelația serii.

Mai mult decît în precedentele reprezentații analizate, tinerețea și personalitatea trupei s-au evidențiat în montarea feeriei **Swanewit** de Strindberg. Povestea poate emționa în sine, prin puritatea și poezia ei. În slujba acestor calități, regizorul Alexandru Tocilescu, de curînd absolvent, a pus mijloace care, deși nu sînt totdeauna noi, ne-am obișnuit să le privim astfel : muzica folk, costumele pestrițe, exploziile de artificii. Asemenea este și folosirea neprofesioniștilor. **Între meritele regizorului trebuie să-l subliniem, nu în ultimul rînd pe acela al spontaneității, al gustului pentru jocul naiv, nealterat de rutină. Stilul prea divers al interpreților se omogenizează astfel în beneficiul tuturor. Cu concursul lui Mircea Crețu, al lui Nicolai Ivănescu, al neprofesioniștei Catrinel Dumitrescu și al altora s-a realizat un spectacol cuceritor, plin de fantezie, care a fost, după cît ne-am putut da seama și un moment de reactivare a energiilor adormite. Moment recomandabil și altor teatre.**

Marius Robescu

film

Vulpi și femei

Săptămîna, cam sărăcuță în premiere, ne face îndrăzneți, firește, să condamnăm „Misterul vasului «Mary Deare»“ (regia Michel Anderson) la o viață obscură, lipsită de gloria consacrării în această rubrică, și să acceptăm volens-nolens ideea că trebuie oricum popularizat ritualul vînătoresc, idee de bază a filmului lui James Hill, „Vizuina vulpii“ după romanul „Balada vulpii din Belstone“ de David Rook. Regizorul își motivează sentimental alegerea (pasiunea sa pentru animale i-a decis cariera : „Elefantul Slawly“, „Născut liber“ etc) și dacă nu am manifesta o toleranță totală cînd e vorba de pasiuni, am zice că opera e totuși cam specioasă. Ceea ce este cu adevărat uluitor însă în acest film în care actori faimoși (Eric Porter, printre alții) joacă perfect mediocru și dizgrațios lacrimogen, ține de reala și fascinanta frumusețe animală, a unei vulpi în cazul de față. Istorisirea de vînătoare conține cîteva momente de gravitate profundă și ar fi putut reuși în întregime dacă regizorul ar fi avut dramul de curaj să se lanseze dincolo de dramatismul ieftin, în fabulos, acel fabulos care nu e decît memoria oamenilor, păstrînd imaginea „animalului sacru“, totemism a cărui vrajă, cea adevărată, noi o cunoaștem de la un maestru român, Mihail Sadoveanu.

E instructiv totuși că acestui film îi reușește măcar un lucru : demonstrația frumuseții animale care poate depăși în expresivitate chipul uman, frumos sau urît, bun sau rău.

Dar cum, oricum, nu vedem un viitor clar istoriilor acestea cu vulpi frumoase, preferăm stabilitatea unui trecut deja făcut glorios de regizorul Pierre Billon și muzicianul Georges Auric, după drama „domnului“ Victor Hugo, „Ruy Blas“. Această „poveste a unui vierme îndrăgostit de o stea“, despre o Spanie în care se murea : de iubire, din iubire și fără iubire (din absența iubirii adică), scrisă într-o Franță în care se murea „pentru o rimă“, jucată într-o vreme cînd se murea prin gazare, ne ispitește mai puțin la considerații asupra fidelității cu care trebuie tratată opera literară în ecranizări ; important e că o revedem pe Danielle Darieux. Dacă junelui Jean Marais îi lipsește un singur lucru pentru a fi cu adevărat strălucitor — lucru care nu-i lipsea deloc lui Gérard Phillippe — și anume demonismul, donjuanismul congenital, care-l definește pe cuceritor, indiferent dacă e un inocent „soupirant“, iar poziționea sa tristanescă nu e nici ea mai fericită întrucît e lipsită de acea mistuire lăuntrică necesară, în schimb Danielle Darieux e magistrală în rolul unei regine a Spaniei, în care rol frumusețea feminină particulară grăiește despre bătrînețea unei civilizații, al cărei model e **pasiunea**. Încarnînd un tip de frumusețe spiritualizată, inefabilă, opus tipului „à l'americaine“ lansat de Brigitte Bardot, Danielle Darieux, regină a Spaniei, născută în Neuberg, rostind franțuzește, vine să ne reamintească prin fragila-i apariție că iubirea e o taină, o pasiune, pentru care carnalul nu trebuie decît să nu se arate ca un obstacol fățiș, cum spunea Stendhal, în acea fină istorie a cristalizării ei. Merită, cred, lăudată inițiativa reluării acestor filme „pure“ de iubire, cu atît mai mult cu cît exibarea ades porno pe care pe drept o criticăm în unele filme occidentale cînd nu conține nici un dram de artă, mai are și marele păcat de a crea iluzia unui haos, a unei uniformizări planetare, a unei trăiri care definește istoria unei civilizații. Și istoria spațiului european civilizat, dacă a cunoscut încă prin gnostici excesele unei căutări exasperate a iubirii, nu e mai puțin adevărat că a păstrat un cult al femeii, „vierge souveraine“ (François Villon) cult definitoriu și bine împrumutat, în epoca modernă și de alte continente.

Cezar Ivănescu

Marin Sorescu: „A trimis vorbă“

Satul e închis ca o cetate,
Totul se află înăuntru, cînd vine de la cimp
Omul parcă trage scara potecii după el.
Ce se petrece în afară e din alt tărim,
Unde ajungi călare pe pajură,
Ori scoborîndu-te printr-o fîntînă părăsită.
Forul român e capul podului văruit,
Ori poiana cu iarbă verde,
Unde vin muierile cu fuste lungi, îmbrobodite
Peste cap, bătrînele cu peschire
Bărbaţii în nădragi de dimie
Prinşi cu briu roşu, minteanul pe umeri, ca toga,
Moşii în cioreci,
Copiii în cămăşuici cusute frumos.
Se string cete-cete, duminica, gătiţi şi stau la taină
Se ţin discursuri după toate legile retoricii,
Chiar dacă oratorul nu e ascultat decît de un cîine care
stă cu gura căscată
Aici se iau hotărîrile mari de care depinde soarta
Tuturora : cînd să înceapă seceratul, unde să croim aria.
Cine merge cu boii să aducă vaporul ?
Aducerea batozei şi-a vaporului,
Se face cu tracţiune animală : zece-cinsprezece
Perechi de boi cu coarne mari, ţepeni în ceafă,
Trăgînd industria grea peste dealuri şi vîlcele.
Vara trecută s-a rupt piedica pe coastă-n vale.
Şi Lenii —
Care mina boii de la oişte — i-a trecut roata vaporului
Peste mijloc — era şi cu copii în burtă, aşa se zbătea.

Iei cunoştinţă de geografia satului
Din fugă : ţinîndu-te de fusta mamei, prin vecini,
Mergînd cocoţat, în car, pe saci, la moară,
Păscînd oile şi vacile,
Trimis să chemi oameni pe ajutat, să cumperi ţuică,
Să-mprumuţi sare, o cană de ulei, gaz,
Să aduci de la ţaţa Ioana o oală mai mare,
„Că are ea o oală mai mare de oameni“.
Reperele : casa Gogoşicăi începută şi neisprăvită
Casa Leliţei, stînd să cadă, „care-şi caută-n sin“,
Vreun gard de nuiele, o poartă sculptată,
Cîinele rău al lui Florea lui Ghiţă, care
Sare peste poartă, ţapul aceluiaşi, de-mpunge copii.
Te mai poţi orienta şi după Mutu Ioncicăi,
Care vorbeşte parcă scrie
Şi scrie cu tot capul, cu gîtul, cu umerii,
Cu mîinile şi cu picioarele
Ca şi cînd s-ar chinui deasupra unei mari jalbe
Către dumnezeu, francată, şi nu ştie
Unde să pună deştiul.
Buzele moi slobod mereu doar un fel de „ăăă !“ „ăăă !“
Bîjbîie cu mîna pe la gură
Parcă-ar vrea să tragă-afară şi restul alfabetului.
„Săracul, cum să se-nţeleagă ceva,
Dacă se-ngîna singur ?
Şi-a pus necazul pe el“.
Mutu stă din vale de Cişmeaua lui Răducu.
Fîntînile au toate cîte-un nume : Fîntîna lui Cristea,
Fîntîna lui Petrică,
Fîntîna lui Mărinţă,
Astea sînt cu cumpănă.
Se află şi multe cişmele, izvoarele fiind la suprafaţă.
Alte repere : Vreo poartă cu doliu negru
Şi cu brad uscat.
Niscai boi mari, care se ţin uşor minte.
Şi mai ales copaci : Roşcovul lui Mărinacu,
Roşcovul din poiană, al lui Miai,
Pluta lui Meţ, pe vale,
Cei trei ulmi seculari ai lui Fănică al lui Ion Bălan,
Stejarul Popeştilor,
Duzii lui Gheorghe Ionescu,
Podul lui Giurcă,
Podul cel mare,
Amîndouă din lemn, cînd vine valea
Nu se mai văd din apă şi uneori sînt luate la vale.

Veştile din afara satului au întotdeauna ceva
Enigmatic şi ajung la fel de greu ca-n vremea dacilor :
Sînt scrisori orale, numite „vorbe“
Se spune : „A trimis cutare vorbă“.
Se trimite vorbă să se vîndă locul acela de casă
Să se facă pomeni.
Unele vorbe vin şi prin vis, de pe lumea cealaltă.
Şi-a doua zi de dimineaţă se duce femeia care-a
Primit mesajul, bate în poartă :
„L-am visat pe cuscrul Ion,
Stătea aşa nebărbierit într-o odaie, în picioare stătea
Zice, am de toate aici, e bine, dar n-am şi eu pe ce
Să şed jos din cînd în cînd“.
Să-i daţi omului pat de pomană.
Poştarul de vise nu aşteaptă să-i semnezi de primire, ca
la telegrame,
Se duce şi adresantul rămîne tulburat
Ia securea şi se duce să taie blane
de pat.

de achile ?»

băteau într-un argintiu neliniştit şi ironic. Tăcerea era mai departe mare. Ţăranii nu făceau decît gesturile strict necesare fumatului. De multă vreme se gîndeau la povestea asta despre care Matei, secretarul lor de partid, nu îndrăzniase să le spună în amănunt, totul. Chestiunea cu Dumitriţa o ocolise şi el dar poate fără prea multă dibăcie, ba, poate că nici el, nici Alexandru nu ştiau cîte ştiau oamenii. Dumitriţa nu mai trecea mîndră nici măcar prin marginea satului. În noaptea în care Udrescu a venit în Beşteleanca, Alexandru era plecat la Roşiori şi amîntirea a putut reveni vinovată.

Cei trei puneau acum la cale un lucru fără prea mare însemnătate, dar credeau că de acest lucru nu depinde numai libertatea lui Alexandru, ci libertatea în adîncurile ei. Toţi trei fuseseră în război şi se întorseseră cu sufletul schingiuit, adică ştirbit că n-aveau răni pe trup. Ştiau despre moarte doar atît că este un regret mai lung pe care merită să-l porţi cu tine toată viaţa dacă nu şi mai mult, asemenea cu mila şi cu îndurarea de după aceea. Din cînd în cînd, lucrurile mai grave le discutau în treacăt, fără uimire. E ca atunci cînd cineva povesteşte amănunte prea ştiute şi ceilalţi îl mai ascultă încă, îl mai ascultă chiar dacă

Desene de Nicăpetre

ştiu, chiar dacă au mai ascultat. Aşa se întîmplă şi de data asta. Discuţia începea cu un fapt şi se termina cine ştie cu ce întîmplare.

Faptul era ca o aminare a bucuriei. În timpul povestirii lui, nu se face nici un gest. Cineva spune faptul sau tărăşenia şi apoi, se miră toţi, mintind, de cele ce s-au întîmplat. Anghel Ţircă şi Tănase nu erau filozofi şi nici nu făceau pe deştepţii decît între ei. Mai fusese şi al patrulea, Lică al lu' Plocon da' plecase la Turnu, la Combinat, era pe la începuturi, cînd abia se bătuseră ţăruşii începutului, că auzise că se cîştigă bani mulţi. „păi ce credeţi voi“, le spusese într-o seară „că te joci cu statu', leafa e leafă şi condiţii“. Nevasta lu' Anghel s-a dus cu aia a lu' Lică să vîndă nişte ouă şi altele şi au dat şi pe la Lică, „să-i lăsăm şi lui un franc-doi că vine tocmai simbătă şi n-o avea de naţionale“, ar fi zis nevastă-sa şi au văzut şi condiţiile. „Hai acasă, Lică, hai că ce iei pă mere dai pă pere“. S-a întors cînd s-a făcut Alexandru preşedinte, adică nu chiar atunci, ci după vreo doi ani, şi s-a băgat la zootehnie dar, cu Anghel, cu Ţircă şi cu Tănase, nu mai vorbea, se prefăcea numai şi inventa lucruri deşi ştia bine că nimeni nu-l mai crede.

Acum, toţi se mirau de întîmplarea cu Alexandru. Şi în duminica asta, pînă să-i cheme muierile la masă, şedeau de vorbă cu rîvnă, ca şi cum, dacă nu ar apuca să-şi spună toate cîte le ştiu, nu vor mai prinde o altă duminică. Au presimţit chiar că n-o să mai fie o altă duminică. Peste patru zile, Alexandru a plecat ca să lipsească iar alde Mostofilcă, alde Mierloiu şi ceilalţi nu se mai gîndeau acum decît „cum să vorbim noi acolo, dacă nu ne bagă nimeni în seamă ?“.

Odată, Alexandru le-a povestit că a fost nevoit să stea de vorbă chiar cu un avocat şi că acesta l-ar fi întrebat cam cu ce cuvinte ar avea de gînd să se apere, întrebare la care el nu se pricepuse în nici un chip să dea vreun răspuns şi tăcuse. Lucru de mirare şi pentru cei de la podişcă, „adică, zi, mă, al lu' Mostofilcă, zi că te crezi deştept, cum cu ce vorbe te aperi ?“. Al lu' Mostofilcă auzise că aşa spun avocaţii „ca să bage clientu' în sperieţi“, dar el nu ştia cum vine treaba asta cu deosebirea dintre cuvinte, mai cu seamă dacă nu e nevoie să se înţeleagă că nu porţi nici o vină. Alexandru nu purta nici o vină alta decît că nu putea mărturisi.

Cei trei au zis că ar fi bine să meargă la Matei „cu o propunere aşa, şi să-l ia pe departe, că nu se poate ca el să nu ştie mai cu amănuntul ce se petrece cu preşedintele şi să le spuie ce au de făcut, că de ce să fie obligat omu' să povestească de atîta vreme aceeaşi vină care nu e a lui“. Ei puteau depune mărturie despre ce şi cum ştiau că l-au văzut în mai multe rînduri pe Udrescu la ei în Beşteleanca, ştiau şi despre cum Alexandru descoperise că Udrescu era tot una cu Fane al lu' Gaotă, ăla cu moara, care avusese ce avusese cu Dumitriţa îndată după război, cînd Alexandru era „numai un flăcăiandru colea şi cînd Dumitriţa, asemenea, o proastă fără cuvinte“.

Muierile i-au chemat şi ei, ştergîndu-se pe pantaloni ca după o treabă oarecare, au rămas să se întîlnească din nou, îndată ce se va ivi prilejul. Bineînţeles, prilejul se ivea imediat, iar dacă vreunuia îi trecea prin minte vreun lucru, vreo întrebare sau îşi amintea de ceva, venea la podişcă, zicea „asta e, n-ai ce să-i mai faci, degeaba !“ spunea ce avea de spus şi se întorcea la ai lui. „Zici, al lu' Mostofilcă, zici că nu bei o ţuică ?“. Al lu' Mostofilcă nu zisese şi Ţircă trecea podişca, venea l'alde Mostofilcă cu litra de ţuică, mai avea şi Anghel o litră şi, cît mîncau ceilalţi, ei abia terminau de cinstit. Acum, de vorbit nu mai vorbeau, că la masă se tace. Cu un fel asemănător de tăcere cei doi se lăudau unul pe celălalt cu ce au mai adăugat în gospodărie.

Cînd se despărţiră, zise al lu' Mierloiu : „Plecăm poimîine, Anghele, zic să plecăm“. Celălalt se simţi dator să completeze : „Cum ajungem, întrebăm de primusecretar. Să stăm noi de vorbă cu ăsta al lu' Gaotă şi să ne spună el nouă că nu e el“. Ţircă adăugă : „Şi dacă ne spune că nu e ?“. „Numai să fie singur“, răspunse Anghel. „Şi dacă o să fie singur ?“. „Atunci, o să ne uităm în ochii lui“. „Şi ?“. „Şi asta. O să ne uităm şi o să mergem mai departe şi o să întindem mîna dreaptă şi o să jurăm, şi...“.

Cînd veni şi Tănase Costelivu, adică după vreun ceas, pe semne mîncase mai boiereşte că-i venise băiatu, Ţircă îi întrebă mai mult uimindu-se : „Cum mă, să-şi schimbe el numele din Gaotă în Udrescu ca pe nevastă-sa, că n-o fi muiere, altfel ca ce ?“. „De“, se uimi şi Tănase, „asta mă întrebam şi eu că acum Matei nu mai are nici o putere că tot ăsta, Udrescu a avut grijă să-l schimbe“. „N-am votat şi noi ?“. „Am votat că, ce ? puteam să ştim ce greşeli a făcut p-acolo ?“. „Nu puteam, că pe-aici n-a făcut, da' poate a făcut p-acolo...“. „Da' ce, el era secretar acolo sau aici“, se miră Anghel.

„Eşti prost, bă al lu' Mostofilcă, eşti prost, ce mai. Te miri aşa, cum te miraşi şi de problema ridicată de mine cu Achile. Degeaba te miri. Eram mai mult ca sigur că o să te întrebi odată şi odată, sau o să te

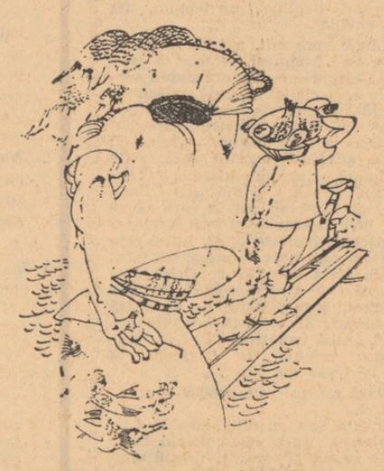

miri. Să-ţi explic. Dacă a făcut vreo greşeală acolo, înseamnă că nu mai e bun nici aici, că poate să facă şi aici una la fel sau şi mai şi“. Peste o lună, Matei a fost numit secretar la Bogdana. „Vezi că nu e cum ziseşi, deşteptule de Mierloiu, că dacă nu mai era bun la noi nu mai era bun nici la ăia din Bogdana că de ce ar fi bun acolo şi la noi nu ?“ „dă ce'şa“, ar fi încurcat-o Ţircă, „o fi fost şi aici o treabă care nu ne priveşte“. Acum venise rîndul lui Tănase. „Zi-i, mă şi tu ceva că se lasă noaptea şi n-om şti unde mergem“, îi zisese Ţircă. Cei trei aveau copiii plecaţi şi de-aia vorbeau. Vorbiseră şi înainte, dar acum îşi dădeau cu părerea. Fata mai mare a lui Mostofilcă, Eleftera făcea limba română, Ştefan, băiatu'lu' Mierloiu făceau istoria şi Ion al lu' Tănase, agronomia. Copiii învăţau, rîdeau cînd se întîlneau toţi trei şi cereau bani de-acasă. Cînd veneau acasă, ăştia trei începeau, parcă se înţeleseseră : „Ei, şi-nvăţaşi, tu ştii ce, spune-mi şi mie într-un cuvînt-două ce-nvăţaşi“. Într-un cuvînt-două nu se putea, da' cum aflau cîte ceva, veneau la podişcă, aşa, ca din întîmplare şi începeau, numai că, de fiecare dată, ei legau cele aflate atunci de cele întîmplate în sat, mai înainte. Aşa a fost şi cu povestea aia cu Achile. Cînd a aflat-o Ţircă a şi asemănat-o cu cele ce i se întîmplau lui Alexandru

Că mai tîrziu, cei trei şi încă alţii din Beşteleanca au ajuns pînă la Bucureşti, la regiune şi l-au adus pe Matei înapoi la ei, că s-au pus, ei trei şi încă vreo două sute, martori cînd a fost cu recursul lui Alexandru, astea toate au fost altele „că ce credeai, bă al lu' Mostofilcă, ce credeai că ne lăsăm cu una cu două“ şi povesteau iarăşi cum îi pusese judecătoru' să întindă mîna dreaptă, sau nu-i pusese da' îşi închipuiau că i-ar fi putut chiar pune.

debut

Carmen Maria Mecu

Lirismul tinerilor debutanţi are, de obicei, tendinţa de a se manifesta în forme de poezie pletorică. Făcînd excepţie de la regulă, Carmen Maria Mecu surprinde prin concentrarea şi densitatea notaţiei lirice. Versetele ei fulgurante, cu reprezentări de o prospeţime genuină, au o topică, în măsură a ne duce cu gîndul la vechea poezie chineză. Tînăra autoare, care descinde din familia spirituală a unor poeţi ca Rilke şi Blaga, îşi exprimă sensibilitatea metafizică într-un limbaj uşor sibilinic, pe un ton grav, fără nici un fel de artificii de seducţie eufonică. Eul ei liric revelă de pe acum o incontestabilă identitate personală.

Dinu Pillat

Pămîntul

pămîntul este acolo
unde iarba arde sub povara cerului
şi vîntul se-mpreună cu tăcerea
trupul egal cu sine
se naşte puternic şi liber

Aş vrea

aş vrea să fiu o pădure
şi cerul să-mi curgă pe umeri subţire
să fiu o tînără şi nebună pădure
singură pe pămîntul şoptind
a primăvară

Voi coborî

îţi sărut rădăcinile limpezi
planetă efemeră
voi cobori în noaptea şingelui tău departe

Imn

decad în oglinzi tăcerile şi dor
ţi-e somnul fals şi sălbatic
o viperă linge văzduhul agor
şi-un imn se repetă repetă fanatic
e un zeu tînăr şi crud
în mugurii cruzi adormit

Noapte pură

o noapte pură ne soarbe
şi ne redă dimineţii
cu trupuri de păsări
cu spaime de alge
fantasme

Gheorghe V. Duţă

O PROMISIUNE. Laureat al unui concurs literar deschis începătorilor, Gheorghe V. Duţă a surprins juriul cu versuri de o aproape primejdioasă maturitate pentru un debutant, compuneri de mare fluiditate lirică vădind o înzestrare pentru care sînt gata să salut în această firidă a „Luceafărului“ dacă nu un nou poet, o nouă, autentică promisiune.

Operînd cu simboluri originale şi adesea „teribile“ el îşi alcătuieşte un autoportret ce ni-l relevă stenic ancorat într-un peisaj uman care e cel al timpului nostru. Gheorghe V. Duţă se doreşte, chagallian, cu trupul suspendat în crengi visătoare, de-asupra unor „lespezi mari de castitate“, se visează „năvod de stele“ şi e în izbucnirile sale imagistice o notă totdeauna misterioasă care dă versului multiple, alte sugestii.

Îi întind o mînă frăţească şi-l chem în lumea de cerneluri care e uneori tărîm cu lespezi certe şi de cele mai multe ori lagună cu nisipuri mişcătoare.

Gheorghe Tomozei

Aseară am iubit lipsit de aer

Îmi voi dubla coloana vertebrală
Să pot iubi cu trupul suspendat în cîngi
Eu voi iubi ca pasărea
ce îşi mănîncă puii.
Odraslele s-or înmulţi şi ele
comunicînd frenetic cu părinţii.
Aseară am iubit lipsit de aer
imaginaţi-vă o larmă de egrete
şi-un singe ce se desfăcea încet-încet
în lespezi mari de castitate.

Maturitate

Florile au o limfă ca duhul blîndeţii
dar apare o mare conştiinţă
şi copiii se umplu peste noapte de suflet.
Într-un vînt plin de riduri
fiecare adîncitură este un sentiment.
Eu iubesc un cal alb
dar calul e mare
chiar foarte mare
cum vine pe trupul meu ca o plajă de asbest.
Ceasornicele s-au despletit
şi-mi ajung la genunchi.
E ora uitării de sine
pentru mulţimea care devine sfioasă.
Să ne oprim o clipă
pentru că dinspre marea conştiinţă
vin prietenii mei.
Trupul mi se precipită
apoi se destramă şi iată
fiecare devine năvod
să prindă cît mai mult
din globulele — stele
vecine cu locul naşterii mele.

Adolescenţa, această carne senină

Sufletul tău poate fi cenuşă
aici
pe mîinile noastre
deci aplaudaţi acest lucru de preţ
care se cheamă rostire ;
Ştiu că ai ceva de spus
dar închideţi cucuta cu gratii de muritor ;
ai umărul ca un flamingo risipit
curbură delicată de-anemone,
furi păsări cu buzele goale,
tu însuţi eşti mugur aici
la apropierea de sunet,
eşti sufletul meu curgător.
Noi respirăm tragic,
ne-acoperim ochii cu palma.
Glasul mi-l beau
să rămînă aidoma ierbii
tăcerea
să rămînă aidoma braţului tău.
Sărut vina de plîns a gleznelor tale ;
în cupa de seară a privighetorii
ca un ciine bolnav
tu ucizi menuetul.
Cu degetul mic
depărtat graţios
trece un pelican de argint
prin plînsul tău ca un munte
Semne frenetice faceţi
şi ca o pedeapsă lumească
la porţile dorului
cade din voi bucuria.
O ! Narcis
femeia se naşte-n oglindă
din umărul meu de bărbat
căci chipul se zbate o clipă
şi apune iubind.
Tu exişti
pentru ca eu să pot şti
cît de bun sînt.
Sufletul nostru
închis într-un clopot de carne
se îmbibă de sunet
şi respiră o jertfă înaltă
cioplită din stinghii de umbră.
Revers al făpturii,
e umbra ca puiul milos
izvorît din lumină.
Voi treceţi adevărat
Şi o singură dată
prin mine.

televiziune

Calitatea prezentării

Odată, cînd televiziunea îşi va permite să ia un răgaz de duminică, cînd se va pricepe să-şi organizeze astfel activitatea încît o zi de destindere să-i fie şi ei permisă — timpul acela de-odihnă va fi ca un loc de fumat : cinci minute de liniştă în liniştea dimprejur. Un peisaj văzut fără grabă, cu detaşare, cum se vede poteca de pe un loc mai înalt.

Ceea ce va trebui să reconsidere televiziunea la o repede ochire în urmă este mai ales **calitatea prezentării.** Ea este uneori foarte bună pe micul ecran ; dar de prea multe ori este slabă. Şi chiar prezentarea este în maşinăria transmiterii de imagine lucrul cel mai important. Acolo unde imaginile singure nu mai pot vorbi cel care trebuie să vorbească este omul. Şi anume : să vorbească la fel de convingător. Calitatea prezentării înseamnă, în televiziune, calitatea prezentatorului. Pe cine delegăm să apară în faţa publicului ? Pe cine anume îl obligăm să fie „om de televiziune“, adică nu om de presă şi nici actor ?

Însuşirea emisiunilor de pe micul ecran fiind imaginea şi nu metafora, vorbirea şi nu scrierea, calităţile prezentatorului T.V. (nu este vorba de crainici) nu se cer neapărat literare şi nici neapărat fotogenice. Oricît ar părea de ciudat, omul de televiziune trebuie să fie mai ales o **bibliotecă la domiciliu.** Să ştie, adică, tot. Să fie informat la zi în domeniul pe care îl reprezintă. Cultura marelui public este în zilele noastre, în mare parte, o cultură de mass-media şi, deci, informaţia duce şi poate tot. Şi omul de pe micul ecran trebuie să fie inteligent, dar inteligent-comunicabil. El să deţină secretul comunicării în linie dreaptă, nepedant, nesofisticat, limpede şi cuprinzător. Şi-i mai trebuie omului de televiziune şi acel farmec personal care seduce publicul. Acea **prezenţă** care nu se dobîndeşte nicicum dacă nu se are din naştere. Iată de ce televiziunea cînd îşi alege reprezentanţii ar trebui să-i aleagă şi după criteriul acesta : putinţa de-a fascina.

Ne-au fost cerute însemnările acestea şi de scrisori sosite pe adresa redacţiei. Sîntem întrebaţi : „ce mai face cutare ? De ce nu mai prezintă cutare emisiune cutare prezentator ? Era foarte-ndrăgit de noi, toţi“. Unii dintre ei lucrează în televiziune, şi anume : în funcţii de răspundere. Dar în funcţii care îi leagă de hîrtie şi de birou. „Oare — spun cititorii — micul ecran are nevoie mai mare de funcţionari decît de prezentatori ?“

Sânziana Pop

muzică

Răspîntia

La prima vedere s-ar părea că acest subiect atît de dramatic, atît de serios, care este lupta comuniştilor în ilegalitate, lupta celor de ieri pentru ceea ce e azi, nu poate să intre în tiparele operetei — gen nu minor, nu uşor, dar pe aproape. Şi totuşi, se poate, spun autorii „Răspîntiei“, recenta premieră a Teatrului de Operetă. Evocînd fapte şi eroi ai acelor zile de răspîntie de acum trei decenii, libretiştii Cezar Tipa şi Ed. Ardân au realizat un text alert, închegat, alternînd momentele de mare tensiune dramatică cu cele lirice sau comice specifice genului. Prilej pentru compozitorul Florin Comişel să-şi desfăşoare binecunoscutul său talent şi verva melodică în compunerea unei partituri dinamice şi nu fără farmec. Aria „La răspîntie de drumuri“, pe un text cu mari semnificaţii, cu o muzică de amplă respiraţie şi corul final „Şi dacă astăzi ceru-i mai albastru“ sînt doar două din exemplele posibile.

Regizorul George Zaharescu a intenţionat, după cum se vede, să realizeze spectacolul sub forma unui montaj aproape cinematografic, întrerupînd deseori acţiunea cu „inserturi“ — comentarii pe marginea evenimentelor vremii, rostite din „off“ de o voce gravă, de crainic, care subliniază unele momente ale operetei. Acelaşi rol îi au şi interesantele evoluţii coregrafice moderne, de o excelentă calitate şi mare expresivitate, realizate de Mihaela Atanasiu. Ideea este foarte bună, am însă impresia că s-a cam abuzat de aceste comentarii şi dansuri, care — repet — fiind, în sine, excelente şi intim legate de tema atît de dramatică (de remarcat, şi muzica dansurilor e structural altă !) rup totuşi, atît ca ritm cît şi ca stil spectacolul, realizat, în fond, într-o manieră aproape „clasică“. Pentru că prea e mare distanţa dintre mişcările obsedante, de mecanism perfect ale dansatorilor şi jocul tradiţional al interpreţilor ! Cred că renunţarea la o parte din acele întreruperi (nu toate, desigur) n-ar fi fost decît în folosul spectacolului.

Din ampla distribuţie trebuie amintiţi Elizeu Simulescu (cîntăreţ cu o voce generoasă), Cleopatra Melidoneanu — talentată, expresivă, dar mai ales, frumoasă —, apoi, în vervă deosebită, cei trei comici : Constanţa Cimpeanu, o subretă care cucereşte fără efort (aşa ni se pare nouă !), prin simpla sa apariţie, Toni Buiacici, un june comic chiar în cele mai dramatice situaţii şi în fine, George Hazgan, care realizează o excelentă compoziţie în rolul fotografului.

Arminio Iordănescu a creat, în limitele genului, un cadru scenografic onest pentru acest spectacol în care orchestra, părînd depăşită de o partitură deloc dificilă, a încercat (şi uneori a reuşit) să nu cînte fals. Sau era o execuţie à la prima vista ?

Desigur însă că toate deficienţele (amintite sau nu aici) pot fi remediate şi sperăm că aşa va fi. Pentru că opereta „Răspîntia“ are cu certitudine acele calităţi care pot atrage audienţa şi aprecierea marelui public.

„Răspîntia“ este un spectacol meritoriu, care demonstrează cu talent şi curaj posibilitatea (şi necesitatea) de a exprima cu mijloace accesibile, de largă audienţă, specifice genului, sensuri majore ale vieţii noastre.

Lucia Verona

contemporanii noștri

Mitul țării în poezia lui Lucian Blaga

Fiecare mare creator își imaginează un spațiu privilegiat, un teritoriu originar cu valoare de model. Este suficient să amintim edenul platonician din „Banchetul", paradisul lui Dante, sau Dacia mitică a lui Eminescu.

Acest spațiu este pentru L. Blaga **țara**, figură ce implică o coordonată concretă : „Pe dealuri se-nalță solare / podgorii albastre și sonde / riuri spre alte semințiI / din slava bucatelor blonde". Dar și o dimensiune simbolică pentru o realitate de ordin superior : „Țara și-a-mpins hotarele / toate pînă în cer / pajuri rotesc-minutare cu veșnicul ceas / peste cîmp și oier". Nucleul interior îl constituie satul, satul minunilor în accepția generică a unor constante etnic-spirituale.

„Legi răsturnînd și vădite tipare / minunea țîșnește ca macu-n secară / Cocoși dunăreni își vestesc de pe garduri / Dumineca lungă și fără de seară". Un loc luminos unde deasupra boabelor se revarsă „fîntînile darului, harului". În proiecție cosmică satul devine țara simbolic numită „Eutopia, mîndră grădină". Teritoriu „al semințelor rare" unde mitul fecundității și reînvierii naturii se asociază cu un sens mai înalt, creație în sens superior de valoare : „Neînsemnată la chip, deși după spiță alese îmi par / semințele ce mi le ceri / culori luminate doar ele destăinuie trepte și har". Boabele care închid germenii vieții, sînt acum „mirabile semințe" concentrînd în ele „supreme puteri", forțele subtile ale luminii. Imagini microcosmice ale universului, semințele conțin în ele principiile creativității : „Palpită-în visul semințelor / un foșnet de cîmp și amiezi de grădină / un veac pădureț / popoare de frunze / Și-un murmur de neam cîntăreț". Luminii, boabelor de aur li se asociază cîntecul, adică poezia ca valoare fundamentată ontologic. Se afirmă implicit un sistem de valori, de permanențe care sînt pentru Eutopia, dragostea, frumusețea, poezia. Spațiu imaginar protector, „țara" este în aceeași măsură și imagine extrapolată a unei eutopii interioare. De aceea nu este o zonă imobilă, înghețată în timp, ci parcurge niște etape temporale, „vîrstele" care sînt dublate de o adîncire progresivă în planul cunoașterii.

Primăvara este „vîrsta" latențelor în așteptarea exploziilor vieții. „Focuri ard albastre ruguri / pomii sînt dureri de muguri" dar și momentul căutărilor, presimțitelor împliniri. „Căutăm în primăvară / un tărîm ce-l bănuim / / Căutăm pămîntul unde / mitic să ne-alcătuim".

Vara este tocmai vîrsta alcătuirii, a împliniriIor. Este anotimpul mirabilei semințe, adică momentul cînd căutările se alcătuiesc în rosturi : „În holda de grîu ce se coace în vară / Sub basmul arborescent /, e cu neputință a spune / pe ce cale viitorul s-apropie / Dar vine apăsat ca bătăile inimii / Pîn-adineaori a fost incomparabil distant / S-apropie acum, e aici, e prezent". Lumea se încarcă de înțelesuri, lucrurile au devenit „atotștiutoare", posesoarele unei metafizici a cunoașterii secrete : „Ascultă, cu un cuvînt ascultă ce bănuesc / despre lucruri / Cît țin hotarele, / ele ne-ncarcă, ne împresoară, ne iscodesc / Suntem împrejmuiți de atotștiutoarele". Vara este un anotimp de trecere, de mediere între două polarități ; între trăirea incandescentă și cunoaștere metafizică. „A cunoaște. A iubi / Înc-odată, iar și iară / a cunoaște înseamnă iarnă, / a iubi e primăvară". Dar acest joc între materie și spirit, între existență și cunoaștere, cînd destructiv, cînd armonios, ține de esența universului, are un „tîlc". Vara este balanța care păstrează un fericit echilibru între poli, raport semnificat prin lucruri. Acest echilibru este interogat de poet în lucruri și obiecte : „Bate-o inimă în lucruri ? / Preajma ocupînd-o-n pilcuri, / N-au și ele gînduri, patimi ? / Fără ochi se uită-n lume / purtătoarele de tîlcuri, / născătoarele de lacrimi".

De aici obsesia de a trăi printre obiecte, dorința identificării ontologice cu ele : „Lucruri sîntem printre lucruri / Aproape suflete sîntem noi doi / prin soartă asemenea tuturor".

„Vara de noiembrie" aduce cu sine conștiința morții. În zi de septembrie, moartea se circumscrie „cu un gest de estatică boală". Este un gest firesc într-o ordine care pare a fi chiar a universului. Dar în spatele tuturor fenomenelor, aparențelor, se ascunde o altă ordine, eternă, a arhetipurilor, a tîlcurilor. „Tîlcul florilor nu-i rodul / tîlcul morții nu e **glodul** / Tîlcul flăcării nu-i fumul / tîlcul vetrei nu e scrumul".

Este un traseu exemplar pentru o gîndire poetică ce pornește de la o simbolistică populară pentru a se ridica apoi la nivelul mitului.

Din aceeași perspectivă, prin inelul vîrstelor interioare, vom examina temele adiacente, erosul, frumusețea, poezia, afirmate ca valori, tîlcuri ale acestui spațiu.

În prima perioadă, dragostea se consumă cu fervoare în lumină, este „cîntec al focului", într-o proiecție antropomorfică la dimensiunile fabulosului. Iubita descinde în fabula verde și caldă a naturii, brațele ei sînt crengi și muguri pătrunse de un universal fior erotic : „Iubirea

Lucian Blaga
văzut de Marcel Iancu

țîșnește din țărînă și face pămîntului aură / s-ajungă-n tării, s-acopere crugul". Dragostea apare ca metamorfoză a luminii, a focului sau altfel spus gest plenar, act mistuitor : „Cît e-ntinsul, cît e-naltul / noi ardem și nu ne iertăm / noi ardem, ah cu cruzime-n văpăi / mistuindu-ne unul pe altul". Fetele sînt svelte precum „ulciorul", femeile au trup de „viori aprinse" iar iubita este „lemnul pădurii" gata să se aprindă. „Vara singelui" și „vraja basmului", erosul este în primul rînd mod de ființare al universului, prim și ultim principiu al vieții : „Diafane semințe întraripate / pe invizibile fire. / Zburau spre noi — din veac în altul purtate / Așa ne încearcă îndemn citeodată / spre crudă, spre sacră cuimire". Dragostea nu este însă doar manifestare incendiară, trăire imnică a vieții dar și stare de contemplare a frumuseții. Vara de noiembrie aduce cu sine spiritualizarea materiei. „Știu doar ce văd : subt pasul tău, pe unde treci / Sau stai, pămîntul înc-odată, pentru o clipă / cu morții săi zîmbind, se face străveziu / Ca-n ape fără prunduri fabuloase, reci / arzînd se văd minuni — prin lutul purpuriu".

Minunile din „lutul purpuriu" irup în miracolul renașterii realizînd o tainică legătură între straturile și elementele cosmice. Erosul este totodată prilej de inițiere și cunoaștere a tîlcurilor : „Ne pierdem ca să ne împlinim / mergem în foc mergînd în spini / ca aurul ne rotunjim / și ca ispita din grădină".

Prin inițierea erotică se dezvăluie legile oculte ale vieții : paradoxul fundamental al creației, necesitatea existenței demonului ca o condiție indispensabilă pentru bine. „Numai astfel să calci pe mușchiul covor / înfruntînd primejdia șarpelui / cu gîndul că șarpele este de leac".

De la simpla ardere dragostea ajunge să fie gîndită în termeni mitici, să fie confundată cu creația sau mai bine zis cu treapta ei cea mai înaltă, Dumnezeul-demiurg „a zilei a șaptea", contemplîndu-și opera, sacralizează iubirea : „Iar el privea. Pe tine te văzu de-a dreapta mea înaltă / dumineca aceea bucurîndu-mi. / Și-a zis : sînt bune toate foarte / ". În acest model sacru actul erotic, „fluviu de sînge mistuitor arzîndu-și malul", își găsește justificarea și împlinirea.

Într-un astfel de spațiu poetul participă la ordinea superioară a existenței, definindu-se prin destinul său exemplar : „Poetul cu numele șters și pierdut s-a retras / sub pavăza muntelui / făcîndu-se prieten înaltelor piscuri de piatră". Întreprinderea sa este gestul celui „ales" în căutarea principiilor ultime, „a ideilor" în sens platonician. Tăcerea, liniștea, izolarea nu mai sînt simboluri „ale apelor învinse" ci cîștigă un sens ezoteric ; cufundarea în suflet, în fondul ființei.

Poezia este, în viziunea lui Blaga, un efort ritualic de a reface și păstra ceva din însemnele limbajului atotcuprinzător de la începuturi. Poezia „tălmăcește" și traduce în limbaj viziuni primordiale.

În altă ordine, poezia înseamnă eternizarea, depășirea contingentului prin artă, o modalitate ideală de a transcende la condiția superioară a frumosului : „Ființă tu — găsi-voi / cîndva cuvenitul / sunet de argint, de foc și ritul / unei rostiri egale / în veci arderii tale ?".

Dar poezia în accepția cea mai profundă presupune o stare de cunoaștere extatică, prin care se produce unirea epifanică intuitivă cu cosmosul : „Un zeu de cîntă cum se-ntîmplă cîte-odat ! / n-atinge doar cu degetele o lîră / El își destramă-n vînt ființa toată. Rînd / pe rînd, sub crug albastru se resfiră".

Din starea de extaz, din uitarea Eului „zeiască dulce pierdere de sine" în virtutea purificării și esențializării se naște perfecțiunea. Poezia nu mai este „trecere", „treaptă spre", ci se ridică la prestigiu mitic, devine principiu prim și ultim : „Dar cel ce ascultă dobîndește viu contur / în armoniile treptat depline / un templu, un menhir, un crin devine".

În aceeași evoluție spre mit, a treia temă pe care o vom trata, este frumosul, valoare ce pare a înlocui sacrul. Categorie ce își are dublă sorginte, concretă în materia ce trebuie „plăsmuită", modelată și ideală, „un vis fragil prin zilele greoaie". Ca și în cazul poeziei, frumosul este o materializare a unor viziuni originare : „Se-nvîrte roata, sfîrăind în orice casă. / De față sunt în inimă tiparele bătrîne. / Trudescu-se ca-n somn olarii și mocnesc / lingă cuptoare / ... / dar nici alt sat în care să se ardă / ulcioare mai frumoase și mai svelte / cu mijlocul de păcătoase sfinte fete". Lutul este materia primară din care nasc forme și tot lutul prin artă intră în sfera valorilor : „Orice frumusețe e ca o urnă / de a cărui coapsă privirea se prinde". Frumosul este punctul de incidență a materiei cu „ideea". În această accepție devine vis, „ispită". „Albă frumusețe tu, fără apunere / pustiitoare minune tu / gîndul la tine -noptatul / ce treaz mă ține".

În această postură nu mai este produs al creației ci prototipul ei.

Categoric imanentă sau condiție ideală, frumusețea este valoarea spre care poetul tinde obsesiv și care la rîndul ei este privilegiul unui inițiat, unui însetat de frumos : „Eu singurul cît de tîrziu ? / slugă și domn / al vegherilor plec după tine / în largul meu somn".

Ca și în cazurile precedente frumosul se constituie într-un mit prin condiția sa exemplară, prin transformarea în model axiologic. Urmărind evoluția acestui evantai tematic, tratat oarecum sumar din pricina spațiului limitat, am încercat să pun în lumină o anume arhitectură a imaginarului, modul cum pornind de la tipare și motive poetice universale, ia naștere mitologia, individualizată, personală a unui mare poet.

Paul Dugneanu

profil

Maria-Luiza Cristescu

Născută la 19 iulie 1943. Absolventă a Facultății de limba și literatura română, Universitatea din București.

Bibliografie : Capriciu la plecarea fratelui iubit, *1968 ;* Dulce Brigitte, *1969 ;* Nu ucideți femeile, *1970 ;* Castelul vrăjitoarelor, *nuvele medievale, 1972 ;* Așteptare, *roman, 1973.*

Nehotărîte între fantezism și descripție psihologică, primele romane ale Mariei-Luiza Cristescu conțineau de fapt intelectualizarea unor drame și cazuri sentimentale, atitudine izvorită din natura speculativă a scriitoarei și inclinația ei către artificiu, dar și găsindu-și un climat favorabil în tendința către abstractizare dominantă în proza noastră către sfîrșitul deceniului trecut. Ambiția autoarei este de a proiecta orice împrejurare și fiecare amănunt, oricît de banale, într-o perspectivă „de idei", scoțînd, forțat dar cu plăcere neascunsă, din orice un „înțeles" de o gravitate silită : rezultatul este o proză de o afectare crispată, greoaie, fără strălucire, abundentă în lungi digresiuni cu caracter eseistic trăgînd la fund fragila ambarcațiune epică în care sunt așezate personaje fantomatice perorînd în toate situațiile : „Cristiana ! Acum iți mărturisesc ! Am moștenit de la tata miopia și de la mama dantura slabă. Încolo, te asigur că fiecare defect e invenția mea personală. Sînt primul din familie care l-a dobîndit. Nu ți le înșir acum, fiindcă e vorba de principii și nu de amănunte. M-am uitat cîteva clipe la tine și, iartă-mi digresiunea, **te-am văzut**, cred, pentru prima dată după momentul cînd te-am cules de pe gheață. Curios, și pe patine **stai**, nu te miști, ci încremenești și aceasta e determinanta ta. Aluneci pe două cuțite de oțel ca o statuă prețioasă și fragilă, mereu la un pas de prăbușire. Nu mă refer la prăbușirile tale patetice pe gheață care sînt și ridicole, și puerile ; această ultimă însușire le înnobilează. Cum poate cădea cineva mereu în patru labe, cu capul și partea din față a corpului mult mai aproape de sol decît restul ? Poziție comică și de o mare candoare. Exact, e ca și cum una din minunatele statui, hai să spunem Venus din Millo (o cunoști, nu ?) ar cădea în patru labe și ar fi ridicol, sigur, în decăderea ei de la static, dar ar rămîne **ea** ; deci candidă."

O îndepărtare de la acest stil mecanic de conversație mondenă și superficială aduce romanul **Nu ucideți femeile**, confesiunea unei tinere femei, Raluca, despre o iubire eșuată, melodrama fiind evitată printr-o ironie caustică pînă la agresivitate de obicei, fără ca tendința către artificiale complicații psihologizante să fie cu totul absentă. Prețiozitatea din cărțile anterioare, dialogurile pompoase, replicile „culte" și „subtile" au dispărut totuși aproape în întregime, făcînd loc dezinvolturii și vervei.

Însă tot ceea ce a scris pînă acum mai bun Maria-Luiza Cristescu sunt așa-zisele „nuvele medievale" din volumul **Castelul vrăjitoarelor**, în realitate povestiri alegorice, fără culoare istorică dar pline de inventivitate, de un fantastic grațios în ciuda existenței unei perspective de fatalitate sumbră, speculîndu-se în principal asupra relațiilor dintre putere și morală. Forța dominantă este hazardul, ale cărui capricii își dezvăluie pînă la urmă o logică implacabilă, semn de ironie ; elementele literare cele mai des folosite, uneori și discret parodiate, sînt cuplurile și paralelismele de situații, totul dovedind o bună pricepere literară, sub aspectul ingeniozității mai ales. Un suveran are slăbiciunea de a mărturisi periodic unui cerșetor, artist boem, cruzimile pe care le face, punînd însă după fiecare întrevedere să-l bată gărzile. Prințul cade victimă unui complot, iar cerșetorul, deși inocent, este acuzat de asasinarea lui. **(Prințul).** Căutînd un colț de lume liniștit, după ce încercase zadarnic să-și adjudece puterea, Doamna Maria se retrage în Moldova, unde speră că „va fi singură, în liniște, și, minunea minunilor, nu trebuie să se mai teamă de nimeni". Este însă chemată la curtea domnitorului Aron, pe care îl ajutase cîndva să ajungă la putere, **și** amenințată. Întorcîndu-se, întreabă pe vizitiu ce țări se află împrejur și-și dă seama că a nimerit într-o capcană — într-o parte sînt turcii, în alta tătarii, iar de dincolo fugiseră pentru a se adăposti aici. Bucata se cheamă **Viața la țară** ; fantasticul și ironia se împletesc, amintind de unele dintre povestirile lui Alexandru George.

Lungit în mod inutil, cu o construcție deficitară, romanul **Așteptare** înseamnă un eșec în ordinea stabilirii unui echilibru între figurație și substrat, putîndu-se izola doar cîteva fragmente de oarecare consistență.

Mircea Iorgulescu

Istorie și literatură

Urmare din pag. 1

roman unde proprietățile epice (moderne) se găsesc în perfect acord cu legile istoriei, cu factorii determinanți ai devenirii social-istorice.

La acestea se gîndea Camil Petrescu atunci cînd elabora Danton *sau, mai tîrziu, cînd lucra la romanul* Un om între oameni. *Altfel spus, romanul istoric are să prezinte destinul unui popor prin datele unui gen, neacceptînd convenția (provizorie și artificială) și aspirînd să dea evenimentului valori contemporane. Invenția și ficțiunea, soluțiile narative etc. se justifică în măsura în care deschid cititorului orizonturi noi pentru înțelegerea propriului său context istoric. E ceea ce a realizat Eugen Barbu în* Princepele, *roman-evocare și roman-parabolă ; tot Camil Petrescu vorbea despre „substanța românească" a operei ca despre un principiu generator al romanului inspirat din trecut. Ea înseamnă cunoaștere și viziune asupra istoriei și, implicit, contemporaneității.*

Cine citește marele roman al lui Gabriel Garcia Marquez, Un veac de singurătate, *are sentimentul istoriei și al devenirii unei lumi. E lumea romanului autentic așa cum o regăsim recitindu-i pe Sadoveanu sau pe Rebreanu, creatori ai unui epos esențial și care se cheamă istorie.*

ÎNTÎLNIRILE „LUCEAFĂRULUI"

Pe meleagurile lui Arghezi și Brâncuși

Printre cele cîteva colțuri din țară, unde poezia se simte la ea acasă, Gorjul ocupă un loc privilegiat. Aici este patria lui Brâncuși și a lui Arghezi. Din acest pămînt descîntat a fost posibil să se înalțe Coloana Infinită **și să se nască, pe o strună piezișe,** Cuvintele Potrivite. **Mărțișorul și un petic de Paris alcătuiesc, în legendă și fantasmă, coloniile pline de aur și mirodenii, călite sub stemă gorjenească.**

A citi poezii aici înseamnă implicit a vorbi despre poezie. Despre poezie și cîntec deopotrivă. Despre acele poezii care de la sine încep să se înnoade în cîntec. Și e o pulsație secretă, deopotrivă intensă și aspră, melodioasă și repetabilă, de care poezia ia act de sine și de conștiință în preajma simfoniei de piatră și de bronz scăpărată de Brâncuși în nopți de demult și care se întoarce întotdeauna cu precizia anotimpurilor. Și e o tărăgănare a vorbelor, un altar de miere și de venin, răcorit în bătaia frigului încă văratic pogorît cu pădurea dinspre Tismana, un soi de alchimie la care Arghezi și-a aplecat sufletul, ascultîndu-l pe cel al cuvintelor, la foc lunar scăzut.

Am ascultat cu poezia din noi problemele cenacliștilor din regiune. Sînt frămîntări pe care le cunoaștem și noi. Debutezi în fiecare carte, cum spunea Arghezi și, aș adăuga, rămîi cenaclist toată viața. Mereu simți dorința să asculți poeziile colegilor tăi și să le citești pe ale tale lor, într-o tensiune a cunoașterii reciproce, într-o emulație de spirit ridicată uneori pînă la cel mai înalt prag al poeziei. Revista noastră, prețuită după cum ne-am dat seama, pentru interesul adevărat pe care-l poartă debutanților, tinde să-și lărgească orizontul, interesîndu-se de soarta celor mai bune cenacluri din țară, potrivit solicitărilor.

Gazdele noastre, de la Comitetul județean U.T.C., au știut, ospitaliere ca întotdeauna, să ne ofere, prin cîteva puncte importante, o imagine complexă a hărții Gorjului în plină devenire socialistă.

La Rogojelu, în plină regiune muncitorească, la Cărbunești, în satul lui Arghezi, la Novaci, nume de o rezonanță specific populară, baladescă. La Tîrgu Jiu ne-am citit poeziile cu sentimentul datoriei pe care încă o avem de împlinit față de toți cei ce așteaptă de la noi, cu neobosită tulburare, să le exprimăm gîndurile și sentimentele lor cele mai frumoase. Patria devine, în astfel de împrejurări, de o concretețe impresionantă. Și cine nu se gîndește, în aceste unice clipe, mai adînc la poezie, adică la propria lui viață ? Aceste dialoguri ale poeziei (la care au participat în cadrul ședințelor gorjene Nicolae Dragoș, Cezar Ivănescu, Dan Verona, Veronica Galiș, Profira Mihăilescu, Grigore Georgiu, precum și un mare prieten al poeziei, actorul Tudor Gheorghe) inițiate de revista noastră în colaborare și cu sprijinul C.C. al U.T.C., se dovedesc tot mai mult a fi acte de cultură, profitabile pentru noi toți.

Grigore Hagiu

revista străină

• CUNOSCUT CA POET CÎNTĂREȚ AL BRIGĂZILOR DE TINERET, al civismului, al înaltei conștiințe etice și al alegoriei satirice, poetul bulgar Dobri Jatev, născut în 1921, publică în Editura de Stat din Varna o nouă culegere, de această dată numai de poeme de dragoste, scrise într-o perioadă destul de îndelungată, și reunite sub titlul „Sori îndrăgostiți". Poemele surprind prin constanța și prospețimea sentimentelor, prin diversitatea formelor poetice și a întinderii diapazonului structural al strofelor.

• SALVADOR DALI care s-a născut în 1904 în vechiul oraș fortificat spaniol, Figueras, s-a hotărît să înființeze aci un Muzeu Dali, în clădirea Teatrului Municipal, distrus de bombardament în timpul războiului civil, a cărui sală, fără plafon a și devenit un muzeu în aer liber, înconjurat de zidurile rămase în picioare. Pentru început muzeul este sărac —, ceva mai mult de douăzeci de lucrări printre care „Bucata de piine", „Viziunea anilor 30" și portretul rafaelian „Galerina". În celelalte săli decorul dalinian realizat de artist înlocuiește sărăcia relativă a colecției.

• EDITURA NIGERIANĂ IBADAN UNIVERSITY PRESS a publicat în limba engleză lucrarea „Three Nigerian Poets" — A Critical Study of the Poetry of Soyinka, Cark and Okigbo, semnată de Nyond J. Udoeyop. Acest studiu al poeziei celor trei este o valoroasă contribuție la materialul critic asupra literaturii nigeriene disponibil astăzi. Autorul, absolvent al Universității York din Toronto, plasează lucrările acestor scriitori în contextul literaturii universale și al influenței asupra lor a tradiției literaturii engleze. Volumul, fără a fi o lucrare de eseuri critice, încearcă să așeze poeții în cadrul propriei lor tradiții și să lege opera lor de recentele evenimente ale țării.

• ÎN BIBLIOTHÈQUE DE PHILOSOPHIE A EDITURII GALLIMARD a apărut volumul „Écrits politiques I : 1914-1920" de Antonio Gramsci, texte alese, prezentate și adnotate de Robert Paris care semnează și traducerea din limba italiană alături de Marie-G. Martin, Armando Tassi și Gilbert Moget Volumul cuprinde o amplă culegere de articole de o mare importanță. Lucrarea se termină în anul 1920, în momentul în care Gramsci se pregătește să participe, alături de Bordiga, la înființarea Partidului Comunist Italian.

• O NOUĂ EDIȚIE A PRIMEI ENCICLOPEDII POLONEZE, datorită edituriI „Ossolineum" din Wroclaw — scrisă în versuri de Jan Protasowicz, apărută pentru prima oară în 1608 —, a văzut lumina tiparului sub îngrijirea lui Ksawery Swierkowski. Este vorba de „Inventores rerum" (titlul original) — sau „Scurtă descriere a inventatorilor și a descoperirilor lor, la îndemîna tuturor". Textul enciclopediei, cu facsimile fotografice și un amplu comentariu, este publicat cu ortografia și punerea în pagină, contemporane.

• SUB SEMNĂTURA SCRIITORULUI POLONEZ MARIAN BRANDYS, laureat al Premiului de Stat 1974, pentru ciclul său de eseuri istorice, a apărut în Editura Iskry volumul intitulat „Revoluție la Varșovia". Autorul descrie evenimentele din 29 noiembrie 1830 și a primelor săptămîni ale insurecției, publicînd documente, manuscrsie și tipărituri ale vremii, ceea ce îngăduie cititorului să urmărească istoria acelor zile, să retrăiască atmosfera care domnea la acea epocă în Varșovia și să se întîlnească cu eroii unor volume precedente ale autorului.

• DUPĂ SCRIITORI CA ROSNY, CLIFFORD D. SIMAK și mulți alți autori de știință-ficțiune, Marie C. Farca abordează acest gen cu volumul „Terre" apărut în ed. Denoël. Gravitînd în jurul întrebării „Sînt oare două planete-Pămînt ?", lucrarea Mariei Farca este o operă captivantă în care dragostea pentru om și natură apare la tot pasul. Întrebarea revine : — Două planete cu același nume ? Dacă da, unde s-ar găsi cea adevărată ? Dar dacă una este antiteza celeilalte ? Scrisă cu simplitate și claritate, captivează cititorul, punîndu-l cumva în gardă... ecologică.

• „FRAISE-DES-BOIS", cea de a doua carte a romancierei Elsa Triolet (1896-1970), lucrare din tinerețe scrisă în 1926 în limba rusă, este publicată anul acesta de Editura Gallimard, collection Blanche, cu o prefață de Louis Aragon

• UN MARE MUZICIAN ÎN DEVENIRE — după opinia cunoscutului compozitor armean Goguni Citcian — pare a fi Asea Minakian, elevă din Everan, în vîrstă de opt ani. Ea a compus pînă acum 30 de piese muzicale, sonatine, dansuri și cîntece. La patru ani a compus prima lucrare — o mică piesă muzicală. Asea este acum elevă a școlii generale și urmează cursurile școlii de muzică. Ultimele ei lucrări sînt piesele: „Cîntec de leagăn" și „Vals".

iată principalele calități ale televizoarelor VENUS, OLIMP, ARIA cu diagonala de 47 cm., OPERA, SATURN, DIANA cu diagonala de 59 cm. și ASTRONAUT cu diagonala de 65 cm.

Prezentate în casete furniruite, cu o linie modernă, asimetrică, televizoarele au o mare stabilitate în funcționare, imagine și sunet de calitate.

De vînzare și cu plata în rate lunare.

atelier literar

poșta redacției

IANUS BIFRONS : multe lucruri interesante, care încep să configureze o prezență de sine stătătoare, matură. Am procedat așadar, în consecință (și conform rugăminții din ultimele scrisori). Din păcate, am primit prea tirziu cele mai noi vești, dar, sperăm, șansa de împlinire a promisiunilor de care ne vorbiți va rămîne intactă (ba chiar, ar trebui să sporească oarecum !). În orice caz, din partea noastră, toate urările de succes !

D. BG. ANGHEL : Întîrzieri pricinuite de vacanță, program redacțional etc. Scrisoarea dv. e mult mai interesantă decît o arată fragmentele publicate. Cert este că redacția a reținut, în amănunt, și cea mai mare parte din aceste contribuții, precum și promisiunea continuării acestei corespondențe, cu toate perspectivele și implicațiile la care v-ați gîndit. Așteptăm.

CIORUȘCANU : Răspundem — e drept, uneori cu inevitabile întîrzieri — absolut tuturor scrisorilor și manuscriselor ce ni se adresează (excepții : 1) textele semnate indescifrabil, 2) rarele apostrofe, insolențe, amenințări etc. pe care ni le trimit unii grafomani respinși sistematic de talent (și, ca atare, și de „poșta redacției"). E legitim să presupunem, deci, că absența unui răspuns, după atîta vreme (nefiind vorba, după cît se pare, de nici una din cele două categorii exceptate !), nu poate avea decît o singură explicație : scrisoarea dv. nu ne-a parvenit. Oricum, pentru dv. și pentru toată lumea : **răspunsurile nu se dau decît în cadrul acestei rubrici, fără nici un fel de excepție !**

AL. PRIBOIENI : Ceva mai bine, în ansamblu, și mai ales în „Ceea ce îmi lipsește", „Nu sînt decît un țărm". Exigențele rămîn însă mai mari.

F. GABOR : Încă nu se poate trage o concluzie. Aveți nevoie de multă lectură, studiu (în afara obligațiilor școlare) care să vă aducă mai aproape de experiența marilor înaintași în domeniul poeziei. Mai trimiteți, din cînd în cînd.

M. ANDRANDA : Sînt unele semne promițătoare, mai ales în versuri, dar lucrurile se află abia la început, însoțite de naivități, nesiguranțe, lipsă de experiență în utilizarea mijloacelor, o exagerată cheltuială de vorbe etc. Să vedem ce mai urmează.

DAOS : Mai ales „Maria, a sosit", „Măcar învățai", „Voi mai veni", „Nox" „Tu numai", „Crește iarba", „Deci", „Iubesc o fată", „Mai pleci". Precum și 2, 3, 4.

V. ZIDARU : Versurile sînt mai mult versificări, modeste înjghebări fără vibrație, care nu prea îngăduie cine știe ce speranțe. Mai interesantă e scrisoarea, ceea ce ar părea să însemne că o anume vocație ar putea fi prin apropiere (poate în proză ?). Mai încercați.

S. PLANETARU : Mai bine, în „De dragul meu și piatra", „În infinită, veșnică mișcare", „Progres", „Cu ochiul deschis", „De dragul sfintei libertăți". Apoi, „Sublimul avatar", „Șah", „Poetul", „Țipătul din vis". „Dacă și-n patria"

C. BUICIUC : Mai aproape de preferințele noastre, „Trag perdelele fonice", „Ora 0 și trei minute", „Legea echilibrului". Evoluția e ciudată, cu pierderi, parcă, de substanță nobilă, cu frecvente alunecări în calofilie și efort tehnic exterior. Vă urmărim cu toată curiozitatea și neliniștea.

B. MARIAN : În ansamblu, pare un regres, un impas, o dezagregare progresivă a formelor și ideilor. Reținem doar „Așteptare", „Revers". **Dan Stănciulescu, Kocsis Francisko, Purcaru Victor, Radu Bărbulescu** (e vorba probabil de „Deux magots" ?), **V. Drăgușanu** (ceva mai bine, în „Cu tălpile goale", „Si fără suflet"), **Glicon** („Poem", „Lecție"), **D. Cojan, Basil** („Ce este poetul"), **V. Caburgan, Ion A.** (ceva în „Nu vă supărați", „Lui Eminescu"), **V. Em. Mușat** (ceva, în „Vor spune unii", „Geometrie"), **Uriel-Hd.** (mai bine, în „Nu de libertătile", „Privindu-vă". „Uneori, în tăcere"), **Virgil P. Daniel, Roșu Teodor, M. Babei** (ceva, în „Daruri", „Poem fără titlu"), **V. Sichitiu, Cozara, Gh. Cîrneci, V. Simionică, Cezar Cezar, I. Gh. Șelaru, Silvia Dan, V. Prelucă, Eurax Pin, V.P. Gaj** (ceva mai bine, în „Descoperiri într-o frunză"), **S. Marcu Adrian, Popa Dan Mihail, Teodorescu Ion** („hipnotizat" ?), **Aruna, Maria Holcan, Gellu Dorian** (sceneta, foarte slabă) : Nimic nou !

Geo Dumitrescu

Vă propunem un poet: Mihai Crăiescu

Există „îndîrjiți" ai poștei redacției fără nici o șansă de a ieși vreodată din colțul unde se antrenează talentele, și sînt apoi cei ce-și pot îngădui să rămînă aici exact timpul prescris de natură pentru învățatul zborului. Mimetici încă, imitînd mișcările altora, evoluția acestora din urmă convinge totuși asupra lucrului esențial : un început de autonomie a levitației.

Condiția aceasta par a o îndeplini în grade și maniere diferite poeții propuși de „Atelierul literar".

De pildă, Mihai Crăiescu. Șovăitoare și încă stîngace, versurile sale par la întîia privire neajutorate. Și totuși nu-i așa. E în aceste versuri o decizie de a răzbate la esențe, care nu așteaptă decît o mai mare diversificare a prilejurilor și mijloacelor. Deocamdată poetul „manierizează" în sărăcia paletei, ca în această strofă : „poezia e iubire, e iubire / cercetîndu-te în tine mă regăsesc / Omule și nu tresar / pentru că este adevărat." (Poezia e iubire), *ceea ce mi se pare destul de primejdios la un început. Există o trufie a săracului cu nimic mai bună decît trufia bogatului. În schimb, o strofă ca aceasta : „în marile orașe aseară păsările / nu au mai ajuns și astăzi cerul / încins ni s-a lipit de piele / și ne-a ros trupurile precum rugina fierul" îmi arată că — rămînînd în imperiul delicatului, al unei structuri de prerafaelit (întîmplător, în strofa citată se simte în plus frecventarea lui Ioan Alexandru și a lui Adrian Păunescu) — poetul e capabil de a arunca sonde mai adînci. În astfel de ocazii, și definițiile lui capătă puteri nebănuite : „dar domnii mei / vedeți doar că porumbelul alb / spulberă pînă și gratiile aerului / care este cea mai mare colivie / din cîte se știu."* (Porumbelul).

Cornel Regman

Toridă

În marile orașe păsările
nu au mai ajuns aseară pesemne
au încremenit de oboseală undeva în aer
ori au fost bătute-n steme

noi le-am așteptat cu înfrigurare
pînă cînd timpul ni s-a răsucit în os
cum cheia în broască și ne-a închis
într-o împăcare într-un vis frumos,

cu păsări multe albe cu iubire
aducîndu-ne în pliscuri marea :
noi copiii marilor orașe cu rotirea aspră-n piatră

iubim prin păsări depărtarea

ca pe-o cămașă răcoroasă
s-o îmbrăcăm logodindu-ne cu cîmpia în zori
cînd trupurile ni-s de zgură
și-n plămîni stau la pîndă aprigi nori

în marile orașe aseară păsările
nu au mai ajuns și astăzi cerul
încins ni s-a lipit de piele
și ne-a ros trupurile precum rugina fierul.

Poezia e iubire

Poezia e iubire deci
pajiște cu flori în fiece inimă

trebuie să fii îndrăgostit
pentru ca pe hîrtie
cuvintele să se facă verzi
cînd le atinge lumina

cînd te prăbușești
să nu-ți sărută genunchii zdreliți
ci pămîntul
asta alină durerea ierbii strivite

pune-ți inima dinainte
și taie-ți cale prin ea
sigur vei ajunge la tine însuți

poezia e iubire, e iubire
cercetîndu-te în tine mă regăsesc
Omule și nu tresar
pentru că este adevărat.

Un copac vorbind ciulinilor

Chipul cîmpiei se preschimbă-n pîine
atunci cînd se privește
în oglinda ploii

nu mi-e teamă de nimeni aici
aerul patriei mi-e armură
invulnerabilă
știindu-mă înconjurat
de copacii-prieteni
prețuiesc mai mult cu o credință
sînt mai înalt cu un cer
mai adînc cu o întrebare
ce o pune acum celor
chibzuiți să rivnească la ograda altora :
voi nu aveți rădăcini ?

Porumbelul

Porumbelul alb spintecă aerul
ca o flamă electrică
el e speranța
ce leagă pămîntul de cer

aceiași oameni care ieri
au inventat cămașa de forță
azi construiesc colivii

dar domnii mei
vedeți doar că porumbelul alb
spulberă pînă și gratiile aerului
care este cea mai mare colivie
din cîte se știu.

Ca pasăre

Omule apleacă-ți urechea
la cîntecul meu

eu nu cînt tristețea
cînd vîntul trece vijelios prin arbori
dezgolindu-i de sens
și lăsîndu-i semne de întrebare
la căpătîiul lumii

la toate întrebările se va găsi răspuns

de aceea iți cer, omule,
apleacă-ți urechea la cîntecul meu
sînt pasăre și ca pasăre
am datoria să aduc primăvara.

Soarele nu răsare pentru fiecare

Uneori numai jumătăți de lucruri
se ivesc la lumină în zori
celelalte jumătăți întîrziind încă
în oamenii care n-au reușit să vină
la întîlnirea cu soarele

voi cei care ați rătăcit pînă acum
pe unde oare ?
utilați-vă la iarba asta ea
în fiecare an crește din nou
din același loc asemeni soarelui
apoi gîndind pămîntul

o voi cei care ați rătăcit pînă acum
pe unde oare ? aflați deci
că soarele nu răsare pentru fiecare
ci el nemișcat în măreția-i
deasupra-ne așteaptă să îndrăznim
să ridicăm ochii la cer ca să-l descoperim.

Cuvinte de dragoste

Descopăr uneori :
cuvinte de îndurare
ce mai poartă încă
buzele zdrelite ce le-au rostit

cuvinte de ocară și minie
umflate alungite după cum au fost
scuipate ori trecute printre dinți

și nu mai știu unde mă aflu
mai întotdeauna descopăr însă
cuvinte care duse la gură
palpită între buze înmiresmate
ca un trandafir între două
picături de rouă dimineața

și viața îmi pare atunci o grădină.

cartea de debut

Antologii

Cînd nu este un gest de pură generozitate confraternă, o antologie poate fi mai mult decît o reuniune de talente promițătoare (sau consacrate !). Iată două asemenea culegeri alcătuite din unghiuri diferite. Una, mai veche, datorată poetului Anghel Dumbrăveanu (**Uneori zborul**, editura Facla), și alta apărută de curînd sub îngrijirea lui Victor Felea (**Popas între poeții tineri**, editura Dacia). N-am scris întîmplător că tinerii poeți timișoreni își **datorează** antologia sensibilității generoase a poetului pe cînd cealaltă este un act de selecție și **îngrijire** aparținînd unui critic. Una își propune să lanseze, cealaltă să documenteze. Una tinde să ofere certificate de talent sau, mă rog, să pună aripi bune de zbor, cealaltă năzuiește să se constituie într-o dovadă nu a existenței unor talente dar, mai mult, a nivelului și formelor poeziei. Firește, fiecare își are rațiunea și justificarea ei dar deosebirea de a proceda semnifică ridicarea debutului la un act de conștiință critică față de simpla, oricît de generoasă, semnalare a noilor talente. Mi se pare că, privită din unghiul achizițiilor conștiinței artistice, prima procedare nu se deosebește cu nimic în fond de vechiul adagiu alecsandrian („Românul e născut poet") ea neavînd altă semnificație decît pe aceea a solicitudinii ; pe cînd cea de a doua, sesizabilă în antologia criticului clujean (el însuși poet), aparține unui spirit nu neapărat mai exigent dar care simte nevoia de a-și preciza, în alți termeni decît simpla generozitate — necesară și rodnică și ea — natura și rațiunile selecției întreprinse. Deosebirile — foarte importante mai ales cînd generațiile poetice se succed cu repeziciune făcînd dovada unei vitalități creatoare deloc comune — sînt sesizabile mai întîi în argumentele ce deschid fiecare antologie. Poetul Anghel Dumbrăveanu notează, în spiritul amintitului adagiu, că „Poezia românească de astăzi traversează un moment prodigios al existenței ei, iar cînd spunem aceasta avem în vedere, fără îndoială, erupția spectaculoasă a talentelor... sîntem martorii unui moment liric românesc de o amplitudine cu totul ieșită din comun" și, mai departe, este precizat criteriul : „noi sîntem pentru gestul colegial și-l salutăm cu sinceritate pe noul venit..." etc. Dar cînd n-am avut noi o „erupție de talente" și de cîte ori poezia românească s-a văzut în situația de a **nu** traversa „un moment prodigios" ? ! Să spunem pe scurt că poeții, cei mai mulți, resimt apariția fiecărei generații — și în primul rînd pe a lor — ca pe o „erupție". Asta însă nu înseamnă că nu au dreptate și că viziunea sentimental-colegială opacizează masa talentelor. O dovadă este chiar antologia în cauză unde nu se poate trece peste semnalarea unor tineri poeți dotați (cu cîteva excepții) fiecare venind cu un număr probant de reflexe dacă nu și cu un timbru inconfundabil. În orice caz gestul poetului este o dovadă de generozitate față de poeți. În celălalt caz atitudinea selectivă are altă semnificație cuprinzînd-o, firește, și pe aceea a credinței în viitorul celor „aleși". „Acest grup de poeți reflectă, în mic, coloratura generală a poeziei noastre contemporane" — scrie Victor Felea. Dintr-o dată înțelegem că rațiunea mai adîncă a prezentării unui „nou val" este detașarea critică de autori pentru o luare de temperatură a poeziei. În chip mai vizibil, aici, nu poezia vorbește prin vocea unor poeți dar poeții ilustrează un anumit nivel și o anumită stare a poeziei. Notele critice precizează limitele între care ei figurează ori reprezintă, cu mai mult ori mai puțin succes, achizițiile liricii de azi, asumate într-un stadiu superior al conștiinței artistice. Între spiritul care selectează și cei selectați se trage așadar o pînză despărțitoare, de încredere prudentă lipsită oricum de ambiția profeției infailibile. Într-adevăr, în condițiile unui flux poetic necontenit a propune noi poeți, pur și simplu, a devenit insuficient. Antologia debutanților tinde să ia forma unui document de conștiință poetică asumată. Operă critică, fără îndoială, ea oferă, pe lîngă necesarele probe de gust, o viziune, ca să spun așa, integrată notelor celor mai semnificative ale lirismului actual. S-ar putea obiecta că rațiunea constrîngătoare și oarecum eliminatorie ce prezidează la alcătuirea unei astfel de antologii este purtătoarea unui defect, sau dezavantaj, important : subordonarea individualității poetice la un plafon oarecare, constrîngerea posibilului poet de a „semăna", sau nu, poeziei contemporane lui. Nici nu spun altceva. Într-o asemenea procedare mi se pare că autorii devin în bună măsură instrumentele criticului, dar acesta își asumă deliberat riscul ce decurge de aici : de a „face" un poet conștient, uneori în dauna artistului. La urma urmei, cred că ne putem permite acum să modificăm puțin chipul poeților după acela al poeziei, adică invers decît sună opinia curentă : „nu există poezie, ci poeți". O antologie nu este numaidecît o lansare de autori, ci un act critic ordonator întreprins pe seama, și uneori chiar în dauna, acestora. Dacă nu cumva o antologie trebuie să fie chiar și o nouă ierarhie. Dar o cultură matură nu-și poate permite, cel puțin din cînd în cînd, să refuze o asemenea probă de rezistență în care numele, deși ele există, par să dispară în spatele analizei care le înglobează. Abordarea creației debutanților cu mentalitatea criticii superioară ce stă la baza acestui tip de antologie mi se pare forma supremă de încredere în destinul poeziei. Nu mai rămîne decît să sperăm că și opera poeților consacrați poate fi obiectul unor astfel de antologii...

C. Stănescu

Fascinația actualității

Urmare din pag. 1

și irevocabil", datorită faptului că „în fruntea" acestor „tablouri" și „scări" au fost puși și scriitori care nu sînt „de frunte", a căror sprijinire poate deveni apoi, în chip inevitabil, frînă pentru dezvoltarea întregii literaturi, nemaivorbind de zbaterea directă a celor interesați, zbatere și eforturi care se dovedesc, cel puțin în anumite cazuri, ciudate și dăunătoare, dacă nu chiar periculoase.

Important e, am mai spus noi, să ținem seama într-o măsură mult mai mare de înmulțirea răspunderilor ce ne revin, în raport cu aceeași ambianță, pe care o aprobăm toți, dar căreia sîntem datori a-i da sprijinul nostru direct și concret, a o aproba deci cu adevărat, convinși fiind că numai **fapta** — fapta artistică și intervenția publicistică, activitatea obștească și un mod exemplar de a cerceta și de a aborda viața — se poate constitui într-un sprijin real și eficient. Însuși înțelesurile angajării pot și trebuie să fie armonizate cu aceste împrejurări noi, pentru că una era să fii scriitor angajat în 1930 sau 1935, sau chiar mai tîrziu, în 1950 sau 1955, și altceva e acum, nu în raport cu cine știe ce abstracțiuni, în raport cu niște idei mai mult sau mai puțin generoase și umaniste, ci în raport cu o realitate istorică nouă, în raport cu îmbogățirea trecutului de luptă a întregului popor — fiindcă o perspectivă nouă creează posibilități noi de cercetare și de scoatere în lumină a unor laturi noi, a unor trăsături esențiale, care au fost neglijate sau umbrite de timp — în raport cu perfecționarea și creșterea întregii activități desfășurate de Partidul Comunist Român, pentru edificarea unei noi orînduiri, îmbunătățire și creștere în care sîntem angrenați cu toții, în care noi, ca scriitori, ar trebui să fim angrenați efectiv, nu numai declarativ.

Sprijinul și participarea noastră, însăși angajarea noastră scriitoricească trebuie să capete mai multă densitate faptică, mai mult conținut și mai multă frumusețe. Noi trebuie să punem în circulație mai multe idei — idei noi și fecunde — trebuie să gîndim mai mult, să ne desprindem odată și pentru totdeauna de un obicei mai vechi și cam dăunător, de a-i lăsa pe alții să gîndească pentru noi și în numele nostru, de a primi totul de-a gata. Un scriitor de astăzi, din România deceniului opt, nu poate și nu trebuie să fie un simplu executor, un om căruia i se pune în față un anumit material (mai circulă și astăzi printre noi această denumire ciudată : **material de viață**), pe care el urmează apoi a-l prelucra, a-l coase laolaltă cît mai repede și cît mai bine, dacă e vorba de stofă sau de piele, ori a-l turna în forme cît mai potrivite, dacă e vorba de metal. El trebuie să fie, dacă vrea cu adevărat să-și armonizeze năzuințele cu vremea pe care o trăiește, **o conștiință**, trebuie să tindă spre așa ceva, fiindcă numai o asemenea năzuință poate da sens unei vieți, poate ridica pe noi culmi o întreagă literatură, lucru pe care l-am dorit și-l dorim cu toții, în legătură cu care poate că nu am fost întotdeauna suficient de clarificați.

Nu poate fi vorba, deci, de un sprijin simplist și simplificator, nu se pune problema de a fabrica eroi și eroism, pe bandă rulantă, cum au făcut-o altădată unii dintre noi. Nici de o drămuire a lucrurilor nu poate fi vorba, de o împărțire a dreptății în chip uniform și didacticist, farmaceutic, cum spunea nu demult un confrate ceva mai tînăr, care susținea că nu privește cu încredere o carte în care nici un erou nu are dreptate, doar autorul bucurîndu-se de acest privelegiu. Problema e falsă, pentru că în literatură nu are dreptate decît **adevărul**, în măsura în care și-a găsit cea mai potrivită exprimare artistică. Eroii unei cărți pot să fie „negativi", iar înțelesurile cărții pot să fie „pozitive", după cum se știe mai demult. Am amintit de această opinie pentru că ea se leagă, voit sau nu, de o mai veche dar nu și defunctă teorie, a „lipsei de conflict", a luptei „dintre bine și mai bine", „teorie" care ar vrea acum să se sprijine pe alți suporți — pe „echilibrul psihologic", pe „caracterul solar al poporului român", etc., etc. E de menționat că aceste trăsături psihologice au existat și există — alături de altele, bineînțeles — dar asta nu înseamnă că noi sîntem obligați să ne „armonizăm" și să ne „echilibrăm" cu cît mai multă grijă cărțile, înăbușind **contradicția** și atenuînd **conflictul**, realizînd un nou tip de schematism, un nou „prefabricat artistic", din care va lipsi complet viața, în care nu va fi prezentă nici una din trăsăturile psihologice amintite, în numele cărora am purces la drum, pe care am vrut, chipurile, să le sprijinim și să le evidențiem.

Exacerbarea **contradicției**, pe de altă parte, realizarea unei literaturi „dure", „curajoase" la modul programatic, vizînd epatarea sau chiar scandalul — pot duce la altfel de scrumiri, la altfel de falsuri, ne pot tîri în mlaștina melodramei. Perpetuarea falsurilor are și ea o dialectică a ei, lucru pe care trebuie să-l avem în vedere, atunci cînd vrem să dăm „replici artistice" unor viziuni simplificatoare, pentru a nu înlocui un fals cu alt fals, de altă natură, dar tot atît de strident, pentru a nu face, să zicem, din „eroul pozitiv" de ieri (care era statuar și luminos, bun și inteligent, avînd „cheia" pentru toate problemele lumii), un simplu troglodit, un ins incapabil să se ridice la înălțimea ideii, o simplă unealtă a „istoriei", care-i minuită de alte „unelte" de aceeași „calitate". Asemenea, „replici" nu pot naște cărți mari și durabile — cărți adevărate, am preciza noi, cărți în care suveran să fie doar adevărul, numai și numai adevărul — nu pot adînci și împinge mai departe cunoașterea societății, nu pot intra într-un dialog fecund cu cei pentru care se scrie, chiar dacă impresionează într-un anumit moment, care nu poate fi decît conjuncturalist, trecător deci, efemer.

O literatură care se hrănește din propria ei substanță, stînd mereu cu fața spre sine însăși, devine în cele din urmă un nonsens, eșuînd în epigonism, trecînd din treaptă în treaptă spre un nivel artistic și filozofic din ce în ce mai scăzut. Replicile vin de la sine, dacă s-a pornit de la o cunoaștere aprofundată a vieții, dacă se stă cu fața spre viață, fiindcă numai viața poate să dea replici vieții, — și literaturii, implicit — cum a făcut-o și pînă acum, cum o va face și de acum încolo, urmînd o spirală care va fi, cu voia sau fără voia noastră, mereu ascendentă, cerînd cunoaștere și înțelegere, înțelegere și cunoaștere, în proporții mereu sporite și din ce în ce mai captivante.

Desen de Nicăpetre

PARODII

Dumitru M. Ion: „Tragica întîmplare"

(după poezia „Vînătoare de toamnă")

Geni, dragă, să vezi cum
a fost să fie.
Pornisem cu pușca
în mînă la
o vînătoare de rațe.
Erau mai mulți,
un tip de la D.C.A.,
trei doctoranzi în latină
și un urs domesticit.
Poc, frunzele galbene
ca niște sărutări de văduvă
se lăsau retezate de
aerul vorbelor mele.

Și să vezi, Genni,
cum mai cădea
în stînga și alături
vînatul greu de spaimă,
o cum tremura blana
unei veverițe.
Deodată, simt ceva
un flux, o arsură,
cred că m-a nimerit unul,
mă întind, cad, lat
și acolo rămîn.
Mirosea a zăpadă a
lapte de capră
și lună părea
o alice mai mare.
Stăteam jos și cel ce
trăsese în mine
se chinuia să mai
bage un glonț
lîngă celălalt.
Geni, îți jur că mă
gîdilam și că toamna
mă învelea în fusta ei
de tergal ca pe
un fluture carnivor.

Mircea Micu

Cuvinte rare : *(declarăm că nu există deocamdată)*
Selecție metaforică : *„Eu sar într-un picior în nenorocire" ; „Proaspăt, un strugure căzînd / a omorît un om" ; „Celebre sînt smintelile : un ciine nu-și găsește stăpînul !"*

sport

Final nefericit

Așadar, la Copenhaga a fost zero la zero. Reprezentativa noastră a pierdut un punct care ar putea să ne lipsească hotărîtor în finalul competiției. Iată, însă, avocații acestei erori susțin că am cîștigat un punct. Ce să facem cu el ? Cînd Spania a cîștigat două puncte în meciul cu Danemarca, iar noi numai unul este evident că noi am pierdut un punct. Dacă idealul nostru ar fi să ne clasăm pe locul doi în grupă, atunci am putea considera rezultatul de la Copenhaga oarecum mulțumitor. Dar noi doream să ne clasăm pe primul loc. Și tocmai de aceea trebuia să atacăm cu toate armele și să scoatem maximum de puncte din deplasarea în Danemarca a cărei echipă nici nu a luat prea în serios, după cum s-a observat, meciul cu România. Jucătorii s-au strîns simbătă seara și dintre ei au lipsit cei mai buni. Un zero la zero obținut în atari condiții nu este doar un rezultat nemulțumitor. Este aproape o catastrofă. Căci nu contează cîți centimetri ar mai avea un înecat pînă la mal, contează că se îneacă. Sigur că soluții mai sînt. Cea mai corectă dintre ele ar fi — și noi o susținem aici — așezarea la cîrma Națională a altor tehnicieni pentru a putea forța în meciurile cu Spania și cu Scoția ceea ce am pierdut într-un meci pe care îl puteam cîștiga fără probleme mari.

Revista „Luceafărul" felicită pe această cale echipa de rugby în XV a României și pe antrenorii ei pentru excelenta performanță obținută în fața prestigioasei echipe a Franței.

Valentin Stănescu nu poate conduce, după părerea mea, spre calificare Națională noastră. I s-au creat toate facilitățile de care avea nevoie. Campionatul nostru a fost distrus în vederea unei așa-zise necesități a Naționalei. Și cu toate acestea (eu aș zice că mai degrabă din această pricină) rezultatul a fost cel pe care îl știm. S-a ajuns la situația aberantă ca unui jucător să-i fie interzis să mai joace la club ca să fie păstrat pentru Națională. Dar s-a obținut la Copenhaga doar un rezultat de egalitate. Ce înseamnă asta ? Înseamnă două lucruri : nr. 1 — Valentin Stănescu a greșit și trebuie să plătească greșeala și al doilea, s-a dovedit încă o dată că nimic nu este mai bun pentru un sportiv decît practicarea fără întrerupere a sportului căruia i s-a dedicat. De fapt, Valentin Stănescu după ce că nu este un mare antrenor s-a mai și comportat ca atare.

Închei repede acest articol pentru că nu am ce demonstra. Demonstrația este deja făcută. Sentințele sînt în general scurte. Valentin Stănescu a reușit să ne determine să recunoaștem scurt marea eroare pe care o trăim de doi ani, cu domnia-sa în fruntea antrenorilor noștri. Avînd mari valori în echipă, antrenorul nu a reușit să le dea o minimă idee de joc.

Sînt convins că altcineva ar putea da această idee. Așteptăm un alt antrenor al Naționalei.

Adrian Păunescu

un erou al spiritului:

dosoftei

În neîntrerupta succesiune de eroi ai culturii românești, deschisă de „Gavriil fiul lui Pdisil Uric", de la Neamțu, și adusă cu atîtea nume pînă în vremea noastră, Dosoftei deține un loc de a cărui însemnătate abia începem să ne dăm seama. Multă vreme chipul său a pălit în vecinătatea spectaculoasă a contemporanilor mai tineri, Miron Costin (1633—1691), Nicolae Milescu (1636—1708) și Stolnicul Constantin Cantacuzino (1640—1716) de care-l despărțea un deceniu ca vîrstă, dar împreună cu care a făurit o epocă nouă în istoria culturii românești.

Fiindcă între generația lui Varlaam, Simeon Ștefan, Udriște Năsturel și Grigore Ureche — exponenți ai acelui moment de strălucită afirmare națională făcut posibil de sabia lui Mihai Viteazul și cristalizat în granițele de timp ale domniilor lui Matei Basarab (1632—1654) și Vasile Lupu (1634—1653) — și generația lui Dosoftei, Miron Costin, Milescu și Constantin Cantacuzino este nu numai distanța dintre două vremi istorice ci și dintre două vîrste spirituale.

Deosebirile ar putea începe cu însuși destinul personal al celor implicați, atît de conform istoriei trăite. O istorie pe care o osîndesc („acest veac greu", va zice poetul român, devansîndu-l pe Puşkin cu al său „jestokii vek !") și împotriva căreia luptă, dispărînd cu toții de pe scenă în mod tragic, dar învingînd peste veacuri prin opera lor, cu atît mai măreață cu cît spre deosebire de precursorii lor imediați, au navigat spre viitor cu vîntul împotrivă. Cu ei se naște, într-adevăr, un nou tip de cărturar român, nu rupt de ce fusese înainte, dar capabil să desfășoare o energie extraordinară **spre a obliga cultura română să se înalțe pe verticală, brusc, spre piscuri nici măcar bănuite pînă atunci, și asta în condiții care numai prielnice nu se pot chema.**

Epoca anterioară fusese relativ fericită, și ziditorii temeliilor unei autentice culturi naționale românești sfîrșiseră cu cinste, în patul lor, truda vieții. Acest privilegiu nu le-a mai fost hărăzit lui Miron Costin, descăpățînat în vîrtejul tensiunilor politice, lui Constantin Stolnicul, spînzurat în temnițele Stambulului, lui Dosoftei și Milescu, morți printre streini, departe de pămîntul țării lor, cum nu le va fi hărăzit nici lui Antim Ivireanu și Dimitrie Cantemir, moștenitorii din generația următoare și împlinitorii „direcției noi" pe care o imprimaseră literaturii noastre. Cea mai glorioasă clipă a culturii românești din cele patru secole cuprinse, obișnuit, în cuvintele „epoca veche", a fost **smulsă**, cu prețul sacrificiului de sine, unei vremi despre care Costin spunea că „nu stăm de scrisori, ci de griji și suspinuri !"

A clădi ciclopic sub cerul prevestitor de furtună, sub însăși răpăiala grindinei, a folosi chiar exilul pentru înălțarea neamului și proclamării drepturilor la viață și libertate, — cum vor face mai tîrziu și pașoptiștii — a implînta rădăcinile spirituale ale poporului lor cu atît mai adînc cu cît mai tari băteau vînturile ce voiau să le smulgă, aceasta este marea „artă a dăinuirii" pe care o datorăm celor două generații de cărturari ai jertfei. Două generații prin care cultura română a dobîndit statutul de cultură **europeană** nu numai prin locul unde se află geograficeşte.

Născut în 1624 (după cum deducem din sousele sale că în 1684 avea 60 de ani), Dimitrie, pe numele mirenesc, sau Dosoftei, pe cel primit în călugărie, a fost primul din această constelație și singurul care a mai apucat, la o vîrstă a înțelegerii, ultimii ani ai ultimei domnii glorioase din Moldova. În 1649 steaua lui Vasile Lupu mai strălucea încă, iar scaunul mitropoliei Moldovei fusese ridicat la un prestigiu fără precedent de fiul de răzeși Varlaam Motoc, candidat, o clipă, la demnitatea de patriarh al Constantinopolului și primul mare prozator român. În acest an, pe Dosoftei îl găsim monah la Pobrata unde, pe un hrisov al lui Iancu vodă Sasul din 11 mai 1591 acordat Pobratei, se amuza să scrie în latină, greacă, română și polonă, după numele voievodului în scaun, propriul nume de mirean și de călugăr, pe al părinților și pe al bunicului. Adăuga și data la care, fără să știe, oferea posterității cel mai vechi și mai prețios izvor biografic despre sine.[1])

Din acest izvor aflăm că pe tatăl său îl chema Leontar, iar pe mamă Misira,[2]) bunicul fiind un Barila, nume ciudate care i-au împins pe biografi la fel de fel de presupuneri. Mai știm, dintr-o scrisoare a sa, că era rudă apropiată cu familia macedo-română Papară din Lemberg, emigrată din Moscova, după ce venise aici din împrejurimile Ianinei (unul din membrii acestei familii, Chiriac Papară, este recomandat de Dosoftei însuși ca rudă, iar pomelnicul familiei Papară pune în frunte pe mitropolit, ca pe cel mai vestit dintre reprezentanții stirpei). Ca urmare, cea mai plauzibilă ipoteză cu privire la originea sa vede în Dosoftei un reprezentant al ramurii sudice a românimii, un macedo-român și cîteva cuvinte specifice dialectului respectiv, descoperite de filologi în scrierile sale, par să întărească această presupunere.

Cultura care-i uimea pe contemporani („adînc din cărți grăia" spune Neculce) și de care unii cercetători ca Ion Bianu s-au îndoit cîndva, se confirmă însă pe zi ce trece și ni-l înfățișează ca pe una din cele mai erudite figuri ale vremii sale. Se pot descoperi, în opera sa, ca și în însemnările autografe, spre a nu mai vorbi de cărțile ce s-au păstrat de la dînsul, indicii absolut sigure că poseda în bibliotecă cronica lui Grigore Ureche și Cazania mitropolitului Varlaam, desigur, obligatoriu, pravila lui Vasile Lupu și poate cele cîteva tipărituri muntenești în limba română din vremea lui Matei Basarab. Examenul traducerilor sale de cărți bisericești a dus la concluzia că poseda în mod sigur cîteva din tipăriturile lui Coresi, **Palia** de la Orăștie, **Noul Testament** și **Psaltirea**, apărute la Alba Iulia, în 1648 și respectiv 1651. Așadar, cam tot ce se tipărise și se scrisese de seamă în cultura română pînă la el.

Pasiunea pentru istorie se vădește în prezența **Cronografului** lui Matei Cigala, care ni s-a păstrat adnotat, și pe care l-a și tradus în românește. O însemnare și adnotări similare atestă că fusese proprietarul **Cronicii** lui Johann Nauclerus din Tübingen, intrată ulterior în biblioteca Stolnicului Cantacuzino, iar acum la Biblioteca Academiei. Adnotările în marginea textului latin, publicate de Bianu, dovedesc o lectură aprofundată și integrală, cu reperarea tuturor datelor ce priveau istoria românilor ! În altă parte se referă la o **Istoria Polskiego**, cu care compară datele din cronograful grecesc amintit. Alte însemnări dovedesc cunoașterea amănunțită a istoriei Rusiei, probabil după „Sinopsisul de la Kiev" tipărit prima oară chiar în vremea sa (1674) și care circula în Țările Române, fiind chiar tradus în românește. Departe de a fi un diletant pe acest tărîm care a făcut gloria lui Ureche și a colegilor de generație Costin și Constantin Cantacuzino, Dosoftei ne apare, dimpotrivă, ca un adevărat precursor, de o intuiție uneori superioară celor citați. Căci el este **primul cărturar român interesat de valoarea istorică a documentelor**, interne și externe, a **monedelor** și a **inscripțiilor**. În timp ce Ureche compilase izvoare narative iar Miron Costin îi va urma pe acest drum cu o superioară pricepere, Dosoftei, trăind în peisajul minunat și încărcat de amintiri scumpe al ctitoriei lui Petru Rareș, face o descoperire ce a stîrnit senzație : uricul lui Roman Vodă în care acesta se intitulează domn autocrat „De la munte pînă la malul mării", formulă care umple de mîndrie pe contemporani (o citează și Miron Costin îndicînd pe descoperitor) aducîndu-le aminte de trecutul Moldovei.

Dar dacă prima ipostază în care-l întîlnim pe Dosoftei ca monah la Pobrata, este aceea de cititor și descoperitor de urice, a doua, cu care ni se prezintă tînărul episcop de Roman (la 34 de ani, în 1658, semna un act ca episcop de Huși, iar un an mai tîrziu, în 1659, este, pentru 12 ani de-aici înainte, păstorul episcopiei Romanului, anticamera mitropoliei țării) este cea menită a-i aduce nemurirea : **poetul.**

★

Dosoftei este, incontestabil, **părintele poeziei române**, fiindcă dacă versuri chinuite la stema țării înșiraseră, după modelele poeziei silabice ucrainiene și bieloruse, Udriște Năsturel în slavonește și în românește Varlaam, **poezie** n-au scris, în secolul XVII, decît Dosoftei și Miron Costin. Se comite uneori greșeala (pe urmele lui N. Iorga, primul care o face) de a-l prezenta pe Miron Costin ca pe un precursor al lui Dosoftei, punîndu-se poemul „Viața lumii" înaintea **Psaltirii în versuri.** (G. Călinescu a „clasicizat" această eroare, numindu-l pe Costin „primul liric român" și studiindu-l **înaintea** lui Dosoftei). În realitate, după cum a stabilit P. P. Panaitescu — cel mai profund cunoscător al operei lui Miron Costin — poemul „Viața lumii" a fost compusă între 1671 și 1673, în vreme ce manuscrisul **Psaltirii în versuri,** păstrat la Academie și dedicat lui Duca Vodă de Dosoftei care semnează **EPISCOP DE ROMAN,** datează cel mai tîrziu din 1670. Dar autorul afirmă că a lucrat în decurs de 5 ani, deci, opera de versificare începuse prin 1665 ! Meritul lui Costin rămîne, însă, acela de **a fi teoretizat** necesitatea introducerii poeziei în cultura română ca gen literar, și de a fi făcut din aceasta o dovadă a valorii expresive a limbii românești. El se află, față de Dosoftei, în situația lui Kogălniceanu față de Negruzzi : atunci cînd a redactat celebrul program al „Daciei Literare", Negruzzi avea deja scrisă capodopera **Alexandru Lăpușneanu,** care ilustra și realiza în mod strălucit acest program.

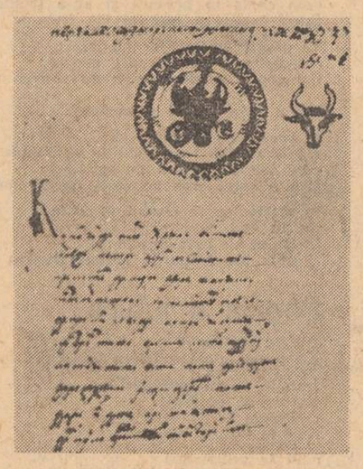

Steaua Moldovei deasupra „Poemului Moldovei" de Dosoftei

Analiza **Psaltirii în versuri** tipărită la Uniev, în 1673, dincolo de chestiunea izvoarelor și modelelor (recent un filolog polonez Misterski i-a consacrat acestei probleme o teză de doctorat, din care nu s-au tipărit decît fragmente, dar care ar merita o ediție românească în acest an jubiliar), ridică un semn de întrebare cu privire la structura reală a personalității celui ce ne apare, de trei secole, cu înfățișarea ierarhului, „blînd ca un miel" din portretul lui Neculce. Fără a pune la îndoială un moment profunzimea religiozității sale, lectura integrală a **Psaltirii** ne așează totul în fața unui fenomen straniu : cea mai formală, mai mecanică, mai rutinieră, mai „neinspirată" parte dintr-insa o reprezintă cea strict religioasă, circumscriind dialogul dramatic om-Dumnezeu. Din acest punct de vedere, iconoclastul Arghezi a infuzat în psalmii săi moderni o încărcătură „mistică" infinit superioară celei din psalmii lui Dosoftei, dintre care nici unul n-ar putea fi selectat pentru o antologie a misticismului poetic. Imediat, însă, ce Dosoftei are în față un text încărcat cu imagini de natură, cu echivalențe ebraice ale peisajului moldav, sau îi oferă posibilitatea de a sugera asemenea apropieri, tălmăcitorul devine extraordinar, poezia se încarcă de imagini proaspete, neașteptate, de „localizări" ce-i dau farmec nespus. Natura biblică, de țară caldă, se colorează românește, cu ierni, geruri, ghețuri ; marea se transformă în riuri cu bulboane și smircuri, sau în tăuri de pădure ; deșertul în munți cu otavă. Ochii lui Dosoftei sorbiseră lacomi frumusețea lumii. Pe retina lui stăteau imprimate sute de imagini, gata să fie aplicate peste cele biblice. Nimeni nu trăise mai „sadovenian" această Moldovă, pe care o iubește nu numai pentru trecutul și oamenii ei, ci pentru dulceața revărsată de natură în toate cotloanele sale. Puse cap la cap, versurile de această factură ne dau o creație de o autenticitate românească a peisajului și a zoologiei pe care n-o va mai egala decît un singur autor al vremii : Cantemir.

Dar Dosoftei nu este numai un poet al naturii. Este și un excepțional **poet politic.** Se știe că Psaltirea, această capodoperă a poeziei Orientului, nu conține doar cîntări mistice, ci acumulează o vastă gamă de sentimente determinate de vicisitudinile istorice ale vechilor popoare. Tragediile naționale au generat pagini cutremurătoare, între care celebrul psalm 146 „La apa Babilonului". Victoriile asupra vrăjmașilor au smuls strigăte de izbîndă psalmistului, umilințele îndurate au trezit blesteme și revolte în fața sorții. Reușita extraordinară a poetului român în acest gen de poezie psalmică, superioritatea sa clară, în această parte, asupra modelului polon — acela excelînd tocmai în tonurile mistice — ne dă certitudinea forței de viață și de participare la destinele țării sale, care stătea atîpită sub straiele episcopale. Ne explicăm, în felul acesta, mai bine, pasiunea pentru istorie și atitudinea sa viitoare, cînd își va asuma riscurile opțiunilor politice decisive, pornind în exil de două ori pentru convingerile sale lumești.

Comparînd psalmii versificați cu cei originali, vom constata cu uimire, nu o dată, că tensiunea, violența, dinamismul imaginilor, precum și actualizarea lor aparțin poetului român, adevărat precursor al lui Eminescu din **Scrisoarea III.** Iată, de exemplu, această concentrare a inamicilor țării :

„Că s-au sfătuit într-un gînd împotriva lui. Împotriva ta legămînt au făcut : Locașurile Idumeilor și Ismaeliteni, Moabul și Agarèni, Gheval și Amon și Amalic și cei de alt neam, cu cei ce locuiesc în Tir, că și Asur a venit împreună cu ei, ajutat-au fiilor lui Lot" (Biblia, București, 1968).

Dosoftei :

„Cu a lor ceată cu cea zlobivă, / Toți să giurară să-ți stea-mpotrivă / Edomul din satră[3]) abia așteaptă / Să vie Zmail cu oaste lată ; / Moav și Agar la săhăidaca / Gheval și Amon gătează lance / Amalechiții fiarecă pusce / Filistimianii praștii, s-arunce. / Tîrul cu oaste stă și el gata / Asur cu dinșii vine cu spata. / Și stau cu toții lui Lot s-agiute / Sfînta ta țară să o strămute".

(PSALMUL 82)

Iată și viziunea pedepsirii dușmanilor, în psalmul 76 :

„Toate apele cu sînge să-nchegară / Și cu urlete ploi mari vărsa tare / De herbia undele-n bezned ca-n căldare / Și din nouri mergia ghreamăt și săgeate... / / Glasul tunetului tău trăsnia-n roată / De-ți lumina fulgerele lumia toată"

Există însă și versuri de un lirism delicat, diafan, cu anticipări eminesciene sau inflexiuni de doină, ca în această „doină a înstrăinatului", brodată pe canavaua psalmului 119 :

Vai că voia mi-i amară / Că m-am streinat de țară / Depărtîndu-mă cu țarul / De-am tins șiatre cu Chidarul / Voia-n suflet mi-i amară / De strein ce sînt de țară / Că cu carii n-au priință / Li-s priiatin cu credință / Și cînd le grăesc de pace / Ei pun vrajbă ce le place.

Sugerăm cititorului să parcurgă, succesiv, psalmii 11, 19—21, 41, 43, 45—49, 53, 56, 59, 60, 70, 76, 77, 78, 79, 81, 82, 84, 96, 97, 98, 103, 112, 115, 119, 125, 132, 136, 146, 148, 149, 150, în care cred că se poate intui mai bine ca oriunde diversitatea de mijloace și de tonalități de care dispune glasul poetic al întîiului mare liric român (s-ar putea alcătui cu ei o mică antologie reprezentativă). Va înțelege, atunci, de ce Dosoftei, deși traduce, se comportă ca un adevărat **poet național,** purtător de cuvînt al sufletului, gîndurilor și aspirațiilor nației sale, așa cum se va dezvălui plenar în mînunatul și deplin originalul „Poem al Moldovei" (titlul aparține lui G. Ivașcu) scris în exilul final și reprezentînd **prima poezie patriotică din literatura română,** poezie plină de nostalgia țării și de dorința unui viitor de pace pentru ea și pentru întreaga lume.

Poet național, Dosoftei este, în primul rînd, prin **limba** în care scrie, o limbă românească foarte asemănătoare cu a lui Miron Costin și a Stolnicului Constantin Cantacuzino, subțiată de miresmele arhaice ale lui Varlaam sau Grigore Ureche — care însă **datau** — și înălțată la expresia cultă, intelectualizată, de o clasicitate făcută să înfrunte vremurile. Nici un poet din aria culturală răsăriteană — cînd și unde exista un asemenea tip de creator — nu scria, în momentul acela, o limbă atît de elevată și totodată așa de adînc înrădăcinată în seva graiului popular. Iată de ce Dosoftei poate fi socotit nu numai întîiul poet național al românilor, ci și întîiul poet național ivit în întreaga arie răsăriteană. Îndrăzneala sa de a versifica **Psaltirea,** ca occidentalii, n-o avusese nimeni pînă atunci în Răsăritul ortodox[4]) și abia cîtiva ani mai tîrziu, în 1678, Simeon Polotki, bielorus nutrit și el cu lecturi polone și avînd drept model tot pe Kochanowski, va porni la aceeași grea întreprindere, tipărindu-și a sa **Psaltir' rifmotvornaia** în 1680, șapte ani după Dosoftei.

În traducerea din neogreacă a unei lucrări ce prelucrează ea însăși un izvor italian occidental, monologul morții din drama cretană **Erofilii** de Chortatzis, se simte, mai bine ca oricînd, că spre sfîrșitul vieții Dosoftei descoperise calea cea largă pe care avea să se avînte geniul poetic al urmașilor. Aici, mai mult ca oriunde, se simte cum începe să se zămislească Mihai Eminescu. Fiindcă metrul și ritmul traducerii lui Dosoftei nu este altul decît vestitul tipar al **Luceafărului :**

Și cine-s eu, fără de-nsus
a mă cunoaște poate
Că de pre chip știută sînt
prin țările prin toate
. . . . . .
Toți sînt di coasa mea tăeți
de mine sînt stricate
Cetăți, orașe, împărății
și-n țărnă sînt uitate...

Nu însă și numele și fapta celui ce s-a zidit pe sine la temelia unui gînd biruitor, crescînd cu el prin secoli.

Dan Zamfirescu

---

1) Documentul, descoperit de Hașdeu, care a publicat însemnările în „Arhiva istorică a României", se păstrează la Arhivele Statului din București și a fost publicat, cu respectivele însemnări, în DOCUMENTE PRIVIND ISTORIA ROMÂNIEI, VEACUL XVI A. MOLDOVA, vol. III, 1571—1591.

2) Posibil să fie un cognomen, căci el circulă și azi la bărbați : MISIRLIU.

3) O aluzie la tătarii care stăteau în corturi și năvăleau, de regulă, cînd veneau trupele turcești, ca auxiliari.

4) Încercările, ilizibile, ale unor români ardeleni de confesiune calvină stau sub directă influență a presiunii eterodoxe.

---

mapamond

Laureații premiului Nobel pentru literatură

Vise ale rațiunii și păcii

Vestea decernării premiului Nobel pentru literatură pe anul 1974, de către Academia din Stokholm, lui Harry Martinson și Eyvind Johnson a surprins pe multă lume. De ce Harry Martinson și Eyvind Johnson ? Nu pentru că ar fi suedezi, ei înșiși membri ai juriului care acordă însemnata distincție, ci pentru că reprezintă, în momentul de față, două dintre cele mai marcante valori ale literaturii suedeze de azi.

Născuți la începutul acestui veac, ei sînt fiii unor părinți săraci, de care sînt despărțiți de timpuriu.

Despre ei nu se poate spune că și-au petrecut copilăria, ci că și-au cîștigat-o din greu, la țară, în case străine. Amîndoi încep să colinde lumea din adolescență, încercînd cele mai diverse meserii : la cincisprezece ani, Martinson e angajat ca fochist pe un vas ce străbate oceanele, iar Johnson — la douăzeci, după plutărit, muncă la un gater și operatorie într-o cabină de cinema, se află îmbarcat pentru Germania, unde va cunoaște ani de muncă, mizerie și șomaj. Pribegii se vor întoarce în Suedia, după ani de peregrinări, ca bărbați maturi.

Debutul lor are loc într-un climat social agitat, în al treilea deceniu, pe care istoria literaturii suedeze îl caracterizează ca fiind dominat de scriitori proletari. Ambii sînt autodidacți. Ei aduc în literatura suedeză, împreună cu Artur Lundkvist, cu Karl Vennberg, un aflux de vitalitate, un spirit tumultuos, dinamic.

Viața i-a oferit lui Eyvind Johnson suficient material, pe care el începe să-l plămădească de tînăr.

Tetralogia „Romanul despre Olof", cunoscut prin traducerea germană și sub titlul „Aici e viața ta", reprezintă o culme în creația autorului. Eroul ei, Olof, străbate același drum sinuos al cunoașterii și formării ca însuși Johnson, pentru a ajunge să privească viața lucid și cu înțelegere.

„Valurile țărmurilor" sau „Întoarcerea lui Odiseu" rescrie în proză, trecut prin filtrul conștiinței eroului sătul de măcel, simbolicul periplu al acestuia spre Ithaca.

Captivant și bucurîndu-se de o largă popularitate este romanul „Vise despre trandafiri și flăcări".

O bună parte din critica suedeză preferă proza scurtă a lui Johnson pe care o socoteste mai limpede, mai concentrată.

Lui Harry Martinson consacrarea nu i-o aduc nici volumul de poezii „Vasul fantomă", nici culegerea de versuri „Nomad" (deși ele vin cu inovațiile unei expresii poetice libere, degajată de convenționalism, cu exoticele, fascinantele peisaje ale Africii, Orientului, Americii de Sud). Alte cărți, de proză, „Călătorii fără țel" și „Capul Bunei Despărțiri", povestiri ale unui

Eyvind Johnson

rapsod al vieții pe mare, al porturilor, în fond niște poeme în proză, vor impune numele lui.

Martinson aduce în literatura suedeză un suvoi de prospețime, de candoare, de imagini vii, pline de simboluri, ale unui spirit pe care viața dură nu l-a împins la dezabuzare.

Ambii laureați sînt purtătorii unui autentic și clar mesaj umanist.

Petre Banuș

Harry Martinson

Pact

Intre poezia sălășluită-n inima ta
și floarea de mac există un legămînt,
scris de vînt și semnat de neant.
E scris cu pana unui cocor
înmuiată în sîngele libelulei.
Pentru amîndouă se pune aceeași întrebare :
cu ce șiretlicuri vor face viața
să dea mireasmă cuvintelor
pentruca ele să nască vise durabile.

Da, visele trebuie clădite mai trainic decît orașele
și zi de zi trebuiesc oblojite,
tămăduite, după atacurile mușcătoare
pe care folosul diurn le dă împotrivă-le
— dinte mai crîncen ca dintele timpului.

Salvează-te

Salvează-te pe potecile amintirii,
pregătește acolo viitorul și atinge-l
cu alt braț al cumpenei decît
cel pe care ziua-l întinde.

Viitorul mărunt îți oferă doar amenințare
și tinerețea sa disprețuind amintirile.
Viitorul cel mare e altul și mult mai departe.
El te așteaptă lîngă același fluviu descoperit
de-amintiri
atunci cînd umblau după izvorul lor cel mai adînc
după oglinda cea mai îndepărtată.

Vînt pe mare

Peste oceane infinite se rostogolește vîntul mării
își întinde aripile peste noapte și zi,
se ridică și se lasă
peste pardoseala pustie, clătinată,
a mărilor veșnice.
Dimineața se apropie
sau se apropie seara
și vîntul mării simte pe chipul său vîntul uscatului.

Harry Martinson

Clopotele bărcilor de salvare înalță cîntece
de dimineață și seară
și fumul de cărbune al vaporului
sau fumul fenician al unui foc de smoală
se risipesc în zări.
Meduza cu brațe lucind albăstrui, plutește
la nesfîrșit, în legănare.
Se apropie noaptea sau dimineața.

Totul poate fi folosit răsturnat

Totul poate fi răsturnat
noțiunile reale și simbolurile,
rana și sabia care spintecă,
înfrîngerile, căițele copiilor născuți „în căiță".
Mieii cei blînzi devorează lupii,
leii sînt înșfăcați de porumbei.
Totul poate fi răsturnat și adus la neputință
în mîna mîncîunii și a abuzului.

Chemare

Luna plină strălucește pe mare
și tu în inima mea.
Țărmul așteaptă și îmbătrînește.
Tu niciodată nu vii.
Fugară e poteca rară de lună peste marea
ce ne-a-nghițit corabia
lungilor noastre călătorii,
purtați de patimă, cîntec de flaut și liră,
cîntec și carne în vîntul de-argint.

Cuvinte înghețate

Înghețul se apropie de lucruri și limbă.
Cuvintele însă nu-și vor pierde puterea.
Vor aștepta îngropate în gheață,
vor sta-n somnolență
pînă în ziua cînd timpul spărgîndu-se
limbile vor jubila în gîtlejurile păsărilor
precum glasul zorilor în zilele păsării Felix.

Tălmăcire din suedeză
de Petre Banuș

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar general de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct).

REDACȚIA : București. Piața Scînteii. Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10. tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVII
Nr. 43 (652)
Sîmbătă
26 octombrie
1974
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Armata poporului

Sărbătorim trei decenii de la înființarea armatei noastre populare. **„Are o profundă semnificație,** a spus în cuvîntarea pe care a ținut-o la adunarea solemnă consacrată celei de a XXX-a aniversări a Armatei Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu, **coincidența dintre anii nașterii armatei noastre noi și anul care a inaugurat noua istorie a României, epoca glorioasă a independenței și suveranității patriei, trecerea la transformarea revoluționară a societății românești".** Virsta noii armate a României, a armatei sale populare este chiar vîrsta țării la a cărei eliberare a participat din plin, ale cărei cuceriri revoluționare le-a apărat și le apără. Odată cu cei treizeci de ani de la înființarea armatei populare ne amintim și paginile glorioase ale armatei române de-a lungul timpului, de tradițiile eroice ale luptei pentru apărarea națională, de marile sacrificii ale ostașilor români în luptă pentru independența și eliberarea patriei. Armata Republicii Socialiste România născută într-un moment fierbinte al istoriei poporului român s-a arătat demnă de trecutul său de luptă și a știut să răspundă noilor sale sarcini. În momentul în care războiul împotriva armatelor fasciste ajunsese într-un punct crucial pe ambele fronturi de luptă ale celui de al doilea război mondial și cînd Partidul Comunist Român pregătea insurecția națională antifascistă și antiimperialistă de la 23 August 1944, armata română și-a înțeles datoria și s-a alăturat forțelor înaintate ale istoriei aducînd o importantă contribuție la răsturnarea dictaturii antonesciene, precum și la lichidarea rezistenței trupelor hitleriste, la eliberarea Capitalei și altor localități din țară. Acționînd în deplin consens cu detașamentele de muncitori și țărani înarmați, cu gărzile patriotice și formațiunile de partizani armata română s-a dovedit pregătită pentru noile sarcini care-i reveneau într-o țară care vroia să-și construiască singură destinul. La chemarea partidului ea a întors armele împotriva armatei hitleriste, luptînd apoi alături de armata sovietică pentru eliberarea întregului teritoriu al patriei, pentru victoria totală împotriva Germaniei hitleriste. 500 000 de ostași români au participat la lupta antihitleristă eliberînd peste 3 800 de localități și capturînd 118 000 de prizonieri. Strălucitele fapte de arme au fost răsplătite cu ordine și medalii ale României cu 190 000 de ordine și medalii sovietice. La 30 de ani de la înființarea Armatei Republicii Socialiste România, la 30 de ani de la memorabilele lupte se cuvine să ne plecăm cu adîncă venerație în memoria soldaților români care s-au jertfit pentru libertatea patriei și victoria împotriva fascismului. Scriitorii români au trăit intens zbuciumul și victoriile armatei române. Mulți dintre ei au fost militari și au pierit în luptele pentru apărarea patriei. Entuziasmul cu care poeții secolului trecut au primit primele formații militare românești a fost extraordinar. Ei ne-au lăsat frumoase versuri de patriotic avînt despre tînăra pe atunci armată română. Nicolae Bălcescu tînăr ofițer înțelegea să-i învețe pe tinerii fii de țărani înrolați nu numai meseria armelor ci și scrisul și cititul El vedea în armată o formă superioară de existență a unui popor. Tot el ne-a lăsat un prim studiu important despre arta militară la români de-a lungul timpului. Pașoptiștii au glorificat faptele de arme ale lui Mihai Viteazul simbol luminos al iubirii de libertate și neatîrnare al poporului român. Hasdeu închina și el stimulat de Nicolae Bălcescu pagini arzătoare unui alt geniu militar al românilor : Ioan Vodă cel Viteaz. Anul 1877 a adus independența României în urma eroicelor lupte ale ostașilor români împotriva turcilor. Ele au deschis definitiv drumul României către dezvoltarea modernă. Războiul pentru neatîrnare a ocupat un loc important în creația scriitorilor și artiștilor români. Vasile Alecsandri a lăsat poporului român neuitatele lui poezii. Nicolae Grigorescu s-a dus pe frontul de luptă de unde a venit cu schițe după care a pictat emoționante tablouri. Puternicul ecou pe care acest război l-a avut în rîndul maselor populare i-a perpetuat amintirea și, mai tîrziu, Emil Gîrleanu și Mihail Sadoveanu vor scrie pagini emoționante despre spiritul de sacrificiu al țăranului român în numele eliberării României. Mihail Sadoveanu a înțeles în chip profund spiritul adînc popular pe care trebuie să-l aibă armata unui popor, noblețea actului de apărare și sacrificiu pe care-l fac oamenii simpli. El a scris pagini la fel de adînci și sincere despre ostașii simpli angajați în luptele celui dintîi război mondial. Despre sacrificiul acestor oameni simpli și despre speranțele lor înșelate de statul burghezo-moșieresc care-i trîrise în război a scris un cunoscut roman Cezar Petrescu : **Întunecare.** Problema coincidenței orientării armatei cu aspirațiile poporului a preocupat întotdeauna pe scriitorii români. Liviu Rebreanu ne-a prezentat în **Pădurea spînzuraților** drama unui fiu al poporului român constrîns de o apartenență nedreaptă să lupte împotriva propriului său popor. Este una dintre cele mai zguduitoare cărți ale literaturii române. Viața simplilor ostași la cazarmă, pe front, în pauzele dintre lupte, în momentele cruciale ale războiului prim sau al doilea au constituit teme frecvente ale literaturii române. Uriașul și exemplarul efort al armatelor române în ultimul război mondial cînd sub îndrumarea Partidului Comunist Român au întors armele împotriva armatelor Germaniei hitleriste a găsit și el un ecou amplu în proza românească. Amintim aici paginile de proză scrise de Mihail Sadoveanu, Eusebiu Camilar, Marin Preda, Laurențiu Fulga și alții. Acest capitol al literaturii române, s-o spunem fără ezitare, oglindește încă incomplet și nu suficient de nuanțat toată capacitatea de luptă și sacrificiu a poporului nostru. În memoria ostașilor români căzuți pe frontul luptei de eliberare națională se cuvin scrise opere nemuritoare.

Pacea ne e necesară pentru dezvoltarea cuceririlor revoluționare și pacea trebuie apărată. **„După cum vedeți, tovarăși,** spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu la adunarea solemnă consacrată celei de a XXX-a aniversări a Armatei Republicii Socialiste România, **și la Ziua Armatei trebuie să vorbim despre pace. Ne îngrijim, este adevărat, de apărarea patriei, de întărirea forțelor armate, pentru că sîntem nevoiți să facem acest lucru. Dar țelul nostru al comuniștilor, a fost și va fi întotdeauna acela de a crea o lume în care războaiele să dispară cu desăvîrșire, o lume a păcii și colaborării pașnice între toate națiunile".**

Cuvinte semnificative înaintea celui de al XI-lea Congres al Partidului Comunist Român, congres pe care comuniștii îl întîmpină cu noi succese în muncă și cu voința nestrămutată de a desăvîrși și consolida cuceririle revoluționare ale României Socialiste. Iată de ce dînd glas celor mai înalte simțăminte ale tuturor celor care servesc patria sub drapel, organizațiile de partid din armată ca și alte organizații ale partidului nostru au făcut propunerea susținută cu înflăcărare de toți militarii ca LA CONGRESUL AL XI-LEA ÎN FUNCȚIA DE SECRETAR GENERAL AL PARTIDULUI SĂ FIE REALES TOVARĂȘUL NICOLAE CEAUȘESCU.

Luceafărul

Satele de azi — orașe ale viitorului

țara de mîine

Satul a însemnat pentru mine primul mare semn de întrebare. Înainte de a-i fi descoperit măreția, am îndrăgit oamenii aceia simpli și modești, tăcuți și gravi, pe care adeseori îi credeam plăsmuiți din lutul galben ce-l frămîntam uneori între degete. Mi-am petrecut prima parte a copilăriei la oraș, printre case frumoase aliniate de-a lungul străzilor pietruite. Tînjeam după sat, după livezile cu meri și pruni, după lanul de grîu cu macii lui roșii și din dorință în dorință, m-am trezit pe la șase ani într-un tren care avea să mă ducă spre locurile adeseori visate. Acolo, de la oamenii acelor locuri aveam să învăț ce înseamnă cuvîntul, munca, bucuria de a trăi pentru ceilalți, pentru copiii care reprezintă viitorul, soarele care va lumina viu și mai adevărat acele locuri. Lumea se aduna în cuvinte mult mai frumoase și mai adevărate, mai luminoase, aprinzînd flăcări peste comorile din bătrîni pastrate, legînd și dezlegînd inimile. Acolo am auzit „Luceafărul", cîntec și poezii populare — un adevărat univers al simbolurilor, am descoperit răul și binele, piatra și arcul, inelul, izvorul și toate acestea m-au făcut să simt permanenta comunicare dintre om și natură, metamorfoza rezistenței spirituale a omului în diverse situații.

Și iată că acum, după atîta vreme, mă reîntorc cu aceeași emoție, cu aceeași dorință în sat. Drumurile mele se opresc adeseori prin locuri pierdute la marginea orizontului spre a vedea metamorfoza plină de mișcare a acestor așezări minunate.

Acum, la împlinirea celor trei decenii de demnitate socialistă, putem vorbi de o renaștere a pămîntului românesc așa cum putem vorbi despre ștergerea deosebirilor esențiale dintre sat și oraș, putem să ne bucurăm de toate realizările noastre, de ceea ce vom face de-a lungul și de-a latul acestui pămînt minunat. Toate aceste realizări estompează amărăciunile și greutățile suferite în trecut ; ne face să privim cu încredere și entuziasm prezentul, viitorul.

Un prilej de adîncă meditație ne oferă marea Cartă a partidului ce-n prima zi de toamnă a acestui an ne-a fost dăruită. Amplul proiect de Program al partidului prevede ridicarea satelor noastre la nivelul de dezvoltare al orașelor. Viața materială și spirituală a satului va fi apropiată de cea a orașului, vom vedea din ce în ce mai multe sate transformate în mari centre urbane și atunci îmi voi aduce aminte de bătrînul pe care l-am cunoscut în aceste zile de toamnă pe una din băncile parcului din centrul vechiului nod de cale ferată — Beclean pe Someș. Îmi mărturisea cu tristețe în glas că nepoții nu-l cred atunci cînd le povestește cum arăta vechiul sat care acum aproape nu mai există.

Aș fi vrut să am un magnetofon, să duc cu mine glasul acelui bătrîn din Beclean, istorie vie a schimbărilor survenite în acest sat devenit în anii acestia minunați un adevărat oraș.

Și nu peste multă vreme, generațiile care vor urma nu vor mai crede, nu vor mai cunoaște imaginea din trecut a satului. Nu vor recunoaște în cărțile noastre satul, așa cum a fost.

Îl vor crede plăsmuit de imaginația noastră.

Mihai Adrian Eres

a patriei cinstire

Știu un grai

Știu un loc de pămînt
mai înalt c-un destin,
mai albastru c-o zare,
mai adînc c-un senin ;

Un pămînt — decît frunza
cu un cîntec mai verde,
unde hora te-adună
și doina te pierde ;

știu o țară — de inimă
mai aproape c-un plai,
mai fierbinte c-un Ștefan
și-un viteaz de Mihai ;

o credință — de rază
mai aproape c-un soare
ling-o voce-n zid trează
pe un cer de mioare ;

Știu o flacără pusă
în dreptate frățească
de la Horea și Tudor
și Bălcescu, să crească

un popor, dintr-un vis
mult mai tare ca timpul,
cu ciocane și seceri
să-și înalțe Olimpul ;

știu un grai,
din cuvîntul unui neam :
Omenia ;
scris cu munți
și cu ape de grîu : ROMÂNIA.

Ion Trandafir

jurnal de poet

Obiectul Poeziei

Istoria și natura sînt obiectul Poeziei. Poezia unui grai și popor adeverește cît de departe au mers acestea în cunoașterea naturii omenești, poezia vorbește despre experiențele istorice și spirituale ale unui popor ; în ce măsură aceste experiențe sînt veritabile, plenare și profunde, vine mereu s-o spună recercetarea istoriei și a naturii de către fiecare generație.

Istoria nu este înșiruirea de evenimente și întîmplări venite peste oameni. Istoria ce intră în atenția Poetului este experiență, participarea activă a omului la eveniment, atitudinea lui față de propriile-i întîmplări și cum recepteaza întîmplările celorlalți din trecut sau prezent. Spre deosebire de gînditor care se întreabă cum s-a gîndit, cum a fost percepută în cuget lumea. Poetul întreabă cum s-a comportat omul, este vorba de o dinamică, istoria este experiență și comportament, atitudine nu contemplare pasivă. De aceea acolo unde nu există poezie nu există nici istorie, adică oamenii nu se comportă în miezul evenimentelor care au fost și sînt, nu participă plenar răscolind evenimentul pasional, însușindu-și-l, devenind carne și os din osul lui. Istoria, obiectul Poeziei este istoria persoanelor, oamenilor vii care au acționat într-un loc și timp. Drumul spre aceste persoane nu poate începe dintr-acolo : trebuie să fii tu însuți persoană istorică pentru a putea porni în istorie în căutarea celorlalți. Persoanele istorice inevitabil fac poezie, adică experiența lor profundă și-o rostesc în graiul unui loc în fapte ce mărturisesc ajungerea la rădăcinile cele mai trainice ale firii omului. Omul istoric este cu necesitate ctitor. Un exemplu desăvîrșit la noi de om istoric este printre alții Neagoe Basarab, una dintre cele mai luminoase și profunde persoane din cîte poate avea istoria lumii în general, asupra lui nu umblă nici o umbră. Altă persoană istorică la noi este Ștefan cel Mare, ctitor desăvîrșit și om al experienței peste care planează pentru toate vremurile cît va fi acest popor ochiul tuturor persoanelor istorice de la noi. Apoi Alexandru cel Bun și Constantin Brâncoveanu care nu pot fi decît rostiți în graiul imnic pentru că ei înșiși au viețuit așa.

Desăvîrșită persoană istorică este apoi Nicolae Bălcescu precum Neagoe. Spusa noastră că ne-am născut poeți trebuie înțeleasă că tindem spre istorie, de-a deveni persoane istorice căci unde nu există poezie nu există istorie, adică istoria nu se arată decît celor care sînt deja persoane istorice iar a fi persoană istorică înseamnă deja a fi ctitor de grai și loc, a fi poet.

Acum natura, al doilea mădular al acestui organ ce alcătuiește obiectul poeziei. Poate că lecția cea mai profundă a naturii este nedisimularea, capacitatea ei conservativă, istoricitatea ei absolută. Pe firul naturii dacă pornești ajungi la origini, riul duce la izvor, albina la Matcă, omida la fluture, pasărea la cuib, ziua la lumină, copilul la părinți. Natura este straiul în care umblă persoana istorică. Ea este trepiedul pe care se așează profeția omului, ea este cea care îl poate adeveri pe omul istoric ca încoronare a creaturilor : omul istoric socoate natura ca mădular al lui, ca vas în care îmboboceșe trandafirul, pămînt bun în care-i coboară sămînța spre ocrotire.

Natura nu vine spre om ci omul cu experiență istorică descoperă natura ca Patrie. Omului istoric natura-i apare ca o transparență, ca o finalitate deja nu ca o brută amorfă : pentru omul istoric natura este istorică. În acest consens poetul este cel mai profund cunoscător al naturii, el o vorbește așa cum este ea, el nu corijează natura ci o slăvește în profundele ei semnificații interioare acolo unde ea este suflare istorică.

Ioan Alexandru

opțiuni

Consecvența limbii române

Ideea de a suplini lipsa documentelor în limba română pînă în secolul al XVI-lea prin depistarea cuvintelor românești strecurată în documentele latine și a celor slavone din Transilvania, Țara Românească și Moldova aparține genialului savant care a fost Hasdeu, dar ea nu dăduse decît rezultate minore și neconcludente, în primul rînd fiindcă numărul izvoarelor utilizate era restrîns, în al doilea rînd fiindcă granițele de timp fixate erau foarte largi, incluzînd epoci pentru care textele românești abundă. Originalitatea lui G. Mihăilă a constat în a-și fixa ca limită superioară anul 1521, adică anul „Scrisorii lui Neacșu", și de a ne demonstra, apoi, că **înainte de primul document în limba română** putem cunoaște existența și forma a peste 600 de cuvinte românești, adică de aproape opt ori mai multe decît ne oferă celebra mișivă a primarului Cîmpulungului („din cele 75 de unități lexicale cuprinse în acest scurt text numai 13 se regăsesc între cele peste 600 de cuvinte extrase de noi" p. 66). Este ca și cum G. Mihăilă ar fi descoperit încă șapte scrisori ale lui Neacșu, dar datînd din secolele XIII—XV ! Este suficient să parcurgă cineva aceste cuvinte și să observe la cîte din ele „prima atestare" se mută cu decenii și chiar cu secole înapoi față de Dicționarul Academiei, spre a evalua importanța ingenioasei cărți a „tînărului" filolog !

Dar ceea ce impresionează mai puternic pe cititorul fără preocupări lingvistice este uimitoarea asemănare a limbii române de atunci cu limba română de azi, fenomen pe care-l observa încă Eminescu. Limba română are o capacitate uluitoare de a se dezvolta și înnoi rămînînd egală și credincioasă sie-și ! Una din ciudatele erezii „științifice" ale unor pseudosavanți vorbește de faptul că românii n-ar avea o limbă unitară, comună din hotar pînă în hotar, decît în secolul XIX, ca urmare a unui travaliu de sus în jos, al politicienilor filologi. Să parcurgem acest dicționar adunat de pe tot întinsul țării și vom constata contrariul ! O nerozie care ne întîmpină, din cînd în cînd, în completarea celeilalte, folosește termenul „relatinizarea românei", ca și cum — vezi bine — româna a încetat un timp să fie limbă esențialmente latină și a fost într-un anumit moment istoric „re-latinizată" ! După ce excelenta carte a lui C. Dimitriu intitulată **Romanitatea vocabularului unor texte vechi românești** (Ed. Junimea, 1973) făcuse o primă breșe masivă în această suspectă teorie a „relatinizării", ciocnind-o de realități, G. Mihăilă vine cu cea mai spectaculoasă ilustrare a „teoriei circulației cuvintelor", demonstrînd că, din cele 628 de cuvinte extrase, majoritatea, din documente slavone, proporția elementelor latine și autohtone este categoric majoritară față de celelalte elemente : 207 cuvinte de origine latină, 24 traco-dace și 185 derivate românești, deci 416 în total, la care se adaugă 30 „de origine necunoscută". Față de acestea, vechi slave sînt 59, slavone (deci de sursă cultă) 43, bulgare 17, vechi ruse și ucrainene 6, polone 2, grecești 6, turcești 11, maghiare 26, săsești 3 etc. Mai este nevoie de comentarii ?

De fapt, acest „Dicționar" închide în coperțile sale trei sau chiar patru secțiuni, dintre care numai una corespunde titlului și justifică editorial includerea în colecția bine cunoscută a E.E.R. Prima secțiune este o largă informare asupra originilor și funcției scrisului în limba slavonă și latină la români, precum și asupra surselor din care au fost extrase cuvintele A doua este dicționarul propriu-zis, urmată de a treia, care este un studiu asupra limbii române din sec. XIV—XV și începutul sec. XVI, redactat pe temeiul noului material. În sfîrșit, o ultimă secțiune oferă un ciclu de texte reprezentative, însoțite de traduceri în limba română. Aceste texte oferă un prețios material didactic pentru exercițiile de seminar.

La 44 de ani, profesorul dr. docent G. Mihăilă de la Universitatea din București a reușit să se rîndulească printre cele mai reprezentative figuri ale filologiei românești actuale, devenind, totodată, exponentul „numărul 1" al slavisticii românești de azi, mai exact, al acelei ramuri spe-

Dan Zamfirescu

Continuare în pag. a 7-a

opinii

Istoria și unghiul actualității

Discutînd pe Manzoni, care respingea principial, ca pe un hibrid, romanul istoric, deși dăduse prin **I promessi sposi** poate cea mai reușită exemplificare a genului, G. Călinescu obiecta că pentru a zugrăvi aspecte ale sufletului uman avem nevoie de un pretext istoric, iar unele sentimente, puse în prezent și aici, cad sub zîmbetul sceptic, par inadecvate : „Misticismul se plasează mai bine în Spania, exploratia mai bine în lumea anglo-saxonă, starea țărănească mai bine în România, excentricitatea genială mai bine în epoca romantică, războiul bestial mai bine în era barbară, agitația politică mai bine în timpul revoluțiilor istorice. Cum orice eveniment se petrece în timp, alegerea unui moment prezent sau trecut este o necesitate ineluctabilă". Toate aceste aspecte ale sufletului uman localizate, prin excelența expresiei lor stilistice, în Spania, în lumea anglo-saxonă, în România, în epoca romantică, în era barbară etc., căci, de exemplu, puterea de a construi în solitudine aparține, datorită lui Defoe, secolului al XVIII-lea englez și orice situație similară, în contemporaneitatea noastră, reactualizează prin transparență pe **Robinson Crusoe**, conlocuiesc, de fapt, în sufletul uman acum și aici ; și ne putem întreba dacă, urmărind să facem din eroul de roman nu exponentul unui singur aspect, de transportat poate explicit, pentru credibilitate, în alt timp și în alt spațiu geografic, consecințele nu ar îngreuna exorbitant sarcina romancierului, pînă la a o face imposibilă, pentru că eroul cu suflet întreg, total, pe care ar fi ținut să-l lase a se arăta, ar fi un caleidoscop monstruos de timpuri și spații geografice puse discret la cheia timpului și a spațiului la care se scrie materialmente romanul. Dar, mai întîi, obiectul artistului este imposibilul și, apoi, sarcina ar fi într-adevăr absurdă pentru cine nu are vocația totalităților ; însă, dacă ești născut să vezi cum în individul din față-ți conlocuiesc, ca straturile geologice, oamenii din toate timpurile și din toate locurile, antologie vie, pe verticală și pe orizontală, a istoriei, așa cum s-a fixat ea în manifestările specifice ale spiritului, tentativa este posibilă și firească.

Romanul construit prin expansiunea unui astfel de erou total implică discontinuu în el, fără putință de eludare, un roman istoric în înțelesul curent, acela în care romane istorice sunt **Frații Jderi** și **The Bride of Lam-**

Radu Petrescu

Continuare în pag. a 6-a

ÎN ACEST NUMĂR:

● Biografia debuturilor : Radu Tudoran ● Contemporanii noștri : Ion Gheorghe ● M. Ungheanu despre Valeriu Cristea ● Cronica Cenaclului revistei „Luceafărul" ● Cronici de artă semnate de Cella Delavrancea, Dumitru M.Ion, Marius Robescu, Constantin Prut.

cronica literară

Valeriu Cristea: Introducere în opera lui Ion Neculce

Nimic în scrisul lui Valeriu Cristea nu părea să anunțe această carte despre Ion Neculce, dacă excepțăm poate cele două foiletoane privind istoriile despre Mihai Viteazul semnate de N. Bălcescu și N. Iorga, palide trimiteri, totuși, în direcția pe care se află actuala carte despre vestitul cronicar român. De reținut, totuși, pentru că ele îl arată atras de istorie, de patetismul marilor jertfe naționale, de expresia literară capabilă să le cuprindă. Dimpotrivă, criticul părea fixat de un spațiu al actualului și modernului, lucru arătat, fără posibilitatea controversei, de cărțile dedicate prozei lui Cervantes și Dostoievski. Întoarcerea la Ion Neculce ne dezvăluie o deschidere de excepție a amplitudinii literare. Gestul este întrucîtva nedumeritor și numai cartea ultimă îl poate explica cu adevărat. De pe pozițiile unei avansate incursiuni în teritoriile modernității literare criticul se trage înapoi „cu arme și bagaje". către originile literaturii române. Nu este, după cum vom vedea, un act de abjurare ci unul de implicită contestare : modernitatea nu e apanajul citorva autori și a citorva epoci. Totul e să știm cum să citim operele.

Dar nu doar de o nouă lectură a operei lui Ion Neculce e vorba în cartea lui Valeriu Cristea ci și de o lectură a documentului inevitabil pe care-l constituie cronica, cît și a documentelor accesibile privitoare la viața și personalitatea „primului mare clasic al literaturii române" cum este numit acum cronicarul. Aici mai ales predispoziția polemică a criticului găsește un excelent teritoriu de desfășurare. «Prin „cimitirul semănătorist" mai colindă (...) și astăzi imaginea trucată a marelui cronicar». Imaginea trucată, propusă de Șt. O. Iosif și N. Iorga, „bunul Ion Neculce", clătinată de intuițiile lui G. Călinescu și de investigațiile lui Șerban Cioculescu, puncte esențiale de plecare ale lui Valeriu Cristea în opera sa de restaurare, este supusă unui asediu concentric. Criticul vrea să ne arate cît de nefastă e hagiografia, cît de falsificatoare poate fi existența ei și cît de sărăcitoare, în fond, acțiunea ei. Redus la citeva linii idilice Ion Neculce a devenit cu totul altceva decît a fost cu adevărat.

O lectură a cronicii indiferentă la tezele semănătoriste sau proletcultiste, atentă la esență și la valoarea estetică este lectura făcută în cartea de față. Nu, ne spune criticul, Ion Neculce nu era nici blînd, nici bun, nici senin, nici obiectiv, nici un patetic patriot, nici o mare conștiință a timpului său. Era în stare să-și deposedeze sora de veniturile ce i se cuveneau, să suspecteze pe Cantacuzini de abila minuire a fatalului pahar cu otravă, să privească lipsit de vreo urmă de entuziasm inițiative dintre cele mai bune pentru țară, să ignore cu totul existența marilor contemporani. Cît despre iubirea sa față de țară și față de țărani nimic mai inexact ni se comunica : Ion Neculce nu cunoaște decît o singură iubire puternică : aceea a intereselor clasei lui. Orice ascensiune făcută prin salt îl supără.

Meritul lui Valeriu Cristea, deloc mic, este de a nu se impiedica de prejudecăți. El înțelege că istoria n-are nevoie de retușuri și că cea mai demnă atitudine e de a avea curajul să te examinezi, fără preparative pernicioase, în oglindă. Pierde ceva Ion Neculce din acest examen ? Iese el micșorat cumva în ochii noștri ? Dimensiunea operei este scăzută ? Nimic din toate acestea. Omul Neculce se reliefează mai viu și mai credibil în urma acestui examen polemic. Statuia dispare, dar complexitatea psihologică a omului este un cîștig mai mare. Iar opera nu suferă din pricina aceasta nici o acuză. Lectura ei nu este nici o clipă constrînsă de concluziile capitolelor biografice. Nu vom stărui asupra dovedirii rapacității cronicarului, asupra științei de a intenta și cîștiga procese, asupra falselor lui plîngeri în numele țării.

Valeriu Cristea face o lectură „polițienească", „la pîndă", zice el, a cronicii și prima și cea mai importantă concluzie pe care o extrage este că marele cronicar dovedește o constantă incapacitate de a rezona la marile evenimente, o continuă impermeabilitate la entuziasm, o serioasă indiferență la sentimentele și ideile „mari". El se trage, de pildă, dintr-un neam imperial, al grecilor Cantacuzini, dar nu e sensibil la descendența sa imperială. El trăiește, nu numai în plin curent al ideilor despre nobila origine a poporului român, dar chiar în preajma celor mai angajați susținători ai acestor idei (Costin, Cantacuzino, Cantemir), da nu e deloc atins de orgoliul acestei nobile descendențe, de prestigiul acestei idei. El participă la un război rusoturc în calitate de om de incredere al domnului Moldovei, dar nu depășește o pedestră înțelegere a importantului moment. Sintem cu toții impresionați astăzi de moartea lui Constantin Brâncoveanu și a familiei sale. Poporul acelei vremi i-a închinat o frumoasă baladă. Ion Neculce este orb și surd la tragica întîmplare a domnului de peste Milcov pe care o relatează în termeni aproape malițioși. Unde mai este bătrînul povestitor sfătos și idilic, se întreabă criticul ? De ce să perpetuăm o atît de falsă imagine, care ne împiedică accesul către înțelegerea unei opere de o extraordinară bogăție, operă care face din Ion Neculce „primul mare clasic al literaturii române" ? Valeriu Cristea descoperă la Ion Neculce o nostalgie a așezării al cărei reflex dă cronicii lui Neculce „acel caracter național și acea profundă valoare patriotică ce i-au fost dintru început recunoscute".

Lectura îi mai procură exemple pentru scenele unei adevărate comedii umane, pentru simțul dramatic de excepție al acestui scriitor artist, minuitor al unor adevărate lovituri de teatru pe întreg spațiul cronicii, exemple de remarcabilă știință a anecdoticului în sens superior, de surprinzătoare evadare în fabulos de cîte ori cronica se referă la zone geografice depărtate. În Ion Neculce criticul vede un mare artist „naiv", un mare „primitiv" al literaturii noastre, un scriitor de geniu căruia nu-i lipsea, totuși, o anume deliberare a efectelor, o anume regie a faptelor narate în cronică.

Dacă Ion Neculce este în viziunea lui Valeriu Cristea un indiferent, criticul este la antipodul indiferenței în tot ce face. Unul din reproșurile adresate bătrînului autor de letopiseț este că nu dă „în clocot", că nu-și exteriorizează cu adevărat pasiunile, că le lasă să mocnească folosind diverse „stratageme" pentru a da curs impulsurilor lui sufletești. Nu indiferența pentru literatura contemporană l-a trimis către vremea cronicarilor. Prin Ion Neculce, Valeriu Cristea încearcă examenul întregii literaturi românești. Ideea cărții, de sorginte călinesciană, este că fiecare literatură își are prototipii ei și că la date diferite aceștia capătă diferite înfățișări literare. Neculce e deci un Creangă, după cum Creangă e un alt Neculce. Cronica lui Neculce „rezumă sau, mai bine zis, anticipează un întreg ansamblu de trăsături generale. Printre firele din care, de peste două secole, se țese literatura română modernă, unul dintre cele mai vizibile este cel al operei lui Neculce". Ceea ce vrea să spună criticul prin parafrază este că „literatura română a ieșit din anteriul marelui cronicar". Gradul de reprezentativitate este controlat prin confruntarea cu criteriile înfățișate de Tudor Vianu pentru a defini literatura română. Aici e vizibil rostul sublinierii incapacității scriitorului de a rezona la marile fapte și marile sentimente și idei. Inapetența pentru tragic a lui Ion Neculce revine des sub pana noului analist. În această inapetență criticul vede și o insuficiență. Și dacă prin Ion Neculce subînțelegem, odată cu el, întreaga literatură română, insatisfacția e a omului de azi față de literatura de azi. Într-o împrejurare (p. 58), criticul reproșează scriitorului că n-a văzut un eveniment istoric așa cum s-a fixat în memoria noastră".Dar nu putem să cerem unei mentalități de epocă să-și depășească limitele. În dorința de a-l face pe Ion Neculce cît mai actual, Valeriu Cristea nu-i iartă citeva importante lacune. Absența sentimentului tragic la un contemporan al morții lui Brâncoveanu nu i se pare firească. Cartea nu e scrisă cu ochiul omului de arhivă ci cu sentimentele criticului contemporan.

Autorul este animat de pasiunea demonstrației spectaculoase și invincibile și structura multora din paginile lui este aceea a unei demonstrații susținută cu tenacitate. Tînărul Dostoievski este o astfel de demonstrație în care primele pagini comunică enunțul restul cărții urmînd a-l confirma. Scriind despre Neculce, Valeriu Cristea începe prin enunțarea impermeabilității la tragic a cronicarului pentru a aduce imediat cu strictețe argumentele susținătoare. Pasiunea demonstrației triumfale, care am spus că animă scrisul criticului, sacrifică, însă, adeseori, argumentele în favoarea tezei și unghiul din care sînt examinate faptele se schimbă de la caz la caz. Criticul dărîmă teza obiectivității cronicarului, dar acolo unde ea satisface necesitățile tezei sale o invocă sub alt nume. Chipurile mărturia de la proces ar fi versiunea publică, iar cea din cronică ar fi „versiunea secretă", deci mai obiectivă, mai demnă de consultat (p. 33). Or, e limpede că și în această cronică Ion Neculce joacă un rol, G. Călinescu s-a oprit asupra cabotineriei ascunsă în gesticulația cronicarului, că nu poate fi vorba de o „versiune secretă" care n-are în vedere publicul. Nu, Ion Neculce nu este inocent nici în mărturia de la proces și nici în cronică și criticul trebuie să aibă consecvența de a-l lua ca atare. O inconsecvență ni se pare și permanenta tendință de o cere cronicarului o substituire imposibilă : a-i cere, adică, să trăiască evenimentele epocii cu sentimentele și ideile noastre de azi. Timpul decantează și izolează altfel faptele decît le înțeleg contemporanii lor și opinia noastră e și produsul acestui fatal proces de selecție și ierarhizare de care cronicarul n-avea cum să ia act. A-i cere să se alinieze marii trinități ideologice Costin, Cantacuzini, Cantemir nu înseamnă a-l introduce într-o schemă la fel de uniformizatoare ca cea în care-l introduseseră Iorga și semnănătoriștii ? Alteori argumentul nu are greutate specifică : așezare și neașezare sînt cuvinte frecvente și la Grigore Ureche și ele exprimă un sentiment de insatisfacție și nostalgie mai generală, cu alte cuvinte nu ele pot da diferența specifică a lui Ion Neculce.

Felul cum Valeriu Cristea a reactualizat dinamizind o personalitate și o operă atît de veche pentru noi este după știința noastră un act singular.

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

Un poet credincios prozodiei clasice *)

La șase ani după debutul editorial — **Roata**, 1968 — Nicolae Oancea rămîne un poet credincios prozodiei clasice, în care-și toarnă, cu o vizibilă grijă pentru surdină, pentru discreție, poezia sa meditativă. Că poetul iubește poezia lipsită de mari strigăte ne-o demonstrează și una din profesiunile de credință cuprinse în volumul de față : „Vreau să fiu tras de cuvinte / într-o sanie, noaptea pe ger... / de cite am scris, de cite țin minte, / de cite le-am rupt din mister. / Și prea alungat, peste ninsoare, / uitat de prea înghețatul pămînt, / uitat de lucruri, de fiecare, / să mă prefac într-un văduv cuvînt. / Într-un cuvînt care să taie, / ca sabia rotită-n oțetari, / sau ca un fulger învrăjbit de ploaie, / din trei în trei, cuvintele prea mari". Discreția de care vorbeam, tonul potolit al poeziei lui Nicolae Oancea nu sustin, cum se întîmplă la alții, o poezie a vagului, ci servesc o artă poetică în care poetul spune răspicat ceea ce are de spus, pornind de la confesiunea aparent banală („Așteptam ceva / care să nu îmi mai semene, / un gest neîndeminatic / m-ar fi bucurat, în sfîrșit... / Dar eu sînt de-aici, / și fac tot ce trebuie, / rob al obișnuinței / și al priceperii...") pînă la pamfletul-liric („De ce m-am dus și ce-am crezut că știu / scandalagii descifra în lume ? / Ce stele pot să nască din rachiu / și-n sufletul îmbălsămat anume ? / Avem un dor păgîn de-a ponegri, / o răutate în delir, păgînă, / cînd lucrurile-ncep a se-negri / de vorbele fătate pe o rînă. / Atunci ne liniștim, și bem să bem, / și aș putea să jur că asta-i totul, / sub masă, abur cald din Betleem, / un miel ne-npunge milostiv cu botul").

În acest volum, Nicolae Oancea scrie o poezie a destrămării, a risipirii prin alții. Dar regretele celui ce se simte a fi fost „prea mult al altora" sînt temperate : confesiunea, ocolind dramatismele patetice, devine ușor ironică : „Prea mult al altora și, poate / al meu nicicînd, m-am risipit / ca vechi zidiri de lume și cetate / în care prea mulți domni au fost domnit. / Și, iată, că se poate, că se poate / să n-ai cu tine nici un legămînt, / ca luna luminînd cărări umbiate / dar și pustiuri multe luminînd. / Și, totuși, risipirea în departe / din teama morții stelele-o deprind : / cît vor mai fi pustiuri luminate / va obosi și bezna ocolind...". Alteori, poetul este chiar ironic, numai că nici acest registru nu-i acaparează. Iată, după ce în primele două strofe ironia este aproape ostentativă („Un ciine vechi, un ciine mops, / pe strada Clopotarii vechi, / s-a repezit cu botul lui stîncos, / un ciine mops, un ciine mops. / Dar ce voia în mine să asculte ? / mă jur că e pentru întîia dat' / cînd nu plac animalelor de curte, / un ciine mops, un ciine mai bărbat...") finalul poeziei **S-a fost văzut** înregistrează o subtilă dar evidentă schimbare de registru : „Și amintirea erește-n urmă, vai, / s-a fost văzut în stradă, după umblet, / că am călcat pe un picior de plai / și mi-a căzut, din cer, o stea în suflet". Se mai află în această carte și poezii ale unei așteptări care a devenit un fel DE A FI („Dar tu mă aștepți și, tinără, vii / la țărm de ape, sub cer senin, / și-ți place-așteptarea cu dulci lenevii / și n-ai vrea s-o rup și să vin..."), poezii vorbind despre teama față de tot ceea ce devine obișnuință („Și mi-e teamă că Hamlet se va obișnui / cu scările și cu valeții palatului, / cu patul în care doarme, cu a fi și-a nu fi / tîrît în liniștea din urmă a păcatului"). Indiferent din ce stare revine poetul, întoarcerile sale sînt dramatice, chiar dacă nu toate experiențele lirice trăite fi sînt foarte proprii : „Dar am venit cu-adevărat acasă, / și mai supus acum și mai iubind, / tu dormi, și somnu-i vechi și nu te lasă / s-aprinzi în ochi cuțitele de-argint. / Eu am venit, tu dormi și încăperea / își umflă umbrele, și-abia mă țin / de scaunele toate, cu puterea / celui din urmă balerin". Cîștigul de care are imediată nevoie azi poezia lui Nicolae Oancea este restringerea tematică, renunțarea la plăcerile risipirii în prea numeroase ipostaze lirice.

Dorin Tudoran

*) *Nicolae Oancea : „În așteptarea văilor"*

proză

Oglindă a conștiinței scriitorilor de azi

Sub îngrijirea lui Gheorghe Iacob și Cornel Popescu, la Editura Albatros a apărut o masivă culegere de „proză românească antifascistă", **Se naște o lume**, închinată celei de a treizecea aniversări a insurecției naționale armate antifasciste și celui de al XI-lea Congres al Partidului. Necesitatea unei asemenea întreprinderi nu mai trebuie subliniată, s-ar părea, iar importanța ei ține — pentru mulți — de domeniul evidenței. Citeva cuvinte, pe această temă, nu ni se par, totuși, de prisos.

Într-o „meditație" mai veche „asupra unei aniversări", Geo Bogza avertiza asupra pericolului pe care-l reprezintă, în istorie, uitarea, detașarea sau indiferența. El socotea drept o *gravă vinovăție* față de datoria de a ne desăvîrși, învățînd din experiența trecutului, considerarea fascismului ca un capitol încheiat, ca problema și drama și nenorocirea unei singure generații, menit să dispară, odată cu membrii ei, din memoria omenirii. Atîta timp, însă, cît esența însăși a fascismului mai hălăduiește, pe alocuri, în străfundurile tulburi ale ființei omenești, acolo unde germinează — colcăitoare — grosolănia, violența și ura, *noțiunile* de *fascism* și *antifascism* trebuie să devină, „prin ceea ce fiecare din ele atît de categoric exemolifică", noțiuni fundamentale în orientarea și opțiunea *fiecărui* rînd de oameni, *fiecărei* generații, „școala cea mare a omeniei". Căci, de înțelegerea exactă, de către fiecare generație, a acestora, încă mai depinde noblețea sau josnicia speței umane. Pentru noi, lupta antifascistă a avut o semnificație deosebită. Intrarea României în coaliția antihitleristă a scurtat războiul cu cel puțin o jumătate de an, scutind și omenirea, și omenia de atitea suferințe și distrugeri. A făcut, totodată, posibilă, în țara noastră, o nouă geneză : pe pămîntul românesc s-a *născut o lume* socialistă.

Un eveniment de amploarea și însemnătatea insurecției armate nu putea trece fără ecou în operele scriitorilor contemporani. De altfel, unul din meritele incontestabile ale culegerii de față constă în caracterul ei demonstrativ : lectura ei te convinge că, în acești ani, în România, a fost creată o bogată, diversă și, deseori, valoroasă literatură antifascistă, ilustrată de autori aparținînd celor mai diferite virste. Multe dintre povestirile, nuvelele sau fragmentele de roman incluse în sumar înfățișează, cu strălucire, episoade și figuri caracteristice acelor vremuri de încleștare, acelor înfruntări necruțătoare duse nu numai pe cîmpul de luptă, ci și în conștiințe. În această galerie de portrete, apare cu pregnanță o nouă categorie de luptători, mai puțin cunoscută literaturii antebelice sau, în orice caz, fără o prezență masivă în chenarele aceleia : a luptătorilor comuniști. Prin acțiunea și inițiativa lor, împreună cu a tuturor forțelor ostile noilor calibani cu zvastică, haosul crimei, instaurat de naziști, iese din scena istoriei, spre a se întoarce în cavernele unde fusese iscat.

Dincolo de aspectul demonstrativ, culegerea de față trebuia să aibă — în intenția alcătuitorilor — și o valoare literară în sine, să fie o carte (citez) „valoroasă pe măsura grandioaselor teme abordate, o pagină din marea cronică a epocii". În parte, *este* chiar. Temele mari se cer, însă, ilustrate — cel puțin în culegerile cu caracter antologic, cum consideră, în prefață, Gheorghe Iacob și Cornel Popescu, demersul lor — prin piese antologice, ceea ce nu este, întotdeauna, cazul aici. Desigur, cu nume ca Tudor Arghezi, E. Barbu, Geo Bogza, Șt. Bănulescu, Laurențiu Fulga, Ioan Grigorescu, Fănuș Neagu, D.R. Popescu, Titus Popovici, Marin Preda, Mihail Sadoveanu, Zaharia Stancu, Nicolae Velea ș.a. se poate oricînd alcătui o excelentă „culegere" sau chiar o „antologie". Dacă introduci, însă, în tabla de materii, o „clasă" cu 64 de premianți te duce, vrînd-nevrînd, cu gîndul la o criticabilă îndulgență, la o privire sau distrată, sau nivelatoare a examinatorului și, în cele din urmă, sumarul unei culegeri astfel alcătuite începe să semene a inventar.

O altă contradicție între intenție și realizare dezvăluie confruntarea dintre subtitlul („Culegere de *proză* românească antifascistă", subl. ns.) și conținutul volumului în discuție. Îngrijitorii ediției lărgesc nepermis sfera noțiunii de *proză*, neezitînd să transcrie, aici, pagini de curată publicistică, articole de strictă celebrare a unui eveniment, efemeride jurnalistice — unele excelente ca atare, desigur, dar neîncadrabile, nicicum, universului ficțional. Amintim, printre altele, „Ziua, momentul, condeiul și cuvîntul" de T. Arghezi (apărut, în august 1964, în „Scînteia"), tabletele lui Geo Bogza, din „Contemporanul" (una — la 18 august 1967, cealaltă — la 15 august 1969) sau evocările, fără intenții literare, ale lui Sadoveanu, din „Ziua biruinței". În acest fel, Gheorghe Iacob și Cornel Popescu puteau merge, cel puțin, cu inconsecvența pînă la capăt ; dar ei renunță să mai apeleze, dintre marile conștiințe ale timpului nostru, și la un George Călinescu, Camil Petrescu sau Tudor Vianu.

Dincolo de aceste deficiențe de „construcție", **Se naște o lume** rămîne, prin cele mai valoroase „capitole" ale ei, o oglindă a conștiinței umaniste a scriitorilor de azi, o imagine expresivă a unei lumi noi, surprinsă în clipele dintîi ale genezei sale.

Nicolae Baltag

critică

Cercetarea traseelor hasdeene

Cartea lui V. Sandu, *Publicistica lui Hașdeu*, Ed. Minerva („Universitas") are marele merit de a readuce în discuția specialiștilor unul din domeniile uitate (din cauza aridității sale și a greutăților de investigare) dar extrem de semnificative pentru activitatea literară, științifică și politică a lui Hașdeu. Așa cum remarcă pe drept cuvînt autorul, publicistica a fost o constantă a activității lui Hasdeu, acaparîndu-l în anumite momente total, dar întotdeauna în măsură să completeze, să explice, să potențeze celelalte laturi ale multiplelor sale preocupări. Scriind o carte despre *publicistica* lui Hasdeu, V. Sandu a putut, de cele mai multe ori, aduce astfel de contribuții interesante, luminînd aspecte obscure ale polemicilor filologice, istorice și literare, de care tumultuoasa activitate a lui Hasdeu n-a fost lipsită. Studiind cronologic publicistica scriitorului, în capitole consacrate citorva mari etape cronologice (*Revistele unioniste, Revistele umoristice, Ziarele vizionare, Revistele erudite*), autorul ne oferă și posibilitatea de a urmări fluxul inconstant al preocupărilor lui Hașdeu, care se orientează în publicistică cu un ceas mai devreme către acele probleme care vor fi reluate apoi, cu profunzime, în activitatea sa științifică. Cercetînd însă opera publicistică ca atare, autorului îi scapă, întrucîtva, din vedere, în mod paradoxal, tocmai *publicistul*. Opera publicistică a lui Hasdeu, și monografia lui V. Sandu o demonstrează cu probitate, este în cea mai mare parte a sa caducă : ceea ce depășea interesul limitat al activității în sine era tocmai figura publicistului, adică a scriitorului și omului de știință integrat în viața cetății, în tumultul unei lupte de idei, de principii și, uneori, chiar de interese, figura polemistului, structura artei sale, stilul său propriu atît de caracteristic. Toate datele investigației de pînă acum trebuiau, adică, după opinia noastră, să se închege într-un dens capitol final care apare în carte, ce e drept, însă doar în trei pagini (*Profilul publicistului*) și care nu răspunde acestor așteptări.

Tratarea cronologică și fragmentarea materiei duc și la un alt neajuns, acela de a pierde din vedere — paradoxal — tocmai linia evoluției scriitorului inclusiv aceea de la o opinie la contrariul ei. Dacă din capitolul *Revistele unioniste* aflăm de ironiile la adresa „pedantismului savanților ardeleni" din studiul *Perit-au dacii ?* publicat în 1861 (p. 39-40), mult mai departe, la p. 111, Hașdeu apare ca autor al unor rînduri emoționante despre comemorarea lui Șincai, „umbra divinului cerșitoriu, cu desagi pe umeri, cu cronica în sac..." etc. (în 1869). Cum, cînd și de ce s-a produs această schimbare de perspectivă ? Cum ajunge apoi autorul unei nuvele incriminate pentru „imoralitate" să fie el însuși un apărător al „moralității" în literatură ? Asemenea întrebări rămîn, din păcate, fără răspuns.

Am mărturisit aceste mărunte insatisfacții în primul rînd tocmai pentru că lucrarea lui V. Sandu este o cercetare extrem de laborioasă și de complexă, care acoperă un gol sensibil în bibliografia studiilor referitoare la Hașdeu și din care temerarul autor al monografiei complete Hasdeu, care va să vie totuși cîndva, va profita enorm. Autorul merita să dezvolte pînă la capăt temele pe care le-a studiat atît de temeinic și să tragă și ultima consecință a unei asemenea întreprinderi, adică, să propună propria sa viziune asupra domeniului cercetat. Dar poate că autorul va reveni asupra subiectului, așa cum și lasă să se înțeleagă la un moment dat, definitivînd ceea ce deocamdată este un excelent travaliu pregătitor, însoțit de o amplă și foarte utilă bibliografie a publicisticii lui Hasdeu care însumează peste cincizeci de pagini.

Mircea Anghelescu

prezențe

Premiul „Perspessicius", acordat de revista „Manuscriptum" pentru cea mai bună ediție critică apărută în anul 1973, i-a fost decernat luni, 21 octombrie, lui Florea Fugariu pentru „Opere", vol. IV, de Gheorghe Șincai și „Țiganiada" de Ion Budai-Deleanu, ambele apărute la Editura „Minerva". Juriul de premiere a fost compus din : Iorgu Iordan, președinte de onoare, Șerban Cioculescu, președinte, Constantin Cio-

Premiul „Perpessicius" — Florea Fugariu

praga, Al. Dima, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, N. Manolescu, Aurel Martin, Al. Oprea, Francisc Păcurariu, Al. Piru, Cornel Regman, Al. Rosetti și Mircea Zaciu.

■

Ședința de luni, 21 octombrie, a cenaclului revistei „Flacăra", sala Piața Amzei a Teatrului „Ion Creangă", a avut ca temă celebrul vers eminescian „Pururi tînăr înfășurat în manta-mi". Au recitat din Eminescu, Labiș, Blaga, Călinescu, M.R. Paraschivescu și A.E. Baconski, actorii Ion Caramitru, Florian Pittiș, Dan Tufaru, Mihai Stan, Cornelia Chertes, Paula Sorescu, Constantin Fugașin și Mugur Avramescu. Au cîntat Tudor Gheorghe, Marcela Saftiuc, Adrian Ivanițchi, Cornel Ionescu, Erika și Karol. De asemenea și-a dat concursul și formația „Mim Grup" de la Institutul de teatru. Din partea invitaților liceului „Matei Basarab" din capitală a debutat cu versuri în cenaclu Mirela Mitrofanovici.

■

În cinstea celui de al XI-lea Congres al P.C.R., Comitetul județean Sibiu al U.T.C. și Consiliul A.S.C. organizează festivalul-spectacol de poezie patriotică „Cunună de ginduri partidului", la care participă membrii Societății literare „Radu Stanca" și Formația de teatru studențesc. Își dau concursul actori ai Teatrului de Stat din Sibiu precum și formația „Vocal jazz quartet". Poeții sibieni participă la întîlniri cu cititorii din toate orașele județului.

■

Consiliul de cultură al județului Ialomița a organizat la Slobozia o întîlnire a cititorilor cu scriitori. Dezbaterea care a avut ca temă orientarea literaturii române contemporane a fost susținută de criticii Eugen Simion și M. Ungheanu. A citit din poezie proprie Tudor George și a cîntat pe versuri ale poeților români Tudor Gheorghe.

■

În cinstea Zilei Armatei, luni, 21 octombrie, a avut loc la Casa Scriitorilor o seară dedicată „Editurii Militare". Poeții Mihai Beniuc, Radu Cârneci, Ion Cringuleanu, Eugen Frunză, Grigore Hagiu, Dan Mutașcu, Ștefan Popescu, Nichita Stănescu și Victor Tulbure au citit din operele lor și au semnat autografe.

aqua forte

EXTAZ ȘI GRAFOMANIE

„Cufundarea mea dulce — nu „pierdut în paradis". — a fost întreruptă de apariția unei femei nespus de frumoasă :

— Aveți un loc pentru mine ? — mă întrebă blînd, într-o franceză impecabilă și eleganța gesturilor ei domina toate orizonturile.

M-am ridicat brusc, i-am luat valiza de mînă, i-am găsit un loc comod.

Îmi mulțumi și se dărui cititului.

O priveam așa cum privești minunile. O admiram așa cum admiri miracolele sonore din muzica lui Debussy — finețe cununată cu „geniul gustului" — sau din arta nu mai puțin delicată a lui Gabriel Faure, cel care a scos sunetele din lumea neutralității și le-a proiectat în alta, mirifică, parcă mîntuindu-le de orice ar constitui duritate și expresie dramatică..."

Astfel își începe Doru Popovici cartea „Cîntec de extaz" (lector Domnica Filimon) și subintitulată „*Brigitte Mathieu, Dialoguri și interludii*".

Să fie un roman ? Nu e ! Să fie un ghid turistico-muzical ? Nu este, deși se amintește de Viena și „*poeticul oraș Klagenfurt*" !. Am fi gata să credem în subtitlul : „*dialoguri și interludii*" dar din două în două pagini citim asemenea texte : „*Am cuprins-o în suflet așa cum pămîntul cuprinde o fîntînă. Apoi am ieșit pe culoarul vagonului. Mi-a rămas întipărită imaginea ei sobră*". „*Mă îmbătam ascultînd-o vorbind franțuzește. Credea că îi urmăresc ideile. În fond eu mă gîndeam că orice s-ar rosti în această binecuvîntată limbă sună minunat. Chiar și platitudinile. Căci există un colorit creator de atmosferă, de un inefabil narcotizant...*".

„*Vă mărturisesc cu toată sinceritatea, că deși în viața mea nu am fost în stare să-mi fierb un ou, mărind toate aceste exponate superioare am îndrăgit parcă arta culinară și am început să vorbesc, cu mult respect despre munca gospodinelor !*" (N.A. Reflecții într-o piață) : „*Ce-i drept, există preferințe, fiindcă cine iubește, preferă !*". „*Am aflat în sfîrșit un amănunt din viața ei... Are un copil. Era firesc ca unui om atît de spiritualizat, o făptură ce interpretează arta prin prisma unor nobile idealuri, să fie altruistă*"...

Ce mai aflăm ? Mai aflăm apoi că : „*Amîndoi am intrat cu ușurință în climatul senin, prietenesc, de un generos umanism, al întîlnirii*" ca să nu ne mai mirăm citind : „*Și între noi se contură din nou un dialog. De data aceasta mai intim. Colega mea de drum dorea să cunoască mai amănunțit activitatea mea artistică : intuind parcă faptul că nu am făcut granițe între viața mea particulară și creație, căreia m-am dăruit cu dragoste și profunzime*".

De asemenea aflăm că : „*Din cînd în cînd pierdeam firul confesiunii. Așa se întîmplă cînd te fură frumusețea femeii pe care o privești...*" Furat, pesemne, și de ideea talentului literar, Doru Popovici se întreabă „*Ce complex și variat este spiritul feminin. Ființe fără importanță ? Oare?*", după care notează și pretinsele idei ale unui personaj de-a dreptul negativ, soțul Brigittei Mathieu. „*Să nu bați niciodată o femeie... rîsti să-i placă*". „*Cu o soție trebuie să te porți minunat. Trebuie să arate întotdeauna bine, ca atunci cînd te plictisește, să se găsească întotdeauna un prieten să te salveze*".

După zeci de pagini în care „*dialogurile și interludiile*" nu sînt decît „ahrhi" patetico-estetice pe marginea istoriei muzicii („— *Bartok... pronunță trist Brigitte. De cîte ori îi rostesc numele simt un fior dureros care-mi penetrează întreaga făptură*").

Ce rost are publicarea lui într-o editură Albatros, ce se adresează expres tinerei generații...? La extazul pueril al autorului, de ce s-au extaziat și editori ?

TUDOR STĂNESCU

Memorabile

O piesă cît de primitivă poate fi foarte frumoasă, precum o piesă cît de modernă poate să fie din contră foarte proastă.

I. L. CARAGIALE

IDEOGRAME

ION DOGAR-MARINESCU

biografia debuturilor

Convorbire cu Radu Tudoran

„Ziarul e schița la zi a viitoarelor noastre romane“

I. O poartă către literatură

— Cercetată cu un ochi suficient de încăpător pentru larga-i desfășurare, literatura pe care ați scris-o cheamă impresia că ați vrut foarte tare să deveniți scriitor.

— Am vrut. Dar n-am fost sigur că am să și ajung. Dealtfel noțiunea mi s-a părut totdeauna nedefinită. Și nici astăzi nu mi se pare altfel, cu toate statutele ei recunoscute. Doream să spun ceva oamenilor dar nu pentru a-mi cîștiga notorietatea pe care nici măcar n-o puteam concepe. Drept dovadă, primele pagini le-am publicat sub pseudonime diferite. Că unul din ele a devenit numele meu de astăzi e numai o întîmplare. Am iscălit cu el o coloană de ziar care mai tîrziu s-a transformat într-un roman de cinci sute de pagini.

— Ce ziar și ce roman ?

— Scriam despre sondele de petrol incendiate, în „Curentul“ din august 1939. În adolescența mea fusesem martor la acele dezastre ; amintirea lor s-a răsfrînt în romanul „Flăcări“, scris mai tîrziu, în timpul cînd izbucneau alte incendii în Europa și pe celelalte continente.

— De ce v-ați ascuns identitatea ?

— Nu mi-am ascuns identitatea din timiditate, ci din indiferență față de existența mea civilă. Cînd o carte a altcuiva îmi place, nu găsesc nici un hotar între ea și cărțile mele. Încep să le confund și să-mi impart iubirea între ele. Și atunci, ce importanță mai are un nume ?

— Deci ați debutat ca reporter. Cu toate acestea ați renunțat definitiv la presă preferind să fiți în exclusivitate romancier.

— Este adevărat : am trecut și eu prin redacții de ziare. Conștiincios și cu bună credință. Dar am știut din capul locului că n-am să rămîn acolo. Fiindcă aspirațiile mele au fost de la început altele. Am recurs la ziaristică de nevoie, fiindcă mi s-a părut poarta cea mai sigură către literatură. Și-apoi, există între ele o înrudire pe care este greu să o pun în discuție. Dar, deși îi acordam acest rol de tranziție, ziarul m-a pasionat din prima seară.

— V-a amuzat ! Adevăratele pasiuni rămîn.

— Nu. M-a pasionat. Toate experiențele m-au pasionat și le-am dus pînă la ultima consecință posibilă. Dacă una s-a pierdut pe drum nu socotesc că a fost o experiență și nici n-o mai țin minte.

— Despre presă ce ții minte ? Erați foarte tînăr atunci.

— Pe mine m-a atras întotdeauna viața unei redacții. Mai puțin opiniile pe care le afișau cei care o conduceau. Am avut darul să trec printre ele și chiar dacă unele m-au rănit, n-am simțit durere, preocupat permanent să văd ceva dincolo de ce spuneau unul sau altul, uneori în totală contradicție. Știind că nu pot să existe mai multe adevăruri și mai multe dreptăți, am căutat adevărul meu și dreptatea mea ; și nu le-am impus nimănui. Pentru mine, redacția ziarului era, pe vremea cînd am acceptat-o, un imens ecran de televiziune, inexistent pe atunci ca realizare electronică. Era o fereastră deschisă spre tot ce însemna omenirea. O telegramă de presă primită la miezul nopții reprezenta o bătaie de inimă. Inima ta lîngă inima lumii. Într-o redacție de ziar, într-o singură seară, faci ocolul pămîntului.

— Dar ați renunțat !

— Am renunțat fiindcă aveam de ocolit planetele mele. Pe vremea aceea se spunea, cu o vorbă poate de spirit, că gazetăria te duce spre orice, cu condiția să o părăsești la vreme. Gazetăria trebuia părăsită pentru cărți. Eu am părăsit-o la a treia carte. Nu pentru că aș fi ajuns la vreun „orice“ — n-am ajuns nici pînă astăzi, — ci pentru că trebuia să scriu a patra carte.

— Cere oare, romanul, această retragere între scuturi ?

— Nu este vorba de ocrotirea vieții particulare. Am făcut multe concesii hazardului. Nu-mi ocrotesc nici viața sufletească : N-am ocolit experiențele primejdioase. Dar ceva al spiritului trebuie permanent apărat. Să ne-nțelegem : în tot ce facem există un ritm, ca al inimii. Sau al respirației. Nu le-am constatat eu primul pe pămînt. Fluxul și refluxul nu sînt născocite de mine. Nu o parte, ci toată viața e acțiune. Cine eludează zguduiturile și se ferește să ardă, rămîne o materie amorfă, bună pentru coloana din anuarul statistici privind populația lumii. Și apoi, sînt fel de fel de arderi, după cum de pe urma lor rămîn fel de fel de cărbuni, de la lignit pînă la diamant și poate chiar altceva, mai dens și mai curat, încă necunoscut de nimeni. În ce mă privește, mi-am făcut din scris o profesiune unică. Nu cred în profesiunile duble. O ocupație paralelă n-ar putea decît să-mi strice. Propun opțiunea pentru îndeletnicirea cea mai potrivită. Se găsesc și din cei care pot face de toate - cu pricepere și pasiune egală. Nu-i primejdie ca societatea să rămînă neservită.

— Este un adevărat record să-ți poți impune o asemenea detașare la 28 de ani. (Vîrsta la care ați scris primul roman).

— Cred că nu m-am exprimat destul de bine dacă nu s-a înțeles că abținerea nu e o atitudine, ci o stare. Ea nu-mi aduce, cum crezi, detașarea. Nici n-o doresc și nici nu este posibilă. Ei bine, nu privesc nimic de la balcon, ci de la aceeași înălțime cu toată lumea. Cît de departe vede fiecare, asta este altceva.

— Cu toate acestea : sînteți mult mai greu de văzut decît alți scriitori.

— Dar nu sînt un izolat. Dimpotrivă. Nu vine nimeni din neant, ci dintr-o lume care îi este proprie, fără de care nu poate exista ca spirit, la care își raportează mereu gesturile și gîndirea. Adevărat : uneori viața literară devine inconfortabilă, păgubitoare și chiar agresivă. Atunci, cu amărăciune, sînt dator s-o ocolesc defensiv. Dar niciodată n-o scap din vedere, deci niciodată nu mă pot izola pe deplin. Propun însă o altă noțiune ca o condiție a profesiunii literare : claustrarea, cel puțin pentru genurile care cer muncă de luni, ani și chiar decenii. Un efort atît de prelungit nu se poate închipui fără să renunți la multe practici comode și la multe bucurii. Literatura este, în primul rînd, o problemă de opțiune.

— Și care este ultima redacție prin care ați trecut înainte de a opta ?

— După „Lumea Românească“, prima, și după „Timpul“, „Azi“, „Curentul“, ultima redacție a fost „Evenimentul zilei“.

— Cine mai colabora ?

— Ion Vinea și nu mai știu pe altcineva !

— Avea, gazetăria, la vremea aceea, puterea să influențeze un tînăr scriitor ?

— Nu știu dacă pe mine m-a influențat, dar m-a ajutat. Totul m-a ajutat : de la mersul pe două picioare pînă la înotatul sub apă. Gazetăria m-a ajutat direct să mă familiarizez cu tipografia, cea mai solemnă dintre catedralele construite vreodată de o credință omenească. Scriitorul care n-a stat aplecat peste umărul linotipistului, care n-a colaborat cu zețarul, cu mașinistul, cu legătorul, rămîne cu o școală incompletă. Apoi, redacția m-a ajutat să cunosc oameni pentru care aveam admirație, să intru puțin în familia enigmatică a numelor consacrate.

II. Generozitate la generozitate

— Purtați-mă către izvorul literaturii dv.

— Izvorul ei se află chiar în copilărie, cînd căpătînd un instrument de exprimare am și simțit nevoia să-mi spun gîndurile, fabulînd în jurul lor, creînd lumi care să le ilustreze. Nici astăzi, după o viață, nu fac altfel. Atunci cînd am început să public în ziar aveam 28 de ani și lăsam în urmă mii de pagini abandonate. Ele reprezentau un exercițiu de aproape două decenii.

— Ați fost consacrat de la primul roman ?

— Am intrat în literatură cu binișorul, adică fără zgomot. Aș fi vrut să încep cu un roman, genul exersat toată tinerețea. Scrisesem destule. Dar am înțeles că nimeni nu s-ar încumeta să tipărească dintr-o dată cîteva sute de pagini ale unui autor necunoscut. Trebuia să-mi deschid drumul ca toată lumea : mi-am prescurtat romanele, transformîndu-le în nuvele. Din unul am scris două, alteori — nouă. Prima am publicat-o în revista „Azi“ a lui Zaharia Stancu. Aveam nu mai puțin de 28 de ani din care, înafară de primii opt, scrisesem aproape incontinuu.

— Copilăria dv. are numai... opt ani ?

— Din spațiul geografic al copilăriei am evadat încă înainte de a mi se sfîrși copilăria. Astfel el a devenit multiplu, dominat, ce-i drept, de marea pe care am întîlnit-o la 12 ani. Ea era de fapt prelungirea cîmpiei, primul meu peisaj, de aceea cred că m-a captivat. Marea a devenit o pasiune pentru că duce departe. Odată am început să-mi fac o corabie, să plec : pe toate mările.

— Știu că ați construit-o cu copii : un joc imens.

— N-a fost un joc. Am muncit trei ani la ea dar n-am izbutit. Pe lîngă prietenii, am păstrat din vremea aceea amintiri patetice. Dacă le-aș scrie în ziua cînd n-aș mai avea de scris altceva, aș mai putea să salvez încă multe din pierderile mele. În lipsa corăbiei m-am consolat cu automobilul, care și el duce departe, pe toate șoselele ! Dar cu un gol, ca orice consolare. Așa se nasc tristețile noastre. Așa sosesc nostalgiile.

— Tot ce spuneți se leagă de cîte-un roman. Corabia pe care ați construit-o la Brăila îmi amintește „Toate pînzele sus“. Fuga pe asfalt a născut „Oglinda retrovizoare“. Ați scris chiar tot ce vi s-a întîmplat ?

— M-am aflat tot timpul în fața unor exigențe de genul celor ale caporalului instructor : fă bine, că te ia mama dracului ! Cum nimeni nu spune ce este bine, am trăit ani de zile experiența recrutului fără să-mi rămînă speranța că, instruit sau nu, într-o zi tot au să mă lase la vatră. De cînd am început să scriu eu n-am altă vatră. Am stat și-am păzit-o în vreme ce vîntul îi ducea cînd într-o parte cînd în alta cenușa răcită.

— N-aș spune ! Tirajele cărților dv. arată că sînteți un bun fochist. Știți doar : sînteți un scriitor de mare popularitate.

— Nu pot scrie dacă n-am în față imaginea cititorului meu viitor într-o alcătuire complexă, deci foarte dificilă. Duc cu el un dialog continuu, urmărind nu să mă aprobe, ci să mă înțeleagă. E un sondaj în spiritul omului contemporan. Pe această cale cred că i-am cîștigat adeziunea numită popularitate în întrebarea de adineauri. Nu fac concesii publicului, cum s-a spus, ca să se explice în alt fel aprobarea lui atît de continuă. Bune sau rele, cărțile mele mă reprezintă pe mine. Nu simplific, ci caut să ajung la sinteze. Vreau să fie o generozitate. Așa lectura devine mai concludentă și mai ușoară. Cititorul își arată recunoștința. Generozitate la generozitate. Dar la fel de bine respinge sintezele false. Concesii mi-am făcut, poate, mie însumi, dar cred că am dreptul la acest privilegiu. Mi-am ales peisajul care mi-a plăcut și oamenii pe care i-am iubit sau pe care aș fi vrut să-i iubesc.

— În calitate de autor de largă răspîndire, considerați că preferințele publicului pot deveni îndreptar pentru literatură ?

— Numai librarii știu către ce cărți merge cu adevărat gustul publicului. Ei știu cel mai bine cărțile pentru care se face coadă. Am văzut și eu gîlceavă și chiar bătaie la ușa librăriei, spre marea mea satisfacție, pentru o carte mult așteptată. Unii tineri poartă plete ca Eminescu, alții surtuc (cu doi nasturi îmbrăcați în stofă, deasupra șlițului de la spate) ca redingota lui Kogălniceanu. Moda vestimentară indică un gust pentru romantism. S-ar putea ca și în literatură să fie la fel. Am spus asta încă de acum patru ani, și cum nimic nu m-a contrazis pînă în prezent, aștept și celelalte consecințe ale faptului. Dealtfel, orice carte mult așteptată devine o carte romantică.

— Dar în lume se bucură de mare trecere literatura de document.

— E firesc, ținînd mai ales seama de mijloacele timpului : omul are nevoie să fie informat despre realitatea imediată. Dar după ce am aflat-o, vine vremea meditației, a confruntării, a sintezelor ; și atunci ne adresăm literaturii, care a perpetuat umanitatea din antichitate și pînă astăzi. Și care se va perpetua în veacuri.

— Ce atitudine față de literatură le recomandați tinerilor scriitori ?

— Singura atitudine serioasă este să scriem. Fiecare în felul nostru. Cum am putea altfel să ne susținem profesiunea ? (Ocolesc termenul „reabilitare“ — s-o reabiliteze cine socotește că a compromis-o !)

— Dar despre breaslă ce credeți ?

— Breasla a existat și există și eu n-am ignorat-o. Am refuzat doar să ader la o grupare a ei sau la alta, am refuzat să recunosc șefi de școală și de generație, am făcut impresia că rămîn în afara „ogrăzii“. Poate să fi fost și așa, uneori, dar nu mi-am trădat meseria. Și în felul acesta nici breasla. Pentru munca mea am vrut să fiu respectat cum i-am respectat și eu pe înaintași. Pentru că mie Olimpul mi se părea greu accesibil ; și Zeus să-mi fi ieșit în față, nu m-ar fi cutremurat cît apariția lui Liviu Rebreanu. Dacă Al. Brătescu-Voinești ar fi intrat în clasa mea, la Mînăstirea-Dealu, unde n-a venit niciodată, deși era atît de aproape, mi s-ar fi tăiat respirația.

— Să i se mai taie și astăzi, cuiva, respirația, la ivirea vreunui contemporan ?

— Am mers și eu în mijlocul cititorilor cu intenții democratice : aveam și de spus și de auzit. Ce-i drept, unii cititori au crezut că ne pot corija în meseria noastră, în timp ce noi priveam cu respect imutabil meseria lor. Important este să nu ni se demonetizeze cărțile. Îmi plac scriitorii care sînt egali cu ei înșiși : aceiași în scris și în viață. E o sinceritate, o garanție a autenticității.

— Sînteți un perfecționist ?

— Dacă dăm același sens cuvîntului, încă nefolosit de mine, da, sînt un perfecționist ! și îmi place să se știe. Nu mă mai rabd astăzi cum am fost ieri, chiar dacă implicit înseamnă că mîine n-am să mă rabd cum am fost astăzi. În scris ca și în viață. Am refăcut primele cărți, sfîrtecînd singeros textul vechi, adăugînd tot ce-am învățat între timp. Mă străduiesc să cred că astfel și-au căpătat forma definitivă. Dar, poate, dacă vor mai trece niște ani, am să le refac încă o dată. Un cititor anonim, acceptat în discuție în spiritul democratic de care vorbeam mai-nainte, mi-a reproșat vehement, aproape ireverențios și fără drept de replică, schimbările operate asupra uneia din cărțile mele, pe care nu mai puteam s-o accept în forma ei veche, plină de lest și de naivități. „Ce-ați fi spus, a fost argumentul lui final, dacă Beethoven s-ar fi apucat să modifice Simfonia a V-a ?“ N-am apucat să-i răspund. Dar i-aș fi răspuns : „Sînt sigur că ar fi modificat-o dacă ar fi avut cînd. Și ce bine ar fi făcut, măcar dacă elimina repetițiile din ultima parte“.

— Povestită chiar de dv., experiența literară pe care ați acumulat-o i-ar interesa pe cei tineri în cel mai înalt grad. De ce nu scrieți o carte de mărturii ? Altfel, un manual.

— Îmi rezerv să scriu istoria vremii mele pentru ziua cînd n-am să mai pot inventa, cînd n-am să mai pot construi. Fiindcă istoria este gata construită. Deocamdată îmi continui vechiul exercițiu. A fost de prea lungă durată ca să-l pot abandona înainte de a-l fi dus pînă la ultima consecință. Istoria nu poate fi pusă decît într-o singură cărte. Și eu încă vreau să scriu. Las deschisă lista cărților mele. Știu dintr-o tristă experiență că orice carte nescrisă la ziua ei, nu se mai scrie niciodată.

— Cum vă gîndiți la dulcea pasăre călătoare a tinereții ?

— Mă gîndesc astfel : să vie cineva, încă nedescoperit, care să transcrie din colecții, cu un minimum de discernămînt, ceva din ceea ce am publicat în ziare și periodice, din 1938 și pînă astăzi. Pentru mine n-ar fi fără emoție și poate nici pentru alții n-ar fi fără interes. Dar nu sînt capabil de nici o inițiativă ; și-apoi, mi se pare că mai este timp. Fapt rămîne că n-am păstrat nici o tăietură din scrierile mele risipite ici, colo, ca să nu mai spun că uneori n-am aflat de apariția lor decît din auzite. Cît despre manuscrise, s-au pierdut prin redacții, dacă nu cumva or fi uitate prin arhive, ele însele uitate prin vreun pod sau prin vreo pivniță. Uneori mi-e ciudă și îmi propun să fac altfel începînd de mîine. M-aș bucura mult să am în față tot ce am scris vreodată și tot ce s-a scris despre mine. Dar unde vor fi primele caiete în care mi-am înșirat gîndurile ? Desigur, acolo unde s-a dus tot ce nu am avut grijă să pun bine. De ce aș mai face legăminte ? Totdeauna, de cînd mă știu, mi-am propus să fac altfel, începînd de mîine.

Sânziana Pop

● Telegrama de presă — o bătaie de inimă ● Fluxul și refluxul nu sînt născocite de mine ● Numai librarii cunosc gustul publicului ● Cartea așteptată e o carte romantică ● Am sfîrtecat textul vechi ● Orice carte nescrisă la ziua ei nu se mai scrie niciodată. ● Las deschisă lista cărților mele.

PRIMIM DIN PARTEA SCRIITORULUI BEN CORLACIU :

„Vă rog să faceți următoarea precizare în ceea ce privește revista Cadran, **despre care e vorba în ultima coloană din** Biografia debuturilor. Luceafărul **nr. 42 : ea, revista** Cadran, **apăruse la București, localizarea ei la Craiova trăgîndu-se dintr-o eroare tipografică.“**

Ben Corlaciu

Poezia — lavă de cuvinte?

MULTE volume de versuri *(Singurătatea în doi*, 1966, *Presiunea luminii*, 1968, *Aberații cromatice*, 1969, *Poeme*, 1971, *Favoare*, 1972, *Baia de nori*, 1973, *Poet al uriașilor*, 1973, *Lavă*, 1974) a publicat, fără a-și face un profil propriu, Ioanid Romanescu (n. la 6 octombrie 1937 în Voinești — Iași), la început simplu, apoi din ce în ce mai complicat, abstract chinuit, reprimîndu-și emoțiile, citeodată ironic, rareori mai familiar, comunicativ.

Opțiunea pentru solitudine ar proveni, poetul însuși ne previne, din proza lui Antoine de Saint-Exupéry, bravul cavaler al aerului, în a cărui *Citadelle* se află într-adevăr o rugă a singurătății :

Trăiesc pe spinarea mea, sar din mine,
am casă la aeroport,
beau aer, mănînc aer, sînt singur, ocolit
ca stîlpii cu emblema cap de mort.
Nevastă-mea, viața, își scutură covoarele,
a devenit obișnuință, cu ochi pe jumătate
închiși călătoresc prin mine clătinat
compartiment cu păsări mari electrizate.

Cu chipul său de „blînd asir“, poetul afectează a nu fi receptiv decît la lumina soarelui căreia îi datorează propria lumină interioară. Această lumină, numită și „coroană dinăuntru“, izbește în nordul obiectelor, în „noaptea lor boreală“, spre a înlătura bezna, haosul, cu ajutorul cuvintelor, uneori trădătoare *(Presiunea luminii)*. Inima, „Vatican al corpului“, e conjurată să lase să treacă prin ea cuvintele, cămile îndelung însetate, spre a nu se înfunda în „hornul gurii“. Metaforele nu sînt prea fericite. Așa-zisele aberații (a numelui, erotică, protoamibă, inversă, a existenței, a interferenței, a nimbului, critică etc.) sînt de cele mai multe ori jocuri de cuvinte, asociații bizare de imagini și idei :

tace alb așteptarea
spune vremea care-a fost,
cine este — cine știe
viața asta pe de rost ?

*

am fost o blasfemie necesară
un înger policrom la porțile zenite
mă va schimba o noapte-n motivul capital
și-n templul gurii mele — popoare de termite.

Numai cînd strunește frîul vorbelor și restituie logica, fie și parodiind, aberația dobîndește un sens, ca în această pseudogeneză divină :

întîi făcu o floare : camelia de piatră
simbol al solitudinii — calea spre rai
pe urmă făcu o gură de ham
în care mai tîrziu din joacă
Eva suci gîtul lui Adam
de aici ploile așa s-au încurcat
că trebui să vină unul Noe
ce a urmat de la Potop încoace
nu se știe prea bine, destul
că prea cu de la sine putere
lumea se împărți în sfinți și dobitoace.

Alteori parodia vizează tonul solemn patetic al romanței, din păcate cu greșită alegere a poeziei eminesciene *Pe lîngă plopii fără soț*, inefabil filozofică :

Tu trebuia să fi văzut —
eu să aud tot ce apare,
cum fiecare început
ascunde o continuare
tu trebuia să fi-auzit —
eu trebuia să văd auzul
în drumul unghiei pe zid
și ca un vis de mort confuzul
eu trebuia... tu trebuia...
el trebuia... noi și mai greu
voi nu — lor le dormeau în stea
picioarele de minereu.

Versurile lui Ioanid Romanescu n-au substrat filozofic, sînt amabil fanteziste, nu lipsite de o anume grație în galanteria lor *(Mai treci pe la mine)* :

Chiar am putea să ne mai întîlnim
mai treci pe la mine din cînd în cînd
la mine — și face timpul timp
mai stai o răsuflare mai stai un cuvînt
scoatem fotoliile pe acoperiș
plecăm în lume cu tinerețea noastră vitală
facem și noi un excurs ne permitem
îți împrumut costumul meu de gală...
facem plajă facem cură atomică
ne vopsim pleoapele să vedem în culori
chiar am putea să ne mai întîlnim
o dată de două de trei-patru ori.

În același stil semiserios se fac unei femei reproșuri *(Nu te-aș mai fi văzut să te văd !)* :

„Mai bine nu s-ar fi stîrnit furtuna aceea / care amesteca păsările în cer // mai bine nu mi-ar fi spart ușa / cu sinii. // mai bine te adăposteai / în altă parte // mai bine nu te-aș fi văzut cum ții / mormîntul meu pe genunchi“.

Trebuie să parcurgi multe pagini de Ioanid Romanescu pentru a ajunge la astfel de piese care, oricît de fragile, spun ceva, în vreme ce altele nu spun nimic în inextricabila lor alcătuire. Poetul e chiar în bucățile cele mai scurte prolix, cu toate că la un moment dat începe să creadă că are favoarea de a exista *(Favoare)* :

Oricum — dacă lumea se cheamă —
cineva se naște, cineva moare,
eu dacă anume exist
înseamnă — aceasta — favoare
oricum — dacă lumea se cheamă —
respiră pămîntul, respiră soare.
eu dacă exist ca poet
înseamnă aceasta — favoare.

Născut ca o anticipație a poeziei sale, cum declară mai departe, el a fost sacrificat ca poezia lui să-și dovedească existența și nu trăiește mai departe decît din generozitatea operei sale. Nu scrie în înțelesul obișnuit al cuvîntului cu vreo finalitate, poezia lui e o hemoragie a organului vorbirii :

Plouă să crească peștele
ninge să se plimbe elefantul
mîine, e miercuri dacă nu se abrogă
vom fi altul
așadar unde rămăsesem ?
cine se schimbă ?
nu scriu — mie însumi
îmi curge sînge din limbă.

Poemele de dragoste ale lui Ioanid Romanescu din *Baia de nori* nu confirmă o vocație lirică erotică. Dealtfel cei care încă de la început practicase singurătatea în doi, fără a subînțelege un alt partener decît viața, se definește acum cu orgoliu „cel mai mare poet singur“. Vine din neamul celor închiși în „disciplina secretă a poemului“, prizonieri ai unui vis persistent care cîntă femeia ca pe o idee imaterială, ca pe o întruchipare pămînteană temporară ce trebuie restituită aerului :

Voi crede-ntotdeauna voi crede-ntotdeauna
sînt blestemat să cred — ca niciodată
întreagă te-am visat pe fruntea mea —
eu te voi duce-n ceruri pe-această frunte beată
respiră-mi ochiul — aerul se pierde —
cu-o mînă oarbă te dezmierd și sui
dumnezeescul fum — căci undeva așteaptă
un gol imens din care s-au prăbușit statui.

Această dorință de a muta realitatea în lumea imaginarului e o caracteristică a poeziei lui Ioanid Romanescu pentru care poezia însăși e „bucurie purtată pe brațe și totuși fără trup“. De aceea el refuză să fie cercetat („despre mine să nu scrieți monografii“, zice undeva), cel mult admite să i se analizeze inhibiția. Încearcă totuși să se dedice altora, să fie nu subiectiv, ci obiectiv, aplecat spre umanitate :

m-am gîndit la dimensiunile unui poem
pentru voi
însă viața mea e o prea mică măsură —
despre voi nu ar vorbi îndeajuns
nici toate poemele în stare pură
poate voi credeți că evit
că inima altfel îmi bate ?
cum să măsor o singură viață
ceea ce voi sînteți : eternitate ?

Frumoasă în acest sens e ideea de a fi poetul oamenilor de astăzi de la noi, creatori ai unei noi lumi, un poet al uriașilor :

„Eu sînt dintre acei poeți / despre care străinii nu știu prea multe, / însă mi-e de-ajuns că sînt al vostru / nu cred că aș putea vreodată / să mă înalț la imaginea pe care alții / o au despre mine — / dar dacă spațiul poeziei mele / de pe acum a devenit imens, voi sînteți uriașii care îl locuiți“

Poezia, conchide Ioanid Romanescu, e o lavă de cuvinte a cărei singură menire e să irumpă ca dintr-un vulcan :

De la pămînt putere să primești
nu trebuie să fii Anteu —
însă de sub pămînt să ieși
prin vîrful muntelui e greu
și încă mult mai greu să ieși
prin muntele acesta de cuvinte
prea des și prea apăsător
o lavă Poezie — cea mai fierbinte.

Însă dotația lui Ioanid Romanescu în domeniul poeziei de exhortație e mică și definiția poeziei ca lavă rămîne fără acoperire. Versurile sale, mărturisește singur, nu sînt memorabile, comunică o forță dinlăuntru, iar aceasta „nu păstrează nimic din frumusețe“, adică din candoare. Ceea ce e adevărat numai în parte, desigur.

Al. Piru

Ioana Diaconescu

În preajma luminilor toate

Ochiul închis al lunii
presimte marea
crabul adoarme pe țărm
visînd depărtarea
un greiere cîntă domol
pe-aproape e fata aceea
cu părul făcut rotocol
peste cer, peste ape bogate.
Nu respira suflete. Stai
în preajma luminilor toate
deasupra fîntînilor răsai
fără glas fără șoapte
eu voi fi acela ce-ntr-un tîrziu
întoarce-ți-voi ochii în umbră
și am să mai fiu am să mai fiu
sub cerul aprins vinețiu.
Și roagă-te tu pentru mine
tu cel mai aspru din toți
pentru mîinile mele puține
acum de mai poți de mai poți.

Sub forma unei păsări

Astă noapte a pîlpiit
tîrzia lumină-n pădure.
Am tresărit la cîntecul bufniței
care s-ar fi vrut măcar o dată
catifelat și dulce tril.

Iubite, cum să-ntîrzii clipa aceasta
în care sînt mai singură ca oricînd,
cum să-ntîrzii lipsa aceasta de spaimă
ce se arată atît de rar
sub forma unei păsări
din pieptul meu cîntînd...

Pe brațele acestei ape

Adoarme seara pe un umăr blînd
lumina pală a gheții să nu te sperie
prietene ea te găsește adormind
pe-un braț de apă pe un vînt sunînd.
E revenirea deci. Să o urmăm
cît mai avem putere cît mai avem un gînd
cît mai avem ascunsă fața lunii
drept înlesnire. Să trecem deci tăcuți
mari fluturi de noapte ne vor adora
și dacă glasul acesta se va schimba
și dacă plînsul hotărît va fi
să nu uităm că marea e aproape
să nu uităm că floarea e în preajmă
adormi deci frate pe brațele acestei ape
și nu te-nspăimînta de luciul pal al gheții
ci deslușește-n el
adîncul înțeles al dimineții.

Eu nu te uit

Eu nu te uit eu te-am văzut lumină
cuibărită-n dulcea lotcă a verii
sub forma unei tulpini apoi mi te-ai arătat
răsuflarea ta s-a făcut vînt
eu nu te uit și te iubesc uitînd
nu amintirea ci uitarea blîndă ceață
îmi spune cu fiecare dimineață
că sînt. Și-n lună izvor se făcea
și stînsă-i pădurea
și răsuflarea ta s-a făcut vînt
eu nu te uit și te iubesc uitînd.

Vasilisa Nan

Paradis pierdut

Zarea coborîse și ea
din paradisul pierdut.
El rămase acolo tăcut.

Era un început
de primăvară tîrzie.

Dealul încrîncenat, abătut
se chinuia să-și îndrepte
văile galbene,
acolo,
la marginea aceea
de cîmp

Stîngăcie

Mi-ai desenat o floare
și n-am știut ce
trebuia să fie...

Mi-ai alcătuit un chip
și nu m-am regăsit.

Ți-am întins brațele
și alergînd n-am știut
că mă primești.

Am rămas nedumerită
suflet departe de suflet...

Ștefan Dincă

Septembrie

Și iată că septembrie coace pe ramuri
fructele de brumă
Sămînța anului se-ntoarce cu-argintul
timpului spre noi
Singurătatea se destramă în păsări cu
aripi de humă
Și fluviile de tăcere se vor oceane
peste ploi

Iubito, o gutuie coaptă pulverizată ca
un semn
Îți cheamă numele spre mine, cum muntele
își cheamă cerbii ;
S-a ofilit a rugă vîntul sub goana cailor
de lemn
Și cerul a apus cuminte în părul rugini..
al ierbii

Departe un pumnal albastru despoaie
frunze iluzorii
Fecioarele se trec prin jarul mireselor
în devenire ;
Cobor cu tine spre regatul neprevăzutelor
podgorii
În care toamna o statuie clădită pe-un
inel de mire.

În turnul Sucevei

În turnul Sucevei lumina e o carte de istorie
Cu filele trecute pe sub ochii lui Alexandru
cel Bun

Și a Celui Mai Mare Ștefan ;
Lacrima timpului e mereu mai proaspătă cînd
Adie galopul cailor dinspre Pădurea
Cosminului
În nopțile subțiri ca niște cămăși de fecioară.

Acolo e pragul peste care se poate păși
Românește și pur
Precum e căldura stelei ce tremură a vorbă
În fiecare fir de iarbă de la porțile Putnei.

Semn sacru pe cuvînt

Iată cum vine timpul și cuvîntă
La tîmpla țării unde munții cresc
În luna Mai, cînd florile fac nuntă.

Istoria-i un templu românesc
Clădit în Mai, cum lacrima adîncă
Pe pleoapă de erou cu mîna-n soare
Și nume scris pe flamura de stîncă
La ceas de Glorie ; Neatîrnare...
Călcați ușor pe aici pămîntul doare.

N. Grigore Mărășanu

Ne-nvăluie lumina

Ne-nvăluie lumina
Din ce în ce mai mult.

Ce goi venim din noaptea
Care-n portal se sfarmă !

Ca dintr-o deltă-n care
N-a mai sunat demult

Prohodul de parime,
Nici tunetul de armă.

Ne re-ntîlnim în roua
Albastrei dimineți,

Peste cîmpia care
Demult așteaptă ploaia

Și te-nfiori, de parcă
Te-ar invada săgeți

Cînd gura mea de ierburi
Din sîni îți bea văpaia.

Ce seri

Un sunet tînguit de tobe –
Prea-gol copil ieșea din fluviu,
Prin înalte contraforturi.

Cu brațele continuate-n visle
Ne mutam avele în amonte,
Spre pacea unui golf
Cu-albastre stridii.

Ce seri înalte !
În ele sufletu-mi creștea,
Ca un zăpor de crini
Și-n liniștea de Stix – cît de deplină !
Eram un turn de simțuri inundat
De ochii sturionilor bezmetici.

Punct

Cal deshămat –
Fluviul fuge cu anii mei
Și nu mai știu alt punct
În care să privesc,
Decît în fierberea apei,
În care îmi aud neamul
Gospodărind
Lumina din adîncuri.

Titu Constantin

colina

— Te urmăresc cu atenție de mai bine de două ore — zise cel din urmă. Sînt sigur că dacă n-am trăi împrejurările pe care le trăim, atunci comportarea ta ar schimba întrucîtva situația. Vreau să spun că ai beneficia de o gratiere, de o ușurare, dacă nu cumva ai fi chiar scutit de pedeapsă. După felul cum mergi și, dacă vrei, după felul cum îți tii capul aplecat, oricine își poate da seama de zbuciumul din sufletul tău. În fond, păcatul sau ispita sînt trimise asupra omului spre a-l întări, nu ? — spre a-l întări încercîndu-l, și îl întărește numai dacă sînt înțelese și acceptate ca atare. Cred că, în acest sens, căinta condamnatului — și ce pot eu să văd în purtarea dumitale, în supunerea aproape sfîntă cu care mergi spre colină, dacă nu o sfîșietoare căință ? — cred că, în acest sens, căinta condamnatului este un semn sigur de îndreptare. Oare înțelegerea greșelii nu presupune tocmai trezirea din orbire, din bîjbîiala inconștientă care — iată — te împinge pînă la crimă ? Fapt este că tu ai avut și nesansa de a fi judecat în condițiile cu totul speciale în care ne aflăm, ceea ce a înlăturat dintr-o dată posibilitatea invocării oricărei circumstante atenuante. În fine, vorbim aici. De altfel, nici nu prea mă interesează, dar poate că n-ai beneficiat de gama atît de largă pe care se întinde litera legii...

Cel condamnat mergea înainte, la patru sau cinci pași, călcînd absent peste pămîntul plin de crăpături. Celălalt, părea istovit. Din cînd în cînd își înălța capul și privea cerul senin și lăptos, în care astrul zilei părea înțepenit.

— E arșită mare, zise tot cel din urmă. E secetă. Nu știu la ce te-ai gîndit cînd ai tras în el. Nu știu ce te-a găsit așa, din senin, după ce timp de doi ani i-ai executat ordinele fără să scoți o vorbă. Dacă te-ai gîndit cumva că faci o faptă de eroism, află că n-ai făcut decît o gafă stupidă și iată urmarea.

Aerul era într-adevăr încins și vibra într-un tremur ametitor, iar de jur-împrejur pustietatea se tîra istovită înspre orizonturile alburii. Cîmpia era uscată, cenușie, și o pulbere lipicioasă plutea aproape de pămînt, stîrnită de pașii lor. Nu departe de ei, albia secată a unui pîrîiaș se întindea într-o șerpuire calmă, arătînd privirii mîlul ei împietrit și crăpat.

— E treaba ta, reluă cel cu arma. Poate că ai făcut-o într-o pornire necontrolată, într-un moment de rătăcire sau de furie oarbă, provocată de cine știe ce impulsuri interioare, deși mie personal mi-ai părut întotdeauna un om cumpătat. Poate că ființa ta te-a împins zi și noapte la gestul ăla care pe mine mă înfioară, și în cele din urmă nu te-ai mai putut împotrivi și ai ascultat-o și ai tras. E treaba ta. Nu-i exclus ca astfel să-ți fi dovedit chiar tie că poți, că ești în stare să faci ceva, adică orice spre a te crede ușurat, dar pe mine prostia asta mă uluiește.

Tăcu, se opri pentru o clipă și își săltă arma care îl apăsa, apoi porni din nou în urma lui spunînd :

— Te privește. Eu n-am nici timp și nici vreun interes anume ca să fac judecata lucidă a comportării tale. Cred că îți dai seama că vorbele astea ar fi rămas fără sens chiar dacă ar fi fost rostite la judecata aceea sumară a ta. Ți-am spus că ai avut ghinionul să nu beneficiezi de larghețea pe care, în alte situații, o are legea. Deocamdată eu știu că, foarte curînd, trupul tău va zace mort pe pămîntul acesta împietrit. Privește cît de stearpă și de cenușie a ajuns cîmpia, și sînt sigur că la fel se prezintă și colina pe care ești nevoit s-o urci și pe care se va prăbuși trupul tău încă destul de tînăr. Eu n-am ce să fac în plus. Tu știi foarte bine ce înseamnă un ordin, așa că înțelegi perfect că n-am să pot face nimic altceva decît să duc arma asta la ochi și să trag.

Se opri pentru a doua oară și își săltă arma care îi cădea, care îi luneca de pe umăr. Cel condamnat continua să meargă în tăcere.

— Cred că situația în care ne aflăm în momentul de față, îți îngăduie să constați cît de cît deosebirea dintre ceea ce face un asasin de profesie și ceea ce sînt eu nevoit să fac. La urma urmelor, legile frontului au doza lor de acoperire, oricît de neobișnuite și de drastice ar părea. La urma urmelor tu ai ridicat mîna — și nu că ai ridicat mîna : tu ai deschis foc de armă — asupra superiorului tău, și în ce condiții ? În condiții de front. Asta, ca și cum fiecare soldat ar avea vreme și ar avea dreptul să se întrebe dacă războiul la care participă este just sau nejust : și dacă i se pare nejust, să încarce arma și să tragă nu în inamic, nu în cel de sub casca dușmană, ci în superiorul care îl comandă ! N-ai decît să te

superi, dar oricine își poate da seama că așa ceva se pedepsește în mod exemplar. Superiorul tău și al meu era german, nu ? Ce credeai că rezolvi ucigîndu-l ? Îți închipui că suprimînd un ofiter poți schimba cursul istoriei ? Păi, dacă merg mai departe cu raționamentul, ajung la convingerea că execuția ta ar trebui să aibă loc nu pe colina unde te conduc eu acum, nu în mijlocul acelei pustietăți unde martor al ispășirii tale să nu fie decît cerul surd, ci chiar în fața soldaților, drept pildă. Dar, întrucît ordinul așa sună, mie nu-mi rămîne decît să-l execut. Poate că și aici este vorba de un calcul. Poate s-a prevăzut eventualitatea că nu ești singurul în stare de nesupunere și atunci măsura atît de severă luată împotriva ta n-ar fi făcut decît să-i întărîte pe ceilalți, să le trezească simțul de solidaritate cu tine, cel răzvrătit. În acest sens este admirabil tactul cu care s-a lucrat, căci numai izolîndu-vă, culegîndu-vă pe cîte unul, cu discreție, cu finețe chiar, se poate menține o disciplină de fier, și ești de acord că războiul nu poate fi conceput și nici dus la bun sfîrșit fără o disciplină de fier...

Prinsă între stîlpii albicioși ai văzduhului, arșița se zbătea cu durere. Nici o filfîire de aripă sau de vînt nu o înfiora și nu le mîngîia chipurile lor golite de apă. Cel din urmă se oprea din cînd în cînd și își săltă arma pe umăr ; arma îl apăsa, îi apăsa tot mai tare umărul lui slab, ciolănos, împingîndu-i-l spre pămînt. Mergea un timp ușurat, și din nou se oprea și își săltă, cu mișcări istovite, arma grea de oțel. Apoi, nemaiputînd rezista, sprijini patul ei cu o mînă și acum mergea așa în urma celuilalt, vorbind :

— E arșită mare. Ar trebui niște apă. Nici un izvor văd că nu se află pe cîmpia asta de piatră. Arșița te înmoaie, trupul se goletește de apă și te clatini, te ofilești și te usuci ; ar trebui niște apă. Văd că distanța dintre noi doi se mărește mereu : oare nu mai pot eu să merg, sau tu grăbești pasul ? ! Ar trebui să știu precis cărei distanțe dintre aceste două motive se datorește distantarea noastră. E drept că mă doare umărul, mă doare spatele. Eu nici nu mai sînt destul de tînăr — trebuie să recunosc —, destul de rezistent, vreau să spun, destul de robust ca să pot face față cu usurință unui astfel de drum... Hei ! Ar trebui să încetinești pasul. Ar trebui să te oprești, chiar, pentru ca eu să pot reface distanța dintre noi. Între noi doi nu-i o distanță legală ! E și foarte cald, cred că simți asta. E secetă. Fii sigur că întinderea dinaintea noastră trebuia să fie acoperită cu ceva verde. Omule, cu orice : chiar și cu bălării, chiar și cu mărăcini să fi fost acoperită, și era altceva. Dar e uscată. E împietrită. Nu-i o noutate, firește, pentru mine. Sînt mai în vîrstă cu mult decît tine și am avut prilejul să văd seceta distrugînd în cîteva săptămîni rodul unui an întreg. Natura n-a fost prea darnică cu omul. Natura nu-i niciodată prea darnică cu omul. Dar acum se vede c-am obosit...

Fără să-l mai privească pe cel dinainte, mergea cu capul plecat, tîrîndu-și picioarele care i se păreau acum reci și umflate : niște picioare enorme și moi, purtîndu-l într-o legănare duioasă peste întinderea de piatră a cîmpiei. Și această senzație bizară de plutire îi accentuă și mai mult duioșia și rostea :

— Nu cred că ai luat-o înainte : n-ai cum. M-am înșelat. M-am înșelat, desigur. Ești ros de căinți, ești apăsat de greutatea faptei. Mi s-a părut, doar, că te îndepărtezi. Distanța dintre noi este și va rămîne aceeași, înțelegi ? — pentru că deocamdată sîntem legați de aceeași soartă : nu de aceeași soartă : de aceeași funie, și nu te poți îndepărta. Soarta ți-e pecetluită, și eu n-am ce să-ți fac. N-am făcut eu legea. Și dacă n-am nici un fel de amestec în moartea ta, ești de acord că n-am nici remușcări. Din moment ce ai fost în stare de fapta pe care ai săvîrșit-o, din moment ce ai avut atîta curaj — căci a trage în superior e totuși o dovadă de curaj — desigur că nu ai de ce să fii supărat pe mine. Te puteai aștepta la consecințe...

Ridică ochii și îi văzu statura dreaptă, profilată pe cerul încins și alb. Strigă brusc :

— Să știi că atitudinea semeață, pe care văd că ai luat-o, nu-mi spune absolut nimic. Adică nu mă obligă deocamdată la nimic...

Acum, mergînd, părea că șchiopătează.

— Sigur că pășind înspre locul execuției ești copleșit de fel de fel de tulburări, de complexe sau chiar de impulsuri : poate că numai gîndul zădărniciei te mai oprește de la încercarea desperată de a te arunca asupra mea în speranța de a mă sugruma sau de a-mi lua arma, cu forța, și de a fugi apoi, oarecum liber, peste cîmpul ăsta distrus de arșită. Înțeleg. Sau poate o luciditate...

Un zîmbet larg îi străbătu obrazul palid, apoi dispăru.

— ...Cred că în răstimpul cît am stat împreună în aceeași linie te-ai convins de abilitatea cu care pot să mînuiesc o armă și, în afară de asta, îți dai seama că cel mai neînsemnat gest de împotrivire sau de răzvrătire pe care l-ai face îmi dă dreptul la orice. Poate de aceea am și fost ales tocmai eu să te conduc. Poate la pericolul pe care s-a crezut sau se crede că îl prezinți, trebuia o mînă sigură, ca a mea, care să te lichideze. Așa că n-o lua înainte. N-ai nici o șansă. Pentru tine totul s-a sfîrșit încă din ceasul cînd s-a rostit condamnarea, căci stă scris : vina e mai presus de orice îndoială. Iar ceea ce faci acum nu-i decît plimbarea stupidă dinaintea morții. Ca să isprăvesc mai repede aș putea să te lichidez chiar aici, în mijlocul pustietății acesteia și fii sigur că nici păsările cerului nu te-ar putea găsi : vreau să spun că n-ai mai fi în stare nici măcar să hrănești niște vietuitoare nevinovate cu trupul tău, căci te-ar usca soarele ăsta care uite-l cum se năpustește ! Te-ar topi...

Și tăcu. Mersul lui devenea din ce în ce mai greoi. Îl apăsau tot mai tare rănita și arma, gîrbovindu-i spatele. În depărtare se zărea conturul vag al dealului.

— Dar n-am voie, reluă cel înarmat. N-am voie. Legile frontului n-au portițe. E drept că aș putea raporta că m-ai atacat sau că ai încercat să fugi — sînt motive certe în favoarea mea — dar crede-mă că n-am nici un chef să mă complic. Și mai e ceva : după cum vezi, sîntem singuri în mijlocul acestui cîmp ars. E o liniște profundă, totul pare mort. Pînă și furnicile au dispărut, pînă și gîndacii... E atîta pustietate și atîta liniște încît îmi trece prin cap că pe întreg pămîntul n-am rămas decît eu și tu, care avem de urcat panta. E ceva nostim, nu ? Dacă sus, pe colină, lucrurile

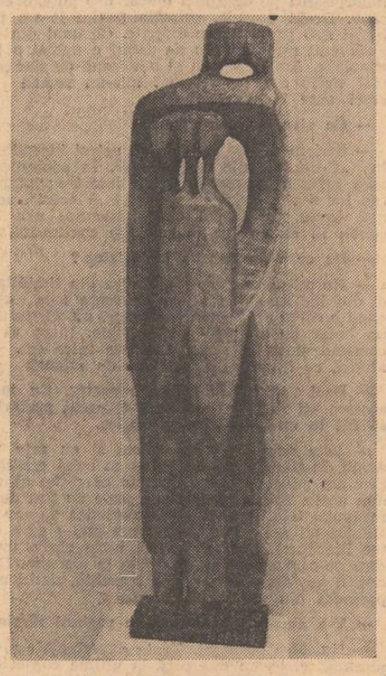

Petre Balogh : Sculpturi în lemn

n-ar trebui să se sfîrșească așa cum știi, chestia ar fi de-a dreptul hazlie. Dar există un ordin — și glasul lui căpătă iarăși o nuanță de răceală, de autoritate invulnerabilă — există un ordin peste care nu avem cum să păsim. Oricît am vrea noi să fie altfel, ordinul e ordin, și bănuiesc că îl simți și tu plutind pe deasupra capetelor noastre. Vreau să spun însă altceva : obosit cum sînt, mă încearcă și gîndul de a isprăvi pe loc ceea ce trebuie să se isprăvească sus, pe colină, și, astfel, nu se va spune că am încălcat ordinul, ci că i-am decalat cu o oră momentul execuției. E vorba de un caz fortuit, ca să zic așa. Cîmpul e atît de pustiu încît totul s-ar petrece pe nesimțite. Îți gîndește-te că din clipă în clipă, te poate ajunge glontele meu și te poți prăbuși...

Era mult în urmă, și păsea în aceeași legănare șăgalnică, aproape duioasă, aproape ridicolă, și vorbea :

— Dar dacă totuși e altfel ? Dacă vietățile mici și mari ale cîmpiei s-au înfundat în pămînt și caută muribunde stropul de apă care le-ar salva ? Dacă ele răscolesc acum cu demență acest cîmp, unele murind înainte de a-și uda labele anchilozate și altele încă mai săpînd cu rîvnă, adîncindu-se, atrase poate de o adiere amețitoare pe care pămîntul le-o strecoară cu zgîrcenie în trupuri ? Dacă pînă și păsările cerului, îngrozite de ochiul anormal al soarelui, s-au prăbușit și zac una cu pămîntul, tipînd în toată făptura lor amorțită ? Poți să-mi dovedești contrariul ? Și dacă bufnitura armei le sperie deodată și, înfricoșate, ies la suprafața pămîntului și ne înconjoară cu un ultim și disperat efort ? Închipuie-ți ce-ar fi ca în fața noastră să apară acum turme întregi de șoareci, de guzeri, iar deasupra — stoluri, stoluri de păsări să se rotească și să ne dea tîrcoale ! Închipuie-ți șoarecii ăia ametiți de sete cum ar umple cîmpul, iar tu și eu să călcăm peste ei, și să-i strivim... Și cît ar trebui, doamne, cît ar trebui oare pînă cînd ordinea aceasta, așa cum este ea, să fie refăcută ? ! E greu de presupus așa ceva, însă nu-i exclus...

Se iscă o mișcare slabă. Nu era o adiere, dar, încendiate, masele de aer se mișcau lin, căutîndu-și un loc. Omul cel din urmă, cel care trebuia să execute sentința, tăcuse. Mergea anevoie, acum gîfîind, iar fruntea lui osoasă se acoperise cu picături murdare de transpirație care i se prelingeau pe față, pe gît, pe spate, întinzîndu-se ca niște rîme. Înnădușit, își deschelase gulerul tunicii și i se părea că valuri răcoritoare de aer îi îmbrățișează pieptul și i-l mîngîie. Greutatea rănitei și a armei îl apăsa din ce în ce mai tare, tăindu-i umărul. A tăcut un timp lung. Înaintarea prin cîmpie devenea tot mai greoaie. Largi crăpături se iveau înaintea lor ca niște guri strîmbate, unele ser-

Gala recitalurilor dramatice

Un eveniment de natură să-i bucure pe oamenii de teatru a avut loc de curînd la Bacău : s-a desfășurat a treia ediție a Galei recitalurilor dramatice și a Colocviului criticilor. Absent la precedentele ediții subsemnatul a înțeles totuși, din relatarea gazdelor și a participanților, că aceasta a fost una dintre cele mai reușite. O dare de seamă completă a celor două manifestări, reunite sub identice auspicii, nu este posibilă. Am umple prea mult spațiu chiar transcriind numele tuturor laureaților (la dispoziția *Galei* au stat nouă distincții !), ca să nu mai vorbim de numeroasele aspecte sub care a fost îmbrățișată tema *Colocviului* intitulat *Etic și politic în spectacolul de teatru românesc actual*. Mai mult ca orice, inițiativa băcăuană, susținută de ATM, a prilejuit o inedită întîlnire între actori (aceștia pe scenă) și critici (cei mai mulți în juriu). Rezultatul ni s-a părut remarcabil. Individualități și colective artistice din douăsprezece țări din țară s-au confruntat într-o adevărată întrecere de virtuozitate. Cît despre critică, paralel cu *aprecierea*, activitatea ei dominantă, a încercat și o limpezime teoretică în sensul unificării criteriilor. Este suficient să amintim intervenția în *Colocviu* a esteticienilor Ion Pascadi și Andrei Strihan, a criticilor Valentin Silvestru (admirabil coordonator), Mihai Sabin, Ion Cocora, Victor Parhon sau a *profesioniștilor* Dina Cocea și Mihai Dimiu. Dar să revenim la actori, eroii de fapt ai festivalului, menționînd pe unii dintre cei mai buni. Un emoționant recital, compus din versuri inspirat alese, a susținut Anca Neculce-Maximilian, de la Teatrul Național din Cluj. Sensibilitatea educată a actriței, justețea rostirii, i-au adus premiul întîi. Același premiu, ex aequo, l-a primit și Illies Kinga, de la Teatrul de stat Tîrgul Mureș. Cu tulburătoare originalitate ea a interpretat un montaj de versuri, balade, bocete și cîntece de dragoste din folclorul ciangăiesc. Teatrul național Craiova a prezentat un spectacol de lirică populară intitulat *Soarele și luna*. Interpretarea colectivului său feminin, sinteză de grație și de temperament, s-a impus pentru premiul doi. Cîțiva tineri studenți de la Institutul de teatru au oferit o deosebit de expresivă viziune a comediei atroce „*O sărbătoare princiară*" de Teodor Mazilu. Li s-a conferit, pe merit, cel de al treilea premiu. În sfîrșit, talentatul actor băcăuan Mircea Belu a obținut Premiul criticii.

Ar fi de prisos să mai subliniem, în încheiere, importanța întîlnirii de la Bacău. O perspectivă asupra fenomenului teatral actual, beneficiind de atributul obiectivității, nu poate fi decît lăudabilă și, la latitudinea organizatorilor, repetabilă.

Marius Robescu

La pomul lăudat...

Duminică seara televiziunea ne-a adus în case un film care fusese prin 1957 încărcat, copleșit de premii Oscar. Premiile Oscar au plouat atunci într-o atît de nebunească măsură încît azi îmi vine să mă uit la pelicula **Podul de pe riul Kwai** ca la un monstru : șase premii Oscar : cel mai bun film al anului 1957, cea mai bună regie: David Lean, cel mai bun actor, Alec Guiness, cel mai bun scenariu : Pierre Boulle, cel mai bun operator: Jack Hildyard, cea mai bună muzică : Malcolm Arnold. Văzut în anul de grație 1974, filmul îmi aruncă în suflet un întreg cortegiu de dezamăgiri fiindcă sînt convins că e departe de a fi cel mai bun film al anului 1957 și mi se pare inutil să vin cu alte cinci-zece titluri de filme ale acelui an, filme de care ne putem aminti cu toții. În ceea ce-l privește pe Alec Guiness, mă rog, aici intervine o chestiune de gust, dar în **Podul de pe riul Kwai** n-am văzut nici urmă din actorul extraordinar, sau poate de vină e răceala mea și n-am înțeles prea tare subtilitățile de joc ale maestrului soluțiilor de compoziție Guiness.

De la carte pînă la scenariu Pierre Boulle a mai scăzut cu o treaptă interesul și misterul povestirii, deși ironia a rămas. Ceea ce părea la lectură extraordinar, ceea ce mi se părea superb ca reluare a mitului construcției, ceea ce era reușit formulat și închegat convingător ca problematică a onoarei, a respectului, a îndeminării, a sacrificiului, în film mi s-a părut lipsit de o largă respirație, mi s-a părut recreat într-un parc natural, pe scurt, n-am mai simțit tensiunea emoțională a cărții. Unde nu s-au înșelat cei care au bătut filmul cu premii Oscar mi se pare că e cazul operatorului Jack Hildyard și al compozitorului Malcolm Arnold deși, la drept vorbind, aceste amănunte (de care nu te poți lipsi — vai) le observi la urmă cînd jocurile sînt făcute, ce-i drept cu profesionalitate. De fapt filmului **Podul de pe riul Kwai** e greu să-i reproșezi altceva, decît exasperanta corectitudine și-n plus recea senzație că povestea, nelipsită de dramatism rămîne exilată undeva la periferia altor istorii despre război. Poate că exagerez și, evident, în cele spuse de mine există o doză de voită exagerare, căci filmul **Podul de pe riul Kwai** mi se pare acum, după șaptesprezece ani de la potopul cu premii Oscar o superbă reeditare a poveștii pomului lăudat la care ai plecat cu sacul sănătos și te-ai întors cu el gol și în plus plin de petice. Curgerea timpului demonstrează că filmul nu-i și nu poate fi doar o ilustrare a unei cărți, un roman pe ecran, ci o artă cu totul deosebită, aparte, unică, care-și îndepărtează singură, fără supărare și durere, neîmplinirile.

Dumitru M. Ion

pultoare și înguste, altele adînci, cenușii... Nu exista nici un drum și nici o cărare, și astfel erau nevoiți să înainteze aproape la întîmplare, privind mereu conturul dealului care se apropia. Dealul nu era prea înalt, mai bine zis o colină fără vegetație. Sus trebuia executată sentința. Era liniște. Se părea că frontul se îndepărtase dintr-o dată și îi părăsise, îi lăsase sau îi uitase în urmă și, pentru cîteva clipe, omul cel înarmat se simți sfîrșit, sleit de toate puterile, cu aceeași senzație de nemărginită singurătate care i se topise în suflet : un deșert adormit, iar el — unica rațiune ce își mina cu îndîrjire victima. Nu se auzea nici o explozie, iar văzduhul părea un clopot imens, translucid în care aerul fusese uscat pînă la incinerare. Cel condamnat mergea înainte și, în afară de un aer de inefabilă dispoziție și demnitate ce părea că îl învăluise, nimic nu se mai putea citi pe chipul său. Își ținea mîinile în buzunarele pantalonilor. Conform regulamentului, i se luaseră șireturile și centura, și asta îi dădea o mai mare libertate a mișcărilor.

Cînd au ajuns la poalele colinei, cel din urmă a strigat :

— N-o lua înainte ! Panta va fi destul de greu de urcat. Încetinește pasul !

N-a încetinit pasul, ci continua să meargă cu aceeași înversunare în sus, chiar pe pantă, și, în urma lui, la mulți pași în urma lui, s-a auzit cel de al doilea strigăt :

— Oprește-te ! N-ai cum să urci singur. N-ai voie. Trebuie să ajungem amîndoi sus. Oprește-te !

Continua să urce cu același calm, cu aceeași absență, iar în urma lui, celălalt făcea pași mari, gîfîind sub apăsarea armei și a ranitei și a strigat iar :

— N-ai voie ! Omule, vorbesc clar : n-ai voie !

Furat oarecum de voluptatea urcușului, condamnatul înainta pe colina stearpă, distrusă de arșiță. S-a auzit din nou strigătul :

— N-ai voie ! Oprește-te ! Eu ordon.

Pe cel din urmă îl apăsa tot mai mult greutatea armei și a ranitei din spate. Mica lopată de la șold pe care n-o simțise pînă atunci, prinse a se îngreuna, lovindu-l într-un ritm anormal.

— Eu vorbesc, reluă el. Eu hotărăsc. Ar trebui să nu te joci cu nervii mei. Spuneam că urcăm împreună. Vom sta un timp și ne vom odihni, după care vom continua. E drept că panta nu-i chiar atît de mare, însă drumul pînă aici a fost lung. A lipsit și apa. Poate ai calculat că am mers mai mult de patru ceasuri prin arșița și pustietatea asta. Poate dacă întîlneam pe cineva, poate dacă ne ieșea cineva înainte se schimbau lucrurile. Va trebui să te oprești, acum. N-o să stăm jos decît atît cît să ne refacem puțin forțele, spre a putea continua pînă sus. Îmi pare rău că sus are să se petreacă ce are să se petreacă, dar asta e altă chestiune. Mă doare și îmi urlă tot capul, să știi. Tie nu-ți pasă, tu n-ai nici o greutate, dar cred că-ți amintești cît cîntărește zebeul ăsta : și ranița. Să ne oprim. Stăm, răsuflăm și pornim iar. N-ai de ce să fii supărat pe mine. Sîntem prieteni, am stat atîta timp împreună. Am mîncat atîta timp împreună. N-am ce să fac. N-am cum să schimb nimic. E ordin. Putea să se întîmple și invers, este ? Puteam să fiu eu în locul tău. E o adevărată porcărie, dar n-ai cum să ieși. O să stăm jos.

Își sălta cu mîna patul lucios al armei care îi atîrna. Umărul îi întepenise și atunci se opri pentru o clipă, coborî atît ranița cît și arma și le luă în mînă. Mergea așa, cu ele în brațe și striga :

— Să stăm. N-ai voie să ajungi sus înaintea mea. Eu hotărăsc. Nu-i mult pînă sus, însă trebuie să ajungem împreună. E greu echipamentul, e grea arma... și trebuie să le duc. Oprește-te ! Pe tine nu te apasă nimic, și îți convine să urci fără pauză. Ne oprim ! Întoarce capul și vezi cum tîrăsc echipamentul, dar nu pot să-l las. Ne oprim. Răsuflăm un timp, și apoi reluăm. Sus, sîntem așteptați, s-a anunțat doar, așa că nu există decît o singură cale. Trebuie să-mi aranjez ținuta, trebuie să-mi pun arma normal, îți dai seama. Trebuie să merg drept. Cînd voi raporta, sus, că ordinul a fost executat, ținuta mea trebuie să fie impecabilă. Poziția, la fel. Trebuie să pocnesc din călcîie și să scot puțin pieptul înainte, asta o știi prea bine. Ne oprim. Regulamentul îmi permite să fac oricîte pauze poftesc atunci cînd conduc deținutul indiferent unde. Dar eu nu „poftesc", eu mă opresc numai în clipa cînd nu mai am forța să continui.

Răcnea. Își tîra după el ranița și arma și înainta într-un mers gîfîit, vrînd cu ardoare să se prăbușească, să geamă cu tot trupul întins pe pămînt, dar se zvîrlea încă o dată înainte, pe urmele celuilalt — calm, absent, învăluit într-un aer de inefabilă dispoziție și demnitate — și încă o dată se simțea întrecut și învins și striga :

— Ce vrei să faci ? N-ai cum să te sustragi. N-ai dreptul să te sustragi și n-ai nici o șansă. Omule, n-ai absolut nici o șansă, pentru că sînt înarmat. M-am înșelat la început, cînd credeam că ți-e sufletul ros de căinți. Oricum, n-ai nici o șansă. E stupid ceea ce faci și s-ar putea să te coste. Poate vrei să te distrezi, dar e păcat și e riscant : mai ales riscant. E drept că mă simt foarte slăbit din cauza drumului, însă te sfătuiesc să nu te joci. Una e ca totul să se sfîrșească acolo, sus, în spiritul și în măreția legii, și alta e să-ți găurească acum spatele ca unui cîine. Trebuie să stăm jos. Poți să stai acolo unde te afli, iar eu voi rămîne aici. Nici un pas înainte !

Se tîra în urma lui, clătinîndu-se într-o ameteală săgalnică, arma ținînd-o acum de curea, sunătoare peste bolovani, apoi se prăbuși pe pămînt, cu brațele întinse, cu ochii mari ațintiți spre cel ce urca în tăcere.

cenaclul revistei «luceafărul»

A DOUA ȘEDINȚĂ...

Oaspeți și gazde.

Ioan Ivan în „clar obscurul ferigilor"...

Viorel Varga : „Mi-e teamă de strigătul fructului meu"

Ștefan Pîrvu : „Să fie vorba de-o rătăcire în frumos ?"

Cenaclul nostru — a cărui activitate se desfășoară sub auspiciile colaborării între revista Luceafărul și C.C. al U.T.C. — a împlinit venerabila și importanta vîrstă de două ședințe !

★

PRIMA PARTE a întîlnirii noastre de luni, 21 octombrie, i-a fost dedicată poetului MIHAI BENIUC, care s-a aflat printre noi încă de la ora exactă, 17. Datorită unor condiții obiective, dar și a unora subiective, acestea din urmă constînd în dorința invitatului nostru ca întîlnirea să se desfășoare puțin altfel decît o plănuisem noi, pentru început, MIHAI BENIUC a citit poezia „Lupoaica" din care unii dintre noi au reținut și versul **„În stare nici nu sînt de gingășii"**, iar apoi a răspuns întrebărilor ce i s-au pus din sală. Amintindu-i-se că într-un interviu, acordat Gabrielei Melinescu, în urmă cu cîteva luni, a spus printre altele că se simte bătrîn și că tinerii nu-l iubesc, MIHAI BENIUC a răspuns : **„În ceea ce privește bătrînețea, n-am ce retracta. Oricît m-aș uita în oglindă numai la porțiunea pe care mă rad, în acte, peste tot, stă clar scrisă data nașterii mele. În ceea ce privește cea de-a doua afirmație, o retractez ! Dealtfel eu îi iubesc pe tineri și am fost foarte bucuros că în noul comitet de partid în care am fost ales în cadrul Uniunii Scriitorilor mi s-a dat sarcina de a mă ocupa de uteciști, de tineri în general"**. MIHAI BENIUC a mai fost întrebat dacă între activitatea sa de cercetare în domeniul psihologiei și poezia sa s-au produs imixtiuni „fertile", dacă e adevărat că scrisul său a trecut și prin perioade infructuoase și a fost informat chiar de traducător, Petre Banuș, că i-au fost traduse în suedeză CHEILE și difuzate pe un post de radio scandinav. La toate acestea MIHAI BENIUC a răspuns pe larg. Vă prezentăm o selecție din aceste răspunsuri. **„Toată viața am ezitat între știință și poezie"** „Dintre științe am ales-o pe cea mai apropiată de viață". „Ion Barbu nu este un confuzionist". „Am un avantaj lucrînd cu animalele : ele sînt în afara legii și dacă le fac vreun rău n-au cui se plînge". „Ce desparte știința de poezie este, în primul rînd, diferența dintre cele două limbaje". „O dată cineva mi-a spus : «Măi, tu parcă n-ai fi crescut de oameni ci de lupi». Mi-a plăcut și, poate, poezia pe care v-am citit-o azi se trage și de-aici". „Cuvîntul lună la Eminescu este foarte frecvent". „De la 13 ani lucrez în fiecare zi". „Hașiș n-am văzut niciodată. Nici opiu n-am luat și sper să nu iau decît dacă o da vreo nenorocire, cancer, peste mine". „Niciodată nu înveți atîta artă poetică, atîta meserie ca atunci cînd traduci pe cineva". „N-am învățat niciodată o poezie de Eminescu, dar îl știu mai bine decît pe mine". „Încă din tinerețe am fost în conflict cu Timpul". „Omul se teme de moarte mai puțin decît animalele". Lucrările mediocre nu trădează nici un fel de viață, nici un fel de autor".

Deși la începutul întîlnirii anunțase că nu dorește să ne țină o lecție, MIHAI BENIUC a reușit să facă din răspunsurile și mărturisirile sale un **credo**, adeseori cu valoarea unei lecții despre viață, poezie, pasiune și muncă.

În finalul acestei prime părți, actorii Teatrului Giulești MIHAI STAN și DAN TUFARU au recitat cu multă plăcere și, pare-se, cu talent poezii de MIHAI BENIUC. Acesta le-a mulțumit emoționat.

★

În PARTEA A DOUA au citit poeții Viorel Varga, Ioan Ivan și prozatorul Ștefan Pîrvu. Înainte de a se despărți de noi — pentru că era așteptat la altă întîlnire — MIHAI BENIUC a ținut să spună cîteva cuvinte despre poezia celor doi tineri autori. Am reținut : **„Trebuie să vă mulțumesc pentru că mi-ați făcut bucuria de a cunoaște doi poeți adevărați. Poezia lor nu este una care să se rupă de realitate. Mie mi-a pătruns în inimă și cred că peste cîteva zile îmi va reveni în minte. Pentru asta, vă mulțumesc încă o dată".**

Din opiniile exprimate în legătură cu cei trei tineri autori pe care Cenaclul LUCEAFĂRUL i-a propus atenției celor de față am reținut pentru cronică următoarele :

Constantin Voiculescu — **„V.V. se află pe o treaptă superioară a maturizării. Metafora este foarte bine stăpînită. I.I. mi-a plăcut, dar el este cîteodată pradă unor maniere care-i dezavantajează. Proza lui Ș.P. este o metaforă născînd din metaforă".** Puiu Alexandrescu — **„Lectura o faci cum poți, chiar dacă nu ești actor. Poeziile mi-au plăcut, dar nu m-au convins. Ce ne-a citit dumnealui (Ș.P.) în astă seară este o proză de inimă. Problema esențială a acestui fel de proză este să nu depășească un număr mare de pagini".** I.R. Zilișteanu — **„La V.V. există imagini**

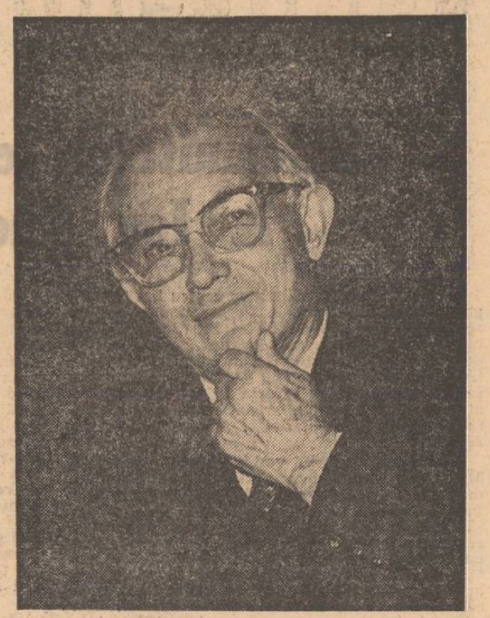

Mihai Beniuc : „Poate că din mine va rămîne / Doar iubirea pentru țara mea".

Dan Tufaru : „Tot una-mi este" la Cenaclul „Luceafărul" ori la Cenaclul „Flacăra". (sus)

Mihai Stan : „Să vină poeții cei noi !" (jos)

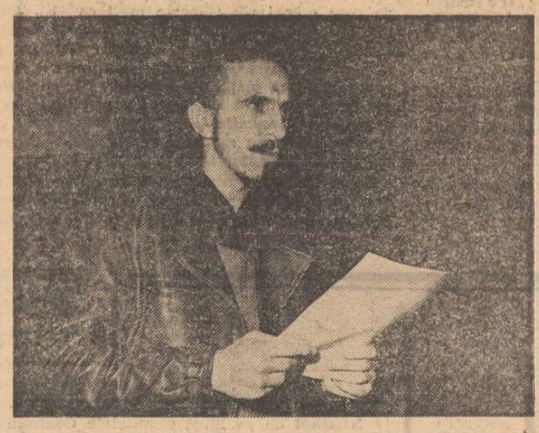

caustice, care te pătrund. Pune și probleme existențiale. Datoria noastră, a cenacliștilor, este aceea de a arăta autorilor eventualele unor maniere care-i dezavantajează. Proza lui Ș.P. este o metaforă născînd din metaforă". Puiu Alexandrescu — **„Lectura o faci cum poți, chiar dacă nu ești actor. Poeziile mi-au plăcut, dar nu m-au convins. Ce ne-a citit dumnealui (Ș.P.) în astă seară este o proză de inimă. Problema esențială a acestui fel de proză este să nu depășească un număr mare de pagini".** I.R. Zilișteanu — **„La V.V. există imagini lor carențe și de a crede, cît de cît, în viitorul lor".** Ion Gheorghe — **„Fiecare popor și fiecare generație își au poeții pe care-i merită. După cum știe să și-i apere, să-i sprijine, să-i îndrumeze. V.V. va fi un bun coleg al meu. Simt la el un debit verbal, vreau să zic o sarcină lingvistică, fără de care poezia nu există. Marea nesansă a generației voastre este că e prea «deșteaptă» și sub această deșteptă-ciune se formează o pîslă de mediocritate cu știaf. La proză sînt foarte nepriceput. Ascultînd proza lui Ș.P. mă gîndesc că există o carte mai bătrînă, Don Quichote** (E clar că nu se pricepe !). **Sînt în proza lui Ș.P. mai multe mituri : cel al celor trei cavaleri, cel al mamei, cel al corăbierilor aventurieri. Sînt curios cîte mituri se mai află în prozele pe care Ș.P. le are la secția noastră de proză."** (E clar că, totuși, se pricepe !). Ioan Crișan — **„Am în mînă un giuvaer de poezie : acest prozator este un poet ! Proza însă, cred că este cu atît mai bună cu cît este mai prozaică ! Scuzați-mă, la 42 de ani citesc schițele geniale ale lui I.L. Caragiale și nu găsesc nici o metaforă acolo. Nici la Rebreanu. Noi așteptăm, de mult, marea, zguduitoarea carte a acestor treizeci de ani. Pentru a o avea, trebuie să lăsăm metafora la o parte".** Grigore Georgiu — **„V.V. este un bun poet mediocru. N-are o intuiție esențială a poeziei. Poezia lui I.I. face gestul comunicării fără a comunica însă nimic. Oricum, are un bun simț al metaforei și scrie versuri ce nu pot fi scrise ușor și de oricine"** Matei Gavril, sub impresia celor mai recente lecturi particulare — **„Prima apropiere pe care aș face-o în legătură cu proza lui Ș.P. ar fi cea a lui Márquez. E vorba de un realism magic. În ceea ce privește stilul, eu cred că acesta este stilul lui Ș.P. Rămîne de văzut la ce-i va folosi".** Probabil, la scris.

Pentru că poeziile lui Viorel Varga și cele ale lui Ioan Ivan le veți găsi mai repede în paginile revistei decît proza lui Ștefan Pîrvu, cronicarul acestei ședințe a reținut pentru dumneavoastră cîteva fragmente din această proză despre care M. Ungheanu a spus că „este, oricum, mai incitantă decît poeziile lui V. Varga și cele ale lui I. Ivan". Așadar : **„Eu unul îmi simt umbra șuflînd greu", „Apoi cu momele și alte șuruburi să-i dăm sugestia vieținii în cîmpie", „De cînd se ține după noi, s-a mai împlinit la obraz", „Păstoritul e o meserie, dar nu face de mine", „Observația asta îl lumină puțin pe dinăuntru".**

Parker

muzică

Preludiul victoriei

De dincolo de mări și țări a sosit un dirijor să ne împrospăteze auzul cu combinații sonore inedite la grupele de percuție, colorînd orchestra printr-un dinamism pornit ca un motor electric de înalt voltaj, nu numai din gesturile brațelor, dar și din mișcările trupului întreg. Pedro Ignacio Calderon este un argentinian cu înfățișare de medic. Talentul său este grav și viol, analist și poetic, languros și viteaz. Rezumă prin calități complexe ceea ce este țara lui, unde crește trestia de zahăr pe o parte și pe cealaltă se înalță osatura stîncoasă, gigantică a Anzilor care îi fac lanț de graniță de-a lungul hotarului pînă jos în Patagonia. Activitatea sa muzicală multilaterală îl situează azi printre cei mai desăvîrșiți dirijori. Ne-am dat seama de valoarea sa artistică din modul cum a condus orchestra noastră în Suita de balet „Estancia" a compozitorului Alberto Ginastrela, de asemenea argentinian, care s-a inspirat în operele sale de originalitatea ritmică și melodică a muzicii populare. Subiectul rustic tratat în patru părți evocă o zi de vară într-o alcătuire agricolă. Extrem de evocatoare, parcă citești o nuvelă literară descriind desfășurarea muncii cîmpenești, dansul „del trigo", apoi „Los peones de hacienda" cu țesut ritmic fascinant. Cu dansul „Mambo" pur folcloric, se termină brusc Suita. Dirijorul a fost ovaționat pentru coloritul impresionist și animația insuflată orchestrei.

Solistul Tudor Dumitrescu, un adolescent care încă nu a împlinit 17 ani, s-a prezentat cu un concert — și ce concert ! — Ceaikovski, greu, puternic, lung, care pretinde o forță de rezistență și tehnică de virtuoz. Foarte înalt, liniștit, sobru în gesturi, cu o fantastică tehnică s-a azvîrlit în oceanul de sunete, trecînd de la violenta cascadă a octavelor la șirul de game irizate, apoi la despotismul acordurilor, fără ca nici o clipă să pară că face un efort. Trilurile lui sînt ca palpitația aripilor de păsărele, dealtminteri și tremurul degetelor seamănă cu ele. Posedă o noblețe psihică, care îl apără de afectație și de exagerări, ritmul său este impecabil, apărat de concesiile în tempo care scad demnitatea stilului și pe care le auzi atît de des la tineri soliști. Acest adolescent cu privirea adîncă este un intelectual și un credincios artei muzicale. Format multilateral îmbină într-o interpretare tot ce a decantat din lecturi și probleme de creație muzicală. În final a fost un nobil mesager al tonului major, țintind ca un nou David — dar nu cu o singură aruncare de prastie în capul lui Goliat, ci cu zece degete pe claviatură ca să izbucnească apelul Victoriei care va răsuna peste oceane. Tudor Dumitrescu pășește pe drumul unui *mare destin*, dar triumful primit cu fermecătoarea lui simplicitate îi va înteți setea căutării desăvîrșirii, semn distinctiv al adevăratului mare artist.

Celia Delavrancea

plastică

Revelația culorii

Deschisă la galeria „Galateea" din Calea Victoriei, expoziția pictorului Corneliu Vasilescu constituie o revelație a acestui sezon. Tablourile sale au fost remarcate în principalele manifestări colective din ultimii ani dar este meritul incontestabil al acestei expoziții personale de a fi surprins și impus atenției unul din cele mai prodigioase talente ale picturii noastre de astăzi. Corneliu Vasilescu readuce, cu o deosebită pregnanță, pe primul plan al preocupărilor picturii românești contemporane, culoarea. Fără a epuiza problematica complexă a picturii sale integrată unei gîndiri artistice și filozofice mature culoarea rămîne protagonistul constant al acestor pînze, a căror strălucire și vigoare captivează privitorul din primul moment. Corneliu Vasilescu se înscrie, în acest fel, în prelungirea prestigioasei tradiții a maeștrilor culorii din arta noastră. Cu o experiență de viață romanească, abordînd creația culturală — patrimoniul și actele de cultură recente — ca pe o componentă a actualității, artistul îmbină un temperament tumultuos, avid de spațiu și de mișcare, cu un spirit riguros ce domină autoritar elementele limbajului.

Gamele sale cromatice de o bogăție rară, de o suplețe și o îndrăzneală pe care ne dezobișnuiesm să le mai căutăm, oferă demonstrații de virtuozitate și rafinament care mărturisesc o foarte solidă cultură plastică, frecventarea, cu întelepciune, a celor mai neașteptate arii artistice. Albastrul încălzit sau rece amintind puritatea tonurilor miniaturii medievale românești ale artei persane, chinezești sau ale ceramicii de Delft etc. sînt susținute de nuanțe de roșu îndelung elaborate, de nuanțe de Sienna, sau exaltate de galbenuri scăpărătoare.

Nici o clipă ochiul nu e lăsat să încezească, e captat din strălucire în strălucire, plutește în zonele de culori, în adîncimile spațiale deschise de ele, conduse de fuga sprintenă a unor caligrafii, a unor puncte, a unor forme cu identități clare în lumea vizibilă. Adîncimile, perspectiva, sondajul în spații ce se întrepătrund și se desfășoară infinite sînt realizate cu ajutorul culorii. Pe de altă parte, aceste spații nostalgice (evocînd în căldura tonurilor universul campestru agrar), fabuloase și amețitoare sînt populate de o lume de semne — repere decantate, selectate din mediu ca cele mai încărcate de semnificație pentru acea situație. Moriști, chipuri umane, traiectorii luminoase lunecînd sinuos, prezențe desprinse din repertoriul literaturii populare, amintesc, fără ostentație și cu o participare efectivă impresionantă, universul spiritual românesc în expresia puternic individualizată a spațiului cultural moldovenesc din care descinde artistul.

Corneliu Vasilescu înțelege creația ca pe o bucurie unică, regeneratoare, nefăcînd mereu farmecul și prospețimea lumii și această stare știe s-o transmită în pînzele sale, în ritualul nestins al artei.

Constantin Prut

contemporanii noștri

Solemnitatea concretului la Ion Gheorghe

Curios și, desigur, măgulitor pentru Ion Gheorghe rămîne faptul că, la fiecare nou volum al său, criticii se văd siliți să-l redefinească, să-i caute noi rădăcini, noi legături. Are și acest demers o anumită utilitate, nici vorbă, dar pentru noi rămîne regretabil faptul că foarte des se trece cu vederea caracterul profund organic al dezvoltării poetului, care își construiește opera răbdător, înțelept, ilogic, precum natura însăși.

Se cuvine, așadar, vorbind despre volumul **Megalitice** (capodopera poetului pînă acum — dar numai „pînă acum", căci Ion Gheorghe este prin excelență un autor care știe să crească), să începem de mai departe. De foarte departe — și anume din anii cincizeci, cînd poetul debuta cu ciudatul roman în versuri **Piine și sare**, astăzi practic uitat. Spre deosebire de mulți colegi de generație care s-au desprins total, prin salturi succesive, de stîngăciile debutului, Ion Gheorghe revine cu încăpățînare la opțiunea inițială, încercînd parcă să justifice acea primă formulă prin înnobilarea ei ulterioară. Astfel, ca să nu mergem mai departe, **Cariatida**, la numai cîțiva ani după debut (și scrisă într-un foarte diferit climat literar), este volumul de „nuvele" corespunzînd „romanului" de tinerețe — un volum de „nuvele" despre muncitori, țărani, ilegaliști, scris cu patimă grea, cu minie, cu durere, cu sudoare. Căci, dacă **Piine și sare** rămîne o producție de duzină sub aspect formal și stilistic, intriga este, totuși, interesantă și nu evită complicațiile. Va trece mai bine de un deceniu pînă cînd romancierii noștri vor îndrăzni să le abordeze frontal. Așa văzute lucrurile, descoperim cîteva etape interesante, punctele de referință esențiale rămînînd **Cariatida** și **Megalitice.** Este o creștere de la epicul țărănesc realist la nuvela-baladă, iar de acolo, treptat, la mitic. În **Cariatida**, Ion Gheorghe descoperea îndărătul unei nuvele o schemă mitică, **Miorița** sau **Meșterul Manole**, în **Megalitice** el descoperă o existență care este cu desăvîrșire mit, sau mai exact zis, descoperă punctul cald care precede atît mitul, cît și existența, din care ele se bifurcă.

Spunînd astfel lucrurile, dăm poate o falsă impresie de simplitate. Oricît de organică ar fi această operă crescută precum cercurile succesive pe trunchiul de copac, ea trădează și zbuciumul lăuntric. Nu fiecare volum este un nou cerc ; în realitate, o bună parte dintre ele par a fi un fel de **eliminări**, de abluțiuni de laborator — o etapă nouă nu poate începe decît atunci cînd urmele nedorite ale celei vechi au fost înlăturate, în vreme ce urmele dorite au fost strîns integrate în faza cea nouă. Astfel, nu încape îndoială că, prin **Căile pămîntului** (1960) sau **Țara rîndunelelor** (1963), Ion Gheorghe exclude mulțimea de influențe (de la Cotruș și Beniuc, pînă la Esenin și Labiș) care îl invadau, îngăduindu-i să apară sub chip nou în **Cariatida. Nopți cu lună pe Oceanul Atlantic. Scrisorile esențiale** (1966) par la rîndul lor să aibă mai ales rostul de a-l sătura pe poet de acele comentarii sfătoase ce reprezintă partea mai puțin rezistentă din **Cariatida**, precum și de entuziasmele și durerile cam ostentativ desfășurate tot acolo. Făcîndu-le loc din plin aici, el izbutește să le excludă aproape în întregime din opera ulterioară. Și mai tipic este volumul **Mai mult ca plînsul** (1970), volum de „icoane pe lemn" care continuă în mod declarat **Zoosofia**, pe un ton de mai joasă virtuozitate, de joacă pură, în ciuda unor excelente piese în ton arghezian **(Evanghelistul)** sau a unor interesante sunete prevestind **Megalitice (Pe marea cruce de fag /l-au răstignit pe iobag ;/.... /e gras animalul și urît / legat sub bronhii, ca porcul de git ; / numai coada se sfîrșește frumos / cu gleznele lui Isus Hristos).**

Procesul acesta ritmic de creștere, prin sistole și diastole se poate urmări nu numai de la volum la volum, ci și astfel, analizînd cele două constante ale poeziei lui Ion Gheorghe, trăsăturile spre care el se apleacă cu mai multă stăruință, căutînd să găsească mereu noi modalități pentru a le da expresie. Ne referim la solemnitatea existenței și la vibrația concretului.

Dacă solemnitatea aceasta a existenței se manifesta, în volumele de început, superficial și declarativ, în **Cariatida** tocmai ea este cea care zămislește substanța poeziei. Ion Gheorghe descoperă îndărătul situațiilor (nuvelistice, cum spuneam), contururi esențiale, de mare generalitate, care pot proiecta plauzibil incidentul în mit (ca acel **Meșter Manole** redus la personaje masculine ce dă chiar titlul volumului). Comparația homerică, amplă și lentă, se integrează folositor acestui stil : **Nepedepsită fonta, însă-nspăimîntată / de ceea ce înfăptuise, / nedîndu-și seama că va fi atîta de cumplit / ca o panteră se rotea oprită în furnal, / lingîndu-și botul lacom și-ațițat / de ceea ce putuse rupe dintr-un om (Șarja).** Utilizarea frecventă a pronumelor personale și demonstrative — care de altfel vine din limbajul țărănesc al cîmpiei dunărene — contribuie aici la constituirea unei lumi solemne și esen-

țiale, căci personajele trebuie să fie neprecizate, numele urbanizează și împing spre cotidian. În **Zoosofia**, demnitatea tinde spre sublim. Invenția lexicală de o strălucită energie (punct de vîrf chiar și pentru autor care pare mereu să redescopere, cu gingașă venerație, cuvintele limbii române și îmbinările lor) sugerează jocul paradoxal, naivitățile grotești ale mitului simplificat — dar pe fundalul de piatră tare, al unei înalte gravități. În fine, **Avatara** (care, în această privință, întrece **Vine iarba**) reprezintă, odată cu **Megalitice**, un punct culminant ; acum procesul muncii însuși, ca și, de altfel, actul cotidian, poate deveni (fără ridicol și fără bombastică sforțare) ritual solemn. Ion Gheorghe se apropie aici (să nu ne sfiim să o spunem) de acea autentică putință de transfigurare și acea comunicare cu însăși **substanța** gesturilor umane pe care numai poeți foarte mari ca St. John Perse sau Claudel o ating în secolul nostru. **(Țăranii, pălării de iarbă, cuiburi stufoase de cocori — / în trecere prin mulțime ; dintr-o parte în alta a pieței de înfruniri : / le sună fierul sabiei de lucru la piatra genunchiului / ca o cnemidă cu ieroglifa părinților inventatori ; piciorul sting pare mai șubred, ispășind căderea de pe cal / a zeilor învinși în turnir).**

Spunînd, însă, transfigurare, ne oprim fără să vrem asupra raporturilor pe care le stabilește Ion Gheorghe între poezia sa și real — raporturi marcate și ele printr-o creștere organică a intensității. Demnitatea figurilor mitice se aplică la Ion Gheorghe nu asupra excepției lumii în aspectele ei mai generale și mai abstracte, ci, dimpotrivă — și tocmai aici se găsește originalitatea — asupra aspectelor cele mai umile și mai elementare, asupra concretului în toată zgrunțuroasa sa soliditate. Dacă în volumele de acum vreo zece ani tendința aceasta se manifesta încă oarecum timid (de pildă în personificări ce implică o **moralitate** a lucrurilor : **Și dacă și lumina greșește, nematurizată / umblînd și ea cu capul blond prin nori,** sau **Apoi, cînd lotca umilită / de rostul josnic ce-l avea,** sau **Dar mă trezeam că apa e lingușitoare / avînd un mormăit sentimental,**) ea izbucnește biruitor mai cu seamă în **Megalitice (Ci iată, vine clipa cînd în burta piinii, / la ultima înghițitură de apă / Maica înfige țăicul cu călcîiul miinii / ca un țăran cînd seamănă ceapă ; / se-ntinde drojdia ca simburul de caisă / cît inima-n vită, cît oul în găină, văros — e apoi strînsă piinea, ridicată greu, ca o mioară ucisă / și iarăși pusă jos : / dar acolo unde-a căzut lebăda miinii, / albă ca Leda și somnoroasă — /se vede buricul piinii / ca burta țăranului găurită de coasă/...)** Putem vorbi de un demers asemănător celui al picturii naive cînd transpune sacrul pe icoane de sticlă (la care nu întîmplător Ion Gheorghe revine atît de des) : ca într-o proiectare la scara naturii a conflictelor de clasă, poetul investește nivelul concretului cu însușiri morale și sociale. Ba chiar revoluționare : tot volumul **Vine iarba** este o inteligență și crîncenă exploatare a acestei metafore expandate. Printr-o subtilă suprapunere dialectică, simetric inversă, — îl recunoaștem aici pe absolventul unei școli de poeți din anii cincizeci — iarba care vine este atît materia brută nesupusă formei clare creatoare, cît și un fond social originar care se împotrivește suprastructurilor opresive. Sub cea dintîi înfățișare este negativă, sub cea de-a doua, pozitivă : poate tocmai din această cauză, volumul, care conține multă tînguire plictisitoare, are și cîteva înfăptuiri superlative, de o aspră sinceritate.

Concretul devine mit, am vrea să mai adăugăm, prin intermediul vinei epice care nu se pierde niciodată la autorul romanului **Piine și sare.** Sursele acestui epic par a fi multiple. Nu cel din urmă dintre ele este reportajul liricizat — gen cu supraviețuire tenace în ultimele decenii — la care Ion Gheorghe revine mereu. Dar importantă este balada, așa cum observam altădată. Că „nuvelele" din **Cariatida** sînt, în fond, balade nu e greu de observat (cu tonuri din Labiș, ba chiar și din Doinaș, pe care poetul îl ignora, desigur, la acea oră : **Și pînzele de purpură trosnesc în vînt și slavă** sau **Și mă gîndeam că apele îi poartă chipul / ca niște fresce repetîndu-se fluid),** se cuvine să spunem că același lucru e valabil și pentru multe poeme din **Zoosofia** sau **Mai mult ca plînsul (Ferestra, Sfîntul Ilie, Sfîntul Gheorghe)** în care descrierea e impulsionată decisiv de epic.

Toate aceste linii de forță se unesc în poemul central din **Megalitice**, în **La căpătîiul gigantului,** care este (s-a observat oare ?) unul din marile poeme ale literaturii noastre. Lumea poetică delineată aici (și aiurea în volum) este amplă, primitivă și amenințătoare : un Orfeu balcanic descoperă o Tracie neschimbată. Mit — da, dar nu ca o albă și elegantă paradigmă, pură și durabilă, ci ca un monstru născînd, duhnind a sînge și sudoare.

Profetismul aproape blakean (încercat fără succes în **Cavalerul trac)** își dobîndește abia acum întunecata majestate — poemele devin gigantice monumente, necioplite și enigmatice. **(Zvîrlit cu fața-n iarbă , ca o ginganie blîndă și mare, / împilat de moarte, doarme țărănește și zace / de departe i se văd degetele de la picioare / cum stă trîntit în plasa lumii, de insectă rapace ; / cu gura-n pămînt, parcă ucis în bătăi, / prin orbite-i putrezesc pietrele ochilor frați ; / pe sfecla feței, lividă, spălată să fie dată la oi, / se coc tumorile vînătăilor, ca mugurii degerați).**

Prin întreaga sa configurație, Ion Gheorghe pare să se desemneze ca unul din poeții care vor orienta deceniul VIII. Și anume, pe cît se vede, în direcția unei apropieri de intimitatea realului, în direcția unei subordonări a formei — fondului.

Virgil Nemoianu

profil

Mircea Cojocaru

Născut la 21 iulie 1938.
Bibliografie : Minciuna, *roman, 1969 ;* Ramayana, *roman, 1970.*
Referințe critice (selectiv) : **S. Damian în** Intrarea în Castel, *1970, p. 107-111 ;* G. Dimisianu *în* Prozatori de azi, *1970, p. 179-183.*

Aproape deloc epice și reconstitutive, romanele lui Mircea Cojocaru reiau într-o formulă originală o temă cu tradiție în proza românească, scriitorul punînd de fapt în termeni noi vechea problemă a inadaptării. Urmărit în latura subiectivității, mai puțin în manifestările superficiale, Arhip, eroul primei sale cărți **(Minciuna,** 1969), își creează o lume fantasmagorică, de imagini haotice, picloase, lipsite de consistență, ale cărei vîrtejuri tulburi îi asigură „o stare de neîncetată euforie". Substratul acestei evaziuni în imaginar este de natură etică și, de la un punct, socială, întrucît este acuzată „nesiguranța" unui anumit moment istoric — „unul dintre cunoscuți venise cu un ziar și ne-a citit despre intrarea trupelor germane în Polonia. Am ascultat ce scria ziarul, apoi ne-am îmbătat cu toții, afară de femei. Ne-am dus și la circiumă. Domnișoara Ruth părea tristă — desigur, din pricina nesiguranței noastre..." etc. Inițial, spațiul ficțiunii corespunde noțiunii de rău, delimitată însă printr-o succesiune de interdicții. Copil, Arhip „învățase să deosebească răul de bine și, pentru că în jurul său se pomenea mereu despre obstacolul dintre aceste două noțiuni (auzea la tot pasul : **nu gusta, nu lua, nu atinge),** simțise nevoia să creeze pentru noțiunea de rău o lume numai de el știută". Dar lumea aceasta e, deopotrivă, o lume a tentației și a posibilului infinit ; Arhip își proiectează aici dorințele cele mai secrete, realizîndu-le într-o libertate deplină. Copilul „strica jucării pe care, de fapt, nu le-a avut niciodată ; se simțea vinovat și aștepta să fie certat și chiar pedepsit. Într-o noapte a demontat lanterna cu dinam a tatălui său. A descoperit acolo tot felul de lucruri interesante, a studiat-o, apoi n-a mai izbutit s-o monteze și a aruncat-o în stradă. Ideea i-a plăcut în primele zile, apoi a început să fie urmărit de o umbră de vinovăție. Ocolea privirile tatălui, cu toate că în fiecare zi putea să observe în liniște lanterna rămasă la locul ei, pe etajera din mijloc a bibliotecii. Săvîrșirea abstractă a răului, sentimentul de culpabilitate și neliniștea permanentă în așteptarea pedepsei îi produceau o neîncetată stare de euforie". Contactul vital cu lumea exterioară slăbește, fiind înlocuit cu fantazarea pasivă, gratuită însă și lipsită de sentimentul responsabilității ; neadaptarea la realitate e însoțită de cufundarea molatecă în viziuni subiective și arbitrare. Paralel cu lumea reală, pe care nu o poate supune, Arhip își construiește un univers iluzoriu și instabil de forme exprimînd tragismul unei condiții umane suferinde, fiindcă în ciudata desfășurare a imaginarelor sale tribulații, personajul romanului este stăpînit de senzația vinovăției și a fricii. Ficțiunile lui Arhip au un aspect de coșmar, nicidecum unul paradisiac, sunt expresia unor terori și nu a exuberanței. Visul se suprapune realității, amplificîndu-i în fond ecourile și în halucinațiile febrile ale personajului din **Minciuna** trebuie să vedem exasperarea produsă de sentimentul îngrădirii. Poveștile inventate de Arhip vin dintr-o nevoie de fericire, dar se vădesc a fi cel puțin tot atît de apăsătoare ca și realitatea din mijlocul căreia încearcă să evadeze, prin mijlocirea lor, acest personaj avînd vocația libertății, nu însă și forța de a o obține. Eroul visează o femeie frumoasă care îi solicită ajutorul, întîlnește apoi un convoi mortuar și o identifică pe tînăra din sicriu cu cea din vis. Urmînd procesiunea, își închipuie o lungă și deseori confuză istorie, un „roman" de iubire populat cu întîmplări și personaje imaginare, trăindu-l cu atîta intensitate în toate detaliile încît, ulterior, nu mai face distincția între vis și realitate, „nu mai știa să deosebească dacă au fost vis sau realitate întîmplările din ziua aceea umed cenușie de toamnă". Romanul lui Mircea Cojocaru analizează așadar, într-un mod indirect, un caz de mistificare determinat moral, scriitorul investigînd într-un mod remarcabil stările subliminare, născute din interferența realului cu imaginarul. El este, mai cu seamă, un observator al firescului existent în fantastic, punînd în evocarea invențiilor lui Arhip liniștea descriptivă a unui observator realist, ceea ce dă ficțiunilor o aparență de soliditate neașteptată. Cu aceleași procedee se face în micul roman **Ramayana,** de fapt o nuvelă mai amplă, descripția unei iubiri imposibile prin răsturnarea raporturilor dintre obișnuit și straniu, ajungîndu-se însă la o anume epuizare prin stereotipie.

Mircea Iorgulescu

Marcel Bărăganul

Confesiune

Se coace-n mine grîul ca-ntr-un pămînt străvechi
Mamă, eu citeodată sînt un pămînt frumos
Cu soare-n ochi, cu lună în urechi
Și-s reavăn, mamă, ca o dimineață.

Pluguri solare ară-n mine greu,
Un neam întreg mă ară și mă ară,
Poate de-aceea-n mine-i numai vară,
Ca grîul să răsară, să răsară

Oh, grîul, boabele de grîu se coc,
Oh, neamul meu s-a fost născut din grîu,
Oh, piinea asta de o rup la masă,
Oh, pacea fără seamăn a lumii este grîul.

Ce grîu să fie-acesta, că parcă nu e grîu,
E galben precum sfinții, precum luna —
Oh, Oana și Ioana și Ion
Voi sînteți grîul meu dintotdeauna —

Totul e grîu ; Și cîntecul meu bun
Ce se înalță luminînd
Cenușa ce-l adapă și-l hrănește
Cu sfîntă chibzuință, pînă cînd...

Istoria și unghiul actualității

Urmare din pag. I

mermoor, numai că, redacțional e o deosebire în sensul discreției, din documentul istoric (aici, de natură literară) reținîndu-se doar sugestia unui gest, a unei intonații etc., în strictă tehnică metaforică. În acest colț de pagină, unde referirile personale sunt nu numai permise, ci și de rigoare, îmi pot aminti cu satisfacție că un spirit critic pătrunzător, Al. Protopopescu, a înțeles că autorul romanului **Sinuciderea din Grădina Botanică** „parodiază însuși conceptul de roman, cu toate virstele și canoanele sale, de la picarescul naiv la dilema de labirint și de la aventura galantă la suspensia onirică", scrierea fiind „un inventar de modalități și de recuzită romanescă", ceea ce a fost în intenția autorului, mai puțin parodia care a ieșit, probabil, dacă și cîtă va fi fiind, din rapiditatea ritmului și din natura însăși a demersului epic în general.

Problema eroului total, așa cum încerc s-o schițez, este de importanță fundamentală și are precursori foarte îndepărtați, ca să nu zic și oarecum surprinzători, ca autorul **Ierusalimului eliberat, Iliadă** a altui timp, în care episodul luptei dintre Tancredi și Clorinda e pus metaforic, în subtext, sub semnul temei iubirii ca luptă omicidă, ilustrată și de Lucrețiu și înțeleasă de Baudelaire **(Duellum),** cititor al lui Tasso, cu aceeași gravitate. Clorinda se întîlnește în duelul ei cu Tancredi, ca Hera cu soțul ei pe Gargaros, ocrotiți de norul strălucit, eroii lui Tasso de noaptea opacă, tînăra musulmană deghizîndu-se, spre deosebire de zeița care ținea să-și arate întreagă splendoarea frumuseții, într-o armură ruginită, neagră (c. XII). Funcția ascunderii, a deghizării, a discreției este hotărîtoare pentru structura marelui poem italian și-i fac ecou, mai aproape de noi, versurile lui Valéry despre secretul mincinosului, de înscris pe frontispiciul caietului de studii al celui care se inițiază în poezie. În roman, cu excepția celui contemporan, istoria în înțelesul de mai sus este o iminență și cată a fi făcută și resimțită ca atare.

Romanul istoric propriu-zis își are îndreptățirile lui, dar este de așteptat ca autorul unui viitor alt **Salammbô** să-și pună probleme foarte complicate, nu altele, în esență decît ale celui care își plasează romanul în contemporaneitatea și geografia sa, cu deosebirea că istoria nu se va implica venind din urmă, ci din sensul opus, adusă astfel de tensiunea scriitorului de a înțelege, din punctul său de vedere, o lume (aparent) revolută. Sensul mișcării ar fi (este o ipoteză) de la **Madame Bovary** la **La princesse de Clèves** spre Appuleius, pentru a întîlni, la capătul acestui plonjon, pe doamna Claudia Amba din Romula, actualmente Reșca, pe Teslui, așezare militară romană în forma unui poligon cu opt laturi, al cărui diametru mai lung era aproape de o mie de pași —, despre care vorbește Hașdeu, la cuvîntul **Antina,** în marele său dicționar etimologic.

revista străină

● **INSTITUTELE DE MARXISM-LENINISM** de pe lîngă Comitetele Centrale ale P.C.U.S. și P.S.U.G. au început editarea în comun a unei culegeri în 100 de volume a operelor lui Karl Marx și Friederich Engels în limba originală — cea mai completă culegere a operelor marilor gînditori. Primul volum se tipărește la tipografia „Interdruck" din Leipzig. El cuprinde dizertația de doctorat a lui Karl Marx, primele lucrări de publicistică și versurile scrise în anii tinereții.

● **ÎN EDITURA ENGLEZĂ BODLEY HEAD** a apărut volumul „A Flame in Sunlight — The Life and Work of Thomas De Quincey" de Edward Sackville West. Este o biografie completă a uneia dintre cele mai importante figuri literare a secolului XIX, Thomas De Quincey. Completată cu o prefață și note de John E. Jordan de la University of California-Berkeley, lucrarea, calificată drept singurul ghid al fascinantei vieți a lui Quincey, a fost editată prima oară în 1936.

● **EDITURA FAYARD** publică volumul lui Rudolf Pörtner — „La Saga des Vikings". Autorul îmbină ineditul cu analiza științifică, și demonstrează ce a însemnat adevărata istorie a Vikingilor, popoare venite din Nord — Danemarca, Norvegia, Suedia — colonizînd Normandia, Islanda, Groenlanda, apărînd în Bizanț, în Sicilia, în Labrador, văzuți și prin Marea Baltică pînă în Marea Neagră, și descoperind America cu cinci secole înaintea lui Columb, țara „Somnului și a grîului sălbatic" — cum e cîntată în Saga. Numai istoria demonstrează cauzele aventurilor de necrezut — distanțe fantastice în raport cu fragilitatea „bărcilor lungi" — : suprapopulație, variații climaterice, căutare de femei. Vikingii, acei păgini, acei pirați, care nu respectau nimic, care civilizau totuși și care din năvălitori au devenit mari negustători, ajung chiar în teritoriile Imperiului bizantin, ale lumii arabe, ale Asiei și, în urma activității lor, au evoluat ei înșiși, comerțul fiind mai rentabil decît războiul și pirateria.

● **„PREMIUL LITERAR AL NUVELEI SCURTE KATHERINE MANSFIELD"** organizat de orașul Menton a fost decernat pentru anul 1974 scriitoarei Yvonne Escoula, autoarea volumului „La Peau de la mer" (Ed. Gallimard). Cu ocazia acestei confruntări, atenția membrilor juriului care a acordat această primă distincție, a fost reținută și de nuvelele lui Robert André și ale lui Toesca Maurice. Cite o mențiune cu felicitări a fost acordată atît scriitorului Marcel Arland pentru „Trente nouvelles du monde entier" selecționate de Nouvelle Revue française, cît și editurii Stock pentru reeditarea a două broșuri cuprinzînd opera Katherinei Mansfield.

● **ÎN EDITURA GALLIMARD** a apărut romanul lui Patrick Grainville „L'Abime", o autobiografie mitică (începută, de fapt, în primul său roman „La Lisière" cu care a pierdut la mică diferență de voturi premiul Goncourt pe 1973 în fața lui Jaques Chessex, „L'Ogre"). Romanul înmănunchează cele trei virste ale omului : copilăria, tinerețea în plenitudinea ei, maturitatea și primele ei fisuri — trei cupluri ce se descoperă zburdînd, sfîșiindu-se în trei decoruri ce intensifică contrastul : natura cimpenească, grădinile și orașul. Este o operă remarcabilă, prin ecourile și contrastele între aceste trei etape, stări ale sufletului și ființei umane.

● **CU OCAZIA ÎMPLINIRII A 500 DE ANI** de la nașterea prezumtivă la Sevilla a lui Bartolomeo de Las Casas, în cursul lunii octombrie a avut loc un colocviu organizat de Institutul de Studii Politice din Aix-en-Provence. Această comemorare a dominicanului Las Casas, apărător intransigent al indienilor din „Lumea Nouă", a prilejuit numeroase manifestări atît în Spania, țara sa natală, în Mexic unde a fost numit episcop de Chiapas de către Carol Quintul, cît și în Franța unde este cinstit ca un precursor al ideologiei drepturilor omului, inspirator al creatorilor declarației din 1789.

● **ÎN EDITURA OXFORD UNIVERSITY PRESS** — Clarendon Press — a apărut lucrarea lui James Kirkman „Fort Jesus — A portuguese Fortress on the East African Coast". Se relatează aci amănunte despre săpăturile și cercetările realizate de autor la Fort Jesus între anii 1958 și 1969. Fortul fusese construit de către portughezi la Mambasa în 1593 pentru a împiedica pe Otomani să-și întemeieze o bază pe coasta de Est a Africii, fort care a durat pînă în 1598 cînd a fost transformat în închisoare. Lucrările arheologice descrise și efectuate de autor au scos la lumină numeroase fragmente de ceramică, mărgele, tunuri și ghiulele. Cele aproape 150 de planuri ale construcției și schițele găsite în pămînt, fac ca această lucrare să fie o importantă contribuție la istoria arheologică a Africii de Est începînd de la sfîrșitul secolului al XVI-lea.

● **INSTITUTUL BIBLIOGRAFIC „L BIBLIOTECII NAȚIONALE DIN VARȘOVIA** lucrează de 24 de ani la opera monumentală a lui Karol și Stanislaw Estreicher — „Bibliografia Poloneză", care va cuprinde 20 de volume ; primul tratează perioada 1901—1939 și se află sub tipar, urmînd ca celelalte să fie editate succesiv în cursul anilor următori. Lucrarea, în întregul ei, cuprinde opere editate în Polonia și străinătate începînd cu secolul XV, bazată fiind pe izvoarele cele mai complete asupra științei, culturii și literaturii poloneze.

Iată principalele calități ale televizoarelor VENUS, OLIMP, ARIA cu diagonala de 47 cm., OPERA, SATURN, DIANA cu diagonala de 59 cm. și ASTRONAUT cu diagonala de 65 cm.

Prezentate în casete furniruite, cu o linie modernă, asimetrică, televizoarele au o mare stabilitate în funcționare, imagine și sunet de calitate.

De vînzare și cu plata în rate lunare.

atelier literar
poșta redacției

ION AR.: Ciudată confuzie! Să admitem că ați putut confunda pe Ion A. cu Ion Ar., dar titlurile citate n-aveați cum să nu știți că **nu vă aparțin.** Și atunci? La ce poate folosi simularea acestei confuzii? Numai așa ca să ne aflăm în treabă? Răspunsul care vă era adresat (și el imposibil de confundat — v. nr. 38) suna, ca și altă dată: **nimic nou!** Ca și acuma: nimic nou!

ȘT. I. COSTEL: Ceva mai bine, în „Socratică", „Magie".

DINU COMAN: Sînt unele indicii de perspectivă, mai ales în „Palatele din vis", „Deschidere", „Cit despre țară". Versul e încă greoi, uneori cam tulbure, alteori concesiv față de obligațiile prozodice. Dar, cum ziceam, sînt motive să așteptăm rezultate din ce în ce mai bune.

DAN CERNESCU: Vi s-a răspuns în nr. 34 (22 aug.): mai bine în „Voi veni simplu" (publicată în același număr), „Da, știu", „Grotescă", „Studiu". De data asta, nimic nou (mai ales că unele pagini le-ați mai trimis). În ultimul plic, lucruri cunoscute. „Pocăire", insuficient transfigurată.

NYX: Mai bine, în „Capricii", „Ciinele", „Poetul", „Poate nu merit", „Furnica" (unele în progres față de variantele anterioare). Interesante, și „Idolii", „Mătcile", „În mlaștina", etc., dar aici (și în altele din acest ciclu pamfletar), imprecația, vehemența satirică nereușind (încă!) să capete caratele poeziei. Așteptăm vești noi și semnătura definitivă.

ION CRISTEA: E un zvon de poezie prin paginile trimise (mai ales în „Eu care aștept", „N-ar trebui", „Tot mai tăcut"), dar deocamdată ne aflăm la început, printre naivități și stîngăcii (dar și în mijlocul unor grele nesiguranțe de ortografie și gramatică, incompatibile cu ispita poeziei). Să vedem ce mai urmează.

THOMAS: Nu sînt motive reale nici pentru dezamăgire, nici — mai ales — pentru descurajare. Avem, de multă vreme, în dosarele noastre, numeroase pagini reținute (pe care le-am și citat la timpul respectiv), dar oscilațiile dv., de la un plic la altul, schimbările de manieră, căutările (care au avut și au, firește, o justificare și, poate, un aport) au determinat și oscilațiile răspunsurilor noastre și, mai cu seamă, ne-au obligat să mai așteptăm, să urmărim pînă la capăt, pînă la concluzii mai clare (pînă la opțiuni și cristalizări mai depline) această ebuliție creatoare, acest proces de devenire în plină desfășurare. (Să nu uităm, apoi, că dv. v-ați păstrat anonimatul pînă nu de mult!). Așadar, răbdare și încredere! În ultimul plic, majoritatea paginilor par să fie mai vechi. Am reținut: „Țărm ud", „Putrefacție", „Cu preț nedemn", „Reîncarnare".

D. S. VĂTĂMĂNIUC: „Descoperirea" dv. merită să fie popularizată. Ne spuneți în scrisoare, în legătură cu versurile însoțitoare: „vă trimit cîteva, dar nu știu unde să pun semnele de punctuație în scris, **dar verbal mie îmi reușesc**". Să sperăm că specialiștii vor putea descoperi în mărturisirea dv., orizonturi nebănuite în studiul, atît de arid și ingrat, al gramaticii și ortografiei, sau poate chiar cheia providențială a însușirii corecte — fie chiar și numai verbale, la urma urmei! — a regulilor spinoase ale blestematei ortografii, cel puțin de-acum înainte și măcar de către școlarii din clasele elementare (dacă pentru unii poeți, deveniți între timp, mai mult sau mai puțin „celebri", e poate prea tîrziu!). În privința versurilor trimise (pe care — ziceți — „le-am salvat din mîinile soțului, care face mare haz rupîndu-le spunînd că asemenea mîzgăleli copiii le fac la vîrsta preșcolară"), fără să ne permitem vreun amestec în treburile interne ale familiei dv., trebuie să recunoaștem că soțul dv. nu e prea departe de adevăr.

M. Casapu, Radu Mercea, M—C. Năftănăilă, Radu Genu (texte dactilografiate!), **Anca Elisabeta, Voluna Remo, Ganymed, Cristea Petre, Moga Gheorghe, Florin Cerbu, H. Petra-Paul, Amarilis, C. Noël, A. Macovei, Rodica Vatră** (ceva mai bine, în „În ziua aceasta", „Ca pîinea cîmpului"), **Radu Aurel, Mara Nicolescu, Ilie Trincă Delamaradia, Nicolae Dorobăț, V.T., Luiza Mocanu, Duduș, Rodica Mandi, E.I.E. Ciubotaru, D.A. Laurențiu, Theodor Mireanu, Ana Diel:** Încercări mai mult sau mai puțin îngrijite, dar de nivel modest, fără calități deosebite.

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Confesiune

Într-o singură noapte
bucuria pătrunde în sufletul meu
aidoma fluturilor rătăciți
ce pătrund uneori încurcîndu-se în odaie
Și poate nici nu e noapte, e numai seară
cînd crinii se închid și luna caută
în dorul oglinzilor legănatul
Și poate nici nu e seară, e numai amiază,
cînd gîzele mor însetate în roata de soare,
cînd fructele stau lîngă vorbe necoapte
și poate e numai dimineață
cînd ierburile încep strămutarea
spre hotarul care desparte mișcarea de
nemișcare.

E. M. A. HAINAL

Schiță de iarnă

Din cîmpuri vine iarna severă-n dolmane,
Calcă greu prin curți, pe case și pe străzi.
Ciori zgomotoase dau cu bulgări negri-n aer,
Voinici ies lupii falnici după prăzi.

E anotimpul celor temerari și dîrzi
Ce nu acceptă-nfringeri și cădere.
Mă fascinează albul cristalin
Ce sufletul în depărtări mi-l cere.

M-aș duce peste văi și munți
Încotro văd cu ochii, fără oprire,
Furat de-această euforie albă,
Avid de țărmuri noi, de primenire.

Crivățul mă-ndeamnă să-ndrăznesc,
Să trec peste răscruci interioare.
E lumea plină de un farmec rar
La care-ajungi prin arderi și mișcare.

Coboară iarna ca o doamnă aleasă
Din sania cu cal tropotitori.
Solemni și reci va trebui să fim
Pentru a deveni nemuritori.

EMIL GAVRILIU

Socratică

Vedem soarele
prin lumina
ce se naște din el,
polen
risipit departe, departe

Și rîdem bucuroși
că, am găsit
un ochi,
să privim
înapoi
către noi

COSTEL ȘTEFĂNESCU

Desen de Vera Hariton

Negarea Vezuviului

Vezuviul doarme. În părinți e neliniște
Cel puțin cînd erupe straniu și laș
Gura înecată de sulf și de ură.
Slobozește cuvîntul mocnit și vrăjmaș.

Oamenii totuși clădesc case-n tăcere
Pe lavele lui lucitoare și reci
În timp ce copiii strigă spre soare
Că Vezuviul a adormit pentru veci.

ION AVĂDANEI

Prînzul pe iarbă

Cineva a dat scaunele afară
și stăm cu toții pe iarbă
cine se ridică nu e mai mare decît un om
sau o fîntînă cînd ajunge la apă
cine se așează
ca un clopot în mijlocul satului
ne apropie mîinile mai mult.

C. DOCHIAN

Poetul

Jumătate din strai de măslin,
jumătate al cămășii cu zale,
prin umbre și lumini
îmi joc ca pe un șarpe sabia
izgonind vînzătorii din Templu;
înflorirea e focul cărui mă închin
și îmi călesc fără-ncetare corabia;
ferecat de catarg
sub zări jumătate dispar
jumătate cu sirenele rămîn...
mateloții cu ceară-n urechi, fără habar,
rid cînd prin cețuri
cu priviri exilate în interior mă caut
și nu știu ce îngîn
de unul singur.

CONSTANTIN PALEOLOGU

Zi

O zi în care să mă simt grozav
HERMAN DE CONINE...

O zi deasupra de unde
pe curcubeul punții lustruită de umblet
cu timplele tinere golite de gînduri
înflorite de palmele tale
o zi mirosind a răchiți și a cînepi topite
cu fuioarele întinse pe mal ca niște înecați
rîsul vibrînd prin tăioasele trestii
larg să-ți descheie al dinților alb fermoar
cînd pești buimăciți
sprînările-și șterg de-ale tălpilor...
ca pielea molatecă a gîrlei
în care le-afunzi ca-ntr-o coamă de leu
îmblînzit
e zi ca aceasta frumoasă și veșnică poate

ION DUMBRAVĂ

cartea de debut

Virginia Mușat

Peste un timp

E între noi o iubire
Ca o fîntînă în sete topită
Nu poate muri în afară
Nu poate rămîne zidită
E între noi o durere
Deschide-o împrejurul meu tremurînd
Peste un timp vom trăi fără rost
Corăbii naufragiate-n pămînt.

Cum să te-ntorc...

Și așa m-am trezit
La sfîrșitul sfîrșitului
Neatins de zenit
Despărțită de Lume
Ca un punct aruncat
Într-o mare de dune
Cum să te-ntorc și de unde?
Cum să se facă rotunde
Brațele mele pe inima ta
Cu o pîlnie sub o stea?

Eu, dacă...

Eu, dacă brațul tău se-nchide
În calea mea ca un perete
Ochilor tăi dacă de mine secînd
N-o se le fie sete
Buzelor tale-nsingerate
De nu le voi putea fi leac,
Trădarea să mi-o schimb în soare
Și brațele în flori de mac
Și dacă gîndurile tale
M-or îngropa în neîmplinire
Cutremurîndu-mă de jale
Mă voi topi de preaiubire.

Încă un „cîntec de vîrstă"...

Două sînt impresiile mai persistente pe care le naște o lectură rapidă a versurilor lui Paul Balahur. Pe de o parte: lucrurile se pierd, străvezii, sub o ploaie deasă de raze aurii iar contururile se anemiază într-o profuziune de ceață luminoasă pe care nici un reflector, oricît de puternic, n-o mai poate străbate. Cantitatea de lumină pe metru pătrat de spațiu poetic este, în sine, impresionantă. Însă se petrece un lucru ciudat: această lumină e departe de a limpezi spațiul în care pătrunde și, paradoxal, îl întunecă. Iată, de exemplu, o strofă plină de surse și semne luminoase dar care în fond este de o întunecime dezolantă: „Munții respirînd sub zarea **zăpezilor** fertile / Pătrund odihna frunții în **raze** la izvoare / În prag prielnic veghea sub **ornice** solare / Cum ritual carpatic de neam în munci și zile" (s.n.)

Versurile acestui debutant — mă grăbesc să precizez că este vorba de un talent autentic însă rău îndrumat și neajutat nici de editură să-și facă o selecție care să-l reprezinte mai exact — abuzează de zăpezi, țărmuri de aur, raze, secerișuri solare, zile de aur, vatră de aur, pocale argintii, orgile luminii, conture luminate, lumina oaselor etc, însă, efectul este invers decît ne-am aștepta. Conturele nediferențiat luminoase își pierd orice consistență, înțelesurile se pulverizează, dacă au existat, într-un fel de negură abstractizantă. Pentru că invazia de lumină, soare, raze și alb de zăpadă este, ca orice invazie, oarbă, incapabilă de a ne face, să vedem **mai bine.** Rămîne să deosebim aici între imaturitatea debutantului a cărui fantezie este infidelă lucrurilor și lipsită de finețe și reflexul versificatorului „experimentat" care se înconjoară de un nimb luminos, spre a nu-i putea surprinde goliciunea de sub nimb. În ce-l privește pe Paul Balahur, înclin spre prima variantă. Pulberea luminoasă în care plutesc multe versuri lipsite de lumina înțelesului lăuntric al unei stări sau viziuni reprezintă la el acea tendință a debutanților de a spiritualiza realitatea mai înainte de a o putea numi. Lucrurile nu se mai deosebesc între ele plutind abstract într-o lumină ce le cuprinde egal. El are un singur nume pentru lucruri foarte diferite și vede lumea într-o singură culoare.

Să notez, în al doilea rînd, modul convențional în care tînărul poet se închipuie și se proiectează, în contradicție însă cu mijloacele utilizate. Astfel, el face figură de Atlas ducînd globul în spate ceea ce, ca imagine separată de orice apartenență, poate fi grandios. Nu însă și în acord cu ceea ce acest tînăr poet poate cu adevărat „duce în spate"! Este înutil și, firește, dăunător să-și irosească forțele în astfel de compuneri: „Cum umerii sub cumpănă mi-i știi / În creștere zidind ceremonios"; „Cu umerii planeta pe ceruri să ți-o caut"; „Sprijin ceru-n stîlpi de rouă / Țin pe umeri stîlpi de casă" etc. Imaginile, vag statuare, vrînd să sugereze un efort colosal, se sparg în țăndări. Din nou ne izbește neputința de a susține concret, diferențiat ceea ce autorul a gîndit, abstract, pornind nu de la lucruri ci de la imagini consacrate, gata constituite și pe care nu face altceva decît să încerce să le ilustreze. Cursă în care cad mulți debutanți inclusiv cei care nu mai sfîrșesc să debuteze (în alt fel, invers, decît considera Arghezi debutul). Paul Balahur este poet adevărat atunci cînd se lasă „furat" de cîntecul vîrstei („îngrijorător" de mare numărul autorilor care știu să-și „cînte" vîrsta!) în versurile, uneori chiar foarte frumoase, care surprind tonul „vocii în schimbare" (titlul unei poezii) sau în asemenea balade „copilărești" alcătuite cu o maturitate a viziunii surprinzătoare: „Domnițele creșteau în turn de lapte / În turn de cretă stă un zmeu albastru / Eu poate sînt o pîrtie de astru / Pe unde nu mai trece nici o noapte / Nisipul legăna un semn din rune. / Un fluture pe-un semn se da în leagăn (?) / Eu poate sînt de nu mă poți tu spune / Îmi cheamă brațul înapoi săgeata / Înfiptă-n roata carului solar / Ca trupul meu, ca ochiul meu e roata / Pornim la vînătorile de bouri / și arcurile în ecou transpar / Primind săgeți întoarse de ecouri" (Canon). Remarcabilă e „înăsprirea" viziunii, imperceptibila alternare de registre sufletești fiind o dovadă de rafinament. În poezii deseori comune sînt montate versuri de o mare frumusețe: „Cocorii toamnei cad pe mozaicuri"; „O, ca un glonț înăbușit în somn / Mi-e mîna-ntinsă leneș cu inele" ș.a. În fine, cred că nu-i inutil să menționez că o poezie cum e **Mișcarea pămîntului** pare o variantă, mai stîngace, a unui poem de Cezar Baltag „Mi se umple cu pămînt / Trupul ca în somn odată / și prin porțile fluide / Mă întorc în cel ce sînt / Cel ce sînt furat de nori... / Și-am să-mi cresc pe trup străin" etc. etc. Dacă tînărul autor simte nevoia de a imita un exemplu de concentrare poetică, lucrul este lăudabil...

C. Stănescu

Desen de Grigore Ionaș

*) **Paul Balahur: „Anotimpul corăbiilor".**

PARODII

Ion Nicolescu: „Bizanț cu danț"

Dona Stela din Alaska
croșetindu-și soarta tristă
mi-a purtat în lume masca
și increderea baptistă.

Dona Stela, Stela dona
ibis verde, ce mai faci?
Ah! cum mi-ai trecut prin zona
inimii dintre copaci.

Dar prin urbea sumbră foarte
îți zăresc pantoful fin
și mă inspăimînt de moarte
ca un cavaler de Rhin
(Transferat la Cobadin)

Nimeni n-are ce se pare
Nici chiar TU, madam, nu ai
Fruntea ta e ca o floare
Răsărită-n Himalai.

Dă-mi putere să mă bucur
Printre asprii sicofanți
Și să-i zic lui Florin Mugur
Trei catrene din Bizanț.

Dona Stela, mi se pare,
Că se scrie cu doi „n".
Ah! adio, mi-a culcare
și mi-e somn ...a, b, c, d...

Mircea Micu

Cuvinte rare: *y-sus, baluba, geode, plexiglas, silex.*
Selecție metaforică: *„Culoarea e o aparență / Cînd urșii leneși beau cafea"; „dar nu rîd și plînsul ied / Mohair și Mohamed"; „Glasu-le / de-ar fi să tacă / n-ar fi lumea mai săracă".*

sport

Mortul de la groapă...

După cum bine i-a spus înțelepciunea populară Federației Române de Fotbal și CNEFS-ului, mortul de la groapă nu se mai întoarce. Umilința la care, prin echipa Steagul roșu Brașov, a fost supus fotbalul românesc, într-o anumită direcție chiar sportul nostru, nu mai poate fi spălată tot de aceleași mîini care au determinat această stare de umilință, această mică dar semnificativă catastrofă a unei echipe de fotbal de la noi. Să ne înțelegem: eu nu apăr clubul din Brașov pentru faptul că și-a pierdut jucătorii. Pînă într-un punct, sigur, Steagul rosu poate invoca acest fapt ca pe ceva grav și neplăcut, care i s-a întîmplat. Dar, de la un punct încolo, ne punem întrebarea: de ce au plecat, totuși, atîția jucători de la echipa Steagul roșu? Lucrurile trebuie despărțite și clarificate. Nu e un merit al clubului Steagul roșu că i-au plecat atîția jucători, dar este precis o gravă eroare a CNEFS și F.R.F., că n-au luat măsuri pentru ca o echipă ajunsă, prin forțele ei, în situația de a reprezenta fotbalul românesc, să-l reprezinte la nivelul de sus al posibilităților sale. Viciul fundamental poate fi găsit, așa cum am mai scris în acest colț de pagină, în actualul regulament de transferări, care este făcut pentru a încurca lucrurile și pentru a feri de orice responsabilitate, atît Federația de Fotbal, cît și CNEFS. Este de domeniul celei mai strigătoare la cer evidențe că, într-o mișcare sportivă în care aceste foruri nu-și opresc decît drepturi absolut formale, ele fac asta pentru a fi întotdeauna în afara judecății, în eventualitatea eșecurilor. Eu sînt sigur că aceste două organisme vor și începe să arunce vina pe clubul Steagul roșu (eu însumi — repet — nu consider un merit faptul că echipei i-au plecat atîția jucători). Iată, de exemplu, ce enormități ne comunică ziarul de specialitate ca aparținînd celor ce-au analizat joi comportarea echipei Steagul roșu: **„decalaj de valoare individuală și colectivă în detrimentul echipei brașovene; potențial redus, față de campionatul trecut, al reprezentantei noastre în Cupa U.E.F.A., prin plecarea a patru componenți de bază ai echipei (Purcaru, Anghelini, Olteanu, Anghel); lipsă de formă: scăderea forței fizice pe măsură ce se scurgea timpul de joc, în opoziție cu vitalitatea neștirbită, nici un moment, a partenerei de întrecere; nerespectarea sarcinilor de joc în repriza a doua; acuzarea în bloc a unui șoc psihic după primirea, la interval scurt, a golurilor 3 și 4, ambele parabile".** În loc să se autoanalizeze, F.R.F. și CNEFS analizează echipa Steagul roșu pe care mai bine făceau să o ajute; deci asta era, acestea sînt cauzele?! Totul la modul pasiv: „plecarea a patru componenți de bază ai echipei", „decalaj de valoare", „nerespectarea sarcinilor de joc în repriza a doua", „șoc psihic". Dar această Federație de Fotbal, cu nenumărați funcționari, observatori și nenumărate prilejuri de plecare în străinătate, această Federație de Fotbal, răstignită parcă între îndemnul de a încerca uneori cîte ceva și plăcerea de a mușamaliza totul, dar această Federație de Fotbal nu se simte cu nimic vinovată că în grădina ei, în grădina de care răspund grădinari federali, destul de bine onorați din toate punctele de vedere (grădinari care au văzut lumea mai mult decît oricare fanatic geograf), dar această Federație de Fotbal nu resimte ca pe o cauză pasivitatea sa, convenabilă doar pentru micii ei funcționari de sus și pînă jos? Nu se folosește și în această grădină principiul autocriticii? Ce a făcut Federația de Fotbal, ce a făcut CNEFS pentru Steagul roșu Brașov? De fapt, ce au făcut aceste două organisme pentru fotbalul românesc? Vă spun eu ce au făcut: dintr-o incalificabilă tendință de instrăinare a intereselor fotbalului și de aranjare a tuturor lucrurilor în favoarea unor persoane, CNEFS și F.R.F. au dat drept de joc lui Kun în divizia B, au ținut pe Purcaru, Olteanu, Anghel, Dobrin, Dembrovschi ș.a. în afara competiției naționale, permițîndu-și astfel trufia de a elimina din activitate, așa cum foarte exact sublinia revista Săptămîna, o întreagă echipă reprezentativă.

Părerea mea este că principalii adversari ai naționalei noastre și ai echipelor românești aflate în competiții europene au fost în acest an funcționarii F.R.F. și CNEFS. Mai puternice decît F.C. Köln, Aatvitaberg, Hamburger s-au dovedit a fi inerțiile CNEFS și F.R.F. Cel puțin jumătate din golurile primite de Steagul roșu se datorează țesăturii de pase la mijlocul terenului dintre CNEFS și F.R.F. Urez succes și pe mai departe acestor două organisme în operația de deteriorare a fotbalului românesc! Și să auzim de bine!

★

Frumoasă e renașterea lui Ștefănescu la Craiova, frumoasă este forța interioară cu care acest jucător, fugind după tren, l-a ajuns în clipa cînd acesta prinsese viteză. Pasele spre extreme pun cu adevărat în valoare pe Crișan și Marcu și dau o notă de farmec și de spectaculos unei echipe care dă încă semne de oboseală. De asemenea, splendide șarjele lui Crișan, despre care cred că va deveni cît e el de mic o mare extremă. Față de faptul că și Steaua este într-o bună formă, eu, biet suflet ginditor în primul rînd tocmai la aceste două echipe, Universitatea Craiova și Steaua, cred că voi asista la meci ținîndu-mi mîinile la ochi. Dacă în poarta Universității Craiova nu va apăra groapa care e Oprea, ci un jucător mai bun și dacă Iordănescu, Boc, Dumitru, Marcu vor fi în formă, s-ar putea ca la Craiova să vedem un mare meci.

Adrian Păunescu

Consecvența limbii române

Urmare din pag. 1

cifice, inițiată de B.P. Hasdeu dar fundamentată de Ioan Bogdan, care a și numit-o „filologia slavo-română". Orice tablou general privind contribuția generațiilor formate și afirmate în România socialistă, continuatoare ale marilor tradiții ale științei românești, va reține numele său printre cele dintîi în disciplina pe care o reprezintă. Elev al academicienilor Alexandru Rosetti, Iorgu Iordan și Alexandru Graur, al eminenților învățați R.A. Budagov și S.B.Bernstein, doctor în filologie cu o teză despre **Împrumuturi vechi sud-slave în limba română** (Buc. 1960) în care a tratat cu circumspecție și probitate o temă dificilă, G. Mihăilă a publicat, în ultimii ani, două traduceri ale unor manuale fundamentale (R.A. Budagov, **Introducere în știința limbii**, 1961; S.B. Bernstein **Gramatica comparată a limbilor slave**, Buc. 1965) și două volume compacte de studii filologice și lingvistice: **Studii de lexicologie și istorie a lingvisticii românești** (Editura didactică și pedagogică, București, 1973) și **Constribuții la istoria culturii și literaturii române vechi** (Ed. Minerva, 1972). Aceasta din urmă, la care se adaogă deosebit de importanta sa contribuție la volumele **Literatura română veche. 1402—1647** (2 volume, „Lyceum" 1969) și **Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie,** (ediția „Minerva", 1970), l-au impus pe G. Mihăilă, alături de Virgil Cândea, Gabriel Strempel, Al. Duțu, Corneliu Dima-Drăgan și alți cîțiva, ca pe unul din reprezentanții tipici ai „noului val" în studiile de literatură română veche. El continuă, cu rezultate admirabile, direcția trasată de Ioan Bogdan și dezvoltată cu strălucire de P.P. Panaitescu și Emil Turdeanu, aplicînd, în cercetarea vechii culturi românești, vaste cunoștințe privind limbile și culturile slave. Îi datorăm, de altfel, și o masivă ediție a tot ceea ce a rămas viabil în opera marelui învățat român de la sfîrșitul veacului trecut și din primele decenii ale secolului nostru (Ioan Bogdan, **Scrieri alese**, Ed. Academiei, 1968, 703 p.).

Cu toată această bogată activitate, care i-a adus autorului o meritată notorietate în țară și peste hotare, numele lui G. Mihăilă se va lega, de aici înainte, în mod esențial, de ultima sa carte, intitulată, deloc exploziv, **Dicționar al limbii române vechi (sfîrșitul sec. al X-lea — începutul sec. al XVI-lea)** și apărută luna trecută la Editura Enciclopedică Română.

Nu șovăim a considera această carte drept cea mai importantă contribuție la cunoașterea istoriei vechi a limbii noastre, din cîte s-au adunat de cînd, la începutul acestui veac, Nicolae Iorga scotea la lumină, din arhivele Brașovului, faimoasa „Scrisoare a lui Neacșu" databilă din 1521. Cartea lui G. Mihăilă reprezintă, pe plan lingvistic, ceea ce arheologia anilor noștri a reușit să realizeze sub raportul documentației istorice: un puternic fascicol de lumină proiectat în acea zonă „obscură" de multe veacuri, pe care știința mai veche ne obișnuise a o pune, pentru totdeauna, sub semnul lui „ignoramus et ignorabimus". Trei decenii de eforturi sistematice și ferm susținute material de România socialistă au fost suficiente spre a ne convinge că elucidarea deplină a complexelor probleme ce țin de originea și continuitatea poporului nostru pe aceste meleaguri este doar o chestiune de timp, de perspicacitate și de muncă. O egală investiție de sprijin și muncă a dus la stringerea, în masive corpusuri, a documentelor interne, slavone și latine, din toate ținuturile românești. Urmarea directă a operei istoricilor noștri editori de documente a fost și posibilitatea apariției unei cărți de felul celei discutate aici.

Publicînd această carte, editorii au pus în mîinile publicului larg una din cărțile cele mai semnificative și mai bogate în implicații de tot felul, din cîte au apărut în anul jubiliar „30" și al Congresului al XI-lea. Că ea aparține unui savant încă „tînăr", iată o semnificație în plus!

26 OCTOMBRIE 1974

c a r i a t i d e

mihai ursachi

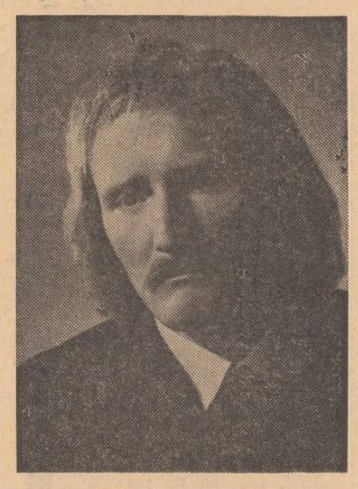

Mihai Ursachi este născut la 17.II.1941 într-o localitate balneară din Moldova. A urmat liceul „Laurian" din Botoşani, cu bacalaureatul în 1957. A studiat Filosofia şi Germanistica la Universitatea „Al. I. Cuza" din Iaşi.

Autor al cărţilor de poezie : Inel cu Enigmă **(„Junimea", 1970),** Cetatea scufundată **(„Biblioteca Argeş", iulie 1971),** Missa solemnis **(„Eminescu", 1971),** Poezii **(„Junimea", 1972)** şi Poemul de purpură şi alte poeme **(„Dacia", 1974).**

Iubire de toamnă

„Asta-i haina roşie,
asta-mi place mie mult."
(Cintec copilăresc)

Taur înjunghiat, sufletul meu varsă pînza aceasta
în care plutești. Înflăcărate
păduri, și Cetatea
fluturînd un veșmînt purpuriu, tu ești
goală în flacăra sîngelui, nigra
sicut cupressi. Vocea mare
a orgiacei serbări : salamandre
se zvîrcolesc în pojarul amurgului.

Lance de foc slobozită în
inimă : iată, șuvoaie,
pînza aprinsă în care plutești înecată.
Svelt chiparos în jupoanele focului.

Vestea

Iar ziua aceea (era în april) a fost ca o noapte.
În putreda-mi casă, pe întuneric, se cînta la Coelesta,
un giulgiu anume țeseau mîinile sale de ceară pe strunele
harfelor subpămîntene. O țesătură melodioasă
se pregătea în adînc. Iar ziua aceea era ca o noapte.
Așteptam de o mie de ani. De o mie de ani așteptam.
Vestea slobozitoare.
Peste putreda-mi casă și în tot Universul cădea o cenușă,
pulberea densă a morții. Iar în abis de oceane — sufletul meu ferecat într-un pește. Giuvaeruri de foc.
Melodioasa poveste a mîinilor sale de ceară
neîntrerupt se țesea, ca un giulgiu menit
mortuarei serbări. O, amintirea
primăvăratecei vieți, unde ni-i trupul
asemenea florii naive a crîngului,
tresăltător, îmbătat de o caldă putere ? Umilite cad florile
crîngului, fragede, o, amintirea, o, amintirea
cărnii florale a trupului nostru...
Un răcnet
a zguduit Universul, clopotnița însăși
răcnea gilgîind rugăciuni sau blesteme,
hohote mari și demente, o grabă febrilă,
pe cer se aprinse un rug, incendiu, incendiu...

În inima marelui Tunet, tăcere sonoră :
tropot treptat de copite. În întuneric,
cal alb ca o lebădă. Șeaua de purpură.
Glas îngeresc răzbătea din adîncuri :
„Vei avea tu puterea, străinule,
vestea să nu o primești ?"

Portretul unui vînător

Dedat singurătății ca pardosul la sînge,
ied auriu de blîndețe zărit-ai
în codrii înflăcărați ai amurgului.

„Pentru ce
te-ai recunoscut ? Vei putea
vre odată să uiți chipul tău ?"

Parabola Marii Oglinzi, sau fabuloasa Identitate

Este cineva care dezghioacă
ghiocul lucios, rotunjit **in aeternum** de apele
inexistenței ; un trăsnet
e nașterea miezului care trăiește.
E cineva care-ascultă, iubește, iubește în lacrimi
inima pietrei înlăcrimate.
Solzii de aur ai mării îi rade cu greul
cuțit albăstrui ; buzele sale confuze
bolmojesc un cuvînt de plăcere cînd peștele
fără hotar care-i marea, se zbate și geme ca o femeie
iubită. E cineva, un copil ce se joacă în praful
Căii Lactee ; pulberea fină a cerului
o pitrocește în pumnii ce-i ține în chip de clepsidră.
Ascultă-l cum cîntă
copilărești-le-i cîntece de bucurie.
E cineva, o măreață femeie, care nopțile sale
iubește un munte aprins — împăratul
singurătăților ; fiii ei
sînt cît frunza și iarba, de dinșii e plin Universul.
Ascultă mugetul ei cînd îi smulge din sineși
pe cei care vor să trăiască. Vei auzi plînsul tău,
o, munte de foc, cu centură de flăcări
și întreită cunună de jar.
Tu ești acela. Aceia sînt tu : ghiocul și miezul,
pescarul și peștele său.
Înainte și după — tăcere.
O, inima pietrei înlăcrimate..

Tunetul liniștii

În miezul adîncului tunet, acolo
e sîmburul dens al tăcerii. Tăcere mai vastă
decît a codrilor morții ; este însăși
Tăcerea.
Dacă vei asculta liniștea ceea, vei ști
că în mijlocul ei se aude un tropot, ca ritmul
unui poem nerostit niciodată de nimeni.

E tropotul calului alb care poartă
vestea pe care atît de demult o aștepți.

Și iarăși, dacă vei sta asurzit să asculți
tropotul ritmic, asemenea inimii tale,
vei auzi acel Tunet, explozia lumilor,
hohotul marelui Logos în spațiu...
Al cărui sîmbure dens e tăcerea.

O, tropotul calului alb care poartă
vestea pe care atît de demult o aștepți.

Odă crepusculară

Fermecătoareo...
În marele lumii amurg, la marginea vremii
un rug se aprinde, în flăcări albastre
mistuiește-se sufletul meu pentru ultima oară.

Nălucitoareo...
Ostenită e lumea de-acum de iubire,
sleită-i puterea credinței, cuvîntul e mort,
ci sufletul meu este harfa iubirii de tine.

Dezlegătoareo...
Nimic nu a fost niciodată perfect pe pămînt,
suferință bolnavă sînt clipele noastre, și totuși
desăvîrșirea se varsă bogat peste ultima oară.

Suflet de seară

Eșafodaje mărețe înalță amurgul.
Fețele morților, înflăcărate,
extatice verbe proferă deasupra
colinelor vinete.

Îți spun : e o baie de sînge în Cosmos,
o deflorare sîngvină ca o înjunghiere.
Să nu invocăm larii zilei, cu nemărginită
iubire, tot ce a fost de serbat s-a serbat.

Iată, se instaurează-n pădurile albe
de liliac, în codrii cu crini seculari,
o guvernare a tihnei, o împăcare,
și pasărea singurătății cobește în sine :

„așteaptă-mă ieri."

Argonauții

Argonauții pluteau către Lună, caere blonde
și argintii ei visau, ci cu cît mai departe
cu atît mai voioși, fără știre de moarte,
o, inimi de fluturi, zglobiu vagabonde...

Colchida era pentru dînșii o scoică, maternă
vulva iubitei spre dînsa îi cheamă,
luna pe cer li-i iubită și mamă,
lina de aur — o viață eternă.

Argonauții vîsleau într-a cerului ape,
vîsle verzui colcăiau în albastrul
adînc vioriu ; ochii lor către astrul
matern îi țînteau, mai intens, mai aproape...

Argonauții vîslesc și acuma, iubito,
cată-i pe cer, nava lor către tine se-ndreaptă,
sufletul tău doar pe ei îi așteaptă,
cată pe cer, printre stele-ai zărit-o.

Privelişte marină cu capre şi furnale

Marea-și azvîrle cu implorare
albastrele-i brațe spre steaua
ireversibilă ; în albe dantele
sînu-i albastru și verde palpită. Păstorul
își mînă caprele sale în umbra
furnalelor de la periferie. Să nu blestemați
singurătatea virilă a celui
adînc văzător. Largul
e slobozenia lui, greu răspreț
în durere. O, fericită puterea scatiului
de a fi mic în tufișul de roze sălbatice.

Din reveriile domnului R. (II)

Cînd singuraticul domn R. (supranumit Nebulon)
se plimba pe o plajă pustie și văluri ușoare de ceață
adiau dinspre marea care mocnea în ea însăși gestind
mari noroade defuncte, i se păru că aude
scheălăit de lupoaică din larguri, de o duioasă cruzime,
sau mai degrabă un straniu discurs, imprecații, ceva cam în genul acesta :
„Vai, omule, cine ești tu,
unde ți-e inima ? Soarele vînăt ca un ciumat se scufundă în sînge,
prevestitor de dezastre. Pentru ce
nu ai milă ?
„Spre astre,
medita domnul R., spre nebuloasele extragalactice,
am trimis mari convoaie metalice, populații astrale, da, da, către astre..."
„Febra vieții va-nflăcăra Universul."
„Cine ești tu.
marea de sînge-a amurgului peste creștetul tău. Dor îți este
de aceea pe care nu o cunoști. Ostenit
ai dori să expiri între coapsele ei, de iubire și milă."
Fără oprire
hohotea în el însuși :
„Scheălăie, omule, scheălăie, oțelul, uraniul.
inima ta hămesită. Scheălăie, scheălăie,
nu vei muri niciodată." În clipa aceasta
domnul R. își privi cesulețul. Erau orele nouă de seară,
cineva îi luă mîna : „Numele meu e Feroce, să mergem."

. . . . . .

Miliarde
de voci răzbăteau dinspre larg. „Cine ești tu,
pentru ce nu ai milă ?"
„Noroadele stinse,
ploaie de stele în Marea cea mare : duhului tău,
împăcare."
Domnul R. șopti stins, rece dorință pe buzele lui — două alge :
„Numele meu e Feroce, să mergem."

nicolae ioana

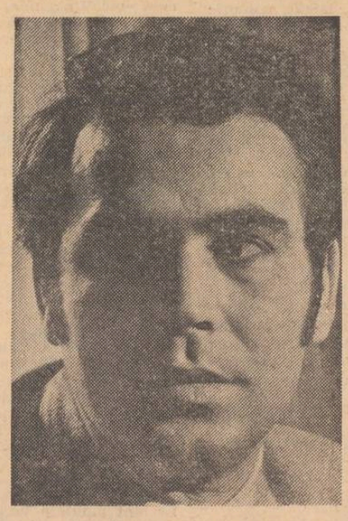

Născut la 17 septembrie 1939 în comuna Racoviţa, judeţul Argeş. Absolvent al Facultăţii de filozofie din Bucureşti. A debutat cu : „Templul sub apă" (1967). A mai publicat : „Moartea lui Socrate", (1969), „Monologul alb" (1972), „Cartea de nisip", (1973).

Versul lui Nicolae Ioana este grav, dens, întins ca o strună. Cuvintele sînt asigurate, au acoperire, un garant dincolo de ele... Ce obsesie traduc ele ? Aceea a devenirii universale, a destrămării. O temă profund romantică, a ruinelor, a cetăților moarte, a timpului devastator străbate și unifică poeziile într-un cadru de memento mori.

VALERIU CRISTEA

Un suflu existențial de duritate extremă zguduie versurile marcîndu-le noutatea. Poetul se angajează deliberat în miezul timpului și vocea sa rămîne încă un punct de rezistență împotriva tenebrelor ce asaltează conștiința umană în acest convulsionat secol. El devansează pe mulți din generația premergătoare prin gravitate subterană.

MARIN MINCU

Iulie

Iulie părăsit în standurile de cărți
o lampă se ridică în orice lucru
făgăduiții lumii își poartă pieile strălucitoare
și eu adorm într-o noapte albă cu cometi.

La sînul meu port șarpele de casă
de pe gardul altuia iau pasărea și o mușc
salvez puii șarpelui de la întuneric,
pun lacrimile și întristările planetelor pe mine.

Mai luminoase haine mai leneșe fulare
stele de aur cuibare nevăzute
rid pe bazine în care au ars stele
iar dincolo e lumea își duce în spate grădinile.

Circul nopții

O mamă, mamă alt lucru, alt lucru
n-ai avut, cenușereasă blîndă ca primăvara
Te-ai jucat de milă cu iezii
flori îți bat în fereastră
și flori ți se rotesc pe mînă
capacul despuiat la miezul nopții
o limbă în pavaj — e limba lunii.
Am învățat să tac să stau în cuibul vieții
valsuri să aud în grădină
sub soare se nasc popoare de basme
cuiburile de presuri mătură circul
lîna caprelor a căzut în prăpăstii
tulpina în care am cîntat nu mai cîntă.
A împresurat crîngul
păsări nu mai vin
bivolii joacă
în căldările muntelui.
Îți spun pe nume îmi spun pe nume
femeia de la miezul nopții avea un ochi
cea de la miezul zilei vede bine
crinul și mătasea au umplut pămîntul
eu mă arunc cu pieptul în această lumină
și din piept cad păsări. Un circ mai mare
un circ al nopții.

Întoarcerea în vară

Discobolul nu se mai întoarce în vară
țărîna l-a ucis. Eu trec cu două zăbale în mînă
care sînt razele mele
pe sub pasagerul lunii înotînd.

Sus lîngă nori paznicii mîncați de vise
ciocnind stelele cînd se clatină pămîntul
ca un pocal golit
o sală de arme în care iubitul adoarme.

Puteam să-ți dau atîtea doar pentru mine
mamă bătrînă ca viața
se întunecă pămîntul și îndărătul lui
văd ochii tăi.

Calul din fîntînă

Peste chipuri se trage luna, peste chipurile
răsărite unde mama vorbește
și lacurile se scufundă într-o tăcere,
buruiana sîngelui alb ; industriile
simțurilor ; moartea ascunsă în fierăstraie ;
m-am apropiat de locul unde orice lucru vorbește
și se ridică și toarce
firul timpului.
O, de mă voi întoarce, de-mi voi ridica
mîna dintr-un cîmp printre stele
pe un deal singur voi ridica scara
și voi așeza printre frunze
luceferii și morții, umbrele
de pămînt ale lucrurilor,
fumul ceasului, prundul, copacul rupt
de sub coajă scurgîndu-i-se
ziua — ființele ridicate
în nori de vînt.

Cernoziom

Eu stăteam pe pînza cea mai albă.
Eu îmi îndoiam genunchii și clopotele piereau,
cînd eram înalt și frumos
sub slaba licărire a norilor mă trezeam :
ochii lor plini de cernoziom
mîinile întinse fluturînd
în timp ce eu mă duceam
spre decembrie
cu chip de om !

Prin mesteceni

Viii acum stau într-o primăvară veșnică.
pe sub pămînt e cald, — trupul lor încălzit
prin mucegaiuri dulci și prin țărîni cu flaute închise.
Deasupra lor vorbim de parcă ei ar fi propriile
noastre trupuri oglindite în lac
ori imagini de-ale noastre.
zilele lor devastate ca niște grădini
în care păsările au fugit, ghioceii s-au țesit
sub tava timpului. Nimic nu e deznădejde
sau moarte,
cerul din grădină a căzut și se scurg
în pămînt stelele,
în colțuri paianjenii speriați de alb
se ascund — planeți uriași aprinși
prin mesteceni.

Arii

În univers acuma e lumină
doi cai bujeștri mai strigă viața
mai bat cu sîngele lor cîmpul.

Mamă, o mamă să-mi dai
ochii tăi să văd ariile bolții
osiile mari și ierburile ruginite
cetățean al lumii să fiu sub întreita pază
în cerurile cutremurate
de stele

Mîna ta

Tu ești un fluviu. Ritmul
din noi e leneș. Făgăduiește-mi
cel care a venit nu mai are putere.

Tu nu m-ai adus pe lume cînd trebuia
ci mult mai tîrziu și poate mult mai devreme
trebuia poate să mai rămîn pe acolo fără chip
dar tu m-ai strigat.

Îngroapă pietrele strigă în lumină
firul de iarbă rătăcit
în urechea ta.

Iubire

E ploaie mătăsoasă pe unde tu apari
învelită, dezvelită
ce poți cere de la nori de la păsări de la pomii
întinși cît zilele mele.

O voce de femeie se aude la fereastră
dar parcă nu e de pe această lume
o strigă pe străzi rătăciții în bluze
ei se sărută și se îmbrățișează cîte puțin.

La gura sobei îmi vei povesti de toate
și voi privi la norii rupți de ploaie
am visat — lasă-ți hainele în cîmp
înalt foarte înalt
e trupul meu ridicat în odaie !

Ziduri răzlețe

Voi adormi într-o liniște mare
sînt o lumină ce nu se dă bătută
și nu mai pot spune nimic în umbra porumbului.
Cîndva erau mari erau cete pe aici
cîndva un soare mare
înconjura lumina și zidul
acum nu mai văd decît urma
unui astru mare care se lovește de ziduri
și strig și aștept pe cineva

Cerdacurile

Casa nu mai are ochi să ne vadă
plutește agățată de nori
pămîntul cui miroasă atît de frumos
sînt revărsate chipurile în zori

și neamuri se văd și neamuri se aud
coboară glasul meu în pămînt
și în zilele acestea ud
pe pielea voastră stu și cînt.

Ceasuri înghețate ceasuri înghețate
plugușoare de mai și vremea culesului va veni.
Tu îngenuncheată vei sta lîngă mine
și vei vedea pereții sparți, tîrzii.

Dincolo de mine e totul ce mă poate iubi
dar rămîn singur cu brațul întins pe arme
bătînd în aceste nopți cu degetele ude
cerdacurile în care răul doarme.

Sala de arme

Deși a trecut soarele după colină
și umbra stelei cade lîngă tine
clătinînd iarba și norii alungați pe cer
în armuri mai locuiesc duhuri.
Dar pe scuturi și pe lănci dorm copii
ei amintesc de sîngele pierdut odinioară
și cad alice negre în cîmp
pe firele lungi de iarbă
trintite în pămînt, sub cer
ca niște morți mai pașnici.
Duhurile locuind în armuri
pe cețuri și pe negre culoare
alungă ziua și cheamă noaptea — calma zi
stea calmă
și roua un rest al ploii.
și armurile sînt un rest
din vechile bătălii.
Îmi port pașii printre cei mulți
și privesc ziua ajunsă la amiază
și clădirea bastionului cu ochii închiși,
în sălile de arme vizitatorii intră desculți.

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar general de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Predo, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct).

L

REDACȚIA : București, Piața Scînteii. Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVII
Nr. 44 (653)
Sîmbătă
2 noiembrie
1974
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

„Iubite cetitoriu“

Epoca în care fiecare volum apărut se deschidea cu o adresare către iubitul „cetitoriu“ a trecut. Astăzi scriitorul nu ține să-și mai pregătească cititorul sau să se justifice în fața lui. Ar fi demodat, crede el. Epoca și mentalitatea acestor tipărituri s-au dus nu fără să lase printre unii dintre noi un chemător regret. Oare nu e mai firesc pentru noi, cei doritori de lectură, să ne spună „autorele“ ce conține cartea într-un lung titlu explicativ și nu e mai interesant ca fiecare capitol să poarte și el un titlu care să fie rezumatul conținutului etc., etc. ? Mulți autori contemporani folosesc ironic vechile procedee, nu fără a înțelege sensul lor adînc.

Astăzi lectorul se așază în fața cărții fără a fi pregătit de nimic pentru ceea ce urmează. Coloarea coperții, titlul și, eventual, fotografia autorului sînt în multe cazuri singurii indici. Scriitorul a devenit, pare-se, orgolios și omniscient. El nu mai tratează cu publicul asupra valorii cărții sale, nu-și cere scuze pentru omniscienta lui. E sigur de justificarea ei și de inexorabila ei necesitate. Ba, mai mult decît atît, unii își propun să bruscheze, să supună la încercare seninătatea și calmul cititorului obișnuit de cărți. Nu este oare cititorul prea comod se întreabă ei ? Nu este el oare deprins cu formule literare care nu ridică probleme ? Nu este bine ca să-i fie zguduită conștiința ?

Toate acestea se fac cu un cititor pe care scriitorii veacului trecut și ai celor precedente încercau să-l cîștige și cu care se aflau într-un interesant raport de politicoasă „tirguială“ asupra virtuților literaturii pe care i-o prezentau.

Din toate acestea e de reținut că cititorul a fost și rămîne pentru scriitor o realitate indispensabilă. Am spune una vitală. Cînd I. L. Caragiale se plîngea că literatura română n-are suficienți scriitori, mai ales la acest raport vital se gîndea. Cărții românești îi era preferată, adesea, cartea străină. Scriitorul român se simtea frustrat de un drept care era al său : acela de a-și avea cititorii cuveniți.

Pierderea cititorilor se datorează însă în mare măsură și schimbărilor produse în relația cititor-scriitor. Un autor francez de romane-foileton obosit de longevitatea aventuroasă a eroului său l-a suprimat. Avalanșa scrisorilor de la cititori l-a obligat să-l „reînvie“ și să continue a-i descrie peripețiile. Cititorul nu e doar un consumator indiferent ci un element activ. Asta știau bine scriitorii epocilor literare trecute. Opera nu se scria fără să aibă în față pe presupusul ei cititor, căruia scriitorul i se adresa din cînd în cînd în chipul cel mai puțin formal cu putință. Cîteva din marile capodopere ale literaturii universale sînt scrise cu ochii îndreptați în egală măsură către personajele create, eroii cărții, și către personajele vii, adică cititorii ei. Mentalitatea aceasta îi era proprie și lui Ion Creangă, de pildă, care își însoțea vestitele-i proze cu următoarea precuvîntare : „Iubite cetitoriu, / Multe prostii ăi fi cetit de cînd ești. Cetește rogu-te și ceste și daca-i / unde-i / vede că nu-ți vine la socoteală, ia pana în mînă și dă și tu alt ceva mai bun la ivală, căci eu atîta m-am priceput și atîta am făcut. / Autoriul“. Distanța dintre scriitor și cititor e și aici foarte mică și deși putem bănui o ironie ascunsă în frazele mucalitului scriitor de amintiri din copilărie e limpede că Ion Creangă nu se putea sustrage unui mod mai general de a concepe literatura și relația ei cu publicul.

N-ar trebui să se înțeleagă de aici în nici un caz că sfătuim pe scriitorii de azi să se întoarcă la modalitățile revolute ale literaturii, deși experienta ne arată că nici o modalitate nu e ieșită cu adevărat complet din uz. Estetomania exclusivistă a unora ne îndeamnă să atragem atenția și asupra altor atitudini literare decît cele profesate astăzi cu ostentație de „sindicatul spiritelor fine“. Cititorul există și orice scriitor de bun simț are a ține seamă de el. Din grija cu care foștii autori de opere pe care ni-i înșiră istoria literară în paginile ei îngalbenite își înconjurau, și-și conjurau cititorii, este ceva de învățat. Și de ce oare, păstrînd toate achizițiile literaturii moderne, nu ne-am întoarce către aceste formule de amenitate, de adîncă și necesară politețe față de cititor ? Bineînțeles literatura nu înseamnă doar atît și ar fi ridicol cel ce ar putea înțelege din cele spuse pînă aici numai asta.

Apropierea mai adîncă a cititorului de literatură, de literatura română, este o chestiune pe care trebuie să și-o pună orice scriitor. Ea este desigur o chestiune de atitudine creatoare, dar poate fi și una de relație directă. Istoria literaturii lui G. Călinescu a păstrat în paginile ei numeroase fotografii ale grupurilor de scriitori, și nu puțini de marcă între ei, adunați laolaltă de cerințele șezătorilor literare pe care fostele societăți literare românești le organizau în diverse localități. Întîlnirile cu cititorii au o veche tradiție în viața literară românească și sînt continuate și astăzi. Cititorii au ocazia să vadă pe scriitorii care-i interesează sau pasionează, scriitorii să cunoască pulsul și gustul publicului. Dacă întîlnirile sînt autentice întîlniri literare, cîștigul e de ambele părți. Mihail Sadoveanu, practicant cu vechi state de serviciu al șezătorilor literare, ne relatează o extrem de interesantă experiență. Creangă nu plăcea țăranilor. Citit și interpretat de Mihail Sadoveanu, scriitorul humuleștean și-a deschis dintr-o dată tainițele ascunse. Le plăcea așa. Fiind un scriitor oral Creangă nu plăcea decît citit cu voce tare. Șezătoarea le deschisese o cale de acces, fusese o revelație. Dar experiența nu s-a oprit aici. Versuri rafinate din Baudelaire au fost citite țăranilor din cea mai neprefăcută ruralitate cu putință. Le-au plăcut și astea, iar Sadoveanu nota cu respect religioasa tăcere în care fusese făcută lectura și surprinzătorul ei efect.

Cititorul are întotdeauna resurse necunoscute. Cu fața către el, scriitorul poate găsi de multe ori soluția căutată.

Luceafărul

ÎN ACEST NUMĂR:

• **Ancheta „Luceafărului“ : Cunosc tinerii literatura tinerilor ?** • **Debut : Ioana Ieronim și Marian Drumur** • Spirale **de Eugen Barbu** • **100 de ani de la dezvelirea statuii lui Mihai Viteazul**

Silvia Radu : „Legenda Meșterului Manole“

Linia dreaptă a consecvenței politice a partidului nostru comunist

O simplă privire comparativă între Programul pentru îmbunătățirea activității ideologice și educația socialistă a maselor — cel adoptat la plenara din 3—5 noiembrie 1971 — și mai recentul Proiect de Program, cel referitor la făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintarea spre comunism, pe pămîntul României, pune în evidență cîteva coordonate esențiale pentru întreaga linie politică a partidului nostru comunist. Cei aproape trei ani care s-au așezat între un document și altul nu înseamnă deloc o distanță separatoare, ci mai degrabă un prilej de a ne da mai bine seama cît de armonios se situează unul lîngă altul și cîte linii de tangență au, cîte puncte comune care le apropie firesc. Desigur, comparația nu se poate susține decît în limitele raportului dintre parte și întreg, avînd permanent în vedere că programul ideologic de acum trei ani este numai una din părțile constitutive ale actualului program, o componentă indispensabilă dar numai o componentă a acestui document, unic în istoria partidului nostru prin caracterul său unitar și prin perspectivele pe care le deschide pe toate planurile evoluției societății românești. Însă, în același timp, el se recomandă drept o etapă obiectiv necesară în conceperea și apariția Proiectului de Program de astăzi, iar o apreciere în relație reciprocă relevă incontestabil o linie de mare consecvență și continuitate politică, o trăsătură care le unește inseparabil, în profunzime. Istoricele documente sînt străbătute, de la un capăt la celălalt, de însăși consecvența gîndirii cutezătoare, marxist-leniniste a secretarului general al partidului, de remarcabila sa contribuție teoretică și practică, de spiritul său patriotic, revoluționar, argument care își găsește împlinirea rotundă în adeziunea deplină cu care comuniștii, întregul nostru popor, susțin realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în această înaltă funcție la apropiatul forum al comuniștilor români.

Programul ideologic din noiembrie 1971, propunîndu-și să mobilizeze întreaga națiune în efortul de îmbunătățire a propriului ei nivel de educație comunistă, de instaurare deplină în viața socială a normelor eticii și echității socialiste ridica în fond o problemă de stringentă actualitate pentru etapa istorică pe care o traversăm. Aceea că omul unei societăți socialiste multilateral dezvoltate nu poate fi nici el altfel decît multilateral dezvoltat, că este dator să militeze și pentru creșterea conștiinței sale socialiste, a propriei atitudini față de muncă și viață, o datorie impusă de însești mutațiile mereu survenite în structurile economice și sociale pe drumul unei necontenite perfecționări. Concepția profund marxistă a partidului nostru este aceea că procesul de rămînere în urmă a conștiinței sociale față de existența socială nu poate fi privit de pe poziția unei neputințe fataliste, fără a interveni activ și susținut pe frontul educației politico-ideologice, iar punctul acesta de vedere se regăsește cu prisosință și în actualul său Program. **„Întreaga activitate ideologică, politică, educativă trebuie să aibă drept țel făurirea omului nou, cu o conștiință înaintată“**, stă scris în Proiectul Programului, ceea ce nu semnifică altceva decît reafirmarea consecventă a unuia și aceluiași principiu, după care partidul se conduce în întreaga sa activitate : așezarea temeinică în plin centrul politicii sale a OMULUI, creatorul tuturor bunurilor materiale și spirituale ale societății și deci, inevitabil, beneficiarul lor de drept. O politică în esența ei umanistă, cum este aceea a partidului nostru, are prin definiție datoria să se ocupe în egală măsură atît de creșterea nivelului de trai al omului, cît și de dezvoltarea conștiinței sale, pentru că dacă este adevărat că omul nu poate fi niciodată perfect, nu înseamnă deloc că nu este mereu perfectibil.

În slujba aceluiași om, a împlinirilor și aspirațiilor sale legate de o permanentă tendință către desăvîrșire, sînt chemate să se așeze convingător și cu convingere literatura și arta. Ele devin astfel, prin grija constantă manifestată de partid și în acest domeniu, instrumente specifice de educație socialistă și comunistă a căror destinație și punct de plecare, ca un îndemn catalizator către noi și prestigioase izbînzi, rămîne întotdeauna omul. Nici nu poate exista o misiune mai nobilă, un crez mai înalt pentru o literatură care se vrea vital ancorată în realitățile vremii sale, decît aceea de a înfățișa omul în toate trăirile lui, cu defectele dar și cu calitățile pe care le are, înnobilindu-l și însuflețindu-l — iar aceasta este tocmai prezența și participarea pe care a cerut-o dintotdeauna, așa cum o cere și astăzi, partidul de la arta. Umanismul socialist concepe omul ca pe o ființă socială, nedespărțită de contextul condițiilor concret-istorice și al relațiilor cu semenii din jur, ceea ce înseamnă că apelul de a nu trăda niciodată omul și preocupările lui cotidiene se confundă cu imperativul de a reflecta la dimensiunile lor majore înseși realitățile complexe ale epocii de ieri și de astăzi, de mîine și de totdeauna. Arta și literatura capătă astfel o funcție socială riguros determinată ; pentru că nu sînt și nu pot fi apanajul cîtorva aleși situați deasupra vieții, ci rodul plin de miez al capacității creatoare a întregii societăți, rolul firesc și necesar care decurge din acest adevăr fundamental este acela de a acționa, la rîndul lor, asupra vieții, contribuind efectiv la perfecționarea ei în dimensiunile aceluiași proces ce încorporează desăvîrșirea omului însuși.

Îndemnul adresat de tovarășul Nicolae Ceaușescu creatorilor în expunerea ținută la 3 noiembrie 1971 își păstrează și azi o vie actualitate : **„Faceți din arta voastră un instrument de perfecționare continuă a societății, a omului, de afirmare a dreptății și echității sociale, a modului de muncă și viață socialistă și comunistă !“** Astăzi, cînd se împlinesc trei ani de cînd au fost rostite aceste cuvinte, se poate demonstra încă o dată, parcurgînd ideile Proiectului cutezătorului Program, ale Tezelor partidului pentru cel de-al XI-lea Congres, că perfecționarea vieții sociale, afirmarea eticii și echității socialiste, a modului de muncă și viață comunist sînt cîteva din constantele definitorii ale activității partidului nostru, oferindu-se drept model călăuzitor pentru însăși afirmarea și împlinirea literaturii noastre noi.

D. Matală

Luni, 4 noiembrie, ora 17, la Ateneul tineretului **din Aleea Alexandru nr. 38 a treia ședință a** Cenaclului Luceafărul • **Poeții cîntă patria. Versuri în lectura autorilor. Participă : Ioan Alexandru, Alexandru Andrițoiu, Mihai Beniuc, Ion Bănuță, Nicolae Dragoș, Ion Gheorghe, Cezar Ivănescu, Dumitru M. Ion, Grigore Hagiu, Gabriela Melinescu, Marius Robescu, Gheorghe Pituț, Dorin Tudoran, Dan Verona** • **Invitatul serii : Cezar Baltag** • **În discuție poezii de Alexandra Diaconu și proză de Gabriela Adameșteanu.**

opțiuni

Elogiul corifeilor

Cu trei ani în urmă, directorul Muzeului Literaturii Române, Alexandru Oprea, împreună cu un grup de tineri cărturari prezidați de veșnic tînărul maestru Șerban Cioculescu puneau bazele unei noi maniere de a cinsti munca, atît de puțin prețuită, a editorilor de texte vechi și clasice românești : un premiu „curat“, nelegat de vreun cîștig material și, în consecință, scos din cîmpul magnetic atît de încărcat, uneori, al concurenței acerbe, al intervenției factorilor străini literaturii. Un premiu care să constea exclusiv într-un pergament frumos scris și o clipă de bucurie, în mijlocul unui colectiv de oameni ale căror inimi bat la unison. Acordat de o revistă, „Manuscriptum“, și purtînd numele celui mai mare și celui mai modest dintre ctitorii de ediții românești, Perpessicius, acest premiu nu se înmînează sub reflectoare și, mai ales, are marele privilegiu de a nu produce nici un fel de reziduuri fumigene în inimile „concurenților“. În plus, el postulează non-repetiția, pornind de la ideea că adevăratele ediții sînt întreprinderi de o viață, nerepetabile.

Fără a conține, în ideea care i-a stat la bază, nimic polemic, deși n-am putea jura că o undă de maliție nu s-a strecurat pe undeva, premiul „Perpessicius“ a fost adus de împrejurări să atragă atenția generală prin opțiunile sale succesive, atît de singulare în peisajul nostru cultural. El a fost acordat, prima oară, ediției **Învățăturilor lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie**, mai exact, celor trei colaboratori, Florica Moisil, G. Mihăilă și semnatarul rîndurilor de față, ediție pentru care un poet, George Tomozei, acorda editorilor, pe malul Argeșului, premiul de critică și istorie literară al revistei cu același nume.

A doua ediție, onorată cu premiul „Perpessicius“ a fost fundamentala ediție critică Antim Ivireanu, alcătuită de Gabriel Strempel. Volumul de **Opere** apărut la „Minerva“ în 1972 nu este doar cea dintîi tipărire completă a scrisului celui mai mare orator român pînă la Kogălniceanu, ci și singura care înlătură confuzia dintre ceea ce aparține realmente lui Antim și ceea ce editori fără spirit critic i-au atribuit cîndva. Să adăugăm faptul că ultima ediție a **Predicilor**, înainte de cea alcătuită de G. Strempel data din 1915 și era de mult inaccesibilă, precum și amănuntul că studiul introductiv al lui G. Strempel reprezintă titlul fundamental astăzi în bibliografia ivireană. În sfîrșit, că această ediție a prilejuit unui tînăr exeget specializat

Dan Zamfirescu

Continuare în pag. a 6-a

a patriei cinstire

Lecție de istorie

Cît despre umbra bogăților
cîte cineva a vrut să ne-o ia, vara sau iarna
cînd cîntau privighetorile sau mureau privighetorile
cînd ne-a dorit cîmpia și marea sau luna de deasupra capetelor.
Așa ne-am zidit noi sufletele
și mulți au dorit să ne treacă podul
dar la noi Podul a fost numai înalt
și sub el s-au prăbușit de-a valma capetele
semințiilor dornice de humus valah
de mare valahă, de lună și soare valah.
Cînd n-am avut cu ce ii păli
Palia de la Orăștie i-a luat dușmanului graiul
și ochiul i l-a scurs în gropile deșertăciunii.
„Cît despre celelalte mihniri ale noastre
vom sta și le vom cerceta“ — spuneau voievozii
și-și instrunau armăsarul alb ca sarea de mare
pornindu-l peste gliile țării
mai înainte ca dușmanul să pătrundă
în Cetățile de Scaun ale iubirilor românești.
Peste multe întîmplări a crescut iarba
dar și sîngele curse bogat în izbînzi
și astfel țara rămase cum o primiră
și ei de la Mai Vechii lor,
oameni despre care știm atît de puțin
încît stîrpea lor trebuie că s-a fost
tras din intîia matcă a lumii.

Titus Vijeu

Examenul tradiției și generațiile poetice

opinii

Poezia română contemporană, prin valorile ei cele mai specifice se află acum în plină expansiune, manifestînd o largă deschidere spre a comunica fertil cu toată literatura lumii. Deschiderea aceasta constituie o marcă vie a participării noastre creatoare, o afirmare a existenței spirituale permanente în planul universal. Permanențele unei literaturi se măsoară însă și prin capacitatea periodică de a-și reinnoi tradiția.

Pentru lirismul contemporan preocuparea esențială rămîne regăsirea unor posibilități proprii, care să-l pună în echilibru axiologic cu poezia anterioară valoroasă. Altfel, toate stilurile și toate modalitățile poetice s-ar consuma inutil. Necesitatea unei esențializări a programelor, dorința de a rupe cu amatorismul moștenit ce au caracterizat în mod nefast pe „român-născut poet“, au devenit factori conștienți pentru poeții ultimelor generații. Reflectînd mutațiile istorice și sociale întîmplate pe tot parcursul existenței noastre putem spune că toate curentele creatoare din scurta istorie a literaturii culte transcriu ascendent aceeași tendință de autodepășire permanentă prin asimilarea tradiției și promovarea noului. Indiscutabil că problema se referă, înainte de toate, la substanța lirismului. Dacă avem în vedere realul proces de continuitate înțeles și ca o influență fertilă asupra poeziei actuale, atunci eventualele structurări catalizante sînt următoarele : Blaga, Arghezi, Barbu, Bacovia, Macedonski (prin revirimentul Rondelurilor*). Căci o împlinire lirică absolută a fost imposibilă după Eminescu. Impedimentul s-a aflat în diviziunea lirismului însuși, în faza sa modernă.*

Cît de covîrșitoare a fost influența liricii eminesciene se poate constata ușor și astăzi. Eminescu înseamnă totul pentru poezia românească. Poziția sa tutelară intimidează încă pe orice aspirant la asaltul Parnasului. Importanța sintezei sale poetice pentru întreaga noastră lirică se poate observa și din complexul eminescian ce planează în permanență asupra oricărui poet român ce i-a urmat.

Avem mereu nostalgia unui Eminescu, deși poezia interbelică a umplut substanțial spațiul liric deschis de acesta,

Eminescu a întemeiat *ideea de poezie națională printr-un salt prea brusc pentru a putea să fie asimilat normal. El a sintetizat exemplar toate motivele și direcțiile poeziei românești, astfel că poeții mari ce-i urmează sînt într-un fel sau altul „eminescieni“. Apoi, după Eminescu, o personalitate în stare să domine singură o epocă literară, era exclusă. În acest sens, chiar pentru actualitate, pretențiile noastre ar fi utopice. Însă latentele posibilități lirice intersectate doar de geniul eminescian se cereau transformate* în act. *Or, descifrarea și rescrierea lor au născut deja acele modalități lirice fundamentale ce s-au afirmat în intervalul dintre cele două războaie. Acestea au devenit structuri reperabile de departe pe harta lirismului românesc. Căci în mod necesar, perspectiva lirică este după Eminescu infinit mai largă. Astfel, cuprinderea tuturor aspectelor umanului într-o mare bogăție și diversitate de formule, întoarcerea poeziei la rosturile ei fac din pleiada lui Blaga și Arghezi cea mai înaltă manifestare a poeziei românești. Concurența cu poezia europeană începe să ne fie favorabilă și influențele interne sînt acum mai îmbietoare decît celelalte. Procesul acesta de continuitate este vizibil cu o pregnanță și mai acută, în lirica prezentă cînd orice timidități și complexe dispar, iar lirismul încape în propriile-i tipare, căpătînd în plus dimensiunea unei angajări programatice.*

După tatonări atente în privința substanței și după multe artificii în ceea ce privește aspectul formal, poezia actuală își revendică mai argumentat decît pînă acum, calitatea. Experiența de cunoaștere fundamentală a poeziei interbelice implică o adîncire modernă *a tradiției, dacă nu o reinventare substanțială a ei. Arghezi, Barbu, Blaga, Bacovia, Macedonski sînt* semnele tutelare *ale liricii actuale și orice discuție trebuie să pornească de aici. Prezența unor personalități lirice de asemenea anvergură pune însă problema situării poeziei actuale în raport cu marile valori. Cum vom deveni moderni asimilînd o asemenea tradiție complexă ?*

Există un paradox al „influențelor“ asupra

Marin Mincu

Continuare în pag. a 6-a

cronica literară

Constantin Stoiciu: „Trufie"

Mai curînd romanţios decît romantic este, în bună măsură, romanul lui Constantin Stoiciu Trufie. Personajele se numesc Giana, Rinaldo, Andreea, unul din ele se trage din răzvrătitul albanez Gheorghe Castriota, o fată are decizia şi tăria de a rămîne prizonieră unei singure iubiri, adică domnişoară bătrînă, etc. Este evocată cu nostalgie faţa „frumoasă" a periferiei bucureştene, ni se oferă amănunte triste, amoruri juvenile şi curate în atmosfera de la marginea oraşului. Trece prin paginile romanului un sunet care e acela al gramofonului bunicii şi o plutire de rochii din alte epoci. Sub pretiozităţile acestei cojі se ascunde însă o istorie aspră. Milea Repan e bunicul, descendent al lui Gheorghe Castriota, fiinţă aventuroasă şi inflexibilă, participant la impetuoase jocuri tinereşti într-un uitat oraş de provincie românesc, dar şi la o răscoală pe lîngă Adriatica unde l-au găsit evenimentele. Face negoţ, tot într-un stil aventuros, şi, disponibil mişcărilor de revendicare socială, se alătură comuniştilor. Urmează, după cîte se pare, represaliile : o echipă mascată îl ridică din casă, îl duce la abator, îl impuşcă în ceafă şi-l agaţă-n cinghele. E tipul de erou care-şi marchează definitiv urmaşii. Aventuroasa şi orgolioasa viaţă a fiului n-o mai rezumăm. Rinaldo Repan întors de pe front va intra firesc în rîndurile activiştilor comunişti şi atunci cînd partidele istorice ies din scenă optează pentru munca de constructor : Rinaldo Repan va deveni unul din şantieriştii itineranţi ai noii republici. Eugen Repan, fiul său şi nepotul celui ucis, îl va urma de pe un şantier pe altul şi va moşteni de la tată dorinţa de a afla pe vinovaţii misterioasei morţi a bunicului. Romanul e plin de deplasările la A., oraşul celui asasinat, cu scopul descifrării enigmaticei întîmplări. Întrebările rămîn însă fără răspuns, procurorul Emil Burlacu a clasat dintr-o vinovată indiferenţă cazul şi sufletele celor doi urmaşi suferă de pe urma acestei neclarităţi biografice. Tatăl va umbla din şantier în şantier pînă cînd oboseala şi bătrîneţea îl vor hotărî să renunţe, în mod neaşteptat, la hărţuiala acestui fel de viaţă. Viaţa fiului începe s-o repete pe a tatălui. Ca şi acesta Eugen ia o hotărîre surprinzătoare şi refuzînd o perspectivă lejeră plonjează în munci pasagere şi prost plătite, dar care-i asigură un anume grad de independenţă. Romanul suferă de o afectare care place autorului şi îngreuiază accesul la semnificaţii. Ele există însă şi fac romanul interesant. Ce indică titlul ? Desigur un tipar uman şi consecinţele manifestărilor lui. „Trufaşii" sînt Milea, Rinaldo, şi Eugen Repan care toţi aleg soluţii de viaţă foarte personale. La ultimii doi trufia capătă o nuanţă aparte : ultimii Repani au orgoliul de a-şi trăi viaţa fără sprijinul excelentului dosar de cadre pe care-l au. E de subliniat la amîndoi refuzul carierelor uşoare şi intrarea voită în anonimat. Cei doi vor să-şi „facă" singuri viaţa şi hotăriri bruşte, ca aceea a părăsirii muncii de şantier, se înscriu în linia aceluiaşi refuz de a se lăsa antrenaţi într-o direcţie care le ameninţă, cred ei, integritatea sufletească. Repanii sînt nişte „inadaptabili" incurabili şi romantismul sau romanţiozitatea romanului se bizuie pe inadaptabilitatea lor. Autorul ridică cazul lor la rangul unei probleme şi vorbeşte despre condiţia anonimatului şi a personalităţii în socialism. Sugestia este că nu Repanii sînt oamenii caracteristici ai epocii noastre, „învingătorii" ei. Romanul social, este, din această pricină, extrem de interesant şi ar fi fost poate mai bine ca autorul să se rezume la el.

Trufie mişună de personaje vii, convingătoare, calitate rară într-o proză care refuză de obicei personajul. Devdere, de pildă, opusul lui Rinaldo în simetria romanului, este cel ce n-are „trufie". El vrea să se lase clădit de dosarul său indiferent de meritele lui personale, bizuit doar pe extracţia lui de clasă : fostul vopsitor din cartierul Giuleşti vrea să parvină cu orice preţ. Confruntarea dintre ei doi, în care autorul dă mereu cîştig moral de cauză lui Rinaldo, susţine în mare parte interesul romanului.

Talentul lui C. Stoiciu e de a realiza instantanee remarcabile, de o prospeţime şi o autenticitate cu care ne-a obişnuit mai ales ecranul. Pe întinse porţiuni ale ei cartea ne dă sentimentul că privim oamenii şi întîmplările prin obiectivul camerei de luat vederi. Ochiul romancierului are o şcoală a privirii care vine din cinema. Nu e doar o goană lacomă de senzaţii, o acumulare de impresii de felul celor întîlnite în romanele lui Petru Popescu ci un simţ regizoral al situaţiei semnificative şi al decupajului. O tînără văduvă de bogătaş local e surprinsă de naţionalizare în plin faliment şi se retrage cu spectaculoasa ei mobilă şi aurărie undeva la mansardă. Spectacolul camerei sufocate de mobile vechi şi de obiecte inutile acolo e caracteristic pentru acest tip de predilecţie. Sînt apoi scenele de mare intensitate din care violenţa şi echivocul nu lipsesc : conflictul din baracă (cu un model evident în proza lui Nicolae Breban), dezlănţuirea erotică într-un compartiment populat a unui soldat întors de pe front, scenele dintr-un birt popular cu vorbe verzi şi gesturi nestăpînite, explozia de pe şantier etc. Un joc cu măşti într-un apartament labirintic aminteşte scene din filmele lui Renoir. Menţinut numai în această linie de observaţie romanul ar fi avut de cîştigat fără îndoială. Cineveriteul pelicilei pe care ne-o desfăşoară sub ochi Constantin Stoiciu e de bună calitate. Romanul este încărcat însă şi de mai multe ori deconcertant. Cîteva severe tăieturi i-ar fi asigurat o ţinută mai precisă şi l-ar fi ferit de stufozităţi inutile.

O derută care nu-i aparţine numai lui, cu consecinţe în plan problematic şi artistic, caracterizează încă scrisul lui Constantin Stoiciu. El a debutat cu un volum de povestiri, Dimineaţa, în care recunoaştem puncte de plecare ale romanului actual. A continuat cu o carte, Peştele de fontă, întocmită după toate regulile, nescrise, ale momentului literar în care a apărut. În Trufie vrem să vedem semnele unei regăsiri de sine. Înclinaţia precumpănitor realistă a prozelor lui a suferit impactul întîlnirii cu o influenţă contrară. De acest pojar derutant al modei au mai suferit şi suferă şi alţii. Că autorul Trufiei e un bun membru al generaţiei sale ne-o arată tematica recentului roman. Tema descendenţei apăsătoare nu e numai a lui Constantin Stoiciu. O regăsim la Gh. Suciu în Botează-mă cu pămînt ori la Bujor Nedelcovici în Fără visle şi Noaptea. Personajele acestei literaturi de aceeaşi pecete sufletească şi problematică au ceva nebulos de lămurit în biografia proprie sau în biografia familiei şi adesea se manifestă ca nişte „buimaci", ca nişte oameni debusolaţi. Tînărul debusolat a fost personajul predilect al unei întregi promoţii de prozatori. El există şi în proza lui C. Stoiciu cu corectivul că personajul acestuia încearcă tăierea nodului gordian arborînd deviza : „la-o din loc !". Autorul romanului Trufie propune personajelor sale acţiunea clarificatoare. Şi Rinaldo Repan este un om care o „ia din loc". Atunci cînd confuzia ameninţă să-l înghită el adoptă schimbarea planului de existenţă.

Demnă de stimă este la Constantin Stoiciu fidelitatea faţă de motivele prime ale prozei lui, tăria de a nu abandona proza de ficţiune şi a persevera în direcţia ei. Cu acest roman Constantin Stoiciu poate fi considerat în plină convalescenţă literară. Ceea ce are de rezolvat este puritatea mijloacelor. Proza către care înclină prin acest roman este una de esenţă şi factură realistă. Campania dusă cu vehemenţă şi tenacitate împotriva formelor tradiţionale de proză a descurajat pe mulţi şi a creat o jenă faţă de folosirea lor. Nu e nimic de ruşine în a scrie realist atunci cînd datele talentului tău te conduc către o atare formulă. Adoptarea urgentă de procedee şi mode noi în proză nu se potriveşte tuturor şi este nu o dată limanul impostorii. Trufie poartă sechelele unui moment literar care n-a făcut şi n-avea cum să facă aceste disocieri. Entuziasmului prim îi urmează însă luciditatea. Trufie ne arată un scriitor în plină maturizare. Deşi marcată de o neascunsă afectare sufletească şi stilistică cartea este în contextul literar actual remarcabilă.

M. Ungheanu

Premiile literare pe anul 1973

UNIUNEA SCRIITORILOR

Simbătă, 26 octombrie 1974, la sediul Uniunii Scriitorilor, în prezenţa Juriului, a membrilor Biroului şi Consiliului Uniunii, precum şi a numeroşi scriitori şi reprezentanţi ai unor instituţii de cultură, a avut loc festivitatea decernării premiilor Uniunii Scriitorilor pe anul 1973.

Premiile au fost înmînate de **Laurenţiu Fulga**, prim-vicepreşedinte al Uniunii Scriitorilor.

Laureaţii au fost felicitaţi de **Ion Hobana**, preşedintele Juriului. În numele celor premiaţi au luat cuvîntul acad. **Al. Philippide, Szemlér Ferenc şi Mircea Radu Iacoban.**

Juriul pentru premiile Uniunii Scriitorilor (întrunit în şedinţă de lucru joi, 24 octombrie) a avut următoarea componenţă : **Ion Hobana** — preşedinte. **Paul Anghel, Ana Blandiana, Augustin Buzura, Constantin Chiriţă, Ben. Corlaciu, Gabriel Dimisianu, Ştefan Aug. Doinaş, Domokos Geza, Arnold Hauser, Ion Horea, Mihai Isbăşescu, Ioanichie Olteanu, Nichita Stănescu, Corneliu Ştefanache, Mircea Zaciu** — membri.

Premiile acordate :

POEZIE
— CEZAR BALTAG : „Madona din dud" (Ed. Eminescu)
— ION CARAION : „Frunzele din Galaad" (Ed. Dacia)
— ANGHEL DUMBRĂVEANU : „Singurătatea amiezii" (Ed. Facla)

PROZĂ
— DUMITRU RADU POPESCU : „Vînătoarea regală" (Ed. Eminescu)
— NICOLAE VELEA : „Vorbă'n colţuri şi rotundă" (Ed. Albatros)

DRAMATURGIE
— ION BĂIEŞU : „Chiţimia" (Revista Teatrul)
— MIRCEA RADU IACOBAN : „Simbătă la Veritas" (Ed. Eminescu)

PUBLICISTICĂ ŞI REPORTAJ
— DAN HĂULICĂ : „Geografii spirituale" (Ed. Univers)
— ILIE PURCARU : „Un elefant pentru doi oameni" (Ed. Scrisul Românesc)

LITERATURĂ PENTRU COPII ŞI TINERET
— MIRCEA OPRIŢĂ : „Nopţile memoriei" (Ed. Albatros)

CRITICĂ ŞI ISTORIE LITERARĂ
— ION POP : „Poezia unei generaţii" (Ed. Dacia)
— LUCIAN RAICU : „Structuri literare" (Ed. Eminescu)
— MIRCEA TOMUŞ : „Răsfringeri" (Ed. Dacia)

TRADUCERI DIN LITERATURA UNIVERSALĂ
— AL. PHILIPPIDE : „Flori din poezia străină" (Ed. Eminescu)

TRADUCERI DIN LITERATURA ROMÂNĂ
— ANA CARTIANU : „Poveşti şi povestiri" de Ion Creangă, în limba engleză (Ed. Ion Creangă)
— SZEMLÉR FERENC : „Pomul roşu" de Zaharia Stancu, în limba maghiară (Ed Kriterion), ca şi pentru întreaga activitate de traducător din lirica română

LITERATURA NAŢIONALITĂŢILOR CONLOCUITOARE
— ANTON BREITENHOFFER : „Zu spät für Marilena" — „Prea tîrziu pentru Marilena" (Ed. Kriterion)
— HERVAY GIZELLA : „Urlap" — „Formular" (Ed. Kriterion)
— MÉLIUSZ JÓZSEF : „Sors es jelkép" — „Destin şi simbol" (Ed Kriterion)
— SÜTÖ ANDRAS : „Istenek és falovacskàt" — „Zei şi căluţi de lemn" (Ed Kriterion)

DEBUTURI
— AL. ANDRIESCU : „Disocieri" (Ed. Junimea)
— MARIA CONTEA : „Inoceranii" (Ed. Cartea Românească)
— NIKOLA KORSIUC : „Razdorojia" — „Răspîntii" (Ed. Kriterion)
— CHRISTIAN MAURER : „Ein spätes la Paloma" — „Un la Paloma tîrziu" (Ed. Kriterion)
— MARCEL CONST. RUNCANU : „Sepia" (Ed. Dacia)
— DORIN TUDORAN : „Mic tratat de glorie" (Ed. Cartea Românească)

ASOCIAŢIILE DE SCRIITORI

BUCUREŞTI

JURIUL : Romul Munteanu, (preşedinte), Ion Băieşu, Aurel Covaci, Grigore Hagiu, Nicolae Manolescu, Fănuş Neagu, Al. Paleologu, Octav Pancu-Iaşi, Radu Popescu, Eugen Simion, Al. I. Ştefănescu.

PROZĂ
— EUGEN BARBU : „Caietele Princepelui" (Ed. Dacia şi Ed. Eminescu)
— IOAN GRIGORESCU : „Spectacolul lumii" (Ed. Cartea Românească)

POEZIE
— MARIN SORESCU : „La Lilieci" (Ed. Eminescu)
— FLORIN MUGUR : „Cartea prinţului" (Ed. Cartea Românească)

DRAMATURGIE
— IOSIF NAGHIU : „Într-o singură noapte" (Revista Teatrul)
— CORNELIU LEU : „Femeia fericită" (Televiziunea Română)

LITERATURĂ PENTRU COPII ŞI TINERET
— MIRCEA SĂNTIMBREANU : „Recreaţia mare" (Ed. Albatros)
— AL. OVIDIU ZOTTA : „O şansă pentru fiecare" (Ed. Ion Creangă)

CRITICĂ ŞI ISTORIE LITERARĂ
— Al. PIRU : „Varia" vol. II (Ed. Eminescu)
— PAUL GEORGESCU : „Printre cărţi" (Ed. Eminescu)
— M. UNGHEANU : „Marin Preda, vocaţie şi aspiraţie" (Ed. Eminescu)

TRADUCERI
— FRANCISC PĂCURARIU : „Antologia precolumbiană" (Ed. Univers)

CLUJ-NAPOCA

JURIUL : Aurel Gurghianu (preşedinte), Bálint Tibor, Victor Felea, Kántor Lajos, Lászlóffy Aladár, Liviu Petrescu.

PREMII
— BRETTER GYÖRGY : „Parbeszed a jelennel" — „Dialog cu prezentul", eseuri (Ed. Kriterion)
— ION COCORA : „Dezlegare de chaos", poezii (Ed. Dacia)
— HORVÁTH ISTVAN : „Kiáltás halál ellen" — „Strigăt împotriva morţii", poezii (Ed. Dacia)
— PETRU POANTĂ : „Modalităţi lirice contemporane", critică (Ed. Dacia)

Tg. MUREŞ

JURIUL : Hajdú Győző (preşedinte), Gagyi László, Romulus Guga, Oláh Tibor, Naghy Pál.

PREMII
— JÁNOSHÁZY GYORGY : „Csillagoz osztályosa" — „Printre stele", antologie de poezie română şi universală (Ed. Kriterion)
— MIHAI SIN : „Aşteptînd în linişte", nuvele (Ed. Dacia)

TIMIŞOARA

JURIUL : Franyó Zoltán (preşedinte), Vladimir Ciocov, Ovidiu Cotruş, Alexandru Deal, Alexandru Jebeleanu, Franz Liebhard, Mircea Şerbănescu

PREMII
— EUGEN TODORAN : „Secţiuni literare", critică (Ed. Facla)
— ION ARIEŞANU : „Amintiri de pe planeta Pămînt", reportaj (Ed. Eminescu)

IAŞI

JURIUL : George Lesnea (preşedinte), Nicolae Barbu, Mihai Drăgan, Ovidiu Genaru, Mircea Radu Iacoban, Dumitru Ignea, Corneliu Sturzu, Nicolae Ţatomir, Mihai Ursachi

PREMII
— CONSTANTIN CIOPRAGA : „Personalitatea literaturii române", istorie literară (Ed. Junimea)
— ANDI ANDRIEŞ : „Interludiu", teatru (Ed. Eminescu)

IN CADRUL FESTIVALULUI „MIHAI EMINESCU"

PREMIUL REVISTEI „CONVORBIRI LITERARE", pentru cea mai valoroasă carte de lirică patriotică :
— IOAN ALEXANDRU : „Imnele bucuriei" (Ed. Cartea Românească)

PREMIILE FESTIVALULUI
— Pentru debut : PAUL BALAHUR : „Anotimpul corăbiilor" (Ed. Junimea)
— Pentru popularizarea literaturii române peste hotare : TASKO SAROV (Iugoslavia) : Traducerea lui Mihai Eminescu în limba macedoneană.

Concursul de reportaj „Sub semnul aceleiaşi generaţii"

Ca urmare a numeroaselor scrisori sosite pe adresa redacţiei noastre prin care ni se solicită lămuriri privind concursul de reportaje cu tema „Sub semnul aceleiaşi generaţii", organizat de C.C. al U.T.C. în colaborare cu revista „Luceafărul", reamintim celor interesaţi că lucrările pot fi trimise pînă la data de 1 ianuarie 1975. Reamintim, de asemenea, că la concurs pot participa tineri — membri şi nemembri ai Uniunii Scriitorilor, în vîrstă de pînă la 35 de ani. Reportajele pentru concurs trebuie să fie expediate pe adresa : Redacţia revistei „Luceafărul". Piaţa Scînteii nr. 1 Bucureşti, cu specificaţia „Pentru concurs".

viaţa cărţilor

poezie

O „răzbunare" lirică

Acest volum pare **(Bunica Beps** de Ilie Purcaru, Ed. Cartea Românească) a fi „răzbunarea" lirică a unui fost adolescent „limfatic şi hirsut", a cărui copilărie a fost, probabil, o dulce şi aproape fabuloasă aventură în mijlocul unei familii baroce, în care umbra înfoliilor, dinţii de feldspat ai bunicii, vicleimurile şi multe altele s-au închegat, de multe ori, în scene devenite aproape obsesive : „salonul vechi în care amurgul descusut / cu nişte spade albe desprinse din perete / a-nvins adolescentul limfatic şi hirsut / pe catafalcul moale de ore dulci şi-ncete / acuma cu un geamăt el muşcă dintr-un măr / şi dinţii zale flasce după-un vetust turnir / un sfînt de bizanţ roşu îl mîngîie pe păr / cînd ride miţa crudă ţiganca de safir / blestemu-l înfăşoară cu ape de veneţii..."

Sigur, Ilie Purcaru este un ironic, dar, asemeni mai tuturor ironicilor, el este un sentimental refulat, chiar şi atunci cînd poeziile sale sînt evidente parodii. Iată, sore exemplu, în excelenta **Nao El Olonés,** — scrisă „în amintirea papagalului Nao (botezat astfel după numele lui Nao El Olonés, faimosul pirat, spaima Antilelor în cel de-al XVII-lea veac). Adus prin stratosferă din insula Pinilor, Jacksonville, iunie 1969. Dispărut în Bucureşti, Balta Albă, septembrie 1969" — după acest început parodic : „Ochi tuberculi şi tuberoze un mîndru papagal aveam / la fruntea-i şarpe cioc de roze eu foarte des mă închinam / căci il iubeam şi-avea şi nume / solemn-metalic dar ductil / la mîngîieri de duh oceanic / rău nume de pirat antil", poetul face un pas înapoi, pentru a recunoaşte că : „aceste rînduri prea glumeţe / nu pot ascunde o tristeţe / în crep de albastru şi de verde / năluca lui în vag se pierde".

Dar, ţinta „răzbunării" lirice de care pomeneam o constituie, fără îndoială, imaginea bunicii Beps — „fată fără sex", cu dinţi „de feldspat puşi la glasgow în port / în seara cînd suavă plecase dinspre nord" spre o altă ţară, mai sudică, în care curge un „styx valah", ţară caldă, în care „caii rup lire dulci în guri / fete cu friu de aur dau buzna din păduri : înceţ, cu ironie, înscenînd uneori situaţii „macabre" („în lung alcov bunica e ştirbă căci din ea / fosforul şi calcarul făcură-o cucuvea / e-o cucuvea drăguţă (drăguţa blîndă-a mea) / ce mă invită tandru-n cavou la o cafea") poetul încearcă să scape de imaginea tutelară a bunicii. Şi ce altceva reprezintă, dacă nu tocmai această încercare, următorul fragment din **Cavoul bunicii Beps :** „vărul robert măsoară pămîntu-n seara calmă / nemulţumit : pămîntul a mai căzut cu-o palmă / cum să-i încapă doamne ! atît de verticale / picioarele cu labe chiar fără de sandale / — va trebui s-o scoatem pe beps arînd grădina / e prea orizontală prea largă-i crinolina / alcătuim alături un unghi prea drept prea dur / scris cu albastre linii pe-un cer de lut impur / bunica-şi stringe buza — cavou-i uriaş ! — ea n-are loc — unica ! — în vechiul meu oraş ?". În acelaşi poem, suferind, asemeni altora, de lungimi redundante, poetul foloseşte o subtilă tehnică a insertului aproape reportericesc, pentru a rupe, pentru a segmenta firul liric : „— am aflat că s-a ieftinit oţetul / spune vecina de la 39 / (bunica beps nu crede / din borcanu-i de sticlă / în care se odihneşte numai dantura)".

Din păcate, **Bunica Beps** nu este un volum care să exceleze prin unitate — deşi ar fi avut toate şansele — căci Ilie Purcaru introduce, mai ales în ciclul **Ţara de sub dor,** cîteva poezii al căror ton distonează total de cel general al volumului. Faptul mi se pare cu atît mai păgubitor, cu cît autorul care scrie **Moartea din muzeul imaginar** n-ar fi avut nevoie, chiar în numele unei cerute economii a cărţii, să împovăreze acest volum cu versuri mediocre precum cele din **Bărăgan.**

Bunica Beps rămîne cartea unui ironist subtil, stăpîn pe tehnica parodiei exersată în diverse registre, carte cuprinzînd probe de autentică virtuozitate poetică atinsă într-un spaţiu, pe care Ilie Purcaru îl simte şi-l domină.

Dorin Tudoran

proză

Cu ajutorul dicţionarului de simboluri

Preluînd o schemă devenită celebră prin **„Ulise"** al lui Joyce şi **„Doamna Dalloway"** a Virginiei Woolf, Radu Ciobanu încearcă să realizeze, în romanul **„Dreptul de a începe"**, „epopeea" realistă a unei zile (23—24 august 1944) din viaţa doctorului Teofan Cristea. În practică, autorul reuşeşte mult mai puţin şi nu rămîne fidel nici marilor sale modele. „Epopeea" nu se constituie ca atare, relatarea menţinîndu-se în limitele unei cuminţi tradiţii, iar atenţia scriitorului nu se fixează doar asupra personajului-pretext, ci se distribuie, în doze aproximativ egale, asupra tuturor celor care vin în contact cu acesta : Dina, Sava Toma, Andrei Badea, Nora, Spiru, Rudi, Erika ş.a. Dealtfel, unele merite ale lui Radu Ciobanu pot fi, desigur, remarcate, însă numai atunci cînd romanul său năzuieşte mai sus decît bătaia aripilor proprii : în imaginarea unor secvenţe realiste, oarecum autonome, din existenţa tip a personajelor, plasarea acestor secvenţe într-un plan de relativă concomitenţă şi sugerarea mişcării ori a curgerii timpului prin intersecţie sau cumul de tablouri. Orice tentativă a autorului de a survola un plan simbolic, în schimb, eşuează — n-are rost să enumerăm cauzele — în bombasticism, improvizaţii „lirice" desuete, banalităţi pline de preţiozităţi. Un ton emfatic, total nepotrivit, contaminează — în asemenea situaţii — paginile, ridicînd fiecare obiect la rangul de „semn", investind orice detaliu cu o „semnificaţie" (destul de confuză) ori trăgînd pe cutare chip un văl mitologic în dezacord flagrant cu legile similitudinii. Cîteva eşantioane elocvente. Aflat în pericol de a „cădea", doctorul Teofan Cristea, vechi ilegalist, va fi ocrotit, potrivit codului clandestinităţii, într-o ascunzătoare, situată în pivniţa unei clădiri din perimetrul Curţii Vechi. Relatarea sobră, echilibrată, realistă pare să-l agaseze, la un moment dat, pe scriitor, care întrerupe, fulgerător, o „prozaică" — după gustul său — descripţie de interior spre a face loc divagaţiei inutile, saturată de o afectare stridentă şi cu pretenţie de „adîncime". Noul locatar inspectează, aşadar, cu atenţie ascunzătoarea, se nelinişteşte puţin de o gaură descoperită în podea („Mă temeam să nu fie şobolani" — mărturiseşte el un sentiment firesc), îşi continuă, totuşi, „în condiţii normale", investigaţiile, în urma cărora surprinde — spre deliciul afişat al autorului — un păianjen mare, alb. Prilejul nu trebuia pierdut, el favorizînd o neaşteptată, rivnită „iluminare", căci gingania „Avea ceva solemn, parcă sacru în neclintirea lui din mijlocul pînzei perfecte şi — se confesează eroul — nu l-am ucis. Mi-am virit în cap"... fără îndoială, cu sprijinul consistent al unui dicţionar de simboluri... „că era duhul tutelar al acelui ascunziş de sub inima bătrînă a oraşului".

Dar, după cum se poate constata uşor la lectură, romanul lui Radu Ciobanu nu se păstrează, pe toată lungimea lui, în această gamă stilistică falsă, gîndurile personajelor nu urmează, întotdeauna, calea exprimării pompoase. Dimpotrivă, uneori prozatorul îşi acordează instrumentele „de emisie", în aşa fel, încît acestea să transmită exact pe lungimea de undă cerută de episodul la care se aplică, de situaţiile prin care trec personajele, de atmosfera în care se înscrie una sau alta din acţiunile, din gesturile acestora, prevestind şi cucerind „dreptul de a începe" o viaţă liberă. Cu mînă sigură sînt schiţate, între altele, cîteva crîmpeie ale luptei de stradă dintre detaşamentele armatei române şi unele eşaloane ale trupelor germane, în decorul larg deschis, al vieţii de fiecare zi, al bulevardelor şi ulicelor Bucureştiului. Cu destulă abilitate înregistrează, apoi, autorul maniera în care reacţionează diversele medii sociale în faţa aceluiaşi eveniment, după cum anume personaje — aparţinînd, în mod curios, planului secund, mai îndepărtat, al acţiunii — îşi păstrează consistenţa şi după ce închizi cartea. Din păcate, tocmai profilurile „eroilor" se dovedesc mai puţin durabile, tocmai chipul lor suferă de o nejustificată lipsă de pregnanţă. Oricît te-ai strădui, cu elementele puse la dispoziţie de Radu Ciobanu nu poţi recompune figura doctorului Teofan Cristea, după cum relaţiile dintre Teofan şi Dina stîrnesc destulă incertitudine. Surprinzătoare, totuşi, de o extrem de pură zadiere romantică, iubirea tristă dintre Nora şi Rudi, din păcate, însă, sfîrşitul aducînd mai degrabă a melodramă.

Cu calităţile şi defectele pe care le etalează la această oră, proza lui Radu Ciobanu nu oferă, încă, garanţia durabilităţii. Autorul construieşte febril, atît de absorbit de segmentul la care, momentan, lucrează, încît nu-şi dă seama că, în urmă, zidurile încep să se năruiască. Deficit de talent sau de meşteşug ? Încă nu ne dăm seama.

Nicolae Baltag

critică

Ironia critică

Aproape patru decenii, dacă ne luăm numai după cele mai vechi articole inserate în această culegere, măsoară exemplara preocupare a lui Şerban Cioculescu faţă de opera lui Caragiale. Un exemplu de statornicie critică vis-à-vis de un mare clasic căruia criticul i-a dedicat şi o monografie, **Viaţa lui I.L. Caragiale,** 1940 ; un exemplu de pătrundere în cele mai tainice cute ale vieţii şi operei autorului comentat, ca şi o permanentă urmărire a oricărui text atingător de domeniul caragialian ; dar, poate mai presus de aceste probe de afecţiune, se plasează cele de afinitate, Şerban Cioculescu oferind unul din cele mai elocvente cazuri din critica românească de ceea ce înseamnă adevărată osmoză între un critic şi obiectul pasiunii sale. Că nicidecum o întîmplare, o simplă ambiţie sau un considerent de acelaşi ordin au dictat cantonarea lui Şerban Cioculescu în teritoriul caragialian este un lucru de o peremptorie evidenţă, astfel încît e greu de spus dacă omul Caragiale şi opera lui şi-ar fi putut găsi o mai corespondentă şi rezonantă structură critică. În definitiv, asistăm la joncţiunea unui spirit clasicist, moralist şi echilibrat, iubitor de maliţii şi de ironie cu un spirit de o asemănătoare alcătuire, aşa că putem bănui, cu îndreptăţit temei, că în formarea spirituală a lui Şerban Cioculescu întîlnirea cu I. L. Caragiale, întîlnire literară firească, a jucat un rol de prim rang. Cît de mult datorează ironia criticului ironiei caragialiene, pe care, de altfel, o analizează magistral, poate observa oricine ! Procedeul antifrazei, al sugestiei subtextuale pe care Şerban Cioculescu îl depistează şi-l analizează la Caragiale cu atîta fineţe (oare nu şi cu exultanţă ?) devine, şi în mîinile sale, un mijloc redutabil de reacţie critică. Să-l urmărim în cîteva ipostaze, dintre multele ce se pot alege. Iată, de pildă, cu ce ton fals admirativ este întîmpinată o submediocră viaţă romanţată a lui I.L. Caragiale, scrisă în 1939 de B. Jordan şi Lucian Predescu : „Dimpotrivă, ce efecte măreţe atinge cînd vrea să facă stil !... Ce formulări subtile, cînd intră în domeniul psihologiei !... Aţi ghicit că e vorba de dublă personalitate, de dedublare : dar ce subţire e adus din condei ! La o asemenea înzestrare scriitoricească a lui B. Jordan, în ce fel se adaugă documentarea „enciclopedică" a lui Lucian Predescu ?" Bineînţeles că sensul este aici exact contrar celor afirmate şi că Şerban Cioculescu nu demonstrează altceva decît cum nu trebuie făcută o biografie. Desfiinţarea cărţii, printr-o aparentă recunoaştere de merite inexistente, e savuroasă. La fel de delectabilă prin spectacolul ironiei dezlănţuite e respingerea unor interpretări sociologiste ceva mai recente, respingere cuprinsă în articolele **Probleme de regie** şi **Conul Leonida faţă cu reacţiunea într-o interpretare nouă.** În arsenalul sugestiv al criticii lui Şerban Cioculescu intră, nu de puţine ori, şi mimarea spăşită a nedumeririi. Criticul afectează deruta : „E un proces de intenţie specific Inchiziţiei" spune el referitor la un text care face din conu Leonida un infernal reprezentat al „clientelei aşa-ziselor partide politice din trecut", încheind apoi astfel : „Să fie autorul caietului de regie un atît de sumbru Torquemada ?" Subtextul e, firească, plasarea celebrului inchizitor într-un pasaj unde nu-i vorba decît de măruntele vicii ale blajinului Leonida. Dar iată şi mai departe : „Un om de teatru ar fi mai calificat decît noi să urmărească argumentarea lui Sică Alexandrescu, relativă la justa sau injusta aşezare a ferestrei, de către autor, pe acelaşi perete cu uşa de intrare. Mărturisim că, deşi e vorba de o fereastră, nouă indicaţie de decor propusă nu ni se pare prea luminoasă. Trecem, dar, la reflectoarele interpretărilor regizorale, proiectate asupra textului". E limpede că tot jocul de nuanţe şi opoziţii între cuvintele „fereastră" şi „reflectoare", aducînd ideea de lumină, şi indicaţiile deloc clare, în schimb, asigură frazelor întreaga încărcătură ironică. Simţul proprietăţii cuvintelor şi alternarea sensurilor lor pe toate clapele textului fac din multe interpretări ale lui Şerban Cioculescu exprimări cu chepeng, mascînd abil capcanele. Cu tot riscul de a lăsa să se scurgă cîte ceva din inefabilul umorului încercînd a-l trece rapid în revistă, să mai semnalăm că de acelaşi procedeu al sugestiei subtextuale ţine şi prezentarea unei chestiuni de minoră importanţă într-o aură de expunere doctorală.

Concluzia nu poate fi decît aceea că Şerban Cioculescu şi-a însuşit perfect lecţia ironiei caragialiene. Dar dacă această îmbrăţişare a unui produs spiritual caragialian se produce din inimă, nu la inimă îi stă criticului produsul natural, ca să spunem astfel, al scriitorului : **Mateiu I. Caragiale.** Pe acesta **Şerban Cioculescu îl urmăreşte cu o acrimonioasă grijă, mult mai mare probabil decît a propriului său părinte. Să ne oprim însă aici cu acest prea sensibil subiect.**

Dan Cristea

ancheta «Luceafărului»

cunosc tinerii literatura tinerilor?

Beneficiind de concursul revistei **Luceafărul**, am investigat o colectivitate de tineri, anume un eşantion aleator stratificat. Întrucit nu am folosit, pentru calcularea mărimii colectivităţii de selecţie, formula lui Taro Yamane, prin care se acoperă în mod obişnuit erorile de reprezentativitate, concluziile, cite vor fi, ale acestei **preanchete** nu se vor definitive, ci eventual, ponderat definitorii. Precizez că e vorba de o colectivitate care respectă, în alegerea ei, factorul verificabil al unei prezumtive apetenţe pentru lectură. Respectiv, am considerat că o garanţie pentru eşantion o constituie alcătuirea lui în exclusivitate din intelectuali în formare (iertat să-mi fie pleonasmul). Date fiind condiţiile ţării noastre, pe lîngă categoriile socio-profesionale obişnuite, am inclus în proporţie de aproape 10% şi altele, „clasic" neintelectuale. Evident că proporţia nu reflectă raportul real-istoric dintre categoriile profesionale, ea deci putea fi corectată, dar temele principale ale prezentei investigaţii n-au reclamat acest lucru. Cu alte cuvinte, o cercetare menită să dezvăluie, orientativ, opiniile cititorilor tineri despre literatura autorilor tineri (1), precum şi modul de difuzare şi receptare concrete ale literaturii tinerilor (2), pretinde constituirea şi investigarea numai unei **anumite** colectivităţi, formată în principiu din subiecţi despre care se poate afirma că sînt lectori rodaţi. Şi asta, în primul rînd, deoarece notorietatea tinerilor scriitori români dispune de nenumărate şi inegale variante, mult prea inegale ca să permită investigarea unui eşantion care ar reproduce **armonios** toate grupurile reale de public. Mai mult, chiar dacă peste 31% din totalul eşantionului il formează elevii şi studenţii, se cuvine ştiut că în mod deliberat aceştia nu aparţin claselor şi facultăţilor umaniste, întrucit, în caz contrar, obligativitatea lecturii, profesionalizarea ei vor fi modificat imaginea de ansamblu în direcţia ascunderii spontaneităţii, a liberei alegeri a cărţilor şi autorilor.

Colectivitatea cercetată a cuprins 238 subiecţi din oraşele Bucureşti, Baia Mare, Oradea şi Tirgovişte — încă un motiv pentru a reafirma că eventualele concluzii nu acoperă exhaustiv interesul general pentru literatura tinerilor. Date fiind temele enunţate anterior, am folosit două tipuri de chestionare. În mod ideal, fiecare cititor putea beneficia de totalul întrebărilor celor două chestionare dacă, totuşi, dintr-un motiv obiectiv nu s-au inegalizat grupurile de formulare. Chiar şi aşa, acţiunea de faţă nu are pretenţia „ultimului cuvînt", ea înregistrînd o stare de fapt, iar nu un aspect dinamic al realităţii, pentru care ar fi fost nevoie de o întreagă echipă de colaboratori, de recuzită complexă şi de o periodicitate consecvent iterativă a cercetărilor de teren.

Chestionarul-tip (1) cuprinde întrebări (închise şi deschise) privind următoarele : **statutul cultural-social al subiecţilor, frecvenţa lecturilor, genurile şi speciile literare preferate, autorii tineri** (arbitrar, am socotit scriitor tînăr acel autor avînd virsta de pînă la 40 de ani, după acest prag, absenţa unei minime notorietăţi sugerînd o reală absenţă a valorii), deci autorii tineri citiţi cu regularitate în reviste şi cărţi, **motivaţia detaliată a preferinţelor exprimate, precizarea aspectelor** (problemelor) **de viaţă inexistente în creaţia tinerilor, exprimarea preferinţelor vizavi de literatura autorilor din generaţiile anterioare care au scris pentru şi despre tineri.**

Frecvenţa lecturilor

Am ales drept indicatori : săptămînal, bilunar, lunar, trimestrial şi accidental. Cum rememorările sînt parcimonioase şi excedent subiective, natural că şi interpretările se cuvin apreciate sub continua rezervă a relativului. Frecvenţa cea mai ridicată, săptămînal şi bilunar, o atestă lecturile studenţilor, elevilor, redactorilor, editorilor (nu e vorba de redacţii pentru beletristică), ziariştilor, tehnicienilor şi funcţionarilor. Asta în raport cu totalul, însă în raport cu numărul subiecţilor dinlăuntrul aceleiaşi categorii profesionale, situaţia e oarecum neaşteptată. De pildă, din 54 studenţi **numai** 16 citesc frecvent literatura tinerilor ; cită vreme, din 6 ziarişti, 4 ; din 4 redactori, 3 ; din 7 funcţionari, 5 ş.a.m.d. Totodată, e momentul să arăt că şi cele mai multe non-răspunsuri, cumulînd aci şi erorile totale de răspuns, (unii au indicat ca autori tineri pe.... Sadoveanu, Cella Serghi, Ionel Teodoreanu !) aparţin tot studenţilor şi, din păcate, şi elevilor. Anticipînd, voi remarca faptul deloc rezonabil că factorii educativi (familie, şcoală, universitate, organizaţie U.T.C.) îşi au, în ponderi diferite de la caz la caz, partea lor de răspundere în sensul cultivării nu doar a apetitului pentru citit, cit mai ales a orientării programatice a lecturilor, după ce ele au devenit ori au şansele să devină obişnuinţă şi, fericit lucru !, trebuinţă. Faptul că diferitele acţiuni politico-ideologice cu tinerii nu includ decit sporadic şi, deseori, formal şi o dimensiune culturologică, se răsfrînge nefavorabil şi asupra acestui aspect, deloc neglijabil, al formării şi orientării lecturilor. Dacă manualele şcolare, mai mult sau mai puţin justificat, nu reţin decit o minoritate de comentarii privind creaţia tinerilor scriitori, — existenţa revistelor literare, numărul mare de volume semnate de aceştia alcătuiesc un atlas destul de amplu pentru a nu fi neglijat sau ocolit cu filistine prudenţe, atunci cind nu-i vorba de-a dreptul de ignoranţă.

Palmaresul preferinţelor

Una dintre oglinzile în care se răsfring **aşteptările** publicului rezidă în evidenţierea genurilor şi speciilor literare celor mai gustate. În palmaresul preferinţelor, primele locuri sînt ocupate de romanul psihologic (denotativ eronat, totuşi frecvent utilizat şi luat ca atare de cititori), alături de poezia şi romanul de dragoste. Poezia patriotică (alt denotativ nu intotdeauna corect utilizat) este mai mult urmărită de către profesori, ziarişti, muncitori şi funcţionari. Înţelegerea îngustă a noţiunii, determină o parte a elevilor şi studenţilor s-o cunoască insuficient, chit că ultimii ani au adus numeroase reuşite ale genului, autentice valori estetice. Deoarece eşantionul cuprinde numeroşi tineri din uzine, instituţii şi aşezăminte culturale, nemaivorbind de şcoli, se pune întrebarea : în pas cu care informaţie critică merg **organizaţiile U.T.C.**, activiştii culturali, propagandiştii, conducătorii cercurilor de literatură ?...

Revenind, remarc resurecţia preferinţelor pentru proza scurtă şi reportaj. Dacă anul 1974 poate fi considerat şi anul reportajului, atit scriitorii, cit şi editurile avansează din ce în ce mai puţine culegeri de schiţe, povestiri şi nuvele. Mai exact, foarte puţine în raport cu producţia anilor 1965-70. Deşi există 21 de opţiuni pentru dramaturgie, se ştie că în acest sector afirmarea reală a tinerilor se desfăşoară greoi, hurducat. Concursul iniţiat anul trecut de televiziune, de aceea, trece drept o fericită excepţie. În fine, faptul că se citeşte puţin, în reviste şi cărţi, critică şi istorie literară, cit şi eseuri, nu e neapărat alarmant, lecturile de acest gen fiind pretutindeni considerate oarecum oţioase, de specialitate. Dealtminteri, dintre voturile exprimate, cele mai multe evidenţiază citirea poeţilor şi a prozatorilor şi, în general, nu sînt surprize, preferinţele grupindu-se astfel : **poezie :** M. Sorescu (72 voturi), A. Blandiana (52), A. Păunescu (46), I. Alexandru (22), G. Melinescu (18), Ion Nicolescu (9), C. Buzea (8), M. Dinescu (7), etc. ; **proză :** Petru Popescu (76), A. Buzura (16), D.R. Popescu (12), Sînziana Pop (7), Mircea Ciobanu, (cite 5), M. H. Simionescu, M. Micu, R. Guga, Al. M. Sudinschi (cite 4) etc. Dincolo de subiectivitatea firească a cititorilor, cred că nu se înţelege prin această lapidară statistică vreo directă şi imediată concordanţă între opinii şi valori. Din două mari motive : preferinţele multora sînt exprimate în raport cu amintirile personale, friabile cum sînt acestea, cit şi cu nivelul cultural respectiv, incontrolabil în detaliu. Apoi, recenta absenţă din librării a unor scriitori tineri influenţează, fără doar şi poate, opinia asupra lor ; la fel, prezenţa altora. În plus, se ştie, scara valorilor reale nu se suprapune mecanic cu indicaţiile oferite de barometrul preferinţelor : sincere sau nu, curente sau temporare, partizane sau idiosincretice. Dar să remarc şi acele pasiuni totalitare ale unora pentru cite un singur autor : M. Sorescu, I. Alexandru, I. Nicolescu, E. Brumaru, Petru Popescu. (Faptul poate exprima, simultan, şi o zgircită creditare a literaturii tinerilor). Dintre debutanţii lansaţi de editura **Eminescu** prin concurs, au fost remarcaţi M. Fl. Şandru şi Dinu Adam, ceea ce mi se pare îmbucurător. O viitoare anchetă ar putea stabili mult mai elocvent rostul şi limitele concursurilor de debut ce formează acum o modalitate cvasi-generală de lansare a tinerilor. **Critică şi eseistică :** au obţinut cite 2 voturi fiecare : V. Cristea, L. Raicu, Marian Popa, M. Iorgulescu, D. Tudoran. În realitate, e indubital că sînt mult mai citiţi criticii şi eseiştii, mai ales foiletoniştii hebdomadarelor literare. Ei recomandă, tălmăcesc şi răstălmăcesc destine literare efemere ori durabile — deci numai datorită rutinei ochiului, deja atit de obişnuit cu frecventarea acestora, respectivii critici n-au mai fost consemnaţi ca fiind citiţi în mod regulat. Flagrant este doar că, dintre **dramaturgi**, nici unul n-a fost indicat, cu toate că un număr de 21 de subiecţi s-au arătat pasionaţi de acest sector. Deşi dramaturg de prestigiu, de ce D.R. Popescu este preferat doar în postura sa de prozator ?....

Desene de Ileana Bratu

Motivaţia

Motivaţia citirii literaturii tinerilor scriitori a fost scalată în nouă trepte (cifrele indică ponderea opţiunilor) : a) „problemele reflectate în scrierile lor sînt şi ale mele" — 42 ; b) „operele lor îmi oferă răspunsuri privind viaţa de astăzi" — 28 ; c) „operele lor mă determină să fiu mai bun(ă), mai cinstit(ă)" — 14 ; d) operele lor mă desfată (distrează), fiind pentru mine o relaxare" — 25 ; e) „în scrierile lor nu se ocolesc greutăţile şi neajunsurile care mai apar în societatea noastră" — 41 ; f) „operele lor sînt generoase şi optimiste" — 16 ; g) „îndeosebi stilul respectivelor scrieri mă captivează" — 32 ; h) „limbajul autorilor este foarte bogat" — 30 ; i) „alte motive" — 13. Se înţelege că unii subiecţi au prezentat mai multe motive după cum alţii, nu chiar puţini, necitind literatura tinerilor, n-au răspuns nimic nici la această chestiune. Chiar şi doar la o parcurgere superficială a cifrelor, supremaţia evidentă a primei trepte motivaţionale sugerează persistenţa unui criteriu oarecum infantil, psihologist-vulgar de apreciere a cărţilor.

E remarcabil că motivul (e) este, cu excepţia celui anterior discutat, superior celorlalte. Asta reflectă existenţa unui simţ al actualităţii, arătînd totodată şi că literatura tinerilor — poezie, proză etc. — nu ocoleşte, dimpotrivă, implică realitatea socială în complexitatea ei dinamică, fără a o polei şi fără a o întuneca. Dealtfel, acestei trepte motivaţionale li pot fi asociate şi cele codificate (b) şi (c) prin care, într-o măsură apreciabilă, se evidenţiază aceea că între aşteptările publicului şi literatura scrisă de tineri există multe puncte de contact ; ceea ce nu înseamnă că nu mai e loc şi pentru mai bine. Iar pentru că 32 şi-au motivat apetenţa de lectură în direct raport cu calitatea stilului operelor literare, s-ar putea deduce, şi fără exagerare, că o bună parte a cititorilor posedă o anume rafinare a gustului, un anumit exerciţiu al lecturii „critice". Pentru verificarea motivaţiilor, am inserat şi o întrebare deschisă : „După opinia dv., care sînt aspectele şi problemele de viaţă pe care NU le aflaţi în literatura tinerilor şi aţi dori să le găsiţi ? Ce tipuri de personaje lipsesc din această literatură ?"

Sugestiile cititorului

Şi, cum era de aşteptat, am cules un buchet de sugestii, obiecţii, jovialităţi, ba chiar şi imprecaţii, — iar citiva participanţi n-au răspuns nimic. Cele mai multe dintre observaţiile care se pot grupa tematic, respectiv 14, au vizat, în cuvinte diferite, ceea ce o elevă din Baia Mare a exprimat astfel : „Lipsesc aproape cu desăvîrşire (!) tipurile de adolescenţi, elevi şi studenţi văzuţi din unghiul relaţiei şcoală-familie-dragoste-societate. Nu vreau tipare desăvîrşite, ci tipuri adevărate, verosimile artistic !" Cum la chestionarul (1), după ce am degajat din totalul formularelor pe acelea impracticabile (= conţinînd peste 60% non-răspunsuri şi erori individuale de răspuns) au fost utilizabile 94 de formulare, înseamnă că aproape 15% din subiecţi au resimţit o aceeaşi absenţă, şi nu numai tematică !, etalată sintetic de eleva bălmăreană. E cazul să ne întrebăm : ce propagandă şi-a făcut şi i s-a făcut ed. **Ion Creangă** în special? Dar colecţiilor pentru tineret ale altor edituri ? Ajunge manifestarea anuală de tipul „Luna cărţii pentru tineret" ?... La începutul anului în curs, în revista studenţească **Amfiteatru** s-a publicat o anchetă orientată spre explicarea „crizei" literaturii despre studenţi. Tonul cind evaziv, cind academic al participanţilor (redactori de edituri) a subţiat mult unele concluzii care, odată punctate, s-ar fi arătat fructuoase. În numărul 1/1972 al aceleiaşi reviste, printr-o anchetă-fulger efectuată printre studenţi, am atras atenţia asupra subiectului care, fără a fi fundamental, preocupă un număr sporit de cititori. Iar scriitorii scriu, nu-i aşa ?, pentru cititori. Din considerente valorice, conjuncturale ori pur şi simplu din ignoranţă, factorii care fac publicitate cărţii la noi foarte probabil că au o eficienţă slabă. Pe de altă parte, sigur că şi adolescenţii, nemulţumiţi că nu îşi „regăsesc" viaţa personală în literatură, pot citi mai mult şi mai cu seamă pot **căuta** mai mult o asemenea literatură, nu tocmai absentă cum vor ei să incrimineze. Fără a intra în detalii, găsesc nimerit să introduc aci relatarea librarului M.M. din Oradea care, fermă şi laconică *), declară : „Nu prefer şi nu citesc pe tineri !" Cum şi-o fi exercitînd profesia ? Dacă un librar e capabil de-un aşa răspuns — adică unul dintre cei mai utili factori mediatori ai relaţiei autor-carte-public, — mai e de mirare că, în unele cazuri, literatura tinerilor nici măcar nu este recomandată amatorilor ?...

Elevi şi studenţi orădeni, alături de ziarişti şi studenţi băimăreni şi bucureşteni, atrag atenţia asupra absenţei fie a „implicaţiilor psiho-sociale ale muncii cotidiene a tinerilor de la oraşe şi sate" (5) fie a „problemelor şi preocupărilor tineretului contemporan" (8), fie a „locului real al tineretului în societatea noastră" (3). Sînt simptomatice unele precizări şi nuanţări care se desprind din observaţiile participanţilor : „cred că lipsesc tendinţele actuale din evoluţia ţărănimii, a intelectualităţii satului" (4) ; „lipseşte eroul dinamic al cotidianului, ca şi intelectualul vizionar, cu problemele lui de anticipaţie" (5) ; „nu prea sînt complexe personajele, tinereţea nu e înfăţişată cu temerile şi incertitudinile ei sau cu fermitatea, curajul şi romantismul ei" ; „nu aflu acea incredere pe care ar trebui s-o avem în tineret ; oare totdeauna tinerii se bucură de înţelegerea necesară ?" ; „aş vrea o literatură despre tinerii care nu sînt întreţinuţi de către adulţi, cu toate greutăţile de care se izbesc, cu toate nemulţumirile lor mari şi mici, vizibile sau nu, deci şi cu toate aspiraţiile lor" ; „lipsesc aspectele curente de viaţă ale filierei de integrare profesională" ; „n-am citit nimic despre angrenarea a organizaţiilor U.T.C. în prefacerile actuale" ; „despre viaţa tinerilor muncitori din uzinele mari şi mici s-ar putea scrie şi romane, nu numai reportaje" ; „lipsesc portretele de tineri văzuţi în evoluţia lor spiri-

tuală, nu se ating profunzimile vieţii elevilor şi studenţilor" ; „nu sînt îndeajuns tratate marile probleme sociale care afectează, plural, şi viaţa tineretului" ; „lipseşte omul de pe stradă, cu banalele lui probleme esenţiale" ; „raporturile tinerilor cu societatea sînt prea des privite (deci scrise) doar de pe poziţiile adulţilor" ; „unde sînt adevăratele cărţi de dragoste?" ; „de ce nu sînt prezente şi ipostazele diverse şi contradictorii ale femeii tinere în societatea actuală ?" etc. Sigur că unele dintre aceste opinii nu sînt totdeauna concordante, ca reflex, cu realitatea social-istorică, dar, oricum, ele reuşesc să orienteze pe cei interesaţi de problemele reale şi divergente citeodată ce se interpun între scriitori şi cititori ca un ecran, cu mobile şi deseori greu previzibile consecinţe.

Profesori, ziarişti, ingineri şi psihologi din Baia Mare şi Bucureşti s-au arătat interesaţi mai mult sub unghi estetic, ei observînd că : „unele personaje de tineri din cărţile actuale nu sînt suficient de bine conturate — de aici impresia de hibrizi şi o creştere a neverosimilităţii, iar, prin pierderea verosimilităţii, literatura îşi pierde de fapt coloana vertebrală" ; „s-a uzat extrem de mult de dogmatism rău înţeles" (sic !) ; „lipseşte o literatură a subtilităţilor şi paradoxurilor, dar lipseşte şi personajul care crapă de pildă, din pricina cinstei ; sociologul Durkheim afirma, statistic, că din prea multă cinste, te poţi sinucide ; bine, dar dacă nu vrei să te sinucizi? !" ; „problematica e deseori infantilă, conflictele artificiale, bntuie boala metaficiziei vizavi de : îi dă sau nu telefon ; îl crede sau nu-l crede pe ; se-nţelege sau nu cu ; nu eroi, ci tipuri lipsesc : vanitosul, aventurierul, glumeţul, grăbitul, ghinionistul, somnorosul, adică, zic eu, sarea şi piperul, personajele de compoziţie, garanţia autenticului !" ; „unde s-a ascuns dimensiunea comicului din literatura tinerilor ?" ; „doresc un autentic umanism plecat din realismul socialist, vezi literatura unor Gorki, Şolohov, Ehrenburg" etc. Fără a fi irefutabile, asemenea opinii oglindesc, şi ele, maturitatea unui public care nu doreşte să i se ofere surogate şi mistificări sub învelişul atracţios al „actualităţii" şi „realismului".

Cititorii, chestionaţi asupra exemplelor pe care ei înşişi le-ar da, extrase din literatura românească mai veche, dedicată în special tineretului (ad-hoc am forţat termenul „dedicată") au propus citeva modele de eroi : Darie, Moromete Nicolae, Cireşarii, adolescenţii şi tinerii de tipul eroilor lui Ionel Teodoreanu (în majoritatea cazurilor !), M. Sadoveanu, G. Călinescu, Cezar şi Camil Petrescu, Cella Serghi, T. Popovici ş.a. Iată deci că, mai ales reperele clasice, care alcătuiesc în fond memoria culturii, nu lipsesc.

Din chestionarul-tip (2) la care au răspuns 144 de subiecţi, voi desprinde din bateria de întrebări citeva seturi privind elementele semnificative ale receptării şi difuzării literaturii publicată de tineri.

Locul de achiziţionare

Locul de achiziţionare a cărţilor. — 101 cititori au recunoscut că-şi procură cărţile de pretutindeni şi cum li se oferă prilejul. Deci — majoritatea. Tot aceştia sînt şi cei mai pasionaţi lectori, fapt detectabil atunci cind sînt parcurse şi răspunsurile lor privind autorii preferaţi (despre care există întrebări şi în acest tip de formular). Dar raportul nu e mecanic, sînt printre aceştia şi destui care nu citesc, nu urmăresc literatura tinerilor ! Achiziţionează cărţi mai cu seamă din librăriile centrale 50 subiecţi (se înţelege, cred, că foarte mulţi au răspuns cu mai mult decit o singură indicaţie privind locul de cumpărare a cărţilor, fără şă-şi precizeze totdeauna şi preferinţa ori frecvenţa, deşi în întrebarea din formular se află precizarea **„de obicei"** pe lîngă actul cumpărării). Aşadar, marile librării centrale încă îşi păstrează mirajul — mai accentuat la cititorii din provincie, — şi funcţionalitatea sporită datorită situării lor în preajma marilor ansambluri comerciale şi culturale, dar poate şi unde sînt mai prompt alimentate cu noutăţi, şi în stocuri superioare. Standurile de pe trotuare atrag şi ele în proporţie de 22%, procedura de vînzare se dovedeşte în continuare eficientă (mai ales dacă nu vor etala în special cărţile de mare tiraj !). Librăriile de cartier încă nu şi-au cîştigat încrederea publicului tînăr şi nici toate standurile de cărţi din intreprinderi, şcoli şi universităţi nu atrag suficient. Poate că, dincolo de această testare a cititorilor, proporţiile sînt simţitor altele şi e foarte probabil că o mult mai mare colectivitate investigată ar fi modificat raporturile găsite aici.

Pentru a deduce (in)existenţa unei corespondenţe între **criteriile** de achiziţionare a cărţilor, în general, şi **preferinţele** pentru literatura scrisă de tineri, am cerut cititorilor să indice unul sau mai multe criterii dintre cele astfel grupate :
a) popularitatea actuală a autorului (66) ;
b) titlul deosebit, şocant (29) ;
c) aspectul grafic al copertei (17) ;
d) cartea mi-este cerută oficial la şcoală (universitate, intreprindere) — (25) ;
e) cartea mi-a fost recomandată de rude, prieteni, colegi (64) ;
f) cartea a fost recomandată stăruitor la radio, televiziune şi presă (29) ;
g) s-a făcut multă vîlvă în jurul cărţii (sau autorului, ca om) — (58) ;
h) am cumpărat întîmplător cartea (19) ;
i) am fost curios să citesc o carte nouă de un autor necunoscut (53).

Interconexarea factorilor educativi-formativi : părinţi, profesori, critici literari, editori poate conduce — prin găsirea unor lideri de opinie cu responsabilitate politică şi tact pedagogic — la creşterea simţitoare a audienţei literaturii tinerilor, dat fiind faptul, vizibil prin analizarea statisticii preferinţelor de mai sus, că rolul decisiv în orientarea lecturilor îl constituie popularitatea autorului şi direcţia de opinie a grupurilor mici (familiale şi profesionale). Cum una din dimensiunile popularităţii artiştilor, în general, e dată şi de cantitatea de „vîlvă" şi de „mister" întreţinută de partizani şi emuli, nu trebuie să deruteze faptul că printre criteriile de orientare ale cumpărătorilor de carte contează — în cazul de faţă într-o proporţie de 40% — atit de pregnant criteriul de la pct. (g). Din evantaiul de criterii care nu s-au încadrat celor avansate de mine, remarc următoarele, observînd că, indiferent de greutatea fiecăruia, ele alcătuiesc **de asemenea,** citiva dintre indicatorii comerţului cu cartea, ca activitate cu o mare doză de hazard, întemeiată fiind în principal pe curiozitatea publicului, care prin ea însăşi sporeşte caracterul aleator al respectivei activităţi : „cumpăr după fler" — „după ureche" — „cumpăr în raport cu actualele mele preocupări" — „sînt curios să citesc autorii premiaţi" — „sînt interesat numai de anumite categorii tematice" — „cumpăr rar, doar există biblioteca municipală" ş.a.m.d.

Pentru a completa fizionomia cititorilor literaturii tinerilor, atit în reviste cit şi în volume, mai precizez că numai 37 şi respectiv 74 dintre ei au participat la vreun salon naţional al cărţii şi la o întîlnire (sau mai multe) cu scriitorii

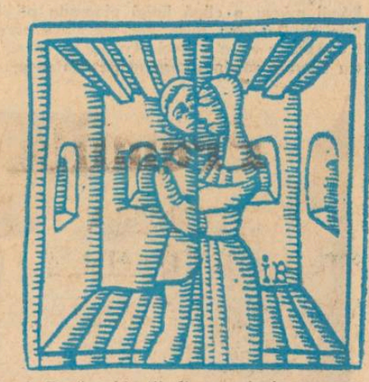

tineri. Dacă subiecţii din provincie au oarecare justificări, întrucit asemenea manifestări sînt acolo mai rare, faptul că mulţi bucureşteni nu participă la ele s-ar explica, între altele, şi prin sistemul defectuos al anunţării lor : cu 3-5 ore **înainte,** în ziare şi la radio şi cu 3-5 ore... **după,** la televiziune. Revistei literar-artistice TV, fiind săptămînală, nu i se poate cere prea mult. Şi interes există, incontestabil, fie şi doar arătînd că 22 dintre cei anchetaţi folosesc serviciul **Cartea prin poştă,** indicator preţios al apetenţei pentru lectură, pentru „istoria vie" a literaturii noastre de azi. Mai mult, presa literară este **asiduu** urmărită de 56 subiecţi (38%) existînd şi 45 de abonamente la aceasta. Sigur că puteau fi mai multe, totuşi să nu se uite că eşantionul nu cuprinde, deliberat, un număr prea mare de persoane **profesional** interesate de literatură. În sfîrşit, nu e lipsit de importanţă şi faptul că 63 dintre cititori au socotit insuficiente tirajele cărţilor scriitorilor tineri, formind o majoritate clară, deoarece alţi 14 au afirmat că „nu se pricep", sau „nu-i prea interesează"... Iată, prin urmare, — foarte simplificate deocamdată, — citeva dintre aspectele generale şi particulare ce caracterizează receptarea literaturii tinerilor scriitori. Mobilitatea mecanismelor societăţii se repercutează bogat şi multiform şi asupra acestui fapt social-cultural, de aceea e preferabil ca eventualele concluzii, cu sau fără precauţii, să fie trase (tot) de către cititori.

Mircea Constantinescu

*) Este vorba de o femele.

spirale

„Zodia măslinului"

Iată că Ioan Alexandru a deschis o largă cărare poeţilor care-l urmează. N-aş spune că în cazul lui Dan Verona este vorba de un mimetism acut, cit de descoperirea unor teritorii lirice pînă acum nedesvirginate în poezia noastră tînără. Hölderlin, Rilke chiar Trakl sunt prezenţi în aceste versuri şi nu se poate afirma că poetul nu ştie să respire acea boare persecutantă a tragicilor rătăciţi într-o ţară improbabilă, în care domină mai ales un aer mitic. Aici sentimentul major e cel de melancolie, de tristeţe apăsătoare în faţa neînţelesului lumii, cind poetul se eliberează de anxietate, el are un strigăt pur ca al păstorilor traversînd arsele cîmpuri ale Eladei. Iată un fragment din poemul „Fericit sunt ca un mire" : *„Fericit sunt ca un mire insingurat / fără de turme urcînd muntele / dar cu sufletul adînc ca o apă / din care aştrii nu se mai întorc / ...Nu cred în cei ce se întorc noaptea / fără pic de zăpadă în buzunare / În catedralele desculţe cred / Cred în cei care cu gura rup trandafirii / Poetul locuieşte în mine / Nici un cintec nu-i de prisos / dar frumuseţea cîntării / n-are preţ fără de liniştea mea / Ascultaţi : focuri de mirodenii / aprindeţi în femei, flacăra laptelui / să adape pruncii la neamuri întregi / Ascultaţi : în dumbrăvi / încoronaţi-vă păstori de albine / cintaţi ca o pasăre între fluvii suind / La umbra unui strugure / dormiţi ca-n paradis / Ascultaţi : în stejari auriţi / aşezaţi-vă tronul / Cu spatele sprijiniţi înclinatele catedrale / Astăzi poetul locuieşte în mine / Mîine / mă voi încorona / păstor la albine".*

În alt poem (În apărarea poetului) domneşte aceeaşi lumină nestrămutată a imperiului celest al liricilor, proiectat într-o geografie grecească fără dubii. E aici puţin Dan Botta, puţin Pârvan, ceea ce nu strică deloc vestmintului lui Dan Verona. În acest legendar ţinut *corăbiile rătăcesc prin ceaţă fără hamuri, iar sub măslini dorm vechile popoare de poeţi* (imagine homerică), *un corn de aur vesteşte orele zilei. Demiurgos se plimbă printre tramvaie purtînd o floare de fum şi-n el cimitirele zumzăie ca albinele, poetul merge desculţ singerîndu-şi tălpile peste flori de uraniu, el este în acelaşi timp şi păstor şi apicultor*, poartă în sine *starea unui trandafir care este un cimitir celest* (dealtfel, prin sciziparitate, aceste cimitire imaginare se precipită în marş cu morţii lor cu tot într-o ipotetică ploaie macabră). Aluzii biblice, bine decante, apar ici şi colo : *„Ar trebui / muntele să se deschidă ca o carte străveche / astrele să urmeze calea mirilor îndeaproape / lumina ca o lespede să fie pe gura fecioarei / Ar trebui trezite din somn turme / neprihănite / de lire, / femeile ar trebui, să fie înălţate la răscruci altare"*. De la *Cîntarea cîntărilor* se trece la stilul pamfletar : *„Poetul toarnă mierea pe albii-n univers / Poetul este dus, spre ghilotină / Poetul crengi de măr vesteşte în femei / Poetul cade în dueluri vane / Poetul inserează între miri şi păsări / Poetul e vînat de un tramvai"* şi tot aşa, într-un amestec de liric de *shake*, în care imagini şi cuvinte nasc un poem eteroclit, dar nu lipsit de surprinzătoare metafore : *„De ce nu ard acum făclii de humă ? / Oceanele de ce rămîn în crin / ca boabe de sudoare în lujer de femeie / De ce nu umblă între oase iar / privighetori cu candele în cap ?"*.

În alt poem (Dintr-o străveche ramură căzînd) apare imaginea unei *Doamne care are un milion de privighetori în trup*, ca într-o pictură de Sever Frenţiu. Poemele stau sub persecuţia *crinului şi a trandafirului („cu nările căptuşite de crini"* sau: *„Şi peste lume turla unui trandafir se prăbuşeşte"* sau *„A iubi respiraţia unui crin adormit în zăpadă")* care nu sunt singurele leitmotivuri : *iubita este acea lumină care-i plînge pe umăr (poetului), iubitul este acel ram ce iubeşte singerînd între pietre*, zăpezile *sunt înstelate parcă cu nişte hieroglife*, în lume se simte *o fierbere ca şi cum cineva ar pironi vulturii în cer, o pasăre este întemniţată în cintec*, în această aulică şi preafericită insulă a poeziei *îngeri copilăroşi vin să tate capul poetului*. Din cînd în cînd în gracilul dans al versului cite o imagine de mare forţă, ca în poemul „Nici o stea" : *„Mamă tu ruina unui templu străvechi / lîngă coasta ta ard eu ca o faclă / împărătească. / În lemnul ei se vesteşte / singele tău aşa / cum ai căra cu braţele un riu / dintr-o matcă într-alta / Şi singele tău divin se întunecă în mine / E un înger acolo şi-l bate cu biciul / sau poate pe marginea lui se retrage / o caravană / de scorpioni"*.

Aceeaşi stare difuză de nemingiiere, de incertitudine pluteşte în : „Iubito, melancolia" : *„Iubito, melancolia / s-a ridicat spre trupul meu / ca un roi de albine / Stamina pilpîie / în cămările lumii / şi marginea piersicii se întunecă / La chemarea mea / tu cobori din cămara celestă / iată, corăbii cu scoici zac la picioarele tale / şi marginea piersicii se întunecă / Păduri de mirt sub pielea ta / înaltă mîinile mele. Limpede eşti / Şi fără de margini / O, şi glasul tău / din toate cămările lumii se aude / dar eu te chem / iată, ca într-o prăpastie / stă cintecul în pasăre / Şi marginea piersicii se întunecă / Aş fi vrut să trecem / prin acest secol / ca pe lîngă păduri de măslini aurite / Aş fi vrut să trecem / cu blazonul înstelat al lumii / pe frunte / Dar n-a sosit încă timpul / de vreme ce prin grădinile lumii / oamenii mai sunt vinaţi / ca păsările. Ar fi timpul de-acum / să se deschidă ochii lumii / O, Cap al Bunei Speranţe ! / De ajuns cu zăpezi otrăvite, cu arbori tăiaţi / cu femei desculţe, altare în care plouă / cu fluturi nebuni / De ajuns cu noroiul din / trandafir. Cu orbirea noastră de ajuns / Trageţi clopotele"*. Acest final mi se pare cu totul remarcabil şi ridică poemul la mari potenţe.

Dacă vorbim despre conturul liric al lui Dan Verona trebuie să spunem că el este un poet ce abia se constituie, pîndit de primejdiile imitaţiei, de o preţiozitate care prin repetare naşte nemulţumiri, dar nu i se poate contesta o prospeţime care-l va răsplăti.

Eugen Barbu

a patriei cinstire

Mircea Florin Şandru

Patria

E patria toată o devenire
De pomi de grine de vise întregi
Tînăr prieten cu haina subțire
Se clatină iarba pe unde alergi
Într-o cîmpie de iarbă între parcă înoți
Pe cer, înaltul alunecă păsări fierbinți
Soarele albește coroanele pomilor și-i albește pe toți
Mestecenii tremură și au siluete de sfinți
E vremea de călătorit a poetului cu patria-n minte
Patria ca o arcă ne urcă-n priviri
Aleargă, aleargă cu ochii-nainte
Tînăr prieten cu haine subțiri.

Cîntec de pîrguit via

Oarbă este puterea viei și strugurii sînt albăstrii
În taină dulceața vine din pămînt și din soare
În virful picioarelor trebuie să umbli acuma prin vii
Ca printr-un ținut ce presimte minunea viitoare
Veghează femei în vie coacerea primului fruct
E-un dans de sînge în virful viilor e tăcere
Trec muți bărbații lumii pe orizont ca un stol
E-un praf de semințe în aer, e puțină durere
Acum e ziua curată, mi-s liniștiți genunchii
Vise cu sărbători de fructe și tineri îmi apar
E-o dulce putere în stupi și în plante
Capătul viei în apa freatică îl presimt doar
Ne vom bucura, coacerea viei vine de undeva la zenit
În nevăzuta și blinda vale strugurii se coc toți deodată
Visînd în somnul lor verde și prelung
O cupă de lemn adîncă și curată.

Lauda

Patrie, laudă ție, așa voiesc a rosti
Patrie ca mine de tînără, zic numele tău
Strig numele tău și deja e un înalt privilegiu
Poate că nu am dreptul acesta, poate că
Numai acei care au zis odată, îți dau patrie
Această vamă de singe. Strig numele tău
Pe întinsa linie a cîmpiei și poate că
Cineva mă întreabă, ce știi tu
De orbul Emilian, tu nu erai cînd a zis
Îți dau patrie lumina ochilor mei. Strig numele tău
Eternă patrie și cineva imi numără anii
Ca și cum ar cînta pe coarde. Ce știi tu
De anii aceia romantici cînd vecinul Ion
A scris acasă, Mărie, aici coacem oțel. Și eu strig
Cu toată inima. Pe toate le știu. Și le simt.
Laudă ție eternă patrie.

Sculpturi de Silvia Radu

Florea Burtan

Și ai s-auzi

Sărută palma aspră ce-a ruginit pe sapă
Și ai s-auzi cum umblă sămînța prin pămînt,
Cum vine din cîmpie un car cu roți de apă
Și cum în ploi se varsă văzduhul fumegînd.

Și ai s-auzi cum talpa țăranului se-ncinge
Prin mirițtile albe ale acestui veac,
Cînd cerul din ulcioare se sfarmă și în singe
Miresmele de grîne în nuferi se prefac.

Rămîi măcar o clipă lîngă plămada piinii,
Prin visul mamei mele trec veșnicele care...
Să sărutăm văpaia, deci, din potirul miinii,
Ca s-auzim sămînța curgînd pe sub dogoare.

Ceremonial

Curge mierea spre albine și din faguri curge floare
Și sub arc de alăute crește țara viitoare.
Crește țara, bate frunza în cadranele luminii
Și noi bem zăpada luce de pe pleoapele grădinii.

Crește țara, precum crește miezul fructului în vară
Și-i prilej de armonie pînă-n lacrima stelară,
E prilej de-a-ncepe dansul între rouă și-ntre grîne,
Limpezind melancolia adunată în fintîne.

Crește țara și străbunii sînt stăpîni pe cerul lor,
Pe sudoarea preschimbată în făclie și în zbor,
Crește țara, fructul curge din dogoare în dogoare
Și noi sîntem de o viață o columnă suitoare.

Cîntec simplu

Țăranul scrie pe o piine cuvinte cu un spic de rouă,
Chiar dacă palma îi miroase a oboseală și-a sudoare,
Chiar dacă somnul i se sparge de grinda nopților în două,
El scrie cu înțelepciune cuvinte vechi din calendare.

El are partea sa de iarbă în care își ascute coasa
Și stupi vîslind către mireasma pămîntului împodobit
Cu clăi de miere, ce așteaptă să le descinte doar mireasa
Cînd va fi toamnă și cînd vînul va lăcrima peste cuțit.

Țăranul știe să-nblînzească puterea frigului cu pleoapa
Trecută simplu pe sub nouri, trecută simplu prin ninsoare,
Chiar dacă palma i se-ascute cîte puțin, rostind cu sapa
Cuvinte aspre între țărmuri de grîne-n veșnică mișcare.

Să nu ne fie teamă

Să nu ne fie teamă totuși de a privi în ochii țării.
Să spunem simplu ce-i greșeala, să spunem simplu ce e bine,
Avem cu noi un fluviu mare, avem cu noi cleștarul mării
Și piinea lăcrimînd din spice și mierea-nzăpezind albine.

Să nu ne fie teamă totuși de-a spune răspicat cînd doare
Căldura adunată-n palma țăranului trăind la țară,
Că brazda e un aspru cîntec scăldat în ape migratoare,
Că el visează nuferi galbeni acolo-n lanul de secară.

Să nu ne fie teamă totuși de vorbele căzînd pe daltă
Odată cu sudoarea frunții, odată cu lumina lină,
Această zi se vrea rotundă, această pace mai înaltă,
Să poată-ntîmpina nectarul dintr-o feerică grădină.

Felul în care l-am cunoscut pe Mitran m-a făcut să-l privesc cu oarecari rezerve pentru capacitățile sale. Stăteam la birou și discutam ceva cu Erdely, cînd a intrat pe ușă un tînăr blond, de statura mea, în halat.

— Am fost mutat aici, a spus el și s-a așezat la biroul liber.

Avea în brațe un teanc de hîrtii pe care le-a aranjat prin sertare, apoi a pus cîteva pe masă, și-a scos rigla de calcul și un creion din buzunarul halatului și-a început să lucreze, fără să ne dea vreo atenție.

Erdely îl cunoștea, eu îl știam din vedere — nu ne salutam. Am făcut cu adevărat cunoștință cîteva zile mai tîrziu, cînd i-am reproșat faptul că nu salută, nu se prezintă și, în general, nu-și dă seama că într-o colectivitate trebuie să ne aflăm în relații de colegialitate.

— Știți, mi-a răspuns, părerea mea este că cel mai vîrstnic se adresează primul celui mai tînăr, așa cere politețea. De asta nici nu m-am gîndit să deschid eu vreo discuție. Dar de prezentat trebuia să mă prezint, atît doar că v-am văzut ocupat și-am pierdut momentul. Am fost mutat de la etajul I, m-am angajat de curînd și nu-mi găsiseră un loc de lucru.

— Toate sînt în regulă, am declarat. Beți un ceai ?

Eu am în birou tot ceea ce trebuie pentru ceai și-l folosesc contra vechii mele gastrite ; în plus, găsesc că este un tonic tot atît de bun ca și cafeaua, de care se abuzează în multe birouri. A acceptat ceaiul și o țigară, deși a subliniat că s-a lăsat de fumat și-o face doar în cinstea înțelegerii noastre.

L-am întrebat cu ce urma să se ocupe.

— Păi, mi-a răspuns el, dacă nu mă înșel, sectorul acesta se ocupă cu ansamble sudate. Eu am terminat facultatea de mecanică și sînt deci indicat, dar specialitatea mea sînt mașinile hidraulice și-aș fi preferat să proiectez instalații pentru fluide.

— Nimic nu vă împiedică să faceți asta, i-am spus. Asta e o simplă compartimentare, să nu vă închipuiți că dacă cererea e mai mare pentru instalații, n-o să ne ocupăm și noi de ele.

— Cred asta ; dar nu există aici nici unul de specialitatea mea : ceilalți, care se ocupă de asta, au de fapt specialități tangente ; de ce să nu fac eu treaba la care mă pricep mai bine ?

— În treaba asta trebuie să ai și experiență, i-am declarat. Iar dumneavoastră sînteți destul de tînăr. Ați terminat acum vreo patru-cinci ani.

— Cam așa, a mormăit el evaziv.

Și-am rămas prieteni, prieteni de birou. N-am trecut niciodată bariera lui „dumneavoastră", nu numai din pricina diferenței de vîrstă, care nu trecea de zece ani, nici din nepotrivire de păreri : avea însă un aer distant, părea mîndru de ceea ce știe, și, cu toate că blonzii îmi par persoane mai maleabile, el era foarte repezit. De asta mi-am dat seama cînd a început să strige la o desenatoare că planșa lui e trasă cu linii urite, de grosimi inegale. Fata s-a intimidat, era nou angajată, ca desenatoare-copistă, nu făcuse desen industrial decît partea aceea redusă din liceu și a refăcut toată planșa. Printre desenatoare a început să i se spună „îngîmfatul".

Am înțeles mai bine firea lui cînd mi-a povestit anii lui de șantier. Asta nu s-a petrecut dintr-odată, trebuia dus din întrebare în întrebare. Uneori lucra, îl întrebam ceva, răspundea cu întîrziere, apoi mă privea, îmi dădea o replică abilă și se cufunda definitiv în hîrtii.

— Am lucrat în condiții grele, mi-a mărturisit el. Montam utilaje pentru o hală automatizată. Probe și iar probe. Semnasem de primirea tuturor utilajelor, cîteva milioane de lei și eram fericit de răspunderea pe care-o aveam. Lucram în trei schimburi și, evident, macaralele, tractoarele, mașinile cu care montam, se stricau des ; le țineam pe loc, plăteam chiria lor, le cîrpeam cum puteam, să țină cîteva zile și... dă-i mai departe ! Intra în costul montajului.

— Și cum ați plecat ?

— O ceartă cu șeful direct. Era electrotehnic de profesie și-a vrut să-mi dea lecții de mecanică. În condiții normale n-aș fi zis nimic, dar sub presiunea aceea l-am dezaprobat net. Ne-am certat în fața muncitorilor și asta l-a lezat, ține de etica de producție.

— Și-ați venit tocmai la noi.

debut

Marian Drumur

mitran și mecanica fluidelor

Lipsită de orice ostentație, proza lui Marian Drumur se distinge prin capacitatea de a acumula treptat nuanțe caracterologice. Se ivește astfel chipul unui tînăr inginer al zilelor noastre, ce dovedește o suficientă complexitate pentru a fi validat ca apariție literară. Deși în configurația povestirii de față se face simțit un oarecare simplism, evoluția inginerului Mitran este, în ansamblu, convingătoare.

Voicu Bugariu

— Păi da, oricum, aici eu sînt singurul răspunzător de ceea ce fac și-mi place să fac cît mai bine.

Era ceva laudă în ceea ce spunea ; am mai văzut tineri entuziaști care își băteau capul cu „chestiuțe" pe care virstnicii le descoperiseră de mult. „Să te văd cînd o să dai de o treabă adevărată", mi-am spus eu.

Și a venit și vremea aceea ; asta s-a întîmplat după ședința de sindicat și după încheierea anului. Mi-aduc aminte de ședința de sindicat, fiindcă Mitran a luat cuvîntul și-a acuzat, așta e cuvîntul, a acuzat conducerea că nu prospectează cu toată atenția necesitățile combinatului. Combinatul, a spus el, apelează la proiectanți exteriori fiindcă nu știe prea bine cît ne țin pe noi puterile. Adică noi luăm un salariu și mai primesc și alții bani pentru aceeași treabă. Și Colimaș, șeful nostru, a pus la inimă felul cum s-a făcut aluzie la el. Eram de aceeași părere ; chiar dacă ai dreptate, nu te adresezi chiar așa apropo de activitatea unui om cu rang de inginer-șef. Iar la sfîrșitul anului, deși a primit „foarte bine" în caracterizare, la defalcarea sarcinilor pe anul următor Mitran a primit de la Colimaș tot probleme grele, de construcții metalice spațiale, deși el insistase să i se dea ceva de instalații cu lichide. Atunci, pe cînd ei discutau în contradictoriu, m-a izbit stilul lor asemănător. Dacă s-ar fi dezvoltat în continuare în condițiile lui Colimaș, Mitran i-ar fi semănat perfect. Autoritar, vorbăreț, ținînd să aibă ultimul cuvînt, Colimaș mi-a spus odată : „Dacă te referi la general, eu o să te întreb de particular ; dacă te referi la particular, o să te întreb în ansamblu : cu mine n-o scoateți voi niciodată la capăt". Și așa era.

Mitran a obținut o perioadă de documentare în calculul ansamblelor spațiale. A fost perioada lui cea mai liniștită. Venea cu tot felul de cărți pe care le conspecta, dădea la desenat felurite desene și diagrame din ele ; a făcut și o deplasare de două zile la un institut de specialitate. Veneau în birou băieții de la celelalte sectoare și stăteau de vorbă ; uneori le ofeream cîte un ceai și-i contraziceam în aprecierile lor mai avîntate. Discutau tot felul de lucruri ; mai ales sport, filme și planuri de viitor. Unul vroia să-și cumpere un apartament, altul o motocicletă, al treilea se ocupa de acvaristică. Încercau să se convingă reciproc de avantajele pasiunilor lor și mă luau drept susținător, cînd eu căutam să fiu doar mediator. Atunci și-a arătat Mitran amplele lui cunoștințe din domeniul filmelor artistice. Era destul să-i spui un titlu și răspundea cu cel puțin două nume : actori, regizori, chiar operatori sau compozitori. Pasiunea lui erau rolurile secundare. Cred că și asta era un soi de bravadă a lui, de-a avea cuvînt într-un domeniu în care era superior oricui. Susținea că aceste roluri dau adevărata consistență unui film, atmosfera, culoarea, autenticul. Pe undeva, îi dădeam dreptate deși eu, de cînd am avut primul copil, am cam încetat cu distracțiile. Foarte rar mă duc cu soția la cinematograf și atunci îndemnați de comentariile celor din jur, iar de multe ori mi s-a dovedit că se poate ca tu să găsești plicticos ceea ce pe alții i-a amuzat teribil.

Pe vremea aceea au început și frecțiunile dintre Colimaș și Mitran. La început, fiindcă acesta din urmă insista să i se dactilografieze și să i se execute desenele după conspectele pe care le făcea.

— De ce să mai caute și altul după mine, să-și piardă timpul ? mi-a explicat el. Mai bine să le aibă gata, bune de aplicat. Și, în primul rînd, îmi convine mie, deoarece, pe măsura atacării temelor, le introduc imediat în materialul finit și nu încarc desenatorii și dactilografa în perioadele de virf.

Părerea mea este că de asta se planifică pe un an înainte lucrările, pentru a nu se forma perioade de virf. Și apoi, nu puteai să prevezi că vor apare toate temele pentru care își făcuse conspecte. În privința asta, degeaba insista pe lîngă șef și i-am spus-o sub o formă atenuată. Cînd se enerva sau se însuflețea într-o discuție, vocea lui căpăta un ton foarte neplăcut ; trebuia să-l cunoști bine ca să-ți dai seama că nu era nimic jignitor în el ; de asta am evitat controversele pe teme de serviciu. Trecusem și eu prin perioada cînd vrei să faci totul, să anticipezi, să devansezi ; am ajuns la concluzia că disciplina impusă într-un serviciu e principalul element care te poate justifica la un moment dat.

Într-o zi, am asistat la o discuție neplăcută. Colimaș a intrat în birou la noi și-a început fără ocol :

— Cum de s-a putut face greșeala asta? În locul unde trebuia pus rezervorul de expansiune au apărut două profile mari, sudate. Pe ce punem acum rezervorul, pe profile ?

— Eu am amplasat rezervorul acolo, a spus Mitran ridicîndu-se în picioare.

— Și cum de n-ai observat profilele ? Credeai că poți să pui ce vrei și unde vrei ? Ce facem acum ?

— Pe planșa care am avut-o, cu situația generală, nu era nici un profil. Și planșa n-am făcut-o eu !

— Să nu dați vina unii pe alții ! De ce nu te-ai dus pe teren, să vezi acolo cum stau fiarele acelea, cît tine de mari ? Stați toată ziua în birou și vă țineți de ședințe sindicale, ba vă mai trebuie și secretar, să aibă grijă de toate ! Eu sînt secretarul vostru, de asta iau salariul, ca să vă port la toți de grijă !

— E adevărat, a răspuns Mitran, dacă nu m-ați fi grăbit, m-aș fi dus să mă uit. Asta nu scuză incompetența celui care a făcut și mi-a dat planșa !

Strigătele lui Colimaș, cînd a primit acest răspuns, cred că s-au auzit pînă la capătul coridorului. Mitran, în picioare, palid, se apropiase mult de el, îl privea fără vorbe și-am remarcat cum își strîngea pumnii. Cred că și șeful și-a dat seama că mersese prea departe. A plecat trîntind ușa, fără a uita să spună că va institui o anchetă.

— Foarte bine, i-a strigat Mitran din urmă, n-am să mai lucrez la tema asta pînă după concluziile anchetei !

De data asta era cu adevărat furios. Părea că-i gata să dea în orice din jur. Roșu la față, s-a trîntit pe scaun și m-a rugat să-i dau o țigară.

— Doriți cumva și un ceai ? l-am întrebat.

— Da, dacă sînteți amabil, cred c-am să beau un ceai, mi-a răspuns el, răgușit.

— Să știți, i-am spus ceva mai tîrziu, turnîndu-i ceaiul, pe șef trebuie să știi cum să-l iei. Întotdeauna a avut pe cineva cu care să se certe, așa-i el. Cel care a fost înaintea dumneavoastră aici, tot de asta a plecat. S-a plîns și la direcțiune, dar... vă dați seama cine a fost preferat. Colimaș e ca o soție bătrînă, îi cunoști defectele, dar și ea îți le cunoaște și are grijă de ele. Mai bine aprobați-l în tot ce spune și faceți cum credeți că-i mai bine. Nu vedeți că el nu se bagă niciodată în amănunte ? Doar din cînd în cînd mai urmărește cum stau etapele de lucru.

— Se pare, a remarcat el, fără să-mi răspundă la sfaturi, că iar încep să mă cert.

— Am auzit că l-ai contrat pe Colimaș, a spus Bencea întrînd.

Era cam de vîrsta lui Mitran și i se ghicea bucuria în glas.

— Ne-am hîrîit nițel.

— Ar fi bine dacă ar striga mai puțin, a făcut Bencea. Și la mine strigă, dar eu îi răspund că am să fac cum spune și, pînă la urmă, se liniștește.

teatru

La o aniversare

Teatrul „Țăndărică" a împlinit 25 de ani de existență ca teatru de stat de marionete și păpuși, și, odată cu el, și celelalte teatre de păpuși din țară împlinind aceeași venerabilă vîrstă au participat la săptămîna de spectacole „Oaspeți ai lui Țăndărică", între 14 și 19 oct. O mențiune aparte se cuvine pentru inteligenta organizare a acestui veritabil festival teatral ; astfel săptămîna teatrelor profesioniste a fost precedată de o manifestare netăgăduit originală și dorită : în incinta **Muzeului Satului** s-au reunit păpușarii populari, practicanți ai unei arte străvechi, care, pentru unii dintre noi, au reînviat farmecul unei copilării bîntuită de sezonul bilciului. Dar mai mult, unele jocuri de păpuși ținînd de obiceiuri de nuntă etc., au încercat și au izbutit să ne convingă despre „istoria" unei arte cu reminiscențe ancestrale. Cele șase teatre profesioniste care s-au produs apoi (Teatrul de păpuși Craiova, Teatrul de copii și tineret Iași, Teatrul de păpuși Pitești, Teatrul de păpuși Sibiu, Teatrul de păpuși Tg. Mureș, Teatrul „Țăndărică") în sala din Calea Victoriei, au fost cel mai convingător argument de continuitate a unei arte. Fiind vorba de un moment aniversar, nu voim să vorbim de rău deloc și ca atare vom evidenția doar acele spectacole care ne-au plăcut întru totul : „Sînziana și Pepelea", feerie națională de Vasile Alecsandri, în regia artistică a Margaretei Niculescu, „Cuconițele mele dragi", scenariu pentru păpuși după schițe de I. L. Caragiale de Valentin Silvestru, regia artistică, Maria Mierluț, „Ion Talion" de Nela Stroescu, regia artistică Horia Davidescu, „Joc la soare", spectacol muzical pentru preșcolari după versuri de Constanța Buzea, regia artistică și scenografia, Constantin Brehnescu, muzica, Sabin Păutza, „Farse medievale" de Hans Sochs, traducere și adaptare, Valentin Silvestru și Nicolae Reiter, regia artistică, Anka Ovanez. O enumerare a artiștilor participanți periclitînd spațiul rubricii noastre, ne menținem la cîteva generalități ; în mare, săptămîna „Oaspeți ai lui Țăndărică" a convins, sperăm, mai multă lume că această formă de spectacol pentru cei mici se bucură de o audiență (nu numai din partea celor mici) care poate trezi invidia adulților (a teatrelor pentru adulți). Pasiunea colectivă a artiștilor pentru jocul fermecător, seducător al păpușilor, nu e decît expresia unei iubiri pentru imaculata țară a copilăriei din care venim cu toții, și faptul că spectacolele acestea pentru copii care par făcute doar să placă, reușesc să instruiască, e o dovadă în plus de seriozitate a unei arte. Convinși că ținuta unei instituții e dată de oameni înainte de toate, nu putem să nu elogiem și noi personalitatea, nu numai artistică, a Margaretei Niculescu, inspiratoare și înfăptuitoare a atîtor fericite inițiative. De asemenea, ca printr-o tradiție parcă, o altă personalitate feminină Natalia Dănăilă, directoarea Teatrului pentru copii și tineret-Iași, a reușit, prin tenacitate, să impună un colectiv de actori deosebit de valoroși, atrăgîndu-și prin spectacole speciale pentru tineret un numeros public. Afirmat, cu distincție, în țară și în străinătate, teatrul românesc de marionete și păpuși, creat din grija statului socialist pentru micii cetățeni la vîrsta inocenței, se poate dezvolta prestigios, îmbogățit de acum și de propria-i tradiție. „Astăzi nu mai există nicăieri vreun studiu serios despre istoria contemporană a teatrului de păpuși, nici o carte consacrată genului care să nu rezerve capitole și paragrafe experienței artiștilor păpușari din țara noastră" (Valentin Silvestru 29 mai 1964, „Contemporanul"). Adevărat.

Cezar Ivănescu

film

Toamnă

Cîțiva cititori ai rubricii m-au întrebat dacă nu am glumit cumva cînd am afirmat în numărul precedent că filmul *Podul de pe riul Kwai* nu prea se arată a fi un film chiar atît de mare cît se spune, pe cît o lasă să se înțeleagă numeroasele premii. N-am glumit deloc și țin să amintesc celor care eventual se vor mai încumeta într-acest sfîrșit de toamnă înfricoșat de miere și brume să mai creadă măcar o frîntură din cele ce scriem, că *filmul* sau ceea ce noi numim film se face în chip și fel pe lumea aceasta ; adevărat, cum tot atît de adevărat rămîne și faptul că nu tot ceea ce se face în chip și fel este la urma urmelor operă cinematografică, operă în stare să vorbească sufletelor noastre despre a șaptea artă ca despre o artă independentă ; de aceea uneori vă spun că filmul trebuie să fie *un ce* mai aproape de poezie decît de proză, desfășurarea lui fiind un lanț de metafore pe care spectatorul (un spectator bine pregătit să lepede comoditatea) să-l decodifice, să descopere din noianul de imagini semnificații. Cinematograful nu trebuie să fie imensă vorbărie, poveste romanescă ilustrată ; să nu credem în filme care se termină tragic sau vesel, bine sau rău, dar care din punct de vedere cinematografic sînt niște cuminți pagini puse cap la cap, stăruitor de egale, făcături ale unor meseriași care au învățat din copilărie că elevii leneși sînt fericiți în orice bancă ar sta.

Cum pe ecranele Bucureștilor încă nu am găsit filmul pe care să vi-l pot arăta cu degetul că ar fi un film mare, haideți să ne bucurăm de toamnă, să ne amintim că și ea trece ca în atîtea dăți, că nimic din ceea ce vă îndemn să faceți nu-i nou pe lume și nu-i străin inimilor dumneavoastră. Bucureștii toamna : un film miraculos, un adevărat film pe care arhivele toamnei îl așternîn calea privirilor noastre. Și cînd ne e frig și se lasă amurgul *Năzdrăvanul Dennis* rămîne povestea de neocolit ; copiii trebuie de la vîrste caraghioase deprinși să vadă și să înțeleagă cinematograful — nu strică. Poate că vom găsi într-o bună zi și filmul care merită arătat cu degetul. Zilele nu au intrat în sac și nici nu va mai fi multă vreme toamnă, se spune...

Dumitru M. Ion

— Vă priveşte ce faceţi voi, i-a întors Mitran. Dar eu nu văd de ce să încuviinţez ceea ce nu intră în vederile mele. Mai bine i-aţi spune lui ceea ce îmi spuneţi mie.

Şi cu asta a încheiat discuţia, a început în mod ostentativ să lucreze, împiedicîndu-mă să-i spun în momentul acela ce-aş fi vrut să-i spun.

Peste cîteva zile, Mitran a intrat zîmbind în birou, fluturînd o hîrtie.

— S-a terminat cu cadrele spaţiale, ne-a anunţat el. A apărut o urgenţă.

Stăteam de vorbă cu Maicu ; întreruperea ne-a făcut curioşi.

— Despre ce e vorba ? a întrebat Maicu blînd, aşa cum vorbeşte el întotdeauna, supraveghindu-şi emoţiile.

— S-a întîmplat că nu merge cum trebuie o pompă mare de la rezervoare. Am aici dispoziţia ca să execut schiţa amplasamentului ei şi detaliile, să fie trimisă la firma „Wortington" ; o să trimită un specialist, poate, să vadă de ce nu merge ; doar e aproape nouă.

— E o chestie de rutină, a replicat Maicu.

— Nu-i o „chestiuţă" de rutină, i-a întors-o el, vesel. De ce să vină un specialist de la „Wortington", să stea aici o săptămînă cu diurnă şi maşină ? E o pompă verticală multietajată, dar am s-o descurc eu. Nu se poate să nu-i găsesc hiba !

— Credeţi, l-am întrebat eu, că inginerii de la rezervoare n-au încercat tot ce s-a putut, de vreme ce au optat pentru soluţia specialistului străin ?

— Treaba lor ce-au încercat ; dar nici unul din ei nu e hidraulician ; ce-au putut să încerce ? Să vină specialistul, că plăteşte combinatul !

— Şi care e termenul ? S-a interesat Maicu.

— Două săptămîni ; sînt înnebuniţi că nu pot să încarce cum trebuie rezervoarele. Stau zeci de cisterne de cale ferată şi aşteaptă.

A pus hîrtia pe masă şi a ieşit. Vreo două zile abia de l-am văzut. Nu se mai întreba nimic de el, se ştia că stă la rezervoare, desenează, cercetează prospectul pompei, vorbeşte cu oamenii de acolo. Cînd a început să-şi transcrie notiţele, l-am întrebat cum merge.

— Merge, mi-a răspuns el, scrîind. Am amplasamentul complet, chiar eu l-am măsurat, am desenul pompei, n-am mai umblat cu aşa ceva, dar am făcut-o acum, mecanicii mi-au arătat şi o parte demontată. E acolo şi o etanşare cu cărbune străin, aia se uzează mereu, pun de-al nostru care e mai sfărîmicios, dar asta nu-i nimic, pompa face bule, înţelegeţi, şi se dezamorsează. Poate să fie şi pompă atomică, dacă face băşici şi se dezamorsează, nu-i decît un motiv.

Şi mi-a dat să înţeleg că lucrează. Îşi adusese cîteva cărţi şi nota febril. Acest lucru i l-am admirat întotdeauna : era în stare să lucreze ore în şir, cu o viteză de necrezut. Dar, cînd nu-i plăcea, lăsa totul baltă şi se ducea să stea de vorbă prin alte birouri. Acum îi plăcea. O singură dată s-a mai întrerupt, cînd Bencea, venit pentru o scurtă discuţie, a adus vorba de sport în general şi de schi în particular, sportul lui favorit. Discutam despre modul de-a-ţi păstra corpul în putere într-un serviciu sedentar ca al nostru, cînd Mitran a intrat pe neaşteptate în vorbă :

— Trebuie să exersezi o viaţă întreagă, a rostit el. Nu-i destul să mănînci raţional şi să mergi pe jos la lucru. Trebuie un echilibru între alimentaţie şi efort, ceea ce nu s-ar putea spune la dumneavoastră.

— Dar, tu, ce sport faci ? l-a chestionat Bencea.

— Acum nu fac decît exerciţii cu extensorul după-masă. Dar am şapte ani de rugbi în urmă.

— Ai făcut rugbi ? Şi de ce nu mai faci ?

— Fiindcă am o discopatie, i-a spus el apăsat. De asta caut să stau cît pot pe scaun, s-a întors spre mine parcă scuzîndu-se.

După aceea, n-a mai continuat discuţia. Ne-a ignorat.

Pentru a termina la timp referatul cu pompa „Wortington", care nu era un simplu referat, a stat şi în plus la serviciu. Colimaş insista ca în asemenea cazuri să se întocmească o listă cu orele suplimentare zilnice, semnate periodic de el ; pe baza ei, se acordau zile libere corespunzătoare numărului de ore. Şi-a făcut şi Mitran una, pe care Colimaş i-a semnat-o o dată, spunîndu-i apoi că admite şi ce-o să mai apară.

Vedeam că Mitran e tot mulţumit, deşi lucra de zor. La împlinirea celor două săptămîni, cînd l-am văzut cu dosarul definitivat şi şnuruit, pentru ultima oară în mîna lui înainte de-a fi predat, l-am întrebat dacă a reuşit ceva. Cred că aştepta şi el întrebarea.

— Sigur că da, mi-a răspuns. Pompa era amplasată prea sus faţă de gura de absorbţie. O coloană atît de înaltă de lichid se evaporă şi dezamorsează pompa.

— Dar, i-am replicat eu, în prospect trebuie să scrie înălţimea de amplasare.

— Sigur că scrie, ai noştri chiar au făcut montajul mult sub ea. Dar, la o conductă de absorbţie lungă şi cotită, pierderile de presiune echivalează cu o amplasare mult deasupra înălţimii limită din prospect. Nu trebuia pentru asta un specialist străin. Pot şi eu să fac faţă la ceea ce se cere în combinat.

În momentul acela l-am crezut, pe blondul acela nervos, cu discopatia lui şi cunoştinţele despre personajele secundare din filme. De fapt, mai cred şi acum asta, cînd am alt coleg de birou.

Căci, după succesul lui, Mitran a continuat să proiecteze ansamble sudate, cu tot mai puţină tragere de inimă, mergînd pînă la întîrzierea predărilor. El susţinea că trebuie să facă instalaţii, Colimaş îi recomanda să aibă răbdare, că deocamdată au aici mai multă nevoie de el. Apoi a urmat cearta cea mare, cînd nu i-a recunoscut decît orele suplimentare pe care i le semnase la început, adică mai puţin de jumătate, şi-a refuzat să-i adauge restul de concediu. Nici nu m-am mirat prea mult cînd, după concediu, a anunţat că şi-a găsit un post la un institut de cercetare. L-am întrebat ce fel de cercetare.

— Mecanica fluidelor, mi-a răspuns.

Mi-a trimis curînd după aceea o vedere, cu sincera lui apreciere a colegialităţii noastre, a fostei colegialităţi ; fără să-şi treacă adresa.

debut

Ioana Ieronim

Poeziile Ioanei Ieronim beneficiază de cuceririle moderne cu siguranţă şi, în acelaşi timp, indicibilă timiditate. Ghicim, mai mult decît o influenţă, un fel de a fi sufletesc. Poeta ia cunoştinţă de sine după legi incontrolabile.

Desigur, ne aflăm la început. Dar un soi de deschidere cu gravă reculegere, către temele eterne, un presentiment al percepţiilor acute, penetrante ne fac să o distingem pe Ioana Ieronim din mulţii debutanţi numai de talent.

Într-o poezie dedicată lui Henry Moore, celebrarea formelor pure, spre care tinde şi poeta, esenţializarea cuvintelor încercuieşte imagini pline de forţă, de claritate şi nostalgie. Strofa finală poate fi şi o artă poetică : Moleculă cu moleculă / ne-am rupt din pace şi îmbrăţişarea / străveziu / ca în vis izbucnind.

Grigore Hagiu

Fragilitate

Ai grijă cum te apropii,
Nu am cuvint să te-nvăţ ce a fost
În adîncul călătoriei —
Trupul mult departe mi-a lunecat
Şi doar clarul de lună clipea minţii mele

Ai grijă cum te apropii
În mine e toată setea, perfidă
Legea firii zice să nu păşim spre izvoare
În mine geme fiara
O clipă măcar să treacă prin apa neîncepută
Cu mers pămîntean tulburînd

Tu alege umbrele
Pulberea de pe tălpi
Descîntecul de pace —
Spaţiul căutării mele singure
Luciu este, ca lemnul vechi

Telurică

Se-apropie zorii, dragul meu
Mai sărută-mă o dată
O dată doar
Pînă să apună luceafărul —
Să ne fie de-ajuns în străinele lumi
şi la întoarcere

Cîndva, în urmă, străjile
Ucise găsi-vom
Iarba pe cărări... atît de repede creşte

Ci acum mai sărută-mă,
O dată doar
Pînă să apună luceafărul

Nu am hotar

Tu nu mă recunoşti

Sublima coastă ne lega
Şi s-a topit
În trupul meu neaşteptat şi viu

Abia perceptibilă-n lumină
Ştiam că te stîrnesc
Cu atingerea mea trecătoare

După legea de fiară
Tu nu mă recunoşti, pămîntule
Dar mă vrei soră
Şi ştii că acesta e preţul
Vieţii mele acum

Nu am păstrat nimic
Nu am hotar
Îţi sînt asemeni

Las doar, în urmă, semn de nor.

Se luminează a vară

se luminează a vară
pleacă în cîrduri copiii,
paşii lor trag liniştea
rotund
peste marginea lumii

glasuri de femei
chemînd
fără nerăbdare
fără teamă
vin, coboară lent,
imponderabil rod,
către ţărîna caldă încă de zăpezi

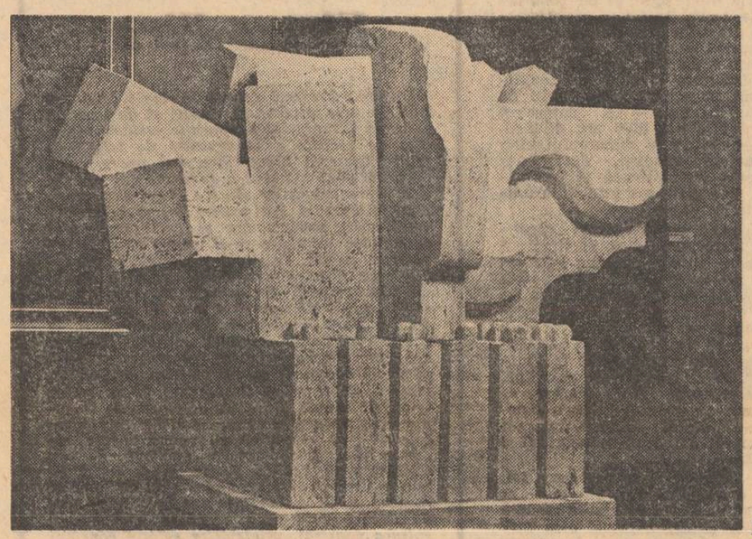

Dinu Adam

Cîntec de iubire, cu iarbă

Iar dacă sîngele meu, dezbrăcînd de culoare lumina,
va lăsa-o curată şi simplă cum numai privirea ta cîteodată —
şi dacă de tăcere fierbînd, pielea ei va crăpa ca o floare de nufăr,
deasupra capului păsări vîrsînd şi albine ;
este pentru că eu ştiu locul acela unde covoarele ierbii
se-nalţă-n ciudată maree, creşterea ochiului tău urmărind —
locul acela unde înmiresmate păduri de albine
torc inima ta într-o cupă strălucitoare de aer...

o, albinele mele frumoase, sudoare-a luminii !...
nimic mai înalt ca abisul acesta
pe care sîngele îl cunoaşte sub chipul inimii mele ;
ea pare acum o întinsă planetă de iarbă,
rătăcind în imperiul fără de capăt al ierbii :
mă prostern la picioarele ierbii, pentru că iarba creşte din pămînt
şi eu ştiu locul acela unde pămîntul se scufundă-n lumină,
lumină părînd, lumină fiind, şi iubire...

Cîntec despre înflăcărata floare a ierbii

Am să-ţi dărui pădurea ca pe-o zăpadă,
ca pe-o albină în care cîntecul zace —
cu siguranţă, iarba plecase ;
auzul rămăsese gol îndărăt, făcîndu-i semn cu tăcerea...
O lacrimă uriaşă, dar fără de pleoape,
rătăcea prin trupul meu, prin sîngele meu,
uneori poposind sub cîmpiile unde durerea aprinde făclii în sărut ;

mă-mbrăcau strălucitori ţipînd păianjenii ploii
cu care noaptea vine să-ţi spele privirile
pe blana copacilor cum nişte răni uitate.

Cîntec despre răzvrătirea corăbiilor şi înspumata zămislire de epave

Şi zîmbetul tău cădea îngăduitor pe obiecte ;
ele deveneau strălucitoare, şoptind frumuseţea să-ţi soarbă
prin pielea unduită sau printr-un ger, încă necunoscut.
Amintirea lor însă cutreiera mai departe poruncile leprei,
ca şi cum sînge ar fi, ca şi cum ploaie supusă ar fi.
Simţeam anotimpurile răstignindu-se de-a lungul palmelor,
desfrunzindu-se-n ţipăt —

Dintr-o dată, tăcerea s-a rupt, nemişcătoarea tăcere
pe care corăbiile o purtau în spinare, minate de vînt.
O aprinsă răscoală-a secundei cădea,
într-un tron arzător, zăpadă-aşternîndu-se...
Auzeam înapoi undeva cum asemenea aerului pedeapsa pluteşte,
pentru că linişte ochiul ei singerează —

Văzul nostru se pierduse de noi, plecînd cu catargele îndărăt în cetate —
ne-nălţam strălucind din adînc, încălcînd ţipătul unui amurg fără culoare ;
clipele păreau a fi doar stol de păsări ce ne sprijină talpa.

Cîntec despre înflăcărata floare a ierbii

Mă bîntuie-o boală uscată, ca un cîmp de buruieni sunătoare ;
te iubesc, iarbă a mea, iarbă-a zăpezilor mele...

Oboseala vine înţelegătoare,
călare pe-o pasăre de ceară în al cărei ţipăt te cufunzi —
căci iubirea mea este o nesfîrşită şi uimită chemare,
umărul meu fără contur se preschimbă prin păduri părăsite,
despre care nimeni n-ar şti să respire...
Iar amintirea mea este-o dimineaţă nedezlegată la fel ca zăpada
pe care păsările o rănesc, îngheţate căzînd.

Şi simt oboseala pleoapele mîncîndu-mi,
crezînd că visează pentru liniştea mea o culoare :
hergheliile ierbii amurgul pasc, singerînd

Valeriu Armeanu

Dreptul la istorie

O, bucurii ! Iespezi
ale vîntului,
prin coaja copacului
trec...
Copilărie, lingă prispa
de sare
a ghiocului

zoreau atîtea imnuri
cu păsările lor
cîntătoare.
Căci alergînd pe cîmpuri
atingeam orice
frunză

crezînd
că-i pleoapa unui sfînt...
Marile noastre
osuare, fumegă
iar pe nisip
şi asta ne dă dreptul
la istorie.

Aceste seminţii

Gură a mea
care lauzi
şi care mesteci laptele ierbii
şi laptele păsării
mute
în scorburi...
Gură a mea,
ridicată în Marea Laudă
pe nisipuri şi pe costreie...
Şi aceste grinzi
de miere,
şi aceste seminţii
de oieri
care curg spre Soare Apune,
la adăpători...
O, copilărie,
în zori
atîtea lucruri aş fi avut
să-ţi spun !

POEZII CITITE ÎN CENACLUL REVISTEI „LUCEAFĂRUL"

Viorel Varga

Tainică reîntoarcere

Veni-voi mamă ca un vechi nomad
nuntit cu drumu-ntoarcerii spre casă,
veni-voi cum vin peştii toamna-n vad,
ori peţitorii pentru cea aleasă.

Să nu tăieţi viţelul cel mai gras,
nici vinul să nu spumege-n ulcioare
vreau coji din piinea care-a mai rămas
pe vatră nedospită de-atîta depărtare.

Pastel

Întîmplările se despart una de alta
ca un fum căzut peste vale ;
cerbii coboară din plinsul pădurii
împărţind întunericul în cumpeni egale.

Trece şi această lumină de la noi
ca o făgăduinţă ce nu o poţi călca
sfîşiindu-ne disperată visele —
jumătate vînt, jumătate dragostea ta.

Zăpezi tîrzii

Zăpada asta nu e pentru noi
cum nu-i făcut coşciugul pentru vii ;
mi-e dor de gări, de despletite ploi,
de-ntoarceri, de plecările tîrzii.

Atît de albă ca o închinare,
şi aşteptată nici măcar în vis
Zăpada asta doamnă, parcă doare
şi parcă pe vecie mi-a închis

Drumul spre tine cum închizi în şură
în nopţi de toamnă bufniţele moi :
zăpada asta nu e pentru noi,
cum nu-i făcut căluşul pentru gură.

Ioan Ivan

Şi bucuria

pretutindeni te vor urmări viziunile
din arşiţa întîielor uimiri

cărările cîndva îmbietoare te vor duce pururi
în preajma
sacrelor Litere

şi bucuria că vei învinge marasmele spiritului
numai să poţi străpunge
şoldul de aur al lui Apollo hyperboreul

Nicăieri poezie

nicăieri poezie nu ţi s-au împămîntenit
viziunile mai mult
ca în această inimă
nicăieri ca sub mărăcinii ruşinii mai pătimaş
nu te-am căutat iubit

adînc se scufundă-n venin gura care-a cîntat
şi iată
tremură întruchiparea mea pe colină

şi de ce sufletul mi-e mîhnit că-mi vor trage
totuşi la sorţi
albinele ostenite pecetea de taină şi
trandafirul care mi-a
împrospătat sîngele

cum bărbat fiind jinduiesc pe cei neprihăniţi
că pot privi cîmpurile ca nişte îndrăgostiţi
seara
şi fiecare şoaptă de teamă îi se pare uimire

Ochii mei gem de fluturi

cînd oare, fluturi, ochii mei spre mai bogată
cîmpie
s-o cuprindă-nsetaţii cu nevinovăţie au
purces ?
foşnet de sabie moale îi cufundă în somn.
— pe alte cărări doar zumzetul, cîndva mai
însufleţit, dă tîrcoale corolelor —

în polenul mort aşezaţi sînt
ca hotar — etern va rămîne jocul acesta

ochii mei au gemut de fluturi — înfiorată
privelişte
dintr-o dată ucigătoare...

televiziune

Frumosul şi utilul

Trei ceasuri, marţi seara, în faţa televizorului, nu sînt trei ceasuri rele. Dimpotrivă : frumosul şi utilul se-mbină în chip prea plăcut. Chiar şi emisiunile de informare publică au titluri bine găsite, frapante, cum ar fi „Atenţie la neatenţie", de exemplu, sau „Legile ţării, legile noastre", iar dincolo de cortină spectacolul este, şi el, foarte interesant.

Combaterea accidentelor în producţie poate părea, la simplul enunţ, o temă foarte banală. Dar ilustrată cu exemple concrete, protecţia muncii în întreprinderile industriale devine un serial captivant. În locurile de muncă unde omul intră în contact nemijlocit cu unealta, neatenţia este o capcană care cere permanent victime. Filmate pe viu, reconstituite aidoma, accidentele arătate pe micul ecran sub semnal de alarmă ne învaţă că în lupta omului cu materia frontul continuă şi pacea nu s-a semnat. Iată de ce ne-au plăcut foarte mult acele studii organizate sub acoperişul unui institut de ştiinţă şi cercetare, unde sub lupă şade chiar protecţia muncii, apărarea vieţii omului.

„Legile ţării, legile noastre" este, pornind chiar din titlu, o emisiune juridică. Redactori specialişti faţă-n faţă cu interlocutori ultra-specialişti ilustrează cu elocvenţă şi elocinţă frumuseţile dreptului. Scăpărătoare prin vervă, impecabile logic, acestor emisiuni le lipseşte numai concretul pentru a deveni pe înţelesul publicului larg. O temă atît de importantă cum este „Contractul economic în întreprinderile industriale", ilustrată cu cîte-o-ntîmplare reală, ne-ar ajuta să înţelegem cu mic şi mare morala fabulei. Altfel, ascultăm doar vorbirea, pledoaria viscolită a oratorilor.

Cine-i iubeşte pe dragii copii a descoperit undeva o cutie uitată cu filme doar pentru ei. „Năzdrăvanul Dennis" are cheia mică de aur prin care se intră în lumea unde iepurele joacă Kriket. Minute în şir am privit cum arată privighetoarea canadiană, cum cîntă, cum cade bolnavă, cum doi băieţi o salvează — şi toate astea cu nasu-n batistă şi cu lacrimi în ochi. De unde au întîmplările simple ale naturii şi bucuria şi drama în ele, gata făcute, fără scenariu şi fără regie, rămîne de cercetat. Ori poate că apropierea copiilor, trecerea simplă a lor prin lumea de sticlă a aparatului de filmat, hotărăşte căderea zăvoarelor de pe porţile lumii pe care, de prea-ndelungă-privire, noi, cei adulţi, o zărim obosit.

În sfîrşit : pe programul II, între coperţile „Artei Plastice", am văzut cea mai frumoasă emisiune din ultimul timp : filmată uluitor de Tiberiu Vătăşescu, tapiseria care va decora Teatrul Naţional, un covor fabulos de 150 metri pătraţi, gîndit să acopere o întreagă grădină, a vibrat şi a pîlpîit, a plutit şi a respirat, ne-a înălţat, ca scoarţele din poveste — deasupra pămîntului, arătîndu-ne cum poate soarele să răsară şi să apună, lumina să se reverse şi să se stingă în urzeala de lînă a unui covor. Comentariul emoţionat şi emoţionant al criticului Dan Hăulică a întărit părerea că ne aflăm în faţa unui miracol al artelor plastice. De-a stînga şi dreapta visului lor, după cinci ani de muncă încă neterminată, Şerban Gabrea şi Florin Ciobotaru, timizi şi stîngaci, atît de puternici şi atît de bogaţi !

Sînziana Pop

plastică

Silvia Radu

O creionare a personalităţii Silviei Radu, sculptoriţă mereu aflată în centrul fenomenului plastic contemporan, ar putea fi începută cu un portret dedicat ei de către Anghel, într-atît de profund o recunoaştem, şi probabil s-a recunoscut sufleteşte, în această capodoperă, unică în felul ei, prin dezvăluire şi previziune. Sîntem, după cît se vede, în domeniul strict al artei, dar al unei arte speciale, puţin ciudate, plină de magia vieţii imediate. Într-adevăr, portretul lui Anghel, de tînără şi frumoasă ţărancă argeşeană, cu ochii deschişi şi spălaţi de limpezimea lumii solare, purtînd în sine mesajul unei cumpănite şi austere deveniri, reprezintă chiar fondul de aur, depozitat prin generaţii şi însemnat să iasă cu prisosinţă la iveală în timp, specific nu numai sufletului dar, mai ales, artei profesată de Silvia Radu. Făcînd această apropiere, nu recurgem la un artificiu, dimpotrivă, credem a ne afla chiar în miezul lucrurilor, mai tainic şi adevărat tocmai pentru că ne-a fost revelat prin artă. Printre altele, am putea vorbi de felul în care un maestru cu geniu şi experienţă influenţează nu atît un discipol, cît un alt artist tînăr, prefigurîndu-i evoluţia spirituală viitoare. Silvia Radu a învăţat de la Anghel mai ales cînd este ea însăşi, unde-i sînt rădăcinile, către ce ideal i se pot împlini aspiraţiile, fireşte, preluînd din arsenalul artistului tutelar şi acea subţirime, mai puţin palidă şi bolnavă a statuilor, deprinderea lui de a interpune între mîna modelatoare şi lut o inefabilă rază de lumină. Universul Silviei Radu comportă trăsături proprii. Tăietura ei în piatră cade cu exactitate pe liniile expuse vederii, volumul fiind constrins să existe, să se concentreze dinafară în înlăuntru. O acţiune puternică, dar echilibrată, se exercită necontenit asupra formelor ei imaginate. Naturalitate grăbită în efortul ei de organizare. Paralelism al unei eroziuni fantaste în care principiul soarelui este căutat mereu şi pus la încercare. Nu întîmplător, unele din lucrările ei mai vechi au făcut pereche strălucită cu picturile Tanei Maitec, într-o expoziţie memorabilă. Soarele care se caută pe sine în scorburile curate şi cristaline ale pietrelor, transformîndu-se ei înşuşi în calcar, mirat de omniprezenţa lui, materializat, stagnat şi totuşi capabil să se privească din toate părţile deodată, cum luminii lui îi este dat dintotdeauna, mărturisea o puternică vocaţie de interpretare a mitului. Şi mai este ceva cu totul particular şi cuceritor în arta Silviei Radu. O indicibilă şi feminină putere de înflorire a sculpturilor, o iluminare de motive, tratate în acurateţa lor spongioasă, cu o exemplară fineţe a emoţiei. Este poate pragul cel mai înalt pe care l-a atins arta ei. Cele mai bune lucrări ale ei au ceva de spumă de piatră, cristalizată în munţi după retragerea mărilor primordiale, arhetipuri ale mişcărilor geologice, mai vechi, dar prefigurîndu-le pe cele spirituale. Văzduhul limpede are nostalgia neodihnelor mării. Şi poate pentru asta Silvia Radu a găsit de cuviinţă să ridice un monument la marginea mării, mai îndreptăţită decît altii, tulburată de legi interioare pe care şi le ascultă în tăcere şi reculegere. Alături de alţi sculptori tineri, cum ar fi Vasile Gorduz, Constantin Popovici, Paul Vasilescu, pentru a numi numai cîţiva dintre ei, Silvia Radu continuă şi dă o strălucire aparte unei mari lecţii de artă moştenită de la Anghel.

Grigore Hagiu

contemporanii noștri

Adrian Păunescu: Literarul ca stimul

Domeniul criticii — iată „familia" în care nimeni nu va putea susține vreodată cu argumente cît de cît serioase că e în-etic a-ți judeca părinții... Dintotdeauna, dar mai ales de la criticism încoace, întreaga zonă a opiniei teoretice ori aplicate — fie filozofică, fie literară — s-a aflat sub zodia dialectică a înnoirii prin preluare selectatoare și prin invenție de modalitate. Nu întîmplător unul din grupurile de regeneratori ai criticii literare și-a denumit activitatea „new-criticism" ; mai adecvat decît „critică" și mai precis decît „știință a literaturii", termenul de **criticism** exprimă dubla intenție a practicanților lui : nu numai **exegeză**, ci și **teoretizarea** ei. Are această intenție acoperire într-o necesitate reală ?

Ne asociem acelora care dau un răspicat răspuns afirmativ și adăugăm că, dacă stadiul de reînnoire și reorientare a domeniului criticii literare e normal la nivel mondial, cu atît mai normal și necesar ni se pare ca o astfel de activitate reconsideratoare să se petreacă azi și aici, în cadrele unei literaturi angajate radical în ideea aplicării **creatoare** a unor principii filozofic fundamentale pe care le îmbogățim permanent prin i. "și această modalitate de a le aplica.

Cît de cunoscute, de obișnuite vor părea acestea celor care ignoră că e mereu necesar să ne oprim, pentru a înainta, la fapte în aparență simple ? Nimic mai firesc ca, aidoma oricărui domeniu, critica noastră literară să se situeze azi pe poziții creatoare, se va spune, din postura comodă a adevărului teoretic. Dar realitatea nu este întotdeauna aceasta. Dimpotrivă, critica aplicată e adesea oarecare, iar lucrările de poziție teoretice — neîncurajatoare: îndemnați și de anume exagerări, dar și cantonați într-un tipic convențional „sigur", unii au refuzat însăși ideea de critică creatoare pentru motivul că ea ar deschide drum speculațiilor fără acoperire, ar încuraja subiectivitatea și ar împiedica postularea unor valori.

Ceea ce se uită însă e faptul că critica literară care-și propune **explicitatea** este vrînd-nevrînd „speculativă" — în înțelesul bun al acestui concept, adică acela de „invenție", de re-construire a universului explicitat —, că subiectivitatea este și ea inerentă și necesară atunci cînd n-o confundăm cu subiectivismul, că, în fine, valorile reale pot fi oricum scoase în evidență, criti.i de manual mai mult deservindu-le prin egalizare decît diferențiindu-le.

Fiindcă, în adevăr, critica creatoare e chemată în primul rînd să **diferențieze.** Or, care e calea cea mai favorabilă unei astfel de activități decît punerea la contribuție a disponibilităților creatoare, de „invenție" în sensul arătat, a profesionistului critic ? Iar el, acest profesionist, cum va putea finaliza acest principiu altfel decît înnoindu-și în permanență **modalitatea** de a face critică ? Este un fapt limpede pentru orice conștiință că punctul nostru de plecare trebuie să fie ideologia noastră de azi. În cadrele ei, **înnoirea modalității** este un lucru obligatoriu, realmente vital pentru îmbogățirea noastră spirituală — la fel de necesară ca și cea materială.

În acest caz, opinia noastră este că drumul cel mai eficace e acela al înțelegerii criticii creatoare ca **activitate în care criticul creează mai înainte de toate prin aceea de a se lăsa „creat" el însuși de fiecare operă pe care intuiția și reperele teoretice i-o indică drept valorizabilă.** Cu alte cuvinte, pentru fiecare nou act critic — noi unelte, izvodite **din chiar opera discutată.**

Aceasta nu înseamnă nici relativism, nici lipsă de sistem, pentru că știm azi că cel mai bun sistem e acela capabil să înglobeze cît mai multe alte sisteme. Aidoma oricărui gînditor, criticul literar devine astfel un creator înăuntrul propriei sale elasticități. Avem nevoie de o astfel de critică într-o literatură căreia ideea de angajare îi dă maturitatea. Pentru că a face o astfel de critică înseamnă a te angaja în ideea de **construcție** continuă, înseamnă a te feri de preluarea unor scheme fie vetuste și otioase, fie „la modă" și de închistarea într-o formulă, ca și de tonul doctoral care mină uneori condeiul criticului.

Firește, critica creatoare nu înseamnă „batere de cîmpi" cu sau fără grație, de dragul scrisului ori de dragul tău ; nu înseamnă nici producție fără acoperire, nici narcisism. Dealtfel, aparent paradoxal, impostura poate fi mai ușor descoperită aici decît în limitele criticii care se ascunde după truisme, pentru că menirea criticii pentru care optăm în rîndurile de față **e de a valoriza prin „rescrierea "** operei.

Prin aceasta contactul permanent și strîns cu textul cercetat e asigurat, el constituind una din probele de validitate a actului critic. Pe celelalte trebuie să le aprecieze redactori nu numai chemați, ci și aleși. Tot prin relevarea acestei legături permanente subliniem că o critică creatoare de acest tip, căreia i-am numit aici doar cadrul și modul principal de a fi, nu poate exista în afara obiectului ei expres ; **relația** subiect-obiect devine, în chipul acesta, clar constructivă ; această critică nu poate exista prin a se aplica la nimic. Dar, pe de altă parte, **textul literar constituie pentru ea nu o pereche de cătușe** — activitatea spiritului nu poate fi contabilizată — **ci o virtualitate ; nu un simplu pretext, cum s-a spus nu fără o maliție demnă de o cauză mai nobilă (și cum se întîmplă, e adevărat, mai ales în unele „critici" plastice și muzicale), ci, încă o dată, o virtualitate, adică un domeniu al multiplicității sensurilor și al eligibilității sensului care pare esențial din unghiul intuiției.**

Unui critic care profesează bazat pe aceste principii îi poate deschide calea spre o explicitate încheagată și un roman-fluviu (ceea ce nu înseamnă că va scrie o critică-fluviu...), dar și o mică metaforă revelatorie. Anul acesta de bilanț a arătat, prin vocile autorizate ale cronicarilor acestui timp, că literatura noastră actuală, răspunzînd deopotrivă cerințelor sociale, ideii de modernitate și mirificului fenomen al originalității, oferă un cîmp deschis. Romane cu totul interesante, o lirică diversă și un teatru în maturizare sînt tot atîtea oferte pe care beletriștii le fac celor ce îi ascultă. Iar uneori aceste oferte sînt deosebit de stimulatoare, **tocmai în sensul criticii creatoare,** fie prin caracterul lor de fragmente de frescă a vremii noastre ori a celei trecute, fie prin ceea ce **implică** din punct de vedere al sensurilor majore.

În această a doua categorie se înscrie, **spre pildă,** o metaforă-titlu ca aceea pe care Adrian Păunescu o așează în fruntea unuia dintre volumele sale de poezie : „Istoria unei secunde". Dar nu este, oare, un orgoliu dispensabil intenția de a face critică în marginea unui titlu ? Firește că, în general, este. Nu însă și cînd titlul e o metaforă care pare o emblemă. În adevăr, caracterul accentuat metaforic al titlului lui Adrian Păunescu e semn sigur că el nu e un fapt de artă indiferent din unghi estetic. Mai înainte chiar de a citi cartea — și mai ales după ce ai recitit-o — titlul acesta pare a întovărăși un însemn heraldic al poetului angajat în imensul efort al unei națiii care vrea să o ia înaintea **timpului.** Și pentru oricine participă afectiv și efectiv la această activitate, metafora acestui titlu poate însemna obiect de reflecție. Ea e de natură a naște, în spiritul speculativ, întrebări diverse : e vorba, oare, de o „istorie secretă" ? De ce „istorie" și de ce „a unei secunde" ? Poate fi secunda istorisită (deci substantivul „istorie" echivalează cu un verb tranzitiv, care arată o activitate de cronicar) sau e vorba de faptul că o secundă poate cuprinde o Istorie ? Dilatarea timpului ? Comprimarea simțului liric ? Pură metaforă ? Dar, în carte, sentimentul timpului e o trăsătură majoră ! Atunci ?

Ori totul ori nimic, ar spune Adrian Păunescu... Ca atare, să încercăm a da o întemeiere „speculativă" a ceea ce presupune o astfel de investiție metaforică. Să încercăm, cu alte cuvinte, **să gîndim cum s-ar putea să fi gîndit autorul.**

În cartea lui Adrian Păunescu se descifrează multele **pasiuni** pe care **participarea** le implică. Fără să insistăm asupra ipostazelor lor lirice, să le considerăm, — raportate mereu la această revelatoare metaforă-titlu.

Orice pasiune, orice senzație, orice gînd înaripat, tot ce ține deci de ceea ce numim simțire se resimte **în cadrele CLIPEI, se trăiește „ACUM".** Ceea ce conștientizăm ca **stare** este un fapt ulterior al raționalului, este prelungire intelectuală a momentului de trăire. Dar acest moment al trăirii are o importanță cel puțin egală cu punerea lui în forme de cuget, fiind pe cît de scurt pe atît de bogat, prin **intensitate.** E adevărat că natura umană percepe această bogăție numai în timp și tot numai în timp e capabil a o descrie. Sistemul nostru de valorizare — sistemul de valorizare al poeților mai cu seamă — consideră însă aceasta un handicap față de idealul, dintotdeauna prezent, dar numai în epoca modernă lucidizat, de a transcrie simțirea **așa cum se manifestă ea.** De aceea, în felul în care poeții — și nu numai ei — „execută" transcrierea se descifrează intenția și orgoliul secret de a comunica tocmai infinitezimalul trăirii, intenție pe care poeții tind să creadă că o și pot concretiza artistic.

Așadar, în manifestarea artistică actul vital inițial și actul finalizator se întîlnesc ca entități esențial **inrudite** (pentru că metafora transcriptoare e tot o trăire, dar a altei zone a creativității !) pe același ax al spiralei numită **viața emoției,** dar la **nivele diferite** atît ca modalitate de constituire cît și ca evenimente ale ființei — deci atît morfologic cît și temporal. În felul acesta, poezia apare ca o **desfășurare a „secundei" în timpul dilatat** de limitele umanului în ce privește putința de a cuprinde micro-dimensiunea și **recomprimat** de imensa calitate a gîndirii de a **metaforiza.**

În domeniul creației fiind, ne vedem nevoiți să numim „trăirea" (acea trăire intensă care umple „secunda" lirică) — **inspirație,** noțiune pe care nu puțini o condamnă ca vetustă în cîmpul teoriei, dar care este dintre cele neperisabile și pe care cu toții o identificăm tacit, printr-o de la sine înțeleasă sinecdocă, cu însuși momentanul. Și iată cum, prin transfer de semnificații — un transfer perfect legitimat de faptul că intensitatea, încărcătura tensivă prin care se manifestă „secunda" e constituită din fapte elementare de limbaj (mai exact : din „trăire formulată") care instituie însuși poematicul — poezia ca dilatare în timp a inspirației ne apare ca o repetare în limbaj a propriei ei substanțe originare ! Poezia devine, astfel, întruchipare a arheului ei, proiecție **directă** a acestuia în fenomenal.

Și iată, „definit" prin liric — **inefabilul !** În adevăr, poezia privită astfel constituie o variabilă logică la invarianta numită inefabil pentru că pune în tipare concrete — ele însele „invariante" prin irepetabilitatea vocii lirice individuale — abstracțiunea unui sentiment estetic prin aceea că îl aduce la nivelul posibilității rționale — îl face : **rațional.** E ca și cum ai construi din sîrme schema unui atom la scara văzului uman, ca și acolo, trebuie acceptată o convenție. E tocmai ceea ce propune Adrian Păunescu în metafora de care vorbim, alcătuită din termeni reciproc alogeni. Odată găsită cheia acestei convenții, iar convenția acceptată ca atare, nu mai rămîne decît întrebarea — necesară în mod absolut criticului creator : de ce astfel ? Ce **profit estetic** propune acest tip de viziune asupra inefabilului ca moment al trăirii formalizate ? Fiindcă el nu e o realitate care să poată fi „aplicată" de îndată ce a fost explicată ; el e numai un concept inventat, ca și multe altele din zona abstracțiilor spiritului, pentru a surprinde ipostaza estetică a simțului liric și a timpului său specific de reacție și de comunicare. În acest caz (și acum venim la presupunerile inițiale) metafora-titlu menită să sugereze densitatea diamantină — deci și „structurată", prin aceea că istoria e un mod **de orientare** — a secundei-poezie, densitate care : poate „explica" ideea de inefabil, sugerează taina forței de penetrație a liricului, în fine — își datorează existența deopotrivă dilatării (dar nu, diluării, căci dilatarea e o înnobilare a minereului ideii poetice cu productele gîndirii, discursive) timpului interior prin formalizarea și comprimării simțului liric prin sesizarea totului în unica clipă a „inspirației".

Totuși, poezia e poezie nu la nivelul „secundei", ci la nivelul „istoriei", adică al timpului dilatat ! Așa este, pare a spune Adrian Păunescu, dar totul e să pricepem asta nu ca pe un adevăr banal ori în cel mai bun caz ca pe o axiomă, ci ca pe o **chestiune de condiție ontologică.** De aceea, continuă el, iată cum micul meu paradox din metafora-titlu vă obligă să reconsiderați timpul poeziei mele și al Poeziei în funcție de „timpul liric". Pe de altă parte, vă obligă, pentru a ajunge la această reconsiderare, să dați atenție și la ceea ce acest tînăr care „speculează" în jurul metaforei mele, numește „timp liric". Pentru că, la urma-urmelor, el e sămînța poematicului.

Și, firește, Adrian Păunescu are dreptatea lui, De aceea, propune o metaforă care invită — în cadrele unei poetici implicite foarte apreciată celei tradiționale, dar modernă totuși prin modalitate — la a cugeta că actul poetic de vocație e transpunerea în discurs a unui moment inițial de mare concentrație și care tinde a reveni, cu **contribuția emoțională creatoare a lectorului,** la acest moment, tinde adică să trezească și apoi să înculce sentimentul trăirii dense — scurtă în timp, dar asemănătoare, prin intensitate, unei vieți întregi ; de aici nevoia de a o face prin ideea posibilității de **a povesti instantaneitatea.**

Minunată echivalență pentru inefabil din unghi metaforic, dar aberantă în cîmpul rațional, această posibilitate sugerează poezia în chip adecvat Poeziei, prin o dimensiune temporală corespunzătoare nu inteligibilului, ci intuibilului — deci nu discursivului, ci spontanului. Dar, să nu uităm, această „poetică" sui-generis urmărește descrierea ideii de poezie ca **discurs.** Ca atare, procesul care îi dă naștere e exprimat **metaforic,** prin **măsura** clipei.

Este aceasta, o latură ce ține de tipul faustic de considerare a realității spirituale, de fapt o colaterală a acestui tip, adusă la unitatea de măsură a secolului douăzeci, al cărui model trebuie să-l fi constituit debitul verbal oltenesc...

Tiberiu Mihail

profil

Corina Cristea

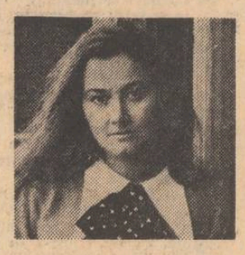

Bibliografie : Prietena mea Si, *povestiri, 1969 ;* Castanii roșii, parfumați și naivi, *roman, 1970 ;* Scadența, *roman, 1972 ;* Eternitatea e după colț, *schițe și povestiri, 1972.*

Ipostaziind cu o epică minimă și de obicei nehotărîtă în relief aspectele psihologice ale iubirii, temă de altfel exclusivă, Corina Cristea este totuși mai puțin atrasă de analiza propriuzisă, înlocuită printr-o aglomerare de notații senzoriale. Lirică și fragmentaristă, fărîmițîndu-se, indiferent că este vorba de lungi romane sau de schițe mărunte, în tablouri de o remarcabilă, uneori, acuitate a percepției, proza scriitoarei dislocă realitatea faptelor printr-o exaltare a sensibilității căreia nu-i lipsește nici formularea programatică, pe manșeta ultimei culegeri figurînd un cîntec de virstă și condiție — „nu-mi amăgiți tinerețea atît de la fel / ca orice cîntă / nu-mi vorbiți de taina ei pieritoare / nu-mi înfășurați stelele / în vata cumințeniei și a așteptării / nu mai jeliți c-am trimis-o la drum / anonimă desculță și pură / nu dominilor eternitatea e după colț / sistemul solar e o batistă purtată în buzunar / pentru orice eventualitate". Eroinele Corinei Cristea aleargă întotdeauna după „un strop de fericire", dragostea fiind modalitatea unică de realizare, nu însă atît în latura unei evoluții sufletești cît în aceea de împlinire a unei fatalități acceptate ; oarecum autonome în raport cu desfășurarea faptică, pasiunile izvorăsc și se întrețin dintr-o disponibilitate rămasă pînă la urmă fără altă determinație decît aceea a misterului feminin. Personajele ascultă de o chemare lăuntrică, în virtutea căreia acționează parcă urmînd o lege neștiută, respectată totuși cu devotiunea unei plante ce-și parcurge ciclurile de evoluție. În interiorul acestei „supuneri" la un ritm tainic nimic nu pătrunde pentru a o tulbura ; dezamăgirile, ca și exploziile de exuberanță, sunt absente din această proză impregnată de un lirism difuz și de o senzualitate latentă, învăluitoare, presimțit sălbatecă. Gesturile cele mai mărunte, replicile banale, situațiile stereotipe se individualizează prin colorit afectiv ; a privi cum se rade un bărbat devine astfel un ritual voluptuos, a-l urmări îmbrăcîndu-se, de asemenea — „I se vedea jumătate din față, concentrată asupra oglinzii. Știa că era săpunit a doua oară. Avea o barbă aspră, cu firul gros, era nevoit să se bărbierească de două ori pe zi, mai ales dacă ieșeau în lume. Părul tuns exagerat de scurt, în așa fel că părea un licean sau cel mult un tînăr ieșit proaspăt de la armată, prindea sub apa becului nuanțe roșcate, feroase. Tenul palid pînă la albastru, dispărut în spuma abundentă, apărea moale după fiecare alunecare a razoarului. (...) Plăcerea de a-l privi îmbrăcîndu-se îi făcea un gol în stomac, îi dădea o senzație puternică de ameteală. O întreba întotdeauna ce ciorapi să încalțe, ce pantofi. Ca și cum el n-ar fi știut singur, ca și cum fără ea nu s-ar fi descurcat". Sub stăpînirea acestei nevoi de împlinire organică împrejurările cele mai nefirești capătă, prin jocul nuanțelor și al reflexelor, o aparență de firesc ; oricît de dramatice, experiențele personajelor sunt înveluite în protectoarea rețea a unui clar-obscur sufletesc pentru care suferința și bucuria devin prilejuri de expansiune, egalizîndu-se. Dispoziția este suverană, momentele sunt mai importante decît durata, din orice se reține o stare de sensibilitate, o tonalitate afectivă, independent de proporțiile faptice și de sensul lor. Este de înțeles că, avînd această natură, proza Corinei Cristea își găsește adevărata expresie în schiță și în povestire, în romane : *Castanii roșii, parfumați și naivi,* ca și *Scadența,* fac vizibilă neputința de organizare, absența construcției epice ducînd la o informă diluare a substanței ; în schimb, în *Prietena mea Si,* ori în *Eternitatea e după colț,* scriitoarea păstrează un control strict asupra fluctuațiilor de sensibilitate, care, dacă nu-și trădează instabilitatea originară, nu sunt totuși mai puțin „ordonate" în dezordonarea lor naturală.

Mircea Iorgulescu

MEMENTO

Elena Piru

De vreo douăzeci de ani de cînd îi întîlnesc numele prin diverse publicații și de vreo 15 de cînd ne încrucișam privirile peste masa din sala de ședințe a Institutului de istorie și teorie literară, Elena Piru îmi apare ca o devotată fără margini a fenomenului artistic și a reprezentanților săi, fie ei vii sau morți. Afectivitatea ei lua uneori forme încîntător copilărești, lacrimogene și certărețe, peste care cădea întrebătoare și uneori mustrătoare privirea curată, de ființă neclintită în pasiunile sale. Acestea erau diverse și cu aparența de plan secund, dar slujite cu o constanță sentimentală de natură a fixa un profil și a da o măsură omenească. S-a dăruit astfel, cu aceeași fervoare, ascultării muzicii (despre ale cărei îngemănări cu literatura a scris admirabile eseuri) și cercetărilor arhivistice, editării de texte și documente (a se vedea Poeții Văcărești *din 1961, volumele de* Documente și manuscrise literare *alcătuite într-un colectiv al Institutului, contribuțiile la „materialul documentar" publicat de G. Călinescu în revista* Studii și cercetări de istorie literară și folclor *etc., etc.) călătoriilor în țară și în străinătate (unde a găsit mai de fiecare dată ceva nou în legătură cu cultura noastră), prietenilor relativ constante, latură umană în numele căreia oficia ades cu toată revărsata ei sentimentalitate. O interesau investițiile românești în alte culturi (de unde cercetările ei privitoare la Ermiona Asachi, Edgar Quinet, Jules Michlet și la alții), propagarea valorilor noastre pe alte meridiane, se înflăcăra pentru apărarea patrimoniului național și pentru evidențierea contribuției femeilor la cultura lumii, se delecta cu amănunte literare și cu birfa din jurul lor, urmînd ca într-o zi să producă probe adunate în legătură cu unele dintre ele. Dar, pentru ea, ziua aceea nu va mai veni. Nu-și va mai vedea apărînd ediția cu scrierile Claudiei Milian, volumele de* Documente și manuscrise literare *la a căror alcătuire contribuise, corespondența unor scriitori, la a căror editare meditase, ca și alte întîmpinări la care un om abia trecut de jumătate de veac are dreptul să spere. Cea care în tinerețe avusese o anume alură eminesciană (cum credea Călinescu) nu va mai veni între noi cu bucuria micilor descoperiri, cu emoțiile abia stăvilnite după un eveniment artistic, cu plăcerea destăinuirii cine știe căror lucruri despre contemporani, ori cu evocările înlăcrimate ale celor pe care i-a cunoscut și uneori diminuizat. Căci toate acestea i-au constituit chipul ei moral și afectiv, felul de a înțelege arta și lumea, natura individualității ei.*

George Muntean

Elogiul corifeilor

Urmare din pag. 1

în stilistică, o carte modernă și plină de sugestii (Eugen Negrici, **Antim. Logos și personalitate,** ed. Minerva).

Iată acum, pentru 1973, un nou deținător al premiului „Perpessicius" : Florea Fugariu. Conform regulamentului, premiul i-a fost acordat pentru ediții apărute în 1973 : „Opere" vol. IV de Șincai și „Opere" vol. I de Ion Budai-Deleanu. Dar nu putem să ne îndoim o clipă de faptul că în acest oltean specializat în limba lui Homer și a strămoșilor noștri de la Roma, juriul a cinstit munca celui ce este un adevărat Perpessicius al întregului glorios curent de renaștere națională, denumit „Școala Ardeleană". Căci tot lui Florea Fugariu îi mai datorăm cea mai vastă și mai bine alcătuită antologie despre „Școala Ardeleană" (3 volume în colecția „Lyceum" a editurii Albatros, unde s-a tipărit întîi și prima ediție critică a „Țiganiadei", retipărită în **Opere I**) precum și **întîia** ediție lizibilă a „Bibliei" generației pașoptiste : **Istoria pentru începutul românilor în Dacia,** de Petru Maior (ediție critică, 2 volume, Lyceum, 1971). Prima și ultima ediție cu litere latine, ilizibilă însă din cauza ortografiei etimologizante, se tipărise în 1883 ! Pînă la recenta ediție a lui Florea Fugariu, cercetătorii preferau să citească edițiile chirilice care stătuseră sub ochii lui Negruzzi, Heliade și Bălcescu.

Operă de benedictin și entuziast, de pedagog și patriot de fapte, seria de ediții a lui Florea Fugariu nu a fost înscrisă în nici un plan, nu face parte din nici un proiect instituționalizat. Este rodul întîlnirii unui muncitor fără pereche cu entuziasmul clarvăzător al unor editori.

Desigur, numai un exeget de excepție al lui Marin Preda și un prozator de remarcabile resurse se putea aventura în universul manuscriselor ferecate undeva, pe malurile Someșului, și desconsiderate, ca **literatură,** de mai toți istoricii mai noi, deși în filele lor patetice s-a zămislit sufletul României moderne și al culturii sale. Nu știu cît de exacte sînt transcrierile lui Florea Fugariu, dar știu că va trebui, de aci înainte, ca rolul celor ce-l au pe Șincai, Maior, Budai-Deleanu, mai la îndemînă, să se reducă la acela de „diortoți". Conștiința culturală românească leagă, de aci înainte, de numele lui Fugariu, prima ediție completă a operelor lui Gheorghe Șincai (curînd încheiată), poate, cu puțin noroc și mai mult sprijin, întîia ediție completă a operelor lui Budai-Deleanu, precum și cea dintîi ediție critică a capodoperei lui Petru Maior. Să nu fie de ajuns ca să meriți încununarea premiului „Perpessicius" ?

Examenul tradiției și generațiile poetice

Urmare din pag. I

căruia trebuie să stăruim puțin. De exemplu, paradoxul asimilării lui Blaga și Barbu este următorul : ambii fiind receptați la început doar formal, numai Barbu a rămas la atît, pe cînd în cazul lui Blaga s-a ajuns și la o asimilare de substanță. Toți cei care n-au reușit să-l asimileze decît formal pe Ion Barbu au fost cotați barbieni confundîndu-se falsa încifrare cu substanța. Imitatorii formali (efemeride ale orei) ai lui Blaga au fost uitați cînd s-au ivit poeți care, plecînd din el, încep să-și contureze deja un profil individual. Deci, necucerit Barbu pare să fie, prin falsa influență, la fel de important pentru imitatori cît și Eminescu. În mod aparent, căci disputa se rezolvă mai simplu prin perceperea exactă a situării celor doi poeți (Barbu și Blaga). Iată cîteva întrebări posibile în acest sens. Care este aportul acestor poeți la configurarea lirismului actual și în ce constau germenii catalizatori care au îmboldit emulația poetică ? Care ar fi reversul asimilării lor necreatoare ? Ce înseamnă în plan poetic absolut, Barbu și Blaga ?

Răspunsurile pot fi variate, dar ele trebuie să reflecte cîteva idei comune. Astfel, „barbismul" a fost confundat cu abstractizarea arbitrară a discursului, eliminarea forțată a oricărui afect și fringerea bizară a sintaxei poetice. Fondul gnomic, hermetismul adînc al poetului au fost mai puțin luate în considerație, prin inaderența la substanța „ascunsă" a lirismului, — neexplicat încă, precum și în cazul lui Eminescu pînă la exegeza călinesciană. Blaga însă aflîndu-se mai aproape de „spațiul" afectiv al contemporanilor (lăsînd deci un drum deschis emulilor), a fost prizat, mai în urmă, și pentru fondul lirismului său, ancorat adînc în spiritualitatea națională. El, era mai apropiat ca substanță de „condiția poeziei", așa cum o înțelege generația actuală. Blaga instituie o metodă poetică dar și un mesaj, capabile să transforme lirismul în conformitate cu sensibilitatea actuală.

Creatori originali ai unor domenii lirice perfect distincte — virgine prin transcenderea într-un mit poetic personal, Barbu și Blaga (alături de Arghezi și Bacovia dar aceștia în alt mod) sînt piscurile cele mai înalte ale liricii interbelice. Blaga concepe actul liric și existența creatoare sub semnul tragicului (ca o determinantă stilistică universală) rămînînd deschis, pe cînd Barbu își refuză căile de acces obișnuite, situîndu-se direct lîngă esențe, fără să ilustreze cucerirea lor. Așezat în piscul înalt al contemplației, inițiază senin, eliminînd reziduurile acumulate într-o fază anterioară. (Ne referim la ciclul Jocului secund*). De aceea, el este un poet închis, refractar prozelitismului. Baricadat într-un lirism axiomatic se refuză imitației fade, fiind un etern izolat. Gestul său liric singular, chiar dacă ademenește, nu poate face școală (sau aceasta se reduce la aspectul formal). Barbu este un semn spre care se poate privi, dar nu un loc pe care te poți odihni pentru un nou drum.*

Încercarea sa (ca și aceea a lui Mallarmé), este absolută, deci orice emulație de substanță se exclude.

Totuși, în altă ordine, emulația formală pe care a stimulat-o în mod permanent la poeții ce i-au urmat este de bun augur, impulsionînd arta poetică spre concentrare. Altfel Ion Barbu e mai mult un mod poetic decît poezia însăși. Se poate afirma cu certitudine că influența lui Barbu este mai ales una de sintaxă poetică. În plan formal, Barbu a îndreptat lirica actuală spre ordonare și concizie, ceea ce-i lipsea în bună parte.

Metoda sa de creație constituie suprema tentație pentru poetul actual (de exemplu, M. Ciobanu) obsedat de frisonul poeziei absolute. Dacă aceasta îi scapă datorită unei cauzalități inefabile, atunci se încearcă șansele vocabularului „barbian", ajungîndu-se la colajele neaglutinate totdeauna ale unui Dimov.

Nici el complet revelabil, dar deschis prin participarea directă implicată în actul creației, Blaga oferă totuși posibilități nebănuite de reevaluare a lirismului, lăsînd loc unei direcții lirice fertile, aceea a „postblagienilor".

Continuator al lui Eminescu, autorul „Marii treceri" explorează spațiile somnului ca posibile căi de comunicare cu matricea stilistică originară, filtru necesar al universalului. Tișnind din solul autohton, mitul poetic blagian și-a clădit astfel un fundament care poate rodi lăstari identificabili și, chiar, copaci neumbriți. Pe scheletul unei spiritualități folclorice, poetul filozof a turnat semne și sensuri lirice de o tradiție, celălalt le va anula pe toate ca un produs de nobil rafinament ce se află. Blaga va fi mereu un catalizator liric, pe cînd Barbu — un inhibator.

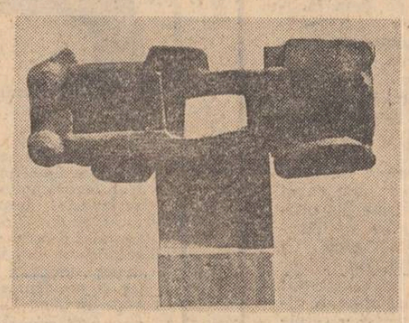

Sculptură de Silvia Radu

Mai bizară pare situarea lui Arghezi și a lui Bacovia în conștiința urmașilor. Prin reforma asupra lexicului, Arghezi e singurul poet ce influențează în mod permanent poezia română. Plecîndu-se de la el s-a ajuns la rezultate surprinzătoare. Argheziansmul e asimilat în primul rînd ca o încredere nedesmințită în cuvînt, și prospețimea formală permanentă a lirismului actual (și, implicit, modernismul său) de aici rodnicie permanentă, deschizînd noi drumuri în adîncirea sufletului românesc. Or, reîmprospătarea lirismului după perioade de sterilitate se face prin resurecția rezervelor spirituale, prin desfundarea și asimilarea elementelor de tradiție rămase neexplorate complet. De aici contrastul evident dintre Blaga și Barbu. Primul va trezi continuu noi filoane lirice prin aderența la vin. Poeții se întorc cu naivitate asupra vocabularului, redescoperindu-l de fiecare dată ca pe un limbaj secret, nemaiîntrebuințat. Uzura metaforică ce restrînge sfera poeticului în alte literaturi, nu se percepe la noi, astfel că aici se păstrează nealterată puterea poetică a cuvîntului. Poetul, în sens arghezian, e un demiurg absolut, construind frumoase utopii în Cuvînt, modelator tenace într-un material receptiv, Ion Gheorghe e un „arghezian" involuntar în ceea ce privește metoda lirismului său, pînă a nu ajunge la arbitrarul lingvistic. Dar arghezian în latura vocabularului poetic este și Nichita Stănescu care se revendică însă și de la Bacovia.

Cu Bacovia lucrurile se întîmplă astfel : poetul e preferat dintr-odată influenței externe și redescoperit modern ca un uimitor „existențialist", fiind adîncit și rafinat în direcții noi. Influența sa e mai fertilă decît se pare și poeți ca Dan Laurențiu și Ovidiu Genaru n-ar fi fost posibili fără Bacovia.

Forajul adînc în spațiul lăuntric al celui care a dat „Plumb", constituie substanța lirismului însuși. Fără o „filosofie" explicită, fără un program poetic exemplar, bacovianismul se instituie ca o stare lirică esențială și sub semnul său stă muzicalul Cezar Ivănescu, care-și acceptă în mod deliberat ca și Bacovia existența proprie ca fundamentală cale de rezistență în fața alterării ființei. Prin spunere, Bacovia depășește condiția umană tragică, eliberînd-o de obsesia morții. Cuvîntul își recapătă virtuțile originare poezia devenind o terapeutică în fața perisabilității.

Deși aparent uitat, Macedonski e preluat prin Barbu în direcția orientalismului din „Rondeluri" (exemplu tipic, Leonid Dimov). Nereușindu-se asimilarea directă a autorului „Isarlîkului", se recurge la înaintașii acestuia, reluîndu-se latura exotică a liricii muntenești. Dar Macedonski este mai profund, decît se crede, în „Rondeluri" dînd la iveală gravitatea contemplativă a poetului care se sustrage din efemer pentru experiențe interioare revelatoare. Către o transcendere a balcanismului tinde ultima ipostază macedonskiană (aparținînd „Rondelurilor") ceea ce va realiza pe deplin Ion Barbu. Prelungirea influenței lui Macedonski peste timp, argumentează viabilitatea tonusului său liric și, înainte de toate, confirmă modernismul poetic specific muntenilor. Se dovedește astfel că a fi macedonskian astăzi nu-i un anacronism precum acela de a fi eminescian. Mai facil decît Eminescu în substanță, Macedonski se oferea conștient unei receptivități mai îndepărtate, fiind prin aceasta aproape „avangardist". Deci, înainte de toate, reprezentanții generației lirice ultime au avut de trecut, mai întîi, examenul greu al asimilării tradiției.

Tradiția se continuă sincopat ; niciodată un poet mare nu e reluat imediat de un reprezentant al generației proxime, ci abia prin recul, la două sau trei generații. Multe momente nu sînt decît pregătitoare, constituind frămîntările necesare pentru închegarea unei pleiade lirice de mare forță creatoare. Nu este obligatoriu, după cum am mai afirmat, ca o generație de valoare să apară în prelungirea celei anterioare Se petrec acumulări și tentative mai mult sau mai puțin 'izbutite deloc neglijabile, dar explozia unei noi generații poetice se recunoaște imediat mai ales prin cuprinderea tuturor aspectelor tradiției și reevaluarea lor ascendentă Generațiile sînt salturile necesare, cerute de dialectica evoluției literaturii. Ele se supun unui determinism istoric. Dintotdeauna, poezia se manifestă în acest mod, argumentînd valoarea climatului poetic ce fertilizează diferitele etape ale literaturii. În cuprinsul noțiunii de generație se implică în chip esențial, ideea continuității. Prin devenirea dialectică a generațiilor se perpetuează tot ce e mai profund în tradiție Personalitățile izolate distrug tradiția, pe care în mod fericit, numai generațiile o întrețin Astfel generațiile poetice actuale propun o asimilare nouă a tradiției în perspectiva celui mai tînăr spirit, pentru a reflecta propriile lor frămîntări creatoare. Acestea implantează într-un trunchi solid seve noi, conferindu-i viabilitatea și permanența. A nu se înțelege deci, din examenul tradiției, ilustrat pînă aici, că poezia actuală nu are nimic original. Dimpotrivă, universul poetic s-a schimbat radical ca și modul de a crea și a înțelege poezia. Dar inovațiile substanțiale care intervin nu cad pe un loc gol, ci ele se altoiesc firesc pe o tradiție sănătoasă Insistența noastră pe această latură nu a avut alt rost.

atelier literar

poșta redacției

VAL ANUGARU-DERIU : Un condei fără îndoială înzestrat, care-și risipește energiile în jocuri de halucinație (uneori, subțiri, alteori doar anecdotice) despre a căror inactualitate se vorbește zilnic.

P. DIMA : E o însemnare modestă, care nu dezvăluie aptitudini și perspective.

I. RĂDESCU : „Joc întrerupt", cu toate retușările, nu se ridică la nivelul publicării. „Dealul" e un lucru destul de subred, improvizat, superficial.

AL. VASILIAD : Pagini de certă vocație, care atestă și o anume experiență, siguranță în mînuirea condeiului, maturitate. „Ziduri" e, desigur, piesa de rezistență (Bătrînul", mai frugală, nefiind nici ea un lucru rău), pe care vom încerca s-o „scoatem în lume", (Așteptăm o mică prezentare și, eventual, alte lucrări).

I. C. MIROUX : Nu sînt noutăți. Pe viitor, texte dactilografiate.

E. CALAHIN : E asa cum spuneți, o relatare, dar calitățile literare lipsesc, din păcate.

GR. R. STĂNESCU : Mai slabe, de data asta, schematice, simpliste, neconvingătoare.

C. Gh. NAIDIN : Versurile sînt la același nivel modest, fără perspective. Cele două schițe aduc, fiecare, cîte o idee de oarecare interes ; din nefericire, acestea sînt compromise, pînă la urmă, printr-o redactare neglijentă, nesigură.

THEODOR ANTON : Povestea e interesantă, are nerv, pătrundere, dramatism, stilul vorbit îi pune mai bine în valoare calitățile. Dar tot de stilul vorbit se leagă și unele neajunsuri — o anumită aglomerare de incidențe și elemente parazitare, un anumit eliptism, care creează confuzii de „voci", care îngreunează lectura (uneori, pînă la impas). Probabil că textul ar avea mult de cîștigat la o nouă transcriere, mai atentă, mai severă, cu o „perie" mai deasă.

ION AR. : Bine făcută „Livada", în limitele unei viziuni precumpănitor reportericești, dar și cam idilice (mai ales în final, unde lucrurile se pierd într-un „roz-bombon" universal). Textul confirmă însă unele îndemînări și lasă deschisă o perspectivă.

G. PALEL : „Agamemnon" e o reconstituire foarte fidelă, liniară, de certă acuratețe. Se pot reproșa unele lungimi și repetări (mai ales la început) și unele abateri de la rigoarea versificației. S-ar mai putea formula și întrebarea dacă o asemenea întreprindere (întemeiată pe izvoare îndelung frecventate) n-ar fi avut de cîștigat prin abordarea mai decisă, mai evidentă, a unei idei, a unei interpretări noi care să pună în valoare o semnificație inedită și, poate, mai contemporană a venerabilei istorii.

STAN VASILICA : Sînt, deocamdată, exerciții naive, de nivel școlar, din care e prea devreme să se tragă concluzii. Paginile sînt scrise, e adevărat, cu acuratețe și dragoste pentru cuvînt, ceea ce ne poate îngădui să sperăm în rezultate viitoare mai concludente.

T. GHERMAN : Difuz, vag, cu o simbolistică nebuloasă, aluzivă, textul pare mai slab decît paginile trimise anterior.

T. TIPER : Exerciții de început, încă naive, inconsistente, schematice, dar scrise destul de îngrijit și cursiv și permițînd uneori speranța unor mai bune rezultate viitoare (mai ales în proză).

GH. ȘERBAN : Întîmplarea rămîne fără ieșire, fără semnificație, capacitatea de a pătrunde în relația intimă, profundă, a lucrurilor, se dovedește a fi redusă.. Punerea în pagină e stîngace, disproporționată, descrierile prelungite (într-un stil încărcat, pompos) ale unor locuri și împrejurări fără aport în substanța povestirii (judecătoria, întoarcerea și intrarea în casă a eroinei etc.) ocupînd cea mai mare parte din text. Nu se pot trage, deocamdată, concluzii optimiste.

NYX : Ideea e interesantă (deși nu tocmai nouă), dar mijloacele de tratare sînt cam rudimentare, împingînd lucrurile spre un schematism caricatural, spre o șarjă „cu ață albă". Pare un lucru grăbit, insuficient studiat și „distilat".

ICA PĂDURARU : Nu este un reportaj, nu doar o înșirare de consideratii (mai mult sau mai puțin „poetice"), destul de banale, vagi, fără calități literare.

Interim

N. R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Liliana Popescu

Trimite o frunză

Nu încerca
piatra azvîrlită.

Stîrnitele cercuri
nu spun
nimic despre adînc
nici îl ajung măcar

Stîrnitele cercuri
abia iscate pier
ștergîndu-și urma

Așază piatra înapoi
în somnul ei cuminte
în lumea ei de vise albe.

Trimite o frunză.
Ea se va legăna înceată
plută fragilă ascultînd
cîntul fără cuvinte
al fiecărei unde.

Aceea va fi o poveste
Atunci va fi o poveste
din fire lungi de lumină
Trimite o frunză...

Doar atunci

Și ne prefacem că dormim
simțind nevoia unui vis
dar el nu vine
decît în adevărul somnului.

Și ne prefacem că iubim
chemînd iubirea
dar ea nu vine cu adevărat
decît odată, poate.

Nimic nu vine
cînd ne prefacem
ci toate se prefac venind

Rămînem îndelung flăminzi
și plini de ciudă și zorzoane.
Rămînem pînă cînd
ceva cu mult mai simplu
ne încleștează fruntea,
nechemat.
Cuminți pornim,
desculți și despuiați,
uitînd să ne prefacem,
doar atunci...

Oricum aș numi-o

Iat-o
rostogolindu-se de capul ei
în calea secundei,

schimbîndu-i mersul cumpănit
al undei,
neobservată sau impunătoare,
Coincidență.

Perpetuum mobile,
tornadă,
explozie a timpului spărgînd
inexorabil calmul
rotundelor destine,
o simplă-ntotdeauna simplă,
întîmplare.

Ea trece descriindu-și cercul
bizarei gravitații
dar eu
simt urma trecerii abia,
cînd spaima crengii, nefirească,
gonește-o frunză, una...

Doar unde stai

Simți razele
ploii de lumină,
blajine ploi?
E-un leagăn, cel în care stai.

Simți razele săgeți
din unghiul acela dușman
scormonitoare-n globul ochilor?

Ursuze
nu-ți încleștează uneori
fruntea naiv ridicată
înspre departele de sus?

Nu te apasă greu pe umeri
cînd fruntea ți se pleacă
pe-un limpede adînc?

Le simți oricum.
Sînt peste tot.
Sînt ale tuturor, aceleași.

Primindu-le,
depinde unde stai.
Doar unde stai...

Constantin Paleologu

Prea fericita situație de a fi furnică

Ursilor, în bîrlogul vostru
singuri v-ați condamnat la întuneric;
înrobiți puterii oarbe
mereu veți fi frustrați
de fericirea de a fi furnică,
de aleasa bucurie de a fi albină;
plini de voi, ne spargeți cuiburile,
infulecați mierea și larvele fără apărare
care doar datorită vouă
pot contempla cerul gurii de urs ;
viața v-o treceți între somn și orgie,
necunoscînd izvorul mierii,
neputînd să escaladați un bob de grîu ;
iarna vă sugeți labele în somn
visînd oaspețe grele, căscați prelung ;
cît sînteți de compătimit
v-ar putea-o spune doar infimele gîze
dar printr-o ciudată întîmplare
ele nu au grai pentru voi
și așa mai departe în evoluția speciilor
fără nici o urmă de emoție, ursilor!

Cîinele lapidat

Căprioare visate zburau, dispăreau...
la marginea pădurii sfîrșit
un superb cîine de vînătoare cade...
...umede mîini au început din senin ploaia
de pietre:
„...loviți! strigau, cîinele nu trage la căruță,
zdrobiți-l! cîinele nu sapă gropi
și mai ales nu ascultă!
Cîinele este inutil,
nu este bun de mîncat precum boul; uciderți-l!
nu suportă lanțul, înecați-l, spînzurați-l,
jupuiți-l de viu, scuipați-l!
dați-i otravă, nu ne aduce nici un cîștig,
nimeni nu cumpără cîini,
ne tulbură somnul în nopțile cu lună
și în special ne privește fix în ochi
și culmea ! ochii nu și-i pleacă niciodată ;
cînd înghețăm lîngă sobă, cîinele acesta
doarme în zăpadă;
la vînătoare, află prada înaintea noastră
și ne-o dăruie fără să-și ceară partea;
deși departe, ne așteaptă mult și ne păzește
fără să-și ceară voie, întrece mașinile
noastre;
să i se scoată ochii,
el vede și noaptea!
la moarte!..."
strigau cei cu ochelari de cal apropiindu-se.
Din umbră m-am aruncat în fața pietrelor,
cu inima strînsă ridicînd cîinele aproape mort,
într-un salt suprem am intrat în pădure...
pădurea sînt eu... cîinele – șoim înainte;
amîndoi, Vînătoarea cea Mare,
vînătoarea de-o viață, prin virgine tărîmuri,
pornim!

cartea de debut

O inspirată abatere

Poezia de dragoste a Olgăi Neagu nu este nici ea scutită de frenezia simțurilor caracteristică întregii lirici feminine, de la Maria Banuș, Magda Isanos și pînă la — cel puțin în primele lor cărți — poetele mai tinere de azi. Iată și aici cum este figurată „boala de origine divină" : „Am coborît cu țipătul în țărînă / Să pot auzi, vara, / Cum crește arșița-n pietre, / Cum aleargă / Sub pămînt după scumpită / Curînd copacii or să ne soarbă / Pe noi. / Și o să le sîngereze crengile de bucurie". Sau, în **Silabe de viață, dragoste și moarte** (parcă am mai citit undeva un titlu, dacă nu același, măcar asemănător !), unde culoarea îmbracă sufletele în frăgezimi de albină (?) : „În orologii de iarbă / caii mai pasc timpul umed. / De albină frăgezimi / îmbracă sufletele noastre. / Simt cum deodată sînt / martor scoborîrii luminii / în întrebări / cum îmbrățișîndu-se îndrăgostiții / iau pe rînd fiecare / chipul celuilalt. / În amurg armăsarii / plutitori se vor așterne / pe ochiul strălimpede al mării. / Iubitul cu iubita așezată într-o lacrimă / se scurg la marginea lumii, rostind silabe rotunde / de viață, dragoste și moarte." Versuri, nici vorbă, frumoase, dar nu prea originale. Mările uimesc în alt loc însomniile îndrăgostiților în ochii cărora „hergheliile de copaci" o rup la fugă și, mai în general, întîlnim pretutindeni semnele unei „lumi" care și-a pierdut mișcarea de gravitație, atrasă de magnetismul lunar (luna izvorăște ca o stamină-n întuneric) sedusă de levitație și de starea de imponderabilitate, corpurile și ele, își pierd capacitatea, sînt fosforescente, palmele iubitului devin străvezii, și prin ele, ca prin niște miraculoși ochelari florali, lumea privită își modifică înfățișarea, suferă mari metamorfoze. Starea de alertă a singelui se transmite singelui, privirea se pierde, sau se regăsește, în teritorii necunoscute, ochiul inventează o nouă lume „dincolo de pămînturi" iar strigătul, ca o trompetă lunară, ademenește ciudatele făpturi care o populează : „Poate dac-am striga / printr-o scoică, sau printr-un pește golit și sur / în care sună semințele, / a verde sună și a copaci tineri ; / poate dac-am striga așa / ne-ar auzi oameni sau fumuri / sau animale ciudate / sau plante cîntătoare și tăioase / ca stelele". Starea de jubilație erotică renunță treptat la forma ei primitivă de expresie pentru a-și găsi echivalențe superioare într-un nou spațiu. O ființă ca și necunoscută rătăcește în peisaje insolite aflate sub o vrajă atotputernică. Capacitatea autoarei de a „rescrie" asemenea călătorii făcute sub imperiul stării de transă (exotică) în lumi necunoscute este remarcabilă. O „geografie suprarealistă" e reconstituită dar lipsește acea exaltare, inițiatică și trufașă ce trădează indeobște existența subterană a unui orgolios program de invenție suprarealistă. Poeta „descrie" cu o rară candoare traseul insolit, notează într-o dezordine fermecătoare, parcă nepăsătoare de ea însăși, topografia, clima, „fenomenele atmosferice" din această țară imaginară de negăsit pe nici o hartă a lumii : „Mi-era capul ca un clopot de piatră / în care plîngea un cerșetor, / cînd m-am întors printre pietre și cîini, într-o gară ce nu exista / O, și-ncepuse să plouă, cu argint bătrîn, bătrîn, / iar deasupra ploilor / cu oase albe și aromate / trecea luna / Sub pămînturi puii de rădăcină (?!) mușcau apele / Pe aici n-a mai trăit nimeni / Pe aici numai timpul cu vîntul se alungă. / Cîinii plîngeau cu botul între stele / și-mi era capul un clopot de piatră". „Temperatura" sentimentală a insolitului teritoriu este compusă, firește, din melancolie, tînjire, anxietate neprecizată în cauze dar capabilă să-și găsească formele potrivite de expresie : „Se scutura noaptea de noi / ca părul cîinilor, vara, pe stîlpi. / Un toboșar cu timpanele sparte / bătea în toba lumii / și nu mai văzusem niciînd / un peisaj asemănător : / tu sosind de pe umerii verzi / ai unui deal și-n urmă alai / de grîu rostogolit / și greieri nebuni...". Treptat, „formele" peisajului încep să se „desgolească" de starea precisă care le creează, rămîn suspendate în gol, valabile în ele însele ca în acest admirabil **Vis :** „Azi noapte eram suspendați / deasupra mării ca două păsări aprinse. / Singele moștenit dădea frunze / trezit de nechezatul copiilor / ce se rostogoleau în noi / de la un capăt la altul al trupului / Unul dintre copii / a căzut în marea aflată / dedesubtul nostru. / În căderе devenise fosforescent / mirosind puternic a țărînă nouă / și niște pești ciudați / cu ciocuri și pene de cocor / speriați au zburat spre sud." Precizia „visului" este impresionantă, ca și aerul de înstrăinare, de liniștită detașare cu care este transcris. Sentimentul „ieșe" pe nesimțite din rama tabloului pe care l-a creat, implicarea în vis („Azi noapte eram suspendați...") își acoperă semnele participării, se desface de ea însăși parcă sub fascinația formei în care se petrec lucrurile. Visul „erotic" își desface coaja subiectivă, tinde să se prefacă în poveste și mit. Cele mai sigure semne asupra talentului deosebit al autoarei ni le dau asemenea momente de „retragere" din vis, de contemplare înfiorată a miracolelor declanșate. Tonul violent subiectiv — în nota generală a liricii feminine — capătă în asemenea momente nu știu ce detașare de sine însuși, tradusă în surdină melancolizantă : „N-am cum să trec prin lacrima ta pustie, / iubitul meu rămas ca un ecou / pe celălalt mal. / N-am să trec prin frigul / ca o inimă de pasăre / bătînd surd între noi. / O, pămîntul acesta devine tot mai mult / o cupolă sub care ne ghemuim / singurătățile, / iubitul meu, pînă și caii viselor (!?) rup hamurile / să nu te mai pot ajunge." Cu toată imperfecțiunea și stîngăcia versurilor acestea și altele ne arată o încercare salutară a poeziei de a se zmulge dintr-o vegetație luxuriantă și încîlcită, din acel stil al sentimentelor vociferante. Strigătul patetic devine astfel șoaptă confesivă, țipătul se rezolvă (distilează) în cîntec.

Observăm altădată că, deși talentați, mulți debutanți trec „din instinct" prin erori comune de percepție a universului. Capabili să „simtă" — de unde și explozia de sentimente — alămuri — ei pot mai puțin „să vadă" lumea. O anume orbire este desigur explicabilă și nu ne vom grăbi o judecată nedreaptă asupra unor tineri poeți care văd lumea într-o singură culoare — adierea fermecătoare — și anume aceea a ochilor lor ! Însă fenomenul nediferențierii lucrurilor sau al absorbției lor prin prisma acelorași culori sufletești — de unde și o mare monotonie a „stării lirice" în poezia debutanților și nu numai a lor — cunoaște și cazul de inspirată abatere. Olga Neagu este un asemenea caz. Unele dintre poeziile ei se sustrag, cu rezultate elocvente tiraniei „stării unice" și atunci lumea pare contemplată cu „obiectivă" detașare, transcrisă într-o stare de spirit mai liberă și mai calmă însă imperceptibil invadată dinspre exterior de fascinația secretă a lucrurilor și peisajelor. Pe alt plan, întîlnim și în pastelul „obiectiv" aceeași nostalgie a teritoriilor insolite. Dar și o lume, un peisaj „văzut" în notele lui caracteristice, diferențiale, păstrează seducția secretă a insolitului pentru că, faptul e cunoscut, a privi bine, adică exact și insistent, un lucru înseamnă a-l face din nou necunoscut. Iată și un astfel de peisaj insolit dar montat într-un pastel : „Se lasă dospită-nserarea, / pădurea de-aramă / se vaietă cu limbă de vînt / pe dealuri un soare topit în lumină / se scurge roșcat în pămînt... / Un ochi de pisică / aleargă pe gard / (...) / căldura cleioasă se rupe în fire / și vîntul în pîntec o șoaptă mai poate să poarte, / se coace în spuză de lună / un întuneric / cu gust de tămîie" (Sfîrșit de zi). Insolitul se naște din urmărirea curioasă a „banalului", din notarea exactă a „ceea ce se vede". Olga Neagu este o poetă care debutează remarcabil.

C. Stănescu

Olga Neagu : „Ceea ce se poate și ceea ce nu se poate imagina", ed. Albatros.

PARODII

Ovidiu Genaru: „Bucolică foarte recentă"

Acum e seara marilor regrete,
se sperie un ied de un egrete,
un cuc închis în penele lui
cade-n statui.
Ora e tristă și zero
ca zîmbetul domnului Nero,
ora e zero și tristă
ca o batistă
iarna cînd e frig și n-o ai.
M-am visat călăreț în rai
trecînd cu tălpile ude
de aripi de îngeri și ugude.
Mă clatin, mă surp, nu insist,
pune-mi un twist
sau măcar un tango dragă
că nu e de șagă.
Că nu e și se scutură roza
în grădini. Șlefuitorul Spinoza
mă vizitează uneori.
(E drept că numai în zori)
Sună de trei ori
cu degete lungi, de iridiu :
– Sînteți acasă, domnu' Ovidiu ?
Intră, se așează la masă
cu fața lui straniu de frumoasă
și tăcem ascultînd cum invie
penița lui Radu Cârneci pe hîrtie
la București aflîndu-se, în capitală,
spre a moldovenilor fală
cînd de toate mi-e dor
absolut umilitor.

Mircea Micu

Cuvinte rare : astragal, Guliver, orz, weekend, dodii, potîrnichie, Zghihara zgîrlă, Cetatea Neamțului, Homer, păsărici.
Selecție metaforică :
„Dovezile c-aș exista sînt mai puține" ; „Cum stau în drum și miros calda jîmbă, privighetoarea cîntă luna simplă" ; „Și nu vei ști care-i tatăl, care-i plodul" ; „La frunza mică fagurii sînt foarte mari".

sport

Un festival de erori

Am fost la Craiova și am văzut meciul Universitatea Craiova—Steaua. Am așteptat ca martorii acelui meci să-l descrie în culorile lui adevărate. Lucrul nu s-a petrecut. Deși cu o întîrziere de aproape o săptămînă, îmi permit să povestesc eu meciul. Era o atmosferă plăcută. Lume — nu foarte multă. Steaua a început jocul sigur și la prima acțiune de atac Năstase a centrat înapoi, printre mîinile portarului Lung, și golul s-a înscris. Consternare. Faze în careul echipei Steaua : centrare de pe dreapta. Sătmăreanu reia în autogol. Exact cu o fracțiune de secundă înainte de a se înscrie, arbitrul Mircea Rotaru fluierase. După părerea mea, gol valabil. După părerea arbitrului Rotaru, nu. Începe tensiunea. Fază în careul echipei Steaua: se face hent în careu. Arbitrul Rotaru nu acordă. Tensiunea crește. Unul din tușieri semnaliza mereu ofsaiduri la atacurile Universității Craiova. Fals. De atitea ori, respectivul nu semnalizează un ofsaid de 3 metri al lui Oblemenco, care era cît pe-aci să înscrie.

Altă fază : spectatorii fluieră îndelung, nedrept, după părerea mea. Năstase pleacă *din propriul său teren*, lasă în urmă apărarea Universității și e pe punctul să marcheze. Ratează aproape inexplicabil. Din nou ofsaid nesancționat cîteva minute mai tîrziu, în careul bucureștean. Tensiune extraordinară în tribune. Fundașii centrali ai Universității joacă foarte tare. De cealaltă parte, joacă tare Smarandache. Din cînd în cînd, Bădin urlă din teren la Teașcă. De ce ? Iarăși frîne ale arbitrului Rotaru împotriva Universității Craiova. Crișan intră în careul echipei Steaua, forțează intrarea, împinge, cade pentru că se băgase între doi adversari care n-ar fi exclus să-l fi și faultat *după ce faultase el*. Rotaru acordă unsprezece metri. 1—1. Steaua joacă prost după înscrierea golului, pe cît de bine jucase pînă atunci. Bucureștenii se înghesuie în propriul careu și într-o învălmășeală de nedescris, Crișan înscrie golul victoriei Universității.

N-a fost un meci frumos, n-a fost un fair-play, cum văd că a fost la Constanța, unde probabil că mutarea lui Iovănescu a cîntărit cel puțin un punct. Sigur că unui fair-play aranjat, cum s-a mai întîmplat prin campionatele noastre, îi e de preferat un meci aprig, dar nici atît de aprig cum a fost cel de la Craiova, în care datorită unui arbitraj penibil și unei proaste educații a unor jucători s-a ajuns pînă la momente ca momentul în care, lovit intenționat de Nită (care pentru asta trebuia scos de pe teren), Smarandache s-a repezit, sub ochii arbitrului, la acesta, i-a luat capul în mîini și era cît pe-aci să i-l facă elice. Declanșat cu greutate din gestul său de amor față de fostul coleg de club, Smarandache a primit un cartonaș galben, în loc să fie scos și el de pe teren. După meci, Smarandache declara, însă, bineînțeles că nu e el de vină, ci faptul că l-a mușcat Bădin. Dragă Bădin, dragă Bădin, măcar să fi mușcat un cetățean mai gustos, dacă tot ai luat-o pe panta canibalismului !

Iată cîteva considerații pur personale în legătură cu un astfel de meci de fotbal :

1. Un arbitru părtinitor în favoarea unei echipe (Rotaru merge mai ușor cu Steaua și cu Dinamo decît cu Craiova) ajunge, în anumite momente ale existenței sale, datorită părtinirii exagerate de pînă atunci, să-și creeze el un complex și să arbitreze împotriva echipei pe care ar vrea s-o ajute. Deci nu sînt buni nici pentru cei pe care i-au părtinit niște arbitri părtinitori.

2. Fotbalul rămîne un sport iar nu un abator de zdrobit oasele adversarului. În acest sens, atrag atenția maeștrilor emeriți ai distrugerii: Bădin și Deselnicu, precum și tinerilor aspiranți la locul de maestru emerit, Smarandache și Anghelini.

3. Nu e destul să te afli pe teren și să vezi niște lucruri. Trebuie să le mai și scrii sau să le spui. Or, nici la radio, nici în ziarul de specialitate nu s-a insistat asupra aspectelor de nesportivitate crasă pe care le-a luat acest meci, din care arbitrul putea elimina, fără nici un fel de remușcare, pe Bădin, pe Niță și pe Smarandache.

4. Fără Boc și Balaci, Universitatea Craiova devine iar ceea ce a mai fost : joacă la oase !

5. Chiar dacă nu mai e în formă, Oblemenco rămîne un jucător extrem de corect, un adevărat căpitan de echipă.

6. Degeaba vrei să joci frumos dacă adversarul nu vrea.

Cred că excesele de nesportivitate trebuie curmate de îndată. Nu se poate juca sub teama că vei fi distrus fizic, așa cum s-a întîmplat la Craiova, unde mai la fiecare intrare a lui Bădin era fault și la fiecare intrare a lui Smarandache era prăpăd. Deselnicu n-a jucat neapărat dur, a jucat obstrucționist. Singurul fundaș central care și-a făcut datoria, fiind și cel mai bun apărător de pe teren, a fost Sames, care s-a întrecut elegant și bărbătește cu adversarii săi. Însă văd că e inutilă orice pledoarie. Trebuie măsuri. Și decît să așteptăm să vedem aceste măsuri luate de sus, de la Federație sau de la C.N.E.F.S., eu cred că antrenorii și cluburile ar trebui să scoată din echipe pe mîncătorii de oameni.

După meciul de la Craiova mie mi-a fost rușine. Și mi-am dat seama că unele mai vechi apeluri pe care le-am făcut împotriva duricăților de pe stadioanele din Tg. Mureș, Reșița și Petroșani ar fi incomplete dacă nu s-ar adresa și Centralului craiovean, de care mi-e de obicei atît de drag și pe care, în acea duminică, mi-a fost atît de jenă.

Adrian Păunescu

revista străină

• **EDITURA CALMANN-LÉVY,** în cadrul scrierilor știință-ficțiune, a tipărit volumul lui Brian Aldiss, — istoric, teoretician al acestui gen și autor al mai multor romane, — „L'Heure de quatre-vingt minuites" ; este viziunea unei lumi imaginare, în care se încearcă să se elimine perceperea tradițională a timpului, care în secolul nostru pare a fi prea scurt, pentru a-i substitui o unitate cuantică de gîndire pretins liberatoare : o oră de optzeci de minute. Combinînd umorul cu spaima, farsa cu tragedia, poezia cu viața socială, Brian Aldiss realizează un roman pe cît de original pe atît de interesant.

• **„ARMĂTURI PENTRU TOBE"** se intitulează ultimul volum de poezii al poetului bulgar Pervan Stefanov, apărut în editura Bolgarski Pissatel ; axată pe conflictul dintre datorie, care ține permanent trează conștiința, și aspirația spre lumea imaculată și pură a armoniei iremediabil pierdută din etapa copilăriei, poezia lui Stefanov (născut în 1931) este o pledoarie puternică pentru umanism, un sfîșietor și amplu protest împotriva suficienței și mulțumirii de sine.

• **ÎN EDITURA SEUIL** a apărut luna aceasta volumul lui José-Luis de Vilallonga, „Furia". Documentîndu-se temeinic, autorul reconstituie climatul epocii revoluției civile din Spania, intrigile dintre Falangă și Armată, arestarea și asasinarea lui Garcia Lorca. Într-o limbă colorată, vie, patetică fără exces, José-Luis de Vilallonga încheagă o versiune romanțată a morții poetului.

• **JURIUL PRIMULUI FESTIVAL AL FILMULUI DE FICȚIUNE POLONEZ,** care s-a ținut la Gdansk, a atribuit marele premiu „Leii din Gdansk" filmului regizorului Jerzy Hoffman, „Potopul". În categoria filmelor pentru marele ecran, premiul special al juriului a fost acordat filmului „Iluminație" al lui Krzysztof Zanussi. Au mai fost atribuite două premii ex-aequo, în aceeași categorie, filmelor „Cronologia unei crime" și „Riu întunecat" ale regizorilor Andrzej Trzas-Rastawiecki și respectiv Sylwester Szyszko.

• **ÎN EDITURA „CZYTELNIC"** a apărut „Originalii" de Ryszard Wojcik, o culegere de reportaje în care eroii își păstrează identitatea, aflîndu-i în mediul lor real. Reportajele lui Wojcik nu sînt însemnările unui ziarist în goană după inedit. El încearcă și izbutește să redea literar, portretele „originalilor" lui, luînd din viața fiecăruia o întîmplare fie din contactul cu tovarășii de muncă, fie din viața de familie. După lectura acestui volum de reportaje, fiecare ziarist este tentat să aprofundeze cunoștințele asupra oamenilor văzuți pe fondul vieții sociale.

• **LA KAZIMIERZ** — pe Vistula și pe platourile din Wroclaw, regizorul de film Janusz Zaorski turnează comedia satirică „Promoția", după romanul lui Edward Redlinski. Este vorba de o întîmplare cu haz despre progresele civilizației și metamorfozele inerente produse în cîmpiile poloneze. Rolurile principale sînt interpretate de actori de mare popularitate, printre care Marian Opania, Gustav Lutkiewicz, Katarzyna Laniewska și alții.

• **„THACKERAY AT WORK DE J. A. SUTHERLAND,** conferențiar de limbă engleză la University College din Londra, a apărut în editura Athione Press of the University of London. Este un studiu al metodelor și modulul de lucru al strălucitelor improvizații ale lui Thackeray în romanele sale, studiu elaborat din surse manuscrise, răspîndite pe ambele părți ale Atlanticului. Autorul analizează aceste documente, făcîndu-l pe cititor să înțeleagă de ce și cum acele improvizații puteau crea inegalabilele desfășurări narative de complexitate psihologică.

• **ÎN PIAȚA PRIMĂRIEI ORAȘULUI VIENA** va avea loc în curînd, deschiderea unui nou și original teatru : este vorba de un teatru ambulant, cu o capacitate de circa 200 de spectatori, putîndu-se în acest mod face cunoștință cu o manieră modernă a căruței lui Thespis, poetul grec, considerat a fi creatorul tragediei grecești din secolul al VI-lea î.e.n. Această nouă formulă de teatru de stradă va fi prezentată în mod frecvent atît în cartierele periferice ale Vienei, cît și în orașele de provincie.

• **RICHARD BOSTON,** ziarist și autor al unei rubrici săptămînale la ziarul Guardian, publică prima sa carte dedicată studiului asupra rîsului. Apărută în editura Collins, sub titlul „An Anatomy of Laughter", scrisă într-o manieră ironic-amuzantă, autorul abordează un subiect care a captat atenția, la diferite epoci, lui Rabelais, Freud, Bergson și multor altora. O lucrare care provoacă dorința unor cercetări mai ample și mai aprofundate asupra acestei manifestări atît de spontane și de omenești : rîsul.

• **SÎMBĂTĂ, 26 OCTOMBRIE A.C.,** în localitatea Vouvry din Elveția, a avut loc o serie de manifestări organizate cu ocazia aniversării a 90 de ani de la nașterea lui Panait Istrati. O delegație formată din Alexandru Oprea, Petru Anghel și Margareta Istrati, au dezvelit o placă memorială și au participat la deschiderea expoziției documentare „Pentru a fi iubit pămîntul...", care dezvăluie iubitorilor de literatură din Elveția izvoarele românești ale creației marelui scriitor.

reportaj de arhivă:

„Cel ce nu se poate odihni"

mihai vodă viteazul

1874 – 1974 noiembrie — 100 de ani de la dezvelirea, la București, a statuii lui Mihai Viteazul

Puțini alții au reușit, poate, să fixeze în atît de puține cuvinte, un destin uman :

CEL CE NU SE POATE ODIHNI. (N. Iorga).

Atunci, în 1916, NEODIHNA ilustrului Domn dobîndea, indiscutabil, valoare de simbol.

Dar și mai devreme trebuie să consemnăm evenimente legate de numele lui Mihai Viteazul. Exact în urmă cu 100 de ani, la începutul lui noiembrie 1874, în București, se inaugura — cu destule încurcături, potrivite în fond soartei tumultuoase a lui Mihai Vodă — statuia din plin centrul Capitalei, pe lîngă care trecem, aproape zilnic, cu un sentiment de familiaritate și bună, și rea. De ce : și rea ? Pentru că, dacă ne analizăm — cinstit — propria optică, vom recunoaște, rușinați, că arareori găsim răgazul, în peregrinările noastre cotidiene, să mai aruncăm și o privire atentă — mai degrabă SENSIBILĂ — asupra statuii lui Mihai Viteazul. Reprosul pe care fiecare și-l va adresa, implicit, ține de accelerația existenței moderne, explicație reală, însă deloc suficientă, cînd avem de-a face cu figura, de neegalat, a unui Mihai Vodă Viteazul. Opriți-vă, în aceste aniversare zile — cînd se împlinește un secol de la dezvelirea festivă a statuii sale — și rememorați — instantaneu — avatarurile eroicei și într-atît de tragicei vieți care, curmată mișeleste, dăinuie în bronz sub ochii noștri prea grăbiți uneori, prea deprinși cu cele întîlnite în cale. Oprindu-ne, vom descifra desigur ceea ce a înfierbîntat sufletele a milioane de români, atunci, în noiembrie 1874, cînd idealul lui Mihai Viteazul, Domnul încoronat cu ÎNTREITA COROANĂ — a Munteniei, a Moldovei și a Transilvaniei — a fost turnat, definitiv, în metalul dur ca și privirea, de nesters din memorie, a lui Mihai Vodă. Oprindu-ne, vom citi — și simți — cele cioplite în soclul statuii : MIHAI VODĂ CEL VITEAZ, DOMN AL ȚĂRII ROMÂNEȘTI, DOMNESCU LOCUTITORIU ȘI CĂPITAN GENERAL ÎN PRINCIPATELE ARDEAȚULUI LA 1593—1601. Lateral — pe soclu — spre apus, inscripțiile privind bătăliile :

• Giurgiu MDXCIV • Rusciuc MDXCIV • Darstoru MDXCV • Șerpătești MDXCIV • Putineu MDXCIV • Stănești MDXCIV • Hârșova MDXCIV • Turtucaia MDXCIX • Brăila MDXCV • Nicopole MDXCVIII • Călugăreni MDXCV • Tîrgoviște MDXCVI • Cast s. George MDXCVI • Gurguiti MDXCIX • Nicopole MDXCIX • Chiselet MDXCIX • Vidin MDXCVI • Sibiu MDXCIX • Alba Iulia MDXCIX • Suceava MDC etc.

Lateral — pe soclu — pe partea opusă, săpate în piatră, numele sfetnicilor și ale căpitanilor de oaste : Banu Mihalcea, Radu Buzescu, Stroe Buzescu, Preda Buzescu, Radu Calomfirescu, Banu Manta, Banu Udrea, Vornicu Dumitru, Ștefan Răsvanu, Marzea cel mare, Popa Stoica Fărcășeanu, Albert Kiraly, Baba Novac, Căpitan Coce, Marzea cel mic, Căpitan Veliscu, Gheorghe Rațiu, Leca Aga.

Trecem adeseori pe străzi cu nume de sfetnici și căpitani ai lui Mihai Viteazul, ori pe lîngă statuie, și nu întotdeauna știm să încetinim nu atît pasul — ritmul exterior — cît ritmul interior, pentru a înregistra, afectiv, semnificația locurilor prin care circulăm, prea furați de treburile curente. Iar Istoria se află AICI, odată cu noi.

Prima statuie înălțată unui Mare Român

1874, noiembrie 8. Într-o vineri. Ziarele din 7 tipăresc sub titlul : ÎN SFÎRȘIT... „**Monitorul** de astăzi publică următorul program pentru solemnitatea inaugurării statuii lui Mihai Viteazul"... Dar, mai degrabă, merită să fie reprodusă descrierea directă a festivităților : **Aspectul ce prezenta străzile și bulevardul ce duce la monument, era adevărat feeric. Mii de oameni ce ocupau străzile, ferestrele, piața Universității, pînă pe acoperișurile caselor, era greu de calculat. Marele hotel al Bulevardului era decorat cu covoare și ferestrele sale ocupate, de sus pînă jos...** Cu o clipă înaintea dezvelirii monumentului, sînt rostite vorbele : **Cade acum vălul care acoperă această statuie și rămîne încredințat capitalei monumentul lui Mihai Viteazul.** Efectul lor : **Cînd aceste cuvinte fură pronunțate, un mecanism bine combinat făcu să cadă deodată pînza care acoperea statuia de la cap pînă la soclu** (mecanism manipulat de arhitectul orașului, Ion Cantacuzino — n.n.). **A descrie uralele, strigătele de bucurie și aplauzele tuturor asistenților, a imensei mulțimi ce umplea bulevardul, piața și străzile ar fi imposibil... Adăugați apoi și fanfarele victorioase a patru muzici, care începură îndată imnul național, precum și salvele artileriei de la dealul Spirei, totul în acel moment, și lesne își poate cineva da seama de frumusețea salutului, cu care capitala primi ivirea în mijlocul ei a imaginii în bronz a Eroului său iubit! Muzicile continuau a intona imnele naționale. Toate trupele defilară... Astfel, după trei secole, Mihai-Vodă cel Viteaz văzu, cu ochii săi de bronz, defilînd înaintea sa acei ostași români pe care el i-a dus atît de des pe cîmpul gloriei** (important : text apărut la Sibiu, în **Telegraful Român** din 17/29 noiembrie). **Mai bine zis de 9 ani** — aceeași publicație — **Românii nu mai luară parte la o sărbătoare pură națională... Primul monument așadar istoric se ridică în ziua de 8 curent în București, capitala României libere...**

Cine n-a putut pătrunde pînă la locul inaugurării din noiembrie 1874, ce-a făcut : a mers seara la teatru — tot în ziua de 8 — **unde, putînd plăti ca să-și procure intrarea, a văzut reprodusă ceremonia inaugurării de pe piața Bulevardului Academiei.** Cine s-a mulțumit cu spectacolul de teatru, n-a avut însă cum să asculte cuvîntarea inaugurală, rostită de primarul Capitalei, George Manu : **Pentru prima oară ne este dat astăzi de-a serba în capitala României inaugurarea unui monument, ridicat în memoria gloriei naționale, și de-a vedea astfel împlinite voturile pioase ale multor generații. Dacă din atîtea greutăți ale timpului n-am putut pînă acum să dăm o ființă dorințelor și aspirațiunilor noastre, Românii n-au uitat un singur moment numele acelora care au ilustrat și au înălțat țara lor, păstrîndu-le cu toții o duioasă și mîndră amintire. În lipsa marmorei și a bronzului, ei le-au ridicat în adîncul inimii lor un altar nepieritor, unde recunoștința și admirațiunea au întreținut de-a pururea vie flacăra patriotismului. În așteptarea ZILELOR MAI BUNE** (subl. ns.), **ei n-au încetat de-a crede că poporul, care știe a onora gloriile și mărirele trecutului său este acela care învață mai lesne a imita. Orașul București, interpret fidel al simțămintelor țării întregi, înălțînd statuia unuia din cei mai mari Domni ai Românilor, se felicită c-a putut pune cea dintîi piatră a acelui cult național. Capitala României se fălește, cu o legitimă mîndrie, că a consacrat acest monument acelui erou care nu aparține numai țării sale, ci întregului neam românesc, și care, din malurile Dunării pînă în apele Tisei, a purtat cu vitejie steagurile române. Dezvelind tuturor privitorilor această imagine grandioasă, care a insuflat teroare inamicilor țării, nu avem trebuință a spune a cui este. La singura amintire a numelor înscrise pe marmura acestui monument : Giurgiu, Putineiu, Hârșova, Călugăreni, Nicopole, Sibiu, toată țara se înclină la numele lui Mihai Viteazul. Înălțindu-ne ochii spre dînsul, care dintre noi nu se simte readus cu sufletul în acea epocă măreață cînd glasul său, chemîndu-ne la independență și la glorie, redeștepta în noi vechea bărbăție, și cînd oștile române, răsărind ca prin farmec din toate unghiurile teritoriului, țineau piept la toate hotarele, risipeau hoardele vrăjmașe, apărau cu o mînă de oameni Termopilele române contra valurilor de cotropitori, treceau de peste Dunăre peste Carpați și încingeau fruntea eroului cu laurii victoriei și cu o întreită coroană... Și astăzi, după trei secole aproape împlinite, care inimă nu se simte zdrobită încă de durere, cugetînd cu groază la cumplita ursită a celui mai glorios dintre Domni, pe care nici inamicii, nici nenorocirea nu l-au putut abate, și care, părăsit un moment de fortuna armelor, opunea soartei o țărie neînvinsă și se ridica mai superb și mai puternic ; dar pe care l-a doborît lovitura mîrșavă a trădării...**

CUMPLITA URSITĂ...

Capul lui Mihai Viteazul

Scrie Iorga — mai devreme de 1916, anul formulării sintetice și cutremurătoare : CEL CE NU SE POATE ODIHNI : **La 8 noiembrie 1909, împlinindu-se trei sute și zece ani de la cucerirea Ardealului, Liga Culturală a făcut un pelerinagiu la mormîntul de la Mînăstirea Dealului al lui Mihai Viteazul. Zic : mormînt, dar mormîntul a fost profanat de meșterii străini de la restaurarea lui Vodă Bibescu, capul scos și pus pe o masă de lemn, apoi într-un dulap de sticlă, lîngă al lui Radu cel Mare, ctitorul mînăstirii, și, pentru a nu fi confundat cu altul, o mînă naiv-profanatoare a scris cu slove mari numele marelui domn și mi se pare și anii de domnie...**

CAPUL LUI MIHAI VITEAZUL !... **acel cap mîndru și fioros cap, a fost furat de o femeie și de un credincios al voievodului ca să afle loc de îngropare lîngă rămășițele părintelui lui, la Mînăstirea din Deal, deasupra Tîrgoviștei. De atunci mortul acela de la Turda nu se poate odihni** (Iorga — 1916). Căci : **...cel mai aprig la luptă și mai norocos la biruință dintre voievozii noștri, Mihai Vodă Viteazul, a pierit de arma soldaților străini cari luptaseră alături de dînsul în tabăra de la Turda. Trupul, batjocorit, alipit de hoituri, înfățișat zile întregi căutătorilor pline de ură..., s-a frămîntat, necunoscut, în țărîna cîmpului de care astăzi este nedespărțit. O inscripție de insultă proștea, o bucată de vreme, pe trecător să-și lase murdăriile pe rămășițe, neiertate nici acolo, ale valahului.**

CAPUL LUI MIHAI (știm din școală : **Istoria Românilor sub Mihai-Vodă Viteazul)** mai trebuise să cadă o dată, căci crudul Alexandru-Vodă **vru să-l piarză cu orice chip și, neîndrăsnind a-l prigoni** (pe banul Mihai) **de față, trimise ucigași spre a-l prinde și a-l aduce la București, sau a-l ucide prin ne-ntreg poporul.** / Cum vine să admire în tine salvatorul. / Vezi cum țara ferice **de-a exista pe lume / Se simte încoronată cu falnicul tău nume !**

Fiecare ține să fie prezent la inaugurare, grupuri peste grupuri de oameni și telegrame peste telegrame sosesc în București. Un singur exemplu (telegramă a ieșenilor — data expedierii : 1874, noiembrie 8) : **Domnule primar. La splendida și monumentala inaugurare a statuii lui MIHAI VITEAZUL, în mijlocul așteptării legitime și pline de respect și mîndrie a trecutului nostru ; astăzi cînd vălul ce împodobea fața eroului se ridică și soarele cu poporul entuziast salută măreața figură, atunci și cetățenii ieșeni, picînd în genunchi, trimit strigătul lor de bucurie, respect, iubire și**

taină ...el fu adus în București, unde Domnul, cătrănit de minie, îl învinovăți de trădător și rebel și îl închise în pușcărie, spre a fi pus la caznă, ș-apoi ucis... Într-o zi îl scoaseră din pușcărie legat și îl porniră la locul osîndei... Sosind în locul unde trebuia a primi moartea, gidea, cu satirul în mînă, cu inima crudă, cu ochii sîngeroși, se apropie de osîndit. Dar cînd ațintî ochii asupra jertfei sale, cînd văzu acel trup măreț, acea căutătură sălbatică și îngrozitoare, un tremur groaznic îl apucă ; ridică satirul, voiește a isbi, dar mîna-i cade, puterile-i slăbesc, groaza îl stăpînește și, trîntind la pămînt satirul, fuge printre mulțimea adunată împrejur, strigînd în gura mare că el nu îndrăznește a ucide pe acest om.

PRIVIREA LUI MIHAI VODĂ VITEAZUL — văzînd peste secole.

România te binecuvîntează

În 1874, participant la clipa solemnă a dezvelirii statuii din București — printr-o poezie ocazională — este și Vasile Alecsandri : Pe-ntinsul țării astăzi e splendidă serbare. / **Chiar țărna din morminte s-animă și tresare,** / **Și umbre înarmate prin aer se-ntrunesc.** / **Azi noi, Românii, cu** toți (sublinierile îi aparțin lui Alecsandri — n.n.) **pătrunși de-o nouă viață,** / **Umbriți de al tău nume ferice, legendar,** / **C-o falnică uimire stăm, te privim în față** / **Căci tronul tău prin secoli a devenit altar ;** /.../ **Precum odinioară pe toți electrizai** / **Cu glasul și ochiria-ți în îngeri, o ! Mihai,** / **Privesc împrejuru-ți cum vi-**

O evocare de Mihai Stoian

adorare viteazului Domnitor și marelui principe al Romanității : „Bravura ta, trecînd peste secoli, face ca România să te binecuvînteze, fii deci geniul ei !"

Atît în reprezentația din seara de 8 noiembrie 1874, cît și în cea din 7, s-a „văzut reprodusă ceremonia inaugurării de pe piața Bulevardului Academiei", de către compania lui M. Pascaly, care anunțase din timp o **mare serbare națională în ajunul inaugurării statuii lui MIHAI. Partea I : Mihai Viteazul la Călugăreni, episod în versuri de Bolintineanu și Pascaly ; Partea II : Ultima noapte a lui Mihai, tablou în versuri de Bolintineanu ; Partea III : Uciderea lui Mihai la Turda, acțiune în versuri de Bolintineanu ; Partea IV : Deșteaptă-te Române, umbra lui Mureșanu, Geniul României, tablou în versuri ; Partea V : Inaugurarea statuii lui Mihai.** Spectatorii acelor seri de neuitat au ascultat, printre altele, versuri bineștiute de noi : **Ca un glob de aur luna strălucea, / Și pe-o vale verde oștile dormea / Dar p-un vîrf de munte stă Mihai la masă / Și pe dalba-i mînă fruntea lui se lasă ; / Stă în capul mesei, între căpitani, / Și recheamă dulce tinerii săi ani... / Viața noastră trece ca suava rouă, / Cînd speranța dulce ne suride nouă ; / Astfel, altădată, viața lor cura ; / Cugetele triste-i nu-i mai turbura. / Luna varsă raze dulci și argintoase, / Austrul le suflă coamele pletoase ; / Căpitanii toarnă prin pahare vin / Și în sănătatea lui Mihai închin...** Încercînd să ne închipuim a fi martorii grăitorului spectacol, apelăm la amintirile antecesorilor noștri : **Pascaly, în acest timp, adică în stagiunea 1873—74, avînd în compania sa dramatică pe Ștefan Iulian, Petre Vellescu, M. Mateescu, Vasilache Siderescu, Ioan Panu, Ion Cristescu... se duse, cu această alcătuire de artiști, să joace pe scena Circului Dersin, pe locul unde este astăzi Palatul Poștei** (actualmente Muzeul de istorie al Republicii Socialiste România — n.n.), **învoindu-se cu directorul ca cel puțin de trei ori pe săptămînă să dea reprezentații teatrale...** (Const. I. Nottara). Și chiar așa sînt anunțate — în „Romanulu" — spectacolele amintite : pe scena Dersin, în 1874, noiembrie 7 și 8...

STĂ ÎN CAPUL MESEI ÎNTRE CĂPITANI, MIHAI VODĂ VITEAZUL, cum a mai stat de atîtea ori, dar este cea din urmă noapte a lui : **Neștiutoare țirea omenească de cele ce vor să fie pe urmă** (Miron Costin). Mihai Viteazul infirmă cuvintele cronicarului, prin previziune nepieritoare : **Sufletul îndrăsneț, voința neînfrîntă a strămoșilor trăia în el ; cîți nu se luptaseră din cîți îi trăise înainte, se luptară printr-însul** (N. Iorga). Trăiseră printr-însul, luptaseră printr-însul și muriseră printr-însul, atunci, în secunda abjectei trădări : **O dată cu tine mor încă o dată toți morții tăi** (N. Iorga — „Cugetări"). **Cel dintîi scriitor din Regat pe care l-am văzut a fost, la Budapesta, N. Iorga. A venit în cercetarea arhivelor și studenții** (români — n.n.) **l-au primit cu căldură — eu i-am vorbit din partea lor (în 1901) și el ne-a ținut o conferință despre Mihai Viteazul...** (O. Goga).

Corpul delict

CUMPLITA URSITĂ ?... Nici inaugurarea din noiembrie 1874 n-a fost scutită de incidente : **BUCUREȘCI 7/19 BRUMAR. Mîine se inaugurează în fine statuia mult înăbușită a lui Mihai Viteazul. Taina în care s-a ținut alegerea acestei zile pînă lunea trecută și încă alte împrejurări, ce se vor arăta poate la timpul oportun, denunță îndestul copilărețile spaime ale guvernului, ca să nu mai avem nevoie a le denunța. Se asigură însă că guvernul are și inteligenta intențione de a amnestia, cu ocaziunea inaugurării de mîine, pe școlarii pe care i-a arestat ca inculpați de a fi voit să scape din sac statuia eroului mai înainte de termenul necunoscut în care decisese el această scăpare.** De fapt, statuia rămăsese acoperită timp de ȘAPTE LUNI și era PRIMA STATUIE **ridicată unui mare Român, și încă unui mare Domn, care, prin înalta ideie românească ce reprezintă, aparține mai mult decît oricare altui României întregi... BUCUREȘCI 11/23 BRUMAR. Încercarea neizbutită a citorva studenți și școlari, pentru a da jos de pe statuia lui Mihai Viteazul zăbrăul sub care se ținea ascuns de mai multe luni, pare a se considera de către guvern ca o încercare de a răsturna ordinea politică și socială a statului român. Măsurile ce s-au luat și continuă a se repeta în contra teribililor copii ai acestei conspirațiuni, sînt de o extremă asprime și imoralitate. După ce mai toți presupușii culpabili au fost ridicați, de către jandarmi, din mijlocul elaselor, pe cînd profesorii le predau lecțiunile ; după ce au fost duși și-nchiși la poliție la un loc cu prevenții de vagabonzi și tilhari, acum patru dintre ei** (pînă la urmă va fi arestată și o elevă — al cincilea inculpat — n.n.) **sînt inculpați c-au ultragiat forța publică și aruncați în temnița de la Văcărești. Citești patru... sînt nevîrstnici... Ultragiu la forța publică ? Dar nu văd junii, învățații și inteligenții magistrați însărcinați cu instrucțiunea acestei cauze, că printr-o astfel de calificare dată faptului, dumnealor constată că forța publică se compune din acei bătăuși care au lovit cu bîtele pe studenții ce-au voit să tragă jos zăbrăul ? Se zice că figurează ca corp delict lunga mustață a ofițerului de gardiști, d. Sarandi, din care mustață ar fi scurtate citeva fire, după o constatare făcută printr-un VISUM ET REPERTUM medico-legal. BUCUREȘCI 13/25 BRUMAR. Școlarii întemnițați la Văcărești nu numai că n-au libertate, dar arestările încă mai continuă, depunîndu-se și alții în arestul poliției, de unde apoi sînt transportați la interogatoriu ÎNTRE BAIONETE, ca niște făcători de rele. Vederea acestei neomenii este mîhnitoare, dezgustătoare. BUCUREȘCI 16/28 BRUMAR. Marți 19 curent... la tribunalul corecțional se vor judeca școlarii acuzați că, voind să dezvăluie statuia lui Mihai Viteazul, au „pricinuit răniri și vărsare de sînge" agenților forței publice... Contra școlarilor, pe care un public întreg l-a văzut în luptă numai cu bătăiașii, numai cu niște indivizi în haine civile, rechizitoriul cere aplicarea art. 186. Acest articol prevede... de la trei pînă la cinci ani. Au fost poate sergenți de oraș travestiți acei contra cărora s-au apărat școlarii...**

Soarta celor cinci școlari se pierde în filele ziarelor de epocă, după anunțul : **Procesul intentat de ministerul public... s-a amînat.** Desigur, „Romanulu" încearcă să dea și o explicație — plauzibilă — prea îndelungatei amînări a dezvelirii statuii : **Atîtea tărăgăniri, atîtea amînări, atîtea uneltiri... Apoi scandalul întîmplat cu cîteva zile mai înainte, din cauza misterului ce se păstra asupra inaugurării ; apoi ziua inaugurării, anunțată numai cu trei zile mai înainte... Unde s-a mai văzut anunțîndu-se o asemenea serbare numai cu 3 zile înainte, și numai într-un oraș, de către primărie ?... Mihai fu ucis prin trădare, mișelește, și guvernul actual nu-și putea permite să facă o serbare măreață, la care să participe toată suflarea românească, căci Austro-Ungaria... este astăzi binevoitoarea noastră protectoare și guvernul actual caută să fie cu totul devotat intereselor ei politice și economice.**

Într-adevăr, cu doar cinci luni în urmă — la 10/22 iunie 1874 — la Viena era semnată **Convenția comercială româno-austro-ungară (pe 10 ani)... Convenția... a adus mari prejudicii economiei românești, în general, și în chip deosebit tinerii industrii românești** („Istoria României în date" — pag. 235 — din care, uimitor, lipsește însăși consemnarea momentului festiv la care ne-am referit : dezvelirea statuii lui Mihai Vodă Viteazul, la București, în 1874, noiembrie 8).

O floare pentru EROU

Am stat lîngă statuie — un timp — în această toamnă plină de roade. Decor firesc, trepidație, tineri, mulți tineri trecînd, spre treburile lor, sau venind de la muncă, de la studiu. Și mi-am dat seama, perfect de bine, că dacă oamenii își încrucișează drumurile pe-aici, pe la STATUIE, zoriți, fără să întîrzie prea mult cu privirea asupra ei, o fac tocmai fiindcă STATUIA a intrat în chiar ritmul orașului, în peisajul cotidian, odihnitor și dătător de certitudini : Mihai Vodă răspunde întotdeauna prezent dacă mulțimea simte nevoia prezenței sale, și nu numai atunci cînd, viu fiind, în fruntea oștirilor, deschidea cu sabia drumul biruinței. În toamna crucială a lui 1940, de pildă — cînd Dictatul de la Viena (inspirat de hitleriști și hortiști) a răpit României Transilvania — Organizația de București a Partidului Comunist Român a inițiat o puternică demonstrație antifascistă AICI, în Piața Universității, în fața STATUII inaugurate la 8 noiembrie 1874 — a simbolului unirii, turnat în bronz : **După mitingul de protest ținut în piață, masele de demonstranți au pornit pe Calea Victoriei. În drum, ele au fost întîmpinate de masive forțe polițienești, care le-au interzis accesul spre Palatul regal, unde urma să aibă loc un nou miting de protest...** (Arhiva M.A.I., Casa regală, buletin din 2 septembrie 1940).

Dacă de la inaugurarea statuii se împlinesc acum, în noiembrie 1974, 100 de ani, tot în noiembrie, dar 1584 „Mihai ridică steagul luptei" (Istoria României — compendiu — pag. 158). Așadar, și 390 de ani de-atunci ! Unitatea pe care Mihai Viteazul a visat-o și a înfăptuit-o vremelnic este astăzi definitiv realizată pe meleagurile României socialiste. Iar noiembrie '74, printr-o simbolică potrivire, fixează în istoria Patriei un alt eveniment hotărîtor : al XI-lea Congres al Partidului Comunist Român.

MIHAI RIDICĂ STEAGUL LUPTEI. Iată-l călare, mereu dinamic, cu arma înălțată mai sus de cușmă : **...un bărbat ales, vestit și lăudat prin frumusețea trupului său, prin virtuțile lui alese și felurite, prin credință către Dumnezeu, dragostea către patrie, îngăduiala către cei asemeni, omenia către cei mai de jos, dreptatea către toți de o potrivă, prin sinceritatea, statornicia și dărnicia ce împodobeau mult lăudatul său caracter** (N. Bălcescu). Privindu-l călare este literalmente imposibil să nu-ți amintești, iarăși și iarăși, de Bolintineanu și de al său „Mihai scăpînd stindardul" (cel ridicat în 1584) : **Cei ce îl preurmă se opresc pe maluri ; / Dar Mihai cu calul se aruncă-n valuri / Și, de ceea parte singur ajungînd, / El îmbrățișează calu-i spumegînd, / Apoi scoate frîul încă alb de spume / Și îi zice : „Liber mergi de-acum în lume !"** Dar pe semne că, îndurerat și aprig, calul s-a reîntors cînd și-a simțit stăpînul ucis mișelește. Și supunîndu-se bronzului, a decis să-l poarte astfel pe Voievod, pe vecie, prin proteguitoarele păduri ale privirilor noastre.

Într-acest debut de noiembrie, la picioarele Eroului să desfășurăm un covor aniversar, de pioase flori ale recunoștinței.

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar general de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct).

REDACȚIA : București, Piața Scînteii. Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10. tel. 18 33 09
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVII
Nr. 45 (654)
Sîmbătă
9 noiembrie
1974
10 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Patrimoniul cultural național

Primele veşti despre risipa în care se găseau vestigiile istorice şi artistice ale trecutului nostru ni le dă Cezar Bolliac prin uitatele, astăzi, excursiuni arheologice. Entuziastul cercetător al trecutului românesc a întreprins, în condiţii astăzi greu de imaginat, primele cercetări care au dus la colecţionarea unor valori istorice şi de artă ce au devenit apoi bun public. Monede vechi, fragmente de ceramică antică, relicve dintre cele mai diverse au fost scoase atunci la lumină şi expuse vederii. Era o dovadă incontestabilă că o adevărată avuţie spirituală zăcea neglijată sub paşii plugarului Cîmpiei Dunării ori sub mormane de pămînt pe care legenda le atribuia unor popoare enigmatice. Căutările lui Cezar Bolliac, pionier al arheologiei româneşti, scriitor şi gazetar cunoscut al vremii, preţuit astăzi pentru accentul social şi patriotic al literaturii lui, au întîmpinat dificultăţi mari, unele de un aspect amuzant astăzi, aspect care nu trebuie să ne îndepărteze de esenţa chestiunii : scriitorul arheolog făcea o muncă eroică de pionierat, fără a avea întotdeauna asistenţa oficială cea mai înţelegătoare.

Multe bunuri spirituale ale poporului român, multe din moştenirile sale preţioase s-au pierdut datorită neglijenţei sau indiferenţei faţă de valoarea lor inestimabilă. O muncă de colecţionare, de catalogare, de păstrare a valorilor istorice, artistice, s-a întreprins, dar ea a fost grevată, uneori, de prejudecăţi sau orientări nesigure. Mari artişti au rămas pe dinafara colecţiilor de artă, multe valori ale artei plastice sau ale artelor minore s-au pierdut datorită unor cauze echivoce. Ilustra colecţie de pictură a lui Al. Bogdan-Piteşti, sprijinitor între alţii al lui Luchian şi Macedonski, s-a risipit în chip anonim. Statul a refuzat s-o preia (deşi piesele conţinute erau din cele mai importante cu putinţă în România) pe motiv că proprietarul colecţiei ar fi fost un om imoral. Pictura multor biserici vechi a fost acoperită cu un strat nou, pictat recent, ori a fost degradată de intemperii. Bisericile pictate de Grigorescu sau Luchian au rămas mult timp într-un relativ anonimat. Deşi anii de după 1900, anii semănătorismului, au adus o adevărată exaltare a folclorului şi tot ce ţine de ruralitate, veritabila valorificare a artei populare nu s-a întreprins cu excepţia unor iniţiative mai mult sau mai puţin izolate. Se ştie că regimul burghez a nedreptăţit şi dispreţuit pe artişti. Cazul Macedonski şi cazul Luchian sînt suficient de expresive pentru a nu mai adăuga altele. Atitudinea faţă de creator s-a transmis nu o dată şi asupra creaţiei acestuia. Bunurile spirituale ale poporului român au fost nu o dată ignorate sau aşezate la remorca bunurilor artistice de import.

Anii de după ultimul război, afirmarea decisivă pentru istoria României a Partidului Comunist Român a avut ca imediată urmare o schimbare a opticii faţă de creator şi faţă de opera lui. Literaţii, muzicienii, artiştii plastici, creatori ai tuturor ramurilor artistice s-au bucurat de condiţii noi de lucru, de o adevărată preţuire a creaţiei lor. Opera de artă a fost ridicată la un rang expresiv pentru înţelegerea nouă de care ea s-a bucurat. O adevărată înflorire au cunoscut între altele artele populare. Meşteri pînă acum anonimi au devenit membri ai uniunilor de creaţie. Arta populară românească ale cărei valori au intrat într-un circuit universal şi-a afirmat în acest context favorabil inegalabila ei inventivitate şi forţă de expresie. Numeroase colecţii particulare şi de stat atestă preţuirea extraordinară de care se bucură astăzi. Valorile istorice şi artistice vechi au cunoscut şi ele o etapă nouă a valorificării. Vechile depozite şi colecţii au fost sporite. Numeroase cercetări arheologice au adus la lumină nu numai vestigii cu valoare de document pentru istoria veche a României şi a Europei ci şi produse artizanale de un finisaj artistic neobişnuit, unele cu valoare de unicat. Frescele de pe zidurile lăcaşurilor de cult din nordul şi estul ţării noastre şi-au căpătat locul important pe care-l ocupă în istoria picturii europene.

O atenţie specială pentru ceea ce este bun artistic şi spiritual al artei şi spiritualităţii româneşti s-a făcut vădită în multe din iniţiativele anilor noştri. Educaţia patriotică şi culturală a tuturor locuitorilor României s-a sprijinit nu o dată pe aceste valori care atestă atît forţa creatoare a poporului român cît şi durata lui istorică pe aceste meleaguri. Desigur că vor fi existat şi lacune în munca de reconsiderare a creaţiilor artistice ale poporului, ale marilor lui bunuri spirituale. Nu o dată istoricii de artă de orientare marxistă s-au aflat în faţa unui loc gol şi a trebuit să facă muncă de pionierat, nu o dată au avut şi mai au de rescris istoria artei şi spiritualităţii româneşti pe spaţii întregi. Partidul Comunist Român a dus o permanentă muncă pentru îmbunătăţirea muncii ideologice, pentru sprijinirea creaţiei româneşti contemporane, pentru crearea acelor condiţii care să dea muncii ideologice şi artistice un avînt pe măsura înaltelor deziderate social-politice ale societăţii socialiste româneşti multilateral dezvoltate. O muncă de durată a fost dusă pentru reconstituirea patrimoniului spiritual naţional, pentru valorificarea lui deplină. Protecţia operei de artă valoroasă, protecţia vestigiilor istorice care constituie un bun spiritual de preţ pentru poporul român şi-a găsit încununarea prestigioasă şi sistematică în recenta **Lege pentru ocrotirea patrimoniului cultural naţional.** Această lege are în vedere alcătuirea unui patrimoniu cultural naţional complex, ferit de pierderi şi distrugeri. România posedă bunuri culturale de o valoare inestimabilă, dovezi ale trecutului nostru istoric, creaţii ale artiştilor români şi în acelaşi timp valori culturale de interes european, bunuri spirituale ale unei colectivităţi mai largi, opere de artă provenind dinafara hotarelor ţării. Pentru a le conserva, pentru a le putea pune în circulaţie, pentru a le face valori active **Legea ocrotirii patrimoniului cultural naţional** aduce precizări şi norme de lucru de o mare însemnătate. Ele reflectă grija conducerii de partid şi de stat pentru interesele întregului popor, necontenita grijă pentru o dezvoltare complexă a României socialiste. Într-una din cuvîntările sale, tovarăşul Nicolae Ceauşescu spunea : **„Cetăţile noastre sînt industria, agricultura, ştiinţa şi cultura. Un popor care are o industrie puternică, o agricultură puternică, o ştiinţă şi o cultură înaintată va dăinui peste veacuri şi nu va putea fi niciodată înfrînt“.** Este de altfel foarte semnificativ că iniţiativa noii legi vine din partea preşedintelui republicii şi secretarului general al Partidului Comunist Român, că indicaţiile date de tovarăşul Nicolae Ceauşescu au contribuit la înfăptuirea acestei legi. Ea are rostul să afirme nu numai capacitatea creatoare a întregului nostru popor dar să şi apere bunurile lui spirituale de incercările de tot felul. Artiştii de azi ai poporului român au în această lege o dovadă elocventă a preţuirii efortului lor creator.

„L“

„Cu vînturile-n coarne, în goană nebunească
Zburau năvalnic cerbii pe fragedul polei
Era acolo-ntreagă pădurea românească
Şi el păşea încet prin iarna ei“

NICOLAE LABIŞ

ţara de mîine

Descoperirea României

Pe aceste meleaguri pe care stelele privesc adînc în ochii legendari ai Mioriţei, nu-i este nimănui greu să observe, astăzi, pulsul unei noi civilizaţii. Dar cine şi cum a reuşit să-i dea poporului român calea şi rolul ce i se potrivesc în epocă, să desferece aripile şi să echilibreze talgerele cîntarelor dreptăţii ? Cine este descoperitorul României ? O, nu-i vorba de vreun navigator. Înspre noi nu au plecat corăbiile altor tărîmuri. Noi ne-am descoperit singuri prin fiii cei mai buni ai existenţei noastre, prin lupta şi prin efortul unit al generaţiilor. Istoria cunoaşte pe acest descoperitor sub numele de Partidul Comunist Român, nume ce-şi trage rădăcina din piscurile întregului nostru trecut şi îndeplinind o năzuinţă veche, străveche, şi un ideal nesfîrşit.

Descoperitorul venea, aşadar, din adîncurile istoriei urmînd unor mari visători şi unor mari luptători ; el venea să împlinească o chemare aşa cum se spunea în manifestul din ianuarie 1938 al partidului care începea cu cuvintele : ne cheamă la luptă şingele lui Doja, Horea şi Tudor Vladimirescu...

De la izvorul neamului au plecat descoperitorii.

Sălăşluiau în ei un dor nestins şi o inimă neînspăimîntată. Aveau de transmis un mesaj viitorului, purtat din generaţie în generaţie. Şi mesajul acesta este astăzi faptă, iar vremurile care au trecut sînt istorie. Porniseră la marele atac oameni simpli ai pămîntului nostru, chemaţi să conducă destinul unei ţări, cei care, în acelaşi timp, trebuiau să-şi găsească vreme pentru propria lor instruire. Ei nu erau desăvîrşiţi, dar iubeau din toată inima desăvîrşirea, se simţeau chemaţi să se umple de substanţă. Dar pe lîngă menirea de a conduce, comuniştii au cîştigat ştiinţa de a conduce.

Colindînd ca reporter ţara m-am deprins cu această constatare, pe şantier sau în uzină, în cooperativa agricolă sau într-un institut de cercetări, locul comunistului este acolo unde e mai greu, unde sarcinile sînt mai complexe.

Răzbat şi azi ecourile acelor ani în care, ca şi astăzi, comuniştii au fost cei dintîi angajaţi în marea construcţie şi nu pot să nu păstrez toate clipele cu toate întîmplările, emoţiile, culorile şi miresmele lor unice, irepetabile. Îi ţin bine minte pe comuniştii din primul an de după eliberare. Ducînd mai departe făclia militanţilor din ilegalitate ei deveneau acum organizatorii primelor şantiere ale muncii voluntare, ale primelor întreceri patriotice. Să fii cel dintîi care deschizi epopeea înnoitorilor ! Îmi amintesc un moment din anul 1949. Mă aflam într-un sat din raionul Segarcea şi mi-a atras atenţia mulţimea ţăranilor strînsă în jurul unui camion. Cu şapca în mînă, transpirat şi ars de soare, un muncitor le vorbea despre cooperativizare. Era departe de a fi fost un orator. Uneori se poticnea, dar nici o clipă nu-şi pierdea logica chemării pe care o adresa oamenilor. Şi oamenii îl ascultau şi mă întrebam ce ştiinţă deţinea el ? Cum reuşea el să stringă la un loc mulţimea şi s-o facă să mediteze la viitor ? Ştiinţa lui era sentimentul de clasă, devotamentul faţă de interesele poporului. Aceasta a fost o etapă.

Ideea de comunist este ideea de om multiplu, care nu-şi îngăduie să fie ratate virtualităţile ţării. Expresia de „popor harnic şi talentat“ poate fi văzută în fapte şi în lucrări, poate fi pipăită şi observată în toată existenţa ei. Comuniştii sînt constructori de ideal şi ca dovadă n-avem decît să ne privim ţara în prezentul ei dinamic şi strălucit şi în destinul ei viitor nelăsat la întîmplare ci hotărît de pe acum.

Comuniştii sînt acei oameni pe care, cunoscîndu-i, ai un sentiment de siguranţă.

Va fi fost unul dintre ei comunistul care la Craiova, în anul cînd s-a luat prefectura, mergea în fruntea unui grup eterogen, dîndu-i îmbold şi încurajare. Legenda spune (căci se nasc legende ale acelor ani) că la o răspîntie, ei s-au rătăcit de el şi s-au oprit, iar după vreo jumătate de oră au început să se risipească. Atunci, abia trăgîndu-şi sufletul, a apărut din nou el, comunistul, şi s-a ridicat pe pervazul unei vitrine şi-a început să-i strige : nea Ioane, nea Vasile, nea Tudore : Ce faceţi, mă fraţilor ? Ce să facem, i-au zis aceia, plecarăm şi noi, dacă văzurăm că nu te mai vedem. Şi şi-au strîns din nou rîndurile.

Comuniştii au fost întotdeauna elementul de închegare şi de organizare al maselor, acel „ce“ necesar, fără de care marile victorii ale poporului român în epoca noastră nu ar fi fost posibile.

Într-un reportaj s-a scris despre un tînăr inginer, membru de partid, care, deşi părăsit la primul eşec de cei doi colegi ai săi cu care pornise la realizarea unei maşini originale de răspîndire a îngrăşămintelor chimice, a perseverat pînă ce ideea sa a fost materializată ieşind din impas cu mare greutate. Oamenii povestesc că s-a dus pe cont propriu la o fermă, urmărind zi şi noapte comportarea fiecărui mecanism al acelei maşini care-i refuza izbînda şi nu s-a lăsat pînă nu şi-a dus la bun sfîrşit lucrarea. Iar la şedinţa la care bineînţeles a fost călduros felicitat, după ce participanţii şi-au exprimat indignarea cum de a fost părăsit de cei doi colegi, el a spus că nu-i nimic, că aşa e omul, că şi el a simţit că ar fi putut să dea înapoi. Şi toţi au înţeles generozitatea şi fermitatea cu care tînărul comunist şi-a abordat viaţa.

Actul său avea semnificaţia şi dimensiunile fireşti ale unei victorii necesare.

Spunea tovarăşul Nicolae Ceauşescu, secretarul general al partidului, într-o formulă memorabilă, care exprimă psihologia comuniştilor : „Cei care urcă spre piscurile munţilor, pe măsură ce ajung mai sus, încetinesc pasul. Noi, comuniştii, împreună cu întregul popor, nu numai că nu încetinim pasul, ci grăbim urcuşul spre culmile înalte ale civilizaţiei — societatea comunistă“.

Un urcuş care călăreşte conştiinţa, cu cît se apropie culmile îndelung visate. O chemare care însufleţeşte masele într-un fel necunoscut pînă azi, pe aceste meleaguri. Şi iată-ne în faţa Congresului al XI-lea, moment de culme spre alte culmi. Privim spre trecut, privim spre viitor şi ne putem spune cu viziunea poetului şi certitudinea comunistului : „Viitor de aur ţara noastră are“.

Vasile Băran

a patriei cinstire

Patria de identitate

la un moment dat patria este de bronz, apoi de
argint, de luptă şi
de ce să ascundem
procesul acesta artistic se termină
prin a se arăta o patrie de inimă. Revoluţiile
înţelese introduc dragostea în felul nostru de-a fi
memoriile atunci se iubesc una pe alta
se completează una pe alta
avînd drept hrană strămoşii-coloşi în luptă,
munţii ridicaţi la înălţimea luptei noastre
oraşele se-ntilnesc în fiecare noapte la
Sarmisegetuza
pentru a-şi recăpăta prosperitatea
necesară zilei următoare

la o istorie dată patria este de inimă
şi nu e simplu să treci dintr-o mamă
în alta. Recapitulezi minunate milenii
recapitulezi înţelese ceruri, semnificativ
rămîne faptul că nu te poţi întoarce în una
fără iubirea celeilalte

istorică toamnă conturează o Românie de care
Universul fi-va mulţumit,
atunci lumina se frînge a dragoste, a pace
şi eşti o urnire stelară Patrie,
rămîi adîncul nostru
de inimă.

Cornel Brahaş

Muntele prozei româneşti

Sadoveanu este o cuprindere. O cuprindere a unui spaţiu etic, etnic şi emoţionant tot atît de greu de ajuns, depăşit, lărgit ori ciopîrţit — ca spaţiu vreau să spun — precum e greu de atins literar.

Literatura sa — Sadoveanu singur alcătuieşte o literatură — pare nescrisă, pare doar dictată de trăirile adînci, neconfundabile ale acestui popor. Ciobanii săi, aşa cum parcă s-a mai spus, nu sînt ciobani. Sînt popor. Bîtlele, ciomegele lor nu sînt doar bîte ori ciomege. Sînt unelte justiţiare. El descrie o societate, fie veche fie mai nouă, cu o osatură fermă, decisă şi autonomă. „Prin temperament — scria Eugen Lovinescu — Sadoveanu este, deci, un romantic eroic şi cum romantismul reprezintă o formă de artă naţională, deducem şi caracterul etnic al acestor Povestiri...“.

El, Sadoveanu, a prins şi a surprins durerile „înăbuşite“ ale acestui pămînt şi ale oamenilor lui şi le-a încredinţat hîrtiei cu seninătate şi cu o privire aparent detaşată. Ceea ce, cred eu, e o formă mult mai mare a durerii.

Dar el a găsit şi forma exprimării potrivite. În proza sa, şfişierele personale ori convulsiile colective se rezolvă, se răzbună prin rit, prin gesturi, articulaţii sociale sobre şi cumpătate. Vorbăriile late, lăbărţate, gesturile necontrolate, fără sens, fără să fie semnificante *sînt condamnate cu dispreţ, adeseori prin intervenţia directă a autorului, vreau să spun a comentariului său implîntat în ţesătura epică. Firească, mare îndrăgostit de natură, căreia îi era un savant degustător, Mihail Sadoveanu nu putea să rămînă dator la bucuriile ei şi ale lucrătorilor ei. Dar — de obicei pădurea, şoapta ei, par, dacă nu chiar sînt prelungiri, colaborări ori expresii ale unor stări sufleteşti sau ale fixării unor contururi de personaje memorabile.*

Universul său pare static, timpul încremenit, tăiat doar de rotaţia anotimpurilor sau a lucrării şi repetării generaţiilor.

Însă aplecarea spre mit a marelui prozator — nu neapărat asupra unor „mituri mediteranee“, cum s-a mai spus, ori a unor religii anterioare creştinismului — trebuie completată (poate contrazisă) cu notaţia că eroii săi au un „scepticism total şi discret“ faţă de aceste încadrări. Sau, mai bine, mă gîndesc să folosesc un cuvînt des întîlnit în proza lui Mihail Sadoveanu : — „Au poliţeţă !“

Marele scriitor a sintetizat şi cristalizat dimensiunea, frumuseţea morală a poporului nostru. A aşezat-o temeinic şi liniştit în perspectiva veacurilor.

Mai neliniştită, mai frămîntată de căutări, de atîtea ori steril-orgolioase, scriitorii tineri, autentici, se întorc după dibuiri mai mult sau mai puţin norocoase la fraza muzicală a lui Sadoveanu, la scrierile sale, cu evlavie şi respect.

El este muntele prozei româneşti şi ca orice munte are şi umbre şi penumbre. Dar cînd soarele este la amiază luminează toţi, retează umbrele şi rămîne înalt şi luminat doar muntele.

Sadoveanu !

N. Velea

opinii

„Revizuiri“ lirice

Istoriceşte, în poezie, **generaţia creatoare** reprezintă o necesitate legică pentru apariţia marilor personalităţi. Căci un relief liric numai de piscuri singuratice ar fi ameţitor şi restrictiv.

Poezia română nu există în afara generaţiilor creatoare : generaţia lui Heliade, generaţia lui Eminescu, generaţia lui Blaga şi Arghezi ş.a.m.d. Nu înţelegem prin generaţie zelul neofiţilor în a-şi procura un „statut“ pentru o existenţă efemeră şi caducă, ci acea **cristalizare a potenţelor creatoare** de la un moment dat, ce dă posibilitatea conturării clare a unor atitudini şi a unor tendinţe artistice mai generale, explicabile istoriceşte şi capabile să constituie un punct de referinţă axiologic. Nu negativismul şi iconoclastia trebuie să caracterizeze o generaţie, ci un program creator solid, polarizant al unor direcţii lirice sănătoase, apte să impulsioneze tradiţia literară. **Negaţia** creatoare este însă intrinsecă programului unei generaţii noi, ca devenire dialectică, întrucît orice „generaţie de creaţie“ (termenul fericit îi aparţine lui T. Vianu) se distanţează de cea anterioară prin opţiuni mai radicale, prin forţa cu care îşi impune propriul ei manifest. Dar negaţie nu înseamnă în cazul de faţă atitudine ireductibilă, contestare totală, ci **re-întemeiere** şi **re-judecare** a tradiţiei literare. Niciodată o generaţie nu se impune prin ruptura programatică ci, dimpotrivă, prin colaborarea cu tradiţia valoroasă. Generaţia creatoare reprezintă un **statut de creaţie, revendicînd o metodă, o atitudine, şi o angajare, precis delimitate** faţă de înaintaşi. Numai astfel vine să împlinească, de la alt nivel, saltul calitativ. Generaţiile creatoare sînt cerute de dialectica procesului artistic. Nu „solidaritatea gregară“ constituie esenţa unor astfel de manifestări, ci spiritul de tinereţe şi conştiinţa valorii. A fi într-o generaţie înseamnă a fi angajat spiritual cu toate potenţele creatoare.

Nu de mult, într-un serial din „Luceafărul“, un critic de poezie, Mircea Martin, glosa interesant pe marginea „generaţiei de creaţie“, legînd-o de „vîrsta interioară“. Astfel, el subsuma noţiunea de „vîrstă interioară“ unei schimbări tranşante în traiectoria creatoare a unui poet, **fluctuabilitate** ce credea a constitui însuşi nexul artistului. Se observă că „prin al doilea volum al lor (al poeţilor, n. n.) în ciuda faptului că intervalul care-i despărţea de apariţia celui dintîi a fost de numai doi sau trei ani“ şi „cîtă vreme istoria literară nu poate renunţa la periodizări, conceptul de **virstă interioară** poate fi utilizat cu folos mai ales în **cazul scriitorilor cu activitate îndelungată ori numai discontinuă“. (Luceafărul** nr. 3, 15 ian. 1972). După părerea noastră, „virsta interioară“ ţine de vocaţia specifică „neschimbabilă“ a unui poet ; ceea

Marin Mincu

Continuare în pag. a 8-a

ÎN ACEST NUMĂR:

● INSTRUMENTELE DE LUCRU ALE CRITICII ŞI ISTORIEI LITERARE — masa rotundă cu : Al. Piru, Eugen Simion, M. Ungheanu, Nicolae Baltag, Dan Cristea ● CRONICA LITERARĂ : Nina Cassian ● Proză de Pop Simion ● Poezie de Ioan Alexandru ● BIOGRAFIA DEBUTURILOR: Cella Serghi ● CONTEMPORANII NOŞTRI : Ion Caraion ● ATELIER LITERAR ŞI POŞTA REDACŢIEI de Geo Dumitrescu.

ÎN PAG. A 6-A

„SÎNT PATRIEI TULPINA DE SPIRIT ŞI SIMŢIRE“ — Poezii citite în Cenaclul revistei „Luceafărul“ de Al. Andriţoiu, Ion Bănuţă, Ion Gheorghe, Dumitru M. Ion, Gabriela Melinescu, Gheorghe Pituţ, Marius Robescu, Dorin Tudoran, Dan Verona.

cronica literară

Nina Cassian: „Spectacol în aer liber"

Deși controversată poezia Ninei Cassian a colecționat în jurul său cuvintele importante care îi pot alcătui în cele din urmă definiția. Poeta nu s-a ferit de riscul unor formule îndrăznețe și poezia ei a fost privită adesea cu un ochi suspicios. Între îndrăznelile ei notăm încercarea de a introduce între vocabulele poeziei cuvinte din seria celor interzise ca nepoetice. Nina Cassian scrie cu dezinvoltură despre plicuri și „dreptunghiul lor frigid" ori produce un vers de felul acestuia : las „să mă ningă ipoteze". Aventura poetică în plină zonă prozaică caracterizează multe din versurile poetei. Volumul „Să ne facem daruri" arăta că poetei nu-i e frică de prozaism și că ni-l propune cu deliberare și cu ostentație fără ca versul să-și piardă încărcătura poetică. Neajunsul e că poezia devine în acest caz un simplu joc de extracție mai mult cerebrală decît afectivă. Inițiativa e mai veche, rădăcinile ei stau, după cum ne-o indică volumul de debut La scara 1/1, în suprarealism, dezinvoltura asocierilor frapante constituind una din permanențele literaturii Ninei Cassian. Poezia cotidianului, a detaliului mărunt, prozaic chiar, e una din constante. „Cînd s-au văzut ? Într-una din acele clipe / cînd o fată vrea să-și agațe / jacheta roșie-într-un cui, / și cuiul e prea sus, / și el îi ia jacheta roșie / și c-un gest sigur / o atîrnă de cuiul cel negru — / sau cînd el o întreabă : / „nu vă supără fumul ?" / și ea răspunde „nu", / și pentru-ntîia oară / își fac intrarea-n scenă / Glasurile, glasurile, / aceste suple / ființe de taină / cu roluri duble, / de slavă și hulă, / de cîntec și spaimă, / sau cînd avionul se-apleacă pe-o parte, / și fata se teme / și, pentru că se teme, suride, / și suride și el / ca să-i dea curaj, / sau cînd cade o carte / și el o ridică / și află că ea citește „Roșu și negru"..." Așa va scrie mai tîrziu Mircea Ivănescu, după cum mai tîrziu își va începe incursiunea în spațiul prozaic și versurile lui Marin Sorescu. Controversatele poezii ale Ninei Cassian erau mesagerii unei atitudini literare ce avea să vină apoi și să cucerească mai toate audiențele. Sezisantă această trăsătură a poeziei Ninei Cassian nu-i epuizează însă portretul.

Poetă a fragilității și purității, dar în egală măsură și a exploziilor de violență, Nina Cassian este, poate mai presus de orice, o remarcabilă poetă a iubirii. Antologia de acum Spectacol în aer liber subintitulată O altă monografie a dragostei reține doar această fațetă. Dragostea în aproape toate aspectele și nuanțele ei e prezentă în lirica Ninei Cassian. Ea cîntă trupul iubitului, ochii și gura lui, brațele și sprincenele, vocea și umbletul, emoția primelor vorbe, marea tensiune a apogeului erotic, tristețea despărțirilor, dezolarea părăsirilor din dragoste, nefericirea de a nu fi iubit. Dragostea este chemată și căutată în chip dramatic. Accesul la iubire este accesul la puritate. Incandescența ei purifică și înnobilează. O dragoste încheiată este un paradis pierdut, perechea desfăcută cade în vecinătatea amenințătoare a uritului și a monstruosului. Dragostea e Marele eveniment, întîmplarea decisivă care urmează să transfigureze totul și să ne transporte într-o altă lume : „Cînd stau în prag, aud copite / ca de romantic armăsar, / bătînd alene zeci de poștii... / ...Dar nu. E cloncănitul cloștii, / plictisul ei familiar / în prinzurile toropite. // Daca-i veni, amiaza mare, / în zeci de țăndări ar sări / crestindu-mi mîinile și ochii — / iar marea ar foșni din rochii, / din amplele-i aurării / ca o mireasă-n așteptare." (Mireasă) Patima resorbită și potențată de inteligență și luciditate este deviza acestei iubiri : „M-am așezat sub becul cel mai puternic / ca să mă vezi și să știi : / să nu poți spune vreodată / că ți-am ascuns stîngăciile mele, / asimetriile și zonele imperfecțiunii." (Limpede) Antologică este marea făgăduială erotică : „Îți făgăduiesc să te fac mai viu decît ai fost vreodată. / Pentru prima dată îți vei vedea porii deschizîndu-se / ca niște boturi de pești și-ți vei putea asculta / rumoarea singelui în galerii / și vei simți lumina lunecîndu-ți pe cornee / ca trena unei rochii" (Ispita).

Departe de a fi anonimă dragostea este un eveniment încandescent care poate schimba fața lumii, poate desfereca energiile înlănțuite, poate dărui o stare nouă libertății : „Dacă m-ai chema, ar zvicni / o mie de păsări din colivii ; / o mie de uși s-ar da în lături / și s-ar umple văzduhul de păsări / și — ca legătura de chei a pămîntului — / ar zăngăni apele sub mîinile vîntului / și s-ar vesti dezghețul pretutindeni." (Dezgheț) Sub ochiul poetei natura trăiește în mod panic și încleștarea erotică este peste tot. Dialogul vîntului cu marea este dialogul unui cuplu erotic : „Sînt călătorul ciudat, / fără chip / pe cîmpiile zării. / În părul meu, păsări solemne se zbat. / Sînt marele dușman al nemișcării ! // — vîntule, nu vreau răscoală. Nu încă. / Mă sperie această voce : tu. / Nu-mi zdrobi trupul tînăr de stîncă. / Vîntule, nu. Încă nu. // — În somnuri, în sare, ai timp să te-ntorci, / în culcuș de nisipuri inerte. / Ci eu vreau să sun cu o mie de orgi, / frumoaso, triumful tău verde ! / — Mă tulbur... Mușchi de apă-ncordez / De dragoste cînt ! / Fluidă, înaltă din albie ies / să fiu vînt, să fiu vînt !"

Această poezie fascinată de puritate, această căutare în dragoste a unei soluții de existență este expresia unei mentalități de generație care-și află plenara expresie artistică cel puțin în proza lui Geo Bogza și în poezia Ninei Cassian. Cine cunoaște manifestul artistic al lui Geo Bogza, Exasperarea creatoare, nu poate să nu constate afinitățile de atitudine și „credo" dintre cei doi scriitori. Bogza propunea în 1931 evadarea din lumea care ne exasperează, lumea filistină a burghezelor absurdități cotidiene, practicarea nelimitată a dragostei, deoarece ardența iubirii e la fel de importantă pentru om ca dogoarea soarelui pentru pămînt, și lupta împotriva a tot ce înjosește pe om. O analiză a lui Șt. Augustin Doinaș extrăgea din poezia Ninei Cassian cîteva trăsături extrem de asemănătoare : fuga de golul sterp al unei vieți banale, purificarea prin dragoste, iubirea ca soluție universală. Poezia Ninei Cassian ne propune o relație umană purificată de incendiul erosului. A nu iubi e o vină și fuga de dragoste trebuie pedepsită ca o lașitate capitală. „Ar trebui pedepsită fuga de dragoste ! / Nimeni să nu aibă dreptul să fugă de dragoste ! / Mii de izvoare să înfășure pașii fugarului ! / Mii de păduri să înăbușe calea fugarului — / Ar trebui nimicită în veci lașitatea ! / Fuga de sfînta dogoare a vieții, o lașitatea ! / Să intre în pieptul fugarului săgeți otrăvite cu dragoste, / Să-l umple de singele dragostei, să-l facă să moară de dragoste !" (Blestemul) Incapacitatea de a trăi iubirea la dimensiunea ei lucidă, rituală e acuza cea mai gravă : „Nu, noi cei lași n-ar trebui să iubim ! / Ne-nfricoșăm pe pămînt și amețim pe înălțimi, /domesticim suferința, o facem ciine de curte, / pentru speranță ni-s bătăile inimii prea scurte..." (Indrăgostiții cei lași). Dragostea este experiența decisivă a exigenței și ea cere decizie și un angajament total, o etică fără cusur. Suferința din dragoste, durerea de a nu fi iubit cunoaște în poezia Ninei Cassian accente deosebite, necunoscute încă în lirica românească : „Surid — și surisul mi se prelinge / de pe buze, ca un fir de singe / pentru că nu mă iubești. // Dansez — și mîinile-mi cad la pămînt / ca două ancore. Palidă sînt / pentru că nu mă iubești // Fumez și fumul în panica orei, / mă sugrumă ca eșarfa Isadorei / pentru că nu mă iubești." (Pentru că nu mă iubești) Bătălia pentru salvarea unei iubiri care moare ia și ea proporțiile unui eveniment fabulos care depășește simplul schimb de vorbe între bărbat și femeie : „Ieri am văzut fantastica luptă / dintre o femeie care iubea și un bărbat / care n-o mai iubea, și părul ei agitat / și gura ei, de albul dinților întreruptă. / Vorbea și vorbea, el tăcea, ea vorbea agitat, / lovind cu vorbele în timpul revolut. Nu-i răspundea nici un sunet de scut. / Timpul era total dezarmat. Ea avea argumente el nu avea, / el pleca spre o femeie străină ; el era de vină și străina era de vină / și nevinovată era femeia care iubea." (O întîmplare)

Poetă a iubirii în toate înfățișările și evanescența ei, în toate aspectele ei fragile sau violente, Nina Cassian este creatoarea unei poezii de dragoste de o ținută și o aspirație particulară. Dacă fiecare epocă are un fel al ei de a iubi și marea poezie de dragoste cristalizează felul de a iubi al unei epoci este cazul să ne întrebăm dacă în poezia Ninei Cassian n-a rămas încrustată dureros o imagine a timpului trăit și dacă timpul trăit de această poezie nu-i este dator.

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

Prudență și dexteritate

O poezie prudentă scrie Dumitru Bălăeț în **Ce rămîne**, Editura Eminescu. Ceea ce se înțelege de obicei prin **aventură lirică** devine în cazul de față abordare liniștită a unor nuclee lirice deja cunoscute. Altfel spus, poezia lui Dumitru Bălăeț este una de pură **descendență**, riscurile personale fiind minime. Lipsită, în acest fel, de pericolul unor mari erori, dar, în același timp, și de bucuria unei explorări adevărate, poezia lui Dumitru Bălăeț se dezvoltă pe temelia unor date deja verificate, poziția autorului devenind, în acest caz, una de **adeziune lirică** și mult mai puțin una marcată de febra luptei cu cuvîntul. Poetul însuși pare a o recunoaște, declarîndu-și propria stare poetică drept o așteptare, o durată în care cuvîntul înseamnă pentru el o permanentă taină : „Încă nu știu ce voi spune : cuvîntul / stă în coaja de măr de pe crengile clipei, / doar gura mea se umple de așteptare / și de miresmele lui crescînd / acolo-ntre razele soarelui și grindina / care-l pindește mereu / de la floare la zările toamnei. / Între stelele nopții și rădăcini, / gura mea se umple de așteptare".

Dumitru Bălăeț este un elegiac, dar nu unul resemnat („**Heliografie**"), crede, uneori cu patetism („**Pe masă**"), că totul trebuie trăit cu intensitate și că nimic nu se cuvine negociat, **vîndut**, cum scrie el. Din păcate, pe lîngă „bolile" devenite curente în lirica unora dintre confrații săi — versificarea pe marginea unor texte ori chiar versificarea acestora, „**Tîlcuire la Hameleon**", „**Vrere-aș o lume**", ambele după Cantemir, „folclorita", cum bine o numea cineva, vezi „**Imn pentru zeitate**" — la Dumitru Bălăeț, atunci cînd este mai puțin riguros, adică în rarele momente de eliberare de sub o tutelă sau alta, versurile devin nu mai inspirate, ci (ca un preț plătit preaîndelungatei obediențe față de modele) deseori silnice : „Noi constelații vin către vecernii, / eufonia lor îngemănînd la chinul ființei".

Vrînd nevrînd, îl parafrazăm pe poet, spunînd, că ceea ce rămîne după lectura acestei cărți nu sînt asemenea versuri. Numai din versuri corecte nu se poate face poezie : „Ce rămîne din vultur ? / Nici penele, nici ghearele, / ci numai privirea aceea / deasupra munților, / nemărginita privire deasupra munților, / deasupra munților, / asupra munților". Dar ceea ce lipsește poeziei lui Dumitru Bălăeț sînt tocmai „penele" fără de care **nemărginita privire nu poate exista.**

Un notabil reprezentant al poeziei patriotice, al liricii angajate, s-a afirmat în ultimii ani sub semnătura lui Florin Costinescu. Recentul său volum — apărut la Editura Eminescu și cam neinspirat intitulat **Ramura de veșnicie** — confirmă, în bună măsură, calitățile poeziei sale, virtuțile care au putut fi detectate chiar din versurile publicate în reviste și ziare. Este vorba, mai întîi, de oralitatea atît de necesară unei astfel de poezii, de echilibrul enunțului care scoate poezia de sub zodia festivismului („**sînt culmi oriunde, păjiști și coline / de unde un țărm se vede bine, / Sînt văi oriunde care ascund un șopot, / nu curg doar ape-n vaduri, curg și cîntări de clopot**"), de meditația, de multe ori, gravă, autentică : „**Deplină-i înțelegerea cînd faci cu tine / un legămînt sub mari ciorchini de timp, / vei ști ce-ți cere ziua în ureare, / și-n coborîre ce îți va da în schimb. / Nu-i fără urmă nici zăpada dusă, / nici șuierul în depărtări pierdut, / nici roua, lunecoasa umbră / și nici un piept ascuns după vreun scut**".

Pentru poet, țara este o „carte-copac" și, în spiritul datoriei față de ea, somnul deasupra ei este cu neputință. De altfel, integrarea în destinul patriei este văzută firesc, neconvențional : „**Cui să mă supun / pe de-a-ntregul, / dacă nu acestei albii de fluviu, / care-mi preface urma pașilor / în pietre de riu ?**".

Florin Costinescu nu este încă pe de-a-ntregul consecvent față de destinul poeziei sale, căci, alături de poezii de un lirism autentic — „**Veghe de soare**", „**Fără spaimă de amurg**", „**Nu-i fără urmă**", „**Sînt culmi oriunde**", „**Aceste degete puteau fi riuri și arbori**", etc. — volumul de față cuprinde și multe producții — „**Viteazule, Sfîntule**", „**Duce pe**", „**Pînă-n cuib de șoimi**", etc. — bîntuite de metehnele mai vechi și mai noi ale acestui gen de poezie. Spicele de grîu, boabele, Carpații, Bîlcescu, rîurile, frunza, ramul, părinții chiar sînt în acest volum, deseori, simple materiale de construcție pe care poetul le minuiește cu o vizibilă și voluptuoasă dexteritate ce-l îndepărtează de poezie.

Dorin Tudoran

proză

Ceasornicul dinlăuntru

Scriitor fecund și inegal, autor — în cei 11 ani care au trecut de la debut — a 13 cărți, Platon Pardău a forțat mai întîi, canaturile poeziei și reportajului. Dar șase volume de versuri și trei de reportaj au contribuit mult mai puțin la conturarea portretului literar al scriitorului, în comparație cu trei dintre cele patru romane scrise pînă acum : „**Scara lui Climax**", „**Ore de dimineață**", „**Aproapele nostru aproape**" și, nu de mult, „**Ciudata mișcare a inimii în aprilie**". Primul, „**Scara lui Climax**", fusese mai mult un exercițiu de digitație epică, interesant ca atare; el nu reușise, însă, să smulgă numele lui Platon Pardău din ceața difuză, de relativ anonimat, în care îl aruncaseră volumele publicate anterior și în care acesta părea să se complacă. Odată cu „**Ore de dimineață**" — și, poate, mai ales prin el —, în schimb, profilul scriitorului prinde a se detașa fern de context, „vocea" sa tinde să se desprindă din „cor", într-un elan, stimabil, de personalizare. Surprinsă de această neașteptată metamorfoză, critica a supralicitat, întrucîtva, demersul artistic al autorului, care — la o privire mai lucidă — apare mai puțin spectaculos decît s-a spus, dar nu mai puțin substanțial.

Nespectaculos, dar substanțial se relevă și „**Ciudata mișcare a inimii în aprilie**", roman neomogen, demarînd cam trudnic și, adesea, rău scris în prima lui parte, însă redresat decisiv și atent „lansat" stilistic — în cea de a doua. Cadrul pregnant social, ca, de altfel, o bună parte din personajele care-l animă sînt cunoscute din proza anterioară. Aici, timpul este, totuși, altul, mai complex și oarecum mai greu de delimitat, anotimpurile se amestecă, zilele trec una în alta, ieri se confundă cu azi, ritmul vieții devine mai febril și el nu se mai măsoară din afară, ci pe cadranul unui ceasornic interior, unde dereglările de puls devin cazuri de conștiință, iar eșecurile au un ecou incomparabil mai dureros, provocînd furtuni care devastează totul, dar răbufnesc numai rareori la suprafață. Față de formula mai „obiectivă" din celelalte cărți, în „**Ciudata mișcare...**" relatarea se adîncește în introspecție și aceasta se desfășoară numai la persoana întîi. Căci, pe parcursul volumului în discuție, acțiunea sau ceea ce a mai rămas din ea, împreună cu toate celelalte personaje, devenite secundare, gravitează în jurul unui „Eu", nenominalizat aici, dar în care recunoaștem pe Damian, din „**Ore de dimineață**", activistul integru, credincios Partidului și ostil — tocmai în numele fidelității sale totale — abuzurilor săvîrșite, cîndva, de unii, ce se prevalau, în ilegalitățile lor inconștiente și periculoase, chiar de autoritatea nepătată a partidului. Prins în viltoarea evenimentelor, Damian a căutat să se angajeze, în fiecare acțiune, lucid, responsabil, hotărîrile sale purtînd, întotdeauna, marca propriei convingeri. Sigur pe sine și pe logica evenimentelor la care ia parte, el greșește, uneori, fără să vrea ; niciodată, însă, nu preia, la modul mimetic sau oportunist, dogmele sau greșelile altora, oricare ar fi poziția acelora pe scara ierarhică. Se întîmplă, la un moment dat, ca acest om al faptei — datorită bolii, unor neplăcute dizarmonii familiale ori unor înfruntări repetate cu atitudini înapoiate, reprobabile — să-și piardă, intrucîtva, echilibrul activ și să devină, într-o anume măsură, un om al reflecției prelungite. Ajuns în acest punct, scriitorul scapă din mînă firele acțiunii, încurcă starea maladivă cu criza de conștiință, introduce în scenă personaje-manechin (Oleniuc), improvizează o penibilă, complicată și artificială relație „victimă-călău" între Oleniuc și Eva, dar **starea de criză** însăși, corespunzînd, în genere, celui de al doilea capitol al cărții, este foarte bine surprinsă. Introducînd pe erou într-o rețea mai puțin previzibilă de întîmplări — așa cum oferă, adesea, viața concretă — Platon Pardău sugerează abil insinuarea unor clipe de derută, de consternare, jocul de orgolii și de distanțare dintre soți, notează cu pricepere limbajul, gestica, gîndurile personajelor, remomorările și punerea în balanță a cauzelor cu efectele, într-o încercare de descifrare a **motivelor**, acolo unde nu întotdeauna ai șansa să le descoperi. Cu o experiență de viață invidiabilă și cu pasiunea „dezbaterii" artistice a unor aspecte vulnerabile ale vieții sociale dintr-un trecut mai apropiat și depășit, dintr-o „contemporaneitate" deja anacronică, dar prezentă, încă, în amintire, scriitorul abordează cu curaj, competență, și într-un registru de perfectă verosimilitate, o temă de o stringentă actualitate, meditînd, cu mijloacele artei, la problemele importante ale societății de azi ; problema puterii, a autorității, a eticii și echității sociale, a eliberării omului de egoism și suspiciune, a participării active, constructive, la viața politică și nu adoptarea unei expectative lașe, dar ironice **post-factum**, de genul celeia afișate, în carte, de Rafael.

Cu asemenea „mijloace", Platon Pardău ar putea face o frumoasă carieră de prozator, cu condiția să-și slefuiască cu mai multă migală, uneori, fraza și să sondeze mereu alte zone ale realității, cu o tot mai sporită profunzime.

Nicolae Baltag

critică

Studii de istorie literară

Istoric literar solid informat și cu o judicioasă orientare artistică mai ales în ce privește perioada premodernă a literaturii române, autor al unor monografii dedicate lui D. Bolintineanu, Ion Ghica și Al. Odobescu, cărora le-a închinat o specială atenție și documentare, comparatist al curentelor literare, așa cum s-au manifestat ele la noi, în cartea sa „Clasicism și romantism", D. Păcurariu adună în recentul volum de „Studii și evocări" (editura Cartea Românească) cîteva medalioane și articole consacrate, firește, problemelor cu care autorul a venit mai adesea în contact.

Chiar și o simplă trecere în revistă a sumarului e lămuritoare pentru preocupările istoricului literar. Astfel, un prim text studiază unele aspecte privind ecoul poeziei lui Ovidiu în conștiința scriitorilor români și înrîurirea creației ovidiene în mișcarea literară românească („Ecouri ovidiene în literatura română") ; un medalion îl evocă pe Neculce, pe linia consacrată a abordării artei literare („Un mare cronicar artist"), în vreme ce un altul îl privește pe Dimitrie Cantemir în ipostaza de „precursor al Școlii Ardelene". Evocarea „Daciei literare" e făcută prin prisma exemplului oferit posterității de o mare revistă, iar un alt studiu, „Orientări și tendințe estetice la **Junimea**", se ocupă de orientarea clasicistă a grupării, probînd-o prin contribuțiile și luările de poziție teoretice ale unor colaboratori mai mult sau mai puțin uitați, puși oarecum în umbră de opera maioresciană, precum Petre Carp, M. Străjanu, Ștefan Velovan, Xenofon Gheorghiu, N. Petrașcu, D. Evolceanu, C. Leonardescu. Mai departe, „Bolintineanu în opinia critică a contemporanilor și a posterității", ca și „Unele precizări privind romantismul românesc" sînt, cum lesne se poate remarca, studii izvorîte din masivul unor cercetări mai ample ale autorului, monografia Bolintineanu și pomenita lucrare despre clasicism și romantism. Stilul critic al lui D. Păcurariu e limpede, nedigresiv, mergînd direct la obiect prin fraze concise, uneori chiar seci, cu o respirație care se termină exact pe concluzia demonstrației : „Romantismul românesc este, în genere, ponderat. Excesele de sentimentalism, inclinația spre fantasticul macabru, spre pesimismul morbid, obsedant, nu-i sînt caracteristice, ci accidentale. El este predominant militant în sens patriotic și uman, structural legat de istoria și de firea poporului român, ale cărui simțăminte și năzuințe le-a exprimat."

Rodul unor cercetări personale pare a fi descoperirea în ziarul „Journal de Constantinople", din 1852, a unui roman în foileton, apărut sub semnătura lui Auguste Gruson și intitulat „Istorie a patru femei și a mai multor bărbați". Romanul consemnează impresiile unui străin despre țara noastră și, după părerea lui D. Păcurariu, își vădește interesul documentar și prin faptul că ar fi putut influența unele romane românești din faza de început. În fine, un alt studiu din volum evocă figura unui filoromân uitat, Ulysse de Marsillac, autor, printre alte scrieri, al unui jurnal de călătorie, **De Pesth à Bucarest**, tipărit la București în 1869. Francezul rămas în București și devenit aici unul dintre cei dintîi profesori ai Universității admiră saloanele bucureștene, aidoma, spune el, cu cele din Paris, dar mai interesantă pentru cineva care-și adăugase cu de la sine putere particula nobiliară de este împrejurarea că printre lucrurile care îi plac cel mai mult în orașul de pe Dîmbovița era și acela că pe străzi, noaptea, se simțea în cea mai deplină libertate, netemător de a fi oprit „par ces figures sinistres que fait éclore la sombreur malsaine des quartiers impurs de nos vieilles cités". Cu alte cuvinte sau cum am spune astăzi orașul era ferit de huligani ! Nici vorbă de bandiții care mișună prin multe evocări de epocă !

Deosebite întrucîtva de austeritatea de pînă acum a tonului sînt paginile din „Pe urmele scriitorilor români, la Viena", pagini conturînd un mic și agreabil memorial de călătorie. Însemnările indică, de asemenea, un călător care știe să alterneze momentele de informare culturală cu cele de destinsă observație, cunoscînd că spiritul adevărat al locului nu se adăpostește întotdeauna și cel mai fidel în muzee.

Dan Cristea

prezențe

În cinstea Congresului al XI-lea al P.C.R., a avut loc, luni, 28 octombrie la Muzeul de istorie a municipiului București, antologia-spectacol „Creșterea limbii românești și-a patriei cinstire", organizată de Comitetul pentru cultură și educație socialistă al municipiului București, în colaborare cu Uniunea Scriitorilor. Despre personalitatea lui Dimitrie Bolintineanu au vorbit : Al. Andrițoiu, Cornelia Bodea, Eugen Simion și Nichita Stănescu. Și-au dat concursul actorii : George Buznea, Eleonora Gion și Liliana Tomescu.

De curînd și-a reluat activitatea societatea literar-artistică „George Dan" a elevilor liceului militar de marină „Alexandru Ioan Cuza" din Constanța. Primul număr al gazetei „Flori de mare" editată de această societate, este dedicat celui de-al XI-lea Congres al partidului.

Revista **Cahiers roumains d'études littéraires** formează obiectul a două noi prezentări în străinătate. Cunoscută revistă americană **Books Abroad**, editată de Universitatea din Oklahoma (unde „prezențele" românești nu lipsesc) îi semnalează în numărul din mai 1974 apariția, orientarea ideologică, tematica primelor patru numere, profilul editorial. Pe larg, cu o lungă analiză, în special a studiului lui Romul Munteanu, **(Biographie, oeuvre, société et la critique sociologique)**, nr. 1/1973 din **Cahiers** este prezentat și în revista iugoslavă **IZRAZ** (nr. 9, septembrie 1974), care apare la Sarajevo, sub semnătura Jasmina Masabegovic. Întreaga analiză are un caracter de strictă recenzie științifică.

A apărut de curînd, pentru prima dată în India, în versiune engleză, o culegere de povestiri populare românești, sub titlul **Once upon a time...** („A fost o dată..."). „Fairy Tales and Legends from Romania", în editura **Mosaic Publications** (P.O. Box nr. 3529, New Delhi — 24, director: Vijai Chandha). Volumul, legat, cu supracopertă, de 333 pagini, cuprinde mai multe planșe in culori și ilustrații de Lucia Piso, Rodica Bratu, Benedict Gănescu, I. Bogoi etc. Volumul deschide colecția de **Fantastic Tales** a editurii.

Aceeași întreprinzătoare casă de editură publică și revista **Mosaic**, **Journal of Contemporary International Writing**, deschisă și colaboratorilor românești. Astfel, în vol. VI, Mai-Iunie 1974, pp. 27—29, Acad. Al. Philippide publică un eseu **Reflections upon art. Mosaic** anunță pentru un număr viitor și un articol de critică literară intitulat **A Brief Survey of Ion Barbu's Poetry.**

Ultimul număr al buletinul bianual, **Miorița**, organ al lui „New Zealand Romanian Association" (întemeiată în august 1973) condusă de Dr. Norman Simms, University of Waikato, Hamilton, New Zealand (1, 2, June, 1974), cuprinde studii și articole semnate de : Christian Popișteanu, redactorul șef al „Magazinului istoric" : **The Foreign Policy of Socialist Romania** ; Albert C. Moore, **Religion and the Arts in the Work of Mircea Eliade** ; Bogdan Szajkowski, **A Contribution to the Political History of Romania.** De asemenea, o serie de recenzii, de lucrări de istorie și literatură română, între altele : C.C. Giurescu, **The Making of the Romanian People and Language** (Dr. Elisabeth Close), **Pacală and Tandală and other Rumanian Folk Tales**, ed by Jean Ure (Dr. Norman Simms), lucrări despre „Geții" din **Beowulf**, teatrul lui Eugen Ionescu etc. Sumarul se încheie cu o bogată rubrică de note critice privitoare la : **Chronological History of Romania, Miorița** (ed. Zoe Dumitrescu-Bușulenga), **Romanian Short Stories** (London, 1971), **Walking Good : Travels to Music in Romania and Hungary** de Peter O'Connor (London, 1974) etc. Este pentru intîia dată cînd cultura și literatura română se bucură de o prezentare atentă în emisfera australă.

aqua forte

TIMPUL PREZENT AL RESTITUIRII

O generație cere să i se restituie (are acest drept) valorile durabile ale culturii naționale pentru ca, însușindu-și-le, să poată adăuga zestrei moștenite prinosul inteligenței, al trudei și gîndirii proprii.

Unei generații i se transmite (cei dinainte au această datorie) o încărcătură morală conținută în creația materială și spirituală anterioară. Așadar, este vorba de un gest al generațiilor, este vorba de transmutări care să asigure continuitatea și îmbogățirea unui tezaur.

Editura „Minerva" inaugurează în 1970 colecția ARCADE *prin care își propune să ofere „publicului cititor cele mai reprezentative pagini din literatura română", „de la cronicari pînă în zilele noastre". Aceeași colecție socotește absolut necesar să însoțească textele literare de „postfețe în care, printr-o analiză la obiect sînt relevate valorile permanente ale lucrărilor înscrise în volum".*

Dublînd o altă prestigioasă colecție (Scriitori români), *seria* ARCADE *urmărește să realizeze, totodată, și o circulație mai largă a valorilor selectate.*

De aproape patru ani, cititorul primește prin textele selectate și prin postfețele de remarcabilă autoritate critică, exact ce-și propune colecția să-i ofere, să-i restituie, „cele mai reprezentative" opere literare. Dintre acestea citățm în primul rînd : Pavel Dan — Urcan Bătrînul (postfață, Nicolae Balotă) ; V. Voiculescu — Poezii (postfață, Șt. Augustin Doinaș) ; Al. Philippide — Poezii (postfață, George Gibescu) ; Arghezi — Poezii, M. Sadoveanu — Zece povestiri (postfețe, Nicolae Manolescu) ; G. Ibrăileanu — Spre roman (postfață, M. Ungheanu).

ION CREANGĂ — POVEȘTI *(postfață și bibliografie de Adrian Isac), înseamnă restituirea numai în sensul în care opera humuleșteanului se impune timpului, conștiinței literare preferințelor și exigențelor cititorului. Postfața contrazice însă buna tradiție a colecției. Adrian Isac cultivă analiza elementară și, ca să-și motiveze limitele, anunță o cercetare structuralistică care, în cele din urmă eșuează. „Deși cursul analizei noastre de pînă acum a avut ca deziderat principal realizarea modului de structurare estetică a poveștilor lui Creangă, pornind de la ideile ce animă creația marelui scriitor, sîntem departe de a minimaliza, în acest fel, o serie de caracteristici particulare ce dau o viață specifică poveștilor, colorîndu-le insolit și insuflîndu-le un mod cu totul aparte de a fi". Nu ne dăm prea bine seama ce trebuie să înțelegă cititorul mai întîi : că „deziderатul principal" a a fost sortit să rămînă deziderat sau că Adrian Isac este „departe de a minimaliza" seria de „caracteristici particulare" ?*

Din loc în loc, se spun lucruri comune cu aerul cu care abia în „exegeza" lui Adrian Isac l-am descoperit pe adevăratul Ion Creangă. Operînd din exteriorul operei, postfața nu marchează nici un plus de interpretare inedită, nu descoperă nimic, dezvăluie o maximă ingustime de vederi, o înțelegere trunchiată a sensurilor, neglijînd aspectele fundamentale (clasicismul lui Creangă, raportul dintre folclor, transcenderea creației populare într-o creație „profund personală", realismul etc.), adică tocmai dominantele care fac din Creangă „o expresie monumentală a naturii umane în ipostaza ei istorică care se numește poporul român, sau, mai simplu, e poporul român însuși, surprins într-un moment de genială expansiune" (G. Călinescu).

Autorul postfeței nu uită problemele pe care le implică o analiză conștiincioasă, dar „clatină" eșafodajul aparatului critic cu adverbul echivocului : „Temele de la care pleacă, conjugate cu forța lui de creație, suferă o metamorfoză de loc neglijabilă. Ca să nu mai amintim de faptul că UNEORI (s.n.) temele devin simple pretexte..." G. Ibrăileanu : „Să nu ne înșelăm, Poveștile lui Creangă sînt bucăți rupte din viața poporului moldovenesc" ; Jean Boutière : „Ion Creangă în povești, n-a lucrat ca folclorist ci ca scriitor" ; G. Călinescu, arzînd și discreditînd total mitul Creangă folclorist ; „Ion Creangă e un mare prozator și numai cititorul de mare rafinament artistic îl poate gusta cum trebuie". Deci nu numai UNEORI „temele devin simple pretexte pentru construcții epice profund personale", ci constat și permanent ca într-o tehnică a amplificării. Avem, în această privință, impresia că autorul confundă voit mecanismul asimilării cu mecanica scriiturii.

V. M. Basarab

Memorabile

Poezia leneșă se întovărășește cu o tehnică rudimentară sau barbar insușită. Nu există versifcație spontană.

ION BARBU

Alexandru Mitru la 60 de ani

Păstrez și acum emoția acelei tresăriri cînd, exact cu zece ani în urmă, aflîndu-mă împreună cu Alexandru Mitru într-o sală a liceului „Gheorghe Lazăr", unde scriitorul funcționa ca profesor de literatură, am văzut mulțimea elevilor și mulțimea telegramelor de felicitare trimise din mai toate colțurile țării de cititorii celebrelor „Legende ale Olimpului", — carte ce-avea să primească ceva mai tîrziu Premiul Academiei. Alexandru Mitru își sărbătorea atunci 50 de ani de la naștere. Și iată că a trecut un deceniu, adică un timp care a adăugat vîrstei încă zece ani, dar și operei încă zece volume, dintre care două aveau să fie iarăși distinse cu premii — unul al Uniunii Scriitorilor și altul al Consiliului Național al Pionierilor.

Așadar scriitorul Alexandru Mitru, născut la 6 noiembrie 1914, la Craiova, a cărui creație e inspirată în cea mai mare parte din tradițiile istorice și folclorice ale poporului român precum și din cultura universală, împlinește 60 de ani. O vîrstă, într-adevăr, împlinită, — anii ca niște zboruri largi prin ținuturi de legendă — dar și o vîrstă deschisă spre cei care vin — privire înălțată spre „Muntele de aur" — și care vor fi, sîntem absolut convinși, încărcați de noi daruri pentru cititorii mari și mici.

Instrumentele de lucru ale criticii şi istoriei literare

M. UNGHEANU : Critica literară este din nou temă de discuţie. Nici nu e de mirare dacă acceptăm ideea că prin ea se exprimă conştiinţa de sine a unei literaturi. Recent s-au exprimat la adresa criticii cîteva rezerve şi exigenţe noi, iar documentele de partid precizează din nou locul şi rolul criticii în dialectica dezvoltării literaturii. Responsabilităţile criticii rămîn în continuare dintre cele mai mari iar raza ei de acţiune foarte întinsă. Ea trebuie să aibă în vedere nu numai fenomenul literar actual, ci şi pe cel al deceniilor literare trecute. Nu e un secret pentru nimeni că istoria literaturii române se cere nu numai scrisă de aici încolo ci şi rescrisă pe importante porţiuni ale ei. Datoria criticii este nu numai de a veghea pe „cei ce vin" ci de a încerca să despartă apele de uscat şi în literatura anilor imediat postbelici ori în literatura „obsedantului deceniu". Sarcinile criticii

Al. Piru :

„Mai modeste, dar mai complete, adevărate instrumente de lucru"

sînt de aceea multiple, complexe şi funcţiile ei de asemenea. În demersul ei clarificator critica are însă nevoie de instrumentele de lucru indispensabile, de auxiliari fără de care atingerea importantelor ţinte pe care le are în faţă devine anevoioasă. Este vorba de elementarele instrumente de lucru : bibliografii, ediţii, antologii, dicţionare, de a căror existenţă şi calitate depinde în mare măsură şi suma de clarificări pe care o are în vedere critica literară actuală. Fără cîteva bune instrumente de lucru orice înaintare fertilă devine dificilă. Nici un critic şi istoric literar nu poate uita mărturisirea lui G. Călinescu din prefaţa marii sale istorii literare din care reieşea fără echivoc greaua situaţie în care se află cel ce întreprinde un studiu de amploare asupra literaturii române. Bibliografiile, monografiile, ediţiile de referinţă lipsesc, ne atrăgea atenţia şi întreprinzătorul trebuie să fie totodată colecţionar de documente, interpret al lor şi al operei, autor de bibliografii şi de schiţe monografice. Timpul care a trecut s-a scurs şi în favoarea acestui tip de studii ?

EUGEN SIMION : Mi se pare foarte utilă iniţiativa de a discuta despre **instrumentele de lucru** în cultură, cu atît mai mult cu cît critica se ocupă rar şi protocolar de ele. Apar numeroase antologii, dicţionare, culegeri tematice. Ce valoare au ele, cît sînt de utile, în ce măsură depăşească circumstanţele ?

Să spunem, mai întîi, că în orice cultură, există o preocupare sistematică pentru asemenea instrumente de utilitate generală. Antologiile devin, uneori, puncte de referinţă decenii întregi. Alcătuirea bibliografiilor cade în sarcina unor institute special organizate. Bibliografii pe autor, pe teme etc. Este foarte instructiv să iei în mînă, de pildă, seria de volume editate de Otto Klapp **(Bibliographie der franzosischen literaturwisenschaft"**, Frankfurt) şi să vezi, în cîteva minute, ce lucrări, eseuri, articole au apărut în legătură cu **avangarda, fantasticul, genurile literare** etc. Sînt, apoi, dicţionarele. E curios cum pînă acum nimeni nu s-a gîndit să pregătească, deşi avem institute şi edituri specializate în lucrări de acest gen, un dicţionar al literaturii române. O excepţie constituie **Dicţionarul de literatură contemporană** publicat de Marian Popa. Unele bune iniţiative, în ce priveşte bibliografia literaturii române, au fost abandonate. Editurile noastre au „geniul" de a începe lucrări monumentale, inclusiv ediţii, şi de a nu le termina niciodată. Am mai scris, şi eu şi alţii, despre destinul ediţiilor de autor.

M. UNGHEANU : Cine ar trage concluzii pesimiste de aici ar greşi totuşi. Avem ediţii ca cea întreprinsă de Florea Fugariu pentru I. Budai-Deleanu şi Şincai. Adrian Marino pentru Al. Macedonski, Eugen Simion pentru proza literară a lui Eminescu, N. Gheran pentru Liviu Rebreanu, Dinu Pillat şi Romulus Vulpescu pentru Ion Barbu, C. Regman pentru Pavel Dan. Studiile de tip monografic despre I. Neculce (V. Cristea), Titu Maiorescu (Ov. Cotruş), Macedonski (Ad. Marino), E. Lovinescu (E. Simion), G. Ibrăileanu (Al. Piru), Liviu Rebreanu (L. Raicu), I. Barbu (Dinu Pillat), Urmuz (N. Balotă) ne arată că avem autori capabili de a trata la un nivel superior scriitorii citaţi. Nu lipsesc nici cărţile care îmbrăţişează perioade mai mari de istorie literară, de predilecţie epoca modernă. Literatura interbelică a preocupat în studii de amploare pe Ov. S. Crohmălniceanu şi Ion Pop, etapa postbelică pe Al. Piru într-o panoramă cunoscută, iar literatura de cea mai recentă extracţie pe Eugen Simion într-o lucrare voluminoasă **Scriitori români de azi.** Nu intenţionăm să citîm toate exemplele posibile, dar nu putem trece peste cîteva antologii de mare utilitate : **De la Dosoftei la Octavian Goga** (Al. Piru), **Patrie şi libertate** (2 vol. B.p.t.), **Sburătorul, Balade culte româneşti** (Iordan Datcu), **Antologia ideologiei paşoptiste** (Paul Cornea şi M. Zamfir). **Din presa literară românească 1900—1918** (D. Murăraşu), **De la Titu Maiorescu la G. Călinescu** (Eugen Simion), **Antologia simbolismului** (Lidia Bote), **Antologia literaturii de avangardă** (Saşa Pană), **Tradiţii ale criticii marxiste din România 1930—1940** (Ileana Vrancea). Existenţa titlurilor citate nu ne poate stîrni decît regretul că la îndemîna cercetătorului literaturii române de azi, a publicului larg în acelaşi timp, nu se află cele mai indicate instrumente de informare sau orientare. Monografiile consacrate scriitorilor contemporani sînt ca şi inexistente. Iar pentru a da un exemplu convingător de criticabile inerţii, să spunem că un critic de certă adeziune marxistă cum este C. Dobrogeanu-Gherea, nu are încă o ediţie completă, de referinţă, că nu există nici un studiu monografic solid despre el sau că lui G. Ibrăileanu, alt critic situat pe poziţiile criticii ştiinţifice nu i-au fost editate scrierile din perioada de început. Discuţia noastră are în vedere toate aceste lucruri plecînd de la încercarea editurilor Albatros, Eminescu, Minerva de a publica fie antologii, fie bibliografii, fie ediţii sau studii de largă audienţă. Editura Eminescu a publicat, de pildă, o **Bibliografie literară română ilustrată,** o serie **Biblioteca critică,** cîteva **Panorame** ale literaturii de azi, iar Albatros o colecţie **Contemporanul nostru.** Sînt ele instrumentele de lucru aşteptate, oferă ele acel sprijin atît de necesar criticului şi istoricului literar sau amatorului de literatură ?

NICOLAE BALTAG : A mai demonstra, astăzi, oportunitatea unor lucrări auxiliare de bibliografie — ca instrumente de lucru absolut indispensabile istoricului literar şi nu numai lui — mi se pare un truism, însă un truism necesar atîta timp cît nu avem monografii satisfăcătoare pentru toţi scriitorii clasici şi, mai ales, contemporani, monografii pe epoci şi reviste, sau atîta vreme cît curentele şi influenţele literare sînt, uneori, studiate la modul clinic şi profilactic (vezi sămănătorismul şi junimismul) ori, în fine, cît nu avem o serioasă bibliografie la zi a literaturii române, care să includă, evident, şi reţeaua referinţelor critice. Se ştie, avem edituri, nu — însă — întotdeauna ediţii mulţumitoare, avem lexicografi, dar prea puţine dicţionare ş.a.m.d. Cîndva, editurile se întreceau să scoată serii interminabile de „opere alese", „scrieri alese", „pagini alese" ori „texte alese" şi, într-un consens nefast, să nu scoată opere, scrieri, pagini ori texte „complete". Cînd s-au hotărît să arboreze şi acest drapel, l-au arborat la concurenţă şi, de regulă, numai pe un prim volum. Celelalte volume rămîneau „complet" abandonate. Revendicat, cu prioritate, de mai vechile ESPLA sau EPL, hazul involuntar stîrnit de asemenea întreprinderi n-a putut scăpa, prin tradiţie, nici Editurii Academiei. Din acest motiv, e reconfortant să constaţi consecvenţa cu care s-a angajat Editura Minerva în ştergerea „petelor albe" de pe harta editării clasicilor români, merită stimă iniţiativa Editurii Albatros de a oferi dicţionare, după cum trebuie salutată, oricum, grija Editurii Eminescu de a pune la dispoziţia publicului culegeri, panorame ori antologii ale literaturii contemporane. Asupra valorii acestora se poate, desigur, discuta.

AL. PIRU : După cîte am putut să văd, fără să le cercetez amănunţit colecţiile, am impresia că unele din ele sînt făcute cam în grabă, adică nu sînt, în primul rînd, complete, ci nişte încercări care trebuie reluate şi refăcute. Pe de altă parte, mi se par ambiţioase ca idee şi nu totdeauna susţinute din acest punct de vedere. Cea mai discutabilă este colecţia intitulată „Contemporanul nostru". Fiindcă Ian Kott a scris o carte oarecum faimoasă cred că nu este indicat să-i reluăm ideea şi să facem din ea titlul unei colecţii. Pe de altă parte, ce a apărut pînă acum în această colecţie nu pare a avea o idee conducătoare. Pe de o parte, ni se prezintă autori clasici şi, pe de altă parte, ni se prezintă autori contemporani. Lucrările sînt foarte diferite între ele şi nu aparţin totdeauna unor oameni de vocaţie în critică. Sînt lucrări modeste, făcute în scopuri şcolăreşti. Colecţia a izbutit să ne dea numai o carte demnă de atenţie cea despre Anton Holban.

EUGEN SIMION : Dar să revenim la **panoramele** despre care este, între altele, vorba. Ele sînt, indiscutabil, utile. Să încep cu **Romanul românesc contemporan** de Ion Vlad. Am citit cu interes **introducerea** şi vreau să subliniez încercarea criticului de a schimba tradiţia prefeţelor care prezintă, de obicei, cronologic autorii. Ion Vlad vrea să facă un tablou al structurilor romaneşti contemporane şi, în acest scop, aplică o metodă conjugată, unind **critica sociologică** cu **critica formelor.** Asemenea metode combinative se folosesc peste tot azi şi, din multe exemple posibile, să reţinem tentativa lui Sartre de a scrie o **saga flaubertiană** din perspectiva unei metode complexe (critică existenţialistă, critică psihanalitică şi critică marxistă). Ion Vlad, pornind de la criteriile semnalate, face observaţii preţioase despre romanul actual şi, dacă îi înţeleg bine intenţiile, textele ce urmează ar avea scopul să-i justifice analiza pe care o întreprinde. Totuşi, **Panorama** lui nu-i o adevărată **panoramă,** este o antologie pe o temă dificilă, căci, nu mai încape vorbă, e greu, aproape imposibil, să faci **o antologie a romanului.** Fragmentele dintr-un roman, în afara dovezii stilistice, nu pot da o idee precisă despre valoarea şi problematica romanului. O încercare de a depăşi antologia în direcţia panoramei există, totuşi, aici. Am în vedere capitolul de **documente,** foarte bine întocmit, cu **fişe bibliografice** pe care le vom folosi de aici înainte. Pentru ca volumul să-şi fi respectat titlul **(Panorama...)** trebuia ca proporţia capitolelor să fie alta : textul critic să cuprindă spaţiul pe care îl ocupă, acum, fragmentele din roman, să fie, cu alte cuvinte, cu mult mai întins decît este acum. Neţiind o **panoramă,** „Romanul românesc contemporan" rămîne o antologie, ce se poate discuta. S-a observat că lipsesc unele nume de romancieri, apar în schimb altele, care nu conving. Mi se pare inexplicabilă, absenţa lui Buzura din sumar. Fiind vorba de o **selecţie** (deci de o optică personală, de gust etc.), nu vreau să discut prea mult acest aspect.

AL. PIRU : Dacă mă refer la panorame, trebuie discutată de la început noţiunea de panoramă. Eu socotesc că nu este un titlu potrivit cu conţinutul lucrărilor care ni se oferă sub această emblemă. Avem de-a face, pe de o parte, cu nişte culegeri, iar pe de altă parte, cu nişte antologii. O culegere este totdeauna mai largă, nu e făcută pe criterii de valoare. Nu vreau să neg ideea de a întocmi nişte antologii sau culegeri pe o direcţie dată. Sînt binevenite şi necesare. Mai ales sub raport bibliografic, pentru că sînt prevăzute cu ample bibliografii. Dacă luăm **Panorama romanului românesc contemporan** de Ion Vlad, sigur că era greu de întocmit. S-au luat fragmente de romane din 20 de autori. Selecţia este, în genere, bine făcută, autorii sînt dintre cei mai reprezentativi. Poate cu o singură excepţie : Vasile Voiculescu care nu e romancier pentru că **Zahei orbul** nu e roman, ci povestire. Dacă au fost incluşi Bujor Nedelcovici şi Corneliu Ştefanache, atunci cred că trebuia adăugat şi Mircea Ciobanu şi Augustin Buzura.

Dar nu asta este obiecţia principală. Dacă cineva s-ar informa despre roman din antologia respectivă nu ştiu dacă şi-ar putea face o idee precisă. Fragmentele nu pot fi reprezentative pentru întreaga carte. Dacă s-ar fi făcut o anto-

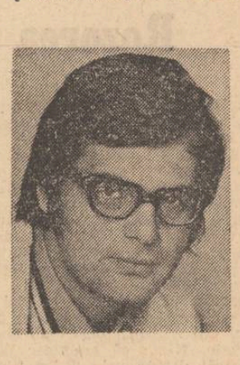

Dan Cristea :

„O antologie este, deşi uneori se uită acest lucru, operă de autor"

logie mai mare, în cîteva volume poate s-ar fi putut ilustra mai bine. În ceea ce priveşte panorama despre nuvelă, ea este mai bine făcută, pentru că nuvelele sînt mai uşor de adunat într-o culegere. Însă şi aici sînt unele omisiuni. De pildă, lipseşte Mihail Sadoveanu şi G. Călinescu care sînt şi nuvelişti. Trebuie adăugat Stancu şi la autorii de nuvele, chiar dacă ele sînt fragmente de romane şi, de asemenea, Mircea Ciobanu. Dar încă o dată, această antologie a nuvelei este mai bine făcută şi cam aşa ar trebui să arate o antologie de asemenea tip. Genul este ilustrat mai cuprinzător, cu majoritatea nuveliştilor însemnaţi. Cît despre antologia reportajului, aceasta mi se pare excesivă. Nu ştiu care a fost criteriul autorilor. Aceştia nu au făcut distincţia necesară de la început între reportajul propriu-zis şi reportajul literar. Am văzut că la reportaj figurează 54 de autori, ceea ce este enorm. Un cititor neavizat ar putea ajunge la concluzia că oricine scrie face literatură şi oricine publică o carte e scriitor. Am întîlnit în această panoramă nume care îmi sînt complet străine. Pe de altă parte, am fost surprins să văd în această culegere, care este numită panoramă, scriitori ca Tudor Arghezi, George Călinescu, Zaharia Stancu, care au făcut reportaj cu totul incidental şi care în nici un caz n-ar putea fi consideraţi drept reporteri. Se creează astfel o gravă confuzie. Aceşti autori nu sînt reporteri, ci scriitori. Pe de altă parte, alţii sînt simpli reporteri şi nu au ce căuta în această antologie care are scopuri literare.

DAN CRISTEA : După cum se poate lesne observa, toate aceste apariţii mai mult sau mai puţin recente, de genul „panoramelor" tipărite de Editura Eminescu ori de genul apariţiilor din colecţiile „Biblioteca critică" şi „Contemporanul nostru" au fost revendicate, în genere, ca instrumente de lucru. Or, din obiecţiile aduse aici acestor lucrări tocmai această latură — informativă, bibliografică — se vădeşte, în genere, a fi deficitară. Fără a minimaliza cituşi de puţin cantitatea de muncă depusă pentru alcătuirea lor, fără a trece peste efortul general depus de critica noastră de a prezenta cît mai multe şi cît mai diverse lucrări de sinteză — şi „panoramele" respective corespund acestor exigenţe, într-o oarecare măsură — ne putem întreba, totuşi, cui se adresează în primul rînd ele. Criticului şi istoricului literar sau publicului larg ? Dacă istoricul literar le consideră incomplete ca instrumente de lucru, cred că şi publicul este afectat de limitarea unghiului lor de vedere. Am urmărit în mod special acest aspect, al „dedicaţiei" ca să spun astfel, aspect deloc minor în trasarea unor asemenea ediţii, de răspîndită circulaţie, şi nu l-am găsit clar formulat nici, de exemplu, în explicaţia profesorului Ion Vlad, nici în nota asupra ediţiei a lui George Muntean. Dimpotrivă, ambele note atrag în mod expres atenţia că nu e vorba de antologii, ci de alegerea unor texte reprezentative. Cu această observaţie am impresia că ne putem apropia mai temeinic de fondul problemei. O antologie este, deşi citeodată se uită acest principiu de bază, o operă de autor ; ea presupune, din partea celui care antologhează, pe lîngă alte atribute şi o certă judecată critică ; o judecată de valoare. Nu avem în faţă un simplu editor de texte, ci un critic care prin însăşi selecţia sa îşi afirmă gustul, personalitatea, implicita lui scară

Eugen Simion :

„Geniul de a începe lucrări monumentale şi de a nu le termina niciodată"

valorică. În acest fel au rezistat cele mai bune antologii pe care le cunoaşte critica românească, legate indiscutabil de numele celor care au propus selecţia. Nu o culegere „filantropică", din fiecare cite ceva, ci o alegere a valorilor sigure, semnificative.

EUGEN SIMION : E necesar de făcut o precizare. Aceste **panorame** sînt, am convenit, nişte antologii. Antologia, prin natura ei, este o selecţie, bună sau rea. În cazul **nuvelei,** selecţia mi se pare bună (era — să cădem de acord — şi mai uşor de făcut !), un număr de nuvelişti importanţi sînt prezenţi în sumar şi acesta este faptul esenţial. Sînt, evident, şi absenţe, dar, încă o dată, titlurile şi autorii selectaţi întrunesc şi adeziunea mea. N-aş fi lăsat deoparte din sumar pe Mircea Eliade, nuvelist fantastic de primă mînă. Nici pe I. Băieşu, autorul unei frumoase nuvele : **Acceleratorul** ş.a.m.d. În cazul reportajului, situaţia este mai confuză. Am observat în **Antologia** respectivă o lipsă uluitoare de criterii. George Muntean într-o **introducere** plină de interes face un istoric al speciei, apoi trece la reporterii actuali şi citează aproape pe toţi scriitorii actuali. El vrea să dovedească faptul că scriitorul român este oricînd şi un bun publicist. Nimic de zis, dar în acest caz reportajul este ceva ce nu mai poate fi determinat. Ce autor care ţine un condei în mînă n-a scris măcar o singură dată nişte însemnări de călătorie, n-a prezentat un fapt din viaţa socială ?! Trebuie să avem în vedere, cînd vorbim de reportaj, alte criterii. Reportajul este, în fond, o paraliteratură, obiectul lui este **documentul** uman sau evenimentul care nu s-a istoricizat încă. Am scris recent despre acest subiect, nu vreau să revin. O **antologie,** a reportajului trebuie să aibă în vedere pe reporterii propriuzişi : autori de realizări precise şi semnificative, detaşate de formele parazitare ale literaturii. Oricum, sumarul recentei **antologii** produce confuzii.

M. UNGHEANU : Ideea de a întocmi panorame ale literaturii actuale este excelentă dar o antologie a romanului este, între altele fie spus, o idee destul de bizară într-un spaţiu atît de restrîns. Panorama presupune o viziune completă, zeci, chiar sute de autori dacă este cazul, dar în panoramele de faţă funcţionează un criteriu restrictiv, selectiv care e acela al antologiei. Nu o dată descoperim insinuată în ţesătura instrumentelor de lucru pomenite, linia programei şcolare, a manualului de literatură, care, ştim cu toţii, are o destinaţie precisă. O mai veche bibliografie, intitulată spectaculos **Bibliografia română ilustrată** deconspiră mediocritatea criteriilor care decid întocmirea multora dintre cărţile de un interes atît de larg despre care vorbim. Eugenia Oprescu, alcătuitoarea bibliografiei, spune fără înconjur că această bibliografie ilustrată e destinată elevilor, ceea ce-i justifică intervenţiile şi omisiunile. Volumele **Bibliotecii critice** în care apare seria... **Interpretat de...** este vizibil condusă după aceleaşi criterii didactice. Ar fi poate mai nimerit ca unele din aceste cărţi, adresate mai ales elevilor, să apară la editurile specializate (Didactică şi Albatros) şi nu aici. Cititorul este ferit prudent de accidentele sau incidentele istoriei literare, şi scriitori dintre cei mai contestaţi sînt înfăţişaţi ochiului într-o lumină care exclude cel mai firav protest împotriva lor. Nu e vorba deci numai de criterii.

EUGEN SIMION : N-aş pune în discuţie, în primul rînd, competenţa, cît criteriile. Să luăm cazul unei ingenioase colecţii : un scriitor **interpretat de...,** colecţia editată de Eminescu. Modelul ei este seria : **„Les critiques de notre temps et..."** apărută la Editura **Garnier.** Într-un volum de 200 de pagini sînt adunate eseurile, articolele semnificative, favorabile şi defavorabile, despre un autor, în aşa chip încît, cine îl parcurge descoperă un extraordinar **dosar :** dosarul unei opere şi, în acelaşi timp, dosarul conştiinţei critice. În acest fel sînt alcătuite volumele privitoare la Apollinaire, Camus, Claudel, Gide, Proust, Beckett etc. S-a încercat un lucru similar, la noi, în colecţia pe care am amintit-o. Însă, ce ciudat, au fost eliminate toate polemicile, toate articolele defavorabile despre autorul în discuţie. Cine citeşte grupajul de articole despre Lovinescu, Arghezi, Camil Petrescu îşi face ideea greşită că ei au fost de la început acceptaţi, aplaudaţi de critica din epocă. Se dă, pe scurt, o imagine falsificată a istoriei literaturii din credinţa greşită că, adresîndu-se tineretului, aceste volume să nu arunce o umbră asupra autorilor studiaţi. Cît este de fals acest punct de vedere nu mai trebuie dovedit.

NICOLAE BALTAG : Mihai Ungheanu ne-a invitat să discutăm şi despre **competenţa** celor care alcătuiesc antologiile sau selecţiile critice. Din păcate, cîteva volume din colecţia „Un scriitor interpretat de..." devin exemplare pentru modul cum... nu trebuie concepute astfel de lucrări. În loc să ne ofere o **„istorie" a receptării** critice a operei unora dintre cei mai mari şi mai controversaţi scriitori de azi, alcătuitorii selecţiei ne dau, citeodată, mape cu texte apologetice. Au pornit oare de la prejudecata că inserarea unor opinii defavorabile ar influenţa şi ar altera receptarea operei de către cititorul simplu ? Justificată, poate, în cazul unor cărţi care nu se află la îndemîna publicului, spaima de care aminteam devine superfluă în cazul scriitorilor ale căror scrieri circulă, cu mult succes, în tiraje de masă.

AL. PIRU : Am fost de la început surprins, uitîndu-mă prin aceste, de fapt, bibliografii, de aspectul lor, pentru că sînt nişte bibliografii selective, selecţie care este însă arbitrară. Lipsesc multe texte de referinţă, înlăturate din diverse motive, fie că reprezintă puncte de vedere depăşite, dar care au contat, totuşi, în epocă, fie din pricina altor criterii, nu înţeleg bine care. În orice caz un cititor sau un istoric literar care ar încerca să consulte aceste texte nu poate folosi prea mult din ele pentru că sînt amputate şi se adresează unui public restrîns : elevilor. Noi avem nevoie de bibliografii complete pentru cercetarea literară. Călinescu, în 1941, cînd a făcut **Istoria literaturii române,** se plîngea de lipsa izvoarelor, a instrumentelor de lucru. Din păcate progresul în acest domeniu nu este pe măsura cerinţelor. Chiar bibliografia romanului se referă numai la autorii din panoramă, dar mai sînt şi alţi autori care trebuie luaţi în discuţie cînd facem o istorie a literaturii. Încît aproape toate aceste lucrări sînt nişte improvizaţii, pentru moment, utile parţial, dar care se cer refăcute. Mult mai bine ar fi să se renunţe la ideea acestor pseudopanorame şi să se publice nişte bibliografii complete care folosesc oricărui cercetător, oricărui istoric literar. Aceasta este lipsa cea mai gravă care confruntă pe eventualul istoric literar. Trebuie să-şi facă singur instrumentele de lucru şi abia apoi să scrie.

M. UNGHEANU: Observaţia principală merge în direcţia caracterului incomplet parţial al acestor lucrări. Ceea ce este la antipodul instrumentului de lucru. Omisiunile sînt de mai multe feluri. Unele texte sînt reproduse fără motiv trunchiat. Sînt omise chiar capitole întregi. Să dau un exemplu. Din micul compendiu semnat mai demult de D. Micu şi N. Manolescu lipsea capitolul despre

Nicolae Baltag :

„Nu avem o serioasă bibliografie a literaturii române".

critică. Seria de panorame despre care vorbim astăzi nu cuprinde nici ea panorama criticii. **Misiunea scriitorului contemporan** alcătuită de Antoaneta Tănăsescu nu apeleazâ la critici, deşi pe o astfel de temă opinia multor critici ar fi fost dintre cele mai interesante. Alt tic este acela al opririi lucrărilor la anul 1944, dată care nu marchează, de fapt, o întrerupere. Presa literară românească a lui I. Hangiu se oprea la anul 1944 fracţionînd nejustificat o lucrare ştiinţifică de real interes.

AL. PIRU : Există, în general, opinia că critica este exterioară literaturii. Eu, dimpotrivă, consider că ea face parte efectiv, este o formă de literatură, în afară de faptul că se îndeletniceşte cu judecarea literaturii şi nu numai cu asta. Este curioasă, desigur, omisiunea criticii. Să sperăm că se va întocmi şi o antologie a criticii contemporane. Este posibilă şi necesară. Cît despre istoriile literare care nu dedică capitole criticii, aceste lacune, condamnabile, trebuie înlăturate. Tocmai asta este problema. Noi discutăm instrumentele de lucru ale criticului şi istoricului literar. Cred că cea mai vizibilă lipsă în momentul de faţă este tocmai faptul că se merge numai pe selecţie. Or, un istoric literar nu se poate bizui pe selecţia întocmită, să zicem, în **Bibliografia română ilustrată.** Selecţia o fac eu. O asemenea selecţie de la început nu mă interesează. **Bibliografia literaturii române de azi,** despre care s-a vorbit, este o carte lipsită de orice importanţă. O mulţime de articole apar parţial, cu un pasaj da şi unul nu. Iar citatele pe care criticul le face din diverşi autori sînt eliminate în consideraţia că acestea pot fi cunoscute. Însă tocmai aici, în îndeminarea criticului de a alege fragmentele cele mai bune, stă preţul lui. Dacă citatele sînt eliminate, comunicările nu au nici o valoare, funcţionează în gol. Articolele se dau tăiate. Dacă aveau deficienţe trebuie eliminate total. De ce să dăm numai fragmente ? Ideea de selecţie este arbitrară şi din cauza aceasta nu putem vorbi despre valoarea cărţilor respective ca instrumente de lucru. Ele sînt, deocamdată, nişte exemplificări, nişte texte alese din literatura contemporană, care pot să aibă oarecare circulaţie în mediul şcolar, discutabile şi acolo. Pentru specialist, însă, n-au nici o valoare.

Aş vrea să spun, totuşi, că noi nu am pornit discuţia aceasta în ideea de a desfiinţa lucrările discutate, a căror utilitate limitată am subliniat-o de la început. Cred că avem de-a face, în toate cazurile, cu nişte ambiţioase lucrări şi noi ne-am aşteptat, dimpotrivă, ca ele să fie nişte lucrări mai modeste, dar mai complete, adevărate instrumente de lucru. O selecţie şi o antologie nu pot fi instrumente de lucru. Noi am avea nevoie nu de bibliografii selective, ci de bibliografii complete ale literaturii române contemporane. Toţi vor să facă lucrări spectaculoase, panorame şi aceasta mi se pare mai puţin important decît instrumentele reale de lucru care să evite omisiunile.

Ne întrebăm, încă o dată, de ce întîi o antologie a reportajului şi nu a poeziei, a teatrului, a criticii ?

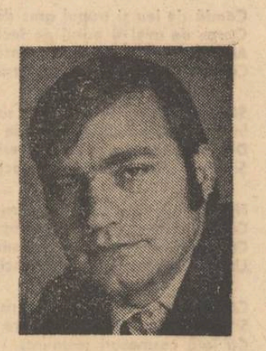

M. Ungheanu :

„Cititorul este ferit prudent de incidentele şi accidentele istoriei literare"

M. UNGHEANU : Fiecare lucrare de acest tip rău întocmită dar promiţătoare prin titlu şi pretenţii este o ocazie pierdută. Pierdută pentru că se creează iluzia că instrumentul de lucru a fost creat şi că stă la îndemîna cititorilor. Iată un volum ca **Poeţi şi critici despre poezie** apărut la editura Albatros în 1972 şi care e un tipic exemplu de ocazie pierdută. Dacă el ar fi fost conceput cu orgoliul firesc al durabilului propunîndu-şi să dea textele fundamentale despre poezie ale poeţilor şi criticilor români operaţie care cere pricepere şi discernămînt, adică presupune un anume grad de dificultate, Soluţia aleasă a fost aceea a minimei rezistenţe. S-a luat de peste tot cîte ceva, dar nu întotdeauna ceea ce ar fi fost hotărîtor. Nu se poate face o astfel de carte de pildă fără studiul lui N. Davidescu despre Eminescu şi simbolism. Apoi, astfel de cărţi oferă prilejul de a strecura în sumare nume care şi-ar găsi foarte bine locul aiurea. Între criticii care s-au exprimat despre poezie autorul culegerii trece pe G. Ivaşcu care a scris incidental despre poezie. Astfel de procese sînt dezamăgitoare şi întreţin tot soiul de confuzii. E de discutat aici nu numai competenţa alcătuitorului ci şi girul editurii.

EUGEN SIMION : Iau un alt exemplu, din alt domeniu. Deschid un **Dicţionar de terminologie poetică** (autori Gh. Ghiţă şi C. Fierăscu), apărut la Editura Ion Creangă. Dicţionarul se adresează elevilor, oferindu-le, în articole, în genere, bine întocmite, noţiuni elementare de retorică şi de istoria literaturii. Volumul merită să fie discutat pe larg, mă limitez să semnalez acum, cîteva inadvertenţe. Vorbind de **modernism,** autorii spun la un moment dat : „în goana după originalitate însă, modernismul ajunge la creaţii arbitrare, rupte de realitate, luînd forme diverse, ca : dadaismul, constructivismul, suprarealismul, impresionismul, expresionismul, ermetismul ş.a."

Într-o frază de cinci rînduri, mai mult de cinci inexactităţi. Cu ce să încep ? Este citat, de pildă, printre creaţiile **arbitrare** „impresionismul", „Impresionismul" este o şcoală de pictură la sfîrşitul secolului al 19-lea şi începutul secolului al 20-lea şi, în acelaşi timp, o şcoală critică (Jules Lemaitre, Faguet, Anatole France, la noi E. Lovinescu, Perpessicius etc), în nici o legătură nici una şi nici alta cu **dadaismul, constructivismul** etc. Vine la rînd **expresionismul,** trecut, de asemenea, în rîndul **creaţiilor arbitrare.** Expresionismul a creat, în Europa, o mare şcoală de pictură şi de literatură, a dat, la noi, pe Lucian Blaga. E limpede că autorii dicţionarului sînt tributarii unor interpretări mai vechi, acelea care făceau o apă şi-un pămînt din toată literatura modernă.

M. UNGHEANU : Discuţia despre instrumentele de lucru ale criticului şi istoricului literar şi despre mijloacele de informare a publicului larg nu se opreşte aici, desigur. Am ales doar cîteva exemple, cîteva cazuri pentru a arăta stadiul actual şi concepţia de lucru în întocmirea acestor instrumente. Hotărîtor este ca în conceperea lor să nu se mai lucreze cu jumătăţi de măsură, cu criterii amestecate, cu competenţe de a doua mînă. Unul din dezideratele cunoscute ale lumii literare româneşti şi ale publicului larg este apariţia unei Istorii a literaturii române contemporane. Fără aceste instrumente de lucru bine puse la punct, complete, operaţia devine extrem de anevoioasă. Apariţia unor colecţii noi cum e Contemporanul nostru, să zicem, a unor serii noi de lucrări cum sînt citatele panorame sau volume de articole ale Bibliotecii critice ne arată că necesitatea a fost simţită şi un pas înainte s-a făcut, dar că el s-a făcut pe jumătate. Nu lucrările de aspect grandios, de înfăţişare spectaculoasă ne interesează cît lucrările modeste şi solide care să fie veritabile puncte de sprijin în munca criticului şi istoricului literar. Reuşite există, am citat mai multe, dar nu ele, din păcate, dau tonul general. Ambiţia completului şi a utilului se cuvine să stea la temelia acestor lucrări şi nu pretenţia ca ele să se substituie în orice moment manualului şcolar care ştim toţi cît de discutabil şi în continuă metamorfoză este. Nu instrumente de sezon ci instrumente durabile. Critica şi istoria literară nu au decît de cîştigat din schimbarea perspectivei de lucru în acest domeniu.

Ioan Alexandru

Coline line

Coline line luminează
Satul pe deal în care-am apărut
Domoale valuri pale unduiază .
Ducînd în cer cuvîntul nefăcut

Coline cuiburi peste care vin
Vulturi cerești și odihnesc în țară
Păstorii-i simt în turme cum pătrund
Și-n bunzile de veghe se-nfioară

Colină blîndă loc pentru altar
Clopotu-ntors spre Răsărit te-alungă
Cînd mieii calzi sînt sugrumați de vii
Pe lemnul ud în noaptea de pe strungă

Coline line pururi se așternt
Covor de purpură și de lumină
În care pelicanul uriaș
Își frînge sinea albă pe colină

Coline line blînde căpătîni
Sub holde mari și viile răscoapte
Cînd Mirele la masa din amurg
Mușcă din șarpe și pieri în noapte.

Șarpele fantastic

Coadă de leu și trupul gros de șarpe
Obraz de miel și părul de fecioară
Auzul omenesc pe mare spînzurat
Ce gînd adînc în tine înfioară ?

Străvechiul meșter cînd te-a rînduit
În marmoră să umbli mărturie
Din care templu cobora smerit
Și cărui zeu anume îi era făclie ?

Nu vrei să spui adînc fără cuvînt
Că leu și miel pasc iarba împreună
Că om și șarpe nu mai dușmănesc
Un ceas al lor de ură și minciună

Că fiara nu-i mai pîndă la răscruci
Și dor de sînge și de prigonire
Că iată cosmosu-i restaurat
Sub păstoria tînărului mire

Ești numai veghe ridicat din mări
Cu nările-mplintate în tărie
Miroși lumina lină în amurg
Acolo-n munți aprinsă pe vecie.

Urechile ciulite către bolți
Așteaptă clipa și acea vestire
Cînd fulgerul de Răsărit va porunci
Să iasă șarpele din cimitire.

Toamnă

Pădure părintească iarăși te străbat
În zorii luminați de toamnă
Izvoru-i stins și gorunii uscați
Sub cerul sfînt abia se mai îndeamnă

Brîndușile azi noapte s-au aprins
Facle de doliu vînăt pe cîmpie
Totul e ars rărit și descărnat
Rugina mîncă frunzele de vie

Dealul pustiu e ros și-ncremenit
Și lumînează galben ca o căpățînă
Păstoru-i mort și oile în ploi
Se tot îneacă-n cerul de pe stînă

Penele corbilor s-au învechit
Și cad pe miriști pete de cenușe
Și-n carnea mea cu buze singerii
Mușcă un înger negru în cătușe.

Trandafirii

Liniștea nopții v-a deschis
Ochi rubinii în nevederea noastră
Mirosuri grele curg în univers
Să-mi tai cu barda-n ele o fereastră.

Golul e plin de sînge-ndoliat
Veșmîntul tainic al candorii
Din roua trandafirului rănit
De țipătul privighetorii.

Limbă de șarpe despletit
În trei nocturne colorituri
Mielul din pîntec sfîrtecat
Cu nările se-mplintă-n Răsărituri.

Albina

pentru Doamna Zoe D. Buşulenga

Muc lin și galbăn din candelă-ntrerupt
Și dus de vînt de veghe în lumină
Din floare-n floare te repezi buimac
Doar vei găsi aloia rădăcină.

În care să te-mplinți cu gura ta
Pînă la cea din urmă picătură
Doar va seca izvorul într-o zi
Și murmurul va deveni aură.

Liniște

Vitele pasc iarbă și pruncii se hrănesc
Cu lapte alb și bun și cu smîntînă
Vița de vie coaptă singeră pe deal
Sub cerul greu și negru de lumină.

Oamenii trec pe cale și rostesc
Cuvînt ușor de pace și de bine
Miroase-a veșnicie ce-a-niemnit
Sub formă de icoană pe coline.

Toate au gură, păsări fluturi flori
Și murmură adîncă mulțumire
Pămîntu-n slăvi împodobit frumos
Mireasă-n veac așteaptă după Mire.

Sarea

Bun lucru este sarea pe pămînt
Cînd își păstrează întreaga ei tărie
Abia luăm în seamă albul ei
Ci sarea-i sfînta noastră avuție.

Lumina ce se-așterne între noi
În blîndă ardere de sine
Văpaia asta sufletească-n vînt
Ce ne atrage-n taină și reține.

Aceste lacrimi galbene de har
Ce se depun treptat în oseminte
Măciucile de plumb inversunat
Ce trag pe lume steaua din morminte.

Cînd se aprinde lampa în amurg
Și mîna se întinde după pîine
Și nimerește peste-un trup de om
Ce stă cu noi de veghe pînă mîine

Colinele acestea domoale în amurg
Cînd stelele se leagănă pe vie
Și fluturii în cripte sunt picurați cu foc
Și omul e strigat din veșnicie.

Păianjenii

Păianjenii de toamnă s-au lăsat
Pe frasini la răscruci și peste vie
Fac corturi mari de aur în care vor intra
Zvonuri cerești în veac în pribegie.

Timpane sînt ce prind în scoica lor
Tăcerea bucuriei milenară
Din neam în neam și om din om
Același val de toamnă ne omoară.

Cearcăne vineții au înlemnit
În jurul unui ochi ce nu mai este
Care a fost lumină și va fi,
Acuma golul său ne ocrotește.

Trecem prin toamnă legănați ușor
De-acest cutremur blînd ce ne frămîntă
Pe gura ăstui clopot în care picurați
Noi suntem limba limpede și sfîntă.

Pop Simion

nopți albe în carpații albi

Fragment din romanul „Marșul alb"

În romanul „Marșul alb", aflat sub tipar la editura Albatros, evoc epopeea romantic revoluționară a unor tineri, aproape copii, care au sfidat moartea, murind sau trăind, pînă au ajuns pe nisipul alb al victoriei, la finele celui de al doilea război mondial antifascist. Cele o sută de zile ale „marșului alb" se derulează sub semnul chemării Partidului Comunist Român „Totul pentru front, totul pentru victorie !" Este reproiectarea, prin cîteva destine exemplare, a fundamentalei lumini interioare cu care ne-a iradiat acel timp eroic, menținîndu-ne tineri și azi : romantismul revoluționar al unei epoci unice.

Niagara de sunete se amplifică pe înserat, luptele nu încetară, se înnoptă de-a binelea, în jur hohoti viforniță de gloanțe, pînă după miezul nopții. Veni și prima noapte albă în Carpații Albi.

Studentul n-avea somn, privea prin geamul de plexiglas al cortului, nu mai mare decît o batistă ; stelele pieriseră, cîte o pînză de foc se declanșa undeva, ca un blitz, fluminînd spațiul alpin, ce apărea instantaneu ca un ocean încremenit în valuri, pe un cer de furtună și a cărui imagine roșietică persista pe retină multă vreme după ce cortinele beznei coborau iar asupra lumii. Snopi de cartușe-trasoare tăiau văzduhul, scînteind ca o ploaie de licurici. Aerul din cort era greu respirabil, nemișcat, ca un iaz viscos, tăiat de lungi suspine, de pași tîrșiți, de foșnete în așternut. Nimeni nu dormea cu adevărat. Starea de veghe era generală, dacă ținem cont că și puținii adormiți săriră din paturi, zguduiți de vise absurde și coșmaruri ; degeaba încercau să adoarmă iar, nu puteau lipi pleoapă de pleoapă. Aprinseră țigări. Aveau gust neplăcut, insipid. Noaptea era de funingine, te murdărea pînă în suflet, îți inspira spaime. Cu mîinile streașină deasupra ochilor, Studentul încercă zadarnic să rețină noaptea numai pentru el. Imaginile unor lilieci violacei îl asaltară și îi dădură tircoale meduze nebune, care pluteau în juru-i vibrînd din clopotele fosforescent-gelatinoase, în timp ce alte și alte lucruri i se învîrteau prin cap cu iuțeală de fulger. Studentul își goni pustiul de veghe gîndindu-se la ziua de mîine, o imaginâ cum putu el mai bine.

Trîmbițele războiului vor cînta Ierihonul prin munții treziți la viață și soldații verzi, care s-au obișnuit să ne știe pogoriți în tranșee, vor zice liniștitor, culcîndu-se pe o ureche : „vax ! nimic important, doar furtuna bolborosește". Armia tînără se va ridica în picioare, va înălța în aerul zilei strălucitoarele arme noi-noute, care nu fuseseră întrebuințate pe nici un front, și inamicul va spune : „Nu se văd decît niște fulgere pe cer". Batalionul albastru va irumpe, cu întreaga lui tinerețe, năpădind crestele, curgînd la vale, potopitor, și dușmanul va zice : „Plouă torențial, curg apele puhoiește". Ca jderii cei neadormiți se vor strecura tinerii combatanți prin locuri ferite, printre pini pleșuvi, țancuri ascuțite și cotropitorul va asurzi de-a binelea, spunînd : nu se aude decît tăcerea. Tineretul va scuipa atunci gloanțe fierbinți, prin toate țevile armelor neîntrebuințate, în lungă sarabandă, pînă ce țevile se vor înfierbînta, iar vrăjmașul va zice : nu sînt decît niște bondari care bondăresc, zburînd alandala. Cînd soldații verzi își vor da seama că s-au înșelat va fi prea tîrziu.

Astfel își imagina Studentul o posibilă zi de mîine, veghind veghe albă, lîngă geamul de plexiglas al cortului, față în față cu noaptea de funingine. Și ceilalți o imaginară, fiecare pe măsura și în stilul neodihnei sale. Noaptea albă fu bolnavă de atîta fantezie trează. Spre zori adormi toată lumea, în linie, ca într-o prăbușire ; puteai trage cu tunul. Se treziră buimaci, plumboși, parcă otrăviți. Aveau nevoie de frigul aspru al dimineții, de lumina plată și cenușie a zorilor, care distruge visele, ucide fantasmele. Ieșeau din noapte ca dintr-o rătăcire ; exaltarea care-i biciuise fusese redutabilă.

Primele acțiuni ale grupei lui Hallo-Hallo fură niște operațiuni de cercetare. Fiind tineri, cu simțuri proaspete, limpede viziune și acerbă conștiință a sacrificiului, cei cinci fură afiliați unor cercetași cu experiență, primind ordinul să funcționeze ca înaintemergători ai războiului, pătrunzînd astfel în toate cutele acestuia.

„Veți dobîndi șiretenia vulpii, inteligența șarpelui, curajul lynxului, geniul de orientare al cocorilor. Cine nu-i apt raportează. Nimeni ?" convorbi Crocodilul cu grupele operațiunilor de cercetare.

Nimeni nu ieși la raport ; nu era o convorbire, era un ordin, cei douăzeci-treizeci de băieți stăteau smirnă, muncindu-și creierii cum să se facă luntre-punte, să-l mulțumească pe Crocodilul.

„Ce-i aia lynx ?" mirii Țara în urechea lui Hallo-Hallo.

Sergentul se făcu a nu-l auzi, se temu de ochiul ager al Crocodilului.

„Taci, mă. E ris", zise Studentul, aplicîndu-i un cot.

„Ce ris ?"

„E risul-ris".

„Spurcăciunea ?"

„Spurcăciunea !" confirmă Studentul și surdul dialog încetă.

Locotenent-colonelul nu avea nimic fioros în înfățișare, era curios că-l porecliseră Crocodilul ; lungan, osos, cu alură atletică (fusese sportiv de performanță, săritor cu prăjina), cap de pasăre semeață, împodobit cu păr de abanos, în ciuda vîrstei de peste cincizeci de ani. Ochii îi avea calzi-albaștri, foarte feminini, de unde și contrastele figurii sale, care îi întreținuseră cîndva faima de bărbat cu trecere la femei.

. . . . . .

Într-un jurnal, primele zile ale lunii februarie. După aceea Studentul s-a plictisit, n-a avut timp ori a rătăcit acel caiet pe fundul raniței. Regăsite, prin nu se știe ce miracol, filele acelui caiet de front sînt grăitoare prin ele însele, motiv să le transcriem în cele ce urmează, ca pe un document de autenticitate. Sînt însemnări produse în vreo șapte-opt reprize, evocînd tot atîtea „nopți albe", prin spovedaniile de mai jos.

Prima noapte albă :

Crocodilul se miră de precizia cu care lovesc obuzierele inamice. Trebuie să fie un chichirez la mijloc, susține Crocodilul. Cîneva de undeva îi pilotează. Trebuie să existe o forță din umbră. O mînă, un ochi, o ureche, o limbă, o minte becisnică lucrează pentru neamț din spatele liniilor noastre. Misiunea care ni se dă : să răscolim satul Dalnice pînă dezlegăm misterul. De unde începem ? Ce forță s-o fi ascunzînd ? Ce ochi ? Ce mînă ? Și unde anume ? Îmi vine o idee : avem vreo înălțime în satul ăsta blestemat ? Una singură : turla bisericii : bisericii catolice. Alcupita, Țară și cu mine plecăm glonț spre obiectiv. Intuiția era exactă : fasciștii lăsaseră acolo un găligan speriat, să comunice cu bateriile lor de artilerie printr-un aparat de radio-emisie. Să-l căsăpim, să-i punem pielea la saramură ! cere Țară. Eu sînt de altă părere : îl luăm din cuib ca pe un puiuț de guște, îl ducem viu, cu jucărie cu tot, și îl silim un timp să transmită știri și poziții anapoda. Zis și făcut. Crocodilul ne-a citat pe tustrei prin ordin de zi. Ce m-a apucat cu însemnările astea ? Să nu uit. În liceu n-am reușit (din lene) să țin un jurnal. De altfel, nici n-aveam ce scrie în el. Acuma am. Caietul nopților mele albe.

A doua noapte albă :

Mistrețul revocă ordinul de urmărire a inamicului prin ceață. Prea s-a retras ușor acel inamic, susține el. Prea s-a retras elegant, îmbiindu-ne parcă veniți-veniți. Trebuie „greblat" drumul, să n-avem surprize ! decide Mistrețul. Plecăm în zori la trei, să „pipăim" terenul nimănui. E o trecătoare îngustă, înaintăm ca prin horn, cu maximum de văz și toate simțurile treze. Întindem bastoanele detectoare, ca orbeții. Ne așteptăm, desigur, la cîmpuri minate, lucru frecvent, după cîte se spune. Dăm însă peste o cu totul altă drăcie : pămîntul de sub picioare se menține intact, pe cînd în crengile de pin atîrnă grenade, ca niște hidoase fructe, slabe explozibile, mine-arici și mine-medalii sînt ancorate la tot pasul în coroanele arborilor, drapînd trecerea. E operațiunea „copacilor împodobiți", cum o numim. Brazii sînt îmbrăcați ca de Crăciun. Un Crăciun funest. Moartea spînzură peste tot. Trebuie să umblăm ca pe ouă. Scoaterea podoabelor durează din zori pînă în asfințit. Trudă de bijutier. Înotăm prin omătul fosforescent, ne trec zeci de transpirații și nu punem în gură nimic-nimicuța. Ne supraveghem și respirația, în timp ce inteligența ne coboară în degete. Acuma e bine, am o uimitoare fierbințeală în trup și o fericire de nou-născut îmi umblă prin singe. Țară „fierbe curechi umplut", cum numim dormitul cu sforăituri ; n-aș fi bănuit să aibă atîta ușurință și delicatețe în labele lui de urs. A lucrat ca un Dumnezeu, iar ceilalți au fost arhangheli. E o faptă eroică ! spun mai-marii. Prea se abuzează de cuvîntul ăsta erou-eroic. Nu ne-am făcut decît datoria și noapte bună.

A treia noapte albă :

Primesc scrisoare de la mama. Două lucruri o interesează : dacă nu sufăr de frig și dacă rostesc seara-dimineața „Tatăl nostru carele ești în cer", cum se cuvine să facă „un creștin grecocatolic ce te afli". Vrea să știe amănuntele : cum mă îmbrac, ce cafea mi se dă dimineața, de cîte ore de somn am parte, cum e natura prin care trecem, dacă am gustat pînea cehească, totul. Altă curiozitate a mamei mele : nu-și poate imagina cum am petrecut (dacă am petrecut) revelionul între gloanțe. Mă întreb : ce ar putea-o interesa mai mult ? Că am avut vin, afumătură și daruri din belșug ; că plutonierii majori au îngrămădit minunile astea în casa parohială împodobită ca de nuntă ; că a fost cald și bine și ofițerii au chefuit cu soldățimea cît a fost nopticica de lungă, au cîntat ținîndu-se de după gît, au plîns, au băut pertu : că furierii regimentului s-au smintit bătînd la mașină sutele de felicitări adresate celor ce fuseseră citați prin ordin de zi pentru merite ori avansați ori decorați (are Crocodilul niște idei de te lasă praf !) ; că pachetele din țară nu ne-au sosit la timp, au întîrziat cine știe pe unde, în schimb fetele din Rudnitka-Grov (acolo unde ne prinsese 31 decembrie) ne-au pregătit mici surprize, am jucat „halvița spînzurată" și le-am pupat în văzul drăguților lor, care au cam mîrîit, dar bătăi nu au fost ; că tehnicianul stației „G" al regimentului a înregistrat zeci de radiograme cu felicitări din partea înalților comandanți ai armatei române, din partea conducătorilor comuniști, din partea palatului regal, din partea senatului, din partea patriarhiei ; că linia întîi a frontului a fost perfect calmă, înafara rachetelor trase de ambele părți la miezul nopții, care au iluminat pozițiile cu o ploaie multicoloră de artificii, după care — profitînd de lunga acalmie — se grupau cîte doi-trei să-și ureze șoptit „la mulți ani și să ne vedem acasă, ortace !", „o mie de ani pace" ; că șoapte de același fel se auzeau din liniile nemțești, ca un zumzăit de insecte ; că în ultima noapte a anului s-au compus 977 de scrisori, trei saci de poștă doldora, care au plecat spre țară a doua zi, minus alte mesaje, care n-au ajuns pe hîrtie, fiind gravate cu baioneta și briceagul pe bîrnele tranșeelor, în gurile de ambrazuri și pe pereții de scînduri ai adăposturilor : „la mulți ani, dragă Lină" sau „pace în țară, grîu la vară" sau „noul an mă găsește aici la..." (urmează locul, anul, luna, ziua și iscălitura) ; că Băiatul-cu-porumbel a găsit cu cale să-i scrie unei unguroaice din Bértelep, promițîndu-i să se revadă în plină pace și punîndu-i în plic, ca suvenir, o pană din aripa porumbelului său. Mă întreb : cum pot fi atît de nebuni și de frumoși românii ?! În ciuda tuturor, pînă și războaiele lor sînt vesele. Iar cîntecele triste.

A patra noapte albă :

Mare bucluc avem cu ferma Gundell. Infanteria noastră depășește locul cu mai bine de trei kilometri, trece și artileria, ferma rămîne ca o insulă între liniile noastre : nu te poți apropia, nemții te seceră de jur-împrejur, cu armament ușor, de bună precizie. Mistrețul ne dă nouă distracția asta, după care își vede de înaintarea trupelor. Hitleriștii sînt instalați în niște șire de paie, de unde au o bună vizibilitate și sînt adăpostiți perfect. Gloanțele trimise de noi cad ca în cilți. „Ne-ar trebui un cal", îl aud pe Hallo-Hallo și rămîn perplex. Ce să faci cu calul ? Avem ce face : Alcupita, străsnic călăreț, galopează (pe deșelate) pînă la avangărzile noastre și se întoarce cu o lădiță cu proiectile incendiare, pe care le și scuipăm plici ! plici ! Șirele de paie se îmbracă în flăcări pînă la cer. Scoatem inamicii de acolo ca pe niște guzgani. Zăpada se topește în jur pe o rază de o sută de metri, bălțind. Nici nu mă apropii : simt miros de carne arsă. Carne de om. Halal izbîndă ! Îmi vine să vărs. Hăituirea reciprocă te coboară la animalitate. Nu există război frumos, nu.

A cincea noapte albă :

Ne distrăm copios : companiile albastre execută o „polcă" — obișnuita mișcare de unități, mascată de întuneric, spre a se amplasa în teren conform planului de atac. Noi stăm cocoțați pe un mamelon, legați de trupă printr-un fir telefonic (mosor volant pe care îl cară în spate, derulîndu-l din mers, Alcupita). Controlăm șoseaua pînă departe. Numai că întunericul nu e întuneric, umblă pe cer o cățea de lună, care ne înlesnește, dar ne și complică, misiunea. O mulțime de noutăți îmi cad sub ochi, pe care le și transmit instantaneu. Pe șoseaua, ca trasă cu var, se aglomerează camioane cu prelate ocruverzui, ca pielea de salamandră. Par niște muște prinse pe o hîrtie cleioasă. Un avion aruncă teancuri de manifeste, care cad ca o ploaie de confetii ; ciorile, hămesite de foame, se reped asupra lor și le lovesc cu ciocurile. O rafală de gloanțe trasă de-a surda cade cu zumzet de bărzăuni asupra casei pădurarului și mușcă din șindrila argintie, ca solzul de pește. Doi morți barează calea unei patrule de frați, care își face rondul la limita liniilor nemțești, pe cărăruie ; împing morții cu vîrful bocancului, ca pe niște bușteni, și își continuă drumul. Cîte un copac singular cade în fasciculele de lumină ale proiectoarelor, în timp ce gloanțele-trasoare înscriu arcuri portocalii deasupra, un spectacol care încîntă. La postul comanditar german, în plin cimp de operații, disting o pază, un cort, o masă pliantă și un jeep garat. Un grup de amfibii adastă la țărmul riului ; boturile lor, ca de cegă, sînt argintate de lumină. Privim în munți și vorbim în șoaptă despre ce va fi mîine. O țară fără boieri și boierie, cu pămînt împărțit celor re-l muncesc, zice Hallo-Hallo. El e secretarul celulei de partid, știe tot. Voi intra și eu în partid, zice cineva. Ies din foc și devin membru al Partidului Comunist Român. Îmi fixez ochii în binoclul „Busch", să văd minunile nopții clarisime. Cîndva am visat să devin scriitor. De aici năravul de a treiera cu mintea, ca o moară stricată, gînduri după gînduri. De aici năravul de a scrie prin caiete, fără vreun folos special. Revoluția românească va avea nevoie oare de scriitori ? Vom trăi și vom vedea. Mi-i dor de facultatea mea neînceputâ. Mă așteaptă „literele". Și eu mă ocup de gloanțe.

A șasea noapte albă :

Au sosit, bogdaproste, pachetele expediate de

Desene de Nicăpetre

---

teatru

Teatrul în cetate

După **„Fața văzută și nevăzută a teatrului"**, Amza Săceanu publică o nouă carte, „Teatrul în cetate" („Junimea", 1974), prezentată spiritual de un cuvînt înainte semnat de Eugen Barbu, din care și transcriem fraza care enunță exact substanța cărții : „Trăind mereu între slujitorii Thaliei, are grija de a observa cum se face teatrul". Dacă dialogurile primei cărți îi impuneau autorului anume limite determinate de persoana cu care se află în dialog (dialoguri prezente și-n actuala carte, unele remarcabile, ca acele cu Ion Băieșu ori Teofil Vîlcu), eseurile care formează prima secțiune tentează descripția moravurilor și năravurilor din lumea teatrului și situează acest fenomen artistic în timp, argumentîndu-și fin, cînd e cazul, aserțiunile prin erudiție și neostentative incursiuni istorice : „Marele arhitect al lumii antice, Vitruvius, lăsa acum 2 000 de ani prețioase mărturii în al său celebru studiu **«De arhitectură»** și despre teatrul în Cetate. Se știe, încă de la începuturile ei, reprezentația teatrală a constituit unul din evenimentele cele mai importante ale cetății. Coregul — marele organizator al spectacolului (de circ sau de teatru) — devenea primul om al Cetății (ca Pericle, la Atena, sau Cezar, la Roma). Reprezentația făcea parte integrantă din viața cotidiană". Stilul elegant și vioi, tonul adesea oral, fac plăcută lectura și de asemenea instructivă, căci în încercarea sa de a circumscrie „moralitatea" teatrului românesc, Amza Săceanu amintește adeseori slujitorilor de azi ai Thaliei greutățile strivitoare cărora a trebuit să le facă față teatrul românesc la începuturile sale. Accentele critice privitoare la unele fenomene negative ale teatrului actual au acea cotă de obiectivitate necesară și din nou, cum semnalam și la precedenta carte, absența tonului peremptoriu mărturisește fidelitatea cu care autorul se tratează pe sine ca personaj aparținînd el însuși lumii teatrului. Teoretizînd fără dificultate ori fixînd un amănunt revelator de existență trăită, cartea lui Amza Săceanu e o necesară propedeutică destinată marelui public, lectură specială, fără a fi specioasă.

Personalitate culturală, Amza Săceanu ilustrează acel tip de cultural român pasionat pentru aria sa de acțiune socială, respingînd funcționarismul neutru și dezabuzat, și înțelegîndu-și rostul ca **misiune.** Intelectual autentic, Amza Săceanu este un autor talentat și convingător, ale cărui cărți le așteptăm cu un sincer interes.

Cezar Ivănescu

---

film

Veroiu, Pița, Rozorea

De-acum, iubindu-ne, s-a dus și toamna. A fost ca o revoltă ultimă a flăcării din frunze. Vînturile au îmbolnăvit aerul și-n geamuri au prins a bate perlele apei căzînd din scoica cenușiilor mări celeste. Într-o bună dimineață ne vom trezi cu vulpea albă-a zăpezii dormind pe casă cu botul pe labe : și ce geruri se vor lipi cu dinți flămînzi de șubele noastre și cum vom mai duce dorul după nebuniile toamnei, după simburii mici ai brumelor ieșiți să pască prin otavă, dinți albi de iezi și miei nevinovați !

O, să nu credeți cumva că v-aș duce cu vorba ultînd ceea ce-am promis cu șapte zile-n urmă : să alegem un posibil mare film la care să mergem cu inimile deschise și de la care să plecăm fremătînd, convinși că am găsit cîteva cheite de aur cu care să desfacem porțile îndoielilor noastre lumești și ale patimilor noastre — un film care să ne servească într-o aleasă măsură vorbele pe care le-am înșirat cu multe luni în urmă ca pe niște pești de aramă la fumul verii. Și cu atît mai mare ne este bucuria cu cît filmul pe care-l supunem atenției dumneavoastră este o producție românească și este semnat de doi tineri dotați regizori, Mircea Veroiu și Dan Pița.

A zămisli un film după prozele lui Ion Agârbiceanu, hotărît, e o treabă grea și trebuie să știi meserie ca să birui îngemănarea simplității și moderna, zgîrcita formulare frazeologică a maestrului, netrădînd totodată limbajul artei în care are loc transpunerea. De la bun început trebuie remarcată știința decupajului cinematografic, lucru pe care cei doi regizori îl cunosc și-l stăpînesc cum prea puțini din regizorii noștri au apucat să-l învețe. N-am să amintesc decît în treacăt despre primul lor film de aceeași nobilă inspirație — **Nunta de piatră** — care ne demonstra că se poate debuta dintr-o dată matur și la un nivel satisfăcător cerințelor celei de-a șaptea arte. **Duhul aurului** este un film de ținută și seriozitate și acest lucru bucură fiindcă imensei vorbării de prin unele din filmele noastre i s-a pus deodată capăt și am simțit că pe ecran a triumfat acel spirit și acea inspirație care ne dă curajul să spunem că nici pe departe filmul românesc nu se află într-un impas atîta vreme cît există întrepătrunse fiorul și meseria. Ceea ce poate oricine constata la acest cuplu regizoral e lipsa asonanțelor, deși fiecare, atît Veroiu cît și Pița sînt două personalități distincte, **efortul de a citi din același punct de vedere VÎLVA BĂII** și **LADA**, prozele lui Agârbiceanu, este remarcabil. Descoperim, animîndu-se sub ochii noștri, o lume dură, plină de patimi, un peisaj de asceză și suferință, o lume prefăcută, jucîndu-și echilibrul, schimbîndu-și măștile, o lume a reprimării nevinovăției, a hăituielii, a soluțiilor de viață limită, a parabolei nevinovăției vinovaților. Notabil rămîne aerul de ariditate și profan, de zbucium și surpare a sufletelor în patimă păstrîndu-se partea fantastă (Mircea Veroiu), precum și îngroșările anecdoticului și grotescului (Pița). Superioară mi se pare seriozitatea generoasă a lui Veroiu, ironiei și farsei absurde cultivate de Pița (vezi, dealtfel accentele evident ironice, de proveniență expresionistă !), dar nici nu pot uita că materialul avut la îndemînă de Veroiu este cu mult superior literar celui de la care a pornit Pița. Mi-a plăcut în mod deosebit un singur actor : Liviu Rozorea, un mare actor de film, un actor cu un excelent simț al pulsului rece al camerei. Se cuvin evidențiate contribuțiile lui Iosif Damian (imagine), Dorin Liviu Zaharia (muzica), Radu Boruzescu și Helmuth Stürmer (decoruri). **Duhul aurului** marchează, după opinia mea, un salt valoric în creația celor doi autori, și, repet, acest lucru ne bucură imens, el fiind rodul creației a doi tineri regizori de talent.

Dumitru M. Ion

„Apărarea Patriotică". Găsim în ele „plugare", căciuli, biscuiți, sticle de rom și vinars, ciorapi de lină, mănuși, bomboane (cine să le mănînce ?), flanele de corp, scrisori de sănătate și de victorie pe front. Toate poștalele sînt concepute în același stil, încep cu apelativul : „Dragă ostaș, nu-ți știu numele dar...". După război ar trebui să se publice în jurnale scrisori dintre anonimi, ca perechile să se recunoască, să se bucure că trăiesc sub soare. Asta ar trebui să facă jurnalele de după război. Așa aș face ca șef al jurnalelor de la ora păcii. Îi fericesc și îi înjur pe ofițerii care tot anunță ora asta cu seninătate. Mă întreb dacă va fi să fie o asemenea oră. Mi s-a cam acrit.

A șaptea noapte albă :

E ziua noastră cea mai lungă, bine garnisită de întîmplări. Abia ies în recunoaștere și aud : inamicul pe vale ! Ne trîntim la pămînt și Hallo-Hallo e gata să ordone foc, dar îl auzim pe Băiatul-cu-porumbel, aflat în poziție avansată : Nu trageți, mă, sînt rușii : Facem ochii mari. Întreb : cum îi recunoști ? După căciulile cu aripi și mandolină, zice înveselit Băiatul-cu-porumbel. E într-adevăr o subunitate sovietică însărcinată să cerceteze zona de joncțiune a tanchiștilor în șoseaua pe care aveau de acționat ambele armate. E prima noastră întîlnire cu cei alături de care știam că luptăm cot la cot. Ne înțelegem prin gesturi, primim țigări „Kazbeq", le dăm bomboane (lor le plac) și îi lăudăm pentru arma cu multe guri, numită „Katiușa", care varsă un fluviu de foc. Ne pricep și îi pricepem. Doar povestea cu porumbelul purtat pe umăr le rămîne nedezlegată. Promitem să le-o spunem altădată. Plecăm fiecare la treburile noastre. Asta-i prima peripeție. După amiază plantăm mine-farfurii, treabă asemănătoare cu a cultivatorului de cartofi : sapi un cuib, pui o mină-farfurie, o acoperi cu un strat de țărînă, sapi alt cuib, mai ales la dreapta, încă unul mai la stînga, ușurel, tot așa mereu, după un plan minuțios, să crească „romburi" de mine pe tot cîmpul, cît vezi cu ochii. E a doua ispravă a zilei. Pe inserat lucrăm pe lîngă artificieri, pregătind fîșia de teren pe unde aveau să se strecoare tancurile inamice. Învăț cum se prepară „furnalele" : calupuri de trotil aranjate structuri, îngropate și puse în legătură cu un explozor. Mi-i dat să cunosc și acțiunea acestei lucrări : trosnesc tancurile, ca niște cărăbuși striviți, în timp ce valuri de atacanți fasciști cad sub coaja pămîntului, de parcă le-ai trage covorul de sub picioare, prăbușindu-i sub brazda atunci deschisă de un plug, care scalpează pămîntul. Unul dintre tancuri se strecoară abil în terenul minat. Intră în acțiune faust-patroanele. Prima lovitură o aplică Hallo-Hallo, atinge monstrul în pîntece. A doua o dă șeful-artificier, nimerind în același loc, la punctul zero, cum se zice. Izbucnește trimba de fum, izbucnesc flăcările. Dar șenilele mașinii sînt încă întregi, rulează. „Atinge-l cu o incendiară !" urlă artificierul de lîngă mine. E lecția pe care o știu : arunc legătura de sticle cu benzină sub șenile și mă fac una cu pămîntul. „Dă-i și nuci !" cade altă comandă. Alcupita plasează zgarda de grenade-ou în același timp și în același loc. Urmează fierberea de fierăre, după care avem în loc de tanc un morman de zgură repede arzătoare, care se mistuie în flăcări vii și curate. Pare o sondă în flăcări. Mi-i silă că pot istorisi toate astea cu un perfect singe rece. S-a întîmplat ceva cu mine. În mine. M-a sărutat pe creștet zeul războiului. Ducă-se pe pustii ! Îi disprețuiesc opera, odată cu abominabilele lui scule, care îmi spurcă mîna și cugetul. Mîinile mele au alt rost pe lumea asta. Mîinile mele.

A nu știu cita noapte albă :

Luptele se poartă pe trupul localității Stara-Ludovice, așezare întinsă, cu fortificații. Are baie comunală, vis ostășesc valorind milioane. Ne năpustim în sala de dușuri : instalația e defectă, bazinul surpat. Găsim o cadă de lemn, înaltă de un stat de om, un soi de ciubăr-budană, pe care îl umplem cu apă căldicea. Încap cîte trei inși înăuntru. N-avem nici o coajă de săpun. Ne alegem fiecare cîte o piatră lătăreață, de riu și, fără prea multă ciriială, ne lustruim genunchii, coapsele, scutul pieptului, grumajii, scoțind murdăria ultimelor săptămîni. Mă zăresc în oglindă, mai-mai să nu mă recunosc : sînt slab, deșirat, pămîntiu și am încheieturile deformate. Mustața mi-i de trei degete, ca o floacă de iepuroi. Doar mîinile mi-s frumoase. Mîinile mele. N-am timp să mă șterg cu tot dichisul, aud gălăgie și strigătul : prizonierii! vin prizonierii! Băieții se bulucesc la fereastră goi-pușcă, aburitori, abia ieșiți din vana de lemn. Mă vîr în straie și ies pe prispă. E acolo ceva ce nu ți-e dat să vezi la tot pasul. Pot să afirm că o coloană de prizonieri germani e tot ceea ce poate fi mai trist pe lumea asta. Privesc coloana și n-aș putea ghici că oamenii aceștia au fost pînă mai adineauri tanțoși, călare pe situație, nutrind sentimentul că lumea li se cuvine. Sînt încovoiați și umili. Îi escortează patru teriști : doi pe flancuri și alți doi capspate. Un plutonier-major le atrage atenția că trec prin dreptul unui ofițer al armatei române (Mistrețul ieșise la stradă, cu mîinile înfipte în centironul care-i cuprindea greu trupul-gogoneață) ; un tremur molatic străbate coloana, spinările se îndreaptă pentru o clipă, ca și cum ar fi bătut un vînt din față. În schimb, fizionomiile nu se schimbă : ochi reci, goi, fără speranță, duși în fundul capului. Nimic din știuta lor semeție ! Nici un strop din trufia care-i făcuse de temut ! Odată trecuți de ofițerul armatei române, spinările lor se încovoaie din nou, ca și cum ar fi bătut un vînt din spate, capetele se blegesc, ochii varsă ură, coboriți în pămîntul pe care îl cotropiseră, îl spurcaseră. Coloana este, evident, a deznădejdii și morții. Priveliștea îmi dă gust de pucioasă și simt că mă clatin dacă nu îmi mut privirea. Ce altceva să văd ? Nimic nu mai mișcă în Stara-Ludovice, oamenii s-au refugiat după ziduri, privesc de după coloane. Doar fata bărbierului nu pare impresionată de ce se întîmplă, trece strada, să-și umple găleata la arteziană ; are o teribilă legănare și băieții îi spun Bucățica, din pricina devotamentului cu care se înfruptă din ea oricînd fiecare. Dar asta nu ține de vreo regulă de război și nici nu schimbă geografia luptelor ; schimbă starea de apatie a unor băieți, cărora le primenește sîngele. Plantă dulce, de leac, tocmai bună pentru cercetași, oameni ai însingurării și viscolului, oameni ai beznei, meșteri ai capcanelor, adulmecători în tabăra inamică, „ochiul și urechea" unităților de avangardă, ambasadorii celor din linia întîia, dumnezei ai minărilor și deminărilor, vînători de capete, de „limbi". Bucățica e jimbla dintre două pericole.

Traian Iancu

Lumina comunistă

Lumina vieții noi îmi pare
Că are numai răsărit...
Cînd dorul viu, spre înălțare,
Îl simt, cum crește, nesfîrșit...

Și-n vraja-nfiorării mele,
Mă mistui, pe acest pămînt ;
Izvor răsfrînt și cer de stele,
Mă simt, în tot ce văd crescînd !...

Îmi dărui sufletul în floarea,
Din care-n zbor, o lume nouă,
Își dăltuiește deșteptarea
Ce-o cîntă soarele prin rouă...

Lumina clară raza-și toarce,
În împlinitul nesfîrșit...
Un neam trudit, visînd își face,
Un chip de aur, chip de mit.

Și ochii harfei văd departe
Cum crește țara minunată ;
Prin comunista ei credință,
Eternă ! Și nestrămutată !....

Niculae Stoian

Seninis

Cît ține sufletul un seninis,
Ca luciul revărsărilor de apă
Pe vatra unui dogorind prundiș
Cînd piatra chiar, de sete arsă, crapă.

Un seninis — miraculos ochean
Prin care-adînc în oameni se străvede
Lumina izvorînd artezian,
Ca floarea primăverii-ntr-o livede.

Un seninis — o lună răsărind
Pe-un orizont melodios de greieri
Chemîndu-te la Dunăre, pe-un grind,
Prin picla ei albastră să cutreieri.

Un seninis — un strop de rouă pur,
Căzut pe-o veche vorbă românească
Din care-un Voronet a prins contur
Ca seninișu-n inimi să domnească.

Adevăruri ale pămîntului

Pămîntul e rotund, fără-ndoială,
Cît timp, pe-oriunde pașii m-au purtat,
Pe globul îndelung rotit la școală,
M-au readus mereu, la noi în sat.

Pămîntul după Soare se-nvîrtește ;
Cum altfel oare, unde m-aș găsi,
De-mi bate-n geam, ca mama, părintește,
Să-mi aflu rostu-n fiecare zi.

Pămîntul e pămînt, întîi de toate,
Țărînă-adică, tină după ploi.
Cu talpa goală, de aceea, poate,
Mi-i drag să calc prin pulberi și noroi.

Fiindcă numai o potecă știe
Să-mi mai întoarne, după anii mulți,
Nu doar în sat, ci în copilărie,
Cocorii duși ai pașilor desculți.

Al. Raicu

Cu zbor întins

E-ntinsul lanului cu spice de ametist,
virtejul riurilor ce se-abat-nainte,
culorile așternute de-un artist
pe blidele de lut și în cuvinte.

E moara ce frămîntă de cu zori
făina piinii aburind într-una,
izvor pentru-nsetații călători,
străvechiul cînt pe care-l umple struna.

E pasul lui Mihai la Podu Înalt,
neînfricatul verb al lui Bălcescu,
coloana lui Brâncuși spre celălalt
pisc de lumină, coarda lui Enescu.

E aripa ce bate-n gînd și-n dor
cum de departe vine ciocîrlia
sosind cu zbor întins, fremătător,
spre tot ce crește azi în România.

Spre zorii de jeratic

Din crusta grea ca fierul, dar neînfricați în zile
am dat deoparte zgura, bătuți de vînturi, ninși.
N-am așteptat vreodată surîsul vre-unei mile,
ci-am scris cu brațe de vifor emblema noii file,
răzbind setoși spre ziuă, din negură desprinși.

Pe drumurile țării ieșit-am la lumină
schimbîndu-ne în fauri ce au împlinit
un cer de schele-nalte și straturi în grădină,
săpînd mereu fîntîna pînă-om vedea-o plină,
și-alăturea hambarul de roade povîrnit.

E zi de toamnă — aluatul ne-ademenește-n spuză,
și rece-i vinu-n cană, și-mbietoare struna.
Cîrmaci ne e partidul și far și călăuză,
spre zorii de jeratic, și sfetnic bun, și muză,
cu florile din inimi să-i împletim cununa.

cenaclul revistei «luceafărul»

„Sînt patriei tulpină de spirit și simțire"

...astfel sună un vers din poezia lui Al. Andrițoiu, „Cărțile". Și, într-adevăr, versul acesta a prefațat cum nu se poate mai bine prima parte a celei de-a treia ședințe a cenaclului „Luceafărul", organizat în colaborare cu C.C. al U.T.C., din ziua de luni, 4 noiembrie, ținută în familiara, de acum, sală a Ateneului Tineretului. Sub acest semn, al inspirației autentice și al dedicației patetice, un grup de poeți, reprezentînd aproape toate generațiile lirice, au adus un omagiu firesc patriei și evenimentului istoric pe care se pregătește să-l întîmpine țara : al XI-lea Congres al Partidului. Au citit : Al. Andrițoiu („Cărțile"), Gabriela Melinescu („Foc de veghe"), Gh. Pituț („Grija"), Dan Verona („Istorie"), Ion Gheorghe (un fragment dintr-un poem), Dumitru M. Ion („Fructul de purpuri"), Dorin Tudoran („Tații noștri, domni de țară"), Marius Robescu („Plin de dor"), Ion Bănuță („Panorama Străzii Egalității", „Panorama drumurilor"). Nicolae Dragoș („Replică"), recitalul încheindu-se printr-un emoționant poem al lui Ioan Alexandru, „Imnul lui Mihai Viteazul". **(o parte din poeziile citite în cenaclu, întruchipînd un omagiu vibrant al autorilor pentru Congresul al XI-lea al partidului, le publicăm în pagina a VI-a a revistei noastre).**

A doua parte a ședinței cenaclului a avut ca invitat de onoare, conform unui obicei care tinde să devină tradiție, pe vechiul „luceferist", poetul Cezar Baltag. Actorii Florian Pittiș și Dan Nuțu, care au dat semne vizibile că se simt bine în cenaclu, au recitat (să mai spunem cu cît talent ?) poezii din volumele „Răsfringeri", „Vis planetar" și „Madona din dud". Apoi, cu binecunoscuta sa finețe, invitatul serii a citit un grupaj de poezii inedite.

Poetul Cezar Baltag

În continuare, sub focul, de astă dată critic al cenaclului, s-au prezentat **Gabriela Adamesteanu** (proză) și **Alexandra Diaconu** (poezie). Gabriela Adamesteanu, cunoscută majorității participanților din prozele publicate în „Luceafărul" și „România literară", a citit un fragment de roman, spre stupoarea lui Nicolae Velea care s-a declarat „păcălit" pur și simplu, întrucît secția de proză propusese pentru lectură un cu totul și cu totul alt capitol. Dacă îi este permisă cronicarului o intervenție subiectivă în această relatare, atunci își îngăduie să treacă aici părerea că proza citită a fost excelentă. Dar să recapitulăm ceea ce au spus vorbitorii. **Ion Lazu :** „Îmi este foarte familiar universul prozei G. A., prozatoare cu reale calități atunci cînd e vorba de o atmosferă tipică pentru un anume gen de proză : nouă, modernă și îndrăzneață" ; **Valeriu Ioanid :** „Îmi place această problematică" ; **Artur Silvestri :** „Pot zice că o cunosc pe prozatoare", introducere de mare efect după care urmează „citeva observațiuni" : „remarc o evoluție și posibilități de propășire, un stil de o mare fluență care se balansează între o proză de conduită și o percepție foarte acută a stărilor de fapt. Proza exprimă o stare de spirit perisabilă, un recensămînt al unei virste, este, să nu mai lungim vorba, o proză studențească. Dar, în același timp, după elogiul percepției, „ochiul este mort și percepția realității nu se umple de relatare imediată". În toiul demonstrației despre „behaviorism" și „noul roman" intervine o voce din sală, identificată cu mare greutate a fi a lui **Ștefan Stoian :** „Stimate prietene, cum se împacă behaviorismul cu noul roman ?" Întrebarea, de sfinx, rămîne să agite spiritele, pînă cînd un **Călinescu :** „deși n-am fost atent la ce se spunea aici, unele lucruri mi s-au părut foarte curioase" ; „undeva se creează această **compresie** și dilatare de timp", dar „să nu spunem vorbe nelalocul lor despre această proză" ; **Ion Radu Zilișteanu :** „Un lucru bun în proza G. A. este socialul. Limbajul e adecvat fiecărei stări" ; **Ioana Ieronim,** în cea mai substanțială luare de cuvînt : „Este un mediu de foarte puternică sensibilitate caracteristică virstei" ; „Lumea din afară rămîne respingătoare, dar misterioasă", relevată de un „foarte bun meșteșugar" ; **Costin Lupu :** „numele prozatoarei mi se pare imposibil de pronunțat" (cum o pronunța atunci un nume papuaș ?) ; „ceea ce am observat mi se pare un stil pueril, foarte la îndemînă de a scrie" ; „intelectualul poate spune «este căruțe» și corectorul pune «sînt căruțe» și iese proza !" **El,** așa da, așa mai venim de-acasă ! În fine, **Ion Crișan :** „Noi sîntem toți critici amatori" (mă rog, este părerea lui !) ; „cu o carte poți să te prăbușești foarte repede, riști să-ți distrugi tu însuți toată viața", dar „am judecat-o (pe prozatoare) puțin ingineresște, ca un bun de consum".

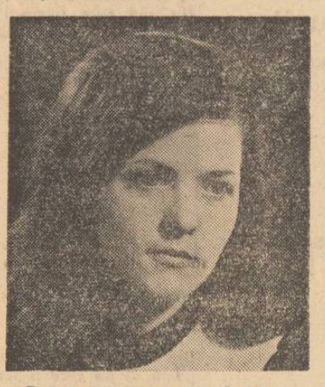

Debutanții cenaclului : Gabriela Adamesteanu și Alexandra Diaconu

Ne despărțim, firește, și de această opinie și mergem mai departe : citește profesoara din Iași, Alexandra Diaconu (citește ca un elev ascultat de o profesoară !) La discuții (a trecut de ora 8) se înscriu : **Maria Lucia Țecu :** „e o poezie care se lasă căutată printre cuvinte" ; **Doina Uricariu :** „mi-a plăcut trecerea prin mai multe universuri, tensiunea între ceea ce se spune și ceea ce nu se spune" ; **Preda Vasile:** „o oarecare naivitate în prezentarea ideii poetice ; metaforele sînt ușoare, simple, nu pun probleme deosebite înțelegerii noastre" ; **Tudor Petrescu :** „Voi vorbi printr-o prismă oarecum generală. O poezie feministă care are totuși o vlagă... Dar, trebuie mai multă vlagă, mai multă inimă, să nu fie o poezie de cardiaci" (!) ; **Alexandra Gavrilă :** „Să ne închipuim că aceste poezii ar fi fost scrise de un bărbat !" : **Vulcănescu :** „Poezia nu se închistează în niște nebunii care să lase pe om cu gura căscată... Poetul în general este o icoană, această poezie (logic nu ?) e o icoană" ; **Cosmetto Mihaela :** „Unui măr nu trebuie să i se reproșeze că e rotund pentru că așa a crescut el", însă și judicios : „poetă sensibilă, foarte sinceră, trebuie să fie privită cu mai multă receptivitate" ; **Nicolae Mircea Ben:** „impresia de poezie nu e întotdeauna cenzurată" ; „marele dezavantaj al poetei e că nu are conștiința propriilor poeme...".

După aceste contradictorii păreri și la o oră amenințătoare, lui Nicolae Dragoș i-a revenit greaua misiune de a exprima concluziile ședinței.

Cronicar

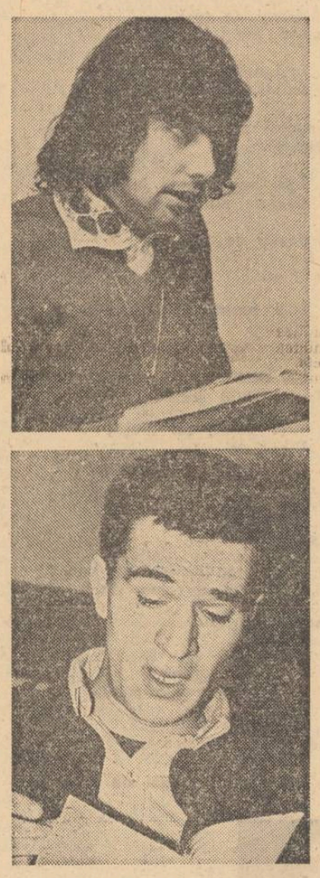

Actorii Florian Pittiș și Dan Nuțu, prieteni ai poeziei și poeților

DEBUT ÎN CENACLUL REVISTEI „LUCEAFĂRUL"

Alexandra Diaconu

Sare de lumină

Mi-a căzut un sîmbure din cer de gură,
Mi-a căzut în palmă și-am simțit
Cum îmi cresc copacii mărunți sub piele ;
Din păduri de sînge s-au ivit.

Mi-a căzut o lacrimă în palmă,
Sare de lumină — și-am simțit
Cum îmi crește-un munte alb de rană
Într-un cerc de ochi adăpostit.

Mi-a căzut o clipă înăuntru
Mi-a căzut — și n-am simțit nimic...

Mi-a intrat un pumn de țărnă-n gură
Cînd pămîntul slugă m-a crezut ;
Mi-a intrat un os de pește-n suflet,
Ca să fiu pămînt și foc și apă,
Și-am rămas ce-am fost mereu-săgeată...

Ștergarul soră-mii

Coase sor-mea, coase timpu-n pînză,
Să-l oprească-așa
Pînă ce, mică,
Va putea să se ascundă-n frunză.

Are obrajii roșii și rotunzi
Și se face că nu bănui eu vreun gînd ;
Parc-ar vrea să creadă

Că nici nu gîndește ;
De n-ar ști cum aeru-nflorește,
N-ar mai crede că stă viața-n vin.

Coase sor-mea și mă umilește
Cum se face ea că nici nu-i pasă ;
Că și timpul parcă-o ocolește
Și că ea nu s-ar mai vrea mireasă...
Coase sor-mea și o las să coasă...

televiziune

La gura focului

La cîrma emisiunii „Familia" a fost numit căpitan o femeie, și iată că și barca aceasta începe să plutească pe ape și nu mai șade-n derivă, ca pînă acum. Ana Berteanu oficiază cu atîta siguranță, prestanță și dezinvoltură jumătatea de oră pe care este stăpînă, încît ideea că focul din vatră trebuie întreținut de-o femeie chiar și pe micul ecran — pare un adevăr. Emisiunea „Familia" are, în sfîrșit, un ton firesc. Că este vorba despre copii, despre probleme de educație și răspundere, despre moda de toamnă sau despre ceaiul din plante medicinale care combate reumatismul — lucrurilor li se spune simplu pe nume ; se stabilește cu marele public un dialog. Apreciem și faptul că sumarul emisiunii este bogat. Că subiectele cunosc o tratare alertă și atrăgătoare. Că reporterul știe să intervină și să puncteze ceea ce trebuie reținut. Ci numai atmosfera cam dulce și cam parfumată ar trebui potolită pe ici și pe colo, redusă apa de roze și cîrdul de amorași. Desigur : familia este o realitate așezată pe idealuri. Este visul fără excepție al unei vîrste peste care nu se poate sări. Dar iată că fericirea aceasta are, și ea, cusurul, că nu stă bătută în cuie și uneori, poate chiar prea adesea, ne scapă din mîini. Nu doar probleme rezolvate ale familiei trebuie înfățișate pe micul ecran, ci și întîmplări care au nevoie de ajutor. Spectatorul din noaptea odăii este la fel de apt să înțeleagă lacrima ca și rîsul. Se poate conta pe participarea lui.

Și i-ar mai trebui emisiunii „Familia" nu numai ceaiuri aromitoare, gălbinele și busuioace, ci și cîte-un ciumafai de urzici. Se ține mai bine trează atenția noastră în acest chip. Ca să nu fie mai inteligenți elevii decît ultraspecialiștii aduși ca model în fața elevilor, de exemplu. (Vezi discuția despre practica în producție). Să nu vorbească mai bine și mai cursiv. Să nu ai senzația că se pledează în gol pentru o cauză pe care copiii au preluat-o în chip firesc. Erau **evident** fericiți de priceperea mîinilor lor. Participau efectiv. De ce mai era nevoie și de-un discurs ?

Și pentru ca să nu mai fie prea lăudată o gospodină care așază sub vederile noastre gladiole de plastic într-un borcan. Și pentru ca să nu mai obosească atîta reporterul punînd întrebarea și alergînd tot el de partea cealaltă a fileului ca să dea și răspuns.

În sfîrșit : un aparat de filmat mînuit cu ceva mai multă pricepere și bunăvoință i-ar trebui emisiunii „Familia" pentru ca vocabularul peliculei să se desprindă de alfabet. Slabă imagine : cadre modeste, încărcate, folosit planul mediu la sațiu, văzută lumea perpetuu de la etaj. Și lumina : tocmai acum, în noiembrie, cînd curge în fluvii, să nu infuzeze nici un colț de peliculă ?

Și poate un curier al emisiunii : o cutie poștală cu solicitări, sugestii și chiar mulțumiri.

Sânziana Pop

muzică

Un concert neobișnuit

Este specific acestei rubrici de a trata evenimente muzicale înscrise prin tradiție în genurile clasice. Dacă astăzi voi trăda acest nescris consemn, este pentru că într-o seară de toamnă am avut șansa de a mă afla în sala mică a marelui Teatru Național, la un spectacol cu totul neobișnuit, din păcate aproape neobservat. Puținele afișe anunțau : Aura Urziceanu și orchestra Radu Simion.

Aura Urziceanu cîntă muzică populară ? O cunoaștem, știm ce cîntă, știm cum cîntă, îi știm vocea, temperamentul, stilul. Cîntă jazz, improvizează pe muzică ușoară, pe muzică clasică. Desigur am auzit-o cîntînd și muzică populară într-un excelent show T.V., dar acolo erau doar două melodii pe lîngă multe altele. Aici, în sala de o splendidă geometrie, un întreg concert. Aura Urziceanu cîntă muzică populară ! Întîi a fost orchestra, despre care puține lucruri noi se pot spune. Se poate, oare, descrie impresia aceea de peisaj cu munți înalți și văi adînci, cu ape domoale curgînd din glasul clarinetului ? Se poate explica, oare (altfel decît științific) de ce acordeonul suna a orgă, se poate spune de ce cînd Ion Lăceanu (care cîntă ca un virtuoz din șase instrumente și foarte bine cu vocea) duce la buze un solz de pește, vibrația acestei materii povestește despre timpuri străvechi cînd nu dulceața, ci asprimea viersului își avea rostul ? Aș putea explica de ce, în final, la „Ciocîrlia", cînd trei instrumente diferite prin construcție și timbru — fluierul, naiul, vioara — sunau (prin ce miracol ?) la fel, de ce aveam senzația unui trio de autentice păsări ale luminii ?

În sfîrșit, cum aș putea explica de ce, închizînd ochii la repertoriul foarte cunoscut, foarte prelucrat, făcîndu-mă că nu observ unele alunecări pe o pantă mai facilă, mi-am uitat pentru cîtva timp datoria de critic sever și am regăsit marea bucurie de a fi spectator ?

Iar Aura Urziceanu ? Lumină și negură, șoaptă și fior, durere și bucurie. Voce de aur.

Căldură, suflet și voce, mai ales voce, într-o romanță pe care o auzisem de prea multe ori și pe care mi se părea că n-am mai auzit-o niciodată.

Respect, gratitudine și puțin prea multă rezervă în piesele pe care, cu vocea vibrînd de emoție, le-a cîntat în memoria și în stilul Mariei Tănase.

Rigoare exemplară, o imensă bucurie de a cînta, o mare știință de a-și folosi vocea. Și acel uluitor, inexplicabil dar de a improviza. O desăvîrșită acuratețe.

Voce de aur... și o neliniște care caută în fiecare cîntec miezul pe care să poată broda cu altițele vocii, imprevizibilele improvizații. Cîntece cunoscute devenite noi, de nerecunoscut : cîntece pe care ai vrea să le mai asculți...

O sclipire în ochii negri, o învolburare a veșmîntului de catifea, un ultim ecou al vocii.

O voce pentru lumea întreagă.

Lucia Verona

„Sînt patriei tulpină de spirit şi simţire"

Al. Andriţoiu

Rădăcini muzicale

Destinul pe nervuri mi-l caut
Amarei frunze de lipan.
Durere preschimbată-n flaut,
Stă-n iarbă flautul lui Pan.

Triști, anii se desmeticiră
să joace șerpi de dragul meu
Cînd plopii drepți sînt corzi de liră
pe lira marelui Orfeu.

În rouă talpă nevăzută
de cîntăreț trecut pe-aici.
Sub cui de aur, o lăută
cu curcubeul în panglici.

Atîtea cîntece se lasă
pălind, eternei nemuriri,
ca pe o vatră luminoasă
drum năucit de străluciri.

Te uită ! Cîntecul se vede
precum un călăreț de neam.
Potcoava calului pecete
a pus, ca de epitalam.

Te uită cîntecul cum vine
Spre noi și trece cald prin rol,
luceafăr dătător de bine
trifoi gătit în patru foi.

Ascultă ancestralul cîntec
ce ne-a cuprins de-atîtea ori.
Lăutele mi-l dau din pîntec
frumos ca pe-un copil din flori.

Ion Bănuţă

Panorama drumurilor

Steagurile vin din vînt, din candoare
dintr-o neștiută sărbătoare.

Steagurile vin din cîmp, din uzine
din flăcările din mine.

Steagurile vin din vechi, nou București
din patimile mele pămîntești.

Steagurile vin din cocori lungi, pribegi
din faldurile de vecii întregi.

Steagurile vin din iubire, din dor
din visul nostru sfînt și tricolor.

Steagurile vin din am fost și rămîn
al Partidului Comunist Român.

Ion Gheorghe

Zaib-zeului

Lui ZAMOKSES – chip de ZECE ZEI :
în trei copete triad și qvadruplu
în trei fii de rege –
Rege zeilor din sine însuși izvodit
de către sine însuși.

Să fie lui Zoraxes – bucurosul,
zeul cel bălai, pe calul alb –
Să fie fiului acesta cu trei suflete –
al divei DOKEIA – triada dacică,
în trei chipuri el înfățișîndu-se ;
Lui ZAMOLKSE : de la slujitorii Khorelor
fiii hărăziți lui Ianus,
și orfanii Korei –
de la credincioșii-n domnul zeilor
fii ai omului și-ai dumnezeului ;
și-ai doamnei zeilor Demetra mamă
stăpîna oamenilor și-a driadelor –
patroana misteriilor de sub pămînt.
Să fie de la fiii KOREI, de la coriteii,
zinei Orania, ai oracolelor Koghinonului,
de la ceia ce jertfesc pentru Minerva
de la-nvățăceii lui Hefaistos,
patronul locurilor cugetării –
al Skölilor în lungi discuții înțelepte –

Să nu fie, să nu aibă, să se ducă naibii
zeul NAIBA, zis zăvodul ladeșului
zăvoritul și uritul, capul daimonilor
alcul sylenilor rege lupilor și corbilor
ăla pe cal negru, cu chip negru –
GHERBELDEIS – ZABALUPS,
streatul lupilor tirimul necurat
cu trei capete : de lup, de corb, de bală,
fiară cu trei suflete ; dintr-unul
VALAKAN – zis Ciine negru –
în adîncul celuilalt tărîm înlănțuit.

Să fie alcului frumos și verde,
cal, berbec și țap, zis BROMIS
strivitorul strugurilor, teascul ;
Moșului cortegiilor Kaprei – iadei dacilor
ZBREZAINA –

Să fie lui Sylvan zis tatăl alcilor
cel cu cheia învierii fiarelor
de sărbătoarea lupilor – să fie ;
lui ZABALBOES – să fie, zeul buri-davilor :

Să fie lui FILEIPIS – zis și FIUL-IEPEI
cel călare pe cal alb – să fie pentru
fiul fetei Dokiei – cea înfiată –
DEINARA a dacilor pelahici –
să-i fie dar de caie albă
dacului KALOIAN – ENEA –
geniul Danubiului – lui OSIRIS similar ;
solul oamenilor, cel trimis la zei –
cel ce-a dus mesajul pămîntenilor –
Să-i fie lui DALBOZEIRABOZ,
singurul în lume om de pămînt
ce-a primit la masa lui pe zei
și-a băut din zerul nemuririi –
în capul mesei zeilor șezînd –
cu ZAM-BRO-ZIA s-a îmbătat.

Să fie celuia născut din degetul zeiței GEITA –
zisă TERGLIASMETREIZAVMELGALAITZA
fiică a pămîntului, țăranca
și mireasa omului cel uriaș
zisă MERIA care-a născut
fiu al zidvilor cei roșii
Și lui ZOTSER-KALB-KOTIS să fie
numele divin al celor trei copii,
ZOTSER și KOTIS frați dioscuri
doi oameni gemeni și un cap –
proteguitorii călușarilor –
ai copiilor de jertfă –
fiii sacri ai lui Joe,
protectorii cailor de cale albă
pentru neîntorsul drum de-apoi –

Să fie celora trei stîlpi –
zei coloane – idolii menhiri –
ai zidvilor și de-opotrivă
ai hibernilor Kabiri –
HOE – ZKHABAZ – BAKH.
Să fii sănătos, viață lungă să aibi !

Dumitru M. Ion

Fructul de purpuri

Pînă unde ține lumina, prin fereastră
Se vede patria mea :
În cuib eu mă rog și-mi strig caldele pilde.

Mă pierd de plăcere sărutat de paraboli
Si-n sufletul meu tot presimt
Precum trandafirul de munte sălbatic

Cum cineva îmi împletește cămașă din raze
Nevinovate de sînge :
Lovesc cu mina-n pribegia luminii,

Mă-nalț suferind cumplita-nălțare :
Cine trece prin iarbă
Și-ntreabă unde-i inima patriei mele ?

În cring se vede scorușu-nroșit și flamura lui
Îmi rînduiește șoapte în suflet :
Vino și vezi cum mă-nalț și mă bucur.

Și teama nu-mi brăzdează fructul de purpuri.
Vino și lasă-ți haina de lină
Sub blinda mea ardere, sub altarul meu roșu.

În cuibul tău nici prietenii dragi, nici dușmanii
Nu văd cum inima-ți bate
Cînd privești prin fereastră patria noastră !

Gabriela Melinescu

Foc de veghe

Din cînd în cînd vorbește acest pămînt cu mine,
pămîntul pe care n-am sădit nici un trandafir.
El seamănă cu mama întocmai, întocmai
cînd vine la mine ca o coloană singuratică,
pe jumătate prăbușită dar mi se pare stîlpul o
madonă,
un foc de veghe e prezența ei.
Carnea cărnii mele stă în fața mea
îmi spune limpede cum ar trebui să fiu
ca ea să poată să mă iubească.

Stăpîna mea, mama mea, madona mea,
iartă-mă că sînt și voi fi întotdeauna
altfel decît tu ai vrut,
tocmai pentru asta iubește-mă,
carnea cărnii mele,
iubește-mă așa cum sînt.

M-am gîndit într-o seară,
ce-ai face tu, ce-ai face tu fără mine,
tu carnea cărnii mele ?
Eu sînt vasul în care stai
ploaia cea mai veche care te spală,
luna răsărită pe mîinile tale,
trup nou din cel străvechi ;
dacă eu pier
cu mine rostul tău dispare, pămînt.
Vei sta ca unul fără urechi ascultînd muzică,
vei fi ca unul fără ochi privind picturi.
Eu sînt casa cu ochi și urechi în care slavă ai.
Ca Femios strig ; iubește-mă, cruță-mă,
singur mi-am învățat meșteșugul,
un zeu îmi inspiră cîntecele din cînd în cînd
e numai în puterea mea să te cînt și pe tine,
cuvintele să le fac să pătrundă piatra capului,
creierul să-l atingă, pe valurile lui ca schiorii
să facă imaculată cărare
trandafirul pe care nu l-am sădit.
Nu știi tu, că fără mine rostul tău dispare ?

Vino, să ne așezăm la masă, draga mea,
o fericire veche să ne umple ca atunci,
în obscuritate
cînd noi mîncam hrana uitată,
zi de zi împărțind în pîntecul tău totul,
cînd nu eram decît o carne de pămînt.

Eu sînt și voi fi întotdeauna altfel decît tu ai vrut,
tocmai pentru asta iubește-mă,
carnea cărnii mele, iubește-mă și cruță-mă
iubește-mă așa cum sînt.

Gheorghe Pituţ

Grijă

Decît oricine-mi dau mai bine seama
ce arhetip e tata și ce durere mama,
ce-adînc izvor un frate, ce rău de lacrimi sora,
voi da eu poate seamă de viața tuturora ;
decît oricine-mi pare că-s cel mai vechi părinte
cînd ard în brațe-mi puii ca focurile sfinte
și te topești privindu-i atît încît mă doare
gîndul c-asemeni nouă ei vin dintr-o ninsoare ;
în timp ce ei vor crește – noi ne vom face
minimi
și albi de sarea apei din vînt, din ochi și inimi;
decît oricine știu eu mai bine un cuvînt
ce ne ținu de fragezi în poala lui – pămînt
pe care-l răscoliră duse de vînt și soarte
popoarele bolnave de spațiu pîn-la moarte,
de ne-am trezit în limbă cu un proverb păgîn
în care apa trece și pietrele rămîn ;
cînd ard în brațe-mi puii ca focurile sfinte
în capul meu istoric se leagănă morminte
și deci îmi dau mai bine decît oricine seama
de ce vechime-i tata și suferință mama
ce-adînc izvor un frate ce rău de lacrimi sora
îmi dau eu bine seama de viața tuturora.

Marius Robescu

Plin de dor

Într-o dimineață de toamnă cu brume
căderea unei frunze te scoală din somn
îți simți amintirile niște fructe culese
și viziunea unor lungi bucurii te cuprinde
desigur nu vei avea liniștea cîmpului
care și-a dat toate roadele
nici mîndria pădurii
care ține pămîntul sub rădăcini
încît nici-o plecare nu-l smulge
dar sufletul îți este asemenea lor
adică mujat în seve ca geana în lacrimi
adică plin de dor pentru pămînt
ca un nor
nimic pe lume nu întrece o patrie
nici-un glas de sirenă
mai sus ca la sînul ei niciunde nu vei dormi...

Dorin Tudoran

Tații noștri, domni de țară

Tații noștri, domni de țară,
Morți în toamnă, morți în vară.

Tații noștri, fără de vină,
Jefuiți pentr-o grădină.

Tații noștri-mpinși în apă
Niciodată înotată.

Tații noștri morți în șei
Călărite nu de ei.

Tații noștri, domni de țară,
Morți prin fier
Și morți de fiară.

Tații noștri cu trei nume
Hăituiți
Pentru fiecare-anume.

Tații noștri, cei dintîi,
Despicați de-un fulger șui.

Tații noștri, cei firești,
Dispăruți
Prin porunci împărătești.

Tații noștri, domni de țară,
Omoriți de dinăuntru,
Omoriți de dinafară.

Tatăl meu murind cu fața
Către fiul ce-i lua viața.

Tatăl tău scurtat în zori
De frățești secerători.

Tatăl lui sărbătorit
Fiindcă tocmai a murit.

Tații noștri, domni de țară,
Rupți de fier, tăiați de sfoară.

Tații noștri, domni de țară.

Dan Verona

Istorie

Chiar dacă-n Țara Noastră morți printre vii
mai sînt
Și soarele mai arde și pal peste coline
Ea-i singura speranță de-a fi pe-acest pămînt
Și răul ei i-al nostru și binele-i ni-i bine.

Doar știți cu toți subsolul istoriei pe de rost
Știți că am fost cămară pentru prelungi imperii
Doar știți cu toții bine că noi aici am fost
Chiar dacă-au vrut vreunii să ne stîrpească merii.

Chiar dacă-n Țara Noastră ivit din cînd în cînd
Ne-a mai furat din piine vreun meșter de magie
Ea-i singura speranță de-a nu muri plîngînd
De-a nu purta pe umeri doar lemnul de sicrie.

Doar știți c-am vrut prieteni și-n Sud și-n Vest
și-n Est
Și ne-am ales cu trupul viteaz rupt de cămile
Doar știți că-n Țara Noastră am fost luați drept
lest
Și chiar Istoria-Sfîntă drept o cutie-a milei.

Și dacă vine vreunul rîzînd că n-avem stea
Se-ntîmplă s-avem suflet și chiar să ne și doară
Cum ne mai doare încă și-n veci ne va durea
Tăiatul cap pe tavă al Domnilor de țară.

Și ne-a mustrat ba unul ba altul cam mirați
Că nu prea dăm de voie din grîul nostru vamă
Și-am fost între imperii tot noi cei vinovați
De-a ne iubi pămîntul și de-a avea și-o mamă.

Chiar dacă-n Țara Noastră mai e și-un arbor
strîmb
Și soarele mai arde și pal peste coline
Nu vom uita trecutul imperial carimb
Căci răul ei i-al nostru și binele-i ni-i bine.

Critica unui poet

Ștefan Aug. Doinaș este în critică un poet excepțional, așa cum în poezie este un critic atent fără ca prin aceasta critica lui să fie poetică ori poezia aservită actului critic. Credincios spiritului cartezian, Doinaș se ține la distanță de orice exces, nu cunoaște și nu vrea să cunoască lipsa de măsură, simțindu-se bine pe pămîntul tare al unei verificabile ordini intelectuale. Orfeu și tentația realului nu își are de aceea cauza în vreo stare de criză, ea fiind, dimpotrivă, în datele ei fundamentale, rodul unei sănătăți clasice suficiente sieși.

Prima parte a cărții e o lecție de estetică deprinsă de la maeștri, cărora, însă, Doinaș, ca un demn discipol, le aduce cuvenitele îndreptări de nuanță. Izbește de la început tonul cultural și enciclopedic : „Diversitatea modalităților poetice ne obligă să identificăm cel puțin trei tipuri de procedee care modifică imaginea obișnuită, banală a realității : prin notația revelatoare, prin tehnica suprapunerii sau a contrastului, prin aglomerarea datelor exterioare, prin redimensionarea lor sau prin selecția absolută pe care o îndură, se face simțită o întreagă artă de a intensifica prezența realului ; alte procedee — ca stilizarea, geometrizarea, reducerea la substrat, abstractizarea și neantizarea — sînt tipic reductive ; în fine a treia categorie o formează procedeele proiective : antropomorfizarea, simbolizarea, proiecția culturală, transportul în absolut etc". E ușor de observat didacticismul superior al frazelor izvorît dintr-o încredere demnă de invidie în posibilitatea poeziei de a fi clasificată, convertită în termeni conceptuali. Doinaș caută, de obicei, locul geometric unde se întîlnesc binele, frumosul și adevărul estetic, punctul maxim de comuniune prin cuvînt a eului poetic cu realul. Cele cîteva observații fundamentale pe urmele contemporanilor celebri (Lukács, Dufrenne, Maurice Blanchot, Hugo Friedrich etc.) sînt altoite pe excelente analize de text. Doinaș nu se simte străin în cultură. Mai mult, el își face din cultură marele său complice. Ideile, cărțile sînt, în aceeași măsură, aventură intelectuală, obiect de „expertiză" poetică, prilej de adîncire a prieteniei stelare dintre spirite. Cu o naturalețe de mulți rivnită, Doinaș convorbește în aceeași pagină cu Edgar Allan Poe, cu Umberto Saba, cu Virgiliu, cu Kant, Urmuz, Heidegger, Gottfried Benn, Leopardi, Esop, Eupalinos și Doinaș însuși. Toți acești găsesc acei termeni comuni care-i favorizează și-i implică în soarta poetică a omului. Tonul dominant al acestei cărți va fi dat de pledoaria care se transformă în polemică și de polemica pe nesimțite ridicată la rangul de pledoarie. Cele cîteva incursiuni în lirica europeană (Mallarmé, Valéry, Gottfried Benn, Roberto Sanesi), și în cea română (Ion Barbu, Blaga, Voiculescu, Philippide, Emil Botta) ni-l arată pe Doinaș ca fiind — alături de un Pillat, un Philippide — un mare „degustător" de poezie, de la palparea empirică a obiectului vină la justificarea esențială a aparenței lui. O exaltare bine strunită sună organic pretutindeni. Doinaș are, asemenea lui Virgiliu, darul de a conduce pe doritori cu încredere și beatitudine prin infern.

Adeziunea la poetica lui Mallarmé, a lui Valéry, este, cu mici retușuri, completă. De fapt, întreaga carte, cu oarecari adăugiri la zi din noua lingvistică, pare a fi prezentarea, la un înalt nivel intelectual, a poeticelor acestora. Este, un mod indirect de a recunoaște că, în materie de poetică, de la acestia încoace nu s-a mai „produs" nimic cu adevărat nou. Fidel, în parte, acestora, autorul pare convins de faptul că poezia, cu un oarecare efort, e oricînd posibilă. „Înainte de a fi întrebare sau răspuns — mai bine-zis acel complex inexplicabil afirmativ-interogativ care-i constituie fizionomia aparte — poezia e un ordin : o somație adresată realului". Trecînd peste faptul cam confuz că poezia e și ordin și somație adresate realului, trebuie să observăm, totuși, că nu întotdeauna lucrurile se petrec astfel, deoarece relația eu-univers este reciprocă, realul însuși „somînd", într-un fel, subiectul poetic. Dealtfel, la pag. 157, realul devine „inepuizabilul spectacol care somează conștiința". Poetul are gustul neologismului sonor, vorbește despre o „foame de viziuni mirobolante", tine la o formulare găsită cu alt prilej și o va folosi din nou — nu are demonismul de a-și strica și a-și reface expresia. Păstrează măsura pretutindeni (micile excepții ține de amănunt). Iar atunci cînd afirmațiile sînt îndrăznețe, par riscante : „După Arghezi și Ion Barbu, Emil Botta este cel mai mare făuritor de limbă poetică românească modernă". Sau : „...el inițiază un adevărat desfriu al limbii poetice, trezind din somn virtuțile ei latente, determinînd un adevărat uragan al stihiei verbale, pe care mai tîrziu, un Ion Gheorghe îl va împinge pînă la ultimele sale posibilități. Din păcate discipolul posedă mai puțin tocmai ceea ce constituie trăsătura dominantă a maestrului — instinctul culturii". De unde și pînă unde Ion Gheorghe discipol al lui Emil Botta ? Faptul că și unul și altul „se adapă la folclor" nu-i înrudește într-atît. Emil Botta primește folclorul la modul livresc, din afară. Ion Gheorghe îl trăiește. Sînt două lucruri diferite. Dar sînt atît de deosebiți încît e inutil să mai insist. Alteori, fraza poetului este atît de bine ghintuită în concepte și metofare, încît fisurile, dacă există, sînt greu detectabile. „Inefabilul aparține operei artistice, așa cum necunoscutul face parte din univers ; el nu există înainte ca opera artistică să existe ; el nu există pentru artist, deoarece artistul e chiar agentul care-l realizează" (pag. 85). Dacă pentru om inefabilul este rațiunea de a fi a operei artistice, necunoscutul nu este, pentru el, rațiunea de a fi a universului. Apoi urmează : „El nu există pentru artist deoarece artistul e chiar agentul care-l realizează". Această afirmație — cu care eu nu sînt de acord — ni-l definește pe Doinaș ca adept al clarității absolute a actului poetic. Inefabilul există „numai pentru cititor", artistul posedînd o cunoaștere clară și distinctă a acestuia deoarece „e chiar agentul care-l realizează".

Aceste accidente se pierd, sînt copleșite, însă, de forța constructivă a discursului.

Trecînd prin lumea impersonală, algebrică („un lirism al absenței") a poeziei lui Mallarmé, (deși un asemenea lirism „impersonal" contrazice voința justițiară a poetului francez de a pune sub o ordine ideală „arbitrarul semnului lingvistic") scoțînd, poate involuntar, în evidență frica de realitate a acestuia, de acel „l'universel réportage", justificîndu-l și contrazicîndu-l pe Valéry, teoreticianul „poeziei pure" și „demascatorul", originalității în artă, gîndirea lui Doinaș pendulează între acceptarea absolută a limbajului poetic ce se constituie ca scop în sine și negarea parțială — prin intermediul analizelor de text — a acestuia. Niciodată nu concepe că limbajul poetic ar putea fi un simplu vehicul al denotației. Limbajul ca scop în sine — exagerînd — este o condiție necesară, dar nu și suficientă realizării plenare a actului poetic. Poezia trebuie să existe în lumea limbajului după modelul versului eminescian din Memento Mori: „munte jumătate-n lume, jumătate-n infinit". Între opiniile și practicile poetice extreme, Doinaș nu găsește, totuși, mereu vestita cale de mijloc care îi este lui însuși proprie. Și pentru că, dialectic, vestita cale de mijloc este o idealitate statică incapabilă de realizare în mișcarea vie.

În alte cîteva fragmente teoretice (epigonism, exotism, cîteva mituri ale poeziei moderne etc.), un cîștig al poetului Doinaș constă în faptul că nu face din eseu un instrument de pulverizare a culturii, cum se întîmplă adesea. Opiniile lui se încheagă în limite de timp și spațiu oricînd demonstrabile. Acest lucru nu îl împiedică să susțină idei, poate, exagerate : „Sentimentul originalității se naște din voința sau din candoarea autorului ; și crește odată cu lipsa de cultură a cititorilor săi. Orgoliul de a fi un scriitor original ar trebui să se risipească repede ca fumul în chiar cliva cînd punem mîna pe pana de scris" (pag. 224). Atenuarea unor opinii prea optimiste despre evidența originalității în opera literară este explicabilă, aici, prin însăși expresia artistică prudentă a poetului Doinaș, și trebuie luată ca o pledoarie pro domo. Sau : „Livrescul nu e cu nimic mai puțin demn de stimă decît firescul pentru că imitația culturii are aceeași valoare ca imitația naturii" (pag. 232). Chiar Doinaș sustinuse mai devreme că realul însuși („realitatea realului" după Dufrenne) nu devine niciodată operă de artă și că numai sensul lui e absorbit ; din această pricină, aceste două lucruri, realul și livrescul, rămîn fundamental antinomice, păstrînd, în felul acesta, și rațiunea mimesisului. Deci, nu e vorba de stimă, care poate fi egală, ci de adevăr, care intră într-o altă ordine ontologică, ordine în care livrescul ocupă un loc secund. Livrescul există, oricum, în orice carte, pentru că aceasta nu poate fi izolată de istoria celorlalte cărți, într-un fel fiecare carte mare însemnînd și o rescriere neobosită a unui text ideal inițial ; dar dacă ea, cartea, nu apare ca un act tautologic este tocmai din pricina firescului încorporat, a realului a cărui substanță e în afara oricărei tautologii.

Vorbind mai departe despre artele poetice, definindu-le riguros „sansele" și „inerțiile", Doinaș afirmă — cu îndreptățire ? — (după ce însusi căutase să înțeleagă poezia lui Mallarmé prin arta poetică a aceluiași) : „Corpul fix de idei al unei arte poetice ajută la înțelegerea poeziei exact așa cum cadaurul de pe masa de disecție pune bazele cunoașterii științifice a corpului viu" (pag. 232).

★

Am lăsat mai către final capitolul despre Orfeu pentru că mi se pare a fi cel mai bine scris și cel mai bogat în consecințe. St. Aug. Doinaș încearcă să realizeze, într-un fel, o nouă lectură a mitului. Tentativa lui Orfeu de a o scoate pe Euridice din moarte e o „concretizare a hybrisului", „o manifestare a unui daimon artistic, care-l împinge la un act ce vădește lucrarea concretă a unei fatale lipse de măsură". Și „ceea ce pare un eșec al inspirației se arată a fi suprema confirmare a unei crize esențiale a poeziei — criza adevărului poetic". Mai departe : „Nerăbdarea pe care o citim în gestul lui Orfeu de a se întoarce spre umbra Euridicei este nerăbdarea substanțială a Operei de a se verifica pe sine". Ultima frază mi se pare esențială. După Doinaș, destinul lui Orfeu este semnificativ pentru orice mare poet care trebuie să traverseze două vîrste : una a magiei poetice și alta a crizei poetice, cea de a doua fiind definitorie. Sugestia, însă, poate trece mai departe către o înțelegere a destinului poetic al omului în spațiul său istoric. Prima vîrstă a lui Orfeu poate fi a copilăriei omenirii semnalată de Vico, iar vîrsta crizei poetice, aceasta a epocii moderne căreia îi sîntem și contemporani. În alți termeni : Orfeu nu are în antichitate experiența infernului. Eșecul lui Orfeu ne aparține. Ne este contemporan. La început, în timpul vîrstei magice, creatorul și criticul alcătuiau una și aceeași ființă. Deși o cuprindea în sine, Orfeu era străin de știința artei lui, de aceea cîntecul nu avea un scop precis. El venea dintr-un inexprimabil absolut și semăna existenței, era fără oprire. Confruntîndu-și cu un anume scop — abolirea infernului — tăria artei lui, el cunoaște răgazul care generează reflecția. Pentru destinul poetic al omului, eșecul lui Orfeu echivalează cu intrarea în istorie. Cînd Orfeu intră în istorie, își pierde atributele esențiale. El nu mai mișcă munții, mările, cerul. Cîntarea lui nu mai ia parte la crearea ordinei universale. El mișcă mase, indivizi, conștiințe etc. Ceea ce altădată avea o utilitate cosmică — apărîndu-ne din această pricină ca gratuitate — acum are o utilitate socială și o gratuitate cosmică. Istoria nu lasă nimic din ceea ce aparține omului în afara ei. Omul istoric este un Orfeu întrerupt, omul metafizic este un Orfeu neîntrerupt și neauzit. Tăcerea lui aparentă este aceea a spațiilor infinite care îl înspăimîntă pe Pascal.

★

Fiecare cultură are o putere orfică specifică, putere care se degradează pe măsură ce se împlinește. Decadența, excesul formal, manierismul sînt semne ale crizei. Astfel : „În realizările ei poetice majore cultura noastră e prea tînără pentru a fi scîrbită de forme" — zice Doinaș. Deci, „scîrba" de forme este simptomul impotmolirii în limbaj, lucru de care, cum se poate deduce din observația lui Doinaș, cultura noastră e încă ferită. Luînd în serios sugestia poetului cu privire la cele două vîrste ale lui Orfeu, apare firească necesitatea unei anume ordini. Poezia nu poate intra în starea de criză înainte de a-și fi consumat vîrsta magică. Așa cum nu poate întîrzia în magie. Cultura română a cunoscut și cunoaște încă, simultan, ambele vîrste, fapt care-i creează o personalitate specifică, inconfundabilă. Așa se explică de ce unii vorbesc de tinerețea, alții de bătrînețea acestei culturi.

George Alboiu

MEMENTO

Tudor Mușatescu

S-au scurs patru ani de la acea dureroasă dimineață de 4 noiembrie cînd nea Tudorică a trecut în eternitate. Incredibil de repede s-a scurs timpul, incredibil de repede și nedrept s-a așternut un strat gros de uitare peste amintirea celui care mai întîi de toate a fost un om de o mare omenie, un suflet bun și generos, din care dragostea față de oameni și indeosebi de prieteni, curgea ca un izvor limpede.

Acest prinț al boemei bucureștene dintre cele două războaie mondiale, cu baston elegant și floare la butonieră, căutat și iubit de prieteni, scinteietor în replică și delicios în conversație, ne-a lăsat o operă ce va dăinui peste timp, el risipindu-se cu dărnicie și cu talent în versuri, proză și teatru.

Aidoma tuturor marilor creatori ai lumii, în umorul lui Tudor Mușatescu pîlpîia totdeauna tristețea unui om care vedea mult mai departe decît s-ar fi crezut.

În anii din urmă l-am văzut adesea în capul scării din locuința sa de pe strada Cazzavillan, numai zîmbet și farmec, alături de Cuțică — un dulău fioros — invitîndu-mă cu bunăvoință la o tacla ; l-am văzut la masa de lucru — ca un elev diligent în bancă — făcîndu-și „lecțiile" (cum îi plăcea să mărturisească) adică materialele pentru diversele reviste la care colabora ; l-am văzut închinînd un pahar de vin cu o noblețe care era numai a lui — cu scriitori de toate vîrstele și din toate generațiile.

Mai avea nea Tudorică o dragoste de un lirism delicat față de obîrșie. Nu știu cine spunea că orice despărțire poate să fie ultima. Poate că de aceea nea Tudorică se reîntorcea mereu către locul natal. Dorea să-și facă o casă pe meleagurile Cîmpulungului, dar moartea nu i-a mai dat răgaz.

Se împlinesc 4 ani de la acea dureroasă dimineață de noiembrie cînd trandafirii galbeni care-i plăceau atît de mult își uscau petalele înlăcrimate de rouă, în adierea vîntului de toamnă și în ciuda uitării nedrepte, zîmbetul lui nea Tudorică, zîmbet de o largă umanitate, ne urmărește alături de opera sa și din ea, într-o nemurire — drept cea mai frumoasă moștenire pe care o poate lăsa un om, un creator adevărat căci a fost Tudor Mușatescu numai zîmbet, „un zîmbet național", cum spunea odată așa de frumos, un bun prieten al nostru.

N. Ștefănescu

biografia debuturilor

Convorbire cu Cella Serghi

„Treisprezece ani am lucrat la ION şi voi, tinerii, vreţi numaidecît să vă apară cartea în vitrină, fotografia la gazetă“

— Aţi debutat în anul 1938 cu o carte care purta următoarea inscripţie : „Liviu Rebreanu, Camil Petrescu şi Mihail Sebastian vă recomandă acest roman“. Cum se explică aceste trei semnături de excepţie pe certificatul de liberă trecere în lumea scrisului ?

— Cu Camil Petrescu şi Mihail Sebastian eram prieteni. La Rebreanu am ajuns prin recomandarea lor. Sebastian a citit „Pinza de păianjen“ în manuscris şi a fost entuziasmat.

— Cum i-aţi cunoscut pe Camil şi Sebastian ?

— Cine-l cunoştea pe Camil îl cunoştea şi pe Sebastian : erau nedespărţiţi.

— Dar pe Camil Petrescu l-aţi cunoscut înainte,

— Da. Am avut ocazia aceasta deosebită într-o zi toridă de iulie. Ne-am cunoscut la un ştrand. Mi-a fost prezentat un bărbat nu prea înalt de statură, dar cu nume subliniat : „Scriitorul Camil Petrescu“ — rostit teatral, uşor afectat.

— Cine vi-l prezenta ?

— Regizorul Finţi pe-atunci actor.

— Oare la prima vedere, Camil Petrescu impresiona prin anume ceva ?

— Prin ochi. Nişte ochi extraordinar de albaştri, intenşi, foarte sfredelitori. O privire curată, ca de copil.

— Era, la data aceea, un scriitor cunoscut ?

— Eu nu auzisem încă de el. Întîi am crezut că e Cezar Petrescu. Pe urmă, cînd mi-am dat seama că nu e, m-am temut de întrebări. Capul meu era plin de literatură română şi mi-era ciudă că nu ştiu nici cine este şi nici ce scrie acest „scriitor“. Dar atunci, în 1928, lui Camil nu-i apăruse încă primul roman.

— Cînd i-aţi citit cărţile ?

— Foarte tîrziu. Cu toate că după întîlnirea de la strandul „Kiseleff“ am bătut librăriile cerînd romane de Camil Petrescu. „Poate de Cezar Petrescu“, îmi răspundeau librarii, oferindu-mi „Întunecare“ sau „Calea Victoriei“.

— Cezar Petrescu era la modă ?

— Da. Şi Ionel Teodoreanu.

— Şi pe Camil cînd l-aţi mai întîlnit ?

— I-am întîlnit numele, peste vreo doi ani. Mergeam pe Cimpineanu cînd m-am ciocnit de Bresliska, viitorul poet Breslaşu, pe-atunci proaspăt întors de la Paris. Eram buni prieteni şi-am sperat să-l impresionez spunîndu-i cîte realizasem între timp : mă măritasem şi întrasem la Drept. Credeam că şi apariţia mea o să-l impresioneze. Dar m-a expediat repede. „La revedere, mi-a spus, merg la cenaclu, la Lovinescu. Vin Camil Petrescu şi Hortensia Papadat-Bengescu“. „Camil Petrescu ?“ am întrebat. Auzeam pentru a doua oară de el. „Da. Şi Ion Barbu şi Felix Aderca“. Şi-a traversat. M-am simţit umilită. Şi cu sentimentul că el a ajuns foarte departe dacă poate frecventa un cenaclu de scriitori. „O uşă care mie n-o să mi se deschidă niciodată“, mi-am spus.

— De ce ?

— Veneam dintr-o lume foarte modestă şi pe care războiul o împinsese în deznădejde. Tatăl meu n-avea şcoală. Am fost, în familia mea, primul bacalaureat.

— Manifestaţi în vremea aceea veleităţi literare ?

— Nu. Visul meu era teatrul. Dar cum între timp renunţasem, eram hotărîtă să fac carieră la Curtea cu juri.

— Să revenim la Camil Petrescu.

— Ne-am întîlnit iar la ştrand : de data aceasta la „Lido“.

— Frecventa atît de asiduu lumea mondenă ?

— Camil era mare amator de sport. Dar în pasiunea lui pentru ştranduri şi stadioane se ascundea şi o latură tragică : surzenia. Se temea ca boala, care în vremea aceea se accentua, să nu-l scoată înafara vieţii, a întîmplărilor. Cred că şi din cauza asta frecventa cu atîta ardoare locurile unde existenţa se condensa. Dar pe toată deznădejdea lui, Camil a ştiut să desfăşoare un zîmbet fermecător. M-am cutremurat mai tîrziu, citind ceea ce nota, la vremea aceea, pe fila unui jurnal : „Am treizeci şi cinci de ani peste o lună. Lamentabil crepuscul. Mi-e silă nesfîrşită de tot. Literatura a ajuns să mă dezguste pînă la îmbolnăvire, ca hrana de cartofi în campanie“. Şi mie îmi păruse atît de tînăr ! Totul în jurul lui vibra.

— În ce măsură a influenţat Camil Petrescu trecerea dv. de la Curtea cu juri la literatură ?

— În măsura în care discuţiile despre literatură şi îndemnurile lui de a încerca să fac gazetărie, au creat în preajma mea o ambianţă cu mult mai atrăgătoare decît avocatura, care mă dezamăgea.

— Unde se putea vorbi despre literatură la vremea aceea în Bucureşti ?

— Ne întîlneam la Elysèe, restaurantul pe care el îl frecventa permanent împreună cu Sebastian.

— Acest Camil Petrescu „de ştrand“ şi „de cafenea“ împrăştie o impresie cam frivolă.

— În lumea dintre cele două războaie, o lume săracă şi speriată, marcată profund de prăpastia dintre clase şi subminată de mişcări sociale, cafeneaua bucureşteană nu era un loc de frivolitate mondenă ci un tărîm de manifestare al îngrijorării comune : discuţiile despre literatură însemnau mult mai mult decît nişte dialoguri estetice. Iar Camil nu avea nimic boem în ţinută. Dimpotrivă : cultiva o eleganţă engleză, fără nimic desuet. Dealtfel, era riguros de disciplinat. Trăia cu orar : ora cafelei de dimineaţă, lectura gazetelor — citea tot, dar absolut tot, în sfîrşit, interminabilele ore de scris.

— O viaţă atît de strins măsurată n-are un aer uşor meschin ?

— Numai în aparenţă. Era atît de pasionat în discuţie ! Fermecător, furibund. Dealtfel era suficient să-i vezi ochii ca să ştii cum este cu adevărat. În mobilitatea figurii lui, ochii erau cei mai puternici : extraordinari, vii, o privire care se schimba dintr-o clipă în alta. Îmi reaminteau mereu ce pierdusem : copilăria, marea. Dar nu bănuiam că la vremea aceea era atît de întunecat.

— Din ce motive ?

— Era după căderea „Mioarei“ şi i se închiseseră toate porţile. Piesa căzuse cu zgomot atît de mare, încît vilva literară care fluturase o vreme în jurul numelui său, făcuse loc tăcerii de gheaţă. Cînd l-am cunoscut, Camil Petrescu îşi consumase toate dezamăgirile : avea în spate — un război din care ieşise destrămat sufleteşte şi surd ; avea aproape toate piesele scrise dar nejucate, refuzate cu ostentaţie sau jucate fără succes ; la toate apelurile lui literare — succesul rămînea surd.

— Cum se explică ?

— Cînd Camil Petrescu era în plină activitate creatoare, Bucureştiul cultural aparţinea în cea mai mare măsură unei mici burghezii care citea doar „Universul“, „Adevărul“ şi „Dimineaţa“, mergea la teatru la piese străine, (Caragiale se juca foarte rar) şi care citea mai ales literatură străină : Proust şi Gide erau pe atunci idolii. Dintre români, cei clasici. Dintre moderni — cum ţi-am spus : Cezar Petrescu, Ionel Teodoreanu şi Panait Istrati.

— Suferea că nu este popular ?

— Da. Şi era furios. Nu preţuia scriitori de tipul Cezar Petrescu. Tot ce spunea el despre literatură răsturna scara valorilor acceptate.

— Ce-aţi scris ?

— După o excursie în munţi am scris un text intitulat „Weekend în Bucegi, toamna“, care s-a publicat la „Gazeta“ scoasă pe atunci de Ion Pas şi Ceaciru. Era în 32—33. Au urmat : „La baia de aburi“ şi „Meci de fotbal“, acesta republicat în 1946 la „România Liberă“. La roman am revenit mai tîrziu, după o întîmplare ciudată. Traversam bulevardul cînd era să fiu strivită de-o maşină. Accidentul acesta a trezit în mine un sentiment de anxietate, de zădărnicie a existenţei. Apoi a murit tata şi şocul a fost foarte puternic. Am început, de-odată, să scriu despre el. Cum fusese : atît de iubit, întins peste întreg universul copilăriei mele. M-am hotărît să scriu o carte despre biografia mea. I-am spus despre proiect lui Mihail Sebastian dar nu şi lui Camil Petrescu.

— De ce ?

— Romanul nu-i apăruse. Faptul că nu citisem nimic din ce scrisese mă împiedica să-i acord locul pe care îl merita.

— Cînd i l-aţi acordat ?

— În ziua cînd am văzut în ziar fotografia lui : se anunţa premiera „Actului Venetian“. Şi a doua zi, cînd în faţa fostului Teatru Naţional am văzut afişul reprezentaţiei. Atunci cineva m-a luat deodată de braţ : era Camil. „Hai la repetiţie !“ mi-a spus. Am pătruns prin intrarea actorilor şi-am ajuns în sală tocmai cînd luminile se stingeau. Decoruri, costume, totul mă făcea să uit că este o repetiţie. Camil nu mai era lîngă mine. Cînd, de-odată, am auzit în spate o voce care tuna : „Opriţi, repetiţia ! Prost ! Aprindeţi lumina ! Fii isterică Alta ! Dacă în teatru se confundă talentul cu temperamentul, fii măcar isterică !“ Era vocea lui Camil. O voce teribilă, încărcată de-o forţă pe care nu i-o ştiam. În clipa aceea am avut, brusc, revelaţia personalităţii lui.

— Aţi fost la premieră ?

— Da. Şi-am purtat prima rochie lungă din viaţa mea. Şi tot în seara aceea, cu nemaipomenită emoţie am simţit, pretutindeni, în spate, manifestîndu-se atît prietenii cît şi duşmanii lui Camil. Sebastian era tot atît de tulburat ca şi mine. Seara aceea a cimentat prietenia noastră. Toţi ne luptam cu sărăcia dar nu vorbeam despre asta. Încercam să fim optimişti.

— L-aţi numit pe Mihail Sebastian...

— Da. Avea doar douăzeci şi trei de ani cînd l-am cunoscut, dar îi apăruse deja primul roman „Femeile“ şi m-a convins imediat că este un adevărat scriitor. Nu ştiu cum, avea o pondere în tot ce făcea, o mare gravitate în ce spunea.

— Cum arăta ?

—Nu prea înalt. Şi blond ; şters, dar ochi verzi, profunzi. Cu gesturi calme şi cumpătate. Ciudat de matur. Camil era furios, irascibil, ochii lui atît de senini îşi schimbau mereu nuanţa, se înnorau, anunţau adesea furtuni. Sebastian avea un zîmbet uşor ironic, obosit, dar şi neaşteptate explozii de veselie. „În Cişmigiu au înflorit magnoliile, le aştept de cîteva zile“, spunea, şi ne lua să ni le arate. Îl pasionau oraşul, străzile, casele, ca şi pe Camil dealtminteri. Colindam împreună.

— Temperamente atît de deosebite, oare Camil şi Sebastian nu întrau niciodată în conflict ?

— Nu. Dimpotrivă. Se susţineau. Nimeni nu ştia ca Sebastian să menajeze orgoliile lui Camil. Era convins că este un mare scriitor. Şi că-i un noroc să te afli în preajma lui. Era de găsit cu Camil pe toate itinerariile Bucureştiului.

— Unde mergeaţi ?

— Înafară de Elysèe şi de Capşa — la „Corso“, o cafenea pe Calea Victoriei, vis-a-vis de Palat. (În incinta de azi a Bibliotecii Universităţii). Acolo veneau Streinu, Jebeleanu, Cioculescu, Oscar Lemnaru şi Carandino — era o cafenea de reputaţie bună, din punctul de vedere al lui Camil. Pe urmă, iarna, mergeam la patinoar. Unde sînt telefoanele era patinoarul Oteteleşanu. Veneam cu patinele pe umăr, îmbrăcată ca Sonia Henye, în roşu şi alb. Seara erau meciuri de hokey, mergeam cu Camil, Vraca şi Sebastian să bem ţuică fiartă. Mergeam şi la box, cu toate că mie nu-mi prea plăcea. Şi la fotbal, şi la curse de cai. Primăvara intra în scenă Calea Victoriei. Unde e „Romarta“ de astăzi odinioară era băcănia lui Dragomir Niculescu şi el ţinea o bodegă unde moda cerea să iei zilnic aperitivul : pateuri şi broaşte prăjite. Pe urmă vara venea cu sezonul de ştranduri şi toamna cu plimbările la Şosea. În comparaţie cu Capitala de astăzi, Bucureştiul de-atunci semăna cu un oraş de provincie în care toată lumea cu toată lumea se cunoştea. Exploziile lui vegetale te chemau să-i străbaţi peisajul, existenţa cotidiană se împărţea între casă şi stradă, anotimpurile legau cu aceeaşi culoare mahalaua de centru, dar pe Calea Victoriei sărăcia mergea cu ghetele sparte prin faţa galantarelor iluminate feeric, etalînd preţuri exorbitante şi inaccesibile. Dincolo de zîmbetele strălucitoare ale tinereţii noastre înfloritoare, cariul mizeriei negre rodea în fiecare din noi. În zilele — acelea care mi-au rămas în memorie ca o felie de soare, Camil nota în jurnalul lui : „3 mai 1930 — Zilele acestea ar trebui să-mi plătesc chiria. Tragedia mizeriei începe din nou. Sînt descurajat, dezgustat, nespus de obosit. Nu-mi rămîne decît marea durere, impresia de deznădejde, pînă în prag“. În anul 1930 i-a apărut „Ultima noapte de dragoste“ dar la 28 iunie 1931 nota în jurnal : „Cum e posibil să mă fi îngrozit atît de mult gîndul morţii, astă-iarnă cînd eram bolnav şi să mă împac acum, atît de mult, cu gîndul sinuciderii“. Iar Sebastian, sclipitor de tînăr şi de inteligent, scria în jurnalul pe care mi l-a dat fratele lui, după accidentul în care şi-a găsit moartea : „Viaţa mi s-a frînt iremediabil la 17 ani şi jumătate“. Ce i s-a întîmplat atunci, pentru ca la 30 de ani, cu maturitate şi în perspectiva timpului care a trecut să facă această, afirmaţie ?

— Păreţi foarte legată de Sebastian.

— A fost primul cititor al romanului meu. În prima lui versiune. Lui i-am dat manuscrisul, aşa cum era, plin de ştersături şi trimeteri, un fel de varză. N-avusesem bani să-l bat la maşină. „Este o operă literară în cea mai perfectă accepţiune a cuvîntului“ mi-a spus. „Dincolo de orice improvizare şi de orice diletantism“. Mai tîrziu a şi scris asta într-o cronică în Revista Fundaţiilor.

— N-a manifestat şi rezerve ?

— „Diana trece prea repede peste moartea tatălui ei“, mi-a spus. Datorită lui am rescris de zece ori acel capitol care rămîne pînă în ziua de astăzi, cred, lucrul cel mai bun pe care l-am scris cîndva.

— V-a ajutat să publicaţi cartea ?

— Da. I-a vorbit lui Camil despre ea cu atîta entuziasm încît Camil, convins că exagerează, m-a luat cu trăsura, şi cu manuscrisul în braţe m-a dus la Camil Baltazar : să-l citească şi el şi să-i spuie părerea.

— Dar pe ediţia de debut, Camil Petrescu recomandă, şi el, romanul.

— În cele din urmă l-a citit şi el. Unele lucruri l-au impresionat : copilăria, refugiul, războiul. Altele l-au înfuriat... Dar în caietul de note zilnice al lui Camil, existent la Biblioteca Academiei, autorul volumului „Tinereţea lui Camil Petrescu“ (Mihail Ilovici) a găsit şi a avut amabilitatea să-mi trimeată aceste rînduri : „În aceeaşi zi (23 decembrie, 1936) noaptea tîrziu. Am cetit pînă acum, ora două, romanul Cellei S... E de o bogăţie faptică, de o sensibilitate care depăşeşte cu mult ce aşteptam de la ea... Un material care, uşor prelucrat, — pentru mine ar fi uşor dacă aş avea timp — ar da o carte de mare succes“.

— Şi a găsit timp ?

— Nu. Şi atunci nu l-am înţeles. Camil se pregătea pentru doctorat. De zece ani se pregătea şi acum urma să prezinte teza. Şi doar nu mai era student, era Camil Petrescu ! Dar atunci cînd, prin stăruinţa lui Sebastian, Liviu Rebreanu a acceptat să citească romanul, şi l-am rugat pe Camil să-mi insemne ce nu e bine, ce trebuie să scot şi ce nu, m-a refuzat.

— Şi ?

— Sebastian a vorbit cu Rebreanu dar marele scriitor s-a arătat foarte sceptic. Făptura mea nu-i dădea prozatorului încredere. A şi întrebat : „Nu cumva eşti amorezat de ea ? Ştii că nu sînt de acord cu fetele care scriu romane !“

— Cînd n-aţi mai fost „o fată care scrie romane“ ?

— Cînd, la repetatele insistenţe ale lui Sebastian, Rebreanu a citit totuşi cartea şi i-a plăcut.

— Aceasta este cea mai tandră amintire pe care i-o purtaţi lui Sebastian ?

— Nu. A venit, din păcate, după război, o zi de primăvară strălucitoare, cînd ne-am plimbat amîndoi pe aleile Cişmigiului, vorbind cu nostalgie despre anii care au trecut. L-am invitat pe Sebastian să ia şi el parte la universitatea Democrată unde eu eram secretară. Sebastian a fost printre primii care s-au angajat politic în preajma lui 23 August. A fost de acord şi a rămas ca el să-mi dea telefon a doua zi dimineaţa. Urma să ţie primul curs despre Balzac. Dar telefonul lui n-a mai venit niciodată, pentru că a doua zi, la ora două după-amiaza, Sebastian a suferit acel nenorocit accident de maşină care l-a omorît.

— Vă rog să vorbiţi acum despre Rebreanu. Numele lui pe-un certificat de debut este cel mai surprinzător.

— Pe Rebreanu l-am cunoscut prin Camil Petrescu. Ţinea foarte mult să-mi prezinte piscurile literare şi să mă ferească de clientela de cafenea. Deşi printre aceştia erau şi ziarişti cunoscuţi, semnatari de rubrici la marile cotidiene şi care mi-ar fi fost de folos, poate, după debut... Am fost la Rebreanu acasă, în locuinţa lipită de cea a lui Lovinescu, vis-á-vis de facultatea de drept. Ne-a primit bucuros, poate că şi din pricina lui Camil : se stimau foarte mult.

— Scriseseţi deja romanul ?

— Nu. Discuţia pe marginea lui a avut loc mai tîrziu, cu alt prilej. După insistenţele lui Sebastian, Rebreanu m-a invitat acasă la el şi-am nimerit într-o seară cu musafiri. Ţin bine minte scena : uşa s-a deschis exact în clipa cînd eu sunam. Peste spatele persoanei care ieşea luîndu-şi rămas bun, am văzut coiful de argint al lui Liviu Rebreanu. Acolo, în hol, printre pălării şi paltoane, Rebreanu mi-a aşezat palma lui mare pe umăr şi mi-a spus : „Eşti un scriitor“. Dar avînd musafiri n-a intrat în amănunte. Cîteva zile mai tîrziu, cînd m-a chemat să-mi restituie manuscrisul, mi-a spus : „N-am făcut nici o însemnare. Dacă ai fost în stare să scrii cartea asta, ai să găseşti singură ce trebuie să scoţi, ce trebuie să adaogi. Pune manuscrisul într-un sertar şi ţine-l acolo şase luni. Pe urmă pune-te pe muncă“. Am izbucnit în plîns. Rebreanu s-a ridicat, înalt, superb. Parcă era propria lui statuie. Şi ridicînd vocea : „Treisprezece ani am lucrat la **Ion** şi voi, tinerii, vreţi numaidecît să vă apară cartea în vitrină, fotografia în gazetă“. „De ce plîngi ?“, m-a întrebat mai blînd şi mi-a dat batista să-mi şterg lacrimile. Nu i-am spus că sînt la capătul puterii în lupta cu existenţa.

— Aţi refăcut cartea ?

— Da. Şi dacă şi astăzi m-ar trezi cineva să mă întrebe care a fost clipa cea mai frumoasă din viaţa mea, n-aş ezita să răspund : „Acolo a fost. În faţa lui Liviu Rebreanu. Cînd mi-a aşezat cu palma pe umăr epoleţii de scriitor“.

Sânziana Pop

● Veneam dintr-o lume pe care războiul o împinsese în deznădejde ● Camil Petrescu avea dreptate : proza se scrie foarte greu ● Nimeni nu ştia ca Mihail Sebastian să menajeze orgoliile lui Camil Petrescu ● Mizeria defila cu ghetele sparte prin Bucureşti ● Rebreanu mi-a spus : eşti un scriitor.

— Pe cine admira ?

— Pe el însuşi. Şi pe Arghezi, pe care eu nu-l citisem. Şi pe Hortensia Papadat-Bengescu. Aşa că am rămas foarte mirată cînd mi-a pus în mînă o carte de Tudor Teodorescu-Branişte — „Băiatul Popii“. Numele marelui gazetar avea pentru mine un prestigiu extraordinar, era „numărul unu“ al presei. Dar cartea m-a dezamăgit. I-am spus : „O carte ca asta pot scrie şi eu“. Mi-a replicat : „Ţi se pare. Ia încearcă“. „Am să încerc“, am spus. „Bine“, a rîs, „mîine ţi-aduc un caiet“. Şi mi-a adus, am şi acuma caietul. Dar Camil avusese dreptate : proza se scrie foarte greu. Am compus un bruion de roman sălciu şi anost. Am mers şi i-am mărturisit.

— Erau primele pagini scrise ?

— Nu. Scrisesem cîteva reportaje, tot la îndemnul lui. Dorea să fac cronică mondenă. Îmi vedea verva, credea că sînt şi spontană : cît se înşela. Ar fi dorit să fac o carieră ziaristică, după modelul, pe-atunci celebru, al Odettei Panetier, pe care o admira. „Nu te risipi“, îmi spunea, „de ce vorbeşti atît de mult în loc să scrii ?“ Pînă la urmă, din atîtea îndemnuri, am scris cîteva articole, dar n-am perseverat.

spirale

„La capăt“ de Leonid Dimov

Cu Leonid Dimov se întîmplă acum ce s-a întîmplat cu Marin Sorescu în urmă cu cîţiva ani, cînd, acesta din urmă, a luat drumul teatrului într-o bravă încercare de a scăpa de manierism. Ca şi marii actori, de fapt poeţii cei mai interesanţi se scriu pe ei înşişi; neputînd să se salveze de la repetiţie, de la aceeaşi gestică lirică care, prin cantitate, devin un balast şi îl exasperează pe cititor. În cazul lui Leonid Dimov rezultatele nu sînt pînă acum deznădăjduitoare. Aerul lui levantin, coloristica de caleidoscop a versului său şi o melancolie funciară îl ancorează încă într-un teritoriu de straniu farmec, unde odată atras cititorul nu mai are ce face şi merge cu el. Cuvintele ar fi cam aceleaşi, stările de asemenea, adică un vag tulburător, un vacuum de sentimente, o vanitate rănită din care se răspîndesc străluciri obosite, acele lumini crepusculare care nasc totdeauna poezia. Cînd se ia coarda minoră, adică poetul încearcă să devină cantabil, săltăreţ, ne aflăm în linia minulesciană, ca în „Inserare“ sau în „Relict“ : *„De prin vremile greceşti / Leneş, în sufragerie / Bate-n tacte la fereşti / Un amurg ca de lămîie / Toate stau pe loc, fireşti / Nemişcate, ca-n cutie : / Geamurile prinse-n cleşti / De alamă cinepie / Porţelanuri chinezeşti / Adunate pe-o tipsie / Ceainic alb horit de ceşti / În dantelă viorie / O, de n-ar fi fost să creşti / Sol cu barbă pămîntie / Şi veşminte boiereşti / Foşnitoare-n vrăjmăşie / Chiar din palpitări lumeşti / Vise oarbe cînd învie / Sub iviri gospodăreşti / În odaia fumurie“* (Inserare) sau : *„Iute, ca pe tobogan / coborît-a în cîmpie / Micul ierbivor montan / Chinuit de-o gelozie / Cum se chinuie în van / Înşelat fiind de vie / Nălucire cu tulpan / De mătase argintie / Iată-l a căzut în lan / Dimineaţa cînd învie / Filmele cu Stan şi Bran / Sus, pe gîrla plumburie“* (Relict).

Dar aceste cronici rimate sunt întîmplătoare la Leonid Dimov, pentru că, în totalitate, volumul „La capăt“ lasă aceeaşi impresie de bun meşteşug poetic exercitat cu siguranţă, cu un penel plin de nuanţe. Iată acest „Îndemn“ : *„Nu mă mai tortura sau torturează-mă / Cobe de care totul se reazemă / Cobe lucie care luneci alene / Lăsînd în urma-ţi albastră lene / Şi vechi imagini de garduri roase / Cu dihori privind prin şipcile scoase / E, poate, desigur, mă rog, bate laba : / E poate totul degeaba / E miezul gol, desigur, în toate / Şi totuşi, şi totuşi, şi totuşi mă bate / Gîndul să mă mai joc odată / cu bilele mele de sticlă colorată/ Şi s-aud cum rid odată cu mine / În zornăit, paserile androgine / Din încăpere / Ia să păstrăm cu toţii tăcere“*. Aici presentimentul unei catastrofe sau al venirii morţii este dibaci sugerat printr-o lentilă obosită, în care amintirea produce imagini vechi ale trecutului, există în versurile lui Dimov o privire tandră către primejdie, de fapt un sentiment de neprimejdie, produs de ironia cu care poetul tratează materialul liric. De fapt cheia poemului o dau acele *paseri androgine* pentru cine le cunoaşte semnificaţia.

Un Bacovia bine filtrat se poate desluşi în „Relicvar“ : *„A pătruns un fum nemeritat / Peste cîinele negru cel împăiat / În sala cu nenumărate relicve derizorii / Vin puişorii ! Vin puişorii ! Vin puişorii ! Vin puişorii ! / Aurii, de găină, îi auzi ! / Cum ciurliucăie printre cucuruzi / Pe marea tapiserie rurală / Tulbure, aproape nouă şi confidenţială / Aşezată pe peretele din faţă / Reprezentînd înecarea Lumii Noi în verdeaţă / Şi mai sînt gramofoane, şi mai e / O cutie cu capac de smalţ : un cloisonné singurul obiect funcţional / Plin cu depozit ancestral / De pulbere împărţită-n două : / O parte mai veche, alta mai nouă / Dar, / Deşi pare ciudat şi rudimentar / Dacă-ţi încordezi auzul mai tare / Ai să distingi o fanfară sfîşietoare / Atît de depărtată / Atît de înceată / Că scad toate buluc să te secere / Către microcosm într-un punct de trecere“*. Ne-am întors la metoda inventarierii atît de dragă poetului în care aglomerarea de termeni cu nume rezonantice creează o fină plasă de cuvinte, adevărată capcană pentru cel ce citeşte. În tot acest poem pluteşte o tristeţe abia disimulată, avem mereu, cîtindu-l pe Dimov, imaginea unui sastisit de o trăire directă, de ins ce se retrage ca melcul în propria-i cochilie, aglomerînd în juru-i un univers inventat, infantil. Ca să fiu şi mai explicit, iată reperele poetului : gramofoane, cloisonnéuri, gonguri, becari, peizaje generale, încinte nesfîrşite, gamele, corcoduşi şi zarzări. catane cu corn (la capelă), (element bacovian şi el), clopote de sticlă roză, mierle de onix, împăraţi bizantini, cavaleri din Ţările de Jos, inocenţi, sipeturi secrete, stihare de brocart, cupole, căruţe cu globuri, fluiere de agată, fesuri, oaspeţi tunguşi, faianţe, saloane albe, soare negru, mierloi, mingi, mistreţi, amiezi lăptoase prin care bărbaţii plutesc spre casă cu balonaşe agăţate de tors în zborul lor dus şi întors, un soare galben de Pergam, catedrale de alamă, basilici cilindrice, triste paralelipipeduri, pictate cu privighetori şi scatii, frontoane tulburi, parcă în ruine, mirosind de departe a digitalină, portocali de visc îngheţaţi în ere, neclătinîndu-se la nici o adiere, tineri în costum de arnăut, harabale şi ceţuri învelind vocale, pietoni trişti, o scamă tulbure şi glaciară, în sfîrşit, acele remuşcări levantine care ne trimit direct în bizantinismul lui Leonid Dimov.

Citeodată poetul trage cite o tiflă şi atunci ne găsim în faţa unui mironparaschivesc de cea mai bună factură : *„De după colţul ultim, din oraş / Priveşte : vine vînăt ucigaş / Încins în catifea cu guleraş / Şi ţine în palma dreaptă cutitaş : / Atît de scump, de palid, de golaş / C-ai vrea să nu-i te împotriveşti şi, / Să-i vii cu inima în sufertaş / S-o taie el uşure, ca pe un caş / Iar tu, esttimp, inveselit băsnaş / Să-i spui poveşti cu iele-n alt lăcaş / Jelind un împărat sinucigaş / Cu boiul subţiratic şi gingaş... / În luntre-s, fără visle şi luntraş“* (În voia valurilor).

Cam din aceeaşi familie, dar cu apăsarea pe o pedală mai gravă, ni se pare poemul „La jumătatea drumului“ : *„Eram la o masă / Albă, aşezată sus pe terasă / La mare înălţime. Jos / Răsunau turlele oraşului pîntecos / La care poposisem în acea dimineaţă / Plin de veselie şi de viaţă / Sorbeam cu paiul băutură / Vorbeam politică ori literatură : / Nu-mi mai aduc aminte / Cînd, îmbrăcat în străvechi veşminte / S-au ivit de după colţul lateral / Mergînd alături în aerul duminical / Drept în mijlocul străzii cu fîntînă arteziană / O duzină de fete din vremea melovingiană / Erau şerpuitoare şi ţigănoase / În mantiile de brocart şi fişiuri de mătase / Cîntînd o melopee necunoscută / Din mandolă, din ţiteră, din lăută... / M-am uitat la rosul lor de molii veşmînt / Cîteva clipe, fără să zic un cuvînt / Şi, dintr-o dată / Cuprins de mînie turbată / Le-am strigat peste crăitele ude / Din faţa berăriei : — Paparude ! / Ele au scos un vaet subţire / Frămîntîndu-şi mîinile în neştire / Nu de teamă ci de mila mea / Mai ales că una cu bundiţă de catifea / Zicea că mă ştie / Încă din copilărie / Ba chiar povestea la repezeală nişte scene / Jumătate bisericoase / Jumătate obscene / Pe care, fără îndoială / Le visasem într-o noapte pascală... / O ! Cum s-a desprins din şirul de fete / Acea fată, în sunet de clarinete / Şi a venit să-şi aşeze o coapsă / Chiar pe masa mea. Drept pedeapsă / Fără marafeturi deşarte / Am trecut din viaţă în moarte / Urca treptele un distins necunoscut / Care, în limbajul secolului trecut / — Voiţi, domnule — mi-a spus — a mai zăbovi / În compania mea, căci se va ivi / O ducesă scăpătată sosind de departe / Căreia, în vorbirea curentă îi spuneţi moarte / Şi, cu adevărat s-a ivit / Un fel de gospodină în peplum peticit / Desculţă, trupeşă, marmorată / Mirosind a busuioc, cu pielea păstrată / Ocrotitoare / Pînă şi în degetele de la picioare / Care — ce să mai vorbim — erau lucrate / De cioplitori împăraţi din antichitate / Am scîncit ca un căţeluş dus la îmbăiere / M-a trecut aşa, ca o înviere / Prin tot trupul netrezit încă / Am simţit că mă mănînc / O sete de hirjoană şi de împreunare / Şi-am dat să-i desfac nodul de la cingătoare / Ea mi-a zîmbit şi s-a desprins / Privind către insul distins / Şi, într-o mică frază ovoidală / Mi-a spus că a renunţat la viaţa sexuală / Şi că i-ar fi tare rusine / S-o ia de la început împreună cu mine / Apoi am plutit toţi trei peste zidării / Peste edificii la cărămidă şi cupole smîntînii / Pînă ce mi-a şoptit : — acum te las... / Am plîns, mi-am luat bun rămas / Şi-am rămas cu domnul acela distins / Într-un living-room necuprins / Unde departe, în colţul întunecos / Duceau două scări : una în sus, iar alta în jos / Despre cea de jos n-am nimic de spus / Pentru că am ales scara ce ducea în sus / Către portalul cu feronerii şi aplice / Unde, goală puşcă, m-aştepta Beatrice / Era foşnitoare şi iubeaţă / Eu însă i-am spus că nu mai sunt în viaţă / Şi m-am furişat printre clanţe şi spaţii / Pînă în marea sală de operaţii“*. Poemul are lungimi şi cade chiar în anecdotică, dar senzaţia de halucinaţie a morţii venită ca-n romanticii fantastici salvează totul. Există aici şi Mateiu Caragiale, cum, de asemenea, poemul sugerează apropieri de mai noul Borges.

În totalitate volumul „La capăt“ atestă o puternică prezenţă poetică în persoana lui Leonid Dimov.

Eugen Barbu

contemporanii noștri

Poezia lui Ion Caraion

Din așa-zisa „generație a războiului" face parte și Ion Caraion (n. 1923), camarad cu Ben Corlaciu și Geo Dumitrescu, amicul lui C.T. Lituon. Poetul, debutant la douăzeci de ani cu „Panopticum", plachetă cenzurată, astăzi curată raritate bibliofilă, scoate alte două volume numai-decît, pentru a reveni „vingt-ans après".

O evoluție nu-i detectabilă substanțial, iar forma este numai la prima vedere complicată cu anii fiindcă Ion Caraion (neobosit făcător de antologii personale) este un poet cu umori, preocupat de revelarea efigiei proprii. Nu o dată Ion Caraion scrie poezii pe ruinele altora vechi sau retrage liniile unor „poeme pierdute". Pare că poetul lucrează la un zid liric pe care îl dărîmă parțial spre a-i adăuga noi cărămizi și această muncă de Sisif este însuși modul de viață al poeziei lui Ion Caraion. Maniera, mișcarea statornică și automată a spiritului, e tot ce poate fi mai străin de esența acestei lirici care provine dintr-o neliniște dominatoare.

Într-un loc, poetul evocă o „străină" în vers livresc : „Îți sărut prefigurările coapsei / și aburii muzicali din preajma umerilor / și sînii — calde basoreliefuri /... / Și iată, vii la fereastră / odată cu sentimentele de porțelan ale ploilor, te-nalți pe vîrfuri, dezmierzi ozonul / și-o liniște chirilică urcă pînă la frunțile ciinilor / care au înnebunit în balade" **(Străina)** Lumea jocului, întoarcerea la ingenuitate nu-s uitate nici acestea : „O caisă și-un cais / alergau prin paradis, / Panică primordială / încolți sub o petală, / trăsări sub un cubelc : „Eu nu pealcă, eu nu pelc / Nu de flică, da' ne calcă ! / Eu nu pelc, nici ea nu pealcă /... / Și-oamenii dintii, buimacii / le-au făcut semne cu macii / **„(Nevinovăție)** Melodia pură, iscată din asociații superficiale e reperabilă nu o dată : „Marioneta mea, / vino de te joacă-n perdea. / Aveai o piele caldă și moale ca un pui. / Unde sînt prolegomenele lui ? / El care trece prin părul tău, babă, / cu clini dezlegați și detreabă / ehei ! / Și grei / de lenea din ei" **(Imbieri).** Cine caută la întîmplare prin volumele lui Ion Caraion dă îndată peste imagini de bilci, de carnaval, detectează clovnerii, fapte de comedie macabră. Frustețea și suavitatea se împletesc la tot pasul iar cînd formele liricii culte se golesc de substanță, Ion Caraion face apel la poezia arhaică, nemuzicală, înfricoșată și stranie.

Cum se vede, e peste tot o sete de cuprindere a totalității, exprimată succesiv și reperabilă numai la analiza întregului. De aici vine impresia **proteicității** care este, în fapt, o formă a ubicității și prin raport la om denotă un exces de experiență și de neplăcere. „Mă cunosc toate lucrurile / Nu mai sînt liber / Să înopți în cartofi, în pietriș".

Spiritul suferă de o „bubă" misterioasă și această plagă intratabilă este neliniștea cunoașterii infinite, instinctul migrației prin regnuri și forme : „Am părăsit apele și ne-am retras în pietre / am părăsit pietrele și ne-am retras în copaci / am părăsit copacii și ne-am retras în aer / am părăsit aerul și ne-am făcut închipuire și stele / dar pietrele, copacii și păsările / dar aerul, închipuirea și stelele / au venit după noi în vis. / De fapt murisem de-atunci / ca un întuneric duios" **(Pămînt de tristețe).** La Ion Caraion, sufletul e fantastic și gregar, curios, însetat de orizonturi, experiențe și noutăți însă cu observația că aici nemulțumirea este nesfîrșită și brutală. Cunoașterea, de orice fel, conduce la scepticism și-l aruncă pe poet în solitudine : „Am cunoscut-o noaptea / întîmplări mărunte ca fosnetul / Stele mici ca niște mormoloci / pereți-templu șoareci sacri / deasupra

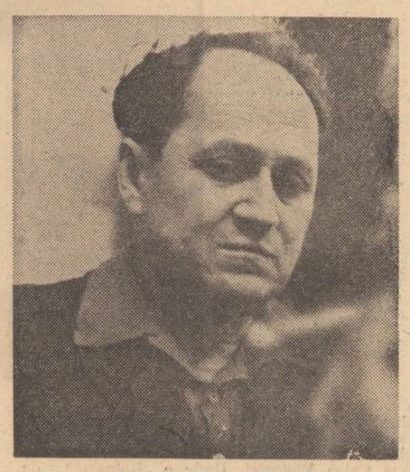

fîntînilor magice — femei / Picura cîntecul și cîte-o lumină / Întunericul se revela ca o arheologie / E-n noi o poveste... / Altceva cred că înseamnă întunericul" / **(Trib XXVII".** Poetul face versuri din materiale felurite, din vorbe aspre, minii și suavități, exprimînd pe această cale „eterna pulverizare și realcătuire a universului". Simțul puternic al elementarului înapt de individuație statornică naște în om senzația de inconsistență ontologică, de fugozitate. „Plenitudinea" e mai degrabă o invazie a ceții (element versatil, efemeridă) și seamănă cu încremenirea letală. „Și totul avea ceva de tinerețe masivă, / de bucurie care n-o să se mai întoarcă. / Ceața cu obraji de sugativă / din oraș intra-n păduri și parcă, / parcă timpla ta îmbrobonată împăienjenea sub un zuluf. / Să-nceapă un cîntec undeva în văzduh / care să nu se mai termine niciodată".

Poezia lui Ion Caraion deschide perspective înfundate în ceață, în impalpabilitate, vorbind despre obiecte și numeni, mișcări și idei, printr-o adîncire surprinzătoare în infinit. Poetul are un acut simț cosmic, de extracție populară și e în esență un liric arghezian. Lumea lui, fugitivă, e departe de armonie și lirica aceasta e catagrafia unui tărîm stăpînit de învălmășeală și nu de metamorfoze calculabile : „Vegheată de faguri și struguri / Îmi vei pune în mînă o viperă / Soarele va scutura păsări vechi / În ornicul florilor". Dulceața, zaharicala, se amestecă cu otrava și conține venin. Ornicul, imaginea veșniciei este așezat între efemeridele vegetale. Mișcarea lumii e tulburătoare pentru suflet și dă impresia „anamorfozei", a mecanismului gol. Vrăjmașă în principiu muzicii și ca atare stării armonice, poezia lui Ion Caraion vorbește despre tăcere, singurătate, exod, somn amurgire. Timpul este, mai peste tot, al incertitudinii : crepuscul, înginarea zilei cu noaptea, în zori.

Originalitatea liricii lui Ion Caraion stă în adîncimea perspectivelor interioare. De la izbitura grea, expresionistă, pînă la visul răsfrînt în oglinzi concave — toate formele poetice sînt reperabile la tot pasul. Poetul vorbește despre văzut și nevăzut (pe care vrea să-l și deseneze, să ajungă „deasupra deasuprelor"). O singură faptă este salvatoare în poezia lui Ion Caraion și aceasta este iubirea. Nu-i aici prosternarea de origină petrarchistă, înaintea iubitei, fiindcă poetul nu cîntă persoana ci sentimentul, mai exact starea erotică, curat analgezic. Simțirea iubirii ca pe o vrăjmașă a singurătății este de o mare frumusețe : „O presură caldă, stringi mîinile aripi, / Dar plîngi lîngă mîne cuprinsă și țipi / Căzută alături ; răsari din viori, / cuib mic de mătase cu — adînci subsuori... / Îți mîngîi condurii cu mierlele vii, / Claviaturile calde, copilărești bucurii / Și-n moi portative cu clampe ovale / Tristețea din somnul odăilor goale" **(Tornadă)** Erotica este felină, încleștătoare ori dimpotrivă diafană : scoborînd din cea mai pură linie baudelairiană : Suavitatea mișcării senzaționale, însușirea de a fi simultan focos și liric — toate acestea sînt și în **Florile răului.** Șoldurile sînt „întinse ca o capsă", pulpele — înflăcărate, aprinse, singele pare de porfir. O revărsare de materii grele, brute, încinse și înfierbîntate ne întîmpină la tot pasul. Însă răzmerița simțurilor nu-i totdeauna brutală, animalică fiindcă instinctul se poate îmbrăca în haine de ceremonie, se face agentul unui rit fastuos : „Atîta frunzărie de aur și meduze / Întîrziată-n carnea bacantelor la hanuri / Ne-au răgușit bețiile pe buze / și singele în căni de porțelanuri". **(Nacela)** Iubirea în poezia lui Ion Caraion (unul din marii erotici ai poeziei actuale, lîngă Nichita Stănescu) stă între „tornadă" și „sonatină". O evoluție a sentimentului se poate totuși detecta aci, în sensul că poetul e la început interesat de brutalități, are înclinație către viața periferiei (în stilul avangardei). Pe urmă, violența erotică scade, prefăcîndu-se într-o litanie surdă în care „cad frunzele în Galaad".

Din aceste schimbări, explicabile, Ion Caraion și-a compus un stil de stridențe în expresie și de încordări în simțire, și-a înălțat o lume a excelsor și a visătoriei, un „tărîm nelunesc". Lira lui, îmbătată de otrăvuri baudelairiane are totuși acea înălțare la simplitatea esențială, exprimînd un univers a cărui lege e curgerea : „Cînd se culeg roadele pleacă păsările. / Cînd vin păsările se zămislesc roadele. / Hora nu îmbătrînește niciodată. / La mijloc sînt munții și deasupra / deasuprelor e mijlocul munților / Ca forma durerii spre forma gîndirii / Timpul ia asupră-i întrebările și cugetul".

Artur Silvestri

profil

Mircea Constantinescu

Născut la 17 iulie 1945. Absolvent al Facultății de filosofie, Universitatea din București.
Bibliografie : Ciudățenii de familie, *schițe și povestiri, 1968 ;* Cancerul blond, *roman, 1970 ;* Smog, *roman, 1971.*

În curs de formare a unei personalități, nedeplin cristalizată în volumele tipărite pînă acum (cel mai recent e apărut în 1971), proza lui Mircea Constantinescu descinde, în toate laturile, din mai generala îndrumare a prozatorilor tineri din a doua jumătate a deceniului trecut spre înnoirea și îmbogățirea materialului de observație paralel cu efortul de asimilare a celor mai noi tehnici narative, proces cunoscut mai cu seamă în aspectele excesive decît în realizările notabile, fără ca totuși acestea să lipsească. Romanele de astăzi ale lui Augustin Buzura, Corneliu Ștefanache, Bujor Nedelcovici, Virgil Duda, Sorin Titel, Nicolae Damian, Romulus Guga, A. D. Munteanu, Petru Popescu, Constantin Stoiciu, Gh. Suciu, deosebite ca factură și ca resurse, deosebite și ca valoare, avînd însă năzuințe comune, nu au apărut pe un teren cu desăvîrșire nepregătit ; le-a precedat seria foarte bogată a volumelor de „proză scurtă" din anii 1966—1969, semnate, unele, chiar de autorii amintiți, aparținînd, altele, unor scriitori ce tac, inexplicabil, de mai multă vreme, în această ordine cei mai însemnați fiind Horia Pătrașcu, George Bălăiță, Iulian Neacșu. Cu „proză scurtă" a debutat, de altfel, și Mircea Constantinescu, schițele și povestirile lui delimitîndu-se prin interesul aproape exclusiv pentru viața afectivă a tinerilor, de regulă elevi și studenți, care trăiesc în forme acute și amplifică lăuntric dezamăgirile virstei. Neînțelegerile cu părinții, cu prietenii, cu fata sau cu băiatul iubit iau în mod curent forma unui conflict între sensibilitate și indiferență, între puritate și platitudine sufletească, între visul naiv, hrănit cu materii livrești și brutalitatea împrejurărilor imediate. Stînd sub înrîurirea prozei lui Truman Capote, de regăsit și în latura compozițională, povestirile lui Mircea Constantinescu sunt impregnate de o febrilitate ce-și depășește adesea obiectul, sursa ei aflîndu-se în afara personajelor și a situațiilor. Expresia acestei încordări abstracte o reprezintă romanul **Cancerul blond :** formația unui adolescent este înfățișată aici concomitent cu excursul eseistic anticipînd evoluția ulterioară a eroului sau analizîndu-i retrospectiv manifestările — „intenționăm să discernem cam tot ce se află în spatele gesturilor, aparențelor, oricît de mărunte și comune ar părea ele — iar Val nu va ieși gestic decît foarte rar dintr-o gamă comună ; numai o serie de conjuncturi vor facilita (și au facilitat) cîteva manifestări cu totul și cu totul neprevăzute, cu grave și la fel de neprevăzute consecințe — să discernem, cum ziceam, tot ceea ce, moleculă cu moleculă, element cu element, sedimentate, vor constitui un organism sufletesc complex, contradictoriu și singular, discernămînt fără de care înțelegerea viitoarei personalități va fi practic imposibilă". Scriere de tip gidian, nutrită din cultul experienței, în care personajul este și autor, meditînd asupra creației sale, **Cancerul blond** este totuși un roman confuz gîndit, deși propulsat de mari ambiții, mai realizat în planurile secundare — evocarea mediului burghez în declin al familiei lui Val Steriadi și a somnolentei atmosfere din privincialul oraș T., descripția cînd molatică și cînd explozivă a momentelor de trezire a instinctului erotic — esuînd în cele principale, fie prin lipsa de justificare a tratării personajului din perspectiva viitoarei „complexe" și „singulare" personalități, aceasta rămînînd însă complet nerevelată, fie prin îngrămădirea prolixă de speculații cu caracter de jurnal de creație. Virtual mai interesant este următorul roman, **Smog,** compus din douăzeci de episoade unite prin urmărirea, în ipostaze variate, a unei singure probleme. Explicația o găsim în ultima secvență. Eroul de aici, un student care face literatură (în proza lui Mircea Constantinescu abundă personajele cu veleități literare !), își stabilește ca probă de capacitate creatoare scrierea unei „veritabile povești de dragoste", urmînd să fie „ceva mai mișcător decît un crepuscul bucureștean, decît vuietul mării în drentul granitei, decît sentimentul care te stăpînește nopți de-a rîndul după ce ai ajutat un orb să traverseze bulevardul..." Cunoscînd însă viața mai îndeaproape, e nevoit să renunțe la idee, „pe zi ce trece am descoperit tot mai mult fum, tot mai multă ceață... și toxine, și cupiditate, și accidente, prea multe accidente, cazuri speciale, unicate, dezechilibrate, stafii ale unor consacrate bune intenții... N-am reușit... m-a împiedicat smogul... Există ceva care-ți atrofiază simțurile simultan-sagace-perfid... smogul..." Romanul conține, prin urmare, o colecție de asemenea cazuri speciale, în care sentimentul pur al iubirii este, nu-i așa, „poluat" de **smog** — reprezentat de preiudecăți, de tare morale, de corupție spirituală, de fiziologie și chiar de hazard, autorul luîndu-și prea în serios, interpretîndu-și **ad-litteram** metafora din titlu. Marionete cu costume schimbate de la un episod la altul, fără identitate, mișcîndu-se mecanic pe sfoara minuită cu abilitate de autor, cuplurile de personaje din **Smog** sunt de fapt reprezentări statice ale unei teme abstracte. Multă „iubire" așadar, însă puțină „intrigă" — adică un rezultat al ilustrativismului. În ciuda unei evidente maturizări a expresiei, în ciuda unei remarcabile uneori capacități de a contura exact și profund o mișcare, un gest, o replică, întreaga carte pare un montaj literaturizat de fapte diverse, supărător prin linearitate ostentativă ; scriitorul își trădează ideile, multe și amestecate adesea, îngroșîndu-le excesiv, încă neavînd, cu alte cuvinte, o disciplină interioară a creației ; rămîne să așteptăm cărțile următoare.

Mircea Iorgulescu

„Revizuiri" lirice

Urmare din pag. 1

ce-i conferă, în esență, o personalitate neoscilantă precizată de la început, dirijîndu-i stabil anume însușiri înnăscute sau căpătate. Orice creator își menține aceeași virstă interioară, identificabilă într-un grafic constant al preocupărilor sale creatoare, *indiferent la ipostazele și metamorfozele traversate. Virsta interioară stă într-un mod subiectiv de răsfrîngere a eului profund al creatorului, rămînînd la o permanentă egalitate de ton, dincolo de orice avataruri fizice ori „metafizice". Ceea ce se schimbă e numai modul de substanțializare a acestei virste,* forma expresivă. *Cum apare la Mircea Martin, noțiunea de „virstă interioară" nu este îndeajuns de precisă, neputînd fi raportată la „generația de creație", întrucît ea conturează mai mult o* coordonată individuală. *Extinsă la „generația de creație", virsta interioară ar reprezenta, în cazul acesta, după noi, tocmai* schema valențelor structurale, *propusă de o generație sau alta, indiferent de virsta cronologică,* acei factori formativi, ideativi și expresivi, *ce le diferențiază și le apropie într-o dialectică reciprocă. Deci nu-i vorba de o virstă interioară propriu-zisă, ci de* capacitatea de creație unitară *a unei generații. Virsta interioară singură nu spune nimic despre* perspectiva axiologică *a „generației de creație". Ori, aceasta mi se pare esențială.*

Astfel, pentru a examina direcțiile de dezvoltare comune, ale unei generații, nu „contează relativa sincronizare a debutului" numai, pentru că „virsta interioară" se poate stabili doar „a posteriori" și nu simultan creației individuale „Generația de creație", despre care vorbește T. Vianu, nu se identifică doar cu „virsta interioară" a reprezentanților ei ci cu viabilitatea idealurilor sociale și artistice pe care le propun și le dezvoltă. Prin „generația de creație" se înțelege deci unitate, *dar și* diversitate *creatoare, program angajat dar și depășirea lui, toate acestea cuprinse într-o osmoză perfectă.*

Pentru ca o generație poetică să se închege după cum am afirmat mai înainte, nu e necesar ca reprezentanții ei să „fraternizeze" administrativ sau biologic, ci să dea la iveală opere cît mai durabile. „Determinismul interior" al acestor creații va dezvălui, dacă generația există, cam aceiași germeni formativi *justificabili și în plan social nu numai artistic. Criteriile care ar diferența generația lui Nichita Stănescu de aceea a lui Adrian Păunescu de exemplu (deși aici e greu să faci dintr-un poet sau altul, exponentul unor generații diferite) sînt intrinseci debutului și substanței poetice înseși. Acestea nu sînt deloc ireconciliabile, ci complementare. Ele nu implică virsta biologică, ci o virstă axiologică, dacă putem spune așa. Sînt poeți mai virstnici (Dimov, Mircea Ivănescu), care au debutat după 65 cu o efervescență lirică egală cu a mai tinerilor Dan Laurențiu, Mircea Ciobanu, George Alboiu etc., înscriindu-se de la început într-o „polemică pozitivă" cu generația interbelică. Astfel generația se constituie ca o* marcă de creație *și nu de virstă, de valoare și nu de fraternizare biologică. Dacă temele fundamentale, preocupările lirice permanente, circumscriu același „teritoriu", identificat ca unitar față de premergători, atunci înseamnă că există climatul pregătitor pentru lansarea unei noi pleiade. Dar diferența dintre aceste generații apropiate nu este atît de „tranșantă", reducîndu-se la temele poetice și la structurile diferențiate. În fapt, generația lui Labiș cuprinde pe toți poeții care debutează între deceniile șapte și opt cu toate mutațiile ce au loc în interiorul acestei etape.*

Astfel, afiliindu-se „postblagienilor", Ion Gheorghe se înscrie într-o direcție fertilă de resurecție a expresionismului autohton, redimensionîndu-și lirismul la coordonate moderne. El se desparte programatic de confrații cu care a debutat. Poeții acelei generații, cu toții foarte importanți, reformulează lirismul. Rostul lor dialectic s-a încheiat deja de la debut și eforturile de a se menține în primele rînduri par adesea dramatice.

Ca structuri *inconfundabile, poeții generației ultime încep să se manifeste în a doua jumătate a deceniului șapte, unii întîrziindu-și deliberat debutul. Este cazul lui Adrian Păunescu, Gh. Pituț, George Alboiu, Constanța Buzea, Dan Laurențiu, Leonid Dimov, Mircea Ivănescu, Gabriela Melinescu, Cezar Ivănescu, Nicolae Ioana, Mircea Ciobanu, Ileana Mălăncioiu ș.a.*

Dacă debutînd întîmplător generația anterioară a reușit apoi, stimulată de generația care venea, să-și depășească debutul, asta nu înseamnă că poeții următori, închegați într-o structură *definitivă de la prima carte, au involuat cum susține N. Manolescu prin aparițiile celelalte. Un poet care vine deja format de la prima carte, nu e obligatoriu să apară schimbat în volumele următoare, ci doar să-și* confirme *debutul. Dacă vocea sa nu s-a pierdut și tendințele lirice fundamentale s-au păstrat, atunci poetul respectiv nu e manierist, ci doar egal cu sine.*

Nu este totdeauna necesar ca un poet să-și repete primele creații, mai ales cînd acestea aparțin unei virste foarte tinere. Se întîmplă chiar, de foarte multe ori, ca ceea ce urmează debutului să fie o negație completă.

Există însă și debuturi care se sustrag hazardului, circumscriind dintr-odată universul latent al autorului. Astfel, au debutat în ultimul deceniu cîțiva poeți (pe care în parte i-am numit) ale căror motive lirice nu au fost trădate pînă în prezent iar mijloacele lor artistice s-au relevat imediat, divulgînd substraturile conștientizate *ale actului creator. Chestiunea virstei nu mai este deloc semnificativă pentru asemenea debuturi și șovăiala criticii de a le înregistra la justa lor altitudine, apare nejustificată.*

Mai explicit, vrem să spunem că în unele cazuri debutul poate fi o confirmare, *recognoscibilă din primul moment.*

Neînregistrînd un debut împlinit și neglijînd integrarea unui autor într-o direcție fertilă de manifestare artistică, un critic comite o eroare tot atît de gravă ca și în cazul întreținerii unor elogii nejustificate în preajma unor produse conjuncturale. Astfel, deși cărțile cele mai bune ale generației lui Nichita Stănescu nu depășesc ca valoare cărțile așa zise manieristice *ale poeților care au venit* după, *criticii le-au supraevoluat în dauna celorlalte. Sînt poeți despre care se scrie în permanență și există alții, cei puțin de aceeași valoare, despre care nu se discută deloc.*

Poeții din generația anterioară și-au făcut un program din debutul polemic față de poezia ce se scria în acel timp. Generația, care-i cuprinde pe Ioan Alexandru, Dan Laurențiu, Cezar Ivănescu, nu mai trebuia să polemizeze la debut cu cea de dinaintea ei, ci să se folosească de împrejurarea favorabilă creată, afirmîndu-se dintr-odată ca o generație de valoare. Între aceste generații, concurența artistică manifestă *nu mai era necesară. Mai închegată ca substanță, generația lui Ioan Alexandru, Alboiu și Dan Laurențiu nu avea nevoie de emulație decît în interiorul ei. Literatura nu e un sport ci o* vocație, *care se descoperă dintr-odată, și nu o cîștigi, în timp, prin antrenament. Dacă un poet își respectă structura inițială, el nu este un manierist decît atunci cînd această structură este superficială. Cărți precum „Cine mă apără" sau „Cîmpia eternă" stau oricînd alături de „11 elegii", indiferent de evoluția ulterioară a poeților. Dacă ele nu au fost receptate la adevărata valoare, la apariție, asta nu-i decît din vina criticii, care aștepta alte cărți „mai bune".*

Șablonizarea acestui mod de receptare de către critică este dăunătoare emulației creatoare ducînd la stagnare și confuzie. Sigur că mai cunoscuți sînt poeții din generația lui Nichita Stănescu, fiindcă sînt mai cunoscuți și criticii care i-au lansat. Nu aceasta contează însă și trebuie să vedem în ce măsură poeții acestor generații comunică printr-o afinitate „artistică" precisă. Poeții generației care-i cuprinde pe toți cei debutați după 1960, au o structură personală *clară de la prima carte și nu sînt într-o căutare empirică a ei ; au o viziune poetică* individualizatoare, *pregnantă pînă la automanieră și nu plătesc tribut modei ; au un mesaj precis delimitat care le conferă și substanța aparte. Ei și-au asumat destinul poetic cu o luciditate nedezmințită, confirmînd o înaltă conștiință etică și artistică. Dar toate acestea rămîn simple deziderate întrucît noi sondăm un proces în continuă schimbare care poate oferi oricînd surprize.*

Subiectivismul aderării critice la o anumită generație este riscant și din acest punct de vedere a face altfel am comite o eroare evidentă. Ultima generație poetică s-a impus tocmai prin configurarea unor direcții fertile, apte să aspire, la o afirmare pozitivă în contextul universal.

Astăzi cînd literatura încearcă un reviriment salutar, ilustrînd afirmarea noastră în toate domeniile, deși mai sînt voci distonante ce se îndoiesc de acest lucru, trebuie să acceptăm ca justă ideea unei generații lirice de substanță, apță să reinventeze ascendent tradiția. Prin maturitatea aspirațiilor, temelor, motivelor, atitudinilor și sentimentelor și desigur și prin expresia artistică purtătoare a unui mesaj social major, această pleiadă poetică intră deja în istoria literaturii românești contemporane. Ea argumentează plenar participarea noastră fertilă la poezia veacului.

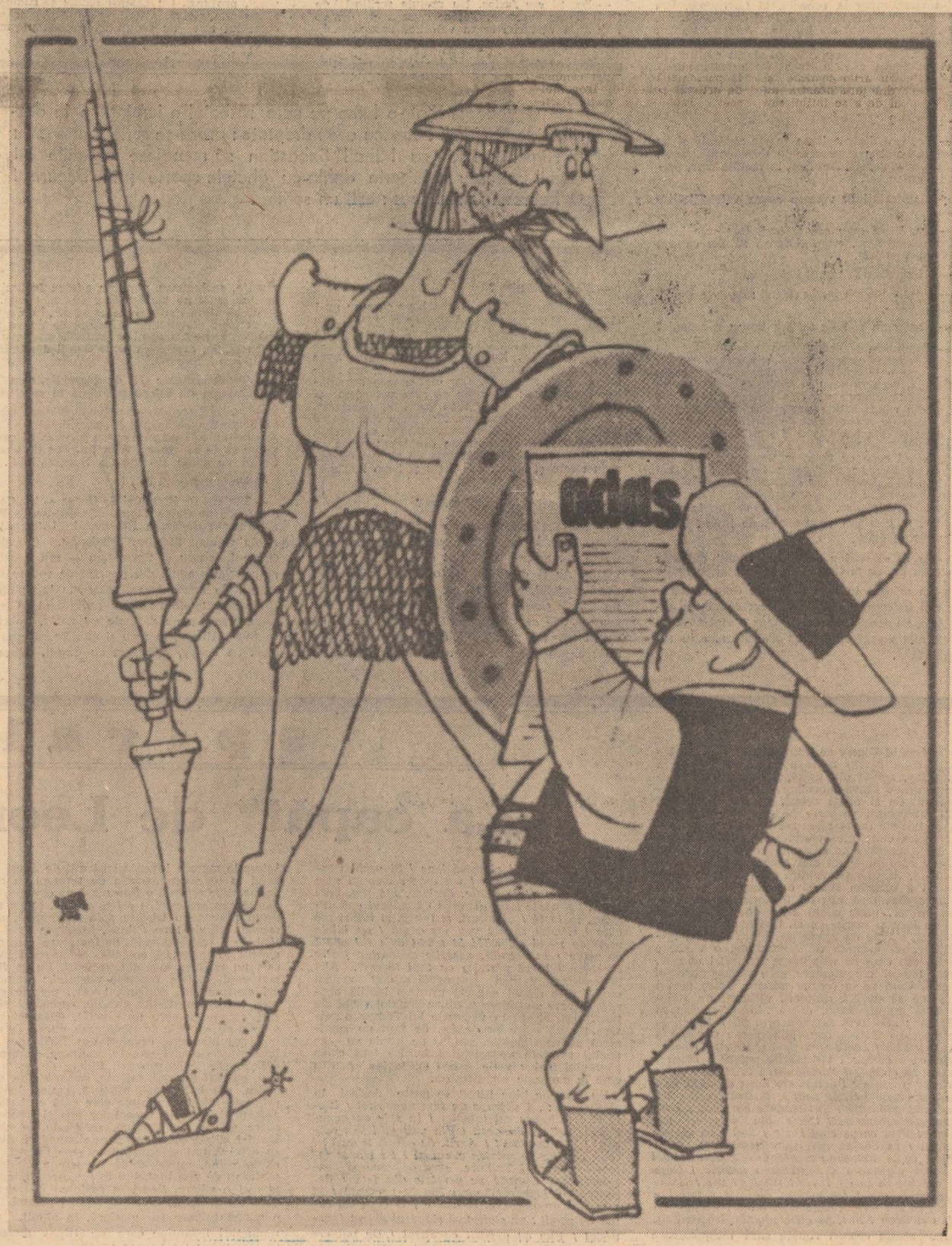

— Eu, senior, uite ce zic:
Zău, ascultă al meu glas!
Ca să fie riscul mic
Semnăm un contract „ADAS"!

atelier literar

poșta redacției

V. PRUTEANU : Dintre ultimele : „Rama", „Bizanțul", „Zarul dimineții", „Apleacă-ți", „La sfîrșit".

A. MOLDAVU : Versificări alerte, spirituale, de bun gust, cu oarecari procente de Topîrceanu și Minulescu, dar și cu unele impulsuri personale demne de luat în seamă. Cea mai bună ni s-a părut „Melodie de toamnă", dar și în „Precum Ovid" și „Sonet anapoda" (mai „făcut" și mai rigid) sînt ceva sunete, în timp ce „Steaua" cade iremediabil în confecție convențională și platitudine. Întrebările din scrisoare sînt exact acelea pe care noi înșine ni le punem de multă vreme (se pare însă că un răspuns, în limitele logicei și ale bunului simț, nu e de așteptat). Ne datorați o mică prezentare (și poate o semnătură cu aer mai firesc).

P. BUCUR : În general, cam inconsistente, distihurile frizînd chiar banalitatea, uneori. Ceva mai bine, în „El e poet".

V. DRĂGUȘANU : Nu sînt, din păcate, semne de îndreptare. Lucrurile merg pe aceeași linie de confecție delirantă, comodă și industrioasă, care nu poate inspira cititorului decît cel mult o ridicare din umeri. E un drum greșit, fără îndoială, care nu vă poate duce nicăieri. (Ceva mai bine, totuși, în „Dialog", „N-au vrut să fie zei" și, poate, „Vinovatul").

EM. GV. : „Valiza", „Tîrziu".

C. ONICA : Nu ni se pare încă un lucru demn de stadiul tiparului. Deși unele aptitudini sînt vizibile adesea, puterea de cristalizare e încă șovăitoare, îndoielnică, locurile comune și paginile inerte, fără freamăt, destul de numeroase, etc. Ceva mai bine, în „Eu", „Ea, ele", „Fuge viul", „Nu mai sînt", „Cred ele", „Unde sînt". N-ar trebui să vă grăbiți.

E. TENE : Predomină, din păcate, compunerea de efort grafic, livresc, nu lipsită de acuratețe și scrupuluri estetice, dar nesprijinită, în general, de ceea ce se numește deobicei „inspirație". Trebuie să mai vedem niște texte viitoare, înainte de a trage o concluzie întemeiată.

Dumitru Chioaru, Valentina Bărdăuș, Carmen Mercea („Ca în poveste", „Mărturie") : Sînt unele semne bune, merită să insistați.

Mănăilescu L. C., M. Arafura, Radu Călin (mai bine în „Trenul", „Pasaj", „Elegie în trei", „Mina". Pe viitor, texte dactilografiate), **Cătălina Roman** (mai bine, în „Împăcare" și, parțial, în „Călătorie într-o noapte blondă"), **N. Nicoară, Puiu Costea** (ortografia ? !), **Mincu Răzvan** (articolul, pe adresa secției de critică), **N. Nițulescu, I. D. Pach, Vasile C. Rugină, Ungureanu Ion, Sana Iosif** (mai bine, în „Parașutist", „Înălțime", „Istorie"), **Gh. Fometescu** (ceva, în „Cineva și noi", „Poete"), **Marius Tîrziu** (mai bine, în „Starea de sunet", „Elegie", „Iluzia unei portocale") : Nimic Nou ! **Marian Jugravu, C. Nedu, Mirea Viorel, G. Irva, V. Muscalu, Titi Șerban** (ceva, în „Iubire de august", „Ne naștem datori"), **Georgel Zissu, Dumitru Andrei, Vladimir Jaleș, Constantin Cerna, Doru Dorian** (pe viitor, folosiți mașina de scris), **Mihu Toader, Gh. Felder** (mai bine, în „Prin inima mea", „În fiecare, țara"), **Viorel Acostandei, Ion I. Boboc** (ceva, în „Alcmeonizii"), **Nicolae Preda, I. D. Teileanu, Vasile Patru-Frați, Ianka, Treanță Iulian, Dorel Sauciuc, E. Ghidarcea Matilda, Gică Dolof, Vonica Gabriel, V. Dilimoț, Lucian Măgărin, P. Gherșa, Mihai Pascaru, Ioan Filip Corbu, Romeo B., Vasile Tarța, Mincu Bogdan, Pîrlogeanu Adrian, C. Roșca, Romulus Marinescu, V. Moșoarcă, Mihai Deșelaru, D. A. Laurențiu, Pavel Marin, Valeriu Pisică, Mircea M. Ghițescu, C. Marian, S. Elicana, Veronel L. — Craiova, Omega, T. Bălin-Hărniceanu, Tudoroiu Marian, Ryd Isperanto, Stelian Georgescu, D. D. Sandu, Munteanu Constantin, Elvir Marian, Dan Urbino, Cirneanu Dan, George Munteanu** (Caransebeș), **Robu Dumitru, Nicu Veza, G. B. Ardusădeanu, Popescu Cristian, A. Bucureșteanu, Vlădescu Atena, George Malești, G. D. Amaradia, Ana Maria Cristea, Paul Combiescu :** Încercări mai mult sau mai puțin îngrijite, dar de nivel modest, fără calități deosebite.

Geo Dumitrescu

N.R. Repetăm mai jos cîteva din condițiile de funcționare a „Atelierului literar" :

— „Poșta redacției" răspunde, în ordinea sosirii, absolut tuturor corespondențelor primite, din toate genurile și speciile literare.

— Textele vor fi, de preferință, dactilografiate, sau, în orice caz, scrise îngrijit, descifrabil. Fiecare lucrare va purta citeț (cu litere de tipar) numele autorului (nu „iscălitura" !).

— Trimițătorii sînt rugați să-și însoțească manuscrisele de o scurtă prezentare (virsta, studiile, ocupația, activități literare, adresa, etc.).

— Redacția nu păstrează manuscrisele *(în afară de cele reținute spre tipărire)* ; așadar ele nu pot fi restituite. (Orice insistență în acest sens va rămîne fără rezultat).

— Răspunsurile se dau (fără nici o excepție) numai în cadrul acestei rubrici ; răspunsuri acasă nu se pot trimite. *(Cei ce nu doresc să li se citeze numele la „poșta redacției" sînt rugați să-și aleagă un pseudonim, un motto, etc.* — nu inițiale, *care se pot confunda ușor !).*

— Pentru a se evita eventuala rătăcire a corespondențelor, e bine să se menționeze pe plic : Pentru „Atelier literar".

Zăgazul privirii

privirea pasaj întunecos
niciodată nu poate cuprinde
fără să încercăneze
ochiul zimbitor desparte tristețe
și cel asemeni lui
filtru de lacrimi devine
cum mîna cea stîngă pururi
apasă mîna cea dreaptă
doar lumina mereu egală cu sine
iată în valuri ușoare
îneacă malurile.

VIORICA IONESCU

Imperativul mării

Cu pietre în gură, ca Demosthene,
asaltat de furiile mării veșnic în față,
decantînd balastul bîlbîielilor
îmi aleg cuvintele măsurîndu-le
pînă cînd tăioasele pietre informe
sub sabia limbii se rotunjesc ;
atunci voi rosti doar cuvintele clare, întregi
cu vuietul mării împotrivă
mereu cîntărindu-le.
Chem și rechem neîncetat
valurile mării la mine în piept ;
să se legene majestuos catargele
și-n largul mării dezlănțuite
cînd cu o navă,
cînd cu o stîncă ninsă mă compar...
Nu mă va ști nimeni în cetate,
dar nu mă vor ocoli ceruri de păsări,
nici calme Maree semănate cu vietăți
bogat luminate de nașterea Afroditei.

CONSTANTIN PALEOLOGU

Săptămîna femeii

Luni cînd soarele gîngurind
curge în sîngele ei,
Marți cînd uimită rîde
văzînd fructele iluminînd,
Miercuri cînd bărbatul își caută
forma mușcăturilor în inima ei,
Joi cînd copilul cu freamăt de lapte
îi tresare la sîn,
Vineri cînd se uită
ultima oară în oglindă,
Simbătă cînd se trezește plîngînd,
Duminică, privindu-și casa
cu chipul definitiv,
veți vedea în ochii ei
călătoria neîntreruptă a omului.

V. P. GAJ

La izvorul

La izvorul
unde se umple ulciorul
cu apă șoptită
de la răcoare
stau fără nici o dorință
la o umbră de floare.

GRIGORE POP

Nu căuta

nu căuta cu tot dinadinsul
să-nțelegi
ce vreau
să spun...
desigur
în centrul acestei poezii
veghează
zi și noapte
o idee
precum simburele din carnea unei piersici
drumul soarelui
dar nu trage figurile
de stil
de pe ea
s-ar putea să dezbraci
o femeie
care m-așteaptă
numai pe mine
și trist te vei depărta..

CORNEL PAROȘANU

Așteptare

Cu viclenia faptei de bine
m-am înveșmîntat în astă seară
așteptîndu-te așa cum tăcerea așteaptă ecoul
am coborît în beci în căutarea vinului cel gras
treaptă cu treaptă cum numai timpul știe să coboare
pe buza tăcerilor încoltise iarba
șobolanii căpătaseră gingășia pruncilor nenăscuți
și blîndețea oracolelor mincinoase
pînă și mucegaiul se alcătuise cu o logică anume
imaginînd pe ziduri planuri de viitor
iar rugina uneltelor de muncă
înnobila faptele trecute ca o cunună de lauri
aici, pe bustul de aramă
izgonind corbii voitori de grabnice morminte
m-am așezat precum ctitorii de adevăruri
și am șoptit
nu veni încă, nu,
vreau să culeg bob cu bob
clorchinele acesta pirguit
al așteptării de mireasă.

ION ȘTEFAN

Iarnă

Țin în palmă
ultimul foșnet
din amintirea frunzei

Abia îl culc rugina
pe-o filă de carte
și de îndată cerul
își pierde zăpăcit albastrul

Se-așternă să fie albe
grămezi de leneșe contururi
și dîrdîie ca-n frica de apoi
copaci de păpădie

Căzut pe-o rînă
pămîntul,
se face că-și doarme
neliniștea neagră

Printre poveri de sticlă
tăcute se-adîncesc
peșteri albe cu urși
ca și cum
nimic ar fi fost
nimic va mai fi,
cu Alb
începînd să sfîrșească
toate.

LILIANA POPESCU

Ciinele credincios

= Cu-o patimă adîncă iubeam
ciinele credincios rămas singur
la porțile poeziei,
să nu pătrundă-n lumina-i
pustiitoarele umbre.

= Tot mai bătrîn străjuind
la hotarul cu noaptea,
respirația-i devenise
tot mai grea, mai înceată.

= Aciuat în bizara clopotniță
nevăzută de nimeni,
devenisem, la rîndu-mi,
ciinele lui credincios,
hrănindu-l cu oasele mele,
cu resturile căzute
din risipa banchetului,
indiferent loviturilor
din întîmplare primite,
atent doar la porțile sacre
izbite de pulberi și fulgere,
gata la primele urlete
de moarte-ale dragului ciine
să nărui fragila clopotniță
cu dangătul clopotelor.

PETRE VLAD

Întîlniri cu arta sovietică

Cu prilejul celei de a 57-a aniversări a Marei Revoluții Socialiste din Octombrie, în cadrul „Zilelor culturii sovietice", iubitorii artei teatrale și coregrafice din țara noastră au avut prilejul de a se întîlni sau reîntîlni cu prestigiosul **Teatru Academic de Dramă „A.S. Pușkin"** din Leningrad și, respectiv, cu renumitul **Ansamblu Academic de Stat de dansuri populare „Igor Moiseev"**. Începînd cu programul inaugural, care a avut loc în ziua de 4 noiembrie, solii artei sovietice s-au impus în fața numeroșilor spectatori datorită înaltei ținute a interpretării, după cum și prin deosebit de bogatul și variatul repertoriu cu care s-au prezentat. Referindu-ne, astfel, la turneul **Teatrului Mare Academic** din Leningrad, să menționăm că pe afiș figurează la loc de cinste clasica dramă **Azilul de noapte a** lui Maxim Gorki, avîndu-l ca interpret principal, în rolul personalului Luca, pe artistul poporului A.F. Borisov. Spectatorii au avut, de asemenea, posibilitatea de a viziona piesele intitulate **Din viața unei femei de acțiune** a lui A. Grebnev și **Ultima jertfă** de A.N. Ostrovski.

De un mare succes s-a bucurat spectacolul celebrului ansamblu „Igor Moiseev", care după 12 ani ne vizitează iarăși. Impecabila tehnică interpretativă, pregnanta tendință de prelucrare și stilizare a dansului, a melosului și a costumului popular, relevarea subtilă a spiritualității umane implicată în tezaurul folcloric, iată, poate, cele mai de seamă caracteristici ce conferă o atît de distinctă personalitate trupei conduse de artistul poporului Igor Moiseev. Tabloul coregrafic **Partizanii**, suitele de dansuri rusești, bieloruse, estoniene, azerbaidjene etc. au încîntat și emoționat datorită tocmai unor atari însușiri rare.

Prezența formației vocal instrumentale „Pesniari", expoziția „Afișul politic — U.R.S.S.", gala „Zilelor filmului sovietic", apariția pe scenele noastre lirice și în sălile de concerte a numeroși și valoroși interpreți din țara prietenă, expoziții de carte și multe alte forme de contact cultural-artistic completează imaginea de ansomblu o bogatului program ce s-a desfășurat și continuă să se desfășoare pînă în seara zilei de 13 noiembrie în cadrul „Zilelor culturii sovietice".

Moment din spectacolul Ansamblului academic de stat de dansuri populare condus de artistul poporului al U.R.S.S. Igor Moiseev

Prezențe literare românești în U.R.S.S.

Noi traduceri ale operei lui **Zaharia Stancu** în limba rusă : la editura „Hudojestvennaia literatura", au apărut, printre altele, sub titlul comun **Povestiri, „Constandina"** și fragmente din **„Ce mult te-am iubit"**, cu o prefață a poetului sovietic Kiril Kovaldji.

În culegerea „Scriitor și contemporaneitate", care însumează publicistică artistică și proza documentului, aparținînd scriitorilor străini din țările socialiste, sînt inserate trei reportaje de Geo Bogza (**„Dimineață cețoasă de noiembrie", „Dobrogea ! Dobrogea !", „Suceava ! Suceava !"**), în traducerea lui M. Fridman și Lilia Dolgoșeva, precum și **„Poarta veșniciei, sau Sentimentul desăvîrșirii"** de V. Nicorovici, în traducerea lui M. Fridman.

Numărul 8/1974 din mensualul „Inostrannaia literatura" închină o bună parte din sumar celei de a treizecea aniversări a Insurecției naționale din România. În cuprinsul revistei la rubrica „Din poezia română" se publică versuri de **Zaharia Stancu, Marin Sorescu** și **Gabriela Melinescu** în versiunea rusă a lui Iun Morit, Kiril Kovaldji, Lev Berinski și Iurii Levitanski — grupajul liric fiind prefațat de Kiril Kovaldji. Sub titlul „Povestiri ale scriitorilor români", se publică proză de Corneliu Ștefanache și Adrian Cernescu în traducerea lui M. Fridman ; iar, sub mașneta „Construit în străinătate" — însemnări de Valeriu Cristea și Tatiana Nicolescu.

revista străină

• **CHARLES PERRAULT (1628—1703),** scriitorul francez imortalizat de cunoscutele sale povești pentru copii : „Cenușăreasa", „Barbă Albastră", „Motanul încălțat", „Frumoasa din pădurea adormită", „Scufița Roșie", și multe altele, este din nou prezent în librăriile franceze într-o ediție de lux, editat de Jean de Bonnet. Caracteristica acestui volum este faptul că prezintă textul autentic al povestirilor însoțit de cele 95 de gravuri ale ediției inițiale, rarisime, a lui Curmer, totalizînd mai mult de 150 ilustrații și vignete de epocă.

• **PREMIUL INTERNAȚIONAL „OSCAR ITALY"** a fost atribuit anul acesta filmului „În deșert și în junglă" realizat de regizorul polonez Wladyslaw Slesicki după romanul cu același titlu al lui H. Sienkiewicz. Juriul internațional care a decernat premiul a consemnat în verdictul său că filmul este o mărturie emoționantă și convingătoare a spiritului de aventură, curaj și prietenie.

• **ÎN ORAȘUL POLONEZ KIELCE** a fost inaugurat „Anul Ștefan Zeromski (1864—1925)" care va dura din octombrie 1974 pînă în noiembrie 1975. Organizate cu prilejul celei de-a 110-a aniversări a nașterii și a 50-a comemorări a morții marelui scriitor, manifestările vor cuprinde anul acesta o sesiune națională asupra activității literare a romancierului. Pe de altă parte, la Kielce va fi pusă piatra fundamentală a viitorului teatru care îi va purta numele.

• **LITERATURA GERMANĂ** a pierdut una din cele mai ilustre reprezentante ale ei, Marie-Luise Kaschnitz. Titulară a numeroase distincții, printre care Premiul Georg Büchner și placheta Goethe a orașului Frankfurt, ea figurează printre cei mai remarcabili autori ai literaturii germane contemporane. În opera sa epică și lirică, scriitoarea a îmbinat, într-o manieră originală, motivele tradiționale ale poeziei germane, atracția pentru lumea mediteraneană și miturile antice, cu experiența și viața oamenilor de azi. Amintim că primele sale romane : „Dragostea începe" (Liebe beginnt), „Elissa" au fost urmate de culegeri de poezie care i-au consacrat talentul : „Orașul etern" (Ewige Stadt), „Tăcerea ta — glasul meu" (Dein Schweigen — meine Stimme). Ultima sa lucrare, „Pasărea Rock" (Vogel Rock) a apărut în 1970.

• **ÎN LUNA OCTOMBRIE** s-au comemorat, atît în Franța cît și în Polonia, 125 de ani de la moartea (Paris, 1849) celui mai mare compozitor polonez, Frederic Chopin. Născut la 22 februarie 1810, la vîrsta de 6 ani trece drept copil-minune, — cîntă la pian și compune la 7 ani prima sa operă, „Poloneza în sol minor", producîndu-se în public la vîrsta de 8 ani. Din 1822 pînă în 1829 a studiat compoziția cu J. Elsner. După o serie de concerte, părăsește Varșovia în 1831, pentru a se stabili definitiv la Paris, unde nu după mult timp devine celebru în toată Europa. După o serie de concerte, se consacră numai compoziției pentru pian : 58 de mazurci, 17 poloneze, 21 nocturne, 2 concerte — care în ansamblul lor au influențat muzica mondială.

• **ACADEMIA GRAMMONT (FRANȚA)** a decernat anul acesta „Premiul Sandoz de artă animalieră" lui Robert Hainard, reputat artist elvețian, autor de desene și sculpturi în majoritate reprezentînd păsări și animale din Europa ; al doilea laureat este un tînăr desenator francez, Gilbert Sachetti, în vîrstă de treizeci de ani, autodidact, și care, în pofida calității operelor sale, este obligat, pentru a se întreține, să ocupe un post de paznic de noapte.

• **CURENTUL „ARTISTS FOR DEMOCRACY" (A.F.D.)** pentru susținerea poporului chilian în lupta sa împotriva fascismului, a organizat la Londra, la Royal College of Art, un festival internațional. Grupul Treco din Argentina, pictori francezi și latino-americani stabiliți la Paris, au trimis o serie de lucrări ; artiști din diferite orașe vest-germane au venit la Londra pentru a picta o frescă la fața locului, iar mișcări de rezistență din Africa și Asia au trimis mesaje de solidaritate. Susținătorii Festivalului au organizat o chetă în scopul ajutorării Frontului anti-fascist.

• **MUZEUL REVOLUȚIEI DIN VIETNAM** adăpostește lucrarea Președintelui Ho Și Minh, „Istoria țării noastre", elaborată pe cînd se ascundea în grota Coc Bo din provincia Cao Bang, după reîntoarcerea sa în țară, în 1941, pentru a conduce revoluția. Lucrarea rezumă în două sute de versuri, scrise într-un stil simplu, poetic și muzical, istoria de patru ori milenară a Vietnamului, glorificînd lupta poporului vietnamez de-a lungul secolelor, victoriile asupra invadatorului și eroii naționali, de la înființarea țării pînă la nașterea Frontului Viet Minh în 1941. Împreună cu alte lucrări în versuri ale aceluiași autor, cum ar fi „Cîntecul partizanului", „Cîntecul femeilor", „Cîntecul copiilor", lucrarea sus amintită evocă tradițiile luptei și îndemnul de participare la mișcarea „salvării naționale", pregătind astfel drumul către Revoluția din august 1945.

• **EDITURA ENGLEZĂ WEIDENFELD & NICOLSON** a editat un foarte interesant volum de istorie antică, „The Army of the Caesars" de Michael Grand. Ca și în alte numeroase cărți din ultima vreme ieșite de sub pana lui Michael Grand, acest volum, bazat pe o profundă cunoaștere a surselor și documentelor antice, plasează armata romană în cadrul ei politic și social. Cei mai mulți dintre cercetători au apreciat istoria imperiului roman și a împăraților lui, din punctul de vedere al senatorilor. Grand apreciază că atît imperiul cît și împărații depindeau numai de armată, acea sabie cu două tăișuri ; le apăra viața, dar slăbea puterea imperiului prin jocuri politice, prin înlăturări și instalări de noi împărați, prin războaie civile. Echilibrul puterilor politice și militare este o problemă care nu se limitează numai la lumea antică, — de aceea volumul lui Michael Grand este o serioasă și prețioasă pledoarie împotriva zăngănitului armelor.

PARODII

Dorin Tudoran: „Greu printre clopote seara"

Greu printre clopote seara
se desbracă din foi de asbest
ca un iepure cu țeava la tîmple
voi ține minte ceasul acest
am văzut un centaur trecînd
printre tramvaie behăind iritat
un crin atins de hepatită
zace incurabil de-o lună la pat
seara e greu cînd luna e geamandură
de care se lovesc sirenele sughițînd
o vegetale căciuli peticite cu stele
trase peste urechi pînă cînd
se aud muții vorbind esperanto
un fluture geme rotund ca un bemol
și o ceată de iezi fără paternitate
vorbeau în rime despre nat King cole
seara printre clopote greu e
cînd poeții cucernici dau somnului bir
și așteaptă blazonați de mistere
cel-de-sus să-i plesnească cu ceva la mir.

Mircea Micu

Cuvinte rare : *berbeci, vizieră, corbi, docți, aerodroamele, buzdugan, cuc, rotulă, orfan, rigă, principiu, zăbală, grifon.*

Selecție metaforică : *„tocmai te iertasem lustruind o nicovală" ; „sînt cavalerul unei rase destrămate / o pentru mine calul este prea abrupt" ; „mă numesc Ioan și sînt chiar așa".*

sport

Tenis, box și, cu părere de rău, fotbal

1. O mînă de ajutor am primit recent. Nu din partea titularului rubricii de față. Pentru sărbătorile de iarnă, domnul Jelineck ne-a scăpat de orice griji. Dinamo nu s-a calificat, deși ar fi putut. Cît despre Steagul Roșu, de la 1-10 cu Dinamo București, la 2-10 (chiar dacă această ultimă „performanță" a fost obținută în două manșe) cu S.V. Hamburger e o diferență. Adică n-am spus evoluție. Ce mai era de „cucerit" în acest final de sezon, a fost cucerit : cîteva triste înfringeri. Dar un bine tot există și în acest RĂU : familiile fotbaliștilor noștri — fie ele din Craiova, Brașov ori București — vor fi mai mult împreună, căci în toate aceste bătălii pierdute pe gazonul european am scăpat și de un număr bunicel de antrenamente. Poate ar fi bine să ne gîndim (adică nu numai noi, înterimarii acestei rubrici, ci și cei care și-au format din reținerile prelungite pentru antrenamente, impuse unor tineri svelți, tați, îndrăgostiți, un adevăr hobby) dacă nervii lui Dinu, și nu numai ai lui, nu cedează, din ce în ce mai ușor și tocmai cînd n-avea nevoie de așa ceva, și din cauza „oțelirii" la care sînt supuși fără discernămînt acești tineri de la care așteptăm să ne înfrumusețeze sîmbetele, duminicile și mai nou miercurile și chiar zilele de marți, în care mai au de luptat și împotriva celor trei ceasuri rele.

2. „Rolul meu în tenisul românesc nu mai este de a juca, ci de a ajuta altfel acest sport, de a ajuta la formarea unei școli românești de tenis, de aici să facem, apoi, o selecție după rigori științifice". Acestei recente declarații, maestrul emerit al sportului Ion Țiriac i-a adăugat și două vești prin care ne face să înțelegem că, dacă la rîndul său va fi ajutat de forurile în drept în viitori ani, cel puțin Bucureștiul va fi vizitat de mulți jucători care formează elita sportului alb. Primele două acțiuni pe care Țiriac și-a propus, dacă nu să le organizeze, ci măcar să-și aducă o contribuție absolut decisivă la realizarea lor, sînt: primul mare turneu internațional „de patru" la București, în ianuarie viitor, sub egida „Scînteii tineretului", turneu la care vor participa Bjorn Borg, Guillermo Vilas, Adriano Panatta și... Ion Țiriac și organizarea, în România, a „Turneului campionilor", ediția 1975 !!! Țiri nu se dezminte. Marea lui pasiune pentru tenis trece, încet și cu seninătate, din teren în alte răspunderi, care dacă ar fi fost luate în serios pînă acum, tenisul nostru n-ar fi rămas doar la o echipă atît de iubită dar atît de stingheră.

3. Care ține tot de 2. „Cupa Scînteia tineretului", competiția de tenis care a reunit energiile și talentul a o sută de mii dintre tinerii începători în tenis, și-a desemnat campionii : MARINELA TECU, 17 ani, elevă în anul III la Liceul „Vasile Roaită" din Rîmnicu Vîlcea și MIHAI CIUNTEA, 17 ani, elev, în anul III, la Liceul energetic din Piatra Neamț. Să fie într-un ceas bun !

4. Se pare că agitația care a intervenit în viața tenisului mondial de vreo cîțiva ani se întețește. În numele „emancipării" totale a purtătoarelor de rachete dar și de fustițe, Billie Jean King, președinta Asociației internaționale feminine de tenis, a cerut Federației britanice de specialitate ca premiile jucătoarelor de tenis care vor cîștiga viitorul turneu de la Wimbledon să fie echivalente cu cele ale bărbaților. Era și firesc ca scrisoarea trimisă de celebra campioană să ia drumul Engliterei, fiindcă, la urma urmei, toată dulcea nebunie a tenisului, de-acolo a început. Așadar, ei au încurcat-o, ei s-o descurce ! În ceea ce privește destinul „Cupei Davis", care în acest an a înregistrat cea mai spectaculoasă surpriză — nedisputarea finalei ! —, nici el nu apare ca prea limpede. O propunere franceză, bine primită de specialiști, pare că va duce la schimbarea formulei de desfășurare a competiției care a împlinit nu de mult respectabila vîrstă de 75 de ani. Într-o formulă sau alta, credem că întrecerea tenismenilor va atinge etatea de una sută ani, prilej cu care tenisul românesc, să sperăm, se va putea lăuda cu cel puțin o ediție românească victorioasă.

5. Se pare că de-abia la treizeci și doi de ani Cassius Clay a descoperit că nu trebuie să vorbești foarte mult și anapoda pentru a avea mai multă forță în pumn. Zilele dinaintea meciului cu Foreman (era să-l scriu foreman) au fost, poate, unele din cele mai tăcute pentru Clay. Puține declarații, mai mult echilibru, chiar o oarecare tristețe, foarte multă circumspecție, semne ale unei eventuale retrageri din ring. Rezultatul ? Victorie prin K.O. în repriza a opta. N-o să credem acum că numai limitarea debitului verbal a stat la temelia acestui atît de nescontat triumf al guralivului Clay Cassius, dar, oricum, liniștea credem că i-a priit fostului, actualului, și de ce n-am spune-o, poate celui mai simpatic campion al greilor profesioniști. Nu știm dacă tăcerea va avea rezultate tot atît de spectaculoase și în „cariera" de rubricard a titularului „Sportului" din această pagină. Pînă una alta, suplinitorul de azi vă invită să nu scăpați duelul Răducanu — Lucescu din 16-zecimile „Cupei României". E un bun prilej să vedem cît de mare este în acest moment „prăpastia" dintre primele litere ale alfabetului nostru divizionar.

ADDIDAS

m a p a m o n d

Toamna, în Bielorusia...

Toamna în Bielorusia pădurile de pini și de stejar (peste o treime din teritoriul republicii) par o nesfîrșită orgă bătrînă. Numai mestecenii, luminînd împrejurimile cu tulpinile zvelte, contrazic metafora sub ploile tăcute, netemători și orgolios de albi.

Am colindat la sfîrșitul acestui octombrie cîmpiile fără margini, am străbătut în tăcere „Belovejskaia gorikaia" întîrziind îndelung printre stejarii solemni, seculari. În rezervația din această fascinantă lumea arborilor am întîlnit celebri zimbri ; fala și spaima meleagurilor de altă dată, privind azi cu disimulată liniște grupurile de turiști aduse pînă aici de curiozitatea de a cunoaște monumentele vii ale naturii. Spun disimulată liniște, pentru că unul din cei cîțiva zeci de zimbri, obișnuiți să „ia masa la ore fixe", cel care privește spre lume cu placiditate, cu un aer inofensiv, de la distanță, despărțit fiind cu două rînduri de „zăbrele", a fost declarat „persona non grata". Avea obiceiul să răspundă curiozității exagerate a vizitatorilor ce se apropiau prea mult de domnia-sa, cu sau fără aparat de fotografiat, prin gesturi deloc ospitaliere și adesea dureroase.

Dar, mai ales, am cunoscut aici, pe meleagurile bieloruse, oameni despre care se poate spune că sînt la înălțimea naturii, că au știut să învețe din adînca lecție a naturii. Oameni cu inima deschisă, cu zîmbet viu, satisfăcuți de fapta lor, avînd conștiința importanței ei dar fără a-i adăuga acesteia povara gestului grandilocvent. Discreția bucuriei, sobrietatea exuberanței mi s-au părut a fi trăsături ce particularizează pe oamenii Bielorusiei. Și o demnitate mărturisită la tot pasul. O demnitate care-și are izvorul în însăși istoria greu încercatului popor. Istorie din a cărei lungă existență desprind doar o pagină de neuitat.

...Era într-o după amiază de octombrie. De cîteva ceasuri peste cîmpii și păduri începuse să cadă o ploaie rară, rece. Auzeam stropii de ploaie cum bat surd în geamurile autobuzului. Îi urmăream cum se lovesc și se sparg închipuind ciudate imagini. Ne îndreptam din Minsk spre un loc care va rămîne scris cu litere de jale și minie în istorie : **Hatini.**

Aici, ni se spune, a fost un sat. Un sat ca oricare altul.

Acum nici o casă nu mai răsare pînă-n adîncul cîmpiei. Cîmpul e populat de simbolice blocuri de marmură neagră. Zeci, sute de blocuri geometrice de marmură, închipuind case, fîntîni, urne funerare. Toate la un loc alcătuind un imens monument, un tulburător monument.

Din cer plouă rece, insistent.

Ghidul are vocea calmă, egală. Și totuși din cînd în cînd glasul îi tremură, se aud printre cuvinte lacrimi nerostite. „Aici a fost un sat. Fasciștii au strîns într-o clădire pe toți oamenii satului, vîrstnici și tineri, mame și copii. Într-o zi, au turnat benzină peste clădire și i-au dat foc. Au ars cu toții. Sub privirile ucigașe ale incendiatorilor de vieți".

...Aici a fost un sat. N-a mai rămas nimic din el. Doar doi-trei oameni au supraviețuit. Din întîmplare. Printre ei și bătrînul Caminski. Fusese plecat din sat în ceasurile cînd fasciștii au pus la cale abominabila faptă. Reîntors a găsit doar cenușă, ruine. Și trupuri carbonizate. Între ele și pe al fiului său de cincisprezece ani. L-a recunoscut. S-a apropiat cu spaimă de ochii băiatului, de trupul fragil în care mai pîlpîia o umbră de viață. Atît cît să-și recunoască tatăl și să-l întrebe : „Unde e mama ?" Bătrînul a privit, poate, cu deznădejde în jur. Toată tristețea lumii a coborît atunci sub pleoapele lui. Și toată durerea. N-a putut răspunde. A privit doar peste trupurile carbonizate, peste cenușa întunecată prin care alerga vîntul. Și a ascultat îngrozit, cum pe brațele fără putință de a înfrunta destinul, se stingea propriul copil.

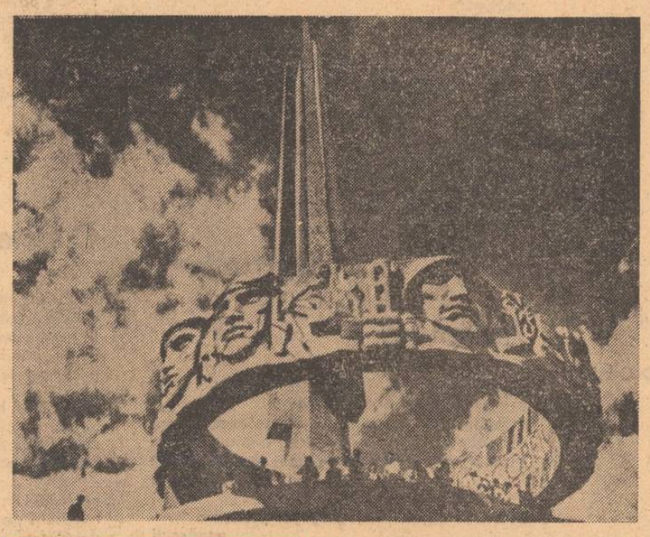

Acum, la intrarea în acest muzeu al durerii, acest memento scris cu marmură, te întîmpină o uriașă, o tulburătoare statuie, înfățișîndu-l pe bătrîn cu fiul mort în brațe. E o statuie vie, o statuie care denunță cu încordată ură îngrozitoarea crimă.

Plouă mărunt, rece...

Pășim pe lespezile de piatră încet, reculeși. Să nu tulburăm cu nimic liniștea solemnă a acestor locuri.

Ghidul spune cu voce surdă, parcă șoptind, că în Bielorusia încă alte 619 sate au fost distruse complet. De 619 ori tragedia inimaginabilă de la Hatini. 186 sate nu s-au mai refăcut. În locul lor, spre aducere aminte, 186 plăci de marmură neagră, de urne memoriale în care s-a depus pămînt din satele cumplitelor crime. Un cimitir al satelor ce nu mai sînt. Un cimitir care acuză.

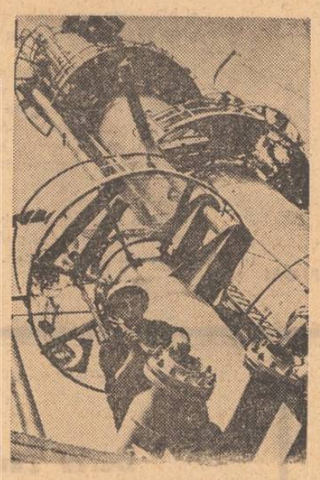

În Hatini au fost 4 fîntîni. Au secat. Au ars pînă și fîntînile. În locul lor se înalță patru siluete din marmură neagră.

Lîngă focul veșnic, înconjurat de jerbe de flori, se leagănă sub ploaie, pe un platou, împărțit în patru părți, trei mesteceni. Trei mesteceni drept simbol. Pentru că cel de-al patrulea nu există. Trei mesteceni și nu patru ca să nu se uite că la fiecare al patrulea locuitor din Bielorusia unul a murit în timpul războiului de apărare a patriei.

Plouă încet, îngîndurat peste Hatini.

Părăsim în tăcere, într-o grea tăcere, acest cutremurător monument al durerii. În urma noastră, printre sutele de blocuri de marmură întunecată arde viu flacăra veșnic vie. Din minut în minut, clopotele bat îndelung și trist. În depărtare plîng de frig mestecenii...

Părăsim în tăcere, într-o grea tăcere acest loc în care cu doar trei decenii și ceva în urmă s-a întîmplat incredibila crimă.

Aici, pămîntul vorbește. Aici, istoria vorbește, cheamă conștiințele să nu uite nimic. Îndeamnă la vigilență pentru ca ororile războaielor să fie evitate.

Cineva rostește cîteva cuvinte. O tînără care ne însoțește în călătoria noastră suride. Surîsul ei, o floare răsărită pe acest loc al durerii.

Îi privim cu respect pe prietenii noștri din Bielorusia care ne însoțesc. Sîntem oaspeți ai acestei eroice republici, scriitori din mai multe țări socialiste, participanți la întîlnirea conducătorilor revistelor de cultură care a avut loc la Moscova, întîlnire care a prilejuit un amplu schimb de experiență cu privire la rolul revistelor de cultură în lupta pentru pace, în lărgirea colaborării culturale dintre țările socialiste.

Notăm în carnetele noastre impresii din această călătorie. Și mai ales reținem că pe acest pămînt greu încercat, în care a fost semănat nu numai grîu ci și trupuri omenești, oamenii muncii au înălțat o industrie puternică, au făurit o agricultură modernă. Așa cum o dovedește Uzina de automobile din Minsk, în care la fiecare 7 minute se naște un automobil MAZ, vestit pentru calitățile sale. Așa cum o dovedesc recoltele colhozului milionar „Kalinin", al cărui președinte Alexandru Vasilievici, candidat în științe agricole, este, prin viața sa, un veritabil erou de literatură. Așa cum o dovedește modernul oraș Minsk de azi, distrus în proporție de 86 la sută în vremea războiului, reconstruit într-un ritm și cu o amploare urbanistică elocvente. Așa cum o dovedește Minskul de azi : orașul unei industrii puternice (uzina de automobile, uzina de calculatoare electronice și instalații cu comandă automată, uzina de tractoare, fabrica de ceasornice, uzina de rulmenți) ; orașul științei (Academia de științe are 29 de institute în care activează 7 000 de oameni de știință), orașul universitar (peste o sută de mii de studenți), orașul culturii.

Sosim în oraș, în capitala republicii bieloruse. Trecem pe prospectul Lenin, pe lîngă o modestă clădire de lemn, care avea cîndva numărul 135, pe vremea cînd aici era strada Zaharevskaia. Este casa în care la 1 martie 1899 a avut loc primul Congres al Partidului Social-Democrat din Rusia. Cum vor fi gîndit viitorul cei nouă delegați ai Centrelor Revoluționare ale Imperiului Rus, strînși în apartamentul funcționarului la căile ferate, A. Rumiantev ?

Pe atunci ei întrezăreau un nou viitor, viitorul comunist. Acum viitorul visat de ei a devenit prezent. Prezentul comunist.

Nicolae Dragoș

Din lirica sovietică

Alexandr Tvardovski

Mama

Acolo unde turma lor poposise
Departe de orice așezare omenească
În marele Nord împrejmuiți de taiga
Totul le era familiar : foametea, frigul

Cînd se înduioșa de acest trecut
Mama își amintea întotdeauna
Cum nu vroia sărmana să moară
În cimitirul pustiu și sinistru

De jur împrejur se întindea pădurea
Pînă în zare cît cuprindeai cu ochii
Dar în cimitir nu creștea nici un arbore
Nici măcar un ciot nenorocit de lemn

De la gheața îngrămădită ici și colo
Între butucii bătrînelor rădăcini
Era departe pînă la primul acoperiș
Pînă la mormintele vecine cu barăcile

Cu timpul ajunsese să le revadă în vis
Mai puțin casa scundă și curtea fermei
Decît colina din ținutul natal
Semănată cu cruci sub mesteceni înfiorați

Era atît de bine, atît de frumos
În vale șerpuia un drum prăfuit
– Mă voi trezi, ne zicea mama,
De partea cealaltă a zidului, în cimitir...

Acum dormea în tihnă sub mesteceni
Ar fi putut să fie chiar cei din vis
Ea sfîrșî în zori prin a-i fi încredințat
Eternul adăpost într-o groapă comună

Dar nu se plînge. Ce importanță are în fond
Semnul ce marchează ferm eternitatea
Cît despre mestecenii înfiorați de demult
Ei nu mai sînt. S-a spulberat acest vis.

În românește de
Petre Dan Lazăr

Robert Rojdestvenski

Cîntec despre pelin

De ce-n amurg, spre seară,
rece ploua, meschin ?...
Mă sărutaseși iară,
pe buze-aveam, –
pelin.
Din nou revii la mine,
inima bate-n gol,
Florile mor străine,
pelinu-amar, răscol.
Știu, dar, acum :
pelinul –
e glasul tău arid !
Pelinul –
e iubirea-ți !
Pelinu-i ca un zid.
În cimp e-un soare plin,
iar vocea ta-i –
ca mierea.
dar pare –
doar pelin...
Pelinu-l voi culege,
voi face-un cuib din el,
și pe pelin, dulcege,
voi arunca, fidel,
doar lacrimi –
de pelin.

În românește de
Petru Jaleș și Vațlav Stukas

Larisa Tarakanova

La mormîntul soldatului necunoscut

...Nimeni, nicicînd,
Nu se-ntoarce-ndărăt,
Și nimenea
Nu reînvie.

Cădea-va greu cerul –
ploua-va-n livezi
Și iar va-nflori liliacul din vie.

Copii vor da buzna pe maluri de riu,
Pe maluri înalte, abrupte.
Acolo e slobod și vîntul de friu
Și-a norilor pinze sînt rupte.

Cum timpul ce naște din veșnicul timp,
Cum cîntecul verii ce crește,
Mătasea înaltelor flamuri șoptind,
Copii, o vedeți în tării cum plutește ?

Și-acum să pornim înspre zarea-mplinirii,
Spre țărmu-nsemnat de al soarelui vin.
Că nu-i în materia-adîncă a firii
Mătase mai scumpă cum e cerul senin...

În românește de
Alexandru Ivănescu

cariatide

doina sălăjan

N. 14 februarie 1936, Beiuș, județul Bihor. Licențiată a Facultății de filologie, Universitatea București. A debutat în „Almanahul literar" din Cluj, 1952.

Volume : **„Despre copilărie"** și **„Confidențe"** (1957), **„Versuri"** (1967), **„Transfigurări"** (1969), **„Umbra faptei"** (1972).

Pictură

La șaisprezece ani, sub vaste-amurguri
De-un fast provocator, în timp supus
Atîtor schimbătoare valuri tulburi ;
La șaisprezece ani și-un veac în plus,

La șaisprezece ani ușori ca spuma
(Ghiulea de plumb veacul aveam să-l simt)
Nici bănuind ce-aveam să fiu acuma,
Nici stingherit de trupul meu prea strîmt,

Privind acele purpuri triumfale
Pe care zarea abia le cuprindea,
Ca aburul răcorii dintr-o vale
Mă răsuceam în sus din viața mea,

De parcă mă sorbea pe îndelete
O gură de văzduh trandafiriu,
Un gît gigant la roșu ars de sete,
O nară respirînd dinspre pustiu...

Aer în aer, ochi numai privire,
Trup numai gînd și gîndul doar fior,
În cerul singeriu un roz subțire...
De fapt muream și îmi era ușor.

De fapt muream, iubind această moarte.
Singe adînc, topit în sfînt ulei
Ardeam sfidînd ale-omenirii arte :
Pictau demențial cu mine zei.

Murind, trăiam uimita voluptate
De-a fi, spre-un tainic de-nțeles folos,
Mai abur decît visurile toate,
Mai gingaș ca un joc copilăros...

La șaisprezece ani sub vaste-amurguri,
O, ce eram, și ce puteam să fiu !
Murind de-atîtea ori la bîlci prin tîrguri,
Din ce în ce mai greu mi-era să-nviu.

Din ce în ce mai tragic și mai sumbru
Jocul cu zei, culorile mai reci.
Deși cu flori pînzele vremii umplu,
E vînăt cerul pe sub care treci.

Pămînt, cu tine

Pămînt, cu tine-un tainic colocviu aș începe –
E-un timp cînd după-absențe te-ntorci lîngă părinți.
Cumplită maică, iapă prea sfîntă peste iepe,
Ți-am fost și eu odată un mînz cu nări fierbinți !

Ascultă-mă ! Tu, care mai mult decît oricine
De la-nceput știut-ai ce sunt, ce vreau, ce pot,
Ridică-mbrățișarea-ți de iarbă către mine,
Al tău am fost, al tău sunt, al tău voi fi de tot.

Vezi, după cum pun talpa, ghicești ce grele lesturi
De dragoste, ce frîne nu m-au lăsat nicicînd
Să uit de obîrșia-mi. Ce-a fost în plus sunt resturi
Dintr-un ospăț lunatic ce nu rămîne-n gînd.

Și totuși cîtă teamă-mi inspiri, ce frig îmi suie
Spre inimă la gîndul că tu mă stăpînești !
Trup rupt din altă carne, al tău și-al nimănuie,
În ce singurătate-mi curg zilele-omenești !

Ascultă-mă, poți spune prin șoapta frunzei tale
Ceva de mîngîiere, ca eu să înțeleg
Că mila ta mi-e-n preajmă ? Că între munți și vale,
Șes înflorit și rîuri, cu mine ești întreg ?

Poți tu să-mi spui în noapte cu glasul stins de greieri
Și-n zori cu glas de păsări un basm liniștitor,
Cînd somnul meu și veghea, duh alb, mi le cutreieri,
Să nu mă surp în spaimă, să nu mă înfior ?!

O, înfricoșetoareo ! Splendoare grea de viață,
Am și uitat acuma ce vrut-am să te rog...
Lucerna ta miroase a bine, a speranță,
M-a amețit suflarea ta dulce ca un drog !
Iubește-mă ! Chiar asta doream să-ți strig, desigur,
Măcar cît pe o floare te rog să mă iubești !
Cîndva, trecînd ca valul peste-ale morții diguri,
Lujer să-ți scurg spre-adîncuri luminile cerești.

Iubește-mă ! Iubirea ți-o voi întoarce-ntreagă –
Tot ce hrănești și aperi și stingi și-nalți, mi-e sfînt.
Rizînd, plîngînd, văd clipa : spre nevăzut aleargă.
Încetinește-i goana, iubește-mă, pămînt !

Oare mi-ar fi plăcut...

Poate mi-ar fi plăcut să fiu un copac,
poate mi-ar fi plăcut să fiu o floare,
poate chiar o piatră, prin veac,
dormind somnul cel mare...

Poate mi-ar fi plăcut să fiu rîu,
poate-mi pria ca secure ;
poate mi-ar fi plăcut să fiu calului friu,
ori capcană-n pădure...

Dar ce vis, ce coșmar să fii pește în rîu,
dar ce vis, ce coșmar să fii pom sub secure,
dar ce vis, ce coșmar să fii calului friu,
ori un cerb hăituit și ucis în pădure !

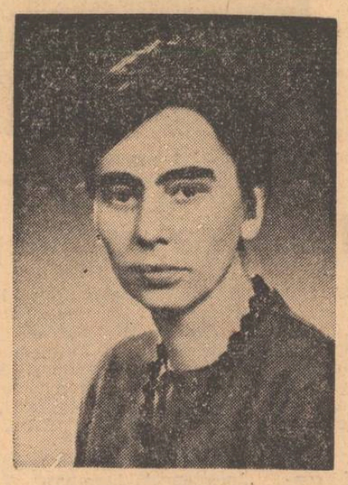

Dar al pietrelor somn, cît de sumbru destin !
A fi calului friu, cît de josnică soartă !
Ce rușine a fi o capcană, ce chin !
Să le știi toate-acestea, cît de tragică artă !

Să fi fost altceva, să fi fost într-alt fel !
Cînd în toate-s și eu, cînd în mine sunt toate,
Ce-ar fi fost ca să fiu ? Zornăind, pe-un inel
Am la briu ale sorților chei argintate.

Eu pe rînd le încerc, porți deschid și închid –
Am trăit mii de vieți pe-acest astru de patimi.
Mă iubesc, mă urăsc, mă accept, mă desfid,
Viața mea-i un șuriș printr-o ceață de lacrimi...

Oare mi-ar fi plăcut să fiu un copac ?
Oare mi-ar fi plăcut să fiu o floare ?
N-aș fi visat mereu, chinuit, fără leac,
O altfel de stare ?!

Amintirea miresmelor

Într-o dimineață frumoasă de-aprilie
Ora șapte mirosea a vanilie.
Ieșind cucul să cucuie spornic,
Părea că aroma năvălește din ornic,
Și-ndată ce trecu un minut peste șapte
Crescu ușurel și o boare de lapte.

Cînd mai zbură înc-un stol de secunde,
Plutiră-mprejur și alte dulci unde,
Efluvii din flori de lămîi și migdale
Dinspre impărățiile de zaharicale.
Printre acestea veneau mai modeste
Miresmele simple de plante agreste,
Trăgînd faetonul miresmei-regine
A florilor toate, din mierea de-albine.
Adiind a curat, grîu zdrobit în făină
Ridica suflu cald de dospire divină
Și-abia lunecînd se-nălța peste ceată
Aburirea amară de ciocolată.
Cînd băteau ora opt, o mireasmă zeiască
Aerul tot îl făcu s-amețească :
În zahărul ars, ca un rîu de melasă,
Și-aurea nuca miejii de carne lăptoasă
Peste care cădeau ca o burră de ploaie
Esențe exotice, iscînd dans de văpaie.

Fluturau peste tot aburi dulci, parcă-n lume
Respirau, cîte toate erau, cu parfume.
Ne trezisem ? Dormeam ? Duși de-o lină-adiere
Eram plutitori pe un fluviu de miere,
Șerpuind fumegos și-ncărcat cu arome
Între țărmuri lucind cu glazuri policrome.
Pe-un ocean glacial, într-un cer de poveste
Creșteau munți de-nghețată cu frișcă pe creste,
Iar mai jos, în văzduh, în grădini de lumine
Cădeau grindine moi de halva și praline.

O, un astfel de vis e o pasăre rară
Chiar și-n dulcele somn al unui mic pierde-vară !
Să-l tot dormi, să-l visezi între pernele lenii
Cît văzduhul e-un vas pentru ars mirodenii !

De-undeva vin chemări... Doamnă lene, e nouă !
Toți ai casei demult începură-o zi nouă.
Și se trage-napoi, se destramă și piere
Visul meu parfumat, cu tot fluviu-i de miere.
Dar ce albă lumină-aprinde raza-n odaie !
Înflorit lîngă geam, alb, un ram se îndoaie.
Și-i aievea ce simt : în imensa mea lume
Parcă toate răsuflă pe dulci nări de parfume.
Și tot ce visasem și-aș fi vrut să însemne
Puhoiul de-arome, se-adeverea și da semne
Că ziua-nceută nu era oarecare
Ci una gătită de sărbătoare –
Cred că știu, am strigat, e o aniversare !
Și tortul solemn cu albe luminările
Întrecea toate visele mele !
Habar n-am cine era dintre noi fericitul
Sărbătorit ! Strălucea viu cuțitul
În cremele roze, tăind, fiș ! felioare
De fericire ametitoare.
O, frumoasele zile cît de repede zboară,
Abia ne-am trezit și, stingeți lumina ! e seară.

(din volumul pentru copii „Amintirea miresmelor")

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar general de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct).

REDACȚIA : București, Piața Scînteii, Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVII
Nr. 46 (635)
Sîmbătă
16 noiembrie
1974
10 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Responsabilitatea criticii

Fără să fie critic literar, G. Coșbuc a surprins, mai bine ca mulți critici, esența acestei îndeletniciri în poezia **Poet și critic.** Anecdota e simplă și semnificativă : un rege siracuzan care scrie versuri caută să obțină aprobarea celui mai important critic al regatului său reușind doar să fie ridiculizat. Consecința : criticul e închis în turn și zilnic i se citesc fără oprire versurile temutului personaj : „și tot tavanul era scris / cu versuri d-a lui Dionis". Convins de eficacitatea sistemului convertitor, Dionis scoate din temniță pe critic pentru a-i supune judecății și ultimul său volum de versuri : „Și de pe sul. cu mult avînt, / Ies odele încet cu-ncetul".

Finalul e hotărîtor pentru fixarea ideii de critică: „«Și tu ce zici? M-am îndreptat ?» / Polixen, tremurîndu-i pașii, / Spre ușă pleacă, resignat, / Privind slujbașii: / — «E rîheia temniții la voi ? / Haid', duceți-mă înapoi!»". Polixen este imaginea însuși a criticii : incapabilă să-și reprime opinia negativă, capabilă de risc și asceză pentru ideile asumate.

G. Călinescu zicea la fel : e critic acela care descoperind nodul în țesătură nu poate rezista ideii de a-l denunța. De aici și altă „definiție" călinesciană a criticului : criticul trebuie să fie „rău", să „muște", definiție din care lipsește însă covîrșitorul accent moral din mica istorioară a lui G. Coșbuc. Critica nu este altceva, și lucrul trebuie spus apăsat într-un moment cînd îndeletnicirea riscă să devină pretext de manifestări care păstrează doar aparența criticii. Pentru că impostura se insinuează și aici ca oriunde. Dacă există autori de versuri care mimează doar actul poetic, de ce n-am putea trece în aceeași categorie pe cei ce semnează texte critice mimînd doar actul critic? O critică a exclamației entuziaste și a nesupunerii la obiect face teoria „nonintervenției" : cartea proastă, demersul creator nereușit se demască de la sine. Rostul criticii n-ar fi, deci, acela de a spune că „regele e gol", atunci cînd regele e gol, ci de a gesticula generos în jurul nucleelor promițătoare dintr-un volum sau altul, de a propune cu largheță modalitățile „noi", sincronice, indiferent de densitatea lor artistică. Această critică capabilă să renunțe la cea mai importantă prerogativă a sa devalorizează ideea de critică, indiferent de talentul cu care este scrisă, de îndeminarea cu care sînt folosite citatele, de eventualul „farmec" personal al semnatarului. Autoritatea criticului vine din fermitatea cu care își păstrează, dincolo de mode și metode, ținuta bietului Polixen. Critica este, în fond, o problemă de caracter. Încercînd să definească în ce constă autoritatea criticii E. Lovinescu avea să ajungă, prin eliminări succesive, la o idee asemănătoare : talentul, observă acesta, poate lustrui, dar nu dă autoritate ; percepția esteticului nu ajunge, deoarece mulți oameni de reală sensibilitate estetică indiscutabilă nu au reușit să fie critici ; cultura, informația, erudiția nu contează în chip decisiv, pentru că mulți publiciști informați, culți, erudiți s-au dovedit, în repetate rînduri, proști critici ; inspirațiile de natură specială lasă un prea mare loc capriciului și așa mai departe. „Elementul esențial al autorității e de natură pur morală", conchide E. Lovinescu. „Autoritatea nu merge, astfel, nici spre talent, nici spre cultură, ci numai spre această simplă dar rară prezență a caracterului, căruia celelalte însușiri nu-i pot spori prestigiul".

Vorbind despre răspunderile criticii nu putem evita această problemă, cardinală pentru existența unui bun climat literar. Prima răspundere a criticii este de **a avea autoritate morală.** Orice altfel de atribut nu aduce criticii acea încredere care să dea cititorului garanția pe care acesta o cere mereu criticului. Desigur că problema criticii nu se reduce doar la atit. Instrumentele ei de lucru se cer mereu perfecționate și o critică cantonată în deprinderi vechi poate să nu mai aibă de multe ori accesul la straturile mai adînci de semnificație ale operei. Critica literară efectuată în spirit marxist este deschisă tuturor acelor mijloace care ne facilitează drumul către o cît mai exactă judecare și situare a operei. Criticul de optică marxistă va aspira către **critica completă,** către o critică care să nu unilateralizeze demersul critic, să n-o reducă doar la o simplă operație exterioară de circumscriere. A studia doar forma e unilateral. A studia doar mediul social care produce opera, înainte de a analiza chiar opera, este un procedeu insuficient. A analiza doar conținutul de idei fără a ține seamă de valoarea operei este iarăși o operație parțială. Conjugarea procedeelor dă cele mai bune rezultate. Rețete fixe nu există. În critica foiletonistică, criticul alege unghiul și mijloacele cele mai adecvate tipului de prezentare sau analiză propusă. **Hotărîtoare este judecata de valoare,** orientarea autorului și a cititorului în legătură cu volumul despre care se scrie. Esențială este, pentru a reveni, autoritatea. Chiar dacă un critic, și cazuri sînt, folosește des cuvinte cheie, apelează frecvent la noțiuni importante, capabile să facă impresie, aceasta nu salvează actul critic de la inautenticitate.

Experiența ultimelor trei decenii de critică literară românească a pus cu prisosință problema „moralei" și a „caracterului" în critică. Am fost și mai sîntem martorii agitării insistente de „metode" critice infailibile. Practic, nici sociologizantul de ieri, nici structuralistul de azi nu ne pot inspira încredere, pentru că amîndoi fac abstracție de valoarea și viabilitatea operei. Ei exprimă un instrumentar critic și nu autoritatea criticii.

Critica de astăzi are răspunderi deosebite. Ea are de făcut un bilanț lucid al ultimilor treizeci de ani de literatură, de restaurat glorii literare și de corectat opinii mai vechi, de disociat în magma literară a prezentului pe scriitorul autentic de manufacturier, pe cel adînc original de epigon, pe începătorul de talent de sîrguinciosul autor de compuneri cu rețetă bine întocmită. Ea trebuie să aibă în vedere legătura dintre literatura ce se scrie și contextul social politic al epocii. Mai este literatura română un produs de import, simplă „colonie a literaturii franceze", cum s-a zis mai de mult, sau este o literatură puternică, cu valori proprii în care spiritul de imitație al literaturilor străine a fost anulat ? Iată una din întrebările pe care mai are încă să și le pună criticul român în fața manifestărilor repetate de „sincronizare" care ascund de multe ori un snobism de o discutabilă și nefastă consecință pentru literatura de astăzi.

Este apoi, să nu uităm, publicul căruia critica trebuie să-i dea acele repere de orientare absolut necesare în orice cultură. Misiunea, răspunderile majore ale criticii față de destinul literaturii, artei noastre noi, socialiste au fost adesea formulate cu claritate în documentele partidului nostru. Sînt de excepțională însemnătate ideile, recomandările, cerințele formulate în cuvîntările secretarului general al partidului. Reamintim în acest context cuvintele tovarășului Nicolae Ceaușescu la plenara din 3—5 noiembrie 1971, care a vorbit și despre critica literară și de artă și despre rolul ei : **„Critica de artă are un rol de mare însemnătate, atît în promovarea creației artistice cu înalt conținut educativ, cît și în educarea estetică a maselor populare. Pentru a răspunde acestor cerințe și criticii de artă trebuie să acționeze întotdeauna în spiritul principiilor marxist-leniniste, să fie nepărtinitori și obiectivi, să contribuie prin tot ceea ce scriu la ridicarea artei noastre la un nivel tot mai înalt".**

A disocia valoare de non valoare, a promova operele de valoare, inspirate din istoria eroică a poporului, din viața și lupta sa, din eforturile sale pentru făurirea noii societăți, a căta să formezi gustul publicului tău — iată cîteva din cele mai de seamă răspunderi ale criticii literare și criticii de artă din România socialistă. „Gustul estetic al publicului este, zicea și G. Ibrăileanu, o superioritate națională și a feri de pervertire gustul poporului tău este un act de patriotism". Polixen din fabula lui G. Coșbuc era un patriot mai bun decît versificatorul Dionis. Patriotismul criticii, pentru a folosi inspirata formulă a lui G. Ibrăileanu, stă în direct raport cu exigența ei.

Luceafărul

Început de șantier (Fotografia : Gheorghe Cucu)

mapamond

Itinerarii lirice

Rubrica de poezie universală contemporană pe care, începînd cu acest număr, o vom găzdui în paginile revistei noastre își propune să răspundă în primul rînd nevoii de informare a publicului cititor în legătură cu tendințele și direcțiile de dezvoltare ale creației tinerilor poeți ai lumii.

Selecția poemelor nu va fi, desigur, pur ilustrativă, spațiul limitat neîngăduind decît reproducerea acelor creații ale tinerilor poeți din alte țări care sînt mai apropiate de gustul și de sensibilitatea noastră. În acest sens, dincolo de intenția ei informativă, inițiativa noastră năzuiește să dobîndească valoarea unui act de comuniune prin poezie.

În numărul de azi — „Franța : poeți tineri" (pagina a 10-a).

Red.

țara de mîine

Încredere

Nu peste multe zile, în Capitală, în inima patriei își va deschide lucrările cel de-al XI-lea Congres al Partidului Comunist Român, eveniment politic de excepțională însemnătate pentru viața poporului, pentru destinele patriei noastre socialiste. În aceste zile s-au desfășurat și sînt în curs de desfășurare conferințele organizațiilor județene de partid, prilej de luminoasă trecere în revistă a realizărilor obținute în toate județele patriei în perioada care a trecut de la Congresul al X-lea, de analiză profundă a problemelor de major interes cu care este confruntată țara în această perioadă, cu care ne vom confrunta în anii viitori în construcția economică, în viața politică și socială, în activitatea educativă și culturală. Participarea la lucrările acestor conferințe a aleșilor comuniștilor, delegați din întreprinderi industriale și agricole, de la orașe și sate, din toate generațiile, largul schimb de experiență privind cele mai diferite probleme ale activității ce se desfășoară în România, adoptarea unor măsuri mobilizatoare pentru perioada care urmează conferă semnificația unor evenimente de deosebită însemnătate conferințelor județene. Din multitudinea ideilor, învățămintelor ce se desprind, ce sînt reliefate cu pregnanță în această vastă confruntare care are loc în viața partidului nostru se află la loc de frunte aceea a **unității indisolubile dintre partid și popor,** unitate care își află izvorul în identitatea organică dintre politica partidului și aspirațiile majore ale întregii noastre națiuni. Aceasta exprimă un adevăr de esență al vremurilor în care trăim : politica partidului — politică profund marxist-leninistă, patriotică, internaționalistă — corespunde pe deplin realităților social-politice și economice ale țării, tradițiilor de muncă și luptă ale poporului, ale clasei muncitoare, izvorăște din conștiința mereu vie că totul, „tot ce mișcă în țara noastră, riul, ramul" se cere pus în slujba țării, în slujba devenirii ei comuniste. Se desprinde totodată din atmosfera tuturor conferințelor județene, din cuvîntul comuniștilor participanți la dezbateri sentimentul de adîncă și inegalabilă încredere cu care partidul, poporul întreg îl înconjoară pe tovarășul Nicolae Ceaușescu — expresie a prețuirii față de activitatea sa neobosită, față de spiritul său vizionar, cutezător, față de dăruirea cu care slujește cauza patriei și a socialismului. Hotărîrile adoptate de conferințele județene dau glas voinței unanime a comuniștilor, a poporului, potrivit căreia Congresul al XI-lea este mandatat, prin delegații săi, să realeagă în înalta funcție de secretar general al partidului pe tovarășul Nicolae Ceaușescu. Exercitat astfel, votul Congresului va fi votul întregului popor. Iată de ce acum cînd nu ne mai despart multe zile de strălucitul eveniment politic către care este îndreptată atenția întregii națiuni, putem afirma că sentimentul fundamental pe care-l trăim este acela al încrederii. Al încrederii în partid, în partidul comuniștilor ! Al încrederii în tovarășul Nicolae Ceaușescu, marele fiu al poporului, al partidului nostru.

Nicolae Dragoș

Peste veacuri

De mine, totuși, vreau să scriu întîi,
Deși prin veacuri Tu ai să rămîi,
Tu, cel dedat Istoriei cu totul,
De cînd te leagănă în brațe Oltul,
Cînd dintre pleoape îți pica o perlă
Zbicită-n vînt de-un uguit de mierlă,
De cînd visai, din bătătură-afară,
Un vraf de mîntuire peste țară...

De mine, totuși, vreau să scriu întîi,
Deși prin vreme Tu ai să rămîi !

Istoria-i în urmă și ne-ajunge,
În orice prag de liniște, cu sînge,
Cu sîngele din unghii zgripțurate
Către lumină.
Le-ai sorbit pe toate.

De la descălecări și pîn-acuma
Istoria își aurește bruma

Prin cîte țevii s-a muncit să treacă,
Unui popor, rostirea lui întreagă
De tot întreagă și de tot stăpînă,
Voință dîrză și lucidă mînă,
Să vadă azi ștefaru-i cum adună
Colastru bun în fabuloasa stînă,
Din uger de istorie străbună.

Ce liberă mi-e inima-n cuvînt !
De mine scriu, dar
DESPRE TINE CÎNT !
Și-acum cînd mi-Te-alege-n frunte țara,
Îmi umplu pîn-la buză călimara,
Mi-o umplu pîn-la buză, să-mi ajungă
Pentru-o cîntare iureșe, prelungă,
Să sune dealul, muntele și-adîncul,
Pămîntu-acest pe care eu mănîncu-l
Cu tot ce are el — aur și sare,
Cu fier, statui, culoare, spre mirare
Cu tot ce bate-n liniște ori freamăt,
Cu delăsarea-n somnuri, sau în geamăt,
Cu tot ce-mi stăpînește inima,
Depuse-acum deplin în mîna Ta,
Căci iartă-mi neștiința, dar n-am știre
Oștean de vatra lui și de oștire,
Oricîte foi de cronici să despături,
Mai vrednic gospodar să-ți stea alături,
Care din timpul nației, o clipă
Nu știi s-o faci răspas, s-o dai risipă !

Pe spadă nu-i prea greu mînă să pui
Și-avînd-o-n mînă — ghiară-n git oricui !
Mai înțelept e paloșul, în teacă,
Să strălucească ager și să tacă,
Poporul Tău, în vatra lui de pace,
Lumii să-i dea ce poate și ce-i place
Și tuturor ce știu să-l înconjoare —
Tipsia lui, cu pîine și cu sare...

De-aceea spun cinstit că nu am știre
Un alt oștean de vatră și oștire,
Cu spada Păcii pusă căpătîi,
Cum Tu ești azi
ALESUL CEL DINTÎI,
Drept care peste veac ai să rămîi !

Nu sînt un super-nume, de paradă,
Eu vin din cîmpuri, din ogrăzi, din
stradă,
Sînt cel mai mic, cum sînt și cel mai
mare,
Cum înțeleg să fie FIECARE
Din toți acei care îți pun în mînă
Drapelul Țării, care ne-ncunună —
Și-om străbui PE VIAȚĂ SĂ-ȚI RĂMÎNĂ,
Ca să ne fie soarta sorții bună,
Prin peste veacuri PATRIEI,
ROMÂNĂ !

Teodor Pâcă

Jurnal de poet

Menirea poeziei

Poezia îl menește pe poet. Ea este cea care îl duce acolo unde vrea ea conform cerințelor ei lăuntrice pe care nu poate pune stăpînire nici poetul. Poezia are în acest sens absolută suveranitate. Poezia ne arată bogăția drumului și ea face să licărească în zare acele certitudini care dau sens și frumusețe și înălțime vieții noastre. Ea transcede și străvede prin natură, ea vede cîea ce ochii și simțurile nu văd și simt atunci cînd poetul este un om al nădăjduirii angajat în istorie în vederea unei finalități luminoase, om al fidelității și dragostei și al luptei pentru mai bine. Poezia mijlocește omenirii trezia, o deșteaptă mereu pentru a fi la înalta ei chemare, la o viețuire potențată în virtute și creație. Elementele lumii, natura și creaturile au un sens, sînt în lume un semn. Ceea ce ele sînt poezia adevărată poate străvedea. O simți poezia care vine din firea elementelor sau cea care vine de la poet. În poezia care vine de la un poet se vede mereu o anume tendință, un fel de descriere asemănătoare. Poetul este descriptiv ; de obicei poeții terorizați de o singură idee, poeții care nu pot încape lumea în ei din pricina eului lor aceștia descriu în lumina eului lor totul ; ei sînt descriptivi, lumea în diversitatea ei tainică suferă o sugrumare, o reducție care n-o cere poezia adevărată, firea lucrurilor lumii cînd este lăsată să se mărturisească. Poetul trebuie să ajungă la acea stare de participare detașată, a manifestării firii lui prin el. El trebuie doar să sesizeze firea elementelor nu să o impună conform firii sale. Din această perspectivă poezia autentică este foarte rară dar foarte bogată și de un real folos pentru omenire. Căci există o realitate a lumii dincolo de cea văzută și pipăită pentru care cele văzute sînt numai fețe acoperitoare, sesizatoare. Fața lumii văzută, sesizată la modul accesibil nouă, plăcut și roditor, ceea ce dacă ni s-ar arăta dezvelit de față n-am putea purta ca oameni pentru a viețui întru rodnicie și pace comunitară. Pe noi ne crește și întărește ceea ce nu vedem dar prin ceea ce vedem și ne este plăcut nouă ; pîinea este bună și minunată așa cum o primim ca urmare a trudei noastre prin care sîntem implicați la hrănirea noastră din ceva care totuși nu depinde de noi : grîul putrezind, crescînd și pîrguindu-se nu-i pricina noastră ci doar participarea noastră pe margini ca admiratori ajutători. Dar așa socotim că-i al nostru și ne este organic plăcut și folositor. Cînd scriem o poezie despre pîine bunăoară trebuie să transpară amîndouă aceste realități : dacă transpare numai truda noastră nu sîntem realiști, dacă transpare numai ceea ce n-are nimic de-a face cu noi, nu hrănim lumea prin asta și sîntem antiumani de vreme ce însăși fața grîului cheamă fața omului

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 2-a

opțiuni

Creația spontană

Două apariții din seria „restituirilor" ne reține atenția prin ineditul, vechimea și semnificația lor. Două cărți scrise de oameni din popor în sensul cel mai pur al cuvîntului. Una este **Memoriul meu** de Toader I. Ștefan (Editura Eminescu), cealaltă, **Cronica din Bechet** de Gh. Nicola Stoian-Ogrineanu (Editura Dacia).

Erau cam de aceeași vîrstă, primul trăind între 1852—1921, al doilea între 1855—1912, și-au fost contemporani cu Eminescu, Maiorescu, Ion Creangă, Delavrancea, Caragiale, Goga... Toader I. Ștefan, dintr-un sat vecin cu Humulești, era mai atent la viața literară, știa de „marele scriitor Ion Creangă", a cărui casă o vizitase la Humulești. știa de Conta, consătean cu el din Ghindăoani etc. Ei știau cîte ceva despre lumea cultă, lumea cultă nu știa nimic de ei. Au trăit deci în popor și au murit în popor, în păturile cele mai uitate, mai neștiute, în păturile de țărani. Gh. Nicola Stoian-Ogrineanu a urmat trei clase primare, dintre care una la Craiova, apoi s-a îmbolnăvit din ce în ce mai grav, ultimii treizeci de ani trăindu-i imobilizat în pat. Toader I. Ștefan învață singur să citească, iar să scrie, în lipsă de cerneală, folosește suc din coajă de arin și sînge din urechile crestate ale oilor.

În asemenea condiții ei au încă vreme să-și propună și să scrie cronica vieții lor, a satului și a evenimentelor pe care le-au cunoscut. Amîndoi au conștiința faptei bune, anume că transmit posterității știri despre întîmplări care altfel s-ar fi pierdut și că prin aceasta ei înșiși rămîn în memoria cititorilor :

„Cîte am văzut în viață / Toate-or trece ca un vis / Dar acest memoriu sacru / Va rămîne cum l-am scris".

Și unul și altul își presară cronica, din loc în loc, cu versuri compuse de ei : autorul **Cronicii din Bechet** îi elogiază pe vitejii români ai războiului de independență (1877—1878), moldoveanul meditează în versuri

Marian Vasile

Continuare în pag. a 6-a

opinii

Cum recitim clasicii?

Ne reintoarcem la clasici purtînd cu noi nostalgia modelelor. Opera lor păstrează în timp și spațiu o existență valorică, o tinerețe neîntreruptă. Recitim clasicii ca să le actualizăm ideile. Cum redescoperim opera lor astăzi ? Există, nici vorbă, o acțiune fecundă de redescoperire critică, sistematică, cu rezultate concrete : au apărut monografii serioase despre Eminescu, Caragiale, Macedonski, G. Ibrăileanu, Arghezi, Blaga, Vinea, Liviu Rebreanu, ediții critice excelente. Revalorificarea clasicilor este însă un proces de durată. Studiile monografice și istoriile literare nu se scriu peste noapte. Ceea ce se cere cînd e vorba de modele, de valori naționale, este responsabilitatea și nivelul critic cu care le receptăm. Există „studii" care în loc să reînvie o operă, să o repună în circulație sub un alt chip, cel actual, cel autentic, nu fac decît să reducă ecourile ei contemporane. Redescoperirea nu se produce, iar ceea ce e și mai inexplicabil, e că judecata de valoare lansată nu corespunde operei analizate. Tinerețea operei este anulată de opacitatea criticului. Este cazul operei lui George Coșbuc, scriitor clasic care nici pînă azi nu are dedicată o monografie fundamentală. Un „specialist" în opera lui George Coșbuc pare a fi Gavril Scridon, critic universitar, care a început de mai mulți ani și o ediție critică, de altfel, reușită, a creației poetului. Tot Gavril Scridon a mai publicat în 1957 și în 1969 cîteva **pagini** despre Coșbuc. Dragostea față de viața și opera lui George Coșbuc e, după cum se vede, statornică. Capitolul **George Coșbuc** din **Istoria literaturii române,** vol. III, **Epoca marilor clasici** (p. 759—811) e scris tot de Gavril Scridon. „Monopolizarea" unei teme nu deranjează pe nimeni, dar modul cum Gavril Scridon redescoperă opera lui George Coșbuc este de-a dreptul o eroare, ca să nu spunem altfel.

Cum îl redescoperă Gavril Scridon pe George Coșbuc ? Redescoperirea operei din punctul de vedere al actualității, al evoluției literaturii ro-

Zaharia Sângeorzan

Continuare în pag. a 8-a

Cenaclul revistei „Luceafărul"

● Luni, 18 noiembrie, ora 17 la Ateneul tineretului din Aleea Alexandru nr. 38, a patra ședință a Cenaclului „Luceafărul"
● Invitatul serii : poetul Gheorghe Pituț
● În discuție : poezii de Viorel Sănpetrean și Nicolae Mircea-Ben.

cronica literară

„Conceptul de realism în literatura română"

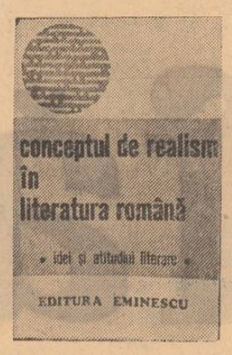

Interesantă și prețioasă sub multe aspecte este antologia pe care ne-o oferă cei trei cercetători ai Institutului de istorie literară G. Călinescu (Al. Săndulescu, Marcel Duță și Adriana Mitescu). Interesantă pentru că își propune să ne prezinte felul cum evoluează un concept de la apariția lui pînă în vremurile din urmă. Primul text oferit de antologie este Prefața pe care C. D. Aricescu o anexează traducerii din franceză a romanului Octav în 1856, iar ultimul datează din 1971 și este semnat de Mihai Beniuc. Antologia îmbrățișează peste o sută de ani de mișcare literară și perindă prin fața cititorului nume din cele mai ilustre ale literaturii române, alături de altele a căror rezonanță n-a depășit granițele momentului literar. Cartea are trei secțiuni, fiecare fiind susținută de unul din cei trei autori. Prima parte e dedicată etapei prime a conceptului, începînd de la mijlocul secolului trecut și mergînd pînă la primul război mondial. Cea de a doua se limitează la literatura dintre cele două războaie mondiale, ultima fiind etapa literaturii contemporane în care conceptul de realism devine o deviză literară curentă. Dacă socotim după numărul de pagini, autorii au acordat cea mai mare atenție ultimei etape și cea mai puțină momentului interbelic. Pasionantă pentru noi este însă perioada de început a conceptului. Este vremea în care literatura română modernă își fixează cadrele și își pune toate problemele pe care și le va pune și mai tîrziu în alte forme. Tot ceea ce e îndepărtat pare neguros, imprecis, obscur. Această perioadă a literaturii române este rău cunoscută și rău apreciată. Multe texte importante au rămas în colecții și evoluția gustului a îndepărtat pe mulți de felul de a mînui fraza al autorilor din secolul trecut. Sînt însă aceste texte inabordabile și conținutul lor lipsit de orice valoare? Pentru a răspunde acestei întrebări antologia alcătuită de Maria Lamparter și Al. Săndulescu este binevenită. Un autor necunoscut, după unii, Pantazi Ghica, după alții, Radu Ionescu, scrie un „romanț de obiceiuri" conștient de dificultățile speciei: „Cunosc cîte lucruri se cer pentru asemenea scrieri, cele mai grele poate (s.n.) împreună cu drama". La 1861 romanul este ceea ce va rămîne și pentru scriitorii de la 1930: cea mai grea probă literară, piatra de încercare a posibilităților scriitorești. Bonifaciu Florescu, presupusul fiu al lui Nicolae Bălcescu, face această disociere care-și poate găsi și astăzi partizani: „Adevărul și realitatea nu sunt vorbe sinonime în literatură, mai ales, și în arte, al căror domeniu este adevărul, nu realitatea". Altfel spus, arta nu copiază realitatea și totuși poate spune adevărul despre ea. La 1882 Titu Maiorescu susține des citata sa teorie despre roman: „subiectul propriu al romanului este viața specific națională și personale principale trebuie să fie tipurile unei clase întregi, mai ales a țăranului și a claselor de jos", teorie pe care o vom recunoaște în secolul nostru în paginile longevivei reviste Viața românească. Un studiu asupra Romanului realist în zilele noastre ne dă, la 1884, Alexandru Gr. Șuțu care, replicînd susținătorilor naturalismului, pledează pentru „arta idealistă", adică arta care nu înjosește pe om după canoanele naturalismului, Al. Gr. Șuțu acuză pe naturaliști că ies din sfera artei încercînd să concureze pe omul de știință. „Și apoi, dacă e vorba de un caz patologic, ca de pildă delirium tremens, d. Zola ar face mai bine să nu ni-l descrie, căci aici specialiștii fac de o mie ori mai bine". Bine familiarizat cu conceptele și la curent cu problemele literaturii europene este și Mihai Strajanu în articolul Realismul în literatura română, ale cărui obiective sînt identice cu ale celui precedent. Și M. Strajanu găsește că „arta naturalistă rămîne datoare cu partea cea mai frumoasă" și că naturaliștii confundă arta cu știința. M. Strajanu se arată și un bun cunoscător al ideii de roman în care găsește că importantă este logica faptelor și nu excesele descriptive ale naturalismului. Cele două articole ale antologiei ne plasează în plină dispută: e vorba de conflictul dintre „idealiști" și „naturaliști", conflict de amploare în literatura română a secolului trecut care a angajat aproape toate forțele literare importante. Semnificativ este că formația Junimii, cu revista ei, se situa de partea artei „idealiste", iar socialiștii și Contemporanul de partea artei „naturaliste". Este un conflict decisiv pentru viitorul literaturii române, nestudiat încă niciodată ca atare. Polemica o deschide A. D. Xenopol cu un articol citat de impricinați, Realism și idealism, dar nereprodus în cartea de față. I. Nădejde răspunde prin Direcția urmată de Contemporanul arătînd că „naturalismul în literatură înseamnă întronarea adevărului în locul viselor". Un critic pe nedrept uitat astăzi a fost C. Mille care-și justifică romanul, Dinu Millian, astfel: „Dacă am atins părți scîrboase ale realității, dacă am trebuit să rid și să pling, dacă eroul meu și-a început educațiunea dragostei prin cuhnii, în loc s-o înceapă prin azuria și trandafiria povestire a dragostelor de convenție, dacă nu s-a urcat pe scări de mătase, dacă nu a făcut ca eroii medievali, este că din nenorocire sau din fericire — lucrul e discutabil — în viață sînt mai multe murdării decît lucruri care să se apropie de ideal". C. Mille înțelege romanul în chip superior: Dinu Millian „va fi un roman, în înțelesul modern și contemporan al cuvîntului". C. Mille știe că isi poate permite să întrebuințeze titulatura de roman pentru o „formă relativ nouă de a scrie" „deoarece felul romanului se schimbă cu epoca". Al. G. Djuvara răspunde și el printr-un studiu de proporțiile unei cărți, Idealism și naturalism, în care chestiunea e întoarsă pe toate fețele cu intenția de a pune punct disputei. Se reține și la Al. G. Djuvara dezinvoltura cu care se mișcă în climatul culturii și literaturii europene, sincronismul său de perfectă informație și asimilare. Trecem peste alte contribuții nu lipsite de interes, pentru a le menționa pe cele ale lui N. Iorga, tînăr atunci, și G. Ibrăileanu. La N. Iorga surprinde maturitatea și precizia disocierilor. Poate arta, inclusiv literatura, să se substituie unui aparat fotografic? Criticul nu-și pune întrebarea decît pentru a o respinge decis și pentru a blama pe Zola care nu se situează în teoria artei la același nivel cu creatorul Zola. În Variațiile unei formule N. Iorga se ocupă din nou de „formula realistă". Concluzia e superioară: nu „metodele" naturaliste ne interesează, rețetele școlii adică, ci ideea ei, posibilitatea pe care o deschide artei și literaturii prin lărgirea cîmpului de inspirație. Consecvența tipurilor, logica caracterelor este una din legile prozei moderne, ale romanului. Recomandarea pe care o face N. Iorga scriitorilor nu e deloc desuetă: „Nu-ți ingriji stilul, lasă-l să se tiriie cum se va întîmpla, nu-ți bate capul cu economia capitolelor, aruncă-le la întîmplare — cum fac romancierii germani: Freytag, de pildă — opera poate dura încă; fără inconsecvența de caractere, ea e moartă din născare". În Naturalism și pornografie, scris în 1890, G. Ibrăileanu face teoria paralelismului necesar dintre arte și științe, a sincronismului dezvoltării lor tot așa cum o va face Camil Petrescu după primul război mondial. El apără, nuanță nouă față de predecesori, cîtimea de știință a naturalismului. De prisos a mai adăuga că și G. Ibrăileanu discută cu o competență care ni-l arată perfect situat în focarul problemelor literare europene.

Celelalte etape uzează de noțiuni mai precise, de personalități literare impuse și bine cunoscute, tensiunea polemică, vioiciunea ideilor, angajamentul fără menajamente de o parte și de alta a baricadei pe care il au primii combatanți il vom reintîlni de puține ori în cuprinsul literaturii române. Lupta dintre „idealiști" și „naturaliști" este una din semnificativele bătălii dintre „vechi" și „moderni" a literaturii române și atenția excesivă care s-a dat „polemicii" dintre Maiorescu și Gherea la sfîrșitul secolului XIX, polemică care e doar o parte a acestei întinse dispute, ne-a privat, în bună măsură, de înțelegerea tabloului general. Desigur că noțiunile au o încărcătură semantică de epocă și că trebuie luate mai ales în spiritul și nu în litera lor. „Naturalismul" a fost curentul de idei covîrșitor al sfîrșitului de secol trecut contaminînd și scriitori de o atît de puternică structură și personalitate ca I. L. Caragiale. „Idealismul" și-a avut și el marii săi susținători între care Maiorescu. Meritul antologiei de față este că,adoptînd un criteriu istorist, ne pune, deși parțial, față-n față cu această uitată dispută.

Orice întoarcere la matcă este fecundă și retrospectiva acestui moment literar ne transmite temperatura lui onestă și francă, dorința de a elucida pentru literatura română cîteva căi de urmat.

Nu știm dacă întocmitorii antologiei anticipau rezultatele ei. Unul din ele este însă deosebit de prețios, în ciuda carențelor alcătuirii: o mișcare a ideilor literare românești există și succesiunea de contribuții o arată. Credința că literatul român n-a fost capabil să-și susțină teoretic demersul creator nu se poate susține în fața unor atari dovezi. Conceptul e dezbătut în fiecare epocă cu argumente noi. Perioada interbelică cumulează însă în mod excesiv toate calitățile literaturii române. În materie de mișcare a ideilor ea trebuie însă să impartă ceva din gloria sa cu mișcarea literară românească de la sfîrșitul secolului trecut. E. Lovinescu a vorbit de sincronism dar, întocmai lui G. Ibrăileanu care folosea o teorie pentru a-și susține parcela de contribuție, fixa începutul sincronismului odată cu mișcarea Sburătorului. Sincronismul românesc e însă mai vechi și una din manifestările lui proeminente este această vie mișcare de idei din secolul XIX. Abia emancipată de tutela folclorului literatura română minuiește, la puțină vreme, noțiunile și problemele cele mai acute ale literaturii europene tinzînd să și le asume. Putem zice că sincronismul, fără a face un punct de glorie din asta, începe cu extinsa dispută dintre „idealiști" și „naturaliști". O predilecție a discuțiilor de început este romanul, deși se credea că despre el s-a scris mult numai în perioadele recente. Romanul rămîne una din constantele discuțiilor despre realism și încercînd să înfățișeze evoluția conceptului de realism antologatorii s-au văzut adesea în situația de a face o mică antologie a ideii românești despre roman.

Avînd un criteriu fundamental, antologia a cedat mai greu concesiilor obișnuite fără a scăpa cu totul de ele. Am amintit dezechilibrul dintre părțile componente care defavorizează etapele cele mai fecunde. Prima parte credem că s-ar fi cuvenit a fi și cea mai extinsă. Lipsesc de aici contribuții ca cea a lui A. D. Xenopol și Traian Demetrescu. Se acordă un loc prea mic lui C. Mille, personalitate de prim rang în epocă. Criteriul cronologic nu se respectă și ideea de evoluție a conceptului e astfel afectată: articole din 1906 se află așezate între studii din 1890, pentru a da un exemplu, iar unele capitole recurg la scriitori antologați și în celălalt, ceea ce poate să dea impresia de sărăcie a materiei. Textele sînt și aici scurtate după voie dar cu oarecare scrupul. Toate acestea afectează antologia, acuzîndu-i flexibilitatea criteriilor, dar ansamblul salvează volumul care probează o vie dialectică a ideilor literare și ne arată cît de prețioase ar fi astfel de cărți dacă ele n-ar fi lucrate cu jumătăți de măsură.

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

Destinul patriei

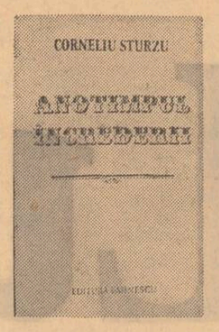

În esență, poezia lui Corneliu Sturzu*) acreditează primatul cîntecului, al cantilenei suave și armonioase. Poetul mărturisește chiar drept ultimă celulă a memoriei sale afective cîntecul, ultimul și cel mai important martor de după retragerea tuturor amintirilor: „Mă plimb prin clipa liniștii de piatră / cum, prunc, treceam prin codri altădată / cu brazi, miresme de rășini și stînci / Și mîna-mi port pe zid cu-n gest suav / și-n jur pădurea prinde iar să cînte / cu glasuri de dulgher și de zugrav / Iar codrii-n amintire se retrag / Doar cîntecul acesta lin, doar cîntecul / potcoavă a rămas la mîne-n prag / Doar cîntecul acesta lin, doar cîntecul..."

Ceea ce trebuie spus de la bun început despre acest recent volum al poetului ieșan este faptul că anotimpul celebrat de el, și numit al **încrederii**, nu reprezintă altceva decît destinul patriei. Adică avem de-a face cu o carte de poezie marcat patriotică în care cîntecul este închinat oamenilor și faptelor din care s-au închegat și se definesc contururile spirituale și materiale ale țării. Fie că aduce în prim plan file mai îndepărtate ale istoriei („Eram o oaste. Sulițele-n maluri / le înfigeam. Dar cine ne-a văzut / cînd, zdrențăroși, treceam pe sub portaluri / cărînd pămînt pe lustrul unui scut ?"), fie că încearcă să găsească sufletul comun care dă puterea unui nou cartier („Simetric așezate, cuburi din lungul joc al / bărbaților / lîngă copaci visînd la timpul cînd vor fi maturi / și labirinturi construite-anume / să ducă la o ușă de prieten. / Nu, nimeni nu se poate rătăci aici / Doar ploaia numai, într-o zi greșită, / melancolia veche-a lui noiembrie / pe care, obosiți s-o mai purtăm, / o aruncăm în zori / grăbiți, la capătul aleilor"), fie că se apropie de misterul nocturn al unui viitor oraș („Cu drumu-acesta-n cîmpuri întrerupt / printre măturătorii adormiți cu frunțile pe lună / așteptînd orașul. Plopii mari, în preajmă, / cu-adînca respirație-a frunzișurilor / lovesc în bronzul vechilor tălănci / a turmelor trecînd printre tăceri / cu seara, departat, spre alte țărmuri"), Corneliu Sturzu simte că tot ceea ce înseamnă transformare, devenire, presupune dăruire și, de ce nu, candoare a-proape adolescentină. Acesta este, poate, și tîlcul unei poezii numite chiar **Adolescență**, dincolo de ale cărei versuri se încheagă metafora unui viitor construit de cei „care privesc soarele în față": „Acei băieți pe care, noaptea, îi strigă o fată / Fără de chip, acei băieți care-și cumpără-ntîile lame de ras, / Acei băieți care fug de acasă pe șantiere / Luînd cu ei doar ghitara și actul de naștere".

În a doua secvență a cărții, „Geografii sentimentale", întîlnim poezii erotice de un delicat și frumos contur liric. Poetul este și de această dată un echilibrat și chiar acolo unde alții ar „dramatiza" Corneliu Sturzu reușește o subtilă detașare: „Naufragiile despre care nu vorbim amîndoi / Și care s-au petrecut de curînd. Deși privindu-ne / Vedem în pupilele noastre corăbiile cum se scufundă / Ca și cum în spatele fiecăruia dintre noi / Se-ntîmplă în fiecare clipă cîte-un dezastru / Naufragii de care ni-i teamă / Să le numim fiindcă ele se-ntîmplă / Pe toate meridianele interioare, la tropicul inimii / Aceste naufragii de sentimente, aceste naufragii dorite". Poetul însă, este departe de a fi un „rece", cîntecul său „denunțîndu-l" de multe ori, ca în acest frumos **Autodafé**: „Un dor ce-l rătăcisem printre cărți / Și-o azurie zare-n-depărtată / Eu te știam plecată-n alte părți / Ca o poemă-n timp, nerecitată / Și-a fost ca roza care, înflorind / A doua oară, tandru-ntîi se neagă / Eu te cuprind, tu mă cuprinzi, eu te cuprind / Cu patimă rămasă și întreagă / Simțuri se-aplecau și vînturi reci / Cînd lemnul patului înmugurise / Mireasa mea dintîi, pe unde treci / Ard bibliotecî și hărți și manuscrise."

Calitatea principală a volumului stă în realizarea unui ton unitar, comun, care leagă firesc și neafectat poeziile patriotice de cele erotice și elegiac-meditative cuprinse în cele două cicluri ale cărții.

Dorin Tudoran

*) Corneliu Sturzu, „Anotimpul încrederii", Editura Eminescu.

proză

Semnele istoriei

Medic și diplomat, poet și eseist, **Francisc Păcurariu** a ajuns relativ tîrziu la roman, iar elaborarea acestuia („LABIRINTUL", Ed. Dacia, 1974) s-a dovedit trudnică și îndelungată, eșalonată — după mărturisirile autorului — pe parcursul a zece ani. Amînările succesive n-au dus, însă, la o înstrăinare a scriitorului de „realitatea" conținută în paginile cărții, ci, dimpotrivă — ca într-un transfocator al memoriei artistice — l-au plasat, prin jocul subtil al distanțelor, în intimitatea sau în vecinătatea ei, în rolul **participantului** la evenimente sau al **martorului** ce-și implică (acesta din urmă) mai ales privirea ori pasiunea pentru adevăr. A rezultat o construcție nu foarte unitară, solidă, totuși, și modernă, de o eterogeneitate studiată, cu anume detalii parazitare, „recalcitrante", care sfîrșesc, însă, prin a accepta, în cele din urmă, integrarea în cîmpul magnetic al ansamblului.

Convins că orice operă literară este o meditație asupra omului și vieții, dar conștient, în același timp, de dimensiunea istorică a existenței, Francisc Păcurariu abordează, în cartea sa, o epocă tragică și sumbră, de înfruntări decisive între rațiune și absurd, între omenie și bestialitate, între luciditate și demență: epoca ocupației horthyste (1940—1944) asupra părții de nord a Transilvaniei. Într-un fel, **„Labirintul"** lui Francisc Păcurariu este o lucrare de pionierat: exceptînd memoriul lui Iosif Micu, **„41 de zile în ghearele D.E.F.-ului"**, perioada sălbaticei „oblăduiri" horthyste n-a mai fost tratată în literatura română, pînă acum. Îi revine, așadar, autorului acestui roman, meritul de a fi adus un prim, dramatic și foarte cuprinzător document **artistic** asupra unor ani de prigoană și de rezistență, de rătăciri și de regăsiri, de confuzii și clarificări, document exemplar prin adevărul netrucat conținut în sine, ca și prin obiectivitatea cu care sînt prezentate faptele.

Structura cărții este determinată de alternarea confesiunilor cuprinse în „jurnalul" unuia dintre personaje (ziaristul Sabin Popa) cu secvențe mai restrînse de relatări directe aparținînd autorului sau cu însemnările accidentale, mult restrînse ca suprafață, ale lui Iacob Rat, Tiberiu Baci sau Gheorghe Mărcuș. Prin captarea ei în acest sistem de oglinzi, materia romanului se coagulează în jurul unui plan real și al unuia simbolic. Planul real cuprinde Clujul și, în genere, Transilvania în anii subjugării horthyste, ai războiului și ai fascismului, care se va elibera prin voința marii mase a populației ei și prin acțiunea armată a trupelor române în colaborare cu cele sovietice. Planul simbolic figurează un labirint mai larg, al Timpului sau al Istoriei, în interiorul căruia zac închistate labirinturile proprii personajelor. Prozatorul ne transpune într-un univers în care timpul se tulburase, cărările intraseră în ceață, semnele lor ajunseseră greu de descifrat. Oamenii rătăceau în întunericul din afară și din ei, unii complăcîndu-se în nostalgia după starea de barbarie proprie cavernei, alții — disperați sau incapabili să se orienteze, în fine, alții — cu speranța nestrămutată că vor răzbi, în cele din urmă, la lumină. Aceste „suflete tari" știau nu numai că Absurdul îi așteaptă după un anume colț al labirintului, dar știau mai ales că ieșirea din labirint a devenit posibilă numai prin asumarea înfruntării deschise, directe, de neocolit, cu monstrul suferinței și al caznei, cu bestia umilinței și a crimei, a șovinismului și a urii, cu forțele chtoniene, ostile luminii și civilizației. Autorul subliniază convingător că numai asumarea unei asemenea realități, numai acceptarea luptei necrutătoare, dar organizate — acest fir al Ariadnei pe care comuniștii l-au întins, printre primii, omului — poate duce, uneori chiar cu prețul vieții, către salvarea din perimetrul ucigaș al tenebrelor, către libertate.

Francisc Păcurariu îmbină, uneori, cu finețe, cele două planuri ale cărții, acordînd, totuși, o mult mai mare extensie realității. Proporția ni se pare perfect justificată și nu avem motive să preferăm alta. E drept, stilul diferă oarecum în funcție de cele două „etaje" ale edificiului: evident, fraza are o strălucire mai mare, o tentă emblematică, de taină — în rama simbolului, devenind mai terestră, mai „prozaică" în rest. Prin comprimarea primei zone, romanul pierde în distincție, dar cîștigă în consistență. De reproșat, totuși, unele prezențe inutile, unele episoade lipite artificial de corpul cărții, printre care acea interesantă în sine, dar neorganică „Addenda", schiță de ontologie umană.

Prin **„Labirintul"**, Francisc Păcurariu pune în circulație un „document" tulburător de epocă, legitimîndu-se, de acum, cu îndreptățire, și ca romancier.

Nicolae Baltag

critică

Literatura epistolară

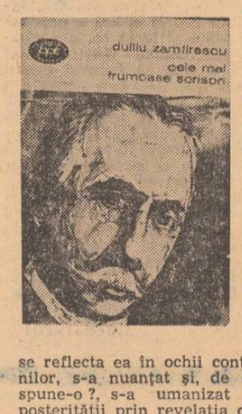

Corespondența lui Duiliu Zamfirescu, publicată în etape de I. E. Torouțiu, Em. Bucuța și Al. Săndulescu, popularizată recent în colecția B.P.T. printr-o antologie de „Cele mai frumoase scrisori", alcătuită de același Al. Săndulescu, constituie în literatura română, alături de scrisorile lui Mihail Kogălniceanu, una din cele mai expresive și plenare manifestări ale genului epistolar, gen socotit la noi, de mulți, după cum constata mai demult G. Călinescu, drept un „simplu document". Cum demonstrația valorii eminent literare a acestei corespondențe s-a făcut și cum pătrunderea ei într-o colecție de mare tiraj atestă oricum o schimbare de optică în ce privește problema dacă genul epistolar intră sau nu în sfera artei, rămîne să ne mărginim la alte, puține, constatări prilejuite de prima ei tipărire într-un volum antologic, însumînd mai bine de trei decenii de statornică preocupare epistolară.

Astfel, păstrînd proporțiile, transformarea în cuvînt public a scrisorilor lui Duiliu Zamfirescu, fapt intîmplat în cîteva rînduri chiar în timpul vieții scriitorului, ceea ce denotă implicita grijă pentru stilul redactării, a avut forța de metamorfozare a opiniei comune petrecută și în cazul dezvăluirii „Însemnărilor zilnice" ale lui Titu Maiorescu. Figura olimpiană, distantă, înconjurată de un soi de aură de vetustețe și confundată adeseori cu ținuta agasatului diplomat, așa cum se reflecta ea în ochii contemporanilor, s-a nuanțat și, de ce n-am spune-o?, s-a umanizat în ochii posterității prin revelația complexă a corespondenței. S-a petrecut un lucru pe care N. Iorga îl intuise și-l exprimase în „Oameni care au fost": personalitatea autorului „Vieții la țară" a început a fi privită ca aceea a unui „homo duplex", deopotrivă profund și superficial, rigid și comprehensiv, reticent și entuziast, cumulînd în sine, prin urmare, trăsături ca și ireconciliabile. Corespondența a descoperit un joc propriu de lumini și umbre, un portret în devenire contradictorie, un fond de neliniști și asperități sufletești care au atras asupra personalității lui Duiliu Zamfirescu unda de simpatie pe care, dealtfel, scriitorul o merita, dar pe care, printr-un comportament paradoxal, s-a străduit aproape s-o îndepărteze de la sine.

Cu plăcerea de a vorbi și de a se exprima pe sine, specifice genului cultivat cu atîta fidelitate, cu acel grăunte de „bavardaj" indispensabil epistolei (nu au triumfat oare, mai ales, femeile în acest gen al confesiunii?), scrisorile lui Duiliu Zamfirescu comunică o viață și figurează un „Bildungsroman". Din ele nu lipsește nici prezența mentorului, care e, firește, Titu Maiorescu, nici idila adolescentină, nefinalizată, nici radiografia înaintării în experiența vieții, nici jurnalul formației interioare, coincizînd cu cristalizarea personalității, după cum nu lipsește nici acea tensiune intelectuală pe care a remarcat-o E. Lovinescu. Corespondența conturează în același timp un jurnal de creație și de călătorie, exprimă o ideologie și o tipologie, o poziție a situării în univers și a observării ei, fiind într-un cuvînt operă de moralist și de memorialist.

Ca impresie personală, însă, după recitirea ei, rămîn, cum să zic?, derutat nu de impudoarea unor confidențe de „crailic pehlivănesc" poate firești între vechi prieteni și față de care nu are nici un rost să ne arătăm ipocriți, ci de lipsa de finețe în abordarea unor atari mărturisiri. Mai pe scurt, genul acesta de a glumi pe tema „crailicurilor" mi se pare cam silnic și de un îndoielnic umor. Las la o parte faptul că aici e cuprinsă și aceea care-i va deveni la scurt timp soție. Nu, nu este vorba de sinceritatea introspecției, ci de, iarăși îmi caut cuvintele, de curată superficialitate. E o ciudată ruptură între modul cum Duiliu Zamfirescu concepe iubirea în realitate și cum o transpune în idealitate. Cu această capacitate, cu totul specială, de a se autosugestiona atingem formula sufletească a scriitorului, dezvăluită pentru prima dată într-o scrisoare către N. Petrașcu din 1888, cu cevatimp înainte de a fi concretizată în estetică romanescă: „Cînd a cetit cineva prea multe istorii despre lumea depărtată, își face el singur într-însul un fel dé lume fantasmagorică și aprinsă care consumă mai dinainte puterea de admirare ce se cuvine realității, așa încît cînd o întîlnește pe dînsa, pe realitate, sau rămîne străin, sau o disprețuiește". Cu alte cuvinte, Duiliu Zamfirescu se arată torturat de ideal, „una din cele 4 cauze care contribuie mai mult la nefericirea noastră" (printre aceste cauze, a se băga de seamă, și „starea de căsătorie"!), neputînd prețui cu adevărat lucrurile decît în depărtarea contemplativă a inchinuirii. În momentul cînd ele prind contur real, farmecul încetează și autorul lui „Tănase Scatiu" se dovedește, mai mult sau mai puțin, un om practic.

Dan Cristea

prezențe

Vineri, 22 noiembrie, ora 19, la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu" va avea loc o seară literară în cadrul căreia redactorul șef al Editurii „Cartea Românească", criticul literar Mihai Gafița va prezenta un număr de patruzprezece volume apărute recent la editura scriitorilor. Autorii volumelor prezentate sînt următorii: Paul Cornea, Corina Cristea, Dan Deșliu, Miu Florea, Dumitran Frunză, Matei Gavril, Ovidiu Genaru, Ion Th. Ilea, Ioana Orlea, Monica Săvulescu, Rodica Sfințescu, Victor Sivetidis, Constantin Stoiciu și Paul Tutungiu, care, cu această ocazie, vor da autografe.

În cinstea Congresului al XI-lea al P.C.R., Asociația scriitorilor din București a organizat în orașul Cîmpulung-Muscel un simpozion și un festival de poezie patriotică românească. Timp de două zile, în orașul de veche tradiție cărturărească, scriitorii s-au întîlnit cu cititorii, au făcut vizite de documentare, au susținut dialoguri vii și pline de semnificații. Au participat: Ion Popa Argeșanu, Mircea Dinescu, Traian Iancu, Carolina Ilica, Fănuș Neagu, Mircea Micu, Nichita Stănescu și Gheorghe Tomozei.

Uniunea Scriitorilor și Comitetul de cultură și educație socialistă al municipiului București organizează, în cinstea celui de-al XI-lea Congres al P.C.R., numărul omagial al antologiei — spectacol „Creșterea limbii românești și a patriei cînstire", care va avea loc în sala Teatrului Mic, str. C. Mille nr. 16, luni, 25 noiembrie 1974, ora 18. Vor vorbi: Amza Săceanu, Alexandru Tănase, Nichita Stănescu, Eugen Simion, Marin Mincu, Paul Tutungiu și Dumitru Stancu. Va susține un recital din versurile poeților contemporani menestrelul Tudor Gheorghe. Vor citi din creația contemporană poezii închinate partidului și țării actori ai Teatrului Mic. Corul societății „Muzica" va interpreta din cele mai reprezentative creații corale contemporane.

Menirea poeziei

Urmare din pag. 1

să fie prezentă cînd își desfoliază ființa în lume. Atît truda noastră însă cît și realitatea obiectivă văzută de noi, dar fiind și fără noi, nu sînt forțe care il saltă pe om pe treapta cea mai de sus a ființei sale, decît în ceasul în care însăși fața obiectivă este numai față nu și cuprinsul întreg, este numai ceea ce ne este nouă de folos și atrăgător pentru a ne face să participăm la realitatea lumii iar truda noastră este imediat de dragul acestei fețe dar în străfundurile ei ea este pusă în mișcare de cuprinsul tăinuit de față în virtutea căreia exist eu ca om și lumea ca lume. Poezia exprimă mereu această îmbiere din trei părți deodată. Fiecare eveniment al naturii sau față a lumii are situații cînd aceste trei lumini se îmbie și străvăd reciproc. Poetul trebuie să le poată sesiza în acele momente, altfel poezia lui n-are șanse să-i vorbească omului conform cerințelor interioare ale firii lumii.

aqua forte

CRITICA RIZIBILĂ

Celui care cercetează peisajul literaturii noastre contemporane îi este, desigur, practic imposibil să citească tot ce apare. Marea diversitate a activității noastre editoriale în ceea ce privește literatura de ieri și de azi, multitudinea de titluri îl obligă pe amatorul de literatură la sondaje periodice, acestea urmînd să suplinească lacunele lecturilor sale. Este ceea ce a stat la baza însemnărilor de mai jos, ce pornesc de la parcurgerea a două recente volume de versuri.

Primul dintre aceste volume (Editura Minerva, 1974) este semnat de Al. Voitin și însumează versuri publicate de către autor în diferite reviste antifasciste și ziare de orientare progresistă în perioada anilor 1933—1938 și din plachetа Beton armat (1934), revăzută. Nu ne vom referi, însă, la versurile incluse în acest volum, ci la prefața semnată de Aureliu Goci. Privită în ansamblu, prefața semnată de Aureliu Goci nu numai că nu răspunde deziderateloг uzuale ale genului, dar ajunge, și nu de puține ori, la rezultate ce depreciază ideea de critică literară. Să exemplificăm.

Modul în care criticul își concepe prefața este următorul. Pornind de la postulatul că „Al. Voitin este, în volumul de față, un poet adevărat, un poet al tuturor posibilităților lirice, nefixat încă la vreo formulă, dar cu perspectiva aprofundării căilor parcurse", Aureliu Goci inițiază o descriere a citorva dintre cele mai reprezentative poezii ale volumului. Înainte de a urmări cum se desfășoară discursul critic, să analizăm succint afirmația liminară a prefeței. Există aici o contradicție fundamentală, ce aruncă de la bun început o lumină nefavorabilă asupra întregului text critic. Nu se poate spune despre un poet că este autentic, afirmînd concomitent că este „al tuturor posibilităților". A fi un poet al tuturor posibilităților înseamnă a nu fi un poet al propriei posibilități. În mod evident, ne aflăm în fața unei contradicții, pe care tînărul critic nu a sesizat-o și pe care o dezvoltă, în chip nefericit, pe parcursul întregului său comentariu.

Modalitatea descriptivă pe care Aureliu Goci o abordează duce la rezultate ce frizează ridicolul. Este inadmisibil pentru un critic să spună despre un poet că este, succesiv, eminescian, expresionist, impresionist, romantic, modernist, whitmanian, simbolist, retoric, autor de poezii ocazionale, fără să precizeze în ce măsură poeziile ce generează asemenea asociații rezistă din punctul de vedere al judecății de valoare, pe care orice text critic trebuie să o conțină. Încheierea prefeței, ce continuă cu consecvență linia descrisă mai sus, adaugă o notă la fel de evazivă, la fel de neconvingătoare: „Am argumentat un evantai de posibilități sau tot atîtea deschideri virtuale admise de acest volum". Dîndu-și probabil seama de exagerările pe care le-a inclus în textul său, tînărul critic încearcă să le tempereze, referindu-se la ideea că tot ceea ce a descris printr-un năucitor cortegiu de asociații este, de fapt, un șir de virtualități. Criticul uită însă că poetul la care se referă este departe de a fi un debutant, că el se află la vîrsta deplinei maturități. Din acest motiv, ambigua încheiere a prefeței anihilează, într-un mod jenant, din mai multe puncte de vedere, tot elanul descriptiv pe care textul îl conține. Este o nouă contradicție, ce mineză prefața pe care Aureliu Goci o scris-o.

Mai există, apoi, o serie de neclarități și improprietăți, ce fac din textul prefeței o mostră întristătoare. Astfel, autorul subliniază cu satisfacție „limpezimea deplină a discursului", relevă „o mostră de poezie adevărată", nesesizînd nuanța peiorativă pe care expresia sa o conține, argumentează existența unei poezii adevărate prin prezența unei descrieri etc. În toate aceste împrejurări limbajul critic dovedește o sărăcie și o platitudine dezamăgitoare.

DOAR HENRI TREBUIE SĂ FIE SUPĂRAT?

Din volumul Cel din urmă, *de Marcel Mureșan (Editura Dacia, 1974), ce cuprinde și cîteva poezii mai convingătoare (mult prea puține, însă), spicuim o mostră, în care se etalează o dezinvoltură incoerentă, lipsită de orice calitate literară, textul fiind un exercițiu menit să rămînă undeva într-o mapă de manuscrise nepublicate. Iată Amintiri din Capodimonte: „Lasă supărarea, Henri, pentru o cocoașă! / Pînă la moarte dacă o porți nu e prea mult! / Eu te găsesc dintre toți, cu ușurință, / trec ca un orb pe lîngă cei din jur. / Lasă supărarea, Henri, / pentru o biată cocoașă! / O să te ucidă slujba asta de noapte, / pentru o cocoașă de nimic". În micul volum mai pot fi aflate încă numeroase asemenea exemple, într-u totul neconvingătoare.*

Memorabile

Opere durabile nu se pot scrie decît de scriitori completi ca oameni, de scriitori care au aderat cu toată plenitudinea la viața epocii lor, cunoscîndu-i toate frămîntările, toate idealurile.

IONEL TEODOREANU

responsabilitatea criticii

„CRITICA LITERARĂ TREBUIE SĂ ANALIZEZE PRINCIPIAL ACTIVITATEA DE CREAȚIE, FĂRĂ PRETENȚIA DE A DA SOLUȚII OBLIGATORII CU PRIVIRE LA FORMA ȘI STILUL LUCRĂRILOR ARTISTICE, SĂ IA POZIȚIE FAȚĂ DE MANIFESTĂRILE NEGATIVE ȘI SĂ PROMOVEZE OPERELE CARE EXPRIMĂ REALITĂȚILE ȘI IDEILE ÎNAINTATE ALE SOCIETĂȚII NOASTRE. TOTODATĂ EA TREBUIE SĂ CONTRIBUIE LA EDUCAREA ESTETICĂ A OAMENILOR MUNCII, LA FORMAREA GUSTULUI PUBLIC".

NICOLAE CEAUȘESCU

Principiul de a descuraja mediocritatea

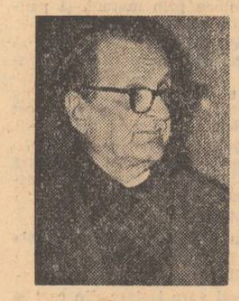

Intr-o sferă mai largă, orice deținător de condei, orice scriitor poartă răspunderea scrisului său și prin aceasta înțeleg și calitatea acestui scris și mesajul care nu poate fi indiferent față de consecințele lui. Să mă explic : un poet care divaghează e liber să facă acest lucru atita timp cît scrisul său îi rămîne în sertar ; dar din momentul în care îl propune tiparului el își ia o răspundere. Același lucru l-aș spune și despre critic. Thibaudet făcea un „distinguo" între critica orală și cea scrisă, considerînd-o pe cea dintîi, prin spontaneitatea ei, mai sinceră și mai valabilă decît cea scrisă, în care poate intra și o doză mai mică sau mai mare de convenționalitate. Mă întreb însă dacă nu este posibilă o critică tot atît de sinceră și atunci cînd este redactată pentru a fi tipărită.

Criticii generației mele nu se sfiau să arate denivelările celor mai iluștri dintre scriitorii ceasului respectiv, exercitîndu-și astfel profesiunea fără convenționalism și fără teamă de a indispune. Critica, firește, trebuie să evite registrul vocal al pamfletului și mai ales amestecul în viața privată a scriitorului de care se ocupă. Criticul trebuie, însă, să aibă libertatea de a-și spune gîndul întreg în modul cel mai urban cu putință. Adeseori critica își învăluie judecățile de valoare în tot felul de circumlocuțiuni sau perifraze, într-un fel de joc de-a baba oarba. Desigur că acest stil al criticii e derutant pentru cititor care așteaptă de la o recenzie un răspuns clar : cartea este bună sau este proastă. Generația mea, crescută într-o măsură oarecare la școala maioresciană, practica principiul de a descuraja mediocritatea (chiar cînd opera mediocră era semnată de un nume impozant). Aceasta vrea să zică simțul răspunderii.

Personal nu m-am supărat niciodată în urma unei critici negative, chiar cînd ea era semnată de un foarte bun prieten, ca Vladimir Streinu care a scris o critică foarte severă despre „Viața lui Caragiale", sau cum a fost cazul lui Octav Șuluțiu în aceeași împrejurare. Critica nu poate și nu trebuie să supere decît atuncea cînd expresia ei este grosolană, trivială, necuviincioasă și mai ales de rea credință. Nu se poate interzice însă bunei credințe critice de a se exprima integral. Aceasta a fost o regulă a tuturor culturilor înaintate cum este, de altfel, și a noastră. Nu mai sîntem pe vremea lui Eliade care cerea criticii să fie totdeauna pozitivă. Critica are dreptul, ba chiar datoria de a fi negativă cînd opera literară este proastă. Eu sînt puțintel și de la școala lui Boileau care spunea : „J'apelle un chat un chat et Rolet un fripon". Boileau compunea satire și singurul corectiv al criticii e de a numi pe autor altceva decît „un fripon" sau chiar așa pentru cazul cînd opera lui este plagiată. Altminteri îi spune verde în față că e lipsit de talent. În concluzie, responsabilitatea criticului este o condiție primordială a profesiei sale care e aceea de a spune adevărul și numai adevărul și de a contribui la limpezirea valorilor estetice.

În altă ordine de idei, eu aprob faptul că tovarășul Cornel Regman, la televiziune, de un timp practică un fel de „reflector" în care citează versuri fără noimă ale unor scriitori fără talent. I-aș reproșa un singur lucru : de ce nu le spune pe nume ? de ce are pudoarea numelor proprii ? În acest fel le-ar face un real serviciu autorilor, chiar dojenindu-i, pentru ca în viitor să încerce a concilia fantazia lor poetică cu intuiția estetică.

Șerban Cioculescu

Prezență activă, responsabilă

Criticii i se atribuie deobicei prea multe răspunderi ca ea să le resimtă efectiv. Așa, e chemată la ordine fiindcă editurile tipăresc cărți proaste, fiindcă scriitorii tineri tind către o profesionalizare timpurie, fiindcă autorii din provincie au complexe, fiindcă unele genuri literare sînt în suferință sau fiindcă tirajele nu sînt corelate cu cerințele. S-ar putea să poarte cu adevărat o vină pentru toate acestea și încă cine știe cite altele. Dar cum se întîmplă atunci cînd răspunderile sînt indirecte și neprecizate bine, nimeni nu se arată dispus să și le asume realmente. Ar fi mult mai folositor, prin urmare, să vorbim de ceea ce ii revine criticii nemijlocit să facă ; șansele ca simțul ei de răspundere să crească s-ar înmulți considerabil.

De critică depinde cîtă luciditate intelectuală există într-o literatură. Comentariul operelor publicate permite scrisului să capete conștiința ecoului său. A face literatura să înțeleagă limpede ce așteaptă societatea de la ea într-un anume moment istoric e o sarcină care-i revine înaintea oricui criticii. Îndemnuri, deziderate, sugestii de o asemenea natură s-au făcut adesea. Critica are datoria să le aprecieze legitimitatea și să traducă estetic cerințele îndreptățite ale vremii, să transforme, cu alte cuvinte, „comanda socială" într-un act de conștiință artistică. Orientarea ideologică a literaturii poate numai astfel să se exercite *dinăuntru*, să devină, în mod pregnant rezultatul convingerilor creatoare intime. Pentru aceasta, critica trebuie să fie străbătută permanent de un spirit militant. Ce înseamnă el practic se înțelege însă, din păcate, prea puțin. O operă eficientă de orientare a literaturii nu poate ieși doar din niște articole generale exortative, oricît s-ar înmulți ele și ar îngroșa accentele patetice. Militantismul critic veritabil presupune demonstrarea necontenită, elocventă, pe viu, a valabilității ideilor susținute. El e chemat să se manifeste mai ales în judecarea cărților. Inutil să predici ceea ce nu aplici și nu dovedești că-și găsește confirmarea în experiența literară concretă. Altfel zis, criticul poartă răspunderea trecerii cu vederea a opacităților ideologice care grevează viziunea unor scrieri, înconjurate cîteodată de nemăsurate laude. Nimeni nu poate acoperi singur tot spațiul imens al lecturii. Dar datoria lui e să-și spună părerea, acolo unde și-a format-o, chiar dacă diferă sensibil de a majorității recenzenților, mai cu seamă atunci cînd sînt în discuție chestiuni principiale. La fel, nu are voie să rămînă indiferent, constatînd că o carte slabă sub raport strict literar culege elogii nejustificate sau alta bună rămîne îngropată sub tăcere. Criticii sînt direct răspunzători nu numai de orientarea ideologică, marxistă, ci și de nivelul artistic al literaturii căreia îi aparțin. Ei nu pot face să apară cărți geniale, dar depinde de intransigența lor ca pseudovalorile să fie împiedicate a prolifera. Literatura trece fatal și prin epoci secetoase. Dacă are însă critici cu simțul răspunderii, nu-și întreține măcar iluzia primejdioasă a prosperității. Stricarea gustului și înălțarea de falși idoli sînt astfel evitate, pregătindu-se ivirea unei noi perioade norocoase.

Critica e răspunzătoare întotdeauna pentru lucruri concrete, în funcție de realitățile literare ale vremii. Sînt momente cînd i se poate reproșa că nu s-a ocupat îndeaproape de mulțimea autorilor noi apăruți, că nu le-a surprins înzestrarea principală, ajutîndu-i să și-o valorifice din plin. Alteori e chemată mai degrabă să facă ordine, să distingă contribuțiile autentice de lucrurile sortite a pieri curînd, să întocmească harta adevărată a situației literare prezente. Azi, la noi, se impune mai mult ca oricînd nevoia sintetizării unei experiențe acumulate, precizarea roadelor ei principale. O imagine limpezită a trecutului apropiat ar da imbolduri noi, extrem de utile, creații viitoare. Răspunderea criticii nu e transmisibilă. Mulți își închipuie că pot sta liniștiți deoparte, că pot lăsa pe alții să ducă greul bătăliilor literare, să se spetească scriind cronici săptămînale la gazetă despre cărțile care apar și ei să-și compună între timp tomuri savante cu probleme înalte, fără atingeri „impure", „foiletonistice". Dar transmiterea aceasta de răspunderi se răzbună. Ea e în măsură să aducă stimă și prețuire pentru lucrurile solide create astfel, nu însă și autoritate critică. Maiorescu, Gherea, Ibrăileanu, Lovinescu, Călinescu și-au cîștigat-o intervenind direct în procesul evoluției literaturii noastre, participînd nemijlocit la împlinirea destinelor ei. Trăim azi o vreme care cere imperios o asemenea prezență activă, responsabilă. Să o realizăm practic, prin fapte, dacă vrem ca literatura română contemporană să fie într-adevăr demnă de epoca construcției socialiste în România.

Ov. S. Crohmălniceanu

Implicare mai decisă în problemele vieții

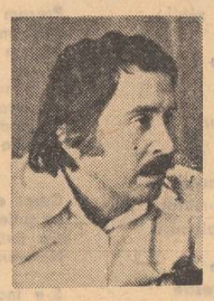

Situarea neabătută pe pozițiile materialismului dialectic și istoric, spirit nepărtinitor, perfect obiectiv în judecarea valorilor artistice, cultivarea orientării realiste și a legăturilor multiple cu realitățile sociale, cu viața social-politică, promovarea umanismului, iată, între altele, misiuni de prim ordin ale criticii noastre, formulate cu limpezime în recentele documente de partid. Nu sînt idei cu care ne întîlnim pentru întîia oară, lucru firesc din moment ce exprimă o atitudine de principiu, componentă a poziției partidului în chestiunile culturii, poziție cu consecvență urmată de-a lungul anilor. Reafirmarea acestor convingeri despre menirea criticii primește totuși, în împrejurările momentului actual, sublinieri și deplasări de accente care trebuie reținute.

Este vorba, după cît mi-am dat seama, de un îndemn adresat criticii de a se implica mai decis și cu mult mai bogat în problemele vieții, ale acelei vieți, bineînțeles, din care se zămislește literatura de azi. Creația însăși impune criticii o astfel de atitudine participatoare, prin subiectele pe care le dezvoltă, prin natura întrebărilor care aspiră să dea răspunsuri, prin simbolurile pe care le însuflețește. Dacă rememorăm fie și numai desfășurarea anilor din urmă, vom constata via prezență a romanului social și politic, a eseului structurat în jurul unor realități sociale complexe și, în genere, un interes intensificat, din partea scriitorilor, pentru istoria social-politică a ultimelor decenii. Această tendință, cea mai importantă, am sentimentul, din literatura fazei pe care o străbatem, reclamă criticii un orizont mai larg de percepere a problematicii literare, un mod de apropiere sprijinit pe ferme criterii ideologice, o înțelegere deplin avizată nu numai a formelor creației dar și a realităților din care arta își recoltează substanța. O critică restrînsă la descrierea de tehnici stilistice, la inventarierea imaginilor, ce încă se mai practică, așadar o critică suficientă sieși, oricît de subtilă în demersuri și oricît de elevată în expresie, este sortită impalidării, în chip fatal.

G. Dimisianu

Înnoiri și reevaluări de bun augur

Anumite semne de dată mai recentă indică o seamă de modificări în structura tectonică a opiniilor criticii și chiar dislocării din masa primordială a consimțirilor. Au loc reevaluări, nu neapărat spre a micșora un autor sau a înălța un altul, dar hotărît, dintr-o voință a criticii de a-și dovedi și pune în lucrare un mai acut sentiment al responsabilității de breaslă și de ce nu ? — al autonomiei.

Căci — să recunoaștem — acest sentiment n-a fost tocmai „specialitatea" criticii din ultima vreme. Pe măsură ce cîteva dogme persistente erau abolite, iar literatura se dezvolta ea însăși mai neîngrădit, creștea stingheritor un alt obstacol în calea autonomizării actului critic. O vasalitate de un ordin diferit lua locul vechii vasalități în fața ierarhiilor (persoane, teme, moduri de abordare) și astfel a prins rădăcini, printre cronicarii tineri mai cu seamă, înțelegerea actului critic ca *simbioză*, sub forma conlucrării „creatoare" cu scriitorul, în realitate, mai mult ca translatori și ghizi pe lîngă întreprinderile adesea labirintice ale poeților, apoi și ale prozatorilor, din a căror obscuritate — de obicei, efectul unei insuficiente elaborări, al unei gîndiri poetice neduse pînă la capăt — și-au făcut o hrană. Consecința ? O multitudine de sensuri, figuri, obsesii, linii, motive, itinerarii, inventate spre a traduce sibilinele mesaje ale unei arte a încurcării drumurilor. În toate acestea, o teribilă confuzie care făcea din tehnicile lui „de-a v-ați ascuns" o virtute, din pagina indigestă o voluptate, din lipsa oricărei rigori un ideal. Pentru că în numele „formulelor" literare și al „tehnicilor" care iau ochii, prea multe roade ale „făcăturii" literare au fost promovate și concomitent, prea multă improvizație a fost luată drept inovație. Critici talentați n-au fost astfel nicicînd mai înstrăinați de esența criticii ca sub despotica domnie a iluziei simbiotice. Părea că vechiul impresionism reînviase, acum însă în armură de templier, gata să ajute cu orice chip generația, grupul, un grup. Trezirea s-a făcut și se face anevoios, capricios, cu recăderi (*reșute* — ar spune un clinician de școală franceză), și nu o dată sub forma unor mobilizări bruște, încît scriitorul căzut sub incidența evenimentului putea și mai poate nutri sentimentul unei persecuții din senin.

Cînd acest sentiment nu va mai avea motive obiective să se producă (reșutele !), atunci de bună seamă se va rări sensibil și pletora de avocați personali de care ne mai izbim, rol la care consimt să coboare în vremea din urmă și critici care nu sînt măcar în curentul actualității literare.

E de nădăjduit, apoi, că chiar înnoirile acestea, pe care le simțim petrecîndu-se în starea de spirit a criticii, vor găsi trebuința să se manifeste și altfel decît în spațiul recenziei, luată în clipa de față drept cadru predilect, și vor cuceri pentru ele, în mai mare măsură, studiul, eseul, dezbaterea, cercetarea sintetică prin lectură reluată. În fond, piedica cea mai mare care se opune azi în calea monografiilor atît de mult invocate despre scriitorii contemporani (cei mai tineri găsindu-se într-o situație și mai delicată) o constituie *stratul de iluzii*, acumulat de-a lungul perioadei simbiotice a criticii, iluziile pe care și le-au făcut numeroși critici despre una sau alta dintre laturile creației scriitorului îmbrățișat sau numai simpatizat. Stima pentru scriitorul preferat nu va avea decît de cîștigat de pe urma înlăturării regimului căldicel în care parazitarul și mediocrul găseau condiții favorabile de a fi luate în seamă.

Cornel Regman

Criticii minori sînt imprevizibili

Criticul între scriitori, este cel mai direct „implicat" în mișcarea literară a epocii sale. „Angajarea" lui este deschisă și totală, fiind singurul dintre scriitori care se adresează exclusiv prezentului, contemporaneității ; și este singurul căruia, prin condiția sa chiar, îi este interzisă alianța (sau iluzia alianței !) cu posteritatea. Nu vom înceta de a descoperi scriitori **uitați**, pe care epoca lor nu i-a înțeles, pe care i-a disprețuit, pe care i-a ignorat ; aceștia vor fi însă întotdeauna poeți, prozatori, dramaturgi, adesea eseiști, niciodată critici. Criticul e singurul scriitor a cărui operă se valorifică imediat. Acceptîndu-l sau respingîndu-l, posteritatea îl judecă în raport de natura, de proporțiile și de, evident, rezultatele acestei „angajări", aspectele concrete ale activității lui trecînd însă cu încetul în plan secundar. Interesează, astăzi, mai puțin, ce anume a scris Maiorescu despre Eminescu ori despre Caragiale, după cum, în latura analitică și interpretativă, multe dintre **criticile** lui E. Lovinescu ne par insuficiente ; dar prin această „deteriorare" provocată de timp, neîndoielnic firească, opera critică nu pierde ci, paradoxal, cîștigă. Soarta celei mai îndrăznețe idei este de a deveni loc comun ; dar nu este acesta semnul supremului ei triumf ? !

Ideile critice se banalizează ; iar expresia, în critică, nu este în totul un atribut al personalității. Fiind nu doar o „artă", ci și o „disciplină" intelectuală, critica are o tehnică anume și un limbaj supra-individual ce se perfecționează necontenit. Arta eminesciană poate fi oricînd resuscitată ; niciodată însă un critic nu va folosi limbajul și instrumentele criticii lui Maiorescu, „arta" lui, pentru simplul motiv al inadecvării tehnice și terminologice. Este o frumoasă greșeală a se căuta importanța unui critic în calitățile așa-zise „literare" ale scrisului său ; expresia voit sau excesiv „artistică" reprezintă cel mai adesea o formă de a se masca labilitatea spiritului critic.

Și totuși valoarea criticii nu este una pur culturală ; în ciuda unei repezi întrări în istorie, criticii buni rămîn mereu actuali. Ne întoarcem întotdeauna la Maiorescu, la Gherea, la Ibrăileanu, la E. Lovinescu, dintr-o necesitate pe care o resimțim adesea intens dar pe care încercăm arareori să ne-o explicăm. O literatură care își uită scriitorii este o literatură fără trup ; o literatură care își uită criticii este o literatură fără spirit. Dacă timpul supune opera critică unei eroziuni lente, prin care ideile se tocesc iar limbajul cade inevitabil în desuetudine, timpul va fi și forța sub a cărei acțiune se produce fenomenul opus, al permanentizării. În timp, criticii buni devin „personalități exemplare", iar opera lor este tot mai mult percepută ca un ansamblu unitar, a cărei coerență lăuntrică este pusă în lumină tocmai prin măcinarea sub efectul vremii a aspectelor superficiale. Ceea ce părea fragmentar se unifică într-un chip neașteptat ; dovedite juste sau eronate, compromise așadar prin răspîndire sau înlăturate, ideile nu încetează totuși de a trăi, de astădată prin „sistemul" în care sînt încorporate ; expresia însăși, chiar resimțită ca deficitară, se transformă în reprezentarea unică a unei „întîlniri" într-o natură spirituală și un concret istoric. Un critic este judecat de contemporani izolîndu-se o idee sau alta, pentru o atitudine precizată, pentru o opinie sau alta ; posteritatea îl privește global, determinînd sensul mai general în care s-a desfășurat activitatea lui. Această schimbare de perspectivă este, deopotrivă, un examen al viabilității și o formă de rămînere în actualitate. Criticii minori sînt de aceea imprevizibili, haotici în chiar fondul acțiunii lor, risipiți în nenumărate „puncte de vedere" a căror caracteristică este o efemeră originalitate, superficiali și strălucitori din frica de a nu fi mediocri prin consecvență ; ei produc întotdeauna rumoare, fără însă a izbuti să aibă ecou durabil. Critici ai prezentului fiind, se cade să nu uităm că vom fi noi înșine, judecați de posteritate.

M. Iorgulescu

Confuzia valorilor este inadmisibilă

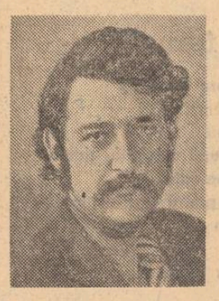

Dacă e adevărat că fiecare literatură își are critica pe care o merită, nu e mai puțin drept că și critica, la rîndu-i, are literatura pe care o merită. Sigur, critica nu hotărăște destinul unei literaturi, nici nu pretinde un asemenea rol. Dar rolul de orientare, de direcționare al criticii nu a fost niciodată negat. Și nici n-ar putea fi. Pentru simplul motiv că în raportul dintre literatură și lectură, dintre scriitor și cititor, critica îndeplinește funcția de reglare a echilibrului, reprezentînd față de un termen al raportului gustul artistic al epocii, iar față de celălalt ierarhia operelor, bazată pe un sistem axiologic în care criteriile așa zicînd eterne și cele specifice unei anume epoci se întrepătrund. Paradoxul criticii este că, neavînd nici un merit în apariția marilor opere ale unei literaturi, îi revine o anume, și nu mică, responsabilitate în proliferarea mediocrității. Interesant e că paradoxul acesta favorizează pînă la urmă critica, fiindcă a restrînge aria de penetrație a pseudovalorilor și a operelor mediocre înseamnă practic a oferi literaturii valoroase circulație liberă, neîmpiedicată de efortul necesar ocolirii mediocrității supraevaluate ce stă precum pietrele sau gropile pe un drum public. Se înțelege că scrierile mediocre vor continua să apară oricît ar dori și ar lupta critica în contra lor ; criticul nu este editor și, în definitiv, responsabilitatea lui în limitarea literaturii fără valoare se exercită nu atît prin antrenament de gladiator, des-fiin(ș)indu-și „obiectul" ce-i stă în față, cît prin efortul — ce presupune dorință, competență și conștiință — de a nu face, cu voință sau din confuzie, opere valoroase din opere mediocre. Critica fără autoritate riscă să devină pur decorativă ca un copac fără fructe.

Chestiune de conștiință morală, inacceptarea travestiului, a atribuirii de calități fictive unor opere care nu le pot în ele însele justifica, este, totodată, și o chestiune de estetică generală. Căci e greu de închipuit ca un critic cu o viziune clar definită asupra literaturii, a rostului și specificității ei, să admită, dacă e un ins moral, confuzia valorilor. Operația aceasta este proprie îndeobște criticilor neformați — estetic, filosofic, moral — sau celor pentru care excesul de complezență ține loc și de estetică și de filosofie și de morală. Cu asta ajungem, de fapt, la durata responsabilității în critică, aspect ceva mai delicat pentru că, pusă sub semnul exigențelor, responsabilitatea criticii nu îngăduie întotdeauna, în toate cazurile, afirmarea unor unghiuri de vedere permanente. Există o critică a literaturii prezentului valabilă numai pentru prezent după cum există și una ce își permite orgoliul firesc de a fi valabilă și pentru viitor. Responsabilitatea acesteia din urmă este cu atît mai evidentă și impune cu atît mai mult prezența unei foarte serioase conștiințe a finalității actului critic. Putem fi, cel puțin teoretic, siguri că o asemenea critică va ști să discearnă de două ori înainte de a emite o judecată de valoare și, implicit, va ști să pună granițe limpezi între operele bune și cele mediocre, conservîndu-și astfel autoritatea și, prin chiar autoritatea ei, limitînd puterea de influențare a mediocrității. Cum bine se știe o literatură mediocră are o putere de influențare asupra cititorului deseori la fel de mare ca aceea a literaturii valoroase. Este rostul criticii — al treilea deci adus aici în discuție, — de a dovedi slăbiciunea fundamentală pe care se întemeiază puterea operelor fără valoare.

S-ar mai putea glosa infinit pe marginea responsabilității criticii, important este că simțim voia s-o facem. Poate și pentru că gestul critic, cel puțin sub acest aspect al luptei pentru limitarea pătrunderii mediocrității, gest de responsabilitate deopotrivă în fața literaturii și a cititorilor, este, înainte de toate, argumentul unei conștiințe profesionale și al unei datorii civice.

Laurențiu Ulici

Probitatea morală — unica soluție

Se afirmă adesea că în etapa actuală **critica** a devenit tot atît de importantă dacă nu chiar mai importantă decît literatura. Astfel, în unele țări, tot mai mult se confruntă polemic metode și principii critice foarte moderne, încercîndu-se să se ajungă la o autonomie a disciplinei, neprevăzută în trecut. **Știința** criticii a luat-o după unele opinii, înaintea literaturii, ceea ce înseamnă că **rațiunea** problematizează astăzi mai acut decît oricînd căile de exprimare artistică ale umanului. Tendințele teoretizante de elucidare a chestiunilor estetice în literatură constituie un semn neîndoielnic că sîntem martorii unui moment semnificativ ce ar putea fi numit **timpul criticii.**

Acestea însă nu pot fi o dovadă că lucrurile s-ar petrece întocmai și la noi. Argumentele care să întemeieze o asemenea concluzie, cu cîteva excepții, lipsesc. Și nu cred că armata numeroasă a recenzenților ce umplu subsolul revistelor ar putea constitui o probă peremptorie. Se pare că acum, ca niciodată, oficiul critic este considerat cea mai ușoară îndeletnicire. Tot omul se simte născut spre a fi critic, astfel că greu se mai poate discerne activitatea programatică a unor nume consacrate din masa amorfă de efemeride.

Publicistica stufoasă ce se practică fără discernămînt de către unii autori astăzi nu este suficientă pentru a accepta ideea unei „resurecții" a criticii. Se întîmplă la noi acest lucru curios: majoritatea comentatorilor, cu și fără vocație, sînt numiți **critici,** deși această noțiune implică anumite norme stringente. Nu oricine își dă cu părerea despre orice este critic. Există cerința îndeplinirii unor rigori elementare pentru ca cineva să aspire la acest oficiu, cum ar fi talentul și cultura, dar care, apoi, se menține prin **probitatea morală.** Dincolo de **vocație,** în critică trebuie **cultură** mai mult decît în alte genuri. Criticii adevărați „învață" întîi **carte,** adică **se specializează** (de ce în literatură să nu cerem calitate și specializare, cînd în alte domenii acesta e principalul criteriu de selecție?) și numai după ce își cunosc bine obiectul se manifestă ca atare. Toți marii noștri critici au fost, înainte de toate, niște personalități **culturale** incontestabile, capabile să dirijeze și să **impună o anumită** literatură. Ei aveau o **perspectivă** clară asupra dialecticii fenomenului literar și nu-și schimbau busola după fiecare adiere de vînt. Astfel, marile piscuri ale literaturii române au fost cultivate de criticii cei mai intransigenți; epoca clasică a stat sub înrîurirea fertilă a lui Maiorescu și Gherea, după cum etapa următoare a beneficiat de critici de elită ca Ibrăileanu, Lovinescu și Călinescu. Cîți critici actuali dovedesc un statut moral și cultural suficient pentru a influența pe scriitori? Care sînt aceștia? Dacă există, totuși, cum de nu se face observată mai ferm acțiunea lor?

Și dacă nu mulți pot fi numiți precis întrucît nu întrunesc deziderateele unui consens general, atunci care pot fi cauzele acestei absențe? Una din ele se află poate în degradarea canonului de probitate morală. Se pare că de la o vreme criticul foiletonist, acrit de prea multă maculatură literară, a nutrit orgolii mai mari; ce-ar fi să se exercite în actul propriu-zis al creației, de ce să nu fie și el, la o adică, bele-trist ? De atunci s-a petrecut un amestec bizar de atribuții : criticul recenza un autor pentru ca la rîndul lui să fie comentat de acesta. Cochetînd cu beletristica, foiletonistul a demisionat de la oficiul său de intransigență, descoperindu-și șubredele producții care cereau îngăduința existenței. Pentru a obține, criticul se obliga să facă acele „mici" concesii.

Criteriul esențial pentru ca cineva să fie critic este deci acela al vocației, dar după cum spune și Călinescu, numai cu atît în critică nu se ajunge prea departe. Trebuie cultură profundă și un program critic, căci așa cum fiecare scriitor se deosebește de altul, toț așa și criticul (care este implicit scriitor) trebuie să se diferențieze de alt critic.

Avem publiciști, foiletoniști, recenzenți de ocazie, chiar și denigratori de profesie, dar sînt prea rari criticii cu un program estetic și ideologic, articulat, cu o intransigență fermă recunoscută în practicarea unei profesii atît de „nobile". Și chiar dacă se pot semnala excepții acestea nu sînt suficiente. În cadrele literaturii actuale se face, tot mai necesară prezența unui nou Maiorescu, Ibrăileanu sau Călinescu, care să dea un sens și o direcție maselor de publiciști și comentatori de literatură, să ajute decisiv la alegerea apelor de uscat în producția artistică.

Marin Mincu

Cezar Ivănescu

Plîngerea Domnului Ioan Vodă

Cal mă poartă către Țara Nenoroc,
Calul meu, mincat de moarte, mincă foc,
Neimpintenat de pinteni
O găsește pretutindeni,
Cal mă poartă către Țara Nenoroc.

Ca sămînța care s-a trecut prin foc
Numai scrum și doar cenușă-i acel loc
Trecu groaza cu aratul
Și Moartea cu-nsămințatul.
Cal mă poartă către Țara Nenoroc.

De-aș găsi trei fire doar în busuioc
Trei frunze de mătrăgună să invoc,
Calul meu, tu, iapa mea,
Toată pretutindenea,
Cal mă poartă către Țara Nenoroc.

Cal mă poartă către Țara Nenoroc
O ajungem cu cît stăm mai mult pe loc,
Ne înconjură și-ncinge
Ca pe-o sare ne tot linge,
Cal mă poartă către Țara Nenoroc !

Mara Nicoară

Casa

Ce poate fi casa noastră decît această cîmpie
Pe care mergem
Printre turmele păscînd, cu burțile pline de turmele viitoare
Umbra aurie a florilor pe fruntea noastră
Ce poate fi casa noastră decît aceste străzi
Pe care mergem
Printre clădiri cu ferestrele deschise în ogoarele metalice ale lunii
Marile uzine în care mina omului pune zborul în pasărea de metal
Ce poate fi casa noastră decît acești oameni
Printre care trăim
Atît de sinceri sînt, încît singele
Și-l flutură în steaguri
La sărbătorile cetății.
Ce poate fi casa noastră decît Patria ?

Toamna

Prin văzduhuri trec corăbii încărcate cu grîu
Spre marile hambare ale patriei socialiste.
Pulberea drumurilor este din aur
Turme nesfîrșite pasc ierburile grase.
În piețe luminează roadele toamnei
Cuvîntul Partidului pregătește pentru noi recolte ogoarele,
Cuvîntul Partidului în noi furnale crește flori de foc
Oamenii sînt fericiți, cînd ei clipesc
Văzduhul se umple de porumbei albi.
Cum este plin ochiul Mării Negre de valuri
Este plin sufletul meu de cîntece
Întru cinstirea celei mai frumoase țări :
Republica Socialistă România !

În carnea mea toți crinii

Treceam luminată de pasărea singurătății
Cu tălpile goale pe albaștri ghețari
În carnea mea toți crinii reci mureau.
Eu nu știam că tu crești pentru mine
Din ape concentrice suia în trupul tău mingiierea
Asemeni unui lotus strălucitor
Umerii între care vii purtînd pe ei castele din argint
În fiecare seară îmi dau foc în fața cortului tău de rege
Tu, prințul palid lăcrimînd în somnul meu
Și lacrima e-o mare sub care eu stau întinsă
Fiecare val are în vîrf un imperiu de purpură și aur.

Cînd treci printre miei

Ce aș putea să-ți arăt decît fețele mele cuminți,
Cînd treci printre miei cu o inocentă ninsoare te acoperi.
S-a făcut tîrziu în încăperile trandafirului
Pletele mele sub o verde mare strălucesc.
Pe aici am fost, pe aici inima
Dulce se cocea în castani
Legănată în funii de zahăr
Trec prin regalele băi asemeni
Crinului prin cîmpiile de gheață ale oglinzii
În care nici măcar steaua nu e adevărată.

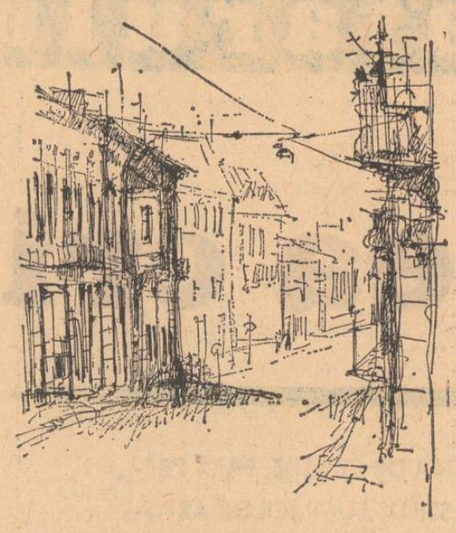

Doina Uricariu

Miere din floarea aceleiași țări

Nu te afli mai sus decît în hotar
Dacă ești miere vii din floarea aceleiași țări
În lauda ta se mistuie un singur foc
Și casa ta urcă aceleași cuvinte și scări.

Nu te afli mai sus decît ceea ce-ai vîndecat
Nu ești singur, vii dintr-un prag alăptat
Nu cînți, nu strigi și nu aminteșți
Decît turmele și oamenii și drumul
Aici este mirosul țării, aici te ofilești
Aici ești martorul și stăpînul

Nu se întîmplă în pustiu domesticirea
Roua se așează altfel pe fiecare cetate
Numele lucrurilor cu mingiiere și lege
Este ales, nu se împarte.

Nu mă aflu decît o iarbă de țară

Nu te afli mai sus decît ramura
Dacă ești ramură vii dintr-o rădăcină
Nu ești sălbatec, vii dintr-o altoire

Este o urmă dintr-o alegere
Este un har dintr-o faptă
Sămînța visului și amintirea e coaptă

Cu gura mărturisesc și ajung la mîntuire
Nu mă aflu decît o iarbă de țară
Pecete de maci crescută în țărm de pline
Și nu sigiliu de ceară.

Aurelian Chivu

Aici piatra ne-a gîndit

În unelte legea se-ntemeia cu focuri de rit
Crescu lumina ta pe așezări cu puterea zilei
dese flăcări la vetre neamului meu aprinzînd.

Aici și piatra ne-a gîndit munte crescînd
și fîntîna niciodată nu ne-a trădat
pămîntul tău furat pe talgere de apă la tine s-a-ntors
fără somn în creșteri lemnoase trudă dospind sceptru
cu veacul te-a măsurat prin veac după datini
și-n bobul de grîu ca pe un steag de victorii
efigia ta ca pe o vatră cu idoli la cina dinspre zi
și idolii se fac timp ca-n laudă,
semințele cu torțele aprinzîndu-și țarina.

Meșterul Manole

Curge umbra cum curge somnul
în ochiul țestoasei ireal.
Străin trup imi crește-n umbră.
Din moartea ei învăț și eu să mor
și-adorm sau poate numai vreau s-adorm.
Ea cu cap de șarpe mă plagiază
lîngă păstorul ce mă-ntîmpină —
și-ar trebui daruri în această zi.

Aproape mi-am adus femeia

Cu piatra-n zi ca-n umbre aruncînd
aproape mi-am adus femeia
Știam pentru atîta iarnă
cît să pot din înghețata apă o lebădă ridica,
știam cît să pot afla în balanță,
cît să pot oul păsării în piatră să-l închipui ;
în aripă ochiul ei știam
cît să pot fața mea
în ziua aceea s-o acopăr trufaș.

Dan Mutașcu

«noapte bună, generale !»

De fapt, generalul Marcellus și șeful poliției militare, Turbo, aveau toate motivele să fie exasperați.

După ce, zeci de zile, geniul inventiv al lui Arhimede îi chinuise, folosind împotriva atît de organizatilor și bine instruiților atacanți cele mai stranii, dacă nu chiar demonice arme de apărare : „ciocuri" uriașe, care se profilau, cobind parcă, peste zidurile de apărare ale cetății, „ciocuri" ridicînd și azvîrlind peste atacatorii tot mai timorați : pietre în greutate de cel puțin o jumătate de tonă, ca să nu mai vorbim de grămezile de plumb, infernal de grele, care decimau legiunile încercate ale Republicii Romane, apăruseră enorme „gheare" de fier care înșfăcau provele vaselor dușmane și le dădeau peste cap, și-atîtea altele ; nu trebuie omisă din această săracă expunere a motivelor furiei (după cum vedeți, perfect justificate) a comandanților romani, nici stratagema lui Arhimede privind găurirea — într-o singură noapte —a zidurilor cetății, pînă la înălțimea unui stat de om și plasarea în dreptul ambrazurilor astfel create a unor arcași de elită, cam 100, care au ucis în 8 zile mai mulți legionari romani decît și-ar fi putut vreodată imagina cineva.

Un soare rece și imparțial, mineral, pur, studia bătălia neîntreruptă și era, pînă și el, de folos bunului cetățean Arhimede pentru că acesta își pusese cu ajutorul lui în funcțiune oglinzile lui parabolice, probabil cele mai diabolice invenții ale întregii sale vieți.

În mai puțin de 48 de ore, pe o mare de jad și safir, ideală altfel pentru pescuit și înot, pluteau, posomorît, în dreptul radei portului Syracussei, numai așchii, frînturi de catarge și de prore carbonizate (de care atîrnau în neștire crabi roșcați), butoaie, sulițe frînte, scuturi ușoare, de piele, orientale, cîrpe, tunici însîngerate și ferfenițite, nenumărate vise rupte.

Adunînd în focare snopi de raze care incendiau cît se poate de iute lemnul flotei romane, oglinzile parabolice, plasate la distanțe egale, pe fortificații, ca și în turnul îndeajuns de înalt al Căpităniei, la cîte 30 de metri una de cealaltă, alcătuind astfel un perfect triunghi al morții rapide, prin foc, înspăimîntaseră ca niciodată disciplinatele unități ale armatei romane.

Comandanții de bord, ca și amiralul secund Tarsus Maximus, cel ciupit de vărsat, nu mai reușeau efectiv să-și stăpînească subordonații. Echipajele militare, dar și vîslașii, se răzvrăteau. Mereu erau descoperiți secunzi și șefi de echipaj uciși pe la spate, indisciplina lua proporții. Marcellus îl chemă la el pe Tarsus Maximus (era o amiază toropitoare, anormal de caldă pentru luna martie, lătrau niște cîini flămînzi în tabără, marea mirosea a pești azvîrliți pe plajă, a alge, bătea puțin vîntul și totul avea un iz de lemn și a carne arsă, de catran) și-l făcu „incapabil și momîie, comandant impotent și babă isterică". Tarsus Maximus, care-i fusese cîndva instructor militar lui Marcellus, ținuse capul în jos tot timpul, încînd la cuvintele mai dure ca la niște lovituri în plex, apoi promisese că va face totul, dar absolut totul, pentru ca ordinea în flotă să fie reinstaurată : „Nu mai cred că vei reuși", îi răspunse Marcellus disprețuitor și-l dăduse pur și simplu afară din cort.

Turbo tăcea, se juca jenant de absent cu poalele mantalei sale militare, cenușii, deși era atît de cald n-o scosese totuși de pe el, și-l privea cu atenție, dintr-o parte, pe Tarsus Maximus. „Roma ne-a dat, cu politețe, un fel de ultimatum, Maximus", îi spuse șeful poliției militare amiralului secund care arăta deprimat, ca un catîr izbit cu piciorul, nădușise, ofta, își tremurau mîinile de nervi, nu se mai putea stăpîni, se descoperise deodată bătrîn și neputincios.

Turbo continua cu vocea lui potolită, deci cu atît mai amenințătoare : „Ne-a dat un foarte elegant ultimatum. Cetatea trebuie cucerită în maximum 30 de zile, înțelegi ?" Amiralul secund se înclină. Marcellus făcu un gest de dispreț cu bărbia lui voluntară, cam ascuțită, însă Turbo îi făcu un semn scurt peste capul celui care se-nclinase. Tăcură apoi cîteva minute. Tarsus încercă :

„Am să fac totul pentru ca..."

„Vezi, Tarsus ?" îl încurajă șeful poliției militare.

„Dacă nu reușesc, să știți că mă arunc în sabie..."

„Ei, nu... Nimeni nu-ți cere așa ceva !"

„Mai bine să reușești" spuse sec Marcellus și adăugă înghețat : „Ești liber ! În 24 de ore să-mi raportezi că ai terminat cu toți defetiștii, cu debandada din flota mea. Acum poți pleca !"

Amiralul secund ieși.

„Amiază de leșie aurită, ce scîrbă de culori, cîtă sărbătoare de frăgezimi, cîtă risipă de sunete, de gesturi și tu să nu faci nimic altceva decît să contabilizezi morții.."

„Filozofezi, generale, filozofezi cu măsură, dar filozofezi..."

„La 17 ani scriam poezii mediocre. Pe urmă familia m-a făcut militar. Am constatat că n-am nici un fel de aptitudini deosebite pentru nimic altceva".

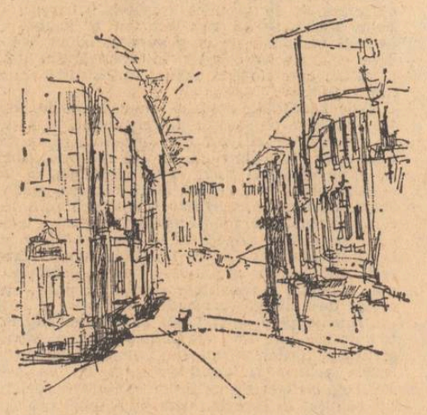

Desene de Liviu Russu

„La fel s-a întîmplat și cu mine, generale" îl consolă ușor ironic Turbo. Și e foarte bine că s-a întîmplat așa".

Intră o ordonanță. Aștepta un ordin. Marcellus întrebă.

„Mîncăm ?"

„Mîncăm, generale" fu de acord Turbo.

Ciorba de varză aburea. Mîncară cu poftă, plescăind. Lui Turbo i se prelingea un fir subțire, de grăsime, din colțul gurii. Pe urmă, Turbo se șterse la gură cu mîez de pîine și spuse :

„Mie însă nu-mi pare rău că m-au făcut militar, sau mai bine zis, polițist militar... Eu, spre deosebire de dumneata, generale, care ești mai «uman» decît mine (e-adevărat că ai și trăit mai bine, ai fost mai răsfățat), cred că viitorul e al armatei. Cel puțin viitorul nostru roman".

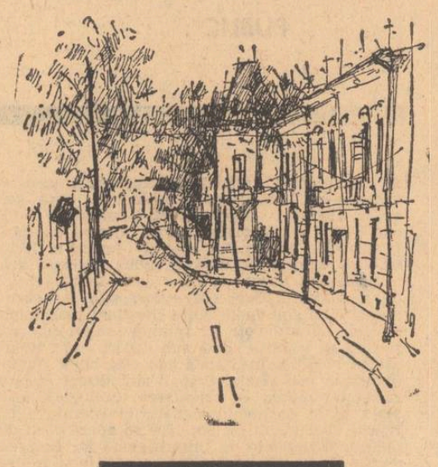

„Și legile ? Și retorica ? Filozofia ? Arhitectura ? Construcția de drumuri și de apeducte ?"

Turbo nu luă în seamă întreruperea, continuă să vorbească înfundat, tărăgănînd cuvintele, întîrziindu-le.

„Toți conducătorii viitorului roman vor fi militari ! Crede-mă că nu mă înșel ! Sînt mai puțin inteligent ca dumneata, dar mai lucid și mai eficace. Nu vreau să te jignesc, dar recunoști că așa e..."

„Mai departe, Turbo... Mă interesează..."

Acum mîncau carne prăjită, era o carne aburindă, cam neagră și cam tare, Marcellus trăgea cu dinții de un tendon, dinții lui albi sclipeau, avea ochii umezi de poftă, Turbo spuse mai departe ce avea de spus, zîmbea :

„Roma e acum pe post de pacificatoare prin forță și de legiferatoare". Li se turnă vin rece, nu prea bun, trezit, îl băură totuși, ordonanțele mișunau în jurul lor, patru, se mișcau repede, precis, vorbind între ei în șoaptă, certîndu-se în șoaptă, forfoteau plăcut pentru niște oameni obișnuiți să comande :

„Vezi, generale, reluă Turbo, rațiunea noastră de a exista a devenit de vreo 50 de ani : Expansiunea !"

„Asta-i adevărat !" recunoscu Marcellus.

„Îmi pare bine că ești de acord, totuși... E vorba de o expansiune rece și deliberată. Noi trebuie să stăpînim lumea prin metodă și pentru cît mai multă vreme..."

Prin deschiderea de intrare a cortului, un dreptunghi în picioare, soarele năvălea în penumbra unde cei doi bărbați „filozofau cu măsură" și ordonanțele se furișau în jurul lor cu promptitudine. Un contubernal aduse un raport proaspăt asupra pierderilor din ziua respectivă.

Fu concediat, ieși de-a-ndărătelea salutînd cu spaimă. Marcellus citea și înjura. Turbo se uită atent pe însemnările primite. „E cazul să recurgem la o diversiune bine organizată, nu ?"

„Balbus ?" întrebă Marcellus.

„E cel mai bun om al nostru în problemele astea. Un profesionist perfect".

„Să fie chemat imediat !"

O ordonanță se repezi spre ieșirea din cort și se dizolvă parcă în furia de raze calde de afară ; îl auziră tropăind spre centrul taberei, strigînd.

Tăcură iarăși. Între timp celelalte ordonanțe strînseră cu dexteritate masa, Turbo făcu cițiva pași prin cort. Intră Balbus. Salută.

„Stai jos, Balbus. Avem ceva pentru tine".

„Sunt gata", răspunse Balbus, simplu.

Avea un cap rotund și o figură ștearsă, imobilă, mîini mici pe care le mișca într-una și buze subțiri, era în uniformă de ofițer. Aștepta ordinul cu un devotament canin. Nici o cută pe frunte, nici o întrebare în ochi, era tot numai atenție și abnegație, un fel de mașinărie vie de mușchi și reflexe.

Turbo îl privea cu satisfacție. Era cel mai bun spion al lui, pregătit, perfecționat de el ani de zile.

„Crezi că vei reuși, Balbus ?" întrebă inutil, de fapt se autointeroga cu glas tare, Marcellus.

„Voi reuși, generale ! N-am încotro, trebuie să reușesc ! La mine se face apel de obicei atunci cînd situația e de-a dreptul disperată, așa că, bineînțeles că trebuie să reușesc !"

„Iată un răspuns corect și chiar de bun simț !" consimți Turbo.

Se uitau unul la altul ; Marcellus crispat, evident exasperat de acest insucces, primul din cariera lui strălucită, sau norocoasă, luați-o cum vreți, prelungit, Turbo, calm în aparență dar în fond, la fel de crispat ca Marcellus, învățat mai bine să se disimuleze, Balbus, mulțumit că-și poate demonstra iarăși virtuozitatea, fiind cel mai destins, cel mai deprins cu un permanent exercițiu al morții.

„Pătrunzînd în cetate și distrugînd blestemate astea de oglinzi parabolice..."

Vasile Andronache

În patria eternă

O toamnă de aur
Coboară din catedrala
Carpaților

Pe ape în jos
Pe ape în sus neamul
Ca o lucrare veșnică
Trăiește în faguri

De piatră stelară
Cu sufletul risipit
În văzduhul din fluiere

La ceasul cînd în mari
păduri de grîu străbunii
Se adună-n liturghii

Cu broderii de aur
Și crestături de săbii
Pe-oseminte
Ca strugurii cu bruma
în spinare.

Pe-atîtea drumuri
Ruguri înălțară

Și-acum cînd aurul
Acestei toamne-mbracă munții
Se vede ce statornici

Sîntem ținuți de
vrejul stelei noastre
pe dealuri și prin văi

În orice parte iese-un
Fir de fum și noaptea-n
Geam o rază se zărește.

E cineva din noi acolo
În trezie și veghe și
iubire de neam și de moșie.

Cu sufletul risipit
În văzduhul din fluiere
Cînd toamna coboară
Din catedrala Carpaților

Ca o cosmică limpezire
Să se vadă țărmul
Rodului cum trece fecund
Din stea în stea

Precum din mumă fiul
În nemoarte de soarele
Matern străluminat

Și-atunci cînd punem
La gură cupa de lut
Purificat cu foc
Flacăra vinului ne spală
Pînă-n rădăcină

Curat e neamul acesta
La suflet și la chip
Ca tortul alb cu care
Ne-mbrăcăm mirii

S-a închinat statornic
La aceleași stele

Și azi pe-aceleași văi
Și dealuri și-așează morții
Dragi cu fața către cer

Ei pe sub ierburi
Ne păzesc fîntîna
Noi casa pîine și credința
Vie

O toamnă de aur
Coboară din catedrala
Carpaților pe vinul tînăr

Fac liturghie oamenii
Licorii sfinte din care
Varsă un strop pe
Iarba vechilor morminte

Mari clopote solare
Se-aud în fundul nopții
Izvoarele pîinii își sapă
Matca-n noi ca într-un munte
Cu nesfîrșite lumi interioare

Acestei mătci de aur
Încununată cu lumini
Celeste poetul se închină

Venind cu umerii ninși
De constelații din
Străfundul cosmic al
Neamului în patria eternă

teatru

Teatrul „A. S. Puşkin" la Bucureşti

Recent turneul bucureștean al Teatrului academic de dramă „A. S. Pușkin" din Leningrad a reunit trei piese diferite ca factură, în măsură deci să ofere o imagine destul de cuprinzătoare asupra disponibilităților artistice ale teatrului leningrădean, asupra forțelor actoricești de care dispune.

Din viața unei femei de acțiune de A. Grebnev, text aparținînd dramaturgiei sovietice contemporane, pune în discuție probleme actuale, legate de viața cotidiană. Este o pledoarie entuziastă pentru fericirea care trebuie căutată în muncă, în relațiile cu oamenii, o pledoarie pentru arta de-a rămîne mereu tînăr, de a-ți păstra frumusețea și puterea de a te dărui.

Spectacolul teatrului „Pușkin" realizat sub conducerea regizorului S. Mikaelian, în decorurile semnate de M. Smirnov, se desfășoară alert, ritmat. O actriță de remarcabilă personalitate scenică, N. N. Urgant, artistă a poporului a R.S.F.S.R., dă viață personajului central învestindu-l cu farmec și clocotitoare energie.

Momentul de maxim interes al turneului l-a constituit desigur **Azilul de noapte**, piatră de încercare pentru orice colectiv actoricesc, piesă aparținînd repertoriului universal. Montarea semnată de L.S. Vivien și V. Erenberg (scenografia G. Moseev) are o impresionantă vîrstă scenică, datează de aproape 20 de ani, de la premiera din 1956 și pînă în prezent numărînd în rîndul interpreților pe cei mai distinși actori ai teatrului. Este un spectacol de o remarcabilă limpezime, lectură fidelă și nuanțată a textului, desprinzînd cu discernămîntul și grija unui colecționar de artă sensurile, semnificațiile fiecărui moment, ale fiecărui personaj.

Jocul actorilor este gîndit ca element principal al montării, regia păstrînd un rol discret, de coordonare și asamblare a ideilor, a partiturilor actoricești. Asistăm nu la demonstrații de bravură regizorală, ci la o solidă creație colectivă cu roluri bine orchestrate în ansamblu, cu direcțiile de evoluție a dramei trasate ferm. Spectacolul beneficiază de aportul substanțial al unor actori de autentică valoare, dintre care vom aminti doar pe: N. V. Mamaeva (autoarea unei tulburătoare Nastia, patetică îmbinare de puritate și decădere, de entuziasm și deznădejde), I. V. Tolubeev (un Bubnov construit cu minuție, cu descompunerea fiecărei fraze pînă la sensul ei cel mai profund), A. F. Borisov (interpret inspirat al contradictoriului Luka).

A. N. Ostrovski a fost prezent în repertoriul de turneu al teatrului leningrădean cu **Ultima jertfă**, piesă care s-a bucurat de-a lungul timpului de celebre montări și creații actoricești. Spectacolul realizat de I. Meierhold (regie) și D. Popov (scenografie) s-a caracterizat prin acuratețe, prin formula regizorală suplă, fluentă. Regizoarea a creat și a menținut un echilibru exact între conținutul dramatic și episodele comice, punctînd cu discreție, dar precis, momentele importante în evoluția conflictului. Figura luminoasă, profilul delicat al Iuliei, personaj aparținînd unei familii mai largi de eroine ale teatrului ostrovskian, a fost compusă scenic de G.T. Karelina, actriță de ascuțită sensibilitate, înzestrată cu forță și vibrație pentru dramă. Prezență de prestigiu în distribuția spectacolului, V. V. Merkuriev, pe care-l cunoaștem din creațiile sale cinematografice, a dovedit deosebite calități scenice, un simț al echilibrului și o remarcabilă finețe în dozarea efectelor. Aprecieri se pot formula la adresa întregului colectiv de actori dintre care mai menționăm pe E. P. Kariakina, A. I. Efimova, K. I. Adoșevski, G. K. Kolosov, V. A. Lisețki.

Spectacolele prezentate la București de Teatrul Academic de dramă „A.S. Pușkin" din Leningrad ne-au dat posibilitatea să cunoaștem un teatru profesat cu talent și credință.

Cristina Constantiniu

film

1. Nopți albe
2. Vittorio de Sica
3. Locotenent Columbo

1. Am revăzut la televiziune **Le notti bianche** (Nopți albe — 1957), filmul realizat de Luchino Visconti după povestirea lui Dostoievski : pelicula ne-a fost recomandată de către telecinemateca română în ciclul marilor actori ai ecranului (avîndu-l în vedere pe Marcello Mastroianni). Probabil că numai orgoliul și încă nestinsele ecouri ale perioadei de aur a neorealismului pot explica alegerea prozei lui Dostoievski de către Luchino Visconti pentru a fi ecranizată : o povestire de un tulburător realism, de o simplitate covîrșitoare, incredibilă și totuși atît de înalt și fantast lumească — o poveste în care oamenii (superbi în sfișierea lor) rămîn să dăinuiască misterios și egal în sufletele noastre în care sentimentele se înghesuie pe nebăgate de seamă și trăiesc la lumina caldă a dragostei sau la lumina rece a nopților memoriei.

Un exemplu de răsădire a unei semințe dintr-o altă lume în cea italiană ne-o dăduse în plin neorealism Alberto Lattuada cu filmul său **Mantaua** (1951) după Gogol : dacă subiectul era pretabil unei adaptări, dacă opera finală a însemnat realmente un succes, în celălalt caz Luchino Visconti se vede în fața unei lucrări de un dezarmant realism pe care adaptînd-o o implîntă într-un peisaj de coloratură romantică, lumea **Nopților albe** prinzînd în rostogolirea ei efecte de vis și artificial (vezi decorul, eclerajul, jocul actoricesc). Acel sentimentalism incredibil, absurd, purtat pe lîngă un soi de lagune venețiene, într-o artificială curgere a nopților albe, acea suferință molcomă, cu naive sfișieri și insule de aduceri aminte ne fac dovada a ceva impropriu spiritului italian, și totuși ca din lupta apei într-o cascadă, opera lui Visconti iese doar pe jumătate biruitoare. Privind de departe Visconti e un înfrînt : azi prefer, cu mîna pe inimă vorbind, atît ecranizarea lui Ivan Piriiev (Belîie noci — 1959), cît și jocul extraordinar al lui Oleg Strijenov.

Filmul lui Visconti debutează de-a dreptul penibil și spectatorul, surprins, crede că are de a face cu o operă de începător, dar treptat jocul actorilor cît și spiritul operei originale este prins și, într-o posibilă paralelă, face corp comun cu oamenii pămîntului italian. Excepționale mi se par secvențele dansului și secvența finală, dar iarăși nu-mi pot ieși din minte decorurile naturale, acea respirație a Nevei și a podurilor sale din filmul lui Piriiev, sfișierea eroului în pustia nimicului omenesc. Marcello Mastroianni mi s-a părut copleșit de un rol care apăsa greu pe umerii unui italian în stare de efuziuni sentimentale, cu totul de alt soi decît cel pe care-l întruchipează în **Nopți albe**. Doar o înrudire cu Umberto D., personajul lui De Sica (**Umberto D.** — 1951), mi se pare reală, dar să nu ne întoarcem la neorealism. Cu totul magnetizant a fost rolul Mariei Schell ; sensibilitatea romantică, explozivă coborînd apoi printr-o superbă volută spre recele chin al exploziei interioare, dureroase, spre un realism delicat și naiv.

2. A murit unul dintre cei mai mari regizori de film ai lumii : Vittorio de Sica.

3. Curiozitatea și grava suferință după Peter Falk, curiozitatea redescoperirii minutelor de simbătă seara în fața televizorului m-au mînat în oraș să văd **Locotenent Columbo** (regia Richard Irving). Și de data aceasta am fost **martorul** unui groaznic omor, l-am urmărit pe Columbo (cocoșat, voit penibil, vulpe bătrînă, naiv prefăcut, uituc și neuzînd decît de forța inteligenței !?) într-o demonstrație colosală ca o căpșună lipsită de frișcă. Pașnic, ghicitorul de ucigași Columbo, s-a îndreptat către țintă și-a zis cam așa : „Însoțiți-o pe doamna la poliție". Secvența, fiind spre final, a meritat toți banii. Nu-l scăpați pe Columbo : lumea vă va fi mai dragă văzîndu-l. E un mare actor într-un film mic.

Dumitru M. Ion

Balbus își privi un timp mîinile ca și cum le-ar fi întrebat dacă sînt de acord, pe urmă spuse încet, foarte încet.

„O să rezolvăm, puteți fi fără grijă, și problema oglinzilor parabolice".

„Nu ești cumva prea sigur de tine ?" se încruntă Marcellus.

„Permiteți să raportez că nu sunt prea sigur de mine. Sunt doar atît cît e absolut necesar ca să reușesc în meseria mea... Asta-i tot. Voi pătrunde în cetate și voi distruge oglinzile parabolice..."

Marcellus se așeză. Turbo rămase în picioare. Stătu o clipă nemișcat privindu-l alternativ pe Marcellus și pe Balbus cu ochii lui reci, îngustați, deveniți un fel de crăpături ironice, apoi făcu un semn lui Balbus de concediere. Balbus se ridică, avea mișcări neașteptat de repezi, sigure, o figură inertă, obrazul cît se poate de obișnuit, poate puțin cam ridat, se înclină fără să mai salute regulamentar, dar cu o umilință bine simulată, Marcellus îi întinse mina, Balbus se făcu puțin mai palid și strînse mina mică a generalului, o mînă nervoasă cu venele proeminente, apoi și Turbo îi întinse, la rîndul lui, mîna îngrijită, cu buricele degetelor întotdeauna umede, Balbus o strînse c-o mîndrie admirabil mascată și pe aceasta, se mai înclină o dată, voit în mod civil, și dispăru.

Turbo se opri în fața generalului Marcellus și spuse cu siguranță, fără să braveze, în orice caz încă cu multă siguranță :

„Fii convins, generale, c-o să reușească !"

„Aș vrea să fiu convins", murmură abătut Marcellus.

„Dormi puțin, generale ?" îl întrebă aparent fără nici o legătură Turbo. „Știu că de obicei dormi puțin după-masă..."

„Cred că o să dorm și azi puțin..." recunoscu Marcellus.

O ordonanță oacheșă pregătea patul (era un culcuș auster) pentru somnul de după-amiază al generalului Marcellus.

Turbo plecă prin tabără.

Se plimba prin ea cu plăcere, citea în ochii oamenilor pe care-i întîlnea și care, mai toți, căutau să-i fie pe plac : invidie, ură, teamă, admirație, tot tacîmul de reacții și sentimente ale executanților față de unul care dă ordine.

Tabăra părea, sau cel puțin așa i se păru lui Turbo la un moment dat, un miriapod de coifuri și armuri bine lustruite.

Se făcu pe nesimțite seară.

Turbo se întoarse în cortul comandantului ; acesta se sculase nu de mult și minca ceva (brînză, niște verzituri, carne rece) ascultînd raportul confuz al lui Liberus Masso Hispon, contubernalul favorit al generalului Marcellus, subțire, muieratic la mers, blond, cu ochi apoși, fals și rău, tocmai îi turna vin lui Marcellus și-i promitea să-i aducă (știa el de unde) niște ouă proaspete.

Marcellus dădea din cap încîntat.

Turbo intră, salută regulamentar, ca întotdeauna de altfel, și așteptă ca generalul să înfulece. I se oferi și lui să guste „cîte ceva", refuză politicos, i se turnă vin, pe acesta nu-l refuză, sorbi zgomotos. Așteptă.

„Mi-ar fi poftă de niște pește, Turbo ! i se destăinui generalul. Niște pește prăjit care să mai păstreze încă mirosul lemnului pe care a fost perpelit... Ție nu ți-e poftă de niște pește ?"

„Eu nu prea mănînc pește" încercă să zîmbească Turbo, continuînd să soarbă vinul, un vin ușor „de grădină", cam acrit, încă plăcut însă pe cerul gurii.

„În noaptea asta Balbus va fi în cetate, generale !"

„E un fanatic, nu ?"

„E un fanatic controlat, dacă așa ceva există, generale..."

Vorbiră apoi despre posibilitățile de mișcare ale lui Balbus.

După opinia lui Turbo, Balbus putea să acționeze cu mari șanse imediat ce se strecura în cetate ; partida filo-romană îl aștepta pe Balbus-mesagerul de mult. Era gata să pactizeze cu inamicul, să trateze, să obțină avantaje, să supraviețuiască.

„Spune-mi sincer, Turbo, crezi că vom reuși ?"

Turbo îl privi pe generalul Marcellus drept în irișI.

Ridică puțin din sprîncenele lui stufoase și fruntea i se acoperi de riduri orizontale, perfect paralele ; semăna perfect cu o hartă militară pe care sînt desenate direcțiile de atac.

Urechile îi erau foarte roșii.

„Vom reuși, generale ! pînă la urmă vom reuși ! N-avem încotro ! Cunoști opinia mea..."

„Sînt cam obosit, Turbo", spuse încet Marcellus.

Hispon strînse vasele la fel de rapid și silențios ca și la prînz și acum dirija două ordonanțe care pregăteau patul generalului.

„O să mă duc și eu la culcare".

Marcellus se prefăcea dornic să mai continue discuția, dar Turbo ajunsese deja la întrarea în cort. De acolo se întoarse pe jumătate și spuse cu voce potolită :

„Generale, te rog, ai grijă ce scrii în jurnalul dumitale... Eu, asta mi-e meseria, o știi doar, sînt obligat să citesc tot ce-mi aduc agenții mei..."

Marcellus se făcu deodată palid, se bîlbîi de enervare :

„Nu permit nimănui ! Eu sînt comandantul și niciodată n-am să permit nimănui să se amestece în... Sînt însemnările mele..."

Turbo se întoarse de-a binelea. Ochii îi erau aburoși.

Dincolo de el era foarte greu de distins, de dedus ceva. Repetă :

„Nu-mi face nici o plăcere să citesc ce scrie în jurnalul lui personal marele general Marcellus ! Mai ales atunci cînd e obosit și aproape pesimist... De aceea, generale, te rog, ia-o cum vrei, dar nu uita, ai grijă ce scrii în jurnalul dumitale..."

Marcellus se așeză pe marginea patului tare și privi podeaua de pămînt, insecte cafenii o traversau, flăcările opaițelor pîlpîiau obositor, îl dureau ochii, își trecu palma peste ochi.

„Noapte bună, generale !" auzi el vocea lui Turbo.

Marcellus ridică palma de pe ochi.

Turbo nu mai era în cort. Se ridică, ordonanțele și contubernalul ieșiseră și ei.

Căută în lucrurile lui, scoase un sul, îl privi cîteva clipe, apoi îl rupse.

Stinse opaițele și încercă să adoarmă.

Auzea șoaptele sentinelelor din fața cortului său. I se părea că ele îl păzesc, dar îl și supraveghează...

(Fragment din romanul „Bunul cetățean Arhimede").

Virgil Mazilescu

Epidaur

lui Eugen Jebeleanu

...și fără ajutorul nimănui
se prăbușesc atunci cînd vine vremea în praf
și în pulbere
lîngă tufele de mărăcini înfloriți să se
prăbușească : albele

pietre peste albele pietre. au bătut singure
cuie în lemnul
ce orb și cu umilință la adăpostul iubirii se
naște. vai singure
vor înghiți cuiele într-o noapte. vor incendia
lemnul ce orb
și cu umilință. orb și cu umilință...

lîngă tufele de mărăcini în floare singure să
se prăbușească

noaptea păduri întregi am doborît cu securea
cuie am bătut cu ciocanul cît e noaptea de
lungă
noaptea cu micile ei ascunzișuri vesele
aceeași noapte

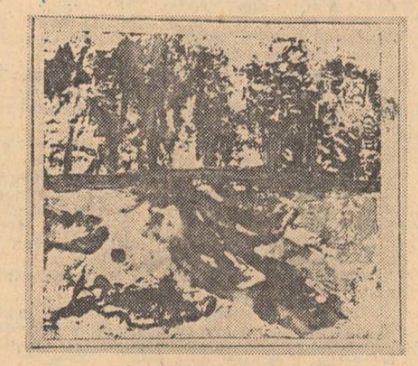

Dealuri
și văi și cîmpii

apă v-am dat sufletul unde v-a fost
ce să cauți tu sufletul meu la corăbii
dacă privesc — haina mea este chiar frica
dacă privesc dealuri și văi și cîmpii

dincolo de corăbii nu există ceea ce mai
numeam
din vreme în vreme cu gura pînă la urechi
viață
un accent prea uman se va pune-n curînd :
în curînd

Vibrante manifestări literare în întîmpinarea Congresului al XI-lea

Partid — inima țării

Dintre cele peste patru sute de manifestări cultural artistice din acest an jubiliar dedicate celor două evenimente de răscruce din istoria glorioasă a ultimilor ani, Eliberarea patriei și Congresul al XI-lea al Partidului Comunist Român, Festivalul literar-muzical organizat de Uniunea Scriitorilor și Universitatea populară București, în colaborare cu Comitetul municipal U.T.C., sub egida Frontului Unității Socialiste, care a avut loc joi seara, 14 noiembrie a.c. orele 18 în sala Ateneului Român, s-a bucurat de un mare și binemeritat succes.

După cuvîntările rostite de academicianul Eugen Jebeleanu, vicepreședinte al Consiliului Național al F.U.S., Virgil Teodorescu, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, și academicianul Remus Răduleț, rectorul Universității populare, a urmat un amplu recital de poezii dedicate patriei și partidului. Au citit din creația lor : Teodor Balș, Ion Bănuță, Maria Banuș, Vlaicu Bîrna, Mihai Beniuc, Franz Bulhardt, Radu Cîrneci, Ben. Corlaciu, Dumitru Corbea, Mihai Cruceanu, Ion Crînguleanu, Dan Deșliu, Ștefan Augustin Doinaș, Nicolae Dragoș, Eugen Frunză, Mihai Gavril, Valeriu Gorunescu, Traian Iancu, Ion Sofia Manolescu, Constantin Nisipeanu, Ștefan Popescu, Veronica Porumbacu, Klaus Stephani, Virgil Teodorescu, Victor Tulbure și Violeta Zamfirescu.

În fața unui public numeros, pătruns de sentimentul sărbătoresc care marchează o perioadă de împlinire a deziderateIor întregului popor, soliști vocali ai Operei Române și ai Filarmonicii „George Enescu" au încununat versurile poeților cu cîntece patriotice, subliniind aportul pe care scriitorii României Socialiste și l-au adus încă o dată la opera de traducere în viață a politicii partidului nostru iubit, a indicațiilor secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Cenaclul „Luceafărul" la Sibiu

Cetatea Sibiului, atît de bogată în tradiții, adăpost prin veacuri nu numai al frumuseții artistice, ci și al ideilor de propășire națională, constituie un minunat cadru de manifestare a culturii noastre noi, socialiste. Prin dumbrăvile și luncile pe unde au călcat odinioară Andrei Șaguna, Gheorghe Șincai, Octavian Goga și Lucian Blaga au venit în acest sfîrșit de toamnă plin de culori solii artei tinere. Omagiul lor, închinat celui de-al XI-lea Congres al Partidului, moment de concentrare a energiilor și de înălțare a inimilor, a fost deopotrivă dedicat înaintașilor.

Sub egida Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist, organizate de Comitetul municipal al U.T.C. Sibiu și Cenaclul Revistei „Luceafărul", întîlnirile de la Sibiu au culminat, în sala Teatrului de Stat, cu un emoționant festival de poezie patriotică intitulat **Cunună de gînduri Partidului.** Au participat scriitori cunoscuți și prețuiți, de expresie diversă, hotărîți în dorința de a sluji momentul istoric pe care îl trăim prin substanța literaturii lor: poeții Ion Gheorghe, Gabriela Melinescu, Grigore Hagiu, Nicolae Dragoș, Marius Robescu, Dorin Tudoran, Matei Gavril, Dan Verona, criticul Mihai Ungheanu. Orașul gazdă le-a adăugat numele unor prețuiți poeți din localitate: Ion Mircea, Victor Nistea, Mira Preda. Clipa a fost menită să dovedească încă o dată extraordinara sete de frumos, de certitudine estetică, pe care oameni de profesiuni diferite, angajați in efortul comun de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate, o manifestă fără încetare. Cuprinzătoarea sală a teatrului a devenit pentru cîteva ceasuri prea strîmtă pentru public, un public competent și iubitor. În ce măsură versurile inspirate, născute dintr-un autentic impuls emotiv, se pot adresa cititorilor, au arătat-o aplauzele care n-au răsplătit doar finalul, ci fiecare lectură în parte. În dificila sarcină de a-și prezenta creația, scriitorii au primit colegialul ajutor al actorilor, ei înșiși angajați în efortul de a sublinia momentul de înflorire a artei, căruia îi sîntem martori. Este, desigur, cunoscut talentul lui Ovidiu Iuliu Moldovan, al lui Florian Pitiș, al lui Dan Tufaru, care și de această dată (interpretînd poezii de vibrant patriotism, aparținînd lui George Coșbuc și Radu Stanca, lui Adrian Păunescu, Nichita Stănescu sau Ioan Alexandru) au făcut dovada multiplelor lor calități artistice, dăruirii cu care slujesc, prin arta lor, poezia. Radu Basarab și Petre Lupu, slujitori ai Thaliei din orașul lui Radu Stanca, nu și-au precupețit nici ei înzestrarea.

Cronicar

Valeriu Pantazi

Soare în răsărire

Ca în adîncul lumii cade noaptea
din butucul fierbinte al Osiei.

Se trezește Patria pentru marea
călătorie a zilei ;

Pe prispele Vrancei soarele aprinde
mugurii de stejari, instelații bouri —
Instelații !
Și aud prin tălpile mele
cum rădăcinile crapă asfaltul.

O, zori ! Pasărea voastră trandafirie
se odihnește în vîrful muntelui :

Aici se topește un drum de cîmpie
în Poarta de Fier a Dunărei !

Aici se arată Dimineața
Lună neapunînd
Soare în răsărire !

Roua pieptului tău

Glie — ce muzică vestind de departe
ca un suflet al meu ce mă face să știu
deodată fără putere și fără pustiu
fiind treaz și alb de un singur gînd :
O, dacă sufletul numai al meu, cu putere
pot să mi-l regăsesc
în pieptul tău respirînd
cu zîmbet cuvîntător voi vedea lumea
străzile lungi către cîmpii întinse
orașe mari dezvelindu-se în zori...
Trei cuvinte
o linie pură ca o dovadă
am băut rouă
roua pieptului tău
pămîntul era o cană de lut
o trestie
prin care cîntai și băui cu muguri.

Este aici un pămînt...

Este aici un pămînt și o mare
este aici un arbore cu fructele lui
și sub arbore stau
închid ochii asemeni strămoșilor
și mă reazem pe patul de fîn
și am timp să aștept
să nuntească pămîntul cu steaua
din tărîm în tărîm
să vină apa la apă
să aud cum se soarbe și cum se
adapă.
Și sub arbore stau
și aștept să vină pămîntul
la pămînt
să se acopere rizind,
să mă acopere rizind.

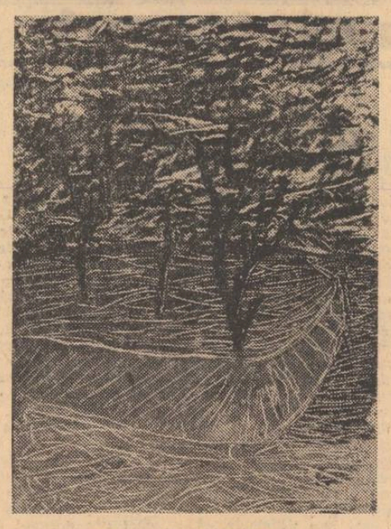

Desene de Tivadar Bușa

Cinstirea poeților

Iată cum te cinstesc poeții :
vei auzi — Cetate —
numai ușoara luptă
a unei gîndiri cu trupul ei plutitor,
acel suflet învățat să te rostească —
spune-mi
și voi tămădui de uitare
și sublimînd vestirea, trainic
mă voi simți făcut din versul
florilor tale
căci dimineață-ți sunt și seara
mă-ntorc acolo undeva —
la pieptul tău
adînc și viu, netulburat
de nici o stea.

Eu m am întors mai tînăr

Nu te speria ; eu m-am întors mai tînăr
din nopțile de simbătă și vineri.
Acolo era luna. Se odihnea pavajul.
O noapte distilată
de frunze și răcoare
am fost atît de singur,
și am pupila arsă de lună
și mă doare
— două nopți pe terasele Orașului
ascultînd cu un zvon tremurat
pămîntul
pădurile
marea
cum nasc ceva nesfîrșit și curat
sunt martore stelele, zorile
cum au pocnit ca un ou luminos
sub corbul întunericului
toate florile.
Două nopți pe terase ascultînd universul
mașinile întîrziate în piețele
de flori
iarba triumfătoare
înfiptă în beton, lîngă antene ;
acolo era totul atît de deslușit
o noapte distilată de galaxii și somn
am fost atît de liber și-atît de fericit
și am pupila arsă de lună
și-am să dorm.

Corneliu Șerban

Cu fiecare clipă și cu întreaga viață

O lume-a omeniei, mai dreaptă și mai bună,
În chiar ființa noastră un început și-a scris ;
Purtăm fierbinte-n inimi un cînt al tuturora,
Lucida îndîrjire și veșnic tînăr vis.

Scrutînd adînc în mine și fără părtinire,
În forul cel mai intim mă-nalț în prag sever —
Tulburător examen măsoară viul faptei
Și-mi spune, mai departe, ce trebuie să-mi
cer.

Sînt comunist. Și titlul acesta de noblețe
Răspundere, se știe, înseamnă-ntîi și-ntîi :
Să-ți luminezi destinul cu neodihna luptei
Și credincios iubirii de oameni să-i rămîi !

Cînd un popor sporește tezaur de-mplinire,
Oricît i-aducem țării, tot nu e prea de-ajuns ;
...Partidul cînd ne cheamă, cu fiecare clipă
Și cu întreaga viață îi datorăm răspuns.

Ctitor și stăpîn

Port cu mine o trăire, crește-n mine-o
demnitate
Și în fața dumneavoastră astăzi vin și mi-o
rostesc,
Cu credința tutelară ce ființa îmi străbate,
Din adîncuri seculare spre prezentul românesc.

Cine-s eu ! Sînt oțelarul stînd de veghe la
furnale
Sau pe șantier mă află sau departe-n
subteran ;
Pretutindeni unde-i freamăt de victorii
cîncinale,
Unde riuri de sudoare taie albii de elan.

Cine-s eu ? Sînt cel ce samăn peste cîmpul
roditor,
Cel ce-aduce piinea țării, cel ce turme și
cirezi
Și livezi și vii întinse urcă spre belșug și spor...
Tot ce truda laolaltă azi te bucură să vezi.

Cine-s eu ? Sînt cărturarul peste pagini
adăstînd —
Pentru-a cerceta vechi tilcuri, spre-a alege
nou temei —
Viața cărții, cartea vieții, în același unic gînd,
Contopindu-le sub flamuri de visare și idei.

Ctitor și stăpîn sub zarea dulcei noastre guri
de rai,
Simt născindu-se în mine, dintr-o tainică
poruncă,
Chiar acest poem ca simpla „bună ziua" pe
care-o dai
Și-o primești la întîlnirea cu tovarășii de muncă.

Dorin Sălăjan

Zodia Leului

Memoriei lui Nicolae Labiș

Leul își întinde laba zodiei nașterii tale
Și mîngîia pe ochi steaua de la poli cei
de foc ;
Ca un cap de căprioară, luna te-a-nsemnat
la tîmple,
De-ai avut atîta suflet și atîta nenoroc.

Lasă-mă, privighetoarea din mustăți să ți-o
sărut,
Ori ideea hohotită din chimvalele de-alint,
Să-mpușcăm cu griu în lună și pe-alături cu
absint,
Pentru-acei ce nu știu încă mina versului
temut.

Mi-aș sfărma, dacă-mi dai voie, amîndoi
genunchii-n liră,
Devorînd cuvinte goale, la ospăț să devin
mut.
Vinele-n dezechilibru, de un nesecat tumult,
Le-aș umfla cu grai de mire și cu seu de
hetairă.

Dar n-asculți. Parcă ești unsul și mai altfel
decît toți.
Dintr-o lume mai adîncă... — Talpa lumii-i de
noroi ?
Răsfățat copil de glorii și-nvins de un cal pe
roți,
Ne-ai deprins cu meșteșugul cum să ne uităm
pe noi.

De-ar veni o pace lungă, lungă, interplanetară,
Nu-i de-ajuns s-auzi la creștet cum te pling,
cît te bocesc
Corurile elocinței, trase-n candele de seară
Dintr-a noastre piepturi pline de un patos
bărbătesc.

Cîtă bucurie încă frunza trecerii ți-ascunde
Oh, poete, prunc de suflet... Din coroană-ți
cresc gutui.
Unii-ncearcă-a te-nțelege, poate nu destui la
număr,
Alții te salută-n grabă cu absența din statui.

Leul își întinse laba zodiei nașterii tale
Și lovi peste bot steaua de la poli cei de
foc ;
Căci un corn de căprioară, luna te-a-ncrestat
la frunte,
De-ai avut atîta suflet și atîta nenoroc.

televiziune

Sub accent

Balanța, simbolul dreptății și al justiției incoruptibile, șade pe micul ecran în dreptul emisiunii „Reflector". Situațiile înfățișate sînt încălcări ale legii supuse judecății opiniei publice. Ne aflăm în incinta unui tribunal popular. Justiția iese-n cetate și-și exersează atributele în văzul tuturor. Efectul este extraordinar : incriminarea publică a încălcării de lege ne întărește convingerea că — în indiferent ce deghizare ingenioasă — răul este, totuși, stirpit. Astfel : nu ne-am fi gîndit niciodată că în fața instanței, în boxa acuzaților, s-ar putea afla... poluarea. Dar pelicula a înregistrat, totuși, acest trist eveniment. Un director de întreprindere chimică adus în fața opiniei publice sub acuzația de a fi ucis sute de hectare de viță de vie. Și toate acestea cu probe și martori : frunze uscate și calcinate, ciorchini de struguri carbonizați, plîngerea unui inginer agronom care asistă la moartea naturii fără să poată face nimic. Cu fumul nu se poate lupta. Nu există opreliște pentru fum. Nu există garduri și paveze pentru acidul sulfuric emanat de coșurile întreprinderii chimice „Valea Călugărească". Și podgoria „Valea Călugărească", practic, a dispărut. Se culegeau zece milioane de tone de struguri pe toamnă, acuma abia dacă se mai adună un milion. În imagine : un director de fabrică nepăsător. Nepăsător pentru pagubele produse, nepăsător pentru despăgubirile uriașe la care este obligat. Acuzațiile grave ale reporterului nu-l prea ating. Adusă în boxa acuzaților și supusă judecății opiniei publice — poluarea, iată, nu este o noțiune abstractă, ci poartă, în mod evident, înfățișare, identitate și chip de om.

Ilie Nedelcu, „omul cu reflectorul", are calitatea vădită de a ști să producă probe convingătoare, capabile a stîrni o opinie largă, cu valoare de avertisment.

Sub accente mai grave se situează cîteodată și „marile" reportaje de luni. Spun „mari" pentru că durata lor este de excepție. O jumătate de oră de televiziune înseamnă un spațiu foarte cuprinzător. Un spațiu larg care poate fi folosit cu măsură dar... și risipit. Cu toate că de vina risipei nu pot fi trași la răspundere totdeauna autorii emisiunilor. Iată, de pildă, reportajul ultimei săptămîni : excelentă intenția lui Manase Radnev de a pune în discuție chiar „Viitorul orașului București". Oare pe cine nu interesează în cea mai mare măsură lumea în care va trăi ? Strada pe care va merge ? Casa în care va locui ? Mai ales în clipa de față, cînd toate aceste elemente hotărîtoare ale vieții noastre particulare se află sub mari transformări ? Dar intenția generoasă a autorului emisiunii n-a fost servită decît pe jumătate de invitații la discuție. S-o spunem deschis : arhitectul-șef al orașului București, Mircea Dima, a manifestat în emisiune o prezență care în loc să șteargă semnele de întrebare sosite prin poștă, din partea unor cetățeni ai orașului, mai degrabă le-a întărit. Pledoaria pentru arhitectura utilitară, susținută de Cezar Lăzărescu, nici ea nu a fost pe deplin convingătoare. Încît, singura prezență absolut satisfăcătoare din punct de vedere al publicului, străluciță din punct de vedere al gîndirii arhitecturii contemporane nu doar ca îndeletnicire tehnică, ci și estetică, sociologică [„orașul, loc al recunoașterii noastre, expresie personalizată"] a fost aceea a acad. prof. Octav Doicescu, autorul unora dintre cele mai frumoase monumente arhitectonice ale Bucureștiului, poate și din motivul acesta autor atît de dorit și al orașului în care îl așteptăm.

Sînziana Pop

muzică

„France Musique" transmite

Decada muzicii românești la postul de radio „France Musique". Desigur, nu ne mai surprinde o asemenea manifestare, cunoaștem valoarea muzicii românești, prestigiul de care se bucură peste hotare interpreții noștri. De aceea poate ar fi mai bine ca, în loc de a elogia evenimentul, să cercetăm modul în care cele cinci concerte au răspuns cerințelor melomanilor de la noi (și din Franța).

S-ar putea vorbi, în primul rînd, despre tinerețe, ca una din coordonatele esențiale ale manifestării. Am ascultat două foarte tinere formații orchestrale ale Radioteleviziunii. Orchestra de cameră (condusă de Petre Bocotan, cunoscut oboist, dar tînăr în ipostaza dirijorală) și formația de muzică veche (dirijată de Ludovic Baci). Au mai concertat orchestrele, formate din foarte tineri instrumentiști, ale Conservatoarelor din București și Iași. De asemenea, tineri interpreți ca Șerban Nichifor, Mircea Stanciu și Ruxandra Colan, aflați în pragul afirmării, sau deja celebra (în ciuda vîrstei) Mariana Sîrbu au fost printre capetele de afiș ale concertelor, alături de nume binecunoscute ale muzicii noastre — dirijorii Mihai Brediceanu și Iosif Conta, soliștii Sofia Cosma, Varujan Cozighian, Magda Ianculescu, Valentin Teodorian, Vasile Martinoiu.

Ca alcătuire a programului, cel mai bun, cel mai interesant (și, am impresia, singurul concert pregătit anume pentru acest eveniment) a fost cel intitulat „Capodopere Enescu — Debussy", cuprinzînd „Vox Maris" și „Oedip", „Pelléas și Mélisande" și „Marea". A fost o adevărată sărbătoare a muzicii acest concert închinat mării, concert închinat omului, marilor sale pasiuni, luptei cu destinul.

În rest, deși s-a cîntat multă muzică bună, nu s-a încercat totuși o ieșire din sfera obișnuitului. Foarte puțină muzică românească (de remarcat „Danserie" din Codex Caioni în viziunea lui Ludovic Baci) ; departe de noi orice gînd rău la adresa lui Mozart, Brahms, Haydn... dar credem că pentru auditorii francezi ar fi fost mai interesantă o întîlnire cu fenomenul componistic românesc decît cu atît de mult frecventatul repertoriu clasic și romantic. Am mai regretat și absența unor nume de prestigiu ale artei noastre interpretative — Valentin Gheorghiu, Ion Voicu sau, din generația tînără, Silvia Marcovici — care ar fi oferit concertelor un plus de strălucire.

Subliniind totuși buna calitate a interpretării și marea afluență de public, sperăm într-o mai deplină reușită a viitoarei „Decade".

Lucia Verona

Gheorghe Istrate

Cum veacurile...

Nicicînd, să știi, nu putrezește-o țară !
Ogorul zvîrle soarele-napoi
înnădușit de seva milenară
prin care am mărșăluit și noi.

Pe inima luminii-a stat o spadă
întunecîndu-i talgerele vechi
pe care trupul nostru-a vrut să cadă
mirat de aripile lui perechi.

Dar am ajuns la țărmul dinspre mit
și am împins prin fluviul lui o plută
și-asemeni zeilor am nărăvit
la apa vremilor neînceputâ.

Vom mirosi mereu a lucruri noi
a zbor fremătător și a minune —
și vom trimite carele cu ploi
prin seceta istoriei străbune.

Nicicînd cu noi nu putrezește-o țară !
Ferestrele ți le deschid să vezi
cum veacurile toate ne-nconjoară
cu lanurile trainice și verzi.

Constantin Ștefuriuc

Roua Patriei

Roua patriei este trupul poetului
Drept ca mesteacănul, căutînd culcușul Lunii
Vin riurile să se adape din inima mea
Și mai vin umbre de munți și de stea.

Roua patriei este hrana poetului
Cuibul de aur al iubirii dintîi
Roua patriei este lumina
Pe care poeții și-o pun căpătîi.

Roua patriei este lacrima cerului
Adînc ginditoare, niciodată supusă
Roua patriei este Patria
Spusă de noi și nespusă.

Dumitru Stancu

Poemele lui Mihai Viteazul

„Am Țară dar nu am Popor"
Striga Mihai spre viitor.

De aceea, tot ce suflă-ntre hotare,
Să fie aici, la oaste s-o supune,
Ci timpuri grele pentru Țară vin,
Voi să conduc o oaste-nfloritoare.

Deci îngrădesc ăst drept de strămutare
Gîndind la floarea Țării-n viitor,
Țăranul și boierul să ajute
Cu sînge, vitejie, la hotare.

Nu leg pe nimeni însă cu de-a sila
Și cei ce venetici se dovedesc,
Să plece pot în cele patru colțuri
De nu-și iubesc pămîntul românesc.

...Așa gîndea Mihai în noaptea cea de taină
Cînd candela abia mai pilpîia ;
Și poate aste vorbe-ntr-o scrisoare
Să se-nțeleagă vru a le lăsa.

* * *

Mihae, măria ta,
Numai de-ai putea vedea ;
Sus pe dealul schitului,
În lărgimea vîntului,
Jos spre larga Dunăre,
Pîn-la-al mării țărmure,
Sus la Putna, jos la Turnu
Cum poporul tău e unul.
Te înalță și socoate
C-ai să le-nțelegi pe toate.
Nu mai au dușmanii cale,
Din hotare în hotare,
Ci răsare steaua ta.
Buciumele de-or suna,
Tu trezește-te în zori
Chiar în ziua cea de joi
Cum se deșteptau la noi,
În vechime miturile
Care ai cinstitu-le ;
Ca să vezi iar neamul tău,
Neamul tău cel de români
Ce-au învins de mult pe-aici
Multe triburi mari și mici,
Ca să vezi cum grînele
Cresc acum ca stelele,
Și-ai să vezi cum stelele
Ne veghează visele,
Stelele bătrînele,
Soarele și vetrele.
Ctitore de ctitorii
Numai de-ai putea veni.

Radian Drăgoi

Bulgări de viori

Numele tău țară curge senin în toate
eu mă îmbrac acuma doar în privighetori
pe sub zăpada-aceasta vin muguri spre cetate
un drum aruncă-n mine cu bulgări de viori

sub frunte îmi adie iar nașterea de mîine
o curg printre blînzi trandafiri și ninsori
se odihnește cerul în bulgării de pîine
în piept îmi încolțesc încă o mie de sori

numele tău țară curge senin în toate
din umerii mei tineri cresc neîncetat aripe
și fiecare casă naște măcar un drum
mereu umplu cu miere aceste albe clipe

apoi cu sufletul cu sîngele sărut pămîntul tău
un cioplitor de stele îmi trece pe sub pleoape
și aerul respiră tot cîntecul din mine
izvoarele duc iarna de vară mai aproape

cerneala nu se uscase pe șpalturi...

Uriașa mașină a morții, fascismul, se pusese în mișcare. Ideile se prefăceau în tunuri și lagăre de concentrare. Cămășile brune pregătesc războiul.

Tancurile naziste vor înrobi sub șenile de fier popoarele Europei.

Demnitatea și omenia trebuiau să fie suprimate.

Asasinatul se învestea cu valoare de argument.

Cu complicitatea dictaturii regale, Garda de fier prelua puterea.

La 5 octombrie 1940, Ștefan Zăvoianu fusese numit prefect al poliției capitalei. Omul cu fața ciupită de vărsat, cinic și feroce e pus să păzească ordinea. Să garanteze viața noastră.

Lupul e băgat în staul.

Nicolae Iorga este trecut pe lista neagră.

Deopotrivă vinovați și complici, guvernul, regele și autoritățile stau de o parte. „Ctitorul de neam", cum l-a numit un condei care îl cinstea, e rugat să se ferească pînă va trece furtuna.

L-a rugat familia. L-au rugat prietenii.

Dar moldoveanul blînd cobora din valahii neînfricați ai Pindului, dîrzi, tari cum e cremenea, stăpîni pe dreptatea lor. A respins cu demnitate sfatul care l-ar fi izbăvit de moarte.

Era în ziua de 27 noiembrie.

Ucigașii l-au căutat la Institutul de Istorie Universală. Aici, între mii de tomuri și documente, Iorga, omul de știință, trăia. I-a îndepărtat unul din fiii săi, arhitectul Valentin Iorga. Au revenit după două ceasuri. Au căutat cameră cu cameră.

Au întrebat din om în om.

Profesorul nu era de găsit.

Erau cinci.

Au plecat rînjind.

S-au dus la Madgearu. Neștiind că-l pîndește moartea, marele economist se adîncise în gîndurile lui. L-au răpit și s-au dus. A dat peste ei un pădurar, într-o rariște a Snagovului. Ilie Chirilă — că trăiește și azi — l-a găsit pe Virgil Madgearu pe un pat de frunze. „Era culcat cu fața în jos, horcăia și-i curgea sînge din gură". Omul auzise focuri de armă. A vrut să-i oprească pe asasini. Erau într-un loc tainic, la „Coada Lungă". Cei cinci nu i-au dat ascultare și paznicul pădurii a scris stîngaci, cu degetul pe omătul jilăvit de ploile toamnei, numărul mașinii care-i aștepta : 6.211-B.

Ilie Chirilă a avut noroc. Dacă nu-l strigau niște femei martorul crimei ar fi fost împușcat.

Cenușie, sinistră, mașina își urmă goana spre Sinaia.

Au intrat în casa lui Nicolae Iorga odată cu noaptea. Pe din dos. Ca tîlharii. Pieziș. Au pătruns în camera Ecaterinei Iorga. Pe profesor nu l-au găsit. L-au căutat sub paturi. L-au căutat în dulap. Au bruscat-o pe venerabila mamă a șase copii, pe timplele căreia anii așezaseră imaculatarea fulgilor de nea.

Într-o cameră, la etaj, marele cărturar scria.

Aneta Cazacu, femeia care-l îngrijea, a pornit pe scară cu o ceașcă cu ceai. Haita s-a luat după dîra caldă, aromată.

Așa l-au găsit ucigașii : cu tîmpla aplecată asupra mesei de lucru. Corecta întîiul tom din Istoriologia ce face mîndria științei mondiale de azi. Capodoperă la care a meditat îndelung, împlinind acea unitate absolută a vieții omenești în orice margine de spațiu și de timp, în care demonstra că istoria este altceva decît o suită de fapte, că acest șuvoi tumultuos și ireversibil ce se cheamă viața. se determină după alte legi decît acelea ale cauzalității seriale. Cînd, Xenopol publica la Leroux faimoasele sale „Principii fundamentale ale Istoriei", Iorga-și deschidea cursul în fața studenților cu prelegerea CONCEPȚIA ACTUALĂ A ISTORIEI ȘI GENEZA EI.

Sub lumina lămpii, cerneala nu se uscase pe șpalturi, cînd l-au ridicat. Ultima filă din zecile de mii de titluri, pe care le-a scris, mărturisește calm și hotărîre.

Nicolae Iorga a fost unul din oamenii care au cutezat să-i spună lui Adolf Hitler : NU !

Articolele publicate în ziarul NEAMUL ROMÂNESC au plesnit ca un bici fața zmolită a führerului, conferind savantului român rangul de cetățean al lumii.

Rezistența națională împotriva dictaturii regale, acțiunile hotărîte de luptă ale Partidului Comunist Român. instituiau un climat politic nou. În 1939, Nicolae Iorga colaborează direct cu Frontul Studențesc Democratic. Acolo, pe chei, la sediul Ligii Culturale, Miron Constantinescu și alți fruntași ai tineretului comunist susțin conferințe și activități antihitleriste, într-o vreme cînd un cuvînt aducea chinuri și moarte.

Înainte de a ieși din casă și-a luat paltonul. Era frig. El, bătrîn și bolnav. Și-a luat căciula și toiagul cu mîner încovoiat. Nu ca să lovească, să-și sprijine bătrînețea și trupul istovit.

Ucigașii l-au împins, l-au bruscat.

Pe aleea cu pietre albe, colțuroase, venind dinspre oraș i-a întîlnit Alina Iorga. Ageră, fata a intuit primejdia. A simțit că cei cinci erau veniți cu gînd rău. A văzut ochii lor fioroși, ochi de fiară cu sticliri de lup. A vrut să meargă cu tatăl ei. N-au lăsat-o. Neclintit și demn Profesorul și-a consolat copila. El n-a făcut concesii cu ceea ce știa că e drept. I-a invectivat pe cei care-l răpeau. „Du-te fata tatii și sărut-o pe maică-ta pentru mine ! Ticăloșii aceștia nu m-au lăsat să-mi iau rămas bun de la ea". A privit spre cerul învolburat, scrutînd neființa, veșnicia spre care pășea, continuînd profetic : „Vezi luceafărul cum strălucește ? Tot așa de luminos și curat va fi numele meu".

O evocare de Nicu Filip

Savantul se bucura de un prestigiu imens. Cuvîntul cunoașterii, cuvîntul aducător de dreptate era viața lui. A susținut alături de Caragiale cauza țărănimii, în vulvura tragicului 1907, cînd a fost păzit de furia mojerimii conservatoare de studenți, trăind săptămîni de coșmar cu revolverul gata de tras. Cei mulți îl iubeau. Un singur strigăt, unul singur, și haita era nimicită cu pietre cum sînt nimicite fiarele mușcate de turbare.

Bătrînul n-a strigat. Demnitatea și acea mîndrie a moldoveanului, de care amintește undeva Cantemir, l-au oprit.

Ecaterina Iorga a telefonat disperată la autorități. A chemat la prieteni. Fiii s-au zbătut. Au bătut la toate ușile. Totul a fost în zadar. Pe Mircea Iorga l-au mințit. L-au înșelat. I-au fixat „audiență" a doua zi la șase dimineața, cînd taică-său prindea a se răci. În loc de ajutor i-au arătat o telegramă. Un plutonier de jandarmi vestea Prezidenției Consiliului de Miniștri găsirea cadavrului.

Cu două zile mai înainte Himmler — magistrul crimei — sosise la București. Hitler, asasinul de la Bechtesgaden, transmitea porunci de moarte. Reichsführerul era trimis să sprijine acțiunea de suprimare a conștiințelor românești. Să înlăture rezistențele, netezind drumul spre marea hecatombă care va fi cel de-al doilea război mondial.

Automobilul 6 211-B a pornit la vale.

Era un dric.

Nu cu gropari, cu ucigași.

Cînd și-a părăsit căminul, savantul nu i-a lăsat în grija soției casa, nici copiii, ci filele de hîrtie albă ce primiseră gîndurile lui, — șpalturile Istoriologiei, pe care am văzut-o în vitrinele luminate de soarele cald al acestei toamne de aur.

Vestea asasinării lui Iorga a ajuns la București.

Se luminase de ziuă. Îngrozită, lumea șoptea la colț de stradă. Vorba a trecut din om în om.

Tata, editorul Gheorghe Filip, îl venera. Își cheltuise „tot MEȘTEȘUGUL LUI DE ARTIST ÎNNĂSCUT" pentru a scoate de sub teascurile Editurii „Minerva" un vraf din volumele marelui savant.

Intuise, ca și în cazul lui Mihail Sadoveanu, în personalitatea lui Nicolae Iorga una din acele forțe, peste fire aș zice, cărora trebuia să le deschidă zăgazurile puterii pentru împunerea geniului nostru național în marea matcă a lumii.

M-a apucat de umeri.

M-a privit în albul ochilor, poruncindu-mi scurt :

— Du-te.

N-am întrebat nimic. Am pornit mașina pe drumul Ploieștiului după zvon. Timpul se oprise, nu mai curgea, cînd am ajuns la liziera unei păduri. În apropierea drumului cîțiva orășeni contrastează ciudat cu mirișteа din care se desprind.

Peste tufele de izmă sălbatecă toamna aruncase pumni de cenușă.

În stînga doi jandarmi. Au baionete la armă. Sînt prada unui coșmar. Nicolae Iorga zace într-o baltă de sînge. Sfredelește cerul cu un ochi enorm și protestatar. Cel de-al doilea parcă nu-i al lui. Are capul dat pe spate. Din stuful sprîncenelor se zburlesc peri aspri, întunecați. O dîră de sînge taie în două fruntea ca de ceară, fruntea sub care au clocotit atîtea gînduri închinate acestor străvechi pămînturi românești.

Sînge.

Doamne, de unde atîta sînge ?

Sînge pe piept, pe pămîntul lutos aspru. O dîră s-a scurs după ureche.

String pumnii. De unde atîta prefăcătorie ? Jandarmii știau, cu puștile lor, păzesc un mort. De ce nu l-au păzit cînd era viu.

Noaptea fusese frig. Vîntul ce vestea apropierea iernii adusese brumă, învesmîntînd mortul în argint. Firea voia să ascundă rușinea, să ascundă ce nu se putea ascunde.

Una din mințile cele mai cuprinzătoare ale lumii, „Titanul", zace prăvălit la margine de drum. Și Miron Costin a fost omorît în tîrg la Roman, tăiat de boier Țifescu, netrebnică slugă a unui stăpînitor pătimaș. Drama lui Nicolae Iorga e drama neamului meu. Reconstitui crima din 1691. Ucigașii trăiau în evul mediu, nu în zilele dramatice pe care le-am apucat.

Profesorul nu s-a supus, i-a sfidat pe criminali.

„Era căzut pe spate, cu mîna dreaptă puțin îndepărtată de corp și cu degetele împreunate în semnul crucii", se consemnează într-un proces-verbal îngălbenit de vreme.

Intuiția lui, a omului care a trăit și făptuit totul sub semnul bunei credințe, nu dăduse greș. Și-a prevăzut sfîrșitul. Scrisese, cu o zi înaintea morții, cu slova-i măruntă, sprintenă, versuri — să rămînă pentru veci :

Mosneagul stînd pe culme drept
A fost la drum o călăuză
Și-n vremea aspră și ursuză
El cu furtunile-a dat piept.

Privesc mortul.

Albă, barba tremurată de vînt, e un torent de argint, sporind dramatismul cerului ce închide asupra lumii o pleoapă de plumb. Încheiat în nasturi negri, paltonul învelește trupul prăvălit. Pieptul e ciuruit de împușcături. Printre țepii de secară se văd, galbene, cartușele. Sînt trase de aproape.

Ochiul larg deschis acuză. Tîmpla zdrobită, cerul și pămîntul, conștiința ultragiată a umanității acuză.

Și mort era măreț. Ucigașii trebuiau să-l îngroape acolo, în locul unde l-au răpus. Așa era porunca stăpînirii. Au renunțat. Nu de rușine. Din lașitate. Din teama de urmări.

Pentru cei care l-au cunoscut, Nicolae Iorga rămîne viu. Umbla adîncit în gîndurile lui, cu capul ușor aplecat, cu ochii mari, cercetători, cuprinzînd în pupilele-i larg deschise, nu numai vasta față a lumii, ci adîncurile de nepătruns ale sufletului omenesc.

Așa îl știm. Așa îl păstrăm. Așa rămîne în bronzul modelat de Oscar Hann, ce stă în curtea somptuoasă și rar cercetată a muzeului Zambaccian.

A jucat în cultura română timp de patru decenii rolul lui Voltaire în Franța.

„Apare masiv privit de departe, prin numărul uriaș de tomuri scrise și prin multiplicitatea preocupărilor", consemnează Călinescu.

Rămîne mai presus de orice prin forța-i uriașă, prin dragostea fără margini cu care s-a dăruit acestei națiuni pentru care a trăit, s-a zbătut și a sperat.

Unic, polivalent, uluitor, rămîne nu numai un exemplu. Rămîne un îndemn.

George Suru

Pe o flamură

Sentimentul acesta înalt că plutesc pe o flamură,
Pe o flamură durută de jertfe și atît de pură,
Că plutesc înfășurat în lumina de amiază
Cu inima legată de o singură rază preacurată,
Oh, bucuria acestui sentiment de a pluti pe ape străbune
Legat de o naștere izbînditoare !...

Privirea mi se face o floare adînc ginditoare,
Zarea se coboară ca o cascadă pe timplele clare,
Și știu că e ceasul mare de ofrandă cînd
Mă despart de mine și devin gînd într-un gînd
Căruia-i aparțin și care mereu îmi revine !...

Oda focului

Tărîm fluturat al îndrăznelii, cetate mișcătoare peste care zbori,
Semn al pietrei magice, ridicare a izvoarelor dintîi,
Flux către aerul cald purtător al inimilor albe de visători,
Aceste flăcări lîngă care ca o veste netemătoare rămîi.

Chemare a celor cu brațe de faur, cu ochi de topite cascade,
Tăcere desprinsă din elemente înspre necontenită mișcare,
Cine focul sărută, în timple i se deschid înflorite ale stelelor spade
Și cutezător va dăinui ca și lumina rotită în soare...

Desene de Daniel Tolciu

Radu Felix

Vîrstă

Cresc apele în verdele din frunze
Și munții mari călătoresc în fructe
Mai des ne-ajunge zvonul pădurilor la tîmple
Cum grîul bun în spice poveștile-și ascunde.

Pe fruntea dimineții luceferi noi răsar
Din setea nopții-nvinse de semnele culorii
Iar noi sîntem mai teferi și mai rar
Ne-apleacă timpu-n brațul balanțelor poverii.

Sporește-n valuri demne pădurea virstei pure
Pilonii grei de aur mi-o înseamnă
Cresc apele și grîul și muntele sporește
În vatra vîrstei mele cu patria de-o seamă.

Imn

Iată, în dimineața patriei adînd
Umbletul florii de tei, ca o stea...

În dimineața patriei am învățat
Să rostesc toate silabele ei de iubire
Adunînd nectarul pădurii de fluturi
Cu pace în aripi...

În dimineața patriei
Ochiuri de cer se visează izvoare
Poleite cu nume de bărbați înțelepți
Vitejind în sîngele nostru...
În dimineața patriei
Păsări măiestre lunecă umezite de zbor
În albastrul privirilor...

Dar mai cu seamă,
În dimineața patriei adie
Umbletul florii de tei, ca o stea
Către fruntea ginditoare a pămîntului...

Șoapta grîului

Din pămînt, peste pămînt
A crescut un pas de vînt
Și-a fost verde, și-a fost 'nalt
Și-a fost griu cu bob bărbat.

Dintr-un spic, din spice multe
Am oprit și-am pus pe frunte
Cunună de-ncununat
Cunună de lăudat
Șoapta grîului curat.

Și-a fost fată
'Ncununată
Tot de grîu
Înconjurată
Și-a fost grîu
Păzit de stele
Și-a fost stea...
Dar ce mai stea
Țara grîului și ea.

Cîntec de nord

Am auzit într-o primăvară însorită
Norii albinelor păscînd
Într-o oază de singurătate...
O, un păstor le legăna în fluier
Ademenindu-le către uitarea plecării.

Am auzit într-o primăvară
Lunecînd în degetele lui valuri de miere
Către nordul brumat cu petale.
Sub un deal încremenise timpul
Precum un călăreț cu nume trac
Și nici-o șoaptă nu-ndrăznea să plece
Din umăru-i cu-albastru-nsîngerat.
Era tîrziu, era devreme încă
Albinele curgeau păscînd
Într-o oază de singurătate...
O, eu eram păstorul acela fericit
Ademenindu-le, legănîndu-le
Către nordul brumat cu petale.

dialog cu cititorul

Un proces al memoriei

Preferința unor creatori, cu deosebire a celor angrenați în observarea și interpretarea fenomenului social imediat, față de modalitatea *realizării romanului sub forma* procesului *în sens juridic, ar putea fi explicată printr-un spor de luciditate atît în ceea ce privește gustul public, cît și în ceea ce privește realismul ca fapt de artă. În cazul romanului lui Augustin Buzura, „Fețele tăcerii", utilizarea acestui procedeu se aplică practic unui timp istoric din perspectiva timpului care-i urmează. Dezbaterea prinde, astfel, o dublă semnificație : o dată schimbarea de atitudine extrinsecă, adică poziția prozatorului în opoziție cu literatura de aceeași factură precedentă, a doua oară intrinsecă, adică poziția eroului contemporan în raport cu poziția personajelor epocii imediat anterioare. În sine, această idee a reconsiderării valorice a respectivei etape trecute, făcută sub semnul adevărului cîștigat prin experiență, se dovedește fertilă și necesară.*

Construcția însăși a romanului este una argumentativă, cu acuzare și apărare, atît fiecare ipostază, cît și ratiunea care ar trebui să dea naștere judecății nepărtinitoare, beneficiind de ample și ramificate monologuri. Fluxul continuu al narațiunii este, însă, permanent amenințat de segmentarea faptelor memoriei, romanul căpătînd, astfel, o încărcătură barocă de fapte, de situații și personaje insuficient legate polifonic, o aglomerare care duce, adesea, la dizarmonii și lungimi. Tentația monologului succesiv asupra acelorași fapte, din unghiuri diferite, relativ veche în proza secolului 20, inclusiv proza românească (v. Camil Petrescu), prezintă la Buzura un pericol specific : dezarticularea cauzată de introducerea unei multitudini de episoade care nu luminează, ci, dimpotrivă, încețoșează conflictul central. Personajul „ax de balanță" al conflictului central, ziaristul Dan Toma, îmbogățește pînă la exces, cu biografia și reflexivitatea sa istorică, mișcarea, suficient de amplă, a acțiunii.

Schema aparentă a romanului este aceea a succesiunii de tirade, interioare sau directe, întîi din punct de vedere actual, apoi în memorie, pro sau contra, apoi scurt, din alte puncte de vedere, apoi conciliator. Alternanța aceasta monologică care nu lasă niciodată dialogul să se închege interzice, de fapt, romanului a treia dimensiune, cea spațială, constrîngînd acțiunea să ia forma unei suprafețe de pădure în care limitele dintre teritoriile diverselor provincii nu se pot preciza decît teoretic. Implicit personajele acestei proze devin — caracteristică a scrisului contemporan — eroi și anti-eroi argument, idee. Ele se nasc, practic, nu din variațiile spontane al unei naturi-experiență a autorului, cît din nevoia de a exemplifica practic o stare vitală cunoscută sau intuită teoretic. Bine intuită sau chiar bine cunoscută. Foarte vag, însă, trăită propriu-zis.

Raporturile de la care pleacă romanul, adică acelea dintre generația părinților participanți la revoluție și generația fiilor beneficiari ai acesteia sînt, mai apoi, purtate către ideea de activ și pasiv într-un proces istoric. Astfel, ideea de activ, asociată cu dezlănțuirea aproape oarbă a unor forțe relativ neconștiente, sau fără putința de a se obiectiva, este însumată în personajul Radu Gheorghe, fost activist, azi pensionar. În opoziție cu el, Carol Măgureanu, bolnav de luciditate și de lipsă de credință, este intelectualul în defensivă, înfrînt, dintr-o nefericită neînțelegere, de tensiunea timpului pe care-l trăiește. Atît acest personaj, cît și Radu, ca „omul faptei", trăiesc ca entități simbolice, dincolo de aglomerarea faptelor și nu atît prin proprie respirație. Faptele înseși, intrate în jocul straniu al dezbaterii, al confruntării, fără a-și pierde din veridicitate, devin simple argumente reversibile în virtutea ideii care se conturează treptat, dar din ce în ce mai clar : ideea că dreptatea e a fiecăreia din părți. Indiscutabil, căutînd în adînc, imparțialitatea eroului introdus inițial (Dan Toma) este aparentă, simpatia lui înclinînd vizibil, din nonconformism sau din filiații sentimentale, către clanul nedreptățiților Măgureni. Din nefericire, însă, căci din această înclinație provine și unul din principalele neajunsuri ale cărții ; idealizarea clanului Măgurenilor, vinovați numai de frică și nepricepere a circumstanțelor, idealizare care, în cazul tatălui, apostolic și înrădăcinat în pămînt, capătă nuanțe aproape sămănătoriste. De altfel, autorul manifestă o preferință vădită pentru năvala evenimentelor și sufocarea personajelor de către ele, fiecare erou simțindu-se, mai mult sau mai puțin, robul unei fatalități tumultuoase, care îi violează din exterior liniștea, totdeauna înduită, dar niciodată găsită.

„Fluxul conștiinței" ca modalitate stilistică spuneam că prezintă o tentație și un pericol permanent : Întîi : tentația sincerității cauzate de degrevarea naratorului de omniscientă și omniprezență și integrarea lui în act ; a doua oară : pericolul unei insuficiente individualizări a limbajului. Găsesc un mare defect al acestei cărți, care se vrea profund realistă, incapacitatea ei de a-și obiectiva eroii prin limbaj și a și-i diferența prin felul personal al trăirilor. În alternarea faptului de viață cu observația introspectivă, nu ne părăsește decît foarte rar sentimentul că același vorbitor se închipuie pe sine în ipostaze contradictorii. Rarele încercări de aducere a limbajului la valoarea personalizantă, ca aceea a fiului redescoperit de bătrînul Măgureanu, sînt de domeniul penibilului.

Fertilitatea unor idei este permanent subminată de o anume facilitate în introducerea unor episoade necesare numai speculativ, cum este acela al rătăcirii în mină, sau chiar a unor mobiluri de dinamizare a acțiunii, cum este acela al incendierii casei proprii de către Gheorghe Radu. La fel accentuarea grotescului în cazul beției din casa lui Dumitru Ursu se justifică doar ca o dorință a autorului de a umple spațiul romanului cu pagini de critică vehementă, dar exterioară, în totalitate, sensurilor adînci și de interes veridic pe care și le propune.

Rămîne, însă, de deschis o dezbatere despre adecvarea realismului ca stil la simbolistica personajelor-idee.

Miruna Gologan
studentă

Creația spontană

Urmare din pag. I

la sensul vieții. Cronicile lor sînt pline de adevăr, pe de o parte, de lirism pur, neprogramat, pe de alta. Se poate spune că prin glasul acestor scriitori țărani vorbește însuși poporul despre viața, experiența și concepția sa asupra lumii. Căci, deși scrisă, opera lor diferă fundamental de creația cultă. Literatura cultă din vremea lor se desfășura conform programelor și manifestelor estetice. Prin asemenea scriitori, cronicari, poporul își scrie literatura sa. Manifestele teoretice ale literaturii culte se succed, se combat, străduindu-se să creeze o metodă cît mai eficientă de reflectare a realității. Cei doi scriitori din popor scriu din chiar centrul realului, năpădiți și copleșiți de realitate. Literatura cultă inventează, fantazează conflicte puternice, spectaculoase, amoruri fericite sau nefericite etc. Ei le au pe toate alături, doar le treс pe hîrtie. Numeroase drame se desfășoară în lanț. Cînd vrea să descrie un moment tragic scriitorul cult recurge la analiză psihologică, la figuri de stil etc. Toader I. Ștefan, povestind moartea fratelui său, face apel la puține și simple cuvinte : „El se uita la minule lui, care era subțiri, ca la un schelet și zicea către noi : «Uitați-vă ce mîini am eu ! Și voi mai ziceți că am să trăiesc ?» Și zîmbea și el de slăbiciunea sa".

Limba acestor scriitori e departe de limba literară, bine constituită la sfîrșitul secolului al XIX-lea. E limba vorbită, plus tendința lor de a capta cît mai multe neologisme, inoportune adesea și stridente. Dar cite lucrări plate nu s-au scris și se scriu în cea mai corectă limbă literară. Și cît de expresiv e limbajul acestor scriitori cu toate neregularitățile lui : „Așa dar — scrie Toader I. Ștefan — nu pot să arăt toate **sinzaonitățile** acestui an cari au trecut (1918), ci, pe scurt, să spun că la început, la 25 fevruar, s-au sinucis preutul Dumitru Marin, cu un glonte de revolver și aproape de **finitul** anului, la 1 noiembrie, preutul Vasile Gheorghiescu au murit căzînd din podul grajdului... Așa dar, nimini nu suntem siguri și stăpîni în lume nici pe bogăție, nici pe onoare, nici chiar pe viața noastră !"

Apostoli și martiri, lipsiți nu numai de glorie, dar și de condițiile de viață elementare, nedreptățiți de soartă, de societate, de natură, aruncați în arbitrar și haos, acești oameni, în momentele cele mai grele, recurg la singurul sprijin ce le rămîne, al divinității, dar nu să-i ajute, ci să-i ierte... pentru păcate inexistente. Cînd începe războiul în 1916 și „oratorii" vor trimite la moarte zeci de mii de oameni, Teodor I. Ștefan meditează : „Poate Dumnezeu voiește ca prin gura acestora să ne condamne la moarte, **căci o merităm".** Iar Gh. Nicola Stoian-Ogrineanu, judecîndu-și nefericirea, ajunge la concluzii de-a dreptul ameițitoare : „Atunci stau și mă gîndesc cînd inima în mine se aprinde și zic tot eu : dacă pe Christos l-au hulit și l-au omorît, care i-au vindecat de toate leprele lor, dar pe mine să nu mă hulească, **un netrebnic și nemernic ce sînt, gunoi al pămîntului".**

Mai există, probabil, și alte asemenea manuscrise. Trebuie aflate și tipărite, pentru că în ele ni se relevă poporul însuși, despre viața și spiritul căruia literatura cultă nu ne dă totdeauna o imagine autentică.

biografia debuturilor

Invitatul nostru: D. I. Suchianu

Bătrîneţea, acel lucru care nu li se întîmplă decît altora!

Fotografie : Vasile Blendea

Nici nu se putea ca D.I. Suchianu să nu locuiască pe strada cu cele mai numeroase cinematografe bucureştene : Bulevardul Gheorghe Gheorghiu-Dej.

De asemenea, adică „nici nu se putea" altfel decît ca D.I. Suchianu, aflîndu-se în pat şi luptîndu-se cu hachiţele pe care i le făcea un nas evident înfundat, să recunoască, măcar în glumă, că este uşor răcit.

Nici nu se putea să-l întreb pe D.I. Suchianu de ce, stînd în pat, purta pe frunte un cozoroc contra soarelui, care nici măcar nu inundase camera în care ne aflam, pentru că asta ar fi însemnat că nu-l cunosc deloc pe D.I. Suchianu, şi asta nu era adevărat, fiindcă, deşi nu-l mai întîlnisem niciodată pînă atunci, eu îl citisem, ascultasem şi îl admirasem pe D.I. Suchianu.

Şi, în sfîrşit, nici nu se putea ca întîlnirea cu D.I. Suchianu să nu se transforme în această convorbire transcrisă în paginile revistei noastre, atît timp cît această revistă este a tinerilor scriitori şi a tinerilor cititori de literatură.

Onoarea de a înţelege

— Pentru început, stimate maestre Suchianu, m-ar interesa să aflu ce ascundeţi dumneavoastră de o viaţă în spatele cunoscutelor iniţiale D.I. ?

— Ce să ascund ? Prenumele mele. Dumitru şi Ion.

— N-am înţeles niciodată de ce unii părinţi se mulţumesc să le dea copiilor lor un singur nume, în timp ce altora nu le ajung nici mai multe spre a-şi numi odraslele. În cazul dumneavoastră care este explicaţia ?

— Cînd m-am născut, adică acum vreo optzeci de ani, am fost anunţat la oficiul stării civile drept Ion, adică aşa cum se numea şi tata. Cînd a fost să fiu botezat, naşul meu, prietenul mai tuturor oamenilor de cultură ai momentului, generalul Mitică Lambru, a susţinut că amicul său I.L. Caragiale avea dreptate crezînd că România e o ţară de Mitici, şi drept urmare, el, generalul Mitică Lambru, a spus că pe cît posibil toată lumea să se numească Mitică. Fiindcă eu eram băiat, a fost posibil ; adică am fost botezat Dumitru.

— Din cîte am citit, din cîte am auzit, am înţeles că tatăl dumneavoastră a fost prieten nu numai cu Caragiale, Delavrancea, Goga ori Vlahuţă, ci şi cu alţi oameni de primă mărime ai epocii. Deşi, graţie dumneavoastră, ştim multe lucruri cu privire la întîlnirile dintre aceşti oameni iluştri ai literelor române, poate n-ar fi de prisos să mai adăugaţi la această galerie, numai aparent anecdotică, lucruri încă neştiute.

— Nu ştiu dacă am să adaug ceva nou. Poate cînd va veni timpul potrivit, pe parcursul discuţiei noastre. Aş vrea să-ţi spun că nu-mi place să fac portrete. E ceva care seamănă cu autobiografia pe care o faci ca să capeţi o slujbă. Eu am preluat metoda momentelor. Seamănă mai mult cu viaţa. Vezi, Caragiale a scris cel mai frumos roman în româneşte din momentele despre domnul Mitică ; ca şi Chaplin care ne-a spus totul despre Charlot în patruzeci de momente diferite. Dar ca să nu uit, trebuie să-ţi spun că înainte de a fi prieten cu Caragiale, Goga, Vlahuţă, Delavrancea şi alţii, tata a fost coleg de şcoală, la Focşani, şi prieten de-o viaţă cu inginerul Saligny. Acolo, în şcoala din Focşani, pe tabla de onoare stă scris numele tatei cu indicaţia „Media generală 10".

— Fiindcă am înţeles că pînă la cele cîteva momente pe care le veţi aduce poate în discuţia noastră, mai e ceva timp, vă invit, în numele acestei respectabile „Medii generale 10", să ne întoarcem la anii dumneavoastră de şcoală.

— Am făcut Liceul internat din Iaşi. Trei erau secţiile lui, trei şi premianţii : secţia reală — Hulubei, secţia clasică — Ralea, secţia modernă — Eu. Şi am făcut şcoală serioasă. Liceul avea o bibliotecă excepţională din care nu lipsea nici o carte esenţială, fie ea de beletristică, fie de filozofie. Mai aveam şi avantajul că spre sfîrşitul liceului toţi elevii citeau în franceză fără dicţionar şi, deşi un internat era şi o cazarmă, cele două ore zilnice libere de dinaintea mesii de seară ni le petreceam adeseori citind pe rupte în sălile bibliotecii.

— Trebuie să vă mărturisesc că, fostul elev al unui internat bucureştean de prin anii 1953—1959 se minunează mult auzind aceste amintiri despre un internat ieşean şi mai vechi cu destui ani. În altă ordine de idei, imaginea aceasta despre perioada ieşeană a studiilor dumneavoastră liceale mi se pare a avea prea mult „ştaif".

— Păi să nu-ţi închipui că totul se rezuma la „toceală" şi la premii. Află matale, de pildă, că eu şi Ralea am fost precursorii unor revendicări studenţeşti care au avut loc mult mai tîrziu, după ce noi uitasem şi cum fusese prin şcoală, revendicări care cereau modificarea unor tipare didactice sclerozate care au măcinat mult şi bine învăţămîntul românesc. Elevi fiind, eu şi Ralea am fost izbiţi de o vorbă spusă de Saint Marc Girardin : „Cultura este ceea ce reţii după ce ai uitat tot ce ai învăţat". Într-adevăr, ne-am dat seama că nu era vorba de un paradox şi că există două noţiuni care nu sînt sinonime, deşi se confundă mai totdeauna : instrucţia şi cultura. Noi uram instrucţia, adică sistemul de a înghiţi pilule didactice pe care să le scoţi la comandă pentru a te salva la „şedinţele de tortură" numite examene.

Într-o bună zi, Ralea şi cu mine am citit undeva că „În curînd va apărea pe piaţă un nou volum de versuri al Aanei de Noailles, născută Brincoveanu, intitulat „L'honneur de souffrir". Am hotărît atunci să scriem, bineînţeles într-o limbă de circulaţie europeană, o carte care să se cheme **„L'honneur de comprendre".** Pentru început am elaborat o nouă definiţie a inteligenţei. Ea suna aşa : „A înţelege este dat oricui. Ultimul dintre proşti înţelege perfect lucrurile ce-i convin. Însă a fi inteligent este o virtute morală şi constă din a pricepe ceva ce nu-ţi convine". Cartea n-am mai scris-o, dar dorinţa de a fi cu adevărat inteligenţi cred că ne-a rămas pentru toată viaţa. Rămîne de văzut dacă am şi reuşit.

— La acelaşi liceu, cu cîţiva ani înainte de a deveni dumneavoastră elev acolo, fusese profesor Garabet Ibrăileanu. Ce amintiri aveau colegii dumneavoastră mai mari despre profesorul Ibrăileanu ?

— Extraordinare ! Se spunea că la orele lui Ibrăileanu veneau şi chiulangii de la infirmerie. Ce satisfacţie mai mare poate avea un profesor decît să afle că pentru cursurile sale chiulangii trag chiulul însuşi chiulul ? Mi-aduc aminte, însă, că mie şi lui Ralea ne-a dat mare bătaie de cap o aserţiune lansată de Ibrăileanu, „adevăr" cu care nu eram complet de acord şi care suna astfel : „Inteligenţa este arta de a te supune la obiect." Noi, eu şi Ralea, care dădusem o altă definiţie a inteligenţei,puneam vorbele lui Ibrăileanu faţă în faţă cu cele ale lui Bacon : „Naturii nu i se poate porunci decît supuindu-i-te". Eram mult mai de acord cu acest fel de supunere. Mai tîrziu, după ce-l cunoscusem pe Ibrăileanu, ne-am putut da seama ce mare mobilitate dialectică avea gîndirea lui. Eu sau Ralea susţineam, de pildă, ceva. Cum puteam. Ibrăileanu ne desfiinţa, ne făcea teoria arşice. Pe urmă ne spunea : „Acum să vă spun eu cum aş fi pledat teza voastră". Şi începea s-o susţină de rămîneam cu gura căscată. Apoi revenea : „Şi totuşi, n-aveţi dreptate". Şi făcea din nou bucăţi teoria noastră. În final ne repeta că nu trebuie, niciodată, să cruţi nici un mijloc cu care încerci să dărîmi o teorie, o pledoarie. „Aşa e onest", spunea el.

Dar pentru că mi s-a părut că anii mei de şcolaritate au lăsat asupra dumitale, la început, impresia unei mari imobilităţi, „ştaif", cum ziceai, hai să-ţi derulez un **moment** sau două. Exista în Iaşi un şantan bine aprovizionat cu stele care treceau pe aici întorcîndu-se de la Petersburg, spre Viena ori Paris. Iaşul era plin de burghezi bogaţi şi galantoni care năvăleau acolo, la **„Tănăsache".** Eu şi Ralea, ca în filmele de aventuri, coboram de la etajul dormitorului pe frînghii de cearşafuri înnodate şi ne înfiinţam, citeodată, la **„Tănăsache".** Ne era cumplit de frică să nu ne descopere Mihai Carp, profesorul nostru de română şi latină, care, deşi ne iubea, era foarte sever şi-i plăcea să controleze bunele moravuri ale elevilor.

— De unde ştiţi că vă iubea ? Mai bine zis în ce consta asta ?

— La orele lui, analizam bucăţile literare ca la un cenaclu de critici literari, nu ca şcolarii unui biet profesor grăbit şi plictisit. Deci, ne era teamă să nu-l întîlnim şi, cum era firesc, l-am întîlnit. Ralea a vrut să fugă. Eu am ales o cale mai riscantă şi m-am adresat bunului profesor : „Vai, domnule profesor ! Dumneavoastră aici ?" Carp n-a spus nimic. Peste cîteva minute, în timp ce o nemţoaică splendidă îşi arunca în aer splendidele ei picioare, am adăugat : „Vedeţi, domnule profesor, aveau dreptate latinii : Ubi Beine, ibi patria". Nici de data asta n-a răspuns şi niciodată nu ne-a adresat vre-un cuvînt de reproş. Ca şi cînd nimica nu s-ar fi întîmplat.

Cinematograful a fost şi rămîne nu ceva înrudit cu literatura, ci chiar literatură

— Unde şi cu ce s-a produs debutul dumneavoastră ?

— La „Viaţa Românească" cu studiul „Thomas Hardy" pe care-l trimisesem de la Paris. Era în 1921.

— Ce ecou a avut ?

— Nu ştiu nici acum. Nu m-a interesat, probabil. Ştiu însă că lui Ibrăileanu i-a plăcut şi într-o scrisoare pe care i-a trimis-o lui Ralea se interesa dacă nu cumva sînt băiatul profesorului Ion Suchianu

— De ce ?

— Zicea Ibrăileanu că-i păstrase acestuia o amintire foarte plăcută de la un congres naţional al profesorilor de limbă română. La întrunirea aceia, Mihalache Dragomirescu se comportase cam ridicol, umplînd o tablă întreagă cu „sentimentele ce se pot găsi în El Zorab". După ce a terminat Mihalache, profesorul Ion Suchianu a venit la tablă, a şters-o spunînd : „Vă cer scuze, dar vreau să o umplu şi eu cu vre-o alte 20—30 de sentimente ce se pot găsi în El Zorab". Şi a umplut tabla cu tot felul de bazaconii trăznite, dar perfect logice. Lui Ibrăileanu i-a mers la inimă. Şi-apoi mai aflase că Ion Suchianu era de origine armean, ca şi el.

— Dacă ecoul la debutul în presă nu v-a interesat aproape deloc, poate v-au interesat opiniile cu privire la debutul editorial.

— Nu. Nu ţin minte cine şi ce a scris despre „Însemnări literare", publicate în 1926.

— Să încerc altfel. Vorbiţi-mi dumneavoastră despre cîteva din lucrările dumneavoastră. Alegerea va însemna pentru mine că la aceste lucrări ţineţi, poate, mai mult decît la altele.

— Am să-ţi vorbesc, asta neînsemnînd neapărat că ţin la aceste lucrări mai mult ca la altele. Iată, spre exemplu, în 1921 am publicat nişte **Studii de istorie politico-socială** în care prevesteam apariţia pericolului nazist. Ar mai fi şi două volume de eseuri, **„Puncte de vedere" şi „Amica mea, Europa"** în care am crezut că pot vorbi în numele viitorului. Dar două lucrări de care îmi aduc aminte cu plăcere, ai să vezi de ce, sînt manualul de **„Economie politică"**, tipărit în 1930, manual pentru uzul muncitorilor, apărut chiar în **Biblioteca Muncitorească.** Cealaltă lucrare e **„Sociologia"**, tipărită trei ani mai tîrziu, carte pentru ultimul an de liceu. În prima, tratînd preţurile mărfurilor ca pe nişte personaje cu comportamente diferite, căci aşa şi sînt, încercam să le arăt **firea, comportamentul.** Pe cea de a doua, construită pe bază de montaj filmic, am realizat-o numai din citate. Adică era în acelaşi timp, cea mai puţin originală lucrare, întrucît nici un cuvînt nu-mi aparţinea, dar şi foarte originală ca factură. Profesorul de filosofie de la liceul Gheorghe Lazăr, Buricescu, a fost pus să-i facă lucrării un referat pentru minister. Buricescu a fost atît de tare sedus de valoarea literară a cărţii, încît mărturisea în referat că se teme să nu confunde valoarea literară cu valoarea în sine a cărţii. Tot el scria însă că se convinsese că nu e aşa, după ce a ţinut cîteva ore la liceu cu ajutorul **„Sociologiei"** mele. Elevii fuseseră entuziasmaţi.

— Pentru cineva care a copilărit printre întîlnirile lui Caragiale cu Delavrancea, în preajma unor gesturi şi idei ale lui Goga ori Vlahuţă ar fi fost poate mai normal să-şi ia un doctorat în litere şi nu unul în istoria economică şi socială, aşa cum e cazul dumneavoastră, mai ales că vă interesa literatura. Cum s-a produs deturnarea aceasta de interes ; mai întîi spre economie politică şi apoi spre viaţa cinematografului?

— Creaţia literară proprie nu m-a interesat niciodată, deşi am scris cîteva lucruri pe care de altfel le-am şi uitat. Am îmbrăţişat însă o altă faţetă a literaturii. Dar întîi să-ţi răspund la întrebare. Doctoratul meu în disciplina respectivă se explică printr-o, probabil, reală aplicaţie pentru domeniul respectiv. În ceea ce priveşte deturnarea spre cinematograf, ea nu este chiar o deturnare, căci pentru mine cinematograful a fost şi rămîne nu ceva înrudit cu literatura, ci chiar literatură, aşa cum rondelul nu este înrudit cu literatura, ci este chiar literatură. Cu această convingere am şi înfiinţat catedra de Estetică de la Academia de Belle-Arte.

— Mi se pare o teză decisivă pentru întreaga dumneavoastră activitate, de aceea vă rog să vă explicaţi mai pe larg.

— Încă din 1926 am fost fascinat de promisiunile pe care le făcea noua artă. Cînd m-am hotărît să scriu despre realizările acestui nounăscut, cinematografia, nu exista nimic din ceea ce azi se numeşte critică de film. Metoda mea a fost şi rămîne următoarea : încep prin explicarea temei, adică fac un mic eseu psihologico-filozofic. Apoi dovedesc că fără o tratare cinematografică, ideea respectivă nu face două parale. În sfîrşit, decupez o scenă sau două care durează pe ecran un minut, dar care-ţi lasă emoţii pentru douăzeci de ani ! Pe marginea acestor scene-cheie fac comentarii, glose, scriu despre tot ce evocă ele dar nu figurează pe ecran, adică scriu o poveste bis a filmului. Cu alte cuvinte, de mai bine de 40 de ani scriu nuvelele pe care le scrie spectatorul în mintea lui.

— Spuneţi-mi, a făcut metoda dumneavoastră şcoală ?

— Şi da, şi nu. Nu —, pentru că nici unul din criticii de film nu întrebuinţează procedeul meu.

— Oare de ce ?

— Nu mi-am pus problema. Poate pentru că sînt nepricepuţi. Aşadar, răspunsul este : Nu. Dar este şi : Da !, pentru că am creat totuşi o şcoală. Între cititori, între spectatori. Iată ce răspuns dau ei, cititorii, la o anchetă a Institutului pedagogic în care trebuie indicat şi cronicarul cinematografic preferat : **„D.I. Suchianu —, pentru verva lui cuceritoare, pentru tinereţea spiritului şi pentru maturitatea sa profesională".**

— Şi asta vă linişteşte ?

— Oho ! Şi-încă cum. Să-ţi mai spun încă ceva. Ştiu că sînt preferat mai ales de copii între 14 şi 18 ani şi de şoferi. Asta-mi convine de minune. Mai ales cînd mă gîndesc la şoferi.

— De ce ? Ştiţi că Iorga, mi se pare, spunea că bărbaţii se împart în buni, răi şi şoferi.

— O fi spus, dar, după mine, şoferii au o meserie care le dă un anume fel de a gîndi şi proceda, cam aşa cum spunea Platon într-unul din dialogurile sale despre bucătar. Adică bucătarul desface găina, sau alt animal, după cusăturile făcute de natură, după „articulaţiile lui naturale". Adică exact aşa cum se poartă şoferul cu motorul maşinei sale. Uite, într-o zi unui şofer care exagerase spunîndu-mi că-s singurul pe care îl citeşte sau ascultă, i-am spus că mai sînt şi alţii care fac meseria mea destul de bine. Şoferul a dat din cap la numele pe care i le-am spus, apoi mi-a răspuns : „Uitaţi care e problema. Dumneavoastră cînd vorbiţi la televizor, ne vorbiţi despre noi. Ceilalţi pe care-i pomeniraţi, vorbesc şi ei foarte frumos, dar despre ei".Hotărît lucru : Omul mijlociu e cel mai stimabil. Îi plac ideile, gîndeşte.

— Mai daţi-mi un exemplu.

— Bine. Uite, într-o seară, la celebra bodegă **„Mircea"**, unde este acum Cofetăria Universităţii la o masă şedeau doi beţivi. Unul din ei era mai agresiv şi se tot repezea în celălalt. Acesta, plictisit şi agasat îl repezea şi-l poftea să nu se tot vire : i-a spus la un moment dat : „Te-nfigi, ca Faust !" — îi zicea el. Ce-o fi ştiut el despre Faust, cine poate şti. Important e că el gîndea în acel moment, că regele înfigăreţilor fusese acel Faust, adică chiar credea : „Se înfige ăsta ca un Faust care se înfigea la tinereţe, la Margaretă, la avere, la celebritate, la fericire." Ceea ce, într-o privinţă, se putea susţine. În tot cazul, corect sau exagerat, omul nostru „gîndea".

A traduce : nimic să nu sune altfel ca în original

— Îmi spuneaţi că aţi îmbrăţişat nu creaţia literară directă, ci o altă faţetă a literaturii, poate mai grea. Despre ce e vorba ?

— Despre traducerea de poezie. Socot, fără nici un fel de modestie, că în traducerea de versuri, numai Philippide şi cu mine am reuşit. A traduce cere s-o faci vorbă cu vorbă, sunet cu sunet, ritm cu ritm ; nimic să nu sune altfel ca în original. De aceea adevăratele traduceri sînt puţine. Eu am tradus vreo 40 de poezii de Eminescu, cîteva de Arghezi, şi altele.

— Aţi avut, oare, confirmări că traducerile dumneavoastră erau, cu adevărat, bune ?

— Da. Uite, după ce i-am tradus „Incertitudinile", Arghezi, despre care toată lumea ştie cît era de zgîrcit la complimente, mi-a trimis o scrisoare de mulţumire în care scrie, printre altele, că traducerea mea e mai bună decît originalul ! (Am publicat-o în fac-simil în România Literară.)

— Dar infirmări aţi avut ?

— Într-un fel, dar numai într-un fel, da. Îi citisem lui Sadoveanu toate traducerile mele din Eminescu. Şi Sadoveanu a zis, zimbind „mînzeşte" : „Uite ce e. Să ai pretenţia că faci tot atît de bine ca Eminescu, e o obrăznicie. Să faci mai prost şi să zici că e de Eminescu, e altă obrăznicie". Apoi a zimbit iară.

— Pentru că tot a venit vorba de Sadoveanu, nu credeţi că ar fi momentul unui moment Sadoveanu.

— Hai să încerc. Eram o dată la el la ora aperitivului. Cum stăteam de vorbă, intră fata din casă cu un umeraş pe care era aşezat un costum gri, foarte frumos şi întreabă : „Ăsta merge, domnule preşedinte ?". (Sadoveanu era pe atunci preşedintele Marii Adunări Naţionale.) „Domnul preşedinte" a zis : „Mda, merge. Merge". Eram indignat : „Ia uite domnule, are cochetării de muieri ! Înainte de a ieşi în oraş, se schimbă şi-şi alege alt costum ! Ce frivolitate !" Cînd colo aveam să aflu că hainele i le dădea cadou unui confrate mai sărac ! Sadoveanu, cînd făcea un cadou, avea nu numai obiceiul de-a face cadouri, ci nu dăruia vechituri, ci lucruri aproape noi. Cînd a murit, au încetat să mai existe şi vre-o duzină de „bursieri".

— Întorcîndu-ne la traduceri şi pentru că pe Eminescu nu-l pot auzi în altă limbă decît în româneşte, v-aş ruga să-mi spuneţi o poezie tradusă în româneşte. Una care vă place foarte mult şi care să însemne tot atît de mult.

— Bine. Să ştii că îmi face o mare plăcere. Am să-ţi reproduc traducerea celebrului „Rondel de l'adieu" al lui Haraucourt din care multă lume ştie cel puţin primul vers, „Partir, c'est mourir un peu". Ascultă :

Cînd pleci, ai murit puţin,
Ai murit la ce iubeşti,
Lasi din tine ceva, din
Tot ce-ai fost, din tot ce eşti.

Este doliul unui dor,
E versul de la sfîrşit ;
Toţi cei care pleacă mor,
Mor puţin la ce-au iubit.

Şi aşa, mereu plecăm,
Şi pîn-la ultimul joc
Sufletul ni-l semănăm,
Pas cu pas, din loc în loc

Pin' la ultimul suspin
Cînd plecăm, murim puţin.

— Nu ştiu de ce, în loc să vă pun alte zece întrebări simt nevoia să vi-o adresez pe aceasta: Ce v-a preocupat foarte mult în activitatea dumneavoastră dar n-aţi reuşit să duceţi la bun sfîrşit ?

— M-am ocupat mult de psicologie şi sper ca odată şi-o dată să public o carte cu multe lucruri necunoscute azi. Psicologia nu e definită cum trebuie nici acum.

— Gîndindu-mă la definiţia inteligenţei care v-a nemulţumit pe dumneavoastră şi pe Ralea, îmi închipui că aveţi deja pregătită o definiţie a psihologiei.

— Am : „Psicologia este o ramură a fiziologiei care are drept obiect moartea." Mă explic. Psicologia se ocupă cu acţiuni executate cu întregul corp. Cum nu avem decît un singur trup, fiecare conduită trebuie să-şi aştepte rîndul. Dacă te eternizezi în aceeaşi conduită, risti să mori. Cu fiecare conduită sîntem alt om. Uite, am scris şi-o strofă eminesciană pe această temă : „Cu fiecare act murim/ Şi alt actor se naşte / O clipă altul devenim / Clipa spre a cunoaşte". Vezi dumneata, păcatul psicologiei este (cum spunea psihologul comunist Polizer), este că se ocupă numai cu abstracţii, în loc să se ocupe cu **drame.** Omul este un animal dramatic. De dimineaţa pînă seara moare şi învie. Dacă o conduită nu s-ar rezolva, ci s-ar eterniza, s-ar produce un scurt-circuit de energie. Moartea finală este acest vidaj de energie. Taina şocului post operator cam pe aici se află. Cunoaşteţi formula : „operaţia a reuşit, pacientul a sucombat". Cauza ? Acel scurt circuit generalizat.

Cînd lua cuvîntul, Caragiale îl păstra vreo trei, patru ore

— Acum cîţiva ani, am aflat că v-aţi fracturat un picior la schi. Acum văd aceste două rachete, una de lemn, alta de metal, sprijinite de perete. Cum v-aţi apropiat de sport ?

— Funcţionarea corpului propriu, urmărirea ei este o chestiune pasionantă. Gide spunea : „Este o mare durere să fi trăit o viaţă întreagă şi să nu ştii cum funcţionează propriul tău corp". Sportul este un perfect izvor de fericire. Scriitorul Alain spunea : „Fericirea există, trebuie s-o cauţi în lucrurile mici". Sigur. A fi fericit înseamnă a reuşi, dar nu oricum, ci mereu. Şi numai lucrurile mici au privilegiul de a putea fi multe. Or, sportul este un izvor miliardar de victorii mici, dar multe. Fiecare cristiania reuşită, un smaci fulgerător la fileu, un plonjon impecabil în apă sînt victorii tipice. Tipice şi complete. A face sport ca lumea, bătîndu-ţi capul să ajungi la o oarecare performanţă stilistică, (nu performanţă competitivă, ci de stil), înseamnă a cultiva o sursă nesecată de mici succese. Iată semnificaţia umanistă a acestor jocuri de mîini şi de picioare, iată semnificaţia sportului.

— Din cîte ştiu, la Iaşi, jucaţi volei cu Sadoveanu şi familia sa. Cu Topirceanu,

— Am făcut şi asta. Sigur. Pot să-ţi spun că Topirceanu era foarte îndemînatec. A construit chiar un bumerang ! Dar cel mai priceput era la trasul cu arme de foc. O dată, la o şedinţă a „Vieţii Româneşti" i-a adus lui Sadoveanu un pistol pe care i-l reparase. Ca să-i dovedească ce treabă bună făcuse, a tras în ciorile de pe clopotniţa de alături. Nici o lovitură n-a fost ratată ! Dar pe mine vînătoarea mă indignează. N-aş fi în stare nici în gînd să trag cu puşca în vreo vietate. Da, da, nu-i înţelegeam deloc.

— Întorcîndu-ne la „Viaţa Românească", revistă unde aţi debutat şi pe care, apoi, între 1937 şi 1946 aţi condus-o, vreau să vă reamintesc ce scria despre dumneavoastră Ionel Teodoreanu în „Masa umbrelor" : „Şi bucureşteanul Suchianu a trecut de cîteva ori prin redacţie, elegant, sportiv, ruginiu, creţ, clipicios, graseindu-şi teoriile şi paradoxele, (cu sorbituri intermitente de supă), foarte pitoresc, uneori parodiant, hazos, alteori frenetic, făcînd scenă din locul lui, — ceilalţi, în raport cu el, devenind sală, adică

Dorin Tudoran

Continuare în pag. a 8-a

spirale

„Biciul albastru" de Mara Nicoară

Sigur că poeta nu mai posedă prospeţimea primelor apariţii, dar ni se pare important că textul păstrează încă ceva ingenuu în muzica de fond a poemelor. Există la Mara Nicoară o vitalitate excepţională, o explozie a cuvîntului şi un suflu care o salvează de multe rele. Şi în toată aglomerarea de cuvinte dure şi de stări de amazoană apare cînd şi cînd un duh lilial care frăgezeşte poemul ca umbra trandafirie a unui foc tandru. Iată acest „Cuib" : *„Dinţii de sticlă ai ploii curg pe geamuri străvezii / Lumina fragedă a camerei pare culeasă cu palma / De pe flori tropicale / Tu-mi mingîi cu suflarea pleoapelor şi eu cred / Că ninge cu fulgi de foc. / Tu ai buze muşcate de maci incestuoşi / Pe fruntea mea, struguri de minereu strălucesc / Mîine vom privi mărunta lume / Într-un cuib lipit de-o creangă"* : unde versul *„tu ai buze muşcate de maci incestuoşi"* poate fi socotit exemplar.

Un poem foarte frumos mi se pare, de asemenea, „Mi-e doar de tine" : *„Boabe fierbinţi de griu îmi curg pe piele, întunericul / Urcă spre genunchii mei palme vii. / Oraşul este plin de bărbaţi frumoşi, de aceea / Soclurile au rămas în muzee pustii / / Mi-e dor de tine, jumătatea mea, ţărînă / De pe acuma simt mirosul tău de crin. / Dăm cu securea-n salca timpului zadarnic / Apa în vaze ne-aşteaptă cu venin"*. Aici, interesantă mi se pare mistificarea statuilor dintr-un muzeu care, însufleţite de poetul demiurg, invadează un oraş, deodată, umplut de bărbaţi frumoşi : cum finalul poemului marchează timpul aşteptării prin degradarea apei în vaze care devine veninoasă pe măsură ce orele se scurg. Sigur că aceste mici trucuri lirice nu ar trebui explicate lăsîndu-i cititorului plăcerea descifrărilor, dar poate că gimnastica mentală nu trebuie să jignească pe nimeni şi un ghid care te conduce prin tranşeele poemului nu strică niciodată.

În „Gînd pentru tine", cuvintele mate sunt lustruite cu suave pene de struţ căpătînd o strălucire nebănuită : *„Pare un salon de dans în care solemni lunecăm / Podeaua acestei zile, dată cu ceară. / Este atît de strălucitoare lumea, deschid ochii / Să se reverse afară / / Cavaleri din fier stau în piete pe cai. / Mîna lor neagră către mine arată. / Ninge alb peste cupolele suav de albastre / Mă simt de piatra cuvintelor vinovată. / / Prieten drag, suferind de a florilor boală / Melancolic priveşti prin geam plopii subţiri. / În noaptea ta sînt la mine acasă, îţi rid / Din uşa fiecărei vocale, blînd să te miri"*. În acest poem „frumoase sunt versurile : *„podeaua acestei zile date cu ceară"*, sau surprinderea acelui peisaj al oraşului, încărcat de statui peste care *„ninge alb peste cupolele suav de albastre"*, vers ce aminteşte de crepuscularul Proust care vedea şi el odată nişte turle de culoarea somnului. Mai trebuie marcată aici *suferinţa de a florilor boală.*

Iată acum un „Moment. VI" de o mare suavitate : *„Dulcele meu ucigaş are cuţit de iarbă / Din ora aceasta iese un tren / Iată, în ultima încăpere a copilăriei / Nici acum duşumeaua nu a revenit de departe / Dusă în goană de căluţii de lemn. / Dulcele meu ucigaş tînăr, cerbii tineri / Au rău de primăvară / Prin aer se bat cu arbori de os / Vino afară să ne colorăm cu lună — / Într-un văzduh de flori eu sînt statuie."* Aici *„dulcele meu ucigaş are cuţit de iarbă"* sau *„cerbii care au rău de primăvară"* vin parcă din Miron Radu Paraschivescu şi Labiş. Există în toată încintarea de sine a poetei o mitomanie care, însă, în lirică nu deranjează pe nimeni. Remarcabil este şi versul *„prin aer se bat arbori de os"*.

Într-o altă poezie, „De lucruri m-am înconjurat", apare *„cadavrul zilei aurit"* care este transferat discret din acelaşi Proust în poezia Marei Nicoară, de astă dată într-un *car de triumf*, dar lucrul nu deranjează pentru că, în întregime, poemul este notabil : *„Pe cîmpuri ne respiră pomii / Pe străzi oglinzile ne strîmbă / Un ochi, o gleznă, o mişcare, numai somnul / Ne-aşează fructe palide pe gură. / De lucruri m-am înconjurat, crezînd că moartea / Din cristale nu-şi va face clopot / Cadavrul zilei aurit în carul de triumf / Din care să cobor nu pot."*, unde şi *„somnul / Ne-aşează fructe palide pe gură"*, e antologic.

Cel mai frumos produs al volumului mi se pare însă „Despre femei". Aici apare calitatea cea mai înaltă a poeziei feminine, o ultrasensibilitate străbătînd, ca un laser, natură şi suflet, descoperind, ca sub lumina unui fulger, prestări, spaime abia trădate şi mai ales misterul numit Eva. Dar mai bine să recurgem la text : *„Ce milă e în femei, / Ard ca nişte pomi alergînd pe străzi. / Doamne ce picioare frumoase au, / Cu degete fragede învelite în mătasea aurie a ciorapului / / Femeile pling în toate direcţiile, ochii lor emit / Cercuri de lacrimi în văzduh / Semne unei inimi roşii care poate fi un cal. / Acoperişele de aer le rostogolesc în braţe / Maimuţele fierbinţi ale soarelui. / Cînd o femeie dansează tivul rochiei ei acoperă lumea / Între un genunchi şi altul, solul călare are două zile de mers / Prin păduri cu flori încîlcite. / O, femeile, poduri vii, pe care oamenii păşesc / Mereu spre ţara lui mîine"*. Cred că acele femei care *„ard ca nişte pomi alergînd pe străzi"* şi care *„pling în toate direcţiile"*, pot fi, singure, semnele unui mare talent care, bine cultivat, va scoate sunete şi mai înalte. Extraordinare sunt şi *„maimuţele fierbinţi ale soarelui"*, imagine de o dinamică unică pe care, sincer, o invidiez. Din aceeaşi familie mi se pare că fac parte şi poemul „Este o prăpastie" : *„Dacă scuturi perdelele cad măşti / Cad vulpi ducînd în gheare fructe din argint. / Pot să cadă şi braţele tale înroşind zăpada / Caii troieni ai orei, caii troieni care mint // Este o prăpastie ciudată sub geam / În care aruncăm cu linguri cuvinte sau scrumiere. / Stomacul zilei căptuşit cu porumbei / Ne aşteaptă, ne cere."* Un vers ca : *„Stomacul zilei căptuşit cu porumbei"* poate să fericească pe un degustător de fructe lirice rare.

Crepusculară, încărcată de un mare regret, picturală, agonică îmi pare „Amiaza de vară" pe care o reproduc în întregime : *„Printre luminări aprinse lent dansez şi printre / Cristaluri grele scînteind cu vin. / Crinii, cîini prelungi de vînătoare / Cu lebedele singelui pornesc festin. / Marmora băii, o mie de buze fragede. / Brazi parfumaţi sub apa răcoroasă. / Cuţitul înfipt în amiază / Picură fluturi pe masă"*. Poemul realizează o atmosferă vesperală prin transformări de regnuri în care cristalurile grele scînteie de vin iar crinii devin *„prelungi cîini de vînătoare"*, iar marmura băii capătă o fragilitate nebănuită prin sugestia a *„o mie de buze fragede"* şi acel *„cuţit înfipt în amiază cure picură fluturi pe masă"* încheie cu o violenţă delicată o stare de intensă melancolie.

„Bunăvestire" trădează aceeaşi acuitate, aceeaşi captare de unde secrete ale unui aparat liric de recepţie înzestrat cu teribile maşinării : *„Între două secunde creşte ţărîna / Aud putrezind zăpada pe acoperişe, te depărtezi pe sub / Pomi, bucăţi de zăpadă cad, pe jos e plin de viermi / Albaştri şi fragezi. / Cu un crin în fereastră îmi bate cineva / Morile stelelor macină iarbă pentru miei. / Spre margini de singurătate ne depărtăm / Iubitul meu, îţi străluceşc rănile / Securi din argint atîrnă pe trunchiuri / Picătura de sînge poartă în ea valuri imense / Fiecare val are în vîrf un tron de purpură şi aur. / Fiul şi iubitul meu, lacrima îmi acoperă cerul / Tu treci prin ea legat la ochi / Mările verzi sînt luminări înalte şi îngheţate / Eu sînt naşterea, eu sînt moartea ta / De-atîta milă în trupul meu te-aş îngropa."* Dacă putrezirea zăpezii pe acoperiş nu e un lucru tocmai nou, în schimb aceste *două secunde între care creşte ţărîna* sunt zguduitoare. Bătaia cu un crin în fereastră nu ni se pare nici ea o invenţie a Marei Nicoară, dar *stelele care macină iarbă pentru miei*, îi aparţin în întregime ; *iubitul căruia îi străluceşc rănile* poate să aminteacă de Ioan Alexandru, dar rămîne o imagine mare.*Picătura de sînge care poartă în ea valuri uriaşe, fiecare val avînd în vîrf un tron de purpură şi aur ca şi mările verzi văzute ca nişte iluminări înalte şi îngheţate*, sau distinsul final : *„Eu sînt naşterea, eu sînt moartea ta / De atîta milă în trupul meu te-aş îngropa."* atestă, singure, prezenţa unui poet despre care nu mai avem drept să ne îndoim.

Eugen Barbu

contemporanii noştri

Erou şi acţiune în nuvelele lui Marin Preda

Critica a subliniat la întîia apariţie a **Întîlnirii din pămînturi** (1948) aspectul polemic al nuvelelor lui Marin Preda, pornind de la noua perspectivă dată universului ţărănesc. Proza lui Marin Preda lăsa în aparenţă şi impresia unei încercări de deliteraturizare a unui spaţiu ce părea definitiv imprimat în tiparele lui Rebreanu sau Sadoveanu. În ciuda acestui fapt, astăzi, vorbind din perspectiva timpului ce s-a scurs, autorul **Moromeţilor** impune încă de la această primă carte un stil nou care se conjugă cu o nouă viziune asupra lumii, proprie eroilor lui Marin Preda, conferindu-le o aură de memorabilă autenticitate şi originalitate. Dovedind o predilecţie deosebită pentru peisajul uman, spaţiul fizic al desfăşurării evenimentelor nu are o prezenţă pregnantă, eroii fixînd din unghiul lor propriu de vedere această dimensiune a nuvelelor. Într-un sens restrîns, am putea face speculaţia că în multe cazuri nici faptele nu au în sine importanţă propriu zisă pentru semnificaţia textului, cît ecoul pe care acestea îl stîrnesc în personaje, prilej exploatat la maximum pentru relevarea spiritualităţii ţărăneşti, care este unul din scopurile creaţiei lui Marin Preda. Viaţa însăşi se recompune din spusele personajelor, autorul restrîngînd cît mai mult cu putinţă comentariul, ordonînd numai faptele pentru a le încărca de cît mai multă substanţă expresivă şi semnificativă. Astfel importanţa unui eveniment se măsoară în primul rînd prin dezvoltările acestuia în planul afectiv sau etic al individului. De aici se poate observa că singura modalitate artistică ce putea să cuprindă adecvat această perspectivă nu putea fi decît analiza psihologică dublată şi de una comportamentală, care să surprindă integral procesul subiectivităţii dar şi al unei dialectici a gîndirii ţărăneşti (v. **O adunare liniştită, Desfăşurarea).** Pentru a accentua observarea acestui proces autorul concentrează în personajul principal cele mai interesante aspecte psihologice. El şi le pune cu atît mai mult în valoare cu cît conducerea acţiunii şi relatarea ei îi aparţine (v. **În ceată, O adunare liniştită,** fragmentar **Îndrăzneala).** Chiar dacă este coordonatorul acţiunii, situîndu-se în mijlocul ei, şi nu de puţine ori comentatorul ei, se stabileşte în cele din urmă un echilibru cu avalanşa evenimentelor, configuraţia lor fiind recompusă din şirul reacţiilor pe care i le stîrneşte propria povestire.

Niciodată eroul nu se poate însă lipsi de colectivitate, în actele, dar şi în demonstraţiile sale intelectuale. Căci ea este aceea care îi validează demersurile şi îi precizează portretul definitiv, colectivitatea constituind principalul spaţiu de confruntare al individualităţilor distincte ce populează nuvelele.

Există în fiecare din scrierile acestui volum o polemică susţinută, care se rezolvă în interiorul nuvelei, eroul oferind soluţia şi simultan posibilitatea de a urmări conştientizarea ei, în conformitate cu o judecată precisă, rezultată din ierarhia valorică a personajului. Este cazul lui Anton Modan, din **Îndrăzneala,** unde se investighează printre altele psihologia formării unui anumit gen de curaj : „Toată lumea înţelesese, că de fapt, ameninţarea aceasta semăna mai mult cu o flacără care mai rămîne o clipă în aer, deşi paiele dedesubt sînt cenuşă, decît cu o ameninţare adevărată. Fiindcă un om îndrăzneţ nu se clatină pe drum, sau dacă se clatină se întoarce îndărăt şi nu mai ameninţă, fiindcă şi să înghiţi nu e puţin, şi pentru asta îţi trebuie curaj... Soiul ăsta de curaj este însă unul care se învaţă". Însă de fapt putem afirma că unicul comentariu valabil şi important pentru desfăşurarea faptelor şi înţelegerea lor este cel realizat de eroul însuşi, care se supune unei severe autoanalize, acesta fiind încă unul din procedeele prin care Marin Preda încearcă să dea autenticitate scrierilor sale. Reuşita artei sale o formează tocmai aparenţa de libertate integrală în desfăşurare pe care o acordă individului : — „Mă, ăştia, cum zice daravela asta ? Ia staţi niţel, adică cum ? Bine, să zicem că eu, Paţanghel, în chestia cu merticul, am spus o minciună. Că aş fi vîndut înaintea lui, dar ce ? Cine i-a spus lui că dacă eu vînd înainte, o să-l las pe el singur ? El ştia că n-am să-l las. Ei, hai să zicem că nu e aşa cum spun eu. Bine, dar asta, de acuma cum e ? Vine aşa : el, Miai, nu ştie să taie un porc. Eu ştiu. Eu i-am tăiat porcul în toţi anii. Mă chema să i-l tai. Asta e limpede, o ştie toată lumea. Omul ăsta nu m-a chemat pe mine. Paţanghel, să-i tai lui, Miai, porcul. Acuma el, Miai, al dracului s-a supărat pe mine că n-a vrut să mă cheme ? Cum vine asta, Anghelache ?"

O altă caracteristică a construirii eroilor săi este procedeul acumulativ, fiecare fragment putînd fi un episod reprezentativ, o ipostază definitorie a unei trăsături morale. Prin însumare se obţine atît o acţiune unitară, consecvenţa, chiar tenacitatea cu care e urmărită evoluţia eroului, în special cea psihică, fiind alături de mediul unde se desfăşoară şirul faptelor, factorii de coerenţă a textului. Deci, fiecare episod oferă o ipostază a ţinutei morale sau de comportament care încheagă în ansamblu perspectiva căutată de autor, procedeul principal fiind reprezentat de transpunerea la nivelul reacţiei verbale a majorităţii proceselor morale, concretizate în conducerea dialogurilor, în care Marin Preda excelează cu strălucire.

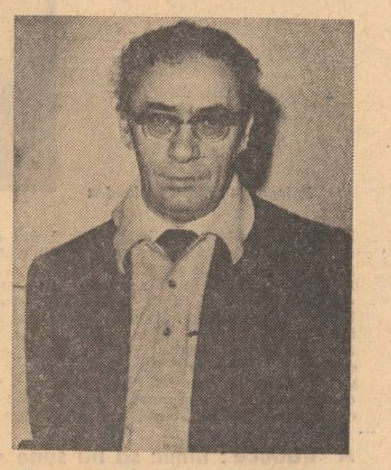

Pasiunea autorului se manifestă în urmărirea transformărilor impuse eroului de adaptarea la un nou context, reacţiile acestuia cristalizînd şi motivînd situaţia psihologică. Demontînd mecanismul ocaziilor în care au loc aceste modificări şi adaptări, făcînd incursiuni pe axa temporală, refăcînd întregul parcurs psihologic pînă la momentul de cumpănă, de unde începe întotdeauna acţiunea nuvelelor, Marin Preda, respectiv eroii săi stabilesc cauzalitatea justă a evenimentului generator al procesului ce a urmat. Gratuitatea mai îndelungilor conversaţii e aparentă, fiind numai răgazul necesar aflării unei justificări morale a fiecărui act săvîrşit. Luînd mereu atitudine fermă în faţa mersului faptelor la care sînt martori sau părtaşi, eroii lui Marin Preda judecă, se judecă şi stabilesc ierarhii definitive odată cu descoperirea propriei personalităţi.

Ironia coincide întotdeauna cu o detaşare a eroului din contextul în care se afla. Subliniind cu discreţie comicul de limbaj sau notînd numai gesturile exterioare care prin expresivitatea lor sînt mai semnificative, autorul lărgeşte o dată în plus aspectele acestei lumi atît de diversă, dar şi de profundă. Situaţia comică sau ironică este surprinsă mereu numai în deformările ei autentice, dovedind luciditatea superioară a eroilor lui Marin Preda, (— „Nea Tudore, mă întreabă el, ce este ? ce s-a întîmplat ? / — Nimic, nimic, **nevastă-mea nu se simte bine,** i-am spus eu boiereşte. Nu-i nimic / — Îmi pare rău, zău, nea Tudore, făcea bietul Mielache / — **Nu face nimic, îmi face plăcere,** am spus eu tot boiereşte"). Luciditatea înseamnă însă nu numai dezvăluirea de noi sensuri, dar şi descoperirea existenţei unor reţele de complicaţii mai mult sau mai puţin explicabile. De exemplu Paţanghel, eroul din **O adunare liniştită,** este un soi de raţionalist căutînd să acorde un statut de generalizare implicit procedeului său de dezlegare a „secretului" unui comportament particular, straniu în aparenţă. În acest caz, ca şi în nuvela **În ceată** se evidenţiază marea plăcere de a povesti a eroilor lui Marin Preda. Uneori pare că mai importantă este căutarea adevărului decît aflarea lui, căci în final ceea ce se caută este limita înţelegerii, verificarea şi subtilizarea inteligenţei.

Aşa cum am mai spus studiul reacţiilor verbale şi comportamentale reprezintă modalitatea de dezvăluire a psihologiilor. „Notaţia" însă este participare disimulată, iar nu imitare, acţiunea luînd naştere în spaţiul de interferenţă al spuselor fiecărui personaj, care întotdeauna „ştie" (aşa cum îşi concepe eroul, Marin Preda îl scoate pe ţăran din rîndul oricărui gen de inocenţă), dar aproape că oficiază procesul dezvăluirii lucrului cunoscut, demers sub care se ascunde bucuria cunoaşterii în general. Este normal să observăm, pornind de aici, gradul de complexitate al acestor personaje care în dezvoltarea şi dezvăluirea definitorie a psihologiei lor îşi conştientizează manifest această complexitate (v. Ilie Barbu, Anton Modan). Acest proces nu este altul decît acela de aflare a unor valori autentice şi conforme realităţilor. Odată aflate, prin măsuri radicale palpabile (v. **Desfăşurarea)** s-au inteligibile (în simulacrul de dialog maieutic din **O adunare liniştită)** se definitivează ierarhiile pe potriva realităţii. În aceste intervenţii atenţia trece de multe ori de la observarea celor spuse, la modalitatea spunerii. Realizăm astfel importanţa incontestabilă a construcţiei care coexistă în fondul nuvelisticii lui Marin Preda, ea oferind tocmai datele fundamentale necesare transfigurării artistice, prin care realitatea se înglobează în universul operei. În această specie literară în care timpul aflat la dispoziţia autorului este redus, el caută o altă formă de manifestare a substanţei semnificative pe care se străduieşte să o pună în valoare.

Într-o convorbire cu Fl. Mugur, Marin Preda, vorbind despre inaderenţa cititorului nostru la opera lui Cervantes, privind din perspectiva istoriei poporului nostru, afirma : „Cine păteşte prea multe are prea puţin chef să aprecieze sublimul unuia care păteşte lucruri închipuite sau o păteşte din pricina unei închipuiri". Putem înţelege astfel mai bine predilecţia lui Marin Preda de a analiza realitatea, iar nu posibilităţile ei. Pentru el şi eroii săi reala valoare este acordată numai ideilor trăite, cei care nu-şi dau seama de aceasta eşuind. Încercarea de a forma din interiorul individului o imagine a istoriei, nu constituie refacerea unei istorii şi a unei societăţi în primul rînd, ci oferindu-se o viziune asupra ei i se acordă un sens. Descoperirea lumii de către eroii săi începînd prin cunoaşterea de sine, încheagă semnificaţia pe care fiecare om într-o epocă dată a acordat-o societăţii şi istoriei din punctul de vedere al personalităţii sale şi grupului social căruia aparţinea. Deasupra acestora, însă prin intermediul lor, Marin Preda înainte de a reconstitui prin operă o societate îi descoperă sensul — direcţie fundamentală, intimă a scrierilor sale.

Andrei Roman

profil

Adi Cusin

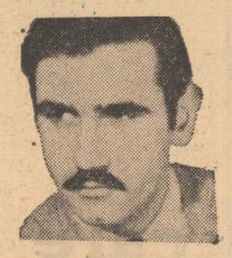

Născut la 26 ianuarie 1941. Absolvent al Facultăţii de filologie, Universitatea „Al. I. Cuza", Iaşi.
Bibliografie : A fi, *1968 ;* Umbra punţilor, *1970 ;* A treia stare, *1974.*

Înainte de a deveni o sursă de locuri comune furnizînd materialul necesar ironiştilor şi parodiştilor ce reimprospătează prin negaţiune, o atitudine poetică trece aproape întotdeauna printr-o fază de artificializare şi de exces, lipsită de inocenţa originară dar întreţinîndu-i cu tenacitate convenţiile.

Patetică şi moralizatoare, sentimentală şi gesticulantă, declamativă, fără totuşi mari zgomote retorice, temperîndu-şi, din faşă încă, avînturile, printr-o insistentă căutare de vestimentaţie simbolică mergînd pînă la procedări fabulistice, poezia lui Adi Cusin are caracteristică o notă de hilaritate urmuziană, poate că voită, în orice caz aceasta fiindu-i ipostaza cea mai convenabilă. Deşi umflarea bombastică nu e absentă — zăpada cade „ca un întuneric imens", un măr ce dobîndeşte conştiinţă de sine şi se desprinde de ram spre a fugi de identitatea cu semenii se prăbuşeşte „sfîdind, rostogolindu-se, enorm !" — impresia de comicărie vine mai cu seamă din aglomerarea de prozaisme şi banalităţi ucigătoare pe firul unei „idei" solemne, cum se întîmplă în această „meditaţie" despre trecerea timpului : „De cîte ori mi-alunecă o zi, / Vine un cal din urmă şi o paşte... / Iar cai sînt mulţi... au treburi, pot muri, / Şi pînă-n seară nu-i mai poţi cunoaşte". În ciuda titlului grav — De profundis — sau poate că tocmai de aceea, o altă bucată este de o mare bufonerie : „Deodat-aşa... cine sînt... / Nu c-aş fi apă, nu că pămînt / Dar aşa... cine sînt... / Deschid o uşă şi spun : / Bună sedra !" Poetul se declară de altfel a fi „năpădit de versuri ca năpădit de barbă", găsind imagini enorm hazlii pentru a exprima stări paroxistice („Ca un dulău, dintr-un ungher în altul / Singele meu se fugăreşte prin trup"), punînd incoerenţa în raport direct cu tumultul afectiv („E-atît de greu să fii mai coerent /Prin răbufniri de viaţă violente !"). Absurdismele sunt sprijinite de licenţe, uneori gramaticale („La margini de oraş, peste calea ferată, / Te luasem cu mine să fim mai fireşti. / Mergeai incomodă — sic ! —, pe tocuri înalte, / Nişte soldaţi te-au strigat să-i iubeşti"), alteori prozodice („Mereu posac îmi umblă şi înjură / Un Lică Sămădău prin poezie"), însă adevăratele resurse ale poetului sunt limbajul rebarbativ şi mecanica de o grotescă regularitate a versurilor: „Pierzînd elanul şi blocînd şoseaua, / Priveam la greva unui biciclist. / Pe şanţ o doamnă-i împletea flaneaua / Îngăduindu-mi calmă să asist". ori, în altă parte : „Apoi, într-un mod absurd / Mi-a venit să plîng, să zburd, / Într-un fel şi mai ciudat / Lumile s-au scufundat. / Şi era la Cimpulung / Unde nu mai pot s-ajung...". Nu se poate şti cită intenţie demolatoare pune poetul în aceste romanţe aberante, fapt e că par nişte vesele caricaturi : „Pe o stradă din Suceava mirosea a mere coapte — / Ca frunzişul de pe creanga sfinţilor mă risipeam, / Se zăreau printre brizbrizuri pregătirile de noapte, / Fericirea unei doamne se aprinse după geam".

Mircea Iorgulescu

Bătrîneţea, acel lucru...

Urmare din pag. a 7-a

spectatori. Aşa e Suchianu : om-spectacol, pe care unii îl aplaudă, iar alţii nu. Profesorul Ibrăileanu îl asculta cu interes". Rugămintea mea ar fi... următoarea : să-mi vorbiţi despre ce v-a impresionat în mod deosebit la „Viaţa Românească" din perioada lui Ibrăileanu, să-mi vorbiţi puţin despre oamenii cunoscuţi acolo, eventual chiar despre fraţii Teodoreanu iar apoi să-mi spuneţi ce făcea D.I. Suchianu, codirectorul „Vieţii Româneşti" în ediţia ei bucureşteană de după Sevastos.

— La „Viaţa Românească" a lui Ibrăileanu m-a impresionat în primul rînd faptul că era cea mai bună revistă din ţară ! Apoi, revista crease în public un climat, de bună calitate ; un stil subţire. Căci există o activitate intens intelectuală la neintelectuali ; există la cei ce n-au profesii intelectuale (poate chiar mai ales la ei) există o intensă nevoie de spiritualitate, de idei. Aceşti oameni simt nevoia de a gîndi şi e foarte important să aibă un exemplu, un „demaror". Asta fusese „Viaţa Românească". Despre oamenii cunoscuţi acolo, despre cercul „Vieţii Româneşti" am tot povestit. N-are rost să mă repet. Cel mult pot să anunţ că am predat un prim volum de „Memorii". Despre fraţii Teodoreanu iarăşi nu e locul să vorbesc, dar, pe cine interesează, poate citi în „Viaţa Românească", în unul din numerele acestui an, evocarea **„Dulce prietenului meu Ionel Teodoreanu".** Portrete, îţi repet, nu-mi place să fac, chiar dacă alţii mi-au făcut mie. Despre perioada în care am fost, mai întîi redactor şef, apoi codirector împreună cu Ralea, la „Viaţa Românească" pot să-ţi spun că am încercat să readuc prestigiul revistei la cotele de unde coborîse. Nu ştiu cît am reuşit, dar în două cuvinte îţi reamintesc că strînsesem în jurul revistei pe Pătrăşcanu, Graur, Miron Constantinescu, Ilie Konstantinovski, Gogu Rădulescu şi alţii. Mă duceam să cer colaborarea fiecăruia acasă. Mă mîlogeam la marile societăţi industriale, ca să am bani să-i plătesc cum se cuvine pe colaboratori. Mi-amintesc că bucuros am fost cînd am putut să-i dau lui Geo Bogza, pe o nuvelă, nu 600 lei, ci... 3 000 ! Era o replică la plata pe care o primise Caragiale pentru Kir Ianulea.

— Şi chiar nu vreţi să-mi spuneţi nimic despre Caragiale ?

— Nu, fiindcă sînt prea multe şi nu pot alege, dar o mică mărturisire tot pot să fac. De la el am împrumutat eu stilul de om-spectacol. Copil fiind, îl urmăream cum vorbea, cum gesticula. L-am copiat, l-am imitat. Ştii, în cadrul şuetelor de la noi de-acasă, cînd lua Caragiale cuvîntul, îl păstra vreo trei, patru ore. Om-spectacol, semănînd cu Caragiale, era şi Goga. Dar despre toate acestea, altădată. În „Memorii".

— Iată, trebuie să vă pun şi singura întrebare pe care mi-o pregătisem pentru această convorbire. Aşadar, ce ştiţi despre bătrîneţe, atît de tinere-domn Suchianu ?

— Iată singurul meu răspuns. Parafrazîndu-l pe Valery, care spusese : „la mort, cette chose qui narrive qu'aux autres", voi spune : „bătrîneţea, acel lucru care nu li se întîmplă decît altora !".

Aceşti alţii sînt proştii. Prostul nu merită să fie tînăr. Independent de virstă, el nu are acest drept.

Cum recitim clasicii?

Urmare din pag. 1

mâne este inexistentă : nu se face o relectură modernă, ci se colecţionează, cu o seninătate dezarmantă, cele mai vizibile banalităţi.

Percepţia criticului nu funcţionează : poezia este descrisă plat şi analiza ei nu depăşeşte, ca text critic, nici compoziţia unui absolvent de liceu. Platitudinile, toate clişeele criticii sociologice de mai ieri invadează paginile lui Gavril Scridon : „Coşbuc se contopeşte (? !) cu fiinţa neamului său, ale cărui bucurii şi amaruri, a cărui iubire şi ură le-a cîntat statornic şi credincios" (p. 774), sau „Coşbuc a scris foarte mult şi de toate"... Ca să rezume poemele coşbuciene, Gavril Scridon nu se foloseşte de un limbaj propriu, ci de cuvintele poeziei analizate. Formulările şcolăreşti ale lui Gavril Scridon nu numai că trezesc dezaprobarea, dar duc în eroare cititorii. Stilul critic e rudimentar : „Adăpat (! ?) încă de pe băncile şcolii, cu studii clasice...". Nu există în întreg studiul o idee nouă, o încercare, oricît de modestă, de a vedea **altfel** opera. Gavril Scridon repetă, şi uneori nici nu citează sursele, tot ceea ce s-a spus despre creaţia coşbuciană.

Capodoperele lui George Coşbuc, **Nunta Zamfirei** şi **Moartea lui Fulger** sînt îngropate în bălastul vorbelor fără acoperire. Gavril Scridon găseşte în **Nunta Zamfirei,** nici mai mult, dar nici mai puţin, decît „...un exemplu clasic de ceea ce se numeşte acordul dintre conţinut şi formă" (p. 780). Numai la atît să se reducă valoarea estetică a baladei ? Autorul nu analizează poezia, ci o bagatelizează : „Întreg festivalul nunţii..." E nunta un festival ? Punînd multă seriozitate didactică în comentarii şi neavînd acces la idei, Gavril Scridon minimalizează opera coşbuciană. Poemele cele mai valoroase ale lui George Coşbuc devin în mîinile sale, teritorii moarte. Comentariile sînt de-a dreptul ridicole : „Coşbuc a zugrăvit cerul (!) în viziune ţărănească, fie în **Noapte de vară** sau **Faptul zilei,** fie în **Cicoarea,** unde soarele este închipuit ca un Sfînt Ilie cu carul tras de roibi sprinteni" (p. 780). Dar „noutăţile critice" ale lui Gavril Scridon nu se opresc aici. Voluntar sau nu, se face şi „literatură" în critică. Metaforele nu-l ocolesc pe exeget : „O asemenea viziune cosmică e tipic ţărănească, folclorică, în sensul icoanelor pe sticlă reprezentîndu-l pe Ilie prorocul (!). Coşbuc rămîne şi-n acest caz credincios concepţiei sale rustice (? !), neîncercînd să creeze ceruri romantice (? !), în care, eventual, să se ascundă îndrăgostiţii (! ! !), căutînd acolo limanul fericirii erotice" (p. 786—787). Sinceri să fim, logica unei astfel de concluzii ne scapă ! Erotica lui Coşbuc se bucură şi ea de un tratament ultramediocru. Să urmărim înţelesurile acestor fraze prilejuite de cunoscuta poezie **La oglindă :** „Stările prin care trece fata sînt contradictorii, gîndurile ei se desfăşoară după o dinamică surprinzător de sprinţară (! ! !), cînd uşoare, cînd frămîntînd întrebări grave (? !) ; este într-o permanentă tensiune, de frica mamei ei plecată în sat, dar care se poate întoarce din clipă în clipă" (p. 787). **La oglindă** mai devine „o mică comedie", dar şi o „idilă suavă". Care să fie adevărul ?

Gavril Scridon, în studiul dedicat operei lui Coşbuc, nu aduce nici o idee nouă. Comentatorul confundă poezia cu sociologia, şi „studiul" devine un model negativ de analiză a unui clasic. O astfel de abordare barează accesul spre poezia lui Coşbuc, o falsifică, îi reduc din frumuseţe. Astfel, nu pot fi redescoperiţi clasicii.

PUBLICITATE

TEHNICĂ AVANSATĂ, ESTETICĂ, FUNCŢIONALITATE...

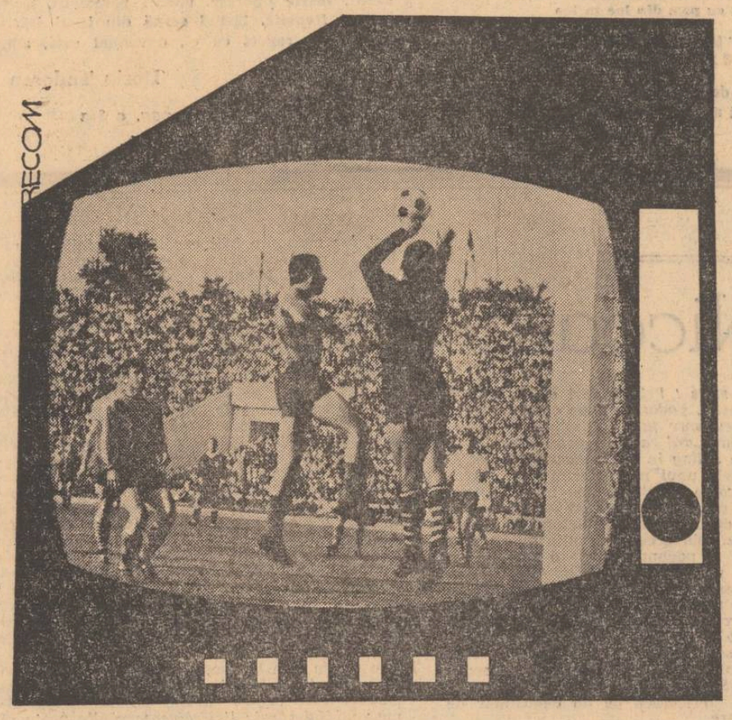

Iată principalele calităţi ale televizoarelor VENUS, OLIMP, ARIA — cu diagonala de 47 cm, OPERA, SATURN, DIANA — cu diagonala de 59 cm şi ASTRONAUT — cu diagonala de 65 cm.

Prezentate în casete furniruite, cu o linie modernă, asimetrică, televizoarele au o mare stabilitate în funcţionare ; imagine şi sunet de calitate.

De vînzare şi cu plata în rate lunare.

ASPIRATORUL IDEAL

• Aspiratorul de praf „IDEAL" vă scuteşte de efort şi vă economiseşte timpul. Cu IDEAL se pot curăţa : duşumelele, pereţii, mobila, covoarele, hainele, tapiţeria, radiatoarele şi locurile mai greu accesibile.

• IDEAL poate fi utilizat şi pentru pulverizarea lichidelor neinflamabile.

• IDEAL are un consum redus de energie electrică (15 bani pe oră).

Preţul de vînzare : 800 lei. Poate fi cumpărat şi cu plata în rate lunare.

Cosînzeana oricărei gospodării — maşina de cusut „ILEANA"

Maşina de cusut „Ileana" execută, printre altele, şi cusături cu tighel din două fire, coase înainte şi înapoi, iar prin montarea unor accesorii, stopează şi brodează.

Maşina de cusut „Ileana" tip masă sau tip mobilă se vinde şi cu plata în 18 rate lunare, cu un aconto de 20 la sută.

Preţul : 1 800 lei — tip masă
2 500 lei — tip mobilă

RECOM

atelier literar
poșta redacției

CEPHAL : În ultimele plicuri, numeroase pagini frumoase, de împlinire și maturitate, care ne dau dreptul (și de obligă) să trecem, cu toată hotărîrea și încrederea ...Rubiconul (moment așteptat cu reciprocă speranță și îndreptățire !). Ne-au plăcut cel mai mult : „Cuvintele mele", „Fiii tremură de frigul părinților", „Caută legătura", „Ceea ce numim noi lume", „Poetul astăzi", „Cazemata" și multe altele. V-am ales și un „naș" de prestigiu și nu ne mai rămîne decît să vă spunem : „Să fie într-un ceas bun !"

E. ȘTEFOI : Vestea tristă ne-a adus și nouă partea ei de mîhnire și ne grăbim să vă adresăm sincera compasiune. În ultimele plicuri, nu prea sînt lucruri noi, deși semnele bune pe care le-am salutat cîndva nu lipsesc nici acum (mai ales în „Ca inima păsării", „Poem de călătorie", etc.). Trebuie să depuneți mai mult efort pentru a înfrîna ispita facilă a asociațiilor întîmplătoare, uneori determinate de rimă, pentru a urmări mai consecvent, mai coerent, materializarea, expresia plastică a gîndului cu care vă începeți pagina și pe care aveți aerul că vreți să-l dezbateți liric în continuare (părăsindu-l, de fapt, de cele mai multe ori, într-un hățiș de asociații și metafore adesea intempestive, inoperante, care nu dau nici un rezultat, finalmente. Fenomenul e cu atît mai neplăcut izbitor cu cît ceea ce scrieți dv. nu e, de fapt, suprarealism sau ceva similar, ci o poezie de idei, uneori, programatică, în care intervin, în mod ciudat, supărător, „hibridizările" pomenite. Sperăm să obținem în curînd din partea dv. vești din ce în ce mai bune.

D. BG. ANGHEL : Am încredințat celui în drept articolul dv. și sperăm să capete „cale liberă" (dacă vor fi noutăți, vom reveni tot aici). Vă dorim succes în noua reședință și în noile proiecte.

G. LETCA : Nu sînt nici acum, din păcate, lucruri deosebite (ceva mai bine, în „Rîndunicile copilăriei"). Dar am avut dovezi că sînteți în stare de mai mult.

N. M. OLTEȘANI : Bine-intenționate, dar la un nivel liric modest, comun (nițică vibrație, în „Cu tine").

V. P. GAJ : E ciudat ce se întîmplă, dar, de la o vreme, manuscrisele dv. înregistrează o gravă, progresivă scădere, căpătînd aerul unor compuneri de inerție, „de serie", în care freamătul dispare din ce în ce, iar formulele (uzate, convenționale) „după ureche" se înmulțesc îngrijorător. În ultimul plic, „Dacă țin" mai amintește cumva de candoarea și spontaneitatea primelor manuscrise pline de speranță.

DAOS : Greu să vă dăm motive de optimism și pricini de entuziasm. Vom încerca să mai facem cîte ceva (mulțumiri pentru vorbele amicale). Dintre ultimele, 7 și 8.

DOM'BADE : Nu, nici acum. Discuția noastră mai pe larg, de acum citva timp, continuă să rămînă fără ecou. Ceva mai bine, „Tăcut și albastru".

BOCA MIHAI : Unele confirmări în „Copilărie", „Apus", „Încertitudine", „Recreație". Dar încă nu e ceea ce trebuie.

D. V. MORFEU : Se pare că plicul dv. s-a rătăcit, de vreme ce n-ați primit răspuns, după atîta timp. Ținînd seama, însă, de antecedentele dv. literare, e mai indicat să vă adresați direct secției de poezie a redacției (dacă nu e vorba doar de obținerea unei simple păreri a „poștașului", care, firește, vă stă la dispoziție cu plăcere).

EURAX PIN : V-am răspuns de fiecare dată, dar, după cît se pare, dv. n-ați urmărit cu toată fidelitatea rubrica noastră, iar noi n-avem — după cum am subliniat în multe rînduri — posibilitatea de a trimite răspunsuri acasă.

I. BELDEANU : E și mult adevăr în scrisoarea dv., dar cauza relelor de care vorbiți pare să fie mult mai profundă și să se afle mai de grabă în alte zone decît o situați. Problema e, oricum, complexă și dificilă, iar „favoritismul" practicat de unele redacții — deși trist și grav — nu e decît un aspect și nu cel mai important. (Dealtfel, nu vi se pare cumva legitim, firesc, ca fiecare redacție să aibă un cerc stabil, fidel, de colaboratori, eventual legați prin afinități de gust, orientare, stil — firește, cu stricta respectare a criteriilor valorice — care să imprime o identitate specifică, o personalitate publicației respective ?). Dar, cum ziceam, problema nu e aici și, bineînțeles, nici soluția dificultăților de care vorbim (sau nu vorbim). Ceea ce nu înseamnă că trebuie să vă dați bătut și să puneți pixul de-o parte. Noi vă dorim curaj și succes !

Cîmpeanu Laurian, S. Doljerii, Daniil, Simion Gavriliă Fănică, Th. Bănățeanu, Radu Genu, Dan Stănciulescu, G. Grindină, Cozara, I. V. Periam, Mircea Doroftei, Ioan Balău, M. Z. Tache, C. H. Bucovina, I.D.F., Voluna Romeo, Radu Aurel, Popa Dan Mihail, Purcaru Victor, Pulbere A. Petrică (excelentă ideea cu liceul seral !), **Popescu Valentin** (mai bine în „Odă", „Statornicie"), **Vladimir Jales :**

Nimic nou !

Pavel Alexandru, Ștefan Ailenei, Borca Victor, Sim. Cosma, David Iulian, Delamăgură, Ion Dragmea, Dubală Haralambie, Costea Gigi, Dincă Voica, Adina Iacob, Vasile Iordănescu, Grup-Nansen Ladislau, Elvira Marian, Ion Aldoilea, Zambi Constantin, T. Prisăcaru, Armeanu Vasile, Ludovic St., Ileana Domocoș, Ileana Hogea — Velișcu, Gh. Prapor, Dan Urcan, M.D., Petre Voinea, Alexandru Pascu, Sebastian K., George Vaiman, Lucius Aneus, Popa C. Dorin, Corin Culcea, M. Tomoiagă, P. Iana, Paul M. Doru : Încercări mai mult sau mai puțin îngrijite, dar de nivel modest, fără calități deosebite.

Index

Vă propunem un poet:
Gabriel Chifu

Este de prețuit în lirica despodobită a tînărului Gabriel Chifu simplitatea expresivă a comunicării, felul în care tensionarea poetică a textelor sale (reală) e mascată de tonul detașat, aproape alb al enunțurilor : „Trece pe stradă o femeie între două vîrste. / Poate i-a murit cineva, poate i s-a născut. Este îngîndurată. Lumina se depune / pe trupul ei ca un polen pînă / o acoperă, o îngroapă pe drum // În ziar o știre. Au fost găsiți / morți doi tineri. Adormiseră pe o pajiște / și i-a străpuns iarba care / azi noapte a crescut năpraznic".

Acest mod liric e urmarea unei voințe de adresare directă și de pătrundere instantanee în conștiințele receptoare, chemate, provocate mai bine zis, să participe la un dialog moral. Cele mai multe poeme din teancul pe care-l avem în față sînt de altfel, în esență, meditații despre menirea poetului în lumea care-l conține, despre valoarea morală a gestului poetic, văzut ca un act de implicare pînă la uitare de sine în destinul unanim („...să știi să pieri / la temeliile cetății /").

Îndemnurile dăruirii pînă la sacrificiu („cioplește, cioplește cu sînge acele / nopți imense cînd lumea pare o lebădă") răsună mereu în versurile lui Gabriel Chifu, motiv liric ce definește o atitudine etică și un temperament. Frecvent, obsesiv apare, în poeziile de care vorbim, ideea contopirii cu elementele, a revărsării ființei poetului în lucruri, în viețuitoare, în tot ce există, același motiv al jertfei proiectat cosmic : „...va veni un ceas cînd vom descoperi / că văzduhul e făcut din oasele sale / cînd vom recunoaște în mișcarea astrilor suave / gesturile sale... / și vom fi gata să pornim la drum greu / lung de-o viață numai ca să-l privim, / să-l privim cum cară îngîndurat cu spinarea / anotimpurile spre lumină".

Poezie a participării, a încrederii, cu toată nota amară ce apare citeodată, poezie izbucnită din trăiri generoase, vestind o prezență literară, care se va impune, avem sentimentul, mereu mai diferențiat.

G. Dimisianu

Poetul astăzi

Cum poate astăzi poetul să apere
un lan de grîu de prăpădul războinicilor ? –
Plîngînd lîngă vechii trandafiri
pînă cînd lacrimile sale îi îneacă
pe vrăjmași dar și pe ai săi ? –
Vezi bine că nu. Apucînd
el însuși spada și scutul și căzînd
răpus după ce a răpus și el vreo cîțiva ? –
Vezi bine că nu. Și atunci

de ce ne mirăm că poetul își sapă
sălaș în inimile noastre
încă de cînd sîntem prunci
și trăiește acolo aevea stingîndu-ne
sîngele și mînia.

Fiii tremură de frigul părinților

La mine strămoșii
găsesc totdeauna
ușa deschisă
urcă în zori pe tîja oaselor
ca niște trandafiri
vin să-și trăiască în mine
zilele pierdute

ieri străbunicul meu
Constantin
ajuns pînă în brațele mele
a apucat coarnele plugului
și a șoptit haide
să aruncăm în pămînt
sămînța e vremea.

Ceea ce numim noi lume

Ceea ce numim noi văzduh
nu este decît
o femeie tînără alăptîndu-și
copilul.

Bunătatea o străbate
ca niște oase...
Ceea ce numim noi mare
nu este decît inima sa.

Ceea ce numim noi cai
nu sînt decît pașii săi
tulburători prin cîmpie.
Ceea ce numim noi ploi, stele,
soare, păsări și lună
nu sînt decît clipele sale de bucurie.

Caută legătura

Caută legătura dintre valurile mării
și pieptul acesta al meu ros,
zdrobit, acoperit cu sare

Caută legătura dintre oasele mele
ce par, însetate de depărtări, niște
luminări arzînd în trup și
nestăvilitele, viitoarele păsări

Caută legătura dintre stropii de
sînge (ca niște mînăstiri !) ce-i pierd
și pruncii care se nasc,
caută

O, cum iau în spate dimineață
de dimineață această rană
tulburătoare a mea-lumea

Vîntul de seară

În așteptarea bătăliei trupurile noastre –
un fulger.
Și porumbeii cădeau din zbor
– numai văzînd
săgețile noastre arzătoare. Astfel
(războinici tineri, cumpliți) în lungul
marș porniram. Doar vîntul
ne-nsoțea 'n cîmpie...

...De atunci atîta vreme curse. Acum
prin fața caselor trecînd în marșul nostru
nimeni nu se mai
înfricoșează – florile de
liliac cînd ne simt tremură
de plăcere și murmură :
„iată, vîntul de seară".

Dar va veni

Ziua întreagă îl arătăm cu degetul :
că nu știe decît să plutească,
că în mînă știe doar rouă să țină
și că e regele unei țări, ce, vai
nu se va naște niciodată.
Din frigul său pentru această lume
noi facem cercei și inele.
Iar cînd dorim îi zicem :
„Uite peste riul ăsta ne-ar trebui un pod,
poete"
și el avîntat, încrezător se apleacă și trecem
peste trupul său iar la sfîrșit noi rîdem :
„ce pod, nu vezi că pe aici nu trăiește
nici o apă ?"...
Ziua întreagă îl arătăm cu degetul, dar
va veni un ceas cînd vom descoperi
că văzduhul e făcut din oasele sale,
cînd vom recunoaște în mișcarea aștrilor
suave,
gesturile sale
și ne va fi dor atunci de el ca de mama,
și vom fi gata să pornim la drum greu,
lung de o viață numai ca să-l privim,
să-l privim cum cară îngîndurat cu spinarea
anotimpurile spre lumină.

Muzica aerului

Te aștept pe tine care să știi să pieri
la temeliile cetății și
cetatea să ia chipul lyrei tale
te aștept poete
lasă la o parte neantul și învață
cu citeva piini
să hrănești popoare de oameni
credință credință poete
întorcîndu-te brusc
spre trecutele tale cîntece
făpturi străine și ucigătoare să nu te
întîmpine
de acolo
cioplește cioplește cu sînge acele
nopți imense cînd lumea pare o lebădă
învață să deslușești
muzică
acolo unde ceilalți nu zăresc decît
foșnet nu uita nu
cea mai sfîntă muzică / din cîte se află
muzica aerului care pătrunde
într-un plămîn de om liber și
însetat de viață.

cartea de debut

Forme ale nostalgiei

O nostalgie cu accente uneori dureroase apelează frecvent în poemele lui Hristos Ziatas la funcția terapeutică a miturilor, zonă familiară poetului dar fructificată cu o rar întîlnită discreție și modestie. Departe de a fi un fervent prelucrător de mituri Hristos Ziatas și le asumă ca pe o memorie subiacentă cu un precumpănitor accent afectiv. Universul poetic este de o mare simplitate și, dacă nu ne-am teme de răstălmăciri vulgare, am fi înclinați să vorbim despre o sărăcie sau mai degrabă aridităte fertilă. De undeva dintr-un univers îndepărtat în timp și spațiu, și prin aceasta întrucîtva el însuși mitologic, memoria poetului păstrează puține **semne constitutive pe care însă le invocă** transformîndu-le în imagini ale unei nostalgii personale, afective. Pomii, plopii, sălcii, cireși, măslini, apoi ulciorul, basmaua neagră („sub basmaua neagră, / Doi ochi împăienjeniți de-așteptare / Cercetînd pereții casei bătrîne"), fumul albastru al satului, creanga de salcie, ciuhurezul „cu un stilet de cîntec uitat", mirosul mărarului sau foșnetul cireșilor sub lună — sînt **nume** cărora li se acordă un tratament și un spațiu mitologic. Familiarul, cunoscutul, componentele unui univers umil, sînt proiectate pe un mitologic cer al memoriei figurînd ca niște constelații de uz particular (să ne amintim că mentalitatea și procedeul nu sînt neobișnuite în zona culturală de unde vine poetul : grecii au transformat în constelații eterne multe întîmplări efemere dînd imaginarului un regim de existență nemuritoare, privilegiată). Gigantul vînător Orion îndrăgostit de Artemis este transformat, după moarte, în constelația cu acest nume ; la fel, lira lui Arion, cîntăreț din Lesbos, ca și delfinul salvator devin prin intervenția lui Apollo două constelații etc). Metamorfoza pe care o suferă lucrurile în versurile lui Hristos Ziatas nu este atît expresia unei vocații speculative — aspect ce creează multe confuzii în poezia modernă — ci a unei imperioase necesități sufletești. Puținătatea elementelor memoriei le creează acestora prin constringere afectivă un regim privilegiat de semne distinctive. Nuanțele deosebitoare dintre lucruri și proiecția lor imaginară se șterg într-un subtil proces de abstractizare : „Pomii care m-au legănat / Nu mai sînt pomi. / Au devenit amintiri / Și mă dor. / Amintirile vechi, din copilărie... / Nu mai sînt amintiri. / Au devenit Erinii. / Și mă urmăresc. / Ochii mei nu mai sînt ochi. / Două mîini fără sfîrșit și fără somn. / Întinse peste tăcerea orizonturilor. / Caută să-mbrățișeze / Statuia zeiței cu ochi albaștri. / O, cerberi tăinuiți. / Ce rost mai are izbăvirea ? / Am obosit să mă tot ascund / Sub pleoapele cucuvaiei" (**Nenuanță**). Însă în ciuda finelor instrumente de distilare a emoției de care dispune, poetul nu se teme de efectul melodramatic al „spunerii" directe, al evocării nude. Lipsește acea autocenzurare uneori ostentativă, din care poezia modernă **și-a făcut un titlu dacă nu de glorie, cel puțin de recunoaștere. Cine ar** mai „rezista" astăzi la sentimentalitatea necenzurată din atari versuri : „Notele, vechi melodii cunoscute, / Printr-o inspirație desigur mai fericită, natura spirituală profundă, ca în aceste foarte frumoase versuri, de o mare concentrare a expresiei : „Peste locuri îndepărtate / un nour lăcrimează, / Măslini / plopi fosnitori și sălcii. / Ca niște străji / briza și soarele / rămîn deasupra lor. / Ochiul își umple pupila / cu stîncile patriei / crescute din adînc / Ceasuri de tăcere iluzorii (**Nostalgie**). Epurarea expresiei de magma sentimentală, transferarea impresiei subiective într-un organ de receptare „impersonal" ca o instanță implacabilă ce înregistrează fără murmure sau comentariu intim ceea ce se revelează ochiului parcă sub comanda cuiva din afară, sînt cîteva trăsături mai generale ale poeziei lui Hristos Ziatas ce ne trimit în același timp și la o tradiție a liricii grecești de remarcabilă filtrare a lirismului. Mișcarea subtilă a versului prinde uneori cele mai fine „amintiri" ale simțurilor și le conferă o actualitate pregnantă. Un sunet „mitologic", foșnetul cireșilor, joacă rolul unei cariatide a memoriei în al cărei templu izbucnește un imens soare imaginar. Poemul „De primăvară" este o capodoperă de rafinament poetic păstrînd intactă prospețimea unei adînci sensibilități : „Foșnetul cireșilor, foșnetul dulce ca un glas de miere / picurat, / sub clarul de lună foșnetul / umezit de rouă / l-am cules / și i-am făcut cîntec de leagăn / deasupra amintirilor / Le vor adormi ? / Din zările mele / răsare un soare imens. / O primăvara aceea... / aud cireșii cum își deschid mugurii".

Spunînd mai sus că poemele, totuși diferite sub raportul calității lirismului, ies în general din același regim sentimental dacă nu chiar din aceeași stare receptată însă în diferite puncte ale zilei sufletești a poetului, sugeram de fapt unitatea fundamentală, de ton, a versurilor. Poetul este mai aproape de el însuși atunci cînd își „expune" propria mitologie și mai puțin cînd apelează vizibil la mituri (chiar dacă ele traduc stări proprii și nu împrumutate) ca în **Homer Olimpianul, Aegeus visează pinze albe** sau **Arion.**

C. Stănescu

* Hristos Ziatas : **Sub pleoapele cucuvaiei**, Ed. Albatros, 1974.

revista străină

• ÎN EDITURA STOCK a apărut volumul lui Pierre Viansson-Ponté „Des jours entre les jours", o culegere de șaizeci de cronici, grupate după analogia subiectelor tratate, de reflectare și analiză a respectivului eveniment : apariția unei cărți, premiera unui film, o hotărîre judecătorească, un eveniment sportiv, — sau mari probleme care marchează societatea capitalistă : drogurile, poluarea, rasismul, conflictul dintre generații, grevele.

• PREMIUL CRITICII LITERARE FRANCEZE a fost decernat anul acesta lui Jean-Pierre Richard pentru eseul „Proust et le monde sensible", apărut în editura „Le Seuil", volum căruia juriul i-a acordat opt voturi, față de cinci obținute de Noël Arnaud, pentru studiul „Alfred Jarry" apărut în editura „La Table ronde".

• EDITURA POLONEZĂ P.W.N. a scos de sub tipar pentru bibliofilii un volum de Anna Lewicka-Kaminska intitulat „Ex-libris poloneze necunoscute din secolul XVI ale Bibliotecii Jagellone". Această lucrare conține 14 ex-libris și super-ex-libris descoperite de curînd cu ocazia unui inventar al bibliotecii. Un comentariu asupra acestei colecții face cunoscut că volumele ex-libris au apărut în Polonia la finele secolului XIV, cel mai original provenind din anul 1471 purtînd emblema castelanului poznanian Piotr de Szamotuły, și cel cu blazonul Szeliga, aparținînd probabil guvernatorului Cracoviei, Bodzeta, viitor arhiepiscop de Griezno, cel care l-a încoronat pe regele Ladyslas Jagellon.

• ÎN LUNA OCTOMBRIE s-au împlinit 95 de ani de cînd în 1879 a apărut la Geneva primul număr al gazetei lunare socialiste poloneze „Egalitate", în jurul căreia se grupaseră socialiștii polonezi care părăsiseră țara, pe atunci dezmembrată. Acest număr publica programul numit „bruxelez" (pentru a induce în eroare autoritățile țariste), prim document socialist polonez. Articolele erau scrise de socialiști cunoscuți, cum ar fi K. Dluski și L. Warynski, militanți care au jucat un rol important în consolidarea și organizarea mișcării muncitorești poloneze. Între anii 1879 și 1881 au apărut 18 numere din această gazetă.

• SCRIITORUL IRLANDEZ JONATHAN SWIFT (1667—1745) este din nou prezent în librăriile engleze cu binecunoscuta sa carte „Gulliver's Travels" (Călătoriile lui Gulliver) prin intermediul Editurii Macmillan, îngrijită de Richard Gravil. Sînt incluse în acest volum o serie de materiale foarte interesante : scrisori trimise și primite de către Swift, comentarii ale contemporanilor scriitorului, selecții din articolele de critică ale romanticilor și victorienilor, inclusiv Walter Scott și Thackeray, studii moderne (comentariul lui Herbert Davis asupra satirei morale, al lui Kathleen Williams asupra călătoriei la Houyhnms, și R. S. Crane cu expunerea rațională a Călătoriei a Patra). Introducerea lui Richard Gravil lămurește unele nonsensuri despre mult discutata mizantropie a lui Swift.

• SUB AUSPICIILE EDITURII POLONEZE PANSTOWSKI INSTYTUT WYDAWNICZY va apărea în curînd jurnalul lui Pablo Neruda „Mărturisesc că am trăit", ediție îngrijită de Zofia Szleyen. În ultimul capitol, intitulat „Allende", Neruda descrie lovitura de stat din Chile, bombardamentul palatului prezidențial de către trupele juntei : „Notez în grabă în jurnalul meu, trei zile abia după evenimentele cărora nu le pot găsi un nume și care au cauzat moartea marelui meu prieten Salvador Allende". Cu acest accent tragic se încheie jurnalul poetului, a cărui viață se sfîrșește cu nouă zile mai tîrziu.

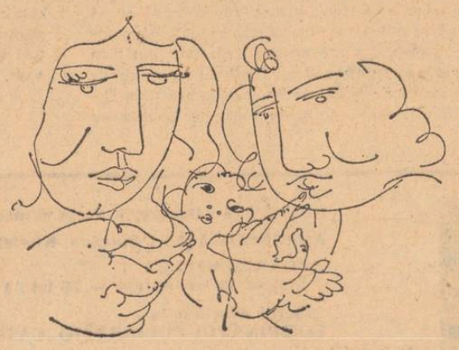

• LA GENEVA a încetat din viață dirijorul Joseph Krips, născut la Viena în 1902. Activitatea sa, întreruptă brusc în perioada nazistă, este reluată în Austria după război printr-o serie de concerte cu Orchestra filarmonică din Viena, cu care obține mari succese în toate țările lumii ca director al Hofmusikkapelle. A dirijat aproape toate marile orchestre ale lumii și chiar unele opere din cele mai cunoscute. El a fost mult timp dirijor la London Symphony Orchestra, Buffalo Philarmonic Orchestra și San Francisco Orchestra.

• EDITORUL JEAN DE BONNOT a publicat în ediție de lux **ELOGIUL NEBUNIEI** de Erasmus. În secolul XX, Erasmus din Rotterdam, cel mai mare scriitor umanist din țările Nordului, este evocat ori prin portretul lui Holbein pictat în 1523, ori prin „Elogiul Nebuniei" care a stîrnit de-a lungul secolelor o continuă admirație ce i-a adus notorietatea. Nebunia apare sub trăsăturile unei femei cu urechi lungi împodobite cu găteli, care demonstrează celor ce vor s-o asculte, că toți, în afară de ea, sînt nebuni și lipsiți de bun simț. Autor a numeroase lucrări erudite și savante, Erasmus însuși nu s-a așteptat că această carte, scrisă în șeaua calului pe cînd traversa Alpii în drum spre Anglia, îi va aduce nesfîrșita celebritate.

• PE PLATOUL MOC CHAU, în provincia vietnameză Son La, cu ocazia unor prospecțiuni arheologice, a fost descoperit într-un sediment carbonifer fosila maxilarului inferior al unui mamifer. Potrivit părerilor inginerilor geologi vietnamezi participanți la aceste prospecțiuni, maxilarul aparține unui animal din specia Macrotherium care a trăit în perioada miocenă a erei terțiare, acum 20 de milioane de ani, supraviețuind în regiunile tropicale și subtropicale pînă în secolul IV. Acest animal a lăsat rare urme în Pakistan și China și este pentru prima oară că a fost descoperit și în Vietnam.

PARODII

Dan Verona : „Ultima noapte"

(fragment de imn)

Vino și piaptănă-mă. Carul mare
Să hodorogească pe cer
Noi cu lira în mînă umbla-vom
Ah ! tu, Penelopa credeam
Că nu mă mai aștepți.
Se stinge o stea ca un bec
Să ne luăm merinde și
Pe amicul meu Onufrei Zdringă
Cel cu pupila în două culori.
Doamne dumnezeule dă să
Nu dea ploaia. Ascultă
Plînge un trandafir la
Pieptul meu și-mi udă cămașa

Văd Himalia, Mont Blancul, Everestul
Virful Omul, Paringul, Kilimandjaro
O, toți sînt mici față de
Prietenul meu Onufrei Zdringă
Onufrei Zdringă, Onufrei Zdringă
Pe el vreau să-l mingii cu o
Creangă de mirt. Porumbel să se facă
Beat de grăunțe, pierdut în soare
Ca într-o capcană de aur.
Auziți ? Hector se spală cu rouă
Și cîntă și-mi face cu ochiul
Măreață priveliște, rară ocazie,
De-a zice : Aleluia și aleluia și aleluia.

Mircea Micu

Cuvinte rare : *Eufrat, mușuroaie, disperat, Iulia D'aragona, Veronica, Andromeda, Barbara Torella, Sapo, Calypso, zvăpăiatule.*

Selecție metaforică : *„Cine-i alesul lirei-i fericit / moartea pe liră este o favoare" ; „Da, lasă-i să mă prindă și să mor / Mor împăcat fiindcă-așa vrei tu" ; „Ce știm noi despre noi ? Nici gîndul / nu pot să ne lămurească" ; „Caprele printre scaieți îndulceau destinul / Cu o muzică de armonii stelare".*

Autocritica, un cuvînt nou ?

Parcă pentru a preciza în mod public cît de relative sînt clasamentele în vigoare, frumoasa trupă de fotbal Rapid București a dat afară din Cupa României echipa Dinamo București. Între Dinamo București și Rapid București se așterne o divizie întreagă de echipe de fotbal. Faptul, însă, n-a avut importanță. Cu niște jucători tineri foarte înzestrați — Rișniță, Bartales, Manea — cu o apărare în care au strălucit Răducanu, Pop și Marin Florin, Rapid i-a oferit o frumoasă lecție de fotbal reputatei, ambițioasei și — uneori ! — cam îngîmfatei echipe Dinamo București. Am văzut și multe meciuri bune ale echipei Dinamo, dar să nu uităm că toți jucătorii duri din divizia A n-au dreptul, împreună, la faulturile pe care le face Dinu singur și cu toate astea Dinu e considerat un băiat foarte bun. Nimeni nu e orb să nu vadă valoarea lui Lucescu, a lui Moldovan, a lui Dudu Georgescu, a lui Cheran, dar distrugătorul de oase Cornel Dinu nu e o valoare. Faptul că a fost eliminat de pe teren la Köln, lăsîndu-și echipa în zece oameni, la scorul de 2—2, nu trebuie pus numai pe seama unui arbitru care ne-a nedreptățit. Nu cade nimeni pe gînduri la faptul că unde apare Dinu în Europa se nasc spontan în spectatori apetituri de huiduială și de fluierături ?

★

Să ne întoarcem, acum, spre o clientă mai nouă a rubricii acesteia — Universitatea Craiova, echipă pe care am răsfățat-o, pe merit într-o bună măsură, cu destul grafit al creionului nostru. O parte din tovarășii fotbaliști de la Universitatea Craiova și-au luat-o în cap. De exemplu, ei nu suportă să fie criticați. Cîtiva veterani ai Craiovei au pus armele în cui și se miră de ce cînd trag cu degetul nu se aude poc. Păi, pentru că ați pus armele în cui și dumneata, Oblemenco, și dumneata, Țarălungă, și dumneata, Niță. Oblemenco s-a îngrășat și-a început să facă politică fotbalistică. Publicul craiovean i-a servit o lecție în urmă cu cîtva timp, huiduindu-l la scenă deschisă. Mie nu mi-a plăcut că Oblemenco a fost huiduit. Eu l-am iubit și-l iubesc pe Oblemenco. Dar Oblemenco însuși trebuie să hotărască pentru sine : ori se pregătește și lasă încolo și fumatul, și viața mondenă, și alcoolul, ori se retrage cu capul sus, după o carieră splendidă, acum cînd se află încă la apogeul ei. Sportul de performanță e cinic și nimeni dintre spectatori nu va aplauda o amintire.

Dar în esență, echipa Universitatea Craiova trebuie întinerită masiv. Eu cred că avînd un portar de clasă, construindu-și o linie de fundași din Niculescu — Boc — Berneanu — Negrilă, un mijloc cu Ștefănescu — Zindros și o înaintare Crișan — Cămătaru (Mincioagă) — Balaci — Marcu, lăsînd, eventual, pe Oblemenco fundaș central sau liber, Universitatea poate aspira în retur la o revenire spectaculoasă.

★

Remarc doi jucători tineri de mare valoare — **Rădulescu** de la Sportul Studențesc și **Giuchici** de la Politehnica Timișoara. Duminică, pe stadionul Steaua, a reintrat un fotbalist — Dumitru. Unii afirmă că ar mai fi jucat fotbal și în ultimele luni. Nu observasem. După o absență lungă, Dumitru a făcut o partidă excepțională, punîndu-ne din nou în situația de a crede că tot ceea ce nu merge la el nu merge datorită faptului că el nu vrea să meargă, nu datorită faptului că nu poate. Dumitru merită acum nota 12. Să sperăm că va dura.

★

La F.R.F. nu se cunoaște noțiunea de „autocritică". După penibila excursie a echipelor românești în cupele europene, acest organism a găsit trei acari Păun și consideră că și-a făcut datoria. Pe ce-or fi luînd responsabilii respectivi banii, cu care sînt retribuiți, nu-mi e mie prea clar. Propun, în orice caz, ca nu numai o echipă sau alta să nu mai aibă dreptul să iasă peste hotare, să reprezinte țara o perioadă anumită, dar și responsabilii de la centru. Să mai stea și ei prin țară și să-și găsească niște munci mai utile. (Propunerea mea devine valabilă în situația în care ei se găsesc la ora de față în țară și nu sînt cumva plecați să se înțelepțească în ale fotbalului). N-ar fi neinteresant dacă la F.R.F. s-ar convoca o întîlnire în care unii dintre funcționarii de aci să învețe — în mai multe limbi ale pămîntului — și domniile-lor un cuvînt nou — cuvîntul „autocritică". Măcar ca să-l poată folosi pe aeroporturile pe unde-și pierd vremea. O știre de ultimă oră ne anunță că Valentin Stănescu pleacă la Glasgow să vadă meciul Spania—Scoția (cu 5—6 luni înainte de meciul cu România) ca să știe el bine ce are de făcut cu naționala. Hai să mai terminăm cu trucurile astea ! Înainte de a fi observatori în străinătate, Valentin Stănescu și ceilalți să facă bine și să se ocupe de fotbalul românesc, dar să se ocupe cu talent, cu dăruire și să aibe rezultate bune.

Adrian Păunescu

ITINERARII LIRICE

Franța: poeți tineri

Prezentare și traduceri: Mihai Elin

„Franța nu a fost niciodată o țară poetică". Cu această frază rece și netedă ca un postulat începea răspunsul unei personalități culturale franceze la întrebarea recentă a reporterului privind relația public-poezie în țara lui Voltaire. Ea se făcea ecoul lamentației de acum mai bine de un secol al lui Baudelaire, poetul care resimțise printre primii, atît de direct, ostilitatea epocii sale. Ciudățenia este că timp de cîteva secole geniul francez nu a încetat să ofere lumii exemplele poate cele mai prestigioase în materie de poezie, iar, cel puțin de la romantism încoace, aceasta nu are decît o legătură foarte vagă cu faimosul spirit cartesian.

Tendința de izolare a poeților într-un soi de sectă ale cărei practici rămîn inaccesibile profanilor nu este ceva nou. Totuși, într-o referire oricît de sumară la fenomenul poetic contemporan, nu putem să nu menționăm faptul că, în condițiile unei indiferențe generale crescînde, se constată astăzi, paradoxal, o proliferare fără precedent a creației lirice, o „inflație" de poezie. Este ceea ce îl face pe un critic francez să afirme că „astăzi în Franța se scrie mai multă poezie decît se citește".

Într-un recent Dictionnaire de la poésie francaise contemporaine *autorul, Jean Rousselot, recenzează peste 700 de nume consacrate. Numărul autorilor de plachete este însă infinit mai mare. Tot Jean Rousselot, într-o discuție cu un grup de scriitori români, declara că primește zilnic pe masa de lucru cîte 5—7 cărți noi de poezie, în special de la autori tineri, ceea ce înseamnă 1 500—2 000 de titluri pe an. Chiar excluzînd pe numeroșii „împăietori de clar de lună", și pe artizanii grafomani, cifra rămîne impresionantă. Revistele de poezie abundă și ele cu zecile. Tirajele foarte reduse ale cărților, pe care autorii le împart majoritatea la prieteni, precum și caracterul efemer al celor mai multe dintre periodice dovedesc însă că poeții trăiesc într-o lume prea grăbită și prea puțin înclinată spre introspecție.*

În fața situației de quasi-anonimat în care se află, atitudinea creatorilor variază, după talent, temperament și formație, de la izolarea orgolioasă pînă la supunerea la cerințele unor mode mereu schimbătoare, de la flatarea exigențelor minime pînă la practicarea scandalului literar, cu vilva și faima efemeră care-i urmează. Astfel se explică, în parte, apariția unor isme, *ca* letrismul, spațialismul concretismul *etc. Primul, apărut în deceniul al cincilea, înlocuia poezia prin* letrie, *compunere de invenții fonetice, onomatopee și armonii imitative. Rezultatul era un recital păsăresc fără legătură cu arta cuvîntului și care nu exprima și nu crea nimic.* Spațialismul și concretismul — *prelucrări critice și lărgite ale letrismului — fac parte dintr-o mai vastă* Miscare Internațională *care își propune „distrugerea ideii însăși de operă în favoarea aceleia de energie transmisă". Experimente legate de grafică și de „action painting", ele nu adus pînă acum foloase mai mult afișului publicitar decît poeziei. Alte „poezii" promovate de miscare (fonetică, obiectivă, vizuală, serială, cibernetică, verbofonică, permutațională etc) rămîn la stadiul de simple curiozități.*

La antipodul acestor excese avangardiste se situează reacția poeților ultraactiviști, foarte ancorați în social și politic, dar al căror singur păcat este de a confunda poemul cu editorialul de ziar. Între cele două extreme există însă spațiu suficient pentru poezia adevărată.

În sfîrșit, ceea ce caracterizează generația de care ne ocupăm (cea afirmată în ultimele două decenii) este în primul rînd marea varietate de stiluri și tendințe, lipsa oricărui spirit gregar, spirit gregar atît de manifest la generația veche formată sub zodia suprarealistă. (Spiritul suprarealist este încă prezent, desigur, în chip de influență difuză, ca un climat fertil de comuniune lirică).

Tendințele majore din poezia franceză de astăzi merg de la voința de a continua suprarealismul în puritatea lui doctrinară pînă la dorința de a exprima realul ; de la nostalgia defunctului didacticism pînă la negarea frazei și a cuvîntului, de la reintoarcerea la alchimia verbală de tip mallarmean pînă la recrudescența elocvenței și a profetismului ; de la reînvierea baladei medievale pînă la afirmarea unei metafizici lirice. Ceea ce caracterizează însă acești ultimi ani este o tot mai accentuată aplecare spre aspectele realității, prin asimilarea unor teme grave și complexe ale lumii contemporane.

YVES MARTIN

⁂

Sfîrșit de primăvară. Mai vioaie
Mașinile. În parcul său
Apollinaire are privirea ironică.
O nouă cafenea cu numele lui scînteiază.

Atîția ani, vreo treizeci
De femei. Camere nenorociri
Ca să ciupească vinul, berea. Să se topească.
Vă cunosc după mosc, după seve.

30 de ani curînd. Mutră greoaie,
Posibil. De-acord. Secret.
Nebunește-am crezut, am adorat
Chipurile toate. Aștept.

O terasă. Un smoc de salcîm
Fata mea cu șepcuță. Lunganu.
Mă mișc. Ea-ntredeschide buzele.

Adio, lucruri frumoase, foame, mizerie,
Ogeacuri, odăi nedibace.
Am cîntat, nu am cîntat. Nu mai știu
Puține vorbe au viață-n ele.

Adio, forță, revoltă.
Am rezistat și la asta. N-am trădat secretul.
Deschid fereastra larg
Vîntul, ploaia nu se vor potoli niciodată.

Mi-am petrecut viața
Trezind femei splendide
Mai simplu ar fi fost s-o cuprind
Pe una pe după umeri
S-o ajut, nu să o-nțeleg

La douăzeci de ani mi-am pierdut violența
Fără să cîștig în tandrețe
Femeile s-au îndepărtat de mine
Mama și ea cu încetul.

Prea departe am mers, prea singur.
Nu mai știu să mă-ntorc înapoi
Cine cîntă, cine mă-mbrățișează.
Uneori seara, mirosul pîinii.

(din „Les poèmes de l'année" — 1970)

PIERRE FORAY

⁂

o voce dezgolită
lumina ei se clatină
nu importă încotro ne va fi drumul
numitul cer
bate cărțile de joc sub aversă
cineva joacă
noaptea îl luminează
nu mai sînt stele
nu mai este pămînt
nu mai există decît numai cerul
în spatele acestui zid
unde se vorbește despre om în absența sa

⁂

dacă
floarea de trandafir
are nevoie de tulpină
copilul
are oare nevoie
să se nască
în vremea trandafirilor
crucificați
între aceste linii
unde destinul se decolorează
totuși
cum să uiți
că înflorirea unui trandafir
îmbălsămează nisipul amar al clepsidrei

(din „Les poèmes de l'année" — 1970)

JANINE MITAUD

Două poeme

I

Am întîlnit violența
Strînsă sub gluga de piatră
Am mîngîiat războiul
Stîncă și platoșă
Pe care atîtea flori le străpung
Lăsate în voia viespilor

Noapte de măslini de proiectile
Noapte de lavandă
— balsam cenușiu suflu recăpătat —
M-am rănit de butucii tăi negri

La orice îmbiere a somnului
Miresme uscate mă reînsuflețeau

În această nocturnă a rădăcinilor
Cui îi mai sînt îngăduite de-acum stelele
Am recunoscut arborele după ritmul de foc
Sfîșierea crengilor noastre
După vîntul care devoră despoaie
Apoi semănîndu-și cifrele de jar și de aer
Palma fulgerată a lumii

(din „Les poèmes de l'année" — 1970)

GEORGES DRANO

Iarba amenințată

Ei revin la cadența celor ce-și bat joc de orice.
Bastarzi frenetici, nimic nu-i îmbărbătează mai mult ca incestuoasa ardoare de-a culca tulpinele la pămînt.

Turbulența lor îi îmbujorează, norocul lor se măsoară cu targa și cu furca.

Din toate părțile iarba se lasă nebunește devastată.

Se temeau oare într-atît de creșterea ei de s-au înarmat astfel în preajmă-i.

Ei lovesc din plăcerea liberului asasinat, și nu sînt acestea decît gesturi indicînd o mai vastă dorință.

În schimb, s-au înțeles să închipuie un anotimp cu arbori desfrunziți și garduri de mărăcini fără refugiu.

Cu drumuri care să nu mai poarte decît ostilitatea și scuipații lor.

(din „Les poèmes de l'année" — 1969)

JEAN BRETON

Singur ca o fiară

Singur ca o fiară
în mijlocul valurilor care mă azvîrl înapoi
singur printre oameni
(ei se hrănesc cu legende,
cu droguri, cu idei de salvare)

Singur ca un viteaz
în fața provelor care jonglează cu apa,
cu gurile rizînd pentru a scăpa de riduri,
soarele, atlet rănit lucind de ulei,
înaltul catarg crispat al pinilor.

Singur ca ploaia
pe scîndura și pe fierăria tocită a pontoanelor
obligînd vasele să rămînă mai multă vreme în port
pentru a face să dureze voiajele,
crucifixul pe care luna îl umezește seara între insule.

Singur ca o fiară,
nu va rămîne decît pulberea
din tot ce-am adorat noi,
cu care ne-am burdușit bagajele sărăcăcioase
și care, cu vremea, se scorojește sub ochii noștri,
vacanțele moarte în urma tărăboanțelor mării.

(din „Le livre d'or de la poésie française")

MARC ALYN

Unde ne ducem

Unde ne ducem, spațiul e sulf și goană
nemișcarea.
Nu luăm cu noi decît puține lucruri, știind că și
acest bagaj sărac
Ne va fi luat.
Unde ne ducem, inversul cuvintelor — care-i
tăcere — mîngîie palma ce nu mai există
Și în urzeală, uneori, vreun fir mai lung de se
întîmplă,
Cînd vrei să-i prinzi poți pierde veșnicia.
Unde de bine de rău ne ducem, abia de e
durere.
Nici focuri și nici monștri, ci doar o vagă amintire
de sare pe absența buzelor
Și gîndul nebun că o velă vine către noi pe mare.
Unde ne ducem, timpul visează să existe, să se
nască și să moară
La nesfîrșit, o dată cu valurile și vînturile.
Eliberate de forme, gesturile noastre ne urmează;
trebuie să ne mai strîngem
ca să le facem loc
Pe creasta de umbră unde ne clătinăm
Între doi ciorchini de abisuri.
Unde ne ducem, noaptea fără țărmuri se
destramă ;
Zăpada ei neagră printre fostele buze se
strecoară
Pînă la mușchiul estompat care continuă să bată
și să-și aducă aminte
În ceea ce odată a fost cușca sa.

(din „Le livre d'or de la poésie française")

DOMINIQUE TRON

Aniela, în noaptea asta nebună

Aș vrea în sfîrșit să cunosc acea halucinație
feroce care se cheamă zi
Aș vrea în sfîrșit s-o pornesc pe-o mobiletă pe
pavaj fumînd mii de țigări deodată
Și să le-azvîrl din goană pe străzi în plină
noapte în pubele și acestea să ia foc
Iar mobileta mea și trupul meu să fie cuprinse
de acel foc de umbră ca gheață
Aș vrea să nu mai văd punctele astea în fața
ochilor întocmai ca-n noaptea cînd te-am
cunoscut cu umărul tău lipit de-al meu în jazz
Aș vrea să te iau de mînă și să te plimb pe
insula iluminată de vilvătăi de butan de ici-colo
pînă la capătul dimineții
Aș vrea să-ți văd părul înfășurîndu-mă acoperind
viața mea neagră
Viață răvășită de căderi și de strigăte
Un junghi țișnind din ochi
Se răspîndește în nervi
Și latră în grădina roșie
Ciinii electrocutați.

(din „Les poèmes de l'année" — 1968)

SERGE WELLENS

⁂

Ieri trăia din Aiurea. Ne era dat să cîntăm lepra
să cînte, să întreținem ruinele. Dormeam în albia
riurilor, în răceala cresonului. Dădeam o
conștiință unor pămînturi în paragină : cadastre
transparente, vaste proiecte de irigații și de
deturnare a vînturilor.

Puterea noastră se ilumina dinăuntru. O pădure
de aștri umilea noaptea.

Cine ciulește urechea, aude rugina.

(din „Les poèmes de l'année" — 1969)

Pe Tamisa, cînd „timpul se grăbește"

„Londra — o lume închisă". Aforismul, prea cunoscut și prea repetat, a devenit de multă vreme banal, iar realitatea pe care o acoperă a fost prea evident probată pentru a ne încerca, fie și numai o clipă, ispita de a polemiza cu ea.

Da, englezul, ireductibilul „insular", aparent taciturn și distant, excesiv de pedant și supus canoanelor, în realitate e bonom și cu gustul ironiei, volubil și mereu atent la pendularea timpului, e un „om închis". Da, casa lui e o „casă închisă" („my house is my castle"), baricadă etanșă în fața privirilor indiscrete, opacă și impenetrabilă cochilie peste care orice valuri și orice vînturi se sparg și alunecă fără zgomot. Da, există cu adevărat această Londră simbol — fermecătoare și sentimentală, cu edificii și monumente impunătoare, ale căror încrustații amintesc de stilul arhitectural englezesc purificat — și această Anglie legendară — amestec unic de rigoare și lux, încărcată de măreția trecutului imperial, creație fecundă a oamenilor săi de excepție, dar și a peregrinărilor seculare, a popasurilor tranzitorii prin toate colțurile lumii — ale lui Shakespeare, Dickens, Kipling, Cronin și Bernard Shaw, spririte care și-au dominat contemporanii, ale reginei Victoria și ale lui Disraeli, Gladstone și W. Churchill, în care totul, în panoramele largi ca și în detaliu, în structurile politice și social-economice, în viața străzii, în afirmarea tradiției ca și a prezentului, se constituie ca un sistem închis, zidit în sine și pentru sine, ca și cum, în jur nu ar mai exista nimic, de parcă totul în el ar fi fost pricinuit de o mare absență înconjurătoare, de un pustiu geografic și istoric. Și această *insularitate a ideilor și moravurilor* a fost clădită și înălțată mereu, a avut o îndelungată confirmare istorică, iar sentimentul respectiv a devenit în timp mai important pentru insularitatea tradițională decît însuși relieful fizic, decît coastele măcinate de furtuni și de timp.

Da, Londra, această Little England, definește cît se poate de fidel o națiune dinamică și ingenioasă care, în devenirea ei lentă, multiseculară s-a dovedit extrem de sensibilă și deschisă noului, gata să asimileze valorile certe aparținînd altor culturi și civilizații, demonstrînd convingător că toate canoanele și convenientele compoziționale și stilistice ale epocilor, inclusiv ale stilului pur victorian, au reprezentat nevoi umane, căutări pentru un mod de viață propriu, original.

„Dumnezeu era în cer și englezii pe pămînt" spune emirul arab într-o butadă rămasă celebră și care, aici, nu trezește nici un suris. „În imperiul britanic soarele nu apune niciodată" este metafora etalon cu care începeau perorațiile despre fastul și grandoarea Angliei, sînt cuvinte care aveau să devină un mit, *mitul imperiului*, o religie și un orgoliu național în spiritul cărora au fost formate generații întregi. „Trebuie să ne reamintim mereu că sîntem vecini, iar nu parte a continentului" spunea scriitorul și politicianul Henry St. John, definind nu numai poziția geografică, ci și starea de spirit a unei națiuni și civilizații care, prin vitalitatea și prosperitatea sa, prin modul de organizare și conducere, prin abilitatea și succesul relațiilor internaționale, reprezenta un model invidiat și de dorit de către statele occidentale. Iată doar cîteva din maximele-concept care, propagate cu religiozitate, în școală și familie, prin mijloacele de comunicare de masă, practic dintre cele mai diversificate și rafinate din lume, au făcut, secole de-a rîndul, din Anglia și imperiul său o zonă închisă, inaccesibilă, ferecată prin legislații și cutume comune, dar și printr-un stil de viață aparte. Și această standardizare și uniformizare a marelui imperiu, avea să aducă metropolei o imensă prosperitate materială, dar a condamnat zone întregi la o frînare spirituală, la aminarea afirmării depline a specificului național.

Iată doar cîteva din țărmurile necunoscute sau vag bănuite, mitice sau reale ale acestei civilizații, în care metafora închiderii apare pe deplin justificată, fără a fi cîtuși de puțin un vestigiu al gloriosului, dar iremediabil apusului trecut.

Între imaginea-tip a Angliei, a Londrei, propusă de cărți și de relatările inițiaților, și cea întîlnită la fața locului există — și fiecare vizitator le descoperă cu ușurință — deosebiri pe care nu vom ezita să le numim, cel mai adesea, *esențiale*. Acum, mai ales, cînd „timpul se grăbește" și pentru națiunea socotită drept cea mai conservatoare, cea mai subjugată tradiției din întreaga lume, cel ce pătrunde fără prejudecăți în insula din golful de „căldură hibernală" ca și cercetătorul cel mai sceptic va avea — și nu numai o dată — revelația noului, a unui nou autentic și original, a descoperirii unor lucruri care au scăpat ochiului — chiar și foarte experimentat și exigent — al predecesorilor. Realități, păstrate în memoria timpului ca definiții, embleme, criterii și adevăruri fundamentale despre Anglia, au devenit, acum, insemne depășite, simple relicve, obiecte și subiecte pentru muzee și enciclopedii.

Stăpînirea de sine și siguranța, atmosfera de epocă, păstrînd încă un calm aparent și calculat, solemnitatea și masivitatea palatelor și castelelor grele, ale clădirilor opulente, conturînd, cel puțin la prima vedere, senzația unei națiuni demodate și departe de frămîntările contemporane, care trăiește solid în trecut, lentoarea au devenit un strict joc social, jucat, de altfel, cu extrem firesc, fără a trăda prin ceva sentimentul vinovației că secole de-a rîndul marea metropolă s-a bucurat de „partea leului", tragica neputință de a reveni în realitate și a se mulțumi cu gîndul nostalgic că *imperiul moare frumos*. Acum, cînd energia militară s-a pierdut, iar războiul și amenințarea cu forța au devenit caduce, cînd temuta flotă comercială a cedat cadența, iar Anglia nu mai reprezintă „atelierul și hambarul lumii", cînd șocul energetic și convulsiile social-politice și economice sugerează

ruperea pentru totdeauna a ritmului sincopat, trepidant și superficial, a excentricității și feeriei atît de îndrăgite și specifice deceniului trecut, apare evident dramatismul desprinderii de vis și revenirea rațională, logică la valori consolidate, la vibrația lăuntrică și responsabilă față de destinul și viitorul națiunii. Ca un strigăt al conștiinței colective, acum, în ceasul al 12-lea, fastuoasa tristețe generează, treptat, adevărul inexorabil că viața, în cazul în care se dorește progresul neîntrerupt, comportă și sacrificii, presupune evadarea sigură dintr-o lme fictivă, a dorințelor dar și a angoaselor și punerea în discuție a ipocriziei, filistinismului, mercantilismului și agresivității valorilor sociale și morale ale societății. Și această stare de spirit, această atitudine implicată, de împotrivire organică evaziunii și marginalității se degajă și reprezintă crezul unor păturl tot mai largi ale populației, animă acțiunile generațiilor tinere, devenite, ca și în alte colțuri ale planetei, unul din principalii factori de schimbare și progres. După secole de înaintare liniștită pe spirala civilizației, metropola imperiului care „pulsa" într-o singură direcție, este minată de puternice seisme economice. Deopotrivă, politicieni și specialiști, recunosc că Anglia traversează cea mai profundă criză a dezvoltării, ieșirea din impas impunînd o mai îndelungată perioadă de austeritate. Adîncirea prăpastiei dintre bogați și săraci, intrarea în derivă a unor industrii, altădată înfloritoare, mărește și mai mult descurajarea.

Aici, ca pretutindeni, un factor sigur de transformare, verificat de istorie este știința și participarea ei tot mai hotărîtă la viața națiunii. Știința și efectul ei tehnologic-tehnic modifică aspecte care păreau pînă acum definitive. Și cum, Angliei îi este caracteristică profesionalitatea și respectul față de muncă, un înalt grad de cultură tehnică generală, capabile să genereze capacitatea de înnoire tehnologică și tehnică rapidă, receptarea și afirmarea industriilor de avangardă au făcut, nu întîmplător, din englez „omul cel mai scump" din lume. Ceea ce, datorită unor măsuri tehnico-științifice, a dispărut aproape cu desăvîrșire, amenințînd întregul „ideal" britanic, a fost de pildă... ceața. Acum, ceața — care scălda zilnic „ținuturile magice și inumane aflate nu departe de infern" ale îndepărtatei Thule —, descrisă pe tone de pagini, învăluie doar de cîteva ori pe an — toamna și iarna mai ales — marea metropolă.

Dacă în urmă cu un deceniu, Londra încă se sufoca sub masca umedă și cleioasă a smog-ului, în prezent ea respiră cu toți plămînii, grație instalațiilor speciale („english patent") care purifică aerul, eliberîndu-l, redîndu-l vieții. Dacă în urmă cu un deceniu Tamisa — care spală aproape întregul sud al Angliei, venind din istorie cu cetăți vestite și castele impunătoare, — era aproape moartă, acum, între Trewsbury Mead și Marea Nordului, rîul care murdărea pînă și vopseaua vapoarelor a devenit atît de curat încît în apele sale au apărut sau reapărut nu mai puțin de 63 de specii de pești. Acum, mulțumită unor legislații draconice, orele de soare la Londra au sporit cu 50 la sută, iar cantitatea de fum și gaze nocive, boala clasică a marilor centre industriale, a scăzut simțitor. Și totuși... natura insulelor britanice continuă să se îmbolnăvească. Experții au calculat că, fără măsuri eficace, către anul 2000 aerul deasupra insulelor va fi poluat peste limita de rezistență a organismului uman, iar apele ar otrăvi de-a dreptul orice formă de viață organică. Ca urmare, s-a înaintat parlamentului un drastic proiect de legislație împotriva tuturor surselor de degradare a naturii și a calității vieții. De altfel, capitolul acestor modificări ale naturii abia a fost deschis. Oamenii de știință englezi au constatat fenomene îngrijorătoare, cu implicații încă greu de prevăzut — scăderea gradată a temperaturii, reducerea cotei de precipitații etc., elemente de „revoluție climatică" care preocupă savanți din toată lumea și care, fără îndoială, sînt legate de supraproducția industrială, pînă acum practicată fără prea mare atenție pentru echilibrul ecologic și calitatea vieții. De aici alte probleme — economisirea apei, sporirea cererii de petrol și cărbune pentru încălzit, adaptarea culturilor etc. În toate, oamenii de știință englezi sînt deosebit de activi, dar cercetarea lor înseamnă, explicit și implicit, tocmai racordarea și legarea insulei de destinul întregii umanități, sfîrșitul izolării, și, mai ales, sfîrșitul acelei ordini monumentale, a modelului aristocratic, care a dat miturile englezești cele mai cunoscute, acel egoism funciar, provincial, interesul exclusiv pentru ceea ce se petrece în „feuda" sa sau de unde se pot trage foloase și profituri maxime.

Continuînd tradiții pline de glorie, înnobilate de multe premii Nobel, cercetarea științifică engleză deține poziții de frunte pe plan internațional, contribuind hotărîtor la dezvoltarea accelerată a unor ramuri de vîrf ale industriei moderne : calculatoare electronice, energie nucleară, aeronautică, chimie și petrochimie etc. Chiar dacă travaliul din domeniul cercetării științifice și tehnologice din unele țări occidentale apare ceva mai mare, în realitate gradul de transfer, de valorificare a rezultatelor cercetării sînt superioare în Anglia. Prea „săracă" pentru a promova cercetarea în sine, dar și foarte orgolioasă pentru a ignora cercetarea teoretică, fundamentală, politica științei în Anglia pare a avea gradul cel mai redus de risc al cercetării, iar la realizarea sa participă categorii extrem de largi și calificate : cadre didactice, din toate categoriile de școli și universități, elevi și studenți, cercetători și specialiști din sectoarele publice și private.

Ion Popescu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar general de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct).

REDACȚIA : București. Piața Scînteii. Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10. tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVII
Nr. 47 (656)
Sîmbătă
23 noiembrie
1974
10 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

TRĂIASCĂ CONGRESUL PARTIDULUI!

Luni, în istorica sală a Palatului Republicii Socialiste România se va deschide cel de al XI-lea Congres al Partidului Comunist Român, eveniment de o importanță excepțională pentru Partid, pentru țară, pentru popor.

Precedat de ample dezbateri ale documentelor ce vor fi supuse aprobării Congresului, acest eveniment istoric a prilejuit o veritabilă sinteză a gîndurilor întregului popor, a evidențiat adeziunea celor ce muncesc la politica internă și externă a Partidului Comunist Român, la Programul privind viitorul patriei.

Dezbaterile în jurul ideilor cuprinse în documentele de partid au antrenat cercuri largi de oameni ai muncii, practic întreaga țară, într-un viu și semnificativ dialog. Climatul de democrație statornicit în viața noastră socială, politică a asigurat și cu acest prilej o largă participare a oamenilor muncii la elaborarea unui program de perspectivă, de acțiune, vital pentru dezvoltarea tot mai susținută a României socialiste, pentru înaintarea spre comunism.

Conferințele județene de partid au prilejuit ample analize ale realizărilor obținute, relevarea justeței directivelor celui de al X-lea Congres al Partidului. S-au evidențiat eforturile patriotice ale întregii noastre națiuni, îndreptate către realizarea importantelor sarcini trasate de Congresul X, entuziasmul și răspunderea participării la înfăptuirea cincinalului înainte de termen !

În dezbaterile din Conferințele județene de partid s-a apreciat totodată că la nivelul fiecărui județ, există posibilități, resurse umane și materiale ce se cer superior valorificate, care pot sta la temelia prosperității țării. Conferințele județene de partid, ampla dezbatere a documentelor ce se vor înscrie în ordinea de zi a Congresului au constituit cadrul strălucit de exprimare unanimă a adeziunii comuniștilor, a tuturor oamenilor muncii la politica internă și externă a partidului, de relevare a contribuției hotărîtoare pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român, a avut-o la elaborarea istoricelor hotăriri privitoare la destinele României socialiste.

Ca expresie a voinței unanime a participanților la conferințe, a întregului popor, prin Hotăriri ale conferințelor județene, s-a propus ca tovarășul Nicolae Ceaușescu, fiu iubit al poporului român, să fie reales în înalta funcție de secretar general al Partidului. Această propunere este consacrarea firească a prețuirii pe care partidul, țara întreagă o acordă activității neobosite a tovarășului Nicolae Ceaușescu, abnegației cu care slujește interesele majore ale partidului și poporului, calităților strălucite de revoluționar, de comunist, contribuție hotăritoare în aplicarea creatoare a învățăturii marxist-leniniste la condițiile specifice ale României, devotiunii cu care militează pentru realizarea idealurilor de pace ale umanității, pentru apărarea cauzei păcii și colaborării între popoare. Partidul, poporul sînt încredințați că realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în înalta funcție de secretar general constituie chezășia supremă a dezvoltării României socialiste, certitudinea realizării înaltelor deziderate politice ale poporului român, garanția bunăstării și fericirii sale, împlinirea nobilelor idealuri ale poporului nostru configurate cu limpezime și cutezanță în documentele ce vor fi supuse dezbaterii Congresului.

O realitate esențială a momentului în care trăim este faptul că în România de astăzi întreg poporul este strîns unit în jurul Partidului Comunist Român, aspirațiile maselor

Cu mîna către culmea-mpurpurată,
Celor ce-au pus în rodul muncii țel,
El secolul de aur îl arată
Și-n fruntea tuturora este el.

E fiul, el, al patriei ce crește
Pe ocina eroilor străbuni;
Simțind, gîndind, luptînd muncitorește,
Din fapte țării împletind cununi.

populare fiind pe deplin concordante cu politica partidului. Marea familie înfrățită a patriei depune un efort armonios și neobosit pentru traducerea în viață a înaltelor țeluri trasate de partid. Crește rolul maselor populare în înfăptuirea programului partidului. Documentul programatic al celui de al XI-lea Congres conține aceste revelatoare îndemnuri : „Trebuie să avem permanent în vedere că înfăptuirea Programului, triumful comunismului în țara noastră, nu pot fi decît rodul activității conștiente a maselor largi populare, al întregului popor. Poporul este cel care va făuri, în concordanță cu năzuințele sale, cea mai dreaptă orînduire din lume, orînduirea comunistă".

Practica o arată, conferințele județene au subliniat-o prin bilanțurile prezentate, că munca entuziastă, conștientă de sine a maselor largi, stă la baza marilor izbînzi obținute, că argumentul cel mai puternic al unei dezvoltări superioare, al construirii unei Românii moderne, eliberată de servitutile trecutului, se află în mobilizarea în continuare a energiei întregului popor. În fața acestor luminoase perspective, în fața acestor noi orizonturi de viață și acțiune, — expresie a aplicării creatoare a marxism-leninismului la condițiile țării noastre, ale valorificării superioare a tradițiilor și experienței proprii — poporul nostru este profund animat de hotărîrea de a milita neobosit pentru traducerea în faptă a cuvîntului partidului.

Oamenilor de cultură, scriitori, artiști, le revin înalte îndatoriri în fața unor asemenea nobile perspective. Scriitorii și artiștii români au fost întotdeauna alături de popor, au sprijinit cu scrisul și fapta lor năzuințele și idealurile acestuia. Ei au fost alături de el în anii luptei pentru independență națională, au fost alături de popor după sîngeroasele represiuni ale revoltelor sociale, s-au aflat umăr la umăr cu poporul atunci cînd acesta avea de înfruntat consecințele unor evenimente nefaste, și mai ales oamenii de artă au fost împreună cu poporul în bătălia pentru marile transformări revoluționare din România anilor de după eliberare, în România care a pornit pe drumul socialismului.

Cu atît mai mult acum cînd poporul se află în fața realizării unor țeluri atît de înalte, locul scriitorilor și artiștilor nu poate fi decît alături de masele largi muncitoare.

Creatorii noștri au reflectat în opera lor efortul poporului român de a-și construi o viață mai demnă, de a pune în practică învățămintele marxism-leninismului, de a realiza o societate a dreptății, a echității sociale. Poeții, romancierii, dramaturgii au surprins în creațiile lor cele mai valoroase chipuri ale oamenilor simpli, ale celor ce au făcut istoria acestor trei decenii, ale celor care prin munca lor, de zi cu zi au asigurat prosperitatea României socialiste.

Creșterea rolului oamenilor muncii în punerea în practică a măreților sarcini cuprinse în istoricul Program ce va fi adoptat la Congres, impune și creatorilor o creștere a capacității de reflectare a realităților României de astăzi, a vieții și activității constructive a oamenilor muncii, a contribuției lor neprecupețite pe toate fronturile construcției socialiste. Eroismul este o coordonată a acestor ani și literaturii îi revine datoria de a vorbi despre ținuta morală a muncitorilor, țăranilor, intelectualilor, despre problemele lor sufletești și spirituale.

Marile trasee de dezvoltare ale României de mîine cer forțe prometeice și idealul prometeic se cuvine a sta înaintea celui ce vorbește despre oamenii acestor zile. Ideal cu atît mai justificat cu cît creatorul, prin lumina pe care o aduce opera sa, se înscrie în traiectul acestui fundamental ideal uman.

Alături de întregul popor român, tînăra generație de scriitori și de oameni de artă, întîmpină cu încredere lucrările Congresului al XI-lea al partidului, convinsă fiind că în cadrul său vor fi adoptate noi și importante hotăriri, teoretice și practice, menite să contribuie la făurirea cu succes a societății socialiste multilateral dezvoltate, la înaintarea României spre comunism.

Stă chezășie consecvența cu care, prin politica sa, partidul a militat și realizat o patrie a demnității și a faptei, o patrie socialistă.

Stă chezășie faptul că, fiind expresia voinței tuturor comuniștilor, a întregului popor, Congresul va realege în fruntea partidului, în înalta funcție de secretar general, pe cel ce s-a distins prin viața și activitatea sa revoluționară, patriotică, drept fiul cel mai de seamă al patriei, pe tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Trăiască Congresul al XI-lea al Partidului !

Luceafărul

Ca snopul cel mai luminos...

Rămîi la tine sus în far de pază
Tu depărtării necuprinse paznic
Ce nu păstrezi pe sama ta vr-o rază
Nici singur să te bucuri nu vrei
praznic

E undeva o insulă, o oază,
Ori numai vis fără trezire groaznic,
Ce dintr-odată se pulverizează
Pe veci de veci în cataclism
năpraznic !

În turnul 'nalt se tot rotește farul
Sub .ori și constelații peste mări
Și țări trecînd cu razele hotarul
Din zări în zări mereu în alte zări.

Și știu că-n veghea fără de repaos
În truda ta nicicînd nu vei uita
Ca snopul cel mai luminos prin haos
Să cadă peste țara mea și-a ta.

M. Beniuc

Umanismul socialist

Milenii de teorie și practică a umanismului în țările continentului nostru au acreditat acest curent de gîndire ca pe un produs specific european.

Într-adevăr, paideia, nobilul și singurul mijloc de educație, moștenit de la greci și perpetuat prin toate etapele istoriei europene permeate de spiritul umanist, a însemnat un mod de formație a ființei omenești, întemeiat pe o viziune despre lume, pe o filosofie. De la Antichitatea greco-latină, cuceririle unei gîndiri raționaliste care a ordonat lumea din afară și pe cea dinăuntru, făcîndu-le inteligibile și dînd omului puterea de a le stăpîni, s-au transmis, din Renaștere mai cu seamă, tuturor popoarelor europene. O inteligență căutătoare, împinsă mereu mai departe de resorturile unei cunoașteri dialectice, o morală rațională solid fundamentată, o voință activă, constructoare, un „simț" social foarte accentuat în sensul aristotelic, au fost cîteva din atributele modelului uman creat de viziunea antropocentrică a umaniștilor, care încercau și o conciliere armonioasă a lumii mici reprezentate de om cu cea mare a universului. Mitul prometeic și mitul faustic au concentrat, printre altele, simburii condiției umane cu toate tările și slăbiciunile sale.

Dar mereu, în orice etapă istorică, umaniștii reprezentau o mină de oameni, un grup de intelectuali strălucitori, formînd în granițele țării lor sau chiar pe deasupra acestora o mică, deși vestită, **republică a literelor** cum o numea Erasm din Rotterdam printre alții. Atingerea țelului de perfecționare a intelectului, de împlinire a personalității pe toate laturile, era rezervată cîtorva doar, acelor care aveau acces la studiul umanităților, al limbii, literaturii și filosofiei greco-latine.

Firește, tradițiile umaniste au făcut mîndria Europei și au stabilit reperele unei necontenite perfecționări a individului. Dar abia secolul XX, cu revoluțiile socialiste care au modificat structural orînduirile sociale, a pus temeliile umanismului ca țel al maselor, al popoarelor întregi. Și întreaga moștenire, atît de densă, atît de prețioasă a mileniilor pline de eforturile unei gîndiri constructive asupra devenirii omului, a intrat, într-adevăr, în patrimoniul **oamenilor**, eliberați de vechile juguri.

Umanismul socialist se înalță pe acele temelii bine construite care au dat zbor liber gîndirii în scopul găsirii acelor direcții necesare ale împlinirii personalității. Dar el este mai mult decît o sumă a tuturor componentelor anterior fixate în vechiul concept de umanism. El adaugă și înnoiește în funcție de schimbările în structura socială (care au determinat și profunde modificări antropo și psihologice) pe de o parte, iar pe de alta în funcție de transformările viziunii științifice asupra lumii în vremea noastră, mai vastă decît aceea geocentrică a lumii vechi.

Eliberarea personalității înseamnă, într-o exprimare metaforică, o eliberare a lui Prometheu din lanțuri, o propulsare a forțelor umane spre cucerirea și transformarea lumii. Omul constructor, dăruit cu o libertate înțelept îngemănată cu necesitatea, își desăvîrșește opera de creație în plină bucurie și lucrează în același timp asupra conștiinței sale, modelînd-o, înnobilînd-o cu cele mai înalte gînduri generate de cultura universală.

Trăind cu adînci rădăcini în trecutul național, aderînd pasionat la opera de construcție a lumii socialiste de azi, omul contemporan își anexează dimensiunea viitorului în care pătrunde cu instrumentele unui optimism măsurat și realist, dobîndit din buna cumpănire a nevoilor și posibilităților.

Desfășurat el însuși armonios în toate registrele individualității sale, omul umanismului socialist este ancorat în istoria patriei printr-o iubire deplină a pămîntului românesc, a realizărilor poporului nostru de la începuturi și pînă azi, dar mai presus de orice a oamenilor celorlalți care edifică împreună cu el lumea viitorului. O solidaritate de fond îl leagă de totalitatea poporului din care face parte, dar și de oamenii lumii întregi pe care vrea să-i cunoască și să-i ajute în propria lor devenire. Conștiință solară, capacitate creatoare, aspirație spre cunoaștere integrală, virtuți exprimînd o viață interioară armonioasă, solidaritate cu poporul său și cu umanitatea, iată cîteva din trăsăturile distinctive ale acelui om nou căruia îi revin înaltele misiuni cuprinse în Programul partidului și care își va crea o largă faimă viitoare prin îndeplinirea lor.

Zoe Dumitrescu-Bușulenga

Partidul

Partidul este o floare a soarelui.
Sîntem noi toți în el. Și eu însumi.

Partidul este o floare de viitor.
Sîntem noi toți în el. În drapele.

Partidul este o floare a lumii.
Sîntem noi toți în el. Altfel nu se
poate.

Partidul este o floare-a florilor.
Fericirea se află în noi înșine.

Ion Bănuță

Dialectica culturii

În toate epocile, marile fenomene de cultură s-au polarizat în jurul unor direcții filozofice, care reprezintă un gen specific de coloană axială a unui timp istoricește determinat. Din antichitate pînă în vremea **Renașterii**, aristotelismul a reprezentat una din sursele filozofice fundamentale, ce a alimentat estetica, poetica și creația literară. De la poetica latină pînă la Castelvetro și Boileau, spiritul aristotelic a plutit pentru numeroase secole de cultură, în vreme ce platonismul a iradiat pe alte căi, pînă la Winckelmann, Shaftesbury, Burke etc.

După ce carteziansmul a devenit zona primordială de emanație a ideilor în epoca de hegemonie a clasicismului francez, implicațiile acestei filozofii raționaliste pot fi găsite pînă la începutul secolului al XVIII-lea în cele mai diverse texte. Doar spiritul scientist al lui Newton și gîndirea empiristă engleză au putut scoate carteziansmul din acel spațiu dominant ce părea că-i fusese rezervat pentru veșnicie. Dar după **«glorioasa revoluție»** din Anglia (1688), în Europa se configura o nouă viziune despre existență și societate, situată sub semnul democrației și al filozofiei experimentale cu o puternică tentă materialistă. Lumea se despărțea de anumite mituri obscure zîmbind pe seama ignoranței sale de altădată și pășea spre noile ținuturi ale științei și filozofiei cu credința că marile idei ale vremii vor ajunge să schimbe fața Europei, dorință care începuse să fie confirmată de era revoluțiilor burgheze, deschisă în 1789. În epoca luminilor însăși imaginea filozofului apare într-o nouă ipostază. El nu mai rămîne doar un teoretician izolat între seducătoarele tomuri ale bibliotecii, ci coboară în arenă ca un tribun a cărui vocație este luminarea oamenilor și îndrumarea lor spre alte idealuri de viață.

Cu Rousseau, Voltaire, Diderot, Lessing, Herder, filozoful a încetat să mai fie doar un teoretician, devenind un cetățean al lumii pe care dorește să o schimbe prin înseși condițiile sale fundamentale. Și dacă această epocă culturală a fost considerată pe bună dreptate ca un secol al filozofiei, faptul se datorește audienței unui mod revoluționar de gîndire, menit să schimbe însăși condiția de viață a oamenilor.

Dar nu este mai puțin adevărat că în acest secol în care se discută atît despre prezent, cît și despre dimensiunile viitorului, nici filozofia teoretică, nici cea practică nu ieșiseră încă din

Romul Munteanu

Continuare în pag. a 8-a

Acum și-ntotdeauna

E dat o viață numai să avem
și-o patrie ce pe pămînt e una.
Ca ea să strălucească-n pisc suprem
cu glas de aur o slăvește struna.
Noi viața pentru ea oricînd ne-o dăm
acum, și-apururea și-ntotdeauna !

O inimă și un partid avem.
Într-însul inimile noastre-s : una.
Stindardul lui e-al adevărului suprem
pe care nu-l doboară nici furtuna.
Văpaia-i din mătase-i sărutăm
acum, și-apururea și-ntotdeauna !

Pe cel mai bun în frunte îl avem.
Simțirea noastră cu a lui e una.
Partidule, în zborul tău suprem,
cu el în lupte năzuim Comuna
și douăzeci de milioane îl urmăm
acum, și-apururea și-ntotdeauna !

Victor Tulbure

OMAGIU PARTIDULUI, OMAGIU CONGRESULUI

— Scriitori tineri despre Țara de mîine —

Semnează : Ioan Alexandru, Dinu Adam, Vasile Băran, Voicu Bugariu, Dinu Flămînd, Matei Gavril, Gheorghe Istrate, Doina Uricariu.

(pagina a 7-a)

ÎN ACEST NUMĂR : DUMITRU MICU, NICOLAE BALOTĂ, NICOLAE CIOBANU, D. PĂCURARIU DESPRE **UMANISMUL LITERATURII** ● CRONICA LITERARĂ : „REPETABILA POVARĂ" DE ADRIAN PĂUNESCU ● ATELIER LITERAR DE GEO DUMITRESCU ● **TREPTELE SINTEZEI NECESARE** DE POMPILIU MARCEA ● CRONICA CENACLULUI „LUCEAFĂRUL"

cronica literară

Adrian Păunescu: Repetabila povară

Comoditatea simplifică adesea profilul artistic al unui creator. Unul din cazuri este Adrian Păunescu al cărui ultim volum Istoria unei secunde a înlăturat pentru mulți poezia lui anterioară fixîndu-l doar la formula poetului politic. Repetabila povară ne indică în Adrian Păunescu însă nu doar pe poetul activismului social ci și pe cel din Fîntîna somnambulă al cărui larg registru de preocupări îl aflăm și în noua carte. În această simplificare se ascunde însă o observație exactă. În peisajul actual al poeziei Adrian Păunescu este singular prin dorința de a impune literaturii un patos extraordinar prin încercarea de a face poezia să participe la durerile și bucuriile colective. Poetul e o natură luptătoare, este stăpînit de o înaltă aspirație și se adresează mulțimii încercînd să galvanizeze conștiințele. Scena pe care evoluează el este „veacul" și dorința lui e să-i denunțe bolile și primejdiile. Eugen Simion îl numea pe Adrian Păunescu un „atlet al neliniștii" și nu greșea. Poeziile au în majoritatea cazurilor un punct obscur sau o întorsătură neașteptată care produce neliniștea. De altfel Adrian Păunescu, fiu spiritual al lui Miron Radu Paraschivescu (căruia-i închină un patetic Bocet: „Și va să zică astăzi plouă / ca pe o șiră de coceni / peste Miron Paraschivescu / În cimitirul din Văleni.") a învățat de la acesta că poezia trebuie să ardă, să șocheze, să dea vertij, să zguduie inerțiile: „Prietenul meu mi-a spus / fii atent, fii atent / În zadar vrei tu să scrii pasteluri, / tu ești pierdut pentru gratuitate, / tu vei spune cuvinte / și pe gură îți vor ieși amenințări, / tu vei semăna griu / și boabele vor exploda ca niște grenade. // Am ieșit la semănat și cîmpul bubuia." (Boabele ca niște grenade). Versurile lui ne trimit adesea la poezia lui Octavian Goga sau pomenitul Miron Radu Paraschivescu și poetul chiar gîndește în vecinătatea lor. Frecvent la Adrian Păunescu este cîntat Oltul: „Oltule, să strig îmi vine: / de la tine pîn-la tine! // Oltule și Oltule, / rolul tău este să treci, / fîntîna fîntînilor, / luminînd în veci de veci." (Oltule) Altă poezie este fără îndoială o replică la celebra poezie a lui Octavian Goga: „Nu! Urgia tutelară / a acestui veac nu face / gura mea să strige-n pace: / ne mutăm în altă țară. / Vom striga a doua oară: / ne mutăm la noi în țară. / De făcut atîta este / să zidim această țară, / pîn-la munții ei și peste, / prin urgia tutelară / a acestui veac cînd iar / se dă foc, se smulg căpestre". (Curgi). Ca orice poet al patosului colectiv, Adrian Păunescu e un poet al insurecției sufletești. Marile figuri ale insurecției naționale sînt prezente în poezia lui. Avram Iancu este în A trecut azi noapte un duh mesianic, un simbol al viitoarelor revolte: „Ca un dulce tropot o stafie cal, / Stă a înșeuare la mormînt de domn, / A trecut azi-noapte Iancu prin Ardeal / Și-a trezit gravidele din somn. // Și le-a dat putere pentru rodnic plîns, / Și le-a spus ce fel de fii să nască, / Spre a avea un vrednic neam pentru răspuns / Muma noastră, Țara românească". Mihai Viteazul e invocat într-o dramatică împrejurare: „Roua cînd a venit, a venit ca o armată, / Vîntul cînd a bătut, a bătut ca un avertisment, / Murmuram: nu mai e nimic de făcut. Și-am sacrificat, caii. / Pe munți ningea cu sînge, violent. // Cine-a mai rămas viu plîngea, / Morții rîdeau prin somn. / Pe Munții Carpați sîngele se ridica / Să țină subsuoara preatinărului domn." (Mihai Viteazul încercuit). Scena de predilecție a poetului tribun rămîne însă „veacul" ale cărui „bube" și „boli" el le „latră" „Și ce frumos latru / formulele de avertisment ale veacului..." (Ciinele) Poetul vede „infernul" și deschide gura pentru a ni-l povesti și a ne feri de el. Îmburghezirea, inerția, asprimea unui veac mecanizat și automatizat îi zmulg antologice strigăte de alarmă. (Deocamdată nu). Ca un veritabil poet al activismului social Adrian Păunescu cheamă la acțiune: „Vă chem să curățăm acest pămînt / de smocurile-mburghezirii spine, / fiindcă de nu, ei numai ar rămîne, noi am dispare în neant, plîngînd". Memorabilă este Răscoala: „Acel țăran mi-a apăsat pe clanță, / credeam că fuge de bătaia ploii, / dar el în casă mi-a intrat cu boii / și cu un plug băgîndu-l în faianță // a început ca pe un cîmp să are, / scrișnind cu os și plug în alba piatră, / casa părea că schiaună și latră, / el parcă săvîrșea o-nmormîntare. // Pe urmă atelajul și țăranul, / pereții despicîndu-i, au luat cale / cu dîre străvezii pe zidul moale, / și mi-au arat dulapul și tavanul. // Și mi-au arat figura, talpa, brîul / căutînd loc. Să-nsămînțeze griul". Dedicată lui Marin Preda și universului rural este poema Caii: „Veniră caii să ne spună, ne spuseră și nu-i crezurăm, / veniră caii să-ngenunche, îngenuncheară, nu-i crezurăm, / jurînd, sacrificară mînjii și nici atuncea nu-i crezurăm, / veniră caii din morminte de cai, plîngînd, și nu-i crezurăm, / se smulseră din monumente, spunîndu-se și nu-i crezurăm..." Ieremiadele lucide se amestecă cu energice chemări la faptă, cu optimiste îndemnuri ca în această poezie numită Masa noastră: „Să nu ne molipsim de bolile veacului, / Noi sîntem tineri și avem multe de făcut în această zi, / Într-un timp numai ritm, într-un grabnic deceniu, / Scleroza acestui popor n-are de unde veni. // Nu, nu! Să nu ne amăgim cu vorbe, să nu ne mințim, / Ceasul cel mai fericit n-a venit, nici n-avea cînd să vină, / Povîrnișul din fața casei noastre e încă fertil, / Noi mai avem ce aștepta de la lumină".

Poemele curg sonor, patetic, voluntar într-o rostogolire adesea torențială care nu se mai interesează de fluența asocierilor, de controlul cuvintelor. Nu un poet al cuvintelor este Adrian Păunescu ci al marilor tensiuni și al marilor aspirații. Cu toate acestea poezia lui nu are doar aceste coarde. Foarte puternic rămîne bacovianismul acestei poezii care nu pare totuși a avea nici o legătură cu surdina ori cu intimele spaime ale sufletului. Obsesiile și anxiile bacoviene trăiesc însă în poezia lui Adrian Păunescu o experiență cu totul nouă „Eu cînt la o vioară care doare, (zice Adrian Păunescu) / Eu cînt la un pian bolnav de ciumă, / Cu voioșie și cu disperare / Eu cînt un cîntec care mă consumă". (Anomalii) Poetul rîde în „lumea goală", vede „infernale balete", el simte mai ales ploaia și ninsoarea așa cum le simțise și Bacovia, numai că o spune cu alt sunet. În așezările înecate-n ploi se petrec lucruri pe care Bacovia nu le văzuse: „Toți tac, e-o înțelegere pesemne, / Miroase în oraș a plumb și-a seu". (Recentul Galileu) Proporțiile mai ales sînt altele: „De-atîta ploaie, parcă milenară, / Se umflă ușa brusc, peste țîțînă, / E un potop mărunt, care îngînă / Potopul întîmplat întîia oară, // Într-un local luxos, cu trei orchestre, / Au putrezit viorile, de aburi, / Iar rochii de mirese în dulapuri, / Țepene stau ca niște moi căpestre. // Dar eu, acum, nu-i spun urechii tale, / Cuvinte despre apă, aburi, ceață. / Eu plîng bolnav, de-atîta rău de viață / Deci scrie ploaie, dar citește jale". (Scrie ploaie, citește jale) Hipnoticul balet bacovian, „lunecau baletistele albe", este în viziunea lui Adrian Păunescu infernal, macabru: „era un infernal balet, / o regrupare de culoare, / lumina se stingea încet / avertizîndu-ne că moare; copacii cloncăneau cu jind / un cor nervos de spovedanii / și casa se-nvîrtea mugind / în jurul unei axe stranii" (Fîlfîitul) Acest curios bacovianism ne dă indicații despre felul particular de a fi și a simți al lui Adrian Păunescu. Plantat de multe ori într-un decor tipic bacovian, bîntuit de multe ori de aceleași obsesii poetul introduce în registrul bacovian note și accente noi, violetîndu-l sau metamorfozîndu-l. Iată o altă bacoviană mai aproape de spiritul lui Bacovia: „Aud cum ploaia ne îneacă, / Văd lumile așa cum sînt, / Cum intră sabia în teacă / Și luminările-n pămînt. // Prin arborii ce mai există / Am auzit un ferăstrău / Și-un foc tîrziu, sub ploaia tristă, / Plîngea la căpătîiul tău". (Luminări de pămînt) În aceste poezii a căror adresă e alta decît insurecționardele poeme de largă audiență, versul curge mai controlat, mai melodic, limba e alta, orchestra nu mai emite odată din toate instrumentele. Poate că poeziile care dau seamă cel mai bine despre puterea și suplețea talentului lui Adrian Păunescu sînt cele de dragoste cuprinse în ciclul Blestemul meu de-a te iubi. Gingășia și violența se amestecă în aceste poezii în care nu o dată suflă uraganul unei pasiuni devastatoare. Suferința ia proporții de tragedie și versurile curg despletit, mînate de o forță delirantă și purificatoare: „Nici o secundă de pace, nici o secundă de-ncredere, / gelos, furtunos, obosit, / căpătuiala distrusă, cu voia, / în arenă plîngînd pentru tîrfe, / în singurătatea cenușă de psalmi, / în temelia osului măcinat, / chiar înghețat pe care bocăniți, / copcă mi-e gura pentru pescarii / noului val, / plîngeți, lătrați, nici o secundă / de pace, de încredere. // Gelozia e religia mea, / sînt făcut din bănuieli, urlu grosolan / la propria-mi umbră păscută / de calul meu, mamă, te urăsc pentru că te-ai iubit / cu tata, chiar dacă / numai așa a fost posibilă nașterea mea, / gelos, absurd, mincind zăvorul, / lingînd sarea din lacrima iepurelui, / irla – poma – si / Măria ta întunericule, / Sfinte Othello, iată-mi corabia". (Gîtul). Spovedanie este un amplu și discursiv poem cumulînd misoginia poemelor lui Eminescu și Beniuc laolaltă. Deși încrîncenarea, dramatismul străbat cu precădere, acestor poezii de dragoste nu lipsește suavitatea: „Iubito, pe prispă ți-am pus / O floare din lumea de sus, / O floare din insula Marte, / O floare a căilor moarte. // Ea are petalele lungi, / Suflînd ai să poți să le smulgi, / Iubito, eu flori nu prea știu, / Sînt un grădinar damblagiu. // Nu știu – trandafir, liliac / Pe toate ca tine le fac, / Pe toate le-aduc la un fel. / Lalea, trandafir, ghiocel. // O floare a vieții vecine / Și care miroase ca tine, / Iubito, pe prispă tu ai / o Floare din insula Rai". (Aceeași floare) Antologică și definitorie pentru poezia de dragoste a lui Adrian Păunescu ni se pare Coș fără flori: „Ți-am adus / acest coș, / despre care / nu pot să spun / că e cu flori / pentru că / acesta, iubito, / nu e / și nu pare / un coș cu flori // Acesta e un coș / cu oasele mele, / zdrobite de țărmul / spre care / înaintăm. // Dacă poți, / și ai timp / și răbdare / încearcă s-așezi / aceste oase în ordine, / și vezi / ce se mai poate / alege din ele. // Ți-am adus / în dar / acest coș / plin cu / oasele mele. // Te-aș fi putut minți / încă un an / că sînt viu / și că-ți aduc / flori / în coșul acesta. // Cînd ai timp / și răbdare / descurcă puțin / albul neant / din coșul pe care / ți l-am lăsat / în dreptul ușii". Acest ciclu de poezii de dragoste ca și bacovianismul mai decantat decît în fîntîna somnambulă ne arată că poezia lui Adrian Păunescu nu este numai o orchestră care cîntă simultan din toate instrumentele. Repetabila povară are nu numai rostul să evidențieze superioritatea volumului de față, cea mai bună dintre cărțile poetului, ci și că Adrian Păunescu nu este prizonierul unei singure formule, al unui singur ton, al unui singur registru. Forța poeziei lui are adîncime, iar adîncimea finețe.

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

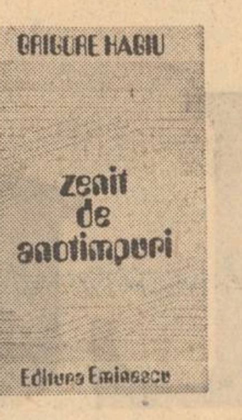

Gravitație blîndă

Încă din volumul **De dragoste de țară** (Premiul Uniunii Scriitorilor, 1967), critica literară a găsit în poezia lui Grigore Hagiu o **blîndețe organică**, cum o numea cineva. **Zenit de anotimpuri**, Editura Eminescu, reconfirmă cu o intensitate sporită această caracteristică a liricii lui Grigore Hagiu. Inteligența artistică a poetului se manifestă aici mai ales prin înțelepciunea domoală a actului poetic. Starea tutelară a acestor poeziei este, fără îndoială, **claruldecuget**, cum scrie poetul. El, **claruldecuget**, este simțit de poet ca un adevărat izvor, principala obîrșie spirituală a noastră. Și asta nu numai în poezii de inspirație patriotică — **Anotimp de Dunăre, Duh de datină, Cîntați de-o pasăre albastră, Statornicie** etc. — ci și în numeroasele și întinsele reverii, cum ar fi aceasta din care vom cita în continuare și unde starea pe care o numeam tutelară pentru acest volum pare a fi singura capabilă să aducă o concordanță între noi și elementele universului nostru: **„zăpada prevestită-n versuri / s-a-ntîmplat / binevenită fii tu / reverie / nicicînd n-au fost pe lume / și în suflet / mai multe și frumoase potriviri / a inimii cu cîmpul / a cîmpului cu zarea / a zării cu imensul angrenaj stelar"**. Revendicîndu-se dintr-o obîrșie domoală (**„la obîrșii de inimi / de pe buzele mumelor / domol / domol mai adună în piept / o gură de tei înflorit"**), iubitor al liniștii, văzută ca mediu ideal pentru rodire (**„se-adună sîngele la cald / se o-crotește-n taină / și lucrurile parcă s-au unit / din trecerea / lentoarea toamnei să învețe / o toamnă mult mai gravă / și miraculoasă / prin aerul de os de fluier / nedureros alcătuindu-se / rodirea"**), poetul se teme de orice „accident" ce ar putea tulbura acest statu quo al stării de echilibru (**„trasă cu linia / sevă scăzută egal în tulpini / și liniștea netezește cîmpia / și pe mîna încet strecurată / printre frunzele verii / sfîrîie stropii de ploaie-o ceramică arsă / numai / de nu ar trăzni / pe lanțul dintre coarnele boilor"**). De aceea, Grigore Hagiu dă poeziilor sale din acest volum un ritm lent — **lentoare** este unul din cuvintele folosite de el cu mare frecvență — menit parcă să protejeze limpezimea la care aspiră versurile sale. Dar nu este vorba de o lenevie a frazării în care poezia să lîncezească, să băltească — deși monotonia volumului se face simțită în unele momente ale lecturii — ci de un fel de distilare prelungită a esențelor pînă în ipostazele în care substanțele capătă noi însușiri, cum ar fi, de pildă, marmora, care nu mai este rece, ci are **o mireasmă** ce-i sugerează poetului secvența imediat următoare **„iată-ne chipu-oglindit peste vastele arii / sufletul lin desfăcut din coaja cuvîntului / dacă sîntem și rămînem / îndoiește lauda spusă și-acum tuturor"**. Seninătatea care domnește în acest volum este generată de o continuă transfuzie la care este parcă supus poetul, care primește în alcătuirea sa un sînge mai tare, sîngele naturii: **„și cad în somn / și-s doborît de tainica lucrare / și-n sîngele meu cade / un sînge mai puternic / și mai mare"**. Și pentru că am amintit de natură, trebuie să spunem că ea este înțeleasă, simțită de poet ca o comuniune organică. Așa se explică, dar nu numai așa, că într-o splendidă poezie ca **Fantoma pomului de șes** Grigore Hagiu indică drept barometru cel mai sensibil al sufletului său, natura: **„aș putea să știu / în ce oră sîntem / după cît au scoborît dealul / în aerul / nefiresc de clar / turmele de oi / aș putea să știu / în ce veac sîntem / după bubuitura / picăturii de apă / lăsată de-o frunză / pe bazaltul întunecat"**. În mod firesc, de aici nu putem participa la cunoscuta imagine a **caruselului anotimpurilor** care devine o senină și blîndă trecere, distilare dintr-un anotimp în același, dar mai mare, mai plin, mai limpezit. Lucrul este valabil atît pentru anotimpurile naturii, cît și pentru cele ale sufletului: **„tu anotimp de suflet lasă / distanța necesară între clipe / noi vrem să știm cum ne alegem / mai lin mai drept / mai fără de povară / și ne-mplinim fără întoarceri / strălimpede născuți din cugetare / cum rotunjimea toamnei trece /în rotunjimea unei toamne / mult mai mare"**.

Așadar, titlul volumului vrea să însemne că: numai de la punctul cel mai înalt, Zenitul, unde se întîlnesc esențele anotimpurilor putem auzi sunetul mecanismului universal, spațiul în care orice explozie este, încet, încet, stinsă de liniștea, poate uitucă, a stelelor: **„o stea făcută numai din cocori / a explodat departe-n univers / și marginile ei / abia acum ne-ajung / aripă-nceată / aproape fără scrum" (Cu fața spre stele).**

Dorin Tudoran

proză

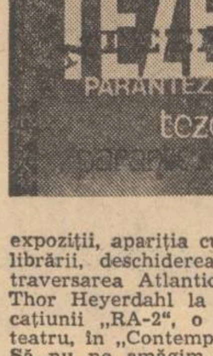

Publicistica militantă

Scriitorul adevărat, marcat nu numai de o înaltă conștiință profesională, ci și de o intim asumată responsabilitate civică, a fost — atunci cînd împrejurările i-au permis — și un publicist strălucit. Sensibil la toate mesajele vremii sale, el regăsea în gazetărie tribuna cea mai promptă, cea mai directă și cea mai eficace pentru un dialog viu, imediat, cu actualitatea. Adesea, articolul de ziar echivala cu o cotidiană ieșire în **agora**. Eminescu, Caragiale, Arghezi, Sadoveanu, Călinescu, Bogza ori Stancu, Camil Petrescu, Ion Vinea ori N. D. Cocea au oficiat — cu căldură sau, după caz, cu o sfîntă mînie — în acest templu al modelării conștiințelor. Din emulație față de ilustre modele și, fără îndoială, dintr-un imbold propriu, mărturisit, izvorăște și jurnalistica lui **Aurel Baranga** parțial strînsă, nu de mult, la Editura Eminescu, într-un volum intitulat „TEZE ȘI PARANTEZE".

Într-un interesant **„Argument"**, autorul avertizează (cu modestie) că nu nutrește nici un fel de orgolii cu privire la eternitatea acestor pagini. Caracterul lor efemer, sugerat și prin lipsa de preocupare a scriitorului pentru structura internă a cărții (articolele sînt reproduse potrivit criteriului cronologic, al apariției lor, între 1970 și 1973, în diverse ziare și reviste), devine vizibil, de altfel, într-o bună parte a „timbrelor" incluse în sumar. Pretextul rămîne, uneori, strict databil: un concurs de poezie dedicat tinerilor, încheierea cutărei ediții a campionatului național de fotbal, vizita doctorului Barnard la București, o aniversare, vernisajul unei expoziții, apariția cutărui volum în librării, deschiderea anului școlar, traversarea Atlanticului de către Thor Heyerdahl la bordul ambarcațiunii „RA-2", o anchetă despre teatru, în „Contemporanul" ș.a.m.d. Să nu ne amăgim, totuși — dacă nu „orgoliul", atunci cel puțin **intenția** unei planări de mai lungă durată, în jurul acestor fapte diverse perisabile, tot există în interiorul „parantezelor" lui Aurel Baranga. Prin ricoșeu previzibil — oricum, însă, fericit — gazetarul trece, adesea, dincolo de **consemnarea** evenimentului, către **semnificațiile** lui ascunse. Izbînda lui Thor Heyerdahl nu se ivește, din „interpretările" lui Baranga, ca o performanță sportivă sau ca o curiozitate sublimă, dar inutilă, ci ca o glorie a OMULUI de totdeauna și ca o invitație la modestie adresată lui **homo tehnicus**. Sau, cel puțin, mașinii create de acesta. În Christian Barnard, nu se descifrează însemnele vedetei și celebrității, ci SPERANȚA că omul va putea, dacă nu să stîrpească, măcar să intimideze și să alunge, pentru o vreme, moartea. Din păcate, alteori, efemeridele autorului nu ating zonele meditației profunde, tulburătoare, menținîndu-se în limitele unui inteligent, dar facil joc de cuvinte (**„Sport"**), mărturisesc **o** iritare excesivă, nejustificată cînd pledează pentru valoarea deosebită a dramaturgiei contemporane (**„O discuție"**) sau excelența creației lui Eugen Frunză (**„Poetul tribun"**). Ca mulți scriitori și ca majoritatea „umoriștilor", Aurel Baranga nu ezită, în tabletele sale acide, să tragă, cu netăgăduit talent și cu vizibilă voluptate, în țintele din care pare să transpară profiluri caricaturizate de critici. Desigur, autorul indică năravuri (suficiență, incomprehensiune, servilism sau agresivitate și, mai ales, lipsă de obiectivitate în aprecieri), dar demersul satiric se menține în zona generalităților vagi. Cînd adoptă el însuși masca criticii, însă, comentînd cutare carte sau cutare autor, ai surpriza să constați cum frazele judicioase coexistă cu cele de complezență, tonul urban devine, pe alocuri, de o clemență excesivă, „milos", apologetic și nivelator. Semnalăm, însă, la acest scriitor din generația „matură", unele dintre cele mai calde și mai probe evocări ale adolescenței poetice (N. Labiș, Al. Robot), precum și elogiul distins adresat criticii tinere (**„Despre critică"**).

Dacă vrem, însă, să atingem miezul incandescent al publicisticii lui Baranga, va trebui să lăsăm privirile să zăbovească asupra acelor schițe de moravuri, acelor „monografii" de cusururi, atitudini și apucături certate cu legile politeții și ale bunului simț, acelor scenete în rama cărora evoluează, sub reflectorul lucid și sarcastic al autorului, anumite maladii ale vieții sociale, anumite vicii care par să se agraveze, la anumiți indivizi, odată cu ascensiunea pe scara ierarhiei sociale. Evident, dramaturgul Aurel Baranga, orice postură ar adopta, rămîne un „moralist", iar tabletele sale sînt, de cele mai multe ori, fabule în travesti sau „caractere" cu semn întors. Personajele sale, în asemenea situații, manifestă o remarcabilă lipsă de personalitate, ele împrumutînd pulsul „moral" al scaunului pe care-l ocupă. Cu o ironie neîmblînzită, cu o vervă cuceritoare, autorul conturează o pitorească, dar deloc inofensivă faună umană (birocratul, nepăsătorul, lașul, prostul, leneșul, procesomanul, zbirul, parvenitul) ori, mimînd un stil didactic, de manual, alcătuiește un sumar, inteligent și, desigur, parodic manual de năravuri, cu definiții-farsă și extaze ipocrite, din care, în schimb, **atitudinea** autorului — biciuitoare — transpare fără echivoc.

Mai teatrală, fără accentele profetice ale lui Bogza, publicistica lui Aurel Baranga oferă imaginea agreabilă a unui spectacol polemic, regizat de un moralist.

Nicolae Baltag

critică

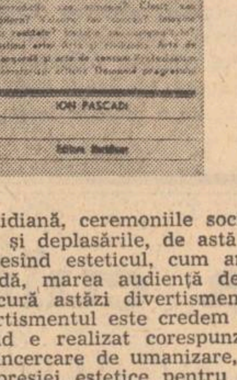

Eseu și eseistică

Un eseu de factură jurnalistică despre destinul contemporan al artei tipărește Ion Pascadi în colecția „Prospecțiuni estetice" a Editurii Meridiane — „Destinul contemporan al artei" —, asociindu-se în acest mod foarte numeroaselor comentarii consacrate acestui subiect, cu atîta rezonanță în vremurile noastre. Dar, iată, mai bine formulată, cu înseși cuvintele autorului, tema de fapt de pe care decolează eseul: „Nu vom vorbi, deci, despre moartea artei, ci despre înfățișările ei noi, și nici nu le vom opune pe acestea celor tradiționale pentru că de cele mai multe ori ele nu pot fi comparate sau ierarhizate, după cum nu poți aduna mere cu pere". Ceea ce-și propune Ion Pascadi e, prin urmare, o încercare de a trece în revistă fenomenele care condiționează atît creația cît și receptarea artistică, cu alte vorbe o radiografie a prezentului artei și a contextului social și cultural în care se integrează formele ei de manifestare actuale. Astfel, un prim capitol („Omul la răspîntie"), la granița problemelor de ordin strict estetic, analizează modificările naturii umane operate de civilizația secolului nostru, discutînd atît faptele de semnificație sociologică (întoarcerea la natură, nevoia de eroi, viața cotidiană, ceremoniile sociale etc.), cît și deplasările, de astă dată interesînd esteticul, cum ar fi, de pildă, marea audiență de care se bucură astăzi divertismentul („Divertismentul este credem — atunci cînd e realizat corespunzător — o încercare de umanizare, folosirea expresiei estetice pentru exprimarea nemijlocită a atitudinii față de viață sau chiar practicarea ei"). Al doilea capitol al eseului constată dispunerea dihotomică a lumii estetice contemporane, observînd paralelismul unor fenomene care privesc și creația și receptarea (profesionism — amatorism artistic, artă cultă — artă populară, avangarda — arta de consum, seria — unicatul, modele — modelul), militînd pentru „înțelegerea acestor realități estetice nu antinomic (sau-sau), ci în coexistența lor (și-și)". Discutarea raporturilor complexe dintre artă și ceea ce Ion Pascadi numește „imperiul științei și al tehnicii", ca și plasarea artei în scara de valori, contextuală, a epocii noastre, cu specifica ei coexistență de autentic și fals constituie materia celorlalte două capitole, pentru ca în următoarele să ni se prezinte statutul actual al unor genuri și posibilitățile lor de existență („Drumurile artei"), după cum și treptele estetice ale atitudinii umane față de artă („Înțelegerea artei"). Ultimul capitol expune într-un mod „optativ" cîteva cupluri de categorii reprezentative pentru conștiința omului contemporan, întregul eseu încheindu-se nu „cu concluzii sau previziuni certe privind viitorul artei", dar cu următoarea, sigură, convingere: „Am înțeles totuși cîteva lucruri: soarta artei nu poate fi concepută în afara istoriei și izolat de societate, mai mult chiar, sîntem obligați să luăm în considerație nenumărate fapte și situații care la prima vedere sînt departe de a avea vreo legătură cu arta. Observarea stărilor de fapt nu ne-a tocit spiritul critic, dar ne-a domolit impulsurile speculative care ne cuprindeau din cînd în cînd".

S-a înțeles, sper, din acest rezumat că Ion Pascadi își propune să atace o multitudine de aspecte, și nu din cele mai simple, ale statutului contemporan al artei, lucru care nu întîrzie să se repercuteze, firește, atît asupra originalității punctelor de vedere, cît și asupra tensiunii intelectuale propriu-zise a subiectelor enunțate într-atît de ambițios. Atunci cînd am definit lucrarea drept un eseu de factură jurnalistică, am avut în intenție tocmai reliefarea acestei laturi, de popularizare a unor fenomene cu care e confruntată arta modernă și înțelegerea ei. Deși nu mai trebuie insistat asupra stringenței unor teme aflate în discuție ceea ce lipsește acestui eseu e însăși factura deschisă, polemică și incitantă, într-un cuvînt desfășurarea încărcată de aplomb a ideilor. Eseul respiră, paradoxal față de subiectul său, un nu știu ce aer de „inactualitate", de neimplicare, cu toate că autorul se străduiește și să convingă, și să facă dovada minuirii unui lăudabil bun simț. Chiar problemele prezentate se îndepărtează de noi în loc să se apropie. Morala e simplă: îndrăzneala ideilor atrage după sine și capacitatea de reverberație a tonului.

Dan Cristea

prezențe

Cunună de lauri Partidului

● Luna noiembrie a acestui an a însemnat și în viața Uniunii și asociațiilor scriitorilor, ca și în viața întregului popor, o lună a recoltelor bogate. Pentru scriitori, Congresul al XI-lea al Partidului Comunist Român înseamnă începutul unei noi etape de dăruire, de exprimare a adeziunii profunde față de linia fermă a politicii partidului nostru.

În această lună, Uniunea Scriitorilor, Asociația Scriitorilor din București și celelalte asociații din țară, în colaborare cu Comitetele municipale de partid, cu Comitetele municipale U.T.C. și cu sprijinul Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist, cu participarea activă a revistelor literare „Luceafărul", „România literară", „Tribuna", „Steaua", „Convorbiri literare", „Transilvania", „Orizont" etc., au organizat o serie de șezători literare, întîlniri ale scriitorilor cu cititorii, festivaluri, simpozioane, care au avut drept scop propagarea directă a noii culturi socialiste, a celor mai recente creații poetice dedicate realizărilor mărețe ale României Socialiste în rîndurile maselor de cititori de toate categoriile sociale.

Dacă amintim Șezătoarea literară de la Brăila, transmisă la televiziune, Primul simpozion și festival de poezie patriotică românească la Cîmpulung-Muscel, Luna culturii bucureștene, în cadrul căreia au avut loc nu mai puțin de douăsprezece întîlniri cu cititorii la bibliotecile municipale, Festivalurile de poezie de la Craiova, Sibiu și Turnu-Severin, Prima consfătuire a cercurilor literare din Capitală, concursurile de poezie patriotică și reportaje, ca și zecile de întîlniri ale scriitorilor cu cititorii, în diferite localități și orașe din țară, precum și faptul că la toate acestea au participat majoritatea scriitorilor, aproape toți poeții contemporani, ajungem la concluzia certă că scriitorii României Socialiste participă cu toată ființa lor la programul de dezvoltare multilaterală a societății socialiste în patria noastră, contribuind, prin mijloace specifice actului de creație artistică, din plin, la înaintarea spre comunism a țării.

Dacă-i cităm aici, încă o dată, pe poeții care au răspuns cu fervoare acțiunilor de întîmpinare și de omagiere a celui de-al XI-lea Congres și anume pe Ioan Alexandru, Teodor Balș, Ion Bănuță, Maria Banuș, Vlaicu Bîrna, Mihai Beniuc, Franz Bulhardt, Radu Cârneci, Ben Corlaciu, Dumitru Corbea, Mihai Cruceanu, Ion Crînguleanu, Dan Deșliu, Ștefan Augustin Doinaș, Nicolae Dragoș, Eugen Frunză, Matei Gavril, Mihai Gavril, Valeriu Gorunescu, Traian Iancu, Dumitru M. Ion, Eugen Jebeleanu, Ion Sofia Manolescu, Mircea Micu, Constantin Nisipeanu, Gheorghe Pituț, Ștefan Popescu, Veronica Porumbacu, Klaus Stephani, Victor Tulbure, Dan Verona, Dragoș Vicol, Violeta Zamfirescu și încă foarte mulți alții, o facem cu sentimentul că relevăm o contribuție literară la omagiul pe care țara întreagă l-a adus Congresului.

● Asociația Scriitorilor din București a organizat la Liceul „N. Bălcescu" din capitală un festival de poezie patriotică. În fața unui mare număr de elevi au citit din lucrările lor: Valeriu Bucuroiu, Dan Deșliu, Mircea Dinescu, Petre Ghelmez, Mircea Micu, Fănuș Neagu, Gheorghe Pituț, Nichita Stănescu.

● La Casa scriitorilor „Mihail Sadoveanu" au avut loc, în zilele de 13 și respectiv 20 noiembrie a.c. ședința secțiilor de poezie și dramaturgie ale Asociației scriitorilor din București, conduse de secretarii birourilor de secție. Ștefan Aug. Doinaș și Mihnea Gheorghiu. Au fost discutate documentele Congresului al XI-lea al P.C.R. și sarcinile ce revin scriitorilor în lumina acestor documente. Au luat parte la discuții: Ștefan Aug. Doinaș, Dan Deșliu, Petre Strihan, Constantin Chiorалia, Aurelian Chivu, Ileana Mălăncioiu, Vlaicu Bîrna, Mircea Dinescu și Barbu Solacolu, la poezie și Mihnea Gheorghiu, Mihai Neagu Basarab, Leonida Teodorescu, Mihai Davidoglu, Valeriu Râpeanu, Paul Cornel Chitic, Nicușor Constantinescu, Ion Zamfirescu, Iosif Naghiu Radu Dumitru, Th. Mănescu și Paul Everac, la dramaturgie.

● Sub genericul „Flamuri pentru partid", la Curtea de Argeș au avut loc, în ziua de 20 noiembrie a.c., două întîlniri ale scriitorilor cu cititorii; la liceul „Vlaicu Vodă" și la Liceul industrial pentru prelucrarea lemnului din această localitate, au vorbit și au citit din creația lor: Nicolae Velea, Dumitru M. Ion, Dinu Flămând, Doina Uricariu, Carolina Ilica, Titus Vijeu și Matei Gavril.

Cenaclul „Victor Iliu"

O nouă generație de regizori, operatori, scenariști, actori, monteuri, compozitori, scenografi, critici și istorici de film, este în sfîrșit recunoscută și integrată oficial în cadrul Asociației cineaștilor. Fiecare generație de artiști visează și speră să marcheze răsunător intrarea ei în viața culturală a țării, să revoluționeze și să deschidă porțile spre zonele încă neexplorate ale creației. Fără un program comun însă, lucrul nu este posibil. Dealtfel, s-a spus de atîtea ori că dacă cinematografia românească, rămasă în urma teatrului sau a artelor plastice, n-a izbutit să lanseze o „școală", aceasta s-a datorat și absenței unei solidarități estetice a realizatorilor, a unui front comun în afirmarea acelorași principii și puncte de vedere. Era deci firesc, ca aflați pe băncile studenției exact în perioada cînd presa se întreba de ce nu avem o școală națională de film, viitorii cineaști să năzuiască în adîncul sufletului lor să poată fi ei aceia care să ajungă la consensul miraculos, zămislitor de noi valuri și curente. Cu atît mai mult cu cît grava criză mondială a artei filmului impune căutarea urgentă a unor noi formule.

Înființarea Cenaclului, din inițiativa entuziastă a unui grup de regizori și operatori, înseamnă așadar pentru generația noastră primul pas spre împlinirea unor vise. El își propune să fie o tribună de dezbatere la care să participe și reprezentanți ai altor arte — poeți, prozatori, plasticieni, muzicieni — sau ai altor profesii, urmărind în special instaurarea unui climat creator constructiv, a unui curent de opinie care să poată să sprijine efectiv și eficient afirmarea adevăratelor posibilități ale filmului românesc. Dedicat lui Victor Iliu, Cenaclul pleacă totodată, de la definiția dată de el în prețioasa carte postumă **Fascinația cinematografului**: „ecranul este un instrument de căutări experimentale, neliniștite", și „cinematograful trebuie să participe la construcția lumii noi, să participe activ, nu numai contemplativ sau reprezentativ".

A fost o seară tulburătoare și pentru că regretatul Victor Iliu s-a aflat și el prezent, în evocările înfiorate de emoție ale foștilor lui colaboratori și discipoli. Veteranii, generația tîmplelor cărunte și tinerii și-au împletit glasurile într-un pios și recunoscător omagiu adus spiritului său de aleasă intransigență morală și estetică. În încheiere, un tînăr actor s-a ridicat și a spus: „Nu l-am cunoscut pe Iliu, nu am avut fericirea să-i fiu student sau interpret, dar astăzi, după tot ce s-a rostit aici despre profilul ideologic și personalitatea lui artistică, mă simt profund onorat să fac parte din Cenaclul ce-i poartă numele". Este desigur sentimentul tuturor celorlalți membri. Un sentiment care obligă.

Manuela Gheorghiu

p. s.
Duminică 24 noiembrie, cînd Victor Iliu ar fi împlinit 62 de ani, Cenaclul Tinerilor Cineaști va depune o floare la mormîntul lui.

umanismul literaturii

Conținutul contemporan al unei atitudini tradiționale

Mai mult decît o seamă de alte literaturi occidentale, cea românească e o literatură umanistă prin însuși spiritul ei, prin „vocație", prin destin. Împrejurările istorice ale apariției și evoluției sale i-au impus cu prioritate preocupări de conținut, au obligat-o să mediteze mai mult asupra raporturilor cu lumea decît asupra structurării interne, mai mult asupra modalităților integrării în viața națiunii și a umanității decît asupra experimentării, ca fapt în sine, a unor formule artistice sau a altora. Asemenea altor literaturi din această zonă a continentului, literatura română a fost întotdeauna profund angajată etic, social, scriitorii români au fost, cu de ajuns de puține excepții, mai intens frămîntați de problematica omului decît de aceea a artei ; curentele, grupările literare s-au constituit, pînă în pragul secolului al XX-lea și chiar după aceea, pe baza unor afinități de ordin nu atît estetic cît politico-ideologic și general-cultural. Chiar direcțiile acționate de mobiluri pur estetice (simbolistă, modernistă, avangardistă) invocă, spre a-și legitima existența, imperative de ordin extraestetic precum necesitatea sincronizării cu mișcările de cultură europene, a depășirii izolării naționale, a urbanizării, a modernizării. Teoretician al autonomiei esteticului, Lovinescu a considerat de a sa datorie să-și întemeieze argumentația sociologic și înainte de-a elabora **Istoria literaturii române contemporane** a publicat **Istoria civilizației române moderne.**

Evoluînd pe asemenea coordonate, nu era decît natural ca „personalitatea literaturii române" să o reflecte direct pe aceea a poporului român, ca spiritualitatea națională specifică să iradieze manifest în realizările ei cele mai reprezentative. Aceasta cu atît mai mult cu cît literatura română a crescut din folclor, expresia imediată a psihicului unei națiuni. Modul atitudinal definitoriu pentru **Weltanschauung**-ul românesc îl exprimă rezumativ, s-a spus de atîtea ori, vocabula **omenie.** În basmele noastre învinge constant, nu fără a parcurge felurite și aspre încercări, eroul făcător de bine, de dreptate, omenos. Făt-Frumos e un suflet delicat, milostiv, tandru, dispus a veni în ajutorul nu numai al semenilor, dar și al animalelor, al celor mai umile viețăți ; de aceea și beneficiază de sprijin neprecupețit din partea tuturor celor buni, din partea oamenilor și a naturii. Asemănătoare este condiția morală a „fetei mosneagului cea cuminte", care, prin înțelepciune și bunătatea inimii, înălțură din cale toate obstacolele. Păcală, șiret, dar și cumsecade, încurcă prin nenumăratele-i pozne socotelile ticăloșilor. Triumfuri ale omeniei, ale sufletului onest, înfățișează eposul baladesc, iar poezia lirică populară, transmițătoare de vibrații gingașe, prăvălește blesteme grele peste acei care zădărnicesc aspirațiile umane legitime : „Cine strică dragosti dragi, / Poarte-i corbii carnea-n fagi". Încălcarea normelor etice capătă, în înțelegerea poporului român, atestată de creația sa orală, proporții de natură a perturba desfășurarea proceselor cosmice și, ca atare, pedeapsa cade ineluctabil, ea fiind o condiție a restabilirii rînduielii eterne a lucrurilor. Cine a comis omucidere trebuie să piară ; urmăritorii lui execută, întocmai ca în tragedia greacă, o sentință implacabilă a destinului. „Iar cine ucide om — reflectează, în consens cu gîndirea populară, Mihail Sadoveanu, printr-un personaj din **Baltagul** — nu se poate să scape de pedeapsa dumnezeiască. Blăstămat este să fie urmărit și dat pe față. Dator este să-l urmărească fiarele și dobitoacele".

Atitudinea de respect pentru om, validată doctrinar, în spiritul epocii, prin concepția creștină a iubirii aproapelui, traversează întreaga cultură română veche și Neagoe Basarab rezervă în a sa carte de învățături pentru Theodosie un întreg capitol poveștelor privitoare la milostenie și la modul discret în care trebuie operată. „Îmbracă — zice domnitorul — cu dragoste pre cel gol, să te îmbrace Dumnezeu și pre tine cu haina cea neputredă și de veselie. Du pe cel strein în casa ta, să ducă și pre tine Dumnezeu în lăcașurile dreptilor. Cercetează pre cei bolnavi și pre cei den temniță, să fii alăturat în ziua judecății ollor celor despre dreapta". Și așa mai departe. În literatura modernă, umanismul, în înțelesul larg al acestui concept (încredere în om, recunoașterea dreptului său la demnitate și fericire) se afirmă în cele mai variate moduri, atît în sfera orientărilor programatice cît și în aceea a creației efective. Omul simplu, de jos, ocupă în galeria tipologică a prozei și teatrului, nu mai puțin în aceea a poeziei epice, un loc central, astfel încît, dacă vrem să invocăm, într-o ordine de idei oarecare, eroi memorabili, ne vin în minte, automat, Moș Nichifor Coțcaru, Ghiță din **Moara cu noroc,** Mara, Ion din **Năpasta** și Ion din romanul omonim al lui Rebreanu, Vasile cel Mare, Vitoria Lipan, Peceneaga, Ilie Moromete. Ne vin în minte feciorii și fetele **baladelor și idilelor coșbuciene,** „oamenii de omenie" din poeziile lui Goga, aprigul Stoicea din **Moara lui Călifar,** mulțimea de țărani, băieși, văcari, mici meșteșugari din povestirile lui Agârbiceanu, gospodarii harnici și sobri din proza lui Pavel Dan. Din întreaga literatură română, indiferent de sursa de inspirație, se detașează o atmosferă de simpatie față de țăran și nu se poate cita nici o scriere de seamă în care muncitorul de pămînt să apară ca iremediabil dezumanizat (precum în **Țăranii** lui Balzac sau în **Pămîntul** lui Zola, de pildă), ca fiară economică și nimic altceva. Ion al lui Rebreanu traversează, e drept, un proces de dezumanizare, fără să ajungă însă pînă la completa înstrăinare a fondului sănătos, fără ca „glasul pămîntului" să înăbușe în sufletul său, definitiv, „glasul iubirii". Atitudinea de simpatie, sentimentul datoriei față de țăran, care e o constantă în practica scriitorilor, chiar și a multora dintre acei ce n-au abordat decît incidental sau cu totul tangențial tematica vieții rurale (Caragiale, Anghel, Petică, Minulescu) a generat, la confluența secolelor XIX și XX, două din marile curente ce au marcat istoria culturii noastre : semănătorismul și poporanismul. O atmosferă de înțelegere, de compasiune, învăluie, în cuprinsul literaturii române, pe toți cei nedreptățiți, umiliți, desconsiderați, învinsul, inadaptabilul fiind o figură de prim plan în proza din ultimele decenii ale veacului trecut și de la începutul celui în curs (Delavrancea, Vlahuță, Brătescu-Voinești), cum și — realizată la niveluri de artă diferite — în epica și dramaturgia perioadei interbelice (Camil Petrescu, Cezar Petrescu). Rareori maculată și doar în manifestările de periferie, caduce, de atitudini incompatibile cu exigențele umanismului, de stări de spirit îngust-naționaliste, xenofobe, izolaționiste, literatura noastră excelează, din contră, printr-un spirit de largă înțelegere și toleranță. Opera lui Sadoveanu, în special, reunește exemplare umane de o vastă policromie etnică, păduruari și oieri înfășurați în negurile preistoriei dace conviețuind în spațiul ei, cordial, cu turci și tătari răzlețiți pe meleagurile lor, cu supraviețuitori ai misteriosilor cumani și pecenegi, cu vlăstare ale semințiilor venite de pe tărmurile Gangelui. În deplină armonie sînt arătați trăind oameni de limbi și credințe diferite și în cărțile altor scriitori, ca, de exemplu, Slavici, Agârbiceanu, Victor Ion Popa, iar creația lui Galaction, în speță romanul **Papucii lui Mahmud,** e un adevărat imn al înfrățirii popoarelor.

Componentă nucleară a literaturii române de totdeauna, umanismul a dobîndit în creația contemporană, pe baza experienței istorice străbătute de națiune și ca urmare a revitalizării prin însușirea gîndirii revoluționare a proletariatului, o nouă dimensiune. Sporul, și de consistență și de eficacitate, vine din faptul că problemele omului sînt abordate la modul concret-istoric, din perspectiva revoluției. În accepția pe care i-o dăm, ghidați de criteriile filozofiei marxiste, umanismul nu poate fi raportat la un ideal abstract, atemporal, necontingent, de umanitate ; el se definește în practica edificării societății și omului nou. Spre a da un exemplu cît mai plauzibil, iată două atitudini diametral opuse în problema omului, exprimate, respectiv, de două personaje ale unui roman dintre cele mai discutate în ultima vreme, **Fețele tăcerii** de Augustin Buzura : atitudinea lui Radu, Gheorghe și aceea a lui Carol Măgureanu. Nici una nu concordă cu principiile umanismului socialist. Rupt cu totul de viață, Carol Măgureanu condamnă violența din principiu, indiferent de context și de finalitate. Radu o justifică prin necesități de ordin istoric, încercînd implicit să-și legitimeze propria duritate și impulsivitate, manifestate în activitatea pe teren. Din roman rezultă însă că el ar fi putut acționa și altfel, că înverșunarea sa împotriva familiei Măgureanu fusese gratuită, că tragedia pe care a cauzat-o acestei familii putea fi evitată : Radu a comis acte de violență față de Măgureni (la început) nu fiindcă nu se putea altfel, ci dintr-o ură primară, declanșată de impulsii obscure. Neexcluzînd violența, atunci cînd se exercită în interesul emancipării imensei majorități a societății — și numai atunci ! —, îndreptată fiind împotriva unei infime minorități, ce obstacolează înfăptuirea unui înalt ideal social și, implicit, general-omenesc, umanismul socialist nu poate decît să o respingă, indiferent asupra cui se abate, în toate cazurile cînd nu e reclamată ca o condiție **sine qua non** a triumfului cauzei revoluționare.

Tocmai pentru a servi efectiv, și nu doar declarativ, omul, idealul realizării sale plenare, umanismul socialist are în vedere nu Omul ca entitate abstractă, Umanitatea ca un tot nediferențiat, ci oamenii reali, diferiți unii de alții, și își declară opțiunea pentru acei care susțin cu adevărat, conservă, transmit și sporesc valorile umanității.

Dumitru Micu

Constantă a spiritului românesc

A vorbi despre umanismul literaturii române înseamnă a te întoarce totodată spre rădăcinile ultime ale acesteia și, totodată, a privi destinele ei viitoare, totul sub specia prezentului. Umanismul permite o asemenea acoladă, întotdeauna chiar la o judecare a istoricului dintr-o perspectivă elastică și subtilă în care — după cuvîntul atît de adînc al poetului Al. Philippide — „epoci varii, și vechi și noi, sînt date / Deodată toate". Căci umanismul nu este doar un concept istoric care dă unei epoci determinate numele ei, nu denumește doar o școală sau un curent, ci este una din constantele posibile ale spiritului uman.

Ca și latinul **humanitas** care implică în sfera sa semantică referirea la natura umană, dar și la virtuțile etice legate de cultivarea sentimentului de umanitate, **omenia** românească reprezintă o supremă valoare morală. Expresia latină **humanitatem exuere** — a renunța la sentimentul de om, te dezbrăca de calitatea esențială a umanității — desemna un rău suprem, pe care **neomenia** o tălmăcește cît se poate de pregnant în limba noastră. Cît despre sensul cultural pe care-l implică antica **humanitas (vir humanitate politior** însemna un om mai șlefuit prin cultură), nici acesta nu lipsește din **omenia** noastră, rod al unei îndelungate, al unei milenare șlefuiri — ca și aceea a pietrelor unui rîu ce curge din timpuri imemoriale.

Există, așadar, în stratul cel mai profund al limbii și, deci, al conștiinței noastre, o legătură placentară între firea omenească și cultura umană — morală, spirituală. Și, firește, literară. Astfel, nu este doar urmarea unei condiționări istorice ci a unui mai profund determinism faptul că secole multe de literatură populară — orală și scrisă în cărți colportate — au gustat o literatură eminamente sapiențială. Folclorul ca și „cărțile populare" abundă în formule gnomice, în apoftegme, proverbe și zicale. Acestea sînt moneda de preț în care o îndelungă experiență umană găsea posibilitatea tezaurizării și a transmiterii. Cronicarii, autorii didahiilor, ai cărților de învățătură nu aveau decît să continue efortul anonim al poporului. Și l-au continuat înscriindu-se în orbita umanismului universal. Cînd tîrziu, într-un ceas al deșteptării conștiinței ardelene vor lega enciclopedismul tipic unui secol al luminilor de nevoia ridicării prin cultură a poporului român, cînd ei își vor extinde explorările în cele mai diverse tărîmuri ale cugetului omenesc, legînd istoria neamului, de edificarea unei gramatici sistematice, împletind preocupările filosofico-teoretice cu cele pragmatice ale propășirii civilizației materiale a românilor, ei urmau aceeași constantă a umanismului integral pe care o găsim înscrisă, ca într-un filigran, în limbă și în istoria noastră. Ce erau acele „umanioare" ale bătrînilor ardeleni dacă nu disciplinele necesare **umanizării** continui a omului.

O asemenea umanizare nu este posibilă decît prin evitarea închiderii exclusiviste în sine, ca și a înstrăinării de sine. O cultură, o literatură există, supraviețuiește intemperiilor istoriei, durează și devine universal valabilă, atît timp cît știe să fie **ea însăși.** Imitația superficială, mimetismul sînt la fel de dăunătoare ca și repetiția, copia servilă a ceea ce s-a mai făcut, mai de mult în propria-ți cultură. Literatura noastră, în ultimele trei decenii și, îndeosebi în ultima decadă, a născut — urmînd îndemnurile partidului — în ceea ce a avut mai bun spre autenticitate, spre prezența în contemporaneitate. Scriitorii români au înțeles în ultimii treizeci de ani că omul unei societăți noi nu se poate dispensa de un climat al încrederii în puterea creatoare a spiritului uman. E firesc, deci, ca artiștii, creatorii acestei societăți, cei care prin menirea lor

> „Partidul va stimula și în viitor făurirea unei arte și literaturi de o înaltă ținută umanistă, bogate în idei și sentimente nobile, inspirate din viața și munca poporului, din idealurile socialismului și comunismului. Creatorii din domeniul literaturii, muzicii, artelor plastice, teatrului, cinematografiei, manifestîndu-și liber talentul folosind stiluri și maniere de creație variate, sînt chemați să făurească noi opere valoroase care să îmbogățească patrimoniul culturii noastre socialiste și tezaurul culturii universale, să contribuie la continua înflorire a vieții spirituale a poporului nostru. Partidul va promova schimbul larg de valori spirituale cu toate popoarele lumii"
>
> *(Din Proiectul Programului Partidului Comunist Român)*

sînt chemați la proiectarea și făurirea unei „lumi mai umane", să aibă o înaltă conștiință a valorii pe care o reprezintă creația artistică în general și să depună toate eforturile pentru lărgirea unui univers al valorilor, pentru înnobilarea spirituală a oamenilor.

Năzuind spre o mutație în conștiință, omul contemporan se caută pe sine. Un ideal umanist se întemeiază întotdeauna pe o asemenea căutare. Or, un asemenea ideal poate fi întrezărit în creațiile majore ale literelor românești din epoca noastră. Literatura e un laborator în care se caută — în baza unui etos umanist — lărgirea posibilităților umane. Expansiunea omului din secolul nostru, în spații și medii care păreau să-i fie prohibite, demonstrează prin fapte reale lărgirea posibilului uman. O asemenea prospectare, o lărgire prin explorare a sferei umanului, poate fi întîlnită în unele din marile opere de artă ale timpului nostru. Cunoașterea și prezentarea omului, așa cum este, cu luminile și umbrele sale, cu realitățile și posibilitățile sale, nu implică, desigur, o identificare a lui **așa trebuie să fie** cu **așa este.** Urmărind deopotrivă realul și posibilul uman, literatura ajunge inevitabil la stabilirea unor sensuri ale existenței umane.

Trăim o revoluționară mutație a condiției umane și, totodată, a cuvîntului. Lucru ce apare cu evidență în poezia română din zilele noastre. Operele cele mai reprezentative ale prozei noastre contemporane ne oferă, și ele, spectacolul unui examen public de conștiință.

Scriitorul român al zilelor noastre întrupează o conștiință lingvistică și axiologică. „Creșterea limbii românești" — sarcina pe care Văcărescu o lăsa ca un legat testamentar urmașilor săi, este, de fapt o datorie a oricărui scriitor. Veghe a conștiinței publice — această formulă ar putea determina poziția în societate a scriitorului din zilele noastre. O stare de veghe îl reprezintă. Veghe asupra limbii : dacă n-ar fi geniul lingvistic al unor creatori de limbă — de la poetul anonim al baladei populare la cugetătorul sistematizînd concepția într-o construcție ideatică, aceasta s-ar degrada ; or, degradarea limbii înseamnă descompunerea culturii, moartea unui corp istoric. Veghe asupra conștiinței umane. Scriitorul român din zilele noastre este și trebuie să fie un paznic al **omeniei** românești în sensul cel mai înalt, mai nobil al cuvîntului.

Nicolae Balotă

Universul istoric al creației

Poate că în nici una dintre decisivele ei confruntări creatoare cu spiritualitatea universală, cultura română nu se dovedește mai temeinic înarmată cu acele elemente structural proprii, probînd prezența unui tezaur de valori izvorînd din experiența de viață milenară a poporului, precum în cazul umanismului. În afara luării în considerare a acestei stări de fapt determinante — fie el privit și numai ca fenomen circumscris în aria culturii și artei —, umanismul românesc, istoria și specificul său, nu pot fi înțelese și apreciate la justa lor valoare. Din această pricină, a încerca definirea specificității umanismului românesc doar prin apel la studiul izvoarelor strict cărturărești — fie că acestea vizează istoria culturii și literaturii naționale, fie că au în vedere relațiile acestora cu culturile și literaturile străine — e, desigur, o operație perfect justificată, necesară, dar nu și suficientă. Atari investigații de natură documentară, spre a-și dovedi posibilitățile de interpretare nu **în litere, ci în spiritul** lor se cer atent corelate cu studiul **surselor vii** ale fenomenului, surse localizate în experiența istorică, social-politică a poporului român, în etnicitatea sa, în modul său de gîndire — cu alte cuvinte, în „filosofia sa de viață" —, și în tot ceea ce, într-un fel sau altul, contribuie la edificarea existenței lui material-spirituale. Căci, să nu uităm, punctele de vedere formulate în această problemă de-a lungul istoriei culturii noastre (de exemplu, de Miron Costin, Cantemir, Olahus, Stolnicul Constantin Cantacuzino, Heliade Rădulescu, Bălcescu, Eminescu, Hasdeu, Iorga, Blaga, Pârvan, Sadoveanu și de mulți alți străluciți reprezentanți ai spiritualității românești) se revendică de la studiul premiselor arhetipale. Ca „fenomen originar" — în sensul blagian acordat acestei sintagme —, umanismul românesc, mai întîi, este emanația unui complex de determinări intrinsec naționale și de-abia după aceea expresia sintetică, rezultată din confruntarea acestui fond inalienabil cu marile curente de idei înregistrate în cîmpul culturii universale în diferite epoci, cum ar fi în special aceea a Renașterii. Cum atît de exact arăta Iorga într-un eseu al său **(Ce este vechea noastră artă,** în volumul **Scrieri despre artă,** Editura „Meridiane", 1968), în decursul respectivului proces de confruntare, datorită extraordinarei vitalități a valorilor autohtone, înrîuririle din afară, în esență, au fost adaptate de așa manieră, încît totul s-a constituit „într-o sinteză care ne aparține și care este lucrul de căpetenie în dezvoltarea simțului de frumos și al realizărilor frumosului la noi".

Se poate deci afirma că înainte ca umanismul să fi fost receptat de cultura română sub forma memorabilelor formulări ale filozofilor și gînditorilor din Apus (să amintim, astfel, precepte morale precum acela al lui J. J. Rousseau : „Oameni, fiți umani, este prima noastră datorie" sau acela al lui Immanuel Kant : „Privește pe om întotdeauna ca un scop și niciodată ca un simplu mijloc") își avea istoria sa seculară, istorie al cărei conținut se cere identificat în miezul multitudinii de izvoare mai înainte amintite.

Sumarele noastre considerații referitoare la geneza umanismului în cultura românească, în fond, au un singur scop : acela de a releva unitatea indestructibilă dintre latura așa-zicînd conceptuală, teoretică, a categoriei moral-filozofice în cauză, și spiritul său profund activ, de un dinamism al faptei revelator. În această rezidă, neîndoielnic, atributul cel mai de seamă al sintezei umaniste românești ; ceea ce izvorăște dintr-o înverdată vocație a poporului nostru de a îngemăna — în decursul marilor sale acte istorice, dar și în viața de fiecare zi — criteriul instanței morale cu decizia fermă de a se angaja în acțiune. Nu e vorba de nici un paradox cînd spunem că într-o asemenea fericită fuziune trebuie căutată sursă tulburătorului **contemplativism activ** ce particularizează, înnobilîndu-l, spiritul creator românesc. Mergînd mai departe și punctînd în marginea consecințelor practice, la treapta comportamentului uman, să observăm numaidecît că de aici decurge atît refuzul cufundării obstinate în abstractism, în speculația intelectualistă searbădă, disolută etc., cît și refuzul acțiunii necugetate, al acțiunii dispuse a eluda tabla criteriilor morale ce guvernează aspirațiile constructive, generoase. Într-o atare ordine de idei, dacă e să poposim fie și asupra unui singur exemplu în care literatura noastră surprinde, în toată complexitatea ei de nuanțe, „personalitatea" umanismului românesc, e mai mult decît firesc să ne gîndim la opera lui Mihail Sadoveanu. Eroii centrali din romanele sale de reinviere a trecutului istoric, de pildă, se impun ca personalități exemplare în primul rînd prin organicitatea caracterologică a umanismului lor. Definindu-se prin contopirea indicibilă, într-o entitate umană pe deplin armonioasă, unitară, a predispozițiilor native pentru meditația responsabilă, vizînd destinul țării, al poporului, și cutezanța de a trece la acțiunile cele mai primejdioase, astfel, un Ștefan cel Mare sau un Nicoară Potcoavă — nu e nici o exagerare — fac realmente figura unor reprezentanți tipici ai umanismului prerenascentist românesc. „La oameni ca ei, — spune un personaj despre eroul central din romanul **Nicoară Potcoavă** — viața-i luminată de hotărîrea cea neșovăitoare, dar zilele-s umbrite de truda gîndurilor". Iar umanismul activ, vizionar și lucid în același timp, de care este pătrunsă întreaga ființă a eroului sadovenian străbate din înseși confesiunile acestuia : „După ce se va priboi lumea — cugetă Nicoară — de lîngoarea în care se află (...) apoi să știți că se vor naște oameni noi care vor clădi o lume mai bună. Înflori-vor flori și se vor pirgui holde pe gunoaiele trecutului. Noi nu vom mai fi. Dar pînă atunci să lucrăm pentru dreptate. Să împlinim poruncile pe care le avem".

Exemplele de personalități istorice reprezentative pentru capacitatea lor de a ilustra originala sinteză a umanismului românesc fiind atît de numeroase și la îndemîna oricui să se gîndească la ele, evident că în însemnările de față nu socotim nimerit să trecem la analize detaliate, la portretizări individuale. Sîntem îndreptățiți însă a afirma că literatura română, în întreaga ei evoluție, a receptat cu o putere de pătrundere impresionantă valorile specific naționale ale umanismului ; în așa fel încît se poate vorbi de existența unei fascinante istorii sui-generis (adică o istorie transfigurată în materie lirică, epică sau dramaturgică) a fenomenului, scrutat atît la scara devenirii în timp cît și în direcția varietății practic infinite a formelor sale de manifestare. În eventualitatea că s-ar proceda la elaborarea unui studiu axat pe ideea de evoluție a umanismului în literatura română — pornindu-se, obligatoriu, de la tezaurul mitic-folcloric —, criteriul cronologic, cel al curentelor artistice și cel al orientărilor tematice ar fi în măsură să scoată în evidență deosebit de elocventa gamă a „metamorfozelor" prin care trece necontenit fenomenul. Caracteristica cea mai de seamă a umanismului literaturii române — spiritul său **contemplativ-dinamic** — capătă, astfel, întruchipări artistice de o originalitate ce nu poate să scape atenției nici unui cunoscător al patrimoniului nostru cultural-artistic. Fără exces de speculație, să precizăm deci că asimilarea unor valențe de conținut uman și filozofic noi este determinată de adînca **istoricitate** de care dă dovadă, întotdeauna, această categorie. Simplificînd, desigur, nu credem totuși că forțăm în vreun fel limitele adevărului dacă, prevalîndu-ne de criteriul periodizării istorice, susținem că în cultura română, inclusiv în literatură, pot fi delimitate, succesiv, un umanism mitic, folcloric și etnic-istoric, unul prerenascentist și renascentist, unul iluminist, unul pașoptist, unul junimist, dezvoltîndu-se și confruntîndu-se în paralel cu alte orientări, dintre care cea mai de seamă este cea de nuanță socialist-muncitorească, ființînd în jurul revistei **„Contemporanul",** în ultimele decenii ale veacului al XIX-lea. Pășind în veacul nostru, umanismul continuă să-și reafirme prezența, adesea în condiții dramatice, avînd conținuturi și îmbrăcînd forme atît de diverse încît numai studiul metodic, prin despuierea documentelor, este în măsură să ni-l restituie în întregime. Ceea ce se cuvine însă accentuat este faptul că în primele decenii ale veacului nostru, dar mai ales în deceniile al III-lea și al IV-lea, spiritul activ al umanismului românesc, sub directa înrîurire a mișcării muncitorești conduse de partidul comunist, atinge cota maximă, în sensul orientării sale pe făgașul militantismului revoluționar. Direct sau indirect, în literatura română interbelică semnele acestui proces de repotențare militantă a umanismului sînt neîndoielnice și ele constituie, pe firul tradiției, premisele de la care se revendică structurile umanismului literaturii române contemporane. Este cunoscută, desigur, memorabila definiție marxistă a umanismului societății socialiste și comuniste : „Acest comunism — scria Marx —, ca naturalism desăvîrșit, este egal cu umanismul, ca umanism desăvîrșit este egal cu naturalismul, el este **adevărata** soluționare a conflictului dintre existență și esență, dintre obiectivizare și autoafirmare, dintre libertate și necesitate, dintre individ și specie. El este enigma dezlegată a istoriei și este conștient că este această dezlegare". **(Manuscrise economico-filozofice).**

În concordanță cu întregul mers al vieții poporului român în anii socialismului, pe a cărei traiectorie hotărîrile și orientările adînc primenitoare, esențial constructive ale Congreselor al IX-lea și al X-lea ale Partidului Comunist Român se înscriu ca momente definitorii, de importanță istorică —, dezideratele ideale ale umanismului socialist se constituie în criteriu cu valoare axiologică pentru creația literară contemporană. Fervoarea și luciditatea cu care se apelează la valorile inestimabile ale tradiției umaniste naționale, consecvența opțiunii pentru dezideratele umanismului epocii noastre, receptivitatea față de realitățile vieții omului contemporan, în fine, dialogul deschis, guvernat de spiritul critic creator, cu formele de afirmare a valorilor umaniste în toate culturile lumii, pe scurt, iată statutul teoretic și practic în virtutea căruia înțeleg să acționeze cei ce se află azi în slujba literelor române.

Nicolae Ciobanu

Continuitatea unei idei

Inaugurîndu-și cursul, cu aproape trei decenii în urmă, la Facultatea de Litere din București, Călinescu pleda, în lecția de deschidere, pentru orientarea tineretului studios (în care includea și pe tinerii aspiranți la gloria Parnasului) din învățămîntul filologic și artistic, în direcția clasică și umanistă, întrucît, opina marele critic, „toți scriitorii viitori e de presupus că vor avea un contact cu învățătura universitară". Atari opinii în favoarea unei literaturi preocupată de eliberarea și înălțarea omului, aspirînd spre echilibru și limpezime, expresie, de fapt, a firii și a năzuințelor poporului român, sînt frecvente în istoria culturii noastre moderne, pînă astăzi. Le întîlnim la Maiorescu și Eminescu, la Lovinescu și Ion Pillat, la Vianu și Philippide și la mulți alți reprezentanți străluciți ai scrisului nostru. Ele exprimă nu un deziderat, ci o trăsătură definitorie, o aspirație permanentă a spiritului românesc, pe care am încercat să le surprind și să le explic altădată, în **Clasicismul românesc.**

Umanismul, în înțelesul său esențial, al dezvoltării libere, multilaterale și armonioase a omului, repudiind apăsarea sub multiplele ei forme — socială, națională, religioasă — a caracterizat totdeauna literatura română, creată și afirmată în strînsă legătură cu istoria poporului român, cu nevoia acestuia de a lupta pentru dreptate socială, pentru libertate, independență și unitate națională, pentru „dreptul de a fi stăpîn în propria țară", pentru progres. Aceste năzuințe vitale ale națiunii au orientat și stimulat în permanență creațiile literare și artistice românești. De la scrisul cronicarilor, în fraza cărora vibrează atît de des îngrijorarea pentru destinul țării, pînă la inimoșii cărturari ai Școlii ardelene, de la eroica pleiadă a intelectualilor pașoptiști care au organizat și condus o revoluție și au luptat pentru înfăptuirea Unirii, pînă la savanții tumultuoși Hașdeu, Iorga, sau Călinescu, pînă la Eminescu și Arghezi, Caragiale ori Sadoveanu, toți marii scriitori au vibrat la destinul națiunii, au luptat cu condeiul pentru progresul țării și al poporului român, au fost, cum spunea Coșbuc, „inimă-n inima neamului" lor.

În preocuparea de a impune afirmarea în scris a limbii române, a dovedit originea romană a limbii și a poporului român, persistența noastră neîntreruptă pe aceste meleaguri, cărturarii culturii noastre vechi, ca și continuatorii lor din Școala ardeleană, erau călăuziți de pasiunea adevărului, precum și de năzuința de a sluji, împotriva celor care contestau, aspirația vitală spre libertate a națiunii lor (urmașă a unui popor liber și demn și nu un neam de iobagi cum li se spunea disprețuitor), egalitatea în drepturi cu celelalte națiuni. Căci „potrivit cu înțelepciunea este", scria Petru Maior, „ca toți oamenii, neluîndu-se în seamă întîmplătoarea neunire, să se iubească unul pre altul ca frații și o nație să alerge cu ajutor alteia spre înaintarea culturii, de la care depinde fericirea pre pămînt ; aceasta dacă o face vreo nație arată că au ajuns la adevărată cultură și că trebuie a se zice în adevărat nobilă, iar din contra, dacă cineva într-aceea se silește, ca să pună piedici ori culturii sale, ori luminării altei nații, lămurit arată că se află încă și acum în vechea barbarie și greu păcătuiește împotriva naturii, mama tuturora, care poruncește a se îndeplini înțelegerea și voința fiecărui om". Cînd **Dacia literară** și revistele care i-au continuat programul subliniau cu autoritate necesitatea unei publicații literare unice pentru scriitorii de pe întreg teritoriul românesc și cereau acestora o literatură națională, inspirată din tradițiile și viața națiunii, din frumusețile naturale ale țării, repudiind interesul, larg manifestat în epocă, pentru traduceri și imitații, ele impulsionau literatura română pe calea afirmării individualității sale ce nu putea veni decît din legătura cu istoria, simțirea și aspirațiile națiunii. În același timp, un atare mesaj exprima, în planul culturii, un deziderat politic pe care conducătorii revistelor amintite — un Kogălniceanu, Ghica, Alecsandri ș. a. — precum și colegii lor de generație îl rosteau deschis ca patrioți revoluționari : eliberarea națiunii române de sub stăpînirea sau tutela străină și autodeterminarea, realizarea statului român unitar, emanciparea țării pe calea progresului, a „propășirii". Și, la fel, în etapele ulterioare, literatura română s-a afirmat, realizînd mari împliniri artistice, în strînsă legătură cu frămîntările și năzuințele societății românești.

Acest caracter militant, profund național și uman, care definește literatura română pe tot parcursul istoriei sale, se asociază cu o permanentă tendință spre măsură și echilibru, spre limpezime și bun simț, care țin de firea poporului român. Romantismul, se știe, este ponderat. Misticismul, fantasticul cețos, macabrul, sentimentalismul și pesimismul obsedant nu-i sînt caracteristice, ci accidentale. Romanticul român este mai curînd un luptător, preocupat de destinul națiunii, decît un izolat sentimental în turnul de fildeș. El cochetează tot timpul cu clasicismul (vezi pașoptiștii), sau năzuiește, în ultimă instanță, spre un ideal de artă clasică (Eminescu, Macedonski). Spre acest ideal — echilibru interior, încredere în om și în valorile umane, simplitate densă și limpezime în expresie — tind și ajung, în ultima fază a creației lor, și alți scriitori, din generațiile posterioare romantismului (Pillat, Arghezi, Blaga, Călinescu, Philippide și mulți alții). Aceleași rațiuni, intrinsece spiritului creator românesc, au impus ca unele curente, ori experiențe literare extremiste să nu găsească teren larg de afirmare și audiență la public, precum în alte părți. Naturalismul, de pildă, nu s-a constituit la noi ca direcție literară, ci s-a manifestat sporadic și nesemnificativ. Curentele de avangardă n-au dat nici o operă de rezistență și glasul lor s-a pierdut în șuvoiul marii literaturi din perioada interbelică. Firea poporului român a refuzat totdeauna excesele, extravaganța, tot ce leza măsura și bunul simț.

D. Păcurariu

Florin Costinescu

Numele viitorului

Numele viitorului înainte de-a fi fost scris
în marea țării carte,
sălășluind într-o inimă
a existat într-un vis.

El s-a-ntrupat dintr-un ecou de pădure,
dintr-un ecou al sîngelui de neam
în care tați și fii și mame
ca într-un leagăn existam.

Visul ne-a fost piatra de temelie
a viitoarelor case,
cu o rază de soare, cu o vorbă aleasă și iubire
le-am făcut trainice și frumoase.

Le-am înălțat la drum — la drum de istorie.
să vedem totul de la fereastră.
cum cresc arborii, cum umblă omul
și cine calcă, vrăjmaș, în bătătura noastră.

Știm visa, dar n-am visat niciodată
decît ce-am dorit,
ne place apusul, dar nu l-am căzut în genunchi,
nu ne prosternăm nici la răsărit.

Dintre toate pozițiile soarelui alegem zenitul,
creștetul se simte bine, liber sub el,
numele viitorului pentru cei dinainte, pentru noi
îl scrie cu mîinile noastre
în toate zilele, cu litere slobode.
Făurarul, Partidul.

Farkas Árpád

Mesaj

Bărbați cumsecade, de ani vreo cincizeci
stăm și noi de veghe cu voi,
cînd cu fața-ngropată în pernele reci
în timpanele voastre alarma răsună
și răpăie pușca nebună.
Căci prin albastrele nopți trecutul tresare —
trecutul ce încă mai doare...

Și cîmpuri de luptă în fum înecate
amintirea v-aduce pe frunți transpirate,
iar ridurile voastre
tranșee ajung.
Baionetă devine cu zornet prelung
orice fir al vostru de păr de pe tîmplă,
orice fir de păr argintat
din care praful de pușcă-a mușcat.

Bărbați cumsecade, fiți convinși ce vă spun :
noaptea veghem alături de voi,
dar somnul ni-l tulbură
altfel de război —
război nici pe departe mai blînd —
cu trecutu-ncepînd.

Sub frunțile noastre
sînt cîmpuri de luptă cumplite —
riduri interioare
ce se cer netezite —
praful de pușcă-al credinței
neînecate-n fum dens
care cu flacăra ei argintie
se aprinde-n ochii noștri intens.

Ei bine, aceasta-i ! Credința !
Credința — combustibilul nostru interior
ce spre comunism ne conduce în zbor.
Prin ea, tovarăși de arme-am devenit pe veci cu voi,
bărbați cumsecade — de ani vreo cincizeci.

În românește de
Dim. Rachici și Csire Gabriella

Petru Jaleș

Congresul XI

Am ridicat spre cer lampa de stele,
Și-am străbătut pămîntul vetrei pline :
Ce sorți răscolitori pe-atîtea schele
Duce visarea-n vers să le-o închine ?

E ziuă, și în noi imense praguri
Sînt culmile-n lumini, cum se închid,
Cu-atîția ani, ca nimbul pus în faguri,
În zorii unui singur cînt : Partid !

În grîul cald, în hărnicia mîinii,
E-un soare ce visarea ne-o petrece,
Din anii ce-au suit, ca izul pîinii,
Cuvîntul spre Congresul unsprezece.

Sîntem în sărbătoare, sîntem cîntul,
Pe schele vezi poporul printre steaguri,
Sîntem cu toții sus, suind pămîntul,
Din pragul lui pe noi înalte praguri.

Ovidiu Genaru

Forumul Înțelepciunii

Jur împrejur în Piața Republicii copacii sînt plini
de poezii
și de-i noiembrie lor nu le pasă
Și toate trec grăbite să înceapă vara
și răsturnat e calendarul. Roș porumbel în cioc
și-albastru-n coadă
minutul e fierbinte și statornic.
Harul pămîntului aleargă cu făclii spre
Forumul Înțelepciunii.
Taurul suflă în elicea morii de vînt.
Brutăriile coc pîinișoare de aur.
Pavate sînt șoselele cu poame cum se întîmplă-odată
la două mii de ani
cînd un popor pe vechea-i temelie
cuprins de-un sacru foc înalță noi pilaștri.
De ești atent simți marmora cum urcă-n tine...

Constantin Baciu : Jertfă

Aceeași limbă

Sub auguri fericiți intră Molda de brumă-n livadă
Și frunza pică la călcîi. Noi nu mai sîntem vulnerabili
noi stăm în stema țării strîns uniți
cum într-o nucă anotimpurile toate.
La mînăstiri stă arta în picioare
și Voievozii dorm un somn odihnitor
sînt mulțumiți de-a lungul palosului pașnic.
Căci simt în spirit noile semințe
cum aripi dau ținutului străbun
iar în cetățile de scaun cenușii
pe cînd se schimbă doar zăpada
aceeași limbă se vorbește.

Om sub curcubeu

După Vara cea Mare eu mi-am trimis privighetorile
să cînte pretutindeni mult așteptatul noiembrie
căci un jar fără materie ne arde spiritul.
Om sub curcubeul tău partid după o prea frumoasă
ploaie de raze pe-o vale verde
aleg Cuvîntul tău clarvăzător
ca pruncul care suge dor de țară la sînul mamei
Cînd o fîntînă țîșnitoare-i țara mea
pe mine mă culeg din Număr ca din pomul cunoașterii.

Scară pînă la Luceafăr

Chiar de-i noiembrie tresar în hamul meu de marine vene
și-n opincile mele de nouă oca de oțel prin istorie
Chiar de-i noiembrie azi toate capătă elogiul innoirii
azi cu ochii închiși văd mugurii în teacă.
Cring și popor poartă-n sine principiul rodirii
spre-a urca în anii ce vin o mai spornică avuție și zestre :
și dacă cele încă neînsuflețite sînt Cuvînt
noi vom zidi acest cuvînt căci avem scară pînă la Luceafăr
și numele-Ntemeietorului e pretutindeni.
Noi avem oase trecătoare-n temelii
și ardem spre-a cunoaște și a fi.
Noi sîntem Pasărea Măiastră peste veac.
Noi mierea timpului o căutăm. Și n-avem leac !

neschimbați ca stelele și luna

Dumitru Buznea

...Cerul era curat limpede, soarele, urcat bine de tot către amiază, încălzea pămîntul. Satul, pustiu, ulițele goale de lume, toată suflarea se afla în cîmp.

Era bună cooperativa agricolă din Șurini, de vreun an-doi începuse să aibă și ea milioane, cei din consiliu nu mai ședeau cu căciula-n mînă la bancă după credite, ca să aibă cu ce plăti munca oamenilor ori să-și acopere alte nevoi. Cu cea din Zăvoare nu se putea încă compara, aici era cheagul mai vechi. Se pornise bine din '62, fuseseră șapte ani cu belșug mare, șapte ani la rînd. Fuseseră ani buni pentru toți, dar în vreme ce alții împărțeau și mîncau tot ceea ce scoteau din pămînt, la Zăvoare s-a mai pus și de-o parte, la fondul de acumulare. În anii aceia s-au cumpărat vite de rasă, autocamioane, în anii aceia s-au făcut ateliere, grajduri și lucrări de irigații. Cînd, în '68, i-a lovit seceta, vecinii s-au văzut săraci, fără strînsură pentru zile grele. La Zăvoare și-atunci s-a făcut recoltă, ziua-muncă a fost tot bine plătită. Cînd auzea de nevoile altora — spuneau oamenii —, președintele ridea și repeta proverbul : „Cinci cîștigi, șapte mănînci, ce rămîne, pune bine". Hăisan le ținuse piept la vremea potrivită, cînd sătenii cereau să se împartă tot. Îi dăduseră dreptate mai tîrziu, cînd s-au văzut la adăpost de sărăcie. Totul se datora președintelui, asta îl cam scotea din sărite pe inginerul Vlad. Observase că nu numai pe el. Făceau și alții zîmbre, dar le făceau discret, de teamă să nu-și piardă locurile din consiliul de conducere sau din fruntea brigăzilor. Prea strălucea steaua președintelui, toate celelalte sclipiri păleau din cauza lui. Auzise despre lucrul acesta încă înainte de a fi repartizat aici. Predecesorul său fusese un bun practician, dar rămăsese tot timpul într-o stare de subordonare pe care el n-avea de gînd s-o accepte. Încercase să-și impună de la început punctul de vedere, dar fără rezultat. Părea că se clatină exact acolo unde se credea mai tare, acolo unde nu voia să lase nimănui inițiativa. El era inginerul, specialistul, el avea căderea să hotărască ce și cum să se facă. Situația bună pe care o găsea ere o realitate de care nu putea să nu țină seama. Aici se scoteau producții mari, fiecare țăran era în felul său un tehnician fără atestare, autoritatea nu putea să și-o clădească decît pe un nou salt. Ar fi găsit el direcțiile de acțiune, și-ar fi stors creierii, dar nu i se dădea mînă liberă. Era întotdeauna pus în fața unor lucruri deja gîndite, altfel gîndite bine, pe care volens-nolens le accepta cu pumnii strînși.

Inginerul nu-și făcuse nici un fel de prieteni, aici sau aiurea, crezuse o clipă în Băruță, dar îl refuzase printr-o scrisoare sarcastică. Făcuse oare bine ? S-ar fi întors înapoi, să rupă scrisoarea, să treacă sub tăcere descoperirea. Era o copilărie, se purta ca un adolescent. I-o zisese chiar el, îl intuise bine Băruță. Omul scria, naiba să-l ia, o carte cere încărcătură de idei, cunoaștere. Opera îl reprezintă pe autor, eroul este doar pretextul prin care spune ceea ce vrea, ceea ce gîndește. Dăduse încă o dată prin strachini.

De unde-i vine oare această nestatornicie ? S-a vrut muzeograf, profesor, crescător de cai, constructor, cascador... Prostii. Toate sînt prostii. Cu pregătirea lui intelectuală, cu experiența anilor pe care îi avea, ar fi trebuit să se manifeste altfel. De lucrul acesta era convins. Oamenii sînt așa cum sînt și ar fi prea mare pretenția de a le schimba firea.

...Intrase în raza comunei Zăvoare, trecea printre lanurile de sfeclă. Recolta era bună, aveau de scos mii de tone de sfeclă care trebuiau curățate, decoletate, încărcate în mașini. Un autocamion se împotmolise prin ogașele drumului noroios, desfundat de ploi, oamenii cei mai din margini veniseră ciopor, răcneau și împingeau de îi se umflau venele jugulare cît degetul. Se băgă între ei, puse umărul zdravăn, cei din jur îl priveau cu coada ochiului. Se murdări la fel cu toți ceilalți pe mîini și pe față, se făcuse ca dracu. Își zise că trebuie să arate grozav în pantofi de lac, cu cămașă albă și cravată la modă, printre țăranii plini de pămînt și sudoare. Avea să se schimbe și să se întoarcă. Trebuia.

Cînd ajunse în sat, se făcuse ora prînzului. Văzîndu-l, bătrîna la care lua masa a dat să se mire și să toace mărunt din buze. Lipsise mult, de anunțat n-o anunțase, întrebase la cooperativă dacă mai vine ori ba, ca să știe ce are de făcut. Nu putea sta încurcată, era femeie sărmană, mai bine lipsă decît așa.

I-a retezat-o scurt, n-avea chef s-o asculte. Baba i-a pus în farfurie ce s-a găsit, în ultimele două zile nu-i mai gătise. A înghițit repede, tăcut și îngîndurat, s-a dus apoi să se îmbrace pentru cîmp.

Îngrijitorii ședeau în ușa unuia din grajduri trăgînd alene din țigări și schimbînd cîte-o vorbă. Talică era printre ei, ca de obicei, aproape că n-avea casă, aici își făcea veacul, în grajduri, printre animale. Cu salopeta lui străveche, înscorțoșată de bălegar și transpirație, cu pălăria găurită de prea mult purtat, firav și cu umerii căzuți, părea o umbră între ceilalți.

S-au făcut că nu-l văd, au continuat să tragă din țigări cu privirile plecate în pămînt. În ochii lui Talică a zărit parcă o scînteie rea, strecurată ponciș pe sub streașina pălăriei. Putea fi numai o părere, pentru că și el își plecase capul și scormonea alene, cu vîrful bocancului, țărîna.

Casa în care locuia l-a întîmpinat cu perețiî coșcoviți și ușa de la intrare hiită din balamale. Căldura stătută din hol, aerul cu iz de medicamente i-au produs greață.

Își aminti cum tatăl său îi spusese că bărbatul, dacă-i bărbat, trebuie să realizeze în viață patru lucruri : să clădească o casă, să aibă un băiat, să sape o fîntînă, să planteze un pom. Altminteri, degeaba face umbră pămîntului. El nu realizase nimic din toate acestea. Era puternic, era tînăr, ar fi putut să se-apuce de toate odată. Știa că natura îl dăruise cu tot ce-i trebuie, îi lipsea poate un dram de înțelepciune.

★

Mergea greu cu scosul și transportatul sfeclei. Greu într-un fel, că se făcuse multă și nu mai prideau s-o scoată din pămînt, s-o încarce și s-o ducă la fabrică. Munceau toți din zori pînă-n seară, unii veneau și noaptea, se făcuseră echipe din penitarii comunei, din slujbașii de la magazine, în fruntea lor lucra primarul ca să-i țină în mînă. Cu aceștia a fost mai simplu, aveau slujbe și lefuri, cum-necum au lăsat hîrtiile, la scris nu era plan, nici nu le stătea la îndemînă să se pună rău cu puterea locală. Birourile erau mai mult închise, bufetul funcționa o oră dimineața și una seara pentru un rachiu ori țigări, singurele ființe de pe ulițe erau cîinii sloboziți din lanțuri, să nu turbe de sete, și copiii mărunți. Lupta cea mare s-a dat cu femeile slujbașilor, se dedulciseră la capot și papuci, îi se subțiase pielea mîinilor și nu le venea la socoteală

Corneliu Baba : Oțelar

să-și amintească de unde au plecat. Se țineau cucoane, cu ojă și ruj și păr permanent și se apărau cu hîrtii de la doctori. Abia cînd s-a luat în adunare hotărîrea ca tot ce-i suflare de om să pună mîna, a aflat satul cu mirare că nevestele slujbașilor sînt bolnave, sărmanele de ele. Era a mirare cum tocmai ele sufereau, și nu țărăncile, care se speteau tot anul. Medicul de la dispensar avea inima blîndă, suspect de blîndă, și mînă ușoară la scris. De obligat nu le-a obligat nimeni. Le-a zis însă bărbaților cîte ceva tot președintele. Nimeni nu știu ce-a spus celuilalt, da le-au scos bărbații care în vorbe, care în pumni să ia sapa de coadă. Că mai tîrziu, într-o dare de seamă despre mersul campaniei, s-a apreciat că întreaga suflare a făcut din participarea la muncă o chestiune de înaltă conștiință n-a fost rău. Au aplaudat cu toții și au aplaudat și ele, cucoanele. Au aplaudat și s-au bucurat cînd au adus acasă bani, și porumb, și cartofi, și zahăr, și de toate. Le rămîneau mai multe parale pentru testemele, ciorapi de mătase și parfumuri — a crescut deverul la cooperativă.

...În ziua aceea a umblat mult, să scoată sufletul din bietul domn Avelar, nu altceva. L-a apucat noaptea pe drumuri. Plecase din zori cu domnul Avelar și cu Talică. Zăbăucul n-a vrut să-i mai dea calul și pace, a urlat și a plîns și s-a dat de ceasul morții că nu-l mai lasă fără stăpîn, să rabde de foame și de sete. Că dacă-l vrea pe domnul Avelar la ham, să-l ia și pe el de surugiu. N-a avut ce face, a trebuit să accepte, mai apoi i-a părut bine că are cu cine schimba o vorbă. La fiecare popas Talică sărea sprinten și scotea animalului zăbala din gură, îi slăbea opritorile și chinga și-l buciuma și-i dădea iarbă proaspătă și cîte-o mînă de tain luat anume în lada de sub scaunul șaretei.

Îl mișca dragostea acestui om pricăjit pentru cal, pentru domnul Avelar. Crezuse că Talică este un fel de prost al satului, dar nu era așa, avea o inteligență a lui, puțin stranie. Pe unde poposeau se înconjura de oameni, și oamenii îl ascultau cu interes și cu îngăduința miloasă pe care o acorzi copiilor sau celor neajutorați.

Seara, tîrziu, au ajuns într-un cîmp mai din margine. Dorise să treacă și pe-acolo, dar pe ziuă, acum nu mai avea rost să se oprească. Talică a îndemnat însă calul tot înainte, pe drumeag, pînă au zărit undeva lumina pîlpîindă a unui foc.

— O să oprim aici o vreme, dom' inginer.

A rostit cuvintele ca și cum faptul ar fi fost cu totul firesc, dinainte hotărît.

— De ce să oprim aici ? Pînă ajungem în sat se face miezul nopții.

— Timpul e-al omului, de-i zi ori de-i noapte. Cît o să-ți prinzi mata inima cu ceva de-ale gurii și-o să mai privești puțin stelele, eu o să-mi rînduiesc o treabă.

— Nu ne-așteaptă nimeni cu merinde pe cîmp.

— Nu-i vorba de ospăț. O să cerem ceva pămîntului, cui îl cunoaște, îi dă. Că el e pîinea și sufletul nostru. Nu vă fie cu supărare, dar vreau să întîlnesc un anume om. Mîine ar fi prea tîrziu pentru interesul pe care-l am.

Cînd au tras șareta printre grămezile cu sfeclă, s-a ridicat de undeva o namilă neagră și a dat glas. Talică a sărit jos, a luat calul de căpăstru și a răspuns cu o voce subțire și calmă :

— Eu sînt, mă Cîrnule, eu și dom' inginer. Am venit în control.

Umbra s-a apropiat repede, bărbat voinic, cu cojoc mițos pînă-n pămînt și bită cît stîlpul de mare. Îl mai văzuse, era paznicul cîmpean. A salutat cu voce groasă, plecîndu-se din șale și au pornit toți trei, cu pași înceți, către focul sărac, ținut mai mult cu ierburi uscate.

— Aici sîntem sub Zăvoare, i-a explicat Talică, după ce a așternut pat moale de buruieni și a întins peste el o pătură care duhnea crîncen a transpirație de cal. Dacă vreți să știți, după potop, cînd s-au adunat apele, pe-aici a fost, o vreme, mare adîncă și pustie. Pămîntul a crescut mai tîrziu ca-n alte locuri. Și după ce s-a făcut și-aici pămînt ne-am născut noi. Chiar dacă pe-atunci ne chemam altfel, tot noi eram, aici ni-s rădăcinile. Pămîntul s-a schimbat mereu, numai noi și cerul am rămas la fel, cu stelele și cu luna. Culcă-te matale binișor pe spate și privește-le, pe ele le poți vedea așa cum le-au văzut oamenii dintîi și dintotdeauna. Eu m-oi îngriji de celelalte.

S-a întins pe spate, așa cum fusese sfătuit, pironindu-și ochii în înaltul ametitor al cerului. Cer plin de stele. Simțea oboseala ieșindu-i din mădulare ca un curent electric. N-avea dreptate Talică, și cerul se schimbă. Toate se schimbă în univers. Adia un vînt ușor și călduț dinstre Zăvoare, semn de toamnă lungă, de toamnă bună. Zăvoarele erau un deal lat și pleșuv, un rest de terasă al unei ape antediluviene, năpădit de vegetație haotică, arbuști lemnoși și mărăcinișuri. Cooperativa agricolă avea acolo aproape o mie de hectare de pășune, pășune mai mult cu numele, nici oile n-aveau ce apuca cu dinții și-și risipeau lîna prin scaieți. Era de mirare cum lucrul acesta nu se vedea. Vitele erau ținute la grajd cu furaje cultivate pe pămînt bun, cîteva sute de hectare de pe care s-ar fi putut scoate altceva. De aici, de pe dealul care acum abia se bănuia în preajmă, cu ceva muncă, cu îngrășăminte și sămînță de ierburi, trebuia să iasă munți de fîn, aur curat.

Cu gîndul că se va ocupa neapărat de lucrul acesta, ațipi. S-a trezit după un timp, scuturat ușor de umăr. Avea dinainte cartofi copți și o sfeclă coaptă, care aromeau ușor, și o sticlă cu apă rece, atunci adusă de la izvor. A mîncat în tăcere, au mîncat și ceilalți doi, ei ședeau de-o parte, lîngă foc. Erau ai naibii de buni cartofii copți cu sare, și sfecla, deși cam prea dulce, acolo în cîmp. Lucrurile simple își aveau savoarea lor. Dorea o gură de vin, vin roșu, bogat, și o bucată de pîine după oboseala de peste zi. În dorul vinului mai trase un gît de apă, aprinse o țigară și se lungi din nou pe așternutul cu seve tari de ierburi și transpirație de cal.

. . . . . .

Pînă au ieșit din arătură, au mers la pas. Domnul Avelar, cu simțurile sale fine, ocolea atent fiecare movilă de sfeclă, fiecare ogaș săpat de roțile tractoarelor. Preocupat să nu răstoarne șareta, frămîntat de gîndurile lui, Talică tăcea. În vremea aceasta inginerul Vlad își spunea că, fără voia sa, aflase cîte ceva din viața acestor oameni. Dar cît anume aflase ? Pe Cîrnu îl știa — cît îl știa — de posac și leneș. Nu-i prea plăcuse, încă de cînd venise, că un bărbat cît crucea ține marginea cînd e vorba de treabă. Ar fi cîștigat mai bine într-o brigadă de cîmp sau la vite. Îl chemase la una, la alta, treabă se găsea cît lumea, pentru toți, dar nu prea venea. Or, cînd venea făcea totul anapoda. Îl lăsase în apele lui, paznicul stelelor.

Cine erau de fapt acești oameni ? El îi punea la muncă, să pregătească sămînța, s-o semene, să prășească și să adune. Era aspru cu cei leneși, indiferent cu cei buni. Considera că e în firea lucrurilor ca toți să muncească, să muncească și iar să muncească, să scoată producție. Ascultători, se speteau tot anul. Dar iată că munca nu era toată viața lor. Aveau familii, se iubeau și făceau copii, agoniseau, îmbătrîneau, fiecare în felul său, mureau. Unii dintre ei își făceau planuri, visau, cei mai mulți aveau nădejdi. Talică spre exemplu.

teatru

„Personalitate pentru concurs"

Piesa cu acest titlu a lui Corneliu Marcu a participat ea însăși la un concurs (de dramaturgie originală) obținînd premiul întîi. Dacă ceva izbește din primul moment este conflictul, extraordinar de simplu : un scriitor caută o personalitate aptă să stea în centrul viitoarei sale lucrări, despre care știe deocamdată numai că va fi non-fictivă. Eroul va apărea cu numele lui adevărat, faptele nu vor suferi decît o prelucrare literară minimă. În vederea acestui scop se adresează unei mari uzine. La legătura, în primul rînd, cu secretarul comitetului de partid, expunîndu-și intenția. În ordinea tratării dramatice urmează un lucru inedit. Primind să-i vină în ajutor, secretarul de partid manifestă dacă nu ezitare în orice caz o anumită expectativă. Nu-l îndrumă de la început spre cineva precis. Bineînțeles își cunoaște muncitorii ca nimeni altul, dar dificultatea tocmai în asta constă. Pe care să-l aleagă ? Ceea ce reușește autorul este în fond analiza conceptului de personalitate, modificat radical în zilele noastre. Oamenii pe care scriitorul îi întîlnește din întîmplare în curtea sau în halele uzinei, în aparență prin nimic deosebiți, se dovedesc a fi cu toții demni de inițiativa sa. El însă amînă să recunoască acest adevăr, fie în virtutea unor prejudecăți, fie fascinat de bogăția datelor care i se oferă. Pe deplin revelatoare va fi abia adunarea pe care o solicită Ea îl conduce (și ne conduce) la concluzia că *personalitatea* este de fapt *colectivul*, în condițiile în care fiecare lucrător, bărbat sau femeie, are pasiuni și probleme, visuri și izbînzi. Caracterizînd veridic personajele ce compun lumea uzinei, Corneliu Marcu uzează nu mai puțin de un artificiu. Acest artificiu este chiar scriitorul. Deși în puterea vîrstei n-a dat încă nici o lucrare însemnată, e stîngaci și cam confuz. Ceea ce desigur se poate întîmpla, însă oricum la o altă scară și dintr-o perspectivă mai puțin convențională. Promisiunii pe care în tînăra noastră dramaturgie o reprezintă Corneliu Marcu, Televiziunea i-a pus la dispoziție o excelentă echipă : Costel Constantin, Cornel Coman, Draga Olteanu, Olga Bucătaru, Petre Gheorghiu, Ov. Iuliu Moldovan, Mihai Mereuță și alții. Este greu de făcut vreo remarcă specială cît vreme acești reputați actori, aproximativ egali ca înzestrare, au evoluat cu aceeași convinge. În ansamblu, spectacolul are meritul unei dezbateri actuale, angajate, polarizînd interesul unui public larg cum este cel al micului ecran.

Marius Robescu

film

„Cerul începe la etajul III"

Peste filmul lui Francisc Munteanu, **Cerul începe la etajul III** s-au așternut opt ani : în cinematograf opt ani pot însemna vreme nu glumă și tocmai gîndul acesta ne-a îndemnat să aplecăm o privire curioasă către această peliculă pe care la vremea ei o văzusem, normal, cu ochii de atunci.

Sigur că timpul a mai scos în relief cîteva dintre slăbiciunile filmului și în primul rînd pe aceea a scenariului (accentuată în faza decupajului) care dintru începuturi, pare a-ți înfățișa o poveste simplă, posibilă, nelipsită de interes și dramatism ; dar pe ecran lucrurile devin ceva mai complicate și efortul regizoral de a da o operă cu caracter perfect circular, cu un final închis, definitiv, este lăudabil. Teoretic, în acest film, nimic nu-i lipsit de o profundă gîndire, dar practic, mi se pare mie, rezultatul, nu fără unele bune minute de reușită, nu-i întru totul fără repros. Se întîlnesc pe ecran, împletite două povești : una a înfiripării dragostei lui Nicolae Dan pentru Ana, alta a rememorării unei acute perioade (douăzeci și patru de ore, să zicem !) din viața aceluiași om, luptător comunist care a luat parte la pregătirea Insurecției Armate din 1944. Cea de-a doua poveste (rememorările din camera Anei), au darul de a lămuri mai fericit cine era adevăratul om care a murit împușcat în noaptea bombardamentului din orașul portuar (dovedindu-se a fi chiar tatăl Anei și într-o altă ordine de idei omul de legătură din lanțul conspirativ) și cine era fetița pe care acesta o ținea de mînă (Ana) și de care avusese grijă în noaptea aceea Nicolae Dan. Cu aceeași ocazie aflăm și explicația metaforică a titlului filmului : **Cerul începe la etajul III.** Dar cele două povești se dovedesc a fi și ele niște rememorări ale personajului Nicolae Dan care călătorește, proaspăt întors dintr-o lungă călătorie pe mări, într-un tren, spre orașul unde trăia Ana pe care spera să o ia în căsătorie. Și astfel povestea întreagă devine obositoare, iar straturile rememorării o complică inutil și o dezavantajează, mai ales că la toate cele trei niveluri rezultatele sînt, calitativ vorbind, diferite. Povestea din camera Anei (evident, parcelez voit) e inundată de aceeași bolnavă vorbărie prețioasă și nu rareori ridicolă. O serie lungă de cadre lipsite de personalitate, alături de cîteva flas-back-uri și cadre fixe (prim planuri, întîrzieri ale aparatului asupra unor aglomerări de obiecte căutîndu-se efecte lirice), insule de lirism, și iarăși povești și iar vorbărie : ea model, el lup de mare etc. Spre a vă oferi numai un exemplu asupra nivelului discuției dintre cei doi am să reproduc cîteva vorbulițe. Ea : „E aproape un metru între noi". El : „De multe ori apropierile nu se măsoară cu metrul".

Cealaltă poveste, a rememorărilor din camera Anei, mi se pare simplă, profundă, de un nobil conținut. Imaginile au viață, sînt pline de misterul veridicității. Vorbăria dispare, e sorbită de acțiune, fiindcă dincolo, în realitate, lipsa acțiunii covîrșește existența a doi actori care nu prea știu ce pot săvîrși decît rareori, cînd regizorul pare a uita că el este autorul scenariului, iar **atmosferă** nu-i ușor de creat atîta vreme cît meseria de cineast se dovedește a fi grea.

Silviu Stănculescu a trebuit să interpreteze un rol fărîmițat, întortocheat, pe care scenaristul-regizor nu l-a zămislit cu prea mult har, în care acumulările și experiențele trecute ale actorului cum ar fi rolul din **La patru pași de infinit** (regia Francisc Munteanu — 1964) s-au valorificat doar parțial. Irina Gărdescu pare a fi fost mai aproape de un adevăr cinematografic.

Dumitru M. Ion

Florentin Popescu

Mai limpede-i lumina

Mai limpede-i lumina și mai bogat cuvîntul
strins în ciorchini de roade în noua dimineață;
Spunem Congres și spunem un zbor înalt și pur
al țării și-al luminii și-al dragostei din noi;
în cartea gliei crește, nimbat de nemurire,
pe traiectorii pure, destinul comunist.
Ni-s arborii mai falnici, mai limpede ni-i cerul,
Curg riurile-n imnuri, ritmează în mers cetatea
aici unde pămîntul și datini și belșug
ne vin ca din baladă, să le sporim destinul.
Spunem Congres și spunem un zbor înalt și pur
și-n gînduri cresc, nemaisfîrșit, columnele de slavă
nălțate aceste ere arzînd necontenit
deopotrivă-n inimi și-n dragoste și-n flamuri;
Spunem Congres și spunem albastrul din Carpați
și țărmuri de-mplinire și roadele de mîine
spre care trecem mîndri și-n imnurile noastre
mai limpede-i lumina și mai bogat cuvîntul!

Ion Crînguleanu

Toamnă românească

Această românească toamnă
E-o primăvară-n tot destinul țării, cînd
Izvoarele și sufletele noastre
Dau seve largi și forță
Bunului și mîndrului pămînt
Ieșit în calea viitorului cu tot ce are
Mai grav și bine-ntemeiat
Să-i fie soarta izvorîtă-n pace
Iar verbul devenirii comuniste
Plural și românește conjugat.

Mai-mult-ca-Viitorul se aude
În fiecare fir de grîu și gînd urcat
Într-un viraj de cosmică putere
Ce-n suflul seminției noastre s-a durat.

O primăvară amplă-i tot acest demers
Clădit în firea noastră omenească
De-a străluci carpatic, demn în univers
Iar timpul comunist din Astăzi să se nască.

Nicolae Dan Fruntelată

Aici, lîngă apele țării

Aici, lîngă apele țării e-un semn
unde-au ingenuncheat voievozi
la altarul izbînzii,
unde arde din veac iarbă de slavă
Aici s-au născut păduri și viteji
și-a trecut spre legendă
primul oștean închinînd
într-o cupă, otravă.
Aici am trăit, am murit, am învins
cuminecați în putere ca într-o lumină curată
aici ne-am crescut nădejdea și fiii
pe-aici n-a trecut gînd dușman
niciodată
Aici, lîngă apele țării sîntem
pămînt botezat cu izvoare
ființă de-a pururi călătorind
în visele noastre de soare.

Ligia Tomșa

Cînd rostesc...

Cînd rostesc cuvîntul Patrie,
Palmele mi se prefac cîmpii
Cu maree de grîu și curcubee
Și curg pînă la munții
Care se prefac în suflete și-ascultă;
Un cîntec de laudă trece peste țară,
Fiecare copac are trup de vioară,
Fiecare lucru nume de bucurie,
Fiecare culoare sunet mai nalt.
Cînd rostesc cuvîntul Patrie,
Brațele mi se prefac în tulnice și cîntă,
Pădurile,
Mă cresc cu gorunii laolaltă
Și nu-mi ajung fîntînile,
Pentru setea dragostei din mine.

Dim. Rachici

Înalt și puternic

Cînd luăm de umeri riurile
și le virim în turbine,
cu lumina lor
destinu-nseninîndu-l;
cînd munții pornesc la drum,
cînd zodiile se opresc
alegînd doar semnele bune
pentru copiii care se nasc; și cînd
privim în noi înșine
ca-n niște nestinse fîntîni
cu apele tot mai limpezi —
Partidul e-acolo:
înalt și puternic —
și munte, și riu, și nesecată fîntînă.
El, zodia bună.

Mariana Urbanovici

Poemul meu

Pentru izbăvire,
pentru smerenie
și drumul luminii pînă la noi
să nu mai poată înghețul
să-mi bea sîngele din împreunarea florii
visez poemul meu
să-mi aducă semnele desțușite,
respirația eliberată
din strîmtoarea ploii,
jur pe toate cuvintele
care mi-au învățat oamenii
de la primul erou pînă azi.

Szilágyi Domokos

Ți-am văzut munții

Ți-am văzut munții, patria mea,
le-am străbătut potecile în aerul tare
și-am transpirat în ascensiuni îndrăznețe
care m-au învățat: deasupra
oricărui pisc veșnic un alt pisc se-nalță.

Ți-am văzut cîmpiile, țară,
în timpul coacerii, sub razele soarelui;
ți-am ascultat viscolele
și ploaia fecundă
în care-ți citeam viitorul.

Ți-am văzut uzinele harnice;
ți-am ascultat răsunînd ca o goarnă metalică
asprul glas al cărbunilor
ce din noaptea densă-a pămîntului
nesfîrșită lumină trimit către noi.

Și-ți simt cum pulsează puterea.
Tăria ta — Partidul și țelul.
Ți-am văzut inima, patrie,
învingătoare bătînd.

În românește de Dim. Rachici și Csire Gabriella

Veronica Galiș

Cîntec sublim

Bate țara la fereastra trupului cu meri în floare
Trupul tînăr o primește ca pe-o stemă mult prea rară,
De copii zidim pe suflet bolta țării — sărbătoare —
De copii săpăm în suflet matca Dunării, stelară.

Țara-și lasă-n trupul tînăr mari țînuturi fabuloase,
Tineri sîntem cît ne ține țara în a ei iubire
Și sîntem precum pe munte în lumina-i de mătase
Arborii-s flăminzi de cîntec și flăminzi de nemurire.
Într-un suflet tînăr totul luminează pentru țară
Pentr-un suflet tînăr țara e o mare sărbătoare,
El va ști să nalțe fruntea cum prin veacuri o nălțară
Cei ce dăruiră țării mari zidiri vizionare.

Țara. Inima ne cîntă la sublima ei vedere.
De copii îi știm culoarea și adîncul și tăria,
De copii săpăm în suflet matca Dunării, de miere,
De copii zidim pe suflet bolta țării, România.

Bate țara la fereastra trupului cu meri în floare,
Trupul tînăr o primește ca pe-o stemă mult prea rară —
Se ridică cel ce-i tînăr țării nouă sărbătoare:
Arbore flămînd de cîntec în lumina-i tutelară.

cenaclul revistei «luceafărul»

A PATRA ȘEDINȚĂ

Un poet de excepție a fost invitatul de onoare al cenaclului: Gheorghe Pituț. Deschizînd ședința, poetul Nicolae Dragoș, redactor șef al revistei „Luceafărul", a relevat valoarea deosebită a poeziei lui Gheorghe Pituț, invitîndu-i apoi pe actorii Ștefan Radof (de la Teatrul „Constantin Nottara") și Mihai Stan (de la Teatrul Giulești) să citească versuri ale autorului **Porții cetății. Sisif, Muzică, Copiii, Fum, Semnul, Frații, Pace, Tioncul,** (mai ales) sînt titlurile poemelor pe care cei doi actori le-au interpretat inspirat. A urmat apoi un moment de remarcabilă emoție: poetul Gheorghe Pituț a citit unele dintre creațiile sale inedite, sau apărute doar în publicații periodice **(Dar cum, Ochii, Orientală, Stagnare, Conjunctiv, Devorare, Vocea roboților, Secunda).** Punctînd lectura, poetul Nicolae Dragoș a relevat pătrunderea poeziei lui Gheorghe Pituț în zonele unei incontestabile clasicități, semnalînd cu satisfacție că lectura din poemele sale a prilejuit momente de autentic lirism.

În partea a doua a ședinței au citit versuri Viorel Sâmpetrean și Nicolae Mircea Ben **(Grădini ale lumii, Invocație, Toți ce se nasc învinge aceeași mare, Elegie pentru cei părăsiți, Nu mi-ați dăruit cuvinte, Ramuri părăsite, Contemplare** și respectiv **Așa stăm, Magicul munte, Cîntec în cerc, Ceasornicarul, Uriașe capcane, Betoniera, Acolo).** Au urmat apoi comentariile. „Aș vrea să-mi

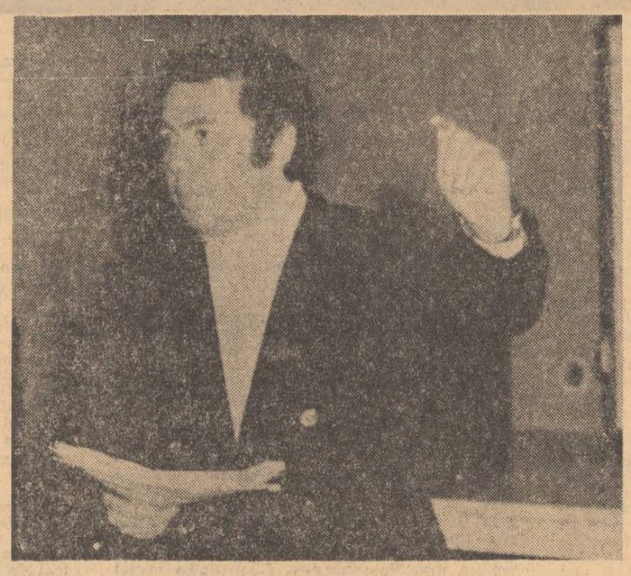

Un poet de excepție: Gheorghe Pituț

exprim un **modus vivendi** al meu; un poet tînăr nu trebuie să se teamă de muzicalitate, de termenul de calofilie; m-a încîntat poezia citită de Viorel Sâmpetrean" (Mihaela Cosmeto). „Viorel Sâmpetrean are talent de orator, a reușit să mă captiveze; un poet nu trebuie discutat la modul impropriu; i-aș reproșa o banalizare excesivă" (afirmații făcute sub pecetea tainei de către tînărul „U"). „Viorel Sâmpetrean este un poet care promite să ne ofere importante recitaluri de poezie; se întrevede un destin poetic; utilizează cu foarte multă vervă metafora; tratează probleme majore și le rezolvă; Nicolae Mircea Ben face un lucru aparte; are o unitate de gîndire, o unitate fantastică; trăiește prin poezie" (Ion Radu Zilișteanu), „Viorel Sâmpetrean este avantajat de o retorică anumită, dar nu convinge; Nicolae Mircea Ben este, dimpotrivă, dezavantajat; el are însă, ca poet, un viitor destul de sigur" (Neagu Vulcănescu). „Sâmpetrean este destul de elocvent, el are o asceză a cuvintelor; în schimb, Nicolae Mircea Ben pare a stăpîni mai bine mesajul, ceea ce folosește el este de apanajul exclusiv al poeziilor autentice" (Valeriu Anghel). Într-un adevărat expozeu, criticul Artur Silvestri a arătat că „este vorba despre niște poeți deja formați; primul are o poezie de esență muzicală, este un calofil, dar la el se observă o dispersiune substanțială; la cel de al doilea poet se observă o poezie mai explozivă, în care o notație și alta sînt sublimate într-o viziune". Un scurt discurs

Viorel Sâmpetrean „dăruind cuvinte"

Un mușchetar liric: Mihai Stan

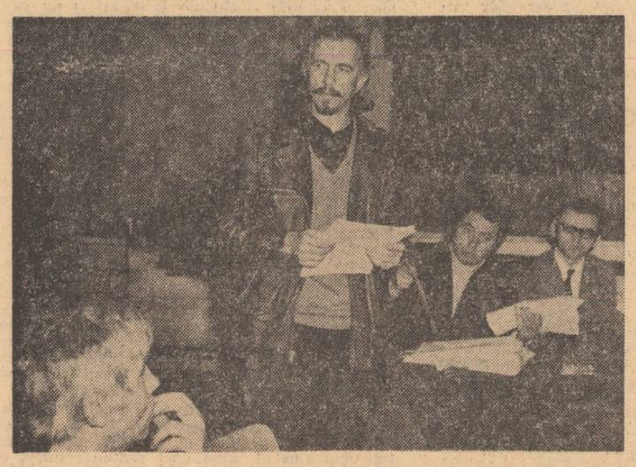

Polonius, alias Ștefan Radof, recită „Tioncul"

ex cathedra a propus criticul Nicolae Ciobanu: „aș porni de la un loc comun, nu e deloc deplasat ca din cînd în cînd să fim puțin didactici; problema asumării temei este esențială și, din acest punct de vedere, cei doi poeți se află destul de la început; se poate constata un soi de preluare din mers a unor motive; la Nicolae Mircea Ben se poate constata o posibilitate de a se implica mai adînc în vers; sînt două prezențe cenacliere cărora nu li se pot nega niște valori intrinseci". Titularul comentariului de poezie din revista „Luceafărul", poetul și criticul Dorin Tudoran a arătat, polemic, că de fapt poezia lui Nicolae Mircea Ben este mai muzicală, prin rezultatul final al fiecărui poem în parte; aliajul ideilor este mai reușit la acest poet; în schimb, la Viorel Sâmpetrean se află versuri aparent ceva mai memorabile, din ele putînd fi extrase mai ușor niște definiții lirice; poeziile lui Nicolae Mircea Ben sînt remarcabile și pot fi caracterizate global ca aparținînd unei lirici a stării de pîndă".

Comentariile asupra lecturilor fiind încheiate, conducătorul ședinței a invitat pe participanți la cenaclu să citească din creația lor. Au citit, astfel, Luminița Grosu **(Ploi** și **Cîntec de dragoste)** despre creațiile căreia poetul Dumitru M. Ion a declarat că îl pun pe gînduri, iar poetul Gheorghe Istrate că ar putea fi chiar publicate, Ion Radu Zilișteanu **(Poveste rustică, Urmarea, Unei parce)** care a provocat poetei Gabriela Melinescu remarca: „prea bun, pe cît e de vorbăreț", Ionuț Teodorof Assan **(Încearcă, Metempsihoză),** Tînărul „U" **(A fi invariant),** care a smuls criticului Dan Cristea exclamația „Excelent, domnule!", Vasile Preda Țițile **(Scrisoare tatei, Pasărea liră fără liră),** care a stîrnit entuziasmul poetei Gabriela Melinescu și invitația aceleiași poete de a aduce la redacție circa cincizeci de poeme de largă respirație, Maria Lucia Țecu **(Adolescență, Reverie).**

Într-o atmosferă de emulație lirică, majoritatea celor prezenți în sală fiind gata să dea citire producțiilor lor poetice, poetul Nicolae Dragoș a arătat că viitorul va ocaziona, cu siguranță, numeroase alte lecturi poetice, încheind apoi ședința.

Cronicar

televiziune

Antologii

Cel de al XI-lea Congres al Partidului Comunist Român prilejuiește pe micul ecran emisiuni remarcabile. Memoria peliculei este chemată să dea la iveală realizări de excepție, pe care indeletnicirile cotidiene le-au aglutinat. Ceea ce receptam odată ca fapte „eroice", prin repetare și prin scurgerea timpului au devenit fapte cu care ne-am obișnuit. Fapte de zi cu zi. Iată însă că reluarea lor pe micul ecran se produce cu o încărcătură emoțională neașteptată. Tot ceea ce s-a construit în România în ultimul deceniu este impresionant. Întreprinderile de mare amploare industrială, realizările din agricultură, indiferent ce alt domeniu al activității economice, — la reluarea pe micul ecran fac un spectacol cu căderi veritabile de cortină peste o dramaturgie de mare efect.

Dintre nenumăratele pilde care s-ar fi putut alege, ne-au căzut ochii pe o excepțională emisiune închinată hidrocentralei de pe Lotru. Ca într-un forum antic, autorii proiectului au fost invitați în studioul televiziunii pentru a rememora magistrala întîmplare cu date și amănunte care i-au fost dezvăluite publicului abia acum. Nu știu cum și de ce, abia acum, la această emoționantă rememorare, am înțeles ceea ce nu se putea înțelege atunci, nici din presă și nici de pe micul ecran, cu toate că și presa și micul ecran au semnalat în cronici fidele întîmplarea din nordul Olteniei. Nu știu de ce abia acum, cu prilejul festiv al întîmpinării unui eveniment de amploare, hidrocentrala construită pe Lotru a avut, în repovestire, ceva din adevărul dramatic al baladei meșterului Manole. Desigur, Lotrul n-a cunoscut finalul trist al legendei, dimpotrivă, încordarea, curajul, răspunderea cu care s-a activat de la omul care a izbit primul în munte cu tîrnăcopul și pînă la inginerul șef, autor al proiectului, au cunoscut un dramatism veritabil, pe care pelicula a reușit să-l înregistreze și care ni s-a comunicat.

Am mai scris că micul ecran depune în epoca noastră o mărturie directă pentru istorie. Că ceea ce înregistrează este și obiectiv și definitiv. Nimic din ceea ce lentila aparatului de filmat surprinde cu acuitate nu rămîne înafara benzii de celuloid. Fotogramă cu fotogramă, filme vechi, de arhivă, remontează o realitate deja petrecută — aidoma. Și iată că peste toate acestea, televiziunii îi este acordat privilegiul de a furniza documente nu doar supuse spre cercetare, dar documente capabile să stîrnească afecte, să stoarcă lacrimi adevărate, să creeze, deci, o opinie.

Antologiile închinate în emisiunile televiziunii celui de al XI-lea Congres al Partidului produc pe micul ecran o sărbătoare continuă. Avem garanția că ce se vede în imagine este chiar viața noastră, o viață demnă, deschisă cu bunăvoință înnoirii și mersului înainte, o viață de muncă cinstită și dîrză, răsplătită cu-o bucurie pe care pelicula, chiar dacă nu o arată — în imagini, iradiază ca o lumină continuă.

Sânziana Pop

plastică

Arta și orașul

Expoziția **„Arta și orașul"** deschisă la Galeria Nouă aduce în discuție una dintre temele cele mai pasionant și frecvent abordate în dezbaterile privind arta contemporană: locul creației artistice în mediul de existență urban. De fapt, această „temă" propusă de organizatorii expoziției — secția de critică a U.A.P. — include o serie de aspecte importante cum ar fi relațiile **public — operă de artă. operă de artă — muzeu, artist plastic — arhitect, artă — urbanism** etc. Așa cum demonstrează pe ansamblul său, expoziția nu se mulțumește cu o analiză a situației, cu o înregistrare de fapte, ci are un sens polemic și militant evident, prezintă soluții — fie că sînt utopice sau realizabile — pentru integrarea creației artistice în structura orașului modern.

Este, în această dorință de a face opera de artă activă în spațiul public, o foarte clară formă de democratizare a artei (lucru subliniat, printre alții, de un artist ca Schöffer sau un filozof ca A. Moles). Opera de artă nu mai este gîndită ca unitate independentă, cu o posibilă existență în orice cadru, ci ca element constitutiv al unui **anume** întreg, un anume mediu ambiant uman. Desigur, mai mult sau mai puțin explicit, structura simbolică, informativă și relaxantă a mediului a constituit preocuparea firească a constructorilor și artiștilor din toate timpurile. Unitatea stilistică a fiecărei culturi e explicabilă prin faptul că orice artefacte, orice produs uman se mulează, făcîndu-le evidente, tipul de conștiință, și atitudine, înțelegerea lumii, gîndirea profundă a oamenilor la un anume moment. Poate că o trăsătură a epocii noastre este necesitatea de a teoretiza, de a deveni conștienți declarat de anume realități. Este însă cert că, astăzi, ca reacție la o scurtă perioadă — de la apariția primelor muzee organizate — de intimizare parțială a fenomenului artistic și de distanțare față de receptarea publică, se simte nevoia afirmării prin toate mijloacele a caracterului deschis al artei, al condiției sale sociale, al prezenței active în forum.

Expoziția de la Galeria Nouă cuprinde într-o primă secțiune a sa — cu intenția de a nu exclude modalitățile de creație clasică din problematica spațiului public — și opere adresate ambianței interioare, locuinței sau muzeelor. Întîlnim astfel cîteva lucrări semnate de Corneliu Baba, Lucia Dem. Bălăcescu, H. Bernea etc. O microexpoziție personală a pictorului Marin Gherasim propune, la rîndul său, medieri între tipul de artă tradițională și noile moduri de adresare vizuală — la scară mare. Partea expoziției constituită de arte vizuale (realizată de arhitecții Al. Beldiman, Gh. Verona, Petru Vraciu), modelele de echipament urban cu signaletica modernă a străzilor, proiectul unui oraș ideal (Mihai Olos), soluții pentru decorul exterior al clădirilor, corectarea „estetică" a calcanelor — articulează o amplă demonstrație despre posibilitățile de intervenție ale artei în mediul citadin, despre replica dată de artă diminuării frumosului natural, despre dinamica integrării noului în contextul orașelor cu o moștenire arhitectonică bogată. Credem că astfel de manifestări — cu oricîte semne de întrebare rămase fără răspuns — sînt un semn de maturitate a criticii de artă contemporane, un semn al maturizării artei noastre plastice.

Constantin Prut

trei decenii de istorie literară

treptele sintezei necesare

ÎN ISTORIA literară actuală, izbește, de la început, numărul cărților apărute și, în al doilea rînd, faptul că ele acoperă aproape toate epocile mari și personalitățile importante. Au fost defrișate chiar zone obscure și s-au consacrat cărți mai multe decît era nevoie unor autori ca Emil Girleanu (2) sau G. Topîrceanu (3). Cantitatea n-are, firește, nimic incompatibil cu calitatea, dimpotrivă, este o condiție a acesteia. Așa încît, cu certitudine, între cele cca. 300 de cărți de istorie literară se va afla un număr mare de cărți bune și foarte bune care constituie un progres în cercetarea literară. De altfel, trebuie spus că, mai mult decît alte discipline umaniste, istoria literară conține, măcar parțial, premisele unei științe, în sensul că beneficiază de rezultatele anterioare acumulate. Și nu e vorba numai de rezultatele documentare, deși numărul și importanța documentelor duc ele însele, nu o dată, la stabilirea unor puncte de vedere noi, care, chiar dacă nu schimbă integral, îmbogățesc sensibil imaginea anterioară. Este adevărat că principalul document în evaluarea estetică a unui autor este însăși opera sa, dar nu putem niciodată face separație totală între viață și creație, oricît înverșunare antibiografistă vom dovedi. Extremismul estetizant al lui Mihai Dragomirescu a devenit, de mult, anacronic. În ceea ce privește sintezele de istorie literară, acestea sînt relevabile, cu siguranță, demersurilor estetice anterioare în caracterizarea epocilor și scriitorilor. Punctele de vedere cît mai numeroase și mai nuanțate sînt o condiție a comparației, pas decisiv în drumul spre sinteză. De aici decurge, mai întîi, necesitatea studierii autorilor fundamentali, în lucrări cuprinzătoare, monografice, pe cît posibil exhaustive. Faptul că, în perioada la care ne referim, s-au scris mai multe monografii decît în întreaga vîrstă a istoriei noastre literare, adică în circa 7 decenii este, în sine, semnificativ. Datorită orientării ideologice marxiste, analizei aplicate și evoluției limbajului critic, o mare parte din aceste monografii înscriu, efectiv, un moment de evoluție a disciplinei. La numele istoricilor literari de mare autoritate, consacrați dinainte : G. Călinescu, Tudor Vianu, Perpessicius, Vladimir Streinu, Dimitrie Popovici, Ion Breazu, Șerban Cioculescu, Al. Dima, Liviu Rusu, I. Biberi, apoi G. C. Nicolescu, G. Ivașcu, Al. Piru, Adrian Marino, C. Ciopraga, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Ov. S. Crohmălniceanu, S. Iosifescu, se adaugă cercetători din generațiile mai noi, foarte numeroși și, mulți, foarte competenți, astfel încît citarea este dificilă. Menționăm, totuși, pe Mircea Zaciu, D. Păcurariu, D. Micu, Paul Cornea, M. Bucur, I. D. Bălan, V. Mîndra, G. Munteanu, Ion Rotaru, Șt. Cazimir, E. Simion, Ion Pop, N. Manolescu, Marian Popa, Mihai Drăgan, D. Cesereanu, M. Tomuș, L. Raicu, Valeriu Cristea, Cornel Regman, T. Virgolici.

Necesitatea monografiilor este, după opinia noastră, în afara discuției, cel puțin într-un anumit stadiu al cercetării literare. Uneori, în diverse intervenții, scrise sau orale, monografia a fost contestată, opunîndu-i-se eseul, studiul sintetic. Cercetările amănunțite, extensia biografică sînt considerate ca depășite și inadecvate cititorului de azi, supus ritmului precipitat al existenței și incapabil să parcurgă tomuri întregi. În asemenea considerații se ignoră, însă, tocmai specialiștii în istoria literară care au nevoie de o imagine cît mai bogată și mai nuanțată a autorilor. Și dacă un cercetător cu vocația sintezei, cum a fost G. Călinescu, a consacrat 5 volume **Operei lui Eminescu** (Viața o tratase într-unul separat), deși se scriseseră pînă la el 12 cărți despre poet, înseamnă că, uneori, nu se poate altfel. Încă o precizare : cei care pledează, în mod exclusivist, pentru „sinteze", apreciază greșit stadiul în care se află și încă se mai află, cercetarea noastră literară în ansamblu. Se dă, adesea, ca exemplu, cercetarea franceză contemporană care preferă eseul. Lăsînd, însă, la o parte faptul că și la francezi apar și monografii detaliate, în tomuri masive, istoria literară franceză este mai veche, toți marii autori au fost, mai întîi, studiați în amănunt, iar eseul actual, ca specie legitimă a disciplinei, este posibil și necesar. Pentru a se produce schimbarea calității trebuie să dispunem, în prealabil, de acumulări cantitative. Fără înarmarea cu datele esențiale privind viața unui scriitor, formația sa intelectuală, momentele principale ale activității creatoare, diversitatea ariei de preocupări, este cu neputință să se întreprindă sinteza necesară. Graba unor critici sau eseiști în tratarea unor scriitori, înainte de a-i cunoaște suficient pe toate planurile a dus la inevitabile eșecuri. Înțelegerea necesității și supunerea la situația disciplinei pe care o discutăm, indiferent de dispozițiile sau preferințele personale, o putem ilustra, între altele, prin exemplul lui Eugen Lovinescu, critic modern și cu vocația eseului (vezi **Istoria civilizațiunii române moderne**), care, însă, preocupîndu-se de autori ca Asachi, Alexandrescu, C. Negruzzi, și mai ales de Titu Maiorescu, și nedispunînd de monografiile ce i-ar fi trebuit, nu ezită să le întocmească. Este și cazul lui Călinescu, monografist al lui Eminescu, Creangă, Alexandrescu, Filimon. Șerban Cioculescu a simțit nevoia să scrie, mai întîi, o **Viață a lui Caragiale**, ca și Al. Piru în cazul lui Ibrăileanu sau Adrian Marino în cel al lui Macedonski.

Cărți și autori

În momentul de față, însă, datorită progreselor realizate mai cu seamă în ultimul deceniu, considerăm că, pentru o bună parte a scriitorilor români, sînt create condiții pentru trecerea la o valorificare sintetică și care, de fapt, a și început să se realizeze ca idee numai prin acele **Introduceri în opera lui...** inițiate de editura **Minerva.** În condițiile uriașei cantități informaționale sînt necesare cărțile succinte și dense, scrise atractiv, care să avem garanția că vor fi și citite. Se poate forma, în acest fel, un public fidel pentru istoria literară. Dar acest deziderat n-are șanse de realizare în absența marelui număr de monografii și de studii speciale consacrate marilor epoci și personalități.

Credem că putem considera ultimul deceniu ca pe un deceniu al istoriei literare, într-atît sînt de evidente progresele acestei discipline.

Despre Eminescu s-au scris, după socoteala noastră, 22 de cărți între 1962—1974. Autorii lor : D. Popovici, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Edgar Papu, G. C. Nicolescu, D. Murărașu, Eugen Simion, Ion Negoițescu, I. Crețu, I. Rotaru, Liviu Rusu, G. Bulgăr, G. Tohăneanu, G. Munteanu ș.a. în raport cu cele 12 anterioare, scrise între 1891—1938, de la A. Grana la G. Călinescu. La Alecsandri, situația e inversă : abordat frecvent înainte (deși nu cît Eminescu), în anii noștri nu s-a scris decît o carte despre el. Surprinzător, în aceeași situație se află Heliade Rădulescu. (Cărțile semnate de Radu Tomoioagă și Al. Piru pot constitui un început).

Următorul autor comentat este T. Arghezi, cu 8 cărți datorate lui Șerban Cioculescu, Ov. S. Crohmălniceanu, M. Petroveanu, T. Vianu, D. Micu, D Cesereanu, E. Manu, Al. George. Îi urmează Lucian Blaga cu 6 cărți datorate lui Ov. S. Crohmălniceanu, D. Micu (2), Pavel Bellu, Mariana Șora, Melania Livadi. Este interesant, totuși, să observăm că, pe ansamblu, exegeza lui Blaga depășește, ca număr de cărți pe cea a lui Arghezi, căci, în timp ce înainte de 1944 avem o singură carte despre Arghezi, cea a lui Pompiliu Constantinescu (din 1941), despre Blaga au apărut, în această perioadă, patru cărți scrise de V. Băncilă, C. Fiatineru, P. Drăghici și Ovidiu Drimba. Cu aceasta observăm că Blaga deține locul prim între toți scriitorii români în privința cărților dedicate lui în timpul vieții. Faptul este, credem, semnificativ cu privire la receptarea creației sale.

S-ar părea că, datorită numărului mare de cărți ce li s-au închinat, Arghezi și Blaga sînt istoviți de exegeză, ceea ce n-ar fi adevărat, căci amîndoi au o operă vastă și complexă, cu multe fețe încă necunoscute. Sînt necesare, înainte de orice, **Operele complete** ale acestor scriitori atît de fecunzi și de proteici.

Faptul că primii trei scriitori cercetați sînt poeți ar putea părea surprinzător dat fiind că poezia este mai dificil de analizat. Dar se vede că tocmai dificultățile atrag exegeza. În schimb, cel mai mare prozator contemporan, Mihail Sadoveanu, rămîne, pe mai departe, insuficient cercetat. O carte a lui Savin Bratu despre „biografia operei", alta a lui C. Ciopraga și alta a lui Eugen Luca — nu sînt în măsură nici măcar să ne introducă într-o operă de aproape 100 de cărți. Motivele sînt greu de descifrat. Bănuim că simplitatea aparentă a acestei opere descurajează pe amatorii de subtilități contorsionate, care nu-și pot verifica vocația prin contactul cu o operă care umilește prin limpezimea și monumentalitatea ei. Ni se pare, percepție eronată, că o apă limpede, căreia îi vedem pietrele, este lipsită de adîncime, pe cînd alta, tulbure, trebuie să fie și adîncă. „La clarté orne les pensées profondes", spunea încă Vauvenargues. Limpezimea operei sadoveniene n-are nimic comun cu simplitatea sau superficialitatea, această calitate este o cursă deschisă exegezei, care va trebui, pînă la urmă, să descopere adîncimea acestei opere, univers insondabil al spiritualității noastre naționale. Un alt prozator, Camil Petrescu, a început, însă, să ispitească un număr mare de exegeți : B. Elvin, D. Solomon, Constant Ionescu, M. Ilovici, Aurel Petrescu, Marian Popa. Intelectualismul prozei lui Camil pare a fi motivul acestei stări de lucruri. E de mirare, de aceea, că, pînă acum, H. P. Bengescu, prozatoare analistă și intelectualistă, n-are decît două cărți

Mariana Petrașcu : Muncitoare

semnate de Valeriu Ciobanu și Constantin Ciopraga, între care cea dintîi e de-a dreptul ilizibilă. Avem, însă, convingerea că autoarea Halippilor va fi amplu studiată.

În general, constatăm că interesul istoricilor literari a început să se deplaseze, sensibil, din secolul trecut în secolul nostru. Eminescu este singura excepție și faptul e semnificativ prin permanenta actualitate a celui mai mare poet român. Deplasarea este firească, întrucît, cu toate lacunele inerente, literatura secolelor trecute a fost studiată și aici ni se pare că a și sosit momentul sintezelor la care ne refeream mai-nainte.

Structuri monografice

Propunem, în continuarea considerațiilor privitoare la monografii, prin care înțelegem, în sens larg, cărți cuprinzătoare despre viața și opera unui autor, citeva distincții, în funcție de structura și finalitatea lor. O categorie ar forma-o primele monografii despre un autor. Ele sînt, firește, mai numeroase, predominante chiar, în cazul autorilor contemporani. Sînt, însă, cum am arătat deja, și exemple din perioade anterioare, ceea ce e semnificativ pentru rămînerea în urmă a vechii istoriografii. N-au existat, pînă în anii noștri, cărți despre Petru Maior, Gh. Șincai, Budai-Deleanu, D. Bolintineanu, C. Bolliac, B. P. Hașdeu, Al. Odobescu (încă insuficient abordat), N. Filimon, I. Slavici, Al. Macedonski. Astăzi, avem cărți semnate de I. Veleiu și Valeriu Cristea (despre Ion Neculce), Lucia Protopopescu și Ioana Petrescu (despre I. B. Deleanu), P. P. Panaitescu, C. Măciucă, Dan Bădărău, Petru Vaida, Manuela Tănăsescu (despre D. Cantemir, tratat o singură dată în 1926, printr-o carte scrisă de I. Minea), M. Tomuș (Gh. Șincai), M. Protase (Petru Maior), V. Netea (G. Barițiu), T. Vianu, I. Manole, Paul Cornea (A. Pann), D. Păcurariu, I. Roman, T. Virgolici (despre Bolintineanu), T. Șoimaru, Ov. Papadima (Cezar Bolliac), M. Bucur, V. Netea (C. A. Rosetti), Pericle Martinescu (C. Negri), G. Munteanu, C. Poghire, M. Drăgan, (B. P. Hașdeu), G. Călinescu, H. Zalis, A. Martin (N. Filimon), P. Marcea, D. Vatamaniuc (I. Slavici), A. Marino, M. Zamfir (Al. Macedonski).

Evident, nu toate cărțile sînt egale, unele sînt chiar mediocre, altele unilaterale (cele despre Hașdeu), dar avîntul cercetării este indiscutabil. Pe de altă parte, nu putem ignora faptul că unele dintre ele (cum sînt **N. Filimon** de G. Călinescu, **Al. Macedonski** de Adrian Marino, **Bolliac** de Ov. Papadima, **Gh. Șincai** de M. Tomuș) sînt reușite depline ale genului.

În privința întîielor monografii consacrate autorilor din secolul nostru, acestea sînt, cum e de așteptat, cele mai numeroase. Dat fiind numărul lor foarte mare, vom cita pe cele care, după opinia noastră, sînt cele mai reprezentative, în afara celor deja enumerate : **D. Anghel** de Șerban Cioculescu, **G. Ibrăileanu** de Al. Piru, **I. Agârbiceanu** de Mircea Zaciu, **Bacovia** de M. Petroveanu, **Eugen Lovinescu — Scepticul mintuit** — de Eugen Simion. În același timp, semnalăm că sînt încă insuficient tratați mari autori cum sînt Nicolae Iorga (cartea lui Barbu Theodorescu e schematică și superficială), G. Călinescu (cărțile semnate de S. Damian, Ion Bălu și V Alecu, sînt utile, dar incomplete), Tudor Vianu (cartea lui Ion Biberi e doar un început, iar cea a lui I. Pascadi, ca și a lui Traian Podgoreanu privește numai estetica), Gib Mihăescu (monografia lui Mihail Diaconescu e lacunară ca documentare, dar mai ales ca interpretare), Mateiu Caragiale (cartea lui T. Virgolici e prea puțin). M. Dragomirescu (o primă carte scrisă de Titus Popescu și o alta a lui N. Matei — sînt mai degrabă de popularizare). Un necunoscut rămîne, pe mai departe, Constantin Stere, mare prozator. Ciudat, despre I. Minulescu n-avem încă o monografie. Întîia carte despre I. Pillat, a lui O. Papadima din acest an, nu corespunde mărimii poetului.

Încercăm acum, ca în numărul mare de monografii, să desprindem cîteva tendințe principale, de ordin structural, rezultat al înclinației sau formației istoricilor literari. Semnalăm, mai întîi, pe cărți, dealtminteri utile, se mențin, în general, pe linia documentului, concluziile nu merg mai departe, speculația este frînată, fie dintr-o cauză de principiu, fie din neputința detașării de materialul informativ.

O altă categorie îndeplinește, în mod exemplar, condiția documentării totale, am putea spune, dar autorii nu sînt robii documentelor, pe care le folosesc în scopul observațiilor generale privitoare la autorul abordat. În această categorie, eșantion al genului, am putea introduce, mai întîi, **Gr. M. Alexandrescu** și **N. Filimon** de G. Călinescu, **G. Ibrăileanu** de Al. Piru, **Viața lui Macedonski** și **Opera lui Macedonski** de Adrian Marino, **E. Lovinescu, scepticul mintuit** de Eugen Simion, **Hyperion I. Viața lui Eminescu** de G. Munteanu.

În contrast cu aceste cărți, altele ignoră, premeditat sau nu, informația istorico-literară și apartin, de regulă, unor eseiști. Exemple : **Camil Petrescu** de E. Elvin, **T. Vianu** de I. Biberi, **Marele Alpha** de Al. George. E lesne de înțeles că cele mai multe exemple le furnizează categoria de mijloc, situată între limitele mai sus enunțate.

Rezistența noilor imagini

În afara criteriului structural, propunem o disociere pe baza criteriului finalității. Aspirația celor mai mulți dintre semnatarii de monografii este de a impune, firește, o nouă imagine a autorului studiat, în raport cu cea anterioară. Ion Negoițescu, în **Poezia lui Eminescu,** exaltă un Eminescu uranic și neptunic, genial în postume și obișnuit în antume. Ideea fusese avansată încă de G. Călinescu, care a elogiat postumele, fără a le opune antumelor, ci integrîndu-le într-o operă unitară. Un nou Macedonski, dominat de claritate și clasicism ne prezintă A. Marino în cărțile consacrate poetului. M. Gafița ne propune și el un alt Duiliu Zamfirescu : complexat, persecutat de liberali, chinuit, spre deosebire de aristocratul modern, pedant și orgolios cu care ne obișnuisem. G. C. Nicolescu, în **Viața lui Alecsandri,** ne înfățișează un autor grav și profund, diferit de imaginea bardului „tînăr și ferice".

Întrebarea firească ce ne-o punem este aceea dacă noile imagini vor face carieră înlocuind pe cele intrate în reflex ? Deocamdată, e, desigur, prematur să ne pronunțăm. Credem că destinul noilor imagini este strîns legat de destinul istoricului literar care le promovează. Mai mult : o personalitate critică de excepție n-are nevoie să scrie cărți întregi despre un autor pentru a-l impune într-un anumit fel. O formulă norocoasă, un paradox sînt adesea de ajuns. Călinescu a scris cărți numai despre cîțiva scriitori, dar imaginea propusă de el asupra tuturor scriitorilor români continuă să ne obsedeze. Dacă e bine sau rău, aceasta este o altă chestiune. În ceea ce privește noile imagini propuse mai sus, noi sîntem mai degrabă sceptici, pentru că fiecare din aceste cazuri comportă discuții. La Ion Negoițescu se vede prea ușor concepția apriorică asupra tezei avansate, în a cărei schemă introduce, fără măsură și precauție, exemplificările. În cazul următor, clasicismul lui Macedonski, poet blestemat și megaloman, sfîșiat de contradicții și instabil în credințe, credem că este extras mai ales din ultima parte a vieții scriitorului, care dobîndise, într-adevăr, înțelepciunea vîrstei și un mai pronunțat echilibru artistic. Ce s-ar fi întîmplat, ne întrebăm, dacă poetul s-ar fi stins cu un deceniu mai-nainte, în momentul **Florilor sacre,** fără să fi scris **Poema rondelurilor** și fără să-și fi iertat unii adversari ? Imaginea ar fi fost, credem, alta. Probele aduse de A. Marino sînt, totuși, puternice și imaginea noului Macedonski va putea învinge. Ridică întrebări și profilul complexat și pocăit al lui Duiliu Zamfirescu, extras mai ales din corespondență și alte documente. Să distingem, însă, între comportarea efectivă a omului, în raporturile cotidiene și psihologia refulată, adesea culpabilă și compensatorie, din corespondență. Se susține adeseori că cea din urmă, fiind intimă, este cea adevărată, ceea ce este cel mai puțin discutabil. Nu cumva, ne întrebăm noi, sînt mai adevărate, ideile și gîndurile care devin fapte exterioare ? Este, oare, sinceră credința care nu acționează ? Credem, de asemenea, că este riscantă tentativa de a înlocui imaginea autorului epic obiectiv care a fost Rebreanu, cu aceea a unui prozator de psihologie abisală. Socotim, de aceea, că are deplină dreptate Eugen Simion cînd spune că Lucian Raicu a citat pe Rebreanu „cu ocheanul prozei lui Dostoievski" Scepticismul nostru însă, o recunoaștem primii, poate să fie urmarea unei imposibilități de a ieși din vechile tipare devenite reflexe. El este încurajat și de reacția, mai degrabă rezervată, a criticii în comentarea unora dintre exemplele luate și de noi în discuție.

Există cărți care, fără a-și propune să răstoarne spectaculos imaginea despre un scriitor, îi adaugă o latură nouă, caracteristică, rezultată mai ales în urma unei viziuni actuale. Și în acest caz se înlătură, firește, multe prejudecăți, fixîndu-se repere noi. Așa este analiza magistrală a lui G. Călinescu la **Ciocoii vechi și noi** în care argumentează, cu maximă persuasiune, că personajul considerat pînă acum cel mai pozitiv, Gheorghe, este în realitate cel mai negativ prin conformismul său care face posibilă păstrarea vechii stări de lucruri, în timp ce Dinu Păturică, luptînd împotriva vechii boierimi este un factor de progres, în ciuda calităților negative ale caracterului său. Demonstrația e seducătoare, constituind, în același timp, o strălucită ilustrare a posibilităților concepției materialist-istorice în judecata literară. N. Manolescu își construiește cartea despre Titu Maiorescu pe „vocația începutului" ce ar fi caracterizat pe marele critic. Chiar dacă noi nu vedem în acțiunea maioresciană atît un rezultat al vocației, cît o supunere la necesitățile epocii, recunoaștem abilitatea demonstrației. Eugen Simion vede în Lovinescu un „sceptic mintuit", formulă, de asemenea, ispititoare și fin demonstrată, deși n-a întrunit totalitatea adeziunilor criticii.

Așa cum este de așteptat, cele mai multe cărți, din anii noștri, urmînd altora scrise cu decenii în urmă, le depășesc pe acestea substanțial, făcîndu-le uneori inutilizabile. **Ion Ghica** de D. Păcurariu anulează cartea lui George-Titus din 1935, **Octavian Goga** de I.D. Bălan pe cele ale lui O Tăslăoanu din 1910 și O. Papadima din 1944, **C. Hogaș** de C. Ciopraga pe cea a lui D. Stăhiescu din 1935, **Ovid Densusianu** de Marin Bucur pe cea a lui Popescu-Telega din 1934, **Duiliu Zamfirescu** de M. Gafița pe cele ale lui M. Petrașcu și N. Zaharia. Situația nu este, însă, generală, căci există cărți care nu pot înlătura exegeza anterioară, mai ales cînd ea s-a datorat unor personalități proeminente. Exegeza eminesciană, de pildă, n-a trecut de G. Călinescu și nici de Tudor Vianu. Biografiile despre Caragiale n-au depășit, în vreun fel, cartea lui Șerban Cioculescu din 1940. Nici cărțile despre Ion Barbu, scrise de B. Nicolescu și Dinu Pillat, n-au schimbat locul cărții lui Vianu din 1935. De aici nu trebuie să se tragă, însă, în nici un fel, concluzia inutilității lor. Căci orice carte nouă aduce măcar o nuanță inedită la profilul uman și artistic al celui studiat.

Lucrări de sinteză: monografii pe curente, momente literare, istorii literare

Prima categorie, a sintezelor pe curente, este oarecum bine reprezentată prin : **Coordonate ale culturii române în sec. al XVIII-lea** de Al. Duțu, **Romantismul românesc și romantismul european** și **Romantismul românesc** de D. Popovici, **Clasicism și romantism** de D. Păcurariu, **Originile romantismului românesc** de Paul Cornea, **Junismul** de Z. Ornea, **Literatorul** de Adriana Iliescu, **Curentul literar de la Contemporanul** de G. C. Nicolescu, **Contemporanul și vremea lui** de Zoe Dumitrescu-Bușulenga și S. Bratu, **Formarea conceptului de literatură socialistă** de Ion Vitner, **Simbolismul românesc** de Lidia Bote, **Semănătorismul, Poporanismul** de Z. Ornea, **Literatura română și expresionismul** de Ov. S. Crohmălniceanu, **Avangardismul poetic românesc** de Ion Pop etc. Dacă despre romantism existau cărțile lui Pompiliu Eliade și N. I. Apostolescu (cu o temă restrînsă, totuși, la influența franceză), restul curentelor sînt tratate sistematic și extensiv pentru întîia dată și, în ciuda inegalității dintre ele, această categorie de lucrări fiind dintre cele mai izbutite. Ceea ce credem că lipsește multora dintre aceste sinteze este o mai decisă ierarhizare a valorilor care, adesea înecate de teoretizări de facturi heterogene, își pierd conturul și dimensiunile. Aflăm, astfel, foarte multe lucruri noi despre curente și grupări în general, dar rezultatul literar, mai ales sub raportul valorilor, al doctrinelor studiate, nu este, în majoritatea cazurilor, demonstrat. Constatăm, în același timp, că lipsesc sintezele despre două curente, cu un rol important în evoluția literaturii noastre : iluminismul (cartea lui D. Popovici din 1945 este, încă, singurul ghid autoritar) și gîndirismul (despre care, s-a anunțat o carte a lui D. Micu).

Foarte apropiată, ca structură și finalitate, de seria lucrărilor de mai sus, uneori confundîndu-se cu ea, este seria sintezelor pe momente literare. Căci, de regulă, un moment literar, ilustrează un curent, iar reciproca e tot așa de valabilă : **Literatura română între 1900—1918** de C. Ciopraga, **Literatura română între cele două războaie** (Proza) de Ov. S. Crohmălniceanu, **Panorama deceniului literar românesc 1940—1950** de Al. Piru, **Literatura română de azi** de D. Micu și N. Manolescu, **Scriitori români de azi** de Eugen Simion. În această serie includem, desigur, și istoriile literare, uneori numite ca atare, alteori nu : **Literatura română veche, Literatura română premodernă** de Al. Piru, **Literatura română veche** de I. D. Lăudat, **O istorie a literaturii române** (2 volume, mergînd pînă la 1940) de Ion Rotaru, **Istoria literaturii române** (pînă la Odobescu) de G. Ivașcu, **Istoria literaturii române moderne** de D. Păcurariu și Paul Cornea, **Istoria literaturii române** (moderne) de Maria Platon. Adăugăm tratatul editat de Academia R.S.R. ajuns, cu vol. III, la 1900.

Există, în același timp, lucrări pe genuri literare, un fel de istorie a acestora : **Teatrul românesc** I—III (pînă la 1900) de Ioan Massoff. **Clasicism și romantism în dramaturgia română** de Vicu Mîndra, **Literatura epistolară** de Al. Săndulescu, **Proza poetică românească în secolul XIX-lea** de Mihai Zamfir, **Poezia unei generații** de Ion Pop, **Romanul românesc contemporan** (1944—1958) de D. Micu, **Semnele romanului** de I. Vitner, **Istoriografia literară românească** de Marin Bucur. Alte lucrări la acest capitol : **Versificația modernă** de Vladimir Streinu, **Personalitatea literaturii române** de C. Ciopraga. Avem chiar un **Dicționar de literatură română contemporană** (autor Marian Popa) după o primă încercare a lui M. Gafița.

Paul Erdös : Portret

Un progres al cercetării

Dacă autorii de monografii sînt, astăzi, foarte numeroși (circa 70, în două decenii) în raport cu situația de dinainte, cînd, pe întinderea a cîtorva decenii putem număra doar cîțiva mai specialiști (în afară de E.Lovinescu, G. Călinescu, T. Vianu, S. Cioculescu, se pot cita, la o treaptă, desigur, mult inferioară, N. Petrașcu, N. Zaharia, Lucian Predescu, Constanța Marinescu, Ioan Ichim, P. V. Haneș) — în domeniul istoriilor literare situația pare a fi inversă : înainte erau mulți autori de istorii literare și putem cita, în afara celor cunoscuți, adică din nou pe E. Lovinescu, G. Călinescu, S Cioculescu, Vianu și Streinu, apoi pe N. Iorga, N. Cartojan, pe următorii : P. V. Haneș, N. I. Apostolescu, G. Adamescu, Ovid Densusianu, G. B. Duică, C. Loghin (din 1926 — pînă în 1945 din a sa **Istorie a literaturii române** au apărut 14 ediții), Sextil Pușcariu, G. Pascu, Lucian Predescu, Gabriel Drăgan, G. Cardaș, D Murărașu, St. Ciobanu, ș.a., în timp ce numărul celor de azi nu trece de zece. Calitatea istoriilor literare noi este, însă, net superioară celor mai multe din cele trecute, fie și numai prin faptul că multe sînt tratate universitare, în timp ce vechile istorii erau destinate, în majoritate, liceelor.

Dacă la toate categoriile de lucrări mai sus enumerate, realizate în ultimii 15 ani, s-ar adăuga zecile de culegeri de studii pe teme de istorie literară și sutele de prefețe și introduceri la diversele ediții, precum și bibliografiile (avem chiar o **Istorie a bibliografiei române**, din păcate lacunară), s-ar putea obține un tablou efectiv, fără precedent, al rezultatelor din istoria literară actuală, datorită unei activități editoriale bine organizate, și care a urmărit, sistematic, valorificarea întregului nostru patrimoniu literar.

Se cuvine, acum, firește, să ne întrebăm dacă, în afara extensiei și adîncirii studiului epocilor și personalităților literare, putem desprinde și alte particularități, de ordinul calității. Răspunsul este, evident, afirmativ. Căci istoricii literari actuali sînt înarmați cu filosofia marxistă, care presupune, mai întîi, interdependența dintre fenomenele de cultură și cele social-economice, o strînsă legătură între istorie și fenomenul artistic, o atenție sporită, prioritară, acordată universului de idei și în special conținutului ideologic al operelor literare, reliefarea și sublinierea mesajului lor artistic. În felul acesta, imaginea scriitorilor și epocilor s-a îmbogățit, a căpătat dimensiuni noi, nerelevate anterior, aprecierile axiologice au căpătat mai multă soliditate și temeinicie. S-au comis cum se știe, și erori, destul de frecvente între 1948—1960 datorită absolutizărilor dogmatice, proletcultiste, exclusivismului și lipsei de nuanță. Specificul artei a fost, adesea, ignorat, literatura devenea un fel de anexă a altor discipline, în primul rînd a filosofiei, din cauza unei insuficiente asimilări a marxismului. De aici, un fel de voluptate a erorilor și limitelor, cărora i-au căzut victimă, o vreme, creatori de prim rang : Eminescu, Maiorescu, Arghezi, Lovinescu, ș.a., fiind în schimb supraevaluați scriitori modești ale căror merite nu fost exagerate fără măsură, creîndu-se o regretabilă confuzie a valorilor. Perioada aceasta, de dibuiri și erori, a durat pînă prin 1964. Ea a fost, însă, depășită, în primul rînd datorită orientării cercetării literare tot mai ferme de către partidul nostru pe linia esteticii marxiste creatoare, care, recunoscînd interdependența fenomenelor, nu neagă, ci dimpotrivă, afirmă, în același timp, caracterul lor specific. Pe de altă parte, promovarea libertății de opinie a impulsionat enorm mișcarea literară și artistică.

Un moment important în orientarea istoriei literare l-a constituit, credem, reconsiderarea obiectivă a lui Titu Maiorescu, prin studiile publicate, în 1966/1964 de către Liviu Rusu, G. Călinescu și Tudor Vianu. Căci de numele mentorului junimist se lega o întreagă epocă de cultură, cea mai importantă a veacului trecut : epoca clasicilor. Avîntul fără precedent al studiilor de istorie literară după această dată este, credem, dovada cea mai elocventă în acest sens. Un rol de seamă l-a avut revenirea în arena disciplinei a unor nume prestigioase care constituiau un fel de etalon pentru generațiile noi. Alături de G. Călinescu, autoritatea cea mai nedisputată, Tudor Vianu și Perpessicius, a căror activitate a fost continuată — au revenit Șerban Cioculescu și Vladimir Streinu, iar dintre tineri, Al. Piru, Adrian Marino, I. Negoițescu.

Exigențe și perspective

Considerăm că, pentru a trece într-o fază superioară, istoria literară actuală trebuie să încerce, mai întîi, tentativa de a se emancipa, în mod creator, de sub tutela vechilor autorități, nu atît în sensul de a le depăși în absolut (căci, deși aceasta e aspirația supremă, ea nu ține de voința ci de factori, adesea inaccesibili), în sensul aprecierii, printr-o optică contemporană, a literaturii trecute ori prezente, în funcție de necesitățile spirituale și de comandamentele etice ale vremii noastre. Numeroase formule și etichete moștenite din critica clasică, mai ales din Călinescu, circulă cu o mare frecvență în multe studii, monografii și sinteze, anihilînd personalitatea istoricilor literari care le-au compus. Dar predecesorii, dînd expresie mentalității și spiritului vremii lor, n-au gîndit și pentru noi. Avem, de aceea datoria de a trece printr-o judecată personală, pătrunsă și prezidată de spiritul actualității, temele ce le tratăm. Nu imitînd pe predecesori, ci continuîndu-i în raport cu vremea noastră, le aducem omagiul adevărat.

A doua inerție care se cere învinsă este critica encomiastică, apologetismul. Nu înțelegem, însă, prin aceasta, cum s-ar putea crede, analiza aprobatoare, descifrarea mesajului pozitiv al operelor literare. Credem că, dimpotrivă, este o datorie fundamentală a exegezei aceea de a descoperi valorile autentice acolo unde se află, oferind cititorilor modele artistice. Este, în același timp, împotriva aparențelor și cea mai grea îndatorire, piatră de încercare a vocației critice. Profesorul Tudor Vianu susținea, într-o discuție publică la Facultatea de litere, prin 1962, că dacă este relativ ușor să dărîmi : „Nu-ți trebuie, spunea el, decît un tîrnăcop bun", în schimb pentru a depista valorile ți se cer instrumente mai diverse și mai rafinate. Infirmitățile ori imperfecțiunile cad de la sine, le îngroapă istoria, spunea profesorul, datoria criticului este aceea de a descoperi în minereu grăuntele de aur. Vocația critică se poate verifica numai prin afirmare. În ceea ce privește acțiunea de împunere a nonvalorilor, care s-a manifestat și la noi, cum am arătat, ea nu trebuie, desigur, minimalizată, căci derutează gustul public, după cum nu trebuie dramatizată. Căci, cum s-a văzut, autori modești ca Pincio, Rion, A. Toma, au revenit pînă la urmă în ramele ce li se potriveau. Mai gravă, credem, este contestarea marilor autori, căci lipsește o cultură, măcar pentru cîteva generații, de valori majore și, în ciuda opiniei lui Maiorescu după care o operă nu poate fi negată decît dacă se neagă singură, opinie excesiv de optimistă, se știe cîte eforturi trebuie depuse pentru restabilirea ordinii reale a valorilor. Căci negativismul, acesta e adevărul, proliferează și se fixează mai repede, pentru că este mai accesibil și, deci, mai adecvat puterii comune de înțelegere. Înțelegem prin critica apologetică — afirmațiile fără acoperire, tonul ditirambic, de aniversare sau de necrolog, neputința de ierarhizare a valorilor, fatal inegale la orice autor, chiar la cei mai mari. Și trebuie să recunoaștem că multe cărți suferă de aceste vicii.

În al treilea rînd, apreciem că unele lucrări, mai ales din grupa istoriilor literare, sînt scrise sub dominația biografismului sau culturalismului, în dauna analizei estetice, care ar fi trebuit să fie obiectivul fundamental. Ar putea fi citat tratatul apărut sub egida Academiei, în care vom constata, nu o dată, că cea mai mare parte a spațiului acordat unui autor se consumă cu date biobibliografice, în timp ce analiza literară este expediată pe cîteva pagini.

Încheiem aici observațiile critice cu credința că, evident, mai pot fi găsite și altele, dar și cu convingerea că ele pot fi ușor depășite. Garanția o formează marele număr de cărți excelente apărute în anii noștri și din care am semnalat, poate mai puține decît sînt în realitate.

Pompiliu Marcea

P.S. Am discutat numai despre cărți. Concedem însă ușor că un articol poate fi mai important decît o carte. **Domina bona** de G. Călinescu valorează mai mult decît toată exegeza operei caragialiene. Dar e ușor de bănuit că nu ne putem ocupa și de miile de articole de istorie literară apărute. Soluția prezentării cărților, mai comodă, e și singura posibilă.

omagiu partidului, omagiu congresului

Scriitori tineri despre Ţara de mîine

Datorie supremă

Rostul unui scriitor, al poetului cu precădere, este de-a veghea asupra graiului unui popor ca acesta să nu degenereze, să nu se pustiască. Limba ca şi locul sînt avuţia cea mai de preţ a unei comunităţi şi cade în grija poetului ca această grădină organică, această delicată şi înmiresmată avere să nu se înstrăineze şi împuţineze din zarea şi fiinţa tuturor. Aşa cum ţăranului îi revine datoria de-a îngriji şi de-a primeni pămîntul în fiecare anotimp, de-a priveghea via şi turma ca acestea să poată aduce roada lor, tot aşa poetul trebuie să îngrijească de fiinţa graiului, de acest ogor care este limba unui popor, de aceste oi şi vulturi ce odihnesc în cuiburile graiului.

Cu cită rivnă pilduitoare a făcut Eminescu acest lucru !

De tînăr foarte şi-a cercetat grădina sa, cutreierind-o şi însemnîndu-i frumuseţea şi bogăţia. Cită cinstire a înţeles el să aducă înaintaşilor săi, aceşti : Chichindeal şi Mumuleanu, Sihleanu şi Pralea sau Beldiman ; aceşti învăţători şi dieci de ţară pe satele transilvane sau moldave, care înflăcărau fiinţa graiului român în vreun cătun sărac din nu ştiu care unghi de ţară. Eminescu ştia că-i foarte bine să fie mulţi poeţi, oameni care iau în serios cuvîntul, oamenii care seamănă în grai căldura şi încrederea inimilor lor, care-şi spun vorbe mari şi serioase din care fac datoria vieţii lor. El ştia că atunci cînd oamenii îşi spun adevărul cu tărie, cînd fac loc în vorbele lor sentimentelor puternice, fiinţa unei patrii propăşeşte, oamenii devin mai buni, holda aceasta de cuvinte care sînt a doua pîine a noastră şi cea mai sătioasă adesea, creşte spre secerişul ei de aur după cuviinţă.

Cum vorbeşte un om este foarte important. Ce spune el semenilor săi, cum spune şi cît preţ dă el pe spusa lui. Atîrnă de înălţimea şi seriozitatea unui grai la un moment dat, ca oamenii să fie vrednici lucrători în talantul lor, copiii să crească în puterea virtuţilor şi înaltei moralităţi. Acolo unde poeţii sînt sceptici sau ironici, aceste cele mai vătămătoare boli ale graiului, sănătatea întregului organism este şubrezită. Datoria poetului rămîne una şi aceeaşi în toate vremile : de-a fi măcar cît Chichindeal pe care Eminescu îl socoate gură de aur, acest înaintaş, care într-un sat transilvan spunea vorbe mari, în care credea, semenilor săi pentru a-i păstra întregi în fiinţa locului.

Socot acum că datoria noastră a celor ce ne socotim cu adevărat în grădina care este graiul român este de-a fi cît mai responsabili, faţă de fiecare zi şi cuvînt ce le însoţim către semenii noştri. Gura noastră trebuie să rostească aceleaşi vorbe mari de aur care ne-au păstrat şi întărit şi născut în acest loc ca popor şi naţiune.

Trebuie să fim cît se poate de atenţi cu fiecare mădular în parte din fiinţa graiului să nu-l lăsăm să piară sau să nu-i sărăcim şi zdruncinăm înţelesul şi destinaţia. Există o fire a graiului cum există una a zidirilor, a elementelor şi trebuie să rămînem în virtutea acestei firi. Poezia se va citi cît vor fi veacurile pentru că numai prin cuvînt omul poate să-şi exprime dragostea, poate să-şi crească pruncul, să-şi vestească bucuria sau suferinţa. Trebuie să facem loc în graiul nostru mereu acestor mădulare, acestor organe purtătoare şi păstrătoare ale iubirii şi virtuţilor, ale bucuriei şi frumuseţii.

În aceste zile cînd se fac bilanţuri şi se reasumă responsabilităţi în Congresul partidului în faţa întregii ţări e bine să ne reamintim limpede ce ţine de natura datoriei noastre ca poeţi, ca îngrijitori ai acestei unice averi naţionale care este graiul român : trebuie să le aducem semenilor noştri în casă la locul de muncă pe buzele lor şi-n inimile pruncilor lor tăria şi înălţimea milenară a firii noastre : să aducem prospeţimea munţilor şi-a pădurilor, să încălzim mereu fiinţa acestui grai cu zborul vulturesc şi curăţia columbei, cu mireasma ierbii şi a trandafirului, cu natura organică a firii zidirilor. Trebuie să ştim că de natura poeziei purtătoare de tărie spirituală şi morală ţine natura elementelor, nu prefabricatul. Poezia ia oxigen din izvoare şi munţi, din firea zidirilor cărora trebuie să le rămînă fidelă. Atîta vreme cît omenirea se va hrăni cu pîine şi cu lapte, poetul trebuie să ia în serios şi să cînte bobul de grîu şi floarea ierbii, holda şi mielul, steaua şi iezerul.

Atîta vreme cît trandafirul varsă mireasmă, şi cuvîntul trandafir trebuie să sîngereze pe buzele muritorilor. Graiul trebuie să îa în grija sa cu toată seriozitatea toate aceste cuvinte vitale din fiinţa unei Patrii şi pe lîngă acestea toate virtuţile omeneşti şi toate făpturile pilduitoare dintr-un neam.

Lîngă trandafir şi codru să fie loc pentru Ştefan şi Neagoe, pentru Mihai voievodul şi Brâncoveanu, pentru fluturi şi pentru stejari, pentru munţi şi sărbători, pentru zi de bucurie şi zile mai grele, pentru toate aceste puteri, moşteniri, care ne fac să ne ridicăm în picioare cînd le auzim rostite din inimă sau dau val lacrimii lăuntrice, semn că ne-am hotărît în forul nostru lăuntric să devenim mai buni şi mai vrednici, mai aproape de firea noastră şi de firea lumii, a zidirilor în mijlocul cărora trăim şi ne simţim acasă, semn că am ajuns demult în slăvita şi veşnic rivnită Patrie.

Ioan Alexandru

Portret

Un cîntec profund a coborît în lucruri
în semn de salut
dat vieţii de azi şi de mîine
de pe acest pămînt nemuritor.
Partidul va pune din nou în fruntea sa
pe bărbatul cel mai iubit
al patriei noastre
pe cel care ne-a dus
la pragul fosforescent al maturităţii
pe cel care-a vegheat
la ridicarea ţării
şi-a iluminat cu lumina
întregului nostru popor
chipul cel nou,
al României.
Pe cel care şi-a legat numele lui prin creaţie
de numele ţării
cum şi-a legat prin deltă Dunărea
numele ei de numele mării.
Un cîntec profund a coborît în lucruri
umărul se uneşte cu alt umăr
în jurul partidului care-a dat tinereţii
încredere în adevăr
Partidul nostru eroic
Coloană şi aripi
Cei care-a dat viaţă viitorului
aici, în mijlocul prezentului
Partidul în jurul căruia noi sîntem
precum coastele în jurul inimii
Eroul învingător
artistul care-şi duce opera la bun sfîrşit.
Şi iată că acum ne vom apropia de ţară
din însăşi înlăuntrul său
Noi cei născuţi în ea
asemenea pomului
în sămînţa fructei
rodind
într-un anotimp în care rodesc
toate grădinile noastre.

Vasile Băran

A fi poet comunist

Este uneori cîte-o clipă, precum aceasta pe care-o trăim, care se deschide deasupra timpului, fereastră şi floare totodată — iar prin această fereastră se poate vedea răsăritul crescînd, iar fructul acestei flori se numeşte viitor. Fiecare aude apropiindu-se în spatele porţii clipa de mîine ; fiecare aude, cu toate simţurile şi cu toată inima, pumnul timpului lovind în poartă. Fiecare, de-aceea, trebuie să-şi pună în gînd o dorinţă, Congresul partidului va fi, sînt convins, confirmarea a ceea ce visez despre comunism. Iar ideea de comunism o va cuprinde şi o va defini pe cea de poet comunist.

Simt acum necesitatea de-a aduna, doar în cîteva vorbe, toată frumuseţea timpului la care visez. Ştiu că poetul simte aceasta dinaintea fiecărui poem al său. Şi mai ştiu că poet înseamnă să vezi lucruri despre care dintotdeauna ai ştiut că sînt nevăzute, dar nici o clipă n-ai încetat să crezi că le vei putea vedea.

Tocmai de-aceea, pentru mine, a fi comunist în poezie înseamnă să cred în ceea ce scriu, să fiu patriot prin tot ceea ce trăiesc, prin toate poemele şi prin toate sentimentele, prin cărţile pe care le citesc, prin călătoriile pe care le fac, prin prietenii mei, prin duşmanii mei, prin griu, prin zilele cu ceaţă şi prin zilele cu soare, prin tot ce ascult, prin tot ce presimt.

Fiecare aude cum în spatele porţilor creşte viitorul ; imperios, triumfal. Fiecare simte paşii decişi cu care ne îndreptăm spre acest viitor.

Simt apropierea clipei în care a fi poet va deveni o necesitate, şi poet nu înseamnă (în această accepţiune) numai să scrii, ci şi să simţi aşa cum simte poetul, să trăieşti lucrurile aşa cum el le trăieşte. Iar poem se va numi orice lucru frumos în care trăiesc oamenii. Poezia va deveni un atribut constant al vieţii.

A fi poet înseamnă să crezi cu pasiune în ceea ce scrii, să aderi adevărului pe care vrei să-l aduci sau să-l aperi. Poet comunist ! Nu cunosc alăturare de cuvinte mai patetică, mai profundă, mai umană. Trăim un timp de o patetică frumuseţe în faţa căreia sîntem datori cu o patetică înţelegere şi sîntem datori cu făurirea unui viitor pe măsura patetismului dinăuntru.

Nu cred că este simplu să vezi dincolo, să vezi timpul care se apropie şi pe care-l numim comunism. Şi dacă cineva îmi va spune : „Nu poţi vedea pînă la capătul lumii !", îi voi răspunde, e adevărat, nu poţi vedea, dar poţi să priveşti şi a fi poet înseamnă a şti ce este dincolo de acest orizont.

Trăieşti uneori cîte-o asemenea clipă în care eşti îndemnat să-ţi pui în gînd dorinţe mari. Şi trăim acum o asemenea clipă în care sîntem fericiţi să mărturisim întregii cetăţi că dorinţa în care trăim este comunismul.

Fructul acestei flori se va numi comunism.

Dinu Adam

Literatură şi comunicare

Solicitat dintr-odată să te priveşti, să te analizezi, să te întrebi ce vei face — iată o treabă dificilă.

Căci rar poţi să ai acea lucidă privire interioară, iar aceasta este instantanee, fără istorie, de durata unei străfulgerări, ca un arc luminos. O poate prinde versul din zbor, dar de încerci să asediezi metodic ideea, acţiunea devine mult mai anevoioasă, dacă nu zadarnică. Cum eşti, se poate vedea, cum vei fi, se poate visa. **Vei fi** este un timp relativ, un timp ce se raportează tainic la alţii. Din tot ce admiri la marii poeţi ai lumii, încape cite ceva în acel viitor. Ca poet, poţi gîndi viitoarea ta poezie uneori mai bine şi mai clar decît ai putea-o face cu poezia ta scrisă, asta pentru că poezia viitoare este mai darnică. Personal, nu pot vedea această poezie viitoare în afara unei directe relaţii cu comunicarea şi cu omenescul. Poezia, fiind un enunţ de frumos şi de adevăr, este în acelaşi timp o comunicare de la ins la ins. Ori în ce manieră ar scrie poetul, el simte în momentul creaţiei direcţia de adresare. Vorbind chiar la modul sintactic, în momentul cînd versul face loc unui verb şi îl include aşadar în corpul său, subiectul implicat al poeziei intră în dialog cu un altul. Intră în dialog poate cu sine însuşi, dar tot dialog se cheamă, tot comunicare, tot adresare. Intră în adresare cu a doua sa persoană, sau intră în comunicare cu cineva numit în mod limpede. Dacă am putea să scriem poezii fără nici un verb, tot am simţi în ele o direcţie de adresare. Îmi imaginez uneori, ca la un uriaş microscop structura internă, structura „comunicativă" a unei poezii. Acolo în adînc, în microcosm, se stabilesc punţi de comunicare între adevăraţi neuroni. Orice poezie fosneşte de energia unei comunicări potenţiale, de chemări ale subiectului.

Dacă în poezie se sedimentează atîta comunicare, atîta dorinţă de a intra în relaţie cu un alt ins, mi se pare atunci firesc să văd poezia în relaţie nemijlocită cu omenescul. Nu voi teoretiza, dar ţin să subliniez un lucru simplu. Toate experimentele formale, toată poezia nebiografică, poezia ce repudia biograficul, crezînd că biografia impietează asupra esteticului, toată această poezie fără coloană vertebrală ne-a amuzat o vreme, apoi ne-a plictisit şi am uitat-o. Manierele se deprind prin exerciţiu, biografiile nu. Cine nu scrie azi din persoana sa fizică, scrie pentru puţină durată. Publicul s-a plictisit de poezie „generală", poezie a stărilor catalogate, publicul vrea biografii, cititorul vrea o poezie ce se luptă cu biograficul spre a-l cunoaşte şi spre a-l domina. Dacă unui om obişnuit i-ar da prin cap ideea că ar fi devenit peste noapte vizionar, atunci el s-ar gîndi întîi să-şi desluşească pasul viitor, biografia sa viitoare. Destinul este o magazie de viitoare biografii, nu o colecţie de viziuni plancturoase. Nu mai putem citi poeţi care nu lasă în poezie carne din carnea lor, ci doar **idee** din carnea lor. Există un adevăr care stă între preceptele elementare după care se conduce literatura. Întîi desluşeşti în viaţa ta, în biografia ta proprie, şi abia apoi te încumeţi să desluşeşti prin imensul imperiu al ficţiunii. A-ţi citi just, lucid, biografia, este uneori mai dificil decît a scrie. Persoana fizică a poetului, despre care mai scriam şi în urmă cu doi ani, este cu adevărat însul de la care emană comunicarea în poezie. Poezia nu porneşte niciodată din biografii posibile, ca romanul. Ea încearcă să limpezească, pe durata unei vieţi, o singură biografie, un singur destin. Avem datorii mari faţă de poezie. Acest adevăr l-am desprins cu limpezime din Programul partidului, în care literaturii, artei îi se conferă o misiune nobilă.

Dinu Flămând

Linia de orizont

Integrarea tînărului scriitor în amploarea şi profunzimea Programului partidului, reprezintă participarea lui responsabilă şi creatoare la timpul viitorului, prefigurarea omului acestui timp, **vizarea** lui mai mult decît visarea lui. Morala scriitorului este istoria în devenire. Opera artistică de valoare impune creaţia continuă a omului de către om. Nu devenim ceea ce sîntem deja şi nu devenim fără să ştim ceea ce am făcut. Valoarea operei, dincolo de epoca redactării ei, şi de graniţele unei lumi, are la bază o stăpînire a timpului şi a spaţiului şi nu o evadare. Scrisul cheamă ceea ce este specific în istorie, el nu transmite fapte, ci fapte care poartă în ele propria lor temporalitate. Arta nu este numai o mărturie despre omul contemporan, ci şi o întrebare adresată posibilităţii umane şi prin aceasta necesităţilor viitoare. În orice întrebare descoperi emergenţa proiectului, nevoia unui model, care să devină o lege a actului artistic. Interogaţia profundă cuprinde nucleul unui imperativ, De aceea o carte bună nu este fragment, rămăşiţă şi nici reproducere simplă. Creaţia nu conservă istoria ci o promovează. Ea nu trăieşte prin procură, graţie exacerbării unui stereotip, ci ca realitate deschisă, în care omul este definit prin viitorul pe care-l inventează. În spaţiul artei crearea continuă a omului de către om primeşte dimensiuni noi de semnificaţie. Ca formă exemplară de act creator, de naştere şi de devenire, opera este în acelaşi timp, dincolo de calităţile ei de obiect al contemplării, un subiect viu ce implică şi transformă cititorul. Creaţia înmulţeşte mijloacele de satisfacere ale trebuinţelor omului, raporturile lui cu lumea, umanizează simţurile, obiectele, ideile, valorizează relaţii imediate, semnificaţii. Este un act concret, social. Este momentul obiectivării, clipa care descoperă finalităţi noi, redimensionează omul ca fiinţă totală. Niciodată rodul nu este un fragment dintr-o fiinţă, ci mărturia dimensiunii totale, creatoare a acestei fiinţe. Opera nu este creaţia unui fragment de timp, de spaţiu sau de om. Nu numai mîna, nu numai

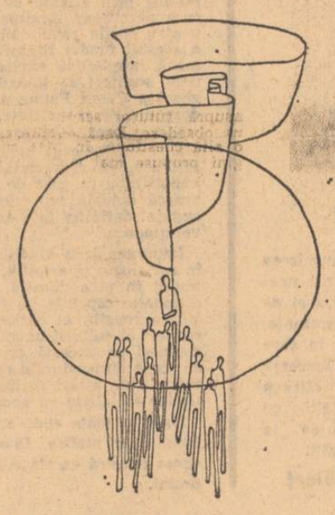

Desen de Daniel Tolciu

ochiul, nu numai sufletul sau gîndul. Şi nici numai un singur ceas, şi nici doar trecutul sau prezentul. Şi nici conjugarea la singular. Cuvintele nu pot separa mîna de conştiinţă, proiectul de execuţie, munca de artă. Cărţile ilustrează nevoia specifică a omului de a se obiectiva în calitate de creator. Se naşte un limbaj, ce exprimă nu numai existentul, ci şi devenirea.

Programul de perspectivă al partidului cuprinde un apel adresat scriitorilor de a-şi exercita puterea de iniţiativă istorică. El implică ideea fundamentală că sensul istoriei se naşte în proiect şi nu în dorinţă. Actul creaţiei nu se confundă cu dorinţa, nu se reduce la simpla prelungire a naturii, a prezentului, ci reprezintă o devenire a omului prin om. Inepuizabilă, prin obiectul şi limbajul ei, creaţia este trezirea la responsabilitate. Ea aminteşte omului că este creator şi prin aceasta că e responsabil. Poezie, proză sau critică, indiferent de graniţele mai mult sau mai puţin închise ale genului sau stilului, opera este iniţiativă şi nu inerţie. Ea nu înghesuie fapte, ci le luminează, ea nu adună date, ci înlănţuie, ea nu afirmă numai destine exemplare, ci şi opţiuni. În scris putem cuprinde şi tot ce dorim şi decidem să fim. Redescopăr, cu bucurie, în Programul P.C.R., ideea că munca specific umană este aceea precedată de conştiinţa finalităţii şi mijloacelor. Proiecţia scrisului nostru dincolo de prezent ca operă, climat şi factor activ, al devenirii impune o conştiinţă, ce precede creaţia, fără, ca prin aceasta, să devină imuabilă, rigidă, neproblematică. O conştiinţă în care opţiunea, speranţa, decizia şi lupta să se întîlnească într-un ROD. Programul de perspectivă, prin legitatea lui istorică vie, pune timpul poporului român sub semnul conştiinţei devenirii lui multilaterale. De aceea timpul scriitorului român nu se mai măsoară în ore, nici în intervale scurse între apariţia cărţilor şi nici în perioade destinate scrisului. Măsura lui este dată de o disciplină necesară şi nu de un model osificat, formal. Timpul creaţiei se măsoară cu **distanţa pînă la orizont.** Pentru că fiecare linie de orizont este pentru noi rezonanţa unei priviri şi un spaţiu în care visăm să clădim... O linie de perspectivă modificată de construcţiile noi şi de cele viitoare şi rezonanţa istoriei în aceste linii de orizont.

Doina Uricariu

Planetă de tînăr

Există un portret interior al literaturii, al artei în general, înlăuntrul căruia timpul operei îşi continuă autonomia şi istoricitatea sa. La capătul fiecărui cuvînt rostit sau scris stă dorinţa noastră de a rămîne, de a imprima trăirea ori lacrima ideii într-un aluat mai durabil, care să păstreze ceva din şuvoiul nestăvilit al vieţii — peceţile noastre contemporane. Rostirea ca şi scrisul sînt o dovadă de supremaţie a omului, opusă efemerităţii ; litera este unealta cu care ne împotrivim uitării, este refuzul morţii, este simbolul răspicat al trăirii noastre.

Sub bolţile adînci ale creaţiei răsună paşii noştri cei mai lucizi, durata ideii celei mai profunde, ritmurile vieţii celei mai intense, în căutarea acelui sens care s-o apropie cît mai mult de imaginea sa ideală. Creaţia este nostalgia noastră de a rămîne eterni ; e un sens tonic care luminează destinul omului, întors împotriva condiţiei sale muritoare. Cele mai patetice creaţii sînt cele în care acest efort este exprimat în numele întregii umanităţi. Arta înaltă afirmă, mai presus de orice, esenţa umană, triumful ei. Există, deci, un portret interior al literaturii care îl reprezintă pe om în actul său lucid şi eroic, prin care se salvează pe sine şi se apropie de ceea ce îl nemureşte. Dincolo de această semnificaţie umanistă, literatura nu poate exista, umanismul fiind condiţia supremă la care se ridică şi cu care se confundă esteticul.

Portretul artistului — şi înţeleg prin asta aspiraţiile, credinţele şi izbînzile sale, precum şi ale naţiunii căreia îi aparţine — este cuprins în opera de artă. Simbioză supremă a ceea ce numim, cu legitimă mîndrie, comuniune spirituală. Fenomen propriu acestui timp. De aceea, cred că autorul, asemenea cititorului, este cuprins de însuşi lăuntrul operei sale care, întotdeauna, trebuie să-i fie pe măsură.

Dintotdeauna scriitorul a pătruns în intimitatea raporturilor sale cu societatea. Exprimînd artistic aceste raporturi, ficţiunea literară — durabilă şi valoroasă — se naşte din tiparele concrete ale vieţii.

Gîndul meu statornic — fiindcă un scriitor, fie el oricît de tînăr, fără decizii intime şi ferme riscă să-şi inhibe elanul creator la pragul primului examen mai dificil — a fost acela de a nu mă întoarce niciodată cu faţa de la bucuriile şi suferinţele omului real. A scrie despre şi pentru oameni — iată o stare lirică pe care metafora o cuprinde şi o aureolează. A re-naşte omul, în sens estetic, prin expresie, acesta este miracolul artei.

Gheorghe Istrate

Grandioasă deschidere spre viitor

Congresul al XI-lea al Partidului Comunist Român este un eveniment de covîrşitoare însemnătate în viaţa partidului şi a poporului nostru. El jalonează o nouă etapă în activitatea de organizare şi conducere de către partid a operei istorice de edificare a socialismului şi a comunismului în România, reprezintă o grandioasă deschidere spre viitorul strălucit al comunismului.

Excepţionalul interes cu care întreg poporul aşteaptă începerea lucrărilor Congresului semnifică încredere profundă în politica partidului, aprobare şi ataşament total faţă de activitatea secretarului său general, tovarăşul Nicolae Ceauşescu.

Pentru scriitori Congresul reprezintă, ca şi pentru întregul popor al României socialiste, un eveniment de maximă importanţă, la care participă cu întreaga lor fiinţă, încununarea unuia dintre salturile calitative atît de convingătoare pe care România contemporană le înfăptuieşte. Căci Congresul este o sinteză a energiei Partidului Comunist Român, a posibilităţilor sale de a conduce poporul spre înfăptuirea unui viitor strălucit, comunist. O uriaşă putere germinativă se degajă din Tezele Comitetului Central al Partidului Comunist Român pentru Congresul al XI-lea al partidului, din rîndurile istoricului proiect de Program al partidului, care va fi supus dezbaterii celui de-al XI-lea Congres.

Această putere germinativă, ce trasează liniile dezvoltării viitoare ale naţiunii şi ale poporului român se răsfrînge şi asupra activităţii literare, îi dă un sens superior uman şi o justificare majoră în faţa întregului popor. În Tezele Comitetului Central al Partidului Comunist Român pentru Congresul al XI-lea al partidului se arată : **„Pornind de la rolul important al literaturii şi artei în formarea şi educarea omului nou, de la realizările dobîndite în dezvoltarea creaţiei artistice, partidul va stimula şi în viitor făurirea unei arte şi literaturi de o înaltă ţinută umanistă, bogată în idei şi sentimente nobile, inspirate din viaţa şi din munca poporului, din idealurile socialismului şi comunismului, realizate în stiluri şi maniere de creaţie variate, care să îmbogăţească patrimoniul culturii noastre socialiste şi tezaurul artei universale, să contribuie la continua înflorire a vieţii spirituale a poporului nostru."** Sînt cuvinte ce exprimă idei esenţiale pentru creatorul de literatură, idei care au o grandioasă justificare în succesele, pe toate planurile, ale poporului român sub conducerea partidului său comunist.

Documentele programatice ale Congresului conţin nu numai o strălucită prefigurare a viitorului patriei, ci constituie şi o impresionantă pledoarie umanistă, o pledoarie pentru o activitate socială în care ţelul suprem este omul. Scriitorul află în aceste documente istorice îndemnuri ce vizează înseşi temeiurile creaţiei sale. A sluji un ideal umanist, a exprima cu artă sentimentul cardinal al patriei, a consacra puterea cuvîntului realităţilor grandioase ale patriei socialiste — iată deziderate fundamentale pe care scriitorul se va considera onorat să le concretizeze prin munca lui.

Umanismul funciar al politicii partidului nostru, orientarea întregii activităţi sociale în direcţia satisfacerii tot mai depline a nevoilor materiale şi spirituale ale oamenilor vor căpăta o nouă şi convingătoare confirmare prin lucrările istoricului Congres.

Voicu Bugariu

Congresul marilor certitudini

La sfîrşitul acestui secol, România va fi, cu siguranţă, o ţară în care va triumfa orînduirea comunistă.

România va fi un stat puternic din toate punctele de vedere. Viaţa ei socială va fi pe măsura frumuseţii reliefului ei, pe măsura luminii albastre a Mării Negre şi a fălniciei Carpaţilor, a prospeţimii lor.

Sînt mîndru că trăiesc într-o ţară frumoasă ca România. Faţa patriei va fi desăvîrşită. La acest lucru se poate ajunge prin muncă şi efort. Partidul Comunist Român are în vedere mereu acest lucru. Eforturile pe care le depune conlucrează în acest sens.

De aceea, văd în Congresul al XI-lea al Partidului Comunist Român o lentilă menită să adune toate razele conştiinţelor româneşti spre focarul magnific al viitorului, ca spre un miez de foc.

Şi sîntem convinşi cu toţii că nu depinde decît de noi, de oamenii în carne şi oase, ca el să devină realitate.

În viitorul celor cîteva sute de popoare, care trăiesc la ora aceasta pe suprafaţa pămîntului rotundă, rezultanta finală va fi comunismul, stadiul suprem de înflorire a societăţii omeneşti.

Matei Gavril

Ion Sofia Manolescu

Lespezi de cuvînt

Iată că nu se mai stinge nici o flacără
şi scapătă lacrima-n plins
fără să ocolească doina
pe-o bucată vie de pămînt
Ameţită de apele revărsate
noaptea intră în gura singurătăţii
şi spală lumina subterană
dezlegînd trecutul datorat sîngelui

Iată că nu se mai stinge nici o flacără
pînă la vremea îndepărtată uitării
şi scapătă lacrima-n plins
cînd mută privirea un munte
pe un alt munte de suflet carpat
Fără să ocolească doina
pe-o bucată de pămînt veşnic
nu se mai usucă umbra copacului
cînd înmuguresc ţepuşi de rod
pe sub lespezi de cuvînt străbun

Mihai Adrian Eres

Numele tău, Românie

De unde vine numele tău, Românie
Nume pe care-l rostim cu mîndrie
mai rotund ca o pîine înfloriă-n cuptoare,
mai rotund decît sufletele părinţilor noştri
care n-au cunoscut decît ora de trudă
şi clipa de somn

De unde vine numele tău, Românie
Nume plin de omenie,
nume care le cuprinde pe toate
de la miazăzi pînă la miazănoapte,
pînă la marginea contururilor
Acolo timpul stă de veghe
ascuns în lanul înflorit de grîu
şi pasărea învaţă puii să cînte,
cîntec plin de speranţă
şi de iubire pentru toate bucuriile noastre,
pentru toate semnele ţării ce acum
spre înalturi se ridică.

De unde vine numele tău, Românie
Nume din care coboară toate cuvintele noastre
limpezi ca aburul pîinii
Şi pîinea şi grîul
şi numele tău, România are culoarea amiezii
cînd fructele coapte potolesc setea acestui pămînt minunat
din care pornesc toate izvoarele noastre
Şi fructele acestea ca-n fiecare vară se rostogolesc
de-a lungul pămîntului
adevărată jertfă aduc sufletelor pierdute-n cîmpie,
inimilor care luminează, necontenit, aceste ţinuturi.

Victor Nistea

Leagăn şi vis

Patrie sîngele tău curge prin rîuri
Şi ramuri.

Sîngele tău şi lumina Ta
Sunt sîngele şi lumina mea.

Ardem şi strălucim în aceeaşi îmbrăţişare sfîntă.

Sîngele şi lumina Patriei
Dau putere acestor cîmpii
Acestor coline bogate
Acestor braţe ale mele ce le ridic în slavă
Acestor bărbaţi ce zidesc noua cetate
Acestor munţi şi izvoare ce adapă zorile.

Da,
Acestor pietre unice
Acestor pietre mari
Acestor ape limpezi
Acestor turnuri de pază şi-acestor nebiruiţi viteji

Ce le apără —
Acestor oameni ce-aşează-n coama zimbrului strălucirea Moldovei
Ce pun în aripile vulturului strălucirea Munteniei
Iar în steagurile Transilvaniei Soarele.

O mie de rîuri şi de fluvii — toate sfinte
Curg pe aceste plaiuri.

Au ştiut străbunii
Să ţină sus steagul şi craniul lupului treaz :
Şi Zamolxe
Îi porunci nopţii să lumineze — şi lumina veni
Iar Ştefan cel Mare
Ridică steagul său în cerul Europei
Mihai Viteazul a unit marginile cercului
Tudor şi Iancu şi Bălcescu
Au aprins încă o dată
Flacăra iubirii noastre.

Noi îi urmăm
Noi suntem Ei
Aprinsele torţe
Pe muntele Patriei
Pe cerul senin
O cunună de aur
Un aprig destin.

Márki Zoltán

Cetăţenie

Trăiesc aici —
prezentul e patria mea
şi-acest pămînt
şi-acest trecut.

Ştiu să-i apăr hotarul.
Coeficientul de natalitate aici este bun.
Mi-e contemporan viitorul.

În româneşte de
Dim. Rachici şi Csire Gabriella

George Filip

Adeziune

Ne rostuim sub frunte gînduri clare
Şi visele ce-n inimi ni se ţes
Le implinim cu vrerile-arzătoare
Întîmpinînd lumina din Congres.

Noi ştim : cei mai destoinici fii ai ţării
Vor cîntări în palme de titani
Tot ce-am creat prin forţa cutezării
Zidind în fapt proiectele din ani.

Acum cînd Ţara-şi strînge sfatul ţării,
Pe-acei bărbaţi de fapte temerari
Noi ştim că în cununa bunăstării
Ei vor trasa proiecte şi mai mari.

Prin inima aceasta ce pulsează
În Ceauşescu — marele bărbat
Simţim un braţ puternic ce veghează
La zborul României avîntat.

Şi vrem : adeziunea e deplină,
Să împlinim proiecte ne-nfricaţi
Încununînd cu arcuri de lumină
O ţară cum nu-i alta, la Carpaţi.

OPINII

Idealul comunist și poezia

Condiția dintotdeauna a poetului a fost aceea de a da glas distinct unor stări sufletești, idei, sentimente, năzuințe legate de o realitate dată în continuă confruntare cu idealurile ei majore de împlinire. Ceea ce se schimbă însă și se va schimba tot mai mult în condiția poetului român de azi este perspectiva dintre cele două laturi de mai sus : realitate și ideal, tensiunea conștientă către o apropiere cît mai deplină între ele, în cadrul unei realități dinamice, de vaste proporții, cum este cea pe care ne-o propune proiectul de *Program al Partidului Comunist Român privind făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism.*

În aceste condiții ne apare evident că idealul comunist nu mai poate fi trăit de poet ca un vis nostalgic al unui veac de aur, nici ca o refugiere în utopie sau o proiecție într-un viitor îndepărtat. Aceasta devine o problemă de practică imediată, de o adîncă și gravă angajare socială. Două ni se par a fi laturile principale prin care poetul să participe la acest proces. Pe de o parte, ni se pare necesar ca el să dea dovadă într-o măsură cît ce în ce mai mare, *de existență*, pe de altă parte *de conștiință*. Înțelegem prin existență poetică, talent realizat în opere viabile, cu o cuprindere cît mai bogată, cît mai intensă a problematicii umane actuale și cu o deschidere ardentă, mobilizatoare către viitorul uman pe care vrem să ni-l făurim. Existența poetului, vocația sa ni se pare a fi determinată în aceste condiții, într-un grad mai înalt decît altădată de conștiința sa. Dacă societatea comunistă își propune drept scop principal să realizeze un om armonios, împlinit, cu o înflorire deplină a tuturor facultăților sale, devine evident că poetul este chemat să realizeze de pe acum un astfel de model uman. Nu numai în arta sa, ci și în viața de zi cu zi. Fără această condiție, poezia nu poate avea efectul de impact social-estetic scontat. Este vorba deci de o creștere în conștiință : nu numai una artistică, ci și una socială, cetățenească, morală, intelectuală. O anumită estetică, demult depășită, dar ale cărei sechele se mai întîlnesc și astăzi, încearcă să promoveze ideea unui divorț fatal între talent și caracter, căutînd să scuze și defectele de caracter ale artistului prin talentul său și, invers, să explice talentul prin defecte de caracter și alienare. Dar realitatea ne arată că din asemenea situații, creația nu are decît de pierdut. Oricît de eclatantă ar putea părea ea la prima vedere, oricît verbiaj s-ar stîrni la un moment dat în jurul ei, timpul o așează în mod irevocabil la locul periferic, mediocru, care i se cuvine în ierarhia valorilor. Și acest fapt nu se produce întîmplător, deoarece în selecția valorilor prin excelență poetice, acționează, mai mult decît în alte domenii, legea modelului uman care le-a dat naștere. Este suficient să observăm modul cum au fost selectate piscurile poeziei române de la Eminescu la Blaga, pentru a ne putea da seama de valoarea acestui adevăr. Poezia cere sinceritate deplină a trăirilor, nu numai în plan artistic, ci și uman. Dacă în trecut rezolvarea problemelor raportului între talent și caracter în creația poetică mai putea fi lăsată pe seama selecției nemiloase a timpului, în condițiile actuale, faptul acesta se cere rezolvat cît mai mult *aici* și *acum*, cu o cît mai mare concentrare de energie umană. Este o cerință imperioasă a ceea ce putem numi *imediatitatea* idealului social comunist, la a cărui realizare sîntem chemați să participăm, caracterul său programatic cuprinzător și totodată acut cotidian. Anumite note specifice ale demersului poetic rezultă și din împrejurările sociale în care se realizează acest ideal la noi. Trebuie să ținem seama de faptul că am moștenit de la orînduirile sociale trecute și de la regimurile de asuprire națională, nu numai o economie înapoiată, ci și multe moravuri și deprinderi nu dintre cele mai onorabile. Întreaga renaștere morală și spirituală a României moderne s-a făcut pe baza regăsirii în sufletul poporului nostru a fondului său străvechi de vitejie, sensibilitate și moralitate, și printr-o luptă necruțătoare împotriva a ceea ce s-au numit apucături și mentalități fanariotice, balcanice. Această acțiune se cere continuată cu toată energia și puterea de convingere de care dispunem. Alături de un uriaș proces economic constructiv care să asigure bazele comunismului, va trebui să realizăm și un proces tot atît de important de asanare a moravurilor și educare în spirit nou, comunist, a omului, luat individual, cît și a colectivităților mai mici sau mai mari în care el își desfășoară existența. Este un proces ingrat, dificil, profund, în care literatura și arta, poezia în general, sînt chemate să joace un rol dintre cele mai importante. Dacă poezia, în sensul propriu al cuvîntului, poate să ne arate mai mult condiția umană, ceea ce este ideal, omul, și ceea ce trebuie să rămînă el, prin a-numite laturi ale ei, literatura noastră este chemată să-și adîncească spiritul ei critic și să contribuie în mod practic, mai viu și mai pe-netrant, la opera de asanare a moravurilor și dezvoltare a deprinderilor și comportamentelor specifice celei mai înalte concepții despre lume și societate, specifice comunismului. Prin aceasta scriitorul își justifică existența și prestigiul la care aspiră în mijlocul cetății umane. Aici ar mai trebui făcută o distincție pe care diversele genuri ale creației ne-o arată posibilă și necesară. Desigur că toate operele cu adevărat valoroase necesită un proces de elaborare artistică intensă, precedat de un efort îndelungat de cunoaștere culturală și social-umană. Mai ales aceasta din urmă a fost recunoscută ca esențială în geneza operei. Dar există, după părerea noastră, anumite accente de cunoaștere care interesează în mod deosebit societatea noastră actuală și corespund principalelor tendințe ale vocațiilor literare. Astfel dacă în cazul operelor epice de mari proporții, pentru a se putea realiza ca atare, și a rămîne valabile, este nevoie de o vastă experiență socială și umană care să le preceadă conceperea, condiția cea mai proprie realizării poeziei ni se arată a fi *ardența*, trăirea intensă a clipei, trecerea rapidă de la acțiunea socială la contemplația estetică și invers. Poetul însuși trebuie deprins mai mult cu acest mod superior de a concepe poezia, pentru a putea depăși cu succes ruinele turnului de fildeș și a se integra deplin ritmului de existență socială specifică trecerii spre comunism. Numai în felul acesta el ne va putea oferi și multe elemente specifice ale modelului uman către care năzuim. În același timp concursul mai deplin al poetului la viața civică a societății, fără a stingheri dispoxițiile sale interioare, ci dimpotrivă, dezvoltîndu-le, poate aduce o contribuție importantă la sporirea gradului de imaginație organizatorică, de entuziasm și pasiune capabile să capteze mai bine energiile

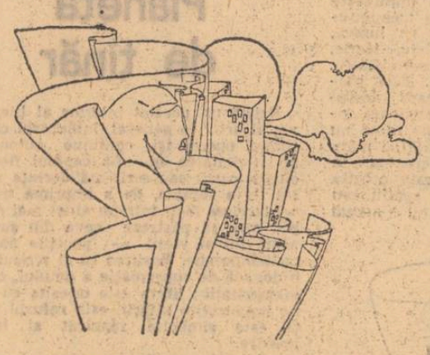

Desene de Daniel Tolciu

umane, împiedicînd risipirea lor sau deturnarea în sens antisocial și antiuman. În cadrul unei vieți laborioase, deplin sociale, de muncă și de luptă a poetului, creațiile sale vor reprezenta, fără îndoială, frunzele care hrănesc și în care se vor coace fructele idealului uman. Trecerea spre comunism însăși nu înseamnă altceva decît întîlnirea deplină a albiilor realității cu marea de poezie tutelară care reglează de la mari depărtări viața popoarelor și a lumii.

Dumitru Bălaeț

Dialectica culturii

Urmare din pag. 1

sfera gîndirii utopice. De la utopiile literare pesimiste (Swift) și optimiste (Voltaire) pînă la cele filozofice (Mably, Saint-Simon), întîlnim peste tot aceeași neputință de integrare în dimensiunile reale ale vieții. Comuna din Paris fusese o elocventă dovadă a necesității ieșirii din utopie.

O nouă revoluție copernicană în gîndirea teoretică și practică, precum și în viața oamenilor, avea să fie săvîrșită de scrierile lui Marx și Engels. Ceea ce îndrăzniseră generații de-a rîndul, reprezentate de spiritul reveur al lui Rousseau, Mably, Saint-Simon, John Locke și mult mai tîrziu acel spirit enciclopedic de excepție, care a fost Hegel, avea să fie împlinit de cei doi mari titani ai gîndirii, care găsiseră căile de scoatere a socialismului din stadiul său utopic. La început critica burgheză încercase să ignore scrierile lui Marx și Engels sau să le diminueze importanța. Dar lucrul acesta nu a fost multă vreme cu putință. Gîndirea marxistă oferea soluții revoluționare pentru cele mai multe ramuri ale științelor, ca și pentru viața oamenilor în societate. Istoria, economia politică, dreptul, antropologia, estetica, critica și filozofia culturii, creația literară etc. încep să fie pătrunse de rezonanța acestei gîndiri revoluționare, care așează atît științele teoretice, cît și practica revoluționară pe noi temelii. Bogată, multilaterală, neexperimentată încă pînă la capăt, filozofia marxistă incită la un nou mod de gîndire, stimulează o altă viziune asupra lumii în creația literară, reprezintă un amplu arsenal de argumente față de alte tipuri de cultură și moduri de cercetare. Rînd pe rînd spiritele luminate ale vremii, receptive la ideile noi cu caracter revoluționar, s-au apropiat de această concepție științifică despre lume și societate.

Dacă H. Heine se apropia de marxism cu o vădită curiozitate, dar și cu o anumită reținere, Paul Lafargue, Franz Mehring, Whitmann, Anatole France, B. Shaw, B. Brecht etc. încep să înțeleagă bogăția imensă a acestui nou patrimoniu de idei. Pe diverse arii geografice ale lumii ia ființă o nouă literatură, impregnată de spiritul revoluționar al noii filozofii. Literatura țărilor socialiste reprezintă fenomenul nou, ofensiv al epocii noastre. Metamorfozele culturii săvîrșite pe plan european sub influența fertilă a marxismului, s-au produs tot atît de profund și în spații naționale mai restrînse, cum este țara noastră.

În devenirea ei istorică, cultura română a străbătut în cîteva secole toate treptele de dezvoltare ale artei din țările cu tradiții îndelungate. Desprinsă din folclor și cronicile istorice, literatura română a trăit cea dintîi etapă de modernizare sub imperiul raționalismului iluminist (**Școala ardeleană**), a cunoscut prima sa dimensiune revoluționară, conjugată cu seducția socialismului utopic, prin Bălcescu, Bolliac, I. H. Rădulescu și Teodor Diamant, fiind apoi infuzată de marele ferment revoluționar de sorginte marxistă, odată cu apariția revistei **Contemporanul** și cristalizarea ideilor critice ale lui Gherea. Fără să fi avut de la început un caracter dominant, gîndirea marxistă s-a constituit în cultura română din această perioadă și pînă astăzi, ca o forță constantă.

Garabet Ibrăileanu, Mihai Ralea, Alexandru Sahia, M. Beniuc, ca și întreaga publicistică din presa de stînga din perioada interbelică, reprezintă mărturia unor conștiințe angajate în numele unor idealuri umaniste, enunțate de filozofia marxistă. De aceea, cînd România s-a înscris pe un nou traiect istoric, reprezentat de socialism, confruntarea dintre vechi și nou s-a produs prin alianța cu acele date ale tradiției care permiteau lărgirea receptivității noastre pentru ideile revoluționare. Prezența constantă a acestui fundal filozofic marxist în cultura română interbelică explică integrarea organică a unor scriitori ca Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi și Camil Petrescu în această nouă viziune despre viață și societate.

În această amplă ofensivă a umanismului socialist din întreaga lume față de alte manifestări artistice, ce reprezintă semnele unor societăți îmbătrînite, în curs de perimare, cultura românească actuală reprezintă mărturia unui popor angajat definitiv față de idealurile unei arte revoluționare.

Impregnată în studiile istorice și etnografice, în sociologie și estetică, filozofia marxistă a stimulat în țara noastră dezvoltarea unei culturi originale, capabilă să formeze un nou mod de a fi a conștiinței naționale, integrată în marele concert al culturii umaniste universale. Descoperindu-și pe această cale propriul etos național, cu toate dimensiunile sale caracteristice, cultura română de astăzi se înscrie în marea familie a țărilor socialiste cu aportul său artistic specific.

Dacă în toate epocile, cultura s-a polarizat în jurul unor nuclee filoxofice fundamentale, în epoca noastră ea stă sub zodia fertilă a marxismului.

cartea de debut

Sugestivitatea detaliului

În prozele lui Ștefan M. Gabrian (premiul III la concursul editurii Eminescu, 1973) se face simțită, sub tonul unui modern tînăr „furios", vechea structură romantică a sufletului „pur" izbit brutal de cele mai mărunte mizerii ale vieții curente. Autorul nu se preocupă de compoziție, ci pare atras, dacă nu prea supus emisiei de lamentații, imprecații și mărunte cinisme provocate de ticurile unor suflete moarte, de birocrați. Este notabilă capacitatea de a susține la aceeași intensitate „minioasă" acest ton, însă impresia generală este, totuși, de emisiune nestăpînită, necontrolată, de fluviu neîndiguit, haotic și inutil. Semnul inexperienței constă aici în nedirijarea fluxului lirico-epic, în subordonarea tuturor mișcărilor, curgerii lui ca-

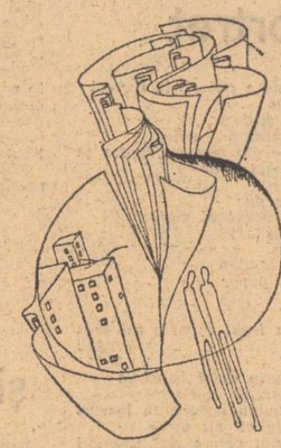

pricioase și incontinente. Desigur, sînt anume porțiuni ale acestui curs în general neîngrijit care arată un autor talentat, nu atît în direcția prozei absurde din capitolul intitulat „Fals tratat despre birocrație" cît mai ales în cea relevată de priceperea de a crea o atmosferă puternică, aproape de halucinație, din orientarea privirii asupra lucrurilor, obiectelor, încăperilor cu o atenție în general fixată pe spații limitate, inventariate scrupulos, exact, cu o secretă răutate, de la mică distanță.

Efectele cele mai bune se obțin atunci cînd exasperarea ce pare a fi starea „normală" a personajului — în ciuda diversității, și ea relativă, de situații, personajul este același — nu se divulgă într-o mărunță izbucnire verbală ci ascute spiritul de observație și puterea de pătrundere proiectate asupra mediului și oamenilor între care se învîrte acest personaj neliniștit, neadaptat sau, mai bine, insuficient pregătit de a face față situațiilor dure și unei lumi mai puțin idilice decît și-o imaginase. „Gările cardinale" sînt alt nume pentru puritatea care nu se mai întoarce, privită cu o undă de ironie, totuși „sentimentală", ele denumesc tristețea pierderii „caietului de poezie", a „înfrorării și emoției scrierii primelor poezii" etc. etc., așadar o adevărată profesiune de credință sentimentală dar și sentimentalistă. Tonul just e găsit în ironia ce însoțește „furtunile" unui suflet fragil îndrăgostit de armonie, natură, paradisuri iluzorii. Titlurile sînt idilice și conținutul „prozelor" le dezminte, elanurile și nevoia de înțelegere primesc replici neașteptate de la o realitate care nu este în contradicție cu ea însăși dar cu necunoașterea personajului nostru. Într-un loc, el chiar spune că școala nu l-a pregătit pentru viață (!). Găsim aici ecouri dintr-o mai vastă și mai adîncă problematică a raportului dintre individ și lume, dintre iluzie și realitate, logică și existență prezentă într-o parte a literaturii lui Marin Preda, mai ales în **Intrusul**. Însă dacă acolo se caută resorturile ascunse, invizibile ochiului comun ale neînțelegerilor, dezacordurilor cu urmări imprevizibile, adesea tragice, în proza tînărului autor de acum aproape totul este redus la aspectul sentimental. Exasperarea este un fel de neputință a personajului de a rupe cercul purității idilice și înșelătoare. Prozele cad nu o dată în lamentații melodramatice, unele dintre ele abuzează de „subtext" pueril (**Jocul frumos al nălucii**) : părăsit de soție eroul pleacă la pescuit pe Olt, salvează de la înec un cîine („gîndul meu a fost la salvarea unei ființe, a unei ființe oarecare, nu a unei jigodii oarecare") cu care întreține o lungă conversație (!). În „Drumul spre casă" este imaginată, nu fără oarecare umor, fericirea conjugală „canonică" : stăpînul tronînd în capul mesei, lectura ziarului, etc. Sub stratul de ironie dăm de aceeași exasperare, însă ea ține mai ales de ton : lipsește acumularea de fapte mărunte care să o susțină. Pe un simbol naiv e scrisă „Busola" : fiul trăiește în cultul altor valori decît tatăl. Amuzantă, bucata „Stropind iarba" descrie caricatural o formă de supraviețuire a sufletului patriarhal în cadru orășenesc. După ce stropesc cu furtunul iarba din fața blocului cei doi locatari cu suflete duioase se retrag în balcon de unde par „doi fermieri care scrutau holdele mănoase din cerdacul casei" !

În general, cele mai multe situații relevă aceeași mișcare retractilă, de sustragere din fața invaziei uritului, meschinului, a tot ceea ce atinge prea dur o natură sufletească neadaptată. Personajul e perpetuu în căutarea familiarului, căldurii intime, comuniunii ocrotitoare, dimensiuni pierdute a căror absență produce stări tulburi, dezechilibre, sentimentul unor dislocări iremediabile. De aici, exasperarea, panica, frica de existență, resimțirea situațiilor neplăcute ca zguduiri insuportabile. Exagerarea proporțiilor pe fondul amintitei fragilități sufletești apelează frecvent la simboluri ale cruzimii (**Tablou cu vînători**), asediului, urmăririi înfricoșătoare ce produce adevărate halucinații. Imaginația panicată o ia cu mult înaintea realității care din idilică, surîzătoare, trainică devine mohotîrită, subredă. În „**Drumul caselor închise**", sub ochii eroului grădina-paradis spre care se îndreaptă nevoia lui de liniște se transformă pe loc în spațiu malefic, infern bîntuit de monștri — imagini ale propriei agitații : „Și atunci, de dincolo de casă, sau de mai departe, de după coama dealului, izbucnește o goarnă ! Aud comenzi militare, tropot de cizme, închizătoare de pușcă punînd glonțul pe țeavă. Apoi pîriit de crengi rupte, călcate sub talpă și observ cum toată vegetația din jurul casei se însuflețește, se clatină ca și cum animale greoaie s-ar fi tîrît pe pămînt. Pămîntul mustește de apă, mi se pare că aud o colcăială de reptile, rime băloase izvorînd prin porii pămîntului, tîrîndu-se pe iarbă". Tabloul suferă de mult conventionalism, metamorfoza e prea direct și prea vizibil o formă de psihologism.

Cealaltă față a acestui tip de personaj este schițată în „Fals tratat despre birocrație" : eroul este un mitoman. Se trec aici în revistă visurile absurde ale unui mic slujbaș sătul de hîrtoage : invenții colosale și tot atît de puerile, raționalizări lipsite de rațiune, avansări miraculoase și în general țința supremă a visului este un tratament colegial și social în raport invers cu importanța și puterile lui. Directorul instituției la cuvîntul la mitingul organizat în onoarea insignifiantului erou (anti-erou !) și dă pe față aspirația secretă a personajului : „sub aspectul dvs. de amploaiat leneș și plictisit se ascunde ființa de excepție care se dovedește că sînteți", apoi se preconizează glorificarea lui muzeală. Delirul glorificării este împins la absurd căci, dezlegat de complexe, din ființa „leneșă și plictisită" a micului amploaiat iese la iveală „excepția" îndelung oprimată : are loc o extraordinară cursă ciclistă însoțită de „ovațiile publicului călător" (!), apoi eroul nostru se îndreaptă spre „rampa de lansare" de unde, cu o navă cosmică, va pleca spre soare „ca să facă rost de puțină lumină, de puțină căldură, de puțină iubire, pentru noi, pentru ființa noastră, cea de toate zilele". Acest „puțină" însoțind cele trei aspirații fierbinți (!) ale personajului este un cuvînt revelator : oricît l-ar truca autorul el ni-l arată în altă ipostază pe același „erou" speriat de propria umbră cu care ne întîlnisem în prima parte a volumului. Ceea ce acolo era „inscenare" și enormă exagerare psihologică aici apare sub înfățișarea unor construcții absurde, în genere prea lungi și, în ultimă instanță, neavînd pregnanța necesară. Reluarea în registre diferite a aceluiași personaj și aceleiași stări poate fi un bun exercițiu de „scriitură" însă a exersa stiluri diferite pe aceeași, puțină substanță împinge la sterilitate. Autorul este cu adevărat interesant, personal, nu cînd lărgește cîmpul observațiilor pe care le face asupra mediului și oamenilor într-o proză realistă, descriptivă, plină de lucruri semnificative, curioasă de detalii valorificate cu o adevărată „plăcere" epică. În asemenea cazuri starea personajului nu mai stînjenește vederea exactă a cadrului (**Drumul spre slujbă**), psihologia neesențială făcînd loc observării detașate însă acute a lucrurilor semnificative, palpitînd de o viață secretă, scoase din amorțeala lor aparentă (mai ales în **La pîndă în trecerea timpului**, ca dealtfel în majoritatea lucrărilor din ultimul ciclu al volumului.)

C. Stănescu

Ștefan M. Gabrian : Gări cardinale — *Editura „Eminescu".*

Profil de om nou

Convorbire cu profesoara Angela Hurtupan

În după-amiaza zilei de 25 septembrie anul curent, am găsit-o pe Angela Hurtupan în căminul său, la etajul III al unui bloc de locuințe din Oțelul Roșu, județul Caraș-Severin. Terminase munca pe care o desfășoară la Casa de copii — nou înființată — din localitate și acum continua activitatea la „grădinița" proprie, unde tocmai se ocupa de cei 3 feciori ai săi : Laurențiu (7 ani), Adrian (5 ani) și micuțul Gerard (7 luni). Am legat o convorbire cu Angela Hurtupan, pe care o redau mai jos.

I. Locuiți de mult timp în Oțelul Roșu, această localitate cu nume atît de frumos, atît de fericit ales și de expresiv ? V-ați născut oare în această localitate ?

R. Nu m-am născut aici. M-am născut în comuna Picinișca, lîngă Băile Herculane, cu numai cîteva luni înainte de 23 august 1944. Dar nu împlinisem încă anul cînd tatăl meu, Vasi Petru, comunist ilegalist, care trecuse și prin lagărul de la Tîrgu-Jiu, dornic probabil să activeze într-un centru muncitoresc, s-a mutat cu toată familia la Oțelul Roșu. Aici am rămas pînă în prezent, aici mi-am întemeiat familia mea. Îmi place acest oraș, aproape complet nou, unde pulsează o viață muncitorească puternică și cred că aici vom rămîne în continuare.

I. În ce împrejurări v-ați ales cariera de lucrătoare în corpul didactic ?

R. Mi-au plăcut copiii de cînd mă știu. De aceea, îndată ce am terminat studiile liceale, am lucrat ca suplinitoare la școala generală. Paralel, am urmat cursurile fără frecvență ale Institutului Pedagogic de 3 ani din Galați și m-am calificat pentru munca de profesoară în specialitatea Matematică. În prezent, îmi desfășor activitatea la Casa de copii din Oțelul Roșu.

I. Vă place această muncă ?

R. Așa cum știți, la Casa de copii vin copiii orfani sau cu părinți necunoscuți. Deci, noi trebuie să le fim nu numai dascăli, dar și părinți. Ca femeie, îmi deschid sufletul de mamă pentru fiecare dintre copiii de aici. Se naște astfel un sentiment spontan de afecțiune dintre mine și copii. Acest sentiment nu se poate descrie. El trebuie trăit. Aș putea să spun numai că el este, deopotrivă, adînc ca un abis și înalt ca o creastă de munte. Dragostea acestor copii lipsiți de părinții firești îmi dă o adîncă satisfacție, mă îmbărbătează, mă înalță. Cum s-ar putea să nu placă această muncă unei femei care, la rîndul ei, este și mamă ? Simt o plăcere intensă să fac să zîmbească pe acești copii, ei — care, de obicei, au chipuri nefiresc de grave. Mă silesc să înlocuiesc pe mama absentă a fiecăruia dintre ei, dar aceasta nu e un lucru ușor căci mama firească, pentru copilul ei nu poate fi înlocuită de nimeni și de nimic din lume. Cînd mă întorc de la Casa de copii la casa mea și reîntîlnesc pe cei trei copii ai mei, simt cum sufletul îmi înflorește și-i iubesc cu o dragoste pătimașă, nețărmurită.

I. Copiii sînt foarte neastîmpărați. Aveți totdeauna calmul necesar cu ei ?

R. Trebuie. Altfel, nu se poate munci cu rezultate. Copiii de la Casa de copii sînt sensibilizați din cauza absenței părinților lor. Orice cuvînt prea aspru îi traumatizează mai mult decît pe copiii ceilalți, îi face să-și simtă mai adînc nefericirea. E adevărat că copiii fac multe boroboațe, dar noi, părinții și educatorii din școli, trebuie să știm să ne stăpînim. Uneori cînd răbdarea îmi este pusă la grea încercare și sînt gata să-mi ies din fire, mă gîndesc la năzdrăvăniile pe care le făceam și eu cînd eram copil și la mama care avea atîta răbdare cu mine. Acest gînd îmi dă putere să mă stăpînesc.

I. Copiii dv. sînt încă mici. Dar, ca mamă, nu se poate să nu vă gîndiți la viitorul lor. Ce profesie ați dori să îmbrățișeze copiii dv. și cum vă gîndiți să le deschideți calea spre viitor ?

R. Firește că îndeletnicirea și-o va alege fiecare dintre ei, bineînțeles sub îndrumarea — mai mult sau mai puțin simțită de ei — a celor mari. Alegerea profesiei, cred, este o problemă fundamentală pentru viața cuiva. Sînt convinsă că fiecare om își poate găsi fără greș adevărata fericire în munca pe care o desfășoară în viață și această fericire se realizează numai dacă profesia se potrivește cu înclinările naturale ale fiecăruia. Ca orice mamă, doresc și eu fericirea copiilor mei și de aceea, pentru a-i putea orienta în momentul prielnic, nu încetez a-i observa în manifestările lor. Laurențiu, copilul meu cel mare, are înclinare către îndeletnicirile practice, se concentrează asupra lucrurilor reale, pe cît vreme Adrian este mai visător, mai meditativ.

În ce privește calea spre viitor, sînt liniștită și încrezătoare. Această cale le-o deschide larg regimul nostru socialist și partidul, în care, luînd îndemn și de la tatăl meu, eu și cu soțul meu activăm.

Firește că această certitudine nu mă face să stau pasivă. Mă străduiesc mai întîi să fac pe copiii mei să iubească munca. Îi învăț bună-cuviință, îi instruiesc în treburile de zi cu zi, pentru ca, atunci cînd vor fi mari, să fie, cum se spune în popor, oameni întregi. Veghez ca ei să aibă tot ce le trebuie, fără să-i răsfăț ; le apăr sănătatea și acționez să-i pun la adăpost de neprevăzut.

I. Cum adică, să-i puneți la adăpost de neprevăzut ?

R. Îi feresc de orice primejdie, în care ei ar putea cădea din cauza zburdălniciei și a lipsei de experiență. Dar mă gîndesc și la lucruri mai îndepărtate. Viața te învață să fii practic. Îmi aduc aminte de o vorbă din bătrîni : omul este ca iarba, zilele lui ca floarea cîmpului. Noi, părinții, cînd ne vine în minte ideea că firul vieții ni se poate oricînd rupe, nu ne gîndim că pierim noi, ne gîndim ce vor face copiii noștri fără noi. Încă de cînd am avut primul copil mă frămîntă acest gînd.

I. Și cum ați rezolvat ?

R. În timpurile noastre, orice problemă își găsește rezolvarea ei. Într-o zi discutînd această chestiune în familie, mama mi-a spus că a auzit că A.D.A.S. are o asigurare care răspunde acestei nevoi. Închei o asigurare pentru copil, cu condiția ca, la o anumită vîrstă, copilul să primească o sumă fixă de bani. Începi să plătești treptat costul asigurării și chiar dacă, înainte de a se ajunge la termenul de plată a sumei către copil, tu, părintele, dispari din viață, copilul totuși va primi de la A.D.A.S. suma întreagă la data respectivă. Am luat legătura cu A.D.A.S., mi s-a dat să citesc regulamentul acestei asigurări — se numește asigurarea cu termen fix —, m-am sfătuit cu soțul meu, am văzut că asigurarea se poate plăti complet — ba mai rămîne și un rest — cu alocația pentru copii primită de soț. Ne-am hotărît și am încheiat acum un an cîte o asigurare de acest fel pentru Laurențiu, pentru Adrian și pentru Gerard. La majorat, cînd ei vor împlini 18 ani, vor primi de la A.D.A.S. cîte 15 000 de lei. Ca mamă și ca educatoare m-am gîndit că, separat de folosul acestei sume, deprind pe copiii mei să fie oameni prevăzători. În viața lor de mai tîrziu, copiii imită ce au văzut la părinți. Dacă eu sînt prevăzătoare pentru ei, la rîndul lor vor fi și ei prevăzători.

★

Am transcris fidel comoara de gînduri a tinerei profesoare și mame Angela Hurtupan. Dar Angela Hurtupan nu este un caz izolat. Ea este numai unul din sutele de mii, din milioanele de oameni noi care au crescut și s-au format în anii regimului nou. Ei sînt piatra de nădejde cu care se construiește viitorul acestei țări.

Tot timpul cît am stat de vorbă, Angela Hurtupan ținea în brațe pe neastîmpăratul Gerard, care se zbătea cu plăcere vizibilă în brațele maicii sale. Întindea mîinile lui mici spre fața ei, îi răvășea părul, o împiedica să vorbească ; iar mama, ca și cum ar fi vrut să-l pună la „șmotru", în realitate îl tot îmbrățișa.

Pe soțul Angelei Hurtupan, pe Ion Hurtupan, nu l-am putut cunoaște. În ora la care purtam convorbirea, Ion Hurtupan lucra în uzină. Lucra și poate că o fărîmă de gînd îi aluneca spre preocupările lui de student la cursurile fără frecvență ale unei facultăți.

Convorbire consemnată de A. Cosmoiu

atelier literar
poșta redacției

BERTEADAVID PETRARCA: Snobisme și jocuri delirante, uneori cam fără gust, deși un anumit abur liric se ivește din cînd în cînd.

A. CONSTANTINESCU: Versificări în general corecte, îngrijite, dar cam uscate, lipsite de vibrație. Ceva mai bună, „Închipuire".

MIRIAM: N-am citit-o încă, dar pledoaria dv. entuziastă și pătrunzătoare ne-a convins (rămîne s-o mai găsim, ceea ce, se pare, nu e tocmai ușor). Proiectele dv. sînt din cele mai judicioase și legitime, iar rezervele din finalul scrisorii sînt tot pe-atît de nejustificate. Așteptăm întotdeauna cu interes veștile dv. (și totuși ceea ce place mai puțin sau deloc cititorului nu poate fi lipsit de importanță pentru autor !).

ANA E. RADU: Nu lipsesc unele îndemînări, dar deocamdată, nu e destul de concludent ceea ce ne-ați trimis. Să mai vedem.

ALPHA: Lucruri frumoase, majore, grave, care stau mai bine condeiului dv. decît multe din paginile anterioare. Mai ales: „Legendă", „Despre caracterul", „Legămînt" (versul penultim poate că ar trebui revăzut, ca să nu iște confuzii ori contestații), „Mustangi", „Vă informez", dar și „De cînd" (cam sinuos, însă, plutind printre jumătăți de înțelesuri) și „Magna didactica". Vă puteți încumeta, firește, pe bune temeiuri (o vom face și noi, dealtfel, în contul dv., aici, în curînd). Scrisoarea umblă la răni de multă vreme sîngerînde (demersurile noastre au rămas și, probabil, vor rămîne mereu infructuoase, cîtă vreme în mîinile noastre se află numai pîinea — aveți dreptate, uneori foarte rumenă și gustuoasă — nu și cuțitul). Autorul scrisorii de care vorbiți e, ca și dv. și ca, slavă Domnului !, mulți alții, un tînăr dascăl din provincie, încă nestins și nepervertit.

NYX: Noul pseudonim „de lucru" propus mai e folosit de cel puțin încă un corespondent; se pot isca neînțelegeri și confuzii. Dintre noutăți (dacă sînt cumva noutăți de-adevăratelea!), mai ales „Zece" ne-a plăcut și, în mai mică măsură, „Șapte" și „Nouă". Interesantă e și „Trei", dar, ca și celelalte de care vorbeam într-un răspuns anterior (unele ușor ameliorate acum, dar nu încă la nivelul necesar — mai bine, „Doi") nu atinge incandescența. Ne mai oferiți acum și o nouă semnătură și ne promiteți pe curînd încă una (și asta după ce ați mai semnat public în alte cîteva feluri !). E de neînțeles ! Știți bine, un nume se „construiește" și se impune foarte greu (iar dv. ați pierdut deja o bună bucată de vîrstă !). E timpul să vă decideți și să vă fixați. Semnătura de acum (cu trei nume) nu ni se pare fericită; nici cea cu două, pe care am folosit-o și aici, nu e mai bună (existînd, după cum știți, cel puțin încă un purtător, notoriu — și pe drept ! — al numelui respectiv). La urma urmei, nu se știe de ce ar trebui să fugiți cu atîta îndîrjire de numele dv. adevărat? Literatura noastră a scăpat de mult de prejudecata numelor rare, sonore, „speciale", ticluite savant — un simplu prenume, nici el (cum se zice acuma) „de excepție", un Camil, un Cezar, un Eugen etc., a dat cale liberă spre celebritate bravilor noștri „anonimi", Petrești, Ionești, Popești, Georgești etc. Un simplu prenume și, desigur, încă ceva ! Vă lăsăm să ghiciți ce și vă rugăm să vă hotărîți odată pentru totdeauna, tovarășe Constantin Constantinescu !

I. I. MĂLDĂIANU: Unele accente lirice înecate într-o revărsare de vorbe și imagini confuze, de inerție mimetică. Ceva mai curate, parcă, „Ars poetica" (ce vrea să zică, mă rog frumos, „Phoetica" ? !) și „Noaptea-paner". În ultimul plic ne trimiteți din nou aceleași manuscrise. De ce ?

HORIA ALEXANDRU: În „Poetul și stelele" și „Avatarii", precum și în „Ceea ce ne rămîne", unele semne de perspectivă, ceva mai lămurite decît în celelalte, cam difuze, inconsistente. Să mai vedem.

Modruj Mihai, Nour Dănuț: Sînt unele semne bune, merită să insistați.

M. Arafura, Vasile C. Rugină, I. Trincă Delamaradia, Marin Constantin, Dan Cernescu, G. Grindină, M. Rosalba, Popa C. Dorin, Vasile Tarța, Bucur Ioan (ceva, în „Acum sînt nesincer" și „4"), **Teodor Pîrvan, A. Bucureșteanu:** Nimic nou !

Grigore Răceanu, Telurian Nemțescu, D. R. Ilie, Decebal, Vladimir Ștefan, Florea S., Ciuhlău Constantin, Pricope Maria, Titi Peticaru, Aprit Ili, D. Moroșanu, Dan-Ion Bărbuț, D. Rămureanu, Paul Doru Chinezu, Tohătan Radu, Pavel Salemus, Petrescu Veronica, Sweet Adrian, R. Tihomir (Giera), **Ionescu Luigi, Costin Măiag, Gheorghe I. Udrea, Tomcat, Paic Nicolaie, A. N. Munteanu, D. D. Tuțescu, Dan Ștef** (ceva în „Fără castele", „Bun drum"): Încercări mai mult sau mai puțin îngrijite, dar de nivel modest, fără calități deosebite.

Geo Dumitrescu

Diminețile patriei

Se stinge neclarul, se limpezește
acum dimineața
cum riul de munte după trecerea
turmei de cerbi
preacurată e clipa ca o lacrimă cursă
dintre gene stelare, preacurată cum
ochii de rouă
ai ploii de cîmp umezindu-ne fruntile
tinere
ascult cum se sparg în albastre fîntîni
și ferestre
bulgări de soare, ascult scuturîndu-se aripi
frumoase sînt diminețile patriei,
frumoși acești oameni
gînditori și înalți semănînd cu statuile
dăltuite de vînturi în cremenea arsă
a munților
frumoasă această grădină rodind nemurire
cînd nuferi de zori se deschid, cînd
mîinile noastre
se string pe unelte, pămîntul se umple
de cîntec.

ION DUMBRAVĂ

Și de-o lumină

Sînt călătorul clipei vii,
trecînd prin azi
din ieri în mîine,
cum bobul mic de grîu în pîine
în sîrguința de a fi.

Pășind pe urmele perechi
păstrate-n brazde fumurii,
sînt călător prin mii de mii
de vise noi din vise vechi.

Nu-mi las privirea înapoi
să-mi bată pasul moale-n loc
în caravana mea de foc
sînt călătorul clipei noi

Din truda mea săpată-n glie
pînă-n adînc de rădăcină,
de-o sevă sînt, de-o Românie
de-un adevăr și de-o lumină.

LILIANA POPESCU

Fiecare izbîndă

Fiecare izbîndă a noastră
rodește cuvintele poetului...
izbînzile noastre limpezesc
istoria durată
în porțile maramureșene...

Priviți:
ploaia dezmorțește
zbor de pasăre
din lemnul cumpenelor...

Și țara
cu brațe de iederă rotunjind
umerii dimineților...

ION TEODORESCU

Invocație țării

Crește grîul la sînul țării ca o apă. Duhul
boabelor
Plesnește în ciorchini diminetile și ploile
grase ale
pămîntului
Fiecare simte țara mai aproape de
sufletul ca
mătasea
Porumbului cînd ciocîrliile cad săgetate
de soare
E un drum al fructelor asemeni parfumului
De gutui și fiecare spune: iată, aceasta
Este calea adevărată a țării cu flori și
cîntec
Pe aripi grele de lumină iarba dă colț
și împinge
Anotimpurile înainte precum inimile noastre
Revărsîndu-se ca Dunărea primăvara.
Liniștit se așază țara în frunze iar
Cuvîntul e o pasăre prăvălindu-se
în lanurile de floarea-soarelui

VIVI ANGHEL

Arta de a închide ochii

Trebuie să închidem ochii ușor
Să nu se șteargă conturul fierbinte al țării
să nu se retragă în cer albastrul riurilor
noastre
trebuie să închidem ochii cu atenție
să nu se piardă freamătul străbun al
cîmpiei
să nu știrbim cumva înălțimea munților
dacă se poate să închidem ochii visînd
spre a nu uita istoria acestui popor
dacă se poate să închidem ochii cîntînd
ca lumina să crească mai înaltă din
acest pămînt.

V. P. GAJ

Față în față cu patria

Despre patria
care iese dimineață de dimineață
din apele mării
nu poate să cînte
oricine.
Despre strămoșii (plantă ciudată)
ce-n nopțile imense cresc
spărgînd pietrele și ne umplu
văzduhul — aerul ce-l respirăm, să
luăm seama, e făcut din oasele lor...
Despre strugurii și lubenițele copilăriei,
despre fluviul de acasă,
despre iubire.
Despre sentimentul înfiorător
dintr-o dimineață de primăvară
că ingropindu-mi mama în pămîntul acesta,
m-am îngropat și pe mine o parte —
N-ar putea să cînte

Cînd mă gîndesc la tine, țara mea,
cuvintele moarte se umplu de putere.

GABRIEL CHIFU

În fiecare, țară

Aici
Mirarea crește lîngă brazi
Chemată de semnele soarelui
Sîntem copiii visărilor limpezi
sau numai beți de sîngele pămîntului
Fiecare în partea lui de anotimp
Pînă la fruntile nesfîrșitelor zăpezi
Aici
Cîntecele noastre curg în viori
Ca un fluviu venind fără matcă
Din tot adîncul nebănuit al rădăcinilor
Prin inimile noastre adînc
Și pînă în ramuri
Aici
Iubire înseamnă
De ieri
Și pînă dincolo de somnul luminii
Calmă neliniște de vatră
Dogorînd pe fruntile anonimilor zei.

GHEORGHE FELDER

Despre caracterul meu muritor

Eu nu vreau să fiu nemuritor!
Nemurirea e suficientă pentru țară.
Eu trebuie să mor în frunze, în flori,
în pietrele neînțelese,
în mîinile niciodată sărutate,
în unelte.

Aceasta e ursita unui om:
să mor, să mă amestec în toate.
Să nu se mai știe nimic din ochii aprinși
de limba care a rostit cuvîntul,
de piciorul care a străbătut cărările.

Eu sînt numai acest pămînt,
sînt numai forța lui de a rămîne.

Depună-se vremea peste os,
să rămîn numai o cută
în istoria neamului!

ION ALEX. ANGHELUȘ

Cîntec simplu

= N-am crezut că există vreo stea
mai înaltă ca patria mea,
toate stelele — bolta e plină —
n-au în ele atîta lumină.

= N-a creat universul obscur
un miracol mai viu și mai pur
ca freneticu-i puls ce mă doare
și mă unduie-n slăvi sunătoare.

= N-am să cred că există vreo [illegible]
mai fecundă ca patria mea
și mă mistui ca ea să devină
infinită și lină lumină.

PETRE VLAD

DIN POEZIA ALBANEZĂ CONTEMPORANĂ

RRAHMAN DEDAJ

Apollonia

Secolele dorm în tine
Și tu întotdeauna peste secole
Apollonia.

Doarme un oraș
În legenda lui
Iar templele șoptesc
Numele iubirii:
Numele istoriei.

Pe poarta ta antică
Numele meu pe fiecare piatră...
Iar unchiul Pilo vorbește, vorbește..
Și tăcerea îngerilor
Cuvîntul pietrei o împrăștie.

Deschide-ți porțile Apollonia,
Dumnezeul iubirii n-a căzut!
Templul Artemisei se deschide în această
miază-zi
Intrăm și luăm cîte o parte a legendei
Ale iubirii.
Iar gărzile lui fără limbă
Stau înaintea secolelor
Vînîndu-le cu sulițele aspre ale istoriei.

Apollonia — 1971

AGIM SPAHIU

Libertății

Te-am visat, pînă la hotarul visului
Și m-am întors să te visez mai bine,
Te-am iubit pînă la hotarul iubirii
Și m-am întors iarăși să te iubesc mai mult,
Ți-am cîntat pînă la uscăciunea cerului gurii
Și cîntecul mi s-a oprit în gît, dar nu s-a
întrerupt.

Ți-am dat ființa mea,
De o mie de ori ți-am dat-o...
De o mie de ori m-am născut pentru tine.

Tu ai venit pentru renașterea mea,
Și nașterea copiilor mei...
Eu te-am îmbrățișat tare, tare
Nu cred să fi iubit mai mult
ca mine cineva
LIBERTATEA.

1973

Partidul

Are ceva în ființa noastră, tovarăși,
ce ne hrănește împreună cu sîngele

și îl iubim pînă la durere...
și dincolo de durere...

Îl iubim pînă la moarte.

Îi dăm ochii, să trăiască întotdeauna
cu privirea cea mai luminoasă.
cea mai îndepărtată;

Îi dăm sufletul să se reflecte mereu
în cîntecele mai frumoase,
cele mai înfocate.

Are ceva în ființa noastră, tovarăși,
ce ne hrănește împreună cu sîngele,
ce ne iubește pînă la durere
și dincolo de durere.

Nouă numai lui îi închinăm toate, toate...

Laptele mamei
și surîsul sugarului,
respirația femeii în vis
și somnul cel dulce al odihnei,
visele noastre
și toate visele lumii...

Este vărsarea sîngelui nostru curat,
bătaia puternică a inimii noastre
PARTIDUL.

(din „Libertății" — 1973)

MUHAMED KERVESHI

Călătorul

Din lemn
în lemn
căuta
— tăcere.

Din pasăre
în pasăre
căuta
— prietenie.

Din rîu
în rîu
căuta
— fericire.

Din om
în om
căuta
— iubire.

(din „Jeta e re" — 1972)

În românește de Baki Ymeri

ÎN CURÎND:
Almanahul literar 1975

EDITAT DE ASOCIAȚIA SCRIITORILOR DIN BUCUREȘTI

Din sumar:

- **O sinteză de literatură și artă contemporană;**
- **Pulsul literar al anului 1974;**
- **Ancheta Almanahului: „Misteriosul Mateiu";**
- **Interviuri cu scriitori români;**
- **Texte inedite, scrisori, fotografii;**
- **Poezie, proză, opinii critice;**
- **Pagini pentru cei mici;**
- **Șase scrisori semnate de Serghei Esenin;**
- **Trei interviuri cu Salvador Dali, Alain Bosquet, Françoise Sagan;**
- **O întîmplare misterioasă repovestită de Hitchock;**
- **Sonetele lui Shakespeare într-o nouă versiune;**
- **Humor, anecdotică literară, sport, curiozități;**
- **Din fototeca Asociației Scriitorilor;**
- **Meridiane lirice.**

Pentru 1975
Reînnoiți-vă abonamentul la revista „LUCEAFĂRUL"

PARODII

Ion Murgeanu: „În satul meu natal"

Moto: „Fie vinul cît de rău
Tot mai bine-n satul meu"

În satul meu natal de prin Moldova
am învățat odată să joc șotron.
Era mai bine decît să buchisesc slova
cu domnul învățător Gentelemanu Ion

Satul era așezat pe vale, frumos
avea lilieci și boboci de rață cu fund de aur.
De două ori pe zi, în sus și în jos
trecea zăngănind trenul ca un balaur.

Tine sub cușma serii mici pipe fumegînd,
omătul îl cuprinde ca o glandă lînă
și luna, mult mai mare ca un dovleac de rînd
se sparge-n nori de vată și picură lumină.

Sat natal cu biserică și cu dispensar
în tine m-am plimbat îndrăgostit și pal,
am făcut recensămîntul cu indeminare și har
și am cîntat în cor la Căminul cultural.

N-am să te uit niciodată și mereu te voi cînta.
Acolo doarme străbunicul, bunicul și unchiul
Ilie.
Acolo și eu mă voi culca
într-o zi cînd n-am să mai scriu poezie.

Mircea Micu

Cuvinte rare: *Căscioara, AXIS MUNDI, șoptesc, LIGDUS, VARUM, harbuzar, girlă, avîntul, FULMINATOR, IPHIS, oscior, boilor, SCILA și CARIBDA.*

Selecție metaforică:
„Ha, ha, ce durere se duce și vacanța, ride satyrul mînjit de must pe ochi"!
Cîțiva prieteni mă întreabă zilnic / Ce-ai scris tu, ce carte ai scris, / Vei pleca mai întîi în stele / Sau vei pleca la Paris"! „O, capul meu ca o caleașcă mortuară".

revista străină

- **EDITURA „DNIPRO" DIN KIEV** a publicat romanul scriitoarei poloneze Zofia Pozmysz, „Pasagera", tradus în limba ucraineană de scriitorul Wladimir Gzicki. (Eroina, fostă deținută în lagărul de la Auschwitz, se întîlnește întîmplător pe un vapor cu o hitleristă care o persecutase și o terorizase în lagăr. Această întîlnire declanșează procesul amintirilor, și cele două femei retrăiesc moment cu moment degradarea fizică și morală impusă de pe poziții de forță celor umili și fără apărare de către regimul nazist). — Tot Editura sovietică Dnipro a publicat în același timp romanul „Vacanță la malul Adriaticii" al aceleiași autoare, în traducerea lui Iurii Popsuienko.

- **REGIZORUL POLONEZ ANDRZEJ WAJDA** a terminat de curînd turnarea filmului de mare spectacol „Pămîntul făgăduinței", după romanul lui Wladyslaw Reymont. Regizorul și-a îndreptat atenția asupra unor întîmplări a trei prieteni, care de fapt reprezintă trei mentalități diferite, trei moduri de a vedea lumea, trei concepții de viață. O excelentă distribuție, pe fondul muzicii compuse de Wajciech Kilar face din film o creație de rezonanță.

- **EDITURA GALLIMARD** a scos de sub tipar în collection Témoins volumul „Chili: Le Dossier noir". La întrebarea: care sînt rădăcinile, agenții, complicii teroarei fasciste abătute asupra statului Chile, un colectiv de peste șaptezeci de persoane a întocmit acest „Dosar negru", adunînd documente de primă mînă asupra ingerinței străine, a subversiunii claselor dominante chiliene, a brutalității, a uneltirilor instigatoare ale armatei, a contradicțiilor bisericii, a luptelor surde pe plan economic, a vandalismului cultural și a complicităților dreptului și justiției într-o lovitură de stat care s-a înscris ca una din paginile cele mai întunecate ale Americii Latine.

- **PENTRU PRIMA OARĂ** un istoric din răsărit, profesorul polonez Jerzy Krasuski de la Universitatea din Poznan, va ocupa timp de un semestru o catedră la Universitatea din Bonn cu o serie de prelegeri și cursuri despre „Problema germană de la 1945 încoace și evoluția pacifică în Europa", în cadrul unei invitații a Societății germane pentru Studiul Păcii și al Conflictelor. În cadrul programului „Studium universale" mai sînt așteptați încă doi profesori universitari polonezi.

- **ASOCIAȚIA PERSONALULUI UNESCO** a anunțat crearea unui premiu René-Maheu, ca un omagiu adus directorului general, care, la sfîrșitul celei de-a optsprezecea conferințe și-a părăsit funcțiunile. Acest premiu este destinat să răsplătească o persoană, un grup de persoane sau o instituție care vor fi contribuit la acțiunea publică internațională și la dezvoltarea cooperării între națiuni. Premiul, care va fi decernat din doi în doi ani cu ocazia Conferinței generale UNESCO, va fi atribuit prima oară în anul 1976.

- **ÎN CADRUL UNEI „SAPTĂMÎNI ROMÂNEȘTI ÎN FRANȚA"**, filmul **Nunta de piatră** apare din nou pe ecranele franceze. El a fost prezentat și la Cannes în 1973, cu ocazia „săptămînii criticii". În adaptarea celor două povestiri ale lui Agîrbiceanu, cei doi tineri regizori Mircea Veroiu și Dan Pița au îmbinat original fantasticul cu realitatea unui trecut apropiat și totodată îndepărtat, cucerind și cu acest prilej aprecierile unanime ale criticii. O serie de filme ale cunoscutului cineast Ion Popescu Gopo au constituit cea de-a doua revelație a realizărilor cinematografiei românești. După proiectarea acestor filme în versiune originală în sala Git-le-Coeur, ele vor fi prezentate în mai multe orașe din Franța.

- **POETUL SOVIETIC VADIM KOZOVOI**, specialist în literatură franceză, a fost ales de curînd membru al PEN-Clubului francez. Ultima sa lucrare este o voluminoasă și interesantă Antologie a literaturii franceze moderne.

- **DE CURÎND** „Indian Federation for World Cooperation and Cultural Relations" a organizat un concurs cu tema „Ce știți despre Nicolas Copernic și țara sa, Polonia?" Juriul, prezidat de doamna Sheila Dikshit, a decernat șase premii și numeroase distincții lucrărilor alese dintre cele aproape șase sute cîte au fost prezentate. Laureații sînt originari din diferite state și orașe din India, premiul întîi fiind atribuit unui tînăr cercetător științific din Bombay, W. Jayaraman.

Sport

Temperați samovarele!

Miercuri, pe stadionul Steaua, am văzut un joc frumos, modern și bărbătesc, numit cu un cuvînt mai la îndemînă fotbal. Steaua București a învins Politehnica Iași cu 5—0. O scundă și detestabilă conspirație a tăcerii însoțește pe antrenorul Constantin Teașcă de o vreme încoace. Iată acest moment: Steaua învinge, după o repriză fantastică, în care jucătorii săi arată lucruri care nu se văd îndeobște pe stadioanele noastre: angajament fizic total, posibilitatea de a acționa și în atac și în apărare, pase în viteză, devieri, fără centrările acelea ploaie cu care ne-au obișnuit echipele noastre, un sport înnoit, rod al unei gîndiri și al unei pasiuni. Mai nimeni nu scrie nimic despre autorul acestei echipe, despre Constantin Teașcă. Parcă echipa s-a format singură și antrenorului ei nu i se datorează nimic. Gură mare cum e, Teașcă a întărîtat pe mulți, dintre care unii și purtători de condeie. Dar nu e mai nobil să spui adevărul decît să porți ură unui om atît de talentat și pasionat ca Teașcă? Nu spun că Teașcă e un om fără defecte, dar de ce să începem discuția în cazul lui cu defectele și în cazul tuturor celorlalți antrenori cu calitățile? Cînd echipa Steaua pierde, ori Aurel Neagu, ori Radu Urziceanu, ori mai cu seamă Ioan Chirilă subliniază cu tărie că a pierdut „echipa antrenată de Constantin Teașcă". Dacă Steaua cîștigă, se vorbește despre scor, despre situația atmosferică, se fac observații tehnice, despre gheata unui fotbalist, despre culoarea ochilor arbitrului... Vreau să-mi spun și eu punctul de vedere. Echipa nu este a lui Constantin Teașcă, ci a clubului militar. Dar, cu atît mai puțin, această echipă este a vreunuia dintre jucători. Ceea ce însă trece din domeniul presupunerii în domeniul evidenței este faptul că la această oră, atunci cînd toți jucătorii ei buni vor să joace, Steaua realizează un fotbal „marca Teașcă". Evident că Teașcă nu l-a învățat fotbal pe Dumitru, dar în ultimele etape calitățile cu totul deosebite ale lui Dumitru s-au pus în evidență într-un angrenaj gîndit de Teașcă. Fără cîțiva dintre jucătorii de azi, el n-ar putea realiza ceea ce realizează, dar e la fel de clar că această echipă, fără mintea excepțională a lui Teașcă, ar continua să joace fotbalul mărunt de-ți venea s-adormi pe care-l juca în vremea în care o antrena Valentin Stănescu. Am impresia că în Dumitru s-a trezit iar plăcerea de a fi jucătorul anului și cred că dacă se va ține de treabă așa cum o face acum, nimic nu-l va putea opri să se apropie de această performanță. Anul trecut, de fapt, el a obținut nota maximă pentru un an întreg, marcînd dintr-o lovitură liberă un gol. Universității Craiova. Acum, în orice caz, a făcut mai mult, iar de trei etape joacă extraordinar. Păcat că Iordănescu, în al cărui talent cred, începe să trișeze și să-și piardă vremea în nimicuri. Cu o echipă în care și Dumitru și Iordănescu ar atinge limita de sus a posibilităților lor, Teașcă ar da insomnii multora. Îmi pare atît de rău de Iordănescu, pe care-l știu un om sensibil și nu vreau să cred că va întîrzia mult pînă să se trezească din această prostie: refuzul de a juca pentru echipă și pentru sine.

În orice caz, Steaua e pe un drum foarte bun.

★

Dinu a fost suspendat 6 etape de F.I.F.A. pentru ceea ce a făcut în meciul de la Köln. Dar noi n-am vorbit în țară prea mult despre ceea ce a făcut Dinu acolo. Pentru că noi considerăm că e normal ca Dinu să facă și în străinătate ceea ce face deseori în țară: sfidează oricare norme de comportament, își disprețuiește și-și lovește adversarii, se consideră mai puternic decît arbitrii și decît federația. Așadar, Federația internațională n-a vrut să țină seama nici faptul că Dinu e adulat de unii, nici de faptul că noi închidem ochii de cîțiva ani la mîrlăniile lui și l-a suspendat 6 etape și a dat o amendă substanțială clubului răsfățatului jucător. Cred că o mare bucurie i-a cuprins pe financiarii noștri cînd au auzit vestea. Cică stătea un om beat culcat pe șinele unui tren și se auzea trenul venind — pff-pff-pff — și cetățeanul nimic, nu se mișcă de-acolo, stătea și-și visa visul. Un altul l-a tras pe acela alături și cînd locomotiva a trecut pufăind și scoțînd aburi, omul beat s-a uitat printre gene la ea și i-a zis: „Mai bine te omoram de cînd erai samovar!" Așa și cu Dinu: Dacă noi încercam de pe vremea cînd Dinu era samovar să-l temperăm, să-i spunem convingător că fotbalul nu e măcel, că adversarii nu sînt cobai neputincioși la accesele lui de megalomanie, dacă noi îl pedepseam pe Dinu cu cîteva amenzi în lei românești și cu cîteva refuzuri de a-l introduce în națională și a-l face și căpitan de echipă **la timp**, Dinu poate nu mai ajungea „locomotiva" de azi. Învățul de-acasă a produs un grav prejudiciu lui Dinu, echipei sale și fotbalului românesc.

Temperați samovarul înainte de a deveni locomotivă!

Adrian Păunescu

eroi de fiecare zi

„Pe prim plan se va situa ca și pînă acum, industria"

„Uzina de Mașini Grele" din București este un loc știut. Am asistat în urmă cu o vreme la o mare premieră industrială petrecută acolo, și spectacolul acela desfășurat cu o accentuată încărcătură de sentimente, m-a familiarizat pentru totdeauna cu locul și cu oamenii locului. Am asistat la punerea în funcțiune a celei mai mari și mai complicate piese realizată vreodată de industria românească : turbina de 330 megawați. O mașină gigantică, un uriaș din poveste care a funcționat de-odată ca un organism biologic : luînd viață dela viață și dăruind mai departe viață pentru viață, la rîndul ei. Am văzut izvorînd acolo, în imensa hală a uzinei, un soi de bucurie ciudată, mai aspră, poate, și mai puțin zgomotoasă ca bucuria obișnuită, dar mai de lungă durată și mai aproape de adevăr. Iată de ce merg la U.M.G.B. ca la o casă știută : am așteptat și-am sperat cu cei dinăuntru, am murit de emoție și-am renăscut împreună cu ei. Mă laud cu asta : am prieteni astăzi, acolo, la U.M.G.B.

„Uzina de mașini grele" din București este un loc știut. Dejurimprejur se întinde Cîmpia Mare a sudului, și exact sub pereții oțelăriei electrice crește grîu. Crește grîu, bate vîntul, se ară pămîntul, peisajul de șes cuprinde în el și uzina, așa că un drum la U.M.G.B. seamănă și cu o plecare în Bărăgan. Dacă în sezonul acesta de ploi și de picle, în curtea cazangeriei se refugiază dropii și prepelițe, nimeni, acolo, nu vede în asta ceva anormal. După cum nici cîmpiei nu i se pare anormal ca în mijlocul ei să fiarbă metalul, să se coacă-n cuptoare mori de ciment, concasoare și turbine electrice. Este deja un lucru obișnuit ca marea industrie să iasă afară din centrul orașului și să se așeze-n cîmpie, după cum este un lucru obișnuit și ca marea cîmpie să intre în lumea uzinei, furnizîndu-i după necesitate — peisaje, anotimpuri și, mai cu seamă, brațe de muncitori. Pentru schimbul acesta-n natură la U.M.G.B. sînt trei intrări principale : trei porți foarte largi prin care să poată pătrunde atît lucrătorii care sosesc la uzină din centrul orașului cît și lucrătorii care sosesc la uzină dinspre cîmpia de sud. Unii vin în mină cu spicul de grîu. Alții cu roata dințată. Se pare că totdeodată cu aliajele de oțeluri superioare, la U.M.G.B. se obține o alianță umană la fel de înaltă, de rezistentă și de bun randament.

— Și cînd te gîndești că aici, la cazangerie, am fost numai 10 calificați.

Dar cei zece calificați au format, fiecare în parte, încă zece calificați care, fiecare-în parte, au avut grija-aceasta : să mai formeze, să tot mai formeze muncitori de înaltă calificare pentru halele dela U.M.G.B. Seamănă bine povestea aceasta cu sămînța cea tare primită adînc în pămînt. Cînd rodește — rodește — înzecit și planta cu sevă se ridică deasupra bogată, năvalnică, o plantă „de tot".

— Și aicea, la noi, sînt oameni „de tot".

Cel ce vorbește a coborît din Ardeal. Știu sigur : din nord. După port, după vorbă și după culori. Nu știu cum a ajuns la U.M.G.B. Mihai Chetreanu. Sau poate știu : drumul muncii l-a adus și pe el în cîmpie. Drumul industriei. Este blond. Alb-blond, foarte blînd la privire, aproape de-un ied. Foarte tînăr, răspunde de întreagă cazangeria și sînt trei uzine strînse acolo, în jurul flăcării de sudat. Spune „păstă" : „păstă noi, păstă tot, păstă plan. Mai ales : păstă plan". Poartă cămașă cu pătrățele și-un halat prea-curat.

— Toată, dar absolut toată marea industrie românească se formează cu nuclee de vechi muncitori. Iei o mostră de muncă ultra-calificată și ea rodește și se-înmulțește ca grîul cel bun.

Iar mostrele-acestea se văd. Pretutindeni la U.M.G.B. mostrele acestea se văd : oameni pe două picioare, ca noi toți. Și cu toate acestea, mult mai altfel decît noi toți : cum stau, cum merg, cum sînt. Foarte siguri pe ei „atît de siguri ! Ca o mare și veche rădăcină de arbore al istoriei înfipt în pămînt. Nu se mișcă decît din ramuri, arare, dar niciodată din locul lor. Puiesc miliarde de păsări în coloanele rămuroase și nimic nu le-amenință. Falnici, stufoși și puternici acești muncitori de tradiție care au grijă ca noul să crească la mare fereală sub umbra lor ! Unde sînt, este atîta lume de jurîmprejur ! Copii foarte tineri, la vîrstă chiar bună de ucenici. Tineri atît de maturi, la vîrstă chiar bună de muncitori. Stau deocamdată și-ascultă. Stau la distanță. Este un cerc de stimă la mijloc, de mare respect. Un cerc de vechime neîntreruptă în muncă, un cerc de vîrstă și de durată ca al copacului. Așa se mișcă prin hale : ca o pădure pornită deodată spre-un nou tărîm. Unde se opresc este umbră bună și pace, este liniște pentru muncă, este bucurie și încredere mare, un hotar de nădejde pentru drumul industriei.

„Partidul va continua să constituie centrul vital al națiunii noastre socialiste"

„O turbină de 330 megawați cuprinde treizeci de mii de profiluri. Sînt treizeci de mii piese diferite. Ele se întîlnesc pentru prima oară aici. Vin din toată uzina pe masa de montaj. Și fă-mi dumneata o turbină perfectă ca oul din treizeci de mii repere oțel. Potrivește-le și îmbucă-le fără cusur".

Pe maistrul îl cheamă Nistor. Șade pe bancul de montaj. Bancul este ca scena serbării : înalt deasupra pămîntului. Maistrul Nistor șade cumva în văzduh, împreună cu ucenicii lui. Tot ce face se vede proiectat pe tavanul uzinei : o mînă mare, muncită, muncitorească, ridicînd piesele. Două-trei, la-întîmplare, din cele treizeci de mii.

„Un singur cusur și e caz de explozie. Nici măcar un cusur de-un micron. Și înlătură, dumneata, cususuri de-o linie pe treizeci de mii de profiluri montate în pîntecul elefantului".

Maistrul Nistor este copacul despre care-am vorbit. Fosnește, foiește și ocrotește de jurîmprejur. Foarte bun să fixeze drumul tot înainte-al industriei. Multe, mari cîrlige de prindere și nădejde se fixează în trunchiul lui. Mostră curată de viitoare uzină, el a proliferat muncă de înaltă calificare la Ovidiu, Comănești și la Brazi. Dar turbina de 330 de megawați s-a fabricat pentru prima oară în țară, la U.M.G.B.

„Am uitat înăuntru un rest de tablă. Cum ar uita un chirurg un rest de ceva în burta bolnavu-

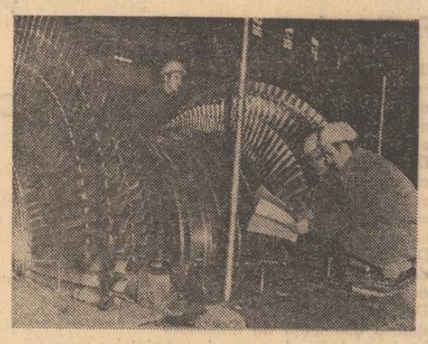

lui. Noroc că mi-am amintit. Ce-i drept, cam tîrziu. Turbina intrase în probe deja. A șapte suta turație. S-o oprești și s-o iei dela capăt pentru restul acela de tablă : pierderi prea mari. Și-atunci am hotărît să intrăm înăuntru în timp ce turbina se învîrtea. Trei inși. Seara, cam pe la nouă. Am intrat în halate și în căști de protecție. Am slăbit vreo patru șuruburi și-am intrat în stomacul balaurului. Cam fierbea. Era dureroasă tabla uitată acolo. Și-am apucat-cu cleștii și-am tras-o afară. Asta a fost tot. Numai că în loc să ne umplem de singe, ca ăia dela urgență, noi ne-am înmuiat în ulei".

Maistrul Nistor Mihai șade pe bancul-estradă împreună cu ucenicii lui. Bancul este în mijlocul halei și se vede prea bine din toate părțile. Oriunde ai sta și orice ai face, mina mare, muncită, muncitorească a maistrului Nistor se înalță deasupra ta. Astfel cade lumina. Astfel este locul de naștere al turbinei electrice : să se vadă deodată, din toate părțile. Maistrul Nistor ține în mină o hartă tehnică. Învățăceii stau împrejurul lui. Din luminatorul tavanului lumina cade în fascicol de raze și-ai spune că se pune la cale, acolo, în mijlocul halei, nu doar ivirea în lume a unui generator de lumină, ci chiar nașterea de poveste a fătfrumosului.

Pun o-întrebare „particulară" menită să contureze mai bine un eventual personaj.

— Care este cea mai frumoasă-amintire din munca dv. de 30 de ani ?

— Tovarășul Ceaușescu a fost astă-vară la noi, în uzină, și s-a urcat aicea, pe bancul de încercare, puțin mai departe de menghina aceea, în dreapta mea.

— V-a spus ceva ?

— Inginerul-șef explica. Tovarășul Ceaușescu n-a spus nimica. Privea cu mare atenție munca mea. Înainte să plece și-a petrecut mina pe lama unei palete, s-a aplecat peste burta turbinei și a zîmbit.

— Ați fi dorit să-i spuneți ceva ?

— Ce să-i spun ? Eram zugrumat de emoție. Și cînd omul zîmbește, înseamnă că este de partea ta. Muncesc de 30 de ani la turbine și n-am mai crezut că s-ar putea întîmpla ceva deosebit de-acum înainte în viața mea. Și vine, pe urmă, și șade aicea, la o palmă distanță de tine, se uită ce faci și-ți zîmbește chiar șeful statului. Luni de zile de-atunci înainte mi s-a părut că tot mai este aicea și mă privește așa : cu capul aplecat ușor într-o parte, prețuind priceperea mea.

Maistrul Nistor Mihai șade pe bancul înalt de montaj. Foarte drept, foarte-atent : ochi ager. Mă gîndesc : cu un binoclu în mină ar putea să conducă și oști. Dar oastea maistrului Nistor este de opt muncitori. Îmi și explică : „Bătăliile mari în industrie nu se mai dau cu lopata, ci cu inteligență și școală și mare putere de a te concentra".

— Sînteți delegat la Congresul Partidului.

— Da, voi merge acolo, alături de alții, ca reprezentant al U.M.G.B.-ului.

Felul în care rostește cuvintele îmi pare preacunoscut. Da, îmi vine în minte : așa vorbeau reșițenii despre oțelăria din Reșița ; așa vorbeau grivițenii despre Uzinele „Griviția". Și tipografii și petroliștii și minerii din „Leșul Ursului". Mare mîndrie subliniată. Accent puternic. Și-un rîs tineresc, foarte scurt, băiețandru. „Cam ăștia sîntem și facem, ce să mai discutăm !".

— Există o mîndrie specifică de Umeghebist ?

— Păi să ne gîndim : cam toată industria energetică se adapă de lumină electrică la U.M.G.B.

„Trebuie acționat puternic pentru perfecționarea tehnologiilor"

În centrul corolei, înconjurat de opt petale de oțel, un om sudează. Corola are doi metri diametru, un metru înălțime, patru centimetri grosime. Și nu va fi o floare, nici ceașca unui uriaș. Va fi capacul unui acumulator de aburi.

În interiorul unei construcții din plăci, țevi și bare de oțel, un om sudează. Construcția are 6 metri lungime, patru lățime și trei înălțime ; pereții ei — 10 centimetri grosime. Și nu va fi jucăria unui uriaș. Va fi carcasa unei turbine de joasă presiune.

Inele de oțel. Oameni sudează pereții lor cap la cap. Inelele se numesc virole și asamblate una după alta vor forma tunelul liniei de ciment de 1 000 tone pe zi.

În ghiarele unei mașini, o placă groasă de oțel, încălzită la roșu, este înghițită de niște cilindri care se învîrt încet, ca într-un ritual, obligînd-o să se curbeze din ce în ce mai mult. Placa devine o virolă ca și celelalte din jurul ei.

1 200 de tuburi se încolăcesc în jurul unor trunchiuri de oțel. Fiecare capăt de țeavă trebuie sudat cu precizie, la locul lui : unul lîngă celălalt, deși aparatul de sudură abia are loc. Pachetul acesta de țevi este numit de către muncitori — PIP. Preîncălzitor de înaltă presiune pentru aburi. Înaltă presiune, adică patru sute de atmosfere.

Deasupra noastră, în aer, plutește un cilindru de oțel de vreo zece metri, agățat de un cîrlig cît un om. În fața noastră trec muncitori cu șuruburi de-un metru pe umăr.

Spectacolul este uimitor : 700 de oameni domesticesc masive cantități de metal, obligîndu-le să ia cele mai neașteptate forme. Spectacolul este uluitor. Dar există, un alt spectacol, și mai uluitor : spectacolul calității. Calitate : adică rezistență față explozie la 500 grade celsius și 400 de atmosfere. Oțelurile speciale sînt fabricate în turnătoria uzinei și nu se aduc din altă parte. Calitate : adică suduri fără nici o fisură pe diametru de aproape o jumătate de metru.

Calitate înseamnă precizie de sutimi de milimetru. Am învățat asta în hala de asamblare, unde pe strunguri și freze unicat, de mărimi incredibile, se execută arbori de rotor ca niște monștri marini. Se găuresc piese de 20 metri de la un capăt la altul fără nici o abatere.

La U.M.G.B. se asamblează al treilea turboagregat de 330 megawați. Piesele trebuie să se îmbine ca și cum ar fi dintr-o bucată : carcasa superioară peste cea inferioară, în interior rotorul, paletele, fiecare paletă trebuie să aibă profilul perfect, conform unor calcule aerodinamice. 30 000 de repere... Am văzut cum se poate face muncă de bijutier în industrie. Muncă de migală pe piese ce depășesc de mii de ori dimensiunile unei bijuterii. Parcă sînt chiar mai frumoase decît ele : cum se nasc din carnea oțelului înnobilat cu crom, molibden și vanadiu. Parcă sînt mai frumoase dacă vezi măiestria de sculptor a celor care le modelează. Dar calitatea aci nu înseamnă frumusețe, ci unghiuri și suprafețe perfect calculate, executate și îmbinate precis.

Spectacolul calității este un spectacol trudit. Mult muncit. Din greu. Și cere curaj. Mult curaj. Chiar și atunci cînd ești foarte calificat. Curaj pentru că un rebut depistat la timp duce la tone de metal irosit. Iar nedepistat — la pierderi irecuperabile : agregatul face 3 000 turații pe minut. Ce se produce la U.M.G.B. nu s-a mai produs niciodată în România. Oamenii aceștia, făpturi ingemănate cu ale noastre, au curajul să depășească zilnic imposibilul tehnic. În 1968, cînd s-a pornit la drum, la mecano-sudură, din 700 de muncitori doar 10 erau calificați. Și iată că mitul monezii

așezată pe muche aici s-a născut. Și-a și rezistat : și la prima și la cea de a doua turbină de 330 de megawați.

„Mersul înainte al societății noastre cere în mod imperios formarea și educarea unui om nou"

După ce absolvise facultatea, în '67, inginerul Mihai Simca urcase în tramvaiul „9" cu care după cum îl informase cineva, putea ajunge pe Bulevardul Metalurgiei, la U.M.G.B., unde fusese repartizat.

Nerăbdător, dornic să ia viața în piept, să-și realizeze planul construit pînă la mici amănunte în studențe, și-a spălat fericit mîinile în aerul tare al dimineții și... „la post, fiule".

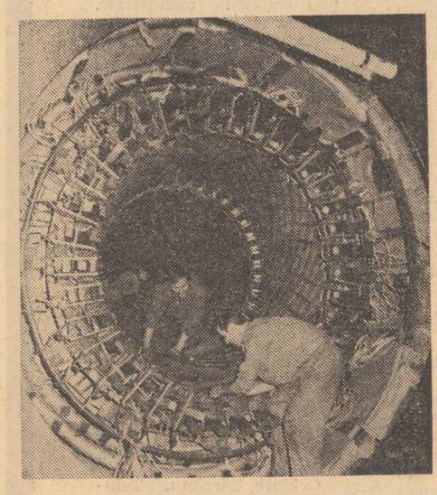

„Dar cînd am văzut că tramvaiul trece de Mandravela și devine tractor întrînd în cîmpie, m-a cuprins un fel de ciudă și furie. Cum să spun : o decepție neagră după un vis frumos. „Cer negație. Cer negație", îmi spuneam. Pe gîndul ăsta am și ajuns. Și-am spus conducerii ce doream. Dar iată că s-a apropiat de mine inginerul șef de atunci și mi-a pus mîna pe creștet, ca în poveștile pline de pilde, zicînd : „Măi, copile, aici e viitorul tău, unde fugi, îți dau casă, te las să intri în muncă pînă în git, ce mai vrei ? Ori credeai că mecanica se face cumva la cafea ?"

Trecem prin uzină alături, și inginerul Simca este salutat, oprit, consultat. Deasupra noastră înoată un pod rulant de 3 000 de tone. Inginerul face un semn cu mîna să fim feriți. Gălăgia ciocanelor pneumatice este asurzitoare. Strig :

— Cît timp vă petreceți pe zi în uzină ?

— Un timp fără timp.

— Aveți soție, familie...

— În viitorul foarte apropiat. Peste un cincinal.

— Parcă faceți o lume aici.

— Chiar facem o lume. Dar nu se vede așa, într-o zi.

„Am venit din facultate cu o pregătire mecanică generală. Meserie aici am învățat. Odată cu ceilalți. O mare parte din muncitori au venit dela țară, munceau la-început în sfetere de lînă țigaie și-n cisme de cauciuc. Le vedeam cușmele de departe, în hală, aici au devenit muncitori. Uzina a devenit abia de trei ani ceea ce este : producătoare de turbine mari. Nimeni n-a avut aici experiență. Experiență de muncă — da. Dar nu experiență de asamblat 30 000 de repere. Dar iată că lucrul acesta s-a învățat. Dela munca pămîntului, oamenii au avut destulă răbdare și destulă pricepere să devină șlefuitori. Bijuteriile — acelea îngropate în stomacul turbinei — sînt opera lor. Mă întreb și eu citeodată : cum au reușit ? Cum am izbutit ? Și îmi răspund : bine. Pe drumul muncii, alături : atît de greu, atît de frumos, atît de pretențios și de simplu. Cu răbdare și cu încredere".

„Îngrijindu-se atît de prezent cît și de ziua de mîine a societății, partidul va pune și în viitor în centrul preocupărilor creșterea și educarea sănătoasă a tinerei generații"

Un cadru aproape cinematografic, de ceață vag roșiatică, învăluie cerul. Mai mult ghicești că dincolo se ascunde discul solar. Încearcă să îrumpă dar pînza de ceață este mai tare și oprește lumina în plasa ei. Dar la ceasul cînd pășesc în curtea Uzinei, timpul începe să se preschimbe, căpătînd alte dimensiuni.

Dincolo de ușa batantă a secției de mecano-sudură odie o boare călduță, cu miros de metal, de foc și de tineri bărbați. Simt în hala imensă prezența unei călduri aproape vitale, pornită din soare pentru a da viață ființelor.

Căldura izvorăște din zeci de guri de foc. Deși e pauză, deși muncitorii stau ciorchine în jurul pachetelor desfăcute pe bancurile pătate de unsoare, simți totuși că te afli într-un loc unde se produce viață. Flăcările izbucnind pe țevile de oțel sînt „vorbele" care trebuie să educe metalul, să-l convertească la forma hărăzită de mintea omului.

La U.M.G.B. focul este mereu altcum. Dintr-o țeavă groasă, așezată perpendicular, izbucnesc jerbe de flăcări ; dintr-un polizor minuit de un tînăr sar scîntei ; din aparatul de sudură izbucnește un fluid orbitor... Părăsesc acest tablou de lumină în care focul este actorul principal. M-apropii de-un banc. Oamenii mănîncă cu poftă. Înfulecă, glumesc și vorbesc despre tot ce le trece prin minte. Mă mir : cît de mulți tineri. Unul din ei mă invită la masă. În jur miroase a usturoi. Se simte că este un „fost" țăran. Îl întreb. Este într-adevăr, dela țară. Tudor Marin. Are numai 16 ani. (Ce învățam la vîrsta aceea ?) Minuiește cu mare pricepere un imens aparat de sudat. Este de fapt un copil. Îl pîndesc cum se mișcă și cum vorbește. Se află într-o așteptare a fericirii. Îl întreb la ce se gîndește și aflu că abia așteaptă să-i cumpere maică-si o broboadă de lînă, să i-o ducă acasă, la țară, de sărbători.

Aș putea numi aceste rînduri : omul și focul. Pentru că omul, de cînd dobîndește focul aici în uzină, nici nu-l mai părăsește. Caută oamenii dela U.M.G.B. luîndu-te după foc ! Caută-i pe cei tineri lîngă focul topitoriei, lîngă focul cazangeriei, lîngă focul aparatelor de sudat. Îmi dau seama : omul, ce frămîntă în fiece zi alte gînduri, este el însuși, un foc viu. Veșnic viu.

Mă simt aici ca pe o plajă imensă, dominată de ciudate și vaste scoici cu denumiri poematice : virole, convertizoare, caje, etansoare, ocheți, prezoane. Am putea spune : o lume dominată de mașini. Coloși de 40 metri pentru a da găuri lungi de 20 metri. Dar animalul acesta din preistorie e stăpînit numai de doi oameni. Doi tineri. Pe unul îl întrebi la ce se gîndește și el își răspunde : la maică-mea.

Pe bancurile de lucru sînt desfășurate proiectele pieselor. Tehnicienii și maiștrii le privesc cu atenție. Doi tineri șlefuiesc piesele prinse în menghine. Ating metalul ca niște bijutieri și privesc rezultatul cu ochi critic.

O mașină are pe ea un nume : MUREȘAN. Scris cu vopsea roșie, cu litere stîngace. Mă apropii cu sfială de sudor și-i urmăresc cîteva clipe munca. Ochii îi sînt acoperiți de ochelari fumurii, de protecție. Fața aspră, salopetă albastră, bocanci cu șireturile desfăcute... Aerul de vagă neglijență vestimentară e contrazis de precizia milimetrică cu care lucrează. Își întrerupe lucrul, desfășurat, de fapt, într-o echilibristică incomodă, sub un agregat.

— La ce vă gîndiți ? îndrăznesc să-l întreb.

Ride :

— La ce muncesc.

— Este vădit : munciți foarte bine. Îmi dau seama : țevile-acestea se lipesc foarte greu.

— Da. Nu este prea ușor. Dar practic sudura dela 15 ani. Acum am 36. Sînt om bătrîn...

Îi văd, în sfîrșit, ochii. Și-a ridicat ochelarii cu lentile albastre. Are privire deschisă, strălucitoare. Îmi întinde mîna unsuroasă, ștergîndu-și-o de pantalon. I-o string cu toată puterea. Îl întreb dacă va participa cumva la Congres.

— De unde știți ? mă întreabă. Sînt, într-adevăr, delegat.

Îl privesc drept în ochi.

— Cred că pînă atunci soarele va sfîșia cortina de ceață, mi-ar place atît de mult.

Mă privește uimit.

— Aș vrea să irumpă în mii și mii de fărîme dătătoare de viață.

Îmi dau seama : merg pe un drum greșit. Eu-

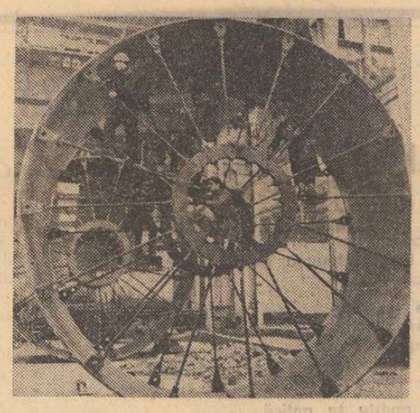

foria poetică ce mă cuprinde nu este pe înțelesul vecinului meu. Dar metaforele deja mă inundă. Este singura bătălie dreaptă pe care pot să o dau. Sudorul din fața mea lipește iarăși cele 1 200 de țevi pe zi. Spun :

— Cred că soarele va încălzi și va uni inimile... În zilele Congresului. Sînt foarte sigur, soarele își va depăși măsura cu dinadins.

„Forța gîndirii noastre revoluționare stă în aceea că este emanația cunoașterii vieții și se verifică prin răspunsurile pe care le dă problemelor vieții"

La Întreprinderea de mașini grele din București, cea de a treia turbină de 330 megawați se află pe bancul de montaj. O reptilă din preistorie zace adormită pe labe în timp ce pîntecul ei este umplut cu mare migală de muncitori cu foarte înaltă calificare, care, asemeni chirurgilor, cu o răbdare de fier și cu o tehnică de lucru în pensetă, introduc, montează și înfășoară, impletesc și izolează palete și fire în așa fel ca legăturile să fie perfecte, adică să se facă direct cu viața, să bată o inimă caldă în animalul domestic care va munci ca un cal de nădejde în gospodăria de fabricarea luminii electrice. Pe fețele oamenilor sînt urme de oboseală. Mersul este încă nehotărît, ca după o lungă călătorie. Miroase-a sudoare și a bărbați aflați multă vreme alături. Dar din spetirea aceasta pe viață și moarte va ieși, nu doar un turbogenerator de foarte mare putere ci, mai ales, o nouă tradiție a industriei. Ceea ce ieri s-a fabricat pentru prima oară în țară este, deja, la timpul trecut. Încrederea este un sentiment care pășește pe picioare de oameni, și oamenii aleargă repede.

Reportaj realizat de : Sânziana Pop, Andrei Lenard, Nicolae Mircea Ben, Florian Popa-Micșan

Fotografiile : Vasile Blendea

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar general de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct).

REDACȚIA : București. Piața Scînteii. Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10. tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVII
Nr. 48 (657)
Sîmbătă
30 noiembrie
1974
10 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Congresul al XI-lea al partidului — moment istoric în drumul țării spre viitorul comunist

Săptămîna pe care o încheiem va intra cu siguranță în istorie. În cuprinsul ei s-au desfășurat lucrările celui de al XI-lea Congres al Partidului Comunist Român, eveniment memorabil în viața partidului, a întregului nostru popor. Într-o atmosferă de un luminos entuziasm, delegații la Congres, reprezentanții comuniștilor de pe cuprinsul întregii patrii, alături de numeroșii invitați din țară și de peste hotare, au ascultat cu viu, cu înalt interes magistralul Raport al Comitetului Central cu privire la activitatea Partidului Comunist Român în perioada dintre Congresul al X-lea și Congresul al XI-lea și sarcinile de viitor ale partidului, **prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu. Document de excepțională însemnătate teoretică și practică, document istoric, Raportul prezentat de secretarul general al partidului constituie** Marea Cartă a vieții poporului român, **aflat în perioada cea mai plină de avînt creator din întreaga sa istorie. Rod al efortului constructiv neîntrerupt desfășurat de întregul popor, sub conducerea înțeleaptă, clarvăzătoare a partidului, bilanțul marilor realizări înregistrate în toate domeniile de activitate este consemnat cu legitimă mîndrie patriotică și revoluționară în Raport.**

În Raportul la Congres se fac ample și fundamentale referiri la activitatea politico-ideologică pentru educarea oamenilor muncii în spiritul concepției revoluționare despre lume și viață a partidului, pentru promovarea normelor și principiilor comuniste de etică și echitate.

Într-un atare context, ca parte integrantă a celor mai eficiente și responsabile forme de educare comunistă, literaturii și artei noastre contemporane le revin sarcini hotărîtoare. Lecția înaintașilor în această direcție este pilduitoare. Sprijinindu-se pe solul atît de fertil al tradiției, arta și literatura română contemporană sînt chemate să răspundă cu toată energia talentelor ei creatoare la nobilele sarcini ce-i revin, iar entuziasmul dăruirii întru atingerea acestui înălțător țel, se cere a fi pe măsura marii încrederi ce străbate din cuvintele secretarului general al Partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu: „În noile condiții ale dezvoltării patriei noastre socialiste, arta și literatura sînt chemate să dea expresie activității tumultuoase desfășurate de poporul român în toate domeniile de activitate, să înfățișeze marile realizări, entuziasmul, optimismul și hotărîrea sa de a merge neabătut înainte". Iar deschiderea literaturii române de azi spre viitorul comunist al țării, se integrează organic în efortul constructiv al întregului popor.

Multiple și cutezătoare perspective deschid orientările, hotărîrile Congresului, exprimate cu claritate, cu o pregnantă forță de convingere în documentele adoptate într-o unanimă adeziune, de delegații comuniștilor întîmpinate cu o unanimă adeziune de întregul popor. De la obiectivele edificării societății socialiste multilateral dezvoltate, magistral sintetizate, pe baza unei prodigioase și profunde analize științifice, marxist-leniniste a realităților noastre social-economice, politice și spirituale, pînă la expunerea principiilor constructive ale politicii externe, animate de dorința de pace și colaborare a partidului și poporului nostru, întruchipînd un adevărat cod al politicii internaționale și internaționaliste, în spiritul căruia au militat, militează și vor milita neabătut partidul și statul nostru — se conturează în documentele Congresului un program de viitor cu adevărat comunist.

Autorul acestui însuflețitor program este Partidul Comunist Român. Iar omul de care își leagă nemijlocit numele această laborioasă activitate de prospectare științifică a realităților prezente, de investigare a viitorului este cel care de peste patruzeci de ani și-a dedicat viața activității revoluționare, cauzei partidului și poporului, este cel care, aflat în fruntea partidului, a conectat fapta și gîndirea românească la un nou ritm, la condiția ideală a existenței patriei, este tovarășul Nicolae Ceaușescu. Dînd expresie sentimentelor de nețărmurită prețuire cu care este înconjurat de poporul întreg, dînd glas voinței unanime a întregului partid — ilustrare elocventă a adevărului că aici, pe aceste plaiuri, cei ce s-au identificat cu viața poporului, cu nobilele sale aspirații, s-au bucurat de prețuire în fața generațiilor ce s-au perindat de-a lungul vremii — delegații la Congres au reales în înalta funcție de Secretar General al Partidului pe tovarășul Nicolae Ceaușescu. Aceasta constituie o chezășie sigură a înfăptuirii neabătute a Programului luminos adoptat de Congres, chezășia izbînzilor socialiste și comuniste ale țării. Desigur, așa cum sublinia în încheierea Congresului cel investit cu suprema încredere a partidului, a națiunii noastre socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu, drumul către împlinirea însuflețitoarelor proiecte de viitor nu poate fi nicicum echivalat cu o plimbare. Va fi un drum de confruntări, un drum pe care se vor ivi, probabil, și dificultăți. Dar țelul este limpede, este luminos. Nu pot exista greutăți care să împiedice realizarea acestui țel, al cărui nume este bunăstarea poporului, independența sa, al cărui nume este comunismul.

Eveniment istoric în viața partidului și a poporului, cel de al XI-lea Congres se constituie, prin semnificațiile sale social-politice, prin hotărîrile sale, prin strălucitele documente adoptate, într-o călăuză sigură a muncii, a eroismului, a nobilelor eforturi la care — luînd cu entuziasm cunoștință de chipul ce se prefigurează României de mîine — **poporul se consideră angajat, cu toată ființa sa.**

Congresul al XI-lea al partidului este farul luminos care proiectează spre viitor însăși voința poporului, care dă faptelor noastre de mîine aura legendară a slujirii unei cauze măreț, cauza făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate și a înaintării României spre comunism. Chemat să slujească o asemenea nobilă cauză, poporul răspunde cu convingere, cu unanimă devotiune, prezent! **Un răspuns ferm din prezent în numele certitudinilor comuniste ale viitorului.**

Luceafărul

ALESUL PARTIDULUI, ALESUL POPORULUI

„Putem face, deci, la acest Congres bilanțul activității de 30 de ani a partidului, al muncii desfășurate de clasa muncitoare, de întregul popor sub conducerea Partidului Comunist Român pentru transformarea revoluționară a societății. Se poate afirma, cu deplin temei, de la înalta tribună a Congresului, că în toată această perioadă, ca de altfel în decursul întregii sale existențe, partidul nostru și-a îndeplinit cu cinste misiunea ce și-a asumat-o, conducînd cu succes lupta de transformare revoluționară a țării, marea operă de făurire a orînduirii socialiste pe pămîntul României".

NICOLAE CEAUȘESCU

(Din raportul prezentat la Congresul al XI-lea)

Un vibrant îndemn adresat creatorilor de la tribuna Congresului

„Este necesar să intensificăm munca politico-educativă în rîndul maselor largi populare, ale tinerei generații, de formare a omului nou — debarasat de mentalitatea retrogradă, de egoism și alte manifestări negative, rămășițe ale vechii orînduiri — să militäm pentru formarea unui om animat de spiritul prieteniei și întrajutorării în muncă și viață. Întreaga activitate de educare și formare a conștiinței socialiste trebuie să ducă la crearea unui nou umanism, care pune pe primul plan omul și, totodată, îmbină interesele particulare cu cele ale întregii societăți, asigură bunăstarea și fericirea fiecăruia, odată cu a întregului popor. Prin aceasta omul se va ridica pe o treaptă superioară de cunoaștere, va putea participa cu adevărat conștient la activitatea poporului de făurire a propriului său viitor liber.

Partidul nostru pornește în mod consecvent de la principiul că literatura și arta, ca părți componente ale conștiinței sociale, constituie o expresie a procesului dezvoltării generale a societății. În artă își găsesc pînă la urmă reflectarea, în forme specifice, desigur, raporturile de producție și sociale, modul de gîndire al oamenilor dintr-o anumită epocă, determinate la rîndul lor de stadiul evoluției societății. De-a lungul existenței sale, poporul român a creat o artă care exprimă pregnant modul său de viață și muncă, gîndirea și sensibilitatea sa, setea de libertate, voința de a-și făuri un trai mai bun, optimismul, încrederea în forțele proprii, în viitor. În noile condiții ale dezvoltării patriei noastre socialiste, arta și literatura sînt chemate să dea expresie activității tumultuoase desfășurate de poporul român în toate domeniile de activitate, să înfățișeze marile realizări, entuziasmul, optimismul și hotărîrea sa de a merge neabătut înainte. Fără îndoială că scriitorii, pictorii, compozitorii, toți slujitorii artei și literaturii nu-și vor precupeți munca și talentul pentru a crea noi opere valoroase, pătrunse de umanism revoluționar, de un robust optimism social, care să redea, în forme cît mai variate, preocupările și frămîntările, dorințele și aspirațiile poporului nostru, încrederea sa nestrămutată în ziua de mîine, în viitorul de libertate și independență al națiunii noastre, în viitorul comunist.

Dorim ca și critica de artă să joace un rol mai activ, militant, în promovarea unei arte cu adevărat revoluționare, care să oglindească specificul istoric și tradițiile poporului nostru, uriașa operă socială pe care o înfăptuiește în prezent, ținînd totodată seama de ceea ce este nou în cunoașterea umană pe plan universal, de năzuințele generale de viitor ale omenirii. Avem nevoie de o critică militantă, comunistă și nu de una de «mușamalizare» — ca să mă exprim într-un termen mai popular — de prezentare în culori trandafirii a aspectelor negative din artă, a unor activități artistice ce nu servesc, ci, dimpotrivă, dăunează. Avem o critică în general bună. Dar putem face și mai mult în acest domeniu. Avem oameni de artă valoroși. Nu aș dori decît să le reamintesc chemarea Congresului al IX-lea al partidului — de a pune toată capacitatea lor de creație, în forme cît mai variate, în serviciul poporului, al socialismului și comunismului, de a servi patria și poporul. Este loc pentru o literatură care să se afirme, într-adevăr, nu numai pe plan național, ci și pe plan internațional, și care să depășească realizările înaintașilor.

Este necesar ca uniunile de creație să desfășoare o activitate politico-ideologică mai susținută în rîndul fiecărei categorii de creatori. Să nu uităm că și creatorii de azi au nevoie să fie educați pentru a se putea ocupa de educarea altora. Aceasta este o necesitate pentru toate domeniile de activitate".

NICOLAE CEAUȘESCU

(Din Raportul prezentat la Congresul al XI-lea)

Noul umanism – umanismul socialist

Știința marxistă plasînd în centrul preocupărilor sale omul, relațiile sociale care asigură eliberarea reală a omului, dezvoltarea multilaterală, integrală a personalității sale ca fenomen generalizant la întreaga scară a societății, afirmă și militează pentru un nou umanism ce ține seama de realitățile contemporane, de nevoile morale și spirituale ale epocii. Orînduirea socialistă determină apariția unor noi structuri ale deprinderilor umane. Se poate vorbi, astfel, despre un univers uman care își proiectează dimensiunile inedite, calitățile, valorile proprii, identificabile numai în realitatea acestui univers al socialismului, într-un nou umanism. Promovarea acestui nou umanism constituie unul din țelurile capitale pe care și le propune acea Cartă teoretică, ideologică și politică a partidului care este Programul Partidului Comunist Român: **„Întreaga activitate ideologică, politică, educativă trebuie să aibă drept țel făurirea omului nou, cu conștiință înaintată, făuritor al societății socialiste multilateral dezvoltate, al comunismului. Activitatea ideologico-educativă trebuie să fie pătrunsă de spiritul umanist al concepției noastre revoluționare, să pună în centrul ei omul".**

Cuvintele acestea înscrise în Program sînt expresia unor profunde mutații în conștiință. Istoria gîndirii va consemna, fără îndoială, în secolul nostru o nouă perspectivă în statutul omului, o mutație în ideea de om, o mutație a condiției umane, a situației omului în raport cu lumea, cu societatea, cu el însuși. Mutația cea mai profundă, cea mai bogată în implicații felurite din cîte a cunoscut conștiința umană. Niciodată, poate, problema omului nu s-a pus cu mai multă ardoare decît acum cînd însuși modern și-a apărut sieși problematic. Grave experiențe au solicitat, desigur, conștiința omului contemporan, experiențe la limita umanului — în marile conflagrații mondiale, în lagărele de concentrare naziste etc. — dar și atîtea experiențe pozitive, rezultînd din explorarea sistematică a fenomenelor umane. Degradarea, prăbușirea unor sisteme de valori desuete, descompunerea umanismului speculativ clasic și tendințele de constituire a unui nou umanism au impus, de asemenea, o mai atentă cercetare a universului uman. De aici, eflorescența disciplinelor care își propun studierea acestui univers. Nimic mai semnificativ decît apariția în conștiința filozofică a secolului al XX-lea a necesității constituirii unei antropologii filozofice. Desigur, adagiul socratic „cunoaște-te pe tine însuți" are o venerabilă vechime, dar încercările mereu reînnoite ale omului de a se sesiza pe sine dobîndesc abia în acest veac o stringență științifică. Năzuind spre o mutație în conștiință, omul contemporan se caută pe sine.

Un nou umanism nu poate neglija nimic din ce privește existența omului contemporan. Nimic din ceea ce-i realmente uman nu-i poate fi

Nicolae Balotă

Continuare în pag. a 3-a

Al Unsprezecelea

Al unsprezecelea !
Sub nimbul străluminos al demnității !
Al cutezanței creatoare !
Al drumului înnoitor !
Înscris cu litere de aur
în sfînta carte-a Libertății :
Congresul Comunist al Țării !
Congresul întregului popor !
Cu viitorul stăm de vorbă în munții faptei
legendare.
În epopeile luminii venim cu-al Dunării talaz
Și sîntem toți : un singur freamăt,
un singur murmur de izvoare,
Sîntem o singură voință, un singur țel,
un singur glas !

Tot ce visăm se împlinește.
Tot ce durăm o să reziste.

Alesul nostru e cîrmaciul
neînfricat și bun și drept

În jurul lui stă națiunea,
sub flamurile comuniste,
Cu douăzeci de milioane
de inimi comuniste-n piept !

Spun inimile : Ceaușescu !
de la Drobeta la Suceava !
Spun inimile : Ceaușescu !
de la Napoca-n Scornicești !
Noi vom trăi în vremea vremii
urmîndu-ți și cîntîndu-ți slava,
Partid al vrerii comuniste
și-al năzuinței românești !

Victor Tulbure

Rîu curgător

Mă uit la steag cum curge
Ca sîngele din vine,
Riu tulmultos țîșnit la suprafață
De sub Golgotha ce-am suit-o bine
Căci moartea biruind așa se-nvață
Urcînd prin noapte, prin furtuni, prin ceață,
Cînd iadul tot pe urma ta se ține
Făcînd și din cădere
O poartă mai măreață
A înălțimii drepte, nevrute de dușmani —
Pecetii mari de sînge vreo două mii de ani.

Mă uit la steag cum curge
Și-l regăsesc în mine,
Riu curgător din soare,
Din timpul care vine...

Ion Brad

Din sala Congresului

E lamura gîndirii și a vrerii
Din care fapte visurile țes,
Sînt meșterii făuritori ai erei
Spre comunism în sală la Congres.

Sînt fiii țării, fiii de nădejde,
Sînt inimile care bat la fel,
Sînt brațele și mintea ce croiește
Drum suitor spre cel mai falnic țel.

E munca ce-ți ridică-n slavă glasul,
E miez de foc în orișice cuvînt,
E-ntreg poporul ce-și îndreaptă pasul
Sub steagul comunist pe-acest pămînt.

Mihai Beniuc

CENACLUL „LUCEAFĂRUL"

● Luni, 2 decembrie, ora 17, la Ateneul tineretului din Aleea Alexandru nr 38, în cadrul Cenaclului LUCEAFĂRUL va avea loc spectacolul de poezie patriotică **„O sămă de cuvinte".** Regia : Radu Basarab, actor la Teatrul de Stat din Sibiu. Își dau concursul : Doina Oprișiu, Adriana Tițeriu, Nicolae Ghinea, Mircea Balomirean, Radu Geamănu, Ioan Weber, Viorel-Dorin Dăraban, studenți din centrul universitar Sibiu ● În discuție versuri de Codina Săvulescu și Boris Marian.

cronica literară

Cornel Regman: Nuvela românească contemporană

Deși subintitulat „panoramă" volumul Nuvela românească contemporană este o antologie și-l vom discuta ca atare. O antologie este, mai presus de orice, un act critic și lejeritatea cu care este aplicat adesea cuvintul pe coperțile unor cărți întimplătoare ne arată că el este pe cale să-și piardă înțelesul. Intr-o notă asupra ediției sale Cornel Regman ne atrage atenția că dintr-o antologie de Nuvele alese apărută în 1952 actuala antologie păstrează doar două nuvele. Volumul din 1952 trăda evident rostul antologiei. Chiar o intreprindere mai recentă, cum a fost cea din 1964, Nuvela română contemporană, 3 volume, B.P.T., se arăta destul de concesivă. Autorul recentei antologii notează că doar nouă din nuvelele selectate în 1954 au mai fost selectate și în 1974. Concesia se afla în largul ei și acum zece ani. Semnatarul notei își propune să dea o antologie adevărată, adică „să pună cit mai puternic în lumină reliefurile de peste medie". Cu alte cuvinte alegerea sa tinde să nu cedeze niciunui alt criteriu decit celui al valorii artistice propriu zise.

Interesantă e justificarea de principiu a acestei antologii. Ea pare a fi fost dictată autorului ei de motive exclusiv literare. In comparație cu alte epoci ale literaturii române, Cornel Regman are în vedere mai ales proza românească interbelică, nuvela și povestirea contemporană îi apar într-o postură privilegiată. Proza interbelică este mai ales o proză a romanului ne spune „Argumentul" antologiei și o antologie a prozei românești interbelice ne-ar da „o imagine mai degrabă stingheritoare" despre nuvelă. In schimb, ultimii treizeci de ani de literatură îi par autorului extrem de favorabili prozei scurte, chiar dacă romanul n-a încetat să-și exercite magia asupra prozatorilor de astăzi. Distincția pe acest teren n-a mai fost făcută astfel și încă în termeni atit de transanți incit merită s-o reținem fie că sintem sau nu de acord cu ea. Credem, de pildă, spre deosebire de susținătorul opiniei citate, că povestirea și nuvela românească dintre cele două războaie mondiale nu sint chiar atit de stingheritoare pe cit ni se spune și că numele etalate pentru a i se ilustra puținătatea pot fi completate cu altele. Cum însă o antologie se cuvine a fi făcută într-adevăr și nu descrisă nu producem aici liste de nume și titluri. Reținem doar că antologia întocmită are pe lîngă sarcina, firească, de a stringe între coperțile ei cele mai bune produse ale speciei din ultimele trei decenii și o alta : aceea de a demonstra superioritatea nuvelei și povestirii actuale față de etapa literară precedentă. Ea poate fi citită deci și cu un ochi întors către literatura anilor de dinainte de război și comparată cu acea literatură. Angajamentul întocmitorului e serios și trebuie privit ca atare. Selecția propriu zisă e discutabilă ca orice selecție, deoarece fiecare cunoscător de literatură română își are propriile păreri și predilecții. Putem fi siguri că o antologie a nuvelei românești actuale semnată de Al. Piru ar arăta cu totul altfel, după cum puternic diferențiată ar fi și una semnată de I. Negoițescu, Eugen Simion ș.a.m.d. Există în germene atitea antologii cîți critici sint. Important este să vedem ce criteriu conduce pe fiecare și în ce măsură rămîn fideli criteriilor asumate.

Ne-ar fi interesat în cazul unei antologii a nuvelei o precizare a noțiunii. Limpezirea definiției simplifică selecția. C. Regman nu redefinește noțiunea. Posibilitatea raportării alegerilor sale la o definiție ne este răpită. In plus, volumul poartă în interior un titlu mai lung care se potrivește mai bine intreprinderii : Nuvela și povestirea românească contemporană, 1944–1974, ceea ce ne așează de la bun inceput într-un spațiu al prozei mai greu de determinat. Din argument aflăm că nuvela e mai ales constricție față de roman care este construcție, iar că povestirea se deosebește de roman care construiește pe verticală prin curgerea pe orizontală. Specia pe care o are deci în vedere antologatorul este cu mult mai largă decit arată primul ei titlu și ea nu se definește atit prin ceea ce este cit prin ceea ce nu este : de vreme ce nu este roman orice proză de o anume lungime și calitate poate fi găzduită în această antologie. Problema granței dintre genuri și specii a devenit din ce în ce mai spinoasă și a cere mai multă precizie poate să pară un exces de zel. O antologie se cuvine însă să-și circumscrie cu oarecare acuratețe teritoriul avut în vedere, lucru pe care antologia de față nu-l face pînă la capăt. De unde și anume libertăți de sumar. Primul prozator avut în vedere este V. Voiculescu cu două povestiri : Pescarul Amin și Ultimul Berevoi în alegera cărora C. Regman se întîlnește cu Vladimir Streinu și respectiv cu Al. Piru. Dintre prozele lui Camil Petrescu, nuvelist neconvingător, romancier mai presus de orice, este aleasă Cel care plătesc cu viața. Antologică, fără discuții, este Moartea lui Iacob Onisia de Geo Bogza, magistrală ilustrare a prozei-document. Ambiguitatea inițială a criteriilor face posibilă, apoi, introducerea unor fragmente din Turmele lui Eusebiu Camilar, pe motivul că, deși considerată roman, cartea nu este decît o povestire mai scurtă decît nuvela Friguri a lui Marin Preda. Criteriul acesta, strict cantitativ, nu poate fi luat însă în serios atit timp cit multe romane recente sint mult mai scurte decît multe nuvele tradiționale, iar inserarea fragmentelor din Eusebiu Camilar – discutabilă, cu atit mai mult cu cit volumul de nuvele Avizuha, al aceluiași, putea procura materia nimerită acestei antologii. Superficială, sentimentală, cu mult sub nivelul celorlalte bucăți ale volumului este Scara de Lucia Demetrius. Alegerea aceasta este, dată fiind intenția declarată de a se opri asupra reliefurilor „peste medie", inexplicabilă. Strada infinitului, numărul 0 interesantă ca idee nu ne convinge asupra posibilităților de nuvelist ale lui Ovidiu Constantinescu, prozator altfel de acută observație și intenție. Dificilă era selecția la Marin Preda ; prozator pe care Cornel Regman îl consideră factor decisiv al înnoirii și strălucirii nuvelei contemporane. Altcineva ar fi ales, să zicem, O adunare liniștită. Ochiul autorului se oprește asupra consacratei Intîlnirea din Pămînturi și a nuvelei Friguri, narațiune care satisface în grad înalt ideea autorului despre nuvelă. Nici în cazul lui Eugen Barbu nu se afișează „originalitatea" selecției : este reținută Pe ploaie și Munca de jos. Un gest surprinzător poate fi considerat introducerea unei proze de A. E. Baconsky, Echinoxul nebunilor, cu prea puțină legătură cu povestirea sau nuvela tradițională. Demeter Stegaru de Șiță Andras era o alegere firească, dar parcă mai puțin firească Pe tăcute de Ion Lăncrănjan. Nu era oare mai potrivită Eclipsa de soare ? In ideea de a se ilustra registrul intins al nuvelei actuale este reprodus și un fragment din Mircea Horia Simionescu autor de „antiproze", „antinuvele", etc. Dropia și Mistreții erau blînzi, titlurile cele mai cunoscute și recunoscute din Ștefan Bănulescu, intră și în antologia Nuvelei românești contemporane. Nuvelistica lui Titus Popovici nu punea probleme de opțiune : deci Moartea lui Ipu. Mai complicată era alegerea în cazul povestirilor lui Fănuș Neagu unde Cornel Regman se îndreaptă cu siguranță către Dincolo de nisipuri și Acasă, bucăți antologice, dar și spre In văpaia lunii și Strigătul. Impotriva curentului este și alegerea din prozele atit de puțin dense ale lui Vasile Rebreanu a unei proze masive ca Țiganca albă ca și preferința decisă în cazul lui D. R. Popescu pentru Duios Anastasia trecea în dauna atit de comentatei Dor. Elocventă pentru spiritul care a patronat inserările este și ceea ce se reține din N. Velea (patru bucăți) ca și prezența lui Sorin Titel cu o proză caracteristică.

Cornel Regman pare a umbla pe drumuri bătute. Timpul a izolat deja și situat la distanță de celelalte anume proze și antologatorului nu-i mai revine decit sarcina să asculte de această selecție naturală. Este cazul introducerii povestirilor lui V. Voiculescu, a Morții lui Iacob Onisia, a Intîlnirii din Pămînturi, a povestirii Pe ploaie, a Dropiei și Mistreților blînzi etc.

Criticul urmărește totuși o linie proprie a selecției și asta se vede mai ales acolo unde refuză titlurile impuse sau acolo unde are de ales între mai multe titluri ale aceluiași autor (Fănuș Neagu, N. Velea). Neintîmplătoare ni se pare și preferința pentru Pe tăcute. Personalitatea critică a autorului mai ales aici se poate studia. Spuneam că orice antologie e un act critic deoarece arta criticului e în fond și aceea de a da citate. Citatele în cazul nostru sint chiar nuvelele în chestiune.

Despre un anume spirit limitativ sau despre oarecare prudență a gestului indicator se poate vorbi totuși. Antologia lui Cornel Regman reține cu puține excepții texte fundamentale ale literaturii ultimelor trei decenii, dar ea lasă totuși pe dinafară altele. Bibliografia finală ne atrage atenția asupra citorva omisiuni. De ce nu și G. Călinescu cu Noi vrem pămînt, de pildă ? De ce nu și Zaharia Stancu ? De neînțeles este absența lui Ion Băieșu din antologie, recomandat convingător de citeva bune nuvele. Interesant ca nuvelist a fost și este Radu Cosașu, după cum prozele lui Paul Georgescu ar fi meritat și ele atenție. Sint apoi scriitori rezistenți doar printr-un titlu, cazul lui V. Em. Galan cu La răzeși, care nu se cade a fi exclusă indiferent de curba creației lor. In sfîrșit titluri se mai pot înșira, dar nu mă voi opri decît la unul : Reconstituirea de H. Pătrașcu. O antologie a nuvelei românești contemporane poate să renunțe la unul din argumentele ei cele mai incitante ?

Spiritul autorului este însă fatalmente și spiritul antologiei și dată fiind semnătura lui Cornel Regman pe sumarul cărții unele restricțiuni puteau fi anticipate. De ce le discutăm, totuși ? Pentru că orice antologie este o propunere „deschisă".

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

O structură muzicală

Choralele Gretei Tartler, apărute la Editura Cartea Românească, sint — așa cum îi place și autoarei să le numească — niște legi cintate. Anunțată prin titlu și ușor detectabilă în timpul lecturii, construcția muzicală a cărții servește citeva motive poetice pe care Grete Tartler și le apropie încercînd să afle în și dincolo de ele conturul propriei sale poziții față de misterul ce guvernează perechi fundamentale ca viață-moarte, știut și nestiut în ființa noastră, curgerea implacabilă a timpului și eternitatea spațială, prezent și memorie, real și umbră, static și devenire, etc. In mod aproape firesc, de aici decurge o poezie dramatică, un fel de intrecere cu sufletul, cum o numește poeta : **„Mă răspindesc apoi în mine însumi : / brumă de suflet, cad peste pămintul / din care sint alcătuit, aripa / de funigel a timpului dispare, / plutesc mereu și nu e nici o plasă / care să prindă marginea nălucă, / din amintire și din așteptare / măsura-ntreabă unde să se ducă —/ Unde ești tu, „respir puțin în tine" ? / cununa lipsei mă va înghimpa, / întrecerea cu sufletul e singe / care se răspindește-n frunza mea".** In căutarea identității, poeta nu respinge nici un element, căci fiecare îi poate spune ceva, poate fi o cheie. Totul este cercetat cu o minuție aproape didactică: **„Desfac din mine ce e de prisos: / ispita uscăciunii, fără floare, / tălpile care mă despart de țărm, / somnul foșnind în pleoapele rotunde".**

Dintre cele citeva cicluri ale volumului, **Chorale** mi se par cel mai vizibil programatic. Poeta acuză o stare de captivitate (**„Pe flori de prun alerg înfiorat : / în urmă lincezește colb de aur / peste oglinda apelor măiastră, / prin care în zadar încerc să trec / precum albina prinsă la fereastră"**), tot ceea ce s-a petrecut pînă în acest punct pare a fi dus la o stare de dulce abandon, căci, la urma urmei, poeta a aflat că însăși lumea, prin ceea ce înseamnă repetiție, nu este altceva decît o variațiune pe aceeași temă : **„La rădăcina lumii, la rădăcini uscate, / la rădăcini de leandru un ochi am ingropat, / eu simt că lumea țese, și lumea duce-n spate / cămașa străvezie cu firul necurmat, / păienjenișurisul din ea se destășoară, / la rădăcini sonore, la rădăcini de ploi, / eu simt că lumea lasă un deget pe vioară, / și nu se mai întoarce din cintec înapoi".**

Intre tentația pentru aforismul liric de tipul **„cum numai cei care trăiesc sfîrșitul / pot să îndure și un început"** și cintecul ușor gratuit **„Iară cît am mers pe prund / de cuvinte trecătoare, dedesubt simțeam piciorul / luminat ca o cicoare, / și plutisem talpă-n talpă / căutînd pe-acel vestit / Cintăreț de sub oglinda / strunelor de stalactit"**, poezia Gretei Tartler oscilează cu o amplitudine generoasă în care se cuprinde și spațiul unor poezii aparent exterioare **Choralelor**, cum ar fi „Pe-acest pămînt", „Trans silvae", „Intru pe poarta de lemn", piese în care datele unui peisaj, să-i zicem exterior, sint topite cu pricepere în tonul general al cărții.

Și pentru că vorbeam la început de construcția muzicală a volumului, trebuie să spunem că ea constă în unisonul la care poeta știe să-și aducă toate vocile acestei cărți. Cu atit mai stridente sint unele inexactități de limbaj care vin dintr-o ciudată cochetare cu „cascadoria" lingvistică, pentru care Grete Tartler nu are vocație : **podișul cel proniator, zioră de ziuă, căprriile cuvinte, blogocestiv, înghimpe.** Firește însă, tonul acestei cărți nu este dat de asemenea inabilități, ci de o voce lirică autentică, echilibrată, din care nu lipsesc frumoase accente patetice : **„calul meu ieșit din glie / duce-n spate-o luminare / numărind către trecut / pașii care i-am pierdut, / și pe frunte de mi-ar pune, / Doamne, soarele unsoare, / am să văd de mai-nainte / calea fără de scăpare".**

Dorin Tudoran

proză

Destine exemplare

Doi ziariști suceveni, **Alexei Rudeanu** și **Ion Beldeanu**, au avut, într-o zi, ideea unei anchete mai puțin obișnuite. Prin simplitatea ei, întrebarea **„Ce făceați în anul...?"** adresată unui număr de treizeci de „subiecți", nu promitea mare lucru. Punind, însă, pe fiecare dintre cei intervievați, între două oglinzi — aceea a anului de referință, plasat în trecut, și a prezentului — autorii s-au văzut în posesia a treizeci de fișe, conturind tot atitea destine memorabile și exemplare, care, însumate, recompun „portretul" contemporan al unui ținut cu aură legendară : nordul Moldovei și Bucovina.

Biografia acestor plaiuri se prefigurează, în cartea lui Alexei Rudeanu și Ion Beldeanu („DESTINE DIN NORD", Ed. Junimea, 1974), din elemente mai puțin tradiționale. Intr-un perimetru în care oamenii își desprindeau cu greu privirile din vechime, „poveștile" încep să capete sensuri moderne. Lansat pe firul lor, condeiul capătă nu patină arheologică, ci nerv reporteric. Știrea că în satul B. trăiește nepotul vînătorului care ar fi avut în „cătarea" puștii ultimul zimbru din munții Moldovei îl transpune pe Alexei Rudeanu într-o stare febrilă, de transă. Zvonul, însă, nu se confirmă. In satul indicat, nimeni nu auzise nici de vînător, nici de nepot și nici de zimbrul cu pricina. Cei de la care se așteaptă lămuriri au, ei înșiși, nedumeriri ce pun între iluzie și realitate veacuri de istorie : **„Zimbri. Cind a fost asta ? De unde știți ?"** Investigațiile duc, de fapt, către o unitate de grăniceri, iar în spatele imaginii ireale a zimbrului, apare aceea adevărată, a unei ciute bolnave, dintr-un parc natural, îngrijită de unul dintre ostași. Dincolo de liniile imediate ale relatării, **„Ciuta sau zimbrul ?"** surprinde momentul unei preferințe, al unei opțiuni semnificative : în sufletul omului de azi, faptele contemporane lui — generatoare ale unui epos inedit — încep să destituie ficțiunile de demult și să le ia locul. Prin detalii bogate, nu întotdeauna, din păcate, ferite de convenționalism, sint sugerate virstele paralele ale „Tării de Sus" și ale oamenilor. In general, „parantezele" deschise, în fiecare caz în parte, cam cu două decenii în urmă, mai precis, în „anii romantici" ai adolescenței eroilor, ai încadrării lor în muncă, se închid, la ora realizării reportajelor, printr-o „maturizare" în dublu sens : a individului și a peisajului în ansamblu, în decorul căruia imaginile, cu nuanțe arhetipale, obișnuite cîndva, lasă locul secvențelor moderne ale industrializării.

Poate că, totuși, cea mai interesantă, cea mai „gazetărească" idee a autorilor acestor **„Destine din Nord"** rămîne aceea de a prezenta nu numai destinele exemplare ale „întemeietorilor" noului peisaj social, ci, totodată, pe acelea, exemplare și ele, ale „eroilor" unor meșteșuguri tradiționale pe cale de dispariție. Cintecul de lebădă al unor străvechi ocupații, utile cîndva și de o aspră frumusețe — pluțărit, hornărit, olărit ș.a. — capătă, în carte, reflexe emoționante, tonuri nostalgice, de caldă înțelegere. Evocarea „ultimilor trubaduri" ai acestor îndeletniciri, acum desuete, nu aduce cu sine lamentații facile, ecouri dezacordate de perimată romanță. Profilul lor moral nu indică niște „anacronici", ostili înnoirilor, ci niște „impătimiți" ai vetustelor lor meserii, care, înțelegind exact sensul prefacerilor istorice, au orgoliul de a lăsa urmașilor imaginea frumoasă a unor îndeletniciri de demult și a unei devotiuni, netrucate, pentru muncă.

Mai autentic, mai abil orientat pe panta surprinderii firescului, ori, după caz, a senzaționalului — la Alexei Rudeanu, cu o tentativă în plus de „literaturizare" — la Ion Beldeanu („**Zăpezile de acasă**", în primul rînd), reportajul din volumul **„Destine din Nord"** se menține, în general, la un nivel onorabil. Am reproșa, totuși, pe undeva, o trecere cam grăbită spre zona cifrelor aride, unele „poleieli" de circumstanță, în cursul cărora autorii par mai sensibili la extazele oamenilor, înregistrînd cu totul sporadic unele necazuri ale lor (o excepție fericită, Ion Beldeanu, în **„Cărbunarii"**). Am adăuga, la aceasta, anumite alunecări spre emfază și fascinația vocabularului tehnic. In **„O paranteză sub pămînt"**, Alexei Rudeanu se salvează tocmai prin umorul cu care folosește terminologia de specialitate. Alteori, însă, umorul lipsește și torentul formulelor specifice inundă pagina, îi imprimă un aer ostentativ, prețios.

Dincolo de aceste „întîmpinări", rămîne de semnalat, în volumul **„Destine din Nord"**, dialogul sobru, interesant, al autorilor cu oamenii și realitățile de azi ale unui ținut fascinant, în plină devenire istorică.

Nicolae Baltag

critică

Studii despre pașoptism

Avînd subtitlul de „Studii și cercetări asupra epocii pașoptiste", cartea lui Paul Cornea, metaforic intitulată **Oamenii începutului de drum**, este o expunere clară, nuanțată și de un indiscutabil interes, atît analitic, cît și documentar, a mișcării de redeșteptare națională, a componentelor ei majore, ca și a faptelor de ordin istorico-literar, ideologic, sociologic sau comparatist care îi susțin specificul și-i acordă fizionomia distinctă în istoria culturii românești. O atenție deosebită impun primele, aproximativ, șaizeci de pagini ale cărții, reunite sub titlul „Jaloane pentru o viitoare sinteză", unde Paul Cornea încearcă, pe lîngă o definiție a pașoptismului („In accepțiunea cea mai generală termenul de «pașoptism» e aplicat mișcării culturai-politice care la naștere după răscoala lui Tudor Vladimirescu, se manifestă sub o formă conștientă de sine la «Dacia literară» (1840) și «Propășirea» (1844), are repercusiuni în toate compartimentele de activitate spirituală și reflectă pe plan ideologic lupta pentru emanciparea națională și reorganizarea burghezo-democratică a statului. Vreme de peste trei decenii ea stăpînește cu autoritate viața intelectuală românească"), o restructurare a acestuia, potrivit celor două componente ideologice care îl exprimă, și, totodată, o reabilitare, dacă se poate spune astfel, a energiei pragmatice a reprezentanților săi, contestată de-a lungul istoriei de mulți care au văzut în generoasa generație de întemeietori doar manifestarea unui utopic vizionarism.

După cum se știe, definirea pașoptismului a întîmpinat greutăți felurite, atît din pricina unghiului de vedere din care a fost abordat de cercetătorii săi, cît și datorită a ceea ce autorul lucrării de față numește „o anumită predilecție spre polimorfism și elasticitate conceptuală", cu alte cuvinte din cauza propriei sale personalități contradictorii. Problema cea mai grea rămîne legată nu de definirea naturii mișcării și a principiilor ei călăuzitoare, ci de stabilirea granițelor sale în timp și în conformitate cu oamenii care o alcătuiesc. Astfel, pentru Ibrăileanu, de pildă, dacă pașoptismul constă în „liberalism" și în apărarea ideii de originalitate națională în limbă, în literatură, în știință etc., în același timp, ca și junimismul, el ar presupune și o distincție temperamentală sau sentimentală. Pașoptism și junimism se încalecă, după firea unora sau a altora dintre reprezentanți, dînd naștere adesea, ori la excluderi nejustificate ori la adevărați hibrizi. Un realmente om al epocii, prin virsta biologică, ca G. Asachi, e pilda unui „amestec de curente contradictorii" ; în fel, C. Negruzzi devine, în optica lui Ibrăileanu, „primul junimist" ; Alecsandri e un junimist patruzecioptist, iar Al. Odobescu, o sinteză de criticism și patruzecioptism. Lucrurile, cum s-a remarcat de multe ori, nu sint cu totul limpezi și amestecul acesta de nuanțe și direcții se datorește — fapt observat și de G. Călinescu și reluat acum de Paul Cornea — virstelor istorice diferite, care se suprapun prin fenomenul de **ardere a etapelor**, de scurtare a fazelor de evoluție, caracteristic Țărilor Române în perioada formării civilizației moderne. Lărgind marginile mișcării pașoptiste, Paul Cornea propune, justificat după părerea noastră, două tipuri de pașoptism, după accentul pus pe opera de culturalizare sau pe ideea luptei politice : pe de o parte, prin urmare, un pașoptism luminist, pe de alta, un pașoptism revoluționar. Firește, așa cum recunoște și autorul, distincția aceasta nu trebuie absolutizată : „...clasificarea ipostaziază două polarități inexistente în forma lor pură : uzăm de concepte operatorii, de un fel de «ideal-typus», în sensul lui Max Weber, și de aceea lucrurile trebuie înțelese cum grano salis". Avantajul acestei clasificări, discutabilă în fond ca orice clasificare, e acela de a simplifica cronologia istorico-literară și, mai ales, de a incorpora în sinul pașoptismului tendințe care corespund acelorași reflexe adînci ale conștiinței naționale. Nereprezentind o ideologie sistematică, ci o îmbinare de ideologii, pașoptiștii își găsesc unitatea, pe deasupra deosebirilor de vederi, „cu un admirabil patriotism și o perfectă sudură, în planul acțiunilor practice". Cu toții ..ustrează în cîmpul culturii noastre, considerâ ca un soi de concluzie Paul Cornea, o psihologie care s-ar putea numi a „începutului de drum", fiind autorii României moderne. „Sensul pașoptismului rămîne promovarea valențelor proprii spiritului românesc, angajarea, pe picior de independență, în marea competiție a culturii mondiale". Cartea lui Paul Cornea are toate premisele de a se transforma într-o veritabilă sinteză a epocii pașoptiste.

Dan Cristea

prezențe

● *Recent a avut loc la Rîmnicu-Vilcea cel de-al IV-lea concurs și festival interjudețean de poezie patriotică „Nicolae Bălcescu", la care au participat 55 de concurenți din țară. Juriul format din Nicolae Dragoș, redactor șef al revistei „Luceafărul", președintele juriului, Victor Felea, redactor șef adjunct al revistei „Tribuna", Ion Gheorghe, redactor al revistei „Luceafărul", Negoiță Irimie, redactor al revistei „Tribuna", Florin Mugur, redactor la editura „Cartea Românească", Dumitru Radu Popescu, redactor șef al revistei „Tribuna", Nicolae Prelipceanu, redactor al revistei „Tribuna", Cornel Regman, critic literar, Dan Rotaru, redactor al revistei „Argeș" și Dragoș Vrînceanu, scriitor, a acordat următoarele distincții : premiul I, Nicolae Diaconu ; premiul II, Virgil Rațiu ; premiul III, Ion Dragomir ; premiul revistei „Luceafărul", Viorel Horj ; premiul revistei „Tribuna", Ion Davideanu ; premiul revistei „Argeș", Mircea Bacria ; premiul tinereții, Ioana Dinulescu ; medalia societății „Prietenii muzeului memorial* Nicolae Bălcescu", *Nicolae Nicoară ; mențiunea I, Arcadie Arbore, mențiunea II, Claudiu Iordache ; mențiunea III, Ileana Mihai ; mențiunea IV, Ioana Ileana ; mențiunea V, Tudor Voinea ; mențiunea VI, Ion Enache. In cadrul aceluiași concurs s-au acordat și premii pentru scenarii : premiul I, Viorel Horj ; premiul II, George Achim ; premiul III, Dan Diaconescu, Mihai Vlad și Grigore Gr. Diculescu.*

● *La Școala centrală de pregătire a cadrelor Uniunii Tineretului Comunist, din cadrul Academiei „Ștefan Gheorghiu", a avut loc, miercuri, 20 noiembrie, a.c., o întîlnire a cursanților cu poeții Gabriela Melinescu, Nicolae Dragoș, Mihai Negulescu, Adrian Păunescu și Niculae Stoian, pe tema „Poeții cîntă patria și partidul".*

● *A apărut* Caietul concursului național de poezie „Nicolae Labiș", *editat de Centrul de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă Suceava, care constituie un act editorial de utilă afirmare a poeților tineri din intreaga țară. Actuala ediție anuală, a VI-a, a fost dedicată Jubileului aniversării eliberării patriei și celui de al XI-lea Congres al P.C.R.. In caiet sint publicate poeziile autorilor premiați la recenta ediție*

● *Prestigiosul săptămînal de cultură Sonntag de la Berlin a publicat în ultimul timp o suită de ample eseuri dedicate culturii române.*

Eseul Dimitrie Cantemir *(apărut în nr. 43, An XXVII) prezintă opera marelui erudit și artist român subliniind rolul pe care îl are opera sa în dezvoltarea metodologiei istorice și a filozofiei europene. Eseul* Epică și actualitate. Noi tendințe în romanul românesc *(nr. 11, An XXVIII) discută unele aspecte ale dezvoltării literaturii române în ultimii ani. Se subliniază îndeosebi marea diversitate tematică din domeniul prozei precum și motivele rapidei ei difuzări internaționale. Operele unor autori ca Marin Preda, Zaharia Stancu, Eugen Barbu, Laurențiu Fulga sint discutate din perspectiva contribuției lor la dezvoltarea romanului european.* Etape spre țeluri. Opera lui Constantin Brâncuși *(nr. 34, An XIVIII), alt eseu, vorbește despre rolul marelui artist român în reorientarea artei moderne, importanța creației sale pentru istoria culturii universale.*

Casa scriitorilor

Intr-una din serile săptămînii trecute, la Casa scriitorilor din București a avut loc lansarea ultimelor apariții ale editurii **Cartea românească**, volume de poezie, proză, critică și istorie literară. La o privire grăbită, nimic neobișnuit în faptul că o editură — cu atît mai mult fiind vorba de editura Uniunii Scriitorilor — se îngrijește ca drumul cărților spre cititori să înceapă, așa cum dealtfel se și cuvine, într-un chip festiv, într-o atmosferă de firească intelectualitate și de curtenitoare politețe în care pînă și reflectoarele și zumzetul aparatelor de filmat ale televiziunii păreau că fac parte din acel firesc netrucat al unei seri de toamnă tîrzie. La o privire mai atentă însă — cel puțin în ceea ce mă privește, autor al unuia din volumele prezentate —, seara ocrotită de zidurile melancolice ale Casei scriitorilor a avut farmecul și emoția evenimentelor nu atît neașteptate, cît necunoscute, nu atît neobișnuite, cît surprinzătoare.

Dacă stau bine să mă gîndesc amintirile mele cele mai sigure legate pînă acum de frumoasa clădire din Calea Victoriei rătăcesc în anii cînd cenaclul revistei „Luceafărul" aduna în sala neîncăpătoare de sus cam pe toți tinerii studioși, în stare să țină un creion în mînă și, cei mai mulți dintre ei, nădăjduind îndreptățiți și ambițioși la glorie literară. Incolo, invitat sporadic la diverse întruniri în aceeași sală, aproape că uitasem de existența Casei scriitorilor și, oricum, aveam o idee destul de vagă despre rosturile și utilitatea unei astfel de instituții.

Nostalgia întîlnirilor simple și reciproc respectuoase cu colegii de profesiune și de breaslă (dincolo de talentul și de treapta valorică pe care o critică nu de fiecare dată exigentă cu sine i-a așezat un timp pe fiecare) am avut-o și nu văd încă nici un motiv serios să nu o am și acum.

Că trebuie și este bine ca scriitorii să aibă o Casă a lor mi se pare normal, și dacă n-ar exista s-ar cuveni fără îndoială înființată. Chestiunea este totuși în ce măsură și prin ce mijloace o astfel de instituție își poate depăși cu succes situația de gazdă a unui bun restaurant (din cîte am auzit), a unor ședințe și a unor manifestări artistice ocazionale. Sigur că nu un loc plăcut și călduros de flecăreală și agresivitate morală la adresa confraților trebuie să fie o Casă a scriitorilor, dar probabil că nici un soi de creșă în care toată lumea este genială și merită să i se recunoască genialitatea. Acel climat literar de onestitate, bărbăție, efervescență intelectuală, acel climat de comuniune a responsabilităților față de cuvîntul scris după care rîvnim cu toții ar putea să-și afle începuturile în orele după-amiezilor și serilor pe care, ca scriitori mai tineri sau mai vîrstnici, le-am putea petrece la Casa scriitorilor. Iată în sfîrșit de ce modul în care s-a desfășurat seara organizată de editura Cartea românească mi se pare unul din cele mai convenabile pentru ceea ce ar putea fi — și de ce, la urma urmelor, n-ar fi ? — o adevărată Casă a scriitorilor.

Constantin Stoiciu

Cărți primite la redacție

— George Mihail — Zamfirescu : Teatru : Editura „Minerva".
— George Mihail — Zamfirescu : Mărturii în contemporaneitate : Editura „Minerva".
— Mihail Săulescu : „Restitutio". Versuri — teatru — Articole : Editura „Minerva".
— Jean Bart : „Restitutio" Jurnal de bord — Datorii uitate în Deltă — Peste Ocean : Editura „Minerva".
— George A. Petre : „Umbre și lespezi" : Editura „Minerva".
— Ștefan Stănescu : „Arca lui Noe". Editura „Minerva" — Retrospective lirice.
— Omar Khayyam Saadi Hafez : „Catrene persane" trad. Otto Starck — Cele mai frumoase poezii : Editura „Albatros".
— Pompiliu Constantinescu : „Poeți români moderni" : Editura „Minerva".
— Székely Jànos : „Doja" — Poem — Editura „Kriterion".
— Petre Ghelmez : „Sonetele" — Cartea Românească.
— Valentin Silvestru : „Caligrafii pe cortină" : Editura „Eminescu".
— Paul Tutungiu : „Colindele din țara lui Orfeu" Editura Cartea Românească.

adeziune înflăcărată față de hotărîrile marelui forum al comuniștilor

Stă în puterea noastră să ne construim viitorul!

Poate mai mult decît oricînd altădată în istoria sa, omenirea își pune astăzi, cu o deosebită acuitate, problema viitorului. Ce se va întîmpla mîine ? Care vor fi relațiile dintre om și mediul natural ? Dintre om și mașină ? Dintre om și societate ? Dintre om și semenul său ? Care vor fi mutațiile esențiale ce se vor produce în intimitatea ființei umane ? Scrutînd viitorul, din pragul prezentului (și mereu există acest prag al prezentului, el însuși în permanentă devenire), avem motive de speranță ? Motive de îngrijorare ? Există cu adevărat un **șoc** al viitorului ? Și ce atitudine putem lua în condițiile acestui impact de neevitat **cu ceea ce vine ?**

De cînd se știu, oamenii au fost puși în situația de a-și prezice viitorul. De a încerca să vadă ceea ce încă nu este, ceea ce este abia pe cale de a se naște.

Și au prezis.

Unii în cafea, mințindu-i pe alții și pe ei înșiși. Alții propovăduind groaza și întunericul. Alții renunțarea. Alții construind utopii, pe care primele valuri mai puternice ale realității le-au măturat, ca și cum nici n-ar fi fost. Alții, ei da, aceștii alții, angajîndu-și toate resursele lor umane, inteligență și putere vizionară, știință și intuiție, știință și efort consecvent de a ști, dorință nestăvilită de a zidi, **ei,** aceștii **alții,** cu multă răbdare, cu metodă, pornind mereu de la acea dată fundamentală în care ne includem, și la care ne vom raporta mereu, de la realitate, au făcut efortul de a vedea viitorul real, viitorul posibil. Și acesta nu este nici viitorul spaimei, nici al renunțării, nici al unei fericiri edenice, nici acela al întîmplării, al hazardului, ci din contră, al asumării conștiente a tuturor greutăților și bucuriilor, a riscurilor chiar, acela al construirii în deplină cunoștință de cauză a condiției umane, a acelei ambianțe materiale și spirituale în care personalitatea omului, cu tot ce are ea mai valoros, să-și găsească posibilități de împlinire tot mai largi.

N-am putut să nu mă gîndesc la toate acestea, acum în zilele unui sfîrșit de noiembrie generos, cînd sub cupola marii săli a palatului s-au desfășurat lucrările celui mai înalt forum al partidului nostru, Congresul al XI-lea. Cînd de la cea mai luminoasă tribună a comuniștilor români, prin vocea celui ce întruchipează cele mai frumoase, mai umane și mai cutezătoare visuri ale neamului nostru, Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român, s-au rostit cuvintele încrederii noastre în viitor. În viitorul nostru, al fiecăruia, în viitorul Patriei, în viitorul omenirii. Au vorbit la Congres delegații comuniștilor din toate zările pămîntului românesc, depunînd drept mărturie a încrederii în viitor faptele lor de pînă acum, faptele fiilor și nepoților lor. Astfel, cînd noi am spus la Congres că viitorul plan de cinci ani va fi planul revoluției tehnice și științifice în țara noastră, noi ne-am gîndit că, de fapt această revoluție tehnică și științifică a și început. Ce mărturie mai bună, în acest sens, decît fabricile și uzinele moderne pe care le-am ridicat ca pe niște cetăți ale secolului douăzeci pe pămîntul românesc ? Ce mărturie mai bună, în acest sens, decît institutele noastre de cercetări, integrate tot mai mult producției, necesităților ei cele mai stringente ? Ce mărturie mai convingătoare, în acest sens, decît profundele transformări în structura învățămîntului nostru liceal și superior, cu o tot mai pronunțată aplecare spre orizontul științei și tehnicii ?

Noi spunem că va crește producția industrială a țării în ritmuri altădată nesperate în România, pentru că știm că în cei treizeci de ani de la Eliberare această producție a crescut de treizeci de ori. Am vrut noi să fie așa și așa a fost. Am vrut noi să înflorească țara și țara a înflorit. Și odată cu înflorirea țării, noi am căpătat această conștiință, această forță teribilă că **se poate !** Că **stă în puterea noastră** de a face ca prezentul și viitorul să rodească frumos. Iar această conștiință, această putere ne-a dat-o partidul comunist.

Cu ea putem prelua responsabil și realist șocul viitorului. Cu ea putem preîntîmpina efectele nocive ale acestui șoc. Cu ea putem construi acest viitor pe măsura noastră, a visurilor noastre calde, generoase, care ne-au caracterizat ființa din cele mai adînci zări ale vremurilor. Și mă gîndesc că toate aceste fenomene, complexe și complicate, de care ține însăși devenirea noastră, sînt, în fond, simburii și semințele fosnitoare de viață ale viitoarelor noastre cărți. Și oare nu în acest sens a răsunat chemarea nobilă a secretarului general al partidului, adresată scriitorilor, pictorilor, compozitorilor și tuturor slujitorilor artei „de a nu-și precupeți munca, talentul pentru a crea noi opere valoroase" ?

A fi vizionar cu adevărat înseamnă a porni cu fascinantă știință din realitate, înseamnă a fi revoluționar.

Petre Ghelmez

din sala congresului spre inima poporului

Grandioasa zidire

Strălucitul Raport prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu la Congresul partidului echivalează cu o istorie națională. Am asistat la o grandioasă zidire, pentru că, de fapt, cuvîntul său îmbrăcase deja aura faptei. N-a uitat de nimeni și de nimic. Nici de ceea ce este înăuntru, nici de ceea ce se întîmplă în afară. Ne-a trecut dincolo de barierele visului și cu luciditate ne-a întors iarăși spre noi să nu uităm cine sîntem și care ni-i matca.

A fost unul dintre cele mai înălțătoare poeme pe care poporul român a avut privilegiul să-l asculte vreodată. Un poem — el singur capabil să hrănească o revoluție, el singur capabil să schimbe o lume.

Acest poem măreț trebuie văzut ca un adaos la Ființa noastră milenară. Și pentru scriitorul român — care nu a fost nici el printre ultimii în bătălia pentru ființarea noastră pe pămînt românesc — un subiect de profundă meditație.

Poezia, sacra lucrare, cea care vede mult mai devreme nevăzutul, cea care știe mai devreme dacă va înflori sau nu trandafirul, dacă va fi sau nu vînt și ninsoare, trebuie și astăzi (sau poate astăzi mai mult ca oricînd) să fie ca un far în mijlocul neamului. Acest fapt s-ar putea traduce și astfel : poeți, declarați război poeziei lenețe.

Nu trebuie să ne apropiem de poezie încolțiți de gîndul neputinței. Probabil, nimeni nu s-a gîndit pînă acum să planifice ca, în perioada de la data cutare la data cutare să se dea atîtea opere durabile, atîtea opere mijlocii, atîtea opere proaste. Dar noi trebuie să fim cu gîndul curat avînd drept stemă poezia, noi trebuie să ne pătrundem de simțirea poporului și s-o purtăm cu cinste și la ceas de melancolie și la ceas de sărbătoare.

Am ascultat strălucitul Raport rostit de tovarășul Nicolae Ceaușescu. Un neasemuit prilej pentru scritorii tineri de a înțelege că în literatură nu se intră pe scara de serviciu, că lipsiți de o privire lucidă și de curaj aducem țării mai multă pagubă decît folos.

Să ținem seamă de Grandiosul Poem pe care l-am ascultat în aceste magnifice zile, pentru că în el sîntem cuprinși și noi însine cu toate visele și năzuințele noastre.

Dan Verona

Lecția de istorie

Gazetarii au foarte mare dreptate : trăim niște zile istorice. Poate că uneori depășiți de înălțimea cuvintelor nu ne dăm întotdeauna seama de asta. În România de azi faptele cu care sîntem contemporani se așează în conștiințele noastre, în inimi, în colecțiile de ziare, se așează firesc și trainic la temelia prezentului și a viitorului, se decantează încet și devin istorie filă cu filă, capitol cu capitol.

„La elaborarea primului Program al partidului a fost necesar să pornim de la retrospectiva istoriei poporului nostru, a luptelor sale pentru progres social, împotriva asupririi naționale și sociale, împotriva dominației străine, pentru apărarea ființei naționale, a libertății, pentru o viață mai bună. Pe drept cuvînt se subliniază în Program că istoria poporului nostru confirmă pe deplin justețea tezelor teoretice ale lui Marx și Engels, potrivit cărora istoria societății omenești este istoria dezvoltării forțelor și relațiilor de producție, istoria luptelor de clasă", spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu și iată că pe masa de lucru a istoricilor stau de pe acum evenimente fundamentale ale țării, la gîndirea și înțruparea cărora am participat cu toții, într-un fel sau altul. 11 lunie 1948 e de pe acum o dată istorică învățată pe de rost de multe generații de școlari ai țării. Atunci, în ziua aceea, cei care o trăiau pe deplin îi simțeau gustul proaspăt și viu, un gust care numai atunci, în ziua aceea se putea percepe ; era gustul faptei, era gustul acelei ore și al acelei zile de atunci ; ea e acum istorie. Încheierea cooperativizării agriculturii a intrat de pe acum între filele cărților de școală, tot așa cum Hidrocentrala de la Porțile de Fier, faptă dar și idee, trebuie să-și aibă scris numele în filele istoriei celei mai proaspete.

Gîndurile și faptele noastre de azi își cer dreptul de intrare imediat în istorie. Frecvența faptului românesc cu semnificație și valoare istorică a crescut uimitor, tot așa cum a crescut vigoarea acestei patrii în timpurile moderne, socialiste. Istoria scrie cu litere apăsate că în 1813 se înființează Școala de inginerie din Iași. Istoricul care începe să scrie despre anul 1974 are dreptul să scrie cu aceleași litere și cu aceeași mîndrie că în 1974 a fost înființată Universitatea din Galați, că funcționează pentru înaltele școli românești 19 centre universitare cu 42 de institute și 37 de facultăți. Tot cu aldin scrie istoria și inaugurarea în 1860 a primei linii de cale ferată Cernavodă—Constanța. E dreptul istoricului să scrie în 1974, cu aceeași literă, doar cu o mai vastă întindere, că a fost inaugurat recent un nou tronson de cale ferată electrificată Brașov—Sighișoara. În 1881 P. S. Aurelian zicea, desigur cu amărăciune, „lipsa unei industrii naționale este în timpul de față o cauză de slăbiciune pentru țară iar în viitor o amenințare petru interesele sale cele mai vitale". Tot cu amărăciune va fi constatat și va fi scris istoricul că în România anilor 1901—1902 existau numai 625 de întreprinderi care dispuneau de o forță motrice de 4211 c.p. și un număr de 37.550 de lucrători. Istoria acestui an, strînsă deocamdată în colecțiile ziarelor de gazetari care nu obosesc și care au devenit istorici în cel mai deplin sens al cuvîntului, e mai bogată și mai adîncă decît toate timpurile de pînă acum. În cursul perioadei 1971—1975 urmează să intre în funcțiune peste 2400 de noi capacități de producție. În anul 1980 producția de energie electrică va ajunge la 75—80 miliarde kwh. În cursul cincinalului viitor se prevede reducerea săptămînii de lucru. În 1980 vom produce 18 milioane tone de oțel. Sînt cifre dar și semnificații, sînt prevederi dar totodată și certitudini. Cel de-al XI-lea Congres al Partidului Comunist Român stă, din punct de vedere istoric, alături de cele mai mari și mai emoționante evenimente istorice ale românilor. Important pentru cel care vrea să simtă pulsul contemporaneității, să pătrundă semnificații mai adînci și mai îndepărtate, este să înțeleagă valoarea omenească a faptelor. România viitorului va avea o istorie atît de densă și de încărcată de fapte încît e sigur că istoricii vor avea de lucru.

E de înțeles deci că între atîtea fapte care devin istorie, misiunea scriitorului contemporan apare bine precizată și îmbrăcată de înalte responsabilități. Scriitorul deceniului VIII nu trebuie să fie depășit de fapte și de istorie, semnificația împlinirilor națiunii sale nu trebuie să-i scape. Scriitorul care șade în fața hîrtiei albe în acest timp trebuie să străvadă prin țesătura de fapte și evenimente de muncă, de viață așezarea trainică a istoriei contemporane. Russo cînta România naturii și a muncii, Bălcescu gîndea revoluția, Eminescu alcătuia îndemnuri proletare și scria despre situația precară a școlii românești. Cîntînd vremea lor ei aveau pe limbă gustul viu al acelor zile. Timpul le-a așezat opera în puncte de reper ale literaturii române, timpul a validat felia aceea de istorie pe care ei au nemurit-o între filele cărților, tocmai pentru că înaintașii aceștia simțeau, în aerul acelor zile, cum se adună istoria. Scriitorul contemporan trebuie să întregească în cărțile sale semnificațiile acestui timp românesc. Dincolo de cifre și planuri, dar prin acestea, sînt oamenii pămîntului, e creșterea unei țări, e un timp modern ; acesta e criteriul axiologic după care judecăm cărțile zilelor noastre. Scriitorul român de azi nu trebuie să treacă deci pe lîngă istorie, ea se așează sub ochii noștri, dens dar neasemuit de repede.

Mircea Florin Șandru

Marea realizare a Partidului, omul nou, omul idealurilor comuniste

Se spune, de către unii, că romantismul revoluționar ar fi în epoca noastră o stare revolută, menită să rămînă printre amintirile istoriei luptei pentru progres. Și iată că romantismul revoluționar este, în zilele noastre și în țara noastră, starea fundamentală a mersului înainte spre comunism. O luptă neîntreruptă pentru transpunerea în viață a unui ideal de mai bine, a unei convingeri despre adevăr și dreptate pe care Partidul Comunist Român a întruchipat-o în istoria noastră politică, încă de la înființarea lui. O luptă pe coordonatele largi, prospective, o încadrare în dimensiunile înaripate ale visării în spațiul speranțelor și-al infinitului — iată romantismul revoluționar.

„S-au împlinit, în acest an, trei decenii de cînd Partidul Comunist Român și-a reluat activitatea legală și a devenit Partid de guvernămînt. El a participat și în guvernele care s-au succedat pînă la cucerirea deplină a puterii revoluționare de către clasa muncitoare, asumîndu-și de la început răspunderea istorică de a conduce destinele patriei pe calea făuririi noii orînduiri sociale. Putem face, deci, la acest Congres, bilanțul activității de 30 de ani a Partidului, a muncii desfășurată de clasa muncitoare, de întregul popor sub conducerea Partidului Comunist Român, pentru transformarea revoluționară a societății. Se poate afirma, cu deplin temei, de la înalta tribună a Congresului, că în toată această perioadă, ca dealtfel în decursul întregii sale existențe, partidul nostru și-a îndeplinit cu cinste misiunea ce și-a asumat-o, conducînd cu succes lupta de transformare revoluționară a țării, marea operă de făurire a orînduirii socialiste pe pămîntul României".

Astfel definite de la înalta tribună a Congresului de către tovarășul Nicolae Ceaușescu, însușirile fundamentale ale Partidului Comunist din România : unitatea lui politică, tenacitatea, dîrzenia și rezistența, clarviziunea și luciditatea, capacitatea vizionară, îndreptățesc pe deplin încrederea generală a poporului român în forța care îl conduce spre comunism.

Șuvoaie de virstnici și tineri ridică o țară în care pe soclul gloriei au fost înălțate lopata și tîrnăcopul, în care entuziasmul și tenacitatea brigadierilor, apoi forța superagregatelor moderne și priceperea muncitorilor foarte calificați, orașele-șantiere, munții mutați ca-n jocurile de-a povestea, au dovedit puterea unui popor strîns unit în jurul Partidului. Iată cadrul și exemplele pentru cel mai autentic romantism revoluționar. Fiecare epocă, fiecare generație, își are romanticii săi, visătorii încurabili ai realităților viitoare. Și totuși în trecut, cel mai adesea, visurile acestea s-au terminat cu un gust amar, cu atîtea iluzii spulberate. Acum comunismul este în România o garanție. Sub semnul lui toate viziunile au fost împlinite și toate promisiunile au fost ținute. „Pretutindeni se pot constata roadele activității neobosite a celor ce muncesc, care-și făuresc, prin efortul brațelor și minții lor, o viață tot mai demnă, tot mai înfloritoare. La fiecare pas se văd minunatele creații ale poporului, rezultatele afirmării în viață a principiilor socialismului. Iată de ce putem afirma, la acest bilanț grandios, că Partidul nostru s-a dovedit singurul partid din istoria zbuciumată a României care s-a identificat întru totul cu năzuințele și interesele maselor largi populare, a pus mai presus de orice independența, bunăstarea și fericirea întregului nostru popor.

E-n firea omului să viseze spre alte zboruri, spre înălțimi mai albastre. Iar romantismul revoluționar al zilelor noastre este un romantism constructiv, creator, multidimensional, străin de anarhism, conservatorism și festivism, este un romantism care garantează visurile omului spre alte zboruri, tot mai înalte. El este romantismul apt să creeze climatul favorabil formării omului nou, multilateral dezvoltat, omul complex care să ducă tot mai sus torța progresului. Tovarășul Nicolae Ceaușescu spunea : **„Este necesar să intensificăm munca politico-ideologică în rîndul maselor largi populare, ale tinerei generații, de formare a omului nou — debarasat de mentalitatea retrogradă, de egoism și alte manifestări negative, rămășițe ale vechii orînduiri — să militățm pentru formarea unui om animat de spiritul prieteniei și întrajutorării în muncă și viață. Întreaga activitate de educare și formare a conștiinței socialiste trebuie să ducă la crearea unui nou umanism care pune pe primul plan omul și, totodată, îmbină interesele particulare cu cele ale întregii societăți, asigură bunăstarea și fericirea fiecăruia, odată cu a întregului popor. Prin aceasta, omul se va ridica pe o treaptă superioară de cunoaștere, va putea participa cu adevărat conștient la activitatea poporului de făurire a propriului său viitor liber".**

Romantismul revoluționar e o trăsătură a omului nou și oamenii noi sînt și tinerii, noi cei care aparținem acestor realități fecunde, care sîntem cuprinși de această minunată stare generală de spirit. A fi tînăr, astăzi, înseamnă a înțelege eforturile poporului, a pune realizările lui lîngă suflet și inimă, înseamnă a fi comunist convins. Căci **„a fi comunist înseamnă să fii și puțin idealist desigur, nu în sensul concepției idealiste, ci în sensul unui anumit romantism revoluționar, cum îl numeam noi pe timpuri, citeodată îl și combăteam, dar greșit, după părerea mea —, pentru că fără a te dărui intereselor clasei muncitoare, fără a avea o viziune largă, a visa despre ceea ce trebuie să devină comunismul nu poți fi un revoluționar, nu poți fi un comunist,"** spunea, într-una din cuvîntările sale, cel mai mare comunist al partidului nostru — tovarășul Nicolae Ceaușescu. Realegerea sa în funcția de secretar general al Partidului Comunist Român este o garanție că visul atît de frumos al viitorului se va împlini. Să fim deci visători, entuziaști și vizionari, să muncim din toate puterile, pentru ca tot mai multe steaguri roșii să fie arborate pe cît mai multe victorii, pe tot mai multe cincinale.

Eugen Mihăescu

Însemn de aur poartă viitorul

Urcăm în culmea unui imn de slavă
Și respirăm adînc istorie —
Poporu-ntreg rostește într-un glas :
Partidului, eternă glorie !

Cuvintele nasc păsări de lumină,
Ce zborul în înalt și-l întretaie —
Buzele țării, inimile toate
Cinstesc pe Ceaușescu Nicolae.

Cu el în frunte temerari suirăm,
Dînd faptelor noblețe de baladă ;
La fel și mai departe, știm, ne-așteaptă
Un drum de muncă, nu de promenadă.

Deschis ne-a spus-o, fără amăgire,
Și toți am înțeles atunci deplin
Că-n mîinile și-n largul frunții noastre
Stă fericirea propriului destin.

...Urcăm în culmea unui imn de slavă
Și respirăm adînc istorie —
Poporu-ntreg rostește într-un glas :
Partidului, eternă glorie !

Cu el pășim spre comuniste piscuri,
Purtînd prin veac ștafeta omeniei —
Însemn de aur poartă viitorul,
De azi prezent în zarea României.

Corneliu Șerban

Pentru o literatură a adevărului, a vieții

Într-o sală de muzeu, o pereche se ținea de braț ; se priveau și își surideau, el îi citea ei numele pictorilor și titlurile operelor și așa, din tablou în tablou, au ieșit la braț vorbindu-și ochi în ochi și surînzîndu-și pierduți, pe ușa din celălalt capăt al sălii, fără să se fi uitat nici o clipă deasupra numelor și titlurilor, la picturile de care veniseră a se bucura. Ființele acestea, îmi închipui, simțiseră nevoia unor trăiri elevate și au intrat în muzeu ca într-un loc unde cu siguranță le poți obține. În cazul de față, siguranța a fost atît de mare încît ea însăși a produs elevația căutată, operele expuse devenind pentru cei doi inutile iar plimbarea prin fața tăbliețelor cu nume și titluri o ocazie de a face mișcare pe o nesfîrșită pardosea de marmură și de a pronunța în doi cuvinte rare, el avînd satisfacția de a-i citi ei, de a o „iniția", ea pe aceea de a-l asculta pe el.

Dacă ai deschis o cutie de conserve cu suc de fructe tropicale, știi tot despre **Ananasul** lui Pallady ? Tot așa, sînt „cititori" cărora le este suficient să pipăie cartea, să-i adîncească inscripțiile exterioare pentru ca, raportîndu-le pe acestea din urmă la niște repere de ordinul surprinzător al cutiei de conserve, să știe tot despre carte. Iată un mod de abordare a lumii spiritului care ar fi comic dacă nu ar semăna atît de mult cu incapacitatea, provenită din lipsa educației corespunzătoare, de a vedea oamenii și de a înțelege lumea în care trăiești.

Incapacitatea aceasta, din ce în ce mai rar întîlnită la cititor, este cel mai ades o formă de fixație, de slăbire a energiei interioare, de îmbătrînire prematură, de care este pîndit uneori și scriitorul. Pentru acesta din urmă, exercițiul viguros al realității de dincolo de manuscris, nu „contactul", ci participarea la viața lumii noastre de acum și de aici, o lume în plin flux spre așezări noi, superioare, constituie o disciplină de vigoare și tinerețe, care educă implicit și în cititor capacitatea de a se deschide spre toată realitatea și de a merge în sensul ei dinamic, magistral trasat în Raportul său la al XI-lea Congres al Partidului de tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Așa cum s-a arătat în Raport, în ansamblul frămîntat al lumii contemporane societatea noastră își urmează neabătută, cu fermitate și clarviziune, drumul spre noi culmi de bunăstare, civilizație și cultură, încrezătoare în forțele proprii și în viitorul ei. Pentru scriitorul român, meditația asupra realității înseamnă meditație asupra României. Mai mult ca oricînd sîntem, din atitea și atitea motive, una cu țara și de aceea am primit cu profundă emoție gîndul cumpănit și arzător al tovarășului Nicolae Ceaușescu : **„Scriitorii, pictorii, compozitorii, toți slujitorii artei și literaturii nu-și vor precupeți munca și talentul pentru a crea noi opere valoroase, pătrunse de umanism revoluționar, de un robust optimism social, care să redea, în forme cît mai variate, preocupările și frămîntările, dorințele și aspirațiile poporului nostru, încrederea sa nestrămutată în ziua de mîine, în viitorul de libertate și independență al națiunii noastre, în viitorul comunist".** Analiza pătrunzătoare făcută literaturii noastre de tovarășul Nicolae Ceaușescu ne atrage atenția o dată mai mult, în cuvinte excepțional de pline de miez, asupra datoriei de a ridica privirile spre esențe, de a căuta spre realitate și nu spre preconcepțiile noastre despre ea. Cu toate ingenuitățile lui firești și pînă la un punct necesare, cititorul se îndreaptă infailibil spre operele virile, care îi vorbesc, în limba poeziei, „în forme cît mai variate", despre el și îi sporesc, educîndu-i-o, puterea de a trăi, de a lupta împreună cu întreaga națiune pentru ziua de mîine, liberă și independentă, pentru că el, cititorul adevărat, nu citește titluri, etichete, ci cărți, știind că singur adevărul întreg este expresiv, este frumos, așa cum ne-a amintit emoționant secretarul general al partidului de la înalta tribună a Congresului.

Radu Petrescu

Noul umanism

Urmare din pag. 1

străin. Umanismul este o condiție generală, prealabilă, absolut necesară oricărei creații artistice. Orice înstrăinare a creatorului de experiențele esențiale ale omului contemporan dăunează creației sale. O operă care nu are nici o legătură cu problemele pe care le pune însăși existența omului din zilele noastre este o încercare sterilă, închisă în ea însăși. Or, o conștiință artistică vie nu îngăduie închiderea în cercul strîmt al unei individualități. Creația înseamnă o depășire de sine continuă a artistului. Scriitorul — ca și orice artist — este o ființă care creează **pentru ceilalți.** Existența sa însăși, în ceea ce are ea mai bun, este un dialog. Dacă umanismul presupune o lărgire și o adîncire continuă a conștiinței umane, arta e chemată să contribuie prin umanismul ei la acest proces, la o **umanizare** continuă a omului. Vocația scriitorului este aceea a unui om care, prin cuvîntul său, prin participarea la marile experiențe umane, are o misiune umanizatoare. Căci scriitorul — și artistul în genere — nu este un însingurat, un izolat, de corpul larg al omenirii și, cu atît mai puțin, de cel al poporului său. Scriitorul este, înainte de toate, o conștiință care veghează, așa cum cu strălucire se desprinde din istoricele documente ale Congresului al XI-lea al partidului.

Toma Roman

Aici

Ținutul nostru începe așa :
numai cer și înlănțuiri de izvoare
apoi scări și turnuri apoi
lanțuri de munți

au trecut pe aici în zori
cînd nimic nu se bagă de seamă
călăreți și copii focuri și altele
și poate Mare Sarmaticum

turme de păsări și pinze în vînt
(două mii de arii pentru
bietele noastre aripi și iată :
cer ape și lanțuri de munți)

aici vom locui în această arenă
ce continuă să rămînă ce reînvie
cu dezmierdări în priviri
aici vom sădi trandafiri

Virginia Mușat

S-avem o patrie și-un nume

Gestul de purpură, vocea de aur a desăvîrșirii
Sub semnul zodiei leului
Împreunîndu-ne brațele în fața iubirii
Cu nemărginită dragoste, cîntătoarele mîini
Piinea noastră cea de toate zilele
Sfințind-o-n lumini
Gloria-albastră, stelele-ntoarse-n pămîntul primar
Soarele răsărit din oameni
Prefăcîndu-se-n har
Noi, majestuos înălțați pe piatra filozofală
Pilaștrii coborîți din Zamolxe
Cu statură egală
Fintini deschise, arteziene săgeți la hotare de țară
Cu briceagul deschis în cuvînt
De-o atinge vreo fiară
Din bejenii și plîns ridicați pe înțelepciune
Plătind cu sîngele bunilor
S-avem astăzi o patrie-ntreagă și-un nume.

Întru dreptate, pace și lumină

Ne-am adunat cu toți la sfatul țării
Cu inima și brațele-ntărite
În marea luptă de-a străbate timpul
Pentru-nălțarea patriei iubite

Ne-am adunat să hotărîm energic
Că cel ce ne-a condus neabătut
Fi-va mereu în fruntea noastră
Stegar viteaz și faur ne-ntrecut

Cu glasul dîrz și-nalt cît ciocîrlia
Întru dreptate, pace și lumină
Să-nalțe fără preget România
Pe culmi de aur, veșnică grădină.

Rîul și ramul, tot ce mișcă-n glie

E țara precum un fruct de aur
Într-un havuz unduitor de raze
Înțelepciunea unui meșter faur
A înălțat-o dincolo de fraze

Rîul și ramul, tot ce mișcă-n glie
O străjuiesc de visele rebele
Sîntem ai tăi sublimă Românie
Și-n ochii tăi de cer aprindem stele.

Închinare

Prea înțelepți cei neteziți în piatră
Sub vechile hrisoave și sub flinte
Cei ce-au atins cu fruntea sfînta vatră
Și-au încrustat-o-n sînge și-n cuvinte
Tălmăcitori și cititori în soartă
Ne-nduplecați de viforul barbar
Neîndoiți nicicînd la nici o Poartă
Cu brațele zidite la hotar
Reînviați din cronici, și cazanii
Să își revadă țarina deplină
La cutezanța lor se-nchină anii
Acestui veac de aur și lumină.

Constantin Ștefuriuc

Întemeiere de țară

Dorindu-ne lumină și mai înaltă, și
O apă harnică, și munți cu trupul tare,
Rămînem tineri și bogați, deși
Trecutul e aproape și încă ne doare.

Întemeind o țară și-un popor
De crini eterni, de miere și dreptate
Noi înflorim ca soarele-n izvor,
Ca dorul în părinți, ca inima în frate.

Ștefan Szöny : Sudor

Vlaicu Bârna

Patriei

la Congresul al XI-lea

Aceste zile ți-au cusut cu fir de aur
Spre vremi ce vin, a fericirii cale :
Comori de gînd, înflăcărat tezaur
Înscris pe planuri mari de cincinale.

Sub bolți vibrînd, un creator cuvînt,
Viață dă atîtor năzuințî,
Întruchipare-a vrerilor fierbinți
Ca să-nflorească-al tău străbun pămînt.

Deschise aripi, culmile-s aproape,
Nainte, drept și stăpînit ți-e zborul ;
Ca mreana săgetînd în limpezi ape
În cercuri largi cuprins-ai viitorul.

Suind spre el, sub flamura involtă,
Măsori în ritmul inimilor noastre
Acele calme înălțimi albastre
Urmînd Partidul : cheia ta de boltă.

Holló Ernő

Cîntec pentru Programul Partidului

Mîna știe ce are acum de făcut,
piciorul știe pe unde să calce,
ochiul știe unde-i piscul înalt,
știe cărarea ce trece prin codru.

El îmi dirijează mîna cînd scriu,
pe drumul lui, pasul meu suie –
și codrul secular adînc n-o să-mi pară,
și piscul înalt necucerit nu rămîne !

În românește de Dim. Rachici și Csire Gabriella

Ion Andrei

Neîntrerupta mișcare

Sublim ne dăruim patriei
Într-o neîntreruptă mișcare
Cum marelui cerc al înălțimii
Se dăruie în cîntecul ei de dragoste
Pasărea
Ne dăruim și știm cum sfîrșește
Arderea luminii în rădăcini
Ne dăruim și niciodată nu uităm
De strămoșii noștri –
Sufletul lor departe în pămînt
Aur curat
Cu miros de cai.

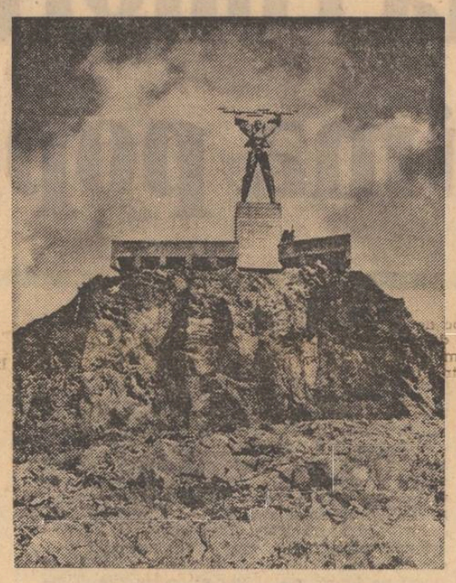

Constantin Popovici : Electrificare

Platon Pardău

pădurea din suflet

Să lucreze : munca, singura salvare. MUNCA. Tatăl lui care striga : „Muncește !“ Ion care striga : „Nu muncești îndeajuns !“ (Ion, specialist în a-i arăta cum nu trage destul de adînc fierăstrăul, seara, la tăiatul lemnelor, cum nu umple îndeajuns bidoanele cu lapte, dimineața cînd se întorceau de la vite...). Se lovește de mobile, scaune, colțul unei mese îi intră în șoldul drept (șoldul bolnav), dosul mîinii se zgîrie de fișet, în sfîrșit, butonul lucios, moale, bun, al lămpii de birou. Biroul lui, lampa lui, scaunul lui, lumina portocalie în care intră, care-l prinde. Cazacu trebuia să nu-i aprobe concediul. Să nu preia lucrarea. Să-l fi oprit pînă la terminare. Roxin nu știe că i-o trecuse lui Cazacu. Nu știe că lucrarea, în fișet, a trecut din cartotecile lui în ale lui Cazacu. Acum era lucrarea lui Cazacu. Încetase de a mai fi lucrarea lui Haralambie Quintus. În cartotecă, dosarul e neatins. Cum l-a lăsat. Ultimele pagini sînt referatul cu propunerile de testare a secției. Aptitudini, atenție etc., etc. Slavă domnului, Cazacu nu avusese timp. Va continua. Acum. Aici. Problema normelor. Va renunța la tot. Da, chiar și la „Noi și natura noastră“. Ce poate fi mai grozav decît că-i aici, singur, noaptea, el singur acum, întruchipînd gîndirea care găsește, care dă soluții, de care depinde o părticică dintr-un combinat cu trei mii de oameni, în fond, indirect, activitatea întregului combinat de industrializare a lemnului depinde, la această oră — ce oră e? nici zece —, de el. DE EL ! Clădirea întunecată a centrului de cercetări se sprijină pe el, stă pe umerii lui. De soluția pe care o indică el depinde bunăstarea lor. Nu numai bunăstarea, ci fericirea, bucuria, tot cortegiul de sentimente care alcătuiesc această situație specială rîvnită de om de la începutul începutului. Dar, întotdeauna, cineva, în fiecare punct al istoriei, cineva care a decis, cunoscut sau necunoscut, în lumină sau în umbra nopții, cineva care a fost piscul, punctul de contact, de atac, în care s-au adunat...

Umblă prin încăperea cu mese față în față, cu planșete pentru citit, planșete-suport, care țin oblic cartea — face gesturi dezordonate, excitat, înfiorat, prins total de idee... Cineva care, în taină, în noapte, la ora (cît e ora ? zece și zece ? numai zece și zece ? credea că e mai tîrziu, cît poți să te gîndești într-un minut...), cineva care face lucrul hotărîtor și nici măcar nu se știe că el l-a făcut, nici nu-i nevoie să se știe cine l-a făcut, după ce l-a făcut. De obicei nu se știe... El, de pildă, și direcția combinatului care cere să se studieze problema îmbunătățirii îndeplinirii normelor ca oamenii din secția de plăci aglomerate să obțină salarii mai mari... Să cîștige cît trebuie și pot să cîștige. El trebuie să rezolve, el trebuie să găsească, el trebuie să răscolească problema, zice Roxin, directorul combinatului.

Va rezolva.

În urmă cu zece ani, cînd Quintus se prezentase la Roxin (...) tînărul director al combinatului (să fi avut cu cinci ani mai mult ca el), în loc să-l examineze din cap pînă în picioare, în loc să-l țină într-o așteptare mută, în loc să-l ia cu ce știi să faci ? la ce te pricepi ? ai grijă că..., îl uimise întinzîndu-i o mînă albă, mică, parfumată, și zicîndu-i cu o evidentă bună dispoziție : „În ultima vreme, stimate colega, în țara asta s-au petrecut niște lucruri...“ Quintus ar fi voit să afle mai detaliat cum vedea „lucrurile“ respective, dar în același timp rămăsese cu ochii la mîinile îngrijite, firave, în continuă mișcare, ca niște aripi de fluture ale directorului. În totul Roxin era un bărbat frumos — frunte înaltă, distinsă, încadrată de un păr grizonat, un nas puternic, fălcile rase impecabil, un aer sănătos, în care maturitatea și o oarecare umbră de severitate se amestecau cu ceva adolescentin, ceva care însemna „nu trebuie să luăm totul prea în grav“, o vagă neseriozitate, — pe Quintus însă îl șocaseră mîinile lui, parcă de altundeva, se potriveau și nu se potriveau vîrstei directorului, cadrului industrial al ambianței, zgomotelor de mașini mari, lucrînd sub presiune. Erau din altă epocă, dintr-o pictură de Leonardo da Vinci, ceva gen „Doamna cu hermina“, mîinile lui Roxin, diafane, alunecătoare, calde și reci totodată. Dealtfel, Quintus îi surprinde plăcut întreaga ținută vestimentară a lui Roxin : costumul lui, croit strîmt, pe corp, și cravata cu nod dublu triunghiular, „dublu italian“, cum avea el să afle mai tîrziu că se numește modul acela de a înnoda cravata, linia fină a pantalonilor... „Ca un lord“ îl comparase, așteptînd continuarea explicației lui Roxin despre cele „niște lucruri“ întîmplate în ultima vreme în țară. Roxin își trecuse o mînă printr-un snop de lumină gălbuie care cădea oblic pe masa de lucru cît o masă de ping-pong și zisese : „Problema este : scap eu fără un vot de blam la Partid și fără ca Banca să mă ia de git ?“ Quintus sincer, nu-i dorea lui Roxin nici una, nici alta. Luase, de aceea, o poziție de așteptare devotată. „Ajută-mi ! cum se strigă în filmele italiene, continuase Roxin. Ajută-mi să-l fac pe nea Grigore de la secția de plăci fibrolemnoase să intre în plan. Te ai bine cu nea Grigore ?“ „Văzînd și făcînd“, răspunse Quintus, respectuos degajat. „Dragă amice, un director este rob la doi stăpîni. Unul sus și unul jos. Cu cel de sus mă descurc eu. Așta-i planul, astea sînt realizările. Scurt pe doi. Cel de jos, însă, e capabil de tot felul de surprize. Se zice că directorul trebuie să fie acolo, jos, în mijlocul oamenilor. Dumneata ce părere ai ?“ „Depinde cît și cum“ răspunsese Quintus. „Recte, o problemă cu dublu aspect : cantitativ și calitativ“. „Ai vreo idee mai concretă? Neclară?“, mărturisise sincer Quintus. „Îmi place, zîmbise Roxin. Eu, așijderea. Sancțiuni, nu. Muncă de lămurire, nu. Ce ne mai rămîne ?“ „Să dispăreți un timp din secția unde-i nea Grigore“, riscase Quintus. „Așadar — se așezase pe scaun Roxin — te ung director la plăci fibrolemnoase și-ți acord puteri discreționare.“

Era un fel de a vorbi înțeles de ambii întocmai. Atunci Quintus rămăsese zile și nopți, schimb după schimb în secție. Problema cea mai complicată era să-i faci pe o parte din muncitorii secției — foști plutași, tăietori de păduri, inși obișnuiți să rămînă în pădure cu săptămîna, dar și să rămînă acasă cu săptămîna, într-un deplin respect al fiecăruia față de propria persoană, să lucreze împreună, într-un angrenaj cu program, cu șefi, amestecați printre oameni veniți din alte părți. „Sînt oameni de la munte, tovarășe Roxin, îi spusese directorului după cîteva zile. Și muntenii ăștia-s ai dracului“. „Se pare că și dumneata ești muntean ?“, răspunsese, fără tîlc, înveselit, Roxin. „Recunosc că sînt al dracului, făcuse simplu Quintus. E o calitate a mea recunoscută și răsplătită.“ Ochii calzi și frumoși ai lui Roxin nu se întristaseră. Deschisese numai larg mîinile-i diafane : „Domnul are întotdeauna grijă de aleșii săi, fiule...“. Apoi : „Dacă mă bazez pe ceva, mă bazez pe alianța dumitale cu dracul, teritoriu în care am convingerea că ai și început să te întîlnești cu nea Grigore“. Pe Quintus genericul de nea Grigore îl și amuza : Grigore cum se numea și taică-su — Grigore Haralambie. Avea uneori senzația că acționează asupra alor săi, are de-a face cu taică-su și cu frate-su, se luptă cu îndîrjirea și mutenia și reacțiile neașteptate ale lor. La o lună, îi convinsese pe cîțiva — cum îi chema ? Corduneanu ? Lungescu ? Florescu ? Vlad ? — să se constituie într-o brigadă numai de munteni. Șef îl numise pe Vlad. Faptul începu să se simtă în secție.

După zece ani, Roxin îi reamintise de episodul primei lor întîlniri : „Mai ești al dracului ?“ îl întrebase foarte serios. Erau în același birou cu ferestre mari, și, dedesubt, la pufniturile de acum zece ani ale combinatului se adăugaseră ale secțiilor de mobilă, melacard, hîrtie, construite între timp, ca o aură sonoră, a lor, a amîndurora, înălțați la etajul patru al blocului administrativ. „De ce n-aș fi ?“ îl provocase Quintus. „Mari și necunoscute sînt căile Domnului, cîntase Roxin“. De unde să știu eu cît e de rezistent dracul dumitale ? Dacă ține zece ani... În zece ani... Poate e un drac mai prizărit, mai costeliv“. „Uitați că eu am dreptul să zic : mi-am procurat dracul direct din iad ?“ întrase în joc Quintus. Roxin își examinase cu vădită plăcere mîinile și răspunsese privindu-l drept în față : „Și ce-i cu asta ? Să nu-mi spui că în iad sînt numai draci de categoria întîi... Mai există și exemplare cu defecțiuni, care au scăpat controlului tehnic de calitate, refuzate la export și date drept marfă de prima mînă. Știu eu exact ce-ai adus dumneata de acolo ? Pe făcute și văzute“. Quintus fusese cel care trecuse la subiect : „Cu alte cuvinte, iar e vorba de nea Grigore“. „Este. Și am impresia că n-a prea înțeles sistemul nou de salarizare“. „Așadar, continuase Quintus, iar devin rege pe-o noapte“ — „O noapte, o săptămînă, o lună, dar cu rezultate concrete. Altfel...“

Astfel decursese întîlnirea.

Quintus își făcuse, din nou, vreme de-o lună, veacul în secția de plăci fibrolemnoase. Venise perioada concediilor — venise propunerea lui Cazacu.

Era nedrept să-l condamne pe altul să facă lucrul lui. Nu trebuia să abuzeze de Cazacu, de colegialitatea lui, cu atît mai mult cu cît șeful lui direct era mereu prins cu ședințe, sarcini, probleme la A.C.R....

Va relua el. Va rezolva el.

Se va rezolva.

O căldură atîtătoare se adună în stomac. Secția de plăci aglomerate așteaptă. Secția de plăci aglomerate stă cu ochii ațintiți asupra lui. Bineînțeles, ei nu trebuie să afle că el..., n-are nici un rost, nu umblă după lauri, după decorații, după laude... Ajunge acest chiot interior, da, interior, dorința de a sări într-un picior de plăcere, sentimentul că dacă va zice să se facă lumină...

În timp ce se reașază la masă și potrivește lampa ca lumina să cadă exact cum trebuie, se gîndește cît e de puternic. Puterea îl apasă pe scaun, îl face conștient de soliditatea oaselor lui, a mușchilor lui, practic — de invulnerabilitatea lui. Secția de plăci aglomerate i se desfășoară înaintea ochilor. Întîi ca într-un film. O vede ca și cum ar fi acolo. La un moment dat, ajunge chiar să fie acolo. În hala cît un teren de tenis, lîngă banda de unde vine pasta cafenie de lemn tocat, chimizat, tratat cu reactivi, descompus în particule și recompus din particule, după alte principii, ca să se prefacă în plăci. Întîi pasta viscoasă, apoi pasta ca o pîslă umedă, apoi pîsla umedă care pătrunde în grătarul enorm al presei hidraulice, apoi comprimarea, uscarea forțată, brutală, apoi plăcile alunecînd istovite, rușinate de condiția lor, pe altă bandă rulantă... Vede totul. Aude totul. Mirosul chimicalelor îi înțeapă nările. Atinge cu buricele degetelor suprafețele lucioase, calde. Are, pe limbă, gustul acrișor al reactivilor, al materiei lemnoase tocate, al rășinii de brad care plutește în aer și se lasă gustată, înhalată. Trebuie să discute cu Corduneanu și cu Lungescu și cu Florescu, și cu Vlad. Sigur, datele sînt altele decît acum zece ani. Corduneanu e altul decît acum zece ani, Lungescu, aidoma, Vlad... În urmă cu zece ani..., după Roxin, de fapt acești oameni îl primiseră — Lungescu, Corduneanu, Florescu, Vlad. Inși ai dracului cu care el trebuise să se bată. Inși ca el. Inși pe care i-a înfrînt. De ce nu i-ar înfrînge a doua oară ? Atunci convingîndu-i,

H. H. Catargi : Muncitor

parînd suspiciunile lor, prefăcîndu-se indiferent dar fiind mereu cu ochii pe ei, avusese senzația unei victorii asupra lui taică-su și a lui Ion. Îi învinsese pe-ai lui care-l disprețuiseră și-l aruncaseră... Soluția... Soluțiile... Ca să meargă mai repede. Mai bine. Mai ieftin. Rîsul interior, chicotitul nu mai izbucnește în rafale scurte, ci o ține una, tot timpul, ca un lanț, ca banda rulantă neîntreruptă, face un cerc, o mișcare continuă, există probabil înăuntrul lui ceva asemănător cu sulurile pe care se închide și se mișcă banda rulantă, ceva pe care risetul se mișcă și se închide și se închide...

★

El crede în semne. Din copilărie crede în semne. O femeie care-ți iese în cale cu găleata plină. Un trifoi cu patru foi. Ceva lipsit de importanță, mărunt, care se întîmplă cum vrei, prevestind în bine altceva, hotărîtor. Dacă nu va aștepta mai mult de patru minute.

Autobuzul care sosește imediat șisiind din compresoare și trage exact lîngă trotuar, la zece centimetri de vîrfurile pantofilor lui. Trei minute și jumătate. Bine !

Taxatoarea — o fată de vreo nouăsprezece-douăzeci de ani — cu o minune de păr negru și sîni care joacă liberi sub bluziță de mătase albă (sigur nu poartă sutien). Bine !

Șoferul bătrîn, subțirel, fragil, aproape dislocat de volanul mare al „T.V.“-ului ; șoferul care nici nu întoarce capul. Bine !

Adică, el și fata, singuri în autobuz. Fata care dezvelește două rînduri de dinți ca porțelanul, face buzele să-i strălucească, umezindu-le, ridică în vînt năsucul cîrn, umple autobuzul cu-o seninătate și o bucurie nemaipomenite. „Jur că în viața dumneavoastră n-ați avut prilej de remușcări“, zice Quintus întinzîndu-i două monede de douăzeci și cinci de bani.

„Pînă la combinat ? întreabă fata. Intrați în schimb ?“

E cam devreme pentru schimb, dar fata asta e una din acelea care dacă întreabă, nu poți să nu-i răspunzi. „Domnișoară, schimbul meu a început de mult, zice Quintus. Atît de demult, încît aproape nici nu mai știu dacă a început vreodată sau dacă, nu cumva, s-a sfîrșit și eu habar n-am. Așa că nu poți să știi precis.“ E formidabilă fata, cum își tot umezește buzele, și nici nu pare prostuță cum sînt altele — tinere, frumoase, agresive și proaste — nu, e ca o creangă de liliac alb, spuma laptelui, iasomie, lui Quintus îi vine să pună mîna, să-i atingă decolteul sub care joacă liberi sînii, s-o mîngîie pe păr, să-i urmărească cu degetul linia sprîncenelor sigure, nedepilate.

„Eu vă dau pînă la combinat, zice fata, rizînd. Cincizeci de bani pînă la combinat, șaptezeci și cinci pînă la capul liniei“. Rupe biletul — unghii lungi lăcuite cu maro, degete subțiri, fată îngrijită, una din cele noi, desigur, absolventă de liceu, aspect al modernizării transportului în comun, element de ambianță tonică ; altceva e să începi ziua așa și altceva dînd cu ochii de-o

teatru

● „Teatrul lumii '74“
● „Ce este omul“

Teatrul „Ion Creangă“ a inaugurat de curînd o inițiativă lăudabilă : **Teatrul Lumii '74.** Primul spectacol a fost dedicat Americii Latine. Precum se știe, în proporție covîrșitoare de expresie spaniolă, literatura acestei arii geografice a atras, în ultima vreme, mai ales, atenția lumii întregi. Genul prin care s-a impus a fost romanul, dar nu mai puțin demn de interes este, se pare, sectorul creației dramatice. Dificila sarcină de a-l prezenta în întinderea și diversitatea ce-i sînt specifice și-a asumat-o criticul și teatrologul Valentin Silvestru. Conferențiar seducător, meșter al comentariului accesibil, acesta a prezentat publicului fragmentele pe care le-a găsit semnificative în urma străbaterii unui vast material. Rezultatul a fost o panoramă mai mult decît instructivă a operelor și autorilor ; în special a operelor, căci expunerea a fost însoțită de exemplificări. Am făcut, astfel, cunoștință cu creațiile unor Antonio Larreta, Osvaldo Dragun, Emilio Carballido sau am regăsit vocea inimitabilă a unui Pablo Neruda. Un larg colectiv al teatrului l-a sprijinit pe conferențiar în strădania evidentă de a reda — în condițiile de economie a cîtorva ore numai — cît mai nealterată seva originală. În virtutea reușitei i-am menționat în chip special pe Sybilla Oarcea, Lucian Muscurel, Gh. Vrînceanu, Andra Teodorescu, Anca Zamfirescu, Boris Petroff. Se cuvine, de asemenea, remarcat regizorul Petre Bokor. Așteptăm ca viitorul apropiat să ne rezerve o nouă incursiune într-un spațiu artistic cel puțin la fel de interesant.

★

În cadrul manifestărilor culturale dedicate Congresului al XI-lea al Partidului, un numeros grup de studenți de la Institutul de Teatru a prezentat un substanțial montaj de lirică intitulat **„Ce este omul“.** Scenariul și regia au aparținut lectorului Laurențiu Azimioară. Atent la glasuri și la fizionomii, dovedind o imaginație plastică de netăgăduit, regizorul a reușit, după părerea noastră, în mai mare măsură decît scenaristul. Versurile alese, din lirica românească și universală din toate timpurile, au urmărit, desigur, să ilustreze cît mai bine tema, atît de vastă, atît de generoasă. Însă riscurile unei atari întreprinderi sînt mari : nimic nu ne poate convinge, de pildă, că citînd **„Oda în metru antic“** în continuarea unei poezii de altă factură, ne supunem necesarului și nu arbitrariului.

Cu toate acestea, stimulînd talentul tinerilor săi discipoli, Laurențiu Azimioară a realizat un util și patetic spectacol, multe pasaje din scenariul său servindu-i realmente intenția.

Marius Robescu

film

Întoarcerea lui Magellan

Am mai vorbit și cu alte prilejuri despre filmul de debut al tinerei regizoare Cristiana Nicolae — **Întoarcerea lui Magellan** — și acum revăzîndu-l mi-am reîmprospătat convingerea că de la **Duminică la ora 6,** pelicula care a însemnat debutul lui Pintilie, nu am mai văzut atîta prospețime, seriozitate gravă, poezie și mister în vreun alt film despre tinerețe, despre lupta ilegală a tinerilor uteciști în vremea celui de-al doilea război mondial. Sigur că undeva în sufletul meu au rămas, la citirea peliculei Cristianei Nicolae, reverberații ale acelui poem dur, care a fost **Duminică la ora șase.** Și aceste cuvinte nu sînt reproșuri cîtă vreme tînăra regizoare a convins că știe nu numai să închege un scenariu, dar mai mult să gîndească strict cinematografic, să dea chip și orizont unor tineri luptători în ilegalitate, să convingă simplu, fără complicații, fără a fi stăpînită de povara debutului.

Întoarcerea lui Magellan are o căldură lirică, este cînd baladă, cînd elegie ; imaginea demonstrează sensibilitate și știință a compoziției și mai ales acel mister al prospețimii dincolo de care se pot întrevedea cunoștințele unui meseriaș, sigur care a luat în mîinile sale o echipă și i-a modelat reacțiile, a dăruit-o cu puritatea vîrstei și a sentimentelor nobile ale culorilor luptei. Poate e mai ușor să mori cu arma în mînă decît să stai, spune Matei, fata care înnoadă lanțul conspirativ și sub această deviză se derulează întreg șirul de evenimente ale unor zile fierbinți, de luptă și crez, de totală angajare firească, sensibilă și fără fortări, credibilă și mai ales închizînd în ea toate frămîntările, toate izbucnirile de sentimente ale unei vîrste care, deși cunoaște duritatea luptei, nu elimină omenescul, firescul elan spre puritate.

Într-un fel personajele filmului Cristianei Nicolae sînt niște însingurați, ca niște mîini care în viltoarea luptei își caută un cuib de speranțe, o căldură alunecînd din trupuri spre inimi : în aceste ființe sînt strînse teama și curajul, neliniștea și puterea, orgoliul și decizia de a acționa. Cred că Magellan, Matei și tînărul ilegalist sînt personajele cele mai împlinite ale filmului, un triunghi legat în speranța unui viitor. Fiecare iubește altfel și altfel, fiecare este înnobilat cu puterea de a fascina și fiecare își leagă într-un fel viața de dorința de a crede și a străbate spre un ideal cu prețul și cu povara sîngelui său. Matei e calculată, aproape porîncitoare, dar parcă ocrotește cu dragostea ei. Tînărul muncitor și Magellan sînt întruchiparea unei dureri și voințe de dragoste în care sîngele tînăr strigă ca un copil jucîndu-se. Magellan va muri nu din dragoste absurdă, ci dintr-o cucerire a unui sentiment al viitorului, din măreția cunoașterii libertății unei purități reale, nemistificate de aburii colorați ai vieții într-un nimic care petrece timpul printr-un searbăd cortegiu al zilelor în care libertatea tinereții e vînată și împiedicată să triumfe.

Dacă adăugăm la frumusețea în sine a peliculei frumusețea muzicii și a jocului actorilor Vladimir Găitan, Cornelia Gheorghiu și Mihaela Marinescu, putem încheia aceste rînduri cu sentimentul că regizoarea Cristiana Nicolae a debutat matur, iar primirea făcută de critică e dovada că tinerii noștri cineaști știu și pot aduce dovezi ale nobilei lor existențe.

Dumitru M. Ion

aia, cu patru tone cărnuri în formă de sunci și cîrnăciori... Ar pune mina. Ar atinge-o. „Și dacă eu nu mă dau jos la combinat ?“ zice Quintus, apropiindu-se și mai mult de fată, încît acum deschizătura decolteului e și mai amețitoare și, de sub fusta scurtă, strimtă, fixă pe șolduri, genunchii ei... „Plătiți diferența“, zimbește fata. Autobuzul bubuie, șoferul cel subțirel a pornit motorul, cutia de viteze ciriie, gata, drum la vale, piatră cubică, în dreapta combinatul, plasă de fum întunecat, perforată de luminile roșietice. „Și dacă eu vreau să merg pînă la capăt, cu dumneata ?“ zice Quintus, și ride și el, fără să-și facă probleme în legătură cu ambiguitatea întrebării, după cum nici fata nu-și face probleme. Așa o fată ar vrea și el... Așa. Undeva, înăuntrul lui, sună un clopoțel care-i spune : „Iată fericirea. Ești fericit !“

Ea ride, ea înflorește, ea îl umple de flori, îl urcă pe-un nor de argint, în timp ce autobuzul saltă peste gropile rămase de la ultimele lucrări de stabilizare a drumului. Poftim, nici nu insinuează, ca altele, că ar întîrzia, n-ar mai ajunge la timp acolo unde se duce, adică nu sondează, nu încearcă să vadă dacă a liber... dacă... „Plătiți diferența“, repetă, tărîndu-l pe norul de argint. „Jur că plătesc ! zice Quintus, trecîndu-și mina peste luciul unghiilor ei, într-o mingiiere imaginară. Spune-mi, domnișoară — adaugă el insuflețit — cine-ți permite dumitale să fii atît de frumoasă ? Ești nenormal de frumoasă ! Ești interzis de frumoasă. I se taie omului respirația cînd te vede. Ești un pericol public. O societate care vrea să dăinuie și să progreseze trebuie să interzică apariția unor fățuri ca dumneata, după cum are datoria să se opună la tot ce nu reprezintă media. Fiindcă media e progresul statornic, pe cînd excepțiile nu fac decît să tulbure planeta și s-o scoată din drumul ei monoton, sigur și dinainte trasat pe mările infinitului“. „Ha, ha, ha“, face fata. Își poartă frumusețea cu dezinvoltură. E conștientă de frumusețea ei. E mîndră de frumusețea ei.

„Spuneți mai departe — zice. Îmi place“. „Dar mie cum îmi mai place... ! zice Quintus, și-i atinge obrazul cu dosul mîinii. Cum îmi mai place...! Însă, curînd, vine stația, se termină drumul, și trebuie să cobor. Și trebuie să-mi zic : domnule, fii lucid, nu-ți fă iluzii, nu fugi după himere, lasă fata asta în pace, totul e degeaba și n-ai s-o mai vezi niciodată. Drumul tău s-a terminat. Nu-i așa că-i teribil de trist ? Teribil de demoralizant... Unii, după cîte o încercare din asta, nu și-au mai revenit niciodată.“ „Dar cei mai mulți și-au revenit, zice fata și-și lipește obrazul de mîna lui. Și-au revenit și-au trăit bine mersi, pînă la adînci bătrînețe, iar dacă n-au murit, trăiesc și azi.“

Autobuzul zdrăngănește, trîncănește, imediat va ajunge la pod, imediat va trece Siretul, de dincolo de care, masă spartă de lumini reci, pindește combinatul. „Să ne grăbim ! strigară apostolii. Mîntuirea e aproape ! În măsura în care vom fi capabili să ne reorganizăm, să dovedim capacitatea de flexibilitate și suplețe specifică oricărei societăți evoluate, răsplată fără margini ne-așteaptă în ceruri. Spune-mi repede, domnișoară : cum te cheamă ?“ „Andrómaca !“ rostește fata prefăcîndu-se gravă. Năsucul ei de Jane Fonda brună parcă se pregătește să scîncească.

„Dacă n-am fi într-un mijloc de transport în comun, ți-aș smulge o sărutare. Însă, în condițiile actuale, cînd fericirea trebuie să fie strict determinată, gestul meu ar purta girul unei gratuități nepermise. NEPERMISE, domnișoară Eubeea din Cezareea, care s-a lăsat zidită spre-a dovedi omenirii absurditatea aprinderii focului pe altare atunci cînd zeii sînt vegetarieni.“

Și-o sărută scurt, pe cînd mașina intră pe pod, pe cînd apele Siretului, negre, trec pe sub ei doi, pe cînd combinatul se apropie ca un zid, gata să-i izbească. „Ai gust de lapte, îi spune Quintus, ceea ce înseamnă că se apropie primăvara. Mîine ești tot de noapte ?“ „Mîine plec la bunica la Spătărești, m-am învoit. Poimîine, însă, într-o unu noaptea.“

„Nu cumva, în drum spre Spătărești, este o pădure ?“

„Nu“, zice fata.

„Păcat. Aș fi vrut să fie o pădure“.

„De ce-ai fi vrut să fie o pădure ?“ se lingușește fata.

„Aș fi vrut să fie o pădure și tu să treci prin pădure și eu să fiu lupul din pădure.“

„Vrei să mă mănînci“, zice fata.

„Vreau, zice Quintus. Dumneavoastră ce părere aveți ?“

„Combinatul forestier... ! își îngroașă fata glasul. Grăbiți la coborîre... Coborîrea prin față... !“

O mai sărută o dată prinzîndu-i timplele în palme, și coboară prin ușa din spate.

Lia Szasz : În pauză

Ion Iuga

Patria poetului

I

Și toate-n chipul meu grăiesc
cu puterea luminii de ziuă
adevărata
stîlpul văzător peste plai crestindu-ne mina
în BUNUL PREABUNUL tărîm
izvorul rănit de genunchii celui ce se strigă
lacrimă
cuvîntătoare cale
prin mătasea obrazului
și duhul olarului închipuit în păsări
în ochii florii tălmăcit
de fiice aprinse în urmele mele

vin transparente prin poarta ochilor
țintirime de glorie
în albe veșminte
părinții
vetre de sus pogoară-n adîncul grădinii
pace sufletului
sămînță în pajiștea oierilor
cînd timpul cere somn în mine
din toate graiul se preschimbă-n foc
mina mea se-nmănușează-n cer
cu povara zilei în geografia înfățișării mele

II

Cunosc lemnul schingiuit de înălțare
aud iarba foșnindu-i copilăria în țara sufletului
ploaia urcă-n cer
năframa copacului singur
și oglinda graiului —
se înalță poetul
cu patria sa —

de veghe
zeii ard prin păduri
coroană muntelui
calea poetului
dintr-un april aprins de candelabre
urmele pietrei invie
și-n lacrimă albită nesfîrșita lui pînză
pe fața poetului noaptea nu vine
la margini statuie de jar în neatinsul tărîm
cale deschide cuvîntul — POETUL

Maria Petra

De-acum iarba poate da colț, am dezlegat

De-acum iarba poate da colț, am dezlegat
A norilor dulceață din sulițe de ger,
Un pui de căprioară, candidul mesager
La carul cu miresme să fie înjugat.

Chiar păsările scrise-n străvechiul lăicer
Perechi, perechi se gată-n văzduhul lor dungat
Să-ntemeieze cîntec cu trilu-nrourat ;
Aprinde ciocîrlia o lacrimă în cer.

Ce va s-aducă marea descătușare-a firii —
Vom prinde și noi mugur amar — și aburit
De cîntecul năvalnic, dorit și nedorit...

Pe freamătul a toate e-un cerc întipărit —
Prin pulberi de lumină curată calcă mirii —
Sîntem primiți pe-același portal cu trandafirii.

Se face mirare înlăuntru...

Se face mirare înlăuntru — se lasă tăcere-n afară,
În cele din urmă curg sloiuri, copacul vegherii rodește,
O pasăre-n arcuri severe suspine de mugur vestește —
Din nou la izvoare, cu cerbii, în freamătul de căprioară.

Steril și paianjeni... De firul de iarbă iar prindem un clește,
Săpăm împrejuru-i și tragem, și-i cerem, mortal, să nu-l doară,
E greierul prunc fără ghiersuri — tocmim un arcuș de vioară —
Să intre-n lumină cuvîntul, să cînte, de ce se sfiește !

Un val după altu, -ntre ele e spaimă, nu vrem să privim !
Oroare de gol, minunată bătaie din aripi silită !
Pe creste e luptă vibrîndă, vîslitul e lege ! vîslim !...

Ion Dragomir

Colinda în care privesc

Pămîntul într-o frumoasă răscolire de sapă,
bătrînii, întorși în amintiri
sînt țiriți de lacrimi.
Casa
coboară strigătul florilor spre rădăcini.
Acest pămînt a polenizat floare de sabie.
Împletește
fabrica cu pajiștea, și-n fiecare om
a construit cîte o catedrală, a izvorît
bucuria-ntîlnirii
cu plajele soarelui.
Pe acest pămînt omul s-a întors din război
pe picioare de lemn.
Din acest sat
se poate privi
într-o epopee.

Dialog despre viitor în Munții Apuseni

Mikó Ervin

Tovarășe inginer Găbudeanu sînteți șeful șantierului de la Beliș, șeful șantierului de amenajare a rîului Someș, aveți în biografia dv. două șantiere mari hidroenergetice, Porțile și Beliș-ul. V-aș ruga să-mi spuneți ce se va înscrie în biografia dv. în următorii ani, în lumina Programului Partidului Comunist Român, căci eu deslușesc și în biografia dv. deci în cei 10 ani care au trecut, îndrăznesc să afirm că deslușesc jaloanele documentelor de partid, ale Congreselor al IX-lea, al X-lea, ale recentului Congres. În toată activitatea dv. se pot deslușì marile linii de dezvoltare a țării. Cred că și viitorul dv. este strîns legat de aceste documente ale partidului desigur de viitorul patriei noastre. Vă rog dacă vreți să-mi expuneți autobiografia dv. pentru... viitor.

— Da, într-adevăr așa este. Pînă în prezent am lucrat la două mari șantiere hidroenergetice din țară, la Porțile de Fier și pe rîul Someș, la șantierul III-Fîntînele unde se execută barajul pentru acumularea de pe Someș. Lucrările de la acest șantier într-adevăr odată cu terminarea acestui an, încep să se cam termine, urmînd doar să mai rămînă de executat lucrările de finisaj. Este adevărat că la un moment dat, cînd noi constructorii ajungem la această fază de execuție a lucrărilor, începem să ne gîndim la ceea ce urmează să executăm, la ceea ce urmează să facem în continuare. Perspectivele șantierului de pe Someș, întregului grup de pe șantier de pe Someș sînt deschise destul de larg. Spun aceasta făcînd o legătură cu Programul de dezvoltare energetică a țării și cu Programul celui de-al XI-lea Congres al Partidului Comunist. Așa după cum se știe acest program este foarte mare, foarte vast și se pune bază pe dezvoltarea hidroenergetică de la noi, din țară. În această situație perspectivele noastre sînt destul de mari, în sensul că deja din acest an începe lucrările de pe Drăgan-Remeți unde s-a deschis un șantier ca și Someșul și sînt perspective ca întreg personalul de pe Someș să plece pe Valea Drăganului. Aici există de executat la fel, ca pe Someș, un baraj, dar nu mai este ca cel de aici din arocamente ci este un baraj din beton, care va avea o înălțime ceva mai mare, în jur de 140 de metri. De asemenea, se execută acolo aceeași hidrocentrală subterană și lucrări de galerii subterane. Așa că noi sîntem asigurați de acum încolo încă pe 5 ani, mai bine zis pînă în 1980, cînd are termen de dare în funcțiune această lucrare de pe Drăgan.

De viitor ? Ce să spun ? Sănătate să avem să mai putem executa astfel de lucrări pe care conducerea de stat, conducerea de partid le prevăd spre creșterea nivelului de trai al oamenilor muncii din România.

★

Tovarășe doctor, Mornăilă Paul, sînteți unul dintre tinerii reprezentanți ai școlii medicale clujene pe șantierul de pe Someș. Poate sînteți și un iubitor al naturii, fiindcă în tradiția școlii medicale clujene aparține și iubirea naturii, chiar și a sportului. Mă gîndesc la profesorul Hațeganu care a făcut la Cluj un parc al sporturilor și care cu 40 de ani în urmă a organizat o spartachiadă a tineretului sătesc chiar aici în Munții Apuseni și era un îndrăgostit ai acestor regiuni. Poate vreți să ne spuneți, de cînd lucrați aici în dispensarul șantierului ca internist, cam ce frumuseți ale acestei regiuni din Munții Apuseni ați descoperit ? Cum vedeți viitorul acestei regiuni ?

— Deși sînt de puțin timp aici stabilit, aproximativ de prin iulie, cu postul la dispensarul de pe șantier, pot să vă spun în mod sincer că m-am adaptat, m-am angrenat cumva în acest mediu și ca loc de muncă și ca atmosferă privind colectivul de oameni de aici și de asemenea, armonizat, împletit cu mediul exterior, cu împrejurimile într-adevăr superbe în această zonă a Belișului, care ne pot arunca în previziunea viitorului spre niște vaste posibilități turistice, de agrement, excursii. Discutînd cu cîteva persoane de pe șantier am aflat că de fapt se urmărește construirea unor mari baze O.N.T., de agrement, după ce se va rezolva construcția barajului și lacului de acumulare, cu niște șosele care vor înconjura acest lac și se vor îndrepta spre județul Alba, deci vor crea legătura de pe șoseaua Oradiei-Huedin înspre sud, care va duce desigur la o mai mare dezvoltare turistică a acestor zone, la o mai mare exploatare a lor, pentru că sînt niște peisaje, necunoscute încă de majoritatea clujenilor, de majoritatea amatorilor de excursii.

★

Tovarășe Potra Valentin, sînteți secretarul U.T.C.-ului de pe șantierul de la Beliș, sînteți legat de această regiune și prin obîrșie, dat fiind că veniți din apropierea Huedinului, de la Vlădeasa. Ați plecat din sat...

— Da, am plecat din sat la vîrsta de 14 ani, am urmat cursurile Școlii profesionale de construcții din Cluj, după care am fost angajat la Trustul de construcții Cluj, paralel cu aceasta am urmat și cursurile liceului seral, pe care l-am absolvit în '69 la Liceul „Gheorghe Barițiu“. În anul 1970 am plecat la școala de maiștri la Craiova, pe care am absolvit-o cu un an mai tîrziu, an din care lucrez pe șantierul hidroenergetic de pe Someș, respectiv pe șantierul 3 baraj Fîntînele.

Cum au fost primite Programul Partidului Comunist Român și Directivele Congresului al XI-lea, de către U.T.C.-iștii de pe șantier.

— Programul Partidului Comunist Român și Directivele Congresului al XI-lea au fost primite cu un entuziasm deosebit de către tinerii de pe șantier, tineri care la noi formează marea majoritate a salariaților, ținînd seama și de faptul că noi sîntem un șantier al tineretului.

Ce angajamente s-au luat și cum s-au ținut tinerii de îndeplinirea acestor angajamente ?

— Angajamentele luate în cadrul șantierului nostru au fost în primul rînd realizarea cincinalului în 4 ani și jumătate, angajament preluat de marea majoritate a salariaților de pe șantier. Tinerii au contribuit în foarte mare măsură la realizarea unor obiective înainte de termen, cum ar fi străpungerea care a avut loc la galeria de aducțiune secundară Fîntînele, galeria de aducțiune principală care a fost devansată cu 3 luni de zile. De asemenea, au contribuit în foarte mare măsură la depunerile ce au avut loc în această vară în baraj, depuneri care se pot situa și se situează la cel mai mare volum de arocamente ce s-a depus în cursul unei luni în țara noastră.

Cum vă vedeți dv. în viitor, cum credeți că va evolua viața dv., ce planuri aveți, cum vă situați în această prefigurare a viitorului ?

— Vă pot spune că eu mă simt foarte bine aici, n-am de gînd să părăsesc șantierul niciodată ci din contră voi merge cu această grupă care s-a format aici, la Valea Drăganului, dacă acolo vom termina nu știu unde voi pleca mai departe.

Ce vă doriți pentru anii care vin ?

— Pentru anii care vin îmi doresc ridicarea

Ion Irimescu : Miner

mea pe linie profesională, obținerea unor rezultate cît mai bune.

Prin ce metode credeți că veți obține aceste rezultate ?

— În primul rînd prin muncă, prin muncă intensă, atît în producție, cît și în ridicarea nivelului profesional, de cunoștințe, de cultură.

★

Tovarășe inginer Rădulescu Valeriu, veniți din dulcele tîrg al Ieșilor, adică din orașul lui Mihail Sadoveanu și al marilor figuri ale culturii și literaturii românești, veniți din Moldova care a dat primele impulsuri pentru construcția hidroenergetică. Aveți în biografia dv. două șantiere, Porțile și acest șantier de pe Someș.

— Propriu-zis n-am venit aici din dulce tîrgul Ieșilor direct la Someș, am mers în anul 1965 la marele șantier de la Porțile de Fier. Acolo aproximativ 5 ani, cît am lucrat, am cunoscut și m-am încadrat în colectivul cu care, în 1970, am venit la Someș, colectiv în fruntea căruia se află actualmente șeful de șantier, tovarășul Găbudeanu și inginerul șef, tovarășul Mărza.

Tovarășe inginer, vedeți, ați venit, dintr-o veche cîtadelă a României, din Iași, în apropierea unei alte vechi cîtadele a acestei țări, Cluj-Napoca, care nu demult și-a sărbătorit 1850 de ani de la atestarea lui ca municipiu. Cum vă simțiți aici în Munții Apuseni ?

— Pot să citez poetul : „Aicea, printre ardeleni mă simt acasă...“. Majoritatea dintre colegii cu care am venit, care au lucrat la Porțile de Fier, sînt ardeleni. Ne-am înțeles foarte bine. Am făcut traseul de la Beliș la Cîmpeni, traversînd, să zic, Munții Apuseni. Peste tot sînt foarte frumoși...

Ați trecut și prin satul lui Horia ?

— Da, am trecut prin Poiana Horii, Albac, am fost pe Muntele Găina.

Spuneți-mi vă rog ce lucrări ați avut aici ?

— La început în primul an am fost puțini, la deschiderea șantierului. Am lucrat peste tot unde era nevoie. După aceea am lucrat circa doi ani și jumătate la aducțiunea principală și actualmente de un an de zile lucrez la barajul propriu-zis. Lotul pe care-l conduc, lotul baraj, este în avans cu lucrările, în special la depunerile de arocamente.

Acest baraj mi se pare o lucrare interesantă și originală...

— Barajul este făcut din arocamente, aduse din cariera bătrînă care se află la circa 2—3 km depărtare. Barajul are un volum de 2 milioane 350 de mii de metri cubi

Dacă ați vrea să-mi vorbiți despre biografia dv. viitoare ? Cum o vedeți, legată de biografia țării, de Programul de dezvoltare a României în perioada care urmează ?

— Legat de Programul de dezvoltare a țării noastre, program adoptat de Congresul partidului, program care prevede dezvoltarea în general, din toate punctele de vedere, îmi văd biografia legată de acest colectiv cu care am plecat acum cîțiva ani de la Porțile de Fier.

★

Tovarășe Cernea Constantin, sînteți secretarul Comitetului de partid de pe șantierul de la Beliș și în același timp maistru principal constructor pe șantier. Vă rog tovarășe secretar să-mi spuneți cum au fost primite Documentele Congresului al XI-lea de către comuniști, de către toți oamenii muncii de pe șantierul dv. ?

— Aceste mărețe documente au fost primite cu entuziasm de către toți comuniștii, de întreg personalul șantierului nostru. Fiecare vede în ele perspectiva de dezvoltare a țării noastre pe următorii 20—25 de ani. S-au putut desprinde din aceste documente viitorul strălucit, care se deschide în fața întregului nostru popor, drept urmare a politicii partidului, a secretarului general, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Toți comuniștii din șantier s-au angajat să militeze cu fapta pentru a traduce în viață aceste mărețe documente. Răspunsul nostru înseamnă cantități sporite față de planul inițial de arocamente în corpul barajului de la Fîntînele, executarea unor cantități de betoane în plus față de cele programate în cadrul lotului de aducțiune principală Valea Rea și în cadrul galeriei de injecție din baza barajului. De asemenea, se pregătește deschiderea lucrărilor de la masca de betonare, mască de beton din fața barajului. Răspunsul nostru se va afla în pasiunea, competența, exigența, cu care ne vom face datoria pentru a contribui la înfăptuirea Programului istoric adoptat de Congres, strîns uniți în jurul partidului, al iubitului nostru conducător, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ale cărui îndemnuri sînt urmate neabătut de fiecare din oamenii șantierului.

Nicolae Stoe

Ochiul dorului

Pleoapa-ți cum tremurătorul fald
al frunzei, peste stropul cel de rouă.
Minune — ochiul ; mugurele cald
al sîngelui sub zarea limpede și nouă.

Ridici petala și se înzorează,
luceferii se sting de buza humii,
prin cer călătorește-o dulce rază
spre marginea de neființă-a lumii.

Și Universul nu-i decît un cearcăn
al ochiului ce l-ai deschis, albastru.
Și orice bob de grîu încearcă-n
adîncul gliei soarta unui astru.

Ivire sfîntă, cum să-ți spun eu ție ?
Cum — altfel — pot numi clipa de dor,
cînd Tu, privindu-mă, eu simt că o cîmpie
m-a și răsfrînt în primul său izvor ?

Logodnă

Riu limpede în munți, iar brazii
albe făclii închipuie în jur.
Sortită ziua cea de azi-i
murmurului apei liniștit și pur.

Noi stăm cu florile. Și lumea toată
veghează din luceferi pentru amîndoi,
iar soarele se-ntoarce în jurul mesei, roată,
și-nchide-un cerc de aer în arbori și în noi.

Lumina lin se lasă peste praguri,
nici unde îndoiala nu-și fierbe-a ei cocleală,
flacăra ierbii unduie în zare steaguri
și frunții Tale-i pune cununa ideală.

televiziune

Un congres al poporului

Prin intermediul televiziunii Congresul al XI-lea al Partidului Comunist Român s-a bucurat de o asistență imensă. Practic, el și-a desfășurat lucrările în mijlocul întregii națiuni. Presa cotidiană a publicat fotografii elocvente în sensul acesta : muncitori și țărani, elevi și studenți, cadre de cercetare, militari, adunați în preajma televizoarelor pentru a asculta Raportul tovarășului Nicolae Ceaușescu.

Operatori foarte experimentați ai televiziunii noastre au avut prilejul de a transmite Congresul Partidului în detalii apte a comunica nu doar mesajele rostite de la tribună ci și încărcătura afectivă care a însoțit lucrările lui. Atenția și entuziasmul cu care a fost urmărit cuvîntul secretarului general al partidului, entuziasmul cu care a fost primită propunerea ca tovarășul Nicolae Ceaușescu să fie reales secretar general al Partidului Comunist Român, s-au comunicat și dincolo de ecranul televizorului și, putem astfel spune, că hotărîrea aceasta deosebită a avut, chiar de la nașterea sa, un caracter național. Încrederea și prețuirea acordate tovarășului Ceaușescu nu au exprimat numai atitudinea Partidului Comunist Român, ci atitudinea întregului nostru popor.

Am reținut cu satisfacție gradul înalt de profesionalitate al corpului de reporteri ai televiziunii și în ceea ce privește realizarea acelor medalioane portret, menite să pună în evidență varietatea socială și profesională a delegaților la Congres. Pe un fond sonor reprezentînd luările la cuvînt, imaginea realiza planuri cinematografice largi, cu opriri scurte sau mai îndelungate asupra unor fizionomii : țărani cooperatori învesmîntați în costume reprezentînd aproape toate zonele etnografice ale țării, muncitori — eroi ai muncii, cunoscuți publicului din alte emisiuni ale televiziunii, dar acum în haine de sărbătoare și cu toate decorațiile pe piept, vîrstnici și tineri, femei, militari în ținută de gală, figuri cunoscute ale științei și tehnicii românești, delegați la Congresul Partidului pentru merite deosebite dar acum surprinși în postura de învățăcei : Congresul Partidului s-a dovedit a fi o școală înaltă, de la tribuna lui a fost confirmat Programul Partidului ca o cartă ideologică fundamentală, un program politic și teoretic, un document de urmat pas cu pas în făurirea țării de mîine, o hartă geografică cu drumuri deschise numai spre comunism.

Nici activitatea „de studio“ a televiziunii nu a fost mai prejos de munca reporterilor aflați „pe teren“ Prin toți emisarii lui, „Telejurnalul“ a informat permanent publicul despre mersul lucrărilor Congresului, izbutind și alte elocvente interviuri și reportaje-comentariu la textul Raportului. Am apreciat iarăși, cu acest deosebit prilej, structura excepțională a secției de actualități a televiziunii, capacitatea ei de a răspunde celor mai exigente deziderate cu promptitudine, exactitate și entuziasm.

Sânziana Pop

plastică

Sub semnul comunicării

Printre manifestările artistice organizate în cinstea celui de-al XI-lea Congres al partidului, expoziția de pictură deschisă în cadrul Policlinicii Drumul Taberei (str. Pravăț, 12) se distinge ca un efort de lărgire a cîmpului de întîlnire între artist și public, între creator și beneficiarul legitim și statornic al operelor sale. Ni se par demne de remarcat, în egală măsură, eforturile artiștilor de a-și deschide universul creației ca și tendințele, tot mai decis exprimate, ale publicului de a se apropia de valorile artei. Se tinde astfel spre asigurarea unei comunicări reale, o relație complexă de vase comunicante care presupune un dublu sens : opera de artă este pusă în situația de prezență activă iar artistul va putea să revină, astfel, în laboratorul său intim de creație cu experiență nemijlocită a realității, a opțiunilor marelui public. Este concluzia unui șir întreg de inițiative care au avut ca rezultat deschiderea unor expoziții de artă plastică în importante întreprinderi din Capitală și din țară, prilej cu care au avut loc pasionate dezbateri. Asistăm — și expoziția inițiată de conducerea Policlinicii Drumul Taberei este un foarte bun exemplu — la extensiunea spațiului de afirmare al artei și faptul este cu atît mai semnificativ dacă avem în vedere faptul că, acest lucru se produce în cartiere noi, în zone urbane care se integrează astfel structurii spirituale a unui oraș.

Selecția de pictură pe care o semnalăm în însemnările de față susține dialogul său cu publicul, cu autoritatea pe care i-o conferă creației de incontestabilă realizare artistică. Pînzele expuse poartă, multe dintre ele, semnături celebre cu un loc demult cîștigat în istoria artei românești contemporane, semnături reținute frecvent, de prestigioase și exigente sinteze europene. Dintre personalitățile care constelează cu strălucire firmamentul artei românești contemporane sînt prezenți în expoziție artiști ca : Hanry Catargi și Alexandru Ciucurencu și un pictor de o excepțională vocație, am mai avut prilejul s-o spunem, Octav Grigorescu, care îmbină, într-un chip fericit, rară calitate de constructor al formei și rafinamentului cromatic, cu subtilitatea tonurilor. Printre coloriștii remarcabili în expoziția de față i-am arăta pe Ion Musceleanu, Aurel Nedel, Ion Pacea, Mihai Bandac, Vasile Chinschi, Rodica Lazăr. Există o serie întreagă de pictori interesați de construcție, de compoziție, de rigoarea planurilor Așa sînt, printre alții, Georgeta Năpărus, Constantin Piliuță, Ion Sălișteanu, Ion Gheorghiu, Traian Brădean, Vasile Celmare, Mircea Ionescu. Un aparat imagistic complex cu trimiteri neașteptate la lumea reală, dar din care nu e exclusă, cel mai adesea, tensiunea lirică. Regăsim în tablourile puternic individualizate ale unor pictori ca Viorel Mărgineanu, Ion Grigore, Elena Greculesei, Simona Chintilă, Vladimir Dumitrescu, Ion Stendl, Dorian Szasz, Eliza Popovici.

Fără să-i cuprindă, firește, pe toți pictorii reprezentativi, inițiatorii expoziției de la Policlinica Drumul Taberei (director dr. Boanchiș Al.) au meritul de a fi instituit un spațiu al artei într-un cadru nou, cu o excelentă selecție de tablouri și în această propunere de moment, de sinceritate și de bucurie a creației, recunoaștem un profund sens omagial.

Constantin Prut

precursori ai gîndirii critice românești

Radu Ionescu și principiile criticii

Bucureștean prin naștere, Radu Ionescu (1834—1872), autorul unui volum de versuri considerat de G. Călinescu „uneori remarcabil" **(Cinturi intime**, București 1854), publicist, cronicar dramatic și prozator, are meritul de a fi introdus în critica literară română gustul teoriei și al principiilor estetice.

Vorbind în fugă despre „precursorii" imediați ai lui Titu Maiorescu, despre G. Bossueceanu, C. D. Aricescu și Radu Ionescu, Vladimir Streinu făcea, într-un articol din 1969, **Rugina criticii**, această observație : „Cu vreo zece ani și citeodată nici atît înainte de **O cercetare critică asupra poeziei române de la 1867**, critica noastră literară ne apare azi uimitor de vetustă". Impresia aceasta de arheologie s-ar datora în primul rînd limbii, stilului, dar și „ideației" critice. „Radu Ionescu, afirmă Vladimir Streinu, spiritul cel mai cultivat între poligrafii vremii, avînd certe lecturi filozofice-estetice, nu mînuia noțiunile critice și formele de limbă fără stîngăcie. El publica în **Revista Română** (1861, nr. 5) **Principiele Criticei**, din care, dacă scoatem cele cîteva idei de estetică hegeliană, pe temeiul cărora istorici literari moderni, antimaiorescieni, aproape că îl vor propune ca precursor al primului nostru critic, rămînem ca și de la contemporanii mai sus-numiți cu aceleași semne ale epocii. Nesiguranța noțiunilor privind genurile literare și aspectul lingvistic («principiele», «reflesiune», «artea», «formă simțitoare» etc.), deși în mai mică măsură decît pe ceilalți, îl țin prizonier al timpului".

S-ar putea adăuga la această listă de exemple compromițătoare, cuvinte și mai grozave („amorul cel putinte", „turmente", „infortuni", „simtiment"), scoase toate din **Principiile criticii**. Ele nu pot să micșoreze meritul excepțional al acestui pionier al criticii literare românești, calitatea lui de premaiorescian. A vorbi despre aceste merite, pe de altă parte, nu înseamnă a-l uzurpa pe Titu Maiorescu.

Este adevărat, în timp ce Maiorescu scrie despre Eminescu și despre Caragiale, Radu Ionescu scrie despre Alexandru Donici, despre Dora d'Istria și despre Matei Millo. Mai mult, o „introducere" la volumul de poezii din 1855 al lui D. Bolintineanu, este de fapt o scrisoare adresată lui G. Sion, aproape fără nici o legătură cu critica literară, iar un studiu promis despre teatrul lui Vasile Alecsandri, singurul care ar fi putut să facă, poate, dovada aptitudinilor sale critice, nu a mai apărut niciodată. Radu Ionescu a murit la vîrsta de 38 de ani, absorbit, în ultimul timp, de o carieră diplomatică sîcîitoare și de studii istorice și sociologice pe care nu a mai avut răgazul să le încheie. Dealtfel, dacă prin absurd studiul despre Vasile Alecsandri ar fi fost scris, el nu ar fi putut să fie decît incomplet. La data la care Radu Ionescu ar fi putut da o sinteză critică despre teatrul lui Alecsandri, acesta era departe de a fi încheiat. Dar între **Principiile criticii** (1861) și **O cercetare critică asupra poeziei române de la 1867** nu sînt deosebiri fundamentale de principii estetice, iar articolul lui Radu Ionescu, **Critica literară** (**Independința**, nr. 90, 1862) este tot ce s-ar fi putut scrie mai exact, pe această temă, în epocă. Cîteva caracterizări critice rapide, scoase din alte cronici, dovedesc o intuiție sigură a valorilor și o lipsă de timiditate care nu este la îndemîna oricui : „D. Vasile Alecsandri este pînă acum singurul autor care a pus pe scena română cîteva tipuri, din care unele foarte originale. Dacă piesele sale nu sînt comedie de școala cea mare, dacă nu ne reprezintă încă tipuri cari să personifice într-nsele toate trăsurile generale sub care se arată un vițiu în societate, dacă forma sau stilul comediilor sale nu poate fi încă privit ca în tot un model de literatură, dar cuprinde lucruri admirabile, ca observațiune fină de obiceiuri, ca expresiuni pline de culoare, ca vervă și spirit, ca situațiuni d-un adevărat comic".

Dacă **polemica** reprezintă o probă a vocației critice, atunci Radu Ionescu a fost un polemist incomod, avînd o înțelegere maioresciană a chipului în care trebuie purtată polemica : „Adevărata polemică are în vedere ideile și principele, iar nu persoanele" **(Despre polemică, Dimbovița**, nr. 55, 1860).

Prin **Critica literară** și **Principiile criticii**, Radu Ionescu rămîne cel mai important ideolog premaiorescian, anunțîndu-l pe Titu Maiorescu nu numai prin adeziunea la aproximativ aceleași izvoare teoretice hegeliene, dar, ceea ce este mai important, prin stilul gîndirii critice. Ca și Titu Maiorescu, Radu Ionescu simte nevoia de a-și întemeia examenul critic pe o platformă ideologică, pe un parter de criterii estetice, care să justifice demersul critic. Înainte de a vorbi despre Alexandru Donici, Radu Ionescu va ține un „curs" de estetică a fabulei, înainte de a analiza cîteva piese de teatru, el va vorbi despre „poezia dramatică" sau despre programul romantic al lui V. Hugo. Există peste tot în articolele teoretice ale lui Radu Ionescu o nevoie de „principii absolute", de „legi invariabili", de „regule și principii generale", care îl apropie pe Maiorescu. El are prin urmare vocația teoretică într-o măsură mult mai mare decît pe aceea critică, pentru care îi lipsește, totuși, un element esențial — **textul** ! S-ar putea vorbi, în cazul lui Radu Ionescu, de o adevărată nostalgie a textelor despre care s-ar putea scrie, de un sentiment exact al absenței literaturii. O cronică dramatică din 1861 este, în întregime, o lamentație ironică și o aminare a criticii, în așteptarea textelor adecvate, prefața din 1861 la **Don Juanii din București** (care după argumentele aduse de D. Păcurariu, de Ghiță Florea, de St. Cazimir și, recent, de Dumitru Bălaeț, poate fi considerată ca aparținînd lui Radu Ionescu) este o expresie a **nevoii de roman**, iar cronica dramatică la **Prăpastiile Bucureștilor**, de Matei Millo, este scrisă și ea în așteptarea unui scriitor ideal, în absența căruia, să nu uităm, critica nu se justifică : „Cine va descrie Bucureștii c-un adevărat talent, acest oraș care este un adevărat pandemoniu, un amestec de tot ce este în lume, oraș plin de contrastele cele mai vii [?] ; case vesele și frumoase lîngă mizerabile dărîmături, trăsure elegante și aurite pe strade desfundate, pline de găuri și de noroi, vestmintele cele mai fine și mai de modă pierzîndu-se în norii prafului celui mai necurat, grădine încîntătoare lîngă mocirle și bălți înverzite și infecte. Dar moralitatea ! dar inteligența ! dar civilizațiunea ! [...] «Ingenium par unde materiae ?»" (Unde este geniul potrivit cu această materie ?).

În sfîrșit, o imagine de ansamblu a literaturii române (în **Critica literară**) pleacă de la premisa exactă că „Literatura noastră a produs pînă acum foarte puțin...". Dar, raportată la ceea ce ar fi putut să rețină criticul din literatura acelui moment, lista de scriitori alcătuită în continuare este destul de exactă : Șincai, Bălcescu, Kogălniceanu, Alecsandri, Heliade, Văcărescu, Donici, Alexandrescu, Negruzzi, Bolintineanu.

Principiile criticii reprezintă o expunere de teze mai ales estetice (ce este arta, deosebirea dintre știință și artă, scopul artei, principiile pe care se întemeiază critica, despre poezia epică, lirică și dramatică etc.), **Critica literară** o încercare de justificare a criticii („Fără să intrăm din nou în dezvoltarea principiilor expuse în acel studiu — **Principiile criticii** —, ne vom mărgini aici a vorbi numai despre critica literară și despre necesitatea sa la noi..."). Este limpede, prin urmare, că cele două studii au fost concepute în intenția de a prefața o analiză mai sistematică a literaturii române („Expuind aceste idei, foarte pe scurt, ne vom încerca a face cîteva studii critice în acest jurnal — **Independința** — asupra scriitorilor noștri..."). Privite în ansamblu, ele fac dovada existenței unui stil, dacă nu cu totul nou în intenții, cel puțin în decizie și în sistem. Înainte de Radu Ionescu avem numeroase încercări de a teoretiza în legătură cu critica literară și, mai ales, de a introduce în discuție principii estetice. Înainte de Titu Maiorescu, Radu Ionescu aduce primul o conștiință sistematică a acestei activități. Este adevărat că Radu Ionescu nu a avut autoritatea critică a lui Titu Maiorescu. Nici nu ar fi putut s-o aibă. Și sub raportul culturii sau al vocației, Maiorescu nu poate fi comparat cu nici unul dintre predecesorii sau contemporanii săi. Dar cu șase ani înainte de apariția **Cercetării critice asupra poeziei române**, maioresciansmul plutea în aer. El nu s-a născut ca Venus din spuma mării, ci și dintr-un spirit al vremii, la pregătirea căruia Radu Ionescu a contribuit.

Florin Manolescu

„Operele de înaltă valoare făurite de înaintași sînt așezate la loc de cinste în patrimoniul României noi. Partidul nostru, societatea socialistă cultivă respectul față de tradițiile culturale înaintate și, totodată, dorința creatorilor de a le dezvolta, de a le depăși. Noi, comuniștii, făurim noua civilizație a orînduirii socialiste și comuniste sprijinindu-ne pe tot ce a creat mai de preț omenirea de-a lungul veacurilor, continuînd și ducînd mai departe linia progresului istoric făurit prin lupte, prin eforturi și sacrificii de popor."

NICOLAE CEAUȘESCU

Ionică Tăutul sau prestigiul lucidității

Una din „lacunele" Istoriei literaturii române a lui G. Călinescu, asupra căreia nu știu dacă n-a revenit cumva în anexele ei din revista institutului ce-i poartă numele, este aceea legată de numele și renumele lui Ionică Tăutul (1795 — 1830). Este drept însă, Călinescu a avut în vedere numai operele tipărite ale scriitorilor de la începutul secolului al XIX-lea. Or, tînărul cărturar moldovean nu a lăsat decît numeroase vrafuri de manuscrise, și ele doar parțial cercetate de contemporanii săi. Abia peste un veac de la moartea sa, întîmplată la Constantinopol (1830), vede lumina tiparului scrierea Strigare norodului Moldovei către boierii pribegiți și către Mitropolitul, *a cărei dată de redactare este incertă. Textul a fost publicat de Emil Virtosu în* Viața românească *din 1930. Același editor — peste nouă ani — în aceeași revistă, adaugă noi inedite, oferind astfel singurele surse de cercetare a gîndirii cărturarului, insuficiente poate și neconcludente pentru a-și găsi locul în* Istoria lui Călinescu. *Astăzi situația s-a schimbat. Emil Virtosu, consecvent în operă de impunere a scrierilor lui Ionică Tăutul, importante pentru cunoașterea istoriei ideilor literare și sociale ale veacului al XIX-lea, a publicat recent întîiul volum de* Scrieri social-politice *aparținînd lui Ionică Tăutul, în Editura Științifică. Prin această ediție, el pune la îndemîna cercetătorului și cititorului o lucrare sistematică, bogată, însoțită de un util studiu introductiv, lămuritor în multe privințe. Acesta din urmă cuprinde aproape toate datele biografice și bibliografice despre Ionică Tăutul și activitatea sa politică și literară. Mai mult decît atît, Emil Virtosu corijează o serie de erori cu privire la paternitatea unor scrieri, atribuite lui Tăutul, într-un cuvînt, oferă o ediție întocmită cu metodă arhivistică și analitică. De aceea nu voi relua mulțimea datelor și aprecierilor cuprinse în studiul său introductiv, lesne de consultat, ci mă voi opri asupra uneia din afirmațiile lui Emil Virtosu, cu valoare teoretică. Ea se află spre finele studiului introductiv, de fapt o adevărată micromonografie, formulată în chip de concluzie :* „Înainte de a încheia ne întrebăm dacă activitatea aceasta a lui Tăutul nu reprezintă cumva numai o apariție cu totul singulară în Moldova de la începutul secolului al XIX-lea, fără vreo influență asupra spiritului public".

Întrebarea nu este deplasată. Însă ea este, mai întîi, univocă. Oare nu cumva spiritul public, cu alte cuvinte, al epocii a avut și el o influență asupra activității lui Ionică Tăutul ? În al doilea rînd, întrebarea lui Emil Virtosu nu și-ar fi avut locul dacă autorul studiului introductiv ar fi citit și mai ales, ar fi citat, cartea Ideile politice și iluminismul în Principatele Române, *de Vlad Georgescu, cea mai temeinică și substanțială contribuție românească privind ideologia politică și socială a primelor trei decenii ale secolului al XIX-lea. Versiunea românească a acestei cărți a apărut în 1972 la Editura Academiei, pe cînd versiunea engleză în 1971 la New York. În această carte pe care noi o considerăm fundamentală în domeniu, Emil Virtosu ar fi găsit răspunsul științific la îndoielile sale. Activitatea lui Ionică Tăutul nu reprezintă o apariție cu totul singulară, în epoca sa, nu este un caz izolat cu alte cuvinte, ci unul din multele și foarte numeroasele acțiuni caracteristice sfîrșitului de epocă fanariotă, multe dintre ele cuprinse în memorii anonime ori semnate, cercetate de Vlad Georgescu. Că mai sînt încă unele necunoscute, am dovedit-o noi înșine prin publicarea unor fragmente inedite din scrierile politice și literare ale pașoptistului Dimitrie Ciocîrdia Matila, omonimul pentru Muntenia al lui Ionică Tăutul (vezi* România literară *nr. 31/1973). Nu numai că textele gînditorului și pamfletarului moldovean au influențat spiritul public, ori s-au hrănit din acesta, dar atitudinea lui critică, poate fi regăsită (sau redescoperită) și în alte scrieri din epocă, bunăoară într-un memoriu încă inedit al lui Dimitrie Ciocîrdia Matila, adresat lui Bibescu Vodă. Mai mult decît atît. Ceea ce la Tăutul era destul de timid formulat, el aflîndu-se, în ultima fază a vieții, în Fanar, în textul lui Matila se face direct, cu vehemență : înfierarea abuzurilor săvîrșite de fanarioți în Țara Românească, răspunderea acestora pentru degradarea, „dărăpănarea" la care ajunseseră Principatele Române. Să desprindem cîteva paralelisme, tocmai în scopul evidențierii problematicii comune a celor doi pamfletari, și totodată, a contribuției lor la formarea conceptului de* pamflet, *care ne interesează deocamdată. Critica socială și politică cuprinsă în textele lui Tăutul își găsește finalitatea abia în cele ale lui Matila care astfel confirmă, duce la ultimele consecințe, o gîndire iluministă esențialmente democratică : demascarea monarhului, fără a cere înlocuirea sistemului monarhic prin republică. În schimb, temutul Ionică Tăutul, cere a fi numit el însuși domnitor ! (De aici, zbaterile lor între pamflet și elogiu adresat domnitorilor respectivei epoci). Tăutul s-a născut în 1795 sau 1798. Contemporanul său din Muntenia, — în 1798. Poziția socială : mici boieri. Ambii urcă treptele administrative datorită spiritului lor realist, luminat și înclinat spre nepărtinire. Ambii ajung în anturajul domnitorilor. Ionică Tăutul lîngă Ioniță Sandu Sturza, iar Dimitrie Ciocîrdia Matila lîngă Caragea și Șuțu, ultimii fanarioți ai Valahiei. Tăutul însoțește pe Nicolae Sturza beizadeaua, la Constantinopol, din 1824 pînă în 1830 cînd moare. Intră, cu alte cuvinte, în diplomație, în culisele politicii moldovenești și turcești. Matila e preceptorul beizadelei Nicolae Șuțu la Constantinopol în 1819, cu toate că ambii cărturari nu par să aibă o atît pregătire decît aceea de mari autodidacți. Unul privește istoria zbuciumată a Moldovei, oarecum din afara ei, celălalt este implicat în (o recunoaște) toate abuzurile fanarioților din Moldova și Muntenia. Cu toate acestea poziția lor antifanariotă este deosebită doar în gradul de vehemență, stilistică și argumentare erudită. Întîiul este mai prudent, se afla în Fanar, al doilea atacă numai cu viziera ridicată. Ambii însă se situează pe poziția obștii, cînd deschid proces instituțiilor decrepite ale țărilor române. Ionică Tăutul își intitulează pamfletul (noțiunea se referă mai mult la conținut decît la forma speciei),* Strigarea norodului Moldavii, *celălalt, la 1843, deci cam la două decenii distanță,* Neamul Românesc prea plecată plîngere, *care se va dovedi că nu este deloc „prea plecată". Se numește plîngere, dar adesea autorul o numește și* strigare, *în sensul folosit de Tăutul sau de Tudor Vladimirescu (în epoca aceea a „țipetelor"). Așadar, Ionică Tăutul găsește vinovați pe boieri de a fi vîndut țara Fanarului („neînvoiala între boieri nu s-a putut ostoi decît numai cu punire pre scaun a nații grecești"), pentru a o putea duce la și mai mare spoliere, iar Matila în „Familiile grecești pripășite în pămîntul nostru, unele poate încă de la hrăpirea sceptrului patriei de către zămislirile fanarului, și carea de atuncea și pînă astăzi, din zi în zi, se tot pripășesc și să tot înmulțesc în țara noastră cotropindu-ne drepturile și luîndu-ne în picioare prin mijloacele ce le au înlăuntru țării".*

Scrierile polemice ale lui Ionică Tăutul sînt destul de puține. Aș numi Strigarea norodului Moldavii către boierii pribegiți și către Mitropolitul, *și o* Scrisoare *din 1824, împotriva boierilor fugiți ; restul scrierilor cuprinse în ediția lui Virtosu fiind documente de maximă importanță pentru cunoașterea concepției politice a autorului și în special pentru descoperirea orizontului său cultural și filosofic. Există printre aceste texte și un* proiect *de sumar în vederea alcătuirii unui pamflet împotriva stării de lucruri din Moldova și* Valahia, *la anul 1821. El n-a fost realizat. S-a păstrat doar rezumatul capitolelor. Acest obiectiv polemic de amploare, analiză politică detaliată, combinată cu descrierea de fapte și întîmplări concrete, ce ar fi putut fi un pamflet în adevăratul sens al cuvîntului, este realizat abia peste douăzeci de ani de către Dimitrie Ciocîrdia Matila, exact în anul înființării societății secrete „Frăția". E vorba de aceeași scriere din care am citat pînă aici,* Neamul Românesc prea plecată plîngere, *demascare incendiară a abuzurilor, nedreptăților și întîmplărilor săvîrșite de fanarioți în Principate, înainte și după revoluția lui Tudor Vladimirescu. Organizarea pamfletului lui Matila este aceeași ca la Ionică Tăutul fără a fi, bineînțeles, între ele vorba de influență ori cunoaștere. Le este comun ceea ce cheamă spiritul veacului.*

Care este motivul adevărat al pamfletului, relevînd drumul pe care îl parcurge specia literară, de la Ionică Tăutul la Dimitrie Ciocîrdia Matila ? Este unul teoretic, privind apărarea a ceea ce numim specific național, pentru prima oară temă culturală și politică într-un pamflet : „Temerea, Prea Înălțate Doamne, de o degradație obștească — scrie Matila *la 1843 — a tuturor sentimentelor nobilității ce se mai păstrează în sufletul românilor, temerea de o catastrofă generală a Patriei, a neamului și a numelui românesc, și în sfîrșit temerea de blestemul coprins în hrisoavele Domnilor vechimei noastre, ce se va vedea mai la vale, ne face stăpînitorule și făr' de voia noastră a ne mișca către această strigare"...*

Recenta publicare a scrierilor social-politice ale lui Ionică Tăutul, face posibilă verificarea unor adevăruri istorice, a căror probe documentare se credeau pierdute. Este doar unul din meritele ediției lui Emil Virtosu și, desigur, nu ultimul. Noi n-am făcut altceva decît a atrage atenția asupra evenimentului istoriografic pe care îl reprezintă.

M. N. Rusu

C. Dimitrescu-Iași, într-o nouă lectură

Aproape complet uitat, reactualizat doar de cîteva articole recente, C. Dimitrescu-Iași nu este, la drept vorbind, un total necunoscut criticii și gîndirii noastre estetice. Eugen Lovinescu reprodusese la timpul său chiar și un text, **Nevoia de ideal**, în **Antologia scriitorilor ocazionali** (Buc., Casa Școalelor, 1943, pp. 395—412). Reeditarea — în treacăt fie spus — pare să fi scăpat lui I. Iliescu a cărui utilă ediție **(Studii de estetică**, Buc., Ed. Științifică, 1974) repune în circulație textele cele mai reprezentative ale acestui autor, care nu și-a dat nici pe departe întreaga măsură. Contribuțiile sale nu sînt numeroase și nu pot fi, în nici un caz, supralicitate. Dar semnificația lor istorică este de netăgăduit. În definitiv, C. Dimitrescu-Iași, este autorul primei teze de doctorat românești de estetică. Mai mult, el este primul autor român al unei lucrări sistematice de estetică filozofică **Die Schönheitsbegriff** (Leipzig, 1877), „conceptul de frumos", elaborată sub conducerea lui W. Wundt, îndeajuns de larg în vederi ca să accepte și unele idei ce nu erau și ale sale. Despre „situația" istorică a lui C. Dimitrescu-Iași, I. Iliescu a spus în studiul său introductiv toate lucrurile esențiale. Nouă nu ne rămîne decît să-l citim și dintr-o altă perspectivă, a conștiinței critice și estetice actuale. Deci, ce se poate „recupera" din punctul nostru de vedere, dintr-un foarte restrîns număr de pagini ?

Atrage atenția, în primul rînd, gestul de a clarifica un concept de bază, de a rezolva — cu prioritate — o problemă de terminologie. Ne aflăm, să nu uităm, în 1877, la „începuturile" culturii române moderne, cînd orice operă de gîndire românească era nevoită să-și pună, să-și clarifice și să-și definească toate ideile-cheie. În definitiv, Titu Maiorescu nu proceda altfel, n-avea o altă orientare, să nu amintim nici acest lucru, și azi încă foarte actuală, dată fiind imprecizia cronică a atitor concepte estetice și literare fundamentale. Ce este deci „conceptul de frumos" ? Soluția este aproape „nominalistă" : „frumosul" este un „concept", o „noțiune", deci o **nomina**, un cuvînt, azi am spune un „semn", supus unor condiționări psihologice și istorice. Nu poate fi deci vorba de a defini, în spirit idealist, „esența absolută a frumosului", ci doar „ceea ce este „frumos" pentru om", concept care apare „în conștiința individuală", angrenată la rîndul său unui proces de transformare a vieții intelectuale și sociale, unul „proces de dezvoltare". Acest relativism istoric face pe C. Dimitrescu-Iași să fie foarte receptiv la noile orientări ale criticii sociologice și istorice ale epocii. În orice caz, mult mai receptiv decît Titu Maiorescu, hegelian și schopenhauerian pînă la capăt. De unde îmbrățișarea criticii lui Gherea, respinsă, cum bine se știe, de mentorul Junimii.

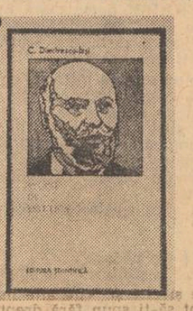

Lărgind puțin definiția, chiar în termenii autorului nostru, frumosul devine aproape o convenție, un act de atribuție în tot cazul : el este „ceea ce denumim noi frumos". Deci constatarea experimentală, istorică, a semnificației unui semn „arbitrar", „nemotivat" validat printr-o convergență de factori variabili, obiectivi și subiectivi, determinați istoric. Argumentarea — psihologizantă, pozitivistă — este fără îndoială a epocii, de luat — mai ales azi — sub beneficiu de inventar. Dar trebuie privită cu simpatie această demistificare logico-semantică a „frumosului", scoborît din transcendent în imanent, în psihologie, logică formală și istorie. Chiar dacă această orientare nu este deloc originală, reținem faptul că frumosul metafizic, idealist, n-a ocupat tot spațiul începuturilor esteticii românești. Conceptul de frumos apare „prin contemplarea obiectelor naturale, cărora **le atribuim, ca o proprietate a lor** (s.n.), frumusețea". Este rezultatul unui act semnificativ, „simbolic".

Întrebarea care se pune imediat privește natura acestei „proprietăți" obiective a obiectului recunoscut „frumos". Tot prin simplă determinare a momentului istoric, prima definiție românească sistematică a frumosului s-a întîmplat să cadă sub înrîurirea esteticii lui Herbert-Zimmermann, de esență „formalistă". Faptul poate fi privit și ca o curiozitate, dar textele stau mărturie. C. Dimitrescu-Iași vorbește de o „frumusețe pur formală", respectiv de un „raport al formelor", de un raport reciproc al elementelor componente ale obiectului artistic sau natural : „culoarea, lumina, tonul, liniile și suprafețele și mișcările maselor", „raporturi formale obiective (intuitive)". Există prin urmare o „frumusețe pur formală", reflex al unor „relații obiective", al unui „mod de legare a părților în totalitate". Deci, din nou, prefigurarea unor concepte care vor face o mare carieră : „unitate", „interdependență funcțională", „raporturi formale". Nu trebuie uitat că esteticianul nostru avea în vedere, în primul rînd, unitatea „formei" și a „conținutului", „corelarea ambelor momente în unitate" ; mai mult : un „raport de ordine", pe care formalismul consecvent actual îl respinge. Ideea de „raport" nu implică în nici un caz „unitatea" sau „ordinea", ci doar conexiunea și interrelația unor elemente sau procedee în cadrul unei structuri irepetabile. Dar, firește, C. Dimitrescu-Iași nu era și nu putea fi un „structuralist" și cu atît mai puțin un formalist consecvent, în sensul actual al cuvîntului. Devenim, firește, foarte curioși să aflăm care sînt „raporturile formale" specifice poeziei, artei cuvîntului ; paginile care abia ating această problemă — s-o recunoaștem — sînt de tot sumare, chiar decepționante. Păcat ! Căci o propoziție ca aceasta (atît de modernă !), despre „idealul formal", care „constă, în principiu, din relații formale obiective, făcînd abstracție de semnificația lor" se anunța plină de promisiuni. A vorbi (în 1877, la noi !) de relații formale pure, asimbolice, de gradul zero al semnificației, iată o idee deloc banală, mult peste tot ce gîndise T. Maiorescu în materie de poezie.

Acesta ar fi aspectul „obiectiv" al frumosului. Cel „subiectiv" („obiectivul în raport cu subiectivul") constă în „emoția estetică", mai precis în „plăcere" : „Pentru estetica modernă frumos e pur și simplu ceea ce ne place, din motive fie fiziologice, fie psihologice dar în tot cazul din pricini foarte accesibile înțelegerii și cercetării umane". Cît de „modernă" este această definiție (Thomas d'Aquino : **it quod visum placet** !) nu discutăm acum. Dar nu-i mai puțin adevărat că estetica psihologistă a secolului al XIX-lea trebuia să redescopere acest concept, nu numai tradițional, dar și inevitabil. „Plăcerea" (satisfacția, emoția, etc.) este răspunsul pe care „noțiunea frumosului pe calea experienței" nu putea să nu-l găsească. Noțiunea de „experiență" (corespunzătoare principiului esteticii lui Fechner „de jos în sus" **(vom unten)** face posibilă joncțiunea, la C. Dimitrescu-Iași, între „formalism" și totalitatea descoperirilor „criticii moderne", noțiune pe care esteticianul, firește, nu numai că o are, dar o și propagă polemic : determinism social și istoric, recunoașterea influenței „mediului" (critica sociologică), analiza „nașterii, educației, dezvoltării talentului artistic" (critica psihologică) etc.

Fără îndoială că o istorie a conceptului de critică literară în literatura noastră va reține și acest nume abia repus în circulație, așa cum a reținut și pe al lui Radu Ionescu. Articolele în favoarea lui Gherea sînt sumare, ocazionale, apărute în publicații obscure, însă bine orientate. **Estetica și critica modernă** (1897), cu a sa pledoarie pentru „modernizarea criticei și esteticei", sună chiar plăcut, actual, claritatea ideilor este fără cusur. Bineînțeles, esteticianul va fi și un „realist" consecvent, prin profesiuni de credin-

Adrian Marino

Continuare în pag. a 8-a

Raicu Ionescu-Rion și idealurile clasei proletare

În configurația totală a curentului inițiat de „Contemporanul", lui Raicu Ionescu-Rion îi revine un rol aparte: acela de copil teribil și pasionat, de talent strălucit dispărut pe neașteptate. Se știe că Rion a murit la numai 23 de ani, că nu a semnat niciodată în revista lui Gherea, că face parte din grupul lansat de „Evenimentul literar" și că întreaga sa structură era aceea a unui pionier. Rion a îmbrățișat încă din liceu ideile socialiste și a căutat să le impună în critica literară cu o fervoare absolut impresionantă. Tînărul intelectual, de la a cărui naștere s-au împlinit, în 1972, o sută de ani, s-a lansat cu frenezie pe drumul deschis de Dobrogeanu-Gherea și a dezlănțuit atacuri furibunde la adresa tuturor celor care nu acceptau teoria artei cu tendință. Rion pare astăzi un soi de Saint-Just ce respinge orice scriitor neaderent la „arta tendențioasă". El are pasiunea propovăduitorului, iar energia argumentației cunoaște fluxuri succesive, alimentată de cîteva concepte față de care polemistul nu face nici o concesie ba, mai mult, vrea să convingă pe toată lumea de adevărul celor susținute.

Afirmam că Rion are o structură de pionier. Iată și de ce cred așa ceva. Mai întîi pentru că tînărul are curajul de a nega aproape tot ce există în materie de literatură în acel moment. Excepțiile se numără pe degetele unei singure mîini: Gherea, Eminescu, Beldiceanu de la noi, și încă vreo cîțiva din literatura europeană. În al doilea rînd, pentru că Rion are tot timpul senzația că atunci, în momentul vieții lui, începe altceva, ceva nou în artă ; sau mai bine zis, simte că ar trebui să înceapă. Apoi, există la el o disponibilitate rară de luptător, de polemist pasionat, dotat cu spirit și cultură la zi. Tot de structura de pionier ține o anume liniaritate, o anume tendință de evitare a disociațiilor fine, prezentarea fenomenelor la care se referă doar în alb ori negru și, aceleiași structuri îi este tributară nerăbdarea, neliniștea de a se convinge că lumea i-a înțeles cuvintele, grija de a nu fi singur, ralierea la părerile altora chiar numai și în mod parțial.

Rion s-a manifestat nu o dată împotriva artei pure, ca și împotriva multor curente moderniste. Atacurile lui sînt vehemente : „...nu curentul artei tendențioase va duce la pieire arta în general, ci tocmai zgomotoșii preoți ai zeiței Arta pură o duc la pieire". El constată „fel de fel de nebunii care (...) sînt o parodie a artei". Autorii „nebuniilor" sînt numiți în articolul „Literaturile decadente". Acuzația capitală ce li se aduce acestora este că „importanța socială a artei le scapă cu desăvîrșire". Tot aici, Rion are o observație de finețe, validată ulterior : „romantismul (...) e tatăl decadentismului modern". Poezia vremii îl dezolează : „Trăim într-o atmosferă plictisitoare de ochi albaștri, de minute parfumate, de «fiorii tinereții», de plînsetul poeților trădați de iubite, de lacrimile și mugetele lor". Există o unică excepție : Eminescu. Era și ideea socialiștilor și a lui Ibrăileanu. Constatînd acestea, Rion scrie : „arta a servit întotdeauna marilor cauze sociale, ea n-a putut rămîne în sfera nouroasă a frumosului în sine". Exemplele la care apelează : Goethe, Schiller, Heine, Shelley, Diderot, Rousseau, Voltaire, Turgheniev, Dostoievski, Gogol. În schimb, — cu totul eronat, evident — Verlaine și Tailhade sînt categorisiți drept „nebuni". Tot așa poeziile lui Baudelaire i se par „grețoase", laudele lui Gautier vis-à-vis de „Florile răului" înseamnă „pervertire morală" *(Între pisici și oameni)*. Violența ajunge maximă și intră în pamfletul de idei realizat antologic în „Artiștii-muște". În paginile lui, Rion dovedește ce posibil mare polemist a pierdut cultura noastră în 1895.

O idee scumpă lui Rion este libertatea artistului. Libertatea artistului s-ar produce numai prin îmbrățișarea cauzei celor „care suferă : a proletarilor, a dezmoșteniților". Iată de ce îl prețuiește pe Beldiceanu, și el autor de fapt al unor poezii deloc optimiste : dar „Beldiceanu ne este prieten", deci „poezia lui Beldiceanu poartă pecetea celei mai sincere dureri, dar a unei dureri reținute, năbușite și puțin zgomotoase" și „durerea lui Beldiceanu are tonul larg și simpatic al altruismului". Iar concluzia : Beldiceanu a cîntat „marile dureri sociale" *(Un prieten poet)*. Spre deosebire de Traian Demetrescu înregimentat printre „plîngătorii moderni", care — crede criticul — nu încearcă nimic pentru lecuirea societății de „o criză morală foarte grea : lipsa de voință, de idealuri însuflețitoare" *(Intim)*. Un volum ca *Intim* „jignește ideile, simțurile, visurile noastre", e „marfă contrafăcută", „carte imorală" *(O tocmeală)*.

Adeziunea aproape totală a lui Rion se descifrează în aprecierile despre Gherea : „cînd se va scrie odată istoria nepărtinitoare a dezvoltării noastre culturale, Gherea va ocupa cea mai frumoasă pagină" *(I.L. Caragiale)*. Sau, la fel de ferm în *Gherea și Junimea* : „Gherea și-a cîștigat un loc de onoare în literatura noastră. Critic erudit și polemist distins, el merită acest loc". În articolul citat, Raicu Ionescu-Rion își dovedește din nou capacitatea polemică : „Dl. Hijdău are păcatul de a se speria de prea multe și mutra serioasă-grotescă à la Don-Quichote pe care și-o ia, și glumele lui nesărate pe sama lui Gherea nu pot să fie băgate în samă". În focul polemicii, autorul *Artei revoluționare* exagerează adesea : „Tot ce e mai însemnat însă azi în literatura noastră s-a strîns în jurul lui Gherea". Deci toți „proletarii intelectuali", a căror listă ar putea începe cu Eminescu (interesant ce poeme sînt reținute de la autorul „Luceafărului" : „Doina", „Împărat și proletar", „Viața", „Înger și demon" și „Satire"). Considerațiile lui vizează și pe alți autori consacrați. Delavrancea e un proletar intelectual, care a ajuns „simplu scriitor de povești frumoase", Caragiale e lipsit de „idealuri sociale", de „spirit de revoltă". În general, „...Eminescu, Vlahuță, Delavrancea sînt, în privința tendințelor sociale, continuatorii acelorași literaturi care, în 1848, se infiltră de idealuri sociale liberalo-burgheze, dar care, după ce acele idealuri s-au realizat (așa vedea lucrurile Rion — n.n.) n-a mai luat altele". Care ar fi acele posibile idealuri ? Rion este foarte clar : „Cele mai înalte idealuri sociale sînt ale clasei proletarilor". El crede sincer că aderarea la ele va nega tot ce s-a creat de pe alte poziții ideologice : „Și cînd odată se va naște la noi un astfel de curent, în adevăr inspirat de cele mai înalte idealuri sociale, atunci desigur că nu vor mai fi luați în considerare, în privința aceasta (observați nuanțarea — n.n.) nici unul dintre literații noștri de azi". Și totuși, pe Rion îl „prinde" teribilismul, exagerările acestea furtunoase nu supără tocmai, poate, datorită sincerității ce le-a generat și care răzbate din fiecare pagină.

Un punct central al gîndirii sale estetice îl constituie menirea artei. Afirmînd că „arta adevărată e revoluționară", Rion susține că arta trebuie „să fie adevărată, să nu falsifice fenomenele sociale pe care le descrie, să nu le schimonosească, ci să le imite în tot adevărul lor" *(Arta revoluționară)*. El nu uită nici un moment că „arta trebuie să aibă o datorie de împlinit" : „a fi o unealtă în lupta sfîntă ce se dă azi pentru a sătura toate idealurile morale și intelectuale ale omenirii moderne" *(Datoria artei)*.

Prin afirmarea unor tendințe noi în comentarea fenomenului artistic, prin sublinierea datorilor sociale ale artei, prin evidentele contradicții ușor de depistat, cum s-a văzut mai sus, în gîndirea sa, prin încercarea de constituire a unei personalități individualizate, prin aprecierile făcute în spiritul gîndirii materialist-dialectice asupra vieții sociale și culturale, prin aducerea în discuție a ideilor lui Marx și Engels, Raicu Ionescu-Rion se înscrie printre figurile notabile și caracteristice ale sfîrșitului de secol 19 în România.

Liviu Grăsoiu

biografia debuturilor

Invitatul nostru: ION BĂNUȚĂ

„Poezia este un prilej de a-mi clama gîndurile, visurile, aspirațiile, iubirea de lume și pentru lume"

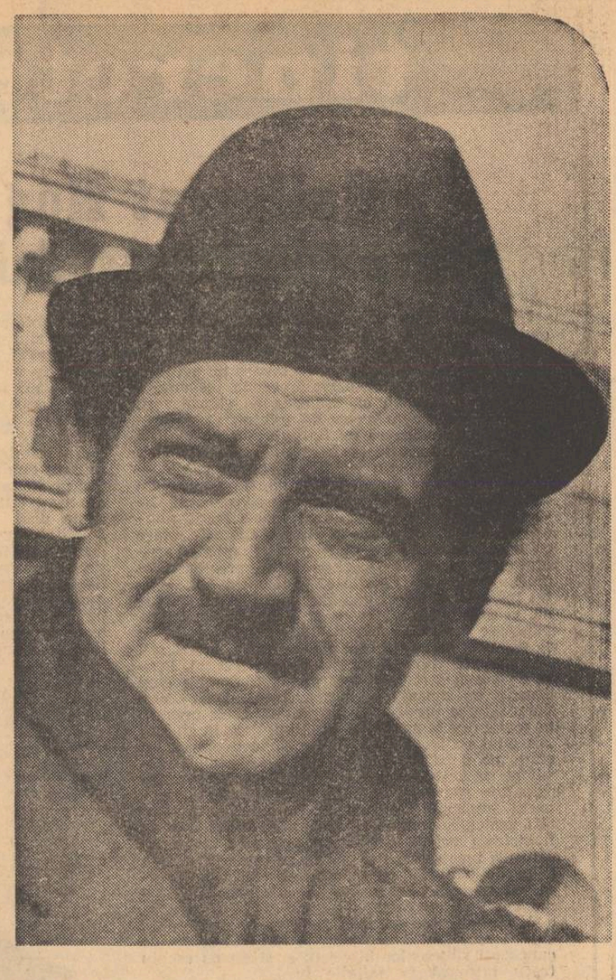

Casa cu parchet de lut

— Sînteți primul argeșean pe care-l întîlnesc în spațiul BIOGRAFIA DEBUTURILOR. Într-una din aceste convorbiri, îi mărturiseam colegului nostru Ben. Corlaciu că, dintre toți, ardelenii mi se par a povesti în așa fel despre copilăria lor, încît aceasta din urmă tinde să se contureze drept fabuloasă. Or, pentru că nu pot uita că o bună parte a copilăriei mele am petrecut-o în Argeș, n-am să scap prilejul de a-l ruga pe Ion Bănuță să înceapă prin a povesti despre o copilărie argeșeană.

— Stimate poete Dorin Tudoran, dacă este vorba de copilăria lui Ion Bănuță din Siliștea de Argeș, poate că ar fi bine să încep cu ceea ce n-am știut multă vreme, dar am aflat de la buna mea mamă într-un tîrziu, și anume că, în anul 1914, cînd dădea 7 noiembrie în zori, am scos primul țipăt, despre care, mai la urma urmei, nimeni nu știe nimic, dar care, se presupune că ar fi fost un strigăt de bucurie ; intrasem în lume ! Și o făcusem, — aproape calm, aproape nervos, aproape dulce, aproape amar ș.a.m.d. — cu toate cele cuvenite primului fiu al Radei și-al lui Dumitru, țărani săraci. Adică am venit pe lutul, — pe huma aproape neverosimilă din casă, unde volens-nolens au fost aruncate niște paie. M-am născut frumos pe aceste paie argeșene, într-o casă, să-i spunem, cu parchet de lut și acoperiș de șovar. Poate din cauza asta, cînd am început să știu, poate chiar să învăț cum crește iarba — apropo de sublimele **Fire de iarbă** ale lui Walt Whitman — și, — de ce nu — cum sună grîul, mi s-a întărsiat pentru nu o viață ci pentru șapte vieți în suflet acel infernal de dulce așternut de paie. El, acela, și grîul cel veșnic au rămas pentru mine sfinte. Ca și spusele de argint ale mamei.

— Mai apoi ?

— Ei ! Mai apoi ? Mai apoi am învățat să văd nucul din grădina noastră, cînd sunau nucile a extaz și frunzele a moarte, dar mai ales să văd acel nuc din poarta popii Ilie, sub care, toamna se adunau fete și băieți, femei și bărbați, bătrîne și bătrîni, toate vîrstele satului, și unde se povesteau, vă jur, toate lucrurile din lume.

— Care ar putea să fie povestea cea mai dramatică pe care ați auzit-o acolo, sub nucul popii Ilie ?

— Ai să rizi, stimate confrate. Chiar povestea vecinului nostru, povestea aproape incredibilă a popii Ilie, despre care, se spune, că stîrnit de o preoteasă, dornică de pămînt, de foarte mult pămînt, l-a pus pe sărmanul popă să ia și indescriptibila bucățică de pămînt despre care nici eu nu știu mai mult, s-o ia cu japca, — ea fiind tot pămîntul unuia din neamul Mitoilor. Și, cum s-a întîmplat, — cum poate să se mai întîmple — a fost să fie un judecător bun, și s-a făcut dreptate jefuitului, Popa a fost condamnat. Să i se radă barba. Și bineînțeles, după canoane a fost răspopit, ci nu precum Ion Creangă. Drept, care, popa s-a spînzurat... puțin. Așa că sezătorile acestea se făceau fără el ! Dar se făceau cu sufletul satului, suflet care m-a inmiresmat cu basmele lui Făt Frumos și Ileana Cosînzeana, cu Făt Frumos Fiul Iepii, Făt Frumos din lacrimă. Din acest suflet au intrat în sufletul meu ghicitori, snoave și cîte și cîte alte mari minunății. Așadar, pot să-ți spun fără drept de apel că o copilărie argeșeană are toate datele să fie mai mult decît fabuloasă.

— Nu pentru că mi s-ar părea ușor exagerat acest „mai mult decît", dar pentru a se înțelege mai bine, v-aș ruga să-mi spuneți în ce constau atunci, în timpul copilăriei lui Ion Bănuță din Siliștea de Argeș, datele acestui fabulos. Poate vă opriți la un aspect fundamental, caracteristic acelui pămînt și, bineînțeles, acelor timpuri.

— Bine. O poveste ți-am vîndut-o deja. Pofta oarbă și... popa Ilie. Apoi cîmpia. Cea din Siliștea. Nu se asemăna nici cu Bărăganul ialomițean, nici cu podișurile domoale ale Transilvaniei, nici cu stepa Banatului. Era o cîmpie dură. Oamenii munceau mult. Pămîntul îi asculta însă puțin. Din acest motiv sărăcia era un oaspete cvasiprezent. Dar poate tocmai această sărăcie crea dorința de a născoci povești despre o altă viață, despre una mai bună. Poate din această sărăcie apărea propensiunea spre fabulos. Oamenii erau spontani, ingenioși, plini de speranțe și de desnădejde. Cînd spun asta mă gîndesc la mama. N-a avut norocul să știe carte, dar cînd descînta ea de deochi — acolo în partea cea de dinspre apus a prispei noastre — intona adevărate cîntece ; extraordinare. Mai tîrziu, cînd nu mai eram de mult copil, dîndu-mi seama că mama nu punea nimic vechi în descîntul ei, un ceva să fi fost auzit vreodată de mine, ori știut dinainte chiar de ea, am întrebat-o : „Mămiță, de unde scoți tălică toate astea ?". Mi-a răspuns : „Ei, Ionică maică, le fac așa, din capul meu, să se facă băiatul ăsta, ori fata asta bine". Poate de-aceea, mult mai tîrziu, am început și eu să „descînt" în felul meu, să se facă societatea mai bună, viața mai viață, floarea mai floare. Poate de aici s-a născut „Olimpul diavolului", diavolul meu care diavol, — precizez încă o dată — este un dulce copil al cîmpului românesc, acel născocitor de lucruri frumoase și bune, ci nu cel din „culoarea cea neagră a lumii".

— Care a fost prima și cea mai importantă plecare a dumneavoastră din Siliștea ? Cu ce v-ați întîlnit și ce au însemnat acele locuri, poate acele fapte, poate acei oameni, pentru Ion copilul de atunci ?

— Nu știu cum bunul și severul nostru învățător, Ioan S. Burcea a făcut, dar ne-a dus cu școala la Curtea de Argeș ! Eu, care nu mai văzusem altceva decît Siliștea mea, am fost pur și simplu invadat de culorile basmelor auzite sub nucul popii Ilie, culori care se materializau acolo, către, la și după Curtea de Argeș, unde, mai sus, dominau, în văzduhul nemărginit al munților, Negoiu și Moldoveanu. Eram, pot zice, devorat de tot ce vedeam în jur : Fîntîna lui Manole, — această lacrimă incomensurabilă — ctitoria lui Neagoe Basarab, olarii care mi se păreau niște adevărați vrăjitori. Dar, — de ce mi-ar fi rușine s-o spun ? concomitent cu arhitectura fascinantă a mînăstirii, la Curtea de Argeș m-a impresionat nu puțin și o vacă din rasa Siementhal care dădea 25 de litri de lapte pe zi. Era pentru mine cel mai fabulos animal pe care-l cunoscusem, căci, gîndește-te, la noi, în Siliștea, cînd o vacă dădea 2 litri de lapte pe zi era sărbătoare.

— Dacă mi-aduc eu bine aminte, despre Ioan S. Burcea ați scris cîndva. Era acest învățător un povestitor minunat ? V-a îndemnat spre literatură ?

— Ioan S. Burcea n-avea nici un talent de povestitor. În schimb era deștept și bine pregătit. Și-a iubit foarte mult satul. Primul an de școală l-am făcut într-o odaie a casei lui moștenită de la părinți. El a fost cel care a convins satul să ridice o școală. Nici nu m-a împins în mod deosebit spre literatură, dar pot să-ți povestesc ceva, care s-ar putea să aibă o semnificație în contextul acestei convorbiri. Eram premiantul întîi. Mi-a plăcut să învăț, să învăț carte. Învățătorul, așa cum ți-am mai spus, era bun dar și foarte sever. Îmi dădea note mai mult de 8 și 9. Nota 10 venea numai cînd, să zicem, îl apucai pe dumnezeu de picior. Primul și poate ultimul 10 pe care l-am smuls de la el a fost pe o compunere numită „Cum am petrecut vacanța cea mare". M-a și întrebat „Măi Bănuță, cum ți-a dat ție asta prin cap ?". Povestisem acolo cum dădusem eu peste niște iepurași într-un fel de cuib din lanul de grîu, dintr-un loc numit „Drumul țiganului". Și mai ziceam acolo că după ce i-am mîngîiat, — erau înfiorători de frumoși — i-am lăsat în plata domnului, în Univers. Nici acum nu știu ce i s-o fi părut deosebit lui Ioan S. Burcea în compunerea mea.

— Să fi fost „Cum am petrecut vacanța cea mare" prima dumneavoastră „ispravă" literară ?

— Nu-mi dau seama. Sînt un om în stare să viseze toate minunățiile, dar asta, că aș putea deveni cîndva scriitor, n-am fost în stare s-o visez niciodată. Și totuși ! De la o vreme lumea a început să-mi spună că sînt poet. Mi-a fost foarte greu, deci, pînă mi-a intrat această poveste în cap. Acum, după ce s-a, care va să zică, întîmplat să mi se spună scriitor, e ușor. Dar tocmai acest ușor devine cel mai greu.

— Vă mai amintiți ce cărți aveați în casa din Siliștea ?

— Nu-mi amintesc, fiindcă n-am avut. De-aceea poate, la fiecare început de an școlar, cînd primeam cărțile, într-o zi, ori o noapte le citeam din scoarță în scoarță. Cînd am mai crescut, luam cărți de la biblioteca școlii și de la un văr de-al meu elev de liceu.

— Din tot ce ați citit în acea perioadă, care au fost cărțile ce v-au tulburat ?

— Atunci, mai toate. Pentru mine, și atunci ca și acum, litera scrisă, era, este și rămîne un miraj. Dintre toate însă, mă pasionase ciclul Comănești lor, apoi **Zodia cancerului** și mai ales **Germinal.** Din această ultimă carte — nu știu cum mi-a căzut în mînă — am înțeles atît de bine multe lucruri de acolo. Am citit-o la „găzoi", opaiț. Și azi mă mir cum copilul de 12 ani ce eram a putut să pătrundă aș zice exact și să se înfioare atît de acea lume fabuloasă a cărții.

— Am observat că ați numit cărți și nu autori. Să însemne asta ceva ?

— Poate că da, poate că nu. Ce e drept n-am avut parte de lecturi pe autori, pe căprării, — fie-mi iertată expresia — ci mai mult de lecturi pe apucate. N-am putut avea un sistem de lectură propriu-zis. Am avut însă o mare sete de a citi. Era tot ceea ce puteam face. Vezi, iubite poete, poate că în vreme ce alți copii, cu părinți instăriți, citeau de pildă „Hamlet", eu hîrjonindu-mă cu alții de seama mea cînd veneam de la școală pe coasta unui cimitir părăsit, care devenise un fel de „Ripa roșie", mă împiedicam nu de puține ori de fel de fel de oase ; o dată chiar de o hircă, poate tot atît de înfiorătoare ca a lui Yorick. Așadar, fiecare cu „Hamletul" lui, și iarăși, fiecare cu ce a înțeles din el. Asta ține de suflet, de minte, la urma urmei, de omul care ești, de omul de care te pregătești să fii. Dar, dacă ar fi să speriem lumea — apropo de nume — azi îți pot spune o mie de nume de la Homer încoace. Și nu numai atît.

— Pentru că sînteți poet și nu prozator, dar pentru că mai puteți fi și prozator — ca să nu mă gîndesc la „surprize" mai mari — iertare de întrerupere — Perpessicius îmi acorda capacitatea de niște mereu surprize **— vă întreb din tot ce ați citit în copilărie, din tot ceea ce ați auzit povestindu-se ce v-a atras mai mult ?**

— Fiindcă sîntem în imperiul copilăriei, fără doar și poate basmele, poveștile. Aveam un coleg, unul Din Alexandru, care povestea nemaipomenit. Stăteam cu sufletul la gură și cu ochii la buzele lui Din Alexandru, sorbindu-i răsufletul, să văd, să aud, să mă bucur cum iese Harap Alb din nenorocirea în care intrase, ori să aud cum e dat peste cap Spînul, cel atît de urît, cum cad capetele balaurului cel atît de negru. După ce rămîneam singur îmi puneam întrebări. Doamne ! Ce întrebări ! „Cum se poate înălța la cer un cal răpciugos, un aproape schelet care a mîncat jeratic ?", „Ce faur poate fi acela care potcovește un purice cu nu știu cîte ocale de fier și mai ales ce purice e ăla ?"

— Să fi fost pentru dumneavoastră basmele mai aproape de poezie ?

— Nu. Nici măcar aproape, ci chiar poezie.

— Și mai ce ?

— O mare gimnastică a minții, ca și ceea ce numim neapărat prin Poezie, ca și ghicitorile, ca și celelalte jocuri minunate, posibile și imposibile de felul :
„Bună ziua, patruzeci de gîște"
„Nu suntem patruzeci de gîște !".
Ci...

Cel mai mare dor al meu a fost acela de a învăța

— Cum ați ajuns în București ?

— Aflasem că niște băieți din Rătești, satul de unde cumpăra tata varză toamna, sînt la o școală din București, la C.F.R. Am aflat ce acte îmi trebuiau pentru școală și dus am fost. Era în toamna lui 1929.

— Și de ce tocmai la școala de „Elevi meseriași" C.F.R. Grivița ?

— Eu am fost și rămîn un om bîntuit de dureri multe, dar cel mai mare dor al meu a fost acela de a învăța. Școala asta, Grivița, deși de meseriași, era o școală aș zice de elită prin cartea care se făcea acolo. Se prezentau și cădeau la examenele de admitere mulți elevi cu chiar cîteva clase de liceu. Pe mine m-au respins chiar de la vizita medicală, dar l-am luat pe tata de mînă și-am dat buzna peste doctorul Cristorian, șeful comisiei medicale. „Ce vrei, mă ? Cine ești ?" m-a întrebat doctorul. „Eu sînt Bănuță Ion din Siliștea-Argeș și sînt sănătos". „Bă, păi dacă ești sănătos, hai să te admit".
La examene altă dandana. Inginerul Macșa, șeful comisiei m-a ținut în sală și cu seria mea — o serie avea cinci candidați — și cu încă cinci ! La toate întrebările pentru care candidații nu aveau răspunsuri trebuia să răspund eu, Bănuță Ion din Siliștea-Argeș. Și-am răspuns, ce era să fac, știam. Înainte de a-mi da drumul să ies din sală, Macșa mi-a spus : „Măi, Bănuță, știi de ce te-am ținut aici atît ? Fiindcă la lucrarea scrisă ți-am dat zece plus, dar vroiam să mă conving dacă n-ai știut întrebările dinainte. Bravo, mă băiete !"
Trei săptămîni am așteptat să se afișeze rezultatul. Cînd s-a întîmplat și asta și cînd nu mă puteam deslipi de lîngă panoul cu pricina, unul, cu un cap mai înalt ca mine m-a întrebat cu un soi de milă : „Bă, tu n-ai reușit ?". „Ba da". „Cum te cheamă ?". „Bănuță Ion". „Păi bine bă, cum dracu ai reușit tu să mi-o iei înainte ?" „Nu știu". El, Franga Ilarie, așa îl chema, era al doilea pe listă. Era absolvent al gimnaziului din Videle. A fost un coleg admirabil.

— Stabilit în București, în ce raporturi vă aflați cu literatura ? Ce scriitori mari ai momentului au început să vă intereseze ? Ce cărți citeați ? Cum vi se părea, cum se spune, tabloul literaturii române al acelui moment ?

— Citeam tot ce-mi cădea în mînă. În plus, mergeam la teatru, la filme, dar, datorită condiției mele de elev, n-am putut cunoaște, ca alții, „tabloul literaturii române". Vreau să spun că — spre deosebire de cei mai norocoși — n-am avut experiența vechii cafenele literare. Pentru mine Rebreanu însemna **Ion, Răscoala, Crăișorul** ș.a.m.d. Și i-am citit încă de pe atunci aproape toată opera.
Dar de fascinat, mă fascinau Eminescu și Bucureștii. Pe poet îl căutam cu înfrigurare în paginile trilogiei lui Cezar Petrescu — **Luceafărul, Nirvana, Carmen Saeculare** — iar Bucureștii îi descopeream în marile mele expediții peripatetice. Însă marele moment, de o fascinație absolută pentru mine se numește Greva din februarie 1933 la care am participat. Visam eu multe lucruri în legătură cu dreptatea și libertatea, dar o astfel de încercare de descătușare a ființei umane, o astfel de vigoare, de amploare, un astfel de spirit de solidaritate, o astfel de neteamă în fața primejdiei, adică astfel de ARIPI, nu-mi imaginasem.

— Începuserăți să scrieți ?

— Da. Numai că fără nici o semnificație. Nu mă bîntuia nici un gînd de scriitor. Scriam dintr-un fel de necesitate. Adică, probabil, nu se putea altfel. Era o cerință ascunsă a sufletului meu. Tot așa am scris și în armată.

— A însemnat armata ceva deosebit în viața dumneavoastră ?

— Foarte mult. Am făcut armata la geniu și anume la Regimentul 1 Pionieri din Craiova. Un prieten, cică, mi-ar fi zis că de acolo mi se trage geniul și altcineva ar fi zis că zvonul acesta ar fi pornit de la mine. Lăsînd însă gluma la o parte, armata a fost pentru mine un mare prilej de durere. Am întîlnit acolo bătaia, jignirea omului nu de către om, ci de către „superior". Căutam ziua, nămiaza mare, un om care să mă asculte, să mă înțeleagă și să facă ceva pentru noi. L-am găsit chiar în compania mea, ba mai degrabă a lui, era căpitanul, inginer de telecomunicații Ion Băjenescu. El a desființat în compania noastră bătaia și alte asemenea acte deplorabile, răpindu-le unor mărunți plutonieri, sergenți ori fruntași plăcerile lor de zi cu zi.
Ce scriam eu în armată era de o tristețe incomensurabilă.

— Chiar incomensurabilă?

— Chiar. Nu te mira, iubite poete. Deși se spune în tîrg că sînt plin de voie bună, trebuie să-ți spun că mai sînt tristeți pe dedesubt, tristeți care mă înfioară și acum. Atunci însă, vorba lui Arghezi, mă țineam și eu cînd puteam de smîngăleală. Eram odată planton în schimbul trei și m-au apucat tot felul de gînduri. De București, de lume, de civilie și de din mine. Și astfel atunci, în 1936, îmi scoteam hîrtia și plaivasul și făceam fel de fel de năstrușnice însemnări. Repet însă, că tot ce scriam era lipsit total de conștiința de a fi scriitor, de a deveni așa ceva.

— Totuși, care a fost momentul din care ați început să scrieți altfel decît o făcuserăți în școală, ori în armată ?

— La conștiința că trebuie să scriu pentru a ajuta la, de pildă, transformarea lumii în lume cu adevărat, am ajuns prin 1940, în Banat, la Timișoara, în calitatea mea de comunist, am primit însărcinarea de a conduce ziarul **Presa liberă.** De atunci, dimensiunile scrisului meu au luat alte contururi. Treceam de la mine și prin mine spre alte zări. Începeam să scriu nu pentru mine, ci pentru lume.

— Care au fost primele versuri publicate?

— Erau niște versuri care cerute de un dor de dreptate, de libertate cădeau pe hîrtie și se înălțau de-acolo, dînd, credeam eu, mai multă vigoare unor reportaje care se numeau să zicem „Nici un bob de grîu pentru infernala mașină de război fascistă". Era de-acum în vara lui 1941.

— Dar versuri, versuri propriu-zis, cînd ați publicat pentru întîia oară și unde?

— Asta s-a întîmplat după 23 August 1944, după ce am ieșit din închisoarea din Arad. Am fost primul președinte al sindicatului ziariștilor din Banat. Lucram atunci la **Luptătorul bănățean.** Aici și la alte ziare, ca **Severinul** din Lugoj, au apărut primele mele poezii. Prima, a apărut însă în **Vrerea,** revistă de înaltă ținută condusă de distinsul intelectual și istoric bănățean de la Greoni, poetul Ion Stoia-Udrea. Era un fragment dintr-un poem intitulat „Grivița Roșie". Anul era 1945.

— Peste un an apărea primul dumneavoastră volum, CETATEA TĂCERII. Care este povestea acestui editorial ?

— Nu mă gîndisem la el. În general sînt un om curajos, dar, parcă, de asta mi-a fost frică. Dă-mi voie să fac o paranteză în care să-ți spun că nu-mi plac oamenii atît de curajoși încît să nu fi cunoscut niciodată frica. Asta fiindcă așa ceva nu există. Poți să fii neînfricat, dar de frică tot dai citeodată. Măcar o dată. Să zicem, atunci, cînd ți se încredințează o sarcină extraordinar de grea. Ești bîntuit de dorința de a reuși neapărat. Și tocmai această răspundere creează și frica. Am închis paranteza. Deci, altcineva mi-a strîns poeziile risipite în lume și într-o bună zi mi-a spus să-i pregătesc o prefață pentru un „eventual volum". Cartea a apărut în editura ziarului **Severinul** din Lugoj.

— Cum a fost primită?

— Aș putea să spun bine. A fost semnalată în ziarul **Scînteia,** a fost recenzată favorabil de Ov. S. Crohmălniceanu în **Contemporanul.** Dar cel mai mult m-a bucurat ce-a scris Sașa Pană în **Orizont.** El scria cam așa : „Iată un poet despre care se va mai vorbi". Îmi dădea, cum se spune, speranță, și asta a însemnat enorm pentru mine. Dealtfel, apropo de o speranță, vreau să-ți spun că mă consider mereu sclavul ei. Nu mă va părăsi dacă vrei ideea că nu știu în care clipă voi scrie o poezie genială. De fapt, această speranță este obligatorie pentru orice poet. Fără ea ce rost mai are el pe lume? E un lucru la care dacă nu rivnește un poet, să se ducă să mănture Calea Dorobanților, care nu este dealtfel o îndeletnicire neonorabilă.
Poezia este ea o chestiune de vocație, de emoție, de participare dar este și una de ambiție. Vezi, poete, mi-a intrat greu în cap ideea de a fi poet, scriitor, dar o dată ce asta s-a întîmplat mă țin serios de ea.

— A doua dumneavoastră carte, IZVOARE, a apărut la zece ani după debut. Gîndindu-mă la această distanță considerabilă vă întreb : a fost un nou debut?

— Da, a fost. Și asta nu numai din cauza acestui gol de zece ani, produs din cauza unor sarcini administrativ-politice pe care a trebuit să le îndeplinesc, ci și pentru că, în ceea ce mă privește, se produce o chestiune aproximativ ciudată. Debutez, debutez cu fiecare carte, cu fiecare poezie, fiindcă sînt stăpînit de înfrigurata obsesie că în sfîrșit voi scrie acel lucru prin care să-l mulțumesc pe marele nemulțumit Ion Bănuță. Deci, cu voia dumneavoastră și a tuturora, debutez, debutez mereu, pînă la sfîrșit, fiindcă eu caut în mine ceea ce nu știu încă despre mine și poate că în momentul de față bătălia cea mai cumplită pe care o dau este aceea cu mine însumi. Vreau mereu să aflu ce se mai află nou în Ion Bănuță, fiindcă eu îl bănuiesc, cum spunea despre mine și Perpessicius, plin de mistere. Și, iertați-mi curiozitatea, vreau să le aflu. Este o voluptate chiar. În același timp însă, sînt, sau încerc să-mi fiu și primul critic și mă vreau în acest sens unul feroce. Și nu e ușor. Acolo unde sînt îngăduitor cu mine mă ajută în muncă vreun critic de-mi sar roțile de la locomotivă.

Poezia — o armă pentru frumusețea și libertatea sufletului lumii

— Pentru că sîntem în spațiul BIOGRAFIEI DEBUTURILOR stimate fost director, timp de zece ani, al Editurii pentru literatură, vreau să vă mărturisesc că, după neumila mea opinie, ceea ce ați făcut dumneavoastră pentru debutanți mi se pare de-a dreptul excepțional și pentru că nu mi-e teamă de comparații, aș zice comparabil cu ceea ce a făcut Alexandru Rosetti la Editura Fundațiilor. Deci, vă rog, să vă „motivați" acele inițiative, dintre care cea a colecției „Luceafărul" va rămîne absolut exemplară.

— Mă întrebi, mi se pare, cîte ceva din ceea ce s-a întîmplat în deceniul meu de editor de carte. Voi fi mîndru întotdeauna de tot ceea ce s-a întîmplat în acest deceniu. Și nu numai în acest deceniu. Dar după cum nu mă gîndisem niciodată să devin scriitor, implicit nu mă gîndisem nici să ajung editor. Dar dacă s-a întîmplat să fie așa, trebuie să-ți spun măcar cîteva lucruri, fiindcă amintirile, mai precis „Incredibilele" mele se scriu și vor fi preț de două volume.
Încă din copilărie, cînd puneam mîna pe o carte, pe un ziar simțeam un fior adînc. Acest fior mă stăpînește și azi. Am fost ales ca, pare-se, într-o perioadă să-mi slujesc confrații într-o literatură. M-a prins, atunci, totuși, o frică : Voi reuși eu să fiu slujitorul bun, de ce nu, înțelept, al confraților mei ? Mi-am adunat toate puterile, le-am căutat și pe cele pe care nu le aveam pentru a fi un slujitor credincios. Era o mare răspundere să dai acestui timp cărțile pe care le merită — mai ales că ele existau, există și vor exista cît va fi lumea lume în acest izvor fără de sfîrșit al geniului românesc. În acel început de an 1959, pentru tineri nu exista nici măcar o plachetuță. A unui tînăr bineînțeles. Erau înghesuiți, 30 într-un volumaș. Eu, cu, iertați-mă, sufletul meu de diavol — de acel dulce copil al cîmpiei românești — am înțeles că numai în contact cu aspirațiile lor am șansa să rămîn tînăr. Și, iată cu poftă „feroce" am început să-i public. De fapt nu eu ci Republica.

Dorin Tudoran

Continuare în pag. a 8-a

spirale

„Repetabila povară" de Adrian Păunescu

(I)

În urmă cu zece ani — iată cum a trecut un deceniu fără să ne dăm seama — în vechiul cenaclu al Luceafărului, *cel al anilor '64, intra un tînăr cu ochi iscoditori-albaștri ce se dovedi foarte curînd bun de gură, comentînd cu o proaspătă poftă polemică poeziile citite în fața unui public numeros. Insolența lui deranja pe mulți, mai puțin pe unul ca mine, pentru care fronda era pe vremea aceea hrana de toate zilele. De fapt în lîncezeala vieții culturale de pe atunci o astfel de prezență îmi era mai necesară decît aerul. Trebuie să spun de la început că am văzut în Adrian Păunescu pe acel spărgător de vitralii clasice de mai tîrziu și că nici asaltul asupra propriei biserici nu m-a deranjat prea mult. În literatură astfel de uragane fac mai mult bine decît atmosfera călduță și critica puțintică și amabilă. Curajul de a avea o opinie, fără a calcula riscurile unei asemenea atitudini mi se pare că împinge lirica înainte. Nu sunt, desigur, pentru demolatorii de profesie, cei fără platformă, cei fără operă, cei fără ideologie. Nu-mi plac geamgiii de profesie, buni numai pentru reparații și restaurări, și cred că în ce-l privește pe Adrian Păunescu, volumele publicate pînă acum, premiile obținute îi justifică violența inițială. El a călătorit între timp, a scos reviste, are un cenaclu, este un animator. Recită ca un actor, cîntă ca un cîntăreț folk, îi place publicitatea și acoperă micul ecran cu furtunoasa-i personalitate, împărțind în dreapta și-n stînga sfaturi, corectînd și trăgînd de barbă reputațiile, invectivînd, ca în frageda-i tinerețe, cu aceeași poftă de a se impune, cu aceeași nemilă, dar și cu un talent oratoric de bună clasă care l-a ajutat foarte mult și l-a impus.*

Adrian Păunescu, așa cum o dovedește și acest ultim volum, cu un titlu care încetățenește un cunoscut poem al său care a făcut vogă și a fost pus pe muzică, nu este numai un poet-cetățean, cum caută unii să-l definească, un agitator talentat, care știe să-și sune cuvintele din cele mai bune metale ale vocii ; un capitol al „Repetabilei poveri" trădează un ins zbuciumat, torturat de îndoieli, de remușcări. Dacă nu mă-nșel, T.S. Eliot dedicase un capitol poeziei ca remușcare *și mi se pare că acest sentiment chinuitor dăinuie în toată opera lirică a lui Păunescu. El este un Laocoon, ros de șerpii îndoielilor, el își reproșează întotdeauna ceea ce de fapt nici n-a săvîrșit pînă la capăt, el își strigă ca într-o peșteră, o disperare fără sfîrșit, el se simte dator tuturor, el vrea să facă binele pentru toți, este un crucificat din sîngele căruia dorește să hrănească o întreagă generație. Netulburat, Adrian Păunescu, cu o forță neobișnuită, străbate deșerturile aruncate în cale-i de zmeu, soarbe oțetul din burete, scrîșnește și promite mari răzbunări, aruncă fulgere dinspre Golgota lui spre uluiții confrați care văd în el o năpastă, un mare nor de lăcuste, un potop și, ceea ce-i și mai rău, o năvălire lirică în stare să astupe tot sub o forță oarbă. Cunoscut mai bine, omul este copilăros, intolerant și mîndru de sine. Are gîngășii și cruzimi, o limbă spurcată și tandrețe nebănuite. Este într-adevăr Poetul cu căderile și înălțările sale, cu orgoliile și megalomania celor ce s-au hotărît să lase boema, viața leneșă, să se supună canoanelor și asperităților. Tip febril, neostenit, în căutare de mereu ceva nou, trăind în agitație ca într-un loc familiar, dornic de aplauze, gelos pe o neatenție de o secundă, ca împăratul Nero care fusese cîndva gata-gata să-și omoare pe urmașul întru ale împărăției : pe Vespasian, numai pentru că acesta atipise în timpul recitării unui poem, Adrian Păunescu rămîne alături de seraficul Ioan Alexandru, lîngă îngereala lui Nichita Stănescu, abulia mitică a lui Ion Gheorghe, care caută semne în alte planete, pe lîngă Buzău și șiretul Marin Sorescu, unul din capii de generație ai poeticii noastre. El și-a propus să nu imite pe nici unul dintre cei citați mai sus. Are o structură whitmaniană, este o locomotivă lirică, pornită să dărîme șandramaua liricii de circumstanță, demagogia edulcorată și pe lozincarzii pripiți care gîndesc prefabricat. Gesticulația poemelor sale amintește pe Evtușenko și pe Dylan Thomas, avînd nevoie de spații mari, de instrumente muzicale, de repetări sonice care-l aprind și-i dau idei noi. Pentru cine-l cunoaște mai bine, el apare ca un poet-fuzee, care naște poem din poem, cum ai aprinde o țigară de la alta. Inspirația lui zboară în stoluri, într-o tendință de a epuiza o temă după care este reluată o alta, tocată în bucăți, mai lungi sau mai scurte, pînă nu se mai poate spune nimic în plus. La lectură, efectele orale, atît de bine puse în scenă, dispar ; nu dispare patosul de fond în încărcătura dramatică a inspirației, curajul neobișnuit al unui poet care nu vrea să meargă pe drumuri străbătute și de alții.*

Adrian Păunescu este un ins incomod, exploziv, călcarea teritoriului său liric se face cu riscuri, pentru că pretutindeni există mine gata să te arunce în aer. Unele poeme au finaluri retezate dincolo de litera finală încă mai sfîriind fitilul aprins. Cu o știință a aminării efectelor, cu șiretenii abia distincte, el atrage pe cititori într-un lăstăriș de simboluri. Nu e vorba de o artă subterană pentru că poezia este directă, el nu folosește norii de camuflaj, dimpotrivă : stupoarea se naște surprinzător din lovitura primită de unde și pericolul de a cădea în simplism și de a părăsi arta poetică în momentul în care dorința de epatare întrece prudența legilor lirice. Adrian Păunescu nu scontează pe efectele lui Ioan Alexandru, să zicem și nici pe paradoxurile lui Marin Sorescu. Ar fi de neconceput un Eminescu *în genul acestuia din urmă, dar iată în acest volum, apare un Avram Iancu în stilul Adrian Păunescu din* Domnul Tudor. *Cu o ambiție demnă de subliniat, el dă un răspuns peste timp lui Octavian Goga în poemul* Oltul în Ardeal. *În problema țărănească este invocat Mihai Viteazul. Trădătorii din toate timpurile ai neamului nostru sunt pălmuiți, lapidați, jupuiți de vii în cadențe infernale. Și peste tot plutește obsesia iubirii de patrie, a istoriei, a devenirii privite cu un instinct de clasă pentru că Adrian Păunescu, ca și Ion Gheorghe, se simte purtătorul de cuvînt al țăranilor în dezbaterea lirică inspirată de existența acestei clase...*

Eugen Barbu

tinerețea clasicilor

Calistrat Hogaș — prozator al spațiului românesc

În Hogaș, Artistul și „Profesorul" sălășluiesc ca doi adversari și vom vedea imediat de ce. Artistul se lasă pradă elanurilor sale delirante iar „Profesorul", om sobru, cu oroare de avînturi titanice, cu oroare de orice ar putea însemna o încălcare a normei, cu temerea de ridicolul ce ar rezulta dintr-un exces de sublim, se străduiește să-l domolească pe tumultuosul cu viziuni superbe, minjindu-le în fond cu giumbușlucuri, ce constau ba într-o ironie ce reduce praful și țărîna la praf și țărînă smulgîndu-le aureola cu care fuseseră investite, ba într-o referință livrescă glumeață. S-a spus că Hogaș crede uneori, iar alteori nu crede în plăsmuirile sale. Mare cu adevărat este de fapt doar cînd lepădînd calmul și blazarea clasicului se dăruie acestor plăsmuiri în deplină naivitate. Dintre cei doi, Poetul inspirat, al cărui glas de uriaș domină furtuna, și dascălul temător că ar putea fi făcut răspunzător pentru „nebuniile" superbe ale celuilalt și pe care în consecință îl ironizează steril și-l „cumințește" superfluu, trebuie ales Poetul. Poate de aceea scriitorul strălucește mai mult cînd descrie un peisaj singuratic, necălcat de om. Singurătatea predispune la gravitate, iar prezența semenilor la conversație și, implicit, la glumă: „Drumul ce trebuia să ținem se încovoia ca un șarpe pe după stîncile ce ne împrejmuiau mersul și se părea că nu e bătut decît de urmele sălbatice ale fiarelor, din firea cărora și noi, parcă, împrumutasem ceva". Un suflu de pustietăți geologice înfiorează fraza. Simfonia însă va fi stricată prin acorduri de operetă : apare un călugăr, încep vorbe și cheful cu reînnoirea porțiilor de băutură, cu inevitabila referire livrescă, cu semnificație burlescă („Bis repetitia Deo placent") și cu parodierea, dat fiind contextul, a formulelor consacrate : „—Mila ta spre noi ! zise el (dascălul Alecu n.n.) în termeni destul de cunoscuți slujbașilor bisericii, și sticla cu rachiu trecu întreagă în miinile lui".

„Profesorul" îl compară, în derîdere, pe dascălul Alecu cu un rege și scrie că ospățul cu călugării l-ar fi făcut pe același dascăl să-l considere pe Lucullus un calic, iar pe Labdacus, un bucătar prost. Ce palide sînt însă aceste notații față de cele ale Poetului ce se tînguie vijelios : „Unde mai sînt acele cirezi de boi cu coarne mari, care, altădată, foiau albind prin verdeața pădurilor ; hergheliile de cai, turmele de oi, argățimea cea multă, murdară și veselă, care se mișca în toate părțile după treabă cu pași greoi și largi..."

Artistul, îngrozit, pictează chipul de **stafie** al unei călugărițe, cu ochi **negri, mici și scînteietori. Înfricoșătoarea** femeie avea pe cap niște **șuvițe sure de păr,** care atîrnau **ca niște șerpi împletiți în o mie de forme fantastice** ; bătrîna avea **o raghilă de dinți galbeni, rari și ruginiți, prin ale căror strungi ar fi putut intra și ieși în goană, o turmă de berbeci...** Imaginea e apocaliptică, de o vigoare dantescă iar „profesorul" imediat se grăbește să-l „corecteze" pe aedul ce s-a înfierbîntat prea tare și toarnă peste acest foc măreț o banală cană cu apă : „Ce ți-i și cu boieroaicele aistea !" reflectează prozatorul, redobîndindu-și calmul „clasic". Restabilirea ordinii în clocotul haotic, înseamnă însă, la Hogaș, dobîndirea unei perspective pedestre.

Iată un alt pasaj splendid : „Te salut, bătrînă Hălăucă ! Glasul de peire al vîntului tău de gheață, fișiitul sec și aspru al sălbaticelor tale ierburi, nemărginitul deșert al friguroaselor tale înălțimi tălmăceau atît de bine lumea sufletului meu !... Te salut, te salut, bătrînă Hălăucă ! Cine știe — cugetam eu, oprindu-mă și îmbrățișînd cu privirea deșertul spațiu — cine știe dacă, bătrînul meu picior va mai călca vreodată în această împărăție înaltă a vulturilor și a frigului etern ! Cine știe dacă îmi va mai fi dat să însuflețesc cu gîndul și cu simțirea mea aceste lăcașuri ale morții". Sigur, e mult retorism aici, și multă poză, dar retorismul e grandios iar poza măreață. Omului de formație clasică i se face însă frică ca atîta grandoare să nu pară caraghioasă și sufocă dintr-o nedorită (în cazul acesta) luciditate, fiorul poetic : Întrucît după cum recunoaște scriitorul însuși „temperatura capului" său „e schimbătoare de tot", notația umoristică își face apariția : „Cine știe — cugetai eu zîmbind — dacă mie nu-mi lipsește o doagă !" Sîntem coborîți brusc, figurat vorbind, de pe maiestuoasele înălțimi ale Hălăucei în cea mai dezolantă cîmpie.

La începutul capitolului „Din valea Sabasei" ne întîmpină iarăși un tablou memorabil, rezultat al unei depline încîntări romantice în fața firii : Hălăuca se ridică în depărtare, ca un **nemărginit amfiteatru,** cu nenumărate trepte verzi. Munții Sabasei, Borcei și Fărcașei se întind **ca o mare încremenită de valuri violete cu nuanțe de aur.** Simțurile încordate ale poetului îl fac să perceapă respirația gîfîită a firii : „Căldura era covîrșitoare și întreaga natură părea că răsuflă greu". Culorile îngroșate ale acestui tablou, albul ce se ghicește peste tot, revărsat orbitor și demonic, sînt diluate, ca de obicei printr-un dialog cu intenții glumețe.

— „Nu mi-ai putea spune, frumosul meu Adonis, ce mînă binefăcătoare a umplut cu rouă această cupă de mozaic ?, zisei, adresîndu-mă tovarășului meu și arătîndu-i cu degetul spre piriu".

Nu referința mitologică, nu asocierea acelui tovarăș de drum, al călătorului (adevărat Sancho Panza alăturat noului Don Quijote, după cum a observat critica) este supărătoare aici ; nu prezența unei „floricele stilistice" dezarmează, ci finalitatea umoristică în vederea căreia e introdusă. Lui Hogaș îi reușește excepțional crearea unei atmosfere încordate, luminată de notații pătimașe, trufașe sau îngrozite și îi dăunează tendința de „relaxare". Poziția prin care ți-l închipui pe scriitor în paginile în care e cu adevărat mare este cea a omului aflat cu toate fibrele ființei sale într-o stare, de pîndă, perceptînd toate

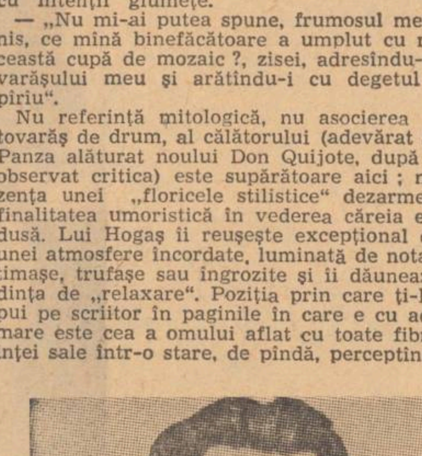

convulsiile firii la dimensiuni neverosimile, văzînd într-o furtună un uragan, și în căderea unei pietre un cataclism.

În sfîrșit, după multe ceasuri de **înot al Pisicuții** prin **marea de flăcări** ce se revărsa asupra pămîntului în mijlocul zilei de vară (Hogaș e un pictor eminent al dezlănțuirilor solare) neobositul călător ajunge la proprietățile „unui vechi prieten". Este un prilej de a o întîlni pe Floricica ; dar și (ceea ce artisticește e mai important) pe domnul Georges. Atingem aici unul din punctele cele mai importante legate de specificul artei lui Hogaș. S-a vorbit (atunci cînd e vorba de domnul Georges dar și de alte personaje cam de aceeași factură) de ironia autorului, de zeflemeaua cu care a înțeles scriitorul să trateze atare făptură. S-a accentuat cu acest prilej calitatea de umorist a lui Hogaș, capacitatea sa de a caricaturiza unii oameni, de a arăta cît de meschini sînt în fond etc. Sigur că scriitorul disprețuiește pe un domnul Georges ș.a.m.d., dar, estetic vorbind, nu aspectul acesta frapează. Dimpotrivă, un oarecare domn Georges apare sub pana sa amplificat la dimensiuni terifiante. El capătă alura unui monstru antedeluvian, cu atît mai îngrozitor cu cît manierele îi sînt mai civilizate. Pașnicul burghez se metamorfozează în viziunea prozatorului într-un balaur nesățios ce-și înghite într-o liniște sinistră jertfele (Nu are, firește, importanță de ce ordin sînt acestea !) : **O căpiță de brînză cu smîntînă, foarte artistic clădită pe farfuria sa de domnul Georges, dispare metodic în adîncul pîntecului său, printre crăpătura transversală a buzelor sale groase,** la fel cum dispare **o colină de deal în crăpătura adîncă a unui cutremur de pămînt.** Ingurgitarea bucatelor în cantități miraculoase de către bietul om (care numai „biet" nu mai apare într-o atare perspectivă, **căci provoacă nu zîmbet ci frica)** are efectul marilor mișcări tectonice. Banala consumare de către un individ lipsit de orice veleități belicoase, a unui aliment cît se poate de pașnic (brînză cu smîntînă !) ar sugera, mergînd în stilul de continuă amplificare, caracteristic autorului cotropirea de către apele oceanului a unei noi Atlantide. Firește, există aici o ironie implicită dar în fața imaginii colosale care se creează, acest prim strat își pierde orice semnificație.

Hogaș e unul dintre spiritele cele mai **dantești** ale literaturii noastre. Nu e greu de motivat o atare afirmație. Pedepsele date chinuiților ce **populează „Infernul",** pedepse ce le-ar da o alură ridicolă acestor victime dat fiind contextul în care sînt plasate, le dau, dimpotrivă, un aspect monumental. Un om osîndit să stea **mereu** cu capul la spate, tocmai prin lipsa de limite în timp a pedepsei, încetează de a mai fi caraghios și devine măreț. Prin forța viziunii hogașiene, domnul Georges capătă măreția hidoasă a unui Polifem, cel capabil să înfulece în cîteva clipe o ființă omenească în întregime.

Imaginea bătrînei mame a Anuței interzice și ea rîsul din moment ce are un gheb în spate atît de „mare" și de „rotund" încît „ai fi zis că duce în cîrcă jumătate din globul pămîntesc"... Baba este, cum se vede, o soră bună a miticului Atlas. **Nu atît referirile mitologice impresionează la Hogaș cît momentele cînd scriitorul pur și simplu creează o mitologie.** Anuța, însăși pare o făptură scoasă din adîncurile Tartarului : După o referință, livrescă, care-l trădează pe „profesor", referință care putea foarte bine să lipsească („Ceea ce baba înțelegea sub numele mîngîios de «hiică-mea» era, de astă dată, un soi de Quasimodo de gen femeiesc, pentru alcătuirea căruia natura sleise, cu dărnicie, toate comorile sale de monstruozități")... Urmează descrierea remarcabilă : „Astfel, între niște umere largi și fără nici o înclinare în jos, lipise, fără mijlocirea gîtului, un cap cît o stanboală de mare, sau, mai bine-zis, o claie de păr negru, aspru și încîlcit la un loc cu paiele murdare și gălbii ale srohului cald, din care chiar atunci se părea că ieșise ; pe aceeași linie cu bolta frunții, înguste și sub cele două arcuiri, negre ale unor sprîncene stufoase, zvîrlise, ca din întîmplare, două priviri albicioase și holbate, din care o încremenire hipnotică stinsese, parcă, orice lumină ; nasul, tupilat, și cu pîntecele la pămînt, își ridica în aer numai nările sale imense și largi, deasupra unei guri spintecate pînă la urechi ; dar de sub buzele-i groase, veștede, cărnoase și răsfrînte, una-n sus și alta-n jos, înaintau, spre afară, două raghile rari de dinți ruginiți ; cîneștii mai îndrăzneți, încălecaseră peste amîndouă încheieturile umede și lucitoare ale buzei de-desubt ; pe dreapta și de sub barbă, atîrnau greu și noduros, pînă în josul sînului, o traistă vie de piele caldă cu pete galbene, vinete și roșii... Și de n-ai fi știut că aceea e o gușă, ai fi zis că duce în brațe un copil schilod și neisprăvit".

Obligat de situație, călătorul rămîne să înnopteze la cele două femei înspăimîntătoare. Nu apucă însă să doarmă prea mult că este deșteptat, de „o muzică, o orchestră, o fanfară". Încordîndu-și auzul ascultă o adevărată simfonie din care nu lipsește **nici piculina, nici oboiul, nici trîmbița, nici flighehornul, nici contrabasul, nici ocarina, nici doba cea mare, nici cimpoiul. care ba se umfla cu țipet înalt de trișcă ba se dezumfla cu fosăit de gîscă sau de cucuvea !** Paragraful e o capodoperă în sine. Cine a fost în stare să dezlănțuie vacarmul ăsta trezește mai multă spaimă decît răgetul leului din Nemeea. Din păcate, acum intervine „Profesorul", dornic de măsură, dornic să ofere explicații, să arate că nu a fost nimic deosebit, că liniștea „clasică" trebuie păstrată din moment ce trîmbițele acestea de sfîrșit de lume nu erau de fapt decît sforăitul Anuții ! Artistul încremenește înfiorat în fața sunetelor îngrozitor-fascinante ale femeii, iar „profesorul" scoate o banală exclamație de ușurare cînd descoperă cine a făptuit tot tărăboiul.

O problemă se naște în legătură cu aderența sau nu a lui Hogaș, la specificul național, așa cum se întrevede el reflectat prin prisma literaturii noastre. E. Lovinescu îl considera pe scriitor ca pe un aed ivit la începutul lumii, un cîntăreț din epoca epopeilor indiene, un homerid. G. Călinescu, dimpotrivă scria că nimic nu e mai specific românesc, decît literatura lui Hogaș. Același apetit al regresiunii pe care îl întîlnim la Eminescu, Sadoveanu etc. Specificitatea operei prozatorului se poate constata însă și prin tendința „clasică" ce remarcăm că pune mereu frîu avîntului romantic. Într-adevăr această tendință se observă lesne totdeauna sau aproape totdeauna, la marii noștri scriitori. Eminescu își corectează elanurile viforoase, tonurile de lamentație, colosală prin percepte schopenhaueriene și formă disciplinată. La Sadoveanu aplecarea spre istorisiri năprasnice, cu finaluri precipitate și sîngeroase, este conjugată cu crearea unei atmosfere de calmă împăcare cu soarta, cu tendința omului de a se bucura de bunurile vieții, într-o stare de mulțumire cumpătată, caracteristică înțeleptului.

Întorcîndu-ne la Hogaș trebuie să remarcăm că totuși, Lovinescu avea și el partea lui de dreptate. Dacă nota clasică adăugată peste impulsul primar, romantic, rotunjește estetic, opera unor Eminescu, Sadoveanu (dar, cum s-ar putea demonstra, și a unor Caragiale, Slavici, Rebreanu, Camil Petrescu, G. Călinescu, Blaga etc) la Hogaș nu se petrece același lucru. Dacă prin caracteristicele operei sale literatura sa este indiscutabil specific românească (și nici nu se putea altfel, un scriitor fiind în fond al solului de pe care s-a născut), prin realizările propriu-zise, el poate fi în același timp asemănat unui creator din epoca epopeilor homerice.

Victor Atanasiu

profil

Al. Călinescu

Născut la 5 octombrie 1945. Absolvent al Facultății de filologie, Universitatea „Al. I. Cuza" din Iași.
Bibliografie : Anton Holban, complexul lucidității... *1972. Colaborări permanente la revistele „Cronica" și „Convorbiri literare", precum și la „Dialog" (apărută pînă în 1974 sub titlul „Alma Mater"), revistă studențească de cultură al cărei redactor-șef este.*

Interesat cu deosebire de problemele teoretice ale criticii literare, de raporturile dintre critică și poetică în special, așa cum sunt puse de un Gérard Genette și un Tzvetan Todorov, ale căror lucrări le comentează meticulos, insistent și partizan, nu însă fără a tinde către precizarea unei poziții proprii participînd la constituirea unei „poetice a prozei". Al. Călinescu a informat fără ostentație, dar serios și aplicat, în privința mersului ideilor ce țin de această orientare, cea mai prolifică și mai spectaculoasă, a cercetării literare moderne, făcînd în revistele ieșene **Cronica și Convorbiri literare** o utilă operă de popularizare și disociere. Nefiind simple rezumate, organizîndu-se pe firul unor preocupări constante, articolele sale pot fi considerate, cu termenii lui Tudor Vianu, drept „contribuții la critica timpului", găsindu-și axa de gravitație în „abordarea mai tuturor problemelor esențiale ale prozei" dintr-o perspectivă teoretică sistematică, prin care specificul individual al operelor analizate să nu fie totuși sacrificat. Mai mult însă, decît în direcția strictei analize „tehnice" ori a speculațiilor aride și rebarbative prin terminologie, preferințele lui Al. Călinescu par a se îndrepta spre o meditație asupra literaturii pentru care „metoda" să însemne un atribut al identității acțiunii critice. Felul în care, de pildă, este privită apropierea dintre literatură și critică în epoca modernă reflectă astfel o poziție personală, mai mult decît reprezintă un punct de vedere neutru : „S-a pus 'n circulație la un moment dat ideea că, în epoca noastră, literatura și critica tind către o apropiere, critica fiind aceea care aspiră să dobîndească drepturi egale cu literatura ; ideea a servit adesea în susținerea tezei că critica trebuie să fie «creație», teză reprezentînd, din păcate, așa cum a fost înțeleasă de unii, un avatar al impresionismului, traducînd adică nostalgia bovarică a criticului ce vrea și el să facă «literatură» și să aibă același statut cu scriitorul. Ne întrebăm dacă nu cumva lucrurile nu stau exact invers, în epoca modernă literatura tinzînd să se constituie într-o meditație asupra ei înseși, asupra posibilităților și limitelor ei". Nu alta este perspectiva din care criticul a analizat, într-un studiu pătrunzător și fecund în sugestii, proza lui Anton Holban, mai exact acele texte ale scriitorului „în care narațiunea se face la persoana întîi'. Pornind de la o distincție a lui Alain Girard („eul memorialistului este un eu glorios, cel al intimistului este un eu suferind"), dar mai ales de la precizările lui Holban însuși, criticul își face din stabilirea unei „nete linii de demarcație între autor și personaj", principiul de bază al cercetării sale, adevărată monografie a unui personaj. La Holban, precizează Al. Călinescu, „confesiunea a îmbrăcat hainele ficțiunii românești, autorul și-a creat un alter-ego viabil, un personaj, un «caracter»" ; nota esențială a acestuia este găsită în existența unei „manii interpretative", căci „personajul lui Holban își face o plăcere perversă și o virtuozitate diabolică din a anticipa nefericirea, din a construi în imaginar, din a fabula în jurul ipoteticului". Dacă analiza urmărește cu precădere pe eroul-narator în toate manifestările, ceea ce duce cîte o dată la afirmații neașteptate (în romanul **Jocurile Daniei** „de compoziție nici nu mai poate fi vorba", opinie după noi discutabilă), cînd nu sunt neglijate relațiile cu „ceilalți" ori cu „mediul" se ajunge la observații și formulări cu totul remarcabile. Astfel, „metafora **Ioanei** se înscrie într-o simbolică a **recluziunii",** fiindcă „nici peisajul aspruvăros al Cavarnei, nici perspectiva infinit schimbătoare a mării nu modifică imaginea unui spațiu închis, în care personajele s-au claustrat cu bună știință, acceptînd inițial statutul de prizonieri, încercînd apoi inutil o evadare" ; tot în **Ioana,** „fiecare dintre personaje este temnicerul celuilalt". De o mare frumusețe sunt, de asemenea, paginile în care se insistă asupra rolului obiectelor (telefonul) sau al universului imediat (labirintul citadin, cinematograful) în existența eroului-narator din proza lui Anton Holban. Limitat, totuși, prin restrîngerea operată, căci dacă personajul care se confesează este elementul cel mai important din proza lui Holban, el nu este totuși singurul, și a-l urmări în exclusivitate înseamnă a le reduce pe celelalte la o simplă figurație, studiul lui Al. Călinescu nu e mai puțin o reevaluare critică substanțială, decisivă pentru valorificarea operei unui scriitor ce nu încetează a fi mereu mai mult socotit unul dintre prozatorii de vîrf ai literaturii române moderne. Interesul pentru cele mai recente idei și teorii critice se conjugă la Al. Călinescu, așadar, cu examinarea creației unui scriitor făcînd parte din categoria „intelectualilor chinuiți de întrebări fundamentale", prin care literatura devine interogație și dezbatere, preferința prin care criticul își definește propria structură a spiritului.

Mircea Iorgulescu

Biografia debuturilor

Urmare din pag. a 7-a

Trebuie să-ți spun ce mi-am spus hotărîndu-mă să dau la iveală colecția „Luceafărul". Și nu numai. Deci : „Ion Bănuță, — bunul și naivul meu prieten, dar și tot atît de dușman — țăran din Siliștea de Argeș, azi editor, mîine nu, dacă tu iubești cu adevărat această țară, libertatea, dreptatea și tot ce este mai frumos în lume, ești obligat să iști o tribună a vitorului". Și atunci s-a născut colecția „Luceafărul", pentru poeți și prozatori, mai apoi extinsă și la Editura Tineretului. Și concomitent și alte apariții în afara colecției. Așa că, fără nici o ierarhie și cu niște lacune înfiorătoare, amintesc pe : Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Florența Albu, Marin Sorescu, Constanța Buzea, Ana Blandiana, Ioan Alexandru, Nicolae Velea, Gabriela Melinescu, Adrian Păunescu, Ștefan Bănulescu, Fănuș Neagu. Dumitru M. Ion, Sânziana Pop, Horia Pătrașcu, Mircea Ciobanu, Iulian Neacșu, Ileana Mălăncioiu, Ovidiu Genaru, Virgil Mazilescu, Petru Popescu.

— Mi-aș permite, cu marele risc de a fi ironizat, să spun că lista aceasta, desigur incompletă, poate însemna o LITERATURA.

— Poate că nu greșești. Dar tabloul era incomplet. Am iscat și alte colecții pentru critici și istorici literari, pentru dramaturgie. Dar ei, poeții s-au afirmat rapid, și avînd deja trei, patru cărți, am înființat colecția „Albatros", în care au apărut primele antologii din poeții care numai în urmă cu cîțiva ani existau numai în odăile lor, ca Eminescu înainte de Vulcan.

Și totuși tabloul literaturii noastre era incomplet, pe lîngă acești tineri, care acum sînt învățați în școli și în facultăți, am creat și o colecție pentru **tinerii celebri,** acele piscuri ale literaturii române ca Arghezi, Călinescu, Perpessicius, pentru Zaharia Stancu, Mihai Beniuc, Eugen Jebeleanu etc. Am zis că e bine să le ascultăm cuvîntul într-o serie ca „Scrieri", cum le-a zis Arghezi și așa a apărut „Ediția de autor". Peste ani, cred că orice om cinstit și nu neapărat unul de litere își va da seama ce înseamnă pentru o bibliotecă, pentru o cultură națională să existe un Arghezi de la 1 la 60 (volume), un Călinescu de la 1 la 50 ș.a.m.d.

Așadar, am crezut că e un drept și o datorie a editorului de a crea un spațiu cît mai larg tuturor cărților care au fost, care sînt și care au să vină. În deceniul meu de editor m-am străduit să fiu un om la postul lui, un om care să spele cu vorbă neîncepută aripile de argint ale confraților săi, spre slava literelor române. Era, repet, un drept, dar mai ales o datorie, de ce nu, revoluționară.

— Ce s-a întîmplat după deceniul dv. editorial cu dragostea pentru literatura celor mai tineri confrați ? Ce mai știți despre ei ? Ce știți despre cei de curînd intrați în această lume a literelor, în care și satisfacțiile, dar mai ales deziluziile sînt, poate, mai mari decît în alte domenii ?

— O astfel de dragoste nu piere niciodată. Despre tinerii mei confrați, care au debutat atunci, știu că ei sînt o parte, și încă una esențială, a acestei literaturi. Se spune în Cetate că am 60 de ani. Eroare ! Am vîrsta acelora pe care i-am publicat în colecția „Luceafărul". Sînt la fel de tînăr sau de bătrîn ca ei ! Și încă un amănunt. Aproape curios. În 1959 mi-am terminat studiile universitare, dîndu-mi examenul de stat la Facultatea de filosofie din București. Deci la rînd cu ei și pe băncile universității.

Despre cei mai nou veniți, afirmați, despre scriitorii adevărați, bineînțeles, pot să-ți spun două lucruri. Unul că orice nume tînăr mă fascinează, mă pune pe gînduri și descoperindu-l, mă face fericit. Al doilea, îmi spun „Dacă aș fi fost editor i-aș fi publicat și eu", adică nu, îmi zic, **„Eu i-aș fi publicat"** pe Mircea Dinescu, pe Dorin Tudoran, pe Dan Verona, pe Titus Vijeu, Paul Emanuel... Vreau să spun că, iubirea mea pentru tinerii mei prieteni, întru ale scrisului, va fi și atunci cînd fizic n-am să mai fiu, chiar după ce înfiorătorul luntraș Charon mă va fi dus pe celălalt mal al Styxului.

— Colecția în care i-ați publicat pe tinerii debutanți se numea „Luceafărul". Revista care v-a invitat azi în paginile ei se numește „Luceafărul" și este a tinerilor scriitori. Oare s-ar putea scoate o întrebare de aici ?

— Nu e nevoie. Iată un răspuns pe care ți l-aș fi dat... și fără întrebarea pe care parcă o cauți. Ca unul ce citește toată presa literară, m-am declarat public de partea tinerilor mei confrați și salut dimensiunile, aspirațiile la care tinde tot mai mult și cu reușite certe, revista noastră, „Luceafărul". Am zis **a noastră,** pentru că ea este din ce în ce mai mult a **tinerilor de toate vîrstele.** De la cei care publică prima poezie, pînă la cei ale căror, poate ultime mărturii sînt oferite tinerilor cititori și confrați de „Biografia debuturilor".

— Stimate Ion Bănuță, oare ce-o fi Poezia ?

— Greu de răspuns. Am aflat și eu multe despre ea însă, bine încă nu știu nici acum. Promit solemn că de voi afla, primul telefon am să i-l dau lui Dorin Tudoran. Dacă află el înaintea mea, sînt sigur, mă va suna. Deocamdată, iubite poete, pentru mine Poezia e totul. În dimensiunile revoluției mele, infimă parte a marii noastre revoluții, Poezia este încă un prilej de a-mi clama gîndurile, visurile, aspirațiile și mai la urma urmei, iubirea de lume și pentru lume. Deci o armă, o armă de temut pentru dreptatea și libertatea sufletelor lumii. Fără iubire arta se naște infirmă. Ori pur și simplu nu se naște.

— Dar Ion Bănuță ce credeți că este ?

— Un nemulțumit. Un mare nemulțumit. În primul rînd față de el însuși. Îi cer mult mai mult decît dă. Și dacă în Programul unicului partid pe care l-a iubit și-l va iubi întotdeauna, Partidul Comunist Român, există niște cuvinte care sună astfel, „Critică" și „Autocritică", atunci, iubite poete, să știi că Ion Bănuță ăsta le înțelege foarte bine rostul și dimensiunile. Dar asta este o altă poveste.

— Din cîte îl cunosc eu, cred că Ion Bănuță este, uneori, și un om căruia i se potrivește acest vers, pe care singur l-a scris în „Panorama triumfului" : „De curaj mă zguduie teama".

— Poate. Rîsul și plînsul s-au ivit în aceeași secundă.

retrospective

În „culisele" istoriei literare

Ediții, antologii, restituiri, memorii, corespondențe, documente etc., iată genul de lucrări circumscrise efortului de valorificare și îmbogățire a patrimoniului istoriei noastre literare asupra căruia ne propunem să poposim în cadrul rubricii de față. Simpla enumerare a acestor „forme" consacrate de cercetarea istoric-literară este în măsură, credem, să delimiteze cu suficientă exactitate aria explorărilor critice la care ne angajăm. În linii mari, două ar fi, așadar, categoriile de lucrări ce vor intra în raza atenției noastre și ele, cum vom vedea, se constituie de la sine în materie primordială chemată să alimenteze ceea ce în instructivul său studiu *Metoda de cercetare în istoria literară* Tudor Vianu numește, pe de o parte, istoria *internă* iar pe de alta *istoria externă* a literaturii. În stilul său de o simplitate clasică, marele profesor definea în următorii termeni chestiunea : „Explicația faptelor literare, se poate obține, pînă la un punct, prin alte fapte de același ordin. Stabilirea unor filiații pur literare pentru a explica geneza autorilor, a operelor și a curentelor constituie ceea ce s-a numit istoria internă a literaturii". Întrucît — este de părere Tudor Vianu mai departe — „a explica un fapt literar prin alt fapt literar, printr-un izvor și printr-o influență particulară sau printr-o tradiție largă și difuză, nu este deloc greșit, dar nu este îndestulător", necesitatea apelului la serviciile *surselor externe* ale istoriei literare, nu mai comportă nici un dubiu : „Istoria internă a literaturii — conchide autorul studiului — trebuie să se completeze cu istoria ei externă, adică cu studiul atent, întemeiat pe documentele existente, ale părții foarte întinse și hotărîtoare prin care factorii extraliterari, mai ales cei sociali, au intrat în geneza unei opere".

În virtutea unei atari disocieri tranșante, apare limpede cînd și cum se fixează pe axa uneia dintre cele două direcții tipurile de lucrări pe care le-am enumerat chiar la început. Ceea ce vrem însă să se rețină în chip special constă în faptul că, peste tot, în judecățile critice pe care le vom formula — explicit sau implicit, după împrejurare —, vom evita sistematic tentația autonomizării fetișizante a uneia sau alteia dintre direcțiile respective. Prin alte cuvinte, fiind partizanii ideii că „biografia" operelor literare este condiționată în mod organic de aceea a plăsmuitorilor lor (a căror entitate creatoare, la rîndul ei, este emanația unui timp istoric determinat), punctul de vedere ideal sub semnul căruia înțelegem să acționăm este acela al supunerii la dezideratul integralității obiectiv necesare. Numai procedînd astfel „critica criticii" consacrată fenomenului istoric-literar are, neîndoielnic, șansa de a-și dovedi utilitatea. Această dimensiune pe care „critica criticii", în momentul de față, se cuvine să și-o asume cu mai multă decizie, implicit, e chemată a se constitui într-o pledoarie pentru rigoarea cercetării, vestejindu-se, astfel, infatuarea eseisticii superficiale. În același timp, prin contrast, ea, aceeași „critica criticii", are datoria de a face cît de cît lumină în „infernul" factologiei închistate, al arhivisticei fastidioase, amorfe, inutilizabile și de a stăvili, măcar într-o anumită măsură, spiritul răfuielilor mărunte, generate fie de orgoliul meschin al notorietății dobîndite cu orice preț, fie, pur și simplu, de scopuri nu o dată lucrative.

Folosind la început expresia „explorări critice" și corelînd-o cu domeniul de activitate pe care îl avem în vedere, socotim util, în continuare, să mai dăm cîteva explicații. Recunoscînd cu deplină sinceritate caracterul fatal limitat al activității pe care o desfășurăm în mod curent (interpretarea fenomenului literar prin utilizarea constantă a mijloacelor specifice analizei critice propriu-zise), e de la sine înțeles că nici vorbă nu poate fi de o „concurență" în plan strict documentaristic cu specialiștii în materie. Intervențiile noastre cer să fie înțelese mai ales că o tentativă de „intruziune" a demersului critic curent — îmbrăcînd veșmintele mult controversatului și adesea repudiatului foileton de gazetă — într-un domeniu pe care nu puțini sînt aceia ce stăruie în ideea că aparține în exclusivitate unui grup restrîns de inițiați. De vreme ce, la treapta cristalizării eforturilor ei de interpretare în structuri superioare, coerente, critica și istoria literară, ca o unică disciplină, este interesată de a sugera cititorilor „ființa" operei literare din trecut, ni se pare cu totul legitimă îndrăzneala de a pune problema în asemenea termeni. Ceea ce, firește, face ca, în esență, cuvîntul de ordine să fie acela al *impresiei critice* și nicidecum acela rezidînd în ambiția de a veni neapărat cu contribuții noi.

Dacă e cazul să ne referim la „lecția" înaintașilor, să arătăm că în acest sens eventualitatea ca înșiși criticii de azi să se „amestece" în treburile „culiselor" și ale „arheologiei" literare dispune de puncte de reper strălucite. Se știe, mari și pasionați comentatori ai fenomenului literar contemporan lor, de pildă, Maiorescu, Lovinescu sau Călinescu nu s-au sfiit deloc să se angajeze la acerbe confruntări cu *corpusul* „instrumentelor de lucru" de această natură, existente la vremea lor.

Cît despre materia aparținînd domeniului în cauză, pusă în circulație de editurile noastre — situație la îndemîna oricui să fie sesizată —, ni se pare de-a dreptul impresionantă, nu numai prin cantitate ci și prin diversitate. Acesta este, de altminteri, și unul dintre motivele strict practice ce ne determină a întreprinde „explorările critice" din foiletoanele ce vor urma.

Nicolae Ciobanu

M. H. Maxy : Tineri sudori

C. Dimitrescu-Iași, într-o nouă lectură

Urmare din pag. a 6-a

tă notabile („luați subiecte din viața reală"), îndeajuns de ferme ca să-și asigure un rol de pionier și în această direcție. El va fi și un partizan declarat al lui Zola și al naturalismului (de citat, fără îndoială, într-o nouă versiune a studiului **Zola în România** de Cornelia Ștefănescu, **Momente ale romanului,** Buc., 1973, pp. 77—111, susceptibil de altfel și de alte completări). De asemenea, un mic teoretician al „specificului național" **(Arta națională,** 1898) articol pre-„semănătorist", un adept al „progresului" și chiar al „revoluțiilor produse în arte" — care, atențiune ! — „nasc transformări în întreaga ordine socială și politică". Propoziția, luată izolat, are o rezonanță tipic „avangardistă". Toate teoriile „revoluțiilor avangardiste" ale secolului următor nu vor fi animate de alte convingeri. A revendica artei acest rol de mare anticipație și eficiență revoluționară, „futuristă", relevă inteligență și o remarcabilă perspicacitate. Din păcate, insuficient pusă în valoare de un temperament mult prea sociabil, monden, epicureu și diletant. Simpatic, „estet" în felul său, „Coco" n-a fost și un estetician profesionist, de mare disciplină intelectuală și productivitate.

Alexandru Brad

România

Cine ți-a dat numele acesta, sfînt, a știut
Plînsul fluierului de baci, setea ulciorului de lut,
Cine te-a strigat așa, ca pe-o fată
A știut ce-i dorul de mamă și tată,
A crezut în mormintele lor pînă în lumea de-apoi
Nechemată prin veacuri după carul cu boi,
A dus pe umeri povara dragă – Carpații
Și s-a avut, cu Dunărea, cu Prutul și Crișurile, ca frații
A trăit cu Tîrnavele, domoale, la-ncingătoare
Și Mureșului i-a spus să rîdă cînd moare ;
Cine, țara mea, numele ți l-a dat
Trebuie să fi fost un bărbat
Iubitor doar de cerul lui și de vatră,
De copii și de pîine curată
Niciodată de la alții furată ;
Cine te-a botezat așa și ni te-a pus căpătîi
Veșnică nouă – iubire dintîi
A știut, din genuni, cui te lasă –
Stîlp al nădejdilor, mamă de-acasă
Purtată prea mult și-nchinată la porți
Și trasă, nemernic, la sorți.
Pînă cînd, țara mea ? Pînă cînd
Ți-ai urcat, răzvrătit, din mormînt
Piscul acesta dintre cer și pămînt
Crezul viu că exiști și că poți
Să ne-ntorci, înzecită, libertatea la toți
Cine te strigă așa, sigur, știe
Că există aici și-o să fie
Un popor și-un partid, Românie !

S-ar putea...

S-ar putea să mă cauți, să mă strigi, înțelept
Trupul meu peste clipă să-ți rămînă de veghe,
S-ar putea să mă chemi cînd e ceasul mai drept,

Cînd la vremea poruncii nu mai fi-vom pereche.
Cînd din ora aceea ar mai fi de trecut,
Ca o apă stătută, doar un pas, o părere
S-ar putea ca, besmetic, muribundul minut
Să m-abată la tărmul înecat de durere.

S-ar putea, rătăcit, mai apoi... S-ar putea
Îndoielnica sete de iubire să-nvie
Doar în umbrele noastre luminînd într-o stea
Căzătoare și ea și tîrzie.

atelier literar
poșta redacției

R.D. Ilie : Versurile sînt foarte slabe ; se pare că nu în acest sens aveți de stăruit. Paginile de proză, deși sumare, neconcludente, par să lase, totuși, posibilitatea unor șanse viitoare.

B. Radu : Problema e interesantă, dar mijloacele de redare sînt rudimentare, departe de exigențele prozei literare.

George Dumitrașcu : Trebuie să vă răspundem într-adevăr cu un **nu** ; nu se văd în paginile dv. (de relatări simpliste, stîngace) semnele unei înzestrări pentru literatură. Cel puțin deocamdată. De plicul anterior, de care vorbiți, nu știm nimic, dar dacă ați urmărit „poșta" și n-ați găsit nici un răspuns, înseamnă că n-a ajuns pînă la noi.

R.M.I. : Cam frugală și expeditivă, schița deschide, totuși, perspective bune. Ceva mai multă atenție la stil, pentru o exprimare mai clară, mai îngrijită, nu e de loc de prisos.

Anci Dan : „Scrisorile" sînt foarte împodobite, metaforizante, dar nu reușesc să transmită mare lucru. „De anul nou" începe bine, dar ulterior preia multe din clișeele și convențiile diverselor „fetițe cu chibrituri" ale literaturii cu „omăt" și zurgălăi. „Să nu-ți faci" e cea mai interesantă, prin notația frustră, ingenuă, prin unghiul de observație convingător-infantil etc. Dar, după ce primele pagini pregătesc (și explică) un „război al celor două roze", acesta nu mai are loc și piesa se dizolvă într-o serie de relatări mărunte, cam însăilate și expediate.

P. Duna : Se văd și acum unele elemente care confirmă, în ansamblu, impresiile inițiale. „Vara, nopțile sînt scurte", pe lîngă alte neajunsuri de amănunt (și, foarte adesea, de redactare !) e compromisă, mai cu seamă, de o stîngace schimbare de poziție a autorului față de temă și de eroii săi, care intervine la un moment dat în desfășurarea povestirii. După un început de relatare obiectivă, impersonală, autorul „intră în scenă" și se dedă unor considerații, comentarii (mai mult sau mai puțin spirituale), care reușesc, pînă la urmă, să destrame nucleul epic al povestirii, să scadă treptat nivelul textului (și interesul lecturii), să-l coboare pînă la o anecdotică ieftină și pînă la un final improvizat, superficial. „Într-o zi, vîntul" începe și ea destul de bine (stingherită, din cînd în cînd, de același nărav al comentariilor prelungite, „aduse din condei" etc.), dar sfîrșește lamentabil, transformînd dialogurile, la început vii, firești, adevărate, în interminabile discursuri sunînd adesea a gol. Se pare că cel mai important lucru pentru dv. ar fi să dăruiți mai multă vreme studiului, atît celui legat de obligațiile școlare, cît și celui care privește, în mod special, tehnica prozei, meșteșugul marilor creatori ai genului (și mai urgentă ar fi ambiția de a învăța să scrieți corect, de a elimina odată pentru totdeauna rușinoasele oscilații între **s-au** și **sau, că-ci** și **du-te,** etc).

Crețu Nicușor : La vîrsta dv., nimeni n-a reușit să scrie un roman bun. O asemenea întreprindere cere nu numai o experiență profesională (presupunînd că talentul există !), ci și o serioasă experiență de viață. Încercarea dv. (atît de necugetat-riscantă, după cum ne povestiți) reprezintă, după toate probabilitățile, un eșec ; ea va rămîne o amintire frumoasă și amară a adolescenței (și, poate, în cazul cînd aveți talent, un exercițiu în perspectivă folositor). Căci, de fapt, tocmai asta e cheia problemei, să aflați dacă toată ambiția și osteneala dv. eroică nu sînt lipsite de temei, dacă sînteți sau nu înzestrat pentru această nobilă meserie care vă atrage. Să ne trimiteți, deci, (nouă, dar și altor redacții, pentru ca verificarea să aibă cît mai multe garanții de valabilitate) un capitol-două din roman (sau alte eventuale scrieri), 15—20 pagini, din care să ne dăm seama ce perspective aveți și să încercăm să vă ajutăm în alegerea drumului.

Alexandru Barbu, C. Iorgu, Doru Alecu, Ion Popa, Val. Drumaru, Ștefan Filipescu, Bucur Daniel, Ion Alexandrescu, C. C. Cosmin, Alexandru D. P. Partenie, Ion Duca, Gh. Pristavu : Nimic nou !

P. Dima, Vasile Dumitru, Alcri, Vasile Dumbrăvean, Evrika, Pavel Delasinești, Al. Marcel, Dan Rodina, Despina L., Gogu Manta, Ilie Popovici, Dragomir Deleanu, P. L. Duță, Valeriu Iliescu, Ștefan Dalu, Teofil C. Mircea, Ion Calu, Domnica Ștefu, Carpen V., Dumbrăvenescu George, Vartic Dumitru, C. P. Someș, Virginia Clemente, Diculescu Quintilian, Gigi Scurtu, Georgescu-Dibi, Axente Panaitescu : Încercări mai mult sau mai puțin îngrijite, dar de nivel modest, fără calități deosebite.

Interim

Mîinile noastre

Cu mîinile noastre mă laud prin lume
mai simple ca iarba
mai calde și bune ca pîinea
cu care prieteni în cinste întîmpină
fiecare din noi e un pom
cercuri de soare ne cresc în tulpini
laptele zorilor bînd și seninuri
fiecare brat e o creangă rodind
în grădinile patriei cu fructe-aurind
cum spicele coapte în holde și steme
cu mîinile noastre mă laud
în lumi de luceferi înaltă azi țara.

Acord

În acordurile de harpă
ale țării
intru senin
ca luceafărul de dimineață.
Mi-a cîntat o mierlă
lîngă pleoapă
și am trecut în mine tot
văzduhul
rodindu-mi după ploaie
pașii limpezi și curați
Precum un copil, cerul
mi-a adormit la sîn
frunza de stejar îmi
acoperă inima părintește,
aici
lîngă fruntea țării
cuvintele au miros de azimă
și lumina e o vioară de aer
Intru în sunetele înalte ale
patriei
ca o harpă într-un ecou de fîntînă.

VIVI ANGHEL

Ca ochii păsării

Veniți să vedeți
ce nu se vede de obicei –
sufletul poporului meu
e ca ochii păsării
care înfruntă marea
cu aripile
nu e nimic dumnezeiesc
eu mă întorc rupt
de cer
și de somn
mîinile mari sînt
uneori
aspre
din cauza dragostei
îmi place să fiu
neastîmpărat
îmi place
să le fac să lubească
mai mult.

DAN CALIS

Odă clasei muncitoare

Mai mult decît toate, muzica voastră
pe care m-aș simți nesigur să n-o aud
un minut, o secundă cerească rupîndu-se
ca o stea înspre nord sau sud.

Decăzut dintr-o sferă de jar
mirele materiei, focul
bate în voi minutar
căutîndu-și puterea și locul.

Fiindcă în voi este locul aprins
pentru speranțele lumii toate
pentru durere și pentru vis
pentru putere și libertate.

VALENTIN POPESCU

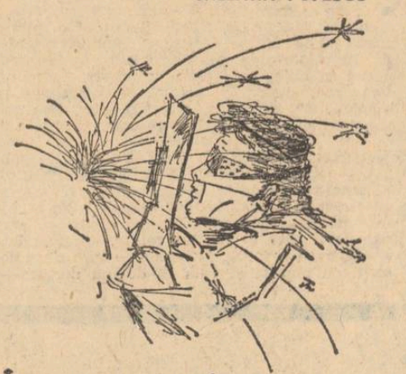

Înspre oameni

Eu mă întorc prăznuindu-mi sărbătorile
cele dintotdeauna cu care aparțin țării
de ce vîntul nu suflă ca-n fiorduri,
florile au o moarte în alt anotimp
cu care nu sînt învățate.
Acestea toate iscă un dor de revoltă
un soi de lincezeală îmi urcă în vene,
flacăra eroilor, cea pe care Zeus o întreținea
pentru a desfăta Olimpul cu groaznice bătălii
ei bine, flacăra ce l-a mînat pe Ulise în atîtea peregrinări
nu mai este,
cultul ei a dispărut, în ruină sînt templele toate,
preoții oficiază aiurea
și cum să se audă cîntările divine
cînd totul nu e decît pustie ?
Doar eu vin prăznuindu-mi sărbătorile
cînd cobor din munte, vin cu ei către oameni,
ce s-a păstrat în nemișcarea fiarelor din frizã
poate marmura să ne povestească ceva ?
Sînt bucuriile pămîntului, bucuriile noastre
curgă din căzi vinul mustind în cupe de-argilă,
cîntul privighetorii strălucește-n auzul nostru, lumina
lui desmierdîndu-ne ades,
eu vin cu sărbătorile mele, cu munții mei
înspre oameni, cu ele aparțin țării.

VICTOR CROITORU

Numele țării

Ladă de zestre ferecată-n iubiri
Ne e numele țării prin vreme,
Aburesc piini, înfloresc trandafiri
În silabele dulci, descîntate-n poeme.

Se adună în inimă ca-ntr-o lacră de soare
Din zariști de virste spre a-l iubi,
Cum își iubește rîul matca, fără de care
Rîu nici nu s-ar putea numi.

VICTOR RUSU

Să cîntăm...

În dimineața aceasta,
altele sînt formele lucrurilor
dintre care-am ieșit
mingîind cu sufletul
ploile calde
și pipăind semințele pîinii
cu inima-n tăcere...

să cîntăm !
cerul e-nalt și albastru
ca sărutul fecioarei
în ziua ei de nuntă,
ochii fiului sînt limpezi
și curați ca piatra
ce ocrotește visul de uitare,
aeru-i calm și dulce
ca mișcarea liliacului
cînd pășește-n lumină sfios...

o, să cîntăm !
în genunchi să cîntăm
cu iubirea iubirii
șiroind peste lume,
plîngînd să cîntăm
c-am fost,
și-am rămas Aici,
pe-această sfîntă vatră de țară,
unde-n imnuri
istoriile se coc !...

VALERIU SALCIE

Ziua și noaptea

Ziua și noaptea urmărim pluguri
prin păduri, peste ape
păsări perechi împreunînd într-un cuib
culegînd fructele.

Odihnindu-ne-n mers cu provizii și cai
noaptea alegem ochiul mai limpede
și-i dăm în păstrare ceasul vechi de nisip
nordul și sudul
dar mai-nainte-ngropăm drumu-napoi
și oasele morților stropite cu vin
la picioarele lui

Astfel mergem ziua și noaptea
și copii și bătrîni
pînă cînd, pînă unde
steaua polară pe cer trage la pluguri.

C. DOCHIAN

DIN LIRICA IUGOSLAVĂ

KATJA SPUR

Răul din tine

Tu, omule, cum
putea-vei zidi
din Nu și din Da
o lume a ta ?
Acolo unde-i unghi,
cerc fi-va și trunchi,
pămîntul purta-va
pe brațele-i slava
și tu, ridicat
de-asupra-ți, în fine,
învinge-vei moartea
și răul din tine !

GREGOR STRNISA

Primăvara

În fagurile nopții, orice conștiință
visează partea ei de vis,
și visele pestrițe din fiecare stup
cresc în tăcerea rece-a primăverii.

Dar viesele de piatră zidite-n întuneric
ca trandafirii sînt, ca spaimele de cerbi,
scînteie uneori doar o clipită
și-apoi dispar din nou din ochii mei.
Departe undeva e toamnă,
ca piatra rubinie în surele păduri.

Și conștiința vede cu ochi de albină
pisloasa piatră a visurilor sale
imagini-mozaic de spaime și de păsări
spre dunga lumii de dincolo-ațintită.

TONE PAVCEK

Cuvinte simple

Avem nevoie de multe cuvinte simple :
pîine,
iubire,
bunătate,
să nu mai fie orbi în întuneric
la răspîntii, abătuți
din drumul drept.

Avem nevoie de multă liniște
în noi și în afara noastră,
să putem auzi glasul
mic, speriat, glasul imperceptibil
al porumbeilor,
al furnicilor,
al oamenilor,
al inimilor

și durerea lor
s-o deslușim în mijlocul nedreptăților
și al armatelor,
în mijlocul a tot ce
nu e
pîine,
iubire
și bunătate !

În românește de Valentin Deșliu

IOVAN KOTESKI

Ana

Atunci își pieptăna părul și cine știe la cine se gîndea
în vreme ce privea la umbra palidă a mamei mele
care pentru trei ocale de făină îngenunchea la picioarele tatălui tău.
Vînturile de sud au adus ape de primăvară și pentru noi, Ana,
noi știm numele tău și ne-ndrăgostim de tine căci tu
ai și pămînt și ciorapi brodați și umeri lați, Ana —
cine știe la ce te gîndeai cînd priveai la mama mea
Voi mai fi viu doar în această primăvară, cu suflarea caldă
venit în fața casei tale care se dărîmă de vînturi,
mă voi ruga pămîntului ca la o mare icoană
nu pentru sănătatea ta, nu pentru umerii tăi lați, Ana,
această zi am s-o-nsemn cu numele tuturor celor flămînzi
și te voi alunga peste trei munți păduroși, Ana,
să-ți fie blestemat numele scris cu trei litere de rînd
în fața cărora tremură palida umbră a mamei mele
venită după trei ocale de făină pentru pîinea cea de toate zilele.

În românește de Dumitru M. Ion

PARODII

Mara Nicoară: „Ah, țipă cocoșii în duzi"

Țipă cocoșii de le plesnește gușa,
cînd plîng eu plîng cu fluturii de mai
mă leg cu-n fir de iarbă la glezne.
– Cucule, cucule, cîți ani îmi mai dai ?

Aud cum cade o pisică prin acoperiș
iubitule, taci să nu se sperie de noi !
mai bine să ne pierdem dansînd
prin otavă, prin miriști, prin parcela de trifoi.

Nu-i așa că ții la mine, că mă iubești
cum Hamlet pe Ofelia sau vice-versa.
Taci, se aud păunii sughițînd prin somn
și țipă în scorburi pasărea nopții, perversa.

Unu, doi, trei, patru, trece acceleratul
un mînz lovit de biciul lunii se clatină.
Iubitule, zeule, leule, răule, mielule,
vrem automobil și două inele de platină.

Mircea Micu

Cuvinte rare : *rațe, Faraoane, cartofi, săpun, Moby Dik, tesle, țiițină, căruță, alpaca, pulpe, coarne, tropicale, mielul, miaua.*

Selecție metaforică : *„Eu nu sînt de vină că ninge ! eu nu sînt de vină că ploua" ; „Devorat de lucruri te subții ! Prin cercul verighetei sărind, nu te dresezi..." ; „În evul mediu mișcă timpul / cu trupul meu cel viu pendulă".*

revista străină

● MIILE DE MANUSCRISE, autografe, scrisori și incunabule, depozitate la Arhivele Austriace, urmează a fi repertoriate în cadrul unui proiect al Ministerului Științelor, la sugestia Institutului de Cercetări al Bibliotecii Naționale din Viena. Finalizată prin editarea unui „Catalog Austriac al Manuscriselor", această inițiativă va avea drept rezultat depistarea atît a manuscriselor de valoare în totalitatea lor, cît și starea în care se găsesc, în vederea eventualei lor restaurări sau a continuării analizei lor științifice.

● EDITURA L'HEURE publică un amplu volum „Jules Verne", îngrijit de Pierre-André Touttain, specialist în literatura fantastică și de știință-ficțiune. Întîlnim aci cîteva texte inedite, — comedia „Mona Lisa" (scrisă de Jules Verne la vîrsta de treisprezece ani), amintiri, mărturii și un ansamblu foarte divers de studii critice. Printre acestea, un articol al lui Jean Chesneau „Jules Verne et le Québec libre", atrage atenția asupra unui roman puțin cunoscut al scriitorului : „Famille sans nom" în care este vorba despre insurecția canadienilor francezi din 1837, condusă de Papineau.

● CUNOSCUTUL TEORETICIAN ȘI ISTORIC AL CINEMATOGRAFULUI DIN ANGLIA, YVOR MONTAGU, a sprijinit ideea cineaștilor sovietici de a se duce la bun sfîrșit filmul „Vivat Mexicul" început de Eisenstein. Călătorind prin Mexic prin anii '30, cunoscutul regizor a realizat numeroase secvențe pe baza cărora se poate realiza un film foarte apropiat de intențiile autorului. După opinia cineastului englez, materialul realizat de Eisenstein, chiar și nemontat, are tot atît de mare valoare ca și manuscrisele lui Tolstoi sau Balzac.

● CASA DE EDITURĂ „CIUDOIESTVIENAIA LITERATURA" a publicat poemul „Beniowski" de Juliusz Slowacki : reputatul filolog Sviatoslav Belza consemnează în „Literaturnaia Gazeta" că „Beniowski este nu numai cea mai bună operă a lui Slowacki, dar și una din realizările cele mai prețioase ale Romantismului polonez..." Cu toate că poetul polonez era cunoscut în Rusia încă din vremea lui Pușkin, acest poem nu a fost tradus pînă astăzi, cînd, datorită scriitorului S. Sviatski, cu ocazia împlinirii a 125 de ani de la moartea poetului, cititorul sovietic are acum la îndemînă versiunea rusească.

● ÎN EDITURA GALLIMARD a apărut de curînd Tomul I din „Oeuvres complètes de Roger Gilbert-Lecomte". Lucrarea conține textele în proză apărute îndeosebi în „Le Grand Jeu" numerele 1, 2, 3 și 4. Aceste texte au fost culese și prezentate de Marc Trivolet, cu un cuvînt înainte de Pierre Minet. Al doilea volum programat va fi consacrat poeziei.

● UN DICȚIONAR UMORISTIC de trei mii două sute de citate, editat de Ed. Albin Michel, reunește cinci sute șaptezeci de scriitori umoriști. Dicționarul, alcătuit de Jean Delacour sub titlul „Tout l'ésprit français", folosește ca motto un citat din Saint-Beuve : „Ce este spiritul ? Ceva ca un vîrf de creion. Trebuie să-l ascuți fără încetare".

● RECENT APĂRUT în editura engleză „Constable", volumul „Helen of Troya — Woman and Goddess" (Elena din Troia — Femeie și Zeiță) de Jack Lindsay, pune întrebarea : A fost Elena din Troia un personaj istoric, în jurul căruia s-au brodat atîtea legende, sau a fost o zeiță care a devenit eroină ? În prima parte, autorul analizează tratarea variată a personajului în literatura și arta antică, de la Homer încoace, și situează legătura eroinei cu dezvoltarea societății antice și cultura. Partea a doua e consacrată mitului și legendei eroinei. Volumul se încheie cu un important număr de note și o bogată bibliografie, rezultat al vastei sfere de documentare a autorului.

● PESTE 30 DE METRI ÎNĂLȚIME, ating „burgurile" și edificiile sacre construite din lut în Africa de Nord și de Vest. Pierzîndu-și de-a lungul veacurilor funcția de apărare, cetățile cu metereze înalte și donjoane impunătoare au asigurat pînă în zilele noastre o protecție eficientă împotriva căldurii. Documentațiile, completate cu schițe topografice, planuri și descrieri exacte sînt cuprinse în marele „ATLAS AFRICANUS" editat cu sprijinul Societății Germane de Cercetări, lucrare monumentală care oferă o privire de ansamblu asupra culturilor africane. Printre impresionantele mărturii ale arhitecturii africane în lut se numără și cea mai veche moschee din Tombuktu, înălțată în anul 1355.

sport

Fotbal, nu notariat!

Așadar, inevitabilul s-a produs. Ceea ce speram din suflet să nu se întîmple s-a întîmplat : echipa Bihoreana Marghita a ieșit din competiție, din Cupa României. Triste cuvinte îmi vin pe buze cînd mă gîndesc la eliminarea echipei C.S. Botoșani, în frunte cu fundașul ei stînga, jucătorul Buburuz. Dar bărbătește e să privim lucrurile drept în față și, iată, așez ziarul cu aceste știri în fața ochilor mei și citesc : Rapid a mai eliminat o divizionară A. Bine i-a făcut ! Căci Rapid este echipa unor oameni care iubesc fotbalul, echipa unei tradiții, echipa nedreptățită și care știe să-și facă singură dreptate. Mă bucur, însă, mult, mult de tot de victoria Universității Craiova în fața echipei U.T.A., pentru că „noul val" oltean își face loc tot mai mult în formația cu care Universitatea iese pe teren. Drumul e ireversibil spre tineri sau spre acei veterani dispuși să se pregătească serios și pasionat. E posibil ca anul acesta Cupa României să fie o competiție, în fine, serioasă, deși graba cu care se programează etapele poate strica multe socoteli și aduce după sine o oboseală, lesne de evitat în alte condiții. Și aci, ca și în campionat, sîntem la cheremul lui Valentin Stănescu, care se face că pregătește națională.

★

E bine că, trecîndu-se peste toate micile necazuri, în echipa Dinamo a reintrat Dumitrache, marele fotbalist ce nu merită să stea pe tuse. Ar fi normal ca și ceilalți mari fotbaliști aflați sub incidența unui regulament rigid să fie lăsați să joace acolo unde vor ei, și unde o cer interesele fotbalului. Trăim, parcă, în ceea ce privește transferările, coșmarul unui banc în care un om sărman, care n-avea cum să-și hrănească copiii, aflat în fața lui ,Dumnezeu (șeful transferărilor dintr-o lume în cealaltă), în loc să solicite o capră pentru curtea sa, să le dea și copiilor lui lapte, a rugat cu lacrimi în ochi să i se facă binele cel mai mare cu putință și anume să omoare capra vecinului. Capra aceasta e Dobrin. De jumătate de an, cel mai mare fotbalist al nostru din ultimii zece ani e capra care, aflată cînd la Craiova, cînd la Pitești, nu e lăsată să trăiască și să joace. Am auzit și m-am bucurat că, spre deosebire de foștii «patroni» ai lui Dobrin de la Pitești, conducătorii clubului craiovean i-au dat dezlegare pentru revenirea la Pitești, cînd acesta a cerut-o, dar că federația nu poate lua în seamă această dezlegare. Ce ar fi pierdut F.C. Argeș dacă îi dădea dezlegare lui Dobrin pentru un an de zile la Craiova ? Nimic. Ce-ar pierde federația, în situația nou creată, dacă l-ar lăsa pe Dobrin să joace acest campionat la F.C. Argeș și, să zicem, l-ar transfera la anul la Craiova ? În folosul cui este scoaterea lui Dobrin din fotbal, doar pentru vina că a vrut să se transfere la altă echipă și acum pentru vina că, văzînd că nu i se rezolvă situația, se întoarce în orașul natal ? De fapt, Dobrin nu poate face nimic. La Craiova nu poate juca pentru că nu-i dă F.C. Argeș dezlegare. Dar el e legitimat la Craiova (cu carantină). La F.C. Argeș nu poate juca pentru că, deși îi dă Universitatea Craiova dezlegare, federația e opritã de regulament — un regulament pe care tot federația și l-a făcut — să ia în considerație orice cerere de transfer și orice dezlegare înainte de 1 iulie 1975. Dobrin ne-a calificat prin marele său talent, prin dăruirea sa și la campionatul mondial și la campionatul european. Sigur, el, împreună cu ceilalți jucători. Dar el a fost cel mai bun. Și atunci ce ne dă nouă dreptul să ne purtăm cu Dobrin cum ne purtăm, ca și cînd ar fi o marfă ? Am susținut cu tărie că Dobrin trebuie să joace la Craiova. Dacă el nu mai vrea asta, să-l lăsăm să joace unde vrea, că nici nu a furat, nici n-a omorît om, nici n-a kidnapat avioane. A vrut să joace fotbal. Și nu mai are mult timp în față pentru a juca la înălțimea valorii de azi. Nu se poate întreprinde chiar nimic pentru Dobrin, pentru Dembrovschi, pentru Purcaru, pentru Olteanu ? Ne mulțumim cu simpla constatare că Dobrin lipsește din fotbal ? Ar putea crede un antrenor serios, responsabil că poate face o națională adevărată fără Dobrin și Dumitrache, fără Boc ? Spania are deja patru puncte din patru posibile, obținute toate în deolasare și noi mai alegem încă, în campionatul divizionar, fasolea cu mănuși de box. Nu vom învăța, oare, într-un tîrziu, să luăm măsurile cînd trebuie, nu să le trecem pe toate în contul regretelor ? Un campionat fără Dobrin, fără Dumitrache, fără Dembrovschi înseamnă și o națională fără Dobrin, fără Dumitrache, fără Dembrovschi. Ochiul scurt al cîte unui antrenor uită cît de mari jucători sînt aceștia și dacă nu-i are la vedere nici nu simte nevoia lor. Am susținut că Dobrin trebuie să joace la Craiova pentru că așa voia el și pentru că așa spunea el. Acum, însă, nu mai cer nimic decît să joace. Oriunde, dar să joace. Acesta e un campionat de fotbal, iar nu o competiție a notariatelor, a hîrtiilor, a formalismelor. Iar soluțiile nu trebuie să le dăm noi, ci aceia care sînt plătiți pentru asta.

Adrian Păunescu

adeziune înflăcărată față de hotărîrile marelui forum al comuniștilor

Calitatea comunistă a vieții

Ne vor rămîne mereu în memorie, nu vom uita gestul și cuvintele atît de simple și delicate cu care un om, primul și cel mai de seamă om al țării, investit cu toate năzuințele și setea noastră de dreptate, de adevăr, de viață nouă, comunistă, a ridicat în fața Congresului, în fața întregii națiuni, acel steag pururi viu și curat care este conștiința și-n care o ardere de sine, înaltă, se petrece, pe cele mai frumoase trepte în timp. Un om, primul, cel mai de seamă om al țării, erou al inimii și cugetului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, într-un gest de o clipă a întors viața pe toate fețele ei văzute și nevăzute, oprindu-se și oprindu-ne totodată peste ceea ce înseamnă, în primul rînd, calitatea acestei vieți. A fost un gest de o clipă, dar fundamental, cum de altfel fundamentale sînt gesturile marilor bărbați în care poporul și-a înrădăcinat, de-a lungul istoriei, numele și inima sa. Pentru că auzeam, într-o clipă se urnea și se așeza-n noi, parcă, mai bine, mai clar și mai demn însăși istoria ; auzeam și vedeam, în deschiderea de rază a viitorului, un om, primul, cel mai de seamă om al țării, cum la propunerea de a fi ales pe viață în fruntea partidului, dădea o scurtă dar cuprinzătoare **lecție de viață.** El nu primea, n-a primit propunerea pentru a-și oferi în întregime, cu demnitate și răspundere viața slujirii cauzei partidului, idealurilor socialiste. **Atît timp cît voi putea,** a spus, și noi știm, istoria știe, de patruzeci de ani s-a dedicat cu devotament comunist luptei partidului, poporului, patriei care se întruchipează azi în voința și spiritul său de exemplar militant revoluționar.

Atît timp cît voi putea, a spus, și noi știm, înțelegem că viața sa este indisolubil legată de viața patriei și a poporului, știm și înțelegem că marea sa flacără este datoria însăși față de patrie și de popor. Viitorul ne va consacra, sînt sigur, unei înțelegeri și mai adînci a gestului său pilduitor. Dar avem încă de acum, din aceste zile ale marelui forum al comuniștilor, privilegiul de a medita cu o mai vie, mai inspirată răspundere asupra ceea ce înseamnă viața și îndeosebi calitatea acestei vieți pentru ca, în dinamica și dialectica ei, **să ne** putem elibera de balasturi și prejudecăți, să ne putem gîndi în profunzime și cu luciditate viitorul, starea și situarea noastră în contemporaneitate.

Atît timp cît voi putea, a spus, și a fost unul din cele mai scurte și mai adînci discursuri despre viață din cîte-am auzit. O alocuțiune morală prin care normele eticii și echității socialiste, principiile de muncă și viață ale comuniștilor se întăresc în sensul lor programatic și se deschid către toți, puncte vii de sprijin în universul numit om și umanitate. Calitatea comunistă a vieții a dobîndit în acel moment al cuvîntului secretarului general o dimensiune nouă, aceea a celei mai firești trăsături de unire dintre curaj și modestie. Cum să numim aceasta ? Auzeam și vedeam un om, primul, cel mai de seamă om al țării care nu se lăsa copleșit de elogii deși istoria ne este martoră că le merită și le va merita din plin. Pentru că el prea puțin și uneori nici nu se știe cît își aparține sieși, ci partidului și poporului, nouă tuturor, fapt ce ne îndatorează enorm dar, iată, multe, foarte multe din aceste datorii îi bat tot lui în cuget și inimă, îl împovărează tot pe el. Îl auzeam și-l vedeam acolo, la tribuna Congresului, și mă gîndeam, îmi dădeam bine seama că viețile noastre, acum, ar fi neîntregi fără viața și legile vieții sale care ne învață **să fim.**

Atît timp cît voi putea, a spus, și în fondul nostru principal de sentimente s-a luminat și mai mult iubirea ce i-o datorăm dar și înțelegerea că viața e o zbatere fascinantă în care munca și gîndirea exemplară, patriotice, revoluționare, ne dau forța și înțelepciunea că oriunde am fi și oricine am fi, nu trebuie să încremenim în ipostaza mulțumirii de sine și să nu ne socotim — ce fatalitate adversă ne-ar consuma astfel ! — niște oameni ficși, rezemați pentru totdeauna în ranguri ce vin de la popor. Să lăsăm viața să se pronunțe, să decidă ea. Măsura vieții în tot și măsura muncii și a creației în toate.

Atît timp cît voi putea, a spus și a mai spus : **nimic mai presus decît poporul meu, partidul, socialismul.** Am ascultat atunci cu toții cea mai frumoasă lecție despre calitatea comunistă a vieții. A acelei vieți pe care un om, primul, cel mai de seamă om al țării și-a dedicat-o în întregime oamenilor și lumii. Viitorul, sînt sigur, ne va consacra unor prilejuri în care vom medita și mai mult, și mai profund asupra cuvîntului succint dar dens cît o viață, trăită în cinste, în adevărul dragostei de țară, de partid, de popor, asupra marii lecții despre **calitatea comunistă a vieții** pe care a propus-o memoriei vremurilor secretarul general al partidului nostru.

A. I. Zăinescu

Reportaj din Țara-de-Mîine

Luni de dimineață, ora 7,10. Primăvară, martie (dacă-i în 5 sau 9 martie n-am cum să calculez — n.n.). Ies din casă, intru în stația de metrou (da, sîntem în București) și merg să-mi predau textul la redacție. Ah ! dar am omis să precizez : anul : 1990 (mi-am dat seama de asta cînd junele a sărit de pe scaun și mi-a oferit locul : unde-s acei 47 de ani, încă tineri, din 1974 !) Deși la 63 de ani, nu mă las, vin de „pe teren". Iată :

● Constanța. Șantierele navale. Asist la lansarea la apă a unui cargou de 150.000 tdw, dintr-o pleiadă întreagă. Tradiționala sticlă de șampanie (recoltă românească), urale, cîțiva pensionari anume invitați la festivitate (eroi de reportaj, în '74, cînd se pregăteau să introducă în producție cargoul de 50.000 tdw). Împreună cu un specialist, calculez : față de anul 1975, cînd s-a încheiat cincinalul acela, volumul traficului maritim a crescut de 12—13 ori, mai simplu spus — cu 1200—1300 la sută ; aproximativ patru cincimi din trafic — pe vase cu tricolor pe catarg. Invitat pe punte, la marșul de probă, apoi în interiorul vasului (ultimul răcnet al electronicii), nu mă pot împiedica să nu-mi spun că, dacă în urmă cu 16 ani, aș fi încercat să descriu REALITATEA în care evoluez acum, aș fi fost obligat să adaug : science-fiction.

● Bărăgan. Cît vezi cu ochii — pămînt și apă. Uriașe pompe, vopsite în galben, roșu, verde — culori pastelate, pulsează necontenit. Avioane utilitare — construcție românească — răspîndesc... „Ce împrăștie ?" întreb. Țăranul de lîngă mine zice : „Pulverizează biostimulatori". Se încinge o discuție, fiindcă omul — cum singur se definește este „specialist într-ale alimentației" — și știe perfect să explice că : „O alimentație rațională, cu adevărat indestulătoare pentru organism, nu numai pentru impresia de moment a cetățeanului, pleacă de la niște norme fiziologice optime... De fapt, așa-i și cu pămîntul..."

● Hunedoara—Reșița—Galați, triunghiul de oțel al deceniului opt, acum, în deceniul nouă, și-au înnobilat producția, astfel încît numai o parte din șarjele turnate aici nu sînt din seria oțelurilor aliate, a oțelurilor carbon de calitate și slab aliate... La Galați, unde în vara lui 1961, am fost martor ocular la săparea celei dintîi cupe — de o tonă — la fundația „viitorului" combinat siderurgic, firește c-am dat o raită pe fostul cîmp dintre Cătușa și Mălina, amintindu-mi (nostalgii reportericești) și de seara aceea în care, pe jăratic, împreună cu muncitorii, cu inginerii, cu topometriștii, am copt porumb — cel din urmă porumb cules. Era mustos, fierbinte și nici habar n-aveam că, peste trei decenii, voi străbate din nou aceleași locuri, secționînd cu privirea REALITATEA IMEDIATĂ — atunci VIITOR INDEPĂRTAT. Caut în albumele păstrate la arhiva combinatului și regăsesc fețe cunoscute, dar numele s-au pierdut în cotloanele memoriei. Cum îl chema pe excavatoristul care — da, țin minte, am fost la el acasă, avea o fetiță, Mariana, se juca de-a doctorul cu păpușa și voia să devină doctor — a excavat prima cupă, prima tonă, atunci, în 1961, vara ? Ce importanță are, în fond, numele strict, cînd un nume încărcat de semnificație vibrează în fiecare tonă — nu de pămînt excavat — ci de oțel de calitate superioară : CONSTRUCTORUL. În familia românească, de milioane și milioane de oameni, pe lîngă numele și prenumele fiecăruia, se cuvine a fi pus și acesta : CONSTRUCTOR-DE-ȚARĂ.

● Orășelul nou — așa-i zic și locuitorii, și cei din vecinătate. L-am vizitat, fiind printre ultimele ridicate, din cele aproximativ 400 centre orășenești asemănătoare (din 1975 pînă acum). De jur împrejur, zonă rurală dens populată. Noua așezare polarizează atenția satelor, care gravitează ca niște reale localități-sateliț (cînd vii de la sat către oraș, cu autobuzul „T. V.", greu sesizezi deosebiri notabile, deși urmărești : arhitectura, starea drumurilor, vestimentația oamenilor și chiar mîinile lor). De fapt, geografia schimbată a locurilor se reflectă — categoric — în sporul de expresie a oamenilor, în subiectele luate în discuție (desigur, se confruntă — inevitabil — părerile în legătură cu ultima etapă a campionatului de fotbal, dar și despre „Hamlet", cromozomi, a patra stare a materiei, etc. — notez la întîmplare ce aud)...

Mi-e absolut imposibil să transcriu, în reportajul de față, toate cîte le-am cules, de „pe teren" („terenul" anului 1990). Mă opresc din călătorie, subliniind doar că, încă din școală, ne-am deprins să străbatem Țara Birsei, Țara Făgărașului, Țara Hațegului, Țara Maramureșului, Țara Moților, Țara Năsăudului, Țara Oașului, Țara Zarandului etc. Așa locuiam, din străbuni, românii. Și tot străbătînd istoria, din filă în filă, am ajuns la Țara-de-Mîine către care pășim, pe itinerarul limpede și ferm trasat de cel de-al XI-lea Congres al Partidului Comunist Român.

Să ne dorim sănătate și putere de muncă, pentru ca, realmente, cel care a așternut pe hîrtie rîndurile de față, să călătorească împreună cu cei care le-au citit, în multdorita Țară-de-Mîine.

Mihai Stoian

Marile exigențe ale educației prin artă

Totdeauna s-a spus că poziția scriitorului față de faptul istoric ar fi aceea de **martor** și **cronicar.** În sala celui de al XI-lea Congres, scriitorii delegați ori invitați au încercat sentimentul înălțător de a fi nu numai **martori** și **cronicari,** ci de a participa direct, activ și entuziast la plămădirea istoriei noi a României socialiste. Fiecare cuvînt rostit de la înalta tribună a rezonat adînc, răminînd — așa cum zicea Neculce — **„scris în inimile noastre".**

Am participat la Congres ca delegat al unui oraș despre care s-au scris tomuri peste tomuri. Iașul, acest fierbinte **miez de gînd și faptă românească,** unde totdeauna iubirea de țară a fost „un zid ce nu se înfioară", a inspirat și determinat nașterea unor pagini în care „sclipătul" metaforelor încerca să fie pe măsura strălucitei istorii a orașului de pe cele șapte coline. Mi-am îngăduit să propun atenției secției la lucrările căreia am participat, nu o nouă metaforă, ci un fapt nud, lipsit de orice transfigurare artistică, fapt care nouă, scriitorilor din această parte a țării ni se pare a grăi mai elocvent, mai frumos, mai profund, mai impresionant decît orice împreunare de cuvinte măiastră și meșteșugită : peste cîteva luni, județul Iași, în trecut unul dintre cele mai lipsite de industrie județe din țară, va produce tot atît cît producea întreaga Românie a anului 1938 ! Iată realități care posedă prin ele însele valoare poetică ; simpla lor enunțare cheamă sonuri de vers. Și aș dori, ca scriitor și ca activist, să propun o relație cu valoare în primul rînd directă și apoi în planul metaforei, între prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu la Iași de atîtea ori de-a lungul anilor și impetuoasa transformare a unui oraș scufundat decenii de-a rîndul în propriile-i reverii, unde linceda **așteptare** provincială era doar „ritmată monoton / De ornicul cu trei cadrane / De la Sfîntul Spiridon".

Cu prilejul vizitelor la Iași, secretarul general al partidului a îndemnat cu căldură oamenii de artă din Moldova să încerce a fi, prin fapte, demni de prestigioasele tradiții ale acestor locuri care au dat neamului nostru un Eminescu, un Enescu, un Creangă, un Sadoveanu și atîtea alte minți luminate și inimi înflăcărate. Dacă ar fi să marcăm pe harta globului punctele în care, în ultimii trei ani, au fost prezente cărțile, piesele, compozițiile muzicale ori plastice, arta interpretativă ieșeană, atunci vom constata că fire pornind de sus, din Moldova, intersectează toate meridianele, ajungînd pînă în cele mai îndepărtate localități din patru continente ! Datorăm aceste succese îndrumării ferme de care creația artistică a beneficiat mereu, le datorăm partidului comuniștilor și, personal, secretarului său general, în prezența căruia nu o dată am dezbătut probleme de maximă importanță pentru însuși destinul artei românești.

Programul P.C.R. pune în fața literaturii și artei sarcini de mare răspundere, chemîndu-le să-și aducă o contribuție din cele mai însemnate la făurirea personalității omului nou, la afirmarea, în forme specifice, a concepției înaintate despre lume și viață. Și, analizînd cu luciditate și responsabilitate comunistă căile și mijloacele prin intermediul cărora putem spori caratele valorii educative a scrisului nostru, va trebui să constatăm că există și o zonă în care se produce fenomenul **risipei,** de neacceptat — fie și numai ca idee — într-o societate preocupată să-și gospodărească și pună în valoare eficient bogățiile de care dispune. Este o risipă pe care n-am știut s-o vedem totdeauna și pe care ne-a revelat-o Raportul prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu și capitolul consacrat literaturii și artei din Programul partidului. Această nevăzută, dar reală risipă este, **risipa de talent.** Mă refer, adică, la necesitatea întăririi **caracterului combativ** al fiecărei creații, la sensul activ, ofensiv revoluționar, în spiritul căruia se constituie și se exercită actul **cunoașterii** mijlocită de fenomenul artistic. Alături de cunoașterea științifică, cea întreprinsă prin intermediul artei a devenit un instrument deosebit de util perfecționării multilaterale a noii orînduiri și, pentru ca acest instrument să funcționeze la parametrii înalți pe care-i pretinde și implică noua istorie a României socialiste, marile exigențe în spiritul cărora facem educație prin artă, devine clară necesitatea ca fiecare lucrare să exprime ferm o atitudine față de viață, o opțiune, un mesaj — astfel descifrind mai revelator și mai profund sensul existenței umane, asigurînd înțelegerea vieții în lumina legităților obiective ale dezvoltării social-istorice, încărcîndu-se de semnificații și adevăr.

Cu puțin timp în urmă, la Iași s-a desfășurat un mare Festival de poezie patriotică, dedicat poetului nostru național, Mihai Eminescu. Mai sîntem încă sub impresia forței versului eminescian ; la Iași, în vechea și atît de tînăra cetate a lui Ștefan și Cuza, el a reînviat făptura acelor care „Cu plugul și cu spada au întins moșia noastră / De la munte pîn-la mare și la Dunărea albastră", a făcut să răsune încă o dată, puternic, tulburător, acea strofă pe care o iubim atît și care se încheie cu versul „La trecutu-ți mare, mare viitor !".

„Fără Eminescu — spunea un cărturar — am fi fost cu toții altfel, și mai săraci".

Fără partidul comuniștilor, existența noastră fizică și spirituală n-ar fi atins niciodată cotele luminoase pe care am avut prilejul să ni le făurim. Iar prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu în fruntea acestui partid și la cîrma țării, este marea chezășie a înaintării noastre ferme și neabătute către viitorul comunist, constituie o garanție a împlinirii destinului României, visat de străbuni, croit de-a lungul unor secole aspre, plămădit în decenii de luptă revoluționară, comunistă, și conturat ferm de cei 20 000 000 de români care scandează cu mîndrie „Ceaușescu și poporul".

Mircea Radu Iacoban

Glasul țării

Patru zile la rînd tribuna Congresului și-a schimbat continuu proprietarii.

A fost în stăpînirea **muncitorului.**

A țăranului.

A activistului de partid.

A savantului.

Timp de patru zile, în aceste momente solemne și definitorii pentru o întreagă națiune, țara și-a ascultat glasul măsurat, lucid, riguros, înțelept, îndrăznet, pornit de aici, din sala Congresului spre inima poporului. Toate graiurile **țării noastre de glorii, țării noastre de dor** s-au făcut ascultate. Au trezit vibrante ecouri. Au îmbiat la adînci reflecții. Au îndemnat la acțiune.

Muncitorul, țăranul, savantul, activistul de partid — au pornit fiecare de la ceea ce avea de comunicat, de înfățișat. De la evaluarea unui **drum străbătut.** Cu sudoare, dăruire și jertfă. Măsurat prin izbînzile care ne dau dreptul la mîndrie. Jalonat de obstacolele învinse, de îndoielile noastre, de certitudinile născute în acest perpetuu front fără tranșee pentru cauza socialismului.

Muncitorul, țăranul, activistul, savantul — au făcut fiecare apel la graiul faptelor lor : demne, gîndite îndelung, venind din munca și înțelepciunea celor pe care-i reprezintă, din răspunderea investiturii, din curajul necesar celor care iau deciziile supreme. Fiecare, cu fraza construită după rigorile vorbirii curente ori îndelung exersate la școala cărții, s-a simțit dator să pătrundă, pe calea aptă lui, în esența problemelor contemporane naționale și, deopotrivă, a celor care preocupă omenirea. Să facă impactul cu esențele revoluționare ale devenirii țării în următoarele decenii. Să stăruie pornind de la o impresionantă și fascinantă cunoaștere a realității României socialiste a anului 1974, asupra prospectivei sociale.

Muncitorul, țăranul, activistul, savantul, unanimi în gînd și simțire, au ținut să remarce pentru Istorie clipa adoptării primului Program al comuniștilor din România, drept unul din marile momente căruia viitorul îi va conferi, desigur, **validarea,** meritată pe deplin de actul memorabil, autentic.

Succesiva perindare la tribuna Congresului a reprezentanților națiunii noastre socialiste — de la omul cel mai simplu pînă la ilustrul bărbat de stat, comunistul de omenie și conducătorul investit cu dragostea, respectul și căldura inimii tuturor, tovarășul Nicolae Ceaușescu — a adus ea însăși mărturie asupra prezenței vii, în cîmpul muncii, **la lucru** a uriașei gîndiri social-politice românești, îmbogățită enorm în ultimul deceniu de existență. Gîndirea întregii țări. Animată de conștiința scopului înalt al edificării socialiste și comuniste. Decisă să transforme și mai alert țara și oamenii ei. Gîndirea social-politică românească, străbătută de un vibrant discernămînt și vocație politică marxistă în judecarea fenomenelor vieții, a realității multilaterale pe care o trăim, o visăm, o statornicim.

Țara și gîndirea ei exploratoare, ajunsă la altitudinea maturității lucide și a curajului comunist — iată glasul care s-a auzit, în chipul cel mai răscolitor, sub cupola sălii Congresului. Oare ce menire mai înaltă poate exista pentru creatorul de frumos decît înfățișarea cu har și cutezanță a acestui chip uman al Țării, a acestor eroi ai timpului de glorie, socialist ?

Ilie Tănăsache

O literatură la înălțimea eroilor acestui timp

Dacă m-am apucat să scriu reportaj este pentru că astăzi această specie introdusă de teoria literaturii la hibride sau periferice genuri poate cuprinde toate, dar absolut toate modalitățile stilistice, pentru că se poate face în reportaj proză poematică, dialog, schiță, nuvelă, și că nimic nu-i rămîne străin. Pentru că e mai mult decît literatură adică e document, într-o vreme cînd lumea citește devotat fapte, cînd o încîntă realitatea mai mult decît orice strălucitoare ficțiune, cînd se caută pe sine în fiecare pagină citită.

Am scris reportaj pentru că există realitatea; pentru că mă simt dator față de compacta și complicata actualitate; pentru că această datorie de scriitor pe care o trăiesc înseamnă consemnarea, desprinderea faptei spre istorie ; pentru că am întîlnit oameni despre care clasicii ar fi dorit să scrie, despre care a spune că sînt oameni minunați e o datorie, încă o dată, față de puterile lor deosebite.

Am trăit și sentimentul ciudat al neputinței: adică în timp ce scriam o carte despre oameni și despre un ținut, oamenii să părăsească paginile cărții pentru a merge înainte. Țara Făgărașului și-a schimbat înfățișarea și am văzut cu ochii mei cartea devenind, chiar în timpul scrierii ei, istorie. Visam să fie un portret cald al contemporaneității mele și nu am reușit decît să însemnez o parte trecută a ei. **„Partidul nostru pornește în mod consecvent de la principiul că literatura și arta, ca părți componente ale conștiinței sociale, constituie o expresie a procesului dezvoltării generale a societății. În artă își găsesc pînă la urmă reflectarea în forme specifice desigur raporturile de producție și sociale, modul de gîndire al oamenilor dintr-o anumită epocă, determinate la rîndul lor de stadiul evoluției societății. De-a lungul existenței sale poporul român a creat o artă care exprimă pregnant modul său de viață și de muncă, gîndirea și sensibilitatea sa, setea de libertate, voința de a-și făuri un trai mai bun, optimismul, încrederea în forțele proprii, în viitor. În noile condiții ale dezvoltării patriei noastre socialiste, arta și literatura sînt chemate să dea expresie activității tumultuoase desfășurate de poporul român în toate domeniile de activitate, să înfățișeze marile realizări, entuziasmul, optimismul și hotărîrea sa de a merge neabătut înainte".**

Gîndurile mele s-au întîlnit cu aceste cuvinte, am dorit întotdeauna, năprasnic să trăiesc simultan, să fiu, cum se spune, biograf al timpului meu, biograf al viitorului. De aceea, n-am întîlnit neputință mai fericită, mai dureroasă, mai grăbită și mai singuratică. Rămîi singur scriitor tînăr de o vîrstă cu oamenii tăi și cu schimbările patriei tale, iar ei merg înainte în timp ce tu rămîi numai cu ei, adică cu istoria lor, cu faptele lor. Condiția de scriitor al timpului tău amețitor de grăbit include această sublimă înfrîngere neîntreruptă. Să scrii istoria laolaltă cu cei ce o trăiesc și o fac totdeauna în urma lor cu un timp. Să fii alături de ei cu orice preț, să te lupți pentru aceasta neîncetat.

Radu Anton Roman

Din inimă, cu florile, cu versul,
Din zările pămîntului străbun —
Copiii patriei cinstesc Congresul,
Cinstesc Partidul Comunist Român.

Copiii patriei cinstesc Congresul,
Cinstesc Partidul Comunist Român.

Avem pe fețe soare- Părintescul
Îndemn ne este astăzi legămînt :

Partidul,
România,
Ceaușescu —

Sînt tot ce-avem mai scump pe-acest pămînt !

Partidul e suprema chezășie —
Mărețul viitor se naște azi —
Cînd anii noștri de pionierie
Cresc mîndri ca ai țării falnici brazi.

Din tată-n fiu, aici, pe strămoșescul
Pămînt, sub roșu steag, sub tricolor
Partidul, România, Ceaușescu
Ne făuresc un mare viitor.

Noi, patriei de mîine, făurari,
Vom fi așa precum ne-ați dat povață

Voi, comuniști, ai țării meșteri mari,
Suprema noastră pildă pentru viață !

Jurăm cu toți, din inimă, fierbinte :
Iubit partid, mereu te vom urma,
Mereu mai sus, mereu tot înainte —
Sub steagul tău de jar, spre slava ta.

(Din mesajul adus Congresului al XI-lea de Organizația Pionierilor)

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar general de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct).

REDACȚIA : București Piața Scînteii Nr 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10 tel 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVII
Nr. 49 (658)
Sîmbătă
7 decembrie
1974
10 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Primatul realității

Despre cărți se spun uneori istorii miraculoase. Pentru o carte s-ar fi deschis un proces între două familii. O carte ar fi îndulcit singurătatea unui naufragiat pe o insulă. O alta a salvat de la moarte pe purtătorul ei : un glonte s-a aflat păstrat între file. Și așa mai departe.

Altcineva a făcut o socoteală și a tras concluzia că ne aflam în Galaxia Gutemberg : Cărțile ne inundă, cărțile ne covîrșesc. Desigur, omul nu vorbea doar despre cele de literatură, dar noi ne gîndim acum la ele : pentru ce se citesc cărțile ?

Sociologia literaturii, disciplină pe cale să-și ia astăzi în stăpînire cu adevărat teritoriul, a formulat un răspuns de care trebuie să ținem seamă. De cînd literatura a devenit un fenomen de masă, de cînd cărțile se tipăresc în mii de exemplare cititorul se adresează cărții în chipul cel mai interesant cu putință. Cercetătorii ne-au semnalat, de pildă, că romanul în vremurile lui de început a primit un sprijin substanțial din partea femeilor. Izolate în ghineceu de un fel de viață care le îngrădea existența, dar le crea un timp nelimitat pentru visare, ele au devenit suportere pătimașe ale speciei. Știm cu toții, apoi, de pildă, că adolescenții preferă anume teme literare și că, de la caz la caz, de la categorie de cititori la categorie de cititori, interesul pentru literatură e diferit, că predilecțiile sînt altele și motivările sînt și ele diferite. O relație nedezmințită se stabilește între scriitor și cititorii săi. E oare cazul să mai citîm situația unui scriitor care presat de publicul său a fost nevoit să-și reinvie personajul ? Și dacă acest caz nu pare suficient de satisfăcător putem căuta altele.

Pentru a nu falsifica relația dintre scriitor și propria operă trebuie să ne gîndim și la relația dintre cititor și operă. Dacă am enumerat în modul cel mai general cu putință de ce se citește nu putem pune și întrebarea de ce se scrie.

De ce se citește ? De ce se scrie ?

Unii scriu pentru că au ceva de spus — ne arată experiența lecturilor proprii. Alții scriu pentru că există precedentul scrisului. Se mai pot enumera și alte motive. „Industriașul" neonest, capabil de multiple concesii, este cel mai periculos producător literar. El nu va scrie pentru a-și satisface o nevoie interioară, ci pentru a satisface aparența literaturii. Mimeticul, care are o idee mult mai înaltă despre literatură decît manufacturierul lucrativ, poate fi la fel de puțin original ca și primul. Iar dacă efectul lui nu se verifică întotdeauna asupra cititorului se verifică totuși asupra chiar a literaturii. Scrierile autentice vor fi concurate de cele contrafăcute. Cu aceste propoziții putem intra într-un hățiș de complicate disocieri. Esențial e să rămînem la ideea că literatura trebuie să fie vehiculul unei substanțe care se cere mărturisită și formulată în chip artistic. Sîntem pe terenul locurilor comune, dar obsesia originalității ne duce adesea la ignorarea observațiilor comune care sînt și observații de bun simț. Nu există mare scriitor care să nu fi plecat de la un fapt real, puternic, impresionant. Daniel de Föe, pe care spiritul modern îl consideră întemeietorul romanului, și-a scris celebra carte despre Robinson Crusoe după relatarea unui marinar care a trăit o experiență destul de asemănătoare. Sthendal recurgea la faptul divers și ce altceva decît fapte diverse cuprind superbele lui romane ? Nici nu mai e nevoie să argumentăm în ce fel era lipit de realitate Balzac și în ce fel Gustav Flaubert. Povestirile cu țărani și vînători semnate de Turgheniev aveau o neîndoielnică bază autobiografică. Război și pace pleca de la un eveniment esențial din viața poporului rus care făcuse o impresie puternică asupra tînărului Tolstoi. E ușor, deci, de susținut că marii creatori nu se sustrag mediului în care trăiesc și că trăiesc și scriu inspirat de acest mediu. Să ne oprim la cîteva exemple românești. Slavici își petrece copilăria și tinerețea în pusta arădeană și de aici își trag substanța cele mai puternice pagini ale lui : Moara cu noroc. Miticii și Protopopeștii lui Caragiale se aflau la îndemîna scriitorului. Sadoveanu a început a scrie mînat de ideea de a se răscumpăra sufletește față de clasa căreia aparținea fără s-o știe de la început :

Luceafărul

Continuare în pag. a 2-a

SILVIA RADU : Legenda Meșterului Manole

IN PAGINA A 3-A

Articole dedicate lui
ZAHARIA STANCU :

Cititorul unei opere excepționale ● Ocolul lumii în „sandale de aur" ● Cartea care nu s-a scris... ● Cîntare neîntreruptă ● La ultima călătorie a lui Darie ● Fie ca pasărea — thanatos ● Prezență caldă și luminoasă

Țară de dor

Ploile cad prin vămile deschise
Visele trec prin pleoapele închise
Și se întrec pe toată carnea ta
Ploaia de dor te-ajunge undeva
Și unde cade sulița de ploaie
Ies sulițe de spițe, se îndoaie
Ca un asalt spre cerul de cuptor
Din largul vegetal al oștilor ;
Ah, soare desenat cu lăncii crude
Învinsul de nubile paparude,
Mai dă o dată raită pe ogoare
Sucind atîtea capete de floare ;
Ah, nor întors cu ugerele pline
Mai spală-i tu cătările senine !
Să sufle lung trompetul alizeu
Încovoind un șir de plopi plebeu
Căzînd din nord pe unghiul
Azimut ;
Orizontala stea mă vrea tribut
O, vis de dor, să nu te-nchizi
hermetic
Rămîi în unghi de azimut
magnetic !
Pe plan geografic — țara mea
de dor
Mai pune-ți iar coroanele de nor
Puteri de basm, te facă nevăzută
Viind precum o dacică redută
Să mi te-ntorci prin pleoapele
închise
Sub ploi căzînd prin vămile
deschise.

Radu Boureanu

zaharia stancu

Din partea Comitetului Central al Partidului Comunist Român, a Consiliului de Stat și a Consiliului de Miniștri ale Republicii Socialiste România

Comitetul Central al Partidului Comunist Român, Consiliul de Stat și Consiliul de Miniștri ale Republicii Socialiste România anunță cu profundă durere încetarea din viață, în ziua de 5 decembrie a.c., în urma unei suferințe îndelungate, a academicianului Zaharia Stancu, membru al Consiliului de Stat, deputat în Marea Adunare Națională, președinte al Uniunii scriitorilor din Republica Socialistă România, scriitor de seamă al poporului român, prețuit de cititorii din țara noastră și din numeroase alte state ale lumii.

Prin întreaga sa operă și activitate literară și publicistică de peste cinci decenii, Zaharia Stancu a dat viață aspirațiilor și năzuințelor de mai bine ale poporului nostru, a contribuit activ la construirea socialismului în România, la edificarea culturii noi, socialiste în patria noastră, la activitatea generală de formare a omului nou.

★ ★ ★

A încetat din viață, în dimineața zilei de 5 decembrie, Zaharia Stancu, strălucit reprezentant al culturii românești, romancier, poet, ziarist, care în decursul a cinci decenii a desfășurat o vastă activitate literară și publicistică, pusă în slujba cauzei progresului social al poporului nostru.

Născut la 5 octombrie 1902, în comuna Salcia, județul Teleorman, dintr-o familie de țărani săraci, cunoaște din fragedă tinerețe asuprirea și exploatarea orînduirii burghezo-moșierești, pe care avea să le înfățișeze în pagini de mare forță artistică, demascatoare, în opera sa literară. Argat pe o moșie boierească, ucenic tăbăcar, vînzător de băcănie, mic funcționar, Zaharia Stancu este silit de vicisitudinile vieții să facă mari eforturi pentru a învăța, pentru a deveni primul știutor de carte din familia sa.

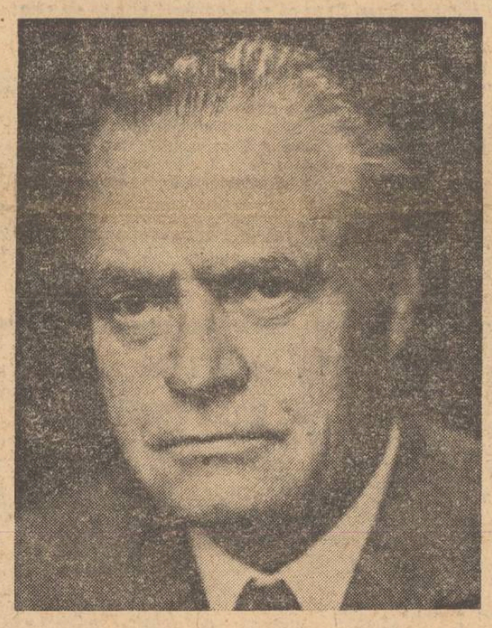

Debutează pe tărîmul literaturii în anul 1920, publicînd apoi versuri în cele mai cunoscute reviste ale epocii. Volumul de versuri „Poeme simple", editat în 1927, a fost distins cu Premiul Societății scriitorilor români. Scrie, de asemenea, nuvele, povestiri, romane.

Între anii 1928—1932 urmează Facultatea de litere și filozofie, luîndu-și licența în 1933. În același an, editează revista „Azi", la care colaborează personalități de seamă ale vieții literare interbelice. Manifestînd o caldă simpatie pentru truditorii pămîntului, pentru oamenii simpli, desfășoară, totodată, o bogată activitate de ziarist, condeiul său înfierînd nedreptățile sociale, politicianismul, corupția și afacerismul claselor exploatatoare, complicitatea lor la ascensiunea fascismului. Alături de exponenți de seamă ai științei, artei și culturii progresiste din țara noastră, Zaharia Stancu demască și condamnă crimele fascismului, ia atitudine hotărîtă împotriva tendințelor de fascizare a țării, exprimă solidaritatea militantă a poporului român cu forțele antifasciste internaționale, cu democrații spanioli care luptau cu arma în mînă pentru apărarea libertății. Pentru activitatea desfășurată împotriva dictaturii antonesciene, a ocupanților hitleriști a fost internat, alături de alți patrioți și democrați, în lagărul de la Tg. Jiu.

După victoria insurecției naționale armate antifasciste și antiimperialiste, Zaharia Stancu își consacră forța creatoare slujirii idealurilor de libertate și progres social, vastei opere de edificare a societății socialiste pe pămîntul României, înfăptuite de poporul nostru, sub conducerea Partidului Comunist Român. Prezent, fără întrerupere, în coloanele ziarelor și revistelor, în care publică sute de articole, Zaharia Stancu găsește, totodată, cimp liber de afirmare viguroasului său talent de scriitor angajat, dăruind poporului său opere de mare valoare pentru înnobilarea culturii românești, a omului nou. Romanul „Desculț", apărut în 1948, moment remarcabil al prozei românești — zguduitoare frescă a dramei țărănimii noastre, apăsată de asuprirea și exploatarea regimului burghezo-moșieresc — a făcut cunoscută istoria lui Darie în 24 de limbi ale popoarelor lumii. Scriitorul-cetățean dăruiește apoi literaturii române, poporului său opere de mare răsunet, unele avînd în centrul lor eroi de neuitat, figuri luminoase de comuniști și patrioți revoluționari, opere profund realiste, cum sînt romanele „Dulăii", „Rădăcinile sînt amare", „Jocul cu moartea", „Pădurea nebună", „Șatra", „Ce mult te-am iubit" ș.a. Multe din lucrările sale înfățișează marile evenimente istorice și sociale din lupta pentru edificarea noii orînduiri în patria noastră. De o mare popularitate s-a bucurat bogata sa creație poetică, în slujba căreia și-a pus talentul pînă în ultimele clipe ale vieții.

Director al Teatrului Național între anii 1946—1952 și 1958—1968, redactor-șef și director al „Gazetei literare", Zaharia Stancu a devenit membru al Academiei Republicii Socialiste România în anul 1955, iar obștea scriitorilor l-a ales ca președinte al uniunii din anul 1966.

Laureat al Premiului de Stat în anul 1952, pentru romanul „Desculț", Zaharia Stancu a fost distins, în anul 1971, cu premiul „Gottfried von Herder", precum și cu Medalia de Aur a Consiliului Mondial al Păcii.

Membru al Partidului Comunist Român, Zaharia Stancu a fost ales la Congresul al X-lea membru supleant al C.C. al P.C.R., iar la plenara din decembrie 1969 — membru al C.C. al P.C.R.

Deputat în Marea Adunare Națională în mai multe legislaturi, începînd din anul 1948, a fost din martie 1969 membru al Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România.

La Congresul Frontului Unității Socialiste a fost ales membru al Biroului Consiliului Național.

În toate aceste calități, Zaharia Stancu a desfășurat o intensă activitate, dăruită cauzei partidului, slujirii cu credință a poporului.

Ca președinte al Uniunii scriitorilor, a militat cu consecvență pentru promovarea politicii culturale a partidului nostru, pentru înflorirea literaturii noastre noi, inspirată din realitățile sociale ale patriei, din viața și munca poporului nostru, din idealurile și năzuințele sale.

Pentru îndelungata și rodnica activitate în domeniul creației literare și al publicisticii, pentru contribuția deosebită adusă la înfăptuirea politicii partidului de înflorire a culturii socialiste în patria noastră, acad. Zaharia Stancu a fost distins cu titlul de Erou al Muncii Socialiste și alte înalte ordine și medalii.

Prin încetarea din viață a lui Zaharia Stancu, literatura noastră socialistă pierde un strălucit reprezentant, ale cărui creații au îmbogățit patrimoniul culturii naționale și au dus mesajul spiritualității românești în tezaurul literaturii universale. Prin opera sa, Zaharia Stancu va rămîne în memoria poporului român ca un ilustru scriitor patriot și militant comunist pentru idealurile oamenilor muncii, din rîndul cărora s-a ridicat, pentru dezvoltarea colaborării și prieteniei dintre oamenii de litere progresiști de pretutindeni, pentru victoria socialismului și comunismului pe pămîntul României.

CONSILIUL CULTURII ȘI EDUCAȚIEI SOCIALISTE — **UNIUNEA SCRIITORILOR** — **ACADEMIA REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA**

tînăr în agora

Alpinistul de coloane

Ordinul Muncii clasa a III-a. Medalia jubiliară : „A 30-a aniversare a Eliberării". Le poartă de cîteva săptămîni un tînăr de 28 de ani, muncitorul Pop Grigore de la „Combinatul petrochimic" — Pitești. Cele două distincții și perspectiva altora sînt o adevărată performanță la numai 28 de ani, dar Pop Grigore, deși atît de tînăr, este deja un bărbat încercat. Fire aspră, preocupat mai mult de conștiința sa decît de părerea altora despre el, este unul din miile de ostași ai muncii care după o victorie sau alta au fost decorați. Nu întotdeauna se cunoaște numele lor. Deseori ei rămîn anonimi în spatele unui termen generic — oameni ai muncii — continuîndu-și campania nesfîrșită și, uneori, — trebuie s-o recunoaștem — grea. În Pop Grigore vorbește un personaj colectiv.

I se spune „Alpinist de coloane" pentru că lucrează mai mult la înălțime, pe cilindrii metalici care, pînă la bronzul argintiu care atrage atenția vizitatorilor neavizați, cunosc multe operații mecanice. Sînt operații mai dificile pentru că se execută la 40—50 și, uneori, 60 de metri distanță de pămînt. Și pentru că acolo, spațiul de mișcare este mai restrîns. Grija mai mare și încordarea mai intensă. La înălțimile acestea oamenii se simt păsări gata de zbor numai în metaforele neoromantice ; în viața șantierului, la înălțime, oamenii rămîn oameni care muncesc.

Nu știu din ce lăuntric imbold, citind impresionantul „Raport" prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu la cel de-al XI-lea Congres al partidului, gîndul meu s-a întors către Grigore Pop. Nu știu de ce, peste toate acele excepționale realizări ale industriei noastre s-a suprapus imaginea acestui tînăr erou-muncitor, chiar imaginea fizică a muncii sale, mișcările brațelor lui și încordarea întregii ființe, suprapuse peste realizările de excepție comunicate de secretarul general al partidului la Congres. Poate pentru că Grigore Pop este chiar unul din autorii acestor realizări. Poate chiar el este unul dintre aceia care au înțeles să nu prece-pețească nimic din ce îi stă omului în puterea firii și-a minții pentru ca țara noastră să se așeze pe drumul industriei. Poate că și el este între aceia pe care secretarul general al partidului i-a numit oameni ai zilelor noastre „omul nou, constructor al socialismului".

„Formarea omului nou, constructor al socialismului și comunismului, presupune așezarea la baza întregii activități educative a concepției revoluționare, materialist-dialectice și istorice, a marxism-leninismului, a tot ceea ce a creat mai avansat omenirea în domeniul cunoașterii".

Nu l-am întrebat niciodată pe Pop Grigore despre lecturile sale particulare, dar poate că el a ajuns la cunoașterea lumii în care trăiește, dacă graficul existenței sale cotidiene ne arată cota înaltă a eroismului. Poate că el a ajuns chiar la perceperea esenței vieții dacă s-a numărat printre aceia cărora, de la tribuna înaltă și atît de fierbinte a celui de-al XI-lea Congres al partidului, însuși tovarășul Nicolae Ceaușescu le-a mulțumit : **„În cadrul industriei a crescut preocuparea pentru accentuarea laturilor calitative ale activității economice, acordîndu-se o mai mare atenție ridicării nivelului tehnic al produselor, introducerii unor tehnologii moderne de fabricație, sporirii productivității muncii și reducerii cheltuielilor de producție. Pentru toate aceste realizări, pentru înfăptuirea cu succes a sarcinilor de plan, a angajamentului de a îndeplini cincinalul înainte de termen, adresez de la tribuna Congresului al XI-lea, în numele întregului Congres — clasei muncitoare, inginerilor și tehnicienilor, tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate — cele mai calde felicitări și urări de noi și noi succese în dezvoltarea industriei noastre socialiste !".**

N. Stoicescu

Drumul de neșters

Sînt acum peste patru decenii de cînd Zaharia Stancu, foarte aproape de treizeci de ani, iar eu abia trecut de pragul celui de-al treizecilea an al vieții, ne-am cunoscut. Publicase pe atunci primul său volum de versuri, Poeme simple. *Sub titlul lor modest, poeziile acestea mi-au apărut originale în intenție și subtile în execuția lor, în care o sensibilitate adîncă nota corelații luminoase dintre suflet și natură și le rostea în forme limpezi. Începuse prin anii aceia o modă de încîlcire a expresiei poetice (care durează sub felurite aspecte și astăzi), procedeu de suprafață ce nu făcea de multe ori altceva decît să ascundă sub complicații numai formale o gîndire poetică banală.* Poemele simple *contraziceau cu naturalețe și cu sinceritate maniera împodobirii vidului. În ele cititorul era atras și prins în chip plăcut de un ușor rafinament al simplității, o simplitate firească și nu simulată a unei gîndiri poetice care, fără să caute numaidecît, pentru a produce efect, contrastele, le simte și le exprimă.*

Prozatorul Zaharia Stancu încă nu apăruse pe vremea aceea. Cu o vocație de observator al realității și în același timp de interpret personal al ei, Zaharia Stancu n-a debutat cu romane. A așteptat, ca să dea drumul talentului său de prozator, vîrsta maturității, atunci cînd a adunat o mare experiență a vieții. A avut, de-a lungul vremii, ocazia să observe și să judece o mulțime de oameni și de întîmplări de tot felul. Datorită acestui fapt, opera sa de romancier are un caracter de lucru trăit și nu inventat, direct și adînc trăit ceea ce îi dă o putere de pătrundere și de radiație.

În tot acest timp Zaharia Stancu nu numai că nu și-a uitat vocația sa temeinică de poet dar chiar, dimpotrivă, și-a cultivat-o cu entuziasm. De la poeziile scurte din primul volum a ajuns, în Iarba fiarelor din 1941, la vaste revărsări lirice, ca de exemplu, acel Virtej de flăcări *pe care îl prețuisem la apariție și pe care cu aceeași mulțumire l-am regăsit în volumul al doilea de Scrieri din 1971. Am regăsit, de asemenea, în acest volum poemul* Calea lactee *și-a despletit cozile, în care este exprimată o lărgire a cîmpului sensibilității poetului, de la subiectivismul liric la o cuprindere, tot lirică, a unor hotare mai vaste, unde omul singur face loc omenirii întregi. De-atunci încoace, Zaharia Stancu, ducîndu-și înainte lucrul la edificiul prozei, nu a uitat poezia și a continuat să scrie și să publice versuri în care puterea de radiație a prozei sale își află un echivalent excelent.*

În proza sa abundentă și viguroasă, se întîlnește, în descripții, într-un avînt înălțuitor al dialogului, un ton care amintește de marile revărsări lirice ale poeziei sale. Și desigur că această îmbinare rară între un mare entuziasm liric și o ascuțită observație a realității formează caracteristica de frunte a personalității literare a lui Zaharia Stancu și totodată păstrează vastei sale opere literare un drum sigur și nețters către inimile cititorilor.

În aceste inimi, altele mereu și-aceleași, va continua să trăiască și de acum înainte Zaharia Stancu.

Al. Philippide

cronica literară

Radu Cosașu: „Alți doi ani pe un bloc de gheață"

Alți doi ani pe un bloc de gheață urmează altei cărți: Un august pe un bloc de gheață, iar aceasta din urmă altora. Radu Cosașu a intrat însă in memoria cititorilor prea mult ca autor al unor cronici de jurnal ca cineva să-și mai improspăteze in memorie cărțile anterioare. Este ceva care totuși ne aduce aminte de ele. Alți doi ani pe un bloc de gheață ne reamintește că Radu Cosașu a scris nu numai cronică de film și cronică sportivă sau cronică de trei secunde. Ultimul său „bloc de gheață", ne trimite la alte cărți ale sale mai ales pentru că nu seamănă cu primul „bloc de gheață". Versiunea primă semăna mult cu un colaj de știri, unele abia ieșind din hotarele simplei informații. Versiunea nouă depășește foarte des granițele simplei știri. Autorul nu mai e doar un regizor care face montaje șocante, ci este, mai ales, scriitor. Faptul divers pescuit din presă pentru atrocitatea, suavitatea sau extraordinarul său poartă o mai puternică pecete Radu Cosașu. Desigur și aici ni se vorbește despre toate și despre orice : despre crime bizare și despre întîmplări uimitoare, despre moartea balenelor și despre Borotra, despre incendiul unei săli de bal sau despre cum un copil vrea să călătorească clandestin cu avionul ș.a.m.d. Repertoriul este tot atît de nelimitat ca și in prima carte. Diferența stă în faptul că scriitorul nu mai vrea să fie absent. El se insinuează în pagina care se vrea rapidă, precisă și simplele știri devin scurte episoade sau scurte povestiri, scurte fragmente de roman. Așa cum e lungul fragment Alte maimuțe personale, fără legătură fățișă, cel puțin, cu restul cărții, dar cu o legătură evidentă, credem, cu alte cărți ale scriitorului. Cu Supraviețuiri, de pildă. Sau momentul Nae I., fără legătură, și el, cu momentele între care e montat, dar strins legat, și el, de cărți mai vechi ale autorului pe care poate, și el, le-a uitat. Cu Lumină !, de pildă.

Radu Cosașu a început ca reporter, adică ca un om care vorbește despre viață din chiar focarul ei. Astăzi Radu Cosașu este un reporter al reportajelor : el ne vorbește despre viață tăind pin gazete eșantioane de viață. Gustul vieții a rămas, dar s-a schimbat sursa. Prima carte a scriitorului se numea, titlu de reținut pentru rîndurile de față, Opiniile unui pămîntean. Unul din subtitluri e Fantezii quasi-cotidiene, iar o fantezie se numește Din nou un august. Despre ce e vorba aici ? Despre barajul de la Bistrița, despre rufăria intimă a șantieriștilor după o noapte de cumplit efort, despre blazonul unei generații, despre anul Mozart, despre patru plutași traversînd Atlanticul, despre studenții plecînd în vacanță, despre cum joacă fotbal vecinii noștri din sud, despre dragoste, despre entuziasmul profesional, despre părinți și copii. Neobișnuite sînt, în aceste scurte însemnări, unghiul de vedere purificator, temperatura ideilor, altitudinea spiritului. Radu Cosașu găsea în mijlocul celei mai anoste platitudini emoția și ne-o propunea cu atenție și delicatețe ca în Un august, Un' te' ci, Gheo ?

Uitatul debut este un debut excepțional. Ceva din fluidul înalt patetic al lui Geo Bogza se afla în acele rînduri, fără ca semnatarul lor să fie un epigon. După aceea scrierile lui Radu Cosașu au urmat o traiectorie ciudată. A doua carte este un lung reportaj, Lumina! care dilată momente cuprinse în Opiniile unui pămîntean. Autorul caută acum, cu orice preț, reacțiile sublime, gesturile inaltelor temperaturi și provoacă maniera. Cartea se citește cu plăcere încă, dar un semn de întrebare se ridică firesc în fața excesului de sublim : are nevoie reportajul de atîta transfigurare ? Ajunși aici trebuie să spunem că Radu Cosașu este creatorul unui stil în reportajul postbelic și că, manierizată, optica acestui tip de reportaj a putut procura materia din care s-a confecționat mai tîrziu teoria „literaturii bucuriei". Stilul e ușor de recunoscut și în volumul de schițe și nuvele Energii, hrănit de aceeași experiență reporterească care a stat la temelia lungului reportaj despre șantierul Bicaz. Ceea ce e de adăugat este că de cele mai multe ori scriitorul are darul de a fi credibil, indiferent de subiectul pe care-l îmbracă. Un pas înainte către literatura de ficțiune se face cu Nopțile tovarășilor mei, inspirate și ele de o materie reporterească similară.

Scriitorul e mereu sedus de viață și de jocul ei mereu surprinzător. Cu A înțelege sau nu, primul volum al unui ciclu neterminat, Radu Cosașu pășește hotărît în spațiul romanului. Dimensiunile mari și prozaismul obligatoriu al tipului de roman propus nu convin însă autorului, care consumă după prima formulă a Opiniilor unui pămînteanu, după a doua formulă, a reportajului de șantier (Lumină !), după a treia formulă, hibridul de reportaj și ficțiune din Energii și Nopțile tovarășilor mei, o a patra formulă : aceea a ficțiunii românești programatic realistă. Scriitorul e foarte mobil și din această cauză poate neconvingător. Un volum de nuvele ieșite de sub tutela reportajului trece nebăgată în seamă (Omul la 33 de ani scapă). Următoarea experiență literară este de un extremism pronunțat. Autorul de reportaje și adeptul nonficțiunii din vremea dintîi trece la un roman net opus romanului anterior : Maimuțele personale este o carte scrisă după toate regulile momentului literar 68 : inconformism tematic, inconformism literar (atunci încă inconformism !), puțină îndrăzneală, mult lirism. Peste toate același talent al autorului de a decupa aspectul banal al realității și de a-l face izbitor, de a ne face să credem că senzaționalul e searbăd și că banalul e senzațional. Intrarea în ficțiune e aici deplină și, dacă n-ar fi o prea savantă regizare a episoadelor care chinuie sistematic firul lecturii, Maimuțele personale ar putea fi considerat un roman remarcabil. Odată cu el apare un ton nou : nostalgia ia locul contagiosului optimism al paginilor de început.

Curba scrierilor lui Radu Cosașu e curba unui scriitor care deși de marcantă amprentă personală, se instalează ușor în formulele curente încercînd să le satisfacă pînă la ultima cerință. Este totodată și un drum al regăsirii de sine. Un august pe un bloc de gheață întoarce spatele gazetăriei rămînind totuși în spațiul ei. Documentarea la fața locului e înlocuită cu documentarea de cabinet. Foarfecele decupează, condeiul prelucrează materia încă pulsatilă. Nu lungimile convin scriitorului și Cronica de trei secunde, ferparele, scurtele cronici TV sînt mai potrivite suflului și ironiei sale. Un mare precursor spunea că tot ceea ce e lung falsifică emoția primă. Să nu scriem lung, ne spunea el. În „pastilele" sale jurnaliere Radu Cosașu concentrează tot ce face neconfundabil talentul său neobișnuit : fluiditatea inteligenței, cenzurarea sentimentului, umorul induioșat. Cele două cărți despre film se pot citi în totală ignorare a istoriei filmului. Radu Cosașu nu se adresează specialiștilor, speță plicticoasă, ci oricui. Scriitorul e sociabil și are ceva din verva bucureșteană a miticilor lui Caragiale, mereu volubil, mereu inteligent, peste măsură divagant, cu soluții și „idei" la tot pasul.

Nemaifiind cu adevărat reporter, ci numai comentator de reportaje sau știri jurnalistice scriitorul nu se mai plasează în spațiul constrîngător al unei reguli literare. Un august pe un bloc de gheață e, credem, descoperirea eliberatoare. Alți doi ani pe un bloc de gheață — desăvîrșirea descoperirii. O a treia carte de același fel nu mai pare însă posibilă. Cu Alți doi ani pe un bloc de gheață se închide un ciclu. Pe o spirală imaginară, scriitorul se află în dreptul punctului de plecare. Ce sînt altceva decît „opiniile unui pămîntean", scurtele comentarii din cele două volume de colaje comentate ? Primul volum de literatură al lui Radu Cosașu seamănă foarte bine cu ultimul său volum. Între ele stă doar nostalgia inteligentă și adesea profundă din Supraviețuiri pe care am aflat-o prima dată în Maimuțele personale. Supraviețuirile sînt și ele o victorie împotriva Maimuțelor personale. Contrafacerii de aici scriitorul i-a preferat în Supraviețuiri o proză mai directă, mai franc sentimentală, mai puțin regizată și rezultatele au fost execelente. Complicației și vasalității față de o formulă Radu Cosașu îi preferă o atitudine mai liberă. Sînt paginile cele mai personale ale scriitorului, care, alături de altele mai noi, sumedenia de cronici de care vorbim, ni-l restituie cu adevărat după labirinticele călătorii ale condeiului său. Ceea ce prețuim în Alți doi ani pe un bloc de gheață este ceea ce provine din Opiniile unui pămîntean și din Supraviețuiri. Alți doi ani... nu este decît versiunea '74 a vechilor „opinii de pămîntean". Raza ochiului său cuprinde și acum, ca și atunci, toată planeta. Evenimentele și bucuriile ei sînt și evenimentele și bucuriile sale. Privirea este însă mai intrebătoare și mai meditativă. Ceea ce i-am reproșa este un păcat mai vechi : dispersarea, păcat structural dacă privim retrospectiv cărțile lui Radu Cosașu, prezent chiar în momentul cînd pare înclinat să scape de el. Prea multe știri, prea multe evenimente în Alți doi ani... Manifestarea deplină a scriitorului e vizibilă în secțiuni de felul celor ca Alte maimuțe personale, fragment căruia i-ar sta indiscutabil bine în volumul de Supraviețuiri. Este plăcut și inviorător ca cineva să ne vorbească cu inteligență, luciditate, despre epoca romantică a primei generații postbelice. Ni se restituie astfel un patrimoniu inestimabil : lumea celor ce credeau necondiționat și pur în victoria comunismului. Deghizat în simplu comentator de întîmplări nefictive, prozatorul se răzbună în astfel de intermezzouri care fac prețul adevărat al ultimei lui cărți. Căutăm în Radu Cosașu pe scriitor și nu pe jurnalist, iar deghizamentele sale ultime nu trebuie să-l înșele nici pe purtătorul lor. Scriitorul a „supraviețuit" într-adevăr, indiferent de avatarurile lui.

M. Ungheanu

aqua forte

ARTA E FĂCUTĂ PENTRU OAMENI

Din inițiativa doctorului Boanchiș I. Alexandru s-a deschis o expoziție de pictură găzduită de Policlinica din Drumul Taberii al cărei director este. Vernisajul expoziției a avut loc la 13 noiembrie și va fi deschisă pînă la 9 decembrie.

— De ce acest loc, îl întrebăm ?

— Policlinica este un loc foarte potrivit, și nu greșesc dacă spun asta. La noi intră aproape 1 000 de pacienți pe zi, ceea ce înseamnă tot atîția „vizitatori", cu voia sau fără voia lor. Ideea unei expoziții în cadrul Policlinicii am avut-o încă cu luni în urmă, cînd, în zilele Congresului de Demografie ținut la București, policlinica noastră era vizitată de către congresiști. Atunci, ajutat de pictorii Viorel Mărgineanu și Vasile Celmare, am înzestrat policlinica cu picturi și tapiserii ale studenților Institutului de arte plastice din București. Cînd, după un timp, am dat jos tablourile, salariații, și chiar pacienții, m-au întrebat de ce le-am luat. Se obișnuiseră cu ele și chiar le plăcea policlinica astfel „aranjată". Ideea, după cum vedeți le aparține. Treaba asta m-a determinat să permanentizez o expoziție de pictură în cadrul policlinicii.

Proiectez, de pildă, o expoziție personală de pictură, apoi una de sculptură. Am început să înzestrez policlinica cu citeva sculpturi. Cel mai mult mă mîndresc cu fîntîna din fața ei. Aici vin copiii de la școală și beau apă. Asta mă bucură foarte mult. Stau de multe ori și-i privesc...

În fond arta este făcută pentru oameni și trebuie să fie pusă în slujba oamenilor. Și aici unde îngrijim oamenii fizic, am adăugat, prin gestul nostru, și grija de sufletul, un fel de modestă educație a gustului prin frumos, prin artă.

— La expoziție participă nume prestigioase de pictori : Al. Ciucurencu, H. Catargi, I. Musceleanu, C. Piliuță, V. Mărgineanu, T. Brădean, Alin Gheorghiu, Mihai Bandac, Nedel A., Benone Șuvăilă și alții. Cum ați reușit să adunați acest mănunchi de pictori ?

— Da, la expoziție participă aproape cei mai cunoscuți pictori contemporani din București, și sînt tare mîndru de acest lucru. M-am ocupat personal de treaba asta. Am apelat, în numele prieteniei ce ne leagă, la ajutorul pictorilor. Am mers personal prin ateliere, am explicat, am solicitat sprijin și am fost înțeles și ajutat în numele aceleiași prietenii.

— Reușita este deplină și expoziția o manifestare singulară care vă face cinste. Credeți că pictura se poate adresa tuturor ?

— Sînt convins de mesajul social — artistic al picturii. Desigur sînt nenumărate posibilități de înțelegere a mesajului artistic transmis de pictor prin tabloul său. Dar educația artistică a oamenilor nu se poate face decît punîndu-i în fața operei împlinite. Spuneam că la noi în Policlinică intră un număr foarte mare de pacienți — 1 000 pe zi, deci 30 000 pe lună, — toți aceștia sînt puși în fața operei de artă, în fața tabloului. Îl privesc, află uneori numele pictorului, îl reține citeodată, se interesează chiar, citesc și, în viitor, vor ști mai mult. La noi în policlinică se duc deja discuții referitoare la tablouri, la manieră, la școli de pictură, la artiști. Și asta, cred eu, este foarte mult și este foarte bine pentru fiecare.

Se vor face și vizite organizate de elevii școlilor din cartier. Copii-pacienți, avem mai puțini și m-am gîndit că ar fi bine să vadă expoziția și ei. Lumea se interesează și asta mă bucură foarte mult. Și ce am observat, că acum se intră în Policlinică altfel, cu un alt sentiment, de mîndrie parcă. Asta înseamnă că inițiativa și-a atins scopul.

Trebuie să subliniez că întregul colectiv medical care a participat la realizarea expoziției a dorit să contribuie cu un gest-simbol la împlinirea atmosferei zilelor sărbătorești ce au premers Congresului partidului. Expoziția a fost închinată celui de-al XI-lea Congres al Partidului, alăturînd-o altor manifestări artistice dedicate acestui eveniment istoric. Dorind și prin aceasta să subliniem și mai mult mesajul social — artistic al operelor de artă.

Lia-Maria Nanu

Primatul realității

Urmare din pag. 1

țărănimea. Un puternic șoc emotiv îi descoperă substratul ascuns al Mioriței. Mai tîrziu el va scrie Baltagul în care vorbește, de fapt, despre oameni pe care i-a cunoscut, și împrejurări omenești identificabile. Mult mai expresiv poate fi pentru cei ce doresc argumente în plus felul în care a fost scris romanul Pădurea spînzuraților. Istoria unui tînăr ofițer român spînzurat pentru înalta trădare de armatele chezaro-crăiești i-a fost sugerată scriitorului de moartea fratelui său.

Mulți dintre marii creatori au lăsat jurnale de creație în care se reflectă în modul cel mai elocvent procesul de transfigurare, drumul de la realitate către operă. Totodată ele sînt documentul incontestabil al unei continui legături cu realitatea. Scriitorul este un receptacol viu și puternic, dar și un emițător. Jurnalul lui Dostoievski ne arată cît de aproape de realitate sînt cărțile lui, cît de mult trecea din viața scriitorului în opera lui. Procesul e mai subtil și nu vrem deloc să-l simplificăm. Dar unele tendințe ale literaturii contemporane ne arată că lucrurile trebuie privite direct și întrebările puse fără sfială. De ce se citește ? De ce scrie ? Pentru că viața ne obligă și la una și la alta. Experiența scriitorilor despre care vorbim ne arată că literatură bună, literatură mare se poate face numai din viață, din materie frematindă. A vorbi despre om e lucrul cel mai important. Către o literatură umanistă ne îndeamnă și tovarășul Nicolae Ceaușescu în Raportul prezentat la Congresul al XI-lea al Partidului Comunist Român : „Avem oameni de artă valoroși. Nu aș dori decît să le reamintesc chemarea Congresului al IX-lea al partidului — de a pune toată capacitatea lor de creație, în forme cît mai variate, în serviciul poporului, al socialismului, de a servi patria și poporul. Este loc pentru o literatură care să se afirme, într-adevăr nu numai pe plan național ci și internațional și care să depășească realizările înaintașilor".

Îndemn care izvorăște din înseși orizonturile realităților noastre istorice, realităților noastre contemporane.

prezențe

● *În cadrul marilor aniversări culturale ale Consiliului mondial al păcii, Uniunea Scriitorilor, Comitetul național pentru apărarea păcii și Comitetul județean pentru cultură și educație socialistă Mehedinți, au organizat la Casa de cultură din Drobeta-Turnu Severin o manifestare consacrată împlinirii a 450 de ani de la nașterea poetului francez Pierre Ronsard. Despre personalitatea și opera lui Ronsard a vorbit academicianul Al. Dima. Actori ai Teatrului popular din Drobeta-Turnu Severin și elevi ai Liceului „Traian" din localitate, au susținut, cu acest prilej, un recital din opera poetului aniversat.*

Memorabile

„Socot romanul propriu-zis ca însemnînd realizarea vieții, deci a adevărului, în consecință ca pe ceva riguros și grav".

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

● *În ziua de 18 noiembrie 1974, în prezența unui grup de pictori și graficieni (Dina-Elisabeta Gurău, Sofia Frenkel, Decebal Nițulescu, Doru Rotaru și Valeriu Ciumacu), participanți la Tabăra de creație de la Tîrgoviște, organizată de C.C. al U.T.C. și Uniunea Artiștilor Plastici din România, a avut loc vernisajul expoziției colective cuprinzînd lucrările realizate în această tabără. A urmat vernisajul expoziției tinerilor plasticieni Viorica Petrovici-Vaslui și Paul Cazan Cătina-Titu, jud. Dîmbovița. În suita de manifestări desfășurată sub genericul „Trepte spre comunism", sub egida Comitetului Județean Dîmbovița al U.T.C., Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Dîmbovița și Societatea literară „Alexandru Vlahuță", Tîrgoviște, a avut loc, în prezența unor redactori și colaboratori ai revistei „Luceafărul" (Doina Uricariu, Nicolae Baltag și Marius Robescu), dezbateri pe temele „Militanți în producție — militanți în creația literară" și „Responsabilitatea actului de creație literară", precum și convorbirea colegială „Debutul", realizată cu membrii Societății literare „Alexandru Vlahuță". Totodată, s-a desfășurat un concurs de interpretare a poeziei patriotice, sub genericul „11 trepte". Au fost desemnate cîștigătoare Mihaela Dobreanu, Sidonia Dumitrescu și Aurelia Drăghici.*

● *În sala rafinăriei Vega — Ploiești, a avut loc o întîlnire a elevilor și cadrelor didactice de la școlile generale nr. 7 și 13 cu George Niculescu-Mizil și N. Rădulescu-Lemnaru.*

● *La invitația Comitetului pentru Cultură și Artă a avut loc la Școala generală nr. 1, la Clubul tineretului, la Biblioteca municipală, la Casa de cultură a sindicatelor și la Liceul pedagogic din Bîrlad, o șezătoare literară la care au participat Liviu Bratoloveanu, Adrian Cernescu, Ion Dan, Gica Iuteș și Ștefan Popescu.*

viața cărților

poezie

De dragoste

Într-o epocă în care eliberarea, **descătușarea lirismului** înregistrează vizibile fenomene de supralicitare a libertății construcției, abordarea formelor fixe ale poeziei a devenit un gest romantic, ușor desuet. Dacă nu mă înșel, dintre poeții care au debutat în ultimul deceniu, de pildă, unul singur a făcut-o cu un volum de acest fel, avînd însă grijă să și-l intituleze cu ironie „Aproape sonete". E vorba de Ion Drăgănoiu.

Considerată, simțită chiar, încercare a unei maturități a meșteșugului poetic, poezia cu formă fixă este, de cele mai multe ori, apanajul cavalerilor echilibrului, obstacolul pe care și-l propun fie bunii meșteșugari ai poeziei, fie deja „clasicizații" și, nu de puține ori, pedanții. Asta nu înseamnă, exemplele ilustre sînt la îndemîna oricui, că autenticitatea fiorului liric nu a înregistrat în astfel de probe ale meșteșugului cote supreme.

Era aproape firesc ca Petre Ghelmez, poet cu simțul rigorii, devotat simplității armonioase a versului, poet minuind metafora cu atenție și susținîndu-se astfel „voiniciilor" la modă, era firesc spun, să se apropie de poezia cu formă fixă. A ales sonetul, pe care-l și definește : „Sonetul, acest cîntec rotund ca o coroană/ De aur vechi, în care sori tineri izvodesc,/ Bătut cu nestemate de suflet omenesc,/ Cu ură și iubire, ți-l dărui azi — icoană". El, sonetul, este forma cea mai potrivită pe care poetul o găsește pentru ceea ce are de spus de această dată : „Mă simt ca-ntr-o hlamidă, ca-ntr-un palat domnesc,/ Pe lespezi pașii-mi stirnind prelungă znoavă/ Cînd vin, regină dulce, iubirii mele rană,/ Să-nchin acum un singe matur și bărbătesc./ Primește-mi jertfa dară, în roșie amiază !/ De-acum, din miezul zilei, voi merge să mă-ntomn./ Dar clipa asta-n care, prin vene-mi luminează/ Doar chipul tău, cum pradapiraților, în somn,/ Mă face să fiu munte, nebiruită rază,/ Să-ți, fiu, orgolioaso, măririi Tale — Domn !". Așadar, o carte de dragoste. Dar iubirea este prezentă în sonetele lui Petre Ghelmez în versuri care ocolesc pozele melodramatice, poetul ținîndu-se de cuvîntul dat — de a scrie versuri **bărbătești** —. Nu înseamnă că dramatismul lipsește din aceste poezii. Dimpotrivă. Numai că el se desfășoară, se repliază conform unei mișcări ample, mature, perechea flux-reflux dînd întregului volum o solemnitate, dureroasă e drept, dar demnă, aproape orgolioasă. Și toate acestea îndepărtează crisparea, chiar și atunci cînd poetul își mărturisește — și-o face și pentru perechea iubită — că pînă și iubirea, anotimpul fundamental, cel ce ne dă rodnicie și rost, va trece, căci este, vai, supusă stingerii. Iată în acest sens unul din cele mai frumoase sonete ale cărții lui Petre Ghelmez : „Eu știu că și iubirea odată se va stinge./ Ninsoarea urcă-n dealuri, iar focul e tîrziu,/ De-aceea gura-ți frige, și ochiul, și mai știu,/ Că-n timp ce eu te mîngîi, afară ninge, ninge.../ Atita doar, că jarul ne mușcă, încă viu,/ Din trup, și-o lume albă neaprinde pe meninge,/ Cînd gerul ne-nvesmîntă, cînd iarna nu ne-nvinge/ Sub aburii de ceară ai unui dens rachiu./ Eu știu că azi te-ntuneci și mă petreci duioasă,/ Distantă, ori severă, mlădie azi te porți,/ Cînd dragostea te cheamă, pe suierul de coasă,/ Să urci în zare luna și steaua vechii porți.../ Dar va veni și-o vreme, eu știu, de care-mi pasă./ Cînd vii vom sta alături, și palizi, ca doi morți".

Dar această dragoste matură, înțeleaptă, pentru perechea iubită se naște, se cutremură, se aurește sub zodia iubirii pentru ceea ce în toată poezia lui Petre Ghelmez este o prezență, i-am spune, de singe. Dragostea de grîu, de iarbă, de ape, de pîine, de munți, de frunză. Iubirea de țară, fără de care nici o altă iubire n-ar fi posibilă. Poetul îi și mărturisește iubitei că dragostea pentru ea este și rezultatul acestei fericite osmoze cu tot ceea ce înseamnă patrie, continuitate, cu tot ceea ce i-a transformat singele într-o „cetate grea de doruri" : „Cetate grea de doruri mi-e singele-n amiază,/ Cetate grea de cîntec cu domni și voievozi,/ Cu doamne și domnițe și nelipsiții plozi/ Ai visului, ce-n moarte ne țin viața trează./ Cînd soarele asuprămi, din lanțuri îl slobozi./ Tu, cerule, cînd piatra o sfîrteci doar c-o rază,/ Cetatea mea de gînduri sub frunte-mi luminează/ Voinici, cuprinși în luptă, cu zimbrii și zăvozi./ Răsună-n vînt izvoare, căzînd peste cîmpie,/ Sub munte, urși de pîclă își fac mai cald culcuș./ Se înmulțesc și cerbii, luceferii învie,/ Cum puii de șopîrlă din înflorit albuș./ Cetatea mea de doruri îți aparține ție/ Iubito, de cînd încă tu nici nu te născuși".

Dorin Tudoran

Petre Ghelmez, „Sonetele". Editura Cartea Românească.

proză

Aurel Vlaicu, între mit și realitate

Atras încă din liceu de figura lui Aurel Vlaicu, Ion Dodu BĂLAN și-a realizat, abia acum, proiectul — vechi de cîteva decenii — unei cărți dedicate „zburătorului". Apărută recent, la Editura Ion Creangă, „COPILĂRIA UNUI ICAR" nu prezintă itinerarul întregii vieți a eroului, ci — titlul e, într-un fel, grăitor — numai anii copilăriei („care... n-a fost alta decît a oricărui copil de țăran de pe Valea Mureșului, de pe la sfîrșitul veacului trecut și începutul secolului nostru") și moartea. Evident, cea dintîi îl preocupă în mod deosebit pe autor și ocupă spațiul cel mai mare în carte. De ce copilăria și nu o altă vîrstă ? Ion Dodu Bălan nu-și justifică, explicit, opțiunea. El așează, însă, la începutul volumului, un motto semnificativ, din Slavici : **„Cu nașterea se-ncepe numai viața trupească ; cea sufletească e plămădită încetul cu încetul potrivit cu felul de a fi al acelora cu care ne petrecem zilele copilăriei și ale tinereților."** Așadar, în consens cu marele prozator, autorul e convins că profilul moral al individului este modelat, în chip hotărîtor, de ambianța în care se formează acesta. Motiv pentru care, el va încerca să ne dea pictura **mediului** în care s-au consumat primii ani din viața „maistorașului", copilul însuși trecînd, oarecum, într-un plan secund, mai îndepărtat. Mai mult : la lectură ai senzația că — făcînd abstracție de obsesia zborului sau tratînd-o în sens metaforic — Ion Dodu Bălan a folosit pretextul Aurel Vlaicu spre a transcrie cîteva file din propria-i copilărie. Mai precis, din copilăria atîtor fii de țărani, arși de visul unei creații, pentru realizarea căreia le lipseau, adesea, atît mijloacele materiale, cît și înțelegerea celor din jur.

Preluînd cîteva date biografice, furnizate de lecturi sau de fratele eroului, Ion, autorul inventează, pe parcurs, întîmplări, visuri, gînduri, replici, pe care le atribuie lui Vlaicu și din care creionează schița unei acțiuni epice convertibile la tema „geniului" într-o societate ostilă. „Conversiunea" epică, însă, nu se produce întotdeauna, textul fiind, adesea, străbătut de o undă lirică, captată, pe alocuri, în rama unei viziuni folclorice sau mitice și „pervertită", din cînd în cînd, la o caligrafie eseistică. Plasarea eroului în descendența mitului icaric, într-o totul justificată, este completată, într-un capitol-lecție, cu o incursiune în rama legendelor biblice, cu cohortele lor de divinități înaripate, cu povestea, de circulație mai restrînsă, a sfîntului Ilie fulgerînd imaginația populară cu aceeași obsesie a zborului, spre a trece, apoi, la tezaurul folcloric din Balcani, unde aripile de șiță ale lui Manole și ale celorlalți „meșteri mari" s-au prăbușit în moarte, ca un simbol al jertfei incluse în orice creație. În general, lui Ion Dodu Bălan îi reușesc asemenea prelegeri narative **ex cathedra**, și — intuindu-și acest atú — el imprimă frazei, frecvent, un aer intelectual și „dăscălesc". Mai mult, din carte se vede bine că autorului îi este mult mai familiar decorul școlii, și spectacolul pe care-l regizează, aici, nu-i lipsit de prospețime, știință a observației, nerv. Uneori, totuși, observația realistă dispare în umbra reflecției generale, limbajul copiilor devine nediferențiat literar, individualizarea personajelor se obține mai degrabă prin comentariile autorului decît prin propriile lor gesturi sau cuvinte. Replicile lui Vlaicu, adesea aforistice, nu sînt „tulburate" de adieri dialectale, conținînd în sine aluviuni „domnești", străine — se pare — bagajului lingvistic al eroului. Să nu ne înșelăm, însă : unele exagerări, detectabile în portretul pe care Ion Dodu Bălan i-l schițează geniului din Binținți, par voluntare, emanații — am zice — ale unei viziuni polemice, reparatoare. Un capitol precum **„Virtuozități ale limbii române"**, un altul intitulat **„Într-o seară cu lună, Aurel își destăinuie gîndurile despre lucruri grave, socotite tabú"** sînt, într-un fel, replici la memoriile pitorești, dar desigur simplificatoare, ale lui Eugen Lovinescu, care insista, cu abuzive delicii humoristice, asupra taciturnității personajului, asupra așa-zisei sale incapacități de a se ridica la înălțimea reflecției abstracte. În rezumat — asupra sărăciei registrului verbal al lui Vlaicu. Încercarea de evaluare a monumentelor Parisului în „creiări", gradația admirației, de la „...mama, mă-sei" la „...mama mamei mă-sei", pot, cumva, trece drept o reacție „inginerească" ori „țărănească în fața operei de artă cum pretinde Lovinescu ; am da dovadă de o mare naivitate, însă, dacă am conchide — împreună cu autorul memoriilor din **„Pași pe nisip"** — că un „manual", care urmase, oricum, lecturi de știință și Politehnica la Budapesta și München, n-ar fi în stare să opereze cu noțiunile de „poezie" și „proză". Nu cumva rudimentarismul vocabularului, în cazul dat, mărturisește și o discretă ironie față de locvacitatea partenerului ? Din acest punct de vedere, paginile lui Ion Dodu Bălan se constituie ca o utilă reabilitare : nu atît a figurii spirituale a lui Vlaicu (care nu avea nevoie de restaurări), cît a culturii tehnice, cu nimic inferioară celei umanistice.

Caldă, cu preocuparea evidentă de a înregistra pulsația rituală a vieții rurale, cu priceperea de a urmări atent primele „decolări" ale viselor unui copil de țăran, povestirea lui Ion Dodu Bălan tinteste către plasarea statuii lui Aurel Vlaicu pe un postament situat între mit și realitate.

Nicolae Baltag

critică

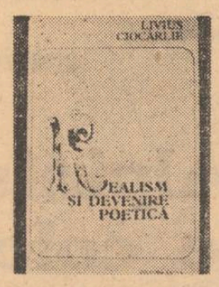

Realism și devenire poetică

Un foarte informat cunoscător al „noii critici" franceze, de nu și un emul al ei, în orice caz un sagace condei teoretic, dotat totuși și cu o oarecare ironie față de ceea ce face, ca să nu devină cu totul un prizonier opac și lipsit de finețe interpretativă, se dovedește Livius Ciocârlie, autor al unui recent volum intitulat „Realism și devenire poetică" (în literatura franceză, trebuie numaidecît adăugat, pentru a respecta conținutul de fapt al cărții). Ideile, ca și bibliografia volumului trimit, trebuie iarăși specificat pentru a înlătura eventualele confuzii, la varianta structuralistă a „noii critici", la grupul neoretoricienilor și al criticilor de la **Tel Quel**, în special la operele și luările de poziții ale barthesienilor (Genette, Todorov), dar și la ale lui Roland Barthes însuși, care, cu ale sale „Essais critiques", pare să prezideze concepția și configurația întregii lucrări. Nu va surprinde, de aceea, absența din densa bibliografie a unui volum care cuprinde analize asupra lui Balzac, Stendhal, Flaubert etc. a numelui lui J.—P. Richard, citat, de nu mă înșel, doar o singură dată și atunci cam în treacăt, deși e binecunoscută privirea sa poetică, fundamental poetică s-ar putea spune, a autorilor pomeniți. În schimb, citarea structuraliștilor, să nu mai vorbim, este ca și un rezumat al catehismului lor. Preferințe și preferințe... Astfel, urmîndu-l pe Barthes, cu a lui critică „infidelă", și pentru autorul cărții de față demersul critic implică o trădare, fiind vorba de o lectură „în răspăr", lectură „conformă cu poetica și ideologia cititorului, diferită și chiar potrivnică, uneori poeticii și ideologiei scriitorului mai vechi". Această critică retransformîndu-l în proces. Prin același gest, refuză sensurile fixate și întreprinde o activitate producătoare de noi sensuri. Ori de cîte ori opera e cu adevărat importantă, ea suportă „agresiunea", participă la ea și, astfel, se reproduce" ; asta, și așa mai departe, lucruri, se poate zice, în general cunoscute și intrate în uzul criticii Trecînd acum de la definirea demersului critic la scopul, în fond, al lucrării, trebuie din nou amintit numele lui Barthes. În „Eseuri critice", mai precis în „Le point sur Robbe-Grillet ?", Barthes considera că toată literatura realistă este nu numai analogică, dar și semnificantă, ea trimițînd, în mod fatal, la o anume transcendență (suflet, divinitate, societate sau supranatură). Literatura modernă începe din clipa în care ea are conștiința aspectului ei dublu : în același timp, obiect și privire asupra obiectului, cuvînt și cuvînt despre acest cuvînt, literatură-obiect și meta-literatură, procesul dezvoltării în acest sens cuprinzînd fazele Flaubert, Mallarmé, Proust, suprarealismul, noul roman. Cam aceleași idei și cam aceleași faze ale procesului le regăsim la Livius Ciocârlie. Față de părerea unui G. Picon, de pildă, cum că romanul secolului trecut e cel al condiției sociale, iar romanul timpului nostru e cel al condiției metafizice, această abordare elimină orice referință de acest gen, privitoare la alt plan decît cel al discursului literar. Este o abordare imanentă (Todorov), supusă numai modalității textuale, cu alte cuvinte se studiază opera în **literaritatea** ei. „În timp ce viziunea realismului tradițional — scrie autorul — cuprinde cu precădere lumea comună și familiară, viziunea poetică insistă mai ales asupra surprizei și diferenței". Realismul tradițional înregistrează o viziune a lumii, reprezintă, altfel spus, lumea, pe cînd devenirea lui poetică produce viziune, semnificîndu-se, totodată, pe sine. Investirea prozei cu o dimensiune poetică, altă decît așa-zisul ornament, calofilia, oferă imagini ale realității combinate după principii poetice, menite să pună în valoare resursele limbajului. Prin urmare, tot studiul își propune să demonstreze transformarea poetică a romanului francez, de la Balzac la noul roman. Concluzia lui e următoarea : există un realism istoricește situat și un alt realism care corespunde devenirii poetice și rezultă tocmai din acest proces, el rezidînd în deschiderea spre lume a textului, în dialogul permanent dintre textul literar și celelalte texte care îl înconjoară — social, politic, ideologic etc.

Ar fi multe lucruri de comentat aici, dar cum spațiul nu îngăduie, să ne mărginim doar la două. Astfel, deși inteligent construit, de o minte avizată și iscoditoare, studiul cade în păcatul oricărui structuralism : adică oferă mult mai puțin decît promite. Teoria e partea tare, în vreme ce analiza rămîne, în genere, la locuri puse în valoare de alții. Capitolul despre Proust e caracteristic și parcă l-am fi citit altundeva, expus în alți termeni. De asemenea, punînd accentul pe noutatea structurii romanești, autorul consideră că Malraux, aducînd modeste transformări pe acest plan, e „un foarte bun, dar nu un foarte mare scriitor". Să fie atunci Robbe-Grillet ? Personal, mă întorc la Malraux.

Dan Cristea

zaharia stancu

Cartea care nu s-a scris...

Există în structura complexă a unei literaturi straturi nevăzute şi adînci, factori şi componente pe care cu greu le poate identifica mai tîrziu, şi măsura cît de cît exact, istoria literară. Să le ştie pe toate e cu neputinţă adesea şi contemporanilor. Fără ele, însă, e neîndoios că literatura ar fi arătat altfel, unele cărţi, profiluri, publicaţii, evenimente — dintre acelea ce constituie reliefurile vii ale literaturii însăşi — ar fi arătat în alt chip sau nici n-ar fi fost. Nu e adevărat că un scriitor tînăr, dacă are talent, el tot răzbeşte, orice obstacole ar întîlni în cale ! Nici că o carte care nu se scrie azi, se va scrie mîine la fel ! Mai sigur e că nu se va mai scrie niciodată, ori se va scrie altcum — şi nu e sigur că totdeauna mai bine.

Zaharia Stancu e unul dintre scriitorii care a avut cel mai acut această conştiinţă. Că o carte care nu s-a scris — nu se mai scrie niciodată, am auzit-o, de altfel, din gura lui, întîia oară, cu aproape un sfert de secol mai înainte. Cu ceea ce am fost în stare să fac, de atunci, în punctele de foc unde m-am aflat, din cadrul vieţii literare, acest cuvînt al lui mi-a fost lege. Straturile nevăzute dar atît de reale încît să altereze ori să fertilizeze o întreagă literatură, sau sectoare ale ei, aparţin **vieţii literare** — realitatea aceasta constînd în angrenajul care alcătuieşte existenţa umană, terestră, a scriitorilor şi din care în suprafaţă se văd numai elementele ei oarecum spectaculoase : reviste, grupări, adunări, Societatea Scriitorilor sau Uniunea Scriitorilor. Şi comitetele acestora, şi preşedinţii lor, aşa cum a fost şi Zaharia Stancu pentru ultima perioadă, de nouă ani.

E cel mai lung stagiu de preşedinte din istoria organizaţiei noastre. Mai lung chiar decît al lui Rebreanu, pe durata — pînă la Stancu — cea mai mare : şapte ani succesivi, între 1925 şi 1932. Zaharia Stancu s-a aflat în fruntea noastră din toamna lui 1965 şi perioada aceasta va fi marcată distinct de istoria literaturii — nu pentru că el a fost preşedintele scriitorilor, ci pentru ceea ce s-a realizat, concret, dar în acest interval rolul lui în slujirea nevăzută, devotată a obştei sale şi a obiectivelor, meşteşugului ei, a fost foarte mare. Sadoveanu a fost o mare figură, o statuetă uriaşă, care putea să nu fie în fruntea scriitorilor, atîta timp cît a trăit, dar în viaţa noastră de fiecare zi, în acel hăţiş de aspiraţii ori certitudini literare şi nevoi materiale, în confruntările de valori şi veleităţi, în echilibrarea cu calm sau cu asprime a ambiţiilor, voinţelor excesive, mîniilor şi paroxismelor la care ajung mereu scriitorii, marele Sadoveanu a fost absent. L-au suplinit secondanţii lui — el ne-a reprezentat. Aşa s-a întîmplat în 1916 cu Duiliu Zamfirescu, în 1924 cu Octavian Goga, scriitori mari, să lumineze o epocă şi să cinstească un fotoliu prezidenţial, nu să ducă povara cotidiană a unei misiuni. Însă preşedinţii roboteşti neîntrerupte, care-i macină pe ei, hrănindu-i nevăzut pe ceilalţi, — pe toţi, sau aproape — au fost Emil Gîrleanu, Corneliu Moldovanu, Liviu Rebreanu, N. M. Condiescu, Mihai Beniuc — şi ultimul dintre ei, Zaharia Stancu.

Care cititor ar fi bănuit aceasta de la crîncenul gazetar politic al perioadei interbelice, acela care, începînd mai ales cu 1934, a fost una dintre cele mai virulente prezenţe în ziaristica epocii ! Care cititor de azi îşi închipuia că Zaharia Stancu destina zilnic ceasuri lungi ascultîndu-şi colegii de toate vîrstele, veniţi să-i ceară, cum ne place să zicem, cu un eufemism de altădată, „consilium et auxilium" — sfat şi ajutor ! Pe un scriitor îl ajuţi uneori numai ascultîndu-l, alteori povestin-

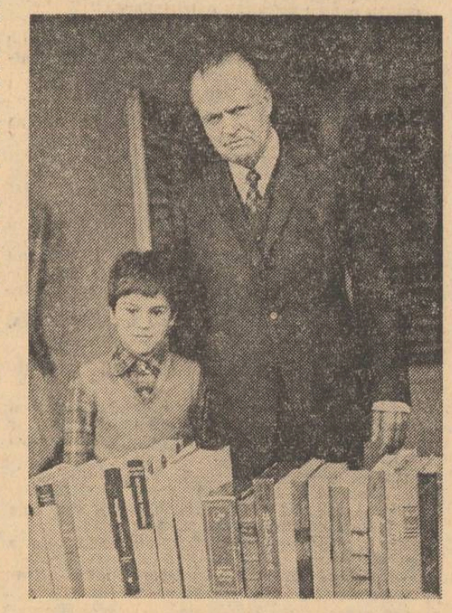

du-i cum făcea într-un caz similar cu al lui, Arghezi, sau Iorga, sau Caragiale, ce ar fi putut zice despre el Călinescu. Dar alteori şi vorbind pentru el cu un redactor de revistă sau cu un editor, participînd într-un fel oarecare la rezolvarea trebuinţelor lui, nu doar spirituale, ci şi materiale. Aceasta se face nu din datorie, ci din conştiinţă — şi devine pasiune, formă de integrare în **viaţa literară.**

La Zaharia Stancu vocaţia aceasta s-a manifestat demult. Revista **Azi**, pe care-a înfiinţat-o în 1932 şi a fost una dintre cele mai bune ale geografiei literare interbelice, a fost şi rodul nevoii de a răspunde nevoilor unei categorii de scriitori pe care viaţa literară îi împingea spre periferia ei sau îi reteza punţile de acces către centrul ei. Trebuiesc făcute relaţiile cuvenite între cîteva fenomene foarte simptomatice petrecute atunci, într-un interval relativ scurt : a plecat Rebreanu de la conducerea Societăţii Scriitorilor ; — a apărut apoi săptămînalul **România literară** al lui Rebreanu ; a apărut **Azi** ; a apărut o intensă acţiune a generaţiei celei mai tinere, pentru drepturile ei literare şi extraliterare — în centrul ei se afla Zaharia Stancu ; a fost lansat manifestul pentru o Societate a Scriitorilor tineri, au avut loc numeroase reuniuni în materie şi s-a ţinut adunarea pentru constituirea ei ; a apărut în 1934 **Antologia poeţilor tineri** alcătuită de Zaharia Stancu. Ziarele **Lumea românească** şi **Credinţa** la care a fost codirector sau director, sînt întrucîtva ulterioare şi destinate altor obiective ; însă **Azi** a purtat-o cu el prin epocă, uneori săptămînal, alteori lunar, cum au făcut Macedonski cu **Literatorul**, sau Lovinescu cu **Sburătorul.** Era steagul lui, tribuna lui din **Viaţa literară,** unde s-au oglindit numeroase mari probleme stricte ale scriitorilor.

În componenţa, după al doilea război mondial, a primului comitet scriitoricesc, cu Victor Eftimiu în frunte, a fost şi Zaharia Stancu. Noua Uniune a Scriitorilor, constituită în martie 1949, l-a avut preşedinte — şi ea trebuia să aşeze, să dea viaţă şi conţinut, relaţiilor de un chip deosebit ale scriitorului cu sistemul social-politic din România democrat-populară. Un timp scurt n-a mai activat la conducerea Uniunii, în seismele care au caracterizat **viaţa literară** din acei ani.

Zaharia Stancu s-a întors începînd cu 1953 în **viaţa literară**, şi a făcut-o în felul său caracteristic — a intrat, aş zice azi, năpraznic. De pe atunci datează relaţiile pe care le-am avut cu el, în această ordine de activităţi. Împrejurarea reintrării lui m-a alăturat în aceeaşi echipă de oameni, care atunci a avut un rol greu de apreciat azi, de la distanţa celor peste două decenii duse, mai ales de către generaţiile intrate după aceea în literatură. Zaharia Stancu a scris un articol, **Comori îngropate**, în **Viaţa românească** din toamna lui 1953, unde se vorbea de bogăţia literaturii interbelice, care trebuia scoasă în lumină. Era punctul inaugural dintr-o acţiune care s-a continuat, chiar atunci, cu alta : o dezbatere literară iscată de o piesă avînd erou principal un scriitor. Se voia această piesă oglindă a problemelor, cerinţelor sau comandamentelor, ce se puneau literaturii în acea perioadă. Însă evaluarea lor era greşită şi jignitoare pentru scriitor. Zaharia Stancu a fost protagonistul acestei dezbateri, cel care a dat primul asalt, care a fost şi cel mai important în acţiunea de definire a profilului scriitorului contemporan prin raport

Mihai Gafiţa

(Continuare în pag. a 9-a)

Ctitorul unei opere excepţionale

L-am cunoscut personal pe Zaharia Stancu doar în luna mai a acestui an, la Uniunea Scriitorilor. S-a ridicat şi a făcut cîţiva paşi spre mine, întinzîndu-mi mîna. Se vedea că era foarte slăbit, mîinile îi tremurau destul de perceptibil. Se ţinea însă drept, aţintindu-mă pătrunzător cu ochii săi verzi, a căror căutătură era cu totul neatinsă de trecerea timpului. S-a îndreptat spre fereastră, invitîndu-mă cu un gest să-l urmez. Cîteva clipe a privit afară, spre verdele crud al copacilor. „De ce ai scris despre mine ?" m-a întrebat după cîteva clipe lungi de tăcere. N-am avut nimic de răspuns. Simţisem că se afla într-o clipă de reverie şi n-am voit să i-o tulbur prin cuvinte. S-a mai uitat cîtva timp pe fereastră şi apoi s-a îndreptat spre biroul său, ţinîndu-se drept, punînd în fiecare dintre paşii pe care îi făcea ceva dintr-o vitalitate imensă. Am discutat apoi despre monografia pe care o dedicasem operei lui. Mi-a cerut amănunte, mi-a vorbit despre reviste vechi, precizînd datele apariţiei lor, evocînd figurile unor colaboratori. Marele scriitor se dovedea a fi nu numai un poet de primă mărime, ci şi un om, un etalon de vitalitate şi de demnitate. Timpul se dovedise neputincios, nu-l atinsese. Mă privea de la înălţimea artei sale, mă scruta de la cei şaptezeci şi doi de ani ai săi, dar îl simţeam alături de mine, viu, cu o conştiinţă proaspătă, ce sfida vremea.

Mi-am dat seama atunci că nu mă înşelasem cînd scrisesem despre opera lui că reprezintă un poem uriaş al învingerii vremii de către puterile infinite ale omului. Acum, cînd mă descopăr îndurerat în faţa celui ce a fost Zaharia Stancu, acelaşi gînd mă cutreieră : omul şi opera formează un tot exemplar.

Există o caracteristică definitorie pentru ansamblul operei. Este vorba despre lupta cu timpul, arhetip al întregii creaţii literare a lui Zaharia Stancu. Aspectul acesta este sesizabil mai întîi în poezie. Primele patru volume de versuri (**Poeme simple**, 1927, **Albe**, 1937, **Clopotul de aur**, 1939, **Pomul roşu**, 1940), fie că exprimă nostalgia, fie că încheagă din imagini naturiste pasteluri sau inscripţii erotice fin cizelate, se revendică poeticii tradiţionale. Această orientare se continuă parţial şi în cărţile următoare. În **Iarba fiarelor** (1941) şi în **Anii de fum** (1944) se ivesc intermitent şi accentele unei triseţi tradiţionale, în permanenţă temperată de accentele unei rigori formale.

Zaharia Stancu este un mare poet al iubirii. Lirica sa erotică pleacă de la convenţia graţioasă, filigranată, trece printr-o fază explozivă şi ajunge, mai ales în ultimele două volume de dinainte de Eliberare, la elegii de o simplitate desăvîrşită. Volumul **Cintec şoptit** (1970) adaugă o seamă de realizări excepţionale. Caracteristica sa este îmbinarea fericită între directeţea expresiei şi reveria vibrantă în faţa scurgerii implacabile a timpului. Ca şi în proză, Stancu atinge ipostazele lirice maxime atunci cînd contemplă şi cîntă alunecarea irezistibilă a vremii. Marea frumuseţe a multor poezii de dragoste se află într-o strînsă legătură cu această neobişnuită forţă elegiacă. Iubirea se află întotdeauna legată de sentimentul eroziunii ; este o iubire ce se prăbuşeşte încet, imperceptibil, dar inexorabil. Un adevărat paroxism al elegiei apare în unele poeme din **Sabia timpului** (1972). Sentimentul trecerii vremii devine sfîşietor, violent dureros. Adesea un autentic sentiment de exasperare se ridică dintr-o aparentă monotonie.

Mare poet, Stancu este şi autorul unor cărţi de proză intrate în patrimoniul literaturii noastre clasice. **Desculţ** (1948). **Dulăii** (1952) **Rădăcinile sînt amare** (1958, 1959), **Jocul cu moartea** (1962), **Pădurea nebună** (1963), **Ce mult te-am iubit** (1968), **Şatra** (1968) constituie un ciclu ce are structura unei povestiri în serii.

Se află în cărţile de proză ale lui Stancu un laitmotiv, ce participă la edificarea unei structuri simfonice. El întăreşte impresia de unitate şi cere o lectură circulară, neîntreruptă. Miile de pagini ale prozei lui Stancu par a nu avea un final. O uriaşă forţă centripetă le menţine pe o orbită ce nu are nici început şi nici sfîrşit. Este motivul trecerii timpului. În cele mai multe ocazii el apare alături de cel al memoriei, formînd împreună un cuplu de mare efect artistic. Scurgerea implacabilă a vremii este sugerată de alternanţa exterior capricioasă a episoadelor. Memoria povestitorului face salturi ce anulează spontan lungi perioade de timp. În **Desculţ** un personaj este copil, se joacă, rabdă de foame şi se bucură de lumina soarelui şi apoi, dintr-o dată, apare matur, avînd la rîndul lui copii. Roman al memoriei, **Desculţ** este concomitent un roman al timpului ce se scurge, prăbuşindu-se fulgerător. Deşi naraţiunea foloseşte adesea timpul prezent, în primul plan se află doar un perpetuu trecut, pe care povestitorul îl numeşte şi îl descrie fără încetare. Această raportare la evenimente trecute conţine în mod constant motivul trecerii timpului. Din noianul de întîmplări se degajă difuz, dar persistent un sentiment de regret în faţa clipei ce trece. Nararea neobosită a unui şir infinit de evenimente are, din acest motiv, şi sensul unei lupte a memoriei împotriva timpului.

Motivul timpului constituie supratema imensei povestiri în serii pe care proza lui Stancu o formează. Modul în care el este concretizat, armonia pe care notaţiile nostalgice o formează ţin de marea poezie. O melodie elegiacă pluteşte pe deasupra acestui ocean de întîmplări şi simplitatea ei penetrantă este poezie, o poezie a regretului în faţa vremii ce se scurge ca nisipul dintr-o clepsidră imensă, în care toată lumea încape.

Zaharia Stancu a fost un militant politic exemplar. Întreaga sa activitate stă mărturie. Publicistica sa incandescentă, proza pe care a scris-o de pe poziţii consecvent umaniste, poemele sale antirăzboinice — toate acestea au fost manifestări în care scriitorul a apărut ca om al timpului său, ataşat unui crez politic. Exemplaritatea multora dintre scrierile sale în proză este de asemenea un mijloc de luptă politică, de sprijinire a unor idei. Articolele de ziar au fost arme de luptă politică. Opera lui Stancu este, din punctul acesta de vedere, opera unui scriitor militant, profund ataşat idealurilor poporului său. Există însă un al doilea aspect al ansamblului : el apare atunci cînd scriitorul se află faţă în faţă cu o realitate ce nu mai ţine de o epocă anumită. Totdeauna oamenii au murit şi vor muri, totdeauna oamenii au iubit şi vor iubi. Niciodată nu va veni o vreme cînd oamenilor să nu le placă să călătorească şi să contemple miile de feţe ale lumii. Între aceste două ipostaze, care se pot urmări în toată creaţia lui Stancu, există o tensiune dialectică, ireconciliabilă. Această tensiune este una dintre notele de mare originalitate ale operei lui Stancu, militant politic şi poet la fel de strălucit.

Am evocat, fugar, omul şi opera. Motivul timpului, acela asupra căruia am insistat, are o dublă semnificaţie. Prima dintre ele este literară, motivul fiind un element de legătură esenţial, liant liric, dătător de unică personalitate. Al doilea aspect ţine de om, de fiinţa trecătoare a marelui scriitor. Zaharia Stancu a luptat împotriva timpului prin cuvînt, a luptat, apoi, prin fiinţa sa capabilă de seniorială demnitate şi de unică generozitate.

Vremea nu l-a învins pe Zaharia Stancu. Numele scriitorului a intrat în legendă şi stă scris cu litere de aur în fruntea unei opere excepţionale.

Voicu Bugariu

Ocolul lumii în „sandale de aur"

Zaharia Stancu este cel mai popular scriitor român contemporan peste hotare, romanele sale fiind traduse în peste 33 de limbi. Înzestrat cu o memorie extraordinară autorul povesteşte neistovit întîmplări trăite de el însuşi sau de oameni pe care i-a cunoscut.

Lectura mai multor versiuni străine ale romanelor lui Zaharia Stancu pune în lumină surprinzătoare schimbări de tonalitate şi viziune creatoare astfel încît nu o dată avem impresia că ne aflăm în faţa unui scriitor cu totul nou. Aşa este, de pildă, Ourouma, la fille du tartare *(Albin Michel, 1968), o versiune personală a lui Léon Negruzzi, care a folosit ca text de bază romanul* Pădurea nebună. *Lăsînd de o parte capitolele I-VI, X-XIV, XXI, unde sînt povestite într-o înlănţuire stufoasă evenimentele trăite de Darie ca slugă şi ca şcolar întîrziat la Roşiorii-de-Vede, Léon Negruzzi alege cu grijă numai episoadele referitoare la Dobrogea, care îşi păstrează de altfel independenţa şi în economia originalului şi creează prin unitatea calităţilor stilistice un roman dinamic şi o romantică poveste de dragoste, cu sentimente tumultuoase şi intense. Publicului francez i se recomandă astfel :* „Un roman court, concentré, passionant. Panait Istrati n'aurait pas fait mieux".

Atenţia acordată acţiunii scurte, concentrate este o permanenţă a versiunilor străine. Tratarea mai liberă a compoziţiei implică, de fapt, o dificultate sporită din partea traducătorului, originalitatea acestuia dovedindu-se în măsura în care e capabil să imprime o viziune nouă versiunii sale. Astfel traducerea americană Barefoot *(Twayne Publishers, Inc., New-York, 1971) cuprinde capitolele IV—XII care corespund cu originalul de referinţă (ediţia din* Opere *1968, vol. I) la care se adaugă alte capitole amplificate sau scurtate Prefaţa editorului Frank Kirk interesează în mod deosebit prin încercarea de a încadra romanul lui Zaharia Stancu într-o constelaţie de analogii familiare publicului american, dar nu mai puţin semnificativă pentru scriitorul român. Punînd brusc întrebarea „Poate avea* Desculţ *al lui Zaharia Stancu — un roman care vorbeşte despre răscoala ţăranilor români din 1907 — vreo semnificaţie pentru americanii din 1970 ?", Frank Kirk schiţează posibile apropieri de Mark Twain, W. Whitman, Faulkner şi Steinbeck. Departe de a fi simple comparaţii cu scop publicitar consideraţiile prefaţatorului american lărgesc nebănuit evantaiul asociaţiilor literare, problematica romanelor lui Zaharia Stancu cîştigînd un nou orizont de sensibilitate :* „Desculţ *are ceva din pulsul furiei neputincioase a lui Faulkner, nu faţă de un trecut îngropat, ci faţă de un trecut încă ameninţător ; are ceva din brutalitatea şi mînia povestirii şi din umorul personajelor din* Oklahoma *de Steinbeck; mai are ceva şi din psalmodierile orfice ale lui Whitman despre spiritul pămîntului şi despre făgăduinţa viitorului (...) Ca şi tînărul George Willard din* Winesburg, Ohio *de Sherwood Anderson, mintea lui (Darie) este plină de amintiri statice. Amîndoi sînt încrezători, dar pentru amîndoi viitorul e nesigur. Te gîndeşti la ce s-a ales din orăşenii americani deposedaţi — la zădărnicia din* Studs Lonigan *de James T. Fawell, la barbaria din* The jungle *de Upton Sinclair, la distrugerea sufletească din* Sister Carrie *de Dreiser, la profunzimile violente irevocabile din* Native Son *de Richard Wright (...) Iată şi semnificaţia lui* Desculţ : *cei care nu au altceva decît un vis de libertate pot da ascultare acestui vis..."*

În recenta ediţie italiană a romanului Ce mult te-am iubit (Quanto ti ho amato, *Mursia, Milano, 1974) traducătorul şi prefaţatorul Marco Cugno, bun cunoscător al operei lui Zaharia Stancu, interpretează nuanţat specificul artei de narator al autorului. Utilizînd paginile de confesiuni, analizînd structura narativă a romanelor lui Zaharia Stancu, de la* Taifun *şi* Desculţ *la* Dulăii, Costandina *sau* Vîntul şi ploaia, *făcînd totodată apel la exegeza critică românească, Marco Cugno îşi formulează propriul punct de vedere insistînd asupra „fluviului neîntrerupt al memoriei" care determină cîteva caracteristici stilistice : repetiţia, evocarea lirică, reluarea diverselor personaje etc.* Quanto ti ho amato *„poate fi considerat un* bocet", *un ritual „care are o evidentă funcţie consolatoare şi eliberatoare" şi în care „s-a cristalizat un conţinut profund, pe care scriitorul ar vrea să-l elibereze, scormonind o stratificare milenară, în primul rînd pentru el însuşi şi apoi pentru a deveni un nou interpret al grupului uman căruia inevitabil simte că-i aparţine". În* Desculţ, *de pildă, criticul italian observase că pentru Zaharia Stancu a povesti înseamnă a-şi aminti — „el povesteşte pentru că îşi aduce aminte, dar mai ales pentru a aduce aminte, şi anume pentru a restitui o durată «reală» în locul celei care era numai o dimensiune interioară a memoriei". Dimpotrivă în romanul* Quanto ti ho amato *timpul memoriei tinde să se sustragă duratei timpului real, pentru a redobîndit faţă de confruntarea cu Timpul, nu numai cu timpul istoric, o durată interioară mult mai complexă.*

O traducere poate deveni o nouă interpretare şi viziune proiectată asupra autorului. Astfel, critica franceză receptează indeosebi filonul romantic şi sugestiile exotice prezente în proza lui Zaharia Stancu, reluînd comparaţiile cu Gorki şi Panait Istrati. Dimpotrivă, cronicarii literari americani, germani, suedezi etc apreciază vitalitatea puternică, duritatea conflictelor, violenţa viziunii realiste a scriitorului român Şatra este preţuită pentru că autorul elimină tema romantică a eroismului în război, aducînd în prim plan masacrele, brutalitatea, crimele săvîrşite contra umanităţii. Leonid Leonov şi alţi critici sovietici subliniază latura etică şi meditativă a romanelor lui Zaharia Stancu, un rol principal avîndu-l întrebările legate de viaţă, de muncă de moarte etc.

Se vede, aşadar, că Desculţ, *prin fiecare nouă traducere străbate neostenit lumea în „sandale de aur".*

Adriana Mitescu

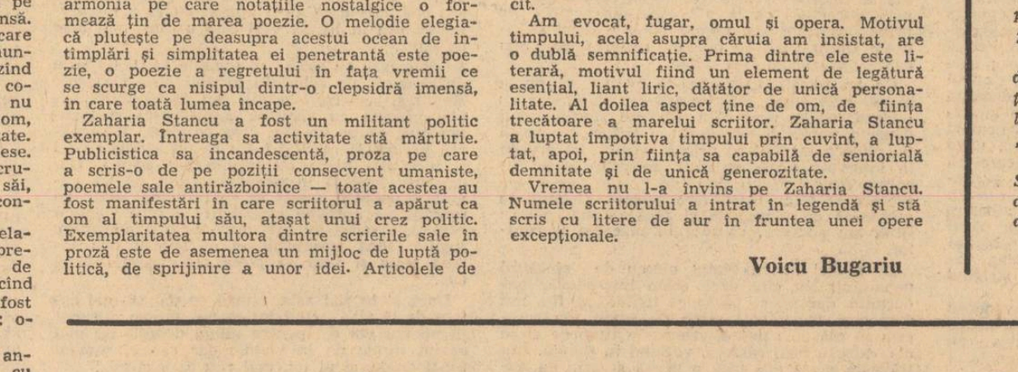

La ultima călătorie a lui Darie

Ştim că de multă vreme bărbatul cu privirea adîncă, bărbatul frumos ca un personaj de baladă ajuns în pragul amurgului, se lupta dramatic cu inevitabilul, încercînd zadarnic să alunge pasărea doliului ce i se rotea în preajmă.

Ştim că de multă vreme, bărbatul cu privirea adîncă — tăinuind sub sprîncenele ferme încă nerostite, fabuloase poveşti de dragoste şi ură — trăia, într-o încleştare inegală, cea mai tragică dintre întîmplările pe care le imaginase vreodată.

Şi bărbatul înalt, cu privire adîncă, de neuitat, cu părul argintat de anii ce s-au grăbit să-şi curme numărătoarea a fost înfrînt.

Ochii lui nu vor mai privi stelele, iarba. În ei nu vor mai răsări florile Călmăţuiului căruia i-a dus numele spre zone de mitologie.

Buzele lui nu vor mai învia cuvintele în ritmuri sacadate, numai de el ştiute, numai ale fiinţei lui fiind.

Mîna lui nu va mai îndemna peniţa la drum, să taie brazde negre pe cîmpul alb al hîrtiei, să semene acolo cu înţelepciune şi har poveşti fantastice despre firea omului.

Prea devreme toate ale vieţii au alunecat pentru el în tăcerea fără capăt. Ne-a lăsat în dar — darul unei vieţi căreia nu liniştea i-a fost ursită — ne-a lăsat în dar, cum cu o de înţeles mîndrie ţărănească spunea : „o căruţă cu cărţi".

Lui Zaharia Stancu, neliniştitului, sentimentalului, energicului, omului de prestiţiu, scriitorului de mare valoare, călătoria prin lume, printre lume i-a fost brutal întreruptă. A pornit într-o altă călătorie, pe care am fi dorit-o cît mai îndelung aminată.

„Nu s-a putut. Nu s-a mai putut !", parcă-l aud spunînd, cu glas sacadat.

Dar ne-a lăsat „căruţa cu cărţi", o minunată căruţă, aşa cum poate fi întîlnită numai în basmele de la cîmpie, pe care o vom auzi-o mereu purtîndu-şi spre lume legendele, inimitabilele poveşti.

Darie este nemuritor... El s-a fost întrupat din cuvinte spre nemurire. Ca un triumf al vieţii de dincolo de viaţa celui ce s-a mărturisit lumii printr-o tulburătoare, patetică expresie : „Ce mult te-am iubit !".

Ne despărţim de omul, de scriitorul Zaharia Stancu, aşa cum el ne-a şoptit în atîtea pagini de carte, cînd se despărţea de eroi dragi : cu durere, cu demnitate, cu bărbăţie, cu durere...

Nicolae Dragoş

Cîntare neîntreruptă

Ascultăm cuvintele celui care nu mai este printre noi decît prin verbul său : **„Sînt în primul rînd, un ţăran, un fiu de ţărani, un produs al ţărănimii noastre din şesul bogat al Dunării. Mi-am început viaţa ca un d e s c u l ţ din pricină că toată ţărănimea noastră era desculţă."** Aceste cuvinte ale lui Zaharia Stancu, într-una din paginile sale confesive, indică temelia scriitorului şi a omului, solul din care a purces scrisul său. Un patos subiacent dădea o particulară vibraţie vocii sale. Căci, înainte de toate, Zaharia Stancu a fost o înaltă conştiinţă şi o voce patetică. Era firesc ca această voce să se adreseze întîi, în tinereţe, cu sonurile aspre ale unui tribun energic, mai apoi cu inflexiunile domoale ale înţelepciunii sporite prin experienţa vîrstei, nenumăraţilor săi ascultători. Căci aceşti ascultători şi cititori cărora li se adresa erau toţi „oamenii acestui pămînt".

Rareori o profesiune de credinţă în poezie a fost atît de justificată prin creaţia de o viaţă precum este declaraţia simplă, deloc ostentativă, pe care o făcea odată Zaharia Stancu : **„Niciodată nu m-am despărţit de poezie".** Într-adevăr, în opera acestui scriitor, poezia constituie o prezenţă continuă. El ar fi putut să-şi însuşească formula rilkeană dintr-un **SONET CĂTRE ORFEU : „Cîntarea este existenţă".**

Zaharia Stancu — şi acesta este cel mai înalt elogiu pe care i-l putem aduce — şi-a convertit existenţa într-o cîntare neîntreruptă. Azi, cînd firul vieţii sale s-a întrerupt, a rămas **cîntarea,** simburele viu al acestei vieţi.

Nicolae Balotă

Fie ca pasărea-thanatos...

Astăzi, 5 decembrie, zi în care a murit Zaharia Stancu, am simţit încă de dimineaţă o inexplicabilă durere de care am căutat să scap. Putem spune că am suferit astăzi toţi de acea durere baudelaireană, fără izvor, de acea simplă şi nemisterioasă, aproape ca bucuria, venind ca apa mării peste pietre, înteţindu-le vigoarea şi dîndu-ne nouă impresia că au fost şi încă sînt.

Cînd moare un artist ca Zaharia Stancu, primul meu gînd este că e imposibil ca el să nu fie de găsit undeva. De neadmis să mori cu totul. Fie ca acea credinţă statornicită în insula imaginară a Siciliei, acea credinţă a păsării- thanatos, pasăre care vine la moartea celor care au fost iubiţi să le ia sufletul, să-l adune din toate părţile în care el a fost risipit să ne cuprindă acum.

Îl căutăm pe scriitor în toate lucrurile pe care el ni le-a lăsat nouă, îl căutăm în casa sufletului său, în cărţile sale. „Ce mult te-am iubit" are astăzi un sens profund pentru mine, acel sentiment se adresează acum tuturor luminilor, se adresează vieţii pe care artistul atît a iubit-o, se adresează continuării vieţii.

„Ce mult te-am iubit" e acum expresia esenţializată a ceea ce am dori noi să-i spunem celui care a spus-o întîi.

Gabriela Melinescu

Prezenţă caldă şi luminoasă

Zaharia Stancu a fost şi va rămîne una din proeminenţele copleşitoare ale literaturii noastre iar opera sa, vastă, largă are toate atributele rezistenţei tenace în timp.

Scrisul său, cu verbul de atîtea ori bătut în aur veritabil, a înfierat şi înfierat, croindu-şi prin albie fermă şi fierbinte, drum către trăirile noastre cele mai puternice şi adevărate, îmbogăţindu-ne, sporindu-ne emoţional.

Sub condeiul său şi prin el, proza românească a căpătat străluciri şi valenţe noi, inconfundabile. Zaharia Stancu este şi va rămîne creatorul unei noi topici în fraza, în epica românească, folosind o sintaxă ascuţit personală, propoziţia scurtă, abruptă care, prin repetiţie şi plasticitate, s-a implintat durabil în memoria şi sensibilitatea noastră. Pe de altă parte, unda lirică, subterană, adiacentă textului epic ca şi fiorul gingaş, emoţia delicată, şoptită duios din poeziile sale au tensionat scrisul său, împrumutîndu-i dimensiuni noi, mereu altele, mereu proaspete.

Greu de spus, greu, anevoie de ales între frumuseţea operei şi frumuseţea omului. Pentru că Zaharia Stancu a fost unul din bărbaţii cei mai frumoşi pe care i-am văzut şi cunoscut vreodată; obrazul său, privirile şi gesturile sale, surîsul său încălzeau, ajutau iar în situaţii mai grele, în încercări dureroase vindecau şi întremau. El a ştiut, cu o rară dăruire şi cu un nobil devotament, să conducă, să apere, să îndrume cu înţelepciune şi demnitate destinele şi rosturile obştei scriitoriceşti.

Greu, foarte greu de închipuit holul Uniunii Scriitorilor, lucrările Uniunii fără prezenţa caldă şi luminoasă a lui Zaharia Stancu.

— Să nu uiţi Darie ! ....

Nu te vom uita niciodată Zaharia Stancu.

Nicolae Velea

De la comisia pentru organizarea funeraliilor

Pentru organizarea funeraliilor academicianului Zaharia Stancu, a fost constituită o comisie formată din tovarăşii : Dumitru Popescu, preşedinte, Miron Nicolescu, Virgil Teodorescu.

★

Comisia pentru organizarea funeraliilor academicianului Zaharia Stancu comunică : sicriul cu corpul defunctului a fost depus la Marea Adunare Naţională. Pentru a-şi putea lua rămas bun de la scriitorul Zaharia Stancu, publicul va avea acces simbătă, 7 decembrie, între orele 9—12.

Adunarea de doliu va avea loc simbătă, 7 decembrie, ora 12, la Palatul Marii Adunări Naţionale. Cortegiul funerar va porni în jurul orei 13, îndreptîndu-se spre cimitirul Bellu, unde va avea loc înhumarea.

Valeriu Bârgău

Rădăcini

Încăierare aprigă la plămădit betoanele
Cintec simplu de muncitor înfigînd lopata în clisă.

Am văzut noaptea la lumina neoanelor cum se-nfăşură
rădăcinile pe umerii muncitorilor ;
le sug materia incandescentă din oase
şi peste firea muncitorului se adună sudoarea
în camerele adînci din pămînt.
Au fost înhămate de poet cuvintele la sania vieţii
şi ea aclătuie totul din două
— sanie — mumă —
pe zăpada fierbinte şi albă din oase.

Despre care timp vorbeşte poetul

Odată şi odată apa stătută pe toate canalele lumii
va curge cu uimire
şi poezia va fi chipul pur al muncitorului crezînd
în puterea neobişnuită a plantelor
în douăsprezece porţii de stejar ca în doisprezece fraţi
lungiţi pe pămînt ajutînd coacerea finului —
Cuvinte puse la căpătîiul oraşelor tinere.

A asculta de viaţă

A-ţi întoarce faţa de la veselia muncitorilor
e o rugină aşezată în ochi.

De pretutindeni scoţînd apa pe scripeţii de argilă
se adapă mulţimea cu poezia vieţii
metalele cresc pînă la orizont
şi-l acoperă
— muntele ridică în mîini munte de cuvinte.

A izbucnit lîngă merii pădureţi sîngele poeţilor tineri
A ieşit şi a aruncat cenuşa zgrunţuroasă afară
Scalda în sîngele tînăr e o ramură
înfiptă de-a dreptul în viaţă.

Elan la naşterea unor simţuri

Primăvara,
ies muncitorii oraşelor să se plimbe însetaţi
ca iarba ce aruncă piatra de pe creştet în orizont.

Primăvara,
anotimpul emoţiilor citadine
dăm peste tot felul de galerii
care ne unesc aşa pe nesimţite.

Jos înfierbîntate oasele strămoşilor au încolţit
şi revarsă deasupra pămîntului
o putere imensă.

Ceva din măreţia oamenilor

Ceva din măreţia oamenilor au copacii
năduşiţi de aerul greu al oraşelor
îndrăznesc să arunce în lume cu păsări
cu întrebări mînjite de zgură.

Ceva simplu scrie muncitorul în nisipul fierbinte
seminţele de izmă încolţind sub nicovala fierarului ;
Urcă plămada mare de oase de sub pămînt
prin inima copacilor simpli pînă la cer
şi de acolo se întoarce încredinţată
că ploaia vine în lume cu miros puternic de om.

Linia de plutire

Prin ploaia din care îşi sug sîngele
au ieşit oamenii cu seminţele lor cu tot,
a crăpat asfaltul şi a răsărit busuioc tînăr
printre degetele femeilor crăpate de sodă.

un apel telefonic

Gabriela Adameşteanu

Cîţiva ani am dormit toţi trei într-o cameră, mama, unchiul Ion şi cu mine, de cînd începea să se facă focul, adică din toamnă, şi pînă spre sfîrşitul primăverii, în mai. Atunci m-am gîndit cu regret că mie n-o să mi se întîmple niciodată ceva deosebit şi cu gîndul acesta am trecut peste zile, pînă în noaptea cînd portarul de la cămin a intrat în camera noastră, bîjbîind printre cele cinci paturi, a aprins lumina şi a zis cine este Letiţia Branea, a telefonat cineva să se ducă de urgenţă acasă...

I-am văzut prima dată privirea nesigură şi sub ochii uşuraţi şi compătimitori ai fetelor m-am desprins de mine şi am urcat în rolul aşteptat, cu bănuiala sau începutul unei dureri pe care mi-o urmăream singură, silindu-mă s-o duc aşa cum trebuie, cum citisem şi cum văzusem la cinema.

Citeodată rămîneam totuşi singură în cameră, mama era la serviciu şi unchiul Ion avea ore, pleca din vreme pentru că şcoala este departe, maşina nu ajungea pînă acolo şi o parte din drum o făcea pe jos şi mergea încet cu piciorul lui bolnav. Cînd mă trezeam, soarele încălzea praful aşternut peste mobilele înghesuite, din cînd în cînd vedeam prin geam culoarea schimbată a anotimpului pe dealurile din spatele oraşului şi în dimineţile foarte senine de primăvară, contururile roz ale munţilor depărtaţi, pierind, inconsistente şi neverosimile ca norii Cyrus, în căldura precisă a amiezii. Le priveam, căţărată sus pe pervazul netencuit al verandei, cînd întindeam mîna atingeam crengile negre ale părului, dintr-odată flexibile de seva nevăzută şi atunci lumina albă mă învada cu bucuria nelămurită a începutului. Acolo, pe dealurile acoperite de pădurile rare şi albastre se termina oraşul, despicat la mijloc de bulevardul cu salcîmi rotunjiţi în fiecare vară, cu străzile lui prăfoase coborînd în pantă pînă la albia bolovănoasă a riului, zidurile cojite ale caselor şi balcoanele coşcovite, curţile lungi cu patru cinci şase familii şi cazarma din subsolul căreia mă fluierau soldaţii, nervura complicată a trotuarelor roase de paşi, Strada Mare şi cele două licee, adică ceea ce-mi era dat să ştiu, cu familiaritatea obosită a propriului meu corp.

Iroseam aceste ore nesigure ale singurătăţii cu dărnicia dezorientată a lipsitului, bizilul contoarului din antreu mi se părea că-i timpul care putea începe orice, uitam de mine citind în pat, doar într-un tîrziu coboram în spaţiul îngust dintre biblioteca unchiului şi servantă. Aveam mereu vînătăi pe picioare de la trecerea asta căreia unchiul Ion îi zicea Termopile, cînd deschideam uşa şifonierului hainele se repezeau să cadă, fluturîndu-şi infuzorii de praf şi naftalină. Mă duceam cu braţele încărcate la oglindă şi le îmbrăcam pe rînd, zîmbind sau încercînd să sufăr vizibil, cu atenţia toată concentrată pe obraz, ca la prim-planul de cinema. Citeva rochii şifonate de mătase naturală cu floricele, altele de stofă subţire cu pernite triunghiulare la umeri şi gulere brodate, pălăriile moi de catifea cu boruri inegale şi elastic la ceafă, mă întrebam cînd le-o fi purtat mama, o ştiam parcă dintotdeauna cu acelaşi şal bărbătesc în carouri mari rămas de la tata, care nu-i lua niciodată forma capului şi încremenea în cute şi unghiuri peste părul ei, într-un permanent tot mai încărunţit.

Nu-l mai ţineam minte pe tata, dar ştiam că asemenea lucruri nu trebuie să se uite niciodată. Era însă un lucru prea vechi, la care mi-era greu să mă întorc, de aceea evitam să mă gîndesc, sperînd că odată, la timpul potrivit, o să înţeleg şi-o să sufăr cît trebuie, chiar mai mult decît mama. Mi-aminteam în schimb, poate din aceiaşi ani, cozile la gaz, cînd îi ţineam locul unchiului. Ore întregi se luminau dintr-odată de soarele după amiezii, în pămîntul bătătorit, cu pete unsuroase, căsuţele şotronului zgîriate c-un cui şi, din loc în loc grupuri de femei tricotînd şi vorbind la nesfîrşit despre copii, foarte rar, despre soţi. Cînd rîndul se punea pe neaşteptate în mişcare şi toţi avansau repede, împiedicîndu-se şi strigînd, cîte un băiat deşirat, aşezat pe bidonul înnegrit peste care aşternuse un ziar, ridica deodată privirea năucită din carte, bîjbîind cu mîini oarbe în jur. Într-un tîrziu se aprindeau primele becuri şi steaua mare şi roşie de pe cea mai înaltă clădire a oraşului. Ieşeam din rînd şi-i urmăream.

Au mai rămas douăzeci şi şase, şopteam, şi pe urmă, cînd mai erau doar vreo zece, puteam, în fine, să văd printre ei, în lumina incertă a serii, pereţii fragili de metal galben ai gheretei. Rămîneam cu ochii pironiţi pe cele două rezervoare de sticlă în care lichidul urca cu un vijiit neauzit şi bule minuscule, cu cît m-apropiam, mirosea tot mai ascuţit a gaz şi a benzină, cu minecile suflecate, găzarul împingea, la nesfîrşit, manivela.

Hei, cît vrei... ai adormit de-a-n picioarele ? Mă striga. Şi atunci întindeam mîna înţepenită pe banii umezi de strînsoare, uitîndu-mă disperată după unchiul Ion, să cărăm împreună bidonul pe băţul de rufe. Pe urmă erau cele trei case pînă la care ajungea coada la centrul de piine. Acolo ştiam cu ochii închişi distanţa inegală dintre cele trei burlane pătrate şi pătate de rugină şi plăgile maronii din tencuiala veche a zidului care marcau înaintarea. Cînd se terminau, ajungeam pînă la bara de care mă sprijineam cu bărbia, pîndind obrazul pergamentos al vînzătoarei, împuns de peri rari în negi şi-n bărbie şi basmaua cu buline albastre înnodată la ceafă, de sub care îi ieşea părul prea lucios, prăfuit de mătreaţă. Un bărbat măsliniu şi îndesat, cu paltonul descheiat, veghea din marginea trotuarului coada, strigînd la cei care veneau prin faţă.

Mai repede, striga femeia celor ce scotoceau prin buzunare după cartelele portocalii şi arunca cu dexteritate piinile rotunde şi negre pe pervazul de lemn al deschiderii. De ce nu le-ai tăiat de-acasă ?, întreba răstit, ştergîndu-şi mîna făinoasă de halat, în timp ce cu cealaltă apuca în fugă bonurile cu margini inegale şi rufoase.

După masă, cînd eu eram la şcoală, unchiul Ion îşi pregătea lecţiile sau seminarul de învăţămînt politic şi mama gătea în bucătăria de vară din curte. Pe asta ne-o lăsase proprietarul cel tînăr, fusese un timp cînd mama gătise iarna în antreul care despărţea camera noastră de a lor, pe urmă el a zis că au nevoie să treacă pe-acolo şi şi-au zidit cealaltă uşă. Se descălţau cînd intrau la ei şi lăsau în antreu papucii şi după un timp şi ciorapii care trebuiau spălaţi, cînd rămînea uşa deschisă venea un aer cald, mirosind a colonie Velur, a copil mic şi a scutece puse pe sobă, cele în care Sorin făcea pipi nu le mai clăteau, le uscau aşa, direct. Mama intra şi zicea :

Numai dinadins fac asta... eu una, nu mai stau acolo... Suferea de ficat şi i se făcea uşor greaţă.

Ce vrei să faci
spunea unchiul Ion, scoţîndu-şi ochelarii şi frecîndu-şi pleoapele închise cu podul palmei
vezi că asta-i situaţia... ai şi tu răbdare, dacă-i ştii cum sînt, parcă dacă-i întăriţi, cîştigi ceva... ce, vrei să ne arunce în stradă... ?

Ţie-ţi convine, că stai aici şi citeşti, spunea mama, şi începea să vorbească prea repede şi tare
nu dai cu ochii de ei toată ziua... cînd mă vede, întoarce capul să nu mă salute, şi barem dacă i-aş fi făcut ceva... un dobitoc... nu pricep cum a ajuns ce-a ajuns...

Ce te miri de el, parcă-i singurul, răspundea unchiul plictisit, îşi punea ochelarii la loc şi-şi vira nasul în carte.

La botezul copilului n-am dormit toată noaptea, puseseră radioul tare, şi ei strigau şi cîntau, pe urmă s-au îmbătat de tot, proprietarul cel tînăr a venit la uşa noastră şi a început să bată cu pumnul.

Să plecaţi din casa mea, striga,
V-arăt eu vouă...
Georgel, hai în casă, Georgel...
au auzit vocea Corneliei şi pe urmă zgomote şi fosnituri, el o împingea şi-njura, şi ea continua să-l roage cu o voce plîngăreaţă
Hai în casă, că sperii copilul...

Lăsaţi-i în pace că-s beţi, ne-a şoptit unchiul Ion. Îşi înfundase capul în pernă şi gîfîia acolo de enervare reţinută. Numai mama se sculase şi umbla prin cameră în întuneric, îi vedeam cămaşa de milaneză decolorată sub care atîrnau sînii moi în care îmi plăcea să împing cu ghetele cînd eram mică şi mă-ncălţa ea. Noaptea, unchiul Ion sforăia, nu ştiu dacă a sforăit dintotdeauna, dar odată m-am trezit cînd au intrat în antreu proprietarii, se certau şi pe urmă el a început să o injure.

Aşa-mi faci mereu, te omor... Numai eu m-am trezit, unchiul sforăia mai departe, atunci l-am auzit prima dată, m-am răsucit în

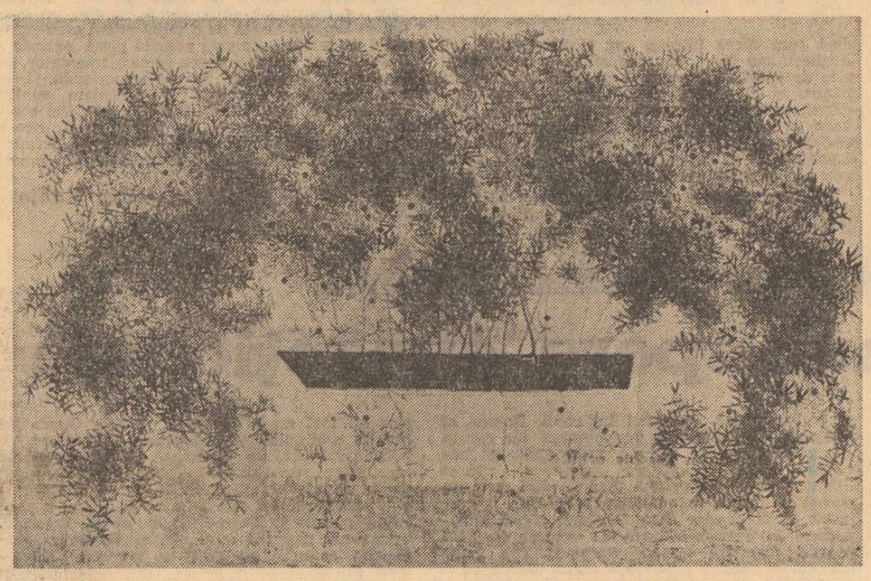

cearşafurile încălzite încercînd să adorm din nou, era vechi şi au început să pîrîie. Cu virfurile degetelor de la picioare pipăiam salteaua plină de noduri şi din timp în timp venea din antreu bătaia pendulei. Presimţeam cînd se apropie şi ţinîndu-mi răsuflarea o aşteptam, totuşi la fiecare lovitură tresăream, cu aceeaşi rupere dureroasă ca la o trezire din somn. Pe urmă începeam să-i număr bătăile duble şi într-un tîrziu, cînd se opreau, noaptea nu mai curgea, era iarăşi fără sfîrşit.

Ce tot foieşti, astîmpără-te odată, mormăia mama prin somn, împingîndu-mă duşmănos cu umărul moale, prea cald. Unchiul sforăia mai departe, sonor şi citeodată cu triluri, pe urmă un cîine a început să urle în vecini, îşi arunca la intervale egale strigătul conştiincios şi lugubru. Atunci m-am gîndit în fine la tata şi am început să pling încet, fără zgomot. Geamul se murdărea de dimineaţă şi fără să mai observ cînd, am adormit, uşurată în plăcerea lacrimilor.

De atunci m-am temut mereu de sforăitul unchiului. Nu ştiu dacă eram într-adevăr nedormită, dar mi se părea că trebuie să fiu, îmi număram necontenit orele de somn, şi încercam să mă culc mai devreme, în timp ce ei se mai mişcau prin cameră, vorbind în şoaptă. Îmi trăgeam peste cap încă o pernă şi prin ea auzeam întunecîndu-se pendulei, nu, îmi spuneam, cît e lumină, n-am să pot. Într-un tîrziu venea şi mama, terminase cu vasele sau mincarea pe-a doua zi şi arcurile vechi ale somierei trozneau sub oftatul ei. În întuneric auzeam creşcînd răsuflarea unchiului, strînsă cu toţi muşchii aşteptam şi deodată cădea primul sforăit, atunci mă destindeam, coboram încet pînă la dormeza lui de lîngă geam şi-l trăgeam de degetele groase şi aspre de la picioare.

Întoarce-te pe-o parte
îi şopteam
întoarce-te pe-o parte
şi-l trăgeam neputincioasă de pijamaua moale de prea multe spălături.

Dacă mă trezeşti
îmi spunea dimineaţa
nu mai adorm pînă la ziuă...
Dar citeodată se întorcea singur şi începea să respire, şuierat şi greoi.

Cînd am început să învăţ dimineaţa, după-amiaza rămîneam toţi trei în cameră. Unchiul Ion trecuse de la seral la cursurile de zi, asta s-a întîmplat cam la vreo doi ani după ce fusese numit noul director care, după cum spunea mama, îl aprecia cel mai mult pe unchiul Ion dintre toate cadrele şcolii. Venea des să-l asiste la lecţii şi spunea că ţine ore foarte frumoase şi că e foarte apropiat cu elevii. Directorul îşi dădea şi el ultimii ani de facultate la fără frecvenţă şi înainte de examene îl consulta pe unchiul Ion şi împrumuta cărţi din bibliografie, dar probabil, zicea mama, cel mai mult îi plăcea că unchiul Ion nu refuza nici o sarcină şi se ducea oriunde era nevoie de cineva pentru activităţi extraşcolare.

Tot le faci pînă la urmă
spunea el, rezemîndu-se de spătarul scaunului şi trecîndu-şi mîna pe fruntea care se tot înălţa, părăsită de părul cărunt şi rar.

Asta-i altceva, nu zice nimeni să nu faci răbufnea mama
dar nici ca tine, că n-ai o duminică liniştită şi baţi toate căminele culturale... lasă să se mai ducă şi alţii, că-s tineri, şi n-au nici piciorul bolnav, nici rinichii... ce ştiu ăştia, de-acum cît ai umblat şi cu alfabetizarea... dar i-ai învăţat prost, cum e ceva să meargă tovarăşul Siliştea-nu, c-avem încredere în el, şi tot ăluia-i pui în circă, după ce duce greul...

N-avea tu grijă, mai merg şi alţii, doar nu mă duc singur, dar sînt atîtea femei, eu, oricum, sînt mai liber... şi pe urmă, zicea, întunecîndu-se cu resemnare
ăştia de-acum sînt tineri, au apucat altceva, ei n-au păcatele mele...
Chiar că eşti bine
spunea mama, privindu-l cu colţurile gurii lăsate a uimire dezamăgită
chiar că eşti bine, dar tu ce-ai făcut, l-ai omorît cumva pe tata ? Ţi-au băgat în cap cine ştie ce şi-n loc să te aperi ca alţii, tu îţi faci deservicii în stilul ăsta...

Nu-mi fac deloc.
se enerva el
nu-mi fac nici un deserviciu, acum sînt bine cu toţi, şi cu directorul... ce te uiţi aşa ?...
întreba, observîndu-i zîmbetul de compătimire ironică
ce, vrei să spui că nu-i adevărat, nu m-a trecut el la zi, ca să nu mai trebuiască să fac drumuri noaptea şi s-aştept pe viscol, în staţie, cîte o oră maşina... ? şi cînd a fost cu orarul, anul ăsta, n-a cerut, special, să mi se facă puţine ferestre ca să nu mai pierd vremea degeaba pe drumuri, că stau cel mai departe cu şcoala, ? şi astea toate, fără să-i cer eu nimic... dar aşa eşti, niciodată nu-ţi ajunge cît ai şi tot timpul te uiţi în jur să vezi care o duce mai bine ca tine...

Se obişnuise cu gîndul că regulile vieţii lui erau altfel decît ale celorlalţi în anii cînd rămăsese singur şi se văzuse ocolit, sau poate dintotdeauna primise cu vanitate copilărească şi recunoştinţă, ca pe un dar, ceea ce altora li se părea normal şi meritat ? Nu m-am gîndit atunci şi nici mai tîrziu nu mi-am dat seama. Dar dezvelit deodată în neapărarea lui de un cuvînt neaşteptat, putea să se refugieze aşa, în răutate. Şi aproape satisfăcut privea chipul mamei, invadat tot mai mult de o dezorientare jignită. Pînă trăsăturile ei se boţeau urît înspre plîns şi gata să plece mai întîrzia lîngă uşă.

Dacă şi tu zici asta, atunci ce pot să mai aştept de la alţii... cînd tot ce fac, numai din grijă pentru voi e... pentru mine, demult nu mai aştept nimic de la viaţă... dar aşa e, nimeni nu-ţi crede, şi ai tăi, mai rău ca străinii...

N-ai decît să te plîngi la ei, dacă-i aşa...
Nu răbdase să nu-i spună şi asta, şi acum îşi făcea ordine pe jumătatea lui de masă, cu cearcănele adîncite îndărătnic şi buzele strînse.
Indignată, mi-am scos faţa din caiete şi m-am uitat cu ferocitate la el.

Cum poţi să-i spui toate astea cînd e şi-aşa mereu necăjită ? i-am strigat, de parcă eu nu m-aş fi certat mult mai des cu ea. Plecase spre bucătărie, închizînd uşa prea tare şi prezenţa ei îmi lipsea ca să mă bucur destul de intervenţia mea.

Cu voi nu poate lucra omul în casa asta a zis el. Siguranţa-i slăbise din voce, în tăcerea care urma bănuiam neliniştea ce-l învenina după fiecare ceartă cu altul. Era poate vechea lui teamă de luptă sau îşi ascundea în generozitate nesiguranţa. După un timp ieşea din cameră cu paşi greoi, furişaţi, ca în virful picioarelor, îşi făceau semne vorbind în şoaptă amîndoi şi le simţeam feţele chiar dacă stăteam cu spatele. Asta mă enerva şi strigam, cu îndreptăţirea superiorităţii recente.

Mai terminaţi odată, cum vreţi să înţeleg ceva din şoseteaua voastră, mai bine aş sta la internat, cel puţin acolo se tace cînd lumea citeşte. Ziceam doar aşa, ştiam bine clădirea veche, băncile negre ca după foc, scrijelate adînc şi scîrţîind la fiecare mişcare, aerul prea cald, mirosind a sobă încinsă cu cărbuni, a pantofi şi a suflări înghesuite. Şi pe urmă eram din oraş şi ăsta era unul din puţinele mele privilegii de care eram conştientă. Mama încuviinţa în tăcere şi dispărea la locul ei în bucătărie şi unchiul Ion se aşeza la celălalt capăt al mesei şi-şi făcea planurile de lecţii pe-a doua zi, mişcîndu-şi genunchiul. Tîrziu, mă opream din citit, nu mai ştiam cît timp trecuse dar mă înregoţoşa tot mai mult fumul ţigării uitată în scrumiera mică de argint înnegrit şi mă fascina bîţîiala necontenită a piciorului. O senzaţie supărătoare, ca un biziit mă întovărăşise mereu şi dintr-odată îmi dădeam seama că demult îmi părea rău că mă răstisem la ei, dar grozav aş mai fi vrut să fiu singură în cameră. Pe ascuns întindeam mîna sub cărţile învelite cu grijă şi-mi scoteam romanul început, eram sigură că unchiul Ion nu mă vede, dar după un timp, îmi zicea.

Lasă-l pe Dostoievski, că n-o să te întrebe de el la examen... sau ai de gînd să rămîi aici şi să-mi baţi Strada Mare ? Era primul roman al lui Dostoievski, auzisem confuz despre el şi înainte măcar să-l deschid hotărîsem că-i nemaipomenit şi c-o să-mi placă, nu-mi trecuse prin cap că ar putea fi unul mai puţin reuşit şi, citindu-l, nu-mi dădeam voie să observ că eram dezamăgită, şi-mi storceam, cu conştiinciozitate, revelaţii.

Tot n-am să intru
spuneam, cu bravură nesigură. Într-un fel, chiar speram asta, şi-mi promiteam să plec în alt oraş şi să intru într-o fabrică, aşa cum scria în multe cărţi pe care le citeam şi în ziare. N-aş mai fi stat atunci numai cu unchiul Ion şi cu mama, nu m-aş mai fi gîndit că picind la admitere i-am făcut de rîs la prietenii lor şi că tot oraşul vorbeşte o toamnă numai de asta, dar mai ales, în mod sigur, acolo aveau să mi se întîmple mereu lucruri nepreväzute şi zilele mele n-aveau să se mai înece ca acum în obişnuinţă. Dar teama de încercările care m-ar fi aşteptat se ascundea imediat în îndoială şi atunci îmi spuneam că ar fi un lucru prea deosebit ca să mi se întîmple mie
Pe dracu
a zis unchiul Ion cînd am încercat să-i explic totul odată

Ai numai gărgăuni în cap, nu te uiti că strici toate pe care pui mîna... mai bine învaţă să măturci ca lumea în casă...

Aşa că rămîneam mereu cu ei, dar uneori plecau după cumpărături amîndoi şi întîrziau în hala care răsuna imens de vocile celor de la cozi, de izbiturile bufnite ale toporiştilor în butucii scrijelaţi cu sînge şi de plesnetul lipicios al bucăţilor de carne pe tejgheaua învelită cu tinichea sleioasă. Sau cînd se sfîrşea vara, rătăceau interminabil printre mormanele de pepeni dungaţi, din dosul pieţei, acolo unde oraşul se precipita dintr-odată brusc spre riu, cu străduţe sugrumate de dughene încă particulare, etalînd la geamurile prăfuite luminări de toate mărimile, plăpumiţe strident-lucioase, albastre şi roz, articole de fierărie sau haine de închiriat pentru nunţi.

De unde veniţi cu ei
întreba unchiul Ion, încercînd pepenele între degetele groase, cu urechea atentă la troznetul fraged
...de unde, din Vlaşca ?

Şi rămînea cu el în mînă, în timp ce ţăranul, cu gîtul osos şi neras, ieşind din cămaşa de pînză aspră scotea, ca să-i dea rest, ghemul soios, şi întindea cu grijă fiecare hîrtie în palmele întepenite şi negre, răspunzînd tărăgănat şi absent. Şi atunci zîmbetul unchiului, care-i încremenea trăsăturile feţei, aproape încerte prin adipozitate şi paloare lîngă obrazul la fel de fălcos, dar împăroşat şi asprit al ţăranului şi mai ales sclipirea nesigură şi nostalgică, alunecînd spre invidie a ochilor, contraziceau nuanţa protectoare din voce, identică la toţi cei ce au trăit printre ţărani şi ştiu sau li se pare că mai ştiu cum să vorbească cu ei.

Cînd ei plecau, aduceam repede în casă găleata cu apă şi ligheanul pe care-l urcam pe masă şi aşterneam pe jos ziare vechi, să nu ud covorul. Dezbrăcată, şovăiam minute întregi în faţa apei reci, temîndu-mă de prima atingere şi pe urmă, cînd nu-mi mai puteam suporta nehotărîrea, îmi simţeam primul gest ca o uimire imensă, dincolo de durere şi frig. La sfîrşit, îmi cufundam pieptul în lighean şi stăteam aşa în apa tot mai neutră, numărînd rar pînă la cincizeci. Era tortura şi distracţia mea ilegală, nu mai ştiu cum de-mi venise, îmi spusese o colegă că femeilor li se decolorează buzele pentru că se sărută cu bărbaţii şi dacă vrei să te mentii trebuie să faci duşuri reci, taică-su era nu-ştiu-ce mare la miliţie şi aveau o baie mare, cu faianţă, e drept comună, noi n-aveam şi mama nici n-a vrut să audă cînd i-am spus, şi atunci m-am gîndit să o fac pe furiş, cînd ea nu era acasă. Cînd începeam să mă-mbrac, mă invada încet căldura şi eram fericită, mă duceam să arunc apa în dosul curţii şi peste iarba rară şi pietrele alb-cenuşii întindeam direle de săpun, mă urcam între stîlpii verandei şi de acolo priveam cum se însera pe dealurile jupuite de zăpada primăvăratică, în care se poticnea oraşul.

teatru

Marin Sorescu „Matca" (I)

O anume blajinătate ne-a guvernat spiritul în care am întocmit cronicile noastre de pînă acum, blajinătate pe care nu ne-o putem explica decît ca fiind zămislită din dorinţa noastră ca totul să fie bine. Nefericirea e că supărări am cauzat şi aşa. Şi atunci, hotărîndu-ne să uităm pentru un timp superba zicere rimbauldiană, „Par délicatesse / J'ai perdu ma vie", ne-am gîndit că e mai bine să nu judecăm chiar la toate (citi copii are autorul, ce mult se luptă şi se zbate el pînă... etc) şi să ne punem iar în poziţiunea ideală, judecînd numai „productul" artistic şi atîta tot. În cazul de faţă, piesa „Matca" a lui Marin Sorescu, regizată de Dinu Cernescu la Teatrul Mic. Trebuie să spunem de la bun început că personal l-am considerat (şi-l considerăm în continuare) pe Marin Sorescu drept un dramaturg excepţional. Ni s-a părut şi ni se mai pare, că originalitatea proiectului său literar (apropiat de al unui Queneau, de pildă) îşi găseşte în teatru o reală adecvare, **oralitatea** discursului, **desacralizarea** limbajului poetic, fiind mai greu suportate de poezie care rămîne în esenţă un apel către unitate şi armonie şi mai deloc „o critică" ori „o logomahie".

Totuşi o anume indecizie, chiar în stadiul de proiect, poate fi decelată la autorul celor două remarcabile texte dramatice, **„Iona"** şi **„Paracliserul"**, căci sîntem adeş surprinşi de un lirism liniştitor în unele pasaje de text dramatic, cu reminiscenţe livreşti imediate (în „Paracliserul" întîlnim nişte versuri de Nichita Stănescu. „Ca şi cum s-ar sparge un mormînt / şi-ar curge pe fluviu / tot misterul lui.. /, reluate aproape motà-mot) şi de unele „scenete" în poeme, cele din volumul „La lilieci", demonstrînd continuitatea indeciziei de care vorbeam.

Reprezentaţia piesei „Matca" nu ne-a confirmat însă imaginea hotărît încîntătoare ce ne-o făcusem cu privire la teatrul lui Marin Sorescu. Întîi de toate, cîteva observaţii privind spectacolul ca atare. E imposibil să mai spui ceva de bine şi greu să mai spui ceva de rău, după minuţioasa analiză a lui Valentin Silvestru din „R. L." nr. 44, anul în curs, căci e dificil de închipuit cum se realizează aceste **coincidentia oppositorum**, „caracterul de simfonie beethoveniană" cu „hazul", „tragedia antologică" cu „Oda bucuriei" ; vom mai adăuga totuşi că rezervele lui Valentin Silvestru privind invenţia lui Dinu Cernescu (multiplicarea personajului feminin Irina), perfect întemeiate căci diluează tensiunea dramatică, se cer sporite : o anume senzaţie de buimăceală globală, o „căutare a notei", care, se ştie, în muzică exprimă o nesiguranţă a vocii ori a urechii interpretului, ne fac să credem că regizorul însuşi nu a nimerit nota fundamentală. Orgoliul regizorului modern trebuie să suporte deplina responsabilitate a spectacolului, şi dacă acest spectacol e nedumeritor, Dinu Cernescu poartă răspunderea, nicidecum actorii care fac tot ce pot realizînd pe alocuri (Leopoldina Bălănuţă şi Vasile Niţulescu) momente excepţionale.

Cezar Ivănescu

film

Tineri regizori studenţi

Lăudabilă mi se pare ideea televiziunii române de a achiziţiona şi difuza filme ale tinerilor regizori studenţi la I.A.T.C. „I.L. Caragiale". Credem că pasul o dată făcut poate să fie continuat într-un mers egal. Sigur că nu-i tocmai uşor să răspunzi cu unelte mature din primul foc unui comandament social, în cazul nostru filmul documentar de strictă actualitate sau reportajul-anchetă, dar filmele deja transmise şi judecarea lor fără a lua în consideraţie specificul muncii în cadrul televiziunii ar putea fi mai degrabă dură şi am uita că nu avem de a face deocamdată, decît în parte, cu nişte profesionişti. Iarăşi a fi mai puţin aspru cu începătorii mi se pare o povară pe care numai criticul inabil, care lasă timpul să rezolve totul, pentru a nu părea un sfătuitor rece şi didactic, o poate purta, căci atîta vreme cît nu există o aripă de îndoială care să bată asupra unei creaţii, mă îndoiesc că un tînăr poate progresa şi poate cu inima deschisă să depăşească stările de graţie ale zilei de ieri. Inabilităţi se citesc în ambele filme în discuţie (**Marmură pentru o posibilă statuie** şi **Aurul alb**) şi ele ţin mai degrabă de lipsa de a putea disciplina sensibilitatea şi de a o aureola cu povara meseriei. Dealtfel ceea ce le-aş reproşa eu semnatarilor imaginii şi regiei celor două filme este tocmai lipsa acelei profunzimi care să mă facă să exclam şi să mă frămînt, eu spectatorul naiv şi gata să explodez în mii de fărîme de entuziasm. Dacă nu-ţi lipseşte sensibilitatea, meseria se mai poate învăţa, dar nici o clipă nu poţi uita că atît sensibilitatea cît şi cunoaşterea meseriei, numai coroborate pot închipui o operă bine închegată. Dar să amintim şi faptul că atît realizatorii filmului **Marmură pentru o posibilă statuie** (regia : Leonard Popovici şi Emil Slotza, imaginea : Anghel Deca) cît şi cei ai peliculei **Aurul alb** (regia : Dan Stoica, imaginea : Doru Mitran şi Petru Maier) cînd au filmat abia terminaseră anul III de facultate şi că peliculele lor conţin într-o măsură deloc neglijabilă elemente care ne dau speranţe mari pe mai departe. Cred eu că e mult mai greu să treci examenul unui film documentar sau reportaj-anchetă decît al unuia de ficţiune, dar aceasta-i altă poveste de-acuma.

Marmură pentru o posibilă statuie, după un scenariu al poetului Nicolae Dragoş, mi se pare mai bine împlinit artistic deşi aş fi dorit ca destinul tînărului utecist erou să genereze mai multă căldură. Subiecţii anchetaţi (în afara mamei eroului) sînt reci, vorbele lor sînt nu o dată parcă surde. Regizorul a simţit aceasta şi poate de aceea şi-a început pelicula ca un film de montaj, urmează flash-back-uri ca într-un film de ficţiune şi ancheta propriu-zisă. Metafora din punct de vedere regizoral este însă creată artificial, ea nu există în sufletele subiecţilor decît uneori. Citeva secvenţe (cum e aceea a decoraţiilor din mina mamei) merită laude. O menţiune imaginii semnate Anghel Deca.

În ceea ce priveşte **Aurul alb**, tînărul regizor Dan Stoica a pornit de la un scenariu al prozatorului Alexandru Papilian, un scenariu plin de poezie, uneori generos şi dur ; regizorul a călcat mi se pare alături : a exploatat din plin lucrurile şi peisajul de la Lotru, dar nu a pătruns şi nu a simţit peisajul interior al oamenilor ; lucrurile au rămas pironite la locul lor, inexpresive, fără virtuţi, puterea de selecţie a camerei de luat vederi s-a dovedit comună. Dacă s-ar îndepărta, ca o piatră de pe suflet, acel aspect de neîngrijit, unele cadre urite şi s-ar trece la un montaj cu mai mult profesionalism, filmul ar avea de cîştigat.

Nu putem încheia aceste rînduri fără a repeta că în filmele acestor tineri regizori (cu toate neajunsurile inerente debutului), există destule dovezi de talent, că ele răspund clar unui comandament politic şi social, ceea ce deja nu-i puţin lucru.

Dumitru M. Ion

cenaclul revistei «luceafărul»

PLANETĂ DE TÎNĂR

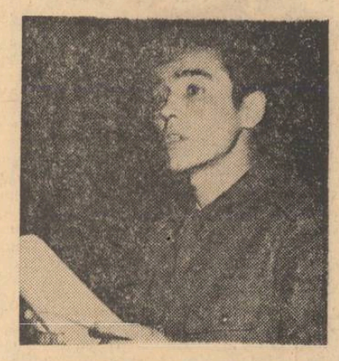

Patrel Berceanu

Catedrala din sămînță

Deseori imi închipui
că in fiecare sămînță
sălășluiește cite o catedrală
la care zidesc răbdătoare
acele femei năprasnice — anotimpurile
O catedrală prin care trece sfioasă liniștea
ca o țărancă desculță
și căreia soarele și luna
se închină pe rînd.

Vreau să vă spun că sîntem priviți

O singură dată dacă vinturăm
pe sub nasul buhăit al zorilor
strălucitoarea noastră pușcă de vînătoare
și e de ajuns să facem din cer
un obiect mai nefericit decît
o casă de bani.

Voiam de fapt să vă vorbesc
despre ciudata putere a verbului
să vă întreb pe ce vă cheltuiți tandrețea
cînd poezia ne judecă neobosită gesturile
chiar de le facem
numai în vis.

Cînd un poem...

Cînd un poem de-al tău
poartă bluză albastră
într-un cartier muncitoresc
Cînd un poem de-al tău
poate fi văzut înfruntînd marea
alături de un pescar
cu cinci guri de hrănit
Cînd un poem de-al tău se face
grindă de oțel într-o mină pentru ca
sudoarea muncii să nu poată
fi atinsă de moarte —
aceasta înseamnă să cinți de pe partea
cu care baricada se lasă
bătută de soare.

Decebal către soli

„căutau dovezile fericirii noastre"

Ce tot zgîrmați pintecul munților
o să ne umpleți minele de aur
cu leșurile voastre
și atita tot.
Ce ne tot strecurați marea și riurile
prin năvoadele voastre
dacă nu pește căutați
or să ne coclească apele
de atitea armuri
dar atit.
Sînteți strălucitori de atita putere.
Pe voi n-o să vă viseze
niciodată
iarba.

Mi se pare drept și firesc

E-adevărat mă-ndoiesc că se poate zice :
niciodată n-ai dat înapoi
ești dintre cei care nu se clintesc
în fața vieții.
Mi s-a părut firesc și drept
să te dai la o parte dacă de aceasta are nevoie
bunul mers al razei de soare.
După cum mă-ndoiesc că se poate zice :
ești dintre cei care nu cred în moarte,
atita timp cît mi se pare drept și firesc
cel care trăiește din mila
trecătoarei miresme de tei.
E-adevărat mi-s umerii plecați.
Pentru că mi se pare atît de firesc
cel care intră-n cetate înhămat
la icoana patriei sale.
Iar dacă o pasăre cîntînd mi se
așază pe umeri
(și voi știți cît de rar se întîmplă aceasta)
mi se pare drept și firesc
să vă ziceți :
pentru că-i era sufletul
tînăr de bunăvoie.

A cincea ședință

Ateneul Tineretului — scenă cunoscută, de acum, a ședințelor cenaclului organizat de revista „Luceafărul" în colaborare cu C.C. al U.T.C. — și-a schimbat de mai multe ori decorul în seara de 2 decembrie a.c. Seară, mai intîi, crenelată de prezența modernă a unor oaspeți din vechiul burg al Sibiului, sosiți aici nu în costume de epocă și nici în „trenul fantomă" al baladei lui Radu Stanca, urmărit de flințele muzicale ale tovarășilor lui „Buffalo Bill", ci în caleașca propriilor ambiții poetice. Membri ai societății literare care poartă numele regretatului animator al fostului „Cerc" sibian, FLORIN PREDESCU, ANA DUMITRU și MARIA HOLCAN au citit : primul (care a îndrăznit să fie chiar emoționat) — versuri livrești, cu o ușoară glazură cromatică, de o anume inconsistență încă ; Ana Dumitru — balade nemuzicale, cu obsesii vagi, fără profunzime ; Maria Holcan — indiscutabil, superioară colegilor ei — „medievale" mai degrabă simboliste, decît romantice, în care ideea poetică se desenează foarte deslușit, tonul fiind mai ferm, timbrul mai distinct. Pe undeva, totuși, lirismul său tinjește după un val mai tainic, după o necesară perdea de umbră. Aprecierile de mai sus au fost exprimate de Nicolae Baltag și nuanțate, apoi, de Nicolae Ciobanu, cel de al doilea în speranța că, în acest fel, își face „norma critică orală" pentru următoarele (cel puțin !) două ședințe de cenaclu. Transcriem telegrafic : „Foarte tînărul Florin Predescu are, deocamdată, numai niște predispoziții literare, care nu și-au găsit, încă, structuri stabile". „Ana Dumitru — poezie mai criptică, apăsată de concepte ; formulă mai dificilă, mai riscantă". „Maria Holcan — poezii mai închegate, unele structuri. Mi-au plăcut baladele sale. Știința facerii versurilor ar trebui să întîlnească și un fior dramatic mai pregnant".

Traversînd sala, cu un pas foarte decis, Nicolae Velea conchide elocvent : „Da !" și se așază la masa prezidiului. De acolo, însă, Nicolae Dragoș, redactorul șef al revistei, după ce remarcă generozitatea neașteptată a verdictului lui N. Ciobanu, îl „redistribuie" la cuvînt pe N. Velea, care mărturisește, după un semn discret adresat, în prealabil, lui Ion Cucu : „Eu aș putea vorbi foarte scurt. Mă bucură zgîrcenia exprimării poetice a oaspeților și..." blitz-ul declanșat asupră-i îi luminează discursul, care se întrerupe aici. Cineva din sală insinuează că oratoria prozatorului ar fi fost premeditat fotogenică. Replica scriitorului N. Velea nu întîrzie : „Doina Uricariu este o cîrtitoare, dar are dreptate : Maria Holcan este o poetă remarcabilă".

În cel de al doilea act al spectacolului, grație formației de teatru studențesc din Sibiu, condusă de actorul Radu Basarab, seara poetică s-a realcătuit caleidoscopic, din secvențe solistice sau corale, concentrice sau interferente, urmînd parcă, și ea, procesul de formare și evoluție al limbii române literare : cu miresme arhaice, cronicărești, la început, captată, apoi, de turbinele alegorice ale „Istoriei ieroglifice" și limpezită în elegiile de acolo, învolburată în albia „fluviului negru" al epopeii lui Budai-Deleanu, hipnotizînd — cu silabele „Testamentului" lui Ienăchiță Văcărescu — ochii spectatorilor de acum și de demult, pretinzînd cu pașoptiștii „slobozenie" și „unire", satirizînd o alcătuire nedreaptă și pătrunzînd pe cerul poeziei universale odată cu clasicii, revenind în contemporaneitate prin sintaxele tutelare ale unor mari precursori și prin cîteva dintre poemele-manifest ale generației tinere. Cu fiecare sintagmă a recitalului, seara capătă figurații alegorice, arhitecturi distincte. Am reținut universul rotitor al „Horei Unirii", cu limbajul tulburător al pașilor și piramida de trupuri ridicată, de știrile alarmate ale „Scrisorii lui Neacșu", în calea turcilor. Piramidă desfăcută floral, în ritmul rondelurilor lui Macedonski, ale căror roze își retrăgeau din scenă, una cîte una, petalele-interprete : Dorina Opriș, Adriana Tițeiu, Mircea Balomirean, Dorel Dărăban, Nicolae Ghinea, Radu Geamănu, Ioan Weber.

Invitat să aprecieze spectacolul, dramaturgul Paul Everac, oaspete al cenaclului, a rostit multe cuvinte frumoase și a lansat, după formula „găsesc că e dintre cele mai bune", invitația de a asista, în viitor, la unul prezentat de formația de elevi pe care o pregătește domnia-sa. În termeni protocolari, „invitația a fost acceptată cu plăcere".

Plină de surprize avea să fie cea de a treia parte a ședinței. Alături de cei anunțați oficial, CODINA SĂVULESCU și BORIS MARIAN, au mai citit PATREL BERCEANU, poet în uniformă militară, venit cu bilet de voie la Cenaclu și plecat înapoi, la unitate, încărcat de lauri, și — din proprie inițiativă — Dumitru Fănățeanu, din Maramureș, sosit în București la „reciclare". Revelația serii avea să fie, de departe, Patrel Berceanu, „cel mai talentat dintre toți cei care au citit, pînă acum, în Cenaclu" (Artur Silvestri) „poet original, practicant al unui lirism al miracolelor germinației, al unui civism elevat, structurat în imagini moderne, de un prozaism simulat" (N. Mircea Ben, Mircea Constantinescu, Doina Uricariu ș.a.). Încă neformată — Codina Săvulescu (a cărei poezie a fost supralicitată de Titus Andrei), inegal — Boris Marian.

Geo Bogza a fost Marele Invitat al serii, prezența sa prodigioasă datorînd-o impresionantului recital susținut de actorul Radu Basarab pe portativul celei mai recente cărți a Maestrului, „PAZNIC DE FAR"... Cu felicitările pentru poeta Nina Cassian care, la aceeași oră, era sărbătorită la Asociația Scriitorilor din București cu prilejul împlinirii a cincizeci de ani, felicitări rostite de poetul Nicolae Dragoș, s-a încheiat una din cele mai reușite ședințe de cenaclu.

Cronicar

Dramaturgul **Paul Everac** făcînd o invitație grupului de studenți-interpreți, la Rucăr.

DEBUTANȚI ÎN CENACLU

Dacă

Dac-am sări peste primăvară,
Am fi veșnic bătrîni.
Dac-am sări peste vară,
Am fi veșnic banali.
Dac-am sări peste toamnă,
Am fi veșnic speranță.
Dac-am sări peste iarnă
Am fi veșnic veșnici.

S-ascultăm deci în tăcere,
Legile naturii.

Zbucium

Cînd am deschis ochii,
Am dat de o frunză.
Venisem odată cu primăvara...
Apoi, încet, privirea mi s-a înălțat.

Cînd mi-am deschis sufletul,
Am dat de o lume.
Venisem, poate, odată
cu regăsirea...
Apoi, încet, sufletul meu
s-a-nălțat.

Azi observ cum cerul și pămîntul
fac
schimb cu ființa mea.

Odată tu, odată tu, odată tu...

Ce mă face să sper ?

Uite, vezi apa asta ?
Eu am simțit-o cînd eram pește
Nu-i decît o regăsire...

Uite, vezi pămîntul ăsta ?
Eu l-am simțit cînd eram iarbă

Nu-i decît o regăsire...

Uite, vezi floarea asta ?
Eu am simțit-o cînd eram polen

Nu-i decît o regăsire...

Ce mă face să sper ?
Zic : Cerul ăsta,
O să-l simt cînd voi fi stea.

Nu-i decît un drum...

CODINA SĂVULESCU

Despre mine

S-a ridicat atunci bătrînul
în cercul pur, nelocuit,
din linii-ntortocheate ca pămîntul
unui copil ce nu s-a mai ivit,
o lacrimă ce nu se mai distilă,
fluidă perlă sub quintale de tăceri,
abia atinsă de suflare, milă,
se risipește ca o rugă în eter.

De cînd trecu, uitîndu-și obîrșia
rămase doar bătrînul meu și glia.

Fiecare

Fiecare trebuie să apere
o fișie de pămînt,
ce s-ar face pămîntul
neapărat ?
L-ar semăna ploile,
l-ar culege vînturile,
bobul cît un dovleac
ar rămîne nemăcinat.
Eu închid cartea,
literele pocnesc strivite
și plec să lupt
nu în vis,
ci chiar de adevărat.
Risipească-se-n lume sămînța
de floare, de om, de pește,
rodească în voie pămîntul,
cum cerul rodește sori,
cît timp mai sapă soldatul
adăposturi înguste, patrate
și pușca bătrînă și chioară
departe il ține de pat ?
Eu plec să apăr pămîntul,
dacă mor, decorați un copac.

BORIS MARIAN

Actorul **Radu Basarab** de la Teatrul de Stat din Sibiu a omagiat în cenaclu, recitînd tablete din volumul „Paznic de far", pe unul din marii noștri contemporani, — Geo Bogza.

INVITAȚII NOȘTRI

Popas în Apuseni

I

Acela ce nu conține a tinde
spre culmea posibilului
e bradul
acela ce purifică țărmul
e cuvîntul
acela ce statornic iubește genunea
e soarele
acela e comunistul

II

Cred în setea
dintîi a iubirii
Lin
o creangă leagănă copilăria
moților apuși cu fața spre frunze
Iancu zidit nervură în fresce
invocă binecuvîntarea de fluier.
Pe buzele gorunului clocotește istoria
pașii craiului au deschis
cărările

Mamei

Doar noaptea
Vei mai fi lîngă izvor ce sună a corn
cu mîinile închise de somn,
floarea de colț îți va fi suflet.
Fluturi pierduți de mult ce vor
recunoaște
și-ți vor aprinde argint
pe umeri.

FLORIN PREDESCU

Amurg incendiar

Amintind de străbuni și singe
dorul-haiduc buciumă între dealuri
sosirea mioarei năzdrăvane și a baciului
omorît
care e nemuritor...
Geamătul surd în viltoarea lei
țărănești :
fecioria își plînge pădurea bătrînă.

Balada despre feminitate

Am întîlnit-o în tufiș de zmeură,
printre albine și roz sensibil.
Coaptă, trăia emoția
primei nopți de dragoste.
Să vină trubadurii ?
La Verona ferestrele așteaptă !

ANA DUMITRU

Sibiu (III)

Singuri vom rătăci prin acest Sibiu
Călcînd noaptea cu pașii noștri,
amurgul pune la cale ninsori,
și nu te poate condamna nimeni,
visezi orașul printre cețuri,
ceva care se-nchide identic în sine,
ninsorile sînt semne de dragoste...
cînd mă iubești
mă topesc în anotimpurile sale,
nici tu nu mai poți fi mit,
somnul orașului,
cădere fără remușcare,
ceasuri mototolite...
incet, incet prietene, vom rugini-n
amintire,
acesta este gustul singurătății,
numai în somn
vom simți afundul fîntînii...
orașul pune la cale ninsori...

MARIA HOLCAN

televiziune

Pledoarie pentru folclor

A fost o vreme cînd **„Floarea din grădină"** promova talente de excepție. Tinerii interpreți selecționați pentru concursul de muzică populară al televiziunii îi întreceau în multe privințe pe profesioniști. Mai întîi, ei prezentau folclor autentic, melodii tradiționale, reprezentative pentru zonele etnografice cărora la aparțineau. Apoi, interpretarea lor era spontană, naturală, neprefăcută, eliberată de adaosurile atît de jenante, adesea, ale vedetelor muzicii populare. Costumele erau — și ele — de-acasă : fără paiete, fără zorzoane. Nu se purtau gene false și nici peruci. La data aceea și componența juriului era aleasă cu grijă, starea lui de spirit era la fel de proaspătă ca și a interpreților. Iar Mihai Florea era un inovator în materie de prezentare pe micul ecran. „Floarea din grădină" avea toate datele unui concurs. Era o emisiune selectivă, cu ritm de competiție și cu ținută estetică. Dar iată că „Floarea din grădină" arată de-o vreme cam... ofilită. După ce-a promovat talente aproape de numărul zecilor, ochiul selecționerilor și-a pierdut vigilența și candidații nu mai sînt excepții, ci serie. Tot a serie seamănă și aprecierile juriului : diferențierea calitativă a dispărut, o stare de grea somnolență confundă talentul cu locul comun și notele sînt aceleași pentru toți. În ultima emisiune, de pildă, prezența — muzicală și scenică — atît de pregnantă a concurentei din Suceava (de notat : elevă la o școală de muzică) a fost apreciată la fel cu trecerile în mare măsură neexpresive prin concurs ale celorlalte candidate. Or, în condițiile cînd tot ce se prezintă la „Floarea din grădină" este apreciat uniform și considerat promovat, care mai este oare rostul acestui concurs ? Ce se întîmplă cu soarta nenumăraților interpreți premiați ? În grija cui cade destinul lor ?

Prezentatorul dă, și el, uneori semne de oboseală. Atunci cînd Mihai Florea și-a folosit priceperea didactică pentru a transforma „Floarea din grădină" în lecție-model, emisiunea era irezistibilă. Acceptam cu mare plăcere condiția de elevi. Dar de-o vreme încoace didacticismul iese prea lemnos la iveală și prezentarea emisiunii seamănă a dădăceală. Să recunoaștem : cu întrebări ca „Teiul este o comună întinsă ?" „Are mulți locuitori ?" „Știm că aveți încă două surori, dv. a cîta sînteți ?" nu ajungem prea departe. Și nici cu atîta abur sentimental : „Măicuța și tăicuțul care vă ascultă" se suportă o emisiune, două, dar nu douăzeci !

„Floarea din grădină" a debutat ca emisiune-concurs menită să promoveze tinere talente ale muzicii vocale populare. Prin caracterul și audiența de care se bucură, ea poate și trebuie să devină și o emisiune instructivă. Cred că publicul spectator ar fi mult mai dornic să afle amănunte specifice despre vatra folclorică de unde vine interpretul : tradiții, datini, detalii de port popular, de stil al cîntării, — decît dacă Ion sau Florica au mamă, tată, surori și frați. Acomodarea examinatorului cu concurentul trebuie să depășească banalitatea, locul comun. Iar Mihai Florea are toate însușirile pentru a transforma „Floarea din grădină" într-o pledoarie pentru folclor.

Sânziana Pop

plastica

Jurnal de călătorie

Michaela Eleutheriade (sala Orizont)

Pictura acestei maestre a artei românești — aflată la a 20-a expoziție personală ! — a fost privită și este încă dintr-un anumit punct de vedere — ca un jurnal sentimental de călătorie. Călătorise printr-o lume fantastic de diversă (valea Nilului, Gyrocastra — Albania, Heidelberg, Locarno, Monte Carlo, Castilia, Tbilisi, Pekin etc, etc — iată și titlul cîtorva dintre tablouri) cuprinzînd datele de inventar turistic ale „culorii locale", dar mai mult ca un gest de politețe, ca o reverență grațioasă în fața documentului. Pentru că la frontiera acestor repere de pitoresc specific — acolo unde realitatea devine numai o varietate, un **alt** atribut al imaginarului — pictorița nu încetează să-și picteze, de fapt, propriile organizări de natură ori de peisaj citadin. Oriunde s-a aflat — în China ori în Cișmigiu, la Salzburg ori în Tbilisi — Michaela Eleutheriade n-a reținut decît aceleași vedute delicat melancolice, aceleași parcuri desfrunzite, aceleași străzi îngustate între case de mulțimea pestriță și forfotitoare. Și mai toate — privite de undeva de sus, ca dintr-o lojă, ca din balconașul de fier-forjat ce apare în atîtea dintre tablouri : perspectivă plonjantă, ce lărgește cîmpul vederii făcîndu-l să cuprindă mai multe dar în mai fluu, procedeu tehnic venit și el să estompeze identitatea prea stridentă specifică a spectacolului. Culorile respectă aceeași regulă a anonimatului : oriunde și oricînd lumea are nuanțe de sienă arsă, siluetele — contururi maronii — sînt scăldate într-o atmosferă de brunuri aurite. Lumina egală, compactă a acestor tablouri nu e nici ea lumina unei ore anume : este pictat mereu numai momentul ambiguu, inventat, în care vizibilitatea nu mai e chestiune de intensitate ori de claritate.

Clasică — prin compulsarea de spațiu-timp, ca și prin procedeele de figurare —, arta Michaelei Eleutheriade, împrospătată tematic de imaginea noilor cartiere, sau de scene de gen contemporane, se piaseză în buna tradiție a picturii românești interbelice, a cărei tinerețe făr'de bătrînețe o demonstrează.

★

Adina Caloenescu (Galeria Nouă)

„Conceptele constructive" ale Adinei Caloenescu, cumulînd experiențele — deja cu istorie proprie — ale constructiviștilor cu cele, de dată mai recentă, ale artei conceptuale sînt o invitație de a **privi** raporturile matematice ale lumii (legi care o exprimă în mod armonic) prin niște aparențe sensibile care să le aparțină în exclusivitate (deci nu tradițional, prin intermediul aparențelor lumii însăși). Și faptul că aceste cristalizări sensibile în două și trei dimensiuni (sînt expuse și desfășurări grafice și obiecte) ale ideii matematice pot fi citite și ca moduri ale realității vizibile, că ele se supun judecății de artă, le și asimilează acelor experiențe valabile ce-și pot găsi oricînd o acoperire practică — ca proiecte edilitare, de pildă.

Cristina Anastasiu-Condiescu

zilele dintîi

Marian Drumur

Se auzeau uși trintite, lumea umbla grăbită ; trecuse puțin de ora șapte ; portarul supraveghea condica de prezență. În secretariat fosneau hîrtii, se încrucișau voci și apeluri telefonice.

— Puteți intra, spuse una din secretare, privindu-l cum stătea stînjenit lîngă cuier. Acum nu e nimeni la dînsul.

Directorul i se păru masiv îndărătul biroului. Mai tîrziu, își dădu seama că nu-i reținuse chipul.

— Dumneata, tovarășe, o să lucrezi ca stagiar la noi. Ai aflat cît e salariul ; o să vină imediat cineva care să-ți arate ce hîrtii completezi. Apoi te duci la inginerul-șef, am să-i spun și eu. Ești repartizat la sectorul șapte, nu-i aici în întreprindere. E clar ?

Mai întrase cineva în birou și privea cu răbdare. Tînărul bolborosi că a înțeles, salută și ieși. Auzi din urmă vocea puternică a directorului întrebînd ceva.

Bărbatul pe care-l văzuse înăuntru ieși, îl privi și-i chemă cu el. Pe coridor, îl întrebă :

— Ai fișă medicală ? Dispensarul e în curte, ai să vezi, la stînga, scrie și pe ușă. Cînd termini cu ea, vii aici, în biroul ăsta.

Apoi intră, lăsîndu-l să caute dispensarul. Acolo, mai așteptau cîțiva oameni. Citi afișul „Fumatul oprit", citi orarul consultațiilor, pe urmă se așeză pe bancă și așteptă.

Maică-sa îi dăduse un sfat bun, la care se împotrivise la început : să ceară copie după rezultatul de la microradiografie, pe care-l făcuse cu o lună în urmă și să facă analiza sîngelui la circumscripție, unde era cunoscut.

Cu fișa medicală în mînă, atent să n-o mototolească, intră în birou. Fișa de angajare i se făcu repede. Un tînăr din birou se dovedi foarte amabil, făcînd cîteva drumuri apoi dîndu-i fișa de angajare.

— Uite, îi spuse bărbatul care fusese cu el în biroul directorului, biletul ăsta e către maistrul Matei. Sectorul șapte e lîngă uzina de apă ; știi unde e ? Perfect. O să vezi șantierul de acolo ; îl cauți pe maistru, îi dai biletul și o să aibă el grijă de dumneata. Treci și pe la inginerul-șef, poate are vreo treabă să-ți dea. De fapt, de el ține sectorul ăsta. Vezi pe coridor, în capăt ; scrie pe ușă. Salut !

În biroul inginerului-șef nu era nimeni. Așteptă, pe coridor. Intră cineva, dar nu era el. În fine, sosi ; i se prezentă, explicînd de ce venise. Nu, inginerul-șef n-avea nimic să-i spună ; întîi să se familiarizeze cu șantierul ; problemele de la fața locului, le știe mai bine maistrul Matei. O să aibă ce să facă, nici o grijă !

Ieși din întreprindere cu un sentiment de ușurare. Portarul se uită după el, apoi fu iar atent la difuzor. Închise cu grijă portița metalică vopsită în verde, se gîndi pe unde s-o ia, și porni încetișor în susul străzii, spunîndu-și că de la intersecție se va orienta mai ușor înspre uzina de apă.

Strada la capătul căreia se afla uzina de apă era lungă și asfaltată ; urma însă o zonă noroioasă ; din cauza ploilor recente, camioanele luaseră pămînt pe roți, risipindu-l pe drum într-un strat gros. Paznicul de la poarta uzinei îi spuse să meargă mai departe. Alături, văzu două barăci din plăci de lemn, o groapă mare, șanțuri, cîteva eșafodaje.

Pe o ușă scria cu vopsea „Birou". Intră și întrebă de tovarășul Matei.

— Eu sînt, spuse un bărbat mărunt, blond și încruntat.

Citi biletul.

— În regulă. Poftim, acesta e normatorul nostru, dînsul e magazionerul... Puteți să stați acolo, facem noi loc printre hîrtii... Anul acesta ați terminat ?

— Da.

— Și de cînd începeți să lucrați ?

— Păi, aș veni de mîine.

— Bine ; mîine dimineață la șapte începem !

— Deci... acum pot să plec.

— Da, sigur ; veniți mîine dimineață, să nu întîrziați, la șapte să fiți deja aici. Muncitorii vin mai devreme, trebuie să ne vadă și pe noi punctuali. Și-o să găsim noi un loc !

Întoarcerea acasă i se păru un drum fără sens, lungit pe străduțe periferice, unele frumos pietruite, care apropiau orașul de uzina de apă, în lăcomia sa de consumator. Pe drumul parcurs încet își consumă gîndurile despre ceea ce crezuse că înseamnă „practică" și unele profeții făcute de cei ce-l instruiseră căpătară exclusivitate în aprecierile lui, făcîndu-l să rupă în bucățele visele de rapidă afirmare.

— Ia spune, îl întrebă maică-sa, turnîndu-i supă în farfurie, cum a fost ?

— Cum să fie ? Un șantier.

— Dar unde este ? Unde te-ai angajat, acolo ?

— Nu, mamă, la uzina de apă ; este acolo un șantier în apropiere, chiar alături.

— Ai de mers cam mult, e cam departe. Va trebui să-ți scoți un abonament.

— Lasă că știu și eu asta, lasă-mă să mănînc. Ce credeai c-o să fie ? Pentru asta m-am angajat, asta o să fac !

Pe urmă, îi păru rău că se enervase și nu-și ținuse gura.

Seara, plimbîndu-se cu un prieten pe stradă, privind vitrinele, firmele luminoase și fetele care treceau, își aprecie mai bine menirea și ajunse la concluzia că îi lipsește o anume obișnuință, care te face să vezi produsul finit cînd neinițiații văd materie amorfă în aparență dezordine.

— Lasă, conchise el, dacă merge bine, în trei ani capăt un salariu frumos ; de fapt, primesc chiar primii bani. Numai cu muncitorii nu știu cum o să trebuiască să mă port.

Înainte de culcare, își potrivi hainele, reglă ceasul deșteptător, se uită dacă avea tot ce trebuia pentru gustarea de dimineață căci, la ora aceea, nu era nimeni să i-o facă. Apoi mai ascultă puțină muzică la radio, spunîndu-și că de-acum încolo va trebui să se culce devreme.

Dimineața, maică-sa era în picioare, cu toate că ea pleca mult mai tîrziu. Deși lucrurile erau pregătite, mai aranja cîte ceva și îi spuse tot felul de nimicuri care, mai tîrziu, nu-și dădu seama în ce constaseră. Nu simțea decît înfrigurare, puțină oboseală și gînduri fără noimă.

Sosind cu bine la serviciu, îmbujorat de efortul din autobuz, semnă pentru prima dată într-o condică, ultimul rînd ; căci după cum îi explicase normatorul, abia la întîi se va schimba foaia colectivă de prezență și își va căpăta locul cuvenit funcției.

— Tovarășu', i se adresă maistrul Matei care, sosit mai devreme, se schimbase la vestiar împreună cu muncitorii, cred că o să ne înțelegem, eu zic c-o să ne înțelegem. O să vă dau o echipă de muncitori și-o să montați grinzi în hală, cu macaraua de trei tone. Dar merg și eu acum acolo, să-i spun macaragiului și să numesc oamenii că noi ne ducem la sudat și nu ne mai vedem. O să mai dau eu pe acolo, dacă pot ; dar nu cred să fie probleme !

Vocea lui ușor răgușită, obișnuită cu vorbele din șantier și cu termenii specifici lucrului, se ridica puternic și impunea ; ceea ce-l făcu pe proaspătul stagiar să simtă un val de rîvnă și să pornească să-și ia în primire oamenii : un sudor și trei încărcători. Macaragiul aștepta în hală, trebăluind pe la motorul care duduia ; era un bărbat gras, cu mustăcioară și ceilalți spuneau că-i de neam turc : purta o căciulă „cu urechi", totdeauna lunecată pe-o parte a capului.

Lucrul începu imediat după plecarea maistrului : macaragiul ducea macaraua la stiva grinzilor precomprimate de beton, lungi de cîțiva metri ; încărcătorii ancorau o grindă și-i prindeau cîte o frînghie la capete — cu asta o dirijau pe drum și la montare ; macaraua venea la locul montării și punea cu atenție grinda la locul potrivit ; sudorul îi suda provizoriu capetele armăturilor, ca să poată fi dezancorată, apoi rămînea să sudeze temeinic restul în timp ce macaraua își relua ciclul iar stagiarul... privea, mergea și el la stivă și înapoi la montaj... dădea comenzi de dirijare... le spunea încărcătorilor să nu-și risipească energia cu mișcări inutile... și se gîndea cum ar putea să grăbească ritmul, să ajungă măcar la douăsprezece grinzi pe zi, cînd în plan erau zece. De asta, ora de masă i se păru fără rost și interminabilă ; fiindcă nu-și adusese nimic, se plimbă pe terenul accidentat al viitoarei hale, privind în pămînt și întrebîndu-se cum să fie mai comunicativ cu oamenii lui, să formeze o echipă.

Restul zilei trecu însă repede, în pendularea înceată a macaralei, scînteierile arcului voltaic care aveau să-i dea, seara, senzația de nisip în ochi și glumele celor doi încărcători mai virstnici la adresa celui de-al treilea, un băietan cu cizme greoaie de cauciuc și briceag cu lănțișor la curea. Înainte de terminarea lucrului sosi și maistrul Matei, care nu-i zise nici da nici ba, dar se stropși la sudor că se mișcă prea încet și risipește electrozi — cine are urechi de auzit, să audă ! În ritmul ăsta, aveau toate șansele să dea betoniștii, montorii, electricienii, geamgiii, vopsitorii peste ei. Așa credeau că o să-și scoată banii ?

— Să mai vină un sudor, răspunse sudorul de sus.

— Să ne mai dea o macara, propuse un încărcător.

— Cum adică ? Dar eu am fabrică de macarale ? Ia uite, domnule ! Cum nu vrea să lucreze, cum dă vina pe altul, se întoarse maistrul spre stagiar care, simțindu-se dat la o parte, luase o poziție neutră, care să sugereze totuși o oarecare autoritate. Nu am nici sudor, nici macara de dat, reluă el. Dar să-mi faceți mîine și ce n-ați terminat azi ! De asta v-am și dat pe cineva să vă îndrume, ca să terminați, nu să stați !

Odată cu terminarea lucrului, începu și senzația de oboseală datorită statului în picioare. Se întoarse din drum ca să semneze în condică. Urcat în autobuzul încărcat, printre oamenii arțăgoși și puțin vorbăreți, capul îi vuia ca lîngă motorul macaralei, iar gîtul îi era înțepenit de atita privit în sus. Căutînd să depună cît mai puțin efort pentru menținerea stabilității, răsuflă ușurat la coborîre dînd de aerul proaspăt.

Acasă, masa îl aștepta, dar nu-i era foame ; nu mai mîncase la ore atît de tîrzii ; ar fi dorit doar să-și scoată pantofii și să se întindă în pat. Se așeză totuși pe scaun.

— Uite ce ți-am pregătit, îi spune mama triumfătoare, punînd o sticlă cu bere pe masă. Ai venit tîrziu, mănîncă. E departe și ai să vii tîrziu ; să-ți iei de mîncare la tine sau să-ți cumperi ceva pe acolo. Ei, cum a fost azi ?

— Cum să fie ? Sînt foarte obosit, am tot stat în picioare ; am montat grinzi de beton cu macaraua. Mănînc și mă culc.

— Mănîncă, ia cît îți place, mănîncă ; eu am mîncat, așa că poți să-ți iei cît vrei. Și să bei și berea, pentru asta ți-am luat-o, pentru ziua de azi.

— Dumneata nu bei ?

— Nu, mi-am luat doctoria și n-am voie. Dar... ție ți-e tocmai destul, nu ?

— Da.

Nu observase fața de masă nouă. După terminarea sticlei de bere o lăsă pe maică-sa în bucătărie și se duse să se întindă pe pat, cum își dorise, avînd încă în corp freamătul șantierului. Și era un șantier mic. Se trezi pe la șapte seara, buimăcit după somnul greu. Stătu un timp nemișcat, apoi aprinse lampa de noptieră, luă o carte și începu să citească. La un moment dat, rămase cu privirea pierdută, cu gîndurile la noua sa situație, cu senzațiile ei neobișnuite și mica echipă a cărei responsabilitate o simțea.

În seara aceea n-a mai ieșit din casă ; nici nu mai era vremea. După cină, simțindu-se complet refăcut, ba chiar vesel, stătu un timp de vorbă cu mamă-sa în bucătărie, apoi citi puțin, ascultînd muzică. Adormi greu, fiindcă își iritase ochii privind flacăra aparatului de sudură.

Dimineața, în drum spre serviciu, își frămîntă mintea în căutarea unei soluții de grăbire a ritmului montării. O organizare mai bună, atît putea să facă. Premise avea, se mai gîndise și aseară. Sudorul avea minute de pauză în așteptarea noii grinzi, iar încărcătorii aveau de așteptat pînă sudorul prindea capetele grinzii. Aici era reducerea. Surescitat, străbătu drumul pînă la baracă abia așteptînd să-și împărtășească ideile. După ce semnă condica, își dădu seama că n-avea cui. Maistrul nu era acolo, cu normatorul și magazionerul n-avea ce discuta ; își căută oamenii, abia îmbrăcați de lucru și porni în fruntea lor spre hală.

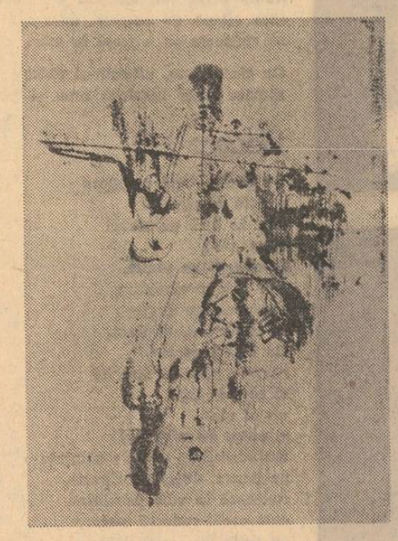

Desene de C. Baciu

— Uitați, spuse el cînd ajunseră la locul de montaj, cu macaragiul alături, să aranjăm ceva să meargă mai repede. Rămîne grinda ancorată numai la un capăt cu frînghia de manevră ; capătul celălalt vine în dreptul sudorului, care-l sudează definitiv la așezare, înțelegeți ? Înainte de-a termina el de sudat, adică de cum prinde două-trei bare, unul din încărcători urcă sus și desface cablul macaralei și frînghia.

— Și capătul celălalt de grindă nu vine sudat?

— Ba da, dar numai după terminarea primului.

— Păi n-o să țină !

— De ce să nu țină ? Ține, atît doar că o să vă legați cu frînghia și centura de siguranță și-așa sînteți obligați s-o purtați la înălțime.

Sudorul avea ochii negri și pielea smeadă. Purta ghete cu tălpi groase de lemn pentru protecție și părea cumva înzăuat. Părerea sa era că maistrul Matei n-o să fie mulțumit de noul mod de lucru.

— Garantați că nu cade ? Dacă o să cadă, nu numai că se frînge, dar mai sparge și totul împrejur.

— Nu cade nimic, garantez eu ! Așa cum am spus, numai după ce termină un capăt sudorul se mută la celălalt, nu se mai plimbă să prindă provizoriu ambele capete, apoi desface cablul, sudează definitiv primul capăt și trece să-l definitiveze pe-al doilea. În timp ce prinde el primul capăt un încărcător urcă, v-am mai spus, să fie unul sprinten, cel tînăr, dezancorează macaraua și aruncă frînghia. Ceilalți doi încărcători nu stau degeaba, o să ia cablul de rezervă al macaralei și-o să prindă între timp grinda următoare. Adică, ce să mai vorbim, că sînt aici, haideți la grinzi, gata !

Astfel, procesul de montaj luă aspectul unei competiții contracronometru ; doar era vorba de un absolvent, care trebuia să știe să folosească orice secundă și orice posibilitate. Chiar dacă nu știa să vorbească cu oamenii și le adresa cîte un „dumneavoastră", era un conducător care trebuia să-și arate eficiența.

Macaraua lua grinda gata ancorată și-o ducea la poziție ; cei doi încărcători mai virstnici plecau la stivă să prindă celălalt cablu de ancorare ; cel tînăr manevra frînghia și punea un capăt al grinzii în locaș, sudorul avînd grijă de celălalt capăt, făceau noile manevre, apoi încărcătorul cu frînghia și macaraua bălăbănind cablul se întorceau la stivă să reia ciclul.

La un moment dat, încărcătorul cel tînăr îl întrebă cît e ceasul.

— Douăsprezece și un sfert.

— Păi atunci mîncăm, numai lucrăm, spuse el și dădu drumul frînghiei cu care manevra.

Stagiarul o prinse la timp și, neștiind ce să-i spună, îi aruncă o privire disprețuitoare și-și concentră atenția la sudor.

— Ascultă mă, răcni macaragiul, pe jumătate ieșit din cabină, aici ai venit să cîștigi un ban ! Cară-te acasă, dacă nu vrei ! Tot o să-ți taie ziua de azi, n-ai tu grijă ! Pune mîna și trage, vrei să mă cobor la tine mă, nu vezi cum stau cu macaraua ?

Băiatul se întoarse și, amîndoi, traseră capătul grinzii deasupra locașului. Atunci se opriră cu toții. Macaragiul mai bombăni nițel, apoi își desfăcu pachetul cu gustarea. Sudorul se duse la vestiar. Încărcătorii, așezați pe niște scînduri, își întinseră pe ziare mîncarea.

Se văzu dintr-odată izolat. Dar avea și el un pachețel cu două sandviciuri. Îl trase din buzunar și privi împrejur. Alese o țeavă mare, își puse batista pe ea și se așeză. Abia mușcă prima îmbucătură cînd îl auzi pe încărcătorul cel tînăr în spatele lui.

— Nu vă trebuie cuțit ?

— Ce ? întrebă el mirat.

— Cuțit, v-am adus briceagul să mîncați, repetă băiatul întinzîndu-i-l, cu lănțișorul spînzurînd. Taie bine, adăugă.

— Dar n-am nevoie, mulțumesc.

— L-am șters, puteți să-l luați, e curat, l-am șters, insistă încărcătorul.

— Știu asta, dar n-am ce tăia. Mulțumesc, du-te și mănîncă !

Înainte de-a se îndepărta, îl întrebă :

— N-o să mă spuneți la maistru ? Că... eu întotdeauna am fost așa, să respect ordinea, de-aia v-am întrebat cît e ceasul, că dumneavoastră poate n-ați știut.

— Bine, bine, du-te. Dacă lucrezi ca pînă acum, n-am nimic de spus !

Și, gîndindu-se mai bine, n-avea ce să spună. Douăsprezece grinzi montate și mai aveau timp. Terminase cu planul pe ziua de azi, cu tot cu diferența de ieri. Abia aștepta să vină maistrul Matei, să-i vadă reușita.

După mîncare, muncira în același ritm, fără incidente. O dată oamenii lămuriți, își îndepliniau sarcinile. La sfîrșitul zilei, cînd sosi maistrul, aveau cincisprezece grinzi montate și a șaisprezecea de față cu el.

— Știți, îi spuse maistrul, după ce înțelese de unde venea sporul de montare, acum s-ar chema că ați terminat cu acomodarea, acum chiar că sînteți inginer, nu numai stagiar.

Și asta a fost totul și a fost deajuns. Avea să țină minte mult timp începuturile meseriei sale. În primul rînd, abia știind cum a ajuns acasă, îi povesti mamei sale în amănunțime ziua de lucru și ea, fără să priceapă toți termenii și toate manevrele, zîmbea mîndră și-l aproba. Apoi, ieșind în oraș imediat după prînz, se plimbă căutînd vreun cunoscut cu care să facă schimb de impresii și căruia să-i relateze activitatea ce-o depunea ; chiar dacă nu întîlni pe nimeni, gîndurile îi clocoteau. Abia acum simțea ce multe putea să facă, pe măsură ce va primi tot mai multe sarcini. Iar seara, înainte de-a adormi, cu radioul deschis își imagină cum va fi chemat în curînd să asigure montajul vreunui gigant, ajutat de zeci de macarale și sute de muncitori ; mama lui fu aceea care stinse radioul și, terminînd cu toate treburile casnice, lăcrimă de bucurie.

Ion Tudose Marin

grădinarul

Cazemata avea gard viu de flori de cîmp, de grădină și de seră. Era grădinarul — paznic vechi — soldat trecut prin cazemata asta, de multe ori, ca ocupant, ca ocupat, de cîteva ori a vrut să o arunce în aer, în timp de război nu l-a lăsat inamicul, în timp de pace nu i-au dat voie autoritățile locale. S-a întors la ea — iubire veche —, și-a făcut rost de un formular de angajare, de cineva dispus să-l angajeze, a primit salariul minim al unui muncitor agricol și s-a pus pe cultivat. A scris o cerere pentru semințe și a trimis-o la centrul agricol. Centrul agricol i-a onorat comanda și s-a amuzat grozav cînd în pliculețele primite a găsit o greșeală : într-unul din ele era sămînță de ardei iute dobrogean și atunci i-a venit ideea cu sera. În tranșeele de lîngă cazemată, punînd ceva geamuri peste ele și bălegar în fundul șanțului, primusuri la cîte-un cap de tranșeu, i-au ieșit o minunație de răsaduri. Apoi, la vreme potrivită, a pus răsadurile, din loc în loc, în gardul viu, printre violete, panseluțe, trandafiri lunateci și cățărători, mușețel și neghinița neichii, mărăcini cu flori de culoarea căpșunii iar în ochiul de geam, cam pe unde, — în alte timpuri — țăcăneau mitraliere, a pus garoafe în ghivece turtite, să încapă și floarea cînd o să-i vină sorocul.

Eram în trecere prin pădurea de salcîmi și m-am oprit în curtea grădinarului să-i cer o cană cu apă. Mi-a servit cu plăcere vin, într-un tub de cartuș (vin curat ca lacrima), scos cu furtunul dintr-un butoi de benzină aviatică, aflat la umbră, în spatele cazematei. M-a poftit să mă ospetească, după obiceiul locului și vrînd-nevrînd a trebuit să intru în casa lui.

Locuința era foarte plăcută prin tot ce avea acolo și mi-a făcut semn să mă așez pe o ladă de obuze, acoperită frumos cu o foaie de cort, spălată, călcată, împăturită. Mi-a spus că neapărat trebuie să iau și o gustare și mi-a tăiat dintr-o pîine (cam veche părea — sau mi s-a părut mie din cauza umezelii), s-a scuzat că nu-mi poate oferi o furculiță și nici măcar scobitori nu are, dar că mă pot servi de baionetă. „Vă plac conservele ?" m-a întrebat, „eu sînt mort după conserve". Și fiindcă mi-era cam foame am dat din cap în semn că-mi plac și mie și am înfipt baioneta în tabla conservei. N-am găsit nimic înăuntru. Conservei, pe partea cealaltă îi mai fusese scos un capac. Am mulțumit și am început să întreb cine sînt în realitate cei din portretele de pe pereți, portrete care erau atîrnate cam peste tot, fără rame unele, altele cu rame de carton.

„Acela este fratele meu, camaradul cel mai bun pe care l-am avut. O dată, a scos el pistolul și a dat cu el de pămînt, eu m-am mirat și l-am întrebat de ce face asta, nu-i e teamă ? Fratele ăsta al meu a călcat pistolul în picioare, l-a luat pe urmă de jos, s-a uitat în stînga și în dreapta să nu-l vadă cineva și l-a băgat în toc. Toată noaptea aia, că era noapte de urlau lupii și dușmanii, l-a curățat, dar știi cum l-a curățat ? Lună. Știi ce-i aia lună ? Ei bine, lună l-a făcut... Cei de colo ar trebui să fie copiii mei, aia nevasta, deși prea sigur nu sînt. I-am pus acolo pentru că orice s-ar spune sînt însurat și am și copii. Am mulți. Uite, ăia de colo, sînt la rîndul lor oameni care au copii cu copii, și ăștia sînt copiii celorlalți, bașca ăia de colo, care sînt copii orfani, i-am pus pe perete că știi vorba : unde mănîncă cinci guri mănîncă și a șasea, am dreptate ?".

I-am dat dreptate gazdei și-am ciocnit tuburile. El a băut pe nerăsuflate și eu am rămas să mă uit la el, cum se strîmbă și bea, cum bea și se strîmbă.

„Ăla-i comandantul regimentului trei-călărași, deși după poză nu e el, că avea alte urechi, alt nas și alți ochi, mamă — ce ochi avea, te băga în mormînt, cînd nu știai unde să-nțepi calul cu pintenul sau de-i stricai buza cu zăbala. Ne bătea cu căpăstrul peste gură și peste picioare, dar, ca să nu mai lungesc vorba, cred totuși că el e, deși poza i-am rupt-o dintr-un ziar, cînd eram de-o șchioapă. Asta de aici e Regina-Tată, de aia are și ramă și ținte pe margini, i-am bătut în ramă țintele mele de la bocanci și pe dos i-am pus drept carton, ia să vedem, ghicești ce ? Nu ghicești că nu e de ghicit : moletierele, domnule, dar nu le-am tăiat, ia te uită,

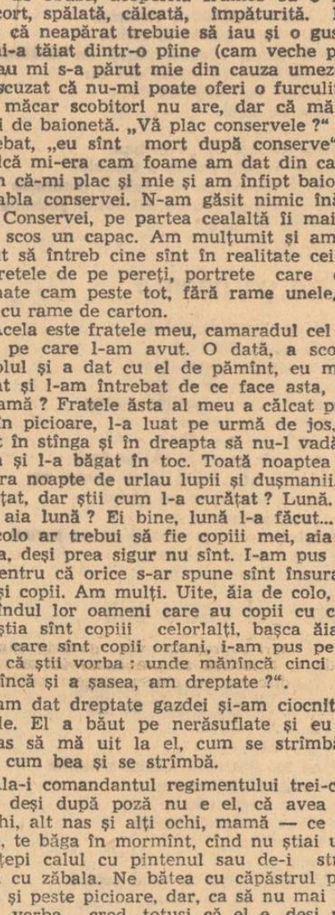

sînt întregi, dar sînt puse în așa fel că nu se cunoaște, să-mi spui drept, se cunoaște că nu-i carton ?"

I-am spus că nu se cunoaște, dimpotrivă, și am adăugat timid, într-o doară că și eu o cunosc pe Regina-Tată, dar avea coroană și gîtul gol pînă la piept, chiar în cartea de istorie. Grădinarul m-a chemat pe lada lui să-mi spună la ureche, două vorbe : „nene, mi-e o foame cum nu mi-a mai fost de douăzeci de ani și n-am decît conservele, pîinea asta și ardeii din gard. Ce zici, ai răgaz pentru o tocăniță de ardei ? Știi cum se face tocănița asta ? Dau o fugă pînă la capătul pădurii, e acolo un bulgar tare de treabă, care-ți spune cum s-o faci, îți dă și pîine cînd ai nevoie, și lingură, că furculițele le ține ascunse pezevenghiul, și-ți mai dă, cînd n-are în casă altceva mai bun, și niște pastile nene, uite, cît unghia, deși să-ți spun drept n-au nici-un gust. Dacă-mi dă doi codri de pîine să dau și la oaspeți, car mîine lemne la bucătărie toată ziua și toată noaptea, merită să facă atita lucru pentru un drumeț amărît".

Și-a luat o raniță dintr-o ladă, mi-a zis din ușă : „nene, nu pleca, și dacă vin ciinii să mănînce mărăcinii, roagă-i mata să aștepte pînă vin, că le dau eu dintr-ăia înfloriți, să nu se-nfigă la boboci, nene, că-i păcat !"

Ciorile în pădurea de salcîmi croncăneau în cuiburi și de crengi, iar eu, am pus mîna pe săpăligă și-am ieșit ca să plivesc de trandafiri buruienile din gard.

Sentimentul patriei

TINERI POEȚI

Printre reprezentanții celei mai tinere generații trebuie citat Titus Vijeu (n. 1 august 1948 la Breaza-Prahova) afiliat poeziei ardelene mai noi cu punctul de plecare în Radu Stanca. Poeziile din întîiul său volum Panatenee *sînt de tipul confesional, adresate unei femei cu numele de Iolanta, în felul în care Ileana Mălăncioiu își ia drept martor pe Ieronim :*

★

Iată Iolanta ne pîndește declinul...
și n-am să uit Iolanta armonica de gură...

★

Acum Iolanta-i vremea să asculți
clopotul greu din creștetul apei...

★

Un frig de piramide ne pîndește
Iolanta

★

și oamenii veneau să ne întrebe —
cu patru buze le răspundeam
Iolanta...

★

tu dormi Iolanta cu genunchii
aduși...
scrisoarea mea te va găsi Iolanta
cu sfat de îndreptare către vești...

★

Totul e enigmatic, nedefinit, oracular, poetul atribuindu-și o misterioasă „vină tragică" și nu-i de mirare că o dată recurge chiar la un descîntec, probabil în căutarea unui leac (Măduvă de stea) :

Ochiul mort de ciine viu
ochiul viu de pește mort —
jumătatea de-ntuneric.
mamă, cît cum s-o mai port ?

înfășoară-mă-n iubire
desfășoară-mă-n iubiri —
ochiu-acela mă omoară
scoate-i albul din priviri

a alunecat din noapte
dezvelind un cal de dar —
fata ce dansase goală
a fost, mamă, luna — cal.

Baladele din ciclul Continentul de apă *nu sînt balade, cu tot decorul lor cavaleresc medievalizant, ci tot niște elegii, fragile, fumurii, străbătute de un nu știu ce aer ciudat, insinuant* — Altceva decît sonata lunii :

Fugind de cărți și de femei urîte
avem un gust de duh nepămîntean
același invers răsturnat ochean
ne va preface-n amintiri stătute
adu-ți aminte fată, o să mori
aruncă timpul jumulit de ore
mă las iubit de fulgere și Nore
prea timpuriu schimbate în cocori
o aură de voievod păgîn
iți cere cinstea s-o îndoi pe spadă
dar din sonată luna o să cadă
și între drum și piatră mai rămîn.

Poetul a păstrat cîteva piese din Panatenee *(1969) și în al doilea volum,* Deplasarea spre roșu *(1974), precizînd că „acest oraș alb (care) m-a zămislit pe mine" e Brașovul. Cu toate că ieșit dintr-o altă intenție, de adeziune mai fermă la țelurile contemporaneității („Fără de roșu, poeții ar zămisli / cuvinte bolnave de moarte : / roșu le e cîntecul, roșie / ca rodia e inima lor"), noul volum e pe același ton discret, sfios față de prestigiul înaintașilor, cum se vede dintr-o modestă* Ars poetica :

„Poate nu știu încă nimic, / poate cîntecul meu este searbăd / dar nu pot dispera atîta timp / cît Excelența sa Mihai Eminescu / — Președintele Țării de Dor — acordă seara audiențe / în cabinetul său de bronz / vegheat de stele de mare".

Din respect pentru clasici, Titus Vijeu închină o remarcabilă odă lui Dimitrie Cantemir :

Om cu plete de lumină
om cu sufletul departe
viitorului scriindu-i
cea mai înțeleaptă carte
om cu trupul de luceafăr
Incrementa, decrementa,
cu privirile-n istorii
în trecuta și-n prezenta,
falnic domn vorbind cu Prutul
domn întreg la chinga mîntii
și la care se închină
și copiii și părinții,
și spre care merg în seară
cu argint în piept și rogu-l
să-mi citească vers în scară
ori isprăvi cu inorogul :
Cantemir, ceas de baladă
al acestei țări române
peste care timpul trece
spre-a se-ntoarce și rămîne.

Panateneele *(la greci sărbători religioase și politice anuale sau din patru în patru ani în onoarea zeiței tutelare a orașului Athena) nu omiteau în totul cîntecul patriotic. În* Deplasarea spre roșu *a putut fi chiar reluat cu mici retușuri un mai vechi* Poem de țară :

„Să-ți spun ca voevozii : Doamnă Țară / aștept aceasta de atîta timp / plimbindu-mi nerăbdarea dintr-un trup în altul. / la fel de bun ca cel de dinainte / doar poate mai frumos c-un gînd. / La rîul tînăr care te adapă / nu caut vad, ci mă îndrept tăcut / descoperind un singur lut pe gînduri / și mă afund tăcut în apa vie / ce te adapă veșnic Doamnă Țară / și mă-nfior cînd îți privesc conturul. / — o, sfera ta visată de-Arhimede !"

Dintr-o suită de poeme grupate în ciclul semnificativ intitulat Contemporania reținem *profesiunea de credință din* Poetul și țara :

„Nefericit poetul fără de țară / vînzîndu-și cuvintele unor aripi frînte / nevegheat de cohortele verzi ale grîului / neadăpat de sufletele pașnice ale rîurilor / nerespirat de aerul tare al munților. / Fericit însă, poetul cu glas / puternic, strigînd către lume cuvintele țării, / fericit poetul cu privirile întîlnind pe zăpezi / sănîile nașterii sale / din Muma Poeților cu pîntecul plin. / Preafericit acest arbor de pîine roditor / pe ramul căruia pasărea liră / își vestește în zori venirea cu laude noi. / preafericit el. Pe ramu-i întins / stă pasărea fenix / ocrotindu-și cenușa."

Al. Piru

De la realitatea vieții, la realitatea cărților

De-a lungul existenței sale, poporul român a creat o artă care exprimă pregnant modul său de viață și muncă, gîndirea și sensibilitatea sa, setea de libertate, voința de a-și făuri un trai mai bun, optimismul, încrederea în forțele proprii, în viitor. În noile condiții ale dezvoltării patriei noastre socialiste, arta și literatura sînt chemate să dea expresie activității tumultuoase desfășurate de poporul român în toate domeniile de activitate, să înfățișeze marile realizări, entuziasmul, optimismul și hotărîrea sa de a merge neabătut înainte.

NICOLAE CEAUȘESCU

Din „Raport la cel de-al XI-lea Congres al P.C.R."

SÂNZIANA POP

Supremația personajului

Realitatea care ne înconjoară este fermecătoare. În fiecare dimineață, lumina care pătrunde și în încăperile ochiului meu, îmi arată peisaje în mijlocul cărora oamenii își văd de îndeletnicirile lor. Pămîntul mai poartă-n spinare munți uriași, arbori seculari în care viețuiesc miliarde de păsări, prin pajiștile năpădite de picIele toamnei turme și herghelii tot mai au de păscut, acolo unde munca omului nu este ferită de ziduri, mișcările ei sînt aceleași dintotdeauna : se vede distinct pe linia orizontului mișcarea agricultorului, a tăietorului de pădure, a zidarului. Conviețuirea noastră comună în găzduirea generoasă-a pămîntului se desfășoară după legile armoniei care guvernează ciclurile uriașei naturi.

Care este puterea scriitorului în vecinătatea acestei realități ?

Care este rostul literaturii ?

Fără-îndoială : a copia pe hîrtie această realitate este o zădărnicie. Strălucirea ei s-ar stinge. Viața ar pieri. Ceea ce ne înconjoară ne impresionează prin altfel de semne decît semnele pe care pot să le emită cuvintele. Rezultatul transcrierii în cuvinte este un lucru mort. Cum este vinatul din naturile moarte în comparație cu pasărea vie, trecînd prin mijlocul cerului și sporind vîntul viu. Astfel : este de neînțeles spetirea unor scriitori în a face copii după natură inventariind peisajele și prezentînd personaje în procese verbale. Rezultatul este un lucru inert și aspru care respinge orice sens.

Nu cred că realitatea ar putea fi artă altminteri decît devenind un element activ. Lumea care ne înconjoară emite perpetuu semnale pe care scriitorul trebuie să le prindă și să le interpreteze cuvenit. Realitatea ca atare este o putere uriașă care nu se poate repeta. Există însă unele distanțe, lumini și unghiuri care îi permit scriitorului să vadă amplificat înțelesul lucrurilor, să sporească mult sfera interpretării noastre. Se spune că Leonardo da Vinci își așeza elevii în fața unor ziduri pentru a-i obliga să întrezărească dincolo de aparența banală a pietrelor imensitatea formelor imaginare. Tot astfel și scriitorul așezat în fața realității trebuie să o privească și să o considere cu o nesfîrșită pasiune, iubire și atenție pentru a-i surprinde toate sensurile, pentru a obține toate interpretările cu putință, pînă cînd toate aceste interpretări suprapuse vor da o imagine limpede și obiectivă asupra lumii în care trăim. Este indiferent ce obiect alegem pentru a-l face literatură. Absolut orice temă a realității poate deveni poezie sau roman. Elementul literar al realității nu este realitatea sub forma acelui sau acelui lucru ci realitatea ca element activ, ca energie, ca punct de pornire al unei lumi.

Finalitatea supremă a literaturiii nu este aceea de a descrie ci aceea de a reprezenta. Misiunea științei este să emită definiții, să abstractizeze obiectele către noțiuni. Literatura are o misiune contrară : nu ceea ce se vede este important ci important este să se vadă născindu-se ceva uman. Nu ne interesează obiectele complet terminate, moarte, ci ceea ce se naște sub ochii noștri, ceea ce este în devenire. Realitatea dobîndește o funcție poetică, ea se integrează artei numai în măsura în care reușește să devină un element activ.

Intîmplările extraordinare ale civilizației tehnice în care trăim fac grea concurența temelor literare. Este foarte greu să poți inventa în ziua de astăzi o aventură capabilă să mai sensibilizeze atenția noastră obișnuită cu un cotidian senzațional. Aventura, epicul, încep să fie în literatură doar un pretext. Nu subiectul este acela care ne produce plăcere estetică în cazul romanului contemporan ci, cred, personajele. Atenția noastră s-a mutat de la acte la persoane. Forța prozei este dată de trăirea și firea personajelor, de situațiile în care se află, de ambianța pe care o creează. Capodoperele literaturii ne rămîn vii în minte nu prin acțiunile pe care le-au săvîrșit personajele ci chiar prin personaje. Am uitat jumătate din vrednicile aventuri ale lui Don Quijote dar pe Don Quijote nu-l vom uita niciodată ; regele Lear este o figură tragică dar desprinsă din tristele întîmplări prin care a trecut. Iată de ce mi se pare mai puțin importantă strădania acelor romancieri care trudesc în a înmulți prin tot felul de combinații acțiunile posibile ale cotidianului. Dimpotrivă : plină de bune urmări este munca grea a acelora care adîncesc continuu semnificațiile lumii, adăugînd noi înțelesuri celor deja existente. Numai astfel cititorul cărților noastre va fi interesat de ceea ce scriem, va fi pasionat de destinul personajelor noastre în așa măsură, încît pe parcursul lecturii se va lăsa captat de lumea literaturii, o lume în care realitatea nu a fost copiată ci integrată poetic. Deci, pledez pentru o literatură care pornește de la realitate pentru a construi o altă realitate impregnantă de semnificația omenescului. Aceasta este puterea magică a literaturii ! Sublima forță care ne multiplică existența, care ne îmbogățește, astfel, realitatea.

VIOREL ȘTIRBU

Conștiința mesajului

Există o propoziție ce în mod normal ar trebui să ne pună pe gînduri : „în cazul în care scriitorul este sincer, opera sa este viabilă". În aparență expresia deplină a onestității — virtute lăudabilă altminteri — propoziția, vehiculată cu rîvnă și adeseori cu dexteritate, are calitatea însemnată de a produce confuzie nu numai în mintea cititorului, dar chiar și a creatorului. Se pune inevitabil întrebarea ; ne referim la cinstea absolută a creatorului în modul de abordare a realității — adică dincolo de orice prejudecăți — ori la o cunoaștere corectă a lumii și o reflectare falsă în operă a acestei lumi binecunoscute ? Întrebare dificilă, neîndoios, de vreme ce există și o „știință a compunerii", criteriu de evaluare destul de răspîndit. Orice scriitor se exprimă pe sine. Nu numai în cazul transmiterii evenimentului intim, dar și în cazul așa-zisei (fals !) „obiectivări". Prezentînd o lume, vrînd-nevrînd, experiența personală își spune și ea cuvîntul. Fie și numai sub aspect pur „tehnic". Problema mi se pare a fi aceea a atitudinii față de eveniment. Cred că aici abia propoziționea menționată la început comportă o discuție mai amplă. Este posibil într-adevăr să te prevalezi de uneltele meșteșugului și să refuzi opțiunea necesară, refuzîndu-ți implicit ceea ce este definitoriu pentru scriitor : conștiința și ideologia. Este o anulare a responsabilității față de viață. Pesemne că trebuie spus deschis : nu avem de a face, în asemenea situații, cu scriitori ! Să-i lăsăm, prin urmare, și să revenim „la obiect". „Temele" literare se înmulțesc, e firesc să fie așa, omenirea, națiunile nu bat pasul pe loc. Realitatea e cît se poate de complexă. Și pe bună dreptate se afirmă că realitatea este mai presus de opera de artă. Dar la fel de justificată — și, desigur, prețioasă — este afirmația că realitatea artei este superioară celei brute, oricît de copleșitoare ar fi ea. Dacă scriitorul are o conștiință, viața societății îi oferă numeroase argumente pentru a-și onora menirea. Nu vînzînd iluzii deșarte, dar întreținînd ardoarea speranței ori, și mai just, să caute idealul, ori să-l sprijine pe cel găsit, în sfîrșit, să se arate preocupat de aceasta. Fiecare popor are o sumedenie de probleme proprii, poporul este profund sănătos, există o mie și una de strădanii de asanare a vieții lui potrivit cu aspirațiile, succesele, dificultățile sale. Dacă scriitorului îi este îngăduit să observe și să stigmatizeze, să atace valorile ce nu mai țin la ritm, nu e mai puțin important de semnalat că lui nu-i este îngăduit să propovăduiască alienarea societății. Literatura sa ar sfîrși atunci prin a se aliena ea însăși. Desigur, aș putea fi sever luat la întrebări : dar dacă scriitorul este sincer în pornirile lui ? Dacă el este sincer atunci cînd propovăduiește alienarea ? Eu cred că pentru a răspunde trebuie pornit de la premisa misiunii artei, așa cum o știm. Ce-i drept, am citit pe acei scriitori care, incriminînd maladiile sociale de tot felul, sînt preocupați de a da semnale de alarmă, cel puțin. În definitiv nu e obligatoriu să dea și soluții. Obligatorie este buna credință. În ce ne privește — și n-aș vrea să exagerez — am încă destule rezerve. Mi se pare că scriitorul român de azi trebuie să-și reconsidere în multe privințe condiția. Există prea multe „compuneri". Mi se pare că, adesea, ne ostenim să limpezim lucruri minore : dacă să fii creator de „fișe", ori să creezi de fapt o realitate plauzibilă. În definitiv tot de la problemele adevărate ale societății trebuie pornit și într-un caz și în altul. Opțiunea, atitudinea față de eveniment sînt chestiunile grave. Sinceritatea absolută, conștiința mesajului ce-l avem de transmis cititorului, iată calea spre curajul moral ce-l datorăm apartenenței, responsabilității față de scrisul nostru.

VALERIU RĂPEANU

Atitudine creatoare

Realitatea reprezintă un punct de pornire pentru scriitor, care o interpretează și o transfigurează, o filtrează prin prisma unei sensibilități aparte. Adevăratul scriitor trebuie să aibă o sensibilitate ieșită din comun. Relația realitate-scriitor e, deci, o relație ale cărei date nu pot fi conturate decît în linii generale, deoarece fiecare epocă va pune cei doi termeni în altă ecuație. Dar esențial va rămîne faptul că scriitorul nu poate să fie un simplu copist conștiincios al realității, ci un interpret al ei. Aici aflăm și întrebarea nevralgică : pentru a interpreta un fenomen trebuie să-l cunoști ; cum se realizează această cunoaștere ? La noi — și nu numai de azi, ci dintotdeauna, scriitorul este depozitarul primelor impresii, el acumulează în special în anii copilăriei, ai adolescenței și ai tinereții. De aceea majoritatea romanelor românești viabile sînt cele care își extrag seva din aceste prime straturi ale întîlnirii cu lumea. După care începe încercările de negare, de evadare din mediu, de a demonstra cum își poate depăși umbra, tentațiile fiind în special acele ale lumii intelectuale. Fără îndoială, excepțiile nu sînt deloc puține, dar, de regulă, așa se desfășoară evoluția prozatorului român — care chiar în cazurile unor scriitori de excepție, precum Liviu Rebreanu, se transformă în involuție. Poate această trăire prea directă a realității, poate această cunoaștere legată prea intim de propria ființă sau de universul familiei duce la situația despre care am amintit și care face ca puține, totuși, dintre romanele începutului să fie urmate de marile romane ale maturității. Și ceea ce mi se pare a constitui carența esențială este abordarea realității pe un plan material, pitoresc și chiar senzorial, lipsit de o viziune intelectuală, de o perspectivă filozofică ce poate decanta durabilul de efemer, permanența de întîmplare.

Prozatorul are înaintea sa o realitate care i se poate releva și în ceea ce are ea nesemnificativ, „materialul" cu care el ia contact poate să fie sesizant pentru el, dar raportat la scară socială să fie de-a dreptul insignifiant. Și atunci ? Atunci rămîne această atitudine creatoare, ofensivă chiar față de realitate, acest proces de interpretare intelectuală care bine înțeles desparte efemerul de esență. Pentru că mai ales realitatea modernă ne pune în față o problematică infinit mai vastă, infinit mai complicată, pe care numai intuiția nu o poate domina. Cultura sociologică și filosofică, interpretarea cu ajutorul datelor psihologiei și medicinii — toate laolaltă dau posibilitatea înțelegerii unui suflet omenesc care și el trăiește toate seismele acestei vieți. O viață nu este liniară chiar dacă e o reușită, după cum o prăbușire nu înseamnă neapărat o înfrîngere. Sînt reușite care se obțin cu prețuri mari, dintre care cele ale nesocotirii propriei ființe, a renunțării la idealuri, la acceptarea compromisurilor sînt reale și frecvente. Sînt reușite care usucă sufletul și strepezesc conștiința. Sînt reușite care ascund o mare banalitate a vieții, o automulțumire și o voluptate a mediocrității. După cum sînt prăbușiri sublime care dovedesc tărie de caracter, neacceptarea unor compromisuri sau a unor situații de conjunctură ce-și dovedesc mai tîrziu falsitatea și caracterul pernicios. Deci, nu rezultatul final, cununa de lauri sau de ghimpi ne interesează, ci căile prin care oamenii și le-au cucerit. Adică, așa cum spunea un scriitor, explicația și motivarea și mai ales starea de meditație pe care cartea mi-o suscită mie, cititorului. Pentru că o carte care pleacă de la realitate și nu-mi dă prilejuri de meditație asupra acestei realități reprezintă doar o narațiune de consum curent. Or, literatura noastră are acum sarcini mult mai mari, strălucit expuse în Raportul istoricului Congres al partidului.

ROMUL MUNTEANU

Spiritul selectiv

Raportată la natură, orice operă de artă apare ca un „produs artificial", ca o invenție a conștiinței imaginatoare a ființei umane izolate sau a unui grup socio-cultural.

La fel cu unele produse ale civilizației și tehnicii, menite să contribuie la conservarea vieții omenești sau la facilitarea desfășurării acesteia, cum sînt casa, vaporul, mașina, avionul, operele de artă se distanțează de anumite modele reale, dar poartă inscrise în textura lor semnele evidente ale acestora. Dar în vreme ce realizările tehnice, fie ele chiar acte de excepție, reprezintă fenomene de serie, operele de artă sînt unicate materializate într-un limbaj specific, destinat să le facă astfel comunicabile.

Foarte mulți critici din epoca noastră, ca și unii scriitori, afirmă că opera literară este un text, *iar creația de ansamblu rezultă din* productivitatea textului. *I. Lotman merge mai departe, demonstrînd că,* lumea este un text. *În raport cu aceasta, autorul relevă faptul că „transformarea vieții în text nu constituie o explicație, ci doar o introducere a evenimentelor într-o serie colectivă (în cazul dat — națională)".*

Dacă semiologia marxistă consideră că lumea și viața în general reprezintă un text, *atunci se impune ca mesajul acestuia să fie decodat și apoi transmis cititorilor din anumite arii de cultură într-o limbă care să le fie accesibilă. Dar dacă realitatea apare ca un* text originar, *atunci putem spune că literatura se constituie ca un* text secund. *Traduse în alți termeni, aceste concepte ne duc spre concluzia că între* literatură *și* realitate *întotdeauna a existat un raport direct și constant, distanța între modelul originar și reprezentarea sa pe planul ficțiunii artistice, înregistrînd dimensiuni diferite, evidente pe parcursul timpului sau în cadrul unor școli și curente literare.*

Poetica artistică a pus în circulație conceptul de literatură ca mimesis, *curentele literare bazate pe doctrina clasică, precum și școlile realiste făcînd din acesta un criteriu de prim rang în actul de valorizare a operelor literare. Dar nu trebuie să trecem cu vederea faptul că nici Aristotel și nici adepții săi de mai tîrziu ca Boileau, Dryden, Gottsched etc. nu au privit opera literară ca un act de coincidență totală cu realitatea. Aristotel precizase că arta nu trebuie să imite realitatea așa cum este, ci și cum ar putea să fie, iar evenimentele relatate de un scriitor nu sînt doar întîmplări reale, ci și produse ale ficțiunii.*

Textul literar nu apare în felul acesta doar ca o „traducere" fidelă într-un alt limbaj a unui text originar. El este un act de interpretare, o reprezentare a unei viziuni coerente despre lume, un comportament față de un anumit context socio-istoric, ce se definește ca o permanentă devenire. În raport cu modelul inițial (realitatea), modelul cultural (arta) are o funcție formatoare și deformatoare, constatare ce care o făcuse Platon într-un pasaj din Cratyl.

Produs al actului imaginar, mediat de limbaj, opera literară «anulează» realitatea primă prin invenția unei realități secunde, în care însă recunoaștem semnele celei dintîi, datele informaționale fundamentale ce duc la decodarea celor două texte. G. Lukacs observa pe bună dreptate că relația dintre subiect (autorul) și obiect (opera) poate fi uneori de așa manieră încît hipertrofia eului scriitorului să facă realitatea greu cognoscibilă, iar alteori hipertrofia realității să diminueze sensibil personalitatea receptorului. Realitatea este, așadar, prezentă în orice operă literară, dar atît coeficientul acesteia, cît și modul ei de reprezentare, diferă de la un autor la altul și mai ales de la un gen literar la altul. În cîtii referențiali la o anumită realitate dată sînt mai reduși în poezie decît în roman sau în teatru. Michel Zeroffa demonstra în cartea sa Romanul și societatea *(1971) că implicațiile sociale, de pildă, sînt întotdeauna prezente în roman, fie că apar în mod direct (Balzac), fie că sînt mai ascunse (Proust), fie că nu sînt căutate în mod programatic (Alain Robbe-Grillet).*

Indicii realității nu lipsesc însă din nici un gen de operă literară, deoarece conștiința imaginatoare nu poate funcționa în afara realului, fără riscul de a comunica un text aberant sau cu o semnificație zero.

Fixarea imaginii se face în opera literară prin limbaj. H. Lefebre observa însă că „Imaginea și limbajul se pun în valoare sau se devalorizează una pe alta, dar nu se limitează între ele, nu au o reglare internă". Alianța dintre limbaj și imagine în procesul de cunoaștere a realității prin literatură trebuie reținută. Limbajul poate voala o imagine sau poate să o facă mai pregnantă. Limbajul constituit în text trimite spre o realitate națională, cu un anumit etos specific. Prin poezia lui Eminescu, cititorul cunoaște natura și spiritul românesc dintr-o anumită epocă, prin Ion se configurează țăranul din Transilvania în ipostaza de victimă, prin Vînătoarea regală *de D.R. Popescu descifrăm semnele unei lumi noi, care face procesul alteia în curs de perimare. Și cînd J. Mukarovsky scrie că „opera de artă există ca obiect estetic situat în conștiința întregii colectivități", nu trebuie să uităm că dezideratul acesta se realizează prin imagini mediate în primul rînd de un limbaj național.*

Trăind într-o realitate, cristalizată ca o devenire plină de contradicții, stimulat de o conștiință imaginatoare, alimentată de etosul național scriitorul realizează opere elocvente. În măsura în care acestea oferă cititorilor textul secund *al contextului în care trăiește.*

SORIN TITEL

Privirea scriitorului

„Sîntem cu toții niște teribili inventatori" (s.n.) Eu de asemenea. Citeodată, în timp ce scriu, un personaj îmi produce subit compasiune și atunci mă grăbesc să-i împrumut o trăsătură mai bună... *„Nu se descrie viața reală cum este, ci ceea ce noi gîndim despre viață"*... (s.n.) Cuvintele acestea îi aparțin lui Tolstoi și acest elogiu adus subiectivității artistului, venind din partea scriitorului a cărui aderență la viață, a cărui capacitate de a recepta realitatea și de a o reproduce în creația sa păstrîndu-i „dimensiunile" cît mai exacte ni se pare, astăzi, nouă, fără egal și ne poate, desigur, surprinde. Cînd am citit *Război și pace* n-am avut noi cu toții sentimentul că citeva, un adevărat demiurg — și, desigur, generații întregi de cititori l-au văzut așa pe gigantul de la Iasnaia Poliana — reușește ,în sfîrșit, să „rescrie" viața așa cum este ea, fără să exagereze sau să inventeze nimic. Ființă mai reală, mai din carne și oase ca Natașa nu ne-a fost dat să întîlnim oricît ne-am fi plimbat prin lumea de umbre a literaturii, dar iată, că cel care i-a dat viață ne declară spre surprinderea noastră, că de fapt „a inventat-o" pe Natașa, că a adus-o, cum se zice, din condei, împrumutîndu-i (ei sau altei eroine, asta nu contează) „o trăsătură mai bună", modificînd-o așadar, după necesitățile care țin de structura intimă a operei și pe care Tolstoi, ca orice mare artist, a știut să le respecte. Orice operă literară — și de acest lucru putem să ne dăm seama pornind chiar de la mărturisirea lui Tolstoi — creează de fapt „lumi ale imaginației", altfel ar însemna „să anulăm orice distincție între artă și transmiterea de informații sau exhortația practică". (Rene Wellek — *Conceptele criticii*, Ed. Univers, 1970). Ar fi, deci, o greșeală să punem un semn de egalitate între proza realistă și reportaj sau scrierile documentare, să ignorăm faptul că o operă de artă unește în fond realitatea cu imaginația. Din acest punct de vedere, de pildă, vrăjitoarele lui Shakespeare sînt mai reale decît țăranii din nu știu care pictură de gen, sau decît cei din romanele lui George Sand, de pildă. În proza fantastică a lui Gogol realitatea este mai adevărată decît în multe romane naturaliste... Să dăm, deci, imaginației ceea ce este al imaginației, fără să avem, din această pricină sentimentul trădării sau abaterii de la normele realismului, sau al trădării acestuia. Imaginația și subiectivitatea artistului nu ni se par a fi nici pe departe nocivi cai troieni introduși fraudulos în cetatea realismului ; ba din contră, elemente indispensabile unei opere de valoare, dînd glas dorinței legitime a acesteia de a se constitui în *unicat*, într-un produs artistic distinct diferit de toate celelalte creații artistice. Lumea despre care scrie un prozator, de pildă, este lumea *pe care o vede el* și un artist autentic va ști întotdeauna să rămînă credincios lui însuși, propriei lui priviri, imposibil de identificat cu a altuia. Să citățm doar citeva romane de război, să vedem cît de puțin seamănă unele cu altele, cît de diferit *văd* războiul scriitori ca Rebreanu, Malraux, Remarque sau Laurențiu Fulga. Cît de diferită e viziunea lui Vajda, de pildă, de cea a lui Iwaszkiewicz (din „Slavă și fală") asupra acelorași evenimente : contropirea Poloniei de către armatele fasciste *Răscoala* lui Rebreanu este cu totul alta decît aceea din romanul lui Zaharia Stancu și o lectură în paralel nu poate fi decît instructivă. Citim o carte nu numai pentru a identifica niște lucruri deja știute de noi, nu numai, de asemenea, pentru a ne îmbogăți și completa cunoștințele despre ele (un realism limitat, ar trebui, probabil, să se opească aici), ci și ca să aflăm ce crede scriitorul respectiv despre ele, cum le vede el, ce adaugă el, fără ca prin aceasta să se abată de la adevăr. El scriitorul, e acela care adaugă evenimentelor acea notă de insolit (n-am găsit un alt termen mai bun), de „neștiut", prin care vocea sa devine neidentificabilă cu a altuia. Numai așa literatura, departe de a fi ternă și plată, departe de a repeta la nesfîrșit lucruri deja arhicunoscute, poate, într-adevăr, să apeleze la inteligența, sensibilitatea și imaginația noastră, solicitîndu-le deopotrivă.

AL. SIMION

Punctul de incidență

Dialogul cu realitatea se realizează pe căi multiple și diverse. Din orice realitate se desprind întotdeauna anumite linii de forță principale în jurul cărora gravitează de regulă atenția și interesele contemporanilor. Figura comunistului, problematica pe care adeziunea la comunism o relevă, mă preocupă însă nu doar pentru că ar fi teme contemporane, ci, în primul rînd, pentru că exprimă, pot să exprime, la modul cel mai fidel și tulburător, condiția umană contemporană. A fi comunist nu e nici simplu și nici ușor; dramele existenței în ceea ce ea presupune mai sublim și mai complicat, pe plan social și uman în general, se resimt în această ipostază cu un plus de acuitate, cu un plus de generozitate, de înțelegere și zbucium interior. Prin însăși structura sa spirituală comunistul e integrat profund în epocă, trăiește cu pasiune, cu gravitate, printr-însul trec cablurile de înaltă tensiune ale istoriei. În acord cu un vechi adagiu nimic din ceea e omenesc nu-i este străin ; marile împliniri și neîmplinirile el le receptează cu un spor de vibrație, bucuriile și durerile sale sînt mai vii, pe cadranul său sufletesc viața celorlalți se reflectă și palpită mai sensibil. Dragostea de patrie, dragostea de oameni, de dreptate răsună în conștiința sa mai profund. El reprezintă un barometru pe care temperatura timpului apare înregistrată mai exact și mai fidel.

Opțiunea pentru o idee nu înlătură automat obstacolele, anevoioase de atîtea ori și infinite la număr, le potențează cel mult, prefigurează perspectiva în care ar putea fi soluționate. Paspartuurile nu-și au aici valabilitatea, fiecare caz în parte concentrează în întregime disponibilul de suflet, de energie și inteligență. Clipele pe care le parcurgem reprezintă astfel tot atîtea pietre de încercare pentru capacitatea de discernere, cinstea și onestitatea noastră în raport cu noi înșine și cu ceilalți.

Relația dialectică realitate-literatură dobîndește în această ordine de idei, mai cu seamă acum în lumina documentelor programatice adoptate la al XI-lea Congres al partidului, o semnificație deosebită. Trebuie să fim îndrăzneți și responsabili și romantici și lucizi. Se cuvine, firește, să scrutăm realitatea, în dorința de a descifra enigmele și a pătrunde în straturile cele mai afunde și determinante ale existenței, fără prejudecăți, spre a realiza condiția mărturiei pe deplin obiective. Există însă întotdeauna un unghi subiectiv, prin prizma căruia contemplăm și observăm și încercăm desfacerea apelor de uscat și aducem, fie și într-un plan strict ideal, corectivele care ni se par necesare. Orice apropiere de realitate presupune un efort susținut de ordonare a acesteia în funcție de anumiți parametri interiori. Esențial e de a reuși să stabilim o corelație cît mai organică între punctul nostru de vedere intim, fatal particular și tendințele generale proprii dezvoltării sociale în general. Desigur, chestiunea nu constă atît în a ști, ori a căuta punctul menționat de incidență, cît în a-l intui cu maximum de precizie. Intuiția, precum se cunoaște însă prea bine, sentimentul adevărului, sînt rodul practicii și experienței, iar experiența reprezintă un raport activ și intens al insului cu mediul înconjurător. A participa la viață înseamnă a participa la definirea propriei personalități, a ajuta la conturarea liniilor ei principale de evoluție. Dinăuntru acestei relații de intercondiționare și interinfluențare reciprocă nu va izbuti să se sustragă nimeni și nici nu e cazul, se înțelege, să se încerce o asemenea desprindere. Dimpotrivă, cu adevărat rodnică, deși mai puțin comodă, ca orice autentic drum al cunoașterii, s-a dovedit și se dovedește mereu a fi asumarea problematicii grave a existenței, trăirea dramelor ei, fără meschine precauții și false rezerve și reticențe. În accepția morală actul de dăruire e întotdeauna un act de noblețe, obsesia să se clădească însă pe piloni solizi, să nu se producă în afara istoriei, a adevăratelor legi umane. Trebuie și un dram de șansă, trebuie să și provocăm însă șansa, să fim un partener activ în dialogul cu realitatea atît de diversă, atît de complexă. A-ți afla marea iubire, marea temă, a dobîndi revelația forței tale, a culorilor tale, e posibil, cred, în primul rînd, confruntîndu-te neobosit, stăruitor cu tine însuți și cu întîmplările din jur. O biruință sau o înfrîngere nu valorează prin ele însele, ci doar ca părți ale unui proces în continuă desfășurare. Realitatea României socialiste contemporane presupune prin excelență o asemenea dăruire pasională, găsirea și afirmarea timbrului personal în acord cu multitudinea polifonică a instrumentelor și sunetelor care concură la realizarea unei opere unice în istoria țării noastre.

contemporanii noștri

Ștefan Aug. Doinaș sau semnul celor trei rigori

„Păstrarea unor forme tradiționale ale poeticii nu înseamnă prizonierat al tradiției uscate și reci : înseamnă doar recunoașterea unui principiu poetic adevărat de veacuri — acela că lirismul este o substanță, că producerea lui implică o disciplină a spiritului, că el răsfrînge o ordine interioară a artistului, că e oglindă a macrocosmosului. Adeziunea la atare reguli implică refuzul de plano al unei secreții lirice fortuite și necontrolate, a acelei transpirații afective care ar vrea să ia locul unei arte elaborate și hrănite cu merinde spirituală". Pentru cel care le-a scris, frazele de mai sus au valoare dacă nu de program poetic constituit, cel puțin de afinitate electivă, consecvent popularizată prin numeroase intervenții de atitudine culturală și dovedită, în fond, de chiar opera lui lirică. Lirismul, ca „substanță" eliberată prin efort intelectual, presupunînd „o disciplină a spiritului" e loc comun în toate poeticele clasicismului dar, asociat cu refuzul „acelei transpirații afective care ar vrea să ia locul unei arte elaborate și hrănite cu merinde spirituală", indică un clasicism post-romantic, ce postulează rigoarea ca mod al elaborării poetice, în baza disprețului poesc pentru inspirația nudă. Poezia lui Ștefan Augustin Doinaș sacralizează dreptul de prioritate al rigorii față de hazard, al gîndirii față de afecte, al ordinei interne față de imagine și al sensului față de semn. Ceea ce nu vrea să spună decît că gîndirea controlează imaginația și sentimentele, chiar și atunci cînd, între una și celelalte, își face loc un raport de supunere reciprocă. O asemenea poetică dificilă și plină de orgoliu pretinde o conștiință severă de om lucid care, sedus definitiv de imperiul cărților, soarbe ca pe o otravă nostalgia Cărții, reimprospătîndu-și mereu, cu un fel de disperare resemnată, luciditatea. Stadiu mallarméan pe care Ștefan Aug. Doinaș l-a dizolvat în propria-i structură, în doze de justă proporție, de-a lungul unei cariere poetice de aproape patru decenii.

Poetul a început prin a-și afirma, deodată, cele trei calități ce vor rămîne, cu mici retușuri, definitorii pentru toată poezia lui : orgoliul formei, limpezimea gîndirii în imagini și ispita parabolei. Poemele scrise în deceniul al cincilea, revizuite unele mai tîrziu, nu deconspiră pe începător, și asta din pricină că rigoarea formală și siguranța exprimării poetice, pe care alții le obțin prin îndelungat exercițiu, la Ștefan Aug. Doinaș țin de natura talentului său. Din această perioadă datează — pe lîngă poeme de viață scurtă, care prevesteau însă o poetică mai tîrziu consolidată — citeva poezii ce puteau trece atunci drept manieriste și îndatorate unui curent liric capricios și efemer, dar care azi au făcut celebritatea poetului. Sînt Baladele (scrise probabil sub impulsul orientării lirice a Cercului de la Sibiu, dominat de personalitatea baladistului Radu Stanca), poeme de tonalitate lirică, uneori excesivă, colportînd un subiect epic, o „poveste" de un impur aer medieval, muzicale, într-o expresie ce dovedea frenezia imaginației și, adesea, un patos creator de atmosferă. Nota particulară a baladelor lui Doinaș era dată în primul rînd de prezența aburoasă a unui accent parabolic deasupra întregului discurs liric. Cele mai cunoscute sînt **Sf. Gheorghe cel fals** (în registru ironic), **Crai de Ghindă, Balada întrebării lui Parsifal, Balada celor trei puncte de vedere.** Alături de ele, **Mistrețul cu colți de argint**, capodopera poetului și una dintre cele mai bune balade culte românești, parabolă tragică a inaptitudinii și inadecvării temperamentale la realul prozaic a destinelor excepționale, replică în prelungire la **Noaptea de decemvrie** a lui Macedonski : „Un prinț din Levant îndrăgind vînătoarea / prin inimă neagră de codru trecea. / Croindu-și cu greu prin hățișuri cărarea, / cînta dintr-un flaut de os și zicea : / — Veniți să vînăm în păduri nepătrunse / mistrețul cu colți de argint, fioros, / ce zilnic își schimbă în scorburi ascunse / copita și blana și ochiul sticlos... / — Stăpîne, ziceau servitorii cu goarne, / mistrețul acela nu vine pe-aici. / Mai bine s-abatem vinatul cu coarne, / ori vulpile roșii, ori iepurii mici... / Dar prințul trecînd zîmbitor înainte / privea printre arbori atent la culori, / lăsînd în culcuș căprioara cuminte / și linxul ce rîde cu ochi sclipitori. / Sub fagi, ei dădea buruiana-ntr-o parte : / — Priviți, cum se-nvîrte făcîndu-ne semn / mistrețul cu colți de argint, nu departe : / veniți să-l lovim cu săgeata de lemn ! /.../ — Stăpîne, e apa jucînd sub copaci, / zicea servitorul privindu-l isteț. / Dar el răspundea întorcîndu-se : — Taci... / Și apa sclipea ca un colț de mistreț. / Sub ulmi, el zorea risipite alaiuri : / — Priviți cum pufnește și scurmă stingher, / mistrețul cu colți de argint, peste plaiuri: /veniți să-l lovim cu săgeata de fier!.../ — Stăpîne, e iarba foșnind sub copaci, / zicea servitorul zîmbind îndrăznet. / Dar el răspundea întorcîndu-se : — Taci... / Și iarba sclipea ca un colț de mistreț. / Sub brazi, el striga indemîndu-i spre creste : / — Priviți unde-și află odihnă și loc / mistrețul cu colți de argint, din poveste, / veniți să-l lovim cu săgeata de foc !... / — Stăpîne, e luna lucind prin copaci, / zicea servitorul rizînd cu dispreț. / Dar el răspundea întorcîndu-se : — Taci... / Și luna sclipea ca un colț de mistreț. / Dar vai ! sub luceferii palizi ai boltii / cum sta în amurg, la izvor aplecat, / veni un mistreț uriaș, și cu colții / îl trase sălbatic prin colbul roșcat. / — Ce fiară ciudată mă umple de sînge, / oprind vînătoarea mistrețului meu ? / Ce pasăre neagră stă-n lună și plînge ? / Ce veștedă frunză mă bate mereu ?... / — Stăpîne, mistrețul cu colți ca argintul, / chiar el te-a cuprins grohăind sub copaci. / Ascultă cum latră copoii gonindu-l... / Dar prințul răspunse-ntorcîndu-se : — Taci. / Mai bine ia cornul și sună într-una. / Să suni pînă mor, către cerul senin... / Atunci asfinți după creștete luna / și cornul sună, însă foarte puțin". Într-un fel, succesul baladelor se explică și prin marea diferență de timp dintre scrierea și tipărirea lor în volum : publicînd poezii din 1939, poetul debutează editorial abia în 1964 (**Cartea mareelor**), iar ceea ce era direcție lirică în poezia practicată la sfîrșitul războiului de Cercul sibian devenise, la mijlocul deceniului al șaptelea, dacă nu un drum uitat cel puțin unul necirculat, deci, într-o măsură, surprinzător printr-un fel de noutate a lucrurilor vechi. De altminteri, resurecția baladei, în ultimii ani, datorează mult apariției poemelor lui Doinaș, precum și editării baladelor lui Radu Stanca.

Dar baladescul, prea îngăduitor cu afectele și de esență hibridă, nu convine, totuși, unei poetici sub sever regim spiritual ; el poate fi, cel mult, o probă de disponibilitate lirică, validînd nu o poetică, ci un temperament poetic. Cu atît mai mult halo-ul lăcrimos imanent baladei nu se potrivea cu intențiile de disciplină ale poetului. Dealtfel, păstrînd din etapa baladescă numai cultul subtextului, al parabolei, poezia lui va fi, în aproape tot ce a scris în deceniile 6, 7 și 8, o ascensiune dificilă spre „piscul" unui lirism fără sau de minimă redundanță. E un „pisc" în vecinătatea căruia s-au aflat, în istoria modernă a poeziei lirice, foarte puțini poeți (francezii Mallarmé și Valéry, italianul Ungaretti și, mai ales, românul Ion Barbu, superior în ordine estetică acestora, dar, din păcate, intraductibil, deci ca și necunoscut) numărul „aspiranților" fiind însă suficient de mare ca să se poată vorbi de o direcție lirică. Poetica nonredundanței în varianta lui Ștefan Aug. Doinaș se întemeiază pe cultul a trei rigori : **rigoarea afectivă, rigoarea intelectuală** și **rigoarea expresiei**, (formală).

Prima dintre ele este și cea mai surprinzătoare, fiindcă Doinaș nu e un spirit geometric, ci mai mult un sentimental pe care o îndelungată și consecventă acomodare cu lumea valorilor spirituale l-a făcut să-și subordoneze sensibilitatea tensiunii conceptuale. Rigoarea afectivă vine așadar din prudență și cultură, exprimînd constringerea afectelor la funcțiunea de medium al poeziei, asupra căruia acționează adevăratul purtător de lirism, care este ochiul lăuntric, lucid și impenetrabil : „Încet ne întoarcem fața spre nimeni. Ah, ce mare-i / absența stînd de pază la granițe de vînt ! / Trezit în gușă, somnul redă privighetoarei / neliniștea pierdută de arbori în pămînt / o clipă negativul priveliștei palpită. / Apoi o cucuvaie ne soarbe-n ochiul ei / Și iată steaua noastră se clatină, lovită / de răsuflarea plină de muște-a unor zei / (...) Iar noi, captivi în iris, nu mai avem curajul / să smulgem geana care clipește peste noi". Consecința pentru poezie este calmul elevat ce stăruie, indiferent de unghiul lecturii, deasupra-i ; nici un contur apăsat, nici o deformație afectivă, doar o continuă și impresionantă plutire în armonii ; ca un foc interior căruia îi simți căldura binefăcătoare fără să vezi și fără să auzi zbuciumul dezordonat și dureros al flăcărilor.

Rigoarea intelectuală, plecînd de la credința în capacitatea taumaturgică a poeziei ca suport elementar al poeticei („Gîlceava lucrurilor cu profeții / ce le-au numit — mi-e patria"), postulează o poezie de sceptic ce practică metoda îndoielii ca pe o rezistență sui generis la „îndoiala metodică". Originalitatea gîndirii poetului trebuie căutată în subtextul poeziilor, care e cel mai adesea o parabolă, căci textul aparent transmite numai temperatura și aerul acesteia. Ideile sînt incorporate în parabole (în această privință unitatea fiecărei poezii este exemplară) și din varietatea lor se reține una ce revine obsedant (mai cu seamă în poemele din ultimii ani) : ideea poeziei ca efort între redescifrarea creativității omului și infern de îndoieli trăit mereu altfel și, prin asta chiar, cu funcție regenerativă : „Am refăcut din marmură, și-apoi, suflînd, din carne, brațele lui Venus, / iar răsuflarea ei m-a răcorit ; / la pas, am întrecut pe-un drum de țară / urnirea acelei broaște ce-l ținea / pe-Achile-n lanțuri ; în sfîrșit învins-am / pe Chiron în înțelepciune și / pe-Orfeu în lupta sunetelor pure / Dar vai ! n-am izbutit să dobîndesc / convingerea de fier / că toate acestea / sînt cu putință... Eu și vechii greci / cu totul altfel, ne trăim infernul". Parabolă nu înseamnă însă și obscuritate, căci la Ștefan Aug. Doinaș rigoarea intelectuală își face din limpezimea „mesajului" liric o condiție sine qua non.

În fine, rigoarea expresiei, evidentă oriunde în poemele lui Doinaș, traduce o înclinație pronunțată pentru **scriitura** poetică perfectă și îi îngăduie performanțe de virtuozitate în materie de prozodie. Iarăși semn al refuzului redundanței, poetul cultivă tropii cu gesturi de geometru, fără exaltări lingvistice și tonale, în dorința obținerii unei simetrii depline între expresie și lirismul conținut. De aici impresia de monotonie adeseori acuzată și tot de aici impresia de răceală intelectuală pe care o lasă multe dintre poeme. În realitate, perfecțiunea formei nu stinge lirismul ci îi dă o flacără aparte, cumva împotriva gustului poetic de azi, dar nu mai puțin intensă și nu mai puțin adecvată poeticei de la care emană. Neoclasicismul poetului abia aici, la nivelul expresiei pure, este mai subliniat. Profund muzicale, versurile au rigoare de piramidă egipțiană, mărturisesc emoția spiritului și orgoliul orfic, lăsînd totodată să se vadă iluzia unei ipostaze socratice : „Îmi place dintre semeni treptat să mă retrag ; / în infinitul mare o arie să trag / să știu un loc de umbră cu trepied și trepte / în care șapte tineri în togă să m-aștepte / (...) Cu magică formulă și cabalistic semn / să-nconjur sanctuarul secret și să-l însemn / iar din pleiada arsă lăuntric de mistere / s-aleg pe cel mai vrednic și să-i pretind tăcere". Cele citate mai sus exprimă de fapt iluzia unui ideal față de care lirica poetului pare că rezumă un efort sisific.

În cazul lui Ștefan Aug. Doinaș întîlnim situația curioasă prin care poezia care a impus un poet asigurîndu-i notorietatea, (Baladele) nu-i reprezintă întru totul poetica. Deși sînt numai parțial și fragmentar sub semnul celor trei rigori, Baladele rămîn, totuși, partea cea mai elocventă, pentru istoria literară și gustul epocii, al creației sale.

Laurențiu Ulici

profil

Ion Crînguleanu

Născut la 28 februarie 1940. Absolvent al Facultății de filologie, Universitatea din București.

Bibliografie : Anotimpurile Griviței, *1962 ;* Lumina de dragoste, *1964 ;* Minus durerea, *1966 ;* Emoții la trapez, *1968 ;* Un cățel ca vai de el, *1968 ;* Ritmuri române, *1969 ;* Sonete mute, *1969 ;* Traversarea nedreptății, *1970 ;* Ridică mîna și vei primi o floare, *1972 ;* Omul de rînd, *1972 ;* Poeme, *1973 ;* Flori pentru sarea pămîntului, *1973 ;* Cavalerii porților albastre, *1973.*

Cu declarații de tot felul și confesiuni versificate a debutat și Ion Crînguleanu, încercînd, stîngaci și exterior, e drept că și rebarbativ, a-l imita pe Nicolae Labiș în totul, chiar și în orgoliu — „În curînd pădurile mele / Vor răsuna în adîncuri de cîntecul meu — / S-or mira și cerbii, și ciutele / De nemaiauzitul ecou". Cînd nu e de tot plată, expresia șochează prin improprietate : „Eu treceam și creșteam trist / Ca un ciuline prin adîncuri" sau „Intrînd în lut și apă și piatră, / Auzeam cum lanțul și cătușa mă latră" sau „...Trecînd prin milenii, visătoare, căruntă, / Piatra în mîinile mele, azi, cîntă" ș.a.m.d. De amintit mai cu seamă, din prima culegere a lui Ion Crînguleanu, o mărturisire — „Eu sînt contrastul între ură și dragoste / Între foame și iubiri pe pămînt ; / Mama mi-a zis Ion / Și frîntură de cînt..." — ce i-a dat lui Marin Sorescu prilej pentru o așa-zisă parodie („Sînt contrastul dintre pămînt și cer / Și mă cheamă Ion"), de o valoare desigur independentă de aceea a „modelului". Mai departe, în **Lumină de dragoste,** Ion Crînguleanu se arată preocupat de marile întrebări („Ce faci tu timpule, prin cerul enorm / Cînd adorm ?"), amator de ipostazieri antitetice, cum ar fi acest calc discret după cutare vers arghezian „Eu să cad în tăceri, tu să urci în imnuri", totul pornind în fond de la un **Romantism** astfel definit într-o poezie avînd chiar acest titlu : „Pornim obștește-n jocuri și-n săpături de stîncă, / Regenerînd în noi puteri pierdute-n lupte ; / Sudoarea curge albă și-adeseori adîncă, / Cînd inima se bate / Cu-naltul să se-nfrupte. / Și-avem ceva de codru țîșnind în primăvară, / În trunchiuri anonime prin ghețuri eruptive ; / Trăim la vîrsta setei, / Cînd totul vrea să doară, / Să vindece, să crească în zboruri colective". Plăcerea de a medita în versuri este în creștere în volumul **Minus durerea :** „...Cu fiecare om se întîmplă ceva, / Căci timpul nu iartă ; el te poate mînca / Mai repede ori mai încet, / Asta fiind la cheremul puterilor tale !". Elementul remarcabil este însă o „ultrasentimentalizare", în stilul de atunci al lui Adrian Păunescu, rămasă totuși la simple declarații de un patetism convențional, ca de pildă : „Pămîntul meu la tălpi înhămat / Hăuie de sevă și sănătate !..." ; „Stîlpi de înaltă tensiune peste bulevarde și munți, / Voi, purtătorii distanțelor, / Din pieptul meu vă simt ieșind, arcuindu-vă. / Stîlpi de înaltă tensiune peste cîmpiile țării, / Încremeniți sub viscole ca niște atleți fantastici, / Voi îmi amintiți de cerbii pădurilor nordice / Fugăriți de lupi și împleticiți în ramuri. / (...) / Mie îmi vine să fug peste cîmpiile țării / În lungul distanțelor voastre, stîlpilor albi, / Să mă învingă cosmica dezlănțuire / A luminii deasupra satelor și inimilor / În care se pot vedea sentimentele / Limpezindu-se către viitor / Ca un început fantastic de ziuă." ; „Sînt îndrăgostit, fraților, că-mi vijîie sufletul ! / Am descoperit pe pămînt cea mai sfîntă femeie, / E o nuia care mă bate peste inimă, / Și-mi revoltă sîngele, mă scoate din minți, / Mă obligă la părăsirea știutelor lucruri, / Mă cheamă s-o iau și să biciui cu ea / Clinele singurătății".

Și tot așa, cu o candoare ce ar putea fi impresionantă dacă nu ar contrasta cu voința de contrafacere și cu tenacitatea pusă în asimilarea celor mai diverse forme și atitudini poetice ; prolixitatea ajunge astfel să însemne energetism, convenționalismul trece drept avînt patetic, iar cea mai limpede inoportunitate lingvistică apare ca expresie a unui suflu liric triumfător în ciuda celor mai ingrate materii. Din multele, prea multele volume ale poetului, imaginea unei personalități întîrzie să se închege ; mai mult simplist livrescă decît frustă, sensibilitatea sa nu e cîtuși de puțin favorabilă expresiei directe, ci mai degrabă învăluirilor discrete și reținute, controlate de conștiința propriului temperament. Îmbrățișînd, pe rînd sau dintr-odată, diferitele ritualuri ale poeziei, Ion Crînguleanu nu știe să asculte de ritualul poetic.

Mircea Iorgulescu

Petru Cîrdu

Poetul Petru Cîrdu din Jugoslavia, student în București, e autorul unor volume de versuri, unele scrise în limba română.

Prezentăm cititorilor noștri, din creația sa, cîteva poeme scrise în limba română.

Rostire de fiecare zi

Se zice că ai zborul de salcie,
parcă din naștere în oglinzi,
peste înnoptarea mea
așa e zborul cu zodii, așa.

Bate zborul, bate-l cui
în norul din palma nu știu cui
să curgă o trupă de oameni.

De la pana dusă-n nori
ea se ține de vorbirea mea,
ea trebuie smulsă din vorbirea mea.

Să rid cu pasărea asta.
Nu credeam să învăț a ride.

Mult timp după aceea

Mai bine ai fi tu
cel de la capătul unei îmbrățișări în zadar,
după ce vei deveni mai bătrîn
și vei ști totul despre verdele amar.

Nu povesti la toată lumea
că ai numărătoarea-n palmă
în palmă nu ai decît palmă.

Te uiți cu gîndul prin livezi
cînd fără verde nu te vezi.

Gîndești că și ți-ar potrivi cel laur.
De limbi retezate o plecăciune.
să fii stăpîn peste genune,
peste-afundul ochiului
în dangăt de pleoapă întrerupt.
Să răsară gîndul roșu
întrerupt și dedesubt.

Și totuși întîmplarea

Nici norii nu cad din poveste,
nici drumul nu-i desfrunzește.

Hai să ne arătăm drumului lung
de la lupii albi
pîn-la o vreme cu aer mult.
Să ne cînte piatra somnul de demult.
Într-o tăcere din bătrîni,
din două-trei vorbe să mi te-ascult.

Așteaptă...
Îl așteaptă cineva pe cel așteptat,
se pîndește unul pe celălalt.
Cel care-l vede, îl vede
ca lupul alb de păcat.

Bătrînii cerului

Toți seamănă cu împărăția vîntului,
toți seamănă cu niște șoapte —
parcă demult,
cei ce caută cerul
în care-au dormit azi-noapte.

Doamne, și iar doamne,
de la fereastra ferecată — în jos
îmi trimit un cer deschis
să-l caut în palme pe dos.

Mă gîndesc la ei
de sub un cer de mohor
de parcă ar fi inimi
suspendate în aerul de dor.

spirale

„Repetabila povară" de Adrian Păunescu

(II)

Ce-ar fi volumul recent scos de sub teascurile editurii *Scrisului Românesc* din Craiova ? Un manifest politic îmbinat cu scurte mărturisiri ? O luare de atitudine de pe o poziție încărcată de răspundere ? Un *memento* pentru cei în care, din cînd în cînd, spiritul revoluționar al secolului nostru atipește ?

Mi se pare că toate la un loc.

Obiectivele nemărturisite ale lui Adrian Păunescu sunt mai multe : reinventarea, într-o formă tradițională, a genului de lirică patriotică ; satirizarea celor care ne împiedică în drumul nostru revoluționar și o scrutare melancolică a contemporanilor ce sunt cîntați numai la modul optimist. Racheta sa lirică, aflată în punctul cel mai îndepărtat de obiectiv, lansează mai multe încărcături, în direcții diferite. Acest focos multiplu, dinamitard tinde să creeze cratere adînci acolo unde inerția s-a înrădăcinat și lasă să crească deasupra-i pirul.

Cu candoare, poetul, la sugestia doctorului Turbatu, redescoperă *păsările surde* din Cantemir. Cantilena de început, trădînd un semn adînc de prietenie, devine spre final un marș frenetic, un avertisment teribil : *„Rar ne gîndim, cînd cade cîte-o țară, / c-am fi cumva în cauză și noi, / luați aminte, frați de păsări surde, / ea e, ca și cînd am fi căzut noi. // În tot, același om sîntem cu toții, / văzuți pe scurt prin strîmtele cătări, / sîntem ieruncile Moldovei noastre, / dacă nu sîntem treji, atenți, călări. // Cînd cade cîte unul, cade lumea, / senine doctor dintr-un sat rotund, / să nu rămînem păsările surde / care-și petrec viața-nsingurînd // ...Noi auzim pe vînători din vreme / și zborul păsărilor, diafan, / pentru ca sub asurzitoare stele / planeta să nu fie surd timpan".*

În poemul „Copiii de țăran", ritmul este benucian. Lipsește însă de aici optimismul modelului și același ton revendicativ, același deget întins spre zidurile orașului, ne avertizează : *„Cînd țara îndreaptă și legi și a sa cale, / Cînd sus în idee nu-i loc de abuz, / Mai sînt de-mplinit și la capăt de dus / Dorinți izvorînd din nevoi sociale. // Și una e-aceea că încă la sate / Nu-i școala făcută cum e la oraș, / Că fiul țăranului, totuși, nu poate / Intra-n facultăți cu același curaj. // Eu știu cîte lucruri în țară sînt gata / Și cîte vor fi dacă sîntem cuminți. / Dar una e dacă director e tata/ Și alta e dacă-i țăran de la Vînț. / ...Producția lor cea mai sfîntă sînt fiii, / Lor li se cuvine răsplata de preț, / Țăranii dau aur cînd dau României / Curații lor fii, rod al unicei vieți".*

Dacă discursul poetic are cîteodată și platitudini, dacă versul ia aspectul prozaic din cînd în cînd, asta se întîmplă din pricina temperamentului fugos și nestăvilit al autorului căruia gesticulația patetică i-o ia înainte. trădîndu-l pe parcurs, dar de fiecare dată *Pegas*-ul este ținut bine în frîu cu o fermitate care scoate efecte dintre cele mai bune. Iată un fragment din „Masa noastră" : *„Știu, compatrioți, nu e lesne de traversat / Momentul în care lipsesc destule pe piață, / Nervii neamului nostru trebuie să fie liniștiți, / Într-un calm bărbătesc, de firești renunțări, ctitorind noua viață. / Nedreptatea se mai insinuează uneori în balanță, / Știu, compatrioți, știu că sînteți copiii răbdării, / De două mii de ani așteptați. Și trebuie să mai așteptați, / Nu putem trăi cu bucurii provizorii. / Nu putem cerși la curțile imperiale, / Nu putem fura la drumul mare sau pe ascuns, / Avem o istorie în suflete — refuzînd atentatul pieirii — / Trebuie să reparăm steagurile pe care ni le-au străpuns. / Trebuie să punem la loc pădurile pe care ni le-au ars / Trebuie să umplem munții pe care ni i-au prădat / Trebuie să purificăm memoria pe care ne-au sucit-o, / Trebuie să naștem în locul fiecărui erou omorît un bărbat. // Cînd ducem pîinea la gură, n-o ducem, știți și voi, / Numai spre gura noastră, ci și spre gura părintelui flămînd, / Spre gura strămoșului înfometat ; de aceea / La ora mesei, s-aud și mormintele mîncînd".* Aici, suflul poetic al lui Păunescu mi se pare grandios și dacă m-am oprit la colosalul vers *„La ora mesei se-aud și mormintele mîncînd"*, am făcut-o pentru a demonstra că acolo unde alți poeți s-ar fi curățat, folosind cele mai prozaice cuvinte, la el textul devine un *mane, tekel, fares,* scris cu un uriaș piron într-un zid.

Aceeași violență, aceeași incandescență a inspirației o regăsim în pamfletul „Trădătorilor de țară" unde cadența e la fel de infernală și versul curge ca o lavă, distrugînd totul în calea-i : *„Nu v-a fost milă nici măcar de mame, / Ați aruncat idei în pușcării, / Voiați să moară patria de foame / Și, dac-ați mai putea, ați mai voi, // Ați ars cuvintele limbii române / Pe ruguri de-mprumut, duhnind urît, / Din cîte trei ciobani aflați la stîne / Voi pe toți trei rîzînd i-ați omorît. // Nu v-a fost greu și nu v-a fost rușine / Să măcinați ținuturi și statui, / Voi, fii ai pustirilor străine, / Prinți sumbri ai domniei nimănui. / Trădînd pe Basarabi, pe Brîncoveanu, / Ați încercat să stingeți acest neam, / Voi v-ați vîndut și inima și lanul / Și cifru-n care noi ascunsu-ne-am /.../ Ați adus în capitalele străine / Acelor ce și azi valeți plătesc, / Pămînt de-al nostru, soclu de suspine, / Și-ați dus chiar subpămîntul românesc / Coșmare țin pe cer această noapte / Și voi mai apăreți din cînd în cînd / cînd vă aruncă gropile urlînd / că nu mai pot nici ele să vă rabde",* unde ultimele două versuri mi se par teribile !

Dacă „Oltul în Ardeal" mi se pare un poem interesant numai ca idee de a răspunde lui Goga, dar nerealizat în esența lui lirică, îmi permit să reproduc fragmente dintr-un excepțional „Deocamdată nu" : *„Mai e nevoie de-arzători nebuni, / de cei ce știu să vadă întîi răul, / de cei ce mai despart vechiul și noul, / mai sînt utile zilele de Luni... Ei nu cunosc nici mila de-a fi om / și soarta lor e dreasă cu rapoarte, / ei înțeleg că viața este moarte, / trăind sub spectrul marelui atom. /.../ Batjocorindu-ne prudent și crunt, / ei, toți, sînt trăgători de alarme, / în timpla lor gustul trădării doarme, / miros ca o lopată de pămînt. /.../ Îmburghezitul e pornirea de / slugărnicie pînă ai o slugă, / un bot întins de-a pururea să sugă / la ugerul uscat al lui „de ce ?" /.../ Din ținta noastră și-au făcut mijloc, / din comunism avere personală, / ei sînt stagnare, pot să fie boală, / eu contra lor voiesc să vă provoc."* Aici aș semnala versurile : „în timpla lor gustul trădării doarme / miros ca o lopată de pămînt".

Un ton mai puțin violent, dar sub care dospește același sentiment de dragoste de patrie și libertate, plutește asupra poemului „Ce îmi închipui că gîndea Manole, atunci ?" pe care îl reproducem în întregime : *„Clopotul nostru nu va mai bate / Adună-ți funiile, libertate. // Clopotul nostru va fi doborît, Clopotul nostru va fi ascuns ; / Tăcea-va dangătul lui de-ajuns, / Să nu mai fie iubit și urît ? // Una cîte una, scîndurile de brad, / Unul cîte unul scripeții cad. / Clopotul nostru nu va mai bate, / O mie de ani, prin turnurile deșelate. / În lumea turtită, întinsă pe coate. / Adună-ți funiile, libertate."*

Foarte frumos este și poemul „Boabele ca niște grenade", unde stilul parabolic, învăluit într-o perdea de cuvinte subțiri, conține aceeași atitudine netă și agresivă : *„Prietenul meu mi-a spus / fii atent, fii atent, / În zadar vrei tu să scrii pasteluri, / tu ești pierdut pentru gratuitate, / tu vei spune cuvinte / și pe gură îți vor ieși amenințări, / tu vei semăna grîu / și boabele vor exploda ca niște grenade. / Am ieșit la semănat și cîmpul bubuia".*

Eugen Barbu

atelier literar
poșta redacției

I. AVĂDANEI : Dintre ultimele (mai puțin reușite, în general), s-ar putea reține, mai cu seamă pentru ideea-suport, „Ați putea fi ultimii oameni", „Încă e greu". „Pistolul", mai „lucrată", rămîne totuși în limite convenționale. Nu, nu ne amintim de „Sfîrșit de legendă" și celelalte ; e imposibil să ținem o evidență a nenumăratelor texte care ne trec prin mînă (singurul indiciu vi-l pot oferi răspunsurile apărute). Întîlniri și discuții pe manuscris deasemeni nu putem asigura (din motive similare) ; pentru aceasta vă stau la dispoziție redactorii secției de poezie („postașul", fiind un colaborator extern, n-are ore de redacție).

FLORION : Bunele intenții (uneori, chiar bunele teme și idei, care nu lipsesc din paginile dv.) nu sînt slujite, din nefericire, cu mijloace literare la un nivel compatibil cu tiparul.

CÎMPEANU LAURIAN : Nu întotdeauna avem spațiul necesar unei conversații mai amănunțite și, pe de altă parte, după repetate discuții și argumente, nu întotdeauna mai avem ceva de spus, fără a nu risca să ne repetăm (ceea ce, din păcate, e de multe ori inevitabil). De-aici, acest „nimic nou", care nu e determinat decît de nivelul manuscriselor respective. Și acum, cazul e similar. Din acest răspuns laconic, dv. trebuie să rețineți că observațiile anterioare rămîn în continuare întemeiate, că textele nu marchează nici un progres, nici o schimbare (în bine), că așteptăm depășirea acestui stadiu sau nivel. Ceva mai bine, de data asta, în „Noaptea".

EM. TARMILIU : Explicațiile de mai sus date tov. Cîmpeanu Laurian sînt valabile și pentru dv. Ați rămas la nivelul primelor manuscrise trimise nouă, gen de manuscrise pentru definirea cărora (pentru economie de timp, spațiu, vorbe etc.). folosim cunoscuta formulă globală : „încercări mai mult sau mai puțin..."

V. CROITORU : Dintre ultimele, „Amintirea visului", „Visul metamorfozei", „Dar dacă mîine". Interesantă scrisoarea, ca și propunerea din finalul ei (din păcate, cel solicitat e mult prea obosit și afanisit, ca să mai poată face față unei asemenea întreprinderi și mai ales cortegiului imens al dificultăților, ca să zicem așa. „obiective", legate de ea). Mulțumiri

I. DUMBRAVĂ : Se pare că acel plic într-adevăr n-a ajuns la noi. Din cele de acum, „Nocturnă", „Imposibila plecare", „Diminețile Patriei".

Greșelile de tipar sînt explicabile prin scrisul dv. nu întotdeauna descifrabil. Iată, deci, încă unul din motivele pentru care de atîtea ori vă adresăm dv și celorlalți corespondenți, invitația insistentă : folosiți mașina de scris !

ȘT. I. COSTEL : Entuziasmul exagerat — aveți dreptate — nu era îndreptățit, dar nici contrariul său. Sînt cîteva lucruri destul de interesante, cu freamăt curat și transparență : „Anamnesis", „Complexitate", „Pentru a fi".

IONESCU LUY DARIEN : Singura „cultură" care se face simțită în versurile dv. este cea furnizată de muzica ușoară. Dar pasiunea dv. pentru acest gen merge, ca să zicem așa, prea departe. Astfel că în „poeziile" dv. se pot descoperi (chiar de către un profan în materie) „hălci" întregi din textele clasice ale genului „împrumutate" destul de nedibaci : **„Nu-mi iese din minte / imaginea ta / Cînd văd cîte-o umbră / în noapte undeva / Tresar cu speranța / că poate-i a ta"** etc. Mai curioasă e soarta cunoscutului șlagăr „Ne-am cunoscut la Capri", care, în versiunea dv. „naționalizată", devine, pur și simplu : **„Ne-am cunoscut la capre într-o seară / cînd florile tremurînd adormeau, / De undeva ne cînta o vioară / Iar de sus stelele străluceau"** etc. Alte îndemînări, în afară de aceea de a șterpeli grosolan din bătrînele dulcegării obosite, nu se văd în paginile trimise.

V. ANGHEL HRISTESCU : Foarte inegale. unele transcriind ecouri „după ureche", altele, însă, reușind să emită o vibrație proprie, încă șovăitoare, insuficient definită. Rămîn, deci, în ansamblu, motive de speranță pentru paginile viitoare.

Dinde, Chirilă Gheorghe, Florin M. : Sînt unele semne bune, merită să insistați.

D. A. Laurențiu, Radu Genu, Nod Gordian, Purcaru Victor, Cîrneanu Dan, Ioan Balău : Nimic nou !

Mara Nicolescu (mai bine, în „Oglindă"), **Helene-Dunăreana** (Tulcea), **Vlad Melos-Sentum, A. Zisu, Rizea Alexandru, I. Șandru, Mihai Măceș** (ceva, în „În chip de legendă", „Metamorfoză"), **Ciucescu Gino, Ion Ion, M. Bacaria, L. Daniliuc, Stancu Ion** (Constanța), **Vatco, Decebal Valahu, Jean, Valy Pascu, Ioniță Cătălin, Cosmin Mircea :** Încercări mai mult sau mai puțin ingrijite, dar de nivel modest, fără calități deosebite.

Omega, Dragu Virginia, Dafent Radu, Ganea Ioan : Nu sînt semne de talent.

Geo Dumitrescu

Erată : În numărul trecut, la antologia „atelierului literar", poezia **„Mîinile noastre"** a apărut, dintr-o eroare de paginație, fără numele autorului ei : **Ion Dumbravă.**

De ce?

Am sădit în cîmp un copac
Care crește înalt și are coroana bogată,
L-am sădit pentru umbră.
De ce mă judecați pentru moartea lui,
Eu nu l-am sădit pentru trăsnet.

ION AVĂDANEI

În jurnalul unui iepure

Zăpada vine neintrebctă pe pămînt.
Iepurii o scormonesc
cu tot felul de întrebări.
Zăpada tace. Ca o cloșcă
pe ouă. Cînd pleacă,
lasă în urma ei
grîul...

★

Stau uneori cu trupul lipit
pămîntului. Ascult cu toată
ființa mea ce vorbesc morții.
Pot spune doar
că se-nțeleg...

★

A plouat. Cîțiva stropi mi-au
căzut pe bot. Plîngeau.
Lacrimile mele s-au
îndrăgostit de ei...

★

Focul arde. Ce-o fi avînd
pe suflet focul ?...
Aerul trebuie înțeles bine. Nu-și
alege prietenii
pe sprinceană. De pildă,
păsările. Numai ele
știu ce e în capul
aerului...

★

Sentimentele unui iepure sînt
nestatornice. Unde e capul
iepurelui Hop
top și sentimentele. Moartea,
băiete — mi-a spus moș Neprinsu
— să știi de la mine,
numai moartea e un sentiment
la locul lui. Stă
și putrezește ce-i vine
la mînă...

★

Nebunul poporului iepurean este
un iepure cu trei
picioare. Din născcre.
Susține că toți iepurii
sîntem niște fiare pentru că
avem patru picioare și
ne comportăm
ca atare...

VALERIU VELIMAN

Apleacă-ți capul

Arunc în mare discuri de gelatină
meduzele
le redau vieții adică să plutească cinstit
arunc vîntul în spatele
zidurilor
și-mi aprind o țigară
măsor aglomerația din copaci și visul
coboară palid de pe spini
gura mi-e arsă de liniște aud
cum simburii cad sub pămînt
și pentru aceste păsări albastre
ce grăunțe naive din altă elipsă ?
altminteri multe false de la mantia mea
lipsesc
dar tu ești iubirea
ochii mei sînt flămînzi
ca o sabie
apleacă-ți capul...

VALERIU PRUTEANU

Să inventăm

Vine timpul să inventăm lucruri adevărate,
treziți-vă,
trebuie să inventăm o minune
sau ceva asemănător.
Să inventăm alte mîini,
acestea ni s-au învechit
și sînt grele,
să inventăm alți arbori
mai plini de fructe
și fiindcă nu mai sînt
să inventăm alte rîuri
și alte pietre
și chiar munți
să inventăm cu încredere.
Trebuie să inventăm orice,
e neapărată nevoie
să inventăm alte străzi
mai departe și mai largi,
să inventăm ploaia cu spicul de argint
și autostrăzi inimilor noastre,
să inventăm noaptea și ziua,
și cai de lumină
și conducte și metale,
nu vedeți că e neaparată nevoie
de lacrimi și aer
și apoi cînd toate acestea vor fi inventate
să inventăm mașinile
în care vom sta noi,
cea mai grozavă invenție
a secolului douăzeci.

VIVI ANGHEL

Melodie de toamnă

La revedere, vară fierbinte,
În care sufletul n-a fost cuminte.
De-acum,
Părăsind vechiul drum,
Intrăm în toamnă
Ca într-un ținut de poveste.
Balerine de neguri
Dansează pe creste
Printre brazii bătrîni
Melancolie legănînd cerul pe mîini.
Văzduhul uneori e-atît de curat
Ca argintul dragostei strecurat.
Alteori nori pintecoși
Se dau de-a dura mătăhăloși,
Cînd încolo, cînd încoace,
Cu putredele lor poloboace
Din care țîrîie-n neștire.
Firul frigului subțire
De azi dimineață
Codrul și-a dat arama pe față
Și ca-n Scrisoarea a III-a, și-acum,
Sună în depărtarea de fum.
Mai de vale-n podgorii
Strugurii-și cheamă culegătorii ;
Ionathanele de jar
Visează mîna tînărului gospodar
Să le mîngîie ca pe sînii de fată
Îmbujorată ;
Gutuile în galbene rochii de mătase
Pulverizează miresme insidioase ;
Mironosițele prune
Pe strănele crengilor stau la rugăciune
Numai nuca zbîrcită și bătrînă
Cade ostenită-n țărînă.
Acasă, prin cămări, miroase a miere,
A bunici, a plecare și a tăcere.

E ora cînd migrează cocoarele,
Cînd gîrbovul soare abia-și mai trește picioarele
Și sufletul nostru, tras ca prin inel,
Se-ncurcă printre aracii visului ca un funigel

ANDREI MOLDAVU

Mai mult învățăm

Mai mult învățăm de la cerbii ce-n toamnă
incendiază pădurea cu trecerea lor
călcînd în picioare frunze moarte și ramuri
și umbre sfielnice
și se-afundă în rut

Mai mult învățăm de la ape tristele
clarele drumuri ce se poartă pe sine Eternă povară
neläsînd nicio clipă îndoială asupra a ceea ce poartă
și ce lasă în urmă

Mai mult învățăm de la veșnice semne stelare mesaje
ce transpar coborînd peste Patrie
cînd Patria însăși deslegare le dă
ca ființa să-și poată purta peste lume
greaua povară de părinți înecați în pămînt și de mume
dormind. O slavă principiului veșnic ce dă un contur
fluviului, cîmpiei uriașe și soarelui care apune.

RADU DRIGAN

Cu tălpile goale

Nu, n-am trecut pe aici
nu voi trece nici mîine
nici mărți nici peste douăzeci de ani
nu voi trece
aud sticlele goale spărgîndu-se
de la etajul patru
acolo locuiește o femeie care
dă ore de pian
acolo mai dăinuie umbra bărbatului
plecat la război cu tălpile goale...

VALERIU DRĂGUȘANU

TÎNĂRA POEZIE FINLANDEZĂ

CLAES ANDERSSON

(n. 1937)

Tărîmuri de margine

Războiul avea propriile sale metode de cultură.
Pădurile erau defrișate, pămînturile se îngrășau cu soldați în putrefacție.
Rătăceam pe tărîmurile finlandeze.
Pădurile erau defrișate cu grijă
pămînturile deveniseră fertile, cu o puternică
vegetație subterană. Dintre soldați
majoritatea fuseseră desigur cultivatori,
muncitori agricoli, își cunoșteau meseria.

PENTTI SAARIKOSKI

(n. 1937)

Dimensiuni

Cerul e hîrtie, hîrtie — pămîntul.
Brațele mele străbat cerul,
picioarele mele străbat pămîntul.
Ferăstrăul pămîntului, ferăstrăul
pămîntului taie
sus și jos golul aidoma golului.
Liber e drumul pe care-l străbat,
un om liber,
lumea e deschisă, fuga mea la capetele lumii
pretutindeni lumea ne dăruie
aceeași priveliște, aceeași priveliște.

* * *

Viața e dată omului
ca el să cumpănească atent
în ce poziție moartea i-ar fi mai comodă

ceruri cenușii se scurg pe deasupra
grădini astrale suspendate pot fi văzute
și pămîntul ți se viră în gură ca piinea.

KOSTI SIRONEN

(n. 1946)

Am sosit în acest oraș

Am sosit în acest oraș
acum nouă ani
pe banca unui autocamion ;
pe bancă radioul, eu mobila,
era toamnă, plîngeam multe toamne
plîngeam, frunzele cădeau
în același fel ca pe pămînt

Tălmăcire de Petre Banuș

Cartea care nu s-a scris...

Urmare din pag. a 3-a

cu societatea, cu civilizația, cu lumea sa. Poziția lui Zaharia Stancu a fost recunoscută și acceptată ; cea mai importantă urmare a acestei împrejurări a fost apariția **Gazetei literare**, în martie 1954, avîndu-l pe Zaharia Stancu redactor șef. Revenirea sa la direcția Teatrului Național, face parte din același grup de fapte, care-l impuneau drept fruntașul manifestărilor scriitoricești în domeniul vieții materiale a literaturii. Literatura actuală datorește enorm acestei nevăzute activități a lui Zaharia Stancu, tenacității, obstinației, dragostei sale, pentru condiția scriitorului, pentru demnitatea și rolul lui activ în timpurile moderne, în relațiile vii ale activității. O atestă aceasta unul care s-a aflat mereu angajat în această serie de activități în ultimele două decenii.

Cititorul trebuie să mai afle un lucru privitor la prețul cu care s-au făcut acestea. O vom spune printr-o statistică : din lista romanelor anunțate în ciclul **Desculț**, la începutul lui 1961, au rămas nescrise **Proces la Curte, Sfinți fără ochi, Chivere și coifuri, Focuri pe asfalt, Orașul împietrit, Bal la greci, Tinerețea lui Darie** — și chiar acela despre care spunea atunci că „va apărea în curînd" : **Fratele meu, soarele.**

Merita catedrală noastră literară să-și zidească meșterul în pietrăria ei, invizibilă ochiului, lăsînd nestiute atîtea comori ale sufletului său ?

Zaharia Stancu a socotit că merită — și nu-l vom contrazice. El a aminat mereu promițîndu-și că le va scrie totuși (sau poate) mai tîrziu, deși în sufletul său era convins că o carte care nu s-a scris, nu se mai scrie niciodată.

Între gloriile sau pedepsele unui președinte al scriitorilor, dintre cei ca Zaharia Stancu, e și aceasta o lege, pe care el a urmat-o cu pasiune și convingere desăvîrșită.

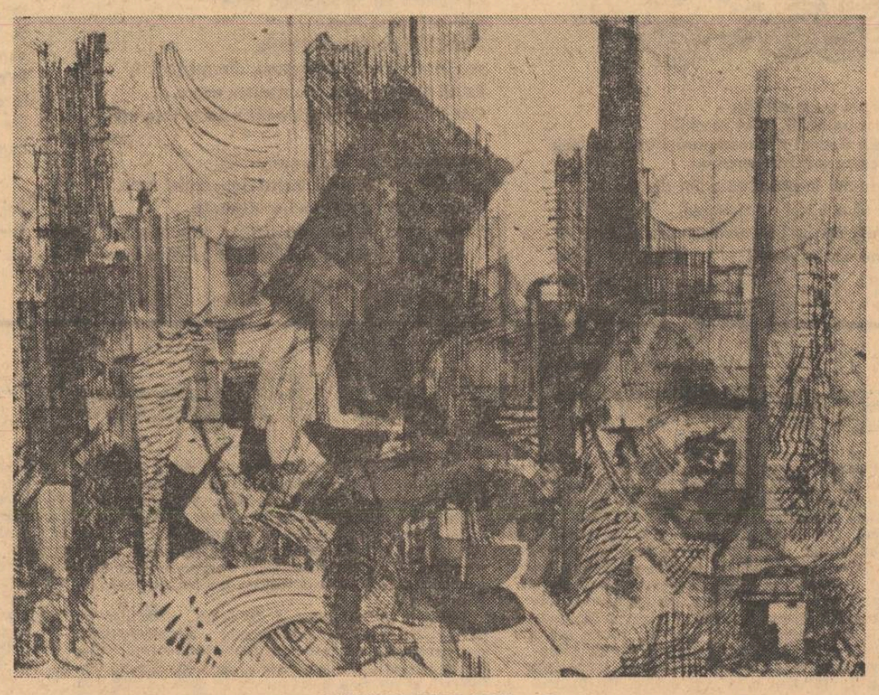

MARIANA PETRAȘCU : Baraj

PARODII

Carolina Ilica : „Pădureanca (XVI)"

Auzi cum latră lupii sub lună, Alexandre ?
și meli fără coadă insinuează fulgi
sărind prin bătătură cu behăituri tandre
cînd vrei din doliul verde rizind să mă alungi.

Crapă de dor un mugur cînd mă gîndesc la tine
dar nu mă lasă tata și mama mă tot ceartă.
Sînt ca un pește buiac ce-noată în dulbine
acoperit de ape ca de o gheață moartă.

Ce faci cînd se aude pădurea dînd concerte
și caii în poene strănută-n vînt și cresc

Doar nimeni nu-i în lume capabil să mă ierte
cînd rîd că steaua cade din ugerul ceresc.

O, Alexandre lasă-ți pornirile barbare,
nu bate animale cu ochii-nrourați.
Auzi cum cad bujorii în dulce desfătare
de biciurile toamnei în șapte despicați ?

Aud cîntînd un flaut în lună ca o umbră
de sunet ce odată era sticlos și viu.
Adio, Alexandre ! Vin renii mari din tundră
și rău mă doare trupul și nu pot să mai scriu.

Mircea Micu

CUVINTE RARE : Tihomir, dumbranic, îngerimi, vinars, îngrașă, cimbruite, gîngur, urlă, rinichi, pintec, pubertate.
SELECȚIE METAFORICĂ : „Ca la o poartă ce-aș putea să strig, / Toți nuci-n sat să tremure intimi : / Nu, mamă, nu sînt apă ne-ncepută, / S-au lepădat de mine îngerimi" ; „Mă pălmuiește, mama că iar am troienit / cu șarpele din piele tulpinile de pită" ; „Femeile din sat bîrfeau / Că-s bătăușă și sînt rea".

revista străină

• ÎN SĂPTĂMÎNA MUZICII RUSO-SOVIETICE din Hamburg, care s-a încheiat în noiembrie anul acesta, au fost prezentate peste douăzeci de manifestări, cuprinzînd concerte, spectacole de operă și balet, un seminar de orgă și o expoziție de partituri și de discuri. Manifestările au culminat prin premiera operei neterminate a lui Modest Musorgski, „Kovantscina" pe care Opera de Stat din Hamburg a prezentat-o în limba rusă în aranjamentul și instrumentația lui Dmitri Șostakovici. În afară de Filarmonica din Leningrad și Orchestra Simfonică de Stat a U.R.S.S. din Moscova, și-au dat concursul Quatorul Glinka și Orchestra de cameră din Moscova.

• DÎND REPLICĂ EXPOZIȚIEI „Realiștii ruși din secolul XIX", prezentată în 1972 la Baden-Baden, — s-a deschis la „Muzeul Pușkin" din Moscova o expoziție intitulată „Realiștii germani din secolul XIX". Expoziția a cuprins 140 de pînze și desene ale unui număr de 40 de artiști, lucrări provenite din 24 de muzee și colecții particulare din Republica Federală a Germaniei, printre care numeroase tablouri de Adolph von Menzel, Wilhelm Leibl, Hans Thoma și Max Liebermann. De la „Muzeul Pușkin" expoziția urmează să fie prezentată la Palatul Ermitaj din Leningrad.

• „CHILE, TRAGEDIA ȘI SPERANȚA CONTINENTULUI VERDE" se intitulează volumul lui Ignacy Krasicki, apărut în seria „Ideologia, politică, apărare" a editurii Ministerului Apărării Naționale din Varșovia. Este vorba de un amplu studiu închinat situației din Chile pe fondul Continentului latino-american în epoca Frontului Unității Naționale.

• JURNALISTUL ȘI ROMANCIERUL AMERICAN CORNELIUS RYAN, autorul cunoscutei cărți „Ziua cea mai lungă", a încetat din viață la New York, în vîrstă de cincizeci și patru de ani. De origină irlandez, corespondent de război, Ryan începuse să reconstituie în cărțile sale marile bătălii ale celui de-al doilea război mondial, adunînd sute de mărturii, redînd prin scurte povestiri evenimentul și atmosfera. Astfel, autorul povestește în mod succesiv debarcarea din 6 iunie 1944 în volumul sus pomenit, căderea Berlinului în „Ultima bătălie", bătălia de la Arnhem din septembrie 1944 în „Un pod prea îndepărtat". Traduse în zeci de limbi și editate în milioane de exemplare, aceste cărți i-au adus o incontestabilă consacrare și o binemeritată celebritate.

• FESTIVALUL POLONEZ AL FILMELOR DE AMATORI „Pol-8" care s-a ținut la Polanica Zdroj a acordat Marele Premiu filmului „Privirea" realizat de Tadeusz Widzki de la Clubul cinematografic universitar „Sawa" din Varșovia și care se ocupă de apărarea mediului înconjurător în ofensiva poluării. Festivalul s-a încheiat cu proiecția a treizeci de filme trimise de Federația cluburilor cinematografice de amatori din Austria, Cehoslovacia, România, Bulgaria, R.D.G., Italia, Uniunea Sovietică, Ungaria, Finlanda și Polonia.

• DICȚIONARUL BIOGRAFIC ILUSTRAT „Who-Did-What" cine a făcut ce) apărut în editura Mitchell Beazley, cuprinde aproximativ cinci mii de note biografice clasificate pentru identificarea epocii și profesiei personajului respectiv inserat în dicționar. Elaborat de o echipă de editori englezi și americani, dicționarul oferă o selecție a celebrităților, — de la Alvar Aalto (n. 1898) la Zwingli (1483—1531) — extinsă de la antichitate pînă la contemporaneitate, și o privire de ansamblu cronologică asupra variatelor domenii ale cunoștințelor umane, cu indici de referire la principalii lor reprezentanți. Biografiile individuale sînt legate enciclopedic în așa fel, încît, spre exemplu Newton ne trimite înapoi spre Euclid și Galileo înainte spre Einstein și Young. O lucrare pe cît de frumos tipărită și ilustrată, pe atît de utilă și cuprinzătoare.

sport

Ștachetele joase

Există cel puțin două feluri de a privi realitatea : ori bărbătește, curajos, ori încercînd să trișezi. Mulți antrenori de fotbal din lumea de azi se ocupă cu pregătirea echipelor lor. Nimic mai firesc, nu-i așa, din moment ce această meserie o îmbrățișează și i se dedică. Sînt și alții, însă, dispuși să creeze o falsă impresie despre ceea ce fac, un fel de larmă voioasă în jurul echipelor pe care le pregătesc sau se fac că le pregătesc, pentru a da indicii false cu privire la valoarea lor. Acești oameni, dacă se află la cîrma reprezentativei, își aleg din cînd în cînd cîte un adversar fără valoare sau cîte un adversar cu valoare, dar dezinteresat de rezultatele pe care le obține în această etapă și-i administrează acelui adversar ori un 0—0, cum a făcut Valentin Stănescu al nostru cu echipa Bulgariei, ori un 1—0, cum a făcut același cu echipa Israelului. Însă, *înainte de a fi proaste sau bune, meciurile de acest fel nu spun mare lucru despre valoarea unei echipe*, și creează o falsă impresie despre palmaresul nostru internațional. Lucrul e cu atît mai păgubitor, cu cît, de exemplu, după meciul cu Bulgaria a urmat meciul cu Danemarca și, dacă puțin ne păsa ce făceam în primul meci, nu putem spune același lucru despre al doilea meci, în care pierderea unui singur punct e gravă. Este foarte cunoscută o veche anecdotă a anilor trecuți despre felul de a se relata un concurs sportiv. În primul ziar : echipa orașului nostru (Y) s-a clasat pe locul II, iar echipa orașului X s-a clasat abia pe locul penultim. Adevărul obiectiv : la întîlnirea de atletism dintre orașele X și Y, echipa X se clasase pe locul I, iar echipa Y pe locul II. Sigur că și noi putem spune, dacă vom întîlni o echipă mai bună, că noi ne-am clasat pe locul II, iar ei pe locul penultim, nefiind decît două locuri în discuție, dar ce folos ? Totul e de unde începe numărătoarea și, mai ales, dacă a început într-un loc să nu continui începînd-o din celălalt capăt după aceea. Aflăm că echipa României a învins echipa Israelului cu 1—0. Ei și ? Care sînt performanțele deosebite ale echipei învinse în materie de fotbal, de a obosit Valentin Stănescu un lot întreg de jucători ducîndu-i pînă la Tel Aviv ? Vrea antrenorul nostru să dea impresia de activitate susținută, de încercare de formule noi ? Hotărît lucru, meciul recent nu poate spune mare lucru despre valoarea momentană a echipei noastre. De altfel, așteptăm cam de multă vreme hotărîrea federației în ceea ce privește soarta națională. Experiența Valentin Stănescu a eșuat. Nu știu dacă țineți minte, dar tovarășul respectiv n-a făcut nimic decît a încurcat și mai tare niște lucruri deja încurcate. Aproape nimeni nu e veșnic pe lume, cu atît mai mult un antrenor nou fără rezultate nu trebuie să fie veșnic la națională. Dorim să i se ofere prilejul de a gusta acum, cînd o merită, din licoarea vremelniciei. Bazîndu-se pe omeneasca uitare, care se așterne peste toate, susținătorii lui Valentin Stănescu îl păstrează încă la cîrma reprezentativei. Fac asta inutil. El n-a făcut nimic deosebit pentru echipa națională a României. E timpul să încercăm cu curaj altceva, pentru a ne mai permite măcar visul că vom ajunge din urmă Spania și pentru a nu mai sări cu voluptate și măreție ștachete atît de joase. Un medic adevărat nu rujează buzele unui bolnav de plămîni pentru a da impresia de prosperitate și sănătate cu privire la acesta. Valentin Stănescu dă cu prea mult ruj pe palmaresul reprezentativei.

★

Vechi recidivist al erorilor, Otto Anderco, despre care aflăm cu stupoare că încă mai e arbitru, a mîncat un punct al echipei Sportul Studențesc, aruncînd-o pe aceasta în neagra disperare a periferiei clasamentului. Nu spun că la club nu sînt niște necazuri, nu spun că echipa joacă la nivelul speranțelor legate de ea, dar nici nu se poate la nesfîrșit tolera unor arbitri să acorde echipelor aflate acasă puncte după cum le vine lor. Apropo de Sportul Studențesc. La începutul campionatului acestuia, un gazetar sportiv, de profesie !, deci nu un scriitor care iubește și sportul, ci un *gazetar sportiv*, pe numele său Ioan Chirilă, întrebat fiind ce echipă va cuceri titlul național în acest an, a răspuns cu o lipsă de îndoială caracteristică poate unui bombeu, poate unei păsări : *Sportul Studențesc*. Sînt curios dacă omul nu se simte descalificat pentru graba acelei afirmații. Bine că n-a spus că va cîștiga campionatul Metalul Mija, despre care probabil că totuși a luat cunoștință că nu activează în divizia A. Revenind, aș spune că situația *Sportului Studențesc* trebuie analizată de cei responsabili, dar asta nu înseamnă că unui om care s-a rănit folosind neindeminatec propriul său cuțit trebuie să-i mai bage un arbitru încă un cuțit în spate.

Adrian Păunescu

ITINERARII LIRICE

Suedia
poeți tineri

Trece poezia suedeză în ultimii ani printr-o perioadă de criză ? Aparent da. Se publică tot mai puțină, editurile mari evită debuturile, revistele literare își schimbă profilul, cotidienele importante care altădată publicau o pagină de poezie preferă acum proza.

Și totuși poezia, mai ales cea tinără, luptă cu toate armele și în primul rînd cu cele neconvenționale. Iar dacă formele tradiționale de difuzare ale culturii ocolesc tinăra poezie, ea își găsește alte căi de a ajunge la cititor. Televiziunea, radioul suplinesc oarecum lipsa cuvîntului scris. „Underground"-ul editorial și editurile asociațiilor scriitoricești preiau cu îndrăzneală rolul de avangardă a manifestărilor înnoitoare aduse de cultura tinără, a inovațiilor tematice, lingvistice, formale.

Poezia și-a schimbat înfățișarea, a renunțat la pretențiile de elită și a încercat să se amestece printre oamenii de pe stradă. A adoptat limbajul lor, stereotipurile verbale, a impins uneori simplitatea, claritatea imaginilor dincolo de aparențe creînd „noua simplitate".

Au fost larg deschise ferestre către toate zările. Cititorii suedezi au putut cunoaște prin tălmăcirile poeților lor, lirica modernă cum ar fi cea nord și sud-americană, franceză sau rusă.

Tînăra poezie afirmată în ultimul deceniu a abordat noi subiecte, a îmbrățișat noi cauze, s-a radicalizat, s-a angajat din ce în ce mai puternic spre un „socialism scandinav". Ea înregistrează cu trăire intensă ciocnirile care au însingerat atîtea zone ale lumii. Registrul ei tematic se întinde între ghețurile metafizice și lava fierbinte a neliniștilor erei cibernetice. Uneori autentică, pasionată, arzînd cu mare forță, alteori autoimitîndu-se, lirica tînără e mereu prezentă la transformările adeseori brutale ale unei societăți controversate și contestate.

„Noua simplitate" prin care critica înțelege poezia actuală, scrisă limpede, transparent, fără ca profunzimea să fie exclusă, a adus cu sine mult rafinament, linii delicate, pure, în peisagistică lirică, iar în poezia militantă a venit cu trăsături viguroase, violente, calcate după chipul aspru al realității contemporane.

În lirica suedeză anumite teme revin obsedant. Comună celor mai mulți poeți e neliniștea provocată de fragilitatea existenței umane asupra căreia planează neîncetat primejdia conflagrațiilor mondiale.

Peisajul nordic în toate ipostazele lui este un izvor care hrănește și alină totodată nostalgia înnăscută a scandinavului. Suedezul este poate mai sensibil, mai fascinat de propria natură, de griurile toamnei, de nuanțele de verde fragil ale primăverilor timide decît ochiul unui străin care caută neapărat spectaculosul, magnetismul unor ținuturi sălbatice, evocat de legendele nordice.

Farmecul peisajului este discret, potolit. E farmecul blînd al pădurilor de brad sau mesteacăn, presărate cu ochiuri cristaline de apă sau atracția stranie a întinderilor de zăpadă imaculată ce pare că deabia s-a așternut. Apa, zăpada, verdele frunzelor sînt leitmotivele acestor etern îndrăgostiți de natură în clipele de liniște cînd nu sînt angoasați de apăsarea societății de consum, atotdevoratoare și ferecată în tipare rigide.

O trăsătură comună unei categorii mai restrînse de autori sînt violențele de limbaj, dorința de a șoca. Ea s-a manifestat mai ales în tînăra poezie de factură erotică, dar, după o perioadă de exces, s-a produs un binevenit și firesc reflux.

Lirica suedeză actuală parcurge un drum de căutări fructuoase care duce spre conștiința trează, dornică de certitudini a omului contemporan.

Din mănunchiul de tineri poeți prezenți în acest grupaj Gunnar Harding, Björn Hakanson și Göran Sonnevi fac parte dintre figurile conturate pregnant, se află în primul rang al liricii suedeze moderne.

Prezentare și traduceri: Petre Banuș

GUNNAR HARDING

Pentru Janet Persson

heute ist es strahlende Sonne
und wolkenloser Himmel. gramatica germană
e veșnic invariabilă
ca vechii colegi de clasă. toți
am avut o dată o colegă de clasă
ce se numea Janet Persson
și trimetea scrisori
revistei ilustrate Bildjournalen
cu întrebarea
cum poate deveni cineva stewardesă. der
Himmel
ist so blau
so blau. știam
că niciodată
nu vei izbuti. atît
de mulți nu izbutesc niciodată.

aveal mîini prea mari
între spaliere
încă mai privești în sala de gimnastică
spre cer. acolo sus
se leagănă
die Lufthansa. aici jos
tu te mistui flacără înceată
în nevolnic protest
contra singurătății

Explorări

nu-ți amintești unde a început această
călătorie. îți amintești doar un
control de frontieră un oraș în ruine
scînteile violete a două pisici
care se băteau într-o călătorie bombardată

motorul s-a oprit atunci
și totuși n-ai auzit
cum ceva s-a apropiat de mașină
și-a strecurat mîna prin geamul portierei

în baraca cu soba încinsă
ședea o femeie
și punea ștampile
de stele purpurii
peste toate.

BO GUSTAFSSON

Ziua în care mi-am ales

Ziua în care mi-am ales
ca subiect de meditație :
Să fiu credincios distanțelor mele.
Am ieșit afară devreme
zorile respirau greu
peste strîmtoare.

Stînd pe pod și fluierînd încetișor
am văzut cum

o rîndunică se desprinse de vînt
și căzu fără suflare —

M-am întors acasă
cu un fel de neliniștită libertate.

Ai spus cu uimire

Ai spus cu uimire :
Copacii sînt aceia care fac lumina
vizibilă.
Dar lumina e cea care-i poartă.

Ai văzut limpede.
Dar nașterea ta...

BJÖRN HAKANSON

Ochii

O, cei tăcuți,
cei care nu se lasă
abătuți.
Cei incoruptibili.
Cei bătrîni
și infirmi.
Cei care rămîn.
Ochii lor calmi
mă înspăimîntă
lipsa lor
de invidie.

Perechea

Floarea țîșnește în sus cu mare putere
străpunge meterezul de lumină
Coroana ei e un clăbuc de săpun
a cărui membrană arde
Înăuntru se află un bărbat și o femeie
el odihnindu-și mîna pe pîntecele ei
ea odihnindu-și mîna pe genunchiul lui.
De jur împrejur, în întuneric, se află Yenanul

GÖRAN SONNEVI

⁂

Casa începe acum foarte încet
să se trezească la viață.
Strigăte de copii, zgomotul pașilor în fugă
răsună prin beton de la etajele de jos
Uneori îmi imaginez casa
ca o imensă ureche
ce produce ea însăși sunetul
pe care-l captează
Totodată : ea își întinde pavilionul
și ascultă spațiul
Cînd aud un avion

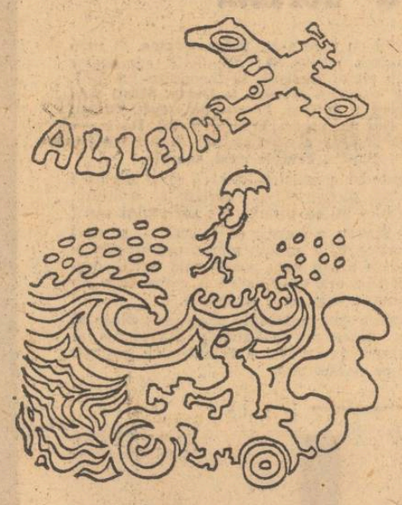

e ca și cum eu m-aș afla
în cel mai adînc lăcaș al urechii :
oscioarele auzului sînt mădularele trupului meu
stau în camera mea tremurînd
legănîndu-mă în ritmul valorilor de sunete
Aș vrea să pot izbi cu ciocanul
în nicovală pentru ca întreaga ureche
să răsune ca un gong !

Lume abstractă

Strada. Pomi
răsfirați în aerul transparent.
Oameni
trec pe alături.
Fețele lor taie alb prin mine.
Trupurile lor se adună
în lumina ce pulverizează
pietrele.

PETER CURMAN

Aceste ucigătoare antiseptice coridoare

Liniștea începe să se lase.
E ceva, ceva mai bine. Nu mult
dar liniștea începe să se lase.
Merg pe străzi fără să simt nevoia
să smulg cu mîinile pietrele pavajului
și să le arunc în fereastra panoramică a
imposibilului.
Le las să zacă sub picioarele mele.
Nu adevărul s-a schimbat ci eu.
Dar există tot timpul lîngă mine
lipit de pielea mea.
Există în brațele soției mele
sau în mulțimea din metrou, din magazine.
Există acolo mereu ca un miros aspru.
Omul care s-a prăbușit beat mort în fața ușii
noastre
e o prezență la fel de palpabilă
ca bătaia pulsului la încheietura soției mele.
Totuși eu trebuie să măsor distanța.
Să ocrotesc duioșia. Să limitez pătrunderea.
Trebuie să fac asta ca să-mi mai rămînă ceva
și să pot fi eu însumi cineva.
De aceea sînt necesare aceste intervale
care mă separă de cei rămași afară, de cei
jupuiți.
Aceste ucigătoare coridoare antiseptice sînt
condiții
pentru identitățile noastre atribuite arbitrar.

Ploaia bate în geam.
Stau sub acoperișul meu și scriu asta.
Afară trupuri alunecă
duse de apă spre poduri.
Pe toate continentele aceeași viață se repetă.
Cu pielea întinsă ca o armură peste corpul meu
rămîn, în identitatea mea, lesne de înlocuit.

OLOF WINDAHL

Orar

Zgribuliți în broboade
sub chiciură de vreme rea

trecătorii servesc
numai ca reflectoare
pentru propriile gînduri.

Ești un orar
într-o permanentă decalare

dar numai noi ceilalți
suntem întotdeauna întîrziații.

Ilustrații de GUNNAR HARDING la volumul său „Vulturul s-a lăsat pe pămînt"

BENGT CEDERBACK

Paris, 1967

Distanță, te iubesc, tu
fluture proiectat pe panoul memoriei.
Jardin du Luxembourg, la prînz,
prăvălioarele unui august fierbinte închise. Mă joc
de-a cîrtița într-un oraș de vulturi plesuvi
și de americani, sînt alungat neîncetat
de poliție.
Mi se spune că nu e un loc
pentru poeți și nici pentru
alții — îi cred dar tot
nu pot să explic prezența mea.
Halele își trăiesc ultima toamnă
și cele mai ieftine birturi
sunt cele vietnameze. Oricum
totul e neschimbat.
La Musée de Cluny ascult scrîșnetele circulației
care demult au gonit licornii,
în prezent nici fecioare nu mai există.
În ochii chelnerilor evul mediu privește cu ură.
De spaimă mă cufund într-o tăcere mai mare
într-o dragoste mai grea pentru aceste spații
vaste.

Îmi beau vinul în cameră
și mă gîndesc nostalgic la Atena,
alt oraș singerînd.

Helsingør, sau pe urmele lui Hamlet

Mai rar un caz de mitificare construită pe o uriașă mistificare cum e cazul orașului și castelului HelsingØr. Îi dau aici grafia sa originală, deoarece mai toată lumea îl cunoaște în transcripția engleză — Elsinore — pe care o deținem de la Shakespeare citire. Bătrînul dramaturg afecta o ignoranță îndurerătoare și atît de insulară în materie de geografia Continentului : alegea niște personaje cu nume italiene, le plasa în Boemia, aflată pentru el pe malul mării și iată Poveste de iarnă ; sau tot personaje cu nume italiene în peisajul Vienei în Măsură pentru măsură ; ca să nu mai vorbim de cei care caută și astăzi pe lîngă Malta insula lui Prospero, ducele „portului" Milano, citind de zor Furtuna și cu speranța aceasta că vor avea și ei norocul lui Schliemann cînd a descoperit Troia.

HelsingØr este la rîndul său în această situație și multă lume știe de el de pe urma acțiunii imaginate de Shakespeare în Hamlet. *Un cuvînt pare a-l atrage fatal pe celălalt : Danemarca-HelsingØr-Hamlet-Shakespeare. Iar înlănțuirea e gratuită. Cazul HelsingØr-ului nu este decît o elocventă ilustrație a ceea ce s-ar putea numi realitatea secundă creată de literatură și care se suprapune peste viață, substituindu-i adevărul ei creat, mai frumos, mai atractios. Cam ce putea ști Shakespeare despre HelsingØr la sfîrșitul secolului al XVI-lea, cînd a scris* Hamlet ? *Că era un orășel de navigatori și pescari, ca majoritatea orășelelor de coastă din Danemarca și din toată lumea. Deci, nimic deosebit pînă acum. Shakespeare a scris povestea lui Hamlet și a înzestrat HelsingØr-ul cu o faimă pe care încă n-o avea la vremea aceea. Iar mai tîrziu, cînd s-a ridicat și castelul Kronborg, faima locului exista deja dinainte. Realitatea vieții venea involuntar să dea un trup himerei născute în mintea marelui englez. Fiindcă abia spre mijlocul secolului XVII, adică după moartea lui Shakespeare, regele reformator al Danemarcei, Christian IV, a început construirea castelului Kronborg de la HelsingØr, punîndu-ne în fața unui caz, cred, unic, de consecuție inversă și autonomie a realității artistice și realității istoriei, vieții. La HelsingØr, într-adevăr, la început a fost cuvîntul...*

Scopul construcției a fost acela al tuturor fortărețelor de pe malul mării, fiind așezat în vîrful unui promontoriu arcuit spre larg, în punctul cel mai apropiat de Suedia, unde strîmtoarea Øresund e cea mai îngustă (vreo 5 km), Kronborg-ul a fost destinat să fie o cetate de apărare contra suedezilor, rivalii eterni ai Danemarcei în spațiul nordic, pe care și l-au disputat cu succes fluctuant secole de-a rîndul. Suedia se vedea și se vede și azi aproape din orice punct al orașului. De la castel cu atît mai mult. Se disting pînă și mașinile de pe malul suedez. Înainte vreme se trăgea cu ochiul vizavi, dacă nu sînt mișcări de trupe dincolo de Sund, căci distanța e ispititor de mică. În răstimpurile de pace, soldații de la HelsingØr, prezumtivii urmași ai lui Fortinbras, făceau piraterie, profitînd de îngustimea strîmtorii!

Vizitarea castelului se întemeiază pe un lanț de prăbușiri în așteptările turistului. După ce află cu regret că acela n-a fost castelul lui Hamlet, vizitatorul speră că edificiul a fost poate ridicat după planurile lui Shakespeare, adică arhitectii au stat cu Hamlet *în mînă cînd au conceput interioarele și turnurile sale, ca să ofere măcar postum prințului danez „a local habitation and a name", cum spune Shakespeare într-una din comediile sale. Unde este celebra stîncă pe care se rostește monologul* To be or not to be *și apoi cade pumnalul în mare din mîna lui Sir Lawrence Olivier ? Nu e — castelul nu are o asemenea fasadă pietroasă, ci doar un zid scund, pînă la care ajung valurile pe timp de furtună și o plajă de pietriș dedesubt, unde pescuiesc, fără prea mari șanse, niște copii localnici ; în rest castelul e la malul apei. Dar celebra galerie unde se întîlnesc Hamlet și Ofelia, cînd el îi recomandă mănăstirea ? Kronborg are o curte interioară pătrată și în jurul ei, pe două etaje și parter, se înșiruie stereotip și auster militărește, un număr de camere simetrice, aproape goale, cu podea din piatră tocită, mai vezi ici-colo cîte un scaun ori o masă deprimant de simple și o colecție de tablouri ale regilor Danemarcei, între care portretele lui Christian IV sînt cele mai multe. Vizitatorul caută perseverent galeria, cu conștiința că nu se poate să nu găsească. Și găsește un fel de sală prelungă, avînd ferestre de-o parte și de alta, spre mare și spre curtea interioară. Atîta tot. În schimb, în sala mare a castelului, numită sala cavalerilor, sub grinzile masive ale căreia presupunem că actorii, prietenii lui Hamlet, au jucat pentru curte drama cu tîlc a regelui ucis de soția și fratele său, admirăm cîteva din imensele tapiserii care au făcut faima țesătorilor danezi în istorie. Metri pătrați roși de vreme, dar cu finețea lucrăturii încă vizibilă, tapiserii în desfășurare pe alte și alte camere cărora le constituie unica decorație. Scene biblice, războinice, casnice, semnate și de tată și de fiu și de meșterii lor. Tapiserii din tavan pînă-n pămînt — și camerele sînt foarte înalte la Kronborg — de sub care ne așteptăm să alunece corpul lui Polonius străpuns de sabia lui Hamlet. O cameră a fost reconstruită aproape în întregime — camera regelui întemeietor : un birou, un pat cu baldachin, scaune stil, niște vase de porțelan olandez, tavanul pictat sumar și răceala zidurilor albe. Prea mult nu mai e de văzut în acest castel cvasi-pustiu. Coborîm în curtea interioară cu o fîntînă plină de bănuți, unde am aruncat și eu consistent, nutrind speranțe nemărturisite nimănui. Printre turiști, parcă văd trupa de actori cum vine făcînd tumbe către poarta mare unde-i întîmpină Hamlet. Sau interpretul său, Christopher Plummer, într-o altă versiune — a celebrului film, realizată chiar aici, în castelul ridicat post festum pentru prințul Danemarcei.*

Printr-o poartă masivă de lemn, ghintuită cu fier, pătrundem în subteranele Kronborg-ului, mai revelatoare într-un fel decît interioarele. Coborîm deodată în întuneric și în frig, dar un întuneric și un frig altele decît în Danemarca cea putredă din tragedia lui Shakespeare. Aici coborîm în infraistorie, unde celebrului englez pare a i se fi refuzat accesul imaginației. Prima apariție : impunătoarea siluetă a vikingului legendar Holge Danske (Holge danezul), bătrîn, bărbos, adormit, avînd un coif cu coarne pe cap și o sabie de o tonă pe genunchi. Stă jos obosit și adus de spate pe lespezile reci ; obosit de vîrstă și de mărimea dimensiunilor sale, ghemuit sub bolta de piatră ce-l apasă pe deasupra, dar niciodată resemnat. Legenda spune că el se scoală din mormînt și pornește la luptă ori de cîte ori vreun dușman atacă regatul Danemarcei. Ultima oară Holge Danske a urcat la suprafață pentru a fi simbolul luptei de rezistență a danezilor sub ocupația nazistă. Apoi coridoare înguste, cu făclii arzînd drepte în sus, fără pic de curent, apăsînd asupra vizitatorilor cu greutatea aerului neprimenit ; aici stăteau soldați, cu cai, cu arme și hrană pentru cazul cînd castelul ar fi fost cucerit deasupra. O luptă deschisă ori de guerilla prin labirintul subteran de la Kronborg ar fi fost imposibilă. Acolo nu se poate lupta, acolo doar se rezistă. Istoria se sugerează singură în subteranele Kronborg-ului și vuiește îndepărtat prin galerii, din altă lume. Din loc în loc, niște canale verticale, bine mascate sus, asigură o aerisire destul de slabă. Ni se arată rezervorul de apă, încăperile goale unde se țineau armele, caii, hrana. La nivelul etajului doi de la suprafață în jos, adică sub nivelul mării, pătrundem în camera de tortură și în închisoare : îngustă, lungă, sinistră și apa care picură de pe pereți și se prelinge. Ne mai cultivăm anticipat reumatismele de la bătrînețe pe alte cîteva coridoare, apoi, pe niște scări înguste și scobite, pînă la suprafață, iarăși, în aerul roz-cenușiu al inserării.

O vizită la Kronborg poartă pașii spre parapetul zidului puțin înalt dinspre mare, acolo unde cîteva tunuri ramolite mai țintesc spre Suedia. Sub steagul danez ridicat pe mal, în incinta castelului, stă un soldat imobil ca ținută și fizionomie, cam pe locurile, unde, fără să vreau, căci m-am întors la suprafață, insist să-mi imaginez că au stat de vorbă străjile Marcellus și Bernardo cu Horatio despre stafia lui Hamlet bătrînul. Și ascultînd, la căderea serii, zgomotul devenit atît de familiar al ferry-boot-ului care pornește chiar de lîngă castel și traversează în 25 de minute, cu mașini, oameni și trenuri în pîntec, la HelsingØor în Suedia, caut în zadar să mă mai amăgesc odată, cu o realitate aflată din cărți și urmăresc pașii halucinați ai tînărului Hamlet pe ziduri, peste pînzele colorate ale bărcilor de pe mare, cum se îndreaptă singur spre neant, chemat de porunca implacabilă a stafiei tatălui său.

Gabriel Gafița

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar general de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct).

REDACȚIA : București. Piața Scînteii Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10. tel 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVII
Nr. 50 (659)
Sîmbătă
14 decembrie
1974
10 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Literatură și talent

În limbajul curent al scriitorilor sînt cîteva cuvinte care revin cu insistență și la care se apelează, decisiv, în diverse situații : talent, inspirație, geniu. Cineva are neîndoielnic talent, cutare a fost inspirat cînd a scris, altcineva are mai mult decît talent : are geniu. Este sigur că aceste cuvinte spun ceva, că ele nu s-au tocit cu adevărat, în ciuda folosirii lor excesive. Dar ce înseamnă ele, de fapt ? Ce înseamnă inspirație, talent, geniu ? Vom constata, dacă încercăm să obținem o cît de mică clarificare, că definiția nu e deloc ușoară și că de fapt ne găsim în fața mai multora. Întocmai cuptorului lui Nastratin din fabula lui Anton Pann, cuvîntul talent pare făcut să satisfacă cît mai multe păreri, cît mai multe definiții. După unii talentul e acea facultate care ajută pe cineva să facă un lucru mai ușor decît l-ar face altul. El nu se întrebuințează doar pentru literatură și artă ci pentru orice domeniu care cere o îndeminare specială. Pentru alții, talentul e totul : dacă ai talent ceea ce mai rămîne este doar să-l exprimi. Cum se pune problema pentru literatură ? Ce însemnătate are aici talentul ? E el necesar ? E suficient doar să ai talent ?

Întrebări superflui la prima vedere, dar care își au justificarea lor. Cea care ne obligă să le punem este chiar viața, adică experiența vieții literare. Criticii români au fost întotdeauna în căutare de talente. Orice revistă cu oarecari ambiții încerca să descopere și să impună talente noi ori, pur și simplu, să prezinte talentele existente. Pentru mulți literați talentul e condiția esențială și ultimă. Este aceasta însă într-adevăr totul ? S-ar putea spune că răspunsul depinde de accepțiunea pe care o dăm talentului. Dar în orice accepțiune, oricît de largă, talentul nu poate să înglobeze toate acele condiții care realizează în cele din urmă pe scriitor. El, am zice, este condiția primă, punctul de plecare. De la el se poate începe. Ceea ce urmează este foarte greu și este de fapt decisiv. Literatura română n-a dus lipsă de oameni de talent. Dar scriitorii ei cei mai mari sînt și oamenii cu cel mai mare talent ? Răspunsul e pozitiv pentru că, realizați pînă la capăt fiind, talentul lor e cel mai bine exprimat. Esențială este deci pentru literatură nu doar existența talentului, ci cultivarea lui, expresia lui ultimă, definitivă. Despre Rebreanu s-a spus de partizanii unei limbi spilcuite că n-are talent. Dar Rebreanu este creatorul romanului românesc modern, o cotă greu de atins încă astăzi pentru majoritatea romancierilor români în viață. Ce se poate spune despre o atare afirmație ? Lui Rebreanu i-a lipsit într-adevăr o anume specie de talent. Ca și Slavici el nu era un maestru al minuirii limbii. Dar capacitatea lui de a construi și de a imita artisticește realul l-a condus către realizarea unor romane durabile și importante. La acest rezultat Rebreanu a ajuns după ani de tenace muncă literară. Nu se poate face o estimare sigură a cantității literaturii scrise de el, ne gîndim la toate încercările lui literare, dar sigur este că dacă ea ar putea să ne ofere o cifră, aceasta ar fi cu mult peste ceea ce a publicat scriitorul. Același raport dintre manuscris și opera tipărită îl găsim la Eminescu. Severitatea scriitorului față de încercările lui lirice este ieșită din comun. Mulți mai preferă încă și astăzi antumele ca singurele poezii cu adevărat ale lui Eminescu, de vreme ce numai acestea au fost incredințate tiparului de poet. Oricît de largă sau labilă ar fi noțiunea de talent credem că toți vom cădea de acord asupra faptului că Tudor Arghezi a avut indiscutabil talent. Dar ce diferență este între poeziile de început ale poetului Arghezi și cele din vremea maturității ! Sînt ele expresia aceluiași talent ? Formal da, dar nu

Luceafărul

Continuare în pag. a 2-a

Ilustrație de DOBRE GHEORGHE

„Cîntec șoptit"

acum, pentru că e o dimineață-următoare, Călmățuiul nostru abia mai tremură ascunzîndu-și malurile în foșniri. Ca într-o toamnă mai veche cu tălpile desculțe. Și frunzele de afară tremură atît de asemenea.

o să închidem fereastra dinspre sat pentru că păsările vor să moară din puțin, mai puțin. N-o să mai vii pe la noi chiar dacă plănuisem sărbători împreună. O să-ți fie din ce în ce mai frig. Teamă, nu. DARIE n-a știut teama nici cînd veneau lupii către sat, cum n-a știut să aibă vicleșug. De aceea, dumneata ai avut atît de total vocația trecerii printre dușmani.

s-a prelins un fir de țărînă din trupul meu.

imi este cerul amar și, cum cobori în Teleorman, ți se face azi, o cumplită sete și găsești tot mai puține fîntîni cu una. Au ieșit rădăcinile amare în afară, să țipe în marginea uimită și dureroasă a satului. Să mai treacă într-o zi DARIE. Mă rog să mai treacă.

mi-au rămas cuvintele afară, despuiate ca un anume salcîm !

Unde ai învățat meșteșugul suferinței și de ce n-ai învățat totdeodată să înfrunți trecerea trupului în adaosul firii așa cum i-ai înfruntat pe cei cu trufia în preajma sufletelor ?

Cînd ți-ai pus caftan domnesc cu scris pe margine, din semnul morții ivit, era un alaltăieri în care aș fi vrut să urlu în unghiul inserării.

am să ridic peste casa din valea timpului, bradul nunții aminate. Noi te așteptam, Stelică, Angheluța, Aurelia, Horia și toți din neamul lui Marin al lu' Păun, pe strada Memoriile 2 Mai din Turnu Măgurele. Ne împărțeai Calendare și poze și cărți și știam că ești certat cu lumea. După aceea, venea vara.

acum, cu tine, se stinge un șir de lumini, dar mai sînt în marginea noastră de Dunăre și alte iubiri.

joi înspre vineri, ceasul a sunat lemnos.

vineri înspre simbătă, lumea a înțeles în ochii verzi de deasupra, ce mult ai iubit-o. De ce nu bate-răzbate, de ce nu sună-răsună clopotul inimilor din păduri ?

— a murit ZAHARIA, zic rudele și numele rostit este mai precis-dureros decît moartea însăși. Te duseși ZAHARIE, zic rudele în continuare și adaug că s-a stins-scoborît în sensurile egale ale lumii și ale luminii.

noi nu putem decît să-i restituim, pentru cît ne-a iertat cu umblet prin țărînă, țipătul acestei clipe mai prelungi.

ZAHARIA, cel căruia, mai întîi i-au murit prietenii, ZAHARIA, cel cu inima împărțită în uimire și cîntec de pădure nebună.

acum, trece între sunete.

îți zic DRUM DULCE !

ne-am adunat cîțiva teleormăneni ca să-ți petrecem dreapta scrisului cu ultimul senin.

mai trec ramuri prin rîndunele și vara s-a dus și nici nu prevesteam lacrima acelei amieze.

DOMNULE ZAHARIE, iubindu-te ca pe un colț de pîine uscată în desaga atîrnată în zarzăr, la capul sfînt al locului, te acopăr cu țărîna vecuirii.

iată acest pumn de pămînt, îl aduc de acolo pentru că nu știu alt loc mai adevărat pentru grîu și pentru nemoartea ostenirii tale pămîntești...

din marginea drumului în care lupii n-au lipsit de la mărturisirea pămîntului.

Victor-Marin Basarab

decembrie, 5—6
DELI ORMAN

Patetismul romantic

Fără îndoială că Geo Bogza este mai mult decît un „caz poetic", mai mult decît creatorul unui stil în reportajul românesc ; Geo Bogza este printre contemporani o conștiință. *De la această precizare — care este prin ea însăși o judecată de valoare — trebuie să se pornească în orice analiză a cărților sale.*

Fiecare scriitor adevărat își creează, prin firea lucrurilor o mare dificultate (riscul propriu). El există totdeauna într-un impas stilistic. *Fiecare frază, fiecare pagină înseamnă o rezolvare a impasului, o ieșire din el dar, într-un anume fel, și o păstrare a acestuia ca rațiune a continuității creatoare. Geo Bogza cu mare curaj este un patetic romantic, într-un secol pentru care patosul, nu de puține ori, e bănuit de ridicol. Aici este de fapt unul din marile sale merite, aici este și resortul eficienței morale a ultimei sale cărți, „Paznic de far". Geo Bogza are destulă forță ca, fiind retoric și afectat, să nu cadă niciodată în ridicol. Patetismul textului este tras în cumpănă de un spirit justițiar.*

În adevăratele texte bogziene se vorbește despre ceva și despre încă altceva, *ce depășește cu mult faptul concret, pretextul. În textele alegorice preferința autorului merge către vietățile mîndre : cerbul, leul, vulturul. Schema e simplă, dar forța care se degajă din asemenea texte este impresionantă* (Cocoșul). *Experiența eroică e privită de autor, în cîteva rînduri, cu o mare iubire dar și cu tristețea plină de înțelegere a scepticului. În asemenea cazuri patima morală devine bobul de nisip în jurul căruia sîngele omului construiește cea mai grozavă perlă. Dar alegoriile despre care am vorbit sînt rare. Viața concretă care pulsează în această carte vine și dă impresia că autorul se mișcă și este pretutindeni și oricînd. El este într-o zi la Iza, în alta la Cernavodă, la Cîmpina, în munți, pe Cîmpia Libertății sau în cimitirul Bellu. Iată un semn că Geo Bogza a trecut pe acolo : „În ziua de duminică 24 iunie, prima duminică de după solstițiul de vară, deci în cea mai lungă duminică a anului la mormîntul lui I. L. Caragiale din cimitirul Bellu se aflau, de o parte și de alta, cu forma lor de obiect utilitar, cu culoarea lor de marfă ieftină — unul cu trei garoafe veștejite, altul cu un trandafir — două borcane goale de iaurt".* (Borcane)

★

Original la Geo Bogza este un anume mod de a retrăi cultura, de a face cu orice prilej din experiența cărților și, în general, a operelor de artă o experiență de viață a lui și a umanității de fiecare zi :

„Niciodată toamna nu fu mai frumoasă
Sufletului nostru bucuros de moarte... (...) De cînd mă țin minte, în clipele ei cele mai frumoase, în clipele ei inefabile, toamna a avut pentru mine mireasma acestor versuri argheziene".

Cum că natura „imită" arta o știm de la vechii chinezi pînă la Oscar Wilde, dar cît de tîrziu o

George Alboiu

Continuare în pag. a 7-a

Universul cărții, universul vieții

Romanul este, cată să fie un univers. Nu toate operele care se numesc astăzi romane și sînt așa ceva cu adevărat. Uneori citim opere foarte bune, interesante și frumoase. Autorii lor sau alții le numesc romane, dar ele nu sînt. Altceva sînt, iar teoreticienii și criticii literari ar trebui să găsească cuvinte noi pentru a le numi. Așa s-a întîmplat în toate celelalte domenii. Un vehicul tras de animale s-a numit căruță, un altul împins de presiunea vaporilor s-a chemat locomotivă, celuilalt funcționînd pe principiul motorului în doi sau patru timpi i s-a zis automobil. Și așa mai departe. Dacă Moș Goriot, Demonii, Război și pace, Răscoala *sînt pentru toată lumea, romane,* Valurile *ori* Gumele *nu întrunesc o adeziune deplină. Pe ultimele două nici eu nu le consider romane. Nu e vorba de organizarea formală a materialului, ci de materialul însuși pus în mișcare.*

Romanul este, cată să fie un univers. O multitudine de elemente, de fenomene foșnesc și se clatină, se nasc unele din altele și pier lăsînd loc altora, se întrepătrund mai vizibil sau mai subtil, întregul fiindu-și suficient sieși. Dacă într-un roman care povestește cea mai reală și totodată palpitantă întîmplare nu simțim aerul pe care-l respiră eroii, o undă din acest aer nu face să ne vibreze și nouă nările, ceva nu e în regulă ; dacă în gospodăria în care trăiesc și se mișcă personajele lipsește fîntîna, cu apa ei primordială, simțim îndată lipsa de vitalitate a întregului ; dacă timpul cu anotimpurile lui nu se desfășoară după orarul lui imuabil împingînd din spate personajele și declanșînd evenimentele, iarăși avem senzația lucrului amorf, mort. Romanul e univers viu, în mișcare continuă. Pe Lună, unde una și-aceeași e secunda, unde nu răsar și nu cresc flori, unde pulberea meteorică stă nerăscolită de milenii și unde nu sînt oameni nu e loc pentru roman ; aici, cel mult, se poate scrie un eseu despre tăcere și nemișcare...

Romanul se scrie și se petrece pe pămîntul oamenilor. Pămîntul cu mările și rîurile lui, cu șesurile și dealurile, cu văile și munții ; o casă sau mai multe case vor sta totdeauna în centrul romanului ; casa aceasta poate fi între altele o sută, două, formînd cu toatele un univers mai mare — Satul ; casa aceasta se va alinia sau suprapune lîngă altele sau peste altele cîteva mii ori zeci de mii, încadrîndu-se într-un univers și mai mare — Orașul. Iar casele sînt diferite : una-i cea din strada Apolodor, cu scara ei de lemn, scîrțîindă ; alta e pensiunea doamnei Vauquer, cu salonul ei întunecat ; și cu totul alta atunci cînd ea devine palat, împresurat de vegetație mediteraniană, în care locuiește prințul Salina. În roman găsim deci o casă sau mai multe case locuite de oameni : de Costache Giurgiuveanu, Otilia și Felix ; de Vautrin și Eugène de Rastignac ; de Salina, Tancredi și Concetta.

Într-adevăr, partea cea mai întinsă îi se acordă lor, oamenilor. Oameni : proaspăt născuți (ecoul primului țipăt în lume mai sonorizind încă) ; nătîngi și ferice copii voind să se uite de-a dreptul în soare ; adolescenți cu gîturile lungi, subțiri, cu privirile în depărtare roz văzînd, cu mîinile ca și cum deocamdată nu le-ar aparține, mereu fringîndu-și-le ; tineri naivi și totodată cei mai lucizi (cum îi plăcea să creadă lui Ralea) ; îndrăgostiți pe sub stele și prin ploaie ; căsătoriți așteptîndu-și cu pe-o minune întîiul copil ; maturi stăpîni pe trupul și pe mintea lor, uneori dispunînd de o forță de prisos, adeseori așezați în matcă precum fluviile și numai citeodată permițîndu-și cîte-un cot zglobiu, mai ales puțind munci neîntrerupt și foarte mult ; bătrîni aidoma soarelui în asfințitul toamnelor, înțelepți și fără putere mușchiulară, cu ochii adînci și limpezi ca ai fîntînelor din bărăgane, împresurați și răvășiți de amintiri...

Și toți în miriade de raporturi unii cu alții ; unul dînd sfaturi și celălalt neluîndu-l în seamă ; unul făcînd pozna și celălalt iertîndu-i-o ; unul cu grija, altul cu năpasta ; unul între doi născocind drama triunghiului : animați de ambiții, de dorințe obscure, de doruri limpezi, împunși de ghimpele orgoliului, mîngîiați de busuiocul norocului...

Și, iarăși, în miriade de raporturi, de decizie și de subordonare, vrînd-nevrînd muncind toți laolaltă, întinzîndu-și unul altuia uneltele, cărămida și ideia, schimbîndu-și între ei poverile, compătimindu-și reciproc nenorocirile și împărțindu-și bucuriile. Toate într-un același țel, să fie mai frumos pămîntul, mai curat sufletul și mai multă armonie între suflete și suflete.

Realitatea, mare și largă, cu toate ale ei, dar întîi și-ntîi adevărul care emană din ea.

Astea sînt, de bună seamă drastic breviat și poate nepotrivit exprimat, elementele universului romanesc. Atît mai trebuie adăugat : într-o lume trăim, simțim și binemeritățm ca artiști. Lumea asta are o realitate : în spațiu, în timp, în fapt economic și-n sens politic. O putem numi lumea românească din a doua jumătate a secolului XX. E o lume nouă, un univers inedit și cărțile noastre despre dînsa trebuie să deie seamă. Se ridică orașe, construiesc muncitorii fabrici, pămîntul dă mai multă roadă, vin țăranii din sat la oraș sau își preschimbă propriile sate în orașe, se înmulțesc din ce în ce mai multe frunți, se concretizează din zi în zi mai multe gînduri, se prefigurează lucid realitatea de mîine. În țara care se înnoiește necontenit se primenesc și oamenii. Într-o nouă dialectică se cuprinde întreg universul românesc lar pe acesta, în tumultuoasa lui înaintare cată să-l cuprindă și să-l dezbată după legile care-i sînt proprii, romanul de astăzi. Celelalte genuri își vor îndeplini menirea după propriile lor legi. Căci așa cum realitatea socialistă nu poate fi pusă de nimeni la îndoială, tot așa nu se poate tăgădui realitatea literaturii socialiste.

Gheorghe Suciu

Rădăcini

Cred în pămînt. E viu, rădăcinos,
nemuritor ; e crud, e adevărat și abrupt,
fier și mil, mări suprapuse —
vecin infinit !
Cred în pămînt. Credință de țăran,
grădinar, paznic de vite,
pierde vară — cîntăreț
pe un petec de lume, de nemurire.

Cred în pămînt. Această sămînță
m-a purtat aici și aici —
între cimpie și cer,
răsărind din cînd în cînd,
la sorocul seminței ; murind din cînd în cînd,
la sorocul seminței.

În răscrucea luminii, apei, vîntului, vremii,
caloian și chirpici, lut și mil,
oboseală și floarea soarelui îndrăgostită.

Cred în pămînt.
În oamenii care au fost, vor fi
înrudindu-ni-se
rădăcina și scrisul —
așa ne e scris, aici ne e scris,
în clipă și în vecii vecilor.
Cred în pămînt.

Florența Albu

jurnal de poet

Ctitorirea Binelui

Răul n-are viață de sine, este un parazit care trăiește din strînsura, din avuția binelui. Binele însă, sub tirania răului, nu mai sporește și de aici urmează timpuria epuizare a omului stăpînit de rău. Binele prin simpla lui ființare sporește, este organic, crește și se întărește și-i aduce omului o îndelungă și trainică putere și profunzime. Răul așezat peste bine, înfigîndu-și rădăcinile în bine, îl secătuiește, îl epuizează grabnic pe om astfel că acesta în cîțiva ani devine o ruină. Omul rău chiar dacă trăiește mult, vitalitatea lui este în descreștere continuă și puterea de acțiune din ce în ce mai mică. Binele cunoaște exact drumul invers, îl crește și împuternicește pe om an de an astfel că bătrînețea omului bun se numește înțelepciune și virstă fericită.

Se întîmplă ca și cu uleiul unei candele : dacă arderea este lină în sensul bătăii vîntului, uleiul durează pînă se face ziuă, dacă flacăra se îndărătnicește împotriva suflării vîntului, lupta aceasta a ei consumă mult mai grabnic aloia și-n miez de noapte veghetorul rămîne fără lumină.

Filosofia în esența ei din vechime pînă astăzi învață un singur lucru pe om : să nu se mulțumească cu aparențele, să stăruie asupra lucrurilor și gîndurilor mai mult să înceteze agonia, omul să se liniștească și să înceapă să traducă pînă iese la iveală cîte ceva din ceea ce este. Filozofii adevărați au fost oameni simpli, ei au mereu bunul simț al celor ce iubesc înțelepciunea. Am văzut în Macedonia într-o dimineață de vară plină de rouă trecînd prin păduri de stejar, pe un deal domol într-o grădină o casă de țară între pomi roditori cu fasolea întinsă pe pari și găini în ogradă anume casa filozofului care a scris Metafizica și Natura, Aristoteles. Cam așa trăiau înțelepții geți cum trăiesc oamenii de treabă gospodari la noi. Sînt mai ageri la minte dar rămîn în orînduiala firii, în matca strămoșilor, sînt oameni ce se lasă aprinși de bătaia vîntului și ard în virtutea puterii lui, sînt oameni de bine ce iau în grija lor întregul spre păstrare și bună transmiterea mai departe.

Ideal în lumea veche elină era Binele și Frumosul. Kalos Kagatos : frumosul e și bine, binele este și frumos : merg mînă-n mînă : opusul lor sînt răul și uritul. Uritul este izolare, a fi singur, omului părăsit i-e urît, i-e teamă, starea de spirit urît este o stare nerodnică, o stare de agonie, omul e rupt din familiaritatea celor bune și frumoase.

Răul n-are nici o justificare dar are putere atacînd binele pînă ce energiile acumulate de bine se epuizează. Răul în sine, gol nu există, odată istovind binele cade jos și crapă ca o nălucă ce-a epuizat sîngele hăituitei vietăți.

Din această pricină are un sens lupta împotriva răului ; el poate fi obosit, poate fi izgonit înainte ce-a fi epuizat binele, cîtă vreme rana se mai poate vindeca.

De unde vine răul ? Este poate o îmbolnăvire a binelui, o moleșeală a binelui ,o stagnare a lui din veșnica îmbunătățire, crește ce-i stă în fire. Răul n-are rădăcină proprie de la început, el crește pe tulpina binelui, se hrănește din ea și la un moment dat poate fi singura rădăcină pînă ce nervurile interioare ultime se usucă și toată alcătuirea se prăbușește. Răul este mascat în haina binelui, seamănă aidoma în afară, suprafața ceea ce-i la vedere, este ultima care se schimbă : și asta se întîmplă brusc, într-o noapte înainte de prăbușire.

Răul atacă mereu din interior. Trebuie făcută deosebirea între rău care este boala lăuntrurilor și starea exterioară a binelui care poate fi uneori nu tocmai arătoasă ; binele poate străbate metamorfoza, juliri și răni, chiar mutilări sau desfigurări, poate fi zdrobit, copleșit din toate părțile, strîmtorat, chinuit, hăituit dar lăuntric este sănătos, mai puternic și luminos ca niciînd. Răul nu-i evidență întotdeauna, trebuie să treacă mult pînă se arată boala la suprafață, căci mai întîi moare sufletul cum spunea Gogol, mai întîi piere nevăzutul și apoi intră boala din plin în cele de la arătare. Lupta împotriva răului începe din această pricină tot lăuntric, lupta împotriva nevăzutei boli, care atacă sufletul iar bolile acestea ale sufletului sînt mai greu de combătut căci leacul nu-i la îndemîna oricui și oricînd. De prunc trebuie să fi fost ocrotit de părinți harnici și sănătoși care să te fi crescut în casa dragostei cu pîinea dreptății și a milei, cu laptele păcii și zorii bucuriei, cu lacrima cîntecului și a compătimirii, cu Crinul bunei nădăjduiri în spiritul bunei rînduieli și hărniciii întru adevăr și îndelungă trudă la cele virtuoase și veșnice din matca unei Patrii. Unde nu sînt toate acestea, casa care duce lipsă de dragostea părintească va avea mult de suferit și trebuie să știm că răul în preajma acestor vetre fără foc, își sapă sălaș în cuiburile acestea ale nimănui, în sărăcia văduvei și-a orfanului și mai tîrziu în lîncezeala celor avuți din truda altora pe nedrept. Răul își are rădăcinile acolo unde nu-i comuniune, unde nu-i bucurie și căldura unei comunități unite în duh și faptă într-o aceeași nădăjduire, căci răul este uritul cumplit al părăsirii și izolării, al însingurării, al omului denaturalizat, într-un fel de altul aflat în exil, exilat de bună voie, fiu risipit ieșit din orînduiala unei Patrii.

De aceea lupta împotriva Răului începe de la sînul maicii, care trebuie să-i insufle pruncului harul puterii și dragostei și treptat al trudei și statorniciei începînd cu-ntîiul zvîcnet ce-l dovedește viu pe pămînt. Educația, disciplina care vine de la discipol, un exemplu viu de virtute și lumină pe care să-l urmezi întocmai, are o însemnătate hotărîtoare în lupta împotriva Răului și ctitoririi Binelui pe pămînt.

Ioan Alexandru

Cenaclul „Luceafărul"

Luni, 16 decembrie, orele 17, la Ateneul Tineretului din Aleea Alexandru nr. 38, o nouă ședință a **Cenaclului Luceafărul.** Invitatul serii : poetul Alexandru Andrițoiu. În discuție — versuri de Elena Jitcov și Gabriel Stănescu și proză de Areta Șandru.

cronica literară

Nicolae Balotă: Introducere în opera lui Al. Philippide

Disponibilitatea și productivitatea sint trăsături distinctive ale activității critice susținute de Nicolae Balotă. Autorul actualei cărți despre Al. Philippide scrie cu egală aplicație despre antici și moderni, despre scriitori de cele mai diverse orientări și nuanțe. Evurile, epocile, meridianele, paralelele, formulele nu sint o problemă pentru distinsul și disponibilul nostru critic. El pare a nu se simți bine decit dacă îmbrățișează cu privirea intreg firmamentul literaturii și culturii lumii. Chiar atunci cind se apleacă asupra unor autori români și contemporani el debarcă în apropierea lor cu un intreg arsenal de cunoștințe și referințe care îmbracă opera cercetată ca o armură. Nicolae Balotă a scris despre Thomas Mann și despre Urmuz, despre Blaga și despre J. Gracq și lista ar putea continua surprinzător de lungă. Scriitorul lingă care criticul își instalează astăzi instrumentata sa tabără este Al. Philippide, unul din marii noștri contemporani. Nicolae Balotă își propune să introducă pe cititor, după cum arată și titlul colecției in care apare cartea, în opera acestuia. Criticul nu ține la originalități afișate și va trata opera lui Al. Philippide in trei capitole succesive așa cum procedase intr-un studiu mai vechi, și mult mai scurt, Mihail Petroveanu. Introducerea domniei sale are mai intii in vedere Poetul, apoi pe Prozator și in ultimul rind pe Eseist. Ordinea in sine nu e importantă. Capitolele pot fi mutate unul in locul altora ca intr-un joc de cuburi, ele find perfect autonome. Cartea putea foarte bine să inceapă cu Eseistul și să se termine la fel de bine cu Poetul. Ordinea e fără importanță atit timp cit peste tot se incearcă descifrarea metodică a personalității celui aflat in raza privirii analitice.

Din ordinea aleasă de critic deducem că poezia este considerată, cum era de altfel și firesc, etajul realizării plenare a scriitorului, celelalte avind rolul de a completa și explica poezia. Cota de tratament, trebuie să spunem, că rămine insă aceeași. Criticul nu va fi nici mai cald, nici mai rece cind va vorbi despre proza și critica maestrului. El traversează impasibil fiecare etapă a operei fără a-și divulga preferințele. Inclinarea aceasta către studiu a lui Nicolae Balotă ne este cunoscută și din precedentele sale volume. Pentru Nicolae Balotă literatura, opera de artă e un obiect de studiu, care se cere intors pe toate fețele, definit și clasat fără ezitare. Altă atitudine nici n-ar fi de ințeles la un critic avind in vedere mapamondul literar. El nu poate să aparțină unuia pentru a putea să aparțină tuturor. El este, dacă putem folosi cit de cit eficace cuvintul, un critic obiectiv. Impasibilitatea de atitudine și egalitatea de ton nu ne pot duce către altă concluzie, mai ales cind vedem că se aplică unor adevărate convoaie de scriitori.

Dar ce este obiectivitatea in critică ? Desigur nu scriem rindurile de față pentru a pune o intrebare care s-a mai pus și a răspunde unei intrebări căreia i s-a mai răspuns. Dacă ințelegem prin obiectivitate o anume detașare de obiectul analizei atunci țelul lui Nicolae Balotă este perfect atins. Nimic mai egal cu sine in distanța față de opera lui Al. Philippide, decit demersul critic al studiului său. Criticul a traversat poezia, proza și eseistica poetului, a extras citate, a clasat materia, a izolat teme și motive, a făcut comparații și trimiteri. Poezia și proza lui Al. Philippide capătă un corset neașteptat : peste edificiul operei se ridică in stinga și in dreapta ei, in față și inapoi, un alt edificiu, de schele, acela care reprezintă efortul criticului de a scoate operei un mulaj recognoscibil, de a ne-o face apropiată. Felii lungi sint extrase din corpul ei și expuse in mod comparativ vederii. Ce ne spun toate aceste operații ? Că eseistul se situează in judecățile sale sub semnul echilibrului, al Balanței zice criticul. Că Al. Philippide se află in disputa dintre tradiționalism și modernism pe o poziție mult mai puțin extremistă decit ar putea să pară unora. Că nici romantismul și nici clasicismul care-și dispută inclinațiile poetului n-au reușit să ajungă vreunul la victoria completă. Că scriitorul preferă confortului literar efortul și așa mai departe. Acestea sint in mare, și lipsite de unele nuanțe existente in textul criticului, ideile subcapitolelor despre eseist. Precizările și sublinierile sint binevenite chiar dacă ele nu reprezintă in investigația critică privitoare la eseurile lui Al. Philippide un pămint nou.

Mult mai interesant este capitolul despre proza poetului in care latura fantastică a povestirilor este bine decupată și factura particulară a prozelor bine definită. Nicolae Balotă ține să apese pe prozaismul deliberat al acestor povestiri, scrise de un poet.

Cel mai amplu și mai bogat capitol este insă cel dedicat poeziei, opera capitală a scriitorului Al. Philippide. Strădania criticului e de a prinde fizionomia particulară a acestei poezii, de a-i surprinde trăsăturile, marile teme, marile obsesii. Nicolae Balotă vede in Al. Philippide un exilat in absolut, un spirit singular in poezia românească a secolului XX. Locul de excepție al visului in creația poetului preocupă pe critic care face cu acest prilej interesante disocieri in cuprinsul poeziei românești. Nu sint scăpați din vedere nici poeții cu care emulul lor român comunică, a căror experiență spirituală o retrăiește. Sint căutate cuvintele-cheie ale poeziei lui Al. Philippide, imaginile semnificative „figurile", cum s-ar spune intr-un limbaj critic nou, ale operei lui. Soarele este unul din simbolurile semnificative. Lingă el criticul așează Pustia fără de descifrarea căreia poezia lui Al. Philippide nu-și dezleagă toate sensurile. Ideea lui Dumnezeu cel Mort existentă in poezia lui Al. Philippide procură un alt subcapitol al cărții. Mai sint prezentate și Demonia și Călătoria prin locuri rele. In genere, criticul nu vrea să-i scape nimic din ceea ce ar desemna o efigie particulară a poetului. Interesantă din acest punct de vedere este existența unei estetici a uritului la poetul român văzută in comparație cu altele. Pentru a pune capăt acestei enumerări trebuie să spunem că acest capitol, Poetul, este cel mai sistematic, cel mai complet și mai pătrunzător.

Cartea este in intregime de un mare folos și pune la indemina celor interesați un breviar util ințelegerii uneia din cele mai insemnate opere ale literaturii române contemporane. Defectul unor asemenea demersuri stă in ceea ce le dă și excelența. Nicolae Balotă inaintează cu siguranță din aproape in aproape, din disociere in disociere, din trimitere in trimitere. Totul este exact și nu lasă loc la dubii. Dar aceasta să fie totul ? Criticul vrea să epuiseze materia pe care o are in față, veche aspirație a oricărui studiu, dar poate fi epuizată literatura, opera de artă prin astfel de analize ? Criticul inaintează peste tot, pune peste tot etichete, tăblițe indicatoare, stilpi giratorii, opera incepe să semene cu un parc bine organizat in care toate regulile de circulație au fost bine stabilite și nici o rătăcire nu mai este posibilă. Dar nu cumva nu acesta e scopul ? Studiul care incearcă să ia totul in posesie nu ia in stăpinire decit aparența operei, al cărei spirit, credem, nu se lasă subjugat intotdeauna de intervenția critică. In studiul lui Nicolae Balotă sint multe cuvinte spectaculoase — manie mai veche a criticului — sint multe expresii docte, multe nume mari, multe trimiteri mitologice, dar toate acestea se așează de multe ori intre cititor și ceea ce ar trebui să fie, aici, opera lui Al. Philippide. Masele de cuvinte nu recreează insă ceea ce trebuie recreat. Analiza — se știe — distruge poezia și trebuie să ne punem intrebarea care este modul cel mai fericit pentru a ne apropia de ea. Preparată și ambalată astfel, poezia lui Al. Philippide a devenit accesibilă, dar își ascunde semnele intime. Concluzia este că literatura nu poate fi luată in stăpinire oricum și că orice operă vie nu suferă anume constringeri analitice.

Departe de noi insă gindul de a minimaliza astfel de studii. Ele merită toată stima și își au utilitatea lor.

M. Ungheanu

aqua forte

Almanahul literar 1975

A apărut, bogat ilustrat, **Almanahul literar** pe anul 1975. Un repertoriu larg și divers de texte, semnături, in mare parte, cu audiență in publicul cititor, traduceri de cert succes literar, interviuri, poezie și proză care fac din cele aproape 230 de pagini ale almanahului o lectură agreabilă. Spicuind din cuprinsul său, trebuie relevat, poate in primul rind, interesul deosebit pe care il prezintă sectorul de evocări. Astfel, in jurul „mesei umbrelor" și insuflețiți pentru o clipă de pana caldă a lui George Macovescu, Cella Serghi, Tașcu Gheorghiu, Emil Manu, Vlaicu Bârna, Șerban Cioculescu ș.a., se perindă, rind pe rind, siluetele lui M. R. Paraschivescu, **(M.R.P.)**, Camil Petrescu **(Climat literar)**, Mateiu I. Caragiale **(Pagini de jurnal și Cu Tașcu Gheorghiu despre „misterul matein")**, G. Călinescu **(Indiscreții călinesciene)**, H. Bonciu **(Un profil și citeva intimplări)**, Ion Barbu **(Ion Barbu și filtrul de la Capșa)**.

Foarte vii, publicistice și pe intrebări bine meditate sint interviurile lui Florin Mugur, cu: Nicolae Manolescu, Adrian Păunescu, Mircea Iorgulescu, Dana Dumitriu, Fănuș Neagu, Mihai Gafița.

Ne-au plăcut traducerile : paginile din Jean Giono (transpuse de Neli Arsenescu-Costinescu), scrisorile din străinătate ale lui Serghei Esenin (Al. Monciu-Sudinski) și interviurile incomode ale lui André Halimi cu Alain Bosquet, Françoise Sagan, Salvador Dali.

Partea de critică a almanahului este susținută, cu deosebire, de cunoscutele condeie critice ale lui Traian Podgoreanu, Anca Midia, Nicolae Oprea, G. A., Fănică N. Gheorghe, Marcel Marcian ș.a. Intervențiile lor, precise, la obiect, par a-și propune să rezolve citeva dintre „necunoscutele" atit ale literaturii contemporane, cit și ale istoriei literare. O mare extindere cunoaște, cum e și firesc, sintem doar la sfirșitul anului și in fața unui almanah, sectorul distractiv-umoristic, scris in genere, cu un ton vioi și de bun nivel anecdotic. Semnăturile sint, aici, prea multe pentru a le trece in revistă.

Am fi dorit, dat fiind marele volum de muncă inmagazinat și calitatea materialului prezentat, ca paginile acestui almanah, cu sigură răspindire, să cunoască un același procent de reprezentativitate din rindurile colaboratorilor. Mai clar spus, ar fi fost bine ca la intocmirea lui să fie invitați un și mai mare număr de scriitori autentici decit acela propus deocamdată.

„Ieșirea din fire"

In penultimul număr al revistei **România Literară**, la fel de variat ca și precedentele, se poate citi un articol de George Alboiu intitulat **Poetul rămine in cetate.** Respingind nedreapta condamnare pe care Platon in ipostază de legiuitor o impunea concetățenilor săi in legătură cu poeții, articolul are tonul unui răspuns — peste secoli — argumentat și viguros. „Gratuitatea poeziei nu există. Utilitatea ei este cosmică. Poezia adevărată are un sens in timp de pretuitoare a ființei" (sublinierea autorului) — iată propoziții care smulg acordul nostru fără rezerve. Din păcate mai sint și altele, cel puțin tot atit de numeroase, care trezesc nedumerire. Analizate, ele ne intorc din entuziasmul inițial in punctul unde mai putem admira doar decizia de campion cu care autorul traversează inot strimtori de confuzii. Să exemplificăm : „E destul de evident că omul rămine mereu al istoriei și se străduiește ca și istoria să rămină a lui. De aceea poezia fără a o lega de fapte mărunte, păstrindu-i specificul, trebuie «să-și iasă din fire» să se ridice deasupra limbii. Pentru că nu degeaba poezia mare este aceea pe care o putem contempla chiar in absența limbii". Să lăsăm de o parte, acum, faptul că „omul rămine mereu al istoriei..." etc. E, intr-adevăr, **destul** de evident. Cum insă și-ar ieși din fire poezia intr-atit incit să se ridice deasupra limbii, in ce scop ar face-o, dacă ar face-o, sint chestiuni care ne... amuțesc. Mai spune George Alboiu : „...poezia mare este aceea pe care o putem contempla chiar in absența limbii". Nu in absența scrisului, ceea ce ar fi ingrozitor, posibil totuși, ci in absența limbii ! Dacă admitem că poezia eminesciană e mare, ea nu e din aceea la care se referă autorul articolului. Fiindcă versuri ca : „Mai departe, mai departe, / Mai incet, tot mai incet, / Sufletu-mi nemingiiet / Indulcind cu dor de moarte" sint ceea ce sint, adică limbă română „in absență" căreia ele nu numai că n-ar putea fi contemplate, dar nici citite. Stilul de eseist al autorului constă tocmai din introducerea afirmațiilor enorme prin expresii banale. Sugerind bunăcredința, acestea conțin totodată doze inefabile de comic absurd : „Pentru că **nu degeaba** (s.n.) poezia mare..." etc. Incă un exemplu ne-ar lămuri pe deplin : „Poezia poate «cobori» din spațiile stelare și se poate adinci in infinitul temporal pe care, ca să-l atingi, e deajuns să intinzi mina". Chiar așa, e suficient numai să intinzi mina ? Oare ce lene ne impiedică atunci pe toți ?

prezențe

O In cadrul ințelegerii de colaborare dintre Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România și Uniunea Scriitorilor din U.R.S.S., ne vizitează țara scriitorii sovietici I. Mamiliev, Leonid Lenci, V. Mihailov, Serghev Mark și I. Bubnis.

Cu prilejul acestei vizite, oaspeții au avut convorbiri prietenești in redacțiile revistelor „România literară" și „Luceafărul".

● *In Aula Academiei Republicii Socialiste România a avut loc o manifestare consacrată aniversării centenarului nașterii lui Constantin Sandu Aldea, organizată de Uniunea Scriitorilor și Academia Republicii Socialiste România. Despre viața și activitatea scriitorului aniversat au vorbit : academicianul Grigore Obrejeanu, academicianul Nichifor Ceapoiu, criticul și istoricul literar Gheorghe Cardaș și profesorul Irimie Staicu, membru corespondent al Academiei.*

● *Recent a apărut numărul 3 pe anul 1974 al revistei „Livres roumains", dedicat celei de-a XXX-a aniversări a eliberării României de sub dominația fascistă. Debutind cu prezentarea „Directivelor Congresului al XI-lea al Partidului Comunist Român" și „Programului Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și inaintare a României spre comunism", acest număr conține numeroase recenzii de cărți beletristice și prezentări ale vieții și activității citorva dintre cei mai prestigioși scriitori români, de la clasicii Eminescu, Rebreanu, Sadoveanu, Arghezi, la modernii Mihu Dragomir, Geo Dumitrescu, Vasile Nicolescu și Fănuș Neagu. Prin succinta și buna informare asupra literaturii române de azi și din totdeauna, acest număr își aduce contribuția necesară procesului de universalizare a literaturii noastre naționale.*

Seară literară la GALERIA NOUĂ

Astăzi, simbătă 14 decembrie, la orele 19, va avea loc la Galeria Nouă din strada Nicolae Iorga nr. 42, o seară literară avind ca temă : Arta și orașul in cuvint și imagini.

Participă : Ana Blandiana, Nina Cassian, Gabriela Melinescu, Ioan Alexandru, Vasile Nicolescu, Mircea Horia Simionescu, Marin Sorescu.

Prefață de Dan Hăulică.

Lectura versurilor va fi urmată de dezbateri pe tema inserției artei și poezei și critică și dramaturgie. Truda scrisului e cu totul altceva. E bine să cătăm mereu către exemplul operei și să nu ne mulțumim doar cu existența talentului.

Literatură și talent

Urmare din pag. 1

trebuie să uităm că un talent exersat, cultivat, hrănit cu perseverență de aspirația creatoare a purtătorului său se imbogățește și devine altul. Poeziile de tinerete ale lui Eminescu semănau cu cele ale lui Alecsandri și Eliade. Dacă poetul s-ar fi mulțumit cu atit ar fi rămas unul din poeții comuni ai epocii. Și nu s-a desfășurat și implinit un talent ca cel al lui Mihail Sadoveanu, talent incă neajuns la cea mai sigură conștiință de sine in primele volume, prin lunga lui suită de opere ? Exercițiul, cultivarea permanentă a darului său natural au dus la crearea acelui monument unic al limbii și literaturii române care este opera lui Sadoveanu. Este suficient ca să conchidem că in literatură talentul nu e totul și că cine crede astfel se face prizonierul unei concepții primitive și aculturale despre literatură. Tinerii isi propun, de obicei, mari modele. Marile modele ne arată tocmai acest proces lent al decantării in timp al talentelor printr-o asiduă muncă la masa de scris. Talentul doar nu ajunge. Unul din fenomenele grăitoare ale literaturii contemporane este dispariția aproape completă din orizontul literaturii actuale a unor tineri care au debutat cu mult succes acum 6 sau 8 ani. Mulți dintre ei au mizat doar pe talent. Ceea ce in literatură nu ajunge. Graba de a-ți etala talentul fără o conștiință sumară a viitoarei deveniri este periculoasă pentru tineri. Talentul e ca o materie care trebuie să reziste oxidării in contactul cu aerul tare al literaturii. Odată scos la suprafață el trebuie să dureze și aici purtătorii lui sint cei ce au de făcut totul. Graba de a publica nu duce intotdeauna la cele mai bune rezultate. Vedem des scriitori ajunși la o expresie ce poate fi dusă la cote noi de valoare care rămin prizonierii unui prim stadiu. Alții care, grăbiți să ia in posesie toate treptele și atribuțiile literaturii, trec cu usurință de la un gen la altul cu incredințarea că talentul singur le este suficient pentru a scrie și poezie și critică și dramaturgie. Truda scrisului e cu totul altceva. E bine să cătăm mereu către exemplul operei și să nu ne mulțumim doar cu existența talentului.

viața cărților

poezie

A te copilări

Plăcerea de **a te copilări** presupune, fără indoială, puterea de a mai fi candid, șansa de a redescoperi ingenuitatea fără contrapuncturi de falsitate, gustul unui dulce abandon dar și un **motiv** pentru toate acestea. La Horia Zilieru, motivul declarat este fiul Laurențiu, căruia poetul nu numai că-i dedică o „Carte de copilărire", Editura Junimea, ci chiar i-o scrie, adică reușește să-și ducă intenția dincolo de pragul la care rămin foarte multe din cărțile de acest fel.

Cartea de copilărire este, așa cum o sugerează primul ei poem, „o călătorie in țara copilăriei". Poetul se vrea o călăuză sensibilă intr-un spațiu de miracole, in care a descifra inseamnă a iubi, a intelege inseamnă a comenta, dar toate acestea intr-o libertate in care ochiul să invețe a vedea și lucruri, mișcări despre care „prejudecățile" prea-maturilor spun că nu sint vizibile **cu ochiul liber.** Citind inceputul invitației in călătoria amintită, nu vrem doar să decupăm o secvență, ci să indicăm tonul cărții : **„Prințe, Laurențiu — Laur, / sint un cărăbuș de aur, / Pune friul de beteală, / șeaua grea de rozmarin, / pintenii in virf cu spin, / in galop să coborim / dogorindul meu tărim / cit o lacrimă ovală".**

Și pentru că orice **inițiere** presupune o anumită **realitate didactică,** Horia Zilieru apelează la un **bestiar.** Fiecare prezență a acestei familii simbolice — greierele, fluturele, furnica, melcul, omida, viermele de mătase, broasca țestoasă, păienjenița, sobolul, rădașca, lebăda — nu este doar o enigmă ce trebuie descifrată, ci reprezintă o ipoteză pentru **a fi,** o traiectorie.

Principalul procedeu folosit de poetul-ghid pentru a deconspira taina fiecăruia din „personajele" intilnite este **definiția.** Așadar, fluturele este **„prințul dantului cu steaua",** furnica — **„de nimic inamorată",** melcul — **„sfinx-și-cal",** omida — **„(pungă lingă pungă)",** broasca țestoasă — **„cline, călăreț și cal",** sobolul **„e-un eremit",** iar rădașca **„simbure nocturn scuipat / la beție c-un oftat".** De aici, de la definiție, bine-inteles lirică, poetul țese povestea fabuloasă a fiecărui **personaj,** dindu-i **„prințului Laur"** o suită de spectacole colorate, străbătute de sunete miraculoase, de beții olfactive. „Regia" acestor **inscenări** îi reușește foarte bine lui Horia Zilieru, poet cunoscut pentru voluptatea cu care agită straturi lingvistice neinteresante pentru alții. Dacă lentoarea melcului il face să scrie versuri ușor ironice, cu iz de lene orientală : **„De-aș putea, te-aș ingropa / intr-un cabaret de stea / unde-un baș-buluc-bașă / cintă in meterhanea / și cadinele frumoase / in smintire și angoase / dezvelesc prin norul greu / pleoapele lui dumnezeu",** intr-o **„Chemare a chemărilor"** Horia Zilieru se lasă furat de un dulce delir : **„Ziditorul meu de crini / trup de aurori intoarnă, / crinii se fac pini in iarnă / foșnind nervii tăi vergini / și eu stau pe-un pod vrăjit, / mag in flaut asfințit. / Rochia de ger miroase-a / fluture mincind nectare / in neprihănite sere : / sinii-n vegetații rare / scot pe plaje amoroase / fagurii de inviere".**

Și pentru că il numeam pe poet și ghid in această călătorie trebuie să spunem că el își respectă subiectivitățile. Adică **parti pris**-urile sale sint declarate, vizibile. Căci, dacă despre greiere scrie cu o vădită simpatie născută din afinități... **de meserie : „Nu-știu. El intra in mine / sau eu am căzut in el ? / Lumea zice : amăgire, / fata mea, dar pe timpan / simt un greier năzdrăvan / cum tot vintură safire / in tăgadă și orgie / și stamine de lumine / intr-un crin de vecinicie",** despre furnică mărturisește că nu a reușit niciodată să o inteleagă : **„Tot nevrednic am rămas / doar cu patru strune-n glas. / M-am trudit și de pomană / să-nvăț furnicescul grai / ce incape-ntr-o consoană / zisă pe-un fagot de pai".** Dar n-am vrea ca, remarcind și in cartea lui Horia Zilieru această clasică „antiteză sentimentală" cineva să inteleagă, că **feeriile** „Cărții de copilărire" sint construite pe locuri comune. Dimpotrivă, cartea lui Horia Zilieru este scrisă cu virtuozitate a imaginației, cu generozitate a cuvintului, cu temperatura cuceritoare a miracolelor, adică așa cum îi stă bine oricărei **copilăriri** adevărate.

Dorin Tudoran

proză

Eroismul ca datorie morală

Poet și prozator de mare discreție și modestie, colaborator — cu ani in urmă — al revistei „Tinărul scriitor", cursant, dacă nu mă inșel, cam in aceeași perioadă, al Școlii de literatură „Mihai Eminescu", **Mircea Radina** și-a legat, ulterior, numele de presa militară. Interesat de substanța profundă, inalt umană a vieții ostășești, el a urmărit — in reportajele și proza (reportericească și ea) — **omul** și nu uniforma, caracterul și psihologia, strict individualizate, ale tinărului chemat să deprindă tainele armelor, in timp ce aspectele exterioare, reacțiile colective, oarecum nivelatoare și, uneori monotone, din perimetrul cazarmei, par să figureze intr-un plan mai indepărtat.

Naufragiul „Egretei" (Editura Militară, 1974) nu face figură aparte din acest punct de vedere. Povestirea nu prezintă mari complicații și — după cum mărturisește autorul — ea a fost calchiată după tiparele unui fapt real, petrecut cu adevărat in Deltă, in decorul căreia prototipul eroului a trăit efectiv o asemenea incercare. Despre ce este vorba ? In pragul iernii, un pichet de grăniceri pierde legătura telefonică cu subunitatea căreia îi aparține. Intrucit sint semne că vremea s-ar putea inrăutăți incă, plutonierul major adjutant al subunității își asumă sarcina transportării proviziilor și corespondenței către camarazii izolați. Intrucit alte mijloace nu sint posibile, folosește, in acest scop, o veche, dar rezistentă ambarcațiune, „Egreta", care, totuși, ca urmare a avariilor produse de asaltul tot mai furios al sloiurilor, naufragiază pe unul din canalele aflate pe traseu. Odată cu aceasta, cartea — nu lipsită, dealtfel, de clișee, convenții sau stridențe — se redresează sensibil. Aventura care urmează — incontestabil, partea cea mai interesantă a relatării — se va desfășura, in egală măsură, in realitate și in constiința personajului. „Naufragiul", dealtfel, nu constituie un sfirșit, ci un inceput. In pericol se află nu numai viața adjutantului, ci și incărcătura atit de necesară camarazilor lui. Și, mai ales, catastrofa amenință să se repercuteze asupra unei datorii mai vechi a eroului, fată de sine, de propria conștiință. Să precizăm. Omul stimat de ceilalți nu se stimează pe sine. Trei intimplări din trecut, in cadrul cărora reacțiile sale n-au putut depăși barierele fricii, ale „lașității" ori numai ale indeciziei, i-au impovărat din plin memoria. Aventura in care s-a angajat acum este apărarea lui in procesul intentat de propria conștiință. Or, aici, infringerea ar echivala cu definitiva prăbușire morală. Prin eforturi supraomenești, cu indirjirea soldatului care nu se lasă infrint de nici un obstacol și cu hotărirea imprescriptibilă de a răscumpăra, cu orice preț, lașitatea manifestată cindva, plutonierul major izbutește, in cele din urmă, să ajungă la țintă. Ca urmare a incercărilor dramatice prin care trece, va pierde un braț, dar va regăsi increderea in oameni și in sine.

Simbolic privită, **Naufragiul „Egretei"** este cartea eliberării de sub cătușele fricii irațională, organice, pe care individul și-o reprobă și de care nu este vinovat, dar de care nu se poate descotorosi decit cu prețul unor eforturi teribile, printr-o incordare extraordinară a voinței și printr-o supunere fermă, lucidă, la aspra lege morală a datoriei implinite.

Inegală, cu citeva defecte de compoziție, cartea lui Mircea Radina apare, pe alocuri, grevată de o anume ezitare intre tonul epic și cel reportericesc al relatării. In loc să ne transpună direct la **ora** desfășurării evenimentelor și pe **scena** imediată a faptelor, autorul ne pune in posesia unui jurnal. Temperatura aventurii **trăite** este diminuată, așadar, prin filtrul **povestirii** sau al insemnărilor din **blocnotes.** In plus, Mircea Radina nu a avut intotdeauna tactul să-și retragă postura reportericească, inutilă aici, din marginile narațiunii, nu și-a cenzurat destul de sever tendințele explicit moraliste, nu și-a purificat definitiv scrisul de glasul de sirenă al reflecției comune, al sugestiilor livrești de circulație publică. In consecință, uneori, narațiunea se vede incorsetată intr-o ramă mai convențională. In ciuda acestor inabilități de moment, **Naufragiul „Egretei"** se remarcă printr-o bună pictură a naturii dezlănțuite, prin siguranța gradării episoadelor dramatice, prin creionarea exactă a psihologiei ostașului in fața primejdiei.

Nicolae Baltag

critică

Pompiliu Constantinescu inedit

Editarea operei lui Pompiliu Constantinescu, cuprinsă in seria celor șase volume de „Scrieri", se continuă recent printr-un volum de inedite („Caleidoscop"), ingrijit de Constanța Constantinescu, soția criticului, și explicat printr-o notă editorială de Mihai Gafița. Volumul e alcătuit din aproximativ 120 de pagini de meditații aforistice, redate sub titlul de „Confesiuni", aparținind anilor 1920—1923, dintr-un grupaj de scrisori trimise lui George Dumitrescu, in perioada 1922—1925, și din 22 de texte critice inedite, multe nedatate, citeva avind inserată data anilor 1923, 1935, 1936, 1937, 1945 și 1946, chiar anul morții prematare a celui care a reprezentat pentru generația sa „criticul" prin excelență. Din prefața lui Mihai Gafița se intelege că această culegere va fi urmată de o alta, de asemeni inedită, destinată articolelor sociale și politice.

Inainte de a trece la analiza conținutului propriu-zis al culegerii de față, cred că se impune discutarea unei probleme de principiu. Iar in această privință mă voi deosebi, intrucitva, de opinia lui Mihai Gafița care socoate că „la un critic de valoarea lui Pompiliu Constantinescu e potrivit să se retină, să se adune cit mai mult din ceea ce el a împrăștiat in presă, in volume, ori a lăsat in sertare". Fără a fi cituși de puțin un **purist,** ca să spun astfel, in ce privește editarea inedite lor, consider totuși că la un critic această chestiune se pune altfel decit la un poet, de pildă, și că in adunarea scrierilor celui dintii trebuie să avem in vedere tot ceea ce este reprezentativ, definitivat și bine inchegat ca redactare și concepție. Dacă la un poet ne interesează variantele ca modalitate de a pătrunde in intimitatea laboratorului său de creație, variantele de elaborare ale unui articol critic sint anulate prin insăși apariția acestuia. In critică, unde un text mai bine scris absoarbe aproape cu totul pe un altul cu expresia bijbiitoare, nu etapele redactării prezintă interes (afară de cazul cind se modifică insești ideile), ci punctul final al elaborării. La texte conținind aceleași idei, textul cu expunerea cea mai memorabilă le înlătură pe toate celelalte. Ce mai dovedesc niște „bruioane" părăsite in sertar și reformulate, retopite in alte studii cu același conținut, cum este cazul multora dintre ineditele critice ale ediției de față ? In afară de probitatea profesională a lui Pompiliu Constantinescu, binecunoscută de altfel, mai nimic. Are rost, prin urmare, să incălcăm această probitate prin publicarea unor scheme de articole, unele cu greșeli de limbă, și care, cel mult, atestă elaborarea mai greoaie in privința temelor abordate și dezvoltate pe deplin altundeva ? In aceeași ordine de idei, cred că este de preferat — repet, numai pentru imprejurările cind nu sintem in fața unei evolutii de ineditelor, — să nu dezvăluim intreg subsolul unui critic. Acesta se formează, intr-adevăr, in timp, dar atunci cind apare in public o face precum Minerva, gata inzăuat. Nimeni nu-i scuză dibuirile, fie și de sertar, și „primii pași" sint de cercetat la copii, dar nu și la un critic. Textele pe care acesta le publică inghit și, totodată, scot la suprafață toată formația sa.

Critic de mare onestitate, cu un „procent maxim de valorări juste", cum zice G. Călinescu, de aceea confirmat și astăzi in multe din judecățile lui de valoare asupra autorilor contemporani, un devotat al cronicii de carte și un impătimit al rolului ei de dreaptă balanță in viața literară, Pompiliu Constantinescu și-a legat destinul de receptarea literaturii. Puțini dintre scriitorii pe care i-a comentat i-ar fi putut reproșa vreo neaderență. Pe drept cuvint el intruchipează, printre criticii interbelici, oficiul temperat, clarvăzător și sacerdotal al criticii. Și dacă această culegere de inedite cuprinde citeva articole care meritau să fie publicate pentru ele insele și in care autorul este de regăsit in exprimarea lui plenară, exactă și la obiect (cum e, de pildă, **I. L. Caragiale — meridional și balcanic),** unul din ele s-ar putea spune că reprezintă glasul dintotdeauna al criticii. E vorba de **Scriitorii și critica,** unde citim asemenea rinduri de lucidă și nu mai puțin amară apreciere a deloc comodului rol de critic intr-o literatură in care fiecare generație a avut cite ceva de obiectat la adresa criticilor ei : „Aș fi vrut să-i văd pe Arghezi, Blaga, Rebreanu, Sadoveanu, H. P. Bengescu și pe atiția alții incăputi pe mina unui Chendi, Gherea, Ibrăileanu, Iorga etc. nu pe miinile celor care îi duc pe scutul triumfului astăzi, cu toate lacunele, cu toate neimplinirile lor și cu toate nemulțumirile scriitorilor". Să schimbăm numai numele și, in privința asta, vom vedea că nimic nu-i nou sub soare. Fiecare generație de scriitori se plinge de criticii ei uitind că, orice s-ar intimpla, aceștia îi deschid drumul in literatură și că scriitorii au criticii pe care îi merită.

Dan Cristea

biografia debuturilor

„Puterea noastră stă în a crede și a face; în a face ceea ce credem și a crede în ceea ce facem"

Invitata noastră: Nina Cassian

Nu, copilăria nu e un drog care te face să uiți realitatea

— Vin să vă spun, cu întîrziere, în numele meu și, mai ales, în cel al revistei „Luceafărul", acele trei cuvinte de care viețile noastre se agață periodic cu o speranță ușor solemnă, cu o bucurie la fel de ușor naivă. Așadar, „La mulți ani!", stimată Nina Cassian.

— Îți mulțumesc și vă mulțumesc. În ce privește „întîrzierea", dacă ea se datorează datei eronate înscrisă în dicționarul lui Marian Popa (27 septembrie, în loc de 27 noiembrie, 1924), ea ar reprezenta nu numai un oarecare decalaj de două luni, ci un act grav de responsabilitate, prin mutarea mea în altă zodie decît cea a Săgetătorului (la care țin în mod deosebit printr-o interpretare mai degrabă metaforică : Săgetătorul ar fi „făptura completă", incluzînd instinctele — trupul de cal —, afectele — bustul uman — și capacitatea de a viza spiritualitatea — arcul și săgeata)...

— Dar ce diferență ar fi să te naști nu la Brașov, ci la Galați, așa cum s-a întîmplat cu dumneavoastră ?

— Înțeleg că vrei să mă întrebi ce a însemnat Brașovul pentru copilăria mea, după ce apucasem să mă nasc la Galați,

— Da.

— Dincolo de primii doi ani, depozitari ai falselor memorii, după unele scurte reveniri, plasate și ele în „fragedă copilărie", amintirile mele se rezumă la înregistrarea Dunării, nu tocmai albastră, ci apropiată de culoarea bragăi, a unui inventar olfactiv compus din prezența peștelui sărat, a măslinelor, a brînzei albe cu „purici" negri, a mirificului lac cu lebede din Grădina publică, a gheretelor cu sirop fosforescent, roșu și galben, deci, culori, mirosuri, forfotă fără semnificații — decît, poate, totuși, semnalul APEI, stihie care mă însoțește nu numai ca leagăn al vieții organice cît, mai ales, prin misterul ei mișcător-stătător.

— Simt că dintr-o clipă în alta vom ajunge la Brașov, la ceea ce a însemnat copilăria dumneavoastră. Vă rog un lucru : Nina Cassian, încercați dumneavoastră, căreia vă plac atît de mult jocurile, încercați dumneavoastră, cu candoarea pe care ați uitat-o mult mai puțin decît alții, încercați zic, să vă amintiți despre copilărie, despre adolescență nu cu cuvintele și gîndurile de azi, ci cu cele de atunci. Nu mi se pare că vă propun „un joc de societate", ci o încercare de a fi mai aproape de realitatea acelor vîrste. Știți, eu cred că ar fi mai adevărat ca în paginile BIOGRAFIEI DEBUTURILOR, invitații noștri să vorbească despre Dostoievski, de pildă, nu așa cu ce știu ei acum despre el, despre literatura lui, ci așa cum l-au simțit atunci cînd l-au citit prima oară. Mi se pare mai interesant să aflu ce a simțit un copil cînd a rămas repetent sau cînd a luat premiul întîi cu coroniță, decît ceea ce poate teoretiza el acum, adică scriitorul de azi, pe marginea acelui fapt de viață. Așadar, nu pe marginea vieții, nu pe marginea cărților și a întîmplărilor, ci, dacă se poate, în inima lor, în ghearele lor care ne-au rănit ori nu.

— Să încerc să-ți povestesc despre Brașov, cu sufletul meu de atunci, deloc străin de cel de acum, chiar dacă, între timp, cuvintele s-au schimbat, s-au aglomerat, s-au amplificat, pentru că, Dorin Tudoran, însăși candoarea pe care mi-ai recunoscut-o își schimbă înfățișările (sper, fără să se desfigureze).

Ce miracol ! Brașovul era frumos și în centrul lui și la periferia lui, și în împrejurimile lui, era frumos în natura și în cultura lui, în fertilitatea cîmpiei, în măreția munților, în întreaga lui solemnitate îndulcită ! Nu sînt cuvintele copilăriei, acestea, dar șocurile emoționale pe care le acoperă — da ! Era frumos Brașovul, și la vedere, și la auzire, cu tîrgurile lui săptămînale, pline de lucruri care există și nu există, cu clopotele și orga lui, cu sărbătorile lui multinaționale, cu librăriile lui fermecate, împodobite cu creioane, gume, ascuțitori, abțibilduri, hîrtie cerată și staniol, cu excursiile lui duminicale spre iarbă și floare de zăpadă... Nu, copilăria nu e un drog care te face să uiți realitatea, ci starea de grație de a umbla, protejat, printre miracole, înainte de a fi conștient sau amenințat de complicația lor contrapunctică...

— Din cîte am simțit, ați vorbit acum și despre domnul Bach, căruia, atunci cînd ne este frică ori dor, îi spunem cu respect și Johann Sebastian și cred că ați mai vorbit și despre „Patimile după Matei", „Marea misă în Si Minor", „Patimile după Ioan". Și pentru că am ajuns la muzică, spuneți-mi, ce nume însemnau „muzica" în casa din Brașov ?

— Multe și de toate mărimile, căci și cele mici înseamnă o mărime, nu-i așa ? În casa de care pomeneai, din punct de vedere cultural, deci implicit și muzical, era o atmosferă cam eclectică. Sigur, cu toate avantajele și cu toate neajunsurile ce vin de-aici. Pentru că mă întrebai de muzică, îmi amintesc foarte bine că se găseau în casă discuri cu muzică de Chopin, Schubert dar și muzică de operetă, șlagăre la modă, adică o literatură muzicală ce nu cunoștea „discriminarea" valorică. A fost bine ? A fost rău ?

— Eclectismul acesta „orînduia" și prezența cărților în acea casă.

— Firește. Erau și multe cărți de mîna a noua, dar și Eminescu, dar și Heine. Vezi, cu toată atracția pe care tatăl meu o simțea față de Topîrceanu, tot el, tata, mi l-a pus în mînă și pe Arghezi. Nu știu cît de adînc putea el să pătrundă atunci în poezia lui Arghezi, dar imensul lui merit, în acest caz, este acela că „mi l-a prezentat".

Tata și mama cîntau cu dragoste și cu o suavă stîngăcie la pian. Am învățat și eu pianul, de la cinci ani. Tata traducea, ca și acum, era un foarte bun meșteșugar, scria pentru mine cîte-un cîntec și cîte o poezie, și, treptat, am deprins și eu să cutreier aceste taine. Așa a fost. Apoi, „ai plecat, dulce minune" — copilărie ! Și ca un blestem, a plecat și Brașovul. Adică noi am plecat, noi l-am părăsit și am venit în București.

Ieșirea din anonimat = obligația de a nu trece palid și steril pe acest pămînt. Intrarea în anonimat = dorul de a fi una cu mulțimea, cu traiectoria ei istorică.

— Ce-ați găsit în București ? Cu ce ați venit în București ?

— Am venit cu începutul acelei vîrste nesuferite care este adolescența, cînd nu ești decis nici fizic, nici altfel, cînd mișcarea e încă tulbure și dureroasă. Cu deosebire mă obseda acea „schimbare la față", care mă transforma dintr-o fetiță cu trăsături obișnuite, chiar agreabile, într-o ființă, cum ar fi spus Ion Barbu, „alterată, neutră, nepereche". Acestei „unicități" nedorite, aș fi visat să-i corespundă o alta, morală și spirituală.

Despre București ce-aș putea să-ți spun, dragă Dorin Tudoran ? Ești bucureștean ?

— Da. La fel ca dumneavoastră. Bucureștean din Timișoara, Pitești, Ștefănești și București.

— Buuun ! Ei, atunci află că Bucureștiul a năvălit peste mine cu toamnele și primăverile sale pline de mîzgă și noroi. Cu iernile sale uscate și pline de crivăț ; cu verile sale toride și absurde, cînd vezi topindu-se asfaltul ca-ntr-un coșmar. Pe scurt, Bucureștiul mi-a furat anotimpurile.

— Poate v-ați găsit vreo alinare în școală ?

— Școala mi-a displăcut și m-a umilit. S-ar părea că un om „de carte" n-ar trebui să facă astfel de mărturisiri...

Totuși, m-au salvat studiul limbilor și „dexteritățile". În fine, n-am știut cum să termin mai repede liceul, am dat ultimele două clase într-un an, am dat bacalaureatul la un liceu de băieți, obținînd o medie lamentabilă, dar de trecere...

— Totuși, pe lîngă întîmplări care pot chinui adolescența fiecăruia dintre noi, există și cele care ne fac fericiți, ori, mai bine zis, cele care ne țin în viață dîndu-i acesteia un oarecare echilibru. Întîmplările fericite ale adolescentei Nina Cassian vi le mai amintiți ?

— Contactul cu artiști de primă mărime, ca Mihail Jora sau Constantin Silvestri — nu atît datorită lecțiilor de armonie sau compoziție pe care mi le dădeau (continua să-mi displacă învățătura disciplinată), cît bătăii de aripă a personalității lor.

O altă întîmplare fericită — întîlnirea cu Arghezi. Îi trimisesem un caiet cu versuri, în care, tot sub semnătura mea, cu inconștiență și neîncredere în mine, inserasem și versuri aparținînd tatălui meu. După un timp, tata i-a telefonat lui Arghezi și acesta i-a spus că putem să-i facem o vizită la Mărțișor.

— Îl cunoștea tatăl dumneavoastră pe poet ?

— Nu. Nici tata pe Arghezi și, închipuiește-ți, nici Arghezi pe tata !

— Cum ați resimțit „șocul Arghezi" ?

— „Evenimentul uman Arghezi" mi-a provocat o emoție paralizantă, după cum una motrice mi-au provocat-o cuvintele potrivite de el pe marginea manuscrisului în care, cu o exactitate de contor Geiger, a detectat poeziile care nu-mi aparțineau, descoperind „accente care nu-s nici ale virstei, nici ale sexului", precum și pe cele în care îmi înregistra sensibilitatea spontană, dincolo de influențe. Savuroasă auto-cunoaștere, dar nu pînă a respecta și indicațiile primite și a-nume de a scrie zilnic, cel puțin trei ore. În acea primă adolescență nu gustam „exercițiile impuse" ale unei gimnastici care, ulterior, avea să devină pentru mine o prețioasă și necesară formă de libertate.

— Din cîte înțeleg, ceva nu era „în ordine" cu adolescenta Nina Cassian. Ceva o preocupa în așa măsură, încît nici întîlnirile cu un Silvestri, cu un Jora, cu un Maxy, cu un Arghezi nu-i puteau da un echilibru, nu-i puteau polariza preocupările într-o anumită direcție. Vă mai amintiți ce era, de fapt, cu adolescenta despre care pomeneam ?

— Acea „schimbare la față" de care-ți aminteam, nesemnificativă atîta vreme cît rămînea un simplu accident fizionomic, îmi stîrnise, deci, dorul de a colabora cu natura, dîndu-i un sens și o rodnicie.

— Adică încercați o „redestinare", o schimbare mai mult sau mai puțin absurdă prin dificultățile ei infinite și de toate nuanțele ?

— Oarecum. Era o încercare de „ieșire din anonimat" pe care anumiți inși cu prejudecăți ar considera-o un aspect al trufiei, dar care ar putea fi, în esență, însăși obligația de a nu trece palid și steril pe acest pămînt.

— Cam în această perioadă ați intrat și în lupta ilegală. Ținea acest lucru și de dorința de a fi altfel decît ceilalți ? Decît, să zicem, colegele dumneavoastră, care pentru că rămăseseră tot rotunjoare, tot cîrne, ori deveniseră chiar de-a dreptul grațioase, frumoase, puteau continua să cînte liniștite la pian, să facă balet, să meargă în continuare la școala lui Maxy ?

— O, nu, lucrurile sînt departe de a fi atît de simple, de schematice, de idilice... Într-un fel, ilegalitatea reprezenta, spre deosebire de afirmația de mai sus, o „intrare în anonimat", într-un nobil anonimat, nu numai, desigur, datorită numelui conspirativ, deci un nume care se poate schimba oricînd, cu o valoare strict funcțională, ci, mai ales datorită dorului de a fi una cu mulțimea, cu traiectoria ei istorică, cu cele mai reprezentative și mai legitime aspirații ale ei. În fond, nu există nici o contradicție între dorința ieșirii din anonimat și aceea a topirii în mulțime, dacă refuzăm superficialitatea aparențelor și dacă îngemănăm ambele atitudini într-o aceeași acoladă : aceea care are ca rezultantă edificarea unor *valori*, bunuri deopotrivă individuale și obștești.

Eu cred că nu l-am cunoscut bine pe Ion Barbu !

— Știu că ați debutat la 13 ani cu o poezie într-o gazetă din Galați. Pe urmă ați redebutat cu traduceri în pagina a doua a „Ecoului" condus de Miron Radu Paraschivescu, Geo Dumitrescu și Ion Caraion. Care erau, pe atunci, poeții dumneavoastră de căpătîi ?

— Printre poeții români, am avut trei patimi : Eminescu, Arghezi, Ion Barbu — patimi care n-au exclus și alte iubiri și admirații, după cum, dintre cei străini, patimile Shakespeare, Rimbaud sau Christian Morgenstern n-au izgonit alte atașamente sau chiar judecăți de valoare obiectiv mai înalte.

— Pentru că l-ați cunoscut pe Ion Barbu, omul, vorbiți-mi de el.

— Știu că multă lume crede că l-am cunoscut foarte bine. Eu cred că nu l-am cunoscut bine pe Ion Barbu ! Doamne și ce șansă am ratat !

— Cum ați reușit „performanța" aceasta ?

— Orgoliul și cruzimea și nonșalanța tinereții m-au împiedicat să-i ascult cuvintele, dacă nu cu smerenie, măcar cu sfiala sau cu atenția cuvenită. Decît să polemizez cu cine știe ce punct de vedere care mi se părea fals sau nedrept, ar fi fost mult mai profitabilă pentru cultura și structura mea sensibilă cunoașterea nuanțată a unei personalități de calibrul și anvergura lui Ion Barbu, cu subiectivismul ei măreț, ostentativ, mereu aureolat de geniu.

— Dar dintre poeții colegi de generație, pe care-i citeați cu cea mai mare plăcere ?

— Nu numai că-i citeam, dar pe unii, cum ar fi Ion Caraion, îi invidiam.

— De ce-l invidiați pe Caraion ?

— Pentru forța lui, candidă și sumbră totodată, cu care cerceta contemporaneitatea. Îl iubeam și pe Geo Dumitrescu pentru riguroasele și sclipitoarele sale excursuri. Asta, ca să mă rezum la cîteva „invidii" (citește „prețuiri vehemente") din cadrul generației mele.

— Dar care a fost primul poet pe care l-ați invidiat ?

— Un brașovean care stătea la cîteva case de mine. Avea ochelari cu multe, foarte multe dioptrii, îi apăruse o carte, era mai mare ca mine cu niște ani și mi se părea că e cel mai fericit poet tînăr.

— Dumneavoastră care ați avut și patima Arghezi și patima Barbu, cum ați înregistrat „concurența" lor în epocă, „rivalitate" în cure poeții, artiștii în general, sînt împinși nu numai de propriile orgolii, ci și de cele ale „susținătorilor" lor ?

— Devenind, în sfîrșit, mai lucidă, am înțeles legitimitatea ambelor poziții, cu toate excesele conjuncturale sau metaforice ale disputei. Oricum, schimbul avea loc între Poeți și între Poezie.

Istoria unui debut

— Revenind la ceea ce a însemnat „predebutul" dumneavoastră editorial, aș vrea să-mi spuneți cum vă explicați azi acel poem, „Am fost un poet decadent", apărut în „România liberă" în anul 1945 ?

— Ca pe un gest de renunțare (cam patetic și pompos intitulat) la o fază, recentă acelui poem, care n-a fost, dealtfel, niciodată, publicată și la care, de asemenea, nu m-am mai întors ; o fază poetică de o încifrare extremă și de un purism al vocabularului amenințat de lipsă de rezonanță afectivă, ba chiar intelectuală.

— În 1947 debutați editorial cu „La scara 1/1". Sînt puțini cei care nu-și amintesc, ce-i drept nu cu mare plăcere, de serialul de trei articole în care era învinuită nu numai cartea, ci și autoarea ei, cum altfel ?, de foarte multe greșeli, dintre care majoritatea nu aveau nimic comun cu literatura, cu esteticul. Nici Ov. S. Crohmălniceanu, care apucase să scrie despre volum, n-a „scăpat" mai ușor. Iată, deci, un debut „de excepție". Cum ați resimțit șocul acesta ?

— Cu năuceală. Nu numai pentru că mă umpluseră de speranță și încredere unele aprecieri ale lui Ion Barbu sau încurajările unor colegi de generație ca Ion Caraion sau Ov. S. Crohmălniceanu, ci pentru că aveam senzația că asist la o răstălmăcire, jignitoare și pentru probitatea apartenenței mele și pentru inocența fanteziilor mele.

— Dar dacă debutul dumneavoastră ar fi fost primit exact invers : cu apologii, cu niscaiva urale, cu toate cele ? Vă puteți închipui ce-ar fi fost apoi cu poeta Nina Cassian ?

— Nu știu. Nu-mi pot imagina. Poate m-aș fi lenevit, poate aș fi paralizat. Nu știu și la urma urmei debutul meu a fost cum a fost.

Ipoteza e științifico-fantastică. Debutul meu a avut loc într-un anume context. Brutalitatea cu care a fost întîmpinat m-a umplut de durere și derută. Urmările s-au întins pe aproape zece ani, în special, pierderi de plasmă estetică și suferințe iscate de suspiciuni neîntemeiate. Mi-am revenit tîrziu.

— Cum și cînd ?

— Treptat și tîrziu, de abia începînd cu „Vîrstele anului" (1957), deci, iată și un al doilea debut. Și, deși sînt de acord cu afirmația, doar aparent cochetă, a anumitor poeți, cum că, în artă, debutul e perpetuu, nu mi-e mai puțin evident că o evoluție firească (oricîte drame interioare implică gestația), fără ocoluri de timp atît de îndelungate și de confuze ci, dimpotrivă, cu consolidări și fructificări de experiență, m-ar fi adus mai aproape de „programul" înscris în ființa mea.

Totuși, dragă Dorin Tudoran, dă-mi voie să-ți spun, fără umbră de sentențiozitate sau de sfătoșenie, cum le place unora să se adreseze poeților tineri, că, indiferent de avatarurile obiective sau subiective pe care le-am putea invoca, puterea noastră stă în a crede și a face ; în a face ceea ce credem și a crede în ceea ce facem.

Convorbire realizată de
Dorin Tudoran

spirale

„Repetabila povară" de Adrian Păunescu

III.

Scriam mai înainte despre o oarecare plăcere a autorului de a relua teme și chiar metode de versificație. Iată poemul „A trecut azi noapte" dedicat lui Avram Iancu care amintește vădit de o mai veche poezie a lui Adrian Păunescu dedicată lui Tudor. Aceeași stranietate care te trimite la Hamlet, *același suflu de baladă plutește în ambele producții, construite parcă pe un calapod comun. Versul e grav, ditirambic și termină grandios. Iată trei strofe din poemul găsit în „Repetabila povară" :* Ca un dulce tropot o stafie cal, / Stă a înșeuare la mormînt de domn, / „A trecut azi-noapte Iancu prin Ardeal / Și-a trezit gravidele din somn. / / Și le-a dat putere pentru rodnic plîns, / Și le-a spus ce fel de fii să nască, / Spre a avea un vrednic neam pentru răspuns / Muma noastră, Țara Românească. / / Au născut femeile lumină. / Și a crescut pe cer tropot de cal, / Semn că nu sfîrșește niciodată să revină / Spiritul lui Avram Iancu în Ardeal". *Aici cutremurătoare sunt versurile :* „A trecut azi-noapte Iancu prin Ardeal / Și-a trezit gravidele din somn" *sau :* „Au născut femeile lumină / Și-au crescut pe cer ropot de cal / Semn că nu sfîrșește niciodată să revină / Spiritul lui Avram Iancu în Ardeal" *în care spiritul profetic al autorului, de esență Goga transmite fantastica forță a mitului eroului nostru național și puterea de a duce peste veacuri ideea de jertfă, în copii, nepoți și strănepoți.*

Într-un poem, „Noi", *aceeași forță gesticulară, aceeași intuiție, a ceea ce mișcă direct, nemijlocit o trădează autorul în două catrene, aparent simple, dar de o mare incandescență pe care le citez :* „Veniți din patru catedrale a patru feluri de a crede / să înțelegeți, să rețineți, odată pentru totdeauna, / că fața cerului e-albastră, că fața frunzelor e verde, / că peste noi se-arată, pururi aceleași, soarele și luna. / / Că nu sînt șerpi, ci că sînt brațe de muncă și de regăsire, / că nu-s șenile, ci sînt talpa acestor trupuri mergătoare, / că dunga vocii pe-ntuneric nu ni se face mai subțire, / că-i un copil această vraiște care răcnește și răsare", *unde ultimul vers :* „că-i un copil această vraiște care răcnește și răsare" *mi se pare excepțional.*

Interesant la Păunescu este și amestecul de candoare și dîrzenie, de vers energic, călit la flacăra unui cuptor enorm lîngă înduioșări de o mare puritate. Iată două strofe din „Țara" care demonstrează pe deplin ceea ce afirm aici. „să ne-amintim că țîța de piatră și lumină / din care viața noastră puterile și-a supt / e Patria cu viii, e Patria deplină, / e Patria cu morții curați de dedesubt... Norocul nostru-i țara, ea-ncepe, ea descheie / pămîntul ochi de-albastru, cerul cu bolovani ; / cît noi încă nici nu știm, e brazdă sau transee / ce lasă plugu-n urmă de două mii de ani". *Aș opune din aceste două catrene ideea de* „morți curați" „brazdei" *care poate să fie și transee de două mii de ani în pămîntul țării, sugerînd ideea de viață și moarte, de construcție și jertfă.*

Halucinantă mi se pare și apariția „Domnilor, de-a pururi" : „Eu v-am văzut în noaptea în care m-am născut / pămîntul gropii voastre că ajungea la șold / iar voi veneați încoace prin rîuri, din trecut". *Prin comprimarea factorului timp și aglomerarea domnilor din toate veacurile care se scoală din gropile lor anonime sau monumentale și devin o ceată de îngeri evocatori ai trecutului, trecînd Acheronuri spre prezent într-un tumult evocator de mare forță, poetul reușește să ni-i facă contemporani, desgropîndu-i, la propriu și la figurat, din uitare și trecîndu-i în spiritualitatea eternă.*

În alt poem, „pe muntele înflorit / ninge cu capetele de înger" ; *în „Act de dotă" poetul este* „ca o rană pe genunchiul unui copil", „mîncat de un zeu, gustat încet-încet / din solnița în care se află obștescul meu trup" ; *într-un al treilea loc,* „morminte nasc morminte", *și așa mai departe, mici perle pe care le citez pentru ca aceste sclipiri ale unui bun poet să nu fie pierdute.*

În al doilea ciclu al volumului, „Blestemul meu de a te iubi" găsim un Adrian Păunescu îndurerat, grav, cugetînd la bolile inimii, într-un exercițiu poetic de violoncel care nu de puține ori atinge sublimul. Iată poemul „Încolo, ce ?" : „Încolo, ce mai poate aștepta / ființa mea de la ființa ta ? // Cei doi copii mărunți ca două unghii / care abia de ne ating genunchii ; / / Ei parcă sînt mereu într-un înec / lăptoși și galeși mai departe trec. / / O, cum s-au desfăcut ca două brazde / din haosul îmbrățișării noastre ! / / Să-mbătrînim la umbra lor de foc, / că am avut măcar acest noroc / / De-a-i ridica pe tălpi să vadă lumea, / să-i guste fierea și deșertăciunea. / / Și-abia acum, cînd știm, abia acum, / cînd ei ne-ntreabă ce e rău și bun, / / abia acum, noi știm că e zadarnic, / că doliul decît albul e mai harnic. / / În noaptea bucuriei lor de orbi, / noi să ne stingem blînd ca niște lămpi".

În finalul altei poezii, un accent teribil de gelozie : „Irla — poma — si, / să plîngem împreună, Sfinte Othello, / mîinile mele sînt în slujba ta, / spre gîtul bezmetic al celei ce / chiar numai prin naștere minte, / chiar numai vorbind trădează, / chiar numai dormind conspiră". *Din același ciclu, în „Anomalii", găsim accente suprarealiste de mare efect totuși :* „Eu cînt la o vioară care doare, / Eu cînt la un pian bolnav de ciumă, / Cu voioșie și cu disperare / Eu cînt un cîntec care mă consumă". *Într-o „Spovedanie", procedeul este repetat în patru catrene pe care vi le prezint :* „Sînt dintr-o dată singur ca un limbaj străin, / cotețele de vulturi le cariază anii, / și parcă-aud toți morții pe povîrniș cum vin / veghindu-mi adevărul acestei spovedanii. / / (...). Eu mă gîndeam, desigur, la ochiul unui cal, / de care totdeauna mi-e milă, cînd privește, / eram cinci-șase tineri lipsiți de ideal, / cărora — cum se-ntîmplă — alcoolul li-i nădejde. / / (...). Și s-au mișcat în voie, s-au lins ca niște cîini, / a fost o nuntă — totul, nimic nu o mai spală, / căci toată murdăria ne-a năvălit prin mîini, / lățindu-se cu urlet, în sila nupțială. / / Și am ieșit afară, urmînd acelei nunți, / prin frageda ninsoare, ianuarie numită, / alb rumeguș de îngeri tăiați cădea pe munți ; / iubeam nuntirea zilei cu-ntreaga mea ursită". *Etalarea unei astfel de palete lirice demonstrează, dacă mai era nevoie, armătura interioară gravă a poetului, care cu o precizie extraordinară face incizii într-o foaie de oțel. Tonul este shakespeare-ian și emoția cititorului aduce cu un mare frig.*

Odată trase aceste focuri apar imense remușcări, și ele exprimate în mari metafore cu tot tonul lor intim și cu toate apelativele identificabile. Autoscrutarea este necruțătoare, hohotirea de plîns a aceea a unei cascade. De altfel gigantismul îl stăpînește pe poet, el nu plînge, tună ; ia ca martor întreg universul și strigă zărilor cu toate forțele o durere semănînd a uragan. „Ascultă, / trec primele păsări necunoscute / ale ultimei lumi, ascultă / vinovații își trag gloanțe în cap, / mașinile pe-autostrăzi fug una după alta / și nu-nțeleg nici ele de ce fug, / ascultă, / prin cerul de wolfram / dumnezeul de vid / aprinde lumini, ascultă, / / ascultă, / munții Carpați nesculptați, / munții Carpați ai noștri, ascultă, / cheltuiesc semnale și cuiburi de vulturi, / ascultă, / vine cineva pe drumul de sus / tîrîndu-și sandalele de cositor, / ascultă, / a crăpat cicatricea lui Iov / și l-a întors boala, și se aude sîngele / urcîndu-i iar în rănile de pergament, / ascultă, ascultă, / îți spun, Constanța, totul e răvășit în mine, / prin nedreptele mele cuvinte / suflă vîntul nici unei vreri, / ascultă, / în chiagul meu urlă / broaștele tuturor bălților, / ascultă, ascultă, / tot acest infern plicticos / podidind cîmpurile și lovindu-ne brațele, / justiția primară coboară peste noi". *(Pașii pășanjenului).*

Un poem care ne reîntoarce la pamfletul cel mai violent este „Coșmar cu o planetă de noroi". Tonul e profetic, imaginile, acidulate de ură, tragerea în țeapă a lașilor, e făcută cu o mare violență, aceleași vorbe mustuoase, rănind ca niște gloanțe dum-dum : „Cuvintele sînt pline de noroi, / Cum sînt copitele de cai plugari, / Nu mai ajunge sensul pîn'la noi / Copiii adevărului sînt rari. / / Pe-o parte-a lui veacul e-o mortăciune, / Prin flori lumina trecerii trecu / Nu e conștiință cea care nu spune / Decît un da și niciodată nu. / / Nu-și mai găsesc în viață nici o cale / Cei ce lumina o privesc urît, / Chiar dacă munții par nămolul moale / Purtat de porcii veacului pe rît. / / Din steaguri unii și-au făcut cămașă. / Iar din cămăși și-au făcut alții steag, / Sătulă e de sine stirpea lașă, / Numai noroiul îi mai este drag. / / Planeta e un cat pe care plouă, / Și apa peste șanțuri a ieșit, / Nămol e și zăpada, nămol afli și-n rouă, / Noroiul conjugat și regăsit. / / Că, din atîta dare înapoi, / Pe drumul lașității și minciunii / Ce altceva mai pot rivni nebunii / Decît noroi, cînd ei gîndesc noroi ? / / Le fie deci noroiul pur, le fie / Singurul mod de a gîndi și-a fi, / Dacă ei nasc sub norii de leșie / Idei din ce în ce mai mici, mai gri. / / O, dacă din atîta murdărie / Și din acel mult crescător nămol, / Măcar un pom real ar fi să-nvie / Să nu rămînă el, nămolul, gol. / / Cuvintele sînt pline de noroi, / Noroi pe ne-nțeleasă Monalisă, / El îi îmbracă azi pe sumbrii goi, / Haină de protocol, culoare-nchisă".

Eugen Barbu

Radu Cârneci

Maramureș

Acele clipe de toamnă cu zei
și zeițe dintr-o ceață de gînd,
acele ierburi albastre, acei
cai în văzduh așteptînd —

acei munți cu femeile lor,
acei bărbați de putere,
bisericele cu turle de dor,
clopotele-n imnuri severe —

acele cîntece în țipăt păgîn
uluindu-l pe dumnezeu,
luna cu minunatul ei sîn
peste cimitirul ateu —

bătrînul acela de timp revolut
în ochi cu adîncul de soarte
și porțile vieții spre chipul de lut,
neteama aceea de moarte —

acele ape, curcubeu dureros,
amurgul acela de sînge
și omul de taină răstignit preafrumos
și sufletul meu care plînge...

Romanță în toamnă

Bintuie-n sufletul meu
sufletul tău, femee,
precum în rana de zeu
dulce pleoapa de zee

reînsemnîndu-mi pe scut
ora de piatră tîrzie —
și ce suav început :
zarea-i de veșnicie.

O, ce frumos cîntă cer
peste taina albastră
și ce bun temnicer
carnea sihastră !

Niciodată, nicicum
n-o să moară tăcerea,
iată-ne, iată, tăcum :
singele tace ca mierea,

căci e-n sufletul meu
sufletul tău, femee,
precum în rana de zeu
dulce pleoapa de zee...

Chipul de aer

În moarte, cu somnul viclean și adînc,
prin miile porți de tăcere :
doar trupul rămîne și pleoapele pling
și singele pierde avere.

Numai cu duhul vin către voi
părinți și prieteni de piatră —
o cale de stele tot curge-napoi,
o taină albastră mă-noată.

Și cad de pe mine trecute iubiri
— luciri de cometă vicleană —
acolo, spre miezul preaveșnicei firi
chipul de aer să-mi cearnă.

O înflorire de cosmice văi
m-ajunge, mă prinde, mă doare,
și-s numai mireasmă și numai văpăi,
iar văzul și-auzul de soare...

Tu, unde ești carne de care m-am rupt,
tu, pîntec al lutului rece ?
Lumină-s și cîntec în cerul abrupt
și timpul în mine petrece...

Pasărea mea călătoare

Cînd voi muri, de sunete voi murî,
de sulițele lor de argint și de soare,
voi fi împodobit ca un mire
așteptînd pasărea călătoare.

Va fi atunci ca o nuntă
de tînăr cu puținele-i seri,
o nuntă de arbori și ape
dinspre trecutele veri.

Tu să vii cu chipul tăcut
și să te uimești de atîtea odoare
cîte mi le-a adus vîntul și ploile
și pasărea mea călătoare...

omul cu motoretă

de Matei Gavril

M-am îmbolnăvit în ajunul Anului Nou, cînd am făcut o gripă stupidă, care m-a ținut încuiată în casă, de atunci și pînă acum, cu foarte scurte pauze, în care mă simțeam mai bine și puteam să ies în oraș, dar după care cădeam din nou la pat, cu febră și cu dureri mari de cap. A fost o iarnă ingrozitoare.

Acum, cu toate că mai sînt încă palidă și slăbită, mă simt parcă totuși ceva mai bine. Azi dimineață am putut să mănînc mai ca lumea, iar temperatura mi-a scăzut la normal, astfel că, deși afară mai plouă și e destul de frig, simt că a sosit primăvara.

După somnul de prînz, mă trezește o voce :

— Mimi, Mimi ! Copilul nu-i la tine ?

M-am ridicat speriată din pat și n-am mai putut să adorm. Am recunoscut glasul mamei și m-am gîndit că cine știe ce i s-o fi putut întîmpla lui Sorin, băiețașul meu, pe care înainte de ora douăsprezece îl întîlnisem în fața Magazinului Universal. Era vesel și mi-a arătat cîteva hîrtii de un leu, iar cînd l-am întrebat cine-i dăduse banii, mi-a răspuns că îi avea de la bunicul lui, de la moșu'. M-am uitat lung la el, pentru că m-a surprins plăcut bucuria lui, dar nu l-am reținut deoarece mi-am dat seama că se grăbea să ajungă la chioșc, să-și cumpere bomboane.

Singura fericire pe care o mai am în viață este acest băiat, la viitorul căruia mă gîndesc și ziua și noaptea, pentru că nu aș vrea să aibă o soartă atît de amară ca mine. Din cauza aceasta, după ce a plecat mama, am început să îmi fac griji, gîndindu-mă la faptul că deși este ora patru după amiază, el nu a venit încă acasă. Din partea lui mă pot aștepta la tot felul de grozăvii, pentru că este un copil nervos și impulsiv, care încă de mic a dat dovadă de o sensibilitate exagerată. A fost rău încă de cînd l-am născut. E foarte curios și pasionat încă de pe acuma după citit. Are fișă la Biblioteca raională pentru copii. Dacă îi spun să mai facă o pauză, plînge. Îmi spune că se plictisește, dacă nu îi mai aduc cărți. Mă înfioară gîndul că se vor stinge din viață cei care l-au crescut începînd de la vîrsta de două luni și că el va ajunge pe mîna tatălui lui. Dar niciodată, cît voi trăi, nu voi accepta lucrul acesta. Pentru că dacă ar ajunge pe mîna lui, sînt sigură că s-ar prăpădi în cel mai scurt timp. Doar tatăl lui a fost acela care mi-a spus că ține la el ca și la un cățel. Dacă legea nu mi-l va da mie — lucru de prevăzut, pentru că eu abia mă pot întreține pe mine — prefer să fie crescut la un cămin de stat. Acolo viața lui va fi în siguranță. Nu îl va chinui o mamă vitregă care a devenit fericită stricîndu-mi casa și familia și distrugînd astfel viața și fericirea a două ființe nevinovate, a unei mame și a unui copil. Cînd voi rezolva chestiunea aceasta, zilele mele se vor prelungi.

Nimic nu mă zgîndăre mai cumplit decît amintirea timpului scurt, trăit alături de tatăl acestui copil. Dar cît de mult m-am putut înșela ! Credeam, înainte de-a mă căsători, că voi trăi o viață fericită alături de acest om pînă la sfîrșitul zilelor mele. Însă perioada în care am conviețuit cu el a fost plină de fulgere și de trăznete. Pentru că l-am iubit prea mult, am crezut că toate acestea se datoresc unui sentiment prea adînc față de mine. N-am vrut să cred lumea cînd îmi spunea că Lulu are altă femeie. Nu puteam crede așa ceva. Dar s-a adeverit proverbul : „pînă focul nu-l faci, fumul nu iese".

A doua zi, după ce m-a luat, m-a bătut cu o nuia peste mîinile goale. M-a făcut numai dungi. Cînd l-am întrebat de ce a făcut asta, mi-a răspuns că așa îl învățase un prieten. Eu am crezut, în marea mea naivitate și iubire, că o făcea din dragoste prea mare pentru mine, iar cînd mi-a spus că intrasem în horă cu dracul, am zîmbit, fiind convinsă că făcuse o glumă. Cu toate că știam că mai fusese căsătorit, n-am ținut cont de asta și l-am considerat un cavaler aflat la prima lui dragoste. L-am crezut cînd mi-a spus că a divorțat de prima lui nevastă pentru că nu a iubit-o. Și cu toate că eram tînără și nu mă pregătisem pentru a fi gospodină, m-am străduit din răsputeri să corespund și din acest punct de vedere.

A doua zi, după bătaia cu nuiaua, m-a bătut iar și mi-am dat atunci seama că nu a făcut-o în glumă. M-a bătut pentru că nu îi plăcuse mîncarea ; atît de rău, încît m-am hotărît să îl părăsesc. Și am vrut să plec chiar în seara aceea acasă la părinți, pentru că toată ziua plînsesem la serviciu și nu putusem lucra, dar nu am reușit cu toate că renunțasem pînă și la geamantanul cu lucrurile care constituiau zestrea mea. Acesta rămăsese la el. M-am ascuns în camera unor fete practicante la G.A.S.-ul din localitate și așteptam să treacă timpul mai repede, ca să pot pleca noaptea, să nu fiu văzută, cînd am auzit-o deodată pe una dintre ele că mă anunță :

— Aveți grijă că vine nenea Lulu cu motoreta.

Așa a fost. A ciocănit la ușă și a intrat în casă și cum m-a văzut mi-a poruncit să urc pe motoretă și să mergem acasă. Deși mi-a fost rușine de fete, mi-am cerut scuze pentru deranjul făcut și am urcat. Ajunși acasă, am început să plîng, pentru că îmi era ciudă pe mine că nu am plecat și atunci a plîns și el împreună cu mine, spunîndu-mi că mă iubește foarte mult și că mă căutase toată după-amiaza peste tot, ba rugase și pe niște copii să mă caute. L-am iertat bineînțeles și am petrecut o noapte plăcută, dar cu toate acestea, a doua zi, la serviciu, am început să mă gîndesc la ce vor spune părinții, cînd vor afla că m-am căsătorit cu un om pe care ei nu-l văzuseră niciodată. Mă gîndeam că aveau să mă certe pentru că nu le adusesem și lor la cunoștință acest eveniment. Mă căsătorisem nu numai fără să le fi cerut consimțămîntul, dar fără știrea lor. Aceste gînduri, ca și îndoiala care mi se strecurase în suflet împreună cu teama că aceste scene aveau să se repete , spaima de un bărbat care se enerva atît de ușor, trecînd brusc de la o stare sufletească la alta, de la afectivitatea cea mai tandră și pînă la ura cea mai acerbă și monstruoasă, cînd avea adevărate manifestări de isterie, m-au făcut să muncesc toată ziua tăcută, fără să pot participa la veselia celor din jur, care mă întrebau ce e cu mine de sînt atît de schimbată. A trebuit să le răspund că li se pare numai că sînt schimbată și că nici nu mă simt prea bine.

A treia oară, cînd m-a bătut din nou, i-am scris mamei, destăinuindu-i totul, și ea a venit să mă vadă. Mai întîi m-a certat numai pe mine, pentru că nu îi anunțasem și pe ei, adică pe ea și pe tata, că mă căsătoresc, apoi, după ce a venit și Lulu acasă, a încercat să ne împace. Ne așezasem la masă cînd ea ne-a întrebat dacă el mai fusese căsătorit, însă Lulu m-a călcat pe picior, făcîndu-mi semn pe sub masă, să nu îi spun adevărul, așa încît eu am schimbat vorba și apoi am tăcut. După ce mama a plecat, el a început să se poarte din ce în ce tot mai rău cu mine, astfel încît am trimis acasă alte scrisori în care mă plîngeam că nu mai pot trăi împreună cu el. Dar părinții mă sfătuiau în scrisorile lor să rămîn și să îmi construiesc o viață frumoasă alături de el, cu atît mai mult cu cît eu singură fusesem aceea care mi l-am ales, iar căsătoria noastră fusese una din dragoste. În zadar le scriam că el nu mă iubește, că am fost înșelată în așteptările mele și că numai eu l-am iubit, de la început, ei îmi dădeau același unic sfat : să încerc să mai sufăr alături de el. Certurile și bătăile, însă, se întețeau. Simțeam că totul se va destrăma. Numai faptul că rămăsăsem însărcinată, m-a determinat să urmez sfatul părinților mei. Acest fapt îmi dădea o speranță. Credeam că simțul și ideea paternității aveau să producă asupra lui o schimbare. Dar în zadar.

Într-o zi frumoasă de toamnă, în luna octombrie, cînd a venit pe lume copilul, eu eram în cele mai rele relații cu Lulu. El pleca de acasă și uita cu desăvîrșire de mine. Și acesta încă nici nu ar fi fost cel mai grav lucru, dacă nu m-ar fi bătut în continuare. Într-o bună zi, la vreo două luni după ce am născut, el m-a bătut atît de tare încît m-a lăsat pur și simplu lată în sînge. I-am scris tatălui meu lucrul acesta și el a venit imediat și m-a luat acasă.

Era o zi geroasă de ianuarie, cînd mi-am luat copilul în brațe și l-am părăsit definitiv pe omul acela pe care îl îndrăgisem prea repede. Era un ger cumplit și pomii aveau chiciură groasă. L-am părăsit plîngînd, deoarece eu nu doream de fapt să-l părăsesc. Am făcut-o gîndindu-mă doar la soarta copilului. Copilul era

Ilustrații de MIHAI TOPA

mai important decît mine. Trebuia să-l salvez. Dar am plîns, căci mă așteptam, ca, măcar la plecare, Lulu să fi venit să își ceară iertare, să îmi vorbească frumos sau să mă fi sărutat pentru ultima oară la despărțire, însă el nu a venit și am plecat cu inima îndoită, nemîngîiată, iar în sufletul meu totul era înghețat ca și florile de pe pomi. Dacă ar fi venit, poate, l-aș fi iertat. A trebuit să plec.

Cînd am ajuns acasă la părinți, lucrurile s-au complicat și mai tare. Părinții mei au început să mă condamne pentru fapta pe care am săvîrșit-o fără știrea lor. Și mă condamnau tot mai aspru, tot mai des și fățiș, pînă cînd într-o zi mi-am sărutat copilul și am plecat să mă arunc sub tren. Mi-am îmbrăcat paltonul direct peste cămașa de noapte și am ieșit numai cu papucii de casă în picioare, și cu capul descoperit, deși era un ger înfiorător. Uitasem în momentul acela că mai exist. La gară însă nu m-am putut hotărî. Privind trenurile pline de lume, mi-am amintit că aveam un copil și mi-am spus că merită să trăiesc pentru el. Și m-am întors acasă decisă să mă sacrific pînă la capăt.

Peste cîteva zile am plecat într-o altă localitate unde m-am angajat ca suplinitoare într-un post de profesoară de agricultură. M-am gîndit că fiind mai departe, atît de casa părinților mei cît și de Lulu, situația avea să se schimbe și că aveam să suport mai ușor gîndul amar al despărțirii. M-am înșelat însă, căci amintirea căsătoriei mă rodea ca un vierme. Ba, pe deasupra, a început să mi se facă dor și de copil. În puținele clipe care îmi rămîneau libere, mă gîndeam numai la Lulu și la Sorin. Speram că Lulu se va răzgîndi, că va regreta faptul că se purtase atît de rău cu mine, că va avea remușcări și va veni să îmi ceară iertare, că i se va face dor de copil și că vom reîncepe o viață nouă și fericită împreună. Regretam faptul că am plecat de la el, că l-am părăsit și retrăiam cu plăcere clipele cît am fost împreună. Îl auzeam parcă venind cu motoreta, bătînd la ușă, și îl vedeam punînd mîna pe clanță și intrînd, certîndu-mă că am plecat de la el, dar mîngîindu-mă apoi cu vorbe duioase și poruncindu-mi să urc pe motoretă ca să mergem acasă. De cîte ori auzeam zgomot de mașină pe stradă, săream la geam. Dar acest lucru nu s-a întîmplat. El nu a mai venit.

Mă simțeam o ființă umilă și neputincioasă pentru că nu am reușit să îl pot face pe Lulu să țină la copil. Îmi aminteam cu nostalgie cît de puține au fost momentele în care a luat și el copilul în brațe, uitîndu-se la el cu dragoste și spunîndu-mi că are să fie un băiat foarte frumos. În clipele acelea era mîndru de el. Însă aceste clipe au fost atît de puține.

La început am crezut că și el mă iubește. Plîngea atît de sincer și îmi spunea acest lucru atît de des, încît nu se putea să nu îl cred. Asta mai ales înainte de căsătorie. Eram atunci atît de tînără, dar cu toate acestea, după ce m-am căsătorit și m-am mutat la el, străduindu-mă din răsputeri să mă achit cît mai bine de datoriile casei în care intrasem, am îmbătrînit repede. Dimineața mă duceam la serviciu, iar în rest nu știam decît de grija gospodăriei. El însă tot nu era mulțumit. Cu toate că îi făceam de mîncare și îngrijeam grădina și trandafirii din fața casei, își pusese în gînd să mă distrugă. Și mi-a otrăvit cele mai fragede clipe ale tinereții. M-a îmbătrînit și mi-a tras clopotele. Am știut acest lucru din ziua în care mi-a spus că s-a căsătorit cu mine pentru a cîștiga un pariu pe care îl făcuse cu un prieten.

După un an de zile de muncă susținută cu copiii, cu toate că atît superiorii mei, cît și părinții copiilor din localitatea în care eram profesoară au fost mulțumiți de activitatea pe care am depus-o, mi-am dat demisia și mi-am cerut transferul la o școală generală din T. Nu mai suportasem să stau în localitatea aceea. Parcă nu-mi găseam locul. Aici, la noua școală, am fost apreciată încă din primele zile pentru seriozitate în muncă. Îmi plăcea să lucrez cu copiii. Îi iubeam foarte mult și mă simțeam mulțumită că pot să le predau toate cunoștințele necesare. Citeam aproape toată vremea și nu îmi permiteam nici cea mai mică distracție. Eram fericită că pot să mă gîndesc la copil și la soț. Nu puteam să mă leg sufletește de nimeni, pentru că gîndul meu era numai la Lulu. Îi refuzam pe colegi, ori de cîte ori aceștia mă invitau să particip la micile petreceri pe care le făceau, spunîndu-le că sînt o ființă care am avut multe necazuri în viață. Nici nu vroiam să aud cînd vreunul din ei îmi spunea că mă place. Trăiam o viață severă, ascetică și austeră, ca o călugăriță. Uneori uitam și de mîncare și de somn. Nu mai visam decît să îl văd pe Sorin băiat mare. Dar, vai, lumea de aici era cu mult mai rea decît cea din prima localitate. Colegii au început să mă judece și să mă bîrfească, iar unul dintre ei, cel care la început m-a lăudat, și care mi-a spus că îi place de mine și că ar vrea să îmi fie prieten, după ce am refuzat să îi dau vreo atenție, mi-a scos vorbe, a prins să mă calomnieze și să se certe cu mine fățiș. Dar cu toate acestea am rămas aici cîțiva ani.

De toate suferințele, care mi-au zdruncinat atît de tare nervii, eu îi consider și pe părinții mei vinovați într-o foarte mare măsură. În primul rînd pentru că, încă de cînd am plecat ca profesoară suplinitoare de agricultură în prima localitate, ei mi-au pus în vedere să nu le mai calc pragul și să mă descurc singură cum voi ști. După ce am ajuns însă acolo, n-a trecut nici o lună de zile pînă cînd ei mi-au scris să trimit bani acasă pentru copil. Apoi, au început să îmi scrie cu regularitate să trimit sume tot mai mari, însă oricît de mult îmi rupeam de la gură și chiar dacă le trimiteam aproape tot salariul, ei tot nu erau mulțumiți și mă amenințau în scrisorile lor că dacă nu trimit mai mult îl vor duce pe Sorin la tatăl lui. Acest gînd mă chinuia pur și simplu. Și, ori de cîte ori aveam vreo ocazie, dar mai ales în vacanțe, alergam într-un suflet acasă, încărcată cu tot felul de jucării, ca să îmi văd copilul. Ei, însă, părinții mei, după ce mă lăsau ore întregi să strig la poarta lor și să bat, de mă auzeau toți vecinii, mă izgoneau din casă imediat ce îi dădeam lui Sorin darurile. Nu mă lăsau să stau împreună cu el. Îmi aruncau tot felul de vorbe și mă certau, amintindu-mi mereu, mai ales tata, de seara aceea în care am vrut să mă arunc sub tren. Acest lucru mă întrista și mă înfuria și mă întorceam atunci înapoi, de multe ori plîngînd, la prietena la care stăteam în T., care, deși era o străină pentru mine, mă găzduia în casa ei și mă ocrotea ca o soră. Mieluța era o femeie extrem de bună la suflet. Îmi dădea de multe ori să mănînc de la ea și mă consola aproape tot timpul. Pe mine însă mă obseda din nou ideea sinuciderii. Din zi în zi, din ceas în ceas, supărările mă rodeau tot mai mult. Chiar cînd mergeam uneori, foarte rar, cu colegele mele la baie, la rîu, nimeni nu mă putea scoate din tristețea în care cădeam. Vara trecea cu toate frumusețile și bucuriile ei, dar eu rămîneam rece și împietrită ca sloiul de gheață, în durerile mele, acoperită de vălul melancoliei care se îngroșa tot mai tare. Nu mă puteam bucura de nimic. Numai gîndul că aveam un copil mă mai ținea în viață. Îmi repetam mereu, îmi spuneam că trebuie să trăiesc pentru ca el să își cunoască mama.

Venea toamna, cu bogățiile ei, dar eu nu puteam gusta nimic din toate acestea. Începeam cîte un nou an de școală fără să mă pot bucura de un asemenea eveniment. Din partea părinților mei primeam teancuri întregi de scrisori amenințătoare și jignitoare, a căror lectură mă tortura. Nu era măcar una în care ei să nu îmi ceară bani pentru Sorin. Cînd se stringeau mai multe, le dădeam foc, numai pentru a nu fi tentată să recitesc acele vești îngrozitoare, care îmi agravau și mai mult situația.

După vreo cîțiva ani, întîmplarea a făcut ca tocmai colegul care mă iubea, și care îmi repetase de multe ori acest lucru, cerșindu-mi prietenia și făcîndu-mi numeroase propuneri, să ajungă director. A început să mă persecute acum sistematic. Îmi reproșa orice lucru, mă critica ori de cîte ori avea prilejul să o facă, îmi căuta cu tot dinadinsul nod în papură și se certa veșnic cu mine, încît ajunsesem la disperare. Nu știam ce să mai fac și m-am văzut nevoită să-mi cer și de acolo transferul. La cercurile pedagogice însă ne întîlneam și el îmi spunea că se va ține toată viața de mine și că va sta pe capul meu oriunde m-aș duce. Și, într-adevăr, el s-a ținut de cuvînt. Pentru că era prieten cu directorul de la noua școală, el a vorbit cu acesta, făcîndu-mă cu ou și cu oțet, astfel că pe lîngă necazurile familiale, am început să am și la această școală dificultăți. A trebuit să cer să fiu mutată și de acolo și am fost transferată de data aceasta la munte.

Acolo m-am adaptat repede și mi-a plăcut foarte mult. Cu toate că eram pe un post de învățătoare, am avut multe satisfacții. Îmi amintesc cum la sfîrșitul anului au venit toți părinții elevilor și m-au rugat să nu plec de la ei, spunîndu-mi că nu mai avusesem o astfel de învățătoare și că dacă aveam să plec nimeni nu va veni să le învețe copiii. Postul stătuse liber o jumătate de an, pentru că era într-un cătun din vîrful muntelui și aprovizionarea cu alimente era foarte anevoioasă. Dar mie îmi plăcea tocmai pentru că era munte și puteam să respir un aer mai curat. Erau păduri de brazi. Chiar și acuma îmi mai răsună în urechi clinchetul apelor repezi și limpezi ce coborau din munte. Clinchetul apelor reci în care elevii mei pescuiau în timpul liber păstrăvi. Îmi amintesc cît de frumoase și plăcute erau excursiile în aer liber pe care le făceam împreună cu școala. După-amiezele, în timpul liber, făceam și vizite acasă la părinți. Și ce frumos era cînd mergeam la ședințe cu noaptea în cap, sculîndu-mă dis-de-dimineață, numai cu o lanternă în mînă, străbătînd prin pădure kilometri întregi. Nici măcar nu îmi trecea prin minte că mi-ar fi putut fi teamă de fiarele sălbatice. Am trăit viața oamenilor de munte, care erau foarte simpli și m-am simțit printre ei ca într-o adevărată și fericită familie. Mi s-a părut mai frumos la munte decît la cîmpie. Erau altfel de oameni, mai buni, mai modești, mai prietenoși.

(Fragment din romanul „O dimineață senină de mai")

Nicolae Dan Fruntelată

Casă de iarbă ești

Casă de iarbă ești
Suflet al meu, pedepsit între pietre
Durere proaspătă mustind lîngă coasă
Se mai țin de tine drumurile
Fără sfîrșit, fără sfîrșit
Ca o pătimire aleasă
Casă de iarbă ești, prădată
De toamnă și de petrecerea vîntului
Rar, bate verde în sîngele tău
Dunga cuvîntului
Și cine-a fost, n-a mai venit
Și cine trece nu mă întreabă
Cîți am iubit, cîți am iubit
Casă de iarbă ești, suflet al meu
Casă de iarbă.

Turnir

Ca-ntr-un turnir de arbori cu frunzele văpăi
ne întîlnim în primăveri celeste
învingem cei care poartă nebuni în vîrf de lănci
sămînța pură-a flăcării aceste

Ca-ntr-un turnir de arbori ne pierdem cînd aflăm
cenușile suind din rădăcină
lăsînd în golul rece din armuri
miasmă de tăcere și rugină

Și frunzele sînt moarte cum ochiul unei stele
ce și-a vîndut puterea pe-un nadir
cînd ceilalți trec arzînd fără de toamnă
ca-ntr-un turnir etern, ca-ntr-un turnir

Imn

Păstrează-acest amurg pentru plecare
pentru-ndelunga tihnă din cîmpie
nu dărui amețitorul sunet
doar clipei oarbe care va să vie

lumină este și putere este
a gîndului care-a murit în vară
ca să se-ntoarcă, veșnic cer de aur
în unduirea sa a cîta oară

păstrează-acest amurg și leagă-ți trupul
rănit de timp, pe veșnica lui roată
să uiți această trecere spre toamnă,
să pleci mereu, să nu vii niciodată.

teatru

Marin Sorescu „Matca" (II)

Reamintind deci că socotim reprezentația Teatrului Mic în mare măsură o nereușită regizorală, trecem la opiniile propriu-zise privind textul literar. Piesa lui Marin Sorescu se înscrie într-o prestigioasă tradiție tematică. Ideea ei ne îndeamnă să evocăm teza „simultaneității vieții și a morții", formulată de un exeget francez al lui Rilke („La paralléle entre la mort et la grossesse correspond à cette simultaneite de la vie et de la mort...", Pierre Desgraupes, în „Rainer Maria Rilke", „Poétes d'aujourdhui) : ca figurație ne sînt evocați Dostoievski („Frații Karamazov"), Joyce („Finnegans Wake"), Faulkner („Pe patul de moarte"), Beckett etc. Încît putem vorbi de un „loc comun", ilustrat genial, după cîte avem cunoștință, și de un dans popular românesc („dansul ancestral al leagănului". Valea Visăului) în care leagănele purtate de femei în brațe arată perfect ca niște mici și fragile sicrie.

Dar această grăbită incursiune a noastră nu își propune, desigur, printr-o situare, infirma originalitatea unui autor, tot așa cum „Metamorfoza" lui Kafka nu infirmă originalitatea „Rinocerilor" lui Eugen Ionescu; structuralismul a dovedit vanitatea originalităților tematice, nu însă și pe aceea a originalității ca atare. Și după opinia noastră aceasta nici nu poate fi dovedită pentru că ar nega individualitatea, persoana umană, omul și proiectul său existențial în ultimă instanță. Ca „deschidere", figurația piesei lui Marin Sorescu (ținînd în mare de aceeași „moarte în scenă" beckettiană) e desigur mai generoasă decît la Beckett și dacă această **intenție** era urmărită consecvent în realizarea spectacolului (și nu pur exterior, **deus ex machina**) am fi putut vedea și înțelege mai exact și nota categoric originală a piesei **Matca**, drama cea mai interesantă a ultimilor ani. Am mai menționa că imaginea simultaneizată **leagăn-sicriu, naștere-moarte**, departe de a determina are tocmai menirea să anuleze neta semnificație a actelor existențiale și să creeze astfel cîmpul de iluzie pe care îl conține devenirea.

Incontestabil că pentru această primă parte a stagiunii actuale, piesa lui Marin Sorescu înseamnă un posibil început grav de punere în discuție a teatrului nostru de azi și duritatea aparentă a acestei cronici, privind viziunea regizorală, nu vrea decît să reitereze adevărul străvechi care zice că numai jucîndu-se (firește, în reprezentații diverse) textele dramatice își revelează natura lor, adevărată și că odele de bucurie se înalță după inerente eșecuri, erori și crîncene lupte. Autorului dramatic excepțional care este Marin Sorescu, i-am reproșa însă o anume înclinație pentru tratarea „nediferențiată" a unor „teme" fenomen creator de entropie în cîmpul literaturii. Originalitatea sa e de căutat într-un stil coerent al „distrucției" literare, mai aproape de Jarry decît de Artaud, firește. În sfîrșit, autorul rîndurilor de față așteaptă și prilejul altor reprezentații, pentru a-și diversifica opiniile privind aceeași piesă, bogată de sugestii, ce se cer atent puse în valoare de spectacolul teatral.

Cezar Ivănescu

film

Stare de asediu

Întrucît pe ecranele cinematografelor bucureștene nu prea au fost filme valoroase, ne vedem în situația de a ridica în slăvi bunul nostru gînd de a nu fugi miercurea seara de-acasă. Modești, așteptăm filmul de miercuri seara în fața televizorului. Vorba poetului : **„Și stai / și speri / și ești în așteptare...**

Și nici înșelați nu putem spune că am fost rîvnind căldura de acasă : **Stare de asediu**, filmul regizorului Costa Gavros ne-a dat speranțe și ne-a curmat hoinăreala goală de pe bulevarde. Așadar, un film politic, realizat în maniera reportajului-anchetă, tăios, acuzator, verosimil, în parte bine dozat, din punct de vedere al dramatismului, închegat cinematografic cu destul și ales profesionalism. Și totuși dincolo de momentul cheie, al demascării adevăratei identități și a puterilor malefice ale lui Philip Mikel Santore, funcționar al A.I.D., într-o țară X, Y, Z, din America Latină, filmul își pierde văzînd cu ochii puterea de a subjuga spectatorul, de a-l implica și a-i consuma emoția. Dacă scenariștii Franco Solinas și Costa Gavros au mizat numai pe efectul de literaturizare a unor întîmplări reale și repetate deseori într-un spațiu geografic sfîșiat de cutremurele loviturilor de stat, atunci totul e în ordine și ne aflăm în fața unei încercări mai mult sau mai puțin imaginare, în care surprindem numai un modest pamflet final. Pelicula ne demonstrează clar opțiunea, viziunea, starea de lucruri, dar acțiunea **nenumiților**, care părea la un moment dat covîrșitoare, inteligentă, sfîrșește într-o copilărească rezolvare. De aici tragem de fapt concluzia că bunul meseriaș s-a grăbit să literaturizeze, să ne ofere cu mijloacele cinematografului o poveste cu un final închis, interesantă ca înflorire a frămîntărilor politice și sociale care pot cuprinde o țară, dar modestă în planul fanteziei. **Stare de asediu** rămîne desigur ceea ce este, un film de acțiune, care împrumută, și prin aceasta se și salvează în parte, stilul reportajului-anchetă. De aici se avîntă de fapt și acel piriiaș de verosimilitate, care-ți poate capta interesul, căci încolo impresia de deja văzut, deja cunoscut persistă, iar teza este servită parcă unui spectator mărginit ca inteligență, dar sensibil și suferind numai la schimbări datorate unor revoluții cu caracter justițiar, care i-ar pune lui însuși pielea în bătaia vînturilor. S-ar putea să greșim, dar **Stare de asediu**, suferă, credem, de prea multă **eleganță**, har care-l face să fie mai mult un film comercial, care ne-a mai îmblînzit imaginile despre **tupamaroși** și ni i-a arătat acționînd destul de... frantuzește. **Stare de asediu** (1972) este oricum mai modest decît „Z" (1968) filmul pentru care Costa Gavros primea în 1969 premiul juriului la Cannes. Despre Yves Montand și Renato Salvatori nu putem spune decît : normal. Încheiem aici amintindu-i pe semnatarii imaginii : Pierre-William Glenn și pe cel al muzicii : Mikis Theodorakis.

Dumitru M. Ion

sub cerul limpede și fierbinte...

Viorel Știrbu

I-am respins și pe platoul sinucigaș au rămas cadavre și uniforme al căror verde se decolora în baia de soare. A fost ultimul succes. Asediatorii au adus mortiere și un clopot începu să bată. Toma ordonă să păstrăm cite o grenadă și cite un glonte. Adăugă : „pentru orice eventualitate !" Asta se întîmpla : că muniția era pe sfîrșite ! Și cele trei cuvinte, uscate și patetice, deopotrivă, băturâ aerul așa cum își bate aripile pasărea rănită... Focul germanilor încetă. Desigur, se pregătea ceva, probabil asaltul decisiv. În căldare aerul devenise de nerespirat. Toma, căpitanul, tușea. Înalt, slab și astmatic, se așeză cu un aer dezolat. Ne era foame și sete. Căpitanul desfăcu raniță și scoase la iveală ultimele rezerve : o pereche de cîrnați și un bidonaș cu apă stătută. După „raționalizarea muniției", venea acum „raționalizarea hranei".

O rază de soare se așternu pe masă galbenă și tremurătoare. Căpitanul se gîndea la ale sale, la slăbiciunea noastră sau la urmările deciziei pe care urma să o ia. Nimic nu-l împiedica să simtă ceea ce simțea : neputință și furie ! Nu își închipuise că lupta de partizani este în așa măsură de aspră și de neprevăzută. În linia frontului ai un anume sentiment de securitate, de jur-împrejur sînt camarazii tăi. Aici ești singur, cu țărîna, cu cerul și cu inamicul. Ion ținea o fotografie în palmă. Bubuitul canonadei era îndepărtat, suia, sau mai bine zis cobora în ritm dezolant spre văgăuna. Salvarea era în noi. Dacă era posibilă. Pentru Toma salvarea devenise ceva extravagant. Ceea ce nu însemna că nu era preocupat de găsirea unei soluții. Mai trecuse prin încercări, multe și complicate, fără îndoială. Și dacă se afla încă în viață, însemna că reușise. „În orice caz, orice s-ar întîmpla, trebuie să încercăm", reveni Petre. Se detașase oarecum, făcea calcule lipsite de sentimentalism. Nu era momentul și locul. Își strecură brațul pe după brațul lui Toma. Raza galbenă de soare se așeză între ei. Ion renunță să mai contemple fotografia.

Căpitanul își desfăcu brațele cu un aer nedumerit. Cum ? Sigură și invincibilă era, pînă una alta, așteptarea. Și germanii nu dădeau semne că s-ar fi pus în mișcare. Erau atenți la tot ce se întîmpla, dar se impusese o regulă oarecare : cine pe cine vede, îl împușcă. Fiecare,

însă, din propria-i linie, un fel de graniță, convențională și excepțională. „Prostii", îndrugă Pamfil. Era greu de ghicit dacă își subestima sau supraestima adversarii. La urma urmelor nici nu era important. El va trage cît va avea muniții. După aceea... Ei bine, războiul contează atîta vreme cît ești în măsură să ataci și să te aperi după împrejurări. Ca să-și omoare timpul, Petre încercă să schițeze planul, ultimul, de ieșire din cerc. Neliniștea soldaților se accentua. Se învățaseră, pe front, cu o astfel de așteptare. Toma declarase, de la bun început, că îi era indiferent la ce este întrebuințat, cu condiția să nu stea degeaba și să participe la luptă. Dar se vede că nu fusese prea atent, ignorase anumite evoluții. Neliniștea geniștilor o împărtășea și el. Planul imaginat de Petre era atît de riscant, încît uluia prin simplitate. Cu rezervele de trotil ce mai rămăseseră de la explozie, cu surplusul de grenade, va încerca, la noapte, diversiunea. Se va strecura — era ceva ce îl privea numai pe el — printre liniile germane și va acționa undeva în spatele lor. Inamicul va crede că întregul grup izbutise să iasă și se va năpusti într-acolo, crezînd el însuși aparatura necesară. Pe măsură ce repeta, se convingea de reușită. Toma era sceptic. El, dacă ar fi fost în locul germanilor, ar fi făcut următorul raționament : dacă partizanii reușesc să străpungă fără luptă încercuirea, nu mai zăbovesc prin preajma locului și se pierd în noaptea pădurilor. Comunistul admise că așa era, dar în orice caz explozia va semăna deruta, fie și cîteva minute doar, însă suficiente ca partizanii să profite de ele și să iasă în forță printre rîndurile dușmane. Riscant, aprecia Toma, și militarii îi împărtășeau temerea. Ion, dindărătul ferestrei de observație, blestema imobilitatea inamicului. În amurgul scînteietor, stîncile păreau să fi pulverizat și mitralierele și căștile și, în general, primejdia ce ne țintuia. Furia bombardamentului, țișnit brusc, spulberă orice iluzie. Tăvanul pirii. Toma zise : „nu va ceda !" Nu era prea sigur de el : după pregătirea de foc, de regulă se atacă. O mascaradă. Germanii trăgeau ca și cum țelul lor se limita la a-și alunga propria groază. De după stînci nu venea nimeni, în afară de lumina trunchiată a soarelui roșiatic. Sus, pe vîrfurile munților, zăpada împingea reflexe singerii. Ca niște răni mortale. Stăteam cu armele gata să ripostăm. „Oare cît se mai joacă ăștia cu răbdarea noastră ?", se enervă Ion. „Pentru că nu-i așa, și răbdarea noastră...". Nu-și isprăvi propoziția. Glontele îi sfîrtecă mîneca vestonului. Din fericire nu-i atinse brațul. Își crispă degetul pe trăgaci, dar nu avea alt reper decît stînca zdrelită de vremuri. Se confirma încă o dată că viroaga înecată acum în umbrele înserării fusese construită de natura indolentă pentru a fi o capcană. Pamfil dădu să spună ceva. Gîfîia. Voia să iasă, oțelul din ochii lui Toma îi frînse entuziasmul. I se înverșunară orbitele. Inamicul nu mai trăgea și tristețea crescu parcă. Ion rămase în dreptul ferestruicii de observație. Ne-am așezat. Vorbeam în șoaptă, pentru a nu fi surprinși. Inamicul putea să se apropie tiptil. În realitate scăpase momentul oportun. În întuneric nu se mai ghiceau ferestrele. Și, numai cu grenade bine plasate, deveneam victime sigure. Rachetele luminoase erau primejdioase și pentru germani. Dacă ei ne zăreau pe noi, și noi îi vedeam pe ei. Și inamicul nu știa care era puterea noastră de foc. Zumzetul molcom din încăpere era acid. Cu toții uitaserăm, ori voiserăm să uităm, de viața de odinioară. La ce bun ? Neveste, copii, frați, iubite, case, amintirea lor dureroasă ardea. Ardea cu forța aceea anesteziantă ce o făcea să planeze fără scop, știută dar fără să fie percepută. Goana sălbatică spre vieținire, îngenuncheată, luase alte forme. Decizia. Toma ținea în mîinile sale firul tulbure al vieții. Nu se hotăra. Petre înțelesese curînd că nu avea rost să insiste. Căpitanul va hotărî în cele din urmă. Hotărîre disperată, riscantă, în sfîrșit, cum era, nu exista alternativă. Ion părăsi postul de observație, obosise și i-am luat locul. Afară suia noaptea și încăpățînarea germanilor. Cîteva stele viscoase se zăreau prin triunghiul ferestrei. Vîntul ușor aducea cu sine miros de brad și de război. Nu mă gîndeam la moarte. Și nici la viață. Într-o clipă de răgaz puteam cuprinde totul : viață și moarte, identitatea noastră civilă. Pîlcul de oameni, ghemuit ca un păianjen bolnav, acceptase, fără vorbe de prisos. Căpitanul era din ce în ce mai trist. Operația, în mod normal, echivala cu sinuciderea. Numai un miracol ar fi putut potrivi astfel lucrurile. Ori era greu de presupus că miracolul se va întîmpla. Petre se gîndise la miracol, se bizuise pe abilitatea lui, dumnezeu știe pe ce se bizuise... Se îngrămădiseră în jurul mesei. Aș fi vrut să fumez. Nu mai aveam țigări. Îmi simțeam gura uscată și pofta mă năucea. Fumatul este pentru mine, un gest nervos. Mă copleșea singurătatea. Grupul de oameni, tăcuți deodată, păreau îndepărtați și străini. Iar în față noaptea, războiul, stele tremurătoare și destinul incert. Nu-mi păsea rău de singurătatea venită pe neașteptate și nejustificat : mă străduiam să descopăr ce fel de om era Petre ! În fond ne cunoșteam de puțină vreme și mă mira. Oare frica îl mina spre gestul suprem ? Era limpede că mai devreme ori mai tîrziu trebuia să întreprindem ceva. Dar de ce tocmai el ? Dar de ce altcineva ? Unul dintre noi era sortit, oricum să riște. „Atunci ?", l-am auzit. „Ce ?", spuse Toma. „Încercăm să ieșim sau rămînem să murim ca șobolanii aici ?" Mă uitai la Toma. Nu părea să-l fi luat în seamă. Petre urmă : „Știți ce se întîmplă dacă ne lăsăm vii în mîna lor ? Ne împușcă pe loc, fără nici o judecată". Eram furios : n-ar fi trebuit să spună asta. Știam cu toții. Nu era necesar să ni se reamintească. Pe semne însă că el o făcea cu intenția de a ne îndirji. Poate că avea dreptate. Era aproape un chin. Ion veni lîngă mine : „Ai obosit ?" Nu eram obosit, aș fi vrut să se termine odată. M-am surprins cedînd cu lașitate. Cercul era prea strîmt. Ion aștepta. L-am lăsat cu stelele viscoase, împlintate în triunghiul ferestrei. „Și de ce nu m-aș duce eu ?", spusei, așezîndu-mă pe scîndura mesei. Picioarele nu-mi atingeau podeaua și se bălăbăneau caraghios. „Ce vă spuneam eu, zise Pamfil. Ne-au curățat". Ca să fiu sincer nu-mi plăcea Pamfil de cînd îi tot dădea zor cu asta. Era un orgoliu stupid ce ne măcina în lipsă de altceva. Fiecare se credea mai bun. Dacă la mijloc nu era cumva doar dorința de a ne mișca. Cantonierul rise amar : „Ești prea urîaș să bizii într-una". Pamfil se declară de acord și repetă oferta de a se „expune" el. Toma se întoarse spre mine cu intenția de a-mi zice ceva. Renunță, fără motiv. Mi-am dat seama deodată că nici eu nu vedeam limpede situația. Vedeam, în schimb, fulgerele gloanțelor și, odată cu ele, moartea furișată, vicleană și invitîndu-mă la spaimă. Oare, suferi mult ? Pamfil avea un aer prăpădit, se plînse : „Am impresia că vă bateți joc de mine". Nimeni nu-i răspunse. Nu mă mai interesa. Moartea intrase în odaie și prezența ei — îi simțeam răsuflarea fierbinte — mă îndepărta de oameni. Prin întuneric, Toma mă cerceta curios. Era clar : nu avea încredere în posibilitățile mele. Nu mă umilea. Și nici moartea nu mai era printre noi. Mă lăsasem în voia lui Petre și a lui Toma. Căpitanul spuse cu inerție ciudată : „Deci vă oferiți toți ?" Constata. Prin urmare și lui îi era frică. Mă înșelam. Sigur că îi era frică, la toți ne era, dar nu sentimentul acesta scîrbos îi determina comportamentul. Era sfîșietor, Petre, cu liniștea omului stăpîn pe el, spuse că era normal. Desigur, aveam dreptate, dar împrejurările excepționale presupun măsuri excepționale. Și apoi el nutrea convingerea că va izbuti. Începu să-și pregătească plecarea. Intenționa ca pe la miezul nopții să iasă. Nu putea accepta situația în care ne aflam. Șobolani. Sigur că da, era plin de noblețe căpitanul : gîndea că de vreme ce clopotul bătea, se cuvenea să murim în această comuniune. Așa, zise, va trece toată noaptea, cu spaima în vine, cu amintirile ucigașe și zorii vor semna sentința cu indiferență, prietenie și zădărnicie. În acea clipă gîndii că mă bălăcisem într-o minciună sfruntată : viața nu se sfîrșise și deci nu aveam dreptul de a o judeca decît după ce vom fi încercat totul. Toma se retrase spre perete, poticnindu-se în propriile-i ghete. Pamfil adormise. Voia să moară fără să știe nimic. Cantonierul zîmbea părintește. E obosit, sărmanul și are vise urîte. Pamfil tresări și fața i se contracta mereu. Artem adăugă prostește : „Viața e frumoasă !" Toma simțea creîndu-se complicitatea ce-l va obliga să cedeze. Începu să-l chinuie sentimentul de vinovăție. De două ori vinovat : decizia și indecizia ! La fel de puternice și de grave. Se prăbușea... Iar timpul fugea, galopa spre sfîrșitul nopții. Ion tăcea și pîndea zorii. Întîrziau, era abia miezul nopții. Germanii dormeau, oare ? Împopoțonați cu armamentul de care fuseseră odinioară atît de mîndri, ne considerau ca și morți ? Era jignitor și caraghios. Jignitor pentru noi care aveam de ales doar persoana și caraghios pentru ei care ne îngropaseră cu pripeală de diletanți. Se osteneau, firește, să creadă. Ori credeau cu adevărat ? Pamfil se trezi căscînd, după care puse mîna pe armă. Era năuc. Artem i-o smulse rîzînd : „Hei, ai visat urît !" Nu-mi plăcea, dar mă amuza și am avut cîteva momente de prietenie pentru el. Nu voia să fie dator nimănui. Se ridică și se apropie de Petre : „Du-te, zise, du-te !" „Ai visat urît", izbucni Toma. „Și ce dacă am visat urît", se luă în serios, poate cu prea mult orgoliu, dar perfect justificat. Căpitanul renunță : opoziția lui devenise absurdă !... Petre ne salută și se strecură în noaptea învinețită de primejdii. Pamfil îl schimbă pe Ion. Soldatul adormi imediat. În noaptea fosnitoare, Petre înainta spre eternitate. Aerul se mai curăță, ca o prevestire. Și abia acum așteptarea devenise crudă și neîndurată... Noaptea luneca încet pe cerul împînzit de stelele viscoase. Mi se părea că zboară, însă. Din pricina vîntului stîrnit pe neașteptate, probabil. În aer plutea mirosul războiului. M-am apropiat de fereastră. Frunzișurile, puține, se scuturau printre stîncile de granit. Nu se vedea nici o vietate, se auzea doar țîrîitul greerilor, ca un ecou al păcii. Pamfil scoase un țipăt ușor : pretindea că zărise o umbră. Ne-am repezit să vedem, dar valea era pustie. Era necăjit : „L-am văzut ! Un om, un om ce se apropia de noi tiriș". Se scuza cu un aer nenorocit. Oricum, în ciuda alarmei false — cum o socoteam — ne-am pregătit pentru luptă. O luptă orbească și decisivă. Timpul se scurgea greoi și obositor. Atît de lenevos, că am fi preferat o confruntare imediată, indiferent de consecințele încleștării. Toată liniștea nu era decît o capcană. Numai vîntul ce șuiera printre brazi era viu și dătător de speranțe, dar nimeni nu observa. Căpitanul spuse că nemții porniseră. Își chinuia ochii măsurînd stîncile ce nu se vedeau. În cele din urmă înjură scîrbos. Și tocmai atunci forma albă înainta. Pamfil nu mai îndrăzni să zică nimic, dar duse arma la ochi. Ion îl pocni furios. Privi mai atent : era într-adevăr cineva, probabil un german... Se poticni și căzu. Nu se mai ridică. Toma ar fi vrut să se convingă nu de prezența neașteptată, răsărind absurd pe platou, ci dacă murise sau era o cursă. Arătarea era înaltă și masivă. „Ce dracu' se întîmplă ?", șuieră. Un altul se rostogoli de pe creastă, căzu în cap și rămase nemișcat. Mort. „Sînt morți", țopăi Artem.

Din cealaltă parte o ceată de ostași înainta cu prudență și nervozitate, judecînd după atenția cu care își plimbau armele în jurul trunchiului. Un balet straniu și misterios. Ceata se orîndui în lanț, dar nu asalta adăpostul nostru, se întorcea către inamicul din față... Renunțaseră la încercuire ? Se primise ordin de retragere ? Nervozitatea crescu în clipa în care germanii se poticniră de cei doi. Îi întoarseră cu fața spre cer. Trupurile se supuseră inerte. Erau inofensive pentru totdeauna. Tropăitul, abia auzit, se înteți și deveni un fel de galop. Cerul se deschidea și vedeam cum soldații se cățărau. Deodată vilvătaia se înălță însoțită de bubuitul trotilului, de exploziile grenadelor, una după-alta, una-după alta. Artem chiui de bucurie. Toma îi înfundă gura cu pumnul. Inutil, dealtfel. Troznetul exploziilor acoperea orice alt zgomot. Ne zvîrcoleam între cei patru pereți, îndecizia căpitanului

Ilustrații de NICĂPETRE

ne înnebunea. De fapt Toma căuta o explicație logică și, de bună seamă, căuta și momentul prielnic pentru a fugi. Stîncile închideau zarea, dar tirul izbucnit ne lămuri : germanii trăgeau unii în alții ! Toma dădu ordinul... Pe platou rămaseră cele două cadavre. „Dacă ne încrucișăm cu germanii sîntem pierduți", zise. Urcarăm în goană versantul stăpînit pînă nu de mult de inamic. Cînd am ajuns pe creastă, cîtiva soldați coborau. Trecură pe lîngă noi gîfîind. Nici

Continuare în pag. a 6-a

Constanța Buzea

Ape cu plute

Aceste vorbe de lumină

Încep să te iubesc,
E semnul că tîmplele mă dor în vid.
Jucînd imagini inegale
Privirea tremură cînd minte.
Ca două cuiburi zburătoare ne ies
Copiii înainte,
De mila lor, din rai crengi pline
Răzbat prin înnoratul zid.

De la-nceputul lumii
Trece-mi iatacul verde și candid
Cu trup cu tot, cu poezie
Într-un amestec de cuvinte.
Părea-voi că-ți urmez pioasă
Cu brațe-ntinse către ținte
De neatins, dacă-mprejurul făpturii
Tale mi le-nchid.

Să-ți povestesc precum aș scrie
Pe fața ta întîiul rid :
Și-n monstruoși arbuști vin păsări
Și cîntă, noaptea, să-i alinte,
Și viperele, -n somn sunt bune
Clătindu-și veninosul dinte
În cine știe ce mireasmă
Pe-un țărm, din vina lor arid.

Greșeli rănesc din întîmplare
Și florile cu miez lichid.
Ce duh respiri, ce viață cugeți,
Ce pas de animal cuminte !
Oricît ai fi de blînd,
Lovește-mi colinele de clipe sfinte ;
La judecata de pe urmă voi fi alun,
Vei fi molid.

Vorbesc și mă sfărîm,
Și chipul mi-l simt departe și livid ;
De tine, ca de tinerețe
O să-mi aduc mereu aminte.
Dar încă n-am plecat, nu-s virste,
Pe lume nu mai sunt mormînte,
Cu-aceste vorbe de lumină
Vreau sufletul să ți-l deschid.

Florile vieț

Știi starea de suflet ca umbra
În care vom fi împreună ?
Știi prețul, pierdutul,
Și cine urmîndu-ne-n gînd, îl adună ?
Știi golful cu păsări-obsesii
Migrînd, omorîte din frică,
În vreme ce țărmul cu lume le plînge,
Dar nu le ridică ?

Străini suferim între ramuri,
La rîndul lor reci între ele.
Ce drum liniștit vei petrece
Să-ntîmpini cuvintele mele !
Cu veghea pe față îndură-mi
Spitalul plutind spre apus ;
Atît de departe de moarte, de viață,
Sunt dusă, ești dus.

Începem iluzia blîndă
Fiind călători fără cale.
Poeme lovite, la pîndă —
Cei albi cu podoabe de zale.
Din vești potrivite anume să strice,
Oricum le-am alege.
Răzbește în florile viei iubirea
Cea fără de lege.

Limanul orei

Dorul de veghe, melancolie,
Urme-n zăpadă, crengile stînd,
Și în adînc muritorul pămînt
Pentru iubirea ca o stafie.

Rănită pasăre fără soție,
Te va petrece pe lîngă mine
Gîndul, limanul orei senine
Din libertate către robie.

Numai căldura să ni se lase
Într-un norocul fără podoabe,
În via rece, cîteva boabe,
În depărtare, cîteva case.

Numai căldură și întristare,
Și o grădină călătorind.
În vrăjmășie vine de-argint
Bat timpla noastră cu nepăsare.

Nins și lunatec, să te primesc,
Vino sărac într-o zi fără șir,
Singur ca vinul într-un potir,
Cu trupul dulce, mănăstiresc.

Aruncă lumii tot ce ții minte,
Numai căldura să ne rămîie
Abur pe gura ca de tămîie,
Vino tu singur, fără cuvinte.

Totuși, pe drumuri lungi și bătrîne,
Palid de teama pierderii, vină !
E un blestem ce ne iartă de vină —
Singurătatea care rămîne.

Icoană care știe

Cum în grădini lumina
Stringe umbră,
Trecută mi-e nădejdea
Că-s liberă în lume,
Mi-acopăr cu pleoape fierbinți
Și trup și nume,
Mă uit fără vedere, nerăbdătoare,
Sumbră,
Mă uit cu gelozia
Ce nu mai vrea să-și nască
Și nici să-și crească-n vreme
Sfîrșitul, începutul,
Mă uit ca o icoană deprinsă cu
Sărutul
Celor ce vin rugind-o
Minuni să săvîrșească.
Dintr-un exil cu paznici mă uit
Numai la tine,
Înconjurat de gînduri, de muguri
Și argint,
Mă uit cu ochi de aur,
Visînd să te deprind
Cu viața ce ne ține,
Cu moartea care vine.

Joc

Și cine vine singur către sine,
Cu-ntreaga lumii-nsigurare vine.

Îngîndurarea lui trăiește oarbă,
Vederea lui nimic nu ține minte,
Frunze și ramuri nu se fac desime,
Nepricepută-i gura lui de iarbă
Dînd părăsirii preț și adîncime.

Și cine vine singur, singur pleacă,
Vederea lui nimic nu ține minte,
Nici pasărea ce i s-a plîns săracă
De viața ei sălbatic de cuminte,
De moartea ei din cuibul de pe cracă.

Penet mărunt

O, nepăsarea mea visează
Tiranice sfieli perechi,
Cu-același ritm urmînd în raza
Luminii dintr-un sfeșnic vechi,

Cu-același ritm cu care plopii
Ating tărîmul celălalt,
Cu-același ritm regal mi-apropii
Paloarea, umbra ta de psalt,

Cu-același ritm uimit te-ntuneci,
De parcă simți că nu mai sunt,
Și prin mătasea albei mineci
Vezi cenușiu penet mărunt.

BERINDEI Ç. OCTAVIAN

Cerbi văduvi

Mai vino-n libertate cînd ninge pe coline,
Și glorii dulci respiră-ngropate vii de vrajă,
Cînd arborii au piele și-ndrăgostiții coajă.

Căci va veni și ceasul înlănțuirii line,
Ostatec precum șanțul din cearcăn ai să fii
Privind cu umilință la cete de copii.

Pune sperietoare lîngă fîntîni, și pune
Semințe pentru păsări de casă, lîngă casă,
Vinează-n ceață cerbii rămași fără mireasă.

Cînd vor muri, vedea-vei, din corn le cad alune,
Și blindul, imblănitul lor trup va singera,
Mîhincă-le trist trupul și trist vei alerga.

Mai vino. Și cu gîndul e greu să vii tot timpul.
Simți ochii fantomatici ai lumii plini de mume
Lesnind rătăcitoare, chemîndu-te pe nume.

Îți caută repaos într-o răscruce, simplu,
Și iată că ești liber de tot, de gînd, de vis,
Urmîndu-le răbdarea căreia-i ești promis.

Mai vino, pe coline vor trece nori ca lutul.
Suind în cerul veșted, poți reveni oricînd
La sufletele care te uită așteptînd.

Cu gură înțeleaptă răstălmăcind sărutul,
Primește-l fără arme, să te vineze lasă,
Înnebunind cum cerbul rămas fără mireasă.

Făcutul meu, cuvîntul

Făcutul meu, Cuvîntul, paște-n munte
Imagini verzi sub norii toamnei grei.

Ai mai văzut, mai ții tu minte unde
Șed liniștiți, ca-n lacrimi, ochii mei ?

Timpul secat vorbește și răspunde
Din tine, cineva, fără să vrei.

Trecîndu-mi dreapta lină peste frunte,
Cu mîna stîngă sufletul mi-l iei.

În cite-un nor străin ne vom ascunde,
Ca desfrunzit mesteacăn lîngă tei.

televiziune

Schimbări de balanță

Programul II al televiziunii începe să se închege și să prindă contur. El are un caracter tot mai pronunțat de specialitate. Mai ales emisiunile culturale sînt găzduite aci pe un spațiu foarte cuprinzător. Astfel : reprezentată mai mult publicistic în cadrul „Revistei literar-artistice" — beletristica se tratează în cuprinsul programului II cu metode de ultra-specialitate. La fel arta plastică. Pe programul I ea este inserată în același cuprins cu literatura, în timp ce programul II are la dispoziție o emisiune în exclusivitate. Cinematograful se bucură, și el, de un comentariu „științific" pe programul II.

La fel muzica : pe programul I se exprimă printr-un efemer curier, în timp ce programul II afișează permanent o emisiune bine închegată. De altfel, această ultimă caracteristică le este specifică tuturor acestor emisiuni ale programului II. Privite de la oarecare distanță, însușirile sînt următoarele : tematică de specialitate, tratare competentă, expresie originală. Cîteodată se întîmplă ca formula de televiziune propusă să fie chiar mai îndrăzneață decît aceea a emisiunilor de pe programul I. Bună pildă în sensul acesta este „Biblioteca pentru toți" unde, sub semnătura Mihaelei Macovei — redactor, și a lui Dinu Tănase — regizor-operator, am vizionat recitaluri de poezie și filme apte a reprezenta televiziunea noastră nu doar în circuit național ci și în competiții internaționale. Alteori comentariul este acela care ne atrage atenția în mod deosebit. „O viață pentru o idee" este, în sensul acesta, o emisiune fără cusur. Informațiile sînt distribuite în așa fel ca publicul avertizat în probleme de literatură și artă să nu plictisească, iar publicul neavertizat să parcurgă un program-școală. Despre „Arta plastică" am scris de curînd. Emisiunile muzicale vor face obiectul unui comentariu viitor. În ce privește „Un film văzut de...", nou înființata rubrică cinematografică, deși uzitează de o formulă de mare atracție pentru public — dezbaterea — n-are încă aplomb. Poate că și grația prea timidă a prezentării este de vină : ea nu cere bătăi în cuvinte — ci bătăi cu flori. Dar bine și rău la un loc, emisiunile programului II încep să prezinte o fizionomie remarcabilă. Fie că spațiul generos o permite, fie că autorii emisiunilor sînt cît se poate de nimeriți, sarcina culturală se duce — pe drumul acesta considerat pînă mai ieri secundar — la bun sfîrșit.

Și, iată că într-un context atît de competitiv, pe o scenă unde emisiunile culturale dau veritabile premiere, actualitățile ne oferă doar... reluări. Reluări în cazul emisiunilor de știință, reluări în cazul emisiunilor economice, reluări chiar și în cazul reportajului. Spun „chiar", pentru că genul acesta fusese odată nespus de prolific în cadrul programului televiziunii. Să se fi epuizat subiectele ? Să se fi... Oricum : prezența de excepție a emisiunilor de actualități pe programul I cer un corespondent egal și pe II. O firmă bună vinde produse verificate și în centru și în cartiere.

Sânziana Pop

plastică

Austriagraph'

Expoziția de grafică austriacă din secolul XX (organizată cu o extremă acuratețe de Academia de Artă din Viena, în sălile Dalles) dovedește existența în acest domeniu a două tendințe principale, vizibile chiar înainte de 1900 : aceea a caligrafismului ornamental și cea expresionistă. Viena, unul din marile centre ale Art Nouveau-ului (numit aici, după revista ce-l promova — Secession) a marcat începutul de veac prin dezvoltarea unei atmosfere de cultură și estetism la care participau deopotrivă artiștii grupului înainte numit — pictorii **Gustav Klimt, Joseph Hoffman, Carl Moll** etc., arhitecții **J. M. Olbrich, Otto Wagner — ca** și poeți și muzicieni de talia unui **Hugo von Hofmansthal** ori **Gustav Mahler.** Expoziția de față conține, referitor la acel moment istoric, cîteva frumoase desene de Klimt — nuduri feminine suferind, după cum s-a spus, de o „bizară maladie decorativă" — și altele de Egon Schiele ; în același timp ea face loc și celeilalte tendințe — expresioniste, prin prezentarea unor studii de **Oskar Kokoschka, Kubin, L. H. Jungnickel** și, mai ales de **Herbert Boeckel,** personalitate de seamă în perioada dintre războaie, a cărei operă face trecerea spre abstracționism.

Jugulată de ocupația fascistă, marcată de masivul fenomen de emigrație ce a lovit și celelalte țări europene, arta austriacă a perioadei amintite a continuat totuși să se dezvolte pe cele două direcții înainte schițate : secession-ul și-a găsit o prelungire, atît tematică cît și formală, în „școala vieneză a realismului fantastic", în timp ce anumite tendințe expresioniste au fost preluate de mișcarea „noii obiectivități" (cu observația că fenomenele de interinfluență au rămas, ca și înainte, deosebit de bogate). **Anton Lehmden, Erich Brauer** și mai ales **Ernst Fuchs** (aflat într-o bună tradiție Bosch) ilustrează în expoziție propensiunea spre fantastic, spre abisalele metamorfoze ce șterg granițele dintre regnuri ; **A. P. Gütersloch,** deși unul dintre inițiatorii „școlii realismului fantastic" este caracteristic și pentru orientarea noii obiectivități alături de **Walter Eckert, Johannes Wanke** etc. Firește că, odată cu internaționalizarea stilurilor, cu schimburile artistice atît de pronunțate ale ultimelor decenii este mai greu de definit un „specific austriac" în grafică sau aiurea ; el ar fi de constatat totuși tocmai în această necontenită împletire între realism și fantastic, între transcrierea obiectivă a realității și distorsiile expresive la care-o supune imaginația.

Foarte bogată, atît sub raportul prezenței pe simeze a unui număr important de artiști, mînuind mai toate tehnicile graficei, cît și în ce privește generozitatea selecției, expoziția de grafică austriacă contemporană își atinge țelul instructiv, prilejuind nu numai reîntîlniri dar și descoperiri.

Cristina Anastasiu-Condiescu

într-o seară, în familie

Parcă sună la ușă, spune Felicia.
Du-te și vezi, spune Antipa.
Oaspeți, spune bătrînul Antipa.
Bineveniți, spune bătrînul August pălărierul. Doi, spune Felicia împingîndu-i din spate pe cei doi : Pașaliu și Druică. Salut, strigă Antipa, oho, o facem lată, tată, bătrîne August nu-l cunoașteți pe Druică. Domnul inginer Druică, un prieten al meu de la Dealu-Ocna. Ne vedem acolo în fiecare zi, dar aici, uite, el vine prima oară. Druică, asta-i nevastă-mea, Felicia, pupă-l pe obraz. E o zi mare. Pașaliu ! Dar ia spuneți-mi, nu cumva vă cunoașteți ? ! La ușă, spune Pașaliu, am venit împreună, am pățit ca marchizul care mergea incognito la o conspirație, îl întreabă pe unul care-i iese în cale, domnule dacă sînteți amabil asta e strada Pietății, da i se răspunde și dincolo de a treia casă este Piața Sării, dar asta era chiar parola, și iată-l, întîlnind întîmplător pe unul din capii mișcării. Intrarea lor împreună va fi o surpriză plăcută pentru anarhiști ! Druică, spune Antipa ăsta-i Pașaliu, tobă de carte, dezbracă-te, văd că el a și făcut-o. Îmi pare bine, spune inginerul Druică, eu-s oltean. Adică mai încoa dă Muscel, da tot oltean zice, cu toate c-am stat și la București fo șapte ani, facultate și-alte chestii, nu-s tobă de carte, da am o mare experiență de viață, cine zice că nu ne-nțălegem ? Ne-am și înțeles, spune Pașaliu, îi bem tot vinul. Gata, strigă inginerul Druică din hol. El își dezbracă canadiana cenușie de doc. Lăsați, lăsați doamnă, îl aud cei din odaie, ha ha, săru-mîna, îl găseam eu și singur, săru-mîna, nimeream eu poate-n cămară da'acolo dădeam dă bunătățile făcute dă dumneavoastră și pă urmă îl găseam eu și p-ăsta, ha, ha, aici în stînga săru-mîna, aprind eu lumina, săru-mîna.
Inginerul Druică intră în baie, se aude apa năvălind cu furie în gura closetului, apoi jetul chiuvetei. Ușa odăii a rămas deschisă. Și Druică

din baie : viu dă la lucru, vă rog să mă iertați, nu-s pregătit pentru vizită, nici măcar un pieptten n-am la mine, îl iau p-ăsta, pot ? Poți, strigă Antipa, dacă vrei vin eu să te pieptăn, ha, ha, strigă celălalt, încă nu-i nevoie, tușește, cîntă, lovește cu ceva tare în marginea chiuvetei. Ce faci, strigă Antipa, te speli pe dinți ? Ha ha, strigă inginerul Druică, n-ar fi rău da' mă grăbesc s-aterizez în mijlocul vostru. Sînt în urmă.
Felicia iese din bucătărie. Fața ei este tăiată în două : sus, ochii sînt aspri, străini, jos, gura e un zîmbet. În baie, inginerul Druică se bucură de ceva, tușește, scuipă, cîntă, apa curge cu putere în robinete. O fi făcînd baie ? întreabă tatăl Antipa. Drăguț băiat spune bătrînul August pălărierul. Omul meu, spune Antipa. Felicia se oprește între cei trei bărbați. Bătrînii capătă aerul celor care se pregătesc să laude prăjitura, cel tînăr arată rîzînd către sticlă : ar trebui schimbată. Uite ce-i spun, șoptește Felicia, doamne, cine-i omul ăsta, cum a ajuns aici, Antipa ? ! dar să vezi unchiule August dacă eu nu sînt o gazdă bună, să vezi ce-i spun și nu se întîmplă nimic cu mine, rămîn tot eu, nu-mi cresc ghiare și colți, nici solzi, ascultați ce-i spun domnului inginer... Felicia ! spune încet Antipa, stăpînește-te, de ce nu iei oamenii așa... Ascultați ce-i spun și ce-mi răspunde el... Nu înțeleg, spune bătrînul Antipa, vinul e bun, spune bătrînul August pălărierul, și toți trei se uită în urma Feliciei. Ușa deschisă. Ea ajunge în hol. Se oprește în dreptul ușii de la baie. Domnule Druică, strigă ea, prosopul albastru vă rog, cel verde e pentru picioare și altele. Ha, i-ha, ha, se aude de dincolo, săru-mîna, bine că mi-ați zis-o, făceam tocma pe dos, i-ha ha... Felicia se întoarce spre cei din odaie, fruntea ei este acoperită de sudoare. Ochii lucesc neliniștitor, triumf, dispreț, disperare. O clipă parcă ar vrea să se repeadă spre cei care o privesc nemișcați. Luminările sfiriie în pom, ușa bucătăriei se deschide și apare Pașaliu. Acolo erai ? întreabă Antipa, pari vesel, cred că ai umblat la tortul ăla. Chiar așa, spune Pașaliu. Mă întrebam unde-i domnul Pașaliu, spune bătrînul Antipa. Unde să fie, uite-l, spune bătrînul August pălărierul, a fost în bucătărie. Felicia izbucnește în rîs, se întoarce pe călcîie, trece pe lîngă Pașaliu, iartă-mă Felicia, spune el, numai o lingură de frișcă, doar știi, cînd văd frișcă nu rezist, bine, spune ea, am să-ți dau acasă o bucată de tort, sărut mîinile, spune el. Dar cînd te-ai strecurat domnule în bucătăria aia ? întreabă înveselit bătrînul Antipa.
Dar apare inginerul Druică, își suflă cu putere nasul într-o batistă verzuie. Mă spălai pe mîini, spune el, rîde larg, o mare mulțumire în toată ființa lui, aveam niște labe, mă scuzați, i-ha, ha. Fluieră, dă din cap. Antipa mă dăduși gata. Mîinile la spate, calcă în lături, capul într-o parte ca un om care se plimbă fără treabă pe bulevard. Încearcă fotoliul cu amîndouă mîinile, cu genunchii apoi, își trece palma pe brațul gros, ia te uită, spune, piele, extraordinar, ăsta-i o rămășiță burgheză, ce timpuri, rîde, un obiect folositor care îmbină utilu cu frumosu. Fotoliul Baroni, spune Antipa, vino-ncoa să ciocnim un pahar. Viu, spune inginerul Druică. Cum spusăși : Baroni ? Ce-i aia ? Acum examinează cu atenție tavanul, colțurile odăii, covorul, parchetul. Pe neașteptate se oprește în fața bradului. Se bate cu palma peste frunte, strigă rotind capul repede, privindu-i pe toți în același timp : dar cu ăsta ce-i aicea ? Ce-i cu bradu ăsta ? ! Un fel de mirare binevoitoare. Antipa, băiatule, ce sărbătorim azi ? Ce-i cu asta ? Sau nu știu eu pe ce lume mă aflu ? ia stai să vedem, va să zică ieri, da, alaltăieri am fost la Gîrleni, erea marți, așa, două'șase, două'șapte, ei, da, două'ș opt azi sîntem în douăș'nouă decembrie, ce caută dom'le bradu ăsta aci, că n-ai să-mi spui mie că mîine-i anunou !
Îl facem mai devreme, spune Antipa. Îi întinde un pahar plin. Nedumerirea celuilalt dispare. Cuta dintre sprîncene se netezește. Capul masiv se scutură cu putere pe umeri.
Așea, băiatule, ăii așa, gata înțălesei. nu-mi mai bat capu. Nu înțelegeam : ce-i cu aia ? dacă-l faci mai devreme, se-nțelege, l-ai făcut dă azi. Da' nu-i prea dăvreme ?
Nu, spune Antipa.
Perfect, strigă inginerul Druică. S-a liniștit. Putem să bem un pahar dă vin în casa asta ?
Ura, spune Pașaliu.
Felicia, strigă Antipa, vin. Și către ceilalți : țin vinul în cămară, îl înfund, îl ceruiesc și stă așa și un an, doi.
Dar la frigider mai ai ? întreabă bătrînul Antipa.
Nici o grijă, tată, spune fiul.
Pe balcon nici vorbă cu căldura asta, spune Pașaliu, borșul da.
Care borș ? face bătrînul Antipa. Vinul lui Antipa e borș ?
Nu vinul ăsta, spune bătrînul August pălărierul, vinul care ar sta pe balcon, dacă ar sta.
Fleacuri, spune bătrînul Antipa.
V-ar trebui un copil, pentru bradu ăsta, spune inginerul Druică. Da ia stați, ce nu faceți voi un copil, scuzați-mă da trebuie Antipa tu ce aștepți ? I-ha, ha, las că vă știu eu...
La mulți ani, spune Felicia.
Noroc, spun toți.
Paharele răsturnate pe gît. Pașaliu are în mînă un volum gros, coperți de pînză vișinie, decolorată. Neliniștit, așază paharul gol pe masă. Răsfoiește volumul. De unde ai tu asta ? întreabă el, voce răgușită, pare emoționat, încurcat. De la anticariat, spune Antipa. *Mercure de France*, citește el, și mai departe precipitat : cinsprezece a-ntîia, o mie nouă sute douăzeci și opt, una a doua același an, așa, trebuie să fie două numere, așa, aproape cinci sute de pagini, ai asta în casă și nu spui nimic. Ia să vedem, extraordinar, Robert de Souza, *La Mystique esthétique et la vra Romantisme, Emile Bernard. Esquisse d'un programme néo clasique*, formidabil, dar ascultați domnilor (vocea lui devine gravă, patetică) :
Le froil savant poursuit la lueur qu'il devine
Imperceptibile, au bout d'un âpre et long sentier
Moi, je brûle de boire à sa surce divine
La clarté dont le vrai se revêt tout entier
da, domnilor, Sully Prudhomme, nu știu dacă ați auzit Spune-mi Antipa, ce caută la tine vechitura asta ?
El tace deodată, clipește des, umerii i se string, cere, și asta se vede după mîna îndoită cu umilință, zvîcnind din cot, cu neputință de oprit. În vîrful nasului lucește o picătură de apă limpede.
E a ta, spune Antipa, poți s-o iei, ți-o dau.
Din omul umil crește un Pașaliu îndrăzneț, plin de aroganță, în locul plînsului apare disprețul.
Sigur, spune el. dacă n-o găseam în raftul ăsta, nici nu mi-ai fi arătat-o. Ar fi stat aici mult și bine. Nici măcar răsfoită, ia spune am dreptate ?
Ai, spune Antipa dar m-am răzgîndit. nu ți-o mai dau.
Nu ! strigă Pașaliu. Derută, disperare, ochii lui trec înspăimîntați de la Antipa spre ceilalți. Buza de jos tremură pe dinții încleștați. Răstoarnă un pahar peste cap.
Ți-o dau, spune Antipa. Ia-o ! Îi întinde un pahar plin. Bea, îi spune. Rînjește. O răutate neașteptată îl schimbă, îi dă o putere pe care fiecare o ia cum crede.
Antipa, spune tatăl, ce-i cu mutra asta ?
Ei, drăcie, spune inginerul Druică, parc-ai fi la Ocna, în grupu nostru la Moiselini, ia mai dă-o-ncolo dă hîrțoagă, nu putem noi bea un pahar dă vin în casa asta ?
Antipa, spune bătrînul August pălărierul, fii bun, aș vrea un pahar de apă. adă tu un pahar de apă, băiete.
Pașaliu a băgat cartea sub haină. O ține acolo cu amîndouă mîinile. Capul între umeri ca și cum s-ar feri de vînt.
Am glumit, spune Antipa, rîde.
Dom' Pașaliu, spune inginerul Druică, gata dom'le, nu mai sta și dumneata așea, glumi omu! Mă Antipa, nu mai glumi și tu-n felul ăsta. Se apropie de Pașaliu, îl ia cu blîndețe de umeri. Uite dom'le speriași omu. Mă, eu sînt oltean, da tu ești mai al dracu ca mine. Ia dom'le și bea paharul ăsta.
Mulțumesc, spuse Pașaliu. Îi strînge mîna lui Druică. Îl privește cu recunoștință. Gata dom'le, spune inginerul, dă-o-ncolo, în loc să beau cu plăcere un pahar dă vin mă-ntristai. Dumneata ești un om blînd, și ăsta, Antipa, o brută. Este într-adevăr înduioșat fără ipocrizie, nimic mai caraghios, omenesc și adevărat ca vocea lui acum, dar asta nu-l împiedică, întors pe jumătate spre Antipa să-i facă un semn cu ochiul : pleoapa care se strînge și trage în sus obrazul cu jumătate de gură.
Tinere pe cine ajuți ? întreabă (ce întrebare fără rost e asta ? mormăie aproape în același timp tatăl Antipa) bătrînul August pălărierul. Zîmbetul lui, capul mare, coama albă, haina demodată, lavaliera cu buline.
Pă toată lumea, spune inginerul Druică. Nu ajut pă nimeni unchiule, nu te supăra că te iau cu unchiule, da' eu sînt oltean, ce-i în gușe și-n căpușe, eu vreau să beau liniștit un pahar dă vin și să fie voie bună generală. Cer prea mult ?
Bravo tinere, spune bătrînul August pălărierul. Ai trecut examenul.
Ce examen ? face bătrînul Antipa.
Felicia intră pe ușă, aduce un platou cu saleuri gălbui. Este veselă. Luați repede, spune, sînt calde, astea sînt cu susan, astea cu mac. În spatele ei apare Antipa. Pe o tavă ovală, un plastic gălbui ornat cu două mari chei negre încrucișate, el duce un pahar cu apă, August, spune el, apa, mulțumesc Antipa, spune bătrînul, ea e regina, spune Antipa, se apropie de Felicia, o sărută pe obraz.

★

Ploaia bate în geamuri, lumînările nu mai ard în brad. Luminează numai instalația electrică, mici rozete colorate, frumos și așa spune bătrînul August pălărierul, nu mai miroase fumul.
Mă-nvîrtii eu ceva printre blocurile astea pînă nimerii, spune inginerul Druică. Sînt venit dă dimineață la o ședință la regiune. Trecusem înainte pă la sfat, la noi la raion, și Antipa ia-l de unde nu-i. Lipsește, o fi bolnav sau chiulește, sau și una și alta. Fiindcă dumnealui cînd chiulește e bolnav și cînd e bolnav chiulește, dat naibii amicu. Și uite peste ce petrecanie dădui, bafta mea, hai noroc. Da fotoliu ăsta-i o minune domnilor, stau în el și dacă n-aș vorbi tot timpu mi-ar veni să dorm. Bun vin Antipa, da fotoliu ăsta dă unde l-ai achiziționat bătrîne ? Uite stau în el pîn-la gît, și dacă m-aș potrivi lui m-aș tot duce, cine știe pînă unde, dracu știe cît o fi de adînc. Ia uite ce cățelușe, cuțu, cuțu, mă privește — a-naibii ca o muiere, marși dă-aicea javră.
Inginerul Druică stă în fotoliul Baroni. (Așea-l cheamă pe fotoliu ? întrebase încă odată, ca și prima oară neașteptînd răspunsul, aruncîndu-se în adînc, izbindu-și fundul, spatele, mîinile și picioarele în aer între pernele lui puhave și elastice totodată, i-ha, ha, Baroni, ăsta-i nume de mare mahăr fost, nu dă fotoliu, formidabil, ești dat dracu Antipa, îți trebe și-o casă, mă, pentru monstru ăsta burghez, extraordinar, cred că stai tot timpu-n el, înminiii ? și eu ași sta dom'le, iar Pașaliu spusese : patul lui Oblomov, Oblomov dom'le, făcuse inginerul săltînd mereu în fotoliul Baroni, ăsta tre'să fie — un rus, nu ? parc-auzii eu dă el cumva, da ce-am eu cu patu lui ? așea-i Antipa, ia zii băiatule, toată ziua bună ziua înfundat aciia, așea-i ! ?...) Ceilalți stau în jurul lui, pe scaune, pe canapeaua îngustă, acoperită cu o cuvertură vișinie. O creangă din bradul împodobit atîrnă chiar deasupra umărului bătrînului August pălărierul. Pe masa acoperită cu un larg ștergar vărgat, resturile cinei : tochitură, mămăligă, varză acră, murături, turte cu julfă și nucă. (Suceala pămîntului la voi, spusese inginerul Druică, da ce mănînc eu aciia, e al dracu de bun, așea că ce-mi pasă mie dacă-i marți sau vineri ?! Săraca mama, am să-i scriu la Copăcioasa, s-auză și ea că nu stătui degeaba în seara asta, adică în seara aia care trebuie, bună mîncare și, drept

George Bălăiță

să-ți spui Antipa, mai că erea gata să nu trec, iai trenul ăsta de opt și-ajungi acas' la Ocna cît fumezi două țigări, îmi zise vicele, da eu ce zisei, ia să văz ce-i cu Antipa, bună mîncare și pă măsura a zece guri cîte avusei cu cînd se termină ședința aia dă venii aici. Bun, gras și mult, pă cinstea mea de om. Antipa, ia să te văz că-ți iei cocoana de mînă ș-o aduci la noi la Ocna, n-ai adus-o niciodată, uite colea obraz la tine, bașca că face și-o plimbare și pă urmă să stați la noi la masă și-o să vedem care pă care regiunea sau raionul, soția e bucovineancă, nu c-o laud eu acuma, da-n ce privește bucătăria n-o întrece nici bucătăreasa curții, i-ha, ha, ori ce-ați zice, doamnă, v-așteptăm fără fasoane. Închide un ochi : dă sărbători, dă Crăciun adică și dă Paște se duce la ai ei în Bucovina, ăia țin datinile nu glumă și mie-mi place da' stăm la bloc și mai vede unul altu, nu-i bine, de ce să ne iasă vorbe nu ? Ție Antipa ce-ți pasă, da eu am niște obligații, nu ? Așea c-aduce dă la mă-sa și tac-so damigene și valize cu cîrnați și jamboane și cozonac și altea alea, mai bine așea, Antipa mai dă nițel din ăla negru așea, dăstul...) Grăsimea se sleise pe farfurii, bucăți de carne friptă și tocătură roșcată din cîrnați, bucăți de chișcă, pielea vînătă și crupele galbene în care sclipește ardeiul iute, roșu, tăiat mărunt, julfa groasă rămasă pe marginea farfuriei ca o pastă de cenușă.
Să vă spui una cu olteni, știți dă ce-au oltenii capu mic ? Nu știți ! Fiindcă se concentrează ! i, ha-ha, astea tot oltenii le scot și-un oltean ca mine le vinde, sau alta : dă ce dorm oltenii pă cîmp ? Nici p-asta n-o știți ! Ca să fie-n cîmpu muncii ! dom'lor, iha-ha, simplu dă tot, claiton. Antipa, da eu cu ce tren plec înapoi, că n-am venit să te țiu toată noaptea. Cum o să facă i-ha, ha, acești tovarăși aci de față, ha ha, cum spui, cu un'sp'ce ? Buuun ! Ce spuneați dom' Antipa, scuzați-mă că eream cu capu-n vinu ăsta, a, da, cu căldura. Păi ce să fie ? se-ntîmplă niște fenomene, da grija asta o am eu ! Aud pă la radio, pă la televizor, se mișcă masele dă aer din direcția cutare, anticiclonu vine-așea, aeru cald, ceru răce, naiba să le ia, n-am timp de asta, soția-i cu politica, ha ha, ia-ți zice, dimineața cînd venii încoa, o haină mai ca lumea, paltonu adică, eu văz că-i cald, i-am zis, și chiar că muream azi dă căldură cu paltonul, vai dă oaia care nu-și poate duce lîna, zice, proverbe d-ale ei din Bucovina, știți cum sînt soțiile, da cu n-o lungii dă loc, îmi luai canadiana asta și o nimerii, că toată ziua mă apără dă căldură și acu pă seară dă ploaie, avusei cap... Antipa, dă drumu neică la picupu ăla...
Stricat, spune Antipa.
N-are a face, spune inginerul Druică. Da lasă asta Antipa, da cît e de-al dracu dă-nvîrtit Moiselini vinu ăsta nu-l are. Dă unde-l iai, băiatule ? Cum faci tu rost ? Ia spune-mi tu mie dă unde ? ! Dar trebuie să vă spui dacă manțocaru ăsta tace, că noi acolo la Ocna îl iubim p-ăsta, pe Antipa. Eu care-s dăstul de dat dracu și-s inginer, nu ? ! n-am trecerea lui, le dăscurcă pă toate. Nu știu dă unde-i vine, da e al dracu dă simpatic cu toate că nu prea vorbește...
Sigur, spune bătrînul Antipa, de ce te miri domnule inginer, eu joc la loto și-mi ies mereu două numere și al treilea la unu sau două puncte diferență.
Lasă-l să vorbească, spune bătrînul August pălărierul. Spuneți domnule inginer.
Așezat pe covor, picioarele încrucișate sub el, Pașaliu răsfoiește volumul căpătat în dar de la Antipa, hîrtie groasă, aspră, ușor îngălbenită. O fi chiar al meu ? Uite mormăie, și două numere din *La revue*, extraordinar, peste șapte sute de pagini cu totul...
Eu sînt inginer șef la autobaza de transporturi auto, spune inginerul Druică, relațiili mele, dar oricum n-am ce are el. Și-aci să găsesc vinu ăsta, de unde dom'le ? da bine că-l băurăm acuma, trebuie să vă spui că are un haz nebun băiatu ăsta. Sare deodată din fotoliu, se poticnește pe covor, se sprijină cu o mînă într-o farfurie cu resturi de varză murată, podul palmei nimerește colțul unei furculițe care lovește un pahar gol. Paharul se rostogolește, cade, se sparge. Aoliooo, spune inginerul Druică, noroc că erea gol, cioburile aduc noroc, da al cui era de stătuse el gol pînă acuma ? Sărut mîna doamnă, scuzați-mă, cînd veniți la noi cu *ăsta* cum ați promis vă dau să spargeți trei pahare unu după altu. Da ce vă spui eu, să vedeți, merită spus. Antipa ia să te pup eu pă tine acuma.
Se repede la Antipa, îl sărută pe amîndoi obrajii. Sunete înfundate, seci, un dop care sare din gîtul sticlei sau para de cauciuc care desfundă chiuveta. Antipa rîde, toarnă-n pahare. Felicia strînge farfuriile pe o tavă lustruită de lemn cu mînere de os și margini la fel, luciul chihlimbariu întunecat, un obiect vechi, moștenit. Tușește sec, își duce mîna la frunte și la gît. Ți-e rău ? întreabă bătrînul Antipa. Se apropie de ea, o mînă așezată stîngaci pe umărul ei, să te-ajut, spune, lasă tată spune ea, și bătrînul Antipa : dar ce faci ? Rîd spune ea și ridică tava cu amîndouă mîinile. Antipa tatăl se întoarce spre bătrînul August pălărierul și depărtează brațele, palmele răsucite în afară, capul între umeri sprîncenele ridicate. Lasă Antipa, spune bătrînul pălărier, lasă, nu-i nimic, trece. Ce să treacă ? face Antipa cel bătrîn.

★

Felicia aduce cafelele. Tava cu chei de cetate, înflorituri, rosturi complicate, ceștile subțiri, înalte. Obrazul femeii este proaspăt, curat, părul pieptănat cu grijă strîns în coc, o șuviță tremură în dreptul urechii. Pare odihnită, ieșită dintr-un somn calm, binefăcător, fardul ușor, abia folosit la ochi, o umbră argintie la buze arată iscusință și har femeiesc. A băgat cineva de seamă pînă acum o anume lene, moliciune, întîrziere în mișcarea brațelor, a picioarelor ei ? Dar cînd, cum se petrecuse schimbarea ? Vitalitatea ei în formă nouă și neașteptată seamănă cu o plantă sau cu un nor. Cățelușa Eromanga, ascunsă pe jumătate în spatele fotoliului Baroni, mîrîie scurt, latră de două ori, face un salt în mijlocul odăii.
Ie-te javra, spune inginerul Druică, ce te apucă ? așea-i dacă te ține-n casă, marși de-aci. Se întoarce după spinarea roșcată a animalului dar ridică ochii, Felicia așază tava cu cafele pe masă. Inginerul Druică fluieră cu buzele mult țuguiate, un fel de semnal. Trei sunete scurte și unul lung, brațele în șold. Cu mîinile încă pe mînerul tăvii, Felicia îl privește cu albul ochilor. Gura ei rîde. Sărut mîna, spune inginerul Druică Glasul lui scade, ochii caută un scaun.
Felicia, Felicia spune bătrînul Antipa, se învîrtește în jurul ei, își freacă palmele cu o mulțumire inexplicabilă.
Metamorfoză, spune Pașaliu. Tomul legat în pînză sub braț, ochii lui plutind într-o lumină apoasă, paharul de vin în mîna stîngă. Felicia strigă el, *Ein einziger Augenblich. Kann alles umgestalten...*
Adică ? face Felicia. Mîna ei împarte cafelele, tonul relaxat, prietenos, ochii reci.
Extraordinară, spune Pașaliu.
Unchiule August, spune Felicia, vrei frișcă la cafea ?
Vreau, spune bătrînul August pălărierul. Capul lui mare și alb plutește în întîmpinarea Feliciei. Unchiule August, spune ea. Trece, spune bătrînul. Unchiule August, spune Felicia.
I-ha ha, face inginerul Druică, se făcu lumină. Simte, vede zîmbetul mare al bătrînului August pălărierul, bunăvoința, înțelegerea lui. Așea e moșule sau nu ? ! spune el, și acela rîde gros, umerii firavi abia țin capul greu, dar capul nu cade, stă în vîrful gîtului subțire. Dom' Pașaliu, neică, mai lasă dracu hîrțoaga aia și mai vino-ntre noi. Doamnă Felicia, săru-mîna scuzați-mă, moșiior ascultați, tu Antipa mai pune ceva vin în paharele astea, și să nu mă întrerupi, s-abați discuția cu șarmu tău, cum faci tu, că azi nu ține, ascultați la mine ce vă spui eu, mai erea unu tot așea dat în mă-sa la noi la Copăcioasa, la mama, ăla erea tac-so lui mama adicătelea bunicu-meu, el avea strana lui la biserică, cum erea pe vremea aia, stătea el și moțăia-n strană și cînd erea liniștea mai mare, el odată strănuta dă aulea boltile ălea și după aia zicea-n liniștea aia : mă spălai asear' pă picioare și străfui, uite-așa zicea iar popa se oprea din predica lui sau nu-ș ce făcea în clipa aia și zicea : să-ți fie dă bine. Șiulfan bătrîn. Punea rămășaguri și le cîștiga al dracu pă toate. Antipa, tu semeni cu ăl bătrîn al meu.
Ce rămășag ? întrebă tatăl Antipa.
Fleacuri, spune Antipa, ascultă Druicule, doar n-ai să iei în serios glumele mele.
Glume ? spune inginerul Druică, glume zici Antipa ? Să nu-ți bați joc de mine Antipa, cu mine nu-ți merge, ce glume ? ! I-ha ha, dacă și aia-i glumă cu Biducă, omu de la baia coumnală, băieșu, grasu, ihm ? ! ha ha, atunci eu beau tot vinu care-ți mai rămase ție Antipa pîn' cămara aia sau pă unde îl ții, i-ha ha...

(fragment)

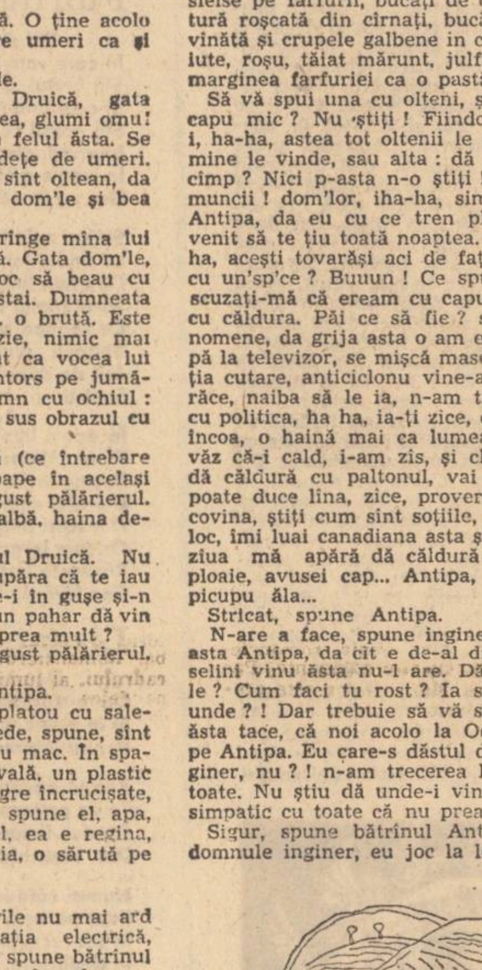

Ilustrații de DOBRE GHEORGHE

Mihai Adrian Eres

Întru întuneric de cuvinte

Pluteam în neștire deaspura pietrelor albe,
uitate, traversînd rîuri galbene
risipite în felii transparente de lumină,
zburînd în cercuri largi
căutînd o ieșire din apele ochilor.
Păsările se înalță, zboară
spre trambulina înaltă,
cad două cîte două,
din treaptă în treaptă, mergînd
spre sfere nevăzute, într-un întuneric de cuvinte,
ferindu-și chipurile de apa oglinzilor
acoperite cu marama albă,
căutînd oasele îngropate
la un colț de ogor, în zile neclare,
pline de vorbe rostite în șoaptă.

Oprind căutările
ne vom retrage în umbra noastră
să ascultăm cuvintele tulburate
la simpla atingere, dorința neîmplinită
în ferestrele munților,
să ascultăm orologiile.
Timpul mă va așeza într-o ramă
oprind căutările,
aurul pomilor se va înălța spre lumină
clădind o punte
peste hotare care despart
rostirea de necuvîntare.

Timpul se face pagină albă

Călătoresc
prin aerul întunecat de păsări,
frunzele toamnei se scutură în sînge încet
acolo unde se întîlnesc
drumurile noastre de ieri despărțindu-se,
acolo unde se întîlnesc aleșii.
Ne rostogolim în vremea oprită
spre înalta așezare a contururilor,
timpul se face pagină albă
și noi alergăm precum florile
sub clopotul cu limbi de aer
clădind anotimpuri.
Un vis se năruie într-o mișcare perfectă
în umbra cuvintelor mele,
cuvinte fugind din alt cuvînt,
un ochi se desprinde din pupile
măsurînd tăcerea
pierdută în golul cuvintelor
Traversînd și intrînd,
urmărind concordanța dintre gînd și pas,
aproape de noapte
am intrat în jocul tău
descoperind mîinile,
neliniștea tremurată în aripa pescărușului
ce îmi coboară pe pleoapă.

Sub cerul limpede și fierbinte...

Urmare din pag. a 5-a

nu observară că nu eram de ai lor. Unul dintre ei strecură ceva în germană. Poate o invitație la fugă. Fuga era cuvîntul de ordine, se vede. În vreme ce urcau celelalte creste, trăgeau într-una. Alți trei germani ni se iviră în cale. Eram zăpăciți și unii și alții, ca doi trecători ce se încurcă pe trotuar. Cînd primul dintre ei se dezmetici, azvîrli arma și ridică mîinile. Rîdea isteric. Ceilalți șovăiră, puțin timp, după care îi urmară exemplul. Ne priveam cu groază. Nu puteam risca o încăierare. Căpitanul le făcu semn să plece. Nu înțelegeau. Ne priveau cu spaimă. Îndreptă arma spre ei și soldații se rostogoliră pe platou. „Ce s-a întîmplat ?" zise tare Toma. Intraserăm în desiș, în pădurea tînără. Înaintam anevoios, crengile ne zdreleau fețele neliniștite. Pădurea era fără sfîrșit, hectare nenumărate de brazi și, pe măsură ce ne îndepărtam, primejdia se îndepărta și ea. În noaptea chioară nemții își pierduseră capul. Ne și uitaseră. Se obișnuiseră cu gîndul că eram victime sigure și confundaseră dorința cu realitatea. Căpitanul ordonă să ne oprim. Avansaserăm destul de mult în hățișuri și era greu de presupus că germanii s-ar încumeta să ne urmărească în asemenea condiții. Lumina zorilor se așternea cu ceața răcoroasă peste pădurea fumegîndă. Schimbul de focuri se întețea. Treaba asta ținu mult, o veșnicie mi s-a părut, dar în realitate nu cred să fi durat decît 5—10 minute. Apoi se îndepărtă. Toma se năpusti înapoi, spre stînci. Ne zvîrli peste umăr, răgușit : „Rămîneți pe loc !"... Pe platou zăcea mulțimea de trupuri, desfigurate de groază. Nici un muribund, toți morți și împrăștiați în cele mai dureroase poziții. Nu le privi decît în treacăt. Văzuse prea mulți morți în războiul acesta. Urcă totuși, cu prudență, versantul. Iarăși trupuri și cuiburi de mitralieră și mitraliere și mortiere întoarse spre propriile linii. Deodată soarele îi biciui ochii și-și strînse pleoapele. Stîncile albe, sticloase, răsfrîngeau razele inerte. Desluși, spre șosea, punctele mici, soldații ce fugeau dezordonat, ca un furnicar, ca un mușuroi tăiat de plug... Un subofițer german se ridică deodată și căpitanul auzi zgomotul moale al încheieturilor. Îndreptă pușca spre inamic. Era mustăcios și bondoc. Stătea cu mîinile ridicate. Din umăr i se prelingeau dîre de sînge. Nici nu-i trecuse prin minte să pună mîna pe armă. Toma îl alungă. Subofițerul nu-l înțelegea, aidoma celorlalți. Se întoarse și coborî alene. Nu-l interesa : putea să moară ! Războiul se sfîrșise pentru el. Căpitanul se împiedica în leșuri, în pietre, în tufele umede de roua ce abia se topea pîlpîind. Evită să privească măștile livide, dar apoi își dădu seama că printre ele îl putea găsi și pe Petre. Mila, mila aceea adevărată, îl chinuia ; se scutură de ea ca de un puhoi de licheni ce l-ar fi acoperit brusc. Nu reușea ! Și speranța îi dădea tîrcoale. Mai coborî, acum fără să-i pese de nimic. Germanii se pierduseră în lucirea dimineții pure. Soarele se ridica radios și fierbințeala lui îl făcu să transpire. Își scoase chipiul și-și șterse fruntea umedă de amintirea obsesivă a exploziilor în lanț. Grenadele. Se așeză în iarbă și smulse un pumn de fire uscate. O țigară cu gust de iasomie, ca un săpun prost. O fumă lacom și limpezit. Dacă Petre nu izbutise să se descotorosească la timp de grenade, cu un glonte îl făcuseră ferfeniță. În mintea răvășită nu încăpea rațiunea. Începuse, totul, atît de bine... Căută prin iarbă alt smoc, țigara se terminase și simțea nevoia să fumeze într-una. Întîlni ceva moale și pielea i se zbîrli. Era o mînă. Recunoscu mîneca hainei lui Petre și deodată speranța confuză se spulberă în scînteierea soarelui. Stîncile și iarba se întunecară brusc, aidoma unei orbiri neașteptate. I se învîrtea capul. Genunchii i se muiară și se trînti între leșurile ce aveau să putrezească acolo, sub cerul albastru, zvîntat de vîntul ușor și amar...

Poezia romantismului medievalizant

TINERI POEȚI

Cu simpatie meritată au fost întîmpinate versurile lui Mihai Ursachi (n. la Strunga — Iași, la 17 februarie 1941) din volumele Inel cu enigmă *(Iași, Junimea, 1970) și* Missa solemnis *(Eminescu, 1971), ambele retipărite sub titlul* Poezii *(Iași, Junimea, 1972) și* Poemul de purpură și alte poeme *(Cluj, Dacia, 1974). Poetul e un romantic medievalizant, magistru abstractor al nobilei esențe, căutător al spiritului cuvintelor, fost și Pelican, pasăre care în Bestiarii își sfîșiase pieptul spre a-și hrăni cu sînge puii. El trăiește în vestita „cetate Mihnire, în nu mai puțin frumoasa suburbie a Țicăului și scrie despre moartea și viața lui Aspasio, despre bătrînul porcar Garibaldi, moșneagul Silentio, palmierul Talpiot, muntele Cain, cîinele Miriapodis, Megalopolis, fructul oprit, iarmarocul de vorbe, absoluta Lingoare, epistole, balade, mici istorii și anecdote în înțelesul vechi al cuvîntului cu ironii transparente. Ambasador al Melancoliei, poetul își prezintă scrisoarea de acreditare în acest stil cvasioficial :*

„Noi, Padișahul / întregii Melancolii, împărat al Singurătății de sus și de mijloc, / stăpînitor / absolut al regatului Dor / și prinț senior / al Tristeții, / dăm știre la toți ca să fie cu luare aminte / către solia trimisului nostru numit Menestrel".

Menestrelul vinde la iarmaroc vorbe pestrițe pentru orișice gură, închiriază arhaisme, repară epitete năuce, ascute cuvinte la tocilă, prepară vorbe cu piper, vorbe mustind de vitamine etc.

Poemele sînt alegorice. Chrysip zis și Garibaldi întreține în chilia sa din Țicău o mie de porci. Cetatea ordonă să i se zidească vizuina și porcarul cu animalele lui ajunse împreună cu serafimii pe „toloacele veșnice". Crescătorul de porci nu-i decît poetul care-și preface patimile lui în opere de artă ca Horațiu care nici el nu se sfia să se pretindă la un moment dat Epicuri de grege porcum.

Capacitatea de a transfigura, de a proiecta realul în fabulos se vede din excelentul Poem despre Domnișoara Gabriela Șerban și despre unica noastră întîlnire la o expoziție suedeză de pictură. *Ca Edgar Poe, Mihai Ursachi vede peste tot țărmuri feerice, ținuturi serafice și fantome, pe mireasa cu coasă care nu-i decît moartea. El e un mistuit de „dorul distrugerii de sine" în drum spre „golul neștiut", închis somnambulic, scufundat în celesta mahala Țicău, unde, așteaptă pe domnișoara Feroce (moartea), vindecat de teamă, viciu biogenetic rușinos :*

„Primește această tăbliță / prin cîrtița mea preferată, / și nu mă trezesc nici în caz de alarmă".

Epilogul la Inel cu enigmă *sună urmuzian* (Transversaliile mari sau cele patru estetici) :

„Un om din Tecuci avea un motor / dar nu i-a servit la nimic".

Odaia gingașei iubiri din Missa solemnis *e un superb poem baudelairian pe tema fragilității materiei din* Une charogne :

Privii în jur — covorul e năpădit de ierbi / în vaza cristalină în care-ți puneam frezii — / șirag de perle negre, un ghemotoc de șerpi; / prin vechi păienjenișuri, bezmetici, huhurezii // Pe masa cu parfumuri, printre oglinzi și spelci / moluște lipicioase, limacși molii și melci / Și craniul celui care am fost, e pe noptieră / îl ții probabil noaptea în chip de scrumieră. / /.

Mihai Ursachi e acum un glas de dincolo „ascuns în adîncuri de apă" sau „înecat în azur", o pasăre prevestitoare a „înscufundării".

Sufletul meu este bufnița mării, / cercuri concentrice face uitarea / prelung împrejurul înscufundării / De jur împrejur este Marea.

Himeric sună cîntecul Ce mai pasăre, *variantă la tînguirea ciobanului din Miorița :*

Lazăre, Lazăre / scoală-te, Lazăre, / s-auzi ce mai pasăre / în lanul de mazăre. // Cuc de pripas / mult cîntă cu haz ; cuc janchinos, / mult cîntă duios : / cu arcușul de tămîie //. Pe-alămîie / ; cu bagheta de cristal / pe vioara de opal //.

Poemul de purpură *apărut în volum fragmentar (întreg numai în* România literară *nr. 46 din 1972) dă o idee exactă despre Mihai Ursachi printr-o cuceritoare confesiune :*

Acesta e autorul ; el duce pe umăr un crin ca pe-o pușcă.
Astfel înarmat tot ce există îl mușcă.
Adeseori spune / : „o slăbiciune / numele tău este artă" //.
Fiind deci atît de ridicul și slab. întreprinderea mi-e deșartă întocmai cu a zidarului, fratele său, care a vrut să clădească o piramidă-n Țicău / Dar mai cu seamă / ora îi pare tîrzie, și mult îi e teamă / că vremea nu-i pe măsura uneltelor sale modeste.

Eminescianismul, încă viu printre poeții ieșeni, poate fi recunoscut și în cadențele lui Mihai Ursachi, în întrebările din a sa Rosa cogitans :

Cînd totul își urmează statornica orbită / și electroni și astre ca niște valuri sună / în malul existenței, fie ea rea sau bună ?

Natural, Mihai Ursachi e un modern și alta e tehnica din Divanul cailor cu inima :

Tu mă întrebi ce e viața. Îți răspund / că e scarlatină. Sau cercetează / vreun tom oarecare — Ezra Pound / sau orice. Caii, nechează. / /

Dar cel mai adesea poetul e un romantic vizionar, straniu, convocat la un lac negru într-un munte vulcanic ca o gură de iad :

„Spumele albe ale spaimei iluminau lacul / cu o lumină fragilă. Muntele mare / numele său e Okeanos / mă invoca (eram singur acum). Pe creștetul lui, ca o tortă ardea acel turn / construit din pietroaie masive de foc / Fața mea devenise de aur, părul meu / vîlvătaie de șerpi arzători și șopteam / cu un glas de departe : Ich Komme, ich Komme..."

La fel de tulburătoare e viziunea ținutului numit „Orologiu de piatră" simbol al eternității din Istoria marelui ceas și orbului *încheiată în stilul narațiunilor fantastice :*

„Aceasta este, cinstiți călători, istoria / Marelui Ceas și a Orbului */ pe care v-am spus-o și tac".*

Formulă potrivită nu numai textului epic, ci și, mai ales, celui liric.

Al. Piru

FRAGMENTE CRITICE

camil petrescu

Romanul istoric

1. Era greu, aproape imposibil, de prevăzut că un romancier de factură proustiană va scrie într-o zi un roman istoric obiectiv despre o epocă întinsă pe 30 de ani, avînd ca personaje oameni de litere și oameni politici binecunoscuți. Totuși, după „reconstituirea dramatică“ **Danton (1930)**, Camil Petrescu se gîndea la Constantin Brâncoveanu **(Rapid — Constantinopole — Bioram, 1933)** ca la un posibil erou de roman concret istoric. Cînd, mai tîrziu, după ce scrie o piesă de teatru **(Bălcescu,** 1949) și un scenariu de film, își propune să compună un vast roman despre Bălcescu și revoluția de la 1848, el are de învins mari dificultăți de ordin metodic. Adept al ideii de unicitate a perspectivei, prozatorul e nevoit să adopte o formulă epică de tip tradițional, aceea pe care o ironizase în **Teze și antiteze.** Casele încep și pentru el să nu mai aibă acoperișuri, distanțele să nu mai constituie o dificultate, depărtarea în timp — asemeni. Camil Petrescu găsea inacceptabil gîndul că un romancier poate vorbi onest și serios la persoana a treia și lua în rîs pe autorii care pretind că știu ceea ce gîndesc 8 sau 10 personaje în același timp sau ce fac, ce năzuiesc și ce vor face după oarecare trecere de vreme. În romanul de 2 000 de pagini, **Un om între oameni** (1953, 1955, vol. al III-lea, neterminat, apare după moartea scriitorului) el adoptă însă toate aceste convenții și face privitor la personaje și evenimente previziuni care, cu 20 de ani în urmă, l-ar fi exasperat. Există chiar o exagerare în aplicarea acestei vechi tehnici realiste, un fel de fervoare, de pildă, în felul în care autorul își corijează sau admonestează eroii („și n-au avut dreptate. I-ar fi folosit mult dacă...“) comparabilă cu dezlănțuirea pe care o cunosc firile obosite de prea mult ascetism.

Renunțînd la vechile teorii, Camil Petrescu acceptă, așadar, o formulă epică mai simplă, reducînd (într-un interviu din 1954 : **Cum am scris romanul „Un om între oameni“)** dificultățile metodologice la o singură problemă : „Un roman istoric trebuie să găsească modul de a unifica necesitățile epicului cu necesitățile adevărului istoric“. Cu alte cuvinte, chestiunea esențială este de a uni ficțiunea cu documentul istoric și față de posibilitățile acestei alianțe prozatorul se arată încrezător. Respinge, adevărat, „romanțările hibride“, dar nu găsește inacceptabil faptul că într-o operă, totuși, de imaginație **(Un om între oameni** este subintitulat **roman !)** personaje istorice reale (Bălcescu, Eliade, Ion Ghica etc.) să găsesc alături de personaje fictive. Exemplul lui Shakespeare și Tolstoi **(Război și pace)** îi pare suficient de concludent. Pe baza documentelor pe care le-a consultat (și prozatorul mărturisește că a parcurs mii de documente) a intenționat să creeze o **adevărată realitate secundă,** valoroasă, autentică în măsura în care se reflectă în ea prima realitate, cea **originară.** Altfel zis, Camil Petrescu a selectat, compulsat, coroborat documentele voind să dea, într-un spațiu rezonabil, imaginea istoriei pe timp de 30 de ani a Țării Românești. În felul acesta el vrea să respecte unul din principiile artei moderne : „concretul epocii“, transcriind scrisori, articole, pagini de memorii etc. „Deducția concretă“ l-a ajutat acolo unde documentele erau insuficiente. Obsesia exactității era la Camil Petrescu atît de mare încît, într-o confesiune publică (la Facultatea de Filologie din București), declara că nu poate continua romanul deoarece nu știe unde a fost amplasată **Cișmeaua din Obor** sau așa ceva. Să reținem, în fine și precizarea (interviul citat) că, în privința compoziției, romanul urmează o „creștere arborescentă în care rădăcinile se înfigeau mai adînc și ramificațiile se îngroșau, sporind“... Unii comentatori ai romanului (Șerban Cioculescu) au vorbit de construcția **contrapunctică,** alții de o reconstituire fără o mișcare epică riguroasă, previzibilă. Adevărul este, lăsînd la o parte chestiunile de subtilitate, că autorul, părăsindu-și ideile mai vechi despre roman, scrie acum o carte voluminoasă adoptînd instrumentele de lucru ale istoricului și ale prozatorului, fără teama de a se contrazice și de a fi contestat. El face biografie, istorie pură, descrie interioarele, costumele din epocă, trasează un plan al Bucureștiului de la 1840 revine cu amănunte, noi și noi amănunte, într-o mare construcție barocă, inegală, impunătoare prin anumite laturi, dezamăgitoare prin altele. Romanul, opera unui spirit febril, înspăimîntat de ideea de a nu lăsa nimic important de o parte, dă un sentiment de mare înverșunare epică. Prozatorul este dominat de subiect, documentele îl strivesc din toate părțile, frica că n-a spus destul, că nu spune totul îl terorizează și, atunci, revine asupra scenelor deja tratate, deschide capitole noi și, odată cu ele, noi serii de personaje. Numărul lor este enorm și, după ce parcurgem mai multe capitole, sub presiunea valurilor noi de nume, uităm pe cele vechi. Înainte de a da o judecată limpede despre toate acestea, să vedem în ce fel ficțiunea se împletește cu istoria adevărată.

Inițial, cartea trebuia să vorbească despre Bălcescu, dar cum prozatorul e cîștigat de ideea că o personalitate este produsul unei epoci, face mai întîi istoria Munteniei între 1820—1850. Primele scene sînt din februarie 1821 și ele înfățișează pe Zinca Bălcescu în drum spre Cîmpulung ținînd în poală pe cel mai mic dintre copiii ei, Nicu, în vîrstă de doi ani. Din acest copil slab și negricios, cu ochii mari și capul lunguieț, prozatorul se grăbește să ne avertizeze că va ieși un mare spirit : „Toate le știa pităreasa Zinca Petrescu de la Bălcești. Numai una n-ar fi putut s-o știe, căci nimeni n-ar fi putut bănui atunci asta. Anume că însuși băietașul acela negricios, micuț și cu ochii gînditori în albul catifelat al scleroticii lor, pe care îl ține lipit de mijlocul ei, e cel care, peste douăzeci și șapte de ani, va slăvi și va duce mai departe, în fruntea poporului, tocmai revoluția lui Tudor Vladimirescu, de care fug acum cu toții înspăimîntați.

Nimeni, afară de scriitor. Fraza, la locul ei într-o biografie istorică, surprinde într-un roman. Ce-ar mai fi ironizat-o altădată prozatorul care jurase pe **noua structură !** Acum el acceptă însă **împletirea de perspective** și intervine în text ori de cîte ori are de precizat ceva. Într-un loc introduce o dizertație despre limba vorbită și limba scrisă, luînd ca pretext scrisoarea primită de Bălcescu la Paris de la Sevastița. Dizertația nu-și are, evident, locul într-un text ce ar trebui să prezinte psihologia indivizilor, iar dacă e vorba de viața lor spirituală, amănuntele ar trebui să aibă o legătură mai directă cu filozofia existenței lor. Numărul acestor interpolări sporind, urmarea este că textul devine inutil stufos și ochiul lectorului, interesat de o mișcare epică mai simplă, tinde să sară peste el. Să-l citim, totuși, cu atenție. Ce ne spune el ?

2. De la fuga Zincăi Bălcescu din fața zaverei, prozatorul trece la Vadul Rău, sat pe moșia postelnicului Medelioglu, înfățișînd acum (asupra acestui mediu autorul va reveni) un prim strat social al epocii : acela al clăcașilor și al relațiilor lor cu marii proprietari. Camil Petrescu scrie, așadar, un roman țărănesc, căci dacă punem cap la cap episoadele ce se referă la țărani iese o lungă narațiune realistă (documentele la acest capitol sînt absorbite de text), spartă din loc în loc de reproduceri masive din cîntecele populare. Despre acestea prozatorul crede că dau o idee mai exactă despre viața spirituală a poporului (un eseu cu această temă este reprodus în subsolul paginii), ceea ce este adevărat, totuși citarea abundentă a doinelor, baladelor nu lasă cea mai bună impresie. Camil Petrescu ar fi fost foarte satisfăcut de acest roman țărănesc (sînt mărturii în acest sens), pentru adîncimea lui realistă și pentru dimensiunea spirituală (explorarea poeziei) neîncercată, credea el, de alți prozatori rurali. Romanul nu-i, cu toate acestea, totdeauna profund, prea marea aglomerare de amănunte despre mizeria materială a țărănimii împiedică să se vadă și viața morală a indivizilor. Prozatorul dă un număr impresionant de date despre dările, corvezile clăcașilor și pentru a le face mai vii, sub raport literar, le introduce într-un scenariu epic : țăranii trăiesc în bordeie împreună cu animalele, sînt scoși cu forța la prașilă, la adunatul stufului, la tăiat lemne, sînt trimiși cu carele la Giurgiu și, cum există gesturi de împotrivire, au loc încăierări, bătăi cumplite cu logofeții, răzbunări sîngeroase etc. O imagine, pe scurt, terifiantă a vieții de la țară, din care putem deduce prima temă a romanului : **tema rădăcinilor care dor.**

Dintre personajele ce se rețin sînt și frații Firu, unii dintre ei participanți, mai tîrziu, la revoluția de la 1848. Ion este un clăcaș amărît, împovărat de datorii, răbdător, cu rari momente de revoltă. Miai, zis Gămăn, este don juanul satului. Are peste tot ibovnice și pe o rază întinsă de sate mulți copii au fața **coltucoasă** ca și a lui. Dealtfel, ideea proliferării va reveni în roman. Camil Petrescu crede că țăranul român se salvează printr-un dar extraordinar al fecundității. „Popor iubeț“ observă, într-un loc un personaj, și tot el (traducînd și gîndul autorului) „așa durează el“. Țăranii au mulți copii, unii mor, alții apar pe lume și le iau locul, în bordei și în jurul bordeiului sînt totdeauna copii mici, la cîmp stau copăi cu sugari la umbra pomilor etc. Femeile măritate au mereu burta mare și, în codul valorilor morale din sat, însușirea cea mai de preț a unei femei este să fie **bună de dragoste.** „E vînjoasă și bună de tăvăleală în dragoste“ — zice cineva admirativ despre o fată de măritat. Petruța, fiica unui cîrciumar aprig, Nedelcu, are un copil din flori cu Miai : Toma, fratele mai mic al lui Miai face un copil unei fete sărace, Stanca ; logofătului Dobre, cunoscut în sat ca un „curvar fără pereche“, i se scurg ochii după fata **bălană și zdravănă** a lui Firică. Cînd o femeie trecută prin multe, Maria, face o remarcă răutăcioasă despre alta, i se replică imediat : „Cîți dinți s-au mai rupt fă, în umerii tăi, Marie, a rămas știrb tot satul“. O stare continuă de streche, o libertate deplină a simțurilor domnește la Vadul Rău, și cuplul Miai și Sultana constituie, din acest punct de vedere, simbolul unei vitalități debordante. Tomnaticul crai alege în cele din urmă pe Sultana, frumoasa fată a lui Moș Truță, pețită și de unul dintre feciorii cîrciumarului Nedelcu. Sărăcia și munca atroce pe moșia boierului Medelioglu îi împiedică, totuși, să trăiască și, după oarecare vreme, cei doi se despart. Sultana măritîndu-se cu fiul cîrciumarului, iar Miai, din considerente economice, acceptă pe trupeșa și urîta Petruța. Foștii soți se regăsesc, așadar, cumnați, situație ambiguă, repede dezlegată, pentru că în seara nunții, Miai și Sultana fug, sacrificînd încă o dată rațiunea, interesul în favoarea sentimentului. Miai este găsit după oarecare vreme cu țeasta crăpată ca Ion al Glanetașului. Sultana continuă să trăiască mulți ani, „cu un mort în inimă“, ceea ce n-o împiedică să tulbure mințile tuturor bărbaților din sat.

Prin Toma Firu, luptător printre pandurii lui Tudor Vladimirescu, întors în sat după mulți ani, fără o mînă, se face legătura dintre clăcași și celelalte straturi sociale : tîrgoveții mărunți, tăbăcarii și, la alt nivel, marea boierime valahă. Toma circulă de la Vadul Rău la București, ia parte la două revoluții și prin fiul lui, Tudor, devenit tăbăcar în atelierele lui State Dobrovici, sub numele de Damian Tabacu, cunoaște ceea ce se petrece în capitală. Este unul dintre personajele care circulă cu mai mare facilitate între etajele acestei complicate construcții. Al doilea este, indiscutabil, Bălcescu, provenit din mica boierime, istoric și revoluționar interesat de **starea** tuturor românilor. Însă pînă a ajunge la acest punct, prozatorul mai are de prezentat încă numeroase rîuri și pîrîuri ale vieții sociale, acelea care determină într-un fel sau altul evenimentele de la 1848.

3. Prin Toma Firu el face, mai întîi, istoria revoluției lui Tudor Vladimirescu. Narațiunea trece, apoi, la Bălcești (construcția romanului este în **zig-zag**), apoi din nou la Vadul Rău, pentru ca în **cartea a doua** („Un om între oameni“ — are, în proiectul lăsat de scriitor 11 cărți !) să revină la familia Bălceștilor, de data aceasta la București. O scenă prezintă pe Nicolae Bălcescu copil, fascinat de Tucultoiu, o haimana ingenioasă în genul lui Vasile Porojan din povestirile lui Alecsandri. Procedeul lui Camil Petrescu, aici și în alte capitole, este de a face o **preistorie** a personajelor, pentru ca în momentul declanșării temei esențiale (revoluția) toate elementele să fie cunoscute. La școala de la Sfîntul Sava, unde acțiunea romanului ajunge pe urmele memoriilor lui Ghica, descoperim pe Bălcescu adolescent. Scena încăierării cu vlăjganul Sotea reproduce, întocmai, pe cea povestită de Ghica. Prozatorul face dealtfel o referință la scrierile acestuia, evadînd din timpul narațiunii, așa cum va face mereu. Evadarea ia adeseori forma istoriei pure. Fiind vorba de **Sfîntul Sava,** romancierul face istoria acestui așezămînt de cultură. Apare și generalul Kisseleff, prezentat aici și mai tîrziu ca un bun organizator, plin de iubire pentru poporul român. Cînd boierii cer ca limba de predare în școală să fie nu româna, ci franceza, generalul respinge „această înjositoare pretenție !“. Istoria înregistrează și altfel de fapte săvîrșite de acest general. Camil Petrescu preferă să-l prezinte însă ca un protector al oamenilor simpli (salvează un haiduc din ghearele agiei ? !). Ajungînd la București, tema romanului se diversifică, mediile sociale pe care trebuie să le cuprindă sînt mai variate, ulițele mai numeroase, costumele mai complicate și prozatorul, punînd toate instrumentele în mișcare, dă succesive asalturi acestui subiect. Descrierea Bucureștilor, de pildă, nu-i făcută o dată pentru totdeauna. Sînt zece pînă la douăzeci de încercări de fotografiere a unui tîrg ce se pregătește să iasă dintr-o lungă inerție și să participe la un mare eveniment. Să ne închipuim o cetate bine fortificată și niște oști care-i dau roată pentru a găsi un punct de penetrație. Incursiunile sînt urmate, matematic, de retrageri, replieri strategice. O tehnică asemănătoare folosește Camil Petrescu în ambiția de a face o reconstituire fidelă, cît mai fidelă și mai expresivă a orașului. Încercarea reușește. Bucureștiul cu podurile prăfoase, cu lumea lui pestriță, loc de întîlnire a mai multor civilizații este, indiscutabil, **personajul** (să-i spunem astfel) cel mai reușit al romanului. Nimeni pînă la Camil Petrescu și nimeni, probabil, multă vreme de aici înainte nu va vorbi cu atîta știință și simț al amănuntului savuros de ulițele întortocheate și lungi ca picioarele unei caracatițe, de bisericile, prăvăliile, maidanele și mahalalele unde prosperă o negustorime măruntă, venită de peste tot, de **Tîrgul,** apoi, **din Lăuntru** unde locuiește marea negustorime de pe Cavafi, Șelari, Gabroveni și, nu departe de aceste vaduri ale negoțului, marea aristocrație munteană. Faptul că istoria se suprapune peste ficțiune nu mai deranjează acum. Dimpotrivă, — documentul întărește intuiția, fantezia crește pe un teren solid de informații exacte, culese de peste tot. Procedeul e simplu și eficient : înainte ca unul dintre

eroii cărții să intre într-o casă sau să iasă pe uliță, prozatorul înfățișează cu lux de detalii casa și ulița în discuție. Dacă același personaj sau altul, după oarecare trecere de vreme, pășește pe aceleași locuri, nu-i nimic, romancierul dă o nouă descriere, cu alte amănunte. Palatul din Tei al Doamnei Maria Ghica este prezentat de două ori, interiorul casei unui căldărar, Tudor Fărșevotu din Obor, de mai multe ori, podurile orașului revin obsedant întrucît evenimentele cărții se petrec mai ales **în afară,** în spații libere, angajînd un mare număr de indivizi. Găsind că reconstituirea individuală a caselor, instituțiilor publice etc. nu dă o imagine suficient de concludentă a orașului, Camil Petrescu pune pe unul dintre personajele cărții, boierul liberal Ion Cîmpineanu, om cu studii de specialitate la Londra, să dea lecții despre arhitectura Bucureștilor unui nepricepător în materie, Gheorghe Nițescu, ministru în guvernul provizoriu. Din aceste valuri succesive de fapte, iese un București fabulos ca acela din **Craii de Curtea Veche,** de o culoare mai crudă totuși. Pe ulițele podite cu groase bîrne trec, împroșcînd pînă departe noroiul verzui, pușturos, calești elegante și chervane lipscănești, în sacnasiile de pe Podul Mogoșoaiei boierii matofiți își fac siesta, curțile interioare sînt pline de vietăți și de droaște, sacale, mocanii ajung cu oile pînă în inima tîrgului, mahalele sînt, în fapt, niște sate mai aglomerate, oamenii fac, aici, de toate, negustorie și agricultură. Orașul are și un teatru și, luînd ca pretext biografia sentimentală a unui actor, Aristia, Camil Petrescu prezintă istoria acestei instituții și a mediului ce-l animă. Un actor fără talent, Halepiu, este informatorul poliției, o fată tînără și frumoasă dintr-o familie decăzută de boieri, Frusinica, scandalizează prin purtarea ei, în fond inocentă, cele două Principate și tulbură inima a două pașale, Soleiman și Fuad. Prin grațiile ei salvează revoluția (într-o primă fază) de la represiune.

O bună parte din paginile cărții înfățișează petrecerile și năravurile boierimii, față de care Camil Petrescu **(aici și în alte scrieri) manifestă** o aversiune specială. Aversiunea ia forma unui pamflet documentat, întrerupt de numeroase stampe de epocă și portrete morale uneori reușite, cum sînt acelea ale bătrînului Filipescu Vulpe, șiret și crud, sau ale aprigului Băl-Ceaurescu. Însă înaintea portretelor individuale se vede fizionomia unei clase, felul ei de a se îmbrăca, de a primi, de a bîrfi, de a lupta pentru putere etc. Luptele dintre familiile mari iau uneori forme sîngeroase de renaștere, ca acelea dintre Ghiculești și Cantacuzini. Jungherul și otrava, alături de corupția prin daruri costisitoare, sînt arme curente în lupta pe care aceste numeroase familii de mari postelnici și vornici o duc pentru cucerirea tronului. Camil Petrescu descrie, așadar, nu numai zidurile palatelor, ci și istoria pe care ele o ascund. Dă, în acest sens, o istorie pe scurt a Ghiculeștilor și face repetate descinderi în trecutul Bălenilor, Cantacuzinilor etc., cu ideea că istoria, clasa exprimă individul. **Reconstituirea** depășește marginile cerute de un roman istoric (operă, totuși, de ficțiune), plăcerea de a vorbi cu toate schițele în față despre o epocă este mai mare în **Un om între oameni** decît aceea de a inventa și de a face tipologie pură. Tipologia este adeseori sumară, în timp ce ochiul prozatorului întîrzie mult pe ornamentul interioarelor și pe costumele purtate de ipochimeni, prezentate cu pedanterie de specialist.

Și, cum romanul îmbrățișează toate păturile sociale ale momentului, textul epic dă sugestia unui muzeu de epocă, mai bogat decît acela pe care îl putem deduce din proza lui Ghica și Filimon : un costum de junker, veșmintele unei boieroaice în vîrstă, acelea, apoi, ale unei femei tinere, o masă burgheză la 1848, o audiență la vodă Bibescu, protocolul unei prezentări în fața sultanului, ceremonia unei serate literare și ceremonia mai complicată a unui bal în lumea protipendadei bucureștene, o plimbare la șosea în caleașcă trasă de patru armăsari albi, un tîrg de vite în Oborul vechi și o petrecere în cîrciuma din dealul Filaretului etc. Din clasa de sus, prozatorul trece în mediile populare și dă, de pildă, descripții amănunțite despre felul în care se lucrează în tăbăcării, apăsînd (procedeul este vechi) pe ideea contrastelor. Tabacii lucrează cu scîrnă de cîine, iar fiul proprietarului, Pană Dobrovici, servește musafirii cu șampanie franțuzească în cupe de Baccara. Dealtfel, prozatorul e atent la procesul de diferențiere a burgheziei române, prezentă în carte prin cîțiva negustori analfabeți, întreprinzători și duplicitari (State Dobrovici, Hagi Curti, Pavlicioni), imagini, evident caricaturizate, ale unei clase ce se află, totuși, în faza ei revoluționară. De la burghezia mare și mijlocie, prozatorul ajunge la mica burghezie de pe **Tîrgul din Afară,** face, apoi, dări de seamă despre viața din cazarmă și din închisori, neuitînd nici una din **instituțiile** epocii (tema obsedantă este acum **tema acumulării).** Camil Petrescu epuizează, nici vorbă, acest **fundal istoric,** imensă scenă pe care actorii întîrzie să apară. În textul strîns, saturat de informații din toate sferele, bănuim un efort neobișnuit și, pînă la un punct, inutil într-o operă literară. Camil Petrescu care a renunțat, cum s-a văzut, la multe din obsesiile lui epice, se concentrează acum asupra acestui plan secund. **Concretul istoric** ia, astfel, dimensiuni amenințătoare în romanul **Un om între oameni,** biografie mai degrabă a unei epoci, decît o narațiune cu o tipologie diferențiată într-un cadru istoric. Obiectul, ca și direcția analizei se schimbă. Romancierul este acum un observator al **cadrului,** al lumii **din afară,** și mai puțin, aproape deloc, un analist al stărilor de conștiință, al vieții **din-năuntru.**

4. Personajele au de regulă psihologia și morala clasei lor. În această privință Camil Petrescu este un determinist inclement. Dînd o schemă generală despre fizionomia unei clase, el introduce apoi indivizii, cu mici diferențieri temperamentale, în schema propusă. Boierii Vulpe, Băl-Ceaurescu, caimacanul Cantacuzino, ambițiosul Băleanu, marele agă halea Iancu Manu etc. formează **o familie morală,** cu o viață interioară ce variază între cruzime, perfidie și ignoranță lacomă, agresivă, orgolioasă. Boierii își joacă moșiile și clăcașii la cărți, uneltesc la Țarigrad pentru schimbarea Domnitorului, plătesc sume importante pentru a cumpăra tronul și uneori sînt păcăliți, ca Băl-Ceaurescu. Cîteva scene din viața destrăbălatei boierimi valahe sînt foarte vii în roman. Un joc de cărți început la București este continuat, în butcă, mai multe zile în șir. Cînd cineva, un boier cu idei liberale, își taie barba, ceilalți îl batjocoresc, barba fiind un simbol al evgheniei (Camil Petrescu inserează în text o mică dizertație pe această temă). O femeie tînără este prinsă cu un fecior din casă de către bărbat, un destrăbălat notoriu, și, pentru a rămîne cu zestrea, bărbatul pune la cale o pedeapsă cumplită : vinovații sînt dezbrăcați la piele, suiți într-o sanie (totul se petrece într-o iarnă cumplită) și purtați prin oraș pînă îngheață. Postelnicul Medelioglu citește din Doamna de Staël, Chateaubriand și Lamartine, e, altfel spus, un om subțire. Are idei liberale (membru al Eteriei) și fuge dezgustat de la curte, după ce făcuse avere. El ține însă în stare de robie un tînăr muzicant țigan și pune să bată cu harapnicul pe un țăran care are insolența să-l întrebe unde este crama boierească. Figura acestui visător satrap este printre cele mai reușite din **Un om între oameni.** Memorabil este și portretul Frusinicăi Băl-Ceaurescu, actriță bucureșteană și viitoare stea europeană (prozatorul face în privința carierei ei previziuni). Îndrăgostită de tînărul junker Bălcescu, ea este promovată de Aristia și ispitită, prin daruri scumpe, de craii din marea boierime. Frusinica locuiește într-o casă modestă (un snobism al mizeriei !), acolo unde mama ei, născută Băl-Ceaurescu fusese alungată de soțul înfuriat din interes (mama este eroina întîmplării citate mai înainte). Fiica primește în fosta casă a grajdurilor omagiile marii boierimi, în frunte cu unchiul său, teribilul Băl-Ceaurescu, aspirant la grațiile nepoatei. Fata nu este, în fapt, o destrăbălată și cîștigul la cărți și darurile pe care le primește constituie singura ei sursă de viață. Cinică și inocentă, ea se supune unei probe barbare pentru a cîștiga o mare sumă de bani : se dezbracă în fața boierilor concupiscenți spre a i se măsura, cu o cupă de șampanie, mărimea și tăria sinilor. Reușit, sub raport literar, este și portretul „logoviperei“, Calliopi Băl-Ceaurescu, limba rea a Țării Românești, femeie ambițioasă din familia doamnei Chiajna și a Vidrei. Logovipera imită la mers și la îmbrăcăminte pe Maria Antoaneta și foarfecă, cu ironia ei usturătoare, pe toată lumea. Ambiția ei este de a urca pe tronul Munteniei un Băl-Ceaurescu și pentru a reuși se mărită cu un om mediocru, dar bogat și influent. Ca Hangerloaica are sentimentul clanului, dar, în ascuns, îl disprețuiește pentru moliciunea lui. Pe revoluționari (între ei mulți boieri și fii de boieri) nu-i ia în serios, și-i numește „farfarale“. Calliopi e tipul femeii aproape de bătrînețe care n-a mai păstrat decît ambiția politică și plăcerea bîrfei. Șerban Cioculescu remarca (Recitind **„Un om între oameni“, Varietăți critice,** 1966), că romancierul este și aici „un foarte talentat portretist al feminității“. Sigur este că, între personajele cam liniare ale cărții, femeile au mai multă **psihologie.** Sultănica este neînfrînată și pură, capabilă de sacrificiu (dă foc hanului în care se află o companie turcească și arde odată cu ea). Frusinica unește, tot așa, cruzimea cu inocența. Monumentala Licsandra, nevasta tabacului Licsandru, are o vitalitate cotropitoare, cu mari rezerve, totuși, de tandrețe. Luxița Florescu, iubita nefericită a lui Bălcescu, își stăpînește instinctele și orgoliul și-l sprijină în unica lui dragoste pentru România. Tița, sora patriotului, renunță la viața ei sentimentală pentru a-și ajuta fratele. **Psihologia** nu-i, firește, adîncă, prozatorul n-are timp să întocmească, de pildă, dosarul unei femei dezamăgite de lașitatea logodnicului, imaginile sînt stereotipe, cîteva siluete, totuși, rămîn. Să reținem, în legătură cu pictura feminității, și obsesia femeii **bălane și voinice** la Camil Petrescu. Am citat deja cîteva exemple de femei vînjoase cu o carnație albă. Mai pot fi aduse și altele : Stanca lui Peștefript din Vadul Rău este „bălană și zdravănă“, soacra unui tăbăcar, Mitru, este „încă bălană“ adică încă tînără (albul fiind un semn al vitalității feminine !), cumnatele tăbăcarului sînt „bălane“ și, bineînțeles „voinice“, Licsandra („atît de bălană“) este o Evă uriașă de mahala, împreună cu Licsandru formează un cuplu negreșit simbolic (cuplul participă la toate marile acte ale revoluției, sugerînd forța și puterea de dăruire a poporului). O hagioaică destoinică, nu alta decît părăsita Petruța, poartă cu demnitate însemnele speciei : „voinică și cu fața bălană“. Atributele trec și la bărbați : Sultănica, după ce a epuizat bărbații din mai multe generații din Vadul Rău, se fixează la un flăcău „bălan și chipeș“. Obsesie mai adîncă, lipsă de imaginație, repetiții inerente într-un text de 2 000 de pagini, simbolistică naivă (mai toate personajele **bălane** și **vînjoase** sînt pozitive, în timp ce Băl-Ceaurescu are fața cătrănită, iar altele n-au, pur și simplu, nici o culoare) ? !

5. Dintre personajele pe care le poartă încolo și încoace această saga a revoluției burghezo-democratice românești, o categorie specială merită a fi semnalată. Fictive sau reale (Eliade) ele au o notă comună : exprimă la altă vîrstă istorică și morală trăsăturile unei tipologii literare cunoscute, în speță tipologia din piesele și **momentele** lui Caragiale. Ov. S. Crohmălniceanu a făcut odată observația fină că regăsim în romanul **Un om între oameni,** sub altă înfățișare morală, cîțiva din eroii din **O noapte furtunoasă,** pe Rică Venturiano, de pildă, sub chipul profesorului Turnavitu, supirant și patriot înflăcărat. Nu este singurul caz de **recuperare** tipologică în romanul **Un om între oameni** și nici prima oară cînd Camil Petrescu reabilitează indivizii caricaturizați de I. L. Caragiale. Mitică Popescu este un exemplu la îndemîna oricui. Vine acum rîndul lui Cațavencu, Rică Venturiano, jupîn Dumitrache, Chiriac, al ipistatului și a numeroși **crai** de mahala (sugestia trimite și la **Craii de Curtea Veche)** să participe la mari evenimente și să dovedească firea lor eroică. Prozatorul s-a gîndit că demagogii, grafomanii, apropritarii ambițioși și creduli, funcționarii ignoranți **de la** 1870 au făcut în tinerețea lor fapte pline de stimă și, dînd înapoi roata timpului cu cîteva decenii, îi arată înflăcărați de ideile **revoluției,** îndrăgostiți cu sinceritate, capabili **de mari** sacrificii. Profesorul căuzaș Scarlat Turnavitu, înfruntînd primejdia de a fi prins de oamenii agiei, așteaptă în fiecare dimineață (duminica și în zilele de sărbătoare) într-o berărie din Obor apariția Tincuței, fata popii Gheorghe, ginerele cazangiului Tudor Fărșeratu. Ca Rică Venturiano el urmărește pas cu **pas** mișcarea familiei, merge regulat la biserică pentru a zări o clipă chipul îngeresc al fetei și a asculta glasul ei înfiorat cîntînd prohodul. Într-o seară fac schimb de lumînări și gestul capătă dimensiuni mistice. Ca personajele lui Gala Galaction, Tincuța și Scarlat, înțelegînd vitregia existenței lor terestre, gîndesc la o iubire ocrotită de spiritul purificator al religiei. „S-au privit tot timpul îndelung, ca într-o îmbrățișare hieratică, fiindcă el simțea de departe căldura suavă a mîinii ei albe, păstrată și pe lumînarea de ceară. A fost, prin voința lor, în timp ce se priveau stăruitor, o logodnă și un legămînt. În ceea ce-l privește, Scarlat Turnavitu și-a făcut lui însuși un jurămînt, anume că dacă nu se va însura cu Tincuța, nu se va mai însura niciodată“.

Lucrurile n-ajung, totuși, pînă aici, inima preotului Gheorghe se înmoaie, și Turnavitu, comisar al revoluției, este primit în familie. Turnavitu e, pe scurt, un Venturiano mistic și revoluționar.

Profesorul Coriolanus Devilan, **copie fidelă a** lui Marius Chicoș Rostogan, participă cu **loazele** sale la apărarea Bucureștilor și însuflețește mulțimea cu discursuri incendiare : „Apoi căz rîdeți ca proștii, fu de părere supărat Coriolanus. Căz nici voi nu aveți mai mult coraj... Ați făcut mă rog rivoluciune și acum implorați, mă rog, pe turc să vă apere rivoluciunea... voi sînteți niște liciaznici, niște betegi adormiți ghe-a-mpicioarele...“.

Coriolanus se poartă ca un brav, în schema unei caricaturi prozatorul a introdus un sînge de erou. Uneori Camil Petrescu, voind să satirizeze frazeologia burgheziei duplicitare, păstrează neschimbat limbajul personajelor lui Caragiale. Brătianu, C. A. Rosetti și mai ales Eliade Rădulescu (față de care are o neînțeleasă aversiune) vorbesc în stilul lui Cațavencu și Farfuridi. Eliade cere, de exemplu, „să se dea la toți, dar fără să se ia de la nimeni“ ori că „revoluția trebuie să fie în folosul tuturor și în paguba nimănui“ ș.a.m.d. Înainte de a începe ședința guvernului provizoriu el propune ca revoluționarii să mulțumească, în picioare, providenței : „să ne întoarcem fața spre angelul libertății și al frațietății“... Ironie nedreaptă, ca tot ce va privi în această carte persoana lui Eliade Rădulescu, redusă la dimensiunile unui demagog orgolios și laș, victima unei frazeologii rebarbative. Procesul este aici invers : după ce, într-un număr de cazuri, a introdus un grăunte de tragedie și, deci, de sublim în niște caricaturi, Camil Petrescu **caragializează** o mare personalitate a epocii. Și într-un caz și în celălalt el se arată obsedat de tipologia marelui dramaturg (despre el va scrie și o slabă piesă de teatru : **Caragiale în vremea lui,** 1957)

Eugen Simion

(urmarea în numărul viitor)

Patetismul romantic

Urmare din pag. 1

spune Geo Bogza ! E semnificativ, apoi, darul lui de a folosi o operă, uneori, doar pentru a ajunge la autorul ei (Șincai). Viața autorului îi spune mai mult. Între morală și estetică Geo Bogza înclină îndeosebi către prima, cea de a doua fiind absorbită ca unul din multiplele atribute ale primei. Aproape că nu există personalitate a istoriei noastre căreia Bogza să nu-i fi adus cu un prilej potrivit cuvenitul prinos. Iorga, Bălcescu, Eminescu, Arghezi, Călinescu, Brâncuși, Luchian etc. alcătuiesc cerul înstelat către care privește morala creatorului. Căci o conștiință morală nu trebuie să uite nici o lecție morală. Și, pentru ca efectul să fie total, alături de imnuri închinate unor eroi ai spiritului, tresare egală, în zarea aceleiași durate, lauda către Orion, către Ocean, către Lebăda. Istoria devine natură care afirmă, natura devine simbol istoric. Există în aproape toate textele lui Bogza o confruntare secretă între natură și civilizație. Asemeni vechilor înțelepți antici autorul desprinde sensul moral superior al faptelor omului din principiul conformității cu natura. El știe să vadă „un lan de grîu sub razele lunii“. Lecția de frumusețe este de fapt una morală, cum am precizat mai înainte. Închină imnuri ionatanelor, urzicilor, mestecenilor, gutuilor, pescărușului, mărăcinilor, busuiocului, rapiței, viei. Concluzia unor asemenea texte este simplă și triumfătoare : natura e omul. *Și cum relația dintre om și natură a devenit, mai ales în secolul XX, o chestiune politică, iată-l pe Geo Bogza ducînd o acțiune politică din perspectiva poeziei și a naturii : „Oricine dintre noi va vărsa în aceste zile o căldare de apă la rădăcina unui prun, sau numai o cană de apă într-un cuib de porumb, nu va comite un gest inutil sau ridicol, ci unul biblic, devenind soldat în marea bătălie pentru apărarea plantelor, a vieții, a întregii firi.“* (Datoria fundamentală) *În chiar ordinea naturii deosebește mai multe trepte : „Pustiul reprezintă și el în mod desăvîrșit și cu o rară forță, ideea unității. Dar, în ordinea naturii, pajiștea se află pe o treaptă superioară“.*

★

Ca poet Geo Bogza este o personalitate paradoxală. El nu rămîne — în mod firesc — străin de experiențele lirice din primele decenii ale secolului, experiențe care i-au marcat tinerețea. Aceste experiențe sînt acum teribilisme ale unei senectuți etern juvenile. El nu se sfiește să scrie în maniera lui Apollinaire : „De-aș avea patru dromadere // N-aș mai visa hipopotami // Eliberat de mamifere // L-aș admira pe-Apollinaire // Si j'avais quatre dromadaires, a lui Ion Barbu : „Brontozaur — dat cu aur // Strănepot de minotaur“ (Descîntec de brontozaur) *sau a Mariei Banuș : „Genunchi rotunzi, mici universuri // Genunchi de fildeș, de cristal“ (Cîntec de descîntec de dezghețat genunchii) Iată un Geo Bogza îndrăgitor al veseliei formale, în ceasuri de răgaz, pentru că de fapt centrul de greutate al operei bogziene în altă parte atîrnă, acolo unde asceza severă a sintagmei înalță textul în zarea incoruptibilă a unui imperativ categoric nu abstract ci cucerit prin opțiune și experiență îndelungată într-un spațiu istoric care ne aparține N. Bălcescu, Ion Ghica, Odobescu, primul prin patetism justițiar, al doilea prin gustul nostalgiilor, celălalt prin descripția mitologizantă nu lipsesc din ființa lui Geo Bogza. Poetul reproduce cu pioșenie texte întregi (Baudelaire, I. L. Caragiale) sau reia în mod firesc idei și metafore din mari autori ai lumii : „Nutriți orice speranță“ (Dante și Lautréamont) sau : „Poate că scopul final al lumii este să se cunoască pe sine însăși prin cea mai desăvîrșită metaforă. În acea clipă, universul ar putea înceta să existe, sau s-ar transforma într-o nouă realitate, pornind în căutarea unei noi și fantastice metafore“. O asemenea „metaforă“ amintește de „spiritul absolut“ al lui Hegel (Mallarmé : Scopul final al lumii este scrierea Cărții) Există la Geo Bogza o tehnică a expansiunii universale prin metaforă, care echivalează cu o ridicare la o putere absolută a imaginii poetice acolo unde* metafora și conceptul se confundă : *„Înainte de a fi verb al istoriei, plin de dinamica și etica marilor năzuințe umane unirea este forța care a dus la zidirea întregului univers“* (Dimensiuni) *Sau : „E o noapte de parcă umblă sfinții pe cer... Rostesc aceste cuvinte cu consimțămîntul întregului univers, și mă simt împărat al vorbirii omenești“* (Metafora). *Istoria lumii este terenul pe care se mișcă : „Ce nebuni sîntem // spuneam // Ce nebuni sîntem — repetai, // Și eram în istoria lumii un tropot de cai.* (Letopiseț)

Fiecare tabletă din această carte este o carte comprimată la maximum. De aceea „Paznic de far“ nu este altceva decît suma a zeci și zeci de cărți din care autorul a reținut numai miezul. Că Geo Bogza influențează pe nesimțite tineri autori contemporani este un lucru evident. Dintr-o simplă tabletă (Avionul și căprioara — *1966) Ion Lotreanu va extrage substanța unui volum de versuri* — Lăcuste și aeroporturi. *Este semnificativ pentru personalitatea poetică a lui Geo Bogza faptul că textele sale importante se află în afara* plasmei stilistice generale *la a cărei existență conlucrează îndeosebi Arghezi, Blaga, Macedonski și în care înoată poeții contemporani. Aproape pe oricare dintre poeții de frunte ai României contemporane i-am considera nici unul n-ar putea fi judecat în afara acestei plasme. În stilul („sîngele“) fiecăruia se fac „transfuzii“ repetate din poeții amintiți. Geo Bogza însă poate fi determinat printr-un* cîmp estetic *mai larg ce acoperă și secolul XIX. Adică Geo Bogza se revendică de la o întreagă literatură. Vorbind despre* Cartea Oltului (Prefață la editura *cehă apărută în editura Odeon din Praga) autorul își definește magistral opera (parafrazînd o cunoscută imagine kantiană) : „Scrisă împotriva întunericului și a urii, această carte își are temeiul în două realități fundamentale — și incoruptibile — ale universului : căldura inimii omenești și lumina marilor constelații“.*

Unicitatea unei epopei

S-a spus despre Zaharia Stancu, şi nu de puţine ori, că a impus în literatura română a ultimelor trei decenii proza cu efuziuni de lirism. Formula, comodă, ni se pare insuficientă pentru a defini specificul scriitorului. Zaharia Stancu rămîne un poet, şi prozele sale, oricît ar fi intitulate „roman" ori „nuvelă", nu sînt decît nişte poeme de mai mare sau mai mică întindere.

Viziunile din „Desculţ" (ediţia în trei volume : „Clopote şi struguri", „Printre stele" şi „Carul de foc") sînt ale unui mare poet, cu propensiune pentru construcţia cosmotică. Materia de inspiraţie e aceea de mit popular stilizat : „Corabia roşie, căreia acum îi rămăseseră numai zece din cele douăsprezece aripi albastre pe care le avea mai înainte, dintr-o pricină pe care n-o cunoşteam, luă foc şi arse într-o clipire. Nu mirosi a ars şi nu rămase din ea nici urmă de cenuşă. Însă lîngă Dridu-Midu, pe norul care semăna cu o rogojină, se ivi, din nimic, o femeie. Purta pe cap înaltă şi largă glugă neagră. Nu-i deslueam faţa şi nu-i zăream ochii. Trupul mai mult i-l ghiceam, pentru că femeia era înfăşurată de la umeri pînă la călcîie într-o haină lungă şi largă, de pînză albă. Avusei atita minte ca să pricep îndată că femeia aceea n-avea cum să fie alta decît prietena mea, steaua — logosteaua care-mi spusese că se cheamă Mega-Lega".

O trăsătură distinctă a artei lui Zaharia Stancu este împletirea naraţiunii cu piesa lirică autentică, detaşabilă pentru un volum de pură invenţie lirică. Ajuns la un punct al „relatării" evenimentelor, scriitorul simte nevoia delimitării unui moment încărcat cu o anumită coloratură sufletească specifică. Atunci uneltele rapsodului se estompează, aerul se încarcă de duhurile nevăzute ale poeziei şi cuvintele se înşiruie ca într-un poem : „Unde n-a fost semănată sămînţa de grîu, / unde n-a fost semănată sămînţa de mei, / ori de secară, / ori de orz, / ori de rapiţă, / a răsărit iarbă. / Iarbă cu virful subţire. / Iarbă lucioasă, sticloasă".

În cazul de faţă, am segmentat noi fraza pentru a marca ritmul interior al construcţiei sintactice. În alte cazuri, autorul operează singur dispunerea comunicării în vers alb : „Îmi place amurgul. / Dar zorile, / Zorile îmi plac şi mai mult. / În amurg oamenii sînt osteniţi. / Copacii sînt osteniţi. / E ostenită pînă şi iarba. / S-a uitat la soare, la fluturi, / La greieri s-a uitat, şi la iepuri, / Şi-a ostenit de atita uitat, / A ostenit..."

Se conturează astfel un univers neconfundabil, în care elementele predominante sînt : iarba, stelele, pămîntul, salcîmii, apele, locurile mocirloase, dar şi huma atinsă de focul necruţător al secetei. Oamenii par nişte zeităţi africane, uscate şi înnegrite. Iubirile sînt senzuale, pătimaşe. Întîlnirile se produc pe plaja mării, cînd valurile ameninţate de teamă şi minate vijelios de vînt tulbură înserările stranii. Buzele îndrăgostiţilor sînt amare ca firul ierbii şi ca apa oceanului. De sub pămînt se aud zgomote ciudate, ca în poeziile eminesciene cu strigoi. Alături de simţăminte telurice, Zaharia Stancu inventează stări perihelice : „Îmi îndesai aripile în umeri. Trecură fără piedică prin flanela pe care o purtam pe mine... Se prinseră singure de trupul meu... Mai mult ca să mă joc decît să-i fac pe plac stelei-logostelei, începui să filfîi din ele cum ştiam că filfîie cocorii cînd vor să-şi ia zborul. Mă pomenii în văzduh deasupra corăbiei".

Dar, oricită pasiune pentru zbor nutreşte Darie, eroul reprezentativ al eposului scriitorului, sentimentul trăirii într-un spaţiu de balcanism autentic se afişează mereu. *Deliormanul* (aria „pădurii nebune") îşi pune pecetea pe lumea scumpă poetului. El este ispitit de o regresiune într-un spaţiu şi într-un timp nerepetabile, dar visate pentru a sugera comuniunea cu locurile care i-au înlesnit apariţia : „Dacă aş fi avut norocul să vieţuiesc cu veacuri ori chiar cu milenii în urmă, fără îndoială prin alte păduri mi-aş fi purtat paşii, pe sub umbra altor copaci aş fi trecut, în iarba înaltă a altor luminişuri m-aş fi culcat la soare. Aş fi purtat în mîini,

Însemnări despre opera lui ZAHARIA STANCU

ca toţi oamenii din acel veac al meu, arc şi suliţă, iar pe umăr — tolba cu săgeţi. Aş fi vînat bouri de păcură şi cerbi de aramă, lupi cenuşii şi jderi sprinteni, urşi roşcovani şi urşi negri".

Evidentă la Zaharia Stancu este şi tendinţa plurivocă a repetiţiei. Uneori, funcţia estetică a repetiţiei e de a sugera mirarea la graniţa dintre ingenuitate şi spaima latentă : „Dar mîinile tatei sînt atît de aspre, atît de noduroase, atît de bătucite, că nici nu simt mîngîierile mele. Sînt ca o scoarţă de copac bătrîn. *Ca o scoarţă...*"

Automatismul înregistrării senzaţiilor e denunţat prin stilul asociativ bazat, se înţelege, tot pe repetiţie : „Pentru mama sună clopotul cel mare : dang... dang !... Pentru fiecare om vine o zi cînd îi sună clopotul... Cînd îi sună clopotul... Ba nu, nu pentru fiecare om sună clopotul cînd moare. Pentru bărbaţii care mor în război nu sună nici un clopot. Pentru bărbaţii care mor în război sună tunurile, sună puştile, mitralierele sună".

Un tragism fantastic, de o forţă reţinută, nemaiîntîlnită, se anunţă dintr-o replică a unei femei certată cu defuncta la capul căreia jeleşte. Tonul reţinut, dar răbufnind din străfundurile unei inconştiente mărturisiri care nu mai poate aştepta se degajă tot prin repetiţie : „Leică, leică, de ce ne-om fi certat noi două, leică ? Că de-mpărţit pe lumea asta nimic n-avem de-mpărţit. Şi dacă nu avem de împărţit nimic pe lumea asta, n-avem nimic de-mpărţit nici pe lumea cealaltă, leică... leică dragă..."

Observaţia lucidă a gesturilor de neuitat se infiltrează prin alăturarea construcţiei gramaticale încă o dată şi încă o dată : „Eu mă aplec şi mă închin. Tata se apleacă şi se închină. Fratele meu Ştefan se apleacă şi se închină. Numai frate-meu Ion rămîne cu braţele încrucişate".

Obsedantă, nemiloasă în reluarea ei mecanică şi totuşi atît de omenească, de dramatică este şi replica : „Ce mult te-am iubit eu pe tine, Mărio, Mărio !".

În pragul încheierii acestor însemnări nu putem trece peste constatarea că lumea scrierilor lui Zaharia Stancu este de o duritate de cremene. Reacţiile sufleteşti dezvăluite nici pe departe nu aduc cu „literaturizările psihologizante". Scriitorul n-a învăţat viaţa interioară a eroilor săi din cărţi. Sentimentul pe care îl ai în faţa paginilor lui Zaharia Stancu este de autentic, de plenară percepere şi recompunere a realităţii. Autorul ambiţionează să ne ofere o viziune capitală şi caleidoscopică a unui trecut nu prea îndepărtat. Nu atmosfera cu totul ieşită din comun îl interesează. Preocuparea de prim plan a scriitorului (şi în *Desculţ* şi în *Rădăcinile sînt amare* şi în *Vîntul şi ploaia*) este parcă de a sugera nişte raporturi noi ale omului cu lumea din jurul său, apărută ca o *suprarealitate ad-hoc*, dar implicînd enormă veridicitate. Oamenii se nasc, trăiesc, mor — şi în perceperea acestui timp banal numit viaţă, încearcă să-şi apropie nişte sensuri sau să şi le impună pur şi simplu. Este o aspiraţie umană milenară, surprinsă în cazul cărţilor autorului nostru în nişte condiţii specifice poporului român.

În pragul unei ere noi, eroii lui Zaharia Stancu pun întrebări teribile în termeni cu totul normali, am putea zice, de o simplitate dezarmantă : „Domnule tovarăş, dumneata ne-ai vorbit şi nouă, aici, la Blajini, le-ai vorbit şi altora, prin alte părţi, despre dreptatea pe care vreţi să o înstăpîniţi în ţară, despre buna stare la care vreţi să ajungem cu toţii, prin muncă, despre fericirea din care urmează să ne înfruptăm şi noi. Ai vrea să ne spui ce este fericirea şi dacă dumneata ai fost fericit vreodată ? Iar dacă ai fost să ne spui cînd şi în ce împrejurări anume ?"

Revenind, constatăm încă o dată că, prin fiecare din cărţile sale, Zaharia Stancu rămîne un poet, un mare poet, şi, de fiecare dată cînd ne întîlnim cu o pagină a sa, avem convingerea că lumea intră pe porţile de diamant ale literaturii, în hainele somptuoase ale epopeii ; ale unei epopei unice.

Dan Bogdan Anghel

profil

Ion Cocora

Născut la 14 noiembrie 1939. Absolvent al Facultăţii de filologie, Universitatea din Cluj-Napoca.
Bibliografie : **Palimpsest, 1969 ; Dezlegarea de chaos, 1973.**
Referinţe critice : **Victor Felea în Secţiuni, 1974, pg. 259—265.**

Un fantezist disimulat, părînd să încerce instituirea unei „noi ordini" poetice şi de fapt angajîndu-se într-o exclusivă acţiune de redefinire lirică a realului, nu fără a se bucura de voluptăţile travaliului artizanal, este Ion Cocora.

Alegîndu-şi, în volumul de debut, „dezlegarea" de a fi „iar sentimental", poetul dădea o simplă indicaţie despre materialul asupra căruia îşi exercita impulsul de a formula şi de a numi. Lirism al experienţei, nu experienţă a lirismului ; în a doua sa carte, Ion Cocora îşi alege „dezlegarea de chaos", ceea ce nu vrea să zică o eliberare prin cufundarea în vastele orizonturi, ci fixează doar termenul în raport de care se desfăşoară „aventura" sa, „chaos" însemnînd aici nu o intuiţie revelatoare ci fiind un sigiliu poetic, o „emblemă" (grafia voit preţioasă nu e întîmplătoare). Condiţia poetului şi starea poetică, aparent „temele" cărţii, sînt în realitate factori de incitaţie a sensibilităţii, ca în această poezie intitulată **Poetul :** „Ce născocire de prea multă dragoste şi durere / e şi providenţa aceasta / Şi darul opţiunii lacrimă fără seamăn înaintea/ luminii şi sfîntă ca viziunea farului în ochii / celui plecat pe mări / El e conştiinţa avîntată pînă la marginea / imaginarului templu al stelei / Al seminţei / Al brazdei / Pînă unde omul se inventează pe sine cu răbdare / cu insomnii cu credinţă şi puţină moarte / pentru un frig care îi va pătrunde inima". Ion Cocora experimentează, cum se vede, o poezie a definiţiilor, şi nu o definiţie a poeziei ; noutatea şi interesul versurilor sale sînt de căutat în ingeniozitatea şi în lustrul formulărilor, în sclipirea lor de podoabe preţioase şi rare, menite să conserve şi să fortifice o iluzie, aceea a poetului care, „el singur pe o ruină divină / păzeşte sîngele pierdut al speţei", care crede „în vocea de taină a crinilor", pentru care „poezia e lacrima şi conştiinţa acelor focuri nebune / pentru care pasărea Phoenix e o identitate pierdută". Interdicţia devine un stimul şi este de remarcat un efort tenace de a se înfringe prin inventivitate rezistenţa inertă a expresiei, tehnica poetului constînd într-o aglomerare de definiţii acoperind ca o coadă desfăşurată de păun obiectul vizat : „Tu ai descoperit vieţii mele lîmanul şi ordinea femeie a îngheţului / chiot la căderea serii pîriu vlăguit sub ultima veghe a lunii cînd / mila şi povaţa adună prietenii / armură aleasă spre a împrejmui noaptea înclinată a vorbelor ce / altă umbră cunoşti care să acopere ca frunzele de viţă în septembrie / ce altă poruncă şi lacrimă care să dăinuie / pururi pîndeşti sîngele fraged şi coroana profetului / dezolantă mare tril vertical adulmecat de greieri suferinţă consimţită de bunul părinte / cuvînt desluşit al muribundului hrisov / mereu aminat dincolo de dragoste şi timp / speranţă biruitoare de cealaltă parte a îngăduinţei" **(Poesis).** Dar această modalitate a emisiunii în serii ce se suprapun, dincolo de spectacolul luxuriant al definiţiilor înlănţuite, riscă să devină un principiu de monotonie prin instabilitate şi poetul însuşi are conştiinţa acestui pericol : „ce va rămîne din această balanţă atotştiutoare şi fericită de / spectacolul poetului sînt zăvoaiele şi proverbele limpezi din / Ţara Ardealului / sau poate irişii unei femei în aşteptarea zorilor / sau un arbore contrariat de frumuseţe neclintit în / speranţă şi boală sub chiciură".

Mircea Iorgulescu

Soli de prestigiu ai artei din R.P.D. Coreeană pe scenele româneşti

Viaţa cultural-artistică a fost marcată în această săptămînă de prezenţa în ţara noastră a *Ansamblului artistic „Mansude"* din *Phenian* (R.P.D. Coreeană). De-a lungul celor trei spectacole susţinute în sala Operei Române, ansamblul, cunoscut în întreaga lume graţie numeroaselor turnee întreprinse, a oferit publicului nostru o imagine vie, extrem de sugestivă a talentului poporului frate coreean, a sincerei sale dorinţe de comunicare spirituală, a adus mesajul său de prietenie, stimă şi colaborare. Elocventă este, în acest sens, includerea în programul spectacolelor, în deschidere, alături de „Cîntecul mareşalului Kim Ir Sen", a cunoscutului cîntec revoluţionar românesc „Trei nume" — ca un omagiu adus poporului român, P.C.R., secretarului general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu.

Întregul program avea să se desfăşoare sub acest semn distinctiv al colaborării şi prieteniei; cîteva alte cunoscute cîntece româneşti — „Aseară vîntul bătea", „Trandafir de la Moldova", „Tudoriţo nene", „Ştii tu mîndro" (interpretate cu o aleasă simţire în limba română de întregul cor ori de ansamblul vocal feminin sau cel masculin, formate exclusiv din artişti emeriţi ai R.P.D. Coreene) au venit să confirme amplitudinea sentimentelor încercate de oaspeţi, cu mult deasupra unui simplu gest protocolar.

Remarcabile cîntece din folclorul coreean dedicate muncii de zi cu zi, frumuseţilor patriei („Cîntec despre arătură", „Cîntec despre opt locuri frumoase din Coreea") ori creaţii noi, revoluţionare („Acestea sînt binefacerile conducătorului", „Cîntăm această dragoste fierbinte", „Coreea este una singură"), unele nuanţate, delicate, altele pline de vigoare, de nestrămutată hotărîre de a lupta — toate interpretate impecabil, cu o frazare şi o precizie a intrărilor demne de relevat, au întregit un tablou veridic al preocupărilor poporului coreean, al spiritualităţii sale.

La rîndul lor, dansurile s-au impus prin graţia îndelung cizelată, printr-o fragilitate de statuete de porţelan („La izvor", „În întîmpinarea recoltei bogate" ş.a.) şi, în plus, prin fermitatea plină de vigoare a pasului perfect ordonat, a dispunerilor trasate evasi-geometric, închipuind de predilecţie linia dreaptă ori uşor şerpuită, în care fiecare dansatoare evoluează cu maximă convingere şi se înscrie cu o precizie şi un acut simţ al colectivului, punînd, cu atît mai pregnant, în valoare, tematica militantă, revoluţionară („Azaleele patriei", „Ninge"). Un dans folcloric, „Trio", s-a detaşat prin rafinamentul cromatic şi ritmic, prin ingeniosul joc al evantaielor. În general mişcările sînt de predilecţie terre à terre, utilizînd mai rar săriturile, propunînd în schimb paşi mici, alunecaţi, cu mobilitatea extremă a părţii superioare a corpului, în care mîinile desenează un alfabet complicat şi misterios, dar nu mai puţin seducător. Coregrafia, insistînd pe o deosebită omogenizare, sugerează mici nuclee dramatice izvorîte din însăşi mişcarea firească a corpurilor, şi e ingenios servită de costume (în culori vii, naturale, predominînd albul, albastrul şi roşul, cu rare nuanţe intermediare) şi de decoruri, în care proiecţia dispozitivelor recompune lumea mirifică a peisajelor R.P.D. Coreene.

Un cuvînt — şi nu ultimul — pentru dirijor, foarte atent, de un cert profesionalism, sub bagheta căruia orchestra cu multe instrumente tradiţionale a sunat ferm, cu accente de virtuozitate specifice tuturor membrilor ei şi, firească, instrumentistului la jangsemp (un fel de clarinet, instrumentul naţional) atît de aplaudat. Aplauze, dealtfel oferite cu generozitate de publicul nostru întregului colectiv, aplauze meritate cu prisosinţă de strălucitii mesageri ai artei din îndepărtata ţară prietenă.

Nicolae Spirescu

retrospective

Jurnal de scriitor tînăr

A crede în posibilitatea formulării unei definiţii revelatoare, cînd e vorba de „specia" jurnalului de scriitor, iată una dintre marile himere ale spiritului critic animat de veleităţi sistematizante. Aceasta, firească, dacă nu pierdem din atenţie faptul că „specia" în cauză, scrutată din unghiul genezei şi din acela al „tendinţei" ei, capătă, de regulă, două structuri relativ distincte ; de o parte, aceea care constă într-o suită de însemnări avînd un caracter intim absolut dezinteresat, întrucît autorul lor nu se gîndeşte că vreodată (nici măcar după moartea sa !) ele ar putea deveni publice ; de altă parte, evident, aceea în cadrul căreia, disimulat sau nu, **intenţia de a face literatură** se resimte de îndată, în aşa fel încît imboldul mărturisirii intime se sublimează subtil într-un generos **pretext** artistic. Este de la sine înţeles că cel de al doilea tip de „jurnal", beneficiind din plin de legile convenţiei artistice, se constituie în **operă literară sieşi suficientă** şi că, drept urmare, se cere clasificat şi evaluat ca atare. Revenind la cel dintîi tip de jurnal, să precizăm că, într-adevăr, de data aceasta intenţia de a opera cu criterii de clasificare şi ierarhizare avînd pretenţia unei determinări obiective nu poate duce la nici un rezultat concludent. Fiind un document cu valoare de unicat, un atare „jurnal", spre a fi cu adevărat înţeles în esenţa lui, după o expresie a lui Camil Petrescu, trebuie trecut din „categoria valorilor specifice" — literar-artistice, de pildă — „în aceea a valorilor psihologice". Căci, precizează prozatorul-eseist (în articolul **Amintirile colonelului Grigore Lăcusteanu şi amărăciunile calofilismului),** opiniile şi judecăţile conţinute de un atare tip de document „În loc să le socotim (...) drept fenomene în sensul fenomenologiei, să le transformăm în obiecte existenţiale, psihologice şi apoi, într-o nouă judecată, să le preţuim semnificaţia artistică".

În toate aceste privinţe, **Jurnalul** lui Pavel Dan (apărut sub îngrijirea lui Sergiu Pavel Dan, în excelenta colecţie „Restituiri" a editurii „Dacia") constituie o „piesă de dosar" dintre cele mai semnificative. Ceea ce trebuie numaidecît reţinut — dată fiind perioada cînd a fost redactat — este împrejurarea că acest „jurnal" aparţine unui **posibil scriitor** şi nici decum unui scriitor deja format şi afirmat. Din această pricină, textele din cele două caiete **(Însemnări din viaţă şi Clipe trăite),** datînd din perioada 1926—1929 (Pavel Dan s-a născut în ziua de 21 august 1907) se cer interpretate în exclusivitate ca un document psihologic circumscris virstei post-adolescentine şi de trecere în prima tinereţe. După simptomele probate şi de jurnal, Pavel Dan nu a fost înzestrat cu un talent literar precoce. Tocmai într-o asemenea stare de lucruri stă interesul acestor pagini regăsite. Ele ne dezvăluie, în chip cu totul surprinzător şi în afara oricărei premeditări creatoare, o emoţionantă schiţă de roman autobiografic. Dominant, în ele, este spiritul confesiv, autorul invederînd, sub toate raporturile, o candoare a sinceităţii totală. Acesta este elementul coagulant al „jurnalului". El face ca diversitatea datelor biografice şi contradictoriile stări de spirit ce populează „jurnalul" să se pună de acord, în sensul edificării unei caracterologii artistice incipiente, dar mai ales a unei psihologii de intelectual nu îndeajuns de format, asaltat în mod dramatic pe demonul autocunoaşterii. „Aş vrea să mă studiez, să mă cunosc mai bine. Pînă acum nu prea ştiu cine sunt. Nu ştiu nici măcar cînd sunt fericit şi cînd sufăr — cînd şi de ce am nevoie". Iată, textual, resortul intim al însemnărilor. În felul acesta, oricite date cu caracter informativ ar conţine, jurnalul apare ca un continuu solilocviu. În definitiv, destul de banală, la prima vedere, „materia epică" a „jurnalului" poate chiar dezamăgi. În schimb, naivitatea acută, în accepţie wertheriană, am zice, a unor însemnări de natura celor ce urmează e de-a dreptul acaparatoare. „Ea e ultima femeie pe care o mai privesc încă ; hotărît, idealul nu mi-l aflu, nu vreau să mai fac încercări zadarnice. (...) Pe ea nu o urăsc ca artist ci ca om. Ea m-a înşelat. I-am scris o lungă scrisoare, nu de ură : de dragoste, de plîns şi lacrimi, căci poate mi-a venit să plîng". La fel nevinovatele crize de arivism spectacular : „Îmi place celebritatea, nu-i vorbă, dar sunt un „lasă-mă să te las" de cea mai ordinară specie. Ţin la glorie aşa, fără motiv, instinctiv" etc. Sau, prin contrast, profund omeneasca lamentaţie pricinuită de cea mai cruntă mizerie materială suportată de tînărul licean : „Am uitat să scriu, de cînd n-am mai scris nimic. Grijile vieţii mă ţin departe de mine însumi. Am 11 băieţi de meditat, fac în fiecare după-masă 7 ore" etc. În fine, după expresia lui Camil Petrescu, receptate ca „obiecte existenţiale, psihologice", neîntreruptele hamletizări provocate de întrebarea obsedantă vizînd existenţa sau non-existenţa talentului literar reţin şi ele atenţia.

Sigur, într-o anumită măsură, caietele de însemnări rămase de la Pavel Dan se impun atenţiei şi prin calităţile lor de „Jurnal de creaţie". Exegeza critică dedicată operei scriitorului — în cadrul căreia se disting mai ales contribuţiile lui Ion Chinezu şi Cornel Regman — a utilizat din plin sugestiile de această natură. În esenţă, însă, semnificaţia artistică a „Jurnalului" rezidă, cum tot Camil Petrescu zice despre **Amintirile** colonelului Grigore Lăcusteanu, în **sinceritatea egotistă** a confesiunii. Este vorba, în ultimă instanţă, de vocaţia tînărului Pavel Dan pentru scrutarea tipologiei ţărăneşti din unghiul problematicii psihologice individuale ; ceea ce reprezintă un incontestabil pas înainte în raport cu viziunea consacrată de marii prozatori ardeleni : Slavici, Rebreanu, Agîrbiceanu. În cazul acestora, personajul e privit „catagorial", mai presus de orice el întruchipează un prototip uman ideal, acţionînd nu în conformitate cu „eul" său, ci exclusiv în funcţie de condiţia sa social-istorică şi general etnică. Pe un atare fond al valorilor tradiţiei se constituie viziunea epică a lui Pavel Dan, tulburătoare prin modernitatea sa conţinută. E adevărat, moartea prematură a celui ce a scris memorabilele nuvele **Urcan bătrînul** şi **Copil schimbat** a tăiat în chip brutal calea spre marile împliniri româneşti acestui proces de restructurare. În schimb, proza românească actuală nu poate face abstracţie de experienţa decisivă a meteoricului înaintaş.

Nicolae Ciobanu

Veronica Galiş

Scăzu lumina

Scăzu lumina. Din abis
Un fluture doar lumina
Ca o părere-n paradis
Şi-am înţeles că-i umbra ta.

Părea de pe un alt tărîm
Că vine-n blinda-i înstelare
Cum prin încinsul caldarîm
Un trandafir ar da de soare.

Într-un potir cu rouă cred,
Mai cîntă basmele prin singe —
O pleoapă s-a zbătut încet
Precum o frunză care plînge...

Oh, soarele

Oh, soarele se duce spre apus,
Copilăria în amurg se lasă
Cu apele să cînte tot mai lin
Pe cînd lumina rugineşte-n casă.

Pînă şi floarea zace în parfum ;
Umbra-mi vîsleşte-ncet spre amintire
Şi lumea cade într-un bob de mac
Şi gîtul lebedei e mai subţire.

Mai lasă-mă o clipă-ntre oglinzi
Aş vrea să strig, mai este încă vreme ;
Pendula ceasului e ca un crin —
Poate să uite încă să mă cheme.

Pot să mai nasc sub degete grădini.
Dar totul trece sub o altă lege
Şi muntele e ca un bot de miel
Pe care mina nu-l mai înţelege.

dreptul la replică

Stimate tovarăşe redactor-şef

În Luceafărul *nr. 42 din 19 octombrie a.c., poetul şi prozatorul Ben. Corlaciu consacră o parte din confesiunile sale paginilor publicate de mine în* Viaţa Românească *nr. 7/1974, (în care am încercat o reconstituire a climatului politic şi cultural din iarna 1940—1941, premergătoare apariţiei revistei „Albatros"), răstălmăcind afirmaţiile mele. Iată de ce vă rog să publicaţi în revista dv. următoarele precizări :*

1. Neputînd contesta prezenţa mea în grupul de studenţi care a întemeiat, la 10 martie 1941, revista „Albatros", Ben. Corlaciu adaugă : „numai la numărul 1, deoarece imediat a divorţat de noi", deşi domnia-sa nu se poate include, în nici un caz, între cei de care aş fi divorţat, deoarece pînă la numărul dublu 3—4 al revistei, apărut la sfîrşitul lunii aprilie, nu fusese decît — cel mult — cititor al „Albatros"-ului. (v. colecţia revistei la Bibl. Acad., p. III. 18 102).

2. Referindu-se la paginile mele din Viaţa Românească, *Ben. Corlaciu susţine : „Dacă stai să crezi ce citeşti, poţi ajunge la eroarea că Al. Cerna-Rădulescu a fost nu numai cel mai (!) permanent, dar şi cel mai înfocat albatrosist". Cititorul care — întîmplător — a parcurs fragmentul din „Viaţa Românească" s-a putut convinge singur că Ben. Corlaciu îmi atribuie intenţii şi orgolii pe care nu le-am avut şi nu le am. În pagina 19, el a găsit subliniat rolul lui Geo Dumitrescu în apariţia „Albatros"-ului : „Capacitatea lui neobosită de a dezarticula expunerea doctorală a vidului intelectual — care ne asalta în vremea aceea de la catedre, din ziare, de pe tribune şi din fotolii academice —, luminîndu-i ipostazele groteşti, a avut pentru mulţi dintre noi semnificaţia şi rezonanţa cornului de vînătoare în pădurea cu poteci neştiute sau numai rătăcite." etc.*

3. Ben. Corlaciu mai spune despre mine : „La primul număr el apare în casetă, deoarece era nevoie de un tehnician în ale tipografiei. Dar atita tot. Şi ca prezenţă şi ca atitudine." În ce priveşte aportul meu la primul număr al „Albatros"-ului, nu Ben. Corlaciu este în măsură să-l cunoască, domnia-sa neavînd atunci nici o legătură cu grupul redacţional al revistei (vezi mai sus, pt. 1). Acest aport a fost precizat, corect, de Geo Dumitrescu în revista „Amfiteatru" (nr. 14, februarie 1967), iar în colecţia revistei mi se poate citi semnătura sub cronica teatrală asupra spectacolului cu comedia „Giştele", adaptată de I. Cantacuzino după cunoscutul text antirăzboinic al lui Aristophan. În ce priveşte scoaterea numelui meu din caseta redacţională, începînd cu nr 2, ea are o explicaţie avuabilă : o luasem după ce primisem o informaţie alarmantă pentru vremea aceea, care astăzi poate fi confirmată documentar. La „Arhivele Statului" din Rîmnicul Vîlcii, în dosarul 37/1941, fila 96, se află nota informativă nr. 332/1941 a postului de jandarmi din comuna Măciuca, judeţul Vîlcea, referitoare la supravegherea unui „student bănuit de propagandă comunistă", a cărui activitate fusese dată în urmărire cu adresa nr. 226/1941 ; respectivul student purta numele meu, cu menţiunea că este redactor la ziarul „Ordinea" din Bucureşti. (Din respect pentru adevăr, trebuie precizat că în anii aceia orice manifestare ostilă faţă de fascism era socotită „propagandă comunistă".) Iar în ce priveşte atitudinea, opţiunea mea n-a şovăit atunci între inconformismul lucid şi ironic al lui Geo Dumitrescu, sau cel îndurerat pînă la încrîncenare al lui Ion Caraion, pe de o parte, şi „inconformismul fumist" (vezi Al. Piru, „Panorama deceniului literar românesc 1940—1950", Ed. p. lit., 1968), exacerbat de alcooluri ieftine al altora. O confirmă cele cinci numere ale reviestei săptămînale „România viitoare", apărute sub conducerea mea — în ferbuarie şi martie 1944 — şi cu colaborarea celor mai de seamă reprezentanţi ai grupului „Albatros", pînă la suprimarea ei de cenzura fascistă (vezi : Petru Vintilă, „101 picături de cerneală", ed. Cartea Românească, 1973, pp. 7—8 ; „Poezia antirăzboinică a deceniilor IV—V" de Emil Manu, în Luceafărul *nr. 30 din 27 iulie 1974).*

Pentru a nu abuza de spaţiul revistei dv., voi semnala cu alt prilej celelalte inexactităţi din confesiunea lui Ben. Corlaciu, care nu mă vizează personal.

Vă mulţumesc,

Al. Cerna-Rădulescu

atelier literar

poșta redacției

C. DOCHIAN : Confirmări îmbucurătoare, mai ales în „Lecția de istorie", „De-o mie de ani", „În această permanentă aproape stare", „Așteptarea mamei".

VIVI ANGHEL : Cîteva lucruri bune, de data asta, „Invocația cuvîntului", „Țării", „Cîmpului", oarecum „Amurg" și „Vom mai avea o tinerețe". S-ar mai putea cita „Vin cîmpiile", care, însă, coboară iute spre anecdotică ușoară, sau „Timp cu săbii" (cu finalul ratat). În rest, multă făcătură „sunînd din coadă" (nu și din miez), ca, de pildă, „Există", prototip de versificare în voia soartei și în dorul lelii. E cazul să treceți la starea de „cip" sau „pas-parol", la un „plus" decisiv în ce privește exigența de sine, calitatea.

L. CISMAȘU : Ziceți bine în scrisoare, cam așa e cu „sentimentalismul dulceag". Dar, definindu-l amănunțit, nu reușiți, totuși, să scăpați de el : tipice, în ultimele plicuri, „Încoronare" și mai ales „În fiecare noapte cad cîte trei stele". Ceva mai bine, în „Meșterul Manole", „Avem o inimă", „Umbre".

V. DRUMEȘ : Inconsistente, convenționale, ultimele pagini sînt dezamăgitoare (poate doar „A treia" să fie ceva mai bună). Continuăm să așteptăm realizarea bunelor promisiuni de odinioară).

EM. GV. : Cîteva lucruri bune, chiar foarte : „Cîntec", „Era" și, ceva mai puțin, „Resemnare", „Mie-mi plac".

BUCUR ROMULUS : Slăbuțe, uscate ; ceva mai răsărită „Acutalizarea istoriei" (strașnic titlu !).

N. FIRULEASA : Într-adevăr, parcă e ceva mai bine, mai cu seamă în „A fi biruit de o floare", „Nu te grăbi", „Mai presus de toate".

GEORGE N. RODESCU : Sînt destule semne favorabile (mai cu seamă în „Cauți și tu", „Aș spune de o vale", „Furasem focul", „Întors tăcerii" — ultimele două cu finalul „căzut", nereușit), chiar dacă nu o dată retorica, grandilocvența convențională, găunoasă, rostogolește vorbe fără substanță și aport („carpaticele trepte de adevăr și gînd", etc.), ca, mai ales, în „Tot ce mă-mbracă-n cîntec", „Podgoriile limbii", dar și în alte pagini. Problemele ridicate în scrisoare (întrebări al căror răspuns e sigur că-l cunoașteți) sînt întemeiate (încă de multă vreme) dar, din păcate, nu stă în puterile noastre, cum am mai spus-o și în alte rînduri, să le dăm soluția (simplă și firească) ce li se cuvine. În privința concursurilor de la edituri, se pare că n-aveți dreptate (chiar sută la sută !). Dar vești și pagini din ce în ce mai bune, din partea dv., putem fi siguri că vom primi, cît de curînd.

C. DUBAN : „Balada vînzătoarei la loz în plic" are oarecare sprinteneală și vervă asociativă, de „cronică rimată" : „În suflet cînd arde văpaia, / La umbra destinului mic, / În loc să mă plimb prin Sinaia, / Visez, și vînd lozuri în plic" Etc. Chiar dacă vîrsta nu e cea adevărată și chiar dacă bucata e scrisă pentru „un simplu amuzament", nu strică să mai încercați.

NOD GORDIAN : E bine că ați descoperit, în fine, importanța ortografiei și că v-ați hotărît să vă apucați de școală : aveți foarte multe lucruri de învățat. În versuri, nu se văd deocamdată semne de talent.

D. O. : În general, dificile, înnodate, opace, lăsînd pe ici-pe colo cîte o „fereastră" prin care se pot zări și unele perspective promițătoare.

Alexandru Suru (ceva mai bine, în 3), **Dan Doreanu** („Și pentru pietrele negre", „Păsări în steme"), **Ion Gh. Iosif** („Solitudo", „Mult la apus"), **Astrid Gaspar** („Poluare"), **Septembrina** („Resemnare"), **I. Cunic, L. Niculescu :** Sînt unele semne bune ; merită să stăruiți.

Al. Priboieni, Gabriel Tristan, Cioruşcanu, D. A. Laurențiu (nu e prea clar și tocmai adevărat ce-ați aflat — pînă acum — despre expresionism) **,I. Radu Călin, Titi Șerban, P. Iana, V. Măgirescu, Dom Bade** (ceva în „A doua zi"), **Rozalia M., Silvia Dan** (mai bine în „S-a făcut tîrziu", „Cînd vor ajunge la mine"), **Popescu Răzvan** (ceva, în „Joc", „Metaforă", „Desen"),**Garușa, Hoinaru P., D. Hrenciuc** (citiți mai multă poezie), **Sorin Ștefan** (mai bine în „Privesc, dar ce înțeleg") : Nimic nou !

M. Ergas, Grama Liviu, Martin Culcea, Ov. Lord-Santanna, Miorescu Ruşeț (desenele le-am predat secretariatului), **Asan Girdap, C. Bacu** (mai bine, în „Pîndă", „Noaptea speranței"), **Corin Culcea, Ana Corcodel** (ceva în „Interior"), **Popa Ioan** (Întrebarea nu e formulată clar), **Țircă Fl. Lili, Liviu Amarg, Astor Chim, Gheorghiu Natalia, Badea Nicolae, B. Nicolescu, Gil, G. Vioreanu, Nagib Ela, Ion Manea Faur, Drăghici Aurel, Rubar Melcor, Ioan Avram, G.F. Papp, Em. Poiana, Lili Floroiu, G. Pompei, Vasile Gh. Șega, Edy P.F. :** Încercări mai mult sau mai puțin îngrijite, dar de nivel modest, fără calități deosebite.

Covrig Călin, K. D. Makar, Ardeleanu Ludovica, Afloarei N., Bonarezi Vicol, Gheorghe I. Udrea, Pîrlogeanu Adrian, Mindreș Costică, Iunian T. Ciobanu, R. D.-Iași, C. P. Brab : Nu se văd semne de talent.

Interim

N. R. : Manuscrisele nu se înapoiază.

Vă propunem un poet: Ion Alex. Angheluș

Cu toată dificultatea de a deosebi ceea ce, în acest stadiu, e dexteritate a versului (deprinsă din exersarea ambițioasă a cîtorva „figuri" curente) de nucleele de autentică poezie, în care se cuprinde și personalitatea incipientă a poetului, nu cred că greșesc spunînd că Ion Alex. Angheluș e cel mai puțin el însuși atunci cînd arborează un ton decis, peremptoriu, sau în tentativele, destul de numeroase, considerative. „Aici gramatica nu e în stare să exprime / ceea ce ar fi de exprimat" — hotărăște într-un loc autorul. Dar apelul însuși la gramatică era cu totul de prisos. „Omul rămîne rob cuvintelor. / Se iluzionează în putința lui de a ști"... Curată proză !

Mult mai potrivite mi se par cu structura poetului un fel de ironie, deprinsă la școala lui Geo Dumitrescu și a lui Constant Tonegaru, precum și recurgerea la tonul interpelării sau al confesiunii, cu aerul de a împinge din calea înțelegerii groase mîluri depuse : „Vai, ziceam, împotmolit în niște drumuri / pe unde au trecut duhurile a două războaie mondiale ; / vai, ziceam : nu știu cum s-a întîmplat / că pe aici s-au încrucișat duhurile / unor importante războaie..." (Lautréamont, II). De altfel, poemul din care am citat și cel care îi urmează, Lautréamont, III, sînt și cele mai bune ale autorului. Promițătoare mi se pare la acest poet și preocuparea de a-și scoate materia lirismului în contemplarea dioramei umane.

Cornel Regman

Misiune

lui Méliusz Jozsef

Să scriem pe pietre despre
durerile imaginare. Cele mai grele.
Necuprinse în texte sacre. Imprimate
totuși pe pielea cailor roibi, pe
potecile de aer, pe unde se plimbă
poeții în căutarea spațiului pur :
viitorul.

Cresc ierburi pe filele acestea.
Propoziții și fraze se topesc
fumegînd :
– Eu trebuie să duc cu mine
toate durerile imaginare, fără de
care oamenii ar rămîne pustii,
trasați „drept", după un proiect
absolut.

– Eu trebuie să înviez oamenii !

Mustangi

Herghelii de mustangi
prin munți cu zăpezi
fug pe trup ireal de-nserare,
cu copite cătînd ierburi noi și livezi,
cu copite cătînd ierburi noi și izvoare.

Coame-n vînt !
Și lucioși de șiraguri de ploi,
amețiți de beția stelară,
fug pe trup ireal de-nserare : șuvoi
de-arătări investite cu pară.

Ce putere sălbatecă piere-n furtuni,
cînd copacul trăznit se destramă !
Trec mustangii prin munți, trec nebuni
ca un spor de voință umană.

Nu-i opriți din nestinsul virtej,
adăstînd
clipe calme și liniști precare,
căci mustangii sînt sufletul meu căutînd
sinteți voi căutînd fiecare !

Pro Patria

De unde să te iau, umbră a tatălui :
dimineață de iulie coborînd
peste oameni ?
Caut o pală de timp intrată
într-un unghi nou, pe care nu-l mai
putem prinde.
Caut despărțirile temporare. Însă
de la semnul de piatră și pînă
acasă – se deschide valea imensă a
ultimei despărțiri.

Și eu nu te mai găsesc decît în
dragostea mea pentru aceste depărtări,
pentru ielele jucînd deasupra
pămîntului nostru. Și scriu smerit :
– Dragostea mea pentru tata
se numește patrie !

Toiag

Purta un toiag și – ades –
aruncîndu-l pe pămînt, se făcea
șarpe. Atunci, vuiau pădurile și
aburii pluteau
împrejur,
învălmășindu-se !

Și a ridicat șarpele și s-a făcut
toiag. Pădurile au dispărut
și pustiurile acoperă frunzarele.
Nisipul se-ntinse pînă la
marginile cerului.

Pentru noi toate sînt taine
și toiagul a rămas rezemat
într-un colț. Numai eu, din cînd
în cînd, îl iau, îl descînt cu vorbe
ciudate
și, atingîndu-l cu degete tremurătoare,
îl fac să dea muguri și crengi
în apropierea fostelor păduri !

Lautréamont II

Vai, ziceam, împotmolit în niște drumuri
pe unde au trecut duhurile a două războaie
mondiale ; vai, ziceam : nu știu cum s-a
întîmplat
că pe aici s-au încrucișat duhurile
unor importante războaie...

Și mă uitam surprins în jur că nu mai sînt
zecile de mii de trupuri sfîrtecate,
zecile de mii de căști prin care oamenii au
dovedit că sînt prea puțin invulnerabili în fața
bătăilor de prăștie...

Vai, ziceam, iată au înflorit garoafele,
milioane de garoafe prin toate aceste
hățișuri,
prin aceste locuri de taină...
Și am auzit
glasuri vuind din afund. Alături, pe o tablă,
scrii tu, Lautréamont, cu litere drepte :
– „Oamenii uciși în războaie mor, dar nu pier,
nu pot să piară vreodată. Să aveți grijă
să nu se depună în voi toate durerile, toate
amăgirile ! Toate marile lor dezamăgiri
de după moarte, de după păcile încheiate !
Miinile voastre ar deveni amare. Mintea s-ar
tulbura. S-ar subția fumul speranței !"

Și mă uitam surprins în jur. Garoafele erau
albe. Foarte albe. Decolorate de ploi. De
ploile
care spală și albesc oasele.

Lautréamont III

Te ascultăm cu sufletul la gură, numărînd
schelete la marginea apelor. Laguna e
înțesată de oase. Cîteva milenii s-au topit
aici lîngă corăbii și piroge insolite.
Amurgul cade apatic în ape.
Se închide ochiul ruginit
peste pleoape de ciment și de lemne.
E un cimitir vertical. Și e un cimitir
orizontal. Duhurile s-au desprins
de oasele descărnate. Și s-au sedimentat
unele peste altele, în aer.
Atmosfera e grea de suflete.

Nu ne mai putem mișca departe de osuarii.
Nu se mai pot gîndi spații unde să nu se
fi infiltrat istoria și plăgile ei
milenare.
Sîntem robii acestor magnetice lagune.
Nici pe tine nu te mai putem gîndi,
Lautréamont,
ca pe un vultur liber suind peste ape.
Se îngreunează aripile și vii
spre iarba sărată a țărmurilor,
spre limbile aspre ale melcilor trecînd
spre cărări, spre întunericul dintre
degete.

Te știam frumos, aerian,
călărind împreună cu prietenul tău
spre locurile unde-și odihnește privirile
Elohim.

Îmbătrînind, puterea noastră de înțelegere
pălește, imaginea ta serafică se estompează.

Se joacă soarele cu procesiuni de raci.

Realitate și proiect

Vladia lui Eugen Uricariu este mai întîi încercarea de concretizare a unei abstracțiuni, proiecția unei idei despre literatură, căreia i se retrage dreptul comod de a oglindi, prin simple observații, o realitate dată. „Din cînd în cînd mă duc la Vladia", scrie autorul, dar aceste drumuri repetate spre și într-un ținut imaginar sînt tot atîtea asedii, tentative de cucerire a unei realități inventate. Invenția înseamnă, în acest caz, cucerire, instituire a unei ordini, introducerea unui principiu ierarhic într-o masă de obiecte, stări, relații la prima vedere haotice și nediferențiate. Ai numai acea parte din realitate pe care izbutești s-o cucerești. Vladia ar vrea să fie mai puțin o „utopie" și mai mult numele simbolic al invenției rafionale prin care o realitate, nici rațională, nici irațională, poate fi cucerită, însușită, înțeleasă. Cu aerul că divaghează asupra unei idei literare, autorul ne introduce pe nesimite chiar în conținutul, în sistemul de relații din abstracta Vladie, dintr-o dată ea devine un ținut, o așezare ambiguă, ceva între sat și oraș, mai debrabă un tîrg podgorean, se populează și ni se impune sub forma unui relief geografic, cu dealuri pe care cresc vii și livezi, cu anume forme de organizare a autorității și cu persoanele investite cu dreptul de a exercita această autoritate.

Vladia este, pe de o parte, proiectul literar de cucerire a unei realități dar și, în contradicție cu acesta, o realitate care dezminte proiectul, încît se poate spune că această „utopie" fantastică se supune mai mult realității decît reușește cu adevărat să o cucerească. Autorul este departe de a ne chema la o plimbare liniștită prin paradisul promis de elanul său inventiv, făcîndu-ne în schimb martorii descoperirilor sale de-a lungul străbaterii acestui proiect eșuat. Pentru că „imaginile" Vladiei (respectiv episoadele imposibilei cuceriri) sînt tot atîtea eșecuri ale încercării de a transforma haoticul ținut într-o rațională „tablă de șah". Pe măsură ce proiectul de „construire" a Vladiei înaintează luînd forma literară a capitolelor sau episoadelor, certitudinea cuceririi acestei realități inventate devine tot mai problematică, improbabilă. Într-un sens, Vladia pare să „existe" numai sau tocmai pentru a dezminți proiectata ei cucerire, mărturisită și promisă atît de prezumțios în piesa introductivă, menită să provoace o ironică inducere în eroare.

De fiecare dată, asediul realității ce se ascunde în Vladia se desfășoară conștiincios, tenace, prin observare și descriere exactă, cît mai realistă, a locului. „Imaginea pe care și-o făcuse despre Vladia încă din prima zi a sosirii, se dovedi aproape exactă. Acum mergea pe străzile înguste, la întîmplare, căutînd cu ochii acele clădiri deosebite ce se ascundeau în capătul livezilor cu pruni și meri, livezi ordonate, cu trunchiurile văruite, iar în intervalul dintre ele se întindea o iarbă scurtă, aspră, roșiatică din cauza brumei timpurii..." Însă acest mod al descrierii conștiincioase, pline de scrupul realist se vede curînd deviat, el explodează sub presiunea unei realități de ordin secund ca un teren minat. Personajul începe să simtă existența unei lumi ascunse și ciudate, obiectele cunoscute îl „privesc" într-un chip necunoscut. Mai mult, el însuși este acaparat de ceea ce vrea să acapareze, învins de ceea ce pornise să învingă. Atitudinea plină de siguință pusă în cunoașterea locurilor este dezmințită printr-o imperceptibilă subminare a propriei dispoziții de către invazia unui univers neliniștitor. Idilicul este amenințat la tot pasul, de pretutindeni se ivesc semnele unei neașezări și ale unui molcom dezechilibru. Însă „rupturile" acestea nu sînt resimțite ca răsturnări bruște ci ele se introduc pe nesimțite „cum nu se putea mai firesc", în dispoziția, în modul de a privi și simți ale personajului. La capătul fiecărui drum cel care pornise într-o recunoaștere a locurilor n-a izbutit decît să fie asimilat, înghițit de ele. Iernile la Vladia „erau lungi și aspre, satul era cățărat pe creștetul unui deal rotund ca o spinare, de jur împrejur se întindeau păduri cînd tinere, cînd grele și noduroase și timpul trecea mai încet, era un sat nenorocit, stătea înfipt în vîrf și zăpada se spulbera la prima suflare, rămînea pămîntul sticlos și văduvit iar jos omătul creștea mereu pînă nimeni nu mai putea pătrunde..." și descrierea ar putea continua dacă n-ar fi întreruptă de răsfrîngerea vibrației unui motor, ce se aude în fiecare dimineață la șase și zece, cînd trece o cursă pe care însă nimeni n-a văzut-o vreodată, deși mulți o așteptaseră plini de speranță. „Povestirea" ia alt curs, relatează cu o liniște suspectă bizarele acțiuni pe care le întreprinde în sat V.B. „un om destul de grav, îmbrăcat cu o bundă făcută din trei bucăți pe care se cunoșteau șiroaiele streșinilor și care mirosea greu de oaie" dar care, atît de consistent în formă, este de fapt imposibil de prins și descris fiindcă întruchipează — dacă se poate spune așa — pricipiul aberant al pașnicei așezări. El întreprinde o sumă de acțiuni care nu duc nicăieri, gratuite în ele însele dar toate la un loc înconjurînd autoritatea pe care o reprezintă de un „mister" insondabil și apăsător. Lucrurile se petrec ca și cum ar fi dictate de necesități implacabile (recensămîntul, fixarea anului nou cu o lună mai devreme din rațiuni „intelectuale", suspiciunea întreținută prin grotescul joc al Corneliei, cursa invizibilă, colecționarea „exemplarelor aberante" din fluturele Vanessa Ligata a cărui particularitate constă în faptul că dispare odată cu apropierea dezastrelor ș.a.m.d.). Desigur, e la mijloc o stratagemă de întreținere a autorității, prin cultul misterului. Nici una din întreprinderile anchetei prin care se efectuează bizarul recensămînt nu urmărește aflarea unui lucru semnificativ, dar toate au rolul de a ține treaz respectul plin de teamă al celor întrebați. Rareori gratuitul a instituit un asemenea climat de teroare. „Fantasticul" gratuitului face să devină inaccesibile lucruri altminteri foarte reale sau cel puțin vizibile. Strecurate într-un ambalaj misterios, minciunile, iluziile, „irealitatea" exercită o teribilă presiune asupra conștiințelor. În ultimă instanță, proza fantastică din „Despre purpură" este o predicație deghizată despre ordine, morală, adevăr și minciună. Vladia este utopia unei lumi „groaznic de definitivată" (după expresia lui G. Lukacs).

Personajul care vrea să cucerească Vladia întreprinde în același timp o anchetă subtilă, introduce rațiunea ironică într-un posomorit univers absurd, neajungînd însă la nici un rezultat pentru că Vladia nu este o „combinație", un rezultat născut dintr-un proiect rațional, ci numai o aglomerare de supraviețuiri, atavisme, un sfîrșit de lume coexistînd cu un început menit să-i consume formele neepuizate. Personajul își asumă doar un anumit rol de precipitant, agent secret travestit în hainele unei realități pe care o desconspiră. Situația, dincolo de natura ironic „fantastică" a prozei lui Eugen Uricariu, nu este neobișnuită și, dacă ținem neapărat să apropiem universul Vladiei de acela al coloniei kafkiene cum procedează Mircea Zaciu în acuta prezentare dedicată autorului, ar trebui poate făcută o precizare. Anume aceea că în colonia lui Kafka avem de-a face cu imaginația anticipată a istoriei, cu o cumplită previziune, ceea ce face ca absurdul de acolo să fie terifiant, provocînd stări de coșmar imposibil de calmat prin ironie și detașare, pe cînd derizoria utopie a Vladiei, pare să fie în chip deliberat o invenție a cărei ironie ar consta în ambiția de a „construi" pustiul din materialele unei memorii avariate.

C. Stănescu

*) Eugen Uricariu : „Despre purpură", editura Dacia.

cartea de debut

revista străină

● **O COMISIE POLONEZĂ DE ISTORICI DE ARTĂ** alcătuită din directorul Institutului de Artă al Academiei de Științe, directorul secției de pictură străină de la Muzeul Național din Varșovia și Conservatorul acestui muzeu, au confirmat autenticitatea unei pînze a lui El Greco găsită în Polonia. Confirmarea vine după zece ani de cercetări ale acestei enigme care a suscitat un deosebit interes și a stîrnit un larg ecou atît în presa poloneză cît și în străinătate. Lucrarea, intitulată „Extazul sfîntului Francisc" aparține seriei franciscane — (opt dintre ele aflîndu-se în muzeele din Spania, Irlanda, Suedia, Canada și S.U.A.). Sub diferitele straturi de pictură înlăturate cu ocazia lucrărilor de conservare, a apărut semnătura autentică a artistului : Domenicos Theotocopoulos.

● **CU OCAZIA** celei de-a 90-a comemorări a primei apariții în public a celebrului pianist Ignazy Paderewski a fost inaugurat la Cracovia un „Centru Paderewski", a cărui activitate a început cu un concert de gală. În acest centru de documentare asupra creației și operei lui Paderewski, se găsește colecția transmisă Universității din Cracovia și adusă de la locuința artistului din Elveția. Colecția cuprinde, printre altele, corespondență, cărți, partituri, documente personale și diplome honoris causa care i-au fost decernate de diferite universități străine.

● **EDITURA POLONEZĂ LUBELSKI** a publicat de curînd al 5-lea și ultimul volum din „Scrieri țărănești", o „Antologie a poeziei țărănești contemporane poloneze" cuprinzînd operele a 90 poeți aparținînd tuturor generațiilor din toate regiunile Poloniei. Primul volum a apărut cu 12 ani în urmă și cuprindea doar 15 poeți din regiunea Lublin. Trăsătura comună a acestor opere este angajarea autorilor lor față de problemele vieții țăranilor polonezi și adîncul lor patriotism.

● **PREMIUL GEORG-BÜCHNER,** unul din premiile literare cele mai importante din Republica Federală a Germaniei, a fost decernat de către Academia Germană de Limbă și Poezie, din Darmstadt, scriitorului Hermann Kesten.

● **MARELE PREMIU LITERAR AL AUSTRIEI** pe anul 1974 a fost atribuit scriitorului H.C. Artmann. Laureatul a dobîndit o oarecare celebritate încă din 1958, cînd a publicat o culegere de poeme în dialect. Ulterior a devenit pivotul unui grup vienez de avangardă care s-a manifestat printr-o interpretare lingvistică și artistică a barocului, suprarealismului și dadaismului ; el a publicat și traduceri din limbile franceză și irlandeză. Juriul Marelui Premiu a motivat că hotărîrea sa nu încununează interpretarea experimentală a limbii ci folosirea ei cu virtuozitate.

● **REFORMA SCRIERII** este o veche aspirație a poporului chinez, îndeosebi reforma scrierii hieroglifice de care se servește naționalitatea han, care reprezintă 94% din populația Chinei, scrierea hieroglifică, folosită în prezent în China Populară, fiind una dintre cele mai vechi sisteme de scrieri din lume. Obiectivul final al reformei scrierii chineze este introducerea alfabetului fonetic, iar în această perioadă ea urmărește trei obiective : simplificarea hieroglifelor, propagarea limbii literare comune și în sfîrșit, popularizarea unui proiect de alfabet fonetic al limbii chineze, cu ajutorul căruia să se pregătească trecerea de la scrierea hieroglifică folosită, la cea fonetică. Cu toate acestea, chiar și după trecerea la scrierea alfabetică, hieroglifele vor continua să fie folosite de către experți și savanți în studiul monumentelor literaturii chineze clasice.

● **PREMIUL RENAUDOT** a fost atribuit anul acesta lui Georges Borgeaud pentru romanul său „Voyage à l'étranger". Autorul, născut în Elveția dar stabilit de multă vreme la Paris, a scris articole de critică de artă și cronici literare și dramatice, un prim roman „Le Préau" (Curtea interioară) apărută în Ed. Gallimard (Premiul Criticilor în 1952, în competiția cu „Malone meurt" a lui Samuel Becket) — un al doilea „la Vaisselle des évêques" tot în Ed. Gallimard (1959) căruia i-au urmat două eseuri editate în Elveția — iar cel de-al treilea roman „Le voyage à l'étranger" care i-a adus premiul Renaudot este povestea unui tînăr elvețian, care reușește să se angajeze educator într-un castel din Belgia, unde descoperă lumea necunoscută lui pînă atunci, a bogătașilor ; eroul romanului reușește să descopere fericirea tocmai biruind umilințele și sărăcia.

PARODII

Tudor George

„Un sonet"

Ghepard săltînd spre victimele fixe,
Un ultim dor cu herghelii de nalbă –
Să treci în lotca vremii peste Styxe
Sedus de-o hydră severă și albă...

Încocirjat, cu gîtul prins în salbă,
În care scapăr, ochi de jderi, onixe
Să dai un șut năpraznic drept în pikse
Că dacă-i bal, atunci să fie bal bă !

Să nu fii trist și cu voința fleașcă
Cum Doamna cînd îi sare-un bigudiu
În baldachin lăptos la ceas tîrziu.

Iubește-ți urbea și pe Titi Teașcă,
Slăvește vinul, mestecă-i aroma,
Și ceartă-te cu Papa de la Roma

„Alt sonet" – variantă –

E Poezia prinsă-n forme fixe
Cum într-un cortex de pămînt o nalbă
Un nimb de denii, o guvidă albă
ieșită din suspinul unor pixe.

Stupar de vorbe, colbuită salbă
Cum în Infernuri rege singur „X" e,
Gigantică valoare în elipse
Nu țopăială timpă ca la bal bă !

Asemeni unei nave-n buca apei
Ea trece triumfală printre îngeri
Cînd țărmu-l lui Thanatos mai aproape-l.

De nu te-nspini, degeaba vrei să singeri –
Căci să-i cuprinzi puterea și aroma
Nu te ajută Papa de la Roma.

Mircea Micu

Cuvinte rare : *darda, plaivas, chitină, herb, Gandharava, lambă, nereide, ping-pong, biziie, Cloto, cometoși, chibrituri.*

Selecție metaforică : *„Timpanul meu și ochi-mi ies din bulburi" / „Simt lamba asta cu feștila tuflă, / Ca pe-o bătrînă care mă insuflă..." ; „De-atuncea eu-acest, ce prea nedemnu-s ! / Cred — mitoman — c-aș fi văzut pe Venus".*

sport

Fără paradoxuri

Așadar, s-a încheiat turul campionatului 1974—1975. Jucînd mai tot sezonul excepțional, echipa Dinamo București își binemerită locul pe care se află și ar fi poate timpul să elogiem fără nici o reticență maturitatea și puterea de luptă a acestei echipe, chiar dacă nu vom cădea în greșeala de a susține că Dinamo joacă un fotbal modern. Am impresia că în constelația de rezultate a echipei Dinamo București din această toamnă își găsește cea mai de sus împlinire valul care trece al fotbalului românesc. Este valul care și-a făcut datoria, a atins în privința aceasta apogeul și va intra, din domeniul dragostei, în cel al stimei și al amintirii duioase. Nu va fi o surpriză pentru nimeni să constate că jucătorul cel mai bun al anului a fost reprezentantul unui asemenea val. De fapt, acest om este și cel care a trezit echipa Dinamo București din blazarea în care căzuse. L-am văzut marcînd decisiv la Craiova în campionatul trecut, l-am văzut dînd creier jocului uneori cam anost, cam bătrînicios al coechipierilor săi. **Se numește Mircea Lucescu și este, după părerea mea, Numărul 1 al fotbalului românesc în anul 1974.** Încă o dată, calde cuvinte pentru performanța echipei Dinamo, care și în meciurile naționalei a fost prezentă prin ființa oameni de bază, și care a dominat autoritar prima parte a campionatului.

Despre C.S.M. Reșița: e o echipă bună, avînd un mare jucător — Beldeanu, două excelente extreme, un antrenor serios, Reinhard, și un secund al antrenorului, cunoscutul Pătruică, foarte darnic (despre acest tovarăș vom mai vorbi poate vreodată). Fără a fi convins neapărat că Reșița va ocupa pînă la capăt locul doi în campionatul țării, felicit această echipă harnică și greu de învins. O fac deși Reșița are talentul absolut neobișnuit de a face citeodată cele mai proaste meciuri ale momentului.

Frumoasă — performanța echipei A.S.A. Tg. Mureș, club la care activează ființa foarte buni jucători, unii dintre ei chiar mari — Bölöni, Fazekas, Hajnal, Varodi, Mureșan. Echipa știe fotbal mult, mai mult decît F.C. Constanța, F.C. Argeș, F.C. Galați la un loc.

Sub valoarea potențialului ei, Universitatea Craiova, despre care cred că abia acum e o mare echipă, nu atunci cînd a luat campionatul sau cînd era să-l ia. Bucurîndu-se de serviciile unui portar de primă clasă, Purcaru (grație și înțelegerii clubului Steagul roșu, al cărui merit în creșterea unor jucători de valoare trebuie abia acum subliniat), avînd în Boc un fundaș fără cusur (în afară, poate, de acela că uneori e cam inconștient), în Deselnicu un sportiv devotat, chiar dacă nu totdeauna corect în joc, descoperind un fundaș de margine foarte viguros, Negrilă, bazîndu-se pe finețea tehnică și pe revenirea lui Ștefănescu, și mai ales pe marea vervă a unei înaintări cu doi tineri străluciți, Balaci și Crișan, cu o extremă stînga care s-a trezit din somnul unei stupide mihniri, Marcu, și cu un centru înaintaș ca Oblemenco, capabil să renască din propria-i cenușă și să facă meciuri splendide, Universitatea Craiova poate răsturna multe vanități în returul care urmează.

Cele mai frumoase meciuri ale sezonului le-a furnizat echipa Steaua București, antrenată de Constantin Teașcă, omul care și-a pus amprenta asupra jocului echipei militare. Și cînd a pierdut, Steaua a pierdut jucînd frumos. Nu știu dacă Teașcă va mai rămîne la Steaua, dar știu că fotbalul românesc va pierde mult dacă acest antrenor nu va apuca, în fine, să-și ducă la capăt strălucitele și fascinantele sale idei. În sportul nostru încă mai sînt posibile aberații cum sînt cele ce se petrec cu Teașcă și cele ce se petrec, de pildă, în polo, cu Anatol Grințescu, care a fost scos de la cîrma reprezentativei exact în anul în care și-a dus echipa de club pe locul III în ierarhia europeană. Nu cumva acei funcționari din conducerea mișcării sportive, care l-au scos pe Grințescu, vor considera și performanța sa cu echipa de club tot un succes al lor ?

În orice caz, campionatul de fotbal încheindu-se, mare parte din etapele cupei fiind epuizate, n-ar fi devreme să-mi spun opțiunile în ceea ce privește tabloul celor zece fotbaliști ai anului. Iată ce cred eu : 1. LUCESCU ; 2. Boc ; 3. Beldeanu ; 4. Iordănescu ; 5. Balaci ; 6. Dumitru ; 7. Nunweiller ; 8. Bölöni ; 9. Dudu Georgescu ; 10. Crișan.

Adrian Păunescu

vă prezentăm azi

poeți tineri

O emulație deosebită caracterizează lirica românească actuală. Revista Luceafărul și-a făcut o datorie de onoare din lansarea și, în cazurile fericite, din consacrarea acelor nume sinonime cu talentul și seriozitatea. Este și cazul poeților de față, fiecare dintre ei un profil distinct, fiecare confirmînd o promisiune semnată nu de mult tot în pagina care îi găzduiește acum.

Sperăm că versurile lor vor veni în sprijinul nu doar al demonstrării ideii de consecvență — îmbrățișată într-adevăr de revista noastră — ci și că ele vor produce acea mișcare a inimii, acea emoție, care să constituie prețul lor în sine.

ION TRIF PLEȘA

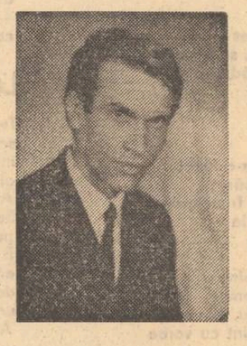

Omagiu

Strămoșii mei tot în urma plugului
au mers
pînă cînd sudoarea le lipea de spinare
cămașa.
Luna-căpușă înfometată — îmi suge
orice vers
cînd scurm la rădăcina satului Pleșa.

Chiar de-aș avea-n piept un bob
de grîu uriaș
cu ei m-aș gîndi la iubire.
De mult, satu-mi era legat cu sfoară
de gît și dus la oraș
să vadă pămînturi care-și păleau
la soare burta plină cu cimitire.

Astăzi satul meu în rînd cu alte mii
de sate
nu mai știe ce înseamnă frigul iernii
sau altfel de frig
pentru că o inimă fierbinte le încălzește
pe toate
și inima aceea se numește simplu :
Partid.

Munții noștri n-au nevoie

Vezi, pădurea face disperat
respirație frunzelor, gură la gură.
Cu cite-un rest de felinar
strămoșii trec în taină
și-n urma lor, în sus și-n jos,
rămîne-o dîră
și-această mușcătură vie
în piinea pe care-o pun dimineața
în buzunarul mare de la haină.

Roți dințate niciodată defecte
se-nvîrt nebunește în ou
pentru fiecare scînteie de viață.
Lutul nu-și ridică bariera
care-n loc de contragreutăți
poartă morminte de strămoși.
Pămîntului atîtea fluvii tulburi
și oceane-i șiroiesc pe față
dar noi sîntem mîndri că munții noștri
au de toate și nu primesc prin
oficiu poștal
colete cu poieni însorite
și brazi din altă parte scoși.

Vertical

Vine zăpada să schimbe iarba care
pînă acum
în jurul orașelor a patrulat.
Vorbim despre om
dar cuvîntul nu-i lăsat
pe-o ureche să intre și pe alta să iasă,
dovadă că Patria, azi,
în haine groase
orașele și satele a îmbrăcat.

Patrie, azi soarele
răsare-n cinstea ta
și grîul, demn,
își face datoria lui sub brazda lată.
Noi nu trecem pe la croitor cu viața
să ne croiască din ea pentru saltea;
iar ca șira spinării să nu se încline
cîte-un strămoș ales
de vertical o ține rezemată.

Zăpezi întoarse

De s-ar frămînta oțelul și piinea
în același loc
să miroasă-a coajă rumenită
cum miroase acasă cînd
ne-ntoarcem la părinți,
să nu știu dacă-i piine ce taie mama
și pune pe masă cît mai la mijloc
sau e bucată de oțel rumenită —
piine mai grea
făcută pentru altfel de dinți.

Anii nu pot fi socotiți cum numări
într-o cutie de chibrit
bețele arse.
Cel mai bine vînătorii știu
cît pot lăsa la călit țeava puștii.
Pe stîlpii verii, iarna întinde un cablu
de asta-s zăpezile-ntoarse
în căciula țăranului
ca apoi să acopere grîul
cum sînt acoperiți puii de aripa cloștii.

Tu țara mea frumoasă

În orice bucată de cretă
mari socoteli stau pe labe la pîndă.
Noi învățăm copiii să tragă de haină
și să spună tată acestui veac.
Iubesc ușa care-i în stare
orice lăcăt prefăcut să vîndă
iar somnul — mai gros decît pielea —
astăzi definitiv îl dezbrac.

În vîrful fiecărui copac
ar trebui zidit un horn de casă,
să iasă fum ciudat ca și cum
un gospodar cu copiii lui ar lerna
în tulpină.
În balamaua gurii fixez cu mîndrie
un Bună-ziua pentru această Țară
frumoasă
în care ideea de miere
rămîne veșnic norul cu ploaie curată
peste albină.

Cu gîndul la un reportaj de Geo Bogza

Aproape fără veste tot sîngele
mi se preface-n întrebări,
în fața tuturora fac socoteli cu creta.
Tren obosit zadarnic așteaptă
să fie luat subsoară de gări,
din mari plantații tăiem fire
pentru mătura cinstită de care,
pentru drumurile ei, are nevoie
planeta.
Din gheața uriașă a muntelui
piraiele ca șireturile ies,
din sîngele adolescențelor nunta sare
ca o broască argintată.
Ploaia aliniază norii, bocanc lîngă
bocanc,
și arșița în trap îi duce mai ales
acolo unde grîul trece aceste piraie
ca pe niște șireturi prin propria lui
gheață.

GRIGORE GEORGIU

Faptul iubirii

Cu mîna dau vremea la o parte
și ochii tăi încă tot nu se văd
cu o torță de rădăcini aprinse
sperii emblemele ce-ți străjuiesc inima
sub giulgi se înădușă tăcerea
dar pe măsura golului nu sunt cuvinte.
Ți-s oasele cămări de somn
și-o trîmbiță de aur ziua nunții.
De-aici aud respirația ta
topind ninsorile din vis
eu mă cunun cu taina-n somn
nu mă trezi și nu rosti
lasă-mă în grija unei porunci
care ne păzește pe amîndoi.

Cineva din adîncuri murmura legi

E-un fluviu de lumină sub ochi
și poruncile mari ne biruie sîngele.
Unde vom găsi vorbe de iubire
sufletul ne stă în cumpănă
cu frigul din oglindă

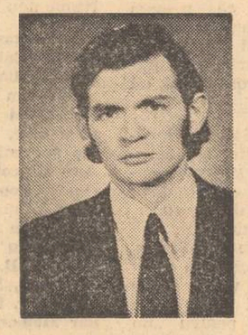

în memorie se ridică
duhul săbiilor trase din mitologii
ca o idee a sorții ne întîmpină mierla
în dumbrăvi sălbăticite.
Cine-a căzut în somn e pururea străin
vine nașterea și stă asupra noastră
pînă ce prindem gustul lucrurilor eterne
și ne înnoadă vremelnicia în arcanul ei.
N-auziți muzica sferelor cum ne destramă
mădularele în somn
ori flautele istoriei răsună
prin cețuri risipite de săgeți.
Cît de strîns stă fiul de tată
și cuvîntul deget arătător
împarte pedepse fără trebuință.

Mormintele țării au înflorit
deasupra lor ne spunem vorbe de iubire
abia dacă mai aud
cum cineva din adîncuri
murmură legi.

Dar cît de greu

Timpul mi-e vorbă străină
ori împăcat îl duc de căpăstru
ca pe-un mînz îmblînzit de melancolie
dar cît de greu învață cuvintele mele
iubirea
cu un snop de ferigi carbonizate
de-mi ieși în cale
și frigul ni se face zgrunțuros pe mîini.
Un fluture galben duce iubirea
de la inima ta la inima mea.
Și iată-ne învinși amîndoi
izbinda ne face străvezii și eterni.

E-o țară aici...

Ochiul preumblă veacuri peste lume
ca plutitorii nuferi prin icoane
mai bîntui orb spre stelele dintîi
prin noaptea din memorii faraoane.
Și cine-n plînsul meu serbează gloril
cînd eu dezgrop cetăți de vis sub mări?
În somn îmi bate lună fosnitoare
și fluturii astrali se-ndeasă-n luminări.
Oho, nici merg nici stau ci zac în taine
cît de tîrziu e-n duhul de pe ape
cît de demult cercam pe-aici un drum
prin fluturii-necați în bezna de sub
pleoape.

E-o țară-aici ce-i gînd și taină
sîngelui meu de-a pururea redută
cînd fapta-mi crește-n rosturi mari
toți morții ei în mine se strămută.

Carte poștală

Și dacă ne vezi aplecați deasupra
obîrșiilor
poți ști că împotriva morții facem
aceasta.
Sufletul întemeietor de cetăți
e un curcubeu deasupra mormintelor.
De ce ne privim cu atîta iubire fiii
o știe numai sîngele nostru
rămas în atîtea bătălii.
Cît despre nesfîrșita iubire de părinți
care ne ține în picioare
întreabă steaua care ne cumpănește
destinul.
Și dacă îndărătnicia vremurilor
nu ne-a îngenuncheat
îți amintesc prietene
că noi trăim în țara celui care
nu credea să-nvețe a muri vreodată.

Veac adînc

Memoria nu-i marea marmara
ci munții de poveste grei
părinții timplă lîngă timplă dorm
inima lor răsuflă-n flori de tei.
E veac adînc. Ce muzică deșteaptă
pădurea-n ghindă sub troiene
poetul murmură un imn de veci
și-i curg rășinile sub gene.
El doar aude prin milenii
din cimitire îngropate sub făget
cum noaptea urcă limpede în sine
nemuritorul sînge daco-get.

E-atîta somn în mările dintîi
și-oricît străfundurile negre ne-ar chema
noi una suntem — munte și lumină —
memoria nu-i marea marmara.

VIOREL HORJ

Distins cu PREMIUL REVISTEI „LUCEAFĂRUL" acordat la cea de a IV-a ediție a Festivalului și Concursului național de poezie „Nicolae Bălcescu", organizat de forurile culturale ale județului Vîlcea.

Strămoșii

Prolog (Meșterii)

Veniseră spre seară zece meșteri
Cu fețele cioplite de amurg
Îngenunchiați sub bolta unei peșteri
Se mistuiau și se-auzeau cum curg.
În urmele de noapte-nvîrtoșate
De glasul cucuvăilor prelins
Pe veghea unui ochi în care bate
Secunda ce se-amînă dinadins,
Iar noi stăteam îngemănați cu ceața
Torși din nădejdea orelor hotare
Și așteptam în chinuri dimineața
Să le cunoaștem strania lucrare
Surpată-n lacrimi se topea scînteia
Speranțelor întoarse spre abis
Și-am tresărit cînd pasărea aceea
Ne-a deșteptat din moarte sau din vis
Buimaci de somn spre peșteră năvală
Călcam pe iarba zorilor stingheri
Dar ne-așteptă singurătatea goală
Sub bolta ei cu meșterii de ieri
Plecați pe firul Soarelui-Răsare
Dintr-un amurg ce-i înghițise blînd ;
Și-atunci ni s-a părut ca-n depărtare
Cei zece meșteri se aud lucrînd.
Un zvon rotund ca o chemare stinsă
Într-un vacarm de stele căzătoare
Răzbea doar într-o lacrimă prelinsă
Din bolta-mbrobodită de sudoare
Și-ntr-un răstimp în palmă-am strîns, avari
Belșugul picăturilor curate
Căzînd din truda meșterilor mari
Ca pe-o sămînță de eternitate

Amintirea strămoșilor

Duioase pajiști-liniști ținînte
Sub visele livezilor cu pruni
Pe unde înfloriră răsletite
Mioarele păscute de străbuni
Dacă-n derivă visul amărui
Culoarea și-o usucă-n rădăcină
Oprește-ți numai ochii pe-un gutui
Crescînd modest la margini de grădină
El pe un calm și nesfîrșit colind
Sfidind suflarea toamnelor trufașe
Cînd poamele în ramuri i se-aprind
Cu-o galbenă lumină de lămpașe
Pe care-nfiorați de mingiiere
Cu gîndul la copii și la nepoți
Străbunii-n drumul carelor cu mere
Le așezau cu grijă între roți.
Duceau cu ei iubiri nescrise-n coală
Ci-n cîntec pline, ca ciorchinii
Iscînd, în ochiul nopților de smoală
Frumoasă-Constelația Grădinii
Străbunii mei sînt astăzi adieri
Și ploi cînd lutul verii e fierbinte
Și numai rădăcinile de meri.
Li se coboară-ncet, spre oseminte.
Străfulgerînd cu-a fructelor lumină
Modestul pom din margini de grădină
Le stă ca un stindard la căpătîi
El flutură spre lumea dinspre glie
Cinstind cu flori în orice primăvară
Iubirea lor de casă, de moșie,
Și nesfîrșita dragoste de țară.

Discurs pentru o floare

Nu-și mlădie lujerul oricum
Ci are-ntîpărite această floare
În orice frunză un început de drum
Și-n fiece petală cîte-o zare.

Semn princiar în glia strămoșească
Se-naltă drept privind cum vin pe rînd
În transhumanță turmele să pască
Colinele pe care stă arzînd.

Rugina cîtor spade sau unelte
Ți-au fost balsam zămislitor de rod
Și pe lucirea cupei tale zvelte
Se vede buza cărui voevod ?

Ascunsă-n lutul fulgerat de ploi
Ce sevă rară rădăcina-ți stringe
Și legămintul cîtor bravi eroi
Ți-au colorat petalele cu sînge ?

Cad turmele ca pietrele la vale
Spre liniște curg lucrurile iar
Și numai floarea mai rămîne-n cale
Să lumineze noaptea ca un far

Pretext de baladă

Coboritori din zei, frumoși ca zeii
Cu virstele crestate pe armuri
Privim, grăim cu florile-orhideii
Care ne cresc în irișI și pe guri

Războinici ? Oastea ne-a rămas pe creste
Oșteni, la vama patriei pindari
De veacuri așteptînd și dînd de veste
S-au prefăcut în paltini și stejari.

Și doar cînd ziua lunecă-n petale
De crini, arzînd sutana nopților, în somn,
Cu vuiet auzim cum se prăvale
Prin codrii românești vreun os de domn

Atunci, pe lunga dorului cărare
Înfiorați de-aceleași presimțiri
Mutăm lumina orelor stelare
Către-un tărîm de vise și iubiri

Cîntec pentru strămoși

Îmbălsămat de-acele cîntări pe care azi
Le-am semănat pe brazda adusă din vechime
M-apleo spre lutul reavăn și-i mîngîi c-un obraz
Pe care nu mi-l vede și nu mi-l știe nime'

Doar ierburile toarse pe fire lungi de vînt
Se pleacă să-l sărute și iar privesc departe
De parcă toți strămoșii din flori și din pămînt
Îmi fac cu mîna semne de dincolo de moarte

Oare din cîte jertfe și cîte bătălii
Ne-am adunat tăria drept pavăză de ani
Și pentru frumusețea acestei Românii
Cîți feți-frumoși urcat-au pe cai năzdrăvani ?

Vin ploile mănoase amirosind a brad
Și țara-și ține poala s-o umple rodnicia
Străbunii-mi dau blîndețe din stropii mari ce cad
Sosiți din veșnicie să mai sărute glia.

ELENA CĂTĂLINA PRANGATI

Firește, vom atinge-ntr-un tîrziu
Și moartea care doarme în cărare,
Vom trece peste-o margine-a pămîntului
În infinit, dar cred că despărțirea
De lut ne va preface-n soare.

Pentru că știu

Viața-nemăsurată curge de ape,
Sfioasă și fierbinte strălumină,
Culoare de zi și umbrar de mesteceni,
Riu din zăpezile soarelui
Egal în puterea eternei iubiri,
La fel de aproape și bun și înalt
Rezemîndu-se unul de inima celuilalt.

Și totuși eu știind că doar în toamnă
Copaci sînt goi,
Că în viață tăcerea și vîntul
Dau sensul lor pe pămînt
Mă plec și-mi rezem fruntea
ca o poartă
Din lemn, cu floare încă, de salcîm.

Urcă ape

Adu-mi stele să văd noaptea frumoasă,
Adu-mi sufletul tău, să știu cît iubești.
Cine își scoate inima, s-o așeze pe masă
Acum, cînd nu mai cred în povești ?

Cine are curajul să-mi fie aproape,
Să-i singere viața lovită de
trecerea mea ?
Urcă ape cu vîrsta ascunsă sub pleoape.
În cerul tăcerii e ars cineva.

Simt fructele

Simt fructele cum se deschid în flori
Cu învelișul lor de soare,
Prin gene aburii fierbinți,
Esența lumii călătoare
Încît mă-ntorc în carnea mea
Condus de soarta grea și tare
Și sorb neîntristat pămîntul.
Și mă voi face întrebare.

Asemeni unui drum

Nu îmi cunoașteți chipul. Mereu altfel
visînd,
Mereu altfel cioplită — vîrtej de
așteptare.
Vă spun că viața mea-i un legămînt,
Săpat destinul viu în munți de sare.

Acum, cînd m-am trezit din vis plîngînd
Am înțeles că nimeni, niciodată,
Singurătăți de prund în ochii mei,
Nu-și va înfige-n suflet dungi
de piatră.

Și îmi mai spun c-așa-i firesc și drept.
Îmi duc puterea de-a urca în lume
Asemeni unui drum bătătorit
Pe care voi îl faceți să răsune.

Noi

Noi nu sîntem ca florile, crescuți
Sub ceruri de grădină. Fulger roș
Trecem prin timp, ne smulgem
din furtună
Cu ochii mult mai ageri și frumoși
Decît în pacea umedă, sub lună.

Din zori ne picură în piept
Prin pleoape soarele-nflorind
Și numai pentru-aceasta-mi pare
Că ne privim în ochi iubind.

DORA CÂRBUNESCU

Craiovă, oraș de cîmpie

Mare iubire oraș cu țărînă de Jiu,
viață cu
viață din carnea vitează a Bravului Ban
soare mai dulce decît vinul Segărcii
nașterea ta a doua a venit și continuă.

Craiovă oraș de cîmpie lasă-mă să-ți
sărut arborii să-ți mîngîi degetele,
porumbeii din duzi și să îți urez sora mea
acoperișuri de aur și un
cîntec pe care bucuria, fericirea
sau moartea
să nu le mai fi cîntat niciodată.

Viața păsării Phönix

Lipitoare de fier, iubire nesățioasă,
sucul inimii mele nu îți este de ajuns ?
O, sînge, răsfrînge-te tandru asupra
acestei bestii însetate, hrănește-o cu aur,
hrănește-o din plin, munții de sare mă
vor apăra, mările mă vor ocroti, voi de-
veni însămi statuie de sare în fiecare zi
schimbătoare cristalele mele vor fi viața
păsării Phönix protectoarea fecioarelor
despletite.

Cîntarea gazelei

Cînd chihlimbarul osificatul mărturisea
mătăniile dulci sub mierea sinilor mei
sîngele își schimba sensul eram o stareță
a sărutului și bărbații adăstau tăcuți
pe cai albi, coloși de plumb îmi
sprijineau patul, se făcuse un ceas al
macilor și nimeni nu îndrăznea să
mărturisească adevărul fecioarelor jert-
fite ritualic, enorme tamburine răsfățau
orbii pămîntul, glas de-aș fi avut aș fi
fost ciocîrlie.

Jumătate om, jumătate dragoste

Tristețea vitraliilor să îmi înunde cu
sunetele orgilor nepăminteana mea sete,
tigrii arcuiți răzbunător să îmi sperie
somnul, deasupra capului meu să respire
necruțătoarea pasăre Roc, să continuie
obsedanta melopee și în timpul acesta
prea populat cu fantasme să rămîn
neînfricat jumătate om, jumătate
dragoste.

Proorocire

Triumful nostru se apropie, gîndurile
noastre o știu inima noastră cît
douăzeci de milioane de inimi o știe
țara bogată a românilor este
întotdeauna — primăvară a vieții.
Aerul migrator este o schimbare
lumina este o schimbare, cîntecul
este o schimbare, numele patriei
este neschimbare, desăvîrșirea
împărăția semințiel.

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar general de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct).

REDACȚIA : București. Piața Scînteii Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10. tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVII
Nr. 51 (660)
Sîmbătă
21 decembrie
1974
10 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Pledoarie pentru un „manual de morală practică" al scriitorului

Pe bună dreptate se poate afirma că ceea ce numim codul eticii scriitoricești, oricît de complex și de exigent ar fi acesta, se cuvine a fi privit ca un tot unitar, indivizibil, prin alte cuvinte, incompatibil cu ideea eventualei departajări a elementelor alcătuitoare în funcție de — să zicem — vîrsta slujitorilor condeiului trăitori într-o anumită perioadă istorică. Susținînd un atare punct de vedere, nu e cazul, credem, să se considere că idealizăm în vreun fel faptele sau că dăm curs, încurajîndu-l, unui anume spirit revendicativ care, ce-i drept, caracterizează adesea psihologia scriitorului tînăr. Chestiunea este alta : ni se pare firesc a invoca principiul conform căruia autentica esență democratică a unui cod moral (fie el și nescris !) rezidă în extirparea oricărei tendințe discriminatorii. Nu există un paradox mai straniu decît acela — ilustrat cu inegalabilă artă și de Grigore Alexandrescu în cunoscuta sa fabulă — hrănit de lamentabila convingere, tacit împărtășită încă de unii, după care, în domeniul moralei, una e fațeta teoretică și cu totul alta e cea direct aplicativă.

Abordînd însă problema din perspectiva concretă a psihologiei creației, nu avem nici un moment sentimentul că ne contrazicem arătînd că se poate și că este necesar să se discute — și în ce-l privește pe scriitorul tînăr — despre un posibil „manual de morală practică" (implicat organic în codul general al eticii scriitoricești), capabil a-i călăuzi pașii de început pe calea fascinantă, dar și anevoioasă a **muncii literare.**

E de la sine înțeles că într-un domeniu atît de delicat și — s-ar putea zice — cvasi-indefinibil, cuvîntul de ordine îl are ceea ce un filozof clasic numește **legea morală lăuntrică.** Aceasta este instanța supremă la care ne gîndim dînd curs considerațiilor ce urmează.

Odată demonstrat și acceptat postulatul că eticul constituie una din dimensiunile esențiale ale esteticului, în sensul potențării valorii de conținut sui-generis a operei literare, aspectul care încă mai pare nu îndeajuns de clar este următorul : dacă însuși acela care produce opera respectivă, autorul, are sau nu datoria de a fi exponentul unei morale individuale și sociale pe măsura acelei degajate de propria-i creație. În ce ne privește, problema ni se pare de o limpezime totală. Avem ferma convingere că, în ultimă instanță, morala unei opere de artă își află în mare măsură acoperire în însăși morala aceluia care o plăsmuiește, că însăși valoarea estetică a fondului etic implicat obligatoriu în substanța operei de artă, la un examen atent, este dată de măsura capacității creatorului de a-și asuma la modul existențial, prin trăire și comportament nemijlocit, normele respectivului fond etic. Desigur, nu dorim să simplificăm faptele ; susținînd un asemenea punct de vedere nu intenționăm, nici un moment, a eluda diferența de structură — în sensul „formelor" pe care le îmbracă — dintre adevărul moral afirmat în planul creației și adevărul comportamentului etic strict uman. Sîntem cu totul departe de a ignora legile ficțiunii, ale imaginației artistice etc., adică de a ignora ceea ce constituie pentru creație fondul său inalienabil de expresie autonomizată, sieși suficientă. Nu pledăm, deci, în nici un caz pentru un autobiografism impudic, primitiv și, la urma urmei, așa cum s-a constatat adesea, de o ineficiență artistică flagrantă. Însă nu e mai puțin adevărat că se cere să fim cît se poate de atenți în altă direcție : anume, în aceea a deosebirii nete dintre ceea ce, pe de o parte, numim procesul de „disimulare" a eticului de sorginte autobiografică cu mijloace autentic estetice și, pe de altă parte, ceea ce am numi fenomenul de simulare, de mimare artistică a trăirii adevărului moral constructiv. În cazul din urmă, e vorba nu numai de o chestiune de talent (deși, dacă ne gîndim bine, acesta nu este un produs **ex nihilo !**) ci, pur și simplu, este vorba de **sinceritate practică** cu care anume comandamente morale sînt însușite și în primul rînd onorate în viața de fiecare zi. Mai mult decît în oricare alt domeniu de activitate, atît de răspînditul aforism al lui Buffon — „stilul este omul" — își vădește — am spune, în chip matematic — valabilitatea și nu greșesc deloc aceia care, mutîndu-l în sfera judecății estetice, îi inversează termenii. Nu există, astfel, la un artist, deșertăciune mai mare decît aceea a dedublării morale. Expresia de tot mai întinsă circulație, **actul de creație mod unic de existență,** nu reprezintă în nici un caz o simplă și frumoasă asociere de cuvinte, aptă doar de a fi inserată abil într-un eseu sclipitor, dar neangajant sau lansat într-o ședință de cenaclu pe un ton de trecător elan oratoric.

Cine este atent la reala desfășurare a faptelor pe scara istoriei literare și nu caută să dea acestor fapte alte explicații decît acele pe care ele însele le conțin, nu poate să nu ia aminte la lecția permanentă și exemplară oferită de înaintași. Ca să dăm doar un singur exemplu — și acesta, firește, trebuie identificat, în primul rînd, în personalitatea celui mai mare geniu creator al neamului nostru — socotim că e un adevărat sacrilegiu să se creadă că între eșafodajul moral-filozofic al operei lui Eminescu și însuși cadrul moral al existenței sale s-ar resimți fie și urmele celei mai imperceptibile disjuncții. Nu e mai puțin adevărat că, în același timp, istoria literară ne oferă și exemple contrarii, de scriitori, adesea importanți, a căror etică socială și chiar individuală a cunoscut abateri dintre cele mai grave. Dar împrejurarea că în anumite perioade ale creației lor atari scriitori au dat la iveală lucrări deficitare tocmai sub aspectul mesajului moral și, implicit, sub aspectul valorii estetice, tocmai aici își are cauza intimă. Nu credem a forța cu nimic limitele adevărului susținînd că identificarea surselor care duc la secătuirea talentelor, a resurselor creatoare este posibilă și cu prețul examinării atente, nuanțate a acestui aspect fundamental al problemei. Așa încît avertismentul propus și de această latură a lecției istoriei se cere receptat cu mare simț de răspundere.

În climatul guvernat de normele pe cît de generoase pe atît de ferme ale eticii societății noastre socialiste, deziderat constituirii, prin liber consimțămînt, a ceea ce numeam la începutul prezentului articol un „manual de morală practică", pentru tînărul scriitor, se impune ca o condiție vital necesară procesului de dezvoltare creatoare, profund originală, a literaturii române contemporane.

Luceafărul

ION JALEA : PORTRETUL MAMEI, piatră (detaliu)

opinii

„Dacii la Troia"

Am împrumutat rîndurilor de față titlul unui articol al lui Vasile Pârvan, deoarece simpla rostire a acestor cuvinte a echivalat cu o revelație. Incomparabilul spirit care a fost Vasile Pârvan, cel care mărturisea : „Știința pe care am cercetat-o și am iubit-o cu patimă mi-a dat o concepție gravă, aș putea zice tragică, despre viață. M-am deprins a vedea doar două lucruri vrednice de străduințele și de iubirea noastră : cultul pios al amintirii lăsate în resturi și ruine, cultul entuziast al geniului omenesc, continuu învins și continuu din nou biruitor", ne despovărа de anume complexe, îmbogățindu-ne totodată cu înțelesul original al ființei noastre cît și cu zăristea europeană care ne arăta personaje ale lirei homerice. Cu voce de stentor în schimbare, unii colegi de literatură, stimabili altfel, țin să ne reaminteasсă, uneori, în discursuri liricizate, adevăruri bine stabilite, repetînd fraze și propoziții a căror paternitate, e, dealtminteri, cunoscută. E adesea inconsistentă această manieră a prozei revuistice, nepermițîndu-ne exact să decelăm unde începe veneрația și de unde începe plagiatul. „Să pomenim pe întemeietori", desigur, cum spunea Pârvan, și, desigur, să-i și citățm cînd e cazul, căci trăim sub semnul spiritului istoric ; să pomenim pe întemeietori, dar nu prin simplu act de pietate, care singur nu poate întemeia nimic. Spiritul critic, mefiența, plierea pozitivă, științifică în fața probelor documentului, dacă au putut duce și la nașterea unei tagme de persoane docte, sceptice și dezabuzate, obtuze adesea, au creat, în schimb, și acel tip de savant modern, raționalist ardent, „care-și visează treaz visul" și pentru care asceza documentului nu e decît exercitare (asketes) spre întrezărirea absolutului, măsură, ca la vechii greci, a chipului și aspirației unui suflet de om. Absolut care pentru Vasile Pârvan, istoricul, întîi de toate, se traducea în luminarea originii poporului român, dar nu prin simplu act pios cum spuneam ci prin act de creație, luciferic, căci „Getica" (lucrare cu urmări fundamentale în cultura națională, de la filozofia și teatrul lui Blaga pînă la „11 elegii" de Nichita Stănescu) ori „Dacia" au putut părea unora impioase și iconoclaste, dovedind prin timp însă că latinitatea noastră capătă adîncime și culoare scăldată în valul imemorial daco-get.

E, desigur, aberantă azi orice încercare de situare a literaturii fără a ține seama de istoria particulară pe care o trăim lîngă Dunăre, istorie impunîndu-și temele ei fundamentale actului particular trăit cît și culturii și artelor în parte. Originalitatea istoriei noastre conține o dinamică, un determinism care ne obligă să nu acceptăm în sfera culturii și a literaturii atît de ușor

Cezar Ivănescu

(Continuare în pagina a 9-a).

Cu sufletul

O Țară ca o piine, ca lacrima o Țară
de două mii de ani aicea noi șezum.
Sub albăstrimea bolții, ca sub o floare rară
s-au petrecut părinții-n copii ca și acum.

Și n-am călcat cu talpa, cu sufletul pe glie
noi am călcat arînd-o, iubind-o și murind...
Pămîntul nostru sfînt, durerea și mîndria
acestor două mii de ani purtați în gînd !

Și dacă vreodată priviri întrebătoare
s-au minunat de riul și ramul de la noi
de lanul prea undit, de prea întinsa zare,
pămîntul a primit la sine noi eroi.

Nimica nu e simplu, nici piinea, nici cuvîntul.
Înfringerile dor, victoriile dor.
De-am înțeles aceasta vom ști cu gînd și faptă
mai liberi și mai demni porni în viitor.

O Țară ca o piine, ca lacrima o Țară
și toată bucuria noastră de a fi
ai spațiului acesta unde se petrecură
străbunii în părinți, părinții în copii.

Daniela Crăsnaru

CENACLUL „LUCEAFĂRUL"

Vineri, 27 decembrie, ora 17, la Ateneul Tineretului din Aleea Alexandru nr. 38, va avea loc ultima ședință din acest an a Cenaclului Luceafărul. **Vor citi tineri poeți, prozatori și publiciști care au debutat în acest an în paginile Luceafărului. Deasemenea, un grup de cunoscuți și apreciați actori bucureșteni va susține un recital de lirică patriotică.**

În spiritul Congresului

Evenimentele de importanță istorică pe care România socialistă le-a parcurs în 1974 cunosc o incununare prodigioasă în faptele politice ale ultimei săptămîni : Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român, Plenara Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste, sesiunea Marii Adunări Naționale în care s-au adoptat documente de excepțională importanță pentru viața poporului și a partidului, au dovedit consecvența neabătută cu care spiritul și hotărîrile Congresului al XI-lea sînt transpuse în viața țării.

Definitivarea modificărilor la Statutul Partidului Comunist Român, adoptarea propunerilor de definitivare a Codului principiilor și normelor muncii și vieții comuniștilor, ale eticii și echității socialiste, adoptarea hotăririi cu privire la participarea membrilor Comitetului Central al Partidului Comunist Român la activitatea de partid și a hotăririi privind organizarea și funcționarea comisiilor pe probleme ale Comitetului Central al P.C.R., și ale organelor locale de partid consacră o linie politică fermă și vizionară, înscriindu-se în mod convingător în spiritul Programului și Directivelor partidului.

O semnificație deosebită o are adoptarea propunerilor de definitivare a Codului principiilor și normelor muncii și vieții comuniștilor, ale eticii și echității socialiste. Plenara a apreciat că aplicarea acestuia va determina un puternic avînt al activității politico-educative, de ridicare a conștiinței socialiste, va contribui la accelerarea procesului de formare a omului nou, constructor al socialismului și comunismului, cu o morală superioară, o atitudine avansată față de muncă, față de interesele generale ale societății. Publicarea Codului principiilor și normelor muncii și vieții comuniștilor, ale eticii și echității (textul se află și în numărul de față al revistei noastre) reprezintă un eveniment excepțional, o nouă confirmare a umanismului funciar al politicii partidului nostru. Socotind omul drept scop suprem al activității sociale, Codul trasează hotărît liniile etice ale unui profil complex, profilul omului care se angajează conștient într-o acțiunare istorică de o anvergură fără precedent.

De o importanță deosebită pentru viața țării sînt și hotăririle privind participarea efectivă a tuturor membrilor C.C. al P.C.R. la înfăptuirea politicii interne și externe a partidului, a Programului partidului și Directivelor Congresului al XI-lea și a celei cu privire la organizarea și funcționarea comisiilor pe probleme ale Comitetului Central al P.C.R. și ale organelor locale de partid, ce are în vedere asigurarea cadrului organizat de participare efectivă a membrilor C.C. al P.C.R., ai comitetelor județene, municipale, orășenești și comunale la activitatea organelor de partid din care fac parte.

Exprimîndu-și, în cadrul recentelor plenare, convingerea că, în spiritul documentelor adoptate, membrii Comitetului Central, întregul nostru partid, toți oamenii muncii se vor angaja mai ferm în activitatea de traducere în viață a istoricelor hotăriri ale Congresului al XI-lea, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a dat glas convingerii ce-și află o deplină rezonanță în conștiința întregului popor.

Publicăm în pag. a 3-a
CODUL PRINCIPIILOR ȘI NORMELOR MUNCII ȘI VIEȚII COMUNIȘTILOR, ALE ETICII ȘI ECHITĂȚII SOCIALISTE

Șansa romanului: actualitatea

opțiuni

Apariția în ultimul timp a unor romane-eveniment (după expresia fericită a unui critic) repune în discuție conceptul literar de realism, făcînd de asemenea posibilă reluarea unor mai vechi discuții despre arta romanescă. Este evident că realismul înseamnă o revigorare a romanului intrat pînă nu demult într-o apatică stare, capabil de a oferi cele mai diverse delicii prozastice, dar care, în același timp, își imputina cititorii și adepții, ajungîndu-se la un moment dat să se vorbească chiar despre o „moarte" a romanului. Trebuie ținut seama că peste arta romanescă au trecut cîteva bune decenii de căutări și reformulări (care, în parte, nici azi nu sînt sfîrșite) și că noțiunea de realism nu a fost ocolită de aproape nici una din mai noile teorii, doar că s-a încercat o redefinire a ei pe baza problemelor puse de roman și realitatea zilelor noastre. Pentru că a discuta realismul unui roman apărut în secolul XX, deceniul al optulea, după formula și conceptul secolului trecut ni se pare a fi un efort inutil.

Nu este de neglijat însă ca punct de pornire în delimitarea accepțiunii luată astăzi afirmația că realismul înseamnă o percepere a realității în datele ei esențiale și reconstituirea ei prin scris. Romanul trebuia deci să se supună mersului firesc al lucrurilor de la cauză la efect, de la panoramarea evenimentului pînă la detalierea lui, de la relațiile exterioare la cele interioare ș.a.m.d. Păstrînd logica faptelor într-o logică a scrisului, romanul și-a consacrat o formulă în care povestirea și eroul erau deziderатele absolute. Povestirea își avea temeiul în evenimente, iar în funcție de evenimentele narate eroul își definea profilul. Realitatea era re-constituită în paralel de către un narator imoartial, neutru ce deținea toate firele acțiunii de la începutul pînă la finalul ei.

A apărut însă nu numai un termen nou : **scriitură,** ci și o modalitate romanescă (corolar al termenului) dintre cele mai interesante. Realitatea nu mai este **descrisă, rescrisă** ci **re-făcută** la nivelul scriiturii. Re-facerea realității prin scriitură dă posibilitatea perceperii individuale a acesteia. Se ajunge la o idee îndeajuns de fertilă pentru a susține un roman : evenimentele pot fi aceleași dar fundalul lor psihologic (modul de receptare ca și consecințele) diferă. La nivel general faptele pot fi repetabile, la nivel individual nu. Astfel încît romanul poate debuta de-acolo de unde altădată el sfîrșea : evenimentele chiar, intrînd în piasa memoriei, acoperite de un timp oarecare, devin incerte re-constituirea lor este realizată cu ajutorul mai multor personaje. Adevărul (deținut altădată cu fermitate de narator) este acum suma acestor investigații în trecut.

Potențarea actului în fapt înseamnă și problematizarea realității. Relativismul faptelor nu înseamnă relativizarea adevărului ci descoperirea complexității acestuia, după expresia lui Buzura a **fețelor** adevărului.

Spargerea tiparelor tradiționale s-a produs cu destule șovăiri, și oscilațiile ivite și existente nu trebuie să constituie un semnal de alarmă ci fenomene obișnuite ale unei epoci (încă) de tranziție. Modul de organizare evenimențial (structurarea materiei epice) corespunde unei anumite viziuni asupra lumii. Formula tradițională a romanului (luînd ca punct de referință formula balzaciană), a corespuns viziunii unei lumi structurale, după o anumită logică, după anumite legi. În strînsă corelare cu evenimentele la care omenirea a fost supusă în secolul nostru, s-a produs o neîncredere în această structurare. Secolul contrastelor (cu un picior pe Lună și unul în preistorie, după cum îl caracteriza cineva) își recompune (structural vorbind) propria viziune. Mutațiile ce au avut loc și-au găsit reflectarea în primul rînd în structurarea materiei epice, și chiar materia epică nu se mai centrează în jurul aceloraași probleme și-și impune o nouă structură.

Revenind la ceea ce spuneam la început, adică la relațiile stabilite între real-roman și realism (curent istoricește desemnat) — realism al secolului nostru, putem consemna o diferențiere produsă prin extinderea noțiunii în probleme și structuri dintre cele mai diverse. Poate, istoria literară va găsi un termen care să denumească (diferențiind) acest **nou realism** integrînd atît romanul existențialist cît și romanul politic sau romanul document. Ne mulțumim doar să consemnăm varietatea stilurilor și a structurilor nu ca pe un fapt statistic ci, așa cum spuneam, ca eforturi de a surprinde relațiile, resorturile ce pun în mișcare oamenii cu faptele lor.

În ceea ce mă privește cred în posibilitatea unui roman care să evidențieze la toate nivelele (tematic, stilistic, structural) timpurile noastre. Șansa romanului este de a fi actual din toate punctele de vedere. Mai cred de asemenea că materia romanului trebuie să fie în primul rînd existența cotidiană a unor oameni obișnuiți pentru că niciodată romanul nu și-a propus dezbaterea unor teme majore (probleme majore) doar prin evenimente extraordinare ci în primul rînd prin reflexul acestora în conștiința oamenilor. Descrînd dezastrul lui Napoleon la Waterloo, Stendhal intra în intimitatea cîmpului de bătaie supralicitînd deruta generală prin deruta fiecăruia. Amănuntul relevant a constituit și va constitui apanajul și forța oricărui scriitor realist.

Constantin Stan

IN ACEST NUMĂR : Colocviile Luceafărului : Cartea de debut și premiile literare — participă : Laurențiu Ulici, Mircea Iorgulescu, Dinu Flămînd, C. Stănescu ● Proză de Maria-Luiza Cristescu și Eugen Uricaru ● Fragmente critice de Eugen Simion ● Cronica Cenaclului Luceafărul ● Poezie de Alexandru Andrițoiu, Carolina Ilica, Mircea Florin Șandru, Mariana Urbanovici, Ioana Ieronim ● Sport ● Atelier literar de Geo Dumitrescu

cronica literară

Ion Lăncrănjan: „Drumul cîinelui"

Inainte de a rosti vreo judecată de valoare asupra ultimei cărți a lui Ion Lăncrănjan, Drumul cîinelui, credem că trebuie să ne oprim asupra singularității prozei lui. Literatura scriitorului a fost resimțită de toți comentatorii ca un fapt izolat de contextul în care a apărut. Despre caracterul ei „neobișnuit" s-a vorbit mai ales în legătură cu trilogia Cordovanii. În momentul apariției cărții, ideea prozei de lungă respirație căzuse în desuetudine. Scriitorul trimite, totuși, tiparului o scriere de peste 1500 de pagini. Proza de inspirație rurală suporta în acel moment un nou asediu programatic desfășurat în favoarea prozei urbane. Chiar Marin Preda, cap de coloană al prozei de inspirație rurală, tipărea atunci un roman de altă inspirație și factură decît Morometii. El se numea Risipitorii și a fost judecat mai ales din unghiul distanțării față de viziunea primului roman. Sînt suficiente aceste două caracteristici ale romanului de debut semnat de Ion Lăncrănjan pentru a sesiza „nealinierea" scriitorului, ba mai mult decît atît, așezarea lui pe o poziție opusă altor viziuni scriitoricești. Ion Lăncrănjan crede în trăinicia vieții rurale ca mediu inspirator și a optat pentru proza de mari dimensiuni într-un moment în care ideea prozei scurte făcea ravagii.

Inconformismul scriitorului nu este de suprafață. Îl credem adînc și structural. Analiza Cordovanilor, carte controversată la vremea ei, a arătat mai ales anacronismul procedeelor literare, vorbind indirect despre lipsa de sincronizare a scriitorului cu epoca literară în care scrie. Cîțiva, alarmați de imaginea vieții rurale prezentată de scriitor, de întunecarea și violența acestei lumi, l-au considerat pe Ion Lăncrănjan fantoma activă a unei mentalități și etape literare revolute. În acest exces de apreciere intră însă, și o doză de considerente extraliterare. Orice mediu literar are dreptul de a fi prezent în literatură, orice scriitor este liber să-și aleagă formula romanescă. Cordovanii este o carte inegală și impură, artisticește vorbind, dar nimeni n-a putut contesta scriitorului talentul real, forța acestui talent și modul particular de a vedea lumea despre care scrie. Proza lui Ion Lăncrănjan este o realitate literară și trebuie s-o luăm ca atare. „Nimenea nu poate face abstracție, zicea G. Ibrăileanu, de nici o manifestație literară, pentru că orice școală sau curent este un fenomen tot atît de real și de legitim ca oricare altul. Domnișoara care se plimbă printr-o grădină, e firesc să se extazieze înaintea trandafirului mareșal și să nu bage în seamă vizdoaga și chiar bujorul. Botanistul care ar face ca dînsa, ar fi un dobitoc." Oricît s-ar supăra domnișoarele, fie ele și de sex masculin, dreptatea este de partea ilustrului critic.

Dincolo de aspectele superficiale ale „nealinierii" scriitorului la media comună unei bune părți a literaturii de azi, se află însă unul mult mai important, care-i face cu adevărat singularitatea. Este vorba de predispoziția către tragic a literaturii lui, predispoziție rară la scriitorii noștri înclinați către alte moduri de a proiecta în opera lor lumea. Ion Lăncrănjan are predilecție pentru conflictele dure și decisive, pentru marile tensiuni conflictuale, pentru finalurile crîncene. Eroii săi de preferință sînt, cu rare excepții, monolitici, figuri monumentale, apte în primul rînd să acționeze și incapabile să tranzacționeze. Astfel de personaje și de conflicte găsim în Cordovanii. O tensiune specială și un sfîrșit dramatic caracterizează Eclipsa de soare. Drumul cîinelui, lungă povestire, face loc unei tensiuni de excepțională acuitate și unui deznodămînt pe potrivă.

Materia este, evident, a literaturii de formulă tragică. Condus de chiar specificul materiei cu care lucrează, scriitorul preferă o linie a simplicității monumentale în desfășurarea acțiunii. Ochiul său se dezinteresează de aceea de detalii, năzuind către construcție. Rezistente la el sînt mai ales ansamblurile. Dar monumentalitatea, tragismul își au, desigur, dificultățile lor și nestăpînite suficient se răzbună. Pitorescul și-a făcut adesea loc în proza scriitorului afectînd linia principală a romanului — simplitatea monumentalului și tragicului refuză pitorescul — și chestiunea care se pune este dacă scriitorul are luciditatea structurii și formulei lui literare. Sigur este că Ion Lăncrănjan intuia ce nu trebuie să fie ca scriitor înaintea lui ce trebuie să fie.

Tragicul respinge fundamental comicul în concepția lui Ion Lăncrănjan și în proza sa nu vom găsi nici un element de comedie. Dacă prin refuzul unei literaturi tragi-comice scriitorul a intrat în posesia teritoriului său într-un mod încă nenuanțat, rămîne ca disocierea să fie dusă pînă la ultimele consecințe și toate elementele care pot parazita propria formulă literară să fie eliminate din scrisul său. Eclipsă de soare și Drumul cîinelui aduc incontestabile limpeziri de concepție. Dovadă stă desconsiderarea literaturii, care mizează pe comic, desconsiderare dezvăluită în scris cu un prilej mai vechi.

Drumul cîinelui nu contrazice caracterele deduse din proza de pînă acum a scriitorului. Acesta alege o situație dintre cele mai simple și o tratează conform predispozițiilor și unghiului său de vedere. Povestirea are trei personaje principale : mama și cei doi fii ai ei. Evenimentele și întîmplarea au făcut ca cei doi frați să se despartă din vreme și ca despărțirea lor să fie de durată. Timp în care fiecare se înrolează de o parte sau alta a baricadei. Unul va rămîne în țară și, urmare a credințelor lui politice, se va angaja în luptă de partea comuniștilor. Celălalt, figură de aventurier mînat de soartă, va nimeri în tabăra opusă. Dispărut în timpul războiului, de fapt dezertor de pe frontul antisovietic, el va intra într-un tip de viață tulbure folosind o altă identitate decît cea reală și va termina prin a accepta să intre în țară clandestin, pus în slujba forțelor potrivnice socialismului și comunismului. Mihai este acum ofițer de miliție, iar Jilu, fratele mai mare, dispărutul, opozantul său direct. Întîmplarea îl aduce față în față.

Tema fraților care optează diferit și intră-n luptă unul împotriva altuia a făcut carieră în literatura altor țări. Proza românească a consemnat-o foarte rar și cu Drumul cîinelui ne aflăm în fața unei încercări de a ataca frontal problema. Tema fraților învrăjbiți din motive politice este mai întotdeauna tema fratricidului. Povestirile de pe Don ale lui Mihail Șolohov ne ofereau și ele o mostră elocventă. O forță mai puternică decît ei mînă pe unul împotriva celuilalt. Toate prozele bune care au tratat tema au subliniat fatalitatea impactului. O va face și Ion Lăncrănjan în Drumul cîinelui. Mihai e un tînăr entuziast și zelos. El găsește în ideile revoluționare nu numai un îndrumar ci și un model de viață și li se subordonează pînă la a sacrifica și legăturile cu femeia iubită. Se desprinde de maică-sa pe care o consideră o femeie ignorantă și retrogradă și-i scoate din casă icoanele înlocuindu-le cu un portret omni-prezent în epocă. Sîntem într-o perioadă de abuzuri, animată de gesturi și conflicte extreme. Funcționează notițele informative și denunțați de ele niște țărani trebuie să predea armele ascunse fără nici o țintă imediată și să se supună rigorilor legii. Victimă a campaniei de descoperire a vinovaților cade însă și un nevinovat, care nu poate preda nici o armă pentru simplul motiv că nu are. Terorizat de succesivele anchete, omul recurge la gestul extrem : cînd i se pare că mașina anchetatorilor a venit să-l ridice din nou, se spînzură de prima creangă ieșită în cale. Mașina nu era însă a acestora, ci a cooperativei locale... Mihai are intuiția nevinovăției țăranului și a exceselor la care e obligat să participe, dar nu mai are răgazul clarificării. Jilu, fratele dispărut, reapare și întîlnirea are loc în chiar casa părintească. Jilu este obosit de viața de hăituială pe care a dus-o și vrea să se împace. Opozițiile sînt însă prea adînci, neînțelegerile prea mari și inevitabilul se produce. Încercările mamei de a aplana conflictul dintre cei doi frați, de a-i concilia și a-i face să conviețuiască nu duc la nici un rezultat. Suspiciunea reciprocă este prea mare. Într-un moment confuz, Mihai îl împușcă pe Jilu, iar mama sosită prea tîrziu la fața locului își împușcă ultimul fiu pentru a se arunca apoi în apele Mureșului.

Tensiunea conflictului este extremă, iar epuizarea lui înseamnă totodată trecerea în moarte a tuturor celor angajați în el. Predispoziția tragică a scriitorului a găsit o situație care s-o satisfacă din plin. Monumentală și memorabilă este aici mai ales figura Mamei. Ea este cea care trăiește din plin tensiunea întîlnirii și consecințele ei. Ea resimte adînc tragismul situației, mult mai profund decît propriii săi fii. Scriitorul a reușit în cazul ei o proiecție simbolică semnificativă de mare rezonanță. Plauzibili, cei doi frați nu sînt la fel de convingători. Mai bine observat și descris ni se pare cazul lui Mihai. Mult mai puțin adînc este prezentat cazul Jilu. El este cel rătăcit, cel obligat să parcurgă lungul drum al reintoarcerii acasă.. Autorul acordă mult mai multă atenție acestui personaj fără a ni-l justifica mai mult decît în premise. Premisele sînt însă, plauzibile. Cei doi sînt prin comportament, prin aspirații, adeziune, tipuri net opuse. Unul e fiul risipitor, cel călătorind la întîmplare, fără a gîndi că are de dat seamă. Celălalt este fratele fiului risipitor, ființa statornică, conservatoare, prudentă, dubitativă. Din acest conflict tradițional al fraților lipsește însă tatăl. Prezența acestuia ar fi dăunat desfășurării tragice și scriitorul renunță din instinct la el. Este interesant de observat că acolo unde alții ar fi consumat întîmplarea într-o povestire scurtă cu un sfîrșit sadovenian, scriitorul preferă o construcție de amploare în care personajele se desfășoară, se confruntă, vocile se înfruntă.

Rezistența ansamblului, suflul de autentic tragism ai povestirii, momentele ei cele mai bune (înmormîntarea simbolică a unuia din frații morți pe front, de pildă,) nu scutește bucata de obiecții, înfruntarea dintre Mihai și Jilu este cînd o lungă confesiune a unuia din ei, cînd un dialog, capitole la care Ion Lăncrănjan nu s-a dovedit niciodată fără cusur. Scriitor cu o bună intuiție a gesturilor fundamentale ale personajelor, el capotează adesea în dialoguri prolixe care pierd pe drum esența personajelor. Dialogul dintre Mihai și Jilu este afectat și de dorința autorului de a face cu acest prilej și procesul timpului revolut, paginile ivite din acest impuls nefiind întotdeauna cele mai fireși. Nu se poate apoi să nu sesizăm aspectul de conglomerat estetic al scrierii în care mai multe stiluri nu se topesc suficient de mult într-unul singur. Scriitorul adoptă cînd vechea poziție a scriitorului demiurg, care știe totul și este peste tot, cînd moderna atitudine a autorului care-și lasă eroii să evolueze fără a interveni. Ion Lăncrănjan, trebuie s-o spunem, se simte mai bine în vechea postură, deși caracteristicile noilor soluții epice sînt în linii mari bine asimilate. Schimbările de registru sînt apoi mult prea neașteptate și destăinuie indiferența la unitatea artistică a povestirii. După ce asistăm la confruntarea dialogată a fraților, scriitorul schimbă planul reflectării și ne obligă să plonjăm alături de personaje în lungi monoloage care întîrzie în chip nefiresc și teatral acțiunea.

Cu Drumul cîinelui credem că scriitorul a făcut un pas înainte în exprimarea tipului specific de literatură, tragismul povestirii fiind eliberat de alte poveri, între care cea a pitorescului este aici aproape complet dispărută. Elementul etnografic nu mai are doar un rol decorativ ci este integrat funcțional povestirii. Literatura lui Ion Lăncrănjan are de luptat cu dificultăți de meșteșug pe care media actuală a prozei le-a depășit de mult, dar acestei medii pe care am numit-o îi lipsește profunzimea și autenticitatea pe care proza lui Ion Lăncrănjan în reușitele ei o are din plin. Prețuim la el ceea ce nu se supune și se opune inerțiilor literare comune.

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

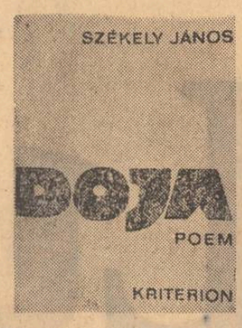

Legendă și luciditate

Din ce în ce mai rare, volumele alcătuite dintr-un singur poem ne reamintesc de fiecare dată — atît prin reușite, cît și prin eșecuri — rigorile care dau unor astfel de întreprinderi lirice un caracter orgolios, de nobilă performanță. Nu am intenția — nu este nici locul nici cel dintîi lucru de făcut în acest caz — să numesc aici, cu vanitate didactică, elementele care definesc o astfel de construcție, fiindcă, la urma urmei, ele sînt *simțite, cerute,* ca atare, de fiecare lector în parte. Mă rezum în a spune de la bun început că în cazul poemului lui Székely János avem de-a face cu o reușită.

Doja, Editura Kriterion, este conceput și alcătuit dintr-o suită de monoloage interioare ale regelui țăran, fapt care, prin evitarea aglomerării de anecdotică, lasă poemului posibilitatea de a se dezvolta într-un spațiu de o puritate lirică deosebită. Sigur, „intîmplările" nu lipsesc cu desăvîrșire, dar apar cu o funcționalitate bine conturată. Poemul lui Székely János nu este neapărat un *portret* al țăranului secui sub conducerea căruia la începutul secolului al XVI-lea s-a înregistrat un singeros război țărănesc în Ungaria și Transilvania. *Doja* pune, de la o înălțime lăudabilă, problema interdependenței dintre destinul individual și cel colectiv, eroul poemului fiind însoțit, de la început și pînă la înfrîngerea dureroasă, de gîndul cît mai exactei sale *supuneri, dăruiri* față de șansa ori nesansa celor pe care s-a hotărît să-i conducă. Așadar, fie în momentul în care devine căpetenia țăranilor răsculați („*Cine-am fost eu ? Tăcut fiu de secui, / Copil morocănos dintr-un norod / De mîi de ori furat și înșelat ; / Un sărăntoc ce-n lipsă de-altă cale, / Ca-atîția alții se făcu soldat ; / Viteaz fără de nume și renume, / Ofițeraș în oastea dinspre sud, / Un ins, un oarecare printre mulți, / Ce n-a răbdat, ce n-a putut răbda / Rușinea provocării să ne ardă / Și-avu prilejul să lovească-o dată / Năprasnic, în dușmanul lui temut. / Numai atît, într-un destin să-l schimbe ? / Să creadă despre el, doar pentru asta, / Că soarta unei țări de el depinde*"), fie atunci cînd refuză propunerea episcopului mesager de a renunța la covîrșitoarea răspundere pe care și-o asumase. („*E demn acela numai ce, aflîndu-și / Unica soartă, pentru el din toate, / (Care-i a lui și-a altcuiva nu este), / S-o-ntîmpine și s-o primească-alergă. / Acum îl știi și l-ai primit cum este, / De el depinde firea-ntregii țări : / Păzește-ți dar destinul, Gheorghe Doja !*"), fie făcîndu-se singurul vinovat de înfrîngere („*De ce ? Căci astfel am voit să știți : / De sfatul vostru eu n-am trebuință, / Căci eu sînt, numai eu căpetenia / Așadar, sînt / Acum ne-necă chinul*"), Doja nu uită nici o clipă că el nu mai reprezintă doar un destin individual.

Deși luptător înversunat într-o bătălie fără menajamente, Doja, așa cum ni-l arată Székely János, înregistrează cu aceeași durere atît atrocitățile care se abat asupra celor care-l urmează („*Ce-ascunde buza-ți sfîșiată ? / Ce rînjet sau ce strîmbătură ? / Ai unghii rupte pînă-n carne — / Ce-ai sfîșiat cu-atîta ură ? / Ce-ai înghițit, bătrîn flămînd, / Ce ai găsit de-nfulecat / Că burta ți-au tăiat, să dea / De prețiosul dumicat ?*"), cît și pe cele ce-i copleșesc pe adversari („*Și totuși, cum mă uit la voi, mi-e milă, / Poate mă mustră chiar credința mea, / Un gînd mă taie, dureros și crîncen : / Putea fi altfel, nu e bine așa*"). Mai mult, poetul ne propune un Doja meditînd cu mare luciditate istorică sub zidurile Timișoarei la cauzele înfrîngerii : „*Căci simt de parcă toți am fi mușcat / Dintr-un fruct verde. Parcă ființe / Am fi un fruct încă necopt, pe care / Brutala mînă-l rupse de pe ram*" / ...] „*Ceva nu-i gata. Undeva lipsește / O vină, creanga, cine știe ce, / Ceva de care, singuri, să ne prindem*". Această ipoteză — de ce n-am recunoaște-o surprinzătoare pentru noi — este și mai marcat accentuată într-o altă secvență în care Doja recunoaște că lupta pe care a condus-o a fost atît de aprinsă, încît n-a avut timp să se gîndească ce vor pune în locul *lucrurilor, stărilor* pe care le-ar înfrînge : „*Acesta-i chinul, marea încercare, / Aceasta-i boala fără leac în ierburi, / Acesta e cosmarul nostru deci, / Că țara dacă-ar fi deja a noastră / Nici n-am ști ce să facem noi cu ea*". Dar, pentru toate aceste ipotetice gînduri ale lui Doja, Székely János își asumă „răspunderea" încă din poezia-prefață a volumului : „*Toate acestea poate-i sînt străine, / Sau poate le-a gîndit altfel ca mine, / Dar eu așa le-aud, le simt — și-l plîng*".

Remarcînd contribuțiile notabile aduse la reușita acestui act editorial de Andrei Fischof (traducerea), Derkovits Gyula (ilustrațiile) și Ioanichie Olteanu (prefața), nu facem un simplu și formal gest de serviciu. Confirmarea este la îndemîna oricărui cititor al poemului lui Székely János.

Dorin Tudoran

proză

Etica vieții, etica muncii

Cu două volume de povestiri („Nepăsătoarele stele", 1968, și „Aproape de cureubeu", 1972), unul de nuvele („Clopotele de apă", 1970) și un roman științifico-fantastic („Iarba cerului", 1974), CONSTANTIN CUBLEȘAN nu și-a putut compune un profil „pur" de prozator. O interesantă activitate de critic, desfășurată mai ales la revista „Tribuna", vreme de cîțiva ani, precum și o carte de eseuri, „Miniaturi critice", 1969, au fost de-ajuns, se pare, spre a „altera", în parte, liniile unui portret cultivat cu grijă de autor, în special în ipostaza lui de „creator". Noul roman, „LICHENI", 1974, continuă, desigur, disputa cu imaginea criticului, însă, în mod paradoxal, nu alături, ci împotriva formulei beletristice utilizate anterior.

Spre deosebire de viziunea mai poetică, mai statică a cărților mai vechi, „Licheni" propune una în mod hotărît obiectivă, cu contururi în necontenită mișcare. Romanul are o fermă orientare **socială**, pune probleme de o stringentă actualitate, adesea incomode, pe care încearcă să le trateze curajos, deschis, fără edulcorări superficiale ori simplificări teziste. Plasîndu-și acțiunea pe scena vieții universitare clujene, în anii noștri, Constantin Cubleșan — în prelungirea unei ușor asimilate tradiții — trece repede dincolo de pictura unui mediu, către aspectele **etice** ale **existenței** și **muncii** indivizilor care reprezintă, în carte, mediul abordat. Cum este asimilată o asemenea „dezbatere", în plasma narațiunii ?

Un reputat botanist, academicianul Varodi, în pragul pensionării, începe să urmărească atent și să sprijine străduințele științifice ale unuia dintre studenții săi, Traian Victor. Omul care și-a închinat întreaga viață studiilor și pe care dramele cumplite nu l-au ocolit nici în timpul războiului, nici după aceea, suferă de o boală înspăimîntătoare : singurătatea. Pentru bătrînul profesor, munca de cercetare — unica sa rațiune de a fi — începe să aparțină, și ea, trecutului. Savantul își simte, atunci, umerii apăsați de o grea povară, de o gravă responsabilitate : aceea de a transmite flacăra pasiunii în mîini mai tinere, mai puternice. El știe, însă, că hotărele severe ale științei închid, adesea, un teren minat, cu „forme de relief" ostile și accidentate, cu pante abrupte și nisipuri mișcătoare, care nu se lasă cucerite decît prin luptă necurmată, purtată, metru cu metru, de acei „eroi ai spiritului" dotați nu numai cu vocația studiului, ci și cu înalte trăsături de caracter. Un astfel de explorator, în perspectivă, intuiește el în Traian Victor și, convins că descoperirea unui discipol nu reprezintă decît prologul „misiunii", Fulvius Varodi își va dedica anii care i-au mai rămas **formării** celui care-i va continua și duce mai departe opera.

Procesul formării și maturizării lui Traian Victor nu se desfășoară lin, și autorul are meritul de a nu fi schematizat datele problemei. În spiritul prozei moderne, Cubleșan lasă un spațiu de toleranță, de imprecizie, atît pentru unele fire ale acțiunii, cît și pentru „biografiile" unora dintre personaje. Una este imaginea dramei de familie a academicianului Varodi în versiunea fiicei sale, Anca, și cu totul alta — în „interpretarea" lui Marcel Predescu (figură sinistră de carierist, anacronică în noua societate, dar — ne avertizează autorul — existentă, totuși, și încă periculoasă). Prozatorul nu-și asumă nici una din aceste imagini, însă nici nu le infirmă printr-una proprie. De aici, o sensibilă lipsă de constrîngere „regizorală", care, din păcate, prin extensie, trece, nu de puține ori, în „tiparele" unei construcții amorfe, dezordonate, cu detalii parazitare. Deși, e evident, autorul are o concepție unitară, de principiu, asupra întregului edificiu, unii dintre pilonii menîți să susțină bolta acestuia se dovedesc șubrezi sau dispuși la voia hazardului, așa încît rolul lor, cînd nu este de-a dreptul nefast, rămîne, în cel mai bun caz, nul. Pe de altă parte, cu toate că scriitorul apreciază cu maximă obiectivitate raporturile dintre **individual** și **social** sau **dintre realizare profesională** și **ratare**, ajungînd întotdeauna la concluzii logice, logica acestor concluzii ți se pare, adesea, exterioară. Ea aparține, cu stridență, autorului, fără să aibă vreo legătură organică cu situațiile prezentate, concret, în carte. Oricîtă „pedagogie" am afișa și oricîte argumente ni s-ar aduce (și nu ni se aduc suficiente), o lucrare, fie ea și un **Atlas de plante**, inițiată și realizată exclusiv de un singur om, dar semnată de doi sau — fără acordul autorului ei — tipărită fără nici o semnătură, în cele din urmă, oricît am suci termenii, tot „frustrare" se cheamă. Motiv pentru care cititorul înțelege și se raliază mai degrabă revoltei și indignării eroului, decît lecțiilor de înțelepciune pe care i le administrează Varodi.

Cu aceste rezerve și cu satisfacția întîlnirii cu o carte vie, incitantă — chiar dacă nerealizată întru totul — salutăm în Constantin Cubleșan un prozator talentat, atent la pulsul social al epocii.

Nicolae Baltag

critică

Un jurnal de lectură

Campanii, Rondul de noapte, Bivuac, iată cîteva metafore de inspirație militară, menite a sugera, fiecare în felul său propriu și cu justificarea sa, dar, totodată, cu un interes mai larg comun atît poziția criticului, cît și situarea fortificată a criticii în mijlocul creației. De fiecare dată avem de a face cu o intervenție, ordonatoare sau pur asanatoare a criticului în viața literaturii, iar metaforele menționate își propun să califice modul acestei intervenții. „**Bivuac** însemna la origine — scrie Mircea Zaciu pe coperta volumului său recent apărut — și **rond de noapte**, dar termenul mai poate desemna și o exterioritate cu experiențele, exercițiile și rigorile vieții de campament". Iar mai departe : „Criticul trăiește într-un bivuac. E modul său de a trăi, sau un destin provizoriu ce-l obligă să rămînă mereu dincoace de ziduri, privind **dinafară** creația. El o apără, o asediază sau o hărțuiește, asemenea unei cetăți". Lucrurile sînt clare, dar pentru a pricepe și mai bine modul cum înțelege autorul să conceapă misiunea criticii, iată și următoarea profesiune de credință, de astă dată din cuprinsul cărții : „În ce mă privește, eu mă revendic de la critica activă, promptă, prezentă în revista săptămînală și lunară, cea care, cum spunea Camil Petrescu «grăbește judecata timpului, orientează creația», cea menită să «limpezească judecata contemporanilor». Nu sînt «universitar» decît prin profesia didactică ; în critică nu pot fi, deoarece nu există un punct de vedere «universitar» în critica noastră. Ar fi să cerem prea mult acestei instituții".

Aici, ca și în numeroase alte cazuri prezentate pe parcursul cărții, sîntem întru totul de acord cu Mircea Zaciu, critic de mare mobilitate spirituală, cu o gîndire limpede și neîncorsetată de prejudecăți în stabilirea adevărului. Este, în modul său deschis, prompt și problematic de a acționa și de a reacționa în numele rațiunii și al bunului simț, în numele onestității și profesionalismului, aspectul remarcabil al volumului care adună, de fapt, într-un jurnal de lectură articole consacrate în cea mai mare parte unor imprejurări editoriale. Din metafora titlului ceea ce apare în prim plan e, mai ales, latura de **inspecție** și **pază** culturală, mai puțin cea de asediu propriu-zis al creației. Criticul desfășoară un rond în domeniul istoriei literare : ediții și reeditări de documente și corespondență, de memorialistică și de contribuții documentare sînt cercetate în popasurile articolelor cu o scrupulozitate și o acribie care, fără să îmbrace nici o clipă ținuta morocănoasă a pedantismului, trezesc, dimpotrivă, un viu sentiment de simpatie și aprobare prin apărarea unor cauze de evidentă justiție literară. Ferirea creației și a creatorilor de imixtiunea, uneori incorectă, a unor falși editori sau așa-zîși descoperitori de documente e, în substanță ei, o operațiune salutară, pe care Mircea Zaciu o întreprinde cu ironie mușcătoare, citeodată, adesea cu o energie violentă care ia tonul execuției. Ceea ce este îndeobște sancționat e, cu o expresie a autorului, „braconajul în istoria literară".

Expresia colorat polemică, încondeierea celor găsiți în culpă, calmul aparent cu care sînt înlăturate toate presupusele portițe de siguranță, într-un cuvînt fermitatea disecției, dar, mai cu seamă, impresia pe care o lasă criticul, de a reacționa cu fervoare la aceste probleme de istorie literară ca probleme ale prezentului, ca probleme ce antrenează parcă însăși existența noastră de azi, prin morala lor implicită, determină, toate la un loc, parcurgerea atentă, participativă a paginii critice. La sfîrșitul articolelor **Născut în... „deranjamente"**, **Lada zburătoare sau goana după „postume"**, **Cenotaf pentru „Junimea"**, ca să dau numai cîteva exemple din execuțiile capitale ale lui Mircea Zaciu, cititorul e atît în posesia miezului chestiunii, cît și cucerit pe deplin de demonstrația efectuată în slujba adevărului și a bunei credințe. Stilul său posedă darul convingerii, înlăturînd orice bănuială de presupusă și vană sicană. Un ochi viu, disociativ, de a citi istoria literară, o reacțiune sentimentală la baza abordării ei, o încredințare de probitate și o extindere a lucrurilor spre zona de reflexe etice, unde trecutul și prezentul se întrepătrund, fac ca problemele dezbătute de Mircea Zaciu să nu devină minore chestiuni de specialist sau simple desfășurări ale unor nechemați, ci antrenante subiecte de actualitate. Pentru felul original al autorului de a pune în pagină vechi texte și de a scoate de aici sugestii pentru prezent deosebit mi s-a părut articolul **Spiritul pașoptist**.

Dan Cristea

prezențe

Premiile revistei „Săptămîna" pe anul 1974

Vineri, 20 decembrie, la sediul redacției au fost înmînate premiile revistei Săptămîna, pe anul 1974.

În domeniul literaturii :

ROMUL MUNTEANU — pentru volumul Cultura europeană în epoca luminilor.

VALERIU RĂPEANU — pentru volumele G. M. Zamfirescu, Teatru și Mărturii în contemporaneitate **(ediție critică).**

ADRIAN PĂUNESCU — pentru volumul de poezie Repetabila povară.

DINU SĂRARU — pentru romanul Niște țărani.

M. N. RUSU — mențiune pentru studiul Mihail Săulescu și descoperirea scriitorului Dimitrie Ciocârdia Matila.

În domeniul cinematografiei :

FĂNUȘ NEAGU — pentru scenariul la filmul Dincolo de nisipuri.

În domeniul artei plastice :

ADRIAN BELDEANU — pentru expoziția Flori hieroglife; Personaje, Peisaj **și pentru activitate în domeniul criticii plastice.**

● Sub egida Comitetului de cultură și educație socialistă al județului Bacău, Centrul de librării Bacău a organizat la Librăria „Vasile Alecsandri" din localitate „Zilele editurii Junimea". A prezentat Directorul Editurii „Junimea", Secretarul Asociației Scriitorilor din Iași, Mircea Radu Iacoban.

● Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România și Comitetul de cultură și educație socialistă al municipiului București a organizat la Salonul de artă al Bibliotecii tineretului, **Teatrul de poezie** „Creșterea limbii românești și-a patriei cinstire", dedicat poeților contemporani Alexandru Philippide și Ioan Alexandru, prefațat de Amza Săceanu, președintele Comitetului de cultură și educație socialistă al municipiului București. A prezentat criticul Eugen Simion. Au interpretat actorii Ida Sahighian, Mariela Petrescu, Gina Petrini și Lucia Mureșan.

● Sub egida Comitetului județean pentru cultură și educație socialistă al județului Vrancea, Uniunea Scriitorilor a organizat cea de a 5-a ediție a Salonului literar Dragosloveni—Focșani, omagiind memoria lui Alexandru Vlahuță. Au participat poeții : Vlaicu Bârna, Radu Cârneci, Adi Cusin, Dan Deșliu, Gh. Bulgăr, Al. Săndulescu, Laurențiu Ulici, Ion Iuga, Constantin Nisipeanu, Ioanid Romanescu, Mihai Sabin, Horia Zilieru și alții.

● La invitația Comitetului de cultură și educație socialistă al orașului Oltenița și a Comitetului orășenesc U.T.C., în ziua de 14 decembrie a.c., au participat la ședința cenaclului „Alexandru Sahia" redactorii revistei „Luceafărul", scriitorii : Teodor Balș, Nicolae Dragoș, Nicolae Ciobanu, Ion Gheorghe și Nicolae Velea. În aceeași zi, împreună cu membri ai cenaclului din Oltenița, (Ion C. Popescu, G. Șerbulea, Maria Cristea, Ion Roșu) aceiași scriitori au fost oaspeți ai Căminului cultural din comuna Chirnogi, unde a avut loc o ședătoare literară.

● Miercuri, 18 decembrie, a avut loc o ședătoare literară în cadrul cenaclului de la Biblioteca „Ienăchiță Văcărescu" a U.C.M.B., la care au fost invitați poeții Florin Costinescu, Nicolae Dragoș, Matei Gavril și Cezar Ivănescu.

Oaspeții, împreună cu cîțiva membri ai cenaclului, au susținut un recital de versuri, dedicate aniversării proclamării Republicii.

● Revista indiană **Mozaic Journal of Contemporary International Writing** (New Delhi, director : Vijay Chadha) continuă să acorde atenție literaturii române. Astfel, în nr. din luna septembrie 1974, a apărut (în traducerea lui Keith Hamnett) **Orion** de Geo Bogza, iar în cel din octombrie **The Toys** („Jucăriile") de Tudor Arghezi (tr. Leila Vennewitz). În nr. din noiembrie Henri Wald publică prima parte a studiului său **Language and Creation.**

● Aceeași publicație (vol. VI, november 1974) la pag. 31, reproduce **in extenso** sumarul nr. 1 și 2/1974 al revistei **Cahiers roumains d'études littéraires.** Se indică, în același timp, structura generală a **Caietelor**, compartimentele sale, formula editorială etc. Menționăm, cu același prilej, că sub titlul **Nuova rivista internationale di critica, estetica e storia letteraria**, revista italo-elvețiană **Cenobio** (anno XXIII) no. 5, settembre-otobre 1974, (p. 359—360) publică sub semnătura lui Fernando Zappa o amplă și elogioasă prezentare a aceleași **Cahiers roumains d'études litteraires**, „o intreprindere curajoasă și demnă de toată încurajarea posibilă", care „pășește în mod hotărît pe scena internațională". Sînt indicate : compoziția colegiului redacțional, programul revistei — cu ample citate —, analizate pe larg nr. 1 și 2/973 și 1/974, consacrat în întregime temei **La literature roumaine actuelle**, „pentru a face cunoscut **status quo** al României, Europei occidentale". Se atrage atenția că astfel de numere tematice pot stimula și studiile de literatură comparată, menționîndu-se și faptul că revista acordă atenție (prin recenzii dezvoltate) și criticii italiene (G. Dorfles, C. Segre, U. Eco).

● În numărul din noiembrie al revistei VARLIK — renumitul om de cultură turc, pictorul Nurulah Berk continuă notele sale de călătorie din România, oprindu-se de data aceasta asupra artei populare și a folclorului din România. „În țările balcanice — scrie dl. Nurulah Berk — folclorul constituie vocea poporului — voce deosebit de puternică care reflectă ființa și gîndirea națională, concepția despre viață. Dacă dezvoltarea artei populare și a folclorului în România a căpătat o amploare fără precedent, aceasta se datorește programului cultural pe care-l înfăptuiește cu atîta grijă statul român".

„Neue literatur" nr. 10/1974

Un nou număr al revistei „Neue Literatur", nr. 10 pe anul 1974 vine să confirme prestigiul acestei publicații. Consecventă preocupării de a face cunoscută literatura română contemporană, revista prezintă și în acest număr traduceri din operele unor scriitori reprezentativi din țară. În acest număr sînt prezenți Eugen Jebeleanu, în frumoasa traducere a lui Franz Hodjak precum și poeții Adrian Păunescu, Nichita Stănescu, Nicolae Dragoș, în traducerea tînărului și talentatului poet Gerhard Eike, care izbutește astfel un reușit debut ca traducător. Proza este reprezentată printr-un fragment din romanul „Vînătoarea regală" de D. R. Popescu în traducerea izbutită a Helgăi Reiter. Tînărul critic literar Gerhardt Cseika, într-un studiu despre Nicolaus Schmidt, de la a cărui nastere se împlinesc 100 de ani, încearcă să completeze personalitatea artistului, dezvăluindu-l nu numai ca poet al proletariatului ci și ca scriitor de avangardă, exemplificînd cu publicarea unui fragment din piesa „Satanas. Comedia ideilor". Pentru a informa cititorii asupra celor mai recente evenimente editoriale din literatura universală, revista publică un fragment din romanul „Cinstea pierdută a Katherinei Blum" de Heinrich Böll. Sub titlul „Cărți noi", sînt semnate prin recenzii cele mai actuale volume, dintre care remarcăm „Literatura și poezia". antologie în care se dezbat probleme ale esteticii și criticii literare germane.

Anca Radu

CODUL
principiilor şi normelor muncii şi vieţii comuniştilor, ale eticii şi echităţii socialiste

Organizînd şi conducînd măreaţa operă istorică de făurire a socialismului şi comunismului pe pămîntul României, Partidul Comunist Român acordă o atenţie primordială făuririi unui om nou, cu o conştiinţă înaintată şi înalte trăsături morale, promovării unor raporturi noi între oameni, afirmării depline în toate sferele vieţii sociale a principiilor eticii şi echităţii socialiste. Normele şi principiile etice ale societăţii noastre pornesc de la faptul că în orînduirea socialistă a fost lichidată definitiv exploatarea capitalistă, s-a pus capăt inegalităţii sociale şi naţionale ; ele se bazează pe proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producţie, pe principiile de repartiţie socialistă, pe egalitate şi dreptate socială, pe ţelul comun al făuririi bunăstării şi fericirii întregului popor.

Aceste înalte norme şi principii trebuie să devină codul muncii şi vieţii, îndrumar de conduită în societate al comuniştilor, al tineretului revoluţionar, al tuturor oamenilor muncii din patria noastră.

1. Datoria fundamentală a membrilor de partid, a membrilor Uniunii Tineretului Comunist este de a servi cu credinţă cauza partidului şi poporului, de a pune tot ce au mai bun, întreaga lor energie, capacitate de muncă şi pricepere în slujba înfăptuirii Programului Partidului Comunist Român de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintare a României spre comunism. Fiecare comunist trebuie să pună mai presus de orice înflorirea materială şi spirituală a patriei socialiste, creşterea continuă a gradului de bunăstare şi civilizaţie ale poporului, afirmarea tot mai puternică a naţiunii noastre în rîndul naţiunilor lumii.

2. Membrii de partid şi membrii Uniunii Tineretului Comunist trebuie să-şi însuşească materialismul dialectic şi istoric — concepţia revoluţionară despre lume şi viaţă a proletariatului, Programul Partidului Comunist Român, care constituie aplicarea creatoare a marxism-leninismului la condiţiile concret-istorice ale ţării noastre şi care dă o perspectivă clară luptei pentru edificarea orînduirii socialiste şi comuniste în România.

3. Toţi comuniştii trebuie să cunoască şi să-şi însuşească politica internă şi externă a partidului şi statului, documentele, hotărîrile partidului. Ei sînt datori să fie propagandişti neobosiţi ai politicii partidului, să contribuie activ la elaborarea şi dezbaterea hotărîrilor de partid şi de stat, să lupte cu fermitate şi spirit de abnegaţie pentru traducerea lor în viaţă.

4. Fiecare comunist este obligat să îndeplinească fără şovăială însărcinările date de partid, să se achite cu înalt spirit de răspundere de toate îndatoririle ce-i revin în funcţia ce o îndeplineşte, la locul său de muncă, în întreaga sa activitate.

Comunistul trebuie să respecte cu strictеţe disciplina de partid — care este aceeaşi pentru toţi membrii partidului, indiferent de poziţia pe care o au în societate, de funcţiile şi atribuţiile încredinţate de partid şi de stat. Toţi comuniştii trebuie să respecte întocmai normele şi regulile muncii de partid, principiile democraţiei interne şi ale conducerii colective — care prevăd discutarea problemelor în cadru organizat şi, totodată, asumarea răspunderii nemijlocite pentru ducerea la îndeplinire a măsurilor adoptate.

5. Constituie o îndatorire sacră, de prim ordin, a fiecărui comunist, de a apăra ca lumina ochilor unitatea de monolit a partidului — chezăşia îndeplinirii cu succes a menirii istorice a partidului de conducător al naţiunii noastre pe calea socialismului şi comunismului.

6. Toţi comuniştii sînt datori să militeze pentru întărirea continuă a legăturii partidului cu masele, pentru rezolvarea justă a propunerilor şi cerinţelor oamenilor muncii, pentru unirea eforturilor tuturor celor ce muncesc, la lupta pentru înfăptuirea Programului partidului.

7. Membrii partidului, membrii Uniunii Tineretului Comunist, toţi oamenii muncii trebuie să manifeste cea mai mare grijă şi răspundere pentru dezvoltarea continuă şi apărarea proprietăţii socialiste, de stat şi cooperatiste, a avuţiei noastre naţionale — baza ridicării bunăstării întregului popor. Ei trebuie să acţioneze pentru gospodărirea cît mai eficientă a mijloacelor şi resurselor societăţii, să lupte împotriva risipei de orice fel, a neglijenţei în păstrarea şi administrarea bunurilor publice, a tuturor manifestărilor de irosire a avutului obştesc.

8. Membrii de partid, membrii Uniunii Tineretului Comunist, toţi oamenii muncii au obligaţia patriotică de a lupta cu toată hotărîrea împotriva furtului din avutul obştesc, a delapidării din proprietatea socialistă, a oricăror sustrageri de bunuri din avuţia naţională — acte profund antisociale care lovesc în interesele poporului, ale fiecărui cetăţean. Ei trebuie să contribuie la formarea în fiecare unitate, la fiecare loc de muncă, a unei puternice şi intransigente opinii de masă împotriva unor asemenea manifestări.

9. Membrii Partidului Comunist Român, ai Uniunii Tineretului Comunist, toţi cetăţenii trebuie să manifeste o grijă permanentă pentru buna gospodărire a pămîntului, apelor, pădurilor, a tuturor avuţiilor şi frumuseţilor naturale ale patriei, să participe activ la acţiuni de protejare a acestora, să lupte hotărît împotriva degradării mediului ambiant.

10. Pentru fiecare comunist, pentru fiecare cetăţean, munca este o datorie fundamentală, de onoare. Fiecare trebuie să dea dovadă de o înaltă conştiinţă profesională, competenţă, spirit creator, dăruire şi pasiune în muncă ; totodată, trebuie să manifeste combativitate şi intransigenţă faţă de manifestările de indisciplină, superficialitate şi lipsă de răspundere în muncă.

11. Membrii Partidului Comunist Român, şi ai Uniunii Tineretului Comunist au obligaţia să-şi perfecţioneze necontenit pregătirea profesională şi de specialitate, să-şi îmbogăţească permanent orizontul cultural-ştiinţific.

12. Apărarea patriei, a cuceririlor revoluţionare ale poporului reprezintă cea mai înaltă obligaţie a membrilor Partidului Comunist Român şi ai Uniunii Tineretului Comunist, a tuturor cetăţenilor ţării. Suprema lor îndatorire este de a fi în orice moment gata să apere cu orice sacrificii, chiar cu preţul vieţii, integritatea patriei, independenţa şi suveranitatea naţională şi de stat, realizările socialiste ale poporului român. Orice nesocotire a acestei înalte obligaţii, orice pactizare cu duşmanul, cu cei ce se dedau la acţiuni sau acte ostile orînduirii noastre socialiste, cu cei ce uneltesc împotriva libertăţii şi independenţei patriei, a intereselor vitale ale poporului, constituie trădare faţă de partid şi popor, faţă de naţiunea noastră socialistă şi se pedepseşte conform legilor ţării.

13. Toţi comuniştii sînt obligaţi să apere secretul de partid şi de stat, să dea în permanenţă dovadă de înaltă vigilenţă şi combativitate revoluţionară. A furniza unor persoane străine informaţii care constituie secrete de partid şi de stat înseamnă a trăda partidul, a trăda ţara, a lovi în interesele întregii naţiuni ; cei care se fac vinovaţi de asemenea acte trebuie să simtă mînia îndreptăţită a poporului.

14. Fiecare comunist are înalta îndatorire de a milita pentru întărirea unităţii moral-politice a poporului, pentru cimentarea prieteniei frăţeşti dintre toţi oamenii muncii — români, maghiari, germani şi de alte naţionalităţi — de a lupta împotriva oricăror manifestări de naţionalism şi şovinism, de a acţiona în strînsă unitate pentru propăşirea patriei comune, Republica Socialistă România.

15. Comuniştii, toţi oamenii muncii sînt obligaţi să cunoască, să popularizeze şi să respecte cu cea mai mare strictеţe legile ţării, să acţioneze în spiritul legalităţii socialiste, să ia poziţie hotărîtă faţă de orice încercare de nesocotire sau încălcare a legilor Republicii Socialiste România.

16. Comuniştii trebuie să militeze în permanenţă pentru promovarea în întreaga viaţă socială a principiilor eticii şi echităţii socialiste, a relaţiilor de colaborare şi întrajutorare tovărăşească, de solidaritate, stimă, încredere şi respect reciproc. Ei trebuie să fie duşmani neîmpăcaţi ai individualismului micburghez, ai manifestărilor de egoism, de subordonare a intereselor generale unor interese individuale înguste, ai tendinţelor de a pretinde de la societate mai mult decît s-ar cuveni pe baza principiilor socialiste de repartiţie.

17. Comunistul trebuie să fie cinstit, sincer, principial şi corect, să nu tolereze minciuna, falsitatea, ipocrizia, să combată încercările de inducere în eroare a organelor superioare, a tovarăşilor de muncă, sustragerea de la răspunderi şi îndatoriri.

18. Comuniştii trebuie să acţioneze cu toată fermitatea pentru a preveni şi a combate orice manifestări de abuz de putere, orice trafic de influenţă, tendinţă de folosire în interes propriu şi în dauna oamenilor muncii a unor funcţii şi munci de răspundere încredinţate de societate.

19. Toţi comuniştii, îndeosebi cei care îndeplinesc funcţii de conducere în viaţa economico-socială, în aparatul de partid şi de stat, în organizaţiile de masă şi obşteşti, trebuie să militeze, în spiritul principiilor democraţiei socialiste, pentru crearea unui climat favorabil exprimării şi confruntării libere a părerilor, participării largi a maselor la dezbaterea şi soluţionarea problemelor, la adoptarea hotărîrilor, la elaborarea şi înfăptuirea politicii generale a partidului şi statului nostru.

20. Comuniştii trebuie să militeze ca în fiecare colectiv să se instaureze un climat favorabil promovării oamenilor în exclusivitate după contribuţia proprie la înfăptuirea politicii partidului, la îndeplinirea planului de dezvoltare economico-socială a ţării, după comportarea şi atitudinea lor politică şi morală. Ei trebuie să combată cu hotărîre subiectivismul şi arbitrariul în aprecierea şi promovarea cadrelor, să ia atitudine fermă împotriva favoritismului, nepotismului, servilismului, a manifestărilor de carierism.

21. Toţi comuniştii trebuie să manifeste curaj şi iniţiativă în lupta pentru promovarea spiritului revoluţionar, a noului în producţie, în activitatea economică şi socială, să acţioneze cu hotărîre împotriva inerţiei, birocratismului, rutinei şi conservatorismului, a tot ceea ce este învechit şi poate frîna progresul societăţii noastre socialiste.

22. Spiritul critic şi autocritic, combativitatea faţă de lipsuri şi neajunsuri trebuie să caracterizeze pe fiecare membru al partidului, pe fiecare membru al Uniunii Tineretului Comunist. În orice împrejurare, în colectivele de muncă în care lucrează, comuniştii trebuie să promoveze un climat de dezbatere exigentă a lipsurilor, să stimuleze şi să creeze condiţii pentru formarea şi afirmarea unui puternic spirit critic al maselor de oameni ai muncii.

23. Comuniştii trebuie să acţioneze pentru ca în fiecare colectiv să se asigure manifestarea liberă a spiritului de iniţiativă al maselor, pentru valorificarea experienţei şi competenţei lor, pentru participarea tuturor oamenilor muncii la conducerea activităţii întreprinderilor şi instituţiilor, pentru dezvoltarea şi întărirea democraţiei muncitoreşti, socialiste.

24. Membrii Partidului Comunist Român şi ai Uniunii Tineretului Comunist trebuie să manifeste cea mai înaltă intransigenţă împotriva concepţiilor de viaţă burgheze, a influenţelor mentalităţilor lumii capitaliste. Ei trebuie să combată cu fermitate tendinţele de căpătuială, parazitismul, înşelătoria, specula şi mita, orice forme de obţinere a unor venituri ilicite, de însuşire prin abuz sau necinste a roadelor activităţii altora.

25. Membrii de partid, membrii Uniunii Tineretului Comunist trebuie să combată cu toată hotărîrea reminiscenţele gîndirii şi mentalităţilor retrograde, să lupte împotriva influenţelor ideologiei burgheze, a tuturor concepţiilor care propagă ura, violenţa şi disprеţul faţă de om.

26. Comuniştii au datoria politică şi morală de a lupta împotriva teoriilor idealiste, a prejudecăţilor mistice, a superstiţiilor, a oricăror manifestări de obscurantism. Ei trebuie să acţioneze pentru înţelegerea ştiinţifică de către mase a fenomenelor naturii şi societăţii, pentru înarmarea temeinică a oamenilor muncii cu concepţia materialist-dialectică despre lume şi viaţă.

27. Fiecărui membru al partidului, fiecărui membru al Uniunii Tineretului Comunist îi revine o înaltă răspundere în întemeierea relaţiilor de familie pe principiile moralei socialiste, ale egalităţii, respectului afecţiunii şi încrederii reciproce între soţi, în îndeplinirea rolului ce revine familiei în creşterea şi educarea copiilor, în dezvoltarea continuă a naţiunii noastre socialiste. Familia trebuie să fie cea dintîi şcoală în care copiii să înveţe, odată cu regulile de comportare în viaţă şi societate, preţuirea muncii, devotamentul faţă de patrie şi popor, faţă de partid şi cauza socialismului.

28. Toţi comuniştii — părinţi, cadre didactice, activişti ai organizaţiilor de masă şi obşteşti — au îndatorirea primordială de a asigura pregătirea tineretului pentru muncă şi viaţă, formarea şi educarea noilor generaţii în spiritul dragostei faţă de patrie şi partid, al glorioaselor tradiţii de luptă pentru libertate şi dreptate socială ale poporului, ale clasei muncitoare şi partidului nostru, în spiritul unei înalte conştiinţe revoluţionare, al principiilor moralei socialiste şi comuniste, al responsabilităţii faţă de prezentul şi viitorul naţiunii noastre socialiste.

29. Membrii partidului şi ai Uniunii Tineretului Comunist trebuie să aibă, în toate împrejurările, o conduită politică, morală şi profesională care să le asigure un înalt prestigiu în faţa maselor. Prin faptele lor, ei trebuie să fie exemple înaintate pentru toţi cei în mijlocul cărora trăiesc şi muncesc. Unitatea dintre vorbă şi faptă trebuie să caracterizeze pe fiecare comunist.

30. Indiferent de poziţia pe care o ocupă în societate, comunistul trebuie să dea dovadă de modestie ; el trebuie să combată îngîmfarea, aroganţa, disprеţul faţă de semeni. Comuniştii care îndeplinesc funcţii de răspundere în partid, în viaţa socială în general, trebuie să-şi dobîndească autoritatea printr-o comportare morală şi profesională exemplară din toate punctele de vedere. Fiecare comunist trebuie să contribuie prin conduita sa în viaţa politică şi profesională, în societate şi în familie, la întărirea continuă a autorităţii şi prestigiului partidului în masă, la creşterea rolului său conducător în societate.

31. Membrii Partidului Comunist Român şi ai Uniunii Tineretului Comunist, toţi cetăţenii patriei să dea dovadă, în orice împrejurare, de dragoste fierbinte faţă de patrie, de demnitate şi mîndrie naţională, precum şi de respect faţă de alte popoare. Ei trebuie să respingă şi să condamne cu cea mai mare fermitate atît exclusivismul naţional, cît şi ploconirea în faţa străinătăţii.

32. Toţi membrii partidului şi ai Uniunii Tineretului Comunist trebuie să militeze, în spiritul internaţionalismului proletar, pentru întărirea prieteniei şi solidarităţii partidului nostru cu toate partidele comuniste şi muncitoreşti, să contribuie la dezvoltarea colaborării frăţeşti cu popoarele celorlalte ţări socialiste, la întărirea solidarităţii cu clasa muncitoare, cu toate forţele progresiste, antiimperialiste din lume, cu mişcările de eliberare naţională, cu popoarele care şi-au cucerit recent independenţa, cu toţi cei care luptă pentru dreptate socială, pentru progres, cu toate popoarele lumii.

33. Membrii partidului, membrii Uniunii Tineretului Comunist trebuie să militeze cu hotărîre pentru lichidarea din viaţa lumii contemporane a rasismului, colonialismului şi neocolonialismului, a politicii imperialiste de dominare şi asuprire a altor popoare, de amestec în treburile altor ţări, pentru respectarea demnităţii naţionale a fiecărui popor, a dreptului său inalienabil la dezvoltarea liberă şi independentă. Fiecare comunist, fiecare cetăţean al patriei noastre trebuie să fie luptător înflăcărat pentru afirmarea politicii externe a partidului şi statului nostru de promovare a unor relaţii noi, democratice în viaţa internaţională, a unui climat de destindere, înţelegere şi colaborare între naţiuni, să-şi aducă contribuţia la cauza generală a socialismului, progresului şi păcii, la făurirea unei lumi mai bune şi mai drepte pe planeta noastră.

★

Adoptînd Codul principiilor şi normelor muncii şi vieţii comuniştilor, ale eticii şi echităţii socialiste, Congresul al XI-lea al partidului îşi exprimă convingerea că traducerea lor în viaţă va exercita o puternică influenţă asupra tuturor membrilor societăţii noastre, va duce la crearea unui nou umanism, care pune pe primul plan omul şi, totodată, îmbină interesele particulare cu cele ale întregii societăţi, asigură bunăstarea şi fericirea fiecăruia, odată cu a întregului popor. Prin aceasta, omul se va ridica pe o treaptă superioară de cunoaştere, va putea participa cu adevărat conştient la activitatea poporului de făurire a propriului său viitor liber.

Membrii Partidului Comunist Român, ai Uniunii Tineretului Comunist, toţi cetăţenii patriei noastre socialiste trebuie să-şi facă din aceste norme o călăuză permanentă în activitatea lor politică şi profesională, în viaţa de fiecare zi, să acţioneze cu consecvenţă şi fermitate pentru ca înaltele principii de etică şi echitate ale socialismului şi comunismului să pătrundă tot mai adînc în toate domeniile vieţii sociale, contribuind la crearea omului nou, înaintat al societăţii noastre, la accelerarea mersului înainte al patriei pe calea civilizaţiei comuniste.

spirale

Adrian Păunescu: „Repetabila povară“

IV.

O analiză atentă a volumului „Repetabila povară“ ar descoperi două teme fundamentale : anxietatea cea mai profundă şi revolta spectaculoasă, elaborată în pamflete magistrale de sorginte argheziană. Iată un exemplu din prima categorie : *„Unde vă cară aceste oase ?“ : „Unde vă duceţi, copii, / Unde vă tot deşiraţi încolo, / Unde vă cară aceste oase / Ce nu încetează să mai crească, / Unde mergeţi, copiii mei, / Voi nu vedeţi că vă întră / Capetele, tot crescînd astfel, / În laţul acelei spînzurători ? / / Pe-aici am trecut şi eu / Şi-a trecut şi mama voastră, / Tot aşa au făcut şi părinţii noştri / Şi ne-au rugat să fim atenţi / Şi nu i-am ascultat. / / O, doamne, parcă aţi fi surzi. / Nu pierdeţi o clipă, / Vă deşiraţi tot timpul, / Ba chiar, în ultimele momente, / Începeţi să şi întindeţi mîinile / Spre acel laţ, ca pentru a vă / Legăna în el, de fericire. / / Unde vă duceţi, copii ?“* Poemul poate nu este unul din reuşitele volumului, dar teribila ameninţare este realizată cu mijloace simple ce devin monumentale. Din aceeaşi familie aş mai cita „Bal mascat“ : *„Despre noi e vorba cînd e vorba despre... / Despre noi e vorba, cînd e vorba despre... / La noi fac aluzie, cînd se referă la viaţă, / Noi sîntem cei cu atitudinea îndrăzneaţă. / / Pe nimeni nu-l doare cînd cade o piesă, / Cînd cade un cap, cînd cade un trunchi. / La noi se referă indicaţia expresă / De a ne pătrunde, de idee, pînă la rărunchi / Noi sîntem vinovaţi de frig şi de ploaie, / Noi sîntem ciobul de sticlă cu care din greşeală se taie / La degel copilul oricărui imbecil / Care-şi iubeşte acest singur copil. / / De patima morţii şi de întîmplarea vieţii / Noi sîntem vinovaţi în mod fatal, / Despre noi e vorba, despre noi / Care n-avem mască la carnaval.“* Aici există, desigur, ecouri luate din „Păsările surde“, dar draperiile străvezii pe care le aruncă autorul dincolo de cuvinte poartă în ele o otravă bine ascunsă ca acele harnaşamente destinate să ucidă caii nobiliari în turnirurile princiare ale evului mediu.

De altfel, sistemul de a substitui legende mai vechi cum ar fi „Martiriile“ cu aluzii actuale, sînt împrumutate şi într-un poem ca „În groapa cu var nestins“, unde poetul, luînd locul Sfîntului Sebastian, sau al lui Christos, nu este săgetat sau răstignit pe cruce, şi dat păsărilor să fie ucis de viu. Metodele sînt împrumutate din arsenale mai noi după cum vom vedea : *„De mîini m-au luat, / de picioare m-au prins / şi m-au aruncat / în gropanul lat / cu var nestins. / / Pe urmă eu / Am început / să strig gemut / că mi-este greu. / / Ei nu m-au scos, / pe plîns s-au pus, / eu eram jos, / ei erau sus. / / Plîngeau grozav / pe groapa oarbă / dar albul praf / pornea să fiarbă. / / Strigam prin moarte / să nu mai plîngă / Că-n groapa adîncă / de viu oi arde / / Varul pornea / să fiarbă tare / în groapa mea / de lăcrămare. / / Iată acum, / prin lacrimi şi sînge / Eu mai văd cum / varul se stinge / mai văd postum / prin lacrimi şi sînge. / / De mîini m-au luat, / de picioare m-au prins / şi m-au aruncat / în gropanul lat / cu var nestins.“* Cu uşurinţă, cititorul poate distinge în versurile de mai sus şi factorul satiric de care pomeneam mai sus.

Tragedia împuţinării cailor din motive bine cunoscute, petrecută cu ani în urmă, inspiră poetului o noapte a Sfîntului Bartolomeu a patrupedelor, pictată cu mari fulgere ale paletei lirice : *„Veniră caii să ne spună, ne spuseră şi nu-i crezurăm, / veniră caii să-ngenunche, îngenunchează, nu-i crezurăm, / jurînd, sacrificară mînjii şi nici atuncea nu-i crezurăm, / veniră caii din morminte de cai, plîngînd, şi nu-i crezurăm, / se smulseră din monumente, spunîndu-ne şi nu-i crezurăm, / şi îi închiserăm în grajduri şi în spitalele de cai, / descoperirăm că-s luetici, că sînt turbaţi, că sînt de vină, / şi într-o noapte ce ajunse sfîntul sfîntul Bartolomeu al lor, / umplurăm curţile de sînge şi toporişca de rugină. / / De unde-atîta nepăsare de a vedea murind un cal / de mîna ta, cînd el nu poate face nimic să se ascundă, / de unde-am învăţat atîta de repede să îngropăm / toţi caii noştri într-o noapte şi să fim veseli ca la nuntă ? / / Veniră caii să-ngenunche, îngenunchează mari şi trişti, / şi învăţînd atunci să scriem, îi contemplarăm optimişti, / apoi pe ei ne iscălirăm, cu ascuţite toporişti. / / Pedeapsă astăzi înţeleasă / de dor ni se tocesc Carpaţii, / şi nu mai sînt copii pe uliţi, acolo unde cai nu sînt, / şi douăzeci de milioane visează-n fiecare noapte / stafiile de cai cum ară absenţa vechiului pămînt.“*

Dar în tot acest tumult al verbului, iată şi o undă bacoviană în „Scrie ploaie, citeşte jale“ : *„De-atîta ploaie, parcă milenară, / Se umflă uşa brusc, peste ţiţînă, / E un potop mărunt, care înginâ / Potopul întîmplat întîia oară. / / Într-un local luxos, cu trei orchestre, / Au putrezit viorile, de aburi, / Iar rochii de mirese în dulapuri, / Ţepene stau ca nişte moi căpestre. / / Dar eu, acum, nu-i spun urechii tale, / Cuvinte despre apă. aburi, ceaţă, / Eu plîng bolnav, de-atîta rău de viaţă / Deci scrie ploaie, dar citeşte jale. / / Năravul tare al puterii slabe / E că scînceşte demn, în patru labe.“*

O interesantă parabolă mi se pare „Podul“ unde mesajul subtil, iradiază secret din mormîntul adînc cuvintelor, cu o forţă nebănuită : *„Podul parcă se construia-nainte-mi / Cu cît mergeam, cu-atît îi puneau bîrne, / Lăsînd piciorul calului s-atîrne / În gol, o clipă, zornăind din pinteni. / / Se îmbucau fragmentele-ntre ele / Ca solzii unui peşte, să mă ţină, / Cerul era de strigăt şi lumină, / Pămîntul de simţire şi de piele. / / Mă şi vedeam trecînd, mergeam cu podul, / Ce se croia deasupra gropii goale, / Cînd am simţit, în piept şi-n cal, o jale, / Şi am simţit că se zideşte podul. / / Mulţi călăreţi eram. Cu feţe triste. / Şi podul ne sorbea, ca să existe.“*

În acelaşi gen aş adăuga „E ceva de ascuns“ unde metafora este învăluită într-o glazură pură şi efectele sunt mai notabile : *„Eu cred că nu căderea e scopu-acestor fulgi / ci altceva — o taină, o cauză adîncă, / pare că ninge pentru-a acoperi ceva, / şi ninge cît lucrarea nu este gata încă / / E de ajuns o faţă pe care n-o vedem, / o crimă care-şi află zăbava în ninsoare, / o urmă importantă, un lucru căutat, / un drum de lut, o faptă urît mirositoare ? / / Alerg de colo-colo şi strig, sfidez, repet, / de ce zvîrliţi atîta ninsoare peste lume, / de ce ninsoarea creşte, şi răguşesc strigînd — ce-aveţi de-ascuns — ce lucruri, ce fapte şi ce urme ?“*

Ar trebui să încheiem cu un poem autocritic, destul de convingător pe care-l citâm în întregime : *„Şi tot vorbind despre nedreptate, iată că am ajuns să o facem noi înşine. / / Tot supărîndu-ne pe cei bogaţi, / astăzi noi sîntem cei mai bogaţi. / / Multe din văicărelile noastre devin ridicole, / astăzi avem mai mult decît predecesorii. / / Mereu mai greu vorbim despre libertate, / acum cînd avem mîinile pline de chei şi de cifruri / pentru mîinile cu cătuşe, / de mult rîvneam să înţelegem aceste cătuşe. / / Mereu mai greu vorbim despre pîine, / acum cînd gurile ne sînt pline de pîine, / iar noi sîntem oameni bine crescuţi şi nu vorbim / cînd avem gurile pline. / / Iată, am ajuns în punctul pe care-l detestăm. / Ce facem noi, incoruptibilii de ieri ? / Iată-ne pe vîrf / de-acum încolo vrem linişte, / şi nu-nţelegem ce-i larma aceea din valea / unde se nasc — spumegînd — generaţiile.“*

Pe Adrian Păunescu îl pîndeşte o singură primejdie : să nu spună, la fel şi de prea multe ori, aceleaşi lucruri...

Odată aceste poeme ale lui Adrian Păunescu publicate, este vremea să-l aşezăm lîngă Goga. Poate că nimeni de la ilustrul său înaintaş nu a avut atîta viscol în cuvînt, poate că nimeni înaintea lui nu a îndrăznit să repună în drepturi cu atîta talent poezia patriotică, cea adevărată, cea care doare, poezia de inimă, de plîns şi de moarte. Poate că nimeni în aceşti ani nu a reuşit să se ia de piept cu conformismul cu atîta patimă, poate că nimeni nu a avut un glas mai distinct în aceste Oracole pe care Poetul le adresează destinului, viitorului şi posterităţii proprii.

Actor el însuşi în sensul cel mai bun, Adrian Păunescu ştie să-şi însoţească poezia de grandilocvenţe şi de retorici, cum va fi făcut probabil Victor Hugo, el este în acelaşi timp un tribun, tunînd asupra pieţelor şi conştiinţelor, sunînd dintr-o orgă nemaipomenită şi dînd avertismente. El ştie să arate, ştie să plîngă. Locul său este pe un munte, într-un deşert sau în pieţele publice unde auditoriul este zguduit de torentele sale lirice ca de un uragan neobosit. Cuvintele lui sînt fulgere...

Eugen Barbu

Mircea Florin Şandru

Sînt seri

Sînt seri în care se-nțelege ce ne vorbește un străin
Numai prin fluturarea mîinii sau prin culoarea din veșminte
Cum plopii înțeleg urcarea din semnul ploilor ce vin
Deasupra trupurilor noastre prea obosite de cuvinte,
Sînt trenuri care vin tăcute pe-aceste paralele triste,
Sînt flori fără stabilitate care ne luminează stins
Și sînt chemările vederii, care-ncetează să existe
Cînd cad cuvintele pe lucruri din limba care le-a desprins
Este tăcere și e bine peste oraș citeodată
Ca o poveste nerostită cu străzi fragile și statui
Tu vii și fluturi o batistă în limba ta necuvîntată
Cînd anotimpul e-n scădere peste orașul nimănui.

De ce

Cum din anii îndepărtați ai unei copilării
Mai scade cîte o zi, oare de ce să ne pară rău
Ca noi atîția alții în fiecare iarnă au privit cerul
Dinapoia unei ferestre. Vă caut pe voi acei
Care vă bucurați cum cerne zăpada printre aceste case înalte
Cum se îndoaie liniile copacilor ca niște patine,
Mai sînt urme de sălbăticiuni, mai sînt oameni întîrziați
În noapte tractoare cară zăpada și o acoperă de urme
Sub aripa cerului mai strigă cineva că e decembrie.
Bucurii și dureri încă sînt, mai scade cîte o zi
Sub policandre dansează tinerii luminoși,
Pe tîmpla noastră o linie mai apare,
Mai trece un anotimp, oare de ce
Să ne pară rău.

Așteptare

Acum pîinea se albăstrește de așteptare
Cineva se-ntoarce dintr-un oraș vecin
Acoperișul casei, ca sita stă-n întunerie
Stîlpi de aer nevăzuți îl susțin
Dacă închid ochii atunci aud picurînd
Apa, venind spre oraș de la depărtare
Mașinile ca gîndacii umplînd șoselele și fiind
Niște ființe oarbe care se-neacă-n mare
Acum într-o haină mai stăruie conturul celei plecate
Pe podele ninge cu solzi de lumină și e un timp înecat
Se va auzi în noapte respirația băiatului singuratic
Bătînd în aer ca un ceas descîntat.

Cartier

Un cartier blînd e ca o corabie
Un spațiu răsunător, copii cu voci de sticlă coboară
Scările. Se vede
O cămașă jilavă uscîndu-se, televizorul
Luminează tavanul. Prin ziduri trece încet aripa
Unei viori. Eram triști, un lămîi e atît de aproape că ne atinge,
Fructele lui au ieșit verzi, cineva a adus mobilă nouă
S-a născut un copil, ferestrele luminează în linie, se aude ecoul
Unui avion. Ostenim
Pe ureche se urcă degetul tău, azi nu mai sîntem triști
Apa sclipește în farfurii, nimeni nu sună
Pe ferestrele podului se vede un trup liniar
O fată singură întinde mîinile
Undeva.

Pasărea

De ce-nțelegi să vii spre mine numai atît cît se cuvine
Cum ploaia vine înaintea orașului și se oprește
Un gol se face împrejurul conturului purtat de tine
Precum orbirea unei mame prin viața fiului sporește
Sînt voci bolnave și sînt oameni care îți trec peste retine
Și sînt copaci care respiră în aerul acesta rar
Orașul rotitor și straniu fărîmițîndu-se în sine
Și gesturile descompuse care se urcă și dispar
Iată că bate înc-o dată în invelișul minții tale
O mînă muritoare, albă, rugîndu-te să te trezești
Că ai lăsat deschisă ușa și-o pasăre năucă, moale
De bună voie vrea să intre în colivia care ești.

Carolina Ilica

Cea care alină

Ca rochia ce nu mă mai cuprinde
Mototolită și străină
De trupul ce-i da formă, viață, vină,
Privirea ta. Și știu : ai vinde

Chiar patul care-ți rabdă prin noapte bucuria
De-a mă visa alături iar și iară ;
Chiar sufletul slujind o boală rară
Și strins cum stringe numai gelozia.

O buze noi nu au lăsat în mine
Cum scoicile în profunzimi marine,
Faimoase perle, ție tăinuite.

Sînt numai obosită, numai plină.
Singurătatea, cea care alină,
Așteaptă, tot la tine mă trimite.

De acum

Cu toate cîte sînt mă joc. Nu-mi pasă...
Mă las iubită sau aduc necaz.
Dar palmele rușinii pe obraz
Mai înfloresc, făcîndu-mă frumoasă.

Caninii mei cu vicleni încete
Din toate merele oprite mușcă ;
Am chiar și libertatea de a mă ține-n cușcă
Sălbatică prin gratii de sonete

Cu mine se aseamănă, pe rînd :
Profundul, condensatul zăcămînt,
Nubilul puf din boarea păpădiii.

De-acum m-așteaptă grijile firești
De muncă sau nimicuri femeiești ;
Și lanțul căsniciei, de aur. Și copiii...

Spre altă zare

Pe cel mai tînăr dintre noi, iubirea,
Ciudată precum este, l-a cruțat.
M-ai rupt de tine, m-ai înstrăinat ;
De altă trestie ți-ai prins foșnirea.

Periferii de simțuri parcă-mi jură
Acum, cînd mă atingi, că te-am avut
Ca pe un curcubeu în cer ținut
De stalactita sufletului pură.

Nu te întoarce ! Aș putea să iert
Și iarăși iubitoare să te cert
Pînă te simți ca ușurat de vină

În ochiul meu cînd ochii-ți se alină,
Nu înțelegi că verdele-i încert
Spre altă zare caută lumină ?

6 Nocturne

Lasă-mă să adorm în hățișul
Părului de pe piept
Copilărească mea răsuflare să-ți fie
Cea mai îmblînzită din haita auzului

Corul tăcerilor stelare
Ne laudă pe noi dormind alături
Din noaptea aceasta bogată
Cei mai frumoși copii se vor naște

Pîntec svîcnind de copii
Prin giulgii umflate e luna
Numai femeile pot să priceapă
Această metaforă

Abia respirăm răsturnați
În oglinzile moi ale somnului
Nemingiiații iubiri vor visa
Cei fericiți se vor teme

Pînă și peste ale zorilor plaiuri
Pasc hămesitele turme de gînduri
Doar lîngă femei roditoare poți să te-nrezi
În veșnicie

Somnul tău în somnul celorlalți se varsă
Ca un riu într-o apă mai mare
Doar visele tale sînt
Numai visele tale.

Teodor Anastasiu

Tipografii

Cuvintele sînt azimă de plumb
În vatra zațului.
Călăuză lumina tiparului
Zămislește gestul creator
Al tulpinelor de tipografi
Lăszărite din ctitorii lor
Care au tipărit
Cu sînge istoria.
Avîntul trezește mereu viu
Toate punctele cardinale
ale conștiinței de jar
Și palpită în litera tipărită
libertatea cuvîntului
rostit prin muncă.
Fertil pe totdeauna,
Ca un fagure cît harta țării
hărăzit de albinele poporului
Căruia îi aparține.
În cetatea de foc a tipografiei
Vetre de inimi se vor tipografii
În geografia iubirii patriei,
Veghind cuvintele cioplite
în lucruri, în fapte,
Pînă prind lumină
în litere de revistă sau carte.
Numai în zori, cînd anonimi
Se-ntorc tipografii acasă,
Ei nu bănuiesc că
peste douăzeci de milioane
de priviri
Le veghează somnul.

Eugen Uricaru:

prima zi a lunii octombrie

Singurătatea pe care o simțea ca fiind un rău al trupului său tînăr, o amorțeală ce venea să se adauge durerilor de peste noapte, ce nu-l lăsau să doarmă, singurătatea, deci, era o proprietate a locului. Odată cu ploile care alteraseră calitățile eternitei, material pentru care Moceanu se cățărase pe fragilii pereți ai barăcii nelăsînd pe nimeni să-l ajute acolo sus, toți ceilalți îi dădeau în mînă, cu grijă, plăcile cenușii iar el bătea cuile speciale cu floare lată ținîndu-le cu buza de jos între dinți, transpirînd aproape neobservat în cutele ochilor și în jurul gurii, odată cu ploile singurătatea lui personală deveni și mai greu de suportat, limpezindu-se și adăugîndu-și o greată fizică, violentă care ajunsese să-l stăpînească încît nici nu mai minca. Dimineața se trezea atît de greu încît îi trecea prin minte că ar fi fost mai bine să nu se mai culce și poate așa ar fi făcut dacă n-ar fi încercat o dată, rămînînd treaz chiar și după ce Moceanu își închidea valiza plină cu ziare și stingea petromaxul. A încercat să stea treaz dar după aceea s-a străduit să adoarmă cît mai repede, atît de plină era noaptea de zgomote pe care el nu le cunoștea și care ascundeau ceva al cărui rost nu-l pricepuse, în schimb îi simțise puterea și răbdarea. Trosnetul grinzilor, șuierul vîntului, sunetele aspre ale cîmpiei, bănuitele zgomote ale nopții, se auziseră atît de clar, de distinct, atît de împotriva ființei sale încît și-a dorit să aibă puterea de a dormi, iar aceasta să țină locul puterii de a fi singur.

Odată cu ploile Moceanu l-a ales dintre ceilalți să rămînă înăuntru, el și cu cei doi moldoveni atît de tăcuți și sălbatici încît treceai cu privirea peste ei fără să-ți dai seama că sînt doi oameni, să rămînă pentru a refăce, așa spunea Moceanu, acoperișul. De fapt cîrpea cu mistria găurile eternitei care plesnea, întotdeauna cu un zgomot sec de parcă s-ar fi rupt vreascuri, undeva în cer. Ceilalți ieșeau afară, dincolo de pata cenușie a pămîntului pe care iarba se uscase din cauza picioarelor, din cauza apei murdare de la pompă, din cauza cimentului și a varului împrăștiat. Construcția barăcilor progresa, țăranii veneau și întrebau dacă au nevoie de oameni la lucru, dacă le trebuie cărute. Moceanu spunea că da, ne trebuie, ei plecau și după o săptămînă veneau și iar întrebau. Moceanu era răbdător, le spunea de fiecare dată același lucru și niciodată nu i-a repezit, îi privea doar mirat, parcă nu i-ar fi văzut niciînd pînă atunci și după ce le spunea ce avea de spus se întorcea cu spatele, își continua lucrul, de parcă ei nici n-ar fi existat.

Seara, înainte de a intra din nou în baracă, privea la construcțiile ridicate, la lemnul alb proaspăt geluit și vedea dincolo de ele cîmpul. Plin de pelin, de cuiburi de păsări, poate de iepuri, trăind ultima lor toamnă în sloboda bătaie a vîntului. Nu-și putea închipui cum va arăta orașul ce se va construi, nu-și putea închipui cum se va umple dintr-o dată acest platou în care oamenii din sat nu umblau decît călare sau cu cărucle, aduceau lemn și crengi de brad din munte, cum se va umple cu case și mai ales cum de va putea atîta omenire să-și găsească adăpost, casa, într-un loc unde nimic nu crescuse, nimic nu-și găsise rost, nimic nu chemase oamenii pînă atunci. Camionul venea la două trei zile și le aducea materiale, șoferul se învîrtea în jurul mașinii, lovea cu piciorul în cauciucuri, își ștergea mîinile de bluza de doc și privea mulțumit în spate, către sat, acolo unde în iarbă începeau să se vadă două urme galbene, închipuind un drum. Iarba se dădea la o parte sau pierea și așa se năștea această șosea care în curînd trebuia să se lărgească, să se întindă ca o pată de rugină între rîu și oraș.

Înainte de a începe ploile tot cu camionul veni și Sachete, stătea lîngă șofer și ținea între picioare o ladă de sticle cu rom. Nu era vesel dar nici supărat, s-a dat jos din cabină și s-a dus drept la Moceanu.

— Domnu' șef, deschidem aici o filială, începutul e modest dar așa sînt toate la început. Vă rog să mă credeți că e inițiativa mea, dar cred că tovarășii de la Trust s-au gîndit și ei, trebuie să venim în ajutorul oamenilor muncii. Moceanu dădu din mînă, mai bine mai repede decît mai tîrziu și în ziua aceea i-a construit ghereta, cu șopron ca să nu se ude marfa. Sachete își luă treaba în serios încît după o săptămînă veneau țăranii din sat, întîi înjurînd că trebuie să meargă atîta pentru un țoi, apoi dînd din cap a cunoscători, rezemați de scîndurile date cu vopsea verde, privind la oamenii lui Moceanu care săpau șanțuri în pămîntul înțelenit, care băteau stîlpi și măsurau terenul.

Veneau, se uitau, întrebau de una, de alta și după ce plecau rămînea în urma lor o undă grea de indiferență ce se învecina cu tăcerea pe care satul o arunca înspre baracă aidoma unei plase cu plumbi grei. Moceanu răspundea la întrebările lor și seara, cînd își deschidea valiza, era nervos, îi privea pe fiecare în parte ca pentru a le căuta un motiv de ceartă, ei, toți, își făceau de lucru și pînă la urmă termina prin a povesti despre zilele frumoase cînd veneau nu unu, nu doi, ci zece ziariști dintr-o dată, unii slabi, alții grași, dar toți notînd cu interes tot ce se vedea, tot ce se spunea.

Ziua el stătea urcat în vîrful patului, strîngeau păturile sul și le așezau una peste alta, așa cum se vedeau de sus păreau a fi pești de mare, uriași, necunoscuți, cenușii, morți de multă vreme. Văzuse o singură dată pe malul mării un delfin aruncat de apă, nimeni nu se atingea de el, plaja era întinsă și zeci de urme veneau pînă aproape de trupul delfinului apoi îl ocoleau într-o curbă plină de înțelegere și se pierdeau pe mal pînă cînd valurile pline cu alge le ștergeau. Privind de sus la sulul păturii sale, o urmă cafenie de țigară se vedea și de acolo, de sus, înțelegea parcă singurătatea de atunci a delfinului, ocolit în singurătatea sfîrșitului său, refuzat de marea ce îl adăpostise atîta vreme cît viața se afla în el, apoi viața trecînd pe lîngă el. Și tot privind în fiecare zi, de acolo, de sus, la paturile din scînduri, la cutiile de tinichea, la valizele din placaj vopsite îndelung pentru a ține la umezeală și la căldură, simțea cum de și mai de sus, prin crăpăturile, prin găurile acoperișului pătrunde un miros de pămînt și de iarbă strivită pătrunzător și aspru. Auzea doar zgomotul înăbușit al găleților lovite pe dinăuntru de cei doi moldoveni, mestecau varul și nisipul cu răbdare, cu grijă, așa cum poate acasă, la ei în Moldova, mestecau făina și apa, nu spuneau nimic, din cînd în cînd se îndreptau de spate și oftau încet, păreau mulțumiți încît el trebuia să le spună : Mai trebuie var, mai trebuie nisip, mai trebuie apă. Și acolo, sus, lipea cu grijă, ținînd capul dat pe spate, astupînd ochiurile albastre sau cenușii ce își făceau loc prin stratul subțire de ciment.

Moceanu intra în baracă, se uita la el cum astupa crăpăturile, se uita la cei doi moldoveni cum învîrteau varul și nisipul în găleți, îi întreba dacă au terminat, niciodată nu terminau, și le lăsa gamela cu rom și țigările. El nu cobora de sus, ei nu se opreau din învîrtit pînă cînd nu se auzea din nou, afară, țăcănitul scurt al cheii de la lacăt și tusea lui Moceanu, îndepărtîndu-se. Cobora cu grijă, cei doi moldoveni se uitau la el de parcă ar fi vrut să cadă sau numai i se părea lui asta, bea tăcut romul, fuma trei țigări una după alta și se întindea în pat, privind, cu mîinile așezate sub ceafă, în sus, prin crăpăturile uneori dese, alteori semănînd cu niște spărturi în gheața unei ape curgătoare. Crezuse că se vor obișnui, că vor reuși să stea atît cît este nevoie în baracă, numai și numai pentru că era necesar ca cineva să lipească fisurile eternitei. Și era convins că ar fi reușit acest lucru dacă ar fi fost singur acolo, dacă toată munca ar fi fost doar munca sa. S-ar fi gîndit (oare ?) că singurătatea aceasta era felul său de a străbate prin viață, orașul de afară își găsea echilibru în ceea ce el migălea cățărat sub plăcile subțiri ale acoperișului. Dar prezența celor doi, jos, la picioarele primului pat, aplecați, cu spinarea rotundă, cu capetele aproape atingîndu-se, și neatingîndu-se din cauza pălăriilor de pîslă fără bor, mestecînd încet, parcă plutind în gestul lor mecanic, îl făcea să creadă, să fie convins că nu se află nici în starea unei absurdități împotriva căreia nu există luptă, ci doar Moceanu atingea, doar cu vîrful degetelor marginile puterii și doar pentru aceasta el trebuia să rămînă **înăuntru.**

S-a hotărît brusc. Noaptea privi atent romburile de ciment, era o lumină ciudată în baracă, nu știa de unde vine, stătu mult așa, ascultînd lumea de afară, și dintr-o dată se hotărî. Lumina intra prin crăpăturile scîndurilor dar mai ales prin spărturile pe care el nu ajunsese să le astupe.

Dimineața așteptă ca Moceanu și toți ceilalți să plece pe șantier, ridică paturile unul peste celălalt, primi gălețile cu nisip, var, ciment,

Desen de Vera Hariton

gălețile cu apă și se urcă sus de unde putea să-i privească pe cei doi moldoveni cum mestecau, la fel ca și altădată, așa cum toată viața lor făcuseră, încet, fără grabă, nisipul și varul, turnînd apă cu grijă, să nu se ude. Și de acolo de sus privi încă o dată paturile înșirate, unul lîngă celălalt, cutiile goale, valizele, polițele, uneltele mici adunate într-un colț. Izbi cu coada mistriei în placa subțire de ciment. Se auzi un zgomot sec, așa cum s-ar sparge un ou. Era la marginea de jos a acoperișului și de aceea bucățile căzură jos, în afară. Moldovenii se opriră din mestecat și se uitară în sus fără să se ridice. Izbi în altă placă. Apoi cu podul palmei desprinse scîndura de fag fiert, lemn de ambalaj și foarte rezistent, așa încît lumina pătrunse dintr-o dată multă, năucindu-i. Cei doi de jos se lăsară pe spate, îl priveau cu o expresie nehotărîtă, poate zîmbeau, poate îi deranja lumina venită dintr-o dată. Se așezară pe pat și cu mîinile lor mari așezate pe genunchi, așa cum aștepți, îl priviră plimbîndu-și limba peste buzele uscate. Se sprijini în peretele de scîndură al barăcii, și ieși pe jumătate afară. Atunci îl auzi pe unul dintre ei : Dar valiza, valiza n-o iei ?

Rămase cîteva secunde sprijinit în mîini, în fața lui se vedea satul ca o pată verde-albastră izvorînd din malul lutos al apei, era doar o ceață a depărtării, din partea cealaltă se auzi zgomotul șantierului, chiar glasuri, o clipă i se păru că-l aude pe Moceanu dar dădu din cap, era totuși departe. Auzi din nou : Valiza n-o iei ? Înțelese că, dacă nu va spune nimic, valiza lui, oare însemna ceva ?, va fi împărțită de cei doi cu sentimentul limpede că el nu mai există.

Își dădu drumul jos, în iarbă și de acolo bătu cu pumnul în scîndura peretelui. Tîrziu, foarte tîrziu, unul dintre moldoveni scoase capul privindu-l uimit. Îi spuse, deși nu era sigur, totuși îi spuse : Mă întorc. Să-i spui șefului că mă întorc. Dar așa nu se mai poate. Omul își potrivi pălăria ca și cum l-ar fi întrebat — ce nu se mai poate ? El plecă și după cîțiva pași se întoarse brusc. Stătea tot acolo, privindu-l cu ochii lui limpezi, neîncrezători. Atunci el făcu un semn cu mîna — cu asta, înțelegi, cu asta nu se mai poate. Și după cîteva zeci de metri auzi acel sunet sec de vreasc rupt și înțelese că omul se ridicase pentru a-l vedea mai bine cum **pleacă.** Sau poate îi făcuse loc celuilalt. Dar nu se întoarse să se convingă, auzi încă o dată cum plăcile de ciment se rup și se grăbi, ținîndu-și mîinile în buzunarele hainei sale de doc, se grăbi pe urma galbenă a camionului ce tăia prima șosea în acest platou ce nu fusese străbătut pînă atunci decît de oameni călare sau de oameni în cărucle.

★

Ca niciodată Moceanu se dovedi furios pentru că unul dintre oamenii săi plecase, pe neașteptate, de fapt așa cum făcuseră toți pînă atunci. Cîteva seri la rînd îi întrebă pe cei doi moldoveni despre cum se întîmplase iar ei povestiră unul după celălalt, neîntrerupîndu-se necompletîndu-se cum s-au apucat de lucru, cum așteaptau ei ca să vină Moceanu cu romul și cum dintr-o dată l-au văzut pe Moceanu cu romul și prin acoperiș. Nimeni nu mai lucra. Îl pîndeau pe Moceanu așteptînd parcă să se întîmple ceva nemaipomenit, pînă acum șeful nu se arătase interesat de soarta celor ce plecaseră, ei plecau, dispăreau, și chiar dacă s-ar fi întors pentru un ceas, pentru o zi, poate pentru mai mult, Moceanu ar fi trecut cu privirea peste ei așa cum alunecă ochiul peste întinderea galben-verde a cîmpului fără ca nimeni să-l tulbure. Dar ceva se întîmplase și era limpede că Moceanu va proceda altfel decît pînă acum. În prima zi se suise și el pe cele două paturi suprapuse, privise în afară, către pata întunecată a satului și cum stătea așa, pe jumătate ieșit din întunericul barăcii, părea că vrea să descopere în lumina tremurătoare a depărtării misterul ce l-ar fi făcut pe un om să fugă, să accepte **dispariția** sa. Apoi s-a ghemuit înăuntru și a privit cu atenție încăperea, căutînd același lucru în dezordinea paturilor, în șirul cutiilor de tinichea și al valizelor. Ziua se învîrtea în jurul barăcii privind atent la acoperișul cenușiu în care spărturile și crăpăturile abia se observau, și asta numai dacă erau privite de un ochi atent și experimentat, căutînd în jocul liniilor zigzagate același lucru pe care nu-l descoperise nici între pereții de lemn și nici afară. Se îndepărtă de cîteva ori mergînd pe aceleași urme de mașină pe care și cel care plecase se îndepărtase și privind de acolo la marea și întunecata spărtură din acoperiș se îngrozi. Dacă pînă acum cei care plecau din brigadă nu însemnau nimic nici pentru el, nici pentru ceilalți, dispariția lor fiind un fapt ce se putea asemăna doar cu trecerea unei singure zile, de această dată plecarea era un bulgăre de gheață care în căderea lui cutremura liniștea imenselor depuneri de zăpadă, străgîndu-le, ispitindu-le către văile adînci, către lacurile reci dar albastre de jos, mișcarea lui fiind precisă și aducătoare de nefericire, urmată de vuietul dezordonat și înspăimîntător al avalanșei.

Moceanu se liniști dintr-o dată cînd unul din cei doi moldoveni îi spuse : A zis că așa nu se mai poate. Eu ce era să-i zic, că se mai poate ? Dacă el crede că nu, nu. Știa mai bine. El se urca sus, noi stăteam jos, îi dădeam totul la mînă, cînd lucra fluiera, făcea tot ce voia el. Moceanu îl asculta privindu-l atent, moldoveanul vorbea cuprins de dezinteres, s-a dus, s-a dus, lasă că se-ntoarce el. — Cum se-ntoarce ? Omul dădu din umeri. — Parcă eu știu cum ? Dar așa am înțeles eu, că se-ntoarce. De aia nici valiza... — Care valiză ? Parcă atunci înțelegea că era vorba despre cineva care există în adevăr, care are și o valiză, care oricînd se putea întoarce dar care se hotărîse să plece pentru că așa **voia el.** Care valiză ? repetă Moceanu.

— Valiza lui, și arătă cu mîna o ladă de placaj vopsită în verde, închisă cu un lăcăt vechi prins în belciuge de tablă. Ne gîndisem că nu-i mai trebuie, dar privindu-l cum se duce am zis că se și-ntoarce.

Niciodată Moceanu nu discutase despre cineva care plecase și-acum toți ceilalți îl ascultau cu atenție încercînd parcă să înțeleagă ascunsul motiv pentru care cel **dispărut reapărea,** continua să existe printre ei, chiar și numai pentru că prin uriașa spărtură putea să vadă dintr-o dată atîta cer și atîtea stele cîte nu-și făcuseră loc printre crăpături săptămîni la rînd.

În ziua următoare urma să vină camionul. Seara Moceanu le spuse că au liber, era o punere de acord formală, de cînd se spărsese acoperișul, odată cu plecarea, nimeni nu mai lucra. Se învîrteau fără rost în jurul barăcii lor, în jurul șanțurilor pe care le săpaseră de cînd veniseră, în jurul fragilelor dar echilibratelor adăposturi pentru cei ce urmau să vină pentru adevăratul șantier, măsurau din ochi și se întindeau osteniți în iarbă, cuprinși de o dulce moleșeală ca și cum un sorb uriaș îi lăsase fără putere în mijlocul asprei cîmpii. Venea toamna, venea foarte repede, aerul se răcise dintr-o dată și din această cauză nu mai ploua. Cînd se trezirâ dimineața din pricina frigului, Moceanu plecase. Stăteau ascunși sub pături încercînd să păstreze cît mai multă vreme căldura în jurul trupurilor lor. Era căldura strînsă de-a lungul unei nopți iar a străbate de unul singur o noapte adevărată și din ce în ce mai lungă chiar e un lucru greu. Moldovenii dormeau în dreptul acoperișului spart și începuseră să nu-și mai scoată căciula nici noaptea. N-au ieșit afară decît atunci cînd s-a auzit bătaia leneșă a motorului. Cînd camionul ajunse în dreptul pompei de apă toată lumea văzu că lîngă șofer mai era cineva. Nu se vedea prea bine cine este din cauza prafului de un deget așezat pe geam. În partea lui ștergătorul nu funcționa. Nu l-au văzut deslușit dar știau cine este. Și s-au gîndit că a venit tocmai atunci deoarece Moceanu lipsea. Nimeni n-ar fi îndrăznit să se întoarcă astfel și să-l întîlnească pe Moceanu. Așa se face că atunci cînd portierele cabinei s-au dat în lături, semănînd nespus cu elitrele unei insecte de copac, nimeni n-a fost uimit văzîndu-l. Se opri pe scara camionu-

teatru

Tranzit

Leonid Zorin a debutat ca dramaturg la neverosimila vîrstă de șaptesprezece ani. De atunci (1941) a scris foarte mult, un fragment din fișa sa bibliografică indicîndune ritmul aproximativ de o premieră pe an. Cunoscut s-a făcut mai ales prin Melodie varșoviană, lucrare montată aproape simultan pe cîteva scene europene. Tranzit, noua sa piesă, ni-l arată drept un exponent al tendinței cehoviene, tendință ce înglobează majoritatea succeselor de ultimă oră din teatrul sovietic contemporan. O parte din dramaturgii sovietici de azi se arată preocupați pentru universurile anonime, pentru chestiunile în aparență mărunte, dar care fac uneori sensul real al vieții. O întîlnire de o noapte, durata unei clipiri față de întreaga viață a eroilor, iată materia tratată în Tranzit. Cei doi, opuși nu fără oarecare intenție moralizatoare, sînt un arhitect din capitală și o muncitoare din provincie. El dur, energetist, economisindu-și sentimentele și potrivindu-și existența la secundă, ea puțin năucă, duioasă, acuzînd eterna umilitate a femeii în raport cu bărbatul. Dar antiteza ilustrează și o idee mai profundă : echivalența, în fond, a două vieți ce apar mult deosebite chiar celor care le trăiesc. Poate că în piesă se dialoghează excesiv, poate că personajele principale se explică spectatorului în loc să i se înfățișeze de-a dreptul. Nu vom trece cu vederea nici un anumit sentimentalism de atmosferă. Tonul este însă convingător iar replicile, unele dintre ele memorabile, spun adevărul. Nu un adevăr mare, care să ne cutremure auzindu-l, ci adevărul cotidian, vesel-amărui ca un ceai de plante. Alegerea Teatrului „Bulandra" s-a dovedit așadar bună. Nu știu în ce măsură însăși echipa interpreților a contribuit la această alegere. Ea este însă strălucită, începînd desigur cu Ileana Predescu și Victor Rebengiuc. De mult nu a mai văzut-o publicul pe Ileana Predescu într-un rol atît de important. Întruchipînd-o pe Tatiana, actrița a dat glas de fapt sufletului de un registru impresionant al femeii, cuprins între poli atît de depărtați cum sînt hotărîrea și vulnerabilitatea. Lui Victor Rebengiuc personajul Bagrov îi vine ca o mănușă jocul său fiind de aceea ireproșabil. Foarte bune compozițiile Mihaelei Juvara și Mariellei Petrescu în Klavdia și respectiv Alla, două ipostaze ale tipului feminin principal, manifestînd generozitate și resemnare, suferind de o comună izolare. Mai mult decît utile prezențele lui Mihai Mereuță, Cornel Coman, Gheorghe Ghițulescu și Aurelia Sorescu. Regizorului Valeriu Moisescu i se cuvine, ca și altădată, toate laudele pentru felul poetic și nuanțat în care a clădit pe scenă un text căruia, în prealabil, i-a descifrat întocmai mesajul. În încheiere un cuvînt despre decor: numai Liviu Ciulei îl putea realiza astfel cum e conceput, adică sărăcăcios și frumos deopotrivă.

Marius Robescu

film

Din nou Enrico Maria Salerno

Comisarul Cardone în acțiune ne reîmprospătează cîteva din ideile din Poliția mulțumește (regia Ștefano Vanzina), precum și din alte filme încă necunoscute spectatorului român, filme de o stridentă actualitate, care nu se feresc să arate care sînt durerile și suferințele omenești în Italia de azi, în care legile democratice numai păzite îi pot menține proaspătă fața înfierată de valuri, de orori, atentate politice, răpiri, izbucniri demente, ale unor grupuri fasciste finanțate prin crime, cuprinzînd jucători și susținători ai metodei forței și ai organizării statului printr-o politică de teroare gratuită. De la micile jafuri în plină zi, de la atacurile armate, la răpiri nu-i decît un pas mai bine organizat. Ziarele și programele televiziunii gem de astfel de vești pe care omul de rînd le primește ca pe un semnal de alarmă, care îi atrage atenția asupra seismelor care-l așteaptă și pe care pînă la urmă le suportă, precum s-a mai întîmplat.

Poliția mulțumește era o scrisoare deschisă către oamenii de bună credință, către toți acei oameni care pot alcătui o societate în care demnitatea și echilibrul să-și demonstreze virtuțile. Poliția ni se înfățișa ca o instituție care mulțumește tuturor celor care pot să ia cunoștință de faptul că pentru a împiedica valul de crime trebuie ajutată.

Comisarul Cardone în acțiune (regia Roberto Infascelli) pune serios aceeași problemă a luptei cu orice preț împotriva aventurilor de genul celor fasciste, precum și problema tineretului, cu atît mai mult cu cît viitorul umanității depinde în mare măsură de existența unui tineret sănătos moral. Meritul acestui film politic îl găsim tocmai în demonstrația riscului pe care și-l asumă proaspătul Comisar Cardone (Enrico Maria Salerno) de a descurca firele care duc spre creierul bandei de teroriști și răpitori (persoană care se identifică chiar cu fostul comisar de poliție ieșit la pensie, căruia Cardone îi ia locul și-i cere uneori sprijinul).

În bună parte Comisarul Cardone în acțiune se aseamănă cu Poliția mulțumește (în rolul principal excela același Enrico Maria Salerno), cîteva din idei sînt reluate, firul logic al dramei se succede pînă aproape de amănunt ; apare același comisar energic (decis să apere legile și prin ele liniștea cetățenilor) care de această dată trece printr-un moment de cumpănă : fiul său e răpit. Aici intervine de fapt noutatea : tînărul răpit îi cere tatălui, printr-o convorbire telefonică, să acționeze cum îi dictează conștiința postului pe care-l ocupă, deci ca și cînd n-ar fi el în primejdie ci un om oarecare. Deși rezultatul e unul quasitragic, Cardone e un învingător.

Filmul se consumă la o temperatură destul de ridicată ; un montaj energic pune în evidență o acțiune palpitantă, plină de dramatism. Cumpăna în care se află la un moment dat Cardone ne atrage atenția asupra faptului că în acțiune este urmărit pragul sensibilizării unei psihologii, iar riscul asumat, decizia de a duce la capăt un plan, demonstrează că există oameni capabili să apere legile, care privite prin prisma unei democrații prost înțelese oferă celor în culpă posibilitatea de a-și găsi chiar în lege un mijloc de a se apăra sau de a fi apărați prin acel sistem avocățesc și de procuratură care, menit să apere individul, poate apăra de fapt orice individ. Comisarul Cardone în acțiune e un film în care ficțiunea și realitatea se întrepătrund pînă la a se confunda.

Dumitru M Ion

lui, ținîndu-se cu mîna de mînerul ușii, zîmbind și semăna cu unul dintre naivii și fericiții învingători ai crosurilor populare. Sau cu un înger apărut dintr-o dată în ușa unei case, privit și privind cu aceeași copilărească uimire.

Moceanu apăru în jurul amiezii însoțit de un plutonier. Veniseră pe urmele camionului, pulberea de pe ulițele satului rămînînd numai pe minecile vestonului. Traversaseră apa în grabă, Moceanu era ud, din cizmele plutonierului curgea apa. Nimeni nu i-a văzut cum se apropiau. Plutonierul mergea în față, își ținea mîna în dreptul umărului, petrecută pe după cureaua armei. Cascheta îi era bine înfiptă pe cap, privea pe sub cozoroc cu ochii întredeschiși căutînd parcă o umbră de neliniște, o cută neașteptată pe fețele celor ce se strînseseră în fața mașinii. Moceanu venea la un pas în urma lui, ținea mîinile în buzunare, avea pumnii strînși, se vedeau prin pînza subțire. Sachete așezase trei lăzi, una peste alta, își pusese un șorț făcut dintr-un cearceaf rupt și turna rom la toată lumea. Oamenii stăteau într-o relativă dezordine, cine voia se ducea în fața lui Sachete și-i întindea cana, paharul sau cutia de aluminiu : — toarnă o măsură — asta însemna trei degete și în cele cîteva secunde ce s-au scurs de cînd Moceanu putea să-i vadă limpede iar ei încă nu-l observaseră, constată cu un pic de uimire că toți beau la fel, cu înghițituri mici parcă stăpînindu-și greața. Era un fel cunoscut pe care el, obișnuit cu toate gesturile pe care bărbații le fac în fața băuturii, nu-l putea înțelege în subtilitatea sa, era convins că există și aceasta, subtilitatea țăranului care privește cu neîncredere orice, dar nu refuză nimic din principiu. Așa i-a văzut că beau pe cei din Laina, în prima zi a venirii lor aici și imaginea rece, gelatinoasă a încăperii mirosind a petrosin în care ei intraseră doar pentru ca să-și facă simțită venirea, îl face să se scuture străbătut de un fior ce-i trecu exact printre omoplați. Începutul acestui șantier se dovedise a fi atît de greu încît avea sentimentul clar că se înfundase într-o mlaștină acoperită cu mușchi și plante grase în care fiecare pas era ireversibil.

Atunci cînd îl văzură se lăsă dintr-o dată liniștea. Ridicau cănile și gamelele, paharele lor ciobite de sticlă verde și își înmuiau buzele și virful limbii, fără a sorbi, fără a înghiți. Li se făcu loc să ajungă pînă la lăzile lui Sachete. Nimic nu era nelalocul lui, el însuși spusese cu o zi în urmă că astăzi era liber, oamenii beau și își făceau planuri pentru cea de a doua săptămînă cînd, se spunea, vor veni ceilalți. Șefi, administratori, prieteni, bătrîni și tineri, meseriași și primitori-distribuitori, grași și slabi, dar mai importante decît toți erau femeile. Femeile fără de care nici un șantier nu poate exista. Unii din brigada lui Moceanu tocmai de aceea o șterseseră — ei, cei dintîi — nu avea femei în schemă. Împotriva acestui lucru erau superiorii și Moceanu. „O brigadă de șoc, spunea el, este ca un vapor. Orice femeie aduce nenorocire". Nimeni nu era în stare să spună dacă era un adevăr dar adevărat era că în lipsa lor nu s-a întîmplat nici o nenorocire.

Ajunși în fața lăzilor se întoarseră cu spatele la Sachete și sprijinîndu-se cu coatele de ele trecură cu privirea peste toți cei ce se aflau acolo. Și dintr-o dată, deasupra lor, ca o aureolă neagră se ivi spărtura uriașă din acoperiș. Din ea izvora acea negură groasă, tulbure, care îi cuprindea încet și sigur. Și nimeni nu putea să explice cum de vedeau ei acea spărtură deoarece se aflau exact în partea opusă. De acolo de unde ei beau romul turnat de Sachete nu se vedea satul, nu se vedea riul, nu se vedea ușoara ceață albăstruie a depărtărilor. Erau ei, uneltele lor, șanțurile adînci, stîlpii și scîndurile aproape proaspăt geluite, mai mirosind oricum a rășină și a ciuperci. Camionul încărcat pînă sus cu materiale și lăzi era încremenit ca un animal mort. Mirosea a benzină, a praf, a iarbă dar era aidoma unui animal fără de suflet. Și ei toți priveau uimiți la acoperișul spart, deschis în fața lor ca un ochi negru, din care curgeau tristețea și singurătatea înveluitoare. Nu se vedea nimic prin acea spărtură, nu era nimic dincolo, nu mai era nimic dincolo și atunci se auzi vocea lui : — Hai șefule și bea un pahar, e gata lucrul, mîine vine șantierul, precis vine.

Moceanu se uita la el. Era tînăr, avea o față mare acoperită cu pete roșii, ochii erau mari, prea mari și luceau ca scăldați în lacrimi. — De unde știi tu ce o să fie mîine ?

Celălalt începu să rîdă, asta-i bună șefule, asta-i bună ! Păi chiar tov. Vasiliu mi-a spus : — Vezi că mîine, poimîine vine șantierul.

. . . . . .

În noaptea aceea brigada lui Moceanu descoperi că octombrie veni dintr-o dată. Nu mai auzîră țiriitul greierilor, părea că în cîmpia ce-i înconjura se produsese dintr-o dată o schimbare fundamentală. Se treziră înainte de răsăritul soarelui asurziți de zgomotul motoarelor. Cîteva zeci de camioane grele, brăzdînd platoul cu roțile lor, împrăștiind într-o împletitură deasă lumina farurilor se apropia. Erau constructorii care veniseră să ridice orașul. Se descoperiră neînsemnați în marea de oameni ce se împrăștie în cîmpie, baraca lor era o neînsemnată încropire asediată de coloșii de tablă, mirosind a benzină. Rulote, vagoane pe cauciucuri se ordonară într-o minusculă dar adevărată așezare. Erau bărbați, erau femei, unii veniseră și cu copii, se auzeau zăngănit de vase și strigăte casnice iar cei din brigada lui Moceanu se pierdură în cîteva ore în această masă vie, fremătătoare. Moceanu umblă cîteva ore de la mașină la mașină privind cu atenție în cabină, în ladă, în jurul lor. Descoperi cunoștințe, prieteni, oameni pe care îi văzuse de cîteva ori în viață. Le făcea semn, toți dădeau din mînă, din cap, ai venit și tu, Moceanule, minune mare că ai venit, ia, uite, dom'le, chiar Moceanu, el trecea mai departe și înțelegea în adevăr înțelegea, că orașul se ridica în fața sa. Întrebă de Vasiliu. Nimeni nu-i dădu un răspuns limpede. Acolo, cu ei, nu era. În schimb venise prima zi a lunii octombrie, vara își ieșise din matcă, schimbîndu-se, acoperind lumea cu o pojghiță subțire, de toamnă. Se uită împrejur, de atîtea mașini și îngrămădiri de lucruri nu se mai vedea nimic în jur. Așezarea de peste apă nu se mai vedea. De aici, de unde stătea el, nu se putea spune că se vede. Ridică din umeri și începu să-l caute pe șeful de șantier.

cenaclul revistei «luceafărul»

CEA DE-A ȘASEA ȘEDINȚĂ...

...a cenaclului revistei „Luceafărul" din ziua de luni, 16 noiembrie, poate fi socotită drept o etapă decisivă întru cîștigarea unor tradiții și a unui stil al dialogului, calitățile de primă importanță definind personalitatea oricărui cenaclu. Mai întîi și mai la urma urmei, cum se exprima un cunoscut umorist, reflexul imediat al tradiției cîștigate va putea fi observat, acum și în viitor, în stereotipia unor enunțuri, merit deplin al cronicarului care după „a șasea" va vorbi, fatal, „de a șaptea", apoi „de a opta ședință"... etc.

Purtînd pe umeri toată fatalitatea limbajului, să încercăm, iubite cetitoriu, să numim și „realitățile" îmbucurătoare ale tradiției. În primul rînd prezența unui invitat de onoare însoțit de fideli și fermecători slujitori ai Thaliei. Poetul, prezentat lapidar și emoționat de Nicolae Dragoș, Al. Andrițoiu, cel care nu de mult ne inspira titlul cronicii noastre cu frumosul vers „Sînt patriei tulpină de spirit și simțire", și-a oferit catrenele subtil muzicale auzului nostru prin vocile cunoscuților actori George Carabin și Mihai Stan, ilustrînd apoi prin propria-i lectură un adevăr pe care tot domnia-sa îl exprimase, adevăr atingător al chestiunii infidelității ce se strecoară în felul în care își citesc versurile unii poeți. Poet al incantației și al „clarității latine", Al. Andrițoiu, cu obișnuita-i franchețe, a evocat apoi luminosul chin al celui care a fost Nicolae Labiș, răspunzînd astfel dorinței exprimată de prozatorul Mircea Constantinescu. Urmînd istoria descoperirii unor traduceri manuscrise făcute de Labiș din volumul lui Th. Gautier, „Emaux et camées". Al. Andrițoiu a găsit prilejul invocării trudei necurmate în limbă ca adevărată ascezâ a scriitorului.

Poeții debutanți în cenaclu, Elena Jitcov și Gabriel Stănescu, *l-au incitat prin lectura lor pe George Carabin care a propus... interpretarea artistică a textelor debutanților în cenaclu. Dar nici poeții nu au fost dispuși să cedeze ușor, conducătorul cenaclului invocînd necesitatea unui ton alb, neutru în lectură, subterfugiu care ne pare expresia unei frici atavice a poeților față de actori. (Exprimăm aici o opinie strict personală... de Cronicar și ne luăm toată răspunderea).*

George Carabin

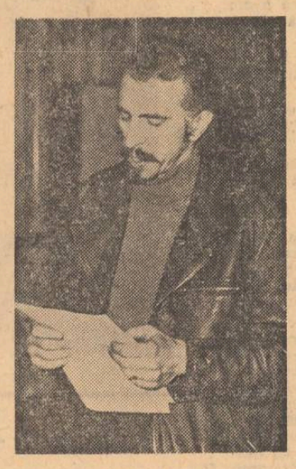

Mihai Stan

Deschizător de discuții, și-ncepător de perle, I. Zilisteanu a remarcat că Gabriel Stănescu, este mai evoluat „și folosește o anume „aparență de rimă" căreia unii îi zic, desigur impropriu, aliterație. Valeriu Anghel și-a sintetizat aprecierile pozitive prin fraza : „Cei doi poeți îndeplinesc condiția poeziei actuale, a diversificării". Poeta Angela Marinescu, elogiind „lirismul nud", poezia cu „mod de existență" pe care o scrie Elena Jitcov, a produs anume confuzii în asistență căci a revenit la „obiect" după un lung ocol, cu enumerări fastidioase și incongruente din întreaga poezie a lumii, incit a fost întru totul justificată intervenția poetului Al. Andrițoiu care a exclus posibilitatea unor apropieri, fie și de metodă, între debutanta Elena Jitcov și iluștrii înaintemergători. Poetul a susținut, de asemenea argumentat coerența unui univers literar, decelabilă în poezia lui Gabriel Stănescu.

Areta Șandru

Criticul Nicolae Ciobanu, aparent în polemică cu Al. Andrițoiu, prin intenția cavalerească de a o explica pe Angela Marinescu a evidențiat simplu, cu o fericită proprietate a termenilor, particularitatea demersului poetic al Elenei Jitcov. Radu Ion, a citat, „fără comentarii", versuri excelente de data asta, din poezia Elenei Jitcov, versuri definibile prin acea „beauté convulsive" de care vorbea Bréton într-un celebru roman.

Și pentru că tot o semnăm anonimă, ne permitem în această cronică și o altă observație. Desigur, atîtea întîmplări pot face ca mai mulți autori să poarte același nume, dar cînd autorul este la început, nu e oare preferabil să-și conceapă originalitatea, unicitatea, și prin căutarea numelui ?

Areta Șandru, citind „Ochii stinși ai bunicii", cu un bine moștenit accent ardelenesc a convins îndubitabil întreaga asistență, fiind revelația serii și întărind tradiția, paradoxală de data aceasta, ca un „cenaclu de poeți" să descopere mai ales prozatori de excepție : Ștefan Pîrvu, Gabriela Adameșteanu, și acum Areta Șandru. Grigore Hagiu, Gh. Suciu, Vulcănescu și Cezar Ivănescu au exprimat un punct de vedere unanim, inefabil tradus dealtfel de emoția colectivă care a însoțit lectura. Nicolae Dragoș a reliefat „autenticitatea oralității" discursului Aretei Șandru, vina folclorică pură și fiorul magic propriu poeziei noastre populare.

Pîrvu Nicoleta, Școala generală nr. 56, clasa a VIII-a A, și Rodian Drăgoi, muncitor la uzinele „23 August", au recitat poeme în finalul ședinței urmînd tot o tradiție care se vrea autonomă producere a miracolului : descoperirea unui poet.

Stilul viu și sobru al dialogului de care vorbeam la început poate oare fi probat mai bine decît prin faptul că toți participanții sînt încă în viață ?

Cronicar

Gabriel Stănescu

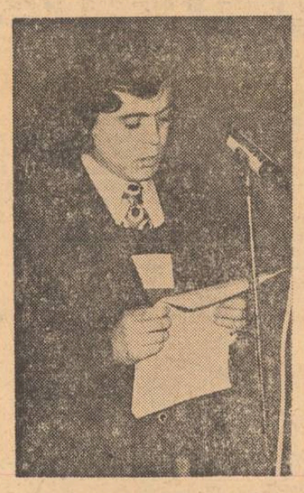

Noaptea printre cuvinte

Noaptea printre cuvinte visez
Hainele prietenului din copilărie
Cămașa lui înflorită
Mirosind mereu a petale de măr
Părul său răvășit ca un rămuriș în care
O mulțime de păsări s-au adunat să cînte
Nu mai este loc și pentru mine acolo
Plutesc acum imagini nedefinite
De aceea ies totdeauna plîngînd înșelat
Din această lume ciudată
În care îl văd și acum pe prietenul meu
Înhămat la o trăsură de lacrimi

Scrisori neterminate către Walt Whitman

N-am vești pentru tine Walt Whitman
Cine trăiește pentru sine suferă cumplit
Căci pentru el se aprinde acum mucedă în cer
Steaua povarei
Cuvîntul trudit ca o piele pe tobă
Într-atît s-a întins că acum e boare
Aer risipit și străin adus între palme...
N-am vești pentru tine Walt Whitman.
Aceasta este doar preafrumoasa poveste
a grădinarului
Uituc care a lăsat
Capcanele pentru fluturi deschise
Și s-a fost dus spre ai săi în avril-

Nimic nu m-ar putea opri să te întreb

logodnicei mele

Nimic nu m-ar putea opri să te întreb
Dar eu aud și văd și socotesc
Cînd morile luminii bat îndepărtate
Iubita mea din sfîntul lemn domnesc

În aer te presimt ca niciodată
Cămașa pînă la genunchi mi-e luminare
Ciudată izbăvire are așteptarea
În continentu-acesta veșnic de răcoare

Tăcerea are vocea ta și nu auzi
Dacă în mare apele mai fierb
Chemîndu-te iubito se-noptează
Sub steaua mea și nu te mai întreb...

Elena Jitcov

Taină

Sînt singură în taina
ce mi-a încredințat-o Ursita.
Rotunjesc un tipar
în care să păstrez raza de cîntec
revărsată de noapte
peste soarele amuțit.
Într-o scobitură blîndă
închid plînsetul unei vechi dorințe
trezită de memoria trupului.
Încerc să reținîn mine
clipele grăbite și fără experiență
și-mi string cuvintele în ochi și în gură.
Nădăjduiesc ca-n clipa absolută
să pot umple cu ele Nimicul.

Mîna timpului

Zgomotul pașilor piere treptat.
tăcerea sfîșie rîsul și iubirea.
Inimile noastre, ca niște peșteri,
ascund nefericirile ce se uită la noi

De-aș avea un loc al meu
în umbra cerului stins,
într-un ținut al tainei,
unde să implor soarele
să pună pace în sufletele simple
ucise de mîna timpului !

Alexandru Andrițoiu

Cîntec

Vioara poartă cîntecul în trup
Cum poartă floarea simburele-n sine.
Aș vrea de mine însumi să mă rup,
Să fug pe-aceste străzi de lume pline
și însetat de cînt să dorm, stăpîn,
cu o ureche blîndă pe-o vioară.
Căci timpul trece, doinele rămîn
ca o vioară veche subțioară.
De ce-nstufat în crunte meditații
privirea mea de lacuri să răpună
minunea mare a acestor spații ?

Mi-aruncă-n suflet cineva cu lună.

Sonet

Stimat stigmat al frunții mele
te schimbi în har la un pahar.
Căzură-n gura verii stele,
azi stele-ngheață, de cleștar.

Vin dintr-un timp de vai și-amar
cu înghețatele-mi drapele
încît nu pot, în ceas stelar,
să mă înfășur cald cu ele.

Din stea în stea, etatea mea,
pe cerul răsturnat în ape,
lucind se laudă cu ea.
Mereu, de mine, mai aproape,
îmi duc, ca pe-o avere, cerul
și-i beau, în nopți de ceai misterul.

Ajun

Impuls de zări privirii mele stinse
Cînd limbi de ceasuri nu știu nici o limbă.
Ca mierea-n sînge ore se prelinse
Cu tactul ei ce laudă și schimbă.

Strămoșii pe pereți, tot mai cărunți,
Urmașii-n vise tot mai tineri. Poate
Că sîntem dumnezei ce-aruncă punți
Din zi de ieri către eternitate.

Lăsați-mă să-mbătrînesc, ca lumea,
Aici, la noi, pe pragul potcovit.
Sau, nu vedeți ? S-a întrupat minunea
Cînd moare cel din urmă fruct oprit.

De-alaltăieri cîmpiile sînt ninse
Și vînturi prin zăpezile în cîngi.
Ca ora-n suflet mierea se prelinse
Și-ajunul sună anul cu tălăngi.

Moment

Amurg, după abstractele nămiezi,
Cum singele și-a jubilat cununa !
Ca după ușă roșie să vezi
Că se arată-ncercănată luna.

Citește lucitorul document
Cu fericita lui deșertăciune,
Care sosește dinspre orient
Și se declină către Soare-Apune.

Ai zice filozofic : toate curg !
Dar luna, luna ochilor se-arată,
ca după ușă roșie-n amurg.
Cu plop de aur marea e arată.

Un punct de aur ochilor e dat.
Pe apa cerului plutește-un plaur.
Și rizi de aurul ce ți-a fost dat.
Și geamul ți-l deschizi. Și plîngi pe aur.

televiziune

O emisiune literară

Duminică, 15 decembrie, ora 20 pe programul II, redacția literar-artistică a Televiziunii a difuzat una din emisiunile sale cele mai reușite. Autorul acestor rînduri nu este un telespectator consecvent, își tratează chiar cu oarecare neglijență aparatul de recepție, astfel că, deși crainica anunțase încă din vreme o agreabilă surpriză, nu a putut comuta, la ora indicată, pe programul principal. Datorită, așadar, stării tehnice mai degrabă nesatisfăcătoare a televizorului său, s-a găsit în situația de a urmări o admirabilă evocare dedicată lui Lucian Blaga de către redactorul Arșaluis Ceamurian. Dată fiind complexitatea personalității celui evocat, amploarea operei sale, despicată pe trei direcții tive (lirică, filozofică și dramatică), ținînd seama și de timpul relativ scurt ce s-a scurs de la dispariția sa, întreprinderea n-a fost, desigur, ușoară. Înainte de a trece la interpretarea propriu-zisă, opera lui Blaga reclamă (încă, deocamdată) clarificări de natură istoric-literară. Redactorul a tratat meritoriu tocmai acest aspect, chemînd pe micul ecran mai întîi pe fiica poetului, Dorli Blaga, care a dezvăluit criteriile (conforme cu însuși testamentul literar al autorului) ce au stat la baza recentei ediții, complete, a poeziilor, ediție ce va fi urmată, într-o ordine firească, de tipărirea trilogiilor și a dramelor. A vorbit apoi cu emoția vîrstei și a unei vieți petrecute lîngă marele poet, Cornelia Blaga, soția, căreia i-au fost dedicate **Poemele Luminii** și al cărei chip a fost desenat, cu atîta căldură și delicatețe în **Hronicul și Cîntecul vîrstelor.** În sfîrșit, esteticianul de aleasă informație, Liviu Rusu, a istorisit despre gloriosul său prieten, accentuînd, acele amănunte menite să-i satisfacă pe împătimiții de versuri și pe curioșii de natura umană a creatorilor. Fotografii inedite, înfățișînd silueta poetului alături de silueta tăcută a arborilor, înfățișînd universul său familiar sau cadrul (pereți de cărți) în care și-a consumat partea cea mai însemnată a existenței, înregistrări ale glasului lui Lucian Blaga, tremurat, sugrumat de măreția tainei, au completat și au legat într-un tot remarcabil emisiunea. Încă o dată, o emisiune închinată unui glorios destin literar, însemnat atît de spiritul autohton cît și de marile întrebări ale veacului, o emisiune gîndită și realizată cum se cuvine, „lămurită" de zgura platitudinii și a conformismului. Nădăjduim sincer reluarea ei.

Interim

plastică

Petroșani — Deva

Există la Petroșani o filială a Uniunii Artiștilor Plastici care în noiembrie 1975 împlinește 20 de ani de la înființare, de la prima expoziție organizată cu ocazia „Zilei minerului" : există la Petroșani cîțiva plasticieni care, antrenați cu toții și-n activitatea pedagogică (la liceul de cultură generală, la cele două licee de artă și la școala populară de artă) nu-și uită calitatea de profesioniști ai artei, onorînd fiecare eveniment, fiecare solicitare cu punctualitate și hărnicie. (Iată, de pildă, expozițiile din cadrul **„Săptămînii artelor plastice"** de acum : una de pictură și grafică la săptămînalul local „Steagul Roșu", o alta la Clubul sindicatelor, încă una — cea mai importantă — în holul Casei de cultură). Dar nu există la Petroșani — și lucrul trebuie semnalat ca una din acele „uitări" revelatorii — nici o galerie specializată, spațiu încredințat pentru totdeauna acestui tip de manifestări. Președintele filialei, pictorul Victor Sylvester, ne spune că există posibilități rapide pentru crearea unui asemenea lăcaș (o idee : spațiul cu slab randament comercial al unei curățătorii chimice aflate în chiar centrul orașului) care ar putea acoperi — ca sucursală a Fondului Plastic — și nevoile firești ale amatorilor de artă în ce privește aprovizionarea cu materiale de pictură ori oferirea spre vînzare a unor tablouri, obiecte de artă decorativă etc. Și ar fi, la urma urmei, o răsplată minimă pentru eforul acestor oameni care-și muncesc arta în condiții deseori improprii, de „pionierat" chiar : graficienele **Elena Bianu** și **Ecaterina Sylvester**, pictorii **Iosif Tellmann, Victor Sylvester** și **Ion Cîrjoi** (ale cărui tablouri au stabilitate în formula de „șoc" vizual pe care o propun), scenograful **Aurel Florea**, decoratoarea **Frieda I. Fodor.** Cum binemeritată ar fi și sărbătorirea celor 20 de ani de Filială în cadrul unei expoziții organizate la București, la care să participe și membrii cenaclului înrudit din Deva. Căci s-ar populariza astfel nu numai lucrările unor artiști mai puțin cunoscuți — pictorii **Iosif Matyas, Mircea Bitcă, Tiron Budiu, Ion Tengheru,** sculptorii **Ernst Kovács** (autor și al unui important monument al siderurgiei inaugurat anul acesta la Hunedoara), **Ion Șeu** și **Nicolae Adam** — dar s-ar și verifica un lucru care, atîta vreme cît nu există posibilitatea de comparație se cam trece cu vederea : faptul că, în condițiile actuale, nu se mai poate vorbi în chip specific de o artă „provincială", marginală, retardatară. Oricum am lua-o — provincia ca o enormă capitală ori capitala ca o mini-provincie — sincronismul, unitatea viziunii și a tematicii se dovedesc a fi o realitate impresionantă.

Cristina Anastasiu-Condiescu

la capătul drumului

Maria — Luiza Cristescu

Niciodată, mai tirziu, după ce fusese pus la locul lui, iar motobilul sclipicios și negru transformat definitiv în credința sătenilor mîndri într-o teleguță hîrbuită, Ion al lui Tonica nu izbutise să-l facă pe badea Îndrei, nici după destulă băutură plătită, să mărturisească faptul, dealtfel negat cu o simplă ridicare calmă și înțeleaptă din umeri care însemna că a auzit o prostie mare cît cel care o spune, că s-ar fi uimit, darmite că s-ar fi speriat la sosirea lui în otomobilul cel mai lux pe care îl putuse închiria din Capitală. „Americanul" își făcuse repede casă chiar lîngă biserică, casă mocodenească, așa cum ar fi dorit să aibă cînd plecase în America și pentru care se dusese, dar tot „Tonica din capul satului" i se zicea, căci acolo era locul și rangul lui în neschimbatul Mocod. Sărăntocul tot sărăntoc rămînea și dacă ar fi adus cu el pe locomotivă tot aurul din America.

Tonica era om cumsecade și nu uitase sau își adusese repede aminte regulile Mocodului. Nu se întindea mai sus decît știa că îi e dreptul. Cu alții fusese mai greu. Lor le fusese mai rău.

Al lui Ciulă mai era și zgircit, așa cum fusese și taică-su și, cum e omu', prost, căci măcar atunci cînd te întorci din America nu vii șaisprezece km pe jos, de la gara Rebrica. Toată lumea l-a văzut — era zi de tîrg — coborînd din personal, din trenul vechi, cu vagoanele necompartimentate, tren folosit și de mocodeni de la un tîrg la altul mai bun, mergînd pe tampoane sau „aranjînd" cu conductorul pentru un pahar de jinars tare, pahar și glajă ce nu le lipsea niciodată din traistă. Măcar ei nu plăteau la personal, dar să vii din America pe el dovedea prostie. Degeaba hainele lui Ciulă și valiza lui de piele de bou plină de bani, iar mai zadarnică, umbrela, parapleul, cum îi spun mocodenii, cu care se ferea de soare, ca și cum curgea cu găleata din cer. Au ris oamenii de cum l-au văzut pe peron. Bineînțeles nu se putea să nu se nimerească pe acolo un mocodean care să fugă repede în tîrg și să-i vestească pe ceilalți că Ciulă poartă parapleu pe soare. Trecuseră treizeci de ani de cînd plecase. Atunci o făcuse fără știrea nimănui, iar maică-sa îl blestemase. Avea pămîntul lui, destul ca să trăiască, dar lui îi trebuia să umble cu parapleu ca notarul. Așa îl arăta și singura fotografie pe care o trimisese în sat cu scrisoare, pe care baba lui Ciulă le-o arătase oamenilor într-o duminică după ce se ieșise din biserică, apoi o rupsese și plătise notarului să-i facă scrisoare în America să nu mai fie „conturbată" cu veștile lui fiu-său. Ciulă era încăpățînat și tot cu parapleul deasupra capului se întorsese,

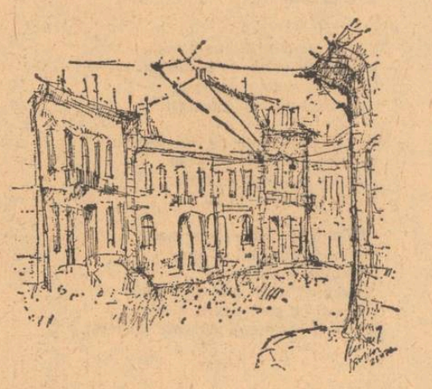

cu pălăria mare strîmbă pe cap, cu hainele boțite și mănușile murdare, negre în palmă de fumul personalului și albe pe dosul palmei ca și cum ar fi avut două fețe. Trebuie să fi avut acum vreo șaptezeci de ani. Arăta scofîlcit și gras ca țiganul lui Megradi, bolnav, umflat de apă. Tot țanțoș nu-i vorbă a pornit prin praf spre sat, tăind drumul prin miriști și agățîndu-și poalele „șmocului" de cîte o tufă, spre risul celor ce lăsaseră și vînzare și tîrg și doamne de oraș revoltate că nu mai vînd frumusețe de găini și giște îndopate, urmîndu-l pe „american" la destulă distanță ca să-i audă guițitul, oprindu-se odată cu el și sporovăind despre ale lor, ca și cînd nu l-ar fi văzut, nădușit abia trăgîndu-și sufletul și înclinîndu-și umbrela cînd pe o parte cînd pe alta, ba chiar lăsîndu-și-o smulsă o dată de o creangă încărcată a unui măr bătrîn. Mocodenii rîd în ei, fără glas și hohote, rîd cu ochii micșorați și cu buzele adunate într-o parte a obrazului, iar urmărirea asta tăcută poate scoate din țițîni pe unul care știe ce înseamnă. Cu alaiul ăsta după el a ajuns al lui Ciulă în sat, apoi pe uliță, îmbogățîndu-l la fiecare casă cu puradei, neveste mai obraznice sau babe ale căror drepturi n-au margini. Bietul „american", bătrîn, s-a oprit în fața porții maică-sii, ezitînd dacă să intre sau nu, știind bine că vestea sosirii lui ajunsese demult aici, iar dacă nu-l aștepta în fața porții, se putea foarte bine să-l alunge cu sudalmele crîncene pe care numai bărbații și femeile bătrîne, ieșite din rîndul semenelor lor le puteau profera, fără nici o rușine, de drept. A intrat lăsînd liota de oameni la poartă, împărtită în grupuri, discutînd unii despre tîrg, alții despre grîul din anul acesta, ca și cum numai întîmplarea cea mai obișnuită îi făcuse să se oprească aici, aproape de capătul satului și nu în fața bisericii sau a cooperativei, locurile obișnuite de pierdut vremea și de sfat. Din casă nu se auzea nimic, iar căutăturile repezi ale bărbaților arătau dezamăgire în timp ce gura nu li se odihnea o clipă, poveștile ajungînd acum la temele lor preferate, cum au scăpat de perceptor, de funcționarul cu taxa de „piață", cum l-au dus cu vorba pe controlorul biletelor de tren, toate în disprețul pentru orășeni și prostia lor îngîmfată, cărora le opuneau o falsă umilință și necunoaștere a lumii și a obiceiurilor ei. Totuși sudalmele Ciuloaiei nu veneau și erau gata să se împrăștie dezamăgiți pe la treburile lor, cînd, în tîrnațul dinspre uliță apăru parcă fără să-i vadă, chiar ea, uitîndu-se în drum și strigînd găinile cu o voce pițigăiată de copil. Unul n-a scos o vorbă. Era îmbrăcată de parcă se ridicase din cocoșiug într-o seară de priveghi : înfășurată într-un giulgiu subțire ca pînza de păianjen, dantelă cum nu purtau pe cap la cununie nici cele mai bogate fete din sat. La git avea o cruce mare și sclipitoare, de aur, bineînțeles, că doar i-o adusese „americanul", iar într-o mînă ținea un buchet din flori de hîrtie cerată, cu frunze din poleială, din acelea care nu putrezesc nici la șapte ani cînd i se scot mortului oasele și i le sfințește iarăși popa. Își făcea vînt cu buchetul, ca și cum chiar ar fi bătut-o mușchii, cum obișnuiesc ele să facă cu obrazul mortului.

— Ziua bună, lele, spuse cineva dintre bărbați.

— Ziua bună, îi răspunse, ca și cum s-ar fi întîlnit pe drum doar cu el și n-ar fi văzut mulțimea din fața porții. Apoi plecă încet tot strigînd la mîncare găinile astea, trăgînd după ea vreo doi metri de șlaer alb.

Satul nu vorbi o săptămînă decît despre asta, mai ales că îi dezamăgise bătrîna, de la care așteptau să-l scarmene pe „american" să se sature să umble ca nebunii cu parapleu deasupra capului, în plin soare. Tot o babă fusese cea care le „lămurise" schimbarea babei ce refuzase treizeci de ani să știe că are un fiu :

— Păi, mă, ăsta al lui Ciulă e un fecior de treabă. Care din sat, își explică ea afirmația, a mai cumpărat mă-sii așa haine frumoase de înmormîntare. Ciuloaia o să fie cea mai arătoasă moartă din cîte a prohodit popa nost'. Satul nu se mai mirase de vreme ce toate bătrînele erau de acord, ba chiar prinseseră un fel de mică admirație față de omul care știuse atît de bine să-și îmblînzească mama și s-o facă să-l ierte pentru ceea ce nici cu o pereche de vaci cu lapte n-ar fi obținut. Asta nu înseamnă că și mocodenii l-au iertat. Au primit în batjocură cîteva rînduri de horincă domnească, de aia de la circiumă, fără să-i mulțumească, și l-au întrebat cum e America și dacă i-a văzut des pe ceilalți plecați.

— Ei, da ce credeți voi că America e Mocodul sau Rebrica ? ! îi venise rîndul „americanului". E cît o sută de sate la un loc. N-am întîlnit în treizeci de ani decît un român, numai că n-am putut să mă înțeleg cu el pentru că uitase limba.

— Ce zici, mă americanule, se miră în batjocură George al lui Pamfil, uitase limba ? ! Unde și-o uitase, la vreun birt ?

— Vreau să spun că uitase cum se vorbește pe la noi, că nici nu mai era român. Căpătase cetățenie.

— Atunci ce era ? Țigan, ori mort care umblă, că de așa ceva n-am mai auzit : să fii român și pe urmă să nu mai fii.

— Stați că vă spun...

— Ce să ne spui tu, mă, nouă, că acolo umblă trenurile pe sub pămînt și că tot cu trenul te sui și în tinda casei tale și că tu vorbești la tine în casă și te aude vări-tău din Rebrica ? Lasă mă că n-o știu unul de al lui Ciulă mai mult ca un om de vază din Mocod.

La cruzimea acestei insulte americanul încercă să nu se supere hotărît să-și cîștige drepturile lui de om bogat și umblat prin lume. Le va arăta lor dacă și acum, el care avusese prăvălie de prune uscate, „clienți" care cumpărau numai de la el, bani cît să cumpere Mocodul cu tîntirim cu tot, rămînea tot un sărăntoc. Ocazia s-a ivit, căci, în aceeași seară, popa cu obiceiul lui de a intra din cînd în cînd în circiumă ca să vadă dacă nu cumva credincioșii se lăcomesc la băutură, veni și îi întinse mîna americanului să i-o sărute, asigurîndu-l că nici nu-i trecea prin minte că acesta și-ar fi putut uita prin locurile acelea blestemate dreapta credință și obiceiurile. Americanul se simți foarte măgulit că popa îl întrebă cum o dusese și ce făcuse și mai ales că apreciase cu un zîmbet de înțeleaptă uimire ideea comerțului cu prune uscate.

— E adevărat că mocodenii nu prea obișnuiesc mîncare din aceste minunate bucate, dar preoteasa mea știe să le facă în trei feluri și noi foarte le apreciem ca și sfinția-sa protopopul din Rebrica. Mai ales lîngă curcan fraged.. „Americanul" Ciulă era gata să facă apoplexie de fericire. Cui îi spunea popa cuvinte de asemenea cinste în sat ? !

— Văd, dragii mei, că vă dați bănișorii pe băutură și uitați, continuă popa, că trebuie să ridicăm biserica cea nouă, care cu multă greutate o vom putea sfîrși. Aștept să vedem ce va fi în stare fiecare dintre voi pentru mîndria satului. Duminică, după sluibă vom deschide o listă de subscripție și va spune cu glas tare fiece familie cu cît ajută sfînta biserică.

Sărutînd mîna popii, bărbații își țineau capul plecat ușor a respect, iar bătrînul cel gras al lui Ciulă abia aștepta să-i vină și lui rîndul, cînd, i se lumină deodată întreaga față buhăită cu ochii îngropați în grăsime. Toți putură să observe o adevărată iluminare la el, ca și cum, copil, ar fi făcut una de care să vorbească șapte sate.

— Părinte, părinte, șopti el gîtuit, aș vrea, pentru... pentru cinstea satului... a sătenilor noștri...

— Spune, spune, îl îndemnă cu o grijă și cu un zîmbet grav popa. Ești doar unul din sătenii noștri, ca să zic așa... cu toate drepturile. Spune fără sfială. Lui Ciulă i se păru că toți îl privesc parcă mai curioși, parcă împingîndu-l la ceea ce avea a spune, ca și cum știau ce e în capul lui.

— Aș vrea, își drese glasul, și rărînd cuvintele la îndemnul din cap al părintelui, aș vrea să plătesc eu banii pentru ridicarea bisericii... Toți, spuse repede, forfecîndu-și brațele iute.

Preotul păru că se gîndește o clipă, își plimbă privirile pe frunțile lăsate în jos ale celorlalți, parcă cerîndu-le aprobarea, sfatul, iar apoi se hotărî și spuse :

— Cred, fiul meu, că e un lucru de laudă pentru tine și pentru cinstirea întregului sat... dar, desigur, dacă și ceilalți nu au nimic împotrivă și, aici, de față cu cei mai de vază oameni, depui banii, ca să nu... mă înțelegi... mai apoi, cineva să fie nemulțumit că am lăsat pe umerii dumitale această povară și mare cinste...

— Sigur, sigur... Îi aduc acuma.. de față cu toți, dacă nu se opun, spuse rotindu-și înspăimîntat privirile în jur. Nimeni nu spuse nimic, păstrînd privirile plecate în fața popii. Americanul alergă pînă acasă, aduse hîrtie, iar cînd se întoarse, popa era așezat la masa de circiumă cu tot consiliul administrativ, cu notarul, cu foi albe de hîrtie în față și cu pana muiată în călimara mare. Ciulă aruncă banii pe masă, speriat să nu-și întoarcă popa vorba sau să se opună careva. Hîrtiile se desfășurară umplînd masa de lemn, udă.

— Ajung ? întrebă gîtuit de emoție.

Primi răspunsul abia după ce bancnotele fură numărate sub ochii avizi și veseli ai țăranilor. „Americanul" încă mai tremura de nesiguranță.

— Ajung pentru sfînta biserică așa cum o plănuisem cu două turle și cum ne trimiseseră socotelile cei de la Sfînta Episcopie din Cluj, declamă popa grav. Fiule, continuă cu solemnitate, ești demn de consătenii dumitale și să te bucuri odată cu ei pentru cinstea pe care ați făcut-o satului prin bună înțelegere. Ciulă fusese gata să se prăbușească de emoție, sustineau pe urmă cei de față.

— Acum, dragii mei, avem încuviințarea Domnului să sorbim un pahar pentru marea înfăptuire pe care o începem.

Popa bău repede două pahare mari și se ridică urmat de întreg consiliul. Mulți dintre ei îl duceau numai pînă la ușă, abia așteptînd să se întoarcă, știind ce chef avea să se încingă, ce povești și vorbe dacă nu chiar cu altele mai.. Nici un țăran nu plecă, doar că zîmbetele lor erau de data aceasta pînă la urechi, ca și cum cine știe ce mare victorie personală obținuseră.

— Acum, mă, americane dă de băut că pînă acum numai ne-am prefăcut cu poșirca asta.

— Ce, ce, prinsese curaj Ciulă sub impresia gestului făcut, văzîndu-se treaba că tot se mai considera un sărăntoc și faptul că fuseseră primiți banii lui i se părea un privilegiu. Vă aduc eu o băutură, americănească, să vedeți și voi ce se bea pe acolo și dacă rezistați !

— Ad-o, mă, ad-o, măcar să scoatem de la tine tot ce mai putem, că prostia neamului vostru e de la începutul Mocodului...

— Taci, Grigore, taci dracului că te-ai îmbătat, spuse încet badea Îndrei.

„Americanul" plecă într-o fugă și tot într-o fugă se întoarse cu trei glăji cu șurub la capăt cum nu mai văzuseră mocodenii, pictată toată cu roșu și auriu, cu numele băuturii scris în limba aia americănească. Grigore se și repezi la ea cu briceagul pe care și-l scosese din turecă să înfunde dopul. Fu rîndul lui Ciulă să rîdă. Îi luă glaja din mînă și cu mîinile lui umflate deșurubă rizînd cu toată gura tabla aia aurită, întrebîndu-i cu satisfacție din ochi : „Ei, de asta ce mai ziceți". Nu zise nimeni nimic, ci se porniră pe ris așa cum fac ei întotdeauna cînd caută un răspuns care să anuleze superioritatea celuilalt. Și rîdeau de mama focului.

— Ui-te, mă că în America n-au nici dopuri la glajă, săracii ! și punînd sticla la gură o gîlgîi dîndu-și capul pe spate pînă o goli jumătate. Se opri brusc și scuipă jos o gură din lichidul gălbui.

— Ptui, trăzneasc-o de poșircă !

Sticla trecu la Ion Talianu care o goli și tot dintr-o sorbitură lungă, el ținîndu-și cu o mînă pălăria mică să nu-i cadă de pe capul aplecat mult pe spate ca să se scurgă bine lichidul pe gîtlej, apoi ultimii stropi îi pufni în jur.

— Ptui, trăzneasc-o de poșircă !

Celelalte glăji cu etichetele americănești și cu șurub de tablă gălbuie în loc de dop treceau din mînă în mînă. După ce bea cît îl ținea răsuflarea, fiecare rostea aprecierea celor dinainte. Pe obrazul „americanului" nu pierise zîmbetul, ba chiar se lățise, căci cunoscîndu-și el consătenii știa ce înseamnă vorbele astea, mai ales spuse de toți. Unul n-ar fi recunoscut că fusese umilit, că n-ar fi avut atîția bani cît să plătească biserica întregului sat nici dacă și-ar fi vîndut totul și soacra pe deasupra. Nu le plăcea mocodenilor să fii mai sus ca ei nici măcar cu o treaptă de la țîrnațul ce duce la tindă. Numai Îndrei avea dreptul la șase trepte, restul satului doar cinci. Primarul și notarul erau altă treabă. Ei puteau să-și ridice casele cum le trecea prin cap.

Tocmai atunci intră pe ușă baba lui Ciulă, cu șlaerul de dantelă peste cămeșa și poalele de zi lucrătoare, nu prea curate, ca ale oricărei femei ce da mîncare animalelor din ogradă. Albul dantelei strălucea de lua ochii, iar tot ce nu e ca de obicei îi face pe oamenii satului să tacă o clipă. Tot ca să găsească o ieșire onorabilă prin care să pice ei mai bine.

— Sara bună, lele, zise cineva pentru toți babei care se apropie de fiu-său și rămase în picioare cuprinzîndu-l sau mai mult sprijinindu-și mîna pe umerii lui.

— Sara bună, răspunse fără să se uite la cineva, și fără să-i bage în seamă îi vorbi americanului, din spate, fără să caute să-i vadă ochii.

— Dragu'mamii, ăștia, te batjocoresc ca să-ți iee banii munciți cu greu. S-au vorobit cu popa ăl beției să te tot hiraie pînă te-or face să dai banii pentru biserică. Tu bine ai făcut că i-ai dat, da' să știi că ei tot sărăntocul lui Ciulă îți zic și te cred. Nu mai băga atita băutură bună în ei că numa' te batjocoresc. Ori că le dai, ori că nu, ei tot un ban găurit nu dau pe tine, chiar dacă sînt leneși și proști și le curg zdrențele de pe ei și bătrînele lor sînt îngropate acoperite ca să nu se vadă că le-au învelit într-un țol rupt Ei zic că babele lor moarte put. Pute zgîrcenia din ei. Ui-te, numai înainte de a veni tu, au îngropat așa două femei, sărac sufletul lor. Al lui Țira și al lui Cocorea sărîră în sus de la masă, dar Îndrei le făcu semn să se așeze. Cu babele satului nu te puteai pune. Te făceau de batjocură de te aflau șapte sate. Ei aveau ce aveau cu „americanii", cu sărăntocii, și apoi baba asta îi cunoștea bine. Ciulă era gata să plîngă. Acum vedea că a fost tras pe sfoară cum în America nu reușise nimeni.

— Lasă-i, dă-le că ai de unde, îmbată-i să se ducă acasă și să-și bată nevestele și să rîdă feciorii lor de ei. Cît cu biserica, bine ai făcut. Biserica lui Ciulă o să rămînă în veac, iar ei, proștii, or rămîne pe marginea de șanț să-și aducă aminte cît ginars puteau băga în ei la o nuntă. Asta le e bărbăția ! Le cade casa pe ei și n-au putere să pună un pripon. Tu ai să faci una mîndră, și de al dracului, ai s-o lași unui fecior harnic din alt sat. Acuma hai acasă și lasă-i să-și mai spună dacă mai au ce. Nevolnicii ăștia n-au semănat și treierat fără slugi. Acum n-au după ce bea apă că nu le dau copiii lor. Și bine le fac. O să-i îngroape și pe ei în pielea goală ca să nu cheltuiască.

Îmbătrînit, ca la cei aproape șaptezeci de ani pe care îi avea, Ciulă ieși cu maică-sa.

— Apoi, sara bună, spuse ea, fără să mai asculte mormăitul celor rămași înăuntru. Cei rămași se prefăcură că n-au înțeles sau că, în orice caz, nu despre ei fusese vorba. Au mai băut ce au băut și au plecat spre casele lor, oprindu-se la fiecare în poartă fiindcă așa le era obiceiul dintotdeauna, cu toate că numai de asta nu le ardea. Zvonul despre ce se gîndise americanul să-i aducă maică-si umplu tot satul de zizanie. În fiecare casă babele dospeau pe cuptor așteptînd să li se spună că vor căpăta și ele asemenea straie pentru ultimul drum. Norocul mocodenilor a fost și cu supărarea și furia cea mare a lui Ciulă că fusese batjocorit cînd el, inimă bună, ar fi dat oricum banii pentru biserică și că, nici n-apucase să se termine zidirea sfîntă pînă la cărămidă — tocmai i se puneau clopotnițele, trecuse crăciunul — sosi un altul, speriat că îl va ajunge moartea prin America : Ovidiu Cîrsteu. Alt „american". Numai că sosea într-un moment în care nici hainele lui în pătrățele, nici sfidarea afișîndu-i bogăția, nu-i mai impresionau pe țărani. Văzuseră destui „americani" și fiecare se dovedise pînă la urmă tot sărăntocul care plecase din sat. Cîrsteu începuse încă înainte de plecarea trenului să strige după cîte unul, nu numai după cei care îi păreau cunoscuți, din sat, dar măcar din unul mai apropiat, să vină să-i care geamantanele. Se credea în Dètroitul ăla al lui, urlînd că plătește gras, ca și cum pe un mocodean, pe oricare dintre ei îi putea striga o stîrpitură ca pe slugi, să care. Se prefăcea și că nu-i cunoaște și povestea de marele birt pe care îl are, adică nu-l mai are, știau țăranii, despre banii care îi curg ca tărițele pe îgheabul morii, stîlcind cuvintele, vezi doamne, uitînd în douăzeci de ani cum se vorbește în sat. Mocodenii au cerut pentru cărat plata înainte, tocmindu-se, pretinzînd de două ori cît le oferise americanul, explicîndu-i că s-a scumpit viața de cînd „domnul" plecase. Cîrsteu crezuse și le dase la fiecare cît pentru o lună de cosit de dimineața pînă seara cu mîncare cu tot. Prostul, sărăntocul îngîmfat, plătise. Bărbații i-au hărtănit geamantanele noi nouțe, prefăcîndu-se că le scapă, le alunecă de grele ce sînt și minunîndu-se ce bogății or fi în ele. „Americanul" îi grăbea ca pe boi, el însuși cu mîinile bălăngănite pe lîngă corp gîfîind să-i ajungă. Oricît se mărea distanța între cei cu geamantanele și el, tot striga să meargă mai repede, povestind, grozăvindu-se, ca și cum nu-l știau cine era. Pe ultima parte a drumului, mocodenii o luaseră la fugă ca speriați de reproșurile americanului care voia să-i vadă spetindu-se pentru banii lui. Cînd ajunseseră în vălceaua umedă, întunecoasă din pricina pelinului boltit dintr-o parte și alta, Cîrsteu nu se mai putu ține după ei și rămase deasupra, pe deal, cu lacrimi în ochi, prostul, de bucurie că vede satul. Și-a găsit geamantanele lui frumoase, pline de catarame lăcăte galbene, trîntite în fața bisericii, moșcolite în glod, înverzite de iarbă și julite pe la colțuri. În jur, nici țipenie de om sau femeie. Au trecut niște copii spunînd frumos „ziua bună, bade americanule", dar prefăcîndu-se că nu-l aud cînd îi rugase răstit să-l ajute la cărat pînă în capătul satului.

Din prima seară dăduse de băut la tot satul, numai bărbații, se înțelege, că doar n-o să intre o nevastă cinstită, singură în făgădău. Vorbise cu Ciulă, scosese băuturi de ale lui, americănești, cu șurub în loc de dop, iar țăranii băuseră, scuipînd ultima înghițitură cu scîrbă față de o asemenea poșircă. Ciulă rîdea să pocnească nu alta, pînă cînd i-a spus că tot așa pățise și el, numai că tare îi plăcuse să vadă cum se rîde și de altul. Cîrsteu se făcuse foc. Și pe sat, dar mai mult pe Ciulă care era și el un fost „american" și fusese și el sărăntoc. Cum auzise de biserică se umflase și apoi răsuflase ciuda din el. Ciulă o ridicase? Dacă e așa, el o să-i facă încă două clopotnițe aurite. A doua zi, Ciulă pusese omul să bată doba în sat că el plătește pictatul pe dinăuntru și că aduce de la Cluj cei mai faini și mai scumpi zugravi de sfinți. Popa convoca repede consiliul bisericesc, venea la făgădău cu foi albe, cernează și notar luat pe sus din pat sau de la sfînta hrană, făcea actul, lua banii, semna el și ceilalți. A doua zi doba era bătută mai tare, cum că al lui Cîrsteu face și un pridvor la biserică și strane sculptate în lemn. Circiuma era locul tîrguielilor și al actelor publice, al aldămașului și beției care urma după aceea. Iar bătea doba, ca să anunțe că al lui Ciulă cumpăra cele mai frumoase straie popești pentru sărbătoarea sfintei Maria, că celălalt aurea coloanele interioare ale bisericii, făcea cruci din marmoră neagră preoților vechiului Mocod, îngropați în spatele bisericii și ale căror mici pietre de mormînt din piatră înversizeră și se afundaseră în pămînt de atîția ani și lipsă de îngrijire. Unul plăti un turn cu clopotniță la intrare, altul o cruce cu răstignitul, așezată pe dîmbul de la biserică, pentru a putea fi văzută de la cotul uliței satului și un gard înalt din felurite flori și frunze încîrligate ca vița, făcute din fier bun, scump și negru.

Cînd s-a terminat biserica, la hram s-au mirat șapte sate de arătarea ei, cu patru clopotnițe, două aurite, așezate mai pe o parte, oblic în sus ; pe dinăuntru te privea toată liota sfinților, aplecați, cei de pe cupolă, gata să se răstoarne peste tine și să te pedepsească înainte de a avea vreme să te rogi. Popa a simțit că ceva îl face pe protopop să nu-i tihnească bucatele minunate cum numai la hram se fac, i-a văzut privirile pismașe, lacome cu care îi privea veșmintele și a mulțumit bunilor săteni ce au ridicat sfînta biserică, dojenindu-i blînd pentru prea marea risipă de care mîntuitorul n-are nevoie, ba chiar, atunci, cînd e scăldată în veșminte aurite, îl întristează, așa că din prea multul lor necuvenit rangului vor da celor care merită. „Americanii" au clipit speriați și alăturați brusc în aceeași soartă, au devenit ceea ce fuseseră înainte de a pleca din sat, sărăntocii, s-au aliat tăcut și pentru totdeauna, convinși că Mocodul a rămas așa cum l-au știut și l-au regăsit. Popa a dat veșmintele aurite protopopului și veselia a ținut nouă zile, cu zbierătele din urmă ale mieilor sacrificați, cu gîgiitul și măcăitul disperat al giștelor și rațelor cărora li se sucea grumazul pentru zupa cu tăieței, cu mugetul stins al cîte unei junînci dusă pe vîlcea, în deal pentru a rămîne din ea doar pielea sărată și bătută în cuie pe scînduri ca să nu se chircească și să poată fi apoi vîndută la tîrg.

„Americanii" erau acum trecuți de șaptezeci de ani... Ședeau pe marginea șanțului împungîndu-se și hîriindu-se mai mult în serios decît în glumă despre vechile întîmplări. Mai ales de Cîrsteu rideau și de hardughia lui. Auzi minte de om, oricît ar fi el de american prost! Atunci după hram s-a mîniat pe popă, dacă a mai văzut cineva așa treabă, să te mînii pe omul domnului și a zis că el nu mai vine la biserică, n-are nevoie de slujbele lui gîjiite. El își face biserica lui, să vină popa plătit și să-i țină slujba acasă, numai lui, lui Cîrsteu. Oamenii au rîs, numai că americanul era vînăt

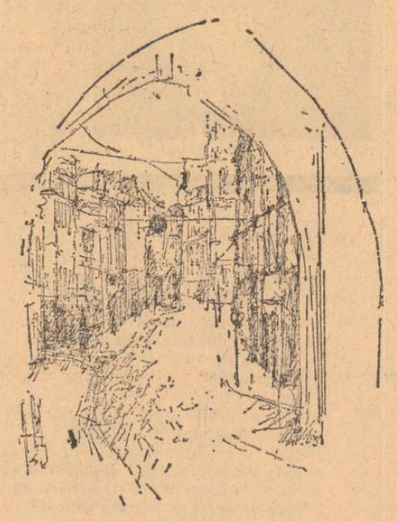

Desene de Liviu Rusu

de necaz și rușine. Să pătimească atîtea cînd făcuse numai bine, cu inima curată. În șase luni, pe un loc de casă vîndut de nu știu cine, chiar lîngă biserică, a ridicat un fel de casă, parcă după mintea unui zănatic, cu odăile nu una după alta, ci una peste alta, peste care a pus o clopotniță mică și cruce. A venit un popă de la Cluj și i-a sfințit-o, că biserică se chema a fi. Așa așezare nu se mai văzuse, înaltă de te speriai să nu se surpe, cu ușă ca la una adevărată pe care o vedeai numai dintr-o parte din pricina salcîmului bătrîn și plîngăreț știut din bătrîni acolo. „Americanul" fusese gata să plîngă văzînd lucrătorii cu securile în mînă pregătiți să-l taie. Mai bine să se dărîme casa, căci încă n-o sfințise, decît să taie un pom al lui dumnezeu la care se uitase trecînd pe drum și tătînele și moșul și neamul lui de săraci de cînd își duceau amarul pe pămîntul ăsta.

Acum, biserica lui Cîrsteu adăpostea păianjenii, după ce americanului i se cîntase o singură dată slujba de către un popă cu haine prăfuite venit dintr-un sat răsfirat din munți. Era atît de bătrîn, că pe unde fusese omul îmbătrînește mai repede, încît nu se mai încoltea cu ceilalți. Îi lăsa să rîdă cînd aveau poftă și aveau mereu fiindcă uitau că ieri riseseră tot de asta. Fiecare rămăsese cu ale lui, la fel de încăpățînat și mîndru orice mocodean, ori de neam ori sărăntoc.

Așa își petreceau bătrînii satului vremea și doar din cînd în cînd vreunul ridica privirea să audă în ce parte a mai bubuit o bombă sau mîriie rău o pușcă. Moartea le era atît de aproape și de la natură și de la lume, încît o alungau ca pe muștele veninoase cu vorbe și povești.

Mariana Urbanovici

Imn de adorare pentru om

Pe pămînt fiecare om se așterne,
cît se cuprinde trupul în el o singură viață.
Toți oamenii unul lîngă altul
înseamnă uriașa rană privită de sus,
de s-ar topi trupul în cel mai aproape
din aproape în mai aproape mergînd.
Dar mai întîi există încremenirea
cînd cel mai rece gînd purcede la faptă.

Poem pentru iubire veșnică

Să fie toți bărbații după chipul și asemănarea ta.
Femeile toate după chipul și asemănarea mea.
iubire din cer și pînă în pămînt.
Furtuna va fi doar atunci
cînd albul ochilor tăi vor ascunde lumina.
Înmiresmat e timpul la venirea pruncilor
sînt ai pămîntului și moartea nu o vor cunoaște.

Timp hiperboreic

Toate luminile Stelei Polare au învins
Carnea arde și fecioarele poartă
soarele mire în călciiul de aur.
Se desfac jumătățile lumii și focul arde la mijloc.
O, vino acum se așterne cîmpia
să te bucuri și iar să te bucuri,
mă vei încremeni la marginea de drum
să nasc zvîrcolirea șarpelui ce mă topește
Sînt voalul alb, lumina binecuvîntează
întunericul al cărui miez vom fi.

Fără timp

Pe cumpăna fîntînii
veneau mereu cocorii
îngropînd lumina.
Cîte jocuri nu le aruncam în sus
după jocul ce sprijinea cerul
și cum nu se prefăceau în aripi
mîinile noastre învățate
să mîngîie numai pămîntul !

Pedeapsă pentru steaua răpită

Petreceam înălțimea de-a valma cu norii
sufletul pietrei rodise împărăția,
fără ascultare marginea orei îmi dărula lucire
purpură veșnică în privirea omului
cu trupul curat.
Vîntul vestea la răspîntii iubirea
pedeapsă pentru steaua răpită atunci
în sărbătoarea cu cerul cel mai senin dintre
semeni.
Voi intra să-nnoptez cu povara uitată-n prăpastii
dulcele somn șterge urma hotarului unde
cu pieptul a doua zi voi înfrunta ca niciodată
lumina.

Poem la nesfîrșit

Vindem vederea născută visare
din pomul cu rodii în zori jefuit,
marginea orei m-așteaptă pedeapsă
și nasc iar poemul din care-am venit.

În bucuria tuturor

Vreme de îndurare am avut.
Să înțelegi cum se desprinde iubirea de om
și părăsit cu trupul la jumătate de drum
să strigi și s-asculți numai tu,
pămîntule, prima ta rotire o doresc din lumină.
Făptura și viața trăind,
în bucuria tuturor mă las
precum o neîntîmplată răzbunare.

Ioana Ieronim

Iarnă

Soarele tot mai greu se smulge
Din zgura
Orizontului
Soarele
Gifiie pe margini de cer

Prin păduri
Spinări de bivol, toropite,
Hrănesc universul

Miniatură

Sala tronului e plină de chipuri cioplite și vitraliii
Doamnele țin ascuns între falduri cîte-un portret

La unii cavaleri zărești prețioasa
Ramă din jurul vreunei relicve
Eu nu mă clintesc,
Oricum, destule fețe are lumina

Domnul meu nu-i aici, gîndul lui
Alunecă pe coame de zare,
Zadarnic se-nalță glasuri să ascundă
Trecerea apelor de sub cămările noastre

Volute pure

Sub cerul auster
în lumina rară
în lumea fără penumbre,

între gînd și cuvînt
între cuvînt și lucru
arbori, cu rădăcina vie
prin văzduh lunecători
își izbesc, în trecere, trunchiurile

Durerea a împietrit, volute pure,
rănile mustesc
culori filtrate fără cusur

Pelleas

Prea de mult
au tăcut clopotele
la apropierea primejdiei

Nimic altceva decît seara
nu le primea semnul —
murmur de liniște
liniște
umbră pe abrupte lanuri subterane
contur închis
cu miezul pulberi de aur
ce pier cînd presimt văzduhul

De ce clopotele
de ce și-au amintit bătrînele fiare
cum se vorbește din singe de pădure

nepotrivită limbă este.

Solzoasă-i pielea și fragilă
nu poți ști cînd se-apropie cel rău
uiți frumusețea luptei acele
dușmanul nu mai are trup

învingător
nu am fost niciodată

Cartea de debut și premiile literare

Rigoare și arbitrar

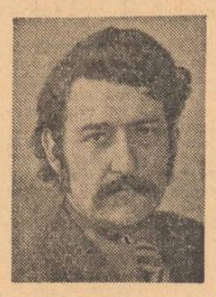

Dacă pentru scriitorul cu experiență, cunoscut, premiul literar reprezintă o confirmare și, într-un fel, o răsplată ce succede recunoașterii publice, pentru debutant el are mai cu seamă un rol de lansare, aș spune chiar că are în exclusivitate un rol de lansare. Din această pricină, un premiu de debut presupune, din partea juriului care îl oferă, o mai înaltă răspundere decît în cazul premiilor zise de consacrare. Un autor cu experiență cunoscută poate să obțină un premiu pentru o carte mediocră fără ca prin acesta destinul său să se schimbe, nici în sensul receptării de către cititori a operei sale, nici în acela al creativității proprii ; într-o asemenea ocazie, nu se compromite decît juriul care a acordat un astfel de premiu; și să recunoaștem că, ocazii din acestea nu au ocolit deciziile juriilor noastre literare. A da, însă, un premiu de „opera prima", unei cărți mediocre poate să aibă consecințe neplăcute pentru destinul literar al scriitorului respectiv ; necunoscut, el va fi — prin premiu — lansat, dar, dacă astăzi cititorul nu se mai lasă așa de ușor indus în eroare și va băga de seamă fără întîrziere mistificarea, scriitorul însuși, de obicei tînăr, văzîndu-și veleitatea tradusă în act, își va lua ca model propriul debut premiat și va produce, uneori în pofida unui talent remarcabil, opere mediocre, ca să nu mai spun că lansarea printr-un premiu de debut deschide mai ușor porțile editurilor și alimentează graba scriitorului tînăr. Așa stînd lucrurile, se înțelege că importanța și seriozitatea unui premiu pentru debut sînt direct proporționale cu importanța și seriozitatea judecății selective ce a condus la atribuirea premiului unei cărți și nu alteia. Asta, teoretic. Practic, însă, cel puțin în ce mă privește, ezit să iau în grav unele din opțiunile juriilor literare și nu pentru că ele nu s-ar potrivi cu realitatea, uneori se și potrivesc, ci pentru că modul în care s-au constituit asemenea jurii mi se pare nerealist. Ne interesează să avem în jurii cît mai multe personalități ale vieții literare, dar nu ne preocupă deloc, să nu zic competența lor critică, dar nici măcar dacă le-au trecut sau nu pe sub ochi cărțile din care trebuie să aleagă. Opțiunile anterioare emise de critică la apariția cărților nu cred să conteze prea mult de vreme ce într-un juriu de, să spunem, douăzeci de persoane, criticii sînt prezenți cam din zece în zece. (Pe urmă, sînt adesea așa de surprinzătoare opțiunile juriului, încît oricine își poate da seama că expunerea de motive e ghidată auditiv, cînd nu e de-a dreptul una la „mica înțelegere"). În fine, lucrurile sînt cum sînt, și nu constituie pentru nimeni, cred, o noutate: cărțile premiate există, chit că unele nu se mai țin minte de la un an la altul. Există, bineînțeles, și speranța că odată și odată vom avea și noi, scriitorii de azi și de mîine, acele premii care să supraviețuiască dincolo de clipa festivă a înmînării lor...

Așadar, ce se poate spune despre cărțile de debut premiate în 1973, mai exact, în 1974 pentru 1973 ? Ca unul care a comentat în coloanele **României literare** — cvasi unanimitatea debuturilor de anul trecut îmi îngădui să constat că **premiile Uniunii și ale Asociațiilor au reținut mare parte din titlurile promițătoare,** omisiunile neavînd, totuși, o pondere prea mare în comparație cu cele laureate. În genere, nivelul cărților de debut apărute în 1973 a fost destul de scăzut față de anii dinainte și mult mai scăzut față de anul 1974 (cu cîteva debuturi de excepție și un număr însemnat de debuturi onorabile), ceea ce, firește, a ușurat considerabil selecția valorilor. În ce privește **poezia,** volumul lui Dorin Tudoran, **Mic tratat de glorie,** (ed. Cartea Românească), s-a impus atenției criticii prin maturitatea de gîndire lirică a poetului, siguranța dicțiunii, promisiunea originalității de timbru. În afara lui, ar mai fi putut pretinde accesul la un premiu Cornelia Maria Savu **(Totem în alb,** ed. Albatros), prin surprinzătoarea dispoziție lingvistică și lirică la o vîrstă cînd cuvintele sînt încă necunoscute sub aspect poetic. Ioan Matei **(Cuvînt pentru tăcere,** ed. Cartea Românească), prin rigoarea expresiei și stima pentru lirismul concentrat. Din producția de debuturi poetice a lui '73 (circa 40 de titluri) aceștia trei sînt, probabil, singurii apropiați de conturarea unor glasuri distincte ; valoarea debutului lor nu trebuie, însă, exagerată, căci competiția — criteriu de comparație — a fost mică și neînsemnată. Ce se poate observa la poeții care au debutat în 1973, lăsîndu-i deoparte pe cei înainte amintiți, este un proces, încă incipient, de diversificare a tomurilor, bizuit, paradoxal, pe lipsa de personalitate. Negăsindu-se pe ei înșiși, tinerii aceștia, cu mult — puținul lor talent, încearcă să nu semene, totuși, cu nimeni, vociferează fals și divers, semn pozitiv, primul și plătit destul de scump, al unei mișcări în interiorul poeziei, al unei cotituri în drumul liric. Dintr-o asemenea diversitate în uniformitate este posibil să se ivească voci noi în poezie, cei mai mulți dintre debutanții momentului despre care vorbim reprezentînd, în această perspectivă, niște tentative stimabile. În ce privește **proza,** cei trei premiați : Marcel Constantin Runcanu **(Sepia,** ed, Dacia), Maria Contea **(Inoceranii,** ed. Cartea Românească) — premiul Uniunii și Mihai Sin **(Așteptînd în liniște,** ed. Dacia) — premiul Asociației din Tg. Mureș, nu sînt, exceptîndu-l pe primul, cei mai convingători dintre prozatorii cu debutul în '73, deși cărțile lor sînt onorabile. Romanul Mariei Contea este interesant ca jurnal, cu fragmente bine scrise, dar, în totul, reprezintă o experiență închisă, greu de repetat, iar formula literară nu îngăduie pronosticuri : e o carte care nu promite, în sensul că nu lasă să se vadă viitorul unui prozator ci, eventual, trecutul lui. Interesant este și Mihai Sin, însă inegal și cu o anume timiditate în construcția epică despre care nu se poate ști dacă și cît semnifică în planul unei promisiuni. N-ar fi trebuit să lipsească, din acest palmares, D. Matală **(Locul,** ed. Albatros), G. Ghidrigan **(Mișcare browniană,** ed. Eminescu) și, mai ales, Eugen Seceleanu(autorul unui foarte bun roman satiric, **Eternitate locală,** ed. Cartea Românească). În orice caz, nici unul dintre debutanții în proză ai anului trecut nu rezistă unei comparații cu cei mai buni debutanți de anul acesta, în cap cu Eugen Uricaru și Constantin Zărnescu. Ceea ce ar putea să însemne că procesul pe care-l observam în legătură cu poezia e valabil și pentru proza din 1973. În ce privește **critica,** ar fi fost mai drept o rocadă de importanță între cei doi premiați : Al. Andriescu **(Disocieri** ed. Junimea, premiul Uniunii) și Petru Poantă **(Modalități lirice contemporane,** ed. Dacia, premiul Asociației din Cluj-Napoca), cel din urmă fiind sub toate aspectele superior celui dintîi. Ambii sînt critici incontestabili, cu deosebirea că Petru Poantă promite și o personalitate critică. După cum justificate pretenții mai puteau emite clujenii Mircea Popa cu o monografie critică **(Ilarie Chendi,** ed. Dacia) și Ioana Em. Petrescu pentru o lucrare de literatură comparată **(I.B. Deleanu și eposul comic,**ed. Dacia). În **dramaturgie,** din păcate, nici un debut peste media — joasă — obișnuită și doar o singură promisiune: Mihai Georgescu **(Elegii pentru cetatea soarelui,** ed. Cartea Românească și **Punctul,** ed. Eminescu). Mai nou, la noi, scriu dramaturgie bună poeții și prozatorii. Așa că...

Această simplă trecere în revistă a debuturilor premiate și a celor care ar fi putut fi premiate din cîte au apărut în 1973 nu a vrut să descopere nu știu ce nedreptăți sau erori strigătoare la cer.

Laurențiu Ulici

A privi în zare

A discuta despre debut și despre debutanți nu e un lucru nou ; dar, în afară de cazurile în care e un simplu mod de a se atinge într-un chip deviat alte chestiuni, o „problemă a debutului" există, luînd forme caracteristice, în fiecare moment literar. Să facem, înainte de a încerca să vedem în ce ar consta azi „problema debutului", cîteva exemplificări.

În urmă cu aproape trei decenii, în 1946, pe atunci el însuși critic „tînăr" (avea 25 de ani !), fiind așadar interesat direct, Adrian Marino cerea scriitorului tînăr, debutantului mai ales, responsabilitate individuală, deplîngîndu-i „neseriozitatea" și „debuturile lui haotice, nestudiate, întîmplătoare, graba de a fi editat cu orice preț, tranzacțiile lui ieftine, goana impudică după «premii», lipsa de reculegere, de maturitate a spiritului, indiferența totală pentru destinul său literar" **(Națiunea,** I, 153).

Referindu-se la o epocă ulterioară. Marin Preda își considera debutul editorial drept „un debut fericit", „pentru că lumea mai știa ce e un fenomen literar adevărat și un debut adevărat. Mai tîrziu, s-a reușit ca aceste manifestări ale culturii să fie bruiate" (Adrian Păunescu — **Sub semnul întrebării,** pag. 381).

În sfîrșit, o mărturie a lui Geo Bogza de la jumătatea deceniului trecut : „În materie de cultură — cred că acum toți sîntem de acord — planul nu constă numai în a stabili cîte coli se vor tipări anul viitor, ci, mai ales, planul, adevăratul plan, marele plan, constă în a ne întreba cine va lua locul lui Liviu Rebreanu sau Tudor Arghezi, în stima și în entuziasmul cititorilor, și în a crea climatul necesar în care această întrebare să poată căpăta răspuns. De s-ar putea, un mare răspuns" **(Paznic de far,** pag. 322).

Se observă imediat o deplasare a interesului către aspectul cultural larg al unei chestiuni ce fusese de natură prioritar individuală și literară. „Problema debutului" înseamnă tot mai mult problema viitorului literaturii române și, întocmai cum școala este o instituție ale cărei rezultate nu se văd imediat, ci după un apreciabil interval de timp, „instituția debutului", indiferent dacă e sau nu conceputâ astfel, nu „produce" imediat, ca să folosim limbajul economiștilor, ci atunci cînd orice posibilitate de a se îndrepta eventualele erori este exclusă. Dacă se cunosc atîtea cazuri de scriitori care au fost nedreptățiți, care au trăit în mizerie, care s-au lovit de obtuzitatea intelectuală a vremii lor, în schimb delictele anti-literare n-au fost niciodată pedepsite. Încît, ținînd seama de împrejurarea că, în genere, literatura noastră de azi se sprijină pe scriitorii care au debutat cu aproximativ trei decenii în urmă — fără a pune la îndoială, prin această afirmație, contribuția generațiilor mai tinere, dar neputînd omite că profilul lor creator nu a ajuns la un contur încheiat — putem vedea în debutanții de acum pe „reprezentanții de frunte" ai literaturii românești din anul 2 000. Putem, într-adevăr ? Oricum, astăzi, mai mult ca altădată, a discuta despre debut și despre debutanți înseamnă a privi în zare, înseamnă a prefigura viitorul literaturii. Din această perspectivă gravă, de mare răspundere, se cade să privim diferitele elemente ce compun „instituția debutului", deci și premiile literare atribuite scriitorilor tineri. Fără a fi de o importanță decisivă, un asemenea premiu indică, totuși, o preferință și din înfățișarea unei liste de cărți și autori premiați ne putem face o idee despre felul în care se gîndește asupra literaturii. Sub aspectul „problemei debutanților", constatăm că este curentă o confuzie inexplicabilă între calitatea de autor aflat la prima carte și aceea de autor aflat la început de „carieră literară". Cu cîțiva ani în urmă, Al. Paleologu a fost distins cu premiul pentru... debut. Într-o situație similară aflîndu-se acum criticul ieșean Al. Andriescu. Critic matur prin vîrstă și prin activitate, cîtuși de puțin începător, n-ar fi fost oare mai potrivit ca Al. Andriescu să fie socotit candidat la premiile „mari" și nu la cele pentru „debut" ? Cu atît mai mult cu cît exista o carte remarcabilă de adevărat debut în critică — **Modalități lirice contemporane** de Petru Poantă. În fond, volumul de teatru al lui Mircea Radu Iacoban reprezenta tot un debut — un debut în „alt gen" — ceea ce n-a fost o piedică pentru a i se atribui un premiu „mare". În aceeași ordine, romanul Mariei Contea, **Inoceranii,** fără a fi complet lipsit de însușiri, nu anunță totuși o viitoare creație, ci este mai degrabă o scriere ocazională transcriind o experiență biografică și profesională a cărei epuizare aduce cu sine și epuizarea „impulsului creator", atît cît a existat. Dacă în evoluția lui Marcel C. Runcanu și a lui Dorin Tudoran se pot pune, îndreptățit, speranțe, este greu de crezut că, în celelalte cazuri, premiile „pentru debut" au înțelesul pe care ar fi trebuit să-l aibă.

Mircea Iorgulescu

Literatura de mîine

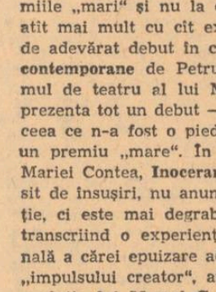

Există o mișcare a debuturilor, dar nu și o „problemă" a debuturilor, așa cum se mai spune greșit uneori. O mișcare vie, palpitantă pentru cine o cunoaște, mișcare ce se orientează din sine după legi aproape imperceptibile, și care are totdeauna importanța ei în viața literară. Din punct de vedere instituțional, sînt implicate în această mișcare în primul rînd editurile, iar acest lucru legitimează oricînd o discuție despre inițiativele editoriale. Trei dintre cele mai mari edituri au de multă vreme colecții speciale pentru debutanți, anume **Eminescu, Albatros** și **Dacia,** dar debutanții sînt practic publicați de către toate editurile ce tipăresc literatură beletristică. Se pare că exemplul mai vechi, de succes, al colecției „Luceafărul" a convins de necesitatea unor atari colecții care să se impună și, mai ales, să dăinuie. Concursul inițiat acum în urmă de editura **Eminescu** intenționează tocmai să impună o nouă colecție (ce păcat că nu i s-a dat nume !), o colecție de premianți. Alte edituri nu au inițiat însă concursuri de debut, dar continuă totuși să selecteze din marea masă de manuscrise și să publice nume noi. Nu putem spune că o metodă ar fi mai eficientă sau mai avantajoasă decît alta, fiindcă premiat sau nepremiat, adevăratul premiu pentru un debutant îl constituie chiar editarea manuscrisului său. În ultimă analiză contează numai cărțile. Poate că din punct de vedere publicitar, premianții acestei prime ediții a concursului de debut au fost mai avantajați decît alții. Dar și aceasta a rămas totuși o selecție relativă, ca oricare alta, chiar dacă o selecție reușită, cum de fapt s-a și întîmplat. Vreau să spun că orice concurs de acest gen impune o anumită tematizare. Într-o vreme cînd critica literară s-a arătat exagerat de alarmată la apariția așa-numitelor volume „obscure", juriul editorial nu putea să dea drumul decît unei poezii limpezi, sau unei proze mai acut narative. Or, s-ar putea întîmpla în anul ce vine să constatăm că prima selecție, primele volume publicate s-au impus celor încă nepublicați ca un adevărat **criteriu.** Riscul de a se tematiza cu timpul, iar apoi riscul de a deveni monotonă, și-l asumă de fapt orice colecție, cu atît mai mult una pentru debutanți. Este important așadar să apară în continuare și debutanți în afara colecțiilor, chiar fără să fi primit girul unui juriu, dacă l-au primit în schimb pe cel al unui editor priceput. Există în această mișcare a debuturilor niște forțe de influență cu totul aparte, mai ales că ele nu se relevă decît pe durată. Discutînd despre cărțile de debut, este imprudent să izolezi un an sau altul ; adeseori abia poți izola o perioadă mai lungă. Cert este însă că spiritul inovator circulă mai liber în literatura tinerilor. Psihologic vorbind, este aici și acea nerăbdare de a lua în stăpînire un teritoriu încă foarte vast, faza aceea posesivă a acumulării, diferită de faza excluderilor, a esențializării, la care ajunge scriitorul matur. Chiar dacă unii debutanți de talent au deja individualitatea lor, literatura debuturilor este mai importantă în primul rînd ca mișcare globală. Iată de exemplu volumele de poezie : Dorin Tudoran și Mircea Florin Șandru se deosebesc foarte mult între ei, dar volumele cu care debutează subscriu la opțiuni comune. Sîntem departe de acea perioadă a debuturilor avîntate cu orice preț, inevitabil naive, cei doi poeți ies în lume cu prudență, cu o experiență subsumată. Am putea spune că un tînăr debutează azi ca **scriitor,** cu o individualitate a lui cît mai bine precizată. La fel Paul Balahur, Dinu Adam, Florin Cozma, poeți despre care nu mai poți vorbi la stadiul „promisiunilor" (acest concept eufemistic a și început dealtfel să dispară din limbajul cronicarilor). Nu o dată s-a subliniat stadiul cultural deosebit de la care este obligat să purceadă azi un debutant. Talentul își asumă cultura, iar empirismul nu o mai poate înlocui.

Nu a trecut neobservată în această perioadă apariția multor poete foarte interesante — Carolina Ilica, Cornelia Maria Savu, Daniela Crăsnaru, Ștefania Popescu, Lucia Negoiță, o adevărată generație. Este edificator faptul că ele cultivă unelte moderne, că aduc prospețime și simplitate într-un teritoriu al liricii pe care uneori ne-am grăbit să îl discutăm după principii estetice sectare. Îmi este însă inexplicabil un anumit fenomen. Predilecția multor poeți tineri pentru formele fixe, pentru poezia rotundă, rece, inexpresivă. Se consideră că deceniul trecut a însemnat pentru poezie o descătușare a versului, o revenire la experiențele dintre războaie. Dar multe din volumele vechii colecții pentru debutanți sînt azi uitate tocmai pentru că au redus libertatea versului liber la un discurs simplist și inconsistent. În momentul cînd am dori să asistăm într-adevăr la o varietate de expresie constatăm, dimpotrivă, manierismul pretimpuriu al unor tineri care au deprins cu destulă ușurință ritmurile, dar numai atît. Tocmai aceasta este cauza pentru care poeți ca Eugen Dorcescu, Miron Cordun, Traian Dorgoșan, Aurel Turcuș, George Țărnea, în general buni meseriași, nu reușesc totuși să se impună ca individualități.

În sectorul prozei sînt mai puține nume iar experiențele mai sărace. Se distinge în continuare însă colecția pentru prozatori lansată mai demult de editura **Dacia,** unde au apărut cărți notabile semnate de Marcel Constantin Runcanu, C. Zărnescu, Mihai Sin. Prozatorii premiați la editura **Eminescu,** Doru Davidovici, Ștefan Găbrian, Pavel Perfil nu se ridică peste un nivel mediu, dar dovedesc totuși incontestabil că a fost depășit existențialismul acela vag și confuz care năpădise cărțile de debut în urmă cu cîțiva ani. În afara acestora, au fost menționați în mod deosebit D. Matală și Maria Contea, iar în ultimul timp s-a impus unanim Eugen Uricaru. Cartea de povestiri a lui Eugen Uricaru, **Despre purpură,** anunță un prozator de zile mari, fiind unul din acele rare debuturi mature care prefigurează cariera literară a unui scriitor serios. Cîteva cuvinte despre critica literară, domeniu în care nu se prea debutează. Au apărut în acest răstimp primele cărți ale unor critici cunoscuți prin activitatea lor de presă, Mircea Iorgulescu, Petru Poantă, Dan Cristea. **Rondul de noapte** și **Modalități lirice contemporane** sînt niște încercări de sinteză, pornite dintr-o perspectivă estetică și istorică cu totul remarcabile, adevărate cărți de referință pentru studierea literaturii contemporane. **Un an de poezie** recomandă un fin analist, un comentator avizat al poeziei și ne convinge încă o dată cît de important este pentru un tînăr critic să aibă asigurat un spațiu publicistic constant. Critica de tip universitar a impus numele a doi cercetători îndeosebi, Ioana Em. Petrescu, cu un studiu despre **Ion Budai Deleanu și eposul comic,** apoi pe I. Constantinescu, autorul acelei cărți îndrăznețe **Caragiale și începuturile teatrului european modern.** Nu exagerăm dacă spunem că în critica literară tînără de azi există un moment de înviorare cel puțin la fel ca în tînăra poezie. La noi nu se operează cu cele mai moderne tehnici de cercetare, dar poate că e mai bine așa, cîtă vreme sarcina cea mai importantă rămîne încă cea a stabilirii valorilor.

Privind din nou pe ansamblu, nu putem să nu observăm vigoarea acestei literaturi tinere. Dacă mai întîlnim uneori opinii sumare care expediază cu suficiență și indiferență acest fenomen, cu atît mai rău pentru ele. Căci va fi existînd și un fel de a vedea în literatura debuturilor literatura mare de mîine, o știință care se deprinde cu înțelegere și cu dragoste pentru literatură.

Dinu Flămînd

Pricepere și mimetism subtil

O politică rațională a debuturilor înseamnă a crea sisteme diversificate de recepție precum și de selectare. Nici o voce nu trebuie să rămînă neauzită însă timbrul fiecăreia rămîne să fie selectat sau nu. Într-o manieră și într-un ritm cu care poți să fii sau nu de acord, editurile, toate, depun o stăruință incomparabil mai mare azi decît cu cîțiva ani în urmă de a scoate debuturi cît mai semnificative. Dacă izbutesc e altă chestiune. Oricum, pentru cine urmărește numele noi va fi desigur o surpriză dintre cele mai plăcute să constate nivelul ridicat al debuturilor, calitatea expresiei, în special în poezie unde, probabil tocmai de aceea, se produc și cele mai multe „abateri" de la nivelul cîștigat. Însă debuturile fără cusur, cu acces dintr-o dată la limbajul poeziei moderne, sînt multe încît fără să-ți asumi riscurile unei priviri mai conservatoare poți să rătăcești fără ieșire în valul de bună poezie modernă scrisă cu un meșteșug perfect însușit. Aș spune că mulți din cei care debutează astăzi sînt cel puțin excelenți cititori de poezie dacă nu și creatori, poeți, în deplinul înțeles al cuvîntului. Dar cine și-a însușit foarte bine un meșteșug, chiar dacă nu vine cu o puternică pecete de creator, cu „figura" lui care să impună un stil, o viziune, un univers, înseamnă că este întîi de toate un spirit critic. Cred că mulți poeți de această factură, care și-au editat cărțile de debut în ultimii ani, sînt mai ales critici deghizați, așa cum sînt din ce în ce mai mulți cititori. Lucrul se și confirmă, parțial, de vreme ce din cînd în cînd avem surpriza de a descoperi sub semnătura unor tineri poeți, ieri debutanți, cîte un comentariu critic în care este frapant, pe lîngă aspectul de subtilitate mai ales acela al plauzibilității. Va fi probabil destul de greu să se stabilească „profilul" adecvat al acestora, atunci cînd, desigur, se vor fi afirmat deplin. Un semn de recunoaștere însă va fi în orice caz puterea de comunicare : însușirea normelor „secrete" ale unui limbaj menit mai mult să sugereze, să lărgească indefinit spațiul de joc al sensului poate ascunde sau amîna pentru o vreme punerea transantă a problemei mesajului personal, original. Nu întrevăd însă nici o posibilitate ca, pînă la urmă, mimetismul subtil al bunului meșteșugar să nu fie dat pe față pentru ca să rămînă ceea ce este : un eminent și foarte necesar cititor de poezie dar nu și un creator cu mesaj nou, nemaiauzit. Singurul lucru bun care se poate spune — și e desigur un lucru important — este anume că în aceste multe cazuri conștiința teoretică depășește cu mult talentul. O asemenea situație este ea însăși complice la creșterea prestigiului „poeziei viitorului" produsă de inteligența combinatorie a ordinatoarelor.

În aceste condiții, cînd debuturile cele mai demne de stimă din ultimii ani strălucesc prin perfecțiunea sugestiei preparate cu meșteșug indiscutabil, se înțelege mai bine dificultatea momentelor premiale. În special în cazul poeziei unde arbitrariul este scuzabil prin natura însăși a situației descrise. La proză, unde lucrurile nu stau așa de „bine", lucrurile sînt mai simple. O eroare se vede cît de colo pentru simplul și vechiul motiv că o experiență nu se face peste noapte și în orice caz nu se „învață" ca un meșteșug. Dacă e să dau un exemplu : mi se pare că o carte ca **Sepia** lui Marcel Constantin Runcanu exprimă foarte elocvent trucarea lipsei de experiență. Tonul, singur, nu face proza după cum nici înnădirea unor întîmplări, unele pitorești în sine, dar fără miez. Nu văd, firește, nici o mare primejdie în faptul că a cîștigat un premiu.

Mai interesant este să vedem cu cine seamănă, dacă seamănă, debutanții premiați sau chiar nepremiați. Nu cumva unii dintre ei satisfac dorința a face „școală" a unor prozatori consacrați care tind să înlocuiască emulația prin emuli și stimularea prin epigonism ? O asemenea „diversificare" sau personalizare a criteriilor după care sînt promovați unii debutanți s-ar putea să le dăuneze chiar lor (!). Sigur, au destul timp să se scuture de povara imitației. Iată și o eroare prin omisiune : **Locul** de D. Matală, un autor necitit, bănuiesc, de jurii. Nu spun că juriile trebuie să citească absolut totul însă e datoria criticii să vadă mai bine decît juriile.

C. Stănescu

Cînturi pentru o nouă Euridice

TINERI POEȚI

Un nou poet al nopților, însă cu nimic din Young, Novalis, Musset sau Macedonski, este Dan Verona (n. 2 iulie 1947, Luncani — Bacău). Cele două volume ale sale (Nopțile migratoare, C.R., 1972 și Zodia măslinului C.R. 1974) *derivate. prin Ioan Alexandru, mai mult din Blaga, sînt prea încărcate și insuficient de clare, mimînd imnologia verbioasă bizantină cu multe elemente de recuzită, într-un discurs liric prelung, incontinent, ca și în proză.*

Poetul își pune o sumedenie de întrebări (De ce înălțăm piramide? Pentru cine grădinile / suspendate? Temple de ce ? / De ce muzică ? De ce poezie ? / Dar cine dintre noi înghite frunzele / De venin ? Morții cui folosesc ? Ce știm noi despre noi ?..."), *fără să încerce a răspunde la toate, instalîndu-se cu lira sa în paradisul unui „viscol albastru" de cuvinte intru slava femeii iubite :*

„Într-o cameră de piatră
Luminată cu untdelemn de măslin
Cîndva pe fecioara Veronica
am auzit-o
Vorbind păsării Miralin".

Se fac dese aluzii la antici, la privirea lor demnă de zei, dar străină zeilor, pe care o avea Oedip, eroul complexului parental de care Dan Verona amintește vorbind, pare-se, de sorgintea poeziei sale :

„Impur ți-e începutul în huma-ți fierbinte / Precum impur e orice început. / Și paradisul născut e din sublimă impuritate / Dar cît timp Destinul / Se arată ca un deget de miere / În ghilotină marea bate cu alge / Și șobolanii fac tumbe-n biserici / Vai, cuvîntul se naște doar din durere / Și puritatea vine odată cu moartea".

Sînt cîteva variante ale ultimului vers („Murind pe lîră te întorci la matcă", „Să fii sub ochiul lirei nefiind"), semnificația lui fiind că poezia transcende moartea deschizînd calea spre eternitate :

„Oh, lira-i mamă dulce și soră și iubită / La țărm de mare înălțări de foc / Prilejuindu-mi. Sărut și piatra care-a fost întîia / Îngenunchiere-a mea, sărut și lemnul / Însetat de veșnicie. / La țărmul mării coborînd din munți / Păstor și mire înmătînd în trup / Singură lira-mi este suverană / Vai, în durerea ei mă voi topi... / / Oh, lira-i mamă dulce și soră și iubită, / la țărmul mării fericit / Eliberîndu-mă de mine / prin oasele nedesrămate simt eternul".

În fond, cele 11 nopți ar vrea să fie cînturile unui lung epitalam pentru o nouă Euridice, muză și a unor poeme nescrise :

„Toate poemele mele nescrise o cîntă pe ea, Veronica / Pe ea care-mi atinge cu pleoapele / Înălțimea cuvîntului, mersul ei / Care pune-n mișcare toate misterele lumii / Toate poemele mele nescrise o cîntă pe ea, / Veronica, pe ea / Care m-a făcut rege / Peste toată întinderea timpului. În preajma ei / Cu gura culeg trandafiri. / / Aleluia, ea e cea mai frumoasă.".

Poetul a fost mereu un mare închinător al „femeilor frumoase" ca un adevărat fiu risipitor :

„V-am iubit Andromeda, Briseis, Elena, Calypso, Daphne, Antigona, Sapho / Cu voi întîrziam prin poduri de întrenat / Prin grădini cu gutui, prin biblioteci / V-am iubit Desăvîrșită Domniță Florentină / Inima mea pe veci v-a fost dăruită / Prin săli de concerte, pe străzi fără nume / V-am iubit Barbara Torella, Veronica Gambara Tullia d'Aragona".

Dan Verona învățăcește destinul serafic al lui Stelaru :

„Tu niciodată nu vei putea părăsi / Cîntecul din străvechea gușă a păsării. Și precum odată poetul Dimitrie Stelaru, / Nu confunda lira cu negoțul de crabi / Dormind pe visuri de piatră să auzi / Cerul în oasele tale curgînd ca lacrimile / În păduri de crini..."

Zodia măslinului e pusă sub emblema neliniștii și a melancoliei, noile zeități tutelare ale lui Dan Verona :

„Strălucește pe sufletul meu / emblema neliniștii. Ea / totdeauna apare / în preajma frumosului / Și surd aș auzi cum / ninge cu petale pe sub pămînt. / Cred în ramura înflorind / peste iubire și peste moarte / fără alegere. / În crinul crescut / pe un arbore cred. / Și-n crinul însingurat / În orbita destinului".

„Nu mă mustra prea aspru, Doamna mea, / melancolia urcă spre pleoape. / Totul e bine, sînt fericit — / au înflorit crinii / în cupa destinului / În singurătatea orizontului meu / un cap auriu / împrăștie pulberi de aur. / Totul e bine sînt fericit / dar ca o creangă dintr-un adînc nebulos / melancolia urcă spre pleoape".

Dan Verona ia apărarea poetului, cere loc pentru el în cetate, deoarece el „vine întru lauda lumii", și „păstorește albinele" păstrînd candoarea zăpezii. Sînt dezaprobați cei care cred că poetul trebuie neapărat să doarmă sub poduri, să viseze pe catedrale de alcool, să se hrănească doar cu aer, să se spînzure, să se împuște sau să sfîrșească nebun. Poetul se va ridica „pentru pacea și liniștea noastră din pulbere", căci „avem nevoie de Mituri", el e un trimis al veșniciei pe pămînt :

„Vecia se aude în mine / ca respirația unui crin / culcat între apele morții. / În afara ființei mele / migrează nesfîrșite roiuri de cîntece. / Dar numai Cîntecul ce poartă trupul meu / e iubire".

Într-adevăr, ceea ce asigură veșnicia poeziei, a cîntecului, ne asigură Dan Verona într-o Privire interioară, e cunoașterea Erosului :

„Urcam încet eternitatea ca pe-o colină domoală. / Acum urc din nou / dar altfel mi-e mersul și altfel privirea. / Oricine ar zice de departe văzîndu-mă : / acest om urcă eternitatea / așa cum poate numai întîiul, duiosul / bărbat, întîiul din rasa cavalerilor Melancoliei / a mai urcat-o. / Dar eu știu : altfel mi-e mersul / și privirea altfel. Și numai cineva / cu pieptul arat de furtuni / și care poate citi privire și mers nu se înșeală : / / acest om a cunoscut, fără-ndoială, Iubirea".

Orfeu tracul și-a aninat de crenoi lira și în pădurile Daciei, unde nici azi nimeni „nu este străin de lucrările poeziei" (Parnasul dacic). *E firesc deci ca Dan Verona să încerce un* Portret disperat al celei ce în vechime se numea Euridice. *Debutul e remarcabil :*

„Un crin ieșind din spuma mării este Ea dimineața. / De departe văzînd-o un vîn alb pe un țărm singuratic / O surpare de eternități sub epidermă mai de aproape. / Și încă mai de aproape · (poetul nu ne spune nimic). / Spre amiază văzînd-o : o catedrală subțire / pe un lac de munte. / Un fluture de aur luminînd urme cerești — înspre seară. / Un trandafir ieșind din infern este Ea urcînd o colină. / Coborînd aceeași colină : / un alt trandafir ieșind din infern / Părul ei : o creangă de mirt / cu un milion de fluturi de aur călătorind / prin cămările cerului".

Din păcate, mai departe poetul se pierde în detalii de anatomie.

Al. Piru

contemporanii noştri

camil petrescu

Romanul istoric (II)

6. Revenind la structura romanului, trebuie spus că ea urmează îndeaproape cursul istoriei, cu alternanţe de la un mediu la altul şi o concentrare, după 1840, asupra biografiei politice (viaţa intimă este subsumată vieţii sociale, publice !) a lui Bălcescu, cu care, e limpede, Camil Petrescu identifică însuşi mersul revoluţiei. Datele principale ale acestei **istorii** sînt cunoscute şi din alte scrieri : complotul lui Mitiţă Filipescu de la 1840, detenţiunea de la Mărgineni, înfiinţarea societăţii **Frăţia,** tipărirea **Magazinului istoric pentru Dacia,** plecarea la Paris şi participarea la revoluţia de acolo, întoarcerea în ţară şi pregătirea revoluţiei, ridicarea „crailor şi desculţilor" la Bucureşti (Camil Petrescu este un bun pictor al maselor în mişcare) şi a ţăranilor şi pandurilor la Islaz etc. Noi sînt elementele de cadru, amănuntele de viaţă, scoase din scrierile memorialistice (între ele, negreşit, **Amintiri din pribegie** de Ion Ghica, **Scrieri din juneţe şi exil** de C. A. Rosetti, **Amintirile colonelului Lăcusteanu** etc.) sau pur şi simplu inventate, în scopul de a pune oarecare carne epică pe scheletul unor idei generale cunoscute, în fond, de toţi. Episoadele fictive sînt la acest nivel al naraţiunii mai interesante decît celelalte, **romanul,** în orice caz, trăieşte mai intens prin ele. Substanţială este relatarea despre ridicarea Oborenilor, în frunte cu Tudor Fărşeratu sau a tabacilor lui State Dobrovici, foarte vii sînt şi scenele de rezistenţă din Dealul Filaretului, cu participarea pinzarilor, abagiilor, opincarilor şi a puţinei intelectualităţi bucureştene. Prozatorul se află aici pe un sol mai sigur, observaţia poate străbate dincolo de document pentru a impune un caracter sau o tipologie văzută social. Aşa se întîmplă cu oborenii macedoneanului Fărşeratu şi cu Fărşeratu însuşi, figură memorabilă de haimana balcanică (un strămoş al personajelor lui Panait Istrati şi Zaharia Stancu), devenită stîlp al negustorimii mărunte, aprige şi juste. Camil Petrescu complică la început inutil biografia acestui personaj (îl pune să aibă discuţii cu generalii Suvorov şi Kutuzov), dar odată eliberat de povara de a justifica o schemă politică, individul e urmărit într-un cadru firesc de viaţă şi verosimilitatea lui literară creşte. Fărşeratu stăpîneşte peste un clan de fii, nurori, gineri, nepoţi, fini, cumetri, **sălăştencile** lui, femei frumoase şi prolifice, domolite după o izbucnire sălbatică a instinctului erotic, au împînzit Oborul şi celelalte cartiere ale Bucureştilor, ca neveste cuviincioase şi harnice de chiristigii, cavafi, gaboreni, olari, şelari sau chiar feţe bisericeşti. Aflat într-un lung şi adînc conflict cu **huidumele,** mardeiaşii din mahala, Fărşeratu nu vrea să se mişte la început pentru revoluţie, considerînd, ca negustor, proprietar, că revoluţia este făcută de aceşti pierde-vară care terorizează zonele mărginaşe ale tîrgului. Cînd înţelege că revoluţia este, totuşi, altceva iese cu tricolorul în frunte, urmat de toată armata de gineri şi fini, să dea o mînă de ajutor **costituţiei.**

Toate aceste elemente epice sînt, de bună seamă, adiacente. **Un om între oameni** vrea să fie, în intenţia neacoperită a autorului, un roman înainte de orice despre Bălcescu. El, istoricul profetic, este **omul între oameni,** individul de excepţie, simpatizat de autor de la primele lui manifestări publice şi pus deasupra celorlalţi actori ai revoluţiei de la 1848. Să vedem sub ce înfăţişare spirituală apare Bălcescu în epopeea scrisă de Camil Petrescu. Imaginea istoricului nu diferă, aici, de aceea impusă de scrierile anterioare şi popularizată de şcoală : Bălcescu este un revoluţionar dăruit aproape mistic cauzei, un spirit incoruptibil ca Robespierre, ataşat, totuşi, de valorile vieţii şi plin de o iubire nepămîntească pentru **fraţii** săi. În **Danton,** Camil Petrescu figura prin Robespierre şi Danton două atitudini posibile în revoluţie faţă de viaţă, două imagini, în fond, ale raportului dintre raţiunea revoluţiei şi morala existenţei. Robespierre vrea să introducă virtutea prin teroare şi să apere revoluţia cu plăcerile (slăbiciunile) vieţii. Danton este un **om al concretului** şi revoluţia trebuie să satisfacă, după el, nu numai rigorile spiritului, dar şi bucuriile trupului. În **l'homme revolté** (1951) Camus formula mai limpede această împăcare între morală şi realismul acţiunii : „il faut une part de realisme à toute morale : la vertu toute poure est meurtrière ; il faut une part de morale à tout réalisme : le cynisme est meurtrier".

O soluţie camusiană dă şi Camil Petrescu în **Un om între oameni :** Bălcescu, Magheru (personajele care exprimă mai direct atitudinea autorului) unesc, în practica revoluţiei, rigoarea cu respectul pentru viaţă, sînt incoruptibili în idei şi cu o mare înţelegere pentru suferinţele individului. Cartea forfotă, dealtfel, de mici Dantoni bucureşteni, indivizi bravi şi iubitori de femei frumoase şi de chefuri, ca ofiţerii Dincă Bălăşoiu şi Deivos. Bălcescu aduce, în această tipologie, o nuanţă de renunţare şi sacrificiu. Ascetismul lui nu ia, totuşi, forme teroriste, omul continuă să se manifeste în idee. Iubeşte pe Frusinica şi este iubit de teribila femeie dar se retrage pentru a se dedica iubirii pentru patrie. Cînd, mai tîrziu, în viaţa lui sentimentală intervine o femeie mai experimentată, Luxiţa Florescu, cu care are şi un copil (prozatorul acceptă această ipoteză), Bălcescu sacrifică şi această iubire, iubita lui unică, mistică fiind România.

Mai completă şi mai adîncă, pînă la un punct, este biografia intelectuală a lui Bălcescu. Camil Petrescu extrage din lucrările istoricului idei generale privitoare la revoluţie **(revoluţia nu se poate face de sus, afirmarea unui popor în istorie se face printr-o demnă rezistenţă în faţa duşmanilor** etc.) şi dă o viziune coerentă despre destinul poporului român. La Telega, într-un moment de deprimare, Bălcescu gîndeşte la **lîncezeala molcomă** în care au trăit sute de ani românii, rău aşezaţi geografic şi rău cîrmuiţi, şi propune, ca singura formă de afirmare în istorie, **fapta,** acţiunea curajoasă, cu preţul sacrificiului. Ideea va fi reluată, mai tîrziu, cînd se va pune problema rezistenţei în faţa turcilor lui Faud : „Un popor care a lăsat puţin sînge într-un război de eliberare este un popor care prin asta se regenerează, ia cunoştinţă de propriile lui posibilităţi, se oţeleşte, îşi selecţionează oamenii... Este un popor care se afirmă istoric, care-şi creează drepturi, care tulbură opoziţiile viitoare şi pune pe gînduri pe viitorii săi duşmani, îi neliniştește, îi face să-şi greşească socotelile. Faptele de azi îndrumează istoria de mîine... Nu glasul unui bogătaş care-şi vede pustiit avutul şi viaţa lui în pericol este glasul adevărat al poporului, oricît de îndreptăţit şi dureros este cazul acestui bogătaş, ci glasul acelui copil de cincisprezece ani, a cărui ispravă ne uimi adineauri... Nu puteţi face crima să refuzaţi ţării încă o şansă, şi armatei încă o posibilitate de luptă, refuzînd sumele necesare pentru cumpărarea unor patroane."

Alăturînd şi alte sugestii (Camil Petrescu dă mare extindere iniţiativei lui Bălcescu de a împăca pe Avram Iancu cu Kossuth), se poate deduce din **Un om între oameni** o biografie exemplară de revoluţionar, surprins şi în incidenţele existenţei comune. Se pune întrebarea dacă o biografie critică fără intervenţia ficţiunii, n-ar fi servit mai bine un subiect atît de însemnat. Cu aceasta revenim la o problemă ce s-a mai ridicat şi altădată : este bine, este inspirat ca un romancier să aleagă ca eroi pentru cărţile lor pe Eminescu, Caragiale, Maiorescu, Creangă, Bălcescu, Eliade Rădulescu sau oricare altă personalitate a culturii şi a istoriei noastre apropiate ? Se cunoaşte opinia negativă a lui G. Călinescu. Sînt cunoscute şi alte poziţii, mai totdeauna sceptice în privinţa posibilităţii unui prozator de

FRAGMENTE CRITICE

a face operă de ficţiune cu indivizi intraţi, prin mijlocirea istoriei reale, în conştiinţa unei naţiuni. Cei care apără acest procedeu dau exemplul lui Shakespeare, Tolstoi, Hugo, H. Mann, Sadoveanu, care n-au ezitat, vorbind de o epocă, să aducă în scenă oamenii eminenţi ai acelei epoci. Cazul lui Shakespeare iese, totuşi din discuţie pentru că la el istoria este o sursă de tipologie, personajul cel dintîi fiind istoria însăşi (îndepărtată în timp şi plină de fapte de spaimă). Voievozii şi pîrcălabii lui Sadoveanu dispar, tot aşa, în legendă, numele lor sînt mai degrabă mituri, timpul şi spaţiul romanului, puternice sub raportul creaţiei, se pierd în indeterminări fabuloase. Epoca de la 1848 este, dimpotrivă, prezentă în conştiinţa culturii noastre, Bălcescu, Eliade au o operă şi, ca şi în cazul lui Eminescu, Caragiale, Maiorescu (deveniţi şi ei eroi de romane şi de piese de teatru) biografia lor reală nu are nici un înţeles în afara operei : opera îi exprimă integral şi le **creează** în perpetuitate destinul. O biografie critică, atentă la toate aceste raporturi, poate spune indiscutabil mai mult despre cel ce a scris **Românii supt Mihai Voevod Viteazul** decît un roman care ne arată cum istoricul intră şi iese din casă, ţine lecţii de istoria patriei unor sergenţi şi subofiţeri neştiutori, tuşeşte din cînd în cînd şi priveşte cu spaimă batista pătată de sînge etc. G. Lucacs care a cercetat problema în cartea sa **Romanul istoric** (scrisă înainte de război) *) spune că a aflat mai mult despre Marx-omul din monografia lui Franz Mehring decît în oricare altă adaptare literară. Tot el observă (şi observaţia trebuie reţinută) că marii scriitori din trecut, care cunoşteau bine posibilităţile şi limitele literaturii, au preferat să prezinte nu faptele unui om de-geniu, ci **efectele** lor. Cînd, totuşi, aceste destine exemplare apar într-un roman (Napoleon, de pildă), locul lor este în planurile îndepărtate ale scrierii. Lukacs vede aici o reflectare justă a raportului real dintre **personalitate** şi **mase** în istorie, dar să traducem faptele estetic : ficţiunea, tipologia, pe scurt **creaţia,** primează şi în romanul zis istoric, documentul, istoria reală, personalitatea cu o stare civilă precisă, intră în planul secund.

Cazul lui Bălcescu este mai complicat pentru că, în afara vieţii lui — dificil, oricum, de tradus într-o operă de imaginaţie — există o operă prin care trece de acum înainte şi biografia. Omul în absenţa operei e micşorat, lipsit, în orice caz, de acele atribute spirituale pe care numai consultarea nemijlocită a creaţiei le poate dezvălui. Personajul Bălcescu din **Un om între oameni** este, indiscutabil, inferior scrierilor sale, documentaţia serioasă pe care prozatorul o aduce în sprijinul intuiţiilor sale este concurată şi pusă la îndoială de convenţiile **literaturii.** Bălcescu, ca personaj literar (admiţînd că faptul este posibil) este discutabil şi altfel : el n-are în cartea lui Camil Petrescu o filozofie de existenţă mai precis articulată, gîndul lui nu se ridică (cum se ridică adesea în opera sa !) deasupra vorbelor şi vorbele, puse într-un scenariu epic, n-au acea rezonanţă înalt profetică pe care o au în scrierile istoricului. Intuiţiile lui Camil Petrescu sînt mai degrabă de ordin ideologic, spiritul personajului său nu trece decît rareori de faptă şi tocmai această străpungere a faptei în direcţia metafizicului izbeşte în tot ce scrie Bălcescu. În privinţa lui Eliade Rădulescu, Camil Petrescu este, cum s-a putut deduce şi din citatele date înainte, pătimaş şi injust, făcînd din cel mai însemnat om de litere al momentului caricatura unui impostor orgolios. Apariţia poetului este invariabil însoţită, în roman, de două elemente : profilul **cezarie şi mantia albă.** Omul cu fizionomie cezarică scosese, totuşi, **Curierul românesc,** compusese o **gramatică** şi publicase un număr apreciabil de poeme cu mult peste media literară a timpului, încît încercarea de a-l anula, după o sută de ani, într-un pamflet fără fantezie pare mai degrabă o inabilitate. Ca **personaj** de roman el este, ca şi ceilalţi scriitori care intervin în acţiunea cărţii (Bolliac, Grigore Alexandrescu, Bolintineanu, Iancu Văcărescu, Costache Negri) insistent. E dificil de admis că individul care se mişcă inutil şi gălăgios, cu gesturi de o tristă teatralitate, în **Un om între oameni,** este tot una cu cel care a scris **Şburătorul.**

7. Critica (Şerban Cioculescu, Vladimir Streinu) a vorbit de caracterul autobiografic al romanului. Bălcescu ar fi Camil Petrescu însuşi, idee pe care romancierul n-o respinge (interviul citat), zicînd că există „familii de spirite", între care peste timp şi spaţiu, e posibilă **inducţia psihologică concretă.** Vladimir Streinu aduce argumentul unor **constante extreme şi opuse** („Camil Petrescu", **Gazeta literară,** 11 iulie 1963) : **livrescul şi autenticul,** arhiva şi viaţa, surse comune pentru istoric şi pentru romancier. Faptul se poate discuta. Bălcescu intră, evident, într-o serie tipologică (despre acest lucru au vorbit toţi cei care au scris despre roman), obsesiile din teatru revin şi aici. Clară mi se pare **tema creatorului** (temă privilegiată în literatura lui Camil Petrescu) reluată cu o documentaţie mai solidă. Bănică Mustea, un violonist cu mari perspective (am citat mai înainte acest episod), este rob şi stăpînul lui, subţirele fanariot Medelioglu îl ţine în captivitate pentru a cînta numai pentru el. Violonistul se spînzură, iar boierul este omorît de fierarul Filaret, tatăl lui Bănică. Destinul lui Bălcescu însuşi ilustrează această temă. Aici nota autobiografică este mai puternică. Mai lucid şi mai clarvăzător decît alţii, Bălcescu este înconjurat de neîncredere, cuvîntul lui în guvernul provizoriu nu este ascultat cu atenţie, o **conspiraţie,** se ţese în jurul lui : „un fel de conspiraţie a bagatelizării se stabilise în sînul guvernului cînd era vorba de Bălcescu". Sentimentul unei tăceri conspirative şi a minimalizării ideilor sale îl avea, înainte de război şi Camil Petrescu. Sînt şi alte puncte comune, **reconstituind** scriitorul, se **proiectează,** observînd pe alţii ne căutăm, în fond, pe noi înşine.

8. Chestiunea ultimă ce se pune este ce valoare au toate aceste căutări, proiecte, desfăşurări ample de mase pe cuprinsul tuturor provinciilor româneşti şi pe o distanţă de mai multe decenii ? Cei care au judecat, din acest unghi cartea, s-au declarat satisfăcuţi. „Lucrarea de vastă documentaţie şi de pătrunzătoare reconstituire a momentului istoric, romanul — spune Şerban Cioculescu — este poate capodopera lui Camil Petrescu şi una din culmile literaturii noastre epice". Vladimir Streinu este şi el de părere că **Un om între oameni** rămîne „un monument al literaturii noastre istorice şi adevărat triumf de autor asupra lui însăşi". Citit azi, după 20 de ani de la apariţie, romanul nu mai lasă aceeaşi impresie. Ca roman, **Un om între oameni** mi se pare o întreprindere vastă şi costisitoare abandonată, eşuată, nu din lipsă de inspiraţie, ci din cauza unui proiect eronat. Camil Petrescu a voit să scrie o operă despre un mare spirit şi, amestecînd documentul cu ficţiunea, a dat o biografie ce nu convinge epic. Romanul acceptă toate convenţiile (chiar şi pe acelea ce cu greu mai pot fi admise azi) şi convenţiile distrug în cele din urmă autenticitatea personajelor centrale. Este greu de admis, de pildă, că un ţăran care vede prima oară un tînăr iunker şi aude două-trei fraze poate să aibă revelaţia unui destin exemplar : „Ai văzut tu feciorul ăla de boier care a sărit pentru noi ? O să mai auzim noi de el"... O să auzim, evident, pentru că prozatorul ştie deja totul, dar ne întrebăm dacă Toma, ţăranul citat mai sus, putea avea acest dar premonitor. Teoreticianul autenticităţii încalcă aici şi în alte cazuri un elementar adevăr psihologic. În alte locuri el încalcă şi adevărul istoric, punctul de rezistenţă, totuşi, al cărţii sale. Am citat deja cazul lui Kisseleff, prezentat altfel decît l-a înregistrat istoria obiectivă şi memoria contemporanilor.

Spre a simplifica lucrurile să spunem că romanul (Camil Petrescu însuşi a folosit odată această imagine) se prezintă ca o clădire cu mai multe niveluri. Primul ar fi acela al **rădăcinilor** (romanul ţărănesc), al doilea înfăţişează viaţa unui tîrg (Bucureşti) şi, ultimul, biografia unui om care exprimă o epocă şi prin care epocă se exprimă în ceea ce are ea mai profund. Dintre acestea, numai cel de al doilea este, sub raport literar, reuşit. E stratul cel mai profund al cărţii, acela în care curiozitatea acestui mare prozator nu mai întîmpină obstacolul nici unei convenţii. Documentul şi imaginaţia merg aici mînă în mînă, personajele (indivizi obişnuiţi) se exprimă firesc şi nu mai poartă după ei umbra unei glorii literare sau politice care să-i împiedice să devină **subiecte** normale pentru literatură. Istoria are un sens mai adînc, **reconstituirea** devine o creaţie epică realmente remarcabilă. În straturile de sus (acelea unde este vorba de Bălcescu, Eliade etc.) romanul se tulbură din nou : **istoria** împiedică desfăşurarea liberă şi creatoare **a ficţiunii, ficţiunea** prin nota ei convenţională simplifică şi bagatelizează **istoria.**

Eugen Simion

*) Citäm după ediţia franceză, Ed. Payot, Paris, 1965.

1974 — Editura Eminescu — 1974

Volume de critică şi istorie literară contemporană, eseuri, apărute la Editura Eminescu — 1974

ION CARAION :
Enigmatica noblețe
NICOLAE CIOBANU :
Critica în primă instanță
ŞERBAN CIOCULESCU :
Caragialiana
G. DIMISIANU :
Valori actuale
PAUL GEORGESCU :
Printre cărți
G. IVAŞCU :
101 tablete
AL. IVASIUC :
Pro domo
MIRCEA MALIȚA :
Pietre vii
AUREL MARTIN :
Metonimii
GABRIELA MELINESCU :
12 revelații
PERPESSICIUS :
Patru clasici
ALEXANDRU PIRU :
Varia II
AL. SĂNDULESCU :
Citind, recitind...
TEODOR VÂRGOLICI :
Perpessicius
CAIETELE EMINESCU
volum de studii şi contribuții critice eminescologice

Sub tipar:

GEORGE BĂLAN :
Mică filozofie a muzicii
ION GHEORGHE :
Cultul zburătorului

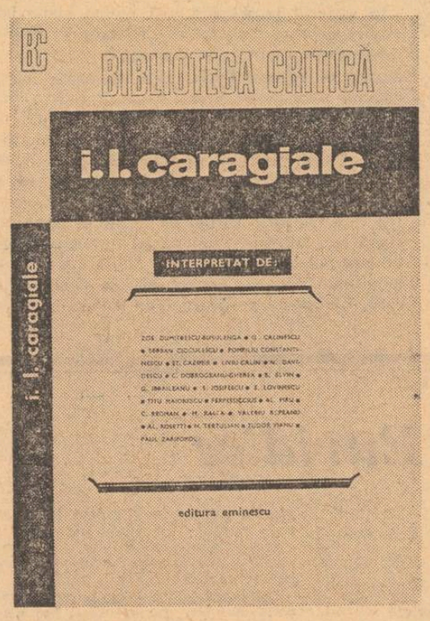

În colecţia „Sinteze" au apărut:

ŞTEFAN AUG. DOINAŞ :
Orfeu şi tentația realului
SILVIAN IOSIFESCU :
Proză şi luciditate

1974

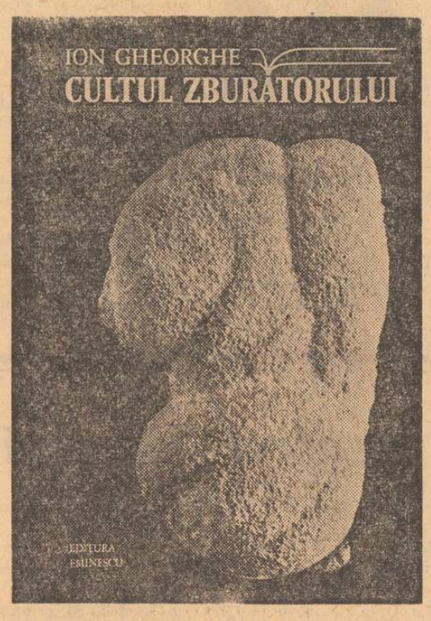

Sub tipar:

NICOLAE BALOTĂ :
De la Ion la Ioanide
MARIAN POPA :
Forma ca deformare

În colecţia „Biblioteca critică" au apărut:

EUGEN BARBU — de Emil Manu
D. BOLINTINEANU — de D. Păcurariu
I. L. CARAGIALE de Liviu Călin
OCTAVIAN GOGA de Ion Dodu Bălan
MIHAIL SADOVEANU — de Fănuş Băileşteanu

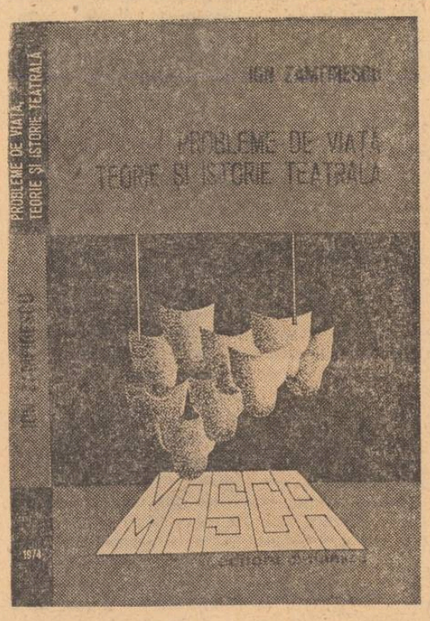

În colecţia „Masca" au apărut:

RADU POPESCU :
Cronici dramatice
I. M. SADOVEANU :
Istoria universală a dramei şi a teatrului
AMZA SĂCEANU :
Faţa văzută şi nevăzută a teatrului
VALENTIN SILVESTRU :
Caligrafii pe cortină
ION ZAMFIRESCU :
Probleme de viață, istorie şi teorie teatrală

atelier literar

poșta redacției

CRISTIAN VAL : Greoaie, încîlcită, povestirea rămîne fără sens, fără explicație, poate și datorită stilului prețios, încărcat, sforăitor.

G. COLUSSEUM : Sînt unele semne promițătoare, pe alocuri (mai ales în „Ore prin galeriile de pe alei", „Și mereu, mereu"), dar sînt și multe semne de inexperiență, șovăitoare, rudimentare (unele, chiar de ordinul gramaticii și ortografiei !). E greu de tras, deocamdată, o concluzie atît de tranșantă cum o doriți. Dar încercarea dv. merită oricum mai multă aplicație studioasă și ambiție, înainte de a-și dezvălui decisiv șansele.

I. AVĂDANEI : În ce privește prezentarea lui Cornel Regman (pentru Mihai Crăiescu) nu credem că supărarea dv. e întemeiată. Prezentarea diferă, într-adevăr, de tonul de „dascăl", adesea concesiv (uneori imposibil, șablonard, sumar) al „poștașului". Ea echilibrează mai bine, mai nuanțat, argumntele **pro** și **contra** și tratează mai „dinafară", deci mai obiectiv (fără veleități sau ifose didactice, fără afectuoase severități „de catedră", ori alte implicații și interese de „atelier"), ceea ce, măcar din nevoia — dacă obligația e muribundă — a diversității punctelor de vedere, a unei mai depline cuprinderi a fenomenului în jocul liber (și poate chiar dialectic) al părerilor critice (singurul care poate asigura ceea ce se numește opinie publică), reprezintă, fără doar și poate, un cîștig, atît pentru poetul în cauză, cît și pentru cititorii săi. Nu se pune, deci, nicicum, problema de a nu „accepta" — cum ziceți — în cadrul rubricii noastre asemenea păreri (chiar noi l-am invitat pe criticul Regman, și o vom face în continuare, cu el și cu alți colegi de-ai săi, să „prefațeze" pe cei mai promițători dintre debutanții noștri mai vechi și mai noi). Socotim că e, dealtfel, și o cinste și un privilegiu, pentru oricare dintre acești tineri ucenici, de a beneficia, chiar înainte de apariția primei lor cărți, de asistența critică a unor profesioniști de înalt prestigiu și competență (multe scrisori, sosite între timp, inclusiv cea a poetului în cauză, ne-au confirmat această părere). Nu noi vom fi, deci (inutil s-o mai spunem, dealtfel) cei ce vor cenzura vreodată părerile altora, chiar atunci cînd ele diferă sensibil de ale noastre.

V. ZIDARU : Judecînd după „Becul" și „Cizmele", cu descrieri și analize curate și nu lipsite de pătrundere și subtilitate, lucrurile ar putea merge mai bine, în proză. Din păcate, goana după „poante", vînătoarea de năstrușnicii și paradoxuri (în general, de calitate îndoielnică, între ușurel — „Becul" — și ieftin sau chiar trivial — „Mica publicitate", „Din uzină II", „Căldură mare" —), coboară, aproape în toate paginile, semnificația și nivelul literar („Din uzină I", cam însăilată, inconsistentă). Rămîne să reflectați și să alegeți singur drumul cel mai potrivit. Țineți-ne la curent.

ST. RUCĂR : Scrise relativ îngrijit, cursiv, povestirile și piesa dv. sînt, totuși, mai de grabă, niște relatări modeste, simpliste, schematice, care nu ating nivelul adevăratei literaturi.

NAN : Ca pagină de început, schița nu e rea, deși stîngăciile și șovăielile nu lipsesc (nici chiar greșelile de ortografie !). Sînt, deci, motive să stăruiți, dar, pînă una-alta, accentul principal trebuie pus pe lectură și învățătură. Apoi vom vedea ce va mai fi.

AI. VASILIAD : Din nou, un lucru de mînă sigură, care confirmă cu brio primele impresii. Vom încerca să-i facem loc undeva (dar, după cum știți, lucrările de acest gen nu mai au prea multă căutare).

BILAVU VICTOR : Versurile sînt stîngace, primitive, lipsite de semnele talentului literar. Scrisoarea am trimis-o celor în drept.

ENRIC CLAPTON : Jocuri haotice de vorbe și imagini, aduse din condei după un model suprarealist (dar fără spontaneitatea și ingenuitatea acestuia), printre care fulgeră din cînd în cînd și cîte o metaforă interesantă (dar și unele indezirabile aproximații de ortografie !).

M. MODRUJ : Nu sînt progrese decisive, dar pagini ca „Nostalgia absenței" și mai ales „El despre toate" ne dau dreptul să sperăm în rezultate și mai bune.

MIRONA-SIBIU : Multe pagini greoaie, încîlcite, de elaborare sîrguincioasă, livrescă. Semne mai bune, în „Geneză", „Rugăciune".

BOB KANOR : Încă nu e clar : o anume îndeminare a vorbei se vede, mai ales a celei dedate imprecației și satirei („Un cuvînt", „Nimicnicie"), dar adîncimea înțelesului (simbolului) și precizia adresei se lasă încă așteptate. Să mai vedem.

Interim

N. B. Manuscrisele nu se înapoiază.

Era...

Era o noapte naltă ca un plop bătrîn
Cu frunza albă luminînd departe...
Un greiere cînta pe tot stăpîn :
Pe viață, pe destin, pe moarte...

Murise lumea-ntreagă-n depărtări
Pe unde pasul viu nu mai răzbate.
Doar inima, cuprinsă de mirări
Plutea peste acele țări ciudate.

Încet treceam, curgînd înspre nimic,
În pas cu riul mic, întortocheat,
Ușor ca fulgul, vrînd să mă ridic
Pe-un vîrf de munte alb, imaculat.

Cînta și Luna sus, la clavecin,
Melodii pe care le credeam uitate
Fără să știu că le mai port în mine grele
Cum duc soldații ranițele-n spate.

EMIL GAVRILIU

Peisaj în munți

La fîntîni
dintr-un brad curge firul de apă
parcă stoarce un orb privirile zeului
în anotimpul salciei verzi
caprele slobode ingînă
mersul cerbilor peste stînci
și cîntatul cocoșilor în lumină
dînd cu coarnele-lună
ca două seceri perechi strălucind de oțel
într-o singură mînă
cu aripi de vultur
bînd lacrima dorului.

C. DOCHIAN

Calul

Plecase calul de lemn să-și găsească un loc potrivit de pășune
— o pășune de lemn — desigur că era foarte greu
de găsit și el începuse să necheze nemulțumit:
dacă mai durează, o să fie o nenorocire, fiindcă
n-are să mai încapă în pîntecele meu Odiseu cu cei cincizeci
de oșteni, așa de jigărit o să ajung — gîndea
și pe nourii putreziți și mîncați de molii cădeau
lacrimile lui zornăind încetișor cum se întîmplă
cînd pătrunde ploaia într-un pod foarte vechi
și guzganii pleacă nemulțumiți să-și găsească alt
adăpost. Și astfel calul de lemn umbla umbla
și în vremea asta strămoșii strămoșilor troienilor
— știți care —
dormeau liniștiți și visau
visau un cal mare și alb cu aripi trandafirii
și se răsuceau de plăcere în somn.

RADU DRĂGAN

Simpatie

Atunci cînd ne întîlnim
două făpturi obosite doar pentru
un minut oprite din respirație
din strigăt din gest
se face tăcere între maluri
se vede vibrînd aerul dintre noi
ca într-un efort al planetei
de prelungire a vieții din noi
un efort de supraviețuire prin cuvînt
oboseala dispare în undele aerului
concentric înflorite.

VIORICA IONESCU

Sculptură de Nicăpetre

Chiar dacă nimenea...

=Chiar dacă nimenea n-o să mă creadă,
tot va fi fost cineva că-a crezut :
eu sînt acela, căci eu am văzut-o
sus, la tribuna cea mai înaltă
lumii vorbind prin viforniță firii,
netemătoare de vastu-ntuneric,
ne-nspăimîntată și necovîrșită
de negrele stoluri, de corbii-ndoielilor,
ne-ngenuncheată de grindina groasă
împresurînd-o din negura lumilor,
ne-nduplecată clamîndu-și speranțele
ierbii și pietrelor, vîntului, mării,
singură-n forul cuceritorilor,
îndrăgostită și suplă și dreaptă,
dumnezeiască sub nimbul luminii,
vrednica, nobila mea conștiință.

=Chiar dacă nimenea nu mă va crede.

PETRE VLAD

Dansatorul de charleston

Nu va ajunge în împărăția cerurilor
decît dansatorul de charleston
cu pălăria de Panama pe-o ureche
în loc de aureolă
cu paharul de coniac în mînă
în loc de nemurire
înaintînd în pas de step
către al nouălea cer.

Pe ringul de dans al judecății de apoi
doar el va obține marele premiu
oferit de o negresă înstelată și grasă
care-l va strînge cu un zîmbet larg
de pe fața pămîntului
la pieptul ei plin de calea laptelui
în timp ce saxofonul Dumnezeului tată cel orb
îi va unge sufletul cu ulei sfințit
redîndu-i strălucirea primordială
și închizîndu-l apoi cu grijă
ca pe un instrument de preț
într-o cutie de lemn dreptunghiulară.

Dumnezeul junior
va încerca să cînte la pian
un refren vesel
dar rănile din podul palmelor sale
vor sîngera peste clape
iar într-un tîrziu
cînd toți se vor fi dus la culcare
în mijlocul ringului nu va mai rămîne decît
o pată roșie de charleston
coagulat.

ION ȘTEFAN

Lașitate

Pînă la sfîrșit frunzele ar trebui să fie rotunde
întrucît părintele lor, pămîntul, este rotund
întrucît cerul, care ziua le părăsește este rotund
întrucît pupilele noastre care le privesc sînt rotunde
aș îndrăzni să spun că aerul chiar și timpul
care își dau mîna frățește în bucătăria lor
au tot o formă rotundă,
dar trunchiul, artera lor principală
cînd simte frigul
le lasă neterminate
și se retrage în rădăcini

V. P. GAJ

Fîntîni în cer

Nu vă rușinați de cîntecul
ciocîrliei
el coboară lumina în pădure
nu furați roua de pe
frunze
ea este lacrima visului nostru
nu călcați iarba în picioare
noaptea sufletul ei
urcă pînă la stele
dar mai ales nu aruncați
cu pietre în poeți
în ochii lor care sapă fîntîni
în cer.

CRISTINEL PRICOP

revista străină

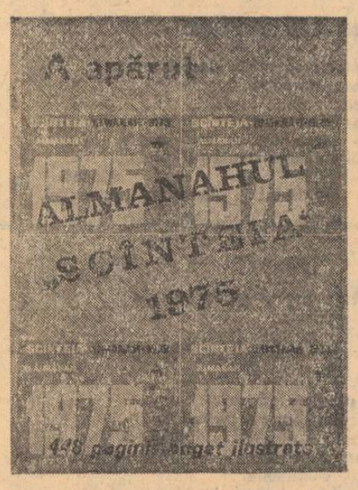

Almanahul „Scînteia" 1975

O BIBLIOTECĂ ÎNTR-O CARTE, O CARTE PENTRU BIBLIOTECA DUMNEAVOASTRĂ.

Desprindem din sumarul foarte bogat : O prezentare amplă a PROGRAMULUI PARTIDULUI însoțită de un „Mic dicționar politic" cuprinzînd o bogată suită de noțiuni politice, economice și sociale ; Principalele evenimente ale anului 1974 selectate în documentarul „Istoria se scrie sub ochii noștri" ; „Omul în căutarea condiției umane" — o anchetă în cuprinsul căreia 35 de personalități din lumea întreagă oferă răspunsuri documentate privind marile probleme care confruntă omenirea ; Două dosare de mare actualitate : „Societatea de consum la ora adevărului" și „Inflația galopează în cîmpul economiei capitaliste" ; O rubrică de tradiție a almanahului, „Breviar juridic", prezintă : „Avocatul casei vă oferă 50 de consultații" și „Repertoar legislativ 1974".

Pagini de umor și curiozități, sute de fotografii inedite și zeci de planșe color completează sumarul bogat al almanahului „Scînteia", oferind o lectură instructivă și antrenantă.

MUZEUL MUNICIPAL DIN MÜNCHEN expune în sălile sale o colecție bogată de lucrări, expoziție intitulată **„Lemnul în arta populară românească"**, reprezentînd un impresionant număr de forme, întrebuințări și realizări artizanale, prin obiecte ca : vîrtelnițe, războaie de țesut pînză și covoare, coșuri, strachini, banițe, ciubere, juguri, leagăne, lăzi de zestre, icoane sculptate și multe altele. Cu această ocazie, Muzeul național bavarez și Muzeul Municipal din München au editat un catalog cuprinzînd descrierea tuturor obiectelor din expoziție precum și date despre istoria creației populare românești.

ÎN EDITURA FLORENTINĂ SANSONI a apărut lucrarea lui Gian Mario Bravo, **„Le origini del socialismo contemporaneo 1789—1848"**. Completată cu fragmente antologice, autorul ne prezintă aci un ansamblu de păreri ale socialiștilor „utopiști", bazat fiind pe o bogată bibliografie, și căutînd să explice în documentatul cuvînt introductiv cadrul socialismului prepașoptist, brutala revelare a naturii represive pe plan politic, și exploatatoare pe plan economic ale capitalismului care a determinat o prăbușire bruscă a iluziilor aduse de revoluția franceză, dar și o viziune științifică a complexității problemelor și adevăratelor contradicții ale societății burgheze. De aci s-au născut noile poziții ideologice în opoziție cu societatea burgheză și apariția unei noi conștiințe cetățenești.

EDITURA MINARD va publica un periodic consacrat în întregime lui Jules Verne, neîntrecutul și mereu actualul scriitor și vizionar care a uimit lumea. Periodicul, îngrijit de François Raymond intitulat „Série Jules Verne", va apărea o dată pe an și va trata un singur subiect. Primul număr se va referi la „Ocolul lumii în optzeci de zile" și va analiza în linii mari tema ocolului lumii și a „circuitului închis" în opera lui Jules Verne.

REGIZORUL ITALIAN PIETRO GERMI a încetat din viață la Roma, în vîrstă de șaizeci de ani. Născut la Genova în 1914, a fost elev al Centrului experimental de cinematografie din Roma, apoi asistent al lui Alessandro Blasetti, pînă în 1946 cînd începe să lucreze singur. După „fantasticul social" din filmul „Martorul", Germi abordează curentul neo-realist. Astfel apar filmele „În numele legii", „Drumul speranței" — în 1950. Contemporan al lui Rosellini, De Sica, de Santis și Lattuada, Pietro Germi realizează în 1962 celebrul și cel mai bun film al său „Divorț italian".

EDITURA FRANCEZĂ MASPERO a editat o nouă colecție intitulată „Dossiers africains", consacrată problemelor de etnologie africană, sub îngrijirea scriitorului Marc Augé și Jean Copans. Ideea editării acestei colecții a luat naștere în urma cercetărilor efectuate la Centrul de studii africane, și mai cu seamă în dorința de a deveni accesibilă profanilor, prin publicarea de sinteze, precizări și bibliografii selecționate care să trateze marile probleme ale civilizațiilor și ale continentului african. Din cele două volume apărute pînă acum, primul tratează studiul „Construcției lumii" în cosmogoniile și religiile sincretice din Africa, iar cel de-al doilea, intitulat „Critică și politică în antropologie" grupează o serie de articole și reflecții asupra istoriei și contradicțiilor meseriei de antropolog.

ÎN EDITURA ENGLEZĂ ALLEN § UNWIN a apărut o interesantă lucrare a lui David Beers Quinn : „England an the Discovery of America 1481—1620" (Anglia și descoperirea Americii 1481—1620) — de la călătoriile din Bristol din secolul al cincisprezecelea, la stabilirea pelerinilor (Pilgrim-Settlement) la Plymouth : Exploatarea, incercarea și greșelile comise în colonizarea Americii de Nord de către englezi. Între anii 1481, cînd pescarii din Bristol, în căutarea de noi surse de pește ar fi putut, cu unsprezece ani înaintea lui Columb, să descopere America, și în 1620, cînd Părinții Pelerini s-au stabilit la Plymouth pe coasta Statului Massachusetts, Anglia a avut o importantă contribuție la colonizarea și comerțul Americii de Nord.

ÎN SALA GRAND PALAIS DIN PARIS s-a deschis o expoziție intitulată „De la David la Delacroix" — care aduce noi date unei epoci pe care specialiștii în artă o credeau binecunoscută. În primul plan o selecționare de opere originale ale lui David, dintre care „Portretul lui Lavoisier" care n-a fost văzut încă în Franța, apoi Gros, Fragonard, Ingres, Delacroix, primele lucrări ale lui Corot precum și o mulțime de pictori despre care nu se știa aproape nimic și care, datorită investigațiilor îndelungate ale organizatorilor expoziției, și-au căpătat locul cuvenit.

UN NOU FILM POLONEZ DE FICȚIUNE „SĂ NE IUBIM" al regizorului Krzysztof Wojciechowski a fost terminat de curînd. Filmul, a cărui acțiune se petrece în mediul rural și pentru care regizorul a primit premiul ziariștilor, este o reluare a temei propriei sale cărți, „El a plecat într-o zi senină", care a obținut cu un an în urmă un premiu la Festivalul din Oberhausen.

AL OPTULEA PREMIU ANDRÉ ARNOUX A FOST DECERNAT LUI BERTRAND DE JOUVENEL. Acest premiu, care răsplătește anual pe cei care „prin scrierile sau activitatea lor ilustrează și îmbogățesc gîndirea liberală a epocii noastre" a fost înființat în anul 1967. De atunci premiul a fost acordat succesiv următorilor scriitori : Jacques Rueff, Maurice Allais, Raymond Aron, Pierre de Calan, Louis Armand, Jean Rey și Thierry Maulnier.

„Dacii la Troia"

Urmare din pag. 1

concepte străine în baza cărora să ne judecăm propria evoluție. Căci destinul nostru și numai al nostru a făcut ca o întreagă bibliotecă de cărți antice privind istoria noastră să dispară („De bello dacico" a lui Traian și „Istoria geților" a lui Dion Chrysostomos și „Getica" lui Criton și versurile lui Ovidiu) și în același timp să avem o creație orală inegalabilă în tot spațiul european. Unele civilizații se pot sufoca de abundența propriilor creații, ori pot pieri din lipsa unei reale tradiții, norocul nostru, sumă a nenorocului pierderii atîtor documente culte, ne-a prezervat de trufie și bătrînețe senilă, încredințîndu-ne că sîntem un mare popor al creației, încît analogia, numai valorică desigur, pe care o stabilea Mircea Eliade, în „De Zamolxis à Genghis-Khan", între momentul sintezei creștine și cel al creației „Mioriței" ni se pare justificată. Un mare popor al creației, căci nu ne-am pierdut nici ființa națională și nici gustul zeiesc al creației continue. Și, de asemenea, avem o rană, „căci fără de-o rană ființa e moartă" (Blaga), rană pe care, într-un mai vechi articol publicat în revista „Argeș" o numeam „opera inefabilă", reveria, visul și plînsoarea după tot ceea ce în istoria civilizației, a culturii noastre a fost sortit să dispară fără urmă. Numai prin presimțul acestei opere inefabile putem pricepe destinul unor Bacovia ori Hortensia Papadat-Bengescu, Vasile Pârvan ori Eminescu.

Înși astuțioși și patibulari ne-au negat vechimea de două ori milenară înainte de eră pe aceste pămînturi și spiritul angelic al unui Vasile Pârvan ori al altuia a răspuns prin creație și ne-am recuperat religia (relieve) străbunilor noștri ; alți înși au acreditat ideea că sîntem știutori de carte de un secol-două și o cohortă de spirite ascetice a scos la iveală creația medievală a unei culturi ținînd de Bizanț, Bizanț care a durat pînă în veacul al XV-lea, imperiu și parte civilizată a Europei, cum se cam uită adesea, și dacă ar fi să pomenim dintre aceștia cîțiva care au trudit ca benedictinii, apoi putem să-i numim pe un G. Mihăilă, pe Dan Zamfirescu, desigur, mai ales pentru că prin „Învățăturile" lor au făcut din nou să simțim literatura românească un prezent continuu actualizat. Și cînd Liviu Rebreanu rostea Europei : „Dar pe cînd în România veche discuțiile porneau de la abstracții și generau alte abstracții, în România nouă toate luptele ideologice propovăduiau și stimulau fapta și creația (...) Dar în realitate, ca în toate domeniile, cuvîntul de ordine nepronunțat de nimeni și totuși simțit de toți, a fost creația. Nu discuțiile, polemicile, teoriile și controversele contează ci realizările și faptele. Un volum de versuri sau un roman valorează mai mult decît o mie de eseuri și teorii despre poezie sau roman" (v. „Steaua" nr. 9/1974), cuvinte rostite în clipe de cumpănă istorică, cugetul său echilibrat și profund reitera imperativul slujit de întreaga literatură română modernă : creația.

Actul creator în istoria politică și, de asemenea, în artă, ne face azi să înlocuim mai vechea tentație a sincronismului cu un dialog în care avem a comunica profunzimile unui popor. Nu e deloc comod să încerci să-ți cercetezi originea, să suporți imersiunea în valul timpului, să alegi și să glorifici ceea ce crezi că trebuie glorificat. „Mitologicalele", ori mai nou „folclorita" (Ben Corlaciu) pot fi soluțiile imediate ale unora, dar noi știm foarte bine că pentru a fi la înălțimea timpului, a istoriei și a cugetării noastre, pentru a-l glorifica în opere durabile trebuie să te zidești de viu în misiunea ta și nici atunci grația operei nu e sigur dobîndită, căci dacă în epoca pozitivistă a rămas ceva miraculos, biologic miraculos, ca o ființă vie închizînd un secret nesfîrșit, de bună seamă e ceea ce numim operă. Artistul, medium, intercesor între cei vii și cei demult morți, poate fi fericit căci truda lui a fost și fi-va-n veci justificată de ochii orbi ai cîntărețului de la Troia, Homer, desigur, care nici n-a văzut Troia.

PARODII

Nicolae Prelipceanu: „Balerina desnudă"

Dansa ca un copac în mers
o fundă i se desfăcuse la sanda
ca un fluture verde amețit de polen
se fandosea în fața mea
și mult mă rușinam discret
cum în biserici noaptea sfinții
căci nu eram de capul meu
eram acolo cu părinții.
Nici o aplauză și nici
vreun alt onor nu i se dase
și de atîta dans i s-a crăpat
ciorapul negru de mătase
hipnotizîndu-mă cu pata
bucății mici de piele fină
îi promiteam în gînd palate
și-o bună parte din chenzină.
Părea un steag scăpat în vînt
o pasăre căzută-n transă
o vidră ape spintecînd
o mișcătoare avalanșă.
Nervos rupeam șervetu-n palme
simțind cum gelozia mă devoră
și am răcnit cu indecență :
„URA ! trăiască dansatoarea
și fusta ei multicoloră".

Mircea Micu

Cuvinte rare : *Scylla, girafe, Columb, zdreanță, Satan, cafea, Arca lui Noe, umbrelă, capră, clinică, vindecare, amin.*
Selecție metaforică : *„Ninge cu verba volant / de la est la vest și invers" ; „Cine n-a trăit iubirea / dintre un pian și o catedrală / nu știe nimic" ; „Cum noaptea cade bronzul de pe lei / ca o mătase rea, materială / nici n-auzim că un bătrîn imediat / în sînge ni se cere ni se spală".*

Se cam trișează!

De mai multă vreme, mi se pare că se întîmplă ceva ciudat în fotbalul nostru. Se cam trag unele sfori, se cam trișează. Citeva exemple : are loc meciul de fotbal de divizia B, între echipa din Aiud și echipa din Oradea. Meciul se termină cu scorul de 1—1. Pentru niște fapte întîmplate (dacă s-or fi întîmplat și acelea), DUPĂ meci, Federația de fotbal dă cîștig de cauză echipei F. C. Bihor cu 3—0, nedreptățind în mod flagrant nu numai echipa din Aiud, ci și echipele „Șoimii" Sibiu și „Minerul" Baia Mare, aspirante, ca și F.C. Bihor, la un loc în divizia A. Se dă drept de joc imediat lui Attila Kun pentru F.C. Bihor. De ce pentru F.C. Bihor ? Fusesem anunțați că jucătorul Kun este suspendat pe o lungă perioadă, pentru niște fapte comise cînd era la U.T.A. Hodoronc-tronc, ne pomenim cu el la Oradea, bine, sănătos, și cu suspendarea ștearsă. F.C. Bihor realizează, în ultima etapă a turului, incredibilul scor de 10—0 cu echipa din Anina, și, astfel, la diferență de un gol trece pe primul loc al seriei, parcă vrînd să arate de ce va fi în stare în retur. La stabilirea scorului final participă indirect și crainicii care transmit prin Radio Cluj-Napoca meciurile disputate de „Minerul" Baia Mare și „Șoimii" Sibiu, numai meciul lui F.C. Bihor, nu. Se cam trișează !

La urma urmei, între în divizia A cine e mai bun, dar să se termine cu pilele și cu aranjamentele de culise în favoarea echipei F.C. Bihor. De la delegările de arbitri și pînă la omologările de rezultate, trebuie să se acționeze pentru apărarea corectitudinii, a purității luptei sportive. Și, mai ales, să se răspundă pe față, de către forurile competente ale mișcării sportive, sau ale Federației de fotbal, ce este cu aceste „ciudate întîmplări".

★

Ziarul **Sportul** îl scoate în mod iscusit „jucător al anului" pe Cornel Dinu. Nimic de zis, unele calități fizice are Dinu. Nu-i lipsesc și alte calități care, întrunite cu toatele, ne dau — după opinia mea — imaginea unui jucător mediocru, care prin voință și atașament reușește să-și păstreze, deocamdată, un loc între jucătorii bătăioși ai diviziei A. Dar, de aici și pînă la transformarea lui Dinu în liderul fotbaliștilor noștri, e un drum lung și incurcat ca un regulament de transferări. În fond, de ce a fost considerat Dinu, de către unii, fotbalistul anului ? N-am să dau decît un răspuns : poate pentru rușinea și marele neajuns pe care ni le-a pricinuit la Köln, cînd s-a luat la bătaie cu jucătorii echipei adverse, fapt pentru care, **repet**, Dinu a fost suspendat șase etape din competițiile europene intercluburi, iar federația noastră a fost amendată. Dacă toți jucătorii din divizia A și-ar permite împreună grosolăniile, pe care și le permite Dinu singur, în raporturile cu adversarii, chiar cu coechipierii și cu arbitrii, ar trebui suspendat Campionatul național.

Dinu iese nu numai basma curată ci și „jucătorul anului" ! Culmea !

Vorbim de etică. Ne străduim să fim corecți și ne uităm la sport ca la o lume a corectitudinii. Nu ni se pare, însă, strigător la cer faptul că Dinu ajunge a fi declarat cu prea puțină responsabilă conștiință „jucătorul anului", după ce **Dinamo a pierdut și din cauza lui meciul de la Köln**, după ce fotbalul nostru e huiduit pe multe din stadioanele unde joacă Dinu, și în plus, mai avem și bani de dat ca să reparăm grosolăniile respectivului ? Salut cu bucurie gestul de înaltă conștiință profesională și morală a antrenorului echipei Dinamo București, care nu l-a considerat pe brutalul și necontrolatul Dinu printre primii cinci fotbaliști ai țării. Ne trebuie jucători dăruiți, dar ne trebuie sportivi, nu huligani. Repet aici, incontestabilă mi se pare strălucirea lui Lucescu în anul acesta, el merită pe drept locul întîi între fotbaliștii țării.

★

O șușanea penibilă a Federației române de fotbal a fost plecarea unei reprezentative de tineret în Andaluzia, tot pe principiul hodoronc-tronc, într-un meci turmentat, la finele căruia trei jucători români erau eliminați de pe teren, cu plîngeri ale noastre și ale presei spaniole împotriva arbitrajului, dar fără logică. De fapt, ce căutam noi acolo ? Nu iau apărarea respectivului pungaș spaniol, nu contest nici un gol, n-am fost la fața locului, dar mă întreb cu ce prilej prin Spania, tovarăși de la Federația de fotbal ? Noi sîntem sportivi sau voiajori internaționali ?

În jurul unei mingi atît de rotunde se trișează uneori prea ascuțit !

Adrian Păunescu

S. U. A.
poeți tineri

Prezentare și traduceri: Mihai Elin

Lirica tînără din Statele Unite oferă peisajul — insolit pentru europeanul format în tradiția clasică — al unei avangarde generalizate, cu frămîntarea și dezordinea caracteristice, și animată de o mare patimă negatoare. Fenomenul acesta nu poate fi explicat doar prin simplul conflict al generațiilor, cauzele lui mai adînci trebuie căutate în criza morală pe care pare să o traverseze societatea americană, mai ales de la război incoace. Unii cercetători vorbesc despre o alienare a sensibilității morale provocată de presiunea intolerabilă a vieții moderne, de acumularea fără precedent și de folosirea mijloacelor de distrugere în masă, de substituirea valorilor umane prin cele tehnologice etc. Iată în legătură cu acestea o declarație a unui tînăr poet: „In perioada izbucnirii războiului din Vietnam, mi-a devenit limpede că alienarea era o stare apropiată de bunul-simț, un fel de a fi uman într-o lume monstruos inumană, și că a te simți uman era o formă utilă de subversiune politică".

Influențele detectabile în poezia de astăzi sînt eterogene, ele fiind facilitate de abundența traducerilor: de la Maiakovski la Char, de la Neruda la poeții clasici chinezi. Din literatura americană este resimțită încă influența lui Whitman (ideea poetului ca glas și conștiință a vieții naționale și ideea revoluției permanente), el fiind însă cel mai adesea invocat ca partener de polemică. Forței optimiste cu care el celebra progresul, cîntînd orașul ca matrice și creuzet ale culturii democratice în dezvoltare, i se opune astăzi o imagine a orașului ca „simbol al corupției, represiunii și violenței într-o societate ipocrit democratică". Mai sînt citați Williams și Pound, pentru critica valorilor epocii prezentă în cele mai bune lucrări ale lor, Pound îndeosebi pentru spiritul de frondă și originalitate ce-i caracterizează opera și viața.

Căutarea necontenită de noi modalități de expresie, experimentul continuu au ajuns însă cu timpul să genereze un nou academism. Acest academism al experimentului se datorează în special interesului susținut de care se bucură poezia în universități și colegii, unde ea a devenit o adevărată industrie. Preocupați mai mult de forme universitarii alunecă în direcția decorativului și manierismului.

Mai puțin trîmbițată și mai puțin răsfățată de premii și lauri, dar mult mai vie și autentică, este așa-numita poezie underground, opusă direcției estetizante. Acest curent a contopit doctrinele unor mișcări și grupări cu fizionomie distinctă la vremea lor ca mișcarea Beat (care pornea de la premisa că arta falsifică comunicarea), școala de la Black Mountain (promotoare a formelor deschise și a conținutului obiectiv) și grupul din New York (incorporînd mistica beat tradiției Black Mountain).

Trăsătura dominantă a acestei poezii tinere este revolta împotriva a tot ceea ce încearcă să anihileze individualitatea umană. În plan artistic această revoltă se traduce prin eclectism și anarhie estetică. Marile teme sînt tratate de multe ori rudimentar și neglijent. Desacralizarea poemului este dusă pînă la ultimele consecințe ajungîndu-se adesea la vulgaritatea cea mai șocantă. Frapează brutalitatea vocii, îndepărtarea oricăror tabuuri lexicale. Procedee curente sînt extrema fragmentare a poemului și colajul, prin care se încearcă surprinderea unei realități vaste a cărei esență scapă înțelegerii. Pasiunea realului se vădește în precizia detaliului concret, de multe ori lipsit de semnificații.

Vocația „angajării", patima polemică de care e însuflețită salvează tînăra poezie americană de acea „mișcare centrifugă spre sinuciderea glasului vorbitor" caracteristică literaturii de avangardă. Fervoarea rostirii este a unei voci umane, iar aceasta constituie esența poeziei.

(Selecția poemelor din lucrarea „The Young American Poets" de Paul Caroll-Follett Publishing Company-1968)

ALDEN VAN BUSKIRK
(1937—1961)

Din Scrisoare nocturnă

Miracolul schițat pe o placă în
cerneală uscată : omul în semitrezie
confruntînd obiectele care
sînt vii
cu glasurile celor morți :
motto : deschideți aici glasul etern care
doarme înăuntru placa s-ar putea să nu fie goală
iubirile noastre insuflate de alte vieți, laudă și
tînguire una în litania acestei
distrugeri, cîntece ale lipsei de iubire în
multiplele limbi ale ei.
O, iubire și pilda
înălțării spre tărîmul obiectelor pure și
jinduirea lor, lumina lui Dumnezeeu în ochii
cetățeanului
trădat de văz și ureche, bestiala lui inocență
cîntă prin carton și prin lînă.

Max Weber : Adorarea lunii

JON ANDERSON
(n. 1940)

Al morții unic fiu

Am vrut să fiu
oglindă de cristal
purtată la gît.

La oricine privind
limpede să-i văd chipul.
Am vrut să fiu al Morții

Unic fiu, favoritul,
mereu refuzat.
Ritual, lanțul nostru.

Mă aflu între prieteni
și îi descriu ;
carnea lor, precum pîinea

Jilavă, descrește.
Sînt singur acum,
iar cînd se întorc,

cu gurile lor mici
și bătrîne, eu cred
că-i spre-a vorbi de mine.

Memorie, devenim
agitați, tu și eu,
și accidentali.

RANDY BLASING
(n. 1943)

Imagini din Oklahoma

Ținutul își trăiește zilele ca un peisaj al
refuzului
cerșindu-și scopul de la tălpile sclavilor
Zorii îi întesc fruntea, ochii
Inima mea ochește
Lumina mi-o ia înainte
Frunzele se trezesc pentru a se smulge din
orizont
cu o iuteală nechibzuită
Iuțeala durerii...

Tinerețea ta se ridică în fum în fața soarelui ce
răsare
Mîinile mele îmbătrînesc

Sînt gata să pășesc afară din propriul meu trup
Mi-o iau înainte
Te las în urmă
cu anturajul tău de triști
(poemul acesta e într-adevăr
în franceză)
Astăzi simt franțuzește
Mîine voi simți ca un danez
Luna viitoare nu voi simți
Lumea pășește afară din sine
în istorie
O rafală zgîlțîie cadran defectat

Acest ținut e vegheat de logica durerii

Neagă vîntul și vei surzi ;
aripile se răsucesc în nor ;
ușa e închisă, ceasul e oprit :
ferestrele astea dau afară în moarte.
Neagă apa și soarele va spune
Neagă focul și respirația va deveni peisaj,
nalbe țintuite pe ușa încuiată :
leul va fi mărunt în acest desen.
Neagă și ți se vor dărui copii, un fiu.
Neagă și vei crește uriaș mai ceva decît umbra.
Neagă și aripile nu se vor mistui în flăcări.

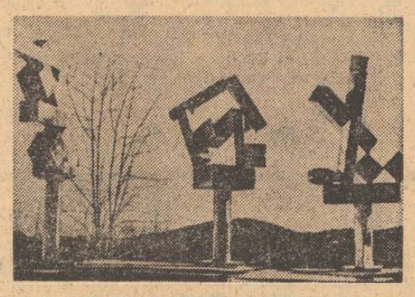

David Smith : Cubi

WILLIAM HUNT
(n. 1934)

Cîntec de la capătul pămîntului

Neagă și ce ți se va da ?
Lumina soarelui pe o tufă de trandafir, un zvon
pe gongul cel verde de bronz al lacului,
o adiere cercetînd spinii,
cu nevăzute păsări pe aripi albe.
Neagă soarele și vei fi hrană viselor.
un cortegiu de fiare :
privirea sîngeroasă.
Neagă luna și ți se vor da catedrale,
turle, schelete, moartea înaripată ;
brațele amputate ale lui Hermes,
privirea lui de marmură, tundra verde.

JAMES TATE
(n. 1943)

Moartea de Ziua lui Columb

Uneori poți auzi voința goală
lucrînd, precum oceanul devenind țărm
ieri, precum alaltăieri,
copacii împrăștiindu-se-n goană,
chiar simpla fază de tranziție a anotimpurilor,
tenacea împotrivire a unei veri sfîrșite,
nerenunțarea la sevele înmiresmate,
și (poți vedea toate acestea
de la fereastra ta dacă o speli
de obicei, dacă ți-e teamă să ieși)
chiar tot ce este-n preajmă,
giganți cu firea schimbătoare,
se dizolvă, iar tu, pupilele tale,
da, albastre cît pot ele să pară,
sînt, dacă stai să te gîndești,
complici ai oricărei distrugeri.

KATHLEEN FRASER
(n. 1937)

Scrisori: către Barbara

De ce viața mea trebuie să fie limpede ca un
cot ?
Sentimentele se lipesc de mine precum lipiciul
cel mai scump
adezive, persistente
nemaiieșind cu anii.
Vorbe mărunte și vorbe mari zboară,
zboară. Păsări roșii exotice
într-o istorie pe care..., eu însămi deasupra
paginii,
un chip plin de dorinți cu canale de lacrimi
sub oase.
Oase frumoase
Mi s-a spus. Înalte. Și craniul
urmînd cele mai potrivite ordonanțe de
supraviețuire.
Copilul meu va moșteni oare această
dimensiune
iar eu însămi durerea ?
Știi ce vreau să spun ? Acea plenitudine
a tăcerii. Acea plinătate și acel vid,
Acel străin care mă-nsoțește oriunde mă duc.

CHARLES SIMIC
(n. 1938)

Sărăcie

Cînd am privit la sărăcia mea :
Ghetele mele, pintecul soției,
Șoarecele zăcînd în capcană,
Și fața fiului meu dormind,
Am știut că nimic nu mă mai poate lovi.
Pot s-o pornesc la drum în noapte
Fără speranță,
Fără țintă.

Nimic nu mă mai poate lovi.
Știu că trăiesc.

E o cutie cu daruri
Pe care nu mai mi-e teamă
S-o deschid.

LEWIS WARSH
(n. 1944)

Sinuciderea e la preț

Ca niște mici sate străine ale căror porți au fost
distruse de incendii
astfel și orașele cele mai apropiate de mîinele
mele
sînt distruse de rugină și de foșnetul cenușei
reci.

Cenușiul cel rece îmi intră-n gîtlej.
Mă doare să fiu străin de tine acum,
să aud de la alții că scrisorile tale
se împart ca broșurile
prin fîntele de pe străzile satelor
care nu ard, care
au fost cruțate

Ferestrele uriașe mă corup.
Între fiecare arcadă
soarele admite
duplicitatea. Un
alt chip,
o cameră în care zac și ascult
căutînd cu ghearele grătarul
din care gazul răsuflă
în mîinile mele.
El
stă atîrnat în spațiu
deasupra mea
Hălcile stau atîrnate

Winslow Homer : Garda

ROBERT HASS
(n. 1941)

Pe coastă lîngă Sausanito

N-am să spun prea multe despre mare
decît că era aproape
de culoarea laptelui acru.
Soarele pe cerul acela
limpede și neamenințător era jos,
făcînd unghi cu fisura cenușie a țărmului
stîncos,
coline de un verde-închis din cauza manzanitei.

Maree joasă : stînci parcă-mbăloșate,
dungate cafeniu și pline de alge
arătînd ca spinările uriașe ale țestoaselor
bătrîne,
păreau că se unesc cu piatra cenușie
a digului, alunecînd
spre-adîncurile antediluviene.
Vechea poveste : aici începe viața cea murdară.

4.
Un lucru stranlu : să ucizi
pentru senzația bruscă de viață.
Primejdia este
de-a scoate o morală
din această ciudățenie.
Ținînd în mîini monstrul țepos
ochii lui purpurii bulbucați
erau ochi ca soarele era
aproape tangent cu planeta
pe coasta noastră abruptă.

Făptură și făptură
privirea noastră a-nvins secolele.

Itinerar plastic: Helsinki, Moscova

La Helsinki, într-una din vechile clădiri ale orașului, aflată în apropierea gării, față în față cu Opera și Teatrul Național, înconjurată de hoteluri și magazine construite în linia ultimei ore arhitecturale, — se află **Ateneum**, Muzeul de artă al Finlandei. În cîteva săli amenajate familial, ca și cum ai trece prin sufrageriile unei colecții particulare, ai în față toată istoria picturii flamande, dar mai ales cîteva tablouri din istoria picturii universale, într-o expunere pe care aș numi-o tot familială. Un bărbat, îmbrăcat într-un halat alb iese dintr-un cabinet cu o ușă plină de etichete de bronz și intră într-altul ; într-o sală cu ferestre înalte, se amenajează o expoziție de sculptură și grafică finlandeză modernă ; un nud argintiu de femeie în mărime naturală este fixat — iremediabil — peste clapele unui pian autentic, însă solidificat, a cărui cutie de rezonanță este un acvariu mecanizat, plin de iarbă și nuferi. Iar ceva mai încolo, cineva taie cu ferăstrăul un panou ; atmosfera de liniște și de hazard în curs de amenajare e contrapunctată de ordinea contabilă în care sînt așezate alături, într-o sală de studiu, cărți, reviste, pliante, albume și cataloage ale tuturor expozițiilor curente din capitalele Europei. Încăperea este mică, aproape o nișă, cu o masă și cîteva scaune înconjurate de rafturile cu tipărituri. Dar atmosfera ei indică suficient că vizitatorii nu o cercetează prea des. În sala de alături, reîntîlnesc tablouri cu numele lui Tiepolo, Cranach, Watteau, Dufy, Chagall, Rodin, Klee, Signac, Cezanne etc. Un Giacometti filiform, pe rotile, vine spre mine... Dar constați că deși recunoști imediat cutare sau cutare tablou ori sculptură, personalitatea uneia sau a alteia din celebrițățile artei plastice europene, mai poți avea și surprize. Nu văzusem pînă acum, de pildă, în suma portretelor realizate de Modigliani, portretul lui **Leopold Survage**, personaj a cărui barbă albă îi conferă nu știu ce aureolă de eremit în deșert ; deși tablourile lui Van Gogh le știu din multiple albume și din Galeria de la Paris, **acest** Anvers din Galeria de la Helsinki îmi oferă o altă **stradă**, un alt unghi, e un alt peisaj decît cele cunoscute sau reproduse în albume. Filosofia lui plastică este însă aceeași : o vegetație luxuriantă și incendiată urcă spre casele de piatră cenușie ale unor clădiri ce luptă pentru independența propriilor forme și elemente. Dar **acest** Trubadur al lui De Chirico ? Deși pare cunoscut, senzația unui destin metafizic în afara lumii organice, sugerată printr-o fantoșă în prim-plan, te face să suspectezi lumea anorganică a obiectelor. Mă întreb însă dacă este unicatul ? Sau piesă dintr-o serie a autorului ? De aici, intrînd în sala unei grandioase expoziții itinerante de icoane rusești (secolele XII—XVI), descoperi fascinația transcendentă a aurului logodit cu albul și roșul unor sfinți încremeniți pentru eternitate.

Te surprinde modul în care este organizată expunerea obiectelor de cult și a icoanelor. La prima sală în care bijuteriile, ceasloavele incredibil de mari, potirele ca pentru uriași, vestmintele preoților etc. sînt sechestrate în dulapuri de sticlă, ținute sub un jet de lumină gălbuie, pe cînd restul sălii este în întuneric. Sigur, nu cadrul e cel care te reține în ele din urmă, dar pînă să te dumirești că e vorba de o măsură de securitate ori una de a te obliga la concentrare asupra exponatelor captive, trece timpul ; mă întreb, apoi, de ce sala cu icoane atribuite lui Rubliov și Dionisie, ori anonime, este scăldată într-o puternică lumină de neon. Aici, poate, unde penumbrele ar fi evocat atmosfera sacră din care ele au fost desprinse, înțelegi că organizatorii au vrut ca emoția estetică să fie cît mai pură și mai purificată de auxiliare. Privind la cele cîteva tablouri ale lui Rubliov, îi dau dreptate lui Alpatov ; pictorul nu este un Fra Angelico al Răsăritului, ci poate fi un Rafael al artei medievale rusești. De aceea, icoanelor sale le prieste lumina pereților albi, de cretă monahală și deloc aceea a nișelor întunecate de biserică, crestate ici-colo de gemulețe. Din sala icoanelor, ca niște imense uși de templu, pictate cu un fast epurat de orice tangențe lumești, acționînd doar asupra spiritului, sînt atras de o voce care dă explicații cam rapide și docte. E un diapozitiv cuplat cu un magnetofon, pe ecranul căruia se perindă automat reproduceri din istoria artei plastice rusești, însoțite de comentarii adecvate. Sala e o scenă din Scaunele lui Ionescu, cu un personaj două printre ele, ceea ce le scoate în evidență și mai mult funcționalitatea. Opus dispozitivului stereotip, se află o masă plină cu somptuoase albume de artă sovietice, foarte cercetare de tineri elevi și studenți.

...Peste cîteva zile sînt la Moscova,

V. Serov : Răpirea Europei (detaliu)
(Galeria Tretiakov)

vizitînd Galeria Tretiakov. Reîntîlnesc, parcă, aceleași icoane aflate în expoziția din Helsinki. Și totuși, sînt altele, cum altele sînt și cele din biserica Uspenski, din Kremlin, unde Teofan Grecul este altceva decît Rubliov — un El Greco al iconografiei bizantine. A dispărut fastul metafizic al culorii de aur, linia canonică a figurilor. În tablourile acestuia, șerpuiri de odăjdii peste torsuri răsucite într-o direcție indiferentă la privitor, face locul unor înțelesuri umanizate. Predominanța culorilor brune eclipsează decadența aurului de pe altare, a fastului pravoslavnic și face să apară tensiunea stărilor psihologice.

O eliberare și o simplificare a unui astfel de peisaj sacramental îți oferă, în periplul plastic moscovit, expoziția **Maeștrii flamanzi și olandezi din sec. XVII**, deschisă la Muzeul Pușkin. Desene, schițe în tuș, laviuri etc., selecționate din marile pinacoteci ale Europei, refac și reamintesc puterea și supremația liniei născută de sub vîrful peniței sau cuțitului pentru bronz. Aici, în desenele de la Pușkin ea se numește : V. Dyck, Der Ulft, Jan Liven, Rembrandt, Van De Velde, Teniers, Rubens, Jan Brueghel etc. E o altă amplasare a vizitatorului în epoci revolute, după aceea din incinta Kremlinului sau a Tretiakovului. Schimbarea de secole plastice îmi pare mult prea violentă pentru cele zece ore cîte le-am la dispoziție pînă la plecarea avionului. Aș vrea să văd panorama Moscovei, să particip la mișcarea oamenilor și a mașinilor. Ceea ce am și făcut, oprindu-mă pe podul din fața hotelului „Rossia", într-o zi luminoasă de toamnă.

M. N. Rusu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar general de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct).

L

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10. tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVII
Nr. 52 (661)
Sîmbătă
28 decembrie
1974
10 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Certitudinile patriei

Peste cîteva zile vom întoarce prima filă din calendarul unui an nou. În desfășurarea firească a vieții, pentru fiecare cetățean un an care trece cată a însemna un an de realizări, de proiecte împlinite, de conturare a unor noi țeluri creatoare. Pentru o țară întreagă fiecare an nou înseamnă ridicarea la indicele întregii populații a împlinirilor și aspirațiilor fiecăruia.

Privind retrospectiv anul care se încheie avem temeiuri nenumărate de satisfacție.

Anul 1974 se va înscrie, fără îndoială, ca un an prestigios în istoria României contemporane.

În 1974 poporul român și-a sărbătorit trei decenii de la eliberarea țării, trei decenii de muncă și luptă revoluționară pentru transformarea societății, pentru izbînda ideilor socialismului pe meleagurile de la Dunăre și Carpați.

1974 va intra în memoria vremii ca un an de înalt prestigiu social-politic, ca anul Congresului al XI-lea al partidului, eveniment politic de însemnătate epocală pentru destinele României socialiste. Adoptarea la Congres a **Programului Partidului Comunist Român, programul făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate și al înaintării patriei noastre spre comunism** — carta ideologică fundamentală, primul program de perspectivă al partidului într-o concepție unitară —, a **Directivelor privind dezvoltarea economico-socială a României în anii 1976—1980 și în perspectivă pînă în 1990, a Codului principiilor și normelor muncii și vieții comuniștilor, ale eticii și echității socialiste,** a celorlalte documente, deschide în fața patriei, a poporului perspectiva unui viitor de construcție fără precedent, a viitorului de bunăstare și prosperitate al întregii noastre națiuni socialiste.

1974 este, așadar, anul unui rodnic și impresionant bilanț de realizări, este anul adoptării unui cutezător program de viitor. Știm cu certitudine ce avem de făcut. Știm că țara de mîine va fi mai puternică, mai înfloritoare decît cea de azi. Știm că devenirea ei se află în puterea noastră, în faptele noastre. Așa cum s-a spus, drumul spre împlinirea, spre realizarea țelurilor propuse nu este unul ușor. Dar fiecare fiu al patriei vede cu limpezime, înțelege profund ce înseamnă înfăptuirea proiectelor social-economice adoptate în forumul istoric al comuniștilor. Animați de aceleași năzuințe, încrezători în viitorul luminos, prefigurat în mod concret și mobilizator în documentele partidului, toți oamenii muncii de la orașe și sate, indiferent de naționalitate, printr-o indestructibilă unitate de gîndire și acțiune vor participa la marele efort național de ridicare a patriei pe noi trepte de progres și civilizație, de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate, de înaintare a României spre comunism.

Se află în fruntea poporului — arhitect strălucit al unui edificiu social-economic fără precedent, strateg experimentat, inimă de foc a națiunii întregi — un partid călit în lupte revoluționare, un partid a cărui înaltă autoritate izvorăște din justețea politicii sale, din spiritul lucid și vizionar care o animă, din marele exemplu al faptei de amplitudine istorică și pe care, de peste cinci decenii, îl susține neabătut în fața poporului, în fața istoriei.

Se află în fruntea partidului un conducător excepțional, un mare patriot, un revoluționar înflăcărat, comunist cu înalte virtuți politice și morale, a cărui viață și a cărui dăruire pentru cauza poporului, a socialismului și a păcii își află o vie prețuire din partea noastră, a tuturor. Se află în fruntea partidului ca Secretar general al său, se află în fruntea țării ca Președinte al Republicii, cel care, în cel mai înalt grad, ne-a deprins — în anii cei mai fertili din existența nouă a patriei — cu ideea că prezentul și viitorul depind de noi, de faptele noastre, de contopirea în matca acelorași idealuri generoase a tuturor energiilor.

Strîns unit în jurul partidului, sub steagul său glorios, poporul român pășește în cel de-al 31-lea an de la eliberarea patriei, în cel de-al 28-lea an al Republicii cu fruntea sus, mîndru de izbînzile socialiste ale acestor ani, hotărît să înfăptuiască neabătut istoricul program adoptat de Congresul al XI-lea. În cadența fermă, optimistă, ce caracterizează drumul nostru către viitor se vor auzi mereu, distinct și pasul angajat, inima vie, conștiința comunistă a oamenilor de artă.

Certitudinile artei noastre izvorăsc din certitudinile patriei. Este sentimentul major, sub semnul căruia se desfășoară toate actele sociale, politice și economice ale omului de artă al acestui timp istoric al țării. Sentiment în consonanță deplină cu sentimentul unic, unanim al întregului popor.

Luceafărul

Ideea de republică

Republica — cum se știe, etimologic, derivat din latinescul compus **res-publica** —, iată unul dintre cuvintele emblemă ce dispun de o asemenea diversitate a încărcăturii semantice, încît numai deplina convergență a criteriilor de interpretare social-politică și moral-filozofică, întreaga operație fiind axată în jurul procesului de devenire istorică a omenirii, este în măsură a-l desluși înțelesurile. Evident, cei în drept (adică politologii, din rîndul cărora un loc aparte îl deține Platon, cu al său celebru dialog „Republica"), după împrejurări, nu au pierdut și nu pierd din atenție complexitatea problemei. În ce ne privește, menținîndu-ne exclusiv în sfera considerațiilor de ordin afectiv, avem sentimentul că efortul de redescoperire a sensurilor originare proprii cuvîntului **republică**, apare cu mult mai lesnicios dacă se procedează la inversarea poziției deținute de polii ce delimitează dimensiunea timpului istoric.

Ni se pare, astfel, de-a dreptul paradoxal — dar ce paradox sublim ! — să observăm cum cuvîntul **republică** nu a putut fi nici un moment victima frecventului fenomen de înstrăinare față de propria sa esență (din cauza presiunii mistificatoare a factorilor conjuncturali), precum în cazul altor cuvinte ce dau expresie unor noțiuni sau concepte avînd și ele o existență milenară. Dimpotrivă, dintotdeauna acest cuvînt a avut de partea sa judecata lucidă, exactă, a prezentului istoric. Structura acestuia din urmă, fără echivoc, de la o epocă la alta, s-a răsfrînt decisiv asupra lui, luminîndu-i tot mai clar adîncurile. Confruntarea cuvîntului **republică**, în timp, cu fondul său „genuin" nu numai că nu a putut fi întreruptă sau perturbată, ci, dimpotrivă, a fost continuu potențată, vitalizată de însești legile existenței umane raportată la stadiul atins de conștiința social-politică a poporelor. Cuvîntul **republică** este expresia unui atît de coerent complex de concepte, aspirații și sentimente proprii omului privit ca entitate socială, încît amintita judecată a prezentului istoric apare imposibil de escamotat în vreun fel. Constituindu-se într-unul dintre stîlpii de bază care susțin fondul mitic-istoric progresiv, anticipativ, al existenței popoarelor(opus celui regresiv, predispus a idealiza trecutul, pe măsură ce acesta se îndepărtează, tot mai mult, de prezent), cuvîntul **republică** și-a asumat în chip firesc sarcina de cadru strict determinat, menit a contribui efectiv la opera de edificare a socialului, a politicului, a eticului, și a tot ceea ce, într-un fel sau altul, aparține zestrei materiale ori spirituale a popoarelor. Din această pricină, istoricitatea sa este organică, iar ființarea sa reală nu e de conceput în afara celei mai complexe determinări în ordinea factorilor amintiți. De aici, mai departe, și complinirile pe care cuvîntul **republică** le primește de-a lungul veacurilor, spre a i se defini exact natura istorică și social-politică. Consacrînd definitiv sintagmele „republică sclavagistă", „republică feudală", „republică burgheză", „republică populară" și „republică socialistă", sociologia marxistă nu face, astfel, decît să pună stavilă tendinței de fetișizare a noțiunii, determinîndu-i cu precizie formele concrete de manifestare la scara istoriei umanității. Dar seria complinirilor despre care vorbeam se încheie cu aceea vizînd dimensiunea etnicului, a specificității naționale. În ultimă instanță, într-asta identificăm **nexusul** problemei.

Se înțelege, fugarele și sentimentalele glosse cărora le-am dat curs în considerațiile de față sînt departe de a avea pretenția rigorii științifice, obligatorie într-un tratat de specialitate. La fel, ele sînt cu totul străine de orgoliul originalității dobîndite cu orice preț. Pur și simplu, cuprins de mîndrie responsabilă că este unul dintre cetățenii țării care se numește **Republica Socialistă România**, — aflată acum la cea de a 27-a ei aniversare — autorul acestor însemnări a simțit imperioasa nevoie de a încredința cuvîntului scris atari ginduri Procedînd în acest chip, el are, totodată, sentimentul că își apropie mai mult răspunsul cerut de o întrebare atît de gravă cum este aceea referitoare la factorii ce determină prezența permanentă a sentimentului iubirii de țară, de oamenii și pămîntul ei, în cultura și arta românească. Așadar, e vorba de simple note, utilizabile eventual, într-un posibil preambul la un necesar studiu critic consacrat acestei teme fundamentale. Adoptînd perspectiva impusă de polivalența acordată cuvîntului republică de istoria României contemporane, ar fi, credem, cu totul îndreptățită ideea că acest necesar studiu să aibă drept motto fie și numai cîteva versuri extrase din opera unuia dintre poeții reprezentativi ai epocii noastre. De pildă, aceste versuri prezente în poemul **Drumul mare**, scris de neuitatul Miron Radu Paraschivescu în cel de al patrulea an de existență a Republicii noastre : „Trecui ades prin vechea Românie !/ Nicicînd n-a fost mai tînără, mai vie... / Și-atunci, dogoritoare, mă cuprinde / Muta mîndrie, aprigă, fierbinte / Cînd merg cu mii de oameni împreună / Care clădesc Republica Română".

Stihurile paraschivești, de o sinceritate directă și abruptă, constituie, fără îndoială, o premisă cum nu se poate mai nimerită pentru pasionantul efort de pătrundere în istoria cîntecului nostru patriotic, iubitor de țară, cîntec al cărui viguros filon, niciodată întrerupt sau alterat, își are începuturile în tezaurul inestimabil al eposului popular. Cît despre întîia cristalizare a idealului de Republică Română în forme ale conștiinței social-naționale de maximă pregnanță, e de înțeles că, în acest sens, cel mai de seamă punct de reper nu poate fi decît acela oferit de spiritualitatea generației de revoluționari ai anului 1848. Pentru reprezentanții acestei generații, „visul" pentru republică al Bălcescului are o valoare chintesențială, iar pentru cei care l-au urmat, pînă în zilele noastre, același vis s-a constituit într-o patetică și mobilizatoare călăuză. Dînd a înțelege că prin lupta și prin întregul său destin, Bălcescu este primul mare cititor al idealului de Republică Română, în fond, în cunoscutul său poem, Ion Barbu respecta în cel mai înalt grad însuși adevărul istoric. Căci să ne amintim strofa finală a poemului **Bălcescu trăind** : „Ce înseamnă ! Astăzi ești, din unghi, / Republicii Române Populare, / **Adeverîtul** mare, singur trunchi : / Bălcescu, început de calendare."

Nicolae Ciobanu

O rază de aur

Cîntecul meu se adaugă unui cîntec mai mare,
staminele verii au fost înalte cît plopii
pentru tine Republică pentru tine patrie
de privighetoarea de iarnă mă apropii

Și-o rog să cînte cu noi omul și plaiul
sub frunza cunoașterii care n-a căzut.
De faguri îmi sînt pereții casei
podeaua ei de-aramă e un scut.

Iar șesurile-ntinse curbe sînt
ca grînzile cînd podul este plin de mere
și la răscruci toți săpătorii de fîntîni
ne întăresc cu apă vie și putere.

O rază de aur aruncă sărbătoarea
pe fereastra făpturii. Secera și ciocanul
bat steme de aprilie bat steme de vară.
Noi din noiembrie primirăm Anul I

În Hronic, în noul, al faptelor noastre
să scriem de Tine muiem penița în astre.

Ovidiu Genaru

Poezia tinerilor

Deși nu înțeleg să pun noțiunii sau categoriei de tînăr o limită biologică arbitrară și admit că sînt bătrîni tineri și, din nefericire, tineri bătrîni înainte de vreme, accept că nu putem acorda decît prin excepție calitatea de tînăr cuiva care a depășit vîrsta de 35 de ani. Tinerețea, sugerează folclorul, tinde către eternitate, împinge cît mai departe bătrînețea, aspirînd la o viață fără de moarte.

Există totuși o mentalitate specifică tinereții, după cum există mentalități specifice pentru vîrsta de mijloc și pentru bătrînețe. Tinerii sînt mai dinamici, mai receptivi la noutăți, mai întreprinzători, mai severi față de tradiție. De cîte ori tinerii nu au scuturat vechile deprinderi în favoarea unor noi comportări, nu și-au însușit, uneori fără destulă reflecție, practicile și sloganurile artistice ale zilei !

Considerațiile acestea sînt verificate și confirmate ? N-aș putea să spun, din moment ce nu cunosc pe toți tinerii scriitori de azi, nu știu despre toți ce vîrstă au și nu le-am citit toate cărțile. M-am ocupat în ultima vreme îndeosebi de poeți. Le adun cu mare greutate volumele, caut (și nu găsesc) date despre ei. Pentru cei care au publicat volume după 1970 nu există nici o sursă. S-a părăsit bunul obicei al fostei colecții „Luceafărul" de a însoți volumul de debut de o notă bibliografică.

Ceea ce frapează în poezia tinerilor care au publicat în 1974 (am în vedere poezia care, dealtfel, e literatura tipică și de predilecție a tinerilor) mi se pare reprezentarea mai clară a idealului, redescoperirea necesității mesajului, limpezirea viziunii, dorința de vindecare de coșmarurile existențialiste. În loc de a prospecta absurdul și numai absurdul, poetul de astăzi vorbește de rosturile adevărate ale omului în univers, de nevoia lui de perfecționare interioară, de cunoaștere și meditație, de afirmare nu atît a eului cît a colectivității din care face parte în năzuința promovării valorilor naționale nu personale. În 1974, odată cu cele două momente importante din viața poporului român, aniversarea celor treizeci de ani de la Eliberare și al XI-lea Congres al Partidului Comunist Român, am asistat la o resurecție a poeziei patriotice, a poeziei de solidaritate cu trecutul eroic, ca și a poeziei de laudă a muncii constructive și a creației pașnice, pusă în slujba progresului umanității.

Poezia ca și de altminteri întreaga literatură recucerește sub ochii noștri dimensiunea realului. Iar real în zilele noastre înseamnă efort constructiv, entuziasm, încredere în viitor, deschidere către oamenii de pretutindeni angajați în aceeași uriașă operă de edificare a lumii noi, eliberate de exploatare și de spectrul războiului.

Evident, literatura, poezia în speță, nu se împacă deloc cu optimismul factice, cu limbajul stereotip, convențional, cu tonul exterior, festiv, cu exaltarea ocazionalului. O literatură durabilă nu se poate întemeia decît pe generalizarea particularului, pe subsumarea particularului universalității, prin transgresarea efemerului, prin descoperirea unei semnificații în fenomenul brut. Dar cum asta nu e o chestiune de rețetă, depinde de fiecare creator pentru a veni cu răspunsul și cu vocea sa la ceea ce are șansa de a deveni creație.

În 1974 mulți tineri au adăugat operei lor cărți valoroase, despre care se va vorbi, s-au afirmat noi și promițătoare talente. Nu știu dacă aș putea întocmi o listă completă, dar referindu-mă numai la cei care au doar sub 35 de ani, citez pe Adrian Păunescu cu a sa Repetabilă povară, *pe Ana Blandiana cu ale sale* Poezii, *pe George Alboiu cu ai săi* Stîlpi, *pe Mihai Ursachi cu* Poemul de purpură și alte poeme, *pe Gheorghe Istrati cu* Pseudopatriarhalia, *pe Dumitru M. Ion cu recentele* Imnuri, *pe Dan Verona cu* Zoția măslinului, *pe Titus Vijeu cu* Deplasarea spre roșu, *pe Constanța Buzea cu* Pasteluri, *pe Grigore Arbore cu* Poeme, *pe Mircea Ciobanu cu* Cele ce sînt și o altă interesantă carte de proză și, desigur, n-am amintit decît o mică parte din producția lirică a anului 1974, bogat dacă nu cantitativ, în calitate și nuanțe în sectorul poeziei tinerilor. Ceea ce dă criticului, cît și oricărui cititor de literatură un sentiment de satisfacție și încredere în evoluția literaturii române, în progresul ei necontenit.

Al. Piru

Urăm cititorilor și colaboratorilor noștri „La Mulți Ani!"

Marea noastră datorie

Cea mai mare datorie a noastră la ora de față este dragostea, profundul nostru atașament față de Patrie, de valorile acestui ținut pe care trebuie să le asimilăm creator și să le îmbogățim pentru a le lăsa moștenire copiilor noștri. Societatea în care trăim ne cere astăzi cu precădere acest lucru, ne cer strămoșii și mai ales copiii noștri. Pentru un scriitor această dragoste față de Patrie este însăși condiția ființării lui. El lucrează nemijlocit în sufletul acestui loc, el taie zilnic cu bisturiul în carnea vie a acestui organism care este graiul român, iar graiul este roua de pe lucruri, aurul din holdă, vîntul din codri, curăția și vlaga tinereții, zarea nădăjduitoare a unei seminții. Sîntem datori vinduți ca poeți acestui grai cu tot ce implică el.

Toată puterea noastră creatoare trebuie s-o coborîm la rădăcina realităților istorice care alcătuiesc sufletul acestui loc în care trebuie să ne afirmăm mereu creator dreptul nobil de-a rămîne : iar numai prin creație originală ne putem afirma acest drept, creație în grai ca și în științe, spirit viu, creator inventiv treaz și generos, spirit de jertfă de sine fără de care nu există nici o creație.

Poetul are datoria de-a aduce în fața contemporanilor săi la modul proaspăt convingător icoanele vii ale slăviților noștri părinți care s-au jertfit în această Patrie la modul creator ; ei trebuie să aibă puterea de-a se smeri pe sine, de-a se cobori în colbul istoriei pentru orice fir de aur ce a singerat în noroaiele și slava încoronată a acestei patrii. De mic trebuie să știe fiece om că el trebuie să creeze, să fie creator atît biologic cît și spiritual, să rodească în familie ca și în societate, să își aplice de mic talentul ce i s-a dat creator și cu mare economie în chemarea în care se simte el mai înflăcărat. Strămoșii noștri vrednici au creat și luptat vărsîndu-și singele pentru aceste locuri : au înălțat sanctuare și așezări în felul lor unice în lume, au purtat bătălii uriașe sub care și-au depus în cohorte osemintele, din vîrful munților de pe Bucegi, pînă la mare roată și-au lăsat urma și genunchiul au ridicat poartă și chip, au viețuit cu pruncii lor și cu turmele, păstori sau schimnici în schituri pe înălțimi, toți luptători pentru loc, ctitori de grai, pedagogi, pe sate, dieci și voievozi, luptători cu pămîntul și cu străinii plătindu-și cu singele dreptul la loc pentru mormînt și urmași sau cu îndelunga lor răbdare truditoare.

Pe Ceahlău sau Caraiman, în peșteri și codri necunoscuți, strămoșii noștri au aprins foc, au cîntat și s-au rugat, au luptat, la nevoie au murit de sabie sau de moarte bună, dar ne-au lăsat o Patrie, acest loc slăvit al nostru de care ne bucurăm și pe care trebuie să-l viețuim cu aceeași vrednicie.

Nu peste tot unde au luptat și viețuit strămoșii noștri a călcat și poetul, nu în fiecare peșteră, pe fiecare colină, în fiecare sanctuar, în fiecare așezare la fiecare din aceste slăvite nume de voievozi ctitori, de martiri și genii a ajuns poetul, dragostea lui ziditoare să mute în cuvînt virtutea și natura acestui pămînt. Avem munți sacri din vechime, avem codri renumiți, avem flori și animale unice, avem albinele noastre, avem fluturii și riurile noastre, avem pietre prețioase în pămînt și stele pe bolta-nstelată, avem coline și holde, avem viță de vie și sărbători, avem casele noastre și sihăstriile noastre, avem portul nostru dumnezeiesc, avem cîntările și jocurile noastre, oamenii aceștia, voievozi și mocani, lemnari și ciubărari, genii și martiri pe care poetul nu i-a cunoscut pînă astăzi : unii poeți, și din trecut mai cu drag urcau evaziv Parnasul sau Olimpul, auzeau păsări ce nu cîntă la noi și safire ce nu le avem în pămînt, pomeneau nume de oameni din alte seminții cu nimic mai vrednice decît ale noastre, iar marile noastre daruri naturale sau omenești, Neagoe și Ștefan, Ceahlăul și Omul, Brîncoveanu și Basarabii la rînd, Scînteioara și Zimbrul, cerbul și oaia, pridvorul și plaiul, mușcata și Oltul, Maramureșul și Moldova, stejarul și albina, floarea de stîncă și mocanii, Voronețul și Crîmca, Surdești sau Sălițe, Sîncai sau Pieu Procopiu Pătruț pînă la zecile de mii de ostenitori pe sate, învățători, dieci îndemnători cu fapta și graiul, toate aceste averi, toate aceste nuanțe ale peisajului și naturii de la noi, le-au lăsat deseori nerostite, nemurite în cuvînt.

Este un mare merit al societății noastre de azi că își asumă datoria de-a păstra și prețui tot ce ține de firea acestui loc, creație omenească sau dar al naturii, iar datoria noastră, a celor ce îndrăznim să ne socotim poeți slujitori ai graiului român, este fără seamăn. Între timp au apărut alte genii, alți martiri, alte virtuți ale omului de la noi în lumină, pe care trebuie să le rostim dimpreună cu toată slava și avuția străbunilor: munți și sanc-

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 2-a

PREMIILE REVISTEI „LUCEAFĂRUL"

Vineri, după amiază, la Ateneul Tineretului a avut loc înmînarea premiilor revistei „Luceafărul", tinerilor scriitori care, prin lucrările publicate în paginile revistei, în 1974, s-au impus îndeosebi atenției.

La ședința de premiere au participat reprezentanți ai conducerii Uniunii Scriitorilor, ai C.C. al U.T.C., colectivul redacțional al revistei „Luceafărul", membrii cenaclului revistei, invitați.

Au fost acordate următoarele premii :

POEZIE : Ion Trif Pleșa ; Patrel Berceanu ; Grigore Georgiu.

PROZĂ : Gabriela Adameșteanu ; Ștefan Pârvu.

REPORTAJ : Constantin Stan

CRITICĂ LITERARĂ : Nicolae Baltag.

JURNAL DE POET

cronica literară

Universuri și formule

Fenomenul literar cel mai interesant al anului care s-a scurs a fost proza, un nimerit prilej să examinăm posibilitățile prozei de astăzi. Cele mai vii cărți ale anului 1974 sînt cele produse de inspirația, intr-un sens foarte larg spus, rurală. Unii au prezis moartea acestui fel de literatură, i-au constatat chiar decesul, dar ea continuă să existe in pofida oricărei contestații. Intrebarea : „Se mai poate scrie astăzi despre țărani ?" care in diferite versiuni a stat pe mai multe buze și in virfurile multor peniță își găsește un răspuns concret. Scriu proze hrănite de substanța mediului neorășenesc nu numai scriitori care au mai bătut acest drum ca Ion Lăncrănjan, Gheorghe Suciu, Mircea Micu, dar și prozatori care păreau a fi intors cu totul spatele mediului rural ca Sorin Titel sau Augustin Buzura. Ecranul pe care se desfășoară amintirile din Țara îndepărtată ne vorbește despre un univers rustic, iar conflictul ilustrat de Augustin Buzura in Fețele tăcerii își alege ca loc de desfășurare mai ales satul. Chiar Navetiștii, de N. Țic, roman al șantierului, este in același timp un roman țărănesc de vreme ce-și propune să urmărească cum se comportă țăranii atit la ei acasă, in sat, cit și dincolo, la oraș, adică pe șantier. Scriind o povestire istorică, Copiii Domnului, Petru Popescu, citadin convins, nu ne conduce in inima vechilor tirguri ale medievalității românești, ci in plin și violent mediu natural, undeva pe marginea unui fluviu cu păstori, țărani și jefuitori de turme. Ceea ce nu este puțin. Debuturile care se modelează de obicei după ceea ce dă tonul zilei nu mai formează un pluton compact și uniform. Trei dintre ele vorbesc despre lumea satului românesc fără sfiala produsă de programele literare ale citadiniștilor. Niște țărani semnat de Dinu Săraru este chiar ce spune in titlu, iar Monica Săvulescu scrie și ea tot numai despre țărani, ca și Marius Tupan in Mezareea, proză inflorată in linia lui Fănuș Neagu. O prejudecată nouă, aceea a unei proze exclusiv urbane, pare a fi fost cel puțin temporar invinsă. Dar pentru că statistica nu poate convinge in literatură, iar aprecierea noastră de pină acum e mai ales in ordinea cantității să vedem cum este aceastâ literatură de suflu rural.

Intortochiata istorie a lui Tică Dunărințu, procuror care incearcă să descopere pe cei vinovați de asasinarea tatălui său, invățătorul Horia Dunărințu continuă cu O bere pentru calul meu, epilog, după cit se pare, al intregului ciclu. Personajele cărții se mișcă intr-un aer dens, intr-o lume incărcată de semne, simboluri, ambiguități, parabole. Cineva descoperă un cal care spune adevărul și mulțimea se ingrămădește, setoasă, să afle lucrurile ascunse. Scriitorul forțează mereu realul impingindu-l dincolo de granițele sale intr-o fructuoasă relație cu fantasticul, de unde nesecata ambiguitate a cărții, profunzimea și sugestiile ei. Garanția convenției dintre scriitor și cititor este lumea rurală : excentricul, excesivul, neverosimilul, oaspeți frecvenți ai prozei lui D. R. Popescu își mai pot avea justificare numai intr-o lume arhaică, rustică, care refuză să se smulgă din vechile coordonate spirituale. Mediul rural este pentru D. R. Popescu matca fecundă din care se hrănește plauzibil proza lui cea mai pasionantă.

Mai puțin osmotică cu mediul rural este Drumul cîinelui **de Ion Lăncrănjan. Scriitorul, considerat de mulți exclusiv un prozator al țărănimii, scrie o povestire care in simplitatea ei decisivă se poate petrece oriunde. Satul nu este decit una din gazdele ei posibile. Mama, rămasă fără bărbat și fără cinci din cei șapte copii ai săi, caută să-și salveze ultimele progenituri scoțindu-le din ițele unui conflict implacabil. Glasul istoriei este însă mai tare decit glasul biologiei și toți trei mor in chip dramatic. Ambianța e satul românesc in preziua socializării agriculturii și, intr-un fel mai profund, satul solemn și arhaic al ceremoniilor străvechi. Intenția autorului e de a vorbi despre tragismul condiției unei anume pături sociale și de a proiecta in simbol figura mamei ultragiate de soartă. Nu atit existența satului, fragmentar surprinsă, interesează aici cit tensiunea conflictului central. Structurile antagonice i se par scriitorului a fi mai bine desemnate in mediul rural.**

Satul e considerat drept cel mai adecvat cimp al conflictelor decisive și de către Augustin Buzura, in controversatul roman Fețele tăcerii. **In perioada tulbure de după război un activist de partid de la oraș este trimis la țară să rezolve o serie de probleme de natură locală, dar semnificative in plan general. Radu Gheorghe, trimisul raionului, se angajează total in această incleștare incit intoarcerea la mediul său de baștină nu mai e posibilă. El se asimilează locului, prin acceptarea conflictelor lui specifice. Problema pe care o pune Augustin Buzura este a indreptățirii acestui antierou. Era justificat Radu Gheorghe in atitudinea, soluțiile și procedeele sale ? Pentru a da o privire obiectivă asupra chestiunii, scriitorul recurge la mărturia părților angajate in luptă, la confruntarea „depozițiilor". Miza autorului e aici mai subtilă : el nu pariază doar pe tensiunea conflictuală ci și pe dificultatea stabilirii adevărului. Ambiguitatea se invecinează des cu echivocul in această zonă a romanului și ceea ce părea clar la inceput se voalează. Pentru năzuința prozatorului mediul rural este un mai bun conducător de tensiuni decit cel din** Absenții. **Iată și de ce** Fețele tăcerii, **roman inferior după mulți** Absenților, **este cea mai importantă carte a lui Augustin Buzura.**

Dacă Augustin Buzura căuta să pună in balanță pe reprezentantul vechilor structuri, bătrinul Măgureanu, cu cel al noilor structuri, Radu Gheorghe, la Gheorghe Suciu accentul cade exclusiv și deliberat intr-un singur talger al balanței : Botează-mă cu pămînt **e elogiul adus unei puternice personalități a lumii țărănești, factor tutelar al unei familii, proiectat de scriitor intr-un contur baladesc, de forță reprezentativă. Accentul acesta unilateral devitalizează in bună măsură celelalte personaje ale cărții. Comentatorii au acuzat optica anacronizată a scriitorului, mitizarea subliniată a personajului central și chiar poziția axiologică a acestuia. Concentrarea de atenție n-a fost găsită intotdeauna și ca o concentrare de creație : mult mai viu a părut unora al doilea personaj al cărții, Aron, fiul majestuosului bătrin, pe care autorul il opune din multe puncte de vedere bătrinului. Mediul rural a prilejuit însă in** Botează-mă cu pămînt **un roman interesant, atit in proiectul său cit și in datele sale concrete, o carte al cărei balans de inegalități nu poate să-i anuleze vigoarea.**

Sorin Titel caută o țară a senzațiilor originare necorupte de nicio alterare. Este „țara indepărtată" a copilăriei către care-l conduc pe scriitor amintirile personajului său, totodată univers pur și frust al ruralității. „Țara indepărtată" este un paradis pierdut, o lume diafană in care, retrospectiv, tinărul distinge insinuarea tulburătoare a elementului distrugător. Fosta iluzie, incă puternică, incepe — semn al maturizării personajului și poate și autorului — să se reorganizeze intr-o viziune mai realistă. Ruralitatea nu mai este doar o patrie idilică a sufletului.

Ceea ce este doar indicat la Sorin Titel stă permanent in atenția cărții lui Dinu Săraru, Niște țărani. **Deși debutant acesta are o bună memorie a gesturilor și dialogului și știința de a tăia relatarea acolo unde devine de prisos. Cu un ochi terestru, dar și ușor amuzat, acesta urmărește destinul citorva țărani săraci de la venirea de pe front pină in preajma inființării primelor gospodării agricole colective, și prin ei destinul unui sat și al unei clase. Sintem avertizați de la inceput că materia și personajele sint reale și că autorul nu face decit să le rețină mai mult sau mai puțin sub lupă. Cu toate acestea** Niște țărani **pare a fi marcată de influența prozelor lui Marin Preda. Mediul chiar despre care scrie Dinu Săraru a mai fost explorat și de alții, dar el ne descoperă incă o dată cu ochi proaspăt și mare naturalețâ a notației și dialogului felul cam meridional și gascon de a fi al țăranilor munteni. Atent la pitoresc, ceea ce poate fi pe viitor principala primejdie pentru autor, prozatorul are meritul de a nu ocoli aspectele caracteristice ale perioadei de care vorbește intr-un roman elegiac și convingător.**

Toate aceste cărți, atit de diferite in felul cum abordează lumea despre care vorbesc, deloc uniforme in ceea ce privește maniera artistică, ne indică o resurecție a prozei de inspirație rurală. „Cioclii" acestei proze au după cite se pare toate motivele să șomeze.

Al doilea lucru care ne atrage atenția cind vorbim despre proza din ultima vreme este un obositor fenomen de repetiție. Dacă o formulă adoptată inițial de un singur autor are succes ea se generalizează rapid. A făcut furori o vreme moda prozei de formulă polițistă. Se comitea o crimă și vinovatul trebuia descoperit. Modalitatea polițistă era însă un mod de a capta atenția cititorului și totodată un pretext fericit pentru a susține trama in absența unui conflict real. Dacă polițismul, reductibil la găsirea criminalului, n-a rezistat prea mult, ceva din modalitatea sa a rămas printr-o facilă metamorfoză. Proza de formulă polițistă a fost inlocuită de proza anchetei. Aici nu se mai caută un criminal ci altceva. Importantă e insă căutarea, investigația. La D. R. Popescu, unul din inițiatori, conviețuiesc atit romanul polițist cit și cel al anchetei. Fețele tăcerii recurge doar la formula anchetei. Ceea ce e de aflat aici este adevărul. El stă ascuns sub straturi de fapte depuse de timp și trebuie descoperit și descifrat. Nu e singurul roman care recurge la formula anchetei. Justin din Noaptea lui Bujor Nedelcovici **este și anchetatorul propriei sale familii. El vrea să reconstituie propriul său trecut, să-și procure un adevăr, al său. Alte romane apelează la articulațiile anchetei fără a o declara ca atare. Ce altceva decit anchete desfășurate in propriul for sufletesc sint retrospectivele discontinui din** Țara indepărtată **sau** Așteptarea aproapelui ? **Ideea de a face prin roman anchetă pare atit de nobilă incit chiar și intr-un roman atit de volubil ca** Adio, Arizona, **pretenția e de a face anchetă, de a afla adevărul, de a-l restaura chiar.**

Miza exagerată pe o formulă sau alta este insă o armă cu dublu tăiș. Ea poate produce mai intii o sărăcire de substanță, pe care in formele ei extreme (Adio, Arizona, **de pildă), le-a și produs. Apoi plonjonul acesta grupat intr-o direcție sau alta are ca efect uniformizarea literaturii, efect impotriva căruia se ridică de altfel programatic, putem fi siguri, toți autorii citați pină aici. Dintr-o soluție de emanciparea a prozei formula general acceptată devine un adversar al ei. In adversitate cu vechile rețete literatura de astăzi produce de multe ori rețete noi. Efect, desigur, nescontat, dar evident semn că mulți scriitori votează din oficiu cu formula nouă fără a-i verifica adecvarea. Schematismului vechi nu i se poate răspunde insă cu un schematism intors pe dos. Căutarea insistentă a originalității nu produce intotdeauna originalitate.**

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

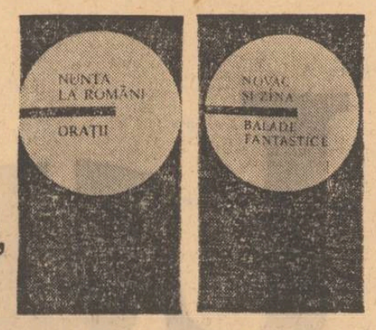

Balade, orații, prefețe

Un poet al patosului, l-am numit pe Ioan Alexandru, și unul al inteligenței sclipitor-speculative, adică Marin Sorescu, prefațează două dintre cele mai interesante ediții apărute in cadrul colecției **Meșterul Manole a Editurii Minerva.** Este vorba despre **Nunta la români, Orații** — ediție ingrijită de Ion Moanță — și **Novac și Zina, Balade fantastice** — ediție ingrijită in redacție de Ioan Șerb. Acum, după ce am indicat titlurile celor două ediții, după ce i-am numit pe cei doi prefațatori, e ușor de bănuit cine ce a prefațat. Adică, aproape in mod firesc, Ioan Alexandru și-a indreptat atenția către semnificația nunții la români, eveniment pe care, cu gravitatea cunoscută a tonului său, il numește **o taină, ceasul de floare a vieții, ceasul de amiază, cel mai limpede pentru om, dar și cel mai greu datorită acestei limpezimi.**

Cele nouăsprezece texte ale acestei ediții au fost selectate din izvoare de primă mină ce se leagă de pasiunea pentru folclor a unor nume ca Alecsandri, Eminescu, Simion Florea Marian, Ion Pop Reteganul, G. Dem Teodorescu, Miron Pompilu. Acoperind zone folclorice importante — Bihor, Bucovina, Munții Apuseni, Moldova, Muntenia, Oltenia — orațiile acestei ediții sint de pețire, de logodnă, de masa logodnei, a Pintenului, a schimburilor, adică reprezintă momentele importante ale nunții pină la **Cintecul nașului,** cintec bătrinesc interpretat de lăutari.

Din punct de vedere strict poetic, orațiile cele mai substanțiale, cele mai bine realizate mi se par cele ținind de primele momente — pețirea, logodna și luarea miresei, **Nevestească.** Asta pentru că, in aceste texte structurate fie pe o mare metaforă — **Oratia de pețire, Oratia de logodnă** — fie pe un lanț de probe ale ințelepciunii și perspicacității viitorului mire — **Nevestească** —, fiorul liric, tensiunea imagistică sint mai tot timpul la o mare altitudine. Căci, vornicii, vestitorii, rostitorii viitorului mire nu pleacă la o simplă pețire, ci să caute ciuta, ori steaua ce s-au arătat impăratului lor (mirelui) la o vinătoare. **„Și vinară / Cit vinară : / Zi de vară / Pină-n seară / Și nemica nu aflară. / Iar colea către sară / Dau peste-o urmă de fiară, / Stă oastea-n loc și se miră / Să fie urmă de fiară, / Ori poate o zinișoară ?".** Floarea aleasă trebuie adusă in zodia rodniciei spre a-și implini destinul : **„Și-au văzut răsăriturile / Domniilor-voastre o floare / Cu raze de soare, / Care ziua infloreste, / Noaptea crește / Și-a odrăsli nu mai odrăslește. / Iar al nost tinăr impărat / Așa a pus la socotință / Ca să mute-această floare / Cu raze de soare, / Din răsăriturile domniilor-voastre / In grădina-mpărătească / Unde ziua să-nfloreasă / Și noaptea să odrăsleasă. / Toată lumea să-i fericească".** In ceea ce privește răspunsurile viitorului mire, la intrebările inițiatice ce i se pun, două ni s-au părut ridicind Nevestească la cote de mare frumusețe. Unul ținind de simbolul rodirii **(„Și pămintul n-are / O umbră mai mare / Ca și cea de plug")**, celălalt existențial **(„Astă lume are / O umbră mai mare, / Care-i cea mai groasă / Și-i deasupra noastră: / Umbra cerului").**

Marin Sorescu ia cam toate baladele mai interesante ale ediției de față și le descoase in stilul său, in care ironia **(„La țipetele disperate ale leliței zine, pentru că a inceput să se comporte, la o adică, intocmai ca o fată in toată firea, sănătoasă, de-a noastră, sare ca ars Novac, din ciclul său... și iarăși intervine minunea"),** butadele **(„Un regat pentru un cal" pare a se fi rostit de multe ori și la noi, in folclor, iar Richard al III-lea ne-a luat vorba de la gură"»** sau **„Calul face balada, după cum tonul muzica"),** sinceritatea **(„Niciodată n-am știut pină unde își au raza de acțiune forțele supranaturale și miraculele, in creația populară, și de unde lucrurile se rezolvă urmind logica noastră de fier"),** converg spre o definiție cvasi sentimentală a baladelor **(«Baladele sint ceea ce ne-a mai rămas din lungul somn al unor copii mari, care „gindeau in basme și vorbeau in poezii"»),** chiar dacă ea este drapată intr-o uimire senină față de inefabilul care stratifică nenumăratele nivele de fantastic in aceste creații **(«Lumea „ce gindea in basme și visa in poezii" este toată in spatele acestei gaibene ziceri : „Foaie verde"»).**

Din baladele, cunoscute, ale acestei ediții opțiunea noastră se indreaptă către **Iovan Iorgovan,** pentru absurditatea aproape incredibilă a unui destin tragic, către **Soarele și Luna,** pentru dureroasa dar obligatoria supunere in fața legii morale, către **Blestemul de mamă** mai mult decit către varianta acestuia din **Șarpele** fie și măcar pentru versurile **„Dragii mei, de-al vostru dor, / Stau pe gind să mă omor, / Fie-vă somnul ușor".**

Dorin Tudoran

proză

Întîmplări cu tîlc

Noul volum de povestiri al lui Nicolae Velea (apărut la Editura Ion Creangă) cuprinde povesturi ce au drept personaje copii, fără insă să cadă in convențiile facile ale genului numit „literatură pentru copii". Cu excepția citorva povestiri **(Bricheta, Răducu și cei șapte..., Cei zece de pe strada Ulmului),** unde ne aflăm in fața unor istorioare educative fără deosebite pretenții, impecabile insă sub raportul scriiturii, prozatorul își prelungește preocuparile din volumele sale anterioare. Eroii săi sint (ca și personajele din culegerile precedente) mici oameni care urmăresc cu mare atenție ce se petrece in conștiințele lor, copii pentru care lumea este un cimp generator de uimire. In felul acesta, structura povestirilor din **Dumitraș și cele două zile** constă in trei momente distincte : starea inițială a conștiinței unui copil, intimplarea sau șirul de intimplări ce provoacă o revelație și starea ulterioară acestei revelații. In felul inedit, tulburător adesea, in care această structură prinde consistență literară rezidă deosebita originalitate a prozei lui Nicolae Velea. Intimplările care generează modificările din conștiințele micilor eroi sint ciudate, neobișnuite, șocante, dar intotdeauna animate de o autenticitate incontestabilă. Iată, de pildă, ce se petrece in una dintre cele mai reușite povestiri ale volumului, aceea intitulată **Closca de fin.** Doi băieți constată că un pui de găină se ține după o căruță incărcată cu fin. Apărut intr-un incubator, fantezistul gălinaceu se atașase, in chip înduioșător, de această cloșcă insolită. Cei doi copii il urmăresc evoluția, il botează cu numele de Pantelimon și apoi, cind acesta rămine fără „cloșcă", trec la acțiune: „...și umplură căruciorul cu puțin fin, mai tirziu cu lucernă smulsă ori tăiată cu secera, și-l plimbau pe pui. Pantelimon acuma, ca el să creadă că merge după o cloșcă". Exactitatea cu care prozatorul surprinde „psihologia maternă" a celor doi băieți este magistrală. In finalul povestirii unul dintre cei doi caritabili izbucnește in lacrimi, plingind nu atit pentru că trebuie să-l părăsească pe pui, ci pentru că simte, intr-un fel confuz, trecerea intr-o altă virstă. Un salt de conștiință prezintă și scurta povestire **Urcuș.** Aici copilul **Radu** este apăsat de temeri cețoase, de bucurii a căror năvălire este la fel de greu de trecut in cuvinte. El se eliberează printr-o simbolică ascensiune a unui deal, in scopul de a mai vedea o dată soarele, inainte de apus. Ajuns sus se simte eliberat. Excelentă, deși mai greu de justificat intr-o culegere adresată copiilor, este povestirea intitulată **Zbor** (reluată din volumul **Zbor jos**). Cu o precizie excepțională prozatorul urmărește schimbările din conștiința unui copil infirm. Pornit pe drumul contradictoriu al unei dificile adaptări sociale, copilul parcurge citeva etape semnificative, analizate de către autor cu desăvirșită acuratețe. Finalul povestirii dovedește instinctul artistic sigur al lui Nicolae Velea. După ce invață să mintă și își dă seama că cei din jurul lui, cei mari, nu pot să-i citească gindurile. Andrei ajunge, la un moment dat, cu vaca la păscut, pe cimp, unde adoarme. Meditativă și involuntar ironică vaca îi servește o originală lecție de toleranță și de blindețe: „Vaca păscu o vreme așezat, apoi se apropie, prevenitor, incepu să mănince din griu. La inceput minca și spicul, și paiul. Apoi, nemaiințelegind nimic (nu era alungată), minca doar spice crude, moi și cu lapte in ele. După ce se sătură, veni uimită lingă băiat și incepu să-l lingă, recunoscătoare, pe cap. Apoi pe git. Și aici află boabe de năduşeală sărată, care-i plăcură. După ce le isprăvi, căută altele pe sub gulerul cămășii. Le termină și, pofticioasă, incepu să mănince cămașa de cinepă, care, udă de năduşeală, era și ea sărată. Apoi mincă și pantalonașii, făcuți tot din cinepă și, cind îi termină, il mai linse o dată pe Andrei, de la picioare la cap. Pe urmă se culcă rumegind ingăduitor și ocrotitor lingă băiatul gol". Doar aparent lipsită de sens in economia povestirii, amuzanta acțiune a vacii este de fapt o simbolică iertare de către natură a unui copil necăjit.

Ironic și duios, cu o curiozitate de perpetuu copil, regizind intimplări riguroase in bizareria lor plină de tilc, Nicolae Velea construiește și in acest volum scene cu personaje care nu obosesc in a se mira de schimbările pe care le simt in conștiința lor.

Voicu Bugariu

critică

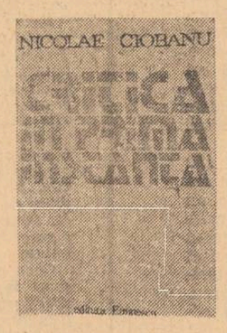

Cronici literare

Un tablou selectiv al anului literar 1972, cuprinzind deopotrivă poezia, proza și critica, este culegerea de cronici a lui Nicolae Ciobanu, **Critica in primă instanță.** Dintre cărțile respectivului an sint consemnate aproximativ patruzeci de volume, in majoritate bine alese, omițindu-se altele, ceea ce, ne atrage atenția autorul, „echivalează cu o judecată de valoare". Procedeul acesta, al păstrării și al eliminării, mi se pare util, fiindcă, in fond, un tablou critic nu se confundă cu un bilanț; doar că, pentru a face mai evidentă selecția și, in același timp, pentru a oferi cui vrea să consulte lista de apariții a intregului an, mi s-ar fi părut folositoare și menționarea, pe cit posibil, a volumelor recenzate, dar ignorate din sumar. Opțiunea criticului pentru anume momente ar fi ieșit mai clar in relief.

Dar nu acest lucru e cel mai important, ci faptul că investigația lui Nicolae Ciobanu reține, in cele din urmă, printre ochiurile selecției cam tot ceea ce era practic de analizat, dovadă a unui simț sigur de cronicar exersat cu profit in receptarea indelungă a literaturii. De altfel, acest exercițiu foiletonistic, ca și o solidă orientare in materie de istorie literară il fac pe autor să greșească rareori in judecățile sale, el dind verdicte intrate cel mai adesea intr-un consens general. Legată, de asemeni, de calitatea informației istorice e imprejurarea că printre cronicile cele mai bune ale culegerii figurează cam toate care privesc istoria literară. Criticul procedează mereu metodic, asigurindu-se de probitatea studiului intreprins prin proiectarea cărții pe fundalul unor preocupări de același gen sau asemănătoare. Stilul său de lucru respiră prin fiecare gest echilibrul percepției, seriozitatea luării in posesie a obiectului, cintărirea minuțioasă a aspectelor pozitive și negative, avansarea treptată a ipotezelor, teama de exagerare in pronunțarea deciziilor. Pe terenul cărții analizate se inaintează ca pe un fund de apă : pasul e mai intii pipăit, piciorul așezat cu precauție, lansarea in larg amînată pină după ce s-a isprăvit o prealabilă incredințare de netezimea pămintului și temperatura prielnică a lichidului. Foiletonul autorului se deschide, indeobște, printr-un ocol de adulmecare in jurul materiei, cu alte cuvinte printr-o introducere care sondează complexitatea problemei, dificultatea delimitărilor, riscurile pe care le comportă răspunsul etc. E in totul o grijă, uneori chiar prezumțioasă, pentru garantarea separațiilor propuse și pentru preciziunea explicației care, tradusă in formule de protocolară oralitate, segmentează textul cu pauze de respirație. Fiecare moment al cronicii, impărțită ușor didactic in introducere, analiză, și verdict, e anunțat printr-o frază-tip, de genul : „Chestiunea e, fără indoială, dintre cele mai complicate și nu nutrim vreun moment gindul că ii vom da de capăt acum..." „Situația, ne dăm seama, nu e dintre cele mai simple..." ; „Or, ajunși aici, sintem de indată conștienți de reacțiile la spiritul critic..."; „să precizăm insă numaidecit"; „trebuie să spunem deschis că..." ; „nu ezităm s-o spunem"; „nu credem că exagerăm"; „ca să fim sinceri" etc., etc. Retorica aceasta, curat prefăcută pe alocuri și devenită mod de a devia obiecția prea tranșantă, este, alteori, chiar convingerea intimă a cronicarului de seriozitatea demersului său, sporind mental garanția de obiectivitate. Foiletonul lui Nicolae Ciobanu respinge aproape temperamental relativismul, căutind a da pretutindeni impresia nedezmințită a lucrului solid intocmit, cu articulații trainice, sacrificind nuanța in mortarul argumentației care o cuprinde din toate părțile și de unde trebuie apoi extrasă printr-o operație de inlăturare a corpilor străini.

Mai puțin favorabilă poeziei, unde analiza cere o mai rapidă intrare in subiect, procedarea recapitulativă a autorului își vădește consistența in deja menționatele articole pe teme de istorie literară (o notă in plus aici pentru interpretările consacrate lui Șerban Cioculescu, Ov. S. Crohmălniceanu, Z. Ornea), după cum și in judecățile dedicate prozei, majoritatea cu o atentă scrutare a identității morale și sociale a subiectelor narative. Studiul cuprinsului ideologic al operei este, de altfel, una din părțile bine consolidate, de rezistență ale scrisului lui Nicolae Ciobanu, scris profesional, judicios, nehazardat, cu un procent important de observații corecte. La foiletoanele propuse de autor in tabloul său critic se pot face doar citeva rectificări de nuanță, ceea ce nu inseamnă că ele sint intru totul fără cusur și că o mai liberă abordare a materialului n-ar descătușa textul din citeva servituti impuse. O aleg, insă, pe cea care mi se pare mai importantă : astfel, cred că Nicolae Ciobanu supraliciteză, inriurit de personalitatea poetului, critica lui Al. Philippide, scotind din autorul „Considerațiilor confortabile" un critic profesionist. Dar nu e mai limpede a pune aici diagnosticul luind chiar titlul volumului drept măsura pe care insuși marele poet o aplică intruziunii sale in critică?

Dan Cristea

revista străină

Marea noastră datorie

Urmare din pag. 1

tuare, poieni și flori, toată firea zidirilor, Iorga și Mihai Viteazul, Bălcescu sau Pătrășcanu, Sălișteа sau Dragomirna, Luceafărul, Crinul sau Sinzienele, Petru Groza sau Voiculescu, teiul și stejarul, garoafa și trandafirul, ctitorii noi și cei ce jertfesc din sinea lor pentru propășirea celorlalți astăzi și miine și cit vor licări stelele pe bolta depărtată. Munții noștri plini de stini, de oameni și de păsări și amintiri, trebuie să odihnească in scrisul nostru. Graiul educă și dă putere, aprinde cutezanța, dă omului statornicie și curaj, și de toate acestea are patria noastră nevoie, astăzi mai mult decit oricind : avem un slăvit trecut dar care nefiind prins in grai, tras in casa omului la modul desăvirșit, convingător, nu ne poate incălzi inimile ; unitatea de simțire și cuget o pot adinci poeții intr-un popor, prin arzătorul lor mesaj, de jertfă de sine și dragoste fără margini față de tot ce ființează statornicia unei patrii. El, poetul, trebuie să discearnă in istorie acele izvoare vii din care au sorbit strămoșii săi ca să poată viețui la modul creator intr-un loc : nu evocare descriptiv paseistă, nu nostalgii evazive ci dinamică symphatie, racordare a inimilor, infrățire a cugetului ; nu călduricâ sentimentală ci foc mistuitor, nu ațițare egoistă șovină ci infrățire stimulatoare in ceea ce-i etern omenesc cu nuanță stimulatoare și ingăduitoare pentru toată suflarea așa cum se varsă Borasul senin de pe munți mlădiind holdele și deșteptind vița de vie la sărbătoarea amurgului de pe colini.

● **EDITURA PLON** a scos de sub tipar volumul lui Pierre Lefranc **„Voici tes fils".** In noiembrie 1940 studenții și elevii parizieni organizează o manifestație la Etoile care nu place ocupantului nazist. Unul dintre organizatori, rănit, este arestat. Numele lui : Pierre Lefranc ; virsta : optsprezece ani. Doi ani mai tirziu, ajunge la Londra, participă activ la luptele de eliberare, devine colaborator al generalului de Gaulle la Elysée. In 1971, va inființa impreună cu Malraux — Institutul Charles-de-Gaulle. Odiseea care trebuia să-l ducă, impreună cu alți cițiva tovarăși de virsta lui, la Londra, este descrisă in această povestire de largă respirație, „Voici tes fils" ; in Spania — din inchisoare in inchisoare, din greve de foame in tentative de evadare, din consulate in ambasade, grupul se regăsește in Maroc in drum spre Portugalia, apoi pe un vas american cu prizonieri ; urmează sosirea la Londra, unde vor fi inițiați in războiul clandestin pe care-l vor duce in Franța, in maquis.

● **EDITURA ENGLEZĂ BASIL BLACKWELL** publică lucrarea lui Anton Blok **„The Mafia of a Sicilia Village 1860—1960".** Autorul schițează istoria și incearcă să explice indirjirea mafiei siciliene ca un modus vivendi intre pretențiile structurii politice oficiale ale statului italian, pe de o parte, și exigențele tradiționale ale obștilor locale, pe de altă parte. Autorul, profesor de antropologie la Universitatea din Nijmegen (Olanda) explorează originea și dezvoltarea mafiei intr-un singur sat, printr-o examinare amănunțită a impletiturii sociale și a coalițiilor formate de mafioții locali cu moșierii, țăranii, politicienii și funcționarii impotriva bazei dezvoltării societății libere italiene. Acest studiu este o contribuție plină de semnificație pentru cunoașterea atit a societății italiene cit și a manifestărilor ei specifice.

● **PIESA DE TEATRU SOMALEZĂ „LEOPARD PRINTRE FEMEI"** de Hassan Șeic Mumin a fost publicată de Oxford University Press, sub titlul **„Leopard Among the Women"** in traducerea lui B. W. Andrzejewski, care semnează și o scurtă introducere. Editarea bilingvă — text original și traducerea lui in limba engleză — a acestei piese care ține afișul din 1968 la Teatrul Național din Mogadishu, este insoțită de o prezentare a acțiunii și a mediului inconjurător, informații esențiale pentru cititorul străin care nu cunoaște nici viața, nici obiceiurile și nici evenimentele somaleze.

● **LA PARIS, „L' ORANGERIE DES TUILERIES"** va deschide o expoziție cu un număr de 175 opere de pictură și sculptură, care fac parte dintr-un ansamblu socotit a fi unul din cele mai celebre ale secolului nostru, colecția Peggy Guggenheim, adăpostită in mod obișnuit intr-un vechi palat neterminat de pe Canal Grande din Veneția. Cubismul, futurismul, abstracționismul, dadaismul și suprarealismul, expresionismul abstract — sint prezentate aici prin capodopere ale maeștrilor respectivi. Peggy Guggenheim mărturisește că pentru incepăt a avut intenția să inființeze un muzeu istoric, dar cu timpul a devenit o mare colecție, strinsă in timp, piesă cu piesă din diferitele expoziții publice, după sfatul unor cunoscuți oameni de artă ca Marcel Duchamp, Samuel Becket, André Breton, Tanguy, Max Ernst și mulți alții.

● **MULT DISCUTATA PERSONALITATE A REGELUI SOARE** este din nou reluată de Joanna Richardson in volumul **„Louis XIV"** apărut in editura engleză „Weidenfeld & Nicolson", colecția „Great Lives", — oferind chiar și cititorilor neavizați posibilitatea de a cunoaște un fragment strălucit din zbuciumata istorie a Franței. Autoarea urmărește de-a lungul timpului intimplările strins legate de Regele Soare pe fundalul istoriei Franței secolului al 17-lea : ea apreciază fiecare din fazele majore ale vieții lui Ludovic, din copilărie pină la moarte, insistind cu osebire asupra epocii in care s-au construit și trasat atitea edificii printre care palatul de la Versailles precum și asupra interesului pe care suveranul il acorda artelor in general.

● **CEL DE-AL PATRULEA** și ultim volum de **„Zoologie"** publicată de „Encyclopédie de la Pléiade" a editurii Gallimard, continuă studiul Vertebratelor incepind cu fenomenul care a marcat pentru ele o evoluție de primă importanță : ieșirea din apă. Acum sint de luat succesiv in considerație Amfibienile, Reptilele, Păsările și Mamiferele a căror evoluție duc la Om, pentru care s-au depus strădanii să i se precizeze locul in natură, criteriile legilor sale, jaloanele care îi marchează descendența. In sfirșit, un tablou general al marilor tipuri de așezări, a fost intocmit inainte de a se considera repartizarea geografică a animalelor in cele șase regiuni faunistice ale Lumii. Acest ultim volum a fost publicat sub ingrijirea lui Andrea Tétry.

FESTIVALUL FLACĂRA 1974

Astăzi, simbătă 28 și miine, duminică 29 decembrie, orele 18, va avea loc la Sala Palatului R.S.R., spectacolul de muzică și poezie „FESTIVALUL FLACĂRA 1974".

Se vor decerna Premiile Flacăra 1974.

In două programe diferite, vor participa ;
Formațiile : Sfinx, Phoenix, Pro Musica
Cintă : Tudor Gheorghe
Recită actorii : Tamara Crețulescu, Ion Marinescu, Amza Pellea, Florian Pittiș, Dan Tufaru
Grupul satirico-muzical „Reflex Flacăra" compus din Gelu Colceag, Ioana Crăciunescu, Mihai Perșa, Gabriel Iencec, Ștefan Sloboda, Anca Tufaru
Cintă : Cornel Ionescu, Anda Călugăreanu
Folclor : Maria Dragomiroiu, Alexandru Mica
Muzică folk : Marcela Saftiuc, Mircea Vintilă, Mircea Florian, Doru Stănculescu și Sorin Minghiat, Vali și Carmen, Erika și Carol, Dan Chebac, Mihai Diaconescu, Nicu Alifantis, Adriana Ausch, Adrian Ivanițchi, Nicu Vladimir.
Invitat : Fotbalistul numărul 1 al anului 1974.
Biletele se găsesc la Casa de bilete a Sălii Palatului

ancheta «Luceafărului»

ce aşteptaţi de la cărţile anului 1975?

Echilibrul lecturii

Ce cărţi am dori să citim în 1975 ? În ceea ce priveşte cititul cred că în 1975 voi căuta, întîi, să recitesc măcar două cărţi (una de proză, neapărat), apărute în 1974. Graba cu care unii profesionişti ai lecturii fac curse de galop cu săritură peste obstacole din parcurgerea cărţilor (şi care dacă reuşesc să scrie despre o carte înainte de a fi citit bine, se socotesc dezafectaţi de osteneala de a o mai citi vreodată) trebuie, cumva, întîrziată simbolic, dacă nu echilibrată. Îmi aduc aminte o poveste cu Nastratin Hogea, care, fiind întrebat de ce caută ouă în cuiburile de anul trecut, a răspuns : Oare dacă dumneata ai fi pasăre, te-ai expune riscului de a oua într-un cuib nou ? Cum autorii nu sînt păsările cele mai prudente din lume, unii recenzenţi vor găsi întotdeauna ouă bune de spart în fiecare an. Lucrul ar putea fi privit cu oarecare detaşare, ca un fel de fatalitate a pădurii intelectuale, dacă n-ai vedea, în fiecare an, pe unii din aceiaşi exegeţi grăbiţi să termine ouăle bune, dînd ocoluri respectuoase, reverenţioase, duioase, prevenitoare, pline de o grijă şi de o gingăşie foarte poetică în felul ei, unor cuiburi care dacă nu au niciodată ouă reale în schimb sînt aşezate pe cîte o ramură bine situată (în ierarhia frasinilor, nu a păsărilor, firește).

Vom afla, sper, multe cărţi bune în producţia editorială a anului viitor, ultimul, al celui de al treilea sfert, al bătrînului şi „modernului" secol XX. Nutrim, însă, şi două speranţe „ideale" : una să fie aceea în apariţia unei cărţi atît de bune, încît fiecare scriitor adevărat să se simtă incitat să scrie imediat o altă carte, care s-o întreacă, iar cealaltă în apariţia unei cărţi atît de perfect slabe, încît toate cărţile proaste să se simtă ruşinate ca nedemne de a o concura.

Cezar Baltag

Autoritate etică şi morală

Visez un an glorios, în care scriitorii maturi şi cei tineri, înconjuraţi de stimă, dragoste şi înţelegere, să conceapă sau, eventual, să realizeze capodopera. Un an frumos şi fertil în care talentele autentice să beneficieze de promptitudinea editurilor, de atenţia criticii şi de preţuirea publicului. Un an echitabil care să respecte o ierarhie de valori, reală, refuzînd moda sau conjunctura măruntă. Un an al refuzului faţă de impostură, faţă de cartea slabă, indiferent dacă autorul e notoriu sau nu, faţă de scrisul mincinos, convenţional sau iresponsabil. Un an tumultuos, al bogăţiei şi diversităţii din stiluri, semn al dezvoltării libere a personalităţii, în numele idealului comun : acela de a asigura prestigiul şi dăinuirea poporului care i-a dat naştere, strălucirea lui în coroana de lumină a lumii. Un an al dezbaterii datelor fierbinţi aparţinînd realităţii obiective şi morale, intrate în zodia artei, în aria vocaţiei, în specificitatea meşteşugului ei. Un an al îndrăznelii creatoare, zguduitoare de inerţii şi prejudecăţi, de scheme şi reţete. Un an al autorităţii etice şi spirituale, capabile să acţioneze asupra structurii psihice şi a mentalităţii contemporane, în actualitatea şi în devenirea lor. Un an viguros, de prosperitate a artelor, argument edificator al sănătăţii şi echilibrului ţării, al înfloririi ei armonioase. Un an de speranţă, de generozitate ideatică şi afectivă, însoţită de rigoarea opţiunilor. Un an al respingerii ferme a tot ce frînează înaintarea spre adevăr şi frumuseţe şi de consolidare a tot ce s-a născut şi a crescut sub egida lor dublă, indisolubilă.

Acesta e visul meu pentru la anu'... şi la mulţi ani !

Nina Cassian

Continuitate

Configuraţia viitorului nu avem cum s-o întrezărim decît raportîndu-ne la prezent, ţintiţi către agitaţia aparent informă a clipei de faţă, aptă să ofere totuşi, privirilor atente, o imagine verosimilă a desfăşurărilor ce vor urma. În literatura anului pe care îl încheiem tendinţele cu sorţi de perpetuare avem sentimentul că sînt acelea care au reuşit să răsfrîngă mai bogat şi artisticeşte mai organic realităţile din planul vieţii, acele realităţi ce au dat şi dau în continuare profilul iconfundabil al epocii pe care o străbatem. Privind lucrurile în mare este de constatat reactivarea masivă a preocupărilor pentru temele sociale şi politice, în poezie şi proză, iar în critică, prin reflex, intensificarea interesului pentru ideologie şi căutarea perseverentă, în straturile operei comentate, a mesajului filozofic structurator.

Sub impulsul marilor evenimente politice ale anului 1974 poezia a dat mare extensie temelor patriotice şi cetăţeneşti, a reverberat în expresii imnice emoţia participării nemijlocite la construirea istoriei. E de aşteptat ca această lirică de vibraţii directe şi de atitudine generoasă să cristalizeze în formule de artă capabile s-o afirme ca moment literar individualizat. Şi poate că va renunţa la un anume conventionalism în utilizarea motivelor istorice, la o serie de ticuri istoriste care, prin îngrămădire, o pot despersonaliza.

Proza are şanse să continue şi să adîncească un drum care ni s-a părut dintre cele mai promiţătoare în anul 1974 : romanul social şi politic fortificat spre o viziune complexă a realităţilor româneşti din ultimele decenii, extrăgînd din faptele istoriei materia unor desfăşurări care însufleţesc destine semnificative. D. R. Popescu, Augustin Buzura au dat scrieri de interes deosebit, mergînd pe un drum ce presupune mari eforturi de cunoaştere socială, o perspectivă lucidă, limpede edificată politic, asupra realităţilor. Cu un mare şi legitim interes aştept apariţia noului roman al lui Marin Preda, care se va situa, desigur, cum este de prevăzut, prin natura problemelor sale şi prin tot ceea ce presupune recunoscuta vocaţie pentru social a autorului său, în centrul preocupărilor de care vorbeam înainte. Fără îndoială că va fi evenimentul literar de prim ordin al începutului de an viitor.

G. Dimisianu

Din perspectiva cititorului

La ceasul cînd notez ce aştept de la cărţile anului viitor, acestea sînt aproape toate scrise. Întrebarea e, aşadar, numai a cititorului, răspunsurile ei mai pot avea determinări efective doar în sfera selecţiei din edituri şi mult mai puţin în laboratorul sau şantierul scriitorului, unde procesul e încheiat, sau în curs de încheiere. Unele din cărţile acestea le cunosc, astfel că intrucitva aş exagera dacă aş da drept dezideratе nişte convulzii de lectură. Totuşi, altele nu sînt pe de-a-ntregul definitivate, iar o parte încă n-au ajuns pe masa editorului, pentru a fi trimise la tipar. Deci, le pot ingloba pe toate în răspuns şi simula aşteptarea emoţionată, deopotrivă cu critica literară — care şi ea cunoaşte parţial domeniul — şi cu cititorul, singurul cu adevărat şi sincer în aşteptare...

De la poezie aştept să-şi întretaie stăruitor şi tot mai larg drumul metaforelor şi simbolurilor ei cu melodia, cea care i-a creat specificul în miile de ani duse, comunicarea să fie şi incantatorie, compusă cu armoniile, substanţa şi sugestiile poeziei să se regăsească, în chip original multiplicate prin expresie, nu să se sustragă legităţilor sau disponibilităţilor de cîntec ale acesteia.

De la roman aştept o mai decisă integrare, şi pe multe planuri, a traiectoriilor individuale în ţesătura vieţii sociale, în epocă ; aştept confruntări mai deschise, oricît de dramatice, chiar tragice, între existenţa insului şi atracţiile sau conflictele grave ale timpului nostru, ripostele oricît de dure de-o parte şi de alta, dar autentice. Simbolica poeziei — a nuvelei, a romanului — e încă ispititoare, cifrurile ei, cu cît sînt mai închise, cu atît îngustează şi aria de cuprindere pe care o poate avea genul epic şi restringe circulaţia cărţilor în cauză. Le retează accesul către cititor. E o prejudecată sau o speculaţie, ideea că, în faţa solicitării copleşitoare a secolului, a vieţii, către în afară, către social insul e încercat de tentaţia excesivă a reculului spre înlăuntrul său, spre introspecţie, spre un fel de reculegere şi autodisecţie interioară a propriului proces psihologic. Aştept prin urmare o revanşă a epicului, care să integreze activ psihologicul, introspecţia, avîndu-şi supremaţia netă şi impunînd-şi dinamica specifică.

În dramaturgie aştept sau doresc o largă reîntronare a subiectului şi personajului în rosturile lor tradiţionale, subsumîndu-şi construcţia simbolică, sau făcînd din ea unul din instrumente, nu unicul, lăsînd poeziei să-l aibă drept procedeu principal.

Istoria simbolică, asemeni, o aştept lăsînd prioritate actualităţii dinamice, nu reportericeşte, ci în sensul umplerii spectacolului teatral nu cu filozofare, ci cu intense romane scenice, nu cu comentarii şi poeme, ci conflicte.

În critica şi istoria literară aştept studiul imediat primind asupra recenziei, — nu numai în alcătuirea volumelor ! — eseul dominînd descripţia, explorarea universurilor, personalităţilor, direcţiilor, modalităţilor expresive — dominînd fişele de lectură şi consideraţiile strict estetice, preocuparea pentru obiectul criticii depăşind pe cea pentru stilul ei.

Ştiu că sînt deziderate generale, întrecînd ceea ce se poate aştepta de la recolta unui singur an. Însă nici un an nu poate absenta de la datoria de a fi o treaptă spre ele, o etapă.

Mihai Gafiţa

Ideea de operă

Cum cărţile care urmează să apară în 1975 au fost gîndite şi, cele mai multe, scrise în 1974 şi mai înainte, cred că mai potrivit în legătură cu ele este să dorim realizarea integrală a planurilor editoriale în care sînt incluse. Am văzut cîteva asemenea planuri, ale editurilor care, fără a avea întotdeauna înţelegerea noastră de moment, au făcut literaturii în ultimii 10—12 ani servicii pe care încă nu le putem preţui la valoarea lor reală. Loc pentru „mai bine" este întotdeauna ; dar să ştim a cîntări şi binele care s-a făcut, altfel, fără o conştiinţă acută a duratei, fără o conştiinţă a timpului care a trecut şi fără o conştiinţă a timpului care vine, ne izolăm într-o efemeritate potrivnică ideii de creaţie, **ideii de operă.** Nu comentez aici planurile editoriale, ar fi să cădem în teritoriul promisiunilor ; ele dau, mi-au dat însă emoţia aşteptării. Dar adevărata „emoţie a aşteptării" o dau cărţile care se gîndesc şi care se scriu acum, pentru anii de după cel imediat următor ; cum vor fi, şi care vor fi, cărţile anilor 1976, 1977, 1980 ? La aceste cărţi să ne gîndim şi să sperăm că între ele vor fi tot mai multe „opere", în înţelesul desprins din acest portret făcut de Tudor Vianu lui Rebreanu, portret care mă obsedează şi în care văd cu mult mai mult decît un banal îndemn : „Cînd se arăta în lume, Rebreanu părea ca un om beat de muncă, ieşit parcă atunci din galeriile unei mine sau din dogoarea marilor furnale. Deşi firea lui nu era deloc nesociabilă, se socotea oarecum dispensat de a oferi oamenilor mai mult decît le dăruiesc în nopţile lui de patimă scriitoricească, la masa de lucru, alături de bucătăria unde clocotea a douăzecea ceaşcă de cafea a nopţii, lîngă robinetul sub care îşi punea din cînd în cînd fruntea înfierbîntată. Acolo se desfăşura oficiul lui esenţial, încît oamenilor întîlniţi în timpul zilei el nu li se mai simţea îndatorat decît cu vorba lui rară, distrată, şovăitoare. Efortul expresiv al lui Rebreanu în convorbirile cu prietenii şi cunoscuţii lui era atît de avar, pentru că îl consacra în întregime operei lui vaste, adînci şi exacte. (...) Ideea de operă, voinţa dîrză de a o construi a dominat întreaga viaţă a lui Rebreanu şi aceasta din urmă n-a fost pentru el decît elementul operei sacrificat cu bunăştiinţă în combustiunea edificării ei."

Mircea Iorgulescu

Imperativul valorii

Urarea făcută Noului An de către un scriitor nu poate fi decît firească şi concretă. Firesc este să-mi doresc de la Anul nou cărţi multe şi de valoare. Pentru cărţile anului care vine, a lucrat scriitorul în anul care a trecut şi nu numai în acela. Aştept de la noul an editorial să fie mai întîi previzibil, adică să-l urmeze pe celălalt şi să-i împlinească rostul. Manuscrisul să devină carte tipărită, iar ceea ce au citit un număr de admiratori lucizi şi de prieteni ai autorului să poată trece în mîinile publicului larg şi în vitrinele librăriilor. Singura revelaţie a anului editorial viitor pe care mi-o doresc este să poată cuprinde, într-o firească datorie, cărţile scrise şi pe cele la care se mai face încă un retuş, se mai înlocuieşte un cuvînt în continuarea altui cuvînt la masa de lucru ; să poată cuprinde o carte după alta într-o operă. Miracolele aşteptate de la noul an sînt şi ele firești. El nu are nimic de inventat. Nu trebuie să facă eforturi, nici să fie binevoitor. Nu e necesar. Spectaculosul şi strălucirea le va obţine integrîndu-şi operele elaborate în anul trecut, încununîndu-se de gloria de a le fi dăruit tuturor. Procedeul e simplu. I se cere să-şi împlinească doar rostul, să închidă în acel dreptunghi de carte ceea ce s-a scris şi există. Îi rămîne doar un gest necesar operei, ultimul în ordinea practică : tipărirea cărţii care a făcut un drum — elaborarea — de cel puţin un an pentru a trece într-un volum tipărit. Un număr de titluri ştim, şi mai mare bucurie decît să le vedem în librării şi doar coperta să ne fie necunoscută, nu avem. Mîndria de a fi contemranul unor cărţi mari de poezie, proză şi critică o vreau, generos, împărţită cu marele public, care nu le cunoaşte din manuscris. Anului viitor nu-i voi dori ipocrite şi utopice minuni editoriale. Aştept să-şi merite şansa de a se înscrie ca o pecete pe noul roman al lui Marin Preda sau Eugen Barbu, al Danei Dumitriu sau Al. Ivasiuc. Aştept de la noul an editorial să-şi adauge cununii, flori pe care anul care a trecut nu şi le-a împletit : Poemele lui Dan Laurenţiu şi ale lui Marin Sorescu.

Îi dorim, imperativ, din profunda stimă pentru un necunoscut care n-am vrea să ne dezamăgească, să fie la înălţimea zestrei pregătită lui în anul trecut de scriitori şi dăruită unui an nou. Pe acesta l-aş vrea din prima zi matur şi puternic, drept şi nobil şi prin cărţile ce îi vor alcătui nimbul. Acelea pe care le ştim existînd deja şi acelea pe care ni le va revela el.

Maria-Luiza Cristescu

Deschidere spre lume

Există o lege firească a societăţii după care transformările din suprastructură urmează acelora economice şi sociale. Aşa se explică de ce tipul de cultură corespunde, în vreme istoric măsurată, tipului de societate aflat la bază, mentalităţilor (pro şi contra), preocupărilor, frămîntărilor şi stărilor convulsive ori acelora luminoase şi limpezi din epocă.

Societatea socialistă este, prin chiar natura ei, o societate fundamentată pe structuri de tip monumental. Iar literatura, precum întreaga activitate suprastructurală, de conştiinţă individuală şi socială (conştiinţa, după cum o arată chiar cuvîntul acesta renascentist, însemnînd stringerea ştiinţelor la un loc), trebuie necesarmente să corespundă structural condiţiilor sociale şi economice care se reflectă prin intermediul materiei gîndite — în istorie.

Iată de ce cred că una dintre caracteristicile esenţiale ale timpului nostru este monumentalul. Literatura şi întreaga activitate a timpului nostru sînt determinate de profundele transformări ale societăţii româneşti începute în 1944, transformări care, atît ele însele precum şi rezultatul lor, societatea românească socialistă modernă, impun conştiinţei individuale şi sociale monumentalul, drept primă caracteristică a vieţii noastre de azi.

Monumentalul societăţii socialiste, acest monumental care, prin determinările sale mondiale, trebuie să fie suplu în articulaţii, îşi găseşte în spiritualitatea scriitorilor români de azi o confirmare de substanţă. Cele trei decenii de literatură socialistă, prin operele enumerate şi prin altele, s-au dovedit, pe plan mai larg, o continuare deosebit de semnificativă pentru efortul spiritual al înaintaşilor. Spiritului profund umanist şi de aceea progresist al operelor scriitorilor români de la începuturi pînă la revoluţia socialistă, i s-a adăugat materia generatoare de transformări a noului social şi economic din timpul nostru. Este — şi nu e deloc puţin — ceea ce putem spune lumii. Adică este aportul pe care îl poate aduce fiecare scriitor român la cultura Europei şi a lumii. Iar acum, după ce România duce o politică externă de o atît de mare anvergură, este rîndul literaturii şi al culturii să iasă masiv în lume, cu o strălucire demnă de existenţa României de azi. Ceea ce nu depinde decît de noi înşine.

Alexandru Papilian

Generaţia cărţilor

De la anul editorial 1975 aştept acele cărţi care pot vorbi deschis despre fiinţa noastră, despre puterea noastră şi măreţia noastră ; aştept acele volume de poezie, proză şi critică literară pe care le-am aşteptat cu sufletul la gură de mai bine de zece ani, cărţi pe care le-am avut în parte şi care au impus o serie largă de tineri scriitori excepţional dotaţi. Sigur că dintre numele despre care s-a vorbit în ultima vreme viitorul va alege cîteva cărţi şi oameni care în cîmpul literaturii româîe vor însemna ceea ce au însemnat pentru noi (trag nădejde) Arghezi, Barbu, Bacovia, Blaga, Camil Petrescu, Rebreanu etc. Dacă nu aş crede acest lucru eu însumi ar trebui să nu mai scriu şi asemeni mie, poate alţii şi alţii. Un an ca durată şi cîmp al apariţiei de cărţi noi nu înseamnă mare lucru privit dinafara secretelor meseriei de scriitor ; nu înseamnă mare lucru nici o înşiruire de titluri şi nici vraful de cărţi care se adună pe masa unei case editoriale. Mare lucru este numai de a crede în acele cărţi, în fiinţa lor închisă în semne şi cuvinte, în forţa lor de a fi ale timpului nostru şi ale timpurilor ce vor urma. Se spune că viaţa noastră ar fi o continuă bucurie, eu cred însă că viaţa unui scriitor este o viaţă de luptă, de suferinţe şi abia tîrziu de tot **bucurie.** Şi poate că adevărata bucurie nu va veni niciodată, sau vine cînd nu te aştepti la vecinul tău, la prietenul tău, ocolindu-te.

Poate că mult mai firesc pentru mine ar fi să încerc să răspund ce aştept eu de la generaţia mea, o generaţie care pentru pacea mea sufletească nu are o virstă precisă ; cred că numai un climat de generozitate şi de stimă reciprocă ne poate apropia ca oameni, numai fringerea acelei anecdotici mărunte sub sandaua unei voinţe unanime ne poate da laolaltă bucuria că existăm ca scriitori, cu micile şi marile noastre neajunsuri. Trebuie să alegem din pilda noastră scriitoricească ceea ce ne poate reprezenta în faţa oamenilor pe fiecare în parte şi pe toţi deopotrivă, pe toţi cei care putem, din colţurile ţării noastre, simţi cu toată sinceritatea că închipuim o pleiadă de tineri scriitori în concurenţă numai cu lumina noastră. O carte a oricui, o carte pe care s-o simt mare, mă poate bucura şi mă poate face fericit. Ceea ce aştept de la fiecare dintre noi este să creadă în celălalt ca în el însuşi şi dacă e în stare, mai mult. Nu mă interesează cînd ai scris o carte adevărată : în război, în vreme de pace, pe colinele satului tău, necunoscut sau cunoscut ; totul e să scrii cărţile care să fie miracolele generaţiei tale, ale timpului tău ; dacă le veţi scrie voi sau cei despre care încă nu ştim nimic, sau cei despre care, oho, cîte ştim, înseamnă că nu am trăit în zadar. Într-un fel fiecare scriem la cartea celuilalt, a celor care dintre noi **vor fi,** prin ceea ce e mai slab în creaţia noastră ; prin ceea ce e mai bun putem exista, cu toţii ; loc este destul ; orgoliile mărunte pot fi depăşite, în cetate avem dreptul să ieşim numai cu credinţa că noi cei de ieri, de azi şi de mîine va trebui să umplem un timp, un spaţiu. Încolo, 1975 cred că va fi un an mai fericit sau tot atît de fericit, precum anii care au trecut. Şi poate că nu numai o generaţie de oameni sub un blazon comun aştept să se închege, ci o generaţie de cărţi după a căror ieşire în lume să nu poţi să spui : tu te-ai născut abia de o zi, tu te-ai născut, ehehe !...

Dumitru M. Ion

Comori noi bibliotecilor

Aproape fiecare cititor, indiferent de profesia sau pregătirea intelectuală pe care o are, atunci cînd este întrebat, care sînt cărţile la care ţine mai mult, nu va căuta să ocolească întrebarea, ci dimpotrivă, va putea numi doi, trei autori, două, trei titluri de romane sau volume de poezii, care, dacă interlocutorul nostru ţine şi la o anumită ordine în biblioteca sa personală, le vom găsi aşezate la loc de frunte, bine vizibile, chiar dacă — lucru uşor de observat — coperţile acestor volume dau dovadă de o întrebuinţare, deci de o lectură repetată.

La sfîrşitul unui an editorial, sau mai bine zis, la începutul unui nou an de evoluţie a societăţii noastre socialiste, speranţa de a avea şi pe viitor ce alege pentru acel loc preferat din biblioteca noastră, se impune de la sine. Chiar mai mult, cred că nu greşesc dacă afirm acest lucru, mulţi dintre noi, scriitori sau cititori, vom înlocui unele din cărţile noastre preferate, pînă acum aşezate în acel colţ intim, cu altele care oglindesc mai veridic realitatea noastră, atît de fructuoasă pentru creatorii de literatură, atît de bogată în problematică, pe lîngă care, în calitate de scriitor, angajat cu greu poţi trece, neluînd-o în seamă.

Ca scriitor german din România doresc ca acei colegi ai mei, care exprimîndu-se în beletristică folosesc această limbă, să fie prezenţi şi ei în librării cu cărţi valoroase, inspirate din realităţile noastre socialiste. Consider că atît posibilităţile de editare, cît şi libertatea de exprimare, condiţionate de o angajare socială şi umană a scriitorului în etapa actuală a construcţiei societăţii noastre socialiste multilateral dezvoltate, garantate în documentele Congresului al XI-lea al Partidului Comunist Român, vor veni în ajutorul tuturor scriitorilor ţării noastre, indiferent de limba pe care o folosesc, şi în consecinţă şi în ajutorul acelui cititor de care am vorbit la începutul acestor rînduri, dornic să dea cărţilor, care îl ajută mai mult în cunoaşterea şi la pătrunderea adevărurilor noastre socialiste, un loc de frunte în biblioteca sa.

Arnold Hauser

Aproape de viaţă, de adevăr

Aştept o carte. Aştept de multă vreme o carte. N-aş fi trist dacă n-aş scrie-o eu însumi, aş fi fericit dacă ar scrie-o un scriitor din România. Aş fi foarte fericit dacă ar scrie-o în 1975.

Am aşteptat dintotdeauna cartea, această carte. Iar ea a şi apărut citeodată, a şi fost scrisă şi a şi fost publicată. Şi după ce am citit-o, după ce am fost al ei, am început din nou să aştept. O carte, o altă carte, alte cărţi.

Sufletul unui popor poate fi cuprins, întreg, generos, într-o singură carte. Ea trebuie însă să fie scrisă, după ce mai înîti fusese îndelung gîndită, visată, dacă acest cuvînt satisface dorinţa de vis a fiecăruia dintre noi. Ea este gîndită de scriitorii dintotdeauna ai românilor, ea poate fi astăzi gîndită mai complex, mai aproape de adevăr, mai aproape de ceea ce poate ea fi.

De fapt, ea, cartea pe care-o aştept de atîta vreme de cînd am pus mîna şi mintea, firave p-atunci, pe prima carte, bună-rea, a copilăriei, de cînd am pus mintea şi inima lîngă marea carte a copilăriei, de fapt ea, cartea pe care-o aştept de atunci înainte, mereu, şi cînd pare că aştept cu totul altceva de la viaţă, ea există. Fragmentele ei se văd în minţile noastre, ca-ntr-un fel de oglindă, ca-ntr-un fel de „lac al codrilor albastru", şi deocrece cred, şi credem, în aceste fragmente, cred, şi credem, în cartea care va veni. Cartea adevărului despre noi, despre zilele noastre, despre omul zilelor noastre. Şi zilele noastre sînt zilele toate, ale poporului român, ale poporului de pe aceste pămînturi.

Dar, se poate spune, dar, spun eu însumi, acestea nu sînt decît „vorbe, vorbe, vorbe", sau un fel de metafore, sau un fel de exaltare. Dar, voi răspunde, dar, imi voi răspunde, cartea aceasta pe care-o aştept, pe care-o aşteptăm cu toţii, nu este, ea însăşi, o metaforă şi o exaltare a lumii ?

Aştept o carte şi aştept mai multe cărţi, o carte care să fie ceea ce s-a mai scris şi, mai ales, ceea ce nu s-a mai scris, care să fie — chiar ea — „lacul codrilor albastru", unde se văd toate cărţile scrise pînă azi. Şi un fragment din cartea pe care, altcineva, peste un număr de ani, o va aştepta. Şi şi aceea va veni, şi şi aceea va fi.

N. Prelipceanu

Cu gîndul la capodoperă

Referindu-mă numai la autorii şi mai tineri decît mine, aştept apariţia cărţilor fundamentale dacă nu m-ar speria cuvîntul, aş spune : a capodoperelor — care să marcheze decis existenţa în literatura noastră de azi a unor poeţi pe care-i văd şi îi simt în momentele lor de culme, momente în care adevărurile poeziei sînt rostite direct şi cu violenţă. Mă gîndesc în primul rînd la Cezar Ivănescu. Şase sau şapte ani de la apariţia primului său volum, zeci de poeme publicate în reviste, dintre care unele excepţionale... E timpul ! Mă gîndesc de asemeni la Florica Mitroi. Frumoasele ei volume de pînă acum nu sînt, cred, la înălţimea marelui său talent. Aş vrea să citesc noi cărţi de Emil Brumaru, Mircea Dinescu, Paul Emanuel, Dorin Tudoran, Miron Cordun, Dan Verona, Horia Bădescu, romane de Virgil Duda, Augustin Buzura, Dana Dumitriu, Norman Manea, Maria Lazăr Cristescu, Gheorghe Suciu, Alexandra Tîrziu, Sorin Titel, Nicolae Damian, Petru Popescu, Mircea Ciobanu, Bujor Nedelcovici, Corneliu Ştefanache, Gheorghe Schwartz, precum şi primele cărţi ale unor autori cunoscuţi pînă acum numai din paginile publicaţiilor : Tudor Ţopa, Octavian Stoica, Radu Ulmeanu, Toma Roman, Gabriela Adameşteanu, Ion Bledea. Nu sînt atît de puţini, îmi dau seama, dar nu-i nimic : dacă toţi aceşti autori vor publica volumele pe care le aştept, mi-am rezolvat şi problemele personale. Altceva tot nu voi mai avea timp să fac în 1975, aşa că o să stau frumos şi o să-i citesc.

Să transcriu cîteva cuvinte la care ţin, ale scriitorului american Saul Bellow : „Trebuie să ne scoatem din cap ideea că e vasit vremea judecăţii de apoi, că ne aşteptăm sfîrşitul şi toate celelalte prostii din jurnalele la modă. Lucrurile sînt destul de serioase şi fără fleacurile astea".

Ne aflăm în zilele de după importante evenimente politice, care au fost aşezate în mod hotărît sub semnul democraţiei.

Problemele democraţiei au stat şi vor sta, sînt sigur, în centrul atenţiei scriitorilor. (Poate şi a istoricilor. Nu v-ar interesa o carte care să poarte titlul „Istoria democraţiei în România : 1859—1974" ?) Sînt convins că, în paginile revistelor, meditaţiile poeţilor, prozatorilor, criticilor pe această temă şi-ar găsi locul cel mai potrivit şi ar fi primite de cititori cu un maxim interes. Cred că e bine, deci, la început de an nou, să recitim cu voce tare versurile bătrînului poet : „Voi crea cea mai splendidă gîntă peste care soarele răsărit-a vreodată, /.../ Prin dragostea tovărăşească, prin dragostea de viaţă a tovarăşilor. / Şi toate acestea pentru tine, o, Democraţie, / Toate-ţi slujesc ţie, femeia mea ! / Doar pentru tine înalţ aceste imnuri."

Florin Mugur

Ion Lotreanu

Catena Carpaţilor

Ea se adună în sine frumos
Ca o lumină la încheietura ideii –
În visele lumii, într-un copac rămuros,
Şi odihnesc mireasma trupului zeii.

Cînd poetul se naşte, e versul slăvit
De un zvon încolţit în pace adîncă.
Apele Daciei se preling dintr-un mit,
Floarea de colţ imblînzeşte o stîncă.

Ceasornic de veghe, adînc legămînt,
Ramură pe care înfrunzeşte o zare :
Trec roiuri de fluturi peste Cuvînt,
Şi o silabă seamănă bine cu-o floare.

Veronica Galiş

Republicii

Republicii, un cîntec înalt şi frumos
Îi închinăm în Decembrie noi tinerii,
Pentru că noi am crescut odată cu ea
Şi sub soarele ei ne-au înflorit umerii.

Dimineţile sub flamura ei
Şi-au limpezit salcîmii în floare
Şi arborii au cîntat şi apele
Printre făclii au curs de sărbătoare.

Decembrie umblă prin noi
Cu corăbii de aur împovărate,
Strugurii cu tot cu podgorii
Mari piramide s-au mutat în cetate.

Brazii frumoşi coboară din munţi
Şi intră cu luminile-n casă
Şi parcă se-aude prin aburi de pîine
Grîu înstelat cu foşniri de mătasă.

Republicii, un cîntec înalt şi frumos
Îi închinăm în Decembrie noi tinerii
Pentru că noi am crescut odată cu ea
Şi sub soarele ei ne-au înflorit umerii.

Paul Tutungiu

Partidul

1

Ca trandafirul, Soare, tu
Secunda albă cînd bătu
Nările lumii ai umplut
Cu duhul încă nebăut

Al fiului din Adevăr.

Curgea, pe gura ta de rai,
Veacul cel blond în blondul plai
Fruntea şi braţul au iscat
Flacăra – astru fulgerat –

Şi-n cercul viu se plămădi
Strigătul zorilor de zi
Şi zidul veşted, gîrbovit
De grei rărunchi, s-a prăbuşit

Să nu rămînă Ierihon
Pentru sîlaba dalbă OM

2

De-a pururi voievod, Partid
Al sufletului meu avid !

Pădurile dansează-n lut
Hora strămoşului sărut
Şi-n riuri chipul mi-l revăd
Nins de milenii şi omăt

Curat, ca lacrima dintîi
Şi cu o floare în călcîi
Cu aripă blondă pe umăr
Blondă baladă să mă-număr,
Cu semeni ce în zboruri sînt
Vulturii blîndului pămînt...

La rădăcina ta rămîn
Partid al neamului român
Sevă să beau din palma-mumă
Ce ne-nmulţeşte şi adună
împăduriţi ca în netrista
Coroană a lui Burebista

Albastru plîns să beau din iazul
Privirii lui Mihai Viteazul
Şi anii care-n veac de nuntă
Ţara ne-a-nfiorat rotundă...

Dim. Rachici

Imn

Eşti în aerul bun de străbuni respirat,
în oraşe şi-n riuri şi-n merii în floare
şi-n seninul din ochi ; rizi din geamu-asudat
cînd afară lumina zăpezilor doare.

Înfloreşti cu-nflorite de tot dimineţi,
inserezi cu blînde-nserări mintuite
cînd îndrăgostiţii sînt singurii lumii poeţi
rememorînd veacuri în sacre clipite.

Şi curgi cu izvorul zglobiu printre stînci
şi zbori cu cîmpia născînd vizionari ;
cînţi în stranele limbii şi-n tăcerile-adînci ;
eşti în numerii noştri – fie pari sau impari.

Florentin Popescu

Cînd s-a rostit lumina

cînd s-a rostit lumina pe creste – curcubeu
din frunze şi izvoare – de mîna-mi ctitorită
hotarele de grîu dezlănţuite
în fluvii mari de verde coborau
precum din munte turme cîmpia mea
umplînd-o
şi eu eram în toate şi eu visam acolo
o noapte de seminţe în care trupul meu
înotător prin sunet spre zările de imn
larg presimţea p lume o vreme de recoltă
în ţara-n care ceasul de dintr-un timp
istoric
prin roade-nălţă – arc de triumf şi stea
eroilor şi gliei – şi în supremul zbor
cuvîntul meu se mută în limpezimi de rouă
şi se deschide, pură, pe înălţimi de dor
prin inima-mi cît ţara, o dimineaţă nouă.

premiile revistei luceafărul

Patrel Berceanu

Cu adevărat nu se poate judeca poezia tinerilor decît în raport cu cele mai înalte momente ale lirismului românesc. Ca să judecăm valoric poezia de azi a tinerilor e necesară o perspectivă, deci trebuie să aşteptăm.

Cînd scriu mă gîndesc des la ceea ce spunea Rilke în Scrisori către un tînăr poet, la sfatul de a scrie poezie numai atunci cînd simţi că fără asta nu poţi să trăieşti.

Din multe debuturi apărute în revista noastră amintesc unul excepţional : Patrel Berceanu. În poemele lui se simte o lume nouă propusă de poet, ceva proaspăt adăugat lumii pe care o ştim.

Curajul unui poet adevărat se poate compara cu acel al unui om care intră noaptea într-o pădure nestrăbătută şi singur face în ea o potecă rănindu-şi braţele şi picioarele, lăsîndu-se pătruns de toate tainele ei.

Patrel Berceanu are un asemenea curaj. El încearcă un drum al său, nou. L-am văzut citind la cenaclu în haine de soldat. Părea pregătit pentru acest drum. Noroc, drum bun din acest sfîrşit de an !

Gabriela Melinescu

Nu mi-o luaţi în nume de rău

Pentru a vă vorbi mai bine
despre mine
v-am condus
pe cea mai înaltă colină

de-abia de acolo
din legănarea caldă a ierbii
începe cea mai curată parte a mea.

Nu din nepricepere

Nu din nepriceperea zugravilor
sfinţii noştri
par subţiaţi de toate uraganele cereşti
privindu-ne cu ochii lor mari
cît o jumătate de infinit
şi capetele veşnic întoarse
spre o bunăvestire doar de ei ştiută.
Nu din nepriceperea zugravilor
sfinţii noştri încep din podea
şi-şi poartă aureola pe turle.
Dar e atît de subţire
blestemul femeii
pe sinii căreia
s-a zidit mănăstirea...

Eu îmi iubesc speranţele

Primăvara şi iarna nu-mi sînt
la fel de egale.
Cu o singură floare
eu nu pot spera mare lucru
recunosc.
Dar eu sînt aici
pentru că între atîtea zăpezi necruţătoare
spuneţi şi voi
o floare
totdeauna are nevoie
de o baricadă vie.

Tu fără teamă

Tu care simţi cu toată fiinţa
că naştere mai sfîntă
ca lacrima şi luna
nu e
tu fără teamă pierde-te în iarbă
nu o povară-i este
talpa ta.

Desen de MIHAI GHEORGHE

Toată încrederea

Cu cuvinte în locul prafului
de puşcă n-am auzit ca un glonţ
să fi zburat mai mult de o
palmă de ţeava armei;
cînd spuneţi bună dimineaţa
eu înţeleg o cartelă
pentru piinea coaptă la
căldura inimii
vouă mai ales păsărilor sfioase
vă spun
dinspre partea poeţilor
toată încrederea.

Fereastra

Gabriela Adameşteanu

Gabriela Adameşteanu, redactor la Editura „Enciclopedică" s-a afirmat deja printr-o proză deschisă, cu notaţii aspre, uneori dure. Nu practică sau cel puţin n-a practicat încă o „literatură a umbrei şi a şoaptei", cum definea odinioară Lovinescu un aspect al prozei feminine. Situaţiile, emoţiile, trăirile transcrise şi descrise pînă acum în prozele publicate, din care unele fac parte dintr-o lucrare mai mare, despică lucid veniri sau întoarceri către vîrste mai mici ori mai mari, dar totdeauna trecerile se fac „fără suspine".

Aplecată, de obicei, cu un ochi atent şi mereu proaspăt asupra mediului familiar — pentru că Gabriela Adameşteanu are rara chemare de a se distanţa şi a spune rece şi exact ceea ce s-a întîmplat acolo şi atunci în mediul cunoscut, respectînd firesc, condiţiile ficţiunii care adaugă sau retează. Pe de altă parte, mediul familiar studenţesc este creionat nu cu aceeaşi linie sigură ca mediul familial.

Volumul de proză „Un apel telefonic" predat Editurii „Cartea românească" va consacra, sîntem siguri, un prozator.

Nicolae Velea

Cine este Letiţia Branea ?... să coboare...

Am tresărit, şi caietul deschis mi-a alunecat între dunga patului şi perete, dar l-am lăsat acolo. Şi m-am gîndit din prima clipă că ar putea fi el, că ar putea fi Petru, aşa cum mă gîndeam de fiecare dată cînd mă aştepta jos cineva, deşi trecuseră deja cinci săptămîni din seara cînd ne întorsesem de la mare şi îmi lăsase pe trotuar geamantanul.

Cum arată ?

a strigat Didi, cu gura plină. Minca singură la masă, aplecată deasupra cutiei de carton plină de tobă şi de slănină. Dar cealaltă n-a mai răspuns, închisese uşa şi plecase spre camera ei. Mi-am smuls capotul de pe mine şi am început să mă îmbrac, tremurînd, ca de frig, dintr-odată. Şi pe urmă n-am mai răbdat, am deschis uşa sub privirile mirate ale fetelor şi-am alergat, aşa cum eram, desculţă, am traversat culoarul, mi-am sprijinit palmele umede de fereastră şi am privit în curtea înecată în ceaţă. Nu l-am zărit de la început, deşi aş fi putut, pentru că era singurul care stătea în mijlocul aleii. I-am bănuit faţa, încremenită a nepăsare, deşi nu-i desluşeam decît silueta, cu mîinile înfundate adînc în buzunare. Întîrziam în faţa geamului, lăsîndu-mă, de nerăbdare, cînd pe un picior, cînd pe celălalt. Abia mă ţineam să nu-l strig, mi-era teamă că dintr-o clipă într-alta avea să plece, înainte ca eu să apuc să cobor. Dar el trebuia să m-aştepte, aşa cum eu trebuia să tac mai departe. A început să se plimbe, cu paşi alene, a ajuns pînă lîngă uşa, închisă la ora asta, a cantinei, şi şi-a strecurat privirea printre jaluzelele albăstrii, încercînd să-şi ascundă nerăbdarea într-o curiozitate absentă. Ce simplu era lucrul ăsta, care mi se păruse de neimaginat, ce simplu era, dar încă nu mă obişnuisem să cred, încă nu înţelegeam. Triumful mă încălzise de o înduioşare ciudată, de o bucurie tristă, de o vinovată jenă.

Petru Cămăraşu...

le-am spus fetelor, fără să-mi întorc faţa spre ele. Şi m-am aşezat să mă pieptăn la masă. Le-am simţit tăcerea uluită, dar nu m-am clintit, nu mă mai căutam nici în oglindă. Mă clădisem în tot timpul ăsta ca şi cînd m-aş fi clădit din nisip, unde eram, risipită în atîtea ore fără culoare ? În fiecare zi îmi aşteptasem conturul ultim şi definitiv, din toate doar ele puteau acum să m-adune. Dar mă temeam de privirile lor uluite, de gîndul lor care mă îngheţa dintr-odată, de tot ce puteau vedea de-acum ele în mine. Mi se păruse atîta timp că zilele nici nu curg, că mie n-avea să mi se întîmple ceva deosebit, niciodată, aceeaşi zi parcă se repeta mereu, aşa mi se păruse pînă acuma. Şi totuşi, s-au petrecut atîtea, mi-am dat, cu mirare, seama, întinzîndu-mă spre cuier să îmi iau paltonul, unchiul Ion murise şi lucrările lui, fragmentate, începeau să apară, tata se întorsese la mama şi jos, pe mine mă aştepta Petru. Viaţa mea se putea povesti, se făcuse istorie, rămăsese în spatele meu şi eu crescusem din ea. Ca într-o buimăcită trezie m-am uitat în jur, am văzut camera, răvăşită de noapte, fetele care vorbeau deja despre altcineva, coridoarele pe care înaintam. Era clipa de-acum al cărei contur nu-l prindeam, şi-aveam să-l ştiu doar mai tîrziu, de departe privindu-l. Coboram treaptă cu treaptă, încet. Mirosea a cartofi prăjiţi, a linoleum, a tencuială, a abur. Uşile se trînteau, de jos claxonau maşini, de la ferestrele dinspre curtea interioară fetele aruncau borcane şi sticle goale şi strigau ceva ce nu se auzea bine pînă la scară. Totul era în mine, adînc, şi dintr-odată l-am simţit depărtat şi-am înţeles că am să plec, foarte curînd, de aicea. Memoria anilor care vor veni îmi va mai păstra un timp, tot mai confuză, tot mai amestecată cu a altora, silueta. Alte fete vor trece pe culoarele pustii, sub lumina gălbuie şi plictisită a plafonierei, împiedicîndu-se în poalele capotului, aşteptînd ceva, cu aceeaşi încrîncenare ca mine. Coboram, treaptă cu treaptă, încet. Mă apropiasem de uşa de sticlă atît de mult încît în mine înceta nesfîrşirea zilelor, nesfîrşirea oraşului. Abia acum vedeam ce era împrejur, reclama din faţa ferestrei mele CITIŢI ZILNIC SPORTUL, un magazin de confecţii şi-un lacto-bar, o cofetărie celebră acum treizeci de ani şi-un cinematograf. Casele prindeau rădăcini mai adînci decît copacii şi culorile zilelor se făceau una singură, dar eu nu ştiam asta. Eu nu ştiam decît că acum cobor spre ce aşteptasem, pierdusem ceva în tot acest timp, învăţasem să am răbdare. Cu cît îmi mai rămăsese aveam să merg mai departe, întinzîndu-mi pe obraz zîmbetul triumfător, suspicios faţă de bucurie. Dincolo, oraşul care mă aştepta era altul decît cel ştiut, şi Petru, care se plimba pe alee, şi Petru era altcineva decît credeam eu, dar avea să mai treacă mult timp pînă cînd să îmi dau seama de asta. Mergeam de-acum pe pavaj, călcînd peste grămezile de frunze umede şi-mi simţeam paşii, îmi simţeam toate întîmplările de pînă acum, căzînd, ca-n necontenite oglinzi, în ochii miraţi care speram că mă înconjoară. Nu mi se întîmplase nimic deosebit, sau nu îmi mai aminteam, şi totuşi, pentru scurt timp, aveam să fiu mitul coridoarelor, despre mine avea să se pomenească seara în camere. Îmi părea bine că plec, îmi părea bine de tot ce fusese. Dar avea să mai treacă mult timp pînă să îmi dau seama că luasem cu mine aerul de nou şi de provizorat de-aicea. Pînă cînd să înţeleg că tot aşteptînd să-l părăsesc ajunsese demult al meu, şi ţineam la el cum ţineam la corpul meu, cu familiaritate, cu obişnuinţă.

Ţi-a trebuit cam mult timp pînă te-ai hotărît să cobori...

mi-a şoptit, ironic şi strîmb. I-am simţit apăsarea caldă a mîinii, în palmă, atît de uşoară, atît de ireală, încît m-am întrebat iar dacă nu mi se pare.

Să mergem...

i-am spus, încetinindu-mi paşii. În ultimul geam, pe lîngă care am trecut, am zărit feţele noastre amestecate. Doar o clipă am mai încercat să o desluşesc numai pe-a mea, dar era prea tîrziu. Viaţa lui mi se vărsase pe chip şi il oprise în loc, buzele mi s-au lăţit de timp, ca şi cearcănele de sub ochii asemănători, ca ai celor ce sînt gîndiţi împreună.

Croitorul apelor

Ştefan Pârvu

Proza lui Ştefan Pârvu — pentru că se poate vorbi, deja, creînd despre proza acestui tînăr scriitor —, are o undă lirică subterană, cu accente mitice ori parabolice dar permanent tăiată, cenzurată de notaţii care ţin de umor sau mai apăsat, mai îngroşat, de grotesc. Se reţine jocul aparent sibilinic al cuvintelor. Aparent pentru că acest „joc" duce la sugestii limpezi de o rară plasticitate. Pentru că Ştefan Pârvu are un deosebit simţ al limbii, descoperă (descoperă) : subliniază situaţii epice sau traversări afective, despicîndu-le, nuanţîndu-le, dîndu-le relief şi pregnanţă lirică. Prozele de pînă acum ale tînărului scriitor aflat în pragul vîrstei de 32 de ani — majoritatea publicate în revista „Luceafărul" — au motive rurale dar tratarea lor ocoleşte inteligent-artistic poteţile bătătorite de alţii. Scrierile lui Ştefan Pârvu atestă o prezenţă sigură şi intrucîtva singulară şi despre ele se va vorbi şi scrie, sînt convins, apreciativ.

Nicolae Velea

Numai cînd te întreb eu răspunzi, altminteri stai cufundat în norocul visării Ioane, ia zi-mi : ştiu că ţie ţi se pare banală vorba, cam aşa mi s-a părut şi mie strigătul tău, acolo, în holul cel mare : te-am aşteptat ca pe-un cireş copt, vorbe lipsite de sens, ai vrea să-mi explici că mi-ai vorbit plastic, că nici un lucru spus de tine nu poate să nu-şi aibă asemănare şi corespondenţe în mediul înconjurător. Ioan s-a înapoiat şi în aceeaşi seară mi-a răspuns calm, aproape fără să se gîndească vreun pic la cele ce-i spuneam, repeta mecanic : tu ştii că te iubesc ! şi-şi frîngea mîinile, măcinat de-un gînd, adus de spate ; arăta ca un om speriat mai degrabă, într-un tîrziu s-a hotărît să se aşeze pe scaun. Ştii că n-am mai dat pe acasă, începu să dea drumul vorbelor şi acestea se ţinură lanţ pe buzele lui şi iarăşi într-o vreme lanţul acesta se rupse căzînd cu zgomot pe marginea patului. Picioarele sale bălăbăneau prin aerul leşios, i-am atins mîinile şi ele sunară, mă duru atingerea acestora, deschide ferestrele îmi spuse parcă arătînd cu umărul afară, de cînd am plecat ai rămas în acelaşi aer, nu ? şi nu din răutate, poate ai fi voit să mori de durere, ce altă durere poate fi mai încăpătoare aici în capul pieptului ca aceea a absenţei ? Nu, nu mai era Ioan, acelaşi tulburător şi reţinut la fiecare gest, mîndru că mă are pe potrivă, neţinînd seama, niciodată, că hainele-i curg boţite de la umeri în jos sau că pantofii au crăpat pe margini de secetă şi geruri. Pînă şi vorbele sale erau „altfel", parcă veneau clătite dintr-o gură într-alta, buzele sale rosteau de fiecare dată un strigăt nou pe care, eu, mă străduiam cu îndărătnicie să nu-l aud şi deşi l-auzeam pînă-n adîncurile mele se pierdea căzînd pe talgerele sufletului, sec şi fără de scăpare. Ioan se pierduse pe sine, îşi mutase plăcerea de a fi în mijlocul oamenilor în altă parte, locuri de unde vin miresme şi timpul îndrugă cu degete groase caier de prefăcută luminare. N-o fi ştiut şi nu ştia un singur lucru : pînă şi aerul ce-l purta pe haine, pînă şi praful de pe frunte erau „altceva", nu aducea cu cel ce se scula cu noaptea-n cap să vadă răsăritul de soare. A venit şi a plecat, deci, ce să-nţeleg şi cum să-mi explic acest gest ? Soarele clipocea pe verandă, îşi freca fruntea pe acoperişurile de tablă ale caselor, din toate părţile zumzăia lumina ca un stator nic acoperămînt aşternut peste cei vii şi peste cei morţi. Gîlgîie prin ramuri vînt galben, ce faţă galbenă avea Ioan cînd m-a strigat afară, căci l-am auzit clar, nu dormeam, mă luptam din răsputeri cu nesomnul şi chemam, vai ! chemam în acea clipă ceasul în care mama m-a născut. Parcă stăteam în faţa mulţimilor gătită ca la o zi de mare praznic, nu binghiseam de frig, ploaie rece răpăia pe creştetul capului, prin răpăiala picăturilor trecea o nuntă şi toţi mă numeau mireasă şi mi-am zis atunci : stăm în aşteptarea mirelui o-ntreagă suflare şi parcă se face acuşi ziuă ; cei ce aveau nume de nuntaşi străluceau şi trecerea lor o văzui deodată zadarnică, mai mult chiar, o oboseală evidentă străbătea întreaga coloană tăindu-le pofta de chiote şi dănţuire. Acest soi de oboseală puse stăpînire şi pe mine, era mai curînd o boală uricioasă care făcea să-ţi ţiuie urechile, auzeam bubuiturile unor tunuri şi bombe căzînd pe pămînturi de sticlă. Lăutarii mergeau înaintea alaiului tirindu-şi alăutele şi harpele prin ţărîna argintie, de abia-şi tîriau paşii, se vedea cît de colo că le este silă şi de hainele de pe ei, mergeau fumînd ţigări ieftine, din cînd în cînd se opreau la cîte-o fîntînă, făceau semn de mare linişte către nuntaşi şi unul dintre ei striga către ceruri înălţînd braţele : oho ! ne este o sete grozavă, ni s-au uscat alăutele, coardele s-au sbircit, ce sete ne-a cuprins şi mai e pînă la ziuă. Priveau în adîncuri, pe rînd, scuturau capetele, poate tăgăduiau apele, limpezimea lor, şi multora le cădeau vorbele cu vaiet şi nimeni nu voia să creadă altuia. Toată lumea aceea continua mersul strivind sub călcîi melcii închişi pentru un somn al întoarcerilor pe firul ierbii, cochiliile trozneau şi-n urmă-le rămînea o nemişcare proaspătă, cleioasă, umbrele cămintului clefeteau smicelele lunii, se vedea clar cum se îngroaşă pîntecele umbrei şi-o pică rară întinde înecul vorbelor sus şi jos : cădea rouă caldă, cămaşa mi se lipise de carnea trupului, miroseam ca o vatră încinsă, nu mai aveam timp să gîndesc, mă lipisem alaiului şi simţeam o uşoară stînjeneală la piciorul drept, mă stringeau ghetele.

Tot aveam noi lipsă o mireasă, îmi şopti (în obraz îi simţeam răsuflarea rece, duhnea a prăştină şi a ceapă) una dintre femeile care, nu ştiu de ce purtau papucii în mîini, mergînd desculţe : avem lipsă o mireasă, adaose după o vreme sîstavă şi eram siguri că vei veni. Noi avem ziua mare oboseală cu îngropăciunile, doar e război, umblăm peste tot şi ce-ai fi auzit adîneaurea nu e din pricina oboselii, e lucru adevărat, noaptea, cînd se însoară cîte unul luăm parte cu dragă inimă la ceremonie dîndu-i concursul cu de toate pînă la ziuă. Lumina zilei ne dă în vileag amăgirile inimii, o, vai şi amar pe sufletele noastre, cred că nici nu vor putea putrezi aşa sunt de uscate şi slăbănogite, ne-am tot spălat cu pelin şi ne curăţim simţirile. Toţi urmăm o singură cale, vrem să trăim în comun, pîinea să ne fie pîine şi apa să gîlgîie-n fîntîni repeţiune răcoroasă, tămăduitoare de arşiţă. De cîtăva vreme, de cînd au început să se audă vibraţiile războiului în urechile noastre umilite, de cînd umblă pe pămînt cerurile cu cămaşa descheiată pînă jos lăsînd să-i curgă sămînţele pe toată întinderea şi străvezie se arată fiica lui Toma chisnovită, muncită la cimp şi pe aiurea, zic, de atuncea ni se frig gurile de sete şi strigăm cu glasuri stinse : grăbeşte că pierim, dar nimeni dintre noi nu a pierit fără de numai acela, „glăsuitorul", cel ce a strigat şi a produs panică în rîndurile noastre cu privire la îngroparea morţilor. Într-adevăr — şi nu vorbesc cu părtinire — te cuprinde un miros leşios, putred, îţi pătrunde pînă-n tălpi, te-apleci asupră-i, îi vezi chipul-nechip, umflat, buhăit, cu ochii ieşiţi din găvane ca după o mirare anevoiasă, îi scoţi casca fumurie, coşcovită de suflul morţii, îi mîngîi părul cîrlionţat şi-ţi zici : e un tînăr, din ce neam ? nu te mai interesează, n-ai timp suficient, nările freamătă, stomacul caută ieşire, gîtlejul se zbate neputincios. Păstrezi ca amintire fotografia şi un nasture de alamă de la veston, n-ar mai fi de război cu cine l-ar fi scornit, să-i cadă carnea şi să-l mănînce storcina, viermii, de viu, că viermii mişună prin preajmă. Într-un trup capabil să înfrîngă soarta cu asprimile şi denivelările ei se iscă mirosul cel usturător, rău mirositor, coclit : în vremea asta chemi văzduhul (ceilalţi sunt aplecaţi asupra altor chipuri) ca martor la cele ce văd şi-i sapi chiar acolo, în spatele unor garduri sau pe locul unde cresc boziile şi vara mişună guşterii, şerpii cei cu burtă de sidef, sapi groapa mai mult cuprins de remuşcare decît de milă. Mereu îmi pun întrebarea asta, acum, să fi fost mila la mijloc ? să fi fost : pe atunci simţeam altfel, pînă şi cerul îl blestemam, aveam în mine înmagazinată o doză uriaşă de ură şi iubire, proporţional dispuse, una pe umărul stîng alta pe umărul drept şi deşertam — egală măsură — în calea mea şi pe urmele mele. Trebuia să se întîmple astfel, într-o formă exac-

teatru

Temă şi problematică

Asupra Ultimei curse se poate discuta din două puncte de vedere. Unul aplicat în exclusivitate, care să îmbrăţişeze doar lucrarea de faţă, evitînd obisnuitele raportări la creaţia mai veche. Fapt ciudat şi nu prea, autorul însuşi pare să ni-l recomande, cu discreţie, desigur : sugerează în orice caz că l-ar prefera de vreme ce atrage atenţia că tema atacată este inedită în teatrul nostru. Însă tema, cum se va vedea, nu are mare importanţă. Al doilea punct de vedere constă din situarea piesei în ansamblul celorlalte şi din observarea noutăţii de substanţă pe care o aduce. Cel care cunoaşte creaţia lui Horia Lovinescu, stimindu-l implicit pe dramaturg, este dator să-l adopte pe acesta. Iar dacă s-a supravegheat cu sinceritate în timpul reprezentaţiei va trebui să recunoască şi că impresiile pe care le-a cules nu sînt de aceeaşi calitate, prin urmare nici uşor de unificat. Un aer de netăgăduită prospeţime ne întîmpină imediat după ridicarea cortinei. Asistăm la dialogul a doi tineri din zilele noastre, fragili şi puri cu toate trăznăile de care face caz fata, cu toată siguranţa de sine (aparentă) a băiatului. Personajul Cristinei, mai ales, este seducător desenat. Anticipînd, vom spune că în ordinea noutăţii este cel mai izbutit din piesă, singurul prin care Horia Lovinescu dovedeşte că nu şi-a epuizat priza la real. În continuare faptele îşi mai pierd din „surpriză". Drama lui Sergiu Costescu, campion aflat la zenitul carierei, ar putea fi autentică dacă personajul ne-ar convinge că este într-adevăr sportiv. Dar el se înfăţişează mai de grabă ca un intelectual complicat, cu slăbiciuni tipice (vezi legătura cu actrita româno-italiană Claudia). Sportiv este Sergiu doar în modul cum ştie să depăşească un „stress" psihologic şi să ia o hotărîre definitivă. Cum să procedăm spre a fi mai clari ? Drama în sine, personajul ca atare, sînt pe deplin posibile. Ceea ce le artificializează este situarea (nu suficient de motivată realist) în lumea sportului. În fond avem de-a face cu vechea problematică, specifică dramei lovinesciene, aclimatizată. Sergiu este un alt Matei şi, exagerînd puţin, Mihai este un alt Petru. (Cititorul îşi aminteşte, desigur, Citadela sfărîmată). În comparaţie cu toate acestea, Negrea, un alt personaj din lumea sportului, este prins neaşteptat de exact tocmai pe linia respectivă. Sîntem în situaţia de a recunoaşte aici un paradox al creaţiei...

Despre spectacol nu sînt multe de spus. El este oglinda fidelă a textului, condus cum a fost, cu maximă profesionalitate, de George Rafael. Se cuvin remarcaţi în chip deosebit Ştefan Iordache, mînă virilă şi taciturnă, Melania Cîrje, într-o apariţie pe jumătate simbolică, pe jumătate realistă, fermecătoare în orice caz, Marga Barbu în rolul ingratei Claudia, plăsmuirea cea mai nesigură a piesei, face încă o dată dovada personalităţii sale scenice. Mult mai puţin ne-a plăcut Emil Hossu care, într-un rol de băiat cinstit şi cu suflet mare, îşi mişcă umerii ameţitor (s-a mai observat) amintind în negativ un vers al lui Nichita Stănescu („Mişcam eu deci lucios din umeri !"...) Ion Punea a slujit excelent un caracter antipatic, iar Dorin Varga a interpretat, cu detaşare, un antrenor.

Marius Robescu

film

Ferma suspiciunilor

O întîmplare în munţii plini de zăpezi, într-un spaţiu al purităţii naturii şi al oamenilor. În apropiere de o fermă, în momentul dezăpezirii drumului, o femeie tînără şi frumoasă este găsită ucisă. Cine a omorît-o ar fi întrebarea. Asupra cui să cadă bănuiala ? Satul e departe ; rămîn de suspectat numai cei din fermă, iar prin eliminare, numai cei doi fii ai fermierilor, singurii care în seara săvîrşirii crimei fuseseră plecaţi de acasă. Alibiuri există şi totul pare a lua turnura unei anchete calme, metodice. Unicul suspectat rămîne în cele din urmă fiul mai mic, fiindcă ora lui de întoarcere la fermă coincide cu momentul crimei. Atenţia judecătorului (Alain Delon) se îndreaptă către acest tînăr dificil, un om care se consumă cu durerile şi visurile sale de a se muta la oraş lîngă soţie, un ins care-şi îneacă neliniştea şi apăsările sufleteşti în alcool. De unde, la prima impresie, avem toate şansele să vedem un film tipic poliţist (în care obiectul uman al deznodămîntului să fie în faţa noastră, printre cei din jur), regizorul J. Chapot ne propune urmărirea unor psihologii, ne sugerează o lume apăsată de dorinţi, dar plină de mîndrie, într-un spaţiu dur unde orice se poate întîmpla dar nicidecum un omor pentru bani. Ferma devine un fel de răscruce către care converg toate întrebările, suspiciunile judecătorului. Dar ancheta ajunge într-un punct mort : dovezi nu există ; rămîn doar bănuielile, ceea ce uneori poate fi de ajuns. Rolul de maximă rezistenţă al filmului îl ţine pe umerii ei, stăpîna fermei (Simone Signoret), o femeie mîndră, gata să apere cu aripa-i orice mişcare ce ar putea să-i cutremure onoarea cuibului întemeiat numai prin tărie de caracter şi orgoliu.

Văzut dintr-un anume unghi, filmul acesta nici nu mai este o anchetă asupra unui caz de omucidere, ci o poemă despre luciditatea unei femei care nu se lasă îngenuncheată de nici o dovadă a slăbiciunii celor din jur (soţ, copii, nurori), o femeie care priveşte totul cu bărbăţie, cu o măreţie de munteancă în stare să-şi vadă rodul propriilor ei exagerări, dar nefăcînd concesii decît atunci cînd simte că viaţa îşi are o logică a ei, după care se conduce existenţa celor din jur altfel şi altfel, uneori de necrezut pentru moralitatea şi dramul de sensibilitate ascuns sub masca ei de veghetor. Şi tocmai cînd totul se scurge în aşteptarea unei întîmplări care să răstoarne făgaşul anchetei, această întîmplare se şi produce. Alibiul fiului cel mare (un ins calm, care niciodată nu fusese problemă a familiei) se dovedeşte fals. Mama are un moment de panică, pe care-l rezolvă cu bărbăţie şi se întoarce la treburile ei. Din economia filmului bănuiala este uşor să se întemeieze şi explicaţia o vom afla mai tîrziu. Dar după acest moment, voit, a fi virful poveştii, aflăm deznodămîntul : autoarele crimei, două minore, îşi declară singure fapta. Sigur că visam o ieşire oarecum strălucită din această gradare a suspiciunilor, dar să trecem peste rezolvarea copilărească sau voită astfel.

Simone Signoret face dovada că virsta nu poate ştirbi cu nimic pentru un artist apanajul sufletelor mereu tinere. Alain Delon îşi compune un rol sensibil, o faţă nouă. Calmul său este de altă natură ; singele rece al tipului dur cunoscut nouă din alte pelicule, e încălzit de noua haină care-i vine bine, dar nu de minune.

Dumitru M Ion

P.S. Citim într-o notiţă publicată de o revistă culturală, unele păreri privind o recentă cronică a noastră. Nu noi vom fi cei care vom refuza dreptul altora la opinie. Dar nu vom putea înţelege niciînd, oricită bunăvoinţă am avea, tonul final, suburban, demult depăşit de evoluţia presei noastre.

premiile revistei luceafărul

Dimineţile oraşului

Constantin Stan

Născut la 28 iulie 1951 în Bucureşti, absolvent al Facultăţii de limbă şi literatură din Bucureşti, în prezent profesor de limbă franceză la Şcoala generală din comuna Brazii, judeţul Ilfov. Constantin Stan a debutat cu proză în „Luceafărul". A mai colaborat la revistele „România literară" şi „Amfiteatru". În 1974 revista „Luceafărul" i-a reconfirmat debutul prin pana lui N. Velea.

Anul acesta a publicat în paginile revistei noastre o serie de articole în cadrul rubricilor : „Însemnări de atelier", „Tînăr în agora" şi „Deceniile demnităţii" precum şi proză.

Publicistica lui Constantin Stan — asemeni prozei tînărului autor — se remarcă prin siguranţa tonului, prin adecvarea surprinzătoare a procedeelor tehnice. Constantin Stan ocoleşte cu îndeminare clişeele, se apropie cu atenţie de ceea ce stă în spatele faptelor, stărilor, gîndurilor aduse în faţa cititorului. În mod fericit, în publicistica lui Constantin Stan, prospeţimea tonului este dublată de o matură şi gravă responsabilitate faţă de traiectoriile şi semnificaţiile faptelor aduse în discuţie.

Dorin Tudoran

Acolo unde amintirile (cartoanele îngălbenite ale fotografiilor, un colţ de stradă abia furat de privire, siluetele cunoscutilor şi necunoscuţilor etc.) se îneacă în spuma timpului, imaginaţia devine reconstrucţie ; iar cînd şi imaginaţia se desfiinţează prin anularea oricăror baze reale atunci totul devine mit.

Pentru mine Bucureştiul pendulează între mit-imaginaţie şi realitate, adică între Bucur, Bărăţie, Bariera Vergului şi Sala Polivalentă, sau între stejarii ce-şi trimiteau frunzele pe Dîmbovita cu gîndul ascuns al mării, dughenele negustorilor multicolore, sperioase însă de vremelnicia lor ce sta sub semnul îngrozitorului cuvînt : foc, şi magistrala Nord-Sud.

Timpul şi istoria sînt două axe ce unesc aparenta diversitate a Bucureştiului, iar centrul lui nu înseamnă altceva decît fericita lor întîlnire. Timpul şi-a pus amprenta pe ceea ce nu din aplecaţie spre rostirea dulce a trecutului numim Bucureşti impregnîndu-se în calmul şi liniştea răcoroaselor locuri din spatele Operetei, locuri cu nume melancolice ca amintirile bunicilor (Antim, Apolodor) scurgîndu-se lent, aproape furişîndu-se spre hanul lui Manuc, rătăcindu-se prin forfota Lipscanilor, sărind în grabă şi neatentă la circulaţie şoseaua spre a pătrunde pe lîngă biserica Sf. Gheorghe în zona Căuzaşi-Armenească, urmînd cursul liniei de tramvai cu nr. 1, prilej cu care îşi odihneşte ochii pe clădirile uşor posomorîte din Calea Moşilor pentru a se opri sincer mirat în Bariera Oborului.

Există, aproape perpendicular pe această axă, o alta ce începe din formele aerodinamice ale Otopenilor, axă mai neliniştită, contorsionată de dramatice şi chiar tragice întîmplări ţintuite în simplitatea unor inscripţii sau plăci comemorative, axă a istoriei prezentă în memoria părinţilor noştri ce prin simplă rostire a locurilor capătă forţă : Otopeni, Băneasa, Podul Constanta, axă ce pătrunde însă în timpurile noastre în mod glorios prin poarta eroilor neamului românesc Arcul de Triumf, spre a se rostogoli pe toată întinderea Şoselei, în deplină consonanţă cu cutezanţa Aviatorilor în viltoarea prezentului. Istoria are nevoie de respiraţie şi cutezanţă, aspiraţia spre verticalitate fiind semnul timpurilor noastre. Aici totul este şi devine, nimic nu se ascunde pentru că nimic nu este de ascuns : aici melancolia aducerilor aminte este înlocuită de optimismul viitorului. Bulevardele se ciocnesc în pieţe mari, teribile, desenate cu îndrumare de circulaţie absolut necesare pentru ordonarea fluxului continuu de maşini, îşi predau ştafeta şi se întoarnă pe alte trei sau patru piste cu toată viteza din Şosea în Ana Ipătescu, din Ana Ipătescu în Magheru, iar de acolo în Magistrală.

Istoria ultimilor treizeci de ani este prezentă aici prin formele perfecte ale noilor clădiri, prin efortul de eliberare de sub obsesia unui trecut nu prea îndepărtat (căci ce altceva poate însemna maiestuoasa clădire a Teatrului Naţional construită nu departe de locul unde sălaşul de cultură a fost ciuntit de un aprig bombardament ?).

Bucureştiul se oferă vizitatorului prin istoria lui constructivă, capabilă de a cicatriza rănile primite moştenire de-a lungul timpului, dar Bucureştiul se descoperă ochiului atent prin comparare, comparare ce nu înseamnă în nici un fel negare. Centrul Bucureştiului (intretăierea celor două axe) cam de la Universitate la Unirii, uneşte Timpul cu Istoria : racordează zveltetea Intercontinentalului cu masivitatea Universităţii, liniile moderne ale Naţionalului cu formele încărcate ale Arhitecturii, supermagazinul „Cocor" cu pitorescul Lipscanilor sau al „Vulturului de mare, cu peştele în gheare".

Bucurescul înseamnă tot mai mult mit şi imaginaţie, fantazare şi, rar, aducere aminte. Bucureşciul înseamnă cetatea Dîmboviţei şi oile ciobanului Bucur, înseamnă hrisovul lui Constantin Hangearli, hrisov ce recomanda : „să pună garduri în jurul Bucurescilor,.. să oprească zidirile de case peste hotarele oraşului".

Bucureştiul înseamnă lupta din Dealul Spirei, unirea şi întregirea neamului românesc, înseamnă şi Grivita şi Insurecţia naţională şi proclamarea Republicii.

Istoria şi-a deschis pe aici drum drept, necontorsionat, încercînd şi reuşind să-l depăşească.

De aceea şi spun : Nu fii trist, Bucuresci ! Tu nu dispari, nu ţi-au putut opri înaintarea nici hrisoavele, nici barierele şi nici calamităţile. Tu devii mereu, tu eşti mereu schimbat pentru că trebuie să fii mereu tînăr, pentru că asta a fost şansa biografiei tale. Bucureştiul doar te continuă, el te aduce şi pe tine în vremurile noastre, te înalţă spre soare şi-ţi oferă optimismul zilei de mîine. Bucureştiul celor treizeci de ani te scutură de praful pe care ţi l-au suflat vremuri vechi în ochi, te îmbracă în culori calde şi luminoase ca dimineţile tale clare. Ceea ce este şi ceea ce va fi reprezintă depunere de mărturie că tu ai fost şi rămîi, că timpul tău se numeşte mereu prezentul.

---

tă, definitivă, o faptă săvîrşită cu discernămînt, acceptată de lume, omenească îndeletnicire şi, repet, nu făceam decît să participăm la tristeţea pămîntului : pica lacrimă după lacrimă, îl învăluiam cu duioşie acoperindu-i chipul — chip cu o pînză albă de in sau amelică, pe frunte îi aşezăm marama îngustă pe care erau înşirolate însemnele istoriei : boboci de trandafiri roşii ; turnam vinul şi untdelemnul (citeva picături) pe mîinile sale, îi legam ghetele roase de chinul drumului, negre se vedeau tălpile bătucite, sfîşiate de colţii sîrmelor ghimpate. Mă uitam cu disperare şi-mi ziceam : e necesar să urăşti, e o necesitate să dispui de forţe şi suflet spre a face pierdută-n adîncuri negura şi hira dintre om şi oameni. Casmaua muşca parcă din trupul meu şi eu eram un pămînt fără scăpare, oriunde aş fi fugit dam de chipurile arse de tihnă şi linişte ; casmaua venea după dreptate, împărţind legea, drămuind vecinicia, însăilind după trebuinţă dimensiunile adîncului şi pînă-n noapte se căsca spre ceruri, o groapă adîncă, incăpătoare, şi-l aşezam uşor, să nu se clătească vreun mădular apoi îi ţineam o cuvintare, toţi îi vorbeam cu glas tare, cu buzele avintate şi-n vorbele acelea mocneau adunîndu-se ură, atîta ură încît să năvălească degrab de la pămînturi la cer, de la munţi la miază-zi, năucind şi risipind carele şi călăreţii. Valuri de ură şi iubire, bulgări de aur şi tărînă proaspătă, milioane de vorbe aruncam cu lopeţile ascunzînd boabele de griu (pentru că în pumnul sting îi puneam citeva boabe de griu) şi lumina, nici un fir de lumină să nu se strecoare, eroii au nevoie de lumină măcar că ei plutesc la mari depărtări primenindu-şi chipurile şi la capul aceluia adăugam braţele părinteşti — o cruce strîmbă din salcimi retezaţi de ghiuleaua patimilor oarbe.

Ziua trecînd, îi urmează noaptea cu toate ale sale. Astfel de nopţi încep şi se termină grav fără să-ţi dai seama c-ai trecut prin mijlocul unor ore. Şi orele văd pesemne ţinta alunecărilor noastre. De parcă am fi sortiţi unor teribile aşteptări mijlocind între noi simţiri despre care nu se poate vorbi decît cu o jumătate de gură. Aşa era, în vremea aceea, vreme de cumpănă cînd uşor era să-ţi pierzi sufletul şi toată agoniseala de mai nainte. Îmi spusese o vorbă Ioan, la plecare. N-o uitasem. Sau mă prefăceam că n-o uit. Pe zi ce trecea veştile de pe cîmpiile de luptă veneau tot mai anevoie pînă cînd într-o zi, de faţă fiind multă lume se iscă veste că Ioan ori e dispărut ori a depus armele în faţa unor priveliştl nemaipomenite pe care ochi omenesc nu le-a văzut şi n-ar putea să le vadă văzîndu-le. În privinţa asta, referitor la memorie, mă puteam lăuda că o duc pe picioare, basca darul vorbirii şi al cîntului. Cu ajutorul memoriei, am stat îndelungă vreme şi-am reflectat, m-am ajutat şi mi-am coordonat toate mişcările începînd cu aplecarea frunţii pe mîna dreaptă spre-a încerca plînsul şi plîns începusem să nu mai am, deşi, respectam cu strictete programul : nopţile mi le petreceam pe Cîmp întrebînd bărbaţii dacă nu l-au văzut şi p-al meu. Unii spuneau, alţii de cele mai multe ori plecau privirile, semnul tainic al tăcerii. Cei mai mulţi îmi îndrugau poveşti. Doar unul mi-a spus verde, în faţă : femeie, eşti cam nebună, căşuni pe mine aşa ca văcarul pe vaci, te superi pe mine că te-a mîntit satul, eşti de nerecunoscut, îmi zicea cu amărăciune, şi totuşi, îţi dau dreptate, s-a pierdut Ioan în lume sau a fost secerat, cineva i-o fi pus şi lui boabe de griu în podul palmelor. El a fost cu adevărul, chiar dacă acest adevăr era învolburat şi se pierdea-ntr-o nedesluşită margine. La un timp am auzit că acela nici nu plecase pe front, avea boala-copiilor. După aceea a murit, lăsîndu-mi adevărul, aşa firav cum e el, legat de suflet cu fringhii dureroase de oţel. Otgoane grozave se învîrtejau împrejuru-mi, mă stringeau chingi nevăzute pînă la ţipăt, picioarele-mi se arcuiseră un pic poate şi din cauză că tot timpul mi-l petreceam d-a-npicioarele şi nu le dam decît puţină odihnă. Nu-mi mai era de mine, nimic nu mai avea vreo importanţă, în fiecare lucrare vedeam inutilitatea ei dar nu dam îndărăt, consideram lucrurile ca pe „ceva" izvorînd din sfera unor ciudate semne şi gesturi aruncate-n afara mea, ce se distrug şi iarăşi se prefac după bunul plac al ordinei primordiale. Un singur lucru mă întrista, lăsa în sinea mea o mohoreală şi un gust acru de viaţă. Vedeam lămurit cum mă supun unor cazne cu dureri şi spaime obligatorii şi totul începea calm, cu imaginea omului meu terfelit, terfenită, prin noroaiele Europei. Încercam să-mi construiesc (pentru satisfacţia ochiului minţii) acea Europă şi nu-mi ieşea înainte decît o pasăre cu aripile arse, aninată la streaşina unei case Să fie asta semnul căutat, prielnic pentru o înţelegere perfectă a stărilor de lucruri ? Am văzut cum s-a vărsat veninul dinspre apusuri către răsărituri şi cum acestea s-au scuturat degrabă dind pradă focului fiara şi carele de luptă. Apoi mă prindea oboseala şi nu mai încercam nici o nădejde oricît ar fi fost ea de aproape.

Ion Trif Pleşa

Prin luna mai a acestui an redacţia noastră recomanda pe ION TRIF PLEŞA şi-i publica primele versuri.

Tînărul operator la staţia de radioamplificare din Bereşti-Galaţi ni s-a impus ca o promisiune dintre cele trainice. Evoluţia lui de pînă acum ne-a dat satisfacţia să constatăm că speranţele investite cu acel prilej au fost onorate ; la acest stadiu poezia lui Ion Trif Pleşa arătîndu-ni-se mai împlinită ; glasul începînd

a se distinge ; ecoul lui a se alătura poeziei majore.

Acum, la constatarea bilanţului, băgăm de seamă că şi el şi noi ne-am ţinut de cuvîntul dat. Premiul nostru nu-i un certificat de talent nici bilet de liberă, uşoară intrare în literatură — aici unde nimeni pentru nimeni nu are puterea să decreteze.

Este, premiul nostru, o simplă recunoaştere a unui fapt de viaţă şi de timp.

Ion Gheorghe

Ştiu sigur

Case noi întind gîtul lor alb peste garduri abia vopsite,
în via ochilor mei strugurii stau grei şi aburiţi.
Mai ieri lătrau ciinii pe ulîţele satului prăfuite
dar azi sînt pavate şi ciinii tac şi se retrag prin colţuri stinjeniţi

Cu mine, ştiu sigur, pînă mai ieri nimeni nu avea nimic
dar azi, oriunde mă întorc, parcă fiecare îmi spune îndată :
— Vezi casele acestea croite să încapă în ele orice voinic?
Sînt făcute de cei despre care ştiu sigur
c-ar putea ţine şi pămîntul pe lopată.

Uite, toamna-i bogată

Între filele cărţii adevăru-i aşezat ca o inimă-n piept,
luna a rămas un simplu reşou, meseriaşii fac mese mari
căci uite, toamna-i bogată, drumurile nu mi se lipesc de tălpi şi pot să mă îndrept
să dau scînduri la mină, pentru alte mese, acestor tîmplari.

Casa ta e proptită în raze de lună, pe cîmp pasc vaci,
copiii aşteaptă un vapor care să lunece pe-un fluviu de miere.
De parcă la un capăt al lumii s-ar încărca în grabă totul în saci
la tine-n fereastră lampa s-aprinde şi se stinge după cum cîntă păsările prin apropiere.

Rîde strada, priveşte-o...

În poarta visului am bătut număr
să-l poată oricine citi de departe.
Ţăranii mei fac foc afară
şi-l ocrotesc cu haina
cînd cade cîte-o burâ
şi se-ntreabă ce-or fi ştiind stelele
că niciodată nu le-au văzut,
ridicînd nasul din a cerului carte.

Pe marginea ochiului meu
se lipesc aprinse luminări
cînd părinţii au făcut şanţ
între sîngele nostru şi sîngele lor
fără să ne spună de ce?

Rîde strada, priveşte-o
că are prinse-ntre colţi
resturi din atîtea cărări
că dacă pun o capcană lîngă un izvor
cade setea-n ea şi las
fălcile capcanei s-o mestece.

Vîrstă

Anii nu pot fi socotiţi cum număr
într-o cutie de chibrit beţele arse.
Pe stîlpii verii, iarna întinde un cablu;
de asta-s zăpezile-ntoarse
în căciula ţăranului ca apoi să acopere grîul
cum acoperă puii aripa cloştii.

O fi pămîntul bătrîn

Nu ne întrebăm dacă-n ţarcul cerului
norii sînt puşi sau nu la îngrăşat.
îmi spui că Dunărea are-un teanc de perne mari
şi dai perdeaua serii într-o parte să mi le-arăţi.
Aerul, parcă şi el a fost la vreo şcoală,
e atît de curat
iar focul umblă cu ochii după rădăcina cenuşii
s-o pună pe tăietor şi s-o crape-n bucăţi.

În batista soarelui am legat ceva
şi nu pot s-o mai desfac.
Peste auzul meu stă aşternută
mirîştea sunetelor, ascuţită şi deasă.
O fi pămîntul bătrîn să nu mai poată
să bage-un fir de aţă-n ac
dar pantalonii scurţi pe care-i poartă citeodată soarele
ştiu bine că el îi coase.

Grigore Georgiu

Aer de epocă

Trec prin colbul de vedenii
coifuri de voievozi-asceţi
sufletu-i un luminiş
înnegrit de călăreţi
trec fantomele înalte
peste pajiştea vederii
saltă-n lună tot ce nu e
gîndurile-infanterii.
Iată Ţara stă pe geană
plînsă de-un haiduc-poet
cînd zburda prin codrii negri
între Mureş şi Siret.

* * *

În gură aeru-nţelept
faze bulboane în cuvinte
frunza verde cîntă-n sînge
ghinda doarme-n oseminte
ies în cringul aurorii
în armură de ninsoare
oasele coagulînd istorii
stau cu sulîţele-n soare
şi-n hamuri spumegă oştirea
la porţi de fum şi de pămînt
numai gîndu-aruncă umbre
lucrurile ce nu sînt.

Ardelean, licenţiat şi profesind Filosofia, Grigore Georgiu are, temperamental şi prin formaţie, datele fundamentale atît de caracteristice unui Lucian Blaga, mentorul spiritual în care se recunoaşte şi pe această cale.

Nu sînt străine, în cazul lui Grigore Georgiu, dimensiunile amintite, trădîndu-se în accentele grave, în tonurile de visătoare elevaţie, în acea migală, greoaie uneori dar intensă, în acea inefabilă ambiguitate a cuvintelor înfrăţindu-se cu sensurile majore ale lumii, lucruri întîlnite numai la poeţii de vocaţie, indiferent dacă sînt sau continuă să fie debutanţi.

Aderenţa la primele versuri semnate de Grigore Georgiu are temeiuri imediate dar şi de perspectivă. Privit prin această dublă disponibilitate, semnalăm afirmarea de început a poetului, încrezători în confirmarea lui viitoare.

Grigore Hagiu

Tauromahie

Taurul stă. Proptește văzduhul în coarne.
Cu trupu-nvirtoşat în minie rebel
ascultă cum murmură focul în aştri
şi ca-ntr-o biserică neagră se roagă în el.
Pe din-afară-i idol şi mormînt
atitor temerari ce-s îngropaţi în sine
mugeşte apatic şi lumea îl huiduie:
Deci cine muri-va şi cine e cine?
Ole! însă templul e gol
spaima îţi ţese în suflet ocol.

Toreadorul îşi flutură inima-n vînt
şi taurul trece prin ea în extaz
arena exaltă şi golul se-nvirte
cine-i mai singur şi cine-i mai treaz?
cei doi nu au loc şi se-adună-ntr-olaltă
unul din inima altuia fug
gemeni cu moartea-ntre ei
osîndiţii martiri ai aceluiaşi rug.

Îi ţine lupta-ngemănaţi în moarte
biruinţa îi năruie şi nu se învinge
fiecare se teme de gloria
de-a rămîne singur pe ring.

Martorii-ascultă cum murmură aştri.
Braţele simultan le ridic.
Sentinţa se-amină. Trompetele
nu vestesc din tribune nimic.

Clar de lună

Mîinile bîntuie în clar de lună.
Adîncă harfă aripa vulturului
clatină aerul dintre gene.

Mireasă pierdută-n dumbrăvi depărtate
unde eşti dulce mormînt
s-adorm în mirosul de mentă
al părului tău curgător
ca o rază lunară
mi-e dor.

---

televiziune

Jocul cu zăpada...

— Privind televizorul am observat că ninge în multe din emisiuni, începînd cu emisiunea pentru cei mici **„Floarea hărniciei"** unde se patina pe un şervet cu motive naţionale. Copilaşi în costume băteau pe patine ritmuri din Oaş ; amestec de poveste stilizată cu mici furtişaguri din frişca emisiunilor de decembrie „Dansul fulgilor de zăpadă". Am observat şi anul trecut acest dans care apare mereu pe la sfîrşitul anului (regizorii subapreciază memoria noastră dacă îşi închipuie că am uitat).

— Tot pe linie de ninsoare, duminică la **„Albumul duminical"** a nins nu numai în secvenţele surpriză pe care le vom vedea în noaptea de revelion, unele numite „Dansul fulgilor de zăpadă" ci şi în studio peste D. Furdui, de fapt numai în partea stîngă a lui căci fulgii ştiau ei unde să cadă. Toată lumea a făcut aluzie la zăpadă în tot timpul emisiunii. În realitate la noi, la cîmpie, nici gînd de zăpadă.

— O emisiune bine gîndită ni s-a părut cea despre literatura pentru copii. N-a fost doar un dialog searbăd între doi universitari, convinşi de eficacitatea termenilor specializaţi, ci o anchetă cu copii, scriitori pentru copii, vînzători de carte. Pe scurt chestiunea e cam aşa : copiii doresc cărţi pe care scriitorii uneori nu le scriu : scriitorii scriu cărţi pe care uneori criticii nu le citesc ; vînzătorii au cărţi care uneori nu se vînd. Apariţia în emisiune a copiilor a fost convingătoare, dar ne-au plăcut cei mai puţin cursivi dintre ei. Şi Nina Cassian care n-a uitat să amintească că se scriu bune şi frumoase cărţi pentru copii pe care nu trebuie să le uităm niciodată.

— Cristian Ţopescu ne-a prezentat simbătă şi duminică **Fotbalul în 1974** cu multă competenţă, cu mult entuziasm. Privind halucinantele meciuri din campionatul mondial şi din cel european am trăit adevărate emoţii estetice ; de pildă o mare desfătare ne-au produs-o vocile crainicilor, mari barometre ale mulţimii, cum striga acel crainic brazilian „Gol", inimitabil, ca şi cum ar fi invocat numele unui magic zeu al biruinţei.

— Emisiunea **Virstele peliculei** ne-a rămas ca un gogiit (onomatopee care indică o mare dificultate la alunecarea unui aliment pe git). De ce o fi fost atît de intimidat T. Caranfil, de ce bîlbîiri atît de multe în faţa unui buchet de actori ? Oare intimidarea să fie şi ea o apreciere deosebită ? În orice caz, Mircea Albulescu a spus lucruri interesante ; cele trei actriţe au încercat să ne propună trei roluri : unul plin de enervare cu ih şi himpft, altul : ce minunat ar fi dacă aş juca într-un film de actualitate după care îmi arde buza şi, ultima, bătînd cumplit din gene ca păpuşile olandeze, zicînd ceva cu totul şi cu totul fără importanţă Cînd aceste stimate actriţe n-au nimic memorabil de spus de ce nu rămîn ele tăcute şi frumoase cum le sfătuia un mare scriitor ? Căci noi le iubim şi aşa.

— **„O hartă a sentimentelor"** s-a numit emisiunea de versuri închinate patriei. Poeţii prezenţi au citit din versurile lor cele mai calde, cele mai angajate, aducînd emoţionante omagii lirice patriei socialiste. Păcat că prea mult în casele poeţilor s-au filmat vazele cu flori şi neapărat bibliotecile, neapărat statuetele din apropierea lor şi alte nimicuri asemănătoare cu cele din casa tuturor oamenilor. Pentru că acestor realizatori le trebuiau neapărat ochi noi să distingă din personalitatea fiecărui artist ceva unic, gesturi unice, priviri, chiar mod de a vorbi unic cum au scriitorii. Ne-am oprit doar la citeva din emisiunile din ultima vreme între care unele nu tocmai reuşite fără ca asta să ne împiedice să apreciem majoritatea emisiunilor de televiziune ale anului care a trecut, efortul, şi nu numai efortul, vizibil de înnoire şi îmbunătăţire a lor, ceea ce face ca programele de televiziune din ultimul an să se situeze pe o treaptă calitativ superioară anilor trecuţi.

Interim

---

plastică

„Meridiane"

O „politică" editorială avizată, suplă şi democratică : iată cheia prestigiului şi a succesului cărţilor apărute prin „Meridiane", a căror problematică are frumosul dar de a mulţumi nevoia de informaţie a unor categorii extrem de variate de cititori. Această invidiabilă varietate a adresei — cărţi pentru specialişti, cărţi pentru amatori de artă avizaţi, dar şi pentru „profani" — obţinută printr-o enormă muncă de selectare şi sistematizare a categoriilor însăşi de material de referinţă a avut necontenit în vedere : alegerea unor titluri tentante susţinute de autori acreditaţi ; publicarea unor contribuţii străine asupra problemelor mai vechi ori mai noi din istoria şi critica de artă universală ; promovarea interveniilor româneşti în aceste domenii, precum şi a sintezelor referitoare la problematica naţională. Şi dincolo de toate — atenţia pentru o lectură cursivă, pentru o lectură plăcută în sine, ca literatură.

N-a fost an în care bilanţul acestei edituri să nu fi fost prestigios. Anul 1974 continuă şi el seria succeselor editoriale. Să semnalăm, astfel, atragerea unor colaboratori cu renume bine stabilit în istoria de artă românească : **Aurel Broşteanu, Ştefan Nenitescu, Virgil Vătăşianu** („Pictura murală din Nordul Moldovei", şi „Metodica studierii artei" în seria Curente şi Sinteze) ; re-lansarea, apoi, a unor nume tinere : **Iulian Mereuţă** cu monografia „Ion Andreescu", **Marin Tarangul** — al cărui album „Bosch" evită în chip original păcatul căderii în excesul de erudiţie tentant într-o lucrare ce se referă la un pictor cu o atît de bogată bibliografie —, **Marius Tătaru** — „Gaspard David Friedrich", **Andrei Pleşu** — cu o „Călătorie în lumea formelor" entuziast prefaţată de Ion Frunzetti etc., etc. De mare însemnătate, documentară ori poetică, studiile lui **Pavel Chihaia** „Din cetăţile de scaun ale Ţării Româneşti", **Vladimir Dumitrescu** „Arta preistorică în România", **Ion Mitrea**, „Comorile Egiptului antic" ori mult-elogiatul album „Turner" de **Vasile Nicolescu** vin să întregească o selecţie făcută cu parcimonie din apariţiile de contribuţie românească.

Un alt domeniu — al studiilor de referinţă, lucrări cu caracter mai general — este onorat de sintetica trecere în revistă a „Picturii româneşti contemporane" semnate de **Ion Frunzetti**, de cuprinzătoarea „Enciclopedie a picturii italiene" — util şi prob instrument de lucru — şi mai ales de difuzarea volumului II al „Esteticii" lui **Georg Lukacs** (probleme ale mimesisului estetic, ale categoriei „agreabilului", ale frumosului în natură etc.) prefaţată de entuziastul său comentator dintotdeauna — **N. Tertulian.**

Pentru colecţia „Biblioteca de artă", cea mai populară, poate, din seriile editurii „Meridiane", apariţiile notabile, atît de generoase ca număr, obligă la o severă selecţie : **Arnold Gehlen** „Imagini ale timpului" (Despre sociologia şi estetica picturii moderne" bine prefaţată de **Titus Mocanu**), culegerea de eseuri şi studii a lui **Giulio Carlo Argan** reunite sub titlul „De la Bramante la Canova", absolut indispensabilă pentru studierea „Picturii flamande şi olandeze", lucrare a lui **Wilhelm von Bode**, „Arta şi ordinatorul" de **Abraham Moles** şi — în perfectă concordanţă cu centenarul primei expoziţii impresioniste şi cu retrospectivele ce-i sînt dedicate în întreaga lume — sistematica „Istorie a impresionismului" de **John Rewald**. Apariţii glorioase, la a căror înşiruire (succintissimă, fireşte) vine să se adauge publicarea recentă a „Scrisorilor romane" ale lui **Michelangelo** către portughezul **Francisco de Hollanda** (prefaţa de Victor I. Stoichiţă) pasionantă pentru studierea şi înţelegerea nu numai a titanului renascentist, dar şi a poeticii artistice ca ştiinţă.

Cristina Anastasiu-Condiescu

Călătoriile poetului

Poezia abstractă și transparentă a lui Al. Philippide are un **demers liric** ce se poate determina și judeca. Să recităm, din acest unghi, versurile din „Monolog în Babilon", arătînd direcția și formele pe care le ia, în contact cu obiectele **din afară**, imaginarul său. Căci poezia nu este numai expresia unei stări de spirit, este și o **inițiere în univers**, o tentativă de a lua în stăpînire obiectele de care privirea spiritului se izbește. Ceea ce numim îndeobște **artă poetică** traduce, în fond, încercarea de a găsi o cale de acces spre lucruri în materialitatea lor cea mai plină. Lucrurile nu sînt numai metafore, sînt și puncte de reper într-un itinerar spiritual **temele** unei mitologii subiective în care frecvența unor elemente (riul, focul, piscul, țărmul) poate spune mult despre adîncimile poeziei.

Pentru Al. Philippide literatura este o formă **a muncii**, a **scrie** e totuna cu a **rescrie**, noțiune ce implică un dublu efort, o revenire obsedantă asupra a ceea ce a fost odată **făcut, săvîrșit.** În toate eseurile sale, acolo unde este vorba de o operă literară adevărată, apar invariabil și atributele de **ordine, armonie, perfecțiune,** lucrul cel mai disgrațios în artă fiind pentru el dezordinea, informul, spontaneitatea rebelă. Actul poetului este mai ales un act de ordonare și ierarhizare a ideilor, o cucerire înceată a clarității care nu exclude (dimpotrivă, protejează) misterul, insinuantul, enigmaticul, căci numai la lumina clarității se poate vedea cercul de umbră ce înconjoară faptele existenței. Demersul philippidian presupune o încordare extraordinară a minții pentru a stăpîni, prin însuși actul creației, tumultul și spontaneitatea informă a **imaginarului.** Dar a **stăpîni** nu este decît o stare provizorie, un act neîncheiat. **Perfecțiunea** ascunde, în fapt, o **rebeliune,** o neîncetată deplasare a liniilor și suprafețelor care reclamă o **revenire** și o **recreare.** Obiectul poeziei lui Philippide, neted și solid la suprafață, e un vulcan în aparență stins, pînă ce o nouă combustie interioară tulbură și amestecă straturile. S-ar putea spune, atunci, că poemul nu este niciodată încheiat, pentru că niciodată tema poetului nu este epuizată, casată. Neîncetatele **reluări, reveniri** asupra versului exprimă, în fapt, o mișcare mai profundă a imaginarului și dă o idee despre etapele demersului liric al lui Al Philippide. Demersul începe printr-o încercare de a ieși **în afară** din spațiul unei singurătăți interioare. Într-un poem mai vechi, Philippide se definea ca „un Robinson cu insula în suflet", ceea ce sugerează o dublă izolare și o dublă insecuritate : față de universul din afară și față de misterul și neliniștile **dinăuntru.** Prins între aceste două inele, **eul** vrea totuși să evadeze și expansiunea **în afară** cere o bruscare, un efort de a sparge hotarul ce desparte lumea interioară de cea a obiectelor din afară. Citim în chiar poemul liminar **(Căutătorul) :** „Și-n timp ce spargi absurde porți / Nici o sfială nu te mai apasă"... **Proiectul spiritual** al lui Philippide începe, așadar, printr-un act de violență : spargerea porților, escaladarea de piscuri sticloase, trecerea prin **locuri rele,** ripoase (există, vom vedea, o temă a **urcușului** la Al. Philippide), efortul pe scurt, de a învinge un obstacol, niciodată de a-l asuma sau ocoli. Căci cunoașterea este o dificultate învinsă, nu o dificultate evitată. Universul e dominat de stînci, rîuri crunte, pustiuri și, rar, de păduri purificatoare și de pajiști luminoase. „Pașnica natură" e, mai ales, o înlănțuire de obiecte (să le spunem astfel) obstructive. **Soarele** este un element ambiguu ; el ține văzduhul și pămîntul în cîngi de lumină, fecundează materia dar o și nimicește ; „alb și lăbărțat **(Prin niște locuri rele)** biciuie simțurile și aduce spiritul într-o stare de excitare vecină cu angoasa. Apare rar și fără o semnificație poetică mai profundă **luna** (astru rece, favorabil prin lumina lui discretă cunoașterii poetice) și nu este citat niciodată **lacul** (o apă închisă, securizantă), două din obiectele poetice frecvente în literatura romanticilor.

Călătoria (a doua etapă a traiectului philippidian) întîmpină un număr și mai mare de obstacole. Tema penetrației, urcușului e reluată sub alte forme. Noi porți trebuie forțate, bariere și mai puternice trebuie escaladate. O pădure **bătrînă (Întîmpinare în azur),** un „rîu crunt" trebuie traversate **Sirinx),** marea involburată pîndește cutezanța navigatorului **(Pe un papirus)** de peste tot se ivesc colți de stîncă și țărmuri întunecate care primejduiesc și, în cele din urmă, opresc acest voiaj inițiatic. Din seria acestor obstacole, trei mi se par a avea o mai adîncă semnificație în registrul sensibil al lui Al. Philippide : **obiectul prolific,** informul, acaparator (mulțimea ce înlănțuie, labirintul de scări etc.), **piscul** și **țărmul.** Primul apare într-o serie de poeme **(Tainicul țel, Scamatorul de pe munte, Alai, Prin niște locuri rele, Legendă)** ce par a relata într-un chip organizat niște visuri rele. Ele arată un Philippide poet al universurilor descompuse, în cea mai bună tradiție romantică. Deosebirea este că imaginea extincție produce la el un sentiment puternic de teroare. Haosul, proliferarea celulară, prăbușirea de ceruri, înregistrate de Hugo sau Eminescu cu un fel de extaz liric, reprezintă pentru Philippide, dincolo de latura afectivă (sentiment de sufocare, angoasă), o tulburare **a călătoriei** și, deci, a **cunoașterii.** Abisul ce se deschide împiedică **trecerea,** iar trecerea înseamnă **penetrație.** Acest poet al misterului, enigmaticului are oroare de labirinturi, universuri dezorganizate : „Era un vălmășag imens de scări, / Asemeni unei uriașe schele / Care-astupase cele patru zări. / Și eu urcam și coboram pe ele. / De lemn, de marmură, de lut, de fier, / Și vechi și noi, și simple și luxoase, / Ce arhitect nebun le ridicase, / Haotică grămadă, către cer, / Într-un avînt de trepte hărțăgoase ? // Treceam din una-n alta, și mereu / Îmi răsărea tot altă scară-n față, / De parcă toate scările din viață / Se-ngrămăderă-mprejurul meu !" Obiectul terorizant este aici labirintul de scări, în altă parte **(Scamatorul)** „haosul astral" : „Și nu-ndrăzneam să mai ridic privirea / De la soarele care murea, / De teamă să nu văd deasupra mea, / Mai cruntă chiar decît nemărginirea / După căzuta cerului perdea, / Imensa schelărie a haosului negru, / Cu pinze de păianjen prin hăurile-astrale / Și care-ar fi putut din clipă-n clipă / Să se prăvale / Și să mă-ngroape sub ruine / C-un zgomot mai strident decît tăcerea / Care mugea întemnițată-n mine", sau **alaiul** (mulțimea de ocnași, în mijlocul cărora poetul se simte un prizonier și vrea să fugă, să **iasă**) : „m-am repezit să ies din trista turmă, / Să scap de-acest tărîm de fum și glod / În care spaime vechi te-ajung din urmă / Și te-nsoțesc cu-absurdul lor prohod". **(Alai).**

Imaginea labirintului reapare în poemul **Prin niște locuri rele,** sub forma unui **oraș ciudat :** „Un incilcit amestec uriaș / De scări, de stîlpi, de bolți, de monumente, / Îngrămădiri de piatră și de fier, / Sucite-arhitecturi arborescente / Escaladînd văzduhul pîn'la cer, / Un babilon de turnuri și palate / Din toate vremurile adunate, / Cu cite-un zgîrie-nori înfipt în zare, / Sticlind cu zece mii de ochi la soare." luminat de un sinistru soare alb și fără viață și traversat de o gloată informă ce cuprinde, deodată, pe călătorul rătăcit în urbea angoasantă : „Dar holota trecea pe lîngă ele / Nepăsătoare, turbure, informă / Ca o jivină cruntă și enormă / Cu trupu-n rotocoale și-n inele".

Gloata intră într-o clădire și se prosterne în fața unei divinități pe care prizonierul (poetul) nu o zărește. Deodată un scrîșnet se aude și mulțimea urlă fioros (coșmar expresionist) : „Nici glas de om, nici urlet de jivine. / Răcneau mii de gîtlejuri de metal. / O hoardă de vulcani părea că vine / Bufnind, icnind spasmodic și brutal." Din fața acestei mulțimi dezlănțuite, acaparatoare, poetul fuge. Toate aceste versuri pot simboliza moartea, neantul. Dar este interesant de observat că neantul este populat, în poemele lui Al. Philippide, cu aceleași obstacole pe care le întîlnim și în altă parte. Obsesia informului, a gloatei proliferante, strivitoare revine, în orice caz. O regăsim și în versuri care prefigurează un alt simbol **(Legendă) :** clopotele bolnave înșirate pe un tăpșan par o „adunare cam ciudată", „dihănii de dinainte de potop", „căpcăuni în bejenie", „lighioane", „mogîldețe" — imagini din universuri diferite, sugerînd teroarea de **indistinct, inform, asimetric.**

În fața acestor universuri anarhice **călătoria** încetează. Cunoașterea nu mai este posibilă pentru că poetul simte că a atins o **limită** dincolo de care penetrația nu mai este posibilă. O sugestie a limitei o dă și **țărmul** (și, din aceeași categorie de senzații : rîul turbure, Stixul, hotarul ce desparte lumea obișnuită de **țara nopții, poarta de corn, pragul** dintre viață și moșină). Să revedem, în acest sens, rețeaua de imagini din poemul **Riul fără poduri.** E vorba de două țărmuri, dintre care unul tăcut, cețos, bătut de un vînt de ghiață, strejuit de bulboace și de „stînci hursuze" — pe scurt : „un povîrniș stîncos și-nalt" ce atrage pe călător (ispita cunoașterii) dar și respinge (glasul rațiunii). Călătorul vrea să știe „povestea țărmului pustiu" unde zace un mit (mitul morții), dar „dibuirea" și teama măresc enigma ce înconjură țărmul. Spiritul are, atunci, puternica senzație de **limită ;** nu mai perseverează, nu are forța să treacă **dincolo.**

Piscul este, la Al. Philippide, un obiect poetic cu două semnificații : un obstacol și, în același timp, un punct de observație a vieții de **dincolo** de limită. Nu-i, în orice caz, din categoria lucrurilor neprielnice cunoașterii : „Cînd am ajuns pe muchea acelui colț de munte / Și m-am oprit în fața înaltului azur / ... / Și muntele deodată a fost o navă mare, / Pe-a cărei proră-naltă, eu călător stingher, / Stam gata de plecare pe mările din cer, / Spre lumea care-i dincolo de soare. / ... / Și muntele se smulse din hăuri — și-am pornit / Senin, puternic mîndru, pe mările astrale"... **(Întîmpinare în azur).**

Dincolo, înseamnă, aici, zarea, azurul, spațiul sideral. Piscul („pleșuvul pisc" — poemul **„Dintr-o călătorie"**) este, totodată, un obiect dominator, un obstacol care, odată învins, nu mai întîlnește în calea lui un alt obstacol. Privirea se poate, atunci, mișca liber („privirea fără piedici zboară"), comunicarea, de la acest punct, cu viața materiei este posibilă („mă-ntorc și stăm de vorb-un pic / cu vechii mei amici, stejerii"), fantezia plutește „atotstăpînitoare" și dorința de reintegrare în circuitul naturii apare numaidecît. E printre puținele locuri de unde poetul nu mai vrea să fugă, **să se întoarcă,** nemaiavînd sentimentul terorizant al limitei.

Piscul este la Al. Philippide un — după expresia lui Jean-Pierre Richard — **obiect ponctuel,** un obiect securizant cum este la Lamartine **vîlceaua** și la Eminescu **codrul.** Însă, să nu uităm, piscul este și un loc de exil. El marchează exilul **în absolut,** de care vorbește adesea poetul, retragerea într-o singurătate orgolioasă (poză romantică răspîndită). Piscul este și punctul cel mai apropiat de **azur** către care tind toate aceste obiecte dominate de greaua cauzalitate a materiei. Voind să sugereze o libertate posibilă, neîngrădită, Al. Philippide introduce perspectiva **zărilor** sau a **azurului** („azur de sărbătoare", „zări adînci și limpezi", „clare zări"), **azurul** fiind opusul hăului vorace, haosului amenințător.

Însă adevăratul „arhetip al obiectului intim" (Jean-Pierre Richard), punctul de sprijin statornic, cu virtuți sedative este la Al. Philippide **mitul.** Imaginarul substituie, astfel, soluției materiale **(piscul),** o soluție teoretică **(mitul,** adică **poezia).** Simbolul cultural ia locul simbolului material.

Mitul este un loc de întoarcere, **întoarcerea** fiind a treia etapă (și ultima) în traiectul liric al lui Philippide, aceea care încheie, printr-o revenire la punctul de pornire, **figura** spiritului său. S-a putut constata din poemele citate că voiajul poetului în lumea obiectelor se încheie de obicei cu o **fugă,** o **ieșire** de sub puterea înlănțuitoare, agresivă a lucrurilor, pe scurt o **întoarcere** în „lumea dinăuntru, a inimii profunde" din care evadase printr-un efort extraordinar **(Căutătorul).** Călătoria în țara unde oamenii sînt tăcuți se curmă brusc : „și m-am întors din drum deodată" **(Pe un papirus)** Cu o fugă („și am pornit în grabă către porți / Sărind peste spinările plecate") se încheie și voiajul în orașul dominat de vuietul gloatei. Coborîrea la Stix **(Cîndva la Stix)** n-ajunge pînă la capăt în fața hotarului fatal poetul face „cale-ntoarsă". După ce plutește în preajma țărmului neguros, același călător trage la **malul prielnic** („Riul fără poduri"). Alexandru cel Mare, gîndește la o întoarcere finală, în **Macedonia natală.**

Locul acestei **întoarceri** este lumea interioară a spiritului din care poetul a vrut să evadeze. E spațiul în care se sfîrșesc toate călătoriile poetului pînă ce neliniștile, miturile obsedante vor trece din nou în arhitectura versului.

Eugen Simion

FRAGMENTE CRITICE

SPIRALE

Poezia conceptuală

Pe Dumitru Popescu l-am așteptat cu o mare curiozitate atunci cînd se anunța cu al treilea al său volum de poezie. Strălucit eseist, ziarist de atitudine, cu o privire lipsită de prejudecăți în cultură, sfătuitor și oferind soluții atunci cînd un text dramatic sau un scenariu de film intră în conuri de umbră, un interlocutor fermecător, iată imaginea unui om care se manifestă, ca să folosim un titlu al său : ca „un om în agora".

Blindat cu o structură filozofică solid marxistă, el practică o poezie de concepte, ușor mecanică, în maniera Tudor Vianu, să spunem sau, de ce nu, în stilul lucid al lui Camil Petrescu. Abordarea unei asemenea lirici se face cu riscuri, lectura nu este dintre cele mai ușoare și fără să fii dedat la viciul parabolei, poetul ți se pare nu o dată abscons. El este departe de a practica „știința sentimentală a versului", așa cum recomanda Eliot, aș zice că în cazul analizat, structurile acestei poezii au aspectul aglomerărilor uriașe de materiale pe care le presupun construirile de catedrale. O gestică de statuie persecută lirica lui Dumitru Popescu. De altfel recurgerea la personaje mitologice este curentă și nu de puține ori ai senzația că poetul te poartă printr-un muzeu în care un sculptor a adunat pe cei exemplari, dăltuindu-i în atitudini ce se pot citi dintr-o privire.

Un moralist cum este autorul volumului „Gustul simburelui" nu se mulțumește cu imaginea gratuită, cu scăpărarea eterică a unor cuvinte, deși, cum o să vedem, în textul poeziilor sale o să întîlnim destule versuri memorabile, la modul aforistic sau chiar grandioase imperecheri ce scapără în felul fulgerelor ce domină poezia hugoliană. Același patos, aceeași voce gîlgîitoare, tremurînd de indignare sau aparînd adevărul de ceea ce îl minjește sau caută să-l ascundă, arena în care poetul se mișcă, așa cum singur o declară, este locul de întîlnire al unor gladiatori ce se sfîșie nemilos. „Văzînd idei", cum spune cu mult înaintea lui Camil Petrescu, Emerson, poetul își permite să substituie înfruntările de opinie imaginea unei partide între doi luptători, cu toată cruzimea ei, realizînd astfel un efect excepțional : *„Același joc de doi în arenă / aceeași lance de gheață / prin șira spinării fiecărui gladiator / același torace întins ca o tobă / sub măciuca pumnului de urangutan / învins sau învingător / În ring / ca și în rotonda bursei de schimb / singurătatea / se vede de-aproape / Doar în pădure / mistreții puternici mor solitari / lîngă rîvnitele ape / Ora victoriei nu e de aur / e gri / dacă ai învins oameni / de oameni la rîndul tău vei pieri / Luptîndu-se înfierbîntați / corp la corp, mînă în mînă / oștenilor li se pare că trăiesc / prea mult / împreună / Voi îndrăzni prometeicul furt / din singurătate / Să ies o clipă din ring / să nu mai aud țipătul / lăncilor sparte / să ascult clopotul serii : ding...! ding...! / În tăcutul prin noapte umblat / m-aș întîlni cu altă singurătate / chemată de dangătul luminii nesugrumat / și n-aș mai fi singur / în zgomotoasa forfotă poate".*

Aici grandioasă mi se pare imaginea fricii gladiatorilor care au, fiecare, cîte o lance de frig prin șira spinării, imagine ce-mi amintește de declarația teribilă făcută de editorul Feltrinelli, cu puțin timp înainte de a muri : „simt cum îmi trece un glonț prin șira spinării", rămasă în memoria mea nu numai ca o extraordinară mărturie de credință, cît un poem într-un rînd al morții iminente.

Întorcîndu-ne de unde am plecat trebuie să constatăm la Dumitru Popescu inclinația spre meditație asupra lumii, văzute ca o supremă responsabilitate a existenței, în care fiecare gest are repercutări adînci și întinse. Artist angajat, poetul se simte dator să apere tot ce întunecă sau a întunecat vreodată această existență : fascismul, frica de viitor, foamea, egoismul cel mai cras, imperialismul potentaților, amenințarea tacită, plină de duritate a celor puternici față de cei slabi, cu o consecvență dialectică demnă de toată stima. Pornite de pe un promontoriu moral, poemele devin adevărate pledoarii pentru demnitate și datorie, într-o frescă interioară în care intră investigația adevărului personal armonizat cu cel social. O neliniște fertilă, nu defetistă, o turburare stimulatoare, ce iscă mereu idei, iată țesătura acestor versuri, născute într-o mare febră. Cum spunea Maritain : „Poetul voiește a fi Profetul ; el vrea să știe !"

Sigur că acestei lirici îi corespunde cel mai bine un anumit retorism conținut. O definiție elementară a retoricii vorbește despre *arta de a spune frumos* ceva și nu ceea ce în mod curent, oamenii pun în seama acestui termen compromis mai ales din ignoranță. Pierre Guiraud amintește un lucru și mai frumos în legătură cu retorica și anume că ea era „stilistica celor vechi", lucru perfect adevărat. Un poet atît de rafinat și uzînd de procedee lirice de o mare subtilitate, ca Valéry nu se sfia să afirme *rolul de primă importanță pe care-l au în poezie fenomenele retorice.* Roland Barthes, cum citim într-un tom de „Retorică generală", emanație a Centrului de studii de poetică de la Universitatea din Liège, recomanda încă în 1964, ca retorica „să fie regîndită în termeni structurali". Erau numai primii pași îndreptați împotriva acelora ce afirmau că „toată poezia modernă umblă pe picioarele imaginii". Lupta în spațiul limbajului poetic rămîne încă dură, după cum se vede și poate fi asemănată cu lupta acelor gladiatori ai lui Dumitru Popescu. Mai putea fi pus în discuție, apropo de „Gustul simburelui", titlul ultimului volum al celui citat mai sus, divorțul dintre retori și filozofi, infirmat în cazul nostru cu multă evidență, produs odată cu apariția raționalismului cartezian, fapt ce a dus la dispariția cuvîntului retorică din faimosul *Dicționar filosofic* al lui Lalande. Dar astea sunt, desigur digresiuni paralele, iscate numai de modalitatea directă, spectaculoasă, nu lipsită de un gigantism al atitudinii subiectului liric în fața marilor probleme existențiale pe care și le propune și le rezolvă într-un stil voltaireian, plin de ironie și încărcat cu multă dinamită pamfletărească, Dumitru Popescu. Iată această „Sanctificare", elocventă în sensul celor de mai înainte : *„Morții își pun carne, pe os / o mască severă de fier / arătînd că orice insistență / a devenit de prisos / Duritatea fanatică / a celor porniți spre un continent / inaccesibil / de pe toate hărțile absent / Pe frunte / au o lumină arogantă / proprie luptătorilor neînțeleși. necrezuți / Meșteșugul morților / de a se face ascultați / în rumoarea marilor piețe / trecînd taciturni, muți / Exasperanta înțelepciune a morților / nu mai admite replică / nici dubiu / În luntrea veșniciei tolăniți / duc tot ce-au spus / pe un imens Danubiu / Proba prin moarte / a Omului / bănuit mereu de trădare / dovada bunei credințe / fără cuvînt de apărare".* Citatul poate să dovedească un anumit prozaism, un discurs pîndit de o răceală mortală, dar, cum spunea același Valéry, poemul e redus „la esențialul principiului său activ" și asta mi se pare cel mai important lucru realizat de Dumitru Popescu în cele mai multe din poemele sale.

Eugen Barbu

Desen de MIHAI GHEORGHE

1974 — Editura Eminescu — 1974

Editura EMINESCU
PANORAME

în colecția „PANORAME",

care se adresează celor mai largi categorii de cititori — elevilor, studenților, tineretului

în anul 1974

au apărut următoarele antologii închinate literaturii românești contemporane, volume prevăzute cu studii introductive, biobibliografii și bibliografii generale :

Reportajul românesc contemporan

de George Munteanu. În colaborare cu N. Mecu și V. Țeodorescu

Romanul românesc contemporan

de Ion Vlad. În colaborare cu Cornel Robu

Nuvela și povestirea românească contemporană

de Cornel Regman

Editura EMINESCU
PANORAME

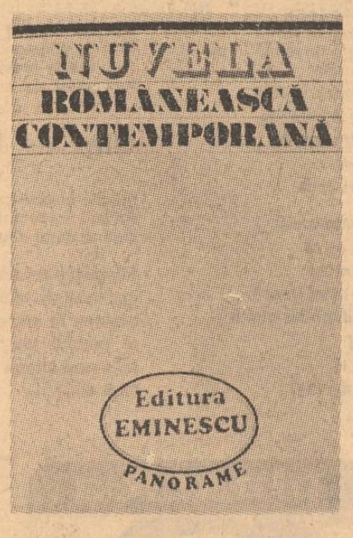

în cursul anului 1975,

în completarea colecției

vor apărea :

Poezia românească contemporană

de Alexandru Piru

Teatrul românesc contemporan

de Valeriu Râpeanu

Istorii vii ale ideilor literare cele mai importante, văzute în dezvoltarea lor în decursul timpului, realizează volumele apărute în colecția

„PERMANENȚE — PERSPECTIVE",

prin antologarea contribuțiilor teoretice cele mai reprezentative ale scriitorilor, criticilor literari, esteticienilor, militanților pe tărîmul culturii.

Au apărut în 1974 :

Misiunea scriitorului —

așa cum o văd scriitorii contemporani. Antologie și prefață de Antoaneta Tănăsescu

Conceptul de realism în literatura română.

Studii și alegere de texte de Al. Săndulescu, Marcel Duță și Adriana Mitescu. O istorie a conceptului, așa cum s-a oglindit în conștiința teoretică a scriitorilor și criticilor literari români, de la primele apariții ale ideii de realism pînă azi.

Sub tipar :

Tradiție și inovație.

Studiu și antologie de Florin Mihăilescu

Vor apărea în 1975 :

Ideea de patrie în literatura română.

Studiu și antologie de Dan Zamfirescu

Național, universal.

Studiu și antologie de Pompiliu Marcea

Responsabilitatea actului de cultură.

Ediție îngrijită de Iulius Țundrea, G. Mirea și V. Butufei

Spiritul militant în literatura română.

Ediție de Adrian Isac

pp permanențe perspective.

pp permanențe perspective.

Aici, timpul e faptă

În timp ce vorbeam cu Radu Liţan mă gîndeam la cărţile noastre de istorie. La ce există în ele şi la ce nu există, dar merită să existe. Tot ce îmi spunea despre el şi despre alţii, dar mai ales despre el, însemna istorie. Este deosebit de interesant, îmi spuneam, să urmăreşti punctele de convergenţă dintre istoria scrisă şi cea povestită de un om, aşa cum a trăit-o el, cum a văzut-o el, istoria pe care o porţi în tine. Vieţile exemplare au această calitate, de a se găsi şi regăsi în istorie, de a o respira, mai mult, de a se raporta la ea.

Radu Liţan nu este un om oarecare. La aproape 60 de ani ai săi nu este un om oarecare cum n-a fost nici la cincisprezece, nici la treizeci şi cinci, nici la cincizeci de ani. N-a fost un asemenea om pentru că mereu a vrut ceva, prin muncă a vrut ceva şi tot prin muncă a dobîndit acel ceva. Nu este un om oarecare pentru că a înţeles şi s-a străduit să înţeleagă, în primul rînd, viaţa. Nu este uşor să înţelegi viaţa ; cine crede altfel este un om oarecare. Radu Liţan a înţeles viaţa gîndind-o şi rezultatul propriei sale gîndiri a fost şi este însăşi viaţa lui.

— Fac parte din categoria celor ce s-au maturizat repede — mi s-a destăinuit. În 1930 eram ucenic la patron. Munceam pentru un leu pe oră. Pe atunci ucenicul era ca fata în casă : făceam focul în atelier, măturam, aduceam apă, cumpăram ţigări pentru alţii, spărgeam lemne. Cine a făcut toate astea de mic pentru un leu, cine a dorit chiar în aceste condiţii să iasă meseriaş, meseriaş bun, s-a maturizat, cum am spus, repede.

Cînd a terminat cu ucenicia Radu Liţan era anul 1933. Este o dată importantă a vieţii lui. Tînărul de atunci s-a ascuns de mult după ochelari. Îi privesc ochii şi caut să-l găsesc dincolo unde Radu Liţan, tînărul venit în Bucureşti din ambiţia lui şi a părinţilor să iasă meseriaş, încă există. Există de vreme ce evocarea lui e atît de plastică şi nuanţată, de vreme ce vorbind parcă el, cel de acum, caută să se vadă în Radu Liţan cel tînăr, cel foarte tînăr, care odată nici nu se gîndea că o să poarte ochelari şi că o să iasă la pensie. Nu-l privesc numai ochii, ci şi palmele. Palmele lui Radu Liţan, aspre. Cum puteau fi altfel decît aspre ? Nu, cu siguranţă asprimea nu este calitatea cea mai de preţ a unor palme. Cel puţin în cazul lui Radu Liţan. Mă observă că le privesc.

— Ucenicii de azi sînt un fel de domnişori, au şi li se dă de toate, da, li se dă de toate. Cînd îţi începi viaţa de muncitor aşa, e altceva, cu totul altceva.

Radu Liţan a venit la „Republica", cînd ţara nu era republică, în 1937, cînd atelierele acelea la care se angajase, venind de la uzina de pompe, nu puteau să se numească „Republica". Venise cu meseria lui de lăcătuş-mecanic în buzunar şi cu braţele gata de muncă. Era unul din cei vreo o mie cinci sute de muncitori ai atelierelor.

— Al doilea loc de muncă al dumneavoastră...

— Nu, eu îl socotesc primul, sînt un sentimental. Aici, în 1945, am fost primit în rîndurile Partidului Comunist Român. Ştiam, cunoşteam activitatea partidului încă mai demult. Comuniştii acţionau, se vedeau activităţile lor, dar ei nu se vedeau. Într-o zi m-au întrebat : „Vrei ?" Le-am răspuns fără să ezit : „Vreau !" Şi am completat o cerere.

Uite, după cum gîndesc acum, am semnat atunci pentru republică, pentru că, printre multe altele, comuniştii purtau în sufletul lor această veche dorinţă a poporului nostru : **Republica.** În 1945 aveam 30 de ani.

— Exact după 27 de ani aţi primit înaltul titlu de Erou al Muncii Socialiste. Consideraţi că vi s-a acordat sau că l-aţi cîştigat ?

— Un asemenea titlu nu se cîştigă. Un asemenea titlu vine după ce ai muncit strașnic. Spun aşa pentru că eu n-am muncit să-l cîştig, vreau să zic nu pentru a intra în posesia lui am muncit. Am muncit strașnic pentru că n-am putut altfel.

Radu Liţan n-a putut altfel. Bunăoară n-a vrut să se împace cu expresia „asta nu se poate" folosită în cazul unor lucrări mai dificile. S-a împăcat foarte bine doar cu „se poate". De aceea, poate, din 1946 pînă în prezent a făcut vreo sută de inovaţii.

— Le-am făcut „printre picături", nu poţi gîndi oricînd, problemele curente te asaltează. Dar nu sînt numai ale mele inovaţiile. Sînt opera colectivului. Radu Liţan n-a putut altfel. Bunăoară, n-a putut să ţină doar pentru el meseria. Dacă tot are taine, atunci să le ştie şi... alţii. Aceşti alţii au fost, în primul rînd, tinerii. Primii lui „tineri" pe care i-a ţinut pe lîngă el să se uite, să întrebe, să asculte, sînt azi oameni în toată firea. Viorel Bădilă are 45 de ani, Virgil Ciocîrcan 35... Şi mai sînt încă mulţi.

— Apoi i-am avut pe Marian Tetici, pe Vasile Pană, pe Alexandru Manolache, pe Gheorghe Dobre. Sînt oameni serioşi, acum, cu familii. Sîntem prieteni buni. Tinerii trebuie îndrumaţi, că au multe drumuri în faţă şi nu ştiu care-i mai bun şi pe care să apuce. Cred că şi să-i înveţe pe unii drumul există oameni mai vîrstnici. Nu se învaţă în fabrică doar meserie, dar şi cinstea se învaţă, cinstea în faţa vieţii şi muncii tale şi a altora.

Eroul Muncii Socialiste Radu Liţan are o filozofie proprie despre timp. Şi asta, cred, pentru că a fost mai mult în uzină decît acasă. Uneori se întîmpla un lucru ciudat : era în uzină chiar cînd se afla în sînul familiei, acasă.

— Timpul, spune, e fapta noastră. Cu fapta îl oprim, şi tot cu ea îl ducem înainte.

Cunoscîndu-l mi-a părut rău că nu mă pricep deloc într-ale tehnicii. L-am rugat să-mi dicteze şi să mă urmărească dacă transcriu corect numele ultimei sale inovaţii. Deci : „Maşină de injectat aripile de protecţie şi manşoane de la 2 toli la 6 toli din material plastic". Data : 1974.

— Ştiţi, îmi spune, cu gîndul la economii, la angajamentul uzinelor de a îndeplini cincinalul în patru ani şi jumătate. Am vorbit cu Radu Liţan şi despre firea oamenilor. Şi despre gîndirea lor. Am discutat şi despre anotimpuri. Şi despre viaţa de familie. Cînd am vorbit despre bucurie mi-a spus :

— Nu ştiam că bucuria doare şi ea. Pe mine m-a durut. Doare altfel decît toate durerile. E cu totul altceva durerea pe care o simţi la bucurie. E o durere care înseamnă fericire. Fericirea — ăsta-i cuvîntul. Îmi amintesc momentul cînd la a 25-a aniversare a Republicii, ca om al uzinelor „Republica" am primit din mîinile secretarului general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, înalta distincţie.

...Radu Liţan unul din oamenii „Republicii" de azi.

Florin Costinescu

Oameni minunaţi

„Vă dăm tot concursul, tovarăşi scriitori, ne-a spus secretarul de partid pe uzină, tovarăşul Constantin Giogu. Vrem să se scrie mai mult despre întreprinderea noastră, pentru că merită. Ca plan valoric sîntem a treia din sector, avem peste şase mii de salariaţi. Să ştiţi că a fost o vreme cînd produsele noastre nu s-au bucurat de prea mare atenţie. Noi producem ţevi şi chiar oameni mai aproape de domeniul nostru nu ştiu sau nu vor să ştie ce importanţă au ele. Ia nişte ţevi, acolo... Nu-i deloc aşa ! Practic, vă spun, nu-i întreprindere mai răsărită din ţară care să nu ceară produsele noastre. Închipuiţi-vă un combinat chimic fără ţesătura de ţevi care-l compune. Extracţia petrolului... transportul gazelor, canalizările etc., etc. Exportăm în 25 de ţări, dintre cele cu o bogată tradiţie în laminarea oţelurilor. Avem oameni minunaţi care muncesc cu multă abnegaţie şi, o să vă convingeţi îndată, la noi munca e foarte grea. Aşa-i adevărul. Ne străduim să facem faţă sarcinilor. Fără falsă modestie, pot să vă spun că la uzina noastră se face treabă bună."

După ce secretarul de partid ne-a mai dat şi alte amănunte despre sorturile de ţevi, diferitele tipuri de oţeluri din care se laminează, după ce ne-a făcut un scurt istoric al dezvoltării uzinei de la un fost atelier anexă pe lîngă „Malaxa" pînă la cea modernă, automatizată de astăzi, ne-am dus, însoţiţi de inginerul Pleşa şi de secretarul U.T.C., Mircea Ivan, prin hale.

Nu văzusem pînă acum şi nici nu-mi puteam prea bine închipui cum se laminează o ţeavă. Un estetizant ar zice că spectacolul este într-adevăr magnific. Dar nu de metafore mai mult sau mai puţin potrivite aş vrea să mă folosesc. Pur şi simplu am rămas uluiţi. Cuptoarele încălzite la peste o mie de grade în care bucăţile de oţel stau suprapuse una peste alta ca nişte cărămizi, rostogolirea ţevilor incandescente sau curgerea lor lină, căldura de aici (mulţi muncitori lucrau doar în maiouri), zgomotul care te împiedică să auzi explicaţiile, toate dădeau seamă despre munca îndîrjită de supunere a metalului în forme dinainte stabilite. Oamenii, fie că se află unul lîngă altul, că-s la zece-cincisprezece metri unul de altul, se înţeleg prin semne. Un cod numai de ei ştiut. Din cînd în cînd inginerul Pleşa participa la acest dialog. Un zîmbet arăta că totul s-a înţeles.

Într-una din hale l-am cunoscut pe inginerul Pană Gheorghe. Un om de statură potrivită, brunet, cu ochi căprui. Poartă ochelari. Biografia dînsului mi s-a părut semnificativă din mai multe puncte de vedere. Se poate spune că a crescut şi şi-a desăvîrşit pregătirea profesională odată cu creşterea şi dezvoltarea uzinei. A venit aici pe cînd avea nouăsprezece ani, în 1952. Uzina abia se desprinsese de „23 August" şi încerca să-şi contureze propriu-i profil. Inginerul Pană Gheorghe de astăzi era atunci un proaspăt absolvent al Şcolii profesionale de pe lîngă Uzina de mecanică fină. Începe prin a lucra ca strungar. Uzina avea atunci un singur laminor, celelalte secţii erau puţin dezvoltate. Se punea problema nu numai a extinderii capacităţilor, ci şi a formării cadrelor. Astfel se face că între mai mulţi alţii strungarul Pană Gheorghe intră la liceul seral. „Seria noastră a inaugurat învăţămîntul seral", spune dînsul nu fără mîndrie. Conducerea uzinei îi ajută dîndu-le posibilitatea să lucreze într-un singur schimb pentru a se putea pregăti. În 1958 termină liceul. Un an mai tîrziu se înscrie la Facultatea de mecanică, pe care o absolvă în 1965. Patru ani liceul, şase ani facultatea şi în tot acest timp încadrat în producţie, nu e puţin lucru. „Da, dacă vreţi au fost şi jertfe, ziua la servici, noaptea aplecat asupra tratatelor şi a planşelor, dar aşa am crezut că trebuie să fac. Pentru binele uzinei, pentru binele meu", „Cînd v-aţi întors în uzină ca inginer cum aţi fost primit de vechii tovarăşi ?" l-am întrebat. „Eu nu m-am „întors", am fost tot timpul în uzină, excluzînd, bineînţeles, perioada cînd mi-am satisfăcut stagiul militar. Nu am plecat strungar şi m-am întors inginer. Pur şi simplu, pe nesimţite, mereu între tovarăşii mei şi ajutat de ei — fără acest ajutor nu ştiu dacă aş fi izbutit — am devenit inginer."

Din 1957, pe cînd mai era încă la liceul seral, face parte din rîndurile membrilor de partid.

„Vă mai rămîne timp să vă destinaţi şi familiei ?" „Da, nu prea mult însă. Am o bucurie : copiii învaţă bine. Am o fetiţă şi un băiat. Copiii învaţă bine, rareori îmi solicită ajutorul. Soţia lucrează şi dînsa. Am o familie armonioasă. Pe copii i-am învăţat să joace şah, să dezlege cuvinte încrucişate. În unele duminici — cînd nu sînt la servici, căci la noi e „foc continuu" — joc şah cu ei şi am o mare plăcere". „Literatură, nu de specialitate, beletristică citiţi ?" „Citesc, nu atît cît aş dori. Îmi place Sadoveanu, Rebreanu, în general citesc romane. Timpul e foarte zgîrcit cu mine. Le-am inoculat şi copiilor patima lecturii"

„În ce clasă sînt copiii ?" „Unul într-a şasea, celălalt într-a opta". „Aţi dori să devină şi ei ingineri ?" „Aş dori. Dar ştiu eu... N-ar fi rău dacă s-ar face scriitori... (un zîmbet). Vreau să devină oameni, indiferent în ce domeniu vor lucra, s-o facă cu dăruire, cinstit."

Tocmai cînd dialogul devenise mai cald, inginerul Pană Gheorghe a fost chemat pentru o intervenţie. N-am reţinut denumirea utilajului despre care era vorba : „Aşa e la noi : nu avem vreme să ne plictisim. Sarcinile sînt din zi în zi mai mari. Sîntem decişi să îndeplinim cincinalul în patru ani şi jumătate. Vă rog să mă scuzaţi, trebuie să plec. Cam ştiu eu despre ce e vorba acolo... Noroc".

Ne-am dat mîinile, apoi inginerul Pană Gheorghe s-a depărtat grăbit.

Gheorghe Suciu

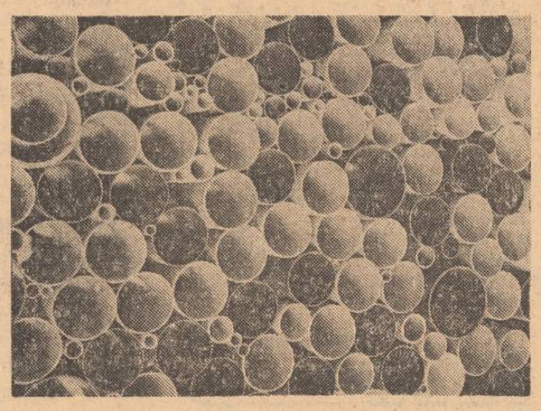

ziua şi oamenii sărbătorii

LA UZINELE REPUBLICA

În preajma aniversării zilei de 30 Decembrie, am găsit un fericit prilej să vizităm Uzina bucureşteană de ţevi **„REPUBLICA" nu numai pentru că numele acestei întreprinderi e însăşi numele sărbătorii întregii ţări, ci şi fiindcă prin evoluţia sa uzina bucureşteană ilustrează exemplar dezvoltarea impetuoasă a industriei româneşti în anii edificării noastre socialiste, dezvoltare ce prinde contururi precise şi înălţătoare în urma elaborării programului de dezvoltare a României socialiste în următorii douăzeci de ani**

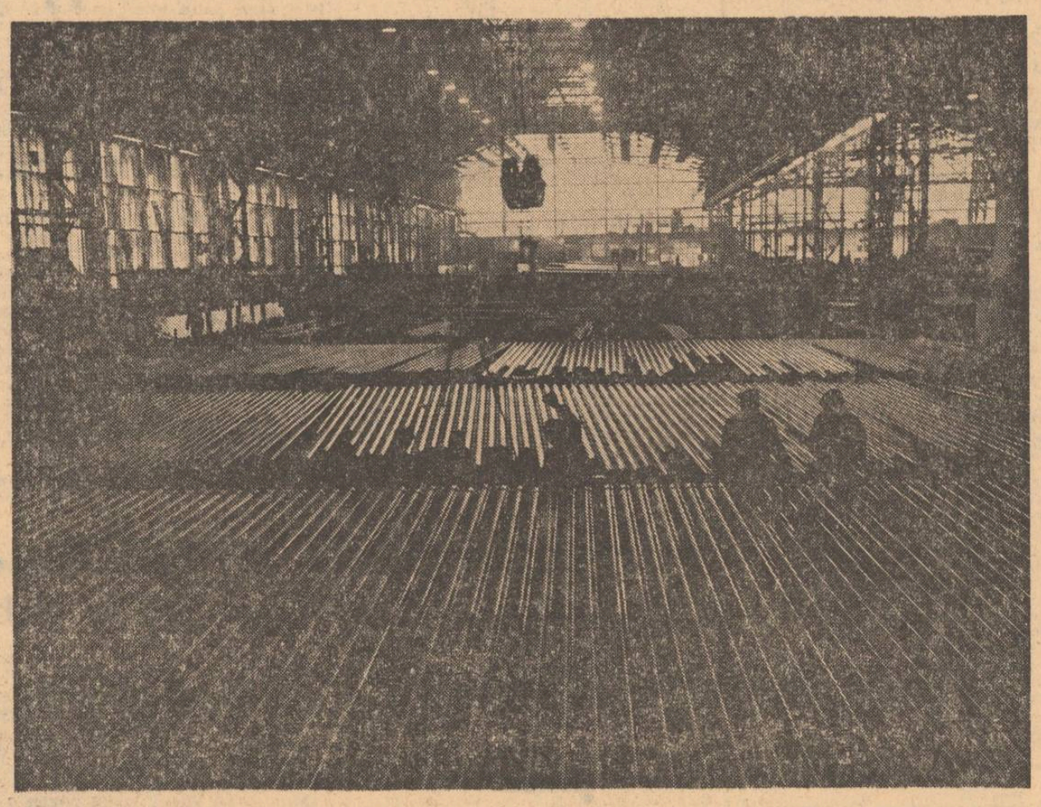

În loc de biografie

Construcţia a început în 1936, iar în 1938 a funcţionat ca parte integrantă a uzinelor „Malaxa".

Între 1933—1944 programul de fabricaţie cuprindea ţevi destinate industriei petroliere, metalurgice, transporturilor, precum şi ţevi necesare transportului şi distribuţiei gazului natural.

Materia primă necesară celor două laminoare era adusă în totalitate din import.

Producţia : circa 630 tone în 1938.

În urma actului naţionalizării de la 11 iunie 1948 se schimbă numele uzinei, nume pe care îl poartă şi în prezent : „Uzinele de ţevi Republica".

Creşterea necesarului de ţevi după 23 August 1944 a impus dotarea uzinei cu utilaje noi care au contribuit la ridicarea producţiei an de an :

1940 :	47 200	tone
1950 :	57 500	„
1960 :	95 960	„
1970 :	208 460	„
1974 :	220 000	„ ceea ce în metri liniari ar reprezenta cifra de 34 000 000.

Profil de adolescent

Burlacu Gheorghe are 18 ani şi este venit în Bucureşti de 4 ani. A venit de la Roman pe cînd era aproape copil şi dorinţa lui cea mai mare (spre surprinderea mea) este de a se întoarce în oraşul natal. Mirajul Bucureştiului n-a acţionat asupra timidităţii lui decît în sens pozitiv. Căminul şcolii, apoi gazda din apropierea uzinei, foarte curînd căminul de nefamilişti i se par mai accesibile, mai apropiate sufletului său de adolescent sfios. Înalt (crescut, probabil, dintr-odată după felul stîngaci în care-şi poartă înălţimea), blond, cu o faţă mai apropiată de copilărie decît de maturitate, Burlacu Gheorghe nu ar trece totuşi neobservat într-un grup de tineri. Este, poate, exprimarea tipică a adolescenţei, a despărţirii şi, în acelaşi timp, a prelungirii copilăriei. De aceea m-a şi surprins felul lui serios de a vorbi despre meserie, despre viaţă. Îi place meseria (laminator de ţevi), dovadă că nu i-ar fi plăcut să facă altceva şi nici acum nu şi-ar schimba-o, deşi recunoaşte, ceea ce observasem şi eu, că munca de aici nu este deloc uşoară. Lucrează în trei schimburi şi, desigur, cel mai greu i se pare noaptea. „Greu, dar trece", îmi spune el. Nu e obişnuit cu munca de noapte pentru că nu prea şi-a pierdut nopţile.

Şef de promoţie în 1974, Burlacu Gheorghe e printre cei mai tineri muncitori ai uzinei. Majoratul şi l-a serbat, alături de ceilalţi colegi, în uzină. Nu concepe existenţa altfel decît în interiorul demnităţii şi onorarei muncii. A fost angajat, conform contractului încheiat cu uzina aici la „Republica", la secţia de laminare şi i s-a dat în primire una din cele mai noi (a se înţelege moderne) maşini din secţie. Faptul pare firesc, dar în ochii tînărului de 18 ani abia ieşit de pe băncile şcolii, chiar dacă a avut rezultate excelente, într-o uzină atît de exigentă cu producţia (cantitativ şi calitativ) evenimentul a fost însoţit de un amestec de mîndrie şi teamă. „Amîndouă justificate : eram mîndru pentru că era firesc să fiu, dar mi-era şi teamă pentru că iar era firesc să-mi fie : ştiam că se aşteaptă de la mine, în special de la mine, o comportare, o ţinută adică, faţă de muncă, faţă de producţie exemplară. Practic nu aveam voie să greşesc cu nimic." Îmi spune, de asemenea, că acum teama i-a trecut, rămînîndu-i în schimb mîndria că nu a dezmînţit cu nimic titulatura de şef de promoţie .

Adolescentul din faţa mea, acum muncitor plin într-o uzină cu un plan de aproape 2 milioane lei/lunar, îşi poartă cu mîndrie reţinută, cu bucurie interioară succesele. Vorbeşte cu greutate despre ele sîncer mirat că cineva se interesează de ele pentru a fi făcute publice. Totul i se pare normal, firesc : era normal să înveţe bine, doar de aceea a venit aici, era normal să devină un bun muncitor, este normal să nu absenteze, să nu întîrzie, este normal să-i placă meseria odată ce şi-a ales-o. Aşa a fost crescut, în spiritul acestei normalităţi ce caracterizează generaţiile de tineri. În timp ce vorbeşte, Burlacu Gheorghe pare a-şi pierde identitatea, discret pentru a spune despre ceilalţi, despre colegii lui de clasă, repartizaţi cu toţii aici, despre colegii lui de muncă. Ceea ce face el nu iese cu nimic din comun, aici toţi muncesc, aici toţi îşi iubesc meseria, el, doar din întîmplare, a fost ales ei lor pentru a le exprima gîndurile, sentimentele. Burlacu Gheorghe are conştiinţa apartenenţei la o generaţie, generaţie crescută, educată în spiritul comunismului, generaţia Republicii.

Nu altele sînt cuvintele lui Oprea Marin, maistrul sub îndrumarea căruia Burlacu şi-a făcut ucenicia de metalurgist şi alături de care lucrează acum. El însuşi un foarte bun meseriaş cîştigător al concursului „Ziua metalurgistului" în 1973, Oprea Marin vede în Burlacu Gheorghe un viitor cîştigător, adică un succesor al său. Crede în acest lucru pentru că-l cunoaşte foarte bine remarcîndu-l ca pe „un element bun în tot cursul pregătirii şcolare" şi care acum „demonstrează practic ceea ce a învăţat". Remarcă însă că toţi colegii lui Burlacu sînt oameni de nădejde, buni muncitori, buni metalurgişti.

Burlacu Gheorghe. Un nume, o existenţă, faptele lui : fapte obişnuite generaţiei sale. Un adolescent într-o uzină a cărui marcă este cunoscută şi recunoscută în străinătate. Un adolescent ce pentru 1975 îşi doreşte „să dea producţie de calitate şi să-şi revadă oraşul natal şi părinţii". Gînduri de adolescent, adică amestec de responsabilitate şi candoare copilărească.

Constantin Stan

Sentimentul familiei

Parcurgînd secţiile uzinelor „Republica", chipurile unor oameni tineri, surprinzătoare, concentrate cu naturaleţe, îmi apărură ca o privelişte compactă ; secretarul U.T.C. mă informă că 1 700 din salariaţii uzinelor sînt oameni tineri, număr, de altfel, în continuă creştere căci întreprinderea are afiliat un grup şcolar menit să pregătească noi muncitori, după o raţională nevoie a producţiei în acord cu planul de perspectivă al întreprinderii. Secţia de laminare, populată în exclusivitate de bărbaţi, spectacol în sine de o excepţională tensiune, muzică atacînd serios domeniul nostru de audibilitate, mă făcu să întreb, reacţie normală şi domestică, dacă în întreprindere lucrau şi femei, întrebare, apoi practic elucidată de vizitarea celorlalte secţii precum şi de discuţiile purtate cu două reprezentante ale muncitoarelor din fabrică. Reacţia umană, vie, reconfortantă, pe care adesea o transformăm în loc comun al limbajului jurnalistic, m-a convins încă o dată că pentru dezvăluirea autenticităţii acestor muncitoare, un gest, o tăcere, directitatea privirii sînt infinit mai elocvente decît cuvintele, aceste atitudini umane extrem de generale nefalsificînd niciodată sentimentul apartenenţei organice, participării armonice la destinul unei colectivităţi.

Ceea ce este evident şi profund impresionant, ceea ce mi s-a părut a defini exact destinul celor două muncitoare cu care am stat de vorbă, e **siguranţa**, comportament exterior şi sentiment intim deopotrivă, conştiinţă a unui destin colectiv în care persoanele umane nu sînt doar implicate, cum ne place ades să zicem, ci prin care îşi găsesc în fapt unica lor raţiune de a fi : înainte de a fi homo faber ori homo technicus, ori homo creator, omul începe prin a fi om politic.

Florica Neguţoiu, angajată în întreprindere din 1955, cînd avea 16 ani, calculatoare salarii, a trăit toate evenimentele capitale ale existenţei sale, determinate strict de descoperirea acestei imense familii care e uzina : şcoala tehnică şi apoi cursurile liceului seral, căsnicia şi marea bucurie a sportului de performanţă. Victoria Branea, bobinatoarea de 20 de ani, coechipiera în echipa de popice „Gloria" a Floricăi Neguţoiu, absolventă a şcolii profesionale urmează tot în întreprindere cursurile liceului industrial metalurgic. Vorbeşte cu veneraţie despre acei care au iniţiat-o în actele importante ale vieţii ei de acum : Marin Evdochia, cea care a învăţat-o meseria şi Constantin Neguţoiu, antrenorul echipei de popice, care înţelegîndu-i timiditatea şi fragilitatea, au modelat un caracter dintr-un copil sfios şi tăcut. Căsătorite amîndouă, îmi declară cu francheţe că sînt fericite, fără emfază. Nimic nu e trucat ori inventat pentru ochiul dinafară în existenţa acestor femei ; încercăm, conversînd să refacem viziunea lumii noastre socialiste, aşa cum le-a apărut şi le apare acestor două muncitoare. Disciplina muncii, rigoarea cu care-şi urmăresc pasiunile, la locul de muncă şi în sport, le impun o sinceritate dezarmantă în declaraţii. Ca să te împlineşti, în existenţă ca şi în artă, trebuie să ştii să te limitezi : timpul, noţiune foarte concretă pentru aceşti oameni, e un proiect clar, urmărit cu tenacitate : cincinalul în patru ani şi jumătate înseamnă, îmi spun conlocutoarele mele, ca fiecare la locul său de muncă să-şi folosească cu perfectă deplinătate calităţile, imprevizibilul în industrie fiind un alt termen al ecuaţiei industriale, mai ales într-o industrie ca a noastră în care **producţia** propriu zisă e în strînsă corelaţie cu **dezvoltarea.** Economia cuvintelor, care mă obsedează şi acum, traducea în fapt responsabilitatea gravă a celor care se exprimă mai întîi prin act.

Discutînd despre lucrările Congresului al XI-lea al P.C.R., îmi spun că nimic, atît din prezentul cît şi din viitorul lor, nu li se pare important dacă nu răspunde **ordinii raţionale,** că documentele propun tocmai o asemenea ordine.

Cum poate fi pasionantă munca de bobinatoare? o întreb pe Victoria Branea, şi firească nu primesc nici un răspuns, ştiind bine că întrebarea mea e mult prea formală. Nici astronaut, desigur nu e prea pasionant dacă eşti o fiinţă funciarmente refuzată pasiunii ; pentru a înţelege un adevăr care ţine de experienţă, nici un fel de comunicare imediată nu e posibilă, fără durata experienţei ca atare, fără senzaţia trăitului. Sentimentul copleşitor de familie, de colectivitate organică pe care m-au făcut să-l simt cele două muncitoare de la uzinele „Republica", îmi aducea în memorie vorbele unui înţelept din vechime : „Ofrandele căminului în care femeia nu e venerată, nu sînt primite."

La sărbătoarea Republicii, substantiv feminin, în limba română, sentimentului de aşezare stabilă, de siguranţă a durării, am găsit potrivit să-i alăturăm chipul feminin, umanizator a toate.

Cezar Ivănescu

A fi tu însuţi

Deschid cu oarecare emoţie uşa batantă a atelierului „lungimi" din cadrul sectorului mecano - energetic A.M.C. (aparate de măsură şi control) şi intru. O încăpere care seamănă a laborator : zeci de aparate, un banc de lucru, un aclimatizator de temperatură, un acvariu şi flori. Foarte multe flori. Mirosul de foc şi metal călit amestecat cu parfumul muşcatelor îmi gîdilă nara. Între pereţii de sticlă ai acvariului cîţiva peştişori coloraţi lenevesc în bătaia soarelui. Un imens laborator şi trei oameni. Numai trei oameni în halate albastre. Mă opresc la cel mai tînăr dintre ei în apropierea unui aparat suspendat, cu extrem de multe braţe de diferite dimensiuni şi la fel de multe cîrlige, unele cît un om, altele cît unghia.

Reparatorul principal Ioan Dragne nu are decît 20 de ani. S-a născut aproape de Bucureşti în Cartojani — Ilfov, dar după propria mărturisire n-a văzut şi nu ştia ce e un strung, un cuptor, un micrometru pînă n-a venit aici. După terminarea celor 8 clase generale se înscrie la „Şcoala profesională de lăcătuşerie" de pe lîngă uzinele „Republica". Încă din primul an de şcoală lucrează în această secţie. La început o zi, două pe săptămînă, zilele practicii, iar mai apoi angajat ca reparator principal al aparatelor de măsură.

Mă priveşte o clipă, îşi potriveşte „lentila" la ochi şi cu o „pensetă" în mînă „aleargă" după un fir nevăzut al micrometrului. Îl prinde ; întoarce capul afişînd un zîmbet plin de optimism şi încredere, un zîmbet pe care îl au de obicei tinerii. „N-a fost o defecţiune gravă, îmi spune, sărise firul de pe axul principal. Aparatul va putea fi redat producţiei".

— De cît timp lucraţi cu aceste aparate ?

— De trei ani. Nu, de fapt de aproape 6 ani, dacă ţinem seama şi de practica şcolară. Pentru mine era sărbătoare cînd puteam să rămîn în această sală. Luam fiecare aparat şi cu migală trebuia să aflu „ce-l doare". Asta fac şi acum, dar într-un stadiu mai avansat. Trebuie să ai foarte multă răbdare şi foarte mult calm aici între „aparatele bolnave". „Ştii cîtă bucurie simt cînd pot reda „un maldăr de fier", fluxului producţiei".

Trece senin prin faţa mea spre un pupitru de comandă, apasă pe cîteva butoane şi în următoarea clipă mercurul termometrelor urcă dintr-o dată la 40 de grade.

— E cam cald, nu ?

— Da, îi răspund.

— „Este bolnav" un comparator cu wolfram şi trebuie să ridicăm temperatura încăperii cu încă 20 de grade. Ştiţi gradul de dilatare a acestui metal e mai redus şi noi lucrăm cu o precizie de ordinul micronilor, iar remedierea gradaţiei nu admite relativitate nici măcar de 0,001 la sută.

Rămîne surprins văzînd că notez cîte ceva în bloc-notes, apoi acelaşi zîmbet, ochii mari, înspăimîntător de negri pentru faţa sa de copil.

— Datoria trebuie făcută conştiincios, îmi spune. Este o nevoie pentru om. Erau şi mai sînt încă zile cînd rămîn mult după cele 8 ore printre aparate. Încerc să le aduc la perfecţiune. Numai prin îndeplinirea datoriei poţi cîştiga încrederea colectivului. De fapt este uşor să cîştigi încrederea oamenilor, mai greu e să nu pierzi această încredere, acest bun cîştigat. (Îşi potriveşte „lentila"). Gata !

Asta înseamnă „vindecarea comparatorului", întreb eu, încercînd să-mi adaptez vocabularul împrejurării ?

— Da. Comparatorul cu wolfram este perfect. Trebuie doar să-i remediem gradaţia, evident printr-o sumă de calcule. Şi la fel de senin apasă butoanele pupitrului de comandă, care readuc temperatura încăperii la normal. Broboane de sudoare curg pe fruntea amîndurora. La temperatura de 20 grade simt că mi se face frig. Tînărul reparator îşi schimbă halatul ; un moment de pauză care-mi mai permite să încerc o întrebare.

— Dacă mi-aţi vorbi despre biografia dv. viitoare ce mi-aţi spune ? Cum vă vedeţi în viitor, ce planuri aveţi ?

— Care viitor, mai apropiat, mai îndepărtat ?

— Să zicem în următorii zece ani.

— Biografia mea viitoare este legată de această uzină, de meseria pe care o cunosc cum îmi cunosc casa (desigur intervine mereu descoperirea şi redescoperirea, surpriza). În următorii zece ani mă văd un bun inginer metalurgic la uzinele „Republica". Sînt elev în anul III la cursurile serale ale Liceului industrial metalurgic şi cu certitudine voi urma Institutul politehnic. Deocamdată atît.

Viorel Varga

pegas în derivă

Galbenă şi carpenă

Lăcrămioara a venit pe lume ca o binefacere pentru părinţii săi trecuţi de prima tinereţe, fiinţe deosebit de cumsecade şi deosebit de iubitoare de copii. I-au zis Lăcrămioara pentru că prea multe lacrimi vărsaseră mama ei, tatăl ei, bunica ei şi bunicul ei în momentul cînd se născuse, înflorindu-le casa. Încă din primii ani ai vieţii, Lăcrămioara s-a dovedit un copil foarte palid. Atît de palid, încît semăna cu o floarea-soarelui sau cu o rapiţă. Chiar aşa au şi poreclit-o colegii şi colegele de şcoală: Rapiţă, ceea ce-i producea destule suferinţe sufleteşti.

Mai tîrziu, cînd se făcu ea mărişoară, clanul familiei se adună în secret şi dezbătu viitorul pe care trebuia să i-l asigure. Ce facem cu fata, ce meserie îi alegem ? aceasta era întrebarea.

— Cred că ar fi bine s-o facem doctoriţă de copii, propuse bunicul. E suavă şi delicată şi-i place să se joace cu păpuşile, deşi are aproape nouăsprezece ani.

— Nu e bine, se opuse bunica, ştiţi bine cît de palidă şi galbenă e la faţă, cît de sclifosită e la mîncare, ar da un prost exemplu copiilor. S-o facem ingineră constructoare. Să ridice blocuri prin cartiere.

— Doamne fereşte, strigă mama ca din gură de şarpe, cum să ridice blocuri, ea, care e atît de firavă, de nu-şi poate duce nici ghiozdanul pînă la şcoală? Ce ziceţi de-o meserie mai bănoasă ? De pildă, coafeză sau cosmeticiană.

— Vai ! săriră ceilalţi, oripilaţi. În familia noastră care a avut figuri culturale de prestigiu, să apară o coafeză ?!

După o acerbă luptă de principii şi idei, membrii maturi ai familiei au decis să-i ceară părerea Lăcrămioarei. Dacă are cumva şi ea o preferinţă? Întrebată, galbena june a ridicat din umeri ; n-are nici o idee şi nici o preferinţă, s-o lase să se mai gîndească, chestiunea nu-i atît de simplă. Bine, au zis părinţii, să se mai gîndească, să n-o presăm.

Lăcrămioara s-a gîndit circa doi ani, vreme în care părinţii îi asigurau două luni la mare, pe timpul verii, două luni pe timpul iernii la Poiana Braşov, pentru schi, plus alte bucurii care fac deliciul tinereţii. În restul timpului, fata avea un cerc de prieteni şi prietene cu care îşi omora timpul, ba la un ceai, ba la o escapadă. Într-o zi, părinţii au fost chemaţi la Miliţie, unde Lăcrămioara se afla cu un prieten, în urma unui scandal organizat într-un bar public. Întrebaţi cu ce se ocupă fata lor, părinţii au răspuns că deocamdată e în perioada de gîndire şi alegere, perioadă despre care ştie oricine cît de dificilă şi pretenţioasă e. „Scurtaţi perioada", i-au sfătuit cei de la Miliţie. Ajunşi acasă părinţii i-au pus Lăcrămioarei întrebarea fatală : ce faci ? Sensibilă cum o ştim, Lăcrămioara a început să plîngă, i-a făcut brute, amenin̦ţîndu-i că, dacă o obligă să-şi aleagă o meserie care nu-i place, îi blestemă toată viaţa. Părinţii i-au mai dat un răgaz de un an de zile, care s-a prelungit la trei ani, răstimp în care Lăcrămioara ducea o viaţă eminamente nocturnă, tipînd să fie lăsată în pace să-şi trăiască tinereţea, că altfel odată se enervează şi se mărită cu un tip din Insulele Canare şi-i lasă singuri. Dar, într-o dimineaţă, cînd Lăcrămioara tocmai sosea de la bar, însoţită pînă la poartă de către tipul din Canare, tatăl, mama, bunicul şi bunica se enervară, îşi ieşiră din minţi, puseră mîna pe ea, îi aplicară o mamă de bătaie, o închiseră în casă, îi confiscară îmbrăcămintea şi-i dădură ultimul avertisment : „dacă nu te hotărăşti să te apuci de ceva, nu mai ieşi din casă pînă la sfîrşitul zilelor, că noi n-avem pensie ca să ne-o toci tu!"

Lăcrămioara a oftat vreme de trei zile înăuntru, (a oftat şi canarezul pe-afară), după care a solicitat o întrevedere cu părinţii.

— Gata, le-a zis ea, m-am decis ce să fac în viaţă.

— Slavă domnului, au respirat părinţii cu toţi plămînii. Ce vrei să te faci ?

— Vreau să mă fac poetă !

— Poetă ?! Minunat ! Meseria nu e prea bănoasă, dar e curată, se face la domiciliu şi aduce un frumos prestigiu familiei. Apucă-te de treabă. Scrie prima poezie. Să te vedem de ce eşti în stare.

Lăcrămioara s-a gîndit o noapte întreagă, cu ochii la stele, după care s-a prezentat în faţa părinţilor, solemnă.

— Uite, zise ea, am început prima poezie, am scris primul vers. E vorba de o poezie autobiografică şi se cheamă „Rapiţa". Primul vers sună aşa : „Sînt ca o rapiţă de galbenă". Mai departe n-am putut să merg pentru că nu am rimă la „galbenă". Dacă îmi faceţi rost de o rimă, continui.

După care a tulit-o pe uşă şi a sărit direct în maşina tipului din Canare. S-a întors acasă după patru zile şi cinci nopţi, palidă şi nervoasă. A răcnit la ei din uşă.

— Mi-aţi găsit rima ?

Nefericiţii părinţi şi bunici au tăcut. Nu găsiseră încă o rimă la „galbenă", deşi se dăduseră cu capul de toţi pereţii şi-i citiseră pe Eminescu şi Coşbuc din scoarţă-n scoarţă. Întrebaseră prietenii, vecinii, nimeni nu le dăduse cuvîntul. Se gîndiseră să dea un anunţ la mica publicitate sau să consulte un specialist, cîte nu le trecuseră prin cap, numai să asigure unicei lor fiice un viitor fericit. Între timp, Lăcrămioara dispărea de acasă cu zilele şi cu nopţile şi-i ameninţa că, dacă nu-i găseşte rima mai repede, ea se mărită cu un tip nordic, proprietar de fiorduri, şi-i lasă singuri la bătrîneţe. Dar iată că, într-o noapte, bunica avu o puternică insomnie, se gîndi ea ce se gîndi şi găsi o rimă la „galbenă". Sculă toată casa şi le anunţă vestea.

— Am găsit rima! „Carpenă" ! Adică feminin de la carpen. Ştiu şi cum vine versul următor : „Sînt ca o rapiţă de galbenă / şi tare în esenţă ca o carpenă".

Unde e fata ?

Unde e fata? Fata nu era acasă. Au pornit după ea s-o caute. Au bătut toate barurile şi restaurantele, n-au găsit-o. Au găsit-o la Miliţie, arestată, era vîrită pînă-n gît într-o teribilă afacere cu valută, chestie de doi ani.

Părinţii au început să-şi dea cu pumnii în cap. În schimb Lăcrămioara nu avea remuşcări.

— De ce nu mi-aţi găsit rima la timp ?

Ion Băieşu

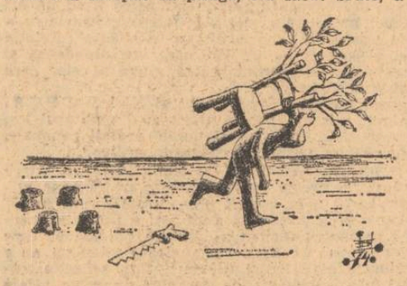

ANTON DRAGOŞ

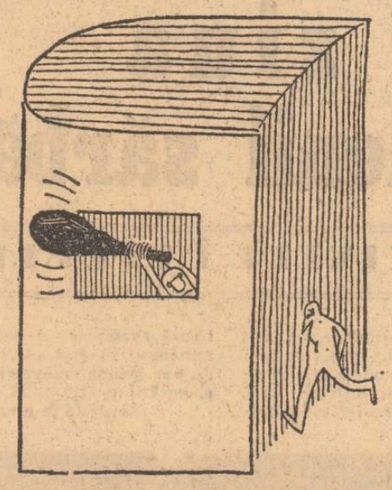

CIOSU

Revelion 1975!

Asociaţia Scriitorilor Cluj-Napoca — Revelion comun cu redacţia revistei Steaua. Ţinută obligatorie, tombolă şi garderobă. Vor rosti toasturi D. R. Popescu pentru „tribuniştii", Aurel Rău pentru „stelişti", Alexandru Căpraru pentru toată lumea. Se vor schimba autografe, colecţii şi surîsuri. Dimineaţa de tot bătaie cu confetii. Mai tîrziu bătaia va continua...

Asociaţia Scriitorilor Bucureşti — în colaborare cu cenaclul Flacăra, noapte comună cu contribuţii egale. Duet în premieră Fănuş Neagu şi Adrian Păunescu. La 12 fix tragerea poliţelor de asigurare. Observator T.V., Dinu Săraru. Se va servi vin de Bîrca şi peşte de Brăila. Surprize diferite.

Asociaţia Scriitorilor Timişoara — Scriitorii bănăţeni vor sărbători noaptea de Revelion prin muncă. Poeţii vor scrie 5 sonete cu rime date, prozatorii vor asculta. Pentru înviorarea inspiraţiei se va servi apă minerală Lipova. Fiind moment festiv se interzic observaţiile critice. Locuri limitate.

Revista „Săptămîna" — intim Revelion la Buşteni. Amfitrion Eugen Barbu şi Constantin Chiriţă. Conversaţia Dan Mutaşcu şi Ion Lotreanu. Partea juridică Adrian Beldeanu. Moş Gerilă — Eugen Teodoru.

Casa de filme nr. 4 — Într-un elan colegial unic, redactorii acestei case vor asculta cu pioşenia adecvată noua lucrare dramatică compusă de Corneliu Leu. Lectură personală. Nu se vor face pauze între acte. Alcoolul şi căscatul interzise.

Asociaţia Scriitorilor Iaşi — Participă revista Cronica, Convorbiri literare şi o parte din revista Ateneu. Spectacolul „Cu mască şi fără mască" — text Horia Zilieru, cuvînt înainte Corneliu Ştefanache, regia M. R. Iacoban. Cu plugu̦şorul Andi Andrieş, Zaharia Singeorzan şi Ovidiu Genaru. La buhai : Nicolae Ţatomir. Se va servi şerbet de Dolhasca. Colinde laice, Mihai Ursachi.

SPORT în maniera lui...

FĂNUŞ NEAGU : „Am luat o damigeană de căpşunică în braţe şi mi-am pus busuioc în nări să miros ca Tamango cînd îşi dă cu *adicolon* să nu se apropie atacanţii de el. Pariez pe-un plachiu găurit contra apartament clasa prima, că baba U.T.A. va schimba canapeaua celor fuduli cu Metalul Mija.

Acum cînd cade zăpada cu clopoţei sunători, cînd miroase a curcan grizat de rom şi-a prepeliţă pîrlită de glonţ, ridic un pahar de lapte bătut-pasteurizat şi zic :

Adio, dragă Nelă
mă duc de sentinelă"...

ADRIAN PĂUNESCU : „Cine nu înţelege că la Craiova s-a produs un miracol n-are ce căuta pe stadioane. O spunem răspicat, cum am mai spus-o, n-avem nici un dumnezeu şi naţionala noastră e tare numai cînd joacă cu clubul bărbierilor din Luxemburg. Omului care a pătit multe dar n-a învăţat nimic, trebuie să-i spunem *adio !* de trei ori. Ce mai încoace-încolo, să înţelegem odată că Dobrin trebuie să joace, că oltenii au nevoie de el ca de praz, că nu ne vom lăsa intimidaţi de nimeni şi de nimic.

Se aude ?!..."

TEODOR MAZILU : „Stau şi gîndesc ce superb joc este oina. Cîtă graţie are sportul acesta pe care, vai, vechii greci nu-l cunoşteau din vina zeilor. Trecînd la aspectul filozofic ne pare că profunzimea lui e tonică şi totală. Totul e să ştii arunca mingea în cine trebuie şi cînd trebuie. Şi mă mai gîndesc, cu nostalgie, la afinităţile lui cu jocul prunciei mele, ah ! dezmăţul pueril în care practicam *poarca* graţie unei cutii de conserve pălită cu ciomagul. O, tempora, o, mores !...

Parodii

PETRE STOICA

Autobiografie

Cînd m-am născut tocmai se inventase
maşina de cusut Singer
şi ceasul cu cuc natural.
Nu era nimeni acasă
toţi erau plecaţi la balul cizmărilor
fiind ultima duminică
înainte de postul mare.
M-am uitat în jur şi cuprins
de singurătate am pus gramofonul
şi am deschis dicţionarul de neologisme.
Apoi plictisit de tăcere
de aroma brînzoaicelor cu stafide
am ieşit pe stradă
călare pe o bicicletă
şi cîntînd : „Ah ! du lieber Augustin"
am năvălit în sala de bal.
Rudele cînd m-au văzut
nasul cînd m-a văzut
prietenii cînd m-au văzut
au zis uite-l pe Pităr
ce mare s-a făcut într-o zi.
Eu am trecut pe scenă
am sărutat evantaiul unei doamne
şi făcînd o plecăciune cuviincioasă
am început să cînt la trombon
o polkă de pe vremea
cînd se purta joben
şi pantofi cu scîrţ-scîrţ.

MARIN SORESCU

Sfaturi utile

Înainte de-a adormi, fraţilor
luaţi-vă tensiunea
şi dacă o găsiţi nu-i daţi
drumul cu una cu două.
E bine să aibă fiecare tensiunea la el.

SORIN POSTOLACHE

Înainte de-a adormi
număraţi-vă coastele
clapă cu clapă
şi dacă lipseşte una
înseamnă că sînteţi căsătorit.
Înainte de-a adormi
faceţi gimnastica suedeză
scoateţi un picior pe geam
şi sprijiniţi-vă de balcon
(în caz că aveţi confort unu)
apoi staţi nemişcat
pînă vine cineva să vă scoată.
Înainte de-a adormi
potriviţi-vă perina
în aşa fel încît dinsa
să nu sprijine picioarele
numai în cazul în care
sfidaţi lumea
şi principiile anatomice.
Înainte de-a adormi respiraţi adînc
nu prea adînc încît
să nu vă ajungă aerul,
atît cît poate respira un om
îndemnat de curiozitate.
După toate acestea,
stingeţi lumina, aragazul,
întindeţi cearceaful,
potriviţi plapuma.
scuipaţi în sin
şi tolăniţi-vă pe pofea.
În caz că nu vreţi să vă culcaţi
nu faceţi nimic
din toate acestea.

ION BĂNUŢĂ

Panorama panoramelor

„Am să-i fac eu panorama
Pînă şi lui Dalay-Lama".

Diavolul nemuced zace
unde domnului îi place,
pus la punct şi „şapte ace".

De-o durere-am vrut să-l spure
că avea şalvari de turc
şi barbă de demiurg.

— Drace unde mi-ai dus fata
neiubita, ne-ntîmplata
după care plînge tata ?

Speriat de ceasul morţii
nu răspunde Scaraoţchi
mînca-i-ar lăutarii orţii.

Stă şi se hoalbă la mine
ca un flutur în stamine
ca un paşă de albine.

Cînd văzui că nu şi nu
l-am scuipat şi i-am spus tu
să se teamă vînătu.

Şi aşa l-am omorît
că era tare urît
de la coadă pîn-la gît.

Povestire

— Cu ce-ai venit ?
— Pa valuri.
— Deci, pe mare ?
— Nu. Pe valuri. Marea a rămas mereu în urmă.

Şansă

— Ieri mi s-a întîmplat un lucru formidabil, povesti frizerul. Tocmai îl bărbieream pe un scriitor, cînd briciul s-a rostogolit şi i-am tăiat capul.

Şi toată prăvălia s-a umplut de romane.

Examenul

În faţa lui era o punte, dar nici n-a ajuns acolo că şi-a şi pierdut echilibrul. Astfel că el, cu tot îndemnul celor de pe mal, n-a mai trecut rîul.

Şi astfel s-a născut
plopul.

Asimilare

Se spune că versul acesta l-a gîndit vreme de peste douăzeci de ani :

„Soarele răsare dimineaţa"

În următorii zece a compus pe cel de al doilea :

„Iar seara apune".

Ermetism

El a vrut să le vorbească semenţilor cît mai profund şi a coborît în el ca într-o fîntînă ţipind : „Ascultaţi !".

Dar fîntîna era, într-adevăr, prea adîncă pentru a mai putea fi auzit.

Vasile Băran

Mica publicitate

CAUT asociat proiecte agricole, ciupercărie, creştere şoareci, varianta (MIHAI URSACHI — Iaşi)

PREDAU lecţii pictură naivă, codul manierelor elegante, şoaba veche, pretind plata în natură (Adresaţi PETRU VINTILĂ).

VÎND subiecte poliţiste, ciine dresat, bocanci sky uzaţi, curs „Învăţaţi înotul fără profesor", sticle diferite, chei false (Informaţii NICOLAE MĂRGEANU).

SCHIMB OPEL record bună stare, 5 locuri, decapotabil, contra bîrjă model Vaslui, căruţă motive folclorice, sau şaretă teren (VALENTIN SILVESTRU).

CAUT supravieţuitor catastrofă aeriană, partener vîsle, vin bun, pantofi nr. 45, dicţionar de metafore, motiv de ceartă. (Oferte serioase : FĂNUŞ NEAGU).

CUMPĂR nasturi epocă, bibelouri, bibiluri, ceas cu cuc mic, scrin trei picioare, ciorapi colorat, pălărie tiroleză, gramofon pilnie, praştie neagră (GHEORGHE TOMOZEI)

CEDEZ repartiţie Sinaia, cactuşi, loc de veci (VINTILĂ ORNARU)

CAUT iepure albastru, casă, amatori recitare, Căpşunică recoltă '74, stenografă abilă, bretele import, (Adresaţi (NICHITA STĂNESCU).

CUMPĂR peşte viu, preşuri persane, ciine lătrător, pantofi toc moderat, glume în grai ardelean, haltere, joben veritabil. (Intrebaţi ION BĂIEŞU).

PIERDUT flaut personal, manuscrise versuri, cufăr conserve diverse, pălărie pai, inel logodnă negravat, 1 cutie biscuiţi sprijaţi — pe peronul gării de Nord (Restituiţi DAMIAN URECHE).

TÎNĂR intelectual cu trecut, doresc intelectuală la fel. Intenţii serioase (ION DRĂGĂNOIU).

Poşta redacţiei

V. CRIŞAN

EMIL BRUMARU (Dolhasca) : Înţelegem dilema Dv. Spre a simplifica lucrurile, vă sfătuim să aduceţi damigeana personal. Geamantanul cu manuscrise expediaţi-l prin poştă. Cît priveşte talentul, n-avem nici o îndoială. Trebuie să aveţi.

TRAIAN IANCU : Semnătura ne este cunoscută. Vom reveni.

ION HOBANA : Aveţi convingerea că sînteţi supravegheat de fiinţe extraterestre? În ce scop ?

A. IOSEFFINI (Iluzionist): Vă plîngeţi că nu sînteţi primit în Asociaţia Scriitorilor deşi aţi încercat totul. O vizită la sediu cu un tigru alături nu vă suride?

OVIDIU GENARU (Bacău) : Ne-am interesat şi vă răspundem: 1) 12,50 fără sticlă. 2) Huşi, Odobeşti, Panciu, Nicoliţel. 3) S-a căsătorit oficial !

AL. ANDRIŢOIU: Aţi pierdut pariul ! Revista a fost fondată de Iosif Vulcan şi apare şi în zilele noastre.

ION BĂNUŢĂ : Ne cereţi o rimă mai deosebită la : „oţel" ? Dacă nu vă convine: Eifel, miel, clopoţel, circel, hotel, parelel, bezel (masculinul de la bezea), Wilhelm Thell opriţi-vă la... Prepurgel.

GHEORGHE PITUŢ : În caz că aveţi pană de cauciuc procedaţi în modul următor : 1) opriţi maşina, 2) coboriţi, 3) oftaţi adînc, 4) mai oftaţi o dată, 5) deschideţi portbagajul şi priviţi roata de rezervă, 6) închideţi portbagajul, 7) aşteptaţi cu răbdare, 8) mai mult, ce puteţi face ?

N. VELEA: Nu publicăm romane fluviu!

TEODOR MAZILU: Ce sport vă sfătuim să practicaţi ? Ştim şi noi ? Spre ce vă trage inima. Popicele dezvoltă, în general, atît membrele superioare cît şi cele inferioare. În aceeaşi măsură şi gîndirea tactică.

FĂNUŞ NEAGU : Cordiale salutări de la Arad.

ROMUL MUNTEANU : Vegetarian înseamnă consum alimentar bazat în exclusivitate pe legume. Ciolanul de porc nu este trufanda aşa cum vă imaginaţi.

NICOLAE MANOLESCU: Nu cunoaştem adresa lui Mircea Micu. Sperăm să-l întîlniţi personal.

MIRCEA DINESCU: Aveţi dreptate, George Sand era bărbat şi a fost căsătorit cu Erich Maria Remarque.

ION GRECEA : Pe loc repaus !

Şantier literar

FĂNUŞ NEAGU : „Dăunătorii vieţi, moduri de combatere" — eseu viticol.

ION SOFIA MANOLESCU : „Zigzag prin lume" — note de călătorie.

VLAD MUŞATESCU : „Alimentaţia raţională" — sfaturi dietetice.

SĂNZIANA POP : „Fetelor, hai să jucăm fotbal" — reportaje pe teme sportive.

MARIN SORESCU : „Confesiile unui oltean" — autointerviu.

MIRCEA DINESCU : „Lecturile mele" — îndreptar de cultură generală.

PETRE STOICA : „Croşetăm în familie" — poem în proză.

TRAIAN IANCU : „Literatura şi interferenţele ei financiare" — cugetări matematice în versuri.

TEODOR MAZILU : „Viaţa la castel", dramă cu un singur personaj.

ION BĂIEŞU : „Preşa" — partea a doua de la „Preşul".

MIRCEA MICU : „Testamentul meu" — presimţiri lirice.

Premii şi premiaţi

— Premiul „Daniil Sihastru" : Teodor Mazilu.
— Premiul criticii : Iulian Neacşu.
— Premiul „Leul de aur" : Traian Iancu.
— Premiul „Apicola" : Ion Bănuţă.
— Premiul tenacităţii : Al. Gheorghiu-Pogoneşti.
— Premiul „Femina" : Ion Cringuleanu.
— Premiul „Glob-trotter" : Alexandru Andriţoiu.
— Premiul „Bărăgan" : George Alboiu.
— „Ordinul Ana" : Romulus Rusan.
— Premiul „Rara avis" : Nichita Stănescu.
— Premiul „Stiuca de argint" : Ion Băieşu, Remus Luca, Mihai Gavril.
— „Leul şi cîrnatul" : Vlad Muşatescu.
— Premiul „Fidelitas" : Dan Mutaşcu.

Recuzită

Sincopă fluturată pe sub stele,
Minecuţe-n bernă pentru-agenţi fiscali,
Potcoave false pentru vechi caiele
Şi munţi de catifea — ornamentali !

Parabole ieşite din pămînt
Printre bătrîne roci hexagonale.
Picioare metrice cu verbul sînt
Întoarse în expresii uzuale !

Un actoraş cu zîmbet de vedetă
Încărunţit sub munţii de cartoane.
Cinci nasturi lipsă la o redingotă
Şi tot atîtea lirice bastoane.

Un crocodil cu solzii de metal
Hipnotizat de genţile mondene.
O uşă dăltuită într-un mal
Pe unde curg etilice catrene !

Eclectice ulcioare de pămînt
Cu patimă în bolta vremii sapă
Lăsînd să se-nţeleagă sub cuvînt :
Noi mergem de mai multe ori la apă !

Un cărăbuş se-avîntă-n galaxii
Săpîndu-şi echilibrul lîngă astre.
O pupăză mimează parodii
Şi pune ordine între dezastre !

Nevroze vesele, incendiare,
Pavaje reci de zîmbet infinit.
Plecarea dintr-o gară oarecare
Şi veşnicul suris : Bine-ai venit !

Policromii ţîşnite din nimic,
Vestigii dintr-o lume viitoare,
Săruturi calde de la inamic
Spălate-n dulce ropot de fanfare !

Fragile capete de cimpanzeu,
Originale strofe patrupede.
Mătasea broaştei dintr-un heleşteu
Învăluită tactic în monede !

O scoică strangulată sub cearşaf
Învaţă pe-ndelete cum se geme :
O dramă care-a fost făcută praf
De-un cronicar născut mult prea devreme !

Un munte sfredelit de un bondar
Ce-şi clatină destinul printre stele.
Un port din vremuri triste fără far,
O scară ticluită din surcele !

Un transatlantic transportînd o gîză
Se luptă-nversunat să taie vîntul
Iar două libelule joacă biză
Lovind din răsputeri, cu tot avîntul !

Firidele unui ungher plăcut
Pudrate cu pecingine de scamă.
Un stareţ rotofei şi prefăcut
Cîntînd evlavios : Adio, mamă !

Un şobolan mărunt se fandosește
Făcînd enorme tumbe în arenă.
O pată de ulei care vorbeşte
Cu voce guturală de migrenă !

Un virus mucalit, fragil la tuse,
Cu zîmbetul mereu clipind pe buze,
Încearcă, pentru chinurile-aduse,
Să ceară omenirii mii de scuze !

Un vrăbioi cu arcurile rupte
Parcat corect la margine de drum
Îşi leagă circuitele-ntrerupte
Silabisind mecanic : Ergo sum !

O mare parte-a lumii nevăzute
Se scaldă în plăceri sub microscoape.
Sînt stele-n univers necunoscute.
Păcatele se spală-n patru ape !

Valeriu Bucuroiu

MIHAI PĂNZARU

Materialele nesemnate din această pagină sînt scrise de Mircea Micu şi familia

Răniţi de muzică

După cum se ştie, cu prilejul unui concert al cîntăreţului „pop" David Cassidy, cîteva mii de tineri londonezi au intrat, din pricina emoţiei artistice, în transă, au simţit, aşa cum se întîmplă în clipe de entuziasm debordant, nevoia de a-şi exterioriza sentimentele şi au provocat o încăierare soldată cu un mort şi aproximativ patru sute de răniţi.

Evenimentele amintite mă silesc să observ că spectacolul contemporan a intrat într-o fază nouă care pretinde esteticienilor preocupaţi de problematica receptării operei de artă să noteze, alături de tipul „simpateticului" şi al „contemplatorului" un tip inedit de spectator şi anume „martirul".

Într-adevăr, ştiam că arta cere sacrificii dar, în general, suferinţa era de resortul creatorului, publicul mulţumindu-se să guste roadele chinurilor respective.

Ştiam, de asemenea, că idolii tineretului solicită dintotdeauna ofrande, însă îndeobşte zeităţile scenei cereau banii şi nicidecum viaţa admiratorilor.

Mai ştiam că la anume spectacole poţi muri de ris sau, dimpotrivă, de plictiseală, dar, în nici un caz, strîns de beregată.

Alergăm cu toţii după momente de artă care-ţi taie respiraţia, cu condiţia însă ca fenomenul să nu dureze prea mult, după cum ori de cîte ori mergem la teatru sau concert pentru a pătrunde în lumea imaginilor, sîntem hotăriţi ca, după căderea cortinei, să ne întoarcem, vii şi nevătămaţi, în lumea noastră cea de toate zilele.

Tendinţa despre care vorbim mi se pare demnă de atenţie, deoarece, dacă mişcarea se extinde, în curînd, oamenii se vor duce la Rolling Stone ca la război, iar mamele, aplecate pe fereastră, vor mărturisi vecinilor : „Sînt îngrijorată, băieţii mei au plecat acum două ore la Barbara şi n-am primit nici o veste de la ei...".

Al. Mirodan

Metafora de pe strada Belciugului

De la o vreme Catilina era singurul poet de pe strada Belciugului, o stradă mărginaşă, cu cîteva zeci de case înşirate pe o parte şi pe alta a ei. După cîţiva ani de execuţii verbale reuşise să-şi exaspereze vecinii şi să-i facă, atît pe cei foarte tineri, cît şi pe cei foarte bătrîni, să nu mai lege nici măcar două cuvinte. Ca orice vis însă, şi acesta — de a fi singurul care să se exprime în versuri pe strada sa — fu urmat de altul după ce, într-o săptămînă, crease poezia „Numai Eu" din care citîm versurile : „Strada, un fir de oglindă în care talpa mea vrea să se vadă / Numai ea / Un drum pe care nimeni nu mai poate să se creadă / Cineva."

Pentru a traduce în viaţă aceste versuri, Catilina declară strada metaforă şi interzise accesul atît din partea stîngă a ei, cît şi din partea dreaptă. Totul decurse normal, în succesiune firească. Vecinii poetului îşi făceau cumpărăturile sărind prin spatele caselor în străzile înconjurătoare. Astfel strada-metaforă a lui Catilina ajunsese cea mai tăcută şi ocolită stradă a oraşului şi numai tălpile poetului se oglindeau în asfaltul ei. Această metaforă tradusă în viaţă după doi-trei ani, pînă cînd, nu se ştie cine din oraş se rătăci pe strada Belciugului. Ca să fiu precis pot spune că era ori femeie ori bărbat şi primul Altcineva care îi dădu bunăziua poetului ignorîndu-i versurile amintite. Văzînd că se poate, băştinaşii străzii dădură buzna afară şi declarară cu patos că, dat fiind că metafora era dintre cele mai slabe, ei au dreptul să folosească strada cum vor. Unul dintre ei declamă versurile proprii : „Pe stradă să mergem numai împreună / Sărind într-un picior de bucurie / Am mers noi chiar şi suuus pe lună / Păstrîndu-ne intacţi în vijelie //"

De atunci pe strada Belciugului nu se poate trece altfel decît sărind într-un picior. Chiar şi fostul poet Catilina poate fi văzut sărind astfel, deşi, la vîrsta lui...

Iulian Neacşu

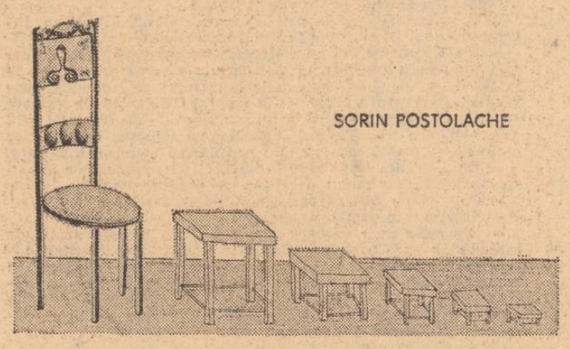

Poezie fără metaforă sau despre visul unui literat

SORIN POSTOLACHE

atelier literar
poșta redacției

Iubim

Cu toți, noi spunem că iubim.
Dar ce-i iubirea ? *)
Un fals tratat.
Da, este adevărat.

Momentul nebuniei
Îl credem o iubire.
Sărut-acela tainic,
Pe el, tot o iubire ! !

O, nu. Iubirea-i foc,
Un foc ce te-mpresoară
Pe moment
Și care te usucă.
Transformă în cenușă
Și cea mai mică moleculă.
Apoi se stinge,
Și spunem c-am iubit.

SANDU COCONU

*) Iubirea, de mulți este luată drept o lascivitate, dar foarte mulți greșesc, de aceea e bine să-și spună : „oare sînt în stare să iubesc, sau nu ?".

Orașul Sîngeorz-Băi

Șoseaua internațională
Întinsă de-a lungul prin țară
Împietrită de n-are pereche
De la Cluj spre Rodna Veche.

Ce trece munți și trece văi
Și duce spre orașul Sîngeorz-Băi
Mii de mașini speciale,
Cu anumiți domni mari și domnișoare
Servesc ape minerale.

Brazi cu frunza lor verzuie
Cerul cu zile senine
Cimp cu flori încolorat
Oraș frumos și bogat.

ILIE LUNGU

Iubește-mă

Apasă buzele-ți fierbinți
Pe fierbinți ale mele buze,
Spune-mi „iubite" printre dinți
Și lasă vîntul să ne-amuze

Primește-mi mîna ce te vrea
Și lasă-mi-o să te iubească,
Alături de tine să stea,
Alături de sînu-ți (trăiască !)

Lasă-mi capul să se-așeze
Pe sînu-ți cald, rotund și mare,
Lasă-mi mintea devieze
Sub razele fierbinți de soare.

Iubește-mă o zi întreagă
Și nu mă părăsi la noapte,
Pașii-alături las să meargă,
Iar noi, încet, vorbim în șoapte.

ION ODUBĂȘTEANU

Păsări

Plec să captez păsări fantastice.
realiste, grotești și sublime,
pure și impure, comune sau tipice,
care să supraviețuiască și să rămîie.

Să fac un sat cu păsări, ce pot fi greu uitate,
ce se iubesc și lasă consecințele sociale și morale
cu toate sentimentele sedimentate,
în stolurile păsărilor sociale.

Să plec apoi cu păsările,
să cunosc holdele, recoltele,
ce vetuiesc alb cu visele,
să nu cunosc întoarcerile.

Plec să cunosc cu ele universul,
să nu fiu singur în tot mersul,
și recepționez sublimul, alesul,
ce turtește la bufnițe fesul.

NICOLAE MURARIU

Gîndesc

În mintea mea de lut aprins,
Într-o rezervă de necuprins —
Gîndesc, într-a mării infinit
Viitorul trecutului sorbit.

La culmea corpului meu,
Gîndesc ușor, gîndesc cu greu,
În dilemata mișcare
A minții în sudoare...

GEORGICĂ BALOTĂ

Lait motiv

Cu bulgări de zăpadă ne-am bătut
Într-o duminică senină la Poiană
Cînd te-am privit, pe cerul tău se aprindeau
Scîntei de Cosînzeană.

Ne-am alergat flăminzi de sărutări
Printre statuile cuprinse de prihană.
Le-am comparat cu tine în ochii mei,
Dar tu erai o Cosînzeană.

Ce mult doream să te sărut —
Să-ți gust pudoarea,
În ochii mei creșteau văpăi —
Te-asemuiam cu Marea.

Te-ai înșelat crezînd că o să uit
Dezlănțuită-n piept furtuna,
Dar te-am purtat în gînd lucid —
De-atunci întotdeauna.

M. MIHALACHE

Poze

Cu un zîmbet pe buze
Și cu gura amară
Mă uit la învechitele poze
Care sînt în cămară

Bunica care, acuma-i fărădînți
Stă cu grație în poză,
Cred că aștepta să vină prinți
Să-i așeze-n păr o roză

Cînd vom fi și noi bunici
Tot așa vom arăta ?
Ce vor gîndi tinerii de atunci
Cînd dinți, iubito, nu vom mai avea ?

MIHAI SIMON

Desene de MIHAI GHEORGHE

Edenic, vedenic, satanic

Trei muze derivă spre om
poeticele plăsmuiri pe lume.
Muza din cer edenic
nu s-a văzut, nu se cunoaște.
Poeții ei îs geniile.
Muza spre pămînt —, vedenica —
tot naște coboriri și urcări :
Laura — Beatrice.
Capul e-n cer, picioarele pe pămînt.
Și al treilea tărîm satanic
e un fel de muzu, Muzma —
și aici e ciudat, boancăte !
Să nu uiți însă Roboatele
și mai ales imitatul epigon
ce drept muză are unul sau mai mult.

ION LUDOVIC

Modele negative

Ca la fiecare sfîrșit de an, din nou un chenar rezervat publicării celor nepublicabili. „Atelierul literar" și-a obișnuit de multă vreme cititorii cu acest auxiliar al său („vitrina de rebuturi") menit să demonstreze practic, cu cele mai „competente" exemplificări, cum nu se fac versurile. Alegem și acum, din bogata colecție anuală a coșului redacțional „piesele de rezistență", cele mai compatibile cu multiplele intenții terapeutice și de pedagogie literară ale atelierului nostru (în mijlocul cărora virtuțile zîmbetului sînt întotdeauna o nobilă, salutară prezență !). Dorindu-le cititorilor și neobositilor noștri corespondenți o lectură agreabilă și semnificativă, le adresăm, în același timp, cordiale urări de bine și la mulți ani !

G. D.

Dragostea

Dragostea caldă, sublimă și adevărată.
nu-i o porție cartelat asigurată.
de intemperia aceia-ndepărtată,
să mergi și oferi batista voluată.

Ci, dragostea caldă, sublimă și adevărată.
nu poate fi nici cînd perforată,
fînd divină și cu suflet acordată,
pentru ce-ai dorit sincer viața toată.

Dragostea dulce și sublimă.
nu poate avea vreo vină,
fînd sfîntă, dă putere divină,
cu forțe și putere din rădăcină.
pentru cei ce viața mai îngînă,
și-o perpetuează — dragoste virgină.
fînd — scumpă zînă și gingașe regină.

O dragoste ! gingașe dragoste,
firul tău sfînt n-are capete
și fînd multiplă, cu diversitate,
revarsă-te și la mine-n parte.

M. NICOLAE

Un om ratat

În ochii tăi privesc
Iubirea caut. Nu găsesc
decît dispretul
atotstăpînitor pe tine
Te sărut.
Dar gheața buzelor m-alungă
Ce rece ești !
Încerc din nou și îndrăznesc
de sînul tău să mă lipesc
ca de-o comoară.
Mă iei de braț
și mă-nvîrtești
ca pe-o vioară.
În ochii tăi privesc
A cita oară ?
Dispretul te sugrumă.
te doboară.
Mă-ndepărtez, mă-mbrac
și plec. Încerc să uit
că-n urmă am lăsat.
un om ratat.

LUCINDA MARINESCU

Ce să fac cu azi!

Zi cu soare și cerul senin,
Am plecat la plimbare la Șosea.
Ieșit înainte, o pădurice de pomi verzi
Din loc în loc și cîte o bancă,
Stai odihnă sau lucrezi lucru de mînă.
Tufe pomi mici împrejur
Împre nuiți de frunze
Face frumos ornament.
Arcul triumf apare înainte,
E un m ument istoric.
Intri în arc, ici și colea
Cîte o gheretă cu zaharicale,
Pomi, flo iți ies înainte,
La colțuri cîte o statuie
Și o cișmea ardeziană
Cu apă pot bilă, bună de băut.
Apare lacul ierăstrău,
Pe ei plutesc bărci și vaporașe
Și mulți pești mici se află în el —
Cu timpul o să se facă mari.
Te urci în vapor, te plimbi.
Te întorci înapoi, stai pe bancă
Te odihnești, cînești
Sau lucrezi lucru de mînă.
Cînd te-ai plictisit.
Te-ai întors acasă.
Te odihnești, obosit de drum.

GEORGETA POPA

Nu vreau să am două iubiri

Nu vreau să am două iubiri
Vreau să am numai una
Vreau să-mi spui deacuma
Dacă mă iubești sau nu
Pe toată viața ta
Dacă nu, să-mi spui
Să-mi caut un alt cui.

AURELIAN BĂLULESCU

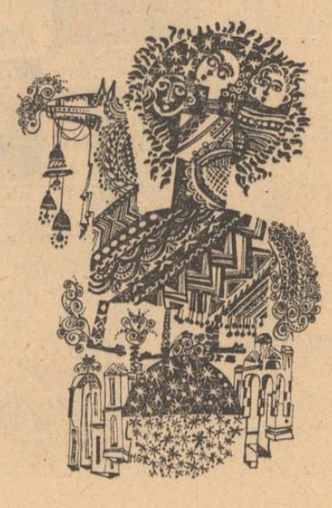

Concediul

Zile de concediu !
șireag de mărgele,
rod al muncii mele

Orice zi de concediu
binemeritată
este o frescă,
din a muncii artă.

În concediu,
oamenii n-au vîrstă
și nici dimensiuni,
au însă profilul
de vii înălțimi.

C. LUPEA

Greierele

Greierele într-o iarnă
La furnică se duse
Ca să ceară
O bucată de pîinișoară

Toată vara cîntă
Și nimic nu-și agonisește
Iar cînd iarna vine
Îi e ger și rece

Furnica îi de-te
Dar îi și zice
Că la iarna care vine
Să nu se mai ducă la ea

ION POSO

Te-ai dus

Te-ai dus, iubita mea,
Iar visul meu de iubire s-a spulberat
Asemenea nisipului argintiu dus de vîntul sălbatic în zare.
Și acum mă întreb : cum ai putut să pleci ?
Eu te-am iubit, te-am iubit mult, iar poate tu... nu.

Ce rău îmi pare !
Eu te întreb, da, te întreb cu lacrimile șiroind pe obraz :

De ce-ai făcut-o ?
Inima ta nu-ți spunea să mai reflecți ?
Dar poate ai întrebat-o, poate ți-a răspuns
Și... nu-ți spunea să mai reflecți, păcat !
Iubirea mea s-a dus... da, s-a dus și...
Nu se va mai întoarce decît odată cu tine...
Ce dură ești iubita mea, păcat !...

E. STAICU

Semnul nostru

Cînd voi reveni adu-ți aminte
de semnul nostru și nu te speria
că toamna haina, l-a-ngălbenit.
Tu ia-l în mînă, și-n sfîrșit
sărută-l, tu draga mea, sărută-l.

Adu-ți aminte că... am plîns,
eu am plîns asupra lui
sărută-l și soarbe lacrimile mute
în suferință. Ca ele să-nfrunte
răceala ce le-a cuprins

Să-ți aduci aminte, iubita mea...
Cum că Adonis însă n-a murit
și-ncearcă să-mi vezi chipul prin el
s-alini durerea-mi, cu suflet înnegrit.
în sicomorul diafan al sufletului tău.

ALEXANDRU CRISTEA

Destinul

Stau singur, trist și-ngîndurat,
Și mă gîndesc la ființa ce-a plecat
Ce-n urmă nu s-a mai uitat.
La cel pe care l-a lăsat
Și părăsit.

M-a părăsit și m-a lăsat.
Precum nomazii casa
Și-am meditat în sînea mea,
Ce-amară mi-e viața
De însigurat

Ah !, Nu mai am nimic acum.
Să cer de la viață
Decît să mor, să mor acum,
Ca să-ți îndeplinesc a ta povață
O ! crud DESTIN.

Și totuși, îmi revine-n minte
Ce spuse Corbul Nevermore :
„E în zadar, căci ăst necaz s-a întîmplat.
Noi nu vom plînge iar, fiindcă trecutu-i mort,
Și nu va reînvia" *)

Dar eu, nici chiar în clipa morții
Nu am uitat de ființa crudă,
Ce m-a lăsat în fastul vieții,
Făcînd din mine martirul
iubirilor pierdute.

RAIMOND PAPU

*) Citat din E. A. Poe

Speranțe

Pe cîmpul amorțit
Adie vîntu-ncetișor,
Și după-un albu nor
Soarele a asfințit.

Venirea nopții așteptate
Unde-n cîmpul gol
Eu zac p-un țol
Culcat pe spate,

Îmi dă neîncetat
Speranțe poate secî
S-atît de reci,
Ca altădat.

S. MARIN

Visez

Visez un castel cu lumina fugindă,
Pe dealul cu umbra-i arzindă —
Un castel cu trup de fată plopă.
Cu ochi de apă în noapte de Penelopă.

Visez de mult și mai pot visa —
Trup de corp, trup în care se va ierna ;
Visez o noapte adunată pe sul —
Ce-și arde toate firele pînă-i destul !

Visez un castel cu lumina oprindă !

IORGU BENEDICA

O parte din mine

Citeodată la un han de sălcii
rămîneau pantofii mei tacîm
le iubeam urechile de iarbă
adunînd sub talpa lor un ou
le iubeam și degetele-n roată
luminoase-n cumpăna de foc
dar cînd vremea-mi zise : răsplătește-i
eu le dam ceva dintr-un sărut
și plecam pe căile deștepte
ca un calm începător de mîini
revenind la liniștea-n mareé
și la alte plaiuri de absînt...

M. IOSIF

Ochii tăi

În ochii tăi a poposit
O rază de lumină,
O rază care-a zugrăvit
A dragostei divină.

Acei ochi calzi, ca două stele
Au luminat o viață,
Iar strălucirea lor de perle,
A dat numai povață.

În ochii tăi, dacă privesc
Și azi, mi-aduc aminte,
De scumpul, primul „te iubesc"
Ce-nlrece-alte cuvinte.

Oh ! Ochii tăi mă urmărese
În vis, în mare-n zare,
Dar nu-s aproape să ghicese
Adevărata lor candoare.

LUCIAN COSTICA

Circuit

Cum apa se adună
din ploile ce cad
și apoi lin se scurge
prin straturi în pămînt,
ca-n locul ei să vină
din ploaie altă apă.

Sau din semințe cum,
se nasc și cresc produse
ce prin consum se pierd,
ca-n locul lor să vină
cu timpul noi semințe.

La fel și eu, cîndva,
mă voi opri din mers,
ca să asigur drumul
al vieții-n univers.

TUDOR PIRVU

La Uniunea Scriitorilor, în hol, într-o zi fastă

„Salut, noroc, salve, a, să trăiți, bonjur dom'profesor, multă, multă stimă tovarășu', omagiile mele respectată doamnă, da' ce mai faci tu măi șoricuț de bibliotecă ? Toma, nu umbla cu bancuri proaste" ; „N-ai un sutar pînă marți ? Ți-l dau precis, p-onoarea mea" ; „Unde naiba se ascunde Iancu ăla ?" ; „Eu am ceva pe hîrtie. Bătrînene ? Cum nimic, cum nimic ?" ; Doamna Lăzărescu e gentilă săraca, dar dacă n-are iscălitură, nu poate face nimicuța" ; „Krishnamurti, să știți, era logician în fond, credea în logos, în sensul elin, evident" ; „Nu umblați cu cioara vopsită, n-are cine să scrie cronica plastică și voi îl puneți pe mațe chioare ăla, care e asistent la facultatea de brînză și smîntînă ; apoi eu îl salutam sîptămînal pe Cutescu-Stork, dacă vrei să știi" ; „Zice că trebuia să plec în Camerun, eram pe listă, dar s-a învîrtit aia pe aici o săptămînă și uite că pe mine m-a amînat pentru toamnă și a plecat ea" ; „L-am tradus prima oară la noi pe Van Wegsham la „Viața", în '51, și cînd a venit în țară ca turist — că avea o flebită și făcea băi la Amara, — a plîns, m-a îmbrățișat și-a strigat „evrika" ! Acum îl traduce care vrei și care nu vrei, dar ce, se compară ?" : „Nu l-ați văzut pe Iancu ?" ; „Doamnă Spilca, eu am avut un articolaș la fosta „Gazetă literară", în urmă cu vreo opt ani, nu-mi aduc aminte despre se scrisesem, credeți c-aș putea recupera onorariul ? Fiindcă atunci tocmai mă însurasem și l-am uitat" ; „Ia lăsați coada, că merge ea și singură, ia lăsați-o și ascultați poezia asta, ia ascultați : „Un diavol plînge pe faianță, un înger flutură aripa, un nimb înfășură visarea în giulgiu transparent de struguri"... Hai, ce ziceți ? Hai ?... „În giulgiu transparent de struguri"... E de premiul Nobel ? : „Dac-ar veni Iancu..." ; „Unde-ai găsit botine cu elastic, onorabile ? Te conzult deoarece nevastămea mi-a pus în vedere să nu mai umblu în bocanci, nici chiar iarna, întrucît m-ar putea crede confrații rural" ; „Pasajul în care te lăudam, l-a scos redacția, dacă vrei, îți trimit manuscrisul ; te ai rău cu careva de pe-acolo ?" ; „La cameră la Sovata, că la Mogoșoaia îs mulți și-i zgomot, răcnesc păunii" ; „Unde-i Mișa ? Nu Novicov bre, Gavril" ; „Măi frate, și cînd au adus ei hartanele alea de vită — că întîlnirea o ținusem la fermă — și au scos cepul de la poloboc în fața noastră, înțelegi ? În fața noastră — și a prins să-i zică ăla la țambal „Și-aolică maică", ei bine, mi s-a făcut pielea găină" ; „Ai văzut ce-am scris despre cartea ta în „Gazeta Cooperației" ?... Apoi dacă nu citești, dragă, zadarnic mai scriem, nu-i așa ? Zadarnic" ; „Vezi că te așteptăm la «Doina», dar nu la subsol ci sus, și nu întîrzia, că p-ormă iar rămîi fără scaun ; „Dom'le, eu v-aș da ceva despre relațiile dintre Baronzi și Bengescu-Dabija, destul de caracteristice ele, și chiar aș adăuga și un inventar de rufărie, foarte nostim, al unei cumnate a primului, care se trăgea dintr-o nepoată a lui Aron Pumnul prin Aricescu, cel de la Pitești, avînd el cîva alianță și cu Popa Șapcă din Celei, dar mă tem că plătiți puțin și-apoi știu că se cam întîmplă să faceți pierdute ineditele și nu-mi prea convine" ; „Cine știe unde-i Iancu ?" ; „Ți-a aprobat, ori te-a tăiat ?" ; „Lui Vianu îi plăcea să umble pe jos, mi-amintesc că într-o toamnă de aur..." ; „Cică nu mi-au semnat grangurii" ; „Tu o cunoști pe aia cîrnă, cu părul roșu ? Ia fă-te că mi-o prezinți și mie" ; „A, bine că te văd, colega, poemul dumitale e splendid, ...cel pe care l-ai publicat în «Cronica» săptămîna trecută... sau în «Ramuri», alaltăieri... ba nu, că numărul pe decembrie n-a ieșit... Nu era în «Argeșul» ?... Și titlul ! Da' ce titlu' i-ai găsit !... Stai să mi-l amintesc... Nu, nu mi-l spune... Ei, fir-ar să fie... Ce vrei, dragă ? Vîrsta, secolul, colesterolul... Nu mai rezist dragă, nu mai rezist" ; „Ăla ? Păi ăla se leagă și de mă-sa dacă-i găsește o greșeală de sintaxă ; era la noi în sat o păsărică de-i ziceam noi păduchelniță, umbla numai după insecte, auzi, nimic altceva nu-i plăcea, dar las-că nici nu era în stare de altceva" ; „Nu-l prind eu în ședință ? Așteaptă numai ședința și-ai să vezi" ; „Unii tropi s-au degradat, alții nu. Vedeți, poezia florentină a Medicișilor avea o incantație secretă sub o aparență nudă" ; „Numai la moacă, frate, numai la moacă, nu mai umblați cu fițe, ce, aia-i polemică, cu ti-ti-ti și țu-țu-țu... ? Vă rîd și curcile..." : „Bărbuceanu e de părere că să mă înscriu pentru mare din ianuarie, dar dacă îmi vine chemare la Rusciuk, cum am aranjat atunci, cînd ne-am întîlnit pe Podul Prieteniei ?" ; „Ai o înclinație puțin psihologistă, îmi amintești de Proust, însă de cel tînăr" ; „Eu cred că Iancu s-a ascuns la Contabilitate" ; „Ți-am spus-o și la Academie : dumneata îl confunzi pe Evghenie Ieromonahul cu Eftimie Protosinghelul, ești în eroare, zău .." ; „Intru la Preda, pun romanul pe masă și tac. El ce crezi că face ? Tace. Și pe urmă ce crezi că face ? Îl cheamă pe Gafița. Și Gafița ce crezi că face ?" ; „La bridge, madam Chelaru nu e numai o mare scriitoare, ci și o bomboană" ; „O știi pe aia cu cazanu' de țuică ? Auzi, ci-că doi olteni stau lîngă cazan și unu zice, mă, eu pun și cămeșa, să rămînă mireasma'n ea" : „Să nu programăm cursul de estetică joia, că nu vine un ciine, miercuri e mult mai bine" : „Dacă ai un vers fain, te duc la Zalău, mă, la șezătoare, să te deconectezi, arde-te-ar focu', e beutură și-o zdrîngă, dar să decontezi, musai, tăt, c-altfel te ia muma dracilor, mă, că-i pe răspunderea me, înțelesu-m-ai ?" ; „Trebuie să ne exprimăm frumos, nu calofil" ; „Am trei recomandații sfîrc și muc dar dacă nu s-au întrunit încă haioșii din Comitet..." : „Eu nu-l mai aștept pe Iancu, zice că e de opt zile la Barcelona" : „Ala e Fănuș ? Ce-a slăbit, dom'le ! Da' tot bate în Uta, ca în fasole" ; „Dai o bere ?... Nici un toi ?... Atunci fă-te măcar c-o țigară...".

Valentin Silvestru

sport

Am putea visa

E ora tuturor viselor, acum se poate deveni campion divizionar, fără să joci, se poate deveni campion în vis. Se apropie Anul Nou, pe Valea Valahiei încă n-a nins cum trebuie, prin sate gospodarii zdrobesc porcii cum fac zeloșii stoperi cu înaintașii centrali care vor să treacă printre ei. Acum se poate visa pînă sus, la Federația de fotbal, se poate visa, de pildă, că Dobrin, obosit de un tur de campionat jucat ca la mama lui își caută o săptămînă de odihnă ; se poate visa că la Craiova funcționează deja grădinița de copii care crește portari ; se poate visa că îngerașul de Dinu de la Dinamo, văzîndu-l pe antrenorul său, Nicușor, la cîteva ore după ce acesta nu-l considera printre primii fotbaliști ai țării, i-a întins mîna și i-a zis : „Vă mulțumesc, maestre, bine mi-ați făcut". Acum se poate visa că în divizia B, echipa din Aiud își va primi înapoi punctul pe care federația l-a cîrmit spre F.C. Bihor, iar dacă ne bazăm pe știrile care ne vin de la munte, cu privire la ninsoare, la bogăția și splendoarea ei, am putea visa că se va termina cu jumătățile de măsură în fotbalul românesc și se va trece la hotăriri radicale, menite să schimbe nu neapărat rezultatele, efectele, cît concepția, comportamentul, climatul în acest iubit și blestemat sport.

Spre cinstea ei, presa sportivă în ansamblu a făcut ceea ce se cuvenea să facă : a considerat pe Lucescu fotbalistul anului așa cum orice om de bună credință și care se pricepe la fotbal (pentru că există oameni de bună credință nepricepuți la fotbal și există oameni pricepuți la fotbal lipsiți de bună credință) o poate observa lesne. Eu nu zic că e o enormitate ca unul sau altul dintre gazetari să susțină că altcineva decît Lucescu a fost fotbalistul numărul 1 al anului. O enormitate ar fi dacă o reuniune de opinii ar duce la această concluzie. **O reuniune cinstită de opinii.** Adică o cercetare, o realitate în funcție de adevărul ei, iar nu în funcție de ceea ce vrem noi să-i impunem acelei relații. Am vorbit în numărul trecut despre motivele pentru care nu-l consider pe Dinu nici pe departe fotbalistul numărul unu al anului. E cazul poate, acum, să analizăm puțin criteriile care stau la baza acestei investituri de un imens și înduioșător ridicol, Dinu cel mai bun ! Unul dintre criterii — ni se comunică — este părerea arbitrilor. Ei bine, cum o să luăm noi în serios o asemenea caricatură de criteriu, cînd un arbitru poate vedea pe un jucător sau pe altul o dată, de două ori sau de trei ori într-un an competițional ? ! Chiar și Mircea Rotaru, care și-a petrecut ajunul de pensie arbitrînd cam prin curtea lui Dinamo București nu se poate lăuda cu performanța de a fi arbitrat mai mult de patru ori această echipă. Și-atunci ? În ce măsură un arbitru poate avea viziunea de ansamblu a activității unui fotbalist ? A întreba pe un arbitru care sînt cei mai buni jucători ai anului înseamnă a întreba pe miliția-nul din postul fix Snagov care sînt cele mai frumoase autocamioane care au trecut de la București spre Giurgiu în ultima perioadă. Întîmplător, acel cetățean poate ști despre unul sau altul dintre camioane că e frumos, dar viziune de ansamblu n-are cum să aibă. De aceea, considerarea punctului de vedere al arbitrilor drept criteriu pentru determinarea corectă a celui mai bun fotbalist al anului este ilogică. Un alt criteriu este prezența în echipa națională a jucătorilor. Sigur că din demagogie s-ar putea susține să acesta este criteriul suprem : echipa națională înainte de orice ! Aș fi și eu de acord cu acest punct de vedere, însă cu o singură condiție și anume ca echipa națională să fie făcută bine, să joace frumos, modern și să obțină rezultate convingătoare.

La urma urmei, stînd și judecînd drept, ce lucru extraordinar este că un jucător a fost prezent în echipa arbitrar construită de Valentin Stănescu și că împreună cu alți zece jucători a obținut rezultatele de adîncă mediocritate pe care le-a obținut ? Părerea mea e că tocmai această echipă este prea puțin echipă națională și prea mult a lui Valentin Stănescu, a comodității lui de gîndire și de acțiune. Dar despre toate astea mai avem vreme să discutăm și la... anul.

Adrian Păunescu

„Republica, patria demnității"

— Reportaj din reportajele vremii —

Începea a treia iarnă după un război pustiitor. Toamna se prelungea nefiresc în decembrie și ziarele comentau acest „capriciu meteorologic". Ziarele înseși intrau în a treia iarnă după un război pustiitor : tipărite pe hîrtie de diferite nuanțe, cu literele pentru titluri despercheate și amestecate în case, cu caracterele textelor deformate de arsura matrițelor uzate de linotip, toate fiind imposibil de schimbat cînd țara avea nevoie, în primul rînd, de pîine și speranță. Iar datoria ziarelor este, prin excelență, aceea de a insufla oamenilor speranță ; și în acest început de iarnă felul în care arătau ele fizic le accentua într-un mod remarcabil, dramatic s-ar putea spune, paginația febrilă și verbul incandescent.

Dar, pentru a spune lucrurilor pe nume, nu toate publicațiile țării din acel timp întruneau o paginație febrilă cu un verb incandescent. **Dreptatea**, de pildă, oficios al Partidului Național Țărănesc, cu deosebire în timpul grevei regale, care durase între august 1945 și ianuarie 1946, și, apoi, pînă în iulie 1947, cînd parlamentul a ridicat imunitatea parlamentară a deputaților maniști și a adoptat o moțiune privind dizolvarea P.N.Ț.-ului, excela într-un scepticism care, prin sine, anula însăși amintita menire a ziarelor : aceea de a insufla oamenilor speranță.

„Trista farsă a tractoarelor"?

Am așezat acest semn de întrebare la sfîrșitul cuvintelor de mai sus pentru a exprima, pur și simplu, o atitudine față de semnificația lor, care, atunci cînd era detaliată în paginile publicațiilor reacțiunii, dezlănțuite împotriva politicii promovate de forțele progresiste ale țării, de Partidul Comunist Român, de primul guvern democrat al țării, nu avea în ea nimic echivoc. „Industria grea — scria **Dreptatea** din 25 aprilie 1947 — mai cu seamă astăzi, cînd cercetăm zările întunecate ale orizontului căutînd o geană de lumină spre a ne îndrepta nădejdile noastre către un schimb, un schimb internațional, apare ca nelegitimă".

Însă, întîiele tractoare românești, înfirmînd lozinca național-țărănistă, se dovediseră a nu fi nicidecum o farsă. Țara, crispată de efort, muncea cu dăruire pentru a-și vindeca rănile. O emulație fără precedent anima muncitorii din uzine și ateliere, precum și pe truditorii ogoarelor, însuflețiți cu numai un an și

O horă care a intrat în istorie

ceva în urmă de cea mai echitabilă reformă agrară din istoria unui stat considerat, pînă nu demult, eminamente agrar, iar ziarele de la sfîrșitul acestui an laborios — și prin fapte de muncă, și prin fapte de ordin social — nu întîrziau să publice întîiele rezultate statistice privind producția de bunuri materiale a țării : pentru perioada 1 iulie — 31 decembrie 1947 s-au programat 77 000 tone fontă, dar s-au produs numai 55 876 ; tot însemna ceva ; pentru aceeași perioadă s-au programat (evident, cuvîntul planificat va intra mai tîrziu în inventarul curent al noțiunilor utilizate de ziare și ziariști !) 134 403 tone oțel, dar s-au produs numai 109 715, ceea ce, de asemenea, era mai mult decît încurajator.

Și ce altceva au mai dăruit țării cei necontaminați de scepticism, cei care întotdeauna au fost sprijinul și nădejdea ei ? Citez, dezordonat, dintr-o statistică făcută publică de presă atunci cînd primii fulgi ai iernii 1947/1948 încă se mai lăsau așteptați : 3 769 489 tone țiței ; 1 085 919 tone benzină ; 2 271 305 tone cărbune ; 423 423 tone ciment ; 14 909 kg argint ; 2 231 kg aur etc. etc. Toate cifrele citate pînă acum avînd, în fapt, o acoperire temeinică în aur. Și, atunci, cum rămîne cu scepticismul agresiv cuprins în lozinca : „trista farsă a tractoarelor" ?

„Lupta s-a dat și se mai dă încă"

Avea dreptate, în acest context, dr. N. Lupu, o personalitate marcantă a scenei politice românești dintre cele două războaie mondiale, să abandoneze rîndurile țărăniștilor și să facă printr-o declarație dată presei publică ruptura asumată? Desigur, intrucît, conform cuvintelor lui N. Lupu însuși, „se sbate astăzi mai mult decît în trecut, într-o nesfîrșită serie de contradicții, care-i macină ființa și-i amenință însăși existența. Partid de stînga (un eufemism, fără doar și poate — n.n.) a ajuns la dreapta vieții politice românești datorită domnilor I. Maniu și I. Mihalache care s-au înconjurat de elemente reacționare, străine de viața partidului"...

Dar, să-i abandonăm pe amatorii de euforisme și să citîm cuvintele unui frumos articol, apărut în **Studentul român** nr. 2 din 1 iunie 1946 : „Lupta s-a dat și se dă încă ! Și se va da încă, pentru dreptate, progres, eliberarea omului. Această îndrumare programatică a efortului nostru este un gest de adeziune la pregătirea noului umanism pe care îl va formula civilizația noastră".

Lupta s-a dat și se dă încă !

„...Nu este vorba de simple alegeri parlamentare și de a avea cîțiva deputați, mai mulți s-au mai puțini. În aceste alegeri — declara încă tînărul militant al Partidului Comunist Român, Nicolae Ceaușescu, referindu-se la sufragiul din 19 noiembrie 1946 — se hotărăște viitorul poporului".

Lupta s-a dat și se dă încă !

Un capitol al ei l-a reprezentat, fără îndoială, și actul preluării Ministerului Apărării Naționale de către un reprezentant al P.C.R., act anunțat în **Monitorul oficial** nr. 295 din 8 noiembrie 1947...

Lupta s-a dat și se mai dă încă !

Pentru că, evident, țara trăia evenimente a căror semnificație și precipitare aduceau în agora toate marile spirite, le implicau, le determinau la atitudini civice memorabile. G. Călinescu, de pildă, acceptase postul de director al ziarului **Națiunea**, organ de presă al Partidului Național Popular. „Eu cred că astăzi — afirma, în paginile acestui cotidian, autorul monumentalei **Istorii a literaturii române de la origini pînă în prezent** — a venit timpul unui altfel de ziarist, al acelui care are o convingere civică, un sentiment al răspunderii personale, care se respectă pe sine și respectă cititorii..."

„Ura sfîntă a poporului"

Cine urmărea cu atenție presa vremii, cine izbutea să întrezărească, dincolo de forma lor protocolară, adevăratele relații dintre guvernul condus de dr. Petru Groza și regele Mihai, intuia din ce în ce mai limpede incompatibilitatea dintre regimul monarhic și sensul evoluției istorice a României postbelice. O incompatibilitate evidentă nu numai în țară, ci și în străinătate. Nu este semnificativ acest citat, extras din ziarul **Dépêche de Paris**, dintr-un număr premergător actului de la 30 decembrie 1947 ? Iată-l : „Nici Karagheorghevicii, nici Coburgii, nici Hohenzollernii, nici dinastia danezo-prusiană, care domnește asupra grecilor, nu au apărat popoarele pe care pretindeau să le conducă. Toți au semnat dinainte abdicarea, care va deveni inevitabilă într-o zi sau alta".

Ceea ce s-a și întîmplat.

„Și nimic nu este mai justificat decît această nestabilitate" — conchide cotidianul citat, referindu-se la crizele dinastice din zona balcanică a Europei, la dinastii care-și căutau salvarea, în ceasul ultim, într-o colaborare cu forțele reacțiunilor interne și într-o apropiere din ce în ce mai fățișă de acele cercuri internaționale care promovau intervenția în treburile interne ale altor popoare.

Or, prilejuită de căsătoria prințesei Elisabeta a Angliei, călătoria regelui Mihai în Marea Britanie, întreprinsă între 12 noiembrie și 21 decembrie 1947, se încheiase, din acest ultim punct de vedere, fără nici un rezultat concret. Winston Churchill se mărginise să-l sfătuiască, după cum va relata numărul din 3 ianuarie 1948 al ziarului **France Soir**, „...să se întoarcă în România și să nu facă jocul comuniștilor, care doreau ca el să rămînă în Anglia pentru a prezenta absența lui din țară ca o părăsire a postului său". De la Lisabona, în timpul aceleeași călătorii, mai practic, ex-regele Carol, conform mărturiei depusă cu un an mai tîrziu de aceeași publicație, îl sfătuise tranșant : „Întoarce-te în România, și cînd îți vor cere să abdici, nu accepta decît dacă îți vor acorda venituri suficiente ca să poți trăi în străinătate". Astfel, regele Mihai, în acel sfîrșit de an 1947, devenise unui dintre acei

IN INTREAGA ȚARA AU AVUT LOC IERI

INFLACARATE MANIFESTAȚII pentru Republica Populară Română

4 Pagini Lei 6 — Anul XVII Nr. 1611

Scînteia

ORGAN CENTRAL AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

Dela monarhia burghezo-moșierească la Republica Populară

Mărețe înfăptuiri ne așteaptă pe toți în anul ce vine!

Nici o piedică nu mai stă acum în calea dezvoltării depline a democrației noastre populare

Uniți cu toții vom merge din victorie în victorie!

Mesajul Președintelui Provizoriu al R. P. R.

Mesajul Guvernului

Manifestațiile au luat caracterul unor mari sărbători populare

Ziarul „Scînteia" anunță poporului proclamarea Republicii

oameni cărora nu numai ziarele dar însăși istoria refuza să-i mai acorde cea mai mică umbră de speranță.

În România, Partidul Național Țărănesc era dizolvat. Partidul Liberal, lipsit total de coeziune internă, după alegerile parlamentare din 19 noiembrie 1946, se dizolvase de la sine...

„Fiecare zi care trece și te lasă în fruntea guvernului — scrisese Grigore Preoteasa, cu puțin timp în urmă, în **România liberă**, adresîndu-se generalului Rădescu — e o grea apăsare pe conștiința fiecărui patriot, pe sufletul fiecărui om cinstit. Puteai să intri în istorie ca o perfectă nulitate. Ai ținut să intri ca asasin al poporului. Amintirea ta va fi în adevăr mai lungă. Ura sfîntă a poporului împotriva ta va fi mai mare. Judecata ta va fi mai cumplită. Călăule !" Și nu monarhia se afla în spatele generalului Rădescu, atunci, la 24 februarie 1945, cînd în Piața Palatului din Capitală, la Craiova, la Caracal și în alte localități, sîngele manifestanților pentru o nouă orînduială a țării a consfințit ruptura inevitabilă dintre masele populare și reacționarii ce mai întîrziau încă la putere ?

„Denumirea Statului Român este: Republica Populară Română"

Începea a treia iarnă de după război. Toamna se prelungea nefiresc în decembrie și ziarele înseși intrau în a treia iarnă de după război : cu literele pentru titluri desperechiate, cu caracterele textelor alterate de arsura matrițelor de linotip. Matrițe care, acum, spre seara zilei de 30 decembrie 1947, se pregăteau să modeleze, laolaltă cu plumbul topit, desenul literelor unui text fără precedent în istoria românilor. Textul legii prin care România devine republică populară, publicat în **Scînteia**, la 31 decembrie, același an. „Articolul I. — Adunarea Deputaților ia act de abdicarea Regelui Mihai I pentru el și urmașii săi. Articolul II. — Constituția din anul 1866, cu modificările din 29 Martie 1923 și acelea din 1 Septembrie 1944 și următoarele, se abrogă. Articolul III. — România este Republică..." Și, din nou, dreptele se amestecau cu cursivele, în acest subțire text de lege, adoptat în ședința Paramentului, ale cărui lucrări avuseseră loc în ziua de 30 decembrie 1947, începînd de la orele 18. Și, firesc, ar urma istoria propriu-zisă, pe care se întemeiază articolele citate. Faptele, însă, sînt cunoscute tuturor și ne vom mărgini, și de aici înainte, să ne referim la felul în care decurgerea lor a fost oglindită de presă. Chiar și în prima zi a republicii cînd, în Scînteia din 31 decembrie, se remarca : „Socialismul nu mai este la noi în țară un ideal îndepărtat, ceva îndepărtat, ceva învăluit în nori, la care visează idealiștii, ci este ceva ce începe a se întrevedea, ceva ce se poate realiza într-un viitor apropiat, prin munca și lupta necurmată a clasei muncitoare, a întregului popor muncitor, prin măsurile practice, concrete, ale regimului de nouă democrație".

Și, în sfîrșit, iată primul număr al **Scînteii** din primul an al Republicii : numărul din 2 ianuarie 1948. Marginal, sus, cu litere corp 48 : „În întreaga țară au avut loc ieri..." ; și, în continuare, mantaua ziarului, neobișnuită ca dimensiuni, pe două rînduri, culese cu litere corp 72 : „...înflăcărate manifestații pentru Republica Populară Română". În fotografia din dreapta antetului — primul prezidiu al Republicii, alcătuit din — în ordine alfabetică — Ion Niculi, Constantin I. Parhon, Mihail Sadoveanu, Gheorghe Stere și Ștefan Voitec. Și sub fotografia amintită, reintoarcerea la datoria dintotdeauna a presei, speranța, din clipa aceea de nimic umbrită : „Mărețe înfăptuiri ne așteaptă pe toți în anul ce vine ! Nici o piedică nu mai stă acum în calea dezvoltării depline a democrației noastre populare ! Totul depinde acum numai de muncă și destoinicia noastră..." Aceleași litere desperechiate, de rînd și verzale, rondești și mici, drepte și cursive, aceleași rînduri de linotip cu caracterele deformate de arsura matrițelor uzate, dar alcătuind cuvinte și fraze ardente. Iar mai tîrziu, peste cîteva zile de la evenimentul proclamării Republicii, la ora bilanțului lucid, analizînd condițiile în care a fost instaurată noua formă de guvernămînt, același ziar considera că „...actul însuși al înlăturării monarhiei s-a realizat ca o concluzie firească a întăririi econtenite a regimului democrat, a poticii juste și clarvăzătoare a avangărzi clasei muncitoare în conducerea vieții politice și ca urmare a zdrobirii punctelor de sprijin ale imperialismului în țara noastră". Iar alături de toate aceste texte de lege, lozinci ale zilei și analize social-politice întrezărim, de fiecare dată imagini elocvente : fotografiile în care, fie în Piața Palatului din București, ie în principalele centre urbane din țară, Cluj, Iași, Craiova sau Timișoara, înegul popor român, înfrățit într-o gigantă horă, se îndirjește parcă în a roti pe repede acele unui ceas abstract, ce indică timpul propriei sale istorii, oraspre care, îndreptățit, aspiră în scara civilizației și progresului multilateral.

„A venit timpul unui altfel de ziarist..."

Ren la cuvintele pe care le-am mai amintit o dată în această pagină, pentru a-m reoferi prilejul de a-l recita pe G. Călnescu din **Națiunea** nr. 531, anul II, 4 ianuarie 1948, unde, sub titlul „Res-publica", ilustrul critic și istoric literar aprecîză că „...în situația României, o putere executivă emanată de la popor este instrumentul cel mai sigur, deoarece poporul cu instinctul său nu greșește niciodată... Înainte deci, fără șovăire — continuă G. Călinescu — spre întărirea tinerei instituții. Republică vrea să zică, res-publica lucrul public, avem așadar de acum încolo toți parte de responsabilitate în propășirea țării. Cuvîntul nostru de ordine este azi : să fim alături de patrie, să slujim RESPUBLICA".

Venise, într-adevăr, „timpul unui altfel de ziarist..." Și, pentru a-i limpezi orizonturile scrisului, scriitori dintre cei mai reputați s-au antrenat în a oferi un exemplu, laolaltă cu dezvăluirea credințelor lor cele mai intime. „Republica noastră nouă — caligrafia Mihail Sadoveanu cuvintele unuia dintre primele sale articole apărute după proclamarea noii forme de guvernămînt — va fi patria demnității pentru toți muncitorii de toate categoriile de la orașe și de la sate. Asupra acestei alcătuiri, așa cum dorim cu toții, va sta domnia adevărului și a dreptății". La rîndul lui, Tudor Arghezi, în același context istoric, nota : „Republica, înălțată și demonstrată ca o imposibilitate pentru România, s-a instalat fără zgomot și atitudini teatrale, nu s-a strigat nimic și nu s-a simțit rău nimic. Românii știu să se gospodărească în țara lor cu simplicitate și hărnicie". Iar printre primii care dezleagă cătușele lirismului, pentru a cînta noua orînduială a patriei, se numără Eugen Jebeleanu : „Tie, ce sui pe-nalte stînci, / Cu ochi de flacără, adînci, / Dezrobitoare-a lumii de tălpi goale, / Rostogolind lumină din pisc în larga vale..."

„După izgonirea monarhiei"

Proclamarea Republicii, în fapt, marca încheierea unei etape dintre cele mai importante pe drumul desăvîrșirii revoluției democratice și al trecerii la revoluția socialistă. I-au premers, într-un ritm încă necunoscut în istoria poporului nostru, insurecția națională armată, antifascistă și antiimperialistă, din august 1944, reforma agrară, instaurarea primului guvern democratic, victoria în alegerile din noiembrie 1946. I-a urmat, la o distanță în timp de mai puțin de două luni, la 21 februarie 1948, un alt eveniment remarcabil : congresul de unificare, pe principii marxist-leniniste, a Partidului Comunist Român și Partidului Social-Democrat din România, congresul în care s-a făurit partidul unic al clasei muncitoare, care călăuzește astăzi destinele țării spre desăvîrșirea societății socialiste multilateral dezvoltate, spre comunism. Și este demn de remarcat felul în care un asemenea eveniment, la timpul său, a polarizat atenția presei mondiale : încă o dată calea în istorie a României, spre socialism, spre o orînduire echitabilă și esențial nouă, se vădea a fi ireversibilă.

Astfel, opiniile comentatorilor marilor cotidiene ale lumii, conform intereselor pe care le reprezentau, oscilau între scepticism, neîncredere afișată, obiectivitate impusă de evidența faptelor, simplă espectativă, încredere întemeiată de cunoașterea datelor problemei și, în sfîrșit, încredere deplină, determinată de înțelegerea profundă, ca atare, a amintitei ireversibilități. „...Observatori în general bine informați asupra realităților românești se îndoiesc de eficacitatea mă-

Adeziune civică la Carta fundamentală a țării

surilor luate în ultima vreme în această țară, cu scopul de a forma acolo un singur partid proletar" — scria, la 11 februarie 1948, ziarul american **Chicago Tribune**. Mai mult, considera cotidianul englez **Evening Standard**, „...șansele comuniștilor de a alcătui, împreună cu social-democrații, un partid căruia să-i aparțină, în modul cel mai complet, și unii și ceilalți, sînt destul de reduse... Toate datele existente converg în a anticipa eșecul tentativei". În schimb, **Le Figaro** din 15 ianuarie afirmă tranșant : „Este greu de presupus că giganticul efort întreprins de muncitorii români spre a pune capăt sciziunii nu va da rezultatele scontate", iar **New York Herald Tribune**, peste alte două zile, consemnează neutru : „După toate aparențele, comuniștii și social-democrații români sînt dispuși (...) să militeze cot la cot într-un partid comun". Însă, într-un fel sau altul, certitudinea că succesul comuniștilor români era inevitabil, el înscriindu-se în ordinea firească a istoriei, transpare din ce în ce mai frecvent printre rîndurile comentariilor : „Nu va fi un simplu miting, o adunare formală și improvizată... — nota **Neue Züricher Zeitung**. Congresul a fost pregătit cu multă minuțiozitate și este incontestabil că organizatorii s-au bucurat de adeziunea bazei". **Izvestia** consemnează semnificația veritabilă a evenimentului : „Impulsionată de cele mai înaintate elemente ale sale, muncitorimea din România pășește cu fermitate pe drumul încadrării sale într-un unic partid revoluționar. Conform instrucțiunilor elaborate de Comitetul Central al Frontului Unic Muncitoresc, comuniștii și social-democrații își vor alege organele de bază ale acestui partid și își vor trimite delegații la Congresul care va consfinți unificarea", iar la începutul lui ianuarie 1948, la Sofia, ziarul **Rabotnicesko Delo** pune evenimentul în relație directă cu actul de la 30 decembrie1947 : „După izgonirea monarhiei, prima sarcină importantă care revine muncitorilor români e crearea partidului lor unic".

După izgonirea monarhiei ...

Altfel spus, iată cum un fapt al istoriei, privit în legătură nemijlocită cu alte fapte pe care le determină sau facilitează în timp, își lărgește necontenit semnificațiile.

Republica s-a dovedit a nu fi „o imposibilitate pentru români", reverberațiile ei în viața materială și spirituală a țării au dus în stare potențială energiile latente, au clădit pe temelii adînc implantate în istorie un nou edificiu, de neclintit în luminile în care se învăluie lumea, un edificiu proiectat spre un viitor fără seamăn de Programul Partidului Comunis Român, adoptat la Congresul al XI-lea.

Mihai Pelin

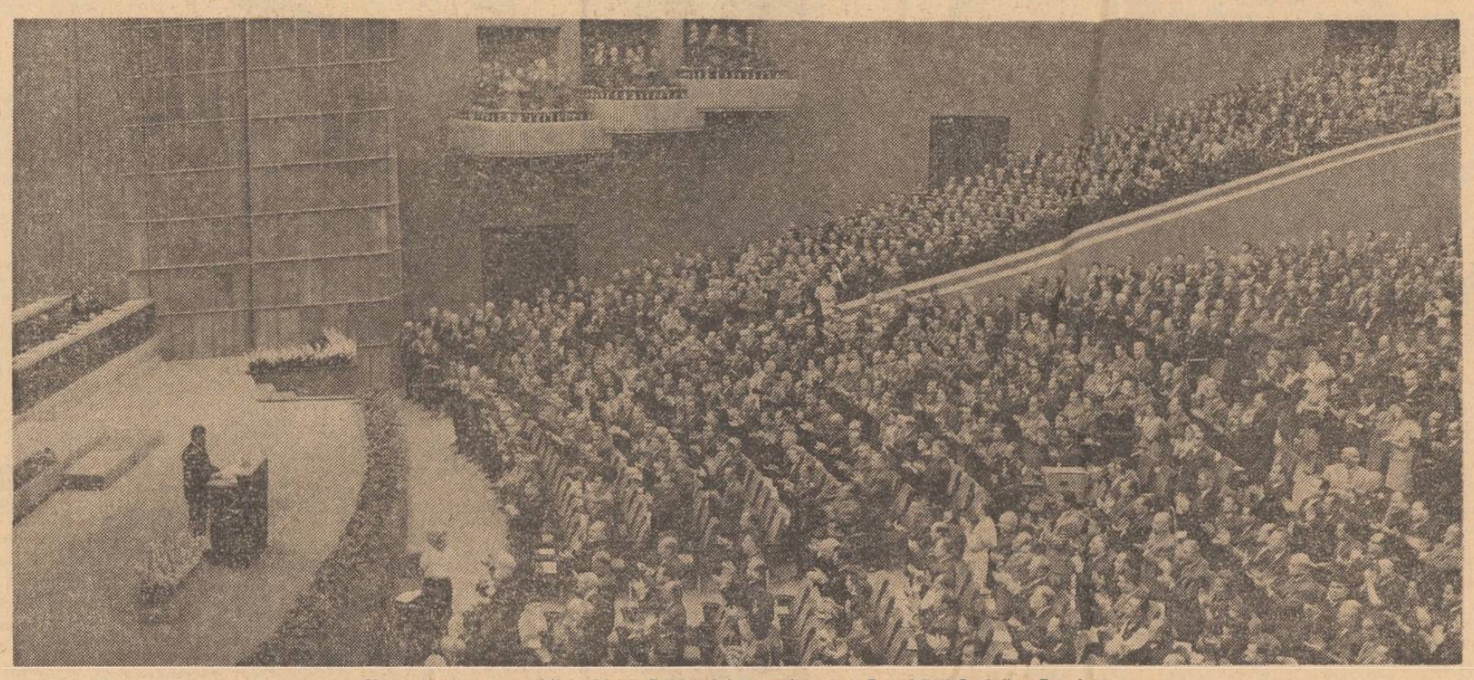

Un moment memorabil în biografia patriei : proclamarea Republicii Socialiste România

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar general de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct).

REDACȚIA : București, Piața Scînteii, Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion